Magistrat ... 10

M 1. N.° 13.

Ext 49

N° 119

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI, PROTOPATRIARCHAE VENETI, OPERA,

POSTREMA HAC EDITIONE INSIgnibus accessionibus locupletata: in his duplici Indice, rerum & verborum altero, locorum altero, qui è sacris Litteris permulti piè æquè atque eruditè explicantur, quos suo loco singulos in margine, ut maiori usui Christiano Lectori essent, notandos curauimus.

Auctoris vita in principio præmissa est, scriptorum catalogus in calcem Operis reiectus.

No tiene que expurgar por el expurgatorio del año de 1640
Fr. Pedro de Larra

LVGDVNI,
Apud heredes Iacobi Iunctæ,
1568.

REVERENDISSIMO

IN CHRISTO PATRI ET DOMINO,

D. ANTONIOTO PALAVICINO GENVENSI, DIVINA prouidentia Episcopo Prænestino, S.Ro.ecclesiæ tituli S.Praxedis Cardinali dignissimo, viro doctrina, pietate, sanctimoniáque insigni, D.Hieronymus Caballus Brixiensis, congregationis S.Georgij in Alga Venetiarum generalis Rector, eius humilis seruus, reuerentiam suíque recommendationem in Domino debitam & deuotam.

NIHIL est, amplissime Pater, quod etsi expugnari non potest, tamen non aliquando oppugnetur. Id quod non in caducis solum fluxísque rebus euenire solet, quæ cùm multorum singula esse nequeant, alteri eripiendum est, quod quisque sibi corripit, hoc autem absque pugna fieri non potest: verùm & in doctrinis ac disciplinis, honore ac gloria, optimis & multa ratione firmatis institutis, quorum etsi absque alterius damno atque iactura multi diuites esse possunt, nescio cur aliis ista inuideant homines, nisi quòd singulare nec æstimetur, nec est, quod tecum alij quoque possideant. Hinc fit, vt omnes alios errasse, se tantum rectè dixisse, alios obscuros, se nobiles, alios peccatores, se verò iustos esse plerique monstrare contendant: ac proinde in alios inuehantur, rati, quod non est, si aliis maledicant, si imponant, si detrahant, si eripiant, superesse vt ipsi soli existimentur boni, innocentes ac beati. Verùm non assequuntur quod volunt. Sapientes enim, quorum maximè (non autem imperiti vulgi) iudicium expetendum est, res ex earũ natura, non ex verborum sono metiuntur. Prima veritas, qui Deus est, non potest non fouere ac tueri veritatem. Hanc ob rem sacrorũ ordinum conseruatores ac vniuersales protectores à summo Pontifice sunt instituti, qui creditos fidei suæ ordines custodiant, protegant, defendant: & ad eos spectantia suo altissimo consilio moderentur. Quapropter nemo vnquam, mea sententia, ex iis qui religiosa aliqua sunt familia, vt Canonicorum & Collegiatorum (vt est nostra) & Regularium, monachorum siue Basilij, siue Benedicti, fratrum tum Dominici, tum Francisci, rem suam tutam & securam esse volet: quam non au-

ſpice generali protectore ſuo efficiat & exponat. Quum itaque clementiſſime pater & domine, ſuperioribus annis in hominis Dei Laurentij Iuſtiniani, Veneti Patriarchæ primi ex iis, qui congregationem noſtram à principio plurimum illuſtrarunt, ſuauiſſimis libris conquirendis haud parum laborauerim (nec labor iſte meus inanis certe fuerit: quippe qui illius ſancti viri omnia ferè ſcripta inuenerim, & inuēta emendari, emēdata imprimi curauerim) cogitare cœpi, cuinam hæc lepidiſſima & Chriſtianæ pietatis plena volumina dedicarem. Hæc autem accuratius diſquirenti ampliſſima dominatio tua ſeſe imprimis obtulit, cui iure optimo deberentur. Quis enim diuum Laurentium noſtrum (mecum dixi) maiori caritate accipiet, gratiori ſtudio extollet, attentiori vigilantia tutabitur, quàm is, cui tota Canonicorum ſancti Georgij in Alga congregatio præcipuè eſt commendata: maximæq; curæ eſt? Quis autem ſit hic beatiſſimus Laurentius, pientiſſime pater, non conabor pluribus exponere: quoniam ab reuerenda dominatione tua pro ſingulari eius ingenij præſtantia, & maximo rerum vſu, longe melius ex eius codicibus, quàm ex aliorum relatione cognitum iri non dubitem. Laudantur ſculptores & pictores, quorum archetypi iis, à quibus deducti ſunt, ad vnguem quadrant: idque cauſæ fuit, quòd Alexander rex ab vno Apelle pingi, & fingi à Lyſippo tantum voluit. Sed tamen non effingunt aut exprimunt mores aut actus, qui literarum viua imagine referuntur. At neque alienæ vitæ ſcriptores ita ſua oratione, vt illipſi de quibus ſcribitur, ſuis verbis ſe oſtendunt. Non enim alterius, ſed loquela tua manifeſtū te facit. Cernere eſt igitur ex Laurentij libris, qualis ei animus fuerit. Nam quale corpus, quilibet è vulgo ſcire potuit. Quanquam etiam ex corporis facie animi habitus plerunque dignoſcatur: quæ etſi in multis fallat, in ſeruo Chriſti Laurentio non fefellit. Fuit enim, quemadmodum qui videre hominem, teſtantur, ſtatura procerior, gracili corpore, candidus, erectus, decorus, venerando intuitu, & qui omni ex parte ſpiraret ſanctimoniam, & verè terreſtris angelus erat, vt etiam videbatur. Id quod ex eius libris cernere eſt. At quiſpiam fortaſſe reſponderit, Sicut non eſt ſecundum faciem iudicandum: ita à labiis cor plerunque diſtat. Sit ſanè, vt aiunt. Certè abſque igne ſemper ardere, ſine Deo ſemper de Deo loqui, eſt impoſſibile: ad tempus & locum ſanctitatem præ ſe ferre, non admodum eſt operoſum, nullum tamen violentum eſt perpetuum. Dicunt quando de ſecularibus negociis mundi more audiere loquentem Laurentium: tota eius conuerſatio ſemper in cælis fuit. Nam vnde (oro) tam mellita eloquia, verba tam ardentia, tam excelſos ſermones hauſit, quos ſuis iſtis diuinis operibus ſparſit? E ſeculi ſcholis? Ingreſſus in Deo acceptiſſimam congregationem ſancti Georgij in Alga, vix prima rudimenta à præceptore didicerat: & tamen ſacris in literis nil continetur, de quo grauiſſimè tractare non poſſet.

Siquan

Commendatio.

Siquando de Deo, de personarum trinitate, de prædestinatione, de incarnatione verbi, de Eucharistia mentionem facit, adeo catholicè, piè, & sapienter loquitur, vt cuiuis theologo etiam eminentissimo faciat satis: quo fit, vt illum ingenio plus quàm humano præditum fuisse non dubitem, & (vt de Hierotheo scribit Dionysius) doctum, non solum discentem, sed etiam diuina patientem. Citra illa recondita sapientiæ, ad quæ diuini spiritus vehementia nonnunquam rapitur: omnia sunt riui diuino lacte & melle manantes, cælestisque torrentes voluptatis. Placet ex ipsis librorum titulis confirmare quæ dicimus. Liber eius primus est De ligno vitæ, quod plantauerat Deus ab initio in paradiso: hoc est de diuina sapientia. Poterátne sapientius quàm à diuina sapientia scribendi munus auspicari? O quàm fulgentissimum solem in cunctis posthac agendis sibi proposuit. Hoc in libro de omni virtute disputans, Stoicos omnes longo post se interuallo dereliquit. Hæc sapientia illum, vt postea De disciplina monasticæ conuersationis, eiúsque perfectione scriberet, impulit. Hic liber necessariis, pulcherrimis, & sanctissimis abundans institutis, nulli sacris initiato deesse deberet. Sequitur tertius liber De spirituali & casto connubio verbi, & animæ: quo quid suauius auditu, effatu dulcius, delectabilius cogitatu? Hoc libro te in sponsæ thalamum introducit, in quo Christus rationalis animæ ingenti captus amore illam in fide desponsat, in caritate suscipit, in spe interim nutrit. Videre libet perpetuum & inseparabile animæ cum Christo connubium: quod nisi animæ immortalis morte, quam tamen sola sibi inferre potest, interueniente dirimitur. Ne verò meretrix anima prostituta desperet, audit à viro illo vno Christo, cui virgo casta exhibenda desponsa est: Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis, sed tamen reuertere, & ego suscipiam te. Hoc connubio qui adhæret Christo, cum illo vnus spiritus est. Nouerat hoc, qui probauerat Laurētius, cuius omnis cogitatus semper cũ Deo, semper de Deo fuit. Intolerabile illi fuit diuelli à Deo suo, cui sic totus inhæserat, vt eius caritate omnia metiretur: proinde flagrantissima eius erga Deum voluntate, vt in ligno vitæ altissimum intellectum contueri datur. Effertur quandóque generosus hominis animus tali tantóque dignatus contubernio: propterea habes à Laurentio De humilitate libellum. Quoniam insuper vix sciri potest, quónam modo immortalis animus moriatur, excudit Laurentius De spirituali animæ interitu opusculum, in quo illam Christo inhabitante viuere, deserente autem mori, edoceris. Scriptum insuper est: Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Hanc ob rem ne animo deficeres, ne antiquo cum hoste dimicans loco cederes, habes à beato Laurentio opusculum De triumphali agone mediatoris Christi. Et quum in nullo mitiora sint intestina quàm externa certamina, subiecit venerabilis Patriarcha librum De interiori conflictu. Non

multorum verò est hisce in prœliis superare: propterea edidit De complanctu cordis. Quid singulis immoror? Ea omnia Laurentius scripsit, De corpore & sanguine Christi, De vita solitaria, De contemptu mundi, Fasciculum amoris in cœna Domini, De officio pastorali, De obedientia, De gradibus perfectionis, Sermones quadraginta, quorum quum quempiam recitari audisset quidam nostra ætate doctissimus vir, captus diuino stylo redundanti & copioso, non prius ex cœnobio nostro discedere voluit, quàm totum exscripserit. Ea, inquam, omnia literis tradidit, quæ non nisi à sapientissimo tradi, non nisi à sanctissimo viro sciri, & tam dulciter cogitari potuerunt. Venit igitur ad te amplissime pater & domine, Laurentius noster in libris suis viuens, loquens, & de diuinis disputans, apud te diutius futurus, quàm si per se aduenisset: si tamen aduenisset, quod ne credam, facit Eugenij quarti Pontificis maximè summa autoritas, qua tamen vir sanctus nunquam adduci potuit, vt ad vrbem se conferret, veritus ne altius eueheretur: non quod tanti Pontificis paruifaceret imperium, sed neque ipse summus pontifex hominem Dei, inuitum cogere voluit. Venit ad te alter Anselmus aut Bernardus, quem scio abs te omni venerationis officio excipiendum, cum ob eius cælestem admirandámque doctrinam: tum ob eius innocentiam, religionem, pietatem, cæterásque omnes virtutes, quarum nulla Laurentio patri defuit. Quum verò angelicum hominem, vel humanum angelum amplexus, nonnihil loquentem audieris, suos tibi carissimos filios commendabit pro singulari erga nos pietate, & egregia erga amplitudinem tuam, fide, Vale.

D. LAVRENTII IVSTINIANI, ELOGIA.

*

PAMPHILVS SAXVS MVTINENSIS.

Quæ nobis laurus dat munera, rostra, triumphos,
Arcus, pyramides, sceptra, theatra, duces:
Quæ quoque iustitiæ ius pacem, fœdera, leges,
Ocia, diuitias, dogmata, sacra, deos:
Laurus amica deis, scriptis Laurentius istis
Dat tibi diuina Iustinianus ope.
Nascitur hic natura suo cum semine, cælum
Fulget, agunt superi dona beata Iouis.
Firmat, alit, format, docet, improbat, allicit, auget,
Pontificem generat, iuráque pontificis.
Re patrum princeps, Venetorum clarus in vrbe
Patricius, summi clarior vrbe Dei.
Hæc eme: donantur dederis si mille talenta:
Sumit enim dono sydera, quisquis emit.

JO. ANDRAEAS RVFVS CALEPIVS.

Qui pia veridici vis noscere dogmata Christi,
Hoc lege purgato pectore semper opus.
Quod sacer & sacro struxit Laurentius ore,
Aliger in Venetis quà Leo regnat aquis.
Is patriis florens opibus, Patriarcháque tantæ
Vrbis, in angusta relligione fuit.
Totáque dum sophiæ sua tempora commodat almæ,
Hæc monumenta sui non peritura dedit.
Quæ quicunque leget, terris sciet ille relictis
Ire per ætherei regna beata poli.

BALTHASAR HELMERICVS FRANCVS.

Si tibi iustitiæ fontes cognoscere curæ est,
Aspectúque Dei tempus in omne frui.
Si quo syncero pietatis amore teneris,
Atque piis studiis haud inimicus ades.
Si cupis in superam Christi traducier aulam,
Hæres æterni constituíque boni.
Si sitis ac optas gelidos haurire liquores,
Languida vt oblato corpora fonte leues.
Si Phlegethontæam speras vitare Charybdim,
Cùm mors sub legem te vocatura suam.
Hoc, rogo, sume pium flagranti pectore scriptum,
Atque sacra hæc niuea dogmata fronte lege:
Quæ tibi suauiloquo Laurentius ore recenset,
Syderea adiutus Iustinianus ope.
Qui veluti cuiuis affabilis atque benignus,
Et cui cor placidum, mens moderata fuit.
Cuique impollutus sermo, castißima vita,
Cui non liuor edax, bilis amara fuit.
Vtq; inter Venetos re princeps, stemmate clarus
Insigni, patriis diuitiísque potens:
Sic quoque distribuit nocturnas atque diurnas
Impiger in vera religione vices.
Sic horis certis mysteria sacra peregit,
Almiferum cecinit peruigil ipse Deum.
Ergo hoc veridicum fuluo preciosius auro,
Accipe opus, rutili ditia dona poli:
Cúmque aurora polo cæcam dimouerit vmbram,
Voluito sollicita térque quatérque manu.
Non etenim nugas narrat, quas Græcia solers
Audet commentis commemorare suis.
Hectora magnanimum, non sæua incendia Troiæ,
Non Agamemnonias iactitat hocce rates.
Continet at leges, castæque exordia vitæ,
Quídve Deo placeat displiceátque, Vale.

FINIS.

BERNARDI IVSTINIANI, ORATORIS EXPOLITISSIMI, IN BEATI LAVRENTII IVSTINIANI, *Venetiarum Protopatriarchæ, vitam, ad monachos Carthusienses,*

PRAEFATIO.

ETSI NON dubito, venerandi patres, quin Patriarcha Laurentius sicuti viuens solebat, ita etiam vita functus excipietur à vobis omni pietatis officio: incundiorem tamen eius aduentum esse existimaui, si rationem, qua suauissimus gratissimúsque hospes ad vos veniat, cognoueritis. Nam quum eum à teneris annis dilexissem, plus etiam quam parentem, atque illius discessu mœrens desiderarem aliquid solatij, optabam (vt amantium mos est) aliquam illius imaginem, nō Lysippi quidem manibus, aut Apellis, sed quæ potius exprimeret & mores illius, & actiones, & verba: quæ nisi literarum viua (vt ita dixerim) pictura fideliter atq; perfectè repræsentari non possenr. Illud igitur vnum cupiebam, illud optabam: singulares illius cælestésque virtutes, & cuiuis pontificum veterum merito non impares, præstantis alicuius ingenij literis illustrari. Quod quum ipse mecum sæpius agerem, sæpe etiam cum his venerabilibus patribus vestris, qui apud nos sunt, & præsertim cum angelici spiritus viro Francisco Taruisano, præfecto vestri cœnobij accidit inter nos officij quædam & pietatis plena contentio. Quū orarem ego illum, & ille contra me, vt aliquid de vita nostri pontificis scriberem, dicebam esse illi authoritatem, esse doctrinam, consueuisse per multos annos cum Laurentio, multa vidisse, multa cognouisse, singulari caritate ac reuerentia ei fuisse deuinctum. Vereri me præterea dicebam, ne si ego scriberem, sanguinis propinquitas obesset fortasse Laurentij causæ, & (velut in foro solet) testimonium nepotis in causa patrui suspectius haberetur. At ille eisdem cōtra me rationibus vrgebat enixius, & facultatis, & cōsuetudinis, & amoris, atque (vt est præstanti doctrina & vsu rerum) intueri iubebat Ambrosium, qui Satyri fratris laudes duobus libris complexus est, aspicere Bernardum, qui Gerardo fratri inter cæteras nobilissimas super Cantica homilias locum præcipuum eius laudibus inseruit. Neque Latinos solum memorabat, sed Græcos etiam. Nam & Chrysostomus parentis, & Basilius sororis vitas & laudes quemadmodum noster Aurelius Monicæ matris, prosecuti sunt. An (præterea dicebat) si quotidie vides alienos, & externi generis homines concurrere ad illius sepulchrum qui aut statuas, aut flores cereósve in testimonium venerationis apportent, quid tandē tibi necessitudine nepoti, pietate filio, tantis illius beneficiis obstricto agendum est? Te certè audiui, quum diceres, illum tibi sæpe magnis in laboribus præsenti affuisse numine, quemadmodum promisit ipse tibi dum migraret è vita. Nónne igitur, ad illius honorem & gloriam (nisi ingratissimus esse vis, & haberi) quicquid in te est, aut facultatis & ingenij, aut deniq; studij & diligentiæ, conferendum? Hæc igitur ille quum diceret non minus prudenter quàm amice, certe in memoriam redigebat, idipsum vsu accidisse fere per omnes ætates. Omitto enim priscos illos gentiles, vt Catonem, vt Cæsarem, vt Thucydidem, & Xenophonta, quorū hi Græcis, illi Latinis literis res illustrauere suas; adeo non de amicis, aut propinquis, sed de seipsis scribere non dubitarunt. Dicam de nostris. Certe Athanasius Antonij, Martini Seuerus, Barnardus Malachiæ, Gregorius Basilij, Gregorij Chrysostomus scripsere vitas, aut discipuli omnes, aut amicissimi. Itaq; refragari iam non poteram summę autoritatis exemplis. Sed

illa

illa præcipue ratione non poteram, quam de illius erga me memorauerat beneficiis. Abiit enim optimus pater ea maxime tempestate, quum me familiámque meam turbulentissimi fluctus & procellæ variis modis impeterent, vt mergi penitus necesse fuerit (tu scis bone Deus) nisi inuocatus semper à me benignissimus pater in tantis malis atque periculis opem tuam impetrauisset. Vt extaret igitur aliquod grati animi officium, quod profecto ab nepote erga patruum sine scelere omitti non potuit, appuli animum ad scribendum. Quæ autem narrabimus, verè possumus dicere cum Apostolo, quia non solum à fidissimis testibus audiuimus sed pleraque ipsi vidimus oculis nostris, & manus nostræ contrectauerunt, præsertim quum ab initio pontificatus ad vltimum vsque vitæ diem ab illius (vt aiunt) latere nunquam ferè discesserimus. Placuit autem vobis potissimum inscribere, clarissimi athletæ Christi. Nam quum Leonardi parentis cineres atque ossa mei apud vos habeam pignus eximię erga vos familiæ nostræ obseruantiæ & pietatis, cur germanos optimos atq; dulcimos, qui se incredibili pietate dilexerunt, quantũ in me est, pari quoque conturbernio non donem? Venit igitur ad vos Laurentius, pater & vita sanctus, & doctrina instructus, & miraculis coruscans, quibus quidem ornamentis quid accedere possit, non video. Sunt autem summa omnia hæc: & habitãt adhuc in oculis omnium, ex quibus & voluptatem in legendo, & fructum in imitando percipere possitis.

QVO GENERE, QVIBVS PARENTIBVS *sit ortus: & quo pacto adolescens ad disciplinam monasticam sit profectus.*

Cap. I.

NATVS est igitur Laurentius Venetiis Bernardo Iustiniano patre, matre verò Quirina. De vtriusq; familiæ nobilitate neque multa dicere, neque omnino silere licet sine illius iniuria. Nam sicut his fortunæ donis gloriari superbiæ leuitatis est: ita fortiter contempsisse, quod Laurentius fecit, summæ grauitatis. Celebre igitur est, & in antiquis Venetorum monumentis extat, Iustinianam familiam à Iustiniani posteris defluxisse, tres fratres Constãtinopoli pulsos per seditionem venisse in Italiam, atque Venetiis consedisse. Huius familiæ virtus cùm multis in bellis, tum in eo maxime claruit, quod à Vitali Michaele duce Veneto aduersus Emmanuelem Imperatorem Constantinopolitanum feliciori initio quàm euentu gestum est. Classem nobilissimam centum triremium & viginti nauium dux Venetus centum diebus confecit, & in altum deduxit: quæ quum omnem oram Illyrici maris, portus deinde Epiri, atq; Achaiæ, & deinde maris Aegæi insulas penè omnes recepisset, captáque denique ac spoliata Chio ad insulam, quæ nunc dicitur sanctæ Panagiæ, diuertisset, & descendisset aquatum (seu pestis illa fuit corrupto cæli tractu, seu quod magis creditum est, infectę ab hostibus veneno aquę) sane incredibili labe vastata est. Iustiniani quicunque per ætatem potuerant capere arma, classem eam conscenderãt, quasi patrias sedes bello repetentes, sed tantum conatum infelix exitus excepit. Nam ad vnum omnes, sic volente Deo, aut ferro aut morbo extincti sunt, domi præter aliquot senes sufficiendæ soboli frigidiores. Fortè euenit, vt vnus tantum superesset adolescens Nicolaus nomine, apud monachos sancti Nicolai. Vitalis dux laceram, & tam milite quàm remige vacuam classem trahens in patriam reuersus: & cum prẹter alia publica incommoda, tum etiam quasi excidij illius familiæ causa fuisset, quę toti ciuitati fuerat carissima, incidit in populi odium. Et vt quoquo modo posset, reconciliaret, statuit, non solum restituere illam in lucem, sed copulare etiam sibi sanguine. Impetrat ab Alexandro III. Pontifice maximo, vt liceat adolescenti monacho soluere vinculum religionis ad reparandam sobolem suæ gentis, eíque vnicam filiam despondet Annam nomine. Faustę fuere nuptiæ donauit illos dominus maribus sex, & tribus fœmellis. Lætus tam prospera sobole Nicolaus, & Deo gratias agens voti veteris religionísque non immemor, ad monasterium reuersus est, ædificato prius apud Amianum cœnobio virginum sub nomine sancti Adriani, in quo Anna vxor ipsa quoque monasticam cœpit vitam. Multis miraculis ambo claruerunt, atque eorum imagines apud ædem sancti Nicolai in testimonium sanctitatis ad nostram vsque ætatem perstitere. Quod ne cui fortè mirum videatur, iisdem temporibus idem Alexander pontifex Constantiam Gulielmi Siciliæ regis filiam & monacham, & plus quàm quadragenariam Henrico Imperatori

Fede

Federici Barbarossæ filio nuptui concessit ad sobolem Gulielmi patris, qui Siculis fuerat carissimus, suscitandam. Ex hac igitur sanctitatis propagine Laurentius ortus. Bernardus pater iuuenili ætate è medio magnorum honorum cursu surripitur. Quirina mater & ipsa clarissimo genere anno ætatis quarto supra vigesimum amisso viro & quinque susceptis liberis reliquam ætatem cęlibem duxit, domum suam regens (vt Apostoli verbis vtar) & filios in timore Dei, & mandatis instituens, instans orationibus die & nocte: & ne in deliciis viuens mortua esset, cilicium & catenam æream, quoad vixit, circa lumbos gestauit, ieiuniis & vigiliis florentem ætatem castigans, præcipue autem in pauperes misericors & benefica, & quæ ad eleemosynas filios semper & verbo instrueret & exemplo. Accessit ad eximium Laurentij ornamentum germanorum fratrum per memorabile Marcus & Leonardus, quorum necessaria mentio me diu tenuit ancipitem, scriberem ne hic aliquid de illorum vita moribúsque. Sed quum magni res operis videretur, malui nunc soli Laurētio dare operam. Vnum tamen illud non silebo cum bona venia legentium, tres eiusmodi fratres tanta virtute, sanctimonia, & omnium bonarum artium scientia præditos (quod quidem scriptorum monumentis extet) vix vlla vnquam secula tulisse. Nec falli me amore, neque fallere prorsus scio. Natus est Laurentius sub finem belli Genuensis illius maximi & periculosissimi, & natus quo die pro insigni apud Clodiam victoria, vniuersa ciuitas supplicationibus & omni lætitiæ genere redundabat. Dicere solebat Quirina mater, dum in ea lætitia pareret, gaudio quodam animi perfusa Deo primum gratias egisse, quòd eum partum quem tantis in laboribus periculisque gestasset, in lucem edere cum tanta ciuitatis lætitia: deinde Deum suppliciter orasse, vt hostibus aliquando formidini esset & saluti ciuibus, quòd certè vidimus euenisse bello Mediolanensi, sicuti suo loco dicemus. Statim autem primæua ætate declarauit morum elegantiam singularem. Nihil illo venustius, aut amabilius cum maioribus natu libenter esse, cum æqualibus facilis, minores amplecti. Cæterum excellenti videbatur animi magnitudine, & ad summas res semper intenta. Nihil illum ludicri delectabat, vt solet cæteros iuuenes, sed ad magnas res diuinas sapientia rapiebat, vt aliquando Quirina mater metuens ne aliorsum erumperet ille ardor animi, & mundi horrores amplecteretur plusquam par esset, quin tu (inquit) hanc mihi, fili insaniam mittis? Infernum sapit ista superbia. Cui subridens Laurentius veluti per iocum: Noli timere mater, magnum me Dei seruum adhuc videbis. Hoc de seipso puerile præsagiū haud multo pòst dominus impleuit. Annum erat natus vndeuigesimum, eius scilicet ætatis, in qua carnis illecebræ ancipitem facere solent humanæ vitæ viam. Dominus autem Iesus manum illi adhibere volens apparuit illi, sicut ipse in eo libello, qui Fasciculus amoris inscribitur, meminit. Ipsius verba subiiciemus: Eram vestri similis quærens æstuanti desiderio pacem in rebus extrinsecis, nec inueniebam. Tandem quædā virgo sole splendidior mihi apparuit, cuius nomen ignorabam. Hæc propius accedens venusto vultu placidóque affatu, ô iuuenis ait, dilecte cur effundis cor tuum? & pacem sectando per multa variaris? quod quæris, penes me est, quod concupisti, tibi polliceor, si tamen in sponsam me habere volueris. Quum verò nomen ipsius, & genus, & dignitatem scire peroptarem, se ait sapientiam Dei esse, quæ propter hominum reformationem humanam formam suscepit. Assensi igitur, & dato pacis osculo læta discessit. Hac igitur visione perculsus, rem detulit ad Marinum Quirinæ matris consobrinum, qui fuit tam vita quàm doctrina sanctissimus. Is, quanquam magnum aliquid portenderet, & ardentem iuuenem ad omnem altissimæ vitæ rationem intelligeret, perspicere tamen penitus illius animum, & corporis firmitatem experiri maluit. De vestitu nihil mutauit, ne cultus sordidior proderet animi propositum, sed matri nimium amanti secretum esse non potuit: quæ quum præter suspiciones alias ligna quædam rudia super lectum sternere, supérque his lignis cubitare filium deprehendisset (vt est matrum natura mollior) metuens ne filius non satis difficultates religionis intelligeret, induxit in animum tentare illius propositum, & nuptias apparere, & quidem virgo offerebatur forma, nobilitate, & amplis diuitiis præstans, quam ego senem cognoui. Id quum animaduertisset filius, & fratres cum matre coniurasse perspiceret, fugam maturauit, atque ad Marinum auunculum se contulit in religionem Canonicorum collegiatorum, qui sancti Georgij in Alga nuncupantur. Dicebat autem, initio conuersionis cōstituisse animo, hinc omnia bona fortunæ, nobilitatem, magistratus, honores, vxorem, liberos, pecuniam, & omnes præterea generis voluptates, illinc

illinc inedias, vigilias, æstus, algorem, seruitutem, sedisse deinde quasi iudicem inter ista, & ab sese ita exegisse. Considera nunc etiam atq; etiam Laurenti, quid agas. Putásne hæc perferre poteris, aut illa contemnere? Tum sese ad crucem Domini conuertisse: Tu es Domine spes mea, ibi posuisti certissimum refugium tuum. Sic confirmatus animo relicta matre, fratribúsque, calcatis præterea opibus, & honoribus, & florentis ætatis illecebris, ad cælestem militiam profectus est.

De siti, fame, vigiliis, & omni corporis attritione: de dolorum tolerantia per omnem ætatem declarata.

Cap. II.

PRimũ igitur sibi certamen instituit cum corporeis illecebris, cuius viam breuissimam iudicauit, si nihil illis molle cõcederet, sed bellum gereret quasi cum hoste capitali. Nihil dicam de cibi parcitate, quem nunquam saturitate, sed vix vltima necessitate definiret: nihil de sitis tolerantia, qua nunquam sic torreri visus est, vt vel per ieiunium, vel manuum operationem, vel peregrinationem, vel valetudinem adduci potuerit vt potum deposceret, qui si inuitaretur à fratribus, dicebat: Quo igitur pacto feremus purgatorij calores, si paruam hanc sitim ferre non possumus? Vigilias à patribus institutas non solum ita seruauit, vt ad matutinum primus veniret, vltimus discederet: sed quum omnium monachorum mos sit, post matutinum ad somnum redire, donec sol illucescat, Laurentius per omnem vitam nunquam de ecclesia discessit, donec ad primã fratres conuenirent. Rigente hyeme accedere ad ignem nunquam visus est, quod fuit admirabilius propter corporis imbecillitatem. Accidit autem, vt pater quidam ad ignem inuitaret, recusante illo palpauit pater illius manũ, quúmque obrigentem frigore sensisset, admirans inquit: O fili, magnus calor est quo intus ardes, si frigora ista non sentis quibus obriguisti. Quid illud, vt ne in hortum quidem remittendi animi causa vnquam accesserit? quod vnum solet esse monachorum solatium. Stabat gradu nixus, dum diuina canerentur officia, non dextra, non læua sedilibus hærens, quem statum semper in psallendo seruauit. Videntur hæc fortasse minus admirabilia iis, qui nunquam experiuntur, vos autem nobiles Christi athletæ, qui quotidie facitis harum rerum periculum, scio factu difficiliora, quàm dictu iudicatis. Huius propositi atque constantiæ perseuerauit ad vltimam senectutem, vt in ipsis ægritudinibus vix vlla corpus remissiori ratione foueret. Nam quum medicus eum laborantem iam fermè septuagenarium ad edendas carnes inuitaret Quadragesimæ tempore, & quo facilius suaderet, afferret exemplum sancti cuiusdam ex iis recentioribus, qui ob ægritudinem haud maiorem die Dominicæ passionis pulpam phasiani comedisset, petiuit primum Laurentius, an abstinere posset sine vitæ periculo. Quum ille non negasset, vnusquisque, inquit, abundet in sensu suo. Sed vt verum fatear, valde me delectant veterũ exempla sanctorum. Video autem confessores per carnis macerationem, martyres autem per sanguinis effusionem ad cælestem patriã contendisse. Itaque vt ad priores annos redeam, quum factus esset ætate vergente debilior, cogebant eum patres ex Capituli decreto, vt cibo, & somno, & veste moderatius vteretur. Quod ille ægrè ferens, quasi ad delicias compelleretur: Iubete, dicebat, vt lubet, parebo iussis, scire tamen vos velim, ei qui pro Christo pati decreuerit, patiẽdi viam non defuturam. Quærebam ab eo patre, qui hęc narrabat, quid his verbis significare voluisset. Disciplinas credebat, id est, verbera, & plagas, quibus solebat affligi vehementius. Notas quippe & sanguinis maculas sæpissime apparuisse. Non solum autem euicit has communes naturæ necessitates, sed dolorum patientiam admirabilem vbique præstitit. Incidit initio religionis in morbum fistularum, quas medici appellare scrophulas solent, iis omne collum repletum est. Desperabant medici de iuuenis salute. Vnum remedium dabant, si setis equinis per transuersum collum sæpe deductis corrupti humores educerentur, adurerentur deinde ferro candenti: verum timebant ne dolorem ferre non posset. At Laurentius vultu, quo semper erat æquali, Quid dubitatis fratres? secet & vrat medicus vt lubet, an nõ poterit dominus mihi dare fortitudinem, qui tribus pueris dedit in fornace candenti? Traiectus itaque, & sectus, & adustus est. Vbi illud admiratione dignum, quòd præter vnam vocem Iesu semel emissam, ne minimum quidem gemitum edere deinceps auditus est. Cæterum hoc nobis incredibile fuisset, nisi oculis nostris vidissemus. In vltima ętate quum pontifex esset, eandem animi firmitatem, & quum guttur intumuisset maiorem in

modum

modum, ac resolutio tardior appareret, eadémque difficilis, angeretur autem animi piissimus pater domi atque in cubiculo inclusum vacare non posse ouibus suis, ad ictum ferri stetisse penitus immobilem, quum timenti medico diceret: Incide audacter, neque enim nouacula tua laminas martyrum superabit.

De humilitate & mansuetudine, de contemptu ignominiæ, de paupertatis amore, de dono orationis & constantiæ.

Cap. III.

Haec de corporis attritione, & quidem pauca de multis: sed veniamus ad animum, vbi plus negocij videtur. Incipiemus autem ab humilitate, quam ipse cæterarum virtutum reginam appellabat. Si rector erat monasterij, velut id sibi muneris contemptui potius esset quàm honori: infima quæque ministeria diligere, quæ relatu sint etiam indigna. Nihil nisi de peccatis suis loqui, sua detestari, contemni, ac despici cupere. Semper de humilitate Domini Iesu, aut beatissimæ virginis loqui. Sed omissis quotidianis istis videte patres, quomodo contumelias tulit. Quum de monasterij negociis aliquãdo in Capitulo ageretur, frater quidam simplicioris ingenij accusauit, nescio quid à Laurentio factum: Laurentius autem quamuis intelligeret hominis ingenium, & purgare facile posset quod obiecerat, subsistit primum, quasi non audiret, tandem leni gradu in medium procedens genibus flexis, Ignoscite (inquit) patres: peccaui in cælum, & coram vobis: ecce pœnitentiam, quam dederitis, agam. Tactus pœnitentia frater ille ad Laurentium accurrit, & veniam petens eius pedibus aduolutus est. Iterum autem quum simile quippiam falso obiiceretur, compressa Laurentius mordicus lingua nihil respondit: scilicet ne aut mendax confessio malum exemplum proderet, aut negatio contentionem gigneret, loquendi & tacendi tempora prudentissime discriminans. Mundi verò fastus atq; superbiam quam magnifice perdomuit? Non dico vt opes reliquerit & honores. Neque enim tantæ virtutis est honorem contemnere, quam contemptum appetere. Plus est enim vt male affici negligas, quàm vt bene affici non cupias. Cæterum illud summæ perfectionis, vt male affici desideres. Itaque non silebo, quod Maphæus Patriarcha, qui illi successit, & fuerat eius discipulus, mihi narrauit. Nam quum de more exiissent ad petendum panem, fortè accidit, vt frequentiora vrbis loca penetrarent. Sensit eum Laurentius motum loci celebritate, & declinare homines cupientem: Maphæe (inquit) quid moueris? vadamus constanti gradu, nil enim profecimus, si reliquimus verbo mũdum, nisi etiam opere declaremus. Eamus cum saccis istis quasi crucibus, & gloriosum hodie de seculo triũphum referamus. De paupertatis autem amore quid dicam? Accidit fortè vt tectum monasterij igni conflagraret, vbi fratres omne penu in spem anni reposuerant. Aberat eo die Laurentius. Aduenienti verò mœsti fratres triste nuncium cum attulissent, hilari vultu Laurentius, Eia filij, quid mali actum est nobis? nõnne paupertatem vouimus? Benedictus Deus, qui nos voti compotes facit. Ipse qui dat semen serenti, panem etiam ad manducandum præstabit, tantum ne amittamus confidentiam nostram filij, quæ (vt inquit Apostolus) magnam habet remunerationem. Sicut igitur omnes & carnis & mundi illecebræ viluerant: ita vna illi voluptas erat, ex ecclesia aut cella nõ discedere. Et orationis quidem & contemplationis gratia eum nemo superauit. Qualis enim veneratio subibat animum, cum illum ad altare conspiceres? quæ corporis immobilitas? quę vultus intentio? quę lacrymæ? Ex fratre quodam audiui illius in primis familiari, dum celebraret missam nocte dominicæ natiuitatis, post consecrationem eucharistię solutum in mentis excessum, cúmque diutius perseueraret, accedit diaconus semel atque iterum. Ille persistit immobilis. Tandem casula tractus à fratre, velut à somno euigilans, ecce prosequor (inquit) frater. Sed quid de infantulo isto tam pulchro faciemus? quomodo solum & nudum in tanto frigore relinquemus? Constantia autem fuit admirabili. Postquam Deum secutus est, maternam aut fraternam domum ingressus non est. Memini puer adhuc cum essem, videre eum ad domus nostræ ianuam pulsantem panes petere, domum tamen aut ianuę limen non ingredi, sed foris stantẽ panes operiri. Mater autem filium ægre ferens tanto onere grauem diutius per vrbem vagari, iubebat ministris, vt saccum illi panibus implerent. Recusare semper Laurentius, & panibus duobus contentus discedebat, vt operam nauaret humilis mendicationis, & non domestici quæstus. Matris dormitioni interesse pietatis esse putauit: ibíque noctẽ egit, vt materni amoris præceptum adimpleret.

Dignum illud memoria, quòd matrem quam vnice dilexit, morientem videre potuit sine lachrymis, & plorantibus aliis ipse siccis oculis vltimum persoluit officiũ. Idem vbique erat, nunquam eum quisquam aut lætitia exhilaratum, aut ira commotiorem, aut solutiorem remissione animi videre potuit: non vllum denique vestigium metus, cupiditatis, doloris voluptatis.

De dono & efficacia verbi, quo pacto fratrum tentationibus subueniret, de spiritu prophetiæ, & de vocatione illius ad pontificatum

Cap. IIII.

Erat autem illius constantia (quod raró solet accidere) mira simul & humanitate, & veneratione condita. Sermone fuit suaui, breui, & pondere pleno, & (vt scriptum est) verbum quod ex illius ore egrediebatur, vacuum non redibat. Fuit illi præcipuus in adolescentia socius, tam genere quàm diuitiis clarus, is fortè aberat, & in Oriente negocia gerebat, quando Laurentius dominum Iesum secutus est. Hoc cum accepisset & iuuenis, & ignarus quid esset animus diuino spiritu afflatus, pergit ad monasterium cum cantoribus, & citharœdis, & cum aliquibus armatis, plane non dubitans socium ad reditum pellicere, etsi fratres fortè negarent. Tum vi & armis vsurus accersit Laurentium: quem cum vidisset non tam habitu vestis mutatum, quàm oris & gestus & incessus, obstupuit. Laurentius benigne salutatum incipit illius animum blando prius sermone tractare, tum paulatim à mundi rebus ad cælestia deducere. Quid multa? Impulit iuuenem, & qui laqueum ad amicum capiendum tetenderat, in rete improuisus incidit. Respondens autem Laurentio, inquit, Frater, verba æternæ vitæ habes: & quoniam frustrata mea spes est, téque ex hoc loco educere non possum, tu sanè ex hoc seculo me ad te deducere poteris: statutum est tecum viuere, tecúmque mori. Prædicationis ad populum facultas ei defuit, quia nec spiritu, nec lateribus esset bene firmis. Sed nihil fuit suauius, quàm sedentem inter fratres audire. Cuius quidem rei vos in primis, venerandi patres, optimi testes estis, à quibus vocari sæpe solebat. Vbi aliquando audiui à fratribus vestris, cum sedissent ad vmbram patulæ fagi, & dicere aliquid pararet, extemplo nimbis & tonitruis incredibili cum fragore misceri cœlum visum esse. Cum verò fratres hinc pluuiam grandinémque metuerent, hinc ęgrè ferrent cõcupita prędicatione fraudari, subridere cœpit Laurẽtius, & manu monere, Quiescite, inquiens, fratres, hæc sunt Satanæ ludibria, qui mendax fuit ab initio, & in veritate non stetit, nunquid verbum Dei alligare poterit? Vix igitur sermonem instituit, & ecce cœlum visum est aperiri, diésque lætissimus pio fratrum desiderio obsequentissimum præbuit officium. Non minori præterea cura fratribus aderat: mœstos consolari, curare infirmos, laborantibus subuenire, cogitationes & diabolicas insidias exquirere. Vexabatur frater (vt mihi narrauit) spiritu ad seculum redeundi, & aliquoties à Laurentio confirmatum non cessabat diabolus instigare. Ferre ille amplius tentationem non poterat, ad Laurentium autem se conferens, succumbo pater, ait, fer opem. Ecce nisi adiuueris, ad seculum redeo. Tum Laurentius, sine modo mi frater, & tantum hodie ne abeas. Cras, vt libuerit, deliberato. Nox vna in orationibus & lacrymis absumpta sic diabolum fugauit, vt nunquam deinceps eum sit ausus impugnare. Sed quod sequitur, admirabilius, quód quidem narrare dubitarem, nisi accepissem à patre venerandę fidei & autoritatis. Quum frater quidam simili instigatione premeretur, & ad certissimam Laurentij opem recurrisset, accepit Laurentius lauri ramusculum, qui decoctus aqua relictus erat in vasculo. Ad fratrem autem conuersus, accipe (inquit) frater, & in horto planta, & si quidem reuirescet, securus esto de perseuerantia tua. Abiit ille, & plantauit, & reuiruit, & de miraculo gaudens memoriam virgę Aaron, & palmæ Macarij reuocauit. Cæterum prophetiæ spiritu vberrima quadam mensura dominus eum donauit, & hoc ita celebre & diuulgatum fuit, vt non aliter ad eum, quàm ad oraculum concurreretur. Innumerabilia dicere possum, & aliqua dicemus sparsim, vbi res postulabit. Interea vnum eligemus è multis, vel homine in quo accidit, vel multiplici varietate, vel certitudine rei præstantissimum. Fantinum Dandalum scio cognouistis genere, dignitate, vita, & doctrina clarissimum, qui fuit nuper episcopus Patauinus: hic dum secularis esset adhuc, & primariũ in nostra repub. locum teneret, primo die Quadragesimæ ad suscipiendum de more cinerem accedit. Suscepto cinere & benedictione Laurentius ait: Memento frater, quia futuro anno tu aliis horum

rum cinerum officium impendes. Quod vt audiuit homo secularis, & plus quam quinquagenarius, surrexit admirans, neque aliud tamen ibi percunctatus est propter loci maiestatem, sed in claustro prætereuntem expectat. Factus autem ad illum propior rogat, quid illis verbis significare voluerit. Laurentius substitit aliquantulum cogitabundo similis, deinde subiecit: Dico tibi frater, quòd cinerem quidem non impones, sed certe populo destribues ramos oliuarum. Fantinus quamuis maiori adhuc admiratione teneretur, quonam modo hoc posset accidere, tamen aliud sub iis verbis latere dubitās discessit. Ecce autem haud multo pòst Martino defuncto, Eugenius Venetus pontifex eligitur. Ad eum Fantinus legatus ab senatu nostro destinatur. Suscipit eum Eugenius maximo cum honore, & inter sacros ordines initiat. Denique ante vertentem annum legatum apostolicum Bononiam mittit, quò cum venisset, & primo die Quadragesimæ imponere cinerem populo necesse esset, inuitatur legatus ad id muneris: ille recusat, quòd ab alio quàm sacerdote fieri non liceret. Instant enixius illi dicentes, id muneris à legatis semper exerceri consueuisse. Fantinus in proposito permanet, atque id officij non paruo tandem labore deprecatur, nihil adhuc de Laurentij verbis aduertens. Die verò Palmarum cum similis contentio oriretur, & Canonici peterent vt oliuæ ramos populo distribueret, ille autem ex humilitate eadem sarcerdotij excusatione vteretur: tandem Canonici summis precibus postulant, vt si in cineribus legatum se se gerere noluerit, saltem non recuset oliuarum officium. Quid multa? Victus Fantinus illud officium (vt prædixerat Laurentius) propriis manibus absoluit. Has autem sancti viri virtutes Eugenius pontifex cum audiret, animum induxit Venetis episcopum dare. Quo animo acceperit, iudicate, si potestis. Bis fugiendi cœpit impetum, & in abdita aliqua loca secedendi, bis restitit & stare demum in patrum suorum sententiis deliberauit. Erant autem ex iis qui suaderent, non esse summo pontifici obluctandum, sed parendum Christi vicario. Nonnulli verò, vt nullo modo susciperet suadebant, mundi fastus, insueta onera, & corporis imbecillitatem memorantes. Fuere etiam qui suaderent vt fugeret, & afferebant singuli exempla sanctorum, qui vel suscepissent, vel renuissent, vel incogniti profugissent. Indicto tamen ieiunio, & oratione solenni decreuerunt patres conari apud Eugenium & literis & nunciis, ne sibi patrem ducémque suum auferret, sine quo societas illa plane periclitaretur. Bis misere, bis rescripsit Eugenius, & extant duæ illius epistolæ, quibus dulcissimis verbis patres illos consolatur. Rationibus præterea grauissimis, & sanctorum patrum exemplis admonet, ne diuinæ voluntati aduersentur. Non parere igitur non potuit pontifici ter iubenti.

De assumptione pōtificatus, familia, veste, victu, & pecuniæ contemptu.

Cap. V.

ANno ætatis quinquagesimo primo iniit episcopatum, & quidem nulla pompa, aut comitatu, vt fratres etiam germanos adesse noluerit, & aduenisse prius nouum præsulem omnis vicinia cognosceret, quàm penè intelligeret aduenturum. Eam noctem duxit insomnem, Deum precatus orationibus & lacrymis, vt si id muneris ad ipsius honorem suscepisset, nolens alioquin & inuitus, ne se desereret: scire se quantum negocij susciperet, nosse populi multitudinem, ordinum varietatem, amplitudinem principatus secularis, quales & quàm crebras discordias habuissent cum superioribus episcopis: contrà verò vires sibi tenues & imbecilles, quippe nusquam nisi in monasticis cellulis exercitatas. Quum hęc & pleraque alia cum lacrymis effunderet, dicebat se tanta animi luce repletum, vt non aliter deinceps illius episcopatus, quàm alicuius monasterij munera obierit. Familiam sic instituit: Elegit duos de suo cœtu fratres, quorum altero vtebatur ad officia diuina, cum altero partiebatur curas maiores. Quinque præterea ministros habuit per tres & viginti annos, quibus fuit in eo pontificatu, quanquam per liberalem iocum dicere solebat, familiam sibi grandem esse, cuius cura premeretur, pauperes Christi significans. Veste vsus est colore, quem dicunt cælestino, iusta longitudine. Tapetas, & aulæa, & cætera ornamenta ædium omnino spreuit. Mensa non sordida, sed summa munditie, ad quam de more monastico legebatur. Nihil omnino argenti: vescebatur in vitreis & fictilibus, cibo vulgari semper vsus, amauit oua, quòd & stomacho amica essent, & voluptatem non irritarent. Nihil appetere, aut damnare, quicquid apponeres, sumere. Accidit semel, vt pincerna deceptus colore acetum pro vino appone-

ret, cum Laurentius admouisset ori, & acetum esse sensisset, nihil vltra questus prandium exigebat sine potu. Pincerna vt aduertit, veniam supplex errori deprecatur. Cui Laurentius placido vultu: Eia, inquit, curato deinceps officium tuum diligentius. Cubile habuit vix sex pedes protensum, tomento paleari, & opertorio quod veteres centonem, nostri sclauinam vocant: exclusis semper de thalamo omnibus, vt liberius vacaret lacrymis & orationi. Statim autem operam dedit, vt pontificalis ecclesia superiorum episcoporum aut incuria aut auaritia neglecta, pro dignitate sedis excoleretur. Canonicorum ordinem ad nihilum redactum restituit, addidit sacerdotes, cantores instituit. Eandem adhibuit curam circa alias ecclesias, vt plurimæ in quibus vix missa dicebatur, nunc videantur esse pontificales. Mores deinde cleri castigare adortus, déque iis edidit pulcherrimas constitutiones. Sed nihil erat quod non facile impetraret liberalitate & bonitate naturæ. Erat enim alioquin non grauis. Frui clerum suis fructibus patiebatur, vt nihil illi oneris imposuerit vnquam. Pari cura prosequebatur monasteria, præcipue sacrarum virginum ob sexus infirmitatem, quibus nihil deesse pateretur vel ad corporis necessitates, vel ad regulares etiam disciplinas: collapsa restituit, noua construxit. Pulchrum huius rei testimonium, quod cum initio x x. aut circiter obseruantia suscepisset, moriens reliquit quinque supra x x x. Non minori studio aliarum etiam ouium curam gerebat. Non fuit credibile, quantus quotidie concursus fieret mœstorum & laborantium, qui consolari cuperent, qui iuuari ope, oratione, consilio, ad eum omnes confluere. Plebanus quidam sedulo monere, reddituros aliquando proprij officij rationem. Cæterum pecuniam contempsit, vt neminem vnquam magis contempsisse crediderim. Domus erat aperta omnibus, omne penu pauperibus patebat. Si procurator rationes afferret, nihil accepti vel expensi videbat amplius, quàm quid deesset, aut superesset, indignum omnino ratus, vt qui animarum quæstui præfectus esset, sederet ad calculos. Primũ illi de pecunia institutũ fuit, vt nullum penitus sibi cum fratribus esset commercium, quia nihil existimauit ad amorẽ suę plebis conciliandum, fidémque comparãdam efficacius, quàm si tolleret prorsus omnem ex animis omnium de hac re suspicionem, à qua vt longius abesset, cum Leonardus frater aliquando pauperem eleemosynam petentẽ Laurentio commendasset, vade (inquit ille) & responde Leonardo meis verbis, vt tibi ipse subueniat: postquam à domino habet vt de suo dare possit. Illud in amoris fratrem signum retinuit, vt in paschate, & in natiuitate Domini, & in festo apostolorum Petri & Pauli eos donaret duobus panibus ex farinæ flore confectis. Post mortem autem fratrum idem tributum mihi semper pendit, quin potius & à fratribus adiutus ipse est pecunia grandi in bullis apostolicis episcopatus, & à me deinceps non minori præsertim cum ad Patriarchatum euectus est. In cognoscendis autem penuriis hominum adhibere solebat viduas aliquot spectatæ virtutis & fidei. Quod & ille sexus esset ad huiusmodi misericordiæ opera feruentior, aptior etiam ad indagandas paupertates occultas, eorum præcipue qui ex opibus in inopiam decidissent, quorum generi hominum maxime miserabatur. Malebat autem aliquando decipi, quàm nimius esse in examinando, vt si in alterutro esset offendendum: mallet cui non oporteret dare, quàm non dare cui oporteret. Libentius dabat res humano vsui necessarias, quàm pecuniam, & plures libentius summas quàm maiores, vt esset communior in tanto populo beneficentia. Orauit aliquando Laurentium consanguineus eius, non ita pauper, vt pecunia eum iuuaret in filiæ dotem. Respondit Laurentius: Considera, quæso frater si parum dedero, non est quo opus habes, si multum, defraudabo multos, vt vni satisfaciam: & præterea quicquid illud est, quod est ad cibos potius pauperum, quàm ad intortos crines, aut margaritas, ab ecclesia traditum est. Igitur ignosce si dare non possum. Sed nihil fuit ciuitati gratius, quàm lignorum naues onustæ, quas sæuiente hyeme distribuebat pauperibus. Pecuniæ ad eum quotidie confluebant, vnde non crederes. Vidi aliquando, quum ab eo eleemosyna peteretur, quòd pecunia non posset, promissione satisfacere, sæpe quum domi nihil reliquisset, æs alienum contrahere. Et quum procurator rogaret eum qua spe faceret, domini mei, dicebat, qui pro me dissoluere facile poterit. Nec spes illum fallebat. Nam continuo submittebat illi Dominus pecuniam insperato multis de locis. His moribus & disciplina incredibile est, quantum beneuolentiæ & authoritatis apud omnes ordines comparauerit.

*

De gratia verbi, consilio, sapientia, prudentia, iustitia, conscientia, & infusa scientia, tum scriptis eius.

Cap. VI.

HAbuit autem hoc donum diuinitus collatum, vt omnes cum quibus esset, lætos semper placidósque dimitteret, omnibus satisfaceret. Boni iuxtà malique, modesti, facinorosi, sine vllo penè discrimine illum colebant. Sic verba, & oculi, & motus, & omnia quæcunque aut diceret, aut faceret (tanta erat virtutis & gratiæ vis) rapiebant animos omnium in amorem. Initio quidem pontificatus quum de mulierum ornatu decretum edidisset, vxorum quarundam maritis ingratum, Dux noster illorum querelis deceptus quasi libertati seculari metuens accersiri eum iubet. Queritur ea de re acrioribus, vt fuit natura vehementior. Tum Laurentius pater mansuete simul grauitérque respondens, sic illius animum demolliuit, vt Dux conuersus ad astantes, neque lacrymas continens: Angelus, inquit, non homo locutus est, vade pater, & fungere officio tuo. Illum deinceps velut apostolum veneratus est, vt aliquando per iocum dicere soleret, prQeter Laurentium neminem esse mortalium, cum quo animam commutaret. Consulebatur autem dubiis in rebus, & quanquam irent quasi ad hominem diuino potius quàm humano spiritu respondentem: res tamen humanas tam publicas quàm priuatas, quas nondum illi experiri contigerat (siquidem ante vigesimum annum confugit ad solitudinẽ, primo & quinquagesimo rediit) sic callere videbatur, perinde ac semper tractauisset: vt dicere non verear, nihilo mihi minus prudentiorem esse visum quàm meliorem, si tamen prudentia bonitatis pars non sit. Iam verò in iure dicundo sapientiam illi dicant, qui viderunt, & præsertim curia Romana, quæ nihil vnquam ab eo iudicatum rescindi passa est. Sententiæ illius inappellabiles habebantur, & quanquam in irrogandis pœnis clementior est habitus, iustitia tamen fuit, quæ neque precibus neque lacrymis frangi posset. Nulli illius cœnaculum vel cubile non patuit. Non causarum multitudine potuit, non proteruitate litigantium defatigari. Stabat veluti rupes immobilis ad turbines causarum, quibus nulla ferè (vt opinor) in orbe ecclesia magis agitatur, propter amplitudinem ciuitatis & cleri. Gratissima in primis fuit breuitas respondendi, qua & paucis absoluebat, & cæteris adeuntibus satisfaciebat facilius, sed qua iustitiæ luce afflatus ad iudicandum veniret, præsertim maioribus in causis erit satis apertum testimonium, quod referemus. Matrimonij lis orta Paduæ est inter haud vulgares familias. Ad Fantinum episcopum, de quo dixi, defertur. Ille causa cognita quum leges fauere mulieri, quę virgo asserebatur, pro muliere pronuntiat: Iuuenis, qui sponsionem factam pernegabat, innocentiæ conscius aduersus tantæ authoritatis iudicem, Laurentium pro secundo impetrat. Laurentius autem quum videret à sapientissimo & optimo alioquin iudice secundum mulierem iudicatum, tamen lacrymis iuuenis permotus, opem implorantis causam non suscipere non potest. Ad orationem autem se confert, quam grauioribus in causis habebat pro fidelissimo consiliario. Hac diligentius facta, iudicat secundum virum. Propinqui mulieris nihilo segnius tertium iudicem petunt, & impetrant episcopum Taruisanum. Is quoque pro muliere pronunciat. In discrimine videbatur Laurentij sententia duabus aduersis, & expectabant omnes attentius tantæ contentionis exitum. Quũ iudex æquissimus Deus ipse se pro quarto gerere voluit, & litem omnem dirimere, in lucem producit incestum mulieris, quæ ex consobrino, & eodem clerico grauida quum partum amplius differre non posset, amisso pudore, & patefacto flagitio, diuinam fuisse non humanam Laurentij sententiam confessa est. Conscientia autem fuit explicata, pura, integra, quæ omnia dirigeret æquitate, scientia verò potius diuinitus infusa, quàm humanitus acquisita videri posset. Vix enim elementa prima didicit à præceptore, & tamen nihil est in sacra scriptura disputatum, de quo non posset grauissime respondere. Dicam quod accidisse memini. Venit ad eum theologus qui audierat de illius doctrina, & præsertim quòd didicisset sine doctore: audire voluit, & periculum facere, mouet illi quæstionem de diuinis relationibus. Respondet Laurentius. Ille responsum laudans repetit adhuc, velut cum circulatore sophista sibi res esset. Tum Laurentius. Scriptum est frater, contentiones & pugnas legis deuita, sunt enim inutiles & vanæ, dixi quid sentirem, si satisfeci, placet, sin minus, quære, qui tibi respondeat sapientius. Compunctus ille, & gratias agens petita benedictione discessit. Scripsit autẽ volumina XV. & sermones quadraginta. Crebra illius scri-

pturarum vsurpatio, deuota traditio, stylus redundans & copiosus, qui si gentilium literis dedisset operam, potuit inter scriptores elegantes annumerari. Voluminum tituli hi sunt: Lignum vitæ, De disciplina monasticæ professionis, De spirituali & casto connubio verbi & animæ, De humilitate, De spirituali interitu animæ, De triumphali agone mediatoris Christi, De interiori conflictu, De complanctu ecclesiæ, De corpore Christi & sanguine, De vita solitaria, De contemptu mundi, De sermone Domini in cœna, De officio pastorali, De obedientia, De gradibus perfectionis. Sermonum autem titulos apponere operæprecium non iudicaui.

De mansuetudine & dono lacrymarum, & corporis figura. *Cap. VII.*

QVanto autem magis authoritate & gloria crescebat, eo indies fiebat humilior. Audite mansuetudinẽ. Nam quum prælatus magnæ plus ob pecuniam quàm vitam, authoritatis, ductus inuidia variis eum quotidie calumniis laceraret, vt expleret animi malitiam, indicit conuentum plurimorum præstantium & doctrina & dignitate virorum, quasi de theologica aliqua quæstione disputaturus. At conclusiones quasdam proponit decretis illis contrarias, quæ Laurentius ediderat de sumptu & ornatu mulierum. Ridere partim qui aderant, partim mirari quam ad rem essent conuocati, qui verò grauius sentiebant, indigne admodum pati, quòd illud spectaculum non honor Dei, sed maledicendi cupiditas coegisset. Tandem bonus pastor manu silentio indicto, longam pro mulieribus orationem habet, cuius epilogo quum misericordiam & lacrymas mouere vellet, pluribus simul locis excitatus risus est. Gratiæ iis qui venerant, actæ. Disputatores ad cœnam vocati, atque ita discessum. Affuit quidam patris nostri dilectus in spiritu filius qui huiusmodi re mirificè commotus, quòd homo petulans sanctissimum virum huiusmodi contumeliis incessisset, accurrit ad Laurentium. Aderam tum ego fortè, quum hic & ira & via fessus. Et quid, inquit, pater? Patieris ne honorem tuum ab iis improbis lacerari? Tum Laurentius. Quid est fili? Ille rem omnem vti se habet, narrat, non verbis solum, sed & ore, & oculis, & manibus sic indignantibus, vt non eum solum, in quem essent illa iactata, sed quemuis alium immunem ab iniuria, facile commoueret. Quid tum Laurentius? Putatísne aliquod irati animi signum protulisse? Testor dominum Iesum, quum intentos in eum ad id vnum coniecissem oculos, nihil mutationis in eo vultu perspicere potuisse. Nihil indoluit, aut questus est, imò noluit scire, quis affuit, quis dixit, non fronte aut vultu signum aliquando vel minimum edidit animi commotioris. Vt autem mœrentem filium solaretur, placido vultu, noli, inquit, te afflictare fili, dominus Iesus, cuius negocium est, ipse aderit honori suo. Neque sanè in eo falsus est. Nam paucis pòst mensibus dux ipse cum satellitibus suis partim exilio, partim vinculis, morte nonnulli affecti sunt. Quanquam autem nihil videtur addi posse ad hanc mansuetudinem, nescio tamen an id quod accidit iterum in simili genere, sit admirabilius. Nam quum solenni pompa Eucharistiæ sacramentum festo corporis Christi circunferretur, comitatu (vt solet) totius populi frequentissimo, heluo quidam, qui clerici scelera ab episcopo damnata impudentius defenderat, ante ostium propriæ domus consistens, dum inde Laurentius transit, Deum nihil veritus, qui ante eius oculos incedebat, En, inquit, qui pro sancto colitur: O insani, qui talem hominem adoratis. Audit Laurentius. Sed quid arbitramini? Gradu quo vadebat, perseuerat, non vultum, non oculos deflectit ab sacramento. Et quum aliquot pij homines commoti rei indignitate cum facibus ad illius domum vellent concurrere, vix à me qui tunc aderam, repressi sunt. Quod tamen facinus vindicauit paulo pòst senatus maiori Laurentij gloria: illa præter cæteras inflicta pœna, vt perditus ille frequentiori populo in ecclesia pontificali super pulpito publice mendacium fateretur. Certauit autem dominus cum senatu nostro in pœna suppliciòque miseri. Nam paulo pòst pulsus vrbe est, profugúsque nunc errat procul à domo, liberísque inops atque mendicus. Sed penè infinita sunt talis mansuetudinis testimonia. Erat autem verborum actionúmque tanta mensura, vt si inferiora hæc cælestibus conferri fas est (cælestis enim certe animus esset) vix ego motus cœlorum, & reuolutiones & gyros agi maiori ordine atque mensura crediderim. Ipse cuidam discipulo reuelauit, sibi à Deo datum fuisse, vt quouis loco aut tempore se colligere vellet, & in cœlum mentem erigere, semper posset. Quod si fortè aliquibus, vt solet, imaginibus turbaretur, non aliter abigere se diceret

phantasias illas, quàm si muscas oberrantes pelleret ab oculis. Erat in illis causarum actionúmque turbinibus semper quietus & immobilis. Nihil audire diceres, quasi in cœlo esset animus, corpus in terris. Rursus autem si stylo aut orationi sese dedisset, & interpellaretur (vt sæpe fit ab aliquo eum adeunti) videres sine vlla molestia, cœpto opere intermisso, quasi ociosum iucundo vultu venientem excipere, quoad vellet audire. Tanta profecto animi pace, vt angelica interdum videretur potius quàm humana. Hanc tam admirabilem constantiam sola diuinæ bonitatis meditatio poterat emollire. Dixi superius, quum de matris dormitione loquerer, in illius funere lacrymam non emisisse. Videte patres vbi lacrymæ profluerent. Donum enim habuit lacrymarum, vt nemo ferè alius, quum post prandium aliquando sederet, & de diuinis (vt solebat) sermonem haberet familiarem, conuersus ad eos, qui aderant, feruentiori quodam mentis affectu, quid (inquit) agam fratres, quid agam, quum ad iudicem deducar? Quid egi miser, in quo sperare possim? Nihil habeo, nisi quòd ad illius sanctissimi ligni radicem prouoluar, & plangam. Hæc quum dixisset, totus solutus in lacrymas est, quas cum profusius emisisset, & erectus vidisset, nos qui aderamus compungi, & illas lacrymas admirari, veritus ne quid ex his laudis humanæ surreperet, videtis ne, inquit, has lacrymas? affectus cuiusdam sensualis fuerunt, non veræ deuotionis, à qua absum longissime: at quàm pulchre diuina bonitas conuenientem illi animo sedem tradiderat. Omittite virtutes, aut sanctitatis nomen, facite vos tunc primum eum videre angelum, non hominem credideritis. Fuit proceritate corporis altiore quàm iusta, gracilioribus membris, colore candido, statu erectus & celsus, omni facie admodum decora. Oculis verò vniuersum corpus ita moderantibus, vt venerationem & sanctitatem vndique spirare viderentur.

De amore fraterno, de prophetia, de eiectione dæmoniorum, de misericordia, de moniali, cui per spiritum eucharistiam communicauit.

Cap. VIII.

SEd quia de Marco & Leonardo fratribus nihil hactenus dixi, nolim aliquis existimet vllos vnquam sese maiori caritate dilexisse. Visebatur ab his quotidie, ad eum publica omnia & priuata deferebant, sed omnes ferè illorum sermones erant de æterna vita. Cæterum quàm diuino spiritu omnibus in actionibus suis ageretur, vltimis illorum horis apparuit. Laborauerat Marcus valetudine diuturna, domo per annum non exierat, cupiebat fratrem videre, quo nihil in terris carius haberet. Recusabat Laurentius venire. Domo enim fraterna, sicuti materna antea diximus, semper abstinuit. At ille orare, enixius & obsecrare per fraternæ iura pietatis, vt mori eum non vellet sine sua benedictione. Solabatur eum, & promittebat venire Laurentius, sed tamen differebat. Ibat ad eum Leonardus pater, ibam ego, orantes vt veniret, si quidem viuum reperire vellet. Dicebat, bono animo essemus, venturum sese quum tempus exigeret, & certe aliquoties videbatur melius habere. Quum autem apparuit hora quam expectauit, fallere charissimum fratrem noluit. Ecce venit ad eum, quum minime expectaremus. Iam propinquus erat emissioni spiritus. Ingressus, & super lectulum fratris incumbens, salutat eum dulcissimis verbis, quasi promissum persolutum venisset. Marcus hilariori vultu conuersus significato gaudio de illius aduentu inter eius amplexus lætus & voti compos in domino requieuit. Ne tamen aut sorte aut casu hoc accidisse aliquis existimet idem penitus nono pòst anno in Leonardo fecit, quintum ferè mensem domo exire, & Laurentium videre non potuit. Ibam aut mittebam, qui diceret fratrem extremum spiritum agere. At ille respondebat horam adhuc non esse. Sic per multos dies rem duximus, ego eundo aut mittendo, ille differendo. Hora ea qua promiserat, venit. Quúmque summa cum lætitia eum pater excepisset, vespera eius diei inter illius brachia spiritum feliciter emisit. Addam illud etiam ad eius gloriam, & solatium meum. Orauit pro fratre illis diebus precibus ardentissimis, & quum aliquot dies ad eum venissem afflictus mœrore adhuc recenti post prima verba salutationis, Gaude, inquit, Bernarde fili, Leonardus pater tuus saluus est. Hoc ego cum ingenti gaudio excepissem, & quomodo, inquam, scis pater? Saluus, inquit, est, & aliud ne cures. O lacrymas dulces plenas lætitiæ & pietatis, quas ibi fudi ante pedes illius, quum tantæ lætitiæ nuncium nuncius tam fidelis attulisset. Quid autem alia innumerabilia consecter de spiritu prophetiæ? vitam sanctissimæ abbatissæ à medicis dereli-

ctam, dilatam à domino dixit, & paucis diebus liberata est. In eodem monasterio sororem miræ sanctitatis comploratam, & iam penè exanimem lugentibus aliis bono animo esse iussit, & illo triduo omnino libera euasit. Propinquum suum, qui triremem conduxerat ad conuehendas ex ponto merces, cauere iussit, ne triremem in ponto dimitteret. Ille verò non solum triremem dimisit, sed maximo etiam fortunarum naufragio est affectus. Cæterum & filiorum orbitates, & lucra, & damna, & honores, repulsásque, ægritudines & incolumitates, aliáque tum prospera tum aduersa, quæ quotidie accidunt, innumerabilia antè dicebat. Filium meum desperatum à medicis extremum spiritum agentem ad eum detuli, vt consulerem de loco sepulturæ. Ille suspenso aliquantulum & vultu & sermone, respondet, tempus adhuc non esse talis consilij. Ego, quia ex peste familia extra ciuitatem aberat, admiratus huiusmodi responsum, quonam modo, inquam, potero pater tempestiue deliberare, quem iam expirasse existimo? Rursus ille: Redi bono animo, tempus adhuc non est. Reuersus igitur domum, reperi puerum præter omnem spem melius habere. Neque tempus illud benignitate Dei ad hunc vsque diem apparuit: & spero filium potius de mea quàm me de filij sepultura cogitaturum. Sanè ipse suum obitum prædixit virginibus sanctæ Crucis per dies aliquot ante quàm accideret. Neque minor in eo fuit dæmoniorum pellendorum, & discernendorum gratia spirituum. Qui affuit & vidit, mihi mulierem ad eum deductam retulit, spumantem ore, & dentibus frendentem, quod ille videns, attulistísne, inquit, mihi hunc dæmonem tanquam ad Apostolum? Ite fratres, & quærite, qui sit me sanctior: sum enim homo peccator. Enimuero illi magis orabant genibus prouoluti. Age, inquit, valeat vestra fides, quæ Cananææ profuit, & Centurioni. Imposita arreptitio capiti manu, quid, inquit, male dæmon venisti pauperculam hanc vexare? Vbi nunc superbia tua, quum de cælo decidisti? non te pudet depugnare cum muliercula? Age dimitte illam, dominus Iesus te præcipitem agit. Signaculo suo insignita est. Videres inter hæc verba illam contumaciam, atque oris distorti prauitatem explanari, illum tremorem palloremque in naturalem verti faciem. Admirantibus omnibus & omnipotenti Deo gloriam reddentibus liberata est. Spiritus verò cogitationúmque discretio vbi nam maior apparuit? Decreuerat monasterium monialium reformare, quod vt facilius assequeretur, assignare volebat illis in confessorem virum fidelem & sanctum. Is autem vt erat bonus & simplex recusabat, timens cum mulieribus implicari. Postquam negauit, tactus pœnitentia est, deliberat redire. Hunc autem quum Laurentius procul venientem conspexisset, prius quàm verbum presbyter ille faceret, aut diceret ad quid veniret, dextra cingulum tenens, bene facis, inquit, frater: noui ad quid venias. Velim autem scias, veluti cingulum istud (manu siquidem cingulum suum tenebat) sic à Deo te mihi esse permissum. Admirans ille, & magis corde compunctus; accipe pro seruulo me, inquit, nunquam mandata tua relinquam. De plebano non tacebo adulterio, simonia, furto, & omnibus probris infami, qui ad vltimam inopiam redactus, vt omnino neque se, neque filios posset alere (quos occultos alebat) impias sibiipsi manus afferre statuerat. Hoc quum cognouisset in spiritu Laurentius, accersit illum, dicit quid cognouerit. Solatur eum verbis caritate plenis. Tum declarat, accidisse hoc permittente domino propter eius flagitia, & nisi resipiscat, maiora minitatur: misereri tamen illius inopiæ. Dat illi deinde aliquot aureos. Quum eximiam caritatem miser ille vidisset: quippe qui vitæ male actæ conscius pœnas potius aliquas quàm eleemosynam expectaret, procidit ad pedes illius, & totus liquefactus in lacrymas non poterat diuelli, promittens, & iureiurando contestans vitam reformare, & comprobare quidem opere, quod promisit. Vixit autem postea aliquot annos timens dominum, & in mandatis illius incedens magna cum admiratione hominum, qui eum antè cognouerant. Statueram, optimi patres, delibare potius miracula, quàm narrare. Mores etenim & angelicam in terris conuersationem describendam præcipue susceperam: sed veluti incurrens in hæc, silere non potui. Postea verò quàm sic necesse fuit, non omittam hoc, quod est genere præclarum, & magnitudine rarum, & fama notissimum. Sacra quædam virgo erat magnæ sanctitatis, hæc per multos annos abstinentia, vigiliis, orationibus steterat ante dominum. Accidit autem, vt solennitate Corporis Christi neque sorores aliæ, neque ipsa communicare diuinis mysteriis possent, & quum ægrè ferrent, & illa in primis sanctissima mulier, oratum Laurentium mittunt, quia prope esset monasterium, vt si gratiam communicandi eo die habere non

possent,

possent, ipse saltem dignaretur, dum celebraret, pro ancillis suis orare. Promittit Laurentius. Quum autem celebraret, ad populum post eleuatum sacramentum factus extra seipsum est, detulitque eum spiritus ad illam mulierem in cella clausam & contemplationi vacantem, quæ fortè tunc miro quodam desiderio communicandi teneretur, & sacra illi mysteria communicauit, siue in corpore, seu extra corpus, Deus scit. Ab oculis quidem totius populi non discessit, donec ad seipsum reuersus ab illo pietatis officio reliquum missæ peregit. Quum autem virgo illa quod acciderat, sacerdoti nunciasset, sacerdos patriarchæ, iussit ille, vt gratias omnipotenti Deo agerent, non sibi, & vt nunquam donec viueret manifestarent. Hæc ego, patres, & huiusmodi alia multa à Laurẽtio fieri optimum Deum crediderim voluisse, siue vt suam bonitatem atque potentiã nec temporum edacitate consumi, nec immutari malignitate morum, nec fidei nostræ tepiditate imminui crederemus, siue vt ea etiam, quæ sacris literarum monumentis edita sunt, & alioquin videri solent impossibilia, facilius crederentur à nobis. Quippe cum legerimus, Ambrosium, cum esset Mediolani, Martini exequiis interfuisse apud vltimas Gallias, Seuerum item Rauennatem episcopum ad Geminiani exequias Mutinam in spiritu concessisse. Increbrescere tanti viri fama quotidie & latius atque latius diffundi cœpit. Habere eum sæpius apud se Eugenius pontifex voluit, semper excusauit, metuens nequid ei noceret curia Romana. Cum autem Eugenius vrbe pulsus Bononiam venisset, efflagitatus ab eo refragari non potuit, quòd amplius neque alpes neque itineris longitudinem, sicut antea fecerat, causari posset. Exceptus est à summo pontifice frequentibus Cardinalibus his verbis: Salue decus & gloria præsulum. Ab vniuersa autem curia maxima veneratione habitus. Voluit eum Eugenius apud se retinere, sed imbecillitatem corporis excusans, paucos ibi moratus dies rediit inde lætior, quàm ierat. Reliquit ibi maximum odorem sanctitatis. Pari amore seu maiore etiam Nicolaus quintus, pontifex nobilissimus eum dilexit, vt in illo ornando certauerit cum Eugenio. Nam sicut ille episcopum, cum primum potuit fecit: ita hic patriarcham, cum primum oblata occasio est, creauit. Gradensi siquidem patriarcha mortuo, patriarchatum à Grado nobili quondam vrbe transtulit Venetias, idque nec cognita nec postulata senatus nostri voluntate quippe qui non minus hominem quàm ciuitatem eo facto exornare cuperet. Allata res haud satis senatui placebat, verenti, ne spiritualis & ecclesiastica dignitas aucta opibus & autoritate, veteres, quas cum superioribus episcopis discordias habuerant, renouaret: beatissimi tamen patris mansuetudo diremit facile dubitationem. Adiit enim continuo Ducem & collegium: sese dixit abhinc duodeuiginti annos inuitum episcopum factum, & à quiete sua in hos turbines seculares iniectum: desiderare nunc quietem, & minui magis pondus præsulatus, quàm augeri, sibi esse in animo hoc oneris, quibuscunque posset modis deprecari, nisi ipse Dux, ad quem ciuitatis suæ dignitas pertineret, fortè sentiret aliud, pro cuius honore, quoniam ita de se merita ciuitas esset, nullum laborem recusare deberet. Excitauit omnium lacrymas sanctissimi patris mista caritati humilitas. Dux qui rem hanc ægerrime antè tulerat, & ab Eugenio tentatam semper impugnauerat, statim ex sua totiúsque collegij sententia enixè eum rogare cœpit, vt libenti animo id muneris susciperet. Sic quod inuidiosum fuerat in dignitate, ex mansuetissimis sancti viri moribus gratissimum factum est.

De dictis ab eo memoratu dignis, & summa nominis eius celebritate.

Cap. IX.

SEd quia mores & actiones illius hactenus prosecuti sumus, subiiciemus etiam de dictis aliqua memoratu digna, quantum meminisse ex domestica consuetudine potuimus. Dicebat, serui Dei non esse à magnis peccatis cauere, id enim esse secularis hominis, sed parua vitare, ne caritas refrigesceret. Non simul ac corpus extenuatum fuerit, de abstinentia remittendum, propterea enim abstinendum. Tribus monacho opus esse: desiderio, moderatione & gratia. Nam vbi horum aliquod desit, ibi perseuerantiam esse non posse. Humilitatem esse torrenti similem, qui æstate tenuior quasi serperet, hyeme verò atque vere inundaret: sic humilitas in prosperis quidem exigua, in aduersis magnanima esse debet. Minime sibi placebant in monasteriis ampla ædificia, & cum videret latiora cœnacula, cellásve ampliores, caput quassans dicebat: Non sic patres nostri, non sic. Dormitorium ipse fecit apud Leonicum

ex sepe & creta, cum tamen latericium facere facile posset propter monasterij facultates. Dicebat enim, nullam rem monachum aspicere debere in hoc seculo, quæ desiderium illius teneret. Maxime pensitanda esse eorum proposita, qui se conferrent ad religionem, nedum ineptus suscipitur, aptus ab eo corrumpatur. Dicebátque cum augeretur nimium numerus, rigiditatem vitæ atque monasticum vigorem diutius non posse consistere. Raram siquidem esse perfectionem. Memini adolescentem nobilem ad monasterium confugisse, quem cum intellexisset fratrum nimiis suasionibus pellectum, & patri flagitanti reddidit, dicens: Accipe filium tuum, religionis propositum à sancto spiritu est, non ab humana suadela, & est longe deterius, ab religionis vita deficere, quàm eam nunquam suscepisse. Ex quo die factus est sacerdos, quotidie missam celebrauit, nisi valetudine impediretur. Dicebátque, qui cum posset domino suo frui, non frueretur, facile se declarare, domini sui curam non habere. Pudicitiam cum carnalibus blandimentis nihil aliud esse, quàm ignem extinguere velle, & ligna superiniicere. Paupertatis donum quantum esset, neminem nosse, nisi qui secreto cubiculo & contemplatione delectaretur. Consultò Deum gratiam religionis hominibus occultasse, nam si cognosceretur illius felicitas, omnes ad eam concurrerent. Neminem bene scire, quid esset humilitas, nisi qui à Deo accepisset vt esset humilis. In nullo enim tam falli homines, quàm in vera humilitate cognoscenda. Veram scientiam esse, scire hæc duo: Deum esse omnia, & se nihil. Sæpe monebat nunquam amittendam de Deo fiduciam illam esse, in qua animæ vita consisteret. Diuitem dicebat nõ posse saluari, nisi per eleemosynam. Tanto facilius esse munus imperatoris aut ducis quam episcopi: quanto difficilius esset, quæ non videas regere, quàm quæ videas. Inter labores publicos bellorum, quę eius ætate plurima fuere, dicebat Senatoribus nostris: Si vultis dominum vestri misereri, nihil vos ex vobis aut esse aut posse iudicetis. Bonũ principẽ assimilabat capiti, quia sicut caput & lingua implorat auxilium pro reliquo corpore se non mouente: ita principis oratio potest placare dominum, quamuis populus aliis intendat. Vitanda monebat, quæ multis obstaculis impedirentur, quia opera spiritus sancti facilia essent & æquabilia: diaboli verò aspera & plena sentibus. Et cum de rectoribus ciuitatum secularibus loqueretur, quasi illorum laboribus condolens, non sine clementia Dei fieri putabat, vt virtutis comes esset gloria, & quasi laborum curarúmque delinimentum aliquod: tantisper autem gloriæ cupiditati ignoscendum, dum virtutem velut ancillam sequeretur, non autem quasi domina præcederet. Innumerabilia alia sapienter & dixit & sensit, quæ quidem referre infinitum est. Cæterum iam plenus erat dierum, noménque illius & fama latius quotidie fundebatur. Nemo veniebat ad hanc vrbem, qui non vel in primis spectaculis appeteret hunc patrem videre. Taceo vulgus & turbam sine nomine, qui quacunque incederet, ad eum visendum veluti ad angelum de cælo demissum per vias & compita concurrebant. Cardinales omnes, duces, & principes domi eum visere, vitam inuestigare, thalamum, cubile, cœnaculum, omnia lustrare oculis & venerari. Franciscus Sfortia Mediolani dux, & Blanca vxor Galeatium maiorem natu, & magnæ spei filium adhuc impubem Venetias cum misissent, illud in primis mandauere, vt puerum ad sanctum virum deducerent, vt imponeret illi manum, & eius orationibus commendarent. Bartholomæus Collionus clarissimus hac ætate dux magnam ad eum vim auri detulit, quam in pauperes dispertiret. Quod fuit & in militari viro propter deuotionem, & in patre nostro propter opinionem rarum & singulare. Iam aduenæ & peregrini omnis ordinis & generis, Pannones, Germani, Galli, Hispani, vel qui Romam ad limina Apostolorum, vel qui in Orientem ad Dominicum sepulchrum pergerent, tum felices auras sperabant, si benedictione huius patris accepta discederent. In maximis verò patriæ periculis Dux noster atque Senatus non aliter ad illius orationem confugere, quàm ad oraculum quoddam. Quantum autem illius oratio proficeret, vnum aliquid prius, quàm partem hanc claudam, in testimonium referemus. Est prope Corcyram locus asper & incultus, vbi vir habitauerat eremita triginta & amplius annos, vitæ abstinentia & orationibus, & quod primum ferebatur, prophetiæ spiritu insignis. Gerebat forte Corcyræ negocium vir quidam de nostris tam genere quàm moribus præstans, qui cum arderet bellum quod cum Philippo Mediolani duce gerebamus, & afflictiores viderentur esse res nostræ, adiit virum Dei, rogat eum, nunquid Veneta respublica, vt ferebatur, deplorata esset. Ad quem eremita: Commotus est, inquit,

inquit, furor domini contra vos, quia verbum Domini proiecistis, & nisi pontificis vestri lacrymæ interpellarent pro vobis, iam dudum quasi Sodoma periissetis. Tale de Laurentio testimonium retulit eremita in mediis Corcyræ rupibus & speluncis. Cui non solum Laurentius, sed omnes ferè mortales incogniti erāt & inauditi. Porrò caritas illa, qua suas oues prosequebatur, vix animo concipi posset, nedum verbis explicari. Totus illi pontificatus inter grauissimorum temporū maximorúmque bellatorum turbines cōsumptus est. Non erat contentus propria oratione, animabat hortando, monendo, obsecrando, iubendo, vt profectò tanto caritatis & ardoris vel minima pars vim cœlo inferre potuerit. Et hoc (si mihi liceat) proculdubio dixerim fuisse Quirinæ matris præsagium, quod filio nascenti precata est, iis præcipue temporibus, quibus ter quatérve in præcipiti fuit Venetum imperium.

De vltima ipsius valetudine, & quæ in ipsa dixit, aut fecit.

Cap. X.

AGebat annum quartum supra septuagesimum, corpore quidem imbecillo & tenui, sensibus autem integris & sine vllo vitio valetudinis, nisi quòd ingrauescens ætas additis inediæ, vigiliæ, algorisque ab ipsa adolescentia susceptis incommodis, totum corpus pariter attriuerat. Nos autem de eius vita plus quam de nostra soliciti hortabamur, vt audiendi onera deponeret, quibus ille: Vultis ne locum, qui mihi commissus est, deseram? Nam quod ad ieiunia, vigilias, & castigationem carnis attineret senescere corpus, spiritus iuuenescere videbatur, & aut Paulum referebat, qui nonagenarius vescebatur palmulis, aut Hilarionem, qui centenarius farinula, aut alium de patribus antiquis. Vt autem nihil ad cumulatam gloriam deesset, perseuerauit scribere vsque ad eam diem. Fortè tunc librum De gradibus perfectionis absoluit. Dum autem post cibum mecum de more ambularet, quàm libenter abirem, inquit, si domino placeret. Neque enim melior sum, quàm patres mei: sed tu bone Iesu obsequi non debes voluntati meæ, sed vtilitati populi tui. Voluit autem dominus preces eius audire. Febri post paucos dies acerrima corripitur. Lectum paramus, ille commotior & indignanti simili mihi, ne plumam paratis? Qui mollibus sternuntur, in domibus regum sunt, non in pluma dominus meus, sed in durissimo ligno cubitauit. An non meministis, quid beatus Martinus in re simili responderit? non decere Christianum hominem mori nisi in cinere & cilicio? Nihil igitur tunc profecimus, victique ad eius mattam detulimus inter brachia. Cum autem neque medicis neque pecuniæ parceretur, & ministrantium circa se studium videret, compungebatur animo. En quanta, dicebat, ob huius sacci vilis sanitatem parantur, quanta perduntur, cum interea pauperes Christi non panem, non stratum, non ignem habeant vbi calefiant. Intellexit autem vir sanctus migrationis diem aduenisse. Hactenus filij per iocum res acta est, seriò nunc agitur. Prope est sponsus, eundum illi obuiam, & sublatis oculis in cœlum, venio (inquit) ad te bone Iesu. Obseruatum est autem ab iis qui ministrabant ei, quòd aliquando plenus animi ardore quodam spiritus in cœlum ferri gestiebat: interdum verò in profundum sese humilitatis abiiciens, pertimescere videbatur diuinum iudicium. Nam dum ego ad eum non sine lacrymis dicerem, quàm læto animo migrare debes ô pater, cui palma cœlorum parata est. Decerni, inquit, fili fortibus solet hæc palma, non ignauis, meique similibus. Hæc humilitatis, illa verò quàm plena fiduciæ? Nam cum nos lacrymari videret, abite, ait, hinc cum vestris lacrymis, tempus lætitiæ est, non lacrymarum: sic in fiducia Macarium, in timore Arsenium referens, inter vtrumque medius incedens, vt cum fiducia metueret, nec sine timore confideret. In campum igitur cum morte descensurus armari sacramentis ecclesiæ, & ad sacellum inter manus deferri postulauit. Et cum è strato subleuatus innixus humero meo labentia membra regere non posset, paulum resedit. Effundebar totus in lacrymas. Quod ille animaduertens, quid ploras, inquit, Bernarde fili? da mihi dexteram, quam cum ambabus suis tenuisset, confide, inquit, & bono animo esto, nunquam enim te deseram. O vocem dulcem pariter & acerbam. Nescio quomodo non elanguit cor meum, nisi quòd temperata fuit tam certa promissione mœstitia. Certe illius diei, illius loci, patres clarissimi, debeo nimis crebro meminisse. Legatum quod à dulcissimo patre mihi relictum est, omni fide & spe veluti brachiis amplexabor, quasi obsignatum ab angelis, subscriptum à beatis spiritibus, quorum gloriosam & innumerabilem multitudinem

nem ad suscipiendam fidelis conserui animam cubiculum illud cōpleuisse non dubito. Quam verò supellectilem creditis fuisse compertam in his ædibus? Putatísne aurum aliquod aut argentum? illud admirabilius, quòd nullum omnino librum possederit: cum quotidie legeret aut scriberet, librum tamen vllum possidere noluit. Testamentum omne quod fecit, efferri sese iussit nulla pompa ad monasteriū suum, quod abest duo millia passuum extra ciuitatem: ibíque in sepulchris fratrum reponi. Neque semel præcepisse contentus, quasi diuinaret, quid contentionis de illius sepultura esset futurum, vocari nos iterum iubet. Scitis, inquit, quæ de sepultura mandaui? facite quod iubeo, nolite pompam parare. Neque enim is sum, quem fortè existimatis. Antonium imitatus & Hilarionem, qui in locis obscuris sepeliri voluerunt, ne colerentur à vicinis.

De oratione quam habuit antequam migraret è vita: & de duobus miraculis.

Cap. XI.

SVscepta verò paulo ante diem sacri olei vnctione, sermonem habuit de mortis vtilitate ac de cœlesti vita miro quodam sensu ac grauitate verborum. Nam vt erat supinus, aliquandiu tenuit in cœlum oculos. Tum denuo semiclausis in hanc sententiam fari cœpit (verba etiam quantum potuimus tenere, subiicientur) Videtis ô filij horam meā aduenisse, benedictus Deus, qui eam tandem aduenire voluit, cum nulla sit alia via, quæ ducat in cœlum. Ille enim venit nobis via, veritas, & vita, vt eiectis de paradiso miseris exulibus viam signaret in patriam redeundi. Si enim in hac vita tantum sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Sed absit à nobis tam stulta cogitatio. Quid enim vita hæc, nisi lanugo quædam (vt ille inquit) & veluti memoria hospitis vnius diei prætereuntis? Christus pro nobis mortuus est primitiæ dormientium. Pudeat nos mortem timere, cum dominus noster propter nos mori voluerit. Hunc diem semper ante oculos habui. Tu scis domine, quanquam dum vitam meam considero, confusio sit mihi potius appellanda, quàm vita. Sed in spiritu humilitatis suscipe me bone Iesu, vita & salus animæ meæ. Neque enim in iustificationibus meis prosterno preces meas ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Illa ego ouis amissa ad te pastorem redeo. Vocem tuam noui, non alienorum: peto domine vt ad ouile me reducas. Potésne spernere vocem clamantis & confugientis ad te? Nónne tu ille qui dixisti: Clamabit ad me, & ego exaudiā eum, cū ipso sum in tribulatione? Ecce clamo plus corde, quàm ore domine, ecce tribulatio proxima est, & nō est qui eripiat, nisi tu bone Iesu: sed neque felicium spirituum sedes affectare ausim, qui speciem intuentur sanctissimæ trinitatis. Portio tamen aliqua creaturæ tuæ postulat micas suauissimæ mensæ tuæ. Nimium mihi fuerit, & heu quàm nimium, si subtus calceos infimi electi tui loculum aliquem huic pusillo tuo seruulo non negaueris. Conuersus deinde paululum ad astantes: Vos interea fratres seruate domini præcepta. Omnis enim caro fœnum, & omnis Esa. 40
gloria eius tanquam flos fœni. Contemplamini me. Ecce aruit fœnum, & flos eius cecidit. Horum hanc quis poterit euadere? Sed mihi credite filij, nihil est præstantius, quàm seruire domino. Hæc cum dixisset, sublato paulisper brachio, quod denudatum tenebat, caligantibus oculis vt Isaac illum antiquum videre te diceres, astantibus crucis signo, benedicat, inquit, vobis dominus Iesus fratres & viscera mea, & benedicat filiis meis qui absunt, quos in domino parturij: det vobis cor, vt colatis eum, aperiat animum in lege sua, neque vos deserat in tempore malo: benedicat principi nostro, & vniuerso senatui, vt sortem commissi sibi principatus ad honorem Dei & commune omnium ordinum bonum sibi traditam recordentur. Benedicat denique populo meo, cuius amorem, pacem, concordiam dominus indies magis atque magis conseruare & augere dignetur. Dilucescere cœperat, & iam antea percrebuerat viuere diutius eum non posse. Mota igitur vniuersa ciuitas est. Canonici quidem primo diluculo sunt ingressi, quos dulcissime recognoscens, ab his veniam petebat, si muneri suo non satisfecisset. Diuinum honorem commendabat & ecclesiæ cultum, tum vt mutuam inter se caritatem seruarent. Postremò rogabat, vt in diuinis officiis sui meminissent. Quid ibi rursus lacrymarum, bone Deus? Quid clamorum edebatur? Illum patrem, illum dominum, præceptorem, ducem. Paulo pòst Procuratores sancti Marci ingressi sunt, & alij principes ciuitatis, sacerdotes & religiosi viri. Nullus denique ciuitatis ordo arceri

foribus

foribus potuit. Loquebatur vnicuique aliquid ad salutem. Procuratoribus & principibus pauperes & iustitiam, sacerdotibus honorem Dei, negociatoribus caritatem, aduocatis pauperum causas, singulis denique officiorum suorum munera commendabat, vt admirabile fuerit artus illos penè exanimes intento semper spiritu laborem loquendi benedicendíque per totum biduum (tantum enim superuixit) perferre potuisse. Nusquam magis enituit illa puritas & altitudo animi. Neminem respuit, omnes pari fronte suscepit, vt neque pauperis, neque diuitis, neque secularis vlla apud eum videretur esse distinctio. Plura interea tum prædixit, tum fecit digna memoratu, quorum duo tantum subiiciemus, vt appareat omnem huius sanctissimæ vitæ partem signis atque portentis sicut cæteris claruisse virtutibus. Erat ei carissimus in Christo filius Marcellus nomine, clarus genere, sed vita clarior, vir bonus & iustus. Laurentium autem sic diligebat, vt palàm diceret, siquid de eo accideret, se nullo modo superuicturum. Cum audisset igitur de illius valetudine, continuo accurrit, introducitur ad eum, cui ad eius osculum inclinato Laurentius submissa voce, Marcelle, inquit, quid de discessu meo cruciaris? ego quidem præcedo, sed tu me propediem sequeris. Sic domino placitum est, vt hoc pascate nos iterum mutuo amplexemur. Lætior ille huiusmodi verbo quàm tristior, initio Quadragesimæ acri valetudine corripitur, & in paschate (vt prædixerat) ad sepulturam elatus est. Dilectissimo autem filio Hieronymo, grauiter laboranti salutem & prædixit & reddidit. Nam cum destitutus à medicis pro mortuo haberetur, mater autem & sorores nihil iam spei nisi in patris huius orationibus haberent, misit ad eas sanctus hic pater, qui diceret, bono animo essent, neque enim illa ægritudine moriturum. Quod sicut dixit, ita factum est. Paulo enim pòst reliquit eũ febris, & pristinę valetudini restituitur.

Deuota spiritus emißio, & inhumati corporis diuturna permansio.
Cap. XII.

SEd iam dissoluebãtur sanctissima illa vincula carnis & spiritus, & quæ indissolubili pace per tot annos atque concordia vixerant, iubente Deo illa terræ, spiritus cælo reddendus erat. Claudere paulatim cœpit oculos, facie quadam hilariori, & membra omnia explicare, quasi de labore ad requiem transiturus. Quas ibi cateruas angelorum aduenisse vidissemus, si corporeis oculis potuisset videri illa societas? Tali igitur comitatu inter eorum cælestes voces & cantus felicissimus ille spiritus velut igniculus in cęlum emicuit. Hic finis sanctissimi patris vere felix, vere beatus. O si mihi nunc liceat laxare habenas lachrymis, & liberius lamentari. Vim facio mihi patres. Erumpunt lachrymæ, nec cohibere me possum: sed non est huius loci, secretum cubiculum aptius est, ibi promissa tua, optime pater, quum necesse fuerit, repetam: ibi dexteram tuam testabor, præsertim quum sæpe aliàs in maximis periculis inuocatus me miris modis adiuueris. Orta altera luce effusa incredibili cõcursu tota ciuitas est, vi penè fores effractæ, vt in ecclesiam subito deferri necesse fuerit ad oculos populi depascendos. Tanta autem continuo circunstetit feretrum multitudo, vt à gradibus chori vbi positus fuerat, raptus deinde sit non hominum manibus, sed sola sese comprimentium atque impellentium turba vsque ad valuas ecclesiæ. Discissæ vestes, sublati calcei, omnia ad venerationem direpta. Cæterum vt primitiæ aliquæ sanctificationis & publicum iam apparere testimonium inciperet, scholæ illæ quatuor celeberrimæ (sic enim eas appellamus) non quasi ad mortuum, sed ad viuentem & sanctum, & viris frequentissimæ & ornatu ac pompa, non quidem lugubri aut funebri, vt solent in mortuorum elationibus, sed vt in processionibus ac supplicationibus, quum gratiæ publicæ Deo redduntur: sic nullo publice aut priuatim iubente suadentéve, sed ipse per sese, sic instructæ auratis cereis & omni honoris ac lætitiæ significatione accurrere. Quale illud etiam testimonium, quod bini ex vestris fratribus quum ad illud officium, vt cæteri, adiissent, audire sibi visi sunt suauissimos quosdam cantus & inauditas modulationes. Redeuntibus autem ad monasterium, & illis non cessantibus, tum alter ad alterum, Audisne frater has melodias? Quid ni audiam? inquit alter, angelicus planè mihi videtur iste concentus, non humanus. Idem affirmare alius cœpit. Vtrisque igitur admirãtibus nunquam illi cantus, quoadusque ad monasterium peruenerunt, conticuere. Expletis officiis quum efferendi tempus aduenisset, ecce quo pacto præcipuo quodam Dei iudicio, tunc quidem occulto, sed paulo pòst aperiendo omnibus, lis oriri cœpta inter patriarchales canonicos & fratres sancti Georgij. Hi quum ex præcepto

patris

patris nostri repeterent, quod mandauerat de loco sepulturæ, illi sacros canones afferrent, vt prælati in propriis ecclesiis sepelirentur, neque semper defunctorum ordinationibus parendum ex Marcellini pontificis exemplo, qui quanquam corpus suum inhumatum sub anathemate permanere iussisset, visum esset tamen sanctis patribus non tam hominis, quàm pontificis habere rationem. Interim autem sacrum illud corpus in ecclesiæ sacrario reponitur, quasi litis euentum expectaturum. Accidit autem res omnibus retro seculis inaudita, pace dixerim sanctorum aliorũ omnium, quod quidem extet ex eorum monimentis. Nam ibi corpus illud, dum reponitur, altero ac tertio die nec corruptionis aliquid nec fœtoris apparet: itémque & quinto & sexto, nihilominus integrum perseuerat. Tantæ rei miraculo excitata accurrit vniuersa ciuitas, vident & exquirunt diligentius, nunquid sit delibutum vnguentis, omnia membra contrectant, nihil pigmenti aut artis, nihil rigoris in membris, fœtoris longe minus, quin potius odorem suauissimum membra illa spirare videbantur. Additur miraculum miraculo. Nam post biduum rubescere genæ, & viuus per membra sanguis conspici cœpit. Et iam capere non poterat sacrarium illud concurrentem turbam & sese inuicem comprimentem, vt octauo tandem die necesse fuerit in ecclesiam publice deferri ad oculos populi exatiandos. Tum verò & admiratio, & stupor, & clamores. Igitur qui litigant, & hi instantius postulant, & hi custodiunt diligentius. Reponitur iterum in sacrarium, vbi per dies quadraginta perseuerauit incorruptus & integer. Omnibus illis diebus nunquam non visitatus est, nunquam sacrarium illud non apertum omnibus fuit videre & venerari volentibus, donec septimo supra sexagesimum die, quum alioquin satis commode seruari posse non videretur, sepulturæ traditus est officiis & honoribus, non quibus cæteri solent, de quorum virtute & meritis ambigatur: sed quasi sancti cuiusdam reliquiæ, sic cum omni honore collocatæ decimosexto, videlicet, calendas Aprilis, quum sexto idus Ianuarias migrasset ad Dominum. Multi non solum ex Italia, sed Illyrico etiam atque Epiro ad id ostentum domo profecti. Medici omnes, & præsertim Gerardus Veronensis, medicus ætate nostra omnium nobilissimus, qui eum in hac ægritudine visitauit, naturæ nulla vi fieri posse testati sunt, præsertim cum putrida febri laborasset. Diffusus enim per venas putridus & corruptus humor cum corruperit. Necesse fuit reliquum corpus, vt impossibile penitus extiterit, absente calore naturali, vel paruum aliquid temporis integrum incorruptúmque manere. Quantum igitur quámque admirabile spectaculum fuerit, aliorum sit iudicium. Nam si beatissimo Bernardo honori datum est, vt dãdum erat, quòd corpus eius triduo inhumatum substiterit, quid Laurentio nostro tribuendum, qui tot penè menses integer & incorruptus euasit? Mota ciuitas tantæ rei miraculo dare operam voluit, ne eiusmodi ornamento vel primi, scilicet, vel sanctissimi patriarchæ reliquiis, patriarchalis ecclesia spoliaretur. Hoc facto relatum in memoriam illud beatissimi Martini Turonensis episcopi, qui quum apud Condatẽsem Pictauorum vrbem diem obiisset, & Pictaui, apud quos obiisset, retinere vellent, Turonenses autem repeterent proprium antistitẽ, tamdiu in contentione res illa versata est, donec à Turonensibus furto sublatus propriæ ecclesiæ restitueretur. Quæ autem miracula deinceps acciderint, quæque accidant quotidie ad sepulchrum illud diuinam opem poscentibus, ea non aggredi satius existimaui: quippe quæ innumerabilia sunt. Inquirentur fortassis aliquando diligentius ab iis, quorum sicuti autoritas maior est, & officium solennius, ita vix crediderim fieri posse, vt tanti luminis splendorem Deus iacere diutius in tenebris patiatur.

B. Laurentij Iustiniani,
vitæ, finis.

Venetiis in templo D. Petri Castelli, aræ marmoreæ imposita est imago B. Laurentij Iustiniani ad viuum expressa, cum tali subscriptione:

***

BEATVS LAVRENTIVS IVSTINIANVS, PRIMVS VENETIARVM PATRIARCHA, DIE VIII. IAN. M. CCCC. LV.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI, PROTOPATRIARCHAE VENETI,

Lignum vitæ.

PRAEFATIO.

Genes. 2.

PLantauerat dominus Deus paradisum voluptatis à principio, in quo posuit hominē quem formauerat. Ipse verò decretū domini parui pendens: mulieriq; cōsentiens, factus est mandatorū Dei præuaricator: ex quo multarum effectus est particeps ęrumnarum. Insuper de eodem deliciarum loco: in quo honorificè fuerat collocatus, cum dedecore maximo eiectus est: vitáque priuatus est inuitus: quam pro voluntate possidebat, lumen quoque mētis: quod perspicuè perceperat, per quod Dei, sui ipsius, naturæque notitiam habebat, pro magna parte amisit, & præeminentiam obedientiæ: qua cuncta ei animantia subiecta erant, perdidit. Sicque miser variis circūdatus calamitatibus, vnde obtemperando potuit angelicis spiritibus associari: inde trāsgrediendo corruit in brutorum opera, & qui vt Deus fieri voluit, iumento peius prostratus est. Sic nimirum sic debuit mulctari humana præsumptio. Sic iustum fuit, vt puniretur vana elatio, quæ dum metas naturę suæ transcendere voluit, amisit concessa, & dum diuinis noluit subdi legibus, astricta est carnis passionibus. O cæca elatio, ô vana præsumptio, nūquid cōditori æquabitur creatura, aut proprio arbitrio deificabitur homo. An non præuidit ratio, cognouit intellectus, hoc non esse æquum. Quare posteritatis damna non considerasti, cur beneficiorum munera perdere non es veritus. Tuo crimine progenies tua vulnerata est ô Adā, tuo scelere humana est deteriorata conditio, & hominum genus diri per te tyranni seruitio mancipatum est. Inde infirmitates, hinc lacrymæ, gemitus, dolores, labores, seruitus, rixæ, cōtentiones, auaritiæ, luxuriæ, & quicquid Deo aduersatur, effluxum est. Breuis fuit consensus, sed calamitas diuturna. Et quis potest fari multifarias pressuras, quæ mortalibus irrogatæ sunt per te ô protoparens noster. Multum tibi debemus, quod occasione tui conditi sumus, sed (proh dolor) plus est, quod per te perditi sumus. Nihil nasci profuisset, nisi ab æterno liberaremur exitio. Gratias agamus igitur Deo & domino Iesu, qui per carnem, quam de tuo assumpsit semine, in pristinam nos reparauit gloriam, imò lōge sublimiorem. Nam in ipso nobilitata est natura nostra, & supra angelicam euecta est ad dignitatem. Nunquam ad thronum peruenisset dignitatis, nisi per verbi incarnationem. Per se nequaquam restauraretur, nec ad cœli perueniret gloriam. Ipse verò vnigenitus Dei filius nostra accipiens, munificè largitus est sua. Ipse humilitate sua immanissimi à nobis iugum excussit exactoris. Idem dominus spiritualem plantauit Paradisum, sanctam videlicet Ecclesiam, vt illic perditum hominem collocaret: quam vt plantaret, mundaret, sanctificaret, & perficeret, descendit à regalibus sedibus tradens semetipsum, & effundens pro dilectione ipsius proprium cruorem. Struem lapidum composuit ad eius custodiam, choros scilicet angelorum. Inseruit in ea arbores & ligna, id cœlestia sacramenta, quorum alimento nutriantur, qui illic collocandi sunt. Lignum etiam scientiæ boni & mali ibi posuit, videlicet sacra eloquia. Egreditur quoque de loco voluptatis fluuius, scilicet gratia spiritus sancti, ad irrigandam hanc paradisum, in cuius fluminis medio positum est lignum vitæ. Hoc est sanctum donum timoris Dei permanētis in seculum seculi, & afferentis fructus duodecim, de quo legitur sic Apocalypsis vltimo, Et ostēdit mihi fluuium aquæ viuæ, splendidum tanquam crystallum, procedentē de sede Dei viui & agni, & ex vtraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim per singulos menses, reddens fructum suum & folia ligni ad sanitatem gentium. O preciosum lignum, ô lignum salutiferum, quod de medio fluminis oriri dicitur, illius vtique de quo canit Propheta, Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. (Psal. 45.) Nemo enim sanè intelligentium ambigit, donum timoris speciale esse donum spiritus sancti, sicut Esaias testatur. Et repleuit illum inquit (scilicet dominū Iesum) spiritus timoris domini, vnde rectè tanquam à spiritu viuificante procedente timore sortitur nomen ligni vitæ idē timor, cuius radix sancta est, quia in fide vnius & veri Dei fundatum est. Cuius fructus memorantur esse duodecim, quia licet omnes virtutes in ipso permaneant, & sine ipso esse non possint, duodecim tamen specialiter sunt virtutes, quæ in ipso viuificantur & crescunt, scilicet continentia, prudentia, iustitia, caritas, patiētia, obediētia, spes, perseuerētia, paupertas, sobrietas, humilitas, & oratio, siue cōtemplatio. Quæ virtutes tribus ordinibus distinctæ sunt, quia triplici statui conueniunt, & per ipsas quilibet illorum ad perfectionem perducitur. Tria nanque militantium genera, vsque regna cœlorum diripientium in hac militanti Ecclesia, & in hac spirituali paradiso esse perspicuum est, præsidentium scilicet certantium in stadio subiectionis, & quiescentium, quorū sicut distincti sunt status, ita & eorū statuum virtutes, quibus ad perfectionem gloriose perueniūt. Vnicuique nempe ipsorum quatuor virtutum exercitiis pollere necessarium est, vt perfecti sint, & ex ipsis velut quibusdam fructibus saginari & crescere, vt ad virilem spiritus valeant transcendere plenitudinē. Q uum enim in hac vita nil laboriosius sit præsidentium officio, & apud Deum nihil beatius, si eo modo militet, quo noster iubet Imperator Christus, studeāt qui in illo gradu positi sunt, prius sui animi, necnon & corporis non rectos appetitus sub iugo

continentiæ restringere, vt subiectorum vitia valeāt sine rubore perstringere, & corrigere, & per experientiam sanare. Deinde vt prudentia & discretione decorentur, indigent, quatinus sciant, quid, quando, & quomodo cuncta debeant disponere. Tertio studeant possidere iustitiam, per quam absque personarum acceptione vnicuique tribuant quod suum est. Postremo vt caritate Dei & proximi ardeant, necessarium est, vt nec pro dulcedine cōtēplationis proximo ministrare negligāt, nec pro vtilitate proximi Deo per contemplationem vacare postponant. His fructibus, hisque virtutum laboribus referti præsidentes pertingunt ad perfectionē. Aliis verò quatuor virtutibus ornari debent certantes in subiectionis stadio, si ad culmen perfectionis satagunt peruenire. Nam ante omnia discant per patientię virtutem immissas tentationes, illata conuitia, & proximorum errata æquanimiter tolerare. Deinde voluntatē propriam & sensum potestatiue per obedientiam retundere. Subsequenter contendant mentem & affectum virtute spei ad cœlestia erigere. Vltimo hoc nō ignorent, absque dubietate illos adepturos esse hic perfectionem, & in cœlis æternam gloriam, si strenue per virtutem perseuerantiæ omnes labores & cunctos contrarios euentus gaudenter tulerint. Hæc est subiectorum regula sub compendio. Quiescentes autem, quorum studia semper debent vnioni diuinæ bonitatis per internam exercitationem intēdere, si & ipsi concupiscunt ad perfectionem sui status attingere, vt nutriantur necesse est reliquis quatuor virtutum fructibus. Primo nanque vt abrenunciēt per paupertatem voluntariam omnibus temporalibus vsu & affectu. Subsequenter gulæ appetitum per virtutem sobrietatis restinguant. Postea vtroque composito homine in profunda Dei & sui cognitione per humilitatem se collocent, vt opificis æterni munera absque sui præiudicio recipere queāt. De quo gradu fiducialiter, & iucunda mente ad virtutum matrē, sanctam videlicet orationem, alacri festinatione transcendunt, in qua tanto vehementius proficiunt, quanto in peragendis & conseruandis quæ Dei sunt, sollicitiores existunt. Perueniunt hi ad contemplationem & Dei vnionem, quæ omnium donorum in quiescentibus gerit prærogatiuam. Isti sunt fructus ligni vitæ. Hi nempe sunt sub breuitate distincti gradus virtutum, quos in cordibus suis disponunt, qui Deo placere student & desiderant. De istis enim virtutibus latius infra dicetur. Et primo de ipso ligno, scilicet de dono timoris, deinde de fide, quam radicem huius esse posuimus. In fine de ipsis virtutibus sigillatim fiet tractatus, quę sub appellatione fructuum ipsius ligni supra memoratę sunt. Immitte ergo ô cœlestis amor, ô indeficiens fons voluptatis æternæ, radios almæ sapientiæ tuæ in cor serui tui, quem vtcunq; perfudisti intima caritate. Illustra oro domine intellectū meū, vt valeam duce gratia tua reserare supradictarū preconia virtutū, effectus, & perfectiones, quatinus detur legentibus forma profectus spiritualis, & laudis tuæ additamentū. Ad hoc enim condidisti nos Deus noster, gaudium, & fortitudo nostra, vt agrum cordis nostri excolamus, diligenti cura de ipso eradicādo vitia, & virtutes inserendo, vt possit tibi factori nostro fructum afferre iustitiæ. Prætereà vt crescamus in lumine tuæ veritatis, & accendamur ardore tuæ caritatis, ac per hoc iuge medulatúmque sacrificium tibi offeramus regi seculorum, sicque actu & affectu imitemur beatorū spiritus, qui sine cessatione tuæ promunt maiestati dignas laudes, de quibus dicitur, Beati qui habitant in domo tua domine, in Psal.83.
seculum seculi laudabunt te. Sed quoniam clementissimè domine exprobrasti & improbasti per sanctum Prophetam tuum peccatorem assumētem & proferentem iustitias tuas per os suum, oro dulcedinem bonitatis tuæ, vt digneris mundare cor & labia mea, quatinus pura conscientia & absque pudore annunciare valeam verba sancta tua, tam pro tuæ magnificentia gloriæ, quàm pro legentium vtilitate. Quia non nobis Domine, sed tibi & tuis propter te viuere debemus, qui es omnium donorum elargitor munificus, & per secula benedictus.

EXHORTATIO AD AVDIENDA QVAE DIcenda sunt de timore domini, & de ipsius timoris descriptionibus.

CAP. I.

OMnes sitientes venite ad aquas diuinę sapientiæ, & qui proficiendi in virtutibus zelum habetis, aurem præbete, properate absque cunctatione, intelligite quæ dicuntur, & opere complere satagite. Videte opera domini, & quanta pro mortalibus fecerit, animaduertite. Spiritualem plātauit paradisum sanguine suo, lignum vitæ plātauit in ea, viam virtutum strauit ad patriam exemplo suo, ianuam cœli certātibus patefecit. Omnibus patet ingredi volentibus. Nulla ætas, neuter excluditur sexus. Dominus omnium omnibus omnia communia fecit. Neminē perire patitur accedentem ad se. Quis igitur se poterit excusare, quis dissimulare audebit, aut sine tremore contradicere valebit. Donis nāque suis conuincit nos, promissis suis ligat nos, ac minis suis terret nos. Stat ipsa incarnata sapientia, dat in Prouer.1.
plateis latissimę caritatis voces suas, & ait. Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi noxia sunt cupient, & imprudentes odibūt sapientiam. Conuertimini ad corruptionem meam. En proferam vobis spiritum meum, & ostendam verba mea. Qui enim me audierit, absque terrore erit, & abundantia perfruetur, malorum timore sublato. Venite Psal.33.
(inquit) filij, venite, & audite me, quia timorem domini docebo vos. Non cursus siderum, non rerum naturas, neque cœlorum secreta, sed domini timorem docebo vos. Horum scientia sine timore inflat, timor autem domini absque scientia illorum saluat. Beatus nanque vir, non qui multa nouit, sed qui dominum timet, & in mandatis eius volet nimis. Quoniam potens erit in terra nomen eius, gloria quoque & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius manet in seculum seculi. Vtilis plane est timor domini, & cum solicitudine inquirendus. Qui enim sine ipso fuerit, non poterit iustificari. Non aliunde debuit ipsa sapien

sapientia suæ doctrinæ exordium sumere, quàm à timore domini. Nam & ipsius sapientiæ initium est timor domini. Testatur quoque quodam loco scriptura dicens, Proue.9. Si enim sapientiam inuocaueris, & incli- Proue.2. naueris cor tuum prudentiæ, si quæsieris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros foderis illam, tunc intelliges timorem domini, & scientiam Dei inuenies. Quicunque ergo iustificari cupit, quicunque desiderat sapientia & scientia repleri, & qui salutari spiritu munitus anhelat ad culmen pertingere virtutum, non aliunde incipiat, quàm à timore domini. Nam ipse timor est robur animæ, lumen intelligentiæ, & Esai.26. salutis spes. Hoc testatur Esaias dicens, A timore tuo domine concepimus, & peperimus spiritum salutis. Alibi etiam dicit scriptura, Corona sapientiæ timor Eccle.1. domini, replens pace & salutis dono. Magna enim salutis spes, & maxima in profectu virtutum causa est timor domini, quia se possidentem solicitum reddit ad peragenda quæ Dei sunt, ne incurrat malum pœnæ, quod peccantibus minatur, aut amittat bonum virtutis, gratiæ, & gloriæ, quod desiderat. Sic enim diffinitur ipse timor. Timor est amor fugiens quod ei aduersatur, scilicet pœnam. Item timor est specialis fuga mali, ne perdat quod amat, scilicet gloriam. Beati itaque timentes Deum, quoniam oculi domini super eos, vt eruantur à morte, confirmētur in gratia, liberentur à malo, & defendantur in morte.

De multiplici vtilitate timoris.

CAP. II.

Qvemadmodum ex visu pecuniæ auari cupiditas accenditur, ita ex narratione vtilitatis virtutum prouocatur homo ad illas possidēdas. Propterea vt ad donum timoris promoueatur animus legentis, in prima fronte narrationis ipsius, describendæ sunt illius multiplices vtilitates. Primo nanque malum culpæ expellit retrahens hominem ab illicito vsu membrorum, sensuúmq; exteriorum, ac affectionum vitiosarum, ne anima à Deo separetur, vel ab illius familiaritate aliquantulum elongetur, quoniam timere Deum nil aliud est, quàm nulla quæ facienda sunt bona præterire. Sicut enim securitas est ad lapsum facilis, ita timor à lapsu protegit, quia odit vitia, virtutes custodit, corsedula vigilantia obseruat ab ingressu eius noxias cogitationes repellens claua terribili, videlicet memoria æternæ pœnæ. Ingerit nanque, sicut veraciter, ita frequenter, quod post hanc peregrinationem tunc edax flamma comburet, quos nunc delectatio carnis polluit, illósque infinitū baratri chaos patens deuorabit, quos salutaris timor ab inani elatione, & à deformitate culpæ non custodit. Timor quoque virtutes excitat, ne rubigine ocij consumantur, quia nihil in sancto proposito ocio deterius, quod non solum modo non acquirit noua, sed etiam acquisita consumit. Sanctæ enim vitæ ratio processu gaudet, & crescit, ocio autem & cessatione torpescit, & deficit. Quotidianis arescentibus virtutum incrementis, instauranda est mens timore saluberrimo, & viuendi hoc iter non de transacto, sed de futuro metiendum est. A malo pręsentis pœnę reddit timor hominem securum. Qui enim timet Deum, nihil trepidat, quia timor domini fiducia est fortitudinis & qui illum possidet, non corruet. Abundantiam virtutum ac bonorum spiritualium introducit ipse timor. Nam principium nostrę salutis radixque sapiētiæ, iuxta scripturarum testimonia, timor domini est. De timore autem domini compunctio nascitur salutaris, de compunctione cordis nuditas & contēptus omnium facultatum, de nuditate humilitas procreatur, de humilitate mortificatio voluntatum generatur, de mortificatione voluntatum extirpantur atque marcescunt vitia, de expulsione vitiorum virtutes succrescunt, de virtutum pullulatione puritas acquiritur, per cordis puritatem apostolicæ caritatis perfectio possidetur. Introducit quoque ipse timor caritatem, & est principium sapientiæ. Nam priusquam animæ Deus sapiat, eam afficit ad timendum, & eam instruit ad sciendum. Timet Dei iustitiam, timet Dei potentiam, & tunc sapit ei Deus iustus & potens, quia timor sapor est. Porro sapor facit sapientem, sicut scientia scientem. Radix enim sapientiæ est Deum timere. Obediētem reddit timor. Hoc testatur scriptura dicens, Qui Deum timent, præparabunt corda sua, & in conspectu eius sanctificabunt animas suas. Custodiunt enim mandata eius, & patientiam habebunt vsque ad inspectionem illius. Igitur ô homo, quum audis quod Deus tuus dulcis est, attende quid timeas, vt amore & timore Dei excitatus legem eius custodias. Hominem timor fortem facit. Nam in via Dei à timore incipitur, vt ad fortitudinem veniatur. Sicut nanque in via seculi audacia fortitudinem, ita in via Dei audacia debilitatem parit, & timor fortitudinem gignit, vincula cupiditatis dirumpit, similiter timor Dei vitium corrigit. Nam timor hominum peccandi differt facultatem, & operationem, non autem aufert: sed retinet voluntatem, donec habeat opportunitatem vel occasionem, vnde & quos suspendit à crimine, audiores reddit ad crimen, & æstuat animo, quousque perficiat, quod malum cogitat. Solus enim Dei timor est, qui nocētes corrigit, fugat crimina, & perpetem confert bene agendi voluntatem. Est etiam fons vitæ, & virtutum causa, dum per iustitiam defert maiori: per prudentiam non credit se sibi, per temperātiam refugit discernere: per fortitudinem se obedientiæ subdit, non ad discernendum, sed ad implendum. Nubes etiam carnalium cogitationum & affectionū fugat. Nam si ad momentum à domo mentis discedat timor, quasi absente domina: cogitationum se clamor, velut ancillarum garrula turba multiplicat, & affectionum carnalium ignis accenditur. Vt verò ad mentem timor redierit, mox confusio tumultuosa compescitur, & more ancillarum se ad iniunctum opus mens ipsa tacite reprimit, & tunc cogitationes affectionésque protinus se causis propriis ad vtilitatem subdunt. Mentem quoque ipsę timor conseruat. Breuis igitur & plena commonitio, qua domino cum amabili timore quis famulatur. Nam sicut remissa securitas culpas admittit, ita timor desiderabilis delicta semper excludit, & mentem conseruat. Ipse timor riuos concupiscentiarum restringit, reptilia vitiorum de terra corporis humani exterminat, mare mundi huius consolidat, vt super illud ambulare quis possit. Quid plura. Timor domini, gloria, & gloriatio, & lætitia, & corona exaltationis est. Delectabit nanque cor, & dabit lætitiam & exultationem in longitudinem dierum.

De diuisionibus timoris seruilis.

CAP. III.

NVnc considerandum est diligêter, quàm multipliciter timor seruilis & afficiens animum distinguatur. Diuiditur enim ipse timor in segnitiem, erubescentiam, verecūdiam, admirationem, stuporem, & agoniam. Est autem segnities timor futuræ operationis. Infirmus etenim animus antequam operibus exerceatur, timet illa, & ante tempus cadit. Quid autem dementius, quàm angi futuris. Stultum est timere, quod vitari non potest. Tutissima res est nil timere, præter Deum. Timidum fortem non facit animum, nisi reprehensibilis vitæ conscientia. Erubescentia autem est timor in expectatione conuitij. Sed plena victoria laúsque vera est non formidare conuitia, ad clamantem tacere, & non respondere prouocanti. Habet enim qui huiusmodi est, mercedem de sua patientia, & de fratris medela, si obliuioni detur iniuria. Sicut nihil est deformius quàm respondere furiosis, ita nil est vtilius, quàm tacere dum prouocamur, quia nullus est finis inimicitiis, nisi ad tempus obtemperetur iratis. Verecundia timor est in turpi facto, in adolescête ac iuuenculo laus magna, & quid amabilius verecundo adolescente. Quàm pulchra, quàm splendida gemma est verecundia, quàm vera & minime dubia, quæ bonę nuntia spei, bonæ indolis index, omnis turpitudinis fuga est, soror est hæc continentiæ. Nullum est ita manifestum signum columbinę simplicitatis, & interioris testis innocentiæ. Est & lampas pudicitiæ ita iugiter lucens in mente, vt nihil in ea turpe, vel indecorum residere permittat. Nam ipsa spiritualis & commendabilis verecundia, est gloria conscientię, famæ custos, vitæ decus, virtutis sedes, virtutum primitiæ, naturæ laus, & causa totius honesti. Admiratio timor est ex magna imaginatione. Sed quid prodest ex admiratione timere, & mala accrescere. Præsens tempus metu futuri perdere stultum est. Quicquid vereris ô formidolose, ne veniat, id euenisse vtique tibi propone, & quicquid illud est, tecum ipse metire, ac timorem tuum taxa. Intelliges autem non magnum, aut lôgum esse, quod metuis. Stupor timor est ex insueta imaginatione. Quem vt caueat homo, debet semper cogitare aspera quæ euenire possent, quia minus feriūt iacula quæ præuidentur, ac etiam cuncta futura aduersa mitius præmunt, tolerabiliúsque feruntur, si sedula præuisaque meditatione ipsorum impetus non formidetur. Agonia timor est per casum scilicet fortuitu eueniens, sed ex continua Dei confidentia roboranda mens est, alioquin in his nimis læditur. Quemadmodum perniciosior est hostis fugientibus, sic omne fortuitum incommodum magis instat timenti. In vero autem timore domini est fiducia fortitudinis, & habentibus eum erit pax, quia nihil timentibus Deum, deest.

Ex quibus considerationibus humano cordi incutiatur timor, de plurimísque diei extremi iudicij.

CAP. IIII.

PAtet clare intelligentibus, quod ex frequêti scripturarum lectione plurimum acuitur humanus intellectus, & ex assidua consideratione periculorum & pœnalium habituatur anima, & in timore solidatur. Propterea, quoniam teste sacro eloquio, beatus homo, qui semper est pauidus, vt in hoc saluberrimo timore legentis animus erudiatur, iustum fore existimaui in hoc capitulo succincte narrare, quæ sint illa, quæ humano cordi possint incutere timorê. Primo nanque consideratio vehemetissimæ passionis Christi. Ex qualitate remedij facile cognoscitur vehementia languoris. Conspui nāque Christus voluit, vt nos lauaret, velari voluit, vt velamen culpæ & ignorantiæ à cordibus nostris auferret, in capite percuti, vt caput nostrum, scilicet Adam sanitati restitueret, colaphis cædi & verbis derideri, vt nos labiis & operibus ipsum laudaremus, demum occidi iubetur, vt vulneribus nostris precioso sanguinis illius balsamo medeatur. Fusus est cruor medici, & factus est medicamētum phrenetici. Agnoscamus igitur, quàm grauia sint nostra vulnera, pro quibus necesse fuit Dominū Iesum vulnerari. Secundo, consideratio nostræ culpabilitatis. Si enim tantum timet aliquis criminosus, qui scit se reum esse vnius criminis, quum est in conspectu terreni principis, quantum timere debet, qui multorum reum se esse cognoscit delictorum, de examine regis æterni. Et si tanta cura pertimescitur iudicium pulueris, qua intentione cogitādum, & qua diligentia formidādum est iudicium tantæ maiestatis. Sic nanque ipse dominus noster vias nostras considerat, & gressus dinumerat, vt nec minimæ cogitationes nec verba minutissima, quæ apud nos viluerunt, eius iudicio indiscussa permaneāt. Ita ergo præsentis temporis est agenda lætitia, vt nunquam amaritudo & timor sequentis iudicij recedat à memoria. Tertio, consideratio nostræ infirmitatis & impatientiæ. Impatientes nanque dum perturbationi suę minime obsistunt, etiam siqua à se tranquilla mente fuerant bene gesta, confundunt, & improuiso impulsu destituunt, quicquid forsitan laborasse longo tempore prouide videbantur. Considerantes quidem ex hoc, quod nos leuissima causa turbamur, nostrum debemus formidare casum. Plerunque etenim musca, aut aliquid aliud leuissimum ad intolerantiam nos trahit, propter quod nos amittimus sinceram benignitatem, & mansuetudinem bonorum omnium ornamētum, quæ nunquam sola est, quia de virtutibus cognoscitur esse generata. Beatus itaque, qui timorem & mansuetudinem tenet, vt in altero disciplina seruetur, in altera innocentia non opprimatur. Quarto, consideratio misericordiæ Dei, quam nobis exhibet in præsenti, quæ est indicium magnitudinis iustitiæ, quā exhibebit in futuro. Lento enim gradu ad vindictam sui diuina procedit ira, tarditatémque supplicij grauitate compensat. Altissimus etenim patiens est redditor. Patiens redditor dicitur, quia quos diu vt conuertantur tolerat, non conuersos durius damnat: & quanto diutius expectat vt emendêtur, tanto grauius iudicabit, si neglexerint. Quinto, consideratio operum iustitiæ, quæ à Deo facta leguntur. Si enim angelis peccantibus Deus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarū tradidit cruciandos in iudicium reseruari, & qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt domicilium, in iudicium magni Dei vinculis æternis sub caligine reseruauit, quanto magis qui habitant domos luteas, & terrenum habent fundamentū, confu

Prou.

consumentur velut à tinea, si Dei mandata præterierint. Et si originali mūdo non pepercit, sed octauum Noë iustitiæ præconem custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens, & ciuitates Sodomorum & Gomorreorum in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplum eorum qui impie acturi sunt ponens, non terrebitur homo plurimis circunseptus criminibus hoc considerans. Sexto, consideratio facilitatis pereundi spiritualiter & corporaliter, quod quotidie in multis cernitur. Vnde nimium præceps est, qui transire contendit, vbi conspexerit alium cecidisse, & vehementer effrenis est, cui non incutitur timor de alieno casu. Amator autem salutis suæ est, qui alienæ mortis incursu, & cladibus cæterorum, prouidus vitæ suæ factus est gubernator. Septimo, consideratio omnipotentiæ Dei, cui resistere nemo potest, & quem nullus potest effugere, de quo per Mosen dicitur, (Deu. 32.) Videte, quod ego sim solus, & non sit alius præter me. Ego occidam & viuere faciam, percutiam & ego sanabo, & non est qui de manu mea possit eruere. Leuabo ad cœlum manum meam, & dicam viuo ego in æternum. (Esai. 47.) Et alibi legitur, Vltionem capiam, & non resistet mihi homo. Octauo, consideratio sapientiæ Dei lucide videntis omnia, & cui nihil potest abscondi, vnde Apostolus, (Hebr. 4.) Viuus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus. Compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. Omnia nanque nuda & aperta sunt oculis eius. Magna proinde dementia est si dissimulare volumus, & non timere. Indicta nāque nobis est probitatis necessitas, quum agamus coram oculis iudicis cuncta cernētis. Nono, consideratio zeli diuinæ iustitiæ, qui ex hoc apparet, quod Deus pater potius voluit, vt vnigenitus suus pœnam, (Heb. 11.) quam debebat humanum genus, solueret, quàm ipse eam dimitteret. Quàm si non pepercerit proprio filio, nunquid parcet figmento, nunquid parcet seruo nequam. Decimo, cōsideratio extremi iudicij, circa quod multa attendenda sunt. Nā de ipso die sic habetur Sophoniæ primo. Vox diei domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies illa dies iræ, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. De hoc die Paulus ait. Terribilis est expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. Attendenda sunt tamen aliqua, quæ antecedunt iudicium, aliqua quæ in iudicio erunt. Antecedentia iudicium sunt tria. Primo signa terribilia, sicut legitur in Euangelio. (Luc. 21.) Erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi. Nam virtutes cœlorum mouebuntur. Secundo Antichristi fallacia. Præualebit enim per callidam suasionē, per fallacem sanctarum scripturarum expositionē, per miraculorum operationem, per donorum largitionem, & per tormētorum illationem. Tertio ignis vehementia. Erit nanque ignis vehementia propter mundi innouationem, propter hominum purgationem, propter maiorem damnatorum cruciationem, & propter maiorem sanctorum illuminationem.

Concomitantia verò iudicium plura erunt, & primo disceptatio iudicis. In maiestate nanque visuri sunt omnes Deum, quem humiliatum videre & considerare noluerunt, vt tanto districtius virtutem sentiant, quanto ceruicem cordis ad pœnitentiam minus inclinarint. Secundo differentia ordinis. Nam alij non iudicabuntur, & saluabuntur, sicut viri perfecti, de quibus dicitur. (Matt. 19.) Vos autem sedebitis super sedes duodecim iudicātes duodecim tribus Israel. Alij iudicabuntur, & saluabūtur, de quibus dominus ait. Esuriui, & dedistis mihi manducare. (Ibid. 25.) Alij non iudicabuntur, & damnabuntur, de his dicitur in Euāgelio. Qui non credit, iam iudicatus est. (Ioan. 3.) Alij iudicabuntur, & damnabuntur, quibus dicetur in iudicio. (Matt. 25.) Esuriui, & non dedistis mihi manducare. Tertio signa passionis, prout dicitur Matthæi 24. (Ibid. 24.) Tunc parebit signum filij hominis. Considera enim ô peccator, quanta sit virtus crucis. In die nanque iudicij sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, vt discas, quantum crux luna lucidior, & sole splendidior sit. Apparebit autem crux vt ostendatur Domini nostri Iesu plena & gloriosa victoria, & vt quàm misericorditer etiā electi saluati sunt, clareat. Proinde vide ô homo, quid de Deo tuo sentias, vide quantum de eo præsumas, vide quibus brachiis amoris amplectendus sit, qui tanti te æstimauit, vt pro te in cruce penderet, & pro te moreretur. Mors etenim ipsius à morte te liberat, sapientia ab errore, & gratia à peccato. Mors nanque per iustitiam suam peregit victoriam, quia iustus, quæ non rapuit, tunc exoluit. Per sapientiam documētorum disciplinæ adimpleuit. Gratia verò ex illa potestate peccata dimisit: quæ omnia, quæcunque voluit, fecit. Apparebit etiam crux in ostensione suæ iustitiæ, vt appareat quod iustissime reprobi sint damnati, ad quos dominus Iesus in spiritu sic loquitur. Ego propter vos homo factus sum, propter vos alligatus, consputus, delusus, flagellatus, & crucifixus. Vbi est tantarum mearum fructus iniuriarum. Ecce precium sanguinis mei, quem dedi pro redemptione animarum vestrarum. Vbi est seruitus vestra, quam pro precio sanguinis mei mihi dedistis. Ecce super gloriam meam vos habui, quum essem Deus apparēs homo, & viliorem me omnibus rebus vestris habuistis. Nam omnem rem vilissimam terræ amplius dilexistis, quàm iustitiam meam & fidem. Et alibi in exprobationem reproborum loquitur Sapientia dicens. (Prouer. 1.) Vocaui, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoq; in interitu vestro ridebo, & subsannabo vos, quum vobis quod timebatis aduenerit, quum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio & angustia. (Ibid.) Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem domini non susceperint, nec acquieuerint consilio meo, & detraxerint vniuersæ correptioni meæ. Quarto seueritas iudicantis. Non enim flectetur timore, quia potentissimus est, de quo legitur. (Hest. 13.) Non est, qui tuæ possit resistere voluntati. Tu enim fecisti cœlum, & omnia, quæ ambitu cœli continentur, quoniam dominus vniuersorum tu es. Nec flectetur munere, quia ditissimus est. Veniet nanque veniet dies iudicij, in qua plus

valebunt pura corda quàm astuta verba, & conscientia bona quàm marsupia plena. Nec flectetur amore, quia iustissimus est. Expectatur dies iudicij ait quis, & aderit ille æquissimus iudex, qui nullius potentis personam accipit. Nec errore falletur, quia sapientissimus est. Ista nempe est scientia summi iudicis, iste tremendus aspectus, cui peruium est omne solidum, & apertum omne secretum, cui obscura clarent, muta respondent, silentium confitetur, & sine voce mens loquitur. Et ideo quum eius sapientia sit tanta & talis, non præualebit contra eam præclarissimum eloquium, & astutia versutorum oratorum. Quinto accusator horribilis. Tres accusatores tunc contra peccatorem stabunt, primus erit diabolus. Præstò enim tunc erit diabolus recitans verba professionis nostræ, & infusionis gratiam. Obiiciet nanque nobis quæcunque fecerimus, & in quo loco, & in qua hora peccauimus, & quid boni tunc facere debuimus. Dicturus est enim ille aduersarius. Aequissime iudex iudica istum meum esse ob culpam, qui tuus esse noluit per gratiam. Tuus est per naturam: meus est per miseriam. A te accepit immortalitatis stolam, à me accepit hanc maculatam & pannosam, qua indutus est, tunicam. Tuam dimisit vestem, & cum mea huc venit. Heu heu poterit ne talis aperire os, qui talis inuenietur, vt iuste cum Diabolo deputetur. Alius accusator erit proprium scelus. Tunc loquentia simul opera nostra dicent. Tu nos egisti, opera tua sumus, non te deseremus, tecum erimus, &
Sap.4. tecum ad iudicium pergemus. De hoc sic legitur. Venient in cogitationes peccatorum suorum timidi, & traducent illos ex aduerso iniquitates ipsorum. Accusator erit quoque mundus. Merito nanque totus mundus accusator erit, quia offenso creatore
Ibid.5. offenditur totus mundus. Scriptum est etiã. Pugnauit pro eo orbis terrarum contra insensatos. Sexto testis infallibilis. Tres enim testes habebimus, vnum supra nos, scilicet Deum, de quo ait Hieremias. Ego sum
Hie. 29. iudex & testis dicit dominus. Alium intra nos, scilicet conscientiam propriam. Quisquis es ô homo, qui futurum iudicium times, præsertim conscientiam corrige. Sermo nanque causæ tuæ testimonium consciẽtiæ tuæ, Alium iuxta nos, scilicet angelum custodem
Ibid.20. nostrum, de quo ait Iob. Reuelabunt cœli, id est angeli, iniquitatem eius. Septimo arctatio peccatoris. O quàm angustæ viæ tunc erunt reprobis. Superius erit iudex iratus, inferius horrẽdum chaos. A dextris peccata accusantia, à sinistris infinita dæmonum multitudo trahens ad supplicia. Intus conscientia vrens, foris mundus ardens. Miser peccator sic deprehẽsus quo fugiet. Latere erit impossibile, apparere intolerabile. Octauo sententia irreuocabilis, quam sequetur miserrima calamitas damnatorum. Ponentur enim in inferno, vbi erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, fœtor importabilis, tenebræ palpabiles, flagella cædentium, horrẽda visio dæmonum, confusio peccatorum, & desperatio omnium bonorum. Erit nanque miseris mors sine morte, defectus sine defectu, quia mors ibi semper incipit, & deficere nescit. Quisquis itaque ad toleranda inferni mala descenderit, nequaquam vlterius ad lucem redibit, quia minime vltra misericordia parcentis liberat, quos semel in locis pœnalibus iustitia iudicantis damnat.

De speciebus timoris, atque ipsius perfectione.

CAP. V.

NVnc in hoc vltimo capitulo de timore, Deo fauente, de speciebus timoris, & de ipsius perfectione dicendum est, vt clareat intuentibus quo agitantur timore quum trepidant, & quando defectuose, quandóue laudabiliter pauent. Horum enim scientia perutilis est. Sciendum igitur, quod septem sunt timoris species, quarum prima est naturalis. Hoc timore quilibet timet naturaliter nociuum naturæ. Hic timor nõ est meritorius, neque demeritorius, quia non subiacet libero arbitrio. Et dicitur naturalis, non à natura instituta, sed destituta, quia iste timor est pœna pro peccato primorum parentum inflicta. Timor iste de futura morte necessario mentẽ concutit, & quasi supra vires in terrorẽ adducit. Isto enim timore Christus naturaliter mori timuit. Secũdus est timor humanus, quo quis timet pelli suæ. Iste timor nascitur ex nimio amore præsentis vitæ, & est quandoque mortalis actus, scilicet quando quis prius peccaret mortaliter, quàm amitteret vitam suam, quandoque est venialis, vt quum quis faceret prius peccatum veniale, quàm permitteret se occidi. Propter hunc timorem nõ debet homo delinquere. Nam inter eum qui decem vixerit annos, & eum qui mille, postquam idem finis aduenerit, & irreuocabilis mortis necessitas, transactum omne tempus idem est, nisi quod magis senex magis onustus fasce peccatorum proficiscitur. Non est ergo pro hac mortis ineuitabili necessi- Heb.11.
tate & timore à iustitia declinandum. Tertius est timor mundanus, quando aliquis nimis timet temporalia perdere. Talis timor fuit in Iudæis, qui occiderunt Christum, ne temporale amitterent regnum. Iste timor multos habet cruciatus. Diuitiæ enim plus cruciant adeptæ amissionis timore, quàm delectet cupiditas adeptionis amore. Non enim formidanda est diuitiarum amissio, quarum sequela est luxuria, ira intemperans, furor iniustus, arrogãtia, superbia, & omnis irrationabilis motus. Facilis enim res est humanum cor opibus ac libertate dissolui, ærumnis verò ac paupertate ad semetipsum colligi. Quartus est timor seruilis, quo quis timet peccare propter pœnam principaliter, sed inaniter putat se esse victorem peccati, qui timore pœnæ non peccat, quia si non impletur negotium malæ cupiditatis, ipsa tamẽ mala cupiditas intus est hostis. Nam si adhuc à praua actione formidanda pœna prohibet, profecto formidantis animum nulla spiritus libertas tenet. Nam si pœnam non metueret, culpam proculdubio perpetraret. Ignorat itaq; gratiam libertatis, quem ligat timoris seruitus. Quintus est timor initialis, quo timet quis Dei offensam & pœnam. Vnde quasi habet duos oculos, vnum ad pœnam, & alterum ad Dei offensam, & hic est prædictis principalior. Igitur ô tu qui adhuc initiali & non filiali timore teneris, si te amor Dei à peccato non cohibet, saltem te prohibeat terreátque timor iudicij, metus gehennæ, laquei mortis, dolores inferni, ignis vrẽs, vermis corrodẽs, & flamma tartarea. Ex talium cõsideratione Deum time, & hæc non formidabis. Noueris proinde te, disce quæ peccantibus Deus comminetur, vt eum timeas. Sed & ipsum noueris, vt ipsum diligas, in vno initians sapientiam, in altero consummans, quia

initi

initium salutis timor Domini, & plenitudo legis Caritas. Quemadmodũ ex notitia tui venit in te timor Dei, atque ex Dei notitia nascitur amor, sic econtrario de ignorantia tui, superbia, ac de Dei ignorantia venit desperatio. Sextus est timor filialis, quo quis timet offensam Dei, quia non vult separari à Deo. Perfectus hic timor in dilectione firmatus foras mittit timorem seruilem, & perfectam operatur iustitiam. Sed facile deuiat à iustitia, qui in causis non Deum, sed homines pertimescit. Hic timor peccandi facultatem auferre potest, volũtatem auferre non potest. Solus est timor Dei & filialis, qui mẽtes corrigit, fugat crimina, innocentiam seruat, & perpetuã tribuit felicitatem. Septimus est timor reuerentiæ, qui solus
Psal. 18. erit in patria, de quo in Psalmo canitur. Timor Domini sanctus permanet in seculum seculi. Reuerentia nanq; est resilitio à considerata magnitudine Dei in propriam paruitatem. Quum enim supernorum spiritus essentiam Dei simplicissimam, omnipotentem, æternam, nullius egentem, omnia replentem, scientem, continentem, & transcendentem conspiciunt, præ admiratione ac veneratione tremunt, & adorant, quem tamen sine fine laudabilem & adorãdum esse intelligunt. Hic est finis sine fine, & terminus quo gradatim ascendit timor Domini immaculatus, & sanctus, procedens à virtute fidei tanquam truncus à radice. Nemo enim sanè intelligentiũ ambigere debet, quin ex cognitione periculi generetur timor, & quod nihil timet qui nihil possidet, aut sperat. Et quum constet, quod fides est de re inuisibili, clare lucet, quod ex lumine fidei oritur timor. Quomodo non pauebit homo ex illustratione fidei edoctus, infra se esse puteum damnationis æternæ, & supra se claritatem vitæ perpetuæ, séque in medio constitutum, præcipuè quum facilis sit descensus, ascensus autem plurimum difficilis. Merito nanq; qui addit sciẽtiam fidei, addit timorem ne amittat bonum promissum, aut incurrat in pœnã propositam. Beatus igitur cui est donatum timere Deum, & in mandatis ipsius velle nimis, quia re vera potens in terra viuentium erit semẽ eius. Gloria quippe resurrectionis, immortalitatis & speciei decorabitur tabernaculum corporis eius, & diuitiæ pacis, exultationis, & æternæ felicitatis in domo conscientiæ ipsius erunt, sed & iustitia operum illius manebit in seculum seculi. Hunc Domini timorem fratres tenete, hunc si ad culmen virtutum anhelatis pertingere, sectamini. Quia in veritate comperi, nihil tam esse efficax ad acquirendam virtutem, ad promerendam gratiam, retinendam, recuperandámque, & ad adipiscendam gloriam, quã si inueniamur coram Deo semper ambulare simpliciter, & non altum sapere, sed ipsum timere, qui regnat in cœlis.

DE VIRTVTE FIDEI, QVAE *visibilium vanitatem, ac inuisibilium homini efficaciter ostendit veritatem, atque de ipsius virtutis descriptionibus, quæ virtus hoc opusculo Ligni vitæ eiusdem ligni radicis effectum gerere comprobatur.*

CAP. I.

Psal. 12. ILlumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus, præualui aduersus eum. Hanc orationẽ protulit Propheta in persona omnium peregrinantium à Domino, & in hac regione vmbræ mortis laborantium, poscentium illuminari, ne cadant in peccata, & ab inimicis subsannentur. Nihil plane melius, nil breuius, quam lumen flagitare potuit, præsertim se in tenebris intelligens. Donec enim in corpore constituti sumus, plurimis tenebrarum vinculis irretimur, quibus verum æternúmque lumen ne videamus, impedimur. Quid nanque peccatum dixerim, nisi tenebras, per quod intellectus noster obtunditur & obumbratur, ne veritatis lumen aspiciat. Quid carnem & corpus, nisi caliginem opacissimam nuncupauerim, in quo donec rationalis spiritus detinetur, retrahitur ab aspectu diuinæ claritatis & gaudij, quantumcunq; polleat sanctitate. Quídve hic mundus, & omnia quæ in mundo sunt, appellari possunt rectius, quam tenebræ, quanquam enim aliter iudicentur ab ipsorum amatoribus, veræ tamen tenebræ sunt, & palpabiles. Ostendunt enim se esse, quod non sunt, & falsis suis pollicitationibus insipientium deludunt animos. Trahunt illos post se funiculis vanæ spei, & irrationabilis securitatis. Promittunt felicitatem, prolixam vitam, & in extremis misericordiam, quum hæc nequaquam conferre queant. O filij hominum graues corde, vt quid tanta auiditate ambitis hæc, tantáque sedulitate hæc quæritis. O præuaricatores, reuertimini ad cor, intelligite non intelligentes, quia omnes mundi promissiones seductoriæ sunt, omnes blanditiæ venena, cunctæ delectationes pocula mortalia, viæque illius sempiterna mors. Cui nanque suo dilectori dedit quod promisit, quem diu regnare permisit. Nónne vno eodémque tempore sublimauit, & deiecit. Vbi (rogo) potentum gloria, vbi varia supellex, deaurata vestis, clientum numerositas, diuitiarum multitudo, & odoramentorum diuersa genera. Nunquid profuerunt hæc amatoribus seculi, aut ab exitio eripere valuerunt. Transierunt cuncta, & alienis reliquerunt, quæ cum magno labore congregauerunt. Dormierunt vtique somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Quare hæc non aduertitis, cur aliorum exemplo non erudimini, vt quid pereuntium casus non incutit vobis terrorem. An legem nouam seruabit in vobis, & verax esse poterit, qui semper comprobatus est fallax. Resipiscite ô insipientes, redite ad vos, recogitate de vobis, ne fortè rapiamini, & non sit qui eripiat. Veniet, veniet extrema dies, quum non putatis. Veniet & horrenda mortis hora, in qua rugient circa vos aduersarij vestri maligni spiritus, qui nunc seducunt blandis promissis, vt miseram animam vestram auferant, & secum inextinguibili igne cruciandam demergant. Circunspicietis, nec erit qui adiuuet, clamabitis, & nullus exaudiet. Fiet super vos cœlum æneum, & super vos aperietur teterrimum chaos abyssi. Peribit tunc omnis spes, & quoniam exosam habuistis disciplinam, non poteritis liberari. Propterea nunc dum tempus est veniæ ô seculi amatores, apprehendite disciplinam, erudimini, qui habitatis orbem, respuite hæc vana mundi huius, quæ aut concupiscentia carnis aut oculorum, aut vitæ ambitio est. Contemnite visibilia, quia laquei sunt pedibus peccatorum. Relinquite quæ in mũdo sunt, antequam ab ipsis deseramini. Toto desiderio ad inuisibilia animũ subleuate. Vociferamini, & clamate.

Orate ſpiritu, orate & mente, & cum Propheta dicite, (Psal.12.) Illumina ô Domine Ieſu oculos noſtros lumine fidei, ne vnquam in morte peccati obdormiamus, dicátque irridendo, & cruciando inimicus noſter Diabolus, præualui ad peccatum pertrahendo aduerſus eos. Verè enim niſi homo carnalis illuſtretur lumine fidei, non poterit ſe continere à peccato, nec iuſtificari, quia iuſtus ex fide viuit. Nam ſicut in radice arboris nulla prorſus apparet pulchritudinis ſpecies, & tamen quicquid eſt in arbore pulchritudinis & decoris, ex illa procedit, ſic ex fidei humilitate, quicquid meriti, quicquid beatitudinis anima ſuſceptura eſt, ex cæterarum virtutum exercitatione, procedit. Ideóque in hoc opuſculo Ligni vitæ non immerito radicis huius ligni ſortitur nomen, tanquam neceſſarium ipſarum fundamentum virtutum, de qua neceſſitate dicitur, (Hebr.11.) Sine fide impoſsibile eſt placere Deo. Ipſa nanque eſt, quæ inuiſibilium tribuit notitiam, & viſibilium efficit hominem cõtemptorem. Sic enim diffinit illam Apoſtolus. (Hebr.11.) Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium. Eſt etiam fides voluntaria quædam, & certa prælibatio necdum propalatæ veritatis. Eſt quoque fides perceptio veritatis rerum cum aſſertione ſine cauſarum cognitione. Ex quibus patet, quod ex lumine fidei datur inuiſibilium intellectus. Quæ quum agnoſcuntur, facile & libere omnia quæ poſsidentur, contemnuntur, & cuncta quæ in mundo ſunt, ordinate diliguntur. Vnde quicunque Deo placere cupit, quiſquis ad virtutum cæterarum perfectionem affectat aſcendere, quiſquis de peccatorum tenebris liberari deſiderat, non aurum, non honores, non pulchritudinem à Domino petat, ſed fidem, de qua in ſequentibus latius Domino donante dicetur.

De duplici cognitione, & diſtinctione informis fidei, & formatæ. Atque de commendatione ipſius fidei formatæ. CAP. II.

QVoniam in capitulo præcedenti veraciter dictum eſt, quod Propheta poſtulauerat à Domino fidem, ipſam vocando lumen, per quod poſſet veritatis & inuiſibilium notitiam habere, ne omnis cognitio fides appelletur, prius diſtinguendæ ſunt cognitiones, per quas haberi poteſt notitia Dei & inuiſibilium, & poſtea de ipſa fide tractandum eſt. Igitur notandum eſt, quod duplex eſt de Deo cognitio, ſcilicet naturalis, & accidentalis. Naturalis duplex eſt, ſcilicet ante peccatũ, qua homo cognoſcebat Deum aperte. Cognouit enim à quo creatus fuerat, non eo modo cognoſcendi, quo ex auditu ſolo percipitur, quomodo à credẽtibus abſens quæritur, ſed quadam interiori aſpiratione, qua Dei præſentiam contemplatur, non tamen ita excellenter, ſicut poſt hanc vitam ſanctiviſuri ſunt, neque in ænigmate, qualiter in hac vita videmus. Alia poſt peccatum, & hæc eſt per ſpeculum in ænigmate. Cuncta enim hæc quæ videntur, ſunt quoddam ſpeculum, per quod cognoſcitur Deus. Accidentalis verò cognitio triplex eſt. Prima acquiſita eſt per rationes naturales, quam habuerunt Philoſophi, qui ex perpetuitate creaturarum intellexerunt creatorem æternum, ex magnitudine, omnipotentem, ex ordine & diſpoſitione, ſapientem, & ex gubernatione, bonum. Secunda eſt, quæ habetur ex teſtimoniis ſcripturarũ, quibus colla ſubdenda ſunt, vt ad intellectum quiſque per fidem veniat, & ex miraculis. Nam miracula in ſignum ſunt non fidelibus ſed infidelibus, quia ſignum fidelibus non eſt neceſſarium qui iam crediderunt, ſed infidelibus vt conuertãtur. Et hæc cognitio fidei informis dicitur. Tertia eſt, quæ habetur per infuſionem gratiæ gratũ facientis, & hæc dicitur fides formata, & per talem cognitionẽ aſſentit anima primæ veritati. Vnde ea adueniente pereunt omnes aliæ cognitiones accidentales, ſaltem quo ad actum. Fides igitur hæc formata per dilectionem & caritatem virtus eſt, qua non viſa creduntur. Magna vtique virtus eſt fides hæc. Primo quia eſt actus voluntatis. Vnde ille qui intenſe amat Deum, voluntarius eſt ad credenda omnia quæ de eo recte prolata ſunt, & ei beneplacita. Similiter quia eſt modus difficultatis, quia conſentit Deo in iis quæ contra rationẽ videntur eſſe. Tranſcendit enim vſum naturæ, & rationis humanæ, & experiẽtiæ terminos. Si enim diuina operatio tota comprehẽderetur, non eſſet admirabilis, nec fides habet meritũ, vbi humana ratio præbet experimentum. Præterea quia eſt exceſſus dignitatis. Nam fides eſt radius viuus procedẽs à fonte vitæ, & à ſole intelligentiæ. Vnde non ſolum lucet & calefacit, ſed etiam eſt vita mouens ad faciẽdum bonum, & declinãdum malum. Niſi enim fides teneatur, nullatenus ad ſpiritualem amorem attingitur. Sed neq; mentis humanæ acies inualida in contemplatione æternæ lucis figitur, ſi non per iuſtitiã fidei emendetur. Poſtremo quia eſt opus ſtrenuitatis. Perfectorum etenim fides facit carnẽ vincere, propriis voluntatibus contraire, delectationẽ vitæ præſentis extinguere, huius mundi aſpera pro æternis amare, proſperitatis blandimenta contemnere, & aduerſitatis metum in corde ſuperare.

Quæ ſit differentia inter credere Deo, credere Deum, & credere in Deum. CAP. III.

SIcut in Metallis argẽtum plumbo eſt precioſius, & aurum argento, ſic & in actu fidei atq; diuerſitate magna eſt differentia. Sciendum igitur, quod aliud eſt credere Deo, aliud credere Deum, aliud credere in Deum. Credere Deo, eſt credere vera eſſe quæ loqtur, quod & mali faciũt, vnde credimus Paulo, ſed non in Paulum, credimus homini, ſed non in hominem. Credere autem Deum, nihil aliud eſt, quàm eum cum aſſertione cogitare. Per hanc credimus Deum eſſe, quod & homines mali faciunt, nam & dæmones credunt, & cõtremiſcunt. Et hæc fides eſt neceſſaria, quia ſine ipſa non poſſumus adamare Deum, nec in ipſo ſperare. Nam etſi non viſa adamare poſſumus, incognita tamen non poſſumus. Hæc nempe fides, qua credunt dæmones & homines mali Deum eſſe, qualitas eſt mentis, ſed informis, quia ſine caritate eſt, quam homines malos poſſe habere Apoſtolus declarat dicens, Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. (1.Cor.) Credere verò in Deum, eſt credendo amare, credendo in eum ire, credendo ei adhærere, & eius membris incorporari. Per hanc fidem iuſtificatur impius, vt demum incipiat ipſa fides per dilectionem operari. Ea enim ſola opera benedicenda ſunt, quæ fiunt per dilectionem Dei. Ipſa nanque dilectio opus fidei dicitur. Ad hanc fidem mouere nos debent diuina opera, quæ nobis oſtendunt diuinam excellen

excellentiam. Debemus autem attendere diuinorum operum vtilitatem, simul & pulchritudinem, vt eum cognoscamus omnia scientem. Debemus quoq; considerare illius operum finem, vt sciamus eum summe beneuolentem. In opere etiam reparationis humanæ eius debemus mirari charitatem, & in eo quod redemit seruum, diuinam meditari bonitatem. Quis ergo (nisi stultus) non iudicet esse indignum non credere in eum, qui potest omnia sine resistentia, qui scit omnia sine fallacia, & cui omnia bona placent absq; maleuolentia.

De multiplici commendatione virtutis fidei.

CAP. IIII.

Hebr.11. QVoniam dicente scriptura, impossibile est sine fide Deo placere, nunc commendationi fidei insistendum est, quatinus ex ipsius pulchritudinis inspectione accendatur animus ad ipsam impetrandā & possidendam. Plurimum nanque Deo placet hæc virtus fidei, quoniam intellectum Deo subiicit. Percipit nanque veritatem rerum sine causarum cognitione, beneficia & mirabilia à Deo impetrat. Vade (inquit Iesus Centurioni) fiat tibi sicut credidisti. Rom.4. Credíditque Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & multarum gentium pater effectus est. Hæc virtus est, per quam Deus ad hominem ingreditur, quia est ex sui dignitate porta aurea, per quam intrauit in mentem virginis dominus omnium, rex seculorum, lux & decus vniuersæ fabricæ mundi. Beatior siquidem fuit gloriosa virgo Maria percipiendo fidē Christi, quàm concipiendo carnem Christi. Nihil enim materna propinquitas Mariæ profuisset, nisi felicius Iesum corde quàm carne gestasset. Est etiam fides porta ferrea, quia portæ inferi non præualent aduersus eam, Matt.16. sicut Petro à Domino dictum est. Profecto qui intimo cordis amore fidem Christi percipit, quicquid ingruit extra, facile vincit, ita vt nec ferro nec igni superari possit. Omnia tormenta propter Christum contemnit, nihil præter peccatum metuit, Diaboli artibus intantum resistit, quod etiam quos ipse iam in peccatum adduxit, de manibus eius retrahit. Est etiam porta signata, superliminare cuius dicitur tinctum esse sanguine Christi, vt intuitu passionis eius mens superbiam caueat. Est quoque porta sacrata tabernaculi scilicet ecclesiæ militantis, vbi hostia offerenda est. Si enim considerantur, quæ Domino in ecclesia munera offeruntur, nil gratum esse cōspicitur, quod sine fide offertur. Nam fide Abel plurimam hostiam obtulit Deo per quam consecutus est esse iustum, testimonium perhibente eius muneribus Deo, & per illam adhuc loquitur. Et similiter hæc porta thesauraria, quia ostēdit thesaurum regni cœlorum, quem daturus est seruientibus sibi Deus. Hæc deniq; beata fides conterit Philosophiæ stimulum, & humanæ prudentiæ indoctam doctrinam. Nam auferuntur argumenta, vbi fides quæritur. Piscatoribus nanque plus creditur, quàm dialecticis. Elegit enim Dominus Iesus Deus & Saluator noster simplices & pauperes, sed in fide diuites, per quos subiugaretur mundus. Relictis planè sapientibus, relictis fortibus debiles, relictis diuitibus pannosos homines elegit, & prædicatores infirmos abiectósque, qui potentes quosq; & fideles populos colligerent, habere dignatus est. Ad prædicandam nanque fidem tales venire debuerant, qui de laude propria nil haberent, vt tanto solidius diuinum cognosceretur esse, quod ageret, quanto & apertius cerneretur ad hoc illos non esse idoneos, per quos tanta fierent. O beatos piscatores istos, quos Dominus Iesus inter tot doctores legis & scribas, inter tot seculi sapientes, ad diuinæ prædicationis officium, & ad gratiam apostolatus elegit primos. Et digna sanè Domino nostro, atq; conueniens prædicationi eius fuit talis electio, vt in prædicatione nominis sui tāto maioris laudis admiratio nasceretur, quanto eam hominum miserrimi & humillimi secundum seculum prædicassent, qui non per sapientiā verbi mundum caperent, sed per simplicem fidei prædicationē de horrore mortis humanum genus liberarēt. Non ergo nobiles mundi elegit, ne suspecta fieret prædicatio, non sapientes seculi, qui per sapientiam mundi persuasisse humano generi crederentur, sed elegit piscatores illiteratos, imperitos, indoctos, vt aperta esset gratia saluatoris. Humiles quidem in seculo etiam ipso artis officio, sed præcelsos fide, ac deuotæ mentis obsequio, ignobiles seculo, sed nobiles Christo. Non scriptos in albo terreni senatus, sed in gloria triumphātis ecclesiæ. Despectos terræ, sed acceptissimos cœlo. Scit enim Dominus quos elegit, qui cordis hominū occulta nouit, non qui sapientiam seculi quærerent, sed Dei gloriam desiderarent, nec diuitias mundi acciperēt, sed thesauros cœlestes optarent. Hæc beata fides transcēdere facit humanum sensum. Nam ille fidelis dicitur, qui nec sibi credit, nec in se sperat, factus tanquam vas perditum, sed sic perdens animam suam, vt in vitam æternam custodiat eam. Adauget quoque fides homini meritū. Nam apud Deum ille plus habet meriti, qui plus attulit, non argenti, sed fidei. Considera igitur ô homo, quid à te requirat diuina bonitas, quid velit immensa Dei pietas, vtique quod facile implere possit nuda paupertas, despecta mediocritas, rudis simplicitas. Non per multas detraheris ambages, nec duris difficultatibus occupandis inuolueris. Quod à te, & pro te reposcitur, intra te est, id est, oris famulatus, & cordis affectus, secundum illud, Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. In anima ergo tua posuit omnia præsidia animæ tuæ Dominus Deus tuus, vt vnde peccatum egreditur, inde & peccati medicina petatur. Ipsa est primogenita virtutū. Beatificātur, qui non viderunt, & crediderunt. Nam tales qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham. Hæc cœlestis & sancta fides reprimit fluctus tribulationum insurgentium in hoc mari, & conterit caput serpentis antiqui, ipsum inimicum expellit ab homine, & ipsius ignea tela extinguit. Oculum aperit, vt videatur hostis, qui quum non videtur, per abrupta vitiorum ducit ad mortem, cuius figura præcessit in Sansone. Fides similiter Diabolo contumeliam infert, ostendens ipsum non esse Deum, sed totius mali autorem, & iam iudicatum existere. Nam ipse Diabolus est mali autor, nequitiæ origo, bonorum hostis, corruptio seculi, homini semper inimicus. Ille laqueos tendit, lapsus parat, foueas fodit, aptat ruinas, stimulat corpora, pungit animas, cogitationes suggerit, mittit iras, dat virtutes odio, vitia addit, errores serit, discordias nutrit, pacem turbat, affectus dissipat, humana violat, & diuina contemnit. Nam quanto propinquius finem mundi videt,

tanto

tanto crudelius tentationes exercet, vt qui se continuo damnandum conspicit, socios sibi multiplicet, cum quibus gehennæ ignibus addicatur. Postremo ipsa fides ingenti laude esse digna comprobatur pluribus rationibus, videlicet quia excedit omnem rationem, sicut patet de fide Abrahæ, qui Deo quod in senectute decrepita filium haberet, pollicenti credidit, & Sarræ, quæ fidei virtute in cõceptione seminis accepit, & præter tempus ætatis, quoniã fidelem credidit esse eũ qui repromiserat. Quia excedit omnem comprehensionem, testante scriptura, quæ ait,
Esa. 45. Vere tu es Deus absconditus. Et alibi, Deum nemo
Ioan. 1. vidit vnquã. Nam & Deo credit, qui sanctis suis credit, in quibus loquitur Deus. Propterea qui de credulitate inuisibilium solidus non est, debet proculdubio maiorum dictis fidem præbere, eisque per spiritum inuisibilium experimentum habentibus credere. Nam stultus est puer, si matrem de luce ideo putat mentiri, quia ipse nihil aliud quàm tenebras carceris nouit. Quia excedit omnem aliam cognitionem, dum attingit fides, quod nõ capit intellectus. Et quid est quod nõ inueniat fides. Attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit nouissima, ipsámq; æternitatem suo vastissimo sinu complectitur. Quia docet rudem cõditionem, id est humanam. O thesauris omnibus opulentior fides, ô virtutibus corporeis omnibus fortior, omnibus medicamentis salubrior, beati qui possident te. Notandum autem quod duo sunt necessaria ad hoc, vt firmiter credatur. Primum est illustratio veritatis animam eleuans, secundum est rectificatio autoritatis instruentis animum, quorũ vnum est per fidem, alterum per scripturam autenticam, & per Spiritũ Sanctum editam. Autoritas ergo præbet fulcimentum fidei, & fides assentit autoritati. Vtrunque verò per Christum est, propter quod & splendor, & verbum dicitur, quia mentem per fidem illuminat, & veritatem per doctrinam ostendit.

Quanta bona homini augeantur, & quantum proficiat homo ex fidei virtute. CAP. V.

Sicut ex cibi sumptione nutritur, crescit, & roboratur corpus, sic ex fidei abundantia, & claritate coalescit, atque ad perfectionem ascendit spiritus. Ex qua consideratione vt interior homo cõcupiscat hanc, & ea studeat repleri, nunc de ipsius multis vtilitatibus fidei loquendũ est, quia tanto auidius esca sumitur, quanto valetudini corporis vtilior esse dignoscitur. Et quis digne multiplices huius virtutis fari poterit vtilitates. Nam plurimæ sunt, nec tamen silentio tegendæ. Fides est lux splendens in corde illam possidente, & est lux præcedens intellectũ, quia intellectus est merces fidei. Est plane mentium illuminatiua, viarum Dei ostensiua, & dubiorum omnium manifestatiua. Est etiam viua, fida, & salutaris columna deducens per desertum mundi huius, ostendens ipsum esse plenum malitia, vbi sunt omnia vitiosa, omnia lubrica, cuncta operta tenebris, & obsessa laqueis, vbi periclitantur animæ, & affliguntur corpora, vbi omnia vanitas & afflictio spiritus, vbi finis dubius, & exitus est horribilis. Ipsa quoque fides sicut Sol in Meridie, ita fulget in mente, tribuens ei quadruplicem proficuam cognitionem. Confert nanque homini cognitionem, à quo est, ne sit ingratus de tanto beneficio. Hæc ignorantia perniciosa est, adducens secum ingratitudinis morbum, quæ ingratitudo est inimica animæ, exinanitio meritorum, virtutum dispersio, beneficiorum perditio, ventus vrens, siccans fontem pietatis, rorem misericordiæ, & fluẽta gratiæ. Quanto enim maiora beneficia homini conferuntur, tanto grauiora ingrato supplicia tribuentur, quia nihil miserabilius eo, cui collata dona sine gratiarũ actione à memoria excidunt. Tribuit quoque fides homini cognitionem sub quo est, id est Dei, ne sit inutilis, & sciat Deum glorificare, quia ipse summe potens est, & summe iustus. Magnus (inquit Dauid) Domi- Psal. 144.
nus, & magna virtus eius, & magnitudinis eius non est finis, quam notitiam per fidem meretur homo. Donat etiam fides cognitionem, ad quod sit homo, vt sciat actus dirigere. Qui enim ignorat se peregri- Psal. 48.
nari à Domino, fide caret, & qui hanc peregrinationem pro patria diligit, profecto inter dolores dolere nescit. Sed & fides inexercitata cito languescit, & crebris tentatur incõmodis. Remissas excubias callidus insidiator irrumpit. Assuetum autem bello virum hesterna virtus instruit, & gloriose prouehit ad palmam victoriæ. Fidésque hominis, vitam militiam esse super terrã certa diffinitione docet. Ingerit præterea fides notitiam supra quid est homo, vt sciat inferiora ordinatè amare. Qui enim fide caret, omnia terrena vt propria possidet. Sed profecto terrenæ diuitiæ nostræ non sunt, ideo nõ in ipsis ponamus cor, quoniam teste scriptura, quum interierit homo, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria domus eius. Tunc autem veraciter locuples diuitias suas secum ferret, si ad petentis vocem quum viueret, erogaret. Nam terrena omnia quæ seruãdo amittit, largiẽdo custodit. Fides etiam est lucerna hominis, stella matutina, & corona radiosa, de qua quinque radij luminis viui fluunt super intellectum, scilicet timoris, consilij, prudentiæ, intellectus, & scientiæ. Ipsa est causa amoris, quia opus fidei amor est, quem fides concipit, spes parturit, Spiritus Sanctus format & viuificat, lactat lectio, meditatio pascit, & oratio confortat, & illuminat. Hæc sancta fides à triplici morte liberat scilicet culpæ, de qua dicitur, Per misericordiam & fidem purgantur peccata. Temporali, quia tantam gratiam Deus præstitit fidei, vt mors, quæ constat vitæ esse contraria, instrumentum fieret, per quod transiretur ad vitam. Et æterna, de qua dicitur, Omnis qui viuit & credit in me, non morie- Ioan. 11.
tur in æternum. Fundamentum est omnium bono- Rom. 14.
rum fides, quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est. Propterea videtur ruinam quærere, qui sine fide vult ædificare, nec stare poterit ædificium, quod absque fide fuerit fundatum. Hominem quoque fides facit Dei Filium. Nemo enim sine fide ad filiorum Dei potest peruenire numerum. Cuncta bona ante fidem inania sunt, sed & bonum opus intentio facit, intentionem fides dirigit. Tale quippe est, vt sine fide vera quis velit Deo placere, quale si quis tandens ad patriam, ad quam scit se optate venturum, relinquat itineris rectitudinem, & improuidus sectetur errorem, quo non ad beatam vitam perueniat, sed in præcipitium cadat, vt non gaudium peruenienti detur, sed cadenti interitus. Vincit fides mundum, & omnia quæ in mundo sunt, scilicet delicias, dum ostendit corpus nostrum morti

esse

esse condemnatũ. Licet enim demus corpus nostrum centum annos deliciis, & alios decies centum addamus, quæ erit ex his recompensatio ad æternitatem. Nónne omne tempus vitæ huius, quo deliciis frui videmur, & indulgere libidini, qua si noctis vnius somnus ad æternitatis comparationem. Vincit diuitias, dum æternas eis meliores ostendit. Diuitiæ nanque seculares si desunt, non per mala opera quærantur in mundo, si autem adsunt, per bona opera seruentur in cœlo. Animum virilem & fidei virtute decoratũ nec debent, si accedant, extollere, nec debent frangere, si recedunt. Nam omnia bona mundi triplex interitus tollit. Aut enim ex ipsismet veterascunt, aut luxu dominorum suorum cõsumuntur, aut ab extraneis dolo, vel violentia, seu calumnia diripiuntur. Illas verò solas veras esse diuitias fides comprobat, quas quum habuerimus, perdere non valebimus. Vincit similiter honores, dum exemplo Christi docet, illos esse tanquam lethale venenum cõtemnendos. Propterea quicunque desiderat honorem cœlestem, sequatur humilitatem terrestrem, quia non qui maior fuerit in honore, ille maior, sed qui iustior, ille maior. Abstrahunt profectò nos diuitiæ & honores, quæ in opinione nostra cara sunt, precio verò suo vilia, nihil habent magnificum, quo mentes nostras in se trahant, præter hoc quod mirari illa consueuimus. Non enim quia concupiscenda sunt, laudantur, sed concupiscuntur, quia laudantur. Fides etiam ostẽdit iis qui in spirituali pugna sunt si vicerint, eis regnum paratum esse æternum. Et hæc fuit causa efficax, propter quam martyres gloriosissimi talia & tanta passi sunt & tam varia tormentorum genera. Aspiciebant nanque verissime lumine fidei, quod non erant condignæ passiones, quæ à carnificibus & tyrannis eis inferebantur, præ magnitudine gloriæ, quæ eis promittebatur à domino. Sed quid est quod tanta nos tenet ignauia. Quid est quod nos teneat, etiam si per medios enses incedere oporteat, vt tantam valeamus fugere miseriam, & ad tam præclaram accelerare gloriam, nisi quod mortua est fides nostra. Non dormientibus prouenit regnum cœlorum, nec ocio & desidia torpentibus beatitudo æternitatis repromittitur, sed certantibus viriliter & fideliter contra vitia & tentationes pro honore domini. Ostendit insuper fides pugnantibus Christum tripliciter. Primo, vt strenuum ducem strenue agendi exemplum præbentem. Tota nanque vita eius, quam in terris cum hominibus gessit, disciplina morũ fuit. Omnia enim bona mundi contempsit, quæ contemnenda docuit, & omnia mala sustinuit, quæ sustinẽda præcepit. Validiora enim sunt exempla quã verba, & plenius docetur opere quàm sermone. Ideo dominus Iesus quod alios docuit verbo, ipse suo prius firmauit exemplo, ne superbus homo doctrinam contemneret, quã non cerneret virtutibus roboratam. Secundo, vt fortissimum adiutorem. Nam beato Stephano se Dominus Iesus, quum lapidaretur, ostendit, stantem tanquam paratum ad adiuuandum. Plurimum enim sibi vnitis præstat Dominus in tribulationibus præsidium. Vnde quisquis in cœlum ascẽdere festinat, vbi Christum regnare ostendit fides, & vnde validum nobis præbetur adiutorium, ipsi Domino, qui descendit de cœlo, & est in cœlo, se vera fidei & dilectionis vnitate coniungat, aperte firmissiméque intelligens, quod nullo modo poterit adiuuari ab ipso, nisi crediderit in ipsum, neque alio ordine, nisi per eum qui de cœlo descendit, in cœlum ascendere poterit. Tertio, vt liberalissimum remuneratorem. Vtrunque mihi es (ait quidam) ô Domine Iesu, & speculum patiendi, & meritum patienti. Vado (inquit Dominus) parare vobis locum, & si abiero, & parauero vobis locum, veniam & accipiam vos ad meipsum. Ioan. 14. O benigna promissio, ô liberalis elargitio, præcessit vt pararet, promisit vt homo non desperaret. Venturus quoque est, vt de suis laboribus hominem remuneret. Fides determinat nobis locum pugnæ. Nam in hoc mundo quasi in stadio certaminis positi sumus, vbi Christus mortuus est. Quisquis ergo liuorem vel plagam pro honore cœlestis regis hic non susceperit, in futuro iudicio miles gloriosus non apparebit. Ipsa etiam fides virtus insuperabilis est. Nam sanctissimum humani pectoris bonum est, nulla necessitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur præmio. Vre, inquit fidelis, cæde, occide, non perdam fidem, sed custodiam, secreta dolor quæret, sed fides me altius collocabit, malo mihi deesse successum, quàm fidem. Et vt sub compendio dicamus, hæc virtus fidei est sordium spiritualium purgatiua, bonorũ generatiua, errantium ad semitam reductiua, sursum ductiua, in periculis assecuratiua, sui subiecti fortificatiua, in bello victoriæ collatiua, omnis malæ cupiditatis mitigatiua, hostium pugnantium fugatiua, omnis tristitiæ noxiæ expulsiua, diuinæ flammæ susceptiua, & intellectus perfectiua. Hæc deniq; regit & ordinat totam vitam præsentem, deducens vsq; ad æternam gloriam, quæ nunc per speculum & fidem videtur; tunc autem facialiter contemplabitur, & æternaliter perfruetur.

De commendatione vnitatis fidei: Et quod plurimis ostendatur rationibus, solam fidem Christianam veram esse. CAP. VII.

LIcet nanque diuersis modis dicatur fides, fatendum tamen est vnam esse fidem, vnde ait Apostol. Vnus Deus, vna Fides. Ephes. 4. Siue enim accipiatur pro eo quod creditur, siue pro eo quo creditur, vna fides dicitur. Vnitas autem veræ fidei probatur ex vnitate obiecti, de quo legitur, Audi Israël, Deus tuus vnus est. Deute. 6. Ex hac intelligentia fides catholica vniuersalis dicitur, quia idem iubentur fideles credere, & vnum idémq; est quod à cunctis creditur. Probatur etiam vnitas fidei ex vnitate principij, quia est lumẽ infusum desuper, & non est à probabilitate rerum quæ creduntur, nec diuersificatur secundum diuersitatem rerum creditarum. Ex vnitate motiui, quia vna est ratio credẽdi in omnibus articulis, scilicet prima veritas, cui fides vna semper principaliter innititur. Ex vnitate subiecti, quia natura hominũ vna est apud omnes. Vnde si intellectus debet deo de iure naturali obsequium fidei, debet quoq; vna eadémq; fides esse apud omnes. Nam fides catholica (quam qui habent, fideles vocantur, & qui non habent, fideles esse non possunt) cõmunis est omnibus fidelib. sicut pluribus hominibus facies cõmunis esse dicitur, quum tamen singuli suas habeant. Non enim fides numero est vna, sed genere, quæ quũ sit in vno, est etiã in aliis, non ipsa, sed similis, & propter similitudinem magis dicimus vnam esse, quàm multas, sicut idem volentium dicitur vna voluntas, quum cuiq; sit sua voluntas. Quibus cõsideratis, & iis

tionem. Secundum quod sit caritate formata, sicut
Luc.7. fides Magdalenæ, quæ saluam eam fecit, & cui dimissa sunt peccata multa, quoniam dilexit multum. Fides enim huius saluam eam fecit, quia hoc quod petiit, posse accipere non dubitauit, eique in pace ire præcipitur, vt in veritatis itinere perseueret, & ab eo in viam scandali amplius non declinet. O verbum delectabile & suaue quàm libenter id Magdalena audiuit, & quàm iucundè recessit, & perfectè ad dominum conuersa deinceps honestè & sanctè vixit, ac domino Iesu & matri eius perseueranter adhæsit, quod totum ex merito formatæ fidei recipere promeruit. Tertium quod sit deuotione feruida, sicut fides illius
Matt.15. mulieris, cui dixit dominus. O mulier magna est fides tua. Quod patet ex verbo & facto ipsius, quia nō fuit retardata à feruore petendi propter Christi taciturnitatē, nec postea propter negatiuam respōsionē, nec propter illatum conuicium. Eidem dominus in spiritu conuenienter ait. Iam non voco te canem, sed mulierem fidelem, quia tanta est fides tua, vt me superauit, & vicit. Non vidisti mortuum suscitatum, non leprosum mūdatum, nec prophetas audiisti, nec legem meditata es, neque mare scindi in diuisiones vidisti. Nihil eorum contemplata es. Insuper & despecta & cōtempta es à me, & non recessisti, sed perseuerasti petendo. Et quia magna est fides tua, copiosa est gratia effusa. Et sanata est (inquit) filia eius ex illa hora. Quartum quod sit operibus probata, sicut fi-
Ibid. des Cornelij, qui quum esset gentilis, tamen propter fidem religiosus dictus est, & timens Deum cum omni familia sua, faciens eleemosynas multas plebi, &
Act.10. deprecans dominum. Propter quam angelica visione præmonitus Petrum accersiri fecit, & ab eo sacrū baptisma suscipere promeruit, sicut patet Actuum decimo. Quintum quod sit fortitudine roborata, sicut fides Stephani, Laurentij, & aliorum martyrum,
Hebr.11. qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, & adepti sunt repromissiones. Sextum quod sit humi-
Luc.1. litate subiecta, sicut fides beatæ virginis, quæ ait. Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbū tuum. Verè enim fides humilitate subiecta erat in virgine, quia illud credidit in se fieri debere ad verbum angeli, quod nunquam à seculis fuerat auditum, nunquam repertum, nunquam visum, aut ab aliquo cogitatū. O fides Deo accepta, ô humilitas grata, ô obedientia omni sacrificio Deo iucundius oblata, ô sublimis mater domini, ô mater humilis ancilla domini. Quid sublimius esse posset? Quid sentire humilius posset? Ancillam se dicit domini, quæ mater eligitur, & repentina exaltata promissione nullam sibi prærogatiuam tantæ gratiæ vendicauit, quin faceret, quod iuberetur. Septimum, quod sit obedientia
Hebr.11. decorata, sicut fides Abrahæ, qui obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem, & exiit nesciens, quo iret. Demoratus est enim in terra repromissionis, tanquam in aliena, in casulis habitans cum Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem. Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor Deus, scilicet supernam Hierusalem, de qua dicitur. Accessistis ad ciuitatem Dei viuentis Hierusalem cœlestem, & multorum milium angelorum frequentiam, in qua Dei amatores, & veræ fidei sectatores mira pascuntur suauitate, replentur gaudio, pace fruuntur, & incomprehensibili gloria propter fidei meritum sublimātur. Recipiunt nanque ab ipso fidei autore & cōsummatore Iesu, immortalitatis stolam, & de ipsius manibus coronantur corona glorię. In ipsa enim corona tanquam preciosi lapides, fulgent duodecim genera gaudiorum, quibus decorantur, qui illuc introducuntur, videlicet sanitas, absque infirmitate: iuuētus, sine senectute: satietas, sine fastidio: libertas, sine impedimento: pulchritudo, sine deformitate: impassibilitas, sine morte: abundantia, sine indigentia: securitas, sine timore: cognitio, sine ignorantia: gloria, sine ignominia: pax, sine perturbatione, & gaudium sine tristitia, quod procedit à beata trinitate, à iucunda societate, à loci amœnitate, à corporis glorificatione, à mundi vanitate, & ab inferni suppliciis. Beatus qui fidem rectam, & operibus decoratam vsque ad vitæ consummationem seruauerit, quia introducetur in cœlestis gloriam Hierusalem, cuius portę ex saphiro & smaragdo ædificabuntur, & ipsius plateæ ex lapide candido & mundo sternentur, & per vicos eius alleluya cantabitur. Cuius muri circuitus est de lapide precioso, super quo constituti sunt custodes, qui die ac nocte, videlicet sine intermissione nō cessant laudare nomen domini, qui est benedictus in secula.

DE VIRTVTE CONTINENTIÆ, *atque de ipsius diffinitionibus, quæ virtus quàm optimum præbet adiutorium homini, vt in pristinum reformetur statum, vnde per peccatum ceciderat, & locum in ordine fructuum ligni vitæ possidet primum.*

CAP. I.

IVbilate Deo omnis terra, Psalmum dicite nomini eius, date gloriam laudi eius. Exhortatio hæc, opera diuina contemplantis est vox, quæ tanto maiori promitur affectu, quāto clariori lumine irradiatur. Psal.65.
Non lacrymas, non gemitus nec suspiria, sed iubilationes, & laudes omnes prouocat eructare. Vtiq; tanquam quæ intuetur deum in se magnificum, omnia potentem, scientem, regentem, & conseruantem, in creaturis verò laudabilem, & incomprehensibilem. Plane omni dignus est laude deus noster qui quæcunque voluit, fecit in cœlo & in terra. Terram enim repleuit arboribus, floribus, fructibus, & iumentis, aquam variis piscibus, aërem volucribus diuersis, firmamentum sideribus, cœlum verò angelicis spiritibus. Condidit nanque deus angelorum spiritus, vt essent potentes. Condidit spiritus, gloriosos, beatos, distinctos in personis, dispositos in dignitate, ab initio stantes in ordine suo, perfectos in genere suo, immortalitate perpetuos, mente puros, affectu benignos, religione pios, vnitate indiuiduos, felicitate securos, futurorum præscios, & diuinis laudibus atque obsequiis deditos. Creauit quoque hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, scilicet animam, quam insigniuit imagine & similitudine sua secundum memoriam, intellectum, & voluntatem, cui copulauit corpus, vt esset obtemperans sine rebellione, esset propagabile sine libidine, esset vegetabile sine mortalitate, esset & proportionabile quantum ad proportionē æqualem. Fuit enim illud

corpus

corpus ita conditum, vt in eo nulla esset pugna rebellionis, nulla pronitas libidinis, nulla imminutio vigoris, nulla corruptio mortis. Quæ immortalitas fuit ab anima, sicut ab influente, a corporis æquali proportione, sicut a disponente, à ligno vitæ, sicut à vegetante, à regimine verò diuinæ potentiæ, sicut ab interius conseruante, & exterius protegente. Factus est sine culpa & miseria, nec ad culpam habuit fomitis incitamētum, quinimo datum est illi quadruplex adiutorium, primum ad rectè viuendum, quod est conscientia, secundum ad murmurandum cōtra malum, & stimulandum ad bonum, quod est Syndæresis, tertium scientia intellectum illuminans ad cognoscendum deum suum, seipsum, & mūdum istum, qui factus fuerat propter ipsum, quartum caritas accendens affectum ad diligēdum deum super omnia, & proximum sicut seipsum. Fecit itaque deus hominem ratione sapientem, vita innocētem, & dominio potentem, quia prępositus est cunctis creaturis, cuius felicitati inuidens diabolus tentauit experiendo in interrogatione, impellendo in assertione, & alliciendo in promissione. Allexit enim mulierem in rationali per scientiam, in irascibili per excellentiam, in concupiscibili per suauitatem ligni. Et sic inuidit, mentitus est, decepit, ex quo suis peccatis exigentib. sibi ipsi factus est & homini grauis. Multis enim oppressus ærumnis, vallatúsque miseriis, cum nimio labore nunc indiget homo quærere, quæ prius abunde possidebat. Hinc denique est, quòd ei in exercitatione virtutum desudare necesse est, ne ex incuria vitiorum spinæ, & concupiscentiarū tribuli germinantes in agro cordis & corruptione carnis reddant illum inutilem, & sine fructu ante deum. Solerti itaque cura & non modica vigilandum est circa virtutem cōtinentiæ, quæ aliarum virtutum peropportuna auxiliatrix est, & comes indiuidua, cuius laudabilis operatio est, rationis in libidinem atque in alios non rectos animi appetitus firma & moderata dominatio. Continentia nanque quamuis omnibus, pręcipue tamen præsidentibus necessaria sit, vt sine sui detrimēto aliorum possint insistere profectibus. Nam qui adhuc impugnantium certamina vitiorum per consensum delectationis tolerant, aliorum curam suscipere non præsumant. Quum verò tentationum bella per continentiæ virtutem subegerint, tunc animarū absque sui præiudicio poterunt sortiri custodiam. Non enim potest, qui præest subiectorum vitia liberè redarguere, nisi ipse ab ipsorum fuerit operatione alienus. Mundet se prius per continentiam, qui aliorum immunditiam mundare festinat. Hæc enim virtus continētiæ est, quæ hominem Deo subditum reddit, & hominibus rectè præsidentem. Sic nanque diffinitur. Continentia est amor Deo sese integrum incorruptúmque seruans, vel est nihil appetere pœnitendum, in nullo moderationis legem excedere, & sub iugo rationis cupiditatem domare. Est etiam per edomitas vitiorum furias munda & honesta corporis habitudo, de qua virtute seriatim infrà dicetur.

Quàm luculenter ex iis, quæ inferuntur, clareat continentiæ virtus. CAP. II.

Veluti ex corporali intuitu percipiuntur visibilia, atque ex eodem concupiscentia generatur, æquè ex spirituali virtutū consideratione apparet dignitas illarum, nec non & affectio ipsarum in corde concipitur. Temporalium amor breuis, amarus, & perniciosus est, sed virtutum dilectio diuturna, delectabilis, & perutilis. Ille suum extra se trahit possessorem, hæc autem & colligit diligentem in se, & eleuat supra se. Temporalium amor animæ mors est, virtutis verò dilectio immortalitatis radix est. Primus vt exitiale venenum fugiendus est. Virtus etenim totis est præcordiis amplectenda. Non poterit esse à peccato immunis, qui visibilium voluerit pasci deliciis, & absque iucunditate spirituali non erit, qui virtutum sedulus fuerit imitator. Quoniam autem non potest diligi, quod nequit intueri, vt diligenter legentis animus valeat in amorem & actum virtutis continentię, de qua sermo exortus est, accendi, conuenienter nunc in commendatione & vtilitate ipsius insistendum est, quatinus alacrior eo reddatur ad illam obtinendam, quo fructus eius opulentior & dignitas noscitur esse sublimior. Virtus nanq; continentię adeo similis est, quod hominem quodammodo similem reddit naturæ angelicæ. Supergreditur nanque continentia humanæ naturæ conditionem, per quam homines vtcunque angelis assimilantur. Maior tamen in aliquo est victoria continentium quàm angelorum. Angeli enim sine carne viuunt, continentes autem in carne triumphant. Differúntque in hoc homo pudicus & angelus, quod angeli virginitas felicior, hominis verò continentia fortior esse cognoscitur. Est continens Iesu Christi domus amabilis & pulcherrima. Pulchritudinem enim quis maiorem potest æstimare decore pudici, qui amatur à rege, probatur à iudice, dedicatur domino, consecratur Deo. Hæc virtus homini honorem suum custodit. Honor hominis est libertas voluntatis, quæ apprehensa potest velle, & non velle. Nam in brutis & incontinentibus est seruitus appetitus, huic libertati opposita. Apprehenso enim delectabili accenditur concupiscentia eorum, nec habent potestatem eam extinguendi. Meritò igitur qui post carnem ambulant in ventrem & libidinem proni, quasi irrationabilia iumenta reputantur, de quibus legitur. Homo quum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. *Psal. 48.* Deo etiam familiarem reddit continentia, de qua legitur. Incorruptio facit proximum deo. Vnde pudica & continens anima de sua aliorúmque concupiscētia ingemiscens ait domino. Domine per continentiam colligimur in vnū, à qua dilapsi in multa defluximus. Verè enim minus te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat. Ipsa virtus ad contemplationem Dei pręparat. Nam continentia est amor ab amore inferioris pulchritudinis nos remouens, & eleuans ad superiorem. Nil enim nobis volentibus ad contemplationē ascēdere penitus plus est fugiendum, quàm ista sensibilia, quæ incontinentiæ maximum sunt fomentum. Cauendúmque magnopere est, dum hoc tegimur corpusculo, ne quo earum visco pennæ nostræ impediātur. Quibus integris atque impollutis opus est, vt ad illam lucem inuisibilem, quæ nobis promissa est, ab his tenebris euolemus, quam deus nec ostendere quidem dignatur in concupiscentiarum cauea inclusis, nisi tales fuerint, vt ista vel effracta vel dissoluta possint in auras suas euolare. Diabolum multum offendit continentia. Scriptū est enim. Post concupiscen-

tias tuas ne eas, & à voluntate tua auertere. Si autem præstes animæ tuæ cõcupiscentias eius, faciant te in gaudiũ inimicis tuis. Ipsi enim inimici cõtinentiam nituntur auferre, concupiscentiarũ laqueos tendũt, primordia bona pulsant, captant rudiméta virtutũ, sancta desideria in ipso ortu festinát extinguere, sciẽtes quod ea subuertere fundata nõ possent. Vitia quoque carnalia continentia extinguit, quod vt facilius assequatur, frequẽter reuoluit apud se pudicitiæ amator, quale futurũ sit cadauer hominis insepulcro. Nihil quippe ad edomandũ desideriorum carnaliũ appetitũ tam valet, quàm vt quisque amore cõtinentiæ sedulo hoc quod viuũ diligit, mortuum penset. Gloriose triũphat continentia de suo certamine. Nã inter omnia Christianorum certamina durissima sunt prælia castitatis. Maius proinde miraculũ est de propria carne fomitẽ eradicare luxuriç, quàm expellere immundos spiritus de corporibus alienis. Vas cordis

1.The.4. syncerũ custodit hæc virtus, de qua dicitur. Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, vt sciat vnusquisq; vas suũ possidere in honore. Tale nanque nos decet seruare Deo vas cordis, vt nulla sorde vel cõtagione carnis polluatur, sed vt castitatis cõtinentia resplendeat. A deceptione quoque familiaris hostis custodit ipsa continentia. Nulla enim pestis efficacior ad nocendum, quàm familiaris hostis. Præcipue igitur hac nos continẽtiæ virtute ornatos omnes esse oportet. Gestamus nanque laqueũ nostrum nobiscũ, circunferimus inimicum, hostẽ domesticum, scilicet carnẽ nostram de peccato natã, in peccato nutritam, corruptam nimis ipsa origine, sed amplius ipsa cõsuetudine vitiatã. Hinc est quod tam acriter cõtra spiritum concupiscit, quod assidue murmurat, quod est impatiens disciplinç, quod illicita suggerit, quod nec rationi obtẽperat, nec vllo timore inhibetur. De qua tũc gloriose triumphamus, quũ agnita illius fallacia amore continentiæ eam sub disciplina abstinentiæ coarctamus. Seruat etiam munditiam hæc virtus. Si enim continẽtiam diligimus, turpia fugiemus, antequam veniant, nec aliũ quẽquam verebitur plusquã nos. Omnia enim tolerabilia sunt præter turpitudinem. Ipsa virtus decorẽ prouidet moribus nostris, de qua sic per quendã dicitur. Si continens es, animi tui & corporis motus obserua, ne indecori sint, nec omnino illos contẽnas, quia latent. Nam nihil differt, si nemo videat, quũ tuipse illos videas. Est denique continentia ornamẽtum nobilium, exaltatio humilium, nobilitas ignobiliũ, pulchritudo vilium, solamẽ mœrentium, augmentum omnis pulchritudinis, decus omnis regionis, minoratio criminum, multiplicatio meritorum, creatoris omnium Dei amica, soror angelorum, victoria libidinum, schola virtutum, & possessio omnium bonorum, quam qui possidebit, habebit pacem in conscientia, lumen in mente, hilaritatem in facie, gaudium in anima, securitatem in morte, & partem in æternitate.

De considerationibus, quæ mentem iuuãt ad refrænandum amorem voluptatis. CAP. III.

Quoniã in præcedenti capitulo satis cõpendiose dictum est de multiplici excellentia & vtilitate continentiæ, nunc in præsenti tractandum est de iis considerationibus, quæ iuuant mentem ad refrenandum amorem voluptatis. Superfluum quippe est laudare virtutem, & virtutis viam non propalare. Potius se quàm virtutẽ laudare cõuincitur, qui ipsum finem, nec qua ad eum perueniatur, ostendere nititur. Ad cõtundendam igitur elatam curiositatẽ, quæ plus alta quàm vtilia profert, & quæ erubescit plana & humilia, ne hæc sola scire videatur, dicantur perspicue & simpliciter, quç sunt illa, quæ cõpescunt amorem voluptatis, & hoc ad vtilitatẽ, eruditionémque legentiũ. Primo nãque consideratio loci, in quo sumus, plurimũ iuuat. In valle enim miseriarum positi sumus, vbi eo magis flendum est, quo minus flemus. Vndique sunt pericula, circũquaque discurrunt hostes, rapiũt, expoliãt, vulnerant, interimunt. Quoniã verò ignoramus, vtrum euademus, solerter studeamus omnẽ de cordib. nostris eradicare voluptatẽ. In hoc enim exilio nequaquam eiecit Deus hominẽ de paradiso, vt hic aliam faceret paradisum, sed vt operaretur in sudore, donec reuerteretur in terrã, de qua assumptus fuerat. Excitat præterea ad contemptũ volũtatis tempus, in quo sumus. Vniuersum nanque tẽpus præsens quædam est vigilia solennitatis æternæ. Vigilia vtique non est tẽpus deliciarum, sed dies festus. Ideo fallax suauitas in tẽporalibus bonis, infructuosus labor, vana spes, perpetuus timor, & periculosa inest iucunditas, cui initium sine prudentia, progressus absque rubore, & finis cum pœna. Promouent similiter ad hanc compescendam voluptatẽ exempla Christi & sanctorũ. Tota enim vita Christi, quam in terris cum hominibus gessit, disciplina morum fuit. Omnia nẽpe bona mũdi contempsit, quæ contẽnenda docuit, & omnia mala sustinuit, quç sustinẽda præcipit. Et quũ non possit falli, quum sit sapientia, elegítque quod carni molestius est, id melius, id vtilius, id prçeligendũ est. Quisquis verò aliud docet vel suadet, ab eo tanquam à seductore cauendum est. Ab omni prorsus pollutione voluptatis mũdum necesse est esse, qui cupit regnare cum Christo. Christi exemplo viuendum est tibi ô pudicitiæ amator, si sanctorum cupis habere consortium. Ab immũditiæ & turpitudinis cogitatu pectus emunda, quoniam nullos nisi sanctos & iustos, simplices, & innocẽtes, ac puros cœlestis aula suscipiet. Macula quoque, quç per concupiscentiam contrahitur, nos ad ipsam comprimendam adiuuat. Polluitur enim anima huius pestis colluuione fœdata. O detestanda concupiscentiæ turpitudo, quç non solũ mentem effœminat, sed corpus eneruat, non solum maculat cor, sed fœdat personam. Semper nanque illam præcedunt ardor & petulantia, semper comitantur fœtor & immũditia, semper sequuntur dolor & pœnitentia, voluptatis insuper breuitas illam coercet. Voluptas enim breuis est, quæ quo auidius hausta est, eo citius in contrarium vertitur. Semper famem patitur, quum non habetur, quum autem habita fuerit, prorumpit dolor, angit mœror, hebetatur mens, ingemiscit ratio, exhorretur vita, concupiscitur mors, & tardè cognoscitur diu stare non potuisse, quod male perpetratum est. Voluptatis quoque indignitas ipsius ardorem temperat. Ad illos nanque diuertenda est consideratio, qui voluptatibus se tradũt, quarum appetentia plena est anxietate, satietas verò fastidio, quarum motus quid iucunditatis habeat, ignoratur. Tristes autem voluptatum exitus esse, quisquis libidinum suarum reminiscitur, intelliget, quas si explicare veraciter vellet, nihil aliud quàm iumentũ

se extitisse fateretur, sed non decet Christianam professionem amor voluptatis, non conuenit Christiano delicias voluptatum quærere, quum sciat Christũ in tot membris necessaria non habere. Propterea Christianum nomen ille frustra sortitur, qui concupitis voluptatibus Christum minime imitatur. Parum enim prodest solo nominis decorari vocabulo. Si autem Christianum quempiam esse delectat, quæ Christianitatis sunt, gerat, & merito sibi Christianũ nomẽ assumet. Voluptatum etiam impunitas earum plurimum suadet contemptum. Dulcedo nanque felicitatis humanæ non solum multis amaritudinibus respersa est, sed etiam diuersis pœnarum generibus mulctanda, quod clarè exemplo eorum, qui illis potiti sunt, & transierũt, cognoscitur. Vbi sunt (quæso) amatores mundi, concupiscentiarum suarum executores, qui ante pauca tempora nobiscum erant. Nihil aliud ex eis remansit, quàm cineres, & vermes. Attende quid sunt, & diligenter considera quid fuerũt; homines fuerunt sicut & nos, comederunt, biberunt, lætati sunt, & in suis concupiscentiis exarserunt, duxerunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descenderunt. Hic caro eorum vermibus, illic anima eorum ignibus deputatur, donec rursus infelici consortio colligati sempiternis inuoluantur incendiis, vt sicut socij extiterunt in vitiis, ita efficiantur in pœnis, atque vna sententia implicet, quos vnus in facinoribus amor copulauit. Voluptatum quoque varietas quàm plurimum illas conterit, & refrænat. Anima enim delectationis auida, ex quo ab vnitate diuinæ & fraternæ dilectionis recessit, quum nequeat rerum qualitate satiari, iterum varietate impleri desiderat. Nunc ista, nunc illa quærit, nec tamen reperit, in quo requiescat. Cogitationes alternat, mutat consilia, diuersarum format in se species voluptatum, vt suo possit stabiliter frui desiderio. Nunquam verò tali indagatione ad sui poterit pertingere finem desiderij, quia sicut impossibile est lucem splendescere cum tenebris, & cum amaritudine perstare dulcedinem, æquè contrariũ est & præter naturam, in his tẽporalibus voluptatibus pacem perfectè in animo possidere. Quam sententiam profert Ecclesiastes di-
Eccle.2. cens: Vadam, & affluam diuitiis, & fruar bonis, & vidi quod hoc quoque esset vanitas.

Quantà mala homini voluptatum amatori et sectatori proueniant ex ipsis voluptatibus. CAP. IIII.

QVoniam contraria contrariis elucescũt, consequenter quibus exaggeretur incommodis mens voluptatum amatrix, enarrandum est, vt eorum perceptione fiat quisque promptior ad continentiam capescendam. Multa nanque ex voluptatibus proueniunt mala. Et primò hominem in teterrimam seruitutem redigunt, & carnem contra spiritum rebellare faciunt; vnde si concupiscentiæ cœperint habere irritamenta, eisque parumper consentiatur ad votum, fiũt duo contra vnum, & periclitatur conscientia, quia sicut continentia carnem spiritui reddit subditam, sic qui amore voluptatum delicatè nutrit corpus suum, postea inueniet ipsum contumax. Nam & spiritus deficit, vbi corpus in voluptatibus requiescit. Vt enim caro mollibus, sic duris anima nutritur. Illam blanda fouent, & contumacem faciunt, hanc autem aspera exercent, & cælibem efficiunt. Similiter voluptates multa corporibus mala inferunt, & pessimas consuetudines gignunt. Semper etenim caro malas suggerit voluptates: breues, & pœnitentia dignas, & nisi magna moderatione temperentur, in contrarium habituras. Quis verò hostis in quẽquam tam perniciosus fuit, quam in quemque voluptates suæ sunt. Quidam enim voluptatibus se mergũt, quibus in consuetudinem adductis illas euadere, etiam ipsarum calamitatibus attriti, & variis incommodis macerati, nequeunt, & (quod miserrimum est) eo peruenerunt, vt quæ illis superuacua extiterunt, facta sint necessaria. Seruiunt itaque voluptatibus, non fruuntur, flagellantur ab iis, non oblectantur, & mala sua (quod malorum est vltimum) amant. Hæ quoque voluptates vitiorum labe mentem polluunt. Licet enim sæpe in medio carnalium deus protegat vitam electorum, tamen satis rarũ est, vt quisquã inter voluptates seculi positus à vitiis maneat illibatus, in quibus etsi non cito implicetur, aliquando tamẽ attrahitur, & fœdatur. Ideo non diu potest esse securus, qui periculis est proximus. Certa sperãda est palma, quando vitiorũ voluptatũmque distat materia. Ipsæ quoque voluptates animæ impediunt salutem, obliuionem Dei inducunt, à sapientia mentem retrahũt, sterilitatem bonorum operum inferunt, auferunt animi virilitatem, hominem impatientem faciunt, & spiritualibus deliciis cor priuant. Delicata enim est diuina consolatio, & non datur admittẽtibus alienam. Quis nanque audeat carnis illecebris deditus Paraclitum expectare. Sicut enim impossibile est, vt ignis inflammetur in aqua, ita & præter naturam existit, in compunctione cordis, & spirituali delectatione vigere delicias temporales. Hæc siquidem inuicem sunt peremptoriæ. Illæ enim generant pudicitiam, hæ concupiscentiam, illæ cor constringunt, & eleuant, hæ dissoluunt.

Quibus modis valeat homo incorruptam custodire castitatem & continentiam. CAP. V.

QVemadmodum continentiæ thesaurus laboriose acquiritur, ita faciliter amittitur, si eius puritas negligatur. Quapropter nunc sermo formãdus est, per quem erudiantur zelatores pudicitiæ, quomodo, quibúsue exercitiis ipsam incontaminatam seruare queant. Vnde sciendum est, quod sex præcipue sunt, quæ valent incorruptam castimoniam custodire, sobrius videlicet cibus. Nunquam enim poterit ad decorem attingere pudicitiæ quicunque voracitati gulæ frænã laxauerit, neque ardentes poterit concupiscentiæ stimulos inhibere, quisquis desideria gulę arctare nequiuerit. Interioris hominis castitas virtutis huius consummatione discernitur. Nequaquam verò cum robustioribus æmulis colluctatæ posse fidendum est eum, qui in leuiori conflictu conspicitur ab inferioribus paruisque superari. Labor moderatus. Veluti enim ex temperato labore carnis incendia cohibẽtur, sic ex ocio fouentur, & crescunt. Nam per pro-
phetam Ezechielem dicitur, Hæc fuit iniquitas So- Ezec.16.
domæ sororis tuę, superbia, saturitas, panis abundantia, & ocium. Nempe ociositas mater est concupiscentiarum: nouerca virtutum. Ipsa est, quæ virum pudicum fortissime præcipitat in omnem reatum lasciuiæ, facit suffocare virtutem, nutrire libidinem: & construere ad gehennam. Habitus asper & vilis.

Sicut enim continens & pudicus vilibus induitur vestimentis, vt se oculis diuinæ maiestatis exhibeat mũdum: sicut in Ioanne Baptista claret, qui camelorum amictus pilis erat: ita econtrario impudicus & incõtinens, vt videatur magnificus, satagit vestiri duplicibus, indui mollibus, preciosis ornari, vt ex saluatoris patet sententia dicentis, Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. (Matt. 11.) Sed quid est homo preciosis ornatus vestibus, nisi sepulcrum foris dealbatum, intus autem spurcitia plenum. Vtrique hyacinthus, purpura, crocus, & byssus in limo putrescent; aurum, argentum, & gemmæ in luto sordescẽt. Nam quid sit dignitas & honor apparet in puluere: potestas & gloria cognoscitur in cinere: lasciuia autem incontinentium & petulantia demergentur in baratri carcere. Custodia sensuum. Ipsa nanque pudicitiam seruat. Fons etenim elationis, incentiuum libidinis, violatio castitatis est sensuum curiositas, quoniam discedente mente à fonte vitæ, à lumine veritatis, à delectatione spirituali, quam in se inuenire poterat, fornicatur in pulchritudine & amore creaturarũ, & moritur, atque suscipitur à prætereunte seculo, & cõformatur eidem. Quod fidelibus dissuadetur ab Apostolo, quum dicat, nolite conformari huic seculo, quicquid eam in ipso est, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ, quæ omnia continentiæ inimica sunt. Caritas sermonis cum honestate. Alliga ô homo, qui continentiam custodire moliris, sermonem tuum, ne lasciuiat, nec luxurietur, & in turpiloquio peccata tibi colligat. Sit restrictior, & ripis coerceatur. Citò lutum colligit animus superfluitate verborum. Iugum sit in verbis tuis, & statera, atque mẽsura. Age vt sit grauitas in sensu, continentia in mente, in sermone pondus, atq; in verbis modus. Ingreditur enim mors impudicitiæ per ostium tuum, si turpiter loqueris, si procaciter, si vbi non oportet. Vanus nanque sermo facile polluit mẽtem. Et propere agitur, quod libenter auditur. Postremo euitatio opportunitatis peccandi, scilicet personæ, loci, & temporis. Ante ignem nanque consistens (etiam si frigidus sit) aliquãdo dissoluitur. Proximus periculo diu tutus non erit. Per assiduitatem citò peccat homo. Sæpe familiaritas implicauit, sæpe occasionem peccandi dedit, & quos voluptas non potuit in primordio, assiduitas postea superauit. Melius denique est habere malorũ diuortium, quàm consortium, quia sicut bona multa habet laudabilis vita, & frequens cõuersatio sanctorum, sic plurima mala societas adfert malorũ, quam quicunque tenuerit, continentiam nunquam tenere valebit.

De gradibus continentiæ, et de eius perfectione. CAP. VI.

IN fine commendationis continentiæ & castitatis describenda est ipsius consummatio atque perfectio, vt ad quem gradũ attigerit, sciat vnusquisque legentium. Primus etenim pudicitiæ gradus est, ne euigilantis mens impugnatione carnali moueatur, & elidatur. Secundus est, ne mens voluptariis & turpibus cogitationibus immoretur. Tertius est, ne fœmineo, vel tenuiter, ad concupiscentiam moueatur aspectu. Quartus est, ne vigilans vel simplicem carnis perferat motum. Quintus est, ne quum memoriam generationis humanæ, vel tractatus lectio, vel necessitas lectionis ingesserit, subtilissime mentem voluptatoactionis perstringat, sed velut opus quoddam simplex, ac ministerium humano generi necessario contributum, tranquillo ac puro cordis contempletur intuitu. Nihilque amplius de eius recordatione concipiat, quàm si operationem laterum, vel cuiuslibet alterius officinæ mente pertractet. Sextus castimoniæ gradus est, ne illecebrosis phantasmatibus fœminarum, vel dormiens, illudatur. Licet enim hanc ludificationem peccato esse obnoxiam non sit credendum, concupiscentiæ tamen adhuc latitantis medullitus indicium est. Quam tamen ludificationem diuersis modis constat accidere. Nam secundum illum vsum, quem vigilans vel exercere vel cogitare consueuerat, etiam dormiens vnusquisque tentatur. Hic est continentiæ finis, hæc pudicitiæ consummatio, hic est immarcessibilis fructus ligni vitæ, & ascensus primus victoriæ brauium in carne existens, quẽ qui possidet, futuræ incorruptibilitatis beatitudinem vtcunque prælibauit, percipiétque à domino pro suorum mercede laborum sexagesimum fructum in regione viuentium domino & cum domino, qui est incorruptionis fons, & largitor Christus, qui est in secula benedictus.

DE VIRTVTE PRVDENTIAE *atque de ipsius diffinitionibus, quæ virtus in fructibus ligni vitæ secundum tenet locum.*

CAP. I.

LVcerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. (Psal.) Hæc est vera confessio omnium timentium Deum, qui luminis gratiã à Dei verbo se percepisse pronunciãt, & eo verius diuinæ sapientiæ arcana intuentur, quo ab ipsa increata sapiẽtia, nõ à seipsis, se protestantur imbutos. Est enim increata sapientia verbum in excelsis, in quo sunt omnia visibilia, & inuisibilia. Est nanque in illa spiritus intelligentiæ, sanctus, multiplex, vnicus, subtilis, modestus, disertus, mobilis, incoinquinatus, certus, suauis, amans bonum, humanus, benignus, stabilis, securus, habens omnem virtutem, omnia prospiciens, & qui capit omnes spiritus intelligibiles. Vapor est virtutis Dei, & emanatio est quædam claritatis omnipotentis Dei syncera, & ideo nihil inquinatum in illam incurrit. Candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula, splendor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Est enim speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarum luci comparata inuenitur prior. Attingit ergo à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. (Sap.) Omnia illi patent, cuncta famulantur, & ab ipsa omnes spiritus intelligibiles illustrantur notitia veritatis. Hãc enim sapientiam, hoc verbum quærit sagax anima & rationabilis, cui consentiat ad correptionem, quo illuminetur ad cognitionem, cui innitatur ad virtutem, quo reformetur ad sapientiam, cui conformetur ad decorem, quo fruatur ad iucunditatem, & per ipsum recto tramite incedens non erret per abrupta vitiorum. Clamet ergo totis medullis cordis, quisquis à verbo se sentit alienum & semotum, dicatque ipsi verbo. Illumina oculos meos prudentia & discretione, ne vnquam obdormiam in morte ignorantiæ, dicatque inimicus meus, diabolus, præualui aduer

aduersus eum, decipiendo ipsum. Illis enim prævalet diabolus, qui absque discretione sua agunt. Falluntur nanque diuersimode, nunc nimio zelo, nunc callida suggestione, nunc palliata sanctitate, aliquando inordinata affectione, quandoque blandis, nonnunquam asperis. Talibus verò exprobrat sanctus Propheta Moses inquiens. Gens absque consilio est, & sine pru-
Deu. 32. dentia, vtinam saperent præterita, & intelligerent præsentia, ac nouissima, futura scilicet prouiderent. Euaderent prorsus cuncti protecti diuino auxilio & virtute discretionis. Quæ virtus discretionis, quum omnibus perutilis atque necessaria sit, præcipue tamen præsidentibus, & aliorum curam gerentibus, quibus congruit sic pollere prudentia & discretione, vt non solum seipsos, sed etiam omnes sibi commissos imbuant vitare noxia, appetere salubria, diligere honesta, vitare prohibita, operari recta, spernere terrena, & inuestigare cœlestia. At si propter imperitiam & imprudentiam hæc minime agent, eueniet illis, quod scriptum est. Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt, & apud Deum duorum sunt noxij, sui videlicet & aliorum, quibus debuerant præbere monita salubria. Sed hanc foueam, hoc exitiale iudicium generose euadent, qui prudentia discretionéque fulgent. Duplici nanque immortalitatis corona decorabuntur, tam pro propria, quã pro aliorum laudabili vita, quorum potissima extitere causa. Beata igitur anima, quæ hac virtute insignita est, quæ nouit perniciosa fugere, & proficua amare. Nam nihil aliud est prudentia, quam scientia rerum bonarum & malarum, cum illarum dilectione, & harum detestatione. Est etiam prudentia amor eorum, quibus adiuuatur, ab iis, quibus impeditur, sagaciter discernens. Seu prudentia est præsens notio, futurorum pertractans euentum. De hac enim virtute veluti de speciali atque saluberrimo fructu ligni vitæ in cõsequẽtibus Domino auxiliãte tractãdũ est.

De diuisione prudentiæ, & quæ memoriæ commendanda sint. CAP. II.

DIuiditur nanque prudentia in intelligentiam, prouidentiam, atque memoriam. Intelligentia autem est, per quam animus prospicit ea, quæ sunt. Prouidentia verò est, per quam videtur aliquid futurum antequã fit. Sed memoria est, per quam quis repetit ea quæ fuerunt. Est enim memoria thesaurus cognoscibiliũ, & repositorium quoddam, in quo veritas vtilis, quã ratio inuestigando cepit, fideliter seruatur. In ipsa nãque plura locanda sunt, & tenaciter commendanda, beneficia (videlicet) innumera, quæ dedit Deus homini. Considera ô homo, clamat mundus, quantum dilexit te qui pro te fecit me, seruio tibi, quia factus sum propter te, vt tu ita seruias illi, qui fecit & me
Matt. 15. propter te, & te propter se. Si sentis beneficium, si recolis donum, redde debitum, si accipis benignitatẽ, redde caritatem. Memoria mandatorũ Dei. Tu enim qui veram requiem, quæ post hanc vitam Christianis promittitur quæris hic inter amarissimas vitæ molestias, suauem iucundámque delectationem gustabis, si eius, qui eam promisit, præcepta dilexeris, eaq; semper in memoria comportabis. Memoria iustitiæ, quam Deus exercuit in transgressores mandatorum suorum, sicut patet de filiis Israël, quos Deus occidit in deserto propter ipsorum varia ingentiáque delicta, Memoria diuinæ misericordiæ contra desperationem. Memoratus sum (inquit Propheta) misericordiæ tuæ Domine. Misericors enim es Domine, cum creas, quia nullis beneficiis prouocatus vt præstes, miserator es, quum res cadentes tua pietate restauras. Nam misericordia tua Domine virtutum, & rex totius clementiæ, non solum subsequitur ad custodiam, sed etiam præcedit ad gratiam conferendam. Si enim solum sequeretur, nemo donata perciperet, si tantum præcederet, nullus posset collata seruare. Memoria laudabilis vitæ sanctorum. Qui autem sanctorum merita religiosæ in arcano memoriæ pertractat, & qui iustorum gloriam frequenti narratione extollit, eorum mores sanctos atque iustitiam imitetur, quoniam quem delectat alicuius sancti meritum, delectare debet par circa cultum Dei obsequium. Qua enim re imitari non debet, si laudat, aut laudari non debet, si imitari pertractat, vt qui sanctorum merita admiratur, admirabilis vitæ sanctitate reddatur. Memoria aduersitatis in prosperitate, & econtrario, sicut legitur. In die malorum ne immemor sis bonorum, & in die bonorum ne immemor sis malorum. Et alibi. Memento paupertatis in tempore abundantiæ. Memoria peccatorum propriorum. Recogitabo (ait Esaias) omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. O memoria salutaris, amaritudo dulcis, felices lacrymæ, compunctio fructuosa, quæ de peccatorum rememoratione generatur. Nam lugentes consolatur, pœnitentes emundat, virtutes erigit, componit mores, fugat vitia, crimina delet, diabolum fugat, cœlum aperit, Christo conciliat, Deum placat, & cœlestium spirituum legiones iucundo ad se trahit affectu.

Quibus affectibus decor & dignitas prudentiæ pateat. CAP. III.

MAgna est prudentiæ virtus plurimúmque commendabilis. Propterea (sicut scriptura testatur) Beatus est vir, qui inuenit sa- Prou. 3.
pientiam, & qui affluit prudentia, quia melior est acquisitio eius negociatione argenti & auri primi purissimi. Lignum nanque vitæ est iis, qui apprehenderint eam, & qui illam tenuerint beati. Melior est cunctis opibus, & omne delectabile huic non valet comparari. Omne aurum in comparatione illius arena exigua est. Vani enim sunt homines, in quibus non est prudentia, nec absque formidine debent viuere, quia sicut imprudentia timidum, sic prudentia reddit securum. Prudentia nanque liberat hominem à periculo. Vbicunq; enim fuerit prudentia, frustrantur vniuersa contraria, vbi verò prudentia negligitur, omnia cõtraria dominantur. Hæc virtus propriam confundit confidentiam, & aliis præbet in deliberatione assensum. Magna etenim est & infinita prudentia, quam nemo sic assequitur, vt eam non necessario per alios quærere videatur. Senes ipsi consilio sapientiam discunt, & à maturis in commune quæritur, quod per omnium vtilitatem tractatur. Solatium curarum frequenter sibi adhibent maturi reges, & hinc meliores prudentioresq; existimatur, si soli omnia non præsumãt. Hominẽ in bono cõseruat hæc virtus. Non enim potest quis à malo fugere, & se in bono conseruare, nisi in cunctis quæ agit, præsit prudentia, per quã discernẽdo cunctas singulasq; moderari valeat voluntates, ne opinio versipellis fallat,

ne decipiat sermo versutus, ne quod malum est, bonum, ne quod bonum est malum esse credatur. Astutias diaboli superat. Intuetur nanque antiquus hostis, & humani generis inimicus vniuscuiusque mores, & cui vitio propinqui sint, examinat. Illaque opponit ante faciem eius, ad quæ cognoscit facilius inclinari mentem. Nam blandis ac lætis moribus sæpe luxuriam, nonnunquam vanam gloriam, asperis verò mentibus iram, superbiam, vel crudelitatem proponit. Ibi ergo decipulam ponit, vbi esse decipulam mentis conspicit. Quæ cuncta intelligens prudens vir ad nihilum rediget, iuxta id quod legitur. Prudẽtia illius percussit superbum. Hæc virtus magisteriũ habet cæterarum virtutum. Nam discretio & prudẽtia omni virtuti ordinem ponit, modum tribuit, decorem & perpetuitatem confert. Non solum virtus est, sed virtutum moderatrix, ordinatrix affectuum, & doctrix morum, quæ fixo gradu possessorem suum perducit ad Dominũ. Nulla enim virtus perfici potest sine discretione. Tolle hanc & virtus vitium erit. Ipsaque affectio naturalis in perturbationem magis conuertetur, exterminiumque naturæ. Sine hac virtute quasi de lumine ad tenebras currimus. Sicut qui importune radios solis aspicit, tenebrescit, & inde nihil videre compellitur, vnde amplius cernere conatur, sic dum nosmetipsos plus iusto discutimus, de ipso discretionis studio indiscretius erramus, quia plerunq; virtus, quum indiscrete tenetur, amittitur, & quo plus se nosse contendit, eo sine prudentiæ moderamine deterius in præceps ruit. Bona domini nobis multiplicat commissa. Thesaurus quippe desiderabilis in tabernaculo prudentis, sed imprudens homo dissipabit. Nam quemadmodum prudens virtutibus modum imponit, ne fiant vitia, ita econtrario imprudenti si adsit timor, transit in desperationẽ, si dolor, in amaritudinem, si amor, in adulationem, si spes in præsumptionem, si lætitia, in dissolutionem, si zelus, in furorem. Hæc virtus lucerna est in viam paradisi dirigens. Nam qui non habet prudentiam, licet sit magnæ sanctitatis, similis est homini in altũ respicienti, & vbi ponat pedem suum non videnti, qui de facili potest ruere. Quapropter melius est prudẽter scire infirmitatem suam, quàm ea neglecta siderũ cursus rimari, & terrarum fundamenta scrutari. Vera enim scientia prudenter afficit, non extollit, nec superbos, quos repleuerit, sed lamentantes facit, qua quisque quum repletus fuerit, primo loco se scire appetit, & iam sui conscius tanto per illam robustius sapit, quanto se infirmum in illa verius recognoscit. Hæc constantem efficit mentem. Nam virtute prudentiæ medij incedere debemus inter nimium timidos & nimium temerarios, vt simus quidem verecundiores iis, qui vt videantur ad indebitos actus fœda ambitione nituntur, & paulò fidentiores ij, qui iudicij futuri metu, etiam bonorum actuum cuncta refugiunt. Sine ista, sobrietatis virtutem minime obtinebimus. Nam cum magno conatu debemus, quicunq; volumus sobrietatem acquirere, discretionem tenere, quæ nos à nimietate illæsos seruare potest. Nam ad vnum finem nimietas ieiunij & voracitas perueniunt, eodemq; imprudentem dispendio vigiliarum immoderata continuatio, somniq; torpor inuoluit. Vt enim mens cibi auiditate laxa perdit orationum vigorem, dum carnis nimia lassitudine prægrauata compellitur dormitare, ita rursum nimietate voracitatis oppressa emittere ad Deum preces, laudesque, non poterit. Nam per indiscretionis excessum debilitatum quemlibet ad illum statum reuocari necesse est, in quem negligens per incuriam deuenit. Vtrunque verò declinabit prudens nec per voracitatem, nec per inediam prætergrediens discretionis limitẽ.

De laudabilibus virtutis prudentiæ effectibus, qui ipsam inter cæteras virtutes reddunt commendabilem. CAP. IIII.

Sicut ex fructibus cognoscitur arbor, & ex claritate & candore aëris ortus solis, ita ex multiplicibus affectibus agnoscitur excellentia prudentiæ. Hæc habet enim dirigere actus aliarum virtutũ. Sic enim diffinitur. Discretio siue prudentia, est in diiudicandis rerum causis actibusque virtutum prouida humanarum mentium ratio & moderatrix. Ipsius est ostendere quid, quando, & quomodo sit agendum. Vnde qui prudenter accedit ad rem agendam, necesse est, vt caueat, ne id solummodo consideret, vt illa res honesta sit, sed etiam vt habeat efficiendi facultatem. In quo ipso considerandum est, ne aut temere despiciat periculum propter ignauiam, aut nimis cõfidat de se propter cupiditatem. Intuendum est quoq; ne plus debito capiatur, & proiiciendum sit onus, ne sub ipso in via contingat deficere. In omnibus ergo negociis priusquam egrediatur ad opus, adhibeda est discretio. Cunctam enim disciplinam regularis ordinis moderatur æqualitas discretionis & prudentiæ, ne nimia remissio nutritiua sit criminum, vel impia discretio parricida virtutum. Ipsius quoque prudentiæ est prouidere, vt opera nostra grata sint Deo, nobis vtilia, & proximo fructuosa, quod tunc fit, quum non excedit terminos. Propterea ô prudentiæ amator stude, ne tua prudentia terminos suos excedat, vt non callidus inuestigator latentium, & scrutator qualiumcunq; noxarum ostẽdaris, alioquin monstraberis digito, fastu plenus versipellis, & simplicitatis inimicus, commendatórque culparum, & postremo vno nomine à cunctis, malus homo vocaberis. In has ergo maculas prudentia immensurata perducet, pro quibus omnibus nec Deo, nec hominibus placere valebis. Prudentiæ quoque est moderari feruorem præcipitantem. Nam virtus discretionis absque feruore caritatis iacet, & feruor vehemens sine prudentiæ temperamento præcipitat. Ideo laudabilis est, cui neutrum deest, quatinus feruor discretionem erigat, & prudentia feruorem regat. Quemadmodum enim arcus ex studio distenditur, vt in suo tempore cum vtilitate tendatur, qui si ocium relaxationis non accipit, feriendi virtutem ipso vsu tentionis perdit, sic nimirum fit in exercitatione spirituali, quum aliquando feruor & virtus per discretionem temperatur, seruatur, vt tantum post vitia valenter feriat, ignauiamque excutiat, quantum ab exercitatione interim prudenter cessat. Hæc virtus res secundum veritatem non secundum multorum opinionem existimare facit, vnde quisquis prudentiam sequi desiderat, tunc per rationem rectè videt, si omnia prius existimet, & penset, atque dignitatem rebus non ex opinione multorum, sed ex earum natura constituat. Ipsa virtus facit, ne relinquatur aliquid inchoatum, antequam ad perfectionem ducatur. Ad finem

nanque debet perducere ea, quæ prudens intentio visa est suscepisse, quia sicut perfectam laudem pariunt, quæ perficiuntur, ita & vituperationem generant, quæ in mediis conatibus imperfecta deseruntur. Defectus enim eorum aut consilium titubare, aut vires arguit defuisse. Scito igitur ô prudentiæ sectator te in quibusdam debere perseuerare, quæ cœpisti, quædam verò nec incipere, in quibus perseuerare sit noxium, quia commendabilius est, vt proposita non inchoes, quàm vt inchoata postponas. Prudentia insuper mutabilitatem cauere facit, si autem prudentiam amplecteris ô homo, vbique idem eris. Et prout rerum aut temporis varietas exigit, ita te accommodabis tempori, vt non te in aliquibus mutes, sed aptes. Vir etenim sanctus in sapientia stabilis manet sicut sol, stultus verò vt luna mutabitur. Ipsa virtus turpia in occulto sicut in publico vitare facit. Prudenti nempe viro nihil turpe est faciendum etiã si omnes lateat, etiam si omnes homines celare posset. Quapropter nihil à nobis auare, nihil iniuste, nil libidinose, nihilque incontinenter est faciendum, quia sapientis proprium est quicquam, cuius ipsum pœnitere posit, non perpetrare, sed splendide, constanter, grauiter, honesteque cuncta disponere. Hæc quoque potius in prosperis quàm in aduersis docet consulte agere. Tunc enim sancti viri, qui virtute prudentiæ pollent, quum sibi cernunt suppetere prospera mundi huius, pauida suspicione turbantur. In omnibus quæ agunt, cautè se gerunt, quia timent, ne hic laborum suorum fructus recipiant, formidántq; ne diuina iustitia latens in eis vulnus aspiciat, & exterioribus eos muneribus cumulans ab internis & æternis repellat. Sine hac virtute non potest homo actus rationis (scilicet cogitationes) ordinare. Nam prudentem virum quicquid pudet facere, pudet cogitare. Propterea tunc poterimus virtutem obtinere prudentiæ, quum inutiles laboriosasque cogitationes nostras represserimus, & tunc incipiemus bonas cogitationes dirigere, quum ab illis quæ malæ sunt, libra discretionis studuerimus spiritũ cohibere. Ipsius etiam prudentiæ proprium est non solum cogitationes, sed etiam intentionem ad finem dirigere, quod pernecessarium est. Quia si cor imprudentis semel noxia intentione corrumpitur, sequẽtis actionis medietas & terminus ab hoste callido superatur, quia omnes fructus arbor amittit, quæ veneni dente in radice vitiata est. Summa igitur cura & prudẽti discretione vigilandum est, ne vel bonis operibus seruiens mens reproba intentione polluatur. Scire itaque nobis prius necesse est, quæ sint viciniora fini, & quo ordine debeãt fieri, scilicet vt prius fiat quod est vtilius ad salutem. Quo studio scilicet, vt ardentius, quo vehementius ad amorem accenditur. Quo fine, scilicet, vt ad ædificationem nostri & proximi. Nam sunt nonnulli imprudentes, qui scire volunt eo fine tantum, vt sciãt, & hæc turpis curiositas est, alij vt sciantur, & hæc detestanda vanitas est, alij vt scientiam suam vendant pro pecuniis, & honoribus, & hic obscœnus quæstus est, alij vt ædificent, & hæc laudabilis prudentia est. Hæc virtus prudentiæ etiam linguam moderatur, de qua sic legitur. Labia imprudentium stulta narrabunt, verba autem prudentium statera ponderabuntur. Sed & qui moderatur labia sua prudentissimus est. Diu igitur considerandum est, quid loquendum sit, & adhuc tacite prouidẽdum, ne quid dixisse pœniteat. Sapiens antequam loquatur, multa prius considerat, quid, cui, quo loco, quo tempore dicat. Nam solus ille scit rectè loqui, qui ordinate nouit tacere. Hæc quoque cœlestis prudentia in spirituali bello triumphat. Vir nanque sapiens fortis est, & vir doctus, validus & robustus, quia innititur bello cum dispositione. Propterea erit salus, vbi multa consilia. Econtrario valde fortitudo destruitur, nisi per consilium fulciatur. Quoniam quo plus mens interius sine prudẽtia custoditur, eo deterius in præceps ruit. Mens etenim quæ intus consilij discretionisque sedem perdidit, foris se per desideria innumera spargit, & eo facilius ab inimicis vulneratur, quo extra se posita, quibus exagitetur tentationibus, non intuetur.

Quàm multa sint, & quæ sint illa, quæ non mediocriter prudentiæ aduersantur. CAP. V.

CVpientibus ad optatum cuiusque rei finẽ pertingere duo necessaria sunt scire, videlicet qua ad eam tenditur, nec ignorare contraria, quibus impediantur. Quæ de re quum vsq; nunc luculenter patefactum sit iter decúsque prudentiæ, aperiendum est in consequentibus quæ ipsi prudentiæ aduersantur, quatinus sicut in cõmendatione virtutis ex præcedentibus ad illam obtinendam lector factus est alacer, ita ex iis quæ inferuntur, efficiatur prouidus. Tanto nanque securius iter peragitur, quanto lucidius quæ sit recta, & quæ sit via obliqua, non ignoratur. Notandum est tamen, quod ignorantia prudentiæ plurimum aduersatur. Est autem ignorãtia multiplex, quædam vitiosa, quæ excusationem non habet, & prudentiæ cõtrariatur, videlicet si adsit affectio nesciendi, quæ agenda sunt, vel vitanda, vel negligenda scienti. Multa nanq; nesciuntur aut sciendi incuria, aut discendi desidia, aut verecundia inquirendi. Est etiam vitiosa prudentia laudabili valde opposita, quæ triplex est. Est enim prima prudentia carnis, de qua Apostolus ait. Prudẽtia carnis inimica est Deo. Hæc studiosius quæ carnis sunt implet, quàm quæ spiritus. Vnde necesse est, vt ex ipsius inordinato amore generetur pugna animæ laboriosa, & prudentiæ aduersa. Secunda est prudentia terrena, quæ pertinet ad diuitias, & honores, de qua sic legitur. Filij quoq; Agar, qui exquisierũt prudentiam, quæ de terra est, negociatores terræ & Theman, & fabulatores, & exquisitores prudentiæ & intelligentiæ, viam autem sapientiæ nescierunt neque commemorati sunt semitas eius. Tertia est prudentia diabolica, quæ pertinet ad militiam, de qua dicitur. Sapientes sunt, vt faciant mala, bene autem facere nescierunt. Huiusmodi nanque prudentiæ est cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, quæ falsa sunt vera ostendere, & quæ vera sunt falsa demonstrare. Opposita quoque multum est prudentiæ animi præsumptio. Valde enim est difficile, vt is qui se sapientem existimat, mentem suam prudenter regat. Nam vera hominis sapientia efficitur humilitas suæ existimationis. Propterea laudanda prudentia est, quæ existimationem sui certo põdere examinat. Inordinata etiã cupiditas cõtrariatur prudentiæ. Sicut enim ij, qui per insanã mentẽ trãslati sunt, nõ iam res ipsas, sed passionis suæ phãtasias vident, ita quoq; imprudẽtis mens semel vinculis cupiditatis astricta,

ſemper aurum, ſemper argentum credit intueri. Aurum enim gratius quam ſolem conſpicit, ipſaq; eius ad Deum ſupplicatio aurum quærit, & aſsidue meditatur, quod magnæ imprudentiæ notiſsimum eſt indicium. Poſtremo inſipientium ſocietas non mediocriter prudentiæ aduerſatur. Hoc ſacro atteſtante eloquio, atq; dicente. Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit, amicus vero ſtultorum ſimilis illis efficitur. Diuerſitas nanq; naturarum nunquam poteſt habere concordiam. Vnde & plurimum contingit, vt quoties bonus malo coniungitur, non ex bono malus fiat melior, ſed ex malo bonus contaminetur. Ideo liquet, quod multos præcipitare facit à via prudentiæ imprudentium netanda ſocietas.

De quadruplici ordinatione, homini ad perfectionem prudentiæ cupienti venire neceſſaria, in qua ipſius virtutis culmen conſiſtit. CAP. VI.

QVoniam difficillimum, & penè impoſsibile eſt ad alicuius rei perfectionem attingere abſque ordine, & potiſsimum in certamine virtutum, atque conſummatione ipſarum, in hoc capitulo procurret ſermo in narrationem earũ rerũ, in quibus ordinare debet ſe mens, vt ad culmen perducatur prudentiæ. Tanto etenim homo ad perfectionem huius virtutis erit propinquior, quanto in iis, quæ ſequuntur, extiterit prouectior. Quadruplex autem debet eſſe prudẽtis viri ordinatio. Prima eſt conſiderationis. Nam conſideratio eſt, quæ confuſa diſcernit, ſparſa colligit, occulta rimatur, verum inueſtigat, veriſimilia examinat, ficta & fucata explorat. Hæc ſiquidem eſt, quæ agenda præordinat, acta recogitat, & in aduerſis proſpera præſentit. Redi igitur per conſideratiõe ad cor tuũ, quiſquis es, qui ſapientiam & prudentiam cupis adipiſci. Diſcute aſsidue teipſum, conſidera vnde venis, quo vadis, quo modo viuis, quantum quotidie proficis, quãtum deficis, quibus cogitationibus magis incurſaris, qualibus affectibus frequentius tangeris, vel quibus tentationũ machinis à maligno ſpiritu acrius impugnaris. Quia eo certius, & citius ad culmẽ prudentiæ proficies, quo ſtatum interioris hominis conſiderando plenius cognoſces. Secunda ordinatio eſt affectionis. Sapiẽtia eſt Deus, & vult non ſolum dulciter amari, ſed & prudenter, alioqui zelo ſuo ſpiritus illudet erroris negligentem ſcientiam caritatis. Non enim habet callidus hoſtis machinamentũ efficacius ad tollendam dilectionẽ, quàm ſi efficere valeat, vt incaute, & non cum iudicio diſcretionis ambuletur. Tertia eſt ordinatio negociorum ſecundum diuerſitates temporum. Prout enim veræ prudentiæ competit regula, diſtribuenda ſunt tam ſpiritualia, quàm corporalia exercitia. Cui ſpiritualia, ſpiritualia, cui temporalia, temporalia. In quibus ſic exoluat omne debitũ ſpiritus Deo, corpus ſpiritui, vt ſi quid fuerit intermiſſum, ſi quid neglectum, ſi quid imperfectum, ſuo loco, ſuo tempore, ſuo modo non trãſeat impunitum, vel irrecompenſatum. Hoc tamẽ ſciendum, & tenaciter annitendum eſt, quod extra quotidianum ſacrificium, vel lectionis ſtudiũ, aut corporale exercitium conſcientiæ, diſcutioni, emendationi, compoſitioni pars ſua diei negãda non eſt. Quarta ordinatio eſt ad ſpiritualem pugnam. Circa quam animaduertendum eſt, quod virtus atque diſcretio animæ præparantis ſe ad pugnam debet eſſe ad certamina ſibi competentia, quia quodlibet certamen faciliter exuperat, qui mentem certamini ante certamen parat. Quapropter qui pacem, quæ de prælij triumpho prouenit, deſiderat, ante bellum ſe præparet. Qui victoriam cupit, pericula conſideret diligenter, & qui proſperos optat euentus, dimicet arte non caſu, prudẽtia animi non robore corporis, quoniam fit ſæpicule, vt qui imprudenter ſe exponunt in aciem, non de victoria, ſed de fuga excogitent. Nemo etenim prouocare, nullus audet offendere, quem intelligit prudentiorem, ſuperiorémque ſe, ſi pugnet. Nam anima virtutibus fulta, & prudentia decorata inimicis ſuis terribilis eſt, vt caſtrorum acies ordinata, quæ etſi aliquando cõcuti poteſt, nunquam tamen vinci poteſt. Hæc ſunt, in quibus ordinata mens ad culmen prouehitur prudẽtiæ. Iſta nempe ſunt ſtudia ipſius, vt videlicet caueat quicquam per oſtentationem fingere, ſed ſenſum verbis ſimpliciter aperire, vera, vt ſunt, diligere, falſa deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare, quàm facere, nullam iniuriæ vltionem quærere, putare lucrum contumeliam pro veritate. Sed hæc prudentium ſimplicitas irridetur, & à mundi ſapientibus fatuitas reputatur. Aiunt enim, quid ſtultius in hoc mundo, quàm amiſſa non quærere, poſſeſſa rapientibus relaxare, nullam pro acceptis iniuriis vltionem reddere, imò adiunctis aliis, patientiam præbere. Sed hæc ſunt veræ ſapientiæ exercitia. Hæc prudentiæ generoſa certamina ſunt, quæ virtus ſe poſsidentium eſt ornamẽtum inſigne, atque in fructibus ligni vitæ memorati ſecundum obtinet locum, quam qui habuerit, periclitari non poterit, iuxta Salomonis ſententiam dicentis. Si inclinaueris cor tuum prudentiæ, ſi quæſieris illam ſicut pecuniam, & quaſi theſauros effoderis illam, tunc intelliges timorem Domini, & ſcientiam Dei inuenies, quia Dominus dat ſapientiam, & ex ore eius ſcientia & prudentia. Cuſtodiet hæc rectorum ſalutem, & proteget gradientes ſimpliciter, ſeruans ſemitas iuſtitiæ, & vias ſanctorum cuſtodiens in ſecula ſeculorum. Prou. 2.

DE VIRTVTE IVSTITIAE

atque ipſius Diffinitione, quæ inter cæteras virtutes præexcelſa pollet dignitate, & in fructibus ligni vitæ gradum promeretur tertium.

CAP. I.

LVx orta eſt iuſto, & rectis corde lætitia. Hanc ſententiã Dauid plenus Spiritu Sancto eructauit, inſinuãs ex quo fonte pullulet iuſtitia, & quo fine ad amorem iuſtitiæ prouocet legentem. Lucem nanque præmiſit ortam eſſe iuſto, lucem vtique gratiæ, ne inaniter iuſtus de ſua ſe iactaret iuſtitia. Non autem poteſt vera eſſe iuſtitia, ſine prius iuſtificante gratia. Gratia etenim ſe homini infundens ipſum iuſtificat. Hoc Apoſtolus manifeſtat inquiens. Iuſtificati gratia ipſius, & cætera. Alibi etiam dicit ſcriptura. Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens, vtique ſine gratia. Gratia etenim eſt quædam lux diuina diuinitus infuſa, gratis data, quæ interioris hominis illuminat oculos, & excitat affectum, vt videat, quæ agenda ſunt, & quæcunque viderit, opere perficiat. Abſque iis nunquam iuſtificabitur homo. Pſal. Rom. 3.

Econtrario quantomagis in homine abundat gratia, tantomagis cumulatur in ipso iustitiæ opera, in quibus abscondita sunt gaudia & lætitiæ, veritates, atq; spirituales infusiones, quæ solummodo à rectis corde percipiuntur, & noscuntur, quia manna absconditū sunt. Has qui gustant, merentur ex ipsarum participatione cumulatius esurire iustitiam. Tales nempe beati sunt, qui felicem esuriem comprobantur sustinere iustitiæ, quoniam ipsi saturabūtur. Ex qua saturitate alacres existunt ad tolerantiam aduersorum, impigri ad obediētiam præceptorum, & spiritu feruentes ad contemptum terrenorum, atque affectuoso caritatis zelo accensi ad commoda proximorum. Nam vera iustitia magis aliis quā sibi prodest, & vtilitates suas negligit, communia emolumenta præponens. Hoc enim totum præsidētibus necessarium est, qui amore iustitiæ, & ardore dilectionis proximi debent opus nō dignitatem quærere, laborem non delicias, non crescere fastigio, sed humilitate decrescere, vt fiant serui & ministri hominum, propter Christum, quatinus intermissa Rachele decora facie intrent ad Lyam oculis lippam, & de monte cum Mose descendant de ocio contemplationis ad campum & laborē actionis, alioquin strenue subditis ministrare nequibunt, quoniam qui proximorum lucra quærūt, non suam sed aliorum debent zelare vtilitatē. Tanto ergo quisque fit iustior, quanto pro iustitiæ & caritatis zelo omnibus fit cōmunior. Nam iustitia sic describitur. Iustitia est habitus in cōmuni vtilitate seruatus suam cuiq; tribuens dignitatem, vel iustitia est conseruatrix societatis humanæ, item est amor soli amato seruiens, & propterea recte dominans. De hac itaque vti de singulari virtute ac speciali ligni vitæ fructu specialiter tractandum est.

De diuisionibus virtutis iustitiæ. CAP. II.

QVoniam iustitia communis est virtus, vt facilius cognoscatur eius elegantia, diuisiones ipsius prius inferēdæ sunt, quatinus compertis illis in frōte narrationis eiusdem ad ea, quæ sequentur, præconia eius vigilantior efficiatur lector. Sciendum igitur, quòd iustitia diuiditur in religionem, pietatem, gratiam, vindicationem, obseruantiam, & veritatem. Religio nanq; est, quæ cuiq; superiori curā cæremoniámq; affert. Pietas est, per quam coniunctis sanguine & beneuolentia affectus & diligēs tribuitur cultus. Gratia est, qua amicitiarum & officiorum alterius memoria & remunerandi voluntas continetur. Vindicatio est, per quam ius, & iniuria, & omne, quod obscurum est, defendendo atque vlciscendo propulsamus. Obseruantia est, per quam homines aliqua dignitate antecedētes cultu quodā & honore dignamur. Veritas est, per quam immutata ea, quæ sunt, aut fuerunt, vel futura sunt, dicuntur. Potest & breuiter in duo diuidi velle, videlicet omnibus prodesse, & nulli nocere. Amabis, ait quis, Deū, si illū imitaberis, vt velis omnib. ꝓdesse, & nulli nocere, & tūc virū iustū appellabūt te oēs.

Quòd dupliciter, a natura, scilicet, & à scriptura admonemur seruare iustitiam. CAP. III.

DVpliciter admonemur seruare & amare iustitiam, scilicet à natura & à scriptura. Natura enim nos excitat tripliciter. Dedit nanque rectitudinem humano corpori, dedit staturam homini rectam, vt ista corporea rectitudo exterioris viliorisq; figmenti hominē illū interiorem, qui ad imaginem Dei factus est, spiritualis suæ seruandæ rectitudinis admoneret, & decor limi deformitatē argueret animi, tacite ex hoc illi insinuans nihil indecentius fore, quam curuum recto corpore gerere animum. Excitat etiam natura ad iustitiam, quum ea quæ iustitiæ sunt, pro magna parte naturaliter in corde hominis scripta sint. Quod Paulus euidēter exprimit dicēs. Quum enim gentes, quæ Rom. 2. legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt, huiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptū in cordibus suis, testimonium illis reddente conscientia ipsorum. Augustinus etiam ait. Furtum certe punit lex tua Domine, & lex scripta in cordibus hominum, quæ nequaquam æquo animo ipsum furem furari patitur. Excitat quoq; ad iustitiam natura, quum bruta animalia multa docent, quæ pertinent ad iustitiam, vt innocētiam, concordiam, pietatem ad animalia sui generis. Nam cuncta animantia in suo genere probe degunt, & congregari videmus, stareque contra dissimilia. Leonum feritas inter se non dimicat, serpētum morsus non petit serpentes, nec marinæ beluæ ac pisces nisi in aduersa genera sæuiunt. At homini ex homine plura sunt mala. Non solum (sicut patet supra) natura nos excitat ad iustitiam, sed etiam scriptura, quæ per Prophetam nos admonet dicens. Indicabo tibi ô homo, Mich. 6. quid sit bonū, & quid Dominus quærat à te, vtiq; facere iudiciū & iustitiam, & diligere misericordiā, & solicite ambulare cum Deo tuo. Et alibi eius magnificentiam extollēs ait. Iustitia est perpetua & immortalis, Sap. 1. iniustitia verò mortis est acquisitio. Beati Matth. 5. qui esuriūt, & sitiunt iustitiā (ait magister bonus, doctor veritatis, & virtus Dei) quoniam ipsi saturabuntur. Plura alia sunt huius gloriosæ virtutis præconia, quæ enarrare longum est. Sectemur itaq; iustitiā, per quam ad æterna gaudia pertingitur, iuxta Psalmographi sententiam dicentis. Iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei, & delectentur in lætitia. Psal. 67.

Quibus effectibus luculenter appareat virtutis iustitiæ excellentia. CAP. IIII.

EX multiplicibus effectibus dignoscitur huius virtutis excellētia. Hæc nanq; beatificat, sicut dicitur. Si quid patimini propter iustitiam, beati. 1. Pet. 3. Et alibi. Qui timet Deum, faciet bona, & qui continens est iustitiæ, Eccle. 15. apprehendet illam, & obuiabit illi quasi mater honorificata. Et infrá. Stolam gloriæ induit illum, iucunditatem & exultationem thesaurizabit super illum, Ibid. & nomine æterno hæreditabit illum. Ipsa in præsenti vita à malo pœnæ custodit, sicut per Danielem dicitur. Conclusit ora leonum, & non me contaminauerunt, Dan. 6. quia coram eo iustitia inuenta est in me. Econtrario pœna præsens, quæ animum iniusti à prauis desideriis non mutat, ab æternis suppliciis non liberat. Sed quem iustitia corrigit, ad sequētia mala non inducitur. Hæc appetitum boni transitorij restringit. Iustus enim est ille, qui ad terrena non incuruatur, qui ad cœlestia totus erigitur, qui diuinæ voluntati humiliter subditur, cuius medium non exiens ab extremis paupertate & patientia regulatur. Ipsa quoque homini pacem tribuit. Duæ sunt amicæ caritatis vinculo conglutinatæ, scilicet iustitia, & pax, vnam vis, & alteram non tenes. Nemo est, qui non velit pacem

pacem, sed non omnes volunt operari iustitiam. Interroga omnes homines, vultis pacem. Respondebunt tibi, volumus, optamus, cupimus, amamus. Si pacem vis, ama iustitiam, quia indiuisæ amicæ sunt iustitia & pax. Ipsæ se inuicem osculantur. Si iustitiam, amicam pacis non amaueris, non te amabit ipsa pax. Ipsa etiam mortem, quæ omnibus terribilis est, facit non timere propter mercedem, quæ iustis debetur. Bona enim est mors iusti propter requiem, melior propter nouitatem, optima propter securitatem. Preciosa vtiq; iustorum mors tanquam finis laborum, victoriæ consummatio, vitæ ianua, & perfectæ securitatis ingressus. Econtrario mors iniustorũ pessima. Nam mala est in mundi amissione, peior in carnis separatione, pessima in vermis ignisque contritione. Hæc quoque tribuit vnicuique, quod suum est. Si enim cupis tenere iustitiã, redde omnibus, quæ sua sunt. Superiori reuerentiam, & obedietiam, quarum altera cordis, altera corporis est. Aequali tribue consilium, quo ignorantia erudiatur, & auxiliũ, quo infirmitas adiuuetur. Inferiori autem & subiecto custodiam, vt possit cauere peccatum, & disciplinam, vt quod minus vitauit, minime maneat impunitum. Ipsa etiam principem & populorum rectorem plurimum cõmendabilem reddit. Nam regis iustitia est pax populorum, tutamen patriæ, immunitas plebis, munimentum gentis, cura languorum, gaudium hominum, fœcunditas terræ, solatium pauperum, hæreditas filiorum, & sibimetipsi spes futuræ hæreditatis. Ipsa est, quæ facit parentes, & omnia temporalia cõtemnere. Iustitia nanque virtutis splendor est maximus, quæ non nouit matrem, personam non accipit, veritatem nouit, Deum imitatur, & temporalia cuncta vilipendit. Quod enim peccatores voluptatem existimant, hoc iusti proculdubio pœnam putant. Iustus verò miranda agit, opprobria recipit, vt qui exire foras per laudes potuit, repulsus cõtumeliis ad semetipsum redeat, & eo robustius se intus in Deo solidet, quo foris minus inuenit, vbi requiescat. Hæc fructus videtur esse aliarum cardinalium virtutum. Nam propinquior esse cognoscitur mercedi iuxta illud. Retribuet mihi Dominus secundum iustitiam
2.Re.22. meam. Saluti, sicut scriptum est. Salus animæ in san-
Eccle.30. ctitate iustitiæ. Laudi, sicut dicitur de ea. Iustitia perpetua est, & immortalis. Coronæ, prout per Paulum
2.Tim.4 dicitur. Reposita est mihi corona iustitiæ.

Quot virtus iustitiæ comprehendit in se virtutes, quæ ordinant ad proximum, ad seipsum & ad Deum. CAP. V.

NOn solum ex iis quæ dicta sunt, comprehenditur iustitiæ excellentia, sed etiam ex eius dilatatione. Nam generalis iustitia comprehendit virtutes ordinantes ad proximum, ad seipsum, & ad Deum, propter quod iustitia dicitur circuire omnes virtutes, & quod non tantum est virtus specialis, sed etiam generalis, comprehendens totius animæ rectitudinem, quum ipsa dicatur rectitudo voluntatis. Per iustitiam comprehenduntur virtutes ad proximum ordinantes, videlicet æquitas, quæ cuilibet dat, quod suum est, quæ negligit propriam vtilitatem, vt seruet communem æquitatem. Et liberalitas, quæ est quidam animi motus faciens & approbans liberas largitiones sine spe retributionis. In ipsa autem liberalitate modus adhibendus est rerum & personarum. Rerum, vt non omnia vni, sed singulis quædam præstentur, vt pluribus prodesse possint, iuxta illud Prophetæ. Dispersit, de- Psal.
dit pauperibus. Personarum, vt primum iustis, deinde peccatoribus, quibus tantũ prohibemur dare, non quia homines sunt, sed quia peccatores. Comprehendit etiam virtutes, quæ ordinant ad seipsum, sicut est innocentia, quæ est in anima, quæ est integra sine peccato. Sicut enim paruulus non perseuerat in iracundia, læsus non meminit, videns pulchram mulierem non delectatur, nec aliud cogitat, & aliud loquitur, sic & nos nisi talem habuerimus innocentiam, & puritatem, non poterimus habere veram iustitiam, quæ in regnum conducit cœlorum. Ordinat quoque ad seipsum pœnitentia, quæ est renouatio baptismatis, emptrix humilitatis, indesinens abdicatio corporalis consolationis, filia spei, negatio desperationis, conscientiæ emendatio, voluntaria omnium tribulantium patientia, & Domini reconciliatio. Ad quã peragendam non sufficit mores in melius commutare, & à malefactis recedere, nisi & de iis quæ facta sunt, satisfiat Domino per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per cõtriti cordis sacrificium, cooperãtibus eleemosynis. Nec solum quæ ad proximum, & quæ ad seipsum, sed etiam quæ ad Deum virtutes ordinant, comprehendit iustitia, scilicet latriã, pietatem, & obedietiam. Latria enim est cultus Deo debitus & exhibitus, vel est voluntas impẽdendi Deo cultum debitũ. Triplex verò est cultus Deo debitus, scilicet cordis, oris, & operis. Cultus autem cordis in duobus consistit, in cognitione Dei, & in affectione cum debita subiectione. Cognitio autem ad cultum Dei pertinens est credulitas, qua credit anima Deo sicut credendũ est, scilicet per se, & à se, & super eam, sicut primæ veritati credendũ est. Est etiã credulitas, qua credimus de Deo digna Deo, vt summã potẽtiã, summã sapientiã, summã bonitatẽ, & quod ipse est omniũ bonorũ creator & conseruator, mundi gubernator, hominis redemptor, seruientiũ sibi liberalissimus remunerator, & eorũ qui pertinaciter rebelles sunt, zelantissimus retributor. Affectionũ autẽ ad cultum Dei pertinentiũ vnà est timor, non qualiscunq; timor, sed quali timendus ille est, cuius potentiæ nullus potest resistere. Alia est spes, non qualiscunq; spes, sed qualis ponenda est in eo, cuius potentiæ fulcimẽtum est liberare ab omni miseria, cuius summæ sapiẽtiæ notissima est miseria nostra. Abyssus enim miseriæ nostræ inuocat abyssum misericordiæ illius. Alia est amor, & non qualiscunque, sed quali amandus est, qui optimus est in se, & ideo omni amore dignissimus, qui est etiã fons omniũ bonorum, à quo suscepimus omnia bona, quæ habemus, & quæ habuimus, & à quo nos suscepturos speramus, quicquid boni suscepturi sumus. Quisquis ergo est, qui se, qui iustitiam & Dei cultum desiderat, Deum timeat & amet, vt ab eo ametur. Tunc autem eum amabit, si in hoc ipsum imitetur, vt velit omnibus prodesse, & nulli nocere. Cultus autem oris est vocalis professio maiestatis diuinæ, quam fideles faciunt frequenter Deum orando, laudando, benedicendo, & gratias agendo. Cultus verò operis est, quum aliquis recognoscit opere singulare Dominium Dei, genuflectendo, & curuando se, sicut dicitur. Mihi curuabitur omne genu, Esa.45.
Et alibi. Curuabo genu Deo excelso. Pietas autem Mich.6.
quæ

quæ ad Deum ordinat hominem in obsequio piç religionis, necessitudini generis antefertur. Nulla enim Deo merces melior, quàm ea quæ habet pietatis munera. Pietas nanque grata Deo deum reconciliat, necessitudines fouet. Ipsa est Dei cultus, merces parentum, filiorum stipendium, iustorum tribunal, egenorum portus, miserorum suffragium, & indulgentia peccatorum. Obedientia verò, quæ ad deum ordinat hominem, est voluntas faciendi præceptum superioris, scilicet Dei. Si cor nostrũ per inobedientiam non reprehendit nos fiduciam habemus apud deum, quicquid petierimus à Deo, accipiemus. Hanc nobis insinuare voluit Dominus Iesus, per obedientiam quam exhibuit patri, de qua Apostolus ait. Christus factus est obediens patri vsque ad mortem crucis. (Philip. 2.) Vnde frequenter cogitandus esset amor ille, ex quo altissimus voluit pro nobis obedire vsq; ad mortem crucis, vt confunderemur non obedire obedienter, quæ ab ipso nobis iniunguntur.

Quibus studijs exerceatur anima, vt ad perfectionem veræ iustitiæ attingat, & quæ sit ipsius perfectio.

CAP. VI.

Quemadmodum omnis professio omnisq; ars certum habet modum & exercitium, quo ad sui finem facilius ducatur, ita & virtus iustitiæ, de qua loquitur præsens sermo, habet studia sua, per quæ homo ad perfectionem ducitur veræ iustitiæ, tantoque efficitur Deo propinquior, quanto in his exequendis extiterit promptior, quia reuera nulla maior est iustitia, quàm seipsum Deo offerre sacrificium immaculatum. Cætera nanque sacrificia cœlesti regi grata non sunt, si ille, qui offert, semet prius cum aliis sacrificiis non obtulerit. Primum enim sacrificium, propter quod homo ad perfectam proficit iustitiam, est sacrificium contriti cordis pro perpetratione scelerum suorũ. Nam contritio sola est, quæ facit animam obhorrere purpuram, desiderare cilicium, amare lacrymas, fugere risum, & veram sectari iustitiam. (Psal. 50.) Si voluisses, ait Dauid, sacrificium dedissem vtique holocaustis non delectaberis. Et subdit. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non despicies. Aliud sacrificiũ est corporis propter Deum mortificati, de quo Apostolus. (Rom. 12.) Obsecro vos per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiã viuentem, sanctam, Deo placentem. Per hoc enim multa acquiruntur bona gratię propter hoc opus iustitiæ. Amaritudinem nanque radicis dulcedo pomi compensat, pericula maris spe lucri delectant, dolorem medicinæ spes salutis mitigat. Qui enim desiderat nucleum, frangat nucem, & pœnitentiam agat, corpus mortificet, qui vult æterno adhærere bono, & perfectam obtinere iustitiam. Hæc autem Christi præconia narrare possunt, qui ad palmam indulgentiæ peruenire meruerunt. Tertium verò sacrificium, propter quod impletur iustitia, & deus promeretur, est quum miseriis proximorum compatimur ex corde. (Hebr. 13.) De hoc Apostolus. Beneficentiæ & communionis nolite obliuisci. Talibus enim hostiis promeretur deus. Misericordia autem est affectio, quæ nec voluntate coercetur, nec ratione subiicitur, sed ipsas pias iustorum mentes ad compassionem dolentium necessario cogit affectu. Nam misereri dolentium plurimum Deo placet. Ipsaque compassio est timor pius, humilis, fructuosus, qui cuilibet (quantumlibet) peccatori facile misericordiam promeretur. Talis timor generat, nutrit, & seruat humilitatem, mansuetudinem, patientiam, & longanimitatem, & ad perfectam prouehit iustitiam. Est & aliud sacrificium, quod pro amore iustitiæ homo Deo offert, id est cordis igne diuini amoris inflammati. Si igitur vis à vitiis perfecte purgari, & iustitiam perfectam obtinere, inquantum præuales, accende in te ignem diuini amoris. Nam si dulcedinem diuini amoris gustaueris, de temporali delectatione non curabis, tantoque ardentius iustitiæ opera implebis, quãto amplius cœlesti dilectione abundaueris, & tunc Deo suauissimũ incensum adolebis, quum cor tuum eius pio sanctoque amore flagrauerit. Quintum autem sacrificium, per quod iustitia consummatur, si Deo iugiter offeratur, est sacrificium laudis, de quo dicitur. Immola Deo sacrificium laudis. (Psal. 49.) Illa verò summa & digna laus est, quę non de creatura, sed de creatore concipitur, quæ non mortali, sed æterno regi libatur, quã quum acceperis, nemo tollet à te. Cui aliunde comparata omnis iucunditas mœror est, omnis suauitas dolor est, omne dulce amarum est, omne decorum fœdum est, omne postremo, quod delectare potest, molestum est. Hæc est, quæ ciues cœlestes lætificat, & beatos facit, sicut in psalmo dicitur. Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. (Psal. 83.) Aliud quoq; est sacrificium iustitiæ, quo nihil in hac peregrinatione perfectius, gratiusque Deo offerri potest, de quo sic legitur. Tanquam aurũ in fornace probauit eos, & quasi holocausti hostiam accepit illos. (Sap. 3.) Vtique tales sunt, qui pro veritate & iustitia animas suas tradiderunt tormentis, conuitiis, & morti. Consummatio autem huius est introitus ad gloriam. Adeo enim placet hoc sacrificium Deo, quod per ipsum omnia mundantur peccata. Huic patent regna cœlorum. Nulli nanque tam secure datur exire de corpore, sicut cui donatum est per iustitiam seipsum Deo offerre. Hic est cursus, & hæc est perfectio veræ iustitiæ, pro qua quicunque occubuerit, perpetuam recipiet à domino coronam gloriæ, sicut ipse ait. Beati qui persecutionem patiũtur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. (Matt. 5.) Gradus tertius, & fructus tertius in ordine ligni vitæ est iustitia, quam qui tenet teneat, nec ipsam deserat, quia hæc est securitas mentis, tranquillitas animi, vitiorum inimica, dæmonum terror, bonorum causa, virtutum operatrix, hominum auxiliatrix, populorum custodia, securitas mortis, Dei amica, angelorum consors, & omnium gratiarum interuentrix efficax, quam qui tenuerit, non peribit in æternum.

VNDE ORIATVR CARITAS, *& quàm sit necessaria virtus, & de ipsius virtutis diffinitionibus, quæ Caritas in fructibus Ligni vitæ quartum sortitur locum.*

CAP. I.

Viam mandatorum tuorum cucurri, quum dilatasti cor meum. (Psal. 118.) O vera confessio, & prædicanda cognitio, quæ ignorat vsurpare alienam gloriam, & se extollere supra mensuram. Nemo aliunde præsumat, quàm ab æterno caritatis fonte, nullus sibi arroget, quòd potest. Hæc vna omnium diligentium Deum sententia,

Omnes dicant domino, viam mandatorum tuorum cucurri, quum dilataſti cor meum. Quis poteſt enim mandatum ſine caritate perficere, & quis poteſt legem abſque cordis dilatatione complere. Nemo abſque te domine poteſt hoc, ſed neque bonum cogitare. Tuum eſt domine gratificare, tuum eſt iuſtificare & glorificare. Quem enim prædeſtinaſti in te, vocaſti per te, & ei tribuiſti caritatem, donum vtique gratiæ tuæ datum diuinitus ad merendum, ſine quo nullus poteſt mereri, nec in bonum proficere, nec ad gloriam peruenire. Propterea cui plus donatum eſt, amplius proficit in exercitio virtutũ, perfectius operatur, & ardentius diligit, quo dilectior, & eo amplius currit alacriter viam mandatorum, quo liberalius dilatatum eſt caritate cor ipſius. Impoſsibile nanque eſt attingere virtutum ſummitatem abſque hac virtutum genitrice caritate, quæ cum omnibus ſaluandis prorſus ſit neceſſaria, præcipue tamen præſidentibus quibus dominicarum ouium cura commiſſa eſt, vt ſubiectorum profectum, non ſua quærant commoda. Quicunque enim in eo quod præpoſitus eſt gaudet, honorem ſuum quærit, & commoda ſua ſolum quærit, ſe paſcit, non oues. Quapropter diſcant, qui præſunt, ſubditorum patres ſe eſſe, non dominos, ſtudere magis amari quàm timeri, & ſi ſeueritate interdum opus ſit, paterna ſit, non tyrannica. Matres ſint fouendo, patres corripiendo, ſuſpendant verbera, & producant verba, pectora lacte pingueſcant,

1.Cor.13. non typo ſuperbiæ turgeant. Caritas enim non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit, quæ ſua ſunt, & quum præeſt ſubiectorum bonum ſuo præponit, ca-

Mat.20. piens formam ab ipſo caritatis magiſtro, qui ait. Nõ veni miniſtrari, ſed miniſtrare, & animam dare in redemptionẽ pro multis. Hunc qui præeſt, imitetur tradens ſeipſum pro grege, ſed & qui ſubeſt, ipſum ſequatur, qui venit non vt ſuam, ſed vt patris faceret voluntatem. Quod totum perficit caritas implens legem, quæ & præſidentibus & ſubditis mandatum tribuit per quod ad perfectionem trãſeant. Sic enim

1.Tim.1. eam diffinit Apoſtolus. Caritas eſt finis præcepti de corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta. Et ſumitur finis pro conſummatione, quia caritas eſt conſummatio ſiue perfectio omnis præcepti. Dicitur etiã de corde puro, id eſt de intellectu puro, quia quanto quis magis intelligit, magis diligit, niſi alioqui impediatur. De conſcientia bona, id eſt ſpe, quia qui puram habet conſcientiam, ſecure ſperat. De fide non ficta, id eſt non ſimulata nec fragili, ſed inter aduerſa forti. Eſt quoque caritas dilectio, qua diligitur deus propter ſe, & proximus propter deum & in deo. Vel Caritas eſt vita copulans amatum cum amato. Item: Caritas eſt virtus, qua videre deum & perfrui deſideramus. ſiue. Caritas eſt virtus, quæ animi noſtri rectiſsima affectio eſt. Hæ quatuor diffinitiones ſunt quantum ad actum caritatis, de qua pro eius excellentia non eſt perfunctoriè tractandũ, ſed diſtincte, vt eluceſcat magnificẽtia eius. De ea dicit Ioan. Deus caritas eſt. Et Paulus. Caritas nunquam excidit.

Quod ad ſalutem ſit caritas neceſſaria propter ipſius effectus. CAP. II.

SIcut qui videre vult, neceſſariũ ei eſt, vt illuſtretur lumine, ita qui ſaluari deſiderat, eum oportet habere caritatem. Nam caritas eſt bonorum principium, quia eſt à Deo, & quia mouet ad illud. Caritas enim operatur magna, ſi eſt, ſi autem non operatur, caritas nõ eſt. Caritas eſt bonorum medium, quia ſecundum deum, & quia opera informat. Eſt nanque actio rectitudinis oculos ſemper habẽs ad deum, glutinum animarum, ſocietas fidelium ocio non frigida, actione non ficta, non fugax, non audax, non præceps. Caritas eſt etiam bonorum finis, quia propter deum, & quia opera dirigit, & ad debitum fine perducit. Quomodo autem caritas dicatur finis, ſciendum eſt, quod triplex eſt finis, ſcilicet conſumptionis, conſummationis & terminationis. Primo modo caritas eſt finis peccatorum, quia ea conſumit, ſecundo modo eſt finis præceptorum: quia ea perficit, tertio modo tam vita ęterna, quàm ipſe deus eſt finis noſtri laboris, ſed vita æterna eſt finis, quo quieſcitur, ſed deus eſt terminus, in quo quieſcitur.

Quanto cæteris virtutibus commendabilior ſit caritas. CAP. III.

CAeteris virtutibus commendabilior eſt caritas, quæ ob ſuam dignitatem oleo comparatur inter liquida. Oleum enim ſuperenatat aliis liquoribus, ſic & caritas cæteris virtutibus. Si nanque abſque caritate martyrium tulerimus, & ſubſtantiam noſtram vſque ad mendicitatem dederimus, huic operi non tam præmium quàm pœna debetur, & perfidiæ magis tormẽta, quàm corona victoriæ. Comparatur etiam auro inter metalla. Nam opera de genere bonorum plumbea nulliuſque valoris ſunt ſine caritate. Non enim numeroſitas operum: nõ diuturnitas temporum: ſed aurea caritas auget meritum. Omne quod patet, & quod latet in diuinis codicibus, tenet: qui caritatem ſeruat in moribus: de qua dicitur in Apocalypſi: Sua- Apoc.

deo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias. Propter ipſius quoque excellentiam comparatur caritas igni: de quo dominus: Ignem ve- Luc.

ni mittere in terram, & quid volo, niſi vt ardeat: Meritòque igni comparatur, quia ſicut ignis imperioſe ferrum quaſi ignem efficit: ita charitas ignitam reddit animam quam poſsidet. Mens enim quam ſemel affecerit caritas: ſui iuris eſſe non poteſt. Metuit quod neſcit: dolet quod non oportet: ſolicitatur plusquam voluerit, compatitur nolens, miſeretur inuita. Ignis quoque nunquam eſt ocioſus: ſic nec caritas. Amor enim Dei nunquam ocioſus eſt: operatur magna, ſi eſt, ſi autem operari renuit: amor non eſt. Splẽdorem adducit ignis, quod facit caritas. Non enim clareſcet anima in fulgore æternæ pulchritudinis: ſi non arſerit in officina caritatis. Ignis in puluerem redigit: illud idem agit caritas. Loquar (ait Abraham) ad domi- Genes.

num meum: quum ſim puluis & cinis. Ignis tendit ſur- Phil.1.

ſum: ſimiliter & caritas. Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto, dicit Paulus, qui plenus erat caritate. Hoc enim habet ſancta, & impatiens caritas, vt quem deſiderat, ſemper videre, & inuenire ſe credat. Ignorat ſiquidem aliunde, quàm de dilecto cogitare: ideo in cœlum fertur: vbi ſuũ cognoſcit eſſe amorem. Ignis conſumit, ſic & caritas. Tanto nanque igne peccati rubigo conſumitur: quanto peccatoris cor caritatis igne concrematur. Ipſa matri comparatur: cuius affectio inter officia & affectus eſt efficacior. Sic caritas omnium virtutum mater eſt. O bona mater caritas, quæ ſiue foueat infirmos, ſiue exerceat prouectos,

ctos, siue arguat inquietos, diuersa exhibens sicut filios diligit vniuersos. Quum te arguit, mitis est, quũ blanditur, simplex est, pie solet sæuire: sine dolo mulcere: patienter nouit irasci: humiliter indignari. Ipsa inter fructus spiritus pro sui excellentia prima nu-
Galat.5. meratur dicente Apostolo: fructus spiritus caritas. Quę autem alia fructus spiritus debuit tenere primatum, nisi caritas: sine qua cæteræ virtutes non reputantur esse virtutes: Ante enim quam ipsa adsit: nullus fructus gratus est, vbi verò caritas: ibi multus fructus: vt autem multi arboris rami ex vna radice prodeũt: sic multæ virtutes ex vna radice caritatis. Nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis: si non manet in radice caritatis. Ipsius etiam excellentia commendatur, quia gratis operatur. Iustitia enim reddit debitum: timor redimit incommodum: quod imminet. Spes emittit commodum: quod obtinere intendit: purus verò amor de spe vires non sumit. Purus amor mercenarius non est: nec tamen diffidentiæ damna sentit.

Quod ex sui dignitate præcellat ipsa caritas sancta omnes alias virtutes. CAP. IIII.

Qvemadmodum in rebus temporalibus ille creditur locupletior, qui plura possidet: sic & in spiritualibus, qui plus caritatis habet: ille ditior comprobatur. Caritas nanque est dulce & salubre vinculum mẽtium: sine qua diues, pauper: & in qua pauper, diues est. Primo ratione sui, quia thesaurus est. Ipsa nanque caritas thesaurus est absconditus in agro cordis: pro quo emendo vniuersa essent vendenda, quanquam quicunque illum cognoscit: etiam si dederit omnẽ substantiam domus suæ pro ipso: quasi nihil despiciet eam. Necesse quippe est ô homo: vt quo præcesserit dilectionis thesaurus tuus: illuc sequatur etiam cogi-
Matt.6. tationis affectus. Ideo veritas ait. Vbi est thesaurus tuus: ibi & cor tuum erit. Vt ergo in cœlis thesaurizemus, cœlestia diligamus. Vis nosse: vbi thesaurizas: attẽde quid amas: vis nosse quid amas: attende quid cogitas. Ita fit vt thesaurum tuum ex tuo amore cognoscas: & amorem tuum ex indicio cogitationis intelligas. Est quoque caritas virtus ditissima ratione habiti, qui est deus. Qui enim caritatem habet: deum
Ioan.14. habet: sicut ipse caritatis magister dicit: Siquis diligit me: sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Nullæ nanque maiores sunt diuitiæ, quàm deum possidere, & caritatem habere. Nihil deficiet Deum possidenti. Nam apud ipsum sunt omnes thesauri, & ipse est omnium diuitiarum & bonorum fons indeficiens: largitor liberalissimus: nec imperat, cui tribuit: se libentius quàm sua tradens dilectoribus suis. Caritas etiam plus cæteris virtutibus locuples est ratione lucri. Aliena enim bona suã
Psal.18. facit, sicut in Psal. legitur. Particeps ego sum omniũ timentium te. Plenissima peccatorum nempe obtinetur ablutio: & meritorum æque fit participatio: quando totius Ecclesiæ vna est oratio vna est confessio, & concors extat caritatis affectio. Si enim duorum vel trium sanctorum pio consensui omnia, quæ poposcerint, dominus præstanda promittit: quid negabitur multorum milium plebi vnam obseruãtiam pariter exequenti, & per vnum spiritum concorditer supplicanti, atque in vno caritatis vinculo se pariter copulanti? Commendatur similiter caritatis excellentia ratione modi, qui est facillimus. Qui enim amat: non laborat. Omnis nanque labor non amantibus grauis est. Amor solus est, qui difficultatis nomen erubescit. Nil durum, nil amarum, nil graue, nil lethale cõputat amor verus. Quæ vulnera, quod ferrum, quæ pœna, quæ mors amorem præualet superare perfectum? Caritas enim impenetrabilis est lorica, respuit gladium, iacula excutit, periculum insultat, mortem irridet, postremo vincit omnia.

Quantæ sit vtilitatis caritas: & quod sola sit, quæ filios Dei à peccatoribus discernit. CAP. V.

Qvid inter Dei dona: dignitatésque virtutum vtilius possidetur, quàm caritas: Ipsa nanque regni cœlestis signaculum est: sine quo nullus ingreditur. Caritas enim est specialis virtus piorum atque sanctorum: quum cæteræ virtutes bonis & malis possint esse communes. Sola enim est dilectio: quæ discernit inter filios Dei, & filios diaboli. Signent se omnes signo crucis, intrent in Ecclesias, impleant parietes basilicarum: cantent omnes alleluya: non discernuntur filij Dei, nisi caritate. Qui habẽt caritatem: nati sunt ex Deo. Magnum iudicium: magna discretio. Quicquid vis habe: hoc solum non habeas nihil tibi prodest. Alia si non habeas, hoc habe, implesti legem, possidebisque regna cœlorum. Est etiam hæc virtus beata boni retinaculum, & animi ærarium. Est enim arbor: à qua non excidit nec flos desiderij: nec folium boni verbi, nec fructus boni operis: quum enim ipsius proprium sit nutrire concordiam, seruare composita: coniungere dissociata, dirigere praua, & cæteras virtutes perfectionis suæ munimine solidare: siquis in eius radicem se inserit: nec à veritate defluit: nec à fructu inanescit. Dei etiam gratissimum sacrificium est caritas. Nam sicut mors corpus interimit: sic ab amore rerum temporalium æternæ vitæ caritas occidit, & animam Deo in sacrificium offert. Nam quem perfecte ipsa absorbuerit, ad terrena foris desideria velut insensibilem reddit: nec sanctus quilibet mori pro domino potuisset in corpore, nisi prius à terrenis desideriis mortuus virtute caritatis fuisset in mente. Ipsa quoque est diaboli iaculum. Antiquus nanque hostis castitatem in nobis: si sine caritate fuerit, non timet: quia ipse carne non premitur, vt luxuria dissoluatur: nec abstinentiam timet, quia cibo non vtitur: sed valde in nobis caritatem veram, & amorem humilem: quem nobis vicissim propter deũ impendimus, timet: ipsóque iaculo ex liuore inuidiæ vehementer confoditur: quia ipse conspicit nos tenere in terra, quod ipse tenere nolens amisit in cœlo. Similiter etiam caritas est iusti gubernaculum: per quod iustus in hoc pelago non deuiat: sed ad perfectionis portum adducitur. Nam Dei caritas est gubernaculum salubre: semper possidentem se, dirigens ad perfectionem. Est quædam vernalis pluuia virtutum: sub qua & bona voluntas germinat: & operatio sancta fructificans ad maturitatem perducitur. Hæc patiens in aduersis: temperata in prosperis: in humilitate potens: in afflictione lætissima: inimicis beneuola & bonis suis superans malos. Hæc sancta & diuina caritas gignit in anima mititatem & benignitatem: faciens vt nosipsos bene

habeamus in iis, quæ nostra sunt, mala propria patienter sustinendo: ac etiam bona nostra liberaliter largiendo. Gignit quoque veritatem & pietatem: vt in iis, quæ proximorum sunt, virtuose nosmet geramus: bonis congaudendo, & mala supportando. Parit etiam in nobis fidem: quia nos ad deum dirigit, eo quòd sit summa veritas. Caritas enim robur est fidei, fides fortitudo est caritatis, & tunc verum nomen est, & verus fructus ambarum: quum insolubilis manet cõnexio vtriusque. Vbi enim simul non fuerint, simul desinunt: quia sibi inuicem iuuamen sunt: donec desiderium credulitatis impleat remuneratio visionis, & incommutabiliter videatur, & ametur summum bonum: quod sine fide non diligitur, & sine dilectione non creditur. Parit etiam spem deducens nos ad deum: qui est summa caritas. Ille etenim vere deum diligit: qui sine tristitia, sine timore: voluntatis potius studio & spei adiutorio, quàm necessitatis præcepta custodit. Parit quoque longanimitatem dirigens nos ad Deum: qui est omnipotens: & magnitudine præmij recompensare potest, quòd tardius soluit. Conseruat etiam possidentem se hæc merito laudanda caritas à fraterna æmulatione: quia nõ æmulatur: à praua actione, quia non agit perperam: à tumida inflatione, quia non inflatur: ab elata ambitione, quia non est ambitiosa: à priuata affectione, quia non quęrit quæ sua sunt: à maligna cogitatione, quia nõ cogitat malum: & à corrupta delectatione, quia non gaudet iniquitate. Ipsa est mors criminum: Virtus pugnantium: palma victorum: concordia mentium: societas electorum: quam fides concipit: ad quam currit spes: & cui profectus omnium bonorum seruit.

Ex virtuosis progressibus quam luculenter eluceat virtus caritatis. CAP. VI.

Matt.7. Testante Domino Iesu sicut à fructibus operum cognoscuntur homines, ita & ab effectibus virtutum & gratiarũ eminentia comprehẽditur caritatis ab ipsa emanantium. Obligat nanque hominem Deo obtẽperare, quod laudabile est, quia caritas præceptum

Ioan.15. est, de quo dominus. Hoc est præceptum meum: vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. In obseruatione nanque mandatorum Dei: non in prophetia, fide, & aliis dignoscuntur discipuli Christi: Nihil enim arduum diligentibus Deum & proximum, & vere humilibus est. Facileque omnia præcepta veniunt in effectum: quando gratia prætendit auxilium, & caritas tenet affectum: atque obedientia mollit animum. Nec dura in necessitate seruitus: vbi diligitur, quod iubetur. Caritas ligat deum & hominem, quia vinculum est. O caritas quam magnum est vinculũ tuum: quo deus ligari potuit? Si ergo contra Deum fuisti fortis: multomagis contra homines præualebis. Nullum vinculum filium Dei ad columnam tenere potuisset: si caritatis vinculum defuisset. Nullũ ferrum eum in cruce tenuisset: nisi caritas affuisset. Nescio si quid maius in laude caritatis dici potest: quam vt suis vinculis Deum ad terram traheret de cœlo, & hominem de terra ad cœlos subleuaret. Magna virtus tua ô caritas: vt per te vsque ad hoc humiliaretur Deus, & vsque ad cœlos exaltaretur homo. Caritas etiam ditat, & gratificat se habentem, quia filiorum

Rom.8. donum est, de quo Apostolus. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterũ in timore: sed accepistis spiritum adoptionis: in quo clamamus, Abba pater. Sicut enim pater erga filios semper est solicitus, vt proficiant, & bonis abundent, ac mala deuitent: sic & beata caritas semper ad bona prouocat, quos replet: & ad Deum trahit. Et quis ipsius potest fari solicitudinem? Quando ignorabam (ait quidam) me instruxit: quando errabam, me reduxit: quãdo peccabam, me correxit: quando steti, me tenuit: quando cecidi, me erexit: quando iui, me duxit: quãdo veni ad ipsam, me suscepit. Neque pro his omnibus quid rependam habeo: nisi tantum vt diligam. Non enim melius, nec decentius quam per dilectionem rependi potest, quod per dilectionem datum est. Hęc suauissima caritas illuminat, quia lumen est, de quo dicitur. Vnctio eius docet vos de omnibus. Et alibi. Præceptum domini lucidum illuminans oculos. Quisquis eam possidet: vtique quæ diligenda sunt: diligit confitens in omnibus donum Dei, & dicens: Ordinauit dominus in me caritatem. Sed qui eam non habent: ordinem dilectionis peruertunt: nec modum diligẽdi custodiunt: quum mundum, qui contemnendus est, diligunt. Aut corpus, & sua temporalia minus diligenda plus diligunt, vel proximos suos sicut seipsos non diligunt, siue Deum plus quàm seipsos fortè non diligunt. Ipsa caritas sanat, quia medicina est. Huic sanationi testimonium reddit bona dispositio gustus interioris. Habenti enim caritatem omnia sapiunt: vt sapere debent. O caritas dignissima & melliflua Domine Iesu: quanta arte medendi in vino & oleo animæ meæ sanitatem restauras? Fortiter suauis: & suauiter fortis: fortis pro me, & suauis mihi. Caritas adornat: quia nuptiale vestimentũ est. Est enim conueniens vestimentũ sponsę regis Christi, operiẽs multitudinem peccatorum: calefaciens mentem à frigore negligentiæ, & demulcẽs mentem: discernẽnsque filios Dei à cæteris. Caritas præterea requiem præstat, quia iugum suaue est: de quo dominus. Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris: iugum enim meum suaue est, &c. Primo ratione sui, caritatis iugum suaue est. Omnia nanque sæua & immania prorsus facilia, & prope nulla facit amor. O iugum sancti amoris: quam dulciter capis: gloriose laqueas, suauiter premis, delectabiliter oneras: fortiter stringis, & prudenter erudis? Ratione exempli, scilicet Christi & sanctorũ. Dominus enim Iesus omnibus omnia factus est, vt ipsius exemplo erudiret suos. Nam pauper pauperibus: diues diuitibus, flens flentibus: esuriens esurientibus: sitiens sitientibus se ostendit: vt necessitatibus suis ad cõtraria toleranda suos caritatis accenderet desiderio. Ratione auxilij. Pondus enim meũ (ait quidam) est vnius diei, & si amplius est, non sentio præ amore. Ratione cõmodi. Nam caritatis iugum à iugo carnis & mundi liberat: ex quo oritur strenuitas morum: puritas affectionum, subtilitas intellectuum, desideriorum sanctitas, operum claritas, virtutum fœcunditas, meritorum dignitas, & præmiorum sublimitas. Ratione quoque imperij caritatis iugum suaue est: quia qui habet caritatem, voluntatem suam diuinæ conformat voluntati: & sicut diuina voluntas impletur, sic & eius. Iugo enim Christi qui subiectus est: subiecta habet cætera & nõ laborat: quia non resistit, quod subiectum est. Et vir bonus æquo animo sustinebit: quicquid

Ioan. Psal. Cor. Matt. Tren.

quid ei acciderit. Sciet enim hoc accidisse lege diuina: à qua vniuersa procedunt. Beatus ergo qui iugum hoc domini ab adolescentia sua portauerit. Nõ solum ex præcedentibus, sed etiam ex iis, quæ sequũtur: eminentia caritatis elucet. Habet nanque caritas vim vnitiuam. Est enim amor quædam mutua, & continuatiua virtus superiora mouens ad inferiorum prouidentiam: æqualia ad insatiabilem vicissitudinem: nouissima verò ad meliorũ suppositorum conuersionem trahens. Habet etiam vim assimulatiuam. Solus est enim amor ex omnibus animi motibus: in quo potest creatura, & si non ex æquo, suo respondere autori, vel de simili mutuam rependere vicem: & si minus diligit creatura, quia minor est, tamen si ex toto diligit, nihil deest, vbi totum est. Renuncians enim cunctis aliis affectionibus tota soli incumbit amori: effundens se totam in amorem illius: cui respondere debet in reddendo amorem. Habet quoque vim diffusiuam. Alios enim parit: cum aliis informatur: alios curat ædificare, alios cõtremiscit offendere, ad alios inclinat se, cum aliis se erigit, aliis blanda, aliis seuera, nulli inimica, omnibus mater. Extendit se caritas per totum mundum, quia membra Christi in ipsa iacent, ad quem dilatatur. Habet postremo vim generatiuam virtutum. Caritas nanque ad cuncta virtutum facta dilatatur, quę à duobus præceptis incipit: sed se ad omnia extendit. Nihil aliud est bene viuere, quam toto corde, tota anima, tota mente Deum diligere, à quo existit: vt incorruptus in eo amor, atque integer custodiatur, quod est proprium temperantiæ: vt nullis frangatur incõmodis, quod est fortitudinis: nulli alij seruiat, quod est iustitiæ: vt vigilet in discernendis rebus, ne fallacia dolóve paulatim peruertatur: quod est prudentiæ.

Quæ sunt, quæ vehementer accendunt hominem ad Deum diligendum.

CAP. VII.

Post multiplicem caritatis commendationem, consequenter enumerãda sunt, quæ vehementer prouocant caritatem in nobis erga deum. Superfluum etenim ferè videretur, si ostẽso thesauro cœlesti, & quid operetur in anima: non daretur forma, per quam posset apprehendi. Sciendum ergo est: quod quatuor sunt specialiter, quæ hominem plurimum ad Deum diligendum excitant. Et primo natura. Merito Deum cogit amare natura, quia creata ab ipso. Quare inexcusabilis est etiam omnis infidelis: si non diligit dominum Deum suum ex toto corde suo, & ex omni mente sua. Clamat nempe intus ei innata & ignota rationi iustitia, quod ex toto illum diligere debeat, cui se totum debere non ignorat. Si enim naturaliter amat patrem filius: quantomagis Deum homo vehementius debet diligere? Quia insignita natura ab ipso. Parum ne tibi videtur (ait quis) quod te fecit Deus? sed cogita qualem te fecit. Nempe secundum corpus egregiam creaturam: secũdum animam, creatoris insignem imaginem rationis participem: beatitudinis æternæ capacem. Porro ambo cohærere fecit sibi artificio incomprehensibili, & sapientia inuestigabili, nec ante promeruit, qui ante non fuit, nec spes retributionis fuit, quoniam bonorum nostrorum non eget. Quia conseruata natura ab ipso. Si enim quis meruisset mortem, & separationem animæ à corpore, foretque aliquis, qui talem liberaret ab exitio debito: quantum ipsum deberet amare ille: qui esset liberatus? Ex quo potest colligi: quantum Deum debet homo diligere: qui corpus & animam tam mirabiliter coniunxit. Hanc seruauit coniunctionem: quum peccando, mortem multoties meruisset. Quia erecta est natura ab ipso. Belluas nanque in facies prostratas fecit deus, pastum quærentes de terra: te verò ô homo in duos pedes erexit: tuam faciem attendere sursum voluit. Non ergo discordet cor tuum à facie tua: non habeas faciem sursum, & cor deorsum. Habeto magis cor sursum, ne mentiaris tibi: defraudésque intentionem artificis, qui te in faciem erexit, vt tu ad ipsum erigeres cor. Non solum natura: sed etiam omnis creatura nos ad Deum amandum incitat. Cœlum, terra, & omnia, quæ in eis sunt: ecce vndique clamant, vt Deum amemus: nec cessant dicere omnibus, vt sint inexcusabiles. Dupliciter enim dicũt creaturæ, vt Deum amemus. Vno modo ostendendo eum dignissimum amore nostro. Bonitas enim vniuersitatis creaturarum ostendit creatorem esse optimum, & ideo amore dignissimum. O quàm diues in misericordia, quàm in bonitate diligendus, quàm in iustitia magnificus, quàm in gratia munificus es Domine deus noster? Non est, qui similis sit tibi, qui effundis mellifluam bonitatẽ super omnes creaturas tuas remunerator copiosissime: liberatórque piissime, vt prælibatione bonitatis, quam in cunctas creaturas effudisti: discamus insatiabiliter concupiscere, & diligere æternum fontem omnium bonorum & desiderabilium; videlicet te summum optimúmque creatorem. Alio modo dicunt nobis creaturæ, vt Deum amemus, quia sunt dona Dei & beneficia eius: de quibus sic legitur. Faciamus hominem, qui præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis terræ: vniuersǽque creaturæ. Gen.1. Gratis nanque à Deo prælatus est homo cæteris creaturis, vt ex hoc cognita ipsius erga eum dilectione accendatur in amore illius. Tot sunt creaturarum voces: quot sunt ipsæ creaturæ. Discat ergo homo dilectus diligere: ne sine dilectione mereatur exterminari. Vehementer etiam nos inuitat ad Deum amandum gratia nobis exhibita in opere redemptionis. Et primo humiliatio: de qua Apostolus. Scitis fratres 2.Cor.8. gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter nos egenus factus est: quum esset diues, vt illius inopia vos diuites essetis. Semetipsum etiam exinaniuit formam serui accipiens. Phil.2. Prouocat etiam fideiussio: quam pro nobis dominus Iesus patri exhibuit: de qua dicitur: Gratiam fideiussoris ne obliuiscaris: Eccl.29. dedit enim pro te animam suam. Vnde ratio iustitiáque naturalis in fidelem vrget totum se tradere illi: à quo se totum habet: illúmque totum diligere debere. Mihi profecto fides tanto plus indicat amandum: quanto plus eum meipso existimandum intelligo: quippe illum non solum mei: sed & sui quoque ipsius teneo largitorem. Inflammat etiam ad Deum amandum fatigatio, & passio, quam ipse Dominus Iesus pro nobis sustinuit. Super omnia reddit te amabilem mihi ô bone Iesu calix: quem bibisti, opus redemptionis nostræ. Hoc omnino nostrum facile totum sibi vendicat amorem: hoc

inquam est quod nostram deuotionem & blandius allicit, & iustius, exigit, & arctius stringit, & afficit vehementius. Multum quippe pro nobis laborauit saluator: nec in totius mundi fabrica tantum fatigationis autor assumpsit. In dictis nanque suis sustinuit contradictores: in factis obseruatores: in tormentis illusores: & in morte exprobatores, vt accendamur amore ipsius inspicientes vulnera Christi in cruce pendentis, sanguinem morientis: precium redimentis, & liuorem domini patri spiritum commendantis, Caput habet ad osculandum: cor apertum ad diligendum: brachia extensa ad amplexandum: totum corpus expositum ad redimendum. Hęc quanta sunt cogitemus: hæc in statera cordis nostri appendamus: vt totus nobis figatur in corde: qui totus pro nobis fixus fuit in cruce. Multos enim filios Dei fecit vnicus Filius Dei: emit sibi fratres sanguine proprio: probauit reprobatus: redemit venditus, honorauit iniuriatus: reuiuificauit occisus. Quare sibi totum nostrum amorem non vendicat: qui totum se pro nobis tradidit pasioni? Est & quartum: propter quod inardescit anima in Deum: si diligenter consideretur (videlicet) præmium: quod nobis polliceri dignatus est: felicitatis æternæ, & primo ratione suæ delectationis. Illuc festinemus properare: vbi semper delectemur in domino: semper viuamus domino. Si enim sic amamus istam vitam miseram atque fluidam: vbi cum tanto labore viuimus, & vbi vix currendo, satagendo, sudando, suspirãdo necessitatibus corporis satisfacimus: quan tomagis debemus amare illam vitam, quæ omnibus delectationibus plena est: vbi nullum laborem sustinebimus, vbi est semper summa securitas, secura felicitas, felix libertas, & libera beatitudo: de quibus dicitur in Psalmo: delectationes in dextera tua vsque in finem? Excitat etiam illud præmium ad Deum diligendum propter exaltationis gloriam, quam recipiunt, qui illic sunt, de quibus dicitur.
Mat.22. Erunt omnes sicut angeli Dei. O felix & gloriosa societas, ô sanctum conuiuium, ô desiderabilis gloria, ô benedicta ciuitas, quæ es angelorum sanctorúmque omnium congregatione beata: quam mirifice meritis fulgentibus micas? In te æterna salus exuberat; nullus ciuis tuus inde eiicitur, nullus malus illuc admittitur, ô quam gloriosa dicta sunt de te. In te pudici angelorum chori exultant: in te est societas omnium Deum videntium: in te fit solennitas iugis & dulcis à peregrinationis huius labore redeuntium. In te denique festiuitas sine fine, æternitas sine labe, & serenitas sine nube. Prouocat quoque illud præmium ob satietatis perfectionem ad
Psal.16. Deum diligendum, de quo sic legitur. Satiabor, quum apparuerit gloria tua. Tanta enim vis in illa cœlesti pace nos satiat, vt quod in se quisque non accipit: hoc se accepisse in altero exultet. Vna cunctis erit beatitudo lætitiæ: quamuis non vna sit omnibus sublimitas vitæ. Festinemus ergo ad locum tutiorem, & abundantiã superiorem, vt habitemus sine metu, abundemus sine defectu, epulemur sine fastidio, & satiemur delectationis desiderio. Ex sui etiam ęternitate incitat ad Deum amandum illud prẽmiũ,
Sap.5. de quo dicitur. Iusti in perpetuum viuent. In illa nanque cœlesti patria; quicquid amabitur, aderit: nec desiderabitur, quod non aderit. Omne quod ibi erit bonum est: ac etiam beatissimum & æternũ. Itaque amabimus & vacabimus: videbimus & laudabimus, & hoc erit sine fine. Nam quid aliud noster est finis: quàm peruenire ad regnum: cuius finis nullus est: de quo in Psalmo dicitur: Regnum tuum: regnum omnium seculorum. Ps.

Quibus causis deus ab homine diligendus sit.

CAP. VIII.

Sicut in præcedenti capitulo dictum est: quæ hominem accendunt ad amandum Deum: ita in consequenti dicetur: quibus causis deus diligendus sit: quæ plures sunt. Et primo causa suæ affinitatis, de qua dicitur. Vnus est enim pater vester: qui in cœlis est. Et dominus in Euangelio. Ite, dicite fratribus meis, &c. Ipse enim deus humanam naturam diuinæ voluit associari in vnam personam nunquam ab ea separandam: vt sic saltem amaremus: à quo cognosceremus nos amari. Factúsque est hominum & Dei mediator ipse Dominus Iesus: vt quia per ima nostra longe distabamus à summis: in seipso imo, iungeret ima summis: atque ex nobis via redeundi fieret: qua summis suis ima nostra copularet: essemúsq; sicut ipse est vnũ cũ patre: nos quoq; cõsummati cũ ipso efficacia caritatis. Diligendus etiã est causa suæ delectationis. Nam si esuris panis tibi est: si sitis, potus tibi est, de quo inebriabũtur electi præ vbertate & suauitate ipsius: si in tenebris es, lumẽ tibi est: si nudus, immortalitatis tibi vestis est. O vera & summa suauitas omni suauitate dulcior: & omni dulcedine delectabilior, sed nõ carni & sanguini: omni luce clarior: omni secreto interior: omni honore sublimior, sed non sublimibus in se. Multæ sunt tuæ delectationes domine: quibus qui vident te, pascuntur: eásque suscipiunt de te. Amãdus quoque est causa suæ largitatis: quia dat omnibus affluenter, & non improperat. Dedit enim nobis nedũ sua: sed & seipsum. Quid enim melius seipso potuit dare: Dignus plane est, vt redametur, presertim si aduertatur quis, quos, quantum: & quare amauerit. Omnia nanque abundanter nobis tribuit: quare diligendus vehementer est. Amandus est enim causa suæ inexhaustibilitatis, de qua dicitur: Apud te est fons vitę. Omnes enim electi haurient de illo fonte indicibiles delectationes: nec tamen minuentur. Implebitur intellectus sapientia contemplando sapientiam: voluntas voluptatibus æternis, & memoria iucunditate felici. Et sic miro modo ex sola Dei contemplatione exuberabit anima innumeris bonis: nec hoc mirum est: quum oculus carnis solem inspiciens illustretur luce solis absque ipsius diminutione. Qui habet intellectum, intelligat. Diligẽdus est etiam propter amoris ipsius vtilitatem. Nihil enim Deo fructuosius potest diligi. Nam ipse diligentibus se peccata dimittit: sicut legitur. Remittuntur ei peccata multa: quoniam dilexit multum. Ipse se diligentes illuminat sicut scriptum est. Diligite Deum, & illuminabuntur corda vestra. Interdum nanque compunctionis ardore tantæ sublimitatis est vis amoris: vt hac nec ipse animus possit comprehendere: qui eam illuminatus meruit habere. Ipse ad contemplationis gaudium se diligentem adducit. Nam si quis ad contemplationis studium properat: semetipsum prius

Mat. Ibid. — Luc. — Eccle.

prius subtiliter interroget, quantum amat. Machina quippe mentis est vis amoris, quæ eam dum à mundo abstrahit, in alta sustollit. Et vt compendiose, quantum vtilitatis conferat diuinus amor, dicatur, considerandum est, quam multiplici motu humanæ conditionis status varietur. Nihil enim in temporalibus inuenitur, præter vnum, quod vitæ cœlestis imaginem repræsentet. Sola Dei dilectio est, quam non alterat casualis euentus, quam separatio corporalis non diuidit, quam temporalis longitudo non abolet, quæ defectui non succumbit. Sola caritas est, per quam absentes videmus, alloquimur, amplexamur, quæ sic quadam angelica agilitate transuolat, & recurrit, vt nihil de corporeæ molis aut distantiæ localis iniuria cõqueratur. Nec solum propter ipsius amoris vtilitatem, sed etiam propter fidelitatem, quam dilectoribus suis seruat, ipse Deus est diligendus. De eo dicit scriptura. Amico fideli nulla est cõparatio, & non est digna ponderatio argenti & auri. Quadrupliciter nanq; offenditur amicitia (scilicet) quando diligens non diligitur, sed hoc in Deo non est. De ipso enim scriptum est. Ego diligentes me diligo. Et alibi, Qui diligit me, diligetur a Patre meo (ait Dominus Iesus amantium amator) & ego diligã eum. Qũ enim posset Deus & Dominus noster etiã non moriendo generi humano succurrere, voluit tamen moriendo subuenire, quia alioqui non minus amasse crederetur, nec vim suæ dilectionis ostenderet, nisi hoc quod à nobis toleratur, ad tempus ipse sustineret. Alio modo amicitia offenditur, quando qui in tempore prosperitatis diligebatur, minus aut non diligitur in tempore tribulationis, de qua dicitur Ecclesi. VI. Est amicus secundum tempus suum, sed non permanebit in tempore tribulationis. Sed non sic in Deo est. De ipso enim dicit Dauid in eius persona. Cum ipso (id est iusto) sum in tribulatione. Nam qui verè amicus est, omni tempore diligit. Non illum tormentum separat, labor non lassat, thesaurus non separat, alienus amor non occupat. Non enim propterea debes ô homo amare Deum, vt aliquid tibi præstet, vt pecuniam, vel aliquid commodi temporalis. Non enim sic illum amas, sed id quod tibi præstari vis. Amicus amandus est gratis propter se, non propter aliud. Si autem te coarctat regula amicitiæ, vt amicum gratis diligas, quàm gratis amãdus est Deus, qui te gratis amat, & abundantius te diligens in tribulationibus tuis indiuiduus se diligenti dux efficitur. Tertio modo læditur amicitia, quando ij qui viuorum amici fuere, inimici ipsorum efficiũtur post mortem, quum suis bonis liberos expoliant, de quibus dicitur Ecclesi. VI. Est amicus, qui conuertitur ad inimicitias, sed non sic in Deo est. De ipsius enim amicitia scriptum est. Preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Tunc verè quàm maximè Deus hominem diligere ostenditur, quum per corporalem mortem hinc decedit anima. Nisi enim dissolueretur à corpore, non glorificaretur cum corpore. Resurgent nanque sanctorum corpora sine vllo vitio, sine vlla deformitate, sine vlla corruptione, depositoque omni onere, in quibus tanta facilitas, quanta felicitas erit. Ex quo clarè patet Dei ad hominem amicitiam minime perfectè posse agnosci nisi post mortem. Quarto modo læditur amicitia, quando ij, qui patris fuerunt amici, filiorum efficiuntur inimici, sed non sic Deus. Nam de ipsius amicitia sic scriptum est Exodi XX. Ego sum Dominus Deus tuus, fortis & zelotes, visitans iniquitates patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me, & faciens misericordiam in milia iis qui diligunt me, & custodiunt mandata mea. Et vt breuiter dicatur, Beatus qui amat te Domine, & amicum in te, & inimicum propter te, & cætera ordinatè. Omnis nanque creatura quum bona sit, bene potest amari & male, bene, si ordine constituto, id est, ad cognoscendum & diligendum Deum, male, si ordine perturbato, id est, si amaueris condita, & deserueris conditorem. Quum enim omnia non amentur, nisi quia bona sunt, pudeat hominem eis inhærendo non amare bonum ipsum, vnde bona sunt.

Eccle. 6.
Prou. 8.
Ioan. 14.
Psal. 90.

Quomodo Deus ab homine sit diligendus.

CAP. IX.

Modus diligendi Deum est diligere sine modo. In dilectione etenim Dei non est alia ratio, aliàque discretio, nisi vt sicut ille nos dilexit in finem (scilicet) in immensum, sic (si fieri potest) nos illum diligamus in infinitum. Notandum tamen, quòd quum nullum finem debeat habere deuotio amantis, tamen terminos suos & fines, & regulas habere debet actio operantis. Modus verò diligendi Deum ostenditur Deuterono. VI. his verbis. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Ille etenim Deum ex toto corde diligit, qui eum sapienter diligit, tota anima diligit, qui illum dulciter diligit, tota virtute diligit, qui ipsum fortiter diligit. Qui enim Deum diligit sapienter nulla superstitione vel leuitate, vel spiritus feruentioris vehementia, metam discretionis deserit. Neque ille dicendus est Deum ex toto corde diligere, qui intellectum suum in obsequium Christi non captiuat, & ad visionem Dei toto desiderio non anhelat. Quadrupliciter autem captiuatur intellectus, vt ad Deum sapienter diligendum facilius peruenire queat. Primo, vt in iis quæ sunt fidei, Deo obediat & merito. Nam soli Deo de se credendum est, qui se solus nouit. Alio modo, vt male de se homo sentiat, & bene de proximo suo, quia considerata infirmitas propria, mala excusat aliena. Ideo magis proximorum virtutes cogita ô homo quam vitia, si vis intellectum captiuare tuum, & Deum toto corde diligere. Meditare quid tibi desit potius, quam quid adsit. Quod habes, caue ne perdas, quod non habes, supplica vt habeas. In quantis sis minor, est considerandum, non in quantis sis maior. Si enim cogitas, quantum præcessisti alterum, time tumorem, si verò cogitas, quid tibi deest, ingemisce, & quum ingemiscis curaris. Humilis si eris, tutior ambulabis, non præcipitaberis, non inflaberis. Nam quanto maioris gratiæ lumen percipis, tanto magis reprehensibilem te esse cognoscis. Tertio modo, vt sensum superioris sui, sensui proprio præponat homo. Vnde lignum in paradiso scientiæ boni & mali censura discretionis est, quod in conuersione religionis penes patrem spiritualem, qui diiudicat omnia, 1. Cor. 2.
& ipse à nemine iudicatur æque statuẽdum est. Ipsius

enim est discernere, & aliorum obedire. Quarto modo, vt semetipsum intendat homo, & ab aliis oculos auertat. Nam qui verus est Dei amator, semper debet mentem discutere, vt ad sui notitiam, ex qua compunctio oritur, valeat peruenire. Quatuor etenim sunt qualitates, quibus diligentis Deum anima compungitur, & à proximorum operibus oculos auertit. Quum aut malorum suorum reminiscitur, considerans vbi fuit, aut iudiciorum Dei sententiam metuens, secum quærens considerat vbi erit, aut cum mala vitæ præsentis attendens solerter mœrens considerat vbi est. Aut quum bona supernæ patriæ contemplatur, quæ quia nondum adipiscitur, lugens conspicit vbi non est. His modis captiuato intellectu, homo Deum ex toto corde sapienter diligit, quia ab exercitatione interiori, qua Deus diligitur ex toto corde, nullis potest seduci fallaciis. Tota anima Deum diligit, qui dulciter Christo passo cōpatitur, compungitur, & mouetur. Vnde per quendam Deum dulciter, totáque anima diligentem dicitur. Super omnia reddit te mihi amabilem bone Iesu calix, quē bibisti opus nostræ redemptionis. Hoc enim omnino amorem nostrum vendicat sibi. Hoc (inquam) amorem nostræ deuotionis blandius allicit, iustius exigit, arctius stringit, & vehementius afficit, nevllis valeat abduci blanditiis. Tota virtute Deum diligit, qui propter amorem ipsius nulla vi laborum, aut tormentorum, vel etiam metu mortis iustitiam deserit. Constans nanq; & profectus debet esse amor noster, vt si necesse fuerit, amore illius moriamur, qui amore nostri placide, & benigne mori dignatus est. Discat proinde à Christo anima Christiana Deum diligere, quia & ipse nos dilexit sapienter culpam cauēs, dulciter carnem induens, fortiter mortem sustinens. Et nos debemus Deum diligere sapienter ne decepti, dulciter ne illecti, fortiter ne oppressi, deficiamus.

De quatuor speciebus amoris.

CAP. X.

DIligentium Deum quatuor sunt species, prima est naturalis, quo amore amant omnes Deum & boni & mali. De hoc amore ait Augustinus. Deus quem amat omne quod amare potest siue sciens, siue nesciens. Secunda est, quo aliquis amat Deum, eo quod cognoscit eum sibi necessarium, de quo Dauid in Psalmo. Diligam te Domine fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. Tertia est, qua aliquis amat Deum propter delicias, quæ in eo sunt. Quum enim Deum diligimus, omnia delectabilia & suauia in eo reperimus. Vnus est, qui quæritur, in quo omnia continentur. O amor suauis, ô lucrum mirabile, ô compendium singulare, quàm vehementer accendis mentem delicias bonitatis tuæ sentientem? De hoc amore dicitur Sapientiæ VII. Amator factus sum formæ illius. Quarta est, qua aliquis amat Deum, eo quod sit dignissimus amore, qui amor purus est. Amat nanque caste, qui ipsum quem amat quærit, nec aliud quærit quam ipsum. Per se iste amor sufficit, per se placet. Ipse est meritum, ipse est & præmium sibi. Ad hunc gradum diuina miseratione ducitur anima successiue per incrementa amoris. A Domino vtiq; fit hoc. Ipse etenim Deus taliter naturam condidit humanā, vt necessarium habeat iugiter protectorem, quem habuit conditorem, & sicut per seipsam non valuit esse, ita sine Deo non valeat subsistere. Quod sane ne de se creatura ignoret, & ibi (quod absit) arroget beneficia creatoris, vult idem conditor hominem tribulationibus exerceri, vt quū defecerit homo, & subuenerit Deus (vt dignum est) ab homine honoretur. Hoc enim prophetica voce ait. Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Fit itaq; mira conditoris dispensatione, vt homo, qui præter se neminem diligere nouerat, Deum propter se diligere incipiat, quoniam frequēter expertus est omnia posse cum Dei adiutorio, & sine ipso nihil. His enim progressibus ad secundum amoris gradum proficit anima, quum Deum propter se, non propter ipsum diligit. At si frequens ingruerit necessitas, ob quā & frequens fiat conuersio ad Deū, & à Deo sedula frequénsq; liberatio cōferatur, nonne & si fuerit ferreum pectus, vel cor lapideū ex collatione gratiæ, ex triumpho victoriæ, ex hostium depulsione, necesse est emolliri ad amorem, domúmq; liberantis, quatinus ascendens ad tertium gradum amoris, homo Deum diligat, non propter se tantum, sed etiā propter ipsum? Ex occasione quippe frequētium necessitatum crebris necesse est interpellationibus Deum ab homine frequentari, frequentando gustari, gustando probari quàm suauis est Dominus. Et ita fit, vt iis exercitationibus anima euolet ad quartum amoris gradum, in quo ad purè diligēdum Deū plus alliciat gustata suauitas, quam vrgeat humana necessitas. Hæc nanque est perfectio perfectè te diligentium Domine, hoc est gaudium, quod non tribuis impiis, sed eis, qui te toto affectu diligunt, & colunt, quorum gaudium tuipse es, & hæc est inchoatio beatæ vitæ gaudere de te in te.

Psal. 17. Psal.

De signis, quibus cognoscitur, vtrum homo Deum diligat.

CAP. XI.

PLura sunt, per quæ cognoscitur, vtrum homo Deum diligat (videlicet) quum aliquis cogitat de Deo libenter, vnde Sapientiæ VI. Cogitare de Deo sensus est consummatus. Vis amoris hoc solet in animo agere, vt quem semper ille cogitat, nullum alium ignorare credat. Vis quoque amoris intentionem multiplicat cogitationis, quum quis vadit in domum Dei libenter. De hoc præbuit nobis Dominus Iesus exemplum. Nam ingressus in vrbem (sicut dicitur Matthæi XXI.) intrauit in templum, dans formam religionis, vt quocunque imus, primum domum orationis, si ibi est, adeamus. Igitur tu ô homo imitator Christi factus, quum in aliquam ingressus fueris ciuitatem, primo ante omnem actum ad ecclesiam curras. Est & aliud signum, quo Dei amator dignoscitur (scilicet) quum de Deo libenter loquitur. Nam hic amantium mos est, vt amorem suum silentio tegere nequeant, sed necessariis curis suis efferunt, & produnt, & flammas suas intra pectus suum cohibere non possunt. Enarrant frequentius, vt ipsa assiduitate narrandi solatium amoris sui capiant, & refrigeria immensi ardoris assumant. Est quoque aliud signum, id est quum quis de Deo libenter audit, de hoc Dominus. Qui ex

Ioan.8. Deo est, verba Dei audit. Maria quoque quia multum diligebat, secus pedes Domini sedens audiebat Verbum illius. Verus nanque Dei amator libenter verba illius audit, non doctrinam, non scripturam, non personam spernit. Ab omnibus indifferenter, quod sibi deesse videt, quærit, non quantum sciat, sed quantum ignoret, considerat. Aliud etiam est signum dilectionis, quum quis libenter pro Deo dat *1.Ioan.3.* eleemosynam, de hoc Ioannes in epistola ait. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera caritatis ab eo, quomodo manet in eo caritas Dei? Dei enim amator, mercator est optimus, fœnerator egregius, dat quod non potest retinere, vt recipiat, quod non potest amittere, dat modicum, vt recipiat centuplum, dat temporalem possessionem, vt recipiat hæreditatem æternam. Item quum quis pro Deo libenter patitur. Pœna etenim interrogat, si quietus quis veraciter amat. Nullo nanque modo onerosi sunt labores amantium, sed ipsos delectant, sicut venantium, piscantium, aucupantium. In eo enim quod amatur, aut non laboratur, aut labor amatur. Similiter *Ioan.14.* quum aliquis mandatis Dei libenter obedit. Si quis diligit me (ait Dominus) sermonem meum seruabit. *Ibid.* Et alibi. Si diligitis me, mandata mea seruate. Nihil enim arduum diligentibus. Facile enim omnia præcepta veniunt in effectum, quando & gratia prætendit auxilium, & obedientia mollit imperium. Nec dura in necessitate seruitus, vbi diligitur, quod iubetur. Postremo & hoc est verum signum amoris temporalium contemptus. Tanto denique magis quis frigescit à curis seculi, quanto surgit ardentius in amorem Dei. In insuperabili loco stat animus, qui terrena despicit, inexpugnabilis est, quem multis machinis lacessitum fortuna non concutit. Nullus est maior, quàm qui aliena disposuit, suáque distribuit, & fecit sibi pacē nil timendo, nil cōcupiscendo.

Quæ sint illa, quæ conferant operanti ea, vt a Deo ametur. CAP. XII.

SVnt nanque multa, quæ efficiunt, vt possidens ea à Deo ametur (scilicet) sapientia, *Sap.7.* de qua dicitur, Sapientia infinitus est thesaurus hominibus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei. Idem facit munditia, sicut *Prou.22.* scriptum est. Qui diligit cordis munditiam propter gratiam labiorum suorum, habebit amicum regem. Amabilem etiam reddit Deo mansuetudo. Moses qui Deo carissimus fuit, mansuetissimus erat super omnes homines, qui morabantur in terra. Illud *2.Cor.9.* idem operatur liberalitas. Hilarem datorem Deus diligit, quia ipsius imitator est, qui ex liberalitate fecit, quicquid fecit. Carum quoque Deo reddit humi- *Psal.130.* litas. Propter hanc dicit vir secundum cor Dei, Domine non est exaltatum cor meum. Tanto enim quisque fit amabilior Deo, quanto propter eum fit vilior sibi, & tanto vilior Deo, quanto preciosior sibi efficitur. Hoc etiam exercet contemptus temporalium. Nemo plane dignus Deo, qui opes non contempserit. Temporalia amata inquinant, inquinata autem anima Dei amore digna non est. Similiter & dilectio hoc operatur. Nemo enim se amari diffidat, qui iam amat libenter. Dei amor nostrum quem præuenit, subsequitur. Nam quomodo redamare pigebit, quos amauit nondum amantes.

Quæ sit differentia inter amorem, dilectionem, & caritatem, & de ipsarum distinctionibus. CAP. XIII.

DIfferentia est talis inter amorem, dilectionem, & caritatem, licet large loquendo æquiuocum sortiantur nomen. Amor nanq; proprie est naturæ, & dicitur amor quasi animorum vnio, quia acquietat appetitum in re amata. Dilectio autem est amor proximi, & dicitur dilectio quasi duo ligans. Sociat enim amatum cum amante in amore, vt mutuo se diligant. Caritas est amor in Deum. Hæc amicum determinat, & indicat omnibus cariorem. Vnde dicitur caritas quasi cara vnitas, vel carum Deo agens. Amor triplex est (scilicet) gratuitus, naturalis, & vitiosus. Amor gratuitus est laudabilis, quia habet principalem finem, bonum incommutabile, & virtus est. Hic diuiditur in amicitiam & concupiscentiam. Secundum amicitiam quis diligit Deum purissime non respiciens vtilitatem suam, sed bonitatem amati, hoc modo plus diligit homo Deum quàm seipsum. Secundum verò concupiscentiā diligit quis Deum, quia remunerationem in eo expectat. Amor naturalis nec laudabilis est, nec vituperabilis, & habet finem indigentiam vel vtilitatem propriam. Iste similiter diuiditur in amicitiam & concupiscentiam. Secundum amicitiam diligimus hoc amore nos, & nostri perfectionem, & nostri conseruationem. Atque ea magis, quæ magis sunt necessaria, vt caput, pro quo totum corpus exponimus. Hic communis est nobis & brutis. Secundum concupiscentiam verò diligimus Deum, quia necessitati nostræ vel subuenit vel subuenitur, quia hoc amore non diligitur res propter se, sed propter vsum eius, vnde hoc amore plus se diligit homo naturaliter, quàm Deum. Amor vitiosus vituperabilis est, quia peccatum est, & habet finem voluptatem, siue delectationem in creatura. Hic diuiditur in amicitiam, & concupiscentiam. Secundum amicitiam, diligimus hoc amore delectationem creaturæ propter se quamuis in nobis habeatur. Secundum concupiscentiam verò diligimus hoc amore voluptatem creaturæ propter nos. Item amor multipliciter diuiditur. Est etenim naturalis erga se, pius erga parentes, iucundus erga socios, iustus erga amicos, violentus erga inimicos, sanctus erga Deum. Circa dilectionem notandum, quod alia est dilectio affectus, & alia effectus, Dilectio affectus duplex est, quia alia est innocentiæ, alia beneficentiæ. Dilectione innocentiæ tenemur diligere inimicos, quia non debemus eis optare malum, inquantum malum, sed inquantum eis expediens vel reipublicæ. Affectus dilectionis beneficentiæ est duplex (scilicet) principalis, & secundarius. Affectus principalis est velle & optare inimicis bona spiritualia, sicut est gratia, & gloria, hoc modo tenemur diligere inimicos nostros. Affectus autem dilectionis secundarius est optare inimicis bona temporalia, hoc modo non tenemur semper diligere inimicos, quia non semper expedit eis habere bona temporalia. Eodem modo distinguendum est de dilectione effectus, qui est similiter innocentiæ, & beneficentiæ. Primo tenemur diligere omnes inimicos, quia non tenemur eis inferre mala, nisi ratione personæ, vel reipublicæ. Secundo modo distinguenda est dilectio beneficentiæ, quia si est

benefi

beneficium spirituale ad salutem necessarium, tunc tenemur illud inimicis impendere, sicut orare pro eis, non quidem in speciali, sed in generali. Ita (scilicet) vt non excludamus eos ab orationibus communibus. Si verò est beneficium temporale, ad hoc non tenemur, nisi in casu necessitatis. Notandum tamen esse inimicum dupliciter, scilicet personæ & ecclesiæ. Igitur personæ inimico benefacere perfectionis est, nisi inquantum illi vel alteri beneficium nociuũ esset, quia in tali casu beneficium subtrahere vtile est. Inimico ecclesiæ beneficium subtrahere perfectius est, & melius nisi inquantum per beneficium speratur reconciliandus ecclesiæ. De ipsa autem caritate hoc sentiendum est, quòd sit recta voluntas ab omnibus terrenis ac præsentibus prorsus auersa, iuncta Deo inseparabiliter & vnita, igne quodam Sancti Spiritus, à quo est, & ad quem refertur incensa, inquinamenti omnis extranea, corruptionis nescia, nullo vitio mutabilitatis obnoxia, super omnia quæ carnaliter diliguntur excelsa, affectionum omnium potissima, diuinæ contemplationis auida, in omnibus semper inuicta. Summa actionum bonarum, salus morum, finis cœlestium præceptorum, mors criminum, virtus pugnantium, palma victorum, sanctarum mentium arma, causa meritorum bonorum, præmium perfectorum, sine qua nullus Deo placuit, cum qua nullus vnquam peccare potuit, fructuosa in pœnitentibus, læta in proficientibus, gloriosa in perseuerantibus, victoriosa in martyribus, operosa omnino in omnibus fidelibus, ex qua, quicquid est boni operis, viuit.

Quibus exercitationibus proficiat caritas, & quæ sint perfectæ caritatis signa & operationes.

CAP. XIIII.

EX iis quæ sequuntur, ostẽditur, quomodo proficiat caritas, & quum perfecta fuerit, dicendũ est qualis sit, ne homo horũ ignarus decipiatur credẽs se perfectũ esse. Desiderium nanq; magnum proficiẽdi plurimum adiuuat hominem, vt ad caritatis perfectionem attingat. Magna enim pars profectus est velle proficere, nolléque progredi est regredi. Nemo perfectus est, qui perfectior esse non appetit, & in eo perfectiorem se quisq; probat, quo ad maiorem tendit perfectionem. Si nolumus redire, currẽdum est. Excitat quoq; hoc, vt homo à creaturis inferioribus ad creatorem amorem suum recolligat. Quod his verbis declarat sanctus Augustinus dicens. Ab vno tunc auersus in multis euanui. Exarsi enim aliquando satiari inferius in adolescentia, & syluescere me sensi variis & vmbrosis amoribus. Intendere doctrinæ multum proficere facit, sicut enim paruulus absq; sumptione cibi crescendo non proficit, sic anima sine doctrina deficere
Psal.106. potius quã proficere solet. Vnde dicitur Eccle. xxvii. Filia fatua in minoratione fiet. Et in Psal. Esurientes & sitientes anima eorum in ipsis defecit. Idem facit meditatio beneficiorum Dei, proximi, & creatura-
Psal.38. rum. In meditatione mea (ait Psalmista) exardescet ignis. Est & aliud, quod vehementer excitat ad profectum caritatis (scilicet) tentatio. Electorum nanque desideria deprimuntur aduersitate, vt proficiant, sicut ignis flatu premitur, vt crescat, & vnde quasi extingui creditur, inde roboratur, sic nimirum quum per tentionem humilitas in anima proficit, prospera est ipsa aduersitas, quæ mentem & caritate accendit, & ab elatione custodit. His etenim incrementis quũ ad perfectionem peruenerit anima, multitudinem pacis, claritatem luminis, & inexplebilem gustum, sensumque percipit caritatis, quæ caritas ex quatuor insinuat sui prius perfectionem, videlicet, ex sua rectitudine. Perfectus naq; Dei amor est rectus, efficiẽs & afficiẽs animã Deum propter seipsum diligere, & non propter temporalia. Perfecti enim ad hoc vtuntur mundo, vt perfruantur Deo, imperfecti verò e cõtrario, vt perfruantur hoc mundo vti volunt Deo. Ex sua strenuitate. Non enim solum rectus est perfectus amor, sed etiam strenuus. Nihil certe est, quod effrænato captus amore paueat. Plurimi est terroris hostibus perfectus amor, mentisque strenuitas, & nihil damnabilius est in homine perfecto & Christi milite, quàm formido, per quam perfectio virtutum destituitur, nutritur pusillanimitas, obrepit inertia, & ad immunditiæ actus animus occupatur. Ibant Apo- Act.
stoli milites strenuissimi, gaudentes à conspectu cõcilij, loquentes cum fiducia Verbum Dei, & nulla infidelium formidantes tormenta. Ex sui multitudine desiderij. Est enim perfectus amor desideriis plenus. Anima nanque amans perfecte ferturvotis, desideriis trahitur, ignorat siquidem iudicium, multoties ratione caret, nescit modum, nec aliud, quàm quem diligit, cogitare potest, non accipit de impossibilitate solatium, nec ex difficultate remedium, nec consideratione temperatur, nec pudore frænatur, nec rationi subiicitur. Magna plane est violentia caritatis ipsum Dei affectum attingens, & velut sagitta iecur perfecte se possidentis penetrans & transfigens, quòd senserat qui aiebat, Vulnerasti cor meum, & cætera. Et ex sui communicatione. Quanto enim quis magis attigerit ad perfectionem caritatis, tanto magis per compassionem proximi pro salute se deserit. Nam qui amare proximum negligit, profecto diligere Deum nescit, & tunc plenius in Dei dilectione proficimus, non in eius dilectionis gremio, proximi prius caritate lætamur. Amor Dei amorem proximi generat, & amorem proximi calefacit amor Dei. Tunc enim ad summam perfectionem caritas mirabiliter surgit, quum ad ima proximorum se misericorditer attrahit, & quo benignius descendit ad ima, eo perfectius recurrit ad summa. Quod paucis verbis notificat Dominus dicens. Maiorem hac dilectionem ne- Ioan.
mo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Alio quoque in loco quum quidam à Domino peteret, quod esset magnum mandatum in lege, re-
spondit. Diliges Dominum Deum tuum ex toto cor- Deut.6.
de tuo, & cætera. Secundum autem simile est huic. Matt.
Diliges proximum tuum sicut teipsum, confirmánsque sententiam ait. In his duobus mandatis tota lex pendet, & prophetæ. Quibus verbis perfectio colligitur caritatis, quæ comprehendit in se omnem legis & prophetarum perfectionem. Quoniam verò in præcedentibus capitulis de Dei dilectione compendiose tractatum est, nunc succincte pauca de proximi dilectione ponentur, vt luculenter eluceat huius perfectio virtutis, detúrque omnibus forma ascendendi ad perfectionem, & tunc demum ponetur huic tractatui de caritate finis, quæ est finis, & præsidentium perfectio.

Quibus exemplis atque documentis incitetur homo ad proximum diligendum.

CAP. XV.

MVltis rationibus & exemplis proximum amare incitamur, videlicet propter vtilitatem huius præcepti & leuitatem, de quo Dominus. Ioan.15. Hoc est præceptum meũ, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. O nimiam Dei clementiam, ô ineffabilem Dei benignitatem, præmium nobis pollicetur, si nos mutuò diligamus, & ea nobis præstemus inuicem, quibus inuicem indigemus. Et nos superbo & ingrato animo ei renitimur, cuius imperium beneficium est, & ab omnibus potest impleri, à paupere & à diuite, ab infirmo & à sano. Non est necesse oues aut boues emere, aut vltra mare nauigare, vt hoc impleatur præceptũ, Deu.30. de quo in Deuteronomio dicitur, Mandatum quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum est, sed iuxta te est in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illud. Incitat quoque ad amandum proximum fraternitas naturalis, quæ est inter omnes homines. Si putamus non esse proximos, nisi qui de eisdem parentibus nascuntur, Adam & Euam intendamus, & omnes fratres sumus. Propterea Deus voluit vnicum hominem primo formare, ex quo omnes procederent, vt tanquam fratres omnes se amarent. Non sic legitur factum esse in angelis vel in brutis, vnde dilectio est debitum naturale, quo vnus homo obligatus est alteri, à quo debito nullus absoluitur. Sola hæc dilectio est, quæ etiam reddita semper retinet debitorem. Accendit etiam ad amandum proximum spiritualis fraternitas. Omnes quidem fratres secundum quòd homines sumus, quanto magis secũdum quòd Christiani? Ad id quod Christiani sumus, vnus Pater est Deus, vna mater ecclesia. Hæc fraternitas tanto est melior fraternitate naturali, quanto Matt.23. meliorem patrem habet Deum, de quo Dominus. Et patrem nolite vobis vocare super terram, vnus est enim pater vester, qui in cœlis est. Nam hæc est vera, indirupta & spiritualis fraternitas, quæ gemina amicorum perfectione ac virtute concrescit; cuius fœdus nec desideriorum varietas, nec contentiosa diuidere potest contrarietas voluntatum. Si autem amãdi sunt naturaliter fratres qui diuidẽdo hæreditatem portionem vniuscuiusq; minorem faciunt, quantum amandi sunt, qui portionem augent? Quanto enim plures erunt electi, tanto amplius gaudebunt. Plus etenim gaudebit vnus electorum de gloria animæ alterius, quã de gloria proprij corporis. Amor quoq; quem Dominus Iesus habet ad homines, ad amandũ Apoc.1. proximum nos hortatur, de quo dicitur. Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Noli, ô homo tantum vilipendere amorem, tuúmq; contemnere fratrem. Propterea Dominus Iesus dominationi mortis se tradidit, vt ipsum à iugo diabolicæ dominationis erueret, suscepit mortis seruiturẽ, vt illi tribueret vitæ æternæ libertatẽ. Non ergo despiciendus est, quem tam carum Dominus habuit. Solicitudo quoque angelicæ custodiæ nos prouocat ad Matt.18. amandum proximum. De ipsa Dominus dixit. Videte, ne contemnatis vnum de pusillis istis, dico autem vobis, quia angeli eorum in cœ. s. v. f. patris mei, &c. Adest enim vnicuiq; nostrum etiam minimo angelus bonus. Angelus Domini, qui regat, qui moneat, qui gubernet, qui pro actibus nostris corrigendis, & miserationibus exposcendis quotidie videat faciem Patris, qui in cœlis est. Non ergo est ab homine despiciendus homo, qui adeò angelo carus est. Dulcedo quoque fraternæ dilectionis, quæ pacem in cor maximum diligentis diffundit, fortiter prouehit ad proximum diligendum. In tribus (ait Ecclesiast. xxv.) bene placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus, concordia fratrum, amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentientes. Tale nanque est bonum pacis, quod ex fraterna oritur caritate, vt in rebus creatis nihil gratiosius soleat audiri, nihil delectabilius concupisci, & nihil vtilius possideri. Spiritus enim humanus nunquam viuificat membra, nisi fuerint vnita, sic Spiritus Sanctus nunquam viuificat ecclesiæ membra, nisi fuerint in pace fraternæ dilectionis vnita. Hoc etiam prouocat ad proximum diligendum, quia omnes sumus membra vnius corporis. De hoc Apostolus. 1.Co.10. Multi vnum corpus sumus in Christo. Singuli autem alter alterius membra. Emolumenta præterea, quæ ex mutua dilectione proueniunt, plurimum accendunt cor ad amandum proximum, quæ sunt quinque. Primum est victoria, quæ ex ipsa oritur. De hac dicit Eccle. IIII. Melius est duo esse simul quàm vnum, habent enim emolumentum societatis suæ. Si quis præualuerit cõtra vnum, duo resistunt illi. Omnis nanq; pugna vnanimiter aggressa parit victoriam. Secundum est bonorum abundantia. Quod enim deest homini in se, habet in amico. Fraterna autem dilectio & amicitia adiutrix à natura data est, non vitiorum comes, vt quoniam solitaria non potest virtus ad bonorũ abũdantiam peruenire, coniuncta alteri perueniat. Plurimam in se continet hæc bonorum abundantiam, nullo enim loco excluditur, nũquam intempestiua, nunquam molesta est. Nam & secundas res splendidiores facit, & aduersas patiens, communicansque leuiores. Tertium est impetratio eius, quod in oratione petitur, vnde Dominus, Matt.18. Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcunq; petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis est. Quartum est mutua exhortatio. De hoc Eccle. IIII. Vnus enim quomodo calefiet? Non equidem potest quisquam bene degere, qui se tantum diligit, qui se tantum intuetur. Alteri viuas oportet, si vis tibi viuere. Hæc societas diligenter & sanctè obseruata, quæ nos homines hominibus miscet, mutuam parit exhortationẽ, & indicat aliquid esse, commune ius generis humani. Quintum est consolatio, quæ ex ipsa trahitur. Sicut enim vnguento & variis odoribus delectatur caro, ita bonis amici consiliis, & fraterna dilectione anima dulcoratur. Quoniam verò res humanæ fragiles sunt, & caducæ, semper acquirendi sunt quos diligamus, & à quibus diligamur. Caritate enim beneuolentiáque sublata omnis est è vita sublata iucunditas.

Quæ sint illa, quæ reddunt hominem amabilem proximo suo.

CAP. XVI.

QVamuis appetendum sit ab vnoquoque & amare & amari, magis tamen desiderandum est amare, quàm amari. Act.20. Beatius vtiq; est dare, quàm accipere. Qui enim amari non

non amare desiderant, ij ignem esse volunt in domo proximi sui, & in domo propriæ conscientiæ frigore perire cupiunt. Quoniam verò laudabiliter amari debet concupiscere quilibet, nunc dicetur, quæ sint, quæ reddant hominẽ proximo suo amabilem. Et pri-
Eccl.20. mò modestia in sermone. Vir etenim sapiens in verbis amabilem se facit, gratiæ autem fatuorum effundentur. Principium amicitiæ est bene loqui, & grande exordium inimicitiarum est maledicere, & contumeliosè iniuriari. Obiurget amicus amicum non iactantiæ studio, sed affectu caritatis, nec admonitio aspera sit, sed dulcis, non sit contumeliosa, sed pietate plena. Amabilem quoque reddit virtus. Est enim insitum bonis, vt vnusquisque virtutes suas in aliis amet. Econtrariò, Oderunt hilarem tristes, tristémque iocosi. Nihil quippe est virtute amabilius, nihil quod magis alliciat ad diligendum. Tanta est vis probitatis, vt eam vel in eis quos nunquam vidimus, vel quod maius est, in hoste diligamus. Dissimilitudo verò morum, distantia vitæ, & ingenio contraria dissoluunt amicitiam. Plurimum etiam amabilem facit mansuetudo. De hac Ecclesiast. III. dicitur, Fili in mansuetudine opera tua perfice, & super gloriam hominum diligeris. Qui enim mansuetus est in omnibus motibus suis, nihil facit quod cuiusquam offendat affectũ, sed quod suam deceat sanctitatem. Mansuetudo enim est suauitas malo cedens, subesse sciens, superiori non resistens, & bonis consentiens. Pia quærit, honorat sancta, non reprehendit, non resistit, propter quod suum dilectum exhibet possessorem. Ad idem valent
Rom.12. obsequia & beneficia, vnde Apostolus, Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius, id est, cor eius accendes ad te amandum. Quem etenim delectat amari, ab amore rerum mutabilium liber esse appetat, eáque libenter eroget. Ex largitione nanque hac multorum acquirit affectum, & ardentium criminum globos beneuolentiæ suæ fonte refrigerat, ac etiam in riuo largitatis obruit inediam proximorũ. Postremò valde amabilem reddit amor. Nulla enim maior est ad amorem inuitatio, quàm præuenire amando. Nimísque durus est animus, qui dilectionem si nolebat impendere, nolit rependere. Si verò quæris quomodo amicos plurimos facturus tibi sis, ego demonstrabo amatorium sine medicamento, sine herba, sine veneficij carmine: Si vis amari, ama, & vt ameris, amabilis esto.

Quomodo & quibus exemplis proximum amare debeamus. CAP. VII.

QVomodo proximum amare debeamus, tripliciter docemur à scriptura. Dominus nanq; Iesus exemplo suo recto præbet nobis exemplum, quomodo proximum amemus, dicẽs, Hoc est præceptũ
Ioan.15. meũ, vt diligatis inuicẽ, sicut dilexi vos. Amor enim
1.Ioã.2. ipsius, quo nos dilexit, gratuitus fuit. In hoc est caritas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniã ipse
Ibid.4. prior dilexit nos. Si autẽ Deus dilexit nos, & nos de-
Matth.5. bemus alterutrum diligere gratis. Ideo Dominus. Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne hoc & Ethnici faciunt? Fuit etiam Christi amor rectus, videlicet, non propter eius, sed propter nostram vtilitatem. Sic & nos debemus diligere. Amicus enim qui vtilitatis causa assumptus est, tandiu placebit, quandiu vtilis fuerit. Sed non sunt fideles & recti in amicitia, quos munus, aut priuata vtilitas copulat. Dilectio enim quæ munere glutinatur, eo suspenso dissoluitur. Et qui prosperitatibus alicuius inducti eius amicitiam secuti sunt, ij fortunam secuti perseuerant in prosperis, si verò delapsa fuerit, subtrahuntur omnes. Cùm enim recesserit ea res quæ fuit amicitiæ causa, nihil superest, quare possint in amicitia teneri. Quos enim felicitas fecit amicos, infortunium inimicos faciet. Amauit etiam nos Christus amore discreto. Amor discretus talis esse debet, quod personas amet, & vitia persequatur. Christus enim propter nos in carne de virgine natus, & conuersatus, contagio culpæ inquinatus non est, & tamen vltione culpæ depressus est. Commissa propria non habuit, & tamen pœnam carnalium ex caritate sine culpa suscepit. Aequè & nos ita proximos diligamus; vt ipsorum facinora solicitè odiamus. Nulla est, ô homo, peccati excusatio, si amici causa peccaueris. Nam cùm conciliatrix amicitiæ virtutis opinio fuerit, difficile est amicitiam manere, si virtute defeceris. Hæc enim lex in fraterna caritate sanciatur, vt nec rogemus res turpes, nec rogati faciamus. Fuit similiter amor Christi vehemens. In hoc ipsius caritatem cognouimus vehementem, quoniam ipse pro nobis animam suam posuit. Cuius imitatione & nos pro fratribus debemus animam ponere. Vehemens nanque dilectio fratris remedia fert aduersis, eius compatitur incommodis, hæc amici onera, quasi iniuncta humero portat, nec patientius propriam iniuriam sustinet, quàm amici. Amor quoque Christi fuit fructuosus, vt apparet in donis nobis ab ipso & per ipsum collatis. Sed & nos amemus fratres. De hoc dicitur 1. Ioannis III. Filioli diligamus non verbo, nec lingua, sed opere & veritate. Sunt etiam verba vtilia caritati. Propterea dilectio nostra erga fratrem semper exhibenda est veneratione sermonis, & ministerio largitatis. Hæc dilectio fraterna & fructuosa est, quæ fratrem veneratur deuotum, corripit dissolutum, quæ præsenti obsequitur, absentem non rodit, sano applaudit, infirmum non deserit, pacatum non prouocat, iratum vt maiorem metuit. Fuit etiam Domini Iesu amor perseuerans, de quo dicitur. Quum dilexisset suos, qui erant in mun- Ioan.
do, in finem dilexit eos. Sic & nos perseueranter proximum amare debemus, ij autem non diligunt perseueranter, qui diligunt felicitatem non hominem. Nam cùm quis in prosperitate positus diligitur, incertum valde est, vtrum prosperitas an persona ametur. Amisio felicitatis vim interrogat amoris. Et qui ex aduersitate proximum despicit, apertè conuincitur, quòd hunc non amauit. Non agnoscitur in bonis amicus. Aspera enim fortuna certos sodalium vultus ambiguósque discernit. Verus enim amator vsque ad mortem perseuerabit, nec tædio affectus, nec labore fatigatus. Imitabitur Dominum suum, qui pro suis certauit in stadio caritatis, pro quibus etiam mori dignatus est gaudenter. Secundo modo docemur in scriptura proximum tanquam nos ipsos diligere, iuxta illud Domini mandatum, Diliges proximum Deute.
tuum sicut teipsum. Quod dupliciter potest intelligi. Primò vt illum diligas ad gratiam, & gloriam in futuro, vel in quem teipsum diligis, id est in Deum, illum diligas. Quisquis enim rectè diligit proximũ, hoc

hoc cum illo debet agere: vt etiam ipſe toto corde & Matt. 7. tota anima diligat Deum. Alio modo intelligitur, vt hoc facias proximo, quod tibi vis fieri: quod autem tibi non vis fieri, ei non facias. Duo nanque ſunt erga proximi dilectionem ſeruanda, vt beneficij impenſione foueatur, & nulla malitia lædatur. Notandum autem eſt, quòd nequaquam proximum rectè poteſt diligere, qui prius deum veraciter non diligit. Amore enim Dei firmata debet eſſe dilectio proximi. Nemo quippe poteſt fideliter amicus hominis eſſe, niſi prius ipſe ſit veritatis. Ideo inter quos non eſt diuinarum rerum cõſenſio, nec humanarum plena eſſe poterit. Neceſſe enim eſt, vt aliter quàm oportet, humana exiſtimet, qui diuina contemnit. Nec hominem rectè diligere nouit: quiſquis eum rectè non diligit, qui hominem fecit. Illud etiam ſciendum eſt, quod qui ſe non nouit diligere, vtique nec proximũ. Valdéque timendum eſt, ne ipſum decipiat, ſicut & ſe. Si te interrogem ait quis, vtrum diligas te, reſpondes quod diligis. Quis enim ſe odit? Audi Pſal. Pſal. 10. Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Quomodo volebas tibi committi proximum, vt diligeres eum tanquam te, ô homo, qui perdis te? Si enim tuipſe te diligis, vt perdas te: ſic profectò perditurus es eum, quem diligis ſicut te. Nolo autem, vt hoc modo quẽquam diligas, vel ſolus peri, aut corrige dilectionẽ: aut reſpue tuam caritatem. Solerter & hoc quoque in hac dominica præceptione conſiderandum eſt: Deut. 6. quod non dixit, Diligas proximum tuum plus quàm teipſum, ſed ſicut teipſum. Videtur enim plus quàm ſeipſum proximum velle diligere: qui curationi propriæ non ſufficiens, curam aliorum cupit aſſumere. Quare tu homo, quiſquis talis es: cui firma ſatis propria ſalus nõdum eſt, cui caritas adhuc aut nulla eſt, aut adeò tenera, atque arundinea, quod omni ſtatui cedat, omni credat ſpiritui, omni circunferatur doctrinæ vento, cui tanta eſt caritas, vt vltra mãdatum quidem diligas proximum plus quàm teipſum: & rurſum tantilla, vt contra mandatum fauore liqueſcat, pauore deficiat, perturbetur triſtitia, auaritia trahatur, pertrahatur ambitione, ſuſpicionibus inquietetur, conuitiis exagitetur, curis euiſceretur, honoribus tumeat, liuore tabeſcat. Tu inquam in propriis teipſum ſentiens minus idoneum ad correctionem, qua nunc dementia, quæſo, aliena curare, aut ambis, aut acquieſcis? Audi quid de hac tanta & tam Eccle. 7. vigili caritate dicat ſcriptura. Noli, inquit, eſſe nimium iuſtus. Et dominus. Quid prodeſt homini, ſi mundum vniuerſum lucretur, animæ verò ſuę detrimentum patiatur? Sufficit qui eiuſmodi eſt, ſi proximum ſicut ſeipſum diligat, ne tumore ſe conterat, ne proximum iuuando ſe deſerat, ne alios erigens cadat. Tertio modo docemur in ſcriptura proximum ſicut noſipſos diligere exemplo amoris membrorum corporis humani. Primò in hoc, quod vnum membrum non inuidet alij membro: licet non habeat idem officium. Non omnia nanque eundem actum habent membra: nec tamen ſibi inuicem inuident: ſic nec debet aliquis inuidere proximo ſuo habẽti gratiam, quam ipſe nõ habet. Inuidia diabolicum vitium eſt: & habet matrem ſuam, ſcilicet ſuperbiam. Suffoca matrem, & nõ erit filia. In hoc etiam docemur, quod vnum membrum non ſibi appropriat aliquod officium, ſed omnibus illud communicat gratis: ſic & nos. Nam multi vnum corpus ſumus in Chriſto: ſinguli autem alter alterius membra. Rom. 12. Similiter cùm vnum membrum ab alio læditur, non ſe vindicat, ſic debet eſſe inter fideles, ſicut ſcriptum eſt, Nulli malum pro malo reddentes. Item ſicut membra infirmiora abundãtius honorantur: ſic & nos non debemus deſpicere eos, qui infirmi videntur: prout dicitur, honore inuicem prçuenientes. Ibid. Non enim eſt fraternus amor, niſi ſe mutuis præueniat obſequiis. 1. Cor. 6. Rom. 12. Inſtruimur quoque in hoc, quod ſi quid patitur vnum membrum, compatiũtur omnia membra, ſiue ſi glorietur vnum membrum, congaudent cætera membra. 1. Cor. 6. Sic fideles debent gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Datur inſuper exemplum illud, quia vnum membrum reputat ſibi fieri, quod fit alteri, ſiue bonum, ſiue malum: ſic nos quod aliis irrogatur, nobis agi exiſtimare debemus. Vnde ipſe dominus Ieſus Eccleſiæ caput dicit: Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Mat. 25. Alio quoque modo docemur, quia ſicut vnum membrum læſioni ſe exponit pro alio: ſic & nos agere debemus imitãtes dominum Ieſum qui paſsioni ſe expoſuit: ictum quem genus humanum meruerat, ſuper ſe ſuſcipiens. Eodem modo prouocamur, quum videmus quod cibum, quẽ os recipit, aliis membris communicat: ita & fideles facere debent: vnde Apoſtolus ait, Siue exhortamur pro veſtra exhortatione & ſalute, ſiue cõſolamur pro veſtra conſolatione & ſalute. 2. Cor. 1. Iſto ſimiliter exemplo accendimur: quia videmus vnum membrum timere ab aliis ſeparari: ſic nihil debet tam formidare Chriſtianus, quàm ſeparari à Chriſti corpore: ex quibus patet modus dilectionis, quam erga proximum habere debemus. Magna etenim virtus proficiendi in Deum eſt hæc caritas mutua, quæ data eſt diuitibus pro gloria, pauperibus pro cẽſu, exulibus pro patria, imbecillibus pro virtute, infirmis pro medicina, pro vita mortuis. Eſt enim eius ſuauiſsimus fomes, affectuoſa ſynceritas, & mutua obſequia, rerum honeſtarum crebra collatio, parilitas voluntatum, iugis & inuiolabilis fides. Vera nanque dilectio tantum inter bonos oriri ſolet: inter meliores proficere, inter optimos verò ad perfectionem duci. Cuius perfectionem aperuit dominus, dicens: Maiorem caritatem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Ioan. 15. Hæc eſt victoria, hic terminus caritatis ſanctæ, quæ in fructibus ligni vitæ quartum ſortitur gradum: & eſt brauiũ conſummatæ iuſtitiæ, & perfectionis præſidentium, qui non debẽt formidare pro grege animam ponere. Ad quam perfectionem vere inconcuſſéque tunc perueniunt, quum prius per continentiæ virtutem omnibus ſe abdicauere voluptatibus: ne honoribus vel libertate irretiti, non quæ domini ſunt, ſed quæ ſua quærant, & efficiantur in ſui contumeliã etiam ſubditis inferiores: qui debent eos, ſicut dignitate, ita & virtutibus præcellere: & quoniam hæc ſola virtus eis non ſufficit ad perfectionem: adhibenda eſt huic prudentiæ virtus, quæ ordinate ſubditorum omnium diſponẽs ſtudia ad Dei gloriam, eorúmque profectum, & ipſe præſidens Deo gratiſsimus efficiatur: iuxta illud: Si ſeparaueris precioſum à vili, vt os meum eris, hominibúſque commendabilis, ſicut ſcriptum eſt. Gloria patris eſt filius ſapiens. Prou 17. Cũ tamen prudentiæ iungenda eſt iuſtitia, quæ conſtanter tribuat vnicuiq; quod ſuũ eſt: ne inordinata diſſoluatur

affectione, aut vltra metas iustitię, ne abstrahatur furore: quod dimicandi genus preciosissimum est. Fiat autem totum hoc non elatione humanæ æstimationis, vel delectatione virtutis, sed caritate, sed amore Dei, sed desiderio ipsi placendi. Et siue intus per dilectionem Dei ardeat, siue in proximorum se commodis occupet foris: omnem suæ intetionis affectionisque conatum dirigat ad gloriam Dei; & proximi salutem. In quibus duobus consummatur, tantóq; perfectior erit, quanto pro gloria creatoris fuerit inflammatus amplius: & de proximorum salute extiterit sitibundus. Beati & perfecti, qui hanc caritatis iustitiam esuriunt in hac vita: quoniam saturabuntur, quum deducti fuerint in cœlestem Hierusalem post hanc peregrinationem: vbi laudabunt Deum in secula seculorum.

DE VIRTVTE PATIENTIAE,

& primo quare hæc virtus sit homini necessaria: & de ipsius diffinitionibus: quæ virtus in ordine ligni vitæ fructuū, quintum habet locū.

CAP. I.

Psal. 65. Transiuimus per ignem & aquam: & eduxisti nos in refrigerium. Hanc sententiam omnibus proferre conuenit, qui post sudores certaminaque tētationum, meruerunt suorum præmia, id est quietem, internæ pacis possidere laborum. Non enim dantur præmia absque exercitio: neque bonum spiritualis delectationis, sine fatigatione impugnationum. Vnde necesse est, vt se præparet ad certamen: quisquis pacis suauitatem degustare desiderat. Magnum etenim pacis est bonum. Est nanque pax securitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, vinculum amoris cōsortium caritatis. Hæc simulationes tollit, bella compescit, iras cōprimit, superbos calcat, humiles amat, discordes sedat, inimicos concordat, cunctis est placida: nescit extolli, nescit inflari: hanc qui accipit, teneat: qui perdidit, exquirat: quoniam qui in ea non erit, à Deo alienus efficitur. Nec ad hæreditatem domini poterit peruenire: qui bonum pacis non studuerit possidere. Ad pacē nanq; per patientiam peruenitur: tantóque magis pace fruetur homo, quanto erit patientior. Finis patientiæ pax est. Prius enim collocandum est fundamētum patientiæ, vt securius postea fabricetur altitudo pacis. In hoc nanque fundamento ædificando fortitudine opus est, non corporis, sed animi. Peregrinanti etenim homini in hac valle miseriæ, multa occurrunt aduersa: aliqua ex innata infirmitate, aliqua ex inolita cōsuetudine, quædam ex iustitia diuina, nonnulla verò ex malorum hominum malignitate. Sunt & alia grauiora certamina, quibus fatigatur homo continuè ex diabolica suggestione & operatione: quæ tanto plus affligunt, quanto occultius spiritus premunt. Ex quibus quædam sunt aspera, quia proueniunt ex insueto labore in principio virtuosæ conuersationis. Per hos enim labores, argumenta componit tentationum callidus inimicus, aliqua sunt vana, quæ de spiritualibus prosperitatibus oriuntur: ipso nihilominus hoste instigante, quædam sunt dubia, quando homo ambigit, quid certū de aliqua re tenere debeat, ex quo segnior ad bonum efficitur, & pronior ad malū: quia vtriusque ignorat veritatem. Hac enim decipula irretiuit primum hominem, illusitque ipsius posteritatem. Sunt nonnulla fraudulenta, videlicet quando ipse Satanas transfigurat se in angelum lucis sub specie virtutum inducens ad vitium. 2.C Suadet enim honestatem, vt inducat superbiam: hortatur ad iustitiam, vt trahat ad crudelitatem, & huiusmodi. Contra quas machinationes quis poterit sine patientia dimicare? Aequalis periculi est accedere sine armis ad bellum, & absque patientia ad spiritualem subiectionis, obedientiæque properare conflictum. Ille corpus, iste tempus, animamque amittit. Et quoniam omnibus necessaria est patientia, peramplius tamen iis, qui in stadio obedientię militare decreuerunt: ipsis nanque & crebrior pugna inest, & violentior. Habet enim intus impetum voluntatis propriæ, ignémque concupiscentiarum & phantasmatum: foris verò improperia præsidentis, diuersos mores, aspera verba, exercitiaque non pauca, fratrum etiam contradictiones more inundantium aquarum impingentes sui habitationem: contra quæ procedere debet miles Christi munitus virtute patientiæ, ne verecundè succumbat. Est enim patientiæ virtus contumeliarum & omnis aduersitatis impetus ęquanimiter portans: vel est aliena mala æquanimiter perpeti, & cōtra eum qui irrogat, nullo animi dolore moueri. Aut patientia est honestatis aut vtilitatis causa, rerum arduarum & terribilium volūtaria & diuturna perpessio. Ex quibus patet, quòd patientiæ actus est recipere passionē: ita quòd animus nec succumbat, neque vindictam appetat inferentis. Quod totum debet non ignorare progrediens ad certamen subiectionis. Quę enim feriunt præmeditata aduersa, minus lædunt: si tamen illis patientia opponatur, quæ quanto perfectior est, tanto Dei homo redditur securior, & ad perfectionem capessendam habilior & iucundior, de qua in ipso pugnę primordio se muniat, si in breui ad triumphum peruenire desiderat, iuxta sententiam Pauli dicentis: Per patientiam spem habeamus, & curramus ad propositum nobis certamen. Rom.

De excellentia & effectibus patientiæ.

CAP. II.

Sicut aquam denegare sitienti crudele est, ita & huius virtutis patientiæ preconia silentio tegere malum est: quia in illo subtrahitur alimentum corpori & in hoc via clauditur, qua spiritus ad cœlum deducitur. Ideo omnibus dicendum est, quod cunctis profuturum est. Per patientiam nanque homo vincit persecutores, ipsos diligendo. Nam patientiæ virtus est coram hominibus persecutores tolerare: sed corā Deo est ipsos diligere, quia hoc solum Deus patientiæ sacrificium accipit, quod ante oculos eius in altari boni operis per dilectionem persecutorum homo incendit. Tunc enim est quisque verè patiens, quando ipsum amat, quem persecutorem patitur. Nam tolerasse & odisse non est virtus patientiæ, sed velamen furoris. Vincit etiā dæmones. Vnde beatus Iob, quot voces patientiæ in laudem Dei percussus reddidit, quasi tot in aduersarij pectus iacula intorsit, & acriora valde, quàm sustinuit, inflixit. Vincit quoque seipsum, quod genus vincendi rarissimum & nobilissimum

Prou.16. simũ est. Melior est (inquit scriptura) vir patiens viro forti, & qui dominatur animæ suæ, expugnatore vrbium. Innumerabiles sunt, qui populos, qui vrbes in potestate habuerunt, paucissimi qui se. In primo congressu patientia triumphat, in hoc quòd familiaris ei efficitur inimicus. In secundo similiter: quia contemnendo insidias diaboli, ex ipsis fit promptior. In tertio verò non minus triumphat. Qui enim perfectè se vincit, ad omnia fortis erit. Per hanc quoque gloriosi efficiuntur patientes. Ipsorum enim strenuitas cõprobatur. Vir etenim Dei non debet molestè ferre, quoties in certamine passionum fortitudo mentis illius exercetur, sicut virum fortem nõ decet indignari: quoties bellicus increpuerit tumultus. Illud enim est magnificum & strenuum, si subiectus quis contumeliis iudicia Dei laudet, si vexatus ægritudine iudicia Dei deprecetur, si inopia depressus nihilominus iustitiam Dei laudet. Assimilatur etiam Christo patiens, quod est gloriosissimum. Sicut enim gloriosum est militi deferre arma regis, sic est & Christiano portare stigmata Christi. Quanta est gloria sponsæ, assimilari sponso? Nihil gloriosius reputat, quàm Christi portare opprobrium. Ipsa ædificat coronam æternam. Patienti enim seruiunt æstas & hyems, & omnia aduersa mundi, sterilitas agrorum implet eius horrea: fures & latrones, & omnia hominibus contraria mundi seruiunt ei. Ignis domos aliorum exurens ædificat patienti domum in cœlis. Tanto etenim spes in Deum validior surgit, quanto quis pro illo grauiora pertulerit: quia nequaquam hic retributionis gaudium de æternitate colligitur: quod non prius pia tribulatione seminatur. Patientia hominem ditat. Patiens sapienter agit, vt debita sua soluat. Nihil enim de suo in soluendo expendit: sed facit vt hostes sui pro se soluant. Illatas nanque ab eis iniurias sustinens ditatur abundè. Et tunc bene irrogata conuitia tolerat, cùm in secreto mentis: quanta sit ipsorum remuneratio, intuetur. Leue quippe videtur, quod iniuria percutitur, cùm in arcano pectoris conspicit, quod peius est quod meruit. Sicque fit, vt contumeliis magis gratia, quàm ira debeatur: cum earum interuentu Deo iudice & pœna grauior declinari posse confidatur: & ingentes thesauri in conscientia per patientiam recondantur. Est enim patientia velut aurum, quod in igne tribulationis depuratur. Sicut enim sub vno igne aurum rutilat, palea fumat: ita vna eadémque tribulatio irruens bonos probat, purificat, & elucidat: malos autem damnat, vastat & exterminat. Et vnde in eadem afflictione mali Deum detestantur & blasphemant: inde boni purgantur, & Deum laudant. Nihil etiam sic iram Dei & proximi mitigat, sicut hæc. Intelligat homo medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non ad pœnam. Sub medicamẽto positum vrens, secans, & alligans clamantem non audit medicus ad voluntatem, sed audit ad salutem. Proinde vapulem sane, vt malè operans, si mihi flagella in meritum computantur. Miserebitur Deus flagellato: qui in me non inuenit, quod remuneret. Ista hominem martyrem facit. Sine ferro & flamma martyres esse possumus, si patientiam veraciter in mente seruamus. Nam signis & miraculis maiorem esse patientiam non dubitemus. Non mediocris animi est patientia, quæ insuperabilem facit hominem: virtutum omnium ornamenta defendit, iustitiam custodit, & inexpugnabili prælio aduersus omnia vitia decertat. Inuicta ad labores, fortis ad pericula: ita vt nec ipsam timeat mortem. Omnia vincit aduersa: non colluctando, sed sufferendo: non murmurando, sed gratias agendo. Ipsa est quæ fecem totius voluptatis abstergit: ipsa est quæ limpidissimas animas Deo reddit. Est etiam efficax ad promerendum cœlorum regnum. Donis nanque suis Deus flagella permiscet, vt omne quod nos in hoc seculo delectabat, amarescat: & illud incendium surgat in animo: quod nos semper ad cœleste desiderium inquietet, & excitet: atque, vt ita dicam, delectabiliter mordeat, suauiter cruciet, & humiliter cõtristet. Exhibeamus ergo nos 2.Cor.6.
sicut Dei ministros in multa patientia diffundentes odorem ipsius circunquaq; aduersa tolerando. Sicut enim aromata odorem suum, quum incendũtur, expandunt: ita & in nobis omne quod virtutibus redolet: in tribulatione per patientiam innotescat.

Quantæ sint vtilitatis tribulationes: quæ sunt via ad adipiscendam patientiam. CAP. III.

QVemadmodum in corporibus reparat sanitatem medicina: ita in animabus patientiam tribulatio generat. Quare nũc consequenter, quantæ sint vtilitatis ipsæ tribulationes, disserendum est. Nam primò tribulatio illuminat. Vnde dicitur Tren. III. Ego vir vidẽs paupertatem meam in virga indignationis eius. Oculos enim quos culpa claudit, pœna aperit: quod in Tobiæ illuminatione figuratum est. Posito nanque super oculos eius felle vidit lumen. Ipsa emollit cor. Nam sicut cera igni apposita emollitur: & veterem imaginem deponens, nouam recipit: ita corda ad ignem tribulationis apposita emolliuntur, deponũt pristina vitia, & se reformant in nouum hominem. Et quoniam difficile est cor malitia induratum ad formam disciplinæ, & speciem honestatis incuruare: sic ei necessarium est, vt tribulationibus reformetur, sicut expedit, vt dura materia, cùm facilè ad formam non flectitur, ei acrioris flammæ incendium, & mallei grauioris tunsio adhibeatur. Hæc hominem roborat. Sanctorum enim mẽtes æternitatis præmia præstolantes, vires in aduersitatibus sumunt: quia crescente pugna gloriosiorem sibi non ambigunt imminere victoriam. Nam dum eorũ desideria premuntur aduersitate, proficiunt. Sicut ignis flatu premitur, vt crescat: & vnde quasi extingui creditur, inde roboratur. Ipsa vincula amoris dirumpit: quibus aliquis ligatus est mundo. Dirupisti, ait Dauid, vincula mea. Psal.115.
Electis enim suis ad se pergentibus dominus huius mundi iter asperum facit: ne dum quisque vitæ præsentis requie, quasi viæ amœnitate pascitur: magis eum diu pergere, quàm citius peruenire delectet, & dum oblectatur in via, obliuiscatur eorum, quæ sunt in patria. Ipse etenim mundus dum tot amaritudinibus cruciat, dum calamitates ingeminat: quid aliud nisi vt non ametur, clamat. Similiter etiam tribulatio hominem probat: vnde scriptura dicit, Vasa Eccl.27.
figuli fornax probat, & homines iustos tentatio tribulationis. Ideo nemo vires suas in pace cognoscit. Si bella desint, virtutum experimenta non prodeunt. Improuibus nempe est, qui se fortem in pace gloriatur. Nullus enim quantum profecit, nisi inter aduersa cognoscit. Idcirco aduersitas, quæ bonis viris

adiicitur, probatio virtutis est, non indicium reprobationis. Quis enim nesciat quàm prosperum fuit, 2.Cor.11 quòd beatus Paulus prædicaturus ad Italiam pergebat: & tamen veniens naufragium pertulit: Ioan.15. sed nauis cordis in maris fluctibus integra stetit. Hæc hominẽ purgat. Ideo dominus omnem palmitem, qui fert fructum purgabit, vt fructum plus afferat. Omnipotens enim deus electorum suorum aduersarios temporaliter permittit excrescere, vt per malorum sæuitiam expurgetur vita bonorum. Nunquam quippe dominus aduersus bonos permitteret malos sæuire, nisi etiam quantum proficerent, videret. Nam dum iniusti iniurias inferunt, iusti purgantur: & vtilitati innocẽtium militat vita prauorum: dum hos & premendo humiliat, & humiliando semper ad melius format. Quod flagellũ grano, quod lima ferro, quod fornax auro: hoc agit tribulatio homini iusto. Quibusdam tamen in malitia sua inter flagella perdurãtibus potest dici illud Hieremiæ VI. Frustra conflauit conflator. Malitiæ eorum non sunt consumptæ, argentum reprobum vocate eos: quia dominus proiecit illos. Item tribulatio conseruat. Electum enim suum tunc magis diuina gratia erudiendo custodit, cùm quasi percutiendo deserit: & quò durius ex dispensatione flagellat: eò amplius ex pietate conseruat (si tamen eã sponte suscipiat.) Altissimus enim ipsam contulit pro medicina: & vir sapiens non abhorret eã, quia cessare facit peccata multa. Et quis nesciat, quod melius est affligi dolore tribulationum, quàm ardore vitiorum. Et tamen cùm corripimur à domino, donum ipsius considerare negligimus, & de tribu-
Heb.12. latione murmuramus. Hæc est signum diuini amoris. Quem Deus diligit, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Ideo si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes: ergo adulteri, & non filij estis. Nam electi timentes vltionem, quæ seruatur in finem, feriri paterna correptione desiderant, & dolorem vulneris præcipue caritatis signum putant. Nisi enim Deus electis suis hæreditatem dare disponeret, erudire eos per tribulationes non curaret. Non ergo conquerendum est de verbere, dum scitur quæ remaneant præmia in æternitate. Successus enim continuus temporalium certum est futuræ calamitatis indicium. Iniustúsque ad æternam mortem currens effrænatis voluptatibus vtitur: quia & vituli qui mactãdi sunt, in liberis pascuis relinquuntur. Econtrario iustus à delectatione transitoriæ iucunditatis restringitur: quia nimirum, qui ad laboris vsum deputatus est, sub iugo detinetur. Cui enim licentia delinquendi eripitur, multum à Deo diligitur. Nihil enim infelicius est felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impietas & mala voluntas, hostísque interior roboratur. Hanc sententiam confirmat Augustinus, dicens, Tu semper aderas misericorditer sæuiens amarissimis successibus, aspergens omnes illicitas iucunditates meas, vt in te quærerem sine offensione iucundari. Patiebar enim cupiditatibus meis amarissimas difficultates: te tanto magis propitio: quanto minus sinebas mihi dulcescere, quod
3.Reg.6. non eras. Ipsa quoque tribulatio à morte æterna liberat. Ideo enim omnipotens Deus quos diligit, temporaliter punit: vt æternæ mortis ardores pœna redimat temporalis. In ædificatione enim templi omnes lapides prius tundebantur, ne in illorum aptatione sonus mallei audiretur: nec in horreo domini ponitur granum, donec flagellis, aut triturantium pedibus sit excussum: sic & veri lapides, qui in illa ponendi sunt Hierusalem: quæ vt ciuitas ædificatur, variis infortuniorum concussionibus poliuntur, priusquam in ædificio cœlestis habitaculi collocentur. Quid verò in ipsarum tribulationum laudibus dicendum est, cùm ipsæ glorificent creatorem, compellant ad Deum accedere nolentem, erudiant ignorantem, custodiant virtutes, protegãt infirmantem, excitent torpentem, humilient superbientem, purgent pœnitentem, cum Deo socient laborantem, debilitent impugnantem, & coronent innocentem? Nam sancti viri quot tribulationes patiuntur, tot victoriæ palmas merentur in cœlis. Sed si tribulationes ipsorum crudeli miseratione minuuntur, paulatim gemmis corona ipsorum priuatur: quia quantò in hoc seculo persecutionibus paupertate, inimicorum potentia, vel morbi crudelitate fuerint afflicti: tantò post resurrectionem in futuro maioribus honoribus extollentur.

Distinctio pulcra tribulationum, videlicet quòd alia sint, quæ à Deo, aliæ quæ ab antiquo aduersario, & aliæ, quæ à proximo inferuntur: & quòd cunctæ tolerandæ patienter sint.

CAP. IIII.

IN præcedenti capitulo luculenter dictũ est in genere, quàm proficuæ sint tribulationes: nunc verò distinguẽdæ sunt species, vt visa vniuscuiusque vtilitate ad ipsarum tolerantiam per virtutem patientiæ prouocemur. Tribus igitur modis virtus patientiæ exerceri solet: alia nanque sunt, quæ à Deo, alia quæ ab antiquo aduersario, alia quę à proximo sustinemus. A proximo etenim persecutiones, dãna & contumelias sustinemus: ab antiquo aduersario tentamẽta: à Deo autẽ flagella toleramus. Sed in his omnibus modis vigilanti animo semetipsam debet mens circunspicere, ne contra mala proximi pertrahatur ad retributionem mali: ne contra tentamenta aduersarij seducatur ad delectationem, vel consensum delicti: ne contra flagella opificis proruat ad excessum murmurationis. Cuncta enim aduersa hæc, si rectè cognoscantur, grauia non erunt. Dei nanque correptio, quę corporis ægritudo est, gaudenter suscipienda est. Nam spiritus deficit, vbi caro requiescit. Vt enim caro mollibus, sic anima duris nutritur. Illam blanda fouent, hanc aspera exercent. Per infirmitatem corporis experitur homo virtutem animi sui. Non solum in mari, aut in bello, sed etiam in lecto apparet virtus: vnde ipsa domini correptio patienter ferenda est. Quem enim filium accipit, quem non corripit pater: Ideo corripimur, vt emendemur. Sępe nanque scelera dum non resecantur, virescunt. In augmenta facinoris caro prosilit, si infirmitatis flagello macerata non fuerit. Sciendum tamen est, quòd quinque de causis permittit dominus corpus infirmari. Primò vt merita iustitiæ augeantur, sicut apparet in Iob. Quicunque enim proprium corpus subegerit: nec eius passionibus, aut infirmitatibus permiserit animam suam congrua viuacitate turbari, hic bene regia quadam potestate se cohibens: merita iustitiæ suæ feliciter cumulat: dum nec per impatientiam

captiuus trahitur in culpam: nec præceps trahitur in vitium. Secundò vt virtutes custodiantur: & homo non cadat in culpam, vt patet in Paulo. Quosdam enim Deus præsciens multa posse peccata committere: flagellat eos infirmitate corporis, ne delinquāt, vt eis vtilius sit frangi langoribus ad salutē, quàm remanere incolumes ad damnationem. Tertiò vt peccata corrigantur: sicut patet in Maria sorore Mosis, & in paralytico curato, cui Dominus dixit, Vade, amplius noli peccare, ne tibi aliquid deterius contingat. Molestus est medicus fureti phrenetico, & Deus indisciplinato viro, & peccanti. Ille ligando, iste per infirmitatem corpus cædendo, sed ambo diligendi. Si autem isti negligant, & perire permittant, potius odisse quàm diligere dicendi sunt. Quartò vt glorificetur Deus, vt dicit dominus de morte Lazari. Infirmitas hęc non est ad mortem, sed pro gloria Dei. Volens enim Deus sanare, & sanando manifestare suam potentiam immittit infirmitates, vt ex repentino miraculo qui vident, Deum glorificent: sicut de cæco nato sacra Euangelij testatur historia. Quintò vt fiat non emendatis initium futuræ pœnæ. Nam pœna præsens, quæ iniusti animum à prauis desideriis non mutat, ab æternis suppliciis nō liberat, & quem præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt. Ex quibus patet quàm gaudenter debeamus hanc domini correptionem suscipere: vnde scriptura ait: Disciplinam domini ne abiicias, neque fatigeris, cùm ab eo corriperis. Si ferrum es, per infirmitatis ardorem rubiginem amittis: si argentum, per ignem solidaris, si verò aurum, exercitatum per ignem à magnis ad maiora proueheris. Soli illi in hac Dei correptione deficiunt, qui sine patientia sunt. Tantóque magis per ipsam proficit quisque, quanto in virtute patientiæ perfectior fuerit. Persecutiones autem proximorum, quas constanter ferre debemus, tripliciter patimur: scilicet verborum contumeliis, vel corporum molestiis, vel amisione rerum. Sed qui verborum contumeliis pressus virtutem patientiæ seruare non sufficit: sanctum Dauid ad memoriam reuocet: qui cùm Semei cōuitiis vrgeretur, & armati proceres vlcisci contenderent, ait: Quid mihi & vobis filij Saruiæ: &c. Quibus verbis indicat, quòd insurgentem peccato Bersabeæ contra se filium fugiēs reduxit ad animum malum, quod fecit: & contumeliosa verba non tam conuitia, quàm adiutoria credidit: quibus se purgari, sibíque misereri posse iudicauit. Plena itaque victoria est ad contumeliam acclamanti non respondere, & tacere eo prouocante. Habes enim mercedem de tua patientia, & de fratris medela, si obliuioni detur iniuria. Nam sicut nihil est deformius, quàm respondere furiosis: ita nihil est vtilius, quàm tacere nobis prouocatis. Nullus est finis inimicitiis, nisi ad tempus obtemperemus iratis. Quantam verò patientiam habere debeamus, in molestiis corporum, insinuat dominus, dicens: Si quis te percusserit in vnam maxillam, præbe ei & alteram. Cùm enim difficile inueniatur, qui zelo virtutis carnem suam castiget, amicus existimādus est: qui ipsius carnis concupiscentias corpus affligendo resecat. Nā etsi ad tempus videatur onerosum, tolerando tamen fortiter, pacem reperit in corde: qui prius bella patiebatur in carne. Pro amisione verò temporalium gaudendum est. Nihil tamen perdit, qui se habet. Dicit tamen querimoniosè qui dilexit & amisit temporalia, pecuniam perdidi. Fortasse si non perdidisses, illa te perdidisset. Felicem te dixerim, si cum illa auaritiam perdidisti, antequam tu haberes, alius illam perdidit. Intellige tamen quàm multis cupiditatibus via præcisa est. Diues enim in superfluitatibus resoluitur: à iactantia effrænatur, currit ad libitum, & corruit ad illicitum, & fiunt instrumenta pœnarum, quæ fuerunt oblectamenta culparum. Labor in acquirendo, dolor in amittendo, timor in posidendo, mentem eius semper fatigat, solicitat & affligit. Solæ autem illæ veræ diuitiæ sunt, quæ nos virtutibus ditant: quas tunc verius posidemus, cùm nihil in hoc mundo amamus. Qui enim nihil amat, perdit nihil. Sine dolore enim amittitur, quod sine amore posidetur. Quæ verò ardenter diligimus habita, ardenter comploramus ablata. Tentationes autem diaboli, quamuis laboriosæ sint, magno cum animo sustinendæ sunt. In primis grauis & dirus est impetus diaboli: quòd si quis forti animo sustinuerit eū, semper inueniet infirmiorem. Quantò enim plus percussus fuerit, tantò magis refrigescit & deficit. Ad tentationum igitur pugnas animas præparemus, & intelligamus: quia quantò studiosiores pro nostra salute fuerimus, tantò vehementius ab aduersariis impediemur. Sed fortior est, qui in nobis est, quàm qui aduersum nos est, & per ipsum validi sumus: in cuius virtute confidimus. Ob hoc se Dominus Iesus tentari à tentatore permisit: vt cuius munimur auxilio, ex eiusdem muniremur exemplo. Pugnauit ille, vt & nos postea pugnaremus: vicit ille, vt & nos similiter vinceremus. Nulla sunt enim sine tentationum experimentis opera virtutis, nulla sine probatione fides, nullum sine hoste certamen, nulla sine aggresione victoria. Vita hæc nostra in medio insidiarum, in medio præliorum est. Si nolumus vinci, vigilandum est. Si volumus superare, pugnandum est. Et ideo sapientisimus Salomon. Fili, inquit, accedens ad seruitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem. Vir enim Dei sapientia plenus, sciēs studium religionis laborem habere certaminis, cùm præuideret pugnę periculum, antè admonuit pugnaturum, ne forsitan si ad ignorantem tentator accederet, imparatum citius vulneraret. Nos igitur qui diuinis institutionibus eruditi ad agonem certaminis accesimus: audiamus dicentem Apostolum. Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Non ignoremus, quòd hi hostes nostri contra se omnia geri sentiunt, quæcunque nos pro nostra salute agere tractamus: & hoc ipso quòd aliquid boni appetimus, aduersarios prouocamus: Hæc enim inter nos atque illos per diabolicæ inuidię fomitem inueterata dissensio est: vt quia illi à bonis exciderunt, ad quæ nos Deo auxiliante prouehimur, nostris iustificationibus torqueantur. Si ergo nos erigimur, illi corruunt: si nos conualescimus, illi infirmantur. Remedia nostra plagæ ipsorum sunt: quia curatione vulnerum nostrorum vulnerantur. Ipsorum nanque est mala suggerere, sed nostrum est non consentire. Quoties eis resistimus, toties superamus, angelos glorificamus, Deum honoramus: qui mandat vt pugnemus, adiuuat vt vincamus, consolidat

Num. 12 Ioan. 8. Ioan. 11. Ioan. 9. Prouer. 3. 2 Re. 16. Matt. 5. Eccle. 2. Ephe. 6.

dat ne deficiamus. Nullus in tentatione diffidat: quia euidens diuinæ dilectionis signum est ipsa probatio tētationis. Sicut ab vno fonte plurimi emanāt riuuli, ita & à tentationibus multifariæ vtilitates proueniunt. Et primò tentatio erudit: vnde dicit sermo diuinus. Iud 3. Hæ sunt gentes quas reliquit dominus, vt in illis erudiret Israel. Aegrescit profectò ingenium, nisi iugi lectione reparetur. Citò expediūtur horrea, quæ nō fuerint assidua adiectione fulcita. Thesaurus ipse, sicut facile exhauritur, si nullis interim pecuniis reficiatur, & citò potest attenuari: sic & patientiæ virtus deficit, nisi tentatione erudiatur. Humiliat etiam tentatio. Dum enim vitia tentāt, proficientes virtutes humiliant. Multos enim sua peius felicitas strauit, pluresque diuturna pax elatione prostrauit, eóq; illos hostis grauius perculit, quo longiore quietis vsu negligentes inuenit. Vnde sancti viri, cum multa se proficere virtutū prosperitate considerant: quodam supernæ dispensationis moderamine exerceri se in tentationibus exultant: quia tanto robustius acceptā virtutum gloriam custodiunt, quanto tentationis impulsu concussi infirmitatem suam humilius agnoscunt. Hæc negligentiam repellit. Sicut enim caro, si sale non aspergitur: quamuis sit magna & præcipua, corrumpitur: ita & anima nisi tentationibus assiduis saliatur, continuò resoluitur & relaxatur. Per ipsa nempe tentamenta anima negligentiæ putredinem excutit: & in spiritus viuacitate cōseruatur. Ipsa virtutes perficit. Vita etenim nostra non potest esse sine peccato, nec sine tentatione: quia profectus noster per tentationem nostram fit. Non enim potest absq; tentatione homo ad perfectionem venire, nec sibi innotescit, nisi tentatus, nec potest coronari, nisi vicerit: nec potest vincere, nisi certauerit, non potest certare, nisi inimicum & tentationē habuerit. Conseruat etiam tentatio. Tunc enim interius bene custodimur, cùm per dispēsationem Dei tolerabiliter tentamur exterius: aliquando vitiis, aliquando pressuris. Nec tentatio exterior culpam perficit: quia interior intentio sursum trahit. Nec rursum interior intentio in superbiam eleuat, quia tentatio exterior humiliat. Hæc virtutem hominis notam fecit: de quo dicitur Deuterono. XIIII. Tentat vos deus, vt palam fiat, vtrum diligatis eum an non. Proximum ædificat. Vnde Tobiæ II. Hanc tentationem ideo permisit illi venire deus, vt posteris daretur exemplum patientię eius. Postremò in futuro coronat. Hoc habeat pro certo domine omnis qui colit te: quia si vita eius in tentatione fuerit, coronabitur. Quod euidēter testatur beatus Iacob. dicens: Iac. I Beatus homo qui suffert tentationem: quoniā cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quā repromisit deus diligentibus se.

Quòd ex quinque considerationibus rationabiliter vehementérque præparatur homo ad patientiam.

CAP. V.

QVinque sunt cōsiderationes, quę hominem ad patientiam prępararant. Et primò exempla, quæ quærimus. s. malorum, qui tot & tanta sustinent: vt peccata sua perficiant, qui quotidianis cruciatibus cruciatum merētur æternum. Eccl. 21. De quibus scriptura dicit: Via enim peccantiū complantata lapidibus, & in fine illius infernus & tenebræ. Similiter exempla illorum, qui pro minimis & transitoriis bonis tot & tanta sustinent. Ecce agricola expectat fructus terræ patienter, donec recipiat eos. Iac. Amant deniq; peruersi homines pro mundi gloria & rebus transitoriis tribulationes; cunctisque pro eis sudoribus libenter seruiunt: & grauium laborum iugo deuotissime colla submittunt: quod bene sub Effraym specie per Oseę Prophetā mysticè describitur, Ose. qui ait, Effraym vitula docta diligere triturā. Vitula enim trituræ laboribus assueta, relaxata plerunque ad eundē laboris vsum etiam non compulsa reuertitur. Ita & prauorū mentes huius mūdi seruitio deditæ, & rerū temporaliū fatigationibus affectæ & assuetæ: etiam si eis liberè vacare liceat: subesse tamē terrenis sudoribus festinant. Quarum exemplo iusti mens edocta, contrarios euentus, & cuncta quæ premunt, debet æquanimiter tolerare. Exempla quoque sanctorum nos promouent ad patientiam. Vnde Iacobus ait, Iac. Exemplum accipite fratres exitus mali, lōganimitatis, & laboris, & patientiæ prophetas, qui locuti sunt in nomine domini. Ecce beatificamus eos, qui sustinuerūt. Sufferentiā Iob audistis, & finem domini vidistis: quoniam misericors est dominus & miserator. Facta enim sanctorum si cōsideremus, grauia non erunt, quæ toleramus. Secundo circa ea, quæ fecimus. Vnde per Micheam dicitur, Mic. Iram domini portabo, quoniam peccaui ei. Tunc enim patienter illata flagella toleramus, cùm in secreto mentis ad mala perpetrata recurrimus: quia per hoc, quòd culpæ pōdus agnoscitur, afflictionis pœna leuigatur. Patiēter quippe vnusquisq; aduersa portat, cùm piè meminit, quòd in se habet fortasse, in quo ipse debeat tolerari. Et quasi aqua ignis extinguitur, cum surgente furore animi, cuique ad mentem culpa reuocatur: quia erubescit peccatis alienis non parcere: qui domino vel proximo sępe se recolit parcenda perpetrasse. Tertiò circa ea, quæ meruimus. Leue quidem videtur, quòd iniuria percutimur, dum in actione nostra conspicimus: quòd peius est, quod meremur. Quum enim ab aliquo aliquid iniuste passi sumus, reminiscamur quę pro peccatis nostris merito sustinere debemus: & tūc si patienter ferimus, aut remissionem omnium accipiemus delictorum: aut si tanta in nobis peccata non fuerint, clarioribus coronabimur meritorū triumphis. Quarto circa ea quæ patiuntur persecutores. Quanto enim amplius sæuiunt, tāto magis insaniūt, & perditionem suam operantur. Phrenetici sunt, & suo se mucrone interimunt. Cuius nāque pectus tam ferreum: cuiúsue cor tam lapideū, vt gemitus non exprimat, lacrymas non effundat, cùm proximi & persecutoris morbum vel interitum intuetur, vt patienti non compatiatur, & pereunti non condoleat: Ipse enim Dominus Iesus cùm crucifigeretur, non est impatientia cōmotus: cùm malediceretur, non maledicebat, neccōminabatur, cùm pateretur. Quin potius ipsis cōpatiens crucifixoribus pro ipsorum perditione orationē ad patrem fudit, dicēs: Luc. Ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Sic & à fidelibus semper persecutores amandi sunt. Nā tanto se vnusquisq; ad patiētiam profecisse verius demōstrat, quanto persecutorum mala per compassionē robustius tolerat. Nā minus in se cōualuit quē iniquitas aliena strauit: q in eo quod ferre cōtrarietatem non valet, impatiētiæ suæ gladio confossus iacet. Quinto circa hoc. s. tribulationes à Deo sunt: & in ipso Domino Iesu fuerunt. Vnde

Eccle.11. Vnde dicit scriptura, Bona & mala vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt. Sed etiam omnia bona terrena contempsit homo Christus, vt contemnenda monstraret. Et omnia terrena mala sustinuit, quæ sustinenda præcipiebat, vt nec in illis quæreretur felicitas, nec in istis timeretur infelicitas. Ideo vtrunque es mihi, ô Domine Iesu, & speculum patiendi, & meritum patiendi, vtrunque fortiter prouocat & vehementer accendit. Propterea semper habebo te Domine non retrò in humeris, sed antè præ oculis, ne portans te, ô dilecte mi, myrrhæ fasciculum, & non odorans onus premat, & odor non erigat. Videns enim tuas angustias Domine, meas leuius portabo.

De gradibus patientiæ, atque de ipsius virtutis perfectione. CAP. VI.

SIcut in cæteris virtutibus, ita & in hac differentes sunt status. Nam alio modo flagella sustinent & tentationes, qui in incipientium ordine sunt, aliter qui in proficientium numero peruenerunt, atque aliter qui ad perfectionis brauium transuolarũt. Nam sicut proprium est eorum, qui nouiter consuetudinem peccandi reliquerunt, & in Christi militia ascripti sunt, peccata sua deflere, tanquã qui frequenter ex ipsorum recordatione pulsantur, sic dictorum patientiæ status est patiẽter ferre aduersa. Quũ enim reos se cognoscant pro transactis delictis, quicquid ipsis accidit, patienter (licet pœnaliter) portant, ad hoc illos trahente innata iustitia, & rectitudine conscientiæ. Nam qui nescit dolere de peccatis, ignorat patienter aduersa sustinere. Vis etenim compunctionis, porros cordis aperit, & veræ patientiæ fundamẽta disponit. Quúmque se studiosè mens de transacta vetustate atque præteritis peccatis redarguit, ad omnia contraria toleranda se ordinat, & eo in se valentius impatientiæ motus cõprimit, quo se nequius scelera perpetrasse cognoscit. Quum verò mens iusti in hoc gradu per virtutem patientiæ, quæ non murmurat, fuerit purgata, tũc ad secundum proficit gradum patiẽtiæ, quæ libẽter sustinet. Illuminata enim mens delectationibus meritorum, cuncta libenter patitur. Nihilque condignum arbitratur, quod patitur consideratione donorum. Læta efficitur, & exponit se ad omnia, vt quod intuetur, possideat. Nutriunt enim præmiorum exempla patientiam, nec quisquam est, qui possit ad culmen perfectionis ascendere, quando irremuneratum cernitur, quod conscientia teste laudatur. Proinde vt suos Dominus ad tolerandas accẽderet passiones ante ipsorum oculos voluit transfigurare se, vt ex recordatione gloriæ libẽter portaretur pœna. Et sicut in passione sua dignatus est ab omnibus intueri, ita & in ipsius corporis glorificatione & ascensione passus est ab hominibus palpari & videri, vt alacres ad patientiam fierent, cùm non dubitarẽt de promissione. Tanto nanque lætior fit miles in periculo certaminis, quanto certius intuetur, quid pro mercede promittatur. Omne enim opus leue fieri solet, quum eius precium cogitatur, & spes præmij solatium fit laboris, atque tantum proficit animus in virtute patientiæ, quantum certior efficitur de corona victoriæ. Perfectorum nanq; patientia est omnia aduersa pati gaudenter. Perfectus nanque in patientia, plenus caritate inter aduersa perseuerat cũ gaudio, eóq; magis in pœnis gaudet, quo perfectior est. Quicunque nanque ad huius perfectionem virtutis peruenit, non metu frangitur, non potestate mutatur, nõ attollitur prosperis, nec tristibus mergitur, idem est animo, non minuitur, non augetur rerum mutationibus, nec vt paruulus fluctuat, aut circunfertur omni vento doctrinæ, sed manet perfectus in Christo, fundatus in caritate, radicatus in fide. Verè enim perfectus est, qui nec ablatum quicquam sentit sibi, nec adiectum, sed in eodem habitu est, qualitercunq; res cedunt, cui siue augeantur vulgaria bona, supra res suas eminet, siue aliquid ex istis, vel omnia casus excusserit, minor non fit, & in cunctis aduersis manet immobilis. Hucusque est cursus, & hæc vera victoria perfectæ patientiæ est, quæ suum in aduersis non permittit deficere possessorem, sed feliciter & in pace potius facit animam possidere, quam qui tenuerit, nunquam peribit. Hæc virtus Deo plurimum commendabilis est, & tenet inter fructus ligni vitæ quintum locum, apud verò Deum magni meriti est, qui est benedictus in secula.

DE VIRTVTE OBEDIENTIAE, *& quod necessaria sit ad salutem, & de ipsius virtutis diffinitionibus. Quæ virtus obedientiæ in fructibus ligni vitæ, ex sua excellentia sextum obtinet locum.*

CAP. I.

PRodiit quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis. Psal.72. Hanc sententiam protulit Propheta intelligens, quàm periculosum sit perficere quodlibet. Semper enim sola mala volũtate miser quisque efficitur, sed miserior potestate, qua desiderium malæ voluntatis impletur. Propterea quicunq; Deo studet placere, & sine animæ suæ scandalo viuere delectatur, contra propriam reluctetur voluntatem, nec ei vitæ suæ vnquã tribuat habenas. Præceps nanque ad malum est, nec iudicio subiacet rationis, vult quodlibet, nec considerat, vtrum liceat. Grande prorsus malum propria voluntas, qua fit, vt bona nostra bona non sint. Quem enim modum sibi imponit humana cupiditas. Nonne qui per vsuram acquirit pecuniam modicam, similiter mũdum lucrari conaretur vniuersum, si non deesset possibilitas, si suppeteret voluntati facultas. Hæc enim tanto grauius corruit, quantomagis sibiipsi relinquitur. Et sicut phrenetico imponẽda est custodia, statuenda est lex, ita & volũtati nostræ. Ipsa est peccatorum origo, criminum fomes, & omnium malorum incentiuũ. Propter hanc protoparens noster amisit immortalitatis gloriam, & stolam innocentiæ speciosam. Nemo sine hac corruit, nullus cum ipsa stetit. Ob hoc, vt tantum euitetur malum, sancitæ sunt leges, decreta firmata, & mandata sunt tradita. Imposuit Deus legem Adæ, indixit præcepta Mosi & ecclesiæ suæ per sanctos suos, statuta composuit, nę iterum ac deterius præcipitaretur. Nullo enim modo salubrius homo reparatur, quàm per præceptum. Sicut prostratus est proprio arbitrio, ita restaurandus est alieno, & sicut per inobedientiam incurrerat culpam, sic per obedientiam admittendus est ad gratiam, quæ quanto purius

impletur, tanto magis dignum reddit hominē Deo, vt qui proprio sensu Deo similis esse voluit, humiliatus in pœna, erigatur ad Deum iudicio alieno, & discat semper mens non se extollere supra se, quū opus habeat per obedientiam negare se. Est enim obediētia voluntas faciendi mandatum, superioris, vel est boni operatio secundū regulam sacræ scripturæ maioribus quibuscunque debitæ. Est etiam obedientia spontaneum & rationabile propriæ voluntatis sacrificium. Siue obedientia est pio studio propriæ voluntatis abnegatio. De qua virtute in consequentibus latius dicetur.

Quòd ad virtutem obedientiæ plurimum prouocatur homo exemplis insensibilium creaturarum, angelorum & Christi.

CAP. II.

HAec virtus nanque ex sui dignitate cùm sit communis, hominem ad se trahit aliarum exemplis creaturarum, & ex sui maxima excellentia, quæ in effectibus comprehenduntur. Ad obedientiam quippe nos inuitant creaturæ insensibiles & irrationales, quæ Deo vniuersaliter
Psal.48. famulantur, de quibus dicitur, Præceptum posuit, & non præteribit. Vnde non mediocris est pudor generi humano, imperio Dei insensibilia irrationabiliáq; parére, & homines nō obedire, quibus sensus ab ipso
Ibi.48. tributus est autore. Homo enim quum in honore esset, non intellexit. In ipso honore constitutus habitabat in paradiso, & in loco voluntatis cōuersatio eius. Nihil molestiæ, nihil indigentiæ sentiebat, odoriferis stipatus malis, fulcitus floribus, gloria & honore coronatus, & constitutus super opera manuum plasmatoris fuerat. Magis autem ob insigne diuinæ similitudinis præcellebat, & erat illi sors & societas cum genere angelorum, & cum omni militia ciuium su-
Psal.48. pernorum, sed propter inobedientiam suam comparatus est iumentis insipientibus, & illis similis factus est. Seruauerunt cuncta animantia legem & ordinem sibi impositum, & ideo perstiterunt in natura, qua creata sunt. Inobediens autem homo idcirco corruit quia non obtemperauit. Et qui per gratiam futurus erat angelorū collega, ex neglecto imperio effectus est ministrator iumentorum. Eruditur vtiq; ad obedientiam per obedientiam creaturarum, quæ modo suo dicunt homini. Si vis esse quod fuisti, disce famulari creatori, vti facere conspicis nos. Pudeat igitur hominem posse conuinci in diuino examine de inobedientia à creaturis, quæ quia se non extulerunt, steterunt. Ad hanc etiam virtutem inuitant illa cœlorū
Psal.103. Deo famulantia agmina, quæ ex officio obedientiæ meruere angeli nuncupari, de quibus dicitur. Qui facis angelos tuos spiritus. Semper enim sancti illi cœlestis patriæ spiritus sunt spiritus, sed semper angeli vocari nequaquam possunt. Tunc solum sunt angeli quum per eos aliqua nunciantur, & ab ipsis procedit verbum, quod hic fit, & per ipsos exercetur salus no-
Hebr.1. stra. Administratorij enim spiritus sunt missi in ministerium propter eos, qui hæreditatem capiūt salutis. Intuentur nanq; legem fixam, legem iubentem sine voce, legem æternam imperātem sine scriptura, sine syllabis & strepitu, semper stantem & continuo loquentem, & ex illa faciunt quicquid hic fit, in nullo prætergredientes iubentis imperium. Sed nihil mirū si angeli sua obedientia nos prouocant, quum ipse Dominus Iesus Deus noster Dei filius, lux, dux, & legifer noster hanc suo nos docuerit exemplo, de quo scriptum est. Et quidem quum esset Dei filius, didicit ex iis quæ passus est, obedientiam, vt fieret omnibus obtemperantibus sibi causa salutis. Si ergo Dei filius obedientiam didicit per experientiam tantorum laborum, non debet homini onerosum esse hanc addiscere sui creatoris exemplo, & præcipue seruis suis, qui singularis priuilegio amoris in ipsum obedientiæ stadium vocati sunt, quanquam omnes ex debito tenentur. Voluit enim Deus rationalem creaturam voluntarij boni munere & liberi arbitrij potestate dotare, vt boni & mali capax vtrunque naturaliter posset, licet quippe illi eligere & respuere, probare & reprobare. Nec est quo magis rationalis creatura cæteris præferatur, nisi quòd quum alia omnia conditionis & necessitatis tantum habeant bonum, hæc sola etiam voluntatis. Ideo dignum est, vt munus à Deo collatum, ipsius largitoris famuletur obsequio. Meliora nanque merentur suscipere, qui concessa bona de corde non probantur amittere, sed in conditoris laudem per obedientiam continuo student offerre. Hebr.

De multiplicibus effectibus obedientiæ, ex quibus clarescit ipsius virtutis dignitas.

CAP. III.

SIcut ex gustu dignoscitur dulcedo mellis, ita ex effectibus comprehenditur virtutū dignitas. Vnde vt perspicacius eluceat obedientiæ virtus, aperiendi sunt ipsius effectus. Quāto nanq; clarius patebunt præconia eius, tanto amplius accendetur mens ad ipsam possidendam, quia thesaurus quum manifestus efficitur, hominis in se excitat concupiscentiam. Tantæ enim excellentiæ est obedientiæ virtus, quòd hominem fratrem Christi facit. Dum autem Dominus esset occupatus in officio prædicandi, suggessit ei quidam de matre & fratribus, insidias tendens, vt spirituali operi carnem & sanguinem anteponeret. Cui Dominus.
Ecce mater mea, & fratres mei, quicunque fecerit Mat volūtatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, soror, & mater est. Quare sic respondit Dominus Iesus: Vtiq; propter nos, vt conuersos ad Dominum, iam non solicitet cura parentum carnalium, & necessitudines illorum non impediant exercitium spirituale. Quandiu enim in mundo sumus, debitores nos constat esse parentum. Postquam verò per obedientiam nosmetipsos reliquerimus, nos ab eorum necessitatibus cognoscamus esse solutos. Hæc hominem gratum Deo reddit, & ei acceptissimum præstat obsequium. Legitur enim Ecclesiast. IIII. Multo melior est obedientia, quàm stultorum victimæ. Quia autem Deus cor quærit, cor inspicit, intus testis est, & velut iudex approbat voluntates, sufficit ô homo, vt ei offeras per obedientiam tuæ sacrificium voluntatis. Quum enim potes, ore confitere ad salutem, opere te exerce ad pietatem, quum autem non potes corde laudare, propriam reprime voluntatem. In ara conscientiæ victimas voluntatis impone, & infundetur tibi pax in terra cum hominibus bonæ voluntatis. Ipsa etiam Deum glorificat, hominémque excellentem facit, vnde dicitur Esaiæ LVIII. Si glorificaueris Deum tuum, dum non facis vias tuas, & non inuenitur voluntas tua vt non loquaris sermonem

sermonem, tunc delectaberis super Domino, & sustollam te super altitudinem terræ (ait Dominus.) Et Deuteron. XXVI. Si audieris vocem Domini Dei tui, faciet te Dominus Deus tuus excelsiorẽ cunctis gentibus. Quod vult à Deo, impetrat hæc virtus beata. Si cor nostrum non reprehendit nos (ait Ioannes) fiduciam habemus apud Deum, quòd quicquid petimus, accipiemus, quia mãdata eius custodimus. Non enim obedientis potest repelli oratio, quæ de puritate cordis exhibetur. Sicut enim seipsum Deo tradidit volũtatem propriam immolando, sic à Deo omne quod poposcerit, consequetur. Nam & Dominus Iesus quũ per obediẽtiam se in crucis ara immolaret, & effunderet cum clamore valido & lacrymis preces pro crucifixoribus, non vtiq; repulsa est eius oratio, quin potius exauditus est pro sua reuerẽtia. Ipsa hominem reddit exoneratum. Tu itaque qui relinquere omnia disponis, téque sub obedientia exonerare satagis, te quoq; inter ea quæ sunt relinquenda, numerare memento, imò verò maximè & principaliter abnega temetipsum, si desideras sequi eum qui per obedientiam exinaniuit se propter te. Nihil enim grauius premit, quàm voluntas propria, quæ auersa ab incommutabili bono, & conuersa ad proprium arbitrium, & bonum priuatum aut exterius, aut inferius peccat. Ad proprium nanque arbitrium conuertitur, quum suæ potestatis vult esse, ad exterius quum aliorũ propria, vel quæcunque ad se non pertinent, cognoscere studet, ad inferius verò quum voluptatem corporis diligit. Cunctis autem oneribus istis liberum efficit obediẽtia, à periculo maris huius mundi liberat etiã obedientia. Qui enim suauitatem obedientiæ, cœlestisq; vitæ dulcedinem (quantum possibilitas admiserit) constanter & verè gustauerit, ea quæ in terris amauerat etiam seipsum libenter relinquit, & relinquẽdo ab omni periculo fit securus. Econtrariò nullo vitio tam præcipitem diabolus trahit hominem sub obediẽtiæ statu militantem, ac perducit ad mortem, quàm quum neglectis consiliis seniorum suo iudicio persuaserit, definitioniq; confidere. Sicut enim sine duce non confiditur de victoria, & sine gubernatore non peruenitur ad portum, ita & absq; obedientia impossibile est in huius vitæ pelago non periclitari. Ista facit hominem triumphare. Dum enim obediens alienæ voci humiliter subditur, seipsum in corde superat, & de seipso triumphat. Nulla nanque maior victoria est quàm sui. Nullus laudabilior triumphus, quàm consuetudine deprauatam voluntatem ordinare. Omnis autem violenta propriæ voluntatis reluctatio habet in exordio dolorem, donec in meliorem partem cõsuetudo flectatur, sed quum peruenerit ad bonum opus & ad obedientiam, paratus erit affectus, quem vt adipiscatur, cum dolore cõsuetudini malæ reluctandum est. Sine hac pugna, non acquiritur obedientiæ triumphus. Sub hac quoq; homo custoditur à peccato. Nam multi quieti sub præceptore viuunt, quos si ab iugo obedientiæ soluas, videas non posse quiescere, nec se vllo modo seruare innoxios, qui quum protegerentur oratione pastoris, excitarentúrque exemplo fratrum ne in foueam laberentur, amiserunt gratiam propria voluntate seducti. Hæc denique virtus hominem ditat, lætificat ecclesiam, pacem tribuit, mentem ornat, animam castificat, cœlum aperit, vitam felicem homini tribuit, & omnes virtutes custodit. Sola nanq; obedientia verissimè virtus est rationalis creaturæ quæ cæteras virtutes menti inserit, insertásque custodit.

1.Ioã.2.

Hebr.5.

De iis quæ virtuti repugnant obedientiæ atque aduersantur, & quanta mala ex propria oriantur voluntate.

CAP. IIII.

Ex iis quæ dicta sunt, quum possit homo sufficienter excitari, & ad virtutem obedientiæ capessendam accendi, dignum nunc est, vt quæ præfatæ aduersantur virtuti, aperiantur, quatinus tanto alacrior efficiatur homo ad se iugo ipsius subiiciendum, quanto limpidius ei elucescunt & merita eius, & quæ illi aduersantur, vt aut virtutis decore trahatur, aut vitiorum deformitate retrahatur. Sciendum est igitur, quòd præcipuè sunt duo, quæ obedientiam vehementer impugnant, & eam à suo statu subuertere nituntur (videlicet) sui confidentia, & propriæ voluntatis affectio. Et quid nequius quàm de se confidere, & præsumere? Præsumptuosus enim in congregatione primus præsidere desiderat, in consiliis primus respondet, non vocatus accedit, non iussus se intromittit, reordinat ordinata, reficit facta, quicquid ipse non fecit, aut non ordinauit, nec rectè factum, nec pulchrè existimat ordinatum, iudicat iudicantes, præiudicat iudicaturos, qui si cùm tempus aduenerit, non promoueatur, aut inuidiæ face accenditur, aut iracundiæ mucrone iugulatur. Non enim potest maiorum & prælatorum subesse iudicio, qui sui ipsius præsumptione languescit. Tantóque quisque in obedientia fit perfectior, quanto apud se fuerit vilior. Velle nanque esse super omnes, vituperabile est, sustinere autem alium super se nimis gloriosum est. Quantum verò obedientiæ aduersetur propria voluntas, & quã ingentia committat mala, quis sufficienter explicare potest? Dico enim fiducialiter, & veraciter dico, quòd nemini qui in propria voluntate fundatus sit, posset totus mundus sufficere. Vtinam propria volũtas rebus istis temporalibus esset contenta, & in sui perniciem calamitatibus hominum suum repleret affectum. Quinimo etiam in ipsum (quod dictu nefandissimum est) desæuit autorem, & contra eum ceruicẽ cordis non veretur erigere. Vellent enim Deũ, qui huiusmodi malæ volũtatis sunt, homines aut peccata sua iudicare non posse, aut nolle, aut nescire ea. Volunt nanque quantum in ipsis est ipsum non esse Deum, cùm concupiscunt illum aut impotentem, seu iniustum, seu insipientem esse. Crudelis equidem detestandáque malitia hæc est, quæ vt liberè vti valeat peruersa voluntate, Dei potentiam, iustitiam, sapientiámque perire desiderat, quoniam quum vult Deum esse impotentem, iniustum, ignorantémque, quantum ad ipsam pertinet, Deum occidit, & de sua gloria deiicere affectat. Proinde ab ipsa tanquam à corrupta radice, pcedunt plurima mala. Aufert enim homini Deum. Non enim dabit inobedienti copiam sui Deus & Dominus Iesus, qui tantus obediẽtiæ amator fuit, vt mori magis, quàm non obedire maluerit. Beneficia Dei subtrahit. Dignũ quippe est, vt ab eis beneficiis sit quilibet extraneus, qui eius qui confert, iussionibus non vult esse subiectus. Danti enim repẽdi quicquã gratius ab accipiẽte nõ potest, quã si ipsius obediat

obediat mandatis, gratúmque habeat, quod accipit. Nam spiritui gratiæ contumeliam facit, qui beneficium dantis grata mente non suscipit. Meritum etiã euacuat. Nam insanis, infantibus, in itineréque dormiẽtibus nihil quod faciant, vel bonum, vel malum imputatur, quia nimirum suæ non sunt cõpotes rationis, nec vsum retinent voluntatis, ac per hoc nec iudicium libertatis, aut cõdemnationis assequuntur. Quum verò suæ voluntatis extiterint, participésq; rationis, pœnam siue præmiũ merentur, vnde per Esai.
Esai.58. Quum dicant tales Domino, ieiunauimus, & non aspexisti, &c. Respondit illi Dominus causam, quare
Ibid. non exauditi fuerint, dicens, Ecce in die ieiunij inuenitur voluntas vestra, &c. Igitur cùm voluntati nec leges imperent, nec principes dominentur, cùm non habeat liberum arbitrium nisi se, meritò non iudicatur nisi ex se, quæ quum mala est omne prorsus animæ euacuat meritum. Ipsa elatum efficit hominem, & conditorem suum negare facit. Sola etenim obedientia est, quæ fidei meritum possidet, sine qua infidelis quisque conuincitur. Nec aliud est contra conditorem superbire, quã præcepta eius peccando trãscêdere, & à se iugum dominationis eius excutere, cui per obedientiam subesse debuerat. Hominem inobedientiæ superbia, sua dignitate priuat, vt patet de Sau-
1.Re.15. le, cui dicitur, Quia proiecisti sermonem Domini, proiecit te Dominus, ne sis rex super Israël. Hæc quoque turrim Babylonis euertit, linguam cõfudit, prostrauit Goliam, suspendit Absalonem, interfecit Nicanorem, peremit Antiochum, Pharaonem summersit, & Sennacherib interemit, Ionam insuper belluæ marinæ deuorandum exposuit. Hunc etenim Dei fugitiuum tempestas inuenit, sors ligat, mare suscipit, & bellua marina absorbet, & quia autoris voci obedire renititur, ad locum quo missus fuerat, suum reus in carcerem reportatur. Hæc etiam hominem morte temporali & æterna dignum efficit. Quid enim odit Deus, aut quid punit, præter propriam voluntatẽ? Cesset voluntas propria, & infernus non erit. In quid nanq; desæuit, nisi in proprias voluntates? Nam propria voluntas Deum impugnat, & aduersus eum extollitur. Propterea ipsa est, quæ paradisum expoliat, infernum ditat, sanguinem Christi euacuat, & ditioni diaboli mundum subiugat.

De duplici obedientiæ specie, scilicet, reprehensibili & commendabili, & de ipsarum distinctionibus.

CAP. V.

SCiendum præterea est, quod alia est obedientia reprehensibilis, & alia est obediẽtia commendabilis. Obedientia reprehẽsibilis triplex est. Primò quũ aliquis obedit creaturæ inferiori homine, scilicet, pecuniæ, sicut dicitur Ecclesiast. x. Pecuniæ obediunt omnia. O pestis maligna, ô detestanda auaritiæ obediẽtia, & semper bonis animis exhorrenda, quid illæsum, quid inconcussum dimittis? Tu genus humanum confudisti, tu discipulum Christi comitem ab apostolatu præcipitasti, tu milites custodiẽtes Domini sepulcrum captiuasti. Amori enim pecuniæ vilis est omnis affectus, & anima lucri cupida, etiam pro exiguo perire non metuit. Nullúmq; est iustitiæ in illo corde vestigium, in quo sibi auaritia fecit habitaculum. Secundò cùm ex remissione superioris inferior præcipit. Quisquis enim ex negligentia pastoris apertè vel occultè satagit, nedum ipse præcipere, sed quod habet in voluntate, vt ei præcipiatur à prælato, ipse se seducit, & sibi quasi de obedientia blanditur. Nec ipse in ea te prælato, sed magis ei prælatus obedit, ac per hoc ad casum & ruinam perducitur, quia nullo vitio tam præcipitem diabolus trahit monachum, aut perducit ad mortem, quàm cùm neglectis consiliis seniorum suo iudicio suaserit, definitioniq; confidere. Tertiò cùm aliquis suo superiori in malo obedit. Nam sic modus obedientiæ tenendus est, vt bonis in malo non consentiatur, nec malis in bono contradicatur. Abiiciẽda planè est obedientia, quæ contra diuina mandata præcipit, & in nullo ei parendum est, qui propriam magis, quàm Dei præcipit fieri voluntatem. Propter Deum nanque obediendum est, non contra ipsum. Ideo cùm peccatum præcipitur, vt impleatur, prorsus obtemperandum nequaquam est, quia Deo potius quàm hominibus obediendum est. Obedientia autem commendabilis duplex est, quædam enim est necessaria, quædam abundans, atque perfecta. Obedientia necessaria est in iis ad quæ tenetur. Nec ideo putandum est quædam contemnenda esse mandata, quæ ad salutẽ necessaria sunt, quia leuiora sunt. Contemptus enim cuiuscunq; præcepti præcipientis iniuria est. In quouis gradu, in quouis proposito æquale peccatum est, vel prohibita admittere, vel iussa non facere. Nam iussa sine culpa non negliguntur, & sine crimine non contẽnuntur. Perfecta autem obedientia legem nescit, locis non arctatur, nec contenta est angustiis professionis, sed largiori voluntate fertur in latitudinem caritatis, & ad omne quod iniungitur spontaneo vigore liberalis alacrisq; animi modum non cõsiderans in infinitam libertatem extenditur. Vnde perfectus in obedientia ille censendus est, qui in nullo prorsus resistat maioribus, aut inuideat paribus, vel contra minores per superbiam se extollat, sed prælatis sit obediens, sociis congruens, subditis vtiliter condescendens, Deo deuotus, magistro subditus, senioribus obtemperans, & minoribus placens, verbo vtilis, corde humilis, & omnibus mansuetus, atque eo animo opus iniunctum recipiat, quo præcipitur.

De gradibus obedientiæ, atque ipsius virtutis perfectione.

CAP. VI.

POstremo in hoc vltimo capitulo dicendum est, quibus gradibus obedientia ducitur ad perfectionem. Per ascẽsum nanque vehitur anima ad cõsummationem culménque virtutum. Primus enim obedientiæ gradus est obedire libenter. In ipsa etenim obedientiæ via tibi, ô homo, fortasse aliqua dura & aspera occurrere possunt, ita vt accipias interdum præcepta nõnulla, quæ licet salubria sint, minus tamen suauia videntur, hoc si molestè cœperis sustinere, si diiudicare prælatum, si murmurare in corde, etiam si impleas exterius, quod iubetur, non est virtus obedientiæ, sed velamen malitiæ. Verus ergo minister est Domini Iesu, qui deuotione cordis libenter audit, quod imperatur, vt perficiat. Nec dubium quin ampliorem gratiã mereatur huiusmodi, qui paratũ se exhibet ante mandatũ, quã qui obedire satagit post mãdatũ. Secũdus est obedire simpliciter.

Sunt

Sunt nanque multi, qui post præcipientis imperium plurimas faciunt quæstiones, & sæpius ingeminant. Vnde hoc venerit? quis hoc dederit consilium? Propter quod oritur murmuratio, excusatio, simulatio impoßibilitatis, & aduocatio amicorum, cõtra quos per Prophetam loquitur Dominus, In auditu auris obediuit mihi, vt ostenderet vno eodémque momento obedientem simplicem, & audisse præsidentis imperium, & obsequium perfecisse. Quod etiam in lege præcepit Dominus dicens, Quod præcipio tibi, hoc tantum facias, nec addas vel minuas quicquam. Propterea non debet simpliciter obtemperantem magistri imperitia, seu indiscreta potestas mouere, sed meminerit scriptum, quia non est potestas, nisi à Deo, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Ideo quodcunque fecerit obediens, operetur simpliciter, & ex animo sicut Deo, & non hominibus. Tertius est obedire hilariter. Hilarẽ enim datorem diligit Deus. Nam in obediendi ratione hæc generalis regula teneatur, vt in difficilioribus agendis obeditio quidem gratior, quàm præuaricatio grauior iudicetur, & in facilioribus minúsque onerosis, contemptus damnabilior, quàm actus laudabilior existimetur. Quapropter serenitas in vultu, dulcedo in sermonibus, alacritas in opere hilariter obsequentis decorat obedientiam, quia non seruili metu, sed caritatis affectu, non timore pœnæ, sed amore iustitiæ seruanda est. Quartus est obedire velociter. Vidisti (ait Sapientia) hominem velocem in opere suo, coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles. Vnde cùm vocaretur Zachæus, festinans descendit, vt exciperet Dominum, à quo meruit audire, hodie salus domui huic à Domino facta est. Promptus itaque, velocitérque obtemperare desiderans mandatum non procrastinat, sed statim parat aures auditui, linguam voci, pedes itineri, manus operi, & se totum intus colligit, vt mãdatum peragat imperantis. Quintus est obedire viriliter. Si enim manũ (ait quis) misisti, ô homo, ad fortia, agendum est instanter, & constanter obediendum, nec inter asperitatem verborum tam regalis est semita relinquenda. Tunc enim Deo vera obediẽtiæ obsequia reddimus, cùm nullis occurrẽtibus aduersis ab incœpto opere deficimus. Illéque meritò prædicandus est, qui percussus non cædit, irritatus non dolet, grauatus non deficit, sed Christi communitus exemplo pugnã, quam semel in obedientiæ stadio arripuit, nullo fractus labore derelinquit. Sextus est obedire humiliter. Nam vnum atq; idem inobediẽtiæ præsumptionísq; genus est, vel propter actionis instãtiam, seu propter ocij & orationis desiderium senioris prætetire mandatum. Támque dispendiosum est pro somno, quàm pro vigilantia, imperantis statuta contemnere. Tantum denique est præsidentis transire præceptum, vt legas, quantum si despicias, vt dormias. Humilitas nanque sola est, quæ proprium abdicat sensum, & propriæ inimicatur voluntati, atq; ab ipsa tanquam à pestifero veneno ceruicem suam excutere contendit. Vnde necesse est, vt qui ad obediẽtiæ culmen satagit ascendere, mentem studeat ab elatione mundare, quia tanto proficiet citius, quãto fuerit humilior. Septimus & vltimus est obedire perseueranter. Sic currite (ait Apostolus) vt comprehendatis. Non enim poterit quis ad consummationem virtutis attingere, nisi voluerit in ipsius exercitatione perseuerare. Non sufficit planè terram fodere, arbusta plantare, atque nascentes fructus inspicere, si non æquo animo permittantur etiam maturescere. Sic nimirum omnis labor, quælibétque virtus laudem non meretur, nisi in eadem viriliter perseueretur. Et quemadmodum gradiens contra fluminis impetum (si remigrare desierit) defluit, ita & certanti in obedientiæ campo euenerit. Quum enim propriæ voluntati habenas laxauerit, statim ipsam sentiet contumacem. Quare edomanda est perseueranti infatigabilíque vigore, quatenus ex diuturno flagello discat mansuescere, vt duce gratia miles Christi ad obedientiæ perfectionem valeat peruenire. Nam quum per obediẽtiam ipsam subegerit, plena tranquillitate ac ingenti pace fruetur, quia pacato interiori hoste, non erit deinceps, qui frangat animum. Si enim voluntas subiicitur rationi, quicquid homo à Deo voluerit, impetrabit, iuxta illud, Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo, & meritò. Nam qui per obedientiæ virtutem adhæret Deo, vnus spiritus fit cum eo, à quo pro mercede suorum agonum duplicem meretur habere coronam, scilicet, certam spem eius vitæ, quæ nunc est, futuræ, pro qua potens efficitur ad superanda omnia certamina occurrentia. Et quoniam in obedientiæ perfectione laudabilis spei virtus, & cœlestis præmij certitudo donatur, conuenienter in consequentibus de ipsa virtute & sperandis rebus loquẽdum est, quatenus eo mens in agone subiectionis fiat promptior, quo de mercede certaminis extiterit certior, quod clarè aperit Psalmista, dicens, Inclinaui cor meum Deus ad faciendas iustificationes tuas in æternũ propter retributiones. Fructuum ligni vitæ sextum tenet locum hæc Deo grata obediẽtia, quam qui verè perfectéq; possederit, ad Deum & Dominum Iesum tutũ habebit accessum, qui factus est obediẽs vsq; ad mortem crucis, propter quod Deus illum exaltauit donãs ei nomen, in quo curuatur omne genu, nedum terrestrium, infernorúmque, sed etiam cœlestium, qui est benedictus in secula.

[Margin: Psal.117. — Num.22 — Rom.13. — 2.Cor.9. — Prou.29. — Luc.19. — 1.Cor.9. — Matt.18. — Psal.118. — Philip.2.]

DE VIRTVTE SPEI,

atque de illius diffinitionibus. Quæ virtus Deo militantibus pernecessaria est, & ex sua dignitate in fructibus ligni vitæ septimum consequitur gradum. CAP. I.

EMitte spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Hæc vox Prophetæ affectuosa desiderium pandit cœlestiũ spirituum. Quum enim administratorij spiritus sint in ministerium missi eorum, qui hæreditatem capiunt salutis, videántque genus humanum plurimis infirmitatibus circundatum, váriis etiam miseriis obrutum, nec sua virtute exigentibus delictis suis, posse erigi in salutẽ, piis desideriis clamãt ad Deũ, vt tantis ærumnis ponat finem, mittátque de supernis sedibus Spiritum Sanctum, qui luce sua caligantem illuminet intellectum humanum, & igne sancto suo accendat affectum, quatenus dono suo interioris hominis facies irradiata toto desiderio eleuetur in Deum, & renouetur per gratiã, quæ prius deformata fuerat per culpã. Hæc nanq; diuinus & almus spiritus monet memoriã

[Margin: Psal.103. — Hebr.1.]

ad reco

ad recolenda quæ Dei ſunt, docet rationem ad cogitandum de Deo, mouet voluntatem ad Dei mandata ſeruanda. Dat pignus ſalutis, robur vitæ, ſcientiæ lumen. Dono ſapientiæ negligentiam in pigro repellit, dono intellectus diligenda rationabiliter quærit, dono conſilij diuinam prudentiam inuenit, dono fortitudinis tentationes fortiter retundit, dono ſcientiæ obliuionem lubricam diu eſſe non ſinit, dono pietatis humanæ fragilitati clementer indulget, & dono timoris improuidam ignorantiam ardenter decoquit. Hic nempe infirma roborat, aſpera planat, corda purificat, & quicquid videtur in hoc ſeculo nequam, difficile & anguſtum, leue facit & latum, opprobrium gaudium iudicat, deſpectionem exaltationem eſſe perſuadet. Tales vtique ſunt fructus, talia ſunt opera te poſsidentium, ô beatiſsime ſpiritus, veni igitur ad nos, illabere cordibus noſtris, emitte cœlitus radium tuæ lucis, & illumina ſedentes in hac opaca peccatorum caligine. Veni, inquam, propera, feſtina, ô Pater pauperum, ô lumen mentium, ô largitor munerum, laua quod eſt ſordidum, riga quod eſt aridum, rege quod eſt deuium, foue quod eſt frigidum, & ſana quod eſt ſaucium. Tu enim es, ô diuine amor, requies in labore, gementium conſolator, errantium via, periclitantium ſalus, certantium virtus, quieſcentium gaudium, peregrinantium comes, peccantium propiciator, iuſtorum robur, mœrentium interuentor, ſalus mundi, animarum vita, Dei reconciliator, cordium ſcrutator, & genitoris ſummi genitique ſanctum oſculum & amplexus. Excutiat (oramus te Domine) de cordibus noſtris omnem torporem præſentia tua. Rumpantur peccatorum vincula, & fluant irrigua lacrymarũ fluenta. Roboretur præterea mens noſtra ad reſpuenda cuncta temporalia, & ſolis cœleſtibus paſcatur delicijs, fugiat vitia, & virtutum ſectetur pulchritudinem, relinquat ſe, vt poſsideat te, & poſsideatur à te, ac per laudabilia opera & compoſitos mores regeneretur in ſpem viuam, per quam potens efficiatur inoffenſo pede pertingere brauium felicitatis æternæ. Hæc enim ſpei virtus, ô Domine, donec in hoc corpuſculo viuimus, neceſſaria nobis eſt. Ipſam nobis tribue, vt certi reddamur per illam poſsidere regnum. In æternitatem etenim animum figit hæc, idcirco nulla mala exterius, quæ tolerat, ſentit. Quæ virtus cùm omnibus neceſſaria ſit, peramplius tamen iis, qui ſub obedientiæ agone deputarunt ſe. Quum enim forte atque arduum arripuerint contra ſe, contra proximos, cæteráque tentamenta inire certamen, niſi per hanc aſsiduè virtutem roborati fuerint, vt deficiant neceſſe eſt. Ideo crebreſcentibus laboribus à Domino illis subminiſtratur efficacius æterni ſpes præmij, & cœleſtis certitudo triumphi. Nec cuiquam conuenientius quàm certanti & vincenti donatur fiducia regni, & ſpes gloriæ. Nam ſpes ſic diffinitur. Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis veniens ex Dei gratia, & ex præcedentibus meritis. Vel ſpes eſt virtus, qua quis ad id quod credit ſe peruenturum præſumit. Siue ſpes eſt appetitus boni cœleſtis cum fiducia obtinendi. Eſt quoque ſpes virtus, qua ſperamus præmium vitæ æternæ iuſtorum meritis reddendum. Ex quibus patet, quàm neceſſaria virtus ſit iis, qui abnegãt ſeipſos, & quàm decenter donetur eiſdem tanquam prima ſtola, de qua virtute in conſequentibus diſſeretur Domino concedente, quatenus per inſpectionem pulchritudinis ipſius, pugiles regis noſtri Ieſu Chriſti ad conſummationem accendantur certaminis, agnoſcentes laborem ſuum non inanem eſſe in Domino.

De varijs ſpei effectibus, per quos ditantur qui illam poſſident. CAP. II.

VEnite omnes, qui laboratis (ait Dominus) & onerati eſtis ad me, & ego vos reficiam. Tollite iugum meum ſuper vos ſuaue, & requiem præſtabo, per infuſionem ſpei animabus veſtris. Hoc nanque iugum ſpei propter ſui excellentiam, & multiplices effectus, plurimis donis ditabit vos. Vera etenim ſpes primo ſecuritatem parit. Meritò nanq; ſperans in Domino ſecurus eſt, quia protector eſt omnium ſperantium in ſe, eiſque eſt idem Dominus pro muro vndique, & turris fortitudinis ipſorum, de qua ſcriptum eſt. Turris fortitudinis nomen Domini. Ad ipſum cõfugiet iuſtus ſperans in eo, cui occurret Dominus quaſi ciuitas munita ad eum ſuſcipiendum, iuxta illud Eſaiæ, Vrbs fortitudinis noſtræ Sion, ſaluator ponetur in ea murus virtute diuinitatis, & antemurale ex merito humanitatis, cui merito cantabitur. Altiſsimum poſuiſti refugium tuum. Ipſa meretur intelligẽtiam, & Dei auxilium, ſicut legitur. Qui confidunt in illum, intelligent veritatem. Quocunq; ſe verterint prudenter intelligentes, & de Deo ſuo confidentes, agnoſcent etiam aduerſa diligentibus Deum cooperari in bonum, vt patet in Suſanna, de qua dicitur. Erat enim cor eius fiduciam habens in Domino, propter quod magnificè meruit liberari. Hæc patienter portare facit onus præſentis miſeriæ. Ille etenim bene nouit in exterioribus miſeriis ſuſtinere, qui ſcit de ſpe interna ſemper gaudere. Futurorum ſpes laborantibus, & ſub preſſuris præſentis vitæ deſudantibus, requiem parit, ſicut in agone poſitis dolorem mitigat ſpes coronæ. Spes eſt quaſi columna, quæ totum ſpirituale ædificium ſuſtentat, qua deficiente ædificium corruit, & in baratrum deſperationis concidit. Eſt etiam ancora animæ eam ſeruãs, ne procellis tentationum irrumpatur, de qua Apoſtolus. Firmiſsimum ſolatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut ancoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedẽtem vſq; ad interiora velaminis, quo pro nobis præcurſor introiuit Ieſus ſecundum ordinem Melchiſedech Pontifex factus in æternum. Igitur ſi te videris fluctuare in mari iſto, noli diuelli ab hac ancora, antequam intres hunc portum. Fluctuat nauis in ancoris, conquaſſatur veterum ſuorum recordatione delictorum mens, ſed non diffidat, nec præmia diuina poſſe obtinere deſperet. Nouit Dominus mutare ſententiam, ſi tu noueris emendare delictum. Hæc quoque virtus hominem facit fortem. Qui enim in Domino confidunt, mutabunt fortitudinem, propriam ſiquidem fortitudinem mutant in diuinam. Felix ſanè iſta mutatio. Dum enim de ſuis viribus diffidunt, diuinum eis adiutorium præparatum eſt. Nihil enim tam omnipotẽtiam Dei clariorem reddit, quã quod omnipotens reddit iis, qui in ſe ſperant. Ipſa eſt baculus neceſſarius peregrinantibus in via præſentis vitæ. Non enim fatigantur, vel debilitantur ſperantes in Domino, quin potius aſſumẽt pennas vt aquilæ, current, & non laborabũt, ambulabunt, & non deficiẽt.

Quot

Quot enim labores misericordiæ Deo offerentes exercent, tot iam remunerationis suæ pignora intra spei suæ cubiculum clausa tenent, & eo minus deficiunt, quo maiora patiuntur. Spes etiam in possessionem regni cœlestis animam quodammodo introducit, & existentibus in hac vita mortali: immortalem attingere facit: sicut legitur de beatis martyribus scriptum. Sap.3. Si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorũ immortalitate plena est. Ab illis enim dum mortis tolerantia indubitanter excipitur, spes immortalitatis euidenter asseritur, & suauiter degustatur. Nunquam enim hanc vitam sic cõstanter expenderent, nisi esse alteram incomparabiliter beatiorem perfecta diffinitione sentirent. In præsenti enim tempore spes est quædam vigilia solennitatis æternę. Nõ ieiunat, sed quasi iuge conuiuiũ celebrat, cùm mentem, quam replet cœlestibus dapibus vterúmque impinguat. Ipsa facit inter dolores gaudere. Si mihi (ait quis) præmia promittantur, per te obtinenda sperabo. Si insurgant aduersum me prælia, si fremat inuidus, si sæuiat malignus, si ipsa caro aduersus spiritum concupiscat, in te ego sperabo Domine. Quicquid igitur mali ferre imponitur, firmo gaudẽtique animo tolerandum est. Remedium enim malorum, bonorum spes est. Nec innocentem debilitat mentem illata contumelia, quoniam in aduersis solatium est non meruisse, quæ patitur: Innocentem fortuna deserit sæpe: at bona spes nunquam. Spes nãque est arca æterni præmij, & ponderatio futuræ suauitatis: cui datur intrare in hortum spiritualis voluptatis, & inde afferre odores ad condiendas amaritudines præsentis aduersitatis. In deserto mundi deliciis hæc affluit, & temporalium damna non sentit. Hæc est quæ domino confidenter dicit. Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Ipsa est in labore requies, in æstu temperies, in fletu solatium. Ideo quiescere debet vox nostra à gemitu, & oculi nostri à ploratu, quia merces nostra magna est nimis. Hæc quoque Deo adhærere facit, & confidenter Psal. 90. dicere. Tu es domine spes mea. Hęc omnium promissionum, ait sperans, mihi vna est: & in hoc verbo tota ratio meæ expectationis solidatur. Alter meritum pondus diei & æstus sustinere se iactet: ieiunare bis in sabbato dicat: postremò non esse, sicut cæteri hominum glorietur. Mihi autem adhærere Deo bonum est: ponere in domino spem meam. Gemma speciosissima, & gratissima spes est: quę ad modum gemmæ perlucida est: & peruia in suo interiori: ita vt per eam videantur bona æterna. Ipsa denique elisos erigit, & vires reparat. Latro agnouit sperando: Petrus verò timendo negauit. In Petro monstratur quenquam de se non debere præsumere: in latrone nullum impium conuersum debere diffidere. Timeat ergo bonus, ne pereat per superbiam: & malus, ne desperet per malitiã. Nullus desperare debet veniam, etiam si circa finem vitæ ad pœnitentiam conuertatur. Vnumquenque enim Deus de suo fine, non de vita præterita iudicat.

De quinque speciebus virtutis spei, quæ ad cognoscendum proficuæ sunt. CAP. III.

QVoniam in præcedentibus luculenter descripti sunt effectus & dignitates spei: nunc domino donante, in speciebus & diuersitatibus ipsius immorandum est, quatenus à vitio discernatur virtus. Facilè nanque in elationem mens corruit: quum distinctiones vitiorum & virtutum ignorat. Sciendum igitur est, quod quædam spes est maledicta: de qua dicitur. Est infidelis fiducia solius maledictionis capax, quum spe peccamus. De hac Apostolus. Rom. 2. An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignorans quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit. Secundum autem duritiam tuam: & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ. Nullum enim scelus coram Deo tam abominabile sit, quàm spe misericordiæ Dei peccata perpetrare. Tũc miserabili quadam spe erigitur anima: cùm turpia & obscœna delectant. Et desinit esse remedij locus: vbi tanquam mores vitia dominantur. Est spes præsumptuosa, quum aliquis sperat se facturum quod voluerit: cùm vires eius excedat. Aduersaria enim præsumptuosaque confidentia est, quæ periculis pro certo vitam suam commendat. Et lubrica spes est, quæ inter fomenta peccati saluari se sperat. Incerta victoria est inter hostilia arma pugnare: impossibilis liberatio est flammis circundari, & non ardere. Expedit igitur magis bene timere, quàm malè confidere: & vtilius est, vt infirmum se homo cognoscat, & stet, quàm vt de se præsumens cadat. Est spes vana, quum fiducia quæ ponẽda est in creatore, ponitur in creatura. De hac Hiere. dicit, Maledictus homo, qui confidit in homine, & Hier.17. ponit carnem brachium suum, & recedit à domino cor eius. Hic super arundineum baculum confidens (id est in creatura) quæ pro se nihil potest, collidetur validè, si fractum fuerit. Spes vtique huiuscemodi quasi lanugo, quæ à vento tollitur, & tanquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur. Est spes falsa, quum quis sperat, quod futurum nõ est: sicut ille, cui dictum est: Stulte hac nocte repetent animam tuam Luc.12. à te, & bona quæ præparasti, cuius erunt? De his dicitur. Posuimus mendacio spem nostram. Quisquis es, ô homo, qui hanc falsam spem de corde tuo eradicare vtiliter proponis: mortis horrorem, iudicis terrorem, ardentis gehennæ metum ab oculis cordis tui elongari nullatenus patiaris. Cogita peregrinationis tuæ miseriam: recogita annos tuos in amaritudine animæ tuæ: meditare vitæ humanæ pericula, considera fragilitatem, & in huiusmodi cogitationibus si perseueraueris, nihil reputabis cuncta quæ foris videntur, in quibus falsè confidunt homines, dum toto corde circa interiorem molestiam occuparis. Est spes vera, si in solo Deo ponatur, de qua dicitur: Quis sperauit in domino, & confusus est? Tunc nanque veram esse hominis spem potest comprobari, si adsit meritum. Integra enim consolatio est, cùm non solum quid sibi sit sperandum: sed vnde sit præsumendum nouerit quisque parum habet laudis virtutum corona, & spei magnitudo, quæ ex labore non descendit. Potest quidem habere palmam, sed non habet gloriam. Hæc est magnarum ratio virtutum, vt quanto plus homo laborat, tanto plus mercedis acquirat & spei. Item si in tribulatione non deficit: vnde Iob. Si etiam occiderit me, in ipso sperabo. Iob 13. Tanto etenim spes solidior in Deo surgit, quanto pro illo quisque grauiora pertulerit; quia nequaquam gaudium spei de æternitate colligitur, quod hic non prius pia tribulatione seminatur.

Quòd multa sint, quæ virtuti spei plurimum aduersantur. CAP. IIII.

Eccl. 2. SCiẽdum præterea, quod multa sunt, quæ spei aduersantur, videlicet diffidentia de Deo: de qua dicitur. Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo: ideo non proteguntur ab eo. Aduersatur quoque plurimum spei confidentia, quæ in creaturis ponitur: quę triplex est, scilicet, præsumptio sui: de qua legitur. Prou. 28. Qui confidit in corde suo, stultus est: quoniam qui de nihilo factus est, in nihilum redigeretur: nisi ab autore suo sustentaretur. Ab hostibus insuper suis citò deiiceretur, nisi à Deo actualiter sustentaretur. Rursus si boni spiritus se à nobis elongauerint, impetum malignorum sustinere quis poterit? Fatuitas etiam est de se confidere, 2. Cor. 3. quum per se nõ sufficiat homo bonum cogitare. Non enim sumus sufficientes (ait Apostolus) cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed nec in bono perseuerare. Nam citò bonum amittitur, nisi à Deo largiente custodiatur. Sed paucis verbis qualis ex se homo Oseæ 13. sit, notificat Deus per Oseam, dicens: Perditio tua Israël, tãtummodo in me auxilium tuum. Ideo clamet homo medullis cordis: dicat quoque voce. Domine scio me nunquam posse peruenire ad te, nisi gradiendo post te. Sed nec hoc quidem, nisi fuero adiutus abs te. Precor ergo te, vt trahas me post te: quia reuera beatus homo, cuius est auxilium abs te. Secunda est confidentia, quæ ponitur in homine. De hac legitur Esaiæ XXXI. Væ qui descendunt in Aegyptum ad auxilium in equis sperantes, & habentes fiduciam super quadrigis, & non sunt confisi super sanctum Israël, & Deum non exquisierunt: & Hierem. XVII. Maledictus homo, qui confidit in homine, & dignè. Procliuis enim & mutabilis est humana conditio, & quocunque intendit, eò vergit, & illud præpõderat. Nihil ad virtutum studia, vel ad illecebras vitiorum fugiendas. Vana vtique est spes hæc: quia vani filij hominum, mendacésque filij hominum in stateris, vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum. Tertia est in creaturis spem ponere, quæ est summa fatuitas: scili- 1. Tim. 6 cet in diuitiis & huiusmodi. De hoc Paulus ait. Diuitibus huius seculi præcipe non sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo. O amatores, amatores mundi, cui tam solicitè militatis: maior non poterit esse spes vestra in mundo, quàm vt amici mundi sitis. Vbi quid nisi fragile, plenum periculis: per quæ pericula peruenitur ad maius periculũ? Pereant hæc omnia, & dimittamus hæc vana & inania. Conferamus nos ad illa sola, quæ finem non habent: ponamus spẽ in rebus æternis. Vita enim hæc mors est miserabilis & caduca, subitò surripitur: & post hæc negligentiæ supplicia luenda sunt. Sunt etiam aliqua alia, quæ eidem virtuti spei aduersantur: scilicet peccati magni- Gen. 4. tudo, & multitudo: de qua dicit Caym. Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear, quod indecens Rom. 5. est. Vbi enim abundauit delictũ, plerunque superabundat & gratia. Et quid tam graue committitur, quod non Christi morte soluatur? Meritò igitur in Christo spes mihi valida est, qui sanat omnes languores meos, qui redimit de interitu vitam meam, qui coronat me in misericordia & miserationibus. Tam liberaliter nanque dominus omnem donat iniuriã, vt iam nec damnet vlciscendo, nec confundat improperando, nec minus diligat imputando. Pulcerrimum insuper affectandæ veniæ, & conuersionis exemplum prærogatum est, quod tam citò latroni peccata relaxatur, & vberior gratia quàm precatio: Semper enim plus tribuit Deus, quàm quis precatur. Nemo igitur desperet. Iudam proditorem non tam scelus, quod commisit, quàm indulgentiæ desperatio fecit penitus interire. Aduersatur quoque spei tentationum multitudo: sed econtrario multiplicatio tentationum signum est liberationis, sicut dicitur. Qui diligit filium suum, instanter erudit: & de Pro. Israël quoque hæ sunt gentes, quas reliquit dominus, vt erudiret Israël. Vita enim nostra in hac peregrinatione non potest esse sine peccato: ideo nec absque tentatione. Profectus noster per tentationes fit. Nec sibi innotescit quisque qualis sit, nisi tentatus: nec potest coronari, nisi vicerit: nec potest vincere, nisi certauerit: nec potest certare, nisi inimicum & tentationes habuerit. Ad magnam igitur vtilitatem nostram exercitatio tentationum nobis impensa est: vt non superbiat sanctitas, dum tentatur infirmitas, non tepescat virtus: non desit profectus, nõ diminuatur meritum, non amittatur gloriæ corona. Spei insuper contrarius est frequens casus, & peccati recidiuatio. Sed considerandum est, quod frequens casus humilitatem generat, humilitas triumphum. Quis sine peccato extitit? quis in seculo enormius Paulo peccauit? quis in religione grauius Petro? illi tamen per pœnitentiam & bonam spem meruerunt assequi non solum ministerium, sed & magisteriũ sanctitatis. Quid meruit Publicanus, qui repentè de templo absolutus exiuit? Meritò quippe etiam post peccatum valde sperãdum est. Fit enim plerunque gratior Deo amore ardens vita post culpam, quàm securitate torpens innocentia: quia qui gaudet in bonis gratiæ & veniæ, quam inuenit: & recordatur mala, quæ euasit, difficile redit ad malum. Memoratæ quoque virtuti potissimum aduersatur nimia tristitia: de qua dicitur. Mœ- Prou. rore animi deiicitur spiritus. Nunquam ergo tristetur, qui de spe gaudere desiderat. Felix enim qui non habuit animi tristitiam: nec excidit à spe sua. Oportet nos semper de Dei miseratione confidere: & de nostra infirmitate formidare, non tamen funditus obruat spem metus. Eo nanque fit damnabilior, quo à soliditate spei animus fit longior. Semper nanque oportet misericordiam & iudicium domino cantare, si volumus securè de virtute spei gaudere.

Quomodo tripliciter, scilicet in Deo, in beneficijs Dei, & in sanctorum suffragijs debet se exercere mens, quæ virtutem spei nutrire desiderat: atque de perfectione eiusdem.

CAP. V.

SIcut cunctis patet, nõ datur in aliquo qualicunque negotio pertingere ad finem sine medio, ita nec ad consummationem virtutis. Quapropter vt omnibus detur forma proficiendi, in hoc capitulo, quod præ manibus est, aperienda sunt, quæ iuuant virtutem spei, & quibus cõsiderationibus ipsa virtus nutriatur & perficiatur. Sunt nanque multa, quæ si considerentur, vehementer exultatione spei replent animam. Quarum considerationum prima & potissima est, cũm rationalis creatura intuitum suum dirigit in Deum mul

multipliciter:ſcilicet in quantum ipſe creator hominis eſt. Hanc enim prærogatiuam homini creando dedit: quia ad imaginem ſuam ipſum fecit. Ad imaginem quippe Dei facta anima rationalis, cęteris omnibus occupari poteſt, repleri non poteſt. Capacem enim Dei, quicquid Deo minus eſt, nōn implebit. Et ſicut Deus omnem creaturam, ſic anima omnem naturam corporalem naturæ dignitate præcellit. Non enim poteſt Deus odiſſe quod fecit: de quo ſcri-
Sap. 11. ptum eſt. Diligis nanque omnia quę ſunt, & nihil odiſti horum quæ feciſti. Vbi autem maiora caritatis indicia, ibi eſt maioris ſpei materia. Similiter inquan-
Ezec. 6. tum dominus eſt. Nunquid voluntatis meæ eſt (dicit dominus) mors impij: & non magis vt conuertatur à viis ſuis, & viuat? Deus nanque triſtatur, non de ſua iniuria, ſed de hominis perditione. Sicut rex audiens criminoſas perſonas, quum ſit benignus, lege quidē compellente ipſe mortis ſententiam dictat aduerſus eas: tamen miſericordia inſtigante lacrymas fundit ſuper ipſas, & vult eas adiuuare, & non poteſt contradicente iuſtitia: quoniam ſicut iuſtitia ſine miſericordia non eſt iuſtitia, ſed crudelitas: ita miſericordia ſine iuſtitia non eſt miſericordia, ſed fatuitas. Eodem modo Deus maluit parcere, quàm iraſci: latiúſque miſericordiam quàm iuſtitiam cōtra hominem operatur. Prouehitur etiam anima ad ſpei virtutem, quum Dei cōtemplatur miſericordiam: imò verius cùm ipſum ipſam eſſe miſericordiam non ambigit:
Pſal. 58. hoc Pſalmo atteſtante, qui ait, Deus meus miſericordia mea, quid dulcius, quid mitius, quid hoc benignius
Eſai. 49. audiri potuit? Nunquid, ait ſcriptura, poteſt mater obliuiſci filij vteri ſui? Tametſi illa oblita fuerit, ego non obliuiſcar tui (dicit dominus.) Miſericors planè, & miſerator dominus. Miſericors eſt cùm creat: quia nullis beneficiis prouocatur, vt præſtet, miſerator autem cùm res cadentes ſua pietate reſtaurat. Miſericordia enim eſt alienæ miſeriæ cōpaſsio, qua quis ſi poteſt ſubuenire compellitur. Propterea domini miſerationū recordabor, ne ingratus inueniar. Multas enim miſerationes contulit animæ meæ, quas coram omnibus reſerabo, vt vna ſit omnium vox, & affectus laudis eius. Multi nanque in ſeipſis has inuenire poſſunt, quas dicturus ſum. Prima eſt quòd à pluribus peccatis adhuc in ſeculo poſitum cuſtodiuit: prima quidem non inter omnes, quas contulit mihi: ſed inter has quas narraturus ſum. Quis nanque dubitet, quin vt in multa cecidi: ita & in plura poteram cecidiſſe facinora, niſi omnipotentis pietas conſeruaſſet me? Fateor enim & toto corde clamabo, niſi quia omnipotens Deus, & miſericors adiuuiſſet me: vtique in omnem reatum cecidiſſet anima mea. Aliā quoque miſerationem in me exercuit dominus, quæ quàm benigna, quàm libera, quàm gratuita ſit, ſermone nequit explicari. Heu domine peccabam ego, & tu diſsimulabas, non continebam à ſceleribus: & tu abſtinebas à verberibus, & prolōgabam ego multo tempore iniquitatem: & tu clemens pietatem tuā, quod eſt magnum miſerationis opus: quia non dolere de peccato, quod perpetratur: magis indignari, atque iraſci facit Deum, quàm multa, quæ iam preterita ſunt. Addidit etiam hanc miſericordiarum pater, vt ex viſitatione ſua fierent mihi amara, quæ prius dulcia videbantur. Nam hoc eſt quod nos lætificat in omnibus laboribus, in omnibus periculis huius vitę, hoc nempe amareſcere facit, quod peccando prius placebat: amor, ſcilicet noſter in Deum, & pium ſtudium, certa ſpes, & feruor ſpiritus. Indulſit etiam benignus dominus animæ meæ donum iſtud, vt ſuſciperet miſericorditer pœnitentiam meam: atque in eorum numerū me aſcripſit, quos beatos Pſalmus Pſal. 31.
vocat, dicens, Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum, &c. O pœnitentia quid in laudibus tuis efferam, quid de te dicam? Deum tu placas, hominem ad ſtatum ſuum reparas, omnia ligata tu ſoluis, omnia clauſa tu aperis, omnia aduerſa tu mitigas, omnia cōfuſa tu lucidas, omnia deſperata tu animas, & opprobria, quæ peccantibus debentur, tu tegis. Parum autem hoc viſum fuit diuinæ clementiæ: niſi etiam tribueret iſtud mihi, videlicet virtutem continendi deinceps: per quam mutarem in melius incompoſitos mores, nec paterer recidiuum, fierentque nouiſsima mea peiora prioribus. Ex quo dono reuoluebam frequenter in animo: & intelligebam grauiorem eſſe culpam poſt veniam: renouatum vulnus peius dolere poſt curam: moleſtius hominem ſordidari poſt gratiam. Nam vere indulgentiæ ingratus eſt: qui poſt veniam peccat: ſanitatis indignus eſt, qui ſemetipſum poſtquam ſanatus eſt, vulnerat: nec mundari meretur: qui ſeipſum poſt gratiam coinquinat. Ex his enim quæ dicta ſunt, à malo me liberauit dominus meus: ſed quia non ſufficit abſtinere à malo, niſi fiat quod bonum eſt: ſicut legitur. Declina à ma- Pſal. 30.
lo: & fac bonum. Exhibuit animæ meæ ipſa diuina bonitas dupliciter ſuam miſericordiam: vt ex plenitudine gratiarum totus tranſeam in laudes dilectionis eius: & replear ſpe beatitudinis illius. Quarum prima eſt gratia promerendi. Sola enim gratia eſt, quæ diſcernit redemptos à perditis: quæ quum homini infunditur cuncta mentis illius abſcondita manifeſtat. Tūc diligere incipit, quod prius neſciebat: tūc ſpe roboratur, omnia propter Deum operatur: & eo magis augetur meritum: quo per dilectionē amplius exercetur: quia ſicut æquum eſt deſidioſis laborātium præmia denegare, ita conuenit diligentibus & operantibus optata remunerationis merita cumulare. Alia eſt ſpes obtinendi. Qui enim gaudet in ſpe, tenebit: qui autem ſpem non habet, ad rem non poterit peruenire. Manet enim deſuper ſpeculator cunctorū præſcius deus, bonis præmia, malis ſupplicia diſpenſans. Nec in Deo fruſtra poſitæ ſunt ſpes precéſque, quæ rectæ quum ſunt, inefficaces eſſe non poſſunt. Auerſamini igitur ô mortales vitia: virtutes colite: per ſpem ad recta animum ſubleuate: humiles preces in excelſum porrigite, magna vobis eſt (ſi diſsimulare non vultis) collata operādi facultas: quoniam bonis operibus veſtris repromiſſa eſt æterna felicitas. Hæ ſunt domine miſerationes, quas feciſti ancillæ tuæ. Hi ſunt riui profundantes ſuauitatē ab æterno fonte bonitatis tuæ, irrigantéſque mirifice cor meum. In his cōſiderationibus ſpe nutritur, delectatione paſcitur, & virtutibus roboratur, nec in via poterit à bono opere deficere, ſi quæ dicta ſunt, nō neglexerit cogitare. Eſt etiā alia conſideratio, quæ ſingularē habet effectum ad erigendam mentem in virtutē ſpei: ſcilicet beneficiorum Dei, quæ poſſunt quadrupliciter diſtingui. Quædam enim generalia ſunt: vt eſt redemptio mundi, inſtitutio ſacramentorum, & alia quæ ad ſalutem pertinent generis humani. Hæc quis

enarrabit? Quæ lingua dicere, quæ ratio capere sufficit redēptionis beneficia: quomodo factus est homo hominis factor, vt sugeret vbera regens sidera, vt esuriret panis, sitiret fons, dormiret lux, ab itinere via fatigaretur, falsis testibus veritas occultaretur, iudex viuorum & mortuorum à iudice mortali iudicaretur: ab iniustis iustitia damnaretur, flagellis disciplina cęderetur, spinis botrus coronaretur, in ligno fundamentum suspenderetur, virtus infirmaretur, salus vulneraretur, & vita pro mortuis moreretur: Quanti verò beneficij sit institutio sacramentorum saluti hominum necessaria: non est qui digne loquatur. Ab ipsa nanque Dei sapientia homine assumpto: à quo in libertatem vocati sumus: pauca sacramenta saluberrima constituta sunt, quæ societatem Christiani populi sub vno Deo libere continerent. Constituta nanque sunt ab ipsa incarnata sapientia pro salute hominum septem sacramenta, pro diuersitate saluādorum. Primum est intrantium: vt est baptismus. Secundum est pugnantium: vt est cōfirmatio. Tertium est vires resumentium: vt est Eucharistia. Quartum est resurgentium: vt est pœnitentia. Quintum exeuntium: vt est extrema vnctio. Sextum ministrantium: vt est ordo. Septimum nouos milites introducētium, vt est matrimonium. Horum etenim sacramētorum magna est vtilitas. Baptismus ordinatus est contra originale peccatum: pœnitentia contra mortale: extrema vnctio contra veniale: ordo contra ignorantiam: Eucharistia contra malitiam: confirmatio contra impotentiam: matrimonium contra concupiscētiam: quam temperat, & excusat. Disponunt quoque hæc sacramenta ad septem virtutes habendas. Baptismus est sacramentum fidei: confirmatio spei: Eucharistia caritatis: pœnitentia iustitiæ: extrema vnctio perseuerantiæ, quæ est fortitudinis complementum: ordo prudentiæ: matrimonium temperantiæ. Sunt & aliæ complures horum sacramentorum dignitates, & causæ, quæ omittendę sunt. Patet enim euidenter ex his generalibus beneficiis, quo vigore in virtute spei mens valeat proficere illa considerando. Aliqua sunt beneficia specialia, quæ etiam promouent ad spem, quæ quibusdam collata fuerunt ad legentium profectum à Domino Iesu pietatis fonte & virtutum magistro. Vnde ô Domine Iesu omnino propter mansuetudinem, dulcedinem, & caritatem, quæ de te prædicatur & legitur, intrepidæ spei virtute currimus post te, sciētes quod non pauperes spernas, peccatores non horreas, infirmos nō abiicias, & ignobiles non contemnas. Nempe pie Saluator dulcissime domine non horruisti confitētem latronem, non lacrymantem peccatricem, non Cananeam supplicantem, non deprehensam in adulterio, non sedentem in Theloneo, non orantem Publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, nec ipsos crucifixores. Horum exemplo beneficiorum accensus & prouocatus nequaquam diffidere de me, & sperare de te cessabo. Consideratio quoque corporalium beneficiorum non mediocriter eleuat & erigit contemplantem: vt est creatio mundi, gubernatio, & ipsius sustentatio: quæ quoniam experientia nouimus, & intelligimus, silentio tegēda sunt. Tam multa enim sunt, quod nec facundia exprimūtur: nec intellectu percipiuntur: ideo magna veneratione digna sunt. Ex his etenim cognoscitur ipsorum factor. Tria quidem maxime de creatura sciēda sunt breuiter: scilicet, quis eam fecerit: per quid fecerit: & quare fecerit. Si quæritur quis fecerit: Deus: si per quid: dixit & facta sunt: si quare fecit: quia bonus est. Neque quisquam autor excellentior est Deo: nec ars efficacior dicitur verbo, nec causa melior, quàm vt bonum crearetur à bono Deo. Intelligat ergo rationalis creatura, quod hoc bonum à summo bono ei ad bonum traditum sit: vt cognoscat creatorem & largitorem videlicet ex perpetuitate quia creator est æternus: ex magnitudine quia omnipotens: ex ordine & dispositione quia sapiens: ex conseruatione quia bonus: & ex largitione quia caritas. Cœlum cœli domino (ait Propheta) terram autem dedit filiis hominum. Psal. Merito nanque debet cōfidere: cui tanta donata sunt. Quis autem diffidere poterit, si conuerterit cor suum ad intuenda beneficia spiritualia: quæ fidelibus à Deo tribuuntur: Infundit enim deus filiis suis spiritum suum multipliciter ad salutem, ad miraculum, ad auxilium, ad solatium, ad feruorem. Ad salutem quum in toto corde reuertimur ad Deum. Ad miraculum, quum signis & prodigiis coruscare facit fideles. Ad auxilium quum in tentationibus & pressuris adiuuat infirmitatē nostram. Ad solatiū quum per internam suauitatem testimonium reddit spiritui nostro, quod filij Dei sumus. Ad feruorem quum in cordibus perfectorū vehemētius accendit ignem caritatis: vt non solum in spe filiorum, sed etiam in tribulationibus glorientur, contumeliam gloriam reputantes: quod est perfectæ spei certissimum signū. Hæ etenim quatuor beneficiorum Dei considerationes: quasi quatuor flumina sunt egredientia de paradiso voluptatis, id est ab ineffabili clementia maiestatis diuinæ: & irrigantia totam terram, corda, scilicet fidelium: vt per virtutem spei, quæ horum meditatione nutritur & perficitur, proferre valeant opulentissimos virtutum fructus, nec deficere præ siccitate exuberantium passionum: quatinus circunquaq; muniti, intrepidi possint ascendere ad ciuitatem sanctam Hierusalem, quę est omnium electorum mater: in qua Deum sicuti est, videbunt feliciter. Sunt etenim non mediocris exhortationis ad profectum spei suffragia ac merita sanctorū: quæ vt clarius eluceant, quadrupliciter distinguenda sunt: quarum potissima & summè amabilia sunt Christi Iesu Domini nostri suffragia ac merita. Nam ipse Dei & hominum mediator, vt culpam nostræ trāsgressionis extingueret: & ad cœlestia speranda cor eleuaret, voluit fragilitatis nostræ naturam assumere: in qua opprobria & varia contumeliarū genera perpessus est, vt efficaciter notificaret: quo nos amore diligeret, qua nos fiducia erigeret: quibus meritis nos ditaret. Voluit quippe ipse dominus per omnia in natura in passione, in morte assimilari nobis: vt fidelis pontifex fieret ad patrem, & repropitiaret delicta nostra. Talis enim congruebat nobis, vt fieret pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, excelsior cœlis factus, & constitutus ad dexteram Dei in cœlestibus super omnem principatum, & potestatē, & virtutem, & dominationē, & omne nomen, quod nominatur: non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro ad interpellandum pro nobis: de quo per Ioan. 1. Ioan. dicitur. Aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.

Hæc

Hæc vtiq; est tota spes nostra: omnísque fiducia: vbi enim natura & caro nostra regnat: ibi & nos regnare gloriemur. In ipso enim Domino Iesu dulcissimo iam resurreximus: iam ascendimus: iam in cœlestibus cõsedimus. Sumus membra eius, & ipse est caput nostrum: ex quo totum corpus compactum est. Ideo abigenda est omnis dubitatio, & diffidentia. 1.Par.11. Os de ossibus nostris, & caro de carne nostra est. Ideo iam nõ poterit spernere nos: quia caro & frater noster est. Quam vtique carnem patri ostendit cicatricibus plenam, verberibus fuisse collisam, & pro electorum salute in altari crucis extitisse immolatam. Et ex hoc non potest cõtemni, quod tanto precio redemptum est, tali intercessore postulatur, tam vehemẽti amore diligitur, & tam mirabili vinculo copulatur. Gaudeamus igitur omnes in domino Iesu, quia non solum in paradisi possessione per ipsum firmati sumus, sed etiam vsque ad diuinitatis thronum in ipso conscendimus, ampliora recepturi per eius ineffabilem gloriam, quam per diaboli perdideramus inuidiam, quia quos diabolus de primi habitaculi felicitate eiecit, hos Dei filius sibi conformatos ad dexteram patris collocauit. Concipienda est præterea magna fiducia in Dei & domini nostri genitrice post ipsum redemptorem nostrum dominum Iesum. Hęc est dulcedo & spes nostra, quia est mater pulcræ dilectionis, timoris, magnitudinis, & sanctæ spei. In ipsa omnis gratia vitæ & veritatis, & omnis spes vitæ & virtutis est. Quid Dei matre nobilius, quid Maria splendidius, quam splendor gloriæ elegit, vt ex ipsa naturam nostram assumeret. Hæc meritis copiosa, quia virtutibus plena. Ipsa fuit corde humilis, verbis grauis, animo prudens, loquendi magistra, intenta operi, verecunda sermone. Hæc nanque nouit Deũ quærere, nullum lædere, omnibus bene velle, iactantiam fugere, rationem sequi, virtutem amare. Quãdo ista fastidiuit humilem, quando irrisit debilem, quando vitauit inopem. Nihil in oculis toruum, in verbis procax, in actu incompositum. Non gestus fractior, non incessus solutior, non vox petulantior. Talis nãque fuit, vt ipsa corporis species simulacrum mentis fieret, & probitatis exemplum. Ipsa denique est thronus gratiæ, de cuius plenitudine accipiunt vniuersi, captiuus redemptionem, æger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, angeli lætitiam, filij persona humanę carnis substantiã, denique tota trinitas gloriã, ita vt non sit, qui se abscõdat à calore eius. Hæc est stella maris in peccatorum cõductione, quia per mare huius seculi eos dirigit ad portũ pœnitentiæ: & ad filiũ perducendo. Vnde oculi omnium peccatorũ sunt ad ipsam, sicut oculi omnium nautarũ ad maris stellã. Si igitur insurgat venti tẽtationum, si incurras scopulos tribulationũ, ne auertas oculos à fulgore huius sideris, si nõ vis obrui procellis. O quisquis te intelligis in huius seculi profluuio magis inter procellas & tẽpestates fluere, quàm super terram ambulare, respice stellã, inuoca Mariam. Si criminũ immanitate turbaris, vel conscientiæ fœditate confunderis, aut baratro desperationis absorberis, respice stellã, voca Mariam. In periculis, in angustiis, in rebus dubiis cogita Mariam, non recedat ab ore, non recedat à corde, & vt impetres eius suffragium, ne deseras exemplum. Ipsam sequens non deuias, ipsam rogans non desperas, ipsam cogitans non erras, ipsam tenens non corruis, ipsa protegente non metuis, ipsa duce non fatigaris, ipsa propitia peruenis. Hæc est, quæ dedit cœlis gloriam, terris Deum, pacémque refudit, fidem gẽtibus, finem vitiis, vitę ordinem, & moribus disciplinam. Ad hũc fontem diuinæ gratiæ, quæ emanat in Maria sitibũda properet anima nostra. Ad hunc misericordię cumulum expanso & dilatato animo erigatur spes nostra, cui humili corde & deuota supplicatione fiducialiter dicamus. O benedicta inuentrix gratiæ, genitrix vitæ, domina angelorum, rogamus te vt per te accessum habeamus ad Filium tuum Dominum Iesum. Per te suscipiat nos, qui per te datus est nobis, excuset apud ipsum integritas tua culpam nostræ corruptionis, & humilitas tua Deo grata nostræ veniam impetret vanitati, copiosa caritas tua nostrorum cooperiat multitudinem peccatorum, & fœcunditas tua, fœcunditatem nobis cõferat meritorum. Quis enim diffidere debet sanę mentis existens, quum videat super se ex miseratione diuina tam sedulam angelorum custodiam. Angeli nanque boni ad ministerium humanæ naturæ deputati sunt, offerúntque vota, precésque hominum, si sine deceptione puras leuari in cœlum manus perspexerint, & eos protegunt ab incursibus inimicorum. De his per Psalmiitã dicitur. Angelis suis mandauit de te vt custodiant te, ne forte Psal. 90. offendas ad lapidem pedem tuum. Quantam nobis debet hoc verbum afferre reuerẽtiam, afferre deuotionem, conferre fiduciam. Reuerẽtiam pro præsentia, deuotionem pro beneuolentia, fiduciam pro custodia. Quid igitur sub tantis custodibus timeamus. Superari non possunt, quia potentes sunt, seduci non possunt, quia prudentes sunt, minus autem seducere possunt, quia fideles sunt. Tantùm sequamur eos, quoniam sub eorũ protectione deficere non poterimus. Nam quotiescunque grauissima cernitur vrgere tentatio, & vehemens tribulatio propulsauerit, clamemus ad illos, inuitemus custodes nostros, directores nostros, adiutores nostros in opportunitatibus in periculis. Non enim dormitant, neque dormiunt, etsi ad tempus obaudire dissimulent. Quum enim perseuerauerimus in prece, ipsorum plane sentiemus præsentiam pariter & præsidium. Agunt vtique ij cœlestes spiritus & venerãdi custodes nostri, diem festum lætantes super iis, qui fugientes omne, quod Deo odibile est, per exercitia virtutum, ipsorum festinant se sociare consortiis. Sed væ nobis, si quando prouocati sancti angeli peccatis & negligẽtiis nostris indignos nos iudicauerint præsentia & visitatione sua, qua protegere nos, & abiicere poterant inimicum: Quoniam igitur necessariam habemus familiaritatem dignationis angelicæ, caueamus omnem offensam, qua possint contra nos quoquo modo alterari. Tunc grata nobis erit eorum præsentia, tunc præcipua super nos custodia vigilabunt, tũc erga nos eorum erit iucundus aspectus, quum viderint nos castitatem, sobrietatem, & humilitatem diligere, quum nouerint nos orationem frequentare, crebros singultus & gemitus amoris ad cœlum emittere, quum mentis puritatem, caritatis vnitatem, spiritus feruorem, & virtutum perfectionem perspexerint nos velle apprehendere. Satagamus igitur talibus studiis eos lætificare in terris, quorum suffragiis confidimus eorum posse æqualitatem consequi in cœlis. Excitat

postremo non mediocriter pusillanimitatem nostram, & spei virtutem efficaciter inserit, & perficit in cordibus nostris, suffragium & exemplum sanctorum. Summopere enim desideranda nobis sunt sanctorum suffragia, vt ipsorum intercessione nobis donetur, quod nostra non obtinet possibilitas. Ad eorum igitur suffragium confugiendum est, potentes in terra sunt, sed in cœlo potentiores ante conspectum domini Dei nostri. Si enim hic dum adhuc viuerent, miserti sunt peccatorum, & orauerunt pro eis, nunc tanto amplius, quãto verius agnoscunt miserias, orãt patrem in cœlis, quia beata illa patria non immutauit caritatem eorum, sed augmentauit, & nunc potius induunt sibi viscera misericordiæ, quum ante fontem misericordiæ assistunt, vnde si sanctorum suffragiis cupimus adiuuari, eorum vitam nobis iugiter præponamus, & sequamur opere, quos orationibus pulsamus. A malitiæ, odij & superbiæ cogitatu mundemus cor, quoniam non nisi iustos, innocentes, simplices, & puros, cœlestis aula suscipiet. Venite pusillanimes, accedite in spiritu ad hoc spirituale conuiuium omnes vos, quos conscientiæ formido & præteritorum deterret memoria peccatorum, considerate diuinæ fontem misericordiæ super salute mortalium, intuemini quanta hominibus spiritualia, & corporalia dona collata sunt, contemplamini auido corde, quàm iucunde omnia illa cœlorum agmina Deum laudantia suis orationibus iuge vobis præstent patrocinium. Sed nec prætereat vos dulcis filij Dei & genitricis ipsius recordatio, quomodo assistunt Deo, orent pro vobis, & cõpatiantur. Sumite fiduciã, & in Dei bonitate sperate. Hæc considerate quæ dicta sunt, quia vitæ æternæ verba sunt. Tanto nanque solidius & perfectius in domino sperabit cor vestrum, quanto prius hæc mente tractabitis. Et eo minus in hac peregrinatione deficietis, quo verius in fontem diuinæ misericordiæ per virtutem spei mentis oculos leuaueritis. Hæc est enim virtus, quæ claritate sua Deum nobis manifestat, hæc est, quæ inter hostium cateruas intrepide ante faciem domini nos perducit. Tolle hanc à corde hominis, & illico corruet in foueam desperationis & perditionis. Summum vtique gradum obtinet hæc inter cæteras virtutes, apud Deum verò magnum possidet meritum, sed inter fructus ligni vitę septimum sortitur locum. Quam qui tenuerit, perire non poterit, sicut domi- Psal. 30. no canit Propheta dicens. In te domine speraui, non confundar in æternum, & in secula seculorum.

DE VIRTVTE PERSEVERANTIAE

& de ipsius diffinitionibus, Quæ virtus pro sua dignitate inter fructus ligni vitæ octauum possidet locum.

CAP. I.

Psal. 25.

Domine dilexi decorem domus tuæ & locum habitationis gloriæ tuæ. Amantium mos est, vt semper præsentem habere studeant, quem amant. Tantóque frequentius, quanto ardentius. Nec se vllo valent satiare modo, quin potius ex gustu esuriem, & ex haustu sitim adipiscũtur, sed nec ipsa plenitudine gradus sui requiem inueniunt, donec dilecti fruantur potitis amplexibus. Fit eis interim onerosa mora, & omnis dilatio pœna. Clamant & ardent, & in ipso clamore deficiunt præ amore, præ dulcedine, præ abundantia iucũditatis & gaudij. Sicut enim non satiatur oculus visu, sic nec isti caritate. Qui quũ nequeant implere ardorem desideriorum suorum, cogitationibus se exercent. Reuoluunt animo decorem domus Dei, & locum habitationis gloriæ ipsius, quæ ex preciositate sui, ex claritate, ex æternitate, & immensitate trahit post se concupiscentias hominũ, angelorúmque. Attolunt contemplationis oculos in gloriam conditoris, rimantur ipsius incomprehensibilem pulcritudinem, regni magnificentiam, & domini Iesu inenarrabilem celsitudinem. Discurrũt per admirabilẽ plenitudinem gaudij cœlestiũ spirituum, non se valentes capere præ suauitate, vnde fit eis onerosus corporis carcer, & prælongatio præsentis exilij pro desiderio æternitatis. Appetunt votis, instant orationibus, & operibus protestantur ardorẽ cordis, & corporis dissolutionem. Dicúntq;, ô quàm felix dies erit, quando dominus meus veniet in splendore suo, & ex nomine nostro vocans nos dicet, venite benedicti patris mei, &c. Et quàm iucũdum erit, quando genitrix ipsius occurret choris circundata virgineis egredientibus de carnis custodia pro fiducia exhibenda. Et post rubrum mare præsentis exilij submerso spirituali Pharaone cum suo exercitu, tympanum tenens diuinæ modulationis pro perseuerantia & victoria militis egredientis præcinet responsuris. Cãtemus domino, gloriose enim honorificatus est, equum & assensorem deiecit in mare. Horũ etenim cogitatio & gustus illorum est, qui sub agone obedientiæ dedicarunt vitam suam, quia nec in tentationibus mollescere, nec in difficillimis nouerunt deficere, qui quotidie pro Christo morientes in Christo viuere didicerunt. Nam vitæ ianua mors est. Istorum nanque mentes à propria, firma & inconcussa nequeunt stabilitate moueri, quia sciunt, cui seruiunt, quid acquirant. Propter quod obliuiscentes, quæ retrò sunt, & ad anteriora intellectũ affectúmq; extendentes, omnem cogitationem cunctúmque studium in exercitationem virtutum, in extinctionem vitiorum, & propriæ voluntatis oppugnationẽ conuertunt, quoniam Deo reuelante & experientia teste didicerunt talibus exercitiis Deum promereri posse, nec ad illa posse pertingere, nisi vsque ad mortem perseuerauerint. Vnde viriliter arripiunt pugnam, & fortiter in ipsa perseuerant scientes quod non pertingitur ante finem operis ad mercedẽ laboris. Hãc enim perseuerantiam diligunt, ipsam cæteris virtutibus anteponunt. Nam etsi omnes virtutes ad cœlum possessorem suum trahant, solam tamen hanc esse cognoscunt, quæ accipit brauium. Quam vt facilius assequantur, sibiipsis præponunt instabilitatis dãna, & perseuerantiæ merita & coronas, quatinus & alliciantur dulcedine meritorum, & consideratione cohibeantur pœnarum. Nam perseuerantia est in ratione bene considerata stabilis & perpetua permansio. De qua virtute quoniam in tractatu patientiæ plura dicta fuerunt, quæ huic concurrunt, pauca succinctè scribentur, & sic finis erit.

De commendatione perseuerantiæ & multiplici vtilitate, quæ ex ipsa procedit.

CAP. II.

SIcut enim oculis corporalibus necessaria est lux, vt suo perfruantur fine, ita & omnibus prædestinatis & vocatis ad regnum cœlorum hæc virtus perseuerantiæ. Et sicut absque luce frustra aperitur oculus, eodem modo inaniter currit, qui vsque ad finem vitæ non perseuerat. Quapropter vt omnibus Deo famulantibus, & in mandatorum Dei via pergentibus detur audacia perseuerandi, hic aliqua in ipsius virtutis commendationem subscribenda sunt. Nam omnis labor leuis efficitur consideratione mercedis. Plurimum nanque ad perseuerantiam accedit promissio, quæ perseuerantibus fit, de qua per Ioannem in Apocalypsi dicitur. Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. (Apoca.2.) Nam semper solet diabolus perseuerantiæ insidiari, quam solam inter virtutes nouit coronari. Vtilitates etiam plurimæ quæ ex hac proueniunt virtute perseuerantiæ, dant robur. Nam impetrat, quod vult. Vnde Dominus ait de amico, qui media nocte vadit ad amicum, vt panẽ petat. (Luc.11.) Si perseuerauerit pulsans, & si non dabit, eo quod amicus eius sit, propter improbitatem eius surget, & dabit quotquot habet necessarios. Si enim homo perseueranter petenti dat ex tædio, multo magis Deus qui sine tædio largissime donat, quod petitur, perseueranter petenti donat ex amicitia. Et quomodo non dabit perseuerantibus in prece, qui vt gratis tribuat nobis, hortatur vt petamus, cui displicet, si non petamus. Quomodo autem quicquã negabit perseueranter petentibus qui sponte obtulit se non petentibus. Et qui proprio filio non pepercit, sed pro omnibus nobis tradidit illum ad occidendum, quomodo nobis cuncta, quæ perseueranter petimus, non donabit. Hæc virtus perseuerantiæ difficilia facit leuia. Subito nanq; procedenti de vmbra ad solem, de ocio ad laborẽ graue est ei, quod incipit, sed postquam in his assuescere & perseuerare cœperit, vsus tollit difficultatem, & facile esse incipit, quod impossibile ante putauit. Ipsa nihil imperfectũ relinquit. Nam nil est, quòd non impugnet pertinax, & intenta operatio, ac diligens & perseuerans cura. Videmus mulieres senilis ætatis perseuerando longas peregrinationes perficere, & aquã quæ adeo mollis est, lapidem tam durum perseueranti percussione cauare. Ipsa meretur apprehendere præmium. Nam perseuerantia est singularis filia summi regis, finis virtutum, earúmque consummatio, sine qua neq; qui pugnat victoriam, nec palmam victor consequitur. Nutrix est ad meritum, mediatrix est ad præmiũ, soror patientiæ, constantiæ filia, caritatis vinculum, sanctitatis propugnaculum. Tolle hãc, nec obsequiũ mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. Sola est, cui æternitas redditur, vel potius quæ æternitati hominem reddit, dicente Domino. Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

Quàm multa sunt, & quæ sint illa quæ hominem, ne perseuerantiam teneat, præpediunt.

CAP. III.

CVpienti proficere, & ad palmam virtutis peruenire anhelanti non sufficit, quæ agenda sint scire, nisi etiam cognoscat, quæ debeat declinare. Quare nunc subsequenter, quæ perseuerantiæ aduersantur, dicenda sunt, quatenus vtrarumque scientia edoctus & præmunitus, valeat facilius ad finem properare. Vnde sciendum est, quod plura sunt, quæ perseuerantiæ aduersantur, videlicet primo fatuitas sicut scriptum est. Stultus vt luna mutabitur. (Eccl.27.) Nam sapientia habet idem velle, idem nolle, diuersitas verò vitium est, & signum vacillantis animi, ac nondum habentis vigorem suum. Proponit sibi quod vult, nec in eo quod sibi proposuit, perseuerat, sed transilit, nec tantum mutat, sed redit in ea, quæ prius deseruit, ac damnauit. Variatur quotidie in talibus iudicium, & in cõtrarium vertitur, ac agitur eorum vita per vsum. Aduersatur etiam non mediocriter perseuerantiæ peccatum. Nam cor impij quasi mare fertur, quod quiescere non potest. Iuxta quod scriptum est. Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. (Tren.1.) Vsitata nanque culpa obligat mentem, vt nequaquam surgere possit ad rectitudinem. Conatur, & labitur, quia vbi sponte diu perstitit, ibi etiam quum noluerit, cadit. Lex enim peccati est violentia consuetudinis, qua trahitur iniustus animus eo merito, quo in eam volens lapsus est, ad quam quodam progressu peruenit anima. Primo fit titillatio delectationis in corde, deinde consensio, tertio operis perpetratio, postremo consuetudo, in quam deueniens anima, suorum extra se trahitur vinculis peccatorum. Multum quoque reddit instabilem animum impatientiæ vitium, & ad perseuerantiam ineptum. Quis siquidem tam felix est, vt quũ dederit impatientiæ manum, illico statum suum mutare non optet. Coerceri omnino nequit animus impatientiæ vitio commotus, quia zelus sapere nescit, & impatientia consilium non habet, ratione caret, & sui iuris esse non potest, aut secum commorari, quisquis morbo impatientiæ irretitus est. Carentia timoris similiter virtute perseuerantiæ priuat hominem. Timor enim stabilem animum reddit, sicut ancora nauem stare facit. Ancora nanque mentis est pondus timoris. Fugit ouis tremebunda ad caulas veniẽte lupo. Abscondit se columba pauitans accipitre viso. De cauerna mus exire non audet esuriens ambiente cato. Sic nec qui timet, aut amittere gratiam & gloriã, vel incidere in peccatum, & damnationem à soliditate perseuerantiæ poterit se amouere. Defectus quoque dilectionis longe facit hominem à perseuerantia. Amor quoque boni animum stabilem facit, sicut radix profunda arborem. Qui enim implantatus est, abundabit nequitia. Nam & amicitia tanto certior, quãto profundior est, quia facile mutari non potest, quod per longa tẽpora custoditur. Qui verè est amicus, perseueranter & omni tempore diligit. Nam tormentum non separat, labor non laxat, thesaurus non superat, alienus amor non occupat. Aduersatur etiam vehementer perseuerantiæ cordis duplicitas & simulatio, de qua dicitur. Vir duplex animo incõstans est in omnibus viis suis. At contra nihil stabilius, nil felicius simplici corde, quia qui innocẽtiam erga alios exhibet, nihil est quod ab aliis formidet. Habet enim arcem animi simplicitatẽ suam, nec suspectus est pati, quod se fecisse non meminit, nec ab incepto itinere deuiat, quũ semper roboretur dulcedine internæ puritatis & simplicitatis. Mens autem praua & duplicitate plena semper in laboribus est, semper in

fluctuatione, quia aut molitur mala, quæ inferat, aut metuit, ne sibi illa ab aliis inferantur. Tot enim passibus, tot gradibus decidit à perseuerãtiæ bono, quot malis machinationibus polluitur, & fœdatur.

Quibus indiciis possit rationabiliter præsumi de hominis perseuerantia, quæ quanto magis in vnoquoque concurrunt, tanto fortiorem ipsum exhibent ad perseuerandum.

CAP. IIII.

Qvemadmodum ex aëris temperie comprehenditur qualis futura sit messis, ita ex iis, qui sequũtur, effectibus potest cõprehẽdi, qualis futura sit hominis perseuerantia, quibus quicunque caruerit, ad cõsummationem cursus peruenire non poterit. Sunt enim vera indicia soliditatis mentis, qua soliditate quisquis ornatus fuerit, à perseuerantiæ virtute deficere nequaquam valebit. Horum enim certum indicium esse arbitror intellectus stabilitatẽ, de qua per Paulum dicitur. Non sumus paruuli fluctuantes omni vento doctrinæ. (Ephes.4.) Vnde quicunq; hanc soliditatem apprehendere festinat, non aliunde quàm à fonte, à veritate, ab altitudine diuinorum eloquiorum ipsam speret percipere. Est enim sacra scriptura nobis à Domino exhibita, vt in ipsa intellectus nostri curiositas solidetur, & velut in quodam speculo interna nostra facies videatur. Ibi quid verum, quid falsum sit, conspicitur. Ibi fœda, ibi pulcra cognoscuntur. Ibi quantum intellectus proficiat, quantum capiat, sine offuscatione aperitur. Quid plura. Nihil in hac vita magis solidat intellectum, solidatúmque ostendit quàm studium sacræ scripturæ. Nihil in hac peregrinatione dulcius sentitur, nil dulcius sumitur, nil verius capitur, nil ita ab amore mundi mentem separat, nihil sic animum contra tentationes, & intellectum contra errores roborat, nihil ita hominẽ excitat, & adiuuat ad omne opus, & omnem laborem, sicut verborum Dei assidua meditatio. Ignitum (ait Propheta) eloquium tuum vehementer, (Psal.118.) in quo rationalis intellectus tanquã in spirituali igne appositus solidatur, atque perficitur. Est & aliud indicium veritate plenũ (videlicet) æquanimitas in vtraque fortuna. Animus enim intuens vera, peritus fugiendorum ac appetendorum, non ex opinione sed ex natura precia rebus imponens, in asperis blandísq; pariter inuentus, neutri se fortunæ submittens, super omnia quæ contingunt imperturbatus, intrepidus, quem nulla vis fatiget, quem nec attollant fortuita, nec deprimant, perseuerantiæ ac stabilitatis suæ certum reddit testimonium. Stat nanque rectus sub quolibet pondere, nulla illum res minorem facit, nil illi eorum quæ ferenda sunt displicet, quicquid cadere in hominem potest, in se accidisse non queritur, vires suas nouit, vincit virtute fortunam. Loci quoq; stabilitas hominem reddit decorum, & perseuerantiæ filium manifestat. Nam impossibile est in vno hominem figere animũ suum, qui non alicui loco prius affixerit perseueranter corpus suum. Qui enim ægritudinẽ animi sui migrãdo de loco ad locum effugere nititur, sic est sicut qui fugit vmbram corporis sui, seipsum enim fugiẽs, seipsum circunfert, locum mutat non animum. Eundem se vbiq; inuenit, nisi quod deteriorem facit ipsa mobilitas. Quid terrarũ iuuare nouitas potest, quid mutabilitas locorum. Irrita quidem est illa iactatio, onus animi deponendum est, & tunc omnis placebit locus. Frequens enim migratio instabilis est animi. Vt autem ô homo animum possis continere, primum corporis fugam siste, deinde plurimum remedia continuata proficient, sine dediscere oculos tuos, sine aures assuescere sanioribus verbis. Quotiescunq; enim processeris, aliqua quæ renouent cupiditatem, occurrent. Dina Iacob filia egressa videre mulieres regionis Sichemorum corrupta fuit, (Ge) sic & anima discurrens per corporis sensus amittit interiorem integritatẽ, & instabilis efficitur, quia interna despicit, præterita non respicit, præsentia non conspicit, futura non prospicit. Firmitas etiam contra ventum tentationum probabilem exhibet hominem virtute perseuerantiæ. Hanc enim constantiæ & perseuerantiæ prærogatiuam dedit dominus Ioanni Baptistæ, quũ de ipso ad turbas loqueretur dicens. Quid existis in desertum videre, arundinem vento agitatam, (Ma) quasi diceret, non fuit Ioãnes mobilis sicut arundo, vt leuitate mentis & fidei de Domino ambigeret, quem ante prædicauerat. Non fuit arundo Ioannes sed columna immobilis. Non mouebatur vẽto tentationũ, nec prosperis erigi, nec aduersis inclinari nouerat. Non quatiebatur timore, nec flectebatur adulatione, nec eum blandum gratia, nec ira cuiuslibet asperum faciebat. Sic inimicos vt amicos diligebat, sic potentes vt impotentes arguebat. Discamus & nos arundines vento agitatæ non esse; solidemus animum inter auras tentationũ positum, stet inflexilis status mẽtis nostræ, nulla nos detractio ad iram prouocet, atq; ad remissionẽ inutilis gratiæ, nullus nos fauor inclinet. Non nos prospera eleuent, non aduersa perturbent, vt qui in soliditate fidei, & amore virtutis figimur, nequaquam tentatoribus, aut rerum transeuntium mobilitate moueamur. Perseuerantia atq; stabilitas in operatione patẽter ostendit operantem in electorum numero computandum, ac virtute perseuerantiæ esse redimitum. Incassum enim bonum agitur, si ante vitæ terminũ relinquatur, quia frustra velociter currit, qui priusquã ad metas veniat, deficit. Non potest recipere agricola frumenti grana, nisi in agro laborem messis, in area ardorem solis pro separatione palearum à grano perseueranter pertulerit, sic neque nos ad mercedis retributionẽ pertingimus, nisi in perseuerantia operis fortiter perstiterimus. Quũ enim desideria bona concipimus, semen in terram mittimus, quũ verò opera recta incipimus, herba sumus, quum autẽ ad perfectum boni operis crescimus, ad spicam peruenimus. Sed quum in eiusdem boni operis perfectione solidamur, atq; vsq; ad mortem perseueramus, iam plenum frumentum proferimus, non igni comburendum vt zizania, sed per manus sanctorum angelorum in horrea cœlorum deducendum, vbi tanto anima erit felicior, quanto quum hic esset in corpore, in ardore caritatis, in perfectione virtutum, in perseuerantia laborum fuerit promptior, atque in extinctione propriæ voluntatis extiterit feruentior, quia non est vir strenuus, qui laborem fugit, nec diuinis honoribus cumulãdus est homo, nisi crescat in dilectione perseuerãtiæ animus illius rerum difficultate. Beatus vir, qui non deficit cõtrario euentu, sed qui proficit de virtute in virtutem, quoniã huius mãsio cum angelis in cœlestibus collocabitur

Hic

Hic finis perseuerantium, & hæc est palma illorum, qui animas suas & corpora pro Domino tradiderũt. Quum enim nil terrenum possidere voluerũt, se diuinis honoribus dignos reddiderunt. Currite currite ô vos omnes milites Christi, properate festine & festiue, quicunq; in obedientiæ & subiectionis stadio certatis, seu certare disponitis ad audiendũ, quã magna vobis perseuerãtibus à rege vestro & nostro promissa sunt. Vobis nanq; specialis facta est regni promissio, vobis patefactæ sunt cœli ianuæ, vobis parata sunt regia insignia, & consortiũ angelorum. State in pugna, ne (quæso) deficiatis, ne desistatis ab incœpto opere. Solum non perseuerasse, est amisisse coronam. Attollite oculos ad cœlum, intuemini ipsum certasse, & vicisse, & certantes fortiter adiuuare exhortationibus, exemplo, verbis, promissis, & donis. Nulla debet esse trepidationis ignauia in tantis fauoribus. Currite ad montem Dei, ad gloriam ipsius contemplandam, ad perfectionem virtutum, ad cacumen perseuerantiæ. Ibi præparata sunt dona multa, & preciosa monilia. Ibi de manu regis cœlestis recepturi estis diadema speciei, & duplicia centuplicata. Ita tamẽ ascendite, scilicet fortiter, simpliciter, confidenter, & perseueranter. Fortiter nanque ascendendum est, & constanter iter vestrum arripiendum, quoniam multa in stadio vestro aduersa sunt. Nam contra diabolum, contra hominũ mores, voluntates, & naturas, contra sensualitatem vestram, & habitus vitiorum vestrorum, se vestra extendit colluctatio, quæ pro immanitate, pro diuersitate, pro numerositate, pro assiduitate fortissimum exigunt pugnatorẽ. Nisi enim forti animo certauerit, quisquis hoc aggreditur bellũ, necesse est, vt succumbat, & deficiat. Ideo in primo progressu, & ascensione huius intellectualis montis, perfectionis (videlicet) & brauij, subiectionis figendum est tentorium ad radices ipsius virtutis patiẽtiæ, quatenus per ipsam valeat strenuus pugil Christi omnia aduersa gaudẽter tolerare. In secundo autem simpliciter ambulandum. Ei nanque qui subest, necessarium est omnem propriam voluntatem edomare sub præsidentis & præcipientis imperio. Quod nisi fiat simpliciter, inaniter curritur. Exigit enim vera obedientia, vt qui ea potiri nititur, euacuet de corde suo omnem intellectus & voluntatis propriæ existimationem, seq; ex omni simplicitate committat ei, cui propter Deum obedire decreuit, & sub quo militare statuit. Tanto nanque perfectius hanc obedientiæ virtutem apprehendet quis, quanto simplicius se neglecto aliis obtẽperauerit. Quum autem huius secũdi ascensus appropinquauerit perfectioni, tunc ex munere diuino fugatis tenebris desperationis, & dubitationis, quãtis bonis sit replendus intelliget, intelligendo gustabit, & gustando sperabit illa percipere. Tunc virtutis spei tertium ascendit gradum, lætanter, velociter, infatigabiliter, & corde lætabundo eructat affectu plerunque & voce illud Prophetæ. Lætatus sum in iis, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus, Et iterum. Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutũ, cõcupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Operatur qui huiusmodi est, quæ ei iniungũtur feruenter & humiliter exterius, interius verò ardet caritate, fertur votis, gemitus emittit, seq; totum illi committit, quem ex toto corde diligit, ac præ magnitudine amoris & spei frequenter ingeminat dicens. Quando veniam, & apparebo ante faciẽ Dei. Talibus enim exercitiis virtus spei perficitur. His stimulis agitata mens de tertio ad quartum prouehitur gradum. De virtute spei, & per virtutem spei trahitur & currit ad cõsummationem perseuerantiæ. Quæ virtus est cœli ianua, paradisi porta, & regni introitus. Quo quum peruenerit abiecto carnis onere, & diruptis peccatorũ vinculis, nec non & debellatis hostibus, indicibili exultatione, incomprehensibili gaudio, & flagranti caritate promit dicens. Ecce quod concupiui iam video, quod speraui iam teneo, ipsique sum iuncta in cœlis, quẽ in terris posita tota dilectione dilexi, ac toto corde quæsiui, & simplici intẽtione seruiui. Talis cursus, terminus talis, & triumphalis gloria perseuerantium in statu subiectionis & obedientiæ, quam eis largitur Dominus Iesus ipsorum rex, laus, & dilectio, qui regnat in secula. Amen.

Psal. 121.

Psal. 83.

DE VIRTVTE PAVPERTATIS & dono, atque de ipsius diffinitionibus, *Quæ in fructibus ligni vitæ nonum habet locum ex sui non exigua excellentia.*

CAP. I.

Paratum cor meum Deus, paratum cor meum, cãtabo, & Psalmum dicam. Vox hæc vox illorum est, qui diruptis terrenarũ cupiditatũ vinculis puro corde ferũtur in Deum, tantóq; iucũdius & expeditius, quãto exterius minus habẽt, quod amittere possint. Grauis etenim sarcina est, & laboriosa temporalium solicitudo, quæ nunc demulcendo, nunc violentãdo trahunt hominem extra se, & in quoddam cogitationũ & affectionum demergunt pelagus. In quod velut in quoddam turbulentum & procellosum salum rationalis mens ascendit & descendit, percutitur & repercutitur, ac plerunque inundatione aquarum dissoluitur, crebris nihilominus & validis contra eam flantibus auris. Ibi dolor, ibi labor, ibi pauor. Dolor pro amissione eorum, quæ inordinate diliguntur. Labor pro solicita exercitatione congregandi, & possidendi. Pauor ne ex vehementia ventorũ aquarũmq; impellatur nauis in scopulos, & eodem vnóve momento rebus homo priuetur, & vita. Quis enim non timeat, quum videat super se cœlum turbatum & mare, & omnia secum ferre, quæ possidet. Insipientium nanque est in tanto non pauere periculo, & talibus non attereri laboribus. Magnæ dementiæ est signum euidens imminente temporali æternam non timere mortem, quæ eo facilius rapit, & deuorat, quo minus præuidetur, & fugitur. O lugẽda mortalium cæcitas, ô detestãda temporaliũ cupido, cur quæris cum tanto labore ô homo quod possidere nõ poteris, cur vano labore consumeris, quare non præuides, quæ futura sunt, vt quid non erudiris exemplis, vbi (obsecro) sunt, qui sibi thesaurizauere super terram, repleuere horrea, & magna construxere palatia, vbi illorum varia supellex, vbi auri & argenti plurima cumulatio, vbi gemmæ, vbi varia vestimentorum ornamenta, & clientium numerosa caterua, nonne hæc omnia velut vmbra transierunt? Dormierunt vtiq; somnum suum

Psal. 56.

suum, & nihil inuenerunt hi viri diuitiarum in manibus suis. Descenderunt in profundum abyssi, & ipsorum nomina de terra, & de cœlo deleta sunt. Receperunt duplicia de manu Domini, biberunt calicem iræ ipsius, & salutis illorũ ablata est omnis spes. Torquebuntur diris cruciatibus & cœlesti inæternũ priuabuntur lumine. Et quoniam noluerunt audire, quum adhuc viuerent, vocantem Dei sapiẽtiam, perierunt in sua insipientia, nec ipsis est amplius locus veniæ, quia spreuerunt tempus gratiæ. Talis est finis, & hæc remuneratio illorum est, qui contemnentes diuina monita magis elegerunt temporalibus quàm spiritualibus abundare diuitiis. At qui Deo fideliter seruire desiderant, qui Deum cunctis opibus anteponunt, hi diuitias dispergunt, & paupertatem voluntariam sectantur. Quum autem ab omnibus Deo famulantibus debeat amplecti hæc virtus, ab illis tamen præcipue toto corde diligenda est, qui studio quietis, & orationis amore ab omnibus visibilibus se abdicantes solo pascuntur desiderio, & contemplatione æternorum. Non enim possunt Deo quiete vacare, qui temporalia diligunt. Nam hæc, fugiendarum diuitiarum præcipua causa est, quia vix, aut nunquam sine amore valent possideri. Præoccupatum quippe animũ temporalium desideriis, declinat delectatio sancta. Nec misceri poterũt vana veris, æterna caducis, spiritualia corporalibus. Propterea necessarium est cupientibus ad perfectionẽ quietis pertingere, vt hanc paupertatis virtutẽ teneant, & ipsam pro fundamento collocent, Facile nanque proficere poterunt, si hanc temporalium possessionem non habuerint. Nam paupertas spiritus est cum spirituali intentione voluntaria abdicatio temporalium, est etiam quædam manuductrix in via, quæ ducit ad cœlum, vnctio athletica, & exercitatio magna & mirabilis. Est quoque portus tranquillitatis, nutrix confidentiæ, quietis fundamentum, orationis adiutorium, peregrinationis exhortatio, & perfectionis porta, sine qua nemo corã Deo in spiritu diu perdurare poterit. De hac virtute pauca sub compendio dicenda sunt, vt velocius sermo de perfectione quietis percurrat.

Quàm multa, & quæ sint bona, quibus ditantur paupertatis amatores & sectatores.

CAP. II.

QViuscunque rei bonitas ab effectu ipsius dignoscitur, & virtutum excellentia ab earum multiplici vtilitate. Quare sicut & in cæteris, ita & in hac paupertatis virtute plura consistunt, & emanant bonorum genera, quæ eius dilucidant dignitatem. Hæc digne nanq; laudanda tutum efficit suum possessorem. Semper enim tuta est Christiana paupertas, nec pauet in isto mundo indigentia laborare, cui donatum est in omniũ rerum Domino omnia possidere. Operantibus enim, quæ bona sunt, non omnino metuendum est, vt eis desit facultas bene operandi, quum & in duobus minutis Euangelicæ illius viduæ sit laudata deuotio, & pro calice aquæ frigidæ, præmium habeat gratuita largitio. Ex affectibus enim benignitatis mensura taxatur. Et nunquam eum mensurandi efficacia deserit, in quo misericordia ipsa nõ deficit. Ipsa hominẽ reddit expeditum, In hac enim vita peregrinamur, & quotidie ad patriam tendimus. Sicut nanque ridiculum est peregre proficiscentem se onerare lapidibus, ita quoque properantem ad mortem cumulare diuitias. Quare o quisquis es, qui expedite cupis pertingere ad perfectionem in hac vita, & ad cœlestem post hanc abiice à te diuitiarum onera, & amplectere voluntariam paupertatem, remoue à te vincula cupiditatum, abiice anxietates & tædia, quæ temporalibus animos inquietant. Si habes, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, si non habes, grandi onere liberatus es. Qui enim dispergit tẽporalia, ad currendam cœlestem patriam expeditus est. In obsessa enim via pauperi pax est, nihilq; habere secularis concupiscentiæ magna securitas, quia qui nihil habet in mundo, quod diligat, nihil est, quod eũ ab æternorum desiderio impediat. Teste nanq; sacro eloquio, frustra iacitur rete ante oculos pauperũ pẽnatorum, quoniam ipsorum est regnum cœlorũ. Ipsa iudicem efficit eum, qui se sectatur, sicut ipse Dominus Iesus viuorum & mortuorũ iudex pollicetur dicẽs. Vos qui secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim iudicãtes duodecim tribus Israel. Hanc enim prærogatiuã Dominus pauperibus dare dignatus est, vt sicut præ cæteris hominibus cũcta, quæ mũdi sunt propter Christũ reliquerunt, ita & illi omnibus gloriosiores in iudicio videantur. Hæc virtus hominem reuocat ad Deum, & ad seipsum. Reuocat ad Deum, quũ ipsum puro corde laudare facit. Adeo enim hæc laudabilis paupertas, & felix inopia ad Deum trahit, vt & ipsum tacite laudet, & de patientiæ suæ virtute concelebret. Mutus est si psallat diues, pauper autem & inops laudant Deum, etiam quum videntur habere silentium. Donec abundauit filius prodigus, silentium tenuit, quũ verò egere cœpit, patris misericordiam agnouit, & tacentia ora in vocem humilis confessionis laxauit. Reuocat vtique paupertas ad se, & merito. Familiaris res est humanum cor opibus, ac libertate dissolui, ærumnis autem ac paupertate ad semetipsum recolligi. Plurimũ etiam reddit hæc prædicanda paupertatis virtus animum quietum. Magna nanque tranquillitas cordis est nihil habere concupiscentiæ secularis. Nam si ad terrena cõcupiscenda, & ad diuitias cumulandas cor inhiat, tranquillus & quietus esse homo nullatenus potest, quia aut nõ adepta concupiscit, vt habeat, aut acquisita metuit ne amittat. Et dum in aduersis sperat prospera, in prosperis formidat aduersa, huc illúcq; quasi quibusdam fluctibus voluitur, ac per modos varios aduersantiũ rerũ volubilitate versatur. Si non semel in virtute paupertatis & appetitione supernæ patriæ forti stabilita te animus figitur, nimis rerum temporalium perturbatione versatur. Expellit hæc ipsa virtus adulantes à se. Nam adulantium mos est semper in prosperitate mulcere, & donec temporalia suppetũt applaudere. Adulator est amicus in obsequio, hostis in animo, cõpunctus in verbo, turpis in facto, lætus ad prospera, fragilis ad aduersa, anxius ad opprobria, immoderatus ad gaudia, facilis ad humana, difficilis ad honesta, mensas diuitum frequentans, pauperũ domos declinans, graditur cum diuitibus, & pauperum cõsortia paruipẽdit. Proinde beata paupertas, & felix inopia, quæ non adulatur aliquãdo, neq; adulanti credit, quæ nec decipit alterũ, nec ipsa decipitur, nec facit malum aliquando, nec patitur, quippe quæ non habet adulationem comitem sibi parcentem, fortunam

hominis

hominis, & non personam amantem. Ista quoq; virtus verum demonstrat amicum. Quod enim diuitiis non potes scire, paupertate scies ô homo. Illa veros certósque retinebit amicos. Discedunt vtiq; qui non te, sed tua sequebantur. Non enim sunt fideles in amicitia, quos munus aut gratia copulat. Nam cito deserunt, nisi sæpe acceperint. Dilectio nanque quæ pecuniis & muliere glutinatur, eo suspenso dissoluitur. Vera amicitia eodem oculo respicit diuitem amicũ & mendicum, fortem & debilem, sanum & ægrum, humilem & sublimem. Hæc etiam virtus cupiditates edomat, & vincit. Non enim potest nisi voluntaria paupertate restringi cupiditas. Qui seruus Christi semel effectus est, non erit mammonæ famulus, cuius certe ex voluntaria renunciatione fit Dominus. Illa enim vt fugientem sequi, ita fugere consueuit sequẽtem. Mens verò pecuniæ auida cupiditatis est serua, quæ nec abstinere nouit à vetitis, nec gaudere concessis, nec pietati adhibere consensum. Angustatur ex abundantia, tristatur & constringitur ex opulentia. O ignis inextinguibilis, cupiditas insatiabilis quis vnquam primo voto fuit contentus, quum adipiscitur, quod optauerat. Desiderat ampliora, in habendis semper, & nunquam in habitis finem cõstituit. Semper amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. Ipsa paupertas etiam spiritualibus donis se amplectẽtem diuitem facit. Qui nanque carnalia & terrena propter saluatorem nostrum dimiserit, recipiet spiritualia, quæ comparatione & merito sui ita erunt, quasi pro vno centenarius numerus cõparetur. Non enim sanctus vir ideo terrena deserit, vt hic in hoc mundo possidere multiplicius possit, sed per centenarium numerum qui à Domino pauperibus omnia relinquentibus pollicetur, perfectio designatur, quia siquis propter Dei nomen temporalia contemnit, hic perfectionem mentis recipit, vt ea non appetat, quæ contempsit. Centies verò recipit, quod dedit, qui perfectionis spiritum accipiẽs terrenis non indiget, etsi hæc non habet. Non habet hæc promissio aliquid temporale, aut terrenum in se, sed promittit saluator quasdam spirituales consolationes, & primitias spiritus, quæ super mel dulces sunt, & omnibus transitoriis gaudiis iucundiores, atque quodcunque desideratur in seculo hoc nequam, iis non valet comparari. Hæc virtus imitatorem Christi efficit eum, qui ipsam prælegit. Ipse nanque Dominus ita pauper fuit, vt veniens in mundum non in sua, sed aliena domo nasceretur, viuens non haberet vbi habitaret, nec moriens vnde nuditatem suam tegeret, nec mortuus vnde inuolueretur, nec sepulcrum vbi mortuum corpus locaretur. Et licet in his omnibus præcipuũ paupertatis nobis exemplum præbuerit, in natiuitate tamen hoc abundantius exhibere voluit ipse Dominus noster, de qua per quendam sic dicitur. O amanda, ô admiranda dignatio, Deus immensæ gloriæ, vermis contemptibilis fieri non despexisti, Dominus omnium, conseruus videri voluisti, parum tibi visum est te nobis patrem esse, etiam frater noster esse dignatus es. Et tu Domine vniuersorum, qui nullam habes indigentiam, inter ipsa tuæ necessitatis initia non horruisti abiectissimæ paupertatis degustare incommoda. Luc. 2. Vt enim ait scriptura, tibi quum nascereris, non erat locus in diuersorio, nec cunabula, quæ teneritudinem tuã acciperent, habuisti, sed in vili præsepio sordentis stabuli tu, qui terram palmo concludis, inuolutus pãniculis reclinatus es, & hoc ipsum à brutis animalibus mater tua mutuo accepit. Consolamini igitur cõsolamini, qui in sordibus paupertatis enutrimini, quia vobiscũ est Deus in paupertate. Non cubat in deliciis splẽdidi cubilis, nec inuenitur in terra suauiter viuentiũ. Quid ergo gloriaris ô diues res lutea in volutabro lecti picti & delicati, quum rex regum suo recubitu stramenta pauperũ honestare maluerit. Quid dura strata detestaris, quum tener infantulus, in cuius manu sunt omnia regna, tuis sericis & plumeis lectis duras iumentorum stipulas prælegerit. Damnauit nempe in stabulo pauperrimo huius mundi honores, pompas, & vanitates. Insuper delicias, mollities, & carnis delectationes, similiter diuitias, abundantiam temporalium, & superfluitates. Et quum esset diues in omnibus, factus est in hoc mundo omnium pauperrimus, vt quàm magnũ esset bonum paupertatis virtus, prius ostenderet exemplo, quàm verbo, quam etiam postea commendaturus erat. Acquirit postremo hæc beata & spiritualis paupertas cœlorum regnum. Beati (inquit Dominus Iesus) pauperes, quoniam vestrum est regnum cœlorum. Matth 5. Vnde tibi ô tu, qui egenus propter Christum factus es, non displiceat paupertas tua, nec te frangat egestas, vel temporalium penuria. Vis cognoscere, quàm locuples sit. Cœlum emit. Quibus thesauris conferri potest, quod paupertati videmus indultum. Vt ad regnum cœlorum veniret diues, possessione sua obtinere non potuit, nunc pauper obtinet, vt perueniet. Bonum est igitur cum dispensatione facultates pauperibus erogare, sed melius est pro intentione sequendi Dominum insimul donare, & absolutum solicitudine egere hic cum Christo, & post hanc vitam regnare cum ipso.

De vtilitatibus paupertatis, & ad quantam perfectionem animam deducat ipsa virtus.

CAP. III.

QVum de paupertatis effectibus in præcedẽti capitulo dictum sit, nunc duce Dei sapientia de ipsius vtilitatibus, & ad quantã prouehat perfectionem animam referandum est. Valet nanq; ad quatuor specialiter, quæ tripliciter distincta præfigurantur pro magno sui valore, miráque pulcritudine per illas duodecim præfulgidas gemmas in portis nouæ Hierusalem descendẽtis de cœlo positas. Exo. 28. Designãtur etiam per duodecim lapides preciosos in typico rationali quadruplici ordinatione distinctos, in quibus nomina tribuũ duodecim Israël Moses legitur descripsisse. Valet enim hæc, de qua loquimur præfulgida margarita & singulari paupertatis virtute, ad exterminium iniquitatis, ad exercitium perfectæ virtutis, ad publicationem Euangelicæ prædicationis, ad possessionem perfectæ iucunditatis & contemplationis. De quibus omnibus in sequentibus distincte dicetur. Efficax primo est ad exterminium iniquitatis tripliciter. Primo propter expiationem culparum perpetratarum. Est enim caminus purgans & eliminans sordes vitiorum, iuxta illud Esai. Esai. 48. Collige te in camino paupertatis. Hoc nãq; patet in Lazaro mendico, & diuite epulone. Purgauit enim ignis inopiæ pauperẽ vlcerosum, & diuitis bona remu

remunerauit felicitas tranſeuntis vitæ. Illũ paupertas afflixit & terſit, & iſtum abundantia remunerauit & repulit. Quum igitur quoſdam pauperes aliqua reprehenſibilia perpetrare conſpicimus, illos minime deſpiciamus, quia fortaſſe, quos ſuperfluitas tenuiſſimæ paupertatis inquinat, caminus paupertatis curat & abſtergit. Secundo exterminat paupertas iniquitates per ſubtractionem occaſionum peccandi, quia ſicut diuitiarum affluētia creſcunt, ſic voluntaria paupertate minuuntur. Nam Chriſtianus in paupertate conſtitutus, qui ſua diſtribuit propter Deum, & abiecit à ſe ſuperbiæ typum, non erit arrogans, ſed patiēs, obtemperans, pudicus, & mitis. Qui verò in diuitiis conſtitutus eſt, multa illum adhuc mala impediunt. Inſpiciamus denique, quæ ſunt, quæ diuites operantur. Rapiunt aliena, æſtuant cupiditatibus, nefandos non deſinunt perpetrare concubitus, maleficia cuncta committunt. Nonne vniuerſa hæc conſpicimus ex diuitiis generari. Inflammant quoque animos, ſuperbiam pariunt, inuidiam parant, & eo vſque mentem alienant, vt illos fama pecuniæ etiam nocitura delectet. Nam cum omnibus malis ſuis etiam hoc malum habent diuitiæ, quod malignitate peccantes ab vltionibus tuentur, & qui diuitias poſſident, ſemper peccantes nulla pœna reuocantur, ſed ſine vllis remediis vulnera ſuſcepturi ſunt. Quo enim impuniti liberius peccant, eo vehementius damnatione plectentur æterna. Valet tertio paupertas ad iniquitatũ exterminium propter abſciſsionem vitioſarum radicum. Abiiciamus enim quæcunque corpus florere faciunt. Vitiant autem animam, vtputa diuitiæ, deliciæ, & gloria. Hæ ſunt nanque peccatorum radices præcipuæ. Quanta verò germinent mala, & quantis ſceleribus implicitæ ſint, breuiter tibi ô homo monſtrabo, vt læto animo ipſas deſpicias. Si enim pecuniam congregare conaberis, eripies habenti, aut cupiditatibus laceraberis. Si dignitatibus fulgere velis, danti ſupplicabis, & qui præire cæteros cupis, poſcēdi humilitate erubeſces. Si potentiam deſideras, ſubiectorum inſidiis obnoxius periculiſque ſubiacebis. Si gloriam appetis, per aſpera quæque diſtractus, ſecurus, & quietus eſſe deſiſtis. Si voluptuoſam vitam eligis, quis non aſpernat, atque abiiciat viliſsimæ fragiliſsimæque rei, corporis, ſcilicet, ſeruus eſſe. Congregetur denique in te, quicquid multi locupletes poſſederant, vltra priuatum pecuniæ modum fortuna te prouehat, auro tegat, purpura veſtiat, & ad hũc te deliciarum & opum perducat ſtatum, vt non tantum tibi habere liceat, ſed calcare diuitias, maiora cupere ab iis diſces. Si autem ad naturam viues, nunquam eris pauper, ſi ad opinionem, nunquam eris diues. Exiguum natura deſiderat, opinio immenſum. Secundo valet & vtilis eſt hæc paupertatis virtus ad exercitium virtutis perfectæ tripliciter, primo quia virtus acquiſita comprobatur. Non enim poteſt quis præmium accipere, niſi legitime certauerit, nec glorioſa victoria eſſe, niſi fuerint laborioſa certamina.
Matth. 5. Ideóque Dominus in Euangelio. Beati pauperes ſpiritu, non dicit diuites, ſed pauperes. Ibi enim incipit beatitudo diuino iudicio, vbi ærumna exiſtimatur humano. Omnis denique virtutis magiſtra eſt inopia & index. Non ita laudamus Ioſeph, quum frumentum diſtribuebat, ſicut quum carcerem habitabat, & affligebatur inopia. Similiter valet hæc, quia per illam virtus probata cuſtoditur. Nam Crates ille Thebanus homo quondam ditiſsimus quum ad philoſophādum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit, nec putauit ſe virtutes poſſe ſimul & diuitias poſſidere. Denique & tu ô miles Chriſti audita ſententia ſaluatoris, ſi vis perfectus eſſe, & cætera. Verba virtutis operibus comproba, & nudam crucem nudus ſequere, puriſque manibus & candido pectore, & ſpiritu, & opere gloriare, expeditior & leuior conſcendens ſcalam Iacob. Valet præterea in hoc, quod virtus cuſtodita expeditius in finem perducitur per hãc. Quapropter non habentes diuitias non propter hoc doleamus, ſed magis gratias vniuerſorum Deo & Domino referamus, quia nos paruo labore eandem mercedem poterimus, quam diuites, promereri, & ſi voluerimus etiam ampliorem. Nam ex paruis magna lucramur. Ante enim Dei oculos nunquam eſt vacua manus à munere, quum area cordis repleta fuerit bona voluntate. Et quoniam voluntas vbi deeſt poſsibilitas, pro facto reputatur, æque diuitibus & pauperibus conſtat velle facere eleemoſynam. Concluditur quod non minus erogat, qui compatitur egenti, qui orat pro afflicto, qui hortatur, conſulit, & huiuſmodi operatur ſpiritualiter non habens quod tribuat corporaliter, quàm qui ſolum corporalia peragit, quoniam quanto anima corpore melior, tanto ſpiritualis exercitatio ſuperexcedit corporalem, per quam & perfectius virtutes perficiuntur. Ex quo colligitur, quod per paupertatem voluntariam virtus acquiſita probatur, probata cuſtoditur, & cuſtodita expeditius in finem perducitur. Tertio efficaciſsima eſt hæc virtus ad publicationem Euangelicæ prædicationis tripliciter. Primo quia facit illam magis credibilem. Tale enim eſt lumen virtutis, & paupertatis efficacia, vt non ſolum luceat in ſe, ſed etiam ad lucem perducat, & irradiet, qui illam conſiderant. Quum enim viderint homines Euangelizantem Dei Verbũ, omnia præſentia contemnere, & ad futura præparatum ante omnem ſermonem operibus illius credent. Quis enim ita eſt amens, vt videns eum qui heri laſciuiebat, & ditabatur, omnibus exutum, & ad famē & inopiam, & duram vitam, & pericula, & ſanguinem, & occiſionem, & ad omnia, quæ videntur periculoſa præparatum, non manifeſtam ex hoc accipiat futurorum demonſtrationem. Si autem prædicator præſentibus ſe immiſcuerit, & temporalia poſſederit, qualiter credi poterit, quod ad aliam poſſeſsionem, & cœleſtem hæreditatem feſtinet. Præſentium nanq; contemptus certum eſt indicium ſpei æternorum. Item reddit hæc virtus prædicationem efficacem. Euangelium enim diuinæ cognitionis prædicatum eſt, non bellicis, ſed carneis exercitationibus aduerſarios deuincens. Pauci nanque, nudi, pauperes, illiterati, verberati, & mortificati crucifixum corpore mortuum prædicantes, ſapientibus & inſipientibus præualuerunt. Igne etenim Spiritus Sancti quaſi nouæ lucis fonte Chriſtus Apoſtolos perfudit, & vt nihil in hoc mundo poſsiderent, præcepit, vt ipſi poſtmodum vniuerſum mundum quaſi duodecim ſolis radij, totidem lampades veritatis lumine, & paupertatis exemplo illuminarent, & ad Deum conuerterent. Ac etiam inebriari nouo vino, & futurorum ſpe erecti, & vita, ſcientiaque irrigarent, & accenderent corda omniũ populorũ. Inſuper ipſa paupertas exhibet

exhibet prædicationem magis acceptabilem. Cuius euidẽs ſignum eſt, quod per Apoſtolos pauperes reb. & ſpiritu, quanquam numero paucos, diffuſa eſt Euãgelica veritas in orbem terrarum, vt de ipſis vere di-
Pſal. 18. ctum ſit. In omnem terram exiuit ſonus eorum. Qui quum prophetias haberent, miracula facerent, non hæc eos mirabiles fecerunt. Multi nanque prophetę extiterunt, multi infirmitates curarunt, & dæmones de corporibus obſeſsis eiecerunt, qui quoniam iniquitatem operati ſunt, non ſunt facti mirabiles, ſed diaboli ludibria, & inferni ſtipulę. Sed quid eſt, quod illos, de quibus loquimur, euangelicos pauperes effecit glorioſos. Pecuniarum contemptus, gloriæ temporalis deſpectus, & ab omnibus vitæ huius negociis ereptio. Qui ſi hęc non habuiſſent, etiam ſi Chriſtum mortuum ſuſcitaſſent, non ſolum non profeciſſent, ſed & ſeductores exiſtimati fuiſſent. Inductiua eſt quarto hæc virtus laudanda paupertatis ad perfruitionem iucunditatis internæ, & eleuationem contemplationis excelſæ tripliciter. Primo quidem ratione extrinſecæ ſecuritatis, quæ ſecuritas diſponit plurimum ad contemplationem. Diuitem enim neceſſe eſt plurimis indigere, & turpiter ſeruire, formidare, & ſuſpicari, & timere eorum, qui ſuſpicantur, oculos, & calumniatorum ora, & auarorum concupiſcentias. Sed non paupertas aliquid tale patitur, quinimo vniuerſorum regina eſt, pluribus non ſubiecta, ſed munita portubus tranquillis, palæſtra & gymnaſio philoſophię, propter quod mirabiliter cõfert ad ſublimationem cõtemplationis excelſæ, quia in nullo ſolicitatur animus. Nã & Dominus Ieſus à diſcipulis ſuis pauperibus, quos ſuper montem contemplationis extulit, omnem ſolicitudinem amouit
Matt. 6. dicens. Nolite ſoliciti eſſe animę veſtræ, quid mãducetis, &c. Omnis enim ſolicitudo pauperibus veris & ad contemplationem anhelantibus interdicitur, quatenus algorem puſillanimitatis & ſolicitudinem pro neceſſariis fugiant, & calorem confidentis caritatis cum promptitudine ad perferenda paupertatis incommoda conſtanter aſſumãt, vt in iubilo iucunditatis internæ, ſit eis iucunda & ſecura mens, quaſi iuge conuiuium, & ſit eis volatus ſecurus & liber ad contemplandum Deum. Ipſi nanque pauperes ſunt ſpiritualia volatilia, qui vacantes contemplationi ſingulari cura paſcuntur ab ipſo domino, & conſiderantes magnalia ſuæ potentiæ, atque dolores ſuæ aſſumptæ naturæ abundanter nutriuntur. Sic Helias in ſolitudine miniſtrantibus coruis paſcitur, ſic Danieli in lacu ad leonum prædam iuſſu regis incluſo, prãdium diuinitus portatur. Quibus exemplis euidenter oſtenditur nihil poſſe ad neceſsitatem deficere pauperibus contemplationi vacantibus. Non ſolum valet hæc virtus ad iucunditatem & contemplationem internam propter ſecuritatem, quam de Deo concipit mens, ſed etiam valet ratione expectatæ mercedis. Quiſquis enim diuini amoris ſtimulo agitatus hic terrena deſpexerit, ille proculdubio iudiciariæ poteſtatis mercedem obtinebit, vt ſimul tunc iudex cum iudice veniat, qui nunc conſideratione iudicij, & deſiderio contemplationis internæ ſeſe ſpontanea paupertate caſtigat. Felix ergo paupertas voluntaria omnia relinquentium propter te domine Ieſu, felix (inquam) quæ tam glorioſos reddit in illo ſingulari fulgore elementorum, in illo tremendo examine meritorũ, & in illo tanto diſcrimine iudiciorum. Et licet in hac vita hi pauperes in ſua humilitate recipiant à reprobis pudorem, & de paupertate aliquem laborem, in alia tamen vita conſequentur duplicia (videlicet) pro pudore honorem iudiciariæ poteſtatis, & pro labore refrigerium placidiſsimæ ſeſsionis. Nam ipſa paupertas eſt, quæ caſtigat, purgat, probat, humiliat, & exaltat. Valet tertio & vltimo hæc paupertas ad contemplationis erectionem ratione perfuſæ conſolationis, quæ in ipſa eſt. Qui enim paupertatem cum gratiarum actione ſuſcipiunt, pueris illis tribus ſimiles ſunt, qui in ignis fornacem regis imperio miſsi fuerunt. Sicut pueros illos non incendit ignis, ſed diſſoluit eorum vincula, ſic eorum qui in paupertate gratias agunt, ſoluuntur vincula peccatorum, & non incenduntur auaritiæ igne. Nam & illis in igne ros illapſus eſt, & pauperibus diuinæ conſolationis ros immittitur. Etenim maximus eſt ros non detineri concupiſcentia diuitiarum. Illi quoque contemnentes regem, facti ſunt rege clariores. Ita qui deſpiciunt mũdana negocia, mundo efficiuntur honorabiles, vt ergo ô homo & contemplatione excelſa & cœlo dignus efficiaris, deride præſentia. Ita enim & hic eris clarior iucunditate interna & futuris potieris bonis in cœleſti patria, ſicut teſtatur
Pſalmus. Edent (inquit) pauperes, Deum hic con- Pſal. 21.
templando, & ſaturabuntur, quum gloria domini ipſorum apparuerit, & laudabunt dominum tunc, qui eum requirunt nunc, viuéntque corda eorum in ſeculum ſeculi & vltra.

De gradibus paupertatis, atque de ipſius virtutis perfectione. CAP. IIII.

IN fine tractatus huius ordinandi ſunt gradus: quibus anima ducitur ad perfectionem paupertatis. Sciendum igitur eſt, quod triplex eſt gradus paupertatis, & hoc triplici aſcenſu prouehitur anima ad perfectionem huius, de qua loquimur, virtutis. Primus gradus eſt abdicatio affectionis temporalium rerum retento vſu, earúmq; dominio. In quo gradu extitit, de
quo dicitur, Erat Abraam diues valde in poſſeſsione Gen. 13.
argenti & auri: qui quum locuples eſſet, nequaquam inordinatè diuitias dilexit, quin potius illas pauperibus erogans hoſpitalitati plurimũ intendebat. Vnumquenque enim Deus non ſecundum affluentiam rerum, ſed ſecundum inordinatum affectum iudicauit. Nec diuiti obſunt opes, ſi bene vtatur, nec pauperem egeſtas commendabilem facit, ſi inter ſordes & inopiam ambire non deſierit. Habeat homo multas facultates, ſi in eis non extollitur, pauper eſt. Non habeat aliquid, ſed cupiat, & inſletur: inter diuites & reprobos iudicabitur: quia diuites & pauperes in corde interrogat Deus, non in arca & in pecuniis. Diuitem nanque illum, quem dominus reprobatum fuiſſe commemorat, non damnauerunt pecuniæ. Non enim reprehenditur, quod terram coluerit, vel fructus in horrea congregauerit, ſed quod fiduciã in eis poſuerit, nec pauperibus erogauerit, vt ab eis reciperetur in æterna tabernacula. Nam & magnæ dignitatis fuit apud ſeculũ, ſed maioris meriti apud Deum: qui non erat diuitiarum amore diues, ſed tantummodo poſſeſsione: propterea non excluduntur hi tales à diſcipulatu ſaluatoris, nec à paupertatis virtute. De

Pſal.61. his dicitur per Pſalmum. Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. Non dixit, nolite habere, ſed cor apponere. Non damnat diuitias, vnde cœlum homo meretur, ſed vt cor non apponatur, ſcilicet illas recondendo, & non erogando. De hoc ſtatu etiam 1.Tim.6 Apoſtolus ad Timotheum ſcribit, dicens, Diuitibus huius ſeculi præcipe non ſublime ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo viuo, qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum: bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentũ bonum in futurum, vt apprehendant vitam æternam. Secũdus verò gradus eſt, quo quis omnium rerum temporalium abdicato priuatóque dominio ſuſtentatur de non ſuo, ſcilicet non ſibi proprio, ſed communi cum aliis à collegio poſſeſſo. Huius nanque paupertatis forma præceſsit in turba fideliũ, de qua in actibus dicitur Acto.4. Apoſtolorum. Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna: nec quiſquam eorum quæ poſsidebat, ſua eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia. Quem ſcripturę locum tractans Hieronymus ad Demetriadem ait. In actibus Apoſtolorum quando domini noſtri Ieſu Chriſti calebat cruor, & feruebat recens fides credentibus, vendebant omnes poſſeſſiones ſuas, & precia ad Apoſtolorum ponebant pedes: vt oſtenderent pecunias eſſe calcandas: & dabatur ſingulis, prout opus erat. Hãc etenim vitã qui imitantur, cœnobitæ vocantur: quæ vita tanto felicior eſt, quanto magis ſtatum futuri ſeculi imitatur: vbi ſunt omnia communia. De hoc ſtatu dicit Auguſtinus de communi vita & regula clericorum, in hæc verba; Non dicatis aliquid proprium, ſed ſint vobis omnia communia; & diſtribuatur vnicuique veſtrũ à præpoſito veſtro victus & tegumentum: non æqualiter omnibus, quia non æqualiter valetis omnes: ſed potius, ſicut cuique opus fuerit: ſicut legitur in Acto.4. actibus Apoſtolorum: Quia erãt eis omnia communia, & diſtribuebatur vniuerſis, ſicut opus fuerat. Qui aliquid habebant in ſeculo: quando ingreſsi ſunt in monaſterium, libenter velint illud eſſe commune: qui autem non habebant, non ea quærant in monaſterio, quæ nequaquam foris habere potuerunt: ſed tamen eorum infirmitati quod opus eſt, diſtribuatur: etiam ſi paupertas eorum, quãdo foris erant, nec ipſa neceſſaria poterant inuenire. Tamẽ non putent ideo ſe felices eſſe, quia inuenerunt victum & tegumentum, quale foris inuenire non potuerunt: nec erigant ceruicem, quia aſſociantur eis, ad quos foris accedere non audebant: ſed ſurſum cor habeant, & terrena non quærant, ne incipiant monaſteria vtilia eſſe diuitibus non pauperibus: ſi diuites illic humiliantur, & pauperes illic inflantur. Et rurſus ille qui videbatur aliquid eſſe in ſeculo, non habeat faſtidio fratres ſuos: qui ad illam ſanctam ſocietatem ex paupertate venerunt. Magis autem ſtudeant non de parentum dignitate, ſed de pauperum fratrum ſocietate gloriari. Nec extollantur, ſi conuentui de ſuis facultatibus contulerint aliquid; nec de ſuis diuitiis magis ſuperbiãt, quia eas in monaſterio impertiuntur, quàm ſi eis in ſeculo fruerentur. Et quid prodeſt diſpergendo dare pauperibus, & pauperem fieri: cùm anima miſera ſuperbior efficiatur diuitias contemnendo, quàm fuerat poſsidendo? Tertius autem gradus paupertatis: in quo ipſius virtutis perfectio conſiſtit, eſt quo quis abdicato omnium rerum temporalium dominio tam proprio, quàm communi, ſuſtentatur de non ſuo, id eſt, non ſibi proprio, nec ſuo collegio in communi, ſed alieno, piè tamen ab alio ſibi pro ſuſtentatione collato. Hanc ſpecialis paupertatis formam tanquam perfectam Chriſtus in ſemetipſo ſeruauit, & Apoſtolis ſeruandam inſtituit: ac etiam iis, qui ad perfectionem venire deſiderant, conſulendo ſuaſit. Oſtendit hanc dominus naſcendo, viuendo, & moriendo. In ſtabulo nanque dominus Ieſus naſcitur, & à Maria vili faſcia cingitur, & in præſepio inclinatur. Non erat ibi cedrina domus, nec lectus eburneus, in quo pareret omnium creatorem, & hominum poneret redemptorem, ſed velut exul & peregrina in aliena domo mundi peperit dominum, & tanquam fœmina pauper non ſericis, ſed pannis vilibus inuoluit, & in præſepio collocauit, quem vt peperit, ſtatim vt Deum adorauit. O ſtabulum felix, ô præſepe beatum, in quo naſcitur Chriſtus, & reclinatur omnium Deus. Ibi fuerunt obſtetrices angelicæ poteſtates, & ſolatium angelorũ, ibi erãt milia milium exultantiũ: ibi vagiebat Chriſtus in ſtabulo, & fiebat lætitia magna in cœlo: plorabat in præſepio Chriſtus: & tamẽ de illo exultauit multitudo cœleſtis exercitus reſonans, gloria Deo in altiſsimis, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: quia bonitas cœli nata eſt in terris. Deſcenderat pax vera de cœlo, & inde angeli exultantes decantãt gloria in altiſsimis Deo. Non ſolum naſcendo, ſed & viuendo, & moriendo ipſam cõmendauit paupertatẽ. De qua Bernardus. Vt te domine Ieſu per omnia noſtræ paupertati conformares, & omnes vitæ noſtræ calamitates ſuſciperes; quaſi vnus de turba pauperũ ſtipendia & eleemoſynam ſeriatim per oſtia mendicabas. Quis dabit bucellarum illarum manducatarum participem fieri, & illius diuini eludij adipe ſaginari? Nam & tantæ paupertatis fuit, vt in vrbe maxima in die palmarum nullũ hoſpitium, nullam manſionem inuenire, ſed in agro paruulo apud Lazarum & ſorores habitaret. Noluit dominus habere, quod perderet: ne haberet diabolus, quod auferret. Volénſque in ſummæ paupertatis nuditate vitam cõcludere, nudus elegit in cruce pendere, & nudus mori, atque in alieno ſepeliri ſepulcro. Hanc quoque paupertatis perfectionem Apoſtolis ipſe dominus mandauit, dicens: Nolite poſsidere aurum neque argentum. Et alibi. Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque panem, neque peram, neque pecuniã. Vnde Apoſtolus Petrus primus executor dominicæ ſententiæ oſtendens ſe non in vanum Saluatoris audiſſe mãdata, cùm poſceretur à paupere, vt ei aliquid pecuniæ largiretur, ait: Argentum & aurum non eſt mihi. Tamẽ nõ tam in hoc gloriatur Petrus, quod aurum & argentum non habet, quàm quod ſeruat domini mandatum dicentis, Nolite poſsidere aurum. Ipſam etiam omnibus ſe ſequi volẽtibus ſuaſit, & pręcipuè quieſcentibus, & ſolitariis Deo vacantibus: quod patet in ſanctis patribus in Aegypto olim commoratis: de quibus ſic dicit Chryſoſtomus. Nunc veniens in eremum Aegypti hanc reperi paradiſo meliorem effectam. Etenim eſt videre vbique in regione illa Chriſti exercitum, & ſpiritualis regni ipſius dignitatem, ac ſupernorum ciuium vrbanitatem. Extrinſecis rebus exuti, & mundo omnino crucifixi ſunt

sunt sumentes ad indigentiam cibum. Neque enim quando ieiunant, vacare per diem dignum existimant: sed apostolicum sumentes zelum manuum operibus insistunt: nocte autem hymnis, sacris vigiliis, & orationibus occupantur. Veneremur igitur omnes illos pauperes, qui nihil præter manus & corpus habentes impensas de labore manuum suarum student acquirere, ac Dei laudibus & contemplationi assiduè vacare: quod nequaquam possent, si temporalia possiderent. Ex quibus omnibus perfectio & altitudo huius declaratur virtutis. Hæc nanque virtus cuidam puellæ pulcerrimæ comparatur. Etenim oculus eius est purus, & præclarus, nihil habens turbulentum: sed mansuetus, tranquillus, delectabilis, ad omnes respiciens, nullum odio habens, mitis & humilis. Os illi & lingua sana est, plena gratiarum actione, & vtilibus amabilibúsque verbis abundans. Longanimis est, & longè quàm abūdantia excellior. Si esurit paupertas, & Paulus esuriebat: si non habet requiem, nec filius hominis habebat, vbi caput suum reclinaret: si autem fugiunt eam multi, ne mireris. Siquidem & alias virtutes fugiunt insipientes. Anima quidem inopis voluntarij fulget velut nitēs margarita: florescit autem vt rosa, & redolet vt lilium: non est illi tinea, non furis timor, non ærugo consumens, non solicitudo huius vitæ negociorum, sed sicut angelus, ita conuersatur. Vis animæ huius videre pulcritudinem? Vis inopiæ diuitias addiscere? Non subiacet dæmonibus, non assistit regibus: quia militat Deo, & cum angelis ipsi cœlorum regi famulatur. Non habet horrea, vbi grana reponat: sed talem abundantiam, vt habere mundum vniuersum nihil existimet. Non habet, quod thesaurizet in terra: quoniam cuncta, quæ possidet, recondit cœlo. Non indiget seruis, magis autem seruos, possessiones, & cogitationes, quæ regum corda dilaniant, regnum, aurum, & omnia talia: quemadmodum puerorum ludibria deridet: & sicut præteriens vmbra cuncta, quæ omnibus cara videntur, existimat fore contemptibilia. Quid paupertate melius? quid securius? quid iucundius? Tristentur omnes, cuncti gemant, formident vniuersi: hęc semper hilaris, semper eodem vultu, eodem animo perseuerat. Bonum cœleste præstolatur possidere in cœlo: ideo nihil habet, quod possit amittere in terra. Frequenter euolat ad supernam patriā, vbi remuneratorem suum esse cognoscit. Talis est pulcritudo, tales thesauri: & hæc est perfectio, & perfectionis celsitudo huius beatę paupertatis: qua velut quodam monili se ornant, quicunque per internam dulcedinem, & cœlestem contemplationem Deo adhærere desiderant: & hanc vti fundamentum spiritualis exercitij, & adiutorium suæ exercitationis præcipuum assumunt. Nam Deo mundo corde vacare penitus nō potest, quisquis temporalium rerum implicatur amore, & distrahitur occupatione. Ioan.4. Spiritus est Deus, & eos qui eum adorant, oportet in spiritu & veritate adorare: vt vnum cum Deo efficiantur, quod est proprium quiescentium, quorum vota sursum tendunt, & quorum exercitatio spiritualis est. Vnde ab omni affectione & cura per paupertatem voluntariam omnium temporalium liberi esse debent quatenus Deo liberius vacare queant. 2.Cor.3. Vbi nanque spiritus domini, ibi libertas, vbi libertas, ibi pura cœlestium contemplatio: quam contemplationem quicunque apprehendere festinat, paupertatem amplectatur: quæ virtus inter cæteras nō mediocriter commendabilis est. Ipsa sui diuitem facit possessorē: ipsa etiam inter fructus huius ligni vitæ nonum sortitur locum: apud autem Deum magnum meritum, qui est benedictus in secula. Amen.

DE VIRTVTE SOBRIETATIS, *& ipsius virtutis descriptionibus, quæ inter fructus ligni vitæ decimum sortitur locum.*

CAP. I.

BEatus qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram. Psal.136. Hāc sententiam vir spiritu Dei plenus protulit, considerans quanta propter esum ligni vetiti, nec non & propter gulæ inordinationem euenerint mala hominibus. Ipsa nanque extitit causa ruinæ, & multorum malorum fomentum. Ea propter resecanda est voluptas, & concupiscentiarum sunt amouenda fomēta. In omne malum ruiturus est quisquis impetum voluptatis & voracitatis nō cohibuerit. Hęc nanque Loth in horrendum filiarum pertraxit cōcubitum: hæc Noë verenda detexit: per hanc primogenituræ honore se priuauit Esau: ipsaque multorum filiorum Israël stragem exercuit. Quid nāque mali ex gulæ inordinatione, atque ventris repletione non oritur? Est enim fomes libidinis, flagitiorum omnium mater, radix criminum, origo vitiorum, turbatio capitis, stomachi lassitudo, subuersio sensus, tempestas linguæ, procella corporis, naufragium castitatis, insania voluntaria, ignominiosus languor, turpitudo morum, dedecus vitæ, honestatis infamia, animæque corruptela. Confundit naturam, amittit gratiam, perdit gloriā, & incurrit indamnationem æternam. Sanè igitur beatus ille est prædicandus, qui iuxta Prophetæ sententiam hanc tenuerit, Ibid. & paruulos concupiscentiarum cogitatus validè brachio sobrietatis & tēperantiæ allijserit ad petram. Ille enim victor existet, qui carnis desideria statim, vt procaciter prorumpunt, extinguit. Laboriosa quidem res est ardorem ventris edomare, & gulæ temperare impetum. Magnus discretionis labor est exactori (id est ventri) aliquid impēdere, & aliquid denegare, & dādo naturam nutrire, & non dando gulam restringere. Vnde necesse est, vt contra carnis desideria abstinentiæ arma arripiat, quisquis virtutem sobrietatis contendit acquirere: tantóque illam perfectius possidebit, quanto plus hæc sub rationis dominio coarctauerit. Est nanque sobrietas virtus, qua nimium ciborum appetitum rationis imperio resecamus. Est etiam sobrietas mentis & sensus, membrorúmque omnium corporis protectio, tutela castitatis, pudicitię proxima, & orationis singulare presidium. Quę virtus quum omnibus Deo placere volētibus sit perutilis: præcipuè tamen quiescentibus, & in contemplatione se exercentibus omnino est necessaria. Solitudo nanque & quies sicut nouit emendatis moribus, & sopitis concupiscentiarum stimulis per sobrietatis virtutem contemplationem purissimam reserare, & intuitu syncerissimo spiritualium

sacramentorum scientiam reuelare: ita eorum qui minus emendati sunt vitia, & eorum qui se curis carnis & ventris occupant, non solum non corrigit vitia, verumetiam exaggerare consueuit, ac in opacas insensibilitatis & ignorantiæ tenebras cor adducit. Nequaquam enim mens nostra ad contemplanda interna & cœlestia prouehitur: nisi gulæ appetitum sobrietate coarctauerit, atque ab iis, quæ exterius implicant, studiosè se substraxerit. Quod dominus paucis verbis discipulos edocet, dicens: Videte, ne corda
Luc. 21. vestra grauentur crapula, & ebrietate, & curis huius seculi: quia nũquam affectus vester ad desideria æternorum perfectè accendetur: neque intellectus ad cœlestium contemplationem limpidè acuetur: nisi temporalium rerum occupationes reliqueritis, ac etiam curam carnis & curæ libidinem frequenter, fortitérque per sobrietatem repuleritis. De qua virtute in consequentibus dicetur: vt quàm sit vtilis, quámue Deo grata existat, elucescat, quatenus omnes, & maximè orationi vacantes inflammentur ad ipsam capescendam, vt cœlo facilius se conferant non habentes carnis concupiscentias, quæ inordinatæ deorsum deprimant.

Quòd multis suasionibus hortamur ad acquirendam virtutem sobrietatis.

CAP. II.

Facile ad acquirendum plurimum efficitur, quód suasionibus roboratur: vnde ad sobrietatis virtutem plura nos hortari nequaquam negligendum est. Suadet nanque natura, vt sobrietati operam demus. Innatum quippe est ab illo mundi conditore, qui nobis viuendi iura descripsit, vt sobriè de iis, quæ naturaliter procreantur, nutriamur, & salui simus: non vt delicatis deliciis vacemus: quæ miserrimè & solicitè cõparantur. Vtamur ergo hoc naturæ beneficio inter magna numerádo, cogitemúsque nullo modo illam melius potuisse disponere de nobis, quàm quia quicquid ex necessitate desideratur: sobriè & sine fastidio sumatur. Suadent quoque ad sobrietatem mala, quæ ex voluntatibus proueniunt. Nam quis hostis in quẽquam ita contumeliosus fuit, sicuti in quosdam voluptates suæ? Quidam enim se voracitatibus ac voluptatibus mergunt, à quibus in consuetudinem adductis nequaquam declinari queunt. Ob hoc miserum est, quod eo peruenerunt, vt quæ illis superuacua fuerint, facta sint necessaria. Seruiunt itaque voluptatibus, non fruuntur; & mala sua (quod malorum est vltimum) amant. Hinc prætereà oritur mentis hebetudo, rationis amissio, & mortis formidolosa expectatio. Ab his variæ infirmitates, podagræ, febres, vẽtris tortiones, stomachi lassitudines, & similia generantur, quæ naturam hominis maculant, & corrumpũt. Econtrariò abstinentia & ieiunium sanitas est corporis, valetudo membrorum, mors culpæ, excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiæ, & fundamentum castitatis, ac vitæ diuturnitas. Suadẽt etiam
Exo. 34. ad abstinẽtiam & sobrietatem exempla. Moses quippe quadraginta diebus abstinuit se à cibo, vt legem accipere mereretur. Ipsum ieiunantem & abstinentem non voces magnæ, non fulgura, non nubes vmbrosa & fumigans Syna perterruit. Neque enim intrasset in nubem, nec vocem Dei loquẽtis de medio ignis sine periculo salutis audiisset, nisi munitus sobrietatis & ieiunij armis. Iudith quoque omne tempus viduitatis suæ his sobrietatis armis & abstinentiæ Iud
munita peregit: & omnium Assyriorum circumuenit exercitum: sobrij vigore consilij abstulit Holoferni caput: seruauit pudicitiam, & victoriam reportauit. Hester etiam pulcrior sobrietate effecta, omne genus suum à persecutione liberauit: ita vt regem sibi H
faceret esse subiectum: non libidinis ardore flammatum, sed cœlesti miseratione conuersum. Sed & dominus Iesus hanc præcipuè virtutem suo nobis commendauit exemplo, ne huic formaremur seculo: sed crucifigamus sobria abstinentia veterem hominem, & carnis curam non faciamus in concupiscentiis. Congruit nanque statui nostro, vt donec peregrinamur in hac miseriarum & periculorum valle: reprimendarum carnalium voluptatum crucem nobis ipsis faciamus: sicut Apostolus dicit, Qui autem sunt Gal
Christi, carnẽ suam crucifixerunt cum passionibus & concupiscentiis. In hac sobrietatis cruce per totam istam vitã, quæ in mediis tẽtationibus posita est, perpetuò debet pẽdere Christianus. Nõ enim est in hac vita tempus euellendi clauos, de quibus Psalmus: Cõfige clauis à timore tuo carnes meas. Carnes enim sunt carnales concupiscẽtiæ: claui verò vigor sobrietatis & abstinentiæ. His illas timor Dei configit: qui nos illi acceptabilem hostiam crucifigit. Quare si terreno limo gressus nolumus immergere nostros, de hac cruce minimè descendamus.

Quòd homo sobrietatem exercere debet propter multa, quæ eidem per ipsam proueniunt commoda.

CAP. III.

Inter cætera diuinæ largitatis beneficia, hoc ab initio homini præstitum est, vt semper bona concupiscat, & suorũ mercedem desideret laborum: quatenus naturaliter appetat summum bonum: virtutes apprehendere festinet, quæ multorum sunt causæ præmiorum in futuro, & donorum in præsenti. Vnde nõ mediocriter vti & reliquæ, virtus sobrietatis & abstinẽtiæ allicere debet cor hominis ad se possidẽdam, quũ de ipsa quàm plurima procedant commoda. Valet nanque hæc virtus ad corporis incolumitatem. Nihil enim sic corpori iucundum est, atque proficuum: vt cibus sobriè sumptus & bene digestus: nec sic sensuum acumen operatur: nihílque sic ęgritudinem fugat: vt moderata refectio. Sobrietas quippe nutrimẽtum præstat corpori & sospitatem: exundantia verò morbum facit, & molestias ingerit, atque ægritudines generat. Quod enim facit fames, hoc facit plenitudo ciborũ: aut potius peiora. Fames quippe in paucis diebus aufert hominem, & liberat ex hac vita pœnali: excessus autem ciborum cõsumit & computrescere facit corpus humanum, & macerat languoribus diuturnis: insuper perimit morte crudeli. Hæc quoque virtus ad iucunditatem præparat spirituale. Nam si à carne hoc, quod ei libet, abscidimus: mox in spiritu hoc, quod delectat, inuenimus. Econtrariò ij qui in deliciis, & comessationibus vitam ducunt, resoluta quidem corpora, & omni cera molliora circunferunt. Quibus ad cumulũ malorum, tremor & immatura senectus accedit: sensus verò tardi, graues & ob

& obtusi, & quodammodo iam sepulti. Ipsa etiam Deum glorificat. Si enim, ô homo, quod manducas & bibis, sumis ad refectionem corporis, reparationémque membrorum, gratias tribuens ei, qui necessitatem tribuit mortali & fragili: ista supplementorum solatia, id est, cibus tuus, & potus, laudat Deum. Sobrietas similiter seruat homini rationis libertatem. Nam de sobrietate prodeũt castæ cogitationes, rationabiles voluntates, salubria consilia, atque per volũtarias afflictiones caro cõcupiscentiis moritur, & virtutibus spiritus innouatur. Vbi autem est crapula, ratio cespitat, intellectus obtunditur, consilia deuiant, iudicia subuertuntur. Hæc quoque virtus membrum nobile, scilicet, os regit, & temperat. Vir etenim sobrius sermones suos præcogitat, & examinat prius in pectore, quàm proferat in ore: qui autem comessationibus deditus est, nullo rerum pondere innixus, loquitur quæcunque animo suggeruntur. Alliga igitur, ô homo, virtute sobrietatis linguam tuam, ne inconsiderate loquatur, nec lasciuiat: sed decenter proferat sermones suos. Sub magna enim libraminis moderatione frænanda est, non insolubiliter obliganda, ne aut laxata in vitium defluat, aut restricta à proximi vtilitate torpescat. Labilis enim est, & nisi censura virtutis cohibeatur, penetrat vt sagitta, tollit amicos, multiplicat inimicos, mouet rixas, seminat discordias, vno ictu multos percutit, interficítque. Blanda est, & subdola, lata, & parata ad exhaurienda bona, & miscenda mala. Qui enim sobrietate & temperantia custodit linguam suam, custodit animam suam: quoniam mors & vita in potestate linguæ est. Ipsa quoque virtus cõtra spirituales hostes nos viriliter promouet. Incassum nanq; ad cõflictum spiritualis agonis assurgitur: si nõ prius inter nosmetipsos hostis impositus, gulæ (videlicet) appetitus per sobrietatem edomatur: quia si non ea, quæ in nobis sunt viciniora, prosternimus: inaniter ad ea, quæ longius sunt impugnanda, transimus. Superuacuè quippe contra exteriores inimicos in campo bellum geritur, si intra vrbis mœnia, ciuis insidiãs
Dan.6. habetur. Nam & Daniel trium hebdomadarum abstinentia leones mitescere fecit: missúsque in lacum in adamantinam soliditatem sobrietatis abstinentiæque rigore duratus, nõ potuit vulnerari. Sic enim disposuerant membra ieiunia, vt in eius corpore ferarum morsibus locus esse non posset. Clausa tenebant leones ora, quæ abstinentia propheticæ sanctitatis comprimebantur: vt ea ferè aperire nõ possent, veluti quibusdam vinculis alligata. Sobrietas quoque ab igne luxuriæ protegit: Venter nanque cibo meróque æstuans, citò spumat in libidinem. Venter enim & genitalia vicina sunt: & alter alteris subministrat. Ex vicinitate quippe membrorum sequitur confœderatio vitiorum. Ciborum autem saturitas carnis luxuriam suscitat: edacitatis vitio, crescit carnis tentatio, & ciborum repletioni semper libido adiuncta est. At contrà libido abstinentia restringitur: & luxuria sobrietate superatur. O ignis infernalis luxuria, cuius materia gula, cuius flamma superbia, cuius scintillæ praua colloquia, cuius fumus infamia, cuius cinis inopia, cuius finis gehenna. Cohibe gulam: & hæc omnia cessabunt. Nunquam enim poterit ardentes concupiscentiæ stimulos inhibere: quisquis desideria gulæ refrænare nequiuerit. Interioris hominis castitas, virtutis sobrietatis cõsummatione discernitur. Nequaquam autem robustioribus æmulis colluctari posse confidas eum: quem in leuiori paruóque conflictu conspexeris ab inferioribus superari. Superfluitates & temporalium appetitum resecat virtus hæc. Si enim quod satis naturæ est, repellere indigentiam velis: nihil est, quod fortunæ affluentiam petas. Paucis enim minimisque natura cõtenta est: cuius satietatem si superfluis vrgere velis, aut iniucũdum quod infundes fiet, aut noxium: proptereà simplicior victus, & mensa mediocris, plurimum iucunditatis habet & pacis. Diuitum autem mensæ execrabiles quodammodo & horridæ: ac mẽbrorum contaminationibus plenæ. Ipsa quoque virtus præterita delet, & facienda præcauet delicta. Bona equidẽ & salutaris sobrietas & abstinẽtia, qua redimuntur æterna supplicia, dum remittit peccata. Non solum est abolitio peccatorum, sed etiam extirpatio vitiorum: nec tantum obtinet veniam, sed meretur & gratiam: non solum delet peccata, quæ commisimus, sed & repellit futura, quæ committere poteramus. Hæc eadem virtus mentem regit, ne à sui soliditate deficiat. Felix planè sobrietas & satietas salutaris, quæ quanto copiosius sumitur: tanto abundãtius sobrietatem mentibus donare dignatur. Quum nanque moderata & sancta sit: ita corpus attenuat, vt mentem eleuet & regat: ne res humilitatis gignat superbiam, & vitia de virtute nascatur. Nam incassum per abstinentiam corpus atteritur, si inordinatis motibus dimissa mens vitiis dissipatur. Proinde per abstinentiam & sobrietatem vitia carnis extinguenda sunt, non caro. Sic prorsus necesse est, vt artem sobrietatis quisque teneat: quatenus non carnem, sed vitia occidat. Sepe enim dum in illa hostem insequimur, etiam ciuem, quem diligimus, trucidamus: & plerunque dum quasi conciui compatimur, ad prælium hostem nutrimus. Proptereà modicus & sobrius cibus & carni & animæ vtilis est. Sunt & aliæ plures vtilitates de virtute sobrietatis procedentes, quæ sub compendio dicendæ sunt. Nam præparat ad munditiam, cauet Dei offensam, vigilantiam seruat, ministerio Dei idoneum efficit, aufert diabolo ingressum in hominem, concupiscenti carni contra spiritum victualia aufert: hominem custodit, & honorabilem reddit: atque à laqueis tentationum protegit. Nam sicut pisces capiuntur hamo, & aues comprehenduntur laqueo: sic illaqueantur non habentes sobrietatem refectionis tempore. Creaturæ enim Dei in laqueo sunt, & in tentatione, & in muscipula pedes insipientium.

Quomodo possit acquiri sobrietas, & quibus medijs.

CAP. IIII.

QVum esurienti cibi dulcedo, & nutrimẽti vtilitas commendatur, & sitienti fontium abundantia propalatur, non remedium, sed maior patienti generatur cruciatus, nisi modus tribuatur, quo suum ipse patiens satiet appetitum. Sic de commendatione virtutum definiendum est. Nam preconiis efferre virtutem, & quo ordine ad ipsam possit perueniri non ostendere: nihil aliud est, quàm sitienti frigidam demonstrare aquam, & ei bibendi copiam denegare. Quare ad hoc euitandum post sobrietatis & abstinentiæ commendationem rectè subnectitur, quomodo valeat

adipisci, & quæ sint illa, quæ ipsam faciant possidere. Plurimum nãque disponit ad sobrietatem acquirendam moderata occupatio. Semper enim aliquid agendum est, ne mens distracta per desideriorũ campos suis capiatur concupiscentiis. Nam testante scri-
Prou. 21. ptura desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam operari manus eius: tota die concupiscit
Heb. 12. & desiderat, Esau quippe amisit primatus benedictionem: quia maluit cibum accipere, quàm quærere. Ociosi enim mẽs nihil aliud cogitare nouit, quàm de escis, aut de vẽtre: & qui ociosa quiete perfruitur, nisi spiritualiter vixerit, more pecudum vitam ducit. At contrà dum plus iusto caro per inordinatos labores affligitur, etiam ab exercitatione boni operis eneruatur: vt ad orationem vel lectionem non sufficiat, dum incendia vitiorum quisque in se funditus per labores suffocare festinat. Sed quemadmodum chorda in cithara si minus tenditur, non sonat, si amplius raucum sonat: sic qui vel ocio tabescit, aut nimio labore lassescit, dignè Deo laudes per sobrietatem resonare non valet. Ideo quisquis sobrietatem Deo offerre festinat, magno sibimet debet moderamine præesse: vt nec ad culpam caro per ocium trãseat, nec ab effectu rectitudinis ex inordinata operatione languescat. Habilitat etiam ad sobrietatem obtinendam fuga illarum rerum, quæ dant occasionem cadendi, sicut est delectabilitas, varietas & ni-
Eccl. 21. mietas. Fuge (inquit scriptura) quasi à facie colubri peccata. Si enim accesseris ad ea, suscipient te. Qui autem sensuum curiositati deseruit, facilè corruit. Sensualis appetitus his visibilibus pascitur, his nutritur, in his delectatur, ignorans quàm perniciosa sit ipsorum adhæsio, quũ reuera incautis sit animę mors.
Gen. 3. Vidit (sicut scriptum est) mulier quod bonum esset lignum ad vescẽdum, & pulcrum oculis, aspectúque delectabile: & tulit de fructu eius, & comedit, deditque viro suo, qui comedit: & aperti sunt oculi amborum. Si autem auertisset Eua oculos ab aspectu vetiti, minimè concupiscentiam ipsius sensisset, sed aspexit, concupiuit, comedit, & maledictionis sentẽtiam incurrit: si radicem extirpasset, stetisset planè, nec sibi, nec nobis varias calamitates acquisisset. Ideo non licet intueri, quod non licet concupisci. Promouet quoque ad sobrietatem obtinendam frequens cogitatio, qualis sit caro futura post mortem. Nihil tam valet ad domanda carnis desideria, quàm frequens mortis consideratio, quæ carnem macerat, & exterminat. Quis enim non erit sobrius, quum meditatur corpus suum post paululum, cadauer putridum futurum? Tunc nanque omnis eius tumor cessabit, omnis gloria conquiescet, omnis amor deficiet. Voluetur in panno, ponetur in feretro, reuoluetur in tumulo, & exiguo facto interuallo membrorum robur marcescet, ossium compago dissoluetur, & è carne fœdissima vermes pullulabunt ex ore, ex naribus, ex oculis: qui eam morsibus deuorabunt acerrimis. Longè tũc erunt amici, qui eos abigant: nec ipsa sibimet prodesse poterit. Resoluetur quod relictum à vermibus fuerit in puluerem. Et vox domini complebitur, di-
Ibid. cẽtis: Terra es, & in terram reuerteris. Versemus hæc sedulò in animo, & circuncidamus carnis concupiscentias. Nemo scit nostrûm, quàm propè instet terminus. Sic itaque formemus animum, tanquam sit ad extrema ventum. Venientem nemo hilaris mortem recipit, nisi qui se ad illam diu composuerit. Nihil æquè proficit ad temperantiam omnium voluptatum, quàm assidua cogitatio breuis æui, & miserandæ consumptionis humanæ carnis. Memorare (ait sapiens) nouissima tua, & nõ peccabis. Qui enim quotidie recordatur se esse moriturum, contemnit præsentia, & ad æterna festinat. Ad hanc præterea sobrietatis virtutem accendit mentem consideratio futuræ cœnæ, de qua dicitur. Beati qui vocati fuerint ad cœnam agni. Quis etenim non commutabit læto animo has carnales epulas pro æternis? Hæc nanque tanta auiditate appetuntur: quia ignorãtur quæ promittuntur. Harum nulla est proportio. Temporales epulæ pascunt corpus, & grauant: ingerunt carni delectationem, dum sumuntur: & tamen post ipsam delectationem, quæ breui temporis interuallo finitur, subsequitur hebetudo, vel crapula, aut ventris inordinata protensio, siue grauedo. Quæ cuncta si desint, ineuitabilis succedit resumendi cibi necessitas, eo laboriosior, quo frequentior. Cœlestes autem epulæ nec animam grauant, nec pœnam ingerunt: quin potius omnium suauitatum delectatione perfundunt comedentem: ita vt nec amplius aut aliud concupiscere possit. O verè felix, & gloriosa satietas: ô sanctum cõuiuium, ô desiderabiles epulæ: vbi nimirum anxietas nulla, nullum poterit esse fastidium: quando satietas summa & summum inerit desiderium. Inuitat quoque ad sobrietatem frequens meditatio malorum quæ sequuntur post ciborum superfluitatem, videlicet, mors culpæ, interdum etiam corporalis mors, & postea mors æterna animæ & corporis. De quibus quoniam in præcedentibus vtcunque tractatũ est: hic nequaquàm de ipsis dicetur. Optimum est sobrietate edomare carnales concupiscentias, & gratia stabilire cor. Hęc transeunt, gratia verò domini manet in æternum.

Quæ euitanda sint ab ijs, qui sobrietatis virtutem obtinere concupiscunt, atque de eius perfectione.

CAP. V.

QVicquid sine modo geritur, necesse est, vt aut imperfectè fiat, aut imperfectum relinquatur. Quare vt ad sobrietatis perfectionem pertingere valeat, quisquis eam adipisci desiderat, dignum esse duxi in hoc vltimo capitulo describere, quibus modis sobrietatis perfectio teneatur, & quanta sint bona, quibus ditantur, qui ea potiri digni sunt effecti. Primò summoperè cauendum est, ne statutum tempus comedendi nimium præueniatur, aut differatur. Recens nanque cibi perceptio tam in vespertinis, quàm in nocturnis orationibus tenuem leuémque sensum non sinit inueniri. Ideo satis commodè & vtiliter hora nona refectionis tẽpus indultum est. In quo reficiens se quicunque contemplationi vacare desiderat: non solum in nocturnis vigiliis leuis & vacuus: verumetiã in ipsis vespertinis solennitatibus digesto iam cibo orationi aptissimus inueniatur. Secundò deuitanda sunt cibaria lautiora & nimia studiositate condita. De hoc admonet Apostolus Petrus, dicens: Obsecro vos tan- 1.Pet
quam aduenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam. Ideo

Ideo agendum est, vt palatum fames excitet, non sapores. Sunt autem quidam, qui superstitiosum nimis in præparandis cibis studium adhibent, infinita decoctionum, & condimentorum genera excogitant, modò mollia, modò dura, modò assa, modò sale condita secundum consuetudinem prægnantium mulierum varia desiderantes, ita quod ibi desudant coquorum artes, & cum tanta solicitudine præparantur, vt deuoratis pluribus ferculis prima non impediant nouissima, & quum iam stomachus crebris ructibus repletum se indicat, nondum tamen curiositas satiatur. Horum nanque mores longè sunt à pulcritudine sobrietatis, quæ paruo redimere studet sua desideria. Tertiò, cohibendus est nimius cibi appetitus. Nam longè melius est moderatè carnibus ad vsum vesci, quàm ventuoso legumine vsque ad ventris repletionem exaturari. Præcipuè quum Esau non de carnibus, sed de lente sit reprehensus, & de ligno Adam, non de carnibus sit damnatus, atque Ionatas ex gustu mellis, non carnium morti iudicatus fuerit. Econtrariò verò Helias innoxiè carnem comedit, Abraham angelos carnibus gratissimè pauit, & de ipsis sua fieri sacrificia præcepit Deus. Quartò, ne mensura in refectione excedatur inuigilandum. Nam abstinentiæ sic est adhibenda temperies, vt corpus nec saturitas excitet, nec inedia immoderata debilitet. Sic abstinendum est, vt non palpet corpus, & respirare vix possit, sed vt fracto eius appetitu, nec in lectionibus, nec in Psalmis, vel vigiliis solito quid minus fiat. Quicunque igitur his prædictis temperata discretione vitam suam decorauerit, fatendum est, quod ad celsitudinem pertigerit sobrietatis. Quæ sobrietas est recti iudicij tenax memoriæ recordationisque inseparabilis vigor, sapientiæ secretorum custos, lectionum & doctrinæ capax, studiorum ac artium bonarum discipula pariter & magistra, ingeniorum & capiendarum rerum pedissequa, bonæ famæ semper autrix, in cogitationibus salubria atque vtilia creans, virtutis singulare auxilium cuncta cum ratione disponens. In congregatione honestorum seipsam semper ingerens temeritatem fugit, pericula cuncta declinat, mutuis officiis obtemperat, superbiam detestatur, domum familiámque cum moderatione gubernat, & fidem sibi committentibus seruat. Hæc denique virtus in animo se possidentis concupiscentias frænat, affectus temperat, desideria sancta multiplicat, vitiosa castigat, confusa ordinat, cogitationes prauas remouet, sanctas ingerit, ignem libidinosæ voluntatis extinguit, mentem placida tranquillitate componit, atque totam ab omni tempestate vitiorum defendit. Hæ sunt diuitiæ, quibus sobrij ditantur, hæ vtique sunt gemmæ huius, de qua dictum est, sobrietatis, quibus redimiti sunt, qui ipsam perfectè obtinent. Quæ virtus inter reliquas non mediocrem sortitur locum, sed in fructibus huius ligni vitæ ex sui dignitate decimi gradus sublimatur honore, apud verò cœlestem regem summum meretur fastigium, quia sicut ex gulæ transgressione illata est homini confusio & pœna, ita dignum est, vt pro virtute sobrietatis ei conferatur honor & gloria in secula.

DE VIRTVTE HVMILITATIS *sanctißimæ, quæ in Domino Iesu plenißimè claruit, atque de ipsius diffinitionibus, quæ virtus in ordine fructuum ligni vitæ vndecimum sortitur locum.* CAP. I.

Alluxerunt coruscationes tuæ orbi Psal. 96.
terræ, vidit & commota est terra. Confessio hæc vox est intelligentis opera Dei, & mira ipsius dona rememorantis. Quid mirabilius, quidvè iucundius dici potest, quam quod Deus & Dominus noster nostri similis fieri sit dignatus? Præcellentissima est hæc ipsius dignatio, inaudita est à seculis talis descensio. Excedit hæc gratia cæterorum donorum eius innumerabilem multitudinẽ, nec ex sui incõprehensibilitate ab hominibus explicari valet. Et quid mirum, cum neque ipsa cœlorum Deo famulantia agmina ad plenum id queant indagare? Stupent, mirantur, & venerantur humanam in Deum assumptam esse naturam. Contemplari mira & iucunda suauitate non desinunt, quomodo homo Deus, & Deus homo effici dignatus est. Quod cùm plane non capiunt, laudant, magnificant, & quibus valent, votis extollunt diuinam bonitatem, quæ tam munifice se præbuit mortalibus, non tantũ in assumptione naturæ, sed etiam in humili cõuersatione. Mirantur nanque illum nunc latentem in vtero, nunc iacentem in præsepio, nunc latentem in gremio, vagientem, plorantem, in Aegyptum fugientem, & genitrici obedientem. Nec non tentatum, fatigatum, persecutionem passum, venditum, captum, illusum, consputum, expoliatum, flagellatum, spinis coronatum, felle potatum, clauis cruci affixum, extinctum, & lancea vulneratum, insuper in sepulcro iacentem, tertia die resurgentem, cum discipulis & inter discipulos apparentem, comedentem, benedicentem, & ad cœlos ascendentem, atque spiritum emittentem. Præterea ipsum cernunt per discipulos, & in discipulis prædicantem, populos cõuertentẽ, & per eosdem miracula facientem. In qua admiratione nil aliud quàm Deo laudes offerre possunt, qui tam eximiis operibus mortalium corda ad se trahere dignatus sit. Eandem quoq; inspiciendo per spiritũ vir Deo plenus, Deo gratias reddens, & futura tanquam præterita narrãs aiebat. Alluxerũt coruscationes tuæ, ô Domine, id est, manifestatæ sunt in carne passibili virtutes tuæ, doctrina tua, miracula tua orbi terræ. Vidit hæc homo Dei fide, spiritu, & oculis, & mota est terra. Mota sunt planè corda terræ hærentia, terrã diligentia, & terrã possidentia. Aliter enim ad Deum nequaquã valebant cõuerti homines. Non enim cogno 1. Cor. 1.
uerunt per sapientiã Deum, ideo placuit ei per stultitiã prædicationis, per infirmitatẽ carnis sanos eos facere, & cõtundere ipsorũ durã ceruicẽ, atq; per humilitatis virtutẽ ad suã gratiã & gloriã sublimare, vt sicut superbia extiterat causa ruinæ, ita & humilitas fieret materia recõciliationis. Quæ humilitas perfectissime elucet in vita & virtutibus saluatoris, quibus se cõparando homo quid de se æstimare debeat, perspicue edocetur. Perfectio nanq; ipsius humilitatis in nobis collocat fundamentum, dum humana mens in illo miratur omniũ carismatũ plenitudinẽ, omniũq;

virtutum consummationem, atque in se omnium vitiorum fomitem & transgressionem. In lumine virtutum ipsius illuminatur de se corruptibilis homo, & per cognitionem eius veram de se profert sententiam humilitatis. Confitetur in ipso omnem diuinitatis plenitudinem habitare, & in se nullum habitare bonum. Magnificat dignitatem illius, & sui ipsius prædicat vilitatem. Ob quam confessionem humilem suorum veniam obtinet delictorum, & multarum percipit plenitudinem gratiarum. Sicut enim Deus superbis resistit, ita & humilibus dat gratiam. Humiles nanque sunt, qui propriæ infirmitatis conscij sunt. Nam sic describitur humilitas. Humilitas est virtus, qua homo verissima sui cognitione sibimetipsi vilescit. Item humilitas est ex intuitu propriæ conditionis voluntaria mentis inclinatio. Est quoque humilitas contritæ animæ sensus, & voluntatis propriæ abnegatio. De qua virtute in consequentibus dicetur, quatenus & per hoc prouocemur ad ipsam obtinendam, & cum ipsa gratiam & gloriam acquirere valeamus. Quæ virtus omnibus necessaria est, & præcipuè quiescentibus & Deo per orationis exercitium vacare volentibus, quia nunquam poterit quis Deo veraciter inhærere, si non fuerit hac virtute munitus. Ex visitationibus nanque Dei superbus intumescit, aliis se præponit, & deterior efficitur. Vnde necesse est, vt humilitate polleat, quisquis ad Dei contemplationem propinquare festinat. Meritò igitur ante orationis tractatum de humilitate dicendum est, vt strenuus Christi pugil humilitatis armis munitus, liberè & absque sui detrimento posit in campum, & latitudinem contemplationis se transferre, vt tanto in suscipiendis spiritualibus donis fiat dignior & capacior, quanto per humilitatis virtutem extiterit in se profundior & abiectior. Quod Propheta reserans Domini Saluatoris aduentum, paucis manifestat verbis. Inquit enim, Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. De quibus in consequentibus dicetur Domino auxiliante.

Colo.2.

1.Pet.5.

Esai.40.

Quod verbis & exemplis Saluatoris nostri, aliorúmque sanctorum nota efficitur laus & excellentia humilitatis.

CAP. II.

Regum gloria ex numerositate, & nobilitate dignoscitur subditorum, sciētia ex facundia & sufficiētia clarescit discipulorum, & virtutum prærogatiua nota efficitur ex autoritate atque dignitate commendantium. Vnde quum nunc describenda sit humilitatis celsitudo, causa, gradus, & perfectio, dignum est, vt prius magistri humilitatis verba & exempla ponantur, quatenus quantæ excellentiæ sit hæc virtus, pateat, quæ à Dei filio Domino Iesu prædicata extitit, & operibus comprobata. Quum enim turbas alloqueretur fidelium, nunquid ait, discite à me cœlum fabricare, mortuos suscitare, varia infirmitatum genera sanare, sublimia loqui, & futura prædicere? Non. Sed quid docuit? quid loquutus est? Discite à me, ait sapientia Dei, ait verbum, per quod facta sunt omnia vniuersa ordinata. Discite (inquit) non verbis, non disputationibus, sed operibus à me, qui feci vos, qui quæsiui, qui inueni, qui in humeris meis ad patris præsentiam, ad ouile meum misericorditer reportaui, quia mitis sum, & humilis corde. O verbum dulce, & doctrina saluberrima, breue eloquium, profundus sensus, & veneranda sententia, quid dulcius, quid facilius, quid efficacius fari potuit, quo conuerterentur corda hominum à vanitate ad virtutem, ab errore ad veritatem, ab exterioribus ad seipsos, à creaturis ad Deum suum? Prorsus detestanda & miserabilis præsumptio est audire, & oculis fidei conspicere Deum suum mitem & humilem, & velle sectari honores, appetere dignitates, & aliis præesse desiderare. Discat homo putredo & vermis, puluis & cinis se humiliare. Imitetur regem gloriæ, qui quum esset Dominus omnium, factus est opprobrium hominum & abiectio plebis, vt suo omnes prouocaret exemplo. Quis vnquam in vita sua, in actibus suis sic se deiecit, sic se exinaniuit, sicut Dominus Deus noster, Saluator & Redemptor noster? Omnis eius conuersatio, quam in hac peregrinatione habuit cum hominibus, humilitatis exemplar extitit & perfectio. Quæ vt clarius elucescat, discutienda est breuiter, vt videat homo, quo affectu, qua vel sedulitate debeat ipse sectari humilitatē, quā sic Dominus Iesus in vita sua ostendere dignatus est. Primo nanque de matre pauperrima nascens & humili, virtutem nobis humilitatis commendauit. Fulget planè dignitas & humilitas Christi, non quia magnos progenitores habeat & potentes, sed quia exiguos & viles. Sicut enim mirabilis iudicatur, non quia mortuus tantum est, verum quia etiam crucifixus, sic etiam in generatione illius dici potest, quod non solum quia suscepit carnem & homo factus sit, admiratione existat dignus, sed quia etiam progenitores tales habere dignatus est, nihil de nostris vilitatibus erubescens. Per ista procuidubio docens, quod nos quoq; de vilitate nunquam erubescamus parentum, sed semper quæramus nobilitari propriarum honore virtutum. Non est omnino, non est de nobilitate, aut vilitate parentum laudandus aliquis, vel vituperandus, sed de suarum decore virtutum, siue deformitate culparum. Nullus igitur in superbiam de gloria eleuetur parentum, sed considerans progenitores dominio, omnem euacuet & comprimat mentis tumorem, & solis virtutibus glorietur. In natiuitate similiter hanc humilitatis virtutem prædicauit exemplo. Quum enim pastoribus annunciatus, quæsitus & repertus fuisset, nunquid inuenerunt palatium marmoribus splendidum? nunquid aulam regiam diuersis populis personantem? nunquid clypeatas militum cateruas? nunquid equos regalibus phaleris insignes? nunquid currus auro argentóque fulgentes? nunquid matrem eius diademate coronatā, aut in lecto eburneo recumbentem? nunquid puerum & bysso & purpura inuolutum? Vtique non. Sed potius angustum & humile tugurium, vile squalidúmque præsepium, & magis animalibus, quàm hominibus aptum, puerum vilibus pannis inuolutum, matrem vix tunicam habentem vnam, non ad ornatum corporis, sed ad tegumentum nuditatis. Circuncidi quoq; voluit, quod est præcipuum humilitatis exemplum. Nam vestigium nullum habens Dominus Iesus, alligaturam vulneris non refugit. Non sic impij, non sic agit peruersitas elationis humanæ. Erubescit vtique peccator vulnerum alligaturam, & plerunque vulneribus gloriatur, & qui sine initio est, ac omnium seculorum

Matt.11.

domi

dominus, non est dedignatus peccator reputari. Confundatur igitur humana temeritas, & humilietur exemplo humilitatis Christi, qui voluit pro vtilitate peccatorum peccator existimari. Quid plura? Voluit *Luc.2.* præsentari in templo, & redimi peccator. Fugit in *Matt.2.* Aegyptum vt impotens, subdidit se parentibus, & omnem exercuit humilitatis formam in victu, in peregrinatione, in discipulorum electione, in necessitatibus in angustiis, in persecutionibus, in opprobriis, in passione & morte. Quæ quum nota sint, & humanum transcendant intellectum, magis silentio prætereunda sunt, quàm paucis & incompositis explicanda verbis. Omnis nanque, quam Deus in homine exercuit, conuersatio cum hominibus, summa & inexplicabilis est perfectio humilitatis, quæ eo est venerabilior, quo incomprehensibilior. Imitanda tamen est, quia ad hoc ostensa. Non solum in vita Christi Iesu relucet excelsæ virtus humilitatis, sed etiam in sanctis omnibus, qui ipsius Domini imitatores extiterunt, & præcipuè in Saluatoris mundi *Luc.1.* genitrice, sicut eadem testatur, dicens, Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ecce quàm humilis quàm vilia de se sensit, & totum diuinæ gratiæ tribuit. Iudicio suo monstrauit se humilem, sed respectu supernæ gratiæ sublimem, vt quod natura in primis parentibus per superbiam perdiderat, per ipsius humilitatem acciperet. Ideóque verbum patris per humilitatis suæ meritum carnis substantiam, quam sibi vniret, assumpsit, & tunc ad eam, quam prius abiecerant naturam sublimandam per misericordiam respexit. Et quoniam quod erat, humiliter recognouit, dicendo se ancillam, sublimiter quod non erat, mater esse promeruit. Nam ipsa beata virgo non à filio suo Domino nostro cœlos didicit fabricare, non angelos creare, non mirabilia, & diuinitatis insignia perpetrare, sed se humiliare, cæteráque documenta virtutum intra humilitatis custodiam aggregare, vnde & in se solam humilitatem respexisse fatetur Dominum, quæ custos est cæterarum virtutum. Collocauerat enim in tuto stationis portu sublimia meritorum suorum exercitia, & ideo est diuinitus sic illu- *Num.12* strata. Propter hanc quoque virtutem Moses, qui erat mitissimus super omnes homines, qui illo tempore morabantur in terra, qui se Domino excusabat, di- *Exod.3.* cens, Quid sum ego, vt vadam ad Pharaonem, & educam filios Israël de Aegypto, meruit audire. Constitui te Dominum Pharaonis. Per ipsum etiam fecit Dominus signa, & prodigia ingentia, & eduxit populum Dei de domo seruitutis, & cum illo facie ad fa- *Iud.6.* ciem loquebatur, sicut amicus cum amico. Quid de Gedeone dicendum, qui dux & iudex populi sui constitutus est propter humilitatem? Hanc ostendit. Quum enim Dominus diceret ipsum Israël liberaturum de manu Madian, respondit, Obsecro mi Domine, in quo liberabo Israël? ecce familia mea infima est in Manasse, & ego Dominus in domo Patris mei. *1.Re.15.* Pro hac etiam virtute sublimatus est Saul in regno, audiuítque à Domini Propheta, Nonne quum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es? Vnxítq; te Dominus in regem super Israël, misítq; te, & ait, Vade & interfice peccatores, & cætera. Et quoniam in ipsa virtute se minimè custodiuit, audiuit ab eodem Propheta, Pro eo ergo quòd abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus, ne sis rex. Dauid similiter hac virtute decoratus ad regni fastigium, quia humilis erat, prouectus est. Hæc Hieremiam, Esaiam, Danielem, cæterósque Prophetas insignes fecit. Ipsa Petrum, Paulum, Ioannem, & omnes sanctos sublimes reddidit. Et vt paucis excellentiam humilitatis concludam sermonibus, nemo absque illa Deo placuit, & nemo cum illa displicuit.

De multiplicibus effectibus virtutis humilitatis.

CAP. III.

Non tantum ex autoritate ac dignitate commendantium, sed etiam ab ipsius virtutis effectibus fulget magnitudo humilitatis. Hæc nanque est, quæ Dei gratiam meretur. Nam qui de suis cōfidit meritis, & propriis innititur operibus, in cor illius non intrat gratia. Nimirum plenus est, nec in eo inuenit gratia locum suum. Sicut autem non patitur natura vacuum, quin illud repleat, sic nec gratia humilem, quin illi se infundat. Humiliare igitur, ô homo, Deo, euacua cor tumore elationis, quia tanto perfunderis abundantiori gratiæ suauitate, quanto mundior fueris fece præsumptionis. Ipsa virtus humilitatis eos, qui se possident, glorificat, sicut scriptum est, Qui humiliatus fuerit, erit in gloria, & quicunq; inclinauerit oculos, ipse saluabitur. Nam gloriam præcedit humilitas. Quicunque igitur desiderat primatum cœlestem, sequatur humilitatem terrestrem. Non enim qui maior fuerit in honore, ille maior, sed qui fuerit humilior, ille maior. Hæc sapientiam in hominem introducit. Sicut enim qui thesauros effodit, terram reiicit, foueam in altum facit, & sedulus insistit, donec inueniat, quod quærit, sic qui thesauros sapientiæ reperire desiderat, omne pondus terrenum à se abiiciat, in se foueam humilitatis agat, nec quiescat, donec ad id pertingat, quod cupit. Ipsa náq; stultitia angeli, fuit elatio cordis. Vera autem sapientia efficitur homini humilitas suæ æstimationis. Hæc caritatem reparat. O homo, qui per elationem amisisti caritatem, fode in te fundamentum humilitatis, & attinges ad fastigium amissæ caritatis, quia sola est virtus humilitatis, amissæ reparatio caritatis. Hæc virtus de hoste triumphat, de suo vulnere roboratur, de infirmitate fortior efficitur. Ipsa nanque pacatissima est, in paupere grata est, in diuite gloriosa, inter inimicos blanda, inter amicos officiosissima, in contumeliis pacifica, non extollitur prosperis, non immutatur aduersis, non extorquet seruum, non quærit voces laudantium, quia se laudatione nouit indignā. Nam superbia accipit corticem, humilitas nucleū, illa florem, ista fructum, illa pulcrum, ista bonum, illa opinionem, ista veritatem, illa ascendit, & prosternitur, ista descendit, & exaltatur. Sola est humilitas, quæ non solet gloriari, non nouit præsumere, contendere non consueuit, non exclamat in iudicio, non prætendit iustitiam. Ipsa est radix virtutum. Non enim possumus venire ad libertatem, non possumus habere caritatem, non valemus seruare vnitatem sine hac. Vnde veraciter illa in nobis virtus pullulat, quæ in radice propria, scilicet, humilitate perdurat. A qua nimirum si abscinditur, arescit, quia viuificantem se inferius humorem humilitatis perdidit.

Hæc virtus hominem gratum Deo & hominibus reddit. Nempe nihil adeò efficax est ad exhibendum, ô homo, te cunctis beneuolum, quàm si vitæ merito & humilitatis extiteris decorus. Sequere humilitatem, non quæ ostenditur, atque simulatur gestu corporis, aut ficta voce verborum, sed quæ puro cordis affectu exprimitur. Nam aliud est virtutem habere, aliud virtutis similitudinem ostentare. Sed illa deformior est superbia, quæ sub quibusdam signis humilitatis latet, quia tunc turpiora sunt vitia, quando sub virtutis velamine teguntur. Ipsa humilitas est turris fortissima seruorum Dei. Quum enim in sublimi sunt humiles positi, vnde se in omnibus despiciunt, inde contra omnia securiores, & super cuncta altiores fiunt. Abstrahunt profectò absque humilitate à recto fine diuitiæ, honores & pompæ, quæ opinione nostra cara sunt, precio suo vilia. Nihil habent magnificum, quo mentes nostras ad se trahant, præter hoc, quod admirari illa consueuimus. Non enim quia concupiscenda sunt, laudantur, sed concupiscuntur, quia laudata sunt. Securo igitur gressu inter ipsas pergit humilis, qui in sui cognitione se collocans tanto cunctis est fortior, quanto se cæteris sentit abiectiorem. Ipsa virtus est omni lapide precioso præstantior, omni flore elegantior, omni odoramento fragrantior. Nam aliter redolet flos vuæ, quia magna est opinio prædicatorum, qui inebriant mentes audientium. Aliter flos oliuæ, quia suaue est opus misericordiæ, quod refouet & lucet. Aliter flos rosæ, quia mira est fragrantia, quæ rutilat, & redolet ex cruore martyrum. Aliter flos lilij, quia candidatur vita carnis de incorruptione virginitatis. Super hos autem omnes spargitur flos violæ, quia virtus humilium, vltima loca per humilitatem tenet, eo de se vberiorem odorem emittit, quo se intra se, ne agnoscatur, includit, & quum in hominum aspectibus nullius decoris agnosci concupiscit, ante faciem Dei extat gloriosa, & odore suo suauissimo regem cœli miro ad se trahit affectu. Propter hanc humilium humillima Maria mater Dei meruit nuncupari & esse. Hoc ipsa psaltria egregia protestatur, quum dicit,
Luc. 1. Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Hanc sectemur, hanc totis præcordiis amplectamur, hanc cunctis deliciis præponamus. Tunc enim sublimes erimus coram Domino, quum præ omnibus nos videbimus abiectiores. Tunc redolebimus, tunc audiemus Dominum clara voce dicentem, Ecce odor filij
Gen. 27. mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus, qui regnat in secula.

Quibus considerationibus peruenire potest homo ad humilitatem, & quòd multa commoda conferantur ex iugi mortis memoria.

CAP. IIII.

IN humanis peragendis rebus duo potissimum necessaria sunt, vt ad perfectum attingatur opus, æquè in adipiscendis virtutibus perspicuum est, & præcipuè ad acquirendam humilitatem, de qua præsens tractatus inscribitur, videlicet, consideratio eorum, quæ ad propositum habilitant opus, & actus operi conformis. Quare ad insinuandum, qualiter homo Dei valeat humilitatem possidere, hæc duo inferenda sunt. Plurimum nanque ad humilitatis virtutem nostra nos trahit consideratio, tum ex parte corporis, tum ex parte animæ. Quis etenim se extollet, si carnis suæ originem, vitæ calamitatem, & finem diligenter inspexerit? Recogita, ô homo, vt humilieris, originem tuam. Intellige vnde venis, & erubesce, aduerte ex quo conciperis, & humiliare. Nam in putredine conciperis, in sordibus generaris, in latebris confoueris, & in doloribus parturiris. Formatus es nempe, ô homo, de puluere, de luto, de cinere (quódque vilius est) de spurcissimo atque fœtidissimo sanguine, in pruritu carnis, in feruore libidinis, in fœtore luxuriæ, & (quod deterius est) in labe peccati, in obligatione delicti. Primam vocem plorando emittis, vtpote vallem plorationis ingressus. Sed & hoc considerare non negligas, quod singula quæq; nascentia propria quædam habent munimenta, quibus naturam suam ab incommodis defendunt. Cortex ambit arborem, penna tegit volucrem, piscem squamma operit, lana ouem induit, pellis iumenta & feras vestit, concha testudinem excipit, solus homo inermis nascitur & nudus, vt eo ad humilitatem fiat pronior, quo se cæteris rebus in ipso suæ natiuitatis primordio intuetur abiectior. Qualis verò sit hominis progressus, dum viuit, facile (si consideretur) agnoscitur. Tantis nanque malis vita ipsius repleta est, vt comparatione eius mors remedium putetur esse, non pœna. Hanc enim humores tumidant, dolores extenuant, ardores desiccant, insaniæ morbidant, escæ inflant, ieiunia macerant, ioci dissoluunt, tristitia consumit, solicitudo coarctat, securitas hebetat, diuitiæ iactant, paupertas deiicit, iuuentus extollit, senectus incuruat, infirmitas frangit, & post hæc omnia mors interimit, vniuersis gaudiis finem imponit, ita vt cùm esse desierint, nec fuisse putentur. Quo autem fine claudatur hominis caro, insinuant ipsa sepulcra ossibus plena, fœtoribus intolerabilia, vermibus referta. Nam post hominem vermis de ea generatur, post vermem fœtor & horror exhalat. Sicque in non hominem vertitur omnis homo. Igitur ô seculi amatores, ô carnis concupiscentiarum fautores, Quum fex, cùm limus, cum res vilissima simus, vnde superbimus? Quare corporis nostri miseriam non consideramus? O mira fatuitas, ô stupenda cæcitas, ô dedignanda vanitas cordis nostri, cuius ceruicosos motus omnino domare non potest humilitatis tanta materia, quin adhuc superbiat puluis & cinis. Ex parte autem animæ plurimum humiliamur, si culpæ grauitatem diligéter intuemur. Diabolo nanque vtcunq; peiores sumus, cùm peccamus, quoniam diabolus nulla præcedentis peccati vindicta superbiens peccauit, nos autem visa eius pœna contemnentes ad peccatum properauimus. Ille in innocentia constitutus, nos restituti, ille perstitit in malitia Deo reprobante, nos Deo reuocante, ille induratur ad punientem, nos ad blandientem, & si contra Deum omnes, ille contra non requirentem se, nos contra morientem pro nobis. Sed quid mirum, si humiliamur in statu culpæ talia considerantes, cùm etiam non mediocriter humiliemur in statu gratiæ infirmitatem animæ intelligentes? Nonne se per humilitatem deiiciet homo, si solerter conspiciet in se negligentiam proficiendi, difficultatem standi, facilitatem cadendi, laborem resurgendi, & debilitatem vitia vincendi? Hæc sunt nempe, ô homo, in quibus

gloriari

gloriari potes, si tamen hæc gloriam merentur. Age ergo pœnitentiam in cinere & fauilla, & pro tua elatione gemitus compunctionis emitte. Dic ad Dominum humili voce, & vera confesione. Humiliatus sum vsquequaque Domine, viuifica me secundum verbum tuum. Consideratio etiam propriorum defectuum causat humilitatem. Propterea sancti viri, vt humilitatis in se pariant & nutriant virtutem, quum quædam mirabiliter faciunt, ante mentis oculos student reuocare, quod nondum agere queunt, vt dum ex vna parte considerant infirmitatem suam, ex ea parte, qua perfectus est eorum animus, non se extollant. Vnde qui plenissimè per sui cognitionem ad humilitatem tendere nititur, talis nimirum debet conspicere, qualis non est, quatenus ex bonorum forma metiatur, quantum ipse deserto bono deformis sit. Lucem enim debet intueri, qui vult de tenebris iudicare. Lumen nanque propriæ intelligentiæ virtutem generat humilitatis. Ideo quāto quis maioris gratiam intelligētiæ percipit, tanto amplius reprehensibilem se esse cognoscit. Respectus quoque meliorum acquisitio est humilitatis. Si enim incentiuum elationis est intuitio deterioris, nemo dubitet, quin in cautela humilitatis est consideratio melioris. Nam ad humilitatis gloriam ille citò festinat, qui aliorum bona subtiliter pensat, quia dum ea quæ sunt feliciter facta foris ab aliis aduertit, eum qui de singularitate victus erumpere nititur, superbiæ tumorem premit. Cogitatio insuper mortis & corporis resolutionis virtutem in nobis gignit humilitatis. Necessario nanq; timor & consideratio futuræ mortis mentem cōcutit, & quasi eleuans omnes carnis motus & superbiæ, ligno crucis affigit. Considera ergo frequēter, ô homo, te iam mortuum, quem scis te de necessitate moriturum. Dispice qualiter oculi vertentur in capite, venæ rumpentur in corpore, & cor scindetur dolore. Talis exercitatio cogitationis fomitem magnum parit humilitatis. O bona mortis consideratio, quis quanta per te acquirantur emolumenta, valet intelligere? quis potest capere, quis propalare? Plura profectò de te eueniunt commoda. Nam vtilis est tui memoratio ad fugandum vitiorum exercitum, & fugiendos peccatorum laqueos. Qui enim vigilanter animaduertit, qualis erit in morte, erit semper pauidus in opinione, ac inde in oculis suis quasi non viuit, vnde veraciter in oculis sui cōditoris viuit. Nil quod trāseat, appetit, cunctis vitæ præsentis desideriis contradicit, & penè mortuum se considerat, quia moriturum se minimè ignorat. Perfecta nanque vita est mortis recordatio, quam dum iusti sedula mente pertractant, culparum laqueos valenter euadunt. Facilè relinquere mundum facit mortis memoria. Nihil enim tam proficit ad contemptum omnium rerum, quàm frequens cogitatio mortis. Quotidie nanque morimur, quotidie diminuitur aliqua pars vitæ, & tunc quoque decrescimus, quum vita crescit. Infantiā amittimus, deinde pueritiam, postea adolescentiam vsque ad extremum. Quicquid transit temporis perit, & ipsum, quem agimus, diem cum morte diuidimus. Non ergo laboriosum est relinquere, quod teneri non potest, imò quod singulis amittimus horis. Consideretur vitæ terminus, & non erit in hoc mundo, quod ametur. Solicitum quoque exhibet hominem ipsa mortis cogitatio. Congruè vnusquisque diem nouissimum formidare debet, & suum vltimum diem assiduè meditari (quia nullus scit, qua hora veniat) ne quum venerit, forte imparatum reperiat. Nam ad hoc conditor noster latere nos voluit finem nostrum, diémque nostræ mortis esse incognitum, vt dum semper ignoratur, semper proximus esse credatur, & tanto quisque sit feruentior in operatione, quanto incertior est vocatione. Propterea omnis dies velut vltimus ordinādus est, quia qualem inuenerit vnumquenque suus nouissimus dies, cùm de hoc seculo egreditur, talis in die nouissimo iudicatur. A mortis pauore efficaciter liberat mortis recordatio. Nullus nanque nostrûm scit, quàm prope nos vitæ versetur terminus. Sic itaque mentem ordinemus, tanquam si mori oporteat. Venientem nemo hilaris mortem suscipit, nisi qui se ad illam diu composuerit. Sed hoc mirum, quod nemo tam imperitus est, vt nesciat sibi quandoque moriendum, tamen cùm propè accesserit, tergiuersatur, tremit & plorat. Quid autem fles miser? quare trepidas? cur exire dubitas? Omnes hac necessitate ducuntur, eo ibis, quo omnia eunt, ad hanc legem natus es, hoc patri tuo accidit, hoc matri, hoc maioribus, hoc & omnibus ante te, sed nec ambiguus sis, quia etiam hoc cunctis post te. Quantus te populus moriturum sequetur? quantus comitabitur? Fortior (vt opinor) esses, si multi tecum morerentur. Sed multa milia hominum hoc ipso momento, quo tu mori dubitas, animam variis generibus emittunt. Nil, fateor, melius æterna lex fecit, quàm quod vnum introitum dedit ad vitam, exitus multos. Sed neque ipsa natura quicquam breuitate vitæ contulit præstantius, tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties inuocata mors est, vt nullum frequentius sit votum. Fatendum igitur est mortem munus necessarium esse naturæ iam corruptæ, quæ non est fugienda, sed potius amplectenda, vt fiat voluntariū, quod futurum est necessarium. Offerendum itaque est pro munere, quod Deo tenemur reddere. Quemadmodum ex iis, quæ memoratæ sunt, considerationibus acquiritur humilitatis virtus, ita etiam exercitatione horum, qui sequuntur, actuum nutritur, & crescit. Aptissimè nanque hanc virtutem accendit contumeliarum sustinentia. Multi homines culpam suam cōfitentur, & humiles non sunt. Nam plerique existunt, qui se arguente nullo peccatores esse confitentur, quum verò de culpa sua fuerint fortasse correpti, patrocinium defensionis quærunt, ne peccatores esse videantur. Indicia autem veræ humilitatis sunt, vt sicut vnusquisque peccatorem se dicit, ita id de se dicenti alteri non contradicat. Et indicium superbiæ certum est, vt quod fateri quisque de se sua sponte dignatur, hoc sibi dici ab aliis dedignatur. Humilium quoque familiaritas humilitatem parit. Qui enim communicauerit humili (sicut scriptura testatur) induet humilitatem. Eccle.13. Nulla nanque res magis animos inducit honestos, & proteruiæ inclinatos reuocat ad humilitatem, quàm humilium virorum conuersatio, quia necesse est, vt talis efficiatur homo, quales sunt, cum quibus conuersatur. Exercitium etiam humile creat humilitatem. Humiliatio via est ad humilitatem, sicut patientia ad pacem, sicut lectio ad scientiam. Si ergo virtutem appetimus humilitatis, viam non refugiamus humiliationis. Sicut sine gradibus non scanditur ad summitatem, ita absque

ita absque humili exercitio non peruenitur ad humilitatem. Habitus quoque vilis humilitatem parturit. Ornatus quippe vestium priuationis virtutis humilitatis indicium est. Nemo enim preciosa vestimenta quærit, nisi ad inanem gloriam. Propterea humilitatis amator, vestis tibi pura & vilis circundetur, non ad pulcritudinem, sed propter necessarium tegumẽtum, ne dum à te foris exquisitus concupitur ornatus, intus humilitatis amittatur amictus.

Quibus indiciis potest cognosci, virum quis possideat humilitatem.

CAP. V.

OMnium rerum (si bene obseruentur) indicia certa sunt, & argumentum motum ex minimis potest cognosci. Sicut impudicũ & lasciuum incessus ostendunt, & flexus oculorum improbum & insanum, sic ex iis quæ sequuntur, humilitatis cultor deprehenditur. Propriũ humilitatis indicium est fuga altitudinis & dignitatis. Considerat autem humilis, quod quanto quisque in superiori constitutus est loco, tanto in maiori versatur periculo, & quanto splendoris honore celsior quisque est, tanto (si delinquat) peccator maior est. Fuerunt nanque non pauci, qui in humili constituti gradu seipsos optimè nouerunt gubernare, in laboribus, in vigiliis, in abstinentiis, qui quandiu licuit ipsis esse priuatis, & nihil aliud curare, quàm propria, humiles erant, & Deo placebant, atque inde non modica philosophiæ incrementa rapiebant, at vbi fastigiũ dignitatis assecuti fuere, & in publico prodierunt, ac multorum imperitias emendare necesse fuit, aliqui inter exordia tantum sufferre pondus non potuerunt officij, & se subtraxerunt, qui verò tolerare coacti sunt perdentes conscientiam & humilitatem priorẽ, sibi intulerunt magna dispẽdia, & nihil aliis profuerunt. Hæc intelligentes humiles omnem dignitatis altitudinẽ obhorrent, ne disperdant in pelago, quod magno cum labore in portu adepti sunt. Amor quoque propriæ vilitatis humilitatis insigne est testimonium. Verus enim humilis vilis vult prædicari, non humilis reputari, gaudet contemptu sui, laudésq; cõtemnit, tantóq; in conspectu Domini fit preciosior, quanto pro amore ipsius est in oculis suis despectior. Sed valde humilium est sic ostenso opere autoris gloriam quærere, vt de illa laude nesciant priuata exultatione gaudere. Aliorũ quiescere consilio præcipuũ est humilitatis signum. Vera nanq; discretio, non nisi vera humilitate acquiritur. Cuius humilitatis habetur probatio prima, si non solum vniuersa quæ agenda sunt, sed etiam quæ cogitantur, reseruantur seniorum examini, vt nihil quis suo iudicio credens illorũ per omnia diffinitionibus acquiescat, & quid bonum vel malum debeat iudicare, illorũ traditione cognoscat. Re enim vera consilium seniorum ex apertis obscura æstimat, ex paruis magna, ex proximis remota, ex partibus totum. Scit enim quid, quãdo aggredi debeat, & citò singula & distinctè videt. Reddit quoque hominem humilem, & fatetur, iniuriarum patientia. Qui enim gloriã non quærit, iniurias non sentit, neç veretur confundi in præsentia hominum, qui solum gloriam quærit apud Deum. Sed nescio quis nostrûm hoc humilitatis genus possit implere, vt laceretur opprobriis fama nostra, & exultemus in Domino.

Eleganter itaq; legitur in quodam volumine, Si non quæras gloriam, non dolebis, si inglorius fueris. quod si gloriam cupis, gloriam respue, & ex humilitate eris omnium gloriosissimus. Secretum etiam diligere est humilitatis indicium. Non enim parcit sibi arrogans, non superbus, non cupidus inanis gloriæ, mentitúrque de se. Verè autem humilis parcit animæ suæ, qui ne putetur, quod non est, quantum in se est, vult nesciri, quod est. Postremò libenter obedire certum est humilitatis signum, quod exemplo Christi magis quàm autoritatibus probari potest, de quo Apostolus, Semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, factus obediens vsque ad mortem. Sed etiam matri subdi per obedientiam non est dedignatus ad nostri instructionem, & nostræ superbiæ confusionẽ, qui frequẽter renuimus subiici illis, & superioribus. Disce ergo, ô homo, disce terra subdi, disce populis obtemperare, erubesce superbe cinis. Deus se humiliat, & tu te exaltas? Deus se hominibus subiicit, & tu dominari gestiens hominibus tuo te præponis autori? O exemplum singulare, ô medicinam omnibus consulentem, omnia tumentia comprimentem, omnia tabescentia reficientem, omnia superflua resecantem, omnia deprauata corrigentem. Hanc omnes imitemur, quicunq; humilitatẽ adipisci desideramus.

De quadruplici specie virtutis humilitatis.

CAP. VI.

QVemadmodũ ex contrariis elucescunt cõtraria, ita ex diuersimoda virtutum specie facilè deprehenditur ipsarũ decor, atq; simulatio. Quare vt perspicaciter hæc in humilitatis virtute capiatur, subnectendæ sunt distinctè ipsius virtutis species, quatenus verã à ficta valeat lector discernere humilitatem. Est enim humilitas ficta, de qua sic legitur, Est qui nequiter se humiliat, & ipsius interiora plena sunt dolo. Quidam enim honores fugiunt, vt honoribus fruãtur, fingunt subesse, vt possint præesse. Hi tales statim, vt promoti sunt ad dignitatẽ, in superbiam extolluntur, & in iactantiã effrænantur. Non curant prodesse, sed gloriantur præesse, priores dedignãtur, amicos & notos contẽnunt, sibi pares despiciunt, antiquos derident, vultum auertunt, ceruicem erigunt, fastum ostendunt, grandia loquũtur, sublimia meditantur, subesse non patiuntur, & omnibus volunt anteponi, quibus dignitate præeunt. Est & alia humilitas infirma, quæ ex tentationis impulsu, aut dispensatione lapsus generatur. Sæpe nanq; pia cõditoris dispensatione agitur, vt de se confidens anima dispensatoria tentatione pulsetur, vnde infirmata, quid sit inueniat, & præsumptionis fastũ propriæ deponat. Fatẽdum igitur est superbis vtile esse cadere in aliquod apertum & manifestum peccatum, vnde per humilitantem infirmitatem sibi displiceant, qui antea sibi placebant, dum starent. Salubrius enim Petrus se infirmum conspiciens, humiliauit se, quando fleuit, quã sibi applausit, quando præsumpsit. Hoc protestatur Psalmus, dicens, Imple facies eorum ignominia, & quærent te Domine. Oportet nanq; humiliter sentire de se nitentem ad superiora & altiora, ne dum supra se attollitur, cadat ad se, nisi in se firmiter per veram humilitatem fuerit solidatus. Et quia nisi humilitatis

merito

merito maxima minimè obtinentur, propterea qui prouehendus est, correptione humiliatus, humilitatem meretur. Tu igitur, ô homo, cùm te per tentationes humiliari videris, habeto id bonum signum omnino gratiæ appropinquantis. Nã sicut ante ruinam exaltatur cor, ita ante exaltationem humiliatur. Hoc testantur eloquia diuina, cùm dicunt. Deus superbis resistit: humilibus autem dat gratiam. Iac.4. Est quoque humilitas vera, & hæc est duplex. Nam alia est humilitas, quam parit veritas nobis, & non habet calorem: alia est humilitas, quam caritas inflammat & informat. Hæc quidem in affectu, illa in cognitione consistit. In eo qui grauiter peccauit, & si amãda non est, admiranda tamen est. Si quis autem innocentiam retineat, & nihilominus humilitatem iungat, hic nempe geminum censendus est possidere decorem. Est etiam humilitas sufficiens & abundans, quæ tres habet gradus. Primus est subdere se maiori, & non se æquali præponere. Secundus est subdere se æquali, & nõ se præferre minori. Tertius est subdere se minori: & hæc est perfectio omnis humilitatis & iustitiæ. Est enim quædam humilitas, quæ primo gradui ascribitur, arcta & angusta valde: ita vt quàm citò ab ipsa pedem verteris, in peccatum cadis. Hæc non patitur quenquam alicui se præponere, nec æquare præposito, sed eidem in omnibus ex corde obtemperare. Est alia humilitas secundi gradus latior & amplior, videlicet, non se pari æquare, nec minori præponere. Hæc nanque vetat superbum esse apud socios, vetat auarum esse, verbis, rebus, affectibus, cõmunem se felicémque omnibus præstat. Nullũ malum alienum putat: bonum autem suum ideo maximè, quod alicuius bonum futurum est, amat. Qui talis est, nulli onerosus, officiosus cunctis est: neminem lædit, superiorem reueretur, æquali famulatur, ac minori se toto amabilem præbet affectu. Quisquis itaque huius secundi gradus cupit tenere fastigia, humilitatis ima sectetur. Si vult fratrem æqualem præuenire regnando, prius illum præueniat obsequendo. Vincat eum officiis, vt possit vincere sanctitate. Postremò sicut summa & intolerabilis superbia est superiori se præponere, sic inferiori se subdere plena perfectáque humilitas est: quæ dignitatem gradus tertij sortitur. Hæc nempe humilitas vnicuique ius suum reddit, non surripit honorem Deo, nec sibi attribuit alienum, sed dat Deo laudem, proximo famulatum, & retinet sibi vtilitatem: nullum diiudicat, nemini se præfert vel comparat, sed minorem omnibus se arbitratur, & locum nouissimum sibi eligit & optat. Huius summi gradus exemplum præbuit nobis saluator, cum coram peccatoribus, & inter peccatores baptizari voluit, & peccator apparere hominibus. Hanc perfectionem insinuauit Dauid, quũ aliquando est illi maledictum à seruo: at ille nequaquam sensit iniuriam, quia præsensit gratiam. 2.Re.16. Quid mihi, ait, & vobis filij Saruiæ? O vere hominem secundum cor Dei, qui potius vlciscentem dominum humiliter timuit, quàm exprobranti seruo mali quicquam inferendum putauit. Sæuiebat lingua maledica, & ille intendebat, quid ageret Deus. Vox maledicentis in auribus, & animus inclinabat se ad benedictionem. Et quoniam se deiecit, erectus est: subiiciebat se omnibus, & omnibus excelsior est effectus. Si huius Prophetæ appetimus dignitatẽ, toto annixu, animo prõpto, latóque affectu illius sequamur humilitatem.

De gradibus humilitatis, atque ipsius virtutis perfectione, CAP. VII.

AMœnitate florum decorantur arua, fulget vniuersitas diuersitate creaturarum, commendabilis est firmamenti celsitudo rutilatione stellarum, præconio dignus efficitur animus exercitatione virtutum, sed & virtutis laus ex graduũ distinctione percipitur. Vnde vt facilius fastigium & perfectio humilitatis, de qua præsens loquitur tractatus, à legentibus comprobetur: congruè in hoc vltimo capitulo differendi sunt ipsius gradus: quatenus tãto laude dignior appareat, quanto eius ascẽsus videbitur sublimior: & eo lector efficiatur ad ipsam capessendam alacrior, quo clarius perspexerit: quòd ex adeptione eius æternæ retributioni fiat præ cunctis propinquior. Sciendum igitur, quòd sex sunt gradus, per quos anima ascendens, attingit ad humilitatis perfectionem. Primus enim gradus est, se peccatorem, vel contemptibilem esse agnoscere. Cùm nanque mens ex infusione gratię cœlestis irradiari cœperit & iustificari: tũc reuelantur, quę prius fœda latebant: tunc animi deformitas, peccandi pronitas, casus frequentia, omniúmque vitiorum fomites deteguntur. Et ex hoc lumine cõuincitur mens cognoscere infirmitatem suam, & horrere per gratiam, quod ante ignorabat in culpa. Nec potest se non intelligere peccatricem esse, quando in se, & contra se tot videt deformia apparere delicta. Hoc totum fit ex illustratione superuenientis & illustrãtis gratiæ: quia teste Paulo omne quod arguitur, à lumine manifestatur. Ephe. 5. Postquam autem anima ex memorato cœperit repleri lumine: tũc sagacius perlustrans cordis sui latebras ad secundum humilitatis ascendit gradum, in quo anima affectualiter sentit de se vilia, & se peccatricem cõprobat, quod totum prius superficie tenus ex dono gratiæ intellexerat. Intuetur quãtus sit, qui offensus est, quoties, qualiter, & quis sit, qui deliquit. Quæ omnia cùm grauẽt peccatum, & innumerabiliũ se mole oppressum videat delictorũ, formidare incipit, facinorosum se coram Deo clamat, pectus tundit, lacrymas fundit, nec diuinam desinit implorare clementiã, tanto affectuosius, quanto verius vulnerũ suorũ detegit fœditatem. At vbi anima per cõpunctionis gemitus & lacrymarum inundationem terserit priorum sordes vitiorum: nihil aliud restat, quàm vt ipsamet vel per confessionis sacramẽtum, seu per peccati odiũ aliis referet: quod sibi soli est notum, quatenus ex hoc capiat plenam de præteritis facinoribus indulgentiam, pronunciãs cum Propheta: Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam, & tu domine remisisti impietatem peccati mei, Psal.31. propter quam propalationem meretur transcendere ad tertium humilitatis gradũ: ad quem quicunque peruenit, aliis narrat contra se, quid sibi de se reuelatũ est. Beatus plane, qui saluberrima compunctione perfusus aliis non veretur dicere, quod intus latet in corde. Talis nanque confessio meretur veniam, delet culpam, acquirit gratiam, & nutrit humilitatem. Quum autem sint nonnulli, qui se peccatores esse cognoscunt, & aliis voce propria confitentur, non tamen ita volũt credi de se certum est, quòd tales necdum attigerunt ad quartum humilitatis gradum: Nam iis qui ad illum peruenerunt, hoc est

proprium (scilicet) malum, quod de se ipsis sentiunt hoc etiam velle, vt ab omnibus credatur. Nec hoc mirum est. Qui enim volunt, vt aliud homines de se sentiant, quàm quod est veritas, vtiq; se veritatis aduersarios ostendunt. Sed non sic verus humilis, non amat latebras, non se excusat, nõ cupit viuere in cordibus hominum, nec mortalium fauores exquirit. Quin potius contra se odium cõcipiens, & suum detestans scelus, & voce propria ipsum manifestat, & hoc ab aliis credi toto affectu desiderat. Non vult extra se in laudibus transitoriis gaudere, cùm cõspiciat se in squaloribus vitiorum turpiter iacere. Qui autem huiuscemodi est tactus compunctione sancta, & accensus amore humilitatis, non hoc gradu contentus est. Nam quemadmodũ qui corporis languorem perpessus est: non planè de febrium, aut dolorum cessatione quietatur: nisi etiam pristinam recipiat valetudinem, & amissam naturæ resumat virtutem: sic neque qui vitiorum tabe pollutus extitit, gaudere potest sola abstinentia priorum peccatorum, si non eidem à domino concedatur quoque palma virtutum. Quapropter humilitatis amator, quum in quarto ipsius virtutis gradu se iam esse deprehéderit: ignitus sancti face amoris ad quintum euolare molitur. Erigit nanque se contra se: proprium affectuosè agnoscit facinus, aliis confiteri non erubescit: affectatque vt ab omnibus credatur esse miserrimus: & vt in ore hominum extinctus sit, desiderat: vt à cunctis dicantur errata sua. Nam hic est terminus quinti gradus humilitatis: vnde qui illum possidet de se (vt patet) vult ab vniuersis dici: quicquid in se deprehéderit vitiosum. Talis mundum spernit, fauores calcat, carnem macerat, carnalia desideria extinguit, & in hoc mundo solo corpore retinetur. Restat igitur, vt toto conamine, & magnitudine desiderij exultet in opprobriis & contumeliis, quisquis anhelat ad perfectionem huius virtutis, quæ sexti gradus obtinet principatum. Ipsius est enim proprium gaudere in derisionibus, in infamiis, & ab omnibus contẽptibilis reputari. Proponit sibi Saluatoris exemplum, sanctorum vitam meditatur, & virtutum altitudinem rimari non desinit. His etenim vrgetur stimulis, talibus inflammatur lampadibus, se pro posse deiicit, & cũcta pro quibus cõmendabilis videri possit, obhorret. Quum irridetur, gaudet: quum despicitur, exultat: quãdo persecutionem patitur, securus est. Si maledicitur, econtrariò benedicit. Quicquid applaudit, fugit: omne quod abiectum est, gratanter suscipit, & veneratur: & quum nihil sit foris, quod appetat, aut timeat, pleno intus humilitatis lumine & ardore caritatis cœlestem gloriam præstolatur. Illud sępe animo reuoluit, quod pius Saluator protulit, dicens: Beati eritis, quum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentiẽtes propter me, gaudete, & exultate: quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Hucusque cursus, & hæc est humilium meta, atque perfectionis indicium infatigabiliter sitire opprobria, scrutari iniuriarum causas sine causa, nec non esurire per omnia Christi conuitia, ita vt veraciter valeat dicere: Absit mihi gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Ascensus in descensione, sublimis in humilitatis decore. Quæ virtus in fructibus ligni huius vitæ sortitur vndecimum gradum, in conspectu verò cœlestis regis altum meritum, & honorabile fastigium sortitur. Hanc quicunque dilexerit, quæsierit, inuenerit: & infatigabiliter tenuerit, in æternum perire nequibit: quin potius cum humillimo cœlorum rege domino Iesu regnabit per secula: cúmq; angelorum choris in cœlestibus mãsionibus, vbi pro opprobriis gloriam, pro contumeliis dignitatem, pro persecutionibus supernam ciuitatẽ, & pro sui abiectione cõsequetur beatitudinis perpetuam fruitionem, atque pro sui condemnatione gaudiis replebitur infinitis. Et hoc ab ipso Deo, qui est benedictus in secula.

Matt.5.

Galat.6.

DE VIRTVTE ORATIONIS,

atque de ipsius diffinitionibus, Quæ virtus plurima veneratione ex sui prærogatiua digna habenda est. Tenet autem hæc in fructibus ligni vitæ duodecimum gradum.

CAP. I.

QVis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescã? Aestuantis animæ, & ad contemplationem decorémque orationis ascendere affectantis verba sunt hæc. Nec ab re tanto id exposcit desiderio: quippe cùm se aspiciat carne circundatam, carnis voluptatibus oppugnatam, ac multis modis præsentis peregrinationis anfractibus collisam. In his nanque se versans, nec internæ dulcedine pacis, nec superni fulgore luminis repleri atque irradiari se intelligẽs, toto nixu, & omni, qua valet, virtute contendit iugum à se excutere temporalium actionum, quatenus expeditis gressibus, ac celeri volatu ad cœlestium contemplationem secretorum valeat properare. Retundi autem sentit se, quoties relicto quietis portu ad lata huius procellosi seculi negocia egreditur: propterea tanto studio ad se redire compellitur: nec breui temporis interuallo sui dulcedinem ocij interrumpi (quantum est in se) patitur: tanto tenacius, quanto vberius in virentibus contemplationis pascuis inebriatur. Hoc nimirum, hoc persenserat sponsa fidelis in canticorum canticis: cùm tam sedulò támque suaui allocutione nunc sororis, interdum columbæ, aliquando speciosæ nomine vocitaretur à sponso: vt ei aperiret, secúmque exiret: aut pro subleuanda inopia pauperum, seu pro spirituali profectu delinquentium vocanti excusationis verba proferret, & diceret: Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Sagaciter nanque se prouocanti pandit suæ quietis profectum, nec non & actionis defectum: vt hæc audiens sponsus volentibus infestare deuotionem contemplãtis imperet, dicens: Adiuro vos filiæ Hierusalem, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam: donec ipsa velit. Tunc sedet securius, tunc dulcius iocundatur: funditus extinguit in se exteriorum solicitudines, affectionibúsque temporalium se exuit, atque sanctę compunctionis ardore omnem humanæ conuersationis maculam à corde abstergit: ita vt sic libera, sic dealbata & munda possit feliciter introire in thalamum sponsi, in amplexus dilecti: nec inde discedere, donec

donec tota caritate perfusa, delectatione repleta, lumine irradiata possit veraciter confiteri. Galat. 2. Viuo ego: iam non ego, viuit autem in me Christus. Tales enim si aut diuina dispensatione, siue pigra exercitatione, vel forsan proximi dilectione elongentur à solita & interna delectatione solét rememorare præteritorũ: recogitare quàm suauiter, & dulciter inhęrebãt sponso, & vacabant Deo, atque per assiduam meditationem quàm delectabiliter cœlestibus pascebantur. Quibus considerationibus conuertunt se ad dominum: & omni quo queunt, desiderio flagitant auxilium. Interdum verò non sustinentes cordis sui teporem ex recordatione donorum præteritorum: & absentia sponsi, quem totis pręcordiis diligũt: se conuertunt ad suffragia sanctorum, angelorúmque: ipsos interpellando, & orãdo, quatenus suis precibus impetrent ad pristinum eos restitui caritatis affectum: sicque gemebũdo cordis affectu, voto pij amoris ingeminant, & dicunt. O quis dabit nobis pennas sicut columbæ? Vtique si hoc merebimur, volabimus per orationum frequentiam, & requiescemus in plenitudine summi boni per contemplationis studia. His nanque exercitiis erigemur de imis ad summa: vnde cecidimus euolando. Huiusmodi exhortationibus cuncti, qui vel deliquerunt, siue temporalium curis se immerserunt: aut quietis cupiunt tenere portum, se prouocare non desinant: sed præ omnibus adimplere desudent: qui vitam solitariam elegerunt, ac soli Deo vacare decreuerunt: Cùm enim omnia & seculi & carnis oblectamenta repudiauerint: si nõ per internam delectationem mentem saginauerint: necesse est, vt langueant ab arrepto proposito, & solo corpore militent Saluatori: cùm reuera ipsorũ statui congruat inspiritu ambulare, spiritualia intelligere, & spirituali quadã anhelatione Deũ & futura gaudia sitire. Quis verò attinget hęc absque orationis exercitio, & contẽplationis dono? Munera nẽpe ista sunt verè quiescentium: & ad Deum ignito amoris desiderio per orationis studia currentium. Nam sic à diffinientibus describitur oratio: Oratio est mentis cõuersio in Deum per pium & humilem affectum: vel, Oratio est ascensus intellectus in Deum, siue Oratio est ostensio voluntatis nostræ ei, à quo impetrare speramus id, quod desideramus, aut Oratio est piæ mentis ad Deum conuersio fide, spe, caritate subnixa. De qua virtute in consequentibus latius dicetur: deinde pauca de contemplationis dono subinferentur: quatenus cognita eius eximia dignitate, accendatur lector sagax ad illius studia non segniter vel superficialiter: sed ardenter humilitérque. Tales enim ipsa sancta cupit habere cultores.

Qualibus effectibus eluceat virtus sanctæ orationis.

CAP. II.

VEluti ex sonora vocum dulcedine psalterij, vel organi docta agnoscitur artificis manus: & ex verborum ordinata prolatione doctoris patet facundia: sic ex effectibus variis orationis, illius percipitur excellentia. Magna enim cùm sit virtus, sublimes merito debet proferre effectus. Infirmitatem nanque hæc orationis virtus sanat: de qua sic legitur: Eccl. 38. Fili in infirmitate tua ne despicias teipsum, sed ora Deum, & ipse curabit te. Esai. 38. Quum autem ægrotaret Ezechias ad mortem, nullum adhibens medellæ remedium: conuertit se ad parietem, fleuit, orauit, & sanitati illico restitutus est. Voluit Deus ipsius exemplo cunctis vim orationis innotescere, vt dum homo morbo percutitur, discat à Deo flagitare auxilium. Omnes medici pecuniis, Deus autem noster pura oratione ad conferendam sanitatem placatur. Hæc spirituales sanat morbos. Nam hæc est potissimum remedium eius, qui vitiorum tentamentis æstuat, vt quotiescunque quolibet tangitur vitio, toties se ad orationem vertat: quia frequens oratio vitiorum expugnationem extinguit. Et sicut aqua ignis extinguitur: ita concupiscẽtiarum vitiosarum impetus oratione superatur. Ipsa orationis virtus in corporali bello triumphat: quod euidentissimè in Mose patet. Nam quũ Amalech expugnaturus esset, ascendit in montem non armis, sed precibus pugnaturus. Extensis ad cœlum stabat manibus, deuoto orans affectu: non de terra, sed de cœlo auxilium postulans, vt quem loci diuersitas ab inimicis seiunxerat: orationis affectus bellatorem præsentem hostibus exhiberet. Fit Mose orante pugna occulta, Exo. 17. sed manifesta victoria. Solus orabat, vt multi seruarentur: sed desinit Israël vincere Mose desinente in prece: perseuerante autem illo perseuerans victoria roboratur. Deniq; tandiu ista diuersitas valuit, quandiu iugis oratio defuit: vt dum diuersa populis exhiberentur, orationis nobis potentia demõstraretur. Quis enim iustorum non orãdo pugnauit? Quia non hostem deprecando deuicit? Orationibus Danielis sopiuntur flammæ, feræ hebetescunt, cadunt hostes, inimici vincuntur. De spiritualibus etiam hostibus victoriam reportat oratio. Huius rei exemplum nobis præbuit dominus Iesus: qui quum proximus passioni & in agonia positus prolixius oraret, Angelicam voluit in oratione habere præsentiã: post quam vltro se hostibus exhibuit: quatenus debellatis qui nõ apparebant: etiam visibiles superaret aduersarios. Nam ab oratione tãquam à flagello fugiunt aduersæ potestates. Instandum tamen est in ea, dum pugnant contra nos. Non ipsorum hostium turba, non debellantium forma, non quasi fulgens vitrea terreat armatura. Donabit certantibus victoriam, qui orandi dedit audaciam: quod testatur Dauid, dicens: Psal. 65. Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam, & misericordiam suam à me. Denique orationis virtus hominem illuminat. Nam & oratione melius soluuntur dubia, quàm inquisitione alia: citiúsque panduntur secreta precibus, quàm studio. Oranti enim Danieli aperiũtur mysteria, fiunt reuelationes: & quod seculi sapientibus erat clausum, illi per orationem efficitur manifestum. Ipsa quoque ad tranquillitatem adducit: vnde Iob: Iob 8. Si diluculo surrexeris ad Deum, & omnipotentem fueris deprecatus, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet tabernaculum tuum. Sed etiam quoties impugnationibus, aut laboribus agitaris, ô homo, propera ad orationis suffragium, insta precibus, ora gemitibus, & lacrymis deprecare: quia si magno in oratione te exhibueris studio, amissam recuperabis gratiam, atque exuberanti tranquillitate ex illa repletus abibis: nec alibi quàm in oratione quæras eam, quin potius quando ira animum tuum turbat, mentem enormat, tranquillitatem, fugat: ascende in præsidium, ad altitudinem orationis confuge, ibíque ab infestationibus securus lata tranquillitate frueris. Hæc Deum mitigat, & velut

quoddam scutum ab ira Dei protegit. Nam oratio posita est, per quam ira Dei suspenditur, vindicta differtur, venia procuratur, pœna refugitur, & præmiorum largitas impetratur, cum Deo loquitur, cum iudice fabulatur: præsentem sibi facit, quem antè præ confusione mentis videre non poterat: atque ad penetralia iudicis adducit, & nullus in ea respuitur, nisi qui in ipsa tepidus inuenitur. Quid multis immorandum est? Nam oratio est animæ sanctæ subsidiũ, angelo bono solatium, diabolo supplicium, Deo gratum obsequium, vitiorum extinctio, virtutum mater, huius peregrinationis solatium, animę speculum, conscientiæ robur, cognitionis via, confidentiæ nutrix, caritatis incentiuum, laborum solatium, compũctionis causa, cœli porta, cogitationum malarum interemptrix, coadunatio dispersionis mentis, ignitarum affectionum receptaculum, angelorum imitatrix, & omnium spiritualium bonorum interuentrix optima: quam qui perseueranter tenuerit, perire nequibit.

Quales esse debent, qui in oratione Deo vacare volunt; & de duplici præparatione ad orationem.

CAP. III.

ACcedere volentes coram terreno rege, prius debent se ita disponere, vt nil aut habitu, aut verbo incompositũ sit, quod principis animo displiceat: multo magis id perficere debent cupientes astare ante hominum & angelorum regem. Quare vt orationi vacare volentes non ignorent, quales esse debeant: nunc quomodo se ante illam præparent, congruenter disserendum est. Sciendum igitur est, quod duplex est ad orationem præparatio, scilicet remota & propinqua. Præparatio nanque remota, est orantis vita laudabilis. Multum enim iuuat orationis puritatem, si in omni loco, actu & tempore, nos ab operibus temperemus illicitis, & diuinis obediamus præceptis: si semper ab ociosis sermocinationibus auditum pariter castigemus & linguam. Quæcũque enim sæpius agere, loqui, vel audire consueuimus, necesse est frequenter ad animum quasi solitam propriámque recurrãt ad sedem: quia sicut volutabra sues palustria: columbæ limpida solent visere fluenta: ita cogitationes impuræ mentem perturbant: & vita laudabilis animam purgat, & sanctificat: atque orantis precem efficit acceptabilem. Sed non est mirum, si nos peccatores postulantes tardè à domino exaudimur: qui præcipientem dominum vix, aut in nullo audimus. Non enim possumus habere precum certam fiduciã, qui adhuc in præceptis Dei pigritamus. Quia quos peccandi recordatio delectat, quod in oratione interpellant, adipisci non merentur. Nam hoc exigit iustitiæ regula, vt non valeat impetrare homo peccator ab illo bonum, quod flagitat: cuius legi nõ obedit. Viuat igitur secundum Dei mãdata: quisquis ambit recipere, quod concupiscit obtinere. Ad propinquam verò præparationem pertinet, vt animus ab exterioribus ad interiora reuocetur. De hoc ad-
Matt.6. monet dominus, dicens: Tu autem, quum oraueris, intra in cubiculum tuum: & clauso ostio, ora patrem tuum. Ante nanque orationem purgãdus est animus: atque temporalium rerum cogitationibus restringẽdus: vt pura acie verè, & simpliciter ad spiritualia dirigatur: quia longè adhuc est à Deo, qui in oratione cogitationibus seculi fuerit occupatus. Propterea electorum mentes, si quas in se præsentis vitæ cogitationes inueniunt: pœnitentiæ ardore cõsumunt, nec cogitationes suas extra se dilatari permittunt: sed eo se districtius in seipsos colligunt, quo feruentius assistere ante Deum per orationis studium disponunt, quia reuera absque confusione Deo vacare non potest, qui extra se mente inaniter extiterit dilatatus. Ad propinquam quoque præparationem expectat consideratio sui. Vnde iugiter debemus nosmetipsos coram Deo constituere, quasi facie ad faciem: & in lumine eius prospicere, gemere, & flere debemus, quę turpiter commisimus. Nec cessare fas est considerare, quales facti sumus per naturam, quales per culpã, quales per gratiam: si ad orationem sine detrimento properare satagimus. Frustra nanque cordis oculum erigimus ad Deum, si nondum idonei existimus ad videndos nosipsos. Prius enim est, vt cognoscamus inuisibilia spiritus nostri, quàm possimus habiles esse ad cognoscenda inuisibilia Dei. Quod si nõ valemus agnoscere nos, non præsumamus apprehendere, quæ sunt supra nos. Proprium autem speculum, & principale ad intuendum Deum, est animus rationalis intuens seipsum. Ad propinquam etiam præparationem congruit, vt attẽdatur ad illum, cui sacrificium orationis offertur. Vacate (inquit Propheta) & videte, quia ego sum Deus. Deus vtique splendor nunquam deficiens, vita non moriens, fons semper scaturiens, seminale vitæ seminarium, sapientiæ principium, initiale bonitatis initium. Tantæ nanque excellentiæ est, tantæque præcelsæ immensitatis, quòd implet omnia, tenet omnia, complectitur omnia, superexcedit omnia, sustinet omnia. Nequaquàm ex vna parte sustinet, atque ex alia superexcedit: neque ex alia parte implet, & ex alia circumplectitur: sed circumplectendo implet, implendo circumplectitur, sustinendo superexcedit, superexcedendo sustinet, sine inquietudine superius regens: absque lassitudine inferius sustinẽs, interius sine extenuatione penetrans, exterius sine extensione circundans. Est itaque inferior & superior sine loco: est amplus sine latitudine, est subtilis sine extenuatione: & qui per molem corporis nusquam est, per incircũscriptam substantiam suam nusquam deest. Meritò igitur vigilanter & humiliter ei per orationem assistendum est, qui ex sui dignitate omnem supereminet creaturam. Nam tanto eidem orationis sacrificium deuotius exhibetur; quanto sagacius qualis & quantus sit, mente conspicitur.

De impedimentis orationis, quæ faciunt illam non exaudiri à domino.

CAP. IIII.

QVemadmodum qui terram colit, soler ter sentes debet eradicare, vt vberiores valeat colligere fructus: ita qui concupiscit dulcedinem deuotionis in oratione gustare: summoperè studeat ipsius impedimenta declinare: quia incassum currit ad portum orationis: quisquis illi aduersantia non totã intẽtione refugit. Multa enim sunt orationis impedimẽta. Primò enim plurimum aduersatur eidem peccatũ de quo Esaias: Esa.
Quum multiplicaueritis preces vestras, non exaudiam: manus enim vestræ plenæ sunt sanguine. Alibi

etiam

Hier.4. etiam per Hieremiam dicitur: Nos iniquè egimus,& ad iracundiam prouocauimus te: idcirco inexorabilis es. Nam omnipotens Deus orationem illius ſæpe in tribulatione non audit, qui illius pręcepta in operatione adimplere contempſit. Dignum quippe eſt, vt ab eius beneficiis quiſque ſit extraneus: cuius iuſſionibus non vult eſſe ſubiectus. Ideo quicunque cupit orationem ſuam exaudiri à domino, prius ſtudeat illius obedire imperiis: quia tunc cor fiduciã in oratione accipit, & non in prece repellitur, quum ſibi vitæ prauitas in illa non contradicit. Prępedit etiam orationem orãtis dubietas: quia reuera indignus cœleſti benedictione eſſe conuincitur, qui dubio quærit affectu. Indignum nãque eſt, vt mens dubitatione in oratione frangatur, cùm magnam exauditionis precum ſuarum habeat materiam. Adeſt in cœlo dominus Ieſus, hominum mediator, & redemptor, & frater: cui vota funduntur, & qui orat pro nobis voce, affectu & ſanguine: & quam pro nobis aſſumpſit humanitatem offert patri interpellatricem orationis. Nec repellere quibit fideliter orantem, quum & ipſe ſit orans. Impedit quoque orationem, quia petitur, quod non petendum eſt. Nam fideliter ſupplicans Deo pro neceſsitatibus huius vitæ, aut pro quacunque alia cauſa miſericorditer non exauditur. Prouidet enim Deus meliora, quàm petuntur. Sicut contingere aſſolet paruulis, qui Deũ exorant, ne in ſcholis vapulent: ſed non datur talis poſtulationis effectus: quia impedit exauditio ad profectũ. Indignitas quoque eius, pro quo oratur, inexorabilem reddit

Hier.29. orationem: ſicut Hieremias dicit: Noli orare pro populo iſto neque aſſumas pro eis laudẽ: quia non exaudiam. Sancti nanque viri pro ſeipſis exaudiũtur: iuxta

Marc.11. domini pollicitationem dicentis: Quicquid orantes petitis, fiet vobis: ſed non ſemper pro aliis exaudiuntur: quia quum peccare non deſinunt, Deo offerunt, quod pro ſe factam orationem repellit. Abundantia etiam malarum cogitationum plurimum, ne exaudiatur oratio, obſtat. Meritò non exaudiri meretur, qui obſcœnis irretitus cogitationibus non intelligit, quid oret. Propterea magno ſtudio prauæ & ſuperfluæ amputandæ ſunt cogitationes, ne fructum noſtræ orationis exterminent. Nam & ſi funditus diuelli nequeunt à corde, quia fomitem ſuum habent in corde: ſemper tamen conterendæ ſunt, ne procedant ad actum. Certum enim eſt, quod ad peccatum, quod opere perpetratur, non peruenier: quiſquis incentiua vitiorum ſtatim, vt nata fuerint, in mente iugulabit: & paruulos Babylonis allidet ad petram. Iſtis nanque fomitibus quaſi quibuſdã gradibus omne peccatum coaleſcit. Cogitatio enim praua delectationem parit, delectatio conſenſum, conſenſus actionem, actio conſuetudinem, conſuetudo neceſsitatem, neceſsitas mortem. Ex quo patet, quod reſecta cogitationis radice cuncta peccati arbor exiccatur. Qua proſtrata pura euolat ad cœlum deprecantis oratio, & à domino poſtulata reportat. Efficaciter etiam oppugnat rãcor irrogatæ iniuriæ, ne exaudia-

Eccl.28. tur deprecantis oratio. Relinque (ait ſcriptura) proximo tuo nocenti tibi: & tunc deprecanti tibi pecca-

Mar. 11. ta ſoluentur. Et dominus in Euangelio: Quum ſtatis ad orandum, dimittite ſiquid habetis aduerſus aliquem: vt pater veſter dimittat vobis peccata veſtra: quod ſi non dimiſeritis, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra. Itaque à nobis tota hæc res ſumit exordium: vtrũ oratio noſtra exaudiatur, atque quale futurum de nobis debeat eſſe iudicium. Ne enim vel irrationalis quiſquam, aut in magno aliquo, aut exiguo delicto conqueri poſſet ipſum reũ dominum illius ſanctæ eſſe ſententiæ, quemadmodũ tu ipſe iudicaueris: ita & te exaudiam, téque iudicabo. Si enim dimiſeris conſeruo tuo, à me quoque eandẽ gratiam conſequeris. Et certè nequaquam iſtud æquale eſt. Tu enim remittis, quum ipſe remiſsione indigeas: Deus verò cùm nullius indigeat vnquam, ignoſcit. Tu cõuerſo remittis, Deus ſeruo ſuo. Tu quidẽ mille peccatorum reus, Deus autẽ ab omni peccato extraneus. Et tamen ſic abundantiã ſuę miſerationis oſtendit. Quo igitur digni ſupplicio ſumus, quum tali nobis à Deo poteſtate donata, ipſi orationi noſtræ & ſaluti efficimur proditores? Nihil enim tam exorabilẽ noſtram reddit orationẽ, quàm vt malignis & nos lædentibus ſimus placabiles. Additio ſimiliter peccati potiſsima eſt cauſa, ne oratio exaudiatur. Vnus enim orans (ait Eccl. 34. ſermo diuinus) & vnus maledicens: cuius vocẽ exaudiet dominus? quaſi dicat neutrius. Nã duobus modis impeditur oratio: ne impetrare valeat poſtulata, videlicet ſi adhuc quiſque mala cõmittit, aut ſi delinquenti ſibi debita peccata non dimittit. Sicut autem nullum medicamentũ proficit, donec ferrũ latet in vulnere: ita nihil prodeſt illius oratio, cuius volũtas verſatur in ſcelere, vel odiũ proximi manet in mẽte. Non parũ reſiſtit paruitas deſiderij: quatenus orationis effectũ obtineat, qui petit. Dominus nãque noſter ſciens clementiæ ſuę pondera atque mẽſuras interdũ nõ exaudit orantẽ, vt eum probet: & magis ac magis eum prouocet ad orandũ: & quaſi igne examinatũ iuſtiorem & ardentiorem faciat ad orandũ & petendum. Profectò liquet, quod exaudibilem apud Deum non efficiũt orationẽ verba noſtra, ſed deſideria. Aeternam enim vitã ſi ore petimus, nõ corde deſideramus: clamãtes tacemus: ſi verò corde cõcupiſcimus, etiam nihil loquendo clamitamus. Agit tamen nonnunquam diuina prouidẽtia nobiſcũ, vt differat vtiliter: quia liberaliter donare diſponit, vt diſcamus magna magnè deſiderare: qa quo diutius abeſt, quod ardenter diligitur, eo robuſtius expectantis deſideria cumulantur: tantóque dulcius ſapit, & cautius conſeruatur, quod percipitur: quanto diutius in prece ſuſpenſus extitit petentis affectus. Poſtremò defectus perſeuerãtiæ in orãdo valde aduerſatur affectui orationis. Virtutis nãque pondus nec impetrandi gratiã poſsidet oratio: quam nequaquã perſeuerãtia continui amoris tenet. Vnde igitur, ô homo, ne per inconſtantiam deficias in oratione. Deus quod cõceſſurus tibi eſt, etſi differt, non aufert. Non leuitate vtitur, qui promiſit: nec facilè Dei ſententia mutatur: quod promiſit fixum eſt, fallere non poteſt: habet vnde tribuat. Viriliter itaque perſeuera in prece: ſi effectum concupiſcis reportare de oratione.

De ijs, quæ diſponunt animum ad orationem & quæ eam exorabilem reddunt.

CAP. V.

Quemadmodum inire ſatagentibus cõflictum cum hoſtibus viſibilibus perneceſſarium eſt non ſolum ſcire, quomodo euadant inſidias inimicorum, & detegãt eorum machinamenta, ſed etiã qualibus eis reſiſtant

viribus atque prudentia illorum conterant contumaciam. Aequè in spirituali reor non ignorandum esse certamine. Horum enim quę obstant virtutibus, habere notitiam laudabile est: non tamē valde proficuum est, nisi addatur eidem cognitio materierum: quibus virtute adipiscuntur. Vitiorum nanque fuga, & virtutum exercitatio sunt duo, quæ efficiunt Christi militem strenuum, ac coram cœli ciuibus honorabilem. Qua in re, quum in pręcedēti capitulo plura dicta sint, quæ impediunt, ne oratio exaudibilis sit: nunc pandenda sunt ad Dei gloriam, legentiúmq; profectum; quæ adminiculum præbeant orantibus: vt ipsorum deprecatio cœlesti regi fiat grata, illisque fructifera. Ista etenim latere non debent Deo famulantes, & præcipuè ad Deum festinare cupientes per quietis statum, ac orationis studium. Aliter ambigēdum minimè est, quin inaniter laborarent. Igitur sciendum est, atque memoriæ tenaciter tradendum, quod puritas plurimum valet, vt deprecantis oratio fiat accepta: & ipsius orantis animus ad orationem
Matt. 5. idoneus efficiatur. Beati (inquit dominus) mūdo corde, quoniam ipsi Deum videbūt. Deus ineffabilis est. Qui eum vult videre, cor mūdet: quia nullam habet similitudinem, vt appareat dormienti, nullam corpoream speciem, vt appareat vigilāti: nec vlla rationis indagine capitur. A mūdo corde humiliter amāti videri potest, & apprehēdi. Nam Aaron nisi prius ter lotus fuisset, non ingrediebatur in sancta sanctorum. Disponit quoq; plenissimè solitudo: de qua per
Oseæ 2. Oseam dicitur: Ducam eam in solitudinē, & loquar ad cor eius. Quandiu nanque animus permixtus est turbis, & in multitudine fluctuantium volutatur: nec vacat soli Deo, nec segregatus est à vulgo. Propterea, ô anima, quæ per orationem & contemplationem Deo vacare decreuisti: esto sola, hominum consortia fuge, tumultuosas mortalium cōuersationes deuita, vt illi soli te solam serues, quem ex omnibus elegisti. Sponsus enim tuus amator est verecundus: & nō vult sponsæ suæ secreta sua reuelare in publico. Habilitat etiam non parum animum ad orationis & contemplationis donum & gustum: exercitatio in operibus actiuæ vitæ. Vnde conuenienter qui prius in actiua vita proficit, bene ad contemplatiuam ascendit: & iustè ad istam extollitur, qui in illa vtilis inuenitur. Quapropter quicunque ad arcem orationis, & contemplationis pulcritudinem attingere desiderant: prius semetipsos in campo per exercitiū operis probent, quàm ad quietem transeant, quatenus sciant, an illata conuitia à proximis æquanimiter portant; an oblatis temporalibus bonis mens lætitia soluitur: an sublatis vehementi dolore sauciantur: an quum ad se introrsus redeunt: in eo quod spiritualia rimantur, secum vmbras transeuntium rerum ferunt: vel fortasse tractas à mente, manu discretionis abigunt. Quisquis hæc patitur, adhuc in actiuæ vitæ operibus non est purgatus: nec ad sanctæ orationis ocium idoneus. Afflictio similiter ac tribulatio patienter accepta: non mediocriter mentem ad orationem dispo-
Deut. 8. nit. De hoc legitur in Deuterono. Afflixi te penuria, & dedi tibi cibum manna. Nam prius exurit cordis rubiginem tristitia & tribulatio; & caligo vitiorum detergitur: deinde raptim & abundè incircunscripto lumine mens illustratur: atque in gaudio cuiusdam securitatis absorbetur: & quasi post defectum præsentis vitæ vltra se rapta in quādam nouitatem recreatur. Ibi mens ex immenso visionis supernæ rore aspergitur: ibi non se sufficere ad id ad quod rapta est, contemplatur, & veritatem sentiendo videt: quia quāta est ipsa veritas, non videt, cui se tantum longè esse existimat, quantum appropinquat. Nam nisi illam vtcunque prospiceret, non eam aspicere se non posse sentiret. Promouet etiam ad hoc sanctæ orationis bonum, silentium: Sedebit (inquit Hieremias) solitarius, & tacebit, & leuabit se supra se. Et alibi: Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei. Libenter enim se infundit verbum expectanti & tacenti. Vnde fit, vt dum illo pascitur, terrenum pabulum non requirat. Nec enim potest panem seculi cupere, qui suaui gustu reficitur Saluatoris. Negligit planè curam corporis, qui pabulo orationis intendit: nec hominum colloquia habere volet, qui diuinis in oratione saginatur consolationibus. Hæc nanque oratio est, quæ replet mentem exultatione, animam illustrat supernis splendoribus, & complet viscera suauitate melliflua. Ieiunium prætereà & abstinentia ad orationis eleuat summitatem. Nihil enim sublimius, nihil potentius homine orante. Qui autē orat cum ieiunio, duplices habet alas: quibus ad rimanda cœlestia sustollitur: nam nec oberrat, nec torpet, nec perire permittitur. Quamuis verò ieiunium morbos auferat vitiorum, carnis amputet passiones, criminum causas propellat: tamen sine deuotionis vnguento, absque orationis exercitatione, sanitatem mentibus non reponit, nec à terrenis animum quiescere sinit. Quies insuper cùm sit orationis fomentum, se possidentem efficit oratorem, & contemplationi propinquum. Nunquam enim commotioni contemplatio iungitur, nec præualet perturbata mens intueri spiritualia, quæ vix tranquilla valet: quia quemadmodum solis radius nequaquam cernitur, quum commotæ nubes cœli faciem obducunt: nec turbatus fons respicientis imaginē reddit, quam tranquillus propriam ostendit: sic nec inquietus animus Dei caritatem in orationis speculo potest conspicere. Imitetur itaque mentis quietem, pacisque amplectatur bonum: quisquis exuberantibus, quæ in oratione donantur, cupit inebriari voluptatibus: quia nullo modo animus ad vim intimæ contemplationis rapitur: nisi prius à terrenorum desideriorum tumultu per adeptionem quietis sopiatur.

Vbi & in quo loco orandum sit, & quo tempore.

CAP. VI.

NVnc autem vbi orandum sit, breuiter intimandum est: ac deinde quo tempore. Vbi enim orandum sit, insinuat Apostolus, quum dicit: Volo vos orare in omni 1. Ti. loco leuantes puras manus ad Deum. Non enim tantum locus quærendus est, quantum sensus. Hieremias orans confortatur in carcere, Daniel inter leones exultat, tres pueri in fornace exultantes & Deum benedicētes tripudiant. Iob nudus in sterquilinio triūphat, paradisum de cruce latro promeruit. Et quoniam non est locus, vbi non sit deus, vbique effundēda est ad illum deprecatio. Vbi sunt pericula, illic petendū est suffragiū. Nec quærendus est locus, quum à deo

à Deo & ad Deum noster prouocatur affectus. Tria tamen specialiter loca ad orandum congrua esse cognoscuntur, & primo locus secretus, de hoc dicit Matt.6. Dominus. Tu autem quum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum. Minus enim vanis cogitationibus stimulatur, qui orat, vbi non est hominum frequentia, sicut minus auaritia tentatur, qui concupiscibilia non cernit. Et quia iucundum est habitare secum, & cum Deo familiariter loqui, fuge ô orationis amator multitudinem, fuge paucitatem, fuge vel vnum, quatenus sine tui dispendio absque humano respectu tua ad cœlum valeas dirigere vota. Quòd si coram hominibus tibi orare contigerit, non voce clamosa orabis ad Dominum, sed conscientia recta stude placare illum, quia non est vocis sed cordis auditor. Caue ne tunc orans aliquid noui facias, quod audiant astantes, non manus extollas, nec oculos leuabis, sed affectu intimo cœlum clamoribus replebis. Templum quoque materiale ideo dicatum idoneum ad orandum esse non dubitatur, de quo loco sic legitur. 3.Reg.8. 2.Para.6 Oculi mei erunt aperti, & aures erectæ ad orationem eius, qui intrabit in locum istum. Nam elegi & sanctificaui istum, vt sit ibi nomen meum in sempiternum, & permaneat oculi mei, & cor ibi cunctis diebus. Nam & Dominus Iesus frequentabat templum, vt ibi doceret, & oraret. Hoc nanque decebat, vt tanquam bonus filius patris adiret domum. Nos igitur Christi imitatores effecti, quum in ciuitates, quum in castra, & monasteria introimus, ante omnes actus in ipso introitus primordio accedamus ad ecclesiam, introeamus in templum, & ibi orationum vota, & gratiarum actionum offeramus sacrificia, egredientésque de illo armet oratio, sicque ad peragenda negocia accingamur. Tertius denique locus ad orandum aptissimus est spirituale templum, scilicet cor mundum & purum, 1.Cor.3. de quo Apostolus ait. Templum Dei sanctum est, quod estis vos, in hoc enim templo oramus spiritu, oramus & mente. Nam talis oratio cordis est, non labiorum, nec enim precantis verba intendit Deus, sed orantis cor aspicit. Quid oratio prodest strepitu labiorum, vbi est cor mutum. Sicut enim vox sine modulatione auribus hominum onerosa existit, sic oratio absque deuotione auribus Dei inexaudibilis est. Sed ille in spiritu etiam veraciter orat, qui amorem in compunctione habet, & gemitus ardenti caritate emittit, nec infructuosa esse poterit, quando de cordis amore & puritate procedit. Quo verò tempore sit orandum, liquet, quia omni tempore orandum est, Luc.18. iuxta Saluatoris sententiam dicentis. Oportet semper orare, & non deficere. Nequaquam enim debet Christi miles orationis arma abiicere, donec perseuerat pugna. Quoniam verò quousque viuimus, in acie militiæ desudamus, oremus continuè, nihil autem tam validum reperitur ad hostium nostrorum conterendam rabiem, quàm orationis perseuerans opus. Sed quia alia negocia hoc minime permittunt, non prætermittenda, sed intermiscenda est nostris oratio actionibus, quamuis magna voce ille clamet ad Dominum, qui etsi lingua taceat, bonis tamen operibus perseuerat. Innitendum autem est, vt in primordio saltem cuiusque operis dirigatur oratio, & diuini suffragij imploratio, quia sicut militem procedere ad conflictum non congruit sine armorum protectione, ita nec homini Christiano absque orationis munimine aliquid agere licet. Egredientem igitur de hospitio armet oratio, regredientem de platea comitetur, cum ambulante ambulet, cum operante collaboret, nec prius corpusculum requiescat in stratu, quàm anima precibus reficiatur.

De duabus speciebus orationis, infructuosis scilicet & fructuosis, & de ipsarum diuisionibus.

CAP. VII.

TEstante Apostolo didicimus varia esse spiritus dona, quæ Christi fidelibus elargita sunt, quum tamen vnus sit spiritus cuique diuidens, prout vult. 1.Cor.12 Pari quoque modo fatendum est esse diuersa orationum genera, quæ sub vno orationis actu ab omnibus immolantur, quæ licet distincta vocabula sortiantur, vnum tamen virtutis orationis corpus efficiunt, quod in sequentibus clarius elucescet. Hoc igitur vigilanter sciendum est duas esse orationis species, & ipsarum effectus varios. Alia nanque est oratio infructuosa, & alia fructuosa. Harum prima, quinque habet species. Prima est labiorum absque mentis exercitatione, de hac dicit Esaias. Esai.29. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me. Nihil verò proficuum est sola ad Dominum voce clamare, sed ipsa est suauissima orationis harmonia, quando vox cognoscitur animo consonare, nec aliud corde quã lingua profertur. Nam si hæ duæ res discrepabili sibi varietate dissentiant, nequaquam possunt gratam Deo orationis facere cantilenam, neq; ad aures Domini venit, quod se mutua varietate confundit. Secunda est propera, & sine præuia consideratione, sicut patet in Helia, 3.Reg.19 qui petiit animæ suæ vt moreretur. Debet autem qui ad Deum preces fundere disponit, examinare, quid petat. Si enim inconsiderata petitio terreno regi porrecta repellitur, & contemnitur, quanto magis quæ Deo dirigitur. Componat se mens antequã postulet, ne imprudenter petens abiiciatur à Domino. Non enim impetratur quod flagitatur, nisi statera fuerit discretionis appensum. Tertia est saluti contraria, prout claret in Paulo, 2.Cor.12 qui orauit, vt carnis stimulus ab eo amoueretur. Filiis etiam Zebedæi dictum est à Domino. Matt.20 Nescitis, quid petatis. Collocandi etenim erant ad Christi dexteram miseratione diuina, sed ipsi perniciosa petitione se cum damnandis constitui flagitabant ad sinistram. Talium oratio misericorditer non exauditur, iustè repellitur, & meritò reprobatur. Quarta est præsumptuosa, quod patet in Pharisæo de suis operibus tumescente. Luc.18. Horum nempe oratio abominabilis est Deo, nec exaudiri meretur. Nam quemadmodum oratio feruens & humilis cœlum absque dubio penetrat, & inde vacua redire nõ sinitur, ita & præsumptuosa nequaquã auditur, quin potius mensuram propriam excedens prorsus repellitur, quia iusto diuini iudicij moderamine agitur, vt plerũq; amittat, quod impetrare poterat, qui audacter aut animo elato ea, quæ attingere nõ valet, arripere festinat. Quinta est ridiculosa, quũ homo petit, quod Deo præstare omnino nõ cõuenit. Fur nãq; quũ ad deprædãdũ properat, orat, vt prosperetur in furto, fornicator crucis sibi signũ imprimit, vt nõ cõprehẽdatur. Sed nũquid exaudiri sunt digni?

Minime, imò facilius capiuntur, & deprehenduntur in scelere, quia nescit Deus patrocinium dare criminibus. Fructuosa autem diuiditur in postulationem, obsecrationem, meditationem, orationẽ, gratiarum actionem, & contemplationem. Postulatio est circa temporalia bona & huius vitæ necessaria obtinenda, vti tranquillitas pacis, incolumitas corporis, aëris temperies, & huiusmodi. In istis postulantis Deus approbat bonam voluntatem, facit tamen, quod melius esse iudicat, quoniam quid infirmo sit vtilius, magis nouit medicus, quàm ægrotus. In postulationibus piè ac fideliter orandum est, non tamen in illis pertinaciter insistendum, quia nonnunquam homo malè dispensaturus id quod vult accipere, Deo miserante non consequitur. Nam si hoc ab illo petitur, vnde homo lædatur, melius non exauditur. Nempe hoc valde metuendum est, ne quod posset Deus non dare propitius, det iratus. Obsecratio est anxia in exercitiis spiritualibus ad Deũ instãtia. In ipsa insistendũ est cum omni humilitate & patientia, quia non afferunt fructum nisi in patientia. Accidit enim plerunq;, vt quũ gratia non subuenit celeriter, fiat obsecranti cœlum æneum, & quum relicti sibi humani cordis duritia ad votum exaudiri non meretur, anxietas obsecrantis negari sibi existimat, quicquid differtur. Hoc tamen mira conditoris dispensatione agitur, quatenus desideria dilatione extendantur, vt proficiant. Proficiant, vt ad hoc quod perceptura sunt, incalescant. Vtique obsecrans excitatur in certamine, vt maioribus cumuletur præmiis in retributione, & labor protrahitur pugnæ, vt crescat corona victoriæ, eo tamen dulcius ac suauius fruitur, quo diutius dilatum est obsecrationis desiderium, vt quod petitur, impetretur. Meditatio est studiosæ mentis intentio circa aliquid inuestigandum diligenter insistens, & distincta promotione semper se ad altiora extendens. Est etiam prouidæ animæ obtutus in veritatis inquisitione libenter occupatus. Meditationum verò tria sunt genera. Vnum in creaturis, vnum in scripturis, & vnũ in moribus. Primũ surgit ex admiratione, secundum ex lectione, tertiũ ex circunspectione. Oratio est hominis Deo adhærentis affectio, & quædam familiaris & pia allocutio. Talis nanq; purus orationis affectus, & hæc bona affectionis suauitas non inuenitur, sed quasi interuenit, quum repente gratia præuenit. Quod aliquando incipientibus prouenit, quum rudis adhuc eorũ animus in eum orandi assumitur affectum, qui pro merito sanctitatis reddi solet meritis perfectorum. Quum verò hoc fit, agitur, vt vel in iudicium suum non negligenti liceat nescire, quid negligat, vel vt prouocatio caritatis amorẽ in eis vltra se proferens accendat. Ex quo tamen fit, vt multi fallantur, qui quum pascantur pane filiorũ se filios arbitrantes, inde deficiant, vnde proficere debuerant. Et ex visitante gratia euanescant à conscientia sua se arbitrantes aliquid esse, quum nihil sint. Gratiarũ actio est in intellectu & cognitæ gratiæ Dei bonæ voluntatis indeficiens & irreflexa intentio. Nullum enim officium referenda gratia magis necessariũ, quia maiora meretur suscipere, qui collata bona de corde nõ probatur delere. Disce ergo ô homo in gratias referendo non esse tardus, disce ad singula gratias agere, diligenter considera, quæ tibi præstantur à Domino, vt nulla ipsius dona debita gratiarũ actione frustrentur. Nam iugiter sibi subuenire facit, cui impensum beneficium ante oculos semper assistit. Sed etiam inuitatur ad magna, qui de paruis gratias agere assuescit, & spem de futuris recipit, qui transacta beneficia recognoscit. Propterea ô Domine Iesu quamuis de innumeris donis mihi exhibitis nunquã tibi gratias debitas valeam referre, tamen illud certe vbiq; non desinam confiteri me referre nõ posse. Hæc etenim humilis confessio non parua est gratiarum satisfactio. Contemplatio est verus certúsque intuitus cuiuscunq; rei, seu apprehensio veri, & non dubia consideratio. Nam & contemplatio est illa species, quæ rapit omnem animam desiderio suo tanto ardentiorem, quanto mundiorem, & tanto mundiorem, quãto ad spiritualia magis exurgentem, & carnalibus desideriis, ac terrenis affectibus morientem, de qua latius paulò inferius dicetur.

De iis in quibus præemineat actiua vita contemplatiua.

CAP. VIII.

PRæuerorum mos est cuncta secundum sensum eligere. Nihil enim sapiunt, nisi quod pulcrescit visu, mulcet auditu, lenocinatur odoratu, sapit gustu, & mollescit attactu. At spiritualis homo omnia diiudicãs, hæc paruipendens, sola spiritualium examinatione delectatur. Quapropter quum præsens orationis tractatus illis solis congruat, qui spiritualium exercitationi vacant, dignum duxi enucleare in hoc capitulo, quantum præcedat actiuam contemplatiua vita, quatenus qui illam cupiunt sectari, prouocentur ardenter, & qui iam illam elegerunt, amplectentur & teneant cautè. Singulare enim donum est, & paucis concessum, ideo qui tenet, teneat, nec ipsam ante finem vitæ derelinquat, quia post hanc peregrinationem perficietur. Notandum est igitur, quod contemplatiua vita in pluribus actiuæ vitæ præeminet. Et primo quia contemplatiua vita intendit meliori, scilicet Deo, quum actiua intendat proximo. Nam contemplatiua vita est caritatem Dei tota mente tenere, & ab exteriori actione quiescere, soli conditoris desiderio inhærere, & calcatis curis omnibus ad intuendam creatoris faciem animo inardescere. Actiua verò vita vestiendo nudum, suscipiendo peregrinum, gubernando subiectum, redimendo captiuum, tuendo violenter oppressum, iugiter se ab omnibus iniquitatibus suis emundat, & vitam suam bonorum operum fructibus ditat. Præcellit etiã contemplatiua in hoc, quia clarius videt. Nam mens quæ contemplando ocia appetit, plus videt, sed pauciores filios Deo generat, qui verò ad prædicationis laborem se dirigit, minus videt, sed amplius parit. Et quis ignorat, quod sicut ocium studiosum ineffabilem suauitatem sapientiæ cœlestis, & iucundum lumen latentis veritatis infundit ocioso, ita spiritualis occupatio laborum sanctorum multiplices affert fructus humanæ societati occupato. Itineribus quippe diuersis incedunt, sed ad vnam patriam tendunt, & ad vnum regnum disparibus militantes officiis Christo rege omnium vocante perueniunt. Præeminet quoq; in hoc cõtemplatiua, quia mundior est. Laui (inquit sponsa cõtemplationi vacãs in canticis canticorũ) pedes meos, quõ

inquin

inquinabo illos. In istis nanque visibilibus quærintuemur, cor nostrum spargitur, premitur, & fœdatur, & quicquid de se intrinsecus agatur, obliuiscitur, dum extrinsecus occupatur. Si igitur homo ita creatus est, vt per id quod in eo præcellit, attingat id, quod cuncta præcellit, & vnum verè optimum, sine quo nulla natura subsistit, nulla doctrina instituit, nullus vsus expedit, ipse quæratur, vbi munda sunt nobis omnia, ipse cernatur, vbi omnia nobis certa sunt, ipse diligatur, vbi nobis recta sunt omnia. Commendabilior etiam est actiua vita contemplatiua, quia securior. Nam & temporalium occupatio multis vallatur periculis, & plena est spinis. Versari in his & non lædi diuinæ potentiæ est, non virtutis humanæ. Hoc probat transeuntium raritas, periclitantium multitudo. Prou.1. Econtrario quoniam frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, & facile euadit laqueos mentis, qui oculos habet in cœlis, illa tuta via dicenda est, in qua nihil est, quod timeatur, quæ compensatur mentis placiditate, leuatur vsu, sustentatur ocio sancto, non occupatur aliquibus molestiis, non vrgetur humanis discursibus. Excellentior præterea iudicanda est contemplatiua vita quàm actiua, quia quietior. Nam cõtemplatiua pacatis vitiorum tumultibus optata in Christo mentis quiete fruitur, quum in plurimis actiua turbetur. Cessare quoque Dominus à mundi laboribus imperat, & sanctæ quietis dulcedinem suadet, & tamen væsana hominum mens plus se assequi aspera carnaliter, quàm blanda tenere spiritualiter gaudet, plus acerbitate fatigationis, quàm quietis dulcedine pascitur. Præstantior similiter est contemplatiua propter hoc, quod iucundior. Merito enim iucundior est, quia actiua vita habet solicitum cursum, cõtemplatiua gaudium sempiternum. In hac acquiritur regnum, in illa percipitur, hæc facit pulsare bonorum operum velut quibusdam manibus ianuam, ista vocat consummandos in patriam, in hac contemnitur mundus, Esai.32. in ista videbitur Deus. Sedebit (inquit Propheta, de contemplatiuis) populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta. Apparet etiam præeminẽtia contemplatiuæ vitæ, quia permanentior est. Contemplatiua hic incipit, & in cœlesti patria perficitur, quia amoris ignis, quo hic ardere inchoat, quum ipsum, quem amat, viderit, in dilectione amplius ignescit. Actus autem cum corpore deficit, quia panem non porriget esurienti, quoniam nemo esuriet, neque cætera opera pietatis aget, quia non erunt necessaria. Fulget insuper dignitas cõtemplatiuæ vitæ, quia precionor, & hoc quia rarior. Actiua nanque vita multorum est, Gene.6. contemplatiua paucorum. Quod in Noë arca figuratum fuit, de qua dicitur, quod inferius erat lata, & in cubito summitas consummabatur. Videmus enim multos in ecclesia superbire, lasciuire terrenis rebus, irasci, rixari, & proximum lædere, sed quia illos ecclesia tolerat, quasi in latitudine arcæ bestiæ fuisse referuntur. Videmus alios aliena non rapere, illatam iniuriam æquanimiter tolerare, rebus propriis contentos esse, humiliter viuere, & diuinis solicitè famulari præceptis, sed quoniam iam pauci sunt, angustatur arca. Cernimus verò nõnullos possessa relinquere, nullum terrenis rebus studium dare, inimicos diligere, carnem domare, omnes motus ratione premere, atque per cœleste desiderium contemplationis pœna subleuari, quoniam autem sunt parati, arca iuxta cubitum consummari perhibetur, vbi homines & volatilia continebantur. Postremo in hoc præcellit actiuam contemplatiua, quia vitæ cœlesti est similior. Actiuæ vitæ exercitia sunt panem esurienti tribuere, verba sapientiæ nescientem docere, errantem corrigere, ad humilitatis viam superbientem proximum reuocare, infirmantium curam gerere, & quæ singulis quibúsque expediant dispensare. Quum autem nil horum exerceatur in patria, & in his non se occupet contemplatiua, nisi in sola cognitione, & laude conditoris, conspicuum est contemplatiuam exhibere imaginem æternæ patriæ, vbi videbimus & amabimus, amabimus & laudabimus, quod est beatitudinis gaudium iuxta Prophetæ sententiam dicentis. Beati, qui habitant in domo tua Domine, in secula seculi laudabunt te. Psal.83.

Quæ debent concurrere, vt perfecta sit deprecantis oratio. CAP. IX.

IN rebus humanis ille sagacior, ille prudentior esse cognoscitur, qui in agendis negociis propriis vel alienis seruato modo, loco, & tempore opus arreptum ad finem ducit. Aeque in spiritualibus tacendum est, & præsertim in orationis actu, quia quanto excellentior est operatio, tanto prudentius debet fieri. Quoniam verò Deo astare, & illi laudis sacrificium offerre angelorum imitatiò est, perutile existit non ignorare, qualiter nostras ei debeamus dirigere orationes, vt & in seipsis perfectæ sint, & cui offeruntur acceptæ. Multa nanque sunt, quæ debent concurrere, vt perfecta sit deprecantis oratio. Primo enim orandum est attente. Nam in orationibus vigilandum est, ne animus cogitet aliud, præter id solum quod precatur. Indignum quippe est in corpore astare Deo, & mente per campos inutiliũ cogitationũ euagari. Qui enim in sensu cordis orat, & præsentem Dominum in sua oratione cognoscit, nil horum patitur, sed totum se colligens in se ante faciem Dei se statuit, vt ei æstus amoris, dilationem patriæ, peregrinationis ærumnas, tentationum impulsus, frequentes casus, necessitates non paucas, & hostium inuisibilium importunos insultus pandat, & ab illo suscipiat iuxta vota auxilium spirituale. Quẽadmodum autem preces, quæ attente & puro animo funduntur, à Domino reportant, quod petunt, ita despiciuntur leues, dissidentes, inutiles, in seculi curis anxiæ, rebus tẽporalibus implicitæ, & bonorũ operũ fructibus infœcundæ. Item orandum est cum magnitudine desiderij. Sic nanq; scriptũ est Deut. 4. Quum quæsieris Dominũ Deum tuũ, inuenies eum, si tamen toto corde quæsieris. Magnitudo quippe desiderij clamor est quẽ Deus exaudit. Hoc tamẽ nequaquã silentio prætereundum est, quod sæpe mens statim nõ potitur eo, quod ardenti desiderio à Domino postulat, & importune pulsare per orationes cogitur, quod magis ad profectum efficitur orantis, quàm ad contemptum, quia quum superficietenus petitio negligitur, vota exorantis altius in cogitationum radice solidantur, sicut & semina messium gelu pressa solidantur, & quo ad superficiẽ tardius exeunt, eo ad frugem cumulatiora consurgunt. Sancta enim desideria dilatione crescunt, & vnde ad tempus detrimentum tolerare videntur, inde maiora lucra in retributione repor

reportant. Orandum quoque est cum lacrymis & ge- 1.Reg.1. mitu. Quum esset (inquit scriptura) Anna amaro animo, orauit Dominum flens largiter, & abunde obtinuit, quod petiuit. Nemo ad Deum aliquando flens accessit, qui non, quod postulauit, acceperit. Nullus ab eo beneficia dolenter optauit, qui non impetrauit. Ipse est enim, qui consolatur flentes, dolentes curat, pœnitentes informat. O lacryma humilis tua est potentia, tuum regnum, tribunal iudicis non vereris, amicorum tuorũ accusatoribus silentium imponis, non est, qui te ad Deum accedere vetet. Si sola intres, vacua non redibis. Quid plura. Vincis inuincibilem, ligas omnipotentem, inclinas filium virginis, aperis cœlum, fugas diabolum, tu cibus animarum, roboratio sensuum, abolitio delictorum, vitiorum exterminium, virtutum præuia, gratiæ socia, refectio mentium, & lauacrum culparum, tu odor vitæ, sapor spiritus, gustus indulgentiæ, sanitas redeuntis innocentiæ, reconciliationis iucunditas, serenatæ conscientiæ suauitas, & electionis æternæ spes valida. Qui te orationis suæ comitem habebit, gaudeat, quia post orationem securus abibit. Orandum denique est hu- Psal.101. militer. Respexit (inquit Propheta) in orationem humilium, & non spreuit preces eorum. Ille nanq; perfectam Deo exhibet orationẽ, qui semetipsum, quàm pusillus sit, humiliter videt, qui nihil sibi virtutis tribuit, qui bona, quæ agit, esse de misericordia conditoris agnoscit. Econtrario perfectam Deo exhibere orationem, atque contemplari Dei sapientiam non valent, qui sibi videntur sapientes, quia tanto ab eius luce longius sunt, quãto apud semetipsos minus sunt humiles. Nam in eorum mentibus dum tumor elationis crescit, & orationis puritatem, & contemplationis aciem claudit, sicque vnde se lucere præ cæteris existimant inde se lumine priuãt. Orandum præterea est perseueranter, quoniam exaudiri in prece à Domino nequaquã meretur, qui confidenti animo ac perseuerãti studio non poposcerit. Sicut enim certaminis brauium non assequtur, qui antequã ad metas attingat, deficit, sic orationis fructu priuatur, quisquis in illa non extiterit importunus, quod Do- Luc.18. minus Iesus euidenter ostendit exemplum proponẽs iudicis iniqui Deum non timentis, & homines non reuerentis, qui improbitate victus viduæ, vindictam illi fecit de aduersario eius. Nemo igitur nostrũ deficiat ab oratione, nullus paruipendat orationẽ suam, quoniam ipse ad quẽ oramus, non paruipendit eam. Postquam autem egressa est ab ore nostro, illam ipse scribit in libro suo, propter quod vnum è duobus sperare indubitanter possumus, quoniã aut dabit, quod petimus, aut quod nouit vtilius. Hæc est forma, & ista sunt, quæ nostram, quum effunditur, perfectam efficiunt orationem.

De gradibus contemplationis, quæ orationis est finis.

CAP. X.

Viatorum hæc est consuetudo, & commendabile propositũ ab incepto non deficere itinere, donec ad terminum, quo pergunt, attingãt. Hoc agunt strenui bellatores, quod non prius discedunt de loco certaminis, nisi post consummationem victoriæ. In omni re, in quolibet negocio videndus est finis. Nihil laude dignum est, quod imperfectum relinquitur. Cœpisse, nec perfecisse opus, non caret reprehensione. Hoc contingit in agricultura, hoc in ædificiis construendis, hoc in studio literarum, hoc in moribus componendis, peramplius verò in adipiscendis virtutibus. Non profecisse nanque in virtute in vanum cucurrisse est. Studeant ergo, qui in statu sunt quiescentium, quíque Deo adhærere, & vnum cum illo effici spiritum per orationis virtutẽ & exercitationẽ elegerũt, nullam spiritui suo dare requiem, nunquam à concepto languescere desiderio, donec votorum fiant compotes suorum. Ne verò ignorantia fallantur putantes se ante terminum culmen attigisse orationis, dignum duxi, & fore proficuum arbitratus sum in hoc vltimo capitulo tractatus orationis distinctos enarrare gradus, quibus verè quiescentes perueniunt ad fastigium contemplationis, quæ orationis finis est, prout superius patefactum est. Sex nanque sunt gradus contemplationis, per quos proficiens anima ad portum veræ quietis ducitur. Primus enim gradus consistit in sola imaginatione. Tunc etenim contemplatio nostra in imaginatione versatur, quum obstupescẽtes attendimus corporalia ista, quæ sensu corporeo haurimus, quàm sint multa, quã magna, quàm diuersa, quàm pulcra & iucunda. Et in his omnibus creaturis illius summæ diuinæ essentiæ potentiam, sapientiam, munificentiámq; mirandam veneramur. Veneratione nanq; omni dignus est, qui talis est, vt potentia sua cœlum ornaret syderibus, aërem volucribus, aquas piscibus, terram animantibus diuersarum specierum. Nam & ipsam fœcundauit variis fructibus, diuersis arboribus, multarum herbarum speciebus, floribus innumeris, quæ omnia ex sui dignitate Deum magnum magnifice confitentur, quod intuens Propheta Spiritu Sancto refertus Psal. aiebat. Domine Dominus noster quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra. A solis ortu vsque ad occasum laudabile est nomen tuum ô Domine. Secundus gradus exercetur in imaginatione, & secundum rationem. Rimatur enim vniuscuiusque rei ordinem, dispositionem, causam, modum, & vtilitatem. In qua consideratione interlucet contemplanti quædam spiritualis lux diuinæ bonitatis, quæ miro modo se communicauit etiam insensibilibus, tribuẽs illis virtutem curandi, effectum procreandi, donum roborandi, & alia quamplurima. Vni dedit suauitatẽ odoris, alteri dulcedinem saporis, atq; alteri preciositatem valoris, & sic diuersis diuersa cõtulit pro beneplacito voluntatis suæ. Hoc speculatione contemplationis intuens animus præ admiratione clamat cum Propheta, & dicit. Quàm magnificata sunt opera tua Domine, omnia in sapiẽtia fecisti. Tertius gradus est, quando per rerum visibilium speculationem subleuamur, & quadam manu ductione ad inuisibilia suspẽdimur. De hoc Apostolus ait. Inuisibilia enim Ro Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas. Hæc enim visibilia confitentur creatorem suum, & modo suo dicunt. Ipse fecit nos, & non ipsi Psal. nos. Illustratur mẽs cõtẽplantis quadam dulcedine admirationis, & iucũda suauitate respersa in laudem prorumpit Dei. Efficitur ergo intellectus cogitantis contemplatio amantis formans illum in quasdam spirituales consolationes, quæ cor & dilectione replent, & desiderio accendunt cœlestium gaudiorum.

Quartus

Quartus gradus est, quando segregato omnis imaginationis officio solus animus intendit, quæ imaginatio non nouit, sed quæ mens ex ratiocinatione colligit, vel per rationem comprehendit, vt quando inuisibilia nostra, quæ per experientiam nouimus, & intelligentiam, in considerationem adducimus, & ex eorum consideratione in cœlestium animarum & spirituum beatorum intelligibilem contemplationem assurgimus. Tunc quàm magna sit multitudo dulcedinis Dei, timentibus absconditæ, percipiunt. Contemplantur enim qui huiusmodi sunt, regni cœlestis gloriam deliciarum abundantiam, regis magnificentiam, ciuium supernorum naturam, numerositatem, & beatitudinis supereminentiam. Talibus nanque referti considerationibus, & ardenti plurimum repleti caritate, atque desiderio affecti societatis ipsorum, qua valent, virtute ignitis affectibus in spiritu dicunt. Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscunt, & deficiunt animæ nostræ introire in atria tua. Beati nempe serui tui Domine, qui stant coram te semper, & contemplantur gloriam tuam semper, téque laudare non desinunt.

Psal. 83.

Quintus gradus est, quando ea, quæ ex diuina reuelatione cognoscimus, nulla nostra ratiocinatione integre inuestigare sufficimus. Talia sunt, quæ de diuinitatis natura & quæ de simplici essentia credimus, & scripturarum diuinarum autoritate approbamus. Super rationem, & non tamen præter rationem, censenda sunt, quoniam id quod intelligentiæ acie cernitur, humana non potest ratio inuenire, tamen facile acquiescit, & sua attestatione alludit. In hac enim carne viuentibus, & in hoc statu inæstimabili virtute crescentibus, contemplationis acumine potest æterna Dei claritas videri, & sensu illuminati amoris attingi. Intelligendus enim est Deus cogitandúsque quædam vita æterna viuens & viuificans, immutabilis, omnia mutabilia immutabiliter faciens, veritas fixa, stans indeclinabilis, ex qua vera sunt omnia, quæ vera sunt, in qua sunt æternaliter rationes rerum omnium euenientium temporaliter, cui vita ipsa essentia est, quæ vita viuens ipsa sibi est, quæ est ipsa Deitas, æternitas, magnitudo, bonitas, virtus in semetipsa existens, & subsistens, excedens omnem locum virtute naturæ illocabilis, æternitate verò omne tempus, quod vel ratione vel opinione comprehendi potest. Quæ certius sensu humilis & illuminati amoris, quàm quolibet cogitatu rationis attingitur, & semper melius est, quàm cogitatur, melius cogitatur, quàm dicitur. Ipsa est summa substantia, non subiecta prædicamentis vocum, sed rerum omnium subsistens causale principium, in quo esse nostrum non moritur, intellectus non errat, amor non offenditur, qui semper quæritur, vt dulcius inueniatur, dulcissime inuenitur, vt diligenter quæratur. Sextus contemplationis gradus est, quando animus illa ex diuini luminis irradiatione cognoscit, quibus omnis humana ratio declinat, & intelligibilium intelligentia rationem amittit, & omnem humanam ratiocinationem & intentionem transcendit. Hinc emanans fluminis impetus lætificat animum contemplantis memoria abundantiæ suauitatis Dei, in quo gustu quum ad Deum totis præcordiis amandum facile abducat hominem potentia eius, & virtus, & gloria, maiestas, bonitas, beatitudo, ad contemplanda eius amabilia per seipsa in affectum cordis contemplantis elucentia, hoc potissimum amantem rapit in amabilem, quia ipse in seipso est, quicquid in eo amabile est, qui est totum quod est, cui bono amore ipsius boni sic se intendit pius affectus, vt non se inde reuocet, donec vnus cum eo spiritus effectus sit, quod quũ in eo fuerit perfectum, iam solo mortalitatis huius velo differt, ac diuiditur à sanctis sanctorum, à summa illa beatitudine supercœlestium, qua tamen in fide & spe eius, quem amat, in conscientia fruitur. Iam quod superest, tolerabili præstolatur patientia. Hic est destinatus solitarij certaminis cursus, hic finis, hoc præmium, hæc requies laborum, consolatio dolorum, & ipsa perfectio, & vera hominis sapientia Deum quærentis, & Deo vacantis, & adhærentis per orationis studium, per contemplationis ocium. Quæ orationis virtus quantæ apud Deum sit dignitatis, cõprehenditur in prætactis, & quantæ existimationis apud homines percipitur ex hoc quod & duodecimũ sortitur gradum, & vltimum possidet locũ fructuum ligni vitæ, quos Domino opitulante ordinaui, descripsi, & ad finem deducendo peregi.

PERORATIO.

Quis autem ascendet in hunc montem Domini, aut in locum sanctum eius. Vtique vere quiescentes, si tamen strenue abdicauerint à se omnem mundi substantiam, omnem facultatem, & cuncta, quæ mentem ab interiori exercitatione diffundere valent, & voluntariã elegerint paupertatem prorsus se diuinæ committẽtes prouidentiæ, quæ neminem despicit, vel in se confidentem derelinquit. Sed nequaquam hoc solo contenti sint, quin potius concupiscentias gulæ, & ventris illecebras iugulent mucrone sobrietatis & temperantiæ, quatenus redacto in rationis seruitutẽ crudeli tyranno, mens igne diuini amoris succensa, læta, & expedita valeat se colligere in se, & per internas cordis exercitationes, & virtutẽ orationis ascendere supra se. Hoc tamen non lateat quiescentẽ, quod vt facilius ascendat, quiescat, dulcius, securiúsque possideat dona, quæ ei donanda sunt, prorsus associanda est duabus prioribus humilitatis virtus, quæ cœlestis regis singularis filia esse cõprobatur, adeo vt illi nec paupertatis virtus, nec sobrietatis bonum, nec ieiunij labor, nec eleemosynarum elargitio, aut orationis sacrificium sine ista placere queat. Custos enim virtutum est, & ante Deum astare volentibus pernecessaria. Nulla nanq; potest esse in oratione repulsa, quando hæc deprecantis fuerit socia, & orationis præuia. Eo nanque mens in oratione erit alacrior, & in contemplatione sublimior, quo in se extiterit abiectior, atq; humilior. Propterea seruus Christi, virtutum amator, orationis sectator humilitatem habeat, humilitatem exhibeat in negociis, in morib. & per amplius in orationib. Quæ virtus quum animam compleuerit, deiecerit, liquefecerit, tunc incipiet cor dilatari dilectione, irradiari veritate, repleri lumine, perfundi exultatione iucundari suauitate, saginari deuotione, eleuari spiritu, inebriari iubilo, contemplatione nitescere, potiri amplexibus, circundari splendoribus, odoribus aspergi, atque ineffabilibus gaudiis ditari. Hinc secretorum oritur reuelatio, scripturarum declaratio, futurorũ cognitio, sensuum corporaliũ alienatio, cœlestium

bono

bonorum medullaris participatio, diuinæ bonitatis adhæsio,& vnitatis spiritus beata fruitio. Quod totũ hauritur ex orationis exercitio, & contemplationis ocio, & opitulatione diuinæ miserationis afficientis vniuscuiusq; cor,& prout vult dona diuidentis. Non enim literatoria sunt hæc studia, nonvoluptaria, non robore corporis acquisita, sed spiritualia, pacifica, humilia, humilibus consentientia, deuotis exhibita, mundis corde tradita, diuina non negligẽtibus mandata cõcessa. Quæ non foris exercentur, sed intus potius aguntur in spiritu mentis, in feruore spiritus, in emundatione cordis, vbi renouatur homo induens nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in sanctitate,& iustitia veritatis. Ibi enim fit animus, ibi fit intellectus bonus omnibus facientibus eum. Prius enim quàm hæc diuina pandantur, quàm hæc cœlestia infundantur, exercendus est animus in operibus misericordiæ, in obsequiis pietatis, in patientia multa, in tribulationibus multis, in tentationibus variis, in infirmitatibus crebris, in vigiliis asiduis, in necessitatibus plurimis, in iniuriis non paucis, in persecutionibus iniustis, in conuiciis duris, nonnunquam & in mortis periculis. Quum autem purgatus his & similibus fuerit animus, tũc nouo lumine clarificatur, insolito affectu depascitur,& contemplationis munere fœcundatur, quia nec corona tribuitur sine certaminis labore, nec virtutis bonum absq; vitiorum impugnatione,& victoria neque contemplationis fastigium sine aliquali perfectione virtutũ. Quapropter virtutum non horreat inire conflictum, qui deuotionis concupiscit gustum, sed læto animo, lato desiderio, voluntate pertinaci, caritate non ficta, magnanimitate ingenti, corde strenuo, prudenti discretione, sagaci ingenio, humili mente oratione asidua, solicitudine non pigra & perseueranti studio se disponat, sibi vim faciat in acquisitione virtutum. Non enim gustu Dei priuabitur, neque cœlesti remuneratione expers erit, quisquis vitiorũ acerrimus impugnator, & virtutum pro caritate Christi Iesu extiterit non ociosus amator. Beatus (inquit Propheta Domino) cuius est auxilium gratiæ operantis abs te, qui ascensiones in corde suo posuit, in valle lacrymarum euellendo, dissipando, disperdendo, destruendo consuetudines, concupiscentiásq; vitiorum, vt ad virtutum perfectionem ascendat, quoniam ei tribuet benedictionem,& exultationis abundantiã, spiritualium prælibationem bonorum legislator, per quæ post hãc peregrinationem, post deuictum triumphatúmq; mundum, deposito carnis onere facialiter,& visione limpida, atq; iucunda videre merebitur Deum Deorum in Sion, qui est omnium se diligentium salus, vita, beatitudo,& pax in secula seculorum. Amen.

Ephes. 4.

Psal. 83.

DIVI LAVRENTII *Iustiniani in disciplinam, & perfectionem monasticæ conuersationis.*

PROLOGVS.

Diuina bonitas suorum volens animas electorum cœlestibus remunerare diuitiis, donec in hac mortali degunt carne, spiritualibus non cessat eos ditare charismatibus, vt per ipsa exercentes se,& proximorum profectibus se accommodantes, diuinæ legis factores, & fraternæ salutis cooperatores efficiantur. Spiritualia quippe dona, vt participentur, elargita sunt. Nam Paulus hoc testatur, dicens. Vnicuiq; autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alij fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituũ, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonũ. Hæc autem omnia operatur vnus, atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Diuidit certe ipse spiritus dona sua, non vt lateant, non vt sine fructu sint, sed vt erogata proximis lucrifaciant posidentes. Proinde graui periculo se ingerunt, qui Dei munera suscipiẽtes, nullum ex eis fructum ad Dei gloriam elicere studuerint. Rationem etenim positurus Dominus cum seruis suis, fidelibus & solicitis tribuet perennes honores, infidelibus verò & tepidis, immensa supplicia. Ad hoc nanque communicat sua beneficia, vt multiplicentur ad profectum illorum quibus donantur,& non ipsius. Bonorum enim mortalium non eget Dominus, cui cuncta ad votum suppetũt & voluisse perfecisse est. Delectatur tamen, vt mutui profectus exerceatur amor, & qui abundat, tribuat indigenti, non temporalem substantiam tantum, sed & spiritualem gratiam,& dona spiritus quæ prorsus gloriæ ipsius ministeria sunt. Nil enim sic Deo laudes, & ipsum exhibet laudabilem, sicut donorum spiritualium fraterna, & humilis cõmunicatio. Ex his caritas nutritur, quæ omnino solitaria esse nõ potest. Nam semper est ad erogandum hilaris, semper læta ad tribuendum, nedum sua, sed etiam se, ad proximorum commoda. Hanc mandauit Dominus, vt verbo & opere erga fratres exerceatur, propterea ne præcepti transgressores existant, ne proximorum salutem paruipendere comprobentur, quicunq; cœlestis gratiæ participes sunt, magnopere studeant fratribus sibi collata diuinitus munera impertiri, maxime quæ profectibus eorum deseruire valent. Impium enim est erogantis dona euertere intentionem, vt quæ ille contulit, vt publicentur, silentio tegantur. Ideo priorum temporum venerabiles patres memoria digni tam sedulò, támque liberaliter propalare proximis conabantur per exhortationis verbum, per epistolarum directiones, per librorum volumina, quæ illis Dominus in arcano pectoris reuelare dignabatur, ne absconditi talenti rei tenerentur. Quærebant nempe non suam, sed Domini gloriam, & proximorum lucra, hoc solum contenti stipendio, quod Dominus laudabilis appareret, quæstum enim suum diuinam gloriam esse censebant, & fratrum profectum proprium arbitrantes, vti de suo, sic de alieno lætabantur. O vera caritas, quæ sua non facit sua, quos nanq; replet, non quæ sua, sed quæ aliorum sunt, concupiscere facit. Hoc qui accensi sunt sancto zelo, sæpe altisimo vota fundentes impetrare conantur, quatenus per ipsorum instrumentum laudabilis idem Dominus apparere dignetur, quorum pia desideria omnipotẽs ex alto prospectans, optato dignos efficit voto. Nihil vtilius, nihil rectius, quàm Dei gloria, & proximorum salus concupisci potest. Hoc irradiatus lumine, hoc sancto perfusus odore, non meis fretus viribus, sed fraterna præuia gratia roboratus, operã

dare

dare statui apud me seruorum Christi vltimum, talentuli mei spiritualia cumulare lucra ad laudem Dei mei, atque simplicibus fratribus in cœnobiis & congregationibus Deo dicatis conuiuentibus, quæ ipsorum statui congruant, referare. Magnum nempe pietatis opus est; atque Deo satis acceptabile sacrificium, dæmonum fallacias detegere, vitiorum actus & causas aperire, virtutum altitudinem pandere, certamina spiritualia docere, & monasticę conuersationis disciplinam, & perfectionem manifestare. Hoc quamuis arduum, quamuis imperito laboriosum sit, cognitum tamen Dei sapientia operante in singulis, difficile non est. Nempe ipsa est, quæ mutorum soluit ora, & infantium linguas disertas facit. Ipsa olim puerum Dauid prophetam fecit, piscatorem Petrum implens doctorem egit eximium, & vt plurimum, ex ore infantium & lactentium perfecit laudẽ suam. (Psal. 8.) Mirum quippe & nunc non erit si ad laudem nominis sui, & suorum profectum seruorum simplicium, per homunculum indoctum, & hebetem opusculum hoc perficere dignabitur. Eo nanque gloriosior cognoscetur, quo per instrumentum fractum & inutile veritatem suam pronunciare dignabitur. Adesto igitur nunc ô increata sapientia, & de altitudine sedium tuarum illabere micanti lumine gratiæ tuæ in cor indigni serui tui. Fuga ô splendor diuinæ maiestatis, ô candor paternæ gloriæ, ô meridiana lux, ô dator munerum, ipsius erroris tenebras claritate tuæ almę veritatis, & illi reuelare digneris incerta & occulta sapientiæ tuæ, quatenus te solo intus docente & non alio, promat militibus, & seruis tuis in monasteriis, & congregationibus tibi famulãtibus, quibus se pręmunire debeant spiritualibus armis, antequam in hunc durum & diuturnum conflictum conuersationis monasticæ ingrediantur, quæ agere, quæúe declinare, & qualiter in eodem cum hostibus eos oporteat decertare, nec nõ quibus exercitiis ad perfectionem valeãt peruenire. Hoc autem (vt nosti) propriis viribus attentare non audet exiguus seruus tuus, quia impares sunt. Zelus verò tuus, & de bonitate tua cõcepta fiducia, atque fraterna dilectio prębent illi ausum fandi de talibus. Da ergo ô fons æternæ prudentiæ te sitienti seruulo irriguum inferius, & irriguum superius, vt rectè, humiliter, & absque errore arcana proferat huius sancti cõflictus ad laudem gloriæ tuæ, & tuorum profectum fidelium, qui puro corde tibi famulari desiderant viuenti in secula.

QVALITER DEI PIETAS LABENTI HOMINI AB INNOCENTIÆ *statu triplici & lege peccatorum remedia contulit, atque in temporis plenitudine misit vnigenitum suum, vt verbo, & exemplo fideles ad contemptum mundi, & virtutum palmam accenderet.*

CAP. I.

Postquã paradisi gaudiis per priorum parẽtum præuaricationem expulsum est humanum genus in hanc lacrymabilem peregrinationem ęrumnis plenam, sicut multarum particeps calamitatum effectum esse cognouimus, ita ingentibus delictis obnoxium non ambigimus. Vnde suis exigẽtibus meritis semper ad ima dilapsum est, amittendo præstita, & perpetrando prohibita. Qua in re medullari pietate permota ac paterna attracta miseratione diuina clementia, ne ad nihilum deueniret quod cõdidit, viscera suæ benignitatis super exulem ægrotum aperuit, atque succedentibus temporibus opportuna eius adhibuit medicamenta vulneribus. Dedit enim in primæuo naturæ legem mortalium cordibus insitam, qua duce contemptores mandatorum conditoris, reparentur ad vitam. Adiunxit nihilominus huic sacrificia pro expiatione facinorum, quatenus qui in multis per singula quæque momenta offendebatur, talibus munerib. placaretur deus, operãte hoc offerentium fide. Crescente autem hominum malitia ita inoleuit peccatum, vt pene originalis iustitia deleretur. Proinde addidit omnipotens per sanctum puerum suum prophetam decalogi legem, in qua iudicialia, cæremonialia, & moralia edidit præcepta, vt transgressoribus naturalis decreti tolleretur per paginas Dei digito conscriptas omnis excusationis materia, patenter indicans qualiter Deum placare, illíque placere deberent. Hanc secundo præuaricatus est homo Dei legem. Discessit nanque à seipso, rationis amisso lumine. Recessit à patre obedientiæ spreto bono, & in regionem longinquam peregrę profectus est, in qua distracto patrimonio naturalium, gratuitorúmque donorum omni se tradidit voluptati. Sicque iusto Deo iudicante factum est, vt qui in propria domo virtutum fuerat dominus, in aliena venundatus cunctorum vitiorum efficeretur seruus. Iacebat denique elatus, qui noluit stare subiectus, & qui longe plus cæteris animantibus pręcellebat dignitate, ad ipsorum æqualitatem redactus est sua iniquitate, hoc attestãte Propheta, qui ait. Homo quum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. (Psal. 48.) Vnde omni humano atque proprio destitutus auxilio solo cœlesti iuuandus erat adiutorio. Complacuit itaque æternæ bonitati etiam tertio noua homini remedia præstare salutis, aut quæ innatam olim aboleuerat legem, & aliam per ministeria angelorũ sibi datam cõtempserat, noua iterum lege erigeretur. Dum igitur medium silentium tenerent omnia, & mortale genus hominum in maximo peccatorum fœtore iaceret prostratum, atque sub diro sæuissimi tyranni dominio teneretur captiuum, venit in temporis plenitudine vnigenitus Dei patris per carnem ad homines homo factus. (Sap. 18.) Apparuit in homine visibili inuisibilis deus, cum hoste pugnaturus æquitatis lance, qui post humillimam reclinationem in præsepio, post pœnalem sanguinis effusionem in circũcisione, post peregrinationem in Aegyptum pro intentata nece, post gloriosos tẽtationum triumphos in eremo, post illuminationem cæcorum, sanitates infirmorum, resurrectiones mortuorum veluti rex pacificus magnificúsque dominus, & triumphator in omnib. gloriosus valedicturus suis in natura passibili tribuit & ipse legem cæteris sanctiorem. Tradidit mandatum dilectionis, vt hoc vno reliqua compleretur, & quod aliis deerat, isto suppleretur. Lex hæc caritas est, lex amoris, lex dulcedinis & totius suauitatis, lex perfectionis & sanctitatis, lex nempe quę leue facit omne

onus. Hæc vtique lex non vt olim in tabulis lapideis conſcripta eſt, ſed in cordib. mundis, & humilib. per ſpiritum ſanctum diffunditur. Quos enim replet hæc caritas, erigit ſpe, roborat in fide, dirigit in naufragio huius vitæ, deducit in ſui cognitionem, perducit ad pacem, in humilitate deiicit, iniquitati congaudere non ſinit, & in dilectionem ac deſiderium cœleſtis præmij deuenire facit. Hac legifer noſter accedit ad ſpirituale certamē fidelium corda, abſtulit timorem, & infundit amorem, vt delectabile fieret quicquid imperabatur. Amanti nanque nihil difficile, nihil laborioſum eſt. Ignem, carceres, tormenta, & ipſam vltimum terribilium non veretur mortem. Præſentia deſerit ſpe futurorū, temporalium damna lucrum exiſtimat æternorum amore. O mirabilis artifex è cœlo miſſus. O incarnata ſapientia magiſter amoris, qua arte reparas lapſos, quibus vinculis trahis poſt te filios Adam, quáue virtute totum legibus tuis ſubdis orbem. Grauia ſuades, contraria corpori conſulis, & tamen innumeros tibi quotidie vendicas amatores, difficiliora iubes q̄ olim in lege, & nihilominus innumeroſiores tibi aggregas ſectatores, nō metu mortis, non terrore iudicij, non horrore gehennæ, ſternis ſub iugo tuo colla mortalium, ſed ſolo id amore. Iugum etenim amoris tui ſuauiter prementis, ô quàm fortiter trahit, quàm dulciter capit. Vis nanque tua amor eſt tui. Non armis carnalibus, ſed facibus amoris inflammas tuorū mentes fidelium ad currendam viam mandatorum tuorū, atque ad capeſſendā perfectionem conſiliorum tuorū. Quis verò auderet terrena relinquere, temporalia oblectamenta ſpernere, carnem aſsidua maceratione edomare, & crucē ſuam

Luc.9. (ſicut mandaſti) quotidie baiulare poſt te, ſi tui non traheretur amore. Intuetur quippe fidelis & deuotus homo, his grauiora te ſuſtinuiſſe pro ſe, & hac cōtemplatione edoctus, hoc amoris fulgore irradiatus, ſe totum exponit pro te, indignum arbitrans fore, vt floreat in ſeculo ſeruus, domino crucifixo. Sic ſic melliflue amor, & ſuper omnia diligende, exaltatus à terra omniū corda puro intuitu aſpicientiū te trahis ad te, ducis poſt te, caritatiſq́; igne vulneras de te, vt totis medullis deſideriorum ſuorū transformentur in te. Non verbo tantū. O vere hominū amator, ſectatores tuos ad virtutū palmam, & cōtemptum terrenorum exhortari voluiſti, quin etiam confirmaſti exemplo. Proinde naturā vniuerſæ mortalitatis, quam induere tibi complacuit, expoſuiſti flagellis, opprobriis, ſputis, mortique, ne obhorrerent ſecutura mēbra quod in te ſancto capite agnoſcerent preceſsiſſe. Paupertatem denique elegiſti, humilitatem oſtēdiſti, cæteraſque virtutes dicto factóque cōmendaſti, quatenus cūctos tibi famulantes ad perfectionis iter animares. Pręcipue tamē ſubiectionis bonū, & obedietię virtutem tuis mandaſti, vt per hæc aſſueſcerent propriam extinguere volūtatem, quæ omniū potiſsima eſt cauſa malorū. Cōgruum quippe fuit, vt ſicut homo propria ruerat volūtate, ita erigeretur aliena. Propterea ô excelſa & deifica ſapientia, te inſpirāte erecta ſunt monaſteria, & cœnobia conſtructa, vt in illis ſpreto letali luxu carnalium voluptatum, atque abdicato vſu temporalium cupiditatum, mentes tibi placere cupientium, aptius contra ſe, & feruentius contra vitia dimicarent. Quoniam verò arduum inſtitutioni propoſitum eſt hoc, & ſuperexcedit hæc lucta, huiuſmodíque conflictus humanam virtutem, ſine guſtu caritatis tuæ, & abſque præmonitione pugnæ, illud aggredi nemini fas eſt. Quiſquis igitur per internam inſpirationem afflatus, & ex prælibatione quadam ſpiritualium gaudiorum accenſus eſt, ad currendum poſt te in odorem tuorum vnguentorum, diſſoluat iugum exactoris, quo premitur, & concito gradu capeſſat monaſticam cōuerſationem, moriturus in ea. Non tamen abſque conſilio eorum, qui in eodem certant ſtadio, id attentare præſumat, nec cuiuſque ſe committat arbitrio. Habeat virum prudētem, pugnæ aſſuetum, virtutibus ornatum, qui magis experientia, quàm ſola ſit edoctus ſcientia. Quum talem inueniet, realiter ſe committat illi. Difficile nanque reperitur qui ſpiritualis certaminis valeat enodare ſecreta, niſi abs te domine ſingulari munere prius fuerit edoctus. Plane autem beatus quem tu erudieris domine, & de hoc virili certamine monaſticæ conuerſationis docueris eum, vt alios inſtruere idoneus inueniatur. Ignorantia nanque horū plurimum pernicioſa eſt, ſicut econtrario ſcientia perutilis eſt & potiſsima cauſa victoriæ.

Quod ex admonitionibus domini Ieſu, ex conſideratione vilitatis, & inſtabilitatis rerum temporalium, ex comparatione ſpiritualiū gaudiorum, exhortentur ſeculi amatores ad contemptum mūdi.

CAP. II.

Vlneratus caritate dominus Ieſus, & ſalutem ſitiens animarum, fideles omnes vocibus hortatur pij amoris, & affectu intimæ caritatis ad ſe imitandum, dicēs. Venite ad me omnes, qui laboratis in aggregatione temporalium diuitiarum, & onerati eſtis faſce propriarum voluntatum, & ego vos reficiam. Tollite iugum mandatorum meorum ſuper vos, quoniā ſuaue eſt, & onus dilectionis meę leue, & requiē inuenietis animabus veſtris. O ſalubre conſilium, ô ſuaſio fidelis, ô admonitio ſalutaris, quid hac exhortatione cōfultius, quid breuius, quid melius dici potuit. Docuit his paucis humanata veritas terrena deſpicere, ſpiritualia appetere, vana fugere, viſibilia non amare, pacem quærere, & cœleſtia poſsidere. Quis hæc audiēs ſe continere poterit, quin obtemperet tam prudenti cōſilio. Quis autem compos ſui diſsimulare audebit, & non magis toto animo totóque affectu tāto ſe pręparabit obedire præceptori, præcipue quum pacem ſuis ſpondeat ſectatoribus, quam naturaliter concupiſcit rationalis creatura. Quicunque igitur pacem diligit, quicunque liberis greſsibus peregrinationem huius vitę peragere cupit, atque à ceruice cordis graue onus temporalium actionū excutere ſatagit, imitetur dominum Ieſum non corpore, ſed ſpiritu, non paſsibus carnis ſed affectibus caritatis. Tollat ſuper ſe iugum ſuaue amoris ipſius, vt ſecum habeat coadiutorem laboris ſui. Iugum enim hoc nō premit ſed roborat, non perimit ſed reficit, non onerat ſed ſingulariter refugium præſtat. Nam portat portantem ſe, & in laboribus fortitudinem ſubminiſtrat. Tunc nanque huius ſancti iugi Chriſti ſuauitas deguſtatur, quum realiter ipſius dominio ſe ſubſtrauerit homo. Tunc delectationibus inſuetis exuberat, tunc intima fruitur tranquillitate mentis, tunc delectatur in multitudinę pacis, quam dominus Ieſus quum aſcen

ascensurus esset in cœlum, suis in solatium, in præsidium, in dilectionis signum discipulis dereliquit. Expergiscantur itaque omnes labentis seculi amore detenti, euigiléntque vniuersi à graui somno carnalium voluptatum miserabiliter oppresi, antequam præcidantur, contemnant quæ ad tempus posidẽt, vt diuitiis ditentur æternis. Erogẽt superflua pauperibus, vt reponant ea in cœlũ, videant mentis oculo quàm mutabilis sit mundus iste, qui semper tendit ad non esse, & per momenta singula fluit in nihilum. Intelligant non intelligẽtes, quàm plenus sit laboribus, doloribus, anxietatibus, periculis, & innumeris flagitiis, qui suis spondet amatoribus, quod non habet, atque his blanditiis ad interitum eos trahit æternum. Cui nanque promissa seruauit, cui ad vota successit, cui sine retractione sua bona donauit. Cunctos in se confidentes decepit, vniuersósque sibi inhęrentes lethaliter præcipitauit. Nemini etenim fidelis est, nemini parcit, nullúmque veretur. Non ætati, non sexui, non dignitati, non prudentiæ, non cõditioni miseretur. Vno promisionis calice cunctos sui inebriat dilectores, eodémque omnes infidelitatis mucrone interimit. Hoc vniuersis ipsi fidelior, quod nulli fidẽ seruasse probatur. Hunc extollit honoribus, cæteros facit antecedere dignitate, primatu eum ornat, ac permittit in populis præ omnibus principari, hinc vallatur multitudine famulorum, inde copiositati nobilium præfertur, efficitur enim honorabilis in oculis omnium. Sed quum ad horam floruerit, illico sorte mutata contemptibilis existimatur. Nam priuatur honoribus, denigratur opinione, subsannatur in turbis atque declinatur ab iis, qui paulo ante eum vt Deum venerabantur, & qui vsque ad cœlos fauoribus hominum extollebatur, vsque ad abyssum ignominiæ præcipitatus cognoscitur. Alium diuitiis replet, possesionibus dilatat, pecuniis cumulat, gemmis ornat, familia nobilitat, variáque supellectile præcelsum ostentat, mox emergẽte causa amissa substantia temporalium facultatum, ablatis possesionibus, & decedente familia, ad tantam deuenit inopiam, vt penè fame periclitetur. Esto autẽ, quod quibusdam prosperitas arrideat, dum viuunt, in ipso autem separationis momento fallax hic mundus adimit quod concesit, víxque vilisima sindone eosdem tegi permittit, quos tantis prius ditauerat facultatibus, atque in breuisimo sepulcro cadauer collocat vermium escam futurum, quod sericis vestimentis antea decorauerat. Quid multa. Iste nẽpe mundus quotidie deiicit & eleuat, ditat & spoliat, blanditur & iniuriatur, milléque modis mortalium genus ludificando percutit, & occidit. Et (proh dolor) quum tot alternantibus succesibus sine interuallo defluat & illudat, vix reperitur, qui hæc intelligat, atque ipsius laqueos euadere studeat. Cæcata etenim mẽs, & peccati labe polluta, ac carnalibus irretita pasionibus, etsi aliquãdo raptim quodam naturali illustrata rationis lumine capere præualet, quàm fallax sit mundi gloria, diuturna tamẽ male viuendi prægrauata consuetudine non potest in eo perseuerare quod videt, sicque duplici confusione se ream facit, cõscientiæ scilicet & rationis, dum aliter agit quàm id quod agendum esse diiudicat. O filij hominum incircuncisis auribus, & graues corde, vt quid cum tanto animi ardore ambitis fugitiuos honores, fallacem gloriam, temporalem substãtiam, breuisimas voluptates & perituram vitam. Aduertite diligenter cui militatis, cuius iugo colla submittitis, quóue tẽditis. O prȩuaricatores redite ad cor, resipiscite à viis vestris, ne post paululum in æternũ pereatis. Cohibete corda vestra, ne post suas abeant concupiscentias, ne quando vos mors rapiat, nec sit qui eripiat. Vendite quæ posidetis, & hoc felici commercio cœlestem gloriam adipiscamini. Donate Christo quod seculo relicturi estis, præmittite ante vos facultates vestras, quatenus necesitatis tẽpore multiplicatæ restituantur vobis. Voluntariè abrenunciate mundo, ne cum mœrore de eodem exire cogamini. De necesitate virtutem facite, & post hanc vitam regnum accipietis æternum. Finem illorum diligenti examinatione cognoscite, qui præcesserunt vos, atque viuere voluerunt tanquam vos. Nempe in seculo floruerunt, diuitiis abundauerunt, & omni se voluptati dederũt. In canticis, in choris, in conuiuiis, in comessationibúsque lætati sunt, duxerunt in bonis dies suos: & in puncto ad inferna descenderunt. Iob 12. Exiguo exultarunt tempore, & æterno damnati sunt exitio. Non sic autem contingit iis, qui deo militant, qui pro Christo animas suas tradiderunt, & sub præceptoris imperio absque vlla requie proprias crucifixerunt voluntates. Diuites (inquit Propheta) eguerũt & esurierunt: inquirentes autem dominum non deficient omni bono. Psal. 33. Qui enim domino famulantur (naturaliter viuentes) paucis indigent: non exquisita volunt cibaria, non lautiora appetunt fercula, sed iis quæ apponuntur contenti, minimè quæ non habent, inquirunt. Omnes carnis suæ appetitus sub imperio cohibent præsidentis. Semper enim quod volunt, habent: quia nihil aliud quàm quod habent velle noscuntur. Paçata nãque mens, & intimo decorata charitatis affectu, potentisimè sensualitatis pasiones sub rationis frænat dominio: suique libertatem neque opulentia, neque egestate vẽdit alienis. Propterea quia nil posidet, nihil amittere formidat. Quo enim cernit minus sibi terrena suppetere, eo ardentius assuescit cœlestia sperare. Tenet enim pollicitationem domini dicentis: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Matt. 5. O beata paupertas voluntaria nihil in hoc seculo posidens, nihil formidans, quoniam omnem thesaurum suum recõdit in cœlo. Non irruentes piratas, non insidiantes latrones, non terræ sterilitatem, non aëris tempestates pauescit. Quicquid infortunij, quicquid noui eueniat secura est, semper hilaris, semper abundans est, & quum nihil habeat, omnia sibi communia facit, omne incommodum suo facit profectui deseruire. In facie læta, iucundiórque in corde Deum vbique reperit prouisorem: hominum facultates renuens: in solo diuino innititur suffragio. Tanquam viator vacuus, & peregrinus in hoc seculo semper gaudet, qui hac fuerit ornatus. Margaritam quippe absconditam in agro inuenit: pro hac distraxit omnia sua: insuper abnegauit se ipsum, quatenus ipsa dignus efficiatur. Nemo certè nisi expertus percipere sufficit quàm amabilia, quàm dulcia, quámue preciosa sint, quæ largitur Deus iis, qui pro ipsius amore suis, sibíque renunciant. Supereminent nanque omnibus quæ oculis placent, aures mulcent, odoratum reficiunt, gustu sapiunt, & mollescunt tactu, & quum in solo con-

ditore lætentur, nihil præter ipsum est, quod eos valeat satiare. Magna prorsus sunt stipendia, quæ pro sua participant subleuatione laborum: longè autem præstantiora existunt, quæ illis pollicentur futura: si tamen vsque ad vitæ terminum dimicauerint. Hæc etenim vtcunque conspiciuntur fide, ac tenẽtur spe, sed amplectuntur caritate. His roborati encæniis Christi milites, nec labore deficiunt, nec timore fugiunt, nec tentatione succumbunt, quin potius quotidie talibus saginati spiritualibus dapibus: per hæc quæ sibi cognoscunt esse præstita, discunt ardenter amare promissa. Pietatis igitur eruditi testimoniis abiiciamus, ô fratres, ô Christi fideles opera tenebrarum: excutiamus à nobis iugum Aegyptiacæ seruitutis, atque quæ vt homines possidemus in terra, pauperibus erogemus, sicque nudi, & ab omni solicitudine liberi per obedientiæ regulas curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in autorem fidei, & consummatorem Iesum, qui pro nobis obediens factus proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contẽpta. Exeamus igitur extra patriam, extra cognationem, extra nosipsos, ipsius improperium portantes. Non enim habemus hic manentem ciuitatem: ideo futuram quæramus: vt sicut cum ipso patimur, ita & cum ipso regnemus.

Quòd noui & veteris testamenti docentur admonitionibus, qui seculo renunciare volunt: vt prudenter præmeditentur status, loci, personarúmque conditiones, cum quibus Deo militent: ne à dæmonibus decipiantur: qui multimodè Christi seruos tentant. Qua virtute qui priuati fuerint, grauiter ceciderunt.

CAP. III.

Vtriusque testamenti paginis & quotidianis erudimur exemplis, vt quotiescunque aliquid arduum aggressuri sumus, prius diligenti examinatione perscrutemur quid in ipso opere sit opportunum ad id perficiendum. Legimus enim dominum per Mosen Hebræis mandasse, quum illos de Pharaonis seruitute, qua premebantur, eripere decreuisset: vt non solùm ipsi cum mulieribus, & liberis discederent, sed etiam secum deferrent oues, bouésque, & quicquid diuino cultui, ac proprio vsui necessarium esset, ne Deo fierent odibiles, si vnde placari posset, libamina defecissent, aut fatigati alimoniæ defectione, in Aegyptum quam reliquerant, reuerti cogerentur. Dominus quoque Iesus in Euangelio mandat, vt si quis turrim ædificare disposuerit: prius recogitet apud se, si sumptus, qui in eodem expediunt ædificio habeat, vt ad sui perfectionem ducatur, ne fortè deficiẽtibus pecunijs imperfectum opus compellatur relinquere, & fiat cunctis prætereuntibus ridiculum, quia cœpit ædificare, nec valuit consummare. Solent quoque qui maria transfretare disponunt, qui ad nundinas pergere festinant, antequam iter aggrediantur, præparare victualia, domum, familiam, suáque ordinare negotia, quatenus quietius ea, quæ agere intendunt, valeant pertractare, atque debito fine concludere. Sic nimirum, sic matura consideratione cuncta præsentia, & futura præuidere debent: quicunque renunciare seculo, & Deo militare desiderant. Studeant nanque diligenti examinatione, priusquam in spirituale intrent stadium: animi sui constantiam, spei fiduciam, corporis valetudinem, status cõgruentiam, personarum qualitatem, internam vocationem, & operis discutere finem, ne si hæc considerare neglexerint, eos contingat cum rubore à cœpto proposito resilire. Raró nanque contingit quempiam esse victorem, qui sine armis congruentibus, & absque prudenti circunspectione: sed sola mentis temeritate decertare præsumit. Non enim minus prudentia, quàm robur necessaria est bellatori, presertim in hoc spirituali certamine. Non autem in hoc conflictu bellum arripitur cum hominibus tantum, qui interdum prece placantur, vel precio abiguntur, aut fuga declinantur: sed etiam aduersus principatus & potestates, aduersus rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus, qui sunt malitia pleni: nocendi auiditate accensi, pugnandi assiduitate, & tentandi calliditate conspicui. Inimicantur etenim homini, vt laborum eius diripiant mercedẽ: suadent mala, vt consentientibus bonum auferant gratiæ. Insidiãtur denique operibus nostris, vt si quid in ipsis reprehensibile cognouerint, illud Deo in damnationem proponant nostri: sitiunt interitum nostri, & de casibus nostris gaudere non cessant. Nobis stantibus ipsi tristes fiunt: nobis verò à Dei itinere deuiantibus consolatione replentur. Non diebus, non noctibus persequi desinentes, inuisos laqueos parant incessanter animabus nostris. Dolent quippe vehementer ipsi subdoli, & inuidiæ facibus accensi, nos illuc posse conscendere: vnde ipsi irremediabiliter cecidere. Hac potissimum ratione nos tentant: hac de causa nobis seculi oblectamenta suadent & promittunt, quatenus pro temporali lætitia diripiãt consentientibus æternã. Protoparentes nostros (proh dolor) tali deceperunt fraude. Dum enim eis æqualitatem Dei, & boni ac mali sciẽtiam spopõderunt, si de vetito ederent, eos immortalitatis dote, atque innocentiæ stola spoliauerunt. Nemo igitur tam sanctus, nullus tanta perfectione præditus est, vt eorum tentamẽta ad plenum valeat superare. Quum autem spiritus sint, & nullo repelli possint materiali obstaculo: temerariè solitudines irrumpunt, monasteria ingrediuntur, domos inuadunt: ita vt non sit, qui se abscondat ab infestationibus eorum. Nec mirum. Si enim ausi fuere suasionibus suis dominum Iesum appetere in eremo, in ciuitate sancta, in vertice montis, in cruce, quis ab illorũ insidijs audebit esse securus? aut quis (nisi qui sensu caret, & omni priuatus est iudicio rationis) præsumet cum ipsis habere cõflictum, quin diligenter præuideat, qualiter eos valeat superare? Fuere nempe nonnulli, qui hoc attentare moliti sunt, & in sua imprudentia defecerunt. Nam quidam eorum in ipso exordio pugnæ victi fuerunt, & tanquam canes ad vomitum redeuntes, fecerunt nouissima sua peiora prioribus. Alij verò minus cautè incedentes, atque de bonis domini se inaniter extollentes ambulauerunt in vanitate cordis sui: nil laude dignum de sua conuersatione reportantes. Vnde ad ipsorum correptionem tradidit illos Deus in ignominiæ passiones, & in varios lapsus enormiũ delictorum: atque supra virtutem misericorditer tentari permissi sunt, quatenus ex his casibus parenter eruditi, resipiscentes à sui ignorantia, discerent in domino gloriari, & non in se. Plerique etiam extiterunt, qui propter

Exo. 12.

propter instabilitatem terga verterunt, & à sancto proposito (quod semel bona fide, ac simplici corde cœperunt) commoti sunt: eligẽtes in alio statu, quàm in eo ad quem vocati fuere, domino militare. Ingenti nempe crimine tales reos se fecere. Hi etenim tacitè Deum calumniauerunt insipienter egisse: se statum arripere non congruentem sibi. Talis eorum opinio omni vacua est ratione, imò iniquitate, & cæcitate plena. Qui enim hominem sua sapientia plasmauit ex nihilo, & ex sua mera caritate: potuit ne ignorare quid illi opus sit, aut illum prodere: si in congregationem eum vocat, in qua animæ salutem adipisci non valet? Ridiculum, & ab omni æquitatis iure semotum est arbitrari Deum sapientia sua mundi, & omnium quæ in mundo sunt, probatissimum esse rectorem, & in hac sola vocatione defecisse. Horũ autem finis & Dei gloriam, & ipsorum patefacit errorem. Nam si in prima vocatione remissè, & negligenter conuersati sunt: in secunda longè deterius se habent. Efficiuntur tales vt plurimum instabiles, sicut experientia docet, & tanquam folium, quod à vento mouetur: huc, illúcque discurrunt. Tot mutant loca, quot (vt ita dicam) cogitationes in mente resurgunt. Gyrouagi & dyscoli cùm sint: non sibiipsis profectum acquirunt: populis verò, & cæteris Christo famulantibus vertuntur in opprobrium. Tales nanque cùm neque in primordio suæ conuersionis, neque in progressu prudentiam habuerint: in omnia hæc ruerunt mala. Et quoniam inimicorum insidias præuidere neglexerunt, in suis defecerunt iniquitatibus. Ipsorum igitur exemplo qui cum diabolo & propriis concupiscentiis pugnaturi sunt, erudiãtur priusquam ad pugnam procedant: diligentissimè in quo loco, in quo statu, cum quibus personis, & sub quo debeant præceptore militare, per seipsos, per notos sagaciter inuestigent, quibus se desiderijs munire debeant: antequam in campum intrent, quæ pati, quæ agere, quæ vitare, & ad quem finem vocationis suæ cursum dirigere teneantur. Horum omnium quicunque fuerit magis expertus: Iesu Christo domino duce facilius, celeriúsque ad perfectionis gloriosioris attinget triumphum. Perspicuum valde intelligentibus est: quod in initio vocationis, in progressu, in finéque, prouidentiæ & discretionis virtus pernecessaria est propter inimicorum insidias, ac varias deceptiones, & tentationes innumeras, quas patiuntur qui domino eligunt famulari. In his autem omnibus non debent terreri, necessici pusillanimes. Deo nanque inhærentes simpliciter, eidémque se humiliter in oratione prosternentes, ac deuotè se cõmittentes, instrui merentur à domino, neque deseri possunt, quin eripiantur à superuenientibus tentationibus. Insuper & quæque fidelis anima Christi sponsa effecta per quotidianam exercitationem spiritualium studiorum, quæ per seipsam, & per alios experitur, instruitur abundè tam de fraudibus inimicorum, quàm etiam de virtutum profectibus, atq; ex verbis sacri eloquij, & patrum consilio eruditissima efficitur: tanto celerius ad perfectionis culmen attingens, quanto ardentius Deo in omnibus placere concupiscit.

Quòd triplicem diuitiarum scilicet propinquorum, & carnis propriæ debent euacuare de corde perniciosum affectum, qui seculo renunciare volunt, & ad perfectionem attingere: Et quod ex consideratione vnionis carnis & spiritus euidẽter eliciatur: quantum Christus Ecclesiam diligat, qualiter vnusquisque proximum diligere debeat, & quod humanæ saluti humiliatio sit necessaria.

CAP. IIII.

Qvicunque supernæ gratiæ illustratione irradiatus est: quicũque caritatis zelo accensus, & supercœlestis Hierusalem decore affectus est, quicunque domini Iesu suaui amore, & perfectionis desiderio vulneratus crucem suam post ipsum baiulare disponit: studeat summoperè priusquam in obedientiæ agonem se transferat: mentem suam ab omni temporaliũ amore emũdare, & voluntatis propriæ indumẽto se exuere, quatenus liberè, & absque sui præiudicio Christo valeat militare. Maxima nempe abusio est affectibus carnalibus prægrauatum, cacumen perfectionis velle conscendere: quum etiam sine vllo duce iter difficile sit. Quisquis hoc attentare præsumit: se à veritatis lumine, ac prudentiæ virtute fatetur alienũ. Nam olim dominus Mosi sancto præcepit, vt pedes suos nudaret, cum in loco sancto staret: ipse verò Propheta diuino non est ausus appropiare fulgori, nisi postquam de pedibus abstulit calceamenta sua iuxta domini mandatum: quo peracto securus stetit, liberè dominum adiit, vocẽ ipsius audiuit: populi ducatum promeruit: virtutémque miraculorũ faciendorum tunc adeptus est, cùm mundi huius materiã abiecit. Sic Helias Prophetarum eximius cùm esset cum Helisæo, & incedentes sermocinarentur: vellétque eum dominus per turbinem eleuare in cœlũ, antequam igneum ascenderet currum: pallium suum domino permittẽte reiecit. Voluit tunc sub figuris spiritus sanctus posteros admonere, ne ad perfectionis statũ auderent accedere, antequam carnales affectus de cordis habitaculo expellerent. Purus nãque est Deus: & diligendus simpliciter ab iis, qui illum apprehendere cõcupiscunt. Indignum nẽpe se facit eo, quisquis cum eo aliquid vitiosè amare voluerit. Incongruũ etenim est carnis & spiritus simul miscere affectus: cùm adinuicẽ contrarij sint. Carnis quippe affectus deprimit ad ima: spiritus verò sursum rapit. Visibilibus nutritur caro, inuisibilibus verò spiritus. Corruptioni semper propinquat caro, & in ea delectatur: incorruptibilis verò cùm sit spiritus, incorruptibiliũ delectatur amore. Hæc præsentia incessanter appetit, ille nisi æternorũ repleri non potest. Nemo carnaliũ affectionũ præpeditus onere cœlũ petere præsumat: cùm Apostolus dicat: Carnẽ & sanguinem regnũ Dei possidere nõ posse. Nam redẽptor noster in carne apparẽs, erigere volens hominis affectũ in imis iacentẽ, vt facilius summa appeteret, triplicẽ illi interdixit affectũ. Sciebat nanque ipse dominus hominẽ, quẽ plasmauerat, absq; dilectione nõ posse persistere. Re etenim vera aut delectatur in summis, aut in imis: quo verò ardentiori studio iucũdatur in summis, eo vehemẽtius torpescit ab infimis: & quãto amplius affectu inhæret imis, tãto plenius fastidit summa: vtrunq; enim pariter amari nõ valet. Proptereà cœlestis bonitas, priusquã infundat in animã suæ caritatis diuinũ liquorem; lutosos antè voluit euacuare affectus. Morẽ quippe seruauit medicorũ, qui morituris medentur corporibus: nunquam enim ægrotãtibus restaurantẽ præbẽt medicinã, nisi prius purgationibus abstulerint humores noxi

Exod. 3.

1.Cor.15.

noxios, & corruptos. Sic doctus agricola primum vomere radicitus euellit ſentes, & poſtmodum in terræ ſulcos ſpargit ſemina. Prudenter nanque intelligit, quod ad maturitatẽ non valet ſpica coaleſcere, quæ fuerit ſentibus præfocata. Hac vſus arte cœleſtis medicus, & doctiſsimus agricola noſter dominus Ieſus mandauit fidelibus ſuis, ad perfectionis culmen attingere anhelantibus: priuſquã ſe diuinis imbuẽdos traderent diſciplinis, vt abdicarent à ſe temporaliũ rerum, & propinquorũ ſuorum, ac carnis propriæ inordinatos affectus: quatenus habiliores fierent ad ſui dilectionis plenitudinem capeſſendam. Hi nempe ſuprà memorati affectus ingentium, innumerorúmque delictorum gignunt effectus: nec non & multorum afferunt impedimenta bonorum. Quis etenim enumerare ſufficit quanta exuberent peccata ex inordinato amore temporalium facultatum? Ex ipſo nanque odia nedum inter extraneos, ſed etiam inter propinquos generantur & affines. Nam quos vno amoris vinculo natura copulauit: hos cupiditas, & habendi amor ab inuicem ſegregauit, & fecit alienos. Hinc lites, iurgia, rixæ, furta, homicidia, rapinæ prodeunt. Hic affectus prauis animum machinationibus replet, & qualiter proximum fraudare valeat, conſilia adinuenit. Hic humanitatis officium, & pietatis extinguit, & proximo miſereri nullatenus permittit. Ignorat hic pernicioſus affectus fratrem diligere: neſcit aliena damna; quia proprio & ſingulari gratulatur bono. Hic præſentia amat, temporalia cumulat, ſpiritualia negligit: quia nec credit promiſſa, neque ſperat futura: & cùm totus ſe ſpargat in imis, nil poteſt amare de ſummis. Heu quantos hic quotidie perire facit? quantos ab itinere cœleſtis patriæ deuiare compellit? Internos hic claudit oculos, nec futurum ſinit præuidere iudicium. Diuturnã pollicetur vitã, proſperos promittit ſucceſſus, & cum animi ab vniuerſali corporis reſolutione amouerit cogitatum: mox cupidi animam in baratrum demergit æternũ. Hoc expertus eſt in ſe diues ille, qui multa congregare cogitans bona, horrea ampliare diſponens ſua, atque per plurimos annos ipſis terrenis frui opibus ſperans, dicebat intra ſe: Ecce anima habes multa
Luc. 12. bona poſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, & epulare. Sed diuina repentè vltione percuſſus, ſubſequenti nocte cum graui mœrore defunctus eſt: iuſtóque Dei iudicio factum eſt, vt qui temporali ſubſtantia ſolummodo gaudere curabat: vno momẽto & temporalem pariter, & æternam amitteret gloriam. Dignum quippe fuit, vt tali feriretur ſententia, quia in creatura potius, quàm in creatore lætari volebat. Non enim dati commodum, ſed dantis diligi debet affectus. Meritóque iudicandus eſt, qui vana ſeductus ſpe tẽporalibus rebus inhæret amore. Qui igitur perfectionis apicem conatur apprehẽdere: neceſ-
Luc. 14. ſe eſt, vt labetium facultatũ abiiciat onus. Nam iuxta domini ſententiam, qui non renunciat omnibus quæ poſsidet, Chriſti legitimus non meretur eſſe diſcipulus. Compeſcuit quoque ipſa incarnata ſapientia imitatores ſuos ab inordinato amore parentum,
Ibid. cùm ait: Qui non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Sciebat nanque ipſe dominus hunc amorem valde pernicioſum eſſe cupiẽtibus eſſe perfectis. Non tamen inhibuit naturali, & moderato affectu parentes diligi, cùm ipſe in lege iubeat honorare parentes. Vult enim dominus Deum præponi parentibus: nec quicquam de diuinis prætermitti præceptis ſub prętextu carnalis pietatis. Nam ſunt quàm plurimi, qui adeò carnali genitoribus & propinquis inhærent affectu, vt ſupernæ aſpirationi obtemperare negligant propter eos. Vocantur à Deo, vt ſeculo renuncient, & contemnunt, cùm viderint parentes de ſua abſentia contriſtari. Talem debet calcare affectum, quiſquis militię Chriſti aſcribi deſiderat: magíſque tenetur diuinis acquieſcere conſiliis, quàm blanditiis propinquorum. Deo nanque indignum ſe facit, qui ſpirituali & æterno carnalem præponit patrem. A Deo nanque accepimus animæ decorem, à parentibus autem carnis originem. Sed inſpiciamus qualem. Exiguam prorſus corpori noſtro miniſtrauere materiam fœtidiſsimam, & horrore plenam, & nil amplius contulerunt. Non ab eis accepimus mẽbrorum formas, non ſexum, non vitam, nõ animam, quin potius conceperunt nos in feruore libidinis, in ignominia paſsionis, in pollutione peccati: ante nos fecerunt damnatos quàm natos, procreauerúntque nos ſeculo ad laborem, & (heu) ſecum nos trahere volunt ad ſempiternum interitum, tanquam illis damnatio propria non ſufficiat. Cùm enim audierint liberos velle de ſeculo fugere: velut de vndoſo naufragio, vt ſecurius Deo vacare queant: illico gemunt, lacrymas emittunt, tundunt pectora, crines dilaniant, veſtes ſcindũt, ſéque morituros mœrore denunciãt, & quaſi ſuper cadauera extincta diros ad cœlum proferunt eiulatus. Oſtendunt denique vbera, ruunt in amplexus filiorum, vt lætifera imprimãt oſcula: quatenus emollire valeant ſecundum animi conceptum rigorem. Proh dolor, ô quot exorbitare fecere à via Dei parentum inſidiæ? quot demerſerunt in profundum malorum cognatorum affectus? ô quot cœleſtem amiſerunt gratiam iniqua decepti perſuaſione propinquorum. Dum enim lenire filij moliuntur deceptorum, & carnalem propinquorum affectum, & dolorem: ipſi paulatim tepeſcunt, ac à ſancto defluunt propoſito ſpecie ſeducti pietatis, atque ex aſsidua eorum blanda conuerſatione obliti quales fuerint, in omnem poſtmodum ſe transferunt voluptatem. In hanc nempe peccatorum decidunt foueã, qui Dei dilectioni parentũ præponẽtes amorẽ, indignos ſe faciunt cõuerſatione angelica, & Chriſti amicitia, domino dicente: Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, nõ eſt me dignus. Qui autẽ dulcedine caritatis reſperſi ſunt, qui Chriſto inſeparabili amoris vinculo copulantur, qui ſupernæ lucis irradiantur ſplendore: nullum in hoc ſeculo præterquã regnantem in cœlis agnoſcũt patrẽ: cui quotidie à verbo in carne apparente edocti medullatũ offerunt deuotionis ſacrificiũ, dicẽtes. Pater noſter qui es in cœlis. Hi etenim animi magnanimitate, & rectitudine cordis decẽter ornati, ac caritatis iaculo vulnerati volucri curſu, ſpretóque omni affectu carnaliũ propinquorũ confugiunt ad Chriſtũ, eligẽtes potius abiecti eſſe in domo Dei, quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Et quoniã ardenti deſiderio parua cõtemnunt, ſublimibus donis ditantur à Chriſto. Quid autem de proprio & pernicioſo carnis amore dicendum eſt: cum ipſa ex ſui natura ſpiritui inimica ſit? Sẽper enim cõtraria ſuę ſaluti cõcupiſcit. Si nutritur, impinguata & in

& incrassata recalcitrat, si inedia & laboribus atteritur, murmurat, si preciosis induitur vestibus, extollitur. Blanditiis feræ mansuescunt syluestres, hæc autem proteruior efficitur. Ipsa denique domestica est hostis, quæ spiritui aduersari non desinit. Nam infirmitatibus referta, animam suis grauat officiis. Nunc dolorem patitur capitis, nunc viscerum torquetur tortionibus, nunc stomachi debilitate lassescit, Oculorum, dentium, pedum, cæterorúmque membrorum languoribus absque vlla dilaniatur quiete, frigore, fame, siti, caloréque consumitur: A planta pedis vsque ad verticem capitis nulla in ea sanitas reperitur. Esto tamen, quòd ab his libera sit ærumnis, aduerte obsecro, ô homo, cum ipsa incolumis est, quid emittat per nares, quid per oculos, quid per os, ac cæteros corporis meatus, quod enarrare pudet, tam fœdum est. Velut enim abominabile quoddam sterquilinium sine interuallo scaturire non cessat horrendum fœtorem. Talis nanque ex sui natura est, quòd nisi miro modo conditoris sapientia singulari amoris glutino animam eidem naturaliter copulasset, illi omnino intolerabilis esset, quod incredibile nequaquam est, consideratis vtrarumque naturarum variis affectibus. Spiritus enim sobrietatem, caro verò diligit saturitatem. Spiritus vigiliis se exercere conatur, vt Deo magis vacare posit, caro autem tanquam sus lota in luti volutabro sopori funditus immergitur, sibi soli vacare studens. Spiritus vt futurum queat vitare iudicium, se mœrore afficit, ac diligenti inquisitione, atque sancto compunctionis ardore spiritualia vitia resecare non desinit, hæc autem tota exterioribus occupata illecebris, ita illis pasci concupiscit, & refici, acsi nunquam debeat iudicari. Postremò spiritus cœlestis patriæ captus amore, & supernæ Hierusalem afflatus desiderio piis gemitibus syncerae caritatis lætus & exultans dicit, Quando veniam & apparebo ante faciem Domini? Putrida verò caro suis

Sapi. 2. in vnum affectibus congregatis (prout valet) ait, Venite, fruamur bonis quæ sunt, coronemur rosis antequam marcescant, sicut plenius in libro Sapientiæ

Rom. 11. continetur. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt opera eius, & inuestigabiles viæ eius? Quæ causa, quæ ratio, quæ dispensatio huius tantæ confœderationis carnis & spiritus? Contrarij cùm sint, quomodo in vnum conuenire possunt? Videmus nanque contraria elementa nullo modo sibi posse vniri. Si ignis apponatur niuibus, illico aut extinguitur, aut niues resoluens in bullientem aquam conuertit. Quomodo ergo fit, vt caro tam onerosa, tam infirma, támque contraria, & despicabilis diligatur à spiritu, & ab eo tam sedulo fo-

Ephes. 5. ueatur obsequio, dicente Apostolo, Nemo vnquam carnem suam odio habet, sed magis eam fouet, & nutrit. Nemo ab eius retrahitur dilectione, quamuis corruptibilis, quamuis de vili materia procreata sit, quin potius eam secum vult commotari secum viuere, tantóque cum illa amore coniunctus est, vt neque post mortem sine ipsa propria plenus sit spiritus glorificatione. Mysteriis quippe cœlestibus referta est, & magnam spiritus redolet suauitatem sanè intelligentibus. Hæc tamen mira connexio carnis & spiritus diuersa in naturis, & concors in affectione & dile-

Ibid. ctione. Magnum hoc sacramentum est, Christi videlicet & ecclesiæ. Nam quantumcunque infirma sint membra, quantumcunq; iaceant & fœteant, non repelluntur à Christo, non deseruntur ab ipso, sed fouētur, pascuntur, curantur & viuificantur. Quoties vo-

lui congregare filios tuos (ait ad Hierusalem) quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alis, & noluisti? Mat. 23. Nonne Samaritanum semiuiuum iacētem, vulneratum, & à prætereuntibus derelictum suscepit in humeris, reduxit ad stabulum, fouit, vulnus alligauit, & stabulario cōmendauit? Nunquid abiecit publicanum spiritu ægrotantem? nonne suscepit eum, humiliter orantem exaudiuit, & iustificatum de templo abire permisit? Quid de Maria dicendum est, quæ tantorum immanitate scelerū oppressa iacebat? quā dulciter eam traxit, quā suauiter emolliuit cor eius? imbribus lacrymarum sibi lauari permisit pedes, extergi crinibus, & osculis deliniri, nec inde eam discedere passus est, donec cunctorum veniam reciperet delictorum. Cur hæc? Nempe quia membrum suum diligebat, etsi nondum sanum, tamē sanandum. Non aspiciebat Dominus quid tunc ipsa erat, sed quid futura erat, tanquam si artifex, & faber lignorum de sylua excidat rudem arboris truncum, de quo velit ingenio suo formare imaginē ad decorem regiæ domus. Iam enim imaginē operatus est in corde suo antequam dolare lignum inchoet. Iam in suo gaudet artificio, tantiq; rude lignum æstimat, quanti quod ex ipso elicere meditatus est. Sic (nimirum) sic agit optimus artifex omnium Dominus Iesus. Diligit nanque quos prædestinauit electos suos, illos tolerat, illos intimo fouet caritatis affectu, non vt ipsorum commēdet facinora, non vt placeant ipsorum spirituales sordes ei, cui nihil immundum placet, sed quoniā prædestinati sunt ad vitam, præstolatur Dei sapientia, vt suo tempore eos mundet per gratiam, iustificet à peccatis, ditet virtutibus, donísque spiritualibus ornet, ita vt digni efficiantur qui sint preciosi lapides in structura cœlestis Hierusalem. Ipsos itaque electos suos, non quales sunt in fœtoribus criminum, sed quales in arte summæ sapientiæ suæ illos facere disponit, amplectitur & amat Deus. Nam licet in hac vita absque sceleris contagione esse nequeant, quandoque tamen in superna patria futuri sunt sine ruga & macula, atq; laudaturi Deum in secula seculorum. Qualiter etiam proximum vnusquisque diligere debeat, notificare curauit Dominus ex hac quam inse-

ruit mira carnis & spiritus dilectione. Matt. 22. Sicut enim Dominus mandauit, vt proximum tanquam nosmet diligeremus, ita penes nos, & in nobis hanc formam imprimere voluit caritatis, quatenus omnino inexcusabilis esset, quicunq; hanc violaret, hanc ignorare se diceret. Ex te igitur, ô homo, ô Christiane fratrem tuum non carnis, non sanguinis, sed naturæ, sed communionis, sed gratiæ, disce diligere. Quanto studio amas te? Infirmatur verbi gratia oculus, nonne manus sana languēti oculo solicita est remedia adhibere? Se totam exponit in ipsius obsequium, palpat, linit, medetur, & si quid aliud impartiri valet solatij, semper præsto est. Quantūcunq; occupetur, quāuis ex labore fessa sit, nūquā tamē se retrahit à ministerio. Nam oculi malum suū putat propter confœderationē naturæ. Hoc agit os, hoc pes, hoc cūcta alia membra. Omnia enim mēbra vno cōsensu, pari volūtate, libēti animo, & absq; vlla requie se exercēt, vt oculus recuperet sanitatē. Non labor, nō vigiliæ, nō inedia ipsa tepescere

faciunt, vt non famulentur ægroto, ita vt vno languente cætera infirmari non dubitent, & tamen alia in formæ specie, in operis ministerio est oculi natura, alia manus, alia pedis. Vnumquodque membrum iniunctum sibi à natura exhibet famulatum, singula suis inhærent officiis. Non oculus auditui se immiscet, nec manus ambulandi vnquam sibi vendicat actum, sed vnum membrum naturæ obtemperat iuxta donum & actum suum. Inter ipsa nullum auditur schisma, nullum odium, neque aliquando aut inuidiæ liuor, aut contentiosa nugacitas oborta est. Et vt paucis dicam, tanta in eisdem humani corporis membris inest copula, tantus amor, tantáque inseparabilis, atque insuperabilis dilectionis vnitas, vt vnum sine alio non valeat gaudere. Lætitia illis communis est, pœna æqualis, etsi non in actu, tamen in affectu, ita vt quod vni tribuitur, cætera recepisse se gratulentur. Redi igitur ad te, ô quicunque hæc audis. Ex te qualiter proximum diligere debeas aduerte. Non cœlum, non angeli, non alia contra te producentur testimonia. Tu tui accusator eris, tu testis, si hoc mandatum fueris prætergressus. Disce secundum præceptum Domini proximum sicut teipsum diligere, si conspicis ipsum egere, si fame periclitari, si frigore atteri, tribue illi non totum quod possides, non partem, sed necessitatem solam, vt alteri etiam erogare queas. Recipe peregrinantes hospitio, infirmantes aliquo refoue obsequio, consolare mœstos, consule ignaris, & errantes reuocare ne cesses, omnibus de tuis facultatibus præsta (si potes) humanitatis beneficium, si non vales, semper omnibus compassionem saltem, & pietatem ostende. Hoc denique est sacrificium, hoc est munus, quod diuitibus & pauperibus commune est. Possunt quippe deesse temporalia stipendia, corporísque valetudo, & cætera naturæ dona, per quæ proximi inopiam subleuari oportet, nunquam tamen ac nulli deficere debet cordis pietas, & internæ affectio caritatis. Hæc nanque caritas si videt proximum tentationibus fatigatum, compatitur & orat, si intuetur fratrem à Deo flagellis percussum, miseretur, si conspicit aliquem in Dei itinere remissè, ac nequiter incedentem, hortatur verbo, & prouocat exemplo, si attendit quempiam in quodquam decidentem delictum, gemit corde, eiúsque turpitudinem celare festinat. Non illud publicat, non de peccatore murmurat, non detrahit, sed ipsum admonendo, aut increpando, aut orando erigere studet. Qui autem murmurat, & detrahit, omnino se à caritate fatetur alienum. Triplici enim crimine reum se facit, qui murmurat. Nam fratris æstimationem in corde perimit audientis, audientis quoque animum in odium concitat delinquentis, & propriam animam mucrone percutit detractionis. Non est hæc caritatis lex.
1.Cor.13. Nam caritas patiens est, benigna est, non æmulatur, & cætera quæ Paulus describit. Non vt detegantur, vt publicentur peccantes mandauit Dominus. Sed
Matt.18. quid? Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe inter te, & illum solum. Non præcepit, vt in plateis diuulgetur, non vt vindictæ zelo prædicetur in fratribus, sed tanquam frater corripiatur blandè ac dulciter. Nam mollibus potius quàm duris sermonibus compungitur animus delinquentis. Sunt tamen nonnulli, qui magis asperis inuectionibus, quàm dulcibus verbis emendantur. Talibus dura & fortis increpatio ex ore proferatur, semper autem erga illos compassio seruetur in corde. Hoc enim modo siue intus per compassionem, siue foris per admonitionem lex implebitur caritatis. Tanquam igitur ægro corporis membro, ita peccanti fratri nunc exhortationis vnctio, nunc increpationis adustio exhibeatur, prout ars iudicat medicantis. Neque enim minus diligitur cùm corripitur, quàm quum lenitur, quia vtrunque de fonte oritur caritatis. Reducet quoque non mediocriter in animo contemplantis, ex hac carnis & spiritus vnione & dilectione quædam diuinæ bonitatis mira & iucunda dispensatio saluti humanæ prorsus necessaria. Creauit nanque Deus rationalem spiritum, & ipsum plurimis decorauit virtutibus, ac ex sua naturali dignitate fecit illustrem. Sociauit verò eundem carni & luto passibili, quatenus ex hac infirmitate eruditus disceret non eleuari supra se. Nam semper spiritus ex sui natura ad alta tendit, spiritualia quærit, cœlestia appetit, & terrenis non indigens indesinenter ad degustandum diuina euolare festinat. Et sicut cæteras creaturas præcellit nobilitate naturæ, ita cum eisdem naturaliter cohabitare dedignatur. Duplici itaque ratione Dei sapientia rationalem spiritum fragili atque passibili copulauit naturæ, vt qui luteo amictus erat indumento, atque in hoc exilio cum cæteris positus animantibus æquianimior esset, ac humiliter præstolaretur tempus, quo de hac traheretur peregrinatione. Præterea vt ex assidua consideratione corporeæ fragilitatis occasionem caperet conseruandi eximia dona suæ ipsius spiritualis naturæ, quia propalatæ diuitiæ facilè deprædantur, quæ verò latent, custodiuntur sine labore, propter quod Dei sapientia sub carnis velamine munera spiritus celare disposuit. Nam post lapsum & præuaricationem vetiti Adam cum omni sua posteritate tunica pellicea, & carne corruptibili, & mortali contexit, atque in hac miseriarum valle collocauit peregrinaturum, vt ex qualitate exterioris hominis discat non elatè præferre se cæteris. Sed ex continuis punctionibus, quas indesinenter propter infirmitates & necessitates carnis patitur spiritus materiam sumat se in humilitate custodiendi, & omni circunquaque se muniens diligentia cum summa alacritate cordis, & animi desiderio ad Patrem, qui in cœlis est, repatriare festinet. Miro enim modo (Dei operante clementia) quod illi illatum est ad peccati supplicium, conuertitur in salutis adiutorium, & ipsa caro, quæ malè suadendo ærumnis & passionibus prægrauatur, omnium misericorditer efficitur custos donorum. Quis igitur audeat asserere carnis substantiam etiam esse perimendam, per quam, & de qua tot eliciuntur bona? Quis definire præsumat Dominum mandasse, quam ipse condidit, vt odio habeatur naturam? Nam ipsa caro, quæ de luto terræ per manus Dei formata est (sicut sacra testantur eloquia) debet diligi tanquam Dei creatura, & bene condita, atque hominum vtilitati plurimum proficua. Ipsa verò opera, quæ de ipsa prodeunt, postquam labe peccati fœdata est, contemnenda, & odio habenda sunt. Hoc nanque Apostolus commemorat, dicens, Manifesta au- Gal.
tem sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, auaritia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia,

inimi

inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia. Sic verò concludit, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur. Luculenter igitur ex præmiſsis patet, quod carnis natura, qualis ab autore formata eſt, valde bona eſt, & plurimum diligenda. Ipſa autem deſideria, quæ de peccati fomite generantur, omnino reſecanda ſunt, ab iis præcipuè quæ mundum contemnere, & Deo vacare volunt. Hæc & etenim mandauit Dominus, vt odio habeantur, tanquam ſpiritui inimica. Non ergo negligant hos concupiſcentiarum affectus de ſuo eradicare corde, quicunque ſub iugo Chriſti ſtrenuè cupiunt militare. Poterit nanque Dei amor in ipſorum mentibus fructum generare iuſtitiæ, ſi fuerint mundi à ſordibus carnalis concupiſcentiæ.

Quòd ex iuſtificatione impiorum laudabilis appareat Deus, & quòd ex comparatione mundialis ſeruitutis Chriſti ſeruitus comprobetur, propter quam aſſequendam, quicunque ſeculo renunciare diſponit, in ſuæ primordio conuerſionis omnem à ſe debet repellere metum triplici excitatus adiutorio.

CAP. V.

Omnia quæ ſunt ſiue vegetabilia, ſiue ſenſibilia, ſeu rationabilia, pro Dei gloria creata ſunt. Cœli volucres, terræ reptilia, & hominum genus, atque quicquid fulget deſuper, ſi quid in aquis mouetur, cuncta propter ſeipſum condidit vniuerſorum Dominus. Peruerſitas hominum, & ipſa nequitia ſpirituum immundorum Deo militare coguntur. O prouida conditoris noſtri venerandáque ſapientia, quæ plurima bona de peccatis hominum producit in lucem gloriæ ſuæ. Eo nanque glorioſior Dei laus comprobatur, quo hominum culpa deformior eſſe cognoſcitur. Quid verò deformius in vniuerſitate naturæ eſſe deprehenditur, quàm hominis mali inordinata voluntas, quæ nec iudicium timet, nec Dei iuſtitiam reueretur. Hæc Dei mandata negligit, & innumera redemptoris beneficia parui pendit. Non temporalem, non æternam meditatur euadere pœnam. Horret quicquid pium, quicquid honeſtum eſt. Hæc omni belua ſæuior, omníque ſerpente venenoſior inuenitur. Quum deterius labitur, quum horribilius delinquit, ſecurior ſtat. Non diuinam præſentiam, non potentiam, non bonitatem veretur. Superbia denique eius aſcendit ſemper, & donec ſibiipſi relicta fuerit, omnino incorrigibilis eſt. Si autem diuina clementia ſtillicidia gratiæ ſuæ irrorare voluerit, ſi ſuperno ſplendore claritatis ſuæ peruerſæ voluntatis domicilium irradiare decreuerit, illico fugatis tenebris peccatorum opaca nox ſicut dies illuminatur, & quæ prius præ ſterilitate horrida iacebant corda, mox florere, mox germinare miſericordiæ opera conſpiciuntur. Nonne vt inculta eremus mens erat Pauli dum ſæuiret in Chriſtum, dum omnes in Chriſtum credentes vinculis materialibus, ac legalibus captiuare ſatageret, & ducere in Hieruſalem? At vbi de cœlo clamauit Dominus, vbi diuina bonitas perſecutorem cœleſti circunfulſit luce, vbi tonantiſsimam audiuit vocem dicentem, Saule, Saule

Act.9. quid me perſequeris? ſine mora in virum mutatus eſt alterum. Factus eſt denique de blaſphemo confeſſor, de perſecutore doctor, de miniſtro iniquorum Iudæorum, dux fideliſsimus cunctorum Chriſtianorum. Cuius ſunt hæc mira ſtupendáque opera? Nonne eius qui olim mare conuertit in aridam, & ſicco veſtigio filios Iſraël tranſire permiſit? Nonne eius qui de tenebris facit lucem ſplendeſcere? & vocat ad nutum ea quæ non ſunt tanquam ea quæ ſunt, ita vt non ſit qui illius reſiſtere valeat voluntati? O quantos quotidie cernimus mole peccatorum obrutos, à Dei cognitione alienos, ſine compunctione, abſque miſericordia, & ab omni laudabili propoſito extraneos, repentè vocari cœlitus & operante in eis diuina gratia vitam corrigere, mores in melius mutare, lacrymas vbertim fundere, compunctionis gemitus ad cœlum emittere, & deſideriis ſancti amoris intus ardere, atque prius tacentia in diuinis laudibus poſtmodum ora laxare. Tales nonnunquam conuerſatione communi minus contenti, arctiorem propoſiti rigorem aſſequuntur. Suos enim relinquũt propinquos, ſua erogant pauperibus, ſeipſos etiam in monaſterio perpetuo damnant carceri ſub imperio præſidentis. Et qui paulò antè nullis legibus ſubeſſe volebant, omni poſtea depoſita feritate, tanquam agni mitiſsimi cunctis efficiuntur humiliores. Vnde fit, vt contra eos acerrima permittente Deo moueantur certamina. Nam inuidiæ liuore exagitatus diabolus, dura contra illos ordinat bella, de quibus omnibus victoriæ palmam conſequentibus diuina mirabiliter laus exoritur, quæ ſpiritum mole corporea veſtitum, facit ſpiritum ſine carne ſuperare. Hoc ante fidelium oculos ſuperna clementia quotidie proponit ſpectaculum, vt tali exemplo animati, ſi qui intra vocari ſe ſenſerint ad obedientiæ ſtatum, non reſiſtant gratiæ, quin potius toto conamine de Dei bonitate confiſi, crucem ſuam poſt Deum baiulare non trepident. Debent nanque hoc diuinæ vocationis magni pendere munus, & tam ſingulare Dei donum minimè à ſe repellere. Quid (oro) excellentius in hac aſſequi poteſt peregrinatione, quàm vt diuino quis mancipetur obſequio? quàm vt Chriſto perſoluat quod accepit à Chriſto? & Dominum ſibi faciat debitorem, cui antea multa debebat? Qui legit, intelligat. Conſpicimus etenim perſæpe homines ſagaciter laborare, proprias exponere facultates, mortis periculo vltro ſe dare, vt cuiuſpiam præpotentis principis fungantur amicitia, quos tamen interdum cernimus poſt aſſecutos honores, poſt ademptam familiaritatem, poſt diuitiarum aggregationem, ex ſola maledicorum inuidia, & animi concitatione furentis, nunc decapitari, nunc ſuſpendi patibulo, nunc exilio relegari. Heu præualere ne poterit plus in cordibus hominum dilectio tyranni morituri, quàm amor æterni Dei viuentis? An pluris æſtimabitur temporalis ſubſtantia, quàm cœleſtes facultates? terrena dignitas, quàm angelorum æqualitas? Pudeat hoc dicere, pudeat vel cogitare. Hæc nempe eſt ſola altitudo appetenda, hæc eſt ſola præfulgens dignitas quærenda, hæc eſt ſola ſecura, proficua, ſtabilis, honeſta, & iucunda præeminentia diligenda, quæ Chriſto nos facit eſſe ſubiectos. Chriſti enim ſeruitus vera ingenuitas eſſe probatur. Nam cœlorum, terræ, maris, diuitiarum, vitiorum, hominum, dæmonúmque Dominum apertiſsimè eſſe cogno

cognoscitur, quicunq; Christi legitimus extiterit seruus. O perfecta & ignota libertas Christi famulatio, facultatibus & morte redimenda. Reliquæ prætereũt dignitates, hæc inconcussa persistit. Cæteræ curis & timoribus plenæ sunt, hæc autem pace & gaudio referta suum lætificat possessorem. Sermo nõ explicat, verba non suppetunt, animus non capit, mens non apprehendit huius præcellentissimæ seruitutis sancta præconia. Omnis laus hac inferior est, propterea melius silentio, quàm voce prædicatur. Qui igitur verã appetit libertatem, Christi seruus esse festinet, fugiat mente & corpore seculum, & ipsius laboriosa commercia, atque toto animo, omnique alacritate spiritus conuolet ad monasteria. Meminerit tamen se ab immundis spiritibus plurimas passurum infestationes, ideo spiritualibus se muniat armis, antequam in stadium ingrediatur. Prius abdicet à se humanum & seruilem timorem, si Christo cupit viriliter famulari. Est autem hic timor perniciosissimus decertare volentibus, & Deo valde odibilis. Legitur enim in libro Iudicum, quod quũ decreuisset Dominus per manus Gedeonis populũ Israël de manu Madianitarũ eruere, essetque virorum ingens multitudo congregata, vt cum hostibus dimicarent, Dominũ ipsi Gedeoni mãdasse, vt præconizaretur in populo, quòd omnis timidus & formidolosus remearet ad propria. Ex hoc nãque innuit, quòd pauidi cordis non sunt illi grata seruitia. Quare omnis metus de animo Deo seruiẽtium abiiciendus est. Ille solus paueat, qui à Dei protectione se alienum putat. Sed huiusmodi secedat de prælio, & tanquam meticulosus iuxta Domini mandatũ redeat ad domum suam, nec omnino certamen præsumat arripere, quia aut cum dedecore è bello fugiet, aut miserabiliter gladiis inimicorum occumbet. At cuius mens de Deo rectè sentit, sicut de se prorsus diffidit, ita in Deo habet omnem fiduciam. Illuminatæ etenim mentis certum hoc indiciũ est nihil de se cõ-

Philip.4. fidere, sed cum Apostolo dicere, Omnia possum in eo qui me confortat. Qui hoc confitetur, diuinæ sapientiæ particeps efficitur, atque ipsius arcano irradiata splendore veraciter degustat stillicidia spiritualium gratiarum defluentia incessanter, & abundè ab ipsius bonitatis æterno fonte. Nemo itaque desipiat, nullus quippiam boni de se quasi à se arrogare præsumat, siue in temporalibus, siue in spiritualibus. Si quid cõ-

Iacob.1. modi acciderit, ab ipso est. Omne datum optimum, & omne donum perfectum (teste Apostolo Iacobo) desursum est, descendens à patre luminum. Quamuis enim quis scientia polleat, quamuis sensu vigeat, quãuis futura præuideat, vel præsentia prudenter disponat, totum hoc diuino habet ex munere. Nam qui habuerit de inimicis visibilibus victoriam, ipso pugnãte victor existit. Si aduersus spirituales nequitias quis præualuerit, ipso protegente insuperabilis perstitit.

Psal.128. Nisi Dominus custodierit ciuitatem (sicut Propheta clamat) frustra vigilat qui custodit eam. Se denique petentibus suffragium præbet, se inuocantibus adest, de ipso præsumentibus gratiam virtutémque subministrat. Tanto etenim quisque in omnibus robustior inuenitur, quanto de Dei amplius confisus fuerit bonitate, & eo debilior, quo de suis viribus securior. Qua igitur ratione debent Christo famulari cupientes, cum hostibus dubitare inire certamen, quum in se, & pro se Dominum habeant propugnatorem? Custodit nempe ipse dominus suorum castra seruorum, præcedit bellaturos, hortatur pugnantes, neque ad momentum se ab eisdem patitur absentare. O mira Dei dignatio, ô laudibus extollenda largitio, quæ profectibus nostris tam sedulò ministrare cognoscitur. Operatur enim salutem nostram per seipsum, operatur etiam per angelos suos, dicente Apostolo, Nonne omnes administratorij spiritus sunt in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? Magnam prorsus & inuiolabilem præbere debet fiduciam cunctis Deo militantibus sanctorum angelorum indefessa custodia. Nam si orant, eorum preces offerunt Deo, nec vacui reuertuntur ad illos, si pugnant, æquè ipsi cum eisdem pugnant, si quiescunt, nempe excubias agunt, ne quid mali ab aduersariis patiantur, si ignorant, docent eos, si cadunt, erigunt, si pusillanimes efficiuntur, sanctis exhortationibus ipsos roborant, & accendunt, & qua parte humana curuatur infirmitas, ea parte se opponunt casuris. Sicque custodiunt electos in omnibus viis suis, ne fortè offendant ad lapidem pedes. Cur igitur trepidas, ô formidolose? quare dubitas pro Deo sub tantis ducibus militare? Regem nanque cœlorum inhonoras, angelos offendis, sanctis gaudium subtrahis, proximum non ædificas, teipsum perimis, si te à certamine subducis. Suscipe fidei oculo patens cœlum, intuere Iesum stantem, contemplare sanctorum cœtus cum ipso regnantes, & deposito metu aggredi pugnam, ne verearis. Noli formidare aduersarios tuos. Maiora minantur quàm possint. Moliuntur tibi metum incutere, vt tuum valeant debilitare principiũ. Toruos ostendunt oculos, dirámque faciem, vt terrorem ingerant. Suggerunt animo difficultatem victoriæ, asperitatem viæ, longitudinem vitæ, fragilitatem naturæ, infirmitatem carnis, laborem pugnæ, vt tuum queant reuocare propositum. O quot (aiunt) ausi sunt pugnare contra nos, qui non præualentes cum dedecore ad seculum rediere? O quantos egimus suggestionibus nostris seipsos suspẽdere laqueo, ignibus cremare, aquis suffocare, gladio se ferire, atque duplici interire morte. Nunquid tu omnibus nobis eris fortior? Nunquid stare poteris aduersus nos? Tantis te opprimemus tentationibus, tam sæuis lacessemus iniuriis, támque innumerosis circumueniemus fraudibus, vt labore, aut tædio, aut importunitate, superatus cogaris deficere, & Christum negare. Saniore propterea vtere consilio, & nostris suasionibus acquiesce. Fruere gaudiis huius mundi, quæ Deus ad humanum condidit vsum. Memento quia scriptum est, Lætare iuuenis in adolescentia tua. Poteris transacto in deliciis seculi iuuentutis flore ad Dei confugere gremium. Misericors enim quum sit, cum gaudio semper suscipit pœnitentes, sicque ab eodem benignè susceptus, temporalem pariter & æternam consequere lætitiam. Hæc & his similia interius in corde loquuntur, nemine audiente, non vt verum suadeant, sed vt tuam intentionẽ Deo seruiendi inuertant. Et quoniam virtute nequeunt te vincere, deceptione seu metu conantur te superare. Nolunt si eis conceditur, tecum habere conflictum, quia tuis inuident triumphis. Norũt ipsi subdoli protectorem tuũ & custodem tuũ, ideo pugnare recusant. Tu verò, ô Christi miles ex tuorum metu inimicorum esto securior. Timor nanq; ipsorũ infirmitatis & impotẽtiæ notissi

notißimum est signum. Nam etsi ex sua natura viribus fortes sint, & intellectus acumine transcendant nos, tamen virtutem suam ad libitum nequeunt exercere, quia debilitata est. Dei quippe sapientia descendens ad nos, nostrámque fragilem naturam assumens
Luc.11. obiecit se diabolo, atq; cum eodem pugnauit. Quem cùm gloriosè superasset, alligauit, eiúsque vasa diripuit. Ab eo tempore, & citra vires suas amisit, potestatem perdidit, & nihil cõtra nos valet agere, nisi permissus. Si illi resistimus, fugit à nobis, si autem ei præbemus assensum, Dominium sibi vendicat in nobis. Debilitate nostra fit fortis, sed virtute infirmus. Nostrum est aut vincere, aut succumbere, Nostro mucrone aut percutitur, aut perimit nos. Igitur, ô tu, qui vocaris à Domino, omnem abiice metum Domino tecum pugnãte, & ne trepides cum spiritualibus potestatibus habere conflictum. Incipe præliari viriliter, & intelliges experientia te docente, quòd maligni spiritus nihil possunt contra te sine te. Ex crebris triumphis, ex assiduo profectu quotidie magis strenuè dimicabis. Tunc clarè percipies quod ex Dei munere, & non virtute propria vales pertingere ad coronam. Factus itaque in spiritu alacer, in mente deuotus Domino iugiter in corde cantabis, dicens,
Psal.17. Diligam te Domine fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus, Deus meus, adiutor meus, & sperabo in eum, protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus, laudans inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluus ero semper.

Vt prius spiritualibus habilitet se exercitiis quàm seculo in toto renunciet quisquis in via Dei proficere desiderat, & prudentia ac proposito perseuerantiæ se muniat, præcipuè tamen desiderio mala patiendi pro Christo viriliter armetur, per quod multa consequetur spiritualia commoda. CAP. VI.

Solent qui ad visibilem pugnam pergere volunt, antequam belli statutus instet dies, se diligentißimè præparare. Armis nanq; se induunt, equos conscendunt, hastam vibrant, & ac si adessent inimici, tota se qua valent, exercent industria. Nunc fugere aduersarios, nunc insequi conspiciuntur. Aliquando ictus intorquent, quandoque declinant, sicque certamini se habilitant, quatenus cùm præliari eos contigerit, minimè superentur. Facilè etenim prosternitur, qui nec oneri assuescit armorum, nec vsu acuitur luctãdi, nec opportunis armis se munit. At si cuncta quæ memorata sunt, suppetant, mox pugnaturus hilarescit, mox de victoriæ palma sperare inchoat, & vt præfixum dimicandi tempus adueniat, ardenter concupiscit. Nec immeritò. Nam victoriæ spes plurimas vires adiicit bellatori, atque facilè ille victor efficitur, qui à se humano abiecto timore viriliter præliari proponit. Sic quippe Christi miles, sic qui ad obedientiæ statum festinat accedere, se solerter exercere studeat in spiritualibus negociis, ne fortè si inexpertus in stadio ingredi ausus fuerit, ab aduersariis opprimatur. Conetur nanque corpus coaptare ieiuniis, assuefacere vigiliis, edomare exterioribus actionibus, hominum declinare consortia, orationi vacare, humilitati se dare, propriam abnegare voluntatem, cor à fluxu secularium cogitationum restringere, séque spirituali deuotione totum occupare. Hæc quippe sunt, in quibus se probare debet quisquis in congregationibus Deo seruire eligit. Absque horum experientia facilè humana prosternitur fragilitas. Cuius verò mens aliquandiu in talibus se exercuit, in monasterij campo pugnaturus non trepidet. Properet audacter de Domini bonitate confidens. Non vllis propinquorum suasionibus, non domesticorum blanditiis conuertat se retrorsum, ne vt olim vxor Loth in statuã mutetur salis. Regno nanq; Gen.19.
Dei indignus esse conuincitur, qui gratiam negligit redemptoris. Qui autẽ simpliciter obtemperat, non confundetur in æternum. Non se excuset, qui ad Domini cœnam per internam inspirationẽ inuitatur, ne postea ob contemptum beneficium à cœlesti exclusus conuiuio permaneat semper ieiunus. Facilè enim se diuina clementia negat ingratis, & qui obedire dissimulat, torquebitur inedia. Nam si quis ad mortalis obsequium regis vocatus omnino contradicere non præsumit, qua pœna dignum iudices, quisquis omnipotenti Deo resistere audet? Dissimulat summa maiestas delinquentium peccata, vt illos ad emendationem prouocet. Non conuersos autem durius ferit. Contemptores quippe sui Dei sapientia ad Prou.1.
tempus tolerat, in fine verò æterno eos damnabit supplicio. Nam derisoribus sui ait per quendam. Vocaui, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis: Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, quum quod timebatis, aduenerit, quum irruerit repentina calamitas, & interitus, quasi tempestas ingruerit: Quando venerit super vos tribulatio & angustia, tunc vocabunt, & non exaudiam, manè consurgent, & non inuenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperint, & non acquieuerint consilio meo. Itaque quicunque vocantur à Deo, imperantis iussa perficere non tardent. Præparent se, vt securi in acie perseuerent. Abiiciant enim à se carnalem affectum, amoueant de suis cordibus humanum timorem, & tanquam duabus gemmis ornent se virtute discretionis, & desiderio patiendi. Discretio nãque contra deceptiones, & aduersariorũ fraudes pernecessaria est, non tamẽ minus patiendi amor aduersus tentationes, & carnis colluctationes. Vbi enim pugna agitur, ibi aptitudo certandi, & fortitudo tolerandi bellorum discrimina, adhibenda sunt. In hac quippe lacrymarum valle, & potißimum in Dei itinere multimoda insurgunt incommoda, quæ animi magnanimitate perferenda sunt. Hæc autem vita nil aliud quàm spiritualis quædam militia, seu tentatio appellanda est. Propterea Deo seruire cupientem, diuinus sermo hortatur, dicens, Fili accedens ad serui- Eccle.2.
tutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationes. In hunc verò spiritualem conflictum desideriorum armis, & zelo patiendi pro Christo procedendum est. Qui enim absq; huiusmodi zelo in hunc spiritualem agonẽ intrare præsumpserit, facilè vincetur, qui autẽ ad cuncta tolerãda aduersa præmunitus fuerit, gaudeat, quia supra durißimã petrã fundatus à sua soliditate euerti nõ poterit. Hoc nãq; desideriũ tãquã firmißimus adamas in spiritualis structura ædificij pro fundamẽto locãdum est. Tale etenim habentes desideriũ homines seculi negociis

dedit

Neditos pro adipiſcendis dignitatibus, pro acquirendis diuitiis, pro ſectandis voluptatibus videmus die noctúque ſub faſcibus laborum deſudare, pericula cõtemnere, corporis quietem nihili pendere, pacem mentis amittere, ipſamque mortem vltimum terribilium non formidare. Si tantum poteſt hic amor in cordibus peccatorum, quantum valebit in cordibus iuſtorum, qui pro cœlorum gloria, pro paradiſi gaudiis, pro perenni felicitate decertare noſcũtur? Nam etiam ſi cauſa ſuppetat, debent Chriſti ſerui ſpontanea voluntate ſe morti tradere. Semper autẽ pro ſui regis honore ſeipſos contra vitia crucifigere. Hoc ante nos deſiderio accenſi fuere multi pueri, puellæ, viri, ſenes, decrepiti, & cuiuſcunque ætatis, vel diſcretionis, quorum quidam vaſtitatem eremi, cauernas petrarum, concaua montium, inuia ſolitudinum, & deſerta ſolis ſylueſtribus habitabilia feris, penetrare auſi ſunt, vt iucundius Deo vacarent, & in diuinis laudibus ſine ſtrepitu ſe indeſinẽter occuparent. Aliqui autem corpus attenuantes ieiuniis, vigiliis edomantes, lacrymarum imbribus madefaciẽtes, vt carnem ſpiritui ſubigerent, pœnitentiæ crucem pro rege ſuo Chriſto baiulare toto vitæ ſuæ tempore non trepidarunt. Nõnulli etiam hoc ebrij amore atroces pœnas flammarũ, lampadum, carcerũ, ſcorpionũ, equuleorum, peregrinationũ, & opprobriorum perpeti non formidauere, vt immortali Deo gratiſsimum fieret holocauſtum. Tantorũ enim ducum exempla in cordibus Deo ſeruientibus, globum ignis, & incendium ſancti amoris excitare debent. Mortales nanq; erant ſicut ij, fragilitate carnis amicti, & tamen ſpe cœleſtis præmij animati, caritate Dei aduſti, & patiendi deſiderio inflammati nullis ceſſere periculis, vt regni participes, & regis amicitia digni haberentur. Quis enim huius ſancti deſiderij valet profectus explicare? Animo quippe vires ſubminiſtrat, & pœnã exhibet leuiorem, perſeuerantiam præbet, ſanctitatem adducit, coæquat martyribus, & cœleſti patria dignum ſuum efficit poſſeſſorem. Opera nanque eo fiunt ſuperno iudici gratiora, quo ardentiori fuerint facta caritate. Non qui plus operatur, ſed qui plus diligit, magis commendatur à Chriſto. Amor enim deſideriis nutritur, deſideria autem ab amore tanquam calor ab igne prodeunt. Quare abſque magna remunerationis mercede eſſe non poterit, quiſquis ardore patiendi accenſus extiterit. Parum quippe operatur, quãuis multa agat, qui non amplius agit affectu, quã actu. Non meruit ſecreta ſcire cœleſtia Propheta Daniel, quia ieiunauit, ſed quia concupiuit, dicente angelo, Ego autem veni, vt indicarem tibi, quia vir deſideriorũ es. Et quis poteſt verbis propalare ſanctorum deſideria? Soli experti norunt amantiũ affectus, quàm ſæpe deſiderio patiuntur, dilaniãtur, vruntur, occumbunt. Quod ſi liceret, non ſegnius ſuſtinerent actu, quàm deſideriis cõcupiſcant. Immenſa eſt amoris vis, & nullo abbreuiata fine, quæ ſicut nutritur de ſe, ita dilatatur in ſe, non alieno indiget adminiculo, ſibiipſi ſufficit, quum virtutem ſuam exercere valet. Omnia enim trahit ad ſe, cùm eſt in meridie. Exultet humiliter gratias agendo, qui huc vſq; peruenit. Introductus nanq; in cellam vinariam arcana audiet, quæ non licet homini loqui. Vult nempe ſponſus dona ſua ſilentio tegi. Ideo fas non eſt propalare verbis, quæ ſponſus mandat eſſe ſecreta. Hoc patiendi deſiderium iis prorſus cõgruit, qui virtutum zelo accenſi ſunt. Nam aſcenſus ad virtutes difficilis eſt, & multis inacceſsibilis. Vnde niſi Chriſti miles toto ſe conamine exercuerit, ad virtutum perfectionem attingere non merebitur. Quædam enim ipſarũ naturæ, quædã conſuetudini oppugnare noſcuntur. Vtrarũq; laborioſa eſt pugna. Nemo niſi qui magnanimitate præditus fuerit, ac amore ignitus aduerſa tolerandi, contra naturam ſuam, & inolitos mores audebit habere congreſſum. Qui verò talis eſt, ardua aggredi non timet, aſpera ſuſtinere non veretur, non minis, non plagis, non opprobriis, nõ tentationibus cedit. Amore quippe vulneratus nequit à cœpto propoſito declinare, quæ retro ſunt obliuiſcens, in anteriora ſe infatigabiliter extendit. Trahitur enim ratione, trahitur dono, trahitur viſione, trahitur caritate. Et quoniam proficiendi deſiderio nunquã deſinit ſpiritualia ſuperaddere fomenta, facilè peruenit quò cupit, quãto amplius progreditur, magis habilitatur itineri, & viam reperit planiorem. Vires reſtaurat, quum decertat, & eo fit robuſtior, quo plus exercetur. Quid multa? Quicunq; huiuſmodi deſiderij igne fuerit perfectè comprehenſus, & ſuauitate illectus, inſuperabilis eſt, & coronæ propinquus. Talis veraciter cum Apoſtolo dicit, Quis me ſeparabit à caritate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia, an nuditas, an fames, an perſecutio? Certus enim ſum, quia neque mors, neque vita, ſeparabit me à caritate Chriſti. Securè igitur pergat ad pugnam, qui huius ſancti deſiderij primitias habere iam meruit. Non tamen hoc ſolo contentus ſit, ſed huic addat propoſitum perſeuerãdi in eadem, qua poſitus eſt vocatione. Facilè enim ruit, qui hoc perſeuerantiæ deſiderio non fuerit præmunitus. Non loca mutet, non inſtitutiones variet, qui vult Deo placere. Vbique nanque poteſt eſſe perfectus, quicunque in acquirendis virtutibus, & multiplicandis chariſmatibus extiterit ſtudioſus. Non extra ſe, ſed in ſe vigilet, & in corde diſponat aſcenſus in valle lacrymarum, quiſquis ſatagit eſſe perfectus. Non ſibi credat, nec ſe proprio committat arbitrio, ſed ſub præceptoris ſe coërceat diſciplina, ne inimicorum inſidiis capiatur. Innumeri quippe fuere, qui ab aduerſariis proſtrati gratiam Domini perdiderunt, præſumpſerunt proprio iudicio, & non ſeniorum conſilio conſenſum præbere. Ardua nanq; quũ ſit via Dei, & inſidiatoribus plena, neceſſe eſt, vt in illa deficiat, quicunque inexpertus & abſque duce ipſam peragrare voluerit.

Dan. 9.

Quòd in congregationibus Deo dicatis, & vniformiter viuentibus, perſpicuè eluceat ſtatus cœleſtis patriæ, & qualiter ſub obedientia ſe exercere debeat, quiſquis in ipſis congregationibus laudabiliter Chriſto militare voluerit. CAP. VII.

IN humanis rebus, & in hac peregrinatione nihil tam efficaciter gerit in ſe imaginem cœleſtis patriæ, quàm monaſtica conuerſatio & congregatio diuino cultui dedicata. Supernis nanque ciuibus vna eſt manſio, vna gloria, communis lætitia, concors voluntas, mutua dilectio, & ſempiterna ſecuritas. Aequè in congregationibus vniformiter degentibus reperitur. Vna quippe eſt omnium habitatio indiſtincta, & cunctis ad vſum æqualiter conceſſa. Communis nanque ipſorum eſt gratia. Sibi enim inuicem

ſpiritua

spiritualia cõmunicant dona. Nam humilitas vnius, omnium proponitur in exemplum. Caritas quoque alterius se singulis præbet in adiutoriũ & solatium: sicque reliquæ virtutes specialiter præstitæ cunctis militant ad profectum. Non in his regnat inuidia, non boni alterius perniciosa æmulatio, sed quod est vni proprium, vniuersis fit commune: hoc mirabiliter operate caritate, quæ nescit æmulari. Non hic est dissensio voluntatum, non disceptatio opinionum, non odia, non detractiones, sed prorsus animorum pax, morum conformitas, lætitia conuiuentium, & quædam imitatio spirituum supernorum. In istis nanque qui in Ecclesia militant, tanquam in illis, qui in cœlis regnant, Christus habitare dignatur: quãquam Matt.18. aliter, ipso domino dicente: Vbi fuerint duo vel tres cõgregati in nomine meo, in medio eorum sum. Ab illis verò Deo laudes, & sine intermissione gratiarũ persoluuntur actiones. Ab istis statutis horis, quamuis nõ desint in carne viuẽtes, qui votis agunt, quod illi actu perficiunt. In hoc potissimum distant, quòd illi cum Christo regnant: isti autem pro Christo pugnant. Illa triumphantium, hæc congregatio dicitur militãtium. Maxima illorum multitudo primo huic militiæ ascripta fuit, posteà verò perfecto certamine angelicis sociata spiritibus. Nam quod illi tenent in re, isti habent in spe. Illius cœlestis ciuitatis iste est introitus. Iste nempe est locus, de quo ait sanctus Ia- Gen. 28. cob: Verè non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta cœli. Qui hic viriliter & perseueranter certauerit, coronabitur illic gloriosè. Ambo castra Dei, ambo sedes sapiẽtię, ambo sanctorũ ciuitates. Qui in hac laudabiliter conuersatus fuerit, ab illa excludi non poterit. Profectus istius, illius est gaudium: & huius multiplicatio aggregatio est alterius. Illa choris angelicis velut margaritis ornatur: ista verò beatis circunuallatur spiritibus propter inimicorũ incursus. Ipsi etenim angeli sicut cupiunt hominum consortium: ita præbent illis iuge ministerium. Hic viui lapides deteguntur, quadrantur, insculpuntur, vt cœlorum cœtibus habilius inferantur. Illa pro ista solicita est, preces fundit, salutem concupiscit, & præsentiam diligit: quia illa sine ista nequaquam perfecta esse potest. Vnus est & illorum, & istorum dominus, vna hęreditas, vnáque societas. Securè speret post hanc peregrinationem ad illam supernam intrare Hierusalem: quicunque in iustorum congregationem fuerit vocatus. Magnum quippe electionis indicium est huius fraternitatis habere consortium. Facilèque ab illa excluditur, qui ab hac fuerit segregatus. Ideo cum omni circũspectione, & animi maturitate se studeat, quisquis in hæc sancta collegia Deo dicata vocatus est: ne diaboli fallacia, aut sui negligentia, seu ignorantia amoueatur ab illis. Potissimum verò stabilitatis remedium, saluberrimúmque cõsilium est obedientiæ super se iugum assumere, & propriam voluntatem omnino abnegare. Grauissimum nanque à se onus reiecit, qui suam repulit voluntatem. Propria voluntas Deo semper inimicatur. Dominari toto posse conatur, rationis iudicium extorquet, suo faciens arbitrio militare. Non maioribus acquiescit, non reueretur, non obtemperat, nulli subesse potest: nec commoditate flectitur, nec minis humiliatur, semper procax est, effrænata in locutione, incomposita in moribus, inordinata in affectionibus, ignara sui, & à proximi dilectione aliena. O malum detestabile, ô antiquata nequitia quantum præuales? quantum dominaris? Per te angelorum ruina facta est, & cœlorum agmina minorata, per te deliciarum paradisus homine orbatus est, & humanũ genus innumeris cladibus sauciatum: Te suadente corruit Adam, & innocentiæ stola nudatus est: A te dominandi ambitio, & à Deo apostatandi sumpsere principium: Tu cognatorum amorem scindis, & coniugum diuortia facis: Tu amicitiarum iura violas, & domesticorum vota dissoluis: Tu cunctum perturbas orbem, & plurimis reples flagitiis: Tu bellorum discordias generas: Tu pacem fugas, & odiorum venena disseminas: Tu infernum ditas, & gehennalibus flammis fomentum subministras. In cœlo præualuisti, & in hoc seculo principaris: Vnico solo remedio debilitaris, & vinceris: quo quicunque caruerit, saluari non poterit. Obedientiæ nanque virtus, & subiectionis amor te percutit, & occidit. Magnum quippe bonum, & saluti necessarium est obedientia, quæ gratiam confert, Deum honorat, cœlum reserat, animam ornat, & propriæ voluntatis virus euacuat. Hanc in specialem eligat spõsam, quisquis Deo famulari desiderat, in solitudine, in domibus, in ciuitatibus obedientia tenenda est. Præcipuè tamen in cœnobiis & congregationibus Deo dicatis hæc tenaciter custodienda est. Propterea quicunque collegialiter viuere decreuit, in suo principio propriam abdicet voluntatem, séque alicui prudẽti, & probato de eadem quam elegerit cõgregatione committat realiter, & absque eius consilio, & voluntate nil agat: Omne suum iudicium, & deliberationem in ipsius, cui se tradiderit, relinquat arbitrio, vt quod hic approbauerit, & ipse laudet, & quod condemnauerit, ipse similiter condemnet. Deum verò in illo loquentem non dubitet, illique tanquam Christo subesse non obhorreat, quia de se confidentem, & propter se submittentem nunquam deserit dominus. Qui enim olim per subiugale animal & irrationale Prophetam docuit: ipse per rationalem creaturam & sibi famulantem, instruere non dedignabitur pusillum credentem in se, dummodo simplici se prosternat corde. Vbi nanque dubia, aut simulata agitur obedientia: abest profectus subiectionis & diuinæ prouidentiæ gustus. Quare sub alterius imperio realiter abneget se, qui virtutis gustu, & cœlestis patriæ deliciis frui cõcupiscit. Non differat subesse, quũ pro se idoneum apud altissimum reperit fideiussorem. Imprudẽtię etenim notissimum est testimonium velle quem de se Deo reddere rationem, quum quempiam inueniat pro se posse satisfacere. Et quis mente sanus, & rationis compos incedere audebit auro, & gemmis onustus per deuia, & syluestria loca, atque latronibus repleta, quum valeat alicui præpotenti, & fideli viro totũ hunc, etiam tutò commendare thesaurum? Nemo sine gubernatore pelagus nauigare pręsumit, & hoc spirituale mare magnis scopulis plenum, procellis, & tempestatibus agitatum: in quo draco ingens & sæuus ad illudendum positus est: confidet Dei seruus vadare securus? Naufragio & morti propinquus est, qui hoc agere cogitat. Qui militant terrenam militiam, nõ sunt sine duce, & solus Christi miles erit sine directore? Incongruum est hoc. Vbi nanque validior, & sagacior est hostis: ibi diligentior custodia adhibenda est:

& vbi preciosiores thesauri reconditi sunt, ibi solicitiori vigilantia incumbendum est, vt seruentur. In visibili bello visibilis est hostis, & temporalis amissio facultatis. In spirituali verò inuisibilis,& dirus est inimicus,& preciosissima margarita. Qui enim hac se permiserit priuari margarita, amittet Deum: cœlestium gaudiorũ non fiet particeps, à consortio angelorum excludetur, vitiorum & dæmonum erit captiuus, & à collegio sanctorum alienus. Ideóque sine duce & defensore in Dei itinere non maneat,qui cœlestis gratiæ, & præfulgidæ margaritæ possessor effectus est. Omnis prouincia, quælibet ciuitas, singulæ domus præceptorem habent. Quisque quamuis potens, quamuis nobilis & diues, superiorem recognoscit:& Christi famulus erit absque prçsidente? Magna nempe abusio hæc est. Esto autem,quòd prouinciæ, ciuitates, vel domus ex incuria inordinatæ consistãt: Christi tamen sponsa nullatenus debet inordinata relinqui: nec sine pastoris custodia: præcipuè propter importunos incursus, & inopinatos insultus spirituũ immundorum. Nam die noctúque fieri debent excubiæ à præsidentibus, ne à rugientibus leonibus rationabilium Christi ouium vel vna rapiatur. Non enim cessant suæ malignitatis venena diffundere: vt perimant innocentes. Proinde sicut animarum ducibus incessanter congruit super sibi commissos vigilare: ita vt vnaquæque ouis sub proprij vmbram pastoris confugiat, & ibi quiescat, vt ab irruentibus latronibus secura permaneat. Quæ verò soliuaga, & absque duce vagatur, cibus efficitur intellectualium bestiarum. Habitet illa, quæ propriam diligit salutem cum cæteris. Pastoris sui agnoscat vocem, vestigia imitetur, mandatis obtemperet, & suam sub illo abneget voluntatem. Proprio pastori tãquam Christo obediat,& semper in præsidente Deum audiat loquentem: Christíque reformet imaginem. Qui enim spiritualis patris mandatum contempserit, Dei quo-
Mat. 10. que sui contemptor reputabitur, ipso dicente: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Ideo non minus superioris, quàm Dei paruipendenda vox est: præcipuè eius, qui specialiter animã suam pro sibi commisso non recusat exponere. Rarò quippe inuenitur, qui animam suam pro amico exponere dignetur. Quando talis inuenitur, venerandus est,& fideliter diligendus: atque vt ipsemet, & plus quàm cætera carior æstimandus. Adiuuandus est, quatenus super impositum illi onus libentius ferat. Tunc autem adiuuatur: tunc ipsius participatur labor: tunc lætus effectus põdus non sentit: quum prompto obeditur affectu. Coacta nanque seruitia fastidioso suscipiuntur animo. Quæ verò alacri mente, placido vultu,& volenti exhibentur corde, lætificant præcipiẽtem. Totus se exhibeat, qui obedientiæ regulam violare timet: & voluntate propria tanquam confusionis indumento se expoliet, qui Christum imitari desiderat. Totum tribuat, qui totũ possidere vult. Nam qualem se quisque pro domino esse studuerit: talem dominum sentiet erga se. Purè nanque obsequentibus omnino seipsum negare non valet. Elaboret igitur, qui aggregatim prçelegit domino famulari: obedientiam diligere, obedientiam peragere, obedientiámque custodire: ne inaniter, & solis hominum aspectibus militet. Nam qui suaue Deo cupit offerre sacrificium, & in subiectionis cãpo quærit obtinere triumphum: conetur obedire libenter, vt sibi per obsequium voluntarium in cœlis aggreget æternam mercedem. Nil etenim sic cumulat merita, sicut libenter famulari. Simplici quoque corde obtẽperare studeat, ne præceptore prudentior esse videatur: atque iterum cogatur resumere supra se, quod alteri tradiderat pondus. Famuletur lætanter, vt Deo amabilis reddatur: sanctósque imitetur angelos, qui indicibili dulcedine, & iucundissima conditori suo obediunt caritate. Obsequatur velociter, nec imperantis votum procrastinet, sed repentè iussa perficiat, vt euidenter eluceat totum ipsum pendere in patris arbitrio, détque illi semper ex sua festinatione ausum imperãdi. Obtemperet viriliter, ne minus in arduis, quàm in leuibus cognoscatur parére mandatis, magísque superioris, quàm propriam in omnibus æqualiter se habens diligat voluntatem. Obediat humiliter, vt non tantum præeminentiora, sed etiam viliora peragat cum hilaritate obsequia: nec solis senioribus, sed etiam se inferioribus subiectus sit. Postrem famuletur perseueranter, ne præteritorum laborum amittat mercedem. Parum nanque prodest aliquantulum fortiter cucurrisse, & antequam perueniatur ad metas, deficere. Non enim placet homini immaturus fructus, nec Deo imperfectum opus. Tunc autem obtutibus redemptoris grata fiunt humana obsequia, quum ingenti aguntur ardore caritatis, & laudabili concluduntur fine. Hanc obedientiæ formulam sibi in corde proponat: quisquis in monasterium Deo militaturus accesit. In ipsa tanquam in quodam spirituali se componat speculo: & iugiter contempletur, vt interioris qualitatem hominis intueri valeat. Poterit nanque deformitatem suam reformare, animæ maculas tergere, mentémque erigere, nisi fortè solo corpore sanctitatis statum assumpserit.

Quòd spiritualium gustus delectationum nouiter conuersis necessarius est, propter quod debent introduci ad vitam & passionem Christi meditandam: & de triplici meditantium statu: animali scilicet rationali & spirituali. Atque qualiter meditantes diabolus conetur decipere.

CAP. VIII.

SAcræ tradunt historiæ, quòd dominus Iesus postquã Hebræorum populum in signis & portẽtis mirabilibus de Aegyptiaca liberasset seruitute, atque submerso in mari rubro Pharaone cum omni suo exercitu duxisset in desertum: quum terrena consumpsissent cibaria, illis cœlestia præstitit alimenta. Nam manna illis de cœlo pluit ad manducandum, vt cœlico satiati pane, escas quas in Aegypto reliquerant rursus non appeterent. Cuncta ipsi populo carnali, ac rudi in figura contingebãt. Re autem vera ad eruditionem nostri scripta sunt. Indicauit tunc in illis diuinus sermo posteris, quod sicut qui de Aegypto educti fuere, cœlesti necesse fuit vt pascerentur cibo, ne iterum corpore & desiderio reuerterentur ad illam, de qua redempti fuerant seruitutem, si nimia fatigarentur inedia. Ita & qui de voluptuosa ac fœtida seculi huius conuersatione exeunt,& in spiritualem solitudinem monasticæ asperitatis introducuntur: omni

omnino ne defluant ad illa, quæ deseruerunt, & ad vomitum redeant: oportet vt supercœlesti pascantur refectione, & spirituali reficiantur alimonia. Humana etenim mens temporalibus assueta deliciis: nequaquam illis priuari patitur: nisi spiritualia vtcunque degustet. Quæ verò istis caret, & illa non habet: facilè ad pristinam cupit remeare seculi conuersationẽ, & murmurans contra dominum dicit: Vt quid induxisti me in hanc sterilem solitudinem, vt fame & siti periclitarer? Igitur his præmoniti animarum patres, & Christi ouium rationabilium pastores solerter vigilent, quum primum susceperint nouum militem recenter ablatum de Aegypto, & positum in monasterio ipsum spirituali reficere exhortationis pabulo, & salutari recreare deuotionis poculo, antequam mentis patiatur ariditatem, & immundorum spirituum experiatur insultus. Qui autem hoc agere neglexerit, sibi ipse iudicium, & subdito graue inducit dispendium. O quot ex incuria pastorum ignorantes quæ Dei sunt, & quæ sancto congruunt statui, à sancto retrocedunt proposito? Heu quanti ariditate spiritus confecti, & deuotionis gustu alieni: quia sicut oportuit in primordio conuersionis spiritualibus non fuerunt imbuti: vocationis gratiam, quam habere meruerant, perdiderunt. Sunt etiam quàm plurimi, & vtinam non maior pars illorum, qui super se iugum domini tulerunt, & domino Iesu famulatum exhibere videntur: qui prorsus ignari exercitationis spiritus, & à dulci deuotionis suauitate extranei solo corpore Christo seruiunt: mente autem obscœnis, & inutilibus, & terrenis cogitationibus implicantur. Hi nanque ieiuni ab interna refectione famem vt canes patiuntur: & si non saturentur, murmurant. Tales de nomine sanctitatis sibi plaudentes, atque de sola professione confidẽtes: omne sibi ad promerendam gratiam, ad acquirẽdas virtutes indultum tempus in vaniloquiis, in iocis, huc, illuc discurrendo consumunt. Non intelligunt huiusmodi quod dominus cordium, & renum scrutator est, & ab vnoquoque exiget iuxta sui status qualitatem. Nõ hominum eget testimonio, qui in faciem vident: non exteriori delectatur habitu, neque numero personarum: sicut [Esai. 9.] dicit per Prophetam: Multiplicasti gentem: sed non magnificasti lætitiam. Quin potius mentem diligit humilem, virtutibus decoratam, sapientia & discretione fulgentem, sanctitate insignem, puritate nitidam, mundano affectu vacuam, desidetiorum sanctorum calore succensam, & sua caritate refertam. Talium est cœlorum regnum: & hæc est generatio quærentium faciem Dei Iacob. Quemadmodum enim exterius se componit quæ mortali placere vult sponso, & cunctas de corpori abstergit sordes: ita qui cœlestem amat sponsum, spirituales sui spiritus diluet fœditates. Nempe qui carnaliter viuit, terrena concupiscit ornamenta, vt humanis splendeat oculis: generosus verò Christi miles virtutes acquirit: vt diui- [Matt. 5.] nis redimitus conspiciatur obtutibus. Vbi thesaurus, ibi cor. Propterea in dirigendis animabus qui deputati sunt, toto posse elaborẽt, vt subditorum imbuãt corda spiritualibus disciplinis. Studeant præcipuè eorum præcordiis imprimere Iesu dulcem affectum. Nil hoc gustu sapit dulcius, nil vtilius diligitur, nil congruentius cogitatur. Quid nanque in hac vita sapit dulcius, quàm cœlestis sponsi mellifluus amor? Quid vtilius amatur, quàm creatotis sui immensa bonitas, & incarnata maiestas? Quídue congruentius reuolui potest, quàm redẽptionis humanæ ineffabile sacramẽtum: per quod peccati chirographum deletur, impius iustificatur, fidelis saluatur, gratia donatur, culpa soluitur, & cœlorum aditus reseratur. Quoniam verò rudis nouitius quasi cæcus de tenebris mundialis conuersationis procedens ad lumen fulgentis veritatis reuerberatur fulgore spiritualis vitæ: manu ducendus est prudenter, donec assuetus mentali exercitationi valeat percipere per seipsum, quod absque præceptore non poterat. Diligentissimè igitur redire ad se doceatur, & per iugem meditationem commorari secum: quod nequaquam agere quibit, nisi seris diuini timoris, & censuræ spiritualis obstruxerit curiositatem exteriorum sensuum: per quos noxia antè ingredi consueuerant. Per hos nanque sensus quasi per quasdam ianuas, carnales cõcupiscentiæ introeuntes ad cor: perniciosis desideriis, & imaginationibus illud fœdare non cessant: sicut per Prophetam dicitur: Mors intrat per fenestras [Hier. 9.] nostras. Proinde omnino resecandus est eorum inordinatus affectus, quatenus amoto hoc obstaculo mens adhuc infirma facilius & quietius valeat spiritualia meditari. Sed quia rationalis spiritus ab exterioribus semotus illecebris diu in se persistere non est idoneus: necesse est, vt instruatur qualiter absque animi mœrore id agat. Proponatur itaque illi ad sedulò meditandum domini Iesu humana conuersatio. Nihil autem ita fructuose ad meditandum inexperto offertur nouitio: sicut Christi vita, & potissimum ipsius passio gloriosa. Sunt enim Saluatoris gesta spirituale lac, introducendis nouitiis proficuum: & prorsus necessariũ, quoadusque sensim, & per diutinam exercitationem sensualibus animus assuetus voluptatibus, & transitoriis cogitationibus, abstrahatur ab his, & discat salubriter, & sine sui detrimento carnalem spiritualiter diligere delectationem in carne redemptoris, atque corporalia spiritualiter cogitare, quæ Dei filius gessit in corpore. Nam animalis homo percipere non valens quæ Dei sunt: spirituali nullatenus est in principio exercendus studio: ne vnde proficere debuerat, cogatur relabi. Nẽpe lacte pascendus est: & illis exercitiis nutriendus: quibus ab amore seculi, & à pristinis abstrahatur cõsuetudinibus. Sunt nanque complures, qui prorsus discretionis virtute carentes: in ipso itineris Dei ingressu, corporalibus se implicant, ac temporalibus negotiis, aut spiritualium se tradunt exercitationibus. Vtrorunque etenim labor periculosus est, & penè absque profectu. Nam primi sola intentione mutata, ad primas seculi cui renunciarunt, redeũt actiones, ignorantes quid de ipsorum occupationibus dicat electionis vas. Timotheo nanque scribens ait: [1. Tim. 4] Exerce teipsum ad pietatem. Nam exercitatio corporalis ad modicum vtilis est: pietas autem ad omnia vtilis est: promissionem habens vitæ quæ nunc est, & futuræ. Secundi verò, & ipsi curiositatis, vel elationis directi spiritu: antè fieri cupiunt magistri, quàm discipuli. Audiant tales hominem secundum cor Dei domino fiducialiter decantando, dicentem: Domine non est exaltatum cor meum: neque elati [Psal. 130.] sunt oculi mei: neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. Ideo per experientiã eruditus:

alibi quid singuli agere debeant notificat: quum dicit. Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite postquam sederitis. Sedeant igitur omnino in suo exordio vocationis nouitij, si velint Deo vtiliter militare: non vt tabescãt ignauia, non vt otio cõsumantur: sed vt quietius instruantur de iis, quæ illis cõgruunt. Sedeant quippe secus pedes Iesu: non tamen ante Iesum. Sedeant humiliter, & deuotè, ac purè: quatenus ex ipso exteriori habitu internam exhibeant humilitatẽ. Nullus enim alius locus debetur nouitio, quàm vbi sunt pedes Iesu. Sed primo retrosecus pedes ipsius domini Iesu sedeat: vt postmodum mereatur sedere ante Iesum, & ad pedes Iesu: atque ab ipso Saluatore cum Maria verbi saginetur dulcedine. In his nanque si fideliter se exercuerit, dignus efficietur surgere ad Iesum. Cuncta verò hæc suo & proprio fiunt tempore. Proinde absurdum est, vt qui adhuc terrena, & carnali fœdatus est cogitatione & actione, erigatur ad Iesum. Detergendus prius est, probandus, & sanandus, antequam spiritualibus imbuatur disciplinis. Itaque, qua valet, mentis humilitate: prosternat se nouitius secus pedes Iesu: ibique cum ingenti singultu, & profluuio lacrymarum recogitet annos suos in amaritudine animæ suæ. Consideretque diligenter quanta contra Deum commisit delicta, turpia, perniciosa, ociosa, cogitando quanta omisit bona, quæ agere debuerat: quanta erga proximum perpetrauit, nunc detrahendo, nunc iudicando, nunc irridendo, & quòd multimodè proximi dilectionem, quem vt se amare debuerat, prætergressus est. Hęc & innumera errata alia reminiscendo, adeò mœrore compleatur, vt vix se capiat præ compunctione. Talis etenim cùm salubri hac perfunditur compunctione, lamentabiles ad cœlum emittit voces, suspiria trahit ex intimo pectore, ingeminàtque ad Deum lamenta contra se: nec prius ab hoc cessat compunctionis opere, donec abstergat suorum debita delictorum: & fiat propè per contritionis donum, qui longè fuerat per deformitatem culpę. Tunc audet accedere ad Iesum, tunc ad sancta attingit vestigia Saluatoris: oscula imprimit venerandis pedibus, lacrymis lauat, capillis tergit eo familiarius, quo mundius, ac fidelius accedit: nec inde (quantum in ipso est) recedit: nec secedit longius, sed toto studio, & omni, qua valet, virtute in illa sancta se occupat actione: non spirituali, non rationali, sed animali. Nam ablutis animæ maculis, & mundato interiori oculo, meditando intueri meretur humanitatem Christi, & ipsius gesta cogitare. Tunc omnia illius acta tanquam myrrhæ fasciculum intra sui pectoris arcana recondit: & cum ingenti cordis lætitia meditari non desinit: qualiter mundi Saluator statim, vt natus est, reclinatur in præsepio in medio duorum positus animalium: qualiter agnitus est à pastoribus, circuncisus in carne, adoratus à Magis, oblatus in templo, fugatus in Aegyptum, reductus ad propria, perditus in turba, inuentus à matre, & subditus parentibus. Denique se præsentem exhibet, quum baptizatur à Ioanne, quum tentatur à diabolo, quum prædicat in populo, quum discurrendo miracula facit. Sicque domini sui sedulò pertractans cuncta, quæ vt homo gessit, ad passionis eius ruminãdo deuenit mysteria. Tunc totus se colligens in se pietatis affectu præsentem, & compunctum: passionem domini quantum valet meditari conatur. Cœnantem nanque dominum Iesum cum discipulis aspicit: & discipulorum pedes lauantem miratur. Quum in horto orat, pręsens est, quum sanguis emittit sudorem, nimio dolore vulneratur, quum traditur à discipulo, vallatur à turba, sistitur coram pontifice, accusatur iniustè, alapis cæditur, facie conspuitur, irridetur, flagellatur, condemnatur, & cruce angariatur, oculo fidei aspicit, & compatitur. Quum in patibulo pendet, lacrymari non cessat: atque cætera passionis eius acta vsque dum exanime corpus in sepulcro reconditur: mirari non desinit, & redeuntem dominam in ipsa sua meditatione consolatur. His nanque cogitationibus refectus, ac lacte spirituali nutritus, nimio iucundatur gaudio: obliuiscitur quæ reliquit in seculo: & omnibus se priuat exterioribus delectationibus. Discit quippe Christum ex his meditationibus humanitatis carnaliter diligere: & veluti carnalis non quæ Christi, sed quæ sua sunt quærere. Quod tamen illi nequaquam à domino imputatur: quia paruulus est: quia inexpertus est: quia inhabilis ad solidiorem capiẽdum cibum. Ideo lacte humanitatis Christi alendus tandiu est, donec ad maturiorem crescat ætatem, in virum perfectum, in plenitudinem ætatis Christi: ita vt cum Apostolo dicere possit: Etsi nouimus Christum secundum carnem: sed iam nunc non nouimus. Hæc nempe sunt rudimenta, quibus imbuendus est nouus Christi miles, vt possit spiritualia degustare mysteria. Hæc fundamenta in principio conuersationis cuiuscunque nouitij iacienda sunt: quatenus sequuturas tẽtationes valeat superare. Tandiu nanque se exerceat in meditationibus infantiæ vitæ, & passionis Christi purè, piè, humiliter, & assiduè: quoadusq; intus luceat cordi meditantis altitudo, longitudo, sublimitas, & profundum tanti sacramenti. Hoc etenim lumine irradiata mens aduentus Christi agnoscit causam: pro se carnem sumpsisse, pro se esuriisse, & mortem pertulisse non ambigit. Tunc sugit mel de petra, & oleum de saxo durissimo. Tunc dominum Iesum ardenter diligere inchoat: aspersus fragrãtissimo odore virtutum illius. Tunc gratiarum innumeras actiones ei offerre non desinit: ne ingrata inueniatur de munere. Sic sic erudita mens meditationibus humanitatis Christi, percipere meretur lumen veritatis, & ardorem caritatis Christi: & quæ prius tanquam animalis retrò secus pedes steterat Saluatoris: solummodo carnis opera simpliciter cogitando: cætero de rationalis effecta sistitur ante Iesum, vt virtutũ illius efficaciam: & perfectionis altitudinem indagare queat. Re etenim vera de qualibet Christi operatione studiosa mens, & meditationibus intenta: excutit & concipit cognitionem, & dilectionem: ex quibus prudens & amans efficitur. Altero autem ipsorum deficiente languet homo in spirituali profectu: quia nec virtutes valet acquirere absque prudentia: neque tentationes superare sine dilectione. Vbi verò melius prudentia, quàm ab ipsa percipitur sapientia? Et qualiter congruentius amor accenditur, quàm quum de ipso amoris fonte cogitatur? Vtrunque Christus est. Est nanque patris verbum & sapientia: est & ipsa caritas. Idcirco quicunque esse Dei fidelis seruus & prudens desiderat: Saluatoris gesta, & præcipuè ipsius passionem ruminare non negligat. Quisquis autem amator Christi cupit fieri, eius verba & facta reuoluere

2.Co

uere intra se non tepescet. Nec vereatur qui huiusmodi est, priuari deliciis, & contubernio Iesu, si vitam eius meditari frequenter segnis non extiterit. Dona nanque Dei non tepidis, non elatis, non verbosis tribuuntur. Diligit enim Deus solicitos, humiles, & diuina in suo corde charismata recondentes. Proinde qui erigi ad Iesum anhelat, qui intima illius amicitia frui desiderat: per inania mentem euagari non sinat: sed ad suum reuocet redemptorem: atque virtutes, quas meditando agnouit in Christo, imitari non negligat. Suúmque redẽptorem magis ac magis amare peroptet. Expectet autẽ domini præsentiam, agat quæ agenda sunt viriliter: & per orationis studium pulsare non desistat, donec verbum Dei cœlos aperiat: & de regalibus sedibus, de angelicis choris, illabatur ad animam cœlesti sponso copulandam. Quis queat enarrare: imò propalare audeat delicias, quę tunc hinc inde affluunt: Quis (nisi expertus) ignitos affectus, amplexus castos, sanctáque colloquia mutua detegere valet? Tunc cunctus seruilis abscedit timor, & omnis præmeditata locutio longè fit, prout suggerit amor, sponso fatur sponsa. Et si qua adulterina se immiscuerit dicta vel gesta: quadam perspicua, & illuminata discretionis manu abigũtur à sponsa: ne tanti solatio sponsi, elatione priuetur. O quoties, quæ minus in amoris arte erudita est, decipitur, deprædatur, prosternitur? O quoties euolat sponsus, atque ab aspectibus euanescit dilectæ? Repẽtè quippe, vt supra se inaniter erigitur anima, fugit Christus. Humilis enim humilem diligit: elatam verò tanquam indignam repudiat, & repellit. Hæc nanque aspernatio, & hic sponsi discessus miro incredibilique modo cruciat diligentem: prudentem tamen efficit ad discernendorum spirituum discretionem. Ad hanc nempe cognitionem per assiduam orationem, per casus mœrorem, & per spirituale, & occultum sponsi magisterium facilè peruenitur. Sed antequam sapientia imbuatur anima, priusquam Dei verbo amoris vinculo confœderetur: sæpe labitur, errorem pro veritate suscipiens. Plerunque tamen permittente sponso, vt sibi ardentius dilectam copulet: aut ad altiora prouehat, aut prudentiorem efficiat: Cor.11 Satanas in lucis angelum transformatur, atque illo tanquam sancto contubernio admiscetur: quem quum anima adhuc cœlestium ignara visitationum erroris admiserit spiritum, & veluti domino se illi substrauerit: sine mora secedit sponsus, & illico succedunt tenebræ, ac quædam opaca mentis hebetudo. Continuo obdurescit animus, & propria confusione contunditur: atque ex his quæ patitur, perspicuè intelligit spiritum quem suscepit inimicum. Mox fluunt lacrymarum imbres, & gemitus emittuntur mœroris indicia, ingeminantur preces, mentis proponitur custodia, & cordis omnimoda vigilantia de cætero statuitur. Talibus itaque prouocatus singultibus, talibúsque promotus spiritualibus studiis, aduenit sponsus, & placido se ostentat aspectu. Nam diu sibi dilectam affligi non patitur. In isto verò secundo aduentu quis sermo, quæ facundia, quódue humanum ingenium capere valet quanta exuberent dilectionis solatia? Ibi intellectus excluditur, sopitur cogitatio, & solus amor mutuarum deliciarum testis efficitur. Amor loquitur, amor discurrit, amor castissimo contubernio in vno ambos copulat vinculo caritatis, & arcana dilectionis proferuntur verba, quæ non licet homini loqui: eo dulciora, quo affectus est vehementior, & amor purior. Tota in hac spirituali & singulari vnione resoluitur anima dilectione: tota inebriatur & deficit in se transiens in dilectum. Nil est in quo exterius delectetur, quum intus immensis pascatur bonis. Hoc solo afficitur desiderio, vt magis magísque accendatur amore. Et quamuis tota ardeat caritate, tamen omne quod sentit, parum putat præ cõcupiscentia dilectionis. Nempe sic inflammata quendam diuinum, infinitum & æternum induit laudis & caritatis affectum: & licet corpore teneatur in terris, desiderio tamen commoratur in cœlis. Semper cupit (si liceat) sic esse: quia quem quæsiuit, inuenit: quem diligit, dulciter amplectitur: illíque copulata est corde, quem totis visceribus concupiuit. Diu verò ei non datur taliter permanere: vnde sibi derelicta, & ad se rediens, aut de mandato sponsi, seu ex incumbente proximorum cura, compellitur ad exteriores egredi actiones, & vacare proximis, & animarum exercere lucra: quæ omnia intolerabilia forent amanti, nisi hoc sponso placere recognosceret. Occupationibus nanq; subiecta est non volens: sed propter eum qui eam subiecit: in spe interiori tamen impletur exultatione: reminiscens quia & ipsa quandoque liberabitur ab omni seruitute actionis, & corruptionis, quum transierit in libertatem angelorum Dei, & electorum sanctorum. Tunc plenè transformabitur in ipsum quem diligit, & diuinis intenta laudibus æterno saginabitur conuiuio. Exhilarata enim ex speciosissimo dilecti aspectu, & beatorum consortio tota lęta, tota dulcedine inebriata, per latissimas Hierusalem plateas discurrens, & tripudians alleluya cantabit. Interim verò spe nutritur, promissionibus sustentatur, & subarratur quadem prælibatione futurorum bonorum, quatenus ei sit tolerabilis huius ærumnosi exilij incolatus, & corporeæ molis grauis sarcina tanquam spirituali & ardenter amanti, spiritualibus roboratur & reficitur alimoniis. Nemo igitur audeat apprehendere hunc summum amoris gradum, nisi prius vt animalis humanam diu meditatus fuerit Christi cõuersationem: & vt rationalis animæ Christi agnouerit ex parte perfectionem. Qui enim in paruis negligens est, sublimium donorum omnino indignum se facit: at qui in paruis fidelis existit, spiritualium ditabitur multitudine gratiarum. Propterea, ô nouus Christi tyro, ô tu qui seculo renunciasti, & Deo vacare prudenter elegisti, in tuæ primordio conuersionis in meditationibus te exerce. Relinque parumper exteriora negocia, téque totum redde tibi, quatenus valeas gustare in te, quàm suauis est dominus. Contra antiquas tuas malas consuetudines decerta, & animi tui fluctuositatem contende recondere in te: imò in Christo, sedulò meditando quæ idem innocens, & mitissimus dominus pertulit pro te. Hæc verò non ab ore, non recedant à corde, quia in ipsis reperies ingentes thesauros, & suauissimum deuotionis liquorem: per quem lapsi eriguntur, refouentur debiles, restaurantur casuri, lætificantur tristes, animantur pugnantes, quiescentes pascuntur: & omnium fidelium mentes immutantur in melius. Caue autem summoperè, ne ab hac simplici meditatione frangaris. Duobus quippe modis solet humani generis

inimicus tibi inuidens: sanctis tuis studiis aduersari: vt tuæ præripiat meritum sanctitatis. Primo nanque conatur mentis tuæ domicilium variis exagitare tentationibus, aut hebetudine obnubilare: quatenus ex his impulsionibus tuo perturbatus animo nequeas cogitare quod prius quietus meditando dulciter gustare consueueras: ac per hoc affectus tædio vsum actúmque deseras meditandi. Hac machinatione aduersarij, qua plurimi prostrati fuere: arbitrantes se magis placere Deo, si lectionibus, vel operibus manuum occupentur, quàm si reluctantes contra seipsos, mentis suæ sterilitatem meditando, & orando abigere contendant. Horum deceptoria deliberatio prorsus ab orationis placida tranquillitate eos abstrahens, in turbulento mari diuersarum inutilium cogitationum naufragare coegit. Quod si hac nil se viderit arte proficere versutus hostis, simplicitatem studet irridere meditantis: & hoc meditationis sanctum opus tuum, nouitiorum asserit esse principia: verecundúmque fore suggerit, vt post diuturnam in via Dei conuersationem nouitiorum debeas exercitia sectari. Ista suadet inuentor malorum diabolus, vt hac palliata decipula seductus subtiliora & magis profunda quæras, quàm tibi conueniant: in quibus nihil proficias: imò tua merito elatione prostratus amittas quod dulciter vtilitérque tenebas. His itaque edoctus paginis, ô noue Christi miles, qui cupis Deo feliciter inhærere: vide ne vllo modo à consueto meditandi frangaris modo. Non hebetudo mentis, non tentationum infestatio, non inimici qualiscunque suggestio à consuetudine diuellat meditandi. Si enim memoratas constanter superaueris tentationes, tanquam triumphator egregius in latissimæ orationis campum misericorditer proueheris.

Quòd magni periculi sit officium præsidentium: & quod solerter considerare debent qualiter circa vnumquenque se habere oporteat: & qua via sibi commissos ad perfectionem dirigant nec non quòd multa sint merita illorum, qui vtiliter præsint.

CAP. IX.

Habent hoc proprium, qui medicinæ arti inseruiunt: & corporum moriturorum moliuntur parare remedia, vt quum cœperint visitare ægrotum, mox ipsius morbi causam, originem, naturámque indagare non desinant: quatenus habita horum quæ prætacta sunt agnitione, valeant opportuna languenti irrogare subsidia. Nam difficulter quod ignoratur, curatur malum. Hac nimirum prudentia, hoc medicandi ingenio pollere debent, qui animarum profectibus deputati sunt: & qui nouitiorum introducendorum in viam Dei funguntur officio. Primo, & præ omnibus studeant naturas, mores, ac singulorum sibi commissorum desideria diligenter agnoscere, vt postea vnicuique posint congrua inferre antidota. Non enim omnia vno medicaminis genere sanantur corpora, neque cunctæ animæ pari institutione purgantur. Propterea inæquali modo sicut expedire censetur dirigendæ sunt, vt in virtutibus crescant. Ideo grauiter errauerunt, qui in dirigendis animabus ducatum habentes, in hac discretionis regula esse neglexerunt. Persæpe ex admonitione inexperti ducis, in baratrũ deductus est subditus desperationis. Nonnunquam etiam ex imprudentia pastoris ij qui ad summã virtutum arcem, & perfectionis fastigium facilè conscendissent: euanuerunt nil de fuga proficientes, conuersatione: & quod deterius est, à sancto proposito resiliunt. Terra etenim quæ sagaci excolitur agricultoris manu, vberem producit ex se fructum. Si autem hæc eadem negligenti tradatur ac nescienti operario, repentè vrticis repletur & vepribus. Qui legit, intelligat. Proinde onus graue & valde formidabile esse comprobatur animarum regimen. Sed heu hodie à multis desideratur, quæritur, emitur, & absque timore obtinetur: quia quale sit, ignoratur. Attendũt huiusmodi præsentia, nec futura prospiciunt. Magni existimant, si præponantur cæteris, si aliis imperent, si honoribus extollantur. Gaudent iuxta domini sententiam vocari ab hominibus rabbi, & à subditis patres venerari. Attendunt quid æstimentur, nõ qui sint: nec considerant ipsi elatione tumidi, mente cæcati, intentione corrupti, & moribus perditi, quàm sit breue ipsorum gaudium, quàm formidabilis status, quàm fugitiui honores. Nam tanquam somnium surgentium de stratu est vita hæc, & omnis illius delectatio ad instar puncti. Labitur enim quum tenetur, amittitur quum possidetur. Nihil in ea stabile, nil mundum, nil securum, nihílque æstimatione dignum. Quo autem dulcius tenetur, eo durius ac laboriosius relinquitur: & quanto quis in ea sublimior fuerit, tanto maiora ab eodem exigentur. Teste nanque scriptura. Iudicium durissimum fiet iis qui præsunt. Venient quippe, venient dies, quando dominus Iesus viuorum iudex & mortuorum à singulis suorum inquiret munitissimam rationem donorum. Vnusquisque nanque pro se redditurus est rationem: prælati verò pro seipsis, & pro commissis respondere cogentur. Si autem pro se vix reperitur, qui satisfacere valeat: quomodo qui præsunt, pro se & pro multis? Stabunt omnes: præcipuè tamen animarum duces ante Christi tribunal: & ibi de operibus, de omissionibus, de verbis, de cogitationibus, de intentionibus, de affectibúsque fiet interrogatio vniuersalis. A pastoribus autem exigetur si doctrina, exẽplis, & solicitudine lucra quæsierũt animarũ. Nam à Deo ideo præpositi sunt, vt subiectorum insistant profectibus: & emendatiores reddant Christo, quos acceperunt ab ipso. Propterea meritò pœnas luẽt pro negligentiis, & pro subditorum delictis, si dissimulasse, si tacuisse, si non clamasse, aut non orasse fuerint deprehensi. Si qua verò ouicula ex ipsorum errauerit perierítque incuria, tunc ipsius sanguis de eorum extorquebitur manu. Proinde debent sine interuallo admonere verbis, redarguere increpationibus, ac terrere minis: quatenus omnes sub loris diuini timoris coerceãt, & quantum in ipsis est cunctos saluificent. Vniuersis quoque vt sint speculum sanctitatis, virtutis exemplum, & morũ forma, necesse est. Nec tamen desistere debent, quin domino assistant in oratione: & lacrymis humilibus, ac deuotis supplicationibus Dei exorent clementiam, vt ipsis sapiẽtiam tribuat, & prudentiã ad bene gubernandũ commissos. Subditis autẽ gratiã obediendi, & tolerantiã perseuerandi.

Hoc

Hoc totum agant, quatenus quod deest ipsorum ministerio, diuino conferatur auxilio, nec exaudiri dubitent. Nam exaudibiles prorsus sunt præsidentium preces, illorum maximè, qui Dei gloriam, & sibi commissorum vtilitates quærunt. Vnde prece, prudentiaque animarum rectores vigilent super gregem suum, atque assiduè cogitent qualem patrifamilias de sua villicatione exhibeant rationem. Quod tunc aptius fit, quum solerter ipsi attendunt mores, & sibi commissorum inclinationes ad bonum, atque pro quali exercitio illis Deus gratiam largiorem conferre dignatur. Diuina enim sapientia, summáque bonitas non vniformiter operatur in omnibus, sed in alio quidem sic, in alio autem sic. Opus quippe suum ipse prænoscens, vtpote optimus artifex cuique impertit suorum qualitatem donorum, & vnumquenque dirigit, veluti expedire diiudicat. Ideóque diuersos in ecclesiæ corpore ordinauit status, quatenus congruẽtem sibi quisq; reperire valeat vitam. Distinxit etiam exercitia laudabilia, in quibus humana fragilitas huius seculi naufragosum possit incolumis peruadere pelagus. Pater nanque cùm sit omnium Deus, cunctorum salutem misericorditer prouidens gratiam & naturam disponit singulis saluti proficuam. Propterea illuminatæ oculo prudentiæ, non quòd sibi libeat, sed quòd Deo placere, ipsumq; operari cognouerit, prouidè debet indagare prælatus in subdito. Vnde si quem viderit orationis gustu visitari à Christo, atque in ea exultatione humili, seu vera compunctione perfundi, hunc & ipsa hortetur vacare Deo & orare modum tempúsque illi tribuere non negligat. Si verò alium perspexerit in cellula sibiipsi vtiliter vacare, hunc nequaquam compellat conuersari in publico, nisi fortè necessitatis causa, aut maxima vtilitate secutura, ne gratiam quam inuenit in cella, amittat in foro. Si autem quempiam intuebitur nec per orationis studium, neque per quietis silentium proficere, & in Deum eleuari, sed pacem in anima, refrigerium in tentationibus, bonum in corpore, tranquillitatem in conscientia, per manuum operationem abundanter gustare, hunc cum humanitate dulci, & prudentia ordinata exerceat, illíque iniungat quod iudicabit opus competere. Sicque in singulis se habeat prælatus tanquã nutrix in puerum, quæ solicitè vigilat super infantem, nunc ab eodem amouendo noxia, nunc suadendo vtilia, nunc necessaria
Mat.24. conferendo. Beatus seruus quem constituit Dominus super familiam suam, & nil prætermittit eorum, quæ subditis proficua sunt, quoniam veluti præfulgens gemma in Dei templo collocabitur, iuxta quod scri-
Dan.12. ptum est, Qui ad iustitiam erudiunt multos, sicut stellæ in perpetuas fulgebunt æternitates. Nihil enim tam carum, atque tam gratum Deo offertur munus, quàm anima à sordibus libera vitiorum, & virtutum profectibus decorata. Pro animabus saluandis, fœcundandis, atque glorificandis ipse mundi conditor carnem assumpsit, carnis conuicia passionésque sustinuit. Propterea Dei sui eximius imitator est, qui pastoris veri fungens officio, animas quas vitiorum labefœdatas amisit de seculo, spiritualium studiorum dealbatas lauacro laborat largiri Deo. Hic corona redimitus immortalitatis inter choros angelorum magnificè sublimabitur. Negligens verò pastor, & sola temporalia concupiscens, sua quærens, & subditorum commoda paruipendens, vti fœtidum cadauer in profundum demergetur abyssi. Ibi cum tenebrarum principe vltricibus traditus flammis, æternis damnabitur cruciatibus. Diuina enim iustitia sicut nouit strenuos remunerare operatores, ita non prætermittit, quin grauiter puniat gratiæ contemptores. Studeant autem magnoperè Christi ouium præpositi sibi cõmissos spiritualibus (si capaces existunt) coaptare disciplinis, quatenus ex his purgatiores efficiantur, & Deo per orationis studium, & amoris desiderium propinquiores. Quod si talibus nequaquã habilitantur deuotionum affectibus, tunc eis foris per corporale opus suadeant occupari. Meminerint tamen nunquam quenquam ita permittere spirituali intendere ocio, vt penitus certis horis nil operetur manibus, aut in cella, aut extra cellam. Neque sic aliquem patiatur se exercere exterius, vt non interdum orationi vacet. Plus autem actioni, quàm ocio frequentent operarium, & amplius orationi quàm operi manuum solicitent deuotum. Sciat quippe pastoris prudentia singulis impertiri, quod cuique magis proficuum est, alioquin non sine suo præerit damno. Curet quoque solerter qui præsidet, æqua discretionis lance, & non propria affectione, vel passione singulorum diiudicare itinera. Accidit nanque persæpe, vt minus purgata rectoris mẽs dirigere conetur subditos, prout sibiipsi libuerit, vel sicut ex propria cognouerit experientia menti suæ esse conforme, atque parui fore meriti arbitretur, quisquis ab eo quod ipse aut viuendo, aut loquendo commendauerit, dissentit. Sola quæ iuxta proprium sunt appetitum laudat, cætera verò nunc dissuadendo, nunc detrahendo deprimere molitur. Hoc omnino non expedit, sed singula in singulis Dei extollenda sunt dona, quæ quamuis contraria esse videantur, vno tamen laudabilis intentionis consensu & in Deum tendunt, & Deum pariter magnificare noscuntur. Propterea debet qui præest, ne in has errorum decidat foueas, sibíq; commissos trahat, mẽtem habere à passionibus liberam, & supernæ splendore sapientiæ decoratam, atq; fraternæ compassionis affectu perfusam. Cuncta quæ agit, prudentiæ lumine semper conspiciat, prius se videat, se discutiat, quàm aliorum proferat sentẽtiam, & sua potius quàm aliorum studeat emẽdare delicta. Animi constantiã seruet, ne reprehensibiliter exeat extra se. Corripiendos vt pater arguat, in inobedientes verborũ inuehatur asperitate, intus nihilominus seruata pietate. Mitibus & humilibus se tractabilem & benignum reddat, atque tanquam æqualem se illis faciat, seruato tamen modo & tempore. Discretionis & sapientiæ polleat cognitione, ne ipsius nescientia subditis perniciosa sit. Sic viuat, vt ipso tacẽte sua loquantur opera. Nihil indisciplinatum, nihil (si possibile est) in eo appareat vitiosum. Tunc suam, tũc suorum operatur salutem, quum cuncta quæ agit, subditis proponit in vtilitatis exemplum. Vt autem vtiliter præsit, reformet se in subdito sana & salubri consideratione, ne segnius subditi, quàm proprium concupiscat profectum. Re nanq; vera omne bonum sibi cõmissi vti proprium arbitrari debet. Gloria enim pa- Prou.17.
tris est filius sapiens, & discipuli disciplina declarat
magistri sufficientiam. Nam qualis arbor, tales ipsius Matt.7.
fructus sunt, & qualis sit homo in se opera manifestãt. Quis Deo gratior sit an præsidens, an obediẽs, ignoratur

ratur. Neq; gradus meliorem, neq; abiectio efficit viliorem. Nec merita efferunt, nec demerita quẽquam deiiciunt. Horum nanque certa in die Domini habebitur scientia. Nunc verò cuncta in latibulo sunt, ne quis se extollat, ne proximis calumniam inferat. Nul
1. Tim. 6. li quanti sit meriti notum est. Soli Deo claret cuiuscunque cor, qui lucem habitat inaccessibilem, cui omnia nuda & aperta cõsistunt. In die etenim magno aperientur libri, opera manifestabuntur, detegentur intẽtiones, cogitationes cognoscentur, & qualis quisque fuerit in se, patebit ex meritis. Non erit latebræ locus, non tergiuersandi tempus, non testis excusans, non precium redimens, non adiutor protegens. Iudex proprius conscientia propria erit. Euacuabitur principatus, & omnis auferetur potestas. Singulorũ opera deducentur in medium, bonorum malorúmq; vnusquisque vices recipiet. Beatus qui sic viuit, vt securè dormiat. Felix qui Domino incorruptũ tribuit, quod accepit à Domino. Dignus verò sempiterna fit gloria, qui non solum se, sed etiam plurimos secum Christo propriis laboris gratia in se operante lucratus est. Tantorum prorsus erit particeps meritorum, quãtorũ salutis extiterit causa. Hoc est propter quod honorabilis redditur præsidentium dignitas, hoc est, propter quod (si licet) appetenda est. Vt enim prosit, non vt præsit, desiderare debet vir Dei. Exiguũ nanq; est hominis meritũ, nisi profectibus cumuletur aliorum. Ideo verus pastor ouium Christi, totis desudet viribus, tum pro Dei gloria, tum pro subditorum vtilitate, tum etiam pro suo commodo, quatenus quos regit, ditescant meritis, virtutibus crescant, & quotidie mentis spiritu renouentur. Hæc quippe agens sedulò animam suam liberat à periculo, & illam cœlo habilitat, atq; pro suorum salute filiorum ipsam cœlesti militiæ cõmendabilem reddit. Propter hoc cõ
1. Cor. 9. uersis aiebat Apostolus, Nonne vos estis gloria mea ante Dominum? Agit enim Dei clementia in electis suis hoc, vt tot fulgeant gaudiorum meritis, quot pro ipsorum doctrinis reperti fuerint saluati. Non igitur renuant prælati infatigabiliter pro saluandis laborare, scientes quia duplici fulgebunt stola, quicunque pro commisso sibi grege humiliter, ac perseueranter pati non recusauerint.

Quòd cunctis Deo famulantibus prudentiæ virtus præcipuè sit necessaria, per quam singulis horis proprias debent diuidere actiones. Et quid cuilibet operi competit, vt perfectum sit, atque circa quæ Christi serui mentis suæ principaliter dirigere debeant intentionem.

CAP. X.

Omnes prouinciarum duces, ciuitatúmque rectores quo prudentiores sunt, eo populum sibi commissum ordinatius regunt. Nam ad hoc præcipuè intendunt, vt singulis illas iniungãt actiones, & officia diuidant, quæ sufficientiæ ipsorum norint congruere. Condunt nihilominus leges, statuta ordinant, iura proponunt, ne quid aut incuria, aut præsidentium ignorantia incompositum confusumúe remaneat. Nam vbi ordo non est, ibi tumultus, rixáque mox sequitur. Econtrariò certum est, quòd moderati prouida dispositione regiminis cuncta succedunt prospere, & debito clauduntur fine. Hoc in naturæ operibus luculenter apparet, quæ nequaquam vllo casu, vllóque euentu conditoris legem sibi iniunctam, vel in minimo prætergressæ sunt. Præceptum illis summus imposuit artifex, quod à suæ constitutionis primordio irrefragabiliter custodiuit: Vnaquæque etiam vrbs & quantulacunque domus ne confundatur & deficiat, necesse est vt moderamine componatur. Quod si in humanis & corporalibus rebus ordo omnino expedit, vt seruentur, ne confusione deficiant, quanto magis in spiritualibus habendus est? Vbi enim maior incumbit iactura, ibi solicitiorem congruit diligentiam adhibere. Quid verò preciosius, quid carius æstimari valet, quàm regnum cœleste, & gloria paradisi? Quid autem ardentius concupisci potest, & prudentius inquiri, quàm angelorum consortium, & supernorum ciuium iucunda societas? Hæc omnia simul amittit, quicunq; gratia Dei suis demeritis se facit indignum. Possidentes igitur Christi serui immensum thesaurũ in fictibilibus vasis reconditum, præcipua tamen diligentia in se vigilare non desinant, ne illo priuentur. Omne à se amoueant virtutis obstaculum, omnéque peccati blandimentum, vt illud securius custodire queant. Semel nanque si perditur, aut vix, aut nunquam recuperatur. Non prece, non precio, non cuiuscunque fauore humano redimi valet. Solo diuino ex munere cœlestis redonatur gratia, quæ hominis malitia propulsatur & amittitur. Ne itaque hoc singulari supernæ gratiæ deprædentur dono, sub obedientiæ iugo, & præsidentis imperio infatigabiliter substernant se, quotquot Christo militare in stadio monasticæ conuersationis elegerunt, seque circunquaque muniant prudentiæ virtute, ne quid in ipsis inordinatum prætereat. Quod enim inconsultè agitur, vix vacat à culpa, qui verò inconsultè viuit, lapsui propinquus fit. Cõspicimus quippe ducibus bellatorum, exercitibúsque eorum maximam esse fugæ vel exitij causam, quum inire certamen cœperint, si non prius parent arma, acies disponant, insidias meditentur, cunctúmque ita exercitum ordinent, vt nulli ignotum sit, quando & ex qua debeat parte certare. Confusa nanque & inordinata turba facilè prosternitur & dissipatur. Nec minus in collegiis Deo dicatis, & in vnaquaque mente casus, & ruina formidanda est, si prouidentia desit. Proinde debent animarum rectores prudentiæ oculo super sibi commissum vigilare gregem, ne à recto exorbitent itinere. Debent quoque subditi non minus super seipsos attendere. Nam plerunque ex obliuione, aut negligentia, vel alia qualicunque causa quædam omittuntur ordinanda à præsidente & rectore, quæ vt disponantur à subdito omnino expedit. Cuncta quippe à pastoribus nequeunt imperari, sicque congruit, vt quod prætermittitur à præposito, reformetur à subdito. Singuli itaque Deo famulantes studeant proprias interioris & exterioris hominis loco & tempore dirigere actiones, ne anteponenda postponant, & agenda prætereant, quia frequenter seductoria persuasione decipiuntur, qui absque sedula discussione in via Dei pergere assuescunt. Maximi proculdubio periculi res est, prout suggerit animus velle degere. Propterea cunctis consulendum est, vt taliter vnumquodque disponant opus, quatinus quælibet

hora

hora propriam habeat actionem. Sciant quando orationi, quando lectioni, quando operi manuum incumbendum ſit, ne acidiæ ſpiritu in mentis dubietatem, vel hebetudinem euecti, tempus ſuum inaniter conſumant. Semper ſtudeant potiora opera quietiori, & congruentiori tempore coaptare. O quoties immundorum ſpirituum ridiculum efficiuntur imprudentes? O quantis ſpiritualibus deprædantur profectibus ij qui ſpreto mentis conſilio ſuis inſeruiunt voluptatibus? Quàm ſæpè lectioni vacant quum orare deberent, orationi inſiſtunt quum liceret operari, ac per hoc torpore depreſsi, fraudéque decepti cuiuſcunque operis debito priuantur fructu, inſipientia ipſorum hoc perpetrante. Non ſic verò qui pollent prudentia, & qui cœleſtem magnipendentes gratiam, cœlorum regna ſagaciter diripere moliuntur. Suo etenim tempore orant, ſuo tempore legunt, ſuo tempore manibus operantur. Singula ſingulis peragunt horis, nec penes ipſos quicquam inordinatum prætermittitur. Et quoniam cuncta ſtatutis perficiunt temporibus, ideo proficiunt, vitámque ſuam ſine tædio deducunt, atque quum ſemper anhelo ſitiant operandi deſiderio, ad anteriora procedere, ſolicite perficere ſatagunt, quæ tenent præ manibus. Re nanque vera caritas, quæ illorum compleuit corda, eos nequaquam quieſcere ſinit. Dei quippe amor, qui acidiæ inimicatur, operatorius ſemper eſt. Ideo nec laboribus fatigatur, nec tædio frangitur, nec exercitiis minoratur. Vbique hilaris, vbique iucundus eſt, & quantum vigeat in corde, patefacit ex opere. Zelatores itaque caritatis, & virtutum æmulatores ſic ſua diſponunt negocia, ſic diei ſpatium metiuntur, vt cuncta alacri faciant animo, non ex conſuetudine, neq; ex neceſsitate, aut ex triſtitia. Quæq; etenim res, quæque operatio, vt Deo placeat, & virtuoſe fiat, habere debet in ſe tempus, & modum, & intentionem. Si autem aliquo horum caret, imperfecta eſt, nec ad plenum diuinis ſplendet obtutibus. Beatus qui hæc diiudicat. Sine ſpeciali nanq; ſapientiæ dono nequit hoc fieri, ſed neq; abſque his ad perfectionem attingi poteſt. Libra enim perfectionis eſt prudentia ordinans omnia. Fons autem prudentiæ eſt cordis munditia. Munditiam cordis gignit oratio, orationem verò ſanctam ornat & nutrit caritas. Caritas quoque quum ſit abyſſus indeficiens, riuus defluens, paradiſus affluens, lumen irradians, cibus replens, ſatietas fouens, exultatio eleuans, vinculum vniens, amor liquefaciens, guſtus inebrians? ſicut ordinatur à Deo, ita cunctas ad eum dirigit actiones, intentiones, & affectiones; quæ quanto purius exercentur, tanto vehementius ipſam, de qua prodeunt, augent caritatem. Viciſsim nanque ſibi famulantur, & perfectio operis, & effectio caritatis. Ideo amici Dei, & Chriſto in congregationibus ſeruientes caritatis affectum concipere, & nutrire debent, vt expeditius ad perfectionis metas attingere valeant. Cuius celſitudinis dignitatem eo celerius apprehendent, quo prudentius ſua ſpiritualia, & temporalia negocia congruis temporibus, modis, & intentionibus diſponent. Omnes igitur Chriſti ſerui, cuncti Deo placere cupientes, primordia diei & actionum conentur conſecrare altiſsimo, quatinus cætera ſecutura opera à ſuo non declinent principio. Vnde mox vt à ſomno euigilant, ſemper cor ſurſum erigere contendant. Prima vox, prima cogitatio, primus affectus diuinam reſonet laudem, ignitam ad Deum dirigat ſupplicationem, & illi ſe ſyncero corde committat, qui valet potenter de imminentibus periculis liberare. Mundiſsimo nanque Domino mundiſsimum debet offerri ſacrificium, non terrenis fœdatum cogitationibus, nec obſcœnis imaginationibus coinquinatum. De ſtratu quoque quo iacent tanquam de vinculis diri carceris ardenter, properéque ſe excutiat, vt veluti ſtrenui milites ad bella proceſſuri, crucis ſignaculo frontem, os, pectúſque ſuum muniant. Circa duo potiſsimum adimplenda ſe præparet Deo amabilia, & ſaluti omnino humanæ neceſſaria, videlicet ad perſoluendas diuinas laudes, & ad exercenda ſpiritualia Domini prælia. Hæc nempe ſeruorũ Dei propria ſunt exercitia, hæc illorum qui Chriſto famulantur ſunt ſtudia, in quibus toto ſe debent occupare deſiderio. Nam in his comprobatur caritas, virtus dignoſcitur, gratitudo commendatur, augetur meritum, cumulatur gratia, victoria acquiritur, & gloria corona fidelibus condonatur. Vere etenim nil cõgruentius, quàm Dei concupiſcitur laus. Propterea qui in ſenſu cordis Domino militant, nullam in cunctis quæ agunt priuatam quærunt laudem, nullóſque de ſuis actibus humanæ æſtimationis volunt fructus. Solam ſui conditoris appetunt laudem, ſolam Dei gloriam de ſuis laboribus expectant mercedem. Magnum putant conſequi pietatis lucrum, ſi in ſe, & per ſe Deum ſuum efficiunt laudabilem. Non tamen hoc contenti, voto vt opere perficiant quod gerunt in corde, ſuæ mentis intentionem vigilanter extendunt, tam ad vitiorum extinctionem, quàm ad virtutum perfectionem obtinendam. Ex qua re ſæuam aduerſum ſe concitant inimicorum rabiem, qui nullam legitime certantibus præbẽtes requiem, ſuis eos cogunt importunitatibus à mentis cuſtodia, & ab animi rigore non relaxare ſpiritum. Nam ſtrenuo militi, & feruenter dimicanti, nunquam immundorum ſpirituum deſunt certamina. Impugnatur & repugnat, inſidias patitur & orat, tentationum iaculis impetitur, nec ſuccumbit, atque in his poſitus colluctationibus diuino ſentiens ſe roboratum ſuffragio, ad reſiſtendum hoſtibus ſemper inſurgit ardentius. Certa nanque intelligit definitione, quòd triumphus ex ſpirituali proueniens conflictu, Deo gloriam, & victori perpetuam confert palmam. Vnde diuinæ laudis accenſus deſiderio, & cœleſtis patriæ prouocatus gaudiis, quantum profectibus quotidianis attollitur, tantum dæmonum infeſtationibus acrius vrgetur.

Quòd ſemper diabolus humano generi aduerſatus eſt, & potiſſimum poſt aduentum Chriſti fidelium populum triplici tentationum inſecutus eſt ſpecie, & confuſus per gratiam Chriſti, Atque de multiplici tentationum vtilitate, & de multimoda exhortatione ad tolerantiam tentationum.

CAP. XI.

IN vniuerſo terrarum orbe diaboli ſuadente malitia hoc ſpirituale inoleuit vitium, vt quanto quis amplius temporalibus floret honoribus, pecuniis diteſcit, proſperitatum ſucceſsibus pollet, hominúmque opinione extollitur, tanto plures felicitatis ſuæ æmulos

patia

patiatur. In quo nanque corde abest caritas, inuidiæ liuor facile reperitur. Hæc etenim est antiqua pestis, hic est detestabilis morbus, qui ab ipso diabolo traxit originem, per quem etiam in hoc exilium ærumnis plenum mors introiuit. Mox quippe vt ipse antiquus hostis fuit, inuidere cœpit homini stanti, nec passus est eundem ascendere, vnde ipse peccando expulsus fuit, neque sustinuit, vt gratia quam ipse amiserat, in humanum diffunderetur genus. Hac de causa primo inuidens homini, & suarum successorem sedium videre non patiens, callida machinatus est arte, vt ipsum tanto priuaret bono. Nec à suo letali, quod meditatus est, fraudatus est desiderio. Nam fraudulenter, & versute suadens falsum pro verò, hamúmq; sub esca tegens, captiuum sibi fecit hominem, quem suæ gloriæ futurum non ignorabat possessorem. Hac autem obtenta victoria in malitia aduersarius roboratus, hoc triumpho in superbiam euectus, omni Adæ posteritati, cunctisq; mortalibus factus est inimicus. Singulas enim generationes insecutus est, nec fuit aliquando qui illius tyrãnidem posset euadere, nullúmque suarum tentationum permisit esse exortem. In omnibus pariter propriæ intorsit malitiæ iacula, quãtum desuper permissus est. Ipsum quoque Dei Filium Dominum Iesum suis suasionibus aggredi veritus non est, quem quum insuperabilem persensisset, ad extinguendum nominis eius cultores tota se armauit constantia. Quum enim disponeret omnes in Christum credentes abolere, principum orbis aduersus fideles cõcitauit animos, ipso nihilominus intrinsecus persequente. Hinc martyrũ persecutiones, carceres, vincula, flagella, tormentorum horrenda genera, & mortis violenta crudelitas effluxerunt. Ab eo diuersarum hæresum perniciosa & cæca intelligentia, errorum venena innumera, opinionúmq; contentiosa loquacitas, ac schismatum elata cupiditas hauserunt vires. Ab ipso spiritualia certamina, infestationes, tentationes, & deceptiones multæ productæ sunt. Sed meditata de fidelium perditione diaboli malignitas cõfusa est à Dei verbo humana carne vestito. Dei nanq; sapientia mira arte egit, vt debellaret superbũ. Prius quippe per seipsam eundem prostrauit antiquũ hostem in deserto, in ciuitate sancta, in monte excelso, in variis persecutionum & tentationũ generibus, in passione, in morte. In cunctis enim insultibus semper gloriosissime triumphauit. Parum verò fuisset, si sapientia malitiam, si creator superasset creaturam. Voluit insuper per fideles suos tunica mortalitatis circumamictos, immundi spiritus cõterere audaciã, suámque magnificare ecclesiam, atque vnumquenq; credentem, & certantem iuxta pugnæ qualitatem facere gloriosum. Quis etenim explicare valet verbis celsitudinem martyrum, inclytósque illorum triumphos, qui pro immaculatæ fidei confessione, & amore vnici & veri Dei se flammis dederunt, cruciatibus, & morti? Sanguine nanque ipsorum roborata est ecclesia, conuersus mundus, fideles accensi, fides aucta, & decoratũ cœlum. Impellebat enim diabolus ministros suos, terrarum principes, vt tormentorum atrocitate tam strenuos prosterneret athletas & faceret illos negare Christum, pro cuius confessione conspiciebat eosdem cœlos conscendere. Sed nequaquam præualuit eius truculenta seueritas. Quo enim amplius sæuiebant persecutores, eo magis credentium populus augebatur, fidei veritas propalabatur, & inuidorum malitia confundebatur. Triumphabat in his omnibus Christus, & martyres coronabantur à Christo. De falsis verò dogmatibus, & hæreticorum versutia quàm clarum veritatis emicuerit lumen, facile dignoscitur. Sancti etenim patres supernæ sapientiæ scientiam habentes, tanquam honoris Dei, & salutis animarum zelatores veri, intuentes ex dolosa hæreticorum argumẽtatione simplicium mentes populorum in errorem trahi, disputationibus & scriptis se illis opposuerunt, euidentissimis rationibus eorum confutantes opiniones, detestandáque falsiloquia. Nec hoc solo contenti fuere. Nam pro futurorum munimento libros condiderunt innumeros, per quos irradiata fundatur ecclesia miro sapientiæ fulgore, & ornata suauissimo eloquentiæ nectare, ita vt nullum erroris argumentum remansisse noscatur, quod non facillime conuincatur. Summa verò & inscrutabili Dei prouidentia actum est, vt quemadmodum malitiæ inuentor diabolus catholicam fidem sua voluit obtenebrare fallacia, ita Christus, qui est Dei sapientia, per sanctos suos illam dilucidauerit doctores, eósque pro ipsorum remuneratione laborum, veluti fulgentissimas stellas, in cœlestibus collocauit sedibus regnaturos per æuum. Nil autem profecisse se sciens, ad alia se conuertit nocendi ingenia. Nihil enim suasor malorum in martyres per gentium reges, nihil per falsos cernens præualuisse doctores, magnam se arbitratus est obtinere victoriam, si per seipsum aduersus homines iniret conflictum. Ignorabat tamen ipse homicida malitia excæcatus, quod non contra homines, sed contra Deum haberet certamen. Merito itaque sicut in prætactis insultibus confusus fuit, ita & in tertio. Non enim est fortitudo, neque consilium contra Dominum. Quem ipse saluare decreuerit, nemo poterit superare; quem ipse elegerit in se, nulla tribulatio, nulla hominum persecutio, seu dæmonum fraus prosternere poterit in finem. Sed quoniam quos prædestinauerit Deus, ignorat diabolus, cunctos suis non cessat sagittis appetere, vt per mentis consensum ad illecebras trahat peccati. Propterea post varia errorum dogmata fidelium animos diuersis suggestionum modis, plurimisque tentationum generibus concussit, afflixit, & penè prostrauit. Nam pacis tempore facilè vincitur hostis. Concupiscentias quippe carnis, & oculorum, nec non & huius vitæ gloriæ concupiscentiam adeo vehementer concitauit in hominibus, vt ferè omne genus hominum in hac periclitaretur pugna. Vnde aduersus huiuscemodi dæmonum machinamenta debilitatas viri Dei suas sentientes vires, inspirati cœlitus de medio laqueorum innumerabilium, & cœnosi seculi fugere decreuerunt. Prudenter nanque cognouerunt, quia letale est, & dementiæ signum cohabitare cum latronibus, & homicidis. Hac de causa deserta, quæ solummodo feris syluestribus habitabilia erant, hominibus repleta fuere, & squalentia loca, inuiáque tanquam Dei ciuitas, & castra Domini facta extiterunt. In quibus seruorum innumerosæ congregationes Dominum Iesum die noctúque laudantium commoratæ sunt. Hoc denique exemplo instituta sunt cœnobia, & collegia Christo famulantia, quæ veluti fidelium tutissima & munitissima castra orationibus, exhortationibus,

&ex

& exemplis eos prouocant, protegunt, & defendunt ab incursibus immundorum spirituum. In immensum autem Christi operante, virtute, suúmq; nomen magnificante, creuit talium militum cœlestis cõuersatio, ita vt per vniuersum terrarũ orbem diuina personet laus, & nullus sit locus, prouincia, vel ciuitas, qui seruorum Christi refertus non sit. Inter quos non mediocris est turba mulierum continentium, virginúmque. Cuius nanque hæc magnifica sunt opera, nisi tua ô Domine Iesu? qui splendore diuinitatis tuæ fugas tenebras, gratiam præstas, prosternis superbos, & exaltas humiles præsumẽtes de te. Vnde hodie tanta pax diffusa est in ecclesia tua, & in cordibus fideliũ te diligentium, nisi abs te Domine? Tu enim secularium principum tumentes animos sub iugo tuæ sanctæ fidei misericorditer subiicis. Tu nempe dominaris potestati maris, & motum fluctuum eius tu mitigas. Tu ô pie Domine Iesu humiliasti sicut vulneratũ superbũ diabolum, & in brachio virtutis tuæ dispersisti omnes inimicos nostros. In multitudine verò gloriæ tuæ, & in delectatione dulcedinis tuæ, congregasti dispersos tuos electos in vnum, vt narrent mirabilia tua, & laudent, atque glorificent te, qui es refugium nostrum, & virtus, necnon adiutor in tribulationibus. Nam quamuis sæuire callidos aduersarios, & spirituales nequitias permittas ad tempus aduersus nos, nequaquam illos finis præualere in finem. Ad eruditionem quippe & profectum nostrum hoc facis ô Domine Sabaoth. Proinde ignorantia pleni grauiter errant, & in animas suas peccant, qui audent murmurare contra te totius bonitatis æternum fontem, quia illos permittis diuersimode ab angelis Satanæ impugnari. Alieni nanque quum sint à gustu æternæ sapientiæ tuæ, & non percipere valentes inscrutabilem altitudinem iudiciorum tuorum, opera tua secundum carnis sensum iudicare non cessant. Sed tu, ô secretorum cognitor, & cunctorum creator, qui omnia in sapientia fecisti, abscondisti horum scientiam à sapientibus, & prudentibus huius seculi, & reuelasti illam paruulis, mundis corde, & de te in bonitate sentientibus. Non enim potest humanum cor peccatorum tenebris inuolutum, arcana tuæ penetrare dispensationis, atque iudiciorum tuorum rimari secreta. Cui vis aperis ô Domine, & cui non aperis, proculdubio ille in sua cæcitate perseuerat. Non igitur operũ tuorum latentes rationes iudicare præsumat hominum ignara temeritas, sed prona quod non intelligit, veneretur mente, pulset humiliter, vt sibi aperiatur. Agnoscat se nihil posse absque te. Ideo prosternat sui paruitatem intellectus sub te, qui es fons sapientiæ in excelsis, de quo hauriunt non solum omnes qui sanè sapiunt, & peregrinantur à te, sed etiam omnium cœlestium spirituum beata agmina. Hi etenim, Domine, à verbo veritatis, & splendore tuæ sapientiæ irradiantur perspicue, atque delectabiliter inebriantur ab vbertate domus, & à torrente voluptatis tuæ sempiternæ. Nam quicquid sapiunt, percipiunt à te in te. Confitendum est itaque ô summa bonitas quod omnia quæcunque facis nobis, in vero agis iudicio siue deprimendo, siue exaltando. Non enim vt hominum, ita sunt opera tua, neque sicut illi vident, ita & tu. Quin potius iuxta propheticam sententiam, Sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatæ sunt viæ tuæ à viis nostris, & cogitationes tuæ à cogitationibus nostris. Cuncta quippe tua sapientia metiris. Ante enim quàm fiant quæ futura sunt in te ordinata, & à te præcognita sunt. Si Domine nec folium arboris absque tuo cadit nutu, quanto minus credendum est, quòd tentationes tuis eueniant fidelibus præter te, quibus cœlestem promisisti hæreditatem? Quod si ô pie plasmator iniquis & scelestis prouidentiæ tuæ gubernacula non subtrahis, quis audeat asserere amicorum tuorum te curam negligere, qui sua & seipsos dederunt propter te? Electos etenim tuos quum variis tentationibus agitari permittis, tenerrime diligis, & tanquam verus pater in ipsis optime complaces, & illorum salutem dulciter operaris. Tu Domine per Apostolum tuum dixisti, Ego quos amo, arguo, & castigo. Multiplices nanque vtilitates ex tuis proueniunt flagellis, atque diuersimode proficiunt, qui flagellantur à te, si tamen humiliter, si æquanimiter sustineant. Fateor audacter ô Rex cœlorum, quòd omnino tuis non congruit electis sine disciplina correctionis in hac viuere peregrinatione. Ideo redeant ad se, qui te agente, aut permittente affliguntur, & præterita non prætermittant cogitare tempora. Iustitiæ enim tuæ operibus bonis mercedem, iniquis verò condignam conuenit reddere retributionem, quod aut in præsenti, aut in futuro expedit vt fiat seculo. Quis autem diligenter considerans quanta aduersum te committit delicta, & quàm grauia pro his passurus est tormenta, non gaudebit, quum intelliget in temporalem te æternam commutasse sententiam, atque pro purgatorij igne tentationum incendia tolerare? Certum nanque est, quòd omnis tentatio in præsenti quidem non videtur esse gaudij, sed mœroris. Postea verò exercitatis per eam pacatissimum fructum reddet iustitiæ. At quis mentis suæ compos tuorum recogitans multitudinem beneficiorum tam liberaliter, tam sedule, támque affectuose collatorum, recusabit suscipere à te patienter quascunque infligis tentationes, quum constet te eas non nisi amando tribuere: Pudeat humanam fragilitatem quid sinistrum de tua ineffabili caritate suspicari. Aeque enim in electis tuis vt dona, ita militant & flagella. Proinde impudicæ mentis, & ingratæ indicium notissimum est lætari in prosperis, & murmurare de aduersis. Qui autem magis tua, quàm te quærunt Domine, facilè turbantur, quum illis cuncta ad vota non suppetunt. Tu solus ô beatorum exultatio, propter teipsum diligendus & considerandus es. Ideóque fideles serui tui vt erga te verum dilectionis affectum se habere perhibeant, nullo modo pro illatis debent tentationibus perturbari. Resistant fortiter, & in tua dilectione permaneant, quia tentari, nec ab amore tepescere, perfectæ caritatis est signũ, & tuæ maiestati sacrificium suauissimum. Peccator autem, & à tua caritate alienus tunc gratias aget, tunc confitebitur tibi, quum benefeceris ei. Quum enim radices non habeat, nec de tuæ dilectionis nutriatur humore, credit ad tempus, & à te in tempore tentationis recedit. Tui verò dilectores tanquã electi palmites in te vera vite manẽtes purgãtur assidue, vt fructũ corã te iustitiæ proferant. Re etenim vera neq; virtus sine tentatione perficitur, neque gratia absque probatione cumulatur. Hac de causa omnes sancti qui tibi ab initio placuerũt, in camino tribulationũ & tẽtationũ examinati sunt. Nullum exortẽ passionũ esse

Matt. 11.

Esai. 55.

Heb. 12.

eſſe voluiſti, vt magis, magiſque ſpiritualibus ditarentur donis, & perfectioribus virtutibus ex quotidianis impugnationibus efficerentur ornati. Complacuit quoque tibi ô diuina prouidentia, vt hac occaſione electi tui cognoſcerent, atque faterentur ſe poſitos eſſe in exilio, & ex inundantia tentationum cogerentur redire ad te, apud quem eſt ſecura quies, quieta lætitia, læta felicitas, fœlix libertas, libera immortalitas, & ſempiterna beatitudo. Noluiſti vt donec in luto erant inuoluti, perfectè iucundarentur in ſeculo, quatinus per experientiam cognoſcerent, quantum inter peregrinationem diſtet, & patriam. Vt autem ſeruis tuis tolerabilia fierent flagella, quæ pro expiatione culparum, aut augmento virtutum paſſuri erant, tu ô Domine Ieſu miſericordiarum Deus, & multæ miſerationis, calicem paſsionis bibere voluiſti, feciſtique dulceſcere in te, & per te, quod ſine te erat importabile. Poſtquam verò paſſus es ô Rex gloriæ, angelorum gaudium, & totius caritatis abyſſus indeficiens, traxiſti poſt te hominum innumerabilem multitudinem cruces ſuas alacriter baiulantium propter te. Perſpicue nanque verbis, exempliſque cunctis inſinuaſti, quod non poteſt pertingi ad triumphum ſupernæ gloriæ, niſi præuiis tribulationibus. Non enim in hoc ſeculo diuitiis, voluptatibus, honoribus, & proſperitatibus florere voluiſti, ſed neque in amplis naſci palatiis vel ſtratu deauratis ornamentis cooperto, quin potius mox vt in hoc mundo apparuiſti, iacere ſuper fœnum, reclinari in præſepio in medio animalium, & in viliſsimo diuerſorio elegiſti. Inſuper poſt perſecutionem Herodis, poſt parentum obedientiam, poſt famem, ſitim, nuditatem, peregrinationes, in oratione pernoctationes, diaboli tentationes, poſt phariſæorũ detractiones, obſeruationes, oppreſsiones, poſt ſudorem ſanguinis, venditionem diſcipuli, poſt falſa teſtimonia, ſputa, alapas, flagella, opprobria, blaſphemias, coronam ſpineam, fellis potum, tandem inter iniquos tanquam reus, & homicida ſuper crucis patibulum in Caluario monte mori dignatus es, vt viam, qua tenderetur in cœlum, tuis demonſtrares fidelibus, & non obhorrerent ſerui ſuſtinere pro Domino, quod Dominus pro ſeruis pati voluit. Huius nempe conſideratio tam præcipuæ, támque vehementiſsimæ caritatis, cunctas ſuauificat paſsiones & omne leuificat tentationum pondus. Leuemus ergo fratres deſideria noſtra ad Chriſtum, erigamus omnes nos, qui Domino Ieſu elegimus militare, mentis oculos in crucem Domini, quum tentamur, & leue exiſtimabitur, quod toleramus comparatione illius.
Galat.6. Glorietur inquam in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, & in tribulationibus, in tentationibus, in infirmitatibus, in neceſsitatibus pro Chriſto. Non eſt legitimus miles, qui regem ſuum imitari recuſat, Neque dignus cœleſti gloria, qui Chriſto Domino non vult conformari in pœna. Conſideremus etiam quàm breue eſt, quod patimur comparatione retributionis æternæ.
2.Cor.4. Quod enim momentaneum eſt, & leue tribulationis noſtræ, in ſublime pondus gloriæ operatur in nobis. Pudeat nos palmam obtinere velle abſque certamine, & cum ſtrenuis militibus ſine belli periculo æqualiter triumphare. Sicut illi certauere, pugnemus & nos, & vſque ad mortem non ſecedamus de prælio. Aequalis illis, & nobis ſit ſors, quibus communis eſt gloria, quia ſi compatimur, & conregnabimus. Omne quoque gaudium exiſtimemus, quum in varias inciderimus tentationes. Nam tunc magna ſalutis noſtræ concipienda ſpes eſt, quum agrum ſuum Dominus dignatur excolere, vt vberiorem cœleſtem afferat fructum. Tunc cœleſtis medicus iacenti ægroto largitur remedia ſanitatis. Deſperaret vtique de nobis, ſi non aliquod præberet tentationis remedium. At poſtquam noſtri memor eſt, & crebris tribulationibus erudit nos, notum facit quoniam diligit nos, nec longe à nobis abeſſe patitur. Igitur tanquam fideles dilectores, & bellatores ſtrenui, atque filij cariſsimi patris diſciplinam ne abiiciamus, ſed qualecunque immiſerit nobis tentationis genus, alacri animo & viriliter toleremus. Nequaquam vereamur ad tempus pati pro Chriſto, & flagellari. Breuis eſt pugna, & ſine vllo dilabens interuallo, remuneratio verò perpetua, & multa nimis: Exempla nos roborent ſanctorum ad patientiam, & innocens vita crucifixi Ieſu. Non congruit vt membrum illæſum permaneat ſub capite vulnerato. Propterea tanquam vera capitis noſtri membra communicemus Chriſti paſsionibus, vt in reuelatione eius gloriæ exultantes gaudeamus.

De multimodis tentationum generibus, quæ ſerui Chriſti à diabolo inferuntur, Et de ipſarum remediis.

CAP. XII.

QVemadmodum ſi quis ſtellas cœli, aut pluuiæ guttas, ſeu arenam maris dinumerare voluerit, caſſo conſumitur labore, ita & quicunq; varias dæmonum fraudes ad plenum reſerare conatus fuerit, ſuperuacue deſudabit. Nempe ipſorum venenata malitia inſcrutabilis eſt, & prorſus ignota mortalibus. Deo ſolo reuelante eorum poſſunt detegi inſidiæ. Tortuoſi nanque quum ſint colubri, & anfractibus aſſueti plurimis, mox quũ teneri putantur, è manibus defluunt. Mille enim modis inueſtigabilíque nocendi arte, ac infatigabili circumuentione ſimplicium animas decipere moliuntur. Nunc blandis perſuaſionibus ignorantium mentes decipere ſtudent, atque quibuſdam rationibus fictis ad peccatum eos alliciunt. Nunc callidis machinationibus & aſtutiis eoſdem præcipitare contendunt. Tales nanque niſi maiorum per omnia acquieſcant conſiliis, irremediabiliter ruunt. Aliquãdo verò vt manifeſtus hoſtis totis viribus per aperta certamina corda impetunt, & euertere nituntur laudabile mentis propoſitum bellorum Chriſti. Si autem ſagittis eorũ ignitis ſcutum opponatur patientiæ, cuncta quæ intorquentur reſiliunt iacula. Nam impenetrabile eſt patientiæ ſcutum, & ferè in omnibus tentationibus neceſſarium, quo quicunque caruerit, facile ſuperabitur. Quandoque etiam horribiliter humanæ menti ſe oſtentant per tetras imagines, & inſolitos aſpectus, atq; per terribiles comminationes, inſuetóſque terrores tremorem conantur ingerere vehementem, quatinus relicta confidentiæ anchora in puſillanimitatis pelagus ipſam demergant. Horum autem inſultus non ſunt formidandi: Grandia minãtur quum nihil poſsint. Quid verò mirũ ſi erga Chriſti ſeruos infirmi ſunt, quum neq; in brutis animalibus præualere queant, prout Euangelij textus prolo-

quitur

quitur: Aliquando assiduis tentationibus Deo misericorditer permittente impetunt animam superbiæ vitio: & propriæ sufficientiæ veneno infectam: atque in obscœnis eam delictis prosternunt. Posteà verò desperationis laqueos contra eandem tendunt. Mox autem, vt cecidisse se cognoscit anima: quæ prius stare videbatur, ad humilitatis remedia illico confugiat, & diuinam erga præsumentes dispensationem cogitare studeat, qualiter Petrus Apostolorum princeps Christum negauerit, qualiter Dauid Prophetarum eximius in adulterium, & homicidium deciderit: ad memoriam reducat, & post perpetratum delictum abundantiorem super se gratiam collatam esse mirari non cesset. Talibus nanque roborata cogitationum suffragiis Dei in se laudabit clemētiam, quæ ex percussione tantam illi emendationis intulit gratiam. Hoc expertus est Propheta: qui dixit. Misit deus ignem in ossibus meis: & erudiuit me. Interdum ipsi deceptores Dei misericordiam, & ipsius largissimam bonitatem falsis rationibus obtenebrare decertant obiiciendo interiori homini suorum sarcinam peccatorum, quæ irremissibilia esse præ multitudine: præ magnitudine, pre obscœnitate demōstrant: quatinus pondus conscientiæ, & suæ deformitatis turpitudinem non ferens homo in baratrum desperationis amissa spe veniæ se mergat. Huic nanque tam pestiferæ suggestioni opponenda est domini nostri Iesu Christi sanctissima mors, & quanta pro humani generis restauratione pati voluerit, attente animo reuoluenda sunt. Nullum enim adeo est graue peccatum, quod Christi sanguine non deleatur. Si autem crucifigentium scelus aboleuit sacrosancta domini passio: quis dubitet quin aliorum valeat auferre delicta: Propter hoc Dei filius carnem de humana sumpsit propagine: vt hominum peccata deleret. Toties ergo confugiat peccator sub crucis Christi vmbraculū: quoties desperationis iaculo se cognoscit transfixum. Hac verò fraude si repugnātem nequeunt animam superare, illico Deum tam misericordem erga peccantes seductoria assertione prædicant, acsi nec iudicare peccata, nec peccatores dānare vllo modo patiatur. Dæmonū verò callida intentio est animam in dissolutionem & audaciam delinquendi allicere, vt amisso timoris gubernaculo in omne eam nefas inuoluant. Tunc si assensum præbuerit: quodam temeritatis mucrone occulte se necās, criminibus fræna relaxat: nullámque de virtutibus exhortationem
Prou.18. patitur audire: iuxta quod scriptum est. Impius quum in profundum malorum venerit, contemnit. Meminisse tamen debet, qui hac peste percussus est: quàm seuere contra delinquentes deus suam iustitiam exercuit. Nam peccantibus angelis nequaquam pepercit deus, sed mox vt extulerunt se, æternis damnati fuerunt incendiis, & irremissibili vltione percussi condignam suæ præsumptionis suscepere mercedē. Peccanti quoque primo homini: quamuis Dei manibus plasmatus fuisset: quamuis in paradiso deliciarum collocatus, & supra dignitatem cunctorum animantium euectus: nequaquam indultum fuit. Repente nanque vt legem obedientiæ transgrediens de vetito comedit: cū dedecore eiectus sentētiam quam ei dominus comminatus fuerat, in se recepit. Didicit nanque ex pœna quid meruerat per culpam. Non vniuerso orbi diluuij tempore: non populo Dei in idolis fornicanti: non Mosi mitissimo omnium hominum, qui tunc morabantur in terra: non Dauid viro secūdum cor Dei: non cuncto Israëli legis mandata præuaricanti: inulte pertransire permissum est. Sic enim deus peccatis & iniquis aduersatur operibus: vt potius permitteret ignominiosæ morti suum tradi filium: quàm vt impunitum remaneret peccatum. Plerunque etiam Deo dispensante, ipsi spiritus nequam ita pusillorum conscientiam contundunt dubietate, ac multitudine stimulorum: vt neque (vt sic dicam) pedem valeant mouere præ timore conscientiæ: qui sic tentātur. Agúntque suis persuasionibus & importunitatibus: vt quid minimum aut nullum peccatum est: mortale credatur. In immane se ferunt præcipitium: qui huiusmodi tentationi assensum præbent. Atque aliquando propter conscientiæ onus grauiter delinquunt in iis, quæ sine peccato agere potuerant: quoniam qui facit contra conscientiam ædificat ad gehennam. Talis conscientiæ impulsus omnino audacter refellendus est: & tanquam antiqui hostis figmentum debellandus. Tunc etenim plene debellatur, tunc huius tentationis qui impugnatur, victor efficitur: quum ex aduerso suggestioni se opponens, vel in minimo nullo modo eidem obtemperat. Hoc nanque manifeste comprobat istud diabolicum esse opus, quia & conscientiæ resistitur, & nihilo minus conscientiæ pax reperitur. Nonnunquā quoque ipsi callidi insidiatores fugam se arripuisse simulant: & de cætero nullam bellatori Christi molestiam se illaturos fatentur. Discedunt quippe ad tempus, quatinus animus à sui custodia remissior factus: grauius sua securitate sternatur. Prudens verò Christi seruus intelligens se in medio positum laqueorum eo suspectior erit, quo quietiores contra se sentiet inimicos. Vbi nanque latenter pugnatur: ibi omnis vigilantia adhibenda est. Nam manifestus aduersarius facile vincitur, occultus autem insidiator vix à quoquam superari potest. Proinde omni tempore cunctisque momentis diaboli insidiæ precauendæ sunt. Donec hac pelle tegimur: cor, lingua cæterique sensus corporis diuino sunt muniendi timore. Nulla cum inimicis spiritualibus pax firmanda est. Semper mentiuntur: & absque rubore laqueos tendunt. Sui etiam confusiones paruipendunt, dummodo ad peccati cōsensum animas trahere valeant. Solent quandoque maligni spiritus, qui secessisse videbantur repente irruere, ac tanta vehementia furoris rabiem in corde hominis accendunt: vt nisi diuina opitularetur clementia: & in Deum blasphemia dirigeretur, & proximis vita auferretur. In ipso furoris impetu quicunque deducitur, non Dei dilectionem, non cœlestis patriæ desiderium, non gehennæ metum: non mortis formidinē: non maiorum reuerentiā: non proximorum caritatem, non sui ipsius amorem habere se sentit, & nisi diuina miseratione tentatio ipsa cohiberetur, nullus illorum, qui tali insania vexantur, sanus fieret. Solus omnipotens tam ignitam irrationabilem, & perturbantem impulsionem extinguere potest. Deo gratias agat inexpertus: expertus autem ori suo custodiam ponat, hominum pro tunc consortia vitet, & Deo (si potest) substernat se humiliter ipsius implorando auxilium. Assueti sunt etiam hostes humani generis seruos Christi aggredi variis, importunis, obscœnísque cogitationibus, & impudicis phan-

ritate pœnitentiæ, de memoria præteritarum delectationum, de affectione parentum, de sodalium & amicorum lasciua cõuersatione: de instabilitate status, de tẽtatione & laboriosa impugnatione, de multorum casu qui cœperunt nec perseuerauerunt, & de imposibilitate perseuerantiæ vsque ad vitæ terminum. Contra verò proficientes nimio furore bacchantur. Nam aduersus eos omnium tentationum genera (si permisi sunt) irruere faciunt. Pronos ipsos ad iracundiam, ad elationem, ad gulam, & ad singula quæque vitia reddunt: præcipuè tamen ad fornicationem. Non diebus, non noctibus ab illis secedũt. Nimia enim inuidiæ face succensi: de ipsorum profectibus grauiter cruciantur. Propterea tanquam rugientes sæuique leones sine vlla requie infesti sunt militibus Christi generosè certantibus: si quo modo eos impingant in consensus delictorum. Ipsi autem diuino fulti præsidio quotidie robustiores fiunt: & ex vsu ad dimicandum aptiores, atque cœlesti igne accensi tanto acrius aduersarios prosternunt, quanto vehementius ab illis impelluntur. O mirandum Deo & angelis tale spectaculum, videre scilicet spiritum fragili & infirma carne vestitum debellare & vincere spiritum nullo carnis põdere prægrauatum: spirituali assuetum certamini naturali acumine perspicuum, nec vllo locorum spacio inclusum. Ipse nẽpe est, qui præsumpsit animi ceruicem erigere contra suum conditorem, & dicere. Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, & fiam altisimo similis. Nunc autem in suæ opprobrium elationis à fragili superatur homunculo. Viros autem perfectos ad spiritualia assuetos certamina, callidè semper obseruat. Illis nanque in lucis angelum transfigurat se: & vitia sub virtutum specie suadere continuè nititur. Nam sub colore zeli furorem inserit: sub iustitiæ imagine crudelitatem: sub velamine caritatis carnalem affectionem, sub prætextu honoris Dei, priuatam laudem, & sub desiderio salutis animarum, prelationis officium suadet: vt quæratur.
1.Cor. 9. Hortatur etiam ad prædicationes, ad secularium cõuersationem, & ad virorum, mulierúmque indistinctam collocutionem: illud Apostoli commemorãs. Omnibus omnia factus sum: vt omnes lucrifaciam. In his omnibus latent fraudes, & inimicorum laquei formidabiles, quibus capiuntur qui carent prudentia, & elatum habent cor. O quot, qui iam inter astra nidos suos collocasse credebantur, occasione fraternæ caritatis in lutum carnalis concupiscentiæ turpipiter corruerunt. Quot temporibus nostris fuerunt, & sunt, qui tanquam ardentes lampades & mundi luminaria lucebant coram hominibus, paulatim ex frequenti secularium conuersatione & confabulatione tepefacti; ad pristina opera secularis vitæ miserabiliter redierunt? Quàm multos quotidie intueri possumus, qui donec in humili statu & sub obedientiæ disciplina perstiterunt, in mentis puritate, cordis celsitudine, & virtutum perfectione se custodierunt: sed post adeptam dignitatem, post assumptum pastorale officium, propter insuetos honores & nimias occupationes obliti quales fuerant, ad ima miserabiliter descẽderunt? Apostolorum sanctorúmque opus est in prælationis dignitate humilitatem, in secula-
1.Co.10. rium conuersatione mentis puritatem: in condescẽsione proximorum cordis seruare rectitudinem, & corporis castitatem. Ideo qui stat, videat ne cadat: & qui ascendit, diligenter aspiciat quo ascendit. Verecundum nanque corã hominibus, & Deo odibile est, post ascẽsum descendere. Qui diligit intelligat. In omnibus igitur insultibus spirituum immundorum, in cunctis tentationibus quibus Christi serui impugnãtur, abiicere conentur propriam confidentiam, & diuinum non cessent flagitare auxilium. Si enim sub Dei timore se strauerint, frequẽtauerint orationem, sui cordis cogitationes obseruauerint, impetus animi sub rationis imperio subegerint, virtutes acquirere studuerint, & pacem mentis posidere quæsierint: gaudeant quoniam cadere vix valebunt, tamen si ceciderint non collidentur: quoniam Dominus supponet velociter manum, vt erigat eos.

Quòd diabolus multoties vt instrumento vtitur hominibus ad tentandum eos, qui in congregationibus degunt, & simpliciter atque virtuosè conuersantur: vt illos impellat ad casum.

CAP. XIII.

COnsueuerunt vtplurimũ homines quandocunque aliquod difficile aggresi sunt opus, quum ad id peragendum impares se viribus senserint, mox ab amicis & domesticis subsidia quęritare: quatinus quæ propria nequeunt virtute perficere, alieno valeant adiutorio. Hac malitiæ arte, hoc sagaci ingenio, vti solet humani generis antiquus hostis & seruorum Christi implacabilis inimicus. Quum enim ad debellãdos & exer- Sap.1 cendos fidelium animos ex superna dispensatione cõstitutus sit in hoc aëreo & caliginoso loco, quibus valet modis & industria, eos tentare non desinit, vt decipiat, & prosternat. Rom Apponit nanque incessanter calliditatis suæ venena, quantum ei à Domino conceditur: sed non ad vota. Nam si ad decipiendos mortales plenam à Deo susciperet potestatem, prorsus non fieret salua omnis caro, nec quisquam reperiretur qui laqueos illius posset effugere. Diuina autem dispensatione & pia agitur miseratione cum electis, vt nequaquam supra vires tentẽtur. Quoties nanque præualet aduersarius, & casui appropinquant: adest Dei clementia: atque fugatis hostibus, suis præsidia militibus subministrat. Ipsis etenim tanquam membris infirmitantibus, ac debilibus in fide, spiritualia adhibet deuotionis nutrimenta, per quæ in caritate crescant, roborentur in spe: & fiant aptiores ad dimicandum: O mira omnipotentis bonitas, ô Dei nostri inenarrabilis sapientia, qua caritate, quáue paterna teneritudine foues seruos tuos, qui simplici tibi corde famulantur? Indefesso enim pietatis intuitu super ipsorum vigilas custodia, & imminente ruinæ periculo sub latisima alarum tuarum vmbra protegis & defendis. Hoc in spiritu Propheta præsenserat, quum dicebat. Ps Abscondes eos in abscondito faciei tuæ, à cõturbatione hominum: proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum, & spirituum immundorum. Quamuis autem cœleste super Dei seruos diabolus sentiat adiutoriũ, quanquam neminem saluãdorum de manibus domini Iesu eripere valeat, non cessat tamen ipse malignus quin totis conatibus illis infestus sit, nunc per seipsum, nũc sæpè per alios. Ideo ad tentandum humano vtitur instrumento:

potis

potiſsimum aduerſus eos, qui in monaſterio & congregatione Deo militant. Hæc nanque eſt fraus maxima, & ad cognoſcendum difficilis. Hoc enim argumento primum hominem de loco deliciarum deiecit, expoliauit tunica immortalitatis, priuauit gratia: & obligauit ad mortem. Hac arte, Apoſtolorum principem ad Chriſtum negãdum induxit. Hoc medio martyrum mentes emollire ac flectere curauit. Hoc inſtrumẽto complures ſuperauit: quos dinumerare longum eſt. Prouide itaque in via Dei incedendum eſt: & prudenter inſpiciendum, ne iniiciamus pedes in tendicula inimicorum. Nec minus ſolerter elaborandum eſt: ne nos ipſi efficiamur laquei proximorum, atque vices geramus dæmoniorum: quod in congregationibus Deo dicatis frequenter euenire conſueuit. Quandocunque enim quis in collegio degens, detractionibus vitam abſentium dilaniat: proculdubio diaboli miniſter eſt, & fraternæ cædis reus. Gladio nanque detractionis ſuæ famam proximi, cui detrahit, occidit in corde audientium. Audiẽtes quoque vulnerat detractionis ſagitta, eóſque plurimum prouocat ad illius odium, de quo murmuratio fit. Propriam verò perimit animam, & à Dei gratia alienum ſe facit. O quam ferales laquei ad capiẽdas animas ſunt labia detrahentium? A caritate exciſum ſe fatetur, qui detractionibus aſſuetus eſt. Hæc etenim peſtis, per quam caritatis vinculum diſſoluitur, à collegiis ſeruorum Dei omnino amouẽda eſt. Deo quippe & fratribus odibilis eſt omnis detractor. Qui diuinum cupit effugere iudicium: murmurationis verba nõ proferat. Cuſtodite vos (inquit Sapiens) à murmuratione, quia nihil prodeſt, & à detractione parci te linguæ: quoniam obſcurus ſermo in vacuum non ibit. Impium enim eſt detractioni accommodare os, quod diuinis laudibus deputatum eſt. Benedicite (ait Apoſtolus) nolite maledicere. Maledicus nanque & detractor regnum Dei poſsidere non valebunt. Fugiendæ itaque ſunt detractiones, ne ad odium proximi prouocentur. Rarus quippe reperitur, qui aduerſus ſuum detractorem ſilentium ſibiipſi velit imponere. Rarior autem qui nullo odij rancore moueatur. Qui verò fratrem vt ſe diligit, erga alium detractionis verba non loquitur, neque loquentem libenter auſcultat. Alio quoque modo caritatem fraternã, & pacem ſimul conuiuentium, cunctorum inuentor malorum diabolus dirumpere conatur. Nam cõtentiones generare inter Chriſti ſeruos non deſinit. Eſt enim contentio ignita diaboli ſagitta ad perdendas animas. O quanta iurgia, quanta odia ex contentioſis oriuntur ſermonibus: O quoties veritas occultatur, & falſum pro vero defenditur timore confuſionis. Peſsimum nanque malum eſt contentioni vacare, per quam amicitiarum compago diſſoluitur, & animorum dulce vinculum diſsipatur. Qui contentioſus exiſtit, antiqui hoſtis in ſe immiſsiones admittit, diaboli miniſterium operatur, dirumpit pacem, rixas concitat, parit odium, furorem nutrit, denigrat honeſtatem, ſapientiam perdit, rationem confundit, oculum mentis obnubilat, gratiæ lumen repellit, fraternam dilectionem frangit, & ipſam cœleſtem in ſe occidit caritatem. Qui à contentionibus linguam cohibet, humilitatis amator eſt. Contentioſus verò & pertinax elatione & ſuperbia ſe plenum eſſe confitetur. Vt victor appareat contentioſus, fratrem in publico confundere non veretur, & de fratris opprobrio magnum ſe putat reportare triumphum. Væh qui de tali lætatur commercio, & qui garrulis clamoribus veritatem conatur euertere. Hanc contentionis rixam fugere hortatur Apoſtolus, quum dicit. Contentiones & pugnas verborum deuita, generant enim lites. Seruum Dei non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe, & cum modeſtia docentem eos qui reſiſtunt. Conſueuit etiam nõnunquam ipſe nequam ſpiritus minus graues & timore Dei vacuos ad irriſionem commouere ſimplicium verbo aut geſtis, quatinus perturbet animarum puritatem ſimpliciter cõuerſantium, faciátque illos ſimplicitate amiſſa omittere inchoatum bonum, aut perpetrare quod oderunt malum. Diabolicum eſt figmentum hoc, & prorſus caritati contrarium. Non enim alteri irrogare debet quis, quod ſibiipſi videtur intolerabile. Hoc naturæ lex mandat, hoc caritatis Chriſti iura volunt, vt illud proximo præbeatur: quod erga ſe quiſque fieri gauderet. Regale quippe mandatum eſt dilectio mutua, quæ omnem legis inſtitutionem perficit, O bona caritas, ô proximorum laudanda æmulatio, quis tua poteſt reſerare præconia? quis effectus atque profectus tuos ad plenum magnificare valet? Tu Deum hominibus propitium exhibuiſti, tu ſempiternum Dei verbum induiſti carne, ſuſpẽdiſtique in ligno: tu proximorum onera, & amicorum delicta æquanimiter toleras, tu locum tempúſque obſeruas, vt peccata corrigas. Exclamas exterius contra delinquentes iuſtitię zelo, & gemis interius, atque ardes dulcedine pietatis. Tu irridere neſcis, & ſubſannare quempiam vehementer formidas. In proximo Chriſtum ſemper videre meditaris, & fratrem tanquam te amare conſueuiſti. Omnes aſtrictos tenes indiſſolubili caritatis compagine. Quos potes hortaris, quibus vales auxilium impendis, debiles foues, inſcios inſtruis, errantes reuocas, cadentes erigis, & pereuntes defles. Nulli oneroſa es, cunctis verò beneuola, amabilis, & iucunda. Nullum irritas, nullum confundis, nullum ſupplantas. Temporalem indigẽtibus præbes ſubſtantiam, ſi illam poſsides. Si ea cares, compateris pietatis affectu. Neminem à te vacuũ abire permittis. Deo carum, angelis amabilem, hominibúſque venerabilem reddis poſſeſſorẽ tui. Qui te habet, ſemper hilaris eſt, in proſperis humilis, in aduerſis fortis, in periculis ſecurus cuſtoditur. Qui verò proximo ſuo contumelias & irriſiones irrogare non metuit, diaboli inſtrumentũ & tuo indignum ſe facit contubernio. Seruum etenim tuum nulli cõgruit irridere, ſed potius vt ſit manſuetus, benignus, & pius. Eſt & alia tẽtatio cæteris periculoſior, quam in cordibus ſeruorum Chriſti in congregatione viuentium, & minus caute conuerſantium, humani generis aduerſarius ad exterminandam caritatem, cõcordiam, & mentis tranquillitatem diſſeminare non deſinit. Frequenter nanque face æmulationis, & inuidiæ liuore quorundam accendit animos contra aliquos collegij, ſimpliciter, humiliter, & ſolicite conuerſantes. Agitque ſuis perſuaſionibus, vt negligentibus intolerabilis ſit vita bonorum. Nam repleti huiuſmodi diabolica malignitate, & inuidiæ ſagitta transfixi profectum fratrum ſuorum proprium iudicant detrimentum. Proptereà inſtigante liuore detractionibus linguæ habenas laxant, & vitam proxi-

[Margin notes: 1. — m.2. — 2.Tim.2]

morum murmurationibus dilaniare nõ cessant, obseruant gressus, verba discutiunt, & mores illorum quibus inuident, semper diiudicant. Eorum derogãt deuotionibus, eorum virtutibus lacessuntur, eorúmque bonis operibus affliguntur. Facile & pro minimo aduersus eos quos æmulantur, turbantur, nec spiritu liuoris agitati suum valent cohibere vel dissimulare furorem. Non possunt pacifice loqui, sed mox vt verba protulerint, feruere intrinsecus inchoãt, forísque contumeliosa verba iaculãtur. Bonum illorum malum dicunt, sed vel vtinam malum bonum. Insanabilis prorsus est istorum languor. Non enim placantur blanditiis, non mulcentur obsequiis, non rationibus acquiescũt. Quin potius quemadmodum ignis accenditur additione lignorum, ita & horum passio augetur multiplicatione virtutum. Hominibus insanabilis est hæc spiritualis infirmitas. Deo autem nihil est impossibile. De eodem hoc vitio sauciati fuere filij Iacob aduersus Ioseph, de quibus scriptum est.
Gen.37. Oderãt enim eum, nec quicquã ei pacifice loqui poterant. Nam quum ad illos properaret quadam die mansuete, & humaniter gratia directus à patre, ecce (inquiunt) somniator venit, occidamus eum, & videbimus quid ei prosint somnia sua. Fecissentque inuidia instigante tam immane scelus, nisi dissuasisset Ruben. Veruntamen ipsi liuore bacchantes puerum Ismaelitis vendiderunt, atque venditionis germani facti sunt noxij. De hoc quoque letali veneno ex omni parte abundauerũt Iudæorum Sacerdotes & Phasæi contra dominum Iesum, de quibus in libro sapiẽtiæ sic scriptum est.
Sap.2. Circumueniamus iustũ, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum, grauis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris, tanquam ab immunditiis. Contumeliis & tormento interrogemus illum, & probemus patientiam eius, morte turpissima condemnemus eum. Hæc cogitauerunt, & errauerunt, excæcauit enim illos malitia eorum, & nescierunt sacramenta Dei. De hoc inuidiæ morbo quum plenus est animus, suasione diaboli non indiget. Ipse nanque sibiipsi laqueus & insidiator est. Qui autem ab hac pestifera tentatione liberari desiderat, proximum suum tanquam fratrem, tanquam cœlestis regni cohæredem diligat, & complectatur intimis visceribus caritatis. Caritas nanque vera, & fraterna dilectio huius tentationis, & cæterarum, quæ de proximo, aut erga proximum generantur, est interemptrix mirifica, & docta triumphatrix. Hanc quicunque in veritate possederit, non capietur à diabolo, non proximi detractor, non contentiosus, non irrisor, non inuidus esse valebit.

Quod perniciosum sit seruis Christi collegialiter viuentibus ocium; quod magnopere deuitare debent plurimis suasionibus & exhortationibus, nec non qualiter illud declinare debent.

CAP. XIIII.

DIuinum atque naturale ius, necnon & humanæ leges clamant, vt cui plus dilectionis, humanitatis, & muneris elargitum est, tanto amplius exigatur ab eo, & tanto magis ingratitudinis vitio quisque sit reus, quanto contra honorem, voluntatem, & præcepta sui largitoris segnior, atq; proteruior extiterit. Propter hoc rationalis creatura, quæ præ cæteris nobilitate naturæ, & gratuitis donis sublimata est, plus cunctis suo debet famulari conditori. Debet quippe ipse homo infatigabiliter exercere se, quatenus ad cognitionem beneficiorum Dei valeat deuenire. Nũquam (si fas est) desinat excitare mẽtem, purgare affectum, præmonere fragilitatem, vt ad hoc attingat lumen. Contulit nanque Dei pietas hac de causa munera sua hominibus, vt ex ipsis spiritualem consequãtur profectum. Per seipsum nihil Deo gratum potest homo agere, neque suis viribus, aut propria sufficientia valet quis satisfacere creatori. Nisi enim deus gratis homini tribueret vnde debita solueret, nunquam ad indulgentiam perueniret. Dedit autem ipsa diuina bonitas rationali creaturæ plura beneficia, per quæ facile ad Dei valeat ascẽdere cognitionẽ & dilectionem. Maxime etenim mortaliũ multitudini præbuit intellectus acumen, naturalium scientiam, fidei communionem, sacramentorũ participationem, & alia huiusmodi veluti primitias quasdã, vt per hęc pręstitiora mereantur munera, si de his ingrati non sint. Sublimiora verò, & potiora quędam charismata aliquibus præstet, in quibus ei complacet propalare latissimam suæ mirificæ caritatis gratiam ad eruditionem & excitationem illorũ, qui nondum talia percipere digni habiti sunt. Sed nullus est, qui de Dei excellẽtissima diffidere debeat largitate. Nunquã enim ipsius minuuntur thesauri, tepescit amor, dormitat prouidentia, sapientia errat, & misericordia ociatur. Eccl Absque personarum acceptione semper se diffundit pro captu & meritis singulorũ, ita vt nemo reperiatur, qui multarũ sit expers cœlestium gratiarũ. Excellentius tamẽ & dulcius seruis suis, qui iugo ipsius substrauere colla, se cõmunicat. Gal His etenim sicut cæteris sublimiora accipiunt dona, ita maiora debita cumulantur. Ideo tum pro debito obedientiæ, tum pro recompensatione singulariũ gratiarum, tum etiam pro mera dilectione illius, à quo se diligi ex testimonio donorũ non ignorant, debent huiusmodi insatiabiliter pro honore Dei pro salute animarũ, pro augmẽto virtutũ laborare, neque tædio, aut fatigatione lassescere ab expletione cœlestiũ mandatorum. Vitio nãque ingratitudinis obnoxius habendus est, quisquis magna percipiens minima negligit adimplere. Quũ enim quotidie ac cõtinue diuina clemẽtia se suorum mentibus seruorum propalare & diffundere nõ desinat, vt illos euigilet, erudiat, repleat, & attollat, quomodo ipsi absque maximo propriæ salutis pericul tabescere præ ignauia, & à Dei lege vel modicum declinare valebunt. Cordis quippe hebetudo, paruitas desiderij, querimonia laborum, corporis quies, mẽtis dissipatio, & præsentis vitæ amor, ingratæ animæ indicia manifesta sunt. Super omnia verò tẽporis amissio absque vlla interioris & exterioris hominis exercitatione. Hoc etenim modo ociari, Deo & hominibus odibilẽ reddit. A tali nanque torpore & ocio cũcti cauere debent, & potissimum serui Dei. Nam mẽs quæ sic ociatur, de se emittere nõ cessat inutiles cogitationes terrenas, & perniciosas. Si ipsius desideria qualia sint discutiantur, prorsus carnalia & sine sensu esse noscẽtur. Nil mundum, nil Deo gratum versatur

tur in illa, sed (proh dolor) consumit in se rorem cœlestis gratiæ, supernæque benedictionis desiccat fontem. Tempus enim quod illi misericorditer ad detergendum delicta, ad promerendam gratiam, ad adipiscendam veniam, ad beatam vitam possidendam cōcessum est, totum dissipat, amittit, & paruipendit. Donum nanque tam preciosum pro nihilo ducit, & tanquā irrationale animal sine sensu pro luto commutat aurum, gaudium pro dolore, temporale pro æterno. Non præsentia cogitat lucra, non damna metuit imminentia, non futura præuidet bona. O si mētis oculo diligenter prospicerent extremum diem, & horam vltimam. O si temporis preciositatem considerare non negligerent. Nulla quippe hora, nullúmque temporis momentum pertransit, in quo non valeat quisquis æternas sibi congregare diuitias, & immensos lucrari honores. Nam donec spiritus mortali corpori copulatus est, donec suprema dies aduenit, & mors præsentis vitæ terminum intercidit merendi facultas à Deo homini donata est. At vbi finis viuendi adest, pariter & promerendi gratia aufertur. Quātumcunque enim sanctitate homo dum adhuc in carne degit, ornatus extiterit, quamuis multipliciter sua merita cumulauerit, nil suorum post hanc vitam augere potest gratiæ meritorum. Propterea donec dies est, quoadusque acceptabile tempus instat ad promerendum, operibus bonis, & misericordiæ actibus vacandum est, ne superueniente noctis caligine repente anima trahatur de corporis carcere absque vlla spe
Eccle.9. veniæ, vnde scriptum est. Quodcunque potest manus tua, instanter operare, dum viuis, quia neque ratio, neque scientia est apud inferos, quo tu properas. Non prætermittēdum est vel breuissimum præsentis temporis spatium sine spirituali fructu. Nam tempus seminandi nunc est, colligendi verò post hanc peregri-
Galat.6. nationem. Prout vnusquisque seminauerit, metet. Si in carne seminauerit, corruptionem metet, si in spiritu, vitam æternam. Carnalis autem homo hæc considerare negligit, dummodo in hoc seculo floreat, quid futurum sit cogitare non curat. Existimat se stare stabiliter, & temporali cæcatus felicitate non intelligit, quod semper ad non esse festinat. Indesinenter etenim fluunt tempora, & succedentibus sibi spatiis tanquam torrens inundans resoluuntur in nihilum, dilabuntur sine vlla mora, ita vt quum esse cœperint, raptim transeant vt non sint. Adeo nanq; præteritis futura succedunt, vt præsentium non appareat locus. Suo nempe cursu, suáque velocitate mouet omnia tempus. Eo autem discurrente vniuersam secum trahit in hoc exilio positam creaturā, defectus ipsius cæteris rebus finem immittit, ita vt hanc ipsius legem nemo sit, qui possit euadere. Hoc clamant præteritæ generationes, hoc desolata regna, hoc vrbes euersæ, hoc collapsa mœnia, hoc ipsa quotidiana experientia protestatur. Animaduerte igitur ô serue Dei ociose, ô quisquis es, qui ad Dei seruitium positus negligenter dies tuos peragis, quia decurrente tempore pariter tu quoque leto appropinquas. Quum verò extremus aderit dies, quum suprema mortis hora te de corpore exire compellet, tunc (& vtinam non serò) cognosces quanti æstimare debueras præteritum quod absque vllo spirituali profectu inaniter consumpsisti tempus. Recogitabis ipsa hora transactos annos tuos in amaritudine animæ tuæ. Talique consideratione cruciabuntur interiora tua, atque indicibili pœna damni dilaniabitur cor tuum, quoniam vno fine, & æquali conditione defecerunt tibi peccati delectatio, peccandi facultas, & tempus pœnitentiam agendi. Non erit qui de te tam laborioso valeat liberare conflictu, neque qui vel vnius horæ spatium tibi possit indulgere ad tuorum satisfactionem delictorum. Non scientia diu studiose acquisita, non facultates per multa tempora congregatæ, non amicorum propinquorúmque solatia, & lacrymæ te ab examine iusti iudicis eripere valebunt. Frustra tunc de professione regulari, de habitu sanctitatis, & de mortalium opinione tibi applaudes. Hæc etenim potissimum cōtra te clamabunt, hæc aduersum te testificabuntur. Quis nanque ignorat, quod status sublimior, habitus religiosior, gratia singularis sanctiorem exigunt vitam, & conuersationem excellentiorem? Quid reprehensione dignius, quàm ornamenta sumpsisse regalia, & in lutosis operibus tota die versari? Bellica quippe arripuisse arma, & ad prælium recusare accedere propter metum, valde ridiculosum est. Non tamen minus vituperabile est mundo solo corpore & hominum aspectibus renunciasse, atque in monasterio ociosam ducere vitam. Considera ô serue nequā, piger, & ociose, quod in stadio certaminis positus es. Oportet enim te pugnare, alioquin miserabiliter occideris. Omnis tibi fuga interdicta est, & pugnandi indicta necessitas. Non autem putes te esse securum, quia ad monasterium confugisti. Quid (oro te) prodest æquoris euasisse procellas, marísq; pertransisse pericula, & in portu præ negligentia periclitari? Multi nanque pereunt securitate. Pericula quippe hominem (vt plurimum circunspectum, vigilantem, solicitum, & robustum faciunt, securitas verò dormitantem, lentum imprudentem, & remissum. Sed donec viget fames, donec viuit caro, donec diabolus insidiatur, noli esse securus. Vbique laquei, vbiq; bella, vndique pericula, vndique tentationes. In solitudinibus, in foris, in domibus, in congregationibus, in monasteriis non desunt pugnatores, & pugnæ. Quocunque pergis ô piger, reperies inimicos. Mundus hic insidiis plenus est. Nullum locum, nullum tempus inuenies, in quo valeas esse securus. Siue enim dormias, siue vigiles, vel comedas, vel ieiunes, te vt impugnet, obseruat aduersarius. Quum legis, quum oras, quum proximo ministras, quum manibus operaris, expedit, vt lucteris, ne cadas. Si fugis in secretum cellulæ tuæ, si cum proximis conuersaris, si aliquantulum fragilitati carnis indulges, adest diabolus. Quomodo igitur potes in medio tot periculorum, tam crudelium inimicorum, & tantarum insidiarum constitutus securus esse? Ociosum nanque te intuens aduersarius irruit repente super te, & nullo illi renitente vinculis suæ malignitatis te tenens astrictum ducit te, quò vult. Esto autem quod diabolus desinat impugnare, nonne consideras, quod tu tibi acerrimus es persecutor? Attende (oro te) concupiscentias procreatas in carne, innatas necessitates, & inueteratas consuetudines, contra quas euaginatum semper oportet vt teneas gladium spiritus, & tunc quàm solicitus esse debeas, facile considerabis. Si ad animæ languores, ad passiones vitiorum, ad hebetudinem mentis, ad desideriorum seculi lenocinia, & ad inutilium noxiarúmque

Vtrúmq; cogitationum innumerabilem exercitum accommodabis intellectum, pene deſperabis etiam fortiter luctando poſſe euadere. Quantò magis autem ocioſe viuendo. Quod ſi nec temporis decurſus infatigabilis, nec pericula præſentis vitæ, & inſidiantium dira rabies, nec propriæ infirmitatis grauis ſarcina, & implacabilis inimicus operarium te efficiunt, vel ſaltem pudeat te cæteris laborantibus creaturis, ociari. Omnia nanq; quæ omnipotens creauit ſiue in cœlo ſiue in terra, iniunctum ſibi à Deo exhibent miniſterium. Et tu ô tepide qui angelicam vitam ducere crederis, qui ſanctitatis habitum induis, qui cœleſtia gaudia contemplari debes, qui laboribus pauperum & eleemoſynis egenorum ſuſtentaris, vis eſſe ocioſus. Suſpice cœlum, & Solis, ac Lunæ, ſtellarúmque infatigabilem curſum contemplare. Terræ arbuſta, herbarum germina, cœlorum volatilia, terrarum reptilia, acquarum piſces, & omnium genera iumẽtorum quadrupedum & ſerpentium diligenter attende. Et ſi qua videris ab ingenita lege naturæ, vel ab impoſito conditoris ordine aliquantulum declinare, atque ab incepto actu in vllo deſiſtere, edicito. Hæc omnia coram vniuerſitatis Domino aduerſum te teſtimonium dicent. Nihil enim de operibus naturæ ocioſum reperies, & tu ſolus vis ab opere vacare, qui plus cæteris ex debito iuſtitiæ aſtringeris Dei mandata ſeruare? Conſidera quoque ô piger, quod in ipſa cœlorum militia, & angelorum innumerabilis exercitus à ſuo propter quod conditi ſunt, non ceſſant opere. Nam milia milium miniſtrant æterno Deo, & immortali ſeculorũ regi, ſuóque famulantur imperio, & tuo inſeruiunt profectui. Decies verò centena milia eidem aſsiſtunt ſine vllo proculdubio temporis interuallo laudis ſacrificium offerentes. Putas ne quod Dominus Deus te de duris ſeculi eduxerit laboribus & de oneroſo cõmercio mundi in maligno poſiti liberauit, vt in clauſtro ocio tabeſcas? O ingrate piger, an ignoras, quod agrorum cultores, artifices mœchanici, terræ negociatores, populorum iudices, prouinciarum duces, gentium reges, omnéque genus humanum vtriuſque ſexus & cuiuſcunque conditionis ſi prudenter attendit, ad tuum ſunt quoquomodo deputati obſequium. Quare hæc conſiderare negligis. Cur illis laborantibus & tibi miniſtrantibus tu dies tuos inutiliter tranſis. Vt quid manum ſub axilla tenens maximam tuæ vitæ partem ocioſe conſumis. Proh pudor, quotidie ſedes per monaſterij clauſtra, per angulos domus vaniloquia tractando, ſcurrilia ſectando, & inutilia, atq; pernicioſa cogitando. Diſcurris huc illuc, nunc clamitando, nunc ridendo, nunc curioſa, nunc ocioſa peragẽdo. Non aduertis ô miſer, quod inertia tua, & infructuoſa conuerſatio ſcandalum generat fratribus tuis pro te laborantibus. Memento Dominum dixiſſe. Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Matt.18. Remiſsius tibi fuiſſet quiſquis talis es, ſi in operibus hominum, ſi in mundi huius negociis omni tempore vitæ tuæ deſudaſſes pro veſcendo pane, quàm in clauſtro poſitum, & militiæ Chriſti aſcriptum ocioſe, & abſque virtutis exercitio dies tuos finire. Seruus nanque piger qui nullum de talento accepto reportauit lucrum, & à Domino expoliatus ac reprobatus eſt, huic præfatæ ſententiæ teſtimonium perhibet. Iſto etenim exemplo omnium hominum, & præcipue ſibi famulantium voluit Dominus damnare ocium. Proinde diuinæ vocis oraculo eruditus ô ocioſe tuam expelle pigritiam, mentem excute, & ſingula corporis membra ab hac letali peſte redimere ſtude. Noli dehoneſtare ſtatum tuum, quoniam angelicus eſt. Supra naturam, ſupra humanas vires, præter communem hominum vſum eſt vocatio tua. Talis igitur ſit conuerſatio tua, qualis congruit ordini & profeſsioni, cui militare elegiſti. Sentiant quoque ſentiant orationum tuarum fructum, qui purgantur in igne, & qui in camino tribulationis conſtituti ſunt, ac etiam quotquot ipſarum ſuffragia ſeu ſupplicando, ſeu eleemoſynas erogando flagitarunt à te. Aedificentur inſuper & cuncti te aſpicientes de tua modeſtia & ſolicita exercitatione. Trahantur vniuerſi qui aſperſi ſunt lumine ſupernæ gratiæ ab odore ſanctitatis tuæ, quatenus imitatione tui, & ipſi ſpreto ſeculi luxu, & terrena ſubſtantia Chriſti fideles efficiantur diſcipuli. Gaudeant omnes ciues cœleſtis Hieruſalem ſuper te & de tua laudabili conuerſatione, & infatigabili promptitudine dignas gratiarum actiones, & excelſa præconia perſoluant omnipotenti Deo, qui quum vult, de puluere eleuat egenum, & de ſtercore pauperem, vt ſedere eum faciat cum principibus, atque tenere ſolium gloriæ. Lætetur quoque anima tua pro acceptis muneribus & pro augmento ſpiritualium donorum, quæ perceptura eſt. Nam iuxta Domini ſententiam omni habenti deſiderium proficiendi dabitur facultas, & abundabit diuitiis cœleſtibus: ei autem qui non habet, etiam id modicum religioſitatis quod videtur habere, auferetur ab eo. Noli (precor) te tantis fraudare bonis ſpiritualibus per ocium & inertiam. Neque velis omnes priuare electos gratia caritatis, qui laudabilium actuum tuorum ex contubernio dilectionis efficiuntur participes. Exultent angeli, & congratulentur regnantes cum Chriſto, vtpote in ſuum quandoque te recepturi conſortium. Hoc nanque facile aſſequeris, ſi viriliter, & perſeueranter omnem à te propulſaueris torporem, atque ſi ſemper aut interius, aut exterius in aliquo virtutis exercitio fueris occupatus. Habeto tamen tecum duos coadiutores veraces, vnum à dextris, & alterum à ſiniſtris quorum ſtimulis indeſinenter agitatus ocium fugias, & ad perfectionis arcem aſcendere non tepeſcas. A ſiniſtris habebis timorem pœnæ, à dextris verò Dei amorem, & beatitudinis deſiderium. Vt autem timere valeas, iugiter memorare ineuitabilem mortis neceſsitatem, ipſius incertum euentum, horrendum chaos, ignis inextinguibilis ardorem, & inferni æternum væh. Sed vt amoris delectabilem guſtum in te excitare poſsis, ne ceſſes cogitare Domini Ieſu indicibilem caritatem erga te, actualem Dei prouidentiam, ſupernæ felicitatis concupiſcibilem gloriam, ſanctorum omnium communem lætitiam, & beatorum ſpirituũ omnium delectabilium abundantiam. His cogitationibus alternatis ſuo loco & tempore fugatur ocium, tepor expellitur, negligentia abigitur, amor accenditur, calor excitatur, mens erigitur, animi alacritas reſumitur, & bene operandi inſuperabilis vigor roboratur. Hæc nanque omnia Dei ſeruo ad perfectionem tendenti neceſſaria ſunt. Nam tanto vnuſquiſq; in Dei ſeruitio fit promptior, quanto timore & amore fuerit locupletior.

Quod

Quòd ſerui Chriſti cum magno affectu diligere debent ſilentij virtutem, & linguæ lapſum toto poſſe vitare, per quem maxima animæ oriuntur detrimenta, & in quibus occupare ſe debeant ſermonibus, qui Domino placere appetunt.

CAP. XV.

DVm terreni reges & gentium principes vrbium ſuarũ poſſeſſores pacifici fieri appetunt, hac prudentia & huiuſmodi ingenij calliditate vtũtur, vt videlicet de ciuitatibus amoueant, & condemnẽt quotquot ſui principatus ſuſpectos habent, ac ſuæ dominationi aduerſarios effici poſſe formidant, quatenus ablatis ſeditionis fautoribus tutè & abſque metu valeant dominari. Conſueuit quoq; doctus agricola vomere radicitus ſentes ex agro diuellere, ne forte ſi reuiuiſcerent, & denuo germinarent, ſeminatæ ſegetis immaturum præfocarent fructum. Sic quilibet Chriſti ſeruus, ſic quiſquis animi ſui inordinatis motibus pacifice principari deſiderat, & ſpiritualem fructum Deo amabilem ex agro interioris, exterioriſque hominis proferre cupit, agere non deſiſtat. Studeat nanque ſolerter abdicare à ſe omnem cordis ſui fictam & coinquinatam intentionem & affectionem, atque ſupprimere pernicioſum & inordinatum vſum membrorum corporalium, vt ſegregata & ſopita per virtutis habitum, & continentiæ magiſterium vtriuſque hominis carnali & vitioſa conſuetudine, Deo pacifice, & ſuauiter vacare queat dominatrix anima, atq; per laudabilia ſpiritualis exercitationis opera fructũ ex ſe valeat vberem producere iuſtitiæ. Habent quippe cuncta corporis membra actuum ſuorum reprehenſibiles motus, habent ſpiritui aduerſantes inolitaſq; concupiſcentias, de quibus innumerabilia generantur delicta, quæ niſi diſciplinæ rigore diligenter conculcentur, graue animæ pondus inferunt, miſerabilémque ruinam. Quis etenim oculorum ſine prohibitione vane & curioſe circunſpicientium, valet humano ſermone narrare concupiſcentias, quas hauriunt ab exterioribus & letaliter tranſmittũt ad cor. Quis tanta pollet prouidentia, & tantæ cuſtodiæ ſui munitus eſt clypeo, vt à telis cõcupiſcentiarum oculorum liber exiſtat. Ab ipſis enim dominandi amor, indumentorum faſtus, morum elatio, diuitiarum cupiditas, domorum, agrorúmque, & habendi inordinatus procreatur affectus. Adulteria, fornicationes, furta, homicidia vitæ huius illecebroſus amor, & quamplurima alia vitiorum genera ab his fomẽtum accipiũt. Quis aurium, narium, manuum, pedúmve, aliorúmque membrorum corporis, humana poteſt reſerare facundia quãta ſint peccata, quàm enormia, & quàm Deo deteſtabilia. Hæc naq; quia inexplicabilia ſunt, melius ſilentio quàm calamo traduntur. Præ omnibus autem aliis linguæ membrum diuturna & mala deprauatum conſuetudine pernicioſius operatur. Eſt
Iacob.3. quippe modicum membrum (vt ait Iacobus Apoſtolus) & magna exaltans. Ignis quoque eſt vniuerſitas iniquitatis. Nam lingua conſtituitur in membris noſtris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis inflammata à gehẽna. Omnis etenim natura beſtiarum, & quadrupedum, & ſerpentium, & cæterorum domantur, & domita ſunt à natura humana, linguam autem nullus domare poteſt. Inquietum nanque eſt malum plena mortifero veneno. De ipſa verò tanquam de ſuo fonte indeſinenter emanant hi iniquitatum riuuli, ſcilicet iuramentum, periurium, blaſphemiæ, contra Deum murmuratio, proximi detractio, adulatio, mendacium, maledictio, infamatio, contentio, impugnatio veritatis agnitæ, diſcordiæ ſeminatio, proditio, falſum teſtimonium, deriſio, contradictio obedientiæ, vaniloquium, multiloquiũ, ſtultiloquium, turpiloquium, verborum curioſitas, iactantia, peccatorum defenſio, rixa, riſus, lenociniũ, & alij multi. Hæc autem omnia ſola taciturnitatis cenſura declinantur. Qui verò ſilentium negligit, ſciat ſe peccatorum memoratos laqueos prorſus vitare non poſſe. Nihil enim ita incongruum homini Deo famulanti, & ad perfectionem tendenti reperitur, ſicut effrænata lingua nullo conſiderationis moderamine religata, quæ omnem mentis vnitatem diſſipat & occidit. Ideo qui Deo vacare, & inhærere elegit, hanc regat, hanc refrænet, hanc ſub rationis Dominium ſubigere conetur. Eſt nanq; ianua per quam ſæpe diabolus ingreditur ad cor, & per quam patet omnis interioris hominis ſtatus. Vbi enim compoſita eſt lingua, ibi nil poteſt eſſe occultum. Hæc ſi moderetur, reddit hominem moribus ornatum, mente tranquillum, conſcientia ſincerum, & cunctis amabilem. Nemo ſapiens, qui verborum ſuorum pondus non diſcernit, exiſtimandus eſt. Priuſquam proferantur diligenter examinanda ſunt verba, quum enim indiſcuſſa emittantur, ſine reprehenſione eſſe vix poſſunt. Prout ſuggerit animus, imprudens loquitur. Qui verò Deo placere cupit, taciturnus erit. Non eſt æternæ ſapientiæ verus amator, qui procaciter loquitur. Pacifica autem mens cultrix Dei, & virtutum amatrix, atque in oratione pure ardentérque Domino aſtare deſiderãs prouida gubernatione intra clauſtra ſilentij cohibet linguam. Nil enim ſic diſſoluit mentem, compunctionem diſſipat, confuſionem adducit, denigrat honeſtatem, & interioris guſtus dulcedinem tepefacit, ſicut inanis, & præſumptuoſa loquacitas. Obmutui (ait Propheta) & humiliatus ſum, Pſal.38.
& ſilui à bonis, & dolor meus renouatus eſt. Propter hoc concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis. Nam quẽadmodum ignis quanto magis in vnum colligitur, tanto amplius nutritur, & flammas euaporans ſurſum impetuoſius erũpit, ita & mens, quum diutius intra ſe cõmorata fuerit, & ardentius per amoris incendium vrit in ſe, & per deſiderium eleuatur in Deũ. Sed ſi tunc verba quædam protulerit, tota ignita, ſapientiæ nectare condita, veritatis ſplendore irradiata, & diuinarum laudum ſuauitate plena erunt. Sic matrem Domini glorioſam egiſſe legitur. Nam poſt ſpiritualem & angelicã ſalutationem, poſt verbi ineffabilem exſe incarnationẽ, poſt deſideriorum humilium ardorem, & innumerabiliũ gratiarum exhibitam Deo actionẽ, poſt Heliſabeth tacitam ſalutationem, tanquam pleniſſimum vas odoramentorum cœleſtium in ſe nimia ardens caritate, quum os ſanctiſſimũ aperire cœpit, eructauit canticorum illud eximiũ, canticũ æternis iubilationibus plenũ, & ſacramẽtis multis refertũ, & ait. Magnificat Luc.1.
anima

anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo, &c. Nec mirũ. Nam tacẽtes & orãtes Dominus vt plurimũ visitare dignatur. Non autẽ tantum deuotione visitat, sed etiam sapientia imbuit, & discretione erudit, vt sciant quid eos oporteat loqui. Hoc nanque in Christi discipulis præcessisse nouimus. Ante enim Christi resurrectionem eosdem rudes ingenio, literis inexpertos, mente timidos, carnales sensu, & diuinæ legis ignaros fuisse cognoscimus. At vbi Dominus cœlos ascendit, postquam in silentio orationi vacare cœperunt, Spiritus Sanctus super illos descendit abunde, omniúmq; linguarum scientiam, omnium dogmatum disciplinam ipsis tribuere dignatus est. Tanto quoque verbi Dei imbre, tanta fortitudine & spirituali intellectu eorum corda repleuit, vt breui temporis spacio in omnem terram exiret sonus prædicationis eorum, & in fines orbis terræ verba eorum audirentur. (Psal.18.) Hoc etenim exemplo posteros spiritus Iesu docere voluit, vt nemo publice loqui audeat, nisi prius in secreto cordis silentio per orationis studium instruatur ab ipso. Ezechiel quoque propheta antequam prædicationis officium sumeret, reuelationum mysteria vidit, & Dominum audiuit ad se loquentem verba hæc. (Ezech.3.) Fili hominis omnes sermones meos, quos loquar ad te, assume in corde tuo, & auribus tuis audi, & vade, ingredere ad transmigrationem, ad filios Israël, & loqueris ad eos, & dices eis. Hæc dicit Dominus Deus, & cætera. Propterea quicunque sapientiæ verba vtiliter fari desiderat, in silentio prius discat intus, quod postmodum viua voce foris loquatur. Re quippe vera nullus scit fructuose loqui, qui ignorat prudenter tacere. Taciturnitas nanque bene loquendi principium est. Nec quenquam mouere debet sane intelligentem, quod per Hieremiam Prophetam dicitur. (Hiere.6.) Væh mihi, quia tacui. In persona enim hoc loquitur prælatorum animas regentium, quibus omnino silentium interdicitur, ad quos Dominus per Esaiam dicit. (Esai.58.) Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Graui itaque crimine reos se esse cognoscant, atque ingenti supplicio plectendos esse non dubitent, qui pastorale officium habentes subiectorum delicta corrigere dissimulant, & zelo fraternæ caritatis frigidi nullo exhortationis verbo eos ab erroris tenebris reuocare conantur. Tales propheticus sermo redarguit, quum ait. (Esai.56.) Canes muti non valentes latrare. Nam quemadmodum latratibus canum lupi à gregibus arcentur ouium, ita clamoribus prædicatorum maligni spiritus, & vitia fugantur à conuentu populorum. Nemo igitur præsumat pastorale onus assumere, qui idoneus non sit ad alios docendos verbis, vel moribus, & vita ædificandos, qui autem aliter audebit, caueat ne pereat. Vnde sicut rectoribus animarum omnino congruit alios admonere, ne per ignorantiam deuient, & per negligentiam ab incepto proposito tepescant, ita sub obedientia præsidentium, & monasterij disciplina positis prorsus conuenit silentium, ne aut præsumant, aut proximis scandalum ingerant. (Psal.140.) Pone (inquit Propheta in persona talium) ô Domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labiis meis, vt non declines os meum in verba malitiæ. Nec ab re, hæc Propheta sanctus orãdo poscebat à Domino. Sciebat enim quod effrænata lingua nullo temperantiæ fræno religata, facile in detractionis & contentionis sermonem dilabitur, atque ex hoc toti congregationi scandalum efficitur, & pacificis mentibus tanquam ignis deuorans. Ab hac ergo peste inconsideratæ locutionis, & à damnabili consuetudine garrulæ loquacitatis summopere immunes sint, quotquot sub obedientia in monasterio Deo militare statuerunt. Discant quando & quomodo debeant proferre sermonem. Silentij etenim virtus hæc est non semper tacere, sed illa sola quæ loqui non licet. Hanc nanque discretionis regulam multi ignorãtes grauiter delinquunt. Quidam enim ipsorum extremo se restringunt silentio, & solam taciturnitatem virtutem esse putant. (Exod.) Tacent vtilia proferre iis, quibus prodesse valerent, & interdum necessaria proximis interrogantibus respondere negligunt. Huiusmodi quippe discretione carentes proximis scandali occasionem præbent, & sibiipsis insidiatores efficiuntur, dum proximorum mentem & fraternam caritatem, quæ silentio maior est, offendunt, & grauem in se excitant luctam iudicando, & condemnando loquentes. Alij quoque reperiuntur, qui ideo tacent, quia loqui non audent, aut nesciunt. Tales tamen cogitationum tumultus patiuntur in corde, & intus absque cessatione loquuntur, atque nullo respondente rixas agunt, clamores ingeminant, iudicia versant, interrogant, opprobria inferunt, & amplius quàm vociferantes in foro silentij censuram dilaniãt. De his scriptũ est. (Matt.) Labia dolosa in corde & corde locuti sunt. Nemo istorũ sibi silentij virtutẽ arroget, nullus talium de sua sibi applaudat taciturnitate. Cuncti nanque prudentiæ lumen non habentes, in suis decipiuntur cogitationibus. Regium etenim silentij iter patefacit Sanctus Propheta, qui dicit in Psalmo. Dixi custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Non vt taceam (inquit) sed vt non delinquam. Fugiant igitur omnes Domino Iesu placere cupientes extremum silentium. Fugiant quoque ociosa, contentiosa, detractoria, inhonesta, adulatoria, & pompatica verba, & secundum Apostoli sententiam ipsorum sermo, semper in gratia sit sale conditus, ita vt valeat ædificare audientes. (Matt.) In omni loco & tempore adhibeant ori custodiam, & præcipue quum humanitatis gratia simul congregantur. Tunc nil indiscussum proferant, sed quod ædificet, loquantur. Sic enim sanctos patres virtutum sectatores, zelatorésque animarum olim egisse legitur. Statutis quippe diebus è propriis egredientes cellulis vtilitatis causa conueniebant in vnum. Eo itaque tempore nihil reprehensibile audiebatur in eos. Non extollentiæ, non murmurationis, non irritationis verba sonabant, sed totum quod dicebatur, animæ cibus erat, vnde spirituales nutriebantur sensus. Ibi modesta locutio, vilis habitus, humilis conuersatio, lacrymarum effusio, compunctionis & dilectionis gemitus relucebat. (Iacob) Nec quisquam sine spirituali profectu inde discedebat, quia omnes propter cõmunem & priuatam vtilitatẽ conueniebant. Iuxta ipsorũ laudabile propositũ Dei clementia mirabiliter operabatur in singulis. Sed heu hodie nõ sic. Nam rarus inuenitur, qui ædificationis verbum possit pronunciare. Rarior autẽ qui ex operãdi desiderio ad audiendum sit auidus. Frigescẽte nanq; spiritu, & ab interna exercitatione cessante deficiunt, qui conuenire in

in vnum cupiant, & vtilia, quæ proferantur verba. Quod absque seruorum Christi ignominia non fit. Videmus nempe agricultores quum in vnum coadunantur, repente & sine tædio de iis, quæ agriculturæ sunt, sermocinari. Artifices mœchanici de artificiis suis, mercatores de mercimoniis, oratores de suis facultatibus confabulari. Et (proh dolor) soli Dei serui quæ proprio congruunt statui audire vel loqui non curant, aut ignorant. Si tamen conueniant simul, vt plurimum tacent propria & vtilia, & de alienis proloquuntur negociis. Quum vana audiunt, & scurrilia loquuntur, intenti sunt, quum verò spiritualia, cito fatigantur, & persæpe miserabiliter merguntur somno. od.16. Sicut enim olim filij Israël de Aegypto egressi cœlicum manna cibum fastidientes concupierunt ollas carnium, pepones & allia, ita & hi Dei verbum, animarum pabulum dulcissimũ subsannantes, quæ mundi sunt, interdum votis cupiunt, sermocinationibus verò sæpissime pertractant. De talibus autem nequaquam tam frequenter fabularentur, nisi in ipsorum amore detinerentur. Commorantur etenim in pascuis virentibus & resident iuxta fluenta plenissima, & tamen fame tabescunt, ac siti periclitantur. Expellunt à suo consortio sanctos angelos, ipsumq; Dominum angelorum suis ad iram prouocant inanibus verbis. Non enim ipsorum cœtibus delectatur totius sanctitatis Dominus. Vbi verò humiles cõgregantur simul, vbi vtilia pro animabus, vbi spiritualia & cœlestia tt.18. tractantur, ibi adest Dominus. Vbi nanque fuerint duo vel tres in nomine meo cõgregati (ait Dominus Iesus) in medio eorum ego sum. Quantum autem Domino placeant, qui diuina proferũt eloquia, & quàm gratanter cum eisdem conuersetur, post resurrectionem patenter declarare dignatus est. Cum duobus quippe discipulis pergentibus in Emaum, & colloquentibus de iis quæ acciderant de eo, & ipse tertius comes effectus est cum illis confabulans, & incedens. In medio simplicium habitat Dominus, & cum ipsis sermocinatur. Vbi verò detractiones & nugæ fiunt, abest. Neque enim particeps peccatorum esse potest Saluator noster. Quomodo autẽ approbare valebit, tt.12. quod idem minatus est iudicare. De omni inquit, verbo ocioso quodcũque locuti fuerint homines, reddẽt rationem in die iudicij. Nam si exigetur ratio de ociosis sermonibus quid de irrisoriis, mendacibus murmuratoriis, & huiusmodi, qui omnino seruis Christi non congruunt. Sunt tamen multa verba, quæ in se ridiculosa & vana esse videntur, quæ interdum prudenter & opportuno dicuntur tempore, vel pro propria sublenanda fragilitate, vel proximorum amouenda tristitia. Hæc nempe talia ab infirmis mentibus nequaquã redarguenda sunt, quia ociosa non sunt. Plerunq; huiusmodi magis fructificant, quàm spiritualia & diuina. Non autem in cõsuetudinem deducenda sunt sub intentione subductoria, sed rarò suo loco & tempore pronuncianda. Laude nanque dignissimus est, qui in- ob.3. tẽtione non decipitur simulata. Qui verò non offendit in verbo, ille perfectus est vir. Studeant ergo Christi serui, quum in vnum congregantur, & inuicem reperiuntur, semper de rebus necessariis, vel de animæ profectibus habere sermonem. Maximam nanque & indeficiẽtem loquendi materiam inuenient, si de miseria præsentis vitæ, de periculis huius peregrinationis, de variis tentationum generibus de diaboli fraudibus, & de vitiorum difformitate, de virtutum ornamentis & meritis, de mortis ineuitabili necessitate, de pœnis inferni, de regno Dei, & præmio paradisi, frequentius verò de Dei ineffabili caritate humano generi per Christũ & in Christo exhibita. De huiusmodi autem tam pro Dei amore & dilectione, quàm pro audientium ædificatione & suimet profectu Dei serui tractare non desinant spiritualibus spiritualia propinantes. Dent verò vnicuiq; proprium verbi pabulum iuxta personarum qualitatem, & temporum. Nemo autem de ignorantia excusare se valet, quum Dominus per Prophetã dicat. Aperi os tuum, & implebo illud. Psal.89. Quod patenter in se Dauid completum fuisse testatur, quũ dicit: Os meum aperui, & attraxi spiritum. Psal.118. Non enim tam composita verba, & humanæ scientiæ eloquentia ornata, quàm ignita, & puro prolata corde approbat Dominus. Sicut duo viduæ pauperculæ minuta grata effecit saluator, ita virtutem tribuet euangelizanti simpliciter. Absque spirituali nanque fructu esse non potest, quicquid de fonte producitur caritatis, quia non scientem, sed amantem diligit omnipotens.

Quod Christi seruus conari debet à se abiicere superabundantem tristitiam, quæ multorum malorum, & præcipue desperationis causa existit. Et secundum Deum quum delinquit, dolere studeat. Semper autem in Domino iuxta Apostoli sententiam gaudere disponat.

CAP. XVI.

CVnctis ad mõtium altitudinem, & ad sublimium celsitudinẽ collium ascendere desideràtibus duo potissimũ necessaria esse noscũtur. Philip.4. Vt videlicet deponant omne temporalium onus, quo grauantur, & excutiant à se animi pusillanimitatem, & patiendi metum, qui vtique oritur ex assumpto laboriosi, & difficilis ascensus proposito. Altero nanq; horum deficiente quum intolerabilis sentiatur itineris labor, aut vix, aut nunquam attingetur quo tenditur. Sic sic prorsus expedire fatẽdum est iis, qui arduũ perfectionis iter aggressi sunt, & sub obedientiæ agone in monasteriis decertare pro Domino elegerunt. In ipsorum etenim cõuersationis exordio non negligant à se abiicere omnem terrenarum rerum perituram facultatem, & propriæ voluntatis deprimens & importabile pondus, atque pusillanimitatis patiendi pro Christo, & tristitiæ grauem sarcinam, ne forte huiusmodi fatigati pressuris compellantur ex tædio diuturni itineris ab arrepto languere proposito. Hæc nanq; si adsint, plurimum degenerare faciunt Christi militem pergentem ad pugnam. Nec de talibus victoria sperãda est, quum in ipso ingressu certaminis succumbát, & sibi ipsis impugnatores existant. Propterea quicunque volucri cursu, & indubitanti animo ad fastigium anhelat perfectionis ascẽdere, spretis temporalibus diuitiis, & propria abdicata voluntate nudus nudum crucifixũ imitari non desinat. Sua eroget, seipsum pro Christo vẽdat, vt læta frõte, & mẽte libera corã Domino semper valeat apparere, nec hoc solo cõtentus sit cõmercio, sed aliud æque necessarium possidere festinet. Sũmo enim cũ studio de proprio corde propulsare nõ differat animi pusillanimitatẽ, internã consumentẽ fortitudinẽ, & ignauiã spiritus, mentis vigorem extinguentem, atque cordis tristitiam

tiam, quæ animam sibi fœderatam iugiter desperationis mucrone confodit. Pessima quippe pestis est, irrationalis & superabundans tristitia, quæ omnem prorsus adimit proficiendi fiduciam. Ipsa verò prostrata magnum post se trahit spei solatium. Desiccato autem fonte internæ spei illico tota mens deuotione arescit, tabescit ignauia, dormitat præ tædio, tristitia opprimitur, tentationibus agitatur, desperatione confunditur, cogitationum confusione colliditur, affectionis dulcedine priuatur, pauore repletur, animi vigore spoliatur, tenebris inuoluitur, lumine spirituali spoliatur, formatæ fidei iucunditate caret, caritatis pabulo ieiuna iacet, præsentia mala omnino pati recusat, & æterna præmia obtinere non sperat. Sicque ad omne spirituale studium inutilis effecta sibiipsi immensam lapsuum foueam subministrat. Quoniam autem nil tam indignum Dei seruo cognoscitur, quàm à gustu spei diuinæ deficere, & tristitiæ tabe seipsum confundere, caueant quotquot Deo placere desiderant, ne prosternantur ab illa. Ipsam manu sancti desiderij, & dulcedine spiritualis gaudij abigant à domicilio mentis, atque toto conamine caritatis viscera obtinere satagant. Quod si aliquando permittente Domino, aut ex fragilitate propria, aut impulsu tentationum delinquunt, tristentur quidem, sed mensurate, sed humaniter, sed scienter, sed confidenter. Quantumcunque enim cadant, quamuis spiritu tepescant, nunquam tamen amittere debent orandi fiduciam, nunquam carere debent spe resurgendi. Desperatio nanque in minimis etiam detestanda est. Hac qui percussus est, à venia alienus est. Ideo astute antiquus hostis vigilat, vt ipsum immittat in animam, & per eam delinquenti obstruat aditum accedendi ad Deum & exorandi. Ipso autē clauso facile committitur omne scelus. O quoties sub specie boni, & sub imagine sanctæ compunctionis inexpertos, & ad spirituale certamen indoctos ludificat diabolus, & occidit. Latenter nanque inuenit occasionem intrandi ad ipsorum cor, & tanquam angelus lucis suadere conatur huiusmodi redire ad se, & humilitatis causa suorum diligenter considerare sarcinam peccatorum. Hoc ipsis minus caute peragentibus idem aduersarius paulatim aggregat dolorem, aggrauat delictum, accendit tristitiā, & aufert spem. Nec prius hi insidiatoris calliditatem agnoscunt, quā in foueam ruant desperationis. Re etenim vera pusillanimis, iracundis, & spiritu tristitiæ assuetis valde perniciosa est propria consideratio, & frequēs lapsus. Ex his nanque abundans tristitia & desperatio generantur, quæ omne animæ robur extinguunt. Erudita verò mens & internæ gnara pugnæ nequaquam sic prosternitur. Mox etenim vt ex immoderata se sentit agitari tristitia, erigit se contra se, pondus pensat delicti proprij misericordiam sui cogitat conditoris, & redemptoris mortem, quam pro delinquētibus pertulit, rememorare non cessat. Suam quoque fragilitatem humiliter proponit ante Dominum, emittit suspiria, lacrymas vbertim fundit, præces ingeminat, & se satisfacturam esse fiducialiter protestatur. Nec ante ab oratione surgit, quàm Deum erga se intelligat esse placatum, atque in corde suscipiat obtentæ veniæ notissimum signum. Ex hoc quippe fit, vt quanto sæpius spiritualis homo hac irrationabili pulsatur tristitia, tanto vehementius animetur ad virtutes, roboretur in spe, alacritate repleatur, illustretur cognitione, & Dei caritate dilatetur. Nec immerito. Consueuit enim superna clementia animam de se sperantem, & de sua humiliter largitate præsumentem protegere, & suis spiritualibus donis visitare, quatenus experimento manifestet, quàm verum sit, quod Dei spiritu exuberans canit Propheta dicens. Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur. Nam semper præsto est cœlestis maiestas latissimo suæ caritatis mellifluæ gremio fouere ad se accedentem, credentem, præsumentem, amantem. Propterea diuinam quisquis propitiam cupit habere munificentiam, ad ipsam accedat credendo, & de ipsa præsumat amando. Nam plenius amore quàm timore capitur, & potius deuotione quā mœrore mulcetur. Non enim mœstitia, sed dilectione peccata soluuntur, Petro attestante qui ait. Caritas operit multitudinem peccatorum. Vulneribus autem peccatorum præbuit Deus antidotum caritatis. Semper nanque omnipotenti Deo magis complacuit amari, quàm timeri. In veteri quippe lege primum ac singulare mandatum posuit dilectionis dicens. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & cætera. In nouo autem testamento, in quo incarnata sapientia dedit in capite platearum vocē suam, quid sæpius mandatur, quid dulcius suadetur quàm dilectio. Omnis ipsius sermo dilectione miscetur, omnis actio, omnis promissio redolet caritatem. Computrescere quippe fecit ipse Saluator iugum à facie olei. Dedit legem, modum docuit, & præbuit formam caritatis. Misit denique hunc sanctum ignem in terram, vt arderet, vt corda sursum attolleret, vt cœlum reseraret, vt rubiginem peccatorum consumeret, vt reformaret mores, vt pessimas consuetudines aboleret, vt fugaret vitia, vt virtutes insereret, vt congregaret errantes, vt pacificaret discordes, vt reconciliaret auersos, vt roboraret debiles, vt reciperet pœnitentes, vt Deum homini, & hominem Deo indissolubili amoris vinculo copularet. Nunquid tanta amoris vis non valebit cor hominis infirmitatibus prægrauatum expergefacere, atque à pusillanimitate spiritus liberare? Nunquid poterit vel minimum mœroris vestigium in mente remanere post tantarum considerationem insignium gratiarum? Velut enim quidam rapidissimus turbo, & tanquā velocissimus torrens inundantium aquarum exterminat de humano corde tristitiā diuinæ gustus caritatis. Non habet locum mœror, vbi sancta caritas posuit habitaculum. Augmentum caritatis tristitiæ diminutio est. Certum nanque est, quòd Deus deprimentem non approbat tristitiam, quum tantis præconiis extollit caritatem. Sane autem intelligendum est, quia non omnem Deus reprobat tristitiam, sed solum illam, quæ caritati aduersatur. Nam secundum Deum tristitia pœnitentiam in salutē stabilem operatur. Hæc nequaquam caritati contraria est, imò plenissima caritate. Dolet quippe amans & mœrens, quia amor offensus est. Nō tristatur propter se, sed propter eum cuius cōtempsit imperium, cuius prætergressus est mandatum. Tristatur inquā quum delinquit, vt satisfaciat dilecto, vt reuocet illum ad se, quē propter culpam à se declinasse cognoscit. Dolorem enim in corde sumit tanquam legitimi amoris indicium. Ideo tandiu gemit, quandiu reuocat dilectum. Mox autē vt persentit ipsius fragrātiā, statim

vt il

Matt.

Galat.

vexillum ad cordis sui habitaculum appropiare per internam intelligit aspiratione͂, cunctum quem prius conceperat, abiicit mœrorem. Se reddit hilarem, se humilem, se iucundum facit, vt læta facie occurrat venienti. De talibus dicit dominus. Beati qui lugent propter offensam, aut sponsi absentiam, quoniã ipsius potentia consolabuntur. Hoc nanque paucorum est. (t.5.) Illorum solum est, qui solido amoris vtuntur cibo, & exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali. Consultius igitur securiúsque lactis dulcedo deuotionis, & spiritualis lætitia in via Dei potius quàm tristitia pro communi vsu capienda est, præcipuè quum humanæ fragilitati, & teneritudini spiritus singulare adminiculum sit ipsa interna deuotio, arduum nanque quum sit homini crucem suam tollere, & Christum sequi, carnem edomare vigiliis, ieiuniis macerare, atterere laboribus, in carcere monasterij recludere, cibi delicias denegare, aquæ potu sitim restringere, atque carnalium sensuum curiositatem supprimere, qua nil iucundius secundum carnem in hac vita gustari potest. Nam omne hominum genus, vt plurimum delectationem capit à sensuum lenocinio, quos refrænare debent ij, qui Deo strenue cupiũt militare, iuxta quod scriptum est. (at.5.) Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Dignum est vt tantus labor spirituali aliquo temperetur leuamine. In alio quoque spirituali conflictu constitutus Christi miles ne succumbat, necesse est, vt spirituali lætitia ad tolerantiã animetur. Ad exercitationem nãque spiritus permittuntur à Deo tentationes variæ, acerrimæ, & assiduæ mentis hebetudines, insensibilitates cordis, dubietates fidei, spiritus blasphemiæ, pusillanimitates, & quamplurima similia, quæ experti norunt. In hoc spirituali martyrio quum reluctatur Christi seruus, ne succumbat, vterque homo, caro scilicet & spiritus crucifigitur, & nisi diuina virtute, humana in tali conflictu infirmitas roboraretur, proculdubio deficeret. Præbet autem presidium domini misericordia homini sic oppresso, nunc hostem repellendo, nunc virtutem fortiter resistendi præstando, nunc dolores & flagella mitigando, nunc gustum internæ pacis infundendo, nũc celsitudinem immensitatémque æterni præmij victoribus repromissi lumine quodã ineffabili patefaciendo. Sicque spiritus sapientiæ de regalibus sedibus spirans in corde afflicti quando vult, & quomodo vult, eundem ab instanti pressura respirare facit. Nam quamuis Dei pietas homini iusto flagellato opem misericorditer ferat, licet neminem electorum diuina clementia supra id, quod potest tẽtari permittat, faciens cum tentatione prouentum, debent tamen ipsi concesso vti adiutorio propriẹ rationis, & naturali prudentia, quatenus facilius possint laboriosum huius peregrinationis peragere iter. Nil enim in natura arbitrandum est Deum fecisse ociosum. Ratione quippe dominus insigniuit hominem præ cæteris creaturis, quẹ morantur in terra, vt ea vteretur pro instrumento virtutis, & pro solatio laborum, quos in hac peregrinatione passurus erat. Proinde prudentissimum cẽsendum est, & Deo gratum, si Dei seruus pondere miserrimæ carnis prægrauatus, concupiscentiarum aculeis creberrime vulneratus, ignorantiæ & imbecillitatis propriæ langore depressus, & à dæmonibus tentatus, ab hominibus lacessitus, curis tẽporalium occupatus, & à visibilium voluptatibus illectus, interdum humanæ capiat auxilium lẹtitiẹ, atque Deo suo semper in spiritus exultatione seruire contendat, maxime quum ad hoc diuina exhortatione permoueatur, dicente Propheta. Psal. 65. Iubilate Deo omnis terra, seruite domino in lætitia, introite in conspectu eius in exultatione. Nemini autem in hac vita constituto sic congruit gaudere, sicut Christi famulis regi cœlesti militantib. qui adoptionis spiritum recipientes, tanquam electionis vasa diuino cultui mancipati sunt. Cui enim angelorũ consortium, cœlorum possessio, Dei visio, & cœlestis repromittitur gloria, debetur indubitanter cordis lætitia. Peccatori verò cui gehenna, inferni cruciatus, horribilis dẹmonum aspectus, & æterna mors præparata est, incessabilis esse debet profluuius lacrymarũ, inenarrabilis gemitus, & cordis inconsolabilis mœror. Gemant igitur peccatores, & tristentur, atque sine interuallo lugeant quod passuri sunt. Currunt nanque extento collo, & infatigabiliter ad sempiternum pergunt exitium. Lætentur autem & exultent omnes Christo famulantes non inaniter, non carnaliter, sed in spiritu, non in seculo, sed in domino, qui sua eos propria virtute vocauit & gratia. Tu itaque ô serue Christi, tu (inquam) qui ex miserantis Dei dono ad monasticam vocatus est conuersationem, depone cunctum animi tui mœrorem, & omnem tristitiam te deprimentem, & in domino gaude semper, qui de te cœnoso seculi naufragio, & mundi oneroso discrimine assumere, & in loco voluptatis, securitatis, & pacis collocare disposuit. Te etenim de tenebris delictorum in admirabile lumen gratiæ suæ vocare, te à sordibus vitiorum abluere, te annulo formatæ fidei subarrare, te collegio sanctorum suorum aggregare, te assidue per spirituales consolationes visitare, te in ministrum suæ laudis eligere, tibi incerta & occulta sapientiæ suæ reuelare, tibi sacramẽtorum cœlestium sacrosancta mysteria committere, tibi iudiciariam dignitatem & vitam æternam promittere, sua ineffabili bonitate dignatus est. Tibi iterum dico qui talis es, gaude in domino, vt illi alacrius & ardẽtius valeas famulari, vt per dilatationem iucundissimæ caritatis expeditius mandatorum eius viam currere queas, vt sacrificium laudis & fragrantiam votorum tuorum purius illi offerre valeas, vt per iugem gratiarum actionem, & ignitum cordis amore͂ amabiliorem te illi exhibeas. Pro his causis secure & indubitanter gaude. Sic tamen age, vt modestia tua nota sit omnibus hominibus, atque percipiãt ex verbis, ex facie, ex moribus te semper in domino gaudere. Sint verba sancta & sapientiæ sale condita, sit facies hilaris sine sensuum curiositate, sint mores graues, compositi, & modestia pleni. Si sic eris, facile cunctis suadebis, quod vere in domino gaudeas. Non sic autẽ, non sic apud eos, qui gaudent, sed non in domino. Esto igitur talis, vt merito cum Propheta iucunda cordis iubilatione cantare valeas, & dicere. Ego autem in domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo. Abac. 3.

Quales esse debeant, qui diuinis intersunt laudibus, & Deo psallunt, & quod plurimum congaudeant sancti angeli in alacritate psallentium. Nec non & de angelorũ dignitate, atque de gloria cœlestis Hierusalem.

CAP. XVII.

MOrtalium regum miniſtri, & terrenis Imperatoribus famulantes quotieſcunque ſuorum ſe præbent aſpectibus dominorum, cunctas quas vel in veſtibus, vel in facie gerunt ſordes, diluere ſtudioſe conantur, ne quid in ipſis incompoſitum, aut indecorũ appareat, quod oculis principis deſpicabile videatur. Dignum quippe eſt, vt quicquid ſordeſcit, quicquid deforme eſt, amoueant à ſe, quatenus aſpectus illorum alliciant, quibus placere concupiſcunt. Capitur etenim animus plerunque ex ornatu & ſpecioſitate creaturarum. Hanc regulam, hunc quoque morem ſolerter cuſtodire debent omnes æterno regi militantes. Illis nanque congruit ita exteriorem habitum, corporis greſſus, morum actus, animæ cogitatus, animorúmque affectus componere, vt nil in eis reprehenſibile cognoſcatur, pro quo rationabiliter repellantur à præſentia redemptoris. Delectatur prorſus dominus Ieſus in grauitate vitæ, in cordium puritate, & in perfectione virtutum ſeruorum ſuorum. Si enim cum tanto ſtudio, & tanta ſedulitate temporales homines miniſtros cupiunt habere formoſos, morigeratos, prudentes, & nobiles, quantomagis ſeculorum regi immortali, & inuiſibili, cui ſoli honor & gloria exhibenda eſt, conuenit ſibi aſtantes habere ornatos virtutibus, & omnium morum elegantia. Propterea angelicam conuerſationem tenere conentur, quotquot cœleſti domino gratiſsimum deſiderant exhibere famulatum. Magni nempe periculi res eſt ſordeſcentes, impudicos, criminoſóſque audere diuinis aſtare aſpectibus, & ſpirituales Deo promere iubila-

Pſal.32. tiones. Non enim ſpecioſa laus eſt in ore peccatoris. Sanctos rectóſque decet collaudatio. Proinde Chriſti ſerui qui die noctúque in Eccleſia Dei excubias celebrant, qui ſepties in die laudes proferunt creatori, ſtudeant labia habere impolluta, corpora caſta, & immaculata corda, vt iucunda, grata, decoráque ſit ipſorum laudatio. Vnde priuſquã in templũ domini intrent, antequã domino aſsiſtant, & diuinas erumpãt in laudes, toto conamine, & quadã animi virtute de ſuis cordibus, atq; de memoriæ domicilio abiiciãt omnẽ terrenam occupationẽ, & labentium affectionẽ, ita vt (ſi dicere fas ſit, & poſsibile agere) ſolo ſpiritu ingrediantur. Reuocare quippe non negligant cunctã animi ſui intentionẽ, & omnẽ cordis ſui diſperſionẽ in vnũ, vt ſibi ipſis dicant. Venite exultemus domino, iubilemus Deo ſalutari noſtro, præoccupemus faciem eius in confeſsione, & in pſalmis iubilemus ei. Magnum nanque adiutorium & efficax incitamentum ad pure diuinam laudem promẽdam eſt, quum cor redit ad ſe, & diligenter intelligit quid acturum ſit. Nam quicunque abſque præmeditata intentione cantica profert cœleſtia, facile vagatur mente, & elõgatur à ſe, atque admittit immũda phantaſmata. Itaque qui cupiunt ſtrenue ſpirituales perſoluere laudes, & pſalmodiæ ſacrificium Deo pure offerre, ſe repræſentent corã Dei tribunali, & ipſum in ſpiritu præſentem habeant, vti eſt, nihílque inter ſe & eum habere velint, ſed tanquam amicus cum amico collocãtur domino. Eſt enim pſalmodia quædam Dei ad hominem, atque hominis ad Deum dulcis, læta, & familiaris allocutio, quæ immenſas in ſe continet delectationes. Ideo indignum eſt, vt quãdiu anima cum Deo ſermocinatur, alio ſe diuertat. Intendere debet omnino illi, qui intendit ſibi: & omnia verba ſacri carminis ſuſpenſa debet audire mente, tãquam ſi ipſi ſoli eſſent prolata. Quod autem voce clamat, concordet ſenſu, ſeſéque coaptet intellectui ſcripturarum. Nihil verò de iis quæ foris ſunt, illo beato tempore cogitet, nihil appetat, ſed ſola ei ſufficiat præſentia redemptoris. Quicquid enim tunc importunè ex impulſione dæmonum, aut ex propria fragilitate in corde obortum fuerit: mox manu ſancti deſiderij arceatur procul, ne ſacroſanctum contaminetur Dei ſacrificium. Pſal. Sic nanque olim ſanctiſsimus Patriarcha Abraham quum victimas Deo offerret, egiſſe legitur. Nam quum in hora holocauſti aues cœli teterrimæ irrumperent, vt carnes diriperent, magno caritatis zelo, & peruigili cura eas ab altari abigebat: vt quod mundum mundo obtulerat corde, totum ſine macula adoleret holocauſtum. O quàm longè diſtant ſtudia noſtra ab huius ſenis vigilantia! O quot noſtris laudum ſacrificiis interſunt rapaces volucres aëris huius caliginoſi, vt ea fœdent illuſionibus plurimis? Ipſas autem nequaquam abigimus, ſed tanquam & inſenſati, & ſine corde: cunctis earum ſuggeſtionibus aurem præbemus. Multimodè nanque maligni ſpiritus obſeruant, vt rapiant pſallentium corda ab intentione diuinæ laudis. Nunc enim obſcœnorum voluptuoſorúmque phantaſmatum fœtorem immittunt, vt pſalmodiæ ſuaue polluãt ſacrificium. Nunc verba diripiunt, & intercidunt carmina, quum oſcitare importunè, aut inſenſibiliter dormitare faciunt. Nunc omnium membrorum ingerũt laſcitudinem, ita vt nulla corporis pars illæſa eſſe videatur. Omnis quippe mora tunc intolerabilis ſentitur, hoc totum ſpiritu acidiæ operante in homine negligente. Nunc mentes pſallentium terrena negocia, & ſecularia geſta ingerendo diſtrahunt, atque per abrupta & deuia noxiarum & inutilium cogitationum impellentes animum: totam diſsipant laudis oblationem. Et (proh dolor) quum ita calidè ſeducãt, vix reperitur, qui hoc intelligat, & vincat. O quàm Pſal. ſæpe qui diuinis occupantur in laudibus, ſolo aſsiſtũt corpore, & tanquam garrulæ aues ſine interiori ſenſu emittunt verba. De talibus per Prophetam dominus dicit: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me. O quoties tædio præuagata mens ab omni guſtu cœleſtium cantionum ieiuna pertranſit. Loquitur, & ignorat cui, clamat voce, nec ſeipſam intelligit, nec percipit, quid dicat. Nam totaliter extra ſe euecta, atque velut amens effecta aduerſum ſe Deum prouocat vehementer. Nunquid huiuſcemodi ſacrificio honorificatur Deus? Nunquid polluta laude effertur diuina maieſtas? Corda quippe non corpora, guſtum mentis, non ſolum vocis, affectum animi, non linguæ motum requirit omnipotens. Hoc Citharœda ſanctus Dei ſpiritu plenus perſenſerat, quum dicebat: Pſallite Deo noſtro, pſallite, pſallite regi noſtro, pſallite ſapienter. Sapienter vtique dicit eſſe pſallendum: vt quod pronunciatur per os, ruminetur in mente. Vnde Apoſtolus idem ſapiẽs dicit: Pſallam ſpiritu, pſallam & mente. Nec immeritò. Nam quicquid in pſalmis reſonat, quicquid profertur, ſpiritus ſancti ſententia eſt. Sancti enim Prophetæ cœlitus imbuti, & diuinitus afflati ſancta cantica condiderunt. Vnde non loquenti, ſed intus reuelanti aſcribenda ſunt. Habent quoque ſub velamine

lite

literæ, & ſub verborum cortice mirabiles veritates, & iucunda myſteria, atque arcana ſacramenta, quæ meditationibus ac cogitationibus tanquam granum de paleis excutienda ſunt, & tanquam ſuaue vinum de racemis exprimeda. Sic nanque ad lucem veritatis prolata intellectui placent, & cordis palato dulciter ſapiunt. Hac edoctus experientia Propheta ca-
.118. nit, dicens: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel ori meo: Indignum nempe eſt, vt tam ſuauiſsimus cibus abſque attritione indulgentiæ glutiatur. Proinde diuina carmina attenta ſunt intentione ruminanda, atque alacritate ſpiritus pronuncianda, alioquin pſalmodia valde oneroſa erit: quoniam omne quod ſine guſtu agitur deuotionis, operanti laborioſum eſt: præcipue tamen diuini officij decantatio, quæ corpori cunctam ſubtrahit voluptatem. Deficiente etenim in pſalmodia interna delectatione, & nihil exiſtente in ea, quod carnales mulceat ſenſus: omnino fatigatur qui pſallit, & mente, corpore, ac voce languere dignoſcitur. Vox nanque remiſſa tempore diuinæ laudis arentis cordis ſignum notiſsimum eſt. Quæ verò in ſenſu cordis & iucunditate vocis prolata ſunt cantica, animo dulciter ſapiunt, auribus ſonora ſunt, angelis fiunt amabilia, atque ipſi Deo ſuauiſsimum redolent laudis odorem. In modulatione autem pſalmorum cor à lingua non diſcrepet, ne repellatur quod petitur. Inexaudibiles nanque efficiuntur, quæ in diuinis laudibus aguntur orationes: quando qui poſtulant, ignorant quid petũt: Vt autem exaudiantur, intelligendæ ſunt: vt verò intelligãtur, cogitandum eſt cui offeruntur. Vt autem per cogitationem agnoſcatur, cui preces offeruntur: ipſius opera inueſtiganda ſunt, quæ ex earum excellentia præ-
dicant creatoris deitatem. Vnde ſcriptum eſt per quendam: A magnitudine ſpeciei creaturarum faciſe creator agnoſcitur. In præſentia itaque tantæ maieſtatis iucũda laus exhibenda eſt. Propterea Pſalmo-
l.97. graphus ait: Iubilate domino omnis terra: cantate, & exultate, & pſallite: Pſallite domino in cithara, in cithara, & voce pſalmi, in tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ. Iubilate in conſpectu regis domini. Non ſegnis, neque remiſſa laus in auribus domini ſabaoth, delectabiliter ſonat: ſed repellitur, & faſtidit. Ab ipſis quoque ſanctis angelis, qui coram cœlorum rege ſolennes indeſinenter exercent excubias, & promunt laudes cœleſtium cantionum, toties abiiciũtur, quoties negligenter pronunciantur. Hi etenim ſuperni ciues & ſancta agmina interſunt choris laudantium, exultántque in laudibus pſallentium: ſi tamẽ diſtinctè, ſi attentè, ſi vigilanter, ſi ardenter, ſi concorditer, ſi humiliter dicantur. Diſcurrunt nanque inter illos: vtpote ipſorum conciues, & conſortes regni. Comprimunt & immũdorum ſpirituum impetus, nec eos ſæuire patiuntur tanquam fideles cuſtodes. Nunc aſcendunt, nunc deſcendunt ſemper ad illorum profectum. Vbique verò alacres ſunt, vbique feſtiui, vbique ſoliciti, ne diuina interrumpatur laus, ne cœleſtia cantica maculentur. At ſi vel ad momentum tepeſcat affectus, diſtrahatur animus, aut dormitet oculus: illico indignantur ſic oſcitantes, & non inueniẽtes quid offerant, ſuam mox præſentiam ſubtrahunt. Verecundum igitur & valde pernicioſum eſt in cõſpectu tantorum principum irreuerenter pſallere, verba intercidere, inutiles cogitationes tractare, & corde torpeſcere. O ſi præſentiam ſuam propalare valerent: ô ſi quantum congaudeant de puritate alacriter pſallentium, eis liceret oſtendere, prorſus omnis torpor abſcederet, omniſque ignauia fugaretur. Venuſtus nanque aſpectus, & ſuauis ipſorum afflatus, cunctam animi depellunt triſtitiam, atque indicibilem intuentibus conferunt iucunditatem. Rutilant enim immortalitatis candore veſtiti, nec minus fulgent caritatis diademate redimiti. Toti decori ſunt, toti affabiles, toti deiformes. Pulcritudine quippe incomparabiles ſunt, atque fortitudine inuincibiles. Si illorum exquiratur ſapientia, ſciunt omnia, quæ ſcienda ſunt: ſi eorum gloria contempletur, omnem prorſus tranſcendit humanum intellectum. Nam ſiue eleuentur per admirationis contemplationem ſupra ſe, ſiue per ſui cuſtodiam firmentur in ſe, ſiue per dilectionem proximi deſcendant ſub ſe: Dei ſemper viſione fruuntur, Dei deliciis paſcuntur, Dei dulcedine inebriantur. Celebritas enim illorũ nullo clauditur fine, nullo euentu variatur, nullis momentis interrumpitur. Vinculis nanque perfectæ caritatis aſtricti, nulla valent ratione ab amplexibus conditoris diuelli. Veneremur itaque dilectiſsimi, quum in Eccleſia Dei pſallimus, quum in diuinis occupamur laudibus, cœli ciues, & ſanctos angelos. Veneremur, inquam, ſenatores ſupernæ Hieruſalem, & cum ipſis purè, alacriter, & ſolenniter ſemper in corde, ac iugiter ore domino decantemus. Indecorum valde eſt præſentibus angelorum cœtibus pſallere negligenter, atque verba ſacri carminis arido corde promere. Proinde in diuinis officiis ardeat affectus, clamet vox, vigilent oculi, & vita concordet, vt meritò dicere valeamus: In conſpectu angelorum pſallam Pſal.137.
tibi Deus meus, adorabo ad tẽplum ſanctum tuum, & cõfitebor nomini tuo domine. Quid autem ſublimius in hac peregrinatione celebrari poteſt, quàm pari conſortio angelorum in Dei laudibus occupari? Quid dulcius, quídue ſuauius cogitari poteſt, quàm in terra agere, quod ſanctorum cõciues, & beata cœlorum agmina in excelſis perficiunt? Illis beatis ſpiritibus ſine interuallo, nobis autem certis temporibus huic tam ſtrenuo operi vacare licet: quia illi reuelata facie: nos autem ſub ſpecie per fidẽ, & in æni- 1.Cor.13.
gmate Dei gloriam contemplamur. Illi nempe tanquam triumphantis Eccleſiæ duces honoratiſsimi & Deo præſentes, puras, ignitas, immenſáſque ſummę maieſtati offerunt laudes: nos autem puſilli, & debiles, atque corporis ſarcina prægrauati, & peregrinãtes à domino, mixtis interpollatiſque laudibus efferimus conditorem. Si tamen & illis & nobis vna laudandi intentio, par votum, æqua voluntas, quamuis diſpar ſit laus & gloria. Erimus autem quandoque etiam nos iuxta domini pollicitationem ſanctis angelis ſimiles: quando dominus Ieſus tradiderit regnũ Ibid. 15.
Deo, & patri, atque euacuauerit omnem principatum, & virtutem. Tunc enim videbimus eum ſicuti eſt: tunc laudabimus perfectè, amabimus ardenter, vacabimus actualiter, inherebimus indiſſolubiliter, iucundabimur lætanter, ſatiabimur ſufficienter, & transformabimur totaliter. Erit nanque tunc Deus
omnia in omnibus. Nam nihil in nobis à laude ceſ- 1.Co.15.
ſabit. Erit enim rationi Dei ſapientia, plenitudo lucis: erit affectioni Dei bonitas & clementia, multitudo pacis, & ſuperabundantia dilectionis: erit me-

moriæ Dei mira essentia & maiestas, continuatio fruitionis. Erit quippe tunc in cœlesti gloria læta societas, concors voluntas, communis felicitas, sempiterna libertas, secura tranquillitas, indicibilis honestas, plena pax, vera dilectio, mutuus amor, vna gloria,
Psal.83. Psal.136. eadem mansio, & imperturbabile regnū. O quàm dilecta sunt tabernacula tua domine virtutum. En super flumina Babylonis sedens seruus tuus clamat anxiè, pulsat assiduè, concupiscit affectuosè, dolet dulciter, suspirat iugiter: dū fidei oculo intuetur regem in decore, assistentium laudes, lætātium choros, epulas conuiuantium, ministrantium vota. Ardet nanque affectus, & humiliter dicit non sine admirationis
Psal.83. gaudio: Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Sed heu me, quoniam incolatus meus prolongatus est; quoniam in loco horroris, in corpore mortali, in ignorantiæ tenebris obuolutus sum; factúsque sum alienus ab iis, qui ineffabiliter diuinam laudant magnificentiam. Propterea absque vlla cessatione (si dominus dederit) in toto corde meo, & cum omnibus præcordiis desideriorum meorum clamare non desinam, & dicere: O quādo veniam, & apparebo ante faciem tuā? Ecce seruus tuus cupit videre te, nec valet, conatur, nec apprehendit. Spe nanque nutritur, fide roboratur, dilectione tenetur, attētéque præstolatur: donec fiat vox de firmamento, & de throno Dei, & dicat:
Cant.4. Veni electa mea, egredere de ergastulo carnis, & de medio laqueorum: intra in gaudium domini tui. Cōcupiui speciem tuam, mihique complacuit tibi dare regnum electis paratum ab origine mundi, vt mecum regnes in secula, & feliciter viuas in æternum.

Quòd in creaturis laudabilis Deus appareat, præcipuè in humana creatura iustificata. Et de bono orationis. Et qualiter orantes se habere debeant ante orationem. De multiiugo ascensu in Deum per orationis exercitium. De variis insultibus, quos patiuntur orantes, & de ipsorum remediis. Atque de modo orandi, & tempore. Nec non de ipsius orationis effectibus, & laudibus.

CAP. XVIII.

IN institutione vniuersi innumeras creaturarum species Deum procreasse: atque earum singulis iuxta proprias naturas varia dedisse loca ad habitandum: prout sua sapientia quibusque congruere iudicauit, perspicuum est. Iumentis enim tanquam tardioribus, ac minus puris terram habitabilem concessit. Auibus autem veluti puritate, & corporis agilitate, atque alarum remigio amplius decoratis, purius ac nobilius aëris elementum tribuit. Stellas verò longè cæteris insensatis, & irrationabilibus creaturis excellentiores: sicut perpetua operandi virtute, luminis fulgore ornauit: ita in eminentiori cœlorum regione, scilicet in firmamento collocauit. Angelis autem in natura dignioribus, in specie pulcrioribus, in intellectus acumine perspicacioribus, in virtute potentioribus, in gratia locupletioribus, in meritis sublimioribus cunctis aliis creaturis: empyreum tradidit cœlum ad habitandum: non vt in illo circunscribantur, sed vt illud ornent. Singulis itaque creaturis diuina bonitas sua dona impertita est secundum qualitatem naturarum, potiora potioribus communicando: & ita vnicuique diuisit gratiam donationis suæ, vt conditoris opera nemo sit, qui dignè, vel in minimo possit arguere. In his enim tanquam in speculo mundissimo elucet diuinæ sapientiæ altitudo. Vnde Apostolus ait: Inuisibilia enim Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus & diuinitas. Per hæc considerantis animus mirabili iucunditate repletur. Ideo Propheta canit: Delectasti me domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. Ab his effertur magnificè artificis industria, & omnipotentia. Propterea Citharœda in rou
Psalmis dicit; Cœli enarrant gloriam Dei; & opera manuum eius annunciat firmamentum. Vocibus nanque suis & modis, quibus valent: omnes creaturæ Deum laudant, & confitentur. Ad hoc nempe creatæ sunt; sicut in trium puerorum exprimitur cantico Dan
Deum laudantium, & dicentium: Benedicite omnia opera domini domino, laudate, & superexaltate eum in secula, &c. Dignatus tamen est ipse dominus humanam procreare naturam: per quam non minus laudabilem in ipsa sola, quam in cæteris aliis simul, manifestare se voluit. hilip
Longè nanque sublimiore consilio vsus est, quum hanc formaret, quàm reliquas, pluráque contulit dona. Quum enim vniuersum conderet terrarum orbem, & omnia quę in illo sunt, à principio: dixit, & facta sunt: mandauit, & creata sunt. Non aliter angelorum naturam, quàm cuiuscumque vermiculi creauit, nō amplius laborauit. Aequaliter cuncta proprio creauit arbitrio. At verò quum hominis naturam plasmare vellet, vt ostēderet qualis esset, quem facere volebat, quantúmque illum diligeret, ait: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Non autem vilis putandus est, quem ad Dei imaginem formatum non ambigitur. Quod si ex creatione propter corporalem, passibilémque naturam non apparet quanti sit homo: ex restauratione tamen & redemptione luculenter agnoscitur. Quanta enim pro humana natura Deus fecerit, quanta pro eadem pertulerit, quantáque illi donauerit: non lingua hominum, non lingua angelorum ad plenum sufficit reserare. Ineffabilia nanque sacramenta, & omni veneratione dignissima in iis, quæ ad humanam pertinent restaurationem, latent. Meritò igitur laudabilis est Deus, sicut Propheta canit in Ecclesia sanctorum. Perspicuè quoque ipsius fulget misericordia in consilio iustorum & congregatione: pro quibus dura, dira, & laboriosa dignatus est sustinere. Sicut enim in reprobis & peccatoribus iustus & rectus dominus comprobatur: ita & in electis & iustificatis miserator & misericors, patiens, dulcis, & longaminis cognoscitur. Vnde prophetico plenus spiritu homo secūdum cor Dei canit in Psalmo: Quàm bonus Israël Deus iis, qui recto sunt corde? Et alibi: Confitebor tibi in Ecclesia magna, & in populo graui laudabo te. Et iterum: Confitebor tibi domine in toto corde meo in consilio iustorum, & congregatione. In congregatione etenim iustorum, & in collegiis Deo famulantium euidentissimè cœlestis miseratio, & diuinæ caritatis mira dignatio prorogata ostenditur. In illis autem tanquam in vasis mundissimis, & in templis sanctificatis diffusa est abundantia spiritualium charismatum, atq; singulis diuer

diuerſimodè ſpiritualiter donatum eſt, quod cæteris omnibus creaturis naturaliter & corporaliter cõceſſum eſt. Participant enim aliqualiter cum cunctis aliis creaturis. Quibuſdam nanque ipſorum tãquam rationabilibus iumentis temporalium adminiſtratio conceſſa eſt: per quam nõ ſuam, ſed Dei gloriam, & proximorum commoda quærere comprobatur. Aliqui autem tãquam ſpirituales aues, repudij libellum vitiis & voluptatibus carnis dantes, quæ ſemper ad ima trahunt, per virtutum exercitia & deſideriorum pennas ſe ad ſpiritualia appetenda ſuſtollunt. Talibus nil nocent figmenta diaboli, & omnis ipſius meditata malitia euaneſcit. De his dicit Propheta:
ue.1. Fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum. Nonnullis verò ſcientiæ claritas, & notitia ſpiritualium ſacramentorum abundè tributa eſt: per quam tanquam radiantes ſtellæ in Eccleſiæ rutilant firmamẽto, cunctis præbentes lumen ſupernæ ſapientiæ. De
n. 12. ipſis ait Propheta: Qui ad iuſtitiam erudiunt multos: fulgebunt ſicut ſtellæ in perpetuas æternitates. Sunt quoque quidam purgati à vitiis, & ab omni cœnoſi & carnalis amoris onere exuti: qui quaſi angeli effecti, & ad ſumma euecti per ardorem diuinæ caritatis, & ſtudium orationis in cœleſtibus conuerſantur.
ip.3. Hi nempe cum Apoſtolo dicunt: Conuerſatio noſtra in cœlis eſt. Tales enim radiantes introrſus per conſcientiæ puritatem, & dilectionis vehementiam tantum cæteros præcellunt ſanctitate, quantum contẽplatiua actiuæ vitę meritis & dignitate ſupereminet. Nam nulli ſanè intelligenti ambiguum eſſe debet, quod in multis contemplatio & oratio dignior ſit, quàm operatio. Contẽplatio nanq; quoniã principaliter intendit Deo: eſt rectior, eſt clarior, eſt mũdior, eſt ſecurior, eſt quietior, eſt iucundior, eſt permanentior, eſt rarior: & eſt beatę vitæ ſimilior: ſi tamẽ iuxta ſuæ excellentiæ puritatem exerceatur. Eſt nanque intuitus purus, & actus ſpiritualis, atque prorſus in ſpiritu operandus. Vnde pro ſua nobilitate ac perfectione ſolis illis congruit, qui ſpretis temporalibus facultatibus, & calcata omni affectione labentium rerum: vniuerſali domino ſe totaliter dedicarunt. Certum quippe eſt, quòd mens quæ ad arcana ſacramentorum cœleſtium contemplanda, atque in ſuauitate ſpiritus ad eadem deguſtanda accenſa eſt, vt eleuetur ad ſumma, opus habet ſe intimis ſpoliare. Alioquin laborioſo onere temporalium prægrauata curarum fruſtrà ad alta nititur. Irretita etenim & obligata compedibus polluti amoris, ſe omnino erigere non valet. Toties nanque reuerberatur & obtunditur caligine affectionum terrenarum: quoties ſe ſupra ſe conatur eleuare. Propterea multa eget prudentia & magna ſpiritus libertate: qui Deo per orationis ſtudium vacare deſiderat. Debet nanque ſe diligenter cuſtodire in verbis, in moribus, in cogitationibus, in affectionibus, ac immaculatum ſeruare: quatenus tam beato orationis tempore purè, & abſque ſorde noxiarum imaginationum Deo aſtare queat. Eſt quippe humana mens multorum receptibilis phantaſmatum. Hæc quum ſibiipſi ſine diligenti vigilantia relinquitur, reuoluere intra ſe ac ruminare non deſinit. Talia enim animus imprudens & abſque diuini timoris cuſtodia cogitat qualia ei cogitanda offeruntur, atque velut iumentum indomitum diſcurrit effrænis per deuia vitiorum. Proinde ſolerti induſtria, quadámque virili intentione ab animo omnia ante orationem amouenda ſunt: quæ orationis tempore ipſam poſsint coinquinare. Qui autem hoc agere negligit, nunquam mundo orabit corde, niſi fortè repentè à ſuperueniente viſitetur gratia. Interdum enim conſueuit diuina bonitas ſuos inopinatè, & ſine vlla prorſus præparatione, aut diſpoſitione interno illuſtrare ſplendore: ſiue vt iacentis animi torpentem excitet ignauiam: ſiue vt elationis, & propriæ æſtimationis auferat materiam: ſiue vt puſillanimitatem ac fragilitatem foueat & erigat humanam. Caueat tamen Chriſti ſeruus, ne ob hanc domini deguſtatam dulcedinem, quaſi propter donum ſecurior effectus, erga ſui cuſtodiam remiſsior ſit: atque ad ſe diſponendum tepidior. Turpiter nempe ridiculum fieret ſpirituum immundorum, ſi hoc agere non formidaret. Debet ita quiſquis, tanto eſſe ſolicitior ad bene viuendum, atque ad promerẽdam gratiam ſupernæ viſitationis promptior: quanto cœleſtis infuſionis amplius ſe participare cognouerit. Nam ſi Dei veneranda maieſtas frigidam amoris eius & ſegniter conuerſantem viſitare dignatur mẽtem: quanto magis feruentem ſpiritu & ſe ſolicitè quærentem peramplius afflabit guſtu cœleſtium deliciarum? Sed grata mens, & verè caritatis iaculo vulnerata nihil, quod ad ſe pertineat, perficere negligit. Eadem virtutum exercitia, idem orationis ſtudium peragit, quum ſpiritualis lætitiæ penuriam patitur: ſicut quum diuino calore repletur, licet id non eodem agat guſtu. Scit nanque ſapientiæ erudita magiſterio, quod maiorum donorum dignior efficitur, poſt labores & certamina. Hoc ſignificare voluit
Propheta, quum diceret: Secundum multitudinem Pſal. 93.
dolorum meorum in corde meo conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Paucorum verò eſt quod ſuprà commemoratum eſt. Nam perfectæ caritatis argumentum notiſsimum eſt in aduerſis fiduciam non admittere, & virtutes vniformiter ſemper operari, atque ſub Dei diſciplina eodem animo, eodémque vultu perſeuerare. Negligentibus hoc impoſsibile videtur: amantibus verò nihil. Agat itaque Chriſti ſeruus, qui Deo vniri concupiſcit, tam in præparatione orationis, quàm in cæteris quæ agere debet quod ſuum eſt, vt Deo carus fiat. Reliquum autem totum diuinæ realiter committat voluntati, quæ nullum bonum, quamuis minimum, irrenumeratum relinquit. Diligit enim Deus ſuos, nec quicquam à ſe diligentibus retrahit opportunum. Qui hoc fideliter nouit, in cũctis & vbique pacificus erit. In orationis verò hora, quum miles Chriſti ad orationem procedit, in ſenſu cordis cogitet propter quid accedit, vt quoties mens per inania defluxerit: aut à concepto calore tepuerit, reuocata ad ſe ſibi dicat: Ad quid veniſti? Confuſio nanque amiſſæ gratiæ, & agnitio extincti deſiderij ad priſtinum facilè reuocat deuotionis exercitium. Ante orationem quoque ſe componat orationis amator, & qualem eſſe cupit, quum orat, talem ſe ante orationem exhibeat. Memoretur iugiter quod Deo aſtare debet, & cuncta ſolicitè fugiat, quæ coram Dei conſpectu animæ ruborem poſsint afferre. Indignum valde eſt erubeſcentiam pati orationis tempore: in quo nihil aliud, quàm Dei laus & gratiarum actio in ſpiritu reſonare debet. Præſentiam autem domini ante mentis

oculos (ſi valet) actualiter teneat Dei famulus; quoniam efficaciter mentem ad orationem hæc cogitatio ordinat & diſponit. Prouidebam (inquit Citharœda ſanctus) dominum in conſpectu meo ſemper; quoniam à dextris eſt mihi, ne commouear. Propter quod orationis tempore lætatum eſt cor meum; & exultauit lingua mea: inſuper & caro mea requieſcit in ſpe. Cuncta etiam fugiat quæ orationi aduerſantur: quiſquis delectationibus, quæ in oratione percipiuntur, repleri deſiderat. Laborioſum quippe ſatis eſt mentem aptificare orationi. At ſi efficaciter ab illa comprehenſa fuerit, vbique orare valebit. Veris etenim oratoribus, & diu in ſpiritu exercitatis: omnis locus & omne tempus congruet orationi. Puſillis autem & lacte nutriendis locus & tempus habile accommodandum eſt. Solius Dei eſt orationis præſtare guſtum, & deuotionis affectum: ſed hominis eſt orandi adinuenire modum. In diuinis verò voluminibus facilè agnoſcitur qualiter ſe homo in oratione habere debeat, vt in ipſa proficiat, creſcat, vniatur, liqueſcat. Non enim ab omnibus eadem orandi forma ſeruanda eſt, idemque aſcenſus in Deũ. Aliqui nanque pſalmos, dominicam orationem, & quædam alia deuotionis verba vocaliter & attentè proferendo: Deo ſe ſentiunt eſſe propinquos. Quidam infantiam, vitam, actus, miracula, paſsionem, ad inferos deſcenſum, reſurrectionem Saluatoris aſcenſionémque ſeriatim in oratione meditantes inardeſcunt ſpiritu, & per deuotionis guſtum Deo propinqui fiunt. Nonnulli ſe humiliter proſternentes corpore, & ſpiritu, atque per compunctionis gemitum, & ſuorum rememorationem delictorum ſe plus omnibus vilipendentes, & condemnantes: quo ſe lõgius à Deo eſſe arbitrantur, eo per humilitatem viciniores fiunt. Alij per ſcripturarum latitudinem, & allegoriarum ſuauitatem internos meditando elicientes ſenſus: veritatis guſtu recreantur, & à Deo viſitari merentur. Plerique Dei beneficia, tam corporalia, quàm naturalia, & ſpiritualia in ſua oratione iugiter, & diſtinctè reuoluentes per medullatum holocauſtum actionis gratiarum Deo acceptiſsimum, omnipotentem Deum aduocantes ad ſe, præſentia eius efficiuntur digni. Nonnulli coram Deo corpore & ſpiritu ſe ſtatuentes: ipſius bonitatem, excellentiam, & diuinitatem laudibus & votis, quibus valent, extollentes & magnificantes: efficaciter in Deum per amoris vehementiam & delectationem mentis trahi ſe ſentiunt. Quidam nouo veritatis irradiati ſplendore ex ſuperuenienti gratia ita exuberanti gaudio repentè perfunduntur, & intima pace fruuntur, vt Deum in corda ſua aduenisſe non dubitant. Aliqui ex conſideratione beatæ vitæ, & futuræ felicitatis contemplantes angelorum, ſanctorum, & animarum iuſtorum inenarrabilem gloriam: eleuantur ſupra ſe, atque ex ardenti deſiderio ſocietatis illorum ſe illis copulantes Deo ex parte aſsiſtere merentur. Alij ex diuina reuelatione vtcunque Dei eſſentiam & immenſitatem oculo illuminatæ fidei aſpiciẽtes, in admirationem & raptum ſupra & extra ſe euecti Deo dulciter vniri merentur. Sunt quoque nonnulli, qui diuini luminis irradiatione, & cœleſtis caritatis æterno & pleniſſimo fonte repleti, atque potati Deum ſupra omnem humanam intelligentiam, & virtutem guſtare digni efficiuntur. Hi nempe inebriantur ab vbertate honorum Dei, & potantur à torrente inexhauſtibilis voluptatis ipſius. Hic planè guſtus ad Deum amandum ex totis præcordiis abſorbet hominis affectum, & amantem rapit in amabilem: adeò vt ſolo huius mortalitatis indumento diuiſus ſit à ſumma illa cœleſtium ſpirituum gloria. Omnium verò aſcenſuum artifex & doctrix eſt Dei æterna ſapiẽtia, quæ iuxta arcanum ſuæ diſpenſationis conſilium vnicuique ſeruorum ſuorum tribuit prout vult. Nullus tamen eſt etiam illorum, qui apud eum minimum ſortiti ſunt gradum, qui vltra condignum meritum de manu domini non ſuſceperit. Ideo ab vnoquoque ſeruorum Dei triſtitiæ pondus, & inuidiæ liuor: qui de proximi proſperitate affligitur, propellendus eſt. Tenaciter autem & tota animi intentione in corde ab omnibus zelus proficiendi tenendus eſt, atque deſiderium imitandi eos, qui Deo per virtutum merita viciniores ſunt, vt ipſorum donis participes efficiantur. Nutriendum eſt igitur q[…] cunque muneribus cœleſtibus locupletari anhel[…] orationis ſtudium, quod quandiu vixerit, non relinquat. Eſt nanque oratio via breuis, aſcen[…] facilis, iter ſecurum: per quod ad Dei notitiam [e]fficiter & veraciter peruenitur. In ipſa autem oratione qui profectum illius concupiſcit obtinere, mentis curioſitatem deuitet: quæ incerta & occulta diuinæ ſapientiæ penetrare conſueuit, memineritque ſcriptum: Altiora te ne quæſieris, & ſublimiora te ne ſcrutatus fueris: quoniam ſcrutator maieſtatis opprimetur à gloria. Religet etiam altitudinem intellectus ſub humilitatis iugo: & ſola quæ ſibi cogitanda propoſuit, guſtare ſtudeat. Non enim quæ eleuent, ſed quæ paſcant & accendant, in oratione perquirenda ſunt. In qualicunque cogitatione affectus rapitur, immorandum eſt, nec ab eadem reſiliendum eſt, donec idem perſeuerat guſtus. Debet autem humana mens ſpirituali ſe ſubſternere immiſsioni, & ſemper illi ſolicitè coaptare ſe. Vbi vel qualiter impetus ſpiritus orantis animum dirigere voluerit, conſentiendum eſt. Nam quiſquis ſecundum ſuæ voluntatis beneplacitum ſupernam aſpirationem & Dei viſitationem torquere conatus fuerit, præſumptionis vitio ſeductus, atque ignorantiæ tenebris circumſeptus nõ profectum, ſed pro[…] ſus iudicium de ſua reportabit oratione. Homo q[uip]pe Deo, & non Deus homini ſubeſſe debet. Propter[…] Chriſti ſeruus prudentia decoratus, quum in oratione poſitus eſt: cuncta dona, quæ eidem diuinitus largiuntur, humiliter ſuſcipiat: gratias Deo agat, & ho[…] rum indigniſsimum veraciter ſe arbitretur. Q[ui] autem conditoris gratiam repellit, & qui Dei d[…] impudenter diiudicare non veretur: nunquam ſp[iri]tualibus ditabitur donis. Dignatur nanque dominus ſimplicem viſitare mentem, & ſecum amica co[n]fabulatione habitare. Nec immeritò. Quum enim repugnare neſciat, & contradicere non præſumat, realiter ſe diuinæ ſubiicit voluntati. Magni quippe æſtimat quicquid illi à Deo donatur. Non extollitur de beneficiis, non eleuatur ſupra ſe inaniter, largitoris gratiam non diſperdit, non iudicat aliquem, non murmurat de aliquo, arcana Dei non pandit, tota ductilis eſt, ſemper docilis, ad parendum facilis, hilaris ad tribuendum, atque ex hi[…]

lis diuinæ laudis optimum efficitur instrumentum. Nam cordis simplicitas hominem exhibet esse deuotum. Humani verò generis aduersator diabolus eo amplius erga orantes æmulationis face accenditur, quo magis viderit illos in deuotione proficere. Vnde consueuit deprecantis animum memoria perpetratæ culpæ repercutere, quatenus ex hoc amittat fiduciam, & ex impedimento conceptæ pusillanimitatis non valeat deuotionis exercitia secundum consuetudinem peragere. Huic autem fallaci suasioni nequaquam fides accommodanda est. Proinde Christi miles egregius caueat ne confundatur, sed cum se peccasse cognouerit, humiliter in spiritu ante pedes Domini se prosternat, confiteatur delictum suum Domino, blandisque verbis offensum mulceat dilectum, & statim gratiæ intelliget adesse præsentiam, per quam resumptis animæ viribus, & concepta fiducia de cætero Domino quieto animo vacare valebit. Non tamen facilè hæc admittenda sunt, sed prudenti ratione discutienda, quia maligni spiritus persæpe sub compunctionis specie ardorem desiderij, deuotionis gratiam de orantis corde dissipant & extinguunt. Solet tamen interdum diuina bonitas ab orantis affectu se subducere, cúmque totum aridum, totúmque reddere indeuotum. Tunc quicquid meditanti offertur, desipit, quicquid cogitare disponit, indiscussum præ ariditate spiritus derelinquit. Nihil sapit, nihil delectat, nil reperitur quod pascat affectum, quin potius vbique tenebræ densissimæ palpantur, vbique sterilitas sentitur, quasi prius nihil dulce gustatum sit. Fiunt quoque intus fragores, tonitrua, coruscationes, & immissiones per angelos malos, vt euertant à sua stabilitate animum, faciantque illum ab oratione cessare. Eo autem tempore, quo hæc aguntur, orationis actus prætermittendus non est, sed perseueranter custodiendus. Si enim qui ista patitur, petierit dulciter, accipiet, si quæsierit prudenter, inueniet, si pulsauerit fideliter, aperietur ei lumen superni fulgoris, videbítque solem, qui prius erat in nubilo, fulgentem in meridie. Qui legit, intelligat. Retunditur etiam quandoque ex Dei dispensatione orantis animus innumerabilium varietate cogitationum, quæ præ sui multitudine & importunitate ipsum instabilem reddunt; ac ipse more carinæ fluctuantis in medio pelagi huc illúcque agitatus per tentationum scopulos collisus atteritur, atque amisso delectabilis quietis tranquillo portu incessanter ad Dominum clamare cogitur, &
l.68. dicere, Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi. Tunc iactandæ sunt anchoræ bonæ spei in mare diuinæ miserationis. Tunc toties ad cœlum vociferandum est humili & ardenti cordis desiderio, quoties impingitur orantis animus ab impetu perniciosarum cogitationum. Pius autem Dominus, non permittit diu laborare clamantem ad se, sed imperat ventis & mari, & fit repentè tranquillitas magna. Post hæc verò diuina laus, & gratiarum actio Domino decantatur pro obtenta pace, & inimicorum fuga. Iusto nanque iudicio Dominus tepidos spiritu, & ad orandum pigros tentari permittit, quatenus necessitate compulsi orare cogantur. Magnus quippe Dominus omnia in sapientia disponens hominum salutem mirabiliter operatur. Nunc humiliat, nunc exaltat, nunc mortificat, nunc viuificat, cuncta autem semper irreprehensibili disponens iudicio æquitatis ad illum, quem ipse ordinat, singula deducit finem. Nemo est, qui illi resistere valeat, nullus qui debeat tanto vnumquenque dirigit consilio caritatis. Propterea ipsius maximè sunt iudicia veneranda, quæ quamuis incomprehensibilia sint, tamen semper vera & iusta sunt. Caueat igitur diligenter, ne in ipsa impingat, quisquis inoffenso mentis pede ad Deum per orationis studium accedere festinat. Ob hoc quippe vigilanter iugitérque orationi vacandum est, & in sensu cordis semper Domino assistendum, quatenus ex frequenti consideratione veritatis, fumus humanæ sapientiæ, & caligo carnalis intelligentiæ, ab interioribus animæ aspectibus irradiante gratia amoueri possit. Alioquin mens quasi quadam consuetudine ad orationis actum deducta, aut tanquam cæca ingeret se superno fulgori, & inde reuerberata prosternetur, aut per lubrica & inania insensibiliter raptabitur & deuiabit, quod sine magno spirituali dispendio fieri nequit. Qui enim huiusmodi illusiones in oratione patitur, nullum de sua oratione percipiet fructum. Hoc exprimere vo-
luit Propheta, dicens, Populus meus seductus est Deut.32.
non habens cor, videlicet ad intelligendum & diligendum. Hi vt resipiscant, & ad se redeant, optabat Moses, cùm dicebat, Vtinam saperent quàm grauia fuere quæ commiserunt delicta, quanta amiserunt spiritualia lucra, qualia meruerunt supplicia. Vtinam intelligerent fugaces seculi blanditias, & importabilia onera, Dei super se internam aspirationem, multiplicem Deum diligentibus pacem præstitam, & Saluatoris erga homines ineffabilem caritatem. Vtinam nouissima prouiderent, ineuitabilem scilicet mortis necessitatem, horæ mortis incertitudinem, pœnarum inferni importabile supplicium, & cœlestis gloriæ triumphale præmium. Horum nanque consideratio vigilantem efficit orantis animum. Eorum quoque, quæ dicenda sunt, ignari nequaquam esse debent Deo per orationis exercitium vacare cupientes. Nam seruorum Christi mens, quæ minus cautè antè orationis tempus se composuit, plerunque solet tædio affici ipsa orationis incumbente hora, atque ab oratione vehementer subterfugere, tanquam ignara quid in ea agere, quidve cogitare debeat, vtpote minus in spiritualibus exercitata, & disciplina orationis minus imbuta, atque deliciis quæ in oratione percipiuntur insueta. Ad hanc itaque coercendam ignauiam, ad hanc pusillanimitatem mentis compescendam, optimum saluberrimúmque medicamentum est meditationis quendam generalem modum in corde suo statuere & firmare, quatenus orantis animus semper præparatam habeat materiam vtilia cogitandi. Gesta igitur Saluatoris, videlicet ortus, vitæ progressus, passio, & resurrectionis, necnon & ascensionis exultatio, si diligenter meditantur, maximum spiritualis dulcedinis animo cogitantis ingerunt nutrimentum. Nulli autem famulantium Christo fas est has postponere meditationes redemptoris, vt ex ipsarum consideratione intelligant humano generi caritatem exhibitam, pati concupiscant, compati

discant, redamare studeant, & Deo gratias agere nunquam desinant. In his vtique meditationibus assidue ardenterque incumbendum est, & singula diligenter pertractanda sunt, nisi fortè ex superuenienti nouo gratiæ lumine, aut ex abundantiori caritatis affectu cor ad alia meditanda raperetur. Nam huiusmodi infusionibus nunquam resistendum est. Quicquid enim tunc cogitatur, vel cogitandum præponitur boni, intermittendum est, & ad tempus seponendum, ac sic tota spiritus alacritate cœlesti immissioni subdendum est cor, atque prout gratia communicauerit, obedire non renuat. Repugnare autem & vocanti Deo nolle humiliter acquiescere nil aliud est, quàm fluenta gratiæ desiccare, & ad sui præiudicium aditum internarum deuotionum obstruere, ac Dei iram contra se fortiter aduocare. Propterea Propheta dicebat, Terribilis est ei qui aufert spiritum. Et Paulus, Spiritum nolite extinguere. Alibi quoque dicitur, Quum spiritus potestatem habens irruerit super te, da ei locum.

Psal.75. 1.Tess.5. Eccl.10.

Hoc quippe beato tempore consueuit anima perfundi splendore nimio, aut solito ardentiori spiritus calore ignescere. Nec immeritò. Tunc etenim per seipsum Dominus animam visitare dignatur. Tunc rex gloriæ cultu deposito regio, & tremendæ maiestatis reiecto sceptro velut placidus sponsus animæ thalamum ingreditur, potissimum si ipsam humilitatis virtute decoratã agnouerit. Hunc autem sponsi aduentum in Canticorũ canticis sponsa insinuare voluit, quum dicebat, En ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. Et deinde, En dilectus meus loquitur mihi. Aperi mihi soror mea, columba mea, & cætera.

Cant.2. Ibidem

Non enim absque maxima animi impudentia, & spiritus præsumptione resisti potest amabili & æterno sponso tam dulciter, tam humiliter, tam sagaciter venienti. Hic nanque sponsi aduentus, qui in oratione fit, facilè cognoscitur, si diligenter obseruetur. Quum orantis mens humili repentè repletur exultatione, quum admirationis illustratione clarescit, quum cordiali & melliflua dilectione liquescit, tunc sine ambiguitate Dominus est. Non sunt eo tempore verba componenda, sed sicut suggerit spiritus, agendum est. Spiritus autem tunc postulat gemitibus pro nobis inenarrabilibus. Tam diu in hoc amoris tripudio immorandum est, quàm diu perseuerat affectus, quo deficiente, aut tepescente ad interposita meditationis studia redeundum est, ne post percepta charismata spiritus perefluat animus, atque ex pollutione noxiarum cogitationum fœdetur templum Domini, quod paulò antè per Dei præsentiam mundatum & sanctificatum fuerat. Obseruandi proinde sunt prudentissimè, atque vigilanti corde examinandi omnes interioris hominis motus orationis tempore, quo spiritu, quáve intentione dirigantur. Nam immundi spiritus omni, qua valent, calliditate fœdare, ac perturbare orantis animum nituntur, vt in diuersa illum rapiant, aut in præcipitio tentationum collidant. Intermiscere vtique falsa veris, & inspirationibus tentationes moliuntur. O quoties spirituali gaudio mentis leuitatem & securitatem inordinatam, quæ à sui custodia remissum reddunt animum, ingerunt, quatenus foras reiecta grauitate faciant gaudere. O quàm sæpe incautam mentem tempore deuotionis impellunt, vt postposita reuerentia plus quàm congruat, Domino faciant adhærere, atque humilitatis oblita secum loquatur, quod non licet creaturæ & seruo? Nam quod aliquando ex visitante gratia, & præ abundantia caritatis deuota anima experta est, hoc idem interdum præsumit etiam non visitata à Deo, aut vocata. Istud nempe periculosum audaciæ genus est, & omnino à conspectu Domini amouendum. Si ego (inquit Dominus) vbi honor meus? Ma

Propterea qui ad spirituale orationis conuiuium à Domino inuitantur, in nouissimo per humilitatem cordis debent recumbere loco, vt ab inuitante eis dicatur, vt ascendant superius. Caueant tamen hoc deceptionis offendiculum, ne scilicet nimio humilitatis zelo in tristitiæ, seu diffidentiæ, aut hebetudinis mentis decidant foueam, quæ orantis animum dissipare consueuit, quoniam inaniter laborarent. Quia verò indicibile est, & prorsus impossibile explicare quibus modis, quibúsve fraudibus furtum mentis in oratione proueniat, solicitè in hoc vigilandum est. Causas autem norunt, quamuis non ad plenum, qui custodiam super cor suum constituerunt, atque ex superna reuelatione astutias Satanæ non ignorant. Hi etenim congruè mentis latebras, immundorum spirituum argumenta, vitiorúmque affectus propalare valeant. Proinde vt ad hanc spiritus perspicuitatem, & orationis perfectionem pertingere possint, quicunque vacare Deo cupiunt, studeant quum orationi insistunt, mentali exercitationi incumbere, & à vocali oratione cessare. Nam iuxta incarnatæ veritatis sententiam, adoratores veri, Deum in spiritu & veritate adorant. Quum Deus sit spiritus, tales quærit, qui in spiritu illum adorant. Non tamen semper vocalis oratio ab adoratoribus veris repudienda est orationis tempore, aut condemnanda. Frigescente nanque spiritu, & ab exterioribus ad interiora redeunte, opportunum adminiculum ad deuotionem excitandam est vocalis oratio. Accenso verò deuotionis igne, ori silentium imponendum est, & à vocali oratione cessandum, ne pro exiguo maximum præpediatur bonum. Seducitur enim quisque, quum superuenientis gratiæ perfunditur dulcedine, si oranti linguæ non interdicit loquelam, excepto dumtaxat illo tempore, quo diuinorum officiorum persoluit debitum, ad quod tenetur. Tunc etenim (si valet) oret spiritu, oret & mente. Omnibus nempe modis nitendum est, atque subsidia adinuenienda sunt siue per vocalem orationem, seu per prostrationes, aut manuum extensiones, vel quomodo libet, vt mens absque impedimento eleuetur in Deum, quum orationi insistit. Nam orationis finis hic est, vt anima Deo vniatur per pium caritatis affectum præuio lumine diuinæ agnitionis. Psal.

Quicunque autem aliter se exercet, vel aliud orando quærit, in tenebris ambulans nescit, quò vadit. Vt autem facilius mens assequi possit, quod orando habere desiderat, diligenter considerandum, atque illud tempus prudenter eligendum est, in quo animus magis se sobrium senserit, & ab onere corporis ac alimentorum eius minus aggrauari cognouerit, ne à curis terrenarum actionum, atque ab earum phantasmatibus repercussa mens inepta efficiatur ad id capessendum, quod quærit, & adipisci desiderat. Non autem mediocriter aduersatur corporis inordinatio, & exteriorũ tumultus ad pacẽ mentis, & animi

obtinea

obtinendam trãquillitatem, quæ oranti omnino necessaria sunt. Illud etiã solerter obseruet, quisquis in pacifico orationis portu à fluctibus huius naufragosi seculi abstractam nauem mentis religare desiderat, ne statutum orandi tempus vllo modo prætereat, ne pro opere manuum, aut quouis alio exercitio illud postponat, sed tenaciter & irrefragabiliter custodiat. Consueuerunt quippe maligni spiritus orationis horas obseruare, & fortiter tentare, vt eam impediant. Solummodo autem propter corporis necessitatem, & obedientiæ virtutem, atque proximi manifestam caritatem, indictum orandi tempus intermittendum est. Cæteris verò omissis veniente statuto tempore orationi vacandum est. Habeat itaque Dei seruus præfixum orandi tempus, quod iuxta virtutẽ propriam, & gratiam sibi collatam in hoc tam sancto ocio dispensare valeat sine mentis ignauia. Illud autem temporis spatium quod sibi quisque elegerit, nec propter cordis duritiem multum diminuendum, nec propter mentis deuotionẽ inordinatè prætergrediendum est. Vtrobique latent insidiæ. Nam in diminutione negligentia sæpe triumphat, in prolongatione autem indiscretio dominatur. Sic verò æqua discretionis libra vtrunque prouide disponendum est, & orationi tempus accommodandum, vt eadem fiat absque fastidio, & in ea perseuerare non pigeat. Hoc nempe tunc veraciter fit, quũ animus orandi famem patitur, & ipsa oratione pascitur & nutritur. Nam quum plus debito oratio insuetè protenditur, ipsius gustus facilè amittitur. Vnde per quendam sapientem scriptum est, Mel inuenisti, comede quod sufficit, ne in fastidium versus euomere incipias. In cunctis igitur prudentia adhibẽda, & præcipuè in orationis actu, in qua innumera laqueorum genera tenduntur ab aduersariis, qui nisi præuideantur & euitentur, omnem orationis disperdunt fructum. Non autem nisi quibus donatũ est spirituum discretio, & diuinæ dulcedinis gustus, atque ipsius mentalis orationis opus, intelligere valent verbum hoc. Peracta igitur orationis hora ante discessum fidelis & Christi deuotus seruus virtute, quã valet, totus redeat ad se, secũmque habitans affectuosè Deo gratias agat de sibi collatis gratiis. Videat verò ne vacuus ab oratione recedat, etiam si ad sui probationem valde insipidus stetit, sed animi constantia super Domini dispensatione præmunitus, aut affectione pia compunctus, aut cogitatione aliqua sancta deuotus, sinum sui cordis replere non desinat, quatenus omne tempus in conditoris laudibus occupet, iuxta
75. quod scriptum est, Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi. Quisquis itaque Deo placere affectat, quicunq; huius seculi laboriosam peregrinationem peragrare desiderat, si spretis transitoriæ vitæ lenociniis æterni conuiuij spirituales ac supercœlestes delicias apprehendere ac degustare cõcupiscit, studio orationis se tradat, ad illam alacriter & paratus accedat, in ea ardenter, & in sensu cordis corã Domino assistat, necnon & in ipsa quotidie perseueret. Est quippe beatissima virtutum nutrix, vitiorum interemptrix, culpæ venia, peccatorum abolitio, interuentrix mundi, salus hominum, caritatis mater, castitatis robur, iustitiæ regula, prudentiæ speculum, sanctitatis decus, scientiæ lumen, sapientiæ cellarium, domestica Dei, fiducia animæ, medicamentum pusillanimitatis, gaudium cordis, fida huius peregrinationis comes, mœstorum consolatio, impugnatorum impenetrabile scutum, secretorum Dei cognitrix, humilitatis norma, fidei clauis, honestatis præuia, obedientiæ plenitudo, securitatis fons, angelorum imitatrix, iustorum exultatio, temperantiæ magistra, pacis pelagus, dæmonum fugatrix, quiescentium refugium, conscientiæ ornamentum, additamentum gratiæ, amoris incentiuum, porta cœli, petitionum nuncia, auxiliatrix strenua, mediatrix præcipua, & cœlestium sacramẽtorum reseratrix optima. In ea nil sordidum, nil curuum, nil reperitur coinquinatum, & quũ tota sit pulcra, & omnium donorum fœcunda, semper hilarem, semper iucũdum sui exhibet dilectorem. Clamat hoc sacrosancta virtutum regina, & gratiarum nutrix, dicens, Venite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à Eccl.24.
generationibus meis adimplemini. Fructus etenim meus super mel dulcis, & hæreditas mea sempiterna est. Ego vtique mater pulcræ dilectionis, timoris, magnitudinis, & sanctæ spei. In me nempe omnis spes vitæ, in me omnis plenitudo gratiæ. Propterea qui me inuenerit, inueniet vitã, & hauriet salutẽ à Domino.

Quòd Dominus Iesus in stadio militantis ecclesiæ duo potissimum saluberrima instituit sacramenta, confessionis, scilicet & eucharistiæ tanquam præsidia spiritualia pugnantibus necessaria, per quæ tribuitur vulneribus peccatorum salus, & robur pro reparatione virium deperditarum. Et qualis debet esse confessio. Atque de effectibus eucharistiæ, & præparatione ad ipsam.

Necnon de multiplici consolatione, qua potiuntur qui ad illam dignè accedunt.

CAP. XIX.

Consueuerunt laborantes in agris & in vineis post sudores operis, meridiani æstus ardorem declinare, vmbras petere, atque virentia prata eligere, quatenus in ipsorum planitie & amœnitate residentes, fesso corpori iucundius cibaria subministrent. Habent etiam nautæ hoc proprium, vt post sedatas tempestates, post sulcata per tempus prolixum æquora quærãt portum, solicitè perlustrent littora, in quibus descendant, nauem religent, vela resarciant, atque quicquid vetustate corruptum, aut procellis dissipatum est, restaurent, quatenus iterum flante prospero vento marinis se fluctibus tradant. Campi ductores quoque & exercituum principes cum aduersus hostes visibiles dimicare disponũt, tentoria & quædam specialia deputant loca, in quibus pro resumendis viribus, pro supplendis necessitatibus, seu medendi causa accedere valeant bellatores. Sic quippe dux noster, sic spiritualium militum inuictissimus rex Christus, certantibus in hoc spirituali & inuisibili stadio militantis ecclesiæ, spiritualia quædam ordinauit munita præsidia, ad quæ pugnãtes confugiant, vt in illis resumptis viribus, vel fotis vulneribus iterũ in campũ redeant acrius bellaturi. Hæc nempe tutissima & inexpugnabilia loca à Domino Iesu eius parata militibus ad refocillanda corda, & ad detergenda animæ vulnera, spiritualia sunt sacramẽta. Per hæc nanq; datur lapsis requies, debilibus robur, formidolosis audacia, & semel prostratis fiducia dimicãdi. Quis etenim valeret

aduersus immundos spiritus pergere, in acie perseuerare, & de talibus aduersariis obtinere victoriam, nisi diuinis interdum esset recreatus alimentis, & exhortationibus animatus? Quis in tam diuturno certamine contra tam acerrimos luctatores persistere vnquã posset, nisi super cœlesti adiutorio, & verbi Dei pabulo pasceretur? Nullus sibi arroget causam victoriæ nemo de propriis viribus præsumat, agat Deo gratias in cunctis operibus bonis, atq; Domino exercituum, suum de inimicis ascribat triumphum. Ipse nanq; est, qui electos suos eripit de manibus persequẽtium, ipse est, qui oues suas in montes excelsos, & in pascua pinguia deducit, easq; misericorditer protegit ab incursibus bestiarum, ipse est, qui milites eligit suos, eos faciens contra aëreas potestates resistere, & perseuerãter pugnare. Ipse nempe est, qui ad se de spirituali prælio redeuntes fouet, & nutrit sacramentalibus alimẽtis. O quàm salubria sunt cibaria hæc? ô quàm munita sunt diuina præsidia? Siquis enim veneno diaboli perfusus est, si quis peccati morbo percussus incontãter ad refugium confessionis accedat, & ibi suarũ recipiet medelam plagarũ. Si quis verò inedia tabescit, vel fatigatus in prælio reparare vires concupiscit, sacrosancta corporis Christi fideliter sumat mysteria, & statim conualescet, in melius pristina restaurata virtute. Est nanq; sacramentum hoc tanquam cellarium quoddam omnium aromatum in se continens preciositatẽ & virtutem. In ipsum qui ingrediuntur, refocillantur ab omni fatigatione, nec deficiunt, donec præsentis vitæ terminus finiatur. Est etiam mysterium hoc quasi ingens arbor virentibus referta foliis, sub quam quicunq; fugiunt laborantes & peregrinãtes, proteguntur in ipsius vmbraculo ab diei æstu, à turbine quoq;, & pluuia. Confessionis verò sacramẽtum velut sinus pacatissimus est, in quo hominũ conscientiæ religantur, ne à procellis absorbeantur delictorum. Deiecta eriguntur, amissa reparãtur, & quicquid immunditiæ inundantibus tentationum tempestatibus, aut operante malitia in nauim conscientiæ perfusum est, reiicitur & purgatur. Hæc deniq; sacramenta in remedium infirmitatis humanæ diuina cõtulit miseratio omnino saluti necessaria. Nemo enim quantumcunq; sanctus, quantũuis innocens, & perfectus, secernitur. Nullus prorsus est, qui hoc cœlesti non indigeat auxilio. Omnes quidem peccauerunt, & egent gloria Dei. Sed neque qui non peccet reperitur. Quis enim (sicut scriptura loquitur) castum gloriabitur se habere cor? aut mundum esse à peccato? Quicunq; igitur deliquisse se meminit, siquis reatum suum agnoscit, ad confessionis remedia quanto citius potest, recurrat. Nam delicti confessio veniam impetrat, gratiã promeretur, humilitatem nutrit, cœlum aperit, iram Dei coercet, pacem reddit, & offensam maiestatem citò propitiat, dummodo debito modo fiat. Debet nanq; confessio simplex esse, & nullo duplicitatis errore fuscata. Non autem vt hominibus satisfiat, non vt laus capiatur humana, non ex solo mortis vel gehennæ metu confitendum est, sed solum vt placetur Deus, & vt omnipotens remittat errata. Vnde sanctus Propheta dicit, Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. (Psal. 31.) Sunt autem complures, qui duplici corde incedentes ideo cõfitentur delicta, ideo peccatores se dicunt, vt iusti existimẽtur, & humiles prædicentur. Horum quippe confessio inanis est, & diuino reprobãda iudicio. Excelsus etenim quum sit Dominus, tamen humilia respicit. Proinde humilem diligit confessionem, quæ animo & lingua non discrepat, quæ pudore perfusa est, quæ ex compunctione emittitur, quæ lacrymabili voce profertur. Qui enim verè humilis est, qui verè pœnitentiæ lamenta suscepit in se, humiliter, pure, & fideliter confitetur, suorũ non dubitans ex hoc se percepturum esse veniam delictorum. Ideo cœlesti illustratus gratia, Sacerdoti tanquam Christo assistit, humi prostratus, vultu demissus, animo pauidus, dolore confossus, & compunctione perfusus. Præmeditetur autem prius quàm ad confessionem accedat, quæ dicturus est, vt compungatur, vt nihil horum quæ deliquit iuxta possibilitatem omittat, vt non aliter, quàm prout sunt, peccata manifestet. Sic nanque, quia vt plurimum confessio absq; diligenti consideratione facta caret contritione, & multa prætermittit accusanda delicta. Non cõsuetudine, sed in sensu cordis, in spiritu mœroris, in feruore caritatis confitetur. Nam peccata ab eo, qui veniam habere desiderat, distincte & nude propalanda sunt, non sub excusationis velamine tegenda, non generaliter, sed particulariter, prout perpetrata sunt confitenda. Prudenter tamẽ, ne proximi accusentur, ne scelerum consortes agnoscantur. Propria autem, & non aliena sunt manifestanda delicta. Non coactè, non ex seruili timore, sed libenti animo, & sua sponte verè pœnitens confitetur. Caueat nanque quod à multis reprehensibiliter agitur. Sunt nempe multi, qui propterea ad confessionem accedunt, quia confitendi instat tempus, vel quia ecclesiastica statuta cõpellunt, aut quia patrum decreta sic ordinant. O quã libentius hi tales sine confessione præterirent, ô quã iucundius, quia ipsorum cor non est rectum cum Domino, sua peccata cælarent? Sed ne calumnientur in publico, ne in congregatione detegantur, ne redarguantur à prælato, id faciunt. Sciant verò huiusmodi, quoniam ipsorum talis cõfessio Deo parum grata, & sibiipsis modicum est proficua. Sicut autem voluntarium fuit delictum, ita spontanea debet esse cõfessio. Nam tepidi, indeuoti, & ingrati cordis est indicium, nolle cõfiteri. Qui verò veraciter se agnoscit, & Deũ ardenter diligit, frequenter confitetur. In minimis vtique se arguit, in omnibus se deliquisse accusat, atq; plus cæteris peccatorem se profitetur. Quod enim sibi displicet de se, alteri aperire non veretur, non dimidiat confessionem, sed integraliter suiipsius condemnator existit, quum ei licet, Sacerdoti iugiter cõfitetur, quum autem Sacerdotis copia deest, soli Deo quotidie confitetur. Hoc quum agere vult, se reuocat ad se, & in spiritu mœroris, & zelo compunctionis statuit se ante Dei tribunal, & humiliter de omnibus quæ cogitatione, omissione, verbo, vel opere commisit, accusat se, atque vt sibi ignoscatur, exorat. Nec diu perseuerat in prece, quin sentiat veniam se percepisse à Domino, dummodo purè ac fideliter confiteatur. Hæc nanque regula, hic confitendi modus à cunctis, qui Deo militant, & ad perfectionem attingere desiderant, seruandus est. Eo etenim mens Deo fit propinquior, quo mundior custoditur, atque tanto quisque dignior efficitur ad sumendum dominici corporis sacramentum, quanto à sordibus peccatorum fuerit purgatior. Duo nanq; sacramenta hæc in vnum

conue

conueniunt, ambóque simul à Christi fidelibus frequentari oportet. Neque confessi absque eucharistiæ sacramento, neque sine confessionis sacramento eucharistiæ perceptio proficit ad salutem. Sicut enim qui quotidie delinquit, ita quotidie (saltem Domino) confiteatur, & qui quotidie peccando deficiunt, quotidie spiritualiter communicando restaurentur, sacramentaliter autem interdum. Non enim ab omnibus vniformiter communicandum est, sed à quibusdam sæpius, à quibusdam rarius, prout vniuscuiusque affectus trahitur, & virtus meretur, potissimum tamen ab iis, qui Deo dicati sunt, sumi debet sacramentum hoc. Ex ipso quippe dignè sumentes maximum consequuntur spiritualem profectum. Nam viuificantur interius, corpori Christi incorporantur, spiritualiter reficiuntur, deuotione augmentantur, dulcedine nutriuntur, caritatis scilicet ad Deum, & dilectionis ad proximum, & suauitatis in seipsos. Fit quoque ex ipsa sumptione in illis fomitis mitigatio, gratiæ collatio, virtutum roboratio, peccatorum remissio, contra diabolum armatio, spei eleuatio, amoris excitatio, fidei commendatio, angelica conuiuatio, regni cœlestis largitio, intellectus illuminatio, & omnium bonorum participatio. Quis autem huius excellentissimi sacramenti dignitatem sufficienter fari potest? Humanam & angelicam transcendit gloriam. Quicquid in illo est, diuinum est. Sub ipsius nanque accidentibus totus Christus est, Deus verus, & homo verus, integer permanens in diuisione sacramenti, totus sub vnaquaque particula. A singulis sumitur totus, à quibusdam dignè, à quibusdam indignè. Non laceratur manibus, non atteritur dentibus, sed semper in seipso incoinquinatus, & impassibilis perseuerat. Quoniam verò iudicium sibi manducat, quisquis ad illum peccatorum sordibus pollutus præsumit accedere, ideo iuxta Apostoli consilium probet se homo, & sic de pane hoc edat. Videat verò quilibet, ne consuetudine, aut cordis elatione ad perceptionem ducatur tanti mysterij, sed deuotione, sed præuia meditatione. Nam alia sacerdotum, alia cæterorum debet esse consideratio, & mentis dispositio. Excellentior quippe gradus perfectiorem exigit præparationem. A cunctis tamen requiritur puritas castitatis, affectus deuotionis, memoria Dominicæ passionis, amaritudo contritionis, & promptitudo atque desiderium bonæ operationis. Iuxta mensuram caritatis effectus percipitur huius sacramenti quandoque sensibiliter, quandoque insensibiliter. Vir nanque bonus vnquam caret profectu spirituali. Nam etsi deuotio plurimum huic congruat sacramẽto, tamen prius vita cõmendabilis habenda est, deinde deuotio. Nam vita sine deuotione multum confert, absque vita deuotio nihil. Hoc autem definiendum est, quòd nec laudabilis vita sine deuotione esse valet, neque vera deuotio sine recta vita subsistit. Vtranque verò Christi milites habere semper studeant. Nam ita cautè viuant, vt deuotionis gratiam mereantur adipisci, & sic in deuotionibus occupent se, vt in nullo (si possibile sit) virtutem prætermittant. Deuotionis nanque sanctæ testimonium est commendabilis vita, & laudabilis conuersationis adiutorium est interna & spiritualis deuotio, quæ potissimum percipitur in hoc sacramento. Nemo autem seruorum Dei ab hoc prorsus se subtrahat sacramento, quamuis æqualis desit deuotio, nec quisquam eo priuetur. Diuersimode etenim operatur Dei sapientia in sibi famulantibus effectus gratiarum suarum, nullique fas est iudiciorum Dei arcana æstimari. Incomprehensibilia nanque sunt, & intellectui inaccessibilia humano. Propterea non debet à sancto Domini conuiuio repelli indeuotus iustè viuens, virtuosè conuersans, humiliter se agnoscens, purè confitens, & reuerenter accedens. Talis quippe insensibiliter ac spiritualiter hoc sacramẽto nutritur, & viuit. Nam manna abscõditum est in se cõtinens omnium spiritualium abundantiam deliciarum. Maxima nempe deuotionis materia in ipso est. Et quis non excitetur ad mentis deuotionem, quum diligenter consideret tam ineffabilem diuinæ dignationis caritatẽ sic inclinari ad se, vt nequaquam horreat hominis vilissimam substantiam, deformatam naturam, & damnabilem culpam? Aut quis non compungatur, quum Dominum gloriæ recogitat venturũ ad se corporaliter: vel quis non corde prostrato totis medullis veneretur tantæ præsentiam maiestatis? Cuius vel ferreũ pectus, aut adamantina mens non liquescat præ deuotione, cùm Deum sibi, & se Deo senserit corporaliter vnitum? Non capit cor, lingua deficit, humanúsque sopitur sensus ad inuestigandum tanti arcana mysterij. O quantæ ibi deliciæ, quantus odor, qualia verba, quàm vehemens amor, quàm casti amplexus gustantur: quis propalare valeat? Nil tunc ibi nisi dulcisona interioris hominis cantica, clamores desideriorum, gratiarum actiones, laudum præconia, affectionum gemitus resonant in laude dilecti. Pia etenim mens tanti sponsi lætificata præsentia venerando hoc mediante sacramento repletur gaudio, exultatione perfunditur, humilitate deiicitur, lumine irradiatur, pace satiatur, roboratur fide, deuotione saginatur, atque indissolubili amoris vinculo redemptori interius copulatur. Ex quo feruentior in dilectione, fortior in labore, promptior in opere, in tentatione prudentior, solicitior in virtute, in administratione alacrior, nec non & in ipsius frequentatione efficitur ardentior. Talia nempe sunt munera tua, ô Domine Iesu, taliáq; amoris encænia, quæ amicis tuis deuotis & dilectis per hoc sacrosanctum mysterium conferre dignaris, vt omnem transeuntis vitæ superent delectationem. Per illud nanq; venerabile mysterium tradis teipsum fidelibus tuis, quatenus discant ex ipsius suauitate amare te, tenere te, cognoscere te, laudare te. Aperi igitur, ô melliflue amor, aperi, inquam, ô diuina bonitas, interiores fidelium oculos, vt formatæ fidei irradiati lumine mereantur videre te. Dilata etiam Domine affectum ad suscipiendum te, vt eruditi à te quærant te per te, & requiescant in te omniũ desiderabilium æterno fonte. Tu enim, ô Domine Iesu es mœrentiũ consolator, peregrinantium comes, errãtium via, protector simplicium, fortitudo rectorum, peccatorum spes, merces iustorum, salus mundi, triumphator inferni, dux ad patriam, beatorum gloria, sanctorum laus, angelorum Dominus, ciuitatis Hierusalem inextinguibile lumen, principium sine principio, candor lucis æternæ, speculum sine macula, splendor diuinæ maiestatis, imago paternæ bonitatis, sapiẽtiæ thesaurus, æternitatis abyssus, caritatis incendium, verbũ continẽs omnia, latitudo amplectẽs omnia, vita viuificãs, pietas sustentans, & omniũ bonorũ totum continens.

Quali

Qualiter ante refectionem seruorum Christi præmunienda mens sit. Et in ipso discubitu quales esse oporteat, qui Deo placere desiderant. Et quòd magna post cibum adhibenda est sui custodia, ne superfluat mens.

CAP. XX.

VSus docet, quòd quàto quis vberiores vult colligere fructus, tanto diligètiori & soliciriori cura terram excolit vomere, sentésq; de ea eradicare conatur, ne nascètes aristas præfocare possint. Nam si inculta permaneat, vepribus vrticisq; repletur, & hominum vsibus omnino inutilis efficitur. Neque verò minori diligentia humani corporis terrena substantia disciplinæ spiritualis vomere colenda est, si ex se gratos Deo valeat producere fructus. Certum quippe est si ad momentum inexercitata permaneat, quòd repentè concupiscentiarum aculeos, desideriorúmque carnalium stimulos innumeros generat ex se, & nutrit in se. Labe etenim peccati polluta, & fomite delictorum primorum parentum vulnerata nihil sanctum, nihil laude dignum educere valet. Quicquid autem de immundo conceptum est semine, immundas necesse est vt procreet fœditates, quæ mox vt natæ apparere cœperint, resecandæ sunt gladio spiritus, & zelo disciplinæ, ne cœlestis gratiæ germina sua opprimant, & sterilem agrum cordis efficiant, de quo fructus debuerat exuberare iustitiæ. Plura nanq; sunt carnis desideria spiritui inimica, quibus nisi resistatur, corpori animæque mortem inferunt. Inter hæc autem sæuit acerrimè gulæ appetitus, & ciborum immoderata ingluuies, secum trahens vitiorum exercitum numerosum, quæ mentis habitaculum sua malignitate euertunt. Propterea bellatores Dei, & Christi fideles serui, qui tam pro honore Dei, quàm etiam pro ipsorum salute propria cum carne, & carnis desideriis pugnam aggressi sunt, aduersus hanc dimicare non desinant, atque temperantiæ loris ipsam religatam tenètes, eandem spiritui omnino seruire coarctent. Laboriosus planè hic conflictus est & diuturnus, sed laude dignissimus. Ideo virtute indiget non modica, quisquis de eo triumphare desiderat. Quia verò cœlorum regnum vim patitur, & illud violenti diripiunt, ideo formidolosus, aut pusillanimis, atque debilis in stadium spiritualis pugnæ, & in collegia Deo dicata ingredi non præsumant, nisi viriliter pugnare velint, ne fortè ipsorum timor, & negligentia cæteris fortiter certantibus inferat impedimentum, vel scandalum. Exemplis nanque & vita plurimum roborantur, aut debilitantur intuentium corda. Vnde duplici scelere rei sunt, qui opus Dei faciunt negligenter, quia & proximis obiiciunt cadendi offendiculum, & sibiipsis maximum acquirunt supplicium. Itaque quum Christi seruis indicta sit bene viuendi necessitas, ac virtutes operandi, ne maledictionis incurrant sententiam, id potius agere studeant zelo caritatis, quàm impulsu necessitatis, quoniam leuius perficitur & verius. Contra vitia virtutum desiderio pugnare conentur. Aduersus superbiam humilitate, aduersus iram patientia, aduersus inuidiam caritate, aduersus propriam voluntatem obedientiæ virtute decertent. Contra luxuriam castitate, contra auaritiam liberalitate, contra acidiam animi magnanimitate, & contra gulam temperantiæ & sobrietatis rigore resistant. Ad hanc igitur gulæ edomandam ingluuiem refectionis horam anticipare obhorreant Christo militantes, atq; cibum capere segregatim deuitent, nisi compellat necessitas. Simul omnes habitent, simul reficiantur. Vnus sit cunctorum discumbendi locus, vna hora, vnus cibus, vnaque voluntas, quatenus vnitatem cœlestis patriæ terrena congregatio imitetur. Ducantur autem ad refectionem magis pro sustentatione naturæ, quàm pro explenda voluptate. Euntes verò ad hoc carnale conuiuium vocari se ad æternum arbitrentur, & in illud tota suspendantur mente. Considerent nanque conuiuantium numerositatem, residentium vnitatem, deliciarum affluentiam, ciborum vniformitatem, cœnaculi immensitatem, & bonorum omnium opulentissimam satietatem. In his etenim euecta mens, & spiritualibus dapibus saginata vix corpori necessaria indulgere valebit. Longè quippe à carnalibus spiritualia stant alimenta, & auidiori sumuntur desiderio. Ex repletione carnalium enim hebetatur mens, sensus obtunditur, animus dissipatur, venter distenditur, calor naturalis accenditur, & corporis organum humoribus præpeditur. Ex spirituali verò refectione irradiatur intellectus, exhilaratur cor, iucundatur animus, & cœlesti caritate inebriatur affectus. Carnales quoque epulæ fastidium, spirituales autem acuunt desiderium. Illæ onus corpori, istæ delectabile ingerunt gaudium menti. Post illas corporalis omnino secutura mors est, post istas etiam vita æterna donanda est. Ideo illæ ad solam sustentationem capiendæ sunt sobriè, istæ semper inhianti corde, & dilatato affectu concupiscendæ, & percipiendæ sunt. In corporalibus alimentis non quod palatum mulceat, vel excitet appetitum, appetendum est. Hæc nanque secundum carnis desideria, & proprias viuentes voluntates quærunt. Comedendum est simpliciter, quod apponitur cum gratiarum actione, summo autē studio caueant Christi serui, ne murmurent fastidientes, quæ illis præparata fuerint. Hoc etenim in congregationibus & refectionibus iustorum detestabile vitium est, quibus omne quod offertur, diuino prouisum est munere. O si tales Dei dona, & sua opera diligenter examinarent, etiā aqua frigida se arbitrarentur indigni. Si ex qua radice ipsorum procedat murmur, sagaciter intuerentur, protsus verecundarentur. Deberent hi ingratitudine, & gulæ vitio vulnerati reuoluere intra se quanti sint, quibus desunt ea, quæ illis copiosè supersunt. O quàm multi sunt, qui ex diuina permissione de suis expulsi sunt domibus, expoliati possessionibus, deprædati diuitiis, & omni facultate nudati præ egestate coguntur ostiatim eleemosynas quærere, per alienas ædes quotidie huc illúcque discurrere, & cibum prece, & cum rubore sumere? quibus, cùm in propriis essent habitationibus, temporalium luxerat abundantia facultatum, & numerositas seruulorum, quorúmque cellaria panibus referta erant, atq; promptuaria eructabant ex hoc in illud? O quanti qui vitam innocenter ducunt, & simpliciter conuersantur, solo panis alimento indigere noscuntur? O quàm multæ mulierculæ in viduitate degentes, pupillos suos oleribus, & aqua vix alere possunt?

quæ

quæ magna apud Deum pollent sanctitate, cœlum crebris pulsant singultibus: & intus erga proximos induunt viscera pietatis. Quati infirmi in platearum iacentes porticibus carent vilissimo tegumento: & arido pane. Sunt quoque fœminæ in puerperio decubantes, quæ tam pro seipsis, quàm pro vagientibus infantulis extrema afficiuntur inedia. Qua igitur fronte, quaue ratione Christi serui, qui crucem post dominum baiulare videntur: qui carnalibus desideriis resistere credūtur: qui perfectionis viam aggressi sunt: murmurare audent, si omnia, quæ illis apponūtur, gustu non sapiunt. Ignominiosa quippe res est hæc. Nunquid dominus Iesus hæc docuit verbo aut opere? Nunquid sanctorum gesta, & illorum monita suadent talia? Ipsi certe tanquam milites strenui, & zelatores Dei ieiuniis corpora macerabant: & carnem prolixa inedia subiugabant: ita vt quasi vita deficerent præ lassitudine. Leguminibus nanque, oleribus, pane, & aqua parce vtebantur. Et iis contenti, quibus natura sustentabatur: spiritualibus potius, quàm corporalibus nutriebatur alimoniis. Sed (heu) temporibus nostris refrigescente caritate, & deficiēte calore spiritus: non est qui saltem delectabilibus priuari velit. Nam preciosa exquiruntur vina, exquisita appetuntur fercula: saporesque varij desiderantur, vt prouocent appetitum. Quibus deficientibus adest obtrectatio: coquorum inscitia redarguitur: & persæpe aduersus monasterij dispensatorem fit proclamatio: veluti ad personam, quæ caritate proximi caret. Non cōsiderant huiusmodi: quòd pro amore gulæ fraterna scinditur caritas. Non prece, non precio, neque pro humano fauore illis ministratur: sed solo Christi amore. Sed nec ipsimet laborant pro suo victu corporaliter, vel mentaliter, quin potius paratas suo tempore sedent ad mensas aliorum sudoribus ordinatas, & (proh dolor) neque sic contentantur. Serui nanque ventris quum sint, saturari se non arbitrantur, si quid ad votum gulæ defuerit. Quàm nequam seruus est gulę deditus: o quàm crudeli se strauit tyranno. Inuerecundus est & impudicus: infirmitatem simulat, caritatem ostentat, prudentiam habet, futura præuidet illectus delectatione præsentium. Redeant igitur ad se, quicunque gulæ tentationibus agitantur: diuina non cessent beneficia meditari: egenorum inopiam oculo mentis conspiciant: fratrum sibi ministrātium laborem, & humilem caritatem recogitent: ingratitudinem propriam, detractionem, & ventris immoderantiam condemnasse nequaquam prætermittant, & sic forsitan ipsorum curabitur morbus. Si verò extremam horam, mortis horrores, sepulcri claustra, infernique tormenta iugiter considerabunt, suam poterunt resecare ingluuiem. Serui autem Christi non fastidiunt apposita: non concupiscunt quibus carent, sed de iis, quæ habent, qualiacunque sint, naturæ debitum, quæ paucis contentatur, persoluunt, & tanquam de manu altissimi deuota mente suscipiunt. Priusquam carnale capiant alimentum, Deo gratias, & laudes immensas voce ac spiritu pro iis, quæ apposita sunt, reddunt, prout diuina clementia ministrauerit: post quas cibum sumunt parcè, voracitate religata. Non circunspiciunt quid aliis appositum sit, non qualiter, vel quantum cæteri comedant: sed honestè sedent, ante se posita intuentur: mente nihilominus ad altiora suspensa. Indignum prorsus est, & à via spiritus alienum, vt mens, quæ nullo corporali eget alimento, corpore se reficiēte ieiuna permaneat. Propter quod semper refectionis tempore aliquid de diuinis scripturis legendum est: quatenus interior homo habeat vnde nutriatur. Diuina nāque eloquia, & lectio scripturarum sic animæ, sicut panis corpori tribuit nutrimentum, iuxta domini sententiam dicentis: Non in solo pane viuit homo: sed ex omni verbo, quod procedit de ore Dei. (Deut. 8. Luc. 4.) Eapropter sancti patres cœlesti afflati spiritu, & sapientiæ lumine radiantes sanxerunt, vt in congregationibus & refectionibus Christo militantium, quum mensis discumbitur, martyrum certamina, aut sanctorum gesta, seu ipsorum dicta ab vno alta voce cantentur, vt ex iis quæ pronūciantur exterius: eleuata mens ab infimis in sensus carnalium non transeat delectationum. Igitur lingua omnino sub silentij rigore persistente tota mens in consideratione eorum, quæ leguntur, delectabiliter occupetur, & de iis saginetur, nec aliò vagetur, nisi forte ex superuenienti gratia ad altiora traheretur. Deficiente autem eo, qui legat, circa ea, quæ paulò superius narrata sunt, exerceatur animus. Prorsus quippe lingua refectionis tempore religanda est à seruis Dei, quibus omnis congruit disciplina sanctitatis. Quis autem explicet verbo, quanta inania, dissoluta, & detractoria in conuiuiis proferantur verba? quantum distrahatur animus: repleatur venter? & offendatur Deus: Si verò hęc in secularium comessationibus detestanda sunt, quanto magis in refectionibus seruorum Christi, quibus omnino interdicitur huius conuersatio seculi? Ipsis enim incumbit necessitas, vt non quæ placent, sed quæ ædificent, agere debeant. Sic (inquit dominus) luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est. (Matt. 5.) Non enim sufficit sibi ipsi satisfacere ei, qui ad perfectionis sublimitatem vocatus est. Debet quippe cautè viuere, ne quod infirmis mentibus det offendiculum. Nam in verbis, & in omni morum grauitate illos decet redimitos esse: præcipuè tamen refectionis tempore: in quo cadendi materia plurimum viget. Ideóque absque lectione, aut mentali exercitatione minime fas est in refectione discumbere: ne in carnalium voluptate epularum absorbeatur in homine præsidens ratio, & compellatur sola carnalia cogitare. Sicut autem rationalis spiritus cum Deo coniunctus vnus cum illo efficitur spiritus: ita & carni confœderatus (vt sic dicam) vna efficitur caro. Propterea quemadmodum mulier, quæ viro alligata est, quæ mūdi sunt, cogitat, quomodo placeat viro: (1. Cor. 7.) sic & spiritus carni irrationabiliter copulatus tantò vehementius, quantò naturali amoris vinculo cōglutinatus est strictius. Thori nanque amor perquam frequenter concupiscentiarum impulsu polluitur, animi concitatione diuiditur, sed omnino morte interueniente extinguitur. Animæ verò & carnis affectio nullo euentu, nullâque lege, nec in præsenti, nec in futuro dirimitur, quin potius purius, ardentius, perfectiúsque in animę & corporis glorificatione perseuerat. Proinde quia rationalis spiritus inclinatione quadam naturali, & non parum, quæ corpori vtilia, & delectabilia sunt, cogitare cogitur: aliquo spirituali pabulo in ipso discubitu erigendus est: in quo quanto amplius

fuerit occupatus & illectus, tanto minus carnalia cogitabit. Reprehensibile nempe est, vt rationalis spiritus, qui est imago Dei, sapientiæ sedes, & beatitudinis capax: sic à naturali sua degeneret dignitate, vt se transferat in actus iumentorum. Ad hoc igitur euitandum congruum valdè est, vt ita animus sua spirituali exerceatur consideratione, sicut caro pascitur propria & carnali refectione: alioquin omnis rationis censura dissoluitur, & omne iudicium confunditur discretionis. Cōpleta verò refectione corporis, studeant domino famulantes corde & lingua gratias altisimo exhibere, ne ingratitudinis vitio obnoxij indignos ac debitores se faciant sumpto cōuiuio. Magni nanque periculi res est domini dona suscipere, & ipsi domino gratias non persoluere. Cōsummato autem officio gratiarum actionum, qui minus soliciti sunt, colloquiis se immiscent inutilibus & iocosis absque fræno custodiæ. Consueuit quippe semper post ventris saturitatem, & repletionem stomachi lingua fieri effrænatior: & corporis sensus minus compositi: atque facile ex hoc animus ad illicita perpetranda dilabitur. Hos Propheta redarguit, dicens: Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit. Incrassatus, impinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorem suum, & recesit à Deo salutari suo. Non sic autem agunt, qui dilectione Dei feruent, qui erga suum cor vigilant custodia diligenti: qui ad virtutum perfectionem auido anhelant desiderio. Hi nempe post refectionem arctius se stringunt, scientes quod vbi procliuius tenditur ad ruinam: ibi solicitior virtutum censura seruanda est. Propterea eadem hora hominum frequenter declinant consortia, aut si cum proximis conuersantur, adhibent linguæ custodiam, vel in aliquo, si opus sit, corporali occupantur exercitio: quatenus transacta vtiliter hora æstuantis stomachi, in qua noxiorum mens est perceptibilis phātasmatum: de cætero sine corporis læsione animus ad quęcunque voluerit, valeat reliquum disponere tempus. Duobus nanque contrariis simul militari nō potest, nec carnis & spiritus pariter teneri delectatio potest. Ideo expedit omnino: vt qui in via Dei proficere cupit: sensuum inordinationem & carnis illecebras, quę ex se delicta germinare non desinunt, refrænare contendat. Si vtrisque quis voluerit famulari, casso desudabit labore. Carnis nanque voluptatibus dedito, spiritui seruire non licet. Sed & spiritus desideria qui curat perficere, prorsus carnis desideriis renunciare compellitur. Alteri quippe ipsorum, scilicet, carni, aut spiritui expedit principaliter vacare. Vnicuique eligendi quodcunque placuerit datur optio. Talem verò quisque viam eligat, qualem eligere voluisset, si in mortis articulo constitutus esset. Consideret quilibet, quòd mors venire non tardat. Singulis enim horarum spatiis semper fit proprior. Nulli scit parcere, nulli promittit dilationem: omnes suspectos sua reddit incertitudine. Nec honor, nec diuitiæ, nec ipsa iuuentus de ipsius manibus eruere potest. O quàm sæpe veluti irruentes inuadit latrones inopinata mors? nec vnius hedomadis ad pœnitendum concedit tempus: quandoque nec diei spatium, quandoque nec horæ. Semper igitur præcauenda est, semper laudabilis vita eius ictibus obiicienda est, ne indispositos reperiat, quos exire de corpore, velint, nolint, sua compellit tyrannide. Quum enim mortis necesitas naturæ intolerabilis sit, hoc solo lenitur remedio, si conscientia seruetur innoxia, & futurorum bonorum iugis habeatur memoria.

Deu. 32.

Quòd serui Christi in actionibus temporalium, & exterioribus exercitijs non se totaliter occupare debent: sed partim actioni, partim deuotioni se tradant. Et qualiter in operibus exterioribus, & necessitatibus proximorum, ipsos habere oporteat, vt virtuose agāt.

CAP. XXI.

QVisquis intra vrbis mœnia constitutus ad remotas disponit peragrare regiones: prius necesse est, vt proprias metiatur vires: nec non & quæ illi pro quotidiano vsu sunt necessariæ, præparet alimonias, ne viribus destitutus, aut sumptibus deficientibus cogatur præ inedia deficere: seu ad locum vnde discesit remeare. Similiter qui in congregationibus sanctis in tutissimo loco sunt positi, atque circa deuotiones & spiri- Matt.
tualia studia suæ primordia conuersationis cōsecrarunt: priusquam terrenarum actionum iter arripiant & seculi huius voluptuosi ad negocia pertractanda se transferant proprias virtutes discutere non desinant, ac quātum in virtutibus, quantum in moribus profecerint, qualésque in tētationibus, qualésue in oblatis honoribus inueniantur, diligenter considerent: ne spiritibus deficiente vigore in his temporalium curis succumbere, aut mente & corpore destituti ad secularia coacti sint redire oblectamenta. Hoc per scripturas patrum nouimus, hoc per quotidianam experientiam multis accidisse perspicuum est. Pro- Mat. 1
pterea quicunque Dei militiam aggressus est, quicunque propriam salutem diligit, atque gratiam sibi cœlitus datam custodire desiderat, caueat ne repentè se trasferat ad exteriora exercitia: atque ne in eo quod agit corporaliter totus extra se rapiatur: quatenus amissa ex hoc morum honestate, & mentis grauitate, ad se vt expedit, redire non curet. Sunt autem multi, qui spiritus leuitate permoti, & inordinato feruore sub prætextu caritatis seducti, adeò in exterioribus actionibus implicantur: vt de se nihil curare videantur. Diem quippe totum in his occupant, mentem dilaniant, corpus atterunt, & spiritualia studia negligunt, sola temporalia cogitātes. Istorum autem quale fuerit opus, exitus comprobabit. In diuinis nanque legitur scripturis, quòd Moses, quum ex Aegypto egressus esset, & absque interuallo causas populi occupatus audiret: à Ietro suo cognato admonitus est, Mat. 2
quòd stulto labore, & vltra vires proprias desudaret: cum minora maioribus anteponeret, & plus debito in exterioribus se dilataret. Et quis Mose sanctior quísue feruētior? qui à Deo dux populi Israël electus est? qui super omnes homines, qui tunc morabantur in terra mitisimus? qui causas populi ardentisime caritatis zelo iudicabat? vt audeat sine læsione persistere in eo, in quo sanctus Propheta perseuerare non valuit. Audito nanque gentilis viri consilio prudenter restrinxit negocia proximorum: vt in iis quæ Dei erant, suo quietius vacaret tempore. Non enim tantus Propheta saniori dedignatus est acquiescere consilio: propter quod etiam plurimum profecisse dignoscitur. Huius admonitione exempli erudimur vtilibus semper parere consiliis: atque operibus exte-

riorib

riotibus spiritualia deuotionum intermiscere exercitia: quatenus gustu eorum resumptis viribus, & roborata mente, vtilius iucundiúsque exteriora agamus. Videmus quippe iumenta post longos labores, post diei exitus duci ad præsepia, & cibariis illis congruentibus refocillari: vt ex hoc reparata pristina fortitudine iterũ laborare cogantur. Naues quoque post diutinam nauigationẽ ad portũ ducuntur, super littus trahũtur, resarciuntur, renouãtur, vt denuò petãt æquora. Humana etiam corpora post diei fatigationem cibantur: in stratis vt nocte quiescant, somnum capiant, virtutem recuperent, componuntur. Et solus rationalis spiritus temporalibus curis attritis, innumeris cogitationibus dilaceratus, onere carnis pressus, spirituali pabulo remanebit ieiunus? Egent ne ista exteriora ocio & restauratione, & non magis humanus spiritus? Nunquid iumentis & corporibus morituris tam sedulò ministrabitur, & animæ salus atque profectus negligetur? Nonne pluris est anima, tt. 6. quàm corpus? Nam etsi pro corporibus arbusta, pisces, volucres, cæteráque animantia, terra marique condita sunt: tamẽ ipsa corpora, cœlum, & quicquid in cœlo fulget, aut in terris mouetur, principaliter pro animabus creata sunt: vt in ipsis tanquam in visibili speculo gloriam intelligant conditoris. Quicunque igitur suę mentis compos est, & futura bona pręsentium mercede mercari cupit: modum habeat in iis, quæ foris sunt, ne horum impedimento interioribus priuetur bonis. Præponat spiritualia temporalibus lucris, & inuisibilia visibilibus. Meminerit etiam à domino veraciter dictum: Quid prodest homini, si .16. lucretur vniuersum mundum: animæ verò suæ detrimentum patiatur? Parum quippe proderit in hora exitus, & in die iudicij monasteria ampliasse, magna ædificia erexisse, redditus & prouentus cumulasse, & spiritualis animæ neglexisse profectus. De operibus pietatis, de mũditia cordis, de perfectione virtutum, non de operibus manuum principalis fiet interrogatio. Non terrenas opes, non humana opera: sed hominum animas requirit omnipotens. Non enim pro mundi rebus, sed pro animabus Christus passus est. Esto autem quòd hæc temporalia corporibus Deo seruientium necessaria sint. Esto quòd qui soli Deo vacare student, corporalibus egeant alimoniis: nunquid propter hæc diuina laus prætermittenda est? Nunquid ita corporalibus vacandum est, vt omnino contemnatur, quòd spiritus adhæreat Deo, à quo tẽporalia pariter & spiritualia possidentur. Sicut cor-.23. poralia, sic sunt spiritualia lucra quærenda. Nam iuxta domini sententiam ista oportet facere, & illa non omittere. Vtriusque prudenter propria tempora coaptanda sunt. Neque enim ita spiritualia exercitia extollenda sunt, vt corporalia damnentur, aut exteriora opera sic laudanda, vt spiritualibus detrahatur. Scimus nanque quod in eadem domo, vbi dominus Iesus residebat interfuisse sorores, Martham scilicet ministrantem domino, & Mariam dominum audientem. Ambas sanctas, ambas Deo gratas, ambas commendatas à domino, & dominum in eodem suscepisse hospitio. Non enim ad Mariam neglecta Martha accesit: nec opus Marthæ sine ocio Mariæ requisiuit. Vtrunque voluit dominus, vtrunque laudauit, vtriusque actus sibi placere perhibuit. Significauit tunc spiritus Iesu, & posteros monuit, vt intelligerent, quod opus Marthæ absque ocio Mariæ ex nimia occupatione & turbatione præcipitet, & rursus ociũ Mariæ sine adiutorio Marthæ stare non valet. Nam ipse dominus Iesus verbo & opere insinuauit fidelibus suis (dum adhuc esset in corpore passibili) hoc esse faciendum. Per diem nanque prædicationi vacabat: pernoctabat autem in oratione Dei. Hoc ipsum agant Christo militantes, illum sequantur: quia in erroris tenebras præcipitari non poterunt. Partem temporis Deo, partem exterioribus tribuant actionibus. In ipsis verò prudenti se circunspectione custodiant. Nam solet interdum in eisdem animus effrænari & lingua: ita vt omissa omni grauitate spiritu leuitatis totus feratur in præceps: neque quid agat, vel quomodo, considerare velit. Facilè tunc verba proferuntur nullo sapientiæ sale condita: quæ audientium corda impatientiæ iaculo feriunt, & totam dissipant dulcedinem caritatis. Vix etenim temperantiæ fræno religata lingua peccatum euadere valet: quanto minus autem absque disciplinæ rigore permissa? Semper enim tanquam indomitum animal gubernaculo indiget: semper coercenda est sub imperio rationis, & potissimũ in exterioribus actionibus: in quibus (vt plurimum) silentij claustra irrumpere conatur, quæ si licentiam habuerit, interioris hominis extinguit incendium. Ideo in sanctis cogitationibus occupanda mens est, quum corporale fit opus: vt pariter cordis & corporis gratum altissimo offeratur holocaustum. Quod si hoc fieri nequit, verbum pronuncietur ædificationis, vel vocalis saltem non deseratur oratio: vt dominus dupliciter laudetur. Debent quippe, qui Deo placere cupiunt, nihil horum prætermittere, quæ valeant cor accendere, aut proximum ædificare. Licet interdum, quamuis raro, quum communia fiunt exercitia: quædam humana, & iocosa proferri verba pro propria, aut pro fratris subleuanda fragilitate, & deprimenda tristitia. Paucorum nempe est rigorem vbique seruare silentij. Vnde ne inordinati cogitationum tumultus sentiantur in corde, verba quandoque honesta audiantur in ore: non disceptationis, non elationis, non murmurationis, sed caritatis, & pacis quę possint ædificare audientes. Quũ autem quippiã operis à superiore iniungitur: cũcta cordis alacritate suscipiendũ est, ac diligẽti solicitudine perficiendum. Nihil huic fas est anteponere: non orationem, non lectionem, non corporis quietem. Cuncta negocia, & proprias voluntates præsidentis præcedat imperium. Nulla prorsus ratione frangatur, nullisque persuasionibus omittatur, nisi fortè diuinis contradicat præceptis. Tunc enim si præceptoris imperia conditoris aduersentur mandatis, repudienda omnino sunt: quia Deo potius quàm hominibus obtemperandum est, in manifestis tantum: in dubiis verò superioris iudicio magis quàm proprio credendum est. Illi nanque tanquam Christo obedire oportet, & quæ ab illius ore sunt prolata: dominum Iesum dixisse fatendum est, iuxta illud Apostoli dicentis: An experimentum 2.Cor.13 quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Propter quod animarum rectores in omnibus prouidi sint, nihil agant reprehensibile, nihil proferant indiscussum, ne ponant simplicibus cadendi offendiculum. Nam qui præsunt, diligenter videant, quid imperent: subditi autem animaduertant, qualiter contra-

dicant. In omni obedientia non hominibus, sed Deo obtemperare existiment. In cunctis actionibus, præcipuè in iis, quæ circa corporalia, vel spiritualia proximorum commoda sunt: omnis adhibenda est diligentia, & spiritus prōptitudo. Tanquam Deo illis famulandū est, in singulis Saluatoris persona cōfigu-
Mat. 25. rāda est. Ipse nãque dixit: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Maximum quippe gaudium, copiosam mercedem, & dulce laborum leuamen percipiunt à domino: quicunque proximo seruientes Christo ministrare se cogitant, sicut & faciunt. Cum hominibus nanque conuersatur ipse Christus, in pauperibus ipse pascitur, potatur, induitur, sepelitur, exhortatur in proximis: supportatur in illis, persecutionem patitur in illis: prout Paulo seruos suos persequenti ait: Quid me persequeris? Dignatus est autem ipse dominus se cum suis vnire fidelibus mira ac indissolubili compagine caritatis. Vnde ipse Ecclesiæ suæ caput, & fidelium congregatio eius corpus effectum est. Propter quod quicquid impenditur corpori, siue boni, siue mali, capiti exhiberi dubium nō est. In cœlos verò ascendēs caput: ibidémque & vbique regnans: corpus suum in terra dereliquit: quatenus dilectio & dilectionis operatio, quæ glorificato iam capiti impendi non potest, in suo corpore demonstretur, experiatúrque euidentissimè quantum ipse ab omnibus diligatur. Vt etiam seruorum suorum fidelium caritas exerceatur, crescat & perficiatur: permittit ipse dominus quosdam electorum suorum egere temporalibus necessariis, pati penuriam, infirmitatibus flagellari, pressuris opprimi, tentationibúsque agitari. Valet nempe ipse dominus per seipsum, quum vult, omnibus subuenire, atque cunctis corporis & spiritus solatia irrogare: sed ne tepescat caritas, ne dilectio mutua amittatur, ne fraternitatis vnitas dirimatur, obiicit ante singulorum oculos calamitates miserorum, vt compassione permoti qui diligunt, & zelo dilectionis accensi, qui Deo placere cupiunt, misericordiæ operibus se exponentes misericordiam & ipsi consequantur: sicut idem dominus polliceri dignatus est, quum diceret:
Matt. 5. Beati misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus. Ob capitis itaque reuerentiam debemus mēbris infirmantibus subuenire gratanter. Si temporalia abundant, impertiri studeamus cum illis: si spiritualia adsint, nec minus communicare cum ipsis. Nihil sit proprium, sed omnia conditoris dona communia sint. Qui habet non habenti tribuat, qui potest ministret impotenti, & qui scit erudiat ignorantem: vt adimpleatur lex Christi. Aequalis quippe natura cunctis hominibus donata est: eadem fides ab omnibus confitetur: eadémque felicitas singulis repromittitur electis. Improbum etenim est, vt impietas, infidelitas, & inhumanitas secernat, & diuidat, quos natura, gratia, & gloria fecit æquales. Caritatem igitur, & caritatis vnitatem, quam habituri sumus in cœlo, initiemus & teneamus in terris, quam facilè assequemur, si futuram communem gloriam assiduè cogitabimus, si Christi humanitatem in membris singulis intuebimur. Nam qui corporalem redemptoris substantiam in proximo deuotè perspexerit: corporales & spirituales proximorum infirmitates læto animo, & dulci caritate æquanimiter tolerabit.

Quòd in collegiis Deo dicatis moderatè, modestéque cum proximis conuersandum sit propter multa, quæ in eisdem conuersationibus eueniunt pericula. Et qualis esse debeat habitantium in monasterio mutua & fraterna conuersatio.

CAP. XXII.

Volentes domos, aut palatia construere primò student in imo supra petram, vel supra stabile solum fundamenta locare, & postmodum reliquas ędificiorum partes suis locis & temporibus ordinare: quatenus firmato fundamento cætera ædificanda seruētur. Quale etenim fuerit cuiusque rei fundamentum: talis erit eiusdem perseuerantia & laus. Hoc in materialibus, hoc in secularibus humanísque negociis contingit, nec minus in spiritualibus iudicandum est. Proinde quicunque in congregationibus militantium Christo cupiunt absque sui detrimento, & proximorum scandalo fratrum & domesticorum habere consortia: prius veræ caritatis conentur in seipsis fundamenta iactare, atque demum poterunt seruatis congruis modis & temporibus, vtiliter conuersari. Non enim paruipendenda sunt hæc. Maxima nanque pericula & formidanda, innumeríque casus latitant in cōuersationibus proximorum. Nam & sub redolente rosa pungentes teguntur spinæ, quæ imprudentium perforant manus aculeis suis. Proximorum quippe conuersatio, & socialis vita delectabile bonū est, & multorum laborum singulare leuamen esse agnoscitur, si prudenter agatur. Hanc etenim virtuose adipisci non valet, qui proximum, sicut mandauit dominus, diligere nescit. Sic præceptum est: Diliges proximum tuū sicut te ipsum. Prius diligat se, deinde proximum sicut se: quicunque proximi vtile & Deo gratum vult habere consortium. Qui enim non se diligit, quomodo fratrem suum diligere poterit sicut se? Qui verò fratrem suum non diligit, prout amare debet, neque ipsius conuersationē virtuose obtinere valebit. Propterea seruus Dei in congregatione positus studeat, sicut caritatis lex iubet, diligere se, ne nequiter proximum diligat, quem debet diligere sicut se. O quam rari sunt, qui diligant se. O quàm difficilè reperiuntur, qui ordinato amore velint diligere se. Nemo certè diligit se, qui Dei mādata negligit, qui ipsius voluntatem adimplere non satagit. Quantumcunque carnem suam foueat homo: quamuis contraria corpori deuitet, honores ambiat, & obtineat: innumeras congreget diuitias, possessiones acquirat: deaurata ædificet palatia, vestibus preciosis induatur: comitatus incedat multitudine seruulorum, nequaquam ex his diligere se censendus est: si nequiter viuit, si vitia sectatur, si concupiscentiis carnis habenas laxat, si in temporalium prosperitatibus spem figit suam: si delectationibus & voluntatibus Dei suas anteponit. Huiusmodi nempe tanto amplius se odit, quanto magis delinquit. Hoc sanctus Propheta testatur, quum dicit: Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Hoc in Euāgelio dominus aperuit, vbi ait: Qui amat animā suam, perdet eam. Sicut autem non se diligere, sed odisse dicendus est, quisquis pro breuissimo delectationis spatio corporalem sibi irrogat mortē: ita neque

se ama

se amare iudicandus est, quicunq; pro momentaneis præsentis vitę voluptatibus supplicia mercatur æterna. Maximè prorsus dementiæ argumentum est cœli diuitias:& gaudia paradisi pro temporali commutare commercio. Ille solus prudentia pollere, ille solus seipsum diligere æstimãdus est: qui corporalibus sensibus denegat lenocinia: qui carnalibus voluptatibus lora restringit: qui contra vitia & delicta repugnat acriter: qui virtutes appetens de iis, quæ Deo grata sunt, nihil negligit, qui cœlestia diligens Deo adhærere per amoris vinculum toto corde concupiscit. Qui talis est supernæ gratiæ splendore illustratus, seipsum diligere nouit: & illi sicut se proximum diligere mandatur. Huic verò amare diligenti se, & sic proximorum sicut sua propria quærenti spiritualia lucra, nequaquam interdicenda est proximorum cõuersatio: sed suadenda & iniungenda. Absque sui detrimento multorũ profectibus hic autor esse potest. Liberè nanque in omni tempore cum omnibus conuersari valebit. Qui verò minus proximum diligit, quàm se, qui adhuc paruulus est, & sensuum delectatur illecebris: qui nec dum perfectam adeptus est caritatem: caueat, & diligenter obseruet qualiter cum proximo conuersetur: ne sub imagine caritatis dono gratiæ priuetur. Nam & diabolus consueuit sub velamine sanctitatis multimodè insidias tendere imprudentibus, easque tegere, ne agnoscantur. Propterea cupientes placere Deo, & ad perfectionis fastigium ascẽdere, prudenti examinatione cuncta, quæ agunt, considerare nõ cessent: ne in diaboli laqueos iniiciãt pedes. Præcipuè tamen videant cum quibus conuersentur. Omnes quippe diligendi sunt, boni in Christo, mali propter Christum. Cum multis amicitia custodienda est: moderata autem conuersatio cum solis Deum timentibus, & virtuose viuentibus habẽda est. Qui enim cum discolis conuersari voluerit: proculdubiò fiet illorum similis. Multorum nanque & specialiter obtrectantium & impudicorum aspernanda sunt consortia, quia inficiunt sibi adhærẽtium animos. Secum etenim gerunt lætale venenũ: & simplicium animas valido perditionis mucrone confodiunt. Semper huiusmodi discurrunt, semper similiũ sibi consortia quæritant: in angulis, in latibulis, silẽtij tempore vt plurimũ confabulari appetunt: & absentium vitam lacerare non desinunt: & tanquã ipsis non sufficiat propria perditio, alios secum damnare conantur. Nil autem perniciosius detractore in collegiis iustorum. Dissipat nanque caritatem, dissoluit vnitatem, humilitatem fugat, pacẽ turbat, rixas parit, nutrit discordias, lites mouet, odia generat, & omnem dirimit sanctitatem. Est quippe detractor mortifera sagitta emissa de pharetra Satanæ ad perdẽdas animas: à quo quicunq; declinauerit, Deo & hominibus amabilis erit. Considerent quoque prudẽter qui detrimenta, quæ in familiari conuersatione eueniũt, fugere appetunt: qua intentione conuersantur. Nam si ex puro supernæ caritatis amore, aut pro propria vtilitate agatur, sancta quidem, & commẽdabilis est: sin autem, segreganda. O quot sub specie caritatis seducuntur, & seducunt? O quanti simulata pereunt dilectione? Heu quàm multi in principio purè, & sine deceptione conuersantes ex nimia familiaritate paulatim infecti immane præcipitium dilapsi sunt: eo miserabilius, quo fœdius? Sub veræ caritatis nanque prætextu in tales subintrat amor sensualitatis, aliter enim nequaquam decipi possent. Hic amor cùm in corde imprudentis exortus radices mittere, ac pullulare cœperit, corporalem quęrit dilecti præsentiam, cum eodem cohabitare, cum eodem loqui desiderat. Sicut autem ex ipsius gaudet aspectu: ita absentia cõtristatur. Solus vult cum eo, quem sensualiter diligit loqui: solus cum eo conuersari, quia in illius mente habitare iam cœpit. Liuore quippe inuidiæ accenditur: si quempiam ab eodem diligi, & cum eodem cõuersari perspexerit. Absentiam etiam ipsius magnam sibi delectationis iacturã existimat. Sicut enim amat singulariter, ita & amari vult: atque cæco seductus errore, ignorat se vesano amore percussum. Passione nanque victus ducitur inuitus: & tyrannicè superatus ad opera carnis, quadam (vt sic dicam) necessitate abstractus, & illectus: ac intentione quadam latenter palliata & polita seductus, vt suum valeat assequi appetitum: patrum ordinationes frangit: monasterij institutiones non obseruat: silentia paruipẽdit: orationem postponit: cellulę secretam quietem negligit: & intus nihilominus stimulante & vrente conscientia velut amens post suam totus trahitur concupiscentiam. De verbis, de actibus mutuis, de cogitationibus obscœnis tacendum est: quæ sub colore caritatis omnia ex inordinata paulatim familiaritate generãtur. De talibus dicit Apostolus: Videte ne quum spiritu Galat. 3. cœperitis, carne consumamini. Proinde interdicẽda est assidua & priuata conuersatio in collegiis seruorum Christi: quæ quanquam in nullo alio reprehensibilis sit: sine proximorum tamen scandalo fieri nequit. Moderatè verò, modestéque, ac congruo tempore cum iis, qui virtuose degunt, conuersandum est: vt ab eis bene viuendi forma capiatur, instruantur mores, excitetur spiritus, accendatur amor, propulsetur tepor, abigatur tristitia, & humana complexio pariter recreetur. Socialis etenim naturæ quum sit homo, & socialiter viuere gratuletur: ita prudenter regenda est: vt & natura subsidium, & spiritus nõ patiatur detrimentum. Nam solent in cõuersationibus familiaribus, nimiúmq; assiduis (nisi agantur cautè) intermisceri vaniloquia, scurrilitates, detractiones, & effrænati risus: per quæ mens distrahitur, compunctio dissoluitur, gratia subtrahitur, proximus malè ædificatur, oratio confunditur, cõfidentia amittitur, conscientia obtenebratur, atque preciosissimum tẽpus inutiliter consumitur. Ista norũt, qui iugiter exitus horam, diẽmque iudicij cogitant: & qui Deo ardenter adhærere cupiunt. Frigescentes autẽ in amore Christi, & omne opus bonũ tepidi derident hæc. Derisor autẽ (sicut scriptura dicit) deridebitur. Eccl. 13. Tales nãque sibiipsis parcentes, quia ignorant, quæ Dei sunt: carnem spiritui subigere non curant. Propterea quoniam interiora solatia, & spiritualia patrocinia non habent: carere exterioribus non patiũtur. Ideo amãt sibi similiũ contubernia, iocis delectantur, spatiari desiderant, noua semper audire & videre appetunt: & aliorum negocia percunctari sedula curiositate non cessant. Nec aduertunt huiusmodi, quod tanto vehementius interius infirmantur in spiritu: quanto magis exterioribus pascũtur: & quodam hydropis morbo laborantes: quo auidius labilem huius vitæ delectationem hauriunt: eo acrius ipsam sitire coguntur. Hanc etenim sitim illecebrarum carnaliũ facillimè

valerent extinguere: si Dei consolationem humilibus præstitã suauiter degustarent. Quia verò in præsenti pro sua negligunt laborare salute: sentiēt in vltima hora sua pauperiem suam: quando irremediabiliter eorum extinguetur lampas oleo deficiente. Dolore tunc cruciabuntur, sed infructuoso, seróque pœnitentiam agent. Clamabunt & ingeminabūt voces, nec illis aperietur: quia exosam habuerunt disciplinam: & quoniam Dei præcepta, dum viuerent, contēpserunt, meritò exitio punientur æterno. Ideo dum adhuc dies est, dum acceptabile tempus accommodatum est: præcauenda est mors: atque cuncta præcidenda, quæ tunc opem miseris ferre non valeant. Intermittenda est etiam proximorum conuersatio, vt Deo vacare liceat, libeatque. Interdū quoque habenda: ne ex prolixitate exercitationis corpus plus iusto grauetur: & spiritus à suo rigore languescere compellatur. Vt adiuuetur spiritus, non vt deprimatur cum proximis conuersandum est. Eo tamen pacto, vt pro ædificatione fratris, aut sui fiat: vt tempore congruo, & honesto modo teneatur. Sit in ipsa mens pura, cōscientia munda, intētio recta, lingua moderata, & exterioris hominis sensus temperantiæ fræno restricti. Exhibeatur cum superioribus humilitas: cū paribus caritas, & cum inferioribus sobria & pudica humanitas. Cum his verò qui foris sunt, ne scandalizentur, prudens maturitas, quæ in facie sit læta, in moribus cauta, & in sermonibus circunspecta. Quando nāque conuersatio talis est, Deo efficitur grata, angelis iucunda, hominibus amabilis, & pariter conuersantibus plurimum fructuosa.

Quòd ex multis rationibus euidenter appareat, quàm sit congruum mortificatis carnalibus concupiscentijs, corpus proprium prudenter, discretéque regere. Et quòd in plurimas decidant contrarietates, qui hoc agere negligunt. Atque de ipsius corporis beatitudine post resurrectionem.

CAP. XXIII.

Inter cætera creaturarum corpora: quæ ad sui gloriam diuina condidit bonitas: humanum corpus reliqua dignitate præcellere, rectè intelligētib. perspicuū est. Hoc nanque variis ornauit mēbris, quæ in vno amoris confœderata vinculo, miram opificis efferunt omnipotētiam. Diuersa etenim quum sint, & forma, & effectu: in parem tamen omnia conueniunt intentionem. Pedes quippe pro sustētatione corporis: manus pro administratione: aures pro auditione disposuit: oculos autem tanquam nobiliores & necessariores, in publico ad decorem aliorum, & regimen collocauit. Oculorum nanque ministerium cæteris mēbris adminiculum præstat. Pes quippe claudicat: manus tardius operatur sine illo: & penè singula mēbra imperfecta permanent isto deficiente. Instar quoque materialis instrumenti æquè nobilitate præexcelsum rationalem Deus condidit spiritum: quem vt viuificaret corpus, infundit. Ornauit nempe illum virtutibus: veluti spiritualibus membris: patientia ad aduersa æquanimiter toleranda: pietate ad erogandum egenis necessaria: obedientia ad diuina implendum præcepta. Prudentia verò & discretione ad discernendum & diiudicandum præsentia, ad præuidendum futura, ad memoriæ commendandum præterita. Hæc nanque prudētiæ virtus, quæ vbique intueri solet, in rationali spiritu tanquam spirituales sunt oculi: sine quibus cætera virtutum spiritualia membra imperfecta censenda sunt. Neque enim patiētia, aut pietas, vel obedientia, si discretione carent: virtutes perfectæ esse valent. Nam hæc prudentiæ virtus interiori & exteriori homini ad decorem & regimen necessariò data est. Hac qui priuatus fuerit secundum spiritum, per anfractus ducitur vitiorum: & multimodè labitur in foueas delictorū spiritualiter. Corporaliter verò per immania præcipitia in ægritudines diuersas, & tandem in mortem deuenit. Vt autem informentur mores, virtutes perficiantur, animæ potentię erudiantur & crescant: spirituale hoc à Deo discretionis lumen donatum est. Vt verò homo à cæteris discernatur animantibus, vt illis præsit, vt corporis membra debito fungantur officio: præstitum est nihilominus lumen hoc. Nullum etenim ope quamuis delectabile, quāuis pulcrum, per instrum ta agitur corporalium sensuum: quod non perfec ne careat, si ratio desit diiudicans inter bonum malum, verum & falsum. Principatur nanque tus prudentiæ, nedum in spirituali hominis natu verum etiam in corporali. Rationalis quippe s ritus quum discretionis est compos, & sensibus v tur corporeis: per eosdem aut prouehitur ad fa gium angelorum, aut prosternitur, & deducitur opera iumentorum. Toties verò angelorum dignitatem vendicat, quoties ex aspectu speciei cre turarum, ex numerositate, ex diuersitate, ex forma ad inuisibilia rapitur contemplanda. Quandocun que autem ex auditu sonoræ & dulcisonæ vocis, et harmonia symphoniæ, sambucæ, horúmque simi lium musicorum amore spirituali accenditur, & in laudibus conditoris effertur, proculdubio angelis coæquatur. Sícque fit ex rationabili & ordinato vsu cæterorum corporalium sensuum. At verò si per visum, auditum, aliósque corporis sensus seductus animus in concupiscentias carnis, & amorem præsentis seculi deciderit: proculdubio propria amissa dignitate, insensatis brutis similis efficitur. Ideo non est paruipendenda huius corpusculi cura: per quod rationali spiritui siue vitæ, siue mortis ianua aperitur. Tanquam irrationali creaturæ accommodatus est corpori intellectualis spiritus: quatenus discretionis oculo ratione semper præuia abstrahatur à noxiis, & in vtilibus exerceatur. Vnde sicut caro prudentia caret, ita à delicto immunis est: nec ipsi irrogatur culpa flagitij, vel attribuitur palma virtutis: sed spiritui rationali inhabitanti & regenti. Quoniā verò iustitiæ regula mandat, vt per hæc puniatur homo, per quæ deliquit: nequaquam à pœn humanum corpus esse liberum, nec in pręsenti vit nec in futura, potissimum in damnatis, fatēdum est. Sicut enim quum in vno bene operandi conueniunt proposito & actu, caro & spiritus præmium merentur æternum: ita ambo pariter puniendi sunt, si delinquunt. Debent itaque vniuersi, & præcipuè domino famulantes summo cum studio discretionis censuram seruare in corporis regimine. Non illi superflua aut illicita concedenda sunt ex inordinato amore: neque necessaria deneganda ex immoderato feruore. Quamuis autem vilissimum sit cadauer, corruptibile, & spiritui contrarium; non tamen eius cura postponenda est. Humanum quippe corpus

culto

custodiri debet, & quadam via regia nutriri, tanquã ad promouendum necessarium instrumentum, dummodo virtus non prætermittatur. Impium etenim valde est zelo indiscreto substantiam corporis velle necare, cui rationalis spiritus quadam vi innata naturæ copulatus est. Quotidiano nanque experimento erudimur naturam in nulla creaturarum specie, quãuis minima, ab esse suo velle deficere. Nam terra quodam naturali instinctu procreandi ac germinandi virtutem restringit in se hyemis tempore, ne acerbitate frigoris pereant nascentia, & esse desinant, quum cœperint pullulare. At veris tempore in suis (vt sic dicam) dilatata visceribus, omnes quos prius recluserat, emittit humores, propter quod campi florent, prata virescunt, arbusta pullulant, & cuncta terræ germina, quæ paulò antè mortua videbantur, frigore inimico depulso, suo modo reuiuiscere & gaudere conspiciuntur. Reptilia quoque, & cuncta terræ animantia, volucrésque cœli suos agnoscimus fouere fœtus, donec ad perfectum deueniant robur. Tunc quippe quasi per se validos, & ad capiendum cibum necessarium idoneos, à se abiiciunt & repellunt. Sic & infantes tandiu lacte sub nutricis vberibus coaluntur, donec habiles sint per seipsos sumere alimentum, nam fame periclitari cogerentur, si ante legitimam ætatem parentum mammis priuarentur. Si igitur natura irrationabilis & humana proprios norunt alere filios, ne vita deficiant, quã ratione sola carnis substantia negligenda est & extinguenda? quæ omni carens discretione tanquam ægrota, insanabilis, & morti propinqua in suis iacet concupiscentiarum fœtoribus prouoluta. Nullum sibiipsi per seipsam valens caro adiutorium conferre, alieno prorsus, ne moriatur, indiget auxilio. Vnde ab viuificante spiritu alenda est, non solum propter sui impotentiam & imbecillitatem, sed etiam ob naturæ debitum. Tanta nempe naturæ confœderatione caro & spiritus colligati sunt, vt nec caro sine spiritu subsistere queat, nec spiritus absque carne quicquam mereri valeat. Caro enim sine spiritu moritur & putrescit, spiritus autem absque carne ad plenum gaudere & beatus esse non potest. Ambo verò in vnam coeuntes personam, hominem perfectum efficiunt in natura, & æternæ felicitatis sine ruga vel macula capacem. Hac itaque ratione tanquam collegæ suo, & portioni ipsius, ne in via deficiat, ne & ipse de suo ante tempus coarctetur egredi tabernaculo, sedulum rationalis spiritus humano corpori studeat exhibere ministerium. Horrendum omnino est, & secundum naturam prolongandum tale diuortium. Pauet quippe humanus spiritus, quum hoc deserit seculum, & per ignotas alterius vitæ regiones cogitur introire, nullo præter opera ipsius illum comitante, præcipuè quum dæmones formidabiles aspectu occurrunt, & immanissima pœnarum genera ipsum pati oportet. Delicta nanque, quæ in hac peregrinatione per pœnitentiæ lamenta deleta non sunt, in alia vita ignis atrocitate purgantur. Proinde rationali spiritui quoadusque in hoc positus est exilio, quandiu hac mortalitatis tunica, & fragili carne vestitus est, misericorditer à Deo conceditur posse pœnitere, atque de propriis reatibus satisfacere conditori. Transacta verò hac vita, quantumcunque spiritus cruciatibus atteratur, quamuis multum deliquisse pœniteat, nil illi computatur ad meritum. Præsens enim seculum locus est veniæ, locus 2.Cor.6. est promerendi, locus est, in quo operari licet, locus vbi tempus acceptabile, & salutis dies saluandis tribuuntur. Nam nunc misericordiæ prærogatur tempus, quo euoluto iustitiæ tempus subsequitur. Vnde Propheta canit, Misericordiam & iudicium canta- Psal.100. bo tibi Domine. Propterea donec miserendi adest tempus, non cessent Domino seruientes exhibere corpora sua hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem. Ita tamen agant, vt rationabile sit ipsorum obse- Rom.12. quium, quatenus non præripiant corpori ex immoderato feruore indultum à Deo pœnitendi tempus. Crudelis nanque sibi efficitur, & Deo censendus est aduersarius, quisquis prudentia carens vitam sibi abstulisse conuincitur, quoniam instrumentum per quod peccata delere, & merita augere poterat, imprudenter amisit, & conditoris opus dissipauit. Teste quippe Apostolo humana corpora Spiritus Sancti 2.Cor.6. sunt templum, quæ ob illius reuerentiam, cuius factura sunt, non polluenda, vel extinguenda sunt, sed mundanda & custodienda. Non mediocris etenim criminis rei iudicandi sunt, quicunque Dei plasma temerare, aut necare præsumpserint. Hoc nanque quàm plurimi discretionis oculum obtusum ex nimio desiderio tenentes, considerare negligunt. Pusilli enim cùm sint spiritu, magna corporaliter perficere, & supra vires operari moliuntur. Onera pœnitentiæ, & carnis macerationem vltra propriam virtutem baiulare festinantes, sub fasce periclitari coguntur. Hi nempe sanctorum gesta, & præcedentium patrum vitam solummodo attendentes exterius, nec percipere valentes quàm maxime superna gratia fulgebant, & abundabant interius, toto eos affectu satagunt imitari, sed deficiente illis cooperante gratia, more auium absque alarum remigio cœli alta petentium, ad ima terrarum ruere cõpelluntur. Cœlestis nanque gratia omnibus se communicat, non tamen æqualiter. Cunctos saluare vult Deus, non autem sanctificare. Quosdam enim elegit diuina misericordia, quibus tantam donorum spiritualium præstitit affluentiam, vt communem hominum transcendentes conuersationem, angelicam potius quàm humanam videantur ducere vitam. Hoc paucis donatum est. Horum quippe acta magis veneranda, quàm imitanda sunt. Per inhabitantem enim spiritum, quod cæteris impossibile creditur, illis est facile. Vnde debiles in spiritu, & discretionis lumine carentes, quando oculis carneis aspiciunt, mirantur. Sola sanctorum exteriora opera magnipendunt, & in ipsis spiritualia bona consistere arbitrantur. Ideo hæc agere, hæc adimplere totis viribus elaborant, non intelligentes quòd nequaquã ex corporalibus operibus, sed ex virtutibus animæ, & dilectione gratificatur homo Deo. Ieiunia nanque crebra, prolixæ vigiliæ, parsimonia cibi, extrema paupertas, corporalia exercitia, & his similia, nequaquam Deo amabilem exhibent operãtem, nisi cordis habeat munditiam, in aduersis patiẽtiam, humilitatem in prosperis, ad inimicos beneuolentiam, & super omnia erga Deum & proximũ ignitam dilectionem. Hoc Apostolus testatur dicens, Si 1.Cor.13. linguis hominum loquar & angelorum, si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, si tradidero corpus meum vt ardeat, si habuero fidem ita vt montes transferam, caritatem autem nõ habuero,

nihil mihi prodest. Talia igitur imprudentes, & immoderato desiderio præcipites parum considerantes, non iacientes, in interiori homine fundamenta virtutum, sed in aperto exteriorum operum ædificium erigentes, casso labore desudant. Deuotionum quippe tempore quum pace mentis fruuntur, fortiter se affligunt, sed protinus irruente tentationum procella, seu deficiente deuotionis imbre, arescunt, & tanquam sine vlla spiritus soliditate homines in itineris medio opus intermittunt, aut miserabiliter succumbunt. Intermittunt vtique opus, quum ab incœpto resiliunt proposito, succumbunt verò, quum per corporis ægritudinem se defecisse testantur. O quantos quotidie cernimus diabolica fraude deceptos, qui discretionis metas transcendentes, corpore infirmati sunt. Hi nempe quemadmodum in incolumitate positi, in ieiuniis, vigiliis, carnísque mortificatione cæteros antecedere conabantur, non sine quadam præsumptione vel mentis leuitate sibi ignota, Deo autem manifesta, ita postea spiritus feruore deficiente pristino, cunctis tepidiores efficiuntur. Merito etenim in itineris medio defecere, & in non præmeditata corporis debilitate & ægritudine deuoluti sunt, quoniam supra donum gratificantis gratiæ agere præsumpserunt. Aliis onerosi fiunt, & sibi ipsis. Nam impatientiæ morbo detenti, si quid eis desit ad votum, gemitibus & improperiis quæritare non cessant. Heu clamant, vbi fraterna caritas? vbi ad languentes compassio? vbi lex Christi? vbi sanctorum imitatio? aliorum tunc non propriam soliciti sunt imperfectionem discernere, & sine aliqua spiritus fortitudine decubantes, obliti quales fuerant, omni se curæ carnis præcipites præbent. Vnde alieni à virtute, siquid deuotionis, siquid religionis, quicquid feruoris, quicquid boni operis prius habere videbantur, in ipsa corporis ægritudine se amisisse operibus protestantur. Tunc discretionis oculum aperit infirmitas carnis, tunc serò intelligunt errorem suum, & experimento discunt, quòd omne, quod absque discretionis disciplina agitur, diu perseuerare non valet. Re nanque vera nemo absque sui læsione repente ad summa conscendit. Prudentia decoratus tarde sempérque proficiens suo tempore ad perfectionem attingit. Opus verò quod ante finem intermittitur, nec diuina, nec humana dignum est laude. Ideo non omni spiritui credendum est, sed ex fine singula diiudicanda sunt, maxime in Dei itinere, in quo pergentibus innumeri inuisique tenduntur laquei, quos ille solus valet euadere, qui cœlestis sapientiæ lumine, & veræ discretionis iudicio ornatus extiterit. Hic nempe vires corporis, animi constantiam, cordis desideria, spirituales immissiones, interioris exteriorísque hominis gesta propria consideratione examinat. Vtilia enim sequens, & noxia quæque deuitans, sui corporis substantiam ad virtutis instrumentum sumere nouit. Carnis quippe desideria insequens, & naturam diligens, non de extinctione corporis, sed de mortificatione vitiorum gloriosum studet obtinere triumphum. Non quid sit caro, sed cuius sit factura considerat, nec tantum qualis in sepulcro esse debeat, sed etiam qualis post resurrectionem in cœli palatio regnatura sit, sedula meditatione recogitat. Nam etsi contemptibilis appareat, licet ex peccati pœna calamitatibus plena sit, quamuis ex debito originalis culpæ temporali leto subiaceat, & exanimis effecta in puluerem redigenda sit, tamen quin propriam quandoque resumptura formam, & in cœlestem prouehenda sit gloriam, dubium non est. Decorem quippe immortalitatis induet omni deposita corruptibilitate. Nullum sui patietur detrimentum, nullámve membrorum diminutionem. Non dolorem, nec de suscepta gloria post resurrectionem sentiet amissionis timorem. Semper hilaris, semper iucunda erit, quia erit de æternitate secura. Nimia quoque claritate fulgebit, ita vt Solis septies transcendat splendorem. Non autem lumine suo intuentium se reuerberabit aspectum, sed ineffabili quodammodo confortabit, clarificabítque. Erit tota eius substantia corporeis oculis visibilis, adeo vt viscerum, cæterorúmque membrorum harmonia conditoris declaret magisterium admirandum. Tanta insuper agilitate erit prædita, vt in momento in omnibus obtemperet imperio spiritus præsidentis, absque retardatione, & sine vlla grauedine eo se diuertet, quo impetus spiritus diriget se. Denique quum in hac vita degit, & peregrinatur à Domino, animalis naturæ est, post verò resurrectionis gloriam tota spiritualis efficietur, ita vt omne solidum ei sit peruium. Non claustris teneri poterit inclusa, non vinculis religata, non restricta custodibus, sed liberam ingrediendi, & egrediendi vbique recipiet facultatem. Nunc quoque quum sit passibilis, & variis ægritudinibus, diuersisque casibus subiecta videatur, intantum vt non prætereat temporis momentum, in quo propria non flagelletur necessitate, vel fragilitate. Tunc omni fatigatione semota incorruptibilitate vestietur. Tunc quodam ineffabili repleta gaudio cantabit. Vbi est mors victoria tua? vbi est mors stimulus tuus? Gloria quippe & honore, & immortalitate, & æternitate circũamicta suo inhærebit autori, sine deformitate, sine læsione, & absque macula in mensuram ætatis plenitudinis Christi reformata, per omnes suos sensus multimodis exuberabit deliciis. Delectabitur oculus in amabili redemptoris aspectu, quum videbit regem in decore suo gloria ornatum, ac diademate redimitum, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis cordis illius, quum cœlum Solis, Lunæ, stellarúmque splendore rutilans intuebitur. Harmonia cœlorum, melodica cantica ciuium supernorum non mediocriter mulcebũt auditum. Super muros nanque Hierusalem custodes constituti sunt, qui die noctúque nomen Domini laudare non cessant. Sed & per vicos & plateas illius cunctis infatigabiliter alleluia cantatur. Fragrans quoque suauitas cœlestium odoramentorum mira liquefactione resperget odoratum. Hos prælibauerat (tenuiter tamen) qui dicebat. Odor tuus ô Domine excitauit in me concupiscentias æternas. Indicibilis etiam dulcedo omnium delectabilium, mellifluaquadam & iucunda satietate oris saginabit palatum. Nec mirum, Nam exultationes Dei in gutture eorum erunt, & misericordias Domini in æternum cantabunt. Ipse demum tactus sibi congruis abundabit deliciis, quas experti norunt. Fas etenim non est, vt in illa cœlorum gloria quicquam vacet à Dei laude, quin potius iustũ, vt cuncta corporis membra suo modo proprio efferãt conditorem, quatinus sicut ab ipso sumpsere principium, ita & in illo deducant suæ beatitudinis finem, vt sit Deus omnia in omnibus.

Quibus

Quibus spiritualibus studiis exercere se debeant militantes Christo, ut ad perfectionis fastigium attingere queant. Et de statu perfectorum in via. Necnon de animarum felicitate in cœlesti patria cum Christo regnantium.

CAP. XXIIII.

ARtifex omnium increata & æterna Dei sapientia, quemadmodum cuncta potẽter creauit ex nihilo, ita singula prudentissimo disponens consilio, certũ ordinauit ad finẽ. Quæque nanque res, quælibet creaturarum species, proprium ad quem conditæ sunt, appetunt finem. Nulla quippe vi humana, nullaque ratione ab insita & innata diuelli possunt lege conditoris. Semper quippe procliues sunt, semper mobiles, donec attingant, ad quod naturaliter præordinatæ sunt. Lapides quidem, quoniam vt terræ soliditate sustententur, facti fuerunt quantacunq; virtute iaciantur sursum, sua ponderositate semper ad ima tendũt. Marinæ verò beluæ, & aquarum pisces, quandiu in aquis sunt mouentur, viuunt, mox autem vt ex fluctibus auferuntur, & aridam tangunt, palpitãt, & mortem vicinam euidentibus signis esse denunciant. Sic omne quod per spatiosum volitat aërem, quadam agitatur anxietate, quoadúsque in caueis recludatur. Vt verò naturali potitũ fuerit libertate, alas protendit, cantus promit, & inter densissima nemorum folia latitare festinat. Quid multa? Cuncta quæ omnipotens in hoc seculo condidit naturali instinctu, esse suum perpetuare conantur, & ob hoc illa sola concupiscere, illa quærere noscuntur, per quæ viuere valeant. Habet quoque ipsa humana natura insitum in se, & proprium appetitum, ad quod infatigabiliter properat. Quilibet nanque homo naturaliter appetit viuere, sed diu, sed feliciter, sed beate. Hoc solo ex culpæ debito errore deluditur quisque, quia quid sit beata vita, ad quam possidendam laborat, ignorare cõuincitur. Nulli quippe sit dubium, quin beatam vitam inhianti desiderio omnes veraciter perquirerent, si in ea, qua conditi sunt, naturali puritate consisterent. Sed ex amissione naturalis decoris exigentibus delictis, beatæ vitæ ignorantia inoleuit. Hinc est, quòd de huiusmodi veritate tam variæ opiniones in vniuerso mundo diffusæ sunt. Quidam nanque beatam vitam in corporis voluptatibus esse definierunt. Hos redarguit Apostolus dicens, Quorũ Deus venter est, & gloria in confusione eorum, qui terrena sapiũt. Et alibi. Esca ventri, & venter escis, hunc & has destruet Deus. Aliqui in diuturna sui memoria & laudibus hominũ. Quid laudatis defunctis conferre possunt laudantiũ voces? Tanquam folium quod à vento rapitur, & velut nix, quæ solis ardoribus resoluitur, sic laudantiũ, & laudatorum exterminatur imago. Qualis esse debeat finis eorum, qui in fauoribus hominum esse beatam vitam iudicauerunt, indicauit Propheta dicens, Dominus dissipauit ossa eorum, qui hominibus placent, confusi sunt, quomodo Deus spreuit eos. Alij in prosperitatibus seculi, & aggregatione diuitiarum spem suam constituentes, hanc esse vitam beatam arbitrati sunt. Talium insipientiam redarguit & erudit Apostolus scribens Timotheo sic. Diuitibus huius seculi præcipe non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum, bene agere, diuites fieri, in operibus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurũ, vt apprehendant vitã æternam. Nonnulli in inflante scientia, & naturalium cognitione beatam vitam esse censuerunt. Huiusmodi (vt plurimũ) se præ cæteris extollunt, sapientiam, quæ de terris est, quærunt, & vt scire sciantur, concupiscunt, non tamen considerant, quòd siderum cursus, virtutum herbarum, omnium cœlestium terrestriúmque habere notitiam parum prodest, si sui ipsius, vel eius, qui supra se est, scientia desit. Iuxta Pauli sententiam, Scientia inflat, sed caritas ædificat. Hi omnes in suis euanuerunt cogitationibus, & beatam vitam in huius mundi voragine apprehendere cupientes, casso labore desudantes, dies suos inaniter consumpserunt. Sola illa beata vita dicenda est, quæ caret morte, non subiicitur miseriis, non perturbatur aduersis casibus non variatur, non alienis indiget adminiculis, sed per seipsam sibiipsi sufficit, sibi placet, semper læta, semper secura, repleta pace, abundans exultatione, sua absque sui diminutione communicans, nulla tenebrarum caligine aut ignorantiæ cæcitate depressa, omnia sciens, cuncta potens, singula diiudicans, vbique præsens, vbique discurrens, mouens vniuersa, & immobilis manens, disponens omnia mirabili æquitate, perlustrãs quæq; proprio lumine, dans cunctis & à nullo recipiẽs, non subiecta lineamentis, non temporum mensurata spatiis, non perceptibilis corruptione, non visibilis corporeis oculis, non manibus palpabilis, aut vlli carnali sensui captabilis, sed solis mundis corde, & purgatis affectu cognoscibilis, non tamẽ ad plenũ, sed ex parte, sed per fidem, sed in ænigmate, donec reuelante se sicuti est, ab iis quos prædestinauit in se, vocauit, iustificauit, glorificauit, per se in se videatur. Non igitur in hac peregrinatione quicquam ad plenum beate viuere cõcessum est, in futura verò vita id donatur electis, in qua Deus facie reuelata conspicitur, in qua diuina maiestas in sua simplicissima & excellentissima cernitur puritate. Hæc nanque ex sui participatione, ex inhæsione, ex comprehensione beatum efficit contemplantem, prout Dei sapientia in carne velata testatur dicens, Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Nil autem est beata vita, nihil aliud æterna vita dici potest quàm Deus, qui est bonitas, sapientia, omnipotẽtia, virtus, æternitas, iustitia, & quicquid melius rectiúsq; fari vel cogitari potest. Per hũc quippe quisq; tanto fit beatior, quanto fuerit illi propinquior, non loco, sed fide, nõ corpore, sed spiritu, sed imitatione, sed intentione, sed affectu, sed visione. In hoc verò seculo fidelis anima disponitur, & illi beatæ visioni coaptatur per virtutũ exercitia, & sanctæ caritatis incrementa, vt eo aptior efficiatur, quo purgatior à vitiis, moribus ornatior, & Dei imagini extiterit similior. Hæc nanq; præsens vita, quæ tẽporũ spatiis voluitur, variisq; casibus variatur, illius beatæ vitæ atriũ est. In hac electorũ quilibet se cõponere debet diuersis odoramẽtorũ meritis, virtutũ margaritis, bonorũ operũ monilibus, & præfulgida nuptiali veste venustissimæ caritatis, quatinus quũ coram vniuersali Domino, & cœlorum apparuerint rege, nihil in eis deforme conspici valeat, quod oculis diuinæ displiceat maiestatis. Quo

Marginal notes: Philip.3. — 1.Cor.6. — Psal.52. — 1.Tim.6. — 1.Cor.8. — Ioan.17.

Quocunq; enim operum indumento, & meritorum gratia in hac quiſque fuerit inſignitus vita, eiſdem in illa beata decorabitur viuorũ regione. Qui hic parce ſeminat, illic parce & metet, & qui in benedictionibus ſeminat, de benedictionibus metet vitam æternam. In arbitrio quippe ſeminantium in terra, meſſis gloriæ cœlorum conſtituta eſt. Proinde quicunq; illius ſempiternæ vitæ deliciis, diuitiis, honoribúſque abundare deſiderat, donec in carne viuit quandiu operari licet, virtutum ſemina ſpargere non deſiſtat, vt meritorũ manipulos in horreis cœleſtibus valeat aggregare. Semper proficere ſtudeat, qualiter in via Dei creſcere poſsit, aſsidue meditetur. Et nunquam eradicari de ſe permittat perfectionis deſideriũ, quin potius quantumcunq; profecerit, quamuis plurimis virtutibus locupletatus extiterit, continue cum Apo-
Philip.3. ſtolo dicat. Ego enim me non arbitror comprehendiſſe. Vnum autẽ quæ quidem retro ſunt obliuiſcens, ad anteriora meipſum extendens ad deſtinatum proſequor brauium ſupernæ vocationis in Chriſto Ieſu. Atq; ex his æſtuantis amoris prouocatus ſtimulis ſemper maiora appetat dona, & meliora ſpiritus chariſmata concupiſcat. Indeſinenter etiam interioris hominis habitus componat, latebras detegat, tergat ſordes, & velut amœniſsima paradiſus, in quam ſponſo libeat declinare, areolis aromatum mentem plantare non ceſſet. Aſcenſiones quoque in corde ſuo, quoadúſque in hac valle lacrymarum conſtitutus eſt, diſponat, per quas tanquã per ſpirituales gradus ad perfectionis faſtigium aſcendere queat. Hoc ſi cupit aſſequi, totus reddat ſe ſibi, ſecum commorari libeat. Nil ſit foris, quod polluto quærat affectu, quum ſciat intra ſe habitare, quem amat. In ſe agenda ordinet, loquenda diſcutiat, eligat diligenda, & quaſi ſpiritualis rex in rationis ſolio præſideat animus diiudicans internos motus, cõpeſcendo noxios, & exequendo pios. Qui verò adhuc ſuiipſius ignarus exquiſitor eſt, qui nondum ſecum habitare cõſueuit, paruulus quũ ſit, à perfectionis arce plurimum diſtat, & virtutes perfecto operari non poteſt. Eſt nanq; hominis ratio, quũ ſplendore illuſtratur ſapientiæ, & diuino appropinquat lumini, quædam ſpiritualis regula, & magiſtra virtutum, per quam quid rectum, quídve obliquum verſetur in corde, quid agendum, & quid omittendum ſit, ſufficienter intelligit. Ideo Chriſti legitimus ſeruus, & perfectionis amator nunquam ceſſet rationis iudicio virtutum actus examinare, ne incuria diſcretionis vitium ſub virtutis velamine ad opus exeat. In huiuſmodi quippe frequẽter ruit decipula, qui ſua diſcernere negligit, vel ignorat. Currit & neſcit quò pergit, nec percipit quà. Super arenam mentis domũ ædificat, & arbitratur ſe ſuper ſolidam petram fundamenta locaſſe, ſecundum corporis fatigationem animæ putat eſſe mercedem. Non autem conſiderat, quòd parum prodeſt non adhibita intentionis rectæ cuſtodia, multa operari. Sicut enim auri exigua maſſa magnum ſuperexcedit cumulum vilis cuiuſcunque metalli, ita pauca opera peracta cum incendio puræ caritatis in conſpectu conditoris magis fulgent, atq; gratiora fiunt, quàm multorum exercitia laborum prodeuntia ex radice negligentiæ, & de fonte intentionis incultæ. Spiritualis itaque homo omnia diiudicet in corde, nec quicquã immundum in conſcientiæ domicilio morari permittat. Diſcat recto examine ipſam impollutam liberámque ſeruare, ne delicta grauioris culpæ quam ſint æſtimet, aut deploranda cõtemnat. Caſſo nempe dolore compungitur, & inutili pœna afficitur, quiſquis omnes inſurgentes animi motus cohibere volens & non valens, ſtimulis vritur conſcientiæ. Diſcretionis verò virtute carens qui talis eſt, nudato homini ſimilis eſt, qui extenſis brachiis flantes cupit carpere auras. Cõſultius huic eſt ex quadam animi concepta libertate regionẽ relaxare virtutis, quàm conſcientiæ nauiculam in errorum collidere ſcopulos. Melius quoque illi eſt cum vno oculo ad mentis tranquillitatem pertingere, quàm duos habentem demergi in deſperationis abyſſum. Cauendum nihilominus eſt ne ex hac libertate concepta mens ad illicita defluat, atque inſenſibilis effecta nullo cõſcientiæ aculeo mordeatur. Vtroq; etenim modo conſcientiæ ſerenitas maculatur, & perfectionis meta tranſcenditur. Propterea quicunque ad perfectionis culmen concupiſcit attingere, præuio diſcretionis lumine per quandam viam regiam conetur incedere, vt ad libertatem perueniat conſcientiæ, quatinus adepta interiori pace, & pacato conſcientiæ ſtimulo, ad altiora ſine impedimento conſcendere, atq; intentionem cordis ardentius ad perfectiores virtutum actus dirigere queat. Eſt nanque intentio animi amantis quidam virtutum auriga, qui actus informat virtutum, potiora eligens, altioraq; inceſſanter concupiſcens. Vnde in peragendis negociis interioribus, vel exterioribus adeſt celeri diſcretionis iudicio, precioſum ſeparãs à vili. Nunquam dormitat, nunquam à proprio langueſcit ſtudio. Perfectione ſiquidem illectus Chriſti miles, & virtutum ignitus amore, quo purior intentione efficitur, eo ardentior ad ſpiritualia exercitia inuenitur. Suorum quidem percipiens quaſdam primitias ſpiritus laborũ, exultatione perfunditur, accẽditur deſideriis, profectibus animatur, ſuaui pace repletur, & bonis operibus fœcundatur. Propter hæc verò ad orationem alacer, ad contumelias patiens, ad aduerſa intrepidus, ad fratrum obſequia indefeſſus, ad ſilentium promptus, ad ſolitariam quietem expeditus, & Deo ſuo per mentis eleuationẽ inuenitur deuotus. Ipſum ſibi præſentem conſpicit, ſuorúmque actuum inſpectorem cognoſcit, intentionum cogitationúmque arbitrum eſſe certiſsime fatetur. Ideo autem nil in conſcientia fœdum, nihil in intentione admittit obliquũ. Omnes quippe actus ſuos obtutibus obiicit conditoris, tanto libentius ac crebrius, quanto de intentionis fonte purius emanant. De habitibus nanq; virtutum actus ſuos eliciens, medullatum Deo in ara cordis exhibet ſacrificium. Et quantum humana patitur fragilitas in arca memoriæ intentionem animi ſtatuens, in nullo alio præterquã in ſui directione, vel cõditoris oblectatione occupari permittit. De hoc autem minime contentus amator Chriſti, magis magiſq; ad perfectiora ſui interioris hominis potentias extendere affectat. Propterea cunctas ſui cordis cogitationes ſub diſciplinæ iugo reſtringit, pernicioſas obhorrens, inutiles deuitans, & quæ ſine ſenſu ſunt omnino abiiciens, indeſinenter mentis lubricitatem reſecare conatur. Indignum etenim arbitratur vt ſapientiæ ſedes alienis tradatur, & intellectus perſpicacitas in alio, quàm in veritatis lumine exerceatur. Nam per ipſum ſapientia intrat ad cor, ipſi loquitur arcana, reuelat

mysteria, & abdita pandit, ipsum illustat splendore, & sapore veritatis impinguat. Nunc ad opera naturæ, nunc ad creaturarum speciem contemplandam deducit. Aliquando vilitatem per propriam carnis originem, per incrementa, per actus, per finem cognoscendam obiicit. Quandoque verò spiritualis essentiæ nobilitatem, speciositatem formæ, immensitatem capacitatis, immortalitatémque naturæ cogitare compellit. Interdum quoque ad innumera beneficiorum dona inuestiganda transmittit, in quibus præ immensitate, diuersitatéque deficit. Iugiter autem ad verbi incarnationem, natiuitatem, conuersationem, & passionem meditandam trahit, in qua sugit mel de petra, oleúmque de saxo durissimo. In his & huiusmodi cogitationibus quæ circa mores sunt, erga naturæ opera, & creaturarum mirabilia, atque Christi veneranda mysteria eruditus intellectus sub sapientiæ disciplina, & magisterio verbi, habilitatur paulatim ad sublimiora rimanda. Capáxque effectus spiritualium mysteriorum contemplationis radio, sub cœlorum excelsa prouehitur, eo clarius, dulcius, & sæpius, quo in se purgatus, & ab exterioribus segregatus, in sapientiæ splendore amplius delectatur. Mira etenim quandoque claritate circunfusus, ac suauitate refertus, cœlorum militiam, & beatorum spirituum gloriam cogitare meretur. Angelorum quippe ordines mentis oculo discurrit, singulorum officia meditatur, naturam veneratur, dignitatem miratur, & species, decorémque illorum ad plenum indagari non valens ingenti iocunditatis stupore inebriatur. Sícque, modo quo potest, supernorum ciuium beatitudinem considerare non cessat. Non tamen sine exultatione cordis, & dulcedine caritatis. Talibus saginatus spiritualibus deliciis, ad immensitatem Dei, & diuinæ maiestatis essentiam considerandam trahitur, quam non sicut est, neque prout ipse vult, sed iuxta sibi cœlitus donatam mensuram intelligit, & comprehendit. In hac quippe contemplatione æternæ veritatis, videt non videns, capit non tenens, & repulsus admiratur. Nimio nanque fulgore diuinitatis obtusus intellectus, & humanus reuerberatus sensus, ad se redire compellitur, non tamen vacuus, sed clamoribus desideriorum, & suaui admiratione repletus. Post hunc etenim gustum ex parte sanctificatus animus, ad id quod semel perceperit, pro posse humiliter redire conatur. Totus de cætero in arcano sui pectoris se colligit, secum habitat, & solo dilecti contentus contubernio, hominum consortia quantum licet deuitat. Hinc familiarior efficitur, ex assiduáque sponsi allocutione amor crescit, affectus accenditur, & feruere inchoat caritas, quæ prius humiliter in corde residebat. O quàm sæpè in ipsius sponsi præsentia dilatatur cor, rapitur animus, & quodam amoris igne omnia interiora ardere videntur. Tunc vox silet, labia non mouentur, & nullus exterius clamor auditur, intus verò nunc gemitus desideriorum, nunc amoris suspiria, nunc verba incomposita sonant, hominum quidem auribus ignota, sed maiestati diuinæ sapientiæ manifesta. Nec mirum, quum ipsa materia sit loquentis amoris artifex. Affectus quippe cordis in amati præsentia leges non seruat, timorem abiicit, tacere nescit, sed prout amoris vis impellit deducitur. Crebro nanque si visitatur à sponso quendam amoris induit habitum, per quem tepescere non sinitur, nec in diuersa vagari, quin potius sæpissime ignitis desideriis & precibus purissimis, ad diuinæ pulsans ostium bonitatis introire meretur, in cuius aspectu astans sponsa, miro amoris & amandi flagrat desiderio. Se etenim totaliter caritatis vinculis vinciens cum dilecto, inhæret illi amore pio, amplexu casto, delectatione suaui, & humilitate iucunda. Amat quidem ardenter, ardentiúsque amare peroptat. Hoc orationibus flagitat, hoc toto desiderio concupiscit. Amari nanque se sentiens, amandi voto cruciatur anhelo, quia non potest actu perficere quod cupit affectu. Tunc erudita à verbo & dilatata per gratiam, quodam diuinæ laudis perfunditur gustu, tanto delectabilius, quanto vehementius. Tunc laudes eructat cœlestes, tunc dulcisona pronunciat amoris carmina in honorem dilecti, præconiis illum extollit, laudibus honorat, gratiarúmque actionibus veneratur. Effert ipsum quibus valet verbis, qua virtute, quóve desiderio, nec tamen plene satiatur, nimio amore allecta. Supra se quidem euecta, & in hoc mortali corpore constituta, atq; carnis onere prægrauata, sponsum non valet laudare quantum illum intelligit laudabilem. Ex hoc ei grauis efficitur carcer corruptibilis naturæ, & maximo diuinæ laudis accensa desiderio, clamat totis medullis cordis in cœlum, & omni qua valet virtute, vt cœlestibus admisceatur choris, vt perfecte laudantibus societur, tantóque amore in Deum rapitur, vt beatorum omnium laudes ipsa persoluat, laudis desiderio. Tali verò indicibili & incomprehensibili (nec cognito nisi ab expertis) inebriata desiderio laudandi, vtique corpore deficeret, si diu perseueraret. Modificante autem sponso desiderij ardorem, paulatim dilectam totam relinquit, sibi ne viribus deficiat, perficiátque quicquid peragendum ex caritate iniunctum est. Ex illo deinceps subarrata caritate, validum amoris vulnus latenter gestat in pectore, in testimonium diuinæ miserationis, & indissolubilis caritatis. Ex huiusmodi nempe vulnerata amoris sagitta, hilaris effecta, suspensa incedens mente, & seipsam quantum valet immaculatam custodiens, spiritualia & amatoria cantica in laudem non cessat promere dilecti. In cordis enim sui penetralibus illum tenet absconditum. Si quid agit ardenter operatur, psallit ex corde, orat ex corde, operatur ex corde, & quadam inuincibili sui custodia, sponsi semper præsentiam meditatur, quæ mentem non sinit effluere & affectum caritatis tepescere. Alternatis etenim successibus & spiritualibus clarificatis sensibus, iucundo cursu & delectatione non modica de virtute proficit in virtutem, de claritate trahitur ad claritatem, & de affectu accenditur in affectum. Superna siquidem illam præcedente & comitante gratia, nec laboribus frangitur, nec honoribus extollitur, nec aduersis retrograditur, sed ad perfectionis altitudinem quotidie festinat ascendere. Præterita nanque obliuiscens, & se ad anteriora protendens, ex acquisitis charismatibus nequaquam efficitur segnior, maiorum animata donorum desiderio. Quanto autē potiora à sponso percipit, tanto ardentiore accenditur perfectionis face, atq; in carne degens cœlestem cōuersationem imitari conatur. Corporis quoq; resolutionē à cunctis formidandam, tanquam singulare bonū toto desiderio cōcupiscit. Hæc sunt spiritualia studia per quæ quisq; seruorū Christi

meriti

meriti potest quantum profecerit. Hæc sunt nempe interioris hominis exercitia & perfectionis indicia, quæ in cœlestibus sedibus tanto Deo propinquiorem efficiunt animam, quantum in ipsis dum peregrinatur prouectiorem iudex omnium fuisse cognouerit. Proinde omnes æterno regi militantes semper esuriem & sitim patiantur iustitiæ, quærant semper proficere, ne in agone spiritualis militiæ cogantur deficere. Caritatem verò cunctarum matrem virtutum in præcordiis suis gestare soliciti sint. Nam iuxta eiusdem caritatis mensuram, æternæ retributionis gloria condonatur. Non gradus, non nobilitas, non prudentia remuneratur in cœlis, sed caritas, laboribus, tentatione, patientia, orationibus, vigiliis, ieiuniis, puritate, fraterna dilectione, rectitudine conscientiæ, & virtutibus comprobata. In his & huiusmodi Dei seruitus laudem meretur à Deo, perpetuámque victoriam, si tamen secum habuerit caritatem, quæ sit de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. (1.Tim.1.) Hæc vtique dilectionis opera, perfectionísque desiderium omnes habere debent, & potissimum Deo famulantes in quorum præcordiis zelus diuini honoris congruit, vt semper vigeat, vtpotè amici Dei à conuersatione seculi segregati, participes sacramentorum, & secretorum cœlestium speculatores effecti. Grande etenim pondus ij qui Deo seruiunt ferunt supra se, si realiter, ardenter, perseuerantérque non se exerceant in stadio Christianæ militiæ ad quod vocati sunt, habentes sanctos angelos, & ipsum angelorum Dominum sui certaminis inspectorem. Parum quidem Deum se fatentur diligere qui negligenter viuunt, & hoc immensum bonum paruipendere se operibus protestantur. Quotidie seculi amatores morti se tradunt pro fugitiuis honoribus, pro carnis illecebris, pro cumulatione pecuniarum, & pro suorum dilectione benefactorum. Quid igitur acturi sunt dilectores Dei pro sublimi regni cœlestis gloria, pro remuneratione perpetua, & pro honore æterni regis viuentis in secula? Debent nempe indubitanter, & alacri desiderio omnibus periculis, & cunctis tormentorum generibus se dare, quum omnia ipsis illata, ne exiguæ quidem guttæ æternæ felicitatis valeant comparari. O si scirent mortales qualia & quanta sint gaudia electis reposita in cœlorum conuiuio. O si Christo famulantes gustarent, quæ (1.Cor.2.) præparauit Deus diligentibus se, excuterent prorsus à se omnem torporem, omnémque mentis hebetudinem abiicerent sine mora. Quæ autem mens non ferueat desiderio, non elangueat caritate, non repleatur exultatione, si recogitet diligenter delicias paradisi? si humani spiritus futuram gloriam assiduè mediteur? Magna quippe est & immensa, atque angelorum beatitudini per omnia coæquanda. Diuinis nanque splendoribus & perpetua claritate fulgebit rationalis potentia. Incomprehensibili nanque lumine, veritate perspicua, serenitate lucidissima, & iucunda visione illustrabitur. Nam fœcunda Dei verbo, & clara ei inhærens visione, inscrutabilia secretorum Dei iudicia, & ineffabilia sapientiæ ipsius arcana, vero percipiet cognitionis intuitu. Videbit quidem Deum in seipso, videbit se in Deum, & Deum in se. Videbit Deum in creaturis, & creaturas in Deum, sicque vespertina, matutina, & meridiana luce decorabitur. Lumine nempe quodam gloriæ circunfusa, æternum ab æterno æternaliter genitum contuebitur, atque meridiano splendore illustrata, sine differente medio, vel obnubilante, seu disponente, Dei essentiam contemplabitur, non quòd est, sed sicuti est, tanto perspicacius, quanto ardentius Deum in præsenti vita dilexit. Hæc nanque visio & visionis admiratio, vita æterna est, quam Dei sapientia passibili vnita naturæ, per crucis patibulum, aspectionémque sanguinis prædestinatis acquisiuit fidelibus, non ex ipsorum præcedentibus meritis, sed propria, mera, & libera sua ipsius gratuita dignatione. Concupiscibilis quoque potentia, & ipsa plenissima atque perfecta abundabit caritate. Tota etenim in Deum tendens, tota Deo plena, Deum ex toto corde, ex tota anima & ex omnibus viribus diliget, supra quam dici potest exuberabit gaudio præ multitudine amoris. Per caritatis quippe excessum, & sobriam ebrietatem, extra se rapietur, supra se & in Deum posita atque Deo vnita, non aliunde quàm de Dei gloria, ipsius bonitate, immensitate, æternitate, virtute, & sapientia beata erit. Mutui siquidem amoris suaue vinculum, & participatio diuinæ caritatis, quicquid proprium est, commune faciet. Nam perfectus amor & amoris vera vnitas, nil habet priuatum, nil possidet singulare. Exponit sua, tribuit se liberalissima caritate. Non inuidet, non abscondit, non negat quod habet, sed totum communicat diligenti dilecto. Et hoc nempe sanctarum animarum cum Christo & in Christo regnantium felicitatis & amoris casti latitudo vtcunque cognoscitur, quæ quum Deo perfectissimo caritatis contubernio coniunctæ sint, bonorum omnium, & totius beatitudinis ipsius participes esse merentur, quamuis aliter ipse de seipso, quàm illæ de ipso gaudeant. Satis illis erit, quòd plenæ erunt exultatione, cognitione perspicuæ, refertæ lætitia, iubilatione festiuæ, caritate superferuidæ, amore exuberantes, & vltra quàm humanus capiat sensus de Deo in Deum ineffabili iucunditate, & iucunda dilectione perfusæ. (at. 10.) Nihil aliud appetent, nil quærent Dei lætissimæ visionis capaces. De puro nanque fonte æternæ vitæ haurientes aquam sapientiæ, & diuinæ caritatis suauissimum liquorem, inebriabuntur ab vbertate domus Dei, & torrente voluptatis gloriæ ipsius sufficienter potatæ, atque deificæ effectæ de cætero sitire non poterunt. Saturabuntur caritate, laudabunt infatigabiliter, delectabuntúrque mirificè in multitudine pacis & gratulabuntur de numerositate societatis. Ex ipsa siquidem locupletiores effectæ pro participatione fraternæ beatitudinis inexplebili replebuntur exultatione, & præ nimio caritatis ardore communem omnium proprium singularem existimabunt honorem. Occupabuntur in Dei laudibus & ipsæ toto laudantes affectu. Lætabuntur insuper angelorum consortio, de speciositate, de plenitudine, & de felicitate ipsorum, tanquam de conciuibus suis. Nam ibi angelorum hominúmque concors et voluntas, grata societas, æqualis gloria, eadem beatitudo, cõsona, dulcis, æterna, indefessa, mellitlua, perfectáque Dei laudatio. In Dei quippe clara visione absorpti, præ admiratione, præ satietate, præ gaudio, præ delectatione, præ amoris ardore, diuina præconia, laudésque ipsius omnino tacere nequibunt, iuxta illud citharœdæ Dauid. Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Inhærendo

rẽdo etenim Deo, & cum ipso vnum effecti nil aliud quàm Deum laudare valebunt. Ab immensitate decoris, à perennitate gloriæ, à suauitate spiritus, à liberalitate infusionis, à continuitate gaudij, ab inhæsione dilecti totaliter comprehensi: omnes circunfusi quodam irreuerberabili intuitu, & imperturbabili quadam pace Dei beatissima fruentur essentia. Sicque totus rationalis spiritus Dei insignitus imagine, in suum se transformabit autorem: nulla polluendus labe, nullóque timore turbandus. Tunc laborum suorum percipiet fructum, & quanta, qualisque eius futura sit gloria: manifestè patebit. Tũc electi omnes pari voce exultationis, lætóque animo decantabunt: Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate domini virtutum: in ciuitate Dei nostri: Deus fundauit eam in æternum. Séque erigentes in Deum, nec se præ multitudine suauitatis & amoris continere valentes, cum ingenti iubilatione pronunciabunt, quod sequitur. Secundum nomen tuum ô Deus: sic & laus tua in secula seculorum, Amen.

BEATI LAVRENTII IVSTIniani Ven. Protopatr. In librum, cui titulus de spirituali & casto verbi animæque connubio.

PROOEMIVM.

QVum omnium Deus sit vita mortalium, cunctorúmque & ipse largitor sit munerum, æquissimum profectò est: vt sic quisque suos studeat mores componere, suaque disponere dona quatinus honori Dei, & proximorum commodis valeat militare: alioquin negligentiæ atque ingratitudinis iudicabitur reus. Sua nanque Deus erogat munera, non vt in sudario occultentur: sed vt indigentibus impertiãtur gratis:
10. vnde in Euangelio Veritas ait. Gratis accepistis, gratis date. In nullo igitur tam gratanter támque salubriter cuiusque potest occupari vita, quàm quum sibi dona præstita vniuersis profectus spiritualis causa, ardẽter puréque communicare studuerit. Est quidem sacra pagina viua quædam & perpetua vox cœlitus infusa ad communem omnium profectum mortalium. Nam multis in locis plurimisque personis vno eodémque se valet accommodare mométo absque cuiusdam detrimento. Hoc attendentes venerabiles patres nostri, atque vtriusque legis doctores, quorum excelsa memoria in cœlestibus indeficienter, in terra verò iugiter celebratur: sedulo curauere mandare posteris, quod ipsi diuinitùs acceperunt, Propriis quippe non contenti stipendiis, multorum sibi aggregare conati sunt diuitias meritorũ. Eorum vtique sancto studio & zelo laudabili librorum tãta sunt exarata volumina: tam perspicuis rationibus Christiana religio dilucidata est, tãtorúmque corda viuentium salubribus ipsorum documentis mutata in melius. Hoc præteritorum temporum: hoc quotidiana asseuerat experientia, quòd in aliquo studio tãtum acceptabili Deo & Ecclesiæ proficuo occupari nemo potest: quantum in sanctarum explanatione scripturarum: earum potissimum quę Dei notitiam, amorem diuinitatis, & morum honestatem valent conferre legentibus. Magni siquidem meriti apud altissimum huiusmodi autores arbitrandi sunt, quod Prophetæ Danielis testimonio comprobatur. De talibus enim ait sic. Qui ad iustitiam erudiunt multos, Dan. 12. quasi stellæ in perpetuas fulgebunt æternitates. Ipsa quoque sapientia sapientis voce sic loquitur. Qui me Eccl. 24. elucidant, vitam æternam habebunt. Talibus ergo eruditus testimoniis, huiuscemodi prouocatus exemplis, summopere curaui pręteritorum patrum imitari vestigia non tamen pari gressu: neque æquali sufficientia aut meritis: sed diuina opitulante gratia: eodẽ zelo honoris Dei laudísque conditoris, atque simili æmulatione fraternæ caritatis. Acceptum quippe talentum occultare nolens, nequaquam passus sum habere solus: quod multis prodesse poterit. Non autẽ de meo quicquam nec à me, sed de indeficientibus ęternæ sapientiæ thesauris exponere in publicũ, atque legentibus erogare cõcupisco. De ipsa quidẽ amabili sapiẽtia, de sempiterno Dei verbo: diu animo me tacitè reuoluẽte quid scriberem, tandẽ statui propalare iucunda, quæ in deuota mente celebrantur, sacramẽta. Erit nãque in opere hoc plena ipsi gloria, quum de se per me quid loquetur laudabile. Quo etenim cithara, in qua citharizatur, est vilior, eo pulsantis manus suauiter cõmendabilior audientiũ iudicio existimatur. Quid verò paruitate mea vilius: quid contẽptibilius? Nullũ (fateor) meo abiectius reperire Dei sapiẽtia valuit instrumentũ, per quod se suis notificare potuisset. Hac fretus fiducia diuinæ volui aspirationi præbere assensum. Nam potest, quod vult: per quẽ, & sicut vult manifestare. Homo quippe ipsius: non autẽ ipse humano eget auxilio. Iustè quoque mihi: siquid reprehẽsibile, honorabiliter verò illi, siquid cõmendabile exaratũ sit, ascribi poterit. Tu itaque ô sapientia in sublimi residens cœlorũ throno: ô verbum, per quod facta sunt, quęsunt siue corporalia, siue spiritualia, seu cœlestia: adesto mihi, largáque benedictione tuæ fluenta gratiæ infunde in me: vt & ego effundam propter te arcana tui amoris sancti, & venerãda mysteria, atque spiritualis ac castissimi cõnubij tui delectabilia gaudia. Ex hoc quidẽ accẽsi qui legerint, feruentioribúsque prouocati studiis semper ad altiora (te duce) cõscẽdẽt. Nihil prorsus arbitror posse dulcius suauiúsque ad gustandũ apponi peregrinantibus amatorib. quàm tui cõnubij exercitia, colloquia, oscula, & amplexus. Nemo igitur hoc perficere valet, nisi afflante spiritu tuo intus trahatur à te, ducatur ad te, collocetur in te. Talis nanque gustus gratuitus est, non humanus, ideo non virtute sola gratia pręuenta, sed prece assidua, & humilitate intima hoc obtinendum est. Nam velle (ait Apostolus) mihi adiacet, per- Rom. 7. ficere autem non inuenio, vtique, nisi ex gratia. Quãobrem sicut gustus talis in hominis non est potestate: ita nec in huiuscemodi affatus. Loqui nãq; de affectib. caritatis absque experimento, temeritatis nota est. Quemadmodum autem nullus, quæ in homine sint, scire valet, nisi hominis spiritus, ita nemo, quæ sunt Dei, nisi ipso Dei spiritu reuelante. Proinde ô melli- 1. Cor. 2. flue amor, ô Dei ineffabilis sapientia oro te, per te vt prius erudiar experientia, quàm proferam lingua: prius cordis palato degustem, quàm voce pronunciem: ne æs efficiar sonans aut cymbalum tinniens. Incongruum quippe est: vt in tenebris positus aliis veritatis aperiam lumen, atque æternæ vitæ demonstrato verbi fonte: ipse ariditate deficiam.

QVOD DEVS SIT CAVSA FINI'SQVE VNIVERSOrum, & de huius vitæ peregrinatione: atque de multifariis inimicis, à quibus impugnantur peregrinantes.

CAP. I.

QVoniam vniuersitatis artifex Deus sua creaturarum omnium numerositatem ita disposuit sapientia: vt singulæ naturali suo cursu tendant indefessæ ad ipsum, ad quem conditæ sunt, finem: indubiè definiendum est nullam scientiarum omnium vtiliorem esse: quàm illam propter quam agnoscitur vniuscuiusque rei causa & finis. Hac quicunque carent cognitionis regula: multiplicium inuoluuntur errorum caligine. Vtilia quidem sæpissimè noxiis, vera falsis, spiritualia corporalib. virtutes vitiis, cœlestiaque obscurato mentis iudicio postponunt terrenis, vtuntur fruendis, & fruuntur vtendis, quod est nefas pessimũ, & Deo inimicissimum. Hac ignorantia subuertitur ratio, diuina aboletur lex, naturę iura mutantur, euacuantur promissa, honestas confunditur, perit fides, iustitia negligitur, languet spes, & ipsa cęteris virtutibus caritas eminentior tepescit. Neque enim caritas nec virtutes cæteræ esse valent, vbi Dei ignorantia locum habet. Qui Deum nescit, ignorat quoque aliarum rerum causam & finem. Vniuersorum quippe causa & finis Deus est, causa per quam, finis verò ad quem. Omnia quidem fecit propter se, ideo efficiens
Apoc.1. & finalis causa omniũ ipse est: qui ait, Ego sum alpha & ω, principium & finis: Rebus tamen singulis esse generaliter tribuit, propriúmque effectum, vt ex altero sapiẽtia & ex altero eius bonitas comprobetur. Vniuersis nãque quæ sunt, esse illis Deus dedit, vt sint: aliquibus earum esse simpliciter concessum est: vltra quod nequeunt: quibusdã vt viuant donauit Dei clementia (in melius tamen proficere non sperant) aliis præstitum est, vt bene viuant (tali nihilominus lege, vt pro suo arbitrio valeant & possint proficere in melius, aut in deterius labi) hi nanque homines sunt. Sunt verò alij angelici, (videlicet) spiritus, quibus gratis tributum est: vt beatè viuant. Sicut enim propter cõfirmationis gratiam nequeunt à beatitudinis arce, in qua confirmati sunt, defluere: ita nec ad excellentiorem substantialis gloriæ gradum ascẽdere. Soli igitur humano generi licet mereri & demereri: proficere & deficere: quod irrationabiliter viuentib. non datur, neque angelis. Omnis prorsus causa viuẽdi bene, mortalib. vniuersis hæc esse debet: vt ad finẽ attingãt laudabilem. Non autẽ omnis finis cõmendatione dignus est. Est quidẽ priuationis finis: ad quem
Eccle.3. quique tendunt viuentes: dicente Sapiente, Vnus est interitus hominũ & iumẽtorũ. Est quoque finis per-
1.Tim.1. fectionis, & hic caritas est, de qua Apostolus ait: Finis autẽ præcepti, caritas. Hũc intuitus Propheta sanctus
Psal.118. lętabundo aiebat corde: Omnis cõsummationis vidi finem, latũ mandatum tuũ nimis. Est etiã localis terminationis vniuersis communis: quamuis dissimilis. Nam infidelibus, & peccatorib. atque à Deo alienis: pro vltimo peruentionis fine supplicia æterna deputata sunt, interni claustra, & dæmonum horridæ visiones: iustis verò, & Dei cultoribus, ac viris probatis in omni sanctitate, sicut cœlorũ regna, angelorum contubernium, immortalitatis stola pollicentur: ita vitæ consummato agone, felicitatis perpetuæ stipendia prærogantur, quibusdam cumulatiora, aliquibus verò parciora, prout cuiusque suppetunt merita. E nãque quisque in illa cœlorum regione erit beatior quo fuerit in caritate perfectior. Caritas quippe æquitatis statera est, in qua appenduntur merita singulorum: per quã homo fit proximus Deo: cuiusque exer- Heb.
citatione & profectu cõsummatur verbi connubiũ, 1.Cor
& anima sponsa efficitur sapientiæ. Quandiu autem ad terminationis tẽditur finem, in hoc proficere perfectionis licet. Per carnis nanque consumptionem quemadmodum ad æternam peruenitur gloriam: etiam merendi adimitur copia. Quamobrem do
uiuitur, donec peregrinationis terminatur cur- Rom
huius mundi stadio pro hac sancta caritate pug suppetit, & in illa crescere, atque ad Verbi conn attingere posse donatur. Nihil pro commissis cu assumptus dolor, nihil post hanc vitam prodesse lent cõcepta desideria. Ad lucrum exequendum no pecuniæ, non honoris, non voluptatis, sed virtutum sed meritorum, sed caritatis præsens tempus accommodatum est. Hoc autem scire negligũt, qui terrenis impliciti sunt curis, qui visibilibus delectantur, & carnis incolumitati inseruiunt. Horum siquidẽ cor da huius seculi princeps excæcauit, ne eis fulgeat æternæ vitæ splendor: ne fidei lux irradiet illos, & sanentur. Quum enim mundi istius ciues se esse fateantur, futuræ quam ignorant, vitæ ciues fieri dedignantur, tument in seipsis, contra insontes sæuiunt, & aduersus Deum cordis ceruicem erigere non verentur; atque ipsum contemnentes tanquam si humana non iudicaturus esset opera, peccata peccatis aggregare non cessant. De talibus sub vnius persona Propheta testatus, Propter hoc (ait) irritauit impius Deũ, dixit enim in corde, non requiret. Merito quidem impius, quoniam licentius voluptatibus vt vacaret; hac vnica sententia diuinam destruere legem, iustitiæ Dei detrahere, extremum negare iudicium, & futuram vitam abolere, conatus est. At verò iustorum mentes quæ piè de Deo sentiunt in bonitate, legis diuinę approbant autoritatem, & cum Propheta dicunt. Elo quia domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ: purgatum septuplum. Et iter. Lex domini immaculata conuertens animas. Iustitiam quoque Dei iudiciúmque confitentur cum eodem dicentes Propheta, Iustitia iudicium præparatio sedis tuæ. Propterea aiunt, Iustus es domine, & rectum iudicium tuum, De suis, autem operibus retributionem præstolantes ęternam: illud memorati Prophetæ sæpè reuoluunt animo. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem. Se nanque peregrinos agnoscẽtes, suorum non in hac, sed in futura expectant mercedem laborum. Vnde illam Saluatoris memoriter tenent sententiam; quam quum de vltimo loqueretur iudicio: protulit dicens. Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti verò in vitam æternam. His itaque veritatis eruditi sermonibus & innumerabilibus sanctarum scripturarum testimoniis omnem abigentes infidelitatis

tatis errorem tanquam aduenæ, & peregrini seculi istius viuunt: vniuersam siquidem virtutū atque perfectionis regulam sectantes operibus insistunt pietatis, propria largiuntur egenis, corpus abstinētia macerant, disciplinæ spiritualis vigore voluptates abscindunt, affectum ab inferioribus retrahunt, mentę visibilia transcendunt, aduersa fortiter tolerant, & omni præsentis vitæ abrenunciant delectationi. De talium consortio se fatebatur Apostolus, quum dicebat. Non enim habemus hic manentem ciuitatem: sed futuram inquirimus. Ideo alibi aiebat. Qui gaudent, tanquam non gaudentes sint: qui emunt, tanquam nòn possidentes: qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur: præterit enim figura huius mūdi: Meritò quippe pręterit, quia non patria, sed peregrinationis est via. Hic nanque seminatur, & alibi metitur: hic operandi licentia datur, sed alibi operum fructus percipiēdi. Qualiter quisque in corpore hoc mortali constitutus vixerit: taliter in alio seculo merita consequetur. Vita etenim hæc iter est, per quod graditur ad patriam: via vtique laboriosa, anfractibus plena, referta doloribus, sollicitudinibus anxia, inuoluta periculis, latronibus circūsepta, perturbationibus agitata, inquieta casibus, fraudibus perfusa, malis mista, & liuore simulata: nunquam enim læta est, nunquam secura, sed ex emergētibus infortuniis semper formidolosa, semper suspecta, nulli sanę rectè sapienti permittitur in ea frui felicitate, nulli diu iucundari: quia delectationibus caret, delectabilibúsque ignara est bonis. Locus quippe certaminis est, & stadium pugnæ præsens vita, sed futura remunerationis. Hęc peregrinatio est, illa autem hæreditas sempiterna. Ad illam nemo accedet, nullus feliciter in ea regnaturus est, illorum (videlicet) qui sanæ sunt mētis: si hic non fortiter dimicauerit. Quamobrem ab vniuersis mortalibus, & præcipuè mente ac corpore verè peregrinantibus, quorum intentio ad cœlestem est tendere patriam, & supernæ Hierusalem ciues fieri, atque beatorum angelorum agminibus aggregari solerter animaduertendum est, vbi sint, quo pergant, qualiter viuant, quibus se componant moribus, qua intentione dirigatur, cum quibus pugnaturi sint hostibus, qualibus muniantur armis, quibus obstaculis retardari queant, quid habeant quærere, quid cōcupiscere, quid lucrari: quę sit promissa corona vincenti, qualis sit merces in pręsenti, & qualis in futuro. Nil horū ignorare debet, quisquis Christi militiæ ascribi desiderat, & ad sacros Verbi aspirat amplexus. Legitimi amoris hęc est lex, huiusmodi exercitatio & excelsa perfectio. Torpentibus quidē negatur spōsi connubiū & contuberniū sapientiæ: magnanimis autē promittitur & donatur. Proinde pugnādum est strenuè, prudenter considerandum, diúque perseuerandum. Sicut non deest, qui impugnet, ita deficere nō debet, qui repugnet. Ascensus difficilis, acerrimus hostis, & victoria multiplex est. Gloriosissimus in hoc cōgressu efficitur victor: victus verò peccati seruus, confusionis mancipium, electorum eruditio, humilitatis magisterium, & æternæ mortis filius. Necessitatis indicta lex legitimum exhibet bellatorem. Non enim longè sunt, qui certamina moueant. Apud quemque, & in vnoquoque plura, & varia sunt inimicorum genera eo ad vincendum difficiliora, quo in vna malignitatis cathena confœderatiora noscuntur. Non est

[margin: ...b. 13. / ...or.7. / ...m.14]

Satanas contra Satanam diuisus, sed caro aduersus spiritum mirabiliter. Nam carnis natura peccati colluuione fœdata & in priorum parentum concepta delicto: rationali spiritui aduersari non desinit. Calamitatibus quippe prægrauata, attrita miseriis, necnō innumeris fatigata doloribus, crudelissimum animæ excitat bellum: ita vt neque ad momentum quiescere illam patiatur. De hoc quidem certamine per Paulum dicitur. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc etenim lucta miro æquitatis iudicio vigere permittitur. Debuit nanque homo sibiipsi molestus fieri, qui bene conditus diuinæ legi noluit esse subiectus. Nam in constitutione humanæ naturæ, hanc Dei sapientia indixit legem, pactúmque firmauit, vt caro spiritui, & spiritus famularetur Deo, quamuis propter inobedientię delictum, contrarium videatur. Non vt dominaretur, sed vt obtemperaret, caro ex terræ limo plasmata est. Huiusmodi verò dominatus, quem aspicimus quotidie sibi vendicare: aculeisque eius, quos aduersus spiritum indesinenter profert: non ex naturali prima conditione, sed ex fomitis peccati rediuiua pullulatione, ex diuinæ permissione iustitiæ, atque ex insolita corruptione proueniunt. Propterea necesse est, vt quicunque ingenitam dignitatem & naturalem rationalis spiritus dominandi principatum reformare peroptat: contra carnem pugnam minimè vereatur assumere. Neque enim de triumpho desperet, quoniam quod naturaliter insitum est, quamuis incautè amissum: ex diuina opitulatione & vigilanti studio, atque perseueranti certamine redimitur, & obtinetur. Non quidem inermis, & absque prouida cōsideratione in spiritualem cāpum pugnaturus accedat. Dupliciter se, qui triumphare desiderat, muniat, spiritualiter (videlicet) & corporaliter. Resolutionem carnis & qualis inter sepulcri angusta eadem caro futura sit, esca, scilicet, vermium, cadauer fœdissimum, visu horridum, naribúsque intolerabile, rationalis spiritus ruminare non negligat. Non tātum quid sit, verumetiam quid futura sit, diligenter examinet. Tali siquidem consideratione sui impetum cohibebit amoris, & tanquam grauissimo euigilans somno ex quadam animi magnanimitate dedignabitur tam vili subesse mancipio, vnde suæ ponet modum voluntati, suæque voluptati temperantiæ habenis fortiter reluctabitur. Nam huic spirituali colluctationi vt de carnis putredine reportet victoriam, adiiciat disciplinæ vigorem, atque corporalis regulam abstinentiæ, quatinus caro attrita verberibus, laboribus flagellata, necnon sobrietatis exarata vomere, concupiscentiarum spinas & tētationum aculeos germinare desuescat. Sic nempe prudenter edomita paulatimque in melius proficiens & ardorem temperabit suum, & ad ministerium spiritus se facillimè accommodabit. Non tamen hoc repentè fiet: non ex humana virtute solum, aut ex industria propria: sed etiam cœlesti Dei suffragio. Deus quippe ipse est, qui carnis naturam immutat, eiúsque mortificat voluptates. Ipse nanque per Prophetam ait sic. Videte: quòd ego sim solus: & non sit alius præter me. Ego occidam & viuere faciam: percutiam, & ego sanabo: & nō est qui de manu mea possit eruere. His testimoniis victoriæ compotes eruditi: non sibiipsis, sed Deo palmam sui ascribentes certaminis, cum

[margin: Galat. 5. / Psal. 45.]

Psal. 113. Propheta cantabunt. Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Non tamē securi efficiātur huiusmodi, quasi inuictissimi: propè enim se insidiantem attendant aduersarium superandum. Hic nanque cùm carne iniit fœdus ad subuersionem spiritus. Inimicus iste blandus quidem in facie: sed in effectu perniciosus & dirus, est præsentis vitæ dulcis illecebra, quā naturaliter in carne viuens appetit omnis homo, eo ardentius: quo minus futuræ vitæ degustat gloriam. Hæc sanctis & spiritualibus viris inimicatur, hæc peregrinanti in corpore insidiatur animę, & delectationum reticulo ipsam sibi fraudulenter captiuare molitur, vnde contra illam cōspirare non cessat. Hinc est: quòd tam crebræ in interiori domo coniurationes fiunt, simulata consilia, seductoriæ allocutiones, innumeræque suggestiones. O quàm sæpè malum ab ipsa sub tegumēto palliatur boni, & quod culpæ est, ascribitur naturæ? Difficillimè & vix post lapsum huiusmodi machinamenta noscuntur, & rarus inuenitur, qui euadat illæsus. Tam versuta, támq; naturæ cohærent oblectamenta hæc, vt ab exercitatis mente laboriose penè fugiantur. Omni siquidem laude censendus est dignus: qui ita gratia suffultus est, ita pollet prudentia: vt quod satis est, naturæ tribuat, & quod superfluum, deneget voluptati. Talia intus in animo gerūtur: foris verò quot perstrepent aduersitates, quanta immittantur tētationum iacula, quàm sæpè pulsent, irruántque oblectamenta peccati: quis intelligit? quis enarrare sufficit? Patet quippe semper accessus ad animam per sensus carnis: qui si non diligenter diuini timoris obstruantur seris, rationalem supplantant spiritum, & interioris hominis sibi vendicant principatum. Verùm quàm indecorum sit, quámq; detestabile, vt animo spreto incommutabili bono, atque deserto veritatis & æquitatis iudicio, se totus præceps effundat per sensus, curiositati vacet, carni laxet habenas, & solum quæ carnis sunt, sapere studeat: illi veraciter norunt, qui cœlestis vitę gaudia contemplari merentur. Nam sicut caro visibilibus, ita inuisibilibus enutritur animus. Quamobrē valde ab ingenita degenerat dignitate; quū aliunde quàm in Deo, vel de Deo, aut propter Deum delectationes inquirit. Rationalis etenim quum sit, inhærendo terrenis sitiendóque voluptates, similis efficitur iumentorum: ideo voce Prophetica de ipso perhibetur, vbi
Psal. 48. dicitur. Homo quum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Debet itaque homo, qui Dei imagine insignitus est: suæ conformari imagini, debet se erigere supra se, & à visibilibus transcendere ad inuisibilia. Dedignetur igitur delectari in imis, qui vt summa possideat, procreatus est. Validissimum ergo contra præsentis vitæ illecebras medicamentum, est futuræ vitæ habere notitiam. Absque æternæ vitæ scientia & gustu, istius non habemus contemptum. Nam futura gaudia præsentis vitæ ærumnas produnt, & tāto minus in peregrinatione temporalia diligimus, quanto ardentius ad cœlestem patriam suspiramus. Aeternorum enim memoria, præsentium ærumnas gemere cogit. Hoc Propheta sanctus sentiebat, quum diceret,
Psal. 136. Super flumina Babylonis, illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Quamobrem iugiter meditemur, quę nobis in cœlis repromissa sunt, ne earum seducamur blanditiis, quæ ad vsum nobis conceduntur in terris. Vile existimemus omne, quod auditum mulcet, sapit palato, aut pulcrescit visu comparatione æternorum. Vocem sumamus pariter & affectum Psalmistæ dicentis. Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus, & defecit spiritus meus. Fugiamus etenim, cœlestia meditando, præsentis vitæ illecebras, fugiamus humanos fauores & adulātium linguas. Plurimum quippe obsunt peregrinantibus, & ad æternā patriam tendentibus. Infirmis nāque mentibus multum nocent detrahentium labia, proficientibus autem & spiritualiter viuētibus, si incauti fuerint, non minus plaudentium verba. Hic nanque contagiosus languor hebetat animum, & ab interioris eneruat proposito rectitudinis, Dei suadet deprædari gloriam & priuatam captare facit, atque suorum denudat animam multitudine meritorum, excęcat quidem mentis oculos fumo extollentiæ, & propriæ infirmitatis lumen aufert, dum magis adulantis linguæ quàm conscientiæ approbat testimonium. Reprimendus nempe est hic callidus insidiator humilitatis virtute, nec non scripturarum autoritatibus conuincentibus. Retorqueatur in illum Propheticum illud memorabile. Populus meus qui beatum te dicunt, in errorem te mittunt. Et illud Dauidicum. Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Et iterum. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Pauli quoque Apost. flagelletur sentētia, qua ait. Quid enim habes quod non accepisti, si autē recepisti, quid gloriaris, quasi nō acceperis. Depredator etenim diuinę est gloriæ, quicūq; sibi quippiā arrogat boni, quum constet, quia nō possumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed omnis nostra sufficiētia à Deo sit. Quid namque sunt nostræ iustitiæ, nisi pannus mēstruatæ: Proinde si veram appetimus gloriam, si dignitatum ambimus altitudinem, illam non in præsenti sed in futuro, non in peregrinatione sed in patria, non elatione sed humilitate quæramus. Meminerimus Dei sapientiam dixisse. Qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Pernecessaria quippe est humilitatis virtus peregrinantibus, & in hoc seculi stadio pugnaturis. Hanc enim malignorum spirituum innumerabilis exercitus tanquam flagellum perhorrescit, & fugit. Hi naque spiritus aërei acriter nos lacessunt, & omni qua valent virtute iter nostrum impedire contendunt eo vehementius, quo ardentius viderint nos ad perfectionis culmen volare. Sed vera asperrime torquentur, quum profectus aspiciunt nostros, quum augentur merita, quum incalescit spiritus, quum quotidie succrescit in cordibus nostris amor æternorum. Inuidentiæ nempe vtuntur stimulis agnoscentes ad cœlorum nos alta posse conscendere, vnde ipsi irremediabiliter corruerūt. Ex hoc quidem discordiæ seminarium ortum est, ex hoc bellorum existit causa singularis. Tanto etenim contra nos odij liuore tabescunt, vt nulla valeant arte mitigari. Implacabilis sane illorum est venenata nequitia. Hæc eorum est omnis intentio, vt suæ nos miserabili captiuent tyrannidi, suæque damnationis faciant esse consortes. Quamobrem iuxta Petri sententiam sobrie vigilemus, & in fide mediatoris illis viriliter resistamus, magnam in domino habeamus fidu-

fiduciam, quoniam ipse pro nobis dignatur inire certamen, non tamen sine nobis. Præbet nanque nobis virtutem reluctandi, tribuitque liberaliter spem vincendi, dummodo non à nobis, sed ab ipso teneamus fiduciam triumphandi. Zelus itaque Dei nos comedat, & diuini nominis reuerentia aduersus nequam spiritus penetralia cordis exurat. (an.2.) In cóflictu hoc honor Dei agitur, imago ipsius requiritur &, vt illius templum polluatur, ausu temerario attentare præsumitur. Nefas igitur est dormitare, atque à repugnandi virtute languescere, quoniam nemo nisi consummata victoria pertinget ad coronam. Veruntamen quisquis trophæum certaminis de malignis dæmonibus reportare concupiscit, necesse est, vt duplici armorum genere munitus sit. A sinistris quidem humilitate, à dextris verò oratione se protegat. Humilitas nanque omnem animi tumorem cúctamque suimet fiduciam de cordis repellit habitaculo. Proinde miles omnis Christi sibi dissuescat credere propriúmque iudicium dubie tenens, iudicio se totaliter committat alieno, nó autem cuique se subdat, sed illi tantum, cui consulendi diuinitus concessum est donum. Talis verò esse debet, qui alteri consilium tribuet, vt seipsum formam aliis præbeat ad exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate, vt sit sermo eius salubris atq; irreprehensibilis, consilium vtile, vita honesta, & sententia decora. Nam qui sibiipsi consulere ignorat, quomodo alteri vtilis erit. Quis enim prudentem eum causæ alienæ iudicabit, quem inutilem cernit vitæ suæ. Quis autem in cœno fontem requiret. Quis de turbida aqua potum petet. Itaque vbi intemperantia, vbi dominádi libido, vbi morum inordinatio, vbi confusio vitiorum. Quis sibi inde aliquid salubre hauriendum existimabit. Nam qui sibi nequam est, cui bonus erit. Supra nos itaque esse debet, cuius nos consilio committere debemus. An verò idoneum putabimus vacare nobis, qui non vacat sibi, cuius animum voluptas occupat, libido deuincit, cupiditas perturbat, deuastat ira, & negligentiæ torpor hebetat. Impudica quidem vita famam commaculat, & vitiorum deformitas consulentis autoritatem interimit. Aduertimus igitur, quod in acquirendo consilij dono plurimum adiuuet vitæ probitas, virtutum prærogatiua, beneuolentiæ vsus, & sapientiæ gratia. Fraterno denique vallatus consilio, & humilitatis clypeo à sinistris munitus, quicúque immundorum spirituum insultus patitur, si victoriæ compos & peregrinationis huius laboriosum iter intrepide peragrare desiderat, orationis iacula indesinenter in dextera tenere non negligat. In nullo siquidem armorum genere sic conteritur inimicorum rabies, in nullo spirituali studio sic ipsorum deteguntur insidiæ, quemadmodum in orationis exercitio. Tot náque repercutiuntur & vulnerantur spiritualium ictibus sagittarum, quot orationis affectibus diuinum contra illos imploratur auxilium. Hæc nempe sunt arma, quibus Christi milites vestiuntur, hæc sunt salutis argumenta, quæ sancti patres & Christianæ militiæ inuictissimi duces, in spirituali certamine frequentare consueuere. Hoc Moses, Dauid, Helias, Helisæus, Daniel, cæterique Prophetæ, & amici Dei fideles egerunt, vt certissimum est. Ipse quoque vniuersorum dominus & saluator noster his vsus est armis. Passionis nanque suæ tempore noluit nisi præmissa oratione subire certamen. Non autem pro debilitate animi, non pro infirmitate propria non pro succumbendi formidine, sed pro nostra prorsus eruditione ipsum orasse certissimum est. Exemplum enim saluberrimum posteris fidelibus suis dereliquit, quatenus quoties impugnantur spiritu, flagellantur in carne, persecutiones patiuntur ab inuidis, & diuersimode tribulationum grauantur pressuris, orationis arma discant arripere. In arduis, in dubiis, in laboriosis, in aduersis, in prosperisque nunquam oratio prætermittenda est. Ipsa peregrinationis nostræ indiuidua sit comes. Si accubare, si ambulare, si operari, si quid aliud agere disponimus, semper præmittatur oratio, & vbique præsto sit. Reprimit nanque hostium audaciam, nostræ peregrinationis fatigationem temperat, animi virtutem roborat, & intelligentiæ oculum sapientiæ luce perfundit.

De excellentia spiritualis lucis, & qualiter ad ipsius perueniatur notitiam.

CAP. II.

INter cætera, quæ omnipotens Deus ad sui gloriam creare dignatus est, elucet plenissime in hominis natura ipsius emanatio bonitatis. Sic nanque hominem condidit, vt factorem suum agnosceret, agnoscendo diligeret, diligendo quádoque frueretur, & inde beatus esset. Quoniam verò diuinum contempsit seruare imperium, à Dei sui facie lóge proiectus, in huius plorationis exilium relegatus est, vbi quanta patiatur mala, & quàm multa amiserit bona, ipsa miseriarum vorago & flagellorum interminata perpessio, eidem clarissimum tribuunt magisterium. Nullo, vt de hoc instruatur, indiget doctore. Redeat quidem ad se, & absque erroris vmbraculo intueatur se, & facile intelliget, qualis sit. Adeo quippe ipsius putruerunt cicatrices, tantáque in illo exuberat sanies delictorum, vt nulla interioris exteriorísque hominis pars à corruptione sit libera, vnde Propheticum illud verissime in eo completum est. Omne caput láguidum, (Esai.1.) & omne cor mœrens, à planta pedis vsque ad verticem capitis non est in eo sanitas, vulnus, & liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Nam amisso æternæ bonitatis suauissimo fonte, ignorantiæ, dubietatis, & fatigationis pœna mulctatus est, propter quod vt cæcus cadere, vt dubius errare, vt seruus laborare compellitur. Hęc sine vlla patitur cessatione, nec ab his, quantacunque polleat scientia, decoretur moribus, humana fulciatur potentia, se valet redimere, quin potius tanquam à durissimis exactoribus Pharaonis, in temporalium curis & afflictionibus seculi quasi in luto & lateribus cogitur desudare. Præfigurauit nanque in Aegypto Hebræorum corporalis captiuitas spiritualem nostram, in qua sub peccato venundati sumus, liberatióque ipsorum imaginem nostræ prætulit libertatis. Omnia quidem illi populo rudi, carnali, & electo contingebant in figura, quæ in nobis spiritualiter cópleta sunt. Præmonstrauit etenim tunc Dei sapientia futura, & in oculis populi illius eximia suæ virtutis opera patefecit, tam vt excitaret præsentes, quàm vt erudiret futuros. Ex cóparatione quippe ipsorú nostra tempora declarantur, illis corporalia, nobis spiritualia, illis téporalia, nobis ęterna

Hebr. 1.

sunt præstita. Per Mosen illis, nobis in filio deus locutus est, illis terrena possessio & reprobarum confinia gentium, nobis verò cœlestis hæreditas, & immundorum spirituum sedes deuenere in præmium. Vniuersa hæc mira cōditoris dispēsatione gesta sunt, quatenus discat Christianus populus se Deo subdere, præcepta seruare, agnoscere dona, venerari iudicia, potiora intelligere, semper gratias agere, & diuinæ caritatis incessanter vices rependere. Graue equidem super se æquitatis iudicium tolerabit, si hæc rememorare neglexerit. Quamobrem in suæ mentis altitudinem conscendant, qui de tenebris vitiorū, & de seculi opaca voragine in admirabile lumen diuinę cognitionis vocati sunt, & quanta secum miseratione actum sit, recogitare non desinant. Ipsi nanque genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis vocari & esse meruerūt. Nam olim captiui, nunc liberi, olim longe, nunc prope, olim inutiles serui, nunc filij carissimi sunt, si tamen in ea, in qua vocati sunt, perseuerauerint gratia, alioquin melius esset illis iustitiæ viam non agnoscere, quàm post agnitionem retrorsum conuerti, ab eo quod illis traditum est, sancto mandato. Non igitur insolescant, non securitate torpeant, non huius peregrinationis itineri hæreāt, quia liberi, quia amici, quia facti sunt filij. Donec peregrinantur à domino, quādiu hac corporis mole grauantur, nauigant in incerto. Nam stare possunt & cadere, proficere & deficere. Itaque non præsumant de eo, quod habent, sed potius adipisci studeant, quod necdum habent. Verus quippe amor gradu vno contentus non est, ad altiora semper nititur, & ad perfectiora indesinenter concupiscit attingere. Quas habet, non magnipendit virtutes proficiendi accensus desiderio. Hinc est, quod Apostolus syncero caritatis flagrans amore aiebat. Non quod iam acceperim, aut perfectus sim, sequor autem, si quo modo comprehendam in quo comprehēsus sum à Christo Iesu. Fratres ego non arbitror me comprehendisse. Vnum autem, quæ quidem retro sunt obliuiscens ad anteriora extendens me, prosequor ad ipsum destinatum brauium supernæ vocationis Christi Iesu. Quicunque igitur perfecti sumus, hoc sentiamus.

Phil. 3.

Ex seipso beatus Apostolus omnes instruit, vt volentes ad virtutum fastigia conscendere, semper studeant perfectiora rimari. Semper enim quod esse debent, & cupiunt, ardenter mente conspiciant, ne ex eo, quod se esse agnoscunt, inaniter intumescāt. Nullus quidem tam sanctus, tam humilis, tam patiens reperitur, qui non longe valeat in bonitate esse præstantior. Si autem palmes in vite manens & fructum afferens magis magísque purgandus est, vt vberiores afferat fructus, quāto qui incultus est solicitius excolendus est. Si nauis in portu sita gubernatore indiget, nō indigebit, quæ in mediis adhuc agitatur fluctibus. Si demū perfecti viri ne deficiāt, vel vt amplius proficiant, diuino egent præsidio & gratiæ opitulatione, putabimus minus perfectos non egere. Singuli nanque cum Propheta dicere possunt.

Psal. 93.

Nisi quia dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea. Quamobrem sit hæc vox peregrinantium vna & assidua omnium.

Psal. 37.

Deus in adiutorium meum intende, domine ad adiuuandum me festina. Vbi enim ignorantia est, ibi sapientiæ, quæ deus est, implorandum est adiutorium. Vbi error est & dubietas, ibi præceptoris ac præcessoris adiutorium verbi flagitandum est. Vbi quoque labor & fatigatio, ibi remunerationis & mercedis æternæ, quæ deus est, petendum est adiutorium. Hæc nanque vita ignorantiæ, erroris, & laboris anxietate referta est. Proinde qui in illa peregrinantur, vt ad veram perueniant Hierusalem, que est in cœlis mater vtique electorum omnium, adiutorio indigent lucis, ducis, & mercedis. Lucis, ne per ignorantiam cadant. Ducis, ne per vitiorum deuia errent. Mercedis, ne laboribus lassati deficiant. Absque his nempe opus neque inchoatur, neque perficitur laudabiliter. Vniuersi huiusmodi egent adiutorio. Quis autem temerario ausu asseuerare præsumat se ignorantiæ carere caligine, quum Propheta sanctus hoc affirmare nō audeat. Ait enim. Deus meus illumina tenebras meas. Alibi quoque sic. Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte. Quo verò lumine se illuminari deposc[…] insinuat dicens. Emitte lucem tuam & veritatem tuam. Lux quippe patris filius est, lux Dei verbum e[…] vnde idem Propheta memoratus. Lucerna pedib[us] meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Hæc nanque lux non corpore, sed mente percipitur, non carnis oculo patet, sed iudicio rationis. Sapientia quippe est, veritas est, verbum est, lux spiritualis est, de qua per Prophetam dicitur, Gentium populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. Habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. De eadem luce Ioannes in Euangelio ait. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem veniētem in hunc mundum. Ipsam quoque veram lucem de se testimonium perhibentem audiamus. Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Nemo quidem habet vitam sine luce hac, nullúsque recte videt sine ipsa. Quam verò illustrauerit mentem, videre facit laudabiliter, prudenter, discrete, & in ipsius lumine æterna intueri. Absque luce ista nemo sapiens, vbi autem ista, nullus indoctus, impudicus nullus, nemo vitiis deditus esse valet. Sobrietatem enim docet, & sapientiam, & iustitiam, & virtutem. Hæc quippe educit, adducit, conducit, educit de vitiis, adducit ad gratiam, conducit in requiem. Vel sic. Educit de seculo ignorantiæ tenebris possessō, adducit ad gremium vnitatis & oscula caritatis, conducit ad splendorem deitatis & gloriam immortalitatis. Porrò hæc diuina lux præfigurata fuit in exitu Israël de Aegypto. Præcedebat enim (vt legitur) Dei populum peregrinantem in eremo, & ad repromissionis terram pergentem rutilans columna ignis, quæ ex suo radiant[i] fulgore depellebat tenebras, insidias detegebat, [&] intuentium animos in fide roborabat. Quis sapiens & intelliget hæc. Sacramentum hoc magnum e[st] Christi dico & Ecclesiæ, verbi & animæ. Nem[o] illud capit (nisi sapientia illustretur) nisi in lum[i]ne verbi. Altitudinem autem verbi quis nisi i[n] splendore percipiet sapientiæ? Tenuiter tamen, qui ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Excellentiam quoque huius almæ lucis quis inuestigabit? Inaccessibilis nempe est propter suam claritatem, propter simplicitatem, propter munditiam. In suæ etenim diuinitatis essentia tantæ est sublimitatis lux hæc, quod mens de illa cogitans deficit, quum sit incomprehensibilis. Sensus e[ni]m non capit

Ps[…]

L[…]

Ib[…]

capit, quum sit inuisibilis, lingua ipsam non explicat, quum sit ineffabilis, tempus illam non metitur, quum sit interminabilis, locus eam non capit, quum sit incircunscriptibilis, scriptura ipsam non declarat, quum sit inæstimabilis, virtus illam non attingit, quum sit inaccessibilis, desideria & vota transgreditur, quum sit incomparabilis, veruntamen vt intelligibile fieret verbum, vt diuina lux hæc conspicua cerneretur hominibus humanam assumere naturam Dei sapientia voluit, eaque tanquam nube obumbrari dignata est. Nam per humanitatis formam, ad diuinitatis gloriam ascensus componitur, ideo Propheta sanctus ait. Psal.103. Qui ponis nubem ascensum tuum. Quisquis igitur verbi ineffabilem claritatem concupiscit iuxta humanæ fragilitatis modulum vtcunq; conspicere, non alibi, quàm in assumpta humanitate tanquam in speculo illam contempletur. In hoc quidem speculo lux ipsa delectabilis apparet, atque iucunditatem quandam spiritualem veluti quosdam radios ad se intuentium oculos affluenter emittit, dummodo nullo mundanæ sapientiæ humore caligentur. Nam sicut ægris oculis odiosa lux est, ita sanis delectabilis comprobatur. Mundanda itaq; est acies cordis, detergendæ sunt interioris hominis maculæ, assuefacienda est mens cõtemplationis huius sancti luminis, ne tanquam inexperta & immunda diuinis reuerberata fulgoribus opprimatur à gloria. Quicunque verò æterni luminis arcana ausu temerario indagare voluerit, cæcitate perculsus exteriores proiicietur in tenebras. Huiusmodi autem indignitati infirmitatiq; summa obuiauit sapientia. Quemadmodum enim olim Moses diuina locutione effectus dignus sibi super faciem velamen imposuit, quia adhuc carnalis & rudis populi turba Hebræorum, splendorem vultus ipsius sustinere non poterat, ita & verbum Dei ad homines veniẽs maiestatis suæ gloriam humanitatis obtexit velamine, quatenus capabile fieret. Obiiciendo nanque humanis aspectibus formam serui, quam induerat, quosdam per illam ordinauit spirituales gradus, quibus rationalis mens proueheretur ad diuinæ notitiam claritatis. Lumen quippe diuinitatis suæ nequaquam totum exhibere voluit, sed paulatim & per incrementa, prout intuentium virtus capere valebat, vnde sicut ætate proficiebat, ita & sapientiæ opera & diuinitatis magnalia demonstrabat. In primordio quidem natiuitatis suæ quum intra angusta præsepij infantulus decubaret super fœnum, crepusculum suum spirituale lux hæc pastoribus vigilias noctis custodientibus patefacere voluit. Candore autem huiusmodi exhilarati de omnibus, quæ audierant & viderant, Deũ laudare cœperunt. Succedente deinde tempore & lucis huius appropinquante die rutilans aurora emicuit. Nam quum à parẽtibus puer Iesus duceretur in templum, repente Simeonis oculi, qui præ nimia senectute caligare inchoauerant, hac luce perfusi fuere. Mox quidem vt infantem vir longæuus & sanctus suscepit Luc.2. in vlnas, agnouit, adorauit, benedixit, & ait. Nunc Domine dimittis seruum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem gentiũ, & gloriam plebis tuæ Israël. Eadem quoque hora Anna vidua sanctissima hoc irradiata lumine confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus, qui ex- Ibidem pectabant redemptionem Israël. Quo facto lux ista suos continuit radios, atque sub nubis tegumento se occultans vsque ad tempus lucere desiit. Transacta denique puerili ac iuuenili ætate quum ad viriles deuenisset annos, essetque in vertice montis tribus cum discipulis, subito lux ipsa in clarum erupit diem, & Apostolorum reuerberans oculos suo nimio splendore eosdem prostrauit ad terram, & (sicut sacratissima Euangelij narrat historia) resplenduit facies Iesu tan- Matt.17. quam sol, atque ipsius vestimenta vt nix alba effecta sunt. Deinde prædicato Euangelio, patratis miraculis, consummatóque passionis agone quum lux hæc prorsus extincta crederetur, màgis magisque rutilare cœpit. Fulgentissimum nanque candorem suum hæc eadem lux multis aperuit, quum resurrectionis gloriam, mortísque triumphum, ac regiam notam fecit potestatem. Præcipue tamen quum coram positis discipulis & sanctorum turba non modica cœlorum alta petere decreuisset. Dum enim eleuaretur in cœlum, & vnde venerat, regrederetur, stupentque, qui astabant, præ tanti admiratione luminis, illico duo angeli apparuere dicentes. Viri Galilæi quid statis a- Act.1. spicientes in cœlum, hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. Hi omnes verum lumen viderunt, & illi adhærentes tanquam radiantes stellæ in ecclesiæ sunt positi firmamento, perhibéntque lumini testimonium, à quo lucem acceperunt, vnde per Pro- Bar.3. phetam dicitur. Stellæ dederunt lumen in custodiis suis, & lætatæ sunt, vocatæ sunt, & dixerunt, adsumus, & luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas. Luxerunt vtique ei, qui fecit, illas non sibi. Nam si sibi, & non conditori luminis obsequium præbuissent, repente amisso splendore ad tenebras corruissent. Non æterno lumini, sed sibi lucere voluit ille, qui priuatã gloriam quærendo, dicere præsumpsit. In cœlum cõ- Esai.14. scendam, super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti in latere Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo. Propterea à cœlorum sublimi sede & ab arce ingenitæ dignitatis præcipitatus, in tenebrosum tartarum intrusus est cruciandus, & quia in veritate non stetit, veritas in illo non est. Non autem sic amicus sponsi, vox verbi, præco iudicis, præcursor veritatis. Lucerna quippe erat ardens & lucens, fulgens stella, Ioan.8. & accensa lampas, & tamen nihil proprium sibi arrogare præsumpsit. Nam verbo incarnato testimonium Ioan.3. perhibuit dicens. Qui habet sponsam, sponsus est, amicus autem sponsi, gaudio gaudet propter vocem sponsi, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Disci- Ioan.1. pulus quoque, quem diligebat Iesus, ipsi clarissimum Ioan.1. perhibuit testimonium dicens. In principio erat ver- Ibidem bum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Et infrà. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Quotquot autem sancti tam veteris, quàm Noui Testamenti veritatis lumine & sapientiæ splendore fulserunt, in ipsius lumine verbi lumen videre meruerunt. Communicat enim absq; sui diminutione lumen suũ, cõmunicat & dona. Nemo vitiorum tenebras, pericula peregrinationis huius, & inimicorũ insidias valet euadere sine hac præeũte luce. Hæc quidẽ lucet in corde, sentitur in corde, & cordis nobilitat habitaculum. Mundet igitur cor, quisquis almæ lucis huius particeps fieri concupiscit. Non qui fulgent in seculo, non

qui diuitiis abundant, non qui extolluntur honoribus, ſed qui pauperes ſunt ſpiritu, & qui mundum habent cor, beati prædicantur. Hi lumen hoc admittentes, in ſe Deum videre merentur, iuxta Saluatoris ſententiam dicentis. Matth.5. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Ipſa verò ſpirituali luce quicunque priuati ſunt, humano indigent ducatu, ne in huius vitæ pereant naufragio.

De triplici peregrinantium ſtatu, necnon de cuiuſque proprio ſpirituali duce.

CAP. III.

Quemadmodum diuina narrat hiſtoria, quum diuina miſeratio ſuum de Aegyptiorum ſeruitute populum liberare decreuiſſet, ducem illis & præceptorem dare dignata eſt, qui ſui vicem in populo gereret, cui etiam turba vniuerſa tanquam Deo obtemperaret, fieretque mediator Dei ad plebem & plebis ad Deum. Per hunc quippe ad populum præcepta legis, mandata vitæ, ritus ſacrificiorum, cæremoniarum inſtituta, & iudiciorum decreta dabantur. Per eundem quoque populi vota, alimentorum inopiæ, atque mentium ſecreta offerebantur altiſsimo. Hic iram Dei mitigabat, occulta pandebat myſteria, hoſtium ſuperabat audaciam, inimicorum orando debellabat ſæuitiam, hortabatur plebem, reſiſtentium ſibi reprimebat increpando duritiam, atque ſeditioſorum Dathan & Abiron prædixit ſententiam. Iſtius ducis miniſterio, horrenda portenta & diuina miracula fuere celebrata. Induxit quidem in Aegypti regionem palpabiles tenebras, aquas conuertit in ſanguinem, ranas produxit & cyniphes, vineas extinxit & ficulneas, atque omnium primogenita Aegyptiorum diuina vltione percuſsit. Inſuper ipſius virga aperitur mare, exiccantur profunda æquoris, ſubmergitur Pharao, liberantur Hebræi, & ab eiſdem laus diuina depromitur. Quid multa? Petra percutitur, de ea aquarum fluenta ebulliunt, ſatiatur populus, necnon & ſingulis repromiſsionis terra diuiditur. Vnde tanta ducis huius autoritas, cur tanta vni homini virtus collata, cur hæc geſta, cur literis ſunt memoriæ commendata? Certe figuræ erant, monita erant, myſteria erant, & futurorum exempla. Inſtruebat nanque tunc ſpiritus ſapientiæ fideles ſuos, ſeruos ſuos, & per caritatis donum ad ſe vocandos, vt nemo pœnitentiæ deſerti in via penetrare, & cum malignis ſpiritibus inire certamē auderet, atque promiſſam ſanctis patribus cœleſtem hæreditatem poſsidere ſperaret, ſi non ſub duce ſibi ab ipſo præſtito ſtrenue militaret. Quis etenim in hac præſentis vitæ poſitus peregrinatione, & in huius ſpiritualis eremi conſtitutus vaſtitate, vbi errores innumeri, inimicorum ſæua genera, & prædonum diſcurrens inſidiatur exercitus, incedere ſecurus abſque directore audeat, quum vix euadere valeat, qui præceptorem habet, & qui ſpiritualis expertíque ducis munitur prudentia. Nemo quippe indoctus conuincere per ſeipſum credat errores, nullus inermis ad pugnam pergere, nec quiſquam ſolus præſumat belli obtinere victoriam. Eccle.4. Væh ſoli (ait ſermo diuinus) quoniam ſi ceciderit, non habet ſubleuantem. Quamobrem ſpiritualem habeat præceptorem, ducíſq; vnius mandata cuſtodiat, quicunque virtutum culmen, ſpiritualíſque pugnæ habere triumphum, atque ad dulciſsimum verbi cupit peruenire connubium. Non autem ad hoc elatus mente, non ſcientiæ inflatus ſpiritu, non animo remiſſus & tepidus, non temporalium admittitur curis implicitus, ſed humilis, ſed manſuetus, ſed ſolicitus, ſed interiori exercitationi prudenter intentus, ſed cœleſtium ſecretorum amator ignitus. Huiuſmodi quippe donum non ex arbitrio pendet volentium aut currentium, ſed ex libera largitate miſerentis & inclinantis ſe verbi, non pro tempore conceditur, ſed pro meritis, non ætas, non ſexus, non conditio diſcernitur, ſed gratia. Omnes nanque in Domino vnum ſunt. Nam ſeruus in Domino liber eſt. Pauper & facultate nudatus, in Chriſto diues efficitur, ignobilis proſapia, diuina generatione ſublimatur, quatenus non ſe extollat caro, nec quiquam donis naturalibus glorietur. Vera quidem ingenuitas & gratiſsima Deo progenies ex ſpiritus nobilitate & virtutum perfectione agnoſcitur, vt ille ſublimior qui humilior; ille fortior qui infirmior, ille ſapientior qui mente purior, ille ſuperior qui inferior, ille Domino Ieſu iudicetur acceptior, qui in oculis propriis ex infuſo lumine ſe omnium abiectiorem eſſe aſpiciet. Non enim ſicut videt homo, ita Deus. Nam quod altum eſt in oculis hominum, diuinis fœter aſpectibus. De lumine ſapientiæ vniuſcuiuſque prodeat iudicium, vt videat æquitatem, ducem quiſque habere ſtudeat proprium, ne in huius peregrinationis inuio errare contingat. Vniuerſis obedientiæ regula indicta eſt, cuncti indigent præceptore, quamuis non æquali. Quemadmodum verò alia ſunt infantium ioca, alia iuuenum exercitia, alia ſenum inſtituta, ita etiam ſpiritualiter. Non enim incipientium, proficientium, & perfectorum ſimilia ſunt, licet finis diſsimilis non ſit. Primi circa exteriora, ſecundi circa interiora, circa diuina tertij exercentur. Primis homo, mediis ratio, vltimis paracletus ducatum præbet. Incipientes nanque tanquam nouellæ plantationes ex Aegypti diuulſæ nemore, quoniam proni ſunt redire ad illa, quæ reliquerunt in ſeculo, veluti delicati, debiles, & minus capaces per hominem dirigendi ſunt. Inſtruendi quidem ſunt, quàm vile fuit, quod deſeruerunt, quantis præſens vita ſit plena periculis, quàm fugitiua, quàm finis eius incertus. Annunciandum quoque illis eſt, quanta ſupplicia reprobis, & à via Dei retrogredientibus parata ſint, ignis (videlicet) inextinguibilis, dentium ſtridor, horridus dæmonum aſpectus, palpabiles tenebræ, lacrymarum imbres, fœtor ſulphuris, conſcientiæ vermis, diuinæ viſionis carentia, & omnis ſalutis certa deſperatio. Ne autem nimio abſorbeantur timore proponatur interdum illis, quàm magna electis & in ſancto propoſito perſeuerantibus ſint præmia condonanda, grata ſcilicet & iucunda ſanctorū ſocietas Apoſtolorum, patriarcharum, prophetarū, martyrum, confeſſorum, virginum, beatorúmque omnium, angelorum quoque, archangelorum, virtutum, poteſtatum, principatuum, dominationum, thronorum, cherubim, ſeraphímque, aſpectus delectabilis incarnati verbi, & diuinæ viſionis incomprehenſibilis maieſtas. De his meditetur non ſemper neque vniformiter, ſed pro loco & tempore, atque mentium diſpoſitione, quatenus prudenter edocti non frangantur labore, aut inchoatæ pœnitentiæ

non

non fatigentur puſillanimitate. Diſcant itaque corpus valenter macerare ieiuniis, vigiliis atterere, attenuare fatigationibus, voluptatibus priuare lætiferis, & maxime ſenſuum curioſitatem temperantiæ lege atque diſciplinæ cohibere vigore. Erudiendi non minus ſunt, vt linguæ moderamina & ori ſuo (iuxta
ſal.38. Prophetæ vocem) cuſtodiam imponant, ne forte in verba prorumpant blaſphemiæ, detractionis, diſcordiæ, mendacij, periurij, elationis, impudicitiæ, adulationis, iactantiæ, ſcurrilitatis, & vaniloquij, memine-
ſal.33. rintque notabile illud propheticum. Quis eſt homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos. Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Propterea ne in talibus idem Propheta caderet, de ſe
ſal.38. aiebat. Dixi cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Doceantur inſuper incipientes, quàm irrefragabiliter debeant obedientiæ diſciplinam cuſtodire, ſubeſſe omnibus, ſenioribus obtemperare, nulli in bono reſiſtere, nemini in malo acquieſcere, ſibi ipſis non credere, ducis ſui ac præceptoris nequaquam monita præterire, illi quomodo adhærere ipſos oporteat, conſilia non negligere, & in cunctis tanquam Chriſto eidem famulari. De ipſo ſentiant magna, iudicent recta, ſanctáque cogitent, ne callida diaboli ſuggeſtione opinione deuotionis & fides conceptæ dilectionis ad patrem, intereat. Nam decipitur facillime, atque ſpirituali ruinæ efficitur proximus, quiſquis ducis ſui laudabili æſtimatione priuatur. Hoc quippe caſus & apoſtatandi initium eſt. Quamobrem ſpiritualis dux & animarum rector talis eſſe ſtudeat, vt nulli ſubditorum nullique ipſum imitari volentium tribuat offendiculum, vel occaſionem delicti. Doceat magis vita quàm verbis, ipſius mores ſubiectorum documenta ſint. Induat viſcera pietatis, non ex affectu ſed ex ratione cauſas iudicet. Præſit ſemper in illo mentis deliberatio, ne paſsione victus in temerarium proruat iudicium. Proximorum in ſe reformet perſonam, motus ſui temperet animi, & in cunctis prodeſſe conetur, ſui ipſius ſolicitus examinator ſit, ne elatione vulneratus damnationis ſententia perimatur, nullius perſonam accipiat, patrem ſe oſtendat non Dominum, & amari potius velit, quàm timeri, non obliuiſcatur, quod homo eſt, & à Deo præpoſitus aliis, vt non ſolum de ſe, ſed & de vniuerſis ſibi commiſsis rationem ſtrictiſsimam redditurus. Pro ſubditis quoque interceſſor ſit, hortetur pigros, corrigat inquietos, elatos premat, foueat ſimplices, mœſtos conſoletur, erudiat inſcios, omnéſque pio amplectatur caritatis affectu. Foris ad ſubiectorum profectum iuſtitiæ cenſuram teneat, intus verò humilitatis cuſtodiam non relinquat. In ſermone grauis, rarus, ſit, & modeſtus, nílque ex ſuo ore proferat, quod audientes non ædificet. Nam teſtimonium cordis verbum eſt, & qualis quiſque maneat apud ſe, lingua declarat, ideo in verbo & in omni ſuo opere animarum dux prudentia munitus ſit atque ſapientia decoratus. Eſt quippe, qui præeſt, quaſi ſpeculum quoddam, in quo incipientes viuendi formam accipiunt. Igitur irreprehenſibilis eſſe conetur, ne infirmis anteponat infidelitatis materiam. Non ſolum verò ab illicitis, verumetiam à licitis interdum abſtineat, ſciens vitam ſuam ad ſubiectorum debere militare profectum. Inſtituuntur nanque (diſponente ſempiterno Dei verbo) duces animarum, non vt honoribus præferantur, non vt in clero dominentur, inflentúrque poteſtate, ſed vt ordines diſtinguantur, ordinetur vniuerſitas, & caritas demonſtretur. In commiſsis quidem tunc præſidentis fulget Dei amor, quum eoſdem conatur ad perfectionis prouehere faſtigium, & ad ſpiritualis pugnæ triumphum. Proinde vt vigilet ſemper, neceſſe eſt, ne quem eorum aberrare contingat. Nam inſidiatur callide proſperis incipientium ſucceſsibus commentor malorum diabolus, nunc ſuadendo blande, nunc aſpere comminando, ideo ducatu indigent alieno, ne reſiliant territi, aut cadant ſeducti. Abſque experimento autem quis immundorum ſpirituum euadet laqueos. Quis verò ſine præceptoris magiſterio valet eſſe expertus. Prima nanque incipientium rudimenta ſub ſpiritualis patris diſciplina ordinanda ſunt, vt locato in humili obedientia prius fundamento ad proficientium perfectorúmque poſsint ſtructuram conſcendere. Incipientes diſponunt ſua ad imperium præſidentis, proficientes autem ad iudicium rationis, ideo ſecum habitare conantur, & interiora ſua diiudicare non ceſſant. Nam in virtutum ſtadio proficientium corona fabricatur. Triplici enim mentis habitu quaſi margaritis tribus proficiens ornatus ſit, deſiderio (videlicet) fortitudine, & cognitione. Deſiderium quippe virtutum in acquiſitione virtutis neceſſarium eſt. In omni peragendo negocio ſiue corporali, ſeu ſpirituali hoc congruit. Quis inuitus ad pugnam pergens victor exiſtit. Quis niſi amator ſit ſapientiæ, efficitur ſapiens. Magna victoriæ pars eſt vincendi deſiderium. Facile nanque animus ſui victor efficitur, quum contra ſe pugnare non veretur. Deſiderium quippe vires auget, attollit cor, debilitat aduerſarium, laborem temperat, exhilarat mentem, diſponit ad gratiam, & Deo reddit amabilem. Quis verò proficiendi non ardet deſiderio, quum regem gloriæ ſui intelligat inſpectorem, adiutorem, iudicem, remuneratorémque. Virtus enim nunquam irremunerata relinquitur. Nemo niſi virtutis amator à Deo diligitur, verus autem amor ex virtute cognoſcitur, virtus verò magnanimitate poſsidetur. Vis animi amor eſt, amor autem legitimus fortis ſemper eſt, neſcit cedere, aſpera non veretur, pati non recuſat, aggreditur ardua, aduerſa ſuſtinet, dolorem non ſentit, ſempérque ad altiora conſcendit proficiendi accenſus deſiderio. Si pugna excitetur, ſi ebulliant vitia, ſi totus concitetur mundus, diligens fortiter proſterni non valebit. Aquæ multæ, ſicut legitur, non potuerunt extinguere caritatem, quoniam in fortitudine ſapientiæ, & in ſoliditate virtutis fundata eſt. Qui autem non diligit, atque qui pati formidat, virtutis palmam non apprehendet. In arduis virtus locata eſt, violenter pro illa certandum eſt. Eſt nanque incontaminata in ſe amica regis, cœli ſcala, bonorum mater, præuia meritorum, gratiæ auctrix, ſpei nutrimentum, caritatis præco, vitiorum mors, conſcientiæ pax, peregrinationis leuamen, angelorum imitatrix, naturæ habitus, vitæ ratio, morum pietas, cultus deitatis, honor hominis, intellectus decor, & totius ſpeculum ſanctitatis. Ex ipſius cognitione, feruore poſſeſsionis illius accenditur animus, necnon & roboratur ad tolerantiam arduorum, quæ in eius acquiſitione tolerantur. Hic népe funiculus triplex difficile rūpitur. Iſto quidem vinculo quum proficientis animus ligari cœpe

cœperit, erigitur fortiter contra ſe, concupiſcentiarum motus, voluptatem affectus, animi fluctuationes, cordis hebetudines, innatas paſsiones, inolitas conſuetudines, & cunctas interioris hominis inordinatas affectiones ſub rationis contendit deprimere imperio. Nunc proſtrata eleuat, nunc elata humiliat, miróque certandi modo huc illuc ſe diuertens omnem animi petulantem familiam ad ſpiritus vnitatem diſciplinæ vigore coercet. O grande ſpectaculum, triumphus glorioſus, mirabile prodigium videre gratiam oppugnare naturam, & animum inniti aduerſum ſe. Rara virtus hæc, ſpirituale certamen, & merces eximia. Huius quidem venerandi conflictus iudex & inſpector eſt Deus, teſtes angeli, theatrum mens, remuneratio virtus, dux ratio. Hæc autem minime per ſe ſufficit. Hæc ex ſola ingenita & naturali probitate non valet inimicorum ſæuitiam, & vitiorum numeroſitatem debellare, niſi verbi ſapientiæq; illuſtretur ſplendore, atque ipſius doceatur elogio. Eſt enim in ipſa ſapientia ſpiritus intelligentiæ ſanctus, vnicus, multiplex, ſubtilis, diſertus, immobilis, incoinquinatus, certus, ſuauis, amans bonum, qui nihil vetat benefacere, humanus, benignus, ſtabilis, ſecurus, omnem habens virtutem, omnia proſpiciens. Nulli quidem dubium, quin cui illa ſe accommodauerit, & qui illa dignus fuerit, ſpiritualis pugnæ victor exiſtat, laureatúſque de proficientium ſtatu ad perfectorum aſcribatur numerum. Prudentiã quippe in ſui tenens cordis penetralibus tanquam in ſpirituali libro eruditus ab ipſa intelliget, quid agendum, quidve ſciendum ſit. Scire verò vtile eſt, dummodo ſciatur, quo ſtudio, quo ordine, quo fine ſciri debeat. Quo ſtudio, vt illud ardentius agnoſcatur, per quod vehementius accendatur animus ad amorem, quo ordine, vt illud prius, per quod maturius ad ſalutem, quo fine, vt non propter obliquum. Sunt quidam, qui curioſe ſcire volunt, vt ſciant, quidam vt inaniter ſciantur, aliqui vt turpis lucri cauſa ſcientiam vendant, nonnulli (& hi rari) vt ex caritate ædificent, & ædificentur. Tales porro incontaminatæ ſunt amatores ſapientiæ. Ipſorum ratio per verbum inſtituta, errores latebráſque vitiorum detegens ſemper ad altiora prouehitur, iaculo autem quodam ſpirituali intimi amoris vulnerata & ſapientiæ lumine perfuſa, perfectorum ſtudia vtcunque deguſtare meretur, non tamen abſque paracleti ducatu auderet vel poſſet. Quanto enim aſcenſus altior, tanto maturius incedendum eſt, quia & ruina miſerabilior, ſi fieri contingat. Ideo diuina cum maxima ſemper ſunt veneratione ſuſcipienda, prudenter agnoſcenda, nunquam verò curioſe inaniterq; rimanda. Hoc donum, hanc ſpiritualem ſcientiam nullus accipere niſi ex magiſterio Spiritus Sancti meretur. Nemo paracleti diſciplina dignus efficitur, niſi prius carnem ſpiritui, & animum ſubegerit virtuti. De cætero huiuſmodi licebit contemplari diuina. Quadam etenim bonitatis ſuauitatíſque aſperſus fragrantia, veluti quadam nebulæ vmbra protectus, admittitur ad ſecretius ſponſi cubiculum, ibíque eidem incerta & occulta diuinæ ſapientiæ iudicia & arcana reuelantur tanquam præcipuo amico, non autem repercutitur eius acies, confunditur facies, redarguitur fiducia, deſideriorúmque clamor, ſed pro humilitate, pro puritate, pro flagrantiſsima caritate, nunc eleuatur ad ſumma, nunc ad exteriora profunditur, nunquam carens duce, vix autem & ipſe dormitans à cuſtodia ſua. Quum enim attollitur ſupra ſe, aut intelligentiæ oculo Dei ſapientiam omnia diſponentem, aut ipſius beneuolentiam ſingulis ſua liberaliſsime communicantem, ſiue eius excellentiam cuncta tranſcendentem, & delectabilia omnia in ſe continentem, iucundiſsime contemplatur. Interdum verò inſueto amoris igne accenſo non niſi in cœleſtibus affectu commorari permittitur, eo, videlicet, tempore, quo lumine caloréque intimo repletus, humanos agnoſcitur tranſcendere limites. Si verò ad ima dilabitur, compunctione liqueſcit, os comprimit, & ſiquid illi pro proximi vtilitate iniungitur, id pernici motu corporis perficere feſtinat, nunquam inutiliter temp[us] conſumit, ſed quandoque pró aliis, ſemper pro ſe [ſpi]ritus vigore compellitur, hoc nimirum operante, [qui] præcordia compleuit, ſpiritu veritatis. De virtut[e in] virtutem, de lumine in lumen, de affectu in affect[um] ſenſibiliter proficiſcitur tanquam à Domini ſpiri[tu]. Ex his nempe profectibus & verbo fit familiarior, crebrius viſitur ab ipſo, in ipſa tamen viſitatione [re]ciproci amoris piæ caritatis prorumpit in voces, [et] dicit. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus e[ſt] quando veniam, & apparebo coram te. Quis mi[hi] det te fratrem meum ſugentem vbera matris meæ, [vt] inueniam te foris, & deoſculer, apprehendam te, [et] ducam in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Ibi me docebis, & dabo tibi poculum e[x] vino condito, & muſtum malorum granatorum meorum. Qui legit, intelligat, quoniam verbum myſticum eſt. Nemo igitur ad huius gradus tertij faſtigium attigiſſe confidat, niſi primi ſecundíque aſcenſum fecerit. Poſſunt quippe ex diuina diſpenſatione quædam primitiæ ſecundi & tertij in primo guſtari gradu, ſed longe inter ſe meritis diſtant, id quod ex Dei largitate repente ſentitur & tranſit, & id quod ex mentis habitu poſsidetur. Nullus tamen quanti apud Deum ſit meriti, diiudicare valet, ſicut nec vtrum odio an amore dignus habeatur. Omnia verò incerta futuro iudicio reſeruantur, vt cunctum ſui animi tumorem comprimat homo ſub humilitatis cenſura, quæ cæterarum eſt tutiſsima cuſtodia virtutum.

Quòd per peccatum naturalis affectus veri & boni debilitatus ſit, & qualiter reſtauretur, atque de ſpirituali iuſtorum peregrinantium mercede.

CAP. IIII.

DVplicem ineſſe naturaliter homini affectum cuilibet recte ſapienti notiſsimum eſt, videlicet, appetitum boni & veri. Hi nanque ab ineunte ætate pariter nutriuntur, pariter creſcunt, eo vehementius, quo altius homo rationis eſt capax. Hoc autem non ſine venerabili bonitatis diſpoſitione conditoris ac miro ipſius ſapientiæ ordine geſtum eſt. Qui enim fecerat hominem propter ſe, iuſtiſsimum fuit, vt taliter conderet, qualiter iuxta naturalem inſtinctum ſi viueret, non aliò tenderet, aliúdque diligeret, quàm id ad quod & propter quod plaſmatus erat. Quod ſi aliter de ipſo homine diſpoſitum fuiſſet, defeciſſet vtique homi

hominis natura. Cuncta quidem suo naturali cursu indesinenter pergunt ad illum, propter quem ordinata sunt, finem. Finis autem hominis quum sit Deus, debet & ipse, quoniam bene conditus est, suo naturalem cursum dirigere fini. Totum ergo hominis delictum & omnis illius præuaricatio tanto grauior censetur, quãto à suo fine longius euagatur. Diuinæ tunc legi derogat, suæ bonum naturæ abolet prædestinata beatitudine se priuat, ipseque contra se acerrimus efficitur impugnator. Hoc quidem sanctarum testimonio scripturarum luculenter probatur. Tradit nanq; diuina historia, quod quum ex callida serpentis persuasione parentes primi de ligno vetito comedentes diuini præcepti transgressores fuissent, vterque propter inobedientiam Dei sententia percussi fuere. Mulieri inflicta est pariendi pœna, multiplicatio ærumnarum, & subiectio seruitutis viri. Adæ verò cui grauior inerat culpa, Genes.3. dictum est. Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea, spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ, in sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua assumptus es, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Post huius autem promulgationem maledictionis pariter de voluptatis paradiso à facie Domini eiecti, in hac, in qua nunc peregrinamur, terra exilio damnati sunt. Hinc naturæ deordinatio, lucta carnis & spiritus, creaturarum inobedientia, cœlestis patriæ amissio, veri ignorantia, & boni insensibilitas effluxerunt, sed non præualuit viri iniquitas opus Dei funditus destruere. Vulnerauit quidem, non tamen totaliter extinxit naturæ bonum. Nam veri & boni inest illi appetitus licet longe debilior, quàm prius. In hoc quippe maxime propter peccatum læsa est hominis natura. Ex appetitu nanque veri scientiæ & cognitionis desiderio fatigamur, ob hoc quoque cogitationes in animo versamus multiplices, consilia adinuenimus, leges statuimus, occulta rimamur, ignota quærimus, & secreta etiam Dei mysteria atq; profunda iudicia penetrare contendimus. Quoniam verò deserto vero Deo veri acumen naturale inuestigandi debilitatum est, & pro maiori amissum parte, tot opiniones, errores, sectæ, argumenta, sophismata, schismata oborta sunt, quorũ mundus hic plenus est. Hinc idolorum cultura, dæmonum veneratio, ariolandi ars, vaticinia falsa, superstitionum adinuentio emanauere. Ex ignorantia etiam summi & veri Dei diuinitatis honor ligno, lapidi, metallo, hominique exhibitus est, & commutauerunt homines gloriam incorruptibilis Dei in imaginem corruptibilis hominis, volucrum, quadrupedum, & serpentium, propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in semetipsis, quia commutauerunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, & seruierunt creaturæ potius, quàm creatori, qui est Deus benedictus in secula. Veruntamen humano diuina clementia condolens errori, opportuna huic languori adhibuit remedia. Hancque statuit legem, vt quicunque eis vteretur ad bonum, veritatis lumen agnosceret, qui verò ad malum, seu contemptor existeret, æternæ damnationis pœna feriretur. Duobus quippe modis hominem Dei sapientia docuit erigere intellectum ad cognitionem veri, per intelligentiam, videlicet, diuinorum eloquiorum, & per obedientiam fidei. Est nanque sacra pagina scalæ, quam in somnis vidit sanctus Iacob, comparata, cuius summitas cœlos tetigisse describitur. Gen.28. Per ipsam etenim quasi per quosdam gradus prouehitur intellectus ad agnitionem veri & summi Dei. Est & tanquam mensa multarum dapium numerositate referta. Super hanc quot libri, quot sententiæ, tot ferculorum diuersitates appositæ sunt. Nemini licet exire ieiuno, cunctis proprius infertur cibus, siue indoctus siue doctus inuenit quisq;, quod edat. Conuiuium quippe sapientiæ est cibus grandium & paruulorum lac, vnde & voce sponsi, verbi scilicet inuitantis animam, dicitur, Veni soror mea sponsa, miscui vinum cum aromatibus meis, comedi fauum meum cũ lacte meo, comedite amici mei & bibite, & inebriamini carissimi. Nullus autem ad hoc pingue verbi conuiuium, nisi credat, accedere præsumat, alioquin velut immundus & sordidus foras eiicietur. Nemo altus corde, nemo infidelis intrare permittitur. Humilis est ianua, humanus est spiritus sapientiæ, ideo humilem requirit, cui suam aperiat claritatem. Sinite, inquit, paruulos venire ad Matt.19. me. Non nobiles secundum seculi & carnis prosapiã, non potentes, vel locupletes temporalium facultatum, non sapientes secundum elementa huius mundi inuitat ad se, sed pauperes, humiles, simpliciterque credentes. Tales porrò docibiles sunt, nesciunt contradicere, repugnare nolunt, de diuinis non extolluntur muneribus, autoritatibus sanctorum fideliter acquiescunt, & tanquam Dei Filij cœlestibus oraculis dissentire non audent. Huiusmodi nanque elegit semper Dominus, vt per ipsos sua ostenderet magnalia mundo. Quid Abraham, Isaac, Iacob, Moses, Dauid fuere, nisi ouium pastores? Quid Petrus, Andreas, Iacobus, Ioannes extiterunt, nonne piscatores, & in seculo contemptibiles? 1.Cor.1. Stultam fecit Deus mundi sapientiam, & quoniam in Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis & per simplicitatem fidei saluos facere credentes, vt non glorietur omnis caro coram eo, sed qui gloriatur, in Domino glorietur. Apertum est fidei ostium simplici idiotæ, & ingenioso patet aditus cognoscendæ veritatis. Quicunque aliunde quàm per ostium ingredi præsumet, velut fur & latro damnabitur. Humiliet se humanus intellectus, fidei iugo colla substernat, cedat diuinæ autoritati, patrum sententiis non deroget, & quicquid non capit ratione, fide teneat. Tunc veritatis radius splendoribus replebit cor, tunc meridiana lux verbi, fugatis tenebris insolito fulgore clarificabit intellectum, vt quæ prius dubia, fiant certa, & quæ occulta, manifesta sint. Tunc in voce exultationis & confessionis laudes Deo persoluet, lætúsque cantabit. Testimonia tua Psal.92. credibilia facta sunt nimis Domine. Hucusque de appetitu veri. Ex appetitu verò boni quot labores, quanta studia, quàm multa subeant pericula, quis enarrare potest. Qui dominandi potestatem bonum summum esse iudicant, bella commouent, neces hominum paruipendunt, pauperum oppressionibus non mouentur, vt sui voti compotes fiant. Ex hoc quoque accensi quidam desiderio boni, maria transierunt, fluctibus se vndosis dantes peragrarunt regiones exteras ignotásque, perambulauerunt vastas solitudines, alta montiũ & colliũ excelsa transilierũt, nemorosas valles speluncas, cauernas terræ lustrauerũt, vt auri gẽmarúmq; venas ac loca perquirerẽt. Hinc etiã

venereæ

venereæ voluptates, incestus, stupra, adulteria, alieni violatio thori, obscœnæ contrectationes, & huiusmodi, quod dicere nefas est. Hinc ioca, verba scurrilia, theatrici luxus, comessationes, ebrietates, læta conuiuia, varia epularum fercula, & omne quod ad explendam spectat corporis voluptatem, exortum est. Hinc humanæ affectus laudis, crebra vigiliarum fatigatio, inuidiæ faces, inimicitiarum, odiorum, dissensionum seminaria, detractionum venena, adulantium fraudulenta verba, ficta seruitia, simulati mores, prostrationes, salutationes, blanditiæ, hypocrisis, sanctitatis imago, prælationis ambitio, & dominandi amor sumpsere principium. Talia autem sectantes, gehennalibus cruciabuntur flammis. Nam incommutabili & summo spreto bono commutabili & infimo adhæserunt. Summum quidem bonum non corporis sensibus capitur, spirituale enim est & æternum, intellectu conspicitur, affectu degustatur, fide comprehenditur, spe concupiscitur, caritate tenetur, amoris brachiis amplexatur. Nil temporale, nil falsum, nil sordidum, immundum, & peccati fece pollutum reperitur in illo. Omne pulcrum, omne delectabile, omne iucundum ipsum esse scito. Si immensitatem illius quæris, intellige illud excelsius cœlo, inferno profundius, longius terra, & mari latius. In se continet omnia, per se regit omnia, viuificat omnia, conseruat omnia. Sine labore sustinet, sine errore discernit, sine sui mutabilitate mutat, sine passione punit, sine sui detrimento tribuit, sine personarum acceptione miseretur. Non circunscribitur loco, non variatur casibus, non præterit cum tempore, non indiget auxilio. Per se sufficit, per se placet, per se potest, cœlum replet, terram metitur, vniuersitatem regit. Cuncta illi patent, omnia famulantur, nihil ipsius valet præterire imperium. Largitur enim dona, delicta punit, indulgentiam pollicetur, retribuit merita, & relaxat facinora. Eo quisquis dignus fuerit, carens omni malo, summo fruetur bono. Non in vita hac, quæ malis & bonis, iumentis & hominibus plena est, videri potest, sed in cœlis, vbi angelorum archangelorúmque gloriosus manet exercitus. Ibi nanque pugnantium, pœnitentium, peregrinantiúmque se constituit præmium. Nemo illuc nisi purgatus intrabit, nullus id summum & æternum bonum apprehendere posse confidat, nisi præuio fructu bonorum operum, & diuinitatis scientia. Ob hoc Dei sapientia obedientiæ mandata instituit, vt inobedientiæ aboleret culpam, legem dedit, vt bonorum operum fructus cumulatior fiat, præcepta indixit, vt merita crescant. In cunctis Deus noster beneuolus est, patiens, misericórsq;. Nulli gratiam subtrahit, omnibus offert, neminem excludit venientem ad se. Sicut delictum elongat, ita opus bonum proximum facit Deo. Elatio facit contumacem, humilitas autem reconciliat amicum, inobedientia paradisum clausit, reserat autem obedientia cœlum. Ex inordinato affectu diuinæ similitudinis languet appetitus summi boni, & ex desiderio expletionis voluntatis Dei idem reuiuiscit & restauratur. Inobedientia naturam corrupit, adduxit iram, gratiam ademit, & priuauit gloriam. Hæc est grande malum, priorum parentum opprobrium, damnatióque posteritatis. Medicamentum autem languoris huius optimum est obedientia præceptorum, per quã reformatur natura, augetur gratia, mitescit iustitia, & gloria prærogatur. Vt autem homo obtemperaret alacrius perfectiúsque, venit verbum per carnem ad hominem, confirmauit mandatorum legem, & consiliorum suasit altitudinem, maximam vtrisque pollicens remunerationis mercedem. Sciebat enim pius magister, quod difficile quisque arduum aggreditur opus sine vlla spe retributionis. Hoc quoque naturæ innatum est, vt qui laborat, in spe operatur percipiendæ mercedis ideo Propheta ait. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum, propter retributionem. Nullum omnino absque remuneratione esse permittit operantem bonum. Peccatoribus quidem & huius seculi incolis, temporalium reddit pro labore mercedem, quam appetunt, quam quærunt, & qua contentantur tanquam alieni à Deo, & à sanctorum hæreditate extranei, iustis autem atque vere peregrinantibus aliter merita compensantur. Ipsis nempe temporalis surripitur successus, terrenis spoliantur opibus, interdum etiam diuturnis asperísque atteruntur flagellis, vt tanto maiora percipiant in cœlis, quanto grauiora in terris susceperint. Quibus enim æterna donantur, meritis transitoria negantur. Nam facile amittunt cœlestia qui terrenis abundant. Quamobrem iusti consolari renuunt, prosperari formidant, temporalem negligunt mercedem, vt consequantur æternam, patiendo non verentur, in aduersis non deficiunt, flagellari expetunt, vt gratiam conditoris inueniant, vnde Propheta. Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat, vt requiescam in die tribulationis, & ascendam ad populum accinctum nostrum. Agit tamen cum illis misericorditer Dei clementia, atque duplici eos remuneratione lætificat, spirituali (videlicet) & æterna. Spiritualem quidem tribuit, vt in tribulationibus robustiores, in certamine alacriores, in bonis operibus promptiores sint. Deficerent quippe in via, nisi quotidie spirituali pabulo nutrirentur. Interim verò subarrantur à verbo, & quasdam futuræ gloriæ suscipiunt primitias, vt ex his discant potiora sperare. Pace etenim conscientiæ in reconciliationis indicium fruuntur, mentis lætitiam assequuntur, quæ amicitiarum testis est vera, futuræ felicitatis spe pascuntur, vnde iucundantur, & dicunt. Lætatus sum in iis, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Sacræ lectionis saginantur pabulo, per quod à noxiis fluctuationibus abstrahitur eorum animus, dum in intimis suauiter delectantur, sacramentorum quoque frequentatione ecclesiasticorum plurimum roborantur, vt iter præsentis peregrinationis constantius perficiant. Si enim subcineritius panis & aquæ potus Prophetæ tantas adhibuit vires, vt in ipsius cibi virtute gradiens diebus quadraginta & noctibus totidem permaneret ieiunus, quid caro Christi, qui est panis vitæ, recte sumentibus spiritualiter fortitudinis conferre valebit. Non sufficit humanus sermo explicare, sed nec animus capere, quàm crebro quàm dulciter iusti mens suorum degustet mercedem in Domino studiorum, nunc per compunctionem, nunc per lacrymarum effusionem, nunc per spiritus exultationem, nunc per cœlestium contemplationem. Hæc quidem sentiri possunt corde, ore autem minime proferri, vnde vnusquisque magis per experientiam, quàm ex aliorum verbis donorum Dei studeat habere notitiam. Quanta autem sit

iusto

iustorum æterna merces, in consequentibus (verbo reuelante) aperietur. Interim nutriamur in fide, spe iucundemur, & amore repleamur. Caritas nanque est, quæ secretorum cœlestium attingit arcana. Amãtem enim perfecte nil latet.

Qualiter animus ducitur ad cœlestia contemplanda, & de sponsi elegantia, atque superna ciuitatis gloria.

CAP. V.

QVum diuina mens humana nititur pandere mysteria, fatigatur vehemẽter: tum ex sui paruitate, tum ex profunditate materiæ. In hoc plorationis loco constitutus, ac multimodis prægrauatus curis: vix ad momentum homo erigitur supra se. Pondere quidem carnis fatigatus, cœlestia cogitare non valet, iuxta Sapiẽtis sententiam. p.9. Nam corpus (ait) quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitãtem. Visibilium quoque vsui assuetus, inuisibilia quomodo penetrare valebit? qualiter reserare? quibus verbis? quo modo? quo ordine? Veluti si quispiam Hebræorum ignorans regionem: ignarus idiomatis eiusdem, nullique notus Hebræo, vellet eorum elementa proferre: dicere consuetudines, & gesta narrare: nonne videretur magis barbaricè frendere, quàm Hebraicè loqui? audientésque prius prouocaret ad risum, quàm ad intelligentiam excitaret: melius etiam silentio, quàm verbis erudiret: Hoc vsus docet, & mens apprehendit humana. Hinc deiicitur animus, clauduntur ora, lingua comprimitur, & omnis carnalis sapientia obmutescit. Cor.2. Nam animalis homo non percipit ea, quæ Dei sunt, sed neque spiritualis, nisi diuinitus instruatur, aut per imagines & per exempla manuducatur pedetentim: Spiritualia sunt, cœlestia sunt, & diuina. Illa nec oculus vidit, nec audiuit auris, nec in cor ascendit hominis. Ideo qui ad ipsarum indaginẽ peruenire desiderat, verbi indiget magisterio. Non humana sapientia, non naturali ingenio, sed per verbum instruendus est. Dei quidem sapientia, vt doceret hominem, venit vt lux, & iuxta hominis capacitatem ad ima descendens, inuisibilia & æterna per materialium similitudines delectationum: per corporearum formas rerum apponere curauit: quatenus ex carnalibus ad spiritualia, & ex visibilibus ad inuisibilia ascẽdere valeret: quod mirabili sapientiæ arte & præcipuo caritatis feruore actum est. Quum enim incomprehẽsibilis sit Deus secundum sui naturam, hominem misericorditer assumens comprehensibilem vtcunque se fecit: per ipsúmque, quem assumpsit, hominem: ad capiendum inuisibilia & cœlestia viam strauit, modum dedit, regulámque instituit, cui contradicere verbis vel moribus fas non est. Nemo credat se impunè transire, si vocanti, inuitanti, exhortanti, comminanti resistere præsumet. Vox quidem sapientiæ ad contemptores u.1. hæc est: Vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo & subsannabo: quum quod timebatis, aduenerit: quum irruerit repentina calamitas, & tempestas quasi ventus ingruerit: quando venerit super vos tribulatio & angustia: tunc inuocabunt me, & non exaudiam: mane consurgent, & non inuenient me, eo quòd exosam habuerint disciplinam, & timorem domini non susceperint, nec acquieuerint cõsilio meo, & detraxerint vniuersæ correctioni meæ. Terrentis non confundentis, amantis non indignãtis ista verba sunt. Comminatur vt corrigat, hortatur vt erigat: inuitat vt liberet: clamat vt excitet: futura prædicit, vt non feriat. Omnis ipsius vox amoris est. Non potest non diligere, quos condidit, quos elegit, quos proprio redemit sanguine. Nunquid potest obliuisci mulier infantis vteri sui? Esai. 49. Nunquid valet non amare caritas? Nempe ipsa sapientia mater est, sicut per sapientem ait: Ego mater pulcræ Eccl. 24. dilectionis, timoris, magnitudinis, & sanctæ spei. Ipsa pater, quia verbo veritatis suæ nos genuit: est etiam frater & sponsus. Sic habes, & sic in Canticis loquitur: Vulnerasti cor meum soror mea sponsa: vulnerasti cor meum: Cant. 4. non lancea, non gladio, non sagitta: sed amore, sed compassione, sed beneuolentia, sed caritate. O quàm vehementer verba Verbi penetralia cordis perforare, quàm fortiter accendere, quàm delectabiliter inebriare valent: iacula sunt, & amoris faculæ. Nil aliud quàm caritatem sonant: in aliud redolent, nec immeritò. Nam verbum amor est, sapiẽtia est, caritas est, sponsus est. Si intres ad cor illius, liquescens agnosces, hominum salutem sitiens, patris honorem zelans, restaurationem Hierusalem concupiscens, sponsæ amorem flagitans, in ipsius amplexus ruere spiritualiter flagrans intelligẽs. Si ad opera manuum illius tuam dirigas considerationem: cœlum & quicquid cœli ambitu continetur, seu solem, seu lunam, seu stellarũ multitudinem, opus illius esse iudicabis: vnde Propheta: Psal. 8. Quoniam videbo cœlos tuos opera digitorum tuorum: lunam, & stellas, quæ tu fundasti. Quicquid in cœlo fulget, quicquid vegetatur & viuit in terra: omnéque quod in aquis natat, vel per aëra volitat, si quid placet visu, mulcet auditum, & sensu capitur: facturam illius recognosces. Prætereà siue angeli, siue throni, siue dominationes, virtutes, potestates, cæteræque beatorum spirituum innumeræ legiones scias, quòd ipsum venerantur vt Deum, famulantur vt filio Dei, vt patri coæterno, consubstantiali & simili. Est enim verbum, per quod facta sunt omnia, in quo viuunt omnia, sine quo nihil: de Deo Deus, de lumine lux, splendor paternæ gloriæ, iustitiæ sol, diuinitatis radius, candor æternæ lucis, speculum sine macula, imago bonitatis Dei, genitus de patre in cœlis sine matre, in terris sine patre de matre: Deus ante secula, homo in fine seculorum factus nobis sapientia & iustitia, sanctificatio & redemptio. Si verò ad elegantiam humanæ speciei te vertas, audias Prophetam dicentem: Speciosus forma præ filiis hominum. Psal. 43. Quis vnquam illo pulcrior? quis modestior? quis sapiẽtior? Ornatus in moribus, maturus in gressibus, in sermonibus facundus, in conuersatione circunspectus, in redargutione seuerus, in exhortatione blandus, in collocutione suauissimus, & in omni suo opere venerandus: aspectus illius venustate plenus, humilitate verecundus, suauitate refertus, & tota elegantia decoratus: labia illius lilia distillantia, verba vitæ æternæ emanantia, mel & lac eructantia. Illud quidem resonabat in ore, quod latebat in corde: ideo solabatur mœstos, vrebat frigidos, resuscitabat mortuos, infideles illustrabat: cunctósque ad se accedentes reddebat beneuolos:

ſermonibus quoque ſuis audientium corda ad mundi animabat contemptum: ad virtutum profectum inſtruebat: maximè quum de regno Dei loquebatur, & de gaudiis paradiſi. Quis autem non langueſceret? quis iucundo non inebriaretur amore, ſi videret ambulans Verbum, ſapientiam loquentem, vnigenitum Dei cum peccatoribus conuerſantem, lacrymãtem, orantem, ſpiritu frementem, in carne patiẽtem, carniſque langores ſuſtinentem. Prorumpant nunc in medium probra, cõtumeliæ, blaſphemiæ, illuſiones, ſputa, alapæ, flagella, corona ſpinea, ſceptrum arundineum, purpurea veſtis, effuſio ſanguinis, poculum fellis, apertio lateris, dolor matris, & cruciatus ignominioſæ ac diræ mortis. Omnia hæc habent voces ſuas amoris: cuncta iſta ſapientię verbi pręconia clamant. Quanto nanque ſe magis deiecit, tantò ſublimiorem oſtendit ſe: & quo ampliora pertulit opprobria, eo maiores meretur laudes. Nam quum patitur, ſuam exhibet patientiam, noſtram informat, quum ſubſternit ſe, ſuam patefacit humilitatem, & noſtram terit elationem, cùm loquitur, ſuam declarat ſapientiam, noſtram verò erudit inſipientiam: ſicque ſi ingreditur mens ad contemplandum interiora cordis ſponſi, ſi ad ſublimiora Verbi, ſi ad exteriora opera conditoris, ſi ad ima humanitatis, nil aliud perſpicit, quàm amoris immenſitatem, ſapientiæ fontem, bonitatis affluentiã, & virtutum omnium ſingulare magiſterium. Nil vacat in cunctis operibus & ſermonibus verbi ab eruditione amoris. Qui legit, diligat: & intelliget propoſitionem. Amor agnoſcitur amore: amore ſentitur, nec ad ipſum niſi amando intratur. Initiatur autem amor ex exteriorum conſideratione, nutritur ex virtutum perfectione, perficitur ex diuinitatis cognitione. Habes in ſponſo carnem, animam, & Verbum, antiquum, nouum & æternum. Aſcẽſiones fecit de ſe, in ſe, ad ſe, vt te traheret ad ſe. Alios noli gradus quærere, multo minus tibi componere, ne condẽneris vt fur. Si inexpertus es, ſi nec dũ cœpiſti, ſi expedit vt lacte nutriaris: meditare infantiam Saluatoris, quomodo vagiebat in anguſto poſitus præſepio, quomodo genitricis ſugebat vbera, maternis fouebatur in vlnis, paupertimiſque tegebatur panniculis. Si in Spiritu adultus es, ſponſi reuolue fatigationes, vigilias crebras, humilitatem ſummam, orationem aſsiduam, mirabilem patientiam, caritatem ignitam, rectitudinis zelum, cęteraſque virtutes, quas verbis commendabat & opere. Si ad perfectum caritatis robur tranſiliiſti, & corporis reſolutionem præ amoris magnitudine concupiſcis: verbum fidei & dilectionis oculo contemplare in patris gremio quieſcens, ad patris dexteram ſedens, immortalitatis gloria præfulgens. Vbique tibi occurrit feſtiuum? ſuauitate plenum, amore feruidum, ad erogandum liberaliſsimum, ad excipiendum paratiſsimum, & ad te amplexandum diſpoſitum. Paruulis paruulum ſe fecit, vt doceret tenere innocentiam, ſeruare obedientiam & diligere caſtimoniam. Proficientibus animi conſtantiam, cordis ſapientiam, diuini honoris fragrantiam exhibuit, vt maturus & lõgæuus vir. Perfectis autem æternæ felicitatis & futuræ gloriæ ſe largitorem, regem, & dupliciter poſſeſſorem oſtendit. Omnibus ſe præbet diligentibus ſe: cunctos mellifluis vocibus caritatis inuitat venire ad ſe, neminem ſuæ beatitudinis vult eſſe expertem. Ipſius illa vox eſt, quæ ait: Tranſite ad me omnes, qui concupiſcitis me, & à generationibus meis adimplemini: ſpiritus enim meus ſuper mel dulcis, & hæreditas mea ſuper mel & fauum, memoria mea in generatione ſeculorum: qui edunt me, adhuc eſurient: & qui bibunt me, adhuc ſitient: qui audit me, non confundetur: & qui operantur in me, non peccabunt: qui elucidant me, vitam æternam habebũt. Hac exhortatione quid dulcius? quid vtilius? quid amabilius? Sui quidem dilectoribus pollicetur præſentis vitæ mercedem, & præmium futuræ: hic beatè viuere tribuit, illic æternaliter. Vt autem tantis ſuaſionibus præbeamus aſſenſum, & ne inuitantis ſponſi monita negligamus, erigenda eſt mentis acies ad inueſtigandũ, quanta & qualia ſint, quæ nobis proponũtur in præmium: quatenus tum ex conſideratione remunerationis, tum amplisſima caritate largientis omnis interioris hominis affectus ad ea capeſſenda ſe dirigat. Magnitudo nanque mercedis aufert tædium laboris, & amori præſtat additamentum. Cui autem peregrinanti, laboranti, patienti leuamen non irrogabit: cùm audit: non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriã, quæ reuelabitur in nobis? Cuius amantis non elangueat præ iucunditate cor: cùm Prophetam audit dicentem: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos: quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen? Et illud: Beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te? Cuncta ibi magna, omnia delectabilia, omnia perfecta, quæ omnis beata, magna ciuitas, delectabilis conuiuentium vnitas, perfecta corporis animæque immortalitas, & beata diuinæ viſionis ſatietas. Ciuitas quidem hæc ciuitas magna, aſpectu grata, ab hoſtibus ſecura, à doloribus aliena, à perturbatione extranea, à morte liberrima: nil immundum in ea eſt, nil ſordidum, nil corruptioni obnoxium, totum in illa placet, totum lucet, totum arridet: plateæ eius auro mundo ſternuntur: portæ ex ſapphiro & ſmaragdo ędificantur, & lapide precioſo omnis circuitus muri eius: ſuper turres, ſuper muros cuſtodes conſtituti ſunt, qui die noctúque nomen domini laudare nõ ceſſant: ſed & per plateas vicóſque mirabili exultatione ab vniuerſis alleluya cantatur. Non indiget ſolis aut lunæ lumine, vt illuſtretur: quoniam claritas Dei illuminat eam, & lucerna eius agnus eſt. Fulget enim claritate, amœnitate floret, æternitate viget, & mirabili dilatatur immenſitate, ſine conſummatione magna, ſine comparatione pulcra, ſine defectu conſpicua, ſine oppoſitione præclara. Ibi virgines, quæ neſcierunt thorum in delicto, omnes auro textis ornatæ cycladibus choreas ducentes, ſponſique veſtigia ſectantes, hymnos amoris perſonare noſcuntur. Nulli autem datur, qualia ipſis, promere cantica: quoniam veſtimenta non inquinauerunt ſua; ſed à concupiſcentiæ colluuione ſeruauerunt illæſa. Harum quidem voces ſicut citharœdorum citharizantium in citharis ſuis. Ibi martyrum innumerabilis exercitus Deo laudes exhibere non ceſſat. Omnes hi laureati, claritate circumamicti, ſanguine purpurati, cicatricibus coruſci, amore feruidi coram ſuo immortali rege excubias celebrant, triumphi ſui coronas deponunt, honoribus Deum efferunt: & mirabili modulatione verbi magnalia confitentur. Ibi Apoſtolorum
facr

ſacratus chorus ſponſi præconia propalare contendunt. Iudiciaria nanque dignitate præditi, ſingulari cum rege gloriæ amicitia fœderati, cunctis honore præpoſiti ſe Deo laudis ſacrificium offerre lætantur. Ibi prophetarũ eximius cuneus ſeruitutis obſequium verbo actitare feſtinant. In illa denique inuictiſsimi regis ciuitate nullus triſtis, nullus inuidus, nullus ignobilis inuenitur. Omnibus omnia communia, cuncta nota, quæque manifeſta ſunt. Vniuerſi de vno potantur voluptatis fonte: de vno irradiantur veritatis lumine, & in vno copulantur vinculo caritatis. Ideo nil proprium habent, nil priuatum quærunt, quin potius non minus alieno, quàm ſuo congaudent bono. Viciſsim dona communicant, participant bonis, quia vna viſione fruuntur. Diſpar quidem gloria, at concors illis eſt deſiderium voluntatis. Omnis ipſorum affectus, omnis actio in Dei cognitione & dilectione ſubſiſtit. Singuli quoque in illa terra viuentium duplicibus veſtientur. Corporibus quippe inerit iucundus ſplendor & immortalitatis decor. Nunc quidem ſeminatur corpus in corruptione: reſurget tunc in incorruptione: ſeminatur in ignobilitate, reſurget in gloria: ſeminatur in infirmitate, reſurget in virtute: ſeminatur animale, reſurget ſpirituale. Omnia nanque huius corpuſculi membra quendam diuinæ bonitatis perſonabunt concentum: ita vt nihil à Dei laude videatur alienũ. Nulla deformitas, nulla membrorum erit inæqualitas. Videbunt enim oculi regem in decore ſuo, & in diademate, quo coronauit eum mater ſua in die deſponſationis ſuæ, & in die lætitiæ cordis illius. Sícque ſingula ſingulis decorabuntur ornamentis. In plenitudine ætatis Chriſti: in perfectione gloriæ fiet tunc vera reſurrectio mortuorũ. De cætero nullus luctus, nullus clamor in illa perſtrepet ciuitate: ſed lætitiæ vox, exultationis laus, gratiarum exhibitio, benedicentium vota, atque dicentium: Benedictio & claritas, & ſapientia, gratiarum actio, honor, virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſecula ſeculorum. Abſorpta quidem erit mors in victoria: propterea felici ſecuritate & iucunda pace gaudebunt. Non erunt mali qui exerceant, non inimici qui tentent: nõ æmuli qui laceſſant: nõ mors quæ cruciet: ſed ſempiterna requies, inenarrabilis tranquillitas, ſatietas ſine fine. Tunc immortalis Dei potentia, verbi ſapientia, paracletíque clementia cognoſcetur. Tunc ſponſi gloria, encænia ſponſæ, regni magnificentia, regnantium gaudia, & beatorum omnium perpetua beatitudo patebit. Angelorum animarúmque æqualis erit gloria, eadem viſio, vna ſocietas, vnanimis affectio, ſimilis actio, quamuis angelorum natura ſit lõgè ſublimior. Quod autem minus deerit, ſupplebit gratia conditoris. Videbitur Deus in ſe, & cuncta in ipſo: quia erit omnia in omnibus. Hoc erit hæreditas filiorum Dei: hoc pauperum, mitium, eſurientium, lugentium, miſerantium, mundorum, pacificorum, perſecutiones patientium, præmium. Cuncti ſacerdotes, omnes reges, vniuerſi diuites, ſinguli potentes, quique ſapientes exiſtent. Non minorabitur ex conuiuantium numeroſitate cumulus felicitatis: non ex graduum diuerſitate affectus caritatis. Aequè paruus vt magnus beatus erit. Singuli in ſuo ordine & de propria menſura lætabuntur. Non ſexus, non conditio, non officia, non dignitates: ſed merita diſcernentur. Iuxta menſuram caritatis cuique dabitur corona mercedis. Quem delectat igitur celſitudo remunerationis: non terreat aſperitas laboris. Sine pugna nemo coronandus eſt. Poſt trituram in horreis grana reponuntur: & poſt peregrinationem peruenitur ad requiem. Nullus niſi prius examinatus ad regis aulam, ac ſponſi cubiculum intrare merebitur. Neceſſe eſt, vt tentationibus erudiatur, quiſquis ad verbi ſpirituale connubium concupiſcit aſſumi.

[Margin notes, left column: ...or.15 (beside "tatis decor. Nunc quidem ſeminatur corpus"); ...oc.7. (beside "centium vota"); ...or.15. (beside "tas, & ſapientia")]

Qualiter fidelis anima accendatur ad pugnam: & erudiatur de inimicis habere triumphum.

CAP. VI.

Sicut in præcedentibus veraciter definitum eſt: nullus niſi probatus ad ſumma prouehitur. Hanc humana prudentia cõſuetudinem tenet, hoc naturalis diiudicat ratio, hoc etiam iura volunt: quicunque verò aliter præſumpſerit, ſuo repelletur iudicio. Quis vnquam manipulos colliget, niſi antea ſeminauerit? Præcedit in cunctis labor mercedem. Proinde pati non formidet, qui ſpiritualibus ditari vult. Degeneris quidem animi eſt fugere ante pugnæ finem. Prius vitia reſecanda ſunt, & voluptates cohibendæ, quàm de ſtadio ſecedendũ. In bello pugnantis virtus agnoſcitur. Omnes pacis tempore victores ſunt, cùm non ſit qui repugnet: quum autem tubæ inſonuerit vox, quum dimicandi ſuperuenerit hora, & armorum fragor ingruerit, qualis quiſque maneat apud ſe, notum fiet. Non verborum pompa, nõ vulgi fauor, non propria æſtimatio, ſed animi vigor, magnanimitas cordis, diffidentia ſui, Chriſti militem commendabilem reddit. Commendata eſt Abrahæ obediẽtia poſt tentationem: Ioſeph caſtitas poſt adulteræ inſolentiam: Iob tolerantiam poſt ſobolis reſtitutionem. Virtus nempe certaminis merces eſt: pugna autem teſtimonium virtutis, amor verò vtrique famulatur. Qui non diligit, nec in certamine fortis, nec poſſeſſor poteſt eſſe virtutis. Amor pugnandi & dilectio virtutis fortitudinem confert, miniſtrat animo vires, conſummat victoriam. Sine caritate qui certare vult, omnibus ridiculus erit: aut enim hoſtium captiuus fiet, aut ante exitum pugnæ de ſtadio diſcedet inglorius. Melius eſt non inire conflictum, quàm non perſeuerare in ipſo. Difficilimè quidem vincitur, qui ardenter diligit, & ad tentationum tolerantiam prudenter ſe munit. Ob hoc tam ſolerter Sapiens pugnaturum hortatur, dicens: Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia & timore, & præpara animã tuam ad tentationem. Eccle.2. Cognouit autem vir ſapientia eruditus naturæ imbecillitatem humanæ, inimicorum liuorem, oppugnantium ſæuitiam, diuturnum conflictum, & militantium Chriſto maximã eſſe repoſitam gratiam. Ideo non diſſuaſit pugnam, ſed commẽdabilem oſtendere voluit pugnæ prouidentiam. Minima quæque ſi improuiſa veniant, grauiter feriunt. Ante omnem euentum quæ futura ſint aduerſa, cogitanda proponantur, & futura tanquam præterita examinanda ſunt, vt nil noui contingere videatur. Tunc mens à ſoliditate non decidit: quum præmunita fortitudine pati ardua non refugit. Nemo tamen deſe

de se confidat, nullus de propriis viribus in hoc spirituali conflictu præsumat, totum ascribat Deo, totum se illi committat. Non in virtute (ait Propheta) mea, sed in Deo meo transgrediar murum. Sicut enim in corporali pugna audacia vires: ita & in spirituali sui diffidentia victoriam subministrat. Angelorum etenim magisterio edocti ac protecti custodia, in cunctis tentationibus triumphum sperare debemus. Nam quum ad capiendum Helisæum multa armatorum manus à Samarite rege mitteretur, domúmque vallasset: ab Giezi clamatum est, insidiæ, insidiæ. Quod quum Propheta audisset, puerum ne paueret hortatus est, orauitque, vt ipsius aperirentur oculi: qui mox vidit omnem montis superficiem, domúmque armatis vallatam militibus: & ait: Plures pro nobis sunt, quàm contra nos. Huius exemplo nō formidolose, sed confidenter tentationum bella aggredi debemus cœlestium militum muniti legionibus. Memoratum quidem Prophetam, ne in minimo quidem, vt illum raperent missi, lædere valuerunt: quin potius orante Propheta ipsi cæcitate percussi sunt. Veneremur igitur protectores nostros sanctos angelos: veneremur diuinam præsentiam. Vtroque præsidio septos pudeat nos inimicis terga vertere. Non nos certandi labor, non certaminis incertus finis, non infirmitas carnis, non tepor spiritus concutiat. Ad virtutem difficilis ascensus est, breuissimus labor maxima recompensatur mercede. In acie positi sumus: qui vicerit sponsi amplexibus dignus fiet. Potuit olim Dauid, vt regis gener esset, incircuncisorum centum auferre præputia cum sui periculo, & non poterit Christi seruus, vt sapiētiæ dignus habeatur connubio castissimo, tentationum supprimere insultus? Valebit ne mulieris amor plus quàm verbi? Alliciet ne amantis cor plus carnalis copula, quàm sapientię perpetuum contubernium? Innumeri sunt, qui vt terreni fastigia teneant imperij, omni se labori etiam cum corporis animæque detrimento exponunt: & qui Christi nuncupantur serui, vt æterni regni participes sint, tabescēt ocio, & præ ignauia dormitabunt? Vtique prudentiores robustioresque tenebrarum filij sunt filijs lucis in negociis suis, & in temporalium cumulatione. Stupeat cœlum, clamat terra: & omnis creatura miretur, quum hominem plus alliceat labor, quàm requies: mors quàm vita: creatura quàm omnium conditor. Non absque cordis cæcitate fieri potest hoc. Ignorantur quippe, quanta sint cœlestia gaudia, ignoratur quoq; quid sit virtutis bonum. Attendunt homines, quod sine fatigatione maxima virtus non valet acquiri, & pati refugiunt, quia parum diligunt. Considerant tentationum & tribulationum certamina, nec percipiunt quid inde sequatur. Vtinā saperēt, & intelligerent, ac nouissima prouiderent, fortè resipiscerent. Sine mirabili Dei consilio nemo dubitet Christi seruos flagellari aduersis. Non vt alieni, sed vt filij habētur, quum disciplina erudiuntur. Quem filium non corrigit pater? Est quidem in iustis tribulatio, amoris indicium, futuræ beatitudinis præsagium, & prædestinationis testimonium. Hoc scriptura sacra, hoc sanctorum vita testatur. Non absque spinis redolens nascitur rosa, neque sine tentationibus perficitur virtus. Ambo cōnexa sunt. Factum est (inquit scriptura) vespere & mane dies primus. Virtus enim languet, nisi exerceatur:

Psal.17.

4.Par.32

Gen.1.

lacessita autem crescit. Ignis quo plus agitatur, pl[us] serpit. Videmus syluestres feras, quum irritantur, in[…] domitas fieri: quum verò quiescunt, mansuescer[e]. Quis sufficienter narrabit, ad quantum perfection[is] culmen sanctum Iob euexerit tētatio? Prius soli De[o] notus erat, prius virtus menti inerat tanquam nouel-la plantatio: post probationem verò velut ingens ar-bor proficiens, & per humilitatem ad ima terræ ra-dices sparsit, & in alto foras erecta cacumine om-nem sua viriditate lætificauit Ecclesiam. Transier[unt] multa iam annorum curricula, nec tamen arbor h[æc] fructificare destitit. Electorum siquidem virtus te[n]tationū examinata incendio & rubiginem vitij a[mit]tit, & perfectione sua rutilans elucescit: vnde Sap[ientia]: Aurum probat fornax, & viros iustos examinatio [ten]tationis. Ad virtutis perfectionem proculdubio [ten]tatio via est, quæ non solum hominem perficit [...] rumentiam diuinæ prouidentiæ thesauros pate[facit]. Opera nanque Dei ex sui profunditate incomp[rehen]sibilia sunt in se. Quis autem nisi tentationibus [pro]batus, quantum supra se diuina sapiētia prouide[re vi]gilet, indagare valeat? Quis verbi magisterum i[n ten]tationibus nō miretur, si intelligit. Flagrat interd[um] mens libidine dominandi, dignitates ambit, hon[o]ribus extolli peroptat: sed mox diuina dispone[nte] sapientia in aliquod apertum permittitur collabi [...] lus: per quod omnis interioris hominis euacuatur [tu]mor. Confusionem nanque sui elatus non ferens [...]te humiliationi colla substernit. Sæpe caro concu[pi]scentiis inflammatur, illicitam in operationem p[ræ]ceps impellitur, & tanquam indomitum animal i[n] venereas voluptates se præcipitare conatur. Repen[te] autem dispensante sapientia fortis illam languor in[]uadit: qui robur omne debilitat, medullarum calor[em] refrigerat, audaciam comprimit, & flagello castig[a]tam spiritui reluctari non sinit, Ideo propheta a[ie]bat: Misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me. O al[]titudo diuitiarum sapientiæ Dei, quàm incompre[]hēsibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Tentationis enim aqua incendium extinguit libi[di]nis percussione carnis vulnus sanat mentis, perpe[tra]tione sceleris virtutem nutrit humilitatis; de infirmi[]tate valetudinem, de egestate abundantiam, de tri[]bulatione scientiam, de mœrore gaudium, & de ten[]tatione erumpere diuinæ lumen facit prouidenti[æ]. Cuius hæc sunt opera? Cuius tam mira mutatio, ni[si] dexteræ excelsi, & doctricis sapientiæ? Cūcta suo di[s]ponit moderamine, vniuersaque suo compellit m[i]litare imperio. Pro sua omnia ordinat beneplacit[o]: collapsa erigit, abiecta colligit, fortia deserit, conf[u]sa componit, & alta deiicit: & tamen nemo est, q[ui] ista Dei magnalia, cur fiant, penetrare possit. Inte[l]lectus obtunditur, ratio conquiescit, caligat me[ns], hebetat animus, & in horum consideratione om[nis] humana vincitur sapientia. Per verbum quippe & [in] verbo suo Deus diiudicat singula, & quis inuestig[a]bit? Quis sempiternum verbi lumen in hoc mortali intueri potest corpore? Quis inaccessibilem diuinæ sapientiæ claritatem valet agnoscere? Quum enim visibilia inuisibiliter operatur, non sine maximo æquitatis moderamine id agere fatendum est: ideo veneranda potius, quàm inuestiganda sunt diuina iudicia. Miseretur, cui vult: & quem vult, indurat: hunc humiliat, & illum exaltat: nunquam tamen iniuste.

Heb

Heb

Petro

Ioan. 21. Petro, vt ſe ſequeretur, dixit: Ioannem autem, vt ſic maneret, ſibi placere perhibuit. Reprehendit nihilominus Petri curioſitatem, qui non ad ſobrietatem, ſed plus, quàm oportebat, ſapere cupiebat: illiq; ait: Quid ad te? tu me ſequere. Inſtruimur ex hoc, ne plus iuſto diuinam ſcrutari velimus voluntatem. Sufficit, vt tentari omnes diſcutiant propriam infirmitatem, vt ſanentur: non diiudicent Dei volũtatem, ne damnentur. Optimum quidem humanæ infirmitatis medicamentum eſt tentatio. Ex impulſu tentationis humilitatis lux emicat: dum ſibiipſi animus notus fit, qualis ſit. Ex cognitione ſui nutritur humilitas. Quo melius modo Apoſtolorum princeps ad ſui deuenire potuiſſet notitiam, quàm ex tentatione? Stabat in ſe confidens de ſe, & neſciens ſe, ſed tentatus per ancillam mori timens negauit veritatem: pòſt autem inſpectus à domino recepit à luce lumen, vidit, agnouit, erubuit, amarè fleuit. Fleuit inquam delictum ſuum, ignorantiam ſuam, infirmitatem ſuam, & longè ſalubrius profecit ex tentationibus flagello, quàm ex eruditione magiſtri, licet tentatio magiſtri fuerit admonitio. Bona tentatio, ſed melior tentationis inſtructio: quia gratię dona à muneribus naturæ diſcernere facit, oculos aperit, vt ſapientiæ lumen excipiant, ne in ſui ignorantia caligent. Pernicioſa nanque ſui neſcientia eſt, & ad omne facinus procliua: quæ dum ſe ſtare putat, iacet miſerabiliter. In tenebris obuoluta eſt videre ſe arbitrans, ſed fellis collyrio inungenda eſt, vt rectè videat, manúque tentationis erigenda eſt, ne pereat. Vtrũque verò per verbum. Heb. 12. Eſt enim Dei virtus, & Dei ſapientia. Virtus quidem, quia quos amat, arguit, & caſtigat: ſapientia autem, quia exemplo ſuo docet tentationum flagel-Heb. 8. la æquanimiter tolerare. Non enim (inquit Apoſtolus) habemus pontificem, qui non poſsit compati infirmitatibus noſtris, per omnia tentatum pro ſimilitudine abſque peccato. Ipſius quippe tentatio noſtrarum ſingulare leuamen eſt. Dulceſcunt noſtræ, quum conſiderantur illius. Afflictiones noſtræ propè nihil ſunt comparatione pœnarum eius: propterea qui tẽtantur, qui aliquo dolore cruciantur, proponant ſibi exemplum ſponſi, & in ſpeculo paſsionis eius, quanta indignè ab indignis dignatus eſt pati, cõſiderare non deſinant. Percipient planè conſolationẽ non minimam. Nec immeritò. Fecit autem antidotum ſpirituale ſputo, aceto, felle, ſanguine, flagellis, irriſione, opprobriíſque compoſitum: quo vulnera, dolores, tentationes, cruciatúſque linirentur noſtri: & fierent tolerabiles Saluatoris exemplo. O ſtupor, ô caritas, ô verbi ineffabilis ſapientia, qua arte mederis? quo vinculo trahis? quo vulneras amore? O quàm dulciter allicis, quàm ſuauiter blandiris, quàm rectè capis, quàm fortiter tenes? Quis vt ouis tua non ſequetur veſtigia, ô paſtor bone? Quis te cœleſtem ducem in paſsionum, tẽtationum, & laborum certamine imitari verebitur? Quis tuis, ô excelſa Dei ſapientia ſaluberrimis monitis obtemperare negliget? Transfige, ô dulciſsime Ieſu corda noſtra ſagittis ignitis amoris tui: irrumpe, ô domine domine penetralia mentium: illáque miſericorditer tuo illuſtra diuino ſplẽdore, vt vulneratis de te, & illuminatis à te, in te ſit habitatio noſtra, pax noſtra, delectatio noſtra, requies noſtra, deliciæ noſtræ, ſatietas noſtra, ſpes noſtra, amor noſter, exultatio noſtra, vita noſtra, refectio noſtra, lux noſtra, tranquillitas noſtra, fiducia noſtra, & omne bonum noſtrum. Tuo enim amore quid dulcius? tua caritate quid ſalubrius? tua dulci memoria quid iucundius? Te, ô ſapiẽtia, nihil melius quæritur, nil arctius ſtringitur, nil ardentius amplectitur, nil ſuauius poſsidetur. Norunt hæc, qui diligũt te. Amor quidem tuus immortalitatis origo eſt, ſapientiæ fons, fluuius voluptatis, vita credẽtium, abyſſus caritatis, paradiſus deliciarum, peregrinantium ſolatium, beatorum merces, nutrimẽtum dilectionis, virtutum radix, meritorum ſtatera, certantium robur, conuiuentium vinculum, & totius ſanctitatis ſtabile fundamentum. Qui ſitit, veniat ad te, & aqua ſapientiæ ſalutaris potabitur: Qui fatigatur, veniat ad te, & accipiendo onus tuum leue ſuper ſe, requieſcet. Qui aduerſariorum & tentationum exercetur inſultibus: veniat & ipſe ad te, & audiendo atque imitando te victor exiſtet. Permiſiſti etenim te tentari, vt in tuis noſtras inſtrueres ſuperare tentationes. Cõmendaſti quoque nobis in ipſis loci ſolitudinem, ciborum parcitatem, temporalium contemptum, diuinæ legis meditationem, & orationis frequentiam. His munitus armis, tu omnium ô fortiſsime cum hoſte dimicaturus intraſti in ſtadiũ, & reportaſti triumphum. Neque enim licet, vt milites tui aliis vtantur armis. Quiſquis igitur exemplo domini de inimicis ſpiritualibus victoriæ trophæum obtinere deſiderat, hominum conſortia declinet, tumultus deuitet, & in ſecretiorem ſe conferat locum: quatenus ſuper ſui cuſtodia diligentius valeat vigilare. Diffuſa quidem per exteriora mens, ad interiora conſideranda minus ſufficit. Vtrique vacare nequit, proinde ne fœdetur, ne tentationum ignara vincatur, frequẽtiam fugiat, & ad remotiora ſecedat diuinum flagitando ſuffragium. Eſt nẽpe ſolitudo amica mœroris, mater quietis, locus contemplationis, & receptaculum ſupernæ viſitationis. Hac edoctus experientia Propheta cùm Pſal. 54. tentaretur, aiebat: Elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine: Expectabam eum, qui ſaluum me fecit à puſillanimitate ſpiritus & tempeſtate. Amicus quoque ſponſi eruditus à verbo quum adhuc in tenella eſſet ætate, deſerti antra, fugiendo hominum conſortia, petiuit, ne ad horam cederet aduerſariis, ne aut innocentiæ nitorem tenuiſsima delicti contagione fœdaret. Non eſt tuta in vrbibus conuerſatio: vbi omnium exuberant materiæ peccatorum, vbi elatio regnat, excruciat liuor, rixæ conturbant, libido dominatur, diuitiæ dilaniant, voluptas blanditur, & ſocialis carnalium colligatio animum effœminat. Vix qui ſibi vacat præſentis vitæ naufragium poteſt euadere. Habitent in ſeculo, qui ſe diligunt, qui pugnandi vel vincendi pro virtute nullo caritatis accenſi ſunt zelo: at quicunque ad perfectionẽ anhelat aſcendere, quicunque præ animi magnitudine cum vitiis & ſpiritualibus nequitiis non pauet habere congreſſum, iuxta verbi conſilium primum cunctis, quæ poſſidet, renunciet: deinde ſolitudinem ſibi in ſeipſo ædificet, in qua Deo intẽdere & ſpirituali pugnę non deſinat loco & tempore: etiam domeſticorum conſortia fugitando. Habeat redemptoris exemplum: qui quum à diabolo tentaretur, ſolus in deſerto eſſe voluit: poſt conſummatam autem victoriam homines ſecum habitare permiſit. Solitudo ſemper amanda eſt: tenenda verò non ſemper. Quiſquis illa pru-

denter vsus fuerit, gloriosum de hostibus victoriæ triumphum in tentationibus reportabit: si tamen eidem adiiciat abstinentiam. Nam solitudinem tenere,& gulæ fræna laxare, brutorum est vita. Animalia nanque syluestria syluas incolunt & solitudines, sed quia nullo temperantiæ moderamine carnales cohibent impetus, omnino feræ sunt. Parum quidem prodest solitudinem quærere, & carnis voluptates non frænare. Temperantia semper solitudini indiuidua comes sit. Solitudo corpus: abstinentia autem corporis edomet passiones. Vtrunque suo dominus commendauit exemplo. Nusquam nisi in solitudine legitur Saluatorem ieiunasse. Sobrietas quidem ciborum, tentationum tempore plurimum laudabilis est. Timet antiquus aduersarius cum abstinentibus habere conflictum. Si parentes primi abstinuissent à vetito cibo, nunquam à suæ celsitudinis arce corruissent. Discant qui tentantur, sobrietatem custodire, discant suasionibus non acquiescere: studeant diligentissimè temporalia non amare. Perniciosius enim est hic amor pugnantibus. Abiiciat à se terrenas facultates, qui spirituali militiæ ascribi desiderat. Nunquam tentationibus carebit, qui terrena dilexerit. Sunt quippe opes arma diaboli, tentationum fomentum, rubigo mentis, exterminium quietis, passionum auctrices, & perfectioni inimicæ. Graue onus est temporalium affectus. Contemptor sit mundi, sit & contemptor sui, qui Deo placere cupit. Læto semper animo ad cœlestia tendit, qui ex corde seculo renunciauit. Securus accedat ad pugnam, qui vitiose nil diligit. Acerrimus contra tentationes præliator esse potest, quicunque temporalium contemptor est. Ipse Saluator saluberrimum de contemptu mundi, cùm à diabolo tentaretur, nobis præbuit documentum. Nihil quippe temporale diligere debet, qui cum aduersario pugnare cœpit. Solum cœlestia diligat, & in diuina lege iugiter meditetur. Est quidem sacra pagina pharetra quædam spiritualis, in qua sagittæ acutæ & ignitæ latitant. Hanc nemo Deo militans derelinquat. Ex assiduo cogitatu virtutem intelligat scripturarum: vt iuxta qualitatem suggestionis, responsionis intorqueat iaculum. Hac accinctus dominus Iesus perrexit ad pugnam. Ex eadem tres eduxit sententias quasi sagittas, & pro-
Psa. 143. strauit aduersarios: vnde Propheta: Emitte sagittas tuas, & dissipabis eos. Eruditur quoque animus scripturarum meditatione ad agnoscendas diaboli astu-
Psal. 118. tias. Sic enim legitur in Psalmo: Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo. Per se non sufficit. Non autem aliunde congruentius, non plenius, non suauius edocetur, quàm in eloquio sapientiæ: dummodo non sit elatus, nec infidus. Tales nempe refugit Dei sapientia. Lux est sapientia, & in hu-
Ibid. milium cordibus se diffundit: ideo Propheta ait: Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. Fiat humilitate paruus, qui sapientia magnus fieri concupiscit: sanctarum meditationibus scripturarum se muniat, quicunque cum maligno spiritu vult habere conflictum. Tanto de victoria magis fiet securus, quanto & in diuinis eloquiis exercitatus, & in oratione Dei amplius fuerit assiduus. Vtrque simul optimè conueniunt, & in quadam spiritus confœderatione concurrunt. Vix absque orationis suffragio diuinæ legis haberi potest notitia. Sed oratio sæpe decipitur, si sapientiæ veritate illustrata non fuerit. Consueuit angelus transfuga in lucis angelum se figurare, vt decipiat simplicem, & minus scientem falsa opinione seducat. Postulanda ob hoc est à Deo sapientia. Nam sapientia errorum detegit latebras, & oratio tentantium prosternit insultus. Maxima victoriæ spes oratio est, & præcipua ad sapientiam via. Sustollit animum à visibilibus, & suo humili ac suaui volatu facit proximum cœlo. Replet illum claritate Dei, & cognitione sui, quibus nihil vtilius est in vita hominis.

De triplici Deo famulantium ordine, atque de singulorum tentationibus, earundémque remediis.

CAP. VII.

QVicunque Dei mirabilia opera [di]ligenti cõsideratione indagare [vo]luerit, alia corporalia, alia verò [es]se spiritualia verissimè iudicab[it]. Corporalia quidem, quæ sensu[a]libus, vel lineamẽtis subiecta sun[t] aut esse possunt; spiritualia autem, quæ rationali [a]nimæ percipiuntur, vel tanguntur affectu. Corporalium scientia innumeri reperiuntur peritissim[i], spiritualium verò pauci. In occupatione corporalium penè totus mundus est deditus, in spiritualium contemplatione rarus, qui se exerceat, inuenitur. Corporalis exercitatio ex industria procedit humana, spiritualis ex gratia diuina. Nemo sibi arroget, si quid de diuinitate, vel de spirituali natura cognoscit. Magnarum quippe mentium hoc opus est, & earum potissimum, quæ Dei verbo connexæ sunt vinculo caritatis. Ex familiari nanque verbi alloquutione instruuntur, & inde hauriunt mentis exultationem non modicam. Quomodo non possunt non gaudere in contemplatione veritatis, quæ animarum proprius est cibus? Lætantur quippe in lumine sapientiæ, sed non ad plenum. Tunc quidem ad plenum & perfectè, quum reuelabitur gloria domini: quum filiorum Dei dignitas apparebit. Videbimus etenim tunc Deum non per speculum aut in ænigmate, sed prorsus sicuti est: Hæc est vita æterna, hoc est sanctorũ præmium. Nunc autem donec peregrinamur à domino, donec hac mortalitatis veste tegimur, per fidem ambulamus. Hinc est, quod de spiritualibus naturis diuina (videlicet) angelica, & rationali tam laboriose inuestigamus, tam tenuiter capimus, támque modicum, quod attingimus, possidemus: quũ teneri creditur, repentè labitur, & quum inter spirituales suauiter degustatur amplexus, absque vlla euolat præmonitione. Experimẽto discit, amantis animus ex his altercationibus amoris, perfectam non esse in præsenti vita fruitionem dilecti. Efficitur sagacior ex hoc, ardentior robustiórque ad agnitionem veritatis, & gustum caritatis. In his nanque nutritur, & per hæc quotidie renouatur spiritu, transformatúrque de claritate in claritatem. Vltra modum nempe amanti fortiter & dulciter, onerosus fieret huius peregrinationis incolatus, nisi frequenter sponsi munusculis foueretur. Nec immeritò. Conspicit enim se vanitati esse subiectum. Atteritur assiduis fatigationibus. Contendit semper per

inter

internam ei, quem diligit, placere exercitationem, amoris vritur desideriis, & crebris examinatur tentationibus. Hæc cuncta quamuis ex spiritus feruore sint leuia, ex carnis tamen pondere plurimum laboriosa esse noscuntur. Quamobrem ne mens deficiat, ne in labore succumbat, & caritate pascitur & veritate. Caritate quidem, vt à seculi amore se voluntariè subtrahat, veritate autem, ne ignara tentationibus cedat. Quod autem non agnoscitur, eius periculum tum declinatur. Quum verò hominis vita super terram tentatio sit, nec quisquam sine tentatione viuere posit, definiendum est, quòd nullum tam vtile ab eo, qui Deo seruit, suscipitur munus, quàm spirituum discretionis & internorum motuũ claræ experientiæ. Non multum interest, si diuinæ naturæ, angelicarúmque substantiarum mens careat scientia, sed non mediocris est damni, si spiritualium tentationum & affectionum non habet notitiam. Multi in sua simplicitate per fidem saluati sunt, quis autem sine sui agnitione saluus fiet? Proficua valde tentationum scientia. Nemo ad virtutum perfectionem absque hac potest ascendere. Hæc est via sine errore, hæc est perfectionis scala. Quisquis itaque virtutum amator est, sui diligens inquisitor sit. Quo impulsi, quóve affectu ipsius moueatur mens, considerare non negligat. Multifarij sunt interiores animi motus, & ad cognoscendum difficiles. Aliter qui incipiunt, aliter verò proficientes mouentur. Sicut inæquales ipsorum motus, ita & remedia. Ex cognitione morbi congrua ægroto præbetur medicina. Vbi originis infirmitatis est nescientia, ibi animæ corporisque propinqua mors est. Discant, qui ad perfectionem volunt conscendere, horum differentias & causas. Qui infirmi sunt, & spiritualis pugnæ prorsus ignari, suos habent internos motus, quibus in tentationes (vt plurimum) impelluntur. Mouentur enim voluptuosè. Quum autem quæ carnis sunt, sapiunt, & recenter carnalia reliquerint opera, facilè ad eadem relabuntur. Ignorant sæpe huiusmodi se quipiam vitiosè diligere, non intelligunt, quid carnaliter quídve sit naturaliter amare, ideo seducti seducuntur, à suis captiui ducuntur pasionibus, sua quærunt commoda, & omne quod libet, sibi licere arbitrantur. Proprias his conantur perficere voluntates, atque complere voluptates, & post carnis concupiscentias currere non cessant, nec prius ista percipiunt, quã in grauem ruant foueam delictorum, aut tentationum laqueos. Tunc intelligunt, quo fuerint agitati spiritu, tunc serò apertis mentis oculis suum agnoscunt errorem. In fatuarum numero virginum computandi sunt, quoniam delectationi carnis, curiositati sensuum, & amori visibilium, postposito spirituali gaudio, ac interiori bono, prostituerunt se. Insipidi quidem quum sint diuinæ consolationis & inexperti, in creaturarum pulcritudine & delectabilitate suum conantur perficere desiderium. Quod nequaquam assequi valent. Ideo relicto æternæ vitæ fonte in sua permanent siccitate. Hinc tentationibus grauantur, anxietate laborant, & absque vlla requie perseuerant. Nunc ista, nunc quærunt illa, & tanquam profugi super terram & instabiles noua semper meditantur adinuenire oblectamenta. Fiunt sibiipsis (dispensante Deo) onerosi, & sua amplius delectatione vtuntur. Ex alio impelluntur in aliud, & quo plus satiari cupiunt, eo ardentiori voluptate fatigantur. De hac aqua (iuxta Saluatoris sententiam,) Qui biberit, sitiet adhuc. Ioan. 4.
Sed si quis de aqua, quam ipse dare pollicetur, biberit, non sitiet vnquam, quin potius fiet in illo fons aquæ salientis in vitam æternam. Hoc autem optimum est ac salubre remedium ad comprimendum voluptuosos animi motus, vt si quis hac se senserit peste vulneratum, omni qua valet virtute, studeat diuina frequentare sacramenta. De dilectione Dei ad homines, & humanitate Christi iugiter in se cogitando reuoluat, & potissimum de futura electorum felicitate. Poterit quidem cœlesti illum opitulante gratia, si perseueranter se in his occupauerit, voluptuosum animi affectum, conditoris amore, & cœlestis patriæ suauitate retundere, atque carnis delectationem in spiritus iucunditatem cõmutare, quod supergloriosum est. Est & alius perniciosus animi motus ineruditum Christi militem inuadere assuetus. Hic ex consideratione perfectionis, virtutum altitudinis, & patrum sanctitatis præcedentium mentem efficit pusillanimem, hebetem & frigidam. Suggerit quoque illi, quanta sit inimicorum importunitas, sagacitas, & fortitudo, quanta vitiorum numerositas debellandorum, quam grauis carnis spiritúsque conflictus, quàm diuturnus & consolationis expers, quamve ignotus sibi animæ profectus. Et ex his quandam cogitationum tentationúmq; format congeriem, sub qua effœminatam obruit desperatione mentem, non se necandi, sed proficiendi. Quo peracto quum captiua se mens tali subegerit desperationi pusillanimitatis, quis enumeret quantis dilanietur tentationibus, & cogitationibus dilaceretur? De cætero velut mortua effecta singularia negocia cogitat quid in mundo agatur perquirit, quæ ipsa egerit, quid facere potuisset, sedula consideratione meditatur, recluditur in cella corpore, mente verò (vt sic dicam) omnem seculi perlustrat ambitum. In diuinis insensibilis est laudibus, qui talibus agitatur motibus, quum per orationis studium Deo vacare vult, vanis potius intendit cogitationibus, interdum etiã obscœnis. Tempus omne consumit, nunc scurrilia loquendo, nunc pertractando inania, ocio tabescit, vigilias obhorret, ieiunia refugit, silentium non custodit, disciplinæ morum subesse non patitur. Fit miro Dei iudicio, vt dum nullis se vult pro acquirendis virtutibus dare laboribus, amplius ociando & dormitando laboret. Dum tentationes se euadere arbitratur, in grauiores se præcipitet tentationes. Omnium nanque tentationum hæc periculosissima est, aut non tentari, aut nescire se tentari, quod Propheta intelligens aiebat Domino, Proba me Domine, & tenta me. Psal. 25.
Ignauiæ (vt plurimum) vel insensibilitati non tentari ascribendum est. Probi enim & generosi milites vix ad momentum quiescunt, sed vir virtutis in suo etiam labore pacificus est, qui autem virtute caret, quiescendo laborat. Ergo quicunq; iucũdè & fortiter præsentis peregrinationis iter peragrare desiderat, iugũ super se suaue, & leue sapientiæ onus tollat, atq; magnanimiter pro adipiscenda virtute pugnare non negligat. Sentiet post certamen, quantus sit virtutis triumphus, quale meritum, & quã suaue gaudium. Qui autem Domini talentũ nullo de ipso facto lucro in terra abscõderit, timeat, ne tanquã

indignus à ſponſi conuiuio amoueatur. Eſt quidem diſciplina cœleſtis velut mare. In eo nihil, niſi viuat, perſeuerare poteſt, omne enim morticinum & immundum ad littora proiicit. Hinc eſt quod in Apocalypſi dicitur, *Apoca.3.* Vtinam frigidus aut calidus eſſes, ſed quia tepidus es, & nec frigidus, neque calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Væ qui euomitur, quoniam regno Dei ineptus iudicatur. Deo autem cuncta poſsibilia ſunt. Quiſquis igitur hos pernicioſos animi motus, & quæ ex ipſis tentationes generantur, euadere concupiſcit, mortis acerbitatem, illius incertam horam, horrendum Dei iudicium, & pœnarum inferni æternitatem, acerbitatémque iugiter meditando reuoluat. Poterit enim reſipiſcere, & rediuiua reſurrectione Deum laudare, vitam corrigere, & veræ reſurrectionis particeps eſſe. Proficientium verò interni motus, & pugnantium pro Chriſto & virtutibus (vt plurimum) proueniunt inſultus & tentationes ex infirmitate, ex ignorantia, ex conſuetudine, ex natura, ex diuina diſpenſatione. Ex infirmitate quidem, cùm diuino mens afflata deſiderio, & virtutum animata profectu, in cunctis quæ agit & loquitur, rectitudinem ſeruare contendit, nec valet. Reuerberata nempe propria infirmitate relabi compellitur. Nam peccati fomite depreſſa patitur nolens, & bene agere volendo non ſinitur. Hæc eſt originalis pœna delicti, à qua nemo quamuis eximia polleat ſanctitate, liber exiſtit. Quotquot enim ex ipſa nati ſunt propagine (exceptis duntaxat mediatore Dei, & hominum homine Chriſto Ieſu, & ipſius matre) ſub hac peccati lege ſunt conditi, vnde Propheta voce omnium gemens, ait, *Pſal.51.* Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. *Rom.7.* Hinc Apoſtolus deplorans, dicit, Non enim quod volo bonum, hoc facio, ſed quod nolo malum, hoc ago, ſi autem quod nolo, illud facio, non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Condelector enim legi Dei ſecundum interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Mox verò ſanctorum cum Chriſto regnantium libertatem conſiderans, & eandem concupiſcens, ſuámque infirmitatem, niſi corruptibilis carnis depoſito onere non poſſe declinare ſciens ſe, optánſque ipſorum beatorum conſortio ſociari exclamando ſubinfert, *Ibidem* Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Hanc itaque infirmitatem pro pœna peccati, Dei ſapientia ordinatiſsimè dominari in ſuis permittit electis, vt ſemper vnde ſe humilient, ſéque exerceant, materia non deſit. Conantes enim, quod nequeunt agere, humiles, & ex ipſa eadem impotentia efficiuntur fortes, conualeſcunt de infirmitate, & de bello fortiores fiunt. Hoc diuinæ ſapientiæ magiſterium eſt, quæ virtutis defectum ad ſanctorum ſuorũ facit militare profectum. Hoc de fonte æternæ caritatis noſcitur emanare. Nunquam vult, vt deficiat, qui impugnet, vt ex certamine nunquam deſit, vnde coronet. Sic cùm populum ſuum ad terram duceret promiſsionis, voluit vt cauſa ſemper adeſſet, per quam ipſum tentando probaret. Permiſit vt inſequeretur Pharao, vt in deſerto aqua deficeret, vt populi, ad quorum terram poſsidendam vocabantur, reſiſterent, vt etiam eadem poſſeſſa reliquiæ gentium tributariæ, in medio eorum remanerent. Cuncta illa in figura ipſis contingebant. Non deſperet, ſed pugnet, qui ſe intuetur bonum non poſſe facere, quod vult. Permittit infirmitatem hanc in carne regnare, permittit etiam ignorantiam in anima perſeuerare, quæ multarum tentationum fomitem ſubminiſtrat. Quis tentatione carebit, qui ſe ignorare videat, quod expediat? Quis ſecurus dubitando incedet? Neſcientia dubietatem, dubietas timorem, timor gignit pœnam. Hinc eſt, quòd Propheta ſanctus tam ſedulò precatur, dicens, Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu. Qui enim diligit, & quod Deo magis placet, non ignorat, alacriter operatur, quamuis laborioſum ſit, qui verò ignorat & dubitat, remiſsè agit. Vbi neſcientia, ibi mentis inconſtantia, animi puſillanimitas, cogitationum confuſio, alternatio conſiliorum, perturbatio pacis & ſpiritualis gaudij. Delectabile bonum ſcire quid optimum. Beatus proinde, qui inuenit ſapientiam, & qui affluit prudentia, quoniam melior eſt acquiſitio eius negociatione argenti & auri primi & puriſsimi. Lignum quidem vitæ eſt iis, qui apprehenderint illam, & qui tenuerit eam, beatus. Ipſa planè ignorantiæ fugat tenebras, tentationum tumultus propulſat, ſecuritatem adducit, lætitiam nutrit, & proximum Deo facit. Pro hac adipiſcenda laborare non negligat, qui Deo dicatus eſt. Non in fatigatione corporis, ſed in oratione ſe reuelat. Amat in cordis habitare ſecreto. Mundet ſe, qui ignorantiæ tenebris carere gliſcit. Huius etenim diminutio tentationum minoratio eſt. Ex conſuetudine præterea peccandi quot tentationum bella moueantur aduerſus proficientes, & pro Chriſto luctantes, ſolum norunt qui ipſam demoliri conantur. Semper enim ad id quod reliquit, conſuetudo reflectitur. More quidem fluminis defluentis in alueum hæc repetit, & quandam neceſsitatis legem redeundi ad priſtina ſuo imponit poſſeſſori. Gratia indigent non mediocri, qui inueteratos cupiunt, & volunt abolere mores. Huic rei, difficilis ſeniorum impudicæ vitæ conuerſio, perhibet teſtimonium. Rarus quis eorum inuenitur, qui realiter conuertatur ad Dominum. Obruti peſsima conſuetudine tanquam quodam arenæ aggere, niſi grandi ac terribili voce excitentur, è monumento reſurgere nequeunt. Nemo itaque tardet in ſuo ſenio conuerti ad Chriſtum. Dum arbuſta noua ſunt & tenella, pro agricolæ beneplacito flectuntur ſine difficultate, ſi autem durato cortice fructificare cœperint, in propria de cætero inflexibilitate perſeuerant. Beatus planè, qui Domini iugum ſuper ſe ab adoleſcentia portare conſueuit. Ex longo vſu etiam difficillima, leuia fiunt, potiſsimum vbi gratia cooperatur, vbi verò natura rebellis conſuetudini copulata eſt prauæ, ibi abſque dubio inſuperabilis eſt pugna, & tentationum rixa indefeſſa. Mens quippe quæ horum duorum inſultus patitur inimicorum, indiget indui virtute ex alto. Semper vt victoriam obtineat, euaginatum ſpiritus teneat gladium ad vltionem aduerſariorum, atque mox vt ipſorum paruulos exortos eſſe conſpexerit, ad petram eos allidere non ſit ſegnis. Quod ſi à ſui cuſtodia neglecta virtute dormitare inchoauerit, crudelem in ſe vitiorum ſuſtinebit tyrãnidem. Nam vitia cõtinuo in deterius (niſi virtutũ diſciplina coerceãtur) proficiſcũtur.

Super

Superbia ne contra Deum & proximum se erigat, humilitate comprimenda est, voluptuosa carnis delectatio, ne mentem ad peccati consensum subiiciat, pudicitiæ vigore refrænetur, cupiditas ne in amorem temporalium accendat animum, desiderio cœlestis patriæ repercutiatur, iræ impetus ne irascentem ad odium fratris commoueat, patientiæ fræno coarcteteur, inuidia ne ad dolorem de bono proximi mentem impellat, dulcedine caritatis durissimè flagelletur, gulæ petulantia ne aduersus spiritum carnem excitet, sobrietatis iugo subiiciatur, acidiæ ignauia ne à cepto proposito animum faciat tepescere, amore virtutum & rememoratione æternorum sine vlla requie stimuletur. Vitiis, virtutum oppositione resistendum est. Nunquam vt ad actum, nunquam vt pertrahant ad consensum, permittenda sunt. Sicut intus fremũt, vt prosiliant ad opus, ita quoque intus mucrone resistentiæ iugulentur, iuxta Prophetæ admonitionem [Psal.4.] dicentis, Quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini. Huiuscemodi arte dimicandi, propitiante gratia, debilitatur etiam consuetudo inueterata, & natura rebellis reformatur in melius. Plus valet gratia, quàm natura, quia superior est. Neminem spernit, nulli se subtrahit, quin potius anticipat quærentes se, & præoccupat dignos se. Nemo itaque de infirmitate, de ignorantia, de consuetudine, de natura excusationem accipiat, quod non proficit, nullus quia tentatur, conqueratur, nulli nisi ignauo & tepido, ac resistere nolenti tentatio nocet. Feruens & pugnans militat ad salutem. Quosdam supra communem modum & vltra humanas vires Dei sapientia tentari permittit, vt illos continua & acerrima pugna præ cæteris gloriosiores faciat. Neque ad momentum permittuntur quiescere, vt deuicto triũphatóq; hoste iucundius in perpetuas gaudeant æternitates. Non sunt igitur Dei iudicia curiosè rimanda, non de permissione diuina ratio inuestiganda. Quisque sub verbi gubernatione se ponat, cuncta sibi occurrentia etiam aduersa & inscrutabilia reuerenter excipiat. Non potest Dei sapientia errare, fallere nunquam consueuit. Omnes diligit, omnium salutem paterno peroptat affectu. Sui etiam contemptores non relinquit ex corde, benigna est & exaudibilis, nemo expers est beneficiorum eius, infirmos flagellando custodit, exercitatos tentando erudit, prouectos spiritu deserendo accendit, debiles quidem in spiritu, vt se cognoscant, vt humilitatis fundamenta iaciant, internis exagitari tentationum impulsibus misericorditer annuit, robustos & spiritu calescentes, vt ex tentationibus profectum virtutum reportent brauium, in iis quæ sunt pœna peccati, grauiter impugnari permittit, qui verò de vitiis obtenta perfecta victoria in Christo suauiter quiescunt, tentantur & ipsi, non tamen sic, vt cadant, sed vt cadere posse se agnoscant, nisi ex occulta forte & æquissima dispensatione. Diuinæ sapientiæ lex imponenda non est. Qui cadit, iustè, & qui stat, cum illo agitur misericorditer. Incomprehensibilia sunt opera spiritus & veneranda. Interdum qui in imis iacent, repentè sustolluntur, & qui cœlos ascendisse credebantur, deiiciuntur. (Singulorum tamen status & merita ex perseuerantia iudicanda sunt.) Nam & perfecti quamuis tentationibus humilientur, cæteros nihilominus præcellunt sanctitate. Ex habitibus virtutum ad exteriora impelluntur, & quo commotos esse arbitrantur ab infirmis, eo imitantes incarnatum verbum fortius stant. Interdum habent & ipsi motus suos, sed aliis dissimiles. Accenduntur quidem zelo rectitudinis, & erga delinquentes inuectionis iacula intorquent. Dedignantur, sed non dedignanter persecutiones excitant, sed amantes, non hominis naturam, sed hominum vitia insequuntur, vt corrigant, non vt perdant. Saluatoris in hoc confirmantur exemplo, qui facto de resticulis flagello de templo boues & columbas vendentes eiecit, subuertitque numulariorum æs. Hoc Moses accensus zelo viginti tria milia virorum, qui vitulum aureum adorare præsumpserãt, vno in die iugulauit. Hoc Phinees repletus maximam fornicatorum exercuit stragem, vnde illi ad iustitiam in sempiternum reputatum est. Quotquot ad perfectionis ascenderunt fastigium, hoc rectitudinis zelo ardeant. Sua prius insequantur vitia, deinde subditorum, sua sine misericordia, subiectorum autem non absque pietatis zelo, potissimum illorum, qui corrigibiles sunt. Bonus rectitudinis zelus, sed pietatis non minus necessarius. Vtrunque teneat, qui perfectus est, vt misericordiam & iudicium Domino valeat decantare. Vtroque vsus est suis causis & temporibus redemptor noster. Fleuit super Hierusalem, fleuit super defunctum Lazarum, sed increpauit Petrum, [Ioan.2.] & respexit Petrum, mundauit templum vænalibus, dicens, Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negociationis. Docebat quoque in templo, & clamabat. [Ioan.7.] Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Præcipuum suis in hoc fidelibus Dei sapientia præbuit documentum, vt quos delinquentes viderint, corrigant, & quos compunctos aspexerint, pietatis visceribus fouendo erudiant. Quisquis itaque alios ex rectitudinis zelo monere vult, semetipsum, ne tentetur, consideret quia homo est, si autem pietatis zelo compatitur delinquenti, caueat ne potius pusillanimitate, quàm compassione reticeat. Vtrobique disciplina censura seruetur. Corripiatur peccatum seuerè, & ametur frater delinquens. Veruntamen quoniam in cunctis difficillimum est, ita rectitudinis pietatisque zelum custodire, vt neque ad dexteram, neque ad sinistram vir spiritualis incedat, tertium contra se zeli feruorem non negligat assumere. Recurrat velociter ad pœnitentiæ lamentum, & se deliquisse grauiter confiteri minimè erubescat, atque satisfacere non dissimulet, quum se in fratrem peccasse cognouerit. Sciens quidem Dei sapientia sine contagione delicti etiam probatissimos viros non posse vitæ suæ cursum consummare, dedit generale pro omnium facinorum satisfactione remedium, pœnitentiæ (videlicet) portum, ad quem quisque fideliter confugerit, quamuis ingenti delictorum fasce oneratus sit, damnari non poterit. Est nanque pœnitentia vna munitissimarum ciuitatum, quas Dominus Mosi mandauit segregari in salutem fugitiuorum, quatenus si quis incautè proximi effunderet sanguinem, securè & absque sui detrimento in qualibet ipsarũ habitare valeret. Est pœnitentia commune bonũ pro salute omniũ, accommodatũ. Nullum tam immane scelus est, quod non cordis cõpunctione deleatur. Infirmus es, & tentationũ procellis obrutus, clama ad Dominum de profundis, & liberabit te. [Psal.33.] Iuxta est iis, qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu

salua

saluabit. Miles Christi es, & contra vitia pro adipiscendis virtutibus certare cœpisti. Quum ex infirmitate & ignorantia tentationum pateris incursum, & tu cum Propheta clamare ne obliuiscaris, & dicito, Psal.34. Iudica Domine nocentes me, expugna impugnantes in me, apprehende arma & scutum, & exurge in adiutorium mihi, effunde frameam, & conclude aduersus eos, qui tribulant me, dic animæ meæ salus tua ego sum. Spiritualis effectus es, & in omnibus probatus, si ex immoderato zelo vt homo in aliquod incidisti deliPsal.51. ctum, dic & tu cum eodem Propheta, Ne proiicias me à facie tua, & Spiritum Sanctum tuum ne auferas à me, redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Est quippe vincendi singularis fiducia, quum quis in tribulationum vel tentationum certamine positus nouit ad quem tutum posit habere confugium.

Quibus considerationibus humanus in spirituali certamine spiritus roboretur.

CAP. VIII.

Quemadmodum diuinæ, longè ab humanis distant cogitationibus, ita & affectiones. Hoc qui rectè sapit, capit. De cogitationibus quidem Esai 55. ait Propheta, Non sicut viæ meæ viæ vestræ, & cogitationes meæ cogitationes vestræ, sed sicut exaltantur cœli à terra, ita exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris, & cogitationes meæ, à cogitationibus vestris. Nam humanæ cogitationes quum futura prospiciunt, ex opinione iudicant, præterita pauca & imperfectè memorando pertractant, præsentia verò tenuiter & cum magno adinueniunt labore, nec tamen illa sine dubietatis caligine contuentur. Hoc perspicuè cognouit ProPsal.38. pheta, quum diceret, Vniuersa vanitas omnis homo viuens. Veruntamen in imagine pertransit homo, sed & frustra conturbatur. Non autem de Dei scientia sic. Cognoscit quippe temporalia æternaliter, commutabilia immutabiliter, contingentia infallibiliter, futura præsentialiter, dependentia independenter, creata increatè. Nec hoc per alia, sed à se, in se, & per se. De affectionibus autem ratio suadet, & quotidiana experientia docet. Qui humanè diligit, quid aliud, quàm felicitatem temporalem, & delectationem propriam in amore quærit dilecti? Cupit qui sic diligit, dilectum florere in seculo, extolli honoribus, dignitatibus sublimari, diuitiis abundare, & diuturna viuere vita. Hanc humanam Apostolus Petrus affectionem erga Dominum se habere ostendit. Quum enim Dominus multa se prædiceret passurum esse in Hierusalem, & in ea moriturum, Petrus fiducialiter Matt.16. ait, Propitius esto tibi, non fiat hoc. Quia ardenter (sed humanè) diligebat, quærebat, si fortè ex sua suasione à passionis & mortis posset eum, quem carnaliter amabat, acerbitate liberare. Dei verò incarnata sapientia hanc carnalem discipuli affectionem inue-Ibidem ctione durissima repressit, dicens, Vade post me Sathana, scandalo mihi es, non enim sapis, quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominis. Nam hominis affectio ad ea, quæ sunt carnis, se extendit, diuina autem ad illa, quæ spiritus sunt. Homo sola in diligendo præsentia prospicit, Deus futura intuetur. Homo vt fruatur dilecto diligit, Deus verò vt dilectus diligentem possideat. Homo delectabilia, Deus autem diligendo vtilia suadet. Qui legit, intelligat. Hinc est, quod verbum caro factum non delectabilia carni, sed spiritui proficua commendauit, non pacem, vt visibilia quærerentur, sed bellum, vt inuisibilia lucrarentur, ponere in hominibus voluit, vnde ait, Non veni pacem Ma mittere in terram, sed gladium. Concitauit bellum, vt separentur ab inuicem, qui se inordinate diligunt, vt contra vitia pro amore virtutum dimicent, qui ipsum habere peroptant, vt temporalia pro æternis relinquant, qui felicitatis supernæ cupiunt esse participes. In stadio nos constituit, pugnandi necessitatem indixit, certaminis nostri se iudicem fecit, vincenti coronam proposuit, pugnanti plurima adminicula præstitit. Nihil reliquum est, nisi vt in conflictu hoc strenue præliemur. Munitissima nanque præparauit nobis præsidia, ad quæ quoties in bello fatigamur, ad ipsa accedamus, quatinus resumptis viribus robustiores ardentioresque in certamina redeamus. Tutus etenim locus & inexpugnabilis est verbi veneranda humanitas, in qua protectus quisque ab inimicorum incursibus liber efficitur. Ad hunc inuitabat ipse Saluator, vt accederemus locum, quum dicebat. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Magnam quippe deperditarum virium sentit restaurationem, qui in præsidio hoc habitare nouit. Omnes pene concupiscentiarum sopiuntur motus, omnis inimicorum sæua rabies supprimitur, quum in præsidio hoc spiritus requiescit. Non audent aduersarij irrumpere & secretum turbare verbi perterriti maiestate, sed & inimici, sponsæ pauent aspectum. Vident quidem ex allocutione sponsi faciem illius solito fulgentiorem, desideria ardentiora, vires quoque fortiores, & locupletiorem gratiam. Quis enim aduersus robustum militem ex omni parte armis obtectum habere congressum non veretur? Nemo pugnantium ignoret locum hunc. Pacis tempore respersus est suauitate mirabili, belli autem tempore inuictis munitus custodiis. Semper accedere volentibus patet, nullus est, qui prohibeat. O pugnatores ostia hæc intuemini diligentissime, lateris, manuum, pedúmque fixuras videte redemptoris, apertæ sunt, introire ne timeatis, intus est latitudo immensa, deliciæ inæstimabiles, odoramenta, per quæ omnes interiores animæ sensus reparantur, & pacatissima quies. Experimini, videte, gustate quàm suaue est, quàm iucundum, quámve tutum commorari in latere Saluatoris. Quum infesti sunt aduersarij, quum illis impares vestras senseritis vires, quum titubare, formidare, & ipsorum suggestionibus inclinare cœperitis, sine mora ad præsidia currite verbi, ad petræ foramina, ad vulnera redemptoris. Consueuit quidem fortiter piéque protegere accedentes ad se. Non autem corporis gressibus, sed animæ affectibus, sed sedula meditatione, sed intention recta, sed corde pio in eadem ingrediendum est. Si attenta mente ô milites æterni regis & humili deuotione cogitaueritis, quanta in carne, dum viueret Saluator sustinuit, fatigationes, peregrinationes, persecutiones, flagella, conuitia, sputa, opprobria, contumelias, & milia huiusmodi, in pedũ foramina intrastis, si autẽ donatas sanitates, mortuorũ resurrectiones, documenta cœlestia, & spiritus charismata, si quomodo cõdidit vos, quæsiuit vos, elegit vos, quotidianis beneficiis fouet vos, & innumeris donis sine tẽporis interuallo

uallo reficit vos, vigilanti meditatione pertractaueritis, in manuum vulnera procul dubio ingressi estis, sed si caritatē ipsius ignitam, latitudinē dilectionis, sapientiam præclarissimā, thesauros diuinitatis, affluentiā donorum sponsi, vnionem vtriusque naturæ, tunc exultate & lætamini, quia lateris arcana penetrastis. Munitissima sunt præsidia hæc, & inimicis inaccessibilia. Ibi reparantur vires, recalescit animus, reuiuiscit spiritus, renouatur mens, reintegratur, quod dissipatum fuerit, quod amissum, quod debilitatum, quod fuerat periturum. Hæc de humanitatis præsidiis. Habet & diuinitas præsidia sua. Ad illa accessus est, sed non inhabitatio. Habitant in eis, qui è carcere liberati ipsius clara visione fruuntur, in eis quoque ipsa spirituum supernorum cœlestia agmina suas fecere mansiones tanquàm incolæ, & tanquàm carissimi perpetuæ vinculis caritatis, & indissolubilis funibus amoris ei dulciter copulati. Illis vacare, videre, inhabitare, frui licet, nobis autem accessus & recessus accommodatus est. Quoties supra nos attollimur, & diuinæ miserationis profluuium erga delinquentes considerando rimamur, quàm (videlicet) longanimis sit dissimulando eorum peccata, vt ad pœnitentiam redeant, quàm sedulus corrigendo per corporis flagella, per temporalium damna, per carorum amissionem, & multarum inflictionem pœnarum quàm paratissimus pœnitere volentibus ad gratiam suscipiendum, toties prostrata omni desperatione & diffidentia veniæ ad præsidium munitum euolauimus. Sed etsi reuoluamus animo liberalissimam diuinæ bonitatis largitatem circa cuncta, quæ fecit, quomodo cuique creaturarum iuxta speciem suam particularia dona concessit, minoribus minora, & potiora præstantioribus, quibusdam solum esse, aliquibus esse & viuere, nonnullis esse, viuere, & sentire, aliis verò esse, viuere, sentire, & intelligere, tunc de quodam nubilo mentis eruti in quandam exultationem luminis, & admirationis assumpti tanquam in præsidio sublimi nos stare videbimus. Præterea si opera diuinæ sapientiæ non negligenter, sed matura meditatione cogitabimus, qualiter omnia (quamuis in speciebus diuersa & dissimilia, quamuis in naturis contraria) quandam diuinæ laudis ex suo ordine efficiant harmoniam, sentiemus vtique in iucundo diuinitatis præsidio nos positos. Multa his similia sunt præsidia, in quibus pugnantis animus collocare se meditando valet. Pigris hæc quidem ignota sunt, amantibus autem dulcia & nota. In his Dauid figuraliter, quum à facie Saul fugeret, cum suis habitabat, ideóque in cunctis agens prospere ad regni ascendit fastigium. O Dei clementia, quæ omnibus mirabili prouidentia præsto est. Nam sicut spiritualibus spiritualia præbet præsidia, ita & infirmis humana proponit exempla. Quid est aliud sanctorum vita, quàm infirmorum exhortatio, & pugnantium vigor? In theatro quippe Christianæ militiæ omnes constituti sunt. Singuli sua quæque proponunt fortia gesta, in ipso pueri, puellæ, iuuenes, virgines, viri, senes, & decrepiti. Omnes fidei oculo inspiciendi sunt, & quanta virtute certauerint considerandi, præ cæteris tamen agones martyrum multum fideles quosque ædificant ad certandum. Vnde ipsa Dei sapientia vt eorundem gloriosissimum exercitum proferret in exemplum pusillis voluit in Ecclesia passiones illorum tam iugiter recitari, inter quos extitere nonnulli vtriusque sexus, qui vltra hominis naturam pugnauerunt acerrime. Quis etenim non confundetur tepore dormitans? aut quem non accendet pugnantem pro Christo & tribulationibus laborantem ad tolerantiam, si audierit, qualiter beata Agatha lætissime & glorianter ibat ad carcerem, & quasi ad epulas inuitata suum agonem precibus Domino commendabat, ipsáque quàm fortis in mamillarum tortura, in mortis perpessione extiterit? Cæciliam quoque quum carnem cilicio domuisse, quum organis cantantibus ipsa in corde Domino, vt corpus ipsius fieret immaculatum decantasse, quum plurima tormentorum genera superasse cognitum fuerit, nonne & ipsa suo multum prouocabit exemplo? Cuncta beatissimorum martyrum vulnera, vincula, carceres, aculeorum cruciatus, lampadum adustiones, membrorum sectiones, excoriationes, persecutiones, verbera, opprobria, exquisita & auditu horrenda tormenta suis vocibus clamant, vt fortiter dimicetur. Præ omnibus verò incarnati verbi passio in exemplum proponenda est. Hæc quidem roborat debiles, fouet pusillanimes, excitat pigros, nutrit paruulos, certantes prouocat, accendit perfectos. Huius consideratio tanquàm myrrhæ fasciculus inter vbera mentis commoretur, vt quoties aduersa premunt, tentamenta grauant, vires animi in crucifixi speculo reparentur. Cuius etenim saxeum pectus non emolliant vulnera saluatoris? Quis pati renuet patiente Domino? Crucifixus quidem reliquit exemplum, vt sequamur ipsius vestigia. Proinde nullus à doloribus Christi debet fieri alienus, nemo extraneus sit à communione sponsi, si gaudij illius cupit esse gustator. Præcessit gigas magnificus, & passionis subiit certamen, vt cæteri ei militantes similia sustinere non paueant. Verecundum quippe est, vt irrumpente duce tribulationum cuneos reliqui imitari dedignentur. Non est abiectum in seruo, quod præcessit in Domino. Dolorem serui dolor lenit Domini. Passio passione vincitur, & cruciatus cruciatibus superatur. Aspicientes igitur in autorem fidei, & consummatorem Iesum per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, (Heb.12.) nam & ipse proposito sibi gaudio crucem sustinuit, confusione contempta. Habemus autem in illo exemplum, habemus & adiutorium ab eodem. Parum quidem sine adminiculo proficeret exemplum. Vtrunque egit. In ipso instruimur, & ab ipso prouehimur. Talis fieri voluit, vt videretur, audiretur, palparetur, pateretur, & moreretur. Tales quoque nos facere voluit, vt à natura doceremur, duceremur, & perficeremur. Ipsa quippe natura in salutis adiutorium accommodata est. Quid enim rationalis ipsius vis naturaliter appetit, nisi sapientiam? Ab illa enim eruditur in omni regula veritatis, ex ipsius magisterio, de morum probitate, de iudicio æquitatis, de gubernatione rei familiaris, de cognitione sui, de scientia naturalium, de spiritualium discretione, de contemplatione cœlestium, de illuminatione diuinitatis habet notitiam. Ipsa quidem verbi instrumentum est, templum est, sedes, & exemplar. Ipsa est hominis ornamentum, gubernaculum actionum, iudex rerum, & pedissequa sapientiæ. Tolle hanc, & sua hominem priuabis dignitate. Si hæc absit, non erit, cui in homine loquatur sapientia. Ista deficiente deuiabit amor, languescet caritas, diripi

diripientur ſpiritualia lucra, ſordeſcet conſcientia, æquitas peribit, præcipitabit opus, offendetur Deus, deficiet meritum, caro dominabitur, & omnis interioris hominis ſpecies denigrabitur. Ipſa edomat cōcupiſcentiam, detegit errores, cogitationes parit, diſcernit intentiones, affectiones erigit, virtutes attollit, & vitia reprobat. Concupiſcibilis nempe vis animæ tanquam indomitum difflueret animal, ſi non rationis gubernaretur habenis. In mentis etenim arce conſtituta, & velut in tribunali reſidens clamat innata, ac naturalis ratio, vt toto corde Deus & ex omnibus viribus diligatur. Quomodo non diliget anima eum, à quo nouit ſe eſſe, per quem viuere ſe intelligit, & de cuius viſione credit futuram ſe beatam? Naturaliter ſi bruta & irrationabilia ex inſtinctu ſuo diligere videntur ea, per quæ vel ex quorum miniſterio viuunt, cur non magis homo rationis compos Deum diliget, de cuius munere confitetur ſe eſſe, quod eſt? Cœli auiculæ, catelli, & cætera, domeſtica animalia, quæ ſocialiter apud homines habitant, quis non miretur, quanta alacritate, quo tripudio, quibúſve amoris nutibus erga beneficos ſuos gratitudinis ſigna exhibeant? Non tamen minus homo, ſi in propria naturali permaneat puritate. Vbi ratio non peruertitur, & voluntas non repugnat, ibi naturalis decor elucet, & Deus pura diligitur caritate.

Matt.18.

Si duo hi conſenſerint in ſpiritus vnitate, quicquid petierint, fiet illis à patre. Altero ipſorum à ſuo naturali tramite deuiante non poteſt eſſe in homine pax. Vbi hæc conueniunt, ibi nil difficile. Nequaquam beati martyres illata valuiſſent ſuperare tormenta, niſi amborum excellentia fuiſſent armati. Rationalis quippe vis verbi illuſtrata ſplendore abſque vlla ambiguitate, ſine aliquo errore Deum eſſe cognoſcit vnum principium, à quo omnia, per quem omnia, & in quo omnia, ipſúmque bonorum & malorum retributorem, ipſum etiam ſummum & perfectum bonum, cuius fruitio beatitudo eſt, & vita perennis. Hunc ſolum diligendum, quærendum, poſsidendum eſſe ratiocinando concludit, & concupiſcibiliter proponit. Concupiſcentia autem in amore mox ſummi accenſa boni omni, qua valet, virtute nititur eo frui. Hinc exæſtuans vis naſcitur amoris. Quo nanque plus diligit, eo diligendi ardor magis accenditur. Sicque de ſeipſo nutritur amor, dum amor amorem acuit, amore paſcitur, amando creſcit & perficitur. Vt verò totus eidem inhæreat, nec (ſi fieri poſsit) vel ad momentum ſeparetur, neu quid interponat ſe, quod amorem tepeſcere faciat, cum vitiis luctam aggreditur. Quáobrem iraſcibilem vim animæ in ſuum excitat adiutorium, tanquā ſibi naturæ vinculo copulatam. Hæc de ſua ingenita dignitate neſcit vitiis cedere, nullius patitur habere Dominium ſoli Deo ſe ſubiicit, ſoli obtemperare cunctorum regi præbet aſſenſum, carnis inſolentiam, & ſenſualitatis petulantiam ſub rationis redigit imperium, virtutes naturaliter appetit, præeminentiam cupit, æterna concupiſcit tanto liberius ardentiúſque, quanto magis ratione ſuadetur, & beatitudinis vrgetur concupiſcentia. Iſte nempe funiculus triplex eſt, qui difficilè rumpitur, ſi in

Eccle 4.

ſua naturali maneat dignitate. Non aduerſis frangitur, non tormentis flectitur, non minis vincitur, non blanditiis ſeducitur, non corrumpitur promiſsis, non ipſa omnium terribiliſsima morte ſuperatur. Ex hoc funiculo athletæ Dei & Chriſtianæ profeſsionis victorioſiſsimi martyres fuere conſtricti, ideóque nullis ceſſere ſuppliciis, nullis huius ſeculi voluptatibus inclinari potuerunt.

Mat.

Gratia nanque ipſorum natura vtente inſtrumento eoſdem inſuperabiles reddidit. A bono quidem Deo bona cuncta faciente, hominis natura bene condita maximum ſalutis eſt adiutorium. Nam etſi nunc inordinata videatur, non conditoris, aut ipſius conditæ naturæ defectui aſcribendum eſt, ſed delinquenti homini, cuius vitio huiuſmodi deordinatio ſuborta eſt.

Pſal.

Sic nempe peccati lex & peccandi conſuetudo inoleuit, vt naturæ bono homine abutante, cunctum decorem ipſa videatur amiſiſſe natura. Dei autem ſuper hominis reſtauratione ac ſalute plurimum commendabilis eſt prouidentia, quæ deordinationi huic voluit adhibere remedia. Ad humanæ nanque cuſtodiam naturæ, miniſteria inſtituit angelorum.

Pſal.

Singulis hominibus proprium deputat angelum, quatenus ipſorum adiutorio valeant præſentis vitæ tranſire diſcrimina. Ipſi etenim ſancti angeli aëreas coërcent poteſtates, ne ad libitum noceant, eorum detegunt fraudes, eorum argumentis obuiant, ſi cadimus, nos erigunt, ſi ignoramus, inſtruunt, ſi frigeſcimus, accendunt, vbique tanquam fidi comites nos tuentur dormientes, ſtantes, deambulantes, quieſcentes, operantes, illuminant quoque intellectum noſtrum excitando, diſponendo, & lumen in nos diuinum transformando, purgant nos phantaſmata amouendo, quum eleemoſynas damus, quum oramus, noſtras perferunt ad cœlum orationes & oblationes & Deo offerunt, nobíſque deferunt gratiam ac ſpiritualia dona, noſtris gratulantur profectibus, noſtris virtutibus delectantur.

Rom

O quanto exultant tripudio, quum aſpiciunt crebris nos cœlum pulſare gemitibus, & aſsiduis orationibus diuinum flagitare ſuffragium? O quàm ſuauiter lætantur, ſi viderint nos ſapienter pſallere, deuotè canere, legere frequenter, iugiter meditari, ſine intermiſsione orare, vigilias celebrare, diuinis intereſſe laudibus, diuina frequentare myſteria, lacrymas fundere, & ſedulum Deo exhibere obſequium.

Hie

Maximum ſpei de ſalute noſtra capiunt ſolatium, ſi ſuper cordis noſtri non dormitemus cuſtodia, ſi mentis diſperſiones aggregemus in vnum, ſi cogitationes ſubtiliter diſcernamus, ſi intentiones dirigamus, ſi prius, quàm proferantur verba, penſemus ſingula, ſi in geſtis, in moribus, & in omni opere matura circunſpectione viuamus. Nos diligunt, noſtrámque zelant ſalutem, tanquam ciuium ſuorum & æterni regni cohæredum. Ipſorum inſpirationibus ſanctis annuere, eorúmque ſaluberrimis monitis obedire debemus. Non autem ſub ſanctorum poſitos cuſtodia angelorum, formidare fas eſt. Vt pugnemus viriliter, vt in ſpirituali, qua conſtituti ſumus, Chriſtiana militia perſeueraremus, ſupernorum ſpirituum diuina nos voluit ſapientia muniri adiutorio, eidémque complacuit cœleſtis patriæ gloriam polliceri vincentibus. Veruntamen ne vlla ſtrenuè dimicandi maneret excuſatio fidelibus ſuis, hanc ipſam pro ſe certantibus gloriam patefecit militibus. Protomartyr ſiquidem ſanctus Stephanus, quum ſaxorum crepitantium turbine quateretur, nonne inter æthereos cœleſtis aulæ ſinus vidit Ieſum ſtantem ad patris dexteram? Vidit fidei oculo, & certiſsima veritate agnouit cœlos apertos eſſe pugnan-

tibus

tibus pro Christo & perseuerantibus in Christo: vn- Mat. 11. de ipse dominus: A diebus (inquit) Ioannis regnum cœlorũ vim patitur, & violenti rapiunt illud. Non tamen ab re Dei verbum dominus reseratum cœlum, séque suo militi in articulo mortis constituto ostendere dignatus est. Magna quidem sapientiæ arte vsus est. Nam tacitè imitatoribus suis & amicis fidelibus significauit: quod qui seculo renunciat, & cui negatur terra, tribuatur cœlum. In talium persona Psal. 15. Propheta sanctus ait: Dominus pars hęreditatis meę, & calicis mei, tu es qui restitues hæreditatem meam mihi. Olim Abraam Patriarcha ad dominicam iussionem de terra sua, de cognatione sua, & de domo patris sui egressus est, vt repromissionis terram sortiretur: & non cunctis, quæ possidet, renunciabit Christianus, vt cœlorum possideat terram, de qua memo- Psal. 141. ratus Propheta ait: Portio mea in terra viuentium? Nam quemadmodum Christiani hæreditas est vberior, ita & sit abrenunciatio liberalior. Seipsum nanque Dei verbum, quo nil excellentius, nil melius, in suorum se præbuit hæreditatem seruorum. Sublimis & locuples est hæreditas hæc, ac nullis terrarum thesauris, aut preciosissimis comparanda gemmis. Pro hac adipiscenda seculi reges, & principes, atque omnium prouinciarum populi sub fidei catholicæ iugo colla strauerunt, martyrum sanguis effusus est, repleta monachorum deserta, patrimonia distracta, monasteria constructa, & Christianæ religionis propagata confessio. Ob amorem nempe diuinitatis, & pro consequendis cœlestis Hierusalem deliciis, omnis labor & ipsa mors optanda est. Nulla huius peregrinationis mala felicitati æternæ æquãda sunt: ideo Apo- Rom. 8. stolus ait: Non sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Quamobrem, ô milites Christi, ô vos qui diuinis mãcipati estis obsequiis, ad quos mea dirigitur oratio: excutite de torporis compedibus pedes vestros: abiicite opera tenebrarum, & induite arma lucis. Non hominibus: sed omnipotenti Deo, cui cœlorum militiæ famulantur, obtemperare cœpistis. Mementote Hier. 48 scriptum esse: Maledictus qui opus Dei facit negligẽter. Si humana absque diligẽtia, & caritate acta non placent, seruitia, quanto magis diuina? Præponentem argentum auro, plumbum argento quis non arguet? Nonne amplius, si quis pluris æstimauerit temporalia, quàm æterna, visibilia quàm inuisibilia? Redite ad cor, considerate cui militatis, vestrámque militiam. Non est vobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem tantum, sed etiam aduersus vitia, contra seculi voluptates, & innatas atque inolitas concupiscentias. Aduersus quoque rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Laboriosa planè pugna vestra est, & dubius successus: ideóque magna sit prudentia vestra, ignitus affectus, timor sanctus, non dormitans oculus, & constãtia perseuerans. Hæc sunt militiæ vestræ arma: facilè sine his quisque superatur. Nemo vestrûm ad hoc spirituale certamen audeat inermis accedere: nullus cum inimicis absque prudẽtia habeat congressum. Nam qui inconsultè viuit, fallitur leuiter: qui autem prudens est, tanquam ciuitas munita efficitur. Vestrum est, ô athletæ Dei, certare: vestrum & vincere. Sine pugna non obtinebitis victoriam. Propulsate humanum à cordibus vestris timorem. Formido enim & infidelitas Christianæ professioni aduersę sunt. Pudeat quęque vestrûm diffidere de Dei immensa bonitate. Pręparauit equidem pugnantibus tutissima præsidia, ad quæ confugiant: proposuit exempla, quæ erudiant accendántque: præbuit adiutoria, quæ prouehant & custodiant: patefecit cœlestia regna, vt in quæ introeãt. Currite igitur, currite prius quàm ianuę claudantur: ne cum fatuis virginibus exclusi à regno ingemiscatis, dicentes: Domine, domine aperi nobis. Mat. 25. Donec dies est, dum operari licet, concito gradu ad alta virtutum pergite. Iuxta Prophetæ vocẽ, Quærite dominum, dum inueniri potest: inuocate eum dum Esai. 55. prope est. Nam qui olim longè erat, prope factus est. Fecit quidem grande conuiuium, nuptias celebrauit. Nemo itaque ipsius verbi castissimo dignus fiet connubio, nisi in spirituali conflictu probatus fuerit & coronatus.

De vnione in Christo celebrata diuinæ & humanæ naturæ in vnitate personali.

CAP. IX.

INter cætera, quæ diuina maiestas ad sui dignata est condere gloriam, hominis natura excellentior comprobatur. Duplici nanque fulget dignitate, ornatu (videlicet) corporalium, ac spiritualium sensuum. Per corporis quidem sensus visibilium & corporalium notitiam habet. De coloribus, speciebus, vocibus, sonis, odoribus, fœtoribus, & huiusmodi multa optimè diiudicat (nisi fortè aliquo sensus carnis impediantur obstaculo.) Spirituales quoque habet sensus, vt spiritualia discernat. Non enim veritas, bonitas, caritas corporis oculo inspici potest, sed mentis. Spiritualia dona, internæ aspirationes, substantiæ cœlestes, & amoris sancti præludia interioribus animæ sensibus patent, non corporalibus. Carnales carnalibus, & spirituales vtuntur spiritualibus. Primi diffluunt extra se quæritantes, qualiter pascantur visibilibus: secundi autem longè præstantiores, secum habitant, suas secum ferunt delicias, vnde nutriantur: nunc visu, nunc interno reficiuntur gustu. Nam 2. Cor. 4 quamuis exterior ipsorum homo corrumpatur: tamẽ is, qui intus est, renouatur in dies, vt ad suam reformetur imaginem. Oculos aperiunt ad Dei intuendum magnalia, aures, vt audiant, quid in illis loquatur Deus: olfactum, vt futura præsentiant: gustum, vt quàm suauis sit dominus, percipiant: tactum, vt de verbo vitæ, quod apud patrem erat, & apparuit hominibus, certi sint. Nam etsi Deus spiritus simplicissimus est & inuisibilis substantia: vt spiritualibus animæ sensibus fieret capabilis, maximo suæ pietatis mysterio visum, auditum, cæteráque sensuum officia, ac humani corporis membra sibi inesse in sacro voluit attestari eloquio. De visu nanque & auditu Propheta ait: Oculi domini super iustos, & aures eius ad preces eorum: vultus autem domini super facientes Psal. 33. mala. De olfactu autem, quum peracto diluuio sanctus Noë de cunctis pecoribus & volucribus mundis obtulisset holocaustum, diuinus sermo sic ait: Odora- Gen. 8. túsque est dominus odorem suauitatis. De ore Esaias Esai. 62. ait: Et vocabitur tibi nomen nouum, quod os domini nominauit. De manibus Propheta inquit: Manus Iob 10.

tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me. De pedibus alter ait Propheta: *Eſai. 66.* Cœlum mihi ſedes eſt, & terra ſcabellum pedum meorum. Ex huiuſmodi quidem tropicis locutionibus non dedignatur ſereniſsima & inclyta Dei maieſtas humanam ſe oſtẽdere habere formam, vt informet homines. Inclinando enim ſe erigit nos, infirmando ſanat & erudit. Nemo tamen ſic deſipiat, vt humanam arbitretur Deum habere formam, aut humanis ſubiacere ſenſibus. Nullo horum diuina indiget natura, quamuis in homine à verbo aſſumpto cuncta membra fuerint humana, tanquam in homine perfecto. Omnes iſtæ locutiones de Deo, & de anima humano prolatæ vſu ſpiritualiter intelligendæ ſunt. Nam talium ſacræ paginæ plenæ ſunt. Propterea in ſanctarum expoſitione atque lectione ſcripturarum, & potiſsimum in materia ſacri verbi animæque connubij: quæ in hoc volumine ipſo fauente verbo tractanda eſt: omnis carnalis intelligentia, omniſque indoctæ humanæ ſcientiæ ſenſus amouendus eſt. Qui enim ſpiritualia & diuina carnaliter intelligit, cæcatur à luce: ex dulcedine amareſcit, & proprio mucrone ſe perimit. Ad ſuæ notitiam veritatis diuinus ſermo humilem, recte credentem, ſimpliciter ambulantem, & ardenter amantem admittit: cæteros verò tanquam indignos ſe, foris ſtare permittit. Quis nanque (niſi ſanum habeat cordis palatum, & oculos mentis diuina luce perfuſos) capere valebit cœleſtis myſteria ſacramenti: quum Ieſum Dei verbum in Euangelio audiet loquentem & dicẽtem: *Mat. 22.* Simile eſt regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo? Quæret, qui carnem ſapit, vbi ſponſus, vbi ſponſa, vbi nuptiarum locus? Quum autem nuſquam carnales viderit epulas; ſymphonias & muſicorum non audierit ſonitus, nec choreas ducentium ſenſerit tumultus: eſſe deliramenta putabit, quod Prophetarum vocibus ſpiritus ſanctus proloquitur. Præter id quod ſenſibus ſubiacet, nil eſſe arbitratur. At quiſquis ſpiritu viuit, & ſpiritu ambulat, qui iudicans omnia à nemine iudicatur, qui Prophetarum oraculis credit, & ſanctorum autoritatibus cedit; fideliter hæc omnia confitetur, veneratur & colit. Vtriuſque nanque teſtamenti doctus eloquiis quod didicit, fatur: & quod expertus eſt, non veretur aſſerere. *Eſai. 61.* Prophetam audit dicentem: Quaſi ſponſum decoratum corona, & quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis. Et eundem iterum: Et gaudebit ſponſus ſuper ſponſam, & gaudebit ſuper te Deus tuus. Alium quoque Prophetam, & plus quàm Prophetam, quo nullus inter natos mulierum ſurrexit maior, audit loquentem ſic: *Ioan. 3.* Qui habet ſponſam, ſponſus eſt. Amicus autem ſponſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Sub hoc quidem ſponſi ac ſponſæ vocabulo ſanctus ſpiritus diuinam ad hominum genus voluit commendare caritatem, & verbi ad animam ſpiritus vnitatem. Si enim relinquens homo patrem & matrem, & vxori adhærens ſit vnum cum ea: & ſic efficiuntur duo in carne vna: quãto magis humana diuinæ adhęrendo naturę in vnitate perſonali vnum fient? Sed & ſi quis adhærens meretrici vnum efficitur corpus: nonne amplius, ſi Eccleſia adhæret Chriſto, *1. Cor. 6.* vnum corpus ſunt? Sacramenta magna hæc ſunt, profunda myſteria, ſpirituales nuptiæ, & ſpiritualiter perſcrutandæ. Sponſus nanque Verbum eſt: ſponſa humana natura; ſponſa ſancta Eccleſia: ſponſa fidelis anima: non qualiſcunque, ſed talis, quæ meritis & dilectione ſponſę vocabulo digna ſit. Vt autem verbum Deique ſapientia ſuas cum filiis hominum delicias eſſe notificaret: humanam homo factus, aſſumpſit naturam, ſibique copulauit Eccleſiam: atque in fide & caritate deſponſauit: & quotidie deſponſat deuotam ſibi animam ſemper caſtè, ſemper miſericorditer. Nunquam ſua quærens commoda, ſed ſponſæ. Nulla capit mens ſacramentorum altitudinem, donorum numeroſitatem, vnitatis vinculum, & immenſitatem caritatis: quæ inter diuinam naturam & humanam, inter Chriſtũ & Eccleſiam, inter verbum & animam cõcurrunt mirabiliter. Omnis caligat intellectus, ratio excluditur, miratur cœlum, venerantur cœlorum militiæ, tantorum arcana myſteriorũ fari nequeunt, & tacenda non ſunt. Gaudeat homo in hac ſuperari materia. Cuncta nanque diuina ſunt, quæ in ipſa ſunt: cuique proprius propter ſui excellentiam debentur tractatus. Prout poterit (non tamen vt dignum eſt) ſermo explicabit pauperculus: indocta lingua, ingenium rude, & tepens animus. Quis autem percunctari valet? quis ſufficit enarrare Dei dignationem, & hominis gloriam in ipſo Dei hominúmque mediatore? Humana etenim natura, quæ prius iacebat deformis, & contemptibilis vt adultera: nunc ad diuinitatis thronum euecta reſidet, vt cariſsima ſponſa: & quæ antè diaboli tyrannide præmebatur vt ſerua, nunc ſupra omnem beatorum ſpirituum eleuatur gloriam: & venerabiliter honoratur vt regina. Totum hoc fit: quia Deo copulata eſt; quia verbi ſponſa eſt: vna perſona, & vnus Emanuel. Hanc autem humanę naturæ gloriam longè antè, quàm manifeſtaretur: pro hominum exhortatione & ſolatio prioribus patribus, ſanctíſque Prophetis Dei bonitas voluit præmonſtrare. Hinc eſt, quod ſuperno irradiati ſplendore, & mira præſentiæ illius reſperſi fragrantia: atque venuſtatis maieſtatíſque ipſius allecti decore, tanto cum deſiderio eiuſdem mediatoris flagitabant aduẽtum. Vnde Prophetarum eximius dicebat: Obſecro te domine: mitte quem miſſurus es. Alius quoque aiebat: Oſtende nobis domine miſericordiam tuam, & ſalutare tuum da nobis. Alter etiam ſic: Rorate cœli deſuper, & nubes pluant iuſtum: aperiatur terra, & germinet ſaluatorem. Iterùmque: Vtinam dirumperes cœlos, & deſcenderes. Amoris nanque illius ardentes deſiderio voces ſui tam ſedulò ingeminabant affectus. Sciebãt quidem delectabilem ipſius eſſe præſentiam, locupletem gratiam, ſublimem gloriam, vberémq; mercedem. Propterea Propheta loquebatur, dicens: In illa die ſtillabunt montes dulcedinem, & colles fluent lac & mel: tunc lætabuntur deſerta & inuia, & exultabit ſolitudo, & florebit quaſi lilium: germinãs germinabit, & exultabit lætabunda & laudans. Ipſi videbunt gloriam domini, & decorem Dei noſtri. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebũt: tũc ſaliet ſicut ceruus, claudus: & aperta erit lingua mutorũ. Quare ſanctorum omnium tãta iubilatio? Quæ ipſorum cauſa lætitiæ, niſi quia Deus in homine viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt? De hoc teſtimonium Euangeliſta perhibet, dicens: Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: & vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis. Verbum ſponſus, caro

sponsa. Virginalis vterus thalamus, in quo factum est, & de quo egressum est, vt habitaret in nobis. Hoc exprimere Citharœda sanctus voluit, quum in Psalmo caneret, dicens: In sole posuit tabernaculū suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Meritò talis eligitur thalamus, in quo diuina celebrentur mysteria. Erat quidem beata virgo thalamus puritate nitidus, moribus ornatus, & omni præditus sanctitate, floribus aspersus, virtutibus decoratus, fragrans castitatis odore, caritate feruens, virginitate redolens, pollens humilitate. Ipsa est gloriosa domina, & beata fœmina, innupta & fœcunda, mater & virgo, ancilla & genitrix, quæ culpam abstulit, & dedit gratiam, quæ contulit mundo pacem, hominibus Deum, finem vitiis, vitę ordinem, moribus disciplinam. Ipsa est, quæ suscepit verbū, concepit filium, & peperit Christum. Ipsa effecta est porta cœli, paradisi ianua, stella maris, solatium mundi, peccanti refugium, naufraganti portus, auxilium periclitanti, erranti via, desperanti salus, mundi interuentrix, interemptrix peccati, diaboli terror, & spiritualibus nequitiis pauor. Ipsa est tabernaculum testamenti, arca fœderis, templi propitiatorium, thronus Dei, virga florida, nubecula leuis, hortus conclusus, signatus fons, porta clausa, columba immaculata, rosa redolens, lilium candens, flos nitens, virgula fumans, oliua virens, vitis fructificans, cupressus se attollens, palma frondens, terebinthus se expandens, campus germinans, terra pullulans. Est etiam ipsa gloriosa aurora surgens, lucifer rutilans, luna pulcrior, sole splēdidior, auro purior, gemmis preciosior, balsamo suauior, margaritis carior, nectare dulcior, omni harmonia delectabilior. Hæc est virgo pudicissima, quæ chirographum aboleuit decreti: & protoparentum abstulit opprobrium, quærenti seculo stillicidia gratiæ irrorauit, & ipsum fœcunda ditauit fruge: quæ pereunti mundo & aquarum diluuio inundanti: portum salutis aperuit. Hęc nempe est virgo sanctissima, quæ virtutum omnium ornata decore, & gratiarum plenitudine, atque donorum cœlestium irradiata fulgore, cœlorum regem suo ad se traxit odore. Nimio nanque innocentiæ ac virginitatis respersa candore, tanquam præ cæteris sanctior Dei mater efficitur. Hęc quidem propter humilitatis meritum & feruentissimum caritatis affectum ab altissimo adamatur: eligitur à verbo, fœcundatur spiritu, diuina prole ditatur, in scripturis pręfiguratur, à Prophetis pręnunciatur, præponitur archāgelis, cœlesti omníque præfertur militiæ. Quē enim cœli capere nequeunt, & omnis natura miratur, Maria mente concepit: cōcepit in ventre, gestauit in vtero, nutriuit lacte, fouit gremio, brachiis amplexata est. Dignū quippe fuit, vt talis esset mater vnigeniti Dei plasmatoris omnium cōditoris seculorum. Quicquid honoris, quicquid dignitatis, quicquid meriti, quicquid gratiæ, quicquid est gloriæ, totū fuit in Maria. Magna quum nascitur, maior quum concipit. Vbique sancta, vbique plena, vbique immaculata. Sancta quidem mente & corpore, plena gratia & virtute: immaculata verbo & sponso. Veruntamen si tanta donorum prærogatiua beatæ virgini collata est: vt genitrix fieret domini: quantam putandum est prærogatam esse homini Deo? Si innumerabilium ornamentis meritorum nouimus præditum thalamum nuptialem, qualia æstimanda sunt sponsæ monilia? Quantum à solis splendore lunę distat claritas aut stellarum: tantum munera Christi à matris muneribus. Nulla hominis facundia, nullus humanus explicat sermo excellentiam vnionis diuinæ humanæque naturę. Itaque quum ad intelligendum huiusmodi sacramentum mens accedit humana: abigat omnino à se terrenarum caliginem rationum: & ab illuminatæ fidei oculis mundanæ sapientiæ fumus abscedat, præcedat intelligentiam fides, & ratio cedat Dei sapientiæ, semper sibi deesse arbitretur. Nemo enim ad cognitionem veritatis magis appropinquat, quàm qui intelligit in rebus diuinis, etiam si multum proficiat, sibi nunquam deesse, quod quærat. Quis verò ad plenum capere sufficit, quod credere compellitur: qualiter (videlicet) verbum Dei manens cum patre, nostra suscipiens, & propria non amittens, in homine hominem renouans, in se incommutabilis perseuerat? Verbum quippe Deus dum concipęretur, veritatem carnis accepit ex virgine: & quum nasceretur, integritatem virginitatis seruauit in matre. Neque enim sic serui formam accepit, vt amitteret formam Dei, in qua patri æqualis est. In forma nanque serui, quam assumpsit, minor est patre: sed in forma Dei antequam formam serui acciperet, æqualis est patri. In forma Dei verbum, Deus de Deo, de æterno coæternus, de luce lux. In forma serui natus ex muliere, factus sub lege. In forma Dei fecit hominem, in forma serui factus homo, in forma Dei dominus angelorum, in forma serui ab angelis paulo minus minoratus. Suscipiendo enim humanitatem non amisit diuinitatem: factus humilis mansit sublimis. Ex Deo Dei filius secundum veritatem diuinæ naturæ, & ex homine hominis filius. Non autem duo filij, sed vnus filius confitendus est. Non verbum in carnem conuersum aut mutatum: sed carne vt carnalibus congruenter appareret indutum. Ita sanè factum, vt non tantum ibi sit Dei verbum & hominis caro, sed etiam rationale animal. Atque hoc totum Deus dicatur propter Deum, & homo propter hominem. Tanta verò est vnio vtriusque naturæ, vt totus dicatur Deus, totus homo, & vicissim Deus homo, homo Deus. Hanc naturarum vnitatem in vna persona diuina comprobauit autoritas. Quum enim Moses Deo loqueretur, poscerérque instanter, vt ipsius ostenderet gloriam, responsum accepit. Dixit nanque illi Deus. Non poteris videre faciem meam, non enim vide- Exo.33.
bit me homo, & viuet. Et iterum. Ecce (inquit) locus est apud me: stabis supra petram: qúmque trāsibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea donec transeam: tollámque manum tuam, & videbis posteriora mea: faciem autem meam videre non poteris. In Euangelio quoque ipsa vox patris euidentissimè testificatur: quum transfigurato domino Apostolis ait: Hic est filius Matt.3.
meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Eadem ipsa veritas Christus de seipso dicit sic: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de Ioan.3.
cœlo, filius hominis, qui est in cœlo. Adeò quippe ineffabilis & incomprehensibilis est vnio verbi hominísque: tantæque perfectionis, vt verissimè Deus dicatur ab hominibus visus, cum hominibus conuersatus, pro hominibus illusus, flagellatus, crucifi-

xus, mortuus. Econtrariò homo fecit cœlum & terram: condidit angelos, gubernat vniuersum, in sede rendet maiestatis, in throno Trinitatis, ad dexteram Dei, ad æqualitatem patris. Nam Deus & homo vna est persona, vnus Christus, vnus mediator Dei & hominum: & si quid melius dici potest. Nullum tamen diuinitas suæ omnipotentiæ detrimentum subiit; nec serui forma Dei formam violauit: quia summa & sempiterna Dei essentia, quæ se ad humani generis inclinauit salutem, nos in suam gloriam transtulit: & quod erat esse non desiit: vnde quum vnigenitus Dei minorem se patre confitetur, vel quum se dicit æqualem, veritatem in se formæ vtriusque demonstrat, vt & humanam probet imparilitas, & diuinam declaret æqualitas. Maiestati igitur filij Dei corporea natura nihil abstulit, nihil contulit: quoniam incommutabilis substantia nec augeri potest, nec minui. Quod enim verbum caro factum est, non hoc significat, quod in carnem sit Dei natura mutata, sed quod à verbo in vnitatem personæ sit caro suscepta. Ideóque Apostolus, vt in domino Iesu Christo & verbi diuinam prædicaret essentiam, & assumptus homo ad quantam prouectus sit, notificaret gloriam, ad Hebræos scribens,
Heb. 1. ait sic: Multifariam multísque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis: nouissimè autem loquutus est nobis in filio, quem constituit hæredem vniuersorum, per quem fecit & secula, qui quum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. Ad tantam itaque hominis natura à verbo assumpta est gloriæ sublimitatem, vt supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro, prælata sit. Neque dedignantur eundem deferre honorem assumpto homini, quem Deo, quum Deum & hominem vnum agnoscant Christum. Ipsius mirantur gloriam, venerantur præsentiam, obtemperant maiestati, subiiciuntur imperio, laudant magnalia, delectantur specie, fruuntur sapientia. Non autem valent non magnificare & colere; cuius pedibus vident cuncta subiecta, omnia famulari: quem vident sibi propositum, præsidentem cœlo, regentem terram, implentem vniuersa. Eo quidem venerabilius ardentiúsque eundem honorare ac laudare desiderant: quo perspicacius diuinam in homine contemplantur essentiam. Nam ipsius cognitio beatitudo est; vnde idem dominus
Ioan. 17. ait: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum: & quem misisti Iesum Christum. Ipsum itaque honorificant tanquam Dei filium, tanquam patris imaginem, gignenti coæqualem, seculorum regem, electorum caput, conditorem suum, suæque restaurationis autorem. Maximam quippe naturæ ipsorum exercuit ruinam ille apostata angelus: qui corde elatus, & summum bonum atque priuatum
Esai. 14. commodum propria quærens virtute aiebat: In cœlum conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum: sedebo in mõte testamenti, in latere Aquilonis: ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Quotquot autem illius nefariæ cogitationi præbuerunt assensum: cum eo simul in damnationis baratrum perierunt: ob quorum exitialem irremissibilémque casum magnam ciuium suorum iacturam cœlestis Hierusalem pertulisse cognoscitur. Non enim dignitate, non felicitate: sed numero imminuta est: quæ nisi per hominem, hominúmque naturam restaurari non debuit. Nam ad hoc ipsum, hominum genus conditum fuit: propterea Propheta sanctus angelorum hominúmque naturam ardenter concupiscens post vtriusque lapsum restaurari instanter dominum precabatur, dicens: Benigne fac in bona voluntate tua Sion, vt ædificentur muri Hierusalem. Quamobrem Dei sapientia induens se miseratione ex alto semetipsam exinaniuit: serui formam suscepit, centesimam quæ perierat, ouem quæsiuit, errantem per deuia inuenit, inuentámque suis humeris (solito prius oui bito) ad superna pascua reportauit. Abinde c maceria angelorum & Hierusalem sancta reædificari cœpit: atque quotidie reintegratur de viuis lapidibus quadratis & sectis tribulationum ferro & exercitio virtutum. Factus est ex hoc paries vnus, v societas, par gloria, concors fraternitas hominum angelorúmque: faciente ipso verbo carne Dei hominis filio hoc in se. Est nanque angularis lap qui parietes duos copulauit in vnum hominem: pacem faciens iis, qui longè, & iis qui prope. Hinc est, quod apparente in carne verbo angelus sen permittit ab homine adorari. Agnoscit quidem homine puro imaginem hominis Dei regnantis per se viuentis in secula. Quam enim intuetur hominis naturam ad Dei æqualitatem eleuatam in vnitate personæ; nequit despicere, nec valet non diligere. Veneratur in homine Deum, adorat Deum hominem, in quo omnis diuinitatis plenitudo habitat corporaliter, hominúmque consortio lætatur vehementer. Ob hoc maxima hominibus lætitiæ oboritur causa: & magna nobilitatis suæ ingenita notitia: atque diuinæ caritatis ad ipsos præcipua experientia, dum naturam suam conspiciunt ad tantum gloriæ culmen esse prouectam. Si sic angelus hominem honorificat Deum; quid ipsi agere debent homines? Si angelus alienam sic colit naturam: cur non magis homines propriam? Veneremur itaque Deum hominem omni, quo valemus, affectu. Honoremus in Deo homine naturã nostram, diligamus nos in ipso, seruemus nos ipsi, ambulemus ad ipsum: permaneamus in ipso, delectemur in ipso, vt possi fruamur ipso. Pluris quidem in ipso, quàm in n bis æstimandi sumus. Nos etenim sine ipso inuti sumus: filij computamur gehennæ: vasa effici mortis, & stipulæ æternis deputandæ incẽdiis. In ip autem filij existimus Dei: socij gloriæ angelor membra corporis Christi. De huiusmodi corp vnitate, de compagine capitis & membrorum: nuptiis Christi & Ecclesię sequens tractatus expon Diuinum igitur exhibeamus honorem Dei filio & hominis: verbi sponsam naturam nostram magnifice laudemus; quoniam in ipsius ineffabili & sacrosancto connubio magnum est sacramentum pietatis & vnitatis, quod manifestatũ est in carne, iustificatum est in spiritu: apparuit angelis, prædicatum est gentibus: creditum est in hoc mundo: & assumptum est in gloria.

Di

De plenitudine gratiæ & sapientiæ Christi: atque de spirituali copula Christi & Ecclesiæ.

CAP. X.

Homo quemadmodum aliis omnibus carior est Deo creaturis: ita ab eodem potiora suscepit munera. Naturam quippe ipsius variis donorum tam naturalium, quàm spiritualium decorauit gemmis: vt in ea suæ largitatis aperiret thesauros: disceretque homo in seipso, quantum Deo deberet honorem: quantúmque illi impendere dilectionis affectum. Nam beneficium amoris indicium est. Contulit nanque illi inter præcipua naturæ ornamenta, vt esset sociale animal, nec solus posset viuere. Hoc sanctorum autoritas, hoc naturalis ratio, hoc vniuersalis testatur vsus, & experientia singulorum. Hinc est, quod in omni terrarum orbe tot hominum milia vtriusque sexus, diuersi generis, imparis conditionis, complexionísque variæ: in ruribus, in castris, in ciuitatibus sparsim cohabitare, & simul viuere noscuntur: vnde ciuitas à ciuium vnitate nomen sortita est. Vbi autem vnitatis compago deest: etiam ipsa affinitatis, fraternitatis, familiaritatísque naturalis affectio dissoluitur, & periclitatur. Quotidie nanque bella, seditiones, contentiones, liuores, odia, perturbationes, & his similia cernimus oriri inter parentes & notos: & eosdem tanquam ferales beluas, & iumenta irrationabilia se vicisim opprimere, dilaniare, percutere, & interimere. Quare hoc? nisi quia quisque illorum relicto communi & vniuersali bono proprium requirit ac priuatum? Eo nanque vnitatis & caritatis citius dissipatur vinculum, quo ardentius sua non aliorum quilibet lucra sectatur. Non autem sic naturalis societas, non sic amor fraternitatis, & vnitas caritatis. Hæc etenim nihil habent singulare, nil proprium, non minus alieno, quàm suo gaudent bono, sua libenter impertiuntur, gratis tribuunt, hilariter communicant, se exponunt, vt aliena quærant: suo se priuant commodo: vt prosint cæteris. Sed vnde minui ab insensatis arbitrantur caritatis & vnitatis diuitiæ, inde augentur & crescunt. Quum erogantur, multiplicantur: cùm ad profectum militant proximorum, cumulantur. Hoc in diuinis figuratur historiis. Nam cùm fames Israëlitarum terram inuaderet, & cœlum per dies plurimos non daret pluuiam: ad mulierculámque quandam diceret Helias & subcineritium paruulum ei de modico farinulæ & olei conficeret panem: illa Prophetæ verbo obtemperans, hoc promeruit: vt ex illa die vsque post triennium farinæ hydria non deficeret, & olei lecythus non minueretur. Tanto quidem largius abundauit: quãto confidentius Prophetę vitam de propria studuit sustẽtare inopia. Non enim sapientiæ & caritatis possunt minorari thesauri: sed neque occultari debent. Nam sicut erogati ex caritatis æmulatione fraternæ augentur: ita quoque negligenter occultati depereunt. Quanto igitur quisque profusior est ad cõmunicanda sibi dona concessa pro conseruando vnitatis vinculo, & augendo caritatis bono: tanto efficitur Deo gratior, populis amabilior, & meritis ditior. Producantur ad hoc comprobandum in medium Ioseph, Moisisque exempla post ad mediatoris nostri gratiam, vnionem, caritatémque commendandam sermo decurrat. Ipse nanque operis huius autor est & causa. Erat Ioseph sanctus super vniuersam præpositus Aegyptum: qui ob sibi diuinitus sapientiæ concessam gratiam quum in horrea regis innumerabilem frumenti congregasset copiam: vidissétque populum cunctum periclitari fame, sui immemor commodi plebis inopiam studuit subleuare. Vnde mox apertis horreis singulis recepto communi precio tribuit victui grana necessaria. Nec ab hoc vnitatis & caritatis desiit opere: donec fertilitas terris reddita est. De omni labore suo nil aliud, quàm regiæ dignitatis ac facultatis ampliationem, atque egenorum vitam & gratiam reportare curauit. Moses quoque vir mitissimus super omnes, qui morabantur in terra: quum dux esset populi Hebræorum: fecissétque idem populus vitulum aureum, eúmque adorasset, dicens: Hi sunt dij tui Israël, qui te eduxerunt de terra Aegypti: Dei iustitiam acriter irritauerunt contra se. Quum autem omnem multitudinem de superficie terræ se velle delere dominus comminaretur, dicens Mosi: Cerno quòd populus iste duræ ceruicis sit: dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos: & deleam eos: faciámque te in gentem magnam. Propheta sanctus: qui Dei gloriam & populi salutem cupiebat: fiducialiter aiebat domino. Peccauit populus iste peccatum maximum: fecerunt sibi deos aureos, aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti. O virum admirabilem multis præconiis efferendum: qui nimio vnitatis & caritatis amore feruescens non laboribus attritus, non iniuriis lacessitus, non mortis periculo atterritus, non damnationis suæ metu victus est. Vt autem Dei mitigaret vindictam, seipsum opposuit innocentiæ scuto munitus, vt populum ab exitio imminenti eriperet, se de vitæ libro deleri popoſcit. Præualuit caritas, & placabilis ad supplicantis preces effecta est diuina maiestas. De mediatoris verò nostri zelo pro caritatis ac vnitatis amore quid, quo exordio, qua facundia, quibus verbis, quoue sensu explicari potest? Erat quippe verbum apud Deum Deus in sinu patris quiescens, & in gremio residens immortalitatis. Hoc vtique de regalibus veniens sedibus mortalitatis nostræ humanitatem assumere dedignatus non est. Venit (inquam) ad nos non recedens à patre, nostra suscepit, sua non deserens, factúsque homo Deus esse non desiit. Homo quidem perfectus, passibilis, mortalis, nostri similis in natura: quamuis lõgè dissimilis in gratia, in scientia, in meritis. Hic itaque Ioseph sanctior, Moséque pręstãtior, & omni quauis creatura cunctarũ plenior extitit multitudine gratiarũ. A sui nanq; cõceptione plenissimè ac perfectissimè habuit gratiã excellentię personæ singularis (videlicet) habitum caritatis propter verbi vnionem. Et ex ipsius affluentia exuberat sensus & motus in sibi adhærentia membra. In vtero enim positus repletus est spiritu sapientię & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis: nec non & spiritu timoris domini. Poterat ex sibi collata gratia iustificare impium, remittere peccatum, sanctificare iustum. Quum sanaret ægrotum, cęcum illuminaret, erigerétque mortuum: hoc propter gratiæ plenitudinem sibi præstitæ absq; vlla

Exo. 32.

Ibid.

Ibid.

vlla poterat agere præuia oratione. Orauit Helias, orauit Heliseus, vt adolescentulos suscitarent: orauerunt Apostoli, vt credentes per suarum impositionem manuum spiritum sanctum reciperent, & obtinerent orationis suffragio à domino: quod non valebant per se: non sic autem homo Christus. Cæcis vt viderent: iacentibus vt surgerent, mortuis vt reuiuiscerent: mandauit, & sine mora factum est. Calcauit maria, imperauit ventis, tempestates compescuit, multiplicauit panes, mutauit ad libitum elementa. Cæteri sancti siqua pepetrarunt miracula: hoc per ipsum: ipse autem per se. Ipsi quidem datus est principatus & honor regni: ei seruient tribus, populi, & linguæ nunc & in æternum. Resurrectionis quoque autoritas eidem tanquam primitiæ morientium & mortuorum primogenito prærogata fuit. Sanctis nanque, qui ante illum præcesserunt, data fuit sinus Abrahæ requies: liberi extiterunt à pœna, & immunes à gehenna: non tamen assumpti in gloria, nisi resurgeret dominus virtutum, & rex glo-
Mat. 27. riæ: ipse autem resurgente multorum corpora sanctorum, qui dormierant, resurrexerunt cum eo, & introierunt in sanctam ciuitatem: illóque ascendente in cœlum in iubilatione & in voce tubæ cunctus iustorum præcedentium cœtus cum eodem pariter ascendit: captiuam secum duxit captiuitatem, dedítque dona hominibus. Hinc est vox illa Prophetæ
Psal. 67. dicentis in Psalmo: Currus Dei decem milibus multiplex milia lætantium: dominus in eis in Sinai in sancto. Alius quoque admirans in persona supernorum ciuium, ait:
Esai. 63. Quis est iste, qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ? Resurgens quidem mediator portas æreas contriuit: & confregit vectes ferreos: sicque cœlorum aditus, qui per tot annorum curricula obstructus fuerat ex tunc & deinceps patefactus est (domino prius resurgente atque ascendente, vbi erat antè.) A patre autem data est illi omnis potestas in cœlo & in terra: ac etiam autoritas iudicium facere: quia filius hominis est. Non enim Dei forma, sed serui apparebit, vt videant, in quem transfixerunt. Cicatrices vulnerum, signa clauorum, & ipsa crux, domino iudicante, manifesta erunt. Vndique ipsius exuberant gratiæ beneficia: multimodè cognoscitur illius gratię plenitudo. In eo nanque fuit gratia sufficiētiæ, quæ in iusto quolibet reperitur: fuit gratia copiæ, quæ Apostolis donata est, spiritu sancto super ipsos descendente: sicut scriptum est: Repleti sunt omnes spiritu sancto: fuit gratia vniuersitatis quæ est in Ecclesia, cui nullum deest donum: fuit gratia excellentiæ, quæ beatæ virgini concessa est: fuit gratia superfluentiæ, de qua dicitur: Plenum gratię & veritatis: fuit quoque in ipso mediatore à sui conceptione gratia capitis. Non solum autem inquantum Deus caput est Ecclesiæ: sed etiam inquātum homo & influit motum spiritus & gratiæ in cūctos, qui illi copulantur per fidem rectam, vel fidei sacramētum. Fuit etiam gratia vnionis, de qua supra dictum est. Hæc de plenitudine gratiæ Christi. Veruntamen sicut in ipso fuit omnis plenitudo gratiæ: ita & omnis plenitudo sapientiæ non solum quantum ad cognitionem: verumetiam quantum ad modos ac differentias cognoscendi. Est autem quædam cognitio sensualis, per quam multa per sensuum experientiam spiritus rationalis percipit. Non enim ad cognitionis perfectionem attingi potest absque hac. Potest quis habere scientiam de dulcedine mellis, de corporis languoribus: de laboribus exercitiorum: de importunitate & tentationum molestia. Quum autem ad horum experientiam deuenerit: quod non intelligere valebat: ex tolerantia plurimum agnoscit, fitque doctus, cautus, & in multis probatus: eruditus experiētia. Sic mediator noster plenam de dolorum natura, de qualitate tentationum, & huiusmodi habebat notitiam. At vbi eadem expertus est: quædam vt homo didicit, quæ prius tanquam inexpertus nesciebat. Longè etenim amplius didicit humanæ condolere miseriæ: postquam dolores pertulit, quàm antè: ardentiúsque fleuit ex corde: vnde Apostolus inquit. Quum esset filius Dei, didicit ex iis quæ passus est, obedientiam & consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Itaque sensu & sciētia perfectam vt purus homo eorum quæ ad humanitatem attinent, possedit notitiam. De naturalibus quoque præ cunctis philosophis ac physicis sapientior fuit: necnon & ipso protoplasto, qui tanta pollebat naturalium & creaturarum omnium scientia: vt ex naturali acumine ingenij cuncta animantia, & vniuersa volatilia cœli, & omnes bestias terræ appellaret nominibus suis, non inopinatè, sed scienter iuxta vniuscuiusque naturam & proprietates. Nihil quidem in vniuersi constitutione extitit, quo homo Christus perfectissimam non haberet notitiam: nihílque ipsum latuit de iis, quæ ad humanam pertinent redēptionem. Cæteris Prophetis diuersis diuersa sunt reuelata mysteria: quibusdam minus, quibusdam amplius de incarnatione verbi & generis humani reparatione: ipsi autem Christo longè excellentius quàm omnibus angelis, Patriarchis, aut Prophetis. Non enim solum habuit scientiam per habitum innatum, vt Adam & angeli: sed etiam per habitum infusum, velut sancti per gratiam illuminati. Verbo quidem vnitus, ignorare nil potuit. Nam ab instanti sui conceptionis Deo fruens faciali visione vt homo omnia cognouit, finita quidem cognitione actuali, infinita verò non nisi cognitione habituali vel excessiua. Sícque Christi anima per comprehēsionis gloriam capiebat, quantumcunque natura finita vnita infinito capere potuit. Quoniam autem Christus Deus & homo est: ex parte deitatis cognouit omnia simul finita & infinita. Nam Deus videt se per se, & in se videt vniuersa quæ fecit, & quę agere posset, quamuis infinita sint. Itaque Christus dominus omni plenissimus fuit sapientia: adeò vt nil quantumuis occultum fuerit, sit, valeat ignorare. De hoc Apostolus ait. Viuus enim est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus, compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum, ac intentionum cordis, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt ante oculos eius. Quum igitur homo Christus in carne adhuc teneretur passibili, essētque sanctitate incōparabilis, meritis ditissimus, gratia plenissimus, & sapientia præ cunctis præclarus mortalibus, solus suas noluit possidere diuitias: quin potius velut vnitatis & caritatis zelator Dei filios, qui erāt dispersi, in vnum voluit congrega-

gregare, & tanquam verus pastor per infidelitatis deuia, & vitiorum abrupta errantes colligere oues, atque sicut legitimus animarum sponsus electos quosque ad vnitatis gremium summo cum studio coadunare curauit. Post etenim sacræ rudimenta infantiæ, post paternæ vocis super Iordanis ripam auditionem oraculi, post verbi Dei & cœlestis prædicationis propagatum semen, post laboriosam castrorum vrbiúmque circuitionem, post duros aduersantium hominum conflictus, post pœnales famis, sitis, lassitudinísque agones, post acerrimos innocentissimæ passionis illius cruciatus, tandem super crucis lectulum veraciter obdormiuit, in qua soporatione sanctam sibi castissimo mysticóque connubio copulauit ecclesiam. Quiescente nempe illo dum miles crudelis lancea latus eius aperiret, continuo sacramenta regenerationis, ac redemptionis humanæ profluxerunt veneranda. Aqua quidem pro abolitione originalis delicti, sanguis verò pro satisfactione actualis peccati. Hæc nanque sunt sacramenta cœlestia, hæc sunt diuina mysteria, per quæ in toto orbe sancta mater aggregatur ecclesia, immaculata sponsa, corpus Christi. Mater quippe propter spiritualem prolis fidelium fœcunditatem, immaculata sponsa propter fidei integritatem, & castimoniæ puritatem, corpus Christi propter spiritus vnitatem, & membrorum connexionem. Nemo absque horum participatione sacramentorum ad corpus potest pertinere Christi. Nullus nisi sanguinis Christi emundetur lauacro, ad supernorum ciuium societatem perueniet. Sed neque, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, intrabit in regnum cœlorum. Nam Ioan.5. quemadmodum tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, pater, verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres vnum sunt, ita & tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, sanguis, & aqua, & hi tres vnum sunt. Quisquis igitur cupit fieri membrum Christi, per sacramenta ecclesiastica corpori vniatur ecclesiæ, congragationi se iungat fidelium. Sicut enim corpus Christi verum ex purissimis constat membris, ita corpus ipsius mysticum (videlicet) ecclesia ex puris constat fidelibus. Veruntamen prout corporis membra humani non viuificantur à suo spiritu, nisi in membrorum viua vnitate persistant, sic nec quis à spiritu viuificatur Christi, nisi in vera perseueret vnitate ecclesiæ, quæ est columna & firmamentum veritatis. Hanc vtique ecclesiam Dei filius homo Christus adamauit, suscepit, & copulauit. Pro hac patrem reliquit & matrem, vt fierent duo in spiritu vno. Sacramentum hoc in Eua & Adam à mundi exordio figuratum est. Non enim gratis illam dilexit. Reliquit patrem pro ea, quum semetipsum exinaniuit, reliquit matrem, quum omnem priscæ legis ritum synagogámque destruxit, vt huic suæ castissimæ adhæreret vxori. Tanti etenim suum æstimauit amorem, vt ne periret ipsa, se morti tradere non dubitauerit. De huiusmodi tam sancto & ignito amore Apostolus ait. Colo.5. Viri diligite vxores vestras sicut & Christus ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi ecclesiam gloriosam non habentem maculam, neque rugam, aut aliquid eiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. Huic quidem spirituali sponsæ, quam de errore ad veritatem, de inimicitia ad pacem, de dispersione ad vnitatem, de tenebris reuocauit ad lucem, vt ad sui arctius deuinciret amorem, plurima & preciosa erogauit donaria. Dedit quidem illi in animabus ligandis, soluendísque maximam potestatem, ita vt ratum velit esse in cœlo, quod ipsa egerit in terra. Vnde Petro confitenti Christum Dei filium ex totius persona ecclesiæ dictum est, Super hanc petram ædificabo ecclesiam Matt.16. meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, tibíque dabo claues regni cœlorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Magna quippe autoritas hæc, magnúmque caritatis indicium, si tamen non abusa fuerit. Ideóque ne erret, ne male eo, quod optime concessum est, vtatur, & ipsi ruinæ occasio fiat, quod ad decorem profectúmque tributúmque est, contulit sponsæ suæ ecclesiæ etiam scientiæ clauem, quatinus scientia erudita autoritatem dirigeret ad lucrum animarum. Nouerat enim Dei sapientia, quod cogitationes hominum vanæ sunt, nisi superno illustrentur lumine. Nouerat, quòd facile quisque in sublimi positus, & dignitate præditus sua præceps ducitur voluntate, nisi scientiæ veritate imbutus cohibeatur. Prona nanque ad lapsum hominis natura celeriter suo paret affectui, & quid libet, leuiter sibi licere diiudicat. Propterea optime simul conueniunt autoritas & scientia. Nam autoritas sine scientia errat, & scientia absque autoritate iacet. Habeat scientia à sinistris conscientiam vt timeat, à dextris autem sapientiam, ne foris inaniter se diffundat. Autoritas quoque à sinistris humilitatem, ne extollatur, à dextris verò rectitudinem, ne flectatur. Hæc quidem vtriusque propria sunt ornamenta, sine quibus stare non possunt. Magna denique præsidenti æquitatis censura tenenda est, ne reum absoluendo se liget, aut insontem iudicando se damnet. Vtroque enim modo se priuat autoritate sua, suóque mucrone se percutit. Non est iniustus Deus, vt flagitiosum liberet, neque iniquus, vt innocentem damnet. Vt ergo suam erudiret ecclesiam, autoritatem pariter & scientiam eidem conferre dignatus est, quatinus per autoritatem tumentes deprimat, & per scientiam innoxios absoluat. Claue autoritatis cælorum ianuas claudit, reserátque, potentum elationem ligat, per longa terrarum spatia se dilatat, compede peccatorum obligatas liberat animas, energuminos ab immundis eripit inimicis. Claue autem scientiæ arcana mysteriorum pandit, scripturarum obscura penetrat, errorum conuincit argumenta, hæreticorum fallacias detegit, gentilium superstitiones rationabili castigatione eliminat, mores instruit, vitia detestatur, attollit virtutes, omnémque instruit regulam sanctitatis. Ex autoritate sacramenta eucharistiæ, ordinis, cæterorúmque conficit & ministrat, sed ex scientia futuræ felicitatis, extremi iudicij, tormentorum inferni, angelorum naturæ operúmque mira perspicuitate sacramenta discernit. Habet quoque pro singulari priuilegio caritatis sancta ecclesia, vt sit tanti capitis corpus mysticum. Nam & Apostolus ait. Sicut corpus vnum est, & membra habet mul- 1.Cor.12.
ta, omnia autem membra corporis quum sint multa, vnum sunt corpus, ita & nos in Christo. Etenim in vno spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati

sumus

ſumus, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles, ſiue ſerui, ſiue liberi, & omnes vno ſpiritu potati ſumus. Hoc itaque eccleſiæ corpus Dominus diuerſis ornauit virtutibus tanquam membris & cuique proprium contulit donum. Quamuis autem varia ſint eccleſiæ ſpiritualia ornamenta gratiarum, in vno tamen conueniunt caritatis ac vnitatis vinculo ad vtilitatem cuiuſque membri. Quoſdam enim poſuit Deus in Eccleſia Apoſtolos, quoſdam Prophetas, Doctoréſque, quibuſdam verò dedit gratias curationum, virtutum, opitulationum, gubernationum, generis linguarum, interpretationis ſermonum, ſingulis autem, prout vult. Neque quis inflari debet, quanquam potiora videatur recepiſſe munera. Propria enim non ſunt. Sed etiam, vt illa aliis membris miniſtret, ſuſcepit. Non poteſt dicere oculus manui, opere tuo non indigeo, neque caput pedibus, non eſtis mihi neceſſarij. Sed multo magis quæ videntur corporis membra infirmiora eſſe, magis neceſſaria ſunt, & quæ putamus ignobiliora membra eſſe corporis, ea honore abundantiori circundamus, ita & quos contemptibiliores in eccleſia, humana eſſe arbitrantur iudicia, Dei obtutibus ſæpè honorabiliores ſunt. Incerta ſunt Dei iudicia, & dona ſpiritus ignota. Sunt qui fulgent coram hominibus, & fœtent Deo, & ſunt qui hominum æſtimatione apparent damnabiles, & tamen omnipotenti Deo cariſsimi ſunt. Cuncta Deus reliquit incerta hominum merita, vt vnus non intumeſcat præ alio. Qui humilis eſt, qui vnitatis amator eſt, neſcit extollere ſe, confert aliis, quod accepit, abſque diſceptatione congaudet animaduertiſſe in altero, quod non videt in ſe, omnia aliorum ſua putat eſſe dona, ſicut & ſua aliorum. Hæc eſt eccleſiæ vnitas, hoc eſt caritatis vinculum, per quod corporis Chriſti membra compoſita ſunt, quæ quamuis diuerſa ſint miniſterio, ordinatiſsimè tamen in vno ſunt inſtituta eccleſiæ corpore, quam quidem inſtitutionem Apoſtolus notificare curauit, quum diceret. Ephes.4. Et ipſe quoſdam quidem dedit Apoſtolos, quoſdam Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterij, in ædificatione corporis Chriſti, donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Tūc quippe quum fient hæc, nullo ſuorum eccleſia indigebit miniſterio membrorum, non erit in ſuo corpore infirmum Prou.31. quid, nullam patietur neceſsitatem. Suo nanque capiti coniuncta velut plena Luna in ſponſi ſui regno glorioſa fulgebit. Non timebit domui ſuæ à frigoribus niuis, omnes enim amici eius veſtiti erunt duplicibus, lætitia ſempiterna ſuper capita eorum, gaudium & exultationē obtinebunt. Qui oderunt illam, confundentur, & qui perſecuti ſunt, tabeſcent eius contemplantes decorem, atque capita mouentes dicent. Hæccine eſt ciuitas ſancta, & militantium congregatio? Nónne hæc eſt quæ in terris poſita tantarum fluctuabat inundatione procellarum, dilaniabatur à carnificibus, includebatur in carceribus, ſeditionibus quatiebatur, torquebatur anguſtiis, & plagis ſautiabatur? Inſuper ſeipſam atterebat ieiuniis, inedia macerabat, ſua diſtrahebat, aliena humiliter quæritabat, ſquallebat ſordibus, ſtridebat dentibus, ab omnibus ſpernebatur. Vix qui eam aſpiceret, reperiebatur. Nunc verbis, nunc minis, nunc contumeliis afficiebatur, & in his cunctis veluti inſenſibilis reddebatur. Quum malediceretur, non maledicebat, quum pateretur, non comminabatur, nulli malum pro malo retribuebat, alebat egentes, viſitabat ægrotos, concordabat litigioſos, oppreſſos eruebat, potentum conſortia fugiebat, obhorrebat ſuperborum mores, humilium humilis ſectabatur veſtigia. Nunc autem quantis exuberat meritorum gaudiis? Quantis lætatur filiorum triumphis? Nunc quoque deliciis affluens tota ſuper ſuum innititur dilectum, de labore ad requiem, de peregrinatione tranſmigrauit ad patriam, & quoniam vniuerſa patienter tolerauit mala, æterno digna effecta eſt conuiuio & angelorum contubernio, ſponſæ nomen dignitatémque meruit, quia fidem illibatam cuſtodiuit. Hæc de vniuerſali eccleſia, hæc de vnaquaque fideli anima reproborum vox eſt. Quælibet ſeu eccleſia ſiue deuota anima prius ſtudeat ſpiritu copulari verbo, dum peregrinatur, vt poſtea diuinis æternis digna efficiatur amplexibus. Hic inchoatur, in futura perficiuntur vita, hic dantur primitiæ, ibi perfecta copia prærogatur. Quanto quis hic fuerit ardentior caritate, tanto erit ibi ſublimior dignitate. Nullus ſponſæ merita lucrari negligat, qui eiuſdem gratiam poſsidere deſiderat. Quo autem ordine, quibus ſtudiis, quáve ſolicitudine merita ſponſæ & gratia obtineantur, ſequentia declarabunt. Ad hoc quidem omnis huius operis intentio deſtinatur.

Qualis eſſe debeat anima, quæ merito, verbi ſponſa debeat nuncupari.

CAP. XI.

DIuina opera atque ſapientiæ ipſius profunda myſteria quo diligentius conſiderantur, eo amplius contemplantis animum admiratione replent & gaudio. Admiratione quippe propter altitudinem ſapientiæ, gaudio propter claritatem veritatis agnitæ. Quis verò non miretur & gaudeat, ſi ad naturæ innumerabilia opera mentis oculum figere voluerit, atque cogitando penetrare? In quocunque elemento infinita ſunt veneratione digna. Quum enim prata rident, & flores vernantis variíque coloris circunquaque ſparguntur, quis non exultet ſpiritu in opificis laudibus ad odorem decorémque florum, & terræ fœcunditates? De eodem ſolo exiguo in loco vnde tantæ ſpecies, tam diuerſæ formæ, tam multi colores? Nemo de hoc terræ elemento, quanta germinent, ſufficit enarrare. Auri fulgor, argenti nitor, ſonoritas æris, cæterorúmque metallorum varia genera, Carbunculus, ſmaragdus, ſapphirus, chryſolithus, topazius, adamas, & aliæ quamplurimæ gemmarum qualitates, Balſamum, cinnamomum, fiſtula, nardus, crocus, piper, cyminum, multáque alia odoramentorum genera, Cupreſſus, cedrus, palma, oliua, abies, pinus, arbores quoque aliæ, & fruteta quaſi innumerabilia de ipſo terræ elemento procreari noſcuntur. Quinetiam ipſum hominem his omnibus præſtantiorem de eadem principium habuiſſe perſpicuum eſt. Sic nanque diuina teſtantur eloquia. Formauit Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ,

Cuncta

Cuncta hæc quæ memorata ſunt, ſenſibus patent carnis, longè autem meliora ſunt quæ latent in iis, quæ gignuntur de ventre terræ, & nota ſunt, vel eſſe poſſunt rationi mentis, videlicet de virtutibus herbarum, de proprietatibus rerum. Multi quidem horum tractatores fuerunt, qui non omnia, ſed de plurimis aliqua inueſtigando dixerunt. Quod autem de iis, quæ ex terra producuntur, hoc de reliquis elementis dici poſſet. Cuncta iſta breuitatis cauſa reticenda ſunt. Miranda equidem ſunt, quæ naturaliter diuina operatur maieſtas. Sed multo mirabiliora exiſtunt opera gratiæ. Talium nanque ratio inuenitur licet difficillimè, qui autem curioſus fuerit explorator gratiæ Dei, tanquam cæcus in parietem impinget. Quare hunc eligat, & hunc reprobet, humanus non capit intellectus. Cur iſtum donis ditet ſpiritualibus, illum in ſua relinquat paupertate, non quærat, qui errare non vult. Legimus in diuinis hiſtoriis Saul à Deo in regem electum, à Propheta vnctum, & à populo confirmatum, tandem fuiſſe reprobatum, Dauid autem à patre reprobatum, à fratribus expulſum, & tamen ad regni faſtigium honorabiliter ſublimatum. Quis non miretur Saulum tanto cum furore eccleſiam dilaniantem, per ſynagogas ſanctos trahentem, ligantem, percutientem, carceribus mancipantem, rabido latrantem ore repentè mutatum in Paulum eccleſiarum omnium ſolicitudinem gerentem, à Iudæis perſequutionem patientem, vincula ſuſtinentem, verberum virgas tolerantem, carceres ſeditionéſque alacriter perferentem, Dominum Chriſtum coram regibus & ſeculi principibus atque vniuerſo orbe magnificè prædicantem? Publicanus Matthæus, qui telonei lucra publicè turpitérque quærebat, eligitur, & Iudas in apoſtolatus apice ſedens relinquitur, ſe funeſto ſuſpendens laqueo. Quotidie videmus nefandos homines nequiter viuentes, diripientes aliena, peccantes publicè, & impudicè mutari in melius, cœlibem ducere vitam, & meritis tranſcendere multos, qui longo tempore diuinis fuerant mancipati obſequiis. E diuerſo quoſdam, qui ſanctorum videbantur per omnia ſectari veſtigia, & nubium celſitudinem contemplatione peruolare, conſpicimus miſerabiliter corruiſſe, & in obſcœnis operibus voluptari. Hæc veneranda ſunt, non inquirenda. Per hæc enim occulta & iuſta iudicia eruditur peccator, ne deſperet, iuſtus, ne præſumat. Nam pœnitenti parata eſt venia, peccanti verò iuſtitia. Peccator quidem vigilet, quomodo ad libertatis gratiam aſcendat, & veniam conſequatur, iuſtus autem qualiter de virtute in virtutem proficiat, & dona potiora ſortiatur. Peccator denique vt iuſtus ſit, iuſtus verò perfectus. Peccator nullam ſibi tribuat requiem, donec amicus verus efficiatur Dei, iuſtus autem donec fiat legitima ſponſa verbi. Ad hunc quidem obtinendum gradum maxima in ſpirituali exercitio diligentia adhibenda eſt. Sublimis gradus excelſa virtutum exigit ſtudia. Rarus reperitur, qui iure ſponſæ nomine nuncupetur, non niſi præuiis multis tribulationibus & laboribus ad id attingitur. Ne autem ſeducantur, aut ſe legentes ſeducant, arbitrantes ſe eſſe quod non ſunt, in præſenti capitulo qualis eſſe debeat anima, quæ ſponſæ vocabulo (& merito) digna ſit, deſcribendum eſt. Nec ab re. Nam ſæpe ſpeculi claritas ignotam notificat deformitatem, & aperit oculos, quos priuatus amor obſtruxerat. Decet itaque verbi ſponſam decoram eſſe facie, vt ſuo placeat ſponſo. Nam ſi deformis ſit, ſponſæ nomine, quia re caret, digna non eſt. Quemadmodum igitur corporis facies quatuor decoratur ſenſibus, ita & eiſdem animæ aſpectus ac vultus ornari debet. Primo omnium expedit, vt ignara non ſit cœleſtium inſpirationum. Super hoc plurimum vigilare eam oportet, alioquin ſeductorios multimode admittet ſpiritus, & ſæpe ſponſi reſiſtet aduentui. Amant quidem nequam ſpiritus mentis irrumpere domicilium, pacem euertere animi, omnémque cordis intentionem maculare. Quod quum apertè nequeant, fraudulenter id agere conantur. Alienam ſpeciem ſumunt, claritatem cœleſtium angelorum ſe habere fingunt, vt facilius ſuadeant quod volunt. Ad ipſorum verò detegendas inſidias expedit, vt qualemcunque internarum verbi ſponſa habeat notitiam inſpirationum, quatinus ex infuſa ſapientia ſeu ex indocta experientia ſciat ſuſcipere angelum, & propulſare inimicum. Ambo quidem decertant vt trahant animam ad ſe, diſsimiliter tamen. Inimicus agit, vt furetur, mactet, & perdat, angelus vt conſeruet, illuminet, & ſponſo habitaculum paret. Vterque ſuadent, vterque audiri volunt, vt aperiatur illis. Habet nanque angelus immiſsiones ſuas bonas, quum incitet ſemper ad bonum, aut docendo, aut corrigendo, aut accendendo, habet etiam ſuas apoſtata angelus. Sicut de Domini proditore di- Ioan.19.
citur, miſit diabolus in cor, vt traderet eum Iudas. Non autem dubium eſt, quin ſuas habeat ſponſus immiſsiones. Sto (inquit) ad oſtium, & pulſo. Quoties Apoca.3.
prouocat ad dilectionem, ad virtutes, toties pulſat, vt aperiatur. Inſpirationes ſanctæ vtique ſunt verba interna ſpiritualia & ſponſi voces, quas ignorare non expedit, neque negligere. Quàm ſit hæc deteſtabilis ignorantia, qui amat, nouit. Debet ſemper ſponſa, vt has internas intelligere valeat voces, ſuper ſui vigilare cuſtodia, omni ſpiritui facile non accommodare fidem humili cogitatione, vnde, quo, qualiáve ſint, quæ ſentit in ſe, ſicut Mariam egiſſe legitur, quum ab angelo officioſiſsime ſalutaretur. Prius nanque intelligendæ ſunt, quàm perficiendæ ſpirituales immiſsiones. Sicut autem reprehenſione digni ſunt, qui deſideria ſancta intelligentes implere negligunt, ita qui non intelligendo eadem opere conantur perficere. Primi ignauiæ morbo languent, ſecundi imprudentia obuoluuntur. Non autem ſic, quæ ſponſa eſt. Habet quidem pro ornamento interni ac ſpiritualis auditus intelligentiam & obedientiam. Hæc quippe ſunt animæ aures, quæ mentis faciem venuſtant. Intelligentia tunc vera eſt, quum operatur quod intelligit. Teſtimoniis ſcripturarum vtrunque probatur. Quod verò ad auditum ſpectet intelligentia, Propheta inſinuat, quum deprecatur in Pſalmo Dominum, dicens, Intellige clamorem meum, in- Pſal.5.
tende voci orationis meæ. Præmiſerat enim. Verba mea auribus percipe Domine. Sed quod obediētia & ipſa ad auditum pertineat, idem memoratus ait Propheta. Populus quē non cognoui, ſeruiuit mihi, in au- 3.Re.22.
ditu auris obediuit mihi. O quā commēdabilis anima eſt, quæ nec fallaciis ſeducitur, nec torpore deprimitur, quæ intelligendo & operando diuinā ſine intermiſsione exequitur voluntatē, quæ aurium ſpiritualium

lium ornata decore, corde veraciter ait Domino. 1 Reg. 3. Loquere Domine, quia audit seruus tuus. Hæc de auribus sponsæ. De oculis verò quid? Nunquid audit, nec videt? Potest ne carere oculis, & placere sponso? Absit, vt vel in modico maculata sit sponsa, potissimum in ea parte, quæ præstantior est. Habet aures, habet oculos, per quos ob ipsorum speciem ad se sponsum attrahit. De ipsis sponsi voce in Canticis dicitur. Cant. 6. Auerte oculos tuos, ipsi me auolare fecerunt. Ecce quàm fulgidi, quàm perspicui, quàm decori sunt, qui sic sponsum alliciunt, vt non accedere, sed ipsum faciant auolare. Vno quippe oculo scientiæ luce perfunditur, vt cognoscat præsentia. Alio sapientiæ splendore clarescit, vt futura contempletur. Per scientiam mala qualiter vitare debeat, intelligit, quid sit, à quo sit, & ad quid sit, nouit. Proximorum necessitatibus subuenit, temporalia prouide ministrat, pericula cauet, timet ne cadat, aduersa æquanimiter tolerat, sic præsentibus vtitur, vt non priuetur æternis. Sapientiæ verò oculo quanta sint electis reposita bona? Ruminat, Dei præsentiam cunctis intuetur horis, iuxta Prophetæ vocem dicentis. Psal. 15. Prouidebam Dominum in conspectu meo semper. De dilectione Dei alta percipit, interdum beatorum perlustrat agmina, & supra se attollens diuinam miratur omnipotentis maiestatem, De hoc intimæ lucis splendore aiebat Propheta. Esai. 33. Videbunt oculi tui regem in decore suo. Hi nempe sunt spirituales sponsæ oculi, per quos peregrinationis huius graditur semitas, nec aduersis frangitur, nec prosperis eleuatur. Ipsorum ne obtenebretur lux, vniuersa fugit lumini contraria, nec quidem ad momentum patitur se hac luce priuari. Magno nanque cum studio carnales cohibet motus, carnis reprimit passiones, Valde etenim mentis oculis carnis inimicantur desideria, & nisi viriliter conterantur, internæ se aciei opponunt, & tanquam depressissimus paries oculos grauant, ne supernam valeant contemplari claritatem. Nunc suggerunt necessaria, nunc suadent blanda, nunc aduersa minantur, suísque suasionibus adeò infesti sunt, vt nullo sinant pacto animum quiescere, nulláque tranquillitate potiri. Amouet itaque solicitè à se obicem carnalium voluptatum, detergit non minus vigilanter ab oculis puluerem terrenarum actionum. Vehementer quidem temporalium implicatio mentem obnubilat, ne lucis internæ dulcedine pascatur. Rapiunt extra se animum, terrena negocia huc illúcque captiuam ducunt animam, nunc ista cogitare compellunt, nunc illa rixas commouent, iurgia fabricant, deiecta ædificant, collapsa erigunt, qualiter amissa & distracta colligi, custodiri habita, & non habita congregari debeant, prudenter erudiunt. Qúmque in his omnibus captiuatur animus, per maximos curarum dilaniatur anfractus. Insensibilis nanque effectus & lumine priuatus tota die molere, & per circuitus deambulare compellitur. Nunquam qualis maneat apud se, percipit, nisi quum ab exterioribus vacans ad se redire voluerit. Tunc tenebras interiores, tunc cæcitatem suam intelligens, quas passus sit, insidias recogitando cognoscit. Innumerabilem phantasmatum in domicilio suo sentit exercitum, videt se repelli à se, & quàm longè fuerit à se, lacrymabiliter intuetur. Meritóque hæc se pati considerat, quia magis alienis à se quàm sibi intendere studuit. Hanc sui erroris mercedem iustè se percepisse diiudicat, quum inordinatè exterioribus vacando & negligendo interiora sua ad hoc deuenerit, vt ad se reuerti, secúmque habitare non liceat. Damno igitur sponsa erudita alieno, quotidianis edocta exemplis, suáque facta prudens experientia mauult esse speciosa & sterilis, quàm lippa & fœcunda. ant. Si ocij condemnatur, æquo fert animo, meminítque verbum dixisse, Martha, Martha turbaris erga plurima, Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Hinc est, quòd sponsi roborata sententia, quantum fas illi est, terrenis refugit ingeri actionibus, ne fœdatur, animi quoque resistit passionibus, ne turbetur. Non quidem mediocriter furor mentis oculum offuscare consueuit, ideóque Propheta hoc in se patiens di- Heb. bat. Turbatus est à furore oculus meus. Nil pro sic mentis statum euertit, velut conturbans fu Est quidem animi passio subuersio naturæ, dehon statio hominis, opprobrium seruorum Christi, Hebr. pulsio gratiæ, fraternitatis dissipator, dæmonia imitatio, fugator paracleti, omnísque sanctitatis inimicus. Nullum sanum consilium, nulla matura potest esse deliberatio, vbi iræ passio dominatur. Periclitatur ratio, inebriatur cor, incomposita verba prosiliunt, immutatur facies, lumen oculorum præsente furore caligat. Propterea sponsa ne in illo tyranni huius pessimi detrimentum patiatur, in patientiæ & mititatis arce se collocat, timoris ac silentij seris os obstruens, desupérque prospectans cunctas animi commotiones mox, vt leniter flauerint, tranquillitatis ac pacis gladio trucidat, perseuerat quieta in se spirituali quadam claritate perfusa, oculos mentis apertos tenet in diuini contemplatione luminis, & quamuis pro veritatis agnitione sit læta, nunquam tamen valet esse secura. Oportet enim ipsam omnino non dormitare. Quanquam autem carnalium parietem cupiditatum valenter repulerit, quamuis terrenarum puluerem actionum prudenter extersérit, licet insani motus furoris sub rationis Dominio fortiter subegerit, restat adhuc, vt elationem cordis, humilitatis vinculis ligatum teneat. Præ cæteris mentis tumor scientiæ ac sapientiæ lumen obnubilat, & à veritatis tramite seducit. Simul præsumptio & sapientia nequeunt habitare. Sic nanque in sapientiæ legitur libro. In maleuolam animam non introibit sapientia. Humilitas sapientiam, & superbia ignorantiam generat. Qui in sapientiæ speculo præsentia disponere, & futura cupit veraciter intueri, elationis maculam de mentis oculis amouere non negligat. Sicut enim albugo in oculo nascitur, & oculi lucem perdit, sic elatio plerumque de lumine oritur intelligentiæ, & veritatis lumen caligat. Qui enim plura nouit, & se sub tegmine alarum humilitatis nequaquam custodit, quo amplius sapit, eo tumore cæcatus miserabilius desipiendo ruit. acob Hoc Propheta sanctus expressit, quum gloriam casúmque Luciferi descripsit dicens. Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, perfectus decore, in deliciis paradisi fuisti, omnis lapis preciosus operimentum tuum, sardius, topazius & iaspis, chrysolithus, onyx & beryllus, sapphirus, carbunculus & smaragdus, tu cherub extentus & protegens, & posui te in monte Sancto Dei, in l.38

medio

medio ignitum lapidum ignitorum, ambulasti perfectus in vijs tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te. Hæc quippe sponsa verbi erudita magisterio non ignorans tota satagit in humilitatis latere latibulo. Non minus in humilitate studet proficere, quam in cognitione sapientiæ. Iugiter memorabile illud reuoluit animo, quod in Canticorum canticis sponsi voce ad sponsam dicitur. Si ignoras
nt.1. te ô pulcra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum. Ob hoc tam sedulò virtutum exercitio vniuersa, quæ interiori aduersantur lumini, de cordis habitaculo eliminare non desinit. Sicque fit, vt quanto magis timet, & timendo resistit vitiis, tanto amplius videat, & videndo scientia ac oculos sapientiæ lucidiori puritate custodiat. Veruntamen sicut obedientiæ addidit sapientiam, ita & sapientiæ
b.11. associat fidem. Nouit scriptum esse. Sine fide impossibile est placere Deo. Est quidem fides spiritualis animæ sensus illi diuinitus accommodatus ad inuisibilia & æterna percipienda. Sic ipsam describit Apo
or.11. stolus. Fides (inquit) est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. Quod intelligibiliter percipit obedientiæ auris, quod scientiæ & sapientiæ contemplatur oculus. Hoc Dei olfactus discernit, occulta penetrat, remota rimatur, sempiterna degustat, agit magna, aggreditur ardua, impossibilia credit, futura nouit, ventura prædicit, æterna quærit, non pauet tormenta, mortem non veretur, & cœlestia sperat. Istiusmodi fragrantissimo odore Sancti Noui ac Veteris Testamenti Patres respersi veram & viuentium supernam repromissionis terram à longe odorantes, aspicientes, salutantes, confitentésque se hospites esse atque peregrinos in hoc seculo fatebantur, vnde ipsa quoque verbi legitima & dilecta sponsa ne præsentis vitæ corrumpatur lenociniis, ne irretiatur voluptatibus, ne honoribus extollatur, formatæ fidei refouetur odore, per quem facile visibilia spernit, temporalia deserit amore æternorum. Vt igitur animæ ipsius facies suo placeat, cui viuit, sponso, exteriorem auditum, & corporis aures obturat detractionibus, vaniloquiis, & scurrilibus verbis, quatinus spirituales valeat intelligere immissiones, vnde veniunt, vel quò vadunt. Carnis oculos diligenter custodit, ne videant vanitates & insanias falsas, vt liberius puriúsque intueatur in certa & occulta diuinæ sapientiæ, atque scientiæ verbi. Odorem suum ab his auertit visibilibus & labentibus cunctis, vt per lumen & formatæ fidei delectationem vsque ad Dei inuisibilia se queat erigere. Os quoque & linguam carnis refrænat à perniciosis, murmuriis, & ociosis sermonibus, quatinus magis quiete ac prudenter sciat quid loqui Deo, quando, aut qualiter debeat loqui proximo. Nemo quidem quomodo Deo, quid proximo dicat, scire sufficienter meretur, nisi prius didicerit ori suo ponere silentium. Oportet vt assuescat lingua taciturnitati, deinde sermocinationi. Sit
cob.1. (inquit Iacobus) omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum. Os nanque quod silere nouit, facile fari prudenter discet, quod verò incontinens est, multa proferet (præter voluntatem) & redargutione digna. Salubre quidem consilium est non à noxiis tantum, verumetiam ab vtilibus interdum linguam cohiberi sermonibus. Obmutui vtique
.38. à noxiis, & silui à bonis (ait Citharœda sanctus) & dolor meus renouatus est, concaluit cor meum intra me. Pronus est semper ad malum, ac ruinæ propinquus, qui linguosus est, qui autem eruditam possidet linguam, tanquam turris Dauid, quæ ædincata est cum propugnaculis. Mille quippe clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. In cunctis itaque sponsa sufficienter instructa tempus nouit esse silentij & tempus eloquij, propterea quum opportunum esse arbitratur, hominum declinans consortium, & linguam inter claustra reprimens, atque corde clamans sponsum ad se aduocare non cessat. Si enim abest, lacrymis, gemitibus, desideriorúmque vocibus ipsum insequitur, ac humiliter vt reuertatur, exorat, si autem præsens est, nunc blandis illum affatur sermonibus, nunc amatoria profert, nunc ignitis prorumpit in laudibus. Talibus nanque sagittis sponsi cor vulnerat, ita vt & ipse amore languens dicat. Fauus distillans labia tua sponsa, mel & Cant.4.
lac sub lingua tua, hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus, emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus. His nempe spiritualibus ac mutuis verbi 1.Cor.15.
sponsæque allocutionibus, feruescente caritate nihil dulcius degustatur. Ex sui quidem excellentia sicut in cor inexperti non ascendunt, ita nec ab expertis manifestari licet, quoniam arcana sunt. Quisquis qualia sint noscere cupit, crescat, vt capiat, proficiat vt sponsa. Propalatio nanque pulcritudinis illius cunctis sit forma proficiendi. Non enim gratis accepit vt fieret sponsa, sed gratia secum cooperante hoc Ephes.4.
meruit. Quemadmodum ergo decet sponsam speciosam esse facie, ita & amore pudicam. Nullum præter dilectum diligit; nullum scire desiderat, ne polluto amore fœdetur. Totam se illi tradit, quem totum complectitur visceribus caritatis. Ipsum præcipue, & omnia in ipso diligit. Sicut nihil reliquit de se, quod non daret sponso, sic nil habet extra se, quod sine ipso diligat. Vt alteri nihil sui impertiatur amoris, diligit iuxta humanæ modulum fragilitatis ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus. Si quid in corde versatur, aut de illo, vel propter illum est, si quid agere intendit, ipsum sibi prius proponit, quatinus intentionem dirigat futurum opus, & intentio actionem perficiat. Sit nanque omne quod fit, si non fiat in caritate & ex caritate, sitque reflexibile caritati, sponso placere non posse, ideo sicut caste, ita sancte diligit. Quum enim esset paruula, de sponso carnaliter sapiebat vt paruula, cogitabat vt paruula, diligebat vt paruula, quum autem sponsa effecta est, vtique euacuauit, quæ erant paruulæ, vnde spiritualiter diligens cum Apostolo fiducialiter dicit. Etsi nouimus Christum secundum carnem, sed iam 2.Cor.5.
non nouimus. Antequàm de verbi altitudine haberet notitiam, carnem verbi solam diligebat, at vbi de diuinitate verbi hausit dulcedinem, vbi verbum propter nos carnē factum esse credidit, cognouit, gustauit, tota in amore ipsius caritate resoluta est, præcipue quum se non vt amicam, non vt filiam, sed vt sponsam sentit diligi. Hinc nedum sancte, sed etiam ardenter diligit, quatinus ad operandum sit valida, sedula ad inquirendum, & ad possidendum tenax. Non debilitatur aduersis, sed roboratur, non tentationibus superatur, sed crescit. Quo vehemētius ipsius flamma ventilatur amoris, eo amplius inardescit.

Si ca

Si caret sponsi præsentia, ne tepescat, & tanquam indigna repudietur, laborat exterius, intus vociferatur, suaque vi, quod amisisse videbatur, multiplicatum recipit, ideo Propheta ait. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Si verò præsentia potitur, tunc ardentius diligit. Nam ferrum ferro acuitur, ignis igne nutritur, & amor amore augetur. Voto suo (sed non ad votum) vtitur. Quem quæsiuit, intuetur, quem diligit, tenet, non tamen qualem vel quantum concupiscit. Differtur, vt perficiatur, non quidem in hac peregrinatione, sed in patria. Quousque in hac mortali sponsa includitur carne, satiari nequit, eóque minus, quo amplius ac perfectius diligit. Quum igni superponuntur ligna, lignorum magis fit capax. Nec aliter de vera caritate intelligendum est. Quanto ignis est vehementior, tanto suum latius diffundit splendorem, pariter & calorem. Sic quæ verbi legitima est sponsa, profusius aliis suæ sanctitatis spargit calorem, & morum splendorem. Ex ipsius quidem virtutum perfectione secernitur à cæteris, ac præ cæteris commendabilior iudicatur. Est nanque in moribus circunspecta, in verbis grauis, in agendis prouida, in facie hilaris, in exhortando humilis, in corripiendo recta, in perferendis malis læta, in prosperis suspiciosa, in orationibus crebra, in vigiliis assidua, in diuinis laudibus iucunda, in compassione procliuis, in dilectione singularis, in animo serena, in consiliis matura, in humanis placida, in diuinis suspensa, in corpore veluti in carcere detinetur, in cœlo mente ac desiderio conuersatur. Talis est verbi sponsa, & huiusmodi virtutū splendoribus rutilat amica sponsi ô filiæ Hierusalem. Non frustra sponsæ nomen sortita est, neque sine causa talem vnigenitus Dei adamauit animam. Est quidem facie speciosa, dilectione feruens, & morum probitate venusta. Hæc de sponsæ elegantia sub compendio dicta sunt. Nunc qualiter prouehatur rudis anima, sequens percurret tractatus.

Psal. 95.

Quibus gradibus sponsa prouehatur ad fruitionem verbi.

CAP. XII.

Solent quicunq; ab humanæ dignitatis sunt collapsi fastigio, toties mœrore sautiari, atque alta ab imo pectoris eructare suspiria, quoties reuoluunt animo, quid fuerint, & quid sint. Augmentum quippe præsentis infortunij memoria est præteritæ felicitatis. Et eo grauiori confodiuntur doloris vulnere, quo sublimior fuit transacta prosperitas. Veruntamen si sic temporalium ac fugitiuorum pompæ bonorum, quæ singulis horarum momentis decurrunt, mentem afficiunt, quanto magis amissio æternorum: Si homo de eo, quod (velit nolit) perdit, sic cruciatur, quanto amplius de immortalitatis gloria, quam primus homo in innocentiæ statu positus, si voluisset, tenere poterat, & amisit, omne hominum genus intolerabili debet mœrore transfigi? Qui enim cœlestis Hierusalem se ciuem profitetur, incolatus præsentis exilij ærumnas ægrè ferre debet, quoties delicias recolit amisisse, quas habuit, vnde in persona peregrinantium Psaltes egregius flebili voce ait. Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur

Psal. 137.

tui Sion. Quis nanque rationis compos non gema[t] sua, & totius Adæ posteritatis damna, quum recogita[t] quid perdidit, & quid patitur? Conditus etenim homo fuit, vt Deum agnosceret, diligeret, ei inhæreret, eo frueretur. Cæteris prælatus fuit creaturis, imagine Dei ac similitudine insignitus, vt non mori posset, [si] vellet, vt paradisi delicias terreni haberet, tandemque consummato (iuxta Dei ineffabilem prouidentiam) vitæ suæ cursu in superna cœlorum patria cu[m] angelis, archangelis, virtutibus, dominationibus, re-liquísq; beatorum spirituum agminibus diuina frue-retur visione, nunquam illa cariturus, in omnibu[s] suis partibus, corpore (videlicet) & anima glorifica[n]dus. Peccatis verò suis exigentibus deserto æter[næ] bonitatis fonte ad hoc deuenit, vt huius miser[iæ] factus sit ciuis exilij. Decurrentibus quippe anno[rum] curriculis, & in hoc plorationis loco firmata st[a]-ne iam pene ex hominum memoria deletum est antiquæ nobilitatis diuinum genus, ita vt nen periatur (nisi qui inuisibilis gratiæ splendore illu[stran]tur) qui qualis fuerit, cuiusque conditoris in pa-parente posit aut velit agnoscere, At quibus ad naturalis inest (gratia mediante) vigor acumini[s] innatæ sensus probitatis, ij sunt quibus præsenti[s vi]tæ onerosus est cursus. Hos quidem in seipso Prop[he]ta expressit, dicens. Heu mihi quia incolatus m[eus] prolongatus est, habitaui cum habitantibus Ce[dar,] multum incola fuit anima mea. Tædebat eum m[iseræ] huius vitæ carceris pœnalitate grauatus præsenti[um] & dilatione æternorum. Pati se videbat, quod no[lebat], nec habere, quod desiderabat, angebatur hi[nc,] inde, gemebat sub fasce vtique terrenæ habitation[is,] quotidie fame, siti, lassitudine, frigore, calore, nu[di]tate, egestate cernebat hominum genus affligi, in[su]per doloribus cruciari, laboribus premi, infirmi[ta]tibus attenuari, diuersis calamitatibus fatigari, [&] ineuitabili morte consumi, ideoque compassione a[c] desiderio anxius aiebat. Vsquequo Domine obliui-sceris me in finem, vsquequo auertis faciem tuam [a] me? Memor esto opprobrij seruorum tuorum. Sci-bat quidem vir sanctus neminem sine diuino po[sse] saluari adiutorio, atque ab instantibus erui flagelli[s,] propterea tam obnixe Domini exorabat clemen-tiam. Potest vtique quisque per seipsum delinquer[e,] se interimere, cœlesti gratiæ repugnare, multáque [e]normia perpetrare facinora (non autem absque sp[e]-ciali Dei auxilio) à viis prauis resipiscere, conditor[i] reconciliare, deperditam in se reparare gratiam. M[a]-lum nanque potest per se, non autem sine Dei adiu-torio potest bonum, proinde mediatoris indiget gra-tia. Misit enim Deus filium suum in similitudine [car]-nis peccati, vt de peccato damnaret peccatum in [car]-ne sua, ipse quoque veniens mediator, vt pro hom[ine] satisfaceret reatibus, quod non valebat delinqu[ens,] ipse perfecit. Hinc est, quòd tanquam ouis ad [occi]-sionem se duci pertulit, & quasi agnus coram tonde[n]-te se non aperuit os suum, se despexit, non pepercit [si]-bi, vt ignosceretur peccatori homini, omni se exp[o]-suit iniuriæ propter nimiam suam ad hominem ca-ritatem, vrebatur intus dilectione, & piæ liquesce-bat desiderio compassionis, ex forma flagellati cor-poris, ex pallore angelici aspectus igniti incen-dium amoris aperuit, non peccauit, & peccantium super se flagella sustinuit. Acerbitatem causamque

ipsius

Matt.

Rom.

Gal.

ipsius mediatoris passionis paucis Propheta eximius insinuauit, quum dixit. Vidimus eum, & nõ erat aspectus: & desiderauimus eum despectum: nouissimum virorum, virum dolorum, & sciẽtem infirmitatem: & quasi absc͂ōditus vultus eius & despectus: vnde nec reputauimus eum. Vere languores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit: & nos reputauimus eum quasi leprosum & percussum à Deo atque humiliatum: ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, & attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis super eum, & liuore eius sanati sumus omnes: Nos quasi oues errauimus vnusquisq; in viam suam. Venit igitur pius pastor & Samaritanus benignus rationalem quærere ouem: & languenti homini vulneribus adhibere remedia. Nisi ardenter diligeret, non tam sedulo quæreret: vnde solicita perjcunctatio magni amoris est exhibitio. Quæsiuit vtique nos propter nos: quæramus & nos ipsum propter ipsum: nec sine ipso. Nemo illum inuenire præsumat, si non diligenter perseuerantérque quæsierit. Non enim repente inuenitur, quum etiam solicite quæritur. Quibusdam nanque gradibus peruenit ad ipsum. Nullus ad vltimum attinget, nisi gradatim ascendat. Quærat itaque, qui prudenter ad verbi cupit amplexus deduci, qualiter consentiat legi. Impudicum quidem satis est tantæ maiestatis præsentiam polluto corde immũdis labiis, gressibus obliquis, atq; squallidis vestibus quærere: atque familiari contubernio velle eidem adhærere. Quæque etenim anima prius, quàm verbi notitiam habeat, tota fœtet: tota deformis est nigredine peccatorum. Corde nanque inculta est: animo inordinata, affectu curua, intentione obliqua, sermone effrænata, moribus incomposita. Nil nisi carnem alliciat, sapit: nil nisi sensibus arrideat, delectat: nil nisi adulatione aures mulceat, gratanter suscipit. Solum vacat quomodo carnis perficiat desideria, impleat voluntates. Prorsus ab omni spirituali gustu aliena est: suarum quoque concupiscentiarum mancipium facta nullum de spiritus libertate iudicium habet. Intus quidem forisque inordinata tanquam quadã confusionis est domus: ideóque quum primum Dei verbum concupiscit agnoscere: legem verbi quærat, vt illi consentiat ad correptionem: vnde verbum audiat in Euangelio loquẽs
Matt. 5. sic. Esto consentiens aduersario tuo, dum es in via. Aduersarius quippe delinquentium lex est, quæ dum prohibet, aduersatur. Potissime autem lex, quam verbum in corde fixit mortalium: quæ omnino vetat concupiscentias. Hanc ignorat, quisquis lumine caret gratiæ: ideo tanquam indomitum animal per abrupta trahitur vitiorum. Nulli vult rationis subiici iudicio, nulla disciplinæ lege frænari. Iustus autem quamuis sciat se non esse legi subiectum: non vult ta-
Rom. 7. men absque verbi lege viuere. Hoc Apostolus indicans de se ait. Iis qui sine lege erant, tanquam, sine lege essem: quum non essem sine lege Christi. Lex quidem verbi spiritualis est non atramento & stylo exa-
Psal. 36. rata, sed Dei digito in corde depicta: sicut Propheta testatur. Os (inquit) iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium: lex Dei eius in corde ipsius, & non supplantabuntur gressus eius. Lex etenim hæc illabente gratia in hominem imprimitur cordi, & aduersatur carni. Rixam aduersus vitia excitat, vt tota familia animæ ad verbi se exponat obsequium. Rationalis quippe spiritus agnito (etsi tenuiter) præuenientis gratiæ lumine obtemperare eidem nititur tanquam superiori suo. Intelligit nullo modo carnis & spiritus simul posse intendi operibus. Hinc zelo rectitudinis armatus interiori aduersario conatur obedire. Irrupit quidem cordis hospitium, vt omni aduersaretur carnis voluptati. Venit, vt pararet viam verbo, disponeret habitaculum mentis, excitarétque animum ad quærendum verbum. Præcipua itaque regula animæ affectantis verbi connubium est, vt propriis viriliter repugnet concupiscentiis malis: quas aut ex carnis colluuione contrahit, aut expectandi consuetudine nutriuit. Prægrauata etenim his nunquam ad verbi se inquisitionem eriget: consentiat legi spiritus, quam Dei sapientia præmittit ante se: contra sibi aduersantes pugnam arripiat: quos si ignorauerit, minime superare valebit. Quærat igitur verbum, vt illustretur ad agnitionem. Sicut sine lumine ipsum intueri non potest lumen: ita absque verbi lumine ad ipsum non peruenitur verbum. Ardenter quidem anima concupiscens in verbi amore proficere: & per ipsum ad perfectionem transcendere: legẽ spiritus, hostium qualitatem, verbique personam non ignoret. His si sufficienter fuerit erudita, facile ad summa euolabit: finaliter inuacuum elaborat. Lex spiritus lumen est, virtus est, habitus est: amor est in animam infusus per donum gratiæ gratum facientis. Hæc quidem semper bona suadet, præteritos veteris hominis detestatur mores, æterna aperit, cõscientiæ secreta detegit: seculi pompã, quàm vilis, quàm labillis, quàm puerilis, quámque dãnabilis sit, edocet. Omne tẽporale quàm sit breue: quid sit æternum, cordi ingerit. Huic nemo consentiens perire potest. Quos prædestinauit Deus ad gloriam, hos vocat ad gratiam: illis cõfert gratiam. Qui legis huius nouit effectum, nunquam insolescet, nunquam præsumet, nunquam diuinum sibi vsurpabit honorem. Siquid boni, siquid virtutis, siue in se seu extra se operari detur, totum huic ascribet. Veluti prudẽs paterfamilias proferet de thesauro sui cordis noua & vetera. Vetera vtique cogitando delicta intelliget, quod fuerit ex se: noua verò virtutum acta nouæ attribuet gratiæ, nouæque legi. Fuistis (inquit Apostolus) aliquando tenebræ: nunc autem lux in domino. Ephe. 5.
De se autem sic ait. Gratia Dei sum id, quod sum. Alio quoque in loco clarius exprimens dicit. Lex autem Rom. 8.
spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis. Quotquot enim legis huius vel gratiæ participes effecti sunt: debitores non carni & sanguini: vt secundum carnem viuant, sed spiritui. Qui secundum carnem vixerint, morientur: qui verò spiritu facta carnis mortificauerint, viuent. Lex quidem hæc tanquam verbi lumen seipsam sane intelligi ostendit: ne qui illius particeps est, de se præsumat. Ostendit inimicorum qualitatem: vt sciat cui resistat. Inimicæ enim carnis docet desideriis esse resistendum: spiritus autem fructibus assentiendum. De vtrisque Apostolus loquens ait sic. Opera carnis sunt fornica- Galat. 5.
tio, immunditia, impudicitia, auaritia, quæ est idolorum seruitus: inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, inuidiæ, homicidia, comessationes, & his similia: fructus verò spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, &

castitas. Aduersus huiusmodi non est lex. Galat. 5. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Qui vtique sunt Christi, legi spiritus consentiunt ad correctionem: atque cum concupiscentiis carnis luctum habentes ipsas cruci affigunt: vt expeditius verbum quærant in lumine verbi per assumptum hominem. Humanitas quidem Christi lumen verbi est (videlicet) illuminatum à verbo. Verbum verò lumen est illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum. Tũc verò & ipsa humanitas lumen verbi effecta est, quum venit temporis plenitudo: in quo Dei sapientia, vt drachmam perditam inueniret, lucernam accendit; domúmque euerrit: vnde verbo vnita humanitas & ipsa lumen est non tantùm illuminatum, sed etiam illuminans propter personalem vnionem, perfectam, incomprehensibilem, & diuinam. Quum igitur capabile effectuum sit verbum: vt illuminentur verbi cognitione omnes, qui ad fruitionẽ & amoris ipsius vnionem cupiunt ascendere; ipsum verbum in assumpto quærãt homine. Omnis qui sic quærit, inuenit. Nam sic quæsisse ex parte inuenisse est. Quærat etenim ardens anima verbum, vt de cognitione ad virtutem transeat, de virtute ad sapientiam, de sapientia ad decorem, de decore ad fœcunditatẽ, de fœcunditate ad fruitionem, Nemo quidem facilius conuenientiúsque de cognitione verbi, quæ ex parte monstrata est, peruenit ad virtutem: quàm per exemplum verbi. Est enim virtus animi vigor omnia dirigens ad rationem, Quid autem rationabilius, quàm vt seruus dominum, creatura Deum, anima verbum, ratio sapiẽtiam, infirmus virtutem imitetur? Omnium quidem virtutum in homine hominibus formam exhibuit verbum, Caritatis: sicut ipse ait. Ioan. 10. Animam meam pono pro ouibus meis. Mat. 11. Humilitatis: de qua dicit. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Obedientiæ: quia parentibus subditus fuit. Patientiæ incomparabiliter: prę cipue passionis tempore: sícque cæterarum virtutum. Præbet quidem formam, & vigorem ingerit. Vtrunque nanque necessarium est. Cuius etenim animi vigor non incalescat & roboretur: quum verbum pro se factum: pro se humile, laborãs, Ioan. 12. patiens, & moriens perspexerit? Quum exaltatus (inquit) fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Itaque vt virtutum formam, virtutis vigorem, virtutem animi induat quis vniatur verbo, ne aduersis prosternatur, eleuetur prosperis: vllóque euentu vel pusillanimitate à mentis constantia & actu laudabili moueatur. Hoc autem tunc poterit pugnantis animus: si in sapientiæ lumen se reformare studuerit, Arduum quippe virtutis est iter; & sublime perfectionis ipsius fastigium. Facile in eo languet animus: & resilit ab eo: nisi virtutis irrigetur dulcedine: deuotione nutriatur, trahatur amore, & sapientiæ gustu reficiatur. Nam sapientia diuinus est gustus accommodatus animæ ad perficiendam fidem: roborandam spem; infundendum vigorem, appropinquandum Deo, laudandum Deum: &, si expediat, intrepide moriendum pro Deo. Cum enim sapientia intrat ad cor, fugantur tenebræ, abscedit tristitia, castificatur amor, sanctificatur timor, exultat spiritus, viget animus, cor accenditur, replentur viscera, illuminatur ratio, erigitur mens, & totius interioris hominis reformatur aspectus. In sapientiæ nanque lumine, in verbi splendorem animæ species reformatur & conformatur eidem, per virtutem purgatur: atque vt lumẽ sapientiæ videat, mundatur. In sapientiæ lumine reformatur, lumini verò sapientiæ reformata conformatur, vt ad ingenitum perueniat decorem. Habet quippe Dei in se imaginem: per quam est honorabilis inter angelis commendabilis, amabilis verbo, & carissima sponso. Hæc nanque imago & imaginis pulcritud non in corporis elegantia: non in carnis progen non in decore vultus, aut in valetudine, seu fortitu dine membrorum, sed intus in anima consistit. Ha secundum naturam pauper & diues, nobilis & igno bilis, infirmus & sanus possident, Hãc deformat c pa tanto deterius, quanto grauior est. Sapientia tem reformat in lumine suo eo vehementius, abundantius se communicat. Tanto verò perfec se communicat, quãto amplius ipsam ad se suscip dum dispositam reperit animam. Disponit qu illam peccatorum dolor: cordis gemitus, lac rum effusio, assidua lectio, diuinarum scriptu iugis meditatio, pura confessio, linguæ circum & humanitatis verbi attenta cogitatio; ipsius a decor relucet in conscientiæ claritate, in inno tia cordis, in intentionis rectitudine, & in vehem tia caritatis. Tunc verò conformatur verbo, tũc cimen eius sponsi assimilatus decori, tunt sapien grata sedes efficitur: cum veritas in mente fulge mens in veritate se videt, cum amoris desiderio ha tat in summis, & contemplationis penna eleua in cœlestia: cum maturitatem animi custodiens cum commoratur, semper pudica, vbique circu cta: nil vtique agens, quod conscientiæ euacuet riam, obliquet oculum, quo erubescat præsentia veritatis, quo confundatur in se, & cogatur facies cordis auertere tanquam confusam, & repercussa à splendore verbi, à lumine sponsi, Quanto autem nitidior in se, quanto caritate profusior est ad ve bum quo intus clarescit amplius, eo decorem suu maturius per membra & sensus diffundit exteri ita vt omnis illius eluceat actio, sermo, aspectus, cessus, & risus grauitate mistus. Huiuscemodi ani decore venusta sicut zelat sponsum, ita ab eodem latur. Mutuus quidem amor & vehemens pari cedit gressu; æquali nutritur intentione, Nam quem admodum quæsita est à verbo, ita quærit verbum, cut lucrata est à verbo: sic verbo fructificare co tur, quoties se offert causa quandocunque impelli seu vocatur à verbo, non minus ardenter quàm pr denter postponit se, sua interponit, vt vacet pro mo, vt proximi fœcundetur profectibus. Nullo q dem exercitio congruentius occupatur sponsa, qu cum animarum intendit lucris. Hoc etenim sacri cio nil maius, nil suauius verbo redolet, Vnde P cum diceret, amas me: illéque responderet: dom tu nosti omnia, tu scis, quia amo te: ipse mox int pasce oues meas, Nihil amanti ardenter carius po committere, quàm illud: propter quod exinaniri v luit & mori. Hoc exemplo, quantum illi fraternus amor placeat, & potissime cum circa animæ sal tem occupatur, voluit commendare, Hoc verbis: hoc in seipso operibus approbauit, Ideóque sponsa verbo contradicere non audens, eidémque nedum intus in imagine, verumetiam exterius in actione se conformari satagens animarum profectibus intendere non

non recuſat. Hortatur quos poteſt, docet quos poteſt, proximorumque mentes nunc terrendo, nunc mulcendo ad agnitionem prouehit veritatis. Cunctos pio fouet affectu, nullum deſpicit, nulli ſe petēti denegat, aliena damna ſua iudicat, vt veræ caritatis repleta zelo ſciat gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus, non ſuum, ſed in omnibus verbi concupiſcit honorem. In hoc efficitur anxia, hoc agere nititur, vt ſui non amittat cuſtodiam, dum proximorum vtilitatibus inſeruit, ne pro aliorum commodis mentis innocentiam perdat. Vno quidem oculo vigilat, qualiter fraternæ proficiat caritati, altero autē quomodo ſponſo ſe immaculatam exhibeat. Nouit tanquam in multis experta quamplurimos immoderato caritatis zelo accenſos cordis amiſiſſe munditiam, & deuotionis nectare ſpoliatos eſſe, dum inconſulte vacantes proximis ſeipſas negligere non timerent. Laudabilis quippe proximorum inuigilare ſaluti, nō tamen minus vacare ſibiipſi neceſſaria actio. Non valet prodeſſe aliis, qui ſibi nequam eſt. Maxima indiget prudentia, cum animarum lucra quærit, quiſquis interiori verbi ſaginatur dulcedine, ne ſurrepentibus cōcupiſcentiis, aut curarum multiplicium grauatus pondere ab interna mentis exercitatione langueſcat. Peramplius illum vigilare oportet, cui nulla ſpiritus fomēta tributa ſunt. Si vix naufragium ſuſtinet, qui ad ſinum portus præuio lumine reducit ſe, vt diſperſa recolligat, reſarciat ſciſſā, collapſa reſtauret, quid de illo iudicandum eſt, qui ignorat portus tranquillitatem, caret lumine, & vagatur à ſe. Nemo (niſi valde ſanctus) abſque ſui detrimento proximorum curis occupatur. Nam etſi animarum lucris intendere ſit Deo amabile, non tamen cunctis prodeſt. Vnuſquiſque proprium habet donum à Deo. Quiſque prius debet ſuam, deinde aliorum, ſalutem

t. 16. quęrere. Quid (inquit Veritas) prodeſt homini, ſi mūdum vniuerſum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur. Nullus animarum ſibi vendicet principatum. Magnarum mentium hoc opus eſt. Vocandus eſt dignus, indignus autem repellendus. Semper etiā dignus timeat ne præſumendo ruat. Si non timet ruinā, timeat culpam, timeat amittere gratiā. Nam gratię amiſsio occaſio fit culpę, perpetratio veræ culpæ principiū ruinæ eſt. Hinc eſt, quod ſpōſa in canticorum canticis dilecto pulſanti atque blandis mellifluiſque ſermonibus eandem ad animarum ſubeundum miniſterium inuitanti de ſe ſuſpecta ac de men-

t.5. tis coinquinatione pauida aiebat. Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illam, laui pedes meos, quomodo coinquinabo illos? Semper enim humilis caſum veretur, temerarius autem quoniam luce veritatis caret, pene poſt ruinam ad ſui peruenit notitiā. Diues ſæpe meditatur, ne in latronum incidat incurſus, qui verò nil poſsidet, facile ſe exponit periculis. Sic ipſa, de qua loquimur, anima cum cognitione, virtute, ſapientia, & interiori fulgeat decore, ne his omnibus, ſi minus iuſto cauta ſit, priuetur, quando ad proximorum lucra procedit, ſuiipſius diligens cuſtos efficitur. Magni æſtimat, ſi pro Dei honore proſit proximo: non autem minoris, ſi ſe illibatam cuſtodiat verbo. Propterea laudabili diſcretionis moderamine ſic ſecum agit, vt nec pro commodis proximorum contemplationem deſerat, neque pro amore contemplationis aliorum curam funditus derelinquat. In vtroque ſe conſtituit medio. Nam cum licet, vacat ſibi, cum caritas vrget, ſe exponit proximo, ſic tamen, vt continue anhelet ad cubile ſponſi ſecreti reditum, de quo fraternæ caritatis accenſa zelo egreſſa eſt. Semper cum foris manet, cordis poſtes prudenter obſeruat, ne cum ad ſe tota reuertitur, iniquitatis maculam contrahat, per quam ſponſi aſpectibus valeat diſplicere. Ideóque ex fœcunditate ſpiritualis prolis verbi fruitione dignior efficitur. Quēadmodum autem realiter ſe expoſuit, caute ſe cuſtodiuit, fiducialiter egit opus iniunctum, perfecit ardenter, ſolicitéque ad ſe rediit ſic in verbi amplexus iucundiſsime ruit, dulci guſtu repletur, perfunditur gaudio, exultat affectu, lumine coruſcat, & dilectione langueſcit, cūctorum, quæ foris ſunt, obliuiſcitur, horum, quæ pertulit malorum non meminit, deſiderata verbi fruens præſentia. Inde ſi liceat, nunquam cupit exire amoris referta dulcedine, ardet & gemit, clamat & tacet, tenet & deficit, amplectitur & ſuſpirat, magnóq; amoris deſiderio anxia quo plus paſcitur, eo vehementiori caritatis vulnere ſauciatur. Tāto autem magis ſui obliuiſcitur, quanto amplius verbi inhæret veſtigiis. Tunc propheticum illud dulci valet promere modulatione. Defecit caro mea & Pſal. 71.
cor meum deus cordis mei, & pars mea deus in æternum. Et illud. Defecit in ſalutari tuo anima mea, & Pſal. 118.
in verbum tuum ſuperſperaui. Hæc quidem (ex parte tamen) ſunt caſti amoris exercitia, hæc verbi animæque præludia, quæ nequaquam pro voto aut ſuſcipientis merito aſcribenda ſunt, ſed beneplacito tribuētis. Ipſe quippe eſt dominus, qui omnia, quæcunque voluit, fecit in cœlo & in terra. Quiſque quod ſuum eſt, agat, & iuxta ſuam poſsibilitatem, vt dignus ad verbum in ſe ſuſcipiendum efficiatur, humiliter ac diligenter ſe præparet, reliquum verò totum verbi committat prouidentiæ, quoniam paterno omnes amans affectu nihil ſubtrahit animæ profuturum, quamuis mens hæc humana non capiat. Qualis autem ſit huiuſmodi præparatio, quæ inferentur, declarabunt.

Qualiter ſponſa ad ſui habitaculum cordis ſuſcipiendum verbum præparare ſe debeat, atque ſpirituales excubias celebrare.

CAP. XIII.

Qvicunque mortalium occupationes ſubtili voluerit inueſtigare iudicio, laborioſas quidem & ignorantiæ cæcitate inuolutas eſſe rectiſsime acclamabit. Quid laborioſius, quàm ſine laboris fine deſudare? Quid tenebroſius, quàm tenebras opacas lucem, & meridianam lucem nuncupare noctem? Væh (inquit Esai.5.
Propheta) qui ponunt tenebras lucem, & lucem tenebras, & qui dicunt malum bonum, & bonum malum. Hi nempe ſunt, qui incommutabili ſpreto bono, toto mentis affectu commutabili adhærere conantur. Laborant, deſudant, quærunt, nec inueniunt, quotidie maria peragrant, conſilia mutant, & veluti irrationabilia iumenta ſenſualitatis motu trahūtur. Priuati quidem rationis iudicio in huius peregrinationis vaſtitate errantes prius vita carnis deficiunt, quàm aſſequantur, quod cupiunt. Hos Propheta ſanctus exprimere voluit, cum in Pſalmo ait. Errauerūt Pſa. 106.

in solitudine, in inaquoso, viam ciuitatis habitaculi
non inuenerunt esurientes & sitientes anima eorum
in ipsis defecit. Longe etenim à se scrutati sunt, quod
in seipsis quærere debuerunt, ideo defecerunt scru-
tantes scrutinio. Bonum quippe deus condidit infra
nos, & bonum posuit supra nos, nósq; in horum me-
dio collocauit. Bonum nanque quod constituit in-
fra nos, dedit ad solatium, ad vsum, ad adiutorium, &
ad remedium. Ad solatium nempe contulit peregri-
nationis, ad vsum necessitatis, ad adiutorium virtu-
tis, & ad remedium infirmitatis. Bonum autē, quod
præparauit supra nos, voluit declarare, vt diligatur,
quæratur, inueniatur, & eo fruamur. Ipsum debemus
toto affectu diligere, tota intentione quærere, intra
nos inuenire, post peregrinationem frui. Nobis verò
in medio constitutis liberum præbuit arbitrium, vt
quod volumus, eligamus, dedit & rationis iudicium,
vt quid præstantius sit, intelligere valeamus. Deci-
dente igitur ab ingenitæ nobilitatis arce homine ita
hominum elanguit genus, vt sub peccato venunda-
tus pristinam libertatem amiserit, & rationis oculo
plurimum caligauerit. Ideo nec, quod vult, agit, ne-
que quod rectum est, iudicat, atque cum iniquitatum
sit falce oneratus, nec se ad id, quo supra se bonum
est, possit erigere, ad illud, quod infra se est, curuus
inflectitur. Vt autem hác deus sanaret infirmitatem,
misit verbum suum in terras carne indutum passibi-
li, quatenus & qui bonum, quod infra positum est,
concupiscunt, inuenirent in homine visibile, palpa-
bile, humanúmque bonum. Et qui frui appetunt bo-
no, quod supra omnia est, intuerentur in verbo inui-
sibile, summum, & inenarrabile bonum. Vtrunque
Christus est, deus (scilicet) & homo. In ipso omnes,
qui bonum quærunt, reperire possunt, vnde saginen-
tur. Non expedit, vt cœli latitudo, terrarum spatia,
& abyssi profundum rimetur, vt ad ipsius indaginem
attingatur, quāquam in cœlo & in terra, & in abysso
Psal. 138. sit, sicut Propheta ait. Si ascendero in cœlum, tu illic
es, si descendero in infernū, ades. De terra autem sic
Sap. 1. legitur. Spiritus domini repleuit orbem terrarum.
Perfectius tamen in rationali hominis mente perci-
pitur, in qua velut in propria sede residet sapientia.
Incommutabile itaque bonum, verbum sempiter-
num, sapientiam transcendentem omnia quisquis
apprehendere satagit, quamuis incomparabiliter
humanam atque angelicam superemineat dignita-
tem, quærat (si potest) in se. Talis tamen prius sit, vt
verbi inhabitatione sit dignus. Præparate (inquit do-
minus per Prophetam) mihi templum, & habitabo
in medio vestri. Templum vtique non lapidum stru-
ctura compositum, non auro tectum, non gem-
mis ornatum, sed virtutibus, sed morum probi-
tate, sed spirituali exercitatione fabrefactum, de
quo Apostolus. Templum enim Dei sanctum est,
2.Cor. 6. quod estis vos. Est quidem cor hominis verbi re-
ceptaculum, ad quod gratanter se, vt inhabitet, de-
clinat. Qualis autem inhabitator, tale sit & recepta-
culum. Prius locus præparandus est, postea aduocan-
dum verbum, deinde suscipiendum, postremo quæ-
rendum. Cætera alia præcedit in susceptione verbi
cordis dispositio, quā deficiente frustrà reliqua quæ-
runtur. Magnus (inquit Propheta) dominus, & ma-
gna virtus eius, & sapientiæ eius non est numerus. Si-
cut magnus est, ita & ipsius sit habitationis locus.

Non autem locorum spatio, non altitudine, seu lon-
gitudine dilatatur cor, sed desideriis. Si parū dilig-
si desideriorum magnitudine non accenditur, angu-
stum est, & ad suscipiēdum verbum minus dignum.
Quomodo dignum est verbo, cum non toto affectu
diligat? Debet quidem caritas dilatari, eóque vehe-
mentius, quo amplius Deum nouit esse diligendum.
Ipsa creaturarum numerositas, quantum Deus sit di-
ligendus, clamat. Clamat cœlum voce sua, clamant
cœlorum ornamenta, clamat terra, & cuncta, quæ in
ea sunt, vt diligatur deus. Videmus imaginis pictur-
mira arte compositam nil habentem deformitat-
in coloribus, in vultu, & in cæteris membris. Suam
laudamus artificis magisterium, verbis extollimu-
ipsúmque opificem alios artis suæ præcedentem m- Cor.
tis affectu amplectimur, & tanquam veneratione
gnum prædicamus. Ex hoc hebetudinis humanæ Cor.
por cōuincitur. Nemo inuenitur, qui verbi ma-
rium considerare dignetur. Nonne omnia, qu-
sunt, opus sunt verbi? Nonne ipsius sapientiæ e- Ibid.
tiam prædicant? Verbo domini (ait Propheta)
firmati sunt. Sed & in principio (videlicet) in v- alat. 1.
creauit deus cœlum & terram. Quanta sunt, qu-
ipsum facta sunt? quàm pulcra, quàm bona, quà-
lectabilia, quàm iucunda? Cui omnia hæc ascribe-
sunt, Opifici an operi? O cæca mortalium mens, i-
sania hominum detestanda. Bibis de riuulo, & viu-
prætermittis fontem. Lucernæ lumen magnifica-
Solis claritatem non attēdis? Micas mensæ come-
& ipsum conuiuiū pingue non degustas? Si recte sa-
res, si sanum in te esset cordis palatum, vtique pe-
quæ facta sunt, illorum intelligeres autorem, inte-
gendóque diligeres. Quoniam verò interno lum-
priuaris, non intuendo sed palpando diiudicas. D-
gis quidem sed obliquo amore, sed inordinato, sed -
pudico, ideóque subuersum est cor tuum in te, & -
uatus amor summo ac diuino te fraudauit am-
Redi igitur ad te, & disce, quem diligere debeas,
quo est beatitudo æterna, & indefessa laudatio. D- ai. 1.
ge illum, qui tanta tibi diligenda proposuit, mir-
ipsius industriam, venerare sapientiam, & corde di-
tato verbum, per quod vniuersa creauit, amplecte-
per hæc ascende, diligendo accede, perspicue qu- oue.
gnosces, quoniam inuisibilia Dei à creatura mun-
per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, se-
piterna quoque eius virtus & sapiētia. Ex decore ig- tt. 5
tur, ex ordine creaturarum Dei claret sapientia,
vsu autem & commodo bonitatis indeficientia. Q-
etenim amore, quo ardere debet desiderio conte-
plantis cor, cum vniuersitatis dominus nedum ad- l. 4.
telligentiam sapientiæ, sed etiam ad famulatus mi-
sterium omnem sibi deputauerit creaturam? Sol
cet, tenebras fugat, cunctis generandi virtutem p-
stat, calorem infundit, lætificat naturam, & de se
gnum perseuerantis obedientiæ tribuit documē-
Imber de cœlo descendit, terram ne solis adus-
sterilis maneat, madefacit, & inebriat, vt semen
serenti, & panem præbeat ad manducandum. Tem-
pora alternatis vicibus vt hominis eleuēt fastidium
sibi iniūctum exhibent ministerium. Nulla vacat a
opere, nulla creatura ab hominis subterfugit obse-
quio, aut ministrando, aut obsequendo, aut exercen-
do. Clamat grandi voce ad humanum cor omne vni-
uersum vt Deum tam dilatato diligat affectu, quàm
mul

multa intelligit per creaturarum ministerium sibi
collatà esse beneficia. Ne ingratum sit, diligat vehe-
menter, repleatur laude, dilatetur in immensum, &
tanquam inundans fluuius per adiacentia sibi funda-
tur corda. Suo bono solus non gaudet, quisquis in
amore veraciter conditoris accenditur. Nescit inui-
dere, priuatum nil habet, quod accepit communicat
dantis non suam quærit gloriam, profectúmque alio-
rum suum putat, non tantum propinquos, domesti-
cos, & notos, sed latissimo caritatis sinu omnes com-
plectitur, tenet dilectione, fouet oratione, hortatur
verbo. Hanc cordis dilatationem Apostolus se habe-
or.6. re ostendit, cum ait. Os nostrum patet ad vos ô Co-
rinthij, cor nostrum dilatatum est. Cuius dilatationis
or.9. affectum alio in loco aperuit dicens. Nam cum essem
liber ex omnibus, omnium me seruum feci, vt plures
lucrifacerem, factus sum Iudæis tanquam Iudæus, vt
1. Iudæos lucrifacerem. Et post pauca. Omnibus omnia
factus sum, vt omnes saluos facerem. Meritóque in
t.1. suo dilatato corde verbum susceperat, & aiebat. Vi-
uo ego, iam non ego, viuit autem in me Christus. Ad
ipsius imitationem Apostoli quæque anima, quę ver-
bum in se suscipere concupiscit, amoris desideriis
quantum valet, se dilatare non negligat, in speculo
vniuersi Dei verbum, per quod cuncta sunt condita,
mirari, laudare, & magnificare non desinat, diligat
in opere opificis sapientiam, in operandi modo ve-
neretur potentiam, in operum ministerio amplecta-
tur clementiam, in proximo autem verbi imaginem
intueatur, & diligat, ipsius salutem cupiat aliquando
verbis, aliquando obsequiis, semper verò desiderio-
tum affectibus, & orationum suffragiis. Sit quidem
effecta magna & desideriis dilatata, magnum capax
erit ad suscipiendum verbum, dummodo non sit im-
munda & peccatorum fecibus deturpata. Inconta-
minatus sponsus impollutum vult fieri, ad quod re-
clinet, cordis habitaculum: vnde per Prophetam sic
i.1. admonens ait. Lauamini, mundi estote, auferte ma-
lum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Quot
enim noxiæ cogitationes, tot cordis sunt maculæ.
Has quippe nemo est qui ad plenum deuitet, atque
ne.2. qui eisdem carere valeat, cum scriptum sit. Quis glo-
rabitur castum se habere cor, aut mundum esse à pec-
cato? Nullus tamen hanc, de qua loquimur, desperet
t.5. posse obtinere munditiam. Beati (inquit dominus)
mũdo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Prophe-
tam audiamus quàm breuiter, quámque sapiẽter no-
tificauit, quomodo, quo ordine ad ipsam peruenia-
4. mus. Quæ dicitis (inquit) in cordibus vestris & in cu-
bilibus vestris compungimini. Est quidem cordis cõ-
tritio optimum ad percipiendam munditiam medi-
camentum. Mox vt germinare inchoauerint fœdæ
cogitationes, compunctionis gladio interimat ipsas,
qui cordis sui verbum cupit habere possessorem, viri-
lem super se adhibeat custodiam, quæ nec seducatur,
nec alliciatur, ab intus mugitus emittat tanquam ca-
num latratus, & à mentis penetralibus omnem abi-
gat inimicum, euellat odia, destruat cogitationes no-
xias, disperdat cordis elationes, dissipet carnis con-
cupiscentias, vt in mentis pomerio ædificare valeat
contemplationis receptacula, atque plantare virtu-
tum pascua, & sanctarum cogitationũ affectionúm-
que arbuscula. Nisi verò solerti vigilauerit cura,
nunquam ad cordis attinget munditiam. Nam cor
est receptaculum quoddam & radix omnium ini-
quitatum, quando absque disciplinæ vigore relin-
quitur. Vniuersa etenim facinora prius quàm com-
pleantur opere, & ad publicum veniant, consum-
mantur in corde, intus radicantur, ac deinde actio-
nis ramos foras germinant. De corde (ait Verbum) Matt.15.
exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, for-
nicationes, furta, falsa testimonia, & blasphemiæ.
Hæc sunt, quæ coinquinãt hominem. Peruersum vti-
que est cor hominis, facile corrumpitur, laboriose
corrigitur, leuiter seducitur, stabilitur nunquam.
Quid humano corde fugacius? quid mobilius? quid
ad edomandũ difficilius? Cum tenetur, labitur, cum
restringitur, aufugit. In breuissimo quidem temporis
momento terrarum multa perlustrat spatia, discur-
rit per prouincias, bella mouet, homicidia perpe-
trat, cumulat pecunias, palatia construit, erecta euer-
tit, honoribus attollitur, superbia inflatur, sicque tã-
quam rapidus flatus, & torrens diffluens continua sui
mobilitate rotatur. Proinde omni frænandum est
industria, timoris vinculis restringendum, habenis
amoris regendum, tergendum lacrymis, atque vera
compunctione mundandum, necnon & confessionis
sacramento in sua munditia custodiendum. Nil au-
tem sic cordis amissam reparat gratiam, sicut iugis
oris confessio. Si delictorum maculis fœdatur, si
hebetudine grauatur, si desperatione tangitur, si agi-
tatur tentatione, currat ad confessionem, & libera-
bitur. O beata confessio, quæ Deum placat, recon-
ciliat pœnitentem, cœlum aperit, mundat cor, onus
aufert, mentem lætificat, & remittit peccatum, vn-
de Propheta sanctus. Dixi confitebor aduersum me Psal.31.
iniustitiam meam domino, & tu remisisti impie-
tatem peccati mei. Sit itaque frequens, sit humilis,
sit deuota, sit integra, sit lacrymosa perseueránsque.
Quanto grauius est delictum, & crebrior recidiua-
tio, tanto amplius assidua sit confessio. Eo quidem
corporis facies fit mundior, quo magis abluitur.
Hoc de interiori facie sentiendum est. Sordes quip-
pe corporis aqua, cordis autem contritio diluit &
confessio. Suscepturus igitur quisque verbum in
cordis habitaculo illud amoris dilatet desideriis,
mundet à maculis delictorum, ornétque decore vir-
tutum, alioquin sponsum verbum fugabit à se. Si
enim mortalis suscepturus mortalem tanto cum stu-
dio interiora domus mundat à sordibus, atque di-
uersis componit ornamentis, quanto magis verbum
susceptura anima sic se extergere, sicque disponere
debet, vt nil in se indecorum, nil inordinatum re-
maneat, quod aduentantis aspectui valeat displice-
re. Est nanque spirituale & præcipuum cordis orna-
mentum prudentia, quæ sua interiorem domum de-
corat venustate. Luce etenim sua mentis illustrat
oculum, vt videat, quid, qualiter, quo ordine, quó-
ue tempore agendum sit. Quid, ne agat noxia, &
vtilia negligat, qualiter, ne vitia virtutes se simulent,
ne relicto rationis gubernaculo præceps in passioni-
bus feratur animus. Quo ordine, ne id prius, quod
posterius, ne temporalia spiritualibus, ne humana
præponantur diuinis. Quo tempore, ne importuni-
tas noceat, ne affectio decipiat, ne immoderatio fa-
stidiat. Futura quoque prouida consideratione pro-
spectat, ne vllo fortuito euentu sternatur animus.
Præsentia autem intelligendo disponit, vt cum pro-

ximo absque scandali offendiculo conuersetur, agenda recte ordinet spiritualia vota, immissiones, tentationes, inspirationésque matura consideratione examinat. Præterita verò memoriæ recondit, vt experientia præteritorum præsentia vel futura diiudicet, atque sub discretionis libra cuncta ponens sciat bona melioribus postponere, & semper potiora elicere. Omne quidem rationalis animæ ornamentum prudentia est, per quam sibi inuicem præsunt homines, & angelorum vendicant dignitatem. Non autem per se valet, nec sola ad animi sufficit ornamentum. Nam sicut oportet, vt sit prudẽtia decoratus, ita vt sit temperantia insignitus. Virtus quippe hæc docet nihil appetere pœnitendum, in nullo legem moderationis excedere, & sub rationis iugo cupiditatem domare. Hæc nanque cæteris virtutibus, ne limites suos prætergrediantur, legẽ imponit, carnẽ subigit spiritui, voluptates frangit, refrænat libidines, inordinatos temperat motus, petulantiam mitigat, sensualitatis appetitus mortificat, ventris ingluuiem lasciuire non sinit. Mens etenim, quæ temperantiæ virtute decoratur, omnem corporis motum regit, & informat, oculos à delectabilium, & concupiscibilium & voluptuosorum speciebus auertit, aures à detractionibus, verbis impudicis, seculi vanitatibus, obscœnis fabulis, & iocis puerilibus claudit, manus à contrectationibus voluptuariis, odoratum, gustum, & cætera corporis membra ita modificat, & regit, vt quendam diuinæ laudis agant concentum. Non enim latere potest, vt per carnis organum non emittat radios maturitatis & continentiæ. Et sicut Deo intrinsecus gloriam, ita extrinsecus hominibus odorem reddit sanctitatis. Omnes autem tunc temperantiæ actiones mens operatur, cum virtutem fortitudinis quasi oculi pupillam custodit. Non enim absque animi robore carnis tam validæ passiones suppeditaret. Fortitudinis quidem virtus est supra periculi metum agere, nihil nisi turpia timere, toleraréque fortiter aduersa. Est quidem ille animo fortis, qui se in dolore positus consolatur, qui seipsum vincit iram continet, nullis illecebris emollitur & flectitur, non aduersis perturbatur, non secundis extollitur, & quamuis vento quodam variarum rerum circunferatur mutatione, stabili tamen perseueret animi constantia, qui contra conditoris interiora exterioráque flagella nouit non murmurare, non ipsius redarguere iudicia, sed æquo animo, forti proposito, viriliter tolerare, atque vt olim beatus Iob gratias agere, Deum corde vocéque laudare. Hanc autem animi fortitudinem se habuisse monstrauit Apostolus, cum ait.

2.Cor.4. In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur, aporiamur, sed non destituimur, persecutionem patimur, sed nõ derelinquimur, deiicimur, sed non perimus. Propter quod in sublime fortitudinis sui turrem cordis ædificasse innotuit. Quid autem sublimius magnificentiúsque, quàm exercere mentem, afficere carnem, & in spiritus seruitutem redigere, vt obediat rationis imperio, consiliis obtemperet, & in exercendis laboribus impigre exequatur propositum, atque animi voluntatem? Est itaque fortitudo excelsior cęteris, sed nũquam incomitata virtus. Non enim seipsam committit sibi alioquin fortitudo sine iustitia iniquitatis materia est, & quo validior, eo ad nequius agendum promptior. Regula autem iustitiæ hęc est tribuere cuiq; quod suum est. Quid verò iustius, quàm Deo in omnibus obe re? Mens quippe iusti nil prætermittit mandatorum Dei, voluntati se conformat diuinæ, non suum, Dei honorem zelat, cruciatur, cum alios delinque conspicit, seipsam tanquam dei templum impoll tum custodit, illud Apostoli memorans, siquis templum Dei violauerit, destruet illũ Deus, virtutes natur adipisci, nunquam à bono quiescit opere, ve tatem, quam tenet in corde, profert ore, nulli noc nullum vult lædere. Non enim decet virum iust declinare à vero, & damno iniusto quenquam aff re, nec doli quicquam annectere, fraudésque co ponere, sed syncero diligere affectu, potentis per in iudicio non accipere, damna nõ timere, non latione, non prece, non naturæ vinculo à iustiti flectere, pro iustitia vsque ad mortem certare, i centem de manu violẽti liberare, maioribus ob perare, omnibus prodesse, & beneuolentiæ bene impẽdere vniuersis. Ipsa denique iustitia propte excellentiam complectitur in se virtutes ordina ad proximum, vt est æquitas & liberalitas, ordi tes ad seipsum, sicut est pœnitentia & innocen ordinantes ad Deum, prout est pietas & obedie Istæ etenim memoratæ virtutes in vno sunt co xæ vinculo, adeo vt nemo possit esse prudens, ni peratus, fortis, & iustus sit. Vicissim sibi vnaqu proprium commodat ministerium. Vita quoqu terioris exteriorísque hominis super has quasi cardinem vertitur. Optime itaq; ornatus est ani cum prudẽtiam, quæ in veri inuestigatione veri & scientiæ plenioris infundit cupiditatem. Tem rantiam, quę modum ordinémque seruat omni vel agenda vel dicenda arbitramur. Fortitudine quæ in rebus arduis magnanimitatem & virtute præbet animo, & corpori vires. Iustitiam, quæ su cuique tribuit, alienum nõ vendicat, vtilitatem p priam negligit, vt communem custodiat æquitat intra se possidet. Hæc quippe sunt interioris hab culi cordis ornamenta, quę prępararę debet, qui verbum in se suscipere concupiscit. Cum autem sideriis caritatis dilatatum est cor, delictorum bus mundatum, ornatúmque virtutibus, nil supe nisi vt obseruetur sponsus, & fiant excubiæ, ne ve do pertranseat. Indignum nempe & regiæ maie verbi incongruum est: vt pulset, nec sit, qui ei ape Quo enim pacto valet dormitare, qui diligit sciat sponsum omnino venturum? Timeat dorm ne ob neglectam gratiam discedat verbũ denuo reuersurum, quãquam ineptum se exhibeat verb tepiditate, qui dormit. Consueuit nonnunqu uina bonitas minus se diligenter obseruãtem d re, diu fatigare quærentem, tandémque se in quæsitum. Hoc sponsa in canticis exprimere vo cum ait. In lectulo meo per noctem quęsiui, que ligit anima mea, quæsiui illum, & nõ inueni, surg & circuibo ciuitatem, per vicos & plateas quæ quem diligit anima mea, quæsiui illum, & non inu ni, paululum cum pertransiissem, inueni, quem di git anima mea. Verus tamen & perfectus amor se per studet præuenire dilectũ, non parcit sibi, nõ co pori requiem, non somnum oculis, non præstat pal pebris dormitationem, siquando cõtingat se absent re ve-

re verbum. In sui latitudine corporis corporales quæritat latebras, fugit publicum, hominum consortia deuitat, notorum facies declinat, vt licentius suspiriis, gemitibus inenarrabilibus, singultibus, quibusdámque amoris nutibus suum, quem diligit, valeat aduocare dilectum. Ab huiusmodi nunquam vacat amoris actibus donec verbum adesse intelligat, sentiat, gustet, & amplexetur. Quo nanque vehementior est amor, eo de dilecti verbi præsentia dilationem patiens est impatientior, inquisitionibus solicitior, affectibus ardentior, castior præsentia, humilior donis, precibus crebrior, munditia nitidior, virtutibus ornatior, lumine clarior, profusior caritate, sanctitate excelsior, commendatione dignior, ditior meritis, & in sponsi obseruatione sagacior. Scit etenim vberem ipsius esse præsentiam, nimium delectabilem, & æternæ vitæ præsagium, salutisque indicium. Hoc in sapientiæ libro ipsa, de qua loquimur æterna sapientia testatur, cum ad sui expectationem aduentus omnes exhortans suaui affatu ait sic. Nunc ergo filij audite me, beati qui custodiunt vias meas, audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abiicere eam dicentem beatus vir, qui audit me, qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei, qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino. Congruit itaque amanti dulciter, vt tantæ autoritatis pulsanti sponso confestim aperiat, & in secretius cordis cubiculum lætanter humiliterque suscipiat toto venerationis affectu. Quod vt expeditius agat, secum commoretur, & super sui, necesse est, vt vigilet custodia, potisime quum eiusdem aduentus non obstrepet auribus, appareat carnis aspectibus, sed spiritualis sit sensibilisque rationali spiritui. De hoc Propheta ait. Spiritus ante faciem nostram Christus Dominus. Illabitur quidem ad cor non paulatim & per incrementa, sed repente, sicut de Sancti Spiritus aduentu significatur, cum dicitur. Factus est repente de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum, vbi erant Apostoli sedentes. Sentitur quidem, sed nescitur vnde veniat, aut quo vadat, gustatur, minime autem videtur, ex affectibus verò ipsius absentia præsentiáque manifestatur.

De cognitione sponsi, & alternatione ipsius accessus & discessus.

CAP. XIIII.

CVm ad diuinæ sapientiæ inuestiganda inscrutabilia humanus attollitur intellectus, vt succumbat, necesse est. Si enim de naturalibus cogitans parum proficit, & ad latentes rerum causas perquirendo non venit, quid de diuinis censendum sit, iudicet, qui recte sapit. Humana quippe scientia si diligenter examinetur, quid nesciat, non scientia, sed verisime potiúsque ignorantia vocabitur. Innumera nanque sunt, quæ prorsus ignorat. Quid de iis, quorum an sint, nescit, cum de ipsis, quæ quotidie videt & palpat, nullam conuincitur habere notitiam & rationis scientiam, Si sciscitetur, vt rationem reddat, cur oliuarum lauríque folia potius, quàm vitis ac fici in hyeme virescant, penitus ignorabit, si quæratur, cur formica sine alarum remigio creata, cur talia & talia facta sint, omnino suam conuincetur confiteri ignorantiam. O elata præsumptio, ô tumens humana existimatio, indocta scientia, & nescia doctrina quid inflaris? quid extolleris? cur terminos excedis tuos? cur erecta ceruice, extento collo, ductis superciliis graderis? & quasi de singulari inflaris scientia? vísque à cunctis vocari Rabbi? quare cæteros despicis? quare simplices inhonoras de sola te iactitans humana scientia? Reddere de minimis rationem nescis, & de magnis intumescis, Stultam fecit Deus sapientiam tuam tibi obiiciendo multa inscrutabilia & exigua, quarum nullam habes scientiam, quatenus ex iis discas non inflari, sed humiliter agnoscere, quia quam habere te iactas scientiam, non est tua, neque abs te. Non enim vnus omnia, sed multi multa scire potuerunt, non vno tempore, sed per multorum curricula annorum. Hinc est, quod tot in diuersis facultatibus diuersisque temporibus tanta composuerunt librorum volumina. Discis vtique tu, quod alij didicerunt & scripserunt, ideo dixi, quod non tua est scientia, sed neque abs te. Vis autem scire, à quo acceperis, siquid forte scis, quod ignorent cæteri? Audi quid sapiens in sui exordio libri dicat, & intelliges, vnde tuam habeas scientiam. Omnis (inquit) sapientia à Domino Deo est, & cum illo fuit semper, & Eccle.1.
est ante æuum. Scito igitur, quia nihil habes, quod 1.Cor.4.
non acceperis ab eo, cuius omnis est scientia & sapientia. Et disce illi, de quo accepisti, gratias agere, vt recte scias. Nam si gratias non agendo intumescis, etiam sciendo multa desipis. Scientia quidem sine gratiarum debita actione inflat & perdit. Præstantiúsque est humiliter nescire, quàm sciendo præsumere. Non scientia, sed ad salutem humilitas est necessaria. Multi simplices & humiles cœlos penetrant, nullus verò arrogans, quamuis omnium liberalium polleat scientia, ad cœleste admittetur conuiuium, tantóque grauioribus cruciabitur pœnis, quanto nequius donum Dei tractauerit. Nam inter dona Spiritus Sancti scientia computatur. Res quidem sancta est scientia, si diligendo operatur, quod nouit, per se enim non sufficit. Non solam scientiam à Domino poposcit Propheta, sed bonitatem (inquit) Psal. 118.
& disciplinam, & scientiam doce me. Tunc nempe vtilis est scientia, cum perducit ad sapientiam, cum diuinitatis radios ostendit, cum verbi præbet notitiam, cum recte viuendi mores instruit, cum ad cœlestia contemplanda animum attollit, cum ad Deum diligendum erudit, cum ad illum quærendum & posidendum omnia cordis interiora inflammat. Hæ quippe sunt causæ, propter quas quisque scire debet, sine quibus nemo recte sapit. Ille autem sapit recte, qui se nescire sciens, gradus scrutatur, per quos ad verbi ascendat sapientiam, & in lumine maneat sapientiæ. Beatus (sicut scriptum est) vir, Eccl.14.
qui in sapientia morabitur, & in sensu cogitabit circunspectionem Dei, qui cuncta, quæ agit, in lumine operatur, & à lumine dirigitur verbi. Felix quidem anima illa dicenda est, quæ ex sui sanctitate frequenter visitatur à verbo tanquam carisima, feli-

cior autem illa, quam inhabitat verbum, quæ non lingua tantum, sed sermone veridico dicere audet. Eccl. 24. Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Quàm magna Dei dignatio, quàm verbi veneranda descensio, quando peregrinantem & in teterrimo corporis carcere constitutam animam visere dignatur. Longe verò laudabilior amabiliórque, quando (vt sic dicam) in ipso carcere cum sibi prædilecta cohabitare non exhorret. Non propter corporis vtilitatem, carnis immunditiam, loci indecentiam, naturæque corruptibilitatem compescitur, neque propter animæ infirmitatem, ingratitudinis malum, ignorantiæ tenebras, & delictorum maculas retrahitur verbum, quin vadat & veniat, veniat nec recedat nimio amoris telo percussum. Lancea materiali in carne, spiculo verò flagrantissimæ caritatis fuit transfixum in corde. Semel & ab vno in corpore, multipliciter & ab innumeris sautiatur in corde. Ipsius illa vox est, quæ in Canticorum Canticis ait. Cant. 4. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum. Mirum igitur non est, si ipsam, pro cuius dilectione vulneratum se clamat, tanta cum anxietate requirit. Amor sane ignitus, quale sit habitaculum, non considerat, dummodo fruatur conuersatione dilecti. Caret pudore, dignitatem non attendit, paupertatem non æstimat, legem non habet, non modum, non ordinem, non respicit personam, non tempus, non locum, cum præceps rapitur in amplexus concupiti. O amor vehemens, ô verbi caritas, ô sponsi dilectio, ô sapientiæ connubium quæ vis est tua? quæ tua potestas, cum ad illam, quam tui amore replesti, raptim illaberis, animam? Taceat hic lingua, exultet cor, ménsque iubilo perfundatur. Sola nouit experientia quid præsens innuat sermo. Ex magisterio quidem verbi ars discitur amoris. Ij norunt optime, quid sit amor, ad quos Dei sapientia declinare consueuit alióstque instruere valent amoris vicissitudine. Omnes diligentes se diligit, neminem se dignum pertransit, quin sua illustret præsentia. Non tamen vniformiter, non semper eodem modo, non pari affectu. Ex affectibus quippe variis animus amoris gnarus, quando venit verbũ ad cor & transit, & quando vt mansionem faciat accedit, prudenter intelligit. O quoties mens diuersis exagitata tentationum procellis nimia cæcitate caligans ignorat, quid agat? Nunc tædio affecta, tristitia oppressa, insensibilitate fatigata supra modum & supra virtutem grauari se sentiat. Nunc innumeris cogitationibus omniúmque tentationum generibus dilaniata, tanquam ciuitas sine custode & absque murorum circuitu ab hostibus deprædata, spiritualium nequitiarum patiatur insultus, ita vt pene in desperationis baratrum impulsa, aut seipsam relicto temperantiæ fræno, & diuini timoris iugo præcipitet in voluptatum voraginem, aut superabundantiori perfusa mœstitia, & cordis dolore saucia ab eo, quod cœpit, sancto proposito resilire meditetur. Destitutam quidem nunc omni humano auxilio atque propriis labefactatam mentem viribus omnino absorberet inimicus insidians, nisi diuina miseratio subueniret. Vnde repente verbi splendor irradians penetralia cordis, glaciem resoluens insensibilitatis, cuncta immundorum spirituum cateruam, qui irrumpere, iámque mentis arcem possidere cœperant, sua fugat præsentia. Nemo dubitet tunc adesse verbum. Solius Dei est in momento temporis sic immutare animum, reparare vires, aereasque compescere potestates. Quod vt verissime comprobetur, prius humana ac propria permittuntur deperire suffragia, quàm diuinum impendatur adiutorium. Hoc totum indicauit Propheta dicens. Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluæ, catuli leonum rugientes, vt rapiant, & quærant à Deo escam sibi, ortus est Sol & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur, exibit homo ad opus suum. Consueuit quoque nonnunquam (Deo iuste amabilitérque permittente) mens quodam teporis spiritualis frigore, & quadam diuini gustus priuatione perfundi, adeo vt nil reperiat, per quod valeat erig[i]. Quum lectioni vacare vult, somno grauatur, & [o]mni caret scripturæ sensu, cum silentio se astring[it] tumultuationem inutilium innumerabiliúmque [pa]titur cogitationum, cum ineuitabilis corporis re[so]lutionis & horæ exitus, seu fragoris extremi iudici[j] Psal. atque æterni cruciatus incendij recordari conatu[r] vt se compungat, non potest, quum orationis studi[o] & meditationi ardenter intendere nititur, corámque Domino prostrata crebris pectoris tunsionibus & a[-]maris gemitibus cœleste implorat suffragium, prorsus omni arescit dulcedine caritatis, quúmque desudando in prece perseuerans pulsat vt aperiatur, subito iucunditate repleta ac lumine corusca vbertim emanare inchoat profluuium lachrymarum, & quæ prius tanquam lapis corde indurauerat, nunc superno liquefacta respectu, præ dulcedine & exultatione præsentiæ verbi se à lacrymis continere non valet. Cui talis recessus & accessus ascribendus est, nisi verbo? Nam de ipso sic in Psalmo euidentissime legitur. Ante faciem frigoris eius quis sustinebit? emittet verbum suum, & liquefaciet eam, flabit spiritus eius, & fluent aquæ. Luc. Sunt quidem lacrymæ quæ ex mentis deuotione sparguntur, amoris indices & aduentus concupiti veri testes. Quotidie videmus homines ex adeptione cuiuscunque desideratæ rei subito obortis exultare lacrymis. Quid mirum si hoc idem verbi operetur amor & amabilis æterni sponsi præsentia? O quàm sæpe mens dum verbis diuinis, dum prædicationi suspensa intendit, vt inde quid salutare hauriat, quo ædificari valeat ad virtutes & morum probitates, seu vt accendatur amplius in amore conditoris, repente sermonis iaculo vulneratur? Verbum enim Dei ignitum ex caritate prolatum vehementer prouocat ad amorem, & penetrat cor, vnde Propheta ait. Etenim sagittæ tuæ transeunt. Iterúmque. Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent. Eloquia quidem Dei non immerito accendunt, quia verba sunt verbi. Quod autem recte veréque pronunciatur, verbi est. Nam verbum veritas est, sicut de se ait. Ego sum via, veritas & vita. Ideóque quicunque veritatem annunciat, non ipse, neque de suo. Apostolus hoc testatur, quum dicit. An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Quomodo verò de suo, quum scriptum sit, omnis homo mendax? Psal. Ioan. Veritas vtique de fonte trahitur veritatis, vnde efficaciter mens amore repletur, quum non hominem loquentem, sed verbum in homine & per hominem lo-

nem lo

nem loquens attendit, sicque loquens vt per auditum sermonis intret ad cor. Nam fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi, ideo verbum est quod auditur, ipsumque est quod ingreditur, & accendit, & amore caritatis audientem inebriat. Non solum quum prædicatur, per corporis aures intrans transigit animum, verumetiam quum meditando aut legendo ipsum verbum auditur. Sacra nanque pagina spiritualis est locus, in quo Deum loquentem mens audit. Per Prophetas quidem sanctósque doctores Deus ad homines locutus est. Misit per ipsos verbum ad posteros, vt de veritatis notitia, de diuinæ voluntatis agnitione nemo per ignorantiam se valeat excusare. Sub literæ igitur velamine latent perspicua diuinitatis scientia, intelligentia verbi, futuræ felicitatis iucundissima & desiderabilis excellentia, promissiones Dei, sacramenta fidei, virtutum perfectiones, innumerabilésque veritates, in quibus rationalis mens tanquam proprio cibo alitur & nutritur. Interdum etiam accenditur affectus ex lumine agnitæ veritatis, sicut per Prophetam dicitur. l.38. In meditatione mea exardescet ignis. Nullus verò hanc verbi esse operationem dubitet. Lux enim est, & amor verbum, lux vt rationem informet, amor vt affectum excitet, lux vt notitiam præbeat veritatis, amor vt caritatis infundat gustum. Itaque & quum ex sacri auditione eloquij & sacrarum intelligentia scripturarum humana mens tangitur, & caritate repletur, euidentissime patet, quia tunc accessit verbum, suámque ex hoc voluit significare præsentiam. Semel corporaliter agere voluit, quod spiritualiter iugiter operatur. Nónne legimus quod post ipsius resurrectionem cum duobus euntibus discipulis ipse Dominus tertius esset comes, eísque pergentibus Mosis ac Prophetarum interpretaretur scripturas, magnam ex ipsius alloquio notitiam illos recepisse veritatis, vehementique exarsisse incendio caritatis? Vnde quum post paululum euanuisset verbum c.24. ab ipsorum oculis, dicebant ad inuicem. Nónne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Vtrunque per seipsum agi indicauit, & quum auditur per hominem, & quum loquitur per scripturas. Vtroque etenim modo intrat ad cor. Quandoque etiam ex oborta admiratione propter visam creaturarum pulcritudinem, auditum sonum, & huiusmodi, quandoque ex repentina cordis lætitia, mentis exultatione, conscientiæ pace, spiritus alacritate, verbi intelligitur præsentia. In omnibus præmissis ex ipsorum effectibus sic venit verbum ad cor, vt transeat. Nam etsi perseuerat gratia, tamen subtrahitur gustus, quibusdam tardius, quibusdam verò citius, prout verbi sapientia latenter prudentérque disponit, prout quisque magis est dignus & in doni conseruatione dispositus. Talia autem occulta iudicia ipsius accessus & recessus humanus non capit sensus. Inscrutabilia & veneranda sunt. Sunt & alij sublimiores excellentiorésque spirituales effectus, quos verbum dum venit vt maneat, in anima operatur. Certum quippe est ipsum verbum interdum ita ad cor venire, vt etiam recedat. Sic nanque ait. Vado, & venio ad vos. Quandoque ita venit, vt tamen non discedat. De hoc quoque n.14. dicit. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansioné apud eum faciemus. O quàm beata mens, ô quàm commendabilis anima, ad quam venit verbum vt non recedat, sed vt in ipsa faciat mansionem. Multa prorsus digna est laude, quæ propter sui innocentiam in conspectu inuictissimi æternique regis astare non veretur, & ad quam veluti in proprium thalamum cœlestis festiuè declinat sponsus. Nisi diligeret, non mereretur hoc. Non tamen diligeret, nisi prius diligeretur. Non quia diligit diligitur, sed quia diligitur, diligit. Dilectio nanque qua Deus ante mundi constitutionem dilexit nos, efficit causam nostræ dilectionis. Diligit Deus nos, vt ipsum postea diligamus. Hoc & Apostolus Ioannes testatur dicens. 1.Ioã.4. In hoc est caritas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos. Præcessit caritas Dei, subsecuta est nostra. Nunquam diligeremus, si non diligeremur. Diligendo igitur nos dilectores suos nos facit, talésque vt ex sua ineffabili bonitate digni simus vt veniat ad nos, & in nobis habitet. Venire nanque & abire illius multis concessum est, venire autem & mansionem facere paucis. Lac quidem infirmorum & paruulorum nutrimentum est, perfectorum verò qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali, veritas cibus est. Ad istos verbum accedit, nec recedit, sed si interdum ad horam dispensatiue, non tamen diu. Nam vehemens amor cito reuocat, quod leuis fugauit culpa. Non valet per multa abesse spatia, vbi stabilem in corde verbum posuit mansionem. Reciprocus etenim amor hoc non patitur, nec discordia neque absentia perseuerare queunt, vbi veri scintilla superfuit amoris, qui autem ardentius diligit, citius reconciliatur. Hinc est quod à corde perfecti diu abesse non valet sponsus. Ex subsequentibus manifeste ipsius declaratur stabilis præsentia. Quum vides animam post longam diuersarum tentationum exercitationem, post diutinam malignorum spirituum experientiam spirituum discretione pollere, & in omni spirituali conflictu obtinere triumphum, intellige eandem æterni verbi possidere præsentiam. Non enim nisi per inhabitantis sponsi gratiam tam gloriose, tam prudenter, tam robuste, támque perseueranter posset aduersus acerrimos, eruditos, atque crudeles luctatores præualere. Talis nanque victoria inhabitanti, inuisibili, æterno verbo ascribenda est non instrumento visibili, mortali, hominíque. Sunt etenim qui tentantur, & in ipsa tentatione succumbunt, & deficiunt sine Domini suffragio, sunt & alij qui tentantur & desudant, vulnerantur & vulnerant, nunc sternuntur, nunc superant, quandoque fugiunt, quandoq; aduersarios insequuntur, tandémque post prolixum conflictũ præualent, & de campo victores abscedunt. Hos adiuuat Dominus. Inueniũtur quoq; nonnulli, quibus tanta inest gratiæ copia, tantus caritatis feruor, tam vigilans spiritualis oculus, & exercitata virtus ad pugnam, vt quum primum inimici sit facta suggestio, repente obuiant, persequuntur, vincunt, exterminant, atque de cordis habitaculo omnem amouent immunditiam. Istos Propheta sanctus expresit, quum ait. Psal 110. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem. Nulli dubium est, quin vbi suppeditata tenetur tentatio, & mens ex spirituali vigore in arce præsidet fortitudinis, ibi

Dominus

Dominus sit, & suam posuerit mansionem. Si quempiam Christo militantium agnosces, post laudabilem conuersationem, post multimodam tentationum virtutúmque probationem, veterem cum actibus suis crucifixisse hominem, & per interiorem exercitationem pacem posidere mentis, atque cunctos sensualitatis motus dominio subiicere rationis, scito ibi habitare verbum. Huiusmodi per tranquillitatem & animi imperturbabilem pacem, quam duce gratia adeptus est, Dei filius nuncupandus est, dicente
Matth.5. Domino. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. In seipso nanque tanquam in excelsa residens rationali sede omnem cordis familiam prouida gubernatione castigat. Huic dicit vade, & vadit, alij veni, & venit, atq; seruo corporis fac hoc, & facit. Nullum plus debito iuxta sui posibilitatem insolescere patitur cordis motum, sed mox vt apparet resecat, & occidit. Tenet gladium spiritus euaginatum, vt Dei zelo accinctus mundet cor ab omni inquinamento peccati. Hoc figuraliter sponsæ voce in Canticorũ Can-
Cant.3. ticis in sponsi laudibus exprimitur, vbi dicitur. En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortisimis Israël, omnes tenẽtes gladios, & ad bella doctisimi, vniuscuiusque ensis super femur suum propter timores nocturnos. Quemadmodum autẽ mentis inconcussa pax & animi surgens munditia præsentiæ verbi argumentum notisimum est, ita & cordis intima dulcedo perseuerans non à natura seu ex leuitate proueniens, sed ex fiducia obtinendæ æternæ felicitatis. Vbi virtutes exercentur, ibi spei gaudia abũdant. Nam spes est certa expectatio futuræ beatitudinis procedens ex Dei gratia, & ex procedentibus meritis. Illa verò certa spes est, quæ bonis operibus comitatur, quæ autem sola existit, præsumptio nominãda est. Quomodo autem diffidentia confundi potest, in cuius corde caritas Dei diffusa est per spiritũ sanctum? Quomodo trepidare valet de vita, in quo habitat verbum vitæ? Talis nanq; pignus spiritus accipiẽs robustus ad labores efficitur, ad mortem intrepidus, & securus de gloria. Illi minime dubitare fas est, qui accepta venia affluentem in se sentit gratiam. Quotidiana siquidem diuinæ bonitatis experientia nutrit fiduciam, infirmitatem erigit, contemnit præsentia, futura prospectat, lætitiam parit, iucunditatem adducit, metum repellit, spirituale lumen infundit, & Dei cognitionem subrogat. Ipsa quippe diuinitatis vera scientia est, quæ non solum verbis exprimitur, intellectus acumine penetratur, confitetur fide, verumetiam comprobatur operibus, veneratione colitur, & amplectitur caritate. Dilectio nanque cordis virtutibus associata scientiæ atque præsentiæ verbi
Ioan.14. perhibent testimonium. Hoc sapientia in Euangelio loquitur. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Ille etenim sapiẽtiæ veritatísque possessor est, qui legem Dei custodit, qui autem operari negligit, vtraque caret, quamuis diuinitatis scientiam habere se iactet, vnde Ioannes
1.Ioã.2. ait. Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non seruat, mendax est, & in illo veritas non est. Vbi igitur vera est Dei notitia, ibi operandi solicitudo, cordis lætitia, & præsentia maiestatis. Vbi vehemens est amor, & amoris vulnus gestatur in præcordiis, ibi proculdubio perseuerãter habitat verbum. Nil hoc certius signo. Qui capit, sapit. Istud nẽpe munus est sponsæ, & animæ singulariter prædilectæ. Non confunditur, non relinquitur, non tepescit, non obtenebratur, quicunque meruit hoc. Propria efficitur certus salute, lumine gaudet veritatis, præsentia exultat sponsi, gustu pinguescit caritatis, experientia nutritur amoris, non semper actualiter, sed habitualiter. Nemo etenim tam sanctus, tam in amore præcipuus, támq; dilectione ignitus ac dilectus, qui amoris vicisitudini non subiaceat. Donec quis carnis corruptibilis indumento vestitur, quandiu peccandi necesitati subest, hanc legem patitur. Tolle peccatum, & hæc vicissitudo cessabit, da animam nulla delicti contagione pollutam, vt fuit mater Domini, & actualem in ipsa reperies gustum sapientiæ. Itaq; quoniam nullus est, qui non saltem in multis venialibus offendat, equidem nemo inuenitur, cui sæpe diuinus non subtrahatur gustus. Habitibus veri amatores pascuntur. Adeo solicitius concupiscunt, & quærunt, quo ardentius diligunt. Hæc pugna, hoc opus, hic labor est ante donec intrent in sanctuarium Dei. Tunc erit vera læta, perfecta, manifesta, æternáque fruitio. Nunc diligentisime humilitérque obseruare decet, quare qualiter se subtrahat, vt facilius hoc cognito strenuus amator eundem quærendo inuenire valeat.

De spiritualibus profectibus, quos absentante se sponso consequitur sponsa ardenter.

CAP. XV.

VIsibilis radios solis quisquis irreuerberata acie intueri voluerit, vnde lumen videre appetit, inde propriũ amittit. Tanta quidem ipsius vis penetrabilis est, tantæque virtutis, vt prospicientium oculos exiccando consumat, & lumine priuet. Quamobrem tunc delectabiliter eius fruimur luce, & absque detrimento aliquo, quum non ipsum solem, sed quæ illius splendore reuerberata coruscant, aspicimus. Quod autem in eo quærimus, & ob ipsius nimium fulgorem acinaccesibilem claritatem attingere non valemus, hoc in ipsi oppositis sufficienter inuenimus. Quicquid verò de hoc materiali atque humanis obtutibus visibili dicitur sole, illud idem de luce inuisibili, æterna (videlicet) Dei sapientia, definiendum est. Quicunq; igitur in illa superbe curioseque intueri conabitur, nullam inde veritatis notitiam reportabit, quin potius quod exiguum habet, amittet lumen. Adeo quippe incomprehensibilis est eius diuinitas, támque inaccesibilis sublimitas maiestatis, vt prorsus quid est, agnosci nequeat. Caligat nanque omne ingenium, intellectus obtunditur in diuinæ sapientiæ pura contemplatione, & tanquam imbecillis & inualida humana percutitur mens, quum ad illud arcanum & ineffabile appropiat lumen. Circunfusa etenim Dei magnifica claritate ad se redire compellitur, admirationéq; plena laudare non desinit, quem ad plenum non cognouit. Soli ipsi notus est, quid est, cæteris autem ex parte, prout cuiq; ipsa sapiẽtia cõmunicare dignatur. In seipsa nempe inuestigabilis est, vnde quidam sapiens

piens ait. Arenam maris, pluuiæ guttas, & dies seculi quis dinumerauit? Altitudinem cœli, latitudinem terræ, & profundum abyssi quis mensus est? Sapientiam Dei præcedentem omnia quis inuestigabit? Fons quidem sapientiæ verbum Dei in excelsis, quod nemo viuens apprehendere valet. Nullus itaq; attentare audeat, quod non vlli conceditur viatori. Hæc plena visio, & visionis summa delectatio reseruatur in patria, quum nouo gloriæ lumine aspectus animæ roboratus & solidatus sine reuerberatione aliqua ineffabili diuinæ essentiæ claritate iucundissima contemplatione fruetur. Hoc temporis interuallo donec ambulantes per fidem peregrinamur à Domino, pro nostri solatio itineris, pro nostrorum recompensatione laborum, & pro nostri exercitatione amoris, etsi de ipso æternæ vitæ fonte sapientiæ clarum non possumus haurire lumen, ipsum in illi oppositis contemplemur. In nulla autem re tantum de mirabili sapientiæ arte erudiri possumus, quantum in rationali anima. Ipsa etenim ad imaginem Dei condita est, ipsa verbi sponsa, ipsa sedes est sapientiæ. Ratiocinandovtiq; perscrutemur humiliter causas, propter quas sponsus tam frequenter etiam à perfectis & in caritate ardentibus se absentare consueuit. Hoc nanq; humano iudicio plurimum aduersatur amantibus. Fas quoque non est verbum in aliquo errare, neque enim potest, quia veritas, quia sapientia est. Ad reprimendam igitur hominis audaciam sapiētissime interdum se subtrahit sapientia non odiendo, non contemnendo, sed amando. Quis autem nisi quandoque relictus sibi, propriam agnosceret fragilitatem? Continuus successus occasionem parat elationis. Vix quippe flagellis eruditus animus, & tentationibus attritus suam valet intelligere infirmitatem. Nemo Apostolo sanctior, & tamen de seipso ait sic. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus Satanæ, qui me colaphizet. Quis vnquā arbitraretur hominem vsque ad tertium raptum cœlum, imò in paradisum, ibique arcana diuinitatis audisse verba, quæ homini loqui non licet, cuius cōuersatio propter amoris vehementiam mentísque munditiam in cœlis erat, qui non ab homine quod prædicabat accepit Euangelium, sed per Iesu Christi reuelationem, qui fiducialiter dicebat, certus sum, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neq; creatura alia poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu, ne eleuaretur inaniter supra se, necessario doceri habuit per se de se. Non autem dubitandum est de tanto credere viro, quod ipse de se testatur. Nemo tanti se æstimet, vt quamuis carismatibus multis ornatus sit, absque disciplinæ documento possit euadere. Prona quidem ad malum est hominis natura ab adolescentia sua. Secum sibi aduersantem portat. Priuatus etenim amor ignotū illum reddit sibi. Facile & recte iudicat aliena quum aperiuntur ei, sua verò non potest. Medicamine igitur eget alieno, quum suo nequeat liberari. Quamobrem sapientia quandoque se subtrahit, vt quem diligit, humiliando custodiat. Nam maximum humiliationis genus est vehementer puréque amantem dilecti sui priuare præsentia. Opponit præsumptioni obstacula, antequam veniat, suique dilectoris, quamuis dolentis, quamuis nolentis, & renitentis salutis operatur remedia. Nullum isto probabilius suæ præcipue caritatis potest sentiri argumentum. Sic enim in Apocalypsi loquitur. Ego quos amo, arguo, & castigo. Apoca.3. Patienter itaque & humiliter hanc sustineat amoris vicissitudinem etiam sponsa. Gaudeat erudiri, ne præsumat, discat se agnoscere, ne cadat, sciat scriptum esse. Prou.16. Ante ruinam exaltatur cor. Præstantius verò est innocenter humiliari, quàm iuste. Nam innocētia meritum cumulat, iustitia autem persoluit debitum. Iuste quippe Propheta sanctus humiliatum se agnouit, qui post violatum proximi thorum, post contra Dei voluntatem, populi numerationem, post perpetratū homicidium aiebat. Prius quàm humiliarer, ego deliqui. Psal. 118. Iuste quoque Propheta alius se & populum Dei humiliatos confitebatur, quum lacrymosa prece diceret Domino. Peccauimus, iniquitatē fecimus, impie gessimus, & recessimus, & declinauimus à mandatis tuis, atque iudiciis, neque enim in iustificationibus nostris prosternimus preces nostras ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Dan.3. Propter peccata quidem nostra & iniquitates patrum nostrorum Hierusalem & populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum. Innocenter verò humiliatus fuerat Iob, vir vtique simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo, qui post amissam substantiam, post natorum interitum, post vulnerum cicatrices, & vermium rosionem in sua perseuerans innocentia dicebat confidenter, Non peccaui, & in amaritudine moratur oculus meus. Iob 17. Præ omnibus denique innocenter, & sine causa humiliatus est Dominus Iesus, qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius, & tamen sicut ouis ad occisionem ductus est, & tanquam agnus coram tondente se non aperuit os suum. Esai.53. Non tristetur quæuis anima, etiamsi sponsæ gratiam promeruit, quum se ad tempus verbum subtrahit, & humiliando custodit. Nam si iustè, sustineat æquanimiter, si verò innocenter, cum exultatione. In nullo Dei valet errare sapientia. Non quidem mediocris est commodi huius dispensatio vicissitudinis. Toties recalescit spiritus, renouatur animus, & amor augetur, quoties post latebras sui præbet copiam sponsus. Commota sunt (sicut sacra narrat historia) viscera Ioseph super Beniamin fratre suo, Gen.43. quum post longa tēporis spatia illum videre promeruit. Gen.46. Sed & spiritus Iacob reuixit, quasi de somno graui euigilans, quum Ioseph viuere atq; vniuersæ terræ Aegypti dominari audisset. Deinde videns illum, irruit super collum eius, & inter amplexus fleuit, dixítque ad Ioseph, Iam lætus moriar, quia vidi faciem tuam. Ibidem. Si sic exarsit spiritus per præsentiā carnis, quid aget amantis spiritus, cùm reuisit verbum? Nemo explicet verbis huius gaudia reditus. Quis valet dicere, quanta hinc inde resonent dilectionis eloquia pro præsentia, exultationes, gemitus pro dilatione, compunctiones pro culpa, pro venia emendationes, amplexus pro fiducia, ardores pro amplexibus, pro ardoribus humiles liquefactiones, pacísq; suauissimam abundantiā post animæ liquefactionē? Hæc nēpe spirituales vicissitudinū deliciæ sunt spōsi & sponsæ. Ista sunt sancti tripudia amoris. Nullus experiretur talia, nisi qui ardenter diligit. Ignitus verò amor ex priuatione agnoscitur. Qui parū amat, nec dilecti recessus causas inquirit, nec exurgit, vt quærat, non gemit pro deli

Marginal notes, left column: Cor.12 · m.8. · el.8.

delicto, neque dolet pro delicto. Non ita autem, qui diligit multum. Nunquam enim ſine dolore amittitur, quod cum maximo amore poſsidetur. Amoris vehementia ex inquiſitione colligitur. Legitimus nanque amator mox, vt abeſt ſponſus, redit ad ſe, cordis ſui latebras perluſtrat diligenter, intentiones, cogitationes, affectionéſque examinat, ſi quid in verbis, ſi in factis deliquerit, ſubtiliter diiudicat, vtrum erga fratrem peccauerit, aut proximo ſuo aliquid ſcandali poſuerit offendiculum, rememorat. Quod ſi ſe erraſſe deprehenderit, tandiu dolore affligitur, donec pacatam in ſe videat conſcientiam. Tunc inquiſitioni vacat, non ſine gaudio mœrori admiſto. Gaudet quippe, quia pacem ſatisfaciendo reperit, triſtatur verò, tum propter delictum, tum etiam, quoniam pauet, ne quid inultum remanſerit. Nam perfectus amor ſemper ſuſpicioſus eſt, ſemper anxius, & interdum dolet ob culpam, quam aut deleuit pœnitentia, aut vtrum commiſit, ignorat. Gaudium nanque inquiſitionis laborem temperat, mœror autem diligentiam adiicit inquiſitioni. Hoc teſtatur
Lucæ 2. Euangelium. Nam quum Domini parentes ſemel ad diem feſtum aſcendiſſent, eadem peracta ſolennitate cum ipſis deſcendentibus remanſiſſet puer Ieſus in Hieruſalem, atque exiſtimantibus eum eſſe in comitatu venerunt iter diei vnius. Quærentes verò anxiè, & poſt triduum in templo in medio doctorum reperientes, ait mater, Fili quid feciſti nobis ſic? ego & pater tuus dolentes quærebamus te. Quæſierunt vtique cum dolore, quem ardenter dilexerunt. Dolor itaque amoris indicium eſt, & inquiſitionis ſtimulus. Nullus autem inuenire valet quem quærit, niſi dolori iungat prudentiam. Eſt quidem prudentia in cunctis neceſſaria, multo amplius verò in verbi adinuentione. Hæc duo, ſapientia (videlicet) & prudentia vicißim ſibi inuicem famulantur. Nullus ſine ſapientia poteſt poſsidere prudentiam, ſed neque ſapientiam quis habere valet abſq; prudentia. O quàm multi vano illuduntur errore, ô quanti pergunt per vias non bonas, & ſemitas ſcrutantur difficiles, vt ſapientiam inuenire queant. Sunt qui aſtutiis & humanis inſeruiunt fallaciis, vigilant, qualiter fraude circumueniant iuſtum, innocentíſque pedibus decipulas parent. Noua quotidie argumenta componunt, deceptiones fingũt, mendacia loqui non erubeſcunt, pleni vtique omni dolo, blaſphemi, contumelioſi, detractores, Deo odibiles, ſine miſericordia, & abſq;
Prou. 2. omni recto iudicio æquitatis. Hi etenim gloriantur, quum malefecerint, & exultant in rebus peſsimis. Tales vulgò ſapientes appellantur & cordati. Sed te-
Sapi. 1. ſte ſacro eloquio in maleuolam animam non introibit ſapientia. Huiuſmodi dicentes ſe ſapientes ſtulti facti ſunt. Sed tantum præcedit ſapientia horum ſtultitiam, quantum differt lux à tenebris. Eſt quoque aliud hominum genus, qui curæ carnis & ſeculi voluptatibus ſe accommodant, dies conſumunt ſuos, & noctes ducunt inſomnes, totúmq; ipſorum ſtudium in aggregatione diuitiarum, in adipiſcendis dignitatibus, in temporali felicitate, in deliciis corporalibus, in illecebroſis conuerſationibus, & in voluptuoſis verſatur choreis. Neque hi viam diſciplinæ inue-
Iob 28. nerunt, vnde beati Iob voce dicitur, Sapientia verò vbi inuenitur? & quis eſt locus intelligentiæ? Neſcit homo precium eius, nec inuenitur in terra ſuauiter

viuentium. Itaque quantumuis ſplendeat homo honoribus, affluat delectationibus, plenitudinem non capiet ſapientiæ. Viri quidem iuſti ſe præbet in ſolatium ſapientia, peccatoris autem & cupidi declinat conſortium. Hoc pronuncians Sapiens, ait ſic, Homini bono in conſpectu ſuo dedit Deus ſapientiam, & ſcientiam, & lætitiam, peccatori autem dedit afflictionem & curam ſuperfluam, vt congreget, & addat, ſed & hæc vanitas & caſſa ſolicitudo mentis. Ille ſiquidem prudenter quærit ſapientiam, qui iuſtè viuit, & innocentiam cuſtodiendo ab inquiſitione non deficit. In inuentione ſapientiæ neceſſaria eſt perſeuerantiæ fortitudo, qua qui caret, nunquam ad verbi attinget connubium. Perſeuerantia quippe caritatis eſt filia, gemma virtutum, certantium corona, fidelium merces, laborum leuamen, & cœleſtis ian[ua] regni. Ipſa deficiente, mens torpet, deficiunt vir[es] iacet ratio, caro dominatur. Nemo ſine hac præ[mia] cœlorum adeptus eſt. Hæc vim facit Deo, & ſan[cto]rum compos efficitur deſideriorum. Stabat mu[lier] amore æſtuans, ad monumentum plorans, & ſoli verbi quærens carnem, aliis recedentibus perſeu[era]uit lacrymis profuſa in prece. Quoniam verò ab in[]quiſitione non deſtitit, meruit inuenire quod quæ[re]bat. Audiuit enim verbum in carne, quod amaba[t] vidit quod tenere cupiebat, & poſt puſillum pe[des] tenuit, quos lacrymis rigando dulciter fuerat oſcula[]ta. O bona perſeuerantiæ virtus magnarum vtiq[ue] mentium vigor, puſillanimitatis interemptrix, fiduciæ mater, militum Chriſti laus, amoris ſpeculum ſanctitatis decus quantum poteſt? quantum vales? Quid tam arduum, támque difficile, quod tua indefectibilitate non ſuperes? Cuius tam ferreum cor, & adamantina mens, quam tua longanimitate non e- Ier. 9.
mollias. Tuis viribus natura mutatur, iuſtitia cedit, abolentur crimina. Tu ſtrenuos amatores ſecernis à Cor. 6
fictis, à debilibus robuſtos, & ſpirituales à carnalibus. Non mediocre quidem bonum tuum, quando inter ſponſi vicißitudines triumphum tenes, & reuocas, quem fortè iuſtitia, aut diſpenſatio fugauerat ſapientiæ. Reuocando autem eundem ſuades diligẽter cuſtodire. Nemo etenim, niſi poſt paupertatis ærumnas & neceſsitatis anguſtias, diuitiarum nouit cõmoda, nullus ſanitatis bonum, ſoſpitatíſq; dulcedinem niſi ex crebris languoribus, & ex diuerſorum comparatione dolorum ſufficienter valet agnoſcere. Ex tenebris lux, ex bello pax, ex iucunditate triſtitia, ex abundantia egeſtas, ex bono malum, ex ſpei claritate deſperationis caligo, & ex ſuauiſsimo verbi cõtubernio abſentiæ illius cruciatus intelligitur. Ille igitur veraciter penes ſe totis ſponſum cõſeruat conatibus qui præ amoris vehementia paſſus eſt vicißitudi[nis] damnum. Proximis compatitur amãtibus, præca[uet] pericula, cauſaſq; diſceſſus prudenter deuitat, ſa[]piens efficitur pœnis, ſuíſque tentationibus eruditur. Planè laudabilis paupertas, quãuis non in ſe, ſed propter fructum, quæ amorem acuit diuitiarum. Commendabilis caſus, & non reſpuẽda tentationum moleſtia, per quam mens ad virtutum exercitia robuſtior aſſurgit. Non enim minus honore dignus eſt miles Chriſti, qui poſtea quàm proſtratus eſt, viriliter pugnã reſumens glorioſum triumphum obtinet, quã qui ſine vllo belli diſcrimine perſeuerauit in certamine. Dauid poſt perpetratum adulterium, ſpiritum

prome

promeruit propheticum: Petrus postea quàm magistrum negauit: amarè fleuit: discipuli instante passionis articulo fugientes, denuo congregati spiritu repleti sunt sancto: & plerunque vbi abundauit delictũ, superabundauit gratia. Cuncta tamen hæc in diuinæ reposita sunt thesauris sapientiæ. Nemo audeat delinquere, vt locupletiorem habeat gratiam. Quisque timeat, quisque videat dum stat, ne cadat: sed & quum ceciderit, operam det velociter surgere. Sic & cui aufugit verbum, cui Dei dulcedo sublata est, totis ad se studeat illud reuocare conatibus, atque in se restaurare, quod deperiit: nec tamen minus caute custodire, quod laboriose adeptus est. Facilè quidem amittitur, quicquid sine diligentia possidetur. Ipsæ quoque vrbes & mœnia inimicorum patent incursibus, si absque vigili relinquantur custodia. Qua igitur ratione mentis vrbs, & quæ in ipsa sunt aggregatæ spirituales diuitiæ, debent seruari illesæ, quum vndique illius referati sint aditus? Quid enim sunt corporis sensus, nisi ad animam accessus? Per hos nanque (vt plurimum) consueuerunt maligni irrumpere spiritus, & animam iugulare. Quoties siquidem concupiscibilia seculi nequam huius, aut quid delectabile obtutibus apparet humanis, ménsque sine rationis permanens custodia ab istiusmodi capitur illecebra: nonne toties hostes per oculorum ingrediuntur aditum? Sed etsi obtrectationum verba & mala, & suadentium eloquia audiuntur, atque ad sui animum cõsensum trahunt, vtique per auriũ ianuas intrat mors. Illud idem de odoratu, gustu & tactu diiudicandum est. Hi nanque sensus corporis fenestræ sunt, per quas letale virus pestiferæ delectationis, & horror tenebrosæ mortis ingreditur ad animam: dicente Propheta: Mors intrat per fenestras nostras. Sed nimirum introeunte morte discedit vita, accedente carnis concupiscentia recedit verbi præsentia. Nulla etenim conuentio est lucis ad tenebras: vitæ ad mortem, spiritus ad carnem, Christi ad Belial. Hæc quippe sibi inuicem omnino cõtraria in vnum nequeunt copulari. Solerti proinde diligentia ista munienda sunt ostia: quorum occasione recedit sponsus à mentis hospitio: obtenebratur animus, & spiritus disperguntur opes. Ipse quoque tepor cordis longè fugandus est. Nam plurimum aduersatur amori sancto. Est nanque quasi quædam vitiorum sentina: de qua ebulliũt cogitationes vanæ, impudicæ, perniciosæ, & absque vlla grauitatis modestia. Non autem mediocriter ex huius torporis vitio læditur animus. Ab omni siquidem rectitudinis deuiat regula. Vtque hoc summe amabile bonum adipiscatur, nullo accenditur zelo, nullóque mœrore compungitur: sed tanquam propriæ saluti cõtrarius non alicuius attollitur amore virtutis: Qúmque hac fuerit peste repletus, stimulis non vrgetur conscientiæ: mortis non trepidat metu: horrendi chaos inferni non agitatur sententia, neque futuræ vitæ attrahitur dulcedine. Quicunque sapientiæ amator est, quisquis verbi deliciis frui concupiscit, torporem à se cordis abiiciat. Nam caritatem suffocat, deuotionem extinguit, virtutes debilitat, oculos cæcat, aggrauat corpus, eneruat mentem, fraterno priuat consortio, ingratam reddit animam, & concupiscentiæ carnalis ignem accendit. Præcurrit etenim ocium, & tepor animi: atque voluptuosæ cupiditati habitaculum parat: qua ingrediente repentè abscedit sponsus, frigescit amor, omnísq; mentis tranquillitas dissipatur. Dignissimus quippe est verbi amor, & tantæ excellentiæ, vt nullum cum vitiis patiatur consortium. Intrante hoc vitia latitant, & in illius nequeunt astare presentia. Si verò torpuerit animus, & congruis fomentis sanctum caritatis ignem nutrire neglexerit, atque habenas vitiis laxare cœperit, mox domum cordis diuino sentiet calore priuatam. Nam quemadmodum duobus nemo potest dominis seruire: ita amor carnis verbíque dulcedo in vno nõ valet mentis commorari hospitio. Nec immeritò. Sicut enim absque maximo nuptiarum dedecóre fieri non potest, vt in vno eodémque thalamo sponsa quiescat & adultera: sic sine euidentissimo non valet esse dispendio, vt quis in suo velit cordis secreto sapiẽtiam tenere & voluptatem. Alteri earum necesse est præbere famulatum. Longè tamen nobilior est sapientia, quàm voluptas: imò sapientia solè speciosior est: & super omnem dispositionem stellarum lucíque comparata prior inuenitur: voluptas autem deformis est & squallida: puritatis inimica, pudicitiæ exterminium, esca diaboli, peccatorum incentiuum, rubigo mentis, conscientiæ abolitio, aduersatrix Dei, animarum interemptrix, & totius consumptrix honestatis. Hanc quisquis rectè sapit, quisquis vult vitam, cupítque dies videre bonos, fugiat: eiúsque amicitiam velut aspidum ac viperarum aspectum obhorreat: det verò animum ad inuestigãdam sapiẽtiam, & ipsius habere notitiam. Illam omni auro æstimet cariorem, cunctísque anteponat deliciis. Clara est, & quæ nunquam marcescet sapientia: & facile videtur ab iis, qui diligunt illam: & inuenitur ab iis, qui quærunt eam. Præoccupat qui se concupiscunt, vt illis se prior ostendat. Qui de luce vigilauerit, ad illam non laborabit: assidẽtem illam in foribus suis inueniet. Cogitare de illa sensus est cõsummatus. Initium enim illius verissima est disciplinæ concupiscentia: concupiscentia verò sapientiæ deducet ad regnum perpetuum. Si ergo, ô Christi milites perpetuis lætamini sedibus, diligite sapientiam, luménque diligite sapientiæ, vt in perpetuum regnetis. In æterna quidem cœlorum gloria stabilis erit possessio ipsius, quamuis in præsenti peregrinatione illius sit necessaria vicissitudo. Amantibus quippe laboriosa, sed exercitatis perutilis. Huiusmodi nanque vicissitudo parit humilitatem, custodit innocentiam, offensam mundat: accendit spiritum, dolorem inducit, prudentiam perficit: commendat perseuerantiam, custodiæ adhibet diligentiam, torporem excutit, cõcupiscentiarum flammas extinguit, ad inquisitionem prouocat: qualitérque reperiri valeat, sufficienter edocet.

Qualiter verbum per contemplationis ocium valeat inueniri. CAP. XVI.

QVum ad diuinam verbi contemplandam celsitudinem humanus se disponit intellectus, & mens rationalis anhelat: prius necesse est, vt compedibus, quibus irretita tenetur, absoluatur: ne fortè quum ad alta se eleuare conatur, propriis repercussa vinculis ima petere compellatur. Nunquam auiculæ rete, vel compede astrictæ libero, celeríque volatu alta petunt: seu frondosas perlustrant nemorum arbores, nisi diruptis

ptis vinculis. Ligatur auis fune visibili: humana verò mens inuisibili. Habet quidem sua mens vincula, quæ eleuantem deprimunt. Magnum prorsus vinculum terrenæ sunt facultates, & temporalium negocia: quæ (velit nolit) mentem præpediunt. Nam quum animus per multa diffunditur, vtrique minus in se validus est. Non enim interioribus exterioribúsque vacare perfectè potest: sed nec cuiquam intendere valet operi, nisi applicet affectum. Vbi affectus [illegible] apponitur, ibi ligatus tenetur: quum autē spe, affectione, & superflua animus occupatur cura, proculdubio diaboli laqueis captiuus tenetur. Hos Apostolus Timotheo scribens euadere docebat, dicens: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueū diaboli: in desideria multa, inutilia & nociua, quæ mergūt homines in perditionem. Et paulò pòst: 1.Tim.6
Ibid. Diuitibus autem huius seculi præcipe non sublime sapere, neque sperare in incertum diuitiarum: sed in Deo viuo, qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehēdant veram vitam. Magnum vinculum est carnis prudentia. Hoc quippe Dei magnalia metitur humano modo, & facta spiritus secundum carnem iudicat. Quod capit ratione, credit: impugnat autem quod intelligere nequit. Ignorat enim diuina longè ab humanis distare: nec iugo puræ fidei valet colla submittere. Aduersatur simplicitati, quæ mater est internæ dulcedinis. Aliis credere non potest propter suę tumorem superbiæ. Legi nanque Dei non est subiecta, neque enim potest. Si in aliquo intelligentiam percipit, inflatur: si in sua permanet cæcitate, obstinatione obdurescit: quum ad spiritualia meditanda, seu contemplanda, cœlestia operam dat: mox carnalium cogitationum repercussa caligine relinquitur sibi. Nam animalis homo non percipit ea, quæ Dei sunt. Si mysteriis sub literæ velamine latentibus intendere studet, tāquam indigna foris manet: nec sanctum canibus, neq; margaritæ apponuntur porcis. Huiusmodi quidem fatigata conatibus velut famelica panem quærens, vel saltem micis saturari non meretur: quærit, & non inuenit: pulsat, nec illi aperitur: quoniam ipsa sibiipsi aduersatur. Nullo alio impugnante grauem contra ipsa se mouet rixam. Ipsa infestatur & infestat: fugit: & insequitur: mentem excitat, vt ad summa se erigat: sed dum erigitur, reprimit, prosternítque. Quid hoc iugo grauius? quid isto tenacius vinculo? Nemo isto ligatus compede cœlestia gustare meretur. Ligatur quippe anima carnalis prudentiæ vinculis: ligatur etiam funibus peccatorum. Quot delicta, tot funes. Nullus nisi per gratiam soluitur: non tamen omne delictum alligatam tenet mentem: peccatorum autem soluit gratia: soluit dolor: soluit minister. Gratia quidem per se: dolor verò per confessionem: sed minister per apostolicam autoritatem. Hæc etenim testimoniis confirmantur scripturarum. Nam quum in carcere apostolorum princeps inclusus teneretur (sicut in actibus legitur Apostolorum) essétque catenis vinctus duabus: astitit angelus domini, & lumen refulsit in habitaculo carceris: statimque percusso Petri latere ac excitato: catenæ, quibus ligatus erat, ceciderunt de manibus eius. Non ipse catenas abstulit, nec aliquis alius: sed angelica hoc factum esse

1.Cor.2.

Mat.7.

Acto.12.

virtute certissimum est. Petrus enim peccatorem, catenæ peccata, angelus autem gratiam figurabat. Adolescentior quoque filius, qui luxuriose viuendo substantiam omnem consumpserat, quum in regionem peregrinaretur longinquam, essétque ligatus obsequio vnius ciuium regionis illius, ad se rediens atque dolore compunctus: suæ erubescens seruitutis officia intra se ait: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus: ego autem hîc fame pereo: surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam illi: Pater peccaui in cœlum, & coram te: iam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut vnum de mercenariis tuis. Surrexit, accessit, confessionem fecit: remissionem nedum accepit, sed etiam stolam primam, annulum in manu, & in pedibus calciamenta habere promeruit. Insuper pro ipsius reditus gaudio saginatus occisus est vitulus. Hoc quidem exemplo Dei immensa gratia & humilis confessionis v[...] cōmendatur. Iacebat præterea Lazarus (prout narrat Euāgelica) in monumento mortuus: iam quatriduanus fœtebat. Adiit ad tumulum verò imperauítque defuncto, vt egrederetur. Repente [...] diit viuus, qui fuerat ligatus institis: mox verò [...] stolis vt vinctum soluerent, mandauit: qui à morte compede liberatus abscessit: & postea dominico [...] ficitur dignus conuiuio. Isto vnico miraculo ve[...] ineffabilis gratia, peccatoris à mortis vinculis ab[...] lutio, & Apostolicæ autoritas dignitatis demonstra[...] tur. Beati planè (iuxta Prophetæ sententiam) quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta [...] peccata: cui dominus non imputauit peccatum. Huiusmodi quippe tanquam à vinculis alieni libe[...] supra se valent contemplationis penna euolare [...] sponsi præsentiam, atque locum habitationis glo[...] riæ verbi diligenter perquirere. Nil etenim in om[...] ni spirituali exercitio sic mentis appetit libertatem quemadmodum contemplationis actus. Vbi ver[...] deest libertas, procul est contemplationis dulcedo, in qua vbi sponsus cubet, agnoscitur: idcóque qui[...] quis ardenter inuestigare desiderat verbi locum, [...] tè à se temporalium affectum, ipsorum admini[...] strationem, carnísque prudentiam, atque de[...] ctorum pondus amoueat: quatenus ab his spiritu[...] bus absolutus vinculis diuinæ laudi, ac intimæ co[...] templationi congruè valeat vacare. Horum vin[...] lis liberatum se nouerat Propheta sanctus, qui conditoris laudis flagrans desiderio aiebat: Dirup[...] sti vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis. [...] vtique labiorum tantùm, sed & cordis. Corde q[...] dem iuge Deo exoluitur sacrificium, corde verb[...] quæritur, corde tenetur. Parum nanque pro[...] qui verbotenus Deum laudat: vnde dominus t[...] laudantes per Prophetam exprobrat, dicens: P[...] lus hic labiis me honorat: cor autem eorum [...] est à me. Vt igitur verbi iucunda decoráque la[...] datio, exhibenda est corde. Vt autem ignito va[...] offerri corde, præsens necesse est: cui exoluitur, [...] sit. Nihil verò verbo præsentius. Vbique totum, vbique præsens, non loco circunscriptum: non ca[...] bus variatum, non subiectum accidentibus: est in[...] tra omnia non inclusum, extra omnia non exclu[...] sum, supra omnia non elatum, infra omnia non oppressum: cernit cuncta absque errore: regit vni[...] uersa sine labore: tuetur omnia sine timore: sentitur ab[...]

[...]ob 10.

[...]sai.1.

Dirupi[...] 75.

[...]a. 8.

ab iniustis: videtur autem à mundis corde. Mundet itaque cor, qui verbi cupit contemplari pręsentiam. Quamuis enim vbique sit totum, non tamen in omnibus vniformiter. In rebus nanque est multipliciter. Per naturam est vbique, potentialiter, præsentialiter, essentialiter: effectiuè autem diuersimodè. In inferno quidem adest vt iudex, in iustitiæ solio residens cuique iuxta culpas tribuit: non diuitis, non potentis personam respicit: sed delicta punit, stillicidia gratiæ non infundit. Rorem misericordiarũ non pluit ibi. Nam locus ille (teste beato Iob) tenebrarum terra est: & vmbræ mortis, ibi nullus ordo: sed sempiternus inhabitat horror. Merita ibi non remunerantur: quia non sunt: soluuntur verò debita, etiam vsque ad minimum quadrantem. Pro diuersitate facinorum varia sunt pœnarum genera. Ignis est ibi corporeus, inextinguibilis: carens necessitate fomenti materialis: diuina tamen virtute corpora concremans: spiritus autem non calefaciens, sed crucians. Lucet quidem ad pœnam: minimè autem ad consolationem. Ibi frigus incompatibile est, & dentium stridor: ibi quoque est fumus teterrimus, tenebræ palpabiles, lacrymæ interiores, horrida dæmonum visio, improperij clamor: ariditas sitis: fœtor sulphuris, vermis conscientiæ, spiritualia vincula, carcer squallidus, timor crucians: palpitans tremor: anhelus dolor, pudor confundens, inuidia vrens, disserpens rancor, tristitia affligens: carentia diuinæ visionis, omnísque spei abolitio & salutis. Cuncta hæc de diuinæ prodeunt thesauris iustitiæ, quæ vnicuique reddit secundum opera sua. Quis ad tantæ non paueat præsentiam maiestatis? Quis non iudicis huius formidet aspectum? Ipse quidem sine passione iudicat, sine commotione terret: absque compassione damnat. Væ (iuxta Prophetæ vocem) genti peccatrici: populo graui iniquitate: semini nequam, filiis sceleratis, qui dereliquerunt dominum, blasphemauerunt sanctum Israël, alienatique sunt retrorsus: quoniam iudicis huius (nisi pœnitentiam egerint) sententiam non effugient. Obtenebrescet lux in tabernaculo ipsorum, arctabuntur gressus virtutis illorum: & omne eorum consilium præcipitabitur. Vndique terrebunt eos formidines, deuorabitque brachia illorum primogenita mors: calcabitque eos quasi rex interitus. Rapit vtique iudex hic, quum vult, nec est, qui eripiat, aut eius valeat resistere potestati: vnde Propheta: Tu terribilis es, & quis resistet tibi? Præsidet itaque verbum in inferno vt iudex: in mundo autem vt rex: ideo ipsa sapientia in Sapientiæ libro ait sic: Quando præparabat cœlos, aderam: quando certa lege & gyro vallabat abyssos: quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, quando circundabat mari terminum suum: & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: cum eo eram cũcta componens. Omnia qui per verbum sapientiam facta sunt, vniuersa legibus gubernantur sapientiæ. Inanimatis etenim & insensibilibus præceptum posuit, quod præterire non possunt. Cœlis motum dedit, imponit ordines, virtutes infundit, mutat tempora, ætates variat, condit leges, naturam vertit: & quicquid ei libet, potest. Omne quod per aëra volitat, natat in aquis, graditur seu reptat super terram, ipsius absque vlla contradictione famulatur imperio. In vniuersis quidem quæ videntur, claret illius præsentia: sapientia lucet, delectat bonitas, potentia laudatur, apparet præscientia, largitas manifestatur, seruatur ordo & diuinitas commendatur. Longè tamen excellentius cuncta hæc in hominis contemplantur regimine. Quis nanque in homine de verbi dubitet præsentia: quando peccantem terret, solatur mœstum, debilem roborat, cadentem erigit, inscium docet, famelicum satiat, bonísque replet esurientem? Cùm autem contemplationis pœna mens eleuata diligenti consideratione miratur hoc humani organum corporis, quanta sapientiæ arte formatum est, sensuum membrorúmque perscrutando varietates: quomodo vegetetur, nutriatur, sensificetur, & per incrementa crescat, qualiter rationalis in ipso incarceratus teneatur spiritus, regat hanc corporis molem, circunducat, viuificet, cunctáque illius membra sigillatim propriis coaptet officiis, in vno eos astringat vinculo dilectionis: ipsius verò rationalis spiritus quanta sit ingenita ac naturalis nobilitas: quàm multa, quàm magna, quàm diuersa in latitudine sinus memoriæ contineat: in illáque repositum seruet non localiter, sed spiritualiter & imaginariè gyrum cœli, stellarum multitudinem, solis lunæque decorem: multa quoque maris terrarúmque spatia innumeras corporum species, & multifarias conclusiones: atque ad multo plura capabilis sit. Intelligendo autem sine loci mutatione terræ viscera, naturæ secreta, cordium arcana, cœlestium occulta mysteriorum, diuinitatísque essentiam per cooperatricem agit sapientiam: quæ ore Sapientis ita loquitur: Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus. In spirituali quoque contemplationis delectatione, in exultatione spiritus: in gratiarum actione, in interiorum atque exteriorum receptione donorum, in copiosissima beneficiorum exhibitione verbi sentitur bonitas. Quod de exigua vilique materia tam mirabile humani corpusculi vas, quod ex nihilo rationalis sit conditus spiritus: quod spirituum immundorum insidias euadere valeat: quod contra seipsum pugnam arripiat homo: tandémque victor efficiatur, hoc totum verbi potentiæ ascribendum est. Quum autem noscit, quæ futura sunt, insidias detegit spirituum malignorum, præuidet pericula, præmeditatur casus, prædicit ventura, & ad beatam adipiscendam vitam viaticum parat, operáque præmittit: nonne præscientiæ verbi opus est? Sic enim scriptum est: Nouit præterea, & de futuris existimat, scit versutias sermonum, & dispositiones argumentorum, signa & monstra scit antè quàm fiant, & euentus temporum & seculorum. Quis verò dubitet, quum tot & tam varia sint homini præstita beneficia, & vniuersæ de domini mandato illi famulentur creaturæ, ita vt (iuxta Prophetæ sententiam) omnia sub eius sint subiecta *Psal. 8.* pedibus oues (videlicet) & boues vniuersæ: insuper & pecora campi: volucres cœli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris: quædam pro corporis alimento: aliqua pro exercitatione spiritus: cuncta de verbi prouenire largitatis affluentia: Videmus præterea in humano composita corpore tantam mẽbrorum varietatem in vnitate ordinis permanere, atque vnumquodque iniunctum sibi exercere mini-

sterium, ita vt oculus videat, auris audiat, nares odorem, os gustum, manus sentiant tactum. Similiter in anima, Ratio diiudicet, memoria conseruet, voluntas opera perficiat. Sed vnde tantum in vtroque putamus homine prodire ordinem: nisi ab eo, de quo Propheta ait: ordinatione tua perseuerat dies: quoniam omnia seruiunt tibi? Quantum autem in hominis regimine magis, quàm in cæteris creaturis verbi emineat diuinitas, superiora declarant. Ipse quidem homo ab huius mundi sapientibus minor appellatur mundus, tanquam in ipso vniuersa visibilis mundi complectantur mirabilia. Est nanque diuinæ speculum sapientiæ: sicut Propheta dicit: Mirabilis

Psal.138. facta est scientia tua ex me. Meritò igitur quemadmodum in hoc visibili mundo præsidet vt rex verbum, ita & in homine tanquam præcipuus doctor in propria sede residet sapientia: quæ est emanatio quędam claritatis omnipotentis Dei syncera: veruntamen non in qualicunque homine, sed in homine per gratiam iustificato, vnde de illa sic scriptum est: Quum enim sapientia sit, vna omnia potest, & manens in se: omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & Prophetas constituit. Neminem enim diligit Deus: nisi eum, qui cum sapientia inhabitat. In homine itaque iustificato residet vt doctor sapientia, & in Ecclesia principatur tanquam paterfamilias in domo. De hac ipsius domo ita legi-

Proue.8. tur: Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, subdidit sibi gentes. In ipsa quippe domo Ecclesia (videlicet) fidelium dona diuidit, instruit mores, & merita pollicetur. Sicut enim singulorum nouit virtutem: ita distribuit munera. Nemo ad libitum fit sapiens, nemo continens, nemo iu-

1.Cor.12 stus, quin potius (iuxta Apostoli sententiam) alij per spiritum datur sermo sapientię, alij autē sermo scientiæ, alij fides, alij gratia sanitatum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum: hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus diuidens singulis, prout vult. Optima quidem gubernatione sapientiæ spiritus ordinat vniuersa. Quosdam præesse, aliquos coesse, nonnullos subesse facit, non tamen sine mirabili iudicio æquitatis. Non solum autem impertitur dona virtutum, verumetiam vniuersis præbet monita salutis vberrima. Doctrix est enim disciplinæ Dei, & electrix est operum illius. Si sensus optatur quis horum, quæ sunt, magis quàm illa, est artifex: & si iustitiam quis diligit, labores huius magnas habent virtutes: si fortitudinem quis adipisci desiderat, exemplo actionis & illius disciplinæ instruetur eloquiis. Sobrietatem quippe, & sapientiam docet, & iustitiam, & virtutem: quibus vtilius nihil est in vita hominibus. Nullus aliunde, quàm de sapientiæ fonte hauriet sapientiam. Si voluntatem Dei, si scientiam scripturarum: si virtutum sublimia, si arcana supernæ Hierusalem sacramenta nos-

Prou.8. scere quis cupit, accedat ad verbum, ascendat ad cor: pulsando non recedat, & illi aperietur. Qui mane (inquit ipsa) vigilauerit ad me, inueniet me. Nihil quippe inuidum in illa, nihil altum, sed totum suaue, totum redolet, totum sapit, delicias possidet æternas, immensa monilia, iucundam lucem, satietatem perpetuam, triumphales coronas, & ineffabilem immortalitatis gloriam. Hinc est, quod pro se certātibus strenuè, atque vincentibus polliceri dignatur, dicens: Qui vicerit, faciam illum colum- Tob.

nam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius, & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis nouæ Hierusalem, quæ descendit de cœlo à Deo meo & nomen nouum. De labore quidem huiusmodi ad requiem, de tenebris ad lucem, de exilio ad patriam, de carcere ad libertatem, de consortio militantium ad Ecclesiam transiliens triu- Dan.

phantium. Vtrobique etenim præsens est verbum filius vtrobique amabilis, delectabilisque. Hic ducet, protegit, roborat, ibi pascit, satiat, replet. Hic ducit, conducit, adducit, ibi inebriat, rapit, vnitque. Gen.

Ibi siquidem in beatorum habitat animabus tanquam sponsus in thalamo, & sponsa in ipso. Perpetuæque indissolubilibus colligati vinculis caritatis nequaquam potest: vt vnum non sint. Aperit[...] Ioan.

pe illis verbum clara, inenarrabili & iucund[...] visione diuinæ indeficientissimos bonitatis, [...]tiæ, potestatisque thesauros veluti dilectissim[...] sponsis singularibus: ex qua visione cognitio[...]que amoris inebriatæ dulcedine totaliter rapiu[...] in ipsum. Perfusæ etenim diuinitatis radiis & sa[...]tiæ splendoribus præ admirationis suauitate [...] transcendunt humanitatis limites in verbo ple[...]riè quiescentes. Tunc perfectæ experientiæ mi[...]sterio eruditæ noscunt: quod Ioannis voce dic[...] Deus caritas est: & qui manet in caritate, in Deo [...]net, & Deus in eo. O beata vnio caritatis, & c[...]tas vnitatis, quàm affluenter delectatione asp[...] permanentes in te? De te quidem per Prophe[...] dictum est: Et faciet dominus exercituum omni[...] populis in monte suo conuiuium pinguium, con[...]uium vindemiæ, pinguium medullatorum, vin[...]miæ defæcatæ. De torrente nanque voluptatis [...]bi abundè potati in æternum esurire, vel sitire n[...] Exo.

poterunt. Quo autem pacto sitire valent, qui apud se, & in se vitæ fontem habeant? Omnibus e[...]nim sanctæ regionis illius incolis, ac supernæ ci[...]bus Hierusalem se Dei communicat sapientia, [...]nésque inhabitat. Nam hominum & angelor[...] Deus est. In angelis quippe præsidet vt spirans. [...] enim spiritus pro singulari beneuolentia car[...] ad humanā deputauit custodiam: ipso verbo in Eu[...]gelio testante, qui ait: Angeli eorum in cœlis [...]per vident faciem patris mei, qui in cœlis est. I[...] inspirat cuncta, quæ ad hominum salutem nece[...]ria sunt. In speculo sapientiæ contemplantes discu[...] qualiter suum debeant perficere ministerium. O[...]tiones singulorum offerunt, eleemosynas exhib[...] 4.Re.

vota pandunt, & quæque laude digna diuinis re[...]sentant obtutibus. Inde verò reportant gra[...] & si quid deuotionis, si quid virtutis, si quid c[...]tionis, si quid meriti. Vniuersi siquidem: q[...] salutem pertinent, per ipsorum efficit minist[...] angelorum. In archangelis autem reuelat vt lu[...] istos vtique notificat omnia, quæ ad promotio[...] spectant fidei, prophetias reuelat, mysteria pa[...] & quicquid ad incarnationis Christi reflectitur sa[...]cramentum. Hinc est, quod ad beatam virgine[...] Gabriel mittitur archangelus. In verbo quidem [...] aspicientes multa cognoscunt, non omnia, sed qu[...] diuinæ sunt placita voluntati: à superioribus tame[...] suscipiunt, quas reuelant, illuminationes: dæmo[...]

nes ab hominibus arcent, & à dæmonibus homines de domini liberant mandato. De hoc sacer proloquitur sermo, quum Tobiæ & Sarræ historiam narrans, ait: quòd angelus Raphaël apprehendit dæmonem, qui septem occiderat viros, & religauit eum in deserto superioris Aegypti. Sed & quod per angelorum ministeria reuelationes fiant, & mysteria aperiantur, testatur Propheta, qui loquentem sibi audiuit angelum, & dicentem: Vir desideriorum noli timere, pax tibi: veni enim, vt docerem te, quæ ventura sunt populo tuo in nouissimis diebus. In virtutibus verò operatur vt virtus. Infatigabiles quidem hi spiritus sunt ad executionem faciendorum, & per eos miracula fiunt. Nec mirum, quum per angelos factum fuerit, vt ignis de cœlo plueret, & sulphur super Sodomam & Gomorram, & super omnem regionem, atque consumeret omnes habitatores, & cuncta terræ virentia. Angelus quoque aquam mouebat piscinæ, & sanabatur, qui primus ingrediebatur, sicut in Euangelio legitur. In verbi siquidem contemplatione aspiciunt, quid agere debeant, celerique veneratione obtemperant. Insuper etiam perfectis hanc possunt conferre virtutem miracula operandi. Vt autem aliquid miraculum sit, expedit, vt sit à Deo, quod sit præ existentia naturæ, & supra eius ordinem fiat: quod sit euidens, & quod sit ad fidei roborationem, alioquin mirum non miraculum dici potest. Nam quamuis magica arte fiant multa signa: vel per medium naturæ, quod possunt angeli, sed etiam dæmones. Sola tamen illa miracula dicenda sunt, quæ operatur verbum per ministerium angelorum, quibus hoc in priuilegium præstare dignatur, aut per sanctos, in quibus idem agit. In potestatibus quoque nos tuetur, vt sit salus. Istis etenim spiritibus aëreæ sunt subditæ potestates, & per ipsos arcentur, ne quantum volunt, hominibus noceant. Hoc nanque in exitu Israël de Aegypto, quum Aegyptiorum primogenita ab exterminatore angelo occisa sunt, claret: sed etiam in plaga pestilentiæ, quam exercuit dominus in populo suo pro numeratione eiusdem, quam fieri iusserat Dauid. Quis autem multiplicibus immundorum spirituum agminibus, & ipsorum fraudulentis posset repugnare suggestionibus, atque sustinere impetus: si non ipsorum de verbi mandato per angelicas potestates reprimerentur impulsus, virtúsque debilitaretur. Concitant nanque ipsi dæmones in mari tempestates, inter regna & gẽtes bella, in ciuibus seditiones, & inter amicos & affines odia: vt homicidia perpetrentur, & quantum in ipsis est: omne student humanum abolere genus. Diuina verò sapientia sic eorum per ministros suos angelos modificat nequissimam voluntatem, vt ipsi maligni sæuiant, quantum sat est ad iustitiam, non autem ad votum: vnde disponente verbo quod illi agunt, vt interimant, ad electorum militat profectum. Ipsarum quoque potestatum proprium est eos, qui in spirituali desudant prælio: exhortari, ne amisso spirituali regno Babyloniorum efficiantur captiui. In principatibus etenim regit, vt principes. Ad hos quidem spectat vniuersale ordinare regnum, reges, duces, principésque seculi instruere de regiminis forma. Quum igitur quisque vix pro se sibi sufficiat, quomodo pro innumerabilium multitudine sufficiet populorum? Hinc est, quod Moses per angelum in nubis columna, & ignis de iis, quæ ad populi ducatum pertinebant, tam sedulò docebatur. Nam & ipsam legem per angelicos meruit recipere principatus. Hoc testatur Apostolus, dicens: Lex propter transgresiones posita est, donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris. Istiusmodi quoque prælationes regnorum prouinciarúmque Prophetæ innotuerunt, quum ei per angelum, qui dominicas aperiebat reuelationes, dicitur: Princeps regni Persarum restitit mihi viginti & vno diebus: & ecce Michaël vnus de principibus primis venit ad adiutorium meum, & ego remansi ibi iuxta regem Persarum. Et iterùm. In tempore autem illo consurget Michaël princeps magnus: qui stat pro filiis populi tui. Horum nempe sublimis est dignitas principatuum. Regunt prouincias, regna, & ciuitates, ipsósque pastores Ecclesiæ de animarum instruunt regimine, atque subditos, vt prælatis obtemperent: hortantur, & accendunt. Cuncta siquidem supradictorum spirituum agmina ad vniuersi totius delegantur dispositionem & ordinem. In arte sapientiæ verbi erudiuntur, non per voces, non per signa, sed in ipsa verbi cõtẽplatione. Est enim fons, exemplar, splendor, & diuinitatis imago. De ipsius spiritualibus radiis sapientia complentur, de futuris illuminantur, informantur, de agendis tam angelici, quàm humani spiritus atque in ipso immensitatis diuinæ pelago ebriantur delectatione ineffabili. Vnde Propheta verbi emanationem in omnes exprimens aiebat: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Sic quidem ille angelorum legiones ad ministerium exeunt vniuersi: vt tamen nunquam desistant à contemplatione visionis verbi. Neque à ministerio propter visionem, neque à visione propter ministerium retardantur. O altitudo diuitiarum sapientiæ verbi quàm incognita sunt opera tua, quàm indefectibiles tuorum sunt thesauri mysteriorum? Hos propter carnis onus non capit homo, nec scit, quid lateat in te, ideo non diligit te, non laborat pro te, non delectatur in te. Parumper excelsa sapientia, ô meridiana lux tuæ claritatis diffunde radios super filios hominum: vt expergefacti à torporis somno fugatis cordium tenebris te in te, ministrósque tuos in te contemplationis oculo intueri valeant. Deflẽda quippe plurimum est huius peregrinationis ærumna: quæ tantorum nos priuat cognitione ministrorum. Continuè discurrũt circa nos pro nobis: nec quales sint, aut quid agant nobiscum, scimus. Nostris sine nobis instant profectibus, nobis non sine nobis æternum acquirunt regnum: nos docent, nobis famulantur, nos tuentur, non propter nos primò: sed propter verbum, quod fecit nos, redemit nos, & diligit nos in se. In dominationibus dominatur, vt maiestas. Isti nanque cæterorum disponunt ministeria inferiorum angelorum tanquam excellentiores. Non enim ministrãdo exeunt, sed assistendo se inferioribus ordinant. Nam summa & laudabilis Dei sapientia quibusdam ex his angelicis spiritibus veluti in bonis gratiæ & gloriæ perfectionibus cæteris (licet in eo, quod immortales, inuisibiles, indissolubiles, simplices, discreti in personis, incommunicabilésque, alteri naturæ sint omnes æquales) dedit ex munere, vt inseparabiliter Deo assistant. Sic enim ipsa angelorum nume-

Marginal references: [To]b. 3. — [Da]n. 9. — [Ge]n. 19. — [Io]an. 5. — [Exo]. 12. — [2 Reg]e. 19 — Galat. 3. — Dan. 10. — Dan. 12. — Psa. 45. — Rom. 11.

roſitas diſtinctis eſt condita ordinibus, officiiſque variata ac meritis impar, vt imperturbabilem in ſe cuſtodiant nihilominus caritatem, minores famulentur maioribus, maiores ſe elatè non præferant minoribus, ſed omnes in vno conueniant, infatigabiliterque occupentur diuinæ laudationis affectu. Cuncti quidem inebriantur de vno eódemque fluuio voluptatis ſapientiæ verbi, & ſinguli ſibi iniuncto intendunt miniſterio: vt (ſcilicet) ſuperiores aſsiſtant & diſponant: inferiores verò exeant & miniſtrent. Hanc etenim aſtantium ac miniſtrantium diuerſitatem Propheta expreſsit, quum diceret: Dan.7. Milia milium miniſtrabant ei: & decies milies centena milia aſsiſtebant ei. In thronis verò ſedet, vt æquitas. In iſtis nanque tanquam in ſpirituali throno ſedens, ſua diſcernit iudicia. Non enim eorum eget æterna ſapientia conſilio, quæ ſibiipſi ſufficit: ſed præcipua illos decorando gratia ad ſuorum eos per contemplationis ſublimitatem admittit intelligentiam iudiciorum. De hoc per Prophetam dicitur: Psal.35. Benedictus es in throno regni tui, qui intueris abyſſos. Quas abyſſos alius memorans Propheta ait: Iudicia tua abyſſus multa. Tanta quippe naturæ ſubtilitate, tantáque gratiæ exuberant plenitudine, vt quæ aliis inferioribus occulta ſunt, eis fiant per verbum nota iudicia, ipſorúmque cæteris reuelent myſteria: atque eo flagrantius in laude conditoris aſſurgant, quo perſpicaciori contemplationis lumine in maximo illa vident eſſe diſpoſita iudicio æquitatis. In hunc etenim ſenſum Propheta ſupra ſe erectus venerat: quum dicebat: Thronus tuus Deus in ſeculum ſeculi, virga æquitatis virga regni tui. Nam quæcunque in hac miſeriarum valle nequiter fiunt: quæcunque obliqua aguntur intentione, quamuis confuſa & inordinata appareant: in ipſo tamen æterno iudiciorum conſilio inordinata non ſunt. Sapientiæ quidem arte ad veritatis productę lucem in verbi ęternitate ordinata fuiſſe noſcuntur: propterea idē ait Propheta: Psal.118. Principium verborum tuorum veritas, in æternum omnia iudicia iuſtitiæ tuæ. In Cherubim noſcit vt veritas. Hi nanque ſpiritus tanta ſcientiæ repleti ſunt luce: quatenus Cherubim, quod ſcientiæ plenitudo interpretatur, meritò vocitentur. Ex ſui etenim ad verbum propinquitate clariorem præ cæteris diuinitatis habent intelligentiam, adeò vt plenitudinem ſciētiæ, quam ſuſcipiunt: aliis inferioribus communicādo transfundant. In verbum quippe contemplationis penna attollentes ſe: in ſapientiæque theſauros introeuntes: non motu aliquo: ſed intelligentia vltra quàm dici poteſt, ſplendoribus clareſcunt diuinis. Veritatis ſiquidem amore, quam apertè intuentur, ſic igneſcunt, vt mereantur omnium habere ſcientiam. Quo verò pacto non ſciunt omnia, cùm ſcientem omnia ſciant? In Seraphim denique amat vt caritas. Hi etenim Deo ita immediatè iunguntur, vt inter ipſos & verbum nulli alij interſint ſpiritus. Ineffabili quidem caritatis vtuntur flamma: & zelantiſsimo ſapiētiæ vulnerati amore extra ſe amatum non diuertunt: rapido ſuauitatis amore ferūtur in Deum, omniſque ipſorum actus amor eſt. Cæteris longè eminent in amore, gratia, & perfectione: meritóque Seraphim appellantur (videlicet) incendium, quia tanta inardeſcunt caritatis flamma: vt non amantes modò, ſed ipſe (ſi fas eſt) dici poſsint amor. Nō autem aliunde: quàm à verbo, in verbo, & per verbum huius concipiunt amoris flammam. Non ſolum autem ipſi, ſed etiam illius ſupernæ patriæ ciues omnes de ipſius ſatiantur contemplatione, ac ebriantur voluptate, ſicut ſcriptum eſt: quod fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum, vniuerſam (ſcilicet) ſupernorum ciuium multitudinem, qui & in quatuor diuiditur partes, vt (videlicet) omnem Eccleſiam ſuarum fœcundet imbre gratiarum: ita vt nemo ſit, qui ſaluus eſſe valeat abſque verbi ſancta & gratuita irrigatione. Qui ſalutem diligit, qui cœleſtium cupit eſſe guſtator, qui ad ſanctum verbi anhelat connubium: verbum diligat, verbo adhærere ſtudeat, verbum teneat, quum habet: ſedula percunctatione quærat, ſi non habet: non ſolo amoris ipſius cōtētetur habitu. Actum ſemper (ſi eſt poſsibile) amoris exerceat, vt virtutum operibus abundet, vt meritorum fructibus creſcat, vt deuotionibus nutriatur & vt ſpiritualibus locupletetur muneribus. Nō enim incaſſum diligitur ſponſus, neque vacua illius eſſe amoris amicitia. Iuxta cuiuſque ei famulantis ſtatum talia ſunt encænia. Ex donorum qualitate gradus agnoſcitur militantium, nec non ex conditione præmij amicitiarum puritas commendatur.

De triplici interiori conſideratione, per quam ad propriæ infirmitatis clarè deuenitur notitiam.

CAP. XVII.

MVlta ſunt, in quibus conſueuit humanum ſe occupare genus: vt huius poſsit exilij ſine fatigationis tędio tolerare ærumnas, & ex his qualemcunque captare delectationis guſtum. Nam taliter homo à ſuo conditus eſt autore, vt nequaquam abſq; aliquo queat viuere amoris ſolatio. In nullo tamen ſui voti ita efficitur particeps: ſicut grata amicitiarum confœderatione: quæ quoniam ſublimis eſt, rara inuenitur. Præ cæteris verò illa familiarior, illa dulcior, illa amabilior iudicatur: quæ pari affectu, & mutua caritate ſacramēti vinculo copulatur. Iſta quidem omnibus fortior, cūctíſque indiſſolubilior eſt. Huius etenim ſermonis ſententiam ſanctarum confirmat autoritas ſcripturarum. Nam quū huiuſmodi diuinitus inſtitutū fuiſſet ſacramentum: ad eius commendādum perfectionis vinculum dictum eſt: Relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit vxori: & erunt duo in carne vna. In iſto ſiquidem ſacramētalis vinculo caritatis nihil eſt proprium, nihil occultum, nihilque 1.Cor. fraudulentum: ſed mutuo ſibi inuicem cōmunicant ſua: bonum & malum, diuitias & paupertatem, mœrorem & gaudium: ita vt ſola valeant ſeparari morte ab hoc caritatis fœdere. Gerit quippe ſacramentale connubium hoc imaginem ſpiritualis (videlicet) verbi & animæ: quamuis omnia in ſpirituali longè eminent, quàm ea, quæ in ſacramentali ſunt. Nil quidem eſt in hoc caſto connubio proprium: ſicut verbi voce ad ſeniorem filium dicitur: Fili tu ſemper mecum es: & omnia mea tua ſunt: & tua mea ſunt. Nil Luc. occultum, prout veritas teſtatur: Iam non dicam (inquit) vos ſeruos: ſed amicos: quia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. Nil fraudulentum, Dei ſapientia hoc dicente: Ego in hoc natus ſum: & ad hoc veni in mundum: vt teſtimonium perhibeam veritati. Quemadmodum autem obtenebreſcere non

non potest lux, ita nec veritas fallere. Excellit quoque in hoc spirituale, quia quum sacramentale dirimatur morte, spirituale post carnis defectionem perfectius consummatur. In hac quidem vita subarratur sponsa, quædamque munuscula recipit à verbo, vt per illa proficere in virtutibus & in augmentum valeat caritatis, facilè nempe languescit amor, nisi fomentis nutriatur amoris. Solus esse non patitur, appetit & omnino mutuas exigit amoris vices. Sicut autem ignis naturaliter iuxta sui naturam quærens in proprio conseruari esse, omne refugit frigidum, caletactibile verò, aut calidum appetit, sic & amor semper amanti, vel amabili reflectitur secum non sustinens odium, aut teporem. Eget itaque in spirituali connubio amoris adiutorio, ne deficiat. Hinc est, quòd tam sedulò à sponso internis ac spiritualibus reuisetur sponsa muneribus, sed nec minus à sponsa sponsus secundum humanæ modulum infirmitatis nunc se, nunc sua puro offerente caritatis affectu. Non tamen pari currunt voto. Plurimum enim ab humano diuinus distat affectus. Exæstuans verò sponsa, quod nequit per se, ex auxilio verbi implere cupiens post præcedentis tergum clamitans, dicit, Trahe me post te, in odorem curremus vnguentorum tuorum. Veruntamen carnis pressa pondere quamuis trahatur, quamuis currat velociter, sponsi non valet sequi vestigia. Pro amoris igitur solatio, pro spe roboranda, ne à præuolante verbo contempta & repudiata videatur, atque ex hoc currere desinat, quasdam futuræ vitæ suscipit primitias, per quas verbum verbique percipiat in se clementiam. Nam alia sunt iustorum dona, alia amicorum, alia sponsæ. Iusti etenim ex infuso lumine culpæ detestantur, & abhorrent deformitatem, virtutis bono lætantur, temporalia ordinatè diligunt, aliena non concupiscunt, sua communicant, honoribus non inflantur, extolli non appetunt, nemini calumniantur, potentis personam non accipiunt, egenorum causas defendunt, diuinis obtemperant præceptis, & magis futuram quàm præsentem conantur obtinere gloriam. Cuncta verò hæc possident bona ex dono gratificantis gratiæ. Amici autem tanquam perfectiores sicut vberiori replentur gratia, ita potioribus ornati sunt donis. Ipsi etenim communi non contenti conuersatione, neque mandatorum obseruatione quieti ad perfectionem anhelantes consiliorum iter arripiunt. Sua quidem deserunt, & cuncta egenis erogant, vt verbo conformari valeant, de

or.8. quo Apostolus ait, Christus quum diues esset, pro nobis egenus factus est, vt eius inopia nos diuites esse possemus. Obedientiæ iugo colla summittunt, vt Domino famulentur, eúmque sequantur dicentem, Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Secularium quoque declinant tumultus & conuersationem, ne illorum coinquinentur exemplis, silentij secreta petunt, vt Deo liberius queant vacare, & vt per omnia saluberrimis verbi sermonibus, sublimibúsque consiliis obtemperent, atque veri sapientiæ effician-

cæ14. tur discipuli, quæ ait, Qui non odit patrem & matrem propter nomen meum, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Parentes, propinquos, & cuncta, quæ homines possident, ac etiam seipsos relinquunt, vt legitimi fiant amatores Domini. De talibus nanque Domino per Moysen dicitur, Qui dixit patri suo & matri suæ, nescio vos, & fratribus suis, ignoro illos, & nescierunt Deut.33.

filios suos, hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum, & seruauerunt iudicia tua. At verò sponsa, quæ in omnibus perfecta est, vniuersa iustorum amicorúmque suscepit dona, atque his alia longè præstantiora. Non enim multis potest carere ornamentis, quæ æterni regis filio desponsata est, sicut per Prophetam illi pollicetur, dicens, Et sponsabo te Ose.2.

mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iudicio & iustitia, & in misericordia & miserationibus, & sponsabo te mihi in fide. Proinde plurima ex vtraque sponsi ac sponsæ parte deferuntur munera, quæ qualia sint, norunt experti. Tres tamen specialiter recipit sponsa de verbi thesauris preciosas ac radiantes gemmas, quibus ornata etiam angelicis spiritibus, prout regiam condecet maiestatem, delectabilis est. Nam etsi extrinsecus despicabilis apparet, intus tamen nimia venustate coruscat. Huius siquidem pulcritudinis elegantiam exprimere Propheta voluit, vbi ait, Omnis gloria eius filiæ regis ab intus in fim- Psal.44.

briis aureis circumamicta varietatibus. Quomodo autem speciosa non est, quæ sapientiæ splendore circunfusa de se spiritualis luminis emittit radios, per quos intuentium lætificantur aspectus. Sicut autem intus fœcunda est gratia, ita quod spargit foris, in verbo, in opere gratiæ iucunditate non caret. Hinc est, quod ex interna affluentia mœstos consolatur, iacentes erigit, compeditos soluit, debilium genua roborat, tentationibus fatigatos liberat venientes ad se. Non sibi hæc arrogat, sed inhabitantis gratiæ sponsi, ne inflata elatione crepet. Pro tantorum igitur conseruatione donorum sui data est illi perfecta cognitio. Non enim tam multiplicium fieri posset capax gratiarum absq; nitente hac gemma. Prouehendis nanque ad alta spiritualium mysteriorum sacramenta sui necessaria est scientia, qua quæcunque caret, ad laboriosa secularium impellitur actionum, & velut cæca inimicorum fallaciis semper vergitur per circuitum. Hoc diuinus figuraliter indicauit sermo, cum de Sansone loquēs diceret, quod Philistiim Iudic.16.

apprehenso Sansone statim eruerunt oculos eius, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere molere fecerunt. In sui etenim cognitione persistere inuigilat sponsa, & in hoc sæpe se intuetur lumine, non tam ne ad secularia captiua ducatur negocia pauida, quàm ne indigna & elata repudietur à verbo. Iugiter quidem memorans, quod in Canticorum Cant.1.

Canticis sponsi voce ad sponsam dicitur, Si ignoras te, ô pulcra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum. Humilis nanque non humiliata manens apud se quo se videt abiectiorem, eo amplius adamatur à verbo. Humiles quippe nunquam Dei contemnit sapientia, ideo respexit humilitatem ancillæ suæ. Veruntamen sicut humilia respicit, ita alta à longe cognoscit. Potest enim quis humiliari inuitus, nunquam autem sine propria cognitione humilis esse. Est verò cognitio sui margarita quædam preciosissima, atque thesaurus desiderabilis in cordis agro absconditus, ad quem non nisi cum maximo peruenitur labore. Prius quidem tres spirituales reserandi sunt sapientiæ claue fontes, vt deinde ad hunc

attingatur thesaurum. In vacuũ autem desudat, quisquis aliter ad sui concupiscit venire notitiam. Non enim aliunde hoc sponsa, sicut & cætera, sortita est donum, quàm ex intimo sapientiæ contubernio. De primo quippe aperiendo fonte multiplex ebullit ignorantia. Quis verò sui diligens inquisitor de intelligentiæ valebit vnquam euacuare fonte inundationem ignorantiæ, quam habet in se boni & mali, veri & falsi, commodi & incommodi? Nullus ad hanc attigisse plenitudinem sapientiæ gloriari potest. Multi
2.Cor.13. quidem ex parte, sed nemo ad perfectum. Ex parte (ait Apostolus) cognoscimus, & ex parte prophetamus. Abyssus hic nescientiæ abyssum summæ exigit sapientiæ ad bonum discernendum & malum. Nam quædam sunt bona simpliciter, quædam mala, quædam ad vtrunque iuxta vniuscuiusque dispositionem flectuntur. Virtutes nanque semper in se bonæ sunt. Est autem virtus naturæ habitus animæ datus, vitæ ratio, pietas morum, cultus deitatis, honor hominis, & æternæ meritum beatitudinis. Hæc etenim tunc perfecta est, quum medium seruat in agendis, nec supra, infra, & contra modum prætergreditur. In habendis (videlicet) inter superfluum & indigentiam, sicut per quẽdam dicitur, Diuitias & paupertates ne dederis mihi, sed tantum victui meo tribue necessaria. In sustinendis (scilicet) non eleuari in prosperis, nec aduersis
2.Cor.6. deiici, sicut per Paulum dicitur, Per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam. Quis autem tantæ perfectionis est, vt in cunctis virtutum actibus sciat, quid dextrum, quidve sinistrum? Dicat de hoc Propheta, & veram sententiam proferat, Omnes (inquit) declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est, qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Virtutis nanque defectio ignorantiæ errorem detegit, vel malitiæ abundantiam, vtræque verò damnabiles, vtræque Deo odibiles. Hæc de virtutis bono, de malo autem quid? Malum quidem semper in se peccatum est. Nam peccatum est diuinæ legis præuaricatio, & cœlestium inobedientia præceptorum. Nullus autem inuenitur, qui hac careat ignorantia. Hinc est,
Psal.18. quod Propheta ait, Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me. O quàm sæpe virtus putatur vitium, & vitium virtus. Nam ita zelus, præsumptio autoritas, libidinosa voluptas, fraternus amor, gula discretio, remissio humilitas, acidia cõpunctio, rancor iustitia, auaritia prudentia, insensibilitas fortitudo, rectitudo crudelitas, malitia sapientia, mansuetudo timiditas, audacia libertas, liberalitas prodigalitas, inepta lætitia iucunditas, vanitas caritas, pusillanimitas mititas nuncupatur. Sunt milia huiusmodi, quorum humanum genus plenum est ignorãtia. Non autem hoc magnum esset, si in solis talis ignorantia dominaretur peccatoribus. Nam peccatis obuoluti, & iniquitatibus referti nequaquam valent internæ gratiæ splendorem aspicere. Tenebrosi quidem effecti, imò tenebræ verbi lucem recipere non merentur, hoc testante Ioanne, qui ait, Vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Verumetiam ipsi iusti, qui per adoptionis gratiam filij Dei nuncupantur, & sunt, hac multifariam inuoluti sunt ignorantia non damnabili & perniciosa, sed tolerabili ac laboriosa. Quanta quotidie incidunt in peccata, nunc operis, nunc oris, semper autem cordis, qui non in virtutum actus tantum, sed in ea, quæ vtroque modo vti valent; per ignorantiam delabuntur. Multoties quippe paupertatis caminum, persecutionum procellas, tentationum æstus, infirmitatum flagella, damna amicorum, notorum atque propinquorum funera impatienter sustinent, quoniam ignorant, de qua prodeant radice iustitiæ. Econtrariò diuitiarum opulentiam, affluentiam temporalium, corporis incolumitatem, naturale ingenij acumen, mentis lætitiam, spirituales consolationes, & innumera Dei beneficia nescientes, qua vti debeant sobrietate, humili obtenebrantur de lumine, de medicina sauciantur, attenuantur cibo, & plerunque vita moriuntur. Cuncta verò hæc sustinent aduersa, quia ignorantiæ boni & mali seducuntur tenebris. Veruntamen vtinam hanc solam nescientiam paterentur. Aliam quoq; haben[t] non minus noxiam veri (videlicet) & falsi ignora[n]tiam, ij etiam, qui dicuntur iusti. Quis autem ser[mo]ne enodare valet, quantum deficiant in hoc? O[…]ties velut cæci spiritum sequuntur erroris, fall[aciis] irretiuntur diaboli, ipsum lucis angelum arbit[ran]tes, tentationibus consentientes, & suas perficien[tes] voluntates præcipitantur in foueas, nesciunt disc[er]nere, nec quicquam rectè diiudicare, desideriis vi[r]tutum sine vlla se accommodant disciplinæ regul[a] omnique quasi spiritui credunt, & tanquam absq[ue] gubernaculo naues colliduntur in scopulis, si qu[as] habuerint internas inspirationes, non intelligent[es] donum, nil de ipsis vtilitatis assequuntur. Eis sæpe ac[]cidit, vt admittant hostem, & sponsum pulsantem, & introire cupientem, repellant qui est error pessimus. Consueuit etiam hæc veri falsique ignorantia diuinam vsurpare sibi gloriam, se aliquid existimando, quum nihil sit. Bonitati derogat sapientiæ consilii[s] terga vertit, & sese omnia ab altissimo accepisse no[n] intelligit, nonnunquam velut indigna expellitur foras, & condensa tegitur nube, ne cœli latitudinem videre queat, deuotionibus priuatur, orationem minimè gustat, scripturarum arcana non penetrat, futuram vitam esse non sentiendo, quid sit nescire, fatetur, facilè se temporalibus coaptat tanquam Babyloniæ ciuis, & nisi verbi radiis veritate erudiatur, a[d] cuncta præceps trahitur facinora. De iis verò, quo[s] hæc crassa veri & falsi obsorbuit ignorantia Propheta loquitur, dicens, Væh qui dicunt malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Summoperè quidem talis fugienda est insipientia, quoniam amori sapientiæ prorsus inimicatur. Trahere etenim solet post se commodi & incommodi ignorantiam. Nemo valet hac carere, ni[si] diuinitus fuerit edoctus. Solius est verbi scire, qu[od] cuique opus sit. Illud per quod facta sunt, quæ n[on] erant, noscit, quod expediat singulis. Omnis huma[nus] caligat sensus, ignorat scientia, prudentia deficit, [ra]tio non attingit, vt rectè agnoscat, quid melius. E[t] runque euenit (Deo æquissimè dispensante) vt ho[c] saluti oppositum, quod videbatur necessarium, atq[ue] illud reprobetur à Domino, quod mortalium iudic[io] existimabatur iustum. Quis enim non commendab[i]le iudicaret desiderium cum Christo residendi in re[]gno ad dexteram & sinistram? Et tamen scimus hoc petentes audisse à verbo fratres. Nescitis quid petatis. Nam & de Petro tria in monte fieri tabernacula cupiente, vt inseparabiliter adhæreret verbo, dictum

est

[Cor.12] est, quod ignoraret, quid diceret, Paulus ter Dominū rogauit, vt stimulus ei carnis auferretur, nec exauditus est, quoniam nesciebat, quid melius. Cognita igitur scientia commodi & incommodi cæcitate, nil tutius, nilque consultius esse potest, quàm vt quisq; totum diuinæ se cōmittat voluntati, suum velle, suúmq; nolle ab eo dependere faciat, qui nouit omnia, & nihil eorum, quæ fecit, odit. Homo quidem inuolutus tenebris ignorat quid sibi salubrius sit, quídve à Domino debeat postulare. Suo hoc Apostolus confirmat testimonio, [om.8.] dicens, Spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Nam quid oremus, sicut oportet, nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Tunc quippe nostrum sine errore intelligere incipimus cōmodum, quum nil de nobis iudicamus, vel flagitamus pro nobis, sed si quid petimus, non sine præuia spiritus infusione petimus. Talis quidem non suo oratio priuatur effectu. Nam qui scrutatur corda, scit quid tūc desideret spiritus, quia secundum Deum postulat pro sanctis, quum verò spiritus deest infusio, omnium nostrarū hæc sit conclusio petitionum. Fiat voluntas tua. Huiusmodi oratio paucis comprehenditur syllabis, & multis est decorata sententiis. Honoratur enim Dei bonitas, iustificatur eius voluntas, caritas prædicatur, aduocatur sapientia, & potestas extollitur, nostrum quoque subiicitur velle, illuminatur ignorantia, roboratur fides, spes non confunditur, oratio non repellitur, & postulatio exauditur. Prudenter nanque iudicio se committit alieno, qui sibi per se non sufficere minimè ignorat. Quicunque itaque fugata ignorantiæ nebula, quæ de intelligentiæ erumpit fonte boni & mali, veri & falsi, commodi & incommodi, aliqualem desiderat habere notitiam, adhæreat verbo, atque æternæ se connubio disponat Sapientiæ. Ipsa nempe clauem habet scientiæ. Cui illa aperit, nemo claudit, claudit, & nemo aperit, potest, quum vult, omnium pandere sacramentorum veritatem, & nedum de intelligentiæ fonte cunctam sua luce propulsare cæcitatem, verumetiam cogitationum maculas, quæ de memoriæ scaturientes fonte synceritatem polluunt mentis, valet extergere. Quis autem potest facere mundum de immundo cōceptum semine, nisi ille qui solus mundus est? Venit quippe vnigenitus Dei homo factus mundus in mundum, vt mūdaret immundos. Absq; immunditiæ colluuione tanquam immaculatus sponsus de impolluto virginali processit thalamo, totus innocens, totus sanctus, totus speciosus, candidus, & rubicundus, electúsque ex milibus, qui ex rubore sanguineo sordes ablueret delictorum, nec non ex candore niueo maculas aboleret mentiū. Huiusmodi indigebant mortales lauacro, per quod iuxta criminum immanitatē, ipsorum possent deleri contagia. Indesinēter quidem de illorum memoriæ fonte profluit voluptuosarum tabes cogitationum, quæ cuncta obscœna ac turpia iam diu perpetrata facinora euigilare faciunt, suóq; impetu, suóque fœtore aciem mentis obnubilant, ne intimæ lucis radium aspicere valeant, & nisi potenti animi virtute eminus propulsentur, captiuam animā in miserabilem redigunt seruitutem. Ipsis verò fugatis, seu obscœnis secedentibus cogitationibus non deest importuna agendorum solicitudo negociorum, quæ sua impudenti audacia orationis tempore mētis habitaculum perturbare molitur. Hæ quippe cogitationes, ô quàm sæpe animum à diuinis retrahunt laudibus, quoties psalmodiæ maculant sacrificium, sanctarúmq; intelligentiam auferunt scripturarum. Eo autem vehemētius cæcitate cor feriunt, quo callidius sub caritatis imagine absq; vllo examinationis obstaculo ingredi permittuntur. Nequaquam tamen considerant, qui huiusmodi seductoriis occupantur fallaciis, quod Deo non placet holocaustum, quod cordis intentione minimè immolatur. Hoc expresit Propheta, vbi ait, Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua. [Psal.49.] Diuina quippe laus in sensu cordis, alacritate spiritus, intentione sedula, meditatione suspensa, voce consona proferri debet, iuxta illuc, Psallam spiritu, psallam & mente. [1.Cor.14] Et alibi, Laudate Dominum, quoniam bonus est Psalmus, Deo nostro sit iucunda decoráq; laudatio. [Psal.134.] Nemo verò tam ignito corde, Dei exercetur in laudibus, vt quāuis voluptuosas propter sui munditiam non toleret cogitationes, atq; laboriosas propter assiduam contemplationem terrenarum actionum non sentiat, non valet tamen deuitare ociosas. Quotquot hoc mortalitatis teguntur indumento, iis subiecti sunt. Qui lotus est (ait Veritas) non indiget, nisi vt pedes lauet. [Ioan.13.] De peccato quidem aliquando, quandoque verò de peccati pœna generantur. Iustus sit homo, sanctus sit homo, vana semper cogitatione polluitur. Tanto autem quisque ab ipsis magis est mundus, quanto est exercitatior mente. Nam & terra, quæ sulcatur vomere, spinarum germina pullulare vix potest. Disciplinæ igitur sarculo mētis terram excolat, & desiderij manu de fonte memoriæ exteriorum cogitationes exhauriat, qui verbi dignus vult esse connubio. Frustra tamen laborabit, nisi concupiscentias suas extirpare conabitur. Habēt quippe & ipsæ suum, vnde emanant, fontem. Est quidem in anima voluntas, quæ concupiscibili associatur, & cōcupiscentias nutrit innumeras, potissimum si summi careat gustu boni. Tunc etenim tāquā effrænum animal per concupiscibiliū rapitur delectationes præsentia sola concupiscens, foras spargitur, velut famelica porcorum siliquis saturari desiderat, vndiq; sibi obiiciuntur laquei & concupiscentiarum tendicula. Nam quicquid in mundo est, aut concupiscentia carnis, [1.Ioā.2.] aut cōcupiscentia oculorum, aut superbia vitæ est. Et quis ad has fugiendas idoneus? Tot enim quilibet funibus ligatur, quot concupiscentiis irretitur. Iniquitatis suæ (inquit Sapiens) capiunt impium, & funibus peccatorum suorum vnusquisq; constringitur. Potest quis (gratia secum cooperante) fugere, ne concupiscentiarum efficiatur seruus, non tamen valet agere, vt ab ipsis omnino sit alienus. Caro nanq; hominis voluptatum origo est. Sed & ipsa anima corpori infusa humano effecta est concupiscentiæ fons, sibique ipsi aduersatur, & agit, vt homo semper in se videat, vnde humiliationis materiam sumat. Propter hoc aiebat Propheta, Humiliatio tua in medio tui. [Mich.6.] In homine igitur posita est regula humiliationis & speculum, vnde agnoscat se. Non acquisita eget scientia, sed infusa sapientia. Sicut autem cæcus, quantumcunque doctus sit, non videt se; ita & peccator ad veram nunquam potest sui attingere cognitionē. Quomodo se peccatorem valet agnoscere, & in peccatis perseuerare? Peccato autē nil deformius. Quisq; verò appetit naturaliter pulcer esse. Quum in homine non habitet bonum, & summo bono aduersetur

tur hominis malum, ille recte malum suum (videlicet) se agnoscit, qui vt summum possidere possit bonum proprium detestatur malum, detestando corrigit, corrigendo autem bonus efficitur. Quum autem bonus esse cœperit, iam ipse non est. Est quippe per essentiam, non est ipse per culpam. De talibus Propheta ait, Verte impios, & non erunt. (Prou.12.) Cognitio igitur vera sui in propriæ impotentiæ, ignorantiæ, & concupiscentiæ scientia consistit. Est quoq; propria tunc vera cognitio, quando quis dona gratiæ à suis absque vllo discernit errore. Nemo ad verbi valet ascendere notitiam sine sui cognitione. Quemadmodum de sui scientia humilitas, ita de Dei scientia generatur caritas. Dupliciter autem de Deo habetur notitia, dilectionis (scilicet) & excellentiæ. Facile quippe ad Dei ascendit intelligentiam, quisquis erga se de verbi dilectione habuerit notitiam.

De euidentibus indiciis, quibus verbi legitimus amor in sponsæ præcordiis adesse cognoscitur.

CAP. XVIII.

HAbent hoc proprium, qui secularium principum deputati sunt famulatui, vt in cunctis quæ agunt, illis placere studeant, quibus obsequũtur, magni quoque æstiment, si suorum captẽt beneuolentiam dominorum. Omnis eorũ circa hoc versatur intentio. Cætera quippe assequi non dubitant, si hanc beneuolentiæ gratiam obtinere meruerint. Nec ab re. Vbi enim verus est amor, nihil negari potest. Ab hac amoris carnalis regula non immerito spiritualis trahitur forma. Omniũ etenim Deo militantium ista præcipua ipsorum esse debet intentio, vt sic disponant sua, quatinus diuinis sint grata aspectibus. Hanc suorum putent dignam mercedem laborum, si diligantur à verbo, si fidelium in numero ascribantur seruorũ. Donec mereantur hoc, semper pauidi, sempérque suspecti maneant. Facile quidem, qui non diligitur, repellitur. Quid verò miserabilius, quam à verbo repelli, & alienũ esse? Quid abiectius, quam non agnosci à patre, atque exhæreditari? Vel quid damnabilius, quam ab æterni fonte luminis excludi, & manibus ac pedibus ligatis in tenebras proiici exteriores? Cuncta hæc euasit sponsa. Nil horum sentit aculei verbi certificata amore, ideo læta, & festiua, secura, gaudens cum Propheta canit, Introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctũ tuum in timore tuo. Non confunditur, non erubescit amoris insignita signaculo. De gazophylacio quidem verbi hanc secundam reportauit rutilantem gemmam, spiritualémque thesaurum, per quem in nullo prosternitur. Renouatur quotidie spiritu mentis, exultat animo, quoties tam specialiter amari à sponso se meminit. Interdum tanta ex hoc iucunditate perfunditur, vt vix à clamoribus continere se possit. Vritur desideriis, anhelat amore, corde vociferatur, dicens, (Psal.41.) Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuũ, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei. Hæc & his similia ingeminans caritatis lacrymas vbertim emittit, quia non valet esse, vbi quẽ diligit, esse nouit. Præmittit ad illum gemitus ac suspiria amoris testes, totáq; in expectatione erigitur sæpe in animo repetens. (2.Tim.1.) Scio cui credidi, & certa sum, quia potens est depositum meum seruare in illum diem iustus iudex. Hæc nempe sunt spiritualia sponsæ exercitia, quum dilectionis verbi erga se memoria tangitur. Non autem sic, quæ adhuc dubia est anima, atque minus in amore perfecta. Siquidem omni pœnæ tentationis agitatur vento, omni subito mouetur impulsu, iugiter replicat illud Niniuitarũ humile susurrium. Quis scit, si conuertatur, & ignoscat Deus, & reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus? (Prou) Non enim potest non timere, quæ & delictorum fasce oneratam se sentit, & nullum adhuc intimæ caritatis in se agnoscit indicium. (Heb.) Nam etsi transactarum confidit se indulgentiã recepisse culparum, non tamẽ lætari audet tanquam sponsa singulari priuilegio caritatis. In commune ingressa est atrium regis, sed non in arcanum sponsi cubiculum. Recepit munera, nequaquam autem oscula, vidit introeuntem sponsam, & pudore perfusam foras derelictam. Magnum prorsus hoc dolori iaculum introgredi cupiẽti, consolatur tamẽ se prophetico sermone, qui ait, Adducentur regi virgines post eam, proximæ eius offerentur tibi. Nam & plerunq; quod non præualuit amor, potuit humilis longanimitas, & quod nõ impetrauit meritum, obtinuit importuna petitio. Nemo de verbi bonitate diffidat, nemo de se desperet. (1.Ioan) Plerunq; quod dari differtur ad tempus, suo deinde tempore traditur centuplicatum, similiter & qui pòst ad nuptias accessit, primus recubuit. Currebant olim Petrus & Ioannes ad monumentum, sed ille prior introiuit, qui aduenerat posterior. Erunt (inquit Sapientia) nouissimi primi, & primi nouissimi. Quisquis igitur præsumat de verbo, diligentérq; se exerceat, vt magis magísq; in amore coalescat, vt & ipse (si fieri possit) ad mensuram pertingat sponsæ. Nam verbo hoc difficile non est. Ipsa etenim aliquando Christum secundum carnẽ cognouit, quamuis nunc non agnoscat. Per incrementa ad maturam peruenit ætatem spiritus non ex proprio labore, sed ex merito præuenientis ac subsequentis gratiæ. Gratia nanque & caritas prouehunt ad perfectionem, & semper pariter operantur. Gratia quidem iustificat, caritas ornat, vtræque verò exaltari merentur. Iuxta gratiæ mensuram donatur & caritas. Vbi gratia gratum faciens, ibi caritas. Sicut per gradus gratia, ita caritas erogatur. Non nisi ex effectibus caritatis perfectio innotescit. Qualis autem & quanta macula in corde, solus ille nouit, qui scrutatur renes & corda. (Cor) Quædam etenim habet indicia ipsa caritas, quæ ex certa scientia & euidentissimis signis sponsæ prærogata est, ob quam inenarrabili & glorificata exultatione lætatur. De huiusmodi nanque præsens sermo proloquitur. Est autem caritas donum Dei de diuinæ bonitatis emanãs fonte gratuitum, accommodatum animæ ad promerendum immortalitatis gloriam, ad cumulanda merita, ad virtutes perficiendas, ad custodiendam gratiã, ad Dei filios à gehennæ filiis segregandos. (Mar. Luc) Clauis enim est regni, perfectionis mater, virtutũ virtus, thesaurus incõparabilis, cunctorũq; meritorũ principium & finis. (Rom) Notissimum nanq; diuinæ miserationis argumentum est. Vbi verò est caritas, ibi patientiæ constantia. Caritas (ait Apostolus) patiens est, nescit turbari, nescit inflari, suique conditoris flagella æquo fert animo. Consueuit quippe Dei sapientia sua probare dona, & quos caritatis nobilitat munere, flagelli virga erudire. Ego (inquit ipsa Sapientia)

quos

quos amo, arguo. Nunquam sine patientiæ exercitio esse caritas solet, spiritualibus animæ lacertis dimicat, & qualis sit, ostentat patientia. Impudicæ quidem mentis ac frigidæ experimentum est nolle pati, reprobæ verò murmurari de verbere. Quid verò deformius, quam aduersus corrigentem & amantem irasci patrem? Hoc etenim exhortando Sapiens prohibet, dicens, ou.3. Disciplinam Domini fili mi, ne abiicias. Quem enim diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Apostolus quoque ait, b.12. In disciplina perseuerate. Tanquam filius offert se Deus. Quis enim filius, quem non corripit pater, quòd si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri, & non filij estis. Filiorum itaq; est cum exultatione, amicorum cum patientia, alienorum verò inuite, & cum murmurio Domini percusionem tolerare. Hoc naturalis testatur ratio, hoc sanctorum, & maxime verbi exempla confirmant, vt eo quisque durius in præsenti flagelletur, quo arctius amatur. Diligit quidem Dominus patientem, diligit & proximum amantem, non minus, qui fratrem diligit, quàm qui virgam verbi æquanimiter sustinet, diligitur, ambo tamen cari, ambo an.4. diuinæ complectuntur visceribus caritatis. Si diligamus inuicem (ait Ioannes) Deus in nobis manet, & caritas eius in nobis perfecta est. Extraneus enim à grege dominico censendus est, qui fraterna nudatus est caritate. Non potest pertinere ad corpus Christi, quicunque non diligit membra Christi. Vbi vnitas, vbi proximorum compasio, ibi prorsus compago membrorum, ibi Dei diffusa est caritas. Viuificatur corpus spiritu rationali, viuificatur fidelium vnitas spiritu verbi. Fraternæ præbent exemplum dilectionis humani corporis membra. Quanta inter ipsos vnitas? quanta confœderationis indissolubilitas? Quis non miretur? quis non gaudio repleatur in contemplatione tanti mysterij? quis in organo corporis, opificis non efferat sapientiam? Tanta siquidem vnitatis compage ipsa corporis membra copulata sunt, vt vnum non patiatur membrum, quin compatiantur & cætera. Hæc est spiritalis eruditio sapientiæ, hæc est fraternæ commendatio caritatis. Per humanum mysticum instruxit, & per carnalem spiritualem edocuit. Audi vnum de spiritualibus, membrum corpori mystico adhærens, vnitatem ser- or.11. uans, omnia vt seipsum diligens. Quis infirmatur (inquit) & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Verum nempe hoc membrum erat sua non quærens, sed Christi, sed capitis, sed membrorum. Non quæro (ait alio loco) quod mihi vtile sit, sed quod multis. Agnouerat enim dilectionem capitis, meminerat sapientiam dixisse, quia non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis. Sciebat verbum, quum at.10. crucifigeretur, orasse, Pater ignosce illis, quia ne- ucæ 23. sciunt quid faciunt. Vnde tanquam verus strenuúsq; discipulus Apostolus imitabatur opere, quod didice- om.15. rat in magistro, ideo discipulis aiebat, debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere, vnusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum ad ædificationem. Etenim m.15. Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est. Improperia improperantium tibi ceciderunt super me. Plurimum nanque Deo commendabilis exhibetur fraternus amor, qui verbi autoritate probatur. Est quidem abbreuiatum verbum omnem legis & prophetarum in se scientiam continens, est vtique spirituale stadium, in quo, quanta Dei sit in homine caritas, demonstratur, necnon & quanta sit hominis ad Deum dilectio. Vicissim sibi hæc duo famulantur præcepta, ita vt nemo proximum diligat, qui Deum non diligit, & nullus Deum, qui proximum non amat, dicente Ioanne, Qui non diligit proximum, 1.Ioan.4. quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere? Vbi amor est proximi, ibi prius suum Dei caritas pedem fixit, vbi spiritualium est scientia, ibi sapientiæ dilectio est. Non est sapientia, vbi deest caritas. Suum quippe verbum diffundit lumen, vbi suum præstat amorem. Quam sapientia replet mentem, replet & cognitione. Cognoscere illam facit, quæ nescienda sint, deinde quæ scienda, postremo quibus mediis ad scientiam perueniatur. Sunt nanq; quædam, quæ nescienda sunt, quia humana nequeunt perscrutari ratione. Credi debent, non autem curiose inquiri. Quis autem (nisi aut elatione tumidus, aut ignorantia cæcus) præsumat intelligere posse, quid sit Deus? Quod autem Deus sit, omnis creatura testatur. Ipsæ quidem lingua sua fatentur opus se summi & æterni Dei esse, & dicunt, Ipse fecit nos, & non ipsæ nos. Est enim Deus naturæ vox, qua omnia pulcra testantur ipsum pulcerrimum, dulcia dulcissimum, sublimia altissimum, pura purissimum, vnde quemadmodum in patria Deus est speculum, in quo relucent creaturæ, ita in via creaturæ sunt speculum, in quo creator videtur, ideo Apostolus ait, Inuisibilia Roma.1. Dei per ea quæ facta sunt, à creatura mundi intellecta conspiciuntur. Ratio quoque naturalis, quæ per effectum in cognitionem omnem peruenit, ratiocinando Deum esse concludit. Omne nanque creatum indiget aliquo, vt sit, verbum autem Deus, per quod omnia sunt, quæ sunt, siue angeli, siue archangeli, siue throni, siue seraphim, seu quicquid mouetur in cœlo, vel in terra, est apud Deum. Ipsum dicimus principium & sapientiam, in quo & per quam facta sunt vniuersa, de quo principio per Mosem dicitur, In Gene.1. principio creauit Deus cœlum & terram, & cætera, quæ particulariter narrando distinguit. Sed & de sapientia sic scriptum est. Dominus possedit me in ini- Prou.8. tio viarum suarum antequam quicquam faceret à principio, ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret, quando præparabat cœlos, aderam cum eo cuncta componens. Fides etiam catholica non solum credit Deum atque credit Deo, verum etiam credit in Deum, amando credit, & credendo in membra ipsius incorporatur. Hinc est quòd per orbem terrarum vniuersa canit ecclesia. Credo in vnum Deum Patrem Omnipotentem factorem cœli & terræ, visibilium omnium, & inuisibilium. Pro fide hac martyres flammis se dederunt, cunctísq; cruciatibus inuisibilia pro visibilibus commutantes. Eorum insuper quidam obturauerunt ora leonum, fugauerunt aciem gladij, & exterorum castra verterunt. Certi nanq; per fidem facti, quòd Deus erat, pro huiusmodi vsq; ad mortẽ certauerunt veritate. Cognoscere verò Deũ, sicuti est, non est instantis tẽporis, sed futuri. Donec in hac peregrinatur homo carne, quousq; corruptioni est subditus, ad hãc cognitionis non attingit celsitudinem. Deuicto autem triumphatóq;

mundo

mundo si in sortem veniet electorum, hanc visionis gloriam consequi merebitur, de qua Ioannes ait, 1. Ioan. 3 Carissimi nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus, scimus, quod quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est. Prima nanque Dei cognitio peregrinantium ac viatorum est, secunda triumphantium & angelorum, tertia autem nec hominum neque angelorum. Omnem quippe creatum supereminet intellectum. Ipse etenim cognoscit se per se in se. Non aliqua eget luce. Verbum lux est, per quod cognoscit se finite infinitum, non in tempore, sed æternaliter, non confuse, sed perspicue lympidissiméque, quoniam in eo tenebræ non sunt vllæ. Hæc est vita æterna, quæ credi debet, non inuestigari. Lucem quippe habitat inaccessibilem, Vnde scrutator ipsius maiestatis opprimitur à gloria. Quemadmodum igitur diuinæ altitudo essentiæ ratione comprehendi nequit, simplici verò fide credi debet, ita quoque ecclesiastica sacramenta. Quæ capit ratio, quæ humana percipit intelligentia, vt fieri possit quod baptismi aqua corpus tangat, & animam mundet, vt elementum accedente verbo fiat sacramentum. Similiter vt per manuum impositionem ligandi, soluendíque potestas conferatur hominibus. Atque quod his omnibus maius est, qualiter sub modici panis viníque specie totus Christus Deus & homo realiter sit? Cuncta hæc humanæ metas transeunt intelligentiæ. Maximam quippe sub sacramentis Dei verbum horum institutor aperuit suæ bonitatis beneuolentiam, dum in re visibili inuisibilem confert gratiam. Nam sacramentum illud est, in quo sub tegmento visibilium rerum diuina virtus secretius operatur. Operatur quidem multa, quum per hæc à peccato mundat, in bono confirmat, corpori Christi mystico incorporat, impium iustificat, ad futuram præparat vitam, erudiendo illuminat, & à malo præseruat. Non autem sine causa æterna hoc agere voluit sapientia. Hominis nempe altum humiliat sapere, dum fidei colla subiicit, & in se inferioribus salutem quærit propriam, meritúmque suum credendo multiplicat. O Dei sapientia quanto consilio tuorum salutem operaris fideliũ. Non violenter non imperiose illos tibi vendicas, sed illorum mederis languoribus, ipsorúmque indulges erratibus. Sponte quidem se tibi sternentes, tuísque institutionibus parentes humiliter, tumorem suum euacuant credendo, quod non vident, tuam venerantur maiestatem non resistendo, non percunctando, non discutiendo, sed fideliter famulando, suóque satisfaciunt errori, dum se altiora quæsisse, dum legi tuæ detraxisse, dum multimode tuam erga se prouocasse iustitiam puro corde, fide simplici, & salubri confessione pronunciant. Cuius hæc opera, nisi tua ô alma sapientia, ô intenebrabilis lux, peccatorum venia, mœstorum gaudium, bonorum spes, & vniuersitatis regimen? Consuesti nanque tuæ veritatis radios, tuæque virtutis riuulos in nos semper diffundere. Tu itaque ô dominatrix sapientia cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. Subest enim tibi quum volueris, posse, misereris tamen omnium, quoniam omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam. Diligis quippe omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti, nec enim odiens aliquid constituisti. Quomodo autem posset permanere aliquid, nisi tu voluisses? Aut quod à te vocatum non esset, conseruaretur? Parcis itaque omnibus, quoniam tua sunt ô sapientia dominans, quæ animas amas. Non autem licet quærere, quod latere voluisti, quamobrem tuorum altitudinem sacramentorum tuorúmque profunditatem iudiciorum inuestigare præsumere ultimæ dementiæ est. Si enim difficile existimamus, quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt, inuenimus cum labore, quæ in cœlis sunt, quis inuestigabit: aut quis hominum poterit scire consilium tuum? vel quis valebit cogitare, quod tu velis? Nemo itaque sensum tuum attingere sufficit, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum Sanctum tuum de altissimis. Quum enim magna sint iudicia tua Domine, inscrutabilia opera tua, propterea indisciplinatæ animæ hæc perscrutari molientes grauiter errant. Alta igitur Dei consilia nullus inquirat, potius quisque studeat sic nescire quod non expedit, vt non negligat scire, quæ ignorare non oportet. In altero quidem temeritas, in altero autem negligentia redarguitur. Quid verò iustius, quidve potest rationabilius ruminari & recoli, quàm diuinæ miserationis sublime opus, & verbi Dei sacramentum pietatis? Quod enim pro hominibus gestum est, decet etiam ab hominibus rememorari, ne ingratitudinis surrepente vitio amittatur immensæ bonitatis spiritualis fructus. Præ cunctis quippe hoc mortales Deo exhibet debitores, quod Deus fieri dignatus est homo passibilis. Passibilis quidem in nostra, in sua verò permanens natura immortalis Deus. Accipiens quod non erat, non destitit esse, quod erat. Nihil diuinitati intulit indignum, nihil maiestati suscepit contrarium. Quod enim visibili inflictum est formæ, hoc inuisibilis substantiæ militauit ad gloriam. Quid gloriosius diuinæ valet ascribi naturæ, quàm vt pro offensa gratiam, pro ignominia honorem, pro contumeliis beneuolentiam, & pro temporali morte vitam præstaret æternam? Optimum nanque vindictæ genus est culpam ignoscere, & humanitatis beneficia non negare, mala pati, & stillicidia gratiæ communicare. Hoc supernæ deitatis opus est, quæ quotidie innumerabiliter iniuriis lacessitur, & sustinet, blasphematur, & non irascitur. Hoc euangelicæ quoque perfectionis est, quæ vna percussa maxilla debet præbere alteram, quæ auferenti tunicam tribuere debet etiam pallium, ideo Apostolus aiebat, Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Ipsa etiam sapientia perfectionis regulam insinuando, dicit, Diligite inimicos vestros, benefacite iis qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Sed parum fuisset docuisse verbis, nisi confirmasset exemplis, vnde ipsa veritas in suis semper patiens persecutionibus, in pœnis fortis, morte insuperabilis, Gal. 6 nunquam à suæ caritatis mota est stabilitate, diligere persecutores suos, sermone hortata est, sicque vt etiam corripiendo non minus amaret, in se suis præbuit viuendi formam, caritatis regulam, pietatis modum, refugij locum, fiduciæ portum, æternitatis gustum, & gloriæ meritum. Huius itaque mysterij pietatem, & caritatis latitudinem nunquam de cordibus decet aboleri mortalium, non aliquo postponi euentu, vt etsi non semper, tamen interdum de ipsa cogitetur. Affectum nanque accendit, mentem ele-

rem eleuat, lumen huiusmodi affert cogitatio. Discit quidem, qui suam in vita verbi occupat mentē, quomodo inæstimabili vices debeat rependere caritati: quomodo suos componat mores, suáque disponat negocia. Non autem ignorandum est, quæ Deo placeāt, quæúe displiceāt: quæ ex gratia, & quæ à natura proueniant, Minimè quippe valet opere perfici, quod ignoratur. Virtuosa actio commēdat hominem Deo, non scientia, non opinio, non popularis aura: non generosa prosapia, non propria æstimatio sui. Omnia ista sole apparente iustitiæ liquefiunt, & tanquam glacies æstiuis reuerberata caloribus nusquam sui vestigia relinquunt. Non enim in ore hominum: sed in conscientiis spirituales sunt condendi thesauri. Qualis quisque fuerit apud se, talis à domino iudicabitur. In ipso quidem Dei examine cuncta discutientur, & vniuersa æquitatis ponderabuntur lance. Intentiones, cogitationes, affectiones, & opera ducentur ad medium. Non magna & nota tantum: verumetiam parua, ac minutissima, & quæ ignorantur, delicta discutientur à verbo. Non potentis, non diuitis, non sapientis personam accipiet. Potestate æqua cūcti ferientur. Virtutes itaque amandæ sunt, & probabilium sunt imitanda gesta virorum: eorum (videlicet) qui diuinis obtemperantes legibus laudabili cursu præsentis peregrinationis terminum finiere. Hos etenim elegit Deus, hos cunctis posuit in exemplum: non autem quos humana falsitas iudicat gloriosos. Tales nempe quum vitiis pleni sint, quæ Deus odit, & flagellis insequitur, summæ sapientiæ placere nequeunt: virtus verò quum ex se sit ornatissima, suum decorando possessorem diuinis illum reddit gratum aspectibus. Aspernanda prorsus sunt vitia, virtutésque sectandæ: quæ mortales ad sidereas prouehunt cœlorum sedes: eo altius sublimando: quo peraguntur perfectius. Parum quidem prodest ad tempus florere diuitiis, honoribus, incolumitatéque, & pòst paululum æterno demergi in baratro. Post specialem conditoris amorem nil ad bene viuendum sic fideles excitat, quemadmodum iugiter cogitare: quæ transacto huius vitæ cursu iustis reposita sint in cœlis præmia, peccatoribúsue supplicia. Nulli quippe hæc ignorare licet. Sunt quidem summę fundamenta imputribilia verę́que philosophię immortalitatis principia, virtutum organa, verbi doctrinæ, sapientiæ: thesauri, ornamenta intelligentiæ, futuræque vitæ patens ostium. Quicunque ista ignorauerit, non agnoscetur à verbo, & tanquam reprobus cum infidelibus deputabitur: quanquam æquali plectendi sint exitio, qui sciunt, nec faciunt. Non auditores, non doctores legis, sed factores iustificantur apud Deum. Optimum verò ad hæc perficienda suffragium est humilitas non labiorum sed cordis, quæ [...]66. magnam cum verbo habet autoritatem. Hanc ipse docuit sermone & vita. Super quem (inquit per Prophetam dominus) requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & trementem sermones meos. Est & mentis munditia sufficiens ad hæc suscipienda rudimenta cœlestia. Docibilis quidem est, capabilísque donorum, Deo amabilis, tabernaculū sapientiæ, rationi subiecta, lumine corusca, exuberans gaudio, pace referta, secura in se, libera ad Deum, nulli onerosa, sibiipsi in suis sufficiens deliciis: intenta verbo, alliciens verbum, verbíque fidelissima sponsa. Est vtique cōtemplationis oculus, mysteriorum domus, speculum gloriæ, imitatrix Dei, sociáque beatorum. Huic se ostendit Deus, dicente Sapientia: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Matt. 5. Exhibet nempe testimonium certū diuinæ caritatis ipsa cordis integritas: necnon ad verbum pura dilectio. Nemo potest diligere Deum, nisi diligatur à Deo: non communi sed filiali dilectione. Iuxta ipsius mensuram in nobis noster ad Deum dirigitur affectus. Reciproci nanque sunt: nec abinuicem valent separari. Qui Deum syncero diligit corde: securus gaudeat, quoniam à verbo irrefragabiliter adamatur. Hinc exultatio sponsæ, hinc amicitiarum indissolubilis nexus: ideo lætanter nec præsumptuose, ait: Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia. Cant. 2. Proinde fidenti caritate sublimiora diuinæ contemplationis appetens vsque ad interiora velaminis (videlicet) sponsi gloriam satagit introire. Quum enim amoris sit auida, dilectione saucia, donis prouocata, clara lumine, virtutibus splendida, pietate circūfusa, cognitione plena, ac fortitudine roborata, non repellitur: sed tanquam carissima admittitur sponsa, vt de thesauris sapientiæ fulgentiorem cęteris suscipiant margaritam, possítque reliquos de iis quæ vidit, & audiuit, instruere, non ad sui, sed sponsi gloriam: à quo habet, quod est. Non enim ociose audiuit Sapientiam dicentem: Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego manifestabo ei meipsum. Ioan. 14. Attentis hoc audiuit auribus, vigilanti corde, & auida intentione, vnde suo non est fraudata desiderio, quoniam delicta dilexit. Gustauit & vidit, quia suauis est sapientia, & diuinæ intelligentiæ lumen vniuersis spiritualibus donis præeminet, cæteráque transcendit.

De diuersis contemplationum gradibus, quibus animus ducitur ad summæ notitiam Trinitatis.

CAP. XIX.

VSus docet neminem ad cuiuscunque artis peritiā posse pertingere, nisi gradatim, & per exercitationem assiduā. Hoc lanifices, hoc cœmentarij, cæteríque opifices fatentur. Si diligenter humana exercitia, mundanæ scientiæ ac spirituales disciplinæ perlustrentur, hoc ipsum clamabunt. Præ cæteris verò diuina contemplatio, quæ ad Dei prouehit notitiam, gradibus quibusdam indiget spiritualibus, vt ad sui perducat perfectionem. Sic enim exigentibus priorum parentum culpis hebetata est humana mens: sic ab ingenita gratuitáque dignitate diuulsa, vt corporalia, & quæ iuxta se sunt, attingere non valeat, nisi exigua, & maximo cum labore. Spiritualia autē potius palpitādo, quàm discernendo diffinit, nisi irradiauerit intus sapientiæ diuinus splēdor. Tunc prout gradus est luminis, est & cognitionis. Diuina verò perquirere quis potest? Dei supereminentem scientiā quis enarrabit? Omnis quidem caligat intelligentia, singulorum acies reuerberata cęcatur, si ineffabile se immerserit lumen, si Dei se ingesserit sapientia. Ad ipsam non festinanter, non immunde, non elate accedendum est. Humilitas nūquam abiicitur, quia procul sedet in se, nisi excitata & illecta non appropiat: quoniam non ambulat in magnis ac mirabilius supra se. Munditia & ipsa admittitur. Non enim absque præuio lumine pedem

mouere audet: hoc eidem pedissequa suadente humilitate. Timorosa quoque maturitas veluti moribus ornata, decorata sapientia, veneratione tremens, experientia erudita tanquam digna contemplationi coaptatur diuinæ. Quemadmodum nanque contemplatio se importunè carnaliter quærentem fugit. Ita reuerentem, & spiritualiter simpliciterque se non quærentem insequitur. Hæc diuina narrat historia.
Num.12 Erat Moses omnium hominum, qui in terra morabantur, mitissimus: pascebat oues in deserto simpliciter, vidit rubum, quia arderet, nec combureretur: audiuit vocem clamantem se, quamuis se humiliter excusaret, prælatus est populo vniuerso Hebræorum postquam prodigia ac signa ingentia in caliginem introiuit, domini vocem audiuit, cum ipso tanquam amicus loquebatur cum amico, innumeras habuit reuelationes, Deique digito legem scriptam suscipere promeruit. Non eligitur doctus, nō diues, non eloquens, sed ouium pastor, deserti incola, lingua impeditus, sermone incompositus, humilis, mansuetus, simplex, & timens Deum. Non humana Deus eget sapientia, non virtute, non sanctitate. Cuncta perfectè in ipso sunt: imò etiā vniuersorum bona, dona ipsius esse probantur. Non hominum quærit suffragium, solatio non adiuuatur alieno, qui dat homini scientiam, præstat vitam, donátque gratiam. Ergo illum itaque maxima exhibenda veneratio est, & humilitatis obedientia. Non nisi vocata ad ipsum appropiare mens debet, ne repulsa cum pudore sternatur: vnde
Malac.1. de quibusdam procacibus per Prophetam dominus conqueritur, dicēs: Si ego dominus, vbi honor meus: & si pater, vbi amor meus? Nec verus honor sine dilectione: neque paternus amor absque reuerentia esse potest. Debet quidem humilis, & deuotioni contemplationis vacans semper diuini se subiicere radio luminis, quatenus trahenti & vocanti spiritui continuè se accōmodet. Nam spirat quando vult, & de quo vult. Hinc est quòd Propheta sanctus quum animalium sanctorum prophetias narraret,
Ezech.1. ait: Quum fieret vox supra firmamentum, quod erat super caput eorum, stabāt, & summittebant alas suas. Expedit etenim, vt crebro foris remaneat: quæ humiliter, patienter, prudēterque internam mens non intelligit vocem. Quis est homo, vt cum Deo loqui temerarie debeat? Nam & senex maturus & amicus Dei, gentiúmque multarum pater quum loqueretur
Gen.18. cum domino, se indignum arbitrans, aiebat: Loquar ad dominum meum, quum sim puluis & cinis? Nec mirum, si sic dicebat, qui sapientiæ lumen ex diuina in se receperat allocutione. Semper enim superna gratia humilitati sociatur. Quæ nanque comparatio luci ad tenebras, vitæ ad mortem, illi qui est, & ei qui nihil est? Repudiatur in cōtemplatione elatio, repudiatur, quæ in adhuc animali statu posita est, dicente
Exo. 19. domino ad Mosen: Bestia quæ tetigerit montem, lapidabitur. Prius sensualis habitus pristinæ conuersationis exuendus, quàm ad montem contemplationis accedendum. Deus nempe spiritus est, qui non ambulat in spiritu, spiritualia non discernit: neque de
Ioan.4. spirituali proficit alimento. Crescat lacte nutritus, sensibus roboratus, gratia præuentus, amore accensus, spiritu exercitatus, mente suspensus, vt post ista ad contemplationis arcem ascendat. Gratia primum, deinde virtutes, postremo instantia humilis vigilansque per contemplationis actum ad Dei notitiam co[...] eleuant. His deficientibus ad scientiam diuinitatis nemo peruenit. Gratia præuenit, virtutes habilitant, vsus autem vtrasque perficit. Superuacue in cunctis laborat homo sine gratiæ adminiculo quod exemplis scripturarum, testimoniis, & rationibus facillimè comprobatur. Mens quoque virtutibus vacua ad diuinum non accedat aspectum. Abhorret quidem puritas æterna vitiorum labes & scelerum deformitates. Vbi Dei vera adest cognitio, ibi delictorum ab[...] est voluntaria perpetratio. Hinc est quòd à domino Propheta nominatissimus audiuit. Non videbit me homo, & viuet. Ideo ante resecanda sunt vitia gla[...] spiritus & virtutum mucrone, quàm ad contemplationis ocium supersedeat mens. Præstita igitur su[...]na gratia subactis disciplinæ virtutum vitiis, [...] quisque ad contemplationis exercitium. Su[...]pe tanquam spirituales pennæ: per quas vsque [...]tatis mens prouehitur thronum. Has optabat [...] Propheta, quum diceret: Quis dabit mihi pen[...] cut columbæ, & volabo, & requiescam? Non ta[...] vniformiter contemplationis somno quiescēte[...]litant. Varij quidem sunt contemplantium gra[...] iuxta qualitates gratiarum & meritorum mensu[...] Quandoque etenim mens trahitur ad Dei no[...] creaturarum consideratione, circumquaque pe[...]strat, & in cunctis tremendam Dei potentiam, mirabilem sapientiam, amplectendamque consp[...] clementiam. Tot laudātium audit voces, quot c[...]turarum intuetur species: quandam quoque spirit[...]lem sentit in corde harmoniam, quæ interiora o[...]nia complet iubilatione. Non enim à conditor[...] valet continere laude, quum vniuersa in diuinis p[...]coniis occupata intelligit opera. Si cœlestia aspic[...] corpora, hoc agnoscit, si elementatas considerat sp[...]cies, hoc gustat. Omnia vocibus suis iucundissimu[...] agunt cōcentum: vnde fragrantissima respersus su[...]uitate animus tacitè vociferare compellitur, & dic[...]re. Domine quis similis tui? In vniuersis quippe cre[...]turis Deum intuetur, & per singulas delectabili[...] pascitur. Hunc habere sensum expressit Prop[...] quum ait: Delectasti me domine in factura tu[...] in operibus manuum tuarum exultabo. Liber q[...]dem pulcerrimus intus & foris depictus est crea[...]rarum vniuersitas: in quo Dei perspicua habetur notitia. Propterea in sapientiæ volumine continetu[...] sic. A magnitudine enim speciei creaturæ cognoscibiliter poterit horum creator videri. Est & alius co[...]templationis gradus superiore maior, quum mens [...] sanctarum dilatatur meditatione scripturarum. [...] nanque sacra pagina sapientiæ verbi speculum, & [...]uinitatis armarium. Nullus in ea purè, prudenter, [...]militérque accedens, recedit vacuus. Omnium [...]dem morum scientiam continet. Quis non Dei [...]retur sapientiam, quum tot mysteriorum sacram[...]ta: tot veritates sub literæ cortice esse videt conte[...]ta? In ipsa prædicatur omnipotentia diuina, quum d[...] mundi creatione modum insinuat, multáque narra[...] Dei magnalia: nunc per angelorum ministeria: nunc per hominum instrumenta. Sanctæ paginæ potissimè bonitatem conditoris commendant. Nostram voluit per has deus erudire ignorantiam, informare fidem, spem solidare, ablactare à visibilibus & inuisibilibus pascere. Prorsus cūctus cæcatus esset mundus

absque

absque adminiculo scripturarum, quæ confundunt errores, iniquis supplicia minantur æterna, iustisque præmia pollicentur perpetua. Sicut enim scientia sacra superbos caligat, ne Dei gloriam videant: ita humilibus se familiariter notificat: ideo Propheta aiebat: Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis. Quantum verò per sanctarum scripturarum in Dei cognitione proficiat mens, qui sapiunt, intelligũt. Quicquid enim dicitur, quod catholicarum autoritate scripturarum non probatur, à sancta non approbatur Ecclesia. Est quidem fundamentum solidum, super quod omnis fidei veritas, omnísq; veritatis solidatur autoritas. Suauis nempe percipitur per illã sapientiæ gustus: si meditata & mala teneatur. Thesaurus desiderabilis (ait Sapiens) requiescit in ore sapientis. Non enim communis est cibus sacer sermo, nec contemplationis infimus gradus. Illis solis datus, qui docibiles sunt & capaces, & qui omne fermentum malitiæ ac nequitiæ euacuant. Aliud tamen in scriptura est scientia: aliud scientiæ gustus. Scientiam habere potest malus: scientiæ autem gustum non nisi bonus. Cui enim gustus accommodatus est, in virum mutatur alterum. Nam & Moses accepta diuinæ legis scientia vltra in Aegyptum reuersus non est. Maximum quippe peregrinationis huius solatium est scripturarum contemplatio, quæ splendoribus veritatis illustrat cor, & diuinitatis claram præstat scientiam. In hac verò scripturarum contemplatione alia admodum iucunda reposita est consideratio diuinæ cognitionis: tanquam rota in medio rotæ. Ipsa est probatissimorum virorum & sanctorum commendabilis vita: in qua singulariter Dei laudanda est maiestas. Quosdam etenim sapientia æterna de hominum vniuersitate elegit viros, vt ipsos veluti radiantes stellas in Ecclesiæ suæ collocaret firmamento. Istis nemo sanè intelligentium dubitat tantam infusam esse gratiam, tantam prærogatam virtutem, vt in eis perspicuè eniteat summæ scientia veritatis. Nam si in talibus magnanimitas attendatur & animi zelans constantia: proculdubio virtus eisdem insuperabilis habitare noscetur. Quis immundorum spirituum innumerabilem exercitum infatigabiliter mentis robur oppugnantem: quis tãquam maris arenam inundantes tentationes vincere sine Dei virtute valeret? Præualuere vtique strenue aduersus leonum insidias rugientium: fugauere eos impetu spiritus tanquam puluerẽ, quem ventus proiicit à facie terræ. Non cessarunt eorum importunitatibus: nec fatigati sunt, quum tentarentur, quin potius illos sub pedibus strauerunt suis. Nam fortes vicerunt catenis indissolubilibus, & cuncta ipsorum bellica asportauerunt arma. Arma quidem diaboli mundi sunt reges, & iniqui homines, quorum ipse princeps est: sicut incarnata affirmat Veritas dicens.
14 Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Tot ab immundis spiritibus ablata sunt arma, quot sanctorum exemplo, eruditione, & meritis verbo lucratæ sunt animæ. Adeo quippe in hoc certaminis conflictu extitere robusti, vt omnem iugo fidei subigerent orbem, nõ armis vel ferro, non multitudine pugnatorum, non precio, non minis, sed animi constantia, virtute fidei proprióque cruore. Se enim tormentis, exilio, igne, iaculis, carceribus permiserunt interfici, potius quàm vinci: occisi quidem tunc extitere victores. In suo laureati sunt sanguine, in sua triumphauerũt morte. Vincebat nempe omnipotens in ipsis, cui tota ascribenda est victoria. Vicit quippe in martyribus mundum: superauit in confessoribus vitium. Quemadmodum Dei virtus & potestas commendatur in illis: sic & in istis. Ardua est vitiorum pugna, gloriosissimúsque est naturæ triumphus. Nemo naturaliter carnẽ odit suam: Ephe.5. sed magis eam fouet, & nutrit: & tamen carnales ędomantur concupiscentiæ, & sub spiritus rediguntur dominium. Abnegando quidem se homo desinit esse, quod erat. Nouum induit hominem, noua incipit esse creatura, dum in spiritus ambulat nouitate, dum virtutem induit ex alto. Fortis contra vitia: sapiens aduersus insidias: sed non minus honorabilis per sapiẽtiam, quàm per virtutem. In vno & pari sunt gradu fortitudo & sapientia, nec vna maior altera. Fortis pater, sapiens verbum. De hac vnitate ait Iob: Sapiens Iob 9. corde est, & fortis robore. Et idem: Apud ipsum est fortitudo & sapientia. In fortitudine patris virtus: in sanctorum verò prudentia verbi sapientia veneratur. Est autem sapiens pater, & forte verbum. Sapientiam intelligere vis patris? audi Prophetam: Omnia Psal.103. in sapientia fecisti. Fecit in sua sapientia vniuersa, quæ sunt. Filij virtutem audi: Vsque modo pater meus operatur, & ego operor. Alia est sententia, quæ omnem aufert ambiguitatem vnitatis & æqualitatis. Ego (ait Verbum) & pater vnum sumus. Ioan.10. Et iterum: Ego in patre, & pater in me est. Ioan.14. Igitur in sanctorum vita vtriusque commendatur virtus, ambortúmque sapientia. Quamuis enim actus diuersi sint: de vno tamen diuinitatis emanant fonte. Sanctis quippe se pater communicat in filio, & filius in patre: ideo virtutem præbet & sapientiam. Ad huius confirmationis testimonium legitur, quòd quum beatus Stepha- Acto.6. nus in concilio esset positus Iudæorum: pro Iesu nomine ipso loquente veritatis verba, videbant vniuersi, qui aderant, vultum eius tãquam vultũ angeli stantis inter illos: nec resistere poterant sapientiæ & spiritui, qui loquebatur. Apostolus quoque sapientiæ fortitudine, & fortitudinis sapientia plenus dicebat: Arma militiæ nostræ non sunt carnalia: sed potentia 2.Co.10. Dei ad destructionem munitionum, cõsilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. Quamuis enim hoc loco virtutem se accepisse fateretur & sapientiã, alio tamen in loco ait: Sapientiam autem loquimur 1.Cor.2. inter perfectos: sapientiam verò non huius seculi, quę destruitur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio. quæ abscondita est: quam prædestinauit Deus ante secula in gloriam nostram, quam nemo principum huius seculi cognouit: itaque sicut patris potestas in virtutibus fulget sanctorum: sic verbi sapientia in eorundem sermonibus. Hinc est, quòd tam multiplex locuplésque scientia sanctis est præstita. Illos nanque potauit verbum, atq; de ipso hauserunt fonte, qui in diebus carnis suæ quum esset in templo, clamabat: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Non vtique materialem aquam, sed sapientiæ aquam, de qua multis in locis diuinus sermo loquitur: Quicunque veritatem loquitur: de veritatis sapientiæ illam trahit fonte, & qui supra virtutem operatur virtutes: de patris manu recipit fortitudinem. Sed de spiritu san-

cto quid? Nonne pater & filius vnus Deus est? nonne 1.Ioan.5. & spiritus sanctus? Tres sunt (ait Ioannes) qui testimonium dant in cœlo, pater, filius, & spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt. Vnus quidem Deus, vna virtus, vna essentia, vna diuinitas. Nam quamuis in personis sit distincta trinitas: est tamen in substantia vnitas, qualitas, æternitas, potestas. Operatur pater, operatur filius, operatur spiritus sanctus. Sanctæ nanque trinitatis opera indiuisa sunt, quanquam singulis personis diuersi approprientur actus; vtpote patri potestas, filio sapientia, spiritui sancto bonitas. Veruntamen sicut in sanctorum commendabili & excellentissima vita, patris virtus, verbi sapientia relucent: ita etiam spiritus sancti bonitas. Est quidem voluptatis fluuius, & gratiarum torrens inundans spiritualibus donis animas fœcundans. Nam prophetiam, linguarum genera, virtutes curationum, sermonum interpretationes, spirituúmque discretionem, ipse spiritus sanctus tribuit. Insuper si quis timoris sancti & casti tactus est dono, si pietatis gerit viscera erga proximorum necessitates, & de erratis delinquentium, atque peccantium perditione vritur zelo: si prouida gubernatione, humana nouit pertractare negocia, & de naturalibus scientia imbutus est, si animi fortitudine valet aduersa æquo tolerare animo, & in nullo euentu contrario à rectitudine flectitur, si in discernendis iudicandísque casibus, & maximè in discernendorum spirituum consilio pollet, ac tentationum spiritualium lumen recepit; si intelligentiæ acumine, & sacramentorum notitia splendet, atque diuinorum mysteriorum cognitionem sortitus est: si diuinitatis gloriam, bonitatem, sapientiam, & caritatem degustat: nec nõ futurorum cœlestiúmque bonorum cum memoria tangitur spiritus exultatione repletur: spe pascitur, & amore liquescit: non aliunde, quàm de gratuita spiritus bonitate talia percipit. Est etenim indeficiens Dei emanatio cœlestiũ gratiarum: ita vt quos inflammat & fœcundat: nedum humanam laudabiliter, verumetiam angelicam facit ducere vitam. Coæquat nanque illos, atque angelis similes efficit per obsequiorum exhibitionem, archangelis per instructionem, virtutibus per miraculorum operationem: potestatibus, tentationibus diabolicis resistendo: principatibus suis maioribus reuerentiam exhibendo: dominationibus carnem spiritui subiugando: thronis per æquitatem, cherubim per cognitionem, seraphim per caritatem. Tota igitur summæ trinitatis maiestas, atque maiestatis vnitas in omnium sufficientissimè rutilat vita sanctorum, quum in virtutibus pater, in sapientia verbum, in donis paracletus agnoscitur. Ab hoc verò dulcissimo cõtemplationis genere aliud isto excellentius excitatur in amantis animo. De auroræ sinu refulget solis claritas, & de fidei cognitione ad speciei visionem transitur, atque de sanctorum vita peregrinantium, triumphantium gloria vtiliter comparatur. Dispar plurimum singulorum est status, dissimilis gloria, inæqualis beatitudo, intelligentiáque valde differẽs. Quamuis cunctorum vnus sit finis, vnáque cognitio; aliter tamen illi, & aliter isti iuxta cuiúsque capacitatem. Quamobrem sicut distans est scientia diuinitatis pugnantium sanctorum, à clara visione regnantium: ita etiam sublimius Deus agnoscitur, & perspicacius intuetur in sanctorum felicitate, quàm in iustorum conuersatione. Hic nanque per fidem, ibi in verita te; hic ex parte, ibi perfectè: hic sub velamine, ibi verò lympidissima aspicitur claritate. Hic etenim sancti verbi illustrati splendore laudabilem in seipsis ostendunt sapientiam: in cœlesti autem patria ipsius verbi contemplantes sapientiam sapientiæ candore quodam induuntur lumine, per quod efficiuntur lumen. In verbo aspiciunt intelligentiæ oculo, & recipiunt ab ipso vniuersarum notitiam creaturarum per idæas, quæ in ipso sunt. Nam idææ sunt formæ principales rerum, quæ in diuina intelligentia continentur: quæ ante mundi constitutionem in mente erant conditoris: vnde non aliud inspexit exemplar quàm se, quando vniuersum condidit. Hunc intuentes librum omnium in momento sciunt creaturum virtutes, causas & effectus. Animæ rationalis excellentiam, naturæ perspicaciam, intelligentiæ profunditatem, & lumen in verbo agnoscunt. Naturæ quoque angelicæ contemplantur in... gnitatem, essentiæ subtilitatem, intelligentiæ... ditatem, liberi arbitrij facultatem, & discre... personalitatem, virtutes & officia singulorũ, &... his omnibus est mirabilius: eiusdem naturæ di... verbi & humanæ euidentissimè intelligunt sacra... tum: ad quantam prouecta sit gloriam ipsa hum... tas: maxima cum iucunditate mentis acie cernu... in ipso vident, & ipsum in seipso, & omnia in... De hoc verbi conuiuio nimia exuberantium pa... tur lætitia voluptatum. Experiuntur complet... quod veritas in carne passibili patri dixerat: P... quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint... cum; vt videant claritatem meam, quam dedisti... hi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi... in eis, & tu in me, vt sint consummati in vnum... in verbi visione, & sapientiæ contemplatione... bonitatis autem & diuinæ caritatis torrente quis... let edicere, quis capere, quid hauriant sancti quale... que hinc concipiant dilectionis affectum? Proxim... rum quidem anhelant salutis desiderio videntes il... in plorationis loco inter innumeros mortis laq... grauiter laborare. Clamant, ne deficiant: om... vincant & percipiant, quod ipsi possident: qu... diuina laus ex laudantium aggregatione augea... & diuina imago in eis non pereat, atque ipsorum a... cidentalis cumuletur gloria. Eo quidem horum a... plius accenduntur desideriis, quo in caritate perf... ctiores sunt. Pro seipsis quanto exultãt tripudio, q... vruntur affectu; qua perfunduntur lætitia, nemo... telligit, quum se fluctuantis seculi procellas, & ter... rimum inferni chaos, atque intolerabilia pœna... genera euasisse cognoscunt, quum se in tanto feli... tis culmine positos: in regia dignitate confir... æternaliter sciunt. Resoluuntur dulcedine, g... liquefiunt, caritate languent, & in gratiarum le... fabiliter dilatant actione. Omnis laudatio, ca... ipsorum exhibitio gratiarum votis eorum impar... séque vltra se affectu extendentes quantum vale... actu laudant: plus verò affectu, quàm laude per... Omnium quæ laudabiliter gesserunt, cunctarúmq... suarum illi gratias referunt victoriarum. Hoc ... pressit Ioannes, quum diceret: Et adorabant viue... tem in secula seculorum, & mittebant coronas su... ante thronum dicentes: Dignus es domine Deus no... ster accipere gloriam, & honorem, & virtutem. Ma... xima...

xima pars ipsorum affectus est in sui laude conditoris, bonitatis illius illecti dulcedine, quam in se suauissime degustant: propterea vehementi inflammantur resurrectionis desiderio, vt nihil in eis à diuina vacet laude, sed sit Deus omnia in omnibus, atque
3. cum Propheta dicere queant. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Appetunt quoque per omnia assimilari verbo, vt ingrediendo & egrediendo in ipso contemplationis pascua inueniant: vnde illa ipsorum vox est, de qua in Apocalypsi legitur:
.6. Quod sanctorum animæ interfectorum, quæ sub altari Dei erant, clamabant. Vsquequo domine sanctus & verus non vindicas sanguinem nostrum de iis, qui habitant in terra? Spiritu quidem fruuntur Deo, corpore autem fruantur verbi humanitate, quod est gaudium iucunditate plenissimum. De ipso quoque diuinæ bonitatis torrēte inenarrabilem suauitatem hauriunt, quum tam singulariter: tantóque se vidēt amore diligi, atque delectabilis vinculo caritatis amplecti. Quum se supernæ Hierusalem ciues esse conspiciunt; quum gloriosissimorum triumphis militum participes fiunt, quum angelorum sanctorum æquales esse merentur, quum humanitati verbi similes, quum diuinæ consortes naturæ esse se intuentur dignos: ponunt ante mentis oculos (sine timore tamen) vniuersa, quæ ex diuinæ bonitatis miseratione euaserunt pericula: cuncta absque rubore, quæ commiserunt scelera: omnia sine dolore, quæ passi sunt supplicia: vt iucundius valeant domini misericordias in æternum cantare. Ardent ex his dulcis amoris flamma: caritatis nimiæ calore flammescunt, atque (vt sic dicam) quasdam rutilant ex se dilectionis scintillas: vnde aliquam in seipsis reportant imaginem caritatis. Sed quum suæ cōtemplationis aciem in luminum patrem dirigunt: apud quem nulla est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio: ipsúmque originale principium sine principio esse intelligunt: mirabili detinentur stupore. Ab illo autem tanquam à fontali omnium bonorum plenitudine emanare cernentes cunctarum dona creaturarum: nec non ad ipsum vniuersorum affectus medullatas laudes actionésque gratiarum refluere veluti ad mare flumina: nec tamē redundare quandam admirationis soliditatem, & fruitionis irreflexibilitatem concipiunt: à qua vehementi apprehēsionis dulcedine in æternum non diuelluntur. Ex hac contemplationis specie sanctorum animæ, quæ in æterna iucundantur felicitate, quoddam in se deiforme exemplar repræsentant, & simillimam imaginem trinitatis: in qua qui per contemplationis eleuantur excessum, aspiciunt, maximam de diuinitatis essentia percipiūt notitiam: magnúmque hinc concipiunt beatitudinis desiderium intelligentes, quàm beati sint, qui habitant in domo domini: quoniam eum in secula seculorum laudabunt: vnde nouo exultationis perfusi gaudio, & cordis deuotione inhianter, ardenter, dulcitérque melodicantur
83. sic: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Aliis atque aliis amatoriis iubilationibus suorum lætitiam cordium, quam de sanctorum gloria contemplantes habere meruerunt, diuinis offerunt aspectibus. In ipso verò oblationis & laudis sacrificio interdum raptímque mens in illud arcanum diuinæ visionis rapitur lumen: raptímque relinquitur sibi: in quo omnipotentia, sapientia, bonitas, æternitas in suo puro fonte degustatur raptu, prout creaturæ in carne adhuc passibili videre licet. Hæc est perfecta gloria sanctorum per verbum & cum verbo regnantium: de qua fari non decet, quum polluta labia & carnalia corda gestemus. Illi vtique animæ, quæ veræ sponsæ dignitatem sortita est: talis ad loquendum congruit materia, quoniam huiusmodi meruit visionis gratiam: impudicissimum autem & verecundum est de talibus inexpertum velle loqui. Ideo digitum superpono ori meo horum me inexpertum profitens vniuersis. Non enim sponsæ mihi vendico dignitatem. Vtinam vel in adolescentularum inueniar minimus. Hæc trifaria cognitionum & contemplationum genera sui videlicet diuinæ caritatis in se, & conditoris in ipso pro singulari à verbo sponsa suscipiens munere maximum ex his spiritualem consequitur profectum: quàquam alia nonnulla admittit spiritualia à sponso munuscula, de quibus fari opus non est. Satagit tamen & ipsa tanto largitori, suóque sponso non minus amoris, quàm muneris vices rependere: vnde pro singulo cognitionis dono speciale exhibet verbo deuotionis, & virtutis holocaustum tanquam de talento lucrum, de arbore fructum, & spiritualem de labore profectum.

De ficta veráque humilitate, atque de ipsius exercitatione & perfectione.

CAP. XX.

Bonitatis naturaliter proprium est se communicare eo amplius, quo perfectior est: vnde summa bonitas Deus excellentissimè perfectissiméque se communicat filio: ita vt naturaliter nil habeat, quod illi non communicet. Fons nanque bonitatis Deus pater filium sibi æqualem generat, cui suæ per omnia communicat plenitudinem maiestatis. Est nanque Dei filius sensus, quo cuncta cognoscuntur: sapientia, qua cognita disponuntur: virtus, qua disposita perficiuntur: verbum, quo perfecta nunciantur: lumen, quo perfecta clarescunt. Non autem accidentaliter quicquam in filio est: vel aliud est, quàm pater. Non dedit illi pater, vt esset sapiens: sed esset sapientia: neque vt esset potens, sed ipsa potentia: neque bonus esset, sed bonitas: vnde verissimum est, quod idem filius ait:
Ego & pater vnum sumus: & quamuis Deus & homo Ioan.10.
esset, non tamen rapinam arbitratus est se Deum fa- Phil.2.
teri, quum dicit: Qui videt me, videt & patrem. Nam Ioan.14.
vna persona, vnus mediator, vnus Christus Iesus Deus 1.Tim.2
& homo est. Propter hanc enim perfectissimam vnitatem naturarum & Deo tribuitur, quod homini, & homini, quod Deo: vnaquæque tamen natura in sua manēte proprietate. Nulli verò nisi filio dedit, quod est maius omnibus. Nam illi dedit esse, quod est: cæteris ex parte: ipsi autem totaliter: quoniam in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, &
per ipsum habemus redemptionem & remissionem Col.2.
peccatorum: qui est imago Dei inuisibilis primoge- Col.1.
nitus omnis creaturæ: quia in ipso condita sunt vniuersa in cœlis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue pote-

states: omnia in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, non adoptione, sed naturaliter, sed generatione filius, sicut Propheta testatur, dicens: Filius meus es tu: ego hodie genui te. (Heb. 5.) Nemini itaque diuinitatis nomen nisi filio arrogari potest. Cætera quidem cæteris communicauit: nulli autem diuinum vnquam voluit vendicare honorem. Quotquot enim illum sibi vsurpare moliti sunt, perierunt. Quis quandoque hoc attentare ausus est, & impunè præterit? Quis gloriam Dei sibi temerè appropriauit, & non statim consumptus est? Hanc semper omnipotens adamauit: suum sibi semper reseruauit honorem. Clamat per Prophetam, & dicit: Viuo ego, quia mihi curuabitur omne genu. (Esai. 45.) Et alius: Honorem meum alteri non dabo. (Esai. 42.) Hunc sibi rapere Lucifer ausus est, & repentè à sua corruit celsitudine: ideo ei Prophetæ voce per increpationem dicitur: Quomodo cecidisti Lucifer, qui manè oriebaris. (Esai. 14.) Angelos quoque cæteros, qui suum humiliter non seruauerunt principatum, sed dereliquerunt suum domicilium: in iudicium magni Dei vinculis æternis sub caligine seruauit. Sed & ipse Adam, qui manu conditoris plasmatus est, honore sublimatus, cæteris prælatus creaturis, & in loco voluptatis atque paradiso deliciarum positus, quoniam noluit humiliter stare in se: ab ea in qua eminebat, mentis arce præcipitatus est. Nimis etenim Deo odibile est, vt homo insolescat, & contra proprium factorem calcaneum elationis leuet. Vt obliuiscatur, quid est, & æquari velit ei, qui supra omnes est? Quid superbis, ô homo? quid cinis inflaris & puluis? Nonne in valle lacrymarum, in hoc miserabilis mundi exilio relegatus es, effectus socius & minister iumentorum, & ferarum cohabitator? Vbi bella sæuiunt, terrores & tempestates conturbant: pestilentiæ famésque crebrescunt: clades flagella cruciant: morbi, febres, innumeraque mala affligunt? Vbi nil stabile, nil purum, nil incontaminatum inuenitur? Vbi nox diei succedit, gaudio tribulatio, sanitati infirmitas, prosperitati infelicitas, & vitæ mors? Vbi cuncta incerta sunt, vniuersa dubia, & anxietatibus plena? Sed si hæc tibi videntur exigua: attende (oro) quid es. Vtique cadauer putridum, & esca vermium. De vilissima quidem ortus materia, conceptus in vulua, in fœtore luxuriæ, in concupiscentia carnis, in damnatione mortis, in sordibus iniquitatis, productus in lucem, moriturus post paululum, atque rediturus in fauillam. Quid te vilius? quid contemptibilius, quem fames, sitis, lascitudo, frigus, labor, calor, quies, peregrinatio, torpor atterũt? Quem diuitiæ extollunt, honores inflant, paupertas deiicit, successus dementat, odia vrunt, liuores accendunt, libido inflammat, gula subigit, ira discerpit, & omnium vitiorum rabies supplantat? Quem ignorantia cæcat, dolor affligit, tristitia deprimit, inepta lætitia surripit, spes vana occidit, timórque seruilis interficit? Redi ad te, & vide, qualis sis, qualis ortus, qualis status, qualis vita, qualis conditio, qualis tuus futurus sit finis. Non enim hæc mediocriter ad humilitatem disponũt. Præcedit nox diem, hyems æstatem, flos fructum, & humiliatio humilitatem veram. Est quippe quædam humilitas ficta, quæ veræ omnino aduersatur. Hac quicunque vtuntur, aliud in ore ostentant, & aliud gestant in corde. Hi etenim sunt viri subdoli, malitia pleni, dolo astuti, ministri diaboli, iniquitatis magistri, sempe[r] praua meditantes: mendacia componentes: caute[r]izatam habentes conscientiam, hypocrisim sub te[g]mine sanctitatis tegentes: quorum perditio fest[i]nat, & confusio propè est. Innocentum quidem an[i]mas subuertere nituntur: quæstum pietatem puta[nt]: hominibus placere anhelant: honores, dignitates & ecclesiastica omni cum studio quæritant bene[fi]cia. (Luca) Et quoniam fures sunt & latrones, non per i[a]nuam, sed per maceriam in ouile ingrediuntur. N[on] vt prosint, sed vt præsint, & cunctis præferantur, in clero dominentur, prælationes assequuntur. H[u]iusmodi sua sola quærentes, marsupia implere [...]nantes: commodis propriis vacantes nil curant [...] ceat in vico peregrinus, si pauperes esuriant, si [...]scant, si necessitate periclitentur ignorantes, a[...]re nolentes, quòd sunt patres, non domini: di[...]tores, non raptores, atque omnium pauperu[m] la, quam sibi approprìant, facultas. Proh do[lor] erubescunt tales rapinas agere, reseruare fru[...] & erga Christi pauperes misericordiæ viscer[a] dere. Meritò quippe nec illorum miserebitur [...]nus. Auerterunt faciem suam à paupere, & Deu[s] tet se ab illis. Qua mensura mensi fuerunt [...]militer remetietur, & tanto peius, quanto per[...]res esse debuerunt. Iugulant subiectorum a[...] exemplis pessimis: non aduertunt populorum p[...]tionem: nec luporum sæuientium in grege arcen[t ra]biem: quin potius ipsi rapaces lupi sunt, & cun[ctis] beluis cruentiores. In portentum sunt, in signum [...]ditorum, & in prouerbium in populo. Amant ca[the]dras primas, salutationes in foro, & vocari ab om[ni]bus domini: memoriæ non habentes, quòd vnus dominus, qui in cœlis est, vnúsque magister Chri[stus]. (Psal.) Sed etsi intelligere vellent, quòd caro sunt: spi[ritus] vadens & non rediens, vtique non se extollere[nt]: imò plus cæteris se deiicerent scientes, quòd cui p[lus] donatum est, amplius exigetur ab illo. Ab aliis [...] ipsorum exposcetur ratio: à pastoribus verò o[m]nium subditorum fiet interrogatio. De mani[bus] quidem illorum dissipatarum ouium requiretur [san]guis: & nisi à viis suis resipuerint pessimis, [...] morte punientur. Talis nanque eorum finis [...] simulato incedentes corde fictam operientes [humi]litatem, veram se habere in oculis hominum m[...]tiuntur, donec honoris cathedram consequa[ntur]. Non enim diu latere possunt. Quùm autem sub[li]mati sunt, quales lupi sint intus, ostendunt foris. [Ni]hil (teste domino) opertum est, quod non reuele[tur]: aut occultum, quod non sciatur. In humilitate [...] sancta nil fictionis est: nil fraudis: tota simplex, [...] recta, tota ordinata & innocens, atque à pec[cato] aliena. Nam sunt, qui nequiter humiliant se, p[ec]tores se fatentur, & sunt: accusant scelera sua, n[on de]fendunt, virtutes laudant, bonorum vitam extol[lunt], quos tamen imitari nequaquam volunt: detesta[ntur] vitia, & sequuntur: prauos improbant, mores [...] ab ipsis resipiscunt: malorum oblectamenta [...]perant, & quærunt, continentes sine labore, hu[mi]les sine irrisione, virtutibus ornatos absque exerci[ta]tione se esse concupiscunt. Horum enim humilita[s] perstrepentium sonitus foliorum similis est, nul[lo] solidata fundamento: nullísque virtutibus robora[ta]. Ideo tales donec cõpunguntur, donec deformitat[...] tendu[...]

tendunt propriæ, illis displicet, quod vident in se. Vellent quoque non perpetrasse illa, de quibus erubescunt, grauiterque ingemiscunt esse, quod sunt. Mox verò compunctionis transacta hora obliuiscuntur cuncta, quæ agere proposuerant, & se offerente delicti materia tanquam nil boni vnquam cogitassent, obruuntur in facinus. Tales sunt, de quibus ait Veritas,

cæ 8. Qui ad tempus credunt, & in tentatione recedunt. Neque hi nisi conuertantur, manus effugient Domini. Remissius autem agetur cum illis, quàm cum primis, sed etiam facilius conuertuntur. Est tamen tertium humilitatis genus prioribus dissimile. Quidam nanque sunt, qui nec fictè se humiliant, nec nequiter, sed inuitè humiliantur, secum Domino disponente iustè, quamuis occultè. Istiusmodi quippe sancti sunt, innocenter viuunt, nulli onerosi, nulli molesti fiunt, quibus possunt, prosunt, cunctisque pro viribus solatia impendunt, amant ex corde, confitentur ex corde, sicque vitam suam pudicè ducunt, acsi quotidie morituri, nihilominus ita opprimuntur aduersis, tentationibus vruntur, interdum etiam infirmitatibus flagellantur, tanquam si omnium essent rei flagitiorum. Quouis fugiant, manum Domini super se extentam sentiunt, & quasi de ipsorum pœnis vident Dominum lætari. Percutiuntur & tenentur, virgam patiuntur impiorum, & iusti sunt, vt seductores à multis arbitrantur, & sunt veraces, veluti inimici iudicantur, & sunt carissimi. In ipsis quamuis nulla appareant dilectionis vestigia, splendent tamen in oculis diuinæ sapientiæ. Horum patientia in conspectu summæ redolet maiestatis. In eorum cordibus elationis non agnoscitur indicium. Crebra enim flagella cunctum de eisdem euacuauerunt tumorem.

al.43. Istorum vocibus aiebat Propheta, Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis. Humiliantur tales, ne extollantur in bonis, ne temporali affluentes prosperitate cœlestem amittant gratiam. Raro quidem contingit, vt quis sublimetur exterius, & intus humilis perseueret, vt manifestis decoretur donis, & apud se vilis maneat. Propterea misericorditer (vt plurimum) irrogantur aduersa diuinitus, vt ad sui quisq; veniat agnitionem, quanquam sunt nonnulli magni in virtutibus eruditi, atque in humilitatis bono amplius prouecti, in quibus huiusmodi humiliationis non seruatur modus. Hi etenim exercitatione interiori custodiuntur ab elationis vitio immunes. Cunctas, si quæ in se oriri senserint, superbiæ cogitationes, prudenter repercutiunt præ oculis semper habere studentes maiorum gesta fortia, & sanctorum patrum sublimes perfectiones. Ipsorum vitam tanquam speculum mundissimum tenent in memoria, suáque opera metiuntur ad eorum regulam, atque aliquos spirituales componunt in seipsis gradus, per quos cùm ascendunt, ad Dei conspicuam attingunt notitiam, descendendo verò propriam, qualis sit, agnoscunt miseriam. Vt enim æterna sapientia vniuersos sibi famulantes sub humilitatis disciplina custodiret, atque à propriæ æstimationis veneno compesceret, omnem tam militantium, quàm triumphantium per ordines distinxit multitudinem, quatenus singuli aspicientes superiores se non intumescerent de iis, quos esse vident sub se, quanquam cuncti quemque Deo gratiorem se deberent arbitrari. Quoniam verò humana elatio cum labore vix de se valet iudicare, quod est, ascensiones in corde disponendæ sunt, vt ad scalæ humilitatis pertingatur celsitudinem. Facilè quisque extollitur, qui seculo, & secularibus abrenunciauit negociis, quum in sui comparatione eorum, qui in turbinum medio conuersantur, attendit vitam. Attollat autem parumper mentis oculos ad confessorum conuersationem sanctorum, diligentérque illorum grauitatem, probitatem morum, profluuia lacrymarum, orationum prolixitatem, vigiliarum longitudinem, vitæ austeritatem, parcitatem victus, vestium nuditatem, vastitatem solitudinum, carnísque crucifixionem, & tunc suam nec saltem memoria dignam intelliget conuersationem. Super hos verò patrum venerabilium, & sacer doctorum ordo positus est. Hi etenim mente suspensi, sapientia illustrati, scientia præditi, prædicatione insignes, sanctitate præcipui, contemplatione ebrij, animarum zelatores mundum purgauerunt erroribus, sententiis firmauerunt, suáque doctrina ecclesiam ornauerunt, atq; salutaribus monitis vniuersos imbuentes, qualiter viuere, qualiter mores componere, nec non qualiter Deum proximúmque debeant diligere, docuerunt. Quos tamen præcellere, quamuis sanctissimos, quamuis Deo carissimos, gloriosos martyres dubium non est, dicente Domino, Maiorem caritatem nemo habet, quàm vt animam Ioan.15.
suam ponat quis pro amicis suis. Isti quidem athletæ illustrissimi tanta ferbuerunt caritate Dei, vt pro ipsius amore, atq; fidei zelo carceres, exilia, vincula, verbera, flagra, ferrum, ignem, omniúmque tormentorum genera non pauerent, quin potius in eisdem alacres, festiui constantésque extiterunt, tanquam si opulentissimis recrearentur dapibus. Insuper ipsam cunctis formidandam mortem omni cum iucunditate perpessi sunt. Verùmtamen isti triumphatores & bellatores egregij nequaquam sanctis Apostolis æquiparandi sunt. Nam cunctos excedit dignitate & gloria Apostolorum gradus. Ipsi amici Dei appellati sunt, ipsi in carne verbum, in humanitate sapientiam videre meruerunt, secum loqui, secum conuersari, manducare, bibere, peregrinari, in suis tentationibus permanere, miracula, mores, virtutésq; aspicere. Ipsi ecclesiæ fundamenta iacere, sanguine fidem approbare, mundum verbo subigere, dæmonia fugare, illuminare cæcos, leprosos mundare, infirmos variis detentos languoribus sanare, salutis verba prædicare, errantes corrigere, docere inscios, & infidelitatis morbo laborantes ad fidei gremium (gratia secum operante) ducere potuerunt. Hi nempe cæteris fulgentiores sunt in regno cœlorum & in ecclesia Christi. Nulli fas est sua æquare merita Apostolis, quorum vita, prædicatio & mors tanquam lucidissimæ stellæ in ecclesiæ firmamento nitent atq; coruscant, quoniam æterno iustitiæ Soli aliis propinquiores, & dilectione cariores in seipsis ab illo micantis lucis suscipiunt radios. Quamuis verò tales sint, & vniuersos transcendant sanctitate, possuntne ipsi gloriari tanquam omnibus sanctiores? Nunquid hi sine humilitatis sunt speculo, & absq; gradu prioritatis? Habent & isti, si verbi sermonis meminerint, si mentis oculos supra se erexerint, vnde humilietur. De Ioanne ait Veritas, Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista, sed qui minor est in Matt. 11.
regno cœlorum, maior est illo. Non est omnino puritas & amoris synceritas cuiuscunq; viatoris, quamuis sancta

ctitate insignis, comparanda minimo angelorum cum Christo regnantium, vel cuiuis inferiori sanctorum. In hac nemo dissentit sententia. Quis autem valet angelorum innumerabilem computare exercitum? Quis beatorum edicere potest multitudinem, quorum singuli peregrinantium excedunt perfectionem? Et tamen in ipsis distinctiones sunt. Angelus quidem vnus alio excellentior. Nam etsi in natura, & in confirmatione, in immortalitate, in indissolubilitate, in simplicitate, in inuisibilitate sint similes, in bonis tamen gratiæ & gloriæ dissimiles sunt, vnde non loco, sed dignitate inuicem superiores existunt. In ordinibus quoque maioritas minoritásque disposita est, quatenus gratia discernatur & gloria. Nam archangelorum sublimior est gloria, quàm angelorum, virtutum quàm archangelorum, potestatum quàm virtutum, principatuum quàm potestatum, dominationum quàm principatuum, thronorum quàm dominationum, cherubim quàm thronorum, seraphim quàm cherubim, sicque ab infimo angelorum ordine vsque ad supremum seraphim quanta sit nobilitatis distantia, nemo capere sufficit. Habet nihilominus, qui summus est seraphim, se dignitate superiorem. Nulli hæc prærogatiua tribuitur, nisi beatæ Virgini, de qua confidenter vniuersa canit ecclesia. Exaltata est sancta Dei genitrix super choros angelorum ad cœlestia regna. Ipsa quoque habet, quem miretur supra se, illum vtique, qui ob diuinitatis gloriam in Patris dextera residet gloriosus. Ipsius enim in Canticis Canticorum vox est beatæ Virginis propter huiusmodi graduum discretionem. Nolite (inquit) me considerare, quòd fusca sim, quia decolorauit me Sol. In quantum autem homo Christus Deum habet supra se, dicente Apostolo, Caput Christi Deus. Deus verò est, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus ipse à quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, qui est Deus benedictus in secula. Huiusmodi enim sunt gradus & ascensiones, quas disponunt humiles in cordibus suis in hac lacrymarum valle. Ista nempe est scala, quam Iacob sanctus in somnis vidit, cuius summitas cœlos tangebat, angelósque in ea ascendentes & descendentes, super quam filius hominis innixus manet. Super hos frequenter sponsa contemplando ascendit gradus, tum vt in humilitate solidetur, tum vt verbi delectabiliter aspiciat munificentissimam bonitatem. Ipsius super omnes incomparabilem gloriam, atque in ordinatione singulorum eiusdem ineffabilem sapientiam, in qua non mediocres spirituales captat delicias. Habet tamen aliquos ipsa sponsa descensionis gradus penes se reconditos, per quos eo amplius ascendit, quo purius descendit. Rediens quippe ad se, secúmque humiliter sedens vniuersa, quæ ab ineunte conceptionis ætate dona naturæ (scilicet) fortunæ & gratiæ tacita consideratione pertractat, atque vnde tam multa, tam diuersa, támque continua susceperit gratuita munera, mirari non desinit. Non autem aliunde ipsa, quàm ab ineffabili æternæ bonitatis fonte recepisse vera definitione fatetur. Non enim dubium est, quin omne datum optimum, omne donum perfectum desursum est à patre descendens luminum. Quare quicquid habet boni, si quid egit commendatione dignum, diuinæ totum ascribit clementiæ. Econtrario delicta iuuentutis, & cuncta quæ perpetrauit peccata corde, ore, opere, omissione, consensúque, quæ quidem penitus innumerabilia sunt, humili meditatur cogitatione, lacrymosóque suspirio. Quid meruerit, quòd non satisfecerit, quidve de manu admiserit Domini intelligens, incomprehensibilium se videt obrutam multitudine beneficiorum veniáq; delictorum, dum pro pœna gratiam, pro damnatione veniam se percepisse cognoscit. In hac quidem meditatione, omnium bonorum decore prorsus se intuetur exutam, & pro innumeris criminibus confitetur se satisfactioni obligatam. Non habet vnde eleuetur in bonis non suis, inuenit tamen vnde humilietur de peccatis suis. Humiliatur pro se, & gloriatur in Domino. Descendit præterea cogitatione non corpore ad inuesti-gandum, cuiusmodi sit. Carnis quidem origine corporis elegantiam, membrorum formam, [...]tuúmque proportiones considerat. Vilissimam, [...]guam, horrendámque materiam se suscepisse à p[...] locum carcerémque conceptionis, in qua n[...] mensium nutriretur spatio, agnoscit recepisse n[...]ne Dei dispensatione à matre, sexum verò, form[...] vitam, augmentum, & vniuersa quæ ad corporis [...]ctant naturam, non nisi à Deo recognoscit, dicen[te] Apostolo, Nescitis, quia corpora vestra templa sunt Spiritus Sancti? Alibi quoque ait, Non estis vestri. Vnde sicut bona, quæ egit, & dona quæ habet esse à Deo, ita etiam corpus opus Dei esse absque ambiguitate definit. Conuertit etiam suæ considerationis intentionem ad rationalem in se existentem spiritum, in quo opere non progenitores, non angelos, non vllam denique creaturam, sed solum Deum agnoscit autorem. Qui eundem spiritum non de elementis, aut de quauis format materia elementata, [sed] potius de nihilo, non ante corpus, sed creando infundit, & infundendo creat, ita vt vno fiat in temporis momento creatio & infusio. Ex hoc euidentissime colligit ipsum opus esse Dei, nec non ad ipsius factum imaginem, sicut sacra de creatione hominis testatur historia, quum dicit, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Addit quoque beneficio huic & aliud, quod (videlicet) Christi Iesu preciosissimo redemptus est sanguine, addit & tertium, quod liberatus est à miserabili dæmonum seruitute, vnde intelligit non pertinere ad se, neque suam esse, [sed] eius, cuius virtute est condita, redempta sanguine & munere liberata. Glorianter, & maximo cum gaudio intuetur se non esse suam, sed illius quem diligit, concupiscit quoque inhianter, sicut sua non est, sic nec habitare in se, sed in ipso cuius est. Nemo valet intellectu solo capere, in hac suæ consideratione nihilitatis quanto sponsa exultat tripudio, quanta de salute propria repletur spe, imò certitudine fœcundatur caritate accenditur, amore erigitur, laudibus in[e]briatur. Videt se nil pertinere ad se secundum vtrumque hominem. Hinc munditiæ nutritur amor, ani[mi] magnanimitas, virtutum desideria, pugnandi vigor, victoriæ fiducia, pacis abundantia, & ad sponsum suauissimus amplexus. O beata vnio sponsi & sponsæ, verbi & animæ? quantæ in te sunt deliciæ? quanta dilectionis indicia? amoris prærogatiuæ, & sanctæ immortalitatis præsagia? Ascendit etenim sponsa vsque ad verbi solium à se, & amore tangitur, admiratione rapitur, & diuinæ cognitionis illustratur lumine. Descendit à se in nihilum, & reperit se in eo, quem

pio

Cant.1.

1.Cor.11.

Gen.28.

Iac.1.

Eph[...]

Prou[...]

pio veneratur corde, & ardentisſimo amplexatur affectu. In hoc itaque lumine ſapientiæ & nihilitatis propriæ, perfectæ habitus perficitur humilitatis, quæ eſt certa diuinæ eſſentiæ ſuæque non exiſtentiæ notitia. Eo nanque mens humilior eſt, quo in hoc ſapientiæ radio exercitatior eſt. Hunc quæ ſponſa eſt habitum induens, ex intuitu, ex amore, ex zelo verbi non poteſt extolli. Quotquot elationis excitantur in corde motus, quot propriæ æſtimationis cogitatus, repercutiuntur à lumine inhabitante. Nam hunc aperuit ſenſum Apoſtolus, quum diceret, Omne quod arguitur, à lumine manifeſtatur. [E]phes.5. Per hunc quidem habitum cognitionis & amoris humilitas in ſponſæ anima nutritur. Omnem altitudinem obhorret, dignitates fugit, latere appetit, apparere refugit, deiici concupiſcit, neminem odit, vilipendit ſe foris, intus nihili pendit, pro voto ſubiicitur cunctis, quamuis non in actu perficiat, facilè compungitur, difficulter paſsionibus euertitur, contumeliis non irritatur, nec à vitiis ſubiugatur, veluti cariſsima viſitatur à ſponſo, interno clareſcit lumine, exultatione perfunditur, ſecuritate dulcoratur, contemptibilis apparere ſatagit, & exaltatur, latere vult, & ponitur ad publicum, quia non accenditur lucerna, vt ſub modio ponatur, ſed ſuper candelabrum, vt multis luceat, fauores horret, & cunctis commendabilis videtur, renititur in ſe, & obedit verbo, ſeruátque ſemper in affectu humilitatem, quamuis foras non iudicetur ſic. Huiuſmodi etenim ſunt ſanctæ perfectæque humilitatis exercitia. Hæc ſunt ſponſæ ſpiritualia ſtudia, per quæ acceptiſsimum Deo offert indeſinenter humilitatis holocauſtum. Pro munere quidem propriæ cognitionis ſuſcepto humilitatis & ipſa exhibet ſacrificium, tanto verbo ſuauius redolens, quanto caritatis ignis ardentius illam concremauerit.

De perfectione caritatis Dei & proximi, nec non de reformatione imaginis Dei in homine.

CAP. XXI.

Inter cætera, quæ militantibus Deo conſueuerunt aduerſari, ignorantia eſt, quæ multiplex eſſe cognoſcitur. Eſt autem ignorantia damnabilis & confuſione digna. Quum homo voluptatibus deditus, & peccatorum illecebris inuolutus à propria non vult reſipiſcere delinquendi conſuetudine, omnem obhorret correptionem, monita ſalutis non audit, bonorum declinat conſortia, ſi quem ſuis peruerſis moribus viderit contrarium, deridet & ſpernit, vnde de ipſo veraciter diuinus ſermo teſtatur, dicens, [Pr]ou.18. Impius quum venerit in profundum malorum, contemnit. Habet quidem rationem intus clamantem contra ſe, habet ſyntereſim murmurantem, habet conſcientiam, quamuis præoccupatam & obcæcatam, habet gratiam cordis pulſantem oſtium, habet eloquia ſancta, quæ illi ad bonum ſuadent. Sed vniuerſa hæc obſeratis ſenſibus audire diſsimulat, nec iuxta Prophetæ vocem intelligere vult, vt bene agat. Hoc etenim ignorantiæ genus peſsimum eſt, & diuinæ contrariatur bonitati. Malitia nanq; huiuſmodi cor poſsidet, & omne rectum extinguit æquitatis iudicium, nec prius illud deſerit, quàm à vita deficiat.

Alia quoque ignorantia eſt, & ipſa damnabilis, ſed magis corrigibilis, quum quis ex carentia diuini timoris, ex defectione deſiderij ſalutis propriæ negligit ſcire, quæ Deus præcipit. Hæc quippe craſſa ignorantia ex cordis oritur inſenſibilitate, ex peſsima nutritur conſuetudine, & ex delectatione conſummatur peccati. Tali poſſeſſus ignorantia excuſabilem eſſe ſe putat, & diuinum arbitratur poſſe euadere iudicium, quia perficere deſiit, quod neſciuit. Sed non ſicut homo, ita videt Deus. Longè quidem ab humanis optimis diſtat ſenſus. Nemo prorſus condemnationem fugiet, qui negligenter omiſit ſcire, quod omnino ſciendum eſt, dicente Apoſtolo, Ignorans ignorabitur. 1.Cor.14 Eſt & alia ignorantia inutilis, ſed excuſabilis. Quis non excuſet ſimplicem, bonum, pudicum, & idiotam? Legis enim ignorat talis ſanctiones, mandatorum Dei perſpicuam non habet notitiam, neque ſtatuta eccleſiæ noſcit, pro poſſe cuſtodit, quod intelligit, nil prætermittit eorum, quæ ſcit. Habet quippe in affectu virtutes, licet propter ignorantiam ipſas actu non perficiat. Scire appetit, addiſcere laborat, pati non recuſat, & tamen nunquam ad profectum attingit, quia naturalis caret acumine ingenij, nec aliud valet erogare, quàm quod accepit, talentum. Iſta etenim ignorantia hominum opinione reprobatur, ſed plerunq; diuinis fulget aſpectibus. Non habet in ſe tumorem ſuperbiæ, non iudicia proximorum, non verborum phaleras, non adulationis venenum, non propriæ faſtum excellentiæ. Manet humilis apud ſe proprio contenta ſtatu, non concupiſcit ambulare in magnis, neque in mirabilibus ſuper ſe. Tantum ab immanitate ſcelerum exiſtit libera, quantum ab humana fallacia perſeuerat immunis. Non habens aſtutiā deceptionis diuina protegitur bonitate, perſequutionem malorum patiens verbi gubernatione defenditur, dicente Propheta. Conſiderat peccator iuſtum, Pſal.36. & quærit mortificare eum, Dominus autem derelinquet eum in manibus ſuis, nec damnabit eum, cùm iudicabitur illi. Bona ſimplicitas ignara, quæ Deum ſuum habet protectorem, quæ ſuæ innocentiæ ſeruat cuſtodiam, quæ non æmulatur malignantes, neque zelatur facientes iniquitatem. Multo quippe amplius Deo placet humilium ſimplicitas, quàm peritorum tumor, ideo æternæ ſapientiæ non diſplicet inutilis ſimplicitas, dum non ex vitio, ſed ex natura prouenit. Inuenitur & alia ignorantia diſpenſatiua, & valde proficua, quæ in electis & caris interdum dominatur fidelibus. Ab hac nemo immunis, quamuis ſanctus & purgatus. Hanc ſe habere Propheta perhibuit, cùm Dominum deprecabatur, dicens, Doce me facere Pſal.142. voluntatem tuam. Et iterum, Intellectum da mihi, & Pſal.118. viuam. In Sapientiæ quoque libro ſic ſcriptum eſt, Et Sapi.9. ſi quis erit conſummatus inter filios hominum, ſi abfuerit ab illo ſapientia tua, in nihilum computabitur. Ibidem Proinde aiebat Sapiens, Mitte ſapientiam de cœlis ſanctis tuis, & à ſede magnitudinis tuæ, vt mecum ſit, & mecum laboret, vt ſciam quid acceptum ſit coram te omni tempore. Scit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis ſobriè, & cuſtodiet me in ſua potentia, & accepta erunt opera mea. Huiuſmodi etenim diſpenſatiua neſcientia humanum humiliat intellectum, laudabilia protegit acta, inſoleſcere non permittit, quum eorum corda, qui proficiendi in virtutibus accenſi ſunt

zelo

zelo, replet dubietate. Dubietas quidem ignorantiæ filia eſt, & humiliationis pediſſequa. Dubitare permiſit Dominus quandoque diſcipulos, vt eoſdem erudiret. Et quis eſt, qui ſæpe non dubitet, quid velit Deus, quid proſit ſibi, quibúſve ſpiritualibus honoret muneribus conditorem? Iſta nempe dubia neſcientia amantes affligere conſueuit, præcipuè quum diuerſa patrum venerabilium laudabilia exercitia ſe illorum mentibus offerunt, quibus Deo placuerunt, atque quale eorum acceptabiliſsimè ſummæ redoleat maieſtati, ignorant. Quo enim amor ardentior eſt, eo ſolicitior exiſtit, quomodo Deum amplius valeat honorare. Sunt quidem pleraque exercitia, quæ diuinæ bonitati ſuauem ſpargunt ſanctitatis odorem, ſed offerentium animos perplexitate complent, dum illorum cogitationibus nunc iſta, nunc illa importunè certatímque ſe ingerunt, quaſi ſingula expoſcerent debere præ cæteris eligi. Inter hæc opponit ſe proximorum compaſsio, tanquam ea nil melius. Quantum munus hoc Deo acceptum ſit, quod ipſius opere peregrinorum, egenorum, infirmorum, pupillorum, viduarúmque ſubleuentur inopiæ, quod de hoc ſolum in iudicio fiet diſceptatio, & quàm innumeri extiterint, qui placuerunt Deo propter iſtud, ac etiam angelos hoſpitio ſuſceperunt, perſuadere conatur. Commendabilis quidem eſt proximorum caritas, & grata verbo, de qua teſtimonium perhibet, dicens, Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Eſt autem occupatio exteriorum opus laude dignum, ſi prudenter, ſi modeſtè, ſi pacificè, ſi ſuo tempore perficiatur. Per ipſam nanque plurimi præſentis vitæ pericula declinantes, exilij huius tædium tranſeuntes patienter, mentem quoque ab obſcœnis cogitationibus, & corpus à noxiis vagationibus conpeſcentes Domino tempus ſuum & opera laudabiliter obtulerunt. Fuerunt etiam nonnulli, qui arctioris vitæ propoſitum arripientes corpus ſuum afflixerunt multis ieiuniis, vigiliis prolixioribus, fame, ſiti, frigore, nuditate, in nullo penè ſibi parcentes, vt à vitiis domitam poſsiderent carnē. Nil autē dubium eſt, quin tales Deo gratum exhibuerunt ſacrificium, dum non ſua, ſed ſeipſos fecerunt holocauſtum. Non enim ocioſè exhortantem Apoſtolum
Rom.12. audierunt, & dicentem, Exhibete corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem. Multi præterea extiterunt, qui proprio renunciantes arbitrio pro amore verbi aliorum ſe ſubdiderunt imperio, hoc ſuum arbitrantes eſſe quæſtum & ſuam libertatem aliis donantes, vt liberis greſsibus imitarentur Dei filium, qui vſque ad mortem crucis obediens factus eſt. Quidam inſuper fuerunt, qui neglecto hominum conſortio & ſpretis ſeculi huius cunctis illecebris vaſtas elegerunt habitare ſolitudines, nunc operi manuum, nunc lectioni, nunc orationi vacantes, quatenus immaculato corde & innocenter præſentis vitæ iter peragrare valerent. Iſtiuſmodi etenim ſunt ſeruorum Chriſti ſtudia, per quæ vniuerſorum regi iuge offerunt ſacrificium, & æternæ ſapientiæ continuum exoluunt famulatum. In his autem ſponſa ſe occupat congruis locis, negociis, & temporibus. Non enim ſemper intendit proximo, aut exterioribus actionibus, non ſemper corpus atterit, vel propriæ renunciat voluntati, ſiue hominum ſocietatem fugit, ſed cuncta hæc matura diſponit ordinatione, quamuis ipſa veluti perfecta, & in ſingulis erudita à verbo penes ſe repoſitum ſpirituale teneat talentum, quod ſuo immortali offert ſponſo. Non autem talentum hoc corporalibus compoſitum eſt inſtitutis, ſed ſicut ſpirituale eſt, ita ſpiritualibus conſtat exercitiis. Talentum ipſius rationalem dixerim eius mentem, quæ digniſsimum munus eſt verbo, ſi tamen ſit aureum, debitum habeat pondus, & verbi geſtet imaginem. Meritò quidem non plumbeum, non æreum, non argenteum, ſed aureum oportet eſſe talentum. Sunt nanque quædam metalla, quæ ſpeciem quandam oſtendunt auri, & aurum non ſunt. Eſt etiam aurum, quod auri naturam habet, perfectionem non habet, ideóq; verbo condignum munus non eſt. Caritas verò, quid aliud, quàm aurum optimum eſt? Excedit metalla omnia aurum, & caritas virtutes vniuerſas. Ad cordis ægritudines [illegible] aurum, & contra peccata plurimum proficit ca[ritas,] dicente Petro, Caritas operit multitudinem peccatorum. Aurum commune eſt & materia, per qu[am] temporalia omnia acquiruntur, nec minus cari[tas] ad virtutum ſufficit lucra, imò vniuerſas in ſe con[stri]ctit virtutes, vnde Apoſtolus ait, Caritas patiens eſt, benigna eſt, non æmulatur, non agit perperam, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt. Ductile eſt aurum, & caritas omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Aurum non putreſcit, ſed conſeruatur per curricula annorum multa, ſed caritate quid durabilius? Siue prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia deſtruetur, caritas nunquam excidit. Aurum denique expedit, vt ſit fulgidum & examinatum, ſicut in Apocalypſi dicitur, Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias, caritas quoque niſi ignita ſit & probata, ſua caret perfectione. Habeat vtique neceſſe eſt, & intus ignem diuini amoris, & ardorem fraternæ dilectionis, nec ſufficit, vt diligat Deum ſine proximo, aut amet proximum ſine Deo. Vtique ſibi cohærent, neque abinuicem diſiungendi ſunt. Magnum mandatum & primum eſſe veritas dixit, diligere Dominum Deum ex toto corde, ex tota mente, & ex omnibus viribus, & addidit. Secundum verò ſimile huic, diliges proximum tuum ſicut teipſum, in his duobus tota lex pendet & prophetæ. Dei nanque dilectio exhiberi debet de corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta, alioquin non fulgebit, ſed in conſpectu diuinæ ſordeſcet ſapientiæ. Non enim placet Deo duplicitas & ſimulatio, non malitia & peruerſitas, non dolus & hypocriſis. Sanctus eſt, purus eſt, ſicque mentis debet diligi puritate, & ſanctitate ſyncera. Non ſegniter, non elatè, non obliquè amandus eſt Deus, ſed alacriter, ſed ſpontè, ſed rectè, non ex timore, non ex vtilitate, non ex conſuetudine, imò potius ex mera & ſimpliciſsima caritate, non præmio, ſed propter ſeipſum, quia digniſsimus eſt. Renouatio quoque ſpiritus & transformatio dilectionis procul abiiciat amandi conſuetudinem, proximi verò dilectio oportet, vt non ſit naturalis, non ſit propria, non ſit remiſſa, nec ſit polluta. Naturalis etenim dilectio propinquos, parentes, amicos plus cæteris diligit, ſecernit propinquitatem, & carnali reflectitur compaſsione. Propria autem non ad dilecti cōmoda, non ad æquitatis iudiciū reſpicit, ſed ad vtilitatē propriam, & ad

priua

priuatam mercedem. Remissa verò tardat implere promissa, & potius importunitate, vel pudore, aut conscientiæ stimulis, quàm caritate mouetur. Polluta nempe voluptuoso diligit affectu, concupiscentia cæcatur, libidine vrgetur, & temporali amore agitatur, præsentia sola aspicit nil de futuris prospectans. Sed non sic verbi adimpletur præceptum. Nam talis est amor proximi, quum pro amore impenditur sapientiæ. Diligit nanque propinquos & extraneos, amicos inimicósque latissimo fouet sinu caritatis, eóque plus quosque diligit, quo virtuosiores esse cognoscit, non affinitatem discernit, sed dona & merita, quod amato prosit, diligenter considerat, quod placeat in bonum, aliorúmque lucra, non sua, quærit, nec operari procrastinat, quod vtile iudicat, nec differt præstare commoda, aut implere promissa, sed tota expedita, tota beneuola, tota grata, liberalis & humana. Tribuit cum simplicitate, dolet ex compassione, consulit sine fraude, hilariter obsequitur, propria facit communia, lucrari se putat, quum quod habet, eroget, quia non homini, sed Deo, non carni, sed verbo præstare existimat. Ideo non in terra thesaurizat, sed in cœlo, non temporalem, sed æternam consequi exoptat mercedem. Amat castè, amat in verbo, & propter verbum, propterea omnem saniem carnis, cunctúmque fœtorem à se abdicat voluptatis. Pro obscœna atque illecebra breuissima indignum arbitratur æternam, perpetuóq; manentem commutare iucunditatem. Magis inuisibilia, quàm visibilia appetit, mortem pro animarum salute pati non veretur, & vsque ad vitæ terminum Deo placens non frigescit in proximo. Talis itaque est perfectæ caritatis ignis ad Deum, & feruor ad proximum. Veruntamen tunc plenam meretur laudem, quum probata non deficit. Probatur aurum in ignis fornace, probatur & caritas in incendio tribulationis. Non est perfecta caritas, quæ non examinatur, aut probata deficit. Passionis quidem tempore discipuli Domini defecere. Nec in prosperis agnoscitur amicus, nec in aduersis latet inimicus. Vera autem caritas in vtrisque stabilis perseuerat. Quamuis enim verbo Dei cuncta sint nota, probare tamen non cessat, quos suo dignos facit amore. Non vt ipse sciat, sed vt aliis innotescat, agit ista, atque, vt quod est virtutis & vtilitatis latens, ad ædificationem manifestetur. Per interiora recta & sancta magnificatur Deus, per exteriora verò laudabilia, quanquam honoratur Deus, ad bonum tamen excitatur proximus. Ideo caritas, quum ignita est, in conspectu fulget sapientiæ, & quum probata est, in facie splendet ecclesiæ. Ardebant intus martyres sancti caritate, sed probati foris per tormenta redolebant miram virtutum suauitatem. Ignorabatur, vtrum Deum diligerent propter Deum, an propter seipsos, in pœnis autem examinati rectam ad Deum propter Deum perhibuerunt se habere dilectionem. Non vt serui, non tanquã mercenarij, sed vt filij, vt legitimi amici Dominum amauerunt. Nam probatus amor aperit amoris synceritatem, & amantis intentionem. Seruus in flagellis eruditus deficit, mercenarius in pœnis probatus non subsistit. Caritas autem perfecta vndique munita est, vbique secura, & in omnibus perseuerans. In Canticorum quidem canticis ignitæ probatæque caritatis excellentia commendatur, cùm dicitur, Fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio, lampades eius lampades ignis atq; flammarum, aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem. Ardet itaque caritate Dei mens sponsæ, feruet proximi dilectione, probata non deficit tribulatione, non autem minus ponderosa ac matura est in interiori exercitatione. Cogitationes quidem suas ne erroris seducatur tenebris, ne ignorantiæ caligine inuoluatur, rationis maturitate diiudicat, maximè ne offendat in lapide pedem suum, atque irretiatur ab incursu & dæmonio meridiano. Frequenter nanque ipse diabolus transfigurat se in angelum lucis, vt decipiat sine prudentia gradientes. Affectiones quoque non minus examinat. Consueuerunt quippe latenter paulatímque pollui, nisi purgato mentis oculo intelligantur ipsæ animæ affectiones. Eo etenim diligentius perscrutandæ sunt, quo clarius videntur imaginem gerere caritatis. Nam inimicus manifestus facilè declinatur, qui autem insidias meditatur, quis euadet hostem? Seductoria nanque affectio in iis, qui Deo militant, & æterni regis gestant insignia, semper caritatis vestitur tegmine. Non enim qualis sit, in primordio amicitiarum se pandit, sensim autem & per incrementa cordis arcem rapit, vtilia suadet, spiritualia simulat, interdum ociosa & blanda immiscet colloquia, sicq; alternat nunc spiritualia, nunc carnalia, vt vix à paucissimis agnoscatur. Tandem affectio ignota sic crescit, vt exterminata de corde columba illic coruus nidificare incipiat. Quæ autem inde sequantur, silentio prætereundum est. Non igitur imprudenter, vel sine causa sponsa mentis suæ curiosè perquirit latebras, vt quid in cogitatione, quid in affectione versetur, intelligat, ne pro veritate falsitatem admittat, aut sub prætextu caritatis affectum teneat sensualitatis. Optimo quippe hoc agit sapientiæ consilio & matura consideratione. Fundamentum enim totius exterioris hominis mentis est qualitas. Non aliter foris conuersatur homo, quàm intus maneat. Nam si circunspecta sit mens apud se, cuncta exteriora ordinatè disponit, si verò lubrica & absque rationis iudicio sola præceps ducatur voluntate, latere non valet. Negocia nanq; exteriora, & sermo incompositus improuidæ animæ testimonia sunt. Proinde sponsa verbo placere concupiscens omnem suæ mentis statum sapientiæ regulis componit & ordinat. Hinc est, quòd ipsius verba prudentiam sapiunt, & ratione fundata sunt. Nil ex eius ore murmurationis, nil fraudis, nil elationis egreditur. Pauca, proficua, saléque condita sunt illius eloquia, ita vt penè irreprehensibilia sint, opera quoque eius lance æquitatis & consideratione virtutis sunt facta. Singularitatis notam fugit, præcipitationem deuitat, mores incompositos non sequitur, & sic conuersari satagit, vt nemini noceat, nulli onerosa, nullíque odiosa sit, vnde fit, vt vniuersis amabilis reddatur, omnibus cara, & cunctis beneuola, atque ipsius vita singulis proponatur ad imitationis exemplum. Ista nanq; spiritualia operatur exercitia, non vt propriam adipiscatur gloriam, aut humanos captet fauores, sed pro honore Dei, pro amore sponsi, & pro ædificatione proximi. Non enim potest esse ingrata eius, quam sibi impendi nouit, dilectionis. Proinde tam ardenter prudentérque Dei in se sedula est custodire imaginẽ. Agnoscit quidẽ rationalem se esse, & per hoc verbi gerere similitudinẽ, sedẽ

.8.

esse

esse sapientiæ, & veritatis illustrari lumine. Intelligit quoque se immortalem conditam, vt est Deus, & corpus suum viuificare, vt facit Deus, quamuis Deus sit vita viuens in se, per se viuificans omnia, beata de se, beatificans sibi inhærentia caritatis vinculo. Anima verò viuens (non tamen per se) viuificans membra corporis, tota in toto, non plus in vno, quàm in membris singulis, beatitudinis capax, immortalitate digna, Dei nobilem in se portans imaginem. Quo nanque in amore sponsi feruentior est, eo se minus diligit propter se. Tota se diligit in sponso, mundam se seruat sponso, dilecti honorem zelat, & quicquid verbi potest deformare imaginem, vehementer obhorret. Deformatur quidem Dei similitudo in mente, quoties sectatur vana, per errores ducitur, & ignorantiæ caligine tenebratur animus. Non enim naturalem intelligentiæ amittit dignitatem, nec sapientiæ capabilitatem, sed spirituali velamine præpeditis oculis rationis nequit veritatis penetrare splendorem, & videndo non videt, intuendo minimè discernit, atque lumine priuatus se perspicuè aspicere profitetur, quod est pessimum cæcitatis genus. Temporalia insuper diligendo, visibilibúsque fruendo propriam deturpat dignitatem. Quanto nanque tenacius labentibus innititur rebus, tanto deterius ab ingenita labitur nobilitate, & immortalitatis spoliatur decore, dum præponit temporale
2.Cor.6. æterno. Nam sicut qui adhæret Deo, vnus spiritus fit, ita qui fugacem amplectitur mundum, vnum efficitur cum eo. Proinde Dei sapientia illi, quem suo di-
Matt.8. scipulatu dignum facere cupiebat, ait? Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Non enim vitam in se tenere posse indicauit mortuis in peccato copulatum. Dubium quippe non est quemque eo amplius deformari ab immortalitatis gloria, quo ardentius caducis se immerserit curis, potius eligendo possidere, quæ videt, quàm patienter sperando præstolari, quæ non videt, sicque non solum immortalitatem perdit, verumetiam vita priuatur, atque propriam perdit pulcritudinem. Non enim sine delicti pollutione fieri potest, vt quis deserto vitæ fonte, caducis inhæreat & mortalibus. Vtrique inseruire nemo valet. Ideo expedit, vt quicunque speciem animæ custodire desiderat, peccatum omne materiámque peccandi summo cum studio derelinquat. Quid verò sic fœdat mentem, deíque deformat imaginem, quemadmodum scelera? Quot delicta, tot maculæ gestantur in anima. Iuxta culpæ qualitatem denigratur interior pulcritudo. Omnino autem aduersatur Deo peccatum, aduersatur & homini. Nil odit Deus, nil punit in homine, nisi delictum. Quum primum deliquit homo, Dei perdidit amicitiam, perdidit sapientiam, & verbi in se deformauit imaginem. Nunquam verò ad pristinum amicitiarum reducitur statum, nisi viribus totis conetur reparare, à quo cecidit, atque reformare, quod peccando deformauit. Quomodo autem Deo potest esse coniunctus, qui ipsius Dei offuscauit imaginem, corrupit similitudinem, contempsit præceptum, amisit gratiam? Vt satisfaciat desideriis, necesse est, satisfaciat & operibus, potissimum oportet sapientiæ reformare imaginem antè quàm ad connubij spiritualis pertingat dignitatem. Indignum prorsus & à ratione alienum est, vt anima voluntariè delinquens, & propriam non agnoscens deformitatem copuletur verbo Dei & cœlesti sponso. Proinde quæ legitima est sponsa, & quæ non didicit, sed gustauit in vero sensu, & in suorum præcordiis desideriorum, quàm suauis est Dominus, quàm dulcis amor, quàm castus amplexus, & quàm mellifluum est verbi connubium, incessanter elaborat, qualiter trinitatis imaginem in se valeat reformare, incontaminatam tenere, & absque macula custodire. Hinc est, quod tam sedulò, támque ardenter spiritualibus intendit exercitiis. Vacat quidem lectioni, & sanctarum meditationibus scripturarum, vt si qua erroris maculationi adhæserit, per sanctorum patrum sententias detergat. Est nanque sacra pagina intelligentiæ spirituale lauacrum, per quod opiniones erroneæ uincuntur, & ignorantiæ caligo propulsatur. tioni & contemplationi instat, vt de viuo æter verbi fonte stillicidia hauriat sapientiæ, atq internam aspirationem diuinis illius mens il tur splendoribus. Sanctorum quoque gloriam turæ vitæ gaudia, & cœlestis Hierusalem spiri non cessat excogitare delicias, quatenus omnem lectationem temporalis vitæ, cunctásque illecebras cœnosæ sensualitatis repercutere queat. Nam di cilè transitoria relinquuntur bona, si non præli tur æterna, atque laboriosè quis eleuatur ad summ nisi affectu sit liber ab imis. Præsens quippe pro ritas futuræ opponitur, víxque inuenitur, qui & culi gloriam & mentis possideat innocentiam. Pr pterea sponsa æterna meditatur, vt transeuntia f giat, cordis studet munditiæ, innocentiæ candore sectatur, conscientiæ paci inuigilat, puritatem uat, feruorem nutrit, eleuationi mentis inniti omníque peccato reluctari contendit, vt puram se Dei custodiat imaginem, & incontaminatam tribuat illi, cuius est. Talibus etenim exercitiis me tis reformatur claritas, verbi fulget imago, & in rioris apparet hominis gloria. Ibi libenter declin verbum, vbi suam intuetur similitudinem, vbi ritatis mansio præparatur, vbi diligi nouit. Mu quoque illud grataanter suscipit, quod non de rio, non de marsupio, sed de cordis synceritate uitur. Vnde sponsa sciens se singulariter à verbo di gi, multipliciter in se sponsi amorem persentie ne ingrata sit, amori vices rependere satagit, sp sumque suum spiritualibus conatur honorare mu ribus, se melius nihil inuenit, quod offerat, nihil iucundius donet, quanquam nihil verbo gratius, carius exhibetur. Toto itaque affectu, simplici intentione tanquam spirituale talentum men suam offert Deo ardentissima ignitam caritate, re languidam, maturam in moribus, in cogita nibus circunspectam, sobriam in affectione, ctitudine non curuam, in qua verbi rutilat im & indiuiduæ similitudo cernitur trinitatis. pro recompensatione amoris, & in signum ex perpetuæ caritatis. Hanc non semel bísque, sed p soluit millies, prout amoris impetus rapit. Amo quidem saucia, amandi auida, amati sitibunda, aliud, quàm amoris offeret munus? Non tamen lum, sed laude mistum, sed præconiis plenum, gratiarum actione refertum, sed exultatione iucu dum, sed mentali oratione saginatum, sed præcipu deuotione redolens.

De exercitatione & profectu mentalis orationis, ac perfectione diuinæ laudis.

CAP. XXII.

Visibilium & inuisibiliũ conditor Deus in sua vniuersa disponens sapientia singula quæq; ordinauit sic, vt nihil eorum, quæ fecit, absque certa prouidentiæ lege reperiatur confusum. Omnia (prout diuina pădit scriptura) in numero constituit, pondere & mensura: cuncta quoque proprium & sibi congruum direxit ad finem. Decuit quidem verbum Dei, per quod cœlestia terrenáque subsistunt, taliter creare omnia, vt in toto vniuerso nulla esset creatura, quamuis parua, quamuis aspectu cõtemptibilis, quamuis ignota, quę non more suo proprium laudaret opificem: quæ non ordine suo æternam prędicaret sapientiã. Indixit etenim legem cuique rei: gradus actúsque singulorum ita distinxit, vt seruato conditoris instituto nil reprehensibile videatur. Nam quanquam nonnulla confusa & inordinata cernuntur in se: in arte tamẽ summæ sapientiæ, & in verbo Dei mirabili pollent ordine, atque ineffabili iudicio æquitatis. Quod autem confusum apparet, non ex defectu regẽtis: sed ex pœna agitur hominis delinquentis. Hoc quippe perspicuè claret in ipso homine, si illius attendatur causa originis & finis. Causa quidem, vt incola esset paradisi, & operaretur, & custodiret illum: finis verò, vt Deum agnosceret, agnoscendo diligeret, diligendo frueretur, fruendóque beatus esset, non temporali, sed felicitate æterna & interminabili. Quod autem innumeris implicitus sit curis, diuersísque occupationibus intentus, quod variis calamitatibus, multis infirmitatibus attritus sit, quod delictorum fasce, & peccandi sit necessitate constrictus, quòd caro repugnet spiritui, & resoluatur morte, ac redigatur in puluerem, quòd spiritus ignorantia, infirmitate, impotentia, peruersitatéque inuolutus existat, ex reatu primi hominis, & obedientiæ transgressione emanauit. Nil conditori ascribi debet, qui fecit omnia valde bona, & ipsum hominem plasmauit rectum: quamuis ipsemet in multis se immerserit tribulationibus, quæstionibus, & flagitiis: dignéque sibiipsi pœna, & causa pœnæ effectus est, non solum transitoria, verumetiam perpetua, & sine fine. Nam incommutabili spreto bono, suasione deceptus, voluptate illectus, ratione caligatus, spe falsa irretitus adhæsit commutabili, & dum potius blandienti fœminæ, quàm imperanti Deo obedire maluit, sicut de loco voluptatis: ita de cordis innocentiæ expulsus domo hanc terram bestiis communem habitare cœpit. Quamobrem totum humanum genus in protoparentis infectum delicto tanto amore visibilia appetit, temporalibus delectatur, corporalia cogitat, & extra se tam insensibiliter commoratur. Videtur nanque ipsum nil scire, nisi quæ corporeis patent sensibus, & carnis mulcent illecebram. Spiritualia fastidire cernitur opera, & illa nimio cum labore sectatur: corporalia verò delectabiliter peragit, quanquam onerosa sunt & infructuosa. Non verecundatur iumentorum intendere actibus, & illis sæpisimè ministrare. Ignorat nanque qualis sit, & quàm preciosum in se gestet thesaurum. Incurrit quidem in opacam noctem, & nescientiæ deprehensus tenebris, huc illúcque disperditur. Amisso etenim superno æterni luminis ducatu, & rationis intimæ gubernaculo iudicare non valet, quid est, quóue tendat. Præceps fertur nescius, & ad scopulos vitiorum colliditur velut amẽs. Sub tyrannide pessima insensibiliter sternitur inimicorum, concatenatur, iugulatur, perimitur. In voluptate carnis & in exercitio exteriorum se totaliter occupat, sed non naturaliter tendit extra se. Intus exerceri debet, intus quærere necessaria saluti. Parum quippe 1.Tim.4 corporalis valet exercitatio, pietas verò ad multa promissionem habens eius vitæ, quæ nunc est, & futurę. Non enim corporeis deus patet sensibus, sed spiritualibus, ideo rationale animal fecit hominem, vt haberet, vnde se illi præberet visibilem. Et hæc est præcipua mortalium dignitas, hæc est humanæ elegantia naturę. In hoc assimilatur verbo, per hoc intelligit verbum, dilectúsque à verbo, quæsitus, assumptus, & glorificatus. Sed (heu) istud miserrimus ignorat homo, & quum magni sit, nullius se æstimat. Thesaurum immẽsum pro exili vilissimóque dat precio, & qui à suis debuerat mercedem accipere corruptoribus (proh dolor) ipse sua omnia séque impudico amore prosternit. Victus nanque voluptate, immemor cuius sit, quo redemptus sanguine, quibus plasmatus manibus, qua ratione conditus, quo fine creatus, à naturali plurimum nobilitate degenerat. In hunc prorsus errorem omne penè humanum genus dilapsum est, adeo vt ille innocens, ille arbitretur sanctus, qui communem non agit vitam, & vniuersitatis non sectatur vestigia. Re nanque vera difficillimũ est in tot seculi voraginibus, in tot peruersitatis exẽplis syncero immaculatóq; pedis affectu præsentis peregrinationis peragrare iter. Nullúsq; esset à spiritualibus liber laqueis, nisi cœlestis in corde stillaret gratia, irradiaret lumẽ, protegeret manus, & diuina suauitas roboraret. Nõ autẽ propriis debet homo inniti viribus, nec totaliter destitui. Agat quicquid valet ex se, totis animæ lacertis manum porrigat ad se erigentem Deum, non ore, non animo, non desideriis desinat suum inuocare adiutorem, & tanquam nauis inter vndas seculi velitans frequenter in orationis ingrediatur portum, quatenus siquid ex humana deperditum est conuersatione, si quid ex tentationum concissum impulsu, aut vetusta vita dissipatum, restaurare queat. Nil etenim in omni spirituali exercitatione vel Christiana militia sic mentis habitum, virtutis zelum, cordis oculũ, perfectionis desiderium redintegrat & custodit, quemadmodum orationis studium. Est nanque oratio actus mentis sapientiæ lumine directus, & spiritus sancti calore succensus, quæ quum pure perficitur, humano non indiget consilio, nec ornatu verborum. Nam in ipsa paracletus docet, quid & quomodo agere debeat orans. Non tantum huiusmodi orandi modus vocis sonitu aut strepitu labiorum perficitur, sed cogitatione tacita, mente suspensa, corde non dormitante, intentione non diffusa, prudenti animo, proposito stabili, affectu vnito, & gratia in his omnibus cooperante. Multi voce, rari autem corde deprecantur. Non est veræ orationis operatio in hominis potestate. Solius Dei est huius, sicut & cæterarum, dona conferre virtutum. Potest quisque parare vas ad liquoris susceptionem, non autem implere. Petendi inest nobis facultas, sed petitionum effectus desuper expectandi sunt. Facile

etenim quispiam exauditur, si à se accedendi timorẽ, dubietatem impetrandi, & diffidentiam amouerit posidendi. Nemo verò accedere ad Deum, suaque illi offerre vota timore compescatur. Non seris aut ferreis vectibus, non ianuis vel custodibus aditus interdicitur. Nullus est qui inhibeat Deo appropiare volentem. Sola cuiusque conscientia ausum præbet, si munda est, repellit autem, si delictorum colluuione polluta est. Libentius nẽpe dominus suscipit, quàm eiiciat, paratior quoque ad tribuendum, quàm homo sit ad flagitandum. Ob hoc plerunque preuenit vota, atque merita donorum erogatione transcendit. Inuitat trepidos, expectat pigros, sustinet delinquentes, induratos stimulat, renitentes hortatur, & quosque ad se pergentes benigna refouet caritate. Quid igitur pertimescis ô homo? cur ad Deum appropinquare formidas? Depone iniquitatis fasciculos deprimentes te, abiice à te cupiditatis onus, absterge maculas interioris aspectus, & lota animæ facie atque veste induta nuptiali securus accede ad ipsum, tuasque illi petitiones edicito, in autorem tuum conspice, & scito quia frater tuus est, os ex ossibus tuis, & caro de carne tua, attende diligenter illius vulnera, lateris apertionem, & pedum manuúmque cicatrices, & intelliges quantum in illo præsumere debeas. Qui dedit se tibi, denegabit ne sua? Qui locauit te in se, poterit contemnere te? Si prudenter inuestigabis, vtique nobilius reperies te in illo, quàm in te. Contemplare si vales verbum, & te in ipso inuenies. Nam quod factum est in ipso vita erat. O vita viuẽs, in qua viuunt omnia, viuifica me non vita carnis, sed spiritus, non aliunde, quàm de te in te, vt per te viuam tibi. Nemo enim viuit, qui non tibi, sed sibi viuit. Quomodo sine vita viuere quis dicendus est? Dixisti nanque ô mellisflue amor (& verum dixisti.) Ego sum via, veritas, & vita, via credentium, veritas contemplantium, & vita regnãtium. Quos enim eligis, vt in æterna regnent vita viuificante nunc reples gratia. Manifestas te illis, illos rapis in te supra se, & iam non sunt in se, sed in te, vident se non in se, sed in te, exultant in se de te, suauitérque commorantur extra se, quia sunt in te, iucundiúsque manent in te, quàm in se. Nec mirum. In te nanque torrens est voluptatis æternæ, deliciarum abundantia indefectibilis, amœnitatis spirituale plantarium, sapientiæ æterni thesauri, cunctorúmque laudabilis fruitio bonorum. Prius tamen quilibet tui strenuus amator debet te quærere in se, vt postea se inueniat in te. In homine origo amoris est, in te autem finis & perfectio. Nullus quippe Dei cultor, quod diligere debeat, scrutetur aliunde, quàm in seipso. Fons amoris hominis est ipsius cor, fons autem caritatis Deus. Hanc tanquam riuulos diffundit in prædestinatos, & per hanc gratificantur, qui Dei
1.Ioã. 4. filij nuncupantur, & sunt. Non ab re igitur inquirit iustus Deum in se, quia deus est caritas, & in cordibus iustorum diffusa est ipsa per spiritum sanctũ. In cordis siquidem puritate facile reperitur deus, quia & ad ipsum libenter declinat, & in ipso conquiescit. Vbi autem exteriorum tumultus & corporalis occupatio, quamuis ibi sit deus, difficulter tamen inuenitur. Pax enim est, & in pacis manet habitaculo, ideo
Psal. 75. Propheta aiebat. Et factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion. Pacem itaque habeat in se, qui verbum pacis gustare desiderat. Ab exterioribus ad interiora redeat, vt ab interioribus ad superiora conscendat. Nunquam superiora suauiter perseueranterque gustabit, quicunque sua negliget interiora. Ad superiora mens via est, in superioribus vero perpetua pax, imperturbabilis requies, & diuturna tranquillitas. Assuescat habitare in se, qui vult ascendere supra se. Prudenti quidẽ ingenio & cura peruigili erudienda mens est, vt possit, illique libeat habitare secum. Hoc etenim spiritualis ædificij solidum et fundamentum, hæc est accedendi ad Deum via re gia, innocentiæ speculum, magisterium virtutum, certa immortalitatis spes. In officina quippe quie & per orationis infatigabile exercitium secum ha tare mentisque arcem erigere valet homo, qui hæc in contemptum habet, nunquam possesso sui, sed neque Dei. Poterit quidem habere Deu sidere autem minime. Longe inter se distant & possidere. Deum in se habent iusti omnes, tem perfecti possident. Ex mera gratia habetu sidetur verò ex gratia & diutina interiori exe tione. Potest quis saluari, si non possidet Deum, autem si eo caret. Paucorum nanque est pos verbum. Veruntamen sicut aurora solem, ita sui possessio Dei præcedit possessionem. Ambo do Dei, ambo interioris hominis exercitia sunt, qu mo segnis, & desideriis spiritualibus priuatus, a perfectionis non auidus capere valet. Maximo p sus studio interiori expedit, vt se accommodet, cunque se possidere, secúmque habitare concupi ac mentem lubricam ab assuetis satagit compe vagationibus, sed nihil aptius ipsam refrænat, qu attenta meditatio, quæ in oratione proponitur. H quidem ab exterioribus cor amouet, & ad se re compellit. Hæc est disciplina mentis spiritualis p dagogus, orationis funiculus, incipientium erudi & intentionis mentis prouida gubernatrix. Præ rit orationem spiritus, disponit ad cõtemplation animæ munditiam operatur, ministrat deuotion in corde spiritualem lætitiam ebullire facit, atq sapientiæ parat domicilium. Ex ipsius assiduitate bilitur mens, cogitationes purgantur, solitudo s delectat deus, ingenium acuitur, castificantur se illustratur ratio, loquela restringitur, & animus alta suspenditur. Ipsa est spiritualis ianua orationis per quam verbum ab ingredientibus agnoscitur, puris muneribus honoratur. Quandiu mentis orati veraciter possideatur, tanquam oculi pupilla meditatio custodienda est, verum tunc non est fundit postponenda. Veluti quoddam spirituale deposit seruanda est. Nam quum mentis oratio præsto e superflua ac noxia meditatio esse dignoscitur, qu verò abest, perutilis & necessaria esse censetur. M tatio quidem orationem excitat, oratio autem præsentat, & verbum possidere facit, præsente Deo & verbum possidente anima gratissimum dis exhibetur sacrificium. Iuge quippe laudis ho caustum & perfecta actio gratiarum ex certissi verbi agitur præsentia, vnde Propheta voce domi ait. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic ite quo ostendam illi salutare Dei. Præcedit itaque ve ram laudem cordis medullaris oratio. Ex gustata verbi iucunda præsentia habitus formatur orationis mundæ. Ex munda oratione depuratur animus, exhilaratur affectus, pascitur caritas, appetitus dilectionis

ctionis augetur, certificatur fides, conualescit spes, exultat spiritus, viscera quatiuntur, pacificatur cor, ignis accenditur, veritas aperitur, fugatur tentatio, abscedit tristitia, renouatur sensus, virtus debilitata reparatur, excitatur feruor, fugatur tepor, vitiorum rubigo cõsumitur, cœlestium desideriorum scintillæ emicant, & diuini amoris flamma succrescit. Magnis nanque meritorum prærogatiuis fulta est, multis donorum spiritualium splendoribus, atque præcipuis virtutibus pura mentis oratio decoratur. Illi quippe patet cœlum, arcana panduntur, & Dei aures intendunt. Non repellitur, neque contemnitur, sed placido aspectui creatoris vniuersorum præsentatur. Vacua inde non recedit, nec sine affectu. Exauditur quidem, dummodo humiliter deprecetur. Humilis etenim deprecatio cœlos penetrat, cœlorúmque opificis mulcet aures. Non potest humilem Dei sapientia spernere supplicantem. Mosem quippe omnium mitissimum non abiecit exorantem. Publicani quoque verecundiam & preces grata benignitate suscepit. Quis audiuit vnquam humilem esse in prece confusum, potissime quum ex ignito precatur affectu? Humilitas nanque & caritas spirituales orationis sunt alæ, quarum remigio vsque ad interiora ingreditur velaminis, vbi verbum in sinu residens paterno æterna virtute generatur. Pulsat regni cœlestis ianuas humilitas deprecãtis, caritas verò ipsam introducit orationem, eámque exaudibilem facit. De his virtutibus figuraliter loquitur veritas dicens. Si duo ex vobis consenserint super terram de omni re, quamcunque petierint, fiet illis à patre meo. Humiliet igitur se, succensóque oret affectu, quisquis cupit suam non repudiari orationem. Cui tamen addat vitę honestatem, conuersationem sanctam, morum probitatem, linguæ temperantiam, & cœlestium flagitationem gratiarum. Non terrena substantia, aut temporalium commoda, sed spiritualia dona & Angelorum consortia importune postulanda sunt. Nam etiam ipse dominus eadem gratantius impertitur. Qui autem petit, in fide postulet nihil hæsitans, vt exaudiatur. In huius verò actus puræ spiritualisque orationis Deus ante mentis aciem constituendus est. Facile quippe orãtis intentio deuiat, & in ociosis ac noxiis labitur cogitationibus, si deus in ipsa oratione nõ quæratur. Hoc præcauere Propheta 26. satagens aiebat. Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram. Optime quidem congruit, vt altissimo assistat, qui vota sua exaudiri desiderat. Nam innocentiæ indicium notissimum est iudicis non formidare aspectum, perfectæ autem caritatis infatigabiliter ac sine interuallo verbi sitire præsentiam. Hoc ex pura & ignita mentis perficitur oratione, præcipue quum longa exercitatione interioris orationis amoris facibus succensus animus diuinæ sapientiæ verus amator extiterit. Anxia nempe amoris vis est, quæ amantium corda diu abinuicem abesse non patitur. Quamobrem verbi sponsa fidelis caritatis iaculo transfixa & de dulcedine dilecti saginata inuictum vigoris animum ab oratione non relaxare conatur. Dilecti corporalem præsentia assidue meditatur, ne cordis sui intentio ad alia diuertatur. Sicque tandiu in hoc meditandi studio elaborat, donec per orationis frequentationem & amoris incendium copulata verbo, sapientiæ ebriata suauitate ab eius amplexibus diuelli non valeat. Tunc illi lex imponenda non est, neque de modo orandi instruenda. Ipse amor cogitandi materiam ministrat, orandi formam tribuit, orationisque perfectionem sufficienter infundit. Fit igitur sponsa per orationem munda, de verbi præsentia hilaris, in sapientia erudita, votis præceps, exultatione tacita, amore libera, festiua spe, munere solicita, caritate solida, prouida in actione, mente erecta, & proficiendi amore succensa. Omnis ipsius affectus in dilectione trahitur sapientiæ, ad illámque tanquam ad locum proprium currere non desistit. In hunc amandi venerat affectum Propheta, quando dicebat. Quẽadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita Psal.41. desiderat anima mea ad te deus. Multipliciter etenim tunc se sponsa dilatat in se, & eo ardetius se exercet, quo dulcius trahitur, atque clarius intuetur. Nam quum de bonitatis Dei fonte plenissimo potatur, & quàm in se diffusa sit, sentit quodam suaui delectationis respergitur gustu, & quadam animi pace repletur, dulciter requiescit in eo, quod capit, atque sua pascitur spiritus voluptate, domini præsentia sui immemor gaudet, dicit sæpius repetens propheticum illud: In pace in idipsum dormiam & requiescam, tenet in se, quem diligit, & amoris brachiis sapientiam amplexatur, se exaltari conspicit, quum Dei se videt dignam præsentia, metitur merita sua, virtutes considerat, & in nullo per se iudicat talia promereri, gratis sibi hoc esse donatum intelligit, & totum per beneuolentiam fieri non dubitat conditoris. Proinde magno cordis exultat tripudio, & immensas promit gratiarum debitas actiones. Hoc prænunciauit Propheta, quum ait. In voce exultationis & confessionis sonus epulãtis. Quomodo non exultet anima, quæ se sentit dignam effectam verbi præsentia? Si præcursor in vtero positus exultauit ad aduentum verbi, quare non magis sponsa in amplexibus sponsi? Non ad insipientiam sibi exultat sponsa in cordis thalamo sponsum adesse cognoscens. Nam & spiritus Luc.1. Mariæ exultauit in Deo salutari suo, quãquam longe excellentius, quàm ista. Anna quoque Prophetæ Sa- Luc.1. muelis mater quum prolem, pro qua orauerat, suscepisset, exultans clamauit, Exultauit cor meum in domino, & dilatatum est cornu meum in Deo meo. Sic & hæc coram verbo exultat, dicens. Exaltabo te deus Psal.144 meus rex, & benedicam nomini tuo in seculum, & in seculum seculi. Verbis sufficienter non valet exprimi, quanto gaudio, quantáque exultatione repleatur anima in sui præsentia sponsi & casto amoris contubernio. Exoluit gratias, dona perstringit, ostendit vota, & oscula imprimit. Huius felicis consortij in spiritu odorans Propheta delicias & sponsam ad exultationem inuitans aiebat. Exulta & lauda habitatio Esai.12. Sion, quia magnus in medio tui sanctus Israël. Exultat quidem ex iis ardenter permota, quæ agi sentit in se, laudat verò admiratione perfusa ex iis, quæ contemplatur in Deo. In diuina nequaquam valet esse laude muta, quum hymnidici angelorum chori sanctorúmque innumerabilis exercitus quàm diligentissime & incessanter in Dei laudibus occupentur, tacita mente recogitat. Feruor ex hac consideratione diuinæ laudationis, & amor cœlestium cantionum adeo contemplantis cor rapit, & in sublimia eleuat, vt interiora omnia in diuinam videantur

prorumpere laudem, seque mens quamuis in mortali corpore inclusa teneatur, supernorum ciuium cœtibus sociare conetur. Psallit spiritu, & interdum ex abundantia infusæ dulcedinis prorumpit in vocem iucunditatis dicens. Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Circumquaque etenim cœlorum sancta agmina cogitatione perlustrans vniuersos festiuos stolis candidissimis ornatos, coronis aureis ac coruscantibus gemmis redimitos, gloria & decore præfulgidos, felici immortalitate vestitos, & in æterni regis laudibus intentos mirari nō desinit, & quum carne sola tunc grauetur in terris, desiderio tamen & intentione commoratur in cœlis. Amat quod videt, astringit quod gustat, possidere exoptat in perpetuū, quod cōtemplando rimatur, seque beatam fore non ambigit, si illis sociari meruit, ideo inter ipsas animi delicias & laudum vota illud Tobiæ sancti replicare non cessat, Beatus ero, si fuerint reliquiæ seminis mei ad videndam claritatem Hierusalem. Quum autem reuoluit secum, vnde illis tanta sit lætitiæ causa, de thesauris diuinitatis id prouenire considerat. Quamobrem amore feruescens, & caritate confidens suæ oculos intelligentiæ attollit in diuinæ maiestatis essentiam, & quàm incircunscripta sit, quàm potens, quantisq; affluat voluptatibus, potius credēdo quàm agnoscendo miratur. Hinc ineffabilis atque insatiabilis laudis appetitus exoritur, hinc flamma desideriorum vehemens ebullit, & omnem ad se trahens animi virtutem dilectam alienat à sensibus, atque insensibilem foris effectam immensus intus facit eam verbi exuberare deliciis. Cœlesti se conspicit circundari lumine, accendi ardentissimo amore, & infinito inflammari laudis desiderio. Laudat quātum potest, & nimio cruciatur laudis desiderio, quum se videt non posse perficere, quod amabiliter concupiscit. Ad se verò rediens os laude repletum, oculos lacrymis, cor humilitate, animámque deuoto mœrore persentit, quum non esse, vbi se tam delectabiliter fuisse recogitat. De cellario tamen sponsi egrediens, indéque mentem saluberrimo amoris vulnere sauciam reportans ab oratione & Dei laude vix ad momentum vacare valet. Laudandi quippe face succensa & laudis dulcedine ebria laudari semper rediuiua caritate concalescit. Non enim debet à laude cessare, quæ vsque ad Dei solium euecta est. Memoriam abundātiæ suauitatis sponsi eructans corde flammigero ait cum Propheta. Regnum tuum regnum omnium seculorum, & dominatio tua in omni generatione & generatione. Talis laus talis affectus, soli sponsæ verbi congruit, quæ de donis conditoris sui ingrata non est. Pro cognitione nanque propria, quam pro munere accepit, humilitas exoluit holocaustum, pro gustu diuinæ caritatis erga se talentum & ipsa exhibet intimæ dilectionis, pro notitia autem excellentissime maiestatis medullare atque perfectum offert verbo sacrificium laudis. Propterea illi tanquam sponsæ præcipuè præbenda est corporalis, sacramentalis, & spiritualis copia sponsi, quatenus donec peregrinatur à verbo, habeat, vnde verbi pascatur deliciis. Nam iuxta ipsius sententiam omni habenti dabitur, & abundabit. Nulli quidem magis digne, quàm fortiter amanti spiritualia prærogantur dona. Non enim illa in sudario reponit ociose, nō dispergit inutiliter, sed tanquam dominicæ pecuniæ fidelissim[us] dispensator spiritualia lucra reportat veluti quotidie de omnibus, quæ suscepit, redditurus sit integerrimam rationem.

Psal.83.

Tob.13.

Quòd sponsa per meditationem decursus vitæ incarnati verbi plurimum in amore proficiat.

CAP. XXIII.

SApientia Dei irreprehensibili gu-
bernatione vniuersa disponés qu
admodum nihil eorum, quæ fe
odit, sic neminem illorum, qu
lutis lauacro ab originali m
delicto, quantum ad se pertin
rire lætatur, quin potius ineffabili suæ miser
pietate gratiæ stillicidia super hominum fil
rare non desinit, miro varietatis modo singu
dens, prout vult. Nam tanquam peritissim
marum medicus diuersis medetur antidotis
cuiusque vulneris indigentiam. Propterea cō
plantis animus non sine gaudio miratur, quàm
uide vnumquēque electorum ad salutem ducat
tipliciter operando. Quædam nanque terribi
quædam mirabilia, nonnulla delectabilia opera
singulos tamen erudit, & trahit ad se singulari
sideratione. Ex solis affectibus profectibúsque
uersionum diuinæ gratiæ mirabilia declarant
ideo Propheta domino de se aiebat, dicens. E
domine tu cognouisti omnia nouissima & antiq
tu formasti me, & posuisti super me manum tu
mirabilis facta est scientia tua ex me. Terret nan
flagellis innumeris, pestilentiam immittit, bell
ditiones, oppressionésque permittit, terræ steri
tem, aëris intemperiem, aquarum inundationes,
ficiorum conflagrationem quæ sæpe audiuntur,
ribilibus plagis omne seculum plenum est, ita vt
mo inhabitantium illud expers disciplinæ inue
tur. Ipse quoque carnis interitus adeo comm
effectus est, vt ab eo nullus liber existat. Quis au
est homo qui viuet, & non videbit mortem, qu
ille solus, qui nil in se dignum morte habuit, vt
ab æterno liberaret exitio, ipsius mortis sponte
luit subire sententiam? Cuncta quippe hæc, qu
hoc seculo homines patiuntur aduersa, diuinæ iu
tiæ sunt opera, per quæ quàm terribilis & quàm fo
midandus sit, se notificat deus, vnde per Prophe
clamat. Videte, videte, quod ego sim solus, & no
alius, præter me, ego occidam, & viuere faci
percutiam, & ego sanabo, & non est qui de m
mea possit eruere. Non vt confundat, sed vt c
gat, tam terribiliter clamat. Quos autem salu
gellat temporaliter, quos verò damnat, dupli
gellat pœna. Præsens nanque flagellum pœnit
incentiuum & pœnitentibus causa est veniæ, im
nitentibus autem damnationis exordium. Per di
plinam quippe iustitiæ deus timeri vult, per os
sionem verò potentiæ agnosci. In constitutione e
nim vniuersi incomparabilis eius virtus ostendi
Quis nanque ex nihilo cuncta crearet, cœlum or
ret sideribus, aërem repleret volucribus, aquam p
scibus, terrámque fœcundaret arboribus, nisi om
potens

potens deus? de illo per Prophetam dicitur. Ipse dixit, & facta sunt. Dixit quidem, non voce, non per angelum sed voluntate. Voluntas eius vox ipsius est. Quum autem voluit, per verbum suum fecit. Verbum non transiens, non sonans, sed permanens in seculum seculi. Per hoc verbum facti sunt angeli, archangeli, virtutes, cherubim, seraphim, & omne quod viuit, quod mouetur, quod discernit, siue corpus, siue spiritus, per ipsum factum est. Omnia (inquit Ioãnes) per ipsum facta sunt. Vniuersa igitur quæ sunt, autorem suum fatentur Deũ. Per illa se voluit innotescere, illa voluit cõmunicare hominibus, vt per ea erudirentur in scientia Dei, accenderentur in dilectione, proficeréntque in sapientia. Rari tamen inueniuntur, qui illis non abutantur. Bona nempe sunt, & ad salutem proficua, si vtantur bene, si autem quod bonum est, vtuntur non bene, bonum operatur malum in malo propter malum. Abutenti non creanti ascribenda est culpa. Non vt abuterentur, sed vt vterentur quæ sunt, facta sunt. Dedit etiam, per quod vterentur, vt in omnibus deus mirabilis appareret. Appareret nedum mirabilis, verumetiam esset dulcis & amabilis. Mirabilis rationi, amabilis affectui, vt totum ad se traheret hominem. Quantum & in quantis se amabilem exhibeat deus, quis sapit? quis capit? Quæ obtemperant, quæ dulcescunt, quæ placent, quæ mulcent, nonne tibi? Nunquid proprium aliquid Deo vendicat? Gloriam vtique quærunt eius, cuius sunt, & à quo sunt. Instrumẽta sunt, vestigia sunt, media sunt. Principiũ autem horum verbũ sine principio, finis verò nõ alius, quàm ille, in quo sunt. Vtrũque expressit verbum, quum in Apocalypsi, ait. Ego sum alpha & ω, principiũ & finis. Quũ itaq; in multis mirabilis amabilisq; appareat deus, in nullo tamen sic mirabilem amabilémque suam hominibus patefecit esse caritatem, sicut quum deus homo factus est. In cæteris donis quamuis eximiis, quamuis multis sua tantum contulit, in hoc autem dedit se. Facile quippe quisque amico suo, quæ possidet, tribuit, præcipue quum aliena sunt à se. Non autem reperitur, qui tanto amicitiarum fœdere sit coniunctus, vt pro amico cum sui iniuria & detrimento tradat se, verbum verò Dei deus sic humanum dilexit genus, vt sua illi daret, & se. Libentiúsque se communicauit, quàm sua. Se quidem præbendo intimæ dilectionis viscera demonstrauit, propterea Zacharias sanctus in suæ prolis ortu prophetans, inquit. Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto. Reliqua omnia sua munera nobis deus præstari posse spem dedit, quando filium suum vnigenitum cæteris rebus illi cariorem tam liberaliter præstitit. Non tantum vt descenderet ad nos, quod singulare ac præcipuum esset munus, voluit deus pater, sed etiam vt fieret nostri similis, in natura non in culpa. Naturam etenim assumpsit verbum humanũ de massa Adæ, & illas quas voluit passiones, non tamen habuit traducem de Adam, nec transgressiones imitatus est filiorum Adæ. Quod elegit ipse Christus dominus, hoc habuit. Nil in illo coacte aut præter eius fuit voluntatem. Esuriuit, quia voluit, lacrymatus est, quia voluit, occisus est, quia voluit. In hoc nanque gratuita nos caritate dilexit, quoniam nullo astrictus debito, sed propria passus est voluntate. Liber quippe quum esset à debito, humanam libere perfecit redemptionem, vnde Propheta ait. Deus vltionum dominus, deus vltionum libere egit. Psal. 93. Quod non egisset, nisi fuisset homo. Quamobrem anima, quæ merito & nomine vocatur sponsa, ne tanti beneficij ingrata sit, sedula meditatione reuoluit in se sacrosanctum diuinæ humanæque naturæ mysteriũ, per quod lapsi hominis reparatio facta est. Mirari quidem non desinit, quomodo deus quum in natura sua æternus esset & inuisibilis, in nostra apparere voluerit temporalis & visibilis, & qui in cœlo angelis notus erat, in terra quoque manifestaretur hominibus. Hac etenim Dei visione homo non ex natura carebat, sed ex culpa. Acceperat quidem in suæ primordio creationis duplicem oculum, carnis (videlicet) & rationis. Carnis nanque vt corporalia aspiceret sensibus carnis communia, atque per ipsa se exerceret, & ad agnitionem pertingeret conditoris. Sunt quippe visibilia cuncta quasi quoddam vehiculum rationis, & speculum trinitatis, in quo humanus proficiens animus maximam de natura diuinitatis eruditionem acquirit. Non enim frustra anteposita esse homini corporalia hæc arbitrandum est. Quidam intelligentiæ & amoris spiritualis pædagogus sunt peregrinantibus mortalibus. Completa verò peregrinationis via nullo horum indigebunt saluati adminiculo. In verbo cõtuentes, omnium quæ sunt, plenam habebunt notitiam, ipsis quoque Dei visio manifesta erit, propter ea medio aliquo non egebunt. Tanquam igitur paruulis nunc proponuntur visibilia, quæ corporeo cernuntur aspectu, ideo carnis oculus necessarius esse cognoscitur. Acceperat quoque ipse homo oculum rationis, vt per ipsum se intelligere valeret & Deum. Difficile omnino est, vt quis absque sui agnitione ad scientiam pertingat Dei. Est nanque rationalis & creatus spiritus sibiipsi scala ascensus ad æternam Dei sapientiam. Nec iustum est, vt in sua animus permanens ignorantia ad summam diuinæ essentiæ perueniat notitiam. Ratiocinando quippe humanus spiritus, & se à vitiis abstrahendo poterat ex parte ad sui & Dei transcendere veritatem. Verum hoc præcipuum & maximum donum tunc peccator homo amisit, quum obedientiæ lege transgressa, ligni vetiti escam gustare præsumpsit. Mox etenim præuaricationis sententiam excipiens ignorantiæ nube protectus est. Super se nanque quum aspiceret, quandam veluti caliginem densissimam spiritualem sensit, per quam illi cœlestia & diuina obumbrata erãt, non autem in se, de qua obnubilatione per Prophetam dicitur. Posuit tenebras latibulum suum. Psal. 17. Quum verò ad se rediret, cæcitate se percussum non dubitauit. Proinde foras à se expulsus propriam erubuit nuditatem. De hac nempe interiori cæcitate liberari cupiens Zacharias Propheta voce omnium redemptoris præsentiam exoptans deprecatur, dicens: Illuminare iis qui in tenebris & vmbra mortis sedent Luc. 1. ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Lucem itaque supernam tectam sibi videns, nec locum in se propter interiores tenebras inueniens totus præceps extra se fluere cœpit. Hinc humani generis apostatatio initium habuit, hinc carnis voluptati habenæ laxatæ sunt, hinc exilium pro patria diligi inchoauit, & ex illo deinceps semper in deterius dilapsum est. Ab hoc autem errore nunquam redimi potuit, nisi quum temporis plenitudo aduenit.

nit. Dei nanqne sapientia humano condolens generi sic prostrato modo mirabili illud erigere curauit. Ignorantiæ quippe tenebras, vnde illi omne acciderat malum, repulit primo vt cæteris postea facile valeret mederi languoribus. Speciem vtique visibilem speciosissimam assumpsit humanam, quæ ad se delectabiliter aspicientium traheret animos, illámque virginalem in thalamum verbum vniens fecit, vt esset deus & homo vnus Christus, & tandiu voluit hoc latere consilium, donec virgini tempus pariendi adesset. Vocibus tamen omnium suorum prophetarum prenunciari fecit ipsum futurum, vt tanto auidius susciperetur, quanto solicitius prædiceretur. Tempore igitur congruo quum virginalis partus instaret, esse̍tque puellæ mens plus solito caritatis igne succensa, deuotione pinguior, & desiderio saluatorem videndi promptior, repente coram se positum aspexit Christum. Absque detrimento nanque virginitatis sine dolore partus suam
Luc. 2. pudicissima mater genuit prolem. Quem vt vidit, mente & corpore humillime adorauit, ipsúmque reclinauit in præsepio, quia (teste Euangelio) non erat ei locus in diuersorio. Tunc quidem verus Adam de terræ limo plasmatus est, tunc terra herbam germinauit virentem, de qua fons irrigauit superficiem terræ, tunc (iuxta Prophetæ vaticinium)
Psal. 84. veritas de terra orta est. Misericordia enim & veritas prius obuiauerunt sibi, iustitia & pax obsculatæ sunt, ideo in ipsius infantis ostensione angelorum innumerabilium exercitus psallentium dicentiúm-
Luc. 2. que auditus est. Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Gloria quippe Deo, qui gratis ingratis se præbuit visibilem, pax autem hominibus, pro quibus reconciliandis homo & mediator fieri voluit. Quis hanc ineffabilem inauditámque Dei dignationem potest verbis exprimere, ratione penetrare, menteque percipere? Latebat quidem in carne verbum, in infantia sapientia, sub tegmento humanitatis dominus maiestatis, iacebat in præsepio, & fulgebat in cœlo, dominus angelorum factus erat socius iumentorum. O stupor, ô prodigium intueri verbum pannis vilibus inuolutum, fascia ligatum, vagiens in stabulo infantilibus membris. Non illud exterruit fimi horror, stabuli fœtor, iumentorum præsentia, fœni asperitas, præsepij angustia, frigoris vehementia, nuditatis opprobrium, noctis obscuritas, lassitudo itineris, paupertas matris, & propriæ distantia regionis. Tanquam verò athleta fortissimus, gigásque magnificus se visibilem & palpabilem dominus de ventris erumpens ergastulo cum hoste pugnaturus, hominésque docturus apparuit. Qualis tunc sanctæ genitricis esset animus, qualis affectus, qualéque incendium caritatis, nullus sufficit cogitare. Se mirabatur esse matrem & virginem, intactam & fœcundam, Dei filiam & genitricem, nutritam & nutricem, stupebat de mysterio, pauebat de miraculo, exultabat de filio, se humiliabat de obsequio, vndique inflammabatur amore, in omnibus sapientiæ splendore illustrabatur, fouebat puerulum in gremio, & à Verbo amplexabatur, lactis poculum præbebat filio, & deuotionis nectare pascebatur, oscula imprimebat infantulo, & dilectionis iaculis vulnerabatur, perambulabat vti-

que latissimos contemplationis campos, indéq redolentes carpebat amoris flores, non aduerteba vbi erat nimia ebria caritate. Iam in filio esse cœ perat, quem genuerat, dulciúsque habitabat in fi lio, quam in se. Quomodo eum aleret, quomodo li ministraret, apud se sedulo pertractabat, sui obl uiscebatur de prole cogitans, à visibili specie ad in uisibilem rapiebatur substantiam, nec considera cessabat, quomodo Dei verbum simplicissimu sic humanæ se voluerit associare naturæ. Mer quidem mirabatur mater, nósque mirari debem cum gaudio, quando cum pauperrimo ditissimu cum infimo potentissimus, cum despecto excelle tissimus, cum mortali se associauit æternus. Vi lem quippe naturam, quam Verbum assump uisibile, humanis obiecit obtutibus ornatam sus omni speciositate naturali, moralibus in tam virtutibus, & spiritualibus redimitam atque scientiarum omnium faciendorúmqu culorum gratiam possidentem. Per ipsam v poream formam incorpoream diuinamque cit substantiã hominibus corporalib. intend formis visibiliáque amantibus. Fecit quóque m liter, vt per visibilem naturam de inuisibili ill naretur homo, qui ab inuisibilium cognitione ter descendendo in solo visibilium amore qu bat. Hoc Ioannes Apostolus perhibet, quum di Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidi oculis nostris, quod perspeximus, & manus nost trectauerunt de Verbo vitæ, & vita manifesta & vidimus, & testamur, & annunciamus vobi tam æternam, quæ erat apud patrem & apparuit bis. Maximum itaque diuinæ agnitionis profec per incarnatum Verbum hominibus collatum dum in homine manifestans se deus hominibus ascenderetur ad Deum, indicauit. Illic (inquit P pheta) iter, quo ostendam illi salutare Dei. Singu etiam intimæ caritatis indicium idem deus & ho Christus (videlicet) Iesus demõstrauit hominibus quum solus esset inter mortuos liber, in seruitor seruum se esse ostendere dedignatus non est, quo que præcipuo fieri non potuit caritatis affectu tuenciúmque profectu. Ipsa nanque Dei sapiẽtia vniuersa creauerat, parentibus, pauperibus, hum & mortalibus subesse non erubuit. Horum siqui obedientiam vsque ad virilem seruauit ætatem docens exemplo, quanta diligentia quisque diu debeat obtemperare mandatis. Idem insuper legi tor legalibus humiliter subdi voluit sanctionib. sine delicto pro peccatoribus iudicari peccato, p pterea octaua post natiuitatem suam die circun se permisit, sanguinémque suum in ipsis cunabul fundere non expauit, vt spiritualiter nos circ dendos esse erudiret, dicente Propheta. Circun mini corda vestra, & non præputia vestra vi da. Completis demum purificationis matris d parentum manibus ad templum ferri se fecit, in vlnas longæui & sanctissimi Prophetæ Sime baiulari, necnon turturum seu columbarum ob tione redimi. Vnde in Verbo incarnato & in v genito Dei, qui minime legi suberat, nec quicqu expiandum habuit, tanta legis custodia, nisi legem sanctam esse, legísque finem aduenisse te præmonstrauit? Lex quidem sancta, ait Apo lus.

lus. Alibi quoque. Finis autem legis Christus ad iustitiam omni credenti. Non enim spiritualis debuerat initiari lex, nisi cæremonialis compleretur. Dederat nanque Deus per Mosem seruum suum fidelem, legem, quæ in se dura & grauia continebat, quæ concupiscentiam excitabat, nec extinguebat, quæ peccatum ostendebat, nec contra illud adiutorium præstabat, quæ præmia non tribuebat, sed solum à pœna liberabat, de qua Petrus ait. Quid tentatis imponere iugum super ceruicem discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus? Hanc vtique Dei sapientia non venit soluere, sed adimplere, suosque fideles ab ea liberare. Dedit autem legem amoris, quæ non grauat, sed cætera mandata leuificat, quæ carnalem mortificat concupiscentiam, quæ peccatum tollit & consumit, quæ paucis continetur, quæ æternam vitam ipsam perficientibus confert. Hac lege nil dulcius auditur, nil rationabilius præcipitur, nil perficitur fructuosius. Habet quidem lex hæc in se vnitiuam vim, quia amantem copulat cum amato, habet & transformatiuam. Nam quum amantis repleuerit animum, illum rapit extra se, & transformat in dilectum tanto amplius, quanto dilexerit ardentius. Quemadmodum enim famulo præstantior est filius, ita seruili lex amoris est potior. Decebat nanque filium, vt amoueret laboriosa, & mandaret leuia, vtilia, & spiritualia, vnde Apostolus, non enim (inquit) accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater. Pauca quidem noster mediator Christus docuit sermonibus, exemplis verò innumerabilia. Potius operibus, quàm verbis morum perfectionem, virtutum sublimitatem, & ipsam quam ad nos gerebat, voluit ostendere caritatem, quanquam etiam in illius sermonibus maxima eniteat sententiarum sapientia, maximáque documenta sanctitatis. Recogitet itaque deuota mente quisque fidelium, quæ verbum Dei pro hominibus egit in carne, vt quanti ab illo æstimatus sit, sciat, vt quantum debeat diligere, non ignoret, vt in ipsius speculo qualiter propriam per disciplinam virtutum possit componere conuersationem, intelligat. Reuoluat igitur exercitatione peruigili & tacita cogitatione quomodo sempiternum Verbum Christus in homine ab eo assumpto completo silentij dispositi tempore quum manifestare vellet, quid esset, & quare venisset ad Iordanis ripam, baptizandus accessit, non vt maculas, quas non habebat, abstergeret, sed vt omni impleta iustitia sanctificaret aquas ad abolitionem originalis culpæ, & regenerationem salutis æternæ. Quo peracto mysterio repente super ipsum Dei vnigenitum cœli aperti sunt, Spiritus Sanctus in columbæ specie mansit, paternáque vox audita est, quæ ait. Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Dignum nanque fuit, vt incarnatum verbum talia haberet testimonia, & diuina famularentur obsequia, quatenus perspicue clareret fidelibus, quàm stabile, quàm viuum esset fundamentum, supra quod eorum fides ædificanda esset. Vt autem ipse Dominus sibiipsi perhiberet operibus testimonium, mox vt baptisma suscepit, impulsus est in desertum à spiritu, vt à diabolo tentaretur. Quúmque quadragenario dierum noctiúmque perfecto numero acriter esurire cœpisset, ibi Satan affuit, & ipsum de gula, auaritia, & inani gloria importune stimulauit, sed nihil valuit aduersus sapientiam antiqui hostis meditata malitia. Veluti impudens canis reiectus est, & statim astiterunt Verbo sancti Angeli, & tanquam strenuissimo duci ministrauerunt illi. Ex tunc regnum cœlorum, pœnitentia, & perfectio euangelica prædicari, inchoauit. Nam ipse mediator de deserto egrediens, & quos voluit eligens discipulos, per ciuitates, per castella ambulans, salutis monita euangelizabat vniuersis. Leprosos quidem mundabat, iacentes erigebat paralyticos, dæmoniacos verbo curabat, illuminabat cæcos, surdis præbebat auditum, claudis ambulandi virtutem reddebat, salutem infirmantibus, & mortuos restituebat ad vitam. Quibus operibus Sacerdotum Principes & Iudæorum seniores inuidiæ aduersus eum liuore succensi, illum perdere cogitauerunt. Consilio autem inito ordinauerunt, vt si quis ipsum publice audiret prædicantem, vinctum illum duceret ad Pontifices. Iam enim Dominus Iesus propter eorum conspirationem non timore prostratus, sed vt locum daret nequitiæ, non ibat palam apud Iudæos. Ante verò diem festum Pascatis sciens Iesus, quia venerat eius hora, vt de hoc mundo transiret ad Patrem, parato in cœnaculo Pascate cum suis recubuit, atque vltimum vale facturus eis corporis & sanguinis sui cunctis tribuit sacrosancta mysteria. Deinde aqua in pelui missa se præcingens linteo cœpit suorum lauare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo præcinctus erat, dans ecclesiæ documentum, vt inuicem sibi lauare debeant pedes fideles. Iterum autem recumbens proditorem suum discipulo recumbenti in sinu eius patefecit, atque ad tolerandas mundi persecutiones & de vinculo seruandæ caritatis melliflua exhortatus est eos allocutione. Qua completa surgens & trans torrentem Cedron egressus, quum in horto orasset ter, sanguinísque sudorem irrigue sparsisset, tanquam athleta fortissimus contra persecutores processit suos. Quibus in terra verbo prostratis se teneri permisit, ligari, & duci ad Annam primum, vbi alapa percussus est, deinde ad Caypham, ad Pilatum, ad Herodem iudices, semper illum accusantibus Iudæis ductus est. Tandem à Pilato data sententia tanquam mortis reus iniquorum traditur manibus, prius tamen durissime flagellatus. Mox accepto spinarum diademate acutarum, & cruce super humeris posita extra portam per ciuitatis plateas iter faciens, vt crucifigeretur, ductus est. Quid multa? Expoliatur, extenditur, affligitur, leuatur veluti hominum opprobrium & abiectio plebis, in medio duorum latronum rex gloriæ constitutus conuiciabatur à Pharisæis & scribis ad alterutrum dicentibus. Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere. Pluráque alia proferebant blasphemiæ verba. Ille autem, qui pro hominum salute tanta patiebatur, nulla fractus iniuria, & nullo dolore permotus, malum pro malo, aut maledictum pro maledicto reddere noluit, quin potius suis pro crucifixoribus exorauit latroni paradisum donans, & discipulo matrem commendans. Sicque in agone validissimo constitutus quum Patri, cur illum reliquisset, dixisset humiliter, fel acetúmq; sitiendo gustasset, consummatis omnibus quæ

[Margin notes: ..15. (beside "na liberabat"); ..8. (beside "Apostolus"); ..4. (beside "sertum à spiritu"); Ioan.13. (beside "diem festum Pascatis"); Ioan.18. (beside "surgens & trans torrentem"); Mat.27. (beside "utrum dicentibus")]

à Prophetis prædicta fuerant, cum clamore valido Patri commendans animam capite demisso expirauit, atque tam beato fine redemptionem compleuit humanam. Cui verò tam ferreum pectus & adamantina mens est, quod huiusmodi narratione non repleantur compunctione viscera, cor amaritudine, oculi lacrymis, ora singultibus, linguáque clamoribus? Quis non doleat morte Domini, in cuius transitu Sol obscuratus est, velum templi scissum, montes dirupti, & aperta monumenta? Poterit ne humana mens saxis esse durior, & inanimatis insensibilior? Plangat quæ non dolet anima super iis, quæ dicuntur, quoniam merito plangenda est. Aliena quidem esse videtur à corpore, quum non tristatur capitis passione. Timeat verò præcidi tanquam putridum & inutile membrum. At sponsa, cui compungibile & lacrymosum est cor, non sic. Quoties in ipsius insonuerit auribus dilecti sui cruciatus passionis & opprobria crucis, toties mucronis vulnere transfigitur doloris. Ipsa quoque vt verbo inseparabiliter vniri valeat, quendam sibi spiritualem componit fasciculum totius vitæ illius, quæ ruminando nutrit cunctos suos internos sensus, & veluti mundum animal in intelligentiæ reuoluens palato in ipsius iucunda dulcedine requiescit. Parua cum paruulo efficitur, cum fugiente fugit, cum ambulante pariter ambulat, & cum dormiente quiescit. In omnibus quæ meditatur, mentis sensum coaptare conatur, atque amoris ignem de sua excutere cogitatione non cessat, vnde cum Propheta ait. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Nimium interdum in his intenta verbi incarnati meditationibus accenditur desiderio ipsum videndi, ita vt pene deficiat. Eo quidem in hoc vehementius inflammatur, quo attentius meditatur & mundius. Quum autem vt cupit, suum nequeat perficere desiderium, sacramentali saltem illius præsentia delectatur, oculo fidei conspicit, quod carneis oculis intueri non valet, suóque statuto tempore hoc modo illud in interno recipit cordis hospitio.

Lucæ 23.

Psal. 38.

De perfecta proximi caritate à verbo in Eucharistiæ sacramento exhibito.

CAP. XXIIII.

Siquis odij seu æmulationis exardescit facibus, semper toruo inimicum intuetur oculo & obliquo aspectu, si quid de illius prosperitate audierit, si ipsius successibus felicibus florere cōspexerit, grauiter angustatur. Fama eius laudabili tanquam re sibi contraria dolet, bonū ipsius malum suum æstimat, & malum bonum. Super omnia verò onerosa illi est præsentia corporalis, à qua veluti lux resilit à tenebris, ita & hic elongatur & latitat. Huiusmodi Satanæ se membrum esse fatetur, quia vestigia imitatur. Nam & ipse homicida lumen veritatis non habet in se, quia non stetit in veritate. A splendore quidem repercussus sapientiæ de sublimibus cœlorum in hunc caliginosum retrusus aërem suo tempore in tenebroso inferni carcere æternis vinculis cruciandus reseruatur. Inuidia etenim & odio succensus quotquot valet huius veneni tabe commaculans suæ perditionis socios aggregare, non desinit. Hoc illi studium est & cura solicita rapere quos potest Christo, & facere gehennæ filios. E con- trario consummata caritas, quem repleuerit, cun- ctis facit esse beneuolum, singulorúmque gaude- profectibus. Inflammat, vt quibus valet, prosit, quos potest, facultatibus, obsequio, auxiliis, & consil- sustentet. Aliena non concupiscat, aliis non nocea- suáque gratanter impertiatur, magis vt in erogatio- ne, quàm in cumulatione lætetur. Neminem od- caritas, nemini derogat, nulli calumniatur, sic- vniuersos diligit, ita nullius obhorrendo conuersa- tionem aspernatur, nullius veretur faciem, vi- redarguat, naturam amat, vnitatem non fran- pacis non repellit bonum. Hanc quippe veræ ca- tis regulam de fonte æternæ hausimus sapienti- ipsa enim virtutem perfectæ caritatis quem- dum cæteras didicimus virtutes. In diebus carnis suæ quum in homine conuersaretur c- minibus, omnem exhibuit patientiam, omne- lectionem, mansuetudinem, & longanimi- Non irritauit, non irrisit, non inuidit, non cui- irrogauit malum, aut inflixit maledictum. Nunc- que omnes dilectionis vinculo amplexatur, & si- lorum profectu congaudet, dicente Propheta. G- dium etenim Domini est fortitudo vestra. Ga- quidem, quum nos viderit sanctitate conspicuos, ritate nitidos, humilitate infimos, contemplati- sublimes, & amore ignitos. Nequaquam autem d- nit, quin nostrum quotidie erga se succendat a- rem. Sua quippe nos ditauit præsentia, qua am- animus vehementi vritur caritate. Pro dono na- hoc nobis præstitit singulari. Nam profecturu- Patrem, & ab his carneis oculis amplius non vi- dus, quum in vltima cœna cum discipulis recum- ret suis, tanquam singulare visibilis præsentiæ c- poralis solatium, quam subtrahebat de mundo inferebat cœlo, corporis & sanguinis sui sacram- ta reliquit, sub quibus non corporeis sensibus, spiritualibus cognoscibilem se fecit, quoniam ibi est præsentia corporalis. Poterant quippe nimium tristari illius tam cita absentia, qui c- ipso fuerant conuersati, si non hoc roborare- mysterio, poterant quoque posteri (nec ab re) fidere, si & ipsi eius dulci essent fraudati præsen- Cunctos in vna eadémque pacis stabilitate firma- Vniuersis dedit seipsum præsentibus & futuris. P- sentibus se palpabilem visibilémque exhibuit, f- ris autem sub accidentium velamine se minime negauit, non tamen minus istis, quàm illis con- Vnus enim idémque Christus, qui in corpore p- bili cum Apostolis conuersatus est, & qui sub p- & vini accidentibus vniuersæ se præbuit freque- dum ecclesiæ catholicæ. Dispar modus & vnus nuel, inæqualis visio, sed æqualis fides. Amb- fidem ambulauerunt. Non verò minus beati qui non viderunt & crediderunt, quàm qui vider- & crediderunt. Non autem beati, qui viderunt & c- diderunt de eo quod viderunt, sed de eo quod cre- derunt. Aliud viderunt, & aliud crediderunt. Quod viderunt in carne verbum, & tamen non credentes perierunt? Non enim vitam dabat, quod apparebat, sed quod latebat. Ideo discipuli beati, quia in eo quod

latebat

latebat, credebant. Super hoc sententiam veritatis audiamus. Quum autem semel interrogasset Dominus à discipulis. Vos quem me esse dicitis, & Petrus [.16] voce omnium respondisset. Tu es Christus filius Dei viui, illico audiuit. Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui est in cœlis. In fide vtique beati efficiuntur, quotquot gratificantur in Christo. Nec cuiquam profuit, quia in humana Christum vidit carne, si non credidit in verbi abscondita diuinitate. Omnis enim iustus (in quantum iustus) ex fide fit. Iustus autem (sicut [o.1.] Apostolus ait) ex fide viuit. Quoniam verò sic apparuit in visibili specie Dei sapientia, vt completo dispensationis suæ ministerio regrederetur ad Patrem vnde venerat, & à quo non discesserat, congruum fuit, vt taliter se exhiberet, quatenus nec quos elegerat, præsentes delinqueret, nec venturis se negaret, sed cunctos pari se ostenderet dilexisse caritate. Quod quidem optime perfecit, quum se sub modica panis viníque specie realiter communicauit. Merito etenim tale opus diuinæ conuenit sapientiæ, nullique nisi verbo sempiterno huiusmodi debebatur elargitio caritatis. Quemadmodum autem cuncta ex nihilo per ipsum facta sunt, ita etiã per ipsum restauranda. Neque tamen minus laudabile agnoscitur, dum restaurat, quàm dum creat. Vt verò clarius disseratur, longe excellentius honorandum est verbum in renouatione humani generis, quàm in prima constitutione. Nihil quippe egit inglorium & diuinitati indignum, quum condidit hominẽ. Verbo [e.2.] concepit Deus, vt faceret & verbo perfecit. De terræ limo plasmauit illum, & absque fatigatione & sine vllo adminiculo spirauit in eo vitæ spiraculum, factúsque est homo in animam viuentem. In restauratione autem ipsius quis sufficienter enumerabit? quis enodabit, quanta cœlestia sint celebrata mysteria? Taceo de mysterio angelorum, de oraculis prophetarum, de patriarcharum promissionibus, quæ concurrerunt in illa. Taceo, quod verbum coæternum, & Deo Patri consubstantiale seruilem pro salute hominis induerit formam, taceo quanta in ipsa humanitate faciendo mira, dura sustinuerit, docendo salubria, acceperit ignominiosa, suadendo vtilia, susceperit indigna. Pertranseo enim, quod à discipulo venditus, à cunctis derelictus sit, sputa, alapas, flagella, clauos, lanceã, & mortis acerbam sententiam, & quæ quotidie à peccantibus irrogantur opprobria, solum memorans illam, quam erga homines in hoc sacramento expressit viscerum eximiam caritatem. Hanc nemo, nisi qui incredulus & inexpertus est, se propalare confidet. Quis non stupeat? quis non miretur cum gaudio, & exultet præ admiratione, quum regem maiestatis & Deum gloriæ sic tegi voluisse, sic cogitauerit ipsi placuisse abscondi? Non tantum abscondi, verumetiam humano in corpore reclinari? Non à solis bonis & iustis, sed etiã ab iniustis sceleratisque peccatoribus, quorum vita in luxuriæ fœtore ducitur, in seculi voluptatibus nutritur, in ludis, comessationibus, ebrietatibus, fraudulentiis, rixis, contentionibus, æmulationibus, obscœnisq; consumitur actibus, se permittat tractari manibus, laniari dentibus, & ore contingi. Nam si hoc sanctis concederet, magnum vtiq; foret. Quid autem si hoc etiã tribuit, à quibus blasphematur indesinenter? Semel pretio traditus est in carne, sed millies in sacramento, die vna suæ pertulit ludibria passionis, quotidie verò ab infidelibus ministris super mensam altaris, semel in cruce pendens expiauit, quotidie autem quoties per mysterium immolatur. Hæc (inquit verbum) quo- Mat. 26. tiescunque feceritis, in mei memoriam facietis. O memoriale saluificum, ô sacrificium singulare, ô hostia acceptabilis Deo Patri, panis vitæ, pabulum suaue, refectio iucunda, saginate vitule, immaculate agnus, mellifluum manna quis digne potest te sumere, sufficienter laudare, ad plenum intelligere, syncero affectu venerari, & totis desideriorum suorum præcordiis tenere? Deficit cor meum cogitando de te, non valet lingua mea loqui de te, nec quantum cupio, sufficio magnificare te. Da mihi Domine eruditum sensum, linguam magniloquam ad tui sacramenti promenda magnalia. Non enim quanta sunt, humanus valet explicare sensus, neque angelicus intellectus. Solus ille nouit ista, qui solus voluit & potuit facere tanta ac talia. Non tamen ab eius debet laude cessare etiam peccator, quamuis impar etiam iustissimi sit omnis illius laudatio. Ab ipso siquidem mundi exordio sicut incarnandi verbi sunt reuelata mysteria, ita frequenter etiam quibusdam corporis & sanguinis instituenda sacramenta. Hæc nanque Melchisedech Sacerdoti summo reuelata fuere. Nam Gen. 14. quum benediceret Abrahæ à cæde regum reuertenti, pro sacrificio panem vinúmque obtulit in figura spiritualis huius refectionis. Præfigurabantur etiam hæc in agno paschali, in quo præsignabatur humani generis liberatio à diabolica seruitute. Hæc in manna prænotata sunt propter multiplicem effectum gratiæ, hæc in legalibus sacrificiis quo ad reconciliationem, in oblationibus quo ad satisfactionem, in holocaustis quo ad conseruationem præfigurata fuerunt. Decuit nanque vt tam salubre sacramentum, tam adoranda immaculatáque hostia ex sui excellentia multorum testimonio fulciretur, atque eius vera præconia prædicata legerentur. Continet quidem in se continentem omnia, & plurimis sunt decorata mirabilibus. In hoc quippe sacrosancto altaris sacramento totum est corpus Christi, illius formæ terminos non excedens, perfectum in membris, in quantitate completum, decore pulcherrimum, eandem habens speciem sub sacramento, quam nunc habet, quum regnat in cœlo. Sunt quoque ibi accidentia sine subiecto. Et sic panis in corpus conuertitur, vt tamen non fiat materia corporis Christi, nec etiam annihiletur. Miro etiam modo quum videatur oculis, tractetur manibus, prematur dentibus, & digitis diuidatur, non tamen Christi corpus tangitur, nec in vllo patitur læsionem. Cuncta enim hæc circa visibiles palpabilésque species peraguntur. Habet & hoc mirabile in se, quod quum ibi non sit panis & vinum, possint tamen accidentia illa pascere, satiare, & inebriare. Quum consecratur panis vel vinum, non augetur corpus ex multarum consecratione hostiarum, nec ex sumptione minuitur. Est quoque corpus idem numero in locis plurimis. Nam angelicæ naturæ datum est, vt vno sit tantum in loco, ibíque operetur, vbi est, diuinæ verò naturæ, vt sit vbique incircunscriptè, nullis conclusa locis, nullísque indigens corporalibus lineamentis. Corpori verò Christi harũ tenenti medium naturarum propter verbi vnionem datur

datur, vt sit pluribus in locis. Tanti insuper transmutatio sacramenti prorsus incomprehensibilis est. Non enim artificialiter mutatur, sicut multa fiunt quotidie ex solerti hominum ingenio, non est accidentalis, vt subiectum maneat in diuersis accidentibus sibi inuicem succedentibus, non est substantialis, vt materia sub diuersis maneat formis, sicut in transmutatione patet ad inuicem elementorum, est autem hæc transmutatio siue transubstantiatio supernaturalis & diuina. Non enim ibi remanet materia, nec subiectum, sed tantum accidentia sine subiecto sunt. Hoc quidem opus diuinum est non humanum. Minister quidem sacramenti huius homo est, institutor verò & autor verbum. Sacerdos etenim, cui commissum est officium ministrandi, foris operatur. Nihil tamen valeret quod exterius agitur, nisi verbum interius operetur. Illud quidem verbum de exigua panis & vini materia corporis & sanguinis sui efficit sacramentum, quod de nihilo condidit vniuersum. Non indiget Deus aliquo instrumento, quum quicquam facere disponit. Quod agit, sola perficit voluntate, nec minus difficile est ille de materia formare aliquid, quàm de nihilo. Omnia quæcunque voluit Dominus, fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Quamobrem quoniam voluit, potuit, & fecit, vt per homines ministerium (suorum tamen virtute verborum) panis substantia in corporis mutetur sacramentum. Sic quidem nouæ legis ministris contulit, vt hoc mirabile conficiant sacramentum, sic vt Prophetis veteribus præstitit, vt supra naturam
Nu.20. operarentur multa. Præter naturam quippe fuit, vt ad sonum percutientis virgæ propheta maris profunda detegeret, vndæ in murorum altitudinem solidatæ se protenderent, & tandiu perseuerarent immobiles, quandiu populus patrum sicco transiret vestigio. Idem quoque Propheta quum omnis Hebræorum multitudo siti periclitaretur, eadem virga bis silicem percussit, & repentè petra, quas prius non habebat, affluentissimas profudit aquas, ita vt sufficerent omnibus, & abundarent. Dies nanque deficeret, si quæ fecerunt Iosue, Helias, Heliseus, plurimíque Prophetæ, narrare voluero. Ipse Deus per suos ministros tanta peregit, qui etiam per seipsum hoc instituit sacramentum. Vbique omnipotens, vbique apparet gloriosus. Præcipuè tamen in hoc sancto mysterio illius caritas, illius commendatur maiestas. Caritas, quia præbet se, maiestas, quia non iumentorum caro, sed corpus est Christi. Quid autem se maius dare potuit? Se fecerat fratrem, se ad humanæ inclinauerat naturæ consortium. Parum se iudicauit egisse, nisi etiam se daret in cibum. O inexcogitata clementia, & incomprehensibilis bonitas. Vt iustis prodesset, non se peccatoribus denegauit, vt per quotidianum experimentum ipsius agnoscatur dilectio, vsque ad mundi terminum voluit, vt hoc perseueret mysterium. Facilè quidem memoriæ reconditur, quod asiduè cernitur. Nostræ prouidit ignauiæ, quum nobis sic voluit esse propinquus. Quæ autem est tam grandis natio, quæ deos suos ita propinquos habeat, sicut Deus noster adest nobis? Non ad cœlorum alta conscendendum est, non perlustrandum sidera, non montium cacumina petendum, non Hierosolymam ad orandum pergendum est. Accede in quoduis ecclesiæ catholicæ templum, esto ibi, dum diuina celebrantur sacramenta (à catholico tamen & vero, credentíque sacerdote, & iuxta ecclesiæ ritum ministrante) nec dubites ibi de sublimi cœlorum sede cum innumerabili angelorum multitudine verbum in veram perfectámq; descendere humanitatem. Inclinat quidem se certissimè, quum sacramentalia proferuntur verba, nec in manus dedignatur se tradere ministris, atque tanto spatio temporis corporalis illius ad- Cor.
est præsentia, quanto perseuerant & formæ. Non aliud sumit bonus quàm malus, sed aliter. Merita quidem discernuntur, non esca. Nam sacramentum vnum, idem corpus, Christus vnus ab omnibus sumitur, dispariliter tamen. Quemadmodum autem non omnes qui resurgunt, immutantur, ita neque om- qui hoc sacramentum sumunt, manducant. S enim qui non manducantes manducant, & sun- dam, qui manducantes non manducant, aliq- que sunt, qui manducantes manducant. Non cantes autem manducant fideles omnes, qui tate viuentes, deuotionibus vacantes, laudab actibus insistentes corpori ecclesiæ mystico v tur, & per vnitatem caritatis spiritualiter ma cant. Nam in sacramento altaris quiddam est sa mentum tantum, vt est species panis & vini, q dam est ibi res tantum, vt corpus Christi mystic quiddam est ibi res & sacramentum, vt corpus C sti verum, quod traxit de virgine. Illud nanque e primi, & sacramentum secundi, vnde euidenter ligitur, quod ille non manducando manducat, mandata dominica opere perficiendo, & miseri diæ exercitiis inseruiendo corporis Christi mem copulatur. De hoc enim dicitur, Crede, & mand sti. Dum electorum nanque meritis consortes fa sic de spiritu Christi viuunt, sicut de suo human corpus. Nam Christus & ecclesia vnum mystic corpus efficiunt. Quotquot autem in huius corp vnitate consistunt, quamuis sacramentaliter co non manducent Christi, spiritualiter tamen ma care noscuntur. Sed quemadmodum laude sun an.6
gni, qui non manducantes manducant, ita etiam rimum exprobrandi, qui manducantes non ma cant. Quid verò damnabilius, quàm rem sancta imò ipsum Dominum sanctitatis scelerato corde cipere? Væ quicunque pollutis manibus & macul corpore sacramenta sancta tractare præsumit. N enim irreuerenter ad altare domini accedendum neque cum mortalis delicti macula. Si enim imp non transiit, qui arcam Domini inclinatam præsu psit erigere, quomodo diuinam poterit euadere v nem, quisquis in mortali constitutus temerario mysteria cœlestia manducare voluerit? Qui e (teste Apostolo) manducat & bibit indignè, iudi sibi manducat & bibit, non diiudicans corpu mini. Malus nanque bonum manducando ma cit, non quia malum sit manducare bonum, se malum est bonum non manducare bene. Res dem sancta sicut iustis in adiutorium, ita iniust peccatoribus vertitur in iudicium. Solis lumen sa oculis delectabile est, ægris verò odiosum, corpusq dominicum innocentibus salutis medicamentum est, scelestibus autem animæ mors. Mundet igitur compunctionis & lacrymarum lauacro, carnis lumbos castitatis funiculo accingat, sibi deuotionis affectu se cōponat, virtutum se ornet gemmis, sicq; dominica

nicæ memor pasſionis quiſque ad ſanctum accedat altare diuina ſuſcepturus myſteria. Tali nanque præparatione mundatur immundus, vt mundiſsimum dignè valeat ſumere ſacramentum. Detergenda ſiquidem eſt conſcientia, animæ facies lauanda, atque omnis culpæ macula abolenda prius, quàm ad altare
r.11. pergatur. Probet ſe (inquit Apoſtolus) homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, ne ſacramentaliter, non ſpiritualiter edendo, manducando non manducet. Parum nanque prodeſt viſibilem foris ſpeciem quenquam ſumere, & mentis pabulo intus remanere ieiunum. Ille quippe ſolus inſtituentis ſacramenti voluntatem exequitur, qui manducando manducat, qui ſacramentum & rem ſacramenti humili ſuſcipit deuotione. Ad hoc quidem ordinatum eſt myſterium tam ſanctum, vt frequentetur. Non enim ex ſola indignitatis æſtimatione à communione ſe quis ſubducere debet. Nam peccato amoto eò quiſque fit dignior, quo indigniorẽ ſe putat. Nemo ad hoc ſuſcipiendum per ſe dignus eſt, quamuis multa ſit præditus ſanctitate. Obedientia quemq; dignum facit, non vita. Quis niſi ſuaderet Dominus, diuina auſus eſſet ſumere ſacramenta? Moſes ſanctus quum oues paſceret in deſerto, vocem Dei vocantis illum de rubo audire non potuit, niſi calciamenta, quæ in pedibus habebat, extraheret. Populus quoque Hebræorum monti, in quo Deus loquebatur, propter fulgura & tonitrua, quæ ſentiebat, appropriare auſus non eſt. Sed & Helias Propheta quum Deum in ſibilo auræ tenuis audiſſet, exterritus pallio ſuo vultum operuit. Vnde ergo nunc tanta eſt in eccleſia Dei fiducia, vt diuina maieſtas eſſentialiter præſens ſit, & intrepido ad illam accedat animo non ſolum iuſtus, verumetiam peccator & iniuſtus? Non ſolummodo accedat, ſed & manu tangat, ſumat ore, vniat corpori? Nam etſi ſub viſibili lateat ſpecie verbum, & impaſsibilis ſit illius caro, certiſsimum tamen eſt, quòd declinat in manus hominum, & ab hominibus manducatur. Nam verbi ſunt verba
.6. illa dicentis, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Hæc itaque fiducia non de meritis prouenit manducantium, ſed ex ineffabili bonitate verbi ſic volentis. Taliter nanque in ſacramento hoc ſe voluit exhibere hominibus, vt forma opertus viſibili non videretur, vt à fidelibus præſens eſſe non dubitaretur, vt ſepoſito ſeruili timore ardentius ſumeretur. Si enim qualis eſt, humanis intueri voluiſſet aſpectibus, nullus eſſet, qui dominicum auderet manducare corpus. Prudentiſsimo igitur Dei verbum vſum fuiſſe conſilio perſpicuè claret, vt ſe corporaliter daret hominibus (& tamen accidentibus velatum) quatenus ex præſentia noſceretur caritas, & per operimentum viſibilis formæ humana ad ipſum accedere valeret infirmitas. Dignũ quippe fuit, vt inſtitutio hæc ſacramentalis potius ad caritatis promotionem, quàm timoris ordinaretur fidelium. Apparente ſiquidem in carne verbo, omnis legis duritia ablata eſt. Nam à facie olei computruit iugum. Venerat autem Deus ad homines, non vt onus adderet oneri, & mandatum augeret mandato, ſed vt auferret onus, & leuificaret mandatum. Parum quippe profeciſſet homo, ſi placatus non veniſſet Deus. Venit nanque, vt iniuriam remitteret, non vt imputaret culpam. Pacem ſecum Dei attulit ſapienti, & in carne occultauit celſitudinem maieſtatis. Per ipſam quidem humanam carnem pacis ſe Dei & hominum fecit autorem, vnde Apoſtolus, Ipſe eſt enim pax noſtra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriæ, ſoluens inimicitias in carne ſua, legem mandatorum decretis euacuans, vt duos condat in ſemetipſo, in vnum nouum hominem faciens pacem, vt reconciliet ambos in vno corpore Deo, per crucem interficiens inimicitias in ſemetipſo, & veniens euangelizauit pacem, & nobis, qui longè fuimus, & pacem iis, qui propè, quoniam per ipſum habemus acceſſum ambo in vno ſpiritu ad Deum. Huius etenim pacis ſe obſidem fecit, quum ſe in hoc præbuit ſacramento, propterea ait, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Hinc eſt, quòd tam exuberans confertur gratia hoc ſacramentum dignè ſumentibus. Ex illo nanque quædam viuificantis ſpiritus, & melliflux ſuauitatis deguſtatur emanatio, per quam omnis vigor interioris hominis roboratur. Reparatur quidem in homine per iſtiuſmodi ſumptionem, quicquid vitiorum impulſu collapſum eſt aduerſusq; inimicorum rabiem truculentam mens armatur humana. Quis cõtra ſpirituales præualeret nequitias, ſi abſque adiutorio hoc cum ipſis haberet congreſſum? Hoc Propheta fatetur, quum ait, Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me. Omnino humana deficeret virtus, & huius peregrinationis medio fatigata iaceret, ſi non ſpirituali hoc pabulo nutriretur, vnde veritas de turbis triduò ſuſtinentibus, nec quid manducarent habentibus, ait, Si dimiſero eos ieiunos, deficient in via. Tanquam enim ſpirituale viaticum præſentis exilij corpus ſuum Dominus ordinauit, vt ſubueniret per ipſum laborantibus, infirmantibus optimum recuperandæ ſalutis præſtaret antidotum, afflictis tolerantiæ ſolatium, proſtratis erectionis auxilium, dubiiſque diuinæ miſerationis notiſsimum demonſtraret indicium, ideo Propheta inquit, Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors & miſerator Dominus, eſcam dedit timentibus ſe. Vniuerſis quippe prodeſt fidelibus timentibus Deum iuxta ſingulorum animæ diſpoſitionem. Nouiter nanque conuerſis, & adhuc in ſpirituali infantia conſtitutis cibus iſte ſapit, & ex illo veluti lacte aluntur, & creſcunt. Ad ipſum propter ſeipſos accedunt, & tandiu illum frequentant, quandiu delectatio perſeuerat interna. Ipſa verò deficiente puſillanimes fiunt, quia vberibus aſſueti cibi aſperitatem ſuſtinere nequeunt. Nil niſi quod iudicant, arbitrantur bonum. Metiri volunt ſpiritualia ſecundum ſenſum proprium, atq; illud pernicioſum putant, quod non interiori delectatione perfunditur. Lacte indigent, lac quærunt, lactiſque nutriti poculo probationis ferculum pertimeſcunt. Non autem proficientes ſic. Quum enim in pelagi medio ſe conſtitutos videant, & huc illucque contrariis flatibus agitari frequenter ſe ſentiant, euadere per ſeipſos poſſe deſperant, ſi non diuinò ſuffragentur auxilio. Ideo ſæpe in oratione poſiti, etſi cœleſtem non deguſtent dulcedinem, deſideriorum tamẽ cœlum replent clamoribus de ſublimi throno poſcẽtes auxilium. Maximũ autẽ in venerandi huius ſacramenti ſumptione percipiunt robur, totieſq; deperditas recuperãt vires, quoties tanti myſterij cõmunione ſunt digni. Non tam quærunt guſtum, quã fructũ, neq; delectari in cibo, ſed nutriri deſiderãt. Primi tanquã inualidi

Ephes. 2.

Mat. 28.

Psal. 22.

Marc. 8.

inualidi saporem concupiscunt sacramenti, secundi verò per gratiam volunt viuere sacramenti, perfecti autem his eminentiores sponsi præsentiã amplectuntur in sacramẽto, non quærunt sua, vt primi, non custodire se volunt, vt secundi, ascendere gaudent supra se tanquam perfecti. Istorum principatum tenet, quæ sponsa est. Ipsi soli notum est, quãtis spiritualibus reficiatur donis, quantis pascatur amoris solatiis. Facilè credi potest, quòd maximo ebrietur amore, quum & in cordis cubiculo, & in corporis cubiculo præsentialiter verbum adesse non dubitet, præ suauitate spiritus cum Propheta canit, Dominus regit me, & nihil mihi deerit in loco pascuæ ibi me collocauit. Singularem suæ peregrinationis iucunditatem capit in huiusmodi refectione, & tolerabiliter verbi absentiam sustinet, cuius amore languet sacramentali saginata visitatione. Ambulando per fidem nutritur in fide. Nutritur quidem sacramentaliter, sed spiritualiter perficitur. Ex sacramentali ad spiritualem transcendit verbi præsentiam, in qua perfecti amoris & futuræ beatitudinis notissima experientia degustatur.

Psal. 22.

Qualiter in peregrinatione hac, sponsa spirituali verbi fruatur præsentia.

CAP. XXV.

CVncta hominis ratione vtentis intentio, & omne studium peregrinantium à Christo in æterna felicitate adipiscenda esse debet. Ad illum quæq; res dirigenda est propter quem creata est. Nam quieta in se esse non valet, si aliò se cõuerterit. Hinc est, quòd homine nihil miserabilius, qui finem ignorat suum. Quoquo se vertat, aduersa patitur, extra se tumultus patitur continuos, in se autem incessabile bellum. Iustum quippe est, vt perturbetur foris, qui in se à se discordat. Quàm grauis, quámve lugenda sit rixa exterior, nullus scit, nisi qui pacem mentis qualemcunq; gustauit. Qui ignorat quid sint tenebræ, lucis bonum iudicare nescit, & qui mali inexpertus est, prosperitatis dulcedinem quomodo discernere valet? Sic quicunque internam nunquam gustauit tranquillitatem, quanta sint, quæ foris perstrepant, omnino æstimare non sufficit. Re nanque vera onerosum valde est, quod tolerat homo, & quo atteritur, flagellum. Ab iis quæ sunt supra se, vt est grando, pluuia, hyems, calor nimius, & similia, asiduè affligitur. Quàm enim sint multa iuxta se, quibus eruditur, nullus explicat. Nunc famis inedia, nunc cladis sæuitia, nunc bellorum fragoribus cruciatur. Ferarum fugit morsus syluestrium, repentium venena pertimescit, maris inundationes, ne mergatur, deuitat, ignis lambentem flammam diligenter custodit, sicq; omni ex parte verberibus depressus status sui miseriam damnare compellitur. Vniuersa hæc quamuis pro peccati pœna iustè inflicta sint homini, valet tamen de omnibus proficere, si caueat à recto tramite deuiare, vnde Apostolus ait, Omnia cooperãtur in bonum iis, qui secundum propositum vocati sunt sancti. Nam interior dispositio causas effectúsque exteriorum sibi militare facit, siue in bonum, siue in malum. Quemadmodum autem visibile opus inuisibilis animi dispositionis est signum, ita amor testis est intimæ dispo-

sitionis. Qui enim amorem suum absque errore iudi
cij metiri potest, proculdubio operum suorum no
ignorabit precium. Qualis amor, talis merces. Secu
dum amoris propositum compensantur actus. Ideoq;
nil æquè in homine componendum sic est, sicut co
dis affectio. Facilè nanque seducitur, qui hoc caret
dicio. Inordinatus amor nihil timet, non Dei sent
tiam, non hominum facies, non propriam conscie
tiã, quicquid est decoris, quicquid honesti, quicqu
rationis exhorret, sua lege contentus est, nec diuin
nec humanis arctatur. Nam et si in quibusdam pœ
timore repercussus ab actibus nefariis coerceatur,
tus tamen suæ malignitatis nunquam deserit ap
tum. Agit nequiter, quod valet impunè. Volup
seruus libertatem spiritus apprehendere nequi
ipsi flagellum est, dum obliquis graditur itin
Floret ad tempus, vt damnetur in perpetuum
so autem ordinata dilectio diuino semper s
subiicit. Quæ facit laudabilia, delectabiliter
violenter operatur, virtutis amore trahitur, h
tis tenetur vinculo, testimonio gaudet consc
interna pace perfruitur, magis futurorum, quà
sentium remunerationem quærit, sanctorum
tur vestigia deuitans iniquorum consortia. Am
ctus veritatis amator est. Sibi vicissim inseruiu
ritas & caritas, neque sine caritate veritas, nequ
que veritate caritas valet subsistere. Veritatis se
non declinet, quicunque ad caritatis arcem fe
ascendere. Semitæ nanque veritatis virtutes sun
mo ad veritatis perspicuam agnitionem potest
gere, si virtutibus ornatus non fuerit. Nec minu
templationi veritatis virtus congruit, quàm luci
bili pura oculi pupilla. Nam virtus est qualitas
tis bene dispositæ, qua bene viuitur, sine qua n
laudabiliter conuersatur. Regit nanq; virtus om
animi inordinationem, & rationi solium erig
quo nil, quod à virtutis discordet regula, transi
mittit inultum. Venustat quidem habitudinem
mæ, morum probitatem decorat, ab imis erigi
mum, & ad magnanimitatem adducit, vitia abd
re facit, gratiam à natura discernit, robustos seg
ab infirmis, & firmam cum Deo cõtrahit amic
Virtute si quis insignitus non fuerit, veritatis la
quum primum apparebit, rubore suffusus discede
glorius. Clara quippe est veritas, aspectu delectat
amabilis supra modum, nil in se coinquinatũ ad
tens. Ideo præmittenda est virtus, quæ caret con
ne. Nam præbet fiduciam, serenat consciẽtiam,
tis faciem tergit, mensuram ponit operibus, m
inter nos regit, & subiicit rationi. Ex vsu virtut
vitiorum fuga constantiæ habitus & discretio
men exoritur. Absque his nanque veritatis spe
non apparet. Ex dono quippe Dei, & virtutis
veritas in corde tanquam in propria sede gl
diffundit radios, per quos perfecta contempla
sidetur. Inaccessibilem etenim inhabitat luce
veritas, atque præ nimio diuinitatis suæ fulgor
est, videri non potest. Quum igitur ad purum
aspectum humana sit inualida acies, per media q
dam cognoscibilem se fecit. Radios quidem emi
suos in sua apud se permanet claritate. Temper
se, ne mentem hominis sublimi suo reuerberaret
gore. Vniuersa enim mundialis machina quid ali
quàm æternæ veritatis est speculum? In ipso dilige
co

consideratione prospectans animus quibusdam lætificatur radiis veritatis. Singula videt mira ordinatione disposita, varietate decorata, & proprietate distincta. Non summa confundunt infima, nec ima inuident summis. Vnaquæque in suo perseuerat ordine: in proprio procedit tempore, suáque contenta est habitatione. Legibus suis singulæ parent, & proprio famulantur instinctui. Non alia, non altiora, non pulcriora appetunt veritatis lętificante iudicio. Sic nanque vniuersa disposuit, vt nec dici, nec cogitari possit melius. Quemadmodum natura, ita distinxit dona. Angelicis quidem spiritibus tanquam in natura sublimioribus dedit pro habitatione cœlum: pro contemplatione se: non per speculum aliquod, sed sicuti est. Tales sunt conditi, vt gratiæ consentiendo, gratificatíque per verbũ diuina visione sint digni: à qua quamuis mutentur loco, contemplatione minimè diuelluntur. Quum enim ad Dei perficienda exeunt ministeria, præsentem vident, præsentia beatificantur deificæ veritatis. Quod autem semel acceperunt ex munere, amittere nequeunt ex administratione. Quò se vertunt, ipsam supra se per diuinitatis essentiam, ante se per contemplationis præsentiam: in se per amoris copulam mirantur pro incomprehensibili excellentia suspensi, pro sapientiæ claritate pronidi: & profruitionis dulcedine ebrij: sobria tamen spiritus & caritatis ebrietate. Tales decuit, vt ministri essent veritatis: cœlorum incolæ, vniuersitatísque rectores: in quibus nulla deformitatis macula, nulláque imperfectionis oppositio appareret. Qualis conditor, tales (ex parte tamen) sunt, qui assistunt. Deiformes sunt: & vltra quam dici possit elegantia insignes. Horum aspectus diuinæ laudationis parit affectum. Non patent oculis: quia intueri non possunt. Rationi vtcunque sunt noti. Post hoc nanque rationales ipsa veritas condidit spiritus. Quos propter carnis infirmitatem paulominus ab istis minorauit. Intelligentiæ acumen intellectúsque dignitatem habent, vt angeli: non autem tam perfectè propter corporis carcerem, sensuum vsum, peccati fomitem, peccandi necessitatem, loci peregrinationem, & naturæ minorationẽ. Quamuis post carnis resolutionem illis conferatur per gratiam, quod deest in natura: & auferatur per gloriam, quod additum est ex culpa: his nihilominus spiritibus supposita sunt vniuersa: mundus intelligibilis factus, & per ipsum, qui condidit omnia. Plurimum per hæc quæ videntur, inscientia proficiunt diuinitatis. Nam radios suos per illa quæ sunt siue visibilia, siue inuisibilia, veritas emicat: & cognoscibilem intellectui se præbet humano: ita vt sapientiam veritatis, & veritatem sapientiæ negare non valeat. Ne quid verò minus deesset de gloria veritatis, & ad hominis eruditionem de cognitione sapientiæ, sanctarum nobis contulit scientiam scripturarum. Ipsam quidẽ Hæbreorum generi per Prophetas & doctores sanctos manifestam fecit veritatis claritatem sub cortice tegendo literæ atque signorum. Ad quam propter eorum cordis hebetudinem penetrare non valentes solo literæ contenti intellectu à pabulo veritatis ieiuni remanserunt. Non enim spiritualis intelligentiæ mysteria carnalis mens & infidelitatis tenebris inuoluta capere sufficit. Hinc est, quòd post aduentum veritatis in carne tanta scripturarum intelligentis propalata est. In se, & per se docuit earum interpretationes: dedit quoque scientiæ, intellectus, & sapientiæ spiritum fidelibus suis: per quem duritiam penetrauere literæ, & ad claritatem ipsius peruenerunt veritatis. Hoc expressit Propheta, vbi ait: Pluuiam voluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata est: tu verò perfecisti eam: animalia tua habitabunt in ea: parasti in dulcedine tua pauperi Deus. Quod enim consequi non potuerunt, quibus donata fuit ad eruditionem propter patres carnis, perceperunt qui per spiritum adoptantur. Istud velata facies Mosi ob nimium fulgorem significauit, quæ per ipsam detegitur veritatem. Quamobrem Apostolus loquitur, dicens: Nos autem reuelata facie gloriam domini contemplãtes transformamur à claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu. 2.Cor.3. In diuinis nanque eloquiis aliud litera, aliud intelligentia, aliud est veritas. Litera quidem per sensum: intelligentia per spiritum: veritas verò per infusionem apprehenditur. Literæ signa intelligentiæ sunt: intelligentia autem veritatis radius, lucens ratio, notitia non caligans, & testimonium sapientiæ: veritas verò secundum se incomprehensibilis est: bonum summum, fons sapiẽtiæ, lux lucis, sempiternum verbum, & interminabilis virtus. Effectiuè verò delectabile lumen verbi, & diuinæ sapientiæ quædam emanatio: quæ quum in humanum illabitur cor, fugat tenebras, depellit tristitiam, duritiam liquefacit, renouat desideria, amorem accendit, clarificat cõscientiam, infundit spem, virtutes solidat, exultationem commouet, & cũctam mentis habitudinem reformat in melius. Ex huiusmodi luminis & gustus intuitione quasi duabus fultum pennis, amantis cor ab imis eleuatur ad summa: de intelligentia transcendit ad veritatem: eo altius, quo intuetur clarius, suauiúsque degustat. Magna tunc mens potitur pace & gaudio iucundissimo. Nam quod sitibundo quærebat affectu, inuenit: ideóque requiescit. Rationalis quippe mentis cibus proprius veritas est, sententiarum intelligentia, rationis distinctio, gestorum agendorúmque matura deliberatio. Hinc est, quòd in sapientiæ lumine cogitationum suarum cursum figit tanquam ad suum euecta principium. Altitudinem diuinitatis, verbi æternam generationem, paracleti processionem, cœlestis patriæ indefectibilem gloriam, summorum spirituum, angelorum, archangelorúmque gradus præmia mirando veneratur. Sapientiæ nanque splendoribus circunfusa, intelligentiæ aciem ab eo quod videt, diuertere nequaquam potest delectatione illecta, gratiæ riuulis madefacta, & contemplatione suspensa. Tota se intentione firmat in se, & anxia animi auiditate commoratur secum: nec inde nisi pulsata foras, aut relicta sibi exire valet. Quum verò egreditur, tanquam imbres emittit eloquia sapientiæ, quæ audientium corda penetrant & transfigunt. De pharetra quidem caritatis euulsa illum, de quo plena sunt, infundunt calorem. Aliena etenim ab incendio caritatis esse non potest mens, quæ in cellarium sapientiæ meruit introduci. Proficit de omnibus, & qua se verterit, scintillas dilectionis admittit. In sublimi quodam considerationis solio residens nimia exultatione lætatur, quum se verbi sponsa esse non dubitat. Perfectus enim amor dubietate caret. Intuetur tacitè vniuersa posita sub se, suóq; famulari

obſequio. Si quid ſonorum audierit: ſi quid dulci modulatione in ipſius concrepuerit auribus, ad profectum ſui conuertit amoris. Species quoque corporum, qualitates rerum, ſiderum rutilationes, elementorum productiones, atque omne quod redolet, quod ſapit, quod nutrit, quod mollefacit, ſibi conceſſum eſſe non dubitat. Ipſi de mandato verbi cuncta fauent: plaudunt omnia tanquam cariſsimæ ſponſæ: miróque modo ſuadente amore ex iniuncto obſequio ſingula clamant intus, & dilectionis voces ingeminant. Quendam nanque in corde ſponſæ gignunt ſpiritualem concentum amore plenum: amoris item, nuncium deſponſationis, & ſponſi pediſſequũ, per quem omnia interioris exteriorîſque hominis præcordia ebulliunt caritate, & in ſui laudem mouentur conditoris. Exemplis nanque pariter excitata, ac votis reſoluitur intus præ amoris dulcedine, præ ſuauitate ſpiritus, præ ardore deſiderij, præ liquefactione caritatis: præcipuè quum tantis ſe prælatam videt, famulari à tantis, electámque de tantis. Merita rimatur, nec inuenit: dona conſiderat, & agnoſcit maculis referta: promiſſa cogitat: & ſupra modum excelſa illa eſſe miratur: ſicque amore & admiratione conſtricta alta emittit ſuſpiria: gemitus de profundo cordis trahit ignitos: atque virtute, qua poteſt, caſtiſsimo ſe copulat ſponſo. Illum in latiſsimo mentis collocat ſinu: illi amoris æſtus, deſideriorum vota, arcana pectoris aperit: illum effert præconiis, laudibus magnificat, amplectitur affectu, ſtringit votis, cum illo ſibi bene eſſe ſentiens, ab illo nunquam deeſſe concupiſcit. Quod quum ſibi non licere cognoſcit, quendam in ſe reformat habitum geſtatæ ſapientiæ, & intimæ caritatis: in quo requieſcens actualem ardentiſsimè verbi ſemper præſtolatur aduentum. Non enim actualiter cuiquam ſe præſens exhibet Verbum. Accedit quippe, & recedit pro ſuo beneplacito nulli alternationis huius cauſas referãs. Non autem parum profecit, qui memoratum ſapidæ caritatis, & ignitæ veritatis in ſe reformauit habitum. Thalamus quidem nuptialis eſt: in quo caſta verbi & animæ connubia conſummantur, & tanquam in ſede propria ſuauiter reſidet ſapientia. In eum non audent irrumpere aduerſarij propter angelorum cuſtodiam vigilem. A ſponſi inhabitantis veluti à facie gladij fugiunt aſpectu. Ibi iuge celebratur conuiuium, & vitulus ſæpiſsimè comeditur ſaginatus. Pax in illo guſtatur interna: ſecura tranquillitas, tranquilla felicitas, iucunditas magna, fides ſerena, amabilis ſocietas, oſcula vnitatis, contemplationis delectatio, ſuauitas in ſpiritu ſancto. Ibi cœli ianua eſt, & paradiſi porta. Sponſa frequenter de thalamo aſcendit in cœlum: & de cœlo iugiter ſponſus deſcẽdit in thalamum. Non pauida, non de ſalute incerta ingreditur ſponſa in ſupernorum manſiones, ſed tanquam in dilecti domum, & in propriam poſſeſsionem. Vt enim illam emeret, vendidit ſua: & tradidit egenis, vt illam lucraretur: pugnauit in tentationibus: pugnauit cum ſpiritibus nequam, quotidiéque pugnat contra ſe. Non temerariè, ſed confidenter in atria intrat ſponſi. Nam etſi aliâs aduena illius ſanctæ fuerit ciuitatis: nunc verò ciuis effecta eſt ſanctorum, & ſponſa Verbi: cui ex amoris priuilegio omnia, quæ ſunt ſponſi, debentur. Amor quippe verus nil priuatum habet: nil proprium, ſua ſeque gratanter impertitur: ea quoque lege, eadémque cari[...] qua largitur propria, vtitur alienis. Ex amor[...] tur mutui exuberantia tanta eſt inter verbum & a[...] mam familiaritas, loquutionis fiducia, gloriæ c[...] tudo, & conditionis inconſideratio. Nunquam p[...] ſumeret anima, quamuis munda, quamuis ſancta, [...] cedere ad verbum, loqui illi, importuniſque pet[...] nibus inuincibile vincere, ſi non interueniret a[...] Sed neque maieſtati verbi congruit talem ha[...] ſponſam, quæ corruptione grauetur carnis, poll[...] ne maculetur peccati, delinquendi legi ſubiect[...] Vehemens tamen amor ſicut indignitati non [...] gnat, ſic neque derogat maieſtati. Aequat nam[...] ſpiritus vnitate, quos diſæquat imparilitas n[...] Nam in amoris fœdere, nec maieſtatẽ attend[...] mitas, neq; infirmitatẽ exhorret maieſtas. In[...] etenim per amorẽ erigitur, dũ gratis eligit[...] copulatur, fœcũdatur ſpiritu, & caritate v[...] De ingrata efficitur amica, de extranea d[...] de adultera cariſsima; & de proſtituta fide[...] Cuius hæc mutatio eſt, niſi dexteræ excelſi[...] tionis verbi? Nihil ſe reputauit indignum [...] do ſceleſtam & peccatricem. Proinde mire[...] li, & exultet terra in huiuſmodi veneranco[...] bio. Non ſit qui deſperet de venia, quum [...] conſiderat gratiam, & ſapientiæ honorabile[...] uolentiam: quum ad cordis habitaculum co[...] declinare Dei verbum. Poterat quiſque d[...] de gloria, ſi nõ in ſponſa tãta præceſsiſſet grati[...] quam verò Deus homo factus eſt, poſtquam [...] anima connubij vinculo verbo ſociata eſt, om[...] moris cauſa ſublata eſt. Innouata ſunt ſigna, [...] gia immutata, & antiqua reſtaurata miracul[...] ſapientia ex altiſsimi ore prodiens, in monti[...] liens, colléſque tranſiliens humanæ illabitur [...] non receſſura, ſed ibidem perpetuò moratura. [...] tò igitur pro tanti laude connubij obſeruar[...] dies & hora, quando verbum ingreditur in [...] thalamum, vt vna cum ſponſa grata capte[...] lentij. Clanculo quidem diffundendi ſunt v[...] tes flores, conuallium lilia, & roſarum odo[...] vt thalamus omnis ſuauiter redoleat. Tunc p[...] tarum cuneus ſancto feruentium ſpiritu adu[...] eſt vnà cum patribus cunctis teſtamenti vete[...] uerſi quoque nouæ legis ſancti, & præcipuè vi[...] ſacratus numerus inuitandus eſt, vt cõiona mo[...] tione epithalamij huius efferant præconia. Ipſa[...] angelorum, & archangelorum, cæterorúmqu[...] torum ſpirituum agmina, nec non & cantato[...] nes, atque cantatrices cœleſtis Hieruſalem &[...] paradiſi exhortandi ſunt: ita vt ipſorum nullu[...] neat, qui venerandi connubij non ſeruet [...] reſonent ibi organa & vox ſambucæ ac pſal[...] ne ſonantis. Sonus exultationis, iubilation[...] dis per vniuerſum audiatur orbem. Aſce[...] bium altitudinem, tranſcendat alta cœloru[...] aures vſque perueniat domini exercituum [...] immenſas referat gratiarum actiones pro [...] gnatione myſterij, támque exuberantiſsima [...] geniti caritate. Omnis quippe laus, omnis hono[...] gloria exigua eſt tanti reſpectu connubij. Qu[...] uis autem humana non valeat explicare facu[...] quod ſentit, neque quantum debet magnifica[...] ciat: indignum tamen eſt, vt à diuina muta ſit la[...]

[...]l. 116
[...]d. 114
[...]t. 2.

Nihil enim in huius peregrinationis tempore sic angelorum imitatur vestigia, sicut pura laudatio. Cuncta illorum intentio & omne desiderium in conditoris laude firmatur. Optimè vtique occupatur mēs, quum diuinis exercetur in laudibus. Est nanque diuina laus sacrificium salutare, oblatio munda, thymiama suauissimum, munus acceptabile, grata libatio, fragrantissimus odor, & hostia immaculata: præcipue quum de corde puro, de synceritate animi, de ardore desiderij, de humilitatis arcano, de feruore spiritus, de lumine fidei, de veritatis cognitione, de intentione caritatis, de abundantia deuotionis, de conscientiæ nitore, de contemplatione cœlestis patriæ, de affectu futuræ vitæ, & de contubernio æternæ procedit sapientiæ. Hæc quidem iustificat impium, torpentem excitat, soluit ingratum, & damnat incredulum: placet Deo, placat iudicem, cœlum aperit, honorat verbum, impetrat veniam, & confert gratiam, gloriamque meretur. Nullus diuinæ laudis valet æstimare precium, profectum intelligere, & pensare gaudium. Hoc attendens Propheta maximo cum feruore vniuersos hortatur, dicens:
16. Laudate dominum omnes gentes: laudate eum om-
14. nes populi. De se verò ait sic: Laudabo nomen Dei cum cantico: & magnificabo eum in laude: potissimum in huius consideratione cōnubij, vbi ima summis, humana iunguntur diuinis, vbi anima sempiterno fœcundatur verbo, & rationalis spiritus æternæ copulatur sapientiæ. Quisque quantum potest, laudet: nec peccator sileat, nec quiescat iustus. Reconciliabitur peccator, si verbi laudes tacere noluerit, & dignus fiet, vt laudet: iustus quoque magis magisque laudando iustificabitur: singuli tamen laudis voces proferant, offerant vota, magnificéntque præconia. Si quid verò deerit à laude, supplebit, quæ intus est, sponsa. Talis nanque est, vt repudiari laudando non debeat. Quomodo repudiari potest, quæ adamatur à verbo, in sponsam eligitur, tenetur vt carissima? Non mediocris gratiæ hoc est. Rara quidem inuenitur anima, quæ ex vitæ merito, ex muneris priuilegio, ex immensitate amoris sponsa verbi vocitetur, de qua sponsus in eius laudem dicat: Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matris suæ, electa genitricis suæ. Quum talem inuenit, singulari eam diligit caritate. Frequenter visitat, alloquitur familiariter, dulciter amplexatur, & vix se ab illa patitur absentare. Discedit interdum ab illa: non vt iratus, sed vt amore succensus. Quo enim tardius redit, ipsa dilatione vehemētius inflammatur, pulsat crebrius,
2. prouocat ardentius, & dicit: Surge amica mea, speciosa mea, & veni columba mea in foramina petræ, in cauernam maceriæ, ostende mihi faciem tuam: sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Præceps nanque amor dilationem non patitur: moras nescit desiderio fruendi, quo diligit. Amoris artem amandi nescius non capit: solus nouit expertus: indoctus autem in sole positus non videt, & igni appositus frigescit: sponsa verò ex contubernio erudita verbi, plurima intelligit amoris argumenta: non tamen omnia. Nam ignitus amor semper meditatur noua, & insueta componit. Impatiens nanque quum sit, cogitare non desinit quomodo ardentius diligat, diligatur dulcius, fortius teneat, familiarius conuersetur. Nil secum amari vult: solus cordis concupiscit possidere principatum. Hinc zelotypia, hinc querimoniæ, hinc amoris murmur, ingeminatio verborum, & absentiæ intolerantia. Nec à clamore vox, nec gemitus à corde, nec ab inquisitione solicitudo, nec ab intimis conquiescit desiderij ardor, nisi per præsentiam dilecti: qui nanque feruentius diligit, fatigatur vehementius, quamuis ipsum amoris immensitas non permittat considerare laborem. Ex lege igitur amoris, sancti connubij quanta sint gaudia, quantáque flagratio caritatis, comprobari potest. Ex eadem quoque sponsa excellentia, atque illius donorum sublimitas, deliciarum opulentia, latitudo cordis, mentis magnanimitas, suauitas spiritus, amoris confidentia, deuotionis delectatio, veritatis scientia, conscientiæ puritas, virtutum perfectio, caritatis vinculum, exultationis tripudium, iubilationis gaudium, desideriorum æstus, pacis abūdantia, contemplationis gustus, rectitudinis constantia, morum probitas, sapientiæ facunditas, luminis delectatio, humilitatis exercitatio, compassio fraternæ dilectionis, innocentiæ candidatio, munditiæ decor, iucunditas sanctitatis, diuinæ magnitudinis laudatio, & verbo sufficienter agnoscitur ipsius inhæsio salutaris. Quod habet, teneat sponsa: non præsumat, ne perdat: non tepescat, ne repudietur: non satis habere se credat, ne fastidiat: non peruenisse se putet, ne retrogrediatur: gubernaculum prudentiæ non deserat, ne præcipitet: spiritus consueta studia non deserat, ne claudatur foris: ad anteriora se extendat, ne congregata amittat: futura semper concupiscat æstimatione præsentium: sic viuat quasi quotidie in domino moritura: de virtute proficiat in virtutem: in lumine vultus sponsi ambulet, & in ipsius nomine tota die exultet: æstuanti amore vociferetur assiduè.
Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi Cant. 1.
cubes in meridie. Totísque præcordiorum affectibus, quem in mentis fouet gremio, desideret videre regnantem in diuinitatis solio sponsum suum Iesum Christum dominum nostrum: qui cum patre & spiritu sancto immortalis Deus viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

*

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI *in libellum qui Fasciculus amoris in cœna domini inscribitur,* *Proœmium.*

Eccle.1. OMnis sapientia à domino Deo est:& cum illo fuit semper ꝙ & est ante æuum. Hoc lex diuina pronunciat, vt humilitatis regula instruat vniuersos. Nouit quàm facilè ad sapientiam per humilitatis itinera gradiatur. Est planè vera humilitas de cordis puritate procedens sapientiæ præuia: sine qua esse sapiens nemo potest. Quemadmodum autem ascendendo descenditur; ita ascenditur descendendo. Hoc suo monet exemplo ille, qui humilitatis semitas superbiendo deseruit, dicens: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubiũ, & similis ero altissimo. Vnde quoniam in humilitate stare neglexit, meritò audiuit. Quomodo cecidisti Lucifer, qui manè oriebaris? Econtrario Dei & hominum mediator, qui mitis erat, & humilis corde, sortitus est nomen super omne nomẽ: ita vt in ipsius nomine omne genu flectatur, cœlestium scilicet, terrestrium & infernorum. Quamobrem decet ad veræ doctrinam sapientiæ ascendere cupientem, vt non aliũde, quàm per humilitatis incedat exercitia. Agnoscat se per se: quàm videlicet sit in natura infirmus, deformis in moribus, vitiis procliuus, & gratię splendore præuentus. Hæc si ignorauerit, æterni regis gloriam vsurpabit, se aliquid scire arbitrans, cùm sciat nihil. Vtique nihil scire conuincitur, qui sui ignarus de diuinitatis scientia multa scire videtur. Porrò Deum scire non valet, qui ignorat se. Ordinatissima veræ scientiæ regula hæc est, vt homo priùs se deinde Deum agnoscere studeat. Hoc testimonio suo Propheta confirmans ait: Mirabilis facta est scientia tua ex me. Redeat igitur ad se, & in cordis sui domicilio conquiescat: qui sapientia imbui cõcupiscit. Se compunctione & lacrymis, atque virtutum colluuione detergat, quatenus humilitatis magisterio perfectam sui met valeat habere notitiam. Hanc dum adeptus fuerit, fugatis ignorantiæ tenebris lumen percipiet, non solis visibilis, sed æternæ sapiẽtiæ, quæ radiis suis electorum omnium mentes illustrat. Discet profectò vbi sit sapientia, vbi sit prudentia, vbi sit virtus, vbi lumen oculorum & pax. Discet (inquam) verbum in principio apud Deum, per quod facta sunt omnia: in quo viuunt, à quo sapiunt, qui intelligentiæ percipiunt lumen. Sic enim habes: Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis. Altissimus Deus creauit illam spiritu sancto, & effudit illã super omnia opera sua: & super omnem carnem. Secundum datum suum prębet eam diligentibus se. Est planè dominus Iesus verbum Dei: & sapientiæ fons; atque fons vitæ vtique in excelsis: de quo per Prophetam dicitur: Apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. De ipso siquidem fontis puro meatu, qui supernæ Hierusalem effecti sunt ciues, inebriantur ab vbertate illius, & torrente voluptatis eius potantur ad satietatem, pacem, sempiternamque lætitiam. Vnde caritate feruidi, ac iubilatione perfusi inexhaustibiles Deo persoluũt laudes, & gratiarum interminabiles actiones. Non autem sic, qui peregrinantur. Nequaquam de ipso hauriunt fonte, sed de fontis riuulis collium æternorum ministerio defluentibus in hac plorationis valle pro inhabitatium solatio: & ęrumnarum suarum pio leuamine. Ne igitur in via deficiant, aqua sapientiæ salutaris potantur, & si non sapientia. Sapientia verò quando? Vtiq; quum mortale hoc immortalitatem induerit. Tunc & ipsi fruitione sapientiæ lætificati, felicitate locupletabuntur æterna. Interim sapientiæ reficiuntur aqua, eloquiis scilicet scripturarum: earum potissimum, quæ ab ipsius sapientiæ ore prolatę noscuntur. In his quotidiana exercitatione tanquam columbæ super aquarum riuulos, quæ resident super fluenta plenissima, depurantur, & sapientes fiunt: ex munere quippe sapientiæ communicante se illis, vt aliis communicent ipsi. Hinc occultare nequeunt, quæ gratis acceperunt, præcipuè cum propalatione ... tatis largitoris quærant gloriam, & erogationis ... rita sortiantur. Horum igitur eruditus magisterio te misericordiarum patrem nunc cordis me... flecto: quatenus mihi seruorum tuorum mini... ram præstare digneris humilitatem, ne tuorum ... tus largitione donorum mentis ceruicem erigã, ritóq; repellar à te, pro quo sum: cui milito, ad ... suspiro, in quo requiesco: quem totis visceribus ... gere, laudare, atque magnificare concupisco. Da ... hi etiam, ô domine sedium tuarum astitricem sap... tiam: vt nedum sciam quid acceptum sit coram ... omni tempore, verumetiam eiusdem valeam pro... lare mysteria, atque riuulorum exhaurire sacram... ta; quæ in vltimo cœnæ suæ sermone sunt cond... Ipsius nanque dulcedinem sub literæ velamine la... tem ad tui gloriam, tuorúmque profectum refer... curabo. Fari igitur incipienti benedictionis tuæ ... brem tribuere, vt opus perficiatur per te: quod te ... dente inchoatur: Fiet profectò te loquente per me ... agnoscaris per te, honorificeris in te, & diligaris p... pter te, à quo omnis sapientiæ ac scientiæ comm... dabilis procedit facundia.

Esai.41.

Psal.138.

Psal. 35.

Psal.1...

QVOD AD SE CON TEMPLANDVM DIVINA MAIE*stas rationalem angelorum hominúmque naturam condiderit.*

CAP. I.

HVmana quidem experientia, atque ... turali eruditi, ingenio perspicuè in... ligimus neminem solis lucem p... aspicere: qui clausos tenet: seu ... habet oculos. Est enim lux vis qu... quæ naturali suo impulsu in disposito se di... oculo, vt illum confortet, solidet, ornétque. Se... sui naturam habere appetit, cui se cõmunicet. ... rabile æterni solis exemplar, & diuinæ sapien... tisona vox. Pro documento imbecillitatis hu... ingenij vniuersa visibilia omnipotens condidit ... corporalibus spiritualia, atque de visibilibus in... bilia eliceremus. Hoc Apostolus testatur, dicẽs: In... sibilia Dei à creatura mũdi per ea, quæ facta sunt, in... tellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius vir... tus & sapiẽtia. Est autem lux vera, æterna spiritualis, diuina, incõmutabilis in se, irreprehensibiliter mu... tans

tans omnia: intelligibilis per se, mentis oculis cōspicua, vniuersa penetrās, omnia cōplectens, superem inens cunctis, sine macula, absque deformitate, sine obumbratione nescientiæ: delectabilis in se, delectabilia continens omnia: delectationémque infundēs, Dei videlicet sapientia, quæ claritatis suæ radios in bene dispositis, & se dignis cōmunicare concupiscit. Nulla quippe creaturarum ratione carētium, siue earum, quæ corporis fulgent oculis, mulcent auditum, olfactum delectant, & dulcescunt gustui, huius almæ lucis valet esse particeps. Solus rationalis spiritus splendoris illius perceptibilis est. Quamobrē ad declarandam conferendámque diuinitatis suæ gloriam duplicem Dei clementia intellectualem cōdidit naturam, alteram scilicet in sublimibus cœlorum sedibus residentem: alteram verò in huius vitæ exilio peregrinantem. Illi etenim, quæ super cœlos habitat, non in ænigmate, neque per imagines aliquas, sed sicuti est: se præbuit contemplādam, vtpote ex naturæ generositate, ex gratiæ dono, atque ex liberi arbitrij merito effectæ dignissimæ. Nō quidem ex natura hoc meruit, sed ex operante, atque cooperāte in se gratia. Spiritualis quippe luminis irradiata splendore, mox vt est condita, per liberum probata arbitrium: & in gratiæ bono corroborata Dei inenarrabilē gloriam contemplari promeruit. Inuēta tamen est, nō numero integra, sed prædestinatione. Ipsorum nanque pars maxima spirituum, dum suo contēplit inhęrere autori, ab ea, in qua, & ad quam facta est, celsitudinis corruit dignitate. Tanto liquidē elatione sua effecta est abiectior, atque deformior: quanto in sui institutione extiterat in natura sublimior. Dum enim noluit diuinę fieri bonitatis exemplar, ordinata est, vt sit iustitiæ speculū, magisterium humilitatis, vltrix delinquentium, & peregrinantiū infatigabilis impugnatrix. Porrò multitudo, quæ cecidit, in eo quod patitur dignè Dei iustitiam: quæ verò stetit, per id quo fruitur, gratuitam in se commendat misecordiā. Hoc
l. 100. admirans Propheta, inquit: Misericordiā & iudicium cantabo tibi domine. Nempe absq; misericordiæ dono illa, quæ regnat, stare minimè potuisset. Eleuanti se arbitrij porrexit manū, pulsanti volūtatis aperuit ianuam, & vocanti per gratiā obtemperando respōdit. Tanti etenim fuit istiusmodi consensio libertatis, vt supernam sibi æternaliter clementiā vendicaret. Repentè quidem, vt assensum gratiæ tribuit, arcana Dei mysteria, & sapientiæ illius ineffabiles thesauros intuita est. Hinc beatitudinis, quā habet exordium sumpsit. Naturæ suæ bono perfectio gratiæ, felicitatis præmium, Dei adhæsio sempiterna, atq; diuinitatis clara cognitio, in qua omnis sanctorū beatitudo consistit, aggregata illi fuisse dignoscitur. Ex visione autem hac refusa lumine, caritatéque perfusa laudis purum, nec nō & gratissimum ipsa natura angelica inchoauit exoluere sacrificiū. Suorum igitur recepto cumulo meritorum, atque essentialis vltra susceptura nil præmij totis se desideriorum votis cōditoris occupatur in laudem. Suum iam ad finē peruenta quid est, quod concupiscere supersit? Conditoris gloriæ, gratiarū actionis exhibendæ, hominúmq; salutis flagrantissimo tamē ebriatur amore. Hinc est, quòd minimè in electorum ministerio fatigatur, neque cōticescit in laude. Quod potest, agit per se: quod verò nō valet, perficere exardescit in altero. Hinc est, quod homines, & præcipuè Dei amicos intimo veneratur affectu: atq; erga eorum quenque tam sedulum peragit dilectionis obsequiū. Delinquentes hortatur, vt pœnitentiæ arrepto certamine à sceleribus resipiscant. Stantes, ne cadant, protegit, docet inscios, consolatur mœstos, errantes reuocat, exulésque blandè monet, ne cœlestis patriæ itinera derelinquant. Omnibus planè fidelib. tanquā conciuibus suis, in quibus sui conditoris elucet imago: se pręstat beneuolā, amabilē, officiosamque. Hominem quidē non qualis sit, aspicit, dum carnis corruptione vestitur: sed qualem illum futurū esse non dubitat, quādo visibile hoc atque mortale ab ęterna incorruptibilitate absorbebitur. Quandiu peregrinatur à domino obtectum est, quod illi pollicetur, cùm ad præordinatum finē peruenerit. Re etenim vera mortalium genus sic ab artifice summo plasmatum est: talíque lege mundi huius homo colonus effectus, vt obedientiæ custodiēdo statuta, post præsentis vitę decursum immortalis fieret, & beatus: non tamen hominibus cunctis immortalitatis stola donanda est: sed prædestinatis tantū, vocatis, iustificatísque. Hi soli per adoptionis gratiā Dei filij nuncupantur. In istis tanquā in sede propria Dei residet sapientia: suásque apud eosdem arbitratur esse delicias. Nam à peccatoribus, & tenebrarum filiis omnino semota est: nec inuenitur in terra suauiter viuentium. Omnis ipsius æternæ sapientiæ clarificatio apud primitiuorū Ecclesiam esse: atq; electorum congregationem dubium non est: siue eorum, qui adhuc carnis inuoluti sunt fece: seu illorum, qui de corruptibilis corporis ergastulo liberati, in perpetuas æternitates feliciter transiere. Triumphantibus nanque super cœlorum sidereas mansiones reuelata se facie manifestat. Peregrinantibus verò se in fidei lumine, & testium veridicorum assertione declarat. Vtrisque tamen tanquam proprij corporis cohæret membris, & in qualibet ipsorum congregatione suæ præsentiam cōmunicat maiestatis: vnde ait: Vbi fuerint Mat. 18.
duo, vel tres cōgregati in nomine meo, in medio eorum sum. In eorum etiam singulis, veluti in membris propriis spiritualis gratiæ impertitur dona. De hoc inquit Apostolus: Vnicuique nostrum data est gratia Ephe. 4.
secundum mensurā donationis Christi: propter quod dicit: Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem: dedit dona hominibus. Ibid.
Et ipse quosdam dedit esse Apostolos, quosdam autem Prophetas: alios verò Euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad cōsummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Quemadmodum igitur ab infidelibus, & peccatoribus abest sapientia: ita in omni iustorum adest collegio mystici sui corporis insinuans veritatem. Propterea cùm in vltimo Ioan. 13.
suæ cœnæ conuiuio iam diabolus in proditorem introiisset, illéque accepta intincti panis buccella, vt facinus perpetraret, de cœnaculo exiisset, idem mediator in spiritu exultans inquit: Nunc clarificatus Ibid.
est filius hominis, & Deus clarificatus est in eo. Vniuersos, qui tunc aderant, ex quo perditionis secesserat filius, suos esse cognoscens, in ipsis tanquam in verissimis membris se esse clarificandum asseruit. In verbo siquidem intuendo, facienda veluti iam facta affirmat. Quòd enim se clarificatum dicit, futurum erat, & tamen ait: Nunc clarificatus est filius hominis: quatenus tam præterita, quàm futura in verbo

esse præsentia insinuaret. Nec ab re se per discipulos
clarificādum dicit. Magna siquidē & prorsus stupen-
da claritas homini Christo aucta est: cùm per eos,
quos de mundo ipse elegit, veritatem fidei, & diuini-
tatis amorem in corda fudit credētium. Nempe non
in seculo nobiles, non facundos sermone non mori-
bus ornatos, neque facultatibus elegit locupletes, per
quos Dei sapientia orbem sibi subigeret vniuersum.
Sed discipulos voluit habere ignobiles, imperitos,
1. Cor. 1. rudes, & pauperes, vt non glorietur omnis caro: sed
vt qui gloriatur, in domino glorietur. Illis dedit sa-
pientiæ spiritum & intellectus, ne in doctis humanæ
sapientiæ verbis prædicaretur Christus: sed in doctri-
na spiritus, & in sermonibus sapientiæ: ita vt in om-
nem terram exiret sonus eorum, & in fines orbis ter-
ræ verba prædicationis eorum audirentur. Tribuit
etiam eisdem faciēdorum potestatem miraculorum,
adeò vt verbo curarent languores, eiicerent dæmo-
nia: mortuósque suscitarēt. Non autem illi per seipsos
Ioan. 15. operabantur talia, sed ipse per illos, qui ait: Sine me
nihil potestis facere. Nam quod creuit Ecclesia cir-
cumquaque, quòd Christi diuulgatū est nomen, quòd
populorum innumerabilis multitudo credidit Deo,
non Apostolis prædicantibus, sed sempiternę sapien-
tiæ, quæ eorum ora compleuit, ascribendum est. Præ-
cones vtique habere voluit, qui aduentum in carne
suum, remissionem peccatorum, & nouæ perfectio-
nem annunciarent vitæ: congregaréntque ad se Dei
filios, qui erant per mundi huius climata quæque
dispersi. Hoc quippe clarificationis Christi, de qua
nunc agitur, exordium fuit: & hæc nascentis Ecclesiæ
initia, in qua verbi humanitas agnoscitur, colitur,
adoratur. Tanquam candelabrum aureum ardens
& lucens, in ipsius medio posita est, vt qui ingrediun-
tur, lumen videant: non tamen qualecunque lumen,
sed verum æternúmque. In hoc etenim lumine habi-
tantis in carne paternæ gloriæ agnoscimus lumen, &
per illud diuinę efficimur consortes naturę. Dei nun-
cupamur filij, & in angelorum consortium trans-
mutamur. Commendatur insuper Dei caritas, quæ
nobis in filio locuta est, & per illum agnosci, atque in
eo clarificari complacuit. Clarificauit planè sapien-
tia patrem, clarificauit pater filium, non vtique per
angelos, aut humano quouis modo: sed in semetipso.
Reciproca nanque patris ac filij clarificatio est. Nec
filius sine patre, neque absque filio valet clarificari
pater: quoniam essentia vna, eadem deitas, par glo-
ria, æqualisque maiestas filij & patris est. Hanc
æqualitatis gloriam sine initio pater dederat filio:
quia gignendo illi dedit, vt esset æqualis. Nihilque
habet pater proprium, quod non communicet filio
Luc. 15. ipso vnigenito attestante, qui ait: Omnia mea tua
sunt: & tua mea sunt. Quamobrem sicut in domi-
no Iesu clarificatus est Deus, ita Deus illum clarifi-
cauit in semetipso: sibi illum ostendendo æqualem.
Huius etenim generationis sublimitatem credere
magni est meriti. Illam autem cognoscere vita æter-
na est: gaudium inenarrabile, & beatitudo perfecta.
Hoc tamen instantis non est temporis, sed futuri:
2. Cor. 3. quando videlicet reuelata facie gloriam Dei specu-
lantes transformabimur de claritate in claritatem,
contemplantes verbum in patris gremio feliciter
quiescens. Tunc filij claritas glorificatis nota erit,
tunc quod dedit pater filio: maius omnibus mira

cum exultatione intuebitur: tunc pater in filio, &
filius agnoscetur in patre. Et hæc supernaturalis vi-
sio omnem angelicam humanámque intelligentiam
supereminet. Huiusmodi cum Christo, & in Chri-
sto regnantibus visionis fruitio pro remuneratione an.13.
tribuitur meritorum: peregrinantibus verò repro-
mittitur. Interim ipsi trahuntur deuotione in n
ambulantes: & quibusdam reficiuntur infusionib
sapientiæ. Percipiunt quasdam primitias spiritu
per quas delectabiliter recreati præsentis seculi to-
leranter ferunt ærumnas. Promissionibus nonnu
quam æternis subleuati, & per contemplatione
supra se interdū euecti diuinas erumpunt in laudes,
atque amoris modulationes promunt ex memori
abundantiæ suauitatis, ac iucundissimo sapien
contubernio, quam in se aduentasse præsenti
Non enim desinit ipsa sapientia visitare, quos
git, ac ne deficiant in laboribus refouere. Qui
nim absque præeunte luce, & exhortante gr Ibidem
tus potest istius exilij peragrare vias? Quis
cœlestium pollicitatione, & spe futuræ hære
incōcussum in dilectione Dei tenere valet anim
Quum enim humana mens nequeat satiari tem
ralibus, oportet vt nutriatur æternis. Pro futu
rum itaque certitudine spirituales infundente D
degustat dulcedines, quæ donantur humilibus in p
regrinationis præsidium, & dilectionis indici
augmentúmque. In ipsis tamen neque diu, neq
ad libitum perseuerare valent. Largiuntur quide
& pro dantis beneplacito auferuntur. Nam in
bitrio volentis non sunt, neque quærentis, sed l
gientis Dei. Hoc insinuans Saluator ait: Filioli a
huc modicum vobiscum sum. Quæretis me, & al.17.
cut dixi Iudæis) quo ego vado, vos non potestis
nire. Omni corpori Ecclesiæ loquebatur sapie
tia. Præsentibus quidem suam prædicebat futura
corporalem absentiam, spiritualem verò futur
Quæsierunt vtique Apostoli delectabilem dom
Iesu faciem corporaliter. Quærunt & deuoti sp
ritualiter indesinenter. Neutri verò istorum ad v
tum verbi fruuntur præsentia. Resurgente quipp
domino, & cœlos ascendente discipulos reliquit
seculo, illísque humanitatis abstulit spem concu
tæ. Eodem etiam visitante verbo deuotorum sp
tes, & discedente illud pro libito tenere, aut reuo
care non valent. Calescente quippe in anima ca
tatis igne, & de sponsi amore feruente mira suauita i.18.
te respergitur. Cunctorum obliuiscitur dilecti ca
pta dulcedine. Quantocunque temporis spatio ta
libus pascatur deliciis, parum esse arbitratur æstuan
tis nimietate desiderij. Fitque sæpe, vt repente que
inseparabiliter amplecti gloriabatur anima, au
giat: & se tanquam alienus occultet. Vnde vehem
ti sponsa dolore saucia, cùm se solam conspicit, c
se sibi derelictam intelligit, surgat properè, c
genter quærat, petat importunè, clamet fortite
mátque inconsolabiliter, donec quē diligit, repe
In hac siquidem sponsi reuersione querimonias, p
ces, suspiria, & sponsæ blāditias suaues quis excogite
Amor etenim cum sit suspecta res, suspectiosam de di
lecti abscessu reddit sponsam. Ex hoc effecta pauida
infirmitatis propriæ deplorat ærumnas, cùm perfe-
ctè illi inhærere non valet; quem inseparabiliter
possidere concupiscit. Nequaquam in carne posita,
& mun

& mundi cupiditatibus irretita ad illius potest attingere celsitudinem, qui nulla corporis oneratur molestia. Hanc itaque libertatem Dominus de proximo per resurrectionis gloriam habiturus omnibus membris suis aiebat, Quo ego vado, vos non potestis venire. 13. Nouerat illos quandiu corruptibilis corporis includerentur ergastulo, nec ad ipsius diuinæ essentiæ gloriam, neque ad puræ contemplationis inseparabilem pertingere posse quietem. Illis tamen tanquam animarum vigilantissimus pastor, atque de filiorum gloria cupidus Pater iter ostendit, per quod gradientes post peregrinationis suæ cursum adipiscendæ gloriæ capaces, suorúmque fierent compotes desideriorum. Seruandæ igitur caritatis mandatum instituit, atq; fraternæ dilectionis cunctis membris suis legem imposuit, per quam, quoniam bono, quod supra eos est, frui nequeunt, saltem in illud, quod iuxta se habent, exerceantur. Propterea cùm dixisset, Quo ego vado, vos non potestis venire, subdidit, Et vobis dico (Idem.) modò, quòd in præsenti scilicet tenaciter custodiatis. Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Vt & vos diligatis inuicem. Audite hæc omnes gẽtes, auribus percipite, qui habitatis orbem. Simul in vnum conueniant diues & pauper, seruus & liber, nobilis & ignobilis. Os quippe Domini loquitur sapientiam, & apertio labiorum ipsius scientiam atque prudentiam. Accedant in spiritu, deuoto assistant corde, vt sermonum Domini elegantiam, profunditatem sententiæ, caritatísque dulcedinem in eisdem latitantem auido mentis hauriant desiderio. Inde pascantur, ex ipsis erudiantur, inflammẽtur amore, nec non veritatis illustrentur splendore. Eloquia (17.) hæc teste Propheta, eloquia sunt casta, argentum igne examinatum, probatum terræ purgatum septuplum. In vniuersa prorsus veteris legis pagina his similia minimè reperiuntur. Equidem decebat, vt per verbũ dilectionis initiaretur mandatum. Transierant vmbræ, figuræ præcesserant, ipsaque abolita erat lex. Ideóque reuelante se per carnem veritate, nouáque de cœlo apparente luce, congruum erat, vt noua omnia fierent. Nouæ gratiæ conuersationi nouæ nouum associatur mandatum. Senescente hominum propagine, & prope interitum veniente æquitatis censura poscebat, vt restauraretur, atq; rediuiua resurrectione reformaretur, quamobrem dum medium silentiũ tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter per-(18.) ageret, omnipotens Dei sermo de regalibus sedibus veniens humanam deformitatem suæ magisterio sapientiæ reformare curauit. Quod anteacta ignorauere secula, & antiquorum non attigit peritia, verbo propalante notissimum factum est. Quæ (oro) præcedentium generationes (prout oportet) socialem duxere vitam? Quis proximum suum sicut se, dilexit? Priuata nanq; commoda, iura dilectionis ignotant. Naturæ bonum proprius extinguit amor. Inolente delicto, caritatis dulcedo præfocatur. Paucissimísque datum est per rectas fraterni amoris incedere semitas. Porrò ante redemptionis tempora diabolus in cordibus mortalium cupiditatis, ac voluptatis desideria sparserat, atque interiores eorum caligauerat obtutus, ne quod amiserant naturæ bonum agnoscerent, diligerent, recuperarent. In ortu verò luciferi, & interni coruscatione luminis huiuscemodi dissipatæ sunt tenebræ. Aperuit in cœnaculo posita, atque in suorum Dei sapientia conuentu discipulorum constituta os suum, indeque dilectionis præcepta, tanquam diuinitatis luminaria & amoris emittit iacula, quatenus vniuersam illustraret ecclesiam, eámque saluberrimo transfigeret vulnere caritatis. Præceptum (inquit Propheta) lucidum est illuminans oculos. Psal.18. Lucidum etenim quum sit in se, se custodientibus præbet sapientiæ lumen. Docet quem timere, & à quo debeamus retributionis sperare mercedem. Nam vt deuitetur supplicium, vel vt remuneratio conferatur, mandati sanctio statuta est. Altero horum deficiente paucissimi, qui obtemperent, reperiuntur. In quolibet operis labore præmij expetitur recompensatio. Ex intentione speratæ mercedis roboratur in labore animus, facileque mandato colla submittit. Inclinaui Psal.118. (ait Citharœda sanctus) cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem. Qui arat, spe ducitur, suæque mercedis finem in terræ fertilitate constituit. Mercenariorum est hoc proprium sua quærentium. Mercenario, vt laboret, spondetur lucrum. Seruo autem minatur ex ociolitate flagellum. Verum ex diuino præcepto vtrunque consequitur. Ex obseruatione quippe illius declinatur supplicium, præmiúmq; meretur. Attamen qui filiorum nobilitantur affectu, vtrorumq; transcendendo virtutem solo caritatis obsequuntur amore, non flagelli, aut gehennæ metu, neque remunerationis auiditate trahuntur. Quomodo placeant ei, quem diligunt, meditatur. Sufficientem operum suorum mercedem arbitrantur, si tantum dilecti fruantur gratia. Pluris existimant beneuolentiam quouis dono. Recompensántque pro dilectionis merito delectationem virtutis, quanquã huic præponant caritatis affectum. Hæc est caritatis regula, hæc est iustorum & diligentium Deum ordinata intentio. Hunc qui ignorat dilectionis ordinem, mandatum Christi adhuc perficere negligit. Non in timore, neque in mercede, sed in sola fraterna dilectione suum sapientia præceptum instituit, quando ait, Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem. Ioan.13. Noluit mandare, vt diligeremus Deũ. Hoc innata ratio, hoc natura, hoc ipsa creaturarum vniuersitas clamat. Planè gehennæ pauor, suppliciorum comminatio, & remunerationis immensitas suadent, vt cunctorum conditor diligatur Deus. Præceptum itaque sapientiæ, & lex Christi lex caritatis est, lex amoris, & elegantiæ, non coacta, neque in terrore posita, sed in gratuita & spontanea cordis dilectione solidata. Nullam voluit, vt ab ipso, quem diligimus præter ipsum solum, expectaremus mercedem. Se causam, se præmium dilectionis fecit. Seipso melius nil dare potuit. Sapientissimè tamen sapientia legalium præceptorum summam, & omnis disciplinæ compendium in suo conclusit mandato. Tale illud esse voluit, vt virtutem reformandi, quod in homine deperierat, possideret. Nouerat ab exordio propagationis humanæ, quantam priuatus amor iacturam fecerat. Proinde voluit suo pestem hanc, quæ totius mali causa fuerat, abolere mandato. Quod enim priuatum erat, voluit esse commune, cùm inquit, Mandatum nouum do Ibidem. vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Mandauit quatenus diffunderetur amor, vt cresceret. Nescit erogata caritas detrimentum pati, neque amitti potest quod diuinitatis agitur dilectione.

Propter se exigit Deus, vt diligatur proximus, sibique factum esse fatetur, quicquid propter ipsum in alterum geritur. O bona caritas, ô mandatum sanctum, nulla redargutione dignum, nullóque prætermittendum precio. Omnium per se perficit obseruantiam Rom. 13. præceptorum, dicente Apostolo, Qui diligit proximum, legem impleuit, Nam non occides, non adulterabis, non falsum proferes testimonium, & siquid est aliud mandatum in lege, in hoc restauratur, diliges proximum, sicut teipsum. Vnitatem compagémque membrorum custodire docet. Hac seruata vnitate desinunt lites, contentiones, murmura, rapinæ, odia, Ephes. 2. & quicquid pacis aduersatur bono. Pax nostra Christus est, qui fecit vtraque vnum. Duos nanque parietes contrarios copulauit in se, faciens pacem iis, qui longè, & pacem iis, qui prope. Hos etenim miro in se amoris vinculo colligauit relaxando delicta, & gratiam conferendo. Vno omnes ad se venientes non congregauit in loco, sed in vno posuit corpore, vnóque conglutinauit fraternitatis amore. Quamobrem illius mandati præuaricator à Christo alienus efficitur, & veluti corruptum membrum ab vnitate ecclesiæ, atque sanctorum collegio segregatur. Neminem Christus nouit ad regnum suo non obtemperantem mandato. Stateram quandam spiritualem diuini amoris proximi voluit esse dilectionem. Est autem proximi amor affectio quædam animi de Dei caritate proueniens, hilaris, læta, abundè tribuens, compassibilis, sine indignatione, liuore carens, multáque exuberans pace, dilatatur voluntariè, & in se vniuersitatem complectitur hominum, omnium salutem diligit, omnibus se præbet beneuolam, mansuetam, affabilem, personam non accipit diuitis, pauperem non spernit, afflicti & inopis miseretur, cunctorúmque necessitates arbitratur suas. In singulis intuetur Christum, infirmatur cum infirmis, flet cum flentibus, & cum gaudentibus gaudet. Se materno in cunctis diffundit affectu. Quos valet eripit de interitu, erigit de peccato, ducit ad Christum. Non lassatur labore impinguata profectibus proximorum. Mente excedit Deo, hominum saluti inseruit. Nil se amisisse putat, cum postponendo se aliorum vtilitati incumbit. Maximi prorsus inæstimabilísque meriti apud Deum est huiusmodi fraternæ caritatis affectio, qua quicunque ornatus est, totam implet legem Christi, amicus efficitur Deo, hominibúsque carus habetur.

Quàm suauiter iustorum corda verbi Dei reficiantur eloquio.

CAP. II.

QVicunque populorum post se festinant allicere multitudinem, illam exemplis consueuerunt hortari, & verbis. Vtrunque necessarium esse dignoscitur. Verborum quippe exhortatio, sine exempli adiutorio perstrepentium sonitus est foliorũ. Aures complet clamoribus, & ieiunã relinquit mentem. Vita verò commendabilis absque sermonis exhortatione, etsi prouocet, non tamen erudit. Verbum itaque Patris in hominis forma ad homines veniens, vt in captiuitate positos, & per seculi inuia circunquaque diffusos facilius congregaret ad se, dulcisona
vocis exhortatione, & eximia morum probitate alli-
cere studuit vniuersos. Quis enarrare sufficiat, quan-
ta dulcedinis suauitate audientium tangebantur cor-
da, cum de regno Dei, de futura electorum fœlicita-
te, de seruandæ caritatis vinculo, de humilitatis fra-
grantia, de cæterarúmque perfectione virtutum cir-
cunstantem alloqueretur plebem? Nempe sapientiæ
ipsius verbi delectabilitate nimia affectus Apostolo-
rum princeps, ab eodémq; vel modicum diuelli no
patiens constanter aiebat, Domine ad quem ibimu
verba vitæ æternæ habes. Suspensos in sermonum
mœnitate profunditatéq; sententiarum, & exhorta-
tione virtutum audientium tenebat animos. Erant
enim eloquia sapientiæ illius, tanquam sagittæ flam-
migeræ caritatis emissæ arcu, quæ fidelium ment
more saginarent, & deuotionis replerent nect
Vrebant quidem, nec consumebant, corrigeba
confundebant, reficiebant, & dilectionis zel
reformabant. Hoc experti sunt, qui aiebant,
cor nostrum ardens erat, quum loqueretur n
via, & aperiret scripturas? Ardebant, nec imr
Nam rationalis spiritus verbo Dei accenditur,
tur, alitur, roboratúrque, nequaquam famis in
aut quauis alia poterant periclitari necessitate,
quibus gradiebatur sapientia, & quorum eloquia
bi corda penetrabant. Manna suauissimum er
sub vocis ac elementorum cortice coopertum, q
eo dulcius reficiebat, quo sumebatur auidius. Ne
elatis pigris, nefariísque fastidio habebantur. Hi
libus autem, iustitiam esurientibus, & corde purg
præ cunctis dapibus incomparabiliter sapieb
Horum saginatus Propheta interiori gustu inq
Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super me
ri meo. Hoc idem sancta mulier illa, quæ ad verbi
des residens intenta cordis aure sermocinantem
diebat sapientiam: O quàm suauibus pascebatur
pibus, ô quàm frequenter repetebat intra se. Fauu
stillans labia tua, ô diuina sapientia, mel & lac
lingua tua, & odor vestimentorum tuorum supe
mnia aromata. Hinc est quòd nimia delectatione
tenta sorori laboranti nequaquam valebat præs
suffragium. Ebria prorsus caritate atque à carnis
sibus aliena in interiori feliciter eiusdem sapien
thalamo recumbebat. Nempe trahit Christus a
audientes simpliciter se, & vnit sibi. Illísque inc
& occulta sapientiæ suæ reuelat mysteria. Nam
præcedente atque illustrante verbo difficilè & s
cum errore contẽplationi quis vacat ac quietis m
tis graditur semitas. Consueuerunt innumeræ diu
sæq; immundorum spirituum legiones per huius s
ritualis contemplationis eremi vastam discurrere
litudinem, imprudentes, incautósque decipere, c
liare, perimere. Vestiuntur hi nequam spiritus
indumento, cœlestis regis insignia capiunt, sequ
nos angelos esse mentiendo simulant, vitium s
tute, & malum sub boni specie palliantes. Ho
dis veneno, hácque nocendi arte quot & quanto
enumeret, demerserint in profundum? Non ig Matt
minus in virtutis ac pietatis, quàm in mali specie
uendum est. Sanctitatis amor, & proficiendi inor
natus affectus plurimos periclitari fecit. Solerter
hoc discretionis libra in sapiẽtiæ lumine nostræ pon
derãdæ sunt cogitationes, nostráq; sunt probãda desi
deria, absq; tamen fraude, & cunctatione curiositatis,
ne tot

ne fortè sub deuotionis germine, deceptionis lateat coluber. Qui enim sensui tenaciter inhæret proprio, ruinæ fit proximus, & qui curiosè Dei munera discutit, spiritualibus nunquā locupletabitur donis. Qui verò viribus suis virtutum alta conatur ascendere, repercussus inuisibiliter deiicietur in profundum. Solus ille securus incedit, qui sub ducatu graditur verbi, atque in splendore veritatis interioris exteriorísque hominis sui non cessat iudicare negocia. Quicunque talis est, ex familiaris contubernio inhabitantis sapientiæ fœcundatur gratia, atq; eruditur prudentia, ne in offensionis lapidem impingat pedem, & corruat. Quod si ceciderit, non tamen collidetur, quia Dominus supponit manum, atq; in delicti fouea diu illum iacere non patitur. Grandis porrò via est interiori se committere lumini, & paucis nota. Solis (vt arbitror) perfectis viris, & exercitatis in spiritu mani festat, qui solido vtentes cibo inter nos sensus ad boni malique discretionem adultos habent. Nemo facile hoc acquisisse præsumat. Huiusmodi nanque status veridici testes sunt ignitus & nunquā dormitans affectus, mentis imperturbabilis quies, conscientiæ beata pax, diuinæ præsentiæ certa scientia, in tribulatione fortitudo solida, spirituale lumen, exultatione cor replens, gaudium in Spiritu Sancto, & vnitas caritatis. Vbi horum experientia deest, abest etiam magisterium sapiētiæ. Descendat in propriæ cognitionis angulum, qui in recubitum huiusmodi necdum vocatus est. Communi vescatur filiorum cibo, ad communē recumbat mensam, vt præstantiori dignus sit alimēto. Nempe qui filij sunt, sacrarum pascuntur atq; erudiuntur eloquiis scripturarum. Quæ verò sponsa est, interna verbi, & à verbo reficitur alimonia. Illi hominum, hæc autem iugiter alimentis vescitur angelorum. Vterq; verbi pabulum est, quamuis alter longe distet ab altero. Sacra pagina peritum & cautum, sed verbi doctrina ignitum exhibet & sapientem. Literas literati docent, sapientiam verò quis nisi à verbo didicit. Homo aures replet, verbum in corde mysteria loquitur. Ab homine & à verbo erudiri vtrunque Dei donum est, & verbi ministerium, quamuis meritis dispar, & delectatione dissimile. Porro verba verbi siue in corde formata, seu humana prolata voce optime congruunt ad imbuendum sapientiam, ad imaginem reformandam, ad notificandum Deum, ad purgandum cor, ad accendendam caritatem, ad inuisibilia reuelanda, ad subleuandum in cœlestibus animum, ad propalandam sanctorum gloriam, & ad vniendum verbo. Sublimia nempe istiusmodi sunt hortamenta Verbi, atque spiritualibus delectabilia. At verò quibus ab eodem verbo simplices trahuntur & insipiētes non minus proficua esse noscuntur. Primi vtique mentis illuminatione, vltimi autem exhibitione virtutū. Nobile profectò docendi genus est, & ad se alliciendum animos incentiuum, laudabilibus instruere gestis, atque discipulum præire exemplis. Luceat (inquit verbum) lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona. Matt.5. Parum sine operibus prosunt verba, virtus autem absq; sermone plurimum. Ex infusione cœlesti, & eloquiorum Dei intelligentia instruitur anima, atque accenditur, ex vita verò exemplari formatur virtus, & mores optime componuntur. Ex influentia sapientiæ diuina bonitas in homine commendatur, ex morum autem probitate virtus hominis decoratur. Ambo tamen hæc laudabilia sunt, ambo prouocatiua, ambo imitanda. Verus proinde censendus est doctor, meritóq; colendus, qui opere perficit, quod hortatur eloquio. Hanc doctrinæ regulam nemo vnquam perfectius protulit, nullus insinuauit clarius, quàm mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Ipse nanque elegantissime & cæteris perspicacius diuinam prædicauit essentiam, fidei disciplinam, virtutum regulam, futuram gloriā, & quicquid ad spiritualium, naturalium, moralium, seu diuinorum scientiam pertinet. Ipse (inquam) seculi cōtemptum, morum normam, formam religiositatis, humilitatis perfectionem, constantiam patientiæ, compassionis affectum, obedientiæ censuram, dilectionis altitudinem, & siquid aliud probitatis est, siquid sanctimoniæ, siquid honestatis sufficientissime in sui incolatus tempore, & quoadusque cum hominibus cōuersatus est, præmonstrauit. Speculum etenim præclarissimum omni carens imperfectionis macula, omnique deformitate virtutis Christi vita fuisse dignoscitur. Nullus nisi liuore accensus, seu infidelitate cæcatus, aut diabolica circumuentus fraude poterat in illo, quid digne redargueret, intueri. In verbis quidem sapientiam, in moribus honestatem, maturitatem in incessu, parcitatem in cibo, in vestitu paupertatem, sanctitatémq; portendebat in facie. Erat prorsus in correctione seuerus, in collocutione dulcissimus, tranquillus in iniuriis, in opprobriis paratus, in accusationibus tacitus, in collatis contumeliis securus, lætus in verberibus, atque in cunctis aduersis tolerandis paratissimus. Quædam etenim deiformis species fulgebat in illo, quæ aspicientium ad se affectus traheret, replerétque admiratione, & gaudio. Quis ineffabili non debuit perfundi lætitia, ac exhilarari dulcedine, dum agnoscebat ambulare verbum, sapientiam loqui, Dei filium virginis mammas sugere, vetulique foueri in gremio? Postremo discurrere, discumbere, dormire, comedere, cæteráque humanitatis officia tanquam homo verissimus exercere? Inauditum, omniúmq; nouitatum singulare prodigium fuit, vt Deus fieret homo, & hominum communicare passionibus vellet, nō necessitate compulsus, nec proprio permotus cōmodo, aut quouis obligatus debito. Quòd enim carnē assumpsit, quòd carnis infirmitates subiit, ex ipsius caritatis immensitate profluxit. Prius enim quàm spiritualis cōderetur natura, antequā vlla sensibilium vel vegetabilium species produceretur in esse, in æterno atque incommutabili deificæ trinitatis consilio initialiter definitum est, vt verbum caro fieret, habitaret cum hominibus, & pro hominibus moreretur. Non igitur se humana extollat fragilitas, vt pro suorum locupletatione meritorum, seu pro virtutū magnitudine tale sibi ascribere audeat beneficium. Quid de hoc Apostolus sentiat, audi, Propter nimiam (inquit) caritatem suam, Ephes.2. qua dilexit nos Deus, filium suum misit in terras. Ipsa etiam sapientia ait, Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Ioan.3. Non tua, ô homo, promeruit caritas, vt suum tibi Deus filium daret, sed sua sic voluit, qua ante mundi constitutionem dilexit te. Totum caritati illius arroga, quod habes, & quia es. Quid habes, quod non acceperis? Quod autem es, vnde habes, nisi ab eo, qui est absque origine, & sine fine? Ille prorsus solus est, qui gratis dilexit te, & sine

te se

te fecit te. Qui in seculorũ vltima generatione, dum præcepta vitæ suis dare decreuisset discipulis, inquit, Ibidem. Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Commendaturus nempe mandatum caritatis mandati ipsius voluit prius iura seruare. Nouerat facilè contemptui haberi, quod præcipitur, si non operis attestatione muniatur. Mandatum dilectionis instituit, & ipsius dilectionis iussa perfecit. Fecit & docuit, ideo maximus vocatur in vtroque regno cœlorum. Nemo quicquam illi obiicere in huiusmodi valet lege mandati, quando quod præcepit, præ cæteris perfectius adimpleuit. Impleuit vtique in se, & de se formam exhibuit, docuit verbo, insinuauit exemplo, qualiter proximum diligere debeamus. Non in lege, neque ab hominibus discere studeamus quo ordine, quo modo, quantúmque proximum diligamus. Mediatoris eruditione id sufficienter percipere valemus. Dilectionis ordo, quem docente Domino custodire debemus, est vt proximi amorem auro, gemmis, possessionibus, & quouis delectabili pluris existimemus. Salutem proximi, animarúmq; lucrum, plus quàm corporis sospitatem, Dei sapientia amare nos docuit, vnde ait, Ioan. 15. Maiorem caritatem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Hic nempe fraternæ dilectionis est ordo, quem à Christo didicimus. Hæc est regia via, per quam incedendo ad perfectionis sublimitatem prouehimur. In eadem è cœlo dimittitur scala, cui sapientia Dei innixa est, vt manum porrigat, sursúmque erigat conscendere festinantes. Prior tamen ipsa ascendit, cucurrit, séque sequentibus semitam præmonstrauit, & nunc sermone placido inuitat ad palmam. Modum insuper diligendi expressit in se, cum nullis lacessitus conuiciis, nullis fessus laboribus ab hominum salute elanguit. 1. Petr. 2. Non maledicebat, quum malediceretur, nec comminabatur, quum pateretur, quin potius nimio caritatis ardore succensus æquanimiter vniuersa, quæ sibi irrogabantur, perferebat opprobria sine indignatione, sine murmure, & absque vllo contradictionis verbo. Attendebat quidem non quòd patiebatur ipse, sed quod erant ipsi nempe infirmi, ignorantia cæcati, à fide alieni, compassione nudi, & caritate vacui. Letali etenim morbo laborantes, atque eum, à quo sanari poterant, nescientes, vt phrenetici sustinebantur à medico. Curare venerat putrescentes humani generis cicatrices, multifariósque languores, quos potius patiendo, ac compatiendo, quàm vlciscendo sanauit. Insigne prorsus atque imitandum posteris fidelibus seruandæ caritatis exemplum exhibuit. Mensuram, modum, ordinémque custodiendæ vnitatis sicut sermone docuit, ita operibus confirmauit. Audiant nunc æmulatores legis, discant Domini Iesu sectatores non indignari aduersus delinquentes, sed eorum condolere erratis. Assuescant contra proximos nullo tabescere odio, nullo liuore morderi, linguam omnino à detractionibus compescere, obtrectantium voces tanquam letale virus obhorrere, atque cauterizata eorum verba obturata aure transire. Nequaquam Dei sapientia docuit ore hominum lacerare carnes, proximos lingua perimere, quod homicidij genus esse Deo odibile comprobatur. Planè vnitatem commendando seruauit compagem, cordiúmque dilectionem puram inuiolabiliter fouendam esse præcepit. Hanc mandato suo nouo virtutibus prætulit vniuersis. Non in faciendis prodigiis, non in angelorum, cœlestiúmque virtutum diserta facundia, non in cruciatibus corporis, ac flammarum tolerantia, seu aliquo illato martyrio, non demum in montium (ex fidei magnanimitate) in fluctus translatione, non in totius propriæ erogatione substantiæ, sed in sola mu- Gal. 11. tua dilectione suos voluit agnosci discipulos. Illa nanque sine hac prosunt nihil, hæc verò absque illis plurimum per omnem modum. Sine martyrio, scientia, facundia, facultatibúsque possunt homines cœlorum adipisci regna, sine proximi verò dilectione nu- quam. Disciplina incarnati verbi tota in proximi dilectione, tanquam in fundatissimis aureis basibus constructa est. Culmen etiam apostolatus, atque regiæ euangelicæ perfectionis solium ex fraterno vene- tur amore, agnoscitur, & probatur. Huiusmod- tentiæ definitionem æterna Dei sapientia suo- fluo promulgauit ore, inquiens, In hoc cog- omnes, quòd discipuli mei estis, si dilectio- bueritis adinuicem. Tollitur huius pronunci- sermonis omnis virtutum disceptatio, omniu- spiritualium studiorum contentiosa fabulatio. la prorsus virtus huic præponi debet, quam Dei- singulariter commendauit. Nullum opus, nulla- commendabilis exercitij disciplina saluti proxim- rum anteponẽda est. Cæteræ virtutes ad regulam- tiuntur caritatis. Sed & ipsa caritas dilectione dig- scitur. Examinat se per se absque vllo erroris iudic- Hic etenim dilectionis affectus, quamuis in omni- existat Christi membris, varios tamen in singulis- titur affectus. Quemadmodum in humano corp- diuersa subsistunt membra, vno nihilominus om- diriguntur spiritu, sine confusione atque discord- ita & in mystico ecclesiæ corpore, nec non & in qu- libet sanctorum collegio vnus caritatis spiritus- iecta in vnitate sibi copulat membra, discerni- munere, diuiditque in ministerio, adeò vt de fide- bus vix reperiantur duo, qui in affectu & actione- gnoscantur æquales. Multiformis gratiæ quum Spi- ritus, sibi inhærẽtia decorat electorum membra, mi- rabilíq; ornat varietate virtutum. Ab hac radice ca- ritatis, deuotionis trahitur pinguedo, quæ virtute- fœcundat ramos, facítque diuinorum eloquiorum vernantia germinare folia, & desideriorum cœle- redolere flores, atque consummatæ iustitiæ matu- scere fructus. Hæc alimenta sunt, quibus pascantur qui in spiritu ambulant. Hæc sunt caritatis sanctæ, di- lectionísque mutuæ incrementa. Ex his cohæret cor- pus capiti, & membrum membro præstat famula- officium. Confœderantur simul, sibíq; inuicem co- municant donorum spiritualium margaritas, the- sáurosque cœlestium vicissim participant merito- Locupletantur omnes ex abundantia singulorum- vniuersis filiis suis sancta mater caritas hæredit- diuidit sempiternam. Quum enim in cœloru- gno beata hæc ineffabili sublimetur honore, diu- que ditetur, qua ratione putandum est, vt quum- alumnos amplectatur dulciter, eos egere aliquo p- tiatur, aut esse inglorios? Non cumulare sibi, sed lar- giter erogare, caritatis est propriũ. Proinde omnibus sufficiẽter tribuit extraneis & amicis. Extraneis quidem temporalia & terrena, amicis verò spiritualia & æterna. Neminem suorum pro sibi ingenita liberalitate expertẽ sinit esse donorũ. Quotquot parit verbo, quósve

quósve suæ fouet humanitatis gremio, post huius peregrinationis consummatum agonem ad sydereas secum prouehit mansiones, & tanquam verissima genitrix de suorum gaudet gloria filiorum. Hoc spiritu reuelante, persenserat Propheta, quando exultatione repletus, aiebat, Qui habitare facit sterilem in domo matrem filiorum lætantem. Vtroque enim nomine, sterilis videlicet & matris, pro suæ merito dignitatis diuina caritas vocitatur. Porrò dum vacat Deo, quãdo diuinis splendoribus mentem irradiat, quando desideriorum igne contemplantis cor replet, quando ipsius respersus dulcedine, atque supra se erectus animus iucundam Deo laudum exhibet modulationem, & sanctissimum spiritualium, cœlestiúmque cantionum persoluit holocaustum, tunc quoniam non egreditur foras, nec quippiam operis sensibus captabilis carnalibus exercet, sterilis nominatur, quanquam hæc sit omnium actionum præcellens actio, atque occupationum præcipuè opus, dignum Deo, gratum angelis, vniuersæque cœlesti curiæ placidissimum. At verò quum ministerio incumbit infirmorum, quum languentium medetur languoribus, extergit cicatrices, dolores lenit, pascit famelicum, vestit nudum, visitat carceri mancipatum, sepelit mortuum, concordat litigiosum, docet inscium, reuocat errantem, dubitanti consulit, verbum salutis annunciat, & animarum lucris inhianter inuigilat, quum singula hæc agit, non inanis laudis seducta affectu, non quæstus gratia, aut cuiuscunque temporalis commodi appetitu, sed intentione pura, sed fraterna æmulatione, sed virtutis zelo, sed diuini honoris desiderio, tunc procul dubio mater nuncupari meretur. Est itaque sterilis & mater, fœcunda & virgo, iuxta suæ exercitationis laudabilem caritatẽ. Ad vos nunc, ô milites Christi, qui vestræ conuersationis studia Deo obtulistis, quíque virtutum sublimem arcem scandere nitimini, meus sermo dirigitur. Sectamini caritatem, fraternam æmulamini dilectionem. Sunt siquidem in illa immensæ opes, merita cumulatissima, copiosa pax, gratia abundans, dulcedo latens, suauitas spiritualis, cœlestis delectatio, securitas mentis, serenitas conscientiæ, fidei certitudo, inuisibilium gustus, castissimus amor, solicitudo non pigra, proficiendi desiderium, alieni boni congratulatio, mali odium, detestatio delictorum, virtutum sitis, concupiscentia æternorum, conuiuium iuge, cordis iubilatio, lætitiæ causa, cognitio Dei, contemplationis auiditas, puritas orationis, dissolutionis corporis expectatio, & futuræ resurrectionis indubitata spes. Soliciti, inquam, estote seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, in amore fraternitatis, in amicitiarum fœdere, in copula animorum, vt hanc virtutum reginam possidere valeatis. Mementote, quæso, cuius filij sitis, quid vouistis, quid accepistis, quid agere debeatis. Excelsa profectò professio Christianitatis est, & maxima perfectione decorata. Si illam apprehendere nitimini, caritatem concupiscite, caritatem tenete, cui virtutes reliquæ, veluti spirituales pedissequæ famulantur. Exiguo laborabitis tempore, si in solam dilectionem vestra studia direxeritis. Dei amicos vos faciet, summis locupletabit opibus, vósque in perenni gloria honorabiles reddet, atque in regali cœlorum palatio alma hæc caritas mirificè collocabit. Accelerate, oro, gressus mentis, ocius currite, prius quàm vobis Sol occidat, expiret dies, & inclinentur vmbræ. Festinate ingredi portas eius in exultatione cordis, in hymnis & canticis spiritualibus, cantantes Deo lætitiæ carmina, atque iuxta Prophetæ exhortationem laudantes Dominum in sono tubæ, in psalterio & cithara, in tympano & choro, in chordis & organo, in cymbalis benesonantibus, atque in cymbalis iubilationis. Vobiscum etiam aduocate, quotquot ratione sunt prædìti, siue qui peregrinantur in terris, siue qui in cœlis regnant, quatenus voce consona, & pari modulatione omnis spiritus laudet Dominum. Psal. 150.

De triplici, carnali videlicet, sensuali, & spirituali amore.

CAP. III.

Sapientiam Dei paulò superius salutis monita, atq; vtilissima dilectionis præcepta dantem discipulis præsentibus, & vniuersæ secuturæ ecclesiæ iucundè audiuimus, mente cognouimus, diligentérque oculis perspeximus cordis. Aiebat enim, Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Nouum instituebat mandatum, quia infirmabatur vetus, & consumptioni proximum erat. Ne igitur sine lege viuerent homines, & tanquam indomita animalia voluptatibus fræna laxarent, traditũ est illis mandatum sanctum, cœleste, naturaléque, omni plenum dulcedine, delectatione refertum, mercede exuberantissimum, non temporali, sed æterna. Debuit quidem sapientia adamantina hominũ corda, quæ sub duplici transierãt lege, nec cœlestem aduenientem super se admiserant imbrem, vt molirentur in fide, & Deo grati fierent per fidem, amoris statuere legem. Noluit tamen præcepto solo sibi famulantes ad obedientiam exhortari. Promissiones addidit, dicente Propheta, In custodiendis illis retributio multa. Et quoniam multa est retributio legem Dei seruantibus, ipsius amore succensus, inquit alibi, Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem. Præbuit insuper exemplum, quatenus omni ex parte circumuentus præuaricator homo nullum terga vertendi à Domino aditum reperiret. Seipsum in exemplum exhibuit, quod sequamur, se formam dedit, cui imprimamur. Quamobrem in sui pronũciatione mandati, inquit, Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Non enim ait simpliciter, mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sed signanter intulit, sicut dilexi vos. Sciebat in hac virtute caritatis, quemadmodum & in cæteris, solere fraudulentũ aduersarium zizania miscere cum tritico, & sub lucis imagine, tenebras palliare. Ne igitur deciperemur, separauit à zizania triticum, & ne tenebris inuolueremur, caritatis præmonstrauit lucem. Tacitè quidem suis nos sermonibus erudiuit, vt prudenter ab amore amorem, tanquam à zizania triticum diuideremus, & lucẽ à tenebris. Vt autẽ elucescat clarius, quod adhuc sub literæ velamine latet, triplicem sciendum est esse amorem, carnalem videlicet, sensualem & spiritualem. Carnalis nanq; amor voluptuosus est, & deseruit libidini. Aduersarius quũ sit Dei, carnis opera perficere cõcupiscit, quæ sunt fornicatio, immũditia, impu

Margin references: Psal. 112. (beside "repletus, aiebat"); Ioan. 13. (beside "Mandatum nouum"); Psal. 18. (beside "In custodiendis"); Psal. 118. (beside "Inclinaui"); Ioan. 13. (beside "Mandatum nouum do vobis")

impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia. Suæ actionis finem constituit voluptatem, neque aliam sui operis quærit habere mercedem. Comedendo esurit, & nunquam famis eius saturatur inedia. Perambulando per loca inuia, & inaquosa arbitratur se requiem inuenire posse nec tamen valet, quoniam nihil reperit suo dignũ amore, aut cui affectionis vinculo inseparabiliter hæreat. Quod enim deforme, seu imperfectum est, nec amoris auferre famem, neque humani cordis sibi valet arripere principatum. Quod satis sibi esse non potest, aliis quomodo sufficiet? Creaturarum inopiam insinuat hoc, atque vniuersa, non ad fruitionem, sed ad vsum fuisse condita manifestat. Porrò lex ista, lex est sapientiæ, qua naturale eruditur ingenium, vt non aliunde suæ velit capere peregrinationis solatium, quàm à suo atque omnium conditore. Sic itaque carnalis amor, peccatum, & pœna peccati esse cognoscitur, dum se auertendo ab eo qui est, & delicti reus efficitur, & in concupiscentia creaturarum semper est vagus & profugus. Diligendo in procelloso seculo pelago pacem quærens non reperit, vbi suæ dilectionis figat pedem. Quamobrẽ ad Deũ, in quo pacis imperturbabile bonum, & dilectionis inest beata tranquillitas, remeare compellitur. Hoc nimirum diuinus sermo, quum pereuntis per diluuiũ mundi narraret historiam, intimare curauit. Nam quum Noë scire cupiẽs, vtrum diluuij diminutæ fuissent aquæ, emisisset de arca columbam, illaq; circunquaque peragrando minimè reperisset, vbi pedum suorum vestigia figeret, ad eum, à quo directa fuerat, redire coacta est. Mysterium hoc præcipuum est, & carnalis amoris documentum quàm maximum. Qui legit, intelligat. Sensualis autem amor carnali minus perniciosus, indiget & ipse diligenti examinatione, peruigilique custodia, ne labatur in deterius. Bonum quidem respicit, bonum diligit, & allicitur bono. In sui exordio totus sanctus, totus mundus, totus fructuosus esse censetur, quum re vera sub eodem multifariæ insidiæ lateant, quæ non melius, quàm ex dilecti deteguntur absentia. Nam amatæ rei de absentia conceptus mœror amori sensuali perhibet testimonium. Sensualis ideo dicitur, quia corporeis sensibus nutritur & pascitur. Se pariter cum dilecto diligit, delectationẽ propriam diligendo diligit, & nisi cum difficultate, cuius diligit carentiam, patitur. Veniam facilè meretur, tametsi commoditatem, seu delectationem propriam quæritet, quoniam intentionis suæ radicem in caritatis virtute solidauit. Vt prosit, siue iuuetur, mutuam dilecti exigit conuersationem, propter quod non valet perspicaci æquitatis iudicio affectionis suæ agnoscere maculas. In carnalis & spiritualis amoris constitutus est medio, procliuiúsq; fœdatur carne, quàm in spiritũ transeat. Proinde maximo timoris ac prudentiæ dirigendus est moderamine, ne sordibus voluptuosi polluatur amoris. Nunquã ad libitum illi conuersationis habena laxanda est, ne fortè prostratus, vel seductus tendat, quo ei minimè licet. Vix & cum difficultate euadere quis potest latentes in hac sensuali affectione insidias, quum inter carnalem, naturalem, spiritualémque amorem habitationis suæ collocauerit sedem. Quis inter tot affectionum scopulos mentis nauem inconcussam deducere valet? Perfectorum hoc proprium est, qui ex diuturna consuetudine, atque inhabitante sapientia eruditi exercitatos habent sensus ad discretionẽ boni & mali. Vnde euaginatum semper aduersus inordinatos animi motus gladium spiritus tenentes repentè, vt in se pullulare deprehenderint, viriliter necant. Hoc agens Propheta, suo nos volens exhortari exemplo, inquit, In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem. Hinc rationabili examinatione vtriusque affectionis, sensualis videlicet, & spiritualis colligitur proprietas. Sensualis quidem mixtus est, carnali proximus, & priuata impulsus delectatione, atque bono regimine indigens, ne in deterius labatur. Spiritualis verò purus est, solidus, & exercitatus. Dedignatur pro sui innocentia ac generositate terreno fœdari puluere, & à diuino detorqueri amore. Virtute quippe ducitur, mouetur ratione, trahitur caritate, resilitque viriliter, si fortè qualicunque pulsetur illecebra. Se totum Deo dedicat, se ad Deum dirigit, & quantum illi fas est, in Deo requiescit. Sic se exercet exterius, sic corporalium sensuum vtitur instrumento, vt Deum, quem toto dirigit caritatis affectu, totis viribus præ oculis habere conetur. In istiusmodi munitissimo diuini amoris constitutus præsidio minimè cæterarum affectionum iaculis vulneratur. Impenetrabile siquidem caritatis est scutum, si discretionis dextera sustentetur, si obiiciatur ictibus, si vigili corde seruetur. Eneruatur autem ex negligentia, atque ex sui fiducia amittit robur suum. Dormitante anima, & à sui custodia præ tædio languente totius boni aduersarius cupiditatis aquam caritatis superinfundit incendio. Illud pedetentim tepescere facit, atque à naturali diuertere motu. Quandoque etiam (nisi solerti cura spiritualium studio amoueantur contraria) prorsus extinguitur, & vertitur in fauillam. At verò fiducia propria, quum ex mentis deliberatione elationis sit filia, spiritualium facultatum dispergit copiam, atque ad opus bonum infirmum reddit animum, adeò vt illa perdurante in corde nunquam firma proficiendi spes vigeat. Quamobrem dubium non est solùm perfectos atque Apostolicos viros huiusmodi spiritualis affectionis decoratos esse virtute. Alieno nequaquam indigentes solatio, neque sensuum delectatione propter paracleti præsentiam, & supereminentiam caritatis, qua induti sunt, cuncta, quæ diligunt, recta amant intentione; nedum propter Deum, verumetiam in Deo, cuius sociali familiaritate exhilarantur, & viuunt. Hoc præcipuo defæcatóque amore Spiritus Sanctus cœlitus emissus Christi discipulos insigniuit. Igne nanque eorum corda inflammata diuino omnem repentè carnalis sensualísque amoris amisere rubiginem. Tanto prætere imbre inexhaustibili & æterno cœlestis Hierusalem fonte spiritus emanauere aquæ, vt totam inordinati amoris abolerent scoriam. Longè antè ore prophetico tam nouum facturus prodigium enunciauit Dominus. Effundam (inquit) super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Psaltes quoque egregius huiuscemodi donum se percepturum non dubitans aiebat Domino, Asperges me hyssopo, & mundabor, lauabis me, &

super

super niuem dealbabor. Non autem tale munus in virtute propria vtriusque testamenti venerandi meruere patres: sed ex superueniente in eis: atque per eos diuina cooperante gratia. Prius etenim quam illa reciperetur, sensuali ipsos amore refertos fuisse dubium non est. Hoc perspicue in Apostolorum claret principe. Ille quippe, quamuis fide cæteris esset ornatior: quamuis plus aliis diligeret dominum: tametsi regni cœlorum claues ad ligandas animas, atque soluendas susceperit: licet Apostolicæ dignitatis cathedra sublimatus fuisset: non tamen ad spiritualis fastigiū amoris, nisi post aduentum spiritus attingere meruit. Tenerrime quidem ante domini resurrectionem eundem diligebat dominum, & ardenti illum amplectebatur amore: non tamen carnali: quia illo per gratiam fuerat euacuatus: neque spirituali, quoniam paracleti gratiam nōdum perceperat, sed sensuali, priuatéque. Hinc est, quòd eo plenus ab ipso domino Iesu nusquam abesse patiebatur. Vbique illum nimia illius captus dulcedine comitari cupiebat. Nam semel quum vniuersi prӕter duodecim, à domino discipuli discessissent, ad eos qui remanserant, ipse conuersus ait: Vultis & vos abire? Illico Petrus sapientiæ sermonibus assuetus responsum dare non distulit, dicens: Domine ad quem ibimus? Verba vitę æternę habes. Pabulo verbi saginatus creberrimè, illóque priuari formidans sine cunctatione sui soliditatem patefecit amoris. Alio etiam tempore, quum in mōtis vertice transfigurati domini aspiceret claritatem, quadam mentis profusus dulcedine hanc prorupit in vocem: Domine bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula: tibi vnum, Mosi vnum, & Heliæ vnum. Quemadmodum infans, qui matris adhærens vberibus, ac lactis dulcedine pascitur: nequaquam se ablactari permittit: sic Petrus delectabili præsentiæ Christi captus illecebra nolebat relinquere quod tenebat. Proinde construendorum tabernaculorum consilium dabat. Ignorabat tamen, quid diceret: non aduertens, quòd contemptis cæteris priuato seducebatur amore. Denuo cùm idem mediator passionis suæ futura narraret ludibria: atque de proximo in Hierusalem se prædiceret moriturum: ipse Apostolus magistri non ferens absentiam taliter exorsus est. Absit à te domine. Non fiet hoc. Cui humanæ sapienti, sensualitérque diligenti cum indignatione respondit dominus: Vade post me Satana: scandalo mihi es. Non enim sapis quæ Dei sunt: sed quæ sunt hominis. Merito siquidem discipuli puerilem obiurgauit sensum, qui salutem corporis, suíque amabilem præsentiam conditoris expectantium commodo: ac redemptioni præferebat humanæ. Minimè redargueretur si non sensualiter moueretur. Ita quoque nunc eodem, quo prius, sensuali ductus affectu loquenti domino, inquit: Domine quò vadis? Peruigili etenim corde, ac ore tacito dominū audierat, dicentem: Filioli adhuc modicum vobiscum sum: quæretis me: & (sicut dixi Iudæis) quò ego vado, vos non potestis venire. Audierat etiam illum dilectionis mutuæ legem statuentem. Cætera postposuit, & de solo corporali turbatus discessu, quem metuebat maxime: & nolebat vt fieret, inquit: Domine quò vadis? Toties, ô domine repetitum passionis sermonem te referente intellexi: te ad hoc paratissimum semper agnoui: vnde in præsenti conuiuio dixisti. Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar. Multa etiam insueta te agere conspicio: paschæ solennitatem adesse intueor: tuum præterea vereor abscessum, mortísque expauesco supplicium. Non autem ad id amplius dissuadere audeo: pro quo te vehementer increpasse me recolo. Quod si vt remaneas, impetrare non valeo: vnum tamen flagito, ne deneges mihi, edicito saltem quò vadis. Si te nequeo retinere mecum: enarra (obsecro) quò vadis, vt ego veniá tecum: quatenus sicut particeps cōsolationum fui, ita passionis consors inueniar. Memento (quæso) quòd tuæ speciem gloriæ, tuæque diuinitatis altitudinem patre tuo mihi reuelante cognoui. Splēdorem etiam faciei tuæ sole fulgentioris intueri merui: & in cunctis præcipuum erga me exhibuisti affectum. Cur nunc igitur non vis exaudire me: neq; quò iturus sis reserare? Absentiam tuam æquo non valeo sustinere animo: ideo precor te, ne me deseras, neque solum sine te derelinquas. Quocunque perrexeris, pergam. Siue ad dexteram ieris, siue ad sinistram, tecum pariter proficiscar. Vna amborum sit mansio, mutuíque amoris iucunda vtriusque sit conuersatio tam valida, támque perseuerās, vt corporis sola morte diuidatur. Ad hæc dominus: Quamobrem, inquit, ô Petre, querimoniam agis contra me: cur tāto nunc mœrore consumeris? quare suffusis lacrymis vbertim ploras, atque flebili importunáque voce dicis: Domine quò vadis? Putásne quia non diligo te? Cùm enim semper amauerim te, téque mihi familiari fecerim adhærere contubernio, qua vales modo ambigere ratione: vt sicut heri, & nudiustertius non te diligam, quoniam te mecū ducere nolo? Talis, ô Petre, cogitatio non surrepat in cor tuum, taliáque fari desine. Te diligo, & tanquam mihi amplector carissimum. Volo quidem, vt vbi ego sum, tu similiter sis. Carnem propterea sumpsi, in hanc miseriarum vallem peregrinaturus adueni humanis communicans passionibus, vt te per me traherem ad me: quum hoc non posses per te sine me. Securus igitur esto, neque de mea contristeris absentia. Non te negligo, non te abiicio, non te odio habeo: dum te post me superstitem derelinquo. Ad profectum tuum hoc ago: atque pro tuorum cumulo meritorum. Verum ne suspensa te diutius mente dimittam: ne nutanti cogitationi, tuísque sermonibus querulis respondere plus differam: scito quia quò ego vado, non potes me modò sequi. Tener es, & inualidus animæ viribus, atque spirituali adhuc lacte nutriendus. Quod petis, perfectorum est. Timore quidem seruili suppositus es: nec me spiritualiter, sed sensualiter diligis. Cresce in virtute, roborare in fide: in caritate te perfice: præcinge te patientiæ cingulo: vestimentis te indue nouis, deposito prius vetere homine cum actibus suis. Non enim hæres esse valet cum filio liberæ, ancillæ filius. Nam etsi non potes me modò sequi, quia debilis es, sequeris vtique postea. Oportet vt ego præcedam te: atque exilij huius, quibus ad beatam graditur vitam: semitas sternam: quatenus tu facilius post me incedere valeas. Mors quippe corporis, quam ego spōte sustineo: diráque mei agonis crudelitas, qua examinatus intercam: tuas omnino transgreditur virtutes. Proinde tibi dico, quò ego vado, non potes me modò sequi. Postquam autem resurrexero: postquam cœlorum alta conscendero, ad te paracletum dirigam, qui men-

mentem tuam tanta soliditate firmabit, vt nullo modo valeas superari. Igne siquidem amoris sui concremabit te: & dulcedine sua adeò reficiet te, vt inimicorum minimè tormenta pauescas. Dono sapientiæ intellectúsque complеberis; cuius adiutorio fultus omnem humanam poteris confutare prudentiã. Cõstantem etiam te faciet fortitudinis dono atque magnanimũ: ita vt pro illatis flagellis te faciat gaudere vehementer. Parumper etenim desideriorum tuorum gradum tempera, ne immaturius velis assequi, quod exposcis. Quis temeritati non ascriberet & insipientiæ, inermem videre cum aduersariis sæuis ac ferocibus velle habere congressum? Quis imperito consuleret, vt cum disciplinatis & doctoribus disputationis haberet conflictum? Quamobrem proprias metire vires, vt non supra virtutem perfectorum audeas appetere pugnam. Scio: & optimè scio, quis sis, quantumque valeas. Nullus mihi de tua sufficientia inest error, nullúsque de profectu tuo liuor, quatenus suspectos meos te oporteat habere sermones. Nam si ego certantibus coronam polliceor, illamq; victoribus fideliter tribuo, qua deberem ex causa dissuadere pugnam, atque terroribus debilitare animos

Luc.12. bellatorum? Nonne ego sum, qui in terram veni mittere gladium? Veni semper separare filium aduersus patrem suum: & filiã aduersus matrem, & nurũ aduersus socrum suam. Nẽpe dominus exercituũ ego sum. Ad hoc apud vos diuinitate descendi, vt mundi prosternam principem, meæq; potestatis alligẽ vinculis, atq; illius spolia diuidã. Si dux ego sum militiæ angelorũ, cur non etiam hominũ? Certe hominũ & angelorum ducatũ teneo, & per eosdem mea gero certamina. Ex ipsis ordino bellatores, constituo duces, agmináq; dispono. Te itaque in terris militantium ducem feci, te elegi de milibus, & meis prætuli fidelibus vniuersis: regiisq; armis insigniui te: & vt te pugnare nolim arbitraris? Prorsus volo, vt decertes cum hostibus meis visibilibus & inuisibilibus, mihíque totum subiicias orbem, ac meas sparsim per infidelitatis deuia errantes colligas oues, Ecclesiam meam instituas: & tũc demum cum triumpho martyrij laureatus venies ad me: téque de prælio reuertentem angelorum mihi famulantium cœtus in suum admittet consortium perenniter regnaturum. His Petrus auditis sui cordis ardorem non sustinens, & vltra quàm dici potest, exhilaratus de sibi facta futuræ gloriæ sponsione inquit (nimio quippe sui redemptoris vrebatur amore) Duri mihi sunt, ô domine, quos audio, sermones meis votis dissimiles. Nam (vt agnosco) omnino recessurus es. De præsentia tua melliflua, ô domine, quamuis suauiter lętatus sim; quamuis non modicum de eadem profecerim, vt ad patrem, vnde exiisti, redeas: quoniam expedit, fiat voluntas tua. Subiicio me idipsum volens, quod tu. Liberaliter abnego me. Diuino honori, quem de tua non ambigo emanaturum passione, propriam postpono voluntatem. Humanam redemptionem, quam in patibulo suspẽsus celebraturus es, quámque æstuanti sitis caritate, & ad quam iucundissimo accedis amore: ego tecum, quanquam affectione impar, pergere concupisco. Incongruum est, vt solus eas. Tu quidem tanquam sacerdos magnus sancta sanctorum in sanguine testamenti solenne celebraturus sacrificium fiducialiter introibis. Ego verò veluti minister tuus: non tamen sine sanguinis effusione, neque pro communi redemptione: sed pro tua moriar dilectione. Summus pontifex, & altissimi sacerdos. Proinde minimè decet, vt absque ministro offeras sacrificium. Moi[…] quando Sinam ascẽdit, vt legem tuo sancto scripta[…] digito mereretur accipere, associatus est Iosue. H[…] Samuel ministrauit, Helisæus Heliæ. Tu autem æte[…] ni sacerdotij pontificatum gerens, & præsules om[…] dignitate præcellens, sine ministro aliquo tuum[…] libare holocaustum? Oro te domine non fiat hoc[…] non tuæ deroges maiestati. Cùm tibi milia mil[…] angelorum ministrent in cœlis, vnico vel nunc co[…] tentus esto ministro. Nec dubites, ô amantissime m[…] gister de carnis meæ fragilitate, aut supplicior[…] immanitate. Animam meam gratãter pro te pon[…] tecúmque & in carcerem & in mortem ire para[…] sum. Non enim vereor impiorum minas: n[…] rum sæuitiam, non irridẽtium subsannation[…] ipsam denique mortem. Caritate tui cùm vu[…] tus sim: quum tanto temporis spatio sanctis tu[…] exhortationibus roboratus, refectus consola[…] bus, exemplis solidatus, atque promissionibus [..] matus, putasne deseram te solatium singulare a[…] meæ, & desideriorum meorum concupita satie[…] Experire (obsecro) vtrum idoneum ministrum [..] geris, cui ouium tuarum curam commisisti. N[…] igitur amore præcinctus tui sequar te: & vsque ad c[…] cis patibulum, etiam te inuito, non dimittam te. [..] ras (inquit dominus) ô Petre: & nimium falleris. V[…] hemens amor, quo me plus cæteris diligis, iudicio [..] rò carere dignoscitur. Præceps est, & inconsult[…] propterea infrænandus. Præcipitaret prorsus, si p[…] prio duceretur motu. Prudentiæ statera pensan[…] est: ordinandus est, ne dextera læuáue declinet. Au[…] etenim te maxima polliceri. Placent planè mihi [..] sideria tua, in tuíque spiritus feruore delector, ac m[…] gnanimitate pugnandi. Vnum tamen sapientiæ m[…] dissonum esse videtur: quod ad tui profectum ce[…] tum iri non patior. Cur videlicet inexpertus qu[…] sis talia, támque ardua spondere non verearis? Ta[…] quòd homo sis, taceo quòd tãquam imbecillis & n[…] phytus non spiritualiter, sed sensualiter me dili[…] Edicito (te oro) mihi, quot iniisti certamina, quot [..] stes superasti: quæ sint victoriarum tuarum in[…] triumphales: Scirem etiam libentissimè abs te qui [..] qui te impugnant, sint aduersarij, quæue tibi sit co[…] suetudo certandi? Nemo prudentia pollens si dis[…] tus, aut ignarus sit pugnæ, belli palmam se reporta[…] præsumit. Nam dimicandi ars perficitur vsu: vsus e[…] hibet audacem, mentis audacia victoriæ concipi[…] spes. Spes autem vires ministrat, & ad triumph[…] vsque perducit. Nihil horum adhuc in te esse con[…] cio. Nonne me dixisse recolis, quòd nuptiarum [..] lugere ac ieiunare non possunt: quandiu cum illi[…] sponsus: quum verò auferetur ab eis sponsus: tu[…] illis ieiunabũt diebus? Nam etsi mecum in me[…] mansistis tentationibus, vtique protexi vos, ip[…] lenificaui, ne plus debito grauarent vos. Nunc autem recessurus à vobis corporaliter tantum expe[…] Satanas, vt cribraret vos sicut triticum, arbitrans [..] præsentiæ meæ adiutorio vos facillimè suo vendica[…] re dominio. Ego autem quamuis pro omnibus: præ[…] cipuè tamen rogaui pro te, ô Petre, vt non deficia[…] fides tua. Magnum contra te cerno parari cõflictum[…] gra-

grauémque super te imminere ruinam: propterea rogaui pro te, ne deficias: atque succumbendo in tuorum inimicorum deuenias prædam. Si ista crederes: sique futura, vt ego, agnosceres: fateor quia nequaquam diceres: quare non possum te modo sequi? Animam meam pro te pono. Vt igitur latius apertiúsque tibi, quæ acturus es, referem, scito prænoscens, quia antequam gallus cantet, ter me negabis. Ad hoc expauit cor Petri, & incredibili mœrore sauciatus est. Sciebat nanque veracem esse magistrum, semper vera nunciare. Quamobrem digitum superposuit ori suo, conticuit: nec vltra aduersus dominum fari ausus est.

Qualem Dei filius profecturus ad patrem discipulis exhibuerit exhortationem.

CAP. IIII.

Peregrè profecturus quisque paterfamilias suis in vnum vernaculis congregatis, prius quàm iter arripiat, vniuersa prouida gubernatione disponit. Singulorum officia diuidit, agendorum modum ordinémque insinuat: futura prædicit pericula: se tamen reuersurum prænunciat: atque ipsorum animos nimia ne illius abscessu mœstitate prostratos, blandis conatur mulcere sermonibus. Multum etenim proficiscentibus confert, si mente pacatam, compositam moribus, ac agibilibus instructam familiam dereliquerint. Sic Isaac sanctus & lōgæuus vniuersæ carnis debitum soluturus, ac descensurus ad inferos, quum oculis præ senio caligaret, antequam moreretur: suam (vt moris erat) primogenito Esau dare voluit benedictionem: quanquam diuina aliter ordinauerit prouidentia. Ipse quoque Iacob, qui à Deo dilectus, & à matre præmonitus fratri pręripuit benedictionem, quum decubaret, & morte vicinus esset, omnibus conuocatis filiis magna cum autoritate singulis spiritu reuelante enarrare inchoauit, quæ super eos, & posteras filiorum suorum futura erant generationes. Nil siue boni, siue mali conticuit, quin panderet illis. Moses similiter omnium, qui morabātur in terra, mitissimus: prius quàm vocante illum Deo montis verticem conscendisset, & promissionis terram longè positus circunquaq; lustrasset, coadunatis pariter filiis Israël vniuersis egregium canticum illud exposuit, in quo pręuaricationem, ac venturę damnationis ipsorum sententiam luce clarius patefecit: non indignatione, seu liuore permotus: sed caritatis zelo compulsus, si fortè diuinis comminationibus auditis resipiscerent, obduratíq; mollescerent, atque vltionem formidabilem reuocarent. Sic in vltima seculorum generatione Dei sapientia in carne passibili constituta: quum in extremo vitæ suæ termino in medio suorum consederet discipulorum, perfectis ritè paschalibus sacramentis tanquam delegato testamento excellentissimum de mutua seruanda dilectione edidit sermonem, monita saluberrima continentem, suæque caritatis incentiuum permaximum. Nemo planè huiusmodi valet dignitatem explicare eloquij: quippe cùm ab ipso purissimo emanarit sapientiæ fonte. Discipulis quidem suis adhuc paruulis, ac caritatis dulcedine nutriendis, tanquam spirituale lac talia propinauit. Oppresserat illos mœror pro cari discessu magistri: & pro ipsorum exili fide atque fiducia fluctuante. Ignorantes etenim quid de seipsis fuerat euenturum, variis cogitationum agitabantur procellis. Diuinam nondum super se intellexerant prouidentiam continuo verbi fulti præsidio. Hoc intuens dominus, qui propinqua & remota, futura & præterita vniuersa prospectat: consolatoria verba exorsus est, dicens: Non turbetur cor vestrum. Ioan. 14. Pius pater magno curarum æstuantes turbine blande filios adhortatur. Nempe veluti peritissimus medicinæ regulis imbutus opportunam illis exhibuit medicinam. Non autem illis de diuinitatis essentia, aut beatorum gloria sermonem edidit, sed de pacis suasione. Sublimia illa inquieti quum essent, capere minime potuissent. Nam inquieta mens non valet erigi supra se, neque erudiri sermonibus sapientiæ. Ex sui quippe dissensione indocilis efficitur, atque ex perturbatione aditum in se obstruit veritati. Proinde mirando quodam humanæ prudentiæ ingenio Dei sapientia commotis discipulis pacis ac quietis suadet bonum, quatenus iactato in eorum corda stabilitatis fundamento securum doctrinæ suæ domicilium superædificare valeret. Non turbetur (inquit) cor vestrum, tanquam semper vos deseram, fluctuationem animorum propellite, aduocate pacem, trāquillitatem tenete, vt vobiscum conferre valeatis, quæ vidistis de me, vel audistis à me. Nūquid magnalia operum meorum atque stupenda obliuioni mandastis? Nunquid præclara diuinitatis meæ testimonia, quæ multifarie didicistis, aduertere nequitis? Redite ad vos, vt in me pacem habere possitis. Interim tamen creaturas omnes interrogate de me, in quibus deitatis magnalia operatus sum, & ædificabunt vos, terra, mare, cæteraque elementa, & ipsa cœlorum astra se manuum mearum opus esse fatebuntur, & dicent. Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Psal. 99. Recolite quid in sapientiæ libro de me per me scriptum sit. Prouer. 8. Quando præparabat cœlos aderam, quando certa lege & gyro vallabat abyssos, quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, cum eo eram cuncta cōponens. Ego sum Dei filius, de quo scripta sunt hæc, pro humana à patre restauratione directus. Propterea nō turbetur cor vestrum, quia visibilem naturam amoueo, cum diuinitate semper vobiscum sum. Creditis in Deum, creditis Dei vbique esse præsentiam, creditis illius super vos prouidentiam, & in me eadem similiter credite. Non fidem vestram carnis tollat materia, caritatísque dulcedinem, & perseuerantiæ firmitatem euertat. Visibilis & inuisibilis natura vnum Dei efficiunt filium. Nec humanitas adimit diuinitati, neque diuinitas proprium tollit humanitati. Vna enim persona perfecta, indiuisibilis, & inconfusa deus & homo est. Humanam tamen substantiam, quæ ex tempore cœpit habere originem, sideribus importabo, & super omnem efferam creaturam. Nullam igitur fidem vestram arbitremini habere iacturam, quia dixi, creditis in Deum, & in me credite. Nullum quoque detrimentum vos passuros esse formidetis, dum corporalem meam ab oculis vestris præsentiam subtraho. Totum hoc ad profectum fiet vestræ fidei, exaltationísque augmentum. Quemadmodū enim propter vestra morior delicta, vestrámque resurgo iustificationem, ita ad glorificationem vestram vobis videntibus cœlos ascédam. Præcedam

itaque vos, non vt vestram præripiam gloriam, vel vt solus tanquam naturalis & verus filius totam cœlestem possideam hæreditatem, sed vt illam mecum pariter habeatis. Nec vos terreat, quia alio dixi in loco, (Ioan. 8.) seruus non manet in domo in æternum, filius manet in domo in æternum. (Ibid.) Quod ibi secutus sum, mementote. Si filius liberauit vos, verè liberi eritis. Vt liberem vos, crucis supplicium subire non dubito. Quamobrem vobis non inuideo, vt cœlestis regni consortes mei sitis, pro quo gratis patiendo vos libertati restituo, neque gloria mea derogabit vestræ, (Ioan. 14.) nec vestra meæ, quippe quum in domo patris mei mansiones multæ sint, non locis, aut limitibus distinctæ, sed meritis. Domus vtique hæc patris, de qua loquitur Sapientia, cœlorum habitatio est, quæ est præclara domus, & sublimis, æterno coruscans lumine, luminosa in se, ciuium numerositate referta, diuitiis plena, dignitatibus insignis, fulgens honoribus, pace secura, latitudine incomprehensibilis, gaudio abundans, omniúmque locuples bonorum. Ordinibus quidem distincta est, decorata gradibus, & mansionibus segregata. Habent in eadē domo Angeli, Archāgeli, Virtutes, Potestates, Principatus, Dominationes, Throni, Cherubim, ac Seraphim, proprias mansiones diuisas, in quibus honorabiliter exaltati perpetuas Deo exhibent laudes. Non solum autem hi angelici spiritus, qui ab initio domus huius habitatores fuere, propriis in cœlesti aula nobilitantur mansionibus, verumetiam quotquot homines prædestinati sunt ad salutem. Ambigendum etenim non est Patriarchas sanctos, sublimes vates, Apostolorum honorabile collegium, martyrum laureatum chorum, concordem confessorum numerum, virginum candidatum exercitum, sacratúmque sacerdotum ordinem speciales in ipsa domo possidere mansiones. In vno siquidem vniuersæ sunt loco, vna tamen quæque earum pro meritis inhabitantium fulget, deliciisque exuberat spiritalibus. Quis verò domus huius gloriam, incolarum felicitatem, concordiam animorum, mansionúmque speciositatem enarrare sufficiat? Generositatem, atque ipsius excellentiam à longe, & ex parte cognoscens Propheta, amator effectus illius, eaque participare desiderans in exultatione spiritus aiebat, (Psal. 83.) Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum? concupiscit & deficit anima mea in atria domini. (Psal. 25.) Alibi quoque inquit sic. Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Merito quippe concupiscentiæ illius deficiebat amore, nam superexcedit bonum omne, quod vidit oculus, auris audiuit, & in cor hominis ascēdit. Domus illius decorē nullus agnoscit & negligit, nullus possidet & amittet. Sempiterna vtique est diuino irradiata splendore, innumerabilium habitatorum capax, cunctorúmque delectabilium contentrix. In ipsa facie ad faciem videtur deus, intelligitur verbum, amborum spiritus adoratur. Non annua, sed continua ibi celebratur solennitas, & sponsa sponso castissimo atque puro amoris connubio copulatur, fœcundatur spiritu, amore fœtatur. Nil est, quod displiceat, nil, quod amantium perturbare valeat animos, reperitur. Tota pacifica, tota læta, semper fidelis, nusquam coinquinata, nunquam dilectione languescens. Ex gustu fruitionis caritatis indeficienter desiderium innouatur, ex

caritate autem dilectionis modificatur ebriet[...]
Semper in illa sobrietas cum ebrietate viget, sa[...]
tas cum desiderio perseuerat. Mutui amoris ta[...]
est in ea suauitas, tantáque pro communicata fe[...]
citate fraternitas, vt fiat cooperante caritate co[...]
uiuium vnum, populus vnus, & cor vnum in fa[...]
sanctæ osculo caritatis. O domus Dei, ô præfu[...]
dæ mansiones, ô ciuitas regis summi quanta in[...]
sunt gaudia, & quàm gloriosa sunt de te dicta! [...]
lexi quidem speciem tuam, & concupiui iucun[...]
tem exultationis, quæ est in te. Ad te (fateor) su[...]
rat cor meum, quoniam in te sunt lætitiæ meæ, [...]
borúmque meorum concupitus finis. In te tem[...]
ralem, quamuis minimam & caducam, quam [...]
tempsi, felicitatem restaurandam esse non [...]
go. Sapientiæ contubernium, cui afficior, a[...]
te adipisci confido, diuinam etiam, quam [...]
perficere laudem, in te persoluere non dif[...]
rito proinde diligo te, quæro te, clamo ad [...]
sco in te, vulneror propter te, sitio te, & cu[...]
ctu anxio videre te, plateásque tuas auro stra[...]
ros tuos sapphiro, & smaragdo, omníque p[...]
constructos lapide, ciues tuos immortalitatis [...] (Isai. [...])
re fulgentes, regem tuum diuino diademate [...]
tem quidem in se, vniuersis verò beneuolum, a[...]
in astantium omnium oculis honorabilem. V[...]
tuarum saltem vnam minimam habere merea[...]
sionum, quas Deo coæterna sapientia præpa[...]
in te electis suis regnaturis in te. Præparauit [...]
quam) æternaliter in se, perfecítque tempor[...]
per se. Has positas in te mansiones eadem sapi[...]
sibi adhærentibus liberaliter discipulis repro[...]
dicens. Non turbetur cor vestrum, credi[...]
Deum, & in me credite. In domo patris mei [...]
siones multæ sunt. Turbabantur enim non m[...]
criter eorum mentes de humanitatis domini [...]
absentia, verbi delectationum inexpertes, pro[...]
ea promissione cœlestium mansionum consol[...]
tur eos inquiens. In domo patris mei man[...]
multæ sunt. Vnam tantum esse non dixit, sed [...]
tas, ne solum propriam nominasse videretur. [...]
bet nanque sapientia etiam ipsa mansionem [...]
sicut cæteri suas, aliis nihilominus longe dissimi[...]
Sinus nanque patris, coæternitas, consubstan[...]
tas, parilitas, æqualitas, maiestas, diuinitásque [...]
nitoris vnigeniti verbi ineffabilis & spiritual[...]
mansio, ad quam nemo angelorum siue archa[...]
lorum attingit, & in quam nullus prædestinatu[...]
greditur. Cognitio verò diuinitatis, patris li[...]
da & facialis visio, immortalitatis stola, stabili[...]
quieta cœlorum inhabitatio, incorruptio re[...]
ctionis, gloriæ cœlestis perfecta adeptio, an[...]
rum æqualitas, societas ciuium supernorum, e[...]
rum perpetuæ esse noscuntur mansiones. Ad h[...]
randas, capessendásque debilium animos ho[...]
tur dominus, vtpote sciens quod diceret. No[...]
enim, quos paternaliter diligebat, elegerat[...]
habitarent in summis, luteas ac temporales [...]
re mansiones. In illos itaque tacite inuehebatur di[...]
cens. O pusilli, & tardi corde ad credendum [...]
quæ vobis per me dicta sunt. Quare carnis sensu d[...]
cimini, & non magis spiritu? Cur instanti separatio[...]
ni attenditis, & temporalem tantum de me cons[...]
lationem exquiritis? Futura fidei oculo prospici[...]
spi[...]

spiritualia diligite, æterna sperate. Dilatamini igitur in diuinorum desiderio, dilatamini, & vincimini. Erigite ad cœlos mentis aciem, & roboramini. Me spiritualiter amate, & caritate mea inflammamini. Expergiscimini inquam, lætamini, & exultate, atque abiicite de meæ carnis visione tristitiam, & iucunditatis indumento ornate vos. Cogitate (oro) diligenter recessus mei causam, sermonum meorum mementote, mansionúmque mearum cautionem tenete, & intelligetis, quod gaudere vos potius, quàm mœrere oporteat. Vtique tristari debueratis, si quo minus dixissem vobis, quia vado parate vobis locum. Quamobrem penes vos ratum habete, & de vestris cordibus nullius persuasione, nullo euentu, nullóque deleatur terrore, aut supplicio, quoniam si abiero, & præparauero vobis locum, iterum veniam, & accipiam vos ad me ipsum, vt vbi sum ego, illic & vos sitis. Audite nunc ô vos discipuli, qui hactenus in mœrore fuistis, & amoris desiderio, corde patulo, attentisque auribus distincte auscultate, quid dicat Dei verbum, quid in carne & per carnem æterna loquatur sapientia. Recedere velle à vobis se dicit, & ad patrem ascendere, vt excelsas & magnificas, quæ in regali cœli palatio sunt, præparet mansiones, faciátque in eis (sicut Propheta commemorat) omnibus electis suis solenne conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ, & recumbat ibi in regno cœlorum, cum Abraham, Isaac, & Iacob. Quibus rite paratis, iterum venturum se asserit, vt vos accipiat ad se. Amore siquidem casto, hominum illectus amore reuertetur, ne superabundantiori de absentia illius corda vestra absorbeantur tristitia. Veniet prorsus, sicut venturum se dicit, & non tardabit, non discessurus amplius, sed vobiscum, & cum omni Ecclesia commoraturus vsque ad seculi consummationem. Neque enim tunc discedet, & ascendet solus, sed iuxta ipsius pollicitationem accipiet nos ad seipsum, vt vbi ipse est, nos simus cum ipso. Quid est quod dixit, accipiam vos ad meipsum, vt vbi ego sum & vos sitis? Non potest non esse magnum, atque præcipuum quod ait, vt vbi ego sum & vos sitis. Quamobrem ipsum dominum interrogemus, vbi est, quatenus hoc cognito, mente affectúque esse incipiamus, vbi ille est. Dic igitur nobis ô domine vbi es, dic inquam, vt scire valeamus, vbi futuri sumus. Ardenter satis id scire desideramus. Non nisi delectabiliter stare poterimus, si in æternum non separandi à te, erimus tecum. Dic oro, domine vbi es? Te in cœnaculo cerno cum tuis. Cum illis iam es, quibus dicebas, accipiam vos ad meipsum, vt vbi ego sum & vos sitis. Si sub verborum velamine nihil significare potuisti, quid magni polliceris dicens, vt vbi ego sum, & vos sitis? Si nihil latet, tecum sunt, & vltra expectare quid debent, si quod promittis, habent? Quoniam verò iuxta mei captum ingenioli, sub mysterio loqueris, curiositate semota, scire cupio abs te, vbi es, & vbi nos futuri tecum. Es ne forte in palatio aliquo manufacto, parietibus deauratis, gemmis ornato & purpura? Es ne in sede regia, eburnea, preciosis circumsepta monilibus, variisque strata tapetibus? Talium scio domine, quod non eges. Hæc omnia gentes & seculi amatores quærunt. Noui Apostolum tuum dixisse. Non in manufactis habitat deus. Nusquam horum quæ videntur habitationem tuam esse, de qua sermo nunc agitur, certissimum est. Ore prophetico (ni fallor) audio te dicentem, vbi es, Cœlum, inquis, mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum. Esai. 66.
Alium etiam te reuelante agnosco referentem clarius vbi es. Quis (ait) sicut dominus deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo & in terra. Psal. 112.
In altis itaque habitas, in cœlo præsides, in sublimibus regnas. Sedes tua (teste Propheta) ô deus, in seculum seculi, & virga directionis virga regni tui. Psal. 44.
Regnum quoq; tuum regnũ omnium seculorũ, & dominatio tua in omni generatione & generatione. Habitatio tua æterna est, stabilis, pacatissima, restauratione non indigens, nulla vetustate senescẽs. Cuncta hæc diligentium te affectum mulcent, cordis sapiunt gustu, & flammam in eis tuæ caritatis accendunt, quum te in cœlis esse audiunt tecúmque se sine fine regnaturos non ambigunt, iuxta quod scriptum est. Et fecit nos reges, & sacerdotes & regnabimus in seculũ. Apoc. 1.
Nempe audiebant sapide delectabiliterque ab ore præceptoris Apostoli, secum Christo futuros. Non tamen perspicue intelligebant, vbi tam grata societas fieret, neque qua perueniretur illuc. Rudes adhuc erant, & in fide pusilli, atque spiritualium ignari, spiritualis inexperti copulæ, & cœlestium inscij mãsionum. Assueti quidem sensibus mysteria non poterant intueri diuina, quoniam perhibente testimonium Apostolo. Animalis homo non percipit ea quæ Dei sunt. 1. Cor. 2.
Quod intelligebant discipuli, hoc loquebantur. Vnde eorum vnus Thomas nomine, verborum domini minimè capax, sciscitatus est dicẽs. Domine, nescimus quo vadis, & quomodo possumus viam scire? Ioan. 14.
Audierat quidem ipsum dominum dicẽtem. Quo ego vado scitis, & viam scitis. Hæc cum non spiritualiter intelligeret, sed ad solam corporeã domini referret, naturã, se viam qua iturus erat, nescire fatebatur. Ideo aiebat, Domine nescimus quo vadis. Paucis igitur prudentissimi Dei sapientia nescienti satisfecit discipulo, declarauit enim profunditatis eloquio, quod inerudito discipulo videbatur obscurum. Ego sum, inquiens, via, veritas, & vita. Nemo venit ad me nisi per me. Ioan. 14.
Quid euidentius, quid profundius, quídue breuius de se dicere potuit sapiẽtia? Verba hæc spirituali intellectu sunt grauida, & discussione dignissima. Via etenim est dominus Christus, non humanis calcanda pedibus sed angelicis veneranda spiritibus. Porrò via hæc, via recta est, carens anfractibus ab erroribus munda, & absque terrore vllo, in qua non discurrunt latrones, nec leonum perambulant catuli rugientes, vt quærãt escam sibi. In quam antiquus serpens & tortuosus coluber non irrumpit, non dilaniat, neque mactat, vt perdat. Sepibus quidem & macerie est circundata, atque valida armatorum protecta manu, indicibili videlicet angelorum hincinde multitudine custoditur. In hac prorsus quicunq; simpliciter graditur, confidenter ambulat, gratia illum præcedente diuina, comitante Deo, angelo protegente, subsequentibus meritis. In ea qui incedit, securus, hilaris, festiuus existit, nec immerito. Regia enim est, deducens vsque ad ciuitatem sanctam Hierusalem. Fidei quippe synceritate, non corporeis passibus per ipsam pergitur, neque locali peragratur motu, sed animæ affectibus eruditis cogitationibus, profectibúsque virtutum.

Qualis via, talia incedentium esse debent itinera. Spiritus ait Propheta, ante faciem nostram Christus dominus. Quamobrem in lumine fidei, in nitore cōscientię, in ardore caritatis, in fraternitatis amore, in decore animæ, in sapientiæ illustratione, in perfectionis zelo, in eleuatione mentis, in cœlestium contemplatione, & in vigili cordis custodia gradiētium semitæ diriguntur. Via igitur nobis factus est Christus adducens ad gratiam, conducens ad Deum, reducens ad se. Via inquam fulgens in cœlo, illuminosa in se, credentibúsque perspicua vniuersis. Candore siquidem rutilans verbi, & veritatis splendore clarescens nulla ignorantiæ densatur caligine. In hac via, qui veritatem nescit, deuiat. Qui verò comitatur veritatem, viuentium tendit ad patriam. Nil enim peregrinantibus adeo sicut veritas dignoscitur necessarium. O veritas alma, quàm præcipua & excelsa est tuæ generationis origo? In paterno siquidem æterni regis verique Dei pectore initium habes sine initio, & vitam sine fine. Omnia tibi nuda & aperta sunt.
Hebr. 4. Attingis etiam à fine vsque ad finem fortiter. Propterea disponis suauiter vniuersa irreprehensibili æquitatis examine, nec quisquam redarguere, quod agis, valet. Radios quoque tuos de sublimibus regiæ potestatis sedibus super corda diffundis filiorum hominum, vt diuino illos facias consortio dignos. Nixibus nanque suis superuacue elaborat humana temeritas, nisi pio tuo illos fauore sustentes. Primatum tenes coram Deo, & in conuentu hominum angelorúmque nimio decore coruscas. Venerantur te, qui norunt te, nec tamen vt sunt, tua valent enarrare præconia. Vltra cuiuscunque creaturæ ingenium tua præcelsa protenditur dignitas. Beatos dixerim, qui tuo digni sunt astare conspectui, quíque mellifluo tuo sunt copulati connubio. Immortales enim efficis, quos diligis propter te, apud quos tuam statuis mansionem. In cordibus eorum tanquam in tibi placidißimo declinas ac requiescis viridario, indéque amœnos vernantes redolentésque caritatis colligis fructus. De talibus sic arbitror te quodam dixisse in loco. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus, emißiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Vnius personam exprimis perfectorum volens ostendere vnitatem. Tibi huiusmodi se custodiunt, séque ordinatißime componunt propter te. Pulcritudinis quippe tuæ illecti magnitudine vniuersis præponunt te, seq; exponunt pro te, minúsq; se diligunt quàm te, se amāt in te, agnoscūt in se, nilq; se esse fatetur sine te. Nec immerito. Tuæ nanq; caritatis dono ex toto corde dulciter, ex tota anima sapienter, ex omnibus viribus fortiter diligunt te. Porrò agnoscunt se melius viuere in te, quàm in se, quinis vita æterna, esse immutabili & beato de te in te, viuificásque cuncta, quæ viuunt naturaliter, seu vita spiritus. A te nanque ô via incorruptibilis vniuersa habent, vt sint. Sunt autem, quia viuunt in te, non per se, sed per te, qui es finis omnium quæ sunt, iuxta ordinationis tuæ arcanum, ineffabile, rectúmque consilium. Nam cuncta fecisti propter te. Quæ verò deuiant à te, malo suo, suáque impellente malitia hoc faciunt. Legi quippe tuæ sanctæ inobedientes deordinant naturam suam in imagine tua, qua honorabiliter insignisti eos, propterea æterna digni

sunt morte, quæ in tuorum vltionem inimicorum per irreprehensibilem iustitiam tuam statuta est. Non tamen tu ô veritas summa in perditione læt[a]ris impiorum, quatenus eos sempiternaliter punias, qui omnes diligis, vt viuant sanctè, viuántque gloriose in te. Lætaris autem, dum delinquentes feri[s] in tua iustitia coæterna tibi, quæ punit facinora, quæ aliena sunt abs te. Quæ enim non fecisti, di[s]plicent tibi, qui bona omnia & valde bona constituisti in pondere, numero & mensura, dans singulis secundum naturæ suæ qualitates, proportione congruas, per legem perfectionis sapientiæ tuæ i[r]reprehensibiles, ordinatißimas mirandásque. Qu[is] autem mortalium redarguere valet, quod tu omnium artifex summa sapientia veritatis tuæ lumine condidisti? Aut quis non miretur vniuersitatis creaturarum speciem, indefessámque perseuerátiam [...]rum sub lege tua, quas fecisti ex nihilo, solo tuæ [vo]luntatis imperio in laudem, in tuæque diui[nitatis] præconium sempiternum? Exposuisti vtique [ra]tionali creaturæ tuæ, quæ in opacis exilij ha[bita]neribus peregrinatur abs te, vt per illas eidem notesceres, & glorificaret te. Non quidem v[t] quum non habebas, vendicares gloriam, sed v[t] ea manifestares quid es. Inuisibilia enim tua à c[rea]tura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta con[spi]ciuntur, sempiterna quoque tua virtus, & diui[ni]tas. Prouidisti optime mortalibus vniuersis in[ter] tuæ inffabile consilium sapientiæ adiutorium, [...] quod erigeretur ad te. Pondere carnis corpora[lis]que fecis spiritualis natura, quæ præerat, latebr[is]que grauata ergastulo, minus erat idonea ad cogn[o]scendum te. Ipsa etenim quæ ratione carebat, i[n]solescente natura, tuo abusa dono vertit ad volup[ta]tem, quod eidem tribueras ad salutem. Condi[de]ras quippe eam, vt rationalis quam iuxta se hab[e]bat, naturæ subesset imperio. Veruntamen tua[m] hoc nequaquam indignata bonitas aliud mirabil[e] per quod repararetur, quæ perierat consilium [...] inuenit. Non enim tu ô misericordiarum pleni[tu]do, & bonitatis indefectibilis fons, quemadmod[um] paßionibus agitaris, quatenus malum pro malo [retri]buere debeas, quin potius benefaciendo, dißim[u]lando, compatiendo nostrorum toleras multit[udi]nem delictorum, vt pœnitudine ducti à viis nost[ris] resipiscamus peßimis, & conuertamur ad te, q[ui] gratuito nos amas affectu. Quoniam verò per [in]opera sapientiæ non cognouit te mundus, tibi pl[a]cuit ô Sapientia per stultitiam assumptæ huma[ni]tatis saluos facere omnes credentes in te. O alti[tu]do diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei quàm i[n]comprehensibilia sunt iudicia tua, & inuestiga[bi]les viæ tuæ. Quis cognouit sensum tuum ô do[mi]ne, aut quis consiliarius tuus fuit? Humanum [fas]te miro humiliasti modo, vt qui delinquendo se [in]dignum fecerat erudiri per te, saltem per inferio[ra] se agnoscere te. Nam crucis tuæ prædicatio [si]c Iudæis scandalum, ita à gentibus stultitia esse iu[di]catur. Horum verò nemo quandiu infidelitatis de[]luduntur errore, quandiu cruci tuæ cordis ce[rui]cem subdere dedignantur foris remanentes, nunquam ad diuinitatis tuæ attingunt notitiā, nunquam etiam tuæ habiles efficiuntur fruitioni gloriæ. Proinde, quod scriptum est, dixisse te reor. Ego sum via, ver[itas]

veritas, & vita. Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Quis mentis suæ compos credere audeat se posse peruenire ad Patrem sine te? Mediator quum sis verus, duce veritate tua ad diuinitatis in te credentes cognitionem prouehis. Tenebræ quum sint, in tenebris ambulant, quicunque à tua semoti sunt gratia. Mox autem vt te communicas illis, lux efficiuntur in te. Quod verò lucem aspiciunt, quod participatione lucis efficiuntur lux, prorsus agitur per te, qui candor lucis æternæ nuncuparis, & es. Lux (inquam) spiritualis es, & diuina. Oculis quidem corporeis inuisibilis, sed Angelis & Hominibus mundis corde intelligibilis delectabilisque. Verbo enim tuo sempiterno rationali illaberis creaturæ, illam sine verborum fragore, aut corporis motu instruis, facísque vt videat te, amet te, delectetur in te, qui prope es, nec agnosceris, nisi ab iis, quibus per illuminationem fidei ostendis te. Venit itaque ad Patrem per te, qui te suscipit in se, necnon qui diuinæ veritatis tuæ irradiatus lumine redemptionis tuæ efficitur particeps. Nam gratificatur interpellante te, téque sanguiné pro illo fundente liberatur. Quum enim quæ non commisisti exoluis debita, tuo nos precio redimis, adoptatósque perducis ad Patrem.

Quod non nisi ex diuino gustu humanus affectus valeat satiari.

CAP. V.

INter præcipua, quæ in suæ conditionis primordio omnipotens Deus homini præstitit dona, naturaliter illum concupiscibilem fecit, quatenus suum naturali impulsu semper cuperet conditorem, in quo concupiscibilium omnium sciret esse dulcedinem. Naturali igitur motu infatigabilitérque humanum requirit cor, vnde delectatione pascatur. Non corpore neque mente quiescit delectationis flagrans desiderio, si quo modo delectabilium omnium æternum inuenire valeat fontem, ad quem pertingendo se satiandum esse non ambigit. Casso proinde semper labore resudat, delectabilia quæritando quoadusque experiatur (quamuis tenuiter) quàm suauis sit Dominus, & quàm magna ipsius sit multitudo dulcedinis, quam abscondit seruiliter timentibus se, perficit verò illis, qui sperant in se, & diligunt se. Modica istius scintilla dulcedinis copiosum caritatis accendit ignem, cœlestíque desiderio mentem feruescere facit. Tali vrebatur incendio Propheta, cum diceret. Quia inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt. Non mediocriter diligebat, quando renes etiam suos commutatos esse commemorabat, quippe qui prius carnali atque voluptuoso pascebantur amore. Tunc spirituali quadam dulcedine ebrius effundebat in carne, quod præ amoris abundantia in mente continere non poterat. Plenitudo quidem hæc ex agnitione Deitatis emanat. Se minime cohibere, seque humanus capere non valet animus, quum illius spirituali obtutu innotescit Deus. Exultat cor, lætificatur spiritus, pariter castificatur & caro, atque tota se diuino mancipatur obsequio. Hoc Citharœda sanctus insinuare curauit

dicens. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Psal. 83.
Porro quicunque familiari potitur verbi contubernio, & puræ iugiter contemplationi vacat, versiculi huius sententiam nouit. Necdum verò adultus in spiritu nequaquam verborum penetrat sensum. Tenui tantum delectatione, quæ affectum tangit, potatur, & tanquam paruulus paruis nutritur. Perfectus autem quisque, & caritate feruidus veritatis pascitur cibo, vtpote dilectus, dilatatus, & capax. Nil fragmentorum, quæ de eius supersunt conuiuio, perire sinit. Nempe ex his diem festum agit Domino. Reuoluit animo, quæ contemplando gustauit, & quadam suauitatis circumfusus abundantia, laudis prorumpit in vocem. Deus inquit cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Psal. 72.
Iuxta enim inspectæ veritatis mensuram amoris vehementia prærogatur. Neque verus amor sine cognitione, nec infusa veritas absque caritate subsistit. Quæ etenim ex naturali ingenio, seu ex accidenti habetur scientia, quoniam à caritate aliena esse cognoscitur, elatione attollit animum, & reddit insipidum. Non enim ex industria, sed gratis diuinitus sapientiæ tribuitur gustus. Acquisita per seipsum scientia paucis contenta est, se ad aures diffundit hominum, fauores quærit, quoniam appetit inaniter sciri. Tanquam terebinthus expandit ramos suos, soláque exteriori decorata pulchritudine, iustitiæ fructum ex se germinare ignorat. In mendicitate degens aliorum dapibus conuiuia celebrat. Dietim operatur, propterea nunquam ditescit. Sibi soli profutura quærit, æterna negligens temporali mercede lætatur. Quæ autem de sursum est sapientia, pudica, humilis, consentiens, & delectabilis est. Se in mentis interiora recondit, in propria dulcedine requiescens. Spiritualibus latronibus thesauros sibi aggregat impræ dabiles. Supra diuinitatis fundamentum ædificat, & in petræ foraminibus pullos reponit suos. De petra indesinenter sugit mel, atque olei dulcedinem iugiter exprimit de saxo durissimo. Caritatis atque sapientiæ verbi potatur stillicidiis, necnon ex eorum cibariis enutritur. Dulciter gustat, quum meditatur in se, longè verò suauius debriatur, quum rapitur supra se. Vbique caritatis indicia, vbique sapientiæ vestigia contemplatur. Quamdiu taliter secum agitur, quicunque his dignus efficitur, quæ foris sunt, arbitratur vt stercora, cunctorúmque labentium absque mœrore obliuiscitur. Quam intus possidet cordis lætitiam, sufficere sibi posse non ambigit. Proinde vt perseueret donum, magis magísque vt augeatur, exorat dicens. Tibi dixit cor Psal. 26.
meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram semper. In huiusmodi autem oratione calescens, petitionum vota ingeminans ait. Sitiuit anima mea ad Deum viuum, quando veniam, Psal. 41.
& apparebo ante faciem tuam Domine. Tali siquidem affectu succensum se esse Philippus indicauit, quando inquit. Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Ioan. 14.
Diu etenim cum Domino conuersatus, quamuis maxima ab eodem vidisset, audisset, didicisset, percepissetq́; potiora tamen concupiscens quod non posset amittere, postulauit. Voto suo minime satisfacere posse dubitabat, si secum semper in carnē haberet verbum, si à Dei nunquam discederet sapientia. At suo vt se cognouit fraudari desiderio,

ex imminenti pasionis articulo patrem sibi demonstrari prudentissime quid diceret, nesciendo petiuit. Nempe petitione hac sola Patris Filiique præsentiam requisiuit. Non enim à Patre Filius, neque à Filio diuisus est Pater. Vna amborum est gloria, vna maiestas, vnaque substantia, quamuis non eadem persona. In personis est proprietas, in essentia vnitas, in potestate æqualitas, & in diuinitate parilitas. Cœlestium omnino ignarus Apostolus liniamentis Deum suspicatus humanis esse subiectum, Patrem sibi exposcit ostendi. Humano simplicitatis fallebatur errore. Non est corpus Deus, neque aliquo corporis sensu capabilis. Spiritus est Deus incircunscriptus, simplex, vbique totus, vbique præsens, quem non videt oculus, auris non audit, sed intelligit ratio, sentit affectus, percipit mens, tenuiter tamen, & ex parte. Nam per fidem ambulamus, non per speciem. Per speciem autem quando? Quando huius corruptibilis naturæ mole deposita filiorum Dei sortiti fuerimus libertatem, sicut Ioannes inquit. Filij Dei sumus, & nondum

1.Ioan.3. apparuit quid erimus. Scimus quod quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Tunc quod flagitabat Philippus, consequemur, tunc Patris gloriam absque velamine aliquo contemplabimur, tunc vita fruemur æterna, quæ in Patris filiique agnitione consistit. Nunc ad illam non valemus attingere, tum propter diuinitatis inaccessibile lumen, & supereminentem gloriam maiestatis, tum propter inualidam mortalitatis nostræ aciem, quæ infirmitate propria repercussa diu supra se stare non potest, neque æternæ sapientiæ altitudinem penetrare. Quamuis enim Patris deitatem sicuti est comprehendere non valemus, possumus tamen diuitias æternæ eius bonitatis inuestigare, opera meditari sapientiæ, atque potentiæ illius considerare mirabilia, quæ præuio fidei lumine diuinitatis conditoris vtcunque arcana patefaciunt. Quamobrem Dei Filius per carnem apparuit, & coram se positis tam visibiliter, quàm intelligibiliter tanta, quæ de eo leguntur, operatus est, quatenus perspicue clarescceret in ipso diuinitatis habitare corporaliter plenitudinem, fierétque cunctis credentibus perlucidum paternæ maiestatis exemplar. Nequaquam tamen, quantũ sciebat, loquebatur, nec iuxta suæ magnitudinẽ operabatur potentiæ, sed pro intuentium, audientiũ, & legẽtium captu, quæ de illo scripta sunt, eadem gessit in carne. Quis nesciat solo verbo leprosos mundare, illuminare cæcos, ægrimonias curare, ipsosque suscitare defunctos, reuelare cordium secreta, elementis imperare atque immundos spiritus de obsessis corporibus eiicere, non humanæ, sed virtutis esse diuinæ? Vniuersa hæc per mediatorem Christum facta sunt, in quo erat Dei Verbum caro factum. Per eundem itaque in miraculis potestas, sapientia in eloquiis, in beneficiis exhibitis bonitas, in pasione æquitas, in tolerantia & contumeliis Patris declaratur longanimitas. In ipso homine assumpto longe excellentius, quàm in quauis alia, siue cœlesti, siue terrestri creatura adipiscitur diuinæ naturæ scientia. Ob hoc insi-

Ioan.14. nuandum postulanti Philippo, Domine ostende nobis Patrem, & sufficit nobis, protinus idem Dominus

Ioan.14. Iesus intulit dicens. Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me? Philippe qui videt me, videt & Patrem. Qui videt (inquit) non sicut tu, qui hu-

mana tantum audis verba, humanam intueris for
mam, & humanos inspicis actus, sed qui videt me i
forma Dei, Verbum in principio de Patre genitum
ante creaturam omnem cum Patre regnantem, i
ipso æternaliter quiescentem, atque genitoris sapien
tiam vniuersa gubernantem, qui talem me videt, o
mnino videt & Patrem. Clara huius contemplatio Isa.11.
nis visio, reuelatáque verbi species non in præsenti
rum habetur, sed creditur, creditur verò, vt habe
tur. Hanc Propheta confirmat sententiam, vbi a
Nisi credideritis, non intelligetis, nisi credideritis
præsenti, non intelligetis in futuro. Hoc idem Do
nus ipse notificare voluit. Quum enim dixisset, Ioan.
videt me, videt & Patrem, illico subiunxit. Quom Lucæ
do tu dicis, ostende nobis Patrem? non credis, qu
ego in Patre, & Pater in me est? Signanter tam Colo
dixit, non credis, quatenus sciremus in visionis
licitatione Patris & Filij, non agnitionem, sed
fore necessariam. Nunc quandiu (videlicet)
pasibili viuo corpore (ait Apostolus) cognos
parte, mediante ac reuelante fide. Tunc autem Ioan
do scilicet omni triumphata corruptionis n
manifestata erit Dei essentia, cognoscam, sicut
gnitus sum. Id verò tantum, quod ex parte cog
mus, & per fidem credimus, de Patre per Filium, &
Filio in Patre nobis suadent eloquia sapientia, ac
démque opera mirabilia. Maius quàm sermonem
ritatis, testimonium habere non possumus. Men
quidem non potest, quum sit veritas. Nec potest
esse, quod asserit, & affirmat, quum sit sapientia, p
pterea aiebat. Cœlum & terra transibunt, verba Ioan
tem mea non præteribunt. Solidum igitur & irre
gabile fidei fundamentum sunt verba verbi, & s
pturarum eloquia, quæ reuelante verbo consc
sunt, quibus contradicere ac nolle acquiescere
odiosum est, atque profanum. Nempe diuinis
quis aduersatur eloquiis, Dei se opponit sapien Esa.
quæ ab initio sanctorum Prophetarum, suorũ
seruorum fidelium ora compleuit. Hoc Apos
patenter asseuerat dicens. Multifarie multisque
dis olim Deus loquens patribus in Prophetis, d
ipso sic ait. An experimentum quæritis eius, qu
me loquitur Christus? Quæcunque etenim Deus
per semet locutus est, & quæ per suos, de vno
démque prodeunt sapientiæ fonte, tametsi malus
set vera loquens. Quod per malos plerunque lo
tur Deus, dubium non est, & sanctarum persp Ibid.
probari potest testimonio scripturarum. Vnde
malo tanquam Deo per illum loquenti bonum c
dendum est, quanto magis bono? Et si bono ho
ni, multo amplius Dei bonitati, quæ est ipsa
pientia. Optime nanque in vno bonitas & sap
tia vinculo colligantur. Ambobus pariter te
cantibus omnino credendum est. Nec imme Psal.8
Bonitas nec potest fallere, neque vult, sapi
verò errare nescit. Quamobrem vicissim si
uicem famulantur, & pariter sine disceptat
conueniunt. Hinc est quod Vates eximius in
suas, quas iugiter Domino offerebat preces, a
bat. Bonitatem, & disciplinam, & scientiam
doce me. Sciens nanque sine sapientia bonum, & Colo
absque bonitate sapientem esse non posse, vtrum
que sagaciter postulauit. Hinc quàm validum t
loquiorum Christi sit testimonium colligimus
si q

ſi qualis erat, qui loquebatur, fideliter cogitamus. Bonitatem ſiquidem aſſumpti hominis Chriſti ſpiritus plenitudo, quæ ab inſtanti conceptionis ipſius fuit, declarat lucidiſsime. De ipſa Propheta ſic inquit. a.11. Et requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritu timoris Domini. Huiuſmodi ſpiritus fretus abundantia indefectibili tantum in bonitate excreuerat, vt prorſus à peccato immunis exiſteret. Ideo fiducialiter aiebat. oan.8. Quis ex vobis arguet me de peccato? De ſapientia verò illius habes ſic. ucæ 2. Puer Ieſus proficiebat ætate & ſapientia coram Deo & hominibus. Nec mirum ſi ſapientia complebatur, quum eſſet Dei ſapientia, & in olof.2. ipſo homine eſſent omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. Humanitas quippe illa perfectiſsimum erat verbi inſtrumentum, vnde quicquam nec agere, nec loqui poterat, niſi qualiter quantúmque ab inhabitante dirigebatur verbo. Quamobrem diſcipulis loquens aiebat. Ioan.14. Verba quæ ego loquor vobis, à meipſo non loquor. Quid euidentius dici poteſt? Diſtinxit nanque ab operibus diuinitatis, humanitatis dona. Loquebatur ipſe, ſed non à ſeipſo. Gloriam non quærebat propriam, ſed eius, à quo fuerat miſſus. Si enim à ſeipſo loqui ſe diceret, priuatam concupiſceret gloriam. Hoc ſi agere præſumeret, nihil eſſet. Qui non Dei, ſed gloriam quærit propriam, quoniam mendax eſt, nihil eſt. Audi quid ſapientia Chriſtus loquatur, & qui calumniantibus Iudæis de ſeipſo dicat. Ioan.5. Ego veni (inquit) in nomine Patris mei, & non ſuſcepiſtis me. Alius veniet in nomine ſuo, & hunc recipietis. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia veritas in eo non eſt. Quare in eo veritas non eſt? Vtique quia in veritate non ſtetit. Cur in veritate non ſtetit? Quoniam priuatam gloriam Eſa.14. concupiuit, quæſiuit, nec inuenit. Leuauit aduerſus conditorem ſuum cordis ceruicem, & ait. In cœlum cōſcendam, ſuper aſtra cœli exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſsimo. Merito igitur ſtare non potuit, quia in veritate non ſtetit, Dei gloriam non quæſiuit. Quod gratis acceperat, humiliter recognoſcere noluit. Propterea corruit, & ab ingenita præcipitatus dignitate Prophetico ore elationis ſuæ increpationem audiuit Ibidem. ſic. Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, concidit cadauer tuum, ſuper te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? Non ſic autem mediator noſter, non ſic in carne ſapientia, nihil ſibi arrogauit indigne. Et quoniam à veritatis tramite minime deuiauit, non ruinam, ſed incomparabilem ſortitus eſt gloriam, de qua Propheta dicit. Pſal.8. Gloria & honore coronaſti eum Domine, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum, omniáque ſubieciſti ſub pedibus eius. Non tantum oues & boues vniuerſas, verumetiam Angelos, Archangelos, Principatus, Poteſtates, cunctámq; cœlorum militiam. Voce etenim veridica, quod acceperat gratis, profitebatur palàm, Coloſ.1. neque denegabat, quod ex natura eſſentialiter erat. Ioan.1. Gratis quippe acceperat, vt mediator Dei & hominum fieret, vt tanquam verus ſponſus caput eſſet eccleſiæ, vt primogenitus fieret mortuorum, & princeps regum terræ, vt à verbo in vnitate aſſumeretur perſonali, vt de ipſius gratiæ plenitudine acciperent omnes, vt per eius ſanguinis effuſionem daretur remiſsio peccatorum, atque cœlorum ianua prædeſtinatis tantum pateret ad gloriam. Alia inſuper multa idem aſſumptus homo à Deo accepit, quæ humani tenuitas non capit ingenij. Ipſa nempe beatorum ſpirituum agmina gratiarum ipſius incomprehenſibile culmen lætando miratur, veneratur, adorátque. Pro iis igitur, quæ admiſerat gratis, laudes immenſas, & gratiarum ineffabiles Deo agebat actiones. Humilitatē præ cunctis mortalium filiis idem Chriſtus homo dilexit, cuſtodiuit, exhibuit. Vnde præuia ſapientia, verbo duce, ipſaque famulante virtute in nullo limites exceſsit proprios. Neque propter ſapientiam vſque ad ſerui formam exinaniri, neque parentibus pauperrimis ſubdi, paſsionúmque ignominiis ſubiici erubuit. Neque propter humilitatis virtutem diuinitatem ſuam, quam æqualem habebat cum Patre, atque maieſtatis gloriam, quæ latebat in carne, deſiit confiteri. De his loquentem audi. Ego, inquit, & Pater vnum ſumus. Ioan.10. Fideliſsima ſapientiæ verba hæc ſunt. Humilitatis autem. Pater maior me eſt. Et quod in præſentiarum dicitur. Verba, quæ ego loquor vobis, à meipſo non loquor. Ioan.14. Indicibili quodam veritatis moderamine ita loquebatur, vt naturarum interdum proprietates diſtingueret, interdum verò vnitatem perſonæ commendaret. Hanc ſapientiæ loquendi regulam quidam ignorantes ab vnitatis ſe diuiſerunt gremio, atque facientes ſchiſmata turpiter ac damnabiliter perierunt. Sancta autem mater eccleſia capitis ſui ſectando doctrinam ſagaciter alterum diſtinguit ab altero. Quamobrem diuinitatem offendere non veretur, quum Dei Filium crucis ignominiam paſſum dicit, atq; hominis filium ſupra Angelorum naturam in Patris dextera reſidere gloriatur. Inſtructa ſiquidem à verbo, quod intus ſibi loquentem audit, hoc viuæ vocis promit oraculo. Idipſum egit Dominus dicens. Verba, quæ ego loquor vobis, à meipſo non loquor. Ibidem. Teſtimonium, quæ loquebatur in homine ſapientia, perhibebat. Verum ne à ſemetipſa hoc dicere videretur, aliud æquale ſubintulit teſtimonium inquiens. Pater autem in me manens ipſe facit opera. Ibidem. Verba nanque Chriſti inhabitantis ſapientiæ teſtimonium perhibebant, ipſius verò opera Patris in illo declarabant præſentiam. Quamuis enim beatæ Trinitatis indiuiſa ſint opera, Patri tamen ſpecialiter tribuitur potentia, Filio Sapientia, Spiritui Sancto bonitas & clementia, quanquam Pater Sapiens ſit & bonus, Filius ſit bonus & potens, Spiritus Sanctus ſit potens & Sapiens. Ad perſonarum quippe trinitatis diſcernendam intelligibiliter proprietatem, quædam vni, quædam aſcribuntur alteri, quum veriſsime Patris, & Filij, & Spiritus Sancti vna ſit poteſtas, ſapientia vna, vnáque bonitas ſimpliciſsima, indiuiſibilis, & æterna. Pater igitur iuxta verbi ſententiam in filio manens ipſe facit opera. Irrefragabile prorſus diuinitatis Chriſti teſtimonium eximia ſunt opera, quæ per ipſum facit Pater. Vnde alio dicebat in loco. Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, Ipſa teſtimonium perhibent de me. Ioan.5. Quis non crederet mortuos ſuſcitanti, & ſuper vndas ſolido atque ſic congreſſu deambulanti? Sed Iudæorum corda excæcauit malitia, & inuidiæ rubigo conſumpſit, ne Deo crederent miracula facienti.

Diſci

Discipulorum verò humanæ carnis infirmitas, quam assumpserat de Adam, inualidam reuerberabat eorum fidem, ne intelligere valerent latentem in homine maiestatem. Quoniam verò qui in carne non agnoscebant Deum, vix quæ aspiciebant, credere poterant, quædam sublimia atque manifesta Dominus Iesus se intuentibus proponebat opera, quatenus tali subuecti adiutorio visibili ad verbi diuinitatem fide mediante inuisibilem raperentur. Mittebat illos foras ad considerandum visibilia, qui in lumine inuisibilium intus stare nequibant. Hoc Propheta sanctus in spiritu, verbi oraculo monitus considerans, credénsque dicebat. *Psal. 138.* Mirabilia opera tua, & anima mea *Psal. 118.* cognoscet nimis. Alibi quoque sic. Mirabilia testimonia tua, ideo scrutata est anima mea. Conuincebat absens præsentes, & verbi verificabatur sententia *Ioan. 20.* dicentis. Beati qui non viderunt & crediderunt. Quantum autem in hoc spirituali Propheta memoratus profecerit scrutinio, quantúmque intelligen- *Psal. 61.* tiæ adeptus sit lumen, alio notificauit loco. Nónne (inquiens) Deo subiecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum, nam & ipse Deus meus, & salutaris meus, adiutor meus, non mouebor amplius. Non se amplius vllo infidelitatis impulsu fatetur esse mouendum, quoniam se percepisse firmissimæ petræ fundamentum, atque præclaræ veritatis scientiam lætabatur. Pro qua re non timore elatus, sed sapientia præditus, & fraternæ caritatis amore succensus, quod ipse perspicue nouerat, aliis longe latéque con- *Ibidem.* stitutis innuare curauit dicens. Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra, Deus adiutor noster in æternum. Reticere minime valebat, quod absque ambiguitate spiritu reuelante ipse didicerat. Dei vtique prædicabat gloriam, quam prophetico spiritu cernebat in Christo, quatenus populorum corda ad fidei traheret gratiam pararétq; Domino plebem perfectam. Quod si seruus tanta sedulitate honoris cultum de eo, quod diuinitus acceperat, Domino persoluebat, quid patri aget filius? Si Propheta sapientiæ illustratus radiis Deo pure confitebatur, nec sibi diuinitatis arrogabat quicquam, sed in medio ecclesiæ veritatem annunciabat vniuersis, occultabit ne genitoris gloriam ipse filius, in quo sunt thesauri omnes sapientiæ & scientiæ absconditi? Plane confessus est, & non negauit. Ait nan- *Ioan. 14.* que. Verba quæ ego locutus sum vobis, à meipso non loquor. Pater autem in me manens ipse facit opera. Verum ne fides, quam ipse vnigenitus Dei audientium mentibus imprimere cupiebat, inanis videretur & ociosa, quam sit sublimis meritis, quàm donis locuples, quámve credentem familiarem exhibeat *Ibidem.* Deo, indicauit dicens. Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet. Non enim inquit, qui credit me. Hoc dæmones faciunt, & contremiscunt. Neque qui credit mihi, quod faciunt omnes, qui fideles vocantur, & in peccatis degunt, quorum fides nihil proficit ad salutem. Sed signanter inquit, qui credit in me, quod est electorum proprium, qui credendo diligunt, & illi recte viuendo vniri atque incorporari satagunt. Opera igitur quæ facit Christus, quicunque huiusmodi insigniti sunt fide, faciunt & ipsi. Ad consolationem quippe ipsorum, qui faciunt, & exhortationem videntium, tale à Deo percipiunt munus. Animantur quidem ad fidem intuentium corda signorum operatione, & prouocantur, vt veniant ad gremium catholicæ vnitatis. Eorum verò mentes, qui sanitatum gratiam consequuntur, quotiescunque agunt talia, humilitate fœcundantur & gaudio. Gaudio pro adepto munere, a-spicientiúmque profectu. Humilitate autem, quum sacro eruditi eloquio tacite cogitant intra se prophetiæ atque faciendorum dona miraculorum electis a[c] reprobis esse posse communia. Norunt Euangelic[a] autoritate multos Domino in die iudicij esse dictu[ros.] Nónne in nomine tuo prophetauimus: dæmon[ia] eiecimus? & multa signa fecimus? Quibus responsu[ru]rus est Christus. Amen dico vobis, nescio vos, disce[-]dite à me operarij iniquitatis. Propterea nequaquam magni pendunt, quod ad vitæ non prodest meritum. Quid enim futura prædicere contulit Caiphæ? qui[d] Iudæ profuit fugare dæmonia? quid Aegyptiacis [ma]gis ingentia prodigia facere vtile fuit? Nempe [ad de]corem gloriæ fidei, & ad declarandam Dei [poten]tiam, necnon ad sanctorum eruditionem, etia[m ho]minibus malis præstantur talia. Ista minime h[omi]nem efficiunt sanctum, nec Deo carum. Prouo[cant] tamen infidelium mentes ad fidem, dicente Apo[sto]lo. Signa data sunt infidelibus non fidelibus. Fide[les] nanq; rationi potius, & prophetarum oraculis, qu[àm] miraculo acquiescunt. In exordio tamen nascen[tis] ecclesiæ miracula magis quàm prophetiæ congr[ega]bant. Vniuersam siquidem infidelitatis tenebræ oc[cu]pauerant terram, excepto duntaxat Hebræorum p[o]pulo, in quo vnius Dei vigebat notitia, dicente Pr[o]pheta. Notus in Iudæa Deus, in Israël magnum [no]men eius. Quod in tenebrarum plaga, quam val[ida] manus Domini in Pharaonem Aegypti regem ex[er]cuit, præfiguratum est. Sic enim habes. Et factæ s[unt] tenebræ horribiles in vniuersa terra Aegypti. Tri[bus] diebus nemo vidit fratrem suum, nec mouit se de [lo]co, in quo erat. Vbicunque autem habitabant f[ilij] Israël, lux erat. Ad has igitur abigendas, quando fil[io]rum Dei dispersa multitudo fuerat congregan[da,] tantam Dominus discipulis suis contulit signor[um] gratiam, vt nemo tam claris miraculorum testim[o]niis, assertionibus Apostolorum contradicere aud[e]ret. Vnde in Apostolicis actionibus legitur, quod p[er] plateas ponebant infirmos in lectulis & grabatis, [vt] saltem transeunte Petro obumbraret quenquam eo[]rum, & sanarentur à languoribus suis. Hoc veridic[a] incarnati verbi lingua spoponderat, quando dic[e]bat. Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse fa[]ciet, & maiora horum faciet. Nusquam de Domin[o] legitur, quod ægrotos sua liberauerit vmbra, pro[in]de ipsius Apostolo euidentissime comprobatu[r.] Quod promiserat, implere curauit. Nec erub[uit] vniuersitatis Dominus maiora per discipulos su[os] prodigia fieri, quàm per se. Fauoribus non in[di]gebat hominum, neque suam propter se ostent[are] cupiebat diuinitatis gloriam, sed propter nos, [vt] credendo in eum salui per illum efficeremur. Difficile itaque non est omnibus quæ Dei Sapientia egit, aut locuta est, accommodare fidem, quando quædam mirabiliora per Apostolos suos, in ipsius tamen nomine acta fuisse minime dubitamus. Nam populi Iudæorum limites Dominum prædicando legimus non transiisse. Dixerat enim. Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israël.

At post

At post illius ad cœlos ascensum vniuersa gentium multitudo ad fidem conuersa est. Quod gratulabundus Propheta Apostolorum voce pronunciat dicens.
46. Subiecit populos nobis, & gẽtes sub pedibus nostris. Propterea cordis sui ardorem non sustinens inquit.
em. Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis. Nihil prorsus sibi derogauit Dominus, quando miraculis & prædicatione honorauit suos. Nam discipulorum commendatio laus magistri est, & eorum prædicatio diuinæ sapientiæ perfecta testificatio est. Qua re extiterint cõmendabiles, enarrat idem Propheta dicens.
46. Principes populorum cõgregati sunt cum Deo Abraham, quoniam dij fortes terræ vehementer eleuati sunt. Eleuati vtiq; sunt, non ob id quod erant, sed propter ea, quæ à Christo admiserant. Quid (oro) antequam ad fidem vocaretur, erat Apostolorum princeps? quid gentium doctor? quid Apostoli cæteri? Quales fuerint quicunque scire voluerit, Euangeliorum legat apices, intelligétque ipsorum dignitatem diuini esse muneris, non possibilitatis humanæ. Eorum sublimem gloriam, Vates sanctus
138. considerans mentis erectus stupore inquit. Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis cõfortatus est principatus eorum. Decebat prorsus regiam sapiẽtiæ maiestatem tales habere ministros, quorũ prosapia minime decoraretur ipsius imperium, seu dilataretur sciẽtia. Huiusmodi fauoribus terreni indigent principatus. Aliena opus habent nobilitate ornari, gubernari consilio, atque attolli laude, quoniam per se non sufficiunt sibiipsis. Rex autem noster Christus, cui datus est cœlorũ principatus, & honor immortalis regni, non visibilem in ubi famulantibus ornatum quærit, neque humana indiget facundia, quum ipse sit qui dat homini sciẽtiam, paruulis intellectum, & omnes simplici corde credentes in se virtutibus, ac spiritualibus venustat muneribus. Talibus nedum facturos pollicetur maiora, quàm ipse, verumetiam impetraturos quæcunque poposcerint. Vnde & Apostolis in perso-
14. na vniuersalis ecclesiæ dicit. Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam. Magna & omnino excellentissima est catholicæ religionis & Christianæ fidei apud Deum autoritas, vt quod petierit in Christi nomine, consequatur. Declarat quidem hoc Christi gloriam, & diuinæ essentiæ in eo naturã. Deũ illum esse dubitare quis potest, in cuius nomine tanta in eum credentibus animarum & corporum beneficia prærogantur? Non enim rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, dum diuinitatis sibi vendicauit honorem. Quod loquebatur ipse de se, hoc pater operibus fatebatur. Plane si non esset Deus, mendax fieret, & elatione, qua nulla est maior, reus existeret. Porrò illi supplicium deberetur, non gratia. Aduertat ex hoc, qui rectè sapiunt, quum vbiq; deitatis Christi insignia fulgeant, quum fidelium populi sparsim per orbem terrarũ illius resonent laudes, verba pronuncient, testentur mirabilia, atque in ipsius nomine fugentur dæmones, ægroti sanentur, aliaque multa fiant veneratione digna, vtrum ipse sit Deus, & vera sint quæ idem asseruit, quem Pater omnipotens tanto insigniuit honore. Non enim delinquentium fautor est Deus, neque aliquod impune relinquit præterire delictum. Quamobrem suspicari minime fas est in solo Christo legem deperisse iustitiæ, quæ aduersus elatos omnes diuinúmque diripientes honorem magnam ab ipso creaturarũ exordio vltionis exercuit iram. Cessent igitur ô mortales apud vos argumenta verborum, à vestris procul cordibus arceatur humanarum caligo rationum, atq; omnis infidelitatis ambiguitas propulsetur. Puram cunctorum conditori exhibete seruitutem, & erga mediatorem Christum fidei regulam atque incontaminatam custodite caritatem. Nihil de illo sentite indignum, nihilq; catholicæ contrarium veritati. Diligite quod ipse dilexit, seruate quod ille mandauit, credite indubitáter quod docuit, quatenus vestra aggregentur merita, gratificentur opera, dona cumulentur, atque vestra in excelso exaudibilia fiant supplicationum vota, necnon in filio pater honorificetur omnipotens.

De variis effectibus, & sublimitate amoris Christi.

CAP. VI.

IN vniuersis quæ Dei sapientia per assumptum hominem inter homines gessit, humanam procuratam fuisse salutem dubitet nemo. Quando nanq; blandis alloquebatur sermonibus, se habebat vt mater. Quãdo increpationum emittebat iacula, rectitudinem seruabat vt iudex. Quando diuinitatis sacramenta pandebat, autoritatem protendebat vt doctor. Quando eruditionis monita dabat, instruebat inscios vt magister. Quando virtutum formam exhibebat in opere, præcedebat vt lux. Quando orationi vacans interpellabat Patrem, mediatoris gerebat officium. Quando ab inuidis patiebatur aspera, agnosci volebat vt redemptor. Quando verò miracula faciebat, potestatem exercebat vt Deus. Horum nihil agebat propter se. Nostræ quippe infirmitati compatiens, nostræque mederi cupiens prauitati, minime, vt prodesset nobis, sibi pepercit. Tanquam probatus agricola suam in nobis desiderabat inserere caritatem, quatenus iustitiæ fructus prodiret ex nobis. Illi etenim omnino non placet, vt noster ociosus sit amor, sed neque potest. Inquieta res amor est, & propriis stimulis agitata. Quem suis alligauit vinculis, suæque subdidit ditioni, nequaquam quiescere patitur, neque ociari permittit. Præceps ducit, vulnerat dulciter, suauiter mulcet, & in amati trahit amplexus. Suspicionem mouet, replet timore, & obedientiam perficit. Summopere cauet, ne dilecti offendat animum, aut amore quid agat indignum. Nil esse delectabilius arbitratur, quàm dilecti potiri præsentia, ipsiúsq; beneuolentia detineri. Nam etsi permissiue separatur ad tempus, toto agit conamine, vt redeat in idipsum. Nullo interpellante vtitur medio, nullóque intercedente dirigit preces. Quod appetit consequi, impetrare non trepidat. Nam eadem obtinere sperat, quæ est paratus impendere. O quàm iucundum est amoris negocium, & quàm in hac peregrinatione necessarium, si tamẽ honestatem sapiat, si virtutibus nutriatur, si cõcors sit moribus, si pari ambulet gressu. A natura cõcipitur, crescit beneficiis, cõsuetudine roboratur. Porrò inter peccatores nequeunt legitimi amoris iura seruari. Cõsciẽtiæ nãq; exagitati aculeo diu in amoris fœdere perseuerare nõ valent. Vbi caritas nõ est, nec animorum copula esse potest.

Hinc

Hinc claret perspicue amor Christi, quàm potens, quàm dulcis, & quàm diuturnus sit. Ideo potens est quia vtilis, ideo dulcis quia delectabilis, ideo diuturnus quia honestus. Quid (oro) honestius Christo diligitur? Quum non essemus fecit nos, suáque decorauit imagine. Nobis factus est pater, non carnali generatione, sed spirituali, & diuina, dicente Ioanne. Ioan.1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, iis qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Delectabilius etiam Dei filio diligitur nihil. Amorem quippe nostrum totum sibi vendicat, nósq; sponte currentes trahit ad se. Quomodo non trahet nos, quum factus sit homo propter nos? Gratis dilexit ingratos, quæsiuit errantes, pœnitentes suscipit, fouet amantes. Plane amor Christi totus delectabilis est. Cur non delectet Christus, quum in ipso vniuersa delectabilia sint? Si te pulchritudo delectat, vtique præ filiis hominum speciosus est forma. Si potestas placet, Dan.7. audi quid de illo Propheta dicat. Potestas eius potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius, quod non corrumpetur. Si sapientiam diligis, de illo Colos.2. scriptum esse memento. In ipso sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi. Si tuum diuitiæ mulcent affectum, Prophetam de ipso pronunciantem Psal.111. ausculta. Gloria & diuitiæ in domo eius. Alibi etiam in sinistra illius diuitiæ & gloria. Si regni moderamina magnipendis, quantus sit iste aduerte. Et Apoc.19. habebat (inquit Ioannes) scriptum in femore suo, & in vestimentis suis, rex regum & dominus dominantium. Si familiarem tanquam humanæ naturæ solatium conuersationem diligis, Euangelium lege, & ipsum cum publicanis, & peccatoribus familiarissime conuersantem, & manducantem agnosces. Omne nanque tempus, quo cum hominibus habitauit, ideò familiaris extitit, vt qui ab initio fuere cum illo, ab eodem vel modicum diuelli non possent. Et vt cuncta paucis explicem, omnium plenitudo donorum, quæ in eo diffusa est, delectabilem atq; valde carum illum reddit hominibus. De vtilitate demum amoris illius quid dicam? Omnium disciplina virtutum erudit diligentes se. Sic enim habes, Sobrietatem & sapiētiam docet, & iustitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus. Informat profectò nos, qualiter mores componere debeamus, ordinare vitam, res familiares distribuere, corpus regere, habere cum hominibus conuersationem, atque omnia interiora & exteriora nostra disponere temperanter. De spirituali quoque docens nos pugna inimicorum instruit fallacias spernere, tentationum species varias superare, preciosum separare à vili, à tenebris lucem, agnoscere gratiam, vitia declinare, cor sursum erigere, pro temporalibus æterna mercari, mētem extergere, cœlorúmq; secreta penetrare, obtemperare maioribus, supra æquales non insolescere, cróq; minores venerari affectu. Carnem præterea spiritui, & spiritū subiicit Deo. Ad proximos benignum, immitem erga se ipsum, suum exhibet possessorē. Porrò ardenter Christum diligenti nil difficile videtur. Ignem, ferrū, vincula, carceres, persecutiones, flagella, aduersáq; omnia Christi amor tolerare facit. Cant.8. Valida est (sicut legitur) vt mors dilectio, dura vt infernus æmulatio. Aquæ etiam multæ non poterunt extinguere caritatē, neq; tribulationū inundantia flumina obruēt illam. Hoc martyrum cicatrices, stridores catenarum, lampadarúmq; adustiones, exilia, verbera, & huiusmodi milia, quibus tolerandis impares humanæ sunt vires, mirificè protestantur. Quis ad tam ardua patienda esset idoneus, si non caritatis Christi impinguaretur dulcedine? Maximus planè amoris Christi fructus est & exuberans delectatione, si tamen legi obtemper sapientiæ. Duplici siquidem gaudet priuilegio. Pr Psal.124. sentibus enim vtitur, & futuris. Consolationes spi tuales & amoris quædam admittit munuscula, p quæ peregrinationis huius modificatur tædium, & t bulationum præssuræ leuigantur. Non est ingrat Deus, vt obliuiscatur, sub tentationum fasce labo rantium. Vnde Propheta aiebat Domino, Nunqu adhæret tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem i præcepto? Apertè dicens, Neque iniquus, neque im mitis es, vt laboriosa mandes, & absque delectationis suffragio operarios fatigari sinas. Quamobrem con firmando in spiritu sententiam hanc, inquit, sec dum multitudinem dolorum meorum in cord consolationes tuæ lætificauerunt animam mea libi quoque sic, Lætati sumus pro diebus quibus humiliasti, annis quibus vidimus mala. De quo aute Psal.4. ista prodierint fonte, quibúsve meritis prærogat sint, dubium non est, quin ex Paracleti gratia Dei suis membris interpellante sapientia. Hoc nanq; p liceri dignatus est, dicens? Si diligitis me, mand mea seruate, & ego rogabo Patrem, & alium Parac tum dabit vobis. Mira hæc sapientiæ sententia ch protestatur Patrem rogaturū, vt diligentibus se, si que obtemperantibus mandatis alium det Parac tum, ne quasi absque Paracleti gratia posset quis di na custodire præcepta. Quis autē sine Paracleto C Rom.8. stum valet diligere? Paracletus quippe ipse Patri liique amor est. Ipse caritas est, qua diligimus Deu diligimus proximum, per quā cœlestia præcepta uamus. Nemo absque ipsius caritatis dono obtemp rare Domino valet. Vicissim sibi famulantur cari & obedientia, nec segregantur abinuicem. Qui ve citer diligit, absque difficultate obedit, qui autem s mulari negligit, certum est, quòd non diligit. Aequi sima amoris statera præceptorū impletio est. In hac voluit, vt nostrum appenderemus affectum, non ipse agnosceret, qui antequā fiant, cognoscit vniu sa, sed vt nobis ipsis cognoscibilem faceret, atq; vtrum perfectè diligeremus, minimè ignoraremus. Nouer optimè quàm sæpè priuatus amor rationis iudiciu tollit, & mentis claudit oculos, quos mandati tran gresio reserat. Diuinæ etenim legis custodia amor Christi testimonium est. Quid igitur ait Dei sapie tia præcepta sua seruantibus? Ego rogabo (inquit) P trem, & alium Paracletum dabit vobis. Intelligam sanè, ne in verbis Domini nos errare contingat, veritatis lumine caligare. Non enim simplicite Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabi bis, tanquā duos ostendere vellet esse Paracletos, q habebāt diligendo vnum, alium quem pollicebatur, sed signanter addidit, vt maneat vobiscum in æternū spiritus veritatis. Porrò si diligimus, Paracletum habemus. Fit verò orante pro nobis Dei filio, vt quem habemus, abundantius habeamus, quatenus ipsius in nobis gratia crescat, magis magísque augeatur, & bonorum quotidie operum cumuletur merces, efficiamúrq; digni, vt ille veritatis spiritus nobiscū maneat in æter

in æternum. Tunc etenim nobiſcum manet in æternum, quum illuc nos perducit, vbi manere valeamus in æternum. In vita hac non in æternum, ſed temporaliter manemus. In futuram verò vitam, vbi angeli diuina viſione cum electis omnibus perfruũtur: quicunque introierit, eáque particeps fuerit, non mouebitur in æternum. Hoc expreſsit Propheta, dicens: 124. Qui confidunt in domino ſicut mons Sion, non commouebitur in æternum, qui habitat in Hieruſalem. Vt igitur agnoſcamus hoc, atque in æternum manere concupiſcamus, noſtri meriti non eſt, ſed diuini muneris operante paracleto. Quos ipſe docuerit, deſpicere facit terrena, & amare futura: calcare viſibilia, inuiſibiliáque ſperare. Se poſsidentem agit aduerſa pro æternorum mercede æquanimiter tolerare. Proinde paracletus, & veritatis ſpiritus nuncupatur. Paracletus quidem, dum in huius peregrinationis itinere, ne labore deficiamus, aut decipiamur illecebris, ſua conſolatione nos refouet. Veritatis verò ſpiritus, quando veritatem ipſam, quæ Deus eſt, nos diligere: atque bona inuiſibilia, quæ æterna ſunt, concupiſcere facit. Sine illo quicunque ſunt, non cœleſtia, ſed temporalia diligunt. Tales Propheta ſanctus ar- 4. guit, dicens: *Filij hominum vſquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quęritis mẽdacium?* Sempiternam ſiquidem beatitudinem ignorantes caducam ſeculi vanitatem toto conamine amplecti ſatagunt. Mendacium verò inceſſanter quærunt, dum veritatis ſpiritum non habentes ſpiritu ſeducuntur erroris: principibúſque tenebrarum efficiuntur ſerui, qui filiorum Dei conſortio annumerari potuerãt. Quos enim veritatis hic ſpiritus replet, libertati reſtituit. Vnde Apoſtolus iuſtificatis fidelibus, veritatíque 8. obtemperantibus inquit: Nõ enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore: ſed accepiſtis ſpiritum filiorum, in quo clamamus Abba Pater. Filij Dei meritò vocantur, & ſunt, qui à patre luminum veritatis ſpiritum acceperunt. Per ipſum quippe de hoc nequam eruditi ſeculo in regnum Dei filij dilectionis transferuntur: eundémque veritatis ſpiritum, tanquam futurorum bonorum ſpiritualem cautionem, atque diuinæ caritatis ſubarrationem in corde cuſtodiunt. Hunc mũdi amatores accipere nequeũt: quoniam pleni ſunt. In vno non capiũtur loco, amor Dei, & voluptuoſus ſeculi amor: vnus ſuccedit alteri. Vt igitur accipiant caritatem, euacuẽt voluptatem, & replebuntur. Vt intelligant veritatem, imitari prius deſinant vanitatem, atque à ſe abdicent falſitatem. Tunc percipient, tunc diligent, tunc diuina renati generatione in ſortem ſanctorum & filiorum Dei computabuntur numero. Ambulabunt quoque in lumine, & de ſplendore gaudebunt matutinæ lucis, atque ſuſceptione gratificantis gratiæ. Nam quãdiu in ſeculi cupiditatibus delectantur, donécque delictorum inuoluuntur tenebris, almæ veritatis candorem, ipſiúſque præclariſsimum lumen nec videre, nec agnoſcere poſſunt. Solis autem corde mundis, iuſtis & innocentib. in fide fundatis, ac cœleſtia diligẽtibus patet: ſuæque diuinitatis pandet arcana. Illis etenim ſe negare non valet, qui ſpreto mundi iſtius lenocinio, ſuíque corporis calcatis voluptatibus toto ſe deſiderio ſubiiciunt Deo, Chriſto famulantur, altum ſapere reiiciunt à ſe: pro adipiſcendis virtutibus laborant: ſpiritualibus ditari ſtudent diuitiis: ſitiunt guſtare cœleſtia: atque supernorum ciuium hæreditatem conſequi non deſiſtunt. Porrò tales erant, quibus Chriſtus Dei ſapientia de eodem veritatis ſpiritu aiebat: Vos autem cognoſcetis eum: quia apud Ioan.14.
vos manebit, & in vobis erit. Elegerat enim illos de mundo, ſibiq; adherere fecerat. Qui delectabili verbi præſentia admonitionibus ſaluberrimis, atque deiformi ipſius conuerſatione eruditi contemnendo temporalia ſapientiæ imitabuntur veſtigia. Quamobrem idem veritatis ſpiritus diligebat eos: illorum etiam præcordia ſaginabat dulcedine, agnitione irradiabat, accendebat caritate, ornabat donis, virtutibus fœcundabat, atque in eorum mentibus tãquam in proprio thalamo ſibi grato familiariter habitabat. Quomodo ille veritatis ſpiritus non diligeret: quos dilexerat, elegerat, ſapientiáque poſſederat? Felices prorſus dixerim, quos ſapientia diligit, & veritatis inhabitat ſpiritus: caritas replet, & veritas inſtruit. Beata domus illa, quam ſibi Deo coæterna ædificauit ſapientia. O quàm ſæpe in eam ſalubriter declinat: in ipſáque ſuauiter requieſcit, lætatur iugiter, omnémque abigit triſtitiæ mœrorem. Domus quippe hæc ſanctorum ſunt mentes, & amantium corda. Cum ipſis eſſe gaudet ſapientia, ſuámque in eis delectabiliter collocat manſionem. Sic enim in libro Sapientiæ ait: Et deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum. Iucundum in illis ſuæ maieſtati reperiens habitaculum Prou.8.
diu ſe abſentare non patitur. Nam diligentes ſe, diligit: ſéque in veritate quærentes præoccupat. Eius quidem vox illa eſt: quæ poſtquam de ſpiritus veritatis præſentia ſententiam protulerat, dicens: Vos autem cognoſcetis eum, quia apud vos manebit: & in vobis erit: illico ſubiunxit: Non relinquam vos orphanos, Ioan.14.
veniam ad vos. Non patiebatur benignus ſapientiæ ſpiritus, quos vehementi diligebat affectu: & apud quos manſionis ſuæ perpetuam poſuerat ſtationem, de ſua vel ad momentum triſtari abſentia. Propterea blando eos alloquebatur affatu, veniam inquiens ad vos: Adhuc modicum & mundus me iam non videt. Ad patrem omnino aſcenſurus ſum: & hanc, quam Ibid.
aſpicitis humanitatem in cœlo collocabo. Nam & ſi meam mundo præſentiam ſubtraho, quam videre dignus non eſt: vos tamen non relinquam orphanos: neque diu ſine me ſtare permittam. Veniam vtique ad vos in eadem corporis forma, & eadẽ carnis ſubſtantia, quanquam minimè in ipſa corruptibilitatis natura. Paſsibile nunc quidem gero corpus & infirmum, veſtręque mortalitati conſimile: quum autem rediero ad vos, omni depoſita corruptionis ſarcina, & ipſa natura paſsibili mutata in melius vſque ad ſeculi conſummationem veniam commoraturus vobiſcum. Decorem ſiquidem immortalitatis induam: reſurrectionis gloriam patefaciam: & quantum ſublimata ſit in verbo humanitas, notificabo. Tunc prædicante me, fide reuelante, ſignis ac prodigiis declarante me patre, ipſóque veritatis ſpiritu ſuggerente & docente: ſcietis quòd ego viuo. Non, inquam, vita mortali, ſed vita ſpiritus, vita diuturna & æterna, vitáque viuificante. Proinde & vos viuetis. Mihi adhærendo tanquam capiti mẽbra viuificabimini, & mecum in æternum viuetis. Quod ego ex natura poſsideo, ex gratia conſequemini. Nam quum mortale corpus veſtrum immortalitate, de qua mihi nunc ſermo eſt, ſe veſtierit: & ipſa corruptibilis natura ſortita

fuerit incorruptionem; tunc intrepido animo, atque gratulabundo corde cantabitis: Vbi est mors victoria tua? vbi est mors stimulus tuus? In æterna enim positi vita, & in cœlestibus mansionibus collocati meam contemplabimini maiestatem; meaque fruemini gloria. In illo autem die cognoscetis: quia ego in patre, vos in me, & ego in vobis. In illo, inquam, die. In quo? Dic, ô domine, apertius, dic euidentius, in quo die id fiet: quatenus illum expectare, illúmque obseruare valeamus? Quãtis vita hæc dierum spaciis labitur: quantis temporum momentis effluit: quantisue annorum circulis voluitur. Est ne, ô amor dulcis, præclaraque sapientia in hac dierum numerositate dies iste? An forte in futuris temporibus celeberrimum diem hunc præstolari debemus, in quo te esse recognoscemus in patre? Dicam tamen te præsente quod sentio: & quid in scripturis tuis sanctis de die isto concipio. Non enim coram te eruditissimo magistro errare potero, atque à veritatis semita deuiare. Attamen si tanquam homo ignorauero, emendabis: nec non & erudies me. Quamobrem fiducialiter loquar, & non timebo. Aperiam in psalterio propositionem meam, quam tibi, ô doctrix, proposui sapientia. Dies quippe ille, de quo nunc agitur, temporalis non est: nec horarũ decursu tenditur, nec dierum anni numero computatur: est autem æternus, vnicus, stabilis, verissimi solis luce coruscus: nulla noctis aut tenebrarum opacus caligine: semper conspicuus, semper lætus, semper desiderabilis. Nunquam nubium densitate illius tenebrescit lux: nunquam vertitur ad occasum: sed meridies perfecta clarescit. De die hoc Prophetam dixisse arbitror: Melior est dies vna in atriis tuis super milia. Vna merito, inquit: quia vnica, quia singularis, quia cæteris longè dissimilior diuturnitate, felicitate, incomprehensibilitate. In hac peregrinatione dierum sunt milia gaudiis & mœroribus mixta: iniquitatibus & laboribus referta, curis & tentationibus fatigata, temporum volubilitate labẽtia, & pœnarum vicissitudine plena. In atriis autem domini vna tantũ esse dicitur, atque esse debet: quantum per se sufficit; per se placet; nunquam fastidit, nunquam variatur. Ideo Propheta memoratus diei istius illectus dulcedine aiebat: Concupiscit, & deficit anima mea in atria domini. Concupiscebat quidem nimio diei ipsius affectus amore. Deficiebat verò propter æterni Dei iucundissimam visionem, atque spiritualium exuberantiam gaudiorum. Nam perennis beatitudo dies congruentissimè nominatur; quoniam diuinæ visionis illustratur aspectu. In ipsa etenim angelorum electorúmque omnium felicitas perpetua, inenarrabilis satietas, festiuitásque lætissima celebratur: nullo exhaurienda fine, dolore nullo miscenda, nullóque deordinanda fastidio. O quàm magna, quàm præclara, quàm celeberrima dies illa est, quæ luce sua, & fulgentibus radiis intuentium animos æterna suauitate lætificat, inebriat charitate, atque sapientiæ splendore venustat. Sola dies illa desiderabilis, sola amabilis, sola venerabilis est, in qua diuinitatis immensitas puro contemplatur intuitu. Ista nempe dies illa sublimis est: de qua dominus Iesus inquit: In illa die cognoscetis, quia ego in patre. Non tamen tanquam in continente contentus, aut in maiore minor, seu in antiquiore recentior: sed veluti in luce splendor, in bonitate imago, coæternus in æternitate, in omni potentia omnipotens, identi[tas] in substantia, & in incomprehensibilitate pa[ri]tas. Quæ (oro) solis claritas lunæ, vel stellarum, a[ut] qualiscunque vespertina, seu matutina lux huic die[i] (vel vltimæ parti) comparari valet: Hunc vt videte[is] diem patriarcha Abraham (ex parte tamen) exulta[uit]. Vidit vtique, & gauisus est. Hunc etiam ipsa vni[ca] sponsa (quamuis tenuiter) contemplata est. Qua[m] obrem nimio ex eadem lætificata visione, feru[ore] succensa, capta admiratione, lætitia ebriata, & vl[tra] quam cogitari valeat: saluberrimi amoris iaculo v[ul]nerata ignito corde, totisque animæ medullis pro[rum]pit in vocem, dicens: Indica mihi quem diligit an[i]ma mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie. Indica (i[n]quit) ô sponse, & votorum meorum thesaure ...ris, vbi angelorum legiones, & sanctorum om[nium] animas visionis tuæ dulcedine pascas, & vbi im[mor]talitatis gremio cum patre, & in patre cubes ... die. Vehementissimo id scire appetens desi[dera]ta cum auiditate deposco. Hoc ipsum, quod ...tissimo amore requirit sponsa, Dei sapientia p[ollice]tur. Illa impræsentiarum impleri posse desidera... pientia autem in futuro id perficiendum esse ...rat, dicens: In illo die cognoscetis, quia ego in pa[tre]. Ecce accubitus maximus, inaccessibilis, verbo[]que vnigenito proprius. Iste meridies est præcla[rissi]mus, in quo iustitiæ sol nescit occasum. Vos (inqu[it]) in me, & ego in vobis. Ecce pascua virentia, fœcu[nda], insignia, iucunda, suauia, plurimúmque reficie[ntia]. In his sponsus pascitur, deambulat sapientia, c[urrit] atque discurrit fratuellus noster Christus. Ipsu[m] dem promittentem audi: Per me si quis introie[rit] (in)quit) saluabitur: ingredietur & egredietur, & pa[scua] inueniet. Ipse nanque ostium est, per quod intro..., ipse cibus, ipse pascua indeficientia, ipse pascitu[r], nempe est, qui pascit vos (ait) in me. Pastum in... ge, & concupisce. Et ego in vobis. Pascentem co[ntem]plare, & inardesce. Quid dulcius, quid iucũdius, ... secretius: Cupiditates reseca, vt ascẽdas: macul[as pur]ge, vt videas: teporem excute, vt attingas. Grau[is cu]piditas, obtenebrescit vanitas, repellitur insen[si]tas, habilitat libertas, humilitas adamatur, amp[lecta]tur caritas. Diligenter aduerte, quid intulerit [sapien]tia, & caritatis sententiam veritati innexam in... ges. Qui diligit (inquit) me, diligetur à patre me[o, &] ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Q[ui]cunque ardenter amat, sapit: qui sapit, capit, cu[m] ctum sit: manifestabo ei meipsum. Qui autẽ non ... capit, petat humiliter, vt accipiat: sedulò quærat, [vt] inueniat: pulset infatigabiliter, vt sibi aperiatur.

1. Cor. 15. — Ioan. 14. — Psal. 83. — Ibid. — Ioan. 14. — Esai. 5. — Psal. 4. — Psal. 6. — Hebr. 11. — Cor. 2.

Qualiter homo à sua naturali degeneret dignitate.

CAP. VII.

Qvum innumerabiles optimus a[rti]fex Deus ad sui gloriam con[di]derit creaturas: humanam præ c[æ]teris speciem sublimauit. Natural[i]bus quidem illam insigniuit don[is] & potissimum ratione, qua vniue[r]sis præeminet animantibus. Angelicam imitatur d[i]gnitatem, à falso discernendo verum, & à bono m[a]lum: quod nulli alij conceditur creaturæ. Quam[obrem] ...

Reg. 1[5]. obre...

obrem valde à sua degenerat origine, quoties veritatem discernere negligit: atque bono præponit malum. Aeterna meritò plectendi sunt morte, qui tales sunt. Huiusmodi ore prophetico redarguuntur, vbi s.5. ait: Væ qui dicunt malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Quum enim hoc faciunt, Dei se priuant gratia: & tanquam animalia irrationalia viuentes magna ex parte nobilitatis suæ amittunt gloriam: quemadmodum scri- al. 48. ptum est: Homo quum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Sensum quippe carnis imitantes, propriásque sectantes concupiscentias: post quas abire prohibentur, diuinæ intelligentiæ non assequuntur gaudia. Vnde nunquam ad veram Dei pertingunt sapientiam: in qua est præsentis exilij pręcipua delectatio. Hanc soli percipiunt, qui pro veritatis amore ab illicitis se abstinent voluptatibus, secúmque quàm fugitiua ac perniciosa sit vitæ præsentis illecebra, pertractant sedulò. Bonum ineffabile in sapientiæ lumine ratiocinando cognoscunt. Latentem thesaurum hunc vt possideant, semper effodiunt. Non laborant, neque deficiunt excellentiæ ipsius illecti decore. Diuitias incomparabiles, quas nec ærugo consumit, nec demolitur tinea, neque deprędantur latrones, se reperire confidunt. Hac nutriũtur spe, & quadam illius, etsi nondum perfecta, tamẽ inchoata participatione reficiuntur. Quanto nanque verius quod quęrunt, apprehendunt: tanto sciunt certius ad illius speciem in hac mortali carne peruenire non posse. Infatigabiliter currunt, si fortè comprehendant, in quo comprehensi sunt. Indeficientérque ad brauium supernæ contemplationis aspirant, séque hortantur, & in cordium suorum penetralibus dicunt domino: l. 64. Replebimur in bonis domus tuæ: sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate. Ex iis quæ meditando cognoscunt, qualia esse debeant, quę attingere nequeunt, vtcunque definiunt. Definiunt quidem, r.11. non ex rationis acumine, sed ex fidei merito. Quum enim fides sit sperandarum substantia rerum, & argumentum non apparentium: proculdubio illuc c.2. peruenit: idque intelligit, quod non capit auris: visus non percipit, neque in cor hominis ascendit. Tunc rationem, prout valet, fides ipsa informat, mentem imbuit, erigit spem, gaudiúmque immittit: secum nihilominus cooperante caritate. Tunc reserantur mysteria, cœlestia patefiunt, reuelantur futura, & diuinitatis secreta panduntur. Huiusmodi excelsa sunt dona, spiritualiáque charismata: quæ carissimis Deo, & sapientiæ amatoribus prærogantur: non repentè, sed per incrementa virtutum. Porrò quicunque segniter viuunt, remissè diligunt, & virtutum fastigia ascendere pigritant, talibus existimantur indigni. Perfectorum ornamenta esse probantur, qui domitas tenentes carnis & animæ passiones nequaquam sibi viuunt, sed Christo: cuius pascuntur deliciis, donis ditantur, & ebriantur amore. Meritò igitur recreantur introrsus, ac sapientiæ dapibus saginantur, ipsa eadem ministrante sapientia. Infundit nanque eorum mentibus intelligentias nonnullas spirituales, sublimes, & veras: quas naturalis non penetrat intellectus: non tamen palàm, & facie 3.19 reuelata, sed aspirando tenuiter. Hoc diuinus sermo notificare curauit, qui ad Heliam Prophetam factus est, dicens: Egredere, & sta in monte coram domino: & ecce dominus transit, & spiritus grandis & fortis subuertens montes, & conterens petras ante dominum. Non in spiritu dominus, & post spiritum commotio. Non in commotione dominus, & post commotionem ignis. Non in igne dominus, & post ignem sibilus auræ tenuis, ibi dominus. Istiusmodi nanque spirituales infusiones, & alloquutiones mysticæ probatis viris panduntur, & in virtutibus perfectis: paruulos verò latent. Nam etsi aliqua sciant, docente homine didicere. Porrò prius quàm Samuel sibi loquentem audiret dominum, ministrando Hely, ab eodem imbutus est. Helias & ipse sibi adhærentem instruxit Helisæum. Apostoli iugiter admonentem saluatorem habuerunt. Donec in passibili corpore cum eisdem fuit dominus, minimè intus spiritum intellexerunt loquentem. At vbi petendo cœlos visibilem amouit substantiam: tunc emisso cœlitus spiritu sapientiam in suis docentem penetralibus persenserunt. Quam sæpe euangelicus sermo illos dominum interrogasse propter spiritualis scientiæ carentiam proloquitur: præcipuè tamen in vltimo cœnæ conuiuio. Agnoscentes quippe magistrum discessurum, tanquam minimè de cætero habituri docentem, vt eruditione ipsius omnem de eorum cordibus propulsarent dubietatis caliginem, eundem dominum interrogauere simpliciter. Nam post Ioannis, Petri, Thomæ, Philippique sciscitationem Iudas (non ille Scariothis) quum redemptorem referentem audisset, quòd se illis & non mundo manifestaturus esset, percunctatus est, dicens: Domine quid factum Ioan.14. est: quia manifestaturus es teipsum nobis, & non mundo? Sapientiam audierat discipulus hic Apostolis poscentibus melliflua quadam & affabili humanitate respondisse. Proinde quæ ignorabat, interrogare veritus non est. Cui dominus ait: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus Ioan. 14. diliget eum: & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Spiritualem vtique non corporalem insinuat dominus illam futuram esse manifestationem, quum patrem secum venturum denunciat. Incorporeus est pater, nullísque limitibus sensibilibus circunscriptus. Spiritus est, & illum in spiritu & veritate coli atque adorari oportet. Non enim tanquam corpus cernitur, vel palpatur: sed vti spiritus spiritualiter degustatur, dicente Propheta: Gustate & videte, quoniam suauis Psal.33. est dominus. Venit igitur ad cor pater: venit & filius, vt in eo sibi perpetuam collocent mansionem. Ad ipsius aduentum præparandam viam, vocem Propheta audisse commemorat: qui ait: Iter facite Psal. 67. ei, qui ascendit super occasum, dominus nomen illi. Exultate in conspectu eius. Porrò iter, per quod verbum ad cor graditur, amor est. Nequaquam abesse potest ab eo, qui diligit. Sola caritas est, quæ gratificat hominem, ipsúmque facit dignum deifica maiestate. Caritas (inquam) quæ diuinis est intenta præceptis: & quæ conditoris est subdita legibus. Inaniter etenim se Deum quis arbitratur diligere, qui præceptis illius obtemperare dissimulat. Sententiæ huic sapientiæ verba concordant, dicentis: Qui non diligit me, sermones meos Ioan.13. non seruat. Quomodo illum diligere valet, cum

quo discordat voluntate, affectu elongatur, & moribus contradicit? Vbi perfecta caritas est, ibi dissensio nulla, nullaque discrepantia voluntatis. Habet nanque perfectus amor velle idem, idemque sapere: & tandiu his nutritus fomentis coalescit, quandiu pari voto concordat. Vnde (oro) rixæ, lites, obscœnæ cogitationes, desideria illicita, blasphemiæ, liuores, odia, & his similia in peccatoris corde versantur: nisi quia à caritatis bono, quæ malum non cogitat, semoti sunt? Vnde homicidia, ebrietates, adulteria, seditiones, contentiones, detractiones, negligentiæ, & huiusmodi talia, nisi quòd à delinquentium animo caritas aliena est, quæ malum non operatur? Veridica itaque Saluatoris sententia

Ibid. est, quæ ait: Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Cuius etenim mandatum paruipendit quis, eius omnino dilectionem non habet. Væ autem non diligentibus Christum: væ sapientiæ legem, atque vitæ præcepta contemnentibus: quoniam necessitatis tempore: & in exitus hora ipsi similiter contemnentur. Hæc quippe sunt præmonentis sapientiæ

Prou.1. verba, dicentisque: Vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret; despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, quum vobis quod timebatis, aduenerit: quum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam: manè consurgent, & non inuenient me. Præmonuit impræsentiarum, ne damnet in fine. Ne autem vile videretur quod loquebatur: & ne ab insipientibus & peccatoribus diuinæ legis imperium, & erga mediatorem ipsum nullius meriti deuota censeretur affectio, quum reuera inæstimabilis sit, & æternis retributionibus digna: cuius autoritatis essent, quæ loquebatur verba, declarauit, inquiens: Et sermonem quem audistis non est meus. Quid est quod dicis, ô veridica sapientia? Quomodo non tuus est sermo, quem loqueris? Video te solum, te loquentem audio, & suauiter disserentem. Quomodo igitur non tuus est sermo quem loqueris, quum eundem ipse tu proferas? Nemo suadet, nullus tibi, vt loquaris, imperat: & tamen di-

Ioan.14. cis: Et sermonem quem audistis, non est meus. Contradicere voci tuæ non audeo: sententiam tuam negare non præsumo, sed neque dubitare corde, quum te Dei confitear sapientiam, téque æternam adorem veritatem. Depelle igitur, ô cordis mei solatium singulare: & peregrinationis meæ præuia lux, mentis meæ hebetudinem: instrue tarditatem, atque sermonis tui irradianti splendore illumina tenebras meas. Dic (inquam) cuius est sermo, quem loqueris, si tuus non est? Infirmorum vtique excitabuntur corda: & debilium genua roborabuntur ad tuorum obedientiam præceptorum: si per te loquentis in te autoritatem agnouerint. Sermonem (ait dominus Iesus) quem audistis, non est meus: sed eius qui misit me patris. Loquitur pater in filio, & cuncta que ab eodem audit, profert. Nempe patris ad filium vox illa est; quæ per Prophetam ait: Ad omnia quæ mittam te, ibis: & quæ mandauero tibi, loqueris ad eos. Idipsum Apostolus apertius manife-

Hebr.1. stat, dicens: Multifariè multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissimè diebus istis loquutus est nobis in filio suo. Si pater loquebatur in filio iuxta testimonia scripturarum: filij verba propria non erant, sed patris. Vt autem in petram scandali non impinguas, & per infidelitatem non corruas, hoc quod dictum est ad humanam naturam, quæ à verbo suscepta est, referas. Nihil homo ille loquebatur à se, sed quod instruebatur à verbo.

Nam si ad sumentem attendas, loquebatur filius, Ioan.15.
quemadmodum & pater. Si autem ad assumptum, pater loquebatur in filio. Vtrunque verum est, filius cum patre loquitur: Et sermonem quem audistis, non est meus, sed eius qui misit me patris. Maximum est sacramentum hoc, atque inscrutabile: credendum fide, sed non ratione quærendum. Omnis enim humanæ sapiētiæ deficit ratio propter vnionis ipsius mirabile mysterium. Iacet quidem pe[illegible] cogitantis mens diuino repercussa fulgore, [illegible] fidem erigatur, & erudiatur per spiritum. Quæ[illegible] nim eloquia ex ore prodierunt sapientiæ, obsc[illegible] profunda sunt in se: sed propalante spiritu sanct[illegible] telligibilia facta sunt. Quamobrem idem Paraclitus à patre missus est, vt fidelium imbueret cordi[illegible] vniuersis, quæ ipsa hominibus protulit sapientia[illegible] que diuinum perhiberet testimonium veritati. Hoc notificare curauit dominus, quando ait: Hæc loquutus sum vobis ineruditis, & in fide paruuli[illegible] manens vtique apud vos. Quæ videlicet, quum atti[illegible] gere nequeatis, ne infructuosa maneant penes vo[illegible] Paracletus spiritus sanctus, quem mittet pater in no[illegible] mine meo, vos docebit omnia, & suggeret omni[illegible] quæcunque dixero vobis. O quàm commendabi[illegible]

Christi agnoscitur disciplina, quæ tantorum auto[illegible] 1.Cor.2
tate describitur. Loquitur pater per filium: loq[illegible]
tur filius per assumptum hominem, loquitur spi[illegible] Ibid.
tus sanctus per ora Prophetarum, doctorúmque [illegible] eadem quæ loquitur operatione miraculorum, [illegible]
que spirituali reuelatione confirmat. Profectò [illegible] Ibid.
tres, qui in cœlo dant testimonium: pater videlicet, verbum & spiritus sanctus in terra concordant [illegible] militer; & catholicam clarificant veritatem. Pro-

inde nequissimus est: & nedum diuino, verumetiam Ioan.12.
humano damnandus iudicio, quisquis negare præsumit, quod horum sancitum est testimonio. Nemo igitur contradicat sermonibus veritatis: nullus infringere audeat, quod Christus asseruit. Credant corde, vt ad salutem eorum fiat oris confessio: [illegible] caueant ne discordent moribus à fidei confessione. Quod corde credunt, testentur & vita. Sola fides illa apud altissimum promeretur laudem, quæ p[illegible] operibus sociatur, atque virtutibus tanquam pre[illegible] ciosis ornatur gemmis. Quum verò in sola oris con[illegible] fessione consistit, mortua esse censetur, dicente A[illegible] stolo Iacobo: Fides sine operibus mortua est. V[illegible] go viuat, vt Deo placeat, operibus roboranda atque caritate informanda. Nam abinuicem [illegible] rum nulla valet segregari. Est nanque fides virtus & caritas funiculus triplex, qui difficilè rumpitur. Hunc spiritus sanctus contexit, & ordinat. Per fidem subiicitur anima sapientiæ, per virtutem eandem imitatur: per caritatem verò copulatur, atque perficitur. Perficitur (inquam) quum afficitur caritate, & eo mentis habitu induitur: quo Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus diligit. Hunc quum attigerit gradum, septiformis

spiri[illegible]

spiritus repletur donis. Castè siquidem timens Deum custodia, qua potest, offensam cauet, abhorret delicta, deuitat noxia, ne in obediendo amittat, quem timēdo diligit. Discit erga delinquentes tenere pietatem: & quo ordine, quibúsue studiis dilectionis valeat implere mandatum, iugiter meditatur. Pertractat secum sine intermissione opere perficere: quod ex ore dicitur sapientiæ. Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Scientiæ pollet acumine, illúdque semper exercens in distributione donorum sibi cœlitus collatorum rituale quærit lucrum, ne traditum ad quæstum in terra conuincatur collocasse talentum. Fortitudinis robore decoratur. Per ipsam nanque in Dei solidatur amore, ne ad pugnam imparata progrediens hostibus cum dedecore terga vertere cogatur. Nouit hominis vitam esse militiam super terram, nouit tentationum multimoda bella, quæ congruenter animi virtute superantur. Consilio fit prouida: vt præteritis futura metiendo inter aduersa & prospera Saluatoris sectetur vestigia. Crucem quotidie post ipsum baiulat, studétque consultè semper abnegare, quod est. Curas seculi, & carnis desideria per intellectus gratiam infatigabiliter iustitiæ mucrone confodit, earúmque paruulos prudentissimè allidit ad petram, quatenus sordibus mundata ad spiritualium sacramentorum attingat notitiam. Nisi enim ab exterioribus mundetur cor, ad interiorum indaginem peruenire non valet. De sapientiæ verò dono quid dicam, quum ad ipsius suauem gustum, contemplationísque speciem absque spiritus adiutorio nullus ducatur? Nam Apostolo teste, spiritus scrutatur etiam profunda Dei. Hoc sapientiæ donum se percepisse idem Apostolus gaudens fiducialiter aiebat: Non enim in doctis loquimur humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus spiritualibus spiritualia comparantes. Iterúmque: Sapientiam loquimur inter perfectos: non sapientiam huius mundi, sed sapientiam in mysterio absconditam. Vnde autem illam habuerit, certissimum est, quòd ex spiritus sancti gratia. Quod euidenter aperuit, quando ait: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum: alij fides in eodem spiritu: alij gratia sanitatum in vno spiritu: alij operatio virtutum: alij prophetia: alij discretio spirituum: alij genera linguarum: alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur idem spiritus diuidens singulis, prout vult. Diuidit quidem fidelibus singulis tanquam corporis Christi membris iuxta cuiusque mensuram. In quo corpore Ecclesiæ veluti honorabile caput, ipsa præsidet sapientia. Propterea ad sacrosanctum hoc declarandum mysterium missus est spiritus sanctus: quatenus doceret omnia, & suggereret omnia: quæcunque diceret ipsa, siue per assumptum hominem, seu per aspirationem verbi. Nempe quod pronunciatur voce, idem spiritus docet. Suggerit autem, quod infunditur corde. Vtrunque agit spiritus veritatis à patre in filij nomine missis in cordibus credentium. Vtitur tamen hominis instrumento, non pro necessitate, sed pro suæ beneplacito voluntatis, quippe quum omnia operetur in omnibus. Ex hac igitur doctrina vel suggestione spiritus audientis vtriusque hominis eruditur status, & pacificatur affectus. Eruditur enim ad custodiendam pacem membrorum, & pacificatur in caritate Dei. Hæc nullus ambigat per sapientiam fieri, quæ cum patre & spiritu sancto vnus est Deus. Vnde ad insinuandum id, addidit eadem sapientia. Pacem relinquo vobis, pacem meam Ioan 14. do vobis. Quid pace dulcius, quid vtilius, quid amabilius? Pacem relinquere, pacémque dare debuit ipsa pax diuina, pax æterna, pacifica in se ipsa, pacificans vniuersa in se. Pacem vtique reliquit, & pacem dedit. Reliquit cum Deo, dedit verò hominibus. Magna sunt hæc, sensu profunda, veritate conspicua: & ab ipsa Dei sapientia meritò pronuncianda. Quis tam sublimia promeret paucis, nisi ipsa sapientia? Dixit aliquid, & maximum aliquid suggerere voluit. Nisi præcessissent inimicitiæ, superflua videretur donata pax. Quoniam verò præcesserant, pacem ideo dedit, pacémque reliquit. Vnde autem profluxerint, audi. Quum fecisset Deus parentes primos, virum de limo terræ, mulierémque de viri costa, & eos in voluptatis paradiso collocasset, præcepit eis, dicens: Ex omni ligno paradisi co- Gen. 2. medetis, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedatis: In quacunque enim die comederitis, morte moriemini. Hanc conditoris legem mox vt præuaricati sunt, inimicitiarum controuersia subsequuta est, atque duplex mors pro transgressionis pœna inflicta. Harum alteram euaserunt multi: non tamen nisi per mediatoris Christi fidem & meritum effusionis sanguinis illius. Alteram verò (videlicet) corporis nullus, quamuis sanctus & innocens euitare potuit, dicente Propheta: Quis est homo, qui vi- Psal. 88. uet, & non videbit mortem? Patiente siquidem domino, & pro originali satisfaciente delicto æterna animæ mors prædestinatis iustis temporale supplicium commutatur: persistente nihilominus corporis morte in memoriale prioris culpæ, atque in eiusdem pœnam peccati. Chirographum hoc damnationis æternæ ipse Mediator tulit de medio, & cruci illud affixit, nósque patri reconciliauit. Sicque factum est, vt qui demeritis exigentibus nostris eramus longè, interpellente semper pro nobis Christi sanguine accedentes per fidem efficiamur propè. Et qui flagitiorum oneribus pressi iudicis faciem verebamur, nunc caritate feruidi gratificante nos sapiētia patris vultum aspicere concupiscamus. Accendimur prorsus facibus amoris, quoties cogitatione sapida diuinam erga nos meditamur exhibitam caritatē, pro qua à Deo pax nobis donata est, & à Christo ad patrem proficiscente relicta. Tunc etenim pacem nobis donauit pater, quum in similitudine carnis peccati in mundum filium misit, vt de peccato damnaret peccatum in carne sua. Tunc illam filius reliquit, cum soluto sanguinis precio reconciliauit nos Deo, & triumphator migrauit ad superos. Pa- Ioan. 14. cem (inquit) relinquo vobis, vt à debito liberi ignito Deum diligatis affectu. Pacem meam do vobis, vt syncero amore inuicem diligatis. Quàm compendiosè, quàm sapienter binam nobis verbis his commendauit dilectionem, Dei videlicet, & proximi? In horum perfectione mandatorum Christi pacem consequimur: & possidemus testante Propheta, qui ait: Pax multa diligentibus legem tuam, & non est Psal. 118. illis scandalum. In pacis igitur adeptione fragores mun

mundi, contradictiones hominum, vitiorum bella vitamus. Replemur dilectione, delectatione pascimur, illuminamur fide, sensu fœcundamur, & imbuimur sapientia. Ista proculdubio ignorant carnis desideria sectantes, miniméque reperiuntur in cordibus peccatorum. Munera sunt sapientiæ suis amatoribus prærogata. Proinde dicebat, quum recumberet. Ioan.14. Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Quàm vera veritatis sententia est? Distincta sunt Dei & seculi dona. Quod non habet in se mundus, suis non valet præstare cultoribus. Fraudibus quum sit plenus, & liuoribus agitatus, atque omnium iniquitatum veneno refertus, pacem quomodo tribuere potest? Ab autore pacis, pacis fuerant condonanda encænia. Quamobrem pacem (inquit ipse) vos, ô amici mei, domestici mei, meíque corporis membra, diligite, quam relinquo, pacem custodite inuicem, quam mandando do vobis: ipsam tanquam futuræ beatitudinis cautionem tenere: ipsa in meæ solatium corporalis absentię resideat penes vos. Ibid. Non igitur turbetur cor vestrum, quum humana à vobis mea ablata fuerit forma, neque formidet sæuientium iniquorum persequutiones, quas me absente excitabunt aduersum vos. Mementote quoties Ibid. dixi: Vado & venio ad vos. Profectò si diligeretis me, gauderetis vtique (quia vado ad patrem.) Magnam Christi discipuli de ipsius discessu, excepto duntaxat horrendo passionis mortísque supplicio, debuerant habere lætitiam, si priuato caruissent amore. Quandiu nanque in carne passibili cum hominibus conuersatus est, quanta conuitia, quot labores, qualiáue mediator noster pœnarum perpessus sit genera, quis humano valet explicare eloquio? Latebat etenim sub humanitatis nubecula diuinitatis splendor: propterea minimè videbatur, quæ adoraretur maiestas. Paruulus apparebat inter homines, dominus magnus, nimiúmque laudabilis. 1.Cor.2. Agnosci quoque noluit, ne ignosceretur sibi. Si enim cognouissent dominum gloriæ, nunquam crucifixissent. Postquam passus est, & deuicta immutatáque omni corruptionis angustia, pòstquam ad patrem, vnde nunquam discessit, rediit: tunc quis esset, agnitus est: tunc humana à verbo suscepta substãtia supra omnem cœlorum militiam, supra ipsa Cherubim ac Seraphim agmina in patris dextera perenniter regnatura conscendit. Ioan.14. Ideo aiebat. Si diligeretis me propter me, si non propria quæreretis: vtique gauderetis. Postponite igitur vestra, priuatum abiicite amorem, & meam fidei oculo futuram post modicum intuemini dignitatem: quam quoad vixero, penes vos habiturus non sum. Completa tamen patris obedientia, consummatísque Prophetarum dictis condignam consequar de mea passione mercedem: nec non vniuerso insinuabo orbi, quantum patri placuerit obedientia: quid contulerit mihi, quámue profuerit vobis. Nempe vtriusque, meæ videlicet & vestræ obedientiæ copiosus est fructus. Mihi pro eadem flectetur omne genu, siue cælestium, seu terrestrium, aut infernorum. Vobis autem cœlorum reserabitur ianua, quæ per annorum curricula plurima extitit clausa. Cuncta hæc me ascendẽte ad Ibid. patrem fient. Ideóque si diligeritis me, gauderetis vtique: quia vado ad patrem: quia pater maior me est. Propterea nunc dixi vobis, quæ futura sunt, prius

quàm fiant: vt quum factum fuerit, quod prædico vobis, credatis. Quid, ô domine? Dic (oro) quid credere debemus? Ioan.14. Me vtique Dei filium me verbum ante secula: Deo patri consubstantialem, coæternúmque natura Deum, in tempore autem factum hominem propter vos, mediatorem vestrum, redemptorem, plasmatorem, me in carne passibilem, mortalem [illegible] virgine natum, de patre incommutabile verbum Ibid. incomprehensibiliter genitum. Hæc prorsus de me credere debetis. Iam verò agonis mei incumbente tempore non multa loquar vobiscum. Venit enim princeps mundi huius, & in me nõ habet quicquã. Mundi huius principem diabolum nominat, qui mũdi amatoribus principatur. Peccatores nanque & scelerum dominatorem omnium contemnentes Deum eiusque mandata implere negligentes, tenebrarum principis dum perficiunt voluntatem, ipsius [illegible] fiunt, & delictorum serui, ipsa dicente Sapientia: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Mala seruitus, quæ ad sempiternum trahit interitum, & [illegible] innocentię spoliat indumentum, atque libertatis aufert dignitatem. Non aliunde iunior filius [illegible] discedens, & proficiscens peregrè distracto cum meretricibus patrimonio egere cœpit. Istius etenim principis captiuus effectus de porcorum siliquis voluptatis famem: atque cõcupiscentiæ ventrem ad satietatem replere satagebat. Ab hac verò inedia miserabili, & detestando seruitio, nisi redeundo ad patrem redimi non potuit. Hoc iste: hoc quotquot de Adam propagine originem ducunt. Traducem quippe habentes de massa peccatrice, atque originalis culpæ maculam contrahentes antè fiunt damnati, quàm nati. Hinc est, quod Propheta gemens, ait: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Hac de causa importunus erat iste principabatur in seculo, & humanæ damnationis debitum quotidianis facinoribus aggregabat. Hinc diuini honoris cultum vsurpauit in hominibus, que dominatum sibi vendicauit indebitum. Adeò [illegible] tum legibus suis subdidit orbem, vt nemo tyrannidis illius fieret exors. Vnde & Propheta dicebat: Non est qui faciat bonum: non est vsque ad vnum: omnes simul inutiles facti sunt. In elatione igitur principatus di euectus hic angelus, quoniam in cœlo regnare non valuit, sedem suam ad Aquilonem instituens, Ioan. Apoc. hoc nequam seculo solium iniquitatis erexit. Nec ab ipso mundi initio, vsque ad temporis plenitudinem (duntaxat mediatore, eiúsque genitrice exceptis) iugum dominationis eius euasit. Hunc [illegible] ris similem agnoscens in naturæ debito: dissimilem autem in moribus, in sapientia, in sanctitate [illegible] nam esset inquirere studuit. Proinde variis [illegible] tentationibus lacessiuit, probauit argumentis [illegible] seruationibúsq; prospexit, si quo modo illum, [illegible] mum hominem ac posteritatem eius sternere [illegible] Quicquam verò fraudis commentor in mediatore ipso non reperit suum, quoniam nec in conceptu, neque in toto vitæ decursu aliquid colluuionis admisit. Sanctus quippe fuit, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, cœlísque excelsior factus: ita vt Ioan. peccatores iustificare, sanctificare noxios, atque verbo suo posset mundare pollutos. Tanti siquidem fuit meriti, vt morte sua ab æterna damnatione eriperet vniuersos. Hoc dum egit, quantum patrem diligeret, patet

patenter significauit. Proximus igitur passioni discipulis constanter aiebat, Surgite, eamus hinc. Surgite ait alacriter, constanter, properè. Eamus corde corporéq; hinc ad locum certaminis, ad conflictum passionis. Tacebitis vos, imò fugam capietis, & ego irrisiones, sputa, flagella, crucem, & mortem sustinebo. Non tamen necessitate coactus, sed vestri amore succensus, non vt satisfaciam pro me, sed vt cognoscat mundus, quòd diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Mandatum etenim à Patre accepit Christus, non vt moreretur, sed vt prædicando, exhortando, erudiendo genus saluaret humanum. Quod vt efficacius ageret, seruata iustitiæ lege idem Dei & hominum mediator crucis patibulum spontè perpessus est. Quamobrem Adæ debitum soluit, Deo honorem restituit, insignémque omnipotentis Dei, quam primus homo gustando vetitum denigrarat, reparauit imaginem. Nil excellentius, nil Deo offerre charius valuit, quàm vt centesimam, quæ perierat, ad ouile dominicum propriis humeris reportaret ouem, atque antiquæ cœlestis Hierusalem, quæ Lucifero superbiente factæ sunt, reædificaret ruinas. Non autem iniquum hominis detentorem voluit virtute debellare, quum posset, sed sapientia sola, quatenus qui fraudis commento primum superauerat hominem, ab ipso redemptore sapientiæ magisterio vinceretur.

[Io]an.14.
[I]bidem.

Quòd Dei dilectio dilectionis nostræ efficiens sit causa.

CAP. VIII.

Peregrinationis huius leuamē optimum cordium non corporum, morum non locorum fraternitatis copula esse cōprobatur. Est enim homo sociale animal, sibi appetit simile, & cui cohæreat, quærit, quatenus vnitatis solatio gaudeat. Hoc illi à natura præstatur, hoc ab inhabitante gratia ministratur. Nempe ipse Christus nos docet vnitatem diligere, docet eandem etiam custodire. Porrò nec sine causa diligitur, neque sine dilectione custoditur. Vtrunque nobis donatur à Christo. Vnde gratiam habeamus, Ioannem dicentem audi, De plenitudine (inquit) eius nos omnes accepimus. De dilectione autem sic legitur, Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Non enim diligeremus Christum, nisi diligeremur à Christo. Dilectionis nostræ efficiens causa est Dei dilectio, qua ante mundi cōstitutionem in verbo dilexit, & per eundem elegit nos. Non solùm hoc, verumetiā gratificauit nos in dilecto filio suo. Nisi gratificaret, minimè diligeremus, sed nequaquam gratificaret, nisi in ipso filio diligeret nos. Agnosce, ô homo, prærogatum munus, ne ingratus sis, & inde deficias, vnde proficere debuisti. Omnia quantumcunq; amabilia sint, quæcunque grata percepisti, agnosce à Christo. Non autem cognosces, si non in ipso, qui veritas est, permanseris. Audi Dei verbum, & diligenter aduerte, quòd in illo te manere oportet. Ego (inquit) sum vitis vera. Non qualis quotidie ab hominibus excoli cernitur, quæ in terra radices ponit, botrósque producit ad hominis lætificandum cor, sed neq; qualis illa erat, de qua Propheta loquitur, dicens, Plantauit vineam electam, & ædificauit turrem in medio eius, & torcular extruxit in ea, & expectauit, vt faceret vuas, & fecit labruscas. Propter quod à Domino dictum est, Auferam sepes eius, & erit in conculcationem, & ponam eam desertam. Non putabitur, neque fodietur, & ascendent super eam vepres, & spinæ, & nubibus mandabo, ne pluant super eam imbrem. Non talis vitis Christus, quæ huiusmodi audiat comminationes, sed vitis prorsus vera, quæ radices ponit sursum, & fructum facit deorsum. In terra siquidem viuentium iuxta vitæ fontem plantata consistit. Quamobrem irrigua semper, & fœcunda perseuerat. Illius non defluunt folia, fructus non marcescit, non fastidit odor, neque suauitas deficit. Semper virens, semper florens, semper amœna est. Aspectus nanque illius delectabilis est, fructus est dulcis, secura vmbra, ramique protenti implentes latitudinem terræ tuæ, ô Emanuel. Consideret, qui potest, quàm longè latéque effusum est nomen Christi, & agnoscet vitis huius eminentissimam dignitatem. Vitis huius ille prospexerat latitudinem, qui dicebat, Leua in circuitu oculos tuos, & vide. Omnes isti congregati sunt, venerunt tibi, Filij tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere surgent. Tunc (videlicet) quando fiet hoc, videbis, mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi. Vnde autem tanta vitis hæc vbertate decoretur, si scire cupis, sapientiam disserentem ausculta. Quum enim dixisset. Ego sum vitis vera, addidit, Et Pater meus agricola est. Nunquam fructificaret taliter, nisi à tam probatissimo excoleretur agricola. Quod verò fructus illius ipse sit autor, agricolæ vocem ad filium per Prophetam agnosce. Postula (inquit) à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Ipse planè cœlestis Pater vitis huius cultor existit, & diligentissimè nutrit, vt sanctitatis proferat fructum. Nihil in ea infructuosum, nil aridum, nihílque relinquit inutile. Ideo racemos præcidit infœcundos, ne vitis pulcritudinem decolorent, ac fructuosorum palmitum fertilitatem deperire faciant, eósque præcidendos reddant. Ideo vitis ipsa dicebat, Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum. Tollet (inquit) eum. Quem? Non ferentem in me fructum. Signanter ait, Non ferentem in me fructum. Sunt etenim, qui fructum ferunt, sed non in Christo. Hi inter infructuosorum computantur numerum. Fuere hæretici, qui malè de Christo senserunt, errorum suorum venena in fidelium plebem sparserunt, fecerunt sectas, vnitatémque ecclesiæ vastare moliti sunt. De talibus voce sponsi pastoribus ecclesiæ dicitur, Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas. Sunt quoque hypocritæ, qui aliud corde gestant, aliud proferunt ore. Huiusmodi sub velamine sanctitatis animas decipiunt, populorum fauores captant, sanctos se gloriantur vocari. Sed sicut primi palmites veri non sunt. Specie tenus adhærere videntur Christo, ab ipso diuisi sunt. Quum enim in hominum laudibus oblectentur, illásque pro suorum quæritent mercede laborum, in hæreditate Christi, quæ in futuro humilibus pollicetur, participare nequeunt. Computantur prorsus in fatuarum consortio virginum

[Io]an.1.
[Ap]oca.1.
[Io]an.15.
Esa.5.
Ibidem.
Esa.60.
Ibidem.
Ioan.15.
Psal.2.
Ioan.15.
Cant.2.

num, quæ à regno cœlorum expulsæ, à Christo nesciri dicuntur. Omnes præterea superbi & peccatores, qui Christianæ religionis sacramenta sumpsere, & nequiter viuunt, in huius vitis palmitibus esse non censentur. Nam etsi confiteantur se nosse Christum,
Tit.1. negant autem factis. Nil illis prodest verbosa confessio. Non enim sonitum labiorum tantum, sed simplicitatem cordis approbat omnipotens. Nónne sapiē-
Matt.7. tiæ vox illa est, quæ ait, Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed quicunque fecerit voluntatem Patris mei? Verba vtique virtutibus decorata Deo, grata noscuntur. Ideo suos ex veræ fidei confesione, atque operibus caritatis agnoscit palmites. Infructuosos quippe tanquam inutiles tollit, & æterno deputat igni, fructuosos au-
Ioan.15. tem purgat, vt fructum plus afferant. Studiosus planè agricola nunquam desinit terram excolere, semina mittere, inserere arbores, oliueta plantare, vineásque purgare suas. Inde fructum, inde percipit gaudium. Cœlestis agricolæ attende peritiam. Quomodo terram spirituali bonitatis suæ excoluerit vomere, Pro-
Psal.84. phetam audi, Benedixisti (inquit) Domine terram tuam, auertisti captiuitatem Iacob. Quid verò ex Dei benedictione ipsa produxerit terra, significare
Ibidem. curauit, dicens, Etenim Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Porrò fructus terræ huius sublimis seminatus denuo cœlorum replet horrea. Non enim impræsentiarum istius messis vbertas noscitur. Quando autem? In futuro, sicut
Psal.126. Citharœda sanctus commemorat, Quum dederit (ait) dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini, Filij merces, fructus ventris. Quod autem cœlestis hic agricola nouas quotidie inserat arbores, plebs indicat gentium. Quum enim syluestres essent oleastri, in naturalem & bonam oliuam inserti sunt. Vnde iu-
Psal.51. stus quiuis prophetico potest dicere ore, Ego sicut oliua fructifera in domo Dei speraui in misericordia Dei in æternum, & in seculum seculi. Nempe harum omnium fœcundatam matrem cernebat ecclesiam,
Psal.127. quando dicebat, Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Quòd autem vitem suam peritus purget agricola, testatur ipse palmitum spiritualis ac vberrimus fructus. Discurre (obsecro) mentis oculo per generationes singulas, & verá intelliges esse sententiā sapientiæ, Porrò nullus reperitur ab ipso mundi exordio palmes verus, qui non tribulatione purga-
Genes.4. tus sit. Abel innocens iniustè moriens fratris iniqui-
Genes.7. tate purgatus est. Noë filij illusione, & aquarū inun-
Gene.13. datione purgatur. Abraham de terra sua cognatione, & domo patris sui egrediens multarum insidiarum,
Gen.27. plurimorúmque laborum attritione purgatus est. Iacob irati fratris declinans rabiem, quantas perpessus fuerit in peregrinatione sua, quis enumeret passio-
Gene.41. nes? Ioseph in Aegypto venundatus tanquam veræ vi-
Exod.2. tis palmes, calumniæ, inediæ, compedum, carcerísq;
1.Re.24. sustinuit sectiones. Moyses ipse opprobrium Christi Aegyptiorum diuitiis præferens variis lacessitus iniuriis Christo configurari promeruit. Dauid Prophetarum eximius superbi regis persecutione purgatus iustitiæ fructum Deo protulit copiosum. Vates etiam vniuersi diuersas principum, populorúmque ferentes contumelias electorum palmitum collegio socian-
Hebr.11. tur. De his loquens Apostolus, ait, Alij distenti sunt, non suscipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent resurrectionem. Alij ludibria & verbera experti, insuper & vincula, & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Præterea Apostoli, quibus dicebat veritas, Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis, tanquam oues in medium luporum mittuntur, cæduntur in Iudæorum cōcilio, ad reges trahuntur & præsides, quatenus veræ adhærentes viti germen valeant procreare virtutum. De martyrum verò palmitibus quid dicam? Quanta sint purgati diligentia nemo sufficiēter explicet verbis. Fuere nanque attriti verberibus, flagris excoriati, obruti lapidibus, ignibus concremati, lampadarum adusti incendio, afflicti fame, carceribus inclusi, deportati exilio, iniuriis lacessiti, ferro onusti, laboribus fatigati, suspensi patibulo, facultatibus nudati, membris præcisi, ferarum morsibus traditi, diuersarúmque pœnarum generibus ... vt Christo cohærendo fructificent, repleántque ... siæ torcularia sanguine suo, quatenus eo ebria... les cæteri de ipsorum locupletati supererogan... sauro meritorum cœlestium cumulatissimum ... fructum. Nemo itaque iustus, teste Apostolo ab ... purgatione secernitur. Ait enim, Omnes qui piè vo... lunt viuere in Christo, persecutionē patiuntur. Quobrem conuersis Hebræis & afflictis dicebat, Quis enim filius, quem non corripiat pater? Quòd si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri, & non filij estis. Quanti verò sit meriti huiusmodi purgatio, eisdem intimauit, dicens, Omnis autem disciplina in præsenti quidem non videtur esse gaudij, sed mœroris, postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ. Propter quod remissas manus, & soluta genua erigite, & gressus rectos facite semitis vestris. Ex his agricolæ huius peritiam intellexisti? Esto talis, vt & tu meritò purgeris à Christo. Caue tamē, ne purgatus murmures, agricolæ detrahas sapientiæ. Nequaquam dolorem vulneris, sed sanitatis attende dulcedinem. Purgationis incisionem abhorrere noli, si centuplicatum fructum percipere concupiscis. Eris proculdubio oliua vberrima, amœna, grata, foliísque virens, si agricolæ purgationem æquo sustineas animo. Si verò cultorem manum impatienter abegeris, tanquam infœcunda arbor radicitus euelleris, & æterno concremaberis incendio. Memento (quæso) quanta populus Hebræorum perpessus sit mala, quoniam contra Dominum murmurij leuauerūt voces. De quibus Apostolus ait, Neque tenteris Christum, sicut quidam eorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt. Neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmurauerūt, & perierunt ab exterminatore. Sectionem igitur medici, patris disciplinam, & cœlestis agricolæ purgationem vide ne spernas, & contra omnipotentis manum (obsecro) ne indigneris, quin potius gratulare te in Christi sanctorúmque connumeratum esse consortio, ... immania tormentorū genera perpesi, locupletiore ... nore ad cœlestem gloriam transiere. In quorum ... quidem persona Psaltes egregius ait, Quoniam probasti nos Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationem in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra. Transiuimus per ignem & aquam, & induxisti nos in refrigerium. Probatio etenim cum peregrinantibus necessaria sit, non est fugienda, sed

sed volenti animo complectenda. Neque quid concupiscat caro, sed quid suadeat spiritus, attendendum est. Nam spiritus indeficienter concupiscit aduersus carnem, & caro aduersus spiritum, inuicémque dissentiunt. Caro præsentia ac temporalia, spiritus verò futura & æterna naturaliter appetit bona. Vtrisque deseruire nemo potest. Potiora quærenda sunt, atque præstantiora vilioribus præferenda. Ad hoc ratio inserta est homini, & vniuerso intellectualis creatura prælata est, vt cuncta sub se instituta ordinatè disponat, exteriora videlicet vsui corporis, vt coaptet, corpus subiiciat spiritui, spiritum verò Deo faciat famulari. Hic est rationalis creaturæ prudentissimus ordo, quem de sponsi cellario, sponsa attulisse lætatur, dicens, Ordinauit in me caritatem. Hoc nimirum deficiente in anima vitia germinant, concupiscentiarum aculei grassantur, & delicta coalescunt, quæ ferro, igne, & purgatione indigent. Maximum proinde diuinæ miserationis indicium est, cùm mundatur anima, purgatúrque. Mundatur quidem, vt purgetur, purgatur autem, vt fructificet. Purgari non valet, nisi mundetur prius. Mundatur aqua, tribulatione verò purgatur. Mundatos illos esse notum fecit Sapientia, quibus dicebat, Iam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis. Nouerat quippe eos purgari non posse ad salutem, nisi mundarétur prius. Quomodo autem mundantur, & per quem mundantur? Mundati planè fuerant semel, & mundatur quisque salutari baptismatis lauacro. Non tamen simplex aqua habet hoc proprium. Potest vtique corporum maculas tergere, potest sordium amouere putredinem, sed non valet animarum abolere contagia. Immergat se quis in æquoris, fluminum, seu fontium aquis, talis mente egreditur, qualis introiuit, non autem sic in baptismo. Descendit quisque baptizandus ad fontem lauacri originali obligatus peccato, vel etiam immanissimis sceleribus reus. Credat, cùm mergitur, in nomine sanctæ trinitatis, statímq; super niuem dealbatus omnium suorum deponet sarcinam delictorum. Vnde (oro) tanta in aquis virtus, vt corpus tangat, & mentem abluat? Quis tam potenter operatur nemine vidente, aut sentiente? Videt oculus elementum, per quod elementata purgantur, auris verò ipsum, per quod animarum peccata mundantur, credit sacramentum. Quomodo autem efficitur sacramentum? Vtique per verbum Christi, per sermonem sapientiæ. Accedit nanque verbum ad elementum, & fit sacramentum. Tantæ nanque virtutis est mediatoris sermo, vt naturam mutet elementorum, & operetur inuisibiliter, atque supra humanum sensum, supra intellectum potentiæ suæ insinuat celsitudinem, quæ per fidem solam fidelibus declaratur. Nempe ad tam sublimis mysterij non, nisi fide mediante, peruenitur indaginem. Nisi credatur, non percipitur, neque intelligitur. Ex auditu fides est, & per fidem aperitur auditus. Per fidem, inquam Christi, qui verbo suo mundat immundos. Nemo, scriptura teste, potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi qui solus est mundus. Hoc leprosus immundus agnouit, quando ait, Si vis, potes me mundare. Mundat planè immundos, seu mente, seu corpore. Corpore paucos, plurimos mente, prædestinatos videlicet ad salutem. De quorum numero erant, quibus ipse dicebat, Vos mundi estis propter sermonem,

[Left margin, cut off: ...5. / ...nt.2. / ...15. / ...omano. / ...b 14. / ...att.8. / ...15.]

quem ego locutus sum vobis. Nouit Dominus, qui sunt eius, nouit quos mundet ad vitam, vt mundati maneant in æternum. Parum quidem prodest mundari ad tempus, & in sordibus deficere, atq; velut canis redire ad vomitum. Mundatus igitur quilibet cohæreat mundanti immundos, vt mundus permaneat, alioquin recidiuam patietur, fiéntque nouissima hominis illius peiora prioribus. Duplicis quoque erit reus delicti, contemptæ scilicet gratiæ, & superadditæ culpæ, propter quod ingratus efficitur & iniquus. Vtroque nempe vt careat morbo, ambos vt euitet laqueos, veritatis summæ & Dei sapientiæ sententiam audiat, dicentis, Manete in me, & ego in vobis. Hæc vt perfectum reddant hominem, indissolubiliter cõglutinantur. Nec homo in Christo, nec Christus manet in homine, nisi copulet caritas, quæ parium voluntatum est confœderatio, dulcis virtutum nexus, & diuinæ legis consummatio veneranda. Sine caritate in Christo manere nemo valet. Radix caritas, vitis Christus, palmites Christiani. Non aliunde homo Christus Iesus Dei & Hominum Mediator virtutis suæ efficaciam, suorúmque prærogatiuam haurit meritorum, quàm de radice caritatis, quæ Deus est, dicente Ioanne, Deus caritas est. In ipso siquidem Mediatore plenitudo diuinitatis corporaliter habitat, pro qua vltra humanam æstimationem hominum angelorúmque transcendit merita. Diffundit quippe se verbum in sibi vnito homine, & tanquam in supposito congruenti suiipsius bona communicat. Vnde Ioannes, Vidimus (inquit) gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre plenum gratiæ & veritatis. Quod autem ipse accepit in se, effundit absque sui diminutione in fideles suos, sibi veluti veros palmites inhærentes, quatenus fructificent sanctitatis fructum, & virtutum plantaria inserant. Non enim nisi à vite recipiunt palmites fœcunditatis humorem, sicut nec vitis, nisi à radice. In radice vitis, in vite verò palmites manent, viuunt, fructificant. Deus (sicut Apostolus commemorat) erat in Christo mundum sibi reconcilians. Christus etiam esse in homine comprobatur, dicente Apostolo, Habitare Christum per fidem in cordibus nostris. Meritò in quo Christus non est, neque caritas est. Vbi verò caritas non est, nec fidei veritas, nec iustitiæ fructus, neque compago vnitatis. Vt igitur vnitas, fides, iustitia, caritas maneat in homine, in Christo maneat homo, alioquin inutilis erit. Ideo Dominus Iesus, Sicut palmes non potest facere fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis. Magna dignitas est manere in Christo, & Christum habere manentem in se. Primitiæ quidem sunt hæreditatis æternæ. Quis tanto non glorietur habitatore? Si gustetur hoc, quid sapit dulcius, suauius meditatur, strictius possidetur? Latet in cordibus amantium sacramentum hoc. Quanti sit, quod dicitur, nemo nouit, nisi qui accipit. Est enim absconditum manna, & calculus candidus. Porrò Christi mellifluus amor in anima manna ascondi-tum est. Calculus verò candidus pius ad verbum animæ affectus est, honorabile connubium, & thorus immaculatus. Hoc nullus, nisi qui accipit, intelligit. Nemo, nisi qui sponsa est, accipit. Accipit vtique à verbo in ipso per amoris casti desiderium manente, atque fructificante. Quamobrem quicunque in cœlo thesaurizare concupiscunt, quicunque

[Right margin: 2.Tim.2. / Matt.12. / Ioan.15. / Ioan.1. / 1.Ioã.4. / Ephes.3. / Ioan.15. / Apoca.2. / Ibidem.]

cunque in terra profectum fidelium suauitatis odorem germinare volunt, Christo veræ viti cohæreant. Ipse nanque ait, Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum. Qui manet in me, Ecce gratuita præuentio, obeditio salutaris, & depurata affectio. Et ego in eo, Ecce sponsus in thalamo, dilectus in horto, Deus in homine, caritas in humilitate. Quisquis talis est, fructum fert multum. Quare fert fructum? Ioan.15. Quia manet in vite, & de vitis pinguedine humorem trahens abundat, & crescit. Quare multum? Vtique quia palmitum omnium participat incrementis. Acquirit in altero, quod minimè sufficit per se. Nil enim in ecclesiæ corpore proprium, nil vtilitatis compago facit suum. Singulis membris esca vna diuiditur, & in electis vniuersis omnium merita impertiũtur. Quod natura humano agit in corpore, hoc operatur caritas Psal.118. in fidelium vnitate. Sic habes expressum ore prophetico, Particeps (inquit) ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. Aduertis vnde cumulus fructuosorum augeatur palmitum. Nempe ex vicissitudine amoris, ex vinculo caritatis. Conglutinantur simul veri fideles, non inuidentiam, non liuorem recipiunt, pacis amore lætantur, fraternitatísq; dilectione contenti sub vno capite, in vno corpore, ab vna vite vitalem gratulantur carpere vitam. Se amant, vt fratres, sibi communicant dona, vt palmites, fructificant in communi, quoniam in vna sunt vite. Porrò ex vitis dignitate existimantur palmitum merita. Ideo palmitum fructus multus esse dicitur, quia sublimis vitis & radix diuina. Fructus (inquam) hic quomodo non multus, quum immarcescibilis sit, 1.Pet.1. & hæreditatem sortiatur æternam? De ipso ait Apostolus, Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conseruatam in cœlis. Declarat quum dicit hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcessibilem, conseruatam in cœlis, quàm multus sit fructus. Vitis autem fœcunditatem notificat, inquiens, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis. Caue igitur ne insolescas, ne præsumendo arroges tibi, quod vitis est proprium. Sicut in radice vitis, ita in vite a- Psal.113. gnoscant se palmites, fateantur, & dicant, Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Vitem audiant palmitibus dicentem, Sine me nihil po- Ioan.15. testis facere. Rectè sine verbo fideles facere non pos- Ioan.1. sunt nisi nihil, quum sine ipso non sint. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Peccatum solum sine verbo factum est, quoniam nihil est. Quæcunque verò sunt siue cœlestia, siue terrena, seu spiritualia, seu corporalia per verbum facta sunt, & sine labore facta sunt. Cur sine labore? Quoniam ex sola voluntate. Non enim quum operatur Deus, forma eget, vel materia. Materia, qua Deus operatur omnia, eius voluntas est. Sic in constitutione vniuersi Genes.1. habes scriptum, In principio, videlicet in verbo, fecit Deus cœlum & terrã. Deinde legitur, & dixit Deus, Fiat firmamentum in medio aquarum, & cætera, quæ ibi plenius continentur. Informem igitur materiam creauit ex nihilo, vt scias, quòd omnia quæcunq; voluit Dominus, fecit in cœlo & in terra. Formam itaq; habuit nullam, vt faceret quæ sunt. Ipse nempe for-

ma est, non formata, sed formans formãda. Forman-da (inquam) quoniã quod factum est, in ipso vita era[t]. Quod autẽ in ipso est, vita est. Quamobrem forma[ta] & formanda sunt, siue futura sunt, quia in ipso sun[t]. Peccatum verò, quoniam in ipso non est, nihil est, [&] quoniam nihil est, facere potestis (ait Sapientia) [si]ne me. Turpis detestandáq; potestas quempiam sine D[eo] posse delinquere, atque peccando amittere quod [...] Quid est sine Deo? Nunquid valet quis, præter D[ei] voluntatem, perficere quicquam? Planè nemo. Pe[c]catum verò, quoniam nihil est, potest sine Deo. Si[ne] Deo (inquam) cooperante, non autem sine permit[ten]te. Quæ enim bona sunt operatur Deus, & ag[it vt] sint: quæ verò mala, quoniam malum nihil est, [per]mittit vt sint. Agit igitur, vt bonum sit, malum [au]tem permittit, vt sit, si tamẽ aliquid malum est. Sic a[utem] permittit, vt de malo ipse eliciat bonum. In[scrutabi]lis quippe est altitudo consilij illius, per quo[d vniuer]sa disponit optimè, occultè, irreprehensibi[liter]. Cuncta etenim ordinante ipso siue horum, q[uæ sunt,] siue quæ videntur esse, & non sunt, ad ipsius ma[ximam] gloriam. Quæ sunt, vtique ad commendatione[m mi]sericordiæ, bonitatis, ac potentiæ ipsius. Quæ [verò] non sunt, ad decorem sapientiæ iustitiæque. Præ[sidet] quidem in se, vt summus artifex, & per verbum [suum] operatur omnia, regit, & ordinat sine motu, sine [fati]gatione, sine errore, & absque passione. Ipse pro[fecto] est, de quo ait quis. Tu autem dominator Domi[ne, iu]dicas omnia cum trãquillitate. Tibi enim subest [pos]se, quum vis. Vera itaque Verbi sententia est. Sine [me] nihil potestis facere. Hinc bene operandi exce[llen]tia, hinc liberi arbitrij dignitas commendatur. T[unc] etenim hominis arbitrium liberum est, quum [bene] operatur, quum operatur Deus in illo. Secus au[tem] liberum non est, liberum nequaquam esse valet, [quum] peccando conditoris prætergreditur legẽ. Teste[tur]que ipsa Dei sapientia, qui facit peccatum, seruu[s est] peccati. Si seruus, liber non est. Si non est liber, [liber]tatis amisit dignitatem. Maxima proinde liberta[s nil] boni posse sine Deo, bonitatis fonte, largitoreq[ue bo]norum. Commendabilis virtus, & amplectenda [sen]tentia Deum cooperatorem in bonis actibus [cre]dere. Ipse est, qui operatur in nobis velle & perfice[re]. Apostoli super hoc sententiam audi. Non possu[mus] (inquit) cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, [sed] sufficientia nostra ex Deo est. Quamobrem tanqu[am] fructuosi palmites in vite vera, Mediatore sci[licet] Christo maneamus, ne excidamur, sed fructum fe[ra]mus plurimum. Ipse nanque ait, Si quis in me n[on] manserit, mittetur foras sicut palmes, & aresce[t]. [Si] quis in me non manserit tanquam palmes in vite [per] dilectionem & obedientiam, mittetur foras, vi[delicet] de consortio sanctorum, & participatione the[sau]rum ecclesiæ, & veluti putridum membrum de [Chri]sti præcisum corpore arescet, nullum de vitis pi[ngue]dine vigorem admittens. Nam etsi ad ecclesiam cu[m] cæteris, qui talis est, peregit, quamuis in conuentu fidelium sedeat, foris tamen est, & non pertinet ad fidei vnitatem, quæ est corpus Christi. Ideo suo tempore eum colligent Angeli, per quos iudicium fiet, & in ignem mittent, & ardet. Væh qui mittuntur foras, & excluduntur à Christo. Horum pars erit cum Angelis tenebrarum. Mittentur in inferni incendium, ibíq; cum diabolo æternaliter cremabuntur.

Nulla

Nulla tormentis eorum erit requies, nullus finis, refrigerium nullum. Sicut oues in inferno ponentur, mors depascet eos. Depascet, & non deficient, moriētur in tormentis viuentes, & absque defectu deficient. Vociferabunt ad cœlos, nec exaudientur, implorabunt auxilium, & non veniet. Omni destituentur suffragio, omníq; carebunt solatio. Teterrimo arctabūtur ergastulo, & in regione vmbræ mortis, vbi nullus ordo, sed sempiternus est horror, eorum fiet habitatio. Ibi miseri igne cruciabuntur inextinguibili, frigore vehementissimo, horrenda dæmonum visione, immortali verme, fœtore intolerabili, liuore fraterno, corporum lassitudine, debilitate membrorum, atque veniæ diffidentia. Talis infructuosorum palmitū finis, talísq; discedentes à Christo manet interitus.

Quòd ex beneficiorum numerositate homo dilectionem Dei erga se agnoscere valeat.

CAP. IX.

Donec rationalis spiritus in hoc mortali cōstitutus est corpore, quādiu peregrinatur à ciuitate sanctorum, promissionibus sustentatur & donis. Promissio nanque vires operario subministrat, donum autem dilectionis nutrit flammam. Quis (oro) in laboribus perseuerantiam, patientiam in doloribus, & in persecutionibus custodiret pacē, si promissa non fierent? Quis denique absque vllo amoris indicio diligens se crederet diligi? Dona quippe inter amantes mutuæ dilectionis sunt signa. Nemo fortius, quàm dilectione trahitur, neque potest non diligere, qui agnoscit se diligi. Est enim amor virtus quædam reciproca, tenax, & indissolubilis animorum colligatio, naturæ vis, laborum leuamen, laborantiū robur, peregrinationísq; solatiū singulare. Ex munere vtrū quis diligatur, intelligit. Arguitur quàm maximè ex hoc humanus tepor, & frigida ad Deum affectio hominis, qui conditorem suum tenuiter diligit, quum se ab illo inexcogitabiliter nō dubitet diligi. Vniuersitas nanq; creaturarum nónne conditoris sunt dona ad salutis adiutorium homini prærogata? Vnde tam sedulum eidē ab vniuersis præbetur obsequiū? Nunquid ex propriæ actionis merito? Prorsus minimè. Prius etenim quàm fieret homo, cui deseruiunt creaturæ, earum innumeræ species initium habuere & ordinem. Nam vltimū in vniuersi constitutione humana species habuit locum. Quamobrem si attēdas meritū, nunquid iniquitas & præuaricatio legis sibi meritū vendicabunt? An fortè iniustus est Deus, vt peccata dissimulet, & sontes patiatur esse impunes? Absit. (Petr.) Angelis quippe peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reseruari. Sed & originali mundo nequaquam indulsit diluuium mundo impiorum inducens. Exosam semper Deus habuit peccantium nequitiam, sempérq; correxit errata, tametsi im præsentiarum in plerisque iustitia non manifesta appareat. Attende diligenter, & agnosces primum hominem conditoris arte, manúque plasmatum post delictum in huius exilij regionē proiectum, ac de opificis manu duplicia recepisse. Cui tamen ex toto non defierunt, quæ facta sunt, ministrare, vt omne creaturarum obsequiū de sola omnipotentis bonitate prouenire non dubitet. Porrò inferiorum famulatus diuinæ caritatis indicium est. Ex his, ô homo, quātum diligaris, aduerte. Clamat intus ingenita ratio, ne contēptor munerum esse proberis, vt mutuæ persoluas debitum caritatis. Dilige igitur, quem te diligentem agnoscis ex munere, venerare obsequiis, à quo pollicitatione sustentaris. Si obtēperaueris, non eris ingratus, si ardenter dilexeris, recipies potiora, si assiduè oraueris, proculdubio impetrabis. Amor verus obediētiam parit, obedientia gratam Deo orationē exhibet, oratio obsequētis fideliter cœlos penetrans consequitur, quod exposcit. Propterea nec sine obedientia caritas, nec obtemperatio sine gratitudine, sed neque absque fructu obsequentis valet esse deprecatio. Cuncta hæc quā prudenter Dei notificauerit sapientia, diligenter ausculta, Si manseritis (inquit) in me, & verba mea in (Ioan.15.) vobis manserint, quodcunq; volueritis, petetis, & fiet vobis. Nempe vbi vnitas, ibi caritas est, vbi caritas, ibi cognitio, & spiritualis copula comprobatur. Ibi vtique sapientia, bonitas, & veritatis vnitas. Hæc omnia in Christo, imò omnia Christus. Est Patris sapientia, indeficiens bonitas, veritas infallibilis, & vnitas indiuisa. Quapropter qui manet in ipso, & in quo manet ipse, à sanctorum consortio, & caritate Dei excidere nō valet. Huiusmodi etenim inhabitatio nequaquam corporalis, sed spiritualis est, affectionū est, & animorū. Felix hæc mansio pacis ornata decore. Beatus quem Dei inhabitat verbum. Qui possidetur, vt possideat, diligitur, vt diligat, atque in illo manet, in quo thesauri omnes sapientiæ Dei abscōditi sunt. (Colos.2.) Nemo tamen tali dignus est contubernio, nullúsque in ipsa valet quiescere sapientia, in quo eiusdem sapientiæ verba non manent. Reciproca sibi sunt, & pari caritatis vinculo colligata, mansio hominis in Christo, & eloquia sapientiæ Christi in homine. Vicissim duo hæc sibi cohærent, ita vt alter nequeat segregari ab altero. Rectissimè autem Sapientiæ verba manent in homine, quum opere perficiuntur, quum à sensu verbi vita nō discrepat Christiani. Nam qui negligit implere, quod præcepit Christus, vtique non manet in Christo. Qui autem non manet in Christo, minimè Christi verba habet in se. Si hæc scitis (ait alibi) beati (Ioan.13.) eritis, si feceritis ea. Magnus planè fructus, & grata societas manere in Christo, & Christi verba in se habere manentia. Dic itaq;, ô bone Iesu, Angelorum Rex, gaudium cœli, & corona iustorum, dic, inquā, seruo tuo, quæ merces, qualis fructus, aut quid boni consequatur homo, dum manet in te, & tua in ipso verba consistunt? Eruditione quidem tua incalescit mens, veritatis lumen fulget in corde, exultat spiritus, hebetudo dissipatur, & interiora omnia gaudio perfunduntur. Quodcunq; (inquit) volueritis, petetis, & fiet (Ioan.15.) vobis. Sublimis est ista promissio tua Domine, desiderabilior super aurum & lapidem preciosum multū, atq; dulcior super mel & fauum, si tamen intelligatur planius, clariúsq; eluceat. Loquar igitur ad te Domine, quanquam sum puluis & cinis, & peccatorum vltimus. Quid est, quod dicis, quodcunq; volueritis, pete- (Ibidem.) tis, & fiet vobis? Nónne Apostolus Paulus electionis vas & doctor Gentiū, qui vsq; ad tertiū cœlum raptus (2.Cor.12) fuerat, audierátq; arcana verba, quæ homini nō licet loqui

2.Cor.13 loqui, qui etiã ore veredico discipulis suis aiebat, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus, manebat in te, & verba tua manebant in ipso? Hunc tamen nouimus te rogasse ter, vt à carnis liberaretur stimulis, nec impetrare promeruit. Liberari prorsus cupiebat, petiit vt liberaretur, & obtinere non valuit. Nunquid in verbis tuis, ô laus Israël, deceptionis est nubilum? An fortè spondes aliquid, quod recuses implere, aut perficere nequeas? Absit hoc à te Domine. Veritas es, & semper quod verum est, profers, neque aliter quàm quod asseris, esse potest. Es etiam omnipotens, & tibi subest omnia posse, quum vis. Vt autem dicam te inspirante quod sentio. Arbitror, quòd nullus tunc perfectè manet in te, neque verba tua in ipso, qui non in vna tecum pariter voluntate concordat. Vbi enim voluntatum est discrepantia, consummata vnitas non est. Vbi abest vnitas voluntatis, adest ignorantia, & perfecti boni nesciẽtia. Porrò nil aliud sermonibus suis docet sapientia, quàm Deum cognoscere, ipsumque diligere, atque in omnibus illis perficere voluntatem. Sapientiæ igitur verba ordinatissima Dei voluntas est, à qua quisquis vel in minimo discordat, ignorat quid intus eadem loquatur sapientia. Est autem sapientia ars Dei coæterna sibi, quæ vniuersa diuina lege disponit in se, atq; sine errore vllo, ad quem facta sunt, dirigit finẽ, non ab hominibus discretum ac notum, sed in verbi diuinitate præordinatum & cognitum. Lex etenim hæc verbi Dei, & huiusmodi verba diuina sapientiæ non audeat discutere humana fragilitas, quin potius illis se humiliter subiiciat. Non repugnet, neque contradicat, sed in omnibus simpliciter famuletur. Hanc
2.Cor.12 quippe legem si non ignorasset tunc Paulus, prorsus aduersus id quod illi proderat, non orasset. Vnde nec audisset, Sufficit tibi Paule mea gratia, nam virtus in infirmitate perficitur. Hoc vt audiuit in spiritu loquentem sibi sapientiam, lætus pro eruditione affe-
Ibidem. ctus, atque robustus pro munere, Libenter, inquit, gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Proinde quicunque in precibus exaudiri concupiscit, prius in Christo maneat, ipsiúsque voluntatem agnoscat, nec aliter velit quàm ipse, & semper quodcunq; voluerit, impetrabit. Nempe vbi ordinata voluntas est, oratio non repellitur. Non autem nisi in Dei voluntate, quæ sapienter cuncta componit, humana valet esse ordinata voluntas. Extra sapientiæ legem nil ordinatum est. Ex ordinata itaque voluntate ordo fulget sapientiæ. Ex sapientiæ verò ordine vniuersa irreprehensibiliter disponuntur. Ex dispositione autem rerum diuina commendatur autoritas, eo excellentius, quo in illis humana nihil capitur ratione. Sanè in nulla horum quæ videntur dispositione, sic omnipotentis elucet autoritas, quemadmodum in institutione militantis ecclesiæ, quæ supra Apostolorum fundamentum locata dignoscitur, ipso tamen existente angulari lapide Christo Iesu. Totum quod in ipsa est, venerabile, gloriosum, atque diuinum est. Hoc asserere voluit Mediator, quando
Ioan.15. ait, In hoc clarificatus est Pater meus, vt fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli. Meritò nanque Pater in Apostolorum fructificatione clarificatus est, quia per infirmos & inscios mundum restaurare, atque ad fidei veritatem congregare dignatus est. Non enim sapientes elegit de mundo, vt ad se conuerteret mundum, sed ignobiles & rudes, ne inso-lescat mundus, & quod Dei est, propriæ sufficientia tribuat. Vnde & Apostolus, Videte vocationem ve- …an. 15.
stram fratres, quia non multi sapiẽtes secundum carnem, non multi nobiles, non multi potentes, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes. Et infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia. Et ignobilia mundi & contẽptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt, destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius, sed qui gloriatur, in Domino glorietur. Qui gloriatur (inquit) de eo quod gratis accepit, non in se glorietur, sed in Domino, qui sapientiæ, scientiæ, fidei, linguarum loquelæ, interpretationis sermonum, virtutum, miraculorum vnicuique prærogat dignitatem. Nam singula hæc prout vult in singulis diuidit mem… Hinc est, quòd ecclesia sancta in spiritualibus donis tam locuples esse cognoscitur, ideóque palmites suos extendit à mari vsq; ad mare. Ideo per Apostolos in orbem vniuersum suas dilatauit prop… quia in Christo vera vite permansit. Prius e… quàm palmites hi insererentur in vite, nónne in… erant, & infœcundi: At vbi adhæserunt Christo, p… quam æternæ sapiẽtiæ fieri discipuli meruerunt… tros innumerabilium germinauere populorũ… totum ad Dei prouenire gloriã minimè dubium… qui suæ abundantiam caritatis effudit in vite, v… dem vitis ipsa sibi adhærentes emanaret in palmit… Hoc paucis Saluator indicauit, dicens, Sicut dil… me Pater, & ego dilexi vos. Eadem siquidem cari… qua dilexit me Pater, vt vester fierem Redempto… ego dilexi vos, vt efficeremini oues meæ, mem… mea, fideles amici mei, filij mei carissimi, & v… sponsa. Ne igitur torpore deficiatis, aut seducan… errore, seu elatione excidatis ab ea, in qua vos in… do elegi dignitate, vobis dico, Manete in dilecti… mea, manete, inquam, tanquam in vite palmite… non deseratis confessionem fidei, iustitiæ norm… formam vitæ, atque propositum sanctitatis exim… su futurorum malorum, & persecutionum pre… quæ permittente me super vos ventura sunt. Si e… præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilecti… mea, sicut & ego Patris mei præcepta seruaui, … neo in eius dilectione. Si seruaueritis præcepta … vos inuicem diligendo, miseris misericordiam p… stando ex corde pariter peccata donando, erogan… temporalia, inimicos diligendo, iis qui oderunt v… benefaciendo, exorando pro persequentibus vos, … ctando humilitatem, custodiendo pacem, cordis in… nocentiam, animæque puritatem seruando, sperne… do visibilia, vitiis repugnando, sanctorum præced… tium vestigiis inhærendo, abnegando vosmetip… crucem baiulantes sequẽdo me, & æterna vobis… missa bona possidere cupiendo, vtique maneb… dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcep… uaui, & maneo in eius dilectione. Maneo (ait) in… re volens irrefragabilem erga Patris præcepta o… dientiam semper & in cunctis seu magnis, siue mini… mis obtemperauit Patri, nec ad momentum se flexit… ab eo quod voluit. Vnde alibi dicebat, Quæcunque placita sunt ei, facio semper. Cur verò de vnitate su… …l.53.
& ecclesiæ, de fructificatione palmitum, & infru… ctuosorum damnatione, de dilectione Patris ad ipsum & ipsius ad nos, de vtilitate custodiæ ipsius manda…

mandatorum, atque perfectione dilectionis eius ad patrem superius dixerit: per illa quæ sequuntur, indicauit. 15. Hæc autem (inquit) locutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur. Agit nanque erga fideles suos dominus, sicut quisque pater in vnicum sibi agere consueuit carissimum. Se quippe carnalis pater amat in filium: in ipso viuere se sperat. Quod proprio non habet in corpore: in filiorum propagine quærit. Agnoscit diu se non posse subsistere: vnde & posteris sui memoriam derelinquit in filio. Hinc est, quòd domum coniungit domo, & agrum agro copulat, vt possessionum suarum dilatet terminos. Insatiabiliter quoque auri, argenti, gemmarúmque diuitias aggregat; adeò vt non minus affectu possideat, quod non habet, quàm quod habet. Omnis ipsius solicitudo, omnis amor, omnísque intentio cordis requiescit in vnico, quem sibi superstitem, suúmque concupiscit esse hæredem. Quicquid prosperitatis arriserit, quicquid acciderit gaudij, quicquid felicitatis successus inopinatè, siue ex industria venerit, tanquam sibi totum communicat filio: quatenus delectatione quadam filij se transformet in filium. Hoc natura docet: hoc diuturnitatis appetitus suggerit: hoc caritatis iura ministrant. Verùm si naturalis hoc format amor: si viuendi libido hoc suadet, quid ager diuinus? Humanus planè affectus iustitiæ legem vt fugiat: solus esse non patitur: diuinúsque solitarius erit? Prorsus minimè. Quo nanque diuinus perfectior, eo profusior est: atque eo dulcior, quo ardentior. Habet vtique Dei sapientia filios, quos genuit verbo veritatis suæ, & propria insigniuit imagine: suóque cruore redemit. Hos etenim veluti carissimos singulariter diligit, fouet, amplectitur. Ipsos virtutibus ornat: effert muneribus, fœcundat gratia. In ipsos se diffundit, non vt viuat in ipsis, queadmodum carnis genitores: sed vt hi per illam viuāt in illa. Non enim ipsis illa: sed illi indigent ipsa. Nunquam sine ipsa illi: ipsa autem absque illis viuit in æternum. Excelsa nempe hæc mater est, diuina dominatrixque. Attingit nanque à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Peccatoribus quidem temporalia & terrena: iustificatis verò filiis cœlestia & diuina largitur. Caritatem etenim in sibi adoptatos diffundendo prorsus spirituales illos efficit & diuinos. His potiora tribuit dona, hæreditatem seruat perpetuam, atque in antiquas angelorum superbientium prouehit mansiones: ad se trahit omnes, vt sua felicitate fruantur. Prius tamen miserationis amore permota ipsa descendit ad profugos: qui à facie tantæ matris declinauerant: naturalis gratiæ substantiam consumpserant, egestate tabescebant: deficiebāt inedia, & in genitricis huius indignationem incurrerāt. Descendit, inquam, obtecta gloria, & mortalitatis veste suscepta: ne agnosceretur, qualis erat, vt facilius saluare posset, qui perierant. Quæsiuit illos per huius exilij duros anfractus: tandémque inuenit in loco horroris & vastæ solitudinis: vbi cœlestis panis alimonia, & salutaris aquæ deerat refectio. Tunc pro filiis anxia, læta pro incolumitate, festiua pro gaudio, expandit alas suas in ligno, atque portauit eos in humeris suis, & impletum est, quod Prophetarum eximius dixerat: 53. Verè languores nostros tulit, & dolores nostros ipse portauit. Gratificauit illos sanguine offensis ignoscendo, ditauítque charismatibus: quatenus exhibita caritate, qua nulla est maior: genitricis gaudium in filiorum præcordia funderetur. Quale autem ipsius sit gaudium, quàm sublime, quàm excelsum, quamque inscrutabile, quis enarrabit? quis intelliget? Nempe gaudium ipsius diuinum est, quo non temporaliter, sed æternaliter gaudet in se de se. Non autem aliunde: quàm de seipso gaudet Deus: neque crescit eius gaudium, aut aliquo euētu minuitur: quia sempiternum atque perfectum est. Non patitur mutabilitatis vicissitudinem: nec ab aliquo dependentiam, quum ei coæternum sit de seipso sine origine procedens, & in seipso indiuisibiliter perseuerans. Gaudium nempe Christi amorem patris & filij dixerim: sanctum videlicet spiritum: Deum verū procedentem à patre, & in filio permanentem. In persona quidem discretum: sed in maiestate æqualem: consimilem in potestate: in substantia vnum, & in æternitatis gloria non diuersum. Nam pater amat filium, & filius patrem amore reciproco, beato, sempiterno, incommutabiliq;. Amor iste patris ac filij gaudium, osculum & amplexus est. Hoc planè gaudium Christi tunc in vnoquoque fideli esse cognoscitur, quum gratuito & puro Deū diligit amore, atq; diligi dignus efficitur. Hoc profectò donum caritatis est de corde Rom.5. puro, consciētia bona, & fide nō ficta, quæ diffusa est in cordib. nostris per spiritū sanctū, qui datus est nobis. Datur nimirū in præsenti, vt iustificet impios, roboret debiles, & innocentes repleat pietate, doceat ignaros, pugnātes adiuuet, custodiat patiētes, erudiat dubios, intelligentes illuminet, amantésque caritatis face succendat. Ipso enim duce peregrinationis huius vastitatem peragramus intrepidi: ipso comitante, inimicorum insidias insultúsque vitamus acerrimos: ipso protegente ac dirigente in æternæ felicitatis tranquillum portum ingredimur. Cœlitus igitur datur nullo condigno suscipientium merito præcedente. Crescit verò quotidie non in seipso: sed in nobis iuxta beneplacitum ipsius, & cuiusque sedulitatem possidentis. Quamuis per se possit omnia: nostram tamen non sine nobis operatur salutem. Nos autem omnino sine illo minimè boni agere valemus quicquam. Spontaneum à nobis obsequium exigit: vt efficiatur meritorium. Absque voluntate libera nihil est Deo gratū. Voluntas autem per gratiam inhabitantis spiritus renouatur, quæ amabilē magis, magisq; solicitum reddit operatorem. Hinc fiducia, hinc sciētia, hinc caritas, & gaudium oritur in spiritu sancto. Non tamen plenum gaudium, sed implendum, quum videlicet finita præsentis vitæ via in sanctorum transferemur consortium, & Dei clara digni erimus visione. Tunc inebriati ab vbertate domus illius, atq; voluptatis eius torrente potati: nec non bonorum omniū locupletati abundantia, replebimur gaudio ineffabili atq; diuino. Ipso autem nemo dignus efficitur, nisi qui præceptorum Dei diligens custos extiterit.

Quòd ad reparandam deperditam scientiam per mediatorem Christum caritatis mandatum institutum fuit.

CAP. X.

IGnorantiæ quisquis inuolutus est tenebris: impellēte spiritu ad veritatis lumen peruenire conatur: eo ardentius, quo naturalis ingenij acumine pollet. Homo nan

nanque quum rationale sit animal, scientiæ apperitum & amorem sapientiæ intus habere dignoscitur.
Hunc quippe sciendi affectum primus homo in sui
creatione recepit: quatenus naturali impulsu illum
quæreret, à quo fuerat conditus, & in quo omnis sciētiæ atque sapientiæ exuberat plenitudo. Cui inuidendo diabolus deceptionis suæ parauit insidias. Non autem diuitias, non fugitiuos honores, non seculi lenocinia, aut corporis voluptates, seu filiorum propagines, illum vt superaret, pollicitus est. Diuinitatis honorem, boni ac mali scientiam eidem spopondit, dicens: Eritis sicut dij scientes bonum & malum. Dolo-
Gen. 3. se satis tentationum retiacula tetendit. Naturam quidem illius considerans sola illa promisit, quibus eum allicere posse cognouit. Neque ipsum fefellit meditata iniquitas. Huiusmodi etenim homo suasione deceptus summi boni gustu, & veritatis scientia, quam prius acceperat: magna ex parte priuatus est, atque ad videndum nuditatis suæ pudorem apertos tenuit oculos: quos paulò antè protegente innocentia clausos habebat. Ex illo cum labore maximo, & sudore vultus sapientiæ panem comedere cœpit: minimè tamen ad saturitatem: iustitiæ sic deficiente sententia. Nec hoc quidem potuit per se suo exigente demerito: sed diuina illum conditoris opitulante clementia. Nam ad reparandam deperditam naturę sciētiam eidem scriptam digito suo contulit legē: in qua scientiæ ac sapientiæ fluenta cōsistunt: quatenus per ipsam eruditus agnosceret, quod didicerat delinquendo. Non tamen ad perfectionis peruenit scientiam interiorem oculum quotidie obnubilante delicto. Lex igitur hominis pædagogus fuit: quandiu Dei sapientia promissam per vates suos suam distulit exhibere præsentiam. Itaque tanquam paruulus sub mundi huius elementis erat seruiens: donec venit plenitudo temporis: in quo mediator Dei & hominum homo Christus Iesus legem institueret caritatis, quæ vniuer-
Galat. 4. sa veteris legis mandata contineret. Natus ergo ipse mediator ex muliere, factúsque sub lege vniuersis caritatis scita mandauit, quæ alienis pacem, lumen nescientibus, vulneribus medicinam, peccatísque tri-
Psal. 18. buerent veniam. Lex quidem hæc sancta & immaculata conuertens animas se custodientibus virtutis habitum: bonorum operum fœcunditatem, amoris gustum, spei fiduciam, cognitionem sui, diuinitatis sciētiam, & perpetuæ felicitatis largitur meritum. Hæc cunctis nota debet esse saluandis: hæc ab omnibus debet fideliter custodiri. Non enim custodiri valet: nisi sciatur, neque sciri, nisi prædicetur. Non autem ab hominibus primum prędicata est, sed vnigenitus, qui est in sinu patris, enarrauit nobis, inquiens sic: Hoc
Ioan. 15. est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Magister bonus legem instituit caritatis, & formam bene viuendi paucis patefecit verbis. Quod voluit, vt facerent cæteri: hoc prior ipse compleuit. Nullus planè præceptum hoc perfectius consummauit, quàm ipse legislator, mandatíque institutor. Dilexit quidem Ecclesiam caritatis amore vehementissimo: adeò vt relicto patre & matre adhæreret illi, & semetipsum pro ea traderet: mundans aquæ lauacro & sacrosancto suo cruore: quatenus sibi ipsam sine deformitatis macula exhiberet in sponsam. Amore quippe ipsius suauiter vulneratus de regalibus cœlorum sedibus veniens: in humani corporis squalidissi-

mum onerosumque carcerem introire dedignat
non est. Non est passus illam in suorum perire sord n.11.
bus delictorum. Se pro illa exposuit, se exinaniuit, 2.8.
humiliando subiecit, atque vibrantis gladij ictus, &
diuinæ iustitiæ validam manum, ne illa feriretur,
super se suscipere nō expauit. Huiusmodi præcipuum
caritatis affectum insinuauit, dicens: Maiorem ha
dilectionem nemo habet, vt animā suam ponat qu 6.
pro amicis suis. Hæc nempe affectio ponēdi anima
pro amicis suis rara atque excelsa est, quæ perfectu
ad Deum in se fore notificat amorem. Hæc comm
ni dilectionis non contenta lege vitam carnis, q
nihil in hoc seculo carius possidetur, pro amicis su
exponit alacriter. Hanc dilectionis formam: hanc
caritatis regulam initiauit Dei sapientia: hanc
exemplum posteris dereliquit. Quod egit ipsa,
suasit suis. Solos amicos illos habere vult, qui
ciendæ caritatis accensi zelo sicut seipsos
diligunt, atque nihil de mandatis suis face
mittunt. Qui tales sunt, totis vestigiis sequ
minum Iesum, relinquunt sua, exponunt se, an. 15.
baiulant, & Euangelicæ sanctionis culmen co Cor. 6.
attingere. Merito igitur in filiorum compu
numero, & in consortio fidelium amicorum. S
nanque timore deposito libertatis spiritu, & cœl
affectu se induunt caritatis. Tales proculdubio
quibus ipse aiebat Mediator: Iam non dicam vo
uos, quia seruus nescit, quid faciat dominus eius. c.22.
dum contempserant, & ea quę in mundo sunt, id.
nis à se abdicauerant voluptates, vt amatores fie
Sapientiæ. In illius comparatione aurum velu
nam maris, prædia gemmarúmque decorem tā
lutum æstimauerant platearum. Totis viribus v
cerent Christo, ipsius satagebant custodire man
Anhelantes igitur ad perfectionis currere bra
seque totaliter Deo vouentes nequaquam ser
buerant nuncupari. Scimus nanque carnales il.11.
affligi durè laboribus fatigari, crebris inuectio
argui, attenuari fame, siti, frigore, ac nuditate,
lare verberibus, cunctis subiici, illísque domin
suorum secreta occultari. Absit autem, vt vni
rum dominus inhumanitatis huiusmodi offi 50.
quemquam vel minimum suorum exhibeat se
rum. Quamuis autem idem dominus, quos dilig
riis premat infirmitatibus, doloribus, & pre
quanquam persecutionibus, tormentis, iniuriis,
tumeliis, plagis, carceribus, exilio, rerúmque
ptionibus lacessi permittat iniustè, tametsi innu
ris tentationibus, milléque modis diabolo suade
impellente, fallente, vincente illos affici patia
non tamen vt opprimat, neque vt propria qu
commoda, quemadmodum tēporales domini,
scitur agere. Cuncta amicis Dei militant ad
ctum, dicente Apostolo: Omnia cooperantur
num iis, qui secundum propositum vocati sun
cti. Non illos percutit, vt deserat, nec aduersa
cet, vt odiendo interimat: sed tanquam verus
vt erudiat, & emendet. Ipsum audi loquentem: E
quos amo (inquit) arguo. Et Apostolus: Quis en
lius, quem non corripit pater? Horum nempe tri
latio patientiam operatur, patientia probatione
probatio verò spem: spes autem non confundit, q
caritas Dei diffusa est in cordibus eorum per ip
rum sanctum, qui datus est eis. Hinc efficiuntur ip
gaude

gaudentes, & in tribulatione patientes: quoniam non seruitutis spiritum acceperūt in timore: sed spiritum adoptionis filiorum: in quo affectu & voce clamant: Abba pater. Ipse nāque spiritus sanctus testimonium reddit spiritui eorum, quòd sicut ipse Deus est pater: ita illi filij vocitantur, & sunt. Vnde etiam verbi eruditione commoniti in suis quotidianis precibus audent sine rubore dicere domino: Pater noster, qui es in cœlis. Vt filij agnoscant patrem: ipse pater potius voluit nominari, quàm dominus, & amari potius, quàm timeri. Quisque pro libito filius, vel seruus efficitur. Amoris legem indixit omnibus, vt se patrem ostenderet, nō dominum. Amicitiarum fœdera promulgauit, quum de dilectione mutua mandatum instituit. Nempe nos adoptauit in filios, & tanquam amicos vult nos habere carissimos. Filius patrem diligit, amicus dilecti præsentiam concupiscit: seruus autem aspectum Iudicis perhorrescit. Qui delinquit, timet ne puniatur: qui verò mandatis obtemperat, de retributione securus hilarescit. Illos vtique non seruos, sed filios: amicósque fideles esse fatebatur, quibus dicebat: Iam non dicam vos seruos. Fuerant quidem: sed iam abluti erant, iam sanctificati, iam in filios assumpti, iámque in amicorum numero copulati. Adhæserant ei amoris contubernio: vnde minimè ab illo separari volebant: neque vllis aduersitatibus diuelli valuerant. Illis nanque perhibendo testimonium dixerat: Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Propterea tanquam filiis, & cohæredibus prædilectis dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis in regno meo, & sedeatis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël. Meritò quoque nunc audierunt: Vos autem dixi amicos: quia omnia quęcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. Præsentibus loquebatur & secuturis fidelibus, atque omnibus Ecclesiæ suæ membris huiuscemodi eloquia caritatis. Eloquia domini eloquia casta, & hoc salubre amoris verbum, ô quàm dulciter in auribus amantium sonat, & quàm suauiter exultationis iubilo eorum mētis replet habitaculum. Magna prorsus illi facit, qui potens est, quem amicum nominat: cui etiam incerta & occulta sapientiæ suæ sacramenta manifestat. Computrescere vtique facit exactoris iugum à facie olei. Timoris dissoluit vincula: tenebras fugat vitiorum, peccatorúmque rubiginem in amoris consumit incendio. Nempe de morte ad vitam translatus est: diem domini vidit, & gauisus est. Vtinam mihi quoque cōtingat non iam amplius vocari seruus, sed amicus, nec qualiscunque, sed verus, fidelísque. Quandiu enim vænundatus sub peccato fui: quandiu temporalium illecebris delectabar, quando operibus carnis operam dedi, & voluptatibus fræna laxaui: scio quòd seruus eram, mortis filius, alienus à sorte sanctorum, & ab amicorum segregatus numero. Ignorabam dominum, vltricem flammam non verebar: meámque miserabilem seruitutem minimè obhorrebam. Ducebat vt captiuus pro libito dominantis tyranni: nec prece, nec precio me valebam redimere: tametsi conarer, vt fieret. Frustra desudaui semper: donec matutina lux noctis meæ tenebras suo rutilanti splendore detersit. Tunc quid eram, vbi iacebam, quò ducebar, & à quo impellebar, apparuit mihi. Ad istiusmodi mentis aspectum cor elanguit, vires defecere, atque pauore indicibili cōtremuerūt omnia ossa mea. Clamauíque ad dominum, qui eduxerat me de lacu miseriæ & de luto fecis. *Psal. 39.* Statueratque supra petram pedes meos, & gressus meos direxerat in viam pacis. Quis (oro) tunc non exultasset mecum lætitia quadam inenarrabili pro exulis reuocatione, liberatione captiui, inuentione perditi, & mortui resurrectione? Hinc veri pastoris gustatur sententia, quæ super vno peccatore pœnitentiam agente angelos gaudere testatur. *Luc. 15.* Gaudent planè: non tamen minus pro benignitate miserentis Dei, quàm pro erectione pœnitētis serui. Iustificare nanque impium, non humanæ virtutis, nec potestatis angelicæ, sed solius omnipotētis Dei grata dignatio est. Hanc sibiipsi seruauit virtutem, nulli hanc communicauit gloriam, quatenus quicunque gloriari voluerit, tantum in ipso domino glorietur. Iustificari itaque immeritus merui, & ad vnitatem fidelium reuocari. Accepi etiam tanquam filius stolam primam: vestem videlicet nuptialem: in manibus annulum: calciamenta in pedibus, & vituli saginati suauem escam. Heu tamen cum mœrore nimio coram vniuersa militantium triumphantiúmq; congregatione profiteor non custodisse gratiam, neque seruasse innocentiam. Irritam quippe feci promissam fidem, & Dei mei, quam gerebam, fœdaui imaginem. Amisi decorem animæ, caritatis iura contempsi, & præceptorum munerum merita dissipaui. Auerti me ab incommutabili & summo bono, creaturarum illectus dulcedine: nec intellexi hoc nefas esse coram domino. Ex hoc tremulum effectum est cor meum: mens præ dubietate pauida, & animus in cogitatione suspensus. Concutitur prorsus, quoties recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ: sciēs quòd irritauerit iram tuam, ô domine, & malum coram te fecerit. At verò post compunctionis iudiciariam discussionem quando dignaris seruuli tui visere hospitium: reddereque illi lætitiam vultus tui concupitam diu, atque miserationum tuarum reserare fontem: quoties quoque eidem transactarum consolationum dulcedinem reiterato aduentu infundis: toties reuiuiscit spiritus, vires reparantur: spes penè collapsa erigitur, atque æternæ salutis arram se percepisse lætatur. Tua siquidem delectabili præsentia innouantur interiora omnia, & vox exultationis, amoris canticum, sacrificium laudis, gratiarúmque actionis ignita confessio in ipso cordis tabernaculo dulcisona cōcrepat modulatione. Quanto exhilaretur tunc mens spirituali iubilo, quanta profluat caritate, sola docet experientia. Si propheta sanctus, spiritus permotus impulsu, coram testamenti arca nudatus omnium filiorum Israël oculos non erubuit, nec à plausu manuum cæterorúmque membrorum se valuit continere, vt iuxta possibilitatis suæ modulum dignas Deo exolueret laudes, quid fidelis anima, quid sapientiæ humilis sponsa in aduentantis verbi præsentia agere debeat, qui potest, excogitet. Id quoniam expertus fuerat, eundem arbitror expressisse, quum diceret: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. *Psal. 83.* Sponsa similiter in Canticorum canticis si ad vnam sponsi vocem animam suam liquefactam esse testatur: in amplexu illius quid senserit sola: quid acceperit, nouit. Patefacere noluit amoris præludia, quum illum tenuisse gloriatur, dicens: Tenui eum, nec dimittam, ne donorum cœlestium

Cant. 3. manifestatione videretur rea. Fortè autem, quia non valuit. Sunt etenim arcana quædam munera sponsi, quæ omnino non licet percipienti loqui. Vnde Propheta ait: Secretum meum mihi: secretum meum mihi. Quamobrem sicut detegere, quæ occultanda non sunt, laudabile est: ita & improbum prodere, quod conticere debuit. Exultauit igitur Propheta coram domino: liquefacta est sponsæ anima ad vocem sponsi. Sed nō minus illos exhilaratos fuisse pium est credere, quibus dicebat sapientia: Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre, nota feci vobis. Itaque non ab re dixerim cupere me in amicorum consortio ipsius æternæ sapientiæ nuncupari. Scio equidem, & verè scio maximas amicorum Christi esse delicias, omniúmque præsentis vitæ delectabilium transcendere iucunditatem. Gratis vtique donantur, non pro libito volentium, aut quærẽtium: Tribuit enim se, cui vult, & quem ipse elegerit, dilectionis suæ connubio efficit dignum. Hoc planè autoritatibus scripturarum, & potisimè ex præsenti Saluatoris sententia comprobatur. Quum enim dixisset: Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre, nota feci vobis: repente intulit: Vos non me elegistis, sed ego elegi vos. Nempe si electionem Dei hominum præcederent merita, absurda domini sententia videretur. Fatendum est igitur nulla in electione Dei opera bona præcedere. Vt quisque eligatur ad vitã gratificetur ad veniam, & in vnitate persistat, in Dei pendet arbitrio. Quem enim prædestinauit ad gloriam, per gratiam vocando iustificat. Vnde & cum Propheta dicit: Misericordia eius præueniet me. Quæ (oro) in Iacob præcesserunt merita, vt antequam egrederetur de vtero, cum Esau fratre suo decertaret, & vinceret? Nondum ad lucem venerat, nil boni adhuc egerat, genitoribus ignotus erat, & tamen prioris germani plantam tenens futurorum præsagia figurabat. Qui agnoscebat intus, & diligebat in se, atque prædestinauerat ad vitam: gratiæ suæ portenta monstrabat. Porrò in electione Dei in iuniore gratia nihil inuētum est dignum, & tamen ore prophetico dominus testatus est, dicens: Iacob dilexi: Esau autem odio habui. Tanquam solus rex potens, & dominus dominantium in æterno solio gloriæ suæ residens cum tranquillitate iudicat vniuersos. Discernit quidem merita: verum nullius omnino secernit personam. In æquitatis etenim censura disponens omnia, nemini calumniam irrogat. Nam cui vult, miseretur: & quem voluerit, indurat. Iuxta igitur sententiam Pauli: Non volentis: neque currentis, sed miserentis est Dei prædestinationis electio. Tot hominum milia in Iudæa erant, quum ipse dominus regnum Dei prædicaret, & tamen non quos hominum commendabat opinio, ad Apostolatus elegit apicem: sed quos ipse voluit. Nempe quos præsciendo prædestinauit, hos vocauit, iustificauit, glorificauit. Quemadmodum autem in aula regia vasa sunt multa, quædam in honorem, quædam verò in contumeliam: ita & in Ecclesia Dei populus est multus: quorum alij ad gloriam: alij ad sempiternum sunt præsciti interitum. Nam qui ad gloriam prouehuntur, prius quàm fierent, prædestinati sunt, eorum nullis præcedentibus meritis. Huic sententiæ concordat Apostolus, inquiens: Qui elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & im-

Esai. 24.

Ioan. 15.

Psal. 58.

Mal. 1.

Rom. 9.

Ephe. 1

maculati coram illo. Stabant Ecclesiæ pastores nauicula suâ, reficiebant retia, & audierunt p… ptorem Christum. Venite (ait) post me, faciam fieri piscatores hominum. Præter eorum vota… ista promissio. Certè Matthæus ipse publican… peccator erat: in theloneo sedebat turpis lucri c… dominum non agnoscebat secularibus intentus… gociis, & tamen audiuit: Sequere me. Nemo h… talis ante conuersionem extiterat, vt propriis… tis Apostolatus acquireret gratiam. Efficiẽte qu… prædestinatione Dei eādem adepti sunt dignita… Apostolus etiam Paulus pontificatus sui minister… commendans, ait: Vnus enim Deus, vnus & medi… Dei & hominum homo Christus Iesus: qui ded… demptionem semetipsum pro omnibus: cuius te… monium temporibus suis confirmatum est: in… positus sum ego prædicator & Apostolus. Verit… dico, non mentior, doctor gentium in fide… te. Vnde autem talem sortitus sit gradum… suis ascriberet meritis: sed potius diuin… ad Galatas scribens aperire dignatur, dicens… tem placuit ei, qui me segregauit ex vte… meæ, & vocauit per gratiam suã, vt reuela… suum in me, vt euangelizarem illum in gen… continuò non acquieui carni & sanguini. C… cuit ei, & vocauit per gratiam suam, vt reuela… quit) filium suum in me. Alibi quoque ait: Fi… talem habemus per Christum ad Deum: non… sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, … nobis: sed sufficiẽtia nostra ex Deo est, qui & … nos fecit ministros noui testamenti, non lit… spiritu. Præclara igitur & irrefragabilis est m… ris Christi sententia: quæ ait: Vos non me e… sed ego elegi vos. Elegi vtique tanquam gemm… pretiosissimas cœlestis Hierusalem, non vt sedea… culi fragoribus remoti, aut contemplatione… rum bonorum vacetis intenti: sed prorsus vt… fructum afferatis. Eatis (inquit) verbum vit… minando, & veritatis scientiam vbique prædi… Sal quippe terræ vos estis, & per vos cæteri co… di: estis & luminaria mundi sapientiæ thesau… tinentes. Nolo igitur vos latere sub modio: se… super candelabrum, quatenus in Ecclesiæ at… gredientes per fidem me verum iustitiæ solem… re valeant. Volo autem, vt eatis sicut oues in … luporum: non clypeo, vel armis carnalibus pro… non propria virtute, aut humano auxilio fulti… de, sed fortitudine: & afferatis fructum immarce… lem, incontaminatum, & sanctum: salutem vid… animarum infidelitate languentium. Seminaue… quippe Prophetæ: aliique iusti, qui fuerunt ant… sed in labores eorum introistis. Messem mult… gregabitis, & ad Ecclesiæ aream illam feretis … pulis alligatam. Manifestabitur ex hoc glori… merces autem vestra in immensum augebit… ctus iste, quem volo, vt afferatis, non erit te… lis, vt transeat: sed spiritualis, vt maneat in æt… Peccatoris quidem fructus nulla radice … nulloque humore gratiæ madefactus: carn… ctui summe placens, & terrena quærentibus … piscibilis temporalis quum sit, mox vt manu … tur, exiccatur, & deficit. Vidi (inquit Propheta… pium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Li… ni: transiui, & ecce non erat: quæsiui, & non est in…

…. 19.

…. 91.

Gal. 1.

Ibid.

Cant. 3. 5. 8.

Matt…

tus locus eius. In arena siquidem labentis seculi positus, quoniam sine caritatis radice coaluerat, diu stare non potuit. De huiusmodi peccatoris fructu Psaltes egregius cecinit, dicens: [89.] Mane sicut herba transeat: mane floreat, & transeat: vespere decidat, induret, & arescat. De iusto autem quid? Iustus (inquit) vt palma florebit [91.] sicut cedrus Libani multiplicabitur: plátatus in domo domini in atriis domus Dei nostri. Alio etiam in loco sic dicit: [l. 111.] In memoria æterna erit iustus: ab auditione mala non timebit. De ipsius autem operibus ait: Dispersit, dedit pauperibus, [d.] iustitia eius manet in seculum seculi: cornu eius exaltabitur in gloria. Manet vtique iustitia eius in seculum seculi: quoniam in cœlo præmissa fideliter custoditur: vbi nec ærugo, nec tinea demolitur, neque fures effodiunt, & furantur: vbi merces iustorum redditur cumulata sine defraudatione & tabe. Meritò igitur cornu eius, operum scilicet & orationum exaltabitur in gloria: quoniam incontaminatum fuit & humile. Vicissim adminicula perferunt virtutis opus, & orationis deuotio. Sine oratione virtus infirma est, & oratio absque virtute polluta. Quis itaque dabit mihi virtutum pennas sicut columbæ? Volabo quidem per orationis studium, & in contemplatione ineffabilis boni suauiter requiescam. Ibi nempe abscondar ab aspectibus hominum, & præsens ero verbo: Pascar deliciis paradisi, intererο angelorum cœtibus, & sponsi Christi fruar amplexibus. Non erit qui tunc exterreat me excubantibus cœlestis patriæ ciuibus foris: intus autem residente verbo tanquam sponso in thalamo suo. Confido certè, quòd angelis suis mádabit, & dicet: [nt. 3.] Adiuro vos, ô filiæ Hierusalem, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.

Quibus indiciis cordium secreta noscuntur.

CAP. XI.

Habent hoc proprium, qui amoris succensi sunt flamma, vt diu latere non valeant. Est autem amor virtus quædam cordis valida & præceps, quæ occultari nequit. Nempe ex operibus quid quisque diligat, comprobatur. Nam præ cæteris ardentius quæritur, quod specialius concupiscitur. Hoc in cogitationibus: hoc frequentius sonat in verbis. Sunt nanque cogitationes cordis quædam spiritualia amoris germina: ex quibus quid diligat homo, quídue odio habeat, euidenter agnoscitur. Thesaurus vniuscuiusque proprius affectus est. Vbi autem thesaurus, ibi cordis est cogitatio. Cor verò quum hominibus occultum sit, absque indice intueri non potest. Duplici sanè testimonio cordis patent adita, operum videlicet, & verborum. Operibus quisque obtinere nititur, quod ardéter amat. Est auté os cordis ostium: per quod egreditur, quod intus clausum tenetur. Hoc dominus Iesus sua autoritate confirmat, dicens: [att. 15.] Quæ procedunt de ore, de corde exeunt: & ea coinquinát hominem. De thesauro igitur cordis sui bonus homo bona profert eloquia. Qui autem sermone incompositus est, est & cogitatione confusus, sensu vacuus, pollutus corde, vagus affectu, moribúsque indisciplinatus. Non potest placere Deo, neque hominibus esse amabilis, qui oris sui amissa custodia effrænis est lingua. Aduerterat Propheta sanctus, quanta mala ex immoderata prodirent locutione, illaque declinasse testatur, quando ait: Posui ori meo custodiam, [Psal. 38.] quum consisteret peccator aduersum me: Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis. Quantum autem profecerit: quídue de suo silentio adeptus fuerit, indicare curauit, dicens: Et dolor meus renouatus est: [Psal. 28.] Concaluit cor meum intra me: & in meditatione mea inardescet ignis. Obstructo siquidem inutilium verborum meatu, inclusus amoris ignis cogitationes modificat, compungit animum, fugat vitia, lacrymarum educit fontes, custodit ostia, sectatur pacem, sursum cor erigit, Deóque coniungit. Tunc composita proferuntur eloquia sale condita, & consideratione circunspecta. Regula igitur bene loquédi est, vt prius discat quisque tacere, quàm loqui. Nunquam sciet fari, quod expedit, qui tacere ignorat. Congruus etenim discendæ sapientiæ modus est: & salubre caritatis adminiculum est sibiipsi indicere silentium. Qui autem effrenis est lingua, repellet sapientiam, igne sancto euacuabit cor: & proximi dilectionem offendet iugiter. Obtrectationem non effugiet multiloquus, quæ fraternam consueuit extinguere caritatem. Quis enumeret, quàm multa ex inordinato sermone prorumpant flagitia? De ore quidem procedunt detractiones, contentiones, periuria, rixæ, blasphemiæ, turpiloquia, vaniloquia, verba scurrilia, mendacia, agnitæ veritatis impugnatio, falsa testimonia, adulationes, clamores, contradictiones, & fraternæ caritatis impugnationes manifestæ. Qui Christum possidet, in horum aliquod sponte minimè corruet. Pone (ait Propheta) domine custodiam [Psal. 140.] ori meo, & ostium circunstantiæ labiis meis: Neque declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Eruditus corde, sapientiæque amator cohibendo linguam sustinebit vsque ad tempus: insipiens autem sine discretionis iudicio respondebit. Mediatoris exemplum verbosus statuat ante se: vt illius magisterio eruditus taceat. Vsque ad maturam siluit ætatem: quamuis posset sine redargutione loqui. Vniuersos quippe docere voluit, vt secum prius commorari discerent: & secreta Dei mysteria intelligerent, diuinam legem perficerent opere: Dei ac proximi caritate feruerent: sicque demum linguæ suæ ostia aperirent. Sana prorsus doctrina hęc est, vt duplici caritate antè homo inardescat intus, quàm ex locutione assidua exire assuescat foras. Qui tepescit corde, vaniloquus erit: qui verò dilectione ignescit, caritatis telo audientium transfiget corda. Qualem liquorem continebit vas: talem haurientibus propinabit. Saluatoris nostri mentis attende cellararium, illúdque videbis diuino amore succensum: coruscum lumine, sapientia præditum, virtute perfusum, & vehementissima proximi compassione repletum. Ex hoc si ipsius verba discutias, agnosces ea pollere prudentia, sacramentis esse grauida: supernæ veritati innixa, fide splendida, documentis conspicua, & flagrantissima caritate esse redolentia. Horum illectus amore ista persenserat, qui dicebat: Ignitum eloquium tuum vehementer: [Psal. 118.] & seruus tuus dilexit illud. Hinc est tam crebra in sermonibus eius caritatis fraternæ repetitio. Præcipuè tamen in vltimo cœnæ eius conuiuio dilectionis mandatum

reperies frequenter expressum. Porrò præcepti virtutem nouerat, qui caritatis legem tam iugiter instituebat. Sapientia erat, nolebat inuidere: propterea nec celare voluit: per quod expeditius homo proficeret ad virtutem: augeret meritum: peccatum aboleret: acquireret gratiam, pertingeret ad coronam. Quamuis igitur semel, bis, terque caritatis instituta imperasset; eadem tamen reiterare curauit, dicens: Ioan. 15. Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem. Mandatum quidem dedit magister sapiens, hominúmque amator: ad quod perficiendum suaderet ratio, impelleretque natura. Suadet non parum innata ratio, vt illum diligas, quem tibi vniuersorum dominus præcipit diligendum. Nēpe vt illum diligeres arctius tuum fidei suæ fecit esse consortem; per quam vnius corporis efficeremini membra: parium sacramentorum participes, & cœlestis regni conciues perpetui. An non diliges eum, cum quo in cœlorum palatio debes sine fine lætari? Ipsum decet vt diligas sicut te, qui eundem habet patrem, quem tu, formam similem, non disparem imaginem, & gratiam æqualem. Suadet quoque ratio, vt non minus diligas, quàm velis diligi. Amari vis? ama & tu: cupis vt tibi impendantur humanitatis beneficia? eadem tu repēdere stude: alioquin tu inhumanus eris: ingratitudinis reus: & diuinæ legis transgressor. Latorem legis quid dixerit, Matt. 7. audi: Quæcunque (inquit) vultis, vt faciant vobis homines; & vos facite illis similiter. Conuincit te lex, si non diligis. Hortatur ratio, vt diligas, natura te instruit: vt tibi similē tanquam te diligere concupiscas. Brutorum omnium, pisciū, quadrupedum, volucrū, serpentium, atq; reptilium natura est, vt speciē suam quisque amet, simul gradiantur, pascantur, cubent, copulentúrque. Vnde (oro) in humana specie iurgia, odia, lites, dissensiones, furta, homicidia: & cætera exorta sunt crudelitatis opera? Prorsus ex naturæ deordinatione: ex lege peccati, ex suggestione diaboli, ex obligatione delicti. Vitiis etenim quisque deditus: quemadmodum conditoris legem contemnit: ita naturalium bonorum dissipator existit. Legis quippe diuinæ custodia naturæ decus est, naturalium donorum additamentum, caritatis speculum, iustitiæ forma, brauium virtutum, perfectionis semita, mentis gaudium, compago vnitatis, dilectionis regula, cœlorum ianua, meritorum officina, pedissequa fidei, spei ancora, religionis cultus, diuinitatis honor, renouatio hominis, angelorum lætitia, cordis deliciæ, diuitiæ spirituales electorum magisterium, seculi custos, totiúsque ornamentum vniuersi. Cuncta naturæ opera se sub omnipotentis Dei lege concordant. Da quempiam in omnibus obtemperantem legi, & nullum in eo reperies contradictionis scandalum. Quod enim homini aduersatur in homine: de peccati radice procedit. Tolle peccatum, & naturæ gratiam recognosces. Nil ante peccatum homini repugnabat. Illi famulabantur cuncta, secum habebat pacem: Dei fruebatur amicitia, atque animantium terræ possidebat imperium. At vbi peccatum viguit, postquam peccati inoleuit lex: facta est manifesta in vniuerso mundo dissensio, quæ de peccato ad peccati pœnam euenisse cognoscitur. Ex originalis igitur causa delicti tenebrarum princeps suum in mundo dilatauit imperium: solis tantummodo diuinæ legis præuaricatoribus præsidens: quoniam in

iustorum sede coæterna Deo præsideat sapienti. Hi liuore succensus inimicatur eisdem. Ex sola cœle stium præceptorum obedientia nefandissimus hos agnoscit quemque suam euadere posse tyrannide Quamobrem vt quemlibet persenserit iustitiæ mitas aggredi velle, diro tentationum certam eundem conatur appetere. Paret igitur se ad per rendas huius hostis insidias, quisquis diuinæ legi luerit esse subiectus. Meminerit Sapientem dix Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & more: & præpara animam tuam ad tentationes. H ipsum dominus Iesus insinuauit suis discipulis in c uiuio loquens. Cùm enim dixisset: Hæc mando v bis, vt diligatis inuicem; mox intulit: Si mun vos odit, scitote, quia me priorem vobis odio h buit. Nouerat vniuersos persequutiones varias passuros, qui piè in ipso viuere cuperent. Præ nebat vtique milites suos ad persequutionu rantiam, ne imparati ad certamen accedere bat quippe semper iustis bella ab humani gen uersario commoueri, quæ nedum aduersus h nes, qui visibiliter infestantur: verumetiam c hominum conditorem concitari noscuntur: no men vt inuincibilis debelletur; sed vt ipsius glo in hominibus denigretur. Bacchatur itaque ad sum iustos, per quos vtcunque diuina perficitur quatenus ex laudantium perditione magnifice diminuat laudari. Ad iniuriam quidem suam als susceptam pro cordis elatione vindictam. Inseq ergo in seruis dominum, in fidelibus Christu professoribus veritatis coæternam Deo ipsam cam veritatem. Huic ab suæ creationis exordio uersatus est. Propterea in eo veritas non est, qu illa diu stare non valuit. Confunditur autem in reatus opprobrium, quum in carne passibili ho nem intuetur in tot mundi discrimina condi obedientiam custodire, quam in cœlo positus seruare neglexit. Implacabili etiam liuore tabe quoties illuc homines ascendere conspicit, vnde piter ipse superbiēdo descendit. Iustorum igitur fectibus inuidens, eorum ascensus ad gloriam im dire conatur. Hinc tētationum immittit iacula; deceptionum parat insidias; hinc persecutionum mouet bella: hinc tribulationum exaggerat ma Nempe quotquot viderit suis operibus aduersari per se, nunc per suos, mundi videlicet amatores sequitur. Sunt nanque peccatores, & pereuntis sec dilectores diaboli membra: sicut iusti sunt Chri Non igitur permittit mundus tanquam diaboli co pus iustos pacificè viuere penes se. Quantum v illos opprimere studet, vt ab eis conditoris au gratiam. Elatus quippe humilem, pacificum in tus, iracundus mansuetum, immitis misericor sanctificatum iniustus, pollutus & noxius pudic innocentem inimica æmulatione lacessit. Hi nim dissidentiæ & liuoris seminarium: ex quo ho nes in terra esse cœperunt, inimico diabolo sug rente initium habuit. Porrò veridica comprob tur Sapientis esse sententia, quæ ait: Inuidia diaboli introiuit mors in orbem terrarum: imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius. Hoc in Caym & Abel in Noë & Cham: in Isaac & Ismaël: in Esau & Iacob in Ioseph & fratribus: in Mose & Chore: in Dauid & Saüle: in Daniele & Chaldæis: in tribus pueris & impio

impio Regé, in Prophetis cæteris & Hebræorum populo, de quibus dicit Dominus, (Matt.23.) Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, assertione euidentissima declaratur. Non igitur miremini vos, ô fideles mei Discipuli, & amici mei carissimi, si mundus vos odit, quia me priorem vobis odio habuit. Me in membris meis semper insecutus est, in sanctis meis me semper abolere curauit. Redargutus quidem à lumine veritatis, atque sapientiæ claritate percussus, dum fraudis suæ venena, ac vitiorum tenebras occultare non valuit, veritatem ipsam debellare inchoauit. Sic omnis, qui malè agit, (oan.3.) odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Non autem sic, qui facit veritatem. Sine rubore quippe ac simulatione aliqua ad lucem venit, vt manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta. Quoniam igitur veritatem facitis, veritatem diligitis, veritatísq; discipuli effecti estis, mundus vos odit, (Ioan.15.) sicut & me: Nam si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat, diligeret. Diligeret (inquam) non amore delectabili, vtili, vel honesto, sed corrupto, peruerso, & omnino damnabili. Priuato vos amaret affectu, tanquã testes suos, & innocentium deceptores. Nunc autem, quia de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Eratis aliquando de mundo, mundi sectantes illecebras, carnis desideria facientes in concupiscentiis vestris, amantes temporalia & caduca, alieni à consortio iustorum, delictorum tenebris circunsepti, & à regno cœlorũ prorsus extranei. Dum tales eratis, diligebat vos mundus, vt secum vos ad æternũ interitum duceret. Quoniam verò ego de mundo elegi vos, non meritis vestris, aut ex operibus iustitiæ, quas fecistis, sed gratia mea, & voluntate mea libera, propterea odit vos mundus. Nullus profecto electorum tale odium sibi ad iniuriam debet ascribere, quum de virtutum radice prodeat. Virtuti nanque semper inimicantur vitia. Vitiorum autẽ Diabolus incentor & amator est. His quum sit plenus, ac eorũ infatigabiliter sectetur opera, quotidie magis magísque in elatione tumescit. Superbia (l.73.) (inquit Propheta) eorum, qui te oderunt, ascendit semper. Hinc est, quòd iniquitatis venenum, atque inueteratæ malitiæ corruptionem, quam gerit in se, in quibus valet, disseminare conatur, vt disperdat gratiam, euertat sensum, naturam fœdet, aboleat iustitiam, lumen auferat, & extinguat caritatem. His de causis tentationes suggerit, discordias concitat, mundíque odium aduersus iustorum vitam prouocat, & accendit. Huiuscemodi tamen odium testimonium sanctitatis est, virtutis decor, innocentiæ præco, pedissequus gratiæ, bonorum morum denunciator, & rationabile argumentum prædestinationis æternæ. Gaudeat igitur, quem mundus persequitur, malorum lingua dilaniat, bella fatigant vitiorum, & Diaboli exercet nequitia, atque seruata iustitia mundi pressura non deserit. Nam quemadmodum non valet iustos diligere, sic non potest mundus suos non amare fautores. Est autem amor iste perniciosus, & Deo aduer- (Iacob.4.) sus, atque odiosus, dicente Iacobo, Qui enim amicus voluerit fieri mundi huius, inimicus Dei constituetur. Vnde alio in loco discipulos suos hortabatur, sic, Nolite (inquit) diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis autem diligit mundum, non est caritas Patris in eo. Est ergo mundi amicitia detestabilis, sicut honorabilis illa Dei. Quis bonus & prudens malorum, atque insipientium non euitabit consortia? Quis sobrius ac pudicus ebriosorum, & incontinentium non erubescet societatem? Hic mundus in maligno totus est positus. (1.Ioan.5.) Fornicationes, comessationes, ebrietates, furta, rapinas, vsuras, fraudes, inuidias, rixas, sectas, odia, homicidia, contentiones, lites, iurgia, testimonia falsa, sacrilegia, oppresiones, detractiones, stupra, incestus, adulteria, veneficia, animositates, æmulationes, elationes, & multa alia huiusmodi flagitia quis enumerare sufficiat? Talis est mundus iste, vt non nisi ab insipientibus diligatur. Quicunq; gratiæ cœlestis splendore sunt prædití, illius blandas despiciunt voluptates. Qui autem pro consuetudine ad discretionem boni & mali exercitatos habent sensus, plurimum in eiusdem persequutione proficiunt. Sibi Dominum dixisse cognoscunt, Beati eri- (Matt.5.) tis, quum maledixerint vobis homines, & persequuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Illos igitur solos, qui ignorant Deum, & futura non præuident, decipit mundus. Aureo etenim eos inebrians calice, variis donis, pollicitationibúsque deludens ad sempiternum trahit exitium. Spondet multa, & exigua tribuit. Auertit quidem cor à veritatis semita, illúdq; odibile reddit altissimo. Non enim Deo placere potest, qui diuina contempta lege sola, quæ mundi sunt, appetit. Bini nanque affectus vicissim oppositi in vno nequeunt corde subsistere. Christianæ religionis affectus de dulcedine prodeunt caritatis, mundi autem de carnis voluptate scaturiunt. De caritatis origine sic ait Apostolus, Caritas (inquit) Dei diffusa est in (Roma.5.) cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. De mundi verò concupiscentia legitur, (1.Ioã.2.) Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. In vnum conuenire nequeunt caritas & voluptas. Quæ participatio lucis (2.Cor.6.) ad tenebras? quæ conuentio Christi ad Belial? quæ societas carnis & spiritus, quorum diuersa sunt germina? Nempe carnis opera manifesta sunt, videlicet (Galat.5.) fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, & similia horum milia, quæ superius memorata sunt. Fructus autem, qui de spiritus vbertate germinant, sunt caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Porrò carnaliter viuentes, carnis sequuntur desideria. Quia autem Christo caritate copulati sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis. Caritatis igitur æmulator, carnis ac mundi renun- (Ibidem.) ciet voluptatibus, si illam in penetralibus suis possidere desiderat. Concupiscentiarum verò amator, caritatis aspectum tanquam oppositum sibi ferre non præualet. Sanè vbi intrat caritas, voluptas fugit, veluti, à solis æterni reuerberata fulgoribus, & tanquam à facie spiritualis gladij letaliter transfixa. Est quidem caritas Christi gladius cœlestis, qui carnis animæque confœderationem noxiam diuidit, & emollit, rixas commouet, & pacificos perturbat hostes. Pugnare facit, vt virtutis trophæum reportet spiritus, atque naturalem carnis sibi vendicet dominatum, nec non & recto tramite supernæ felicitatis

pergat ad locum. Cœlum rationalis spiritus patria est, carnis autem domicilium visibilis mundus hic esse cognoscitur. Amborum quilibet propriæ ciuitatis nutritur affectibus. Qualem in Deum debeat habere fiduciam, qui in spiritu ambulat, dum se despici, atq; odio haberi à mũdo persenserit, facilè percipit: Mundus quippe, quem insequitur, diligere nescit. Illum planè mundus conatur euertere, quem diligit Christus. Ex caritatis autem dono Christi dilectio comprobatur. Quem verò suo amore Christus efficit dignum, de mundo segregat, mundíque permittit tolerare flagella. Nempe ex tali odio cordis resultat gaudium, mentis nutritur fiducia, coalescit caritas, roboratur virtus, sempiternáque beatitudo donatur.

Matth. 5.

Beati (inquit Dominus) qui persequutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Magnus profectò beatitudinis est cumulus eorum, qui mundi persequutiones pro Christo percipiunt. Non tamen minor est gloria Christi passionibus conformari.

1. Petr. 4.

Communicantes (inquit Petrus) Christi passionibus gaudete, vt in reuelatione eius gloriæ gaudeatis exultantes. Et si exprobramini pro nomine Christi, beati estis, quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei & qui est eius spiritus, super vos requiescit. Vtriusque lætitiæ ingens est causa & persequi pro Christo, & conformari Christo. De persecutione quidem merces, & de conformitate prouenit honor. Nemo igitur seruorum Christi sibi ascribat ad dedecus si easdem, quas Dominus, perferat contumelias. Non decet omnino, non decet Christianum opprobriorum Christi esse exortem, vt quemadmodum in futuro illius festinat ad gloriam, ita impræsentiarum eiusdem passione participet.

Quòd ex comparatione perfectionis Christi clara sanctorum decoloretur virtus.

CAP. XII.

IMbecillitatis humanæ hoc semper est proprium erudiri exemplis. Sicut enim iacet per se, ita aliena virtute erigitur. Hinc est, quòd ab ipso mundi exordio semper sanctorum propalata est virtus. Porrò Abel innocentia, iustitia Noë, Abraham hospitalitas, simplicitas Isaac, longanimitas Iacob, Ioseph pudicitia, mansuetudo Mosis, Samuelis pietas, Dauídque humilitas diuino commendatur eloquio. Temporum itaque labente curriculo, & generationibus sibi inuicem succedentibus nunquam in ecclesiæ firmamento stellarum defluit claritas, quæ seculi huius non fulgeret in tenebris. Splendorem quippe in suis dedere custodiis, & luxerunt illi cum iucunditate qui fecit eas, atq; gratiæ suæ candorem virtutum ministerio sedentibus in opaca vitiorũ regione ostẽdere curauerunt. Nam quidem priuata laude cõtempta, tota animi intentione conditoris laudem quæsiuerunt. Lumine quippe suo vtcunque fulgentes futurum veri solis aduentũ hominibus præmonstrabant. Quot virtutibus insignitæ erant, tot spiritualis lucis fulgoribus rutilabãt. In ipsis enim tanquam in mundo speculo illius lucis claritas apparebat, de quà in

Sapiẽ. 7.

Sapiẽtiæ libro sic legitur, Candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula, splendor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Quandiu verò lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, venire distulit, delectabilis & clara videbatur stellarum lux. At vbi lux ipsa mundi placidissimo ortu suo diuinitatis radios diffudit in orbem, stellarũ splendor pallescere inchoauit. Hinc præcedentium patrum ecclesia in Canticis Canticorum, ait, Nolite me considerare, quòd fusca sim, quia decolorauit me sol. Peramplius nanque & perfectius virtutes, quæ fuerunt in patribus, emicuerunt in Domino, qui legalem iustitiã Euangelica perfectione compleuit. Quẽadmodum igitur solis claritas stellarum splendorem excedit, ita sanctorum omnium redemptoris gratia supereminet sanctitati. Corpori etiam suo in membris singulis locupletem largitus est gratiam, ita vt de plenitudine eius accipiant vniuersi. Totus quoque in capite & in corpore Christus, qui charismatum omnium continuit plenitudinem, propterea voluit transformare in singulos, vt vnitatis compagine singulos reformaret in se, conformarétq; sibi. Quamobrem sicut dolor capitis ascribendus est membris, sic membrorum virtutes referenda sunt capiti. Nempe qui de virtute gloriatur, glorietur in capite, & si quis dolet ex membris, viriliter patiendo se consoletur in capite. In propriis quisque contumeliis iniuriarum Christi sit memor. Mulcescet vis dolor, & amaritudo dulcescet, si mediatoris passionibus coaptetur. Disces planè non dolere, qui patereris Domini tui Christi erudieris exemplo. Ipsum audi quid dicat. Mementote (inquit) sermonis, quem ego dixi vobis. Non est seruus maior Domino suo. Nonne vnde queraris, si opprimaris à seculo, dum eadem ipsum perpessum fuisse cognoueris. Esse ne vis Domino iustior? An fortè arbitraris te in pace tua positus quiescere, quũ præter omne iudicium æquitatis asperum cias Dominum Iesum à mundi amatoribus multipliciter fatigatum? Ille innocẽs, impollutus, iustus, pius & sanctus patienter sustinet, quod non debet, & cum noxius, impudicus, impius, crudelis sis, & mendax, si quid patiaris aduersi, murmuras, & exclamas. Magnipende (oro) quæ pateris, duntaxat non velut aut criminosus, & malus. Iucundare, & gaude, si cum Domino, & pro Domino tribularis. Mundi odium tibi ascribere debes ad gloriam. Nempe dum patenter te Christi membrum esse ostendis, atque in ipsius viuere corpore. Fecit se sicut te, vt te faceret sicut se. Ille eodem prorsus est corpore, in quo tu, aliter tamen quàm tu, Tu tanquam corporis membrum, ille tanquam corporis vita. Sine te corpus vegetatur & manet, absq; Christo autem minimè corpus ecclesiæ viuit. Viuit vtique ecclesiæ corpus de spiritu Christi, et viuit per Verbum vitæ. Viuificat ipse Christus totum corpus, viuificat singula membra. Sublimantur quidem in corpore membra, sublimatur autem corpus in capite. Defluit capitis honor in membra, & membra cõmunicat quod habet. Sícq; compactum est caput corpus, corpus & membra in vnitate spiritus, & vinculo caritatis, vt quod patitur corpus, patiatur & caput, & quũ honoratur caput, honorentur & membra. Maximũ mysterium hoc Christi & ecclesiæ, indissolubilísq; cõnexio capitis & membrorũ. Et manifestè magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit Angelis

Angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria. Capitis super hoc sententiam audi, & quid de se, suorúmque compage membrorum testetur, aduerte. Si me (inquit) persecuti sunt, & vos persequentur, si sermonem meum seruauerunt, & vestrum seruabunt. [Ioan.15.] Seruabunt (inquam) sermonem vestrum, non propter vos, sed propter me, quia seruauerunt meum. Nemo planè Apostolorum apostolicorúmque virorum sermones custodit & perficit, nisi prius Christum in se loquentem audiat. Loquitur intus Christus, loquitur Sapientia ad humanum cor, illúdque erudit, vt docentium sermones intelligat. Nisi audientis cor imbuerit Sapientia, frustra doctoris lingua verba disseminat. Reserat quippe audientium corda, & in ore loquentium componit eloquia. Aperi (ait ad Prophetam) os tuum, & implebo illud. [Psal.80.] Quis arbitretur se absque magisterio Sapientiæ posse vtiliter verba proferre? Spiritus Sapientiæ habitans in homine per hominem mysteria loquitur. Non igitur audio Paulum propter Paulum, neq; credo in Paulum, quia Paulus, nec homini obtempero propter hominem, sed homini propter Christum obedio, credo Paulo tanquam Christi seruo, & audio Christum loquentem per Paulum, & manentem in Paulo. Quid ipse de se loquatur, attende. An experimentum (inquit) quæritis eius, qui in me loquitur Christus? [2.Cor.13.] Quamobrem prædicantium ideo seruantur eloquia, quia Christum annunciant, atque in ipsis habitans loquitur Sapientia. Sic ait ipsa Sapientia, Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. [Lucæ10.] Non igitur se veritatis annunciator extollat, quum ea quæ profert, gratanter aure percipiuntur, operéq; complentur. Veritas ipsa est, quæ in discipulis, & per discipulos operatur suos. Prius enim placet in corde, & coalescit in mente, deinde foris in actione perficitur. Nunquam veritatis iussa seruarentur in opere, nisi antè ipsa fulgendo placeret in corde. Propterea quem delectat veritas, virtutis opera placent, illam quærit in se, aliísque communicat, quibus verò odiosa est, virtus etiam displicet. De ea non valent loqui, audire non possunt, nec delictorum illius queunt sustinere præsentiam, ideo tanquam sibi auersos persequuntur eosdem. Vocem veritatis ausculta. Si me (inquit) persecuti sunt, & vos persequentur. [Ioan.15.] Omnis quidem malus, inquantum malus, & quandiu malus, bonitatem pariter & veritatem persequitur. Vtrúnq; Deus est, sicut bonus, ita & verax est. Quàm bonus sit, magistrum veritatis audi. Quid me (inquit interroganti se) dicis bone? Nemo bonus, nisi solus Deus. [Marc.10.] Verbum Dei veritati testimonium perhibens audire vis? Ego (inquit) sum via, veritas & vita. [Ioan.14.] Ad Patrem quoq; ait, Sermo tuus veritas est. [Ioan.17.] Hoc idem Propheta testatur, dicens, Bonus es tu, & in bonitate tua doce me iustificationes tuas. [Psal.118.] De veritate autem sic, Principium verborum tuorum veritas, in æternum omnia iudicia iustitiæ tuæ. [Ibidem.] Vnico autem verbo vtrunque sapiens complectitur, inquiens. Altissimus est omnipotens, patiens, & redditor. [Eccle.5.] Cur verò iusti omnes, qui membra sunt Christi, & professores veritatis, à mundi amatoribus persecutiones perferant, ipse Dominus declarans, ait, Sed hæc omnia facient vobis, quia nesciunt eum, qui misit me. [Ioan.15.] Quis etenim Dominum Christum, suósq; discipulos auderet persequi, si ipsius diuinitatem agnosceret? Nemo illi contradiceret, nullúsque eius verba negligeret, neq; quenquam seruorum ipsius vel vltimũ præsumeret tangere, si qualis sit, quantúsq;, mente intelligeret. Quis (oro) quamuis temerarius, quamuis robustus corpore, cuiuspiam principis eodem præsente paruipendendo derogaret imperio? Aut quis inermis armato bellatori irrogaret iniurias? Si infirmus homo & impotens aduersus potentem belligerum, iratúmq; tyrannum insurgere non præsumeret, præsumet contra Deum? Vnde verò proterua inobedientia hominis erga Deum causetur, ex sola ignorãtia arbitror euenire. Ignorant prorsus mortales voluntariè delinquentes, æterni Dei maiestatem tremendam, insuperabilem virtutem, colendam bonitatem, iustitiam inflexibilem, amplectendam gloriam, longanimitatẽ honorandam, incomparabilem pietatem, iudiciorum inscrutabilem veritatem, caritatem summam, desiderabilem pulcritudinem, venerabilem vbique præsentiam, sapientiámque ipsius totis visceribus diligendam. Quoniam verò ignorantiæ atque infidelitatis obuoluti caligine absque diuinitatis gustu persistunt, ideo sanctam contemnunt legem, terrenis inhiant, malis operibus vacant, diuinis contradicunt eloquiis, & immaculatam Christi sponsam in membris suis persequuntur ecclesiam. Nunquam igitur ex quo iusti super terram tribulari cœperunt, Christi defuit persecutio. In Abel quippe occisus, & in Noë illusus agnoscitur. Quid multis immorer? Quandiu iustitia persecuta est, quãdocunque exosa est bonitas, in mysterio corporis sui persecutus est Christus. Christus Iesus (inquit Apostolus) heri & hodie, ipse & in secula. [Hebr.13.] Sacramentum hoc magnum est, ad quod videlicet insinuandum mystica locutione, quum iudicabit orbem terrarum in æquitate, & populos in iudicio, dicturus est Dominus, Esuriui, & dedistis mihi manducare, sitiui, & dedistis mihi bibere, hospes fui, & suscepistis me, nudus, & cooperuistis me. [Matt.25.] Quibus hæc dicet? Vniuersis vtique iustis, qui misericordiæ opera perfecerunt. Atq; vt sciremus cuncta hæc humanitatis officia Christum suscepisse in se, cõcludit, dicens, Quandiu vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. [Ibidem.] O largitas Dei, ô diuina clemẽtia, ô immensa pietas, & compago indissolubilis caritatis. Cœlorum fabricator, Angelorum Rex, Archangelorum Dominus, Sanctorum gloria, vniuersorum conditor, omniúmque beatorum lætitia sempiterna dignatur in famelico saturari, in sitiente potari, suscipi in peregrino, in nudo vestiri, visitari in languido, in compedito consolari, sepeliri in mortuo. Hæc sunt vnitatis, pietatis, humanitatísque pia testimonia Domini Iesu, qui antequam in carne nasceretur, voluit pasci, antequam loqueretur, voluit pati, antequam corporaliter cerneretur, voluit agnosci. Exultauit quidem Abraham longæuus, sanctus, & pius, vt videret diem eius. Vidit, & gauisus est. [Ioan 8.] Et hoc vnde? Vtrique ex mysterio & sacramento Christi & ecclesiæ. Nunquam ab exordio propagationis humanæ, ac deinceps sicut esse non desiit ecclesia, sic neque Christus. Ipsum audi. Antequam Abraham (inquit) fieret, ego sum. [Ibidem.] Omnes itaque iusti qui corpori Christi vsque in finem seculi in terra peregrinanti ministrauerint, mercedem consequentur æternam, iniusti autem pro illatis contumeliis, pœnas luent perpetuas. Aequa lance retribuetur singulis. Iuxta cuiusque opera condigna recompensabuntur præmia.

Nullius

Nullius secernetur persona, non genus, non dignitas, non fortuna. Ille Deo erit vicinior, qui fuerit in caritate feruentior, corde humilior, atque virtutibus locupletior. At qui in malitia extiterit nequior, in exequendis mandatis tardior, in diuina laude tepidior, ille in æterna calamitate fiet miserior. Quid tunc potentes in seculo & auari, qui confidunt nunc in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur? quid astuti in sermone, & in innocentum circunuentione callidi? quid voluptuosi & seculi prosperitatibus dediti, acturi sunt? Quid vel ipsi Iudæi, qui Christum in capite & in membris occiderũt, dicturi sunt? Nempe ipsi videbunt, in quem transfixerunt. Videbunt corporis cicatrices, videbunt in manibus & pedibus loca clauorum, videbunt passionis Christi insignia, suæ videlicet iniquitatis præclara testimonia. Quem enim noluerunt agnoscere redemptorem, iratum aspiciẽt iudicem. Illis quippe missus est Christus, sicut idem ait, dicẽs, Non sum missus nisi ad oues,
Matt.15. quæ perierunt domus Israël. Quoniam verò ipsum recipere neglexerunt, præ cæteris deliquerunt grauius. Suis etenim exigentibus culpis caligauerunt, in lumine pro munere deteriorauerunt, magísque obdurauerunt pro exhibita caritate. Abutentes nanque bono, quod ad bonum illis præstitum fuerat, in sensum reprobum deciderunt. Bonus venit ad malos, vt faceret bonos, bonúmq; tribueret. Mali verò bonum hoc malè tractantes bonum sibi conuerterunt in malum, bono nihilominus in propria subsistente bonitate. Hos per Prophetam durè redarguens Dominus ait, Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt
Esa.1. me. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui, Israël autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Væh genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis. Dereliquerunt Dominũ, blasphemauerunt sanctum Israëlem, alienati sunt retrorsum. Retrorsum vtique alienati sunt, quoniam sanctum Israëlem, qui salutem eorum operabatur in medio terræ, blasphemantes agnoscere noluerunt. Vnde sceleris sui inexcusabiles facti sunt, dum non ignoráter, sed per malitiam peccauere. Hanc verò sententiam ipse Dominus Iesus
Ioan.15. autoritate sua confirmat, dicens, Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatũ non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Cur autem excusationem de peccato suo non habeant Iudæi, ad quos missus es, & ad quos redimendos venisti, dic nobis, ô Domine, nobísque enarra, ô æterna Sapientia, quatenus occasione ipsorum nos erudiamur abs te, qui credendo suscepimus te, eorúmque conteratur proteruia, qui necdum dignantur agnoscere te, atq; in tuo corpore coaptari. Erit profectò eloquium tuum omni ecclesiæ tuæ solidum adiutorium ad cre-
Psal.118. dendum. Declaratio quippe sermonum tuorum illu-
Ioan.15. minat, & intellectum dat paruulis. Si opera (inquit) non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent; Nunc autem excusationẽ non habent de peccato suo. Quæ autem ista sint opera, quæ nemo alius, præter quàm ipse Dominus Iesus fecerit, intelligant vniuersi, ne infidelitatis errore seducti nullam de peccato suo excusationem habeant. Prius tamen credant, quã intelligere velint, qui nisi crediderint, non intelligent. Mentis aciem abstergant credendo, & per fidem percipient intelligentiam sapiẽtiæ. Nullus planè ab ipso mundi initio fuit, quamuis sanctus, quãuis sanctificatus in vtero, qui sine colluuione peccati, & absque virili semine conciperetur, atque de intemerata virgine nasceretur. A Domino Iesu factũ est istud, & est mirabile in oculis nostris. Hoc prorsus non capit sensus, ratio non attingit, natura non patitur, humana experientia nescit, vt virgo concipiat, virgo pariat, & post partũ virgo permaneat. Omnem transcendit intelligentiam, hominum videlicet, & angelorum. Hoc vt crederent homines factum, ne insolita nouitate repercuterentur dubietate, per vates suos longè antequã fieret, prænunciauit esse futurum. Esaiam audi, Ecce (inquit) Virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, quod interpretatur, Nobiscum Deus. Isto nihil verius, nihil euidentius, nihil vtilius dici potuit. Loquebatur quidem non homo, sed Deus per hominem, qui fecerat hominem, vt illum erudiret ad fidem, & purgaret per fidem, atque nutriret in fide, donec proueheret ad speciem. Ezechiel quoque ait, Et conuertit me ad viam portæ sanctuarij, quæ respiciebat ad Orientem, & erat clausa. Et dixit Dominus ad me, Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israël ingressus est per eam, eritque clausa principi. Per viam portæ ingredietur, & per viam eius egredietur. Hæc porta sanctuarij, quæ clausa perhibetur, beata virgo est. Per ipsam minimè per materialem coitum transiuit Ioseph, quoniam vniuersorum Dominus solus ingressus est per eam, ignorante sacramẽtum hoc tenebrarum principe. Nunciante quippe angelo, virginéque diuinæ voluntati annuente virtute altissimi verbum in vtero puerperæ caro factum est, Deus scilicet & homo vnus Christus, qui vt habitaret in nobis, fieretque verus Emanuel incontaminato virginitatis signaculo egressus est tanquam sponsus de thalamo suo. Propter quod in ipsius ortus tempore tanto permoti miraculo, & pro tam ineffabili dignatione succensi millia angelorum decantauere, dicentes, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Fecit ne aliud opus mirabile, quod à nemine mortalium legatur factum? Fecit planè. A seculo non est auditum, vt quis aperuerit oculos cæci nati, sicut Dominus ipse. Quis vnquam quatriduanum fœtentem resuscitauit mortuum? Quis super liquidas æquoris vndas, quoties voluit, sicco perambulauit vestigio? Quis autoritate propria leprosos mundauit, iacentes erexit, fugauit dæmones, surdis reddidit auditũ, claudis gressum, mortuis vitam, omniúmq; languentium vnico sermone curauit molestias? Quis (oro) in generationibus seculorum vnquã tanta præditus fuit gratia, vt faciendorum miraculorum virtutem aliis prærogaret? Fuere quidem nonnulli, quamuis pauci, qui orationibus suis obtinuerunt à Domino, vt ægris salus, defunctis redderetur & vita. Horum autem nemo fuit, qui huiusmodi cui vellet, sua delectione tribueret potestatem. Quamuis autem Dominus Iesus hanc præstiterit virtutem, quicunque scire voluerit, Euangeliorum sanctarúmque perlegat volumina scripturarum, & cognoscet perspicuè hoc tantum mediatori Christo esse concessum, ad declarandum vtique ipsius diuinitatis incomprehensibilem maiestatem. Talibus etenim miraculis catholicæ religionis & Christianæ fidei imputribilia fundamenta locauit,

super

super quæ vniuersi credentes virtutum arcem superædificarent intrepidi. Nequaquam igitur fas est, tam claris testimoniis, támque euidentibus signis incarnati Verbi vllo modo resistere. Porro nullus incredulus & irrisor euadet impunè. Quamobrem abundantius oportet nos credere, quæ de Domino nostro Iesu Christo vel dicta, vel facta leguntur, ne fortè pereffluamus. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, (...2.) factus est firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia cōdignam accipit retributionis mercedem, quanto magis non effugiemus nos, si Dei sapientiæ neglexerimus credere? Exemplum nobis incredulitatis facti sunt ij, quibus loquebatur in carne. Si enim illi non effugerunt recusantes eum, qui super terram loquebatur, nos quid acturi sumus, si de cœlo nobis loquentem non aduertimus? Super terram quippe profugi incedunt sine lege, sine vate, sine rege, & absque Sacerdote, propterea quia nedum Dei verbo obtemperare recusarunt, verumetiam diuinis eius operibus procaciter detraxerunt. Agnoscebant quidem diuina opera Dominum facientem, sed ipsius maiestatis gloriam confiteri recusabant. Liuoris facibus accensi abnegabant, quod opera testabantur, videbant, & inuidebant, nec credere volebant, ideo odio illum habentes gratis opprimebant. Gratis propterea dixi, quia innocens erat, & quoniam de iniquitate sua nullum, præter peccatum, fructum reportare valuerunt. (...ou. 21.) Non enim est prudentia, non est sapientia, non est consilium contra Dominum. Euanuerunt ipsi in virtute sua Domino permanente. Non enim valet contaminari veritas, non potest euerti mediatoris sanctitas, quin in puritate propria perseueret. Est quippe lampas fulgentissima æternæ lucis decorata splendore. Est & lapis durissimus excisus de monte sine manibus, super quem qui ceciderit, confringetur. Conteret autem, minutatímque disperdet, si super quempiam ipse ceciderit.

De excellentia diuinæ lucis, quæ à mundis corde cernitur.

CAP. XIII.

Solis lucem quisquis sano cernit intuitu, agnoscit perspicuè ipsam alienæ lucis non indigere suffragio. Per se nanque sufficit sibi. Ostendit seipsam, ostendítque alia intuentibus se. Hæc est natura visibilis solis, hæc est virtus temporalis lucis, quam Deus in cœlo constituit, vt illustret corporalia, quæ obiiciuntur ipsi, & diuidat tempus per annos, menses, dies & horas. Si autem tanto splendore coruscat, quæ videtur lux, vt non indigeat lucernarum adminiculo ad lucendum per diem, & tamen temporalis est, quid de ipsa inuisibili luce & æterna, per quam cætera luminaria, quæ facta sunt, siue Solis, siue Lunæ, siue Stellarum arbitrandum est? (...an. 1.) Est nanque veritas Christus, iustitiæ Sol, & lux vera atque perfecta, quæ non solùm omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, verumetiam vniuersorum spirituum gloriosum exercitum in cœlorum palatio quiescentium. Omnis quippe cognitio seu corporalium, seu spiritualium de fonte nascitur veritatis. Illéque agnoscit altius & clarius intuetur, qui primæ veritati propinquior est. Ad ipsam acceditur non gressu corporeo, sed humilitate vera, puritate mentis, deuotione cordis, exercitatione virtutis, tranquillitate animi, & flagrantissimo amore diuinæ caritatis. Lux etenim ipsa alicuius quomodo egebit splendore, cum æternæ paternæque lucis ipsa sit candor, & diuinæ maiestatis imago? Coruscat quidem ineffabiliter in se, atque lucis propriæ spirituales radios in omnem diffundit rationalem creaturam. Quicquid enim intelligibile est, veritatis luce clarescit. Opaca penetrat, rimatur occulta, ita vt non sit, qui lucis illius splendorem effugere valeat. Adeò quippe per se rutilat, vt alterius nequaquam testimonio egeat. Ex infirmitate intuentium causatur ipsius ignota scientia. Quemadmodum igitur de coloribus cæcus iudicare nescit, sic neque de luce veritatis peccatorum animus. Lux quidem spiritualis est, in qua nullæ tenebræ sunt. Illi minimè propius valet accedere, qui infidelitatis velamine tegitur, seu delinquendi voluntate grauatur. Sine macula cum sit, immaculatis visibilis apparet obtutibus. Ait nanque, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Matth. 5. Mundet itaque se, quisquis veritatis mundam cupit cernere lucem. Interim tamen dum mundare se satagit, & antequam lucem ipsam intueri sufficiat, lucis testes simpliciter imitetur. Pro imbecillitate etenim intuentium non pro se testes voluit habere veridicos. Cœlestis nanque Pater omnipotens manifestum testimonium perhibuit veritati. Nempe cum in Iordanis alueo incarnata staret Veritas, apertis cœlis vox Patris intonuit, dicens, Hic est Filius meus Matth. 3. dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Paracletus quoque spiritus, vt Domino Christo testimonium redderet, in columbæ specie descendit in ipsum. Hoc autem solo minimè contentus Apostolorum corda caritatis igne succendit. Istud quidem prius, quàm fieret, futurum esse prædixit, vt non casu, sed ipsius voluntate factum esse cognoscas. Quum venerit (inquit) Paracletus, quē mittet Pater in nomi- Ioan. 15. ne meo, ille testimonium perhibebit de me. Testimonium etenim Sanctus Spiritus exhibuit Christo, quum sapientiæ lucem cordibus credentium infudit, veréque esse quæcunque gessit & docuit, ratione corroborauit & sensu. Rationem quippe per fidem instituit, sensum verò per affectum dilectionis expressit. In fide nanque scientiam, in sensu autem sapientiam tribuit. Vtrunque prorsus Paracleti donum est. Ipse scientiæ largitor, ipse spiritus sapientiæ dicitur. Nemo veritatem nouit, nisi scientia mediante, sed neq; quis sapientiam gustat, nisi Spiritus Sancti præsentia adsit. Hoc persenserat, qui dicebat, O quàm suauis est spiritus tuus in nobis. Præterea cum tres sint in cœlo, 1. Ioan. 5. qui testimonium perhibent veritati, Pater scilicet, Verbum, & Spiritus Sanctus, ita tres sunt, qui testificantur in terra, spiritus videlicet, sanguis, & aqua. Ad imbuendum igitur sacramentum fidei, declarandámque mediatoris gloriam, huiusmodi sufficere poterant testimonia. Testes tamen alios voluit habere idoneos, per quos infidelium plebem erudiret ad fidem, corporísque ecclesiæ copularet. Illis etenim eligendo, dicebat, Et vos (inquit) testimonium perhibe- Ioan. 15. bitis, quia ab initio mecū estis. Vt igitur Christi fideles existerent testes illi, ad quos loquebatur, veritatis spiritū acceperūt, quatenus quæ vera sunt, promeret.

Sine

Sine hoc spiritu quod verum erat, fari non possent, quoniam dicente Propheta cognouimus, quòd omnis homo absque hoc spiritu inaniter loquitur: Non autem Deus falsitatis eget testimonio, quin potius iu- Psalm. 5. xta Prophetæ memorati sentẽtiam perdit omnes qui loquuntur mendacium. Accepto itaque Apostoli veritatis spiritu conticere nequibant, quod spiritu re- Act. 4. uelante didicerant. Vnde & dicebant, Non enim possumus, quæ audiuimus, & vidimus, non loqui. Nam Apostolorum princeps in cõcilio positus Iudæorum, Sacerdotibus, Pharisæis, & magistratibus eorum Domino Iesu volens reddere testimonium, ait clara vo- Act. 5. ce Spiritu Sancto illi præbente fiduciã. Deus Patrum nostrorum suscitauit Iesum, quẽ vos interemistis suspendentes in ligno. Hunc Deus principem & Saluatorem exaltauit dextera sua ad dandam pœnitentiam Israëli, & remisionem peccatorum. Et nos sumus testes horum verborum & Spiritus Sanctus, quem Deus dedit omnibus obedientibus sibi. Audiamus & alium veridicum testem, quid de Christo asserat, Multifariè Heb. 1. multísque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit hæredem vniuersorum, per quem fecit & secula. Audiamus & tertiũ, quatenus secundum legis sententiam in ore duorum, vel trium testium ra- 1. Ioan. 1. tum censeatur Mediatoris testimonium. Quod fuit (inquit) ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ cõtrectauerunt de verbo vitæ, & vita manifestata est, & vidimus, & testamur, & annũciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrẽ, & apparuit nobis. De cœlo igitur sicut præfatum est, pariter & de terra testimonium habuit veritas, quanquam nec illi ab inimicis defuerit. Nónne de obsessis corporibus exibant dæ- Matt. 8. monia, clamantia, & dicentia, Quid nobis & tibi Iesu Fili Dei? venisti ante tempus torquere nos. Hos solos compescuit Saluator. Noluit enim vt mendax spiritus, in quo veritas esse non potest, quamuis vera diceret, ipsius fieret testis. Horum tantum testimonium approbat, qui veritatis repleti spiritu à semetipsis minimè loquuntur. Nouit sapiẽtia Dei, quòd omnis homo mendax. Propterea ne mendacium loquerentur mendaces, veritatis spiritum suis infudit testibus, vt non ipsi, sed qui in eis erat, spiritus loqueretur. Quoniam verò sciebat Dominus Iudæos persecuturos esse Apostolos, quemadmodum & ipsum, illos præmone- Ioan. 16. re curauit, dicẽs, Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini, alienos à synagogis facient vos. Non autẽ detrimentum erat de Iudæorum synagogis excludi, ex quibus iam ipse discesserat Dominus. Relictis nanque illis gẽtibus verbum vitæ prædicari mandauerat, Marc. 16. dicẽs, Euntes in vniuersum mundum prædicate Euan- Act. 13. gelium omni creaturæ, quod & fecerunt. Sic enim legitur, Vobis quidem oportebat loqui verbum Dei, sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicatis æterna vita, ecce conuertimur ad gentes. Sic enim præ- Esa. 49. cepit nobis Dominus, Dedi te in lucem gentium, vt sit salus mea ab extremis terræ. Hoc autem completum fuisse prophetico spiritu insinuauit, inquiens sic Esa. 9. Esaias, Gentium populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. Sedentibus in regione vmbræ mortis lux orta est eis. Psaltes quoque vates egregius vocationi gentium congratulans in spiritu ad diui- Psal. 65. nam laudem hortatur eas, Benedicite (inquit) gentes Dominum nostrum, & obaudite voci laudis eius. Ite rúmque, Omnes gentes plaudite manibus, iubilat[e] Deo in voce exultationis. Meritò itaque sicut ali[bi] [...]n. 17. scriptum est, Derelicta est domus eorũ deserta, quoniam nedum Dominum ipsum, verumetiam prædicatores suos de illorum finibus abiecerũt. Ducebantur quidem suorum passionibus vitiorum, atq; à propriis cogitationibus seducebantur. Zelo Dei & leg[is] æmulatione Christum videbantur persequi. Vnde [I]oan. 3. dicebãt, Non est hic homo à Deo, qui Sabbatum no[n] custodit. Carnem sapientes non nisi carnaliter spi[ri]tualem nouerant intelligere legem. Vtiq; si spiritu[a]les fuissent, sciuissẽntque diiudicare omnia, non m[i]nus seipsos, quàm legem spiritualiter agnouissent, [in]tellexissẽntque cordium suorum latentem intentionem liuoris morbo corruptam. Quoniam verò [...] men positum erat super eorum cor, radiante[m] [...] valebant aspicere veritatem. Ideo malum [...] boni non verebantur agere. Hoc magister [in]sinuauit, dicens, Venit hora, vt omnis, qui [...] vos, arbitretur obsequium se præstare Deo [...] quidem Dei Iudæi habebãt, sed non secundum [...]tiam. Impietatis sacrificium offerebant Deo, [...] illum placare credebãt, inde aduersum se acriter [...]tabant. Defensores legis ignorabant legem. Si [...] intellexissent legẽ, cognouissent Christum. Lex [...] Christum annunciat in figuris, in Prophetis, in [...]moniis. Erat nanq; vmbra futurorum. Hinc est [...] Apostolus ait, Nolo vos ignorare fratres, quòd [...] nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare [...]ierunt, & omnes in Mose baptizati sunt in nube [...] mari, & omnes eandem escam spiritualem mand[uc]auerũt, & omnes eundem potum spiritalem biber[unt]. Bibebant autem de spiritali consequente eos p[etra], petra autem erat Christus. Hæc autem in figura [...] sunt nostri. Nónne & Prophetarum vox illa est, [...] ait, Da mercedem Domine sustinentibus te, vt [pro]phetæ tui fideles inueniantur. Iudæi verò solum [...]ræ corticem aspicientes, spiritum autem sub teg[mine] literæ non intelligentes offenderunt in lapidem [of]fensionis, & in petram scandali, ita vt caderent [...]re quidem potuissent, si in humanitate Verbum [...] in Verbo credidissent patrem. Credere autem p[...]rant, si ex operibus Verba Christi, atque ex ve[...] latentem in carne diuinitatem considerassent, [...] idem testabatur, dicens, Opera quæ ego facio, te[sti]monium perhibẽt de me. Quòd si mihi non credi[tis], operibus credite. Diuinitas etenim per assumpt[um] hominem operabatur miracula, prædicebat futu[ra], reserabat cordium abdita, quæ simplex homo ag[ere] non valeret. Filium igitur nesciebat, nec Patre[m] quisquis potestatem & sapientiam Patris non ag[no]scebat in Filio. Hebræi autem persecutionem in[fere]bant membris, quia gloriam capitis ignora[bant]. Vniuersa tamen hæc suos noluit Veritas latere [disci]pulos. Antequam fierent, futura esse prædixit, v[t mi]nus terrerent, quum fierent. Neque enim minus [...] futura sunt, quàm ea quæ sunt, Verbo præsentia [...] Videt in se, & per se omnia, propterea futura ve[lut] præsentia, & præsentia tanquam futura loquebatur. Hoc ex fidei merito percipientes Apostoli, duplici mœrore sauciabantur ex iis, quæ Domino referente didicerãt, tũ videlicet de persecutionibus sibi imminẽtibus, tũ de celeri discessu magistri. Quẽadmodum

itaque

itaque ad perferendas mūdi pressuras eos plurimum fuerat exhortatus: ita de suo debuit illos cōsolari discessu. Ideo addidit, inquiens: Vado ad eum qui misit me: & nemo ex vobis interrogat me, quò vadis: Maxima huius locutionis profunditas est. Cum discipulis sedebat, epulabatur, non mouebatur: & tamen loquebatur: vado ad eum qui misit me. Se ire asserebat ad eum, cum quo erat, & à quo non recedebat. Sic enim dixerat alibi: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo filius hominis, qui est in cœlo. Opposita valde sibi videntur hæc sedere, & ire: in cœlo esse, & loqui in terra, ibíque esse, quò itur. Porrò si alicubi homo est, non expedit, vt eat, vbi est. Si autem it, necdum est, quò pergit. In nobis hæc vera sunt: quia simul esse non possumus, quò tendimus. In Mediatore autem nostro, quoniam à nostris longè ipsius distant verba & opera: quod dixi, verum est. Qui enim dixit: vado ad eum qui misit me. Veritas æterna est infallibilis & immutabilis. Sacramēti huius altitudinem, verborúmque profunditatem deprehendere poteris, si vtrarúmque naturarum proprietates: diuinę scilicet, & humanæ, quæ sunt in domino Iesu, discernas. Deus nanque erat & homo. Quæ Dei sunt, in Deo, & quæ hominis erant, operabatur in homine. Ex vnione quidem ipsa naturarum proprietates non confundebātur, sed agnoscebantur. Non persona secernebatur in Christo, sed substantia. Persona vna, substantiæ duę: & tamen vnus Christus. Humana substātia ex parte tantum carnis visibilis erat: ex parte spiritus inuisibilis. Verbi verò substantia prorsus inuisibibis est. In Christo nanque caro, spiritus, & Verbum sunt. Verbum enim, quoniam Deus est: semper cum patre est. Non circunscribitur loco, non accedit motu, tempore non variatur, semper est, quod est: semper est, vbi est: & nusquam deest: quia Deus vbique totus est. Est in se totus, totus in patre filius, totus in filio pater est. Caro autem Christi: quāuis corruptionem non viderit: non tamen semper habuit immortalitatem. Mortalis erat, pasibilis, & necessitatibus volūtariis fatigata. Quandiu peregrinata est, suo naturali motu ducebatur, & impellebatur ad libertatem, impasibilitatem, & immortalitatem. Spiritus verò in ea parte, qua intelligit, & discernit, diuinámque in se gestat imaginem: quæ propter rationis dignitatem superior dicitur, vnitus verbo ad patrem ire non dicitur. Verbi nanque fruitione beatus quum primum creatus fuit, diuinam essentiam contemplatus est. Non enim antè factus, quàm substantiali gloria extitit beatus. In ea tamen parte, qua viuificat corpus, dolet cum corpore, patitur per corpus: corporis mortem formidat: quamuis non simul moriatur cum corpore: quoniam totus immortalis est: & ipse ibat ad patrem, atque immortalitatis stolam, quæ ad solam carnis substantiam pertinet, appetebat induere. In Mediatore igitur nostro idem spiritus simul miser & beatus erat, pasibilis & gloriosus, viator & comprehensor: missus & mittens. Pasibilis in carne, gloriosus in verbo, viator propter corporis mortalitatem: comprehensor propter filij personalem vnionem. Missus à patre: mittens Paracletum cum patre. Accedens per carnē ad patrem: & in peruentione in sinu patris feliciter requiescens. Quantum itaque sapio, quantum agnosco: & prout locutionis altitudo elucet in corde meo, se Deum arbitror dixisse & hominem, quādo ait: Vado ad eum qui misit me: & nemo tamen ex vobis interrogat me: quò vadis. Ioan. 17. Istiusmodi verba non sustinentes qui aderant. mœstitia grauabantur. Nec immeritò. Ardua atque aspera illis proposuerat Veritas, quum adhuc pusilli essent: & ad perferendum mundi persecutiones inexperti. Maximas illis prænunciauit à seculi amatoribus inferendas esse persecutionum cōtumelias: adeo vt absque synagogis fierent: & veluti oues à lupis esse dilaniandos, opprimendos, perimēdósque. Quod autem addiderat, dicens: Vado ad eum qui misit me, his omnibus videbatur grauius. Quis etenim etiam assuetus in prelio non metueret tanta sibi minari supplicia? Aut quis strenuus & probatus miles absque duce cum validisimis hostibus auderet habere congressum? Vel quis (nisi fortè furibundus & amens) vicinam non expauesceret mortem. Non ab re ergo dixerim, quòd tristitia perfundebantur discipuli de magistri dulcis absentia: & præ dolore, quò iret, interrogare non poterant. Ingens planè metus pro seipsis: pro magistro autem intolerabilis mœror in eorum corda obrepserat: adeo vt minimè loqui valerent. Illorum verò pius dominus dolore permotus vltra se continere nolens, adiecit: Sed veritatem dico vobis. Ioan. 16. Expedit vobis vt ego vadam. Quid est quod loqueris domine? Qualem ex tuo ore veridico sententiam profers? Nonne tristitia immoderatior eorum vires obsorbuit? Sic inermes, tuóque destituti suffragio, quomodo pugnabunt? A quo consilium capient? Scis etenim quòd importunus pauor animi, fortitudinis, consilij, & intellectus euertit regimen. Nam si ex vnico sermone tuo sic eorum corda sunt territa: quid in persecutionibus ipsis eosdem arbitramur esse acturos? Magnarum planè mentium & perfectorum est contumelias ferre: æquanimiter tolerare flagella, persecutionibus versari, dilaniari, expoliari, publicè cædi, exulare, in carcere & compedibus detineri, & ad vltimum iugulari. Vniuersa hæc illos asseris esse passuros, quos in fide nutantes, in caritate imperfectos, nudos virtutibus, spirituali exercitatione ignaros, inexpertos ad tentationum bella, & ineruditos non ignoras esse scientia. Quanto melius, quantóque consultius foret (saluo tamen sapientiæ tuæ honore) vt manerent penes te, & tanquam tenelli spiritu doctrinæ tuæ lacte nutrirentur, roborarentur mente: atque ab incursibus dæmonum, tentationibus vitiorum: hominum persequutionibus: terroribus tormentorum, sub alarum tuarum tegerentur vmbraculo? Sic domine, sic custoditi per te seruarentur tibi: tuis vt olim inhærerent vestigiis: docerentur exemplis: exhortationibus accenderentur, atque paulatim admonitionibus sanctis ad perfectiora conscenderent. Tolerabilius est, vt illos infirmos posideas, quàm extinctos amittas. Hæc tecum, ô æterna Sapientia, & cordis mei thesaure concupite familiari alloquutione disserui: non vt tuos procaciter audeam sermones arguere. Temeritatis quidem nimiæ deprehenderer reus: si tuo conarer resistere verbo. Vt igitur insipientiam meam erudias: vt legentium animos ratione communias: vtque prostratam audientium fortitudinem erigas, edicito nobis (oro te domine) cur loqueris sic: & quare apostolis expediat, vt corporaliter abeas. Fortè, imò certè instruemur & nos: quibus in spiritu tuus

Ibid. quotidie contingit abscessus. Ad hęc dominus: Si non abiero (inquit) Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos. O responsio amantium mentibus iucunda: ô diuinitatis cōsilium proficuum præsentibus & futuris: per quod dilectionis suspicio tollitur: & amoris incendium generatur. Non enim discedis & deseris, humanitatem tuam subtrahis & contemnis: sed potius, vt dona cumules, & mentes in tua caritate confirmes, tuam subducis pręsentiam. Polliceris quidē Paracletum mittere: quatenus cœlesti igne tuorum accendat corda seruorum: illósque erudiat de omnibus, quæ te disserente intelligere nequiuerunt, faciátque opere perficere quod mandasti. Nempe idem Peracletus eius, quem possidet, inflammant affectum, nec abs te longè ire permittit. Nequaquam autem illo præsente tuus, ô laus hominum, angelorúmque, potest obesse discessus, qui æquissimo iudicio vniuersa moderaris, nec agnosceris, nisi ab eis, qui diligunt te. Veritatis nanque spiritus, quem missurus es, immutat, quos replet, téque spiritualiter diligi facit. Hactenus discipuli tui dilexere te propter se, suáque quæsierunt in te: quum tamen talis sis, vt diligi debeas propter te. Non enim vllus adulterinus, seu mercenarius amor in tuo nuptiali admittitur thalamo. Casto semper & puro amari vis corde, ideo te contingi non pateris ab iis qui alta sapiunt, & te carnaliter concupiscunt. Quantum autem dicere fas est, quos elegisti de mundo te tanquam hominem sanctum: in miraculis potentem: facundissimum in sermone: in virtute præclarum: & à Deo missum pro Israelis tantum redemptione fatentur. Diuinitatis gloriam ignorant carnis pondere ac fidei imbecillitate grauati, humana solum sapiunt de te, terrena sperant per te, solatia tantum humana quærunt in te. Propterea indigent reformari in spiritu, vt altiora sentiant de te, & puriori affectu diligant te. Supra carnis sensum se erigere nequeunt, quamdiu carnem tuam aspiciunt, carnísque delectabili cōuersatione pascuntur. Prorsus ablactandi sunt, vt transeant in virum perfectum, & ad mensuram veniant tuæ dulcissimæ caritatis. Tunc te spiritualiter diligent, tunc quas dixi passuros persecutiones nedum forti, verumetiam alacri animo sustinebunt. Intrepide quidem ante reges stabunt & præsides, nomen tuum coram magistratibus & seculi potestatibus prædicabunt, atque in gentium Iudæorúmque conciliis deitatis tuæ celsitudinem nunciabunt. Discurrent per vrbes populorum, in signis & prodigiis fidem tuam magnificabunt. Sicque tuum disseminabunt verbum, vt in omnem terram exeat sonus eorum, atque in fines terræ audiantur verba eorum. Glorificaberis in illis, & ipsi exaltabuntur per te. Venerabuntur tanquam Veritatis præcones, verbi nuncij sapientiæque æternæ discipuli. Cuius autem ô domine ista sunt opera, nisi almi spiritus, quem in tuo pater missurus est nomine ad declarandum vtique gloriam tuam in gentibus, & renouandum orbem totum sub legibus caritatis?

Ioan. 16. Ipse nempe præsentia sua mundum arguet de peccato, & de iustitia & de iudicio. De peccato quidem, quod non dimiserunt, de iustitia, quam contempserunt, de iudicio, quod minime præuiderunt. Digne satis de peccato infidelitatis arguetur mundus, quum tibi domine tuísque neglexerit credere. Tanta siquidem omnipotentiæ tuæ ostendisti miracula, vt inexcusabilis sit, qu[...] quis tuæ noluerit se subiicere seruituti. Nimis tua maiestas inclyta credibilia facta sunt testimonia. C[...] mat martyrum sanguis, oracula pronunciant prophetarum, atque innumerabilis fidelium multitudo in tuo nomine congregata rationali suadet creaturæ, vt tibi famulando credere debeat, cui tan[...] rum iustorum fides ministrando testatur. Fas igi[...] catholicæ non est repugnare veritati, quæ vniu[...] so mundo diffusa conspicitur. Nam voluntate po[...] quàm ratione resistit, qui Christianæ religioni [...] nuere negligit. Arguitur enim à spiritu sancto, [...] verbo tuo veridicum perhibet testimonium. Ipsu[...] quippe ô syncera Veritas misisti, nedum vt de p[...] cato mundum arguat, verumetiam de neglec[...] stitia. Ascendendo nanque ad patrem mundo [...] tuos reliquisti discipulos. Hi etenim sancto [...] spiritu custodiendo iustitiam insinuabant om[...] non perituram & labentem seculi pompa[...] nam atque beatam vitam totis votis esse qu[...] Ioan. 16. Quum enim quis amore æternorum præsen[...] rit, inuisibilia præstantiora esse, quàm qu[...] tur, certa definitione cognoscit. Iustorum q[...] hæc est consummata iustitia corde oréque fat[...] humanis ablatum aspectibus viuere in æternu[...] que eloquiis tuis assensum tribuere, vt non di[...] viuendo ab eo, quod credendo testatur. Nequ[...] autem humani spiritus virtus hæc est, sed illiu[...] mine quem misisti de cœlo Paracleti, qui ac[...] Ioã. 1[...] suo mundum arguet de iudicio. De iudicio (inquam) quoniam principis mundi finem ad[...] ostendet. Quamdiu nanque defuit, qui per[...] tum exercitia cum apostata angelo congred[...] ad pugnam, idem mundi pacifice obtinuit pri[...] tum. At vbi tu ô Sapientia de cœlorum rega[...] in seculi campum cum tyranno hoc pugnatum [...] trasti, quoniam illo es fortior, depulisti eum [...] tiquo, quod possidebat imperio. Dedisti vtique [...] ctis, qui tenebantur in vinculis, pacem tuam, [...] nus mente libera tibi redemptori suo exhibere[...] mulatum. Dilatasti plane signa imperij tui a[...] vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos [...] terrarum. Hoc est iudicium, quod alio in loco [...] rum prænunciabas dicens. Nunc iudicium est [...] di, nunc princeps mundi huius eiicietur foras. H[...] Citharœda sanctus, homo videlicet secundum [...] tuum, votis omnibus anhelabat inquiens. Deus [...] dicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio re[...] Iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes [...] in iudicio. Quod autem prædicebatur futurum, [...] pletum aspicimus. Tuum quidem regnum inco[...] tabile est, quoniam tu immortalis & omnipo[...] domine. Tibi reges vniuersi suas inclinant ce[...] te venerantur, adorant colúntque. Sibi Prop[...] audiunt dicentem. Et nunc reges intelligite [...] mini, qui iudicatis terram, seruite domino i[...] re, & exultate ei cum tremore. Beati igitur o[...] qui sperant in te domine, tuóque infatigabilit[...] sequuntur imperio. Nam terreni reges terren[...] pendia conferunt, non aliunde habentes quid e[...] gent. Tu autem ô inuictissime angelorum rex n[...] temporalem, sed æternam tribuis pro laborem[...] cedem. Præstas nanque te puro diligentibus cor[...] tibíque obtemperātibus fideliter delectationes m[...] xim.

ximas, quibus affectus omnis voluptuosi extinguitur seculi. Non autem valerent tentationibus reluctari, atque carnis carere illecebris, nisi spirituali tuo reficerentur pabulo. Infirmitati etenim compatiendo humanæ deuotione reficis, quos diligis. Paterno ad illos inclinaris affectu, qui animi debilitate nequeūt ascendere ad te, & vsque ad mortem certare pro te. Es nanque domine bonum ineffabile, pro quo adipiscendo, qui te agnosceret, mori millies non expauesceret. Rationalis ergo spiritus corporis fragilitate depressus, atque sensibus hebetatus suæ intelligentiæ aciem ad ea, quæ sensibus capiūtur, inflectit. Qua re ne visibilib. voluptuose inhæreat, illi Paracleti cōsolationē tribuis. Ipse nanq; est qui timorē sanctum mentibus electorum inserit, pietatis viscera emollit, docet hominem scientiam, fortitudinem in aduersis tribuit, prouidos in consiliis facit, spiritualium intelligentiam largitur, ęternorúmque gustum sapientiæ infusione communicat. Hæc prorsus insinuasti, 16. quum diceres. Quum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Veritatem omnem instruit, quum dona sua liberaliter præstat, quæ virtutum omnium continens veritatem. Vtique quum manifestat te, in quo thesauri omnes sapientiæ & scientiæ Dei absconditi sunt, quum reuelat diuinitatem tuam, potentiam tuam, gloriam tuam, sapientiam tuam, omnem instruit veritatem. Tu enim es limpidissima veritas, & æterna patris videlicet sapiētia, atque cognitio, in qua omne quod verum & bonum est, stabili lege consistit. Hanc absque præuia & 1.1. comitante tui spiritus gratia non attingimus veritatem. Eodem spiritu reserante menti nostræ mysteria cognoscimus, sicut legitur. Ipsa vnctio docet vos de omnibus. Loquitur enim ad cor, & sine vllo corporis vel labiorum motu intus auditur, non per vocis sonoritatem, sed per veritatis intelligētiam. Non enim in ipso corporum lineamenta sunt. Est nanque spiritus intelligentię sanctus, vnicus, multiplex, subtilis, mobilis, disertus, nobilis incoinquinatus, certus, suauis, amans bonum actum, qui nullum vetat benefacere, humanus, benignus, stabilis, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, attingens vbique propter suam munditiam. Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quædam claritatis Dei sincera, atque spiritualis & diuina lux, propterea spiritualiter loquitur, quanquam non à semetipso, quia non est à semetipso. Est autem de Deo Deus, de æterno coæternus, procedens à patre, & te filio patris vnigenito. Quoniam verò à seipso non loquitur, à quo loquatur nobis edicito domine, quatenus eruditi abs te à veritate catholica minime deuiemus, quæcunque audiet loquetur. Auditus iste, vt arbitror, æterna cognitio est. Quemadmodum igitur non est à semetipso, ita nec cognoscit. Cognoscit à patre & te filio, sicut ab ambobus sempiternaliter procedit. Non autem cognoscit tanquam inferior aut posterior, quum sit æqualis, consubstantialis, & coæternus. Nempe trinitatis sanctæ, sicut vna est essentia, par gloria, æqualis maiestas, ita & cognitionis eadem est perfecta scientia, & tamen non à seipso loquitur, quoniam patris & filii spiritus amor & osculum est. Loquetur, inquit, quæcunquæ audiet, manifestabit videlicet quæcunque cognoscet vobis ad salutem fore necessaria, aliisque profutura. Non enim omnia quæ futura sunt, docet. Quanta fuerunt, & ventura sunt, quæ à mortalibus nesciuntur? Nihil tamen quod humanæ saluti congruat (spiritu reuelāte) occultum est. Instruit quidem, non de omnibus omnes, neque cuncta simul. Prouehit autem rationalem mentem, & iuxta cuiusque mensuram lumen infundit sapientiæ. Prouectio ipsius cognitionis ascēsus est. Quo verò solicitior quisque est, quo humilior, quo gratior, eo spirituali ac diuinæ cognitioni habilior. Sine meritis istiusmodi habilitas condonatur. Nisi gratis aspiceret Deus, singuli superuacue laborarent. Aspice itaque ô Sapiētia de sede sancta tua in me peccatorum minimo, & miserere mei. Oculo tuo recto, & in beneplacito populi tui respice inquam in me, non vt impræsentiarum delicta defleam, sed vt videam te lumen in lumine, tuáque delectabili absorbear caritate. Deterges vtique aspectu tuo placidissimo cordis mei maculas, illustrabis ignorātiæ tenebras, & tepore fugato animum excitabis meum in laudibus tuis, in dilectione amoris tui, in pace tua & in piis amplexibus caritatis. In spiritu veritatis & in spiritu ardoris hæc bona facies mecum. Spiritus nanque tuus bonus deducet me ad te. Tuus (inquam) quia habet à te, vnde erudiendo ducat me ad te, sed non sine te. Quomodo autem sine te, quum tecum vnum sit? Vbi est substantiæ vnitas, deitatis æqualitas, virtutisq; parilitas, esse non valet operationis diuersitas. De tuo igitur accipit, quę audiendo docet, téque clarificat in nobis, non tamen præter te, quoniam in sapientiæ tuæ splendore nos imbuit. Profunda sunt hæc domine, & absque veritatis tuæ lumine incomprehensibilia. Præcedente autem luce tua, quando ista cognoscimus, supra humanum sensum erigimur, supra intellectum trahimur, & fortiter inardescimus videre te fontem sapientiæ, datorem gratiæ, torrentémque voluptatis æternæ. Exercendo tamen differs, & differendo accēdis, quatenus per ascensus virtutum & cumulos meritorum feliciter te nobis suo tempore tribuas.

Quòd variis pressuris purgatus animus spirituali gaudio repleri mereatur.

CAP. XIIII.

HVmani animi Deo dicati ordinatissimus ascensus siue ad perfectionis culmen, seu ad contemplationem cœlestium est, vt salubriter purgetur, deinde vt erudiatur sapienter. Alter si segregetur ab altero, amanti plurimum nocet, currētísque profectum retardat. Nam & terra sterilis diúque inculta si prudenti agricultori excolenda tradatur, prius sarculo & vomere mūdatur à sentibus, postea repletur seminibus, vt vberem ex se proferat fructum. Porrò multifarie purgatur animus, flagellis videlicet, tentationibus, pressuris, compunctione, lacrymis & virtute. Flagellis attritus Paulus stimulos carnis suscepit in corpore, ne elationis morbo periclitaretur in mente. Tentatus est sanctus Iob probatus & coronatus. Tentationem pertulerūt ij, de quibus legitur. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est, quoniam Sap.3. deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se, tanquam aurum in fornace probauit eos, & quasi holocausta

hostiæ accepit eos. De pressuris hominum & tribula-
tionum quantus purgationis fructus accrescat, Pro-
Psal. 65. pheta sanctus notificauit, quum in persona iustorum
omnium loquitur sic. Induxisti nos in laqueos, posui-
sti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines
super capita nostra. Trāsiuimus per ignem & aquam,
& eduxisti nos in refrigerium. Compuncti quoque
Psal. 50. cordis vox illa est Prophetæ, quæ ait. Miserere mei
Deus secundum magnam misericordiam tuam, & se-
cundum multitudinem miserationum tuarum dele
iniquitatem meam. Purgationis igitur veniam sperās
se per effusionem lacrymarum esse consecuturum,
Psal. 6. idem alio inquit in loco. Lauabo per singulas noctes
lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.
Hinc virtutum germina in plangentis corde dum
pullulant, vitiorum eiiciunt spinas, & mentem gau-
Psal. 125. dio replent. Hoc expressit Propheta, dicens. Qui se-
minant in lacrymis, in exultatione metent. Huiusce-
Tob. 3. modi purgationum profectus compendiose sancta
mulier in Tobiæ volumine declarauit inquiens. Hoc
autem pro certo habeat omnis qui colit te domine,
quoniam vita eius si in probatione fuerit, coronabi-
tur, si autem in tribulatione fuerit, liberabitur, & si
in correptione fuerit, ad misericordiam tuam per-
uenire licebit. Non enim delectaris in perditionibus
nostris, quia post tempestatem tranquillum facis, &
post lacrymationem & fletum, exultationem infun-
dis. Vtrunque ascendentis gradum, purgationis scili-
cet, & eruditionis vir secundum cor Dei reformans
Psal. 50. in se ait. Asperges me domine hyssopo, & mundabor,
lauabis me, & super niuem dealbabor. Auditui meo
dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humi-
liata. Vnde (oro) munditiam & candorem perceptu-
rum se dicit, nisi ex purgationis amaritudine? Gau-
dium verò, lætitiam, & exultationem non aliunde,
quàm ex auditu erudientis Sapientiæ. Eruditionem
autem multiformis Sapientiæ nemo explicat verbis.
Non ordine, non tempore, non loco, non persona-
rum dignitate, non fastu circumscribitur eloquentię.
Spirat agnitionem veritatis, vbi, quando, quomodo,
& de quo vult, nunc per prophetarum oracula, nunc
per loquentium verba, nunc per angelos, nunc per
creaturarum decorem, ordinem, vsum, virtutémque,
nunc per aduersa, nunc per prospera, nunc per intel-
ligentiam, nunc per affectum, nunc per dona, nunc
per subtractionem munerum, nūc per aspirationem
intus, nunc foris per exemplum, nunc per alios, quā-
doque & per se. Eruditionis eius nullus curiose inue-
stiget causas, vt eius sortiatur effectum. Quisque pro-
ficere studeat, ne gratiam negligendo amittat. Ab ea
discat quid diligere, quid sperare, quid credere, quid
agere, quid cōtemnere, quid quærere debeat. Sobrie-
tatem enim & sapientiam docet, & iustitiam, & vir-
tutem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus. Hęc
si præsto sint, purgant, & instruunt, custodiūt, & Deo
amabilem reddunt. Beatus quem Dei sapientia de
magisterio virtutum erudierit, vt ad perfectionis fa-
stigium prouehat. Vtique per contemplationis ociū,
& illuminatæ caritatis affectum communicabit se
illi, quanquam nō ad libitum ipsius. Nam etsi in ele-
ctis suis collatam custodiat gratiam, deuotionis ta-
men affectum actualiter nemini prærogat. Quam-
diu enim peregrinamur in corpore, per fidem ambu-
lamus, carnis stimulos spiritui aduersantes patimur,

quotidianis excessibus delinquimus, cogitation
phātasmata sustinemus. Propterea vicissitudini am
ris & subductioni deuotionis (etiam inuiti) subiac
mus. Hinc est, quod carentia sponsi ad tempus, si d
merita consideremus nostra, breuis est: Si amoris i
petum, & fruitionis gustum (dum adest) metiri vol
rimus, breuissima hora est. Itaque quoad conditio
statum, modicum abest, quo verò ad delectationis
fectum, modicum præsens est. Hoc locutione my
ca ipse Christus Dei virtus & Dei sapientia Apo
lis insinuauit, dicens. Modicum & iam non videb
me, & iterum modicum & videbitis me, quia v
ad patrem. Si de corporali sui visione loqueretur,
eos quibus loquebatur referri debet, si autem de sp
rituali, prout sequentia manifestant, prorsus ad
uersos. Sermonis huius altitudinem & spiritu
sensum non attingente discipuli prolixa collo
ne inuicem contulerunt. Necdum illis S
sum aperuerat, vt scripturas intelligere necdum
veritatis spiritum promissum acceperan
ipsum dominum Iesum spiritualiter dilig
rant. Proinde merito dicebant. Nescimus
quitur. Corporalem ipsius præsentiā affatim
rant, absentiam corporis aut spiritus experti
rant, ideo locutionis sententiam ignorantes
gare cupiebant. Illos autem præuenit magister
mus, & per id quod ipse corporaliter discessur
quid spiritualiter ipsius actura esset Ecclesia, d
re curauit. Discipulis nanque suis tanquam pri
lioribus Ecclesiæ membris atque perfection
locutus est. Amen amen dico vobis, quia plor
& flebitis vos, mundus autem gaudebit. Plorat
mater Ecclesia damna morientium filiorum,
matur quotidie, & gemit spōsi sui absentiam,
peregrinationis ærumnam, dicens. Heu mihi
incolatus meus prolongatus est, habitaui cum
tantibus Cedar. Plorat vtiq; in singulis, flet p
nibus. Singula quæque membra lamentum
prius pro seipsis, deinde pro cæteris, nec ante
desistunt, quàm ad optatam domini sui præse
veniant. Quamdiu delinquunt, plorant, qu
longe à Deo se sentiunt, lacrymantur, quamdi
cta proximorum vident, lacrymas fundunt. Qu
nim tam iustus est, támque innocens, qui sua q
diana non debeat flere delicta, quum Propheta
diat dicentem. Lauabo per singulas noctes lect
meum, lacrymis meis stratum meum rigabo? M
plane sunt singulorum delicta, quæ diluenda sunt
tibus. Quanta (oro) quotidie cogitationib. noxiis
lecebrosis, vanis, terrenis temerariísque errata co
mittimus? Quàm crebro vaniloquiis, detractio
bus, scurrilitate, iactantia, contentione, periuri
mulationibus, perniciosisque sermonibus di
aduersum nos irritamus iustitiam? Nunquam
mus nunc omissione, nunc opere, superaddere
ta peccatis, & debitis debita cumulare, quę n
ribus, lacrymis, orationibus, gemitibus, vigili
niis, assiduis compūctionibus, piísque operibus
lere conemur, maximis obligationibus astric
hac vita subducimur. Salubriter ista quę contra
na præcepta agimus, ad tempus plangenda sunt,
incassum æternaliter defleantur. Ploremus indefic
ter nostra, ploremus iugiter proximorum delict
Non potest non dolere de alienis, qui veraciter pla

gitsua. Extraneum se esse à caritate fatetur, qui peccanti non compatitur proximo. Sanum membrum in corpore positum si languentibus cæteris non auxilietur, nonne superuacue locum suum occupat? Sic & fideles quique in Ecclesiæ corpore cōstituti si peccantes fratres agnoscant, ociose viuunt, si non flendo aut compatiendo de delinquentium perditione non doleant. Mandat caritatis lex gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Multo tamen amplius flere iubet super eos qui plangenda committētes aut nolunt, aut negligūt, aut flere se nesciunt. Sic Samuël sanctus superbum lugebat regem, quem à facie Dei nouerat esse proiectum. Sic Dauid Saulis, & Ionatæ, ac populi extinctionem fleuit, cunctúmque Iudam plorare mandauit. Sic mediator noster super perituram ciuitatem lacrymatus est, quæ eo magis plangēda erat, quo se minime flebilem agnoscebat. Quotquot igitur caritatis succensi sunt face, proximorum tanquam propria deflent scelera. Nemo tamen digne plangit aliena, qui voluntarie delinquendo negligit sua. Ex proposito peccare desinat, qui erratibus vult condolere alienis. Nullus quamuis sanctus, quamuis perfectus, & iustus, propria cesset flere delicta, tametsi cum dolore maximo ac compassionis ardore plangat aliena. Vtrunque agat ex corde, qui in Ecclesiæ corpore viget. Ploret se, defleátque mundum nesciētem plangere se. Ignorat lugere se, quicunque in mūdo degens, non in domino, sed in seculo temporaliter gaudet. Gaudet quidem mundus, quum locupletatur diuitiis, possessionibus ditatur, extollitur honoribus, voluptatibus pascitur, nobilitatur progenie, familia multiplicatur, suásque valet perficere voluntates. Nec aduertit miser, quoniam temporalis prosperitas secuturæ calamitatis initium fore dignoscitur, dicente Sapiente. Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat. Eruditus igitur de vanitate mundialis gaudij idem alibi ait. Risum errorem putaui, & gaudio dixi, quid frustra deciperis? Iustorum fletus & gaudij impiorum qualis vtriusque sit finis, sacri textus declarat eloquij. De fletu iustorum
l.125. inquit Propheta. Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent, euntes ibant, & flebant mittentes semina sua, venientes autem venient cum exultatione portātes manipulos suos. De iniquorum autem prosperitate, & peccantium gaudio quid beatissimus Iob
b 21. sentiat, audiāt vniuersi. Quare, inquit, impij viuunt, subleuati sunt confortatíque diuitiis? Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum. Domus ipsorum securę sunt & pacatæ, & non est virga Dei super eos. Bos eorum concepit, & non abortiuit, vacca peperit, & non est priuata fœtu suo. Egrediuntur quasi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus. Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Vtrorúmque statum, iustorum scilicet, & peccatorum Dei sapientia declarans in Euan-
uc.6. gelio, ait. Væh vobis, qui ridetis nunc, quoniam flebi-
bidem. tis. Iterúmque. Væh vobis diuitibus, qui consolationem habetis in hoc seculo, quoniam in future luge-
att.5. bitis. De iustis autem inquit. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Ad discipulos quoque.
n.16. Amen amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos verò contristabimini, sed tristitia vestra conuertetur in gaudium. Bonus luctus, qui spiritualem lætitiam plangentibus affert. O beatæ lacrymæ, castæ, & mundæ, ô sancta pro absentia sponsi tristitia, vere peregrinantibus spirituale solatium, & spes certa perueniendi ad perpetuam pacem, felicitatémque mansuram, quàm dulciter sapiunt, purgant salubriter, vehementer reficiunt, suauiter accendunt, & plangentis animum delectabiliter iucundant? Vtique iusti flentes & amantes, quamdiu peregrinantur à domino, corporis voluptates calcant, & pereuntis seculi fugitiua gaudia spernunt. Quomodo, inquiunt, cantabimus canti- Psal.136.
cum domini in terra aliena? Ieiuniis carnem macerant, orationibus vacant, gemitibus se affligunt, proximorum commodis incumbunt, assiduis laboribus fatigantur, die noctúque nunc pietatis operibus, nūc scripturarum sanctarum lectionibus nunc meditationibus & deuotionibus insistunt, vt post consummatum cursum præsentis exilij cum sanctis angelis epulentur, floreant, & exultent. Tristia lætis, & temporalia anteponunt æternis. Diuino erudiuntur oraculo in constitutione mundi prius factum esse vespere, postea mane. Sibi etiam dicentem audiunt Pro-
phetam. Ad vesperam demorabitur fletus, & ad ma- Psal.29.
tutinum lætitia. Non enim prius quod spirituale est,
sed prius quod animale, deinde quod spirituale. Pri- 1.Cor.15
mus Adam factus est in animam viuentem, & secundus in spiritum viuificantem. Quamobrem rectus ascendendi ordo est, vt caro, carnalísque concupiscentia prius dometur, & sub spirituali virtutum disciplina cohibeatur, quàm spiritualis internæ iucunditatis, & delectabilis pacis expectetur fructus. Non potest de corruptione nisi corruptio meti. Corruptionis cohibeat impetum, quicunque ad incorruptibilitatis anhelat gloriam. Sentes quippe vitiorum spinásque cupiditatum vitiata germinat caro, quæ cum doloris ac laboris studio euelluntur. Subductis etenim voluptatibus, carnísque delectationibus abdicatis anima sensibus & sensibilibus assueta gemit. Non enim absq; mœrore amittitur, quod cum amore possidetur. Qua re si diligenti exerceatur studio, & forti perseuerantia excolatur, virilem induit habitum, magnanimitatis gemma decoratur, & de muliere efficitur vir, atque de anima animus diuinis vtique aptus obsequiis, ac multorum saluti non mediocriter profuturus. Non enim ad virtutum conscendit arcem mens adhuc puerilis & debilis, nisi pugnam arripiat contra se, & consuetudines euertat noxias, atque spiritualiter dimicandi acquirat vsum. Hoc autem sufficiēter perficit, si cœlestis gratiæ rore præuenta consideratione peruigili sanctorum sibi proponat exempla, virtutis immarcessibilem fructum, necessitatem indictam pugnandi, tentationum supergloriosum triumphum, & præ omnibus laboriosissimum & inuictissimum mediatoris agonē. Istiusmodi considerationibus optime quisque animatur ad prælium, sed supra modum consummata victoria lætatur, & exultat in domino. Non valet inanis & infœcundus esse labor, cui Christi miles & amator sapientię pro domini honore succumbit. Hunc etenim pro stipendio emeritę militiæ imitantur mētis exultatio, spirituale lumen, tranquillitatis imperturbabile bonum, caritatis habitus, virtutum læta possessio, futuræ felicitatis suauis gustus, & immarcescibilis

gloriæ imprædabilis spes. Pro his omnibus medullari fruens gaudio, ita præsenti lætitia pascitur, ac si nũquam in tentationum certamine desudasset. Spiritualis etenim merces diuinæ dulcedinis mox vt cordis penetralia tangit, pristini mœroris propellit aculeos. Ioan. 16. Nam & mulier, quum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius, quum autem pepererit, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Ita inquit dominus, & vos humiles sectatores mei, amici quos de mundo elegi, quos lumen mundi esse institui, vos (inquam) nũc quidem tristitiã habetis de abscessũ meo, & pro imminentibus persecutionibus vestris, tanquam vltra non sim reuersurus, in tribulationibus deficere debeatis, atq; ab ea, quam vobis contuli, excidere gratia. Quamobrem hortor vos, & de iis, quæ in me futura sunt, moneo, vt non abundantiori absorbeamini tristitia. Pendebo quidem in crucis patibulo, efficiar opprobrium hominum, & abiectio plebis, tandémque cũctis videntibus expirabo. Deponar de ligno atque reclusus in tumulo vestris aspectibus amouebor. Descendam quoque ad patres, qui detinentur in vinculis, meúmque inhianti animo prestolantur aduẽtum, expoliabo inferos animabus iustorum, mecum illos in manu potenti & brachio extento reducam ad superos, & tanquam gloriosissimus victor euigilabo de sepulcro. Resumam vtique corpus meum integrum, & obstructo speluncæ ostio, astantibúsque custodib. educam illud immortalitatis candore vestitum. Hæc quæ prædico vobis, quum fuerint consummata iterum videbo vos, & cicatricum mearum ostendam signa, atque meæ potestatis regiæ insignia patefaciam. Tunc me viso & cognito gaudebit cor vestrum gaudio magno, & lætitia inenarrabili, & glorificata, reportantes fructum fidei vestræ, atque expectationis vestræ solatium singulare. Gaudebit (inquam) cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis, potissime quum completo præsentis vitæ decursu ad perpetuas beatorum ducemini mãsiones, vbi verum est gaudium, perfecta lætitia, sempiterna gloria, inuicta potestas, dulcis societas, diligenda libertas, læta securitas, perpetua pax, iucunditas sine fine, puritas sine labe, vita sine dolore, beatitudo sine mœrore, vbi angelorum hominúmque vna est felicitas, par gloria, concors voluntas, eadémque laus, vbi virgo sacratissima verbi mater & filia sacris cum virginib. comitata, tympanum tenens modulatione dulcissima vniuersos inuitat ad laudes. Omnes nanque deauratis circumamictæ vestibus ornatæ monilibus, gemmis ac margaritis compositæ diem festum ad honorem immortalis sponsi celebrare non desinunt, vbi martyrum chorus triumphali corona laureatus nimio splendore coruscat, vbi patriarcharum cœtus, prophetarum numerus, Apostolorum senatus, iustorúmque omnium innumerabilis populus flagrantissima caritate succensus indefessas omnipotenti Deo gratiarum exhibent actiones. In illo siquidem die in tanto positi honoris culmine, in tam exuberantissima caritate firmati, in conspectu tremendæ maiestatis gratis assumpti me non interrogabitis quicquam. Nulla etenim egestate fatigati, nulla erroris obtenebrati caligine, nulláque defectibilitate soliciti, non erit tunc quod petere debeatis.

De diuersis hominum cupiditatibus.

CAP. XV.

Sitientium ista solicitudo naturalis est,
sedula inquisitione aquarum fluẽta p
lustrent, quatenus ex liquoris haustu
dorem sitis extinguant. Quisque nat
impulsu & abhorret quod cruciat, & cõcupiscit q
diligit. Habet rationalis spiritus appetitus suos,
implere desiderat sicut & caro. Nemo est, qui sine
cupiscentia viuat, nisi solus qui ratione caret. Vb
get ratio, adest amor, impellit concupiscentia,
deriorum tumultus excruciat. Mortalium desid
quis intelligit? Sed & amantium vota quis satiat?
satietate vtique coaluntur, & ex delectatione luc
scunt. Hydropim spiritualiter patitur, qui arde
aliquid concupiscit. Concupiscentiarum mult
genera, concupiscibilium multiplices species,
cupiscentium infinitus numerus. Sunt qui
lia & terrena concupiscunt. Horum cop
multitudo docente experientia, testãtibúsq;
Quantos intuemur quotidie cupiditatis siti
tes infatigabiliter laborare, cumulare pecun
rum acquirere, erigere predia domũ domo, & agr
agro copulare? Huiusmodi quo plus bibunt, eo a
plius sitiunt. Inueniuntur quoque quàm plurimi,
dignitatum fastigia ambiunt, & cæteros præ
honoribus concupiscunt. Hi amant primas cat
in conciliis, in conuiuiis superiores discubitus,
lutationes in foro, tanquam aliis excellenti
scientia, in potestate, in nobilitate generis, in
ne intelligentiæ, in sermonis facundia, in
uitiarum locupletatione. Tales ascendentes
dunt, & honoribus fulti efficiũtur inglorij, qu
absque humilitate se præferunt. Irrefragabilis
sus est veritatis sententia, quæ ait. Omnis qui
tat, humiliabitur. Sunt etiam, qui carnis curam
viribus perficere satagunt in concupiscentiis
Horum deus venter est, & gloria in confusion
terrena sapiunt. Vacãt comessationib. potation
ebrietatibus, & conuiuiis, vt voluptatibus cor
obscœnísque impudicitiæ actibus, atque dete
luxuriæ criminibus intendentes æstus sui valea
turare libidinem, Istorum nulli, quoniam ina
solo fontem delectationis inquirunt, ad satie
attingere poterunt. De talibus inquit Propheta
rauerunt in solitudine in inaquoso, viam ciuitatis
bitaculi non inuenerunt. Esurientes & sitientes,
ma eorum in ipsis defecit. Illi ergo solummodo
deriorum suorum vtcunque valent temperare ca
rem, qui cœlesti caritate afflati nouerunt amare
ritualia atque mansura. Ex gustu & cognitione
sibilium, visibilium edomant voluptates, & du
terris vitiose nil appetunt, quanta in cœloru
tria diligentibus Deum maneant bona, med
degustant. Quotidiana si quidem exercitati
putati interdum eleuantur in summis, & amo
cibus salubriter inardescunt, atq; diuinæ consol
nis stillicidia mentis auiditate suscipiunt. Refici
quippe ex munere, sed pro recepta delectatione
to vehementius desiderio concremantur. Tacen
clament, bibendo sitiunt, sitiẽdo debriantur, in ip
que sui spiritus ebrietate succensi conditoris sui
ciem amabiliter concupiscunt. Propheticum illu
ô quã

ô quàm sæpe promunt ore, cordéque pertractant dicentes. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Psal. 41. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quãdo veniam, & apparebo ante faciem Dei? Felices tales dixerim, si tamen non intumuerint elatione, si non cæca securitate tepuerint, si non sponsi præcipua dona neglexerint, quoniam consummato vitæ cursu in iis, quæ acceperunt, vtique inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos Domine. Apud te est fons vitæ. Vides, vnde satietas speranda sit. Prorsus nõ in hoc seculo, non in voluptate labẽtium, neque de quauis creatura, sed ab vbertate domus Dei, de torrente diuinæ voluptatis, de fonte vitæ. Ista Psal. 16. prænoscẽs Propheta memoratus aiebat. Satiabor, quum apparuerit gloria tua. A quo autem talia consecutus sit, & quibus mediis, si sci reuolueris, ipsum alio in loco Psal. 26. audies dicentem. Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitẽ in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. A Domino igitur oratione mediante habitationem domus Dei, in qua est bonorum omnium vbertas, torrens voluptatis, & fons vitæ impetrasse se meminit. Quamobrem quicunque futuram gloriam, aut quippiam boni obtinere desiderat, propria excludat, si qua illi sunt merita, & simplici animo Deum Patrem in vnigeniti suo nomine postulet, & certissime consequetur. Ne autem vocem meam hanc esse quis censeat, ipsum Dominum Iesum audiat Ioan. 15. dicentem. Amen amen (inquit) dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Quid liberalius aut breuius dici pôtuit? Hoc ait Veritas, hoc Sapientia loquitur, hoc spondet caritas, quæ non inuidet, hoc pollicetur melliflua bonitas, quæ dat omnibus affluenter, nec improperat. Nihil excludit, nil retinet, quin exponat totum, si tantum in suo nomine postuletur. Postulas itaque ô homo, sed non in nomine Saluatoris, si qua saluti tuæ contraria petis. Quum terrenas flagitas facultates, fugitiuos honores, inimicorum necem, maledicorum damna, temporalem felicitatem, & his similia, non petis in nomine Christi, dum talia poscis, imprecaris aduersum te. Non enim Deus iniquitatum fautor, aut flagitiorum exauditor est. Pete ergo sancta, rationabilia, iusta, & spiritualia, si exaudiri desideras. Caue tamen ne præceps tua sit postulatio, ne sit dubia, ne sit elata, ne sit iniqua, sed pura, sed humilis, sed deuota, sed ignita, sed perseuerans, aliter infructuosa repellitur. Verum ne proprio seducaris iudicio, ne affectio tua ad impetrandum suadeat, quod non licet, disce prius quem petas, disce, quo egeas, disce, quid postules. Quem Matt. 7. orare debeas, magistrum docentem audi. Tu autem, quum oraueris, intra cubiculum tuum, & clauso Ibidem. ostio ora Patrem tuum. Ad Discipulos quoq;. Quum oratis inquit, dicite. Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum. Prorsus vniuersis egemus, quæ in ipsa oratione Dominica continentur. Hoc nos instituit Dei sapientia petere, quo egere cognouit. Posuit quidem sub compendio, quicquid humanæ saluti necessarium est. Quid verò particulariter petere debeamus, vt consequi valeamus, aduerte, quid Ioan. 16. dicat. Petite, & accipietis, vt gaudium vestrum plenum sit. Petite ait, non motu labiorum, aut prolatione verborum tantum, sed deuotione, & mentis affectu. Languet autem oratio, si non bonis operibus comittetur. Nam opus laudabile orationis vehiculum est, quo graditur ad superiora cœlorum. Quid prodest tota die preces fundere, noctésque transire peruigiles, & Dei aduersum se iustitiam peccatorum sordibus prouocare? Ambo conuenire debent, simúlque in vno vinculo sociari cor & lingua, vita & oratio, virtutis opus & affectio caritatis. Horum alter si diuidatur ab altero, iacet orantis animus, & oratio inexaudibilis reperitur. Si duo ex vobis (inquit Dominus) Matt. 18. consenserint super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo. Qui igitur orationi vacare desiderat, suásque postulationes offerre altissimo, sic se componat intus coram oculis Domini, vt non minus ipse, quàm eius fiat acceptabilis deprecatio. Non placet Deo orationis sacrificium, nisi placeat prius ipse, qui offert. Vtrunque approbat Dominus, vterque placabilis inuenitur. Respexit (sicut legitur) Gene. 4. Dominus ad Abel & munera eius, ad Caim autem & munera eius non respexit. Nam etsi redolebat sacrificium, fœtebat tamen, qui immolabat. Maximum ex his orandi documentum elicitur, quatenus homo minime confidat in prece, dum sordet in opere. Quid Sapiens de hoc sentiat diligenter aduerte. Qui obturat, inquit, aurem suam, ne audiat legem, Prou. 21. oratio eius erit execrabilis. Concordent ergo simul mores & oratio, dilectio & obedientia. Hunc orandi modum mediator noster insinuare voluit inquiens. Petite, vt gaudium vestrum plenum sit, & accipietis. Ioan. 16. Summam orationis petitionúmque perfectionem hoc vnico sermone conclusit. Nouerat omnes ideo orare, vt votorum concupitum sortiantur effectum, quo percepto gaudium in mente generatur. Quàm multi sunt, qui temporale quærentes gaudium irato exaudiuntur à Domino, qui consequentes quod postulant, reperiuntur de propria perditione lætari? Gaudent tales, sed non recte, quoniam obliquo itinere gradiuntur. Illi soli recte lætantur, qui in Domino gaudent, & de eo, quod debent, exhilarantur temperanter. Temperanter inquam, quoniam quandiu anima viuit in corpore, sicut perfecte gaudere non valet, ita nec effræne lætari. Quando autem poterit? Quum vinculis mortalitatis soluta, delerísque peccatorum sordibus ad Deum venerit, atque in ipsius gaudium sempiternaliter introierit. Tunc plenum habebit gaudium, tunc vndique exuberabit lætitia, tunc pro adepta felicitate exhilarata beata Domini visione fruetur. Hoc nos docuit Sapientia petere, hoc solicite quærere, hoc totis præcordiorum flagitare votis dicens. Petite, & accipietis, vt gaudium vestrum plenum sit. Ioan. 16. Alta sunt hæc, præcipua, spiritualia, & æterna. Ipsa non capit animus, nec intellectus penetrat, nisi intus infundente verbo erudiat spiritus. Porrò non præsente verbo, nec instruente spiritu per sensibilia & humana distenditur animus, quia teste Apostolo animalis homo non percipit ea, quæ 1. Cor. 2. Dei sunt. Vbi verò adest verbum, & docet per spiritum, palàm omnia fiunt. Ipsius sententiam intellige, & vera esse, quæ dicuntur, minimè dubitabis. Hæc Ioan. 16. in prouerbiis, inquit, locutus sum vobis. Venit autem hora, quũ iam non in prouerbiis loquar vobis, sed palam de Patre meo annunciabo vobis. Quæ est hora hæc? Vtiq; quum ab ipso Dei verbo emissus de cœlo Paracletus Sapientiæ & intellectus dono fidelium repleuit corda. Tũc quidem longe reformati in melius

de diuinitatis essentia, de æternitate Patris, de verbi generatione, de processione spiritus, de beatorũ gloria, de arcanis sanctarũ scripturarum mysteriis multa perceperunt. Igne nanque sancto eorum depurata corda illa, quæ prius ignorauerát, intelligentia postmodum penetrauere subtili. Probant hoc Apostolorum scripta. Quum enim ante aduentum Paracleti imperiti & legis essent ignari, vnde didicerunt genera omnium linguarum, sermonum interpretationes, sensus Prophetarum, & sacramentorũ profunda mysteria? Prorsus ex inhabitante verbo, & spiritu reuelante. Eorum vnum quanta post aduentum spiritus
Ioan.1. floruerit facundia, audiamus. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Alius
2.Cor.1. quoq; inquit. Benedictus Deus, & Pater Domini nostri IesuChristi, qui secundum magnã misericordiam suam regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conseruatam in cœlis. Nunquid piscatorum literas nescientium istiusmodi essent verba? Humanæ intelligentiæ metas transcendunt. Has nisi illustrasset spiritus, neque ipsi doctores & legis eruditi fari potuis-
1.Cor.1. sent. Solus spiritus scrutatur etiã profunda Dei. Proinde, quos replet, instruit, & sapientes facit, donans illis diuinitatis præclarã scientiam, sui cognitionem, & spiritualis exercitationis vberẽ cognitionem. Hinc est, quod veritatis discipuli quamuis diuinitatis opera cernerent, quamuis eloquia sapientiæ audirent, quoniam necdum in ipsis ad erudiendum habitabat spiritus, indocti spiritualium de Domino Iesu sola, quæ humanitatis sunt, nouerant. At vbi spiritus eosdem docere cœpit, diuinitatem illius agnoscentes ipsum tanquam Dei Filium interpellauere fideliter. Verum hoc sicut veritatis magister prænũciauit futurum dicens. Illo die in nomine meo petetis, ita ab ipsius veritatis discipulis cognouimus esse impletum, atque ab vniuersali ecclesia quotidie frequentatum. Quanta Petrus & Apostoli cæteri interuentione nominis Christi mirabilia gesserint, quisquis scire voluerit, Apostolicarum actionum perlegat volumina, & huius nominis intelliget sanctitatem. Cæterum eorum institutionibus inoleuit mos, vt in cunctis suffragiis, quæ vel publice vel priuate fiunt, terminetur per Christum Dominum nostrum. Nouit quippe ecclesia
Act.4. nominis Christi virtutem, atq; experimento didicit non esse aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo valeant salui fieri. Quamobrem tanquam integerrima mater pro omniũ salute solicita per orbem vniuersum nomen hoc disseminare conata est. Factúmque est, vt quicunque in necessitatibus, seu pro adipiscendis beneficiis, in marinis fluctibus, in solitudinibus de viis, in ciuitatibus, in cubilibus, aut in quouis loco, tribulationibus fatigati Deum deprecari voluerint, interpellato Iesu nomine facile votorum suorum salutarem consequãtur effectum. Nempe nominis huius virtus cœlum sicut penetrauit & in-
Heb.4. feros, ita & mortaliũ corda transfigit & replet. Viuus est Dei sermo & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus, compagúmque & medullarum, & discretor cogitationum, ita vt nulla creatura inuisibilis sit ei, sed om-

nia nuda & aperta sunt oculis eius. Dulcescunt plane
omnium fidelium mẽtes Iesu mellifluo inuocato no-
mine. Hoc longe antè in epithalamio nuptiali spons
persenserat dicens. Oleum effusum nomẽ tuum, ideo
adolescentulæ dilexerunt te nimis. Nimis vtiq;, quo-
niam pro ipsius amore cõtempserunt mundum, car-
nis se voluptatibus abdicarunt, vitiis repugnãtes vir-
tutum conscenderunt arcem, ac corporis vitam an-
mi magnanimitate neglexerũt. Probauerunt veru
esse, quod in eodem legitur cãtico. Fortis est, vt mo
dilectio, dura, vt infernus æmulatio, lampades e
lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ n
potuerunt extinguere caritatem neque flumina o
ruent illam. Quid verò est, quod quum tam flagran
tissime sponsus ipse ab ecclesia diligatur, amori vic
rependere non videtur? Quum enim ipsa in illius
mine Deum petere nunquam desistat, ille post...
nis ipsius affectum, tanquã si parui pẽderet, ai...
dico, quia rogabo Patrem de vobis. Consu... Io
mutuo amantes in Domino indesinenter...
inuicem, obsequiorúmq; sibi munuscula im...
Hoc autem de tanto sponso suspicari nefas e... 1.Co
modo potest illam non diligere, pro qua carn...
talem assumere dedignatus nõ est? Vel quo pa...
eadem non intercedet, quum pro ipsa propri...
rem effundere non expauit? Diligit Christus... Ma
siam, & sine intermissione Patrem pro illa in...
lat. Aduocatũ (inquit Ioannes) habemus apud P...
Iesum Christum, qui interpellat pro peccatis n... Ca
& non tantũ pro nostris, sed pro totius mundi...
uit in cruce Patrem dicens. Pater ignosce illis
nesciunt quid faciunt. Rogat indesinenter eum
cœlo exhibendo vulnerũ cicatrices, quæ pro...
ptione fidelium in suo perpessus est corpore...
itaque credat Dei sapientiam despicere, orare p...
clesia, illámque non diligere, quam tanti æstim...
vt precio sanguinis illam sibi perpetuam vendi...
in sponsam. Quamobrẽ verbi diligenter discu...
ba, ne sine intelligentiæ luce offendas in lapidec...
dásq; retrorsum male sentiẽdo de Christo. Non...
ait. Non dico vobis, quia rogabo Patrem pro v...
sed signanter dixit de vobis. Vsus quidem doc...
quando quis potentem quempiam aduersus imb...
lem & subditũ iratum viderit, compassione p...
tus pro oppresso effundat preces, vt cõturbati o...
tísq; mulceat animũ. Consueuit etiam humana c...
passio pro captiuis interuenire, potissime obliu...
traditis. Plane vbi deest dilectio & miserẽdi obl...
ibi piæ intercessionis adest singularis occasio. Ve... an.
horum de causa expedit, vt Filius Patri suadeat de...
bis. Sic enim Deus Pater dilexit mundum, vt Fi...
suum vnigenitum daret pro reparatione illius. Q...
verò tam speciali amat affectu, illius obliuisci n...
let. Prophetæ super hoc sententiã audi. Nunqu...
test mater obliuisci infantis vteri sui? Et tamen
oblita fuerit, ego nunquã tui obliuiscar, dicit
nus. Expressit igitur Dominus Iesus sermone fu...
cipuum ad homines Dei Patris affectum. Non...
uit suæ ipsius orationis suffragiũ. Vt autẽ scias ve...
esse, quod dicitur, intellige verborũ illius seque...
Quũ enim dixisset, nõ dico, quia rogabo Patrẽ de...
bis, addidit. Ipse enim Pater amat vos, quia vos me
mastis, & credidistis, quia à Deo exiui. Obserua tam...
diligenter, quod ait, ipse Pater amat vos, quia vos m...
ama...

amastis. Nunquid amor noster, quẽ Christ o gerimus, aut fides, qua in illum credimus, diuini amoris est in nobis efficiens causa, vti ipsius Christi sonat eloquia? Prorsus minime. Non enim diligimur, quia diligimus, sed ideo diligimus, quia diligimur. Diligit Deus ecclesiam dilectione sua spontanea, etiã antequã diligeret, aut fieret. Nam ideo facta est, quia dilecta. Non enim formaretur, nisi diligeretur. In ipso siquidem mundi exordio quando de Adam Eua formata est, diuinus tunc erga ecclesiam expressus est amor, quæ de latere Christi dormientis in cruce spiritualiter formata est. Diligit itaq; Pater nos in Filio, vt diligamus Filium, credamus in Filium, & trahamur ad Filium. Vt autem diligamus Filium, oportet vt diligamur à Patre, vt verò credamus in Filium, expedit vt trahamur à Patre. Mors quidem Filij, Patris in nobis caritatem commendat. Sed & fides, qua viuimus credentes in Filium, Paternæ attractionis est donum. Nemo

Ioan.6. (inquit Filius) venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. Trahit Pater ad Filium mediante fide. Non enim accedimus ad Christum corpore, sed fide.

2.Cor.5. Pes animæ fides est. Per fidem (inquit Apostolus) ambulamus nõ per speciem. Tantũ vadis, quantũ credis. Credis multum? curris velociter. Parũ credis? remisse ambulas. Si nihil credis, mortuus es. De infidelibus

Matt.8. loquens Dei sapiẽtia dixit. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Vt igitur accedas ad Christum, crede, vt autẽ credas, pete, vt traharis. Nisi traharis, nunquã

Cant.1. credes. Sponsam ausculta postulantem se trahi. Trahe (inquit) me post te. Nullus tamẽ inuite credit. Si autẽ sponte credit, quõ trahitur? Et tamẽ quisq; trahitur, & spõte credendo trahitur. Trahit Pater ad Filiũ, quum agnoscere facit Filium. Non enim potest agnosci verbum, non potest videri veritas, non potest gustari sapientia, & non diligi. Si verò diligitur, cõcupiscitur, quod si concupiscitur, quæritur. Quũ autẽ quæritur, affectus trahitur. Ex fide itaq; cognitio, ex cognitione amor, ex amore concupiscentia, ex concupiscentia inquisitio generatur. Propterea vt homines, qui apostatauerant à suo conditore, traherentur ad ipsum, exposuit illis Filium suum, & ipsum cognoscibilem fecit, quatenus credentes in ipsum tracti per ipsum saluarentur ab ipso. Nihil illo melius habuit, quod daret, nil delectabilius, nilq; ad trahendum aptius. Venit itaque Dei Filius tanquam agricola doctissimus, atque verbis, miraculis, & exemplis in agro præsentis seculi fidei semina iactauit, vt fructificarent iustitiæ germen, & ad Patrem, vnde exiuit, iterum rediit, si-

Ioan.16. cut idem ait. Exiui (inquit) à Patre, & veni in mũdum, iterum relinquo mundum & vado ad Patrem. Ex huiusmodi autẽ opere caritatis talem mediator noster honorem à Deo sortitus est, vt nemo ad Deum, nullúsque ad cœlestem patriam (nisi ipso mediante) perueniat. Non autem ab re mediatoris nomen accepit. Mediatione siquidem ipsius homo ad eandem, propter quã conditus est, pertingit beatitudinis gloriam. Hoc verbis docuit, hoc ab vniuersis credi mandauit. Nempe hæc est veræ fidei recta confessio, quæ iustificat impios, & de incredulis fideles facit, atq; ab alienis secernit filios. Huius etenim disciplina fidei eruditi Apostoli confessionis suæ regulam corã ipso præceptore exponentes dixerunt. Nunc scimus, quia scis omnia, & non est opus tibi, vt quis te interroget. In hoc credimus, quia à Deo exiisti.

Quàm perniciosa sit suimet ignorantia, quæ plurimum in concitato animo dominatur.

CAP. XVI.

AEgrotãtium corpore mos est, vt eo magis infirmitatis propriæ ignari sint, quo amplius morbo fatigãtur. Euertit nanq; passionis nimietas rationis iudiciũ, nec permittit discernere, quid proficuum, quidve contrarium sit. Proinde alieno potius, quã proprio sunt committendi regimini. Fallitur quidem sæpissime discretionis examen, affectionis impellente virtute. Quod autem dictum est in humanis agitari corporibus, hoc non incongrue de infirmis sentiendum est mentibus. Consueuit quamplurimũ in languentium mentibus spiritualiter suimet ignorantia dominari. Ab hac prorsus cæteræ passiones animæ originẽ trahunt. Sub ipsa nutriuntur, crescunt, fructificant, perficiuntúrque. Facile humani intellectus acumen seducitur, quum à sui cognitione cœperit animus dormitare. Vnde Prophetæ voce Dominus ait, Populus meus seductus est non habens cor. Huiusmodi qui ignorant se quales sunt, alieno se subdant arbitrio, seniorúmque acquiescant iudicio, si sanari desiderant, atq; prudentes effici concupiscunt. Optimum plane restaurandæ salutis animarum, & adipiscendæ prudentiæ initium est sibi omnino nil credere, potissime quum ex emergentibus casibus non lateat hominem se ignorare, quid sibi expediat. Non sui ignarus, sed mortuus ille censendus est, qui cadens frequenter se cecidisse nescire nescit. Nam quemadmodum qui cadens compungitur, sanabilis est, ita & insanabilis qui quum delinquit, non sentit. Amisso siquidem vitæ sensu & perpetuæ mortis timore, quomodo viuere, quomodo peccator sanabilis dicendus est? Quo medicamento ignotus curandus est languor? Deo tamen omnia possibilia sunt, qui quæcunque voluit, fecit in cœlo & in terra. Quamobrem inter præcipua dona humanæ saluti necessaria primũ tenere locum infirmitatis propriæ scientiam definire non vereor. Huic tanquam spirituales pedisequæ cordis compunctio, peccatorum confessio, effusio lacrymarum, delictorum emendatio, precum importunitas, mentis innocentia, alienæ vitæ commendatio, extrinseca humiliatio, & cordis humilitas famulantur. Qui in lumine veritatis suiipsius percepit notitiam, alieni cordis secreta curiose non quærit, neminem iudicat, nullum condemnat, nulli iniuriã irrogat, non irascitur, non contradicit, non detrahit, non mẽtitur, honores non appetit, nescit inflari, non extollitur in naturalibus neq; in donis specialibus eleuatur. Propriam quippe non excedens mensurã potioribus semper ditari meretur. At qui sui est nescius, ex quotidianis excessibus cõgregata dispergit, amittit munera gratis accepta, atque frequenter in eos, quos humilis declinat, ruit laqueos. In tenebris ambulans latentes in corde foueas quomodo intueri valet? Hanc suimet notitiam Propheta se habere declarauit dicens. Ego vir videns Tren.3.

paupertatẽ meam. Hanc Psaltes egregius se posidere confessus est dicens. Domine non est exaltatum cor Psal.130.

meũ, neq; elati sunt oculi mei, neq; ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. Istiusmodi propriæ cognitionis regulã necdum habentes Apostoli se perce

percepisse arbitrabantur, cum dicerent Domino, in hoc credimus, quia à Deo existi. Fefellit tamen illos opinio propria. Poterant vtique in suo persistere scelere, si non præsente magistro veritatis vulnus proprium detexissent. Voluit autem cœlestis medicus & secretorum cognitor Deus corrigere, quod ipsi nesciendo simpliciter reserauerant. Voluit plane Dei sapientia coërcere illos à mentis tumore, ne eleuati super sese existimarent esse, quod non erant, atque se crederent scire, quod penitus ignorabant. Quũ enim dixissent credimus, quòd à Deo exiisti, illico ex ore
Ioan. 16. veritatis audierunt. Modo creditis? Ecce venit hora, & iam venit, vt dispergamini vnusquisq; in propria, & relinquatis me solum. Exitus quidem probauit, quàm vera fuerit Saluatoris sententia. Quum enim à turbis vallatus tentúsq; fuisset, repente eo relicto fugerunt omnes. Quod verò illis corporaliter, hoc in nobis quotidie spiritualiter perficitur. Tentatus quisque, si ad momentum se diuina subduxerit gratia, repente qui se aliquid autumabat posse, experitur qualis sit. Prona quidem mens est, dum deuotionis gustu tangitur, eleuari de munere, atque in propriæ soliditatis virtute vtrunque confidere. Hoc de se insinuans
Psal. 29. Propheta ait. Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum. Sed qualem se agnouerit, ex amo-
Ibidem. tione gratiæ mox intulit, Auertisti manũ tuam à me, & factus sum conturbatus. Maximum ex hoc documentum elicitur, vt non de nobis quid cooperante nobiscum gratia valeamus, existimare debeamus, sed quid sine ipsa à nobis sumus. Velle quidem iudicare de nobis, quales per gratiam sumus, quid aliud est, quàm de alienis diuitiis se extollere? Non enim spiritualia bona, quibus virtutes acquirimus, & laudabiliter viuimus, nostra sunt, sed ex diuino prodeunt munere. Siquid boni naturaliter possumus, quáquam & hoc sit donum conditoris, si suadet ratio vendicemus nobis. Nam quod præter naturam bonum est, totum nobis diuinitus concessum est. Attendamus (oro) naturam nostram, non qualis ab artifice summo condita est, sed qualiter concepta & propagata sit, & perspicue intelligemus nos de aliquo (præterquam de malo) gloriari non posse (si tamen de malo gloriandum est.) Adeo quippe exigente culpa atque impellente humana species in naturalibus vulnerata cognoscitur, vt in bono infirma, ad peccatum verò semper procliua sit. Tantum valet operari bonum, quantum iuuatur vt possit. Tamdiu erecta perseuerat, quádiu tenetur, ne corruat. Nutat tamé tanquam vetustissimum ædificium, momentísque singulis ruinam minatur, atque frequenter labitur propria defectibilitate grauata. Diuina autem miseratione nunc iacens erigitur, nunc sustentata roboratur, ne tendat in nihilum. Dei pietatem, atque clementiam, & humanæ naturæ vtilitatem Propheta sufficientissime
Psal. 102. paucis aperuit dicens. Quantum distat ortus ab occidente, longe fecit à nobis iniquitates nostras. Quomodo miseretur Pater Filiorum, misertus est Dominus timentibus se. Quomodo ipse cognouit figmen-
Psal. 177. tum nostrum, recordatus est, quoniam puluis sumus, spiritus vadens & non rediens. Quum igitur in cunctis, quæ agimus, conditoris nostri egeamus auxilio, prouida examinatione caueamus, ne de ipsius extollamur muneribus. Facile quidem amittimus, quod donante Deo accepimus, si hoc humiliter non custodimus. Hoc etenim optime diuinæ bonitatis fulget in oculis, si quisq; iugiter quod habet, gratis accepisse se meminit. Qui autẽ ignarus huiusmodi nescit gratias agere, spiritualibus nunquã ditabitur donis. Nemo digne eleuatur in summis, nisi qui in humilitate se collocat. Proinde quoties insolescit animus, quoties pro cœlesti gratia intumescit, aut attollitur in prosperis, & qualis sit obliuiscitur, relinquitur sibi, & ad propria cum dedecore redire compellitur. Tunc tentationum Deo permittente agitatus aculeis, atq concupiscentiarum abstractus illecebris cogitur scire, quid sit. Vexatio nanque ipsa dat intellectum, & quam patitur, tribulationũ pressura ad orationis suffragium hortatur accedere. Experimẽto discit per se ipsum nil posse, propter quod elationẽ omnem, quã de se ipse conceperat, euomere cogitur. Vnde hæc e-dem mutatio, nisi ex irradiantis gratiæ splendore ficitur? Præsente nanque veritate euanescit fal- noctis opaca caligo clarescit, atq; ad intuitu- tiæ cuncta ignorãtiæ propriæ albugo fugatu- scit quidem in his animus Dei in se præsiden- nitatem, intelligentiæque attollens oculos in- lem gloriã maiestatis ipsius veneratur in ipso. Q- enim sit omnipotẽs Rex, immaculata veritas, fu- tissima sapientia, vita immortalis, & emanatio- piterna, suæ tamen diuinitatis nullum patitur h- consortem. Domino Iesu tantũ diuini honoris- municatũ est nomẽ propter verbi substantiam- gerit in homine. Quod enim in natura inest v- hoc assumpto gratis datum est homini. Solus i- Christus inter mortuos liber, solus inter ho- Emanuel est. Humana itaque imbecillitas, & m- toris Christi ex iis, quæ præmittuntur, declaratu- toritas. Nec sine patre verbum, neq; sine verbo- fitendus est Pater. Hanc fidei disciplinam Dei F- insinuauit ecclesiæ, vt non inaniter in hunc pere- nationis curreret stadium. Quũ enim discipulis d- set, ecce venit hora, vt dispergamini vnusquisq- propria, & relinquatis me solum, mox addidit. Et- sum solus, quia Pater mecum est. Maximum cath- cæ vnitatis robur est, vt omnipotens Pater cum- genito suo sit filio. Non enim vlla potest esse, nisi- sonalis filij patrísque discretio, quum amborum- sit gloria, eadémque essentia dicente filio. Qui v- me, videt & Patrem. Alibíque. Ego & Pater vnum- mus. Huiusmodi veritatis eloquia non pro se, sed p- soliditate, atque consolatione credentium Dei lo- ta est Sapiẽtia, quatenus nedum in futuro, verũetiã in præsenti sensibilem fidei suæ gustum sortiantur- meritum, sicut in sequentibus ait. Hæc locutus s- vobis, vt in me pacem habeatis. Optima pacis p- citatio, non carnis est, sed spiritus, non hominum- animorum, quam non nisi in Christo consequi- Humani siquidem animi appetitus talis est, vt- per pacem inquirat, semper vt illam possideat- intermissione laborare non desinit. Nullum s- no pacis experitur gaudium, nulla fatigationum- rum mercede lætatur. Circuit mare, & aridam, v- uersaque seculi istius delectabilia quærit, vt in i- concupitæ pacis solatium inuenire valeat. Fa- diunt demum cuncta, quæ pacẽ conferre nequeunt. Proh dolor, quàm maxima in creaturis omnibus penuria est, quoniam earum nulla potest præstare i- dilectoribus pacem. Pacis satietatem minimè tri- buun-

buunt, sed acrius accendunt. Fatigant quærentis animum, non pacant, illúmque vana promissione deducunt. Carent prorsus eo, quod in ipsis exquiritur, bono. Horrendum igitur spectaculum, & compassiua consideratio est cæcum sitientem aspicere, & aquæ riuulos quæritantem, atque in luti volutabro se mergentem, vt inde sitis suæ satiet appetitum. O cæcum mortalium genus. O contemptores & præuaricatores redite ad cor. Considerate vos, vias vestras discutite, desideria vestra trutinate, supra mentis vestræ tribunal ascendite (si tamen valetis) cassúmque laborem vestrum rationis iudicio temperate. Nunquam quò tendere nitimini, peruenietis. Pacem cupitis, pacem quæritis, pacémque in infimis possidere speratis. Aliunde quærenda est, quoniam alibi est. Venite itaque, ô sectatores pacis, & inconcussi boni amatores, qui hactenus superuacuè laborastis, & pereuntis seculi amore onerati fuistis. Venite, inquam, & gratis narrabo vobis, quanta fecerit Deus animæ meæ. Communicabo vobis pro Dei gloria, vestróque profectu, quod in cordis penetralibus occultè percepi. Eram & ego aliquando vestri similis, quærens anxio æstuantique desiderio pacem in extrinsecis, nec inueni. Tandem diuina præuentus gratia dum sic laborarem, speciosissima quædam sole splendidior, balsamóque suauior mihi apparere dignata est, cuius omnino nomen ignorabam. Hæc nanque propius accedens venusto vultu, placidóque affatu inquit, O iuuenis in me diligende cur effundis cor tuum, pacémque sectando variaris per multa? Quod quæris in me est, quod concupiscis, tibi polliceor, spondeóque (si tamen me in sponsam habere volueris) Fateor quoniam ad eloquium illius elanguit cor meum, & amoris eius iaculo transfixus sum. Compleuit quadam insueta lætitia mentem meam, & omnia interiora mea spirituali exultatione perfusa sunt. Quum verò in his positus nomen ipsius, dignitatem, & genus scire peroptarem, adiecit se Dei sapientiam vocari, & esse, quæ in temporis plenitudine pro hominum reconciliatione humanam formam suscepit, & quæ antè inuisibilis erat cum Patre, visibilem naturam, vt aptius amaretur, accepit ex matre. Cui cum ingenti gaudio dum præbuissem assensum, dato pacis osculo læta discessit. Tunc & deinceps amoris illius flamma excreuit, memoria viguit, & dulcedinis illius abundantia perdurauit. Hanc itaque amaui vt sponsam, hanc vt carissimam tenui, ipsaque mediante pacis bonum, quod antè quæsieram, vtcunque gustaui. Hinc hortor fiducialiter vniuersos properare ad illam, sciens quòd lætissimè suscipit omnes accedentes ad se, pacísque inebriat poculo, ita vt vltra sitire non possint. Ne autem mendacem arbitremini me, ne me de corde meo ista proferre credatis, ipsius sententiam audite. Hæc (inquit) locutus sum vobis, vt in me pacem habeatis. Quicunque pacem veram cupit, quisquis tranquillitatem internam tenere desiderat, ad Christum pergat, Christique sectetur vestigia. Ipse nanque est pax nostra, qui facit vtraque vnum. Sicut in illo habebit pacem, ita & in mundo pressuram. Premit mundus, quos recipit Christus, persequitur Diabolus, quos inhabitat Sapientia. Hoc scientes, ô imitatores Christi, & æternæ Sapientiæ discipuli nolite turbari, neque expauescat cor vestrum, quum aure auditis, aut experimento discitis pati pressuram in mundo. Admonitio ista Sapientiæ est, quæ ait, In mundo pressuram habebitis. Ioan. 16. Mementote autem, quod ipsa permiserit. Hæc (inquit) locutus sum vobis, vt in me pacem habeatis. Ibidem. Si de pacis sponsione exultastis, vt quid de mundi pressuris, vel in modico turbamini? Si pacis victoria placet, nequaquam displiceat mundi conflictus. Vtrunq; necessarium est. Nec triumphus sine bello, neq; strenuum bellum esse valet absque triumpho. Arma ergo certaminis spiritualia arripite, & viriliter contra mundum & vitia præliamini. Quemadmodum certandi vester est labor, ita & vestra victoria erit. De labore quidem mercedem, & de victoria reportabitis gloriam. Merces vtique abundantis pacis erit in vobis, vobis autem coram astantibus cœli militibus gloria. Prospectant sancti Angeli vestri certaminis exitum, coronas gemmis coruscantes tenẽtes in manibus, vt illas perseuerãtibus largiantur. Pudeat vos, oro, pudeat in conspectu cœlestis senatus, & imperatoris æterni segniter dimicare. Sicut de victoria gaudium, ita duplex vestra erit de perditione confusio, damni videlicet & pudoris. Quamobrem rumpite cupiditatum nexus, humanum ac seruilem timorem abiicite, atq; in mediatore Christo spei vestræ ancoram collocate, quatenus mellifluæ pacis gustum percipere valeatis. Verbis sapientiæ illius cordis aurem accõmodate, & in eisdem triplex reperietis spirituale solatiũ, præmunitionis scilicet, exhortationis, atq; mercedis. Præmonet, quum futura mala prænunciat, dicens, In mundo pressurã habebitis. Exhortatur autem quando ait, Confidite, quia ego vici mundum. Ioan. 16. Mercedis verò pollicitationem insinuat, quum in eo nos pacem habituros fatetur, inquiens, Hæc loquutus sum vobis, vt in me pacem habeatis. Ibidem. Optima ad pugnandum præmonitio, merces autem plurimum delectabilis post triumphum, exhortatio verò efficax in præsidium. Interim exhortationi intendamus, & regis nostri præponamus agonem. Confidamus nos posse vincere, quia ipse patiẽdo mundum superauit. Ideo nanque vicit, quia pugnauit. Si non certasset, quomodo ad palmam victoriæ peruenisset? Discamus & nos pugnare, sub inuictissimo duce minimè paueamus cum hostibus habere certamen. Exẽplum nobis præbet, atque præsidium. Exemplum de pugna, & præsidium pro victoria. Vtroq; accendimur, vtroq; roboramur. Pugnauit vt vinceret, debellauit aduersarios, vt illos nobis vincibiles faceret. Quis nisi vicisset ipse, aduersus tam feroces inimicos pugnare auderet? Roboramur igitur de illius pugna, & accendimur de victoria. Victoria ipsius nostræ occasio fit. Triumpho illius accendimur ad coronã. O quã viriliter exhortaremur ad pugnam, si fidei oculo cerneremus, quanta princeps noster aëreas potestates cæde mactauit. O si regis nostri insuperabilem agnosceremus virtutem. O si triũphi illius supereminentẽ gloriã cordis gustaremus affectu. Vtiq; prouocaremur ad pugnam, delectaremur de gloria, erigeremur ad cœlestia. Id verò quoniã non valemus ex nobis, audiamus mediatorem nostrum Patrem poscentem pro nobis. Ipse nanq; ad cœlum subleuatis oculis orauit sic, Pater venit hora, clarifica Filiũ tuũ, vt Filius tuus clarificet te. Ioan. 17. Orauit, inquã, nõ vt claritatẽ acciperet, sed vt illa, quã habuit antequã mundus fieret, nota esset fidelibus. Iam enim in Patre clarificatus, iámque erat in immortalitatis

gremio collocatus, quanquam nondum Verbi gloria serui absorbuerat formam. Adhuc paulominus ab angelis minoratus erat, adhuc substantia quæ videbatur, pasibilis erat, & mortalitati subiecta. Non tamen dubia de victoria, neque de immortalitate incerta. Verbi habebat cautionem corporaliter habitantis in se. Potiorem etiam sui partem iam diuinitate fruentem, iam cum verbo in Deo clarificatam nouerat. Postulabat, vt quod in prædestinatione latebat, atque in resurrectione futurum erat, in gloriæ reuelatione fieret manifestum. Reuelatio gloriæ Christi ipsius clarificatio est. Filij autem exaltatio, claritas est Patris. Clarificatur itaq; per Patrem Filius, quando diuinitas Filij manifestatur in populis. Pater verò per Filium, quum quicquid gloriæ, virtutis, & laudis habet Filius, Patris esse decernitur. Non enim à seipso est Filius, sed illum sibi genuit Pater æqualem. Filium
Ioan.10. hoc confitentem audiamus, Quod dedit mihi Pater,
Mat.28. inquit, maius omnibus est. Hoc ad Dei formam retulit. Ad hominis autem quid? Data est mihi (ait) omnis
Philip.2. potestas in cœlo & in terra. Apostolus autem de suscepti hominis forma dicit sic, Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum. Hoc quod acceperat, vt esset Dei filius in vnitate personæ, vtque esset mediator Dei & hominum, poscebat vt fideles credendo agnoscerent, agnoscendóque diligerent, quatenus ex fide, quæ per dilectionem operatur, promissam per ipsum consequerentur mercedem. Clarificationem quidem suam, mercedem nostram esse dicebat. Merces auté nostra non nisi de confessione fidei, & agnitione Christi erumpit. Quam vt habere posimus, idem Filius Patrem pro nobis orabat. Sicut dedisti ei, id est Filio tuo potestatem omnis carnis, sic vtique credant. Dedit nanque Deus Pater vnigenito suo, vt habeat potestatem super omnem carnem, & præsit omni carni. Non autem arbitreris, ô homo, Dominum Iesum talem potestatem accepisse super omnem carnem, qualem in principibus seculi huius videre consueuisti. Non illum misit Pater in mundum, vt seculare sibi acquireret regnum, aut mortalium famulatum, quippe quum in cœlis subiectam habeat omnem Angelorum militiam, & in terris vniuersam visibilem creaturam. Missus est illuminare hominum ignorantiam, restaurare collapsa, & æternæ beatitudinis omni credenti donare stipendia. De seipso quid
Lucæ 4. per Prophetam dixerit, audi, Spiritus (inquit) Domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, & prædicare captiuis remissionem, & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis æternæ. Ipsum verò vnigenitum cæteris clarius dicentem, cur acceperit potestatem omnis carnis attende, vt omne quod dedisti ei, inquit, det eis vitam æternam. Currite huc, ô reges terræ, & gentium principes, atque vniuersi seculi huius amatores ad audienda diuinæ sapientiæ præclara eloquia. Promittit se vobis daturam, quod maximo cum ardore concupiscitis. Vitam nanque diuturnam, dies plurimos atque felices, & multas (si fieri posit) anxiè appetitis videre generationes. Hine sanitatis studium, ciborum exquisitus apparatus, morbi timor, infirmitatum remedia, &

mortis causatur pauor. Nemo votis vestris tam su
cienter annuit, nullúsque est, qui per omnia vest
sic faueat desideriis, quemadmodum ipsa, de qua
quimur, Sapientia. Debueratis omni vestra faculta
distracta etiam precibus emere, quod ipsa pollice
gratis. Debueratis prorsus laboribus, vigiliis, soli
tudinibus, & amicorum interuentionibus quære
quod vobis sponte donatur. Currite, inquam, mo
rumpite, & vt audiendo intelligatis, amota infid
tate cordis aurem præbete. En verba ipsius profera
en sermonem illius coram vobis positus recita
Patri nanque ait, Ad hoc misisti me, ad hoc huma
tatis naturam me sumere voluisti, vt omne quod
disti mihi, det eis vitam æternam. O quantum ves
debuerunt exhilarari corda, ô quantus desideri
dor, & vitæ concupiscentia vestris in mentibus
lire. Quis longæuus fieri non ambiat super
quis vitam non cupiat posidere perpe
mortales, & corruptioni dediti confer
Solius vnigeniti Dei est hoc præstare posse,
immortalitatem, & lucem habitat inacce
Immortalis sibi inhærentes efficit immor
cente Ioanne, Carissimi Filij Dei sumus, & n
apparuit quid erimus. Scimus quoniam quum
ruerit, similes ei erimus, quoniam videbimus
cuti est. Verum ne Apostoli, vel ipsius Domini
carnaliter intelligatis, ne quid corporalis ille
in eius sponsionibus esse arbitremini, quid ide
minus intulerit, auscultate. Verba sua expon
luit, vt à visibilibus ad inuisibilia, & à tempor
mentem erigeret ad æterna. Hæc est (inquit) vi Ioan. 1
na, vt cognoscant te solum Deum, & quem mi
sum Christum. Vitam æternam non in corpor
columitate, aut in immortalitate eiusdem, sed i
cognitione esse perhibuit. Vita æterna in anim
citate, quæ veritate pascitur, & caritate nutrit
credenda est. Cibus nanque animæ rationalis
alitur, vt viuat in æternum, veritas & sapien
Cibus animæ amor est, pax, immortalitas, be
do, vita, & bonitas. Hoc totum & longè excelle Iem.
quàm dici, aut cogitari potest, Deus est. Ipse d
mæ vitam, imò vita est animæ. Sicut enim corpus
reno alitur cibo, ita anima Dei visione, & ver
agnitione. Istiusmodi contemplatio deificæ veri
in qua animæ vita subsistit, in qua beatè viuit, &
nitatis efficitur particeps, non est præsentis tem
ris, sed futuri, quum (videlicet) anima Dei ve
copulata supra naturalem sui intelligentiam l
irradiabitur sapientiæ, vestietúrque lumine glo
atque de claritate transformabitur in claritate
Angelicæ per omnia simillima dignitati. Tun Ps.
Dei cognitione beata, de Angelorum societate
de contemplatione creaturarum refecta ineffab
iucundissima Dei laude replebitur. Totum
offeret super altare Dei, erit sacrificium lau
dentissima caritate succensum. Hoc Prophe
nuare voluit, dicens, Beati qui habitant in dom
Domine, in seculum seculi laudabunt te. Odora
iam in excessu mentis factus suauitatem quan
mirifici sacrificij illius, illícque quamuis in car
positus, esse cupiebat inhianter, dicens, Sitiuit an
ma mea ad Deum viuum, quando veniam, & app
rebo ante faciem Dei? Quo quoniam adhuc illi m
nimè ire licebat, spei tamen solidissimam cautionem
tenen

tenens fiducialiter aiebat: Vota mea domino reddam in conspectu omnis populi eius, in atriis domus domini, in medio tui Hierusalem. Huius quippe medullaris laudis indefessa delectatio de sola prouenit cognitione conditoris: quæ completo istius peregrinationis itinere donatur electis. Tanta siquidem clarescit luce, tanta supereminet puritate, tantáque caritatis suauitate pinguescit, vt ad illam nullo modo, quamdiu passibilis carnis tegimur indumento, noster attingat obtutus. Prouide tamen, misericorditérque Dei bonitas humanam respexit fragilitatem, ne diffidentia periclitaretur in via. Verbum nanq; suum quod mandauit in mille generationis in temporis plenitudine, verus permanēs Deus, humanitatis specie obtexit visibili. Hunc etenim quem suscepit hominem Deum fecit: quatenus ipso mediante diuinitatis scientia, & si non perfecta, mentibus infunderetur fidelium, discerentque credentes ex iis, que de Verbo gustabant per hominem, quanta incomprehensibilia essent bona, quæ in ipso originali deitatis fonte prædestinatis communicatur in cœlis. Plenam autem atque perfectam in assumente Verbo habitante in homine beatitudinem, diuinitatem, & maiestatem inesse fatendum est: tametsi propter humanitatis copulam impræsentiarum nequeat agnosci. Neque enim inferioris est gloriæ filialis contemplatio deitatis in homine, quàm paternæ claritatis in Deo: quamuis minoratio quædam esse videatur. Quod vt verum esse fatearis, ipsum filium eadem referentem audi: Hæc est (inquit) vita æterna, vt cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Vt autem fideles caperent quod dicebat, profunda sapientiæ suæ temperauit eloquia, vt ad redemptionis humanæ mysteria, in quibus diuinitatis lumen, patrísque maiestas emicuit, eorum reuocauit intuitum, ne claritatis immensæ reuerberati splendore infidelitatis incurrerent tenebras. Ex his etenim, quæ patri dixit, erudiuit Ecclesiam: nec tamen mentita est veritas, dum quod futurum erat, factum iam asseueraret, inquiens: Ego te clarificaui super terram, opus consummaui, quod dedisti mihi, vt facerem. Apparente quippe in carne verbo multa se intuentibus diuinæ virtutis ostendit opera, quæ patri ascribens de quo erat, illum exhibuit esse laude dignissimum, atque in credētium mentibus eundem clarissimum reddidit. Non enim humana contradici poterat ratione, quin diuina essent quæ agebantur à verbo. Emanabat vtique de ore ac de pectore Iesu quædam fragrantia cœlestis, quæ instar fluminis irrigando corda fidelium illos dilectione replebat & gaudio: quod in spiritu Propheta prospectans manifestauit, dicens: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Lætificat planè Ecclesiam vniuersam, quum lacteo suo cruore ipsam à pristina delictorum redimens turpitudine, in speciosam sine ruga & macula sibi copulat sponsam. Hoc quidem humanæ redēptionis opus est, quod sibi datum à patre filius asserit consummatū, per quod optimè idem pater super terram clarificatur à filio. Congruum tamen fuerat, vt perfecto ipsius redemptionis opere agnosceretur ab homine, quis tanti beneficij largitor existeret. Reus vtique de percepto beneficio fieret, si nō reparatori suo gratiarum exolueret actiones, quas, nisi illum cognosceret, omnino exhibere non posset. Necessaria itaque sicut patris, ita fuerat filij clarificatio, vt ad æternam vitam patens aditus appareret. Vtrunque congruebat sciri, à quo scilicet, & per quem à patre species humana condita est, & restaurata per filium. Pro ipsius siquidem moriendo salute illam reconciliando patri reuocauit ad vitam. Igitur quemadmodum filius moriendo clarificauit patrem, ita & pater debuit clarificare filium illius manifestando gloriam. Vnde filius aiebat: Et nunc clarifica me tu pater claritate, quā habui, prius quàm mundus fieret apud te. Nihil si diligenter aduertas, sibi nouæ claritatis tribui poposcit, sed petiit, vt pro eruditione credentiū agnosceretur, quid erat, quod est vita æterna, & felicitas sanctorū. Quæ autem est claritas, quam habuit apud patrem priusquam fieret mundus. Vtique vt sit coæternus de æterno, vt sit candor æternæ lucis, patris imago, sempiternū verbum, increata sapientia, Deus de Deo, & principium sine principio. Hæc nempe est claritas, quam ante creaturam aliquam noster habuit mediator. Ipse per spiritum hominibus reuelari voluit, vt sub hac fidei regula viuerent, atque per iustitiæ semitas gradientes ad æternam pertingerent vitam. Errauerant quidem per multa annorum curricula in inuio præsentis exilij, nullóque supernæ veritatis illustrati splendore, vanitatis seculi, ac infidelitatis sectantes tenebras, æternam absque retardatione pergebāt ad mortem. Quorum erroribus Sapientia Dei compatiens, vt reuocaret eos, se illis cognoscibilem præbuit, se viam fidei esse monstrauit, per quam in veritate qui graditur, immortalis vitæ consequitur brauium.

Ioan.17. (left margin, at "audi: Hæc est") — Ioan.12. (right margin, at "manifestando gloriam")

Quod diuinorum iudiciorum mortalibus inaccessibile sit lumen.

CAP. XVII.

Veniens in carne Dei Sapientia, dominus scilicet Iesus, tanquam communis omnium dominus vniuersos, quantum in se fuit, docuit detestari vitia, virtutes appetere, veritatem agnoscere, atque ad æternam vitam currere festinanter. Non autem omnes vitæ perceperunt verba, sed ij tantum, quibus datum fuerat desuper. Tales introrsus gratia præuenti verbum salutis susceperunt, & corpus Christi effecti sunt. Nouit dominus qui sunt eius, nouit prædestinatos ad vitam, suo tempore iustificandos, atque glorificandos. De ipsis solum & specialiter patri loquebatur, dicens: Manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Ioan.17. Considera diligenter, quibus patris nomen vnigenitus manifestet, non vtique sapientibus seculi, non dignitate fulgentibus, non prosapia præclaris, non volentibus, aut poscentibus gratiam, sed illis tantum, in quibus sibi complacuit pater, quos elegit in filio ante secula in sui laudem & gloriam. Cæteri verba Dei corporis aure perceperunt, crediderunt ad tempus, vitæ sacramenta susceperunt: sed in eis: quoniam in ipsis minimè sibi complacuit pater, perseuerare non potuerunt. Cum ouibus connumerabantur, sed non gratificabantur, neque pariter eligebantur. Incomprehensibilis est electio hæc, nulli prorsus mortalium nota. Caligat naturale ingenium in consideratione ipsius, & à nimio splendore eius reuerberātur sublimium oculi. Quis curiosus inscrutabilia Dei iudicia inuestigabit impunè. Quis

(oro) ineffabile lumen secretorum diuinæ maiestatis constitutus in carne poterit intueri? Solis illis spiritibus angelicis, quamuis nõ ad plenum, datur iudiciorum Dei scientia, in quibus tanquam in throno proprio diuina præsidet Sapientia. De ipsis nanque ore prophetico dicitur: Qui sedes super thronos, & intueris abyssos. Psaltes etiam præcipuus de illis ait: Parauit in iudicio thronum suum, & ipse iudicabit orbem terræ in æquitate, iudicabit populos in iustitia. Per eosdem iudicia exercens Deus æternæ æquitatis illis sapientiam & scientiam notificat. In vniuersis Deum contemplantur mirabilem, iustáque consilia ipsius maximo cum tremore venerantur. Sine reuerberatione vident, sine redargutione mirantur, & absque vlla defectione pascuntur. Tranquillitate potiũtur summa, intima luce clarescunt, dum irreprehensibili veritatis iudicio secretorum cœlestium ordinem intuentur. Discant qui domos habent luteas, & terrenum inhabitant fundamentum: quid de verbo Dei credere debeant, & quàm reuerenter, quàm pauidè diuinæ se debeant cõtemplationi ingerere, nec non quàm cautè arcana omnipotentis rimari iudicia. Apostolus nanque Paulus, qui vsque ad tertium cœlum raptus est, qui arcana Dei verba audiuit, quæ homini non licet loqui, eadem intueri ausus non est, dicens: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quis nouit sensum domini, aut quis cõsiliarius eius fuit? Nempe si electionis vas, qui sapientiam loquebatur inter perfectos: sapientiã, inquam, in mysterio absconditam, illa inuestigare noluit, quid cæteri acturi sunt, qui propinqua & visibilia vix intelligunt? Nemo igitur prædestinationis altitudinem, & prædestinatorum causas curiosa percunctatione præsumat inquirere, quę in sola æternæ Sapientiæ cognitione absque errore sunt posita. Quisque indubiè fateatur verissima & rationabilia esse Dei iudicia, quamuis occulta. Studeant singuli cœlestibus obtemperare præceptis, sperentque ab vniuersali domino condignam factorum suorum percepturos esse mercedem. Quis saluãdus sit, quísue damnandus, nemo discutiat. De numero illorum se vnusquisque esse arbitretur: de quibus ipse mediator patri dicebat: Tui erant, & mihi eos dedisti. Tui erant (inquit) non ex ipsorum meritis, sed ex electione tua. Præcedit quidem diuina electio electorum merita. Nam hominum merita temporalia sunt, sed electi sempiterna. Merita ex Dei gratia, hominísque arbitrio originem habent: electio verò per voluntatem Dei ante tempora secularia sine initio. Merita in hoc mundo, quamdiu anima mortali carne vestitur, per corpus augentur & in corpore: sed electio ante mundum, omnémque creaturam, & ipsum corpus facta est. Non sine nobis nostra accrescunt merita: electio autem omnino perficitur præter nos. Diuina electio meritorum nostrorum efficiens causa est: sed electionis verbum Deo patri coæternum. Absque ipso verbo electio hominis minimè fructum habet. Apostolum audi: Qui elegit nos in ipso videlicet verbo ante mundi constitutionem. In verbo ante seculi creationem singulorum electio facta est: effectum autem habere cœpit post verbum in carne. Per carnem quippe verbi operante in carne sua verbo peccatorum purgatio facta est. Hoc Apostolus confirmans, ait:

Psal. 95. *2.Co. 12* *Rom. 11.* *Ioan. 17.* *Ephe. 1.*

Qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substãtiæ eiu[s], portánsque omnia verbo virtutis suæ, purgatione[m] peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis i[n] excelsis. Purgatio verò ipsa effectui electionis est pr[æ]uia. Purgari nemo potest, nisi per mediatorem Dei [&] hominum, hominem Christum Iesum. Illos purga[t] per se, quos in verbo suo elegit omnipotens pat[er]. Quamobrem (inquit) quoniam tui erant, & mihi [eos] dedisti, vt purgarem sanguine, lauacro mundarem, sanctificarem ex munere: ideo ipsi sermonem me[um] seruauerunt, & cognouerunt: quia omnia quæ ded[isti] mihi, abs te sunt. Seruãdo nanque per virtutum op[e]ra, quæ mandaui eis, cognoscere meruerunt. H[oc] idem Propheta in se completum esse perhibuit, [di]cens: A mandatis tuis intellexi: propterea odiu[i om]nem viam iniquitatis. Præceptum etenim d[omini] quum in se lucidum sit, se perficientium ... oculos, & cœlestium sacramenta cognosc... sicut in Christi Apostolis patet: de quibus ... sermonem meum seruauerunt & cognouer[unt]. [Co]gnouerunt vtique per fidem, quæ præcedit ... donec per speciem cognoscere mirabimur. ... mus per fidem, & per fidem videmus. Manife[sta] dem visio in specie est: in fide autem vera ... sed non perfecta cognitio. Fides peregrinanti[um sin]gulare solatium est: species verò triumphãtium ... ces. Nullus tamen absque fidei confessione ad ... phantium aggregatur consortium. Vtrunque ... competit, vtrunque saluandis cõgruit. Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & se in... tibus remunerator sit. Hinc operandi nascitu[r] ... tus, hinc legis custodia, mandatorum Dei im[pletio], & spei causatur certa lætitia. Tolle laborantib[us] ... dis spem, & illico manus illius contabescet in ... Tolle viatori perueniendi fiduciam, & statim lassitudine in via deficiet. Robur igitur actio[num] spe remunerationis includitur. Remuneratio a... per fidem reuelatur in Christo: sicut ipse ait: [Co]gnouerunt, quia omnia quæ dedisti mihi, abs te ... Cognouerunt vtique, non in homine tantùm, ... videbant, sed in verbo per hominem, quod no[n] ... ciebant. Totum quod assumptus homo habebat, ... tre gratis acceperat. Quando enim ex merito ... reret, vt esset Deus? Nempe alia est assumpti hom[inis] in Christo seruilis forma, alia assumentis verbi ... ralis dignitas. In verbo semper maiestas regia, im... sa potestas, patri æqualitas, & vnitas indiuisa ... suscepti verò hominis natura, temporalis exi[s]te[ntia], gratuita prædestinatio, præeminentia capitis, ... singularis personæ incomparabilis sublimitas. Omnia quippe, quæ homini Christo in esse no[scun]tur, illi à patre donata sunt, qui talem sibi illum ... vt adoptaret in filium. Verbum nanq; non di... sed sine initio à patre genitum: sicut ore pro[phetæ] idem pater ait: Eructauit cor meum verbum ... Huiusmodi verò generationis eructatio, quo[d] ... temporalis, nõ sit communis: sed singularis, ... na; per eundem vatem filium audi: Dominus (in[quit]) dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie gen[ui te]. Vnus tamen Christus Deus & homo est, vna pe[rso]na, vnus mediator Dei & hominum, vnúmque Ec[cle]siæ caput. Quamuis enim diuersa esset operatio ... tamen persona: sicut dictum est: Deus & homo ... Loquebatur quidem homo, non sine verbo, agebat ... omn...

omnia, quæ humanitatis sunt propria, disponēte ipso verbo habitante in homine per hominem. Hoc fides credit, hoc catholica confitetur Ecclesia. Huius confessionis veritatem sancta mater Ecclesia non habet ex se, sed à domino Christo: sicut ipse testatur,
17. dicens: Verba quæ dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt, & cognouerūt verè, quòd à te exiui: & crediderunt, quòd tu me misisti. Sapientiæ gustum, & cœlestium sacramentorum notitiam, atque fidei regulam, vnde Ecclesia sortita sit, his paucis intellige. Accipiendo nanque verba Christi sapientia Verbi impleta est. Non nisi reuelante verbo agnoscere valet
1.1. mysteria. Deum (ait Ioannes) nemo vidit vnquam, nisi filius, qui est in sinu patris: ipse enarrauit nobis. Capitis siquidem affluentia in corpus defluens illud sui participatione dignissimum facit. Donorum autem ineffabilis plenitudo per verbum sempiternum in ipso capite permanet. Ab ipso verò capite charismata transfunduntur in membra. Corporis igitur, ac membrorum dignitas per ipsum, & in ipso capite fulget, fitque operante Verbo, vt qui de dono aliquo siue cognitionis fidei, siue virtutis præcipuæ, siue prophetiæ, aut interpretationis sermonum gloriari potest, in solo domino glorietur. Non enim haberet de quo gloriaretur, nisi acciperet vnde gloriaretur. Flu-
ele. 1. mina ad locum vnde exeunt, reuertuntur, vt iterum fluant. Ideo autem fluunt, quia de maris hauriunt abundantia, quod fluant: & tamen ipsum mare non redundat. Semper itaq; capitis eget auxilio Ecclesiæ corpus: semper verò membra ipsa indigent corporis vnitate. Tolle ab vnitate ecclesiæ membrum, & inutile redditur. Nil etenim liquoris trahens à capite illico marcescit. Cohærent vicissim sibi caput, corpus, & membra. Sine capite corpus mortuum est: absque membris verò corpus non est. Omnis autem capitis solicitudo, quamdiu passibili carne vestitur, quum gemit, quum esurit, quum fatigatur, quum plorat, quum prædicat, quum orat, quum patitur, quum moritur, pro ipsius Ecclesiæ agitur corpore. Horum nemo particeps esse valet, qui in corporis compage non permanet. Ipsius capitis attende vocem, vt quā-
n. 17. tum Ecclesiam diligat, recognoscas. Ego pro eis rogo, inquit, non pro mundo, sed pro eis, quos dedisti mihi, quia tui sunt. Quæ dicuntur, si fideles considerent, timore replentur & spe. Timore quidem, ne ab vnitate diuidantur, ne tentationum, dolorum, aut delictorum impulsu à fide deficiant, ne capitis priuentur suffragio. Spe autem pro adiutorio, pro consortio, pro mercede, pro dilectione. Quis non ineffabili quodam exuberet gaudio, quum reuoluit mente sanctorum adiutorium angelorum, qui sine fatigatione atque interuallo excubias celebrant super plebem Dei, cœtúsque fidelium? Ministerio ab hoc suo intendunt, vt peregrinantes in seculo ad beatorum cum Christo triumphantium consortium prouehant vbi pro operibus pietatis, pro sudore spiritualium studiorum æterna prærogatur merces, & remuneratio copiosa. Ex quibus omnibus diuinæ caritatis affluentia, ac dilectionis vnitas commendatur, quæ in Christo & ecclesia perfecte subsistit. Istiusmodi vnitatis dilectio, vnde trahat originem, vndéque honoris ac commodi sortiatur effectum (si scire volueris)
idem. ex consequentibus mediatoris sufficientissimè imbueris eloquiis. Et mea (inquit patri) omnia tua sunt, & tua mea sunt, & clarificatus sum in eis. O Christianæ religionis dignitas. O Ecclesiæ Christi vnitas veneranda, quanto sublimaris fastigio: quò proueheris? quò traheris: vbi collocaris: Aeterni regis copularis filio, in angelorum proueheris gloriam. Supra sydereas cœlorum traheris mansiones atque in immortalitatis gremio collocaris. Sponsa vtique Christi efficeris carissima, beatis spiritibus coæquaris, aulæ cœlestis nobilitatis mansione, & perpetuæ pacis felicitate potiris. Hæc sunt sponsi tui dona, ô immaculata mater & sponsa. Hæc sunt munera Verbi, ipsiúsque dilectionis insignia, quibus in huius peregrinationis nutriris loco. Pro mundi etenim contemptu tibi promittitur cœlum: pro spretis seculi voluptatibus deliciis frueris paradisi: pro temporali labore, sempiternam requiem, & pro humilitate tui filij Dei contubernium assequuta es. Supereminet prorsus copula hæc cunctis, quæ placent oculis, quæ interioris hominis affectum refouent, & animum delectant. Volue & reuolue, cogita, atque recogita, quid est, quod dicitur: Omnia mea tua sunt, & tua mea sunt, & Ibidem.
ego clarificatus sum in eis. Considera diligenter quis, cui, de quibus, & quare proferuntur talia. Vniuersa ista amantibus sapiunt, & intelligentibus fulgent. Nempe cor pascunt dilectione, mentem perfundunt sapientia, dulcedine affectum inebriant, sursum animum erigunt, replent palatum nectare, interiora pace fœcundant, spiritúmque cœlesti exultatione perornant. Vnitatem caritatis in verbo veritatis commendat: quod dictum est: Sacramentum hoc magnum est. Erat in patre verbum, erat in corpore, erat in cœlo, erat in terra, erat cum angelis, erat cum hominibus aliter atque aliter. An non in patre cum angelis, & in cœlo se esse fatebatur, dicēs: Etiam non sum de mundo? & tamen in mundo cum hominibus se esse inferens testabatur, & ego ad te venio. Cum angelis quippe erat verbum, atque ab eisdem esse agnoscebatur Sapientia, imago patris, principium, vnigenitus, virtúsque. Sed cum hominibus existens præceptor, mediator, redemptor, caput, & his similia credebatur. Absque reuerberatione eo fruebantur angeli tanquam à corruptione liberi, & ab omni impedimento alieni. Semel etenim confirmati ab ea, in qua nunc felicitate sunt positi: vltrà minimè valuerunt excidere. Homines verò longè ab angelis dissimiles, corruptione grauati, mortales effecti, peccatóque obnoxij omnino indigent adiuuari. Hinc est, quòd patris æterni filius, dominus scilicet Iesus, quoad vixit in carne passibili, tanta erga illos se exercuit caritate. Ipsos nanque fouebat, vt debiles: hortabatur vt pauidos, blandiebatur vt paruulis, docebat vt inscios, alebat vt famelicos, deducebat vt cæcos, sustentabat vt infirmos: pro ipsisque incessanter orabat, vt filiis. Nouerat quidem in quantis essent periculis constituti. Nunquam sic mater aliqua circa infantis curam facta est anxia, sicut ipse dominus erga sui corporis membra. Illius nempe ad Iudæos vox est: Quoties (inquit) volui congregare filios Mat. 23.
tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alis, & noluisti? Alibi quoque ad discipulos: Mise- Marc. 8.
reor super turbam: quia ecce iam triduo sustinēt me, nec habent, quod manducent: & si dimisero eos ieiunos, deficient in via. Angebatur, vrebatúrque pro suorum compassione membrorum, quos agnoscebat

debiles, & corporaliter relinquebat post se. Quam- Ioan.17. obrem patri aiebat: Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vnum, sicut & nos. Videbat vtique quanta ab infidelibus viris, & spiritibus malignis passuri fuerant. Proinde tam sedulò, vt seruarentur, orabat. Quis etenim absque diuino suffragio sæua persequentium valeret tolerare supplicia? Quis sine adiutorio perfectionis conscenderet fastigium, & non deficeret? Non est virtutis humanæ mundum spernere, voluntati propriæ repugnare, ac mortis sponte subire sententiam. Supra naturam resolutionis corporis appetitus est. Nemo sapiens pro eo quod non habet, id quod habet, exponit. Duplici itaque auxilio indiget, qui in agone constitutus est mortis, fidei videlicet, & fortitudinis. Fides quippe Hebr.11. certitudine futurorum commutat præsentia. Est nanque sperandarum substantia rerum, & argumentum non apparentium. Fortitudo autem magnanimitate sui naturalem timorem superat. Horum deficiente altero quisque prudens in mortis certamine trepidat. Has spirituales geminas gemmas redemptor noster militibus pro se pugnantibus tribuit: quatenus cœlesti à dextris atque sinistris muniti præsidio consona modulatione Propheticum illud valeant Exod.15. cantare dicentes: Cantemus domino, gloriose enim honorificatus est, equum & ascensorem deiecit in mare. Quoniam verò triumphi laudem sibi omnino nequeunt vendicare, vno ore, parique intentione promunt, quod in eodem cantico legitur: Quis similis tui in fortibus domine? Quis similis tui magnificus in sanctitate, terribilis, atque laudabilis, & faciens mirabilia? Nempe victoria conflictus mortis illi solummodo ascribenda est, qui ex cognitione mercedis pugnandi constantiam subministrat. Non enim humano studio, aut ingenio naturali futurorum cognitio possidetur. Donum quidem cœleste est, & redemptoris nostri exhibitio veneranda. Lumen etenim fidei sibi adhærentibus refundens in membris, quanta inuisibilia sint, veraciter notificat. Proponit spiritualium cœlestiúmque mercedem, vt concupiscentiam valeat excitare pugnantis. Gloriæ coronam tenet in manibus, vt robur perseuerantiæ conferat bellaturis. Rex quippe noster arduum atque laboriosum perfectionis ac mortis sciens esse certamen, præmium vincentibus promisit æternum. Superant vtique supra modum sudores militum, quæ in cœlo sunt Rom.8. stipendia meritorum. Nam Apostolo teste, non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Quis (oro) non moriatur millies, vt perpetuæ hæreditatis sortiatur triumphum? Quis impræsentiarum refugiet pati, vt gloriosi capitis Christi spirituale efficiatur mēbrum? Quis demum ab omni torpore non excutiat animum, quum patri filium de suis fidelibus audiat dicentem: Ioan.17. Pater serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vnum, sicut & nos? Appetunt homines pastorales infulas, & imperialia diademata: quatenus celebre posteris suis de se valeant relinquere nomen. His prorsus est maius, quod credentibus Veritas repromittit: & heu paucissimi sunt, qui illud apprehendere curent. Discipulatu Christi nil excellentius, nil vtilius, nil honorificentius agitur. Quouis regno ac seculari dignitate esse præstantior noscitur, dummodo illibato corde seruetur. Gradus nanque sublimis est virtute decoratus & gloria. Neminem repellit re[…] atque simpliciter accedentem ad se. Solum illos ab[…]cit, qui torpore depressi, seu simulatione delusi, a[…] elatione decepti, quanti sit gratia Christi, gusta[…] non possunt. Hinc est, quòd non omnes qui illu[…] recipiunt, seruant. Quotidie à sancto proposito [...] vomitum redeuntes resiliunt plurimi, atque discip[…]latu Christi se reddunt indignos. Quæ reliqueru[…] repetunt, & quæ damnauerunt, denuo agere non e[…]bescunt. Prius quàm deserantur, iugum suaue ab[…]ciunt, atque humilitatis semitas incedere nolunt. P[…]tius eligunt momentaneæ delectationi deseruire[…] seculo, quàm in cœlorum mansionibus perenn[…] delicias cum Christo possidere feliciter.

Quantum qui affectu adhæret visibilibus a naturali dignitate degeneret.

CAP. XVIII.

QVisquis congruum peregri[…] suæ cupit captare solatium, [...] Iesu toto corde studeat inhære[…]stigiis. In illo prorsus reperiet, [...] nutriatur ad vitam. Aliunde si lætari voluerit, non sine dispe[…] id agere poterit. Creaturarum siquidem blandi[…]cebræ absque sapientiæ gustu humano cordi v[…] transfundunt. Insipientium enim affectum mol[…] mentem penetrant, euertunt iudicium, sensus [...]terioris hominis sibi vendicant principatum, vt malè sana mens væsano amore seducta, di[…] conditoris transgreditur leges, propriæ dig[…] amittat gratiam. Plurimum quippe degenerat quod est, quando euecta extra se sensibilium de[…]tionibus pascitur. Prodigo filio efficitur similis patris turpiter hæreditate consumpta porcoru[…] quis se saturare cupiebat. Quid (oro) vilius, quid abiectius potest, quàm incommutabili deserto[…]no, creaturarum cōtubernio fœderari? Nequa[…] sine diuinitatis offensa agitur, quum visibilibus [...]ducis se spiritualis natura prostituit. Quæcunq[…]cta sunt, siue quæ in cœlo fulgent, siue per aëra [...]tant, siue mouentur in aquis, aut vegetantur de[…] vel viuunt super terram, ideo facta sunt, vt e[…] consideratione rationalis erudita creatura ad e[…]cis summi valeat peruenire notitiam. Creatura[…] etenim species ornatúsque earum præclarissim[…] diuinæ maiestatis est speculum, optiméque in illo [...]ditoris virtus inspicitur, dicente Apostolo: Inui[…]lia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, in[…]lecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius vir[…] atque diuinitas. Se igitur offerunt, se intuentib[…]ponunt, vt cognoscibilem exhibeant illum, q[…] eas, & eundem laudabilem reddant atq; ama[…] Quotquot de Deo rectè sapiunt, atque de ip[…]nitate suauiter sentiunt, ordinato creatura[…] eriguntur in Deū: & in illo delectabiliter iucun[…]tur. Hoc Citharœda sanctus intus irradiante Sa[…]tia salubriter degustabat, quum in excessu ment[…]fectus domino diceret: Delectasti me domine in [...]ctura tua, & in operibus manuum tuarum exerc[…]bor. Non delectauit me (inquit) factura tua, sed [...] domine delectasti me id factura tua, id est, mediant[…] fact[…]

factura tua. Delectationis suæ finem non in eo quod factum est, sed in eo qui fecit, instituit, ne vtranque amitteret. Prorsus vera creatoris & creaturæ delectatione priuatur, qui nescit delectari in domino. Rectus itaque delectationis ordo est, vt quisque in originali prius delectationum fonte lætetur, quàm in profluētibus riuulis. Optimè quidem & ad sobrietatem creaturarum delectatione fruetur, si nō ignorauerit conditoris indefectibilem delectationis abūdantiam: quæ non aliunde quàm ab ipso domino Iesu percipienda est. Ipse planè ipse est, qui delectabilium omnium affluentiam continet, noxiarúmque delectationum reformat affectum. Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quædam est omnipotentis Dei sincera, quæ omnia potest, & in se permanens omnia innouat, & per nationes in animas sanctas sibi adhærentes se transfert. Participatione quidem sui, suáque præsentia voluptuosum carnis amorem, & creaturarum inordinatam delectationem commutat in melius. Gustus eius super mel dulcis, amor suauissimus, præsentia delectabilis, floridus aspectus, eloquium ignitum, pulcritudo incomparabilis, elegans forma, gratia exuberans, virtus omnipotens, diuina sapientia, gloria cœlestis, immortale regnum, inaccessibilis lux, sublime solium, & generatio inenarrabilis est. Quum vtique sit verbum manens: limpidissima veritas, imago patris, creaturarum speculum, splendor meridianus, æterna vita, caritas non excidens, bonum indeficiens, bonorúmque largitor, ineffabili quadam miseratione ad homines se inclinare dedignatus non est. Pietatis siquidem viscera induens homo factus incubuit super hominem, vt exanime corpus spiritualem reuocaret ad vitā. Dat itaq; vitam mortuis, cæcísque lumē refundit, solatur mœstos, debilium genua roborat, atque ab insultu intellectualium bestiarum tanquam verus pastor rationales protegit oues. Custodit prædestinatorum numerum cura peruigili, & eorum neminem perire permittit. Hoc profectò insinuauit, quum diceret patri: Quum essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo: quos dedisti mihi, custodiui: & nemo eorum periit, nisi filius perditionis. Quod de discipulis Ecclesiæ typum gerentibus loquitur, hoc prorsus de omni electorum congregatione testatur. Seruat singulos, custodit omnes, qui huius vitæ concupiscentias respuentes tota mentis intētione reuertūtur ad ipsum. Tales etenim bonitatem domini degustantes, facilè seculi istius spernunt blanditias. Protectorem nanq; suum agnoscentes, omni se illi cordis humilitate subiiciunt. Esto etiam mihi, ô domine in Deum protectorem, & in locum refugij, vt saluum me facias. Custodi (oro te) vt pupillam oculi seruum tuum: atque sub vmbra alarum tuarum protege illum, ne profugus incedat super terram, & ne à gratia tua decidens tanquam perditionis filius spirituali desperationis laqueo se perimat. Amoue à me elationem spiritus, seculi amorem, mentis hebetudinem, & visibilium voluptatem, vt nihil mihi libeat extra te, nihilque placeat præter te. Sufficias mihi ad saturitatem, me reficias ad votum: in bello me protegas, atque me prouehas ad coronam. Lætabor vtique in te, & mecum pariter lætabuntur, quotquot nouerunt te: scientes te in tentationibus sui esse custodem, in itinere ducem, adiutorem in laboribus, præsidium in periculis, & in peruentione mercedem. Lætabuntur (inquam) maximam captantes de tua miseratione fiduciam. Te nanque dulciter possidentes in se, seque humiliter prosternentes tibi medullatum laudis sacrificium, melliflua amoris carmina, atque gratiarum iuges actiones coram te, quem suaui caritate in cordis sui cubiculo amplectuntur, & tenent, exhibere non cessant. In ipso autem deuotionis exercitio, & in ipso gustu diuini caloris inardescit eorum animus caritate, & insolito feruore fertur in amorem dilecti. Interdum incalescente deuotione rapiuntur supra se, & cœlorum cœtibus inseruntur. Amant, & laudant: gemunt, & clamant: lacrymantur, & gaudent: pascuntur, & esuriunt: sitiunt, & inebriantur: totóque amoris conamine in te, quem fide vident, humilitate venerantur, desiderio quærunt, caritate fruuntur, se transformare festinant. Tunc experimento intelligunt verum esse, quod dixeras. Nunc ad te venio, & hoc loquor in mundo, vt habeant gaudium meum impletum in semetipsis. Habent vtique gaudium tuum, ô domine, impletum in semetipsis: non quantum in illo est, sed quantum in mortali corpore percipere valent. Plenitudinem etenim gaudij tui nec ipsi beatorum spiritus sustinere possunt: quoniam perfectum, immensum, & æternum est. Pro suorum tamen mercede laborum electi omnes, vt beati sint, & iuxta singulorum mensuram de ipso participent, ingrediuntur in illud: sicut dixisse te nouimus: Serue Mat. 25. bone & fidelis intra in gaudium domini tui. Non gaudium in ipsos, sed ipsi in gaudium intrare dicuntur, vt omni ex parte lætitia exuberare noscantur. Interim tamen dum peregrinantur abs te, quum habent te in se, impletum habent gaudium magis magísque implendum. Quomodo non implentur gaudio, quum sentiant te in se, seque agnoscant in te, se diligant propter te, se videant diligi à te, singularíque dilectione conglutinatos tibi? Totum hoc ex sermone tuo operante, atque cooperante gratia tua, quę gratuita & diuina est, in illis quotidie agitur, vt roborentur ad perferendas seculi passiones. Insequitur nanque mundus, quos tua inhabitat gratia, téque diligere nouit. Sic patri inquis: Ego dedi eis sermonem Ioan. 17. meum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo. Hinc electorum impletur gaudium, hinc caritatis vnitas commendatur, hinc spiritualis membrorum dignitas reuelatur, quæ in capitis Christi configuratione clarescit. Interna siquidem aspiratione eliguntur à Christo, vt illius communicantes passionibus in futuro exaltentur cum ipso. Sic corporis decor agnoscitur, & membrorum perfectio consummatur. Vnumquęque etenim electorum dominus tandiu tentationibus, ac mūdi pressuris exerceri permittit, quādiu erudiri valeat ad virtutē. Ipsa autem tribulationū exercitatio, non crudelitas, sed miseratio summa censenda est. Cui futura merita donarentur, si de belli medio milites traherentur? Certanti, non fugienti debetur triumphus. Quamobrem ipse dominus futura prospectans pugnātium laboribus compassione non flectitur. Non enim pugnam intercipit, sed certantibus tolerātiæ virtutem tribuit, ne deficiant. Sic olim populo Hebræorum Amoræū, Ethæum, Pheregæum, cæteràsque exterarum reliquit gentium nationes: quatenus exercitatione earum præliandi non dedi-

ſcerent artem, neque pro adepta promiſsionis terra de virtute propria ad ſui perniciem intumeſcerent. Porrò in cunctis electorum ſuorum greſsibus benignus eſt ſpiritus Sapientiæ: ſiue dum certant, ſiue dum pacis ſuauitate fruuntur, in certamine cuſtodiuntur à malo, ne cadant. In pacis verò tranquillitate in veritate ſanctificantur, vt gaudeant. Vtrunque peregrinanti corpori competit Chriſti. Nam iuſtorum quidam exercentur, ne ſe extollant; quidam autem ſanctificantur, vt creſcant. Orauerat quippe ipſe mediator pro perſeuerantia & ſtabilitate pugnantium, dicens: *Ibidem.* Non rogo, vt tollas eos de mundo: ſed vt liberes eos à malo. Nunc verò pro augmento precatur quieſcentium addens: *Ibidem.* Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas eſt. Verſiculi huius ſententiam nouit, qui contemplationi veritatis inhæret. Eſt autem veritas ſummum & incõmutabile bonum, lux ſpiritualis, erroris in ſe caliginem non admittens, penetrans omnia ſplendore ſuo: cuncta proſpectans, vniuerſa æquitatis iudicio rectè diſponens: ſapientiam & ſcientiam donans filiis hominum, angeliciſque ſpiritibus omnem in ſe continens delectabilitatem, omnémque de ſe communicans ſanctitatem. Tanta ſiquidem & talis eſt, vt omnis laus illi inferior ſit. Nemo tamen ad contemplationem veritatis admittitur, niſi præuia ſanctitate. Eo nanque claritati ipſius quiſque fit propior, quo per exercitationem virtutum factus eſt ſanctior. Plurimum conformantur ſimul ſanctitas & veritas, nec omnino valent ab inuicem ſeparari. Detegit quidem veritas latebras vitiorum: vt ſanctitati præparet habitaculum. Introeunte ſanctitate fugatur vitia, & veritas in mente pariter confirmatur. Confirmata veritate, & operante in homine nedum interiora, verumetiam exteriora componit; atque poſſeſſorem ſuum duplici ſanctimonia exhibet refulgentem. Deo nanque & hominibus illum reddit amabilem, nec non ad ſeculi mala perferenda diſponit. Si mente excedit, Deo qui huiuſmodi eſt, pabulo paſcitur veritatis. Si fraterna caritate trahitur extra ſe, præcedente ſemper graditur veritate. Nullo proſternitur tentationum impulſu veritatis clypeo munitus. Ad hominem iuſtum veritate protectum quid Propheta dicat, auſculta: *Psal. 90.* Scuto (inquit) circũdabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno, à ſagitta volante in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano. Vtrorumque igitur ſtatuum, pugnantium ſcilicet, & quieſcentium, dominus Ieſus, verbum patris, æternáque veritas ſe fautorem ac directorem eſſe perhibuit, dicens: *Ioan. 20.* Sicut tu me miſiſti in mundum, & ego miſi eos in mũdum. Ecce quò pugnantes mittuntur, & à quo. De quieſcẽtibus autem quid? Et pro eis (inquit) ſanctifico meipſum: vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate. Nempe qui aduerſus mundi concupiſcentias dimicant, diaboliciſque ſuggeſtionibus reſiſtunt, redemptorem ſuum, ducémque ſequuntur. Qui autem per mentis munditiam ſanctificati quieti contemplationis vacant, vtique in cognitione & guſtu veritatis ſuauiter refouentur. Iſtiuſmodi ſpirituales actus cùm ſint diuerſi: ſub vno tamen rectore, atq; eodem ſpiritu peraguntur. Hoc nemo fieri ambigat: quum quotidie in humano corpore varia videat membra ſub vnius tãtum ſpiritus ducatu proficere, pacémque integerrimam inuicem cuſtodire. Vnus quippe eſt ſpiritus veritatis in donis locuples, & multiplex in virtute. H in ſibi adhærentia membra diſtincta gratiarum m nera ſubminiſtrat, dicente Apoſtolo. Vnicuique d tur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem. Alij quide per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ: alij autem ſer ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum: alteri fide eodem ſpiritu, alij gratia ſanitatum in vno ſpir alij operatio virtutum, alij prophetia, alij diſcr ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpreta ſermonum. Hæc autem omnia operatur vnus, at idem ſpiritus diuidens ſingulis, prout vult. Tanto go honorabilior apparet, quanto prudentius in v tate diuerſa componit & ordinat. Viuificat quid Eccleſiæ corpus, regítque fidelium membra mi quodam, atque ineffabili regimine veritatis: ita eis non ſchiſmata, non inuidentia, non extoll videatur, ſed pax, lætitia, vnitas, & concordia. Omnes copulat ſibi, & pacificat in ſe commu ſe. Vniuerſos materno complectitur carit ctu. Quod tribuit ſingulis, diſpergit, in o cunctorum ſalute ſolicitus. Præcipua inſup illi cura ſeruãdæ vnitatis in membris. Hinc eſt tam frequenter mutuæ caritatis mandatum in Hinc tanta repetitio, atque commendatio fratern dilectionis. Hinc patri aiebat: Non rogo pro iſtis tum, ſed pro iis, qui credituri ſunt per verbum e in me, vt omnes vnum ſint, ſicut tu pater in me in te: vt & ipſi in nobis vnum ſint. Quid ve dulcius? quídue delectabilius? Non poterat ex redemptoris caritas, atque Eccleſiæ vnitas c dari. Alia enim quum ſit patris perſona, alia ter tamen & filius vnum ſunt. Sic & fideles c multi, mãdauit, vt caritatis vinculo colligati ſiæ corpus efficiant, ſe ament, ſibi famulentur, inuicem præbeant omnem dilectionis beneu tiam. Et hoc pro reuerentia diuinitatis, cuius g vnum cum ipſa facti ſunt. De hoc autẽ ſpirituali ris glutino, quamuis innumera exuberent car beneficia, hoc tamen ſpecialibus elucet: vt ta intus ſunt, quàm qui foris per culpam: aut ab vn diuiſi per erroris defenſionem, quum ad vni corporis redeunt omnes, nõ minus corde creda iuſtitiam, quàm oris confeſsione in capite Chr quem Deus pater pro reſtauranda humanitatis ra miſit in mundum. Porrò per eundem homi genus reformari debuit, per quem ab initio fu plaſmatum, ne opus Dei tam præcipuũ, imperfec maneret. Hac etenim de cauſa humanam Deus diderat ſpeciem, vt quotquot ex illa purgari ab ginali culpa, atq; à quotidianis ſordibus delictor ad æternam pertinerent beatitudinẽ: ſupra cœlo prouueherentur habitaculũ, fierẽntq; digni, vt in eſſet Deus, & ipſi Deo fruendo inhærerẽt eidem que conditoris in eis reformata imagine, omn be deterſa deiformem quandam in ſe oſtende ciem. Huius autem conformitatis decor, quã pus mortale hominis corruptioni obnoxium que corruptibilibus deditum, nequaquã perficit Reſeruatur verò in præmium ſolis prædeſtinat vitam, in quibus propter gloriæ abundantiam ita hæret Deus: vt & ipſi dij meritò nuncupentur, dice te Propheta: Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omn Quorum excellentiam alio in loco admirãs, ait: D fortes terræ vehementer eleuati ſunt. Abſorbent

Ephe.

17.

na

nanque à plenitudine diuinitatis, & æterna in tantum replentur gloria, vt in ipsis nil deforme appareat, nil vacuum, sed plenisimè & perfectè sit Deus omnia in omnibus. Id verò quod dicitur, quod est beatum esse, sempiternum, atque deificum, quamuis futurum sit iam factum, Veritas ineffabilis expresit, dicens, Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus. Ego in eis, & tu in me, vt sint consummati in vnum. (Ioan.17.) Hæc nempe est indissolubilis vnitas caritatis Dei hominúmque per verbum consummata, interueniente Redemptionis ac Noui Testamenti sanguine, præcedente tamen æterna prædestinatione, vt Deus sit solus, iustus, & iustificans omnia in omnibus, ex se subsistens. Perficitur autem vnitas ipsa quotidie in corpore Christi mystico, aucto meritis fidelium, aggregato eorundem numero, donísque ornato, donec completo electorum consortio ipsa sancta mater ecclesia in membris perfecta copuletur, cui se desponsauit, Christo. Interim prouehitur, & crescit in singulis tota, quoadusque ad suæ veniat plenitudinem vnitatis capiti suo cohærendo, quod in membris sui corporis etiam dum peregrinatur, operatur in omnibus, secundum potentiæ suæ virtutem cuique impertiendo, prout vult, cœlestia dona. Vnde Apostolus, Qui descendit, ipse est, qui ascendit super omnes cœlos, vt adimpleret omnia, & ipse dedit quosdam quidem Apostolos, (Ephes.4.) quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in vnitate fidei, & agnitionis Filij Dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Tunc in vnum consummata electorum ecclesia sine macula, sine ruga, in regium cœlorum introducta thalamum, non erit quod vltra concupiscat. Impræsentiarum igitur subarrata quibusdam spiritualibus munusculis nutritur ex fide, atque infatigabiliter laborat, vt suas edomet pasiones, vitia resecet, & suo naturali decore vestiatur, quatenus oculis diuinæ placeat sapientiæ. Optimè nanque nouit cuius gerat imaginem, tenétq; in cordis secreto sponsi sui pollicitationem, tanquam cautionem firmisimam, per quam anhelo caritatis affectu concupiti amoris sperat præsentiam. Meminit equidem illum dixisse, Pater quos dedisti mihi, (Ioan.17.) volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum, & videant claritatem meam, qua dilexisti me ante mundi constitutionem. Audite hæc, ô fideles populi, & potisimè vos, qui militatis Christo, qui tribulationibus fatigamini, & mundi pressuris, ac Diaboli tentationibus attriti estis, audite, inquam, quæ sit vobis facta promissio, quæ vestrorum merces sit futura laborum, & quid de vobis suggerat Patri Omnipotens Verbum. Nolite (oro) ad id quod toleratis, aspicere, neque intuemini, quid estis, aut quid patimini, sed quid paulò pòst futuri. Regem vestrum in decore suo diligite, caput vestrum in cœlo præsidens agnoscite, redemptorem vestrum, cunctorúmque factorem supra sydereas mansiones inter beatorum cœtus fidei oculo considerate fulgentem. Cœlum vobis apertum est, cœlorúmque paratæ sedes. Consortes vestri Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Martyres, triumphantes iusti iam diu peruenerunt, quò tenditis, tenent quod speratis, posident quod amatis, & eadem, quæ vobis promittitur, fruuntur sempiterna gloria. Gaudent cum Angelis, lætantur cum Archangelis, & cum vniuersa multitudine spirituum supernorum diem festum agunt coram immortali rege suo & vestro. Vestrum etiam aduentum ad illos ardentisimè præstolantur. Quamobrem diligentisimè obseruate, ne vlla labentis seculi oblectamenta sensum euertant vestrum, atque à sancto proposito, quod cepistis, faciant resilire. Nempe aduersa, quæ patimini, si viriliter tolerabitis, exiguum quum pertransierit temporis, vnigeniti Dei, ac mediatoris vestri Christi contemplabimini claritatem. Illum nanque supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem intelligetis euectum, atque in Patris dextera residentem, vósque in illo, quemadmodum Apostolus commemorans ait, Qui conresuscitauit, & consedere nos fecit in cœlestibus in Christo. (Ephes. 2.) Erit tunc per speciem reuelatum, quod in ænigmate nunc tegitur, & speratis in fide. Speratis (inquam) ex dono fidei mediatoris, cuius gratificati estis beneficio, & imbuti sapientia. Non enim meritis vestris, sed ipsius gratia illuminati futura prospicitis, atque inuisibilia amatis. Effecit quippe verbum verbi, & dilectio Patris ad ipsum Filium, & Filij ad vos, vt dilecti diligatis. (Ioan.17.) Sic nanque in sui fine sermonis ipse conclusit. Notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, vt dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis. Ecce quo mediante notum vobis factum est sacramentum, seculis præcedentibus ignotum. Præceptorem Dei Filium habuistis in via, & in patria habebitis, quando discumbentibus vobis in regno cœlorum cum Abraham, Isaac, & Iacob, ipse præcinctus transiens ministrabit, non corporis alimoniam, sed spiritus. Comedetis iuxta Prophetæ præsagium vetustisima veterum, (Leui.26.) & nouis superuenientibus vetera abiicietis. Inebriabimini præterea ab vbertate domus Dei, (Psal.35.) & torrente voluptatis illius potabimini. In hoc conuiuio pinguium medullatorum, ac vindemiæ defæcatæ caritatem Dei diffusam posidebitis in vobis, per quam saginati dulcedine, atque suauitate referti laudum præconia, vota exultationis, amoris cantica, & iubilationis carmina pie, dulciter, ignite, indesinentérque persoluetis æterno sponso vestro & genitori illius. Succensi quippe dilectione Sancti Spiritus, qua Pater Verbum suum diligit, eritis cognitione beati, pace securi, læti fruitione superferuidi caritate, communicatione pleni, visione sapientes, amore languidi, suspensi admiratione, lumine circumfusi, & transformati in gloriam Mediatoris habitantis in vobis, & vos in illo, non localiter, sed affectiue præsentialiter, reciproce. Ipso nihilominus dirigente, erigente, erudiente, & præsidente in vobis, in quo sunt substantialiter omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ, Dei Iesu Christi Domini nostri, (Colos.2.) qui cum Patre, & Spiritu Sancto vnus est Deus permanens in secula seculorum, Amen.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI VENETIARUM Protopatriarchæ in opus de triumphali agone mediatoris Christi

PROLOGVS.

Aedificaturus quis materialem domum ad temporaliter habitãdum, prius quàm ædificij iaciat fundamenta diligentiſsime conſiderare debet ædificij locum, habitaculi longitudinem latitudinémque ſumptuum ſufficientiam & propriæ virtutis induſtriam, quatenus inceptum valeat perficere opus. Nam quoquam eorum, quæ dicta ſunt, deficiente, caſſo qui ædificat, labore fatigatur. Nil quippe dignum eſt laude, quod ſine diſcretionis agitur libra. Verum facile ad ima dilabitur omne quod nutanti ſuperponitur fundamento. Hoc ſacra docent eloquia, hoc naturale ingenium, experientiáque quotidiana, quæ validum erga agibilia ac perſuaſibile noſcitur argumentum. Huiuſmodi eruditus admonitione quiſquis ſpiritualem cupit conſtruere domum, diiudicare non negligat, quæcunque in ſuo illi ſunt opere neceſſaria, non dedignetur à corporalibus ſpiritualium capere formam, atque per viſibilium rudimenta ad inuiſibilium arcana pertingere. Videmus paruulos antequàm ſolido paſcantur cibo, lactis liquore nutriri, infirmi quoque per tempus leuioribus cibantur alimentis, donec conualeſcant, & priſtinas reparauerint vires, alioquin recidiuam incurrunt, per quam facile appropinquant exitio. Sic quippe terrena mens ſolummodo viſibilium aſſueta imaginibus, ſola carnalia ſapiens prouehenda eſt, atq; ad ſpiritualia manuducenda, quatenus ſolido incedens itinere non in phantaſmatum lubrico ſuorum pedum veſtigia figat. Nullus etenim ſtructuræ collocandæ aptior, quàm in petra, reperitur locus. Eſt quidem petra ſolida, naturalis, dura, & ad ſuperædificandum optime coa-
1.Cor.10 ptata, & potiſsimum illa, de qua dicitur. Petra autem erat Chriſtus. Quotquot auté ſuperno fuere illuſtrati ſplendore, atque cœleſti gratia decorati, ſuper hanc ſpiritualium ſtudiorum ſuorum locauere primordia. Nemo vere ædificantium aliunde cœpit, omnibus prorſus ſaluatis notus fuit locus hic, eóque cuiuſque laborantium ſpiritualis altius excreuit fabrica, diutiúſque perſeuerauit, quo petræ Chriſti perſpicacior habita eſt notitia. Hinc eſt, quod non omnes vniformiter operantur. Nam teſte Apoſtolo alij ſu-
1.Cor.3. pra fundamentum hoc ædificant aurum, argentum, lapides precioſos, alij verò ligna, fœnum, ſtipulam. Vnius verò cuiuſq; opus quale ſit, tribulationis ignis, & perſecutionis, ac tentationis probat procella. Incerta quippe cuncta hæc humanæ ſunt exiſtimationi, ſed diuinæ nota prouidentiæ, atque in extremo patefacienda iudicio. Singuli interim ſpirituali intendant exercitationi, claràmque de Chriſto ſtudeant habere notitiam, vt indubitanter ſuo valeant inſiſtere operi. Aedificent ſupra petram, ſed non niſi petram. Optime nanque petra congruit petræ, & petra ponitur ſuper petram. Opus petræ in petra locatum durabile eſt. In illud impetunt flumina, impingunt manus, auræ perflant, tempeſtates pulſant, nec valet cadere. Ædi in petra fundatum. Quis me ſeparabit à caritat Chriſti? Tribulatio, an anguſtia, an fames, an perſecutio, an nuditas, an periculum, an gladius? Certum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque altitudo, neque profundum, neque creatur alia poterit nos ſeparare à caritate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Bona domus hæc & imputribili fabricata materia, quæ neſcit cedere, nec valet flecti, nec ab eo, quod cœpit, reſilire nouit. Ea nempe non ſectis aut quadris erat contexta la bus, ſed ſpiritualibus fabricata ſtudiis, atque actionum Chriſti cogitationibus copulat quemadmodum petra iungitur petræ, vt co bitaculum fiat, ita cogitatio cogitationi, vt ſpi animæ perficiatur domicilium. Habitat in corpus, & mens in cogitatione. Quales cogitatio talis manſio. Nulla autem ſalubrior ad mentis ſtruendum habitaculum cogitatio reperitur, quæ paſsionis Chriſti lapidis duriſsimi. Per ipſam qu humanæ ſalutis reſtauratio, & ineffabilis Dei a mines agnoſcitur ſumma dilectio. Nemo aliunde uinæ caritatis æternũ fontem deguſtat melius, in huiuſmodi attenta ſeduláque meditatione. cunque igitur Deo per internam exercitatione hærere concupiſcit, quicunque mentis ſuæ diſp nem ad ſe reuocare deſiderat, in hoc aromatu larium ſponſi introire conetur. In ipſa deuotus ſitor ingreſſus meditando diſtincte ſeriatímque ſideret diligenter, quis, qualis, vbi, qualiter, & q patiatur. Iſta nempe ſunt, per quæ meditantis an inflammatur ad amorem, ad imitationem prou tur, & ad cognitionem. Nec ab re promouetur. etenim alius eſt, qui patitur, niſi is de quo per phetam dicitur, hic eſt Deus noſter, & non æſtim tur alius ad eum? Qui nimirum per aſſumptam nem in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Propter vnitatem quidem perſonæ Deum cis ſubiiſſe patibulum veriſsime definiendum eſt. de Apoſtolus. Deus (inquit) erat in Chriſto mund ſibi reconcilians. Sic tamen paſsionis perpeſſus ignominiam idem mediator, vt ſine detrimento m ieſtatis, ſine obnubilatione gloriæ id fieret. In h quidem diuinæ humanæque naturæ ſacramento verbo detrahendum eſt aliquid dignitatis, neque h mini ſenſum paſsibilitatis. In ea nanque natura, Deus erat, nullam ſuſtinuit pœnam, opprob nullum, quin potius impaſsibilis, immortal permanſit. Eſt enim Deus bonum ſummum, in mutabile ſempiternum, nullius egens, cunctis tribuens imperturbabile, beatúmque de ſe in ſe. verò natura, qua homo erat, flagellatus eſt, cóſpu crucifixus, & mortuus, non tamen ſine Deo, quonia ſicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus, vnus Emanuel, vnuſque mediator Dei & hominum. In Chriſto quidem nec a humanitate diuinitas, neque à diuinitate valet ſeparari humanitas. Nam ſicut natura humana à verbo ſuſcepta eſt, vt paſsibilitatis non amitteret proprietatem,

alio

alioquin verus non eſſet homo, ſi hominis non poſſet ſuſcipere paſsiones. Carnem itaq; aſſumpſit de Adam, ſed de Adam peccatum non habuit, vnde & mori potuit, qui ad abolendam venerat mortẽ. Vt igitur verus Pontifex fieret, atque damnationis deleret chirographum apparuit Deus in carne mortali, non tamen omnes, ſed quas voluit in ſe recipiens paſsiones. Tentatus eſt vt homo, venditus vt homo, iudicatus vt homo: Nam ſi ipſum cognouiſſent, nunquã Dominũ gloriæ crucifixiſſent. Deus itaque homo propter hominem paſſus eſt. Et hæc eſt fides recta, & regula veritatis. Vt autem meditantis animus colligatur in vnum, vt amicabiliter teneat Chriſtum, vt ſciat cui compatiatur, non Dei ſubſtantia, quæ incomprehenſibilis eſt, ſed aſſumpti hominis imago mente formanda eſt. Cogitandus eſt vir vtique elegantiſsimus, ſtatura procerus, pulcherrimus forma, aſpectu venerabilis, compoſitus moribus, ſermone rarus, plenus facundia, maturus inceſſu, veſtitu pauperrimus, nullam habens maculam, deformitatem nullam, quem venerantur Angeli, famulantur Archangeli, virtutes colunt, principatus ac poteſtates tremunt, throni benedicunt & dominationes, & ipſi Cherubim ac Seraphim iucunda modulatione collaudant, mirantur, efferúntque. Humanam igitur effigiem deuota mens, & adhuc tenella componat in ſe, quatenus ſenſibus ſenſibilibúſque aſſueta pedetentim creſcendo per viſibilem ſpeciem ad inuiſibilis ſubſtantiæ verbi attingat notitiam. Non autem abſque medio hominis ſubiecto ad diuinitatem peruenitur in carne latentem, niſi forte id ex ſpiritus fieret reuelatione, qui ſpirat vbi vult atque vocat ea, quæ non ſunt, tanquam ea, quæ ſunt. Humano tamen diuina ſunt quærenda ingenio, donec fiat manus Domini ſuper cor hominis, & cœlorum ſecreta nouo irradiante lumine pandantur pro exultatione, pro dilectione, pro iubilo. Tunc qui huiuſmodi eſt, fidenter veraciterque dicere poteſt. Et ſi noui Chriſtum ſecundum carnem, ſed iam nunc non noui. In alterum ſiquidem mutatus virum ex ſuperueniente gratia, naturaliſque ingenij tranſcendens metas contemplationis veræ guſtu effectus eſt dignus. Tunc amore repletur, ſuperabundat gaudio, pace fœcundatur, paſcitur dulcedine, caritate vulneratur, & omnis interioris hominis affectus laudabili quodam lætificatur tripudio. De cætero quippe ſpiritualiter egere non valet. Nam in ſponſi cellarium obtenta introeundi licentia iugiter (quamuis non ad votum) exuberantium fouetur dulcedine voluptatum. Hic perfectorum ſolidus eſt cibus, qui in ſpirituali diu exercitati ac eruditi ſtudio didicerunt mentem Deo, carnem ſpiritui, temporalia neceſsitati, animum ſapientiæ, affectum inuiſibilem, obedientiæ intentionem, præſentia coaptare futuris. Prius autem quàm ad hoc ſingulare faſtigium aſcendat Chriſti Diſcipulus, & nouus in ſpirituali militia præliator, labor ei & dolor adhibendus eſt iuxta Prophetam dicentem. Hoc labor eſt ante me, donec intrem in ſanctuarium Dei, & intelligam. Igitur non faſtidiatima, quicunque ſumma concupiſcit. Ad celſitudinem humilitate conſcenditur, prius quod animale eſt, deinde quod ſpirituale. Cum eſſem paruulus (ait Apoſtolus) ſapiebam vt paruulus, loquebar vt paruulus, cogitabam vt paruulus, cum autem factus ſum vir, euacuaui quæ erant paruuli. Nempe paruulis ſpiritu infirma, perfectis verò magnalia propinantur meditanda. Noli autem contemnere infirmum Dei, quoniam teſte Paulo quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus. 1.Cor.1. Quamuis enim Dominus Ieſus Dei ſit virtus & ſapientia, tamen in ea parte, qua infirmus apparuit, propter te infirmatus eſt, & ab Angelis paulominus minoratus. Vt ergo ab infirmis caperetur, vt eorum mederetur languoribus, vt exules reuocaret ad patriam, vt contemptores & incredulos reſtitueret gratiæ, atque ad iuſtorum reduceret prudentiam, Dei ſe exinaniuit ſapientia. Poterat quidem omnipotens maieſtas aliter quàm ſe exinaniendo perditum reparare hominem, ſed vt ſciret quantum deliquerat, quantum diligeretur, quantíque ſe æſtimare deberet, id agere voluit, ſciret quoque quid de eo deberet, qui pro peccatore, pro perdito, pro ingrato tantis ſe dignatus eſt exponere paſsionibus, tam diræ ſe tradere morti. Maximum etenim hoc amoris incentiuum eſt, tum pro cauſa, tum pro perſona, quæ patitur. Eſt qui patitur vnigenitus Dei, Verbum ſempiternum, ſapientia attingens omnia, ſalus mundi, reparator hominis, virtus pugnantium, corona vincentium, errantium via, naufragantium ſinus, mœrentium ſolatium, comes peregrinantium, nutantium robur, ſuſtentatio debilium, mortuorum reſurrectio, regnantium merces, Angelorum gaudium, diuinitatis ſpeculum, caritatis fons, origo luminum, veritatis contemplatio, deliciarum paradiſus, omniúmque bonorum emanatio indeficiens. Patitur tantus ac talis, non pro ſe, ſed pro hominibus, nec pro vniuerſis, ſed tantum pro electis, prædeſtinatis, vocatis, iuſtificatis. Huius paſsio quoniam flagrantiſsima fuit exhibita caritate, vehementem in meditantis corde accendit affectum, atque locupletem reddit fructum, amoris (videlicet) & ſapientiæ, compaſsionis ac deuotionis. Amorem quidem & ſapientiam ſpiritualibus & perfectis incipientibus verò & inexpertis compaſsionem ingerit & deuotionem. Nemini ſe meditantium hæc veneranda paſsio Saluatoris denegat, nullique ſui ſubtrahit mercedem laboris. Magnis & eruditis proponit patientis dignitatem & patiendi cauſam, vt illos caritate ac ſapientia repleat, introducendis autem modum & ſeriem format, quatenus componat compungátque, ita vt nemo ſit qui ſe abſcondat à calore eius, qui pure, humiliter, ardentérque ipſam deguſtare voluerit. Eſt quippe abſconditum manna ſub carnis ignominia, & latitudo immenſa tecta ſub vulnerati corporis breuitate. Vt igitur per cicatricum fixuras dulcedo diſtillet ſapientiæ, & per lateris ianuam diuinæ ebulliat flamma caritatis, ſeriem modúmque paſsionis ſuccinctus ſermo percurret, quatenus debiles ſpiritu & neophyti habeant vnde paſcantur, erudiantur, & creſcant. Nam diuinitatis & cœlorum militiæ ſacramenta doctis ac ſpiritualibus reſeranda relinquens agonis Chriſti formulam tractare propoſui, quorundam ſeruorum Dei deuictus precibus. Scio tamen, & veriſsime ſcio in me non eſſe, vnde talia attentare confidam. Eſt tamen, qui hæc & his maiorum præſtare ſufficientiam valeat, Dei (videlicet) incarnata ſapientia, quæ aperit ora mutorum, & linguas infantium diſertas facit. Ab ipſa itaque, quoniam de ipſa materia tractandum eſt, ſuffragium expectabo. Erit nanque ſicut opus, ita & ipſius laus omnis & gloria nunc, & in ſecula.

QVOD

QVOD MIRO DIVINAE AEQVITATIS *iudicio actum est, vt per incarnationem verbi humanæ redemptionis celebraretur mysterium.*

Cap. I.

LAbente ab ingenita innocentiæ dignitate homine per multorum curricula temporum in trinitatis sacro sancto collegio mirandum misericordia & iustitia inuicem habuere conflictum. Ipsarum quidem altera pro hominis reconciliatione, altera verò pro eiusdem condemnatione æquissimum Dei interpellabat iudicium. Prima nanque carnis fragilitatem, serpentis suggestionem, ac (ne mulier contristaretur) humanam condescensionem ducebat in medium, iustitia verò ex aduerso inobedientiæ præuaricationem, posteritatis obligationem, necnon & innumera, quæ ab his effluxerunt, mala obiiciendo, ne absolueretur, acriter insistebat. Tandem diuinæ placuit bonitati huiusmodi dirimere controuersiam vtraque in suo robore perdurante. Misit itaque misericordiarum Pater, & Deus totius consolationis, quando non sperabatur, vnigenitum suum in similitudinem carnis peccati in hunc mundum, vt de peccato damnaret primorum parentum peccatum in carne sua, fierétque Dei & hominum verissimus mediator, lapísque angularis, in quo vtraq; essent vnum. Talem siquidem illum fecit, vt pro originali delicto satisfacere posset, deberétque. Nam inquantum Deus poterat, inquantum verò homo erat, debebat. Quis enim nisi Deus diuinæ valet satisfacere offensæ? & quis alius nisi homo debet? In vna igitur persona conuenit Deus & homo vnus Dominus Iesus, qui factus est nobis à Deo Patre Sapientia, Iustitia, Sanctificatio, & Redemptio. Hic secũ de cœlo detulit oleum & vinum, vt semiuiui hominis in delictorum iacentis volutabro mederetur vulneribus. Misericordia nanque permotus super ipsius calamitate plangenda ad ecclesiæ stabulum propriis humeris deportauit. Noluit considerare, quis esset, quem ferret, quid deberet ineffabili quadam pietate succensus. O magnum pietatis opus, ô diuinæ miserationis indicium singulare, delinquit homo, & Dei Filius condemnatur, & moritur. Quo autem ordine, quo modo, quibúsve suppliciis, nunc narrationis series inchoet. Quis verò dabit intellectui meo scientiam, & oculis meis fontem lacrymarum, vt sacratissimam Domini mei passionem verbis valeam congruentibus exarare? Non enim absq; lacrymis & compunctionis gemitu debet scribi, legi, & meditari. Tota doloribus, tota amaritudinis absynthio referta est. Quo se deuotus vertat animus, iaculo perfoditur pietatis, vndiq; reperit, vnde pascatur. Quamobrem ô mi dilectissime lector spirituales cordis fauces para, & cuncta, quæ legis, ruminando meditare, vt vbertim erumpãt flumina lacrimarum, efficiarísq; mundum animal diuino aptissimum sacrificio. Tibi vt deuotionem acquiras, cœlestia apponuntur alimenta. Noli in tam suaui conuiuio permanere ieiunus. Memento scriptum esse. Cum vocatus fueris ad mensam potentis, considera diligenter, quæ apponuntur tibi. Vitulus enim saginatus, immaculatus agnus passionis igne assatus tibi datur, vt ore intelligentiæ comedas. Illum tibi in literis, quem ipsemet in corpore, in spiritu, in sacramento sumendum dedit fidelibus, offero. Ipse nanque innocentissimus Dominus, qui totius mundi aboleuit delictum, cum Paschatis tempus instaret, in quo de hoc mundo transiturus erat ad Patrem, prius quàm Hierusalem ciuitatem (videlicet) regiam ingrederetur, duos ex discipulis suis præmisit dicens. Ite in ciuitatem, & ecce occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans, sequimini eum, & quocunque introierit, dicite Domino domus. Vbi est refectio mea? vbi Pascha cum discipulis meis manducem? Non autem hic Dominus, & humiliatus magister, qui ministrare venerat, non ministrari, hoc egit, vt seruile obsequium suis extorqueret Discipulis, sed vt eruditionis hoc sacrum pietatis commercium miro sapientiæ poneret ordine. Hinc est, quod nunc Dei, nunc Domini, nunc magistri, nunc seruuli pro temporis & negocij qualitate exhibuit ministerium, non absque mysterio fuit, quod dicitur. Duos ex Discipulis suis præmisit dicens. Ite in ciuitatem, & occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans. Latet profecto sub velamine literæ, & sub historiæ serie spirituale sacramentum minime prætereundum. Duo hi Discipuli, qui Domino refectionis locum parant, præfigurabant duo, quæ in spiritu ambulantibus & Deo in se hospitium disponentibus necessaria comprobantur, fides (scilicet) & intellectus. Quantum necessaria fides militanti Christo Apostolum audi. Sine fide (inquit) impossibile est placere Deo. Gratum enim hominem, & amabilem Deo fides facit, & ad spiritualia optime habilitat. Repugnat enim ad hunc effectum curiositas, & elata dubietas, quæ rationibus humana gestit inuestigare mysteria, cum re vera non nisi humilibus corde pandantur dicente Domino. Confiteor tibi Domine Pater Rex cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Paruulis quidem & credẽtibus simpliciter se communicat Dominus. Vnde non doctos & elatos elegit ipse, sed ignobiles, pauperes, imperitos & rudes, vt elationis materiam auferret hominibus. Hoc Paulus insinuans ait. Vbi sapiens, vbi scriba, vbi conquisitor huius seculi? Nónne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? Videte igitur fratres vocationem vestram, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia & ignobilia & contemptibilia & ea, quæ non sunt, elegit, vt ea, quæ sunt, destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. Voluit quippe Deus instruere homines, atq; per fidei meritũ reuocare ad se, quatenus inde sanaret ægrotũ, vnde in infirmitatem incurrit. Concupierat Adam esse tanquã Deus sciens bonũ & malũ, ideo ipsius posteritas debuit per fidei nescientiã ad intelligẽtiã promoueri. Est quippe fidei

a Abc.2

neſcia, dum cogitur ſupra ſenſum & ſupra intellectum credere, non tamen caret intelligentia, cum ipſam parturiat ex ſe. Prius enim credendũ eſt, quàm ad veritatis notitiam veniatur. Ideo aiebat Propheta. Niſi credideritis, non intelligetis. Crede, ſi vis intelligere, quoniam intellectus eſt merces fidei, vtrunque autem ſimul conueniunt, fides & intellectus. Alterum ſi ſeparetur ab altero, perit diuinitatis ſcientia, perit & hominis intelligentia. Scientiam nanque diuinitatis vnde habemus? nónne ex fide? tolle fidem, quid de Deo intelliges? quid de Angelis, quid de anima, quid de futura vita, æterníſque ſuppliciis? Horum prorſus ignorans eris. Quod ſi iſta neſcias, quomodo deuotus eris? quomodo compungeris? quomodo mandatorum Dei cuſtodies legem? Ex fidei itaque intelligentia accenduntur homines ad amorem Dei, ad dilectionem proximi, ad virtutum exercitia, ad concupiſcentiam futuræ felicitatis, ex quibus in ſpiritu viuitur. Vera eſt igitur ſententia illa, quæ ait. Iuſtus ex fide viuit. bc.2. Viuit plane, quoniam ex fidei illuſtratus veritate veram vitam quam agnoſcit, cupit, cupiendóque per mandatorum obſeruantiam & morum probitatem illam apprehendere conatur. Congrue ſatis vtrunque ſignificauit Dominus, fidem per Petrum, atque per Ioannem intellectum, dum ambos miſit paſsionis tempore in ciuitatem ad cœnaculum præparandum, inſinuare volens, quod nullus ad notitiam ſacramentorum catholicæ veritatis, atque guſtum ipſius paſsionis attingit, niſi fide & intellectu præuiis, Duo hæc ſapientiæ magiſterio diriguntur, vt electorum componant eccleſiam, ornéntque, quæ ſub cœnaculi nomine deſignantur. Nempe ipſa eſt ad quam diſponendam myſtice Petrus mittitur & Ioannes. Tanti ſiquidem eſt, vt Apoſtolorum præcipui illi miniſtrare non dedignentur. Sed quid mirum, cum ipſe Apoſtolorum Dominus & magiſter in ea Paſchalia voluerit initiare myſteria? Ipſa nanque ſpirituale cœnaculum eſt grande propter ſui latitudinem caritatis, quæ ſaluandos omnes tenet in ſe, complectitur, perficit, purgatóſque cœlo recondit. An non grandis eſt, quæ per totum terrarum orbem circumquaque diffunditur, prædicatur, colitur? In ea propter magnitudinem ipſius ab aquarum inundatione omnis viuens anima ſaluatur, ſicut de illa per Noë arcam præmonſtratum agnoſcimus. Grande itaque eſt cœnaculum hoc & ſtratum, grande ex electorum numeroſitate, ſed ſtratum donis cœleſtibus, & ſpiritualibus ſacramentis, atque variis virtutum reſperſum floribus, & miro precioſorum lapidum ſplendore coruſcum. Tale eſt, vt digniſsimum ſe Dei Verbo exhibeat habitaculum. In hoc cœnaculo rite ſanctum perficitur Paſcha, diuina inſtituuntur ſacramenta, agnus innocentiſsimus myſtice immolatur, ſacrum manducatur corpus, ſanguinis poculum deguſtatur, abluuntur ſcelera, humilitas commendatur, prædicatur caritas, nouæ legis ſanctio firmatur, reuelatur reſurrectio, videtur Chriſtus, palpatur manibus, digitis attrectatur, ligandi ſoluendíque poteſtas eccleſiæ donatur, ſeruatur vnitas, cuſtoditur pax, Paracletus mittitur, diuinus amor infunditur, linguarum genera dantur, miraculorum faciendorum tribuitur virtus panduntur arcana ſcripturarum, myſteriorum ſecreta noſcuntur, timoris, pietatis, ſcientiæ, fortitudinis, conſilij, intellectus, & ſapientiæ percipiuntur chariſmata. Quicunque igitur donis cupit ditari cœleſtibus, quicunque ſanctorum collegio aggregari deſiderat, in ſacroſanctum hoc ingrediatur cœnaculum, nouum in eo celebret Paſcha, manducet ázima cum lactucis agreſtibus, nihílque ſecum inferat fermentatum, iuxta Pauli ſententiam dicentis. Expurgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio, 1.Cor.5. extra hoc non eſt habitatio tuta. Inſidiantur enim inimici, catuli leonum rugientes circumeunt, vt quærant eſcam ſibi, draco ſæuiſsimus latebras fouet, tendit decipulam, vt rapiat, furetur, mactet, & perdat. Extra hoc omnes ſunt hæretici, ſchiſmatici, infideléſque, & quotquot diuinæ legis tranſgreſſores fiunt. Hi nanque aures habent, & non intelligunt, oculos & non agnoſcunt, linguam magniloquam, & tamen ſine veritatis intelligentia infœcundis arboribus ſimiles ſunt, & cymbalo tinnienti. Speciem ſanctitatis tenent, & ſolo nomine gloriantur, cum re vera arentia ſint membra, & ab eccleſiæ corpore præciſa, atque ab ipſius vnitate extranea. Quiſque itaque videat, vtrum intus ſit, & quà ingreſſus ſit, diligenter examinet, verbi rudimenta teneat, quicunque in hoc abſque dubietate cupit intrare cœnaculum. Fidem rectam habeat virtutum decoratam operibus, intellectum veritatis illuſtratum lumine in ſe cuſtodiat, & à Prophetarum oraculis non deuiet. Hoc etenim inſinuare Dominus voluit, quando Diſcipulis duobus præmittendis ante ſe ait. Et ecce occurret vobis homo lage- Luc.22. nam aquæ baiulans, ſequimini eum. Nempe homo iſte propheticam denotat ſcientiam, quæ catholicam vnitatem ſuo manifeſtat eloquio. Merito ſcientia aquæ comparatur, quæ ardorem libidinis & ſitim extinguit mundanæ cupiditatis. Ea quiſquis bene vtitur, à vitiorum incentiuo optime remouetur. Reficitur quidem pabulo illius, delectatur guſtu, & æternorum notitia ſaginatur. Hinc eſt, quod in iis, quæ foris ſunt, lenocinari non ſinitur ſapientiæ amore detentus. Rationalis veritatis ſplendore & concupiſcibilis repletur dulcedine, dum ſcientia præuia interior homo ſuaui poculo atque veræ vitæ paſcitur alimento. Huiuſmodi vir iuſtus nutritus alimoniis ad aduerſa præſentis vitæ toleranda robuſtus, ad edomandas paſſiones alacer, & ad perfectionis ſtudia ſectanda efficitur prudens, minime autem per ſe ad ſpiritualia exercitia tam validus fieret, niſi pane vitæ & intellectus, atque aqua ſapientiæ ſalutaris à Domino interius foret recreatus. Ideo myſtice Apoſtolis mandatur, vt aquæ baiulum ſequantur, ne proprio deluſi ſenſu per errorum deuia & hæreticorum abrupta præcipitari cogantur. Magno etenim ſapientiæ Dei conſilio actum eſt, vt quæcunque de Chriſto futura erant, prophetarum prædicerentur oraculis, ne veris falſa miſcerentur. Debuit prorſus perſpicuę veritatis declarari teſtimonio, quod pro hominum agebatur ſalute, quatenus Chriſtiana plebs & intellectum fidei & fidem ſubderet conditori. Hoc Prophetæ ſancti, qui de Chriſto vaticinati ſunt, agere ſtuduerunt. Veritatem quidem, ſed ſub verborum vaticinati ſunt nubilo, vt nec fides careret merito, neq; intellectus ab inquiſitionis deficeret ſtudio. Vides vt optime myſterio congruat, vt qui lagenã aquæ portat, Petro & Ioãni cœnaculum manifeſtet. Diſce itaq; ex his, quæ dicta ſunt, ſpiritualia rudiméta, vt ad perfectionem proueharis, Diſce (inquã) Hieruſalẽ ingredi, cũ Apoſtolis parare

cœnacu

cœnaculum, & cum Domino Iesu Sanctum Pascha cæteraque celebrare mysteria. Habeto pacem cum Deo tuo, habeto cum omnibus, vt Dei visione fruaris. Nunquam ad diuinam attinges contemplationem, nisi pacificus fueris. Vbi tumultus perstrepit vitiorum, vbi cogitationum confusio resonat, abest præsentia Domini. In pace factus est locus eius, & habitatio eius in Sion. Propterea beati pacifici, quoniam

Psal.33. Patris visione iugiter lætantur. Inquire (iuxta Prophetæ vocem) pacem, & persequere eam, vt Hierusalem introeas, & in te habitationẽ Domino construas. Si enim pacem habueris, si tentationum bella subegeris, poteris proculdubio ad cordis latitudinem peruenire. Est quidem cordis latitudo verbi receptaculum, mysteriorum domus, sapientiæ schola, nuptiale conuiuium, & spirituale tabernaculum sanctitatis. Tunc dilatatus eris in te, cum Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota virtute dilexeris, cum proximum syncero mentis amaueris affectu, cum omnes amoris vinculo tenueris dulciter, exhortatus fueris iugiter, atque omnibus factus fueris omnia, vt Christo lucrifacias vniuersos. Sectare virtutes, concupisce cœlestia, vaca orationi, laudis exolue sacrificium, vt spirituale cœnaculum fias. De ipso omnem elimina sordem, cunctásque maculas absterge, vt stratum sit. Vtrunque conueniunt, ambo sibi inuicem famulantur puritas & caritas. Vbi enim mentis est puritas, ibi frequens exultatio est, deuotionis gustus, fraternitatis dilectio, animi tranquillitas, sanctarum cogitationum aggregatio, & perpetuæ caritatis dulcis inhæsio. Vbi verò dominatur incendium caritatis, ibi vitiorum rubigo consumpta est, ibi castitatis pollet dilectio, innocentiæ rutilat candor, supernorum cantica celebrantur, lætitiæ riuus & puritatis fons emanare non desinit. Ista nempe sunt ornamenta mentis, hæc est spiritualis cœnaculi acceptabilis præparatio. Ad hanc tamen peruenire non poteris, nisi fides præcesserit. Hæc nanque inuisibilia, & quæ futura sunt, insinuabit. Non enim extinguetur in nocte lucerna ipsius, quoniam de cœlorum palatio eidem fomentum assidue ministratur. Hanc Sancti Patres memoria digni irrefragabiliter tenuere. Nempe Abraham fide de cognationis suæ domo exiens in terram repromissionis habitando in casulis expectabat fundamenta habentẽ ciuitatem, cuius artifex & conditor Deus est. Fide quoque Moses grandis effectus negauit se esse filium filiæ Pharaonis magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Aegyptiorum improperiũ Christi. Aspiciebat enim per fidem in remuneratorem, eúmq; tanquam videns sustinuit inuisibilem, propterea non veritus regis animositatem reliquit Aegyptum, celebrauit Pascha, & sanguinis effusionem, ne qui vastabat primitiua, tangeret eos. Quid plura memorem? Quicquid commendatione dignum, & acceptabile Deo gestum est, perfecit fides, ideo Apostolus de Hebræorum patribus ait.

Heb.11. Deficiet enim tempus me enarrantem de Gedeone, Sansone, Dauid, Samuele, & aliis Prophetis, qui per fidem deuicerũt regna, operati iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello. Nam & distenti sunt, atque ludibria & verbera ex-

perti, insuper & vincula & carceres. Omnes nanq
testimonio fidei probati acceptabiles Deo inue
sunt. Ipsi etiam Christianæ militiæ principes don
dei insigniti suis pedibus calcarunt maria, æquor
mitigauerunt fluctus, signa fecerunt plurima, v
runt dæmones, curuauerunt imperia, & ipsam
tium numerositatẽ religioni catholicæ subiugar
Triumphalis insuper exercitus martyrum non a
ignes, gladios, carceres, exilia, damna rerum, pa
tum extinctiones, cruciatus immensos, & horre
supplicia, atq; pauendam mortem, quàm armis
superare valuerunt. Nullus absq; fide tentationes
bores, & carnis certamina sustinere potest, sed ne
propriæ animæ salutem adipisci. Sanctorum
præcedentium sectare sanctimoniam, imitare
vt veritatis intellectum merearis adipisci. Si
ligentiæ lumine ambulabis in tenebris,
peccatum, & vita priuaberis. Hinc est, qu
ta exclamans ait. Intellectum da mihi, &
beto intelligẽtiam boni & mali. Agnosce
qui est lux vera, quæ illuminat omnem hom
nientem in hunc mundum. Naturalem custo
lectum, ne à concupiscentiis seducaris, effici
sicut equus & mulus, quibus non est intellectus
strue quoq; tibi mente spirituale cœnaculum,
mini Iesu in eo sedens iugiter recole passionem
iniquitatibus tuis compunge te, & cordis in
tiam, quantum vales, illibatam custodi, quate
uenienti Christo possis apponere anniculum
sine macula, assatum igni, necnon & panes
cum lactucis agrestibus. In his etenim occu
super custodiam tuam, vt quum redemptore
adesse cognoueris, reuerenter humilliméque
ras illi, atq; coram ipso procidens horteris, v
diatur ad te dicens, quod parata sint omnia. Si
pe fideliter & in sensu cordis exercens te obedi
bo, necnon & Apostolos imitaberis, de quib
tur sic. Et fecerunt Discipuli, sicut constitui
sus, & parauerunt Pascha.

Quare legalia voluerit Dominus Iesus perficere sacramenta.

CAP. II.

IMminente dispensationis tẽpore, a.
Dei sapiẽtia per crucis patibulum
manũ genus saluare decreuerat,
quàm ad passionis procederet pa
Pascha cum Discipulis celebrare
posuit. Quauis enim ipse Dominus esset de hoc m
do transiturus ad Patrem, vtpote verum Pascha
phase veteris figuram cõpleturus, noluit tamen
termittere, quin legale sacramentum hoc etia
ficeret corporaliter. Voluit nanque legem sicu
tualiter, ita & actualiter consummare, quippe
nerat, non vt ipsam solueret, sed vt adimpleret
de se circuncidi permisit, & tanquam peccator
cribus redimi. Tulit enim ex legalibus obseru
Iudæorũ Sacerdotibus & Scribis calumniãdi & p
sequendi occasionẽ, ostenditq; legẽ diuinitus data
bonã & sanctã esse. Hac de causa etiã in cœnaculu
ingressus est, vt nouis sacrificiis vetera reformare
Hoc Prophetæ voce prædixerat dicens. Comede
vetustissima veterũ, & nouis superuenientibus vete
abiic

abiicietis. Immolabatur quidem agnus, & celebrabatur phase. Vtrunque idem perfecit mediator, quoniam significabat vtrunque. Nempe ipse nouum solenne instituit pascha, dum ad patrem transiens totum Ecclesiæ corpus transito in baptismo mari rubro atque deserto seculi cœlestis patriæ fecit hæredem. Ipse prorsus verissimus agnus est, cuius cruore roseo postes fidelium consecrantur. Vt igitur figuris finem daret, & noua conderet sacraméta, venit, cum suis in cœnaculum, sanctam præsentia sua nobilitaturus Ecclesiam. Introeat nunc quisque fidelis & spiritus ac mente contempletur, quæ & quanta sunt in ipso futura mysteria. Nil prætereat, nilque apud vnũquenque remaneat indiscussum. Cuncta enim sunt plena documentis, referta figuris, & grauida sacramentis. Quamobrem currite vniuersi, qui de Deo vultis sentire in bonitate, atque in simplicitate cordis illi approximare concupiscitis, & maturo animo cõsiderate mirabilia, quæ facturus est dominus. Currite (inquam) ad hoc singulare conuiuium, in quo discumbit Deus cum hominibus, cum piscatoribus verbum, & sapientia cum simplicibus & imperitis. Discumbit autem, non vt sibi ministretur, sed vt ipse ministret, frangat panem, calicem porrigat, distribuat agnũ, & postremo sacramentaliter præbeat semetipsum. In isto nempe conuiuio, vbi diuina recumbit in carne maiestas, non seruorum numerositas sericis ornata indumentis, non lautiorum abundantia ciborum, non regius conspicitur apparatus, sed legales cibi, atque mensula pauperrima pannosis hominibus circumsepta. Confundit quippe Dei sapientia in hoc suo immoderatum gulæ appetitum, delicatiora fercula, obsequia famulorum, & sumptuositatis inordinatam voluptatem. Pudeat merito, confundatúrque humana voracitas dominico temperantiæ ac humilitatis erudita exemplo. Frugalitatem & lasciuiam non solum admonuit fugiendam, verumetiam summę nobis sectandę humilitatis exhibuit formam. Non erubuit ipse rex magnus & omnipotens cum paruis infirmísque discumbere, atque Dei filius cum ignobilibus manducare. Voluit cum infirmis ægrotare, vt sanaret languidos, atque cum insciis cibum sumere, vt erudiret ignaros. Ideóque in hoc discubitu prius quàm vllum caperet corporis alimentum, suos intuens discipulos voce humilima sic exorsus est. Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum ante quàm patiar. Vulnerati cordis, & flagrantissimæ caritatis est vox hæc. Habet in se, vnde pascat ruminantes se. Quid sapientia paucis insinuare voluerit, accipe. Ab instanti quidem conceptionis suæ ipse homo verbo Dei vnitus ecclesiæ suæ copulam ardentissime concupiuit, se quoque illi congruẽtius amabiliúsque tradere nequiuit, quàm per corporalis copulæ vnitatem. Nam diuinitatis natura vbique præsens est, varióśque (prout vult) præsentiæ suæ operatur effectus, aliter in cœlo, aliter in inferno, aliter in angelis, alitérque in cæteris agens creaturis. Miro autem modo diuersimode sic disponit singula, vt nequaquam desit esse in omnibus. Præbet se vniuersis, præbet & singulis. Nec pluralitati quid adimit singularitas, neq; singularitati pluralitas detrimentũ facit. Quoddam tamen præcipuum idem mediator suæ volens conferre Ecclesiæ, quod nunquam nosci tur fuisse collatum, corpus illud visibile, passibile, palpabile, & mortale, quod susceperat verbum, communicauit in cibum. Tale siquidem munus, taléque dilectionis pignus suæ iturus ad patrem Ecclesiæ dereliquit. Hoc autem illi solatium præstitit, hoc ardentissimæ caritatis indicium demonstrauit, quatenus visibilis humana eius absentia illi fieret tolerabilis. Voluit nihilominus, vt vsque ad seculi finem hoc modo eadem mater Ecclesia de sui capitis sacramentaliter præsentia lætaretur, aggregarentúrque ipsius merita, quum de visibilis formæ absentia patientiam, atque de corporali occultata specie fidei robustissimam exerceret constantiam. Hos ergo alióśque plurimos in verbo Christi anima videns per istiusmodi institutionem sacramenti futuros esse Ecclesiæ suæ profectus, quum in eodem, in quo memoratum initiandum fuerat sacramentum, se conspiceret reddere conuiuio, tota feruore ebria, feruida caritate, iucunda exultatione in lætissimæ iubilationis voce prorupit, & ait. Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum antequam patiar. Mira res. Proximus erat passioni, nouerátque quantas ferre debebat contumelias, & tamen ex hilaritate cordis se noluit continere, quin desideriorum suorum æstus exprimeret. Attendebat aliorum commoda, proprij immemor ludibrij. Præter vsitatum & communem naturæ ordinem est, vt homo morti vicinus exultet, & obliuiscatur sui. Hinc magnanimitas, hinc caritas, hinc redemptoris declaratur diuinitas. Pœnarum quippe intrepidus, & discipulorum profectu solicitus, atque amoris flamma succensus, qualis latebat intus per oris apertionem magnifestauit foris. Vt igitur ignem igne, desiderium desiderio, & amorem excitaret amore, inquit. Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum antequam patiar. Istiusmodi eloquia de cellario ardentis pectoris ideo mediator ipse protulit, vt in amorem sui sanctam excitaret Ecclesiam, traheret ad se, & copularet sibi. Illam siquidem nimium diligens corporis sui pabulo saginare cupiebat, quatenus indissolubilis caritatis pace firmata sanctissimi connubij celebrarentur insignia, fieréntque duo in carne vna, quemadmodum ab ipso mundi exordio per Adam vaticinatum fuerat. Quum enim Deus mulierem, quam de ipsius Adę costa formauerat, statuisset ante eum, ait. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Nempe dominus Iesus Dei & hominum mediator ipse est, qui ob amorem sponsæ immaculatæ Ecclesiæ reliquit in cœlo patrem suum, quando formam serui suscipiens semetipsum exinaniuit. Reliquit & matrem, dum synagogam de qua carnis trahens originem propter infidelitatis demeritum repudiando contempsit. Suæq; adhæsit vxori, quum in cruce pẽdens dato sanguinis precio, atq; aquę lauacro, sibi eam inseparabiliter copulauit. Cui etiam pro amoris pignore, próque fœdere maritali corporis & sanguinis sui sacramenta concessit, vt nõ solum in spiritu, verumetiam essent duo in carne vna. Eia nunc lætare mater Ecclesia, & in cordis modulatione age diem solennem domino, quoniam rex omnipotens terrarum cœlíque fabricator præcipuo amore dilexit te, pro te de solio patris in vterum intrare dignatus est virginis, insuperabili caritate quæsiuit te per vepres & spinas

Ibidem.

Ibidem.

Gen. 2.

Ibidem.

& huius seculi vastam solitudinem, vt filios tuos errantes reuocaret ad te, téque duceret ad se. Quid igitur retribues ei pro omnibus quæ gratis tribuit tibi? quę vota, quas laudes, quásue actiones gratiarum persolues eidem? Te immensis monilibus decorauit, te rediimiuit diademate precioso, deaurata veste, & fulgentibus margaritis, celebre fecit nomen tuum, constituitque filios tuos principes super omnem terram. O quàm speciosa & suauis es, atque carissima in deliciis. Nempe effecta es pulcra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata, ex quo Dei filius adamauit te, & factus est in te qui fecit te. Perpetua nanque caritate dilexit te, & te attraxit ad se miserans tui. Tuarum sordium priorum oblitus sic te sibi elegit in sponsam, ac si nunquam maculata fuisses. Quid inquam facies? quid dignum conditori tuo rependes? quid sponso tuo donabis acceptabile? Tacebis ne, an forte præ tædio & amoris carentia dormitabis? Esai.51. Consurge, consurge (iuxta Prophetæ admonitionem) induere vestimento fortitudinis tuæ Sion, & indumento iucunditatis gloriæ tuæ. Non taceat lingua tua per diem & noctem, neque conquiescat os tuum diuinas persoluere laudes, per vicos & plateas tuas, resonet lætitiæ vox, amoris canticum, laudationísque tripudiũ. Exalta in virtute vocem tuam, audiāt filij tui quanta tecum fecerit Deus tuus, magister, & sponsus. Audiant & mirentur, exultent & laudent. Sicque in domino Iesu mater cum filiis, & filij pro matre lætentur, qui nedum habitare facit sterilem in domo, verumetiam matrem filiorum lætantem. Is etenim flammigero amore succensus quum recumberet in cœnaculo cum suis, quos de turbinibus seculi vocauerat ad se, dixissétque desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, inter ipsas conuiuantium epulas surrexit à cœna, vestimenta sua deposuit, linteum accepit, séque præcinxit eodem, Deinde aquam misit in peluim, & suorum cœpit lauare pedes discipulorum, atque linteo, quo ipse præcinctus erat, extergere. O insolitum mirandúmque prodigium, ô nouitatum nouitas, & virtutum supereminens virtus Dei filium intueri succinctum balteo, & defixo in terra poplite discipulorum pedes abluere, extergere, osculari. Quis non obstupescat? quis non gaudeat, quis non lacrymetur ista legens vel audiens? Prorsus hæc (iuxta historiam) humilitatem docent, deuotionem accendunt, atque mentis innocentiam nutriunt, iuxta verò spiritualem intelligentiam diuinæ bonitatis thesauros pandunt, mysteriorum Dei referant sacramenta, contemplantis animum superno splendore irradiant, fidem roborant, erudiunt sapientia, interiorísque aciem hominis suaui reficiunt caritate. Nempe paruulus in Christo ipsius exemplo pascitur, exercetur meditatione, ad meliora prouocatur, atque ex lætificante gratia contra futura tentamenta animatur. Habent plane istiusmodi saluatoris gesta foris quid delectabile, intus autem mirabile supra modum. In altero rudes spiritu reformantur moribus, in altero verò perfecti summæ sapientiæ debriantur amore. Sunt quidem infirmorum lac, & grandium cibus. Discurrit inexpertus, atque de historiæ superficie, quasi de vernātibus floribus suauiter redolentibus, meditando nutritur, spiritualis verò & exercitatus sensibus diiudicans omnia, quid discubitus, quid vestimenta, quid cœna

ipsa, quid linteum, quid pedum ablutio, quid exte
rio significet mystice, tacite secum contemplan
perquirens maxima quædam atque iucunda sub h
istorię velamine & cortice literę reperit. Nequaqua
ab re aut ociose scriptum est, quod Dei sapienti
cœna surrexit, Cœna hæc magnum quid de inqu
tione dignum legentibus innuit. Cœna quippe h
in qua verbum Dei sedet, sinus est patris, & æter
beatitudinis imperturbabilis pax. In ipsa à pa
sempiternaliter generatur verbum, de æterno vtic
coæternum, Deum de Deo, & lumine lumen. Qu
enim sit splendor paternæ gloriæ, & candor lu
æternæ, omniáque portet verbo virtutis suæ, ind
nitatis pacatissimo sedet solio, non gratuite, nõ
ticulariter, non temporaliter, sed æternaliter,
turaliter, sed plenissime, & æqualiter. Est nan
go Dei inuisibilis, ita vt qui videt verbum,
patrem, quoniam verbum & pater vnu
hoc sacrosancto verbi conuiuio angelorum an.7.
gelorum, virtutúmque recumbit exercitus,
nium spirituum beatorum candidatus resider
rus. Vniuersi hi de plenitudine hauriunt verb
sauris ditantur sapientiæ, à generatione ineffa
lij lætificantur, atque ab amborum osculo infa
liter saginantur. In illo conuiuio omnia red
omnia sapiunt, reficiunt vniuersa, reliquiaru
nulla deperit, nullus minuitur cibus. Conuiu
autor verbum est, sodalis conuiuantium, & m
Ab hoc vtique cœnæ conuiuio quum surrexi
quàm suorum lauaret pedes discipulorum, al.50.
vestimenta sua. Vestis etenim qua in isto ta
rabili, támque opulentissimo conuiuio indu
bum, quis intellectus capere, quæúe narrare
lingua, quanti decoris, quantæque sit excel l.3.
Omnium prorsus quæ in terra magni pendi p
siue sit aurum, argentum, preciosíque lapides, o
fragrantia, musicalis sonoritas, & dignitas im
lis, aut quæ fulgent in cœlo, sicut sunt cœli lu
ria, & astra rutilantia, seu super cœlos viuunt,
sunt angeli, principatus, dominationes, & p
tes, cæteræque angelicæ legiones, plus quàm di
sit, præcellit, & incomparabiliter supereminet
nempe speciosior est sole, & super omnem disp
nem stellarum, atque comparata luci inuenitur
Vestis (inquam) verbi diuinitatis est gloria, in
minata intelligentia sapientiæ, paternę gen
nis origo sine principio, actus sine tempore, p
ctio sine fine, atque plenissima absque diminu
communicatio. Hæc etenim vestimenta nisi
fuisset, minime videri potuisset. In valida na
est hominis mens, quamuis iusti, quamuis inno
tis ad huiusmodi vestimentorum claritatem in
dam. Hanc quum (ex parte tamen) in mont
xisset Petrus & duo condiscipuli, fulgorem il
re non valentes, & sursum oculos leuare non
tes prostrati ceciderunt. Propterea vt tra
flagellaretur, crucifigeretur, occideretur, illa
fuit. Si enim cognouissent dominum gloriæ,
quam crucifixissent. Depositis autem vestim
accepit linteum, & præcinxit se. Tunc se præci
linteo, quum in forma Dei existés semetipsum exi
niuit formam serui accipiens, atque à patre inte
poraliter generatus in temporis plenitudine na
est de muliere, & factus sub lege. Nempe quan
vnius

...uerſitatis naturam aſſumpſit, & paſsibilitatis il-... eſt particeps factus, ſe ſpiritualiter præcinxit bal-...theo, non tamen ad decorem, ſed pro miniſterio. Quod autem ſuſcepit pro homine, tradidit homini in exemplum, in adiutorium, in cibum, & in pre-cium. Hinc eſt quod ad ſubeundas corporis paſsiones, atque ad exequendas virtutum perfectiones tam alacer fuit, tamque infatigabiliter perdurauit. Deſiderantet enim opus quod illi dederat pater vt faceret, perficere cupiebat. Obedientiæ igitur iugo ſuppoſitus, tanquam linteo præcinctus, nec ad dexteram nec ad ſiniſtram declinauit, non fauoribus hominum, non ſe flexit honoribus, ſed nec laceſsitus iniuria, neq; perſecutionibus fractus, nec ſuperatus morte ceſsit aliquando. Proinde illi donatum eſt nomen, quod eſt ſuper omne nomen, & factus eſt Eccleſiæ honorabile caput, quam vt aggregaret in vnum toto orbe diffuſam, ſpiritum ſanctum miſit in terras. Hoc myſtice deſignatum eſt, quando aquam in peluim

7. ipſum miſiſſe deſcribitur. Aqua hæc ſpiritus ſanctus eſt, ſicut Ioannes patenter manifeſtat, quum in templo ſtante domino & dicente, ſi quis ſitit, veniat & bibat, & flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, intulit. Hoc autem dixit de ſpiritu ſancto, quem accepturi erant credentes. Nemo itaque mundatur à ſordibus delictorum ſine ſpiritus ſancti gratia. Eſt autem idem ſpiritus tanquam aqua mundiſsima, quæ carnalium æſtus deſideriorum refrigerans, & pollutam corporis naturam compunctionis dolore reſpergens caſtimoniæ puritate nitificat. Hoc preca-

50. batur Propheta dicens. Aſperges me domine hyſſopo, & mundabor, lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. Effudit itaque in Eccleſiæ peluim regenerationis lauacrum, per quod originale aboleretur

3. delictum, dicente Apoſtolo. Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, qui tradidit ſemetipſum pro illa mundans eam lauacro aquæ in verbo. Effudit quoque gratiam ſpiritus in dilectionis pignus, per quam actualia ipſius extergerentur crimina. Agnoſcebat quidem neminem, quandiu hac carnis corruptione tegitur, à contagionis culpa poſſe ſuſtinere. Ideo opportune miſericorditérque hanc ſpiritus ablutionem eadem Dei ſapientia ſuæ donauit Eccleſiæ, quatenus deperdita per infirmitatem carnis ac ſpiritus baptiſmali puritate & conſcientiæ nitore per huius virtutem lauacri quæque fidelis anima gratia ſancti ſpiritus effecta digna ſuo queat reformari principio. Nullus etenim quamuis ſanctus & mundus humana indigens conuerſatione & corporis neceſsitatibus ſubditus reperitur, qui hac non indigeat ſpiritus lotione. Nam etſi peccata operis, nequaquam tamen omiſsionis & cogitationis valet vitare contagia. Quis eſt qui frequenter ſe affectu inordinato non polluat? Quis enim in tota hominum numeroſitate ſic viuit, vt non diligat quod non debet, aut non diligat quod debet, ſeu quod diligendum eſt, minus diligat, ſiue inordinatius iuſto diligat? Affectiones nanque iſtæ, tanquam animæ pedes, quoniam terreno cohærent pulueri, indeſinenter lauandæ ſunt, cuius militantis Chriſto ſolicitudo in hoc optime comprobatur. Amor autem futuræ beatitudinis viua diuinæ præſentiæ fides, ſedula ad Deum intentio, puritatis ac innocentiæ dilectio, virtutum non dormitans pugna, ignita affectio ſapientiæ, timoris Dei clauus, reſolutionis corporis iugis meditatio, extremi iudicij atque perpetui incendij euigilans memoria, conſcientiæ maculas in iuſti anima diu inhærere non ſinunt. Aquam ſpiritus quiſque Dei amator in cordis vaſculo deferat ſecum, vt quicquid in ſe cogitatione ſeu affectione pollutum ſenſerit, ſtatim abluat, & abſtergat. Hoc fieri mandauit dominus per Prophetam inquiens: Lauamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis. Quamobrem vt quod præceperat fieret, miſit aquam in peluim, & ne infructuoſa videretur ipſius aquæ infuſio, cœpit ipſemet ſuorum lauare pedes diſcipulorum. Quis etenim poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine, niſi qui ſolus eſt mundus? Minime quidem diſcipuli ſibi ipſis lauerunt pedes, ſed dominus. Probauit ſe eſſe mundum, qui verbo ſuo mundat immundos. Non igitur ſe extollat humana præſumptio, non audeat de propriis viribus intumeſcere. Sciat ſe non ſufficere ſibi, nilque boni à ſe agere poſſe. Totum quod habet gratiæ, quod virtutis, quod intelligentiæ, quod bonitatis, Dei verbo aſcribat, atque de riuulis ineffabilis mediatoris clementiæ illud emanare non dubitet. Non enim à gratuita ſolum defluunt Dei caritate ſingulorum merita, verumetiam à plenitudine donorum hominis Chriſti. Propter gratiam quippe perſonæ ſingularis, idem dominus in corporis ſui myſtici membra, quod eſt Eccleſia, infundit ſenſum & ſpiritualem motum ſecūdum formalem plenitudinem omnis gratiæ in ipſo habitantis. Ideo ipſe eſt qui peccata diluit, qui tribuit dona, qui etiam paſsione ſua chirographum damnationis aboleuit. Humanitatis nanque ſubſtantiam, quam ab homine ſuſcepit, pro ipſo expoſuit morti. Sicque delictorum ſordes, quas per ſanctificationis ſpiritum lauit, per carnis naturam patiendo deterſit. — Eſai. 1.

De præconijs veræ humilitatis, quæ in Chriſti miniſterio elucet pulcerrime.

CAP. III.

PRudens quiſque architectus collapſi ędificij ſtructuram erigere ac reſtaurare diſponens ſemper à fundamenti opere ſumit exordium, rationabilitérque. Nihil enim niſi ſuppoſito fundamento ſuperædificari poteſt. Quamobrem dominus Ieſus humani generis ruinam reformare volens virtutum fundamēta ſummo ſtudio per ſeipſum collocare curauit. Cæterarum ſiquidem virtutum fundamentum imputribile, nullóque labefactandum impulſu, humilitatem dixerim. Sæuiat mundus, tentet aduerſarius, repugnet caro, humilitas ſemper ſecura eſt. Non habet quid amittat, neque quo doleat, in ſui ſecreto cubiculi intrepida requieſcens bono fruitur ſuo, habitans ſecum non conſueuit ſe cum alienis miſcere, ſed neque ſuos (niſi opportune ac temperanter) patefacit theſauros. Nihil laude dignum habere ſe dicit, vel arbitratur, quoniam diuino muneri totum aſcribit, quod eſt. Proinde quod non eſt ſuum, facit ſuum, dum pure ſimplicitérque in ſuo conditore lætatur,

eóque efficitur locupletior, quo se nil proprium habere fatetur. O sancta humilitas sola in tuis vilis oculis tuo te condemnans iudicio quantum Deo amabilis es: quàm cara? quàm dignitate sublimis? quàm diues meritis? Quis te digne laudare valet: quis sufficiẽter tua potest enarrare præconia? Tu latronum acies imperterrita transis, tu fauores hominum impauido corde contemnis, tu semper vigilas incessanter, Dei gloriam tibi vendicare ignoras, tu omnium te nouissimam credẽs cæteros honorabiliter antecedis. Dum descendis, ascendis, dum gloriam fugis acquiris, dum latere cupis efficeris manifesta. Sine tui detrimento proficis, sine elatione præes. Te nesciente ædificas, fœtes tibi, & extra te bonæ famæ suauissimum spargis odorem: in cordis tui angulo tacite requiescens in latitudine platearum matris Ecclesiæ diffamaris. Tibi soli non posse sufficere putans multorum animos ad meliora immutas. Deformitatem tuam sæpissimè intuens, ô quàm pulcra es in oculis domini. Ex venustate tua, & faciei tuæ splendore summi regis filius adamauit te, & te suo fecit dignam connubio. Te dilexit in virginem, & propter te virginem elegit in

Luc. 1.

matrem: sicut eadẽ testatur in Cantico, dicens: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Te nascendo secum habere voluit. Ideo præsepe angustum, & diuersorij non deuitauit sordes atque iumentorum cõsortia non erubuit. Quid multa: te in corde suo reposuit: te magnificauit voce: te opere confirmauit. In habitu, in moribus, in incessu, in sermone, in obediẽtia, in ministerio te sui amatorem, tuóq; fœderatum contubernio euidentissimè patefecit: potissimum tamen in vltimo sui transitus sacro conuiuio qui præcipuum reliquit exemplum nulla temporum mutabilitate abolendum. Quum enim aliquantulum discubuisset cum suis, surrexit, vt suorum lauaret pedes discipulorum. Posita igitur aqua in peluim, præcinctóque linteo, ac sedentibus cunctis venit ad Simonẽ Petrum: quatenus illius (sicut agere disposuerat) lauaret pedes. Hoc mox vt vidit Petrus ad tanti expauit aspectum prodigij, seque continere non valens voce

Ioan. 13.

tremula ait. Domine tu mihi lauas pedes? Te, ô domine, cerno sine vestimento præcinctum baltheo; & dimisso poplite inclinatum. Dic (oro te) domine dic, quid vis facere? Nunquam te vidi talia molientem, taliterque dispositum. Quæ est hæc nouitas? quæ est hec, quam intueor, inusitata voluntas? Loquere ergo domine, vt audiat seruus tuus, ne admiratione nimia comprehensus rapiatur extra se, aut tabescat in se. Vísne facere quod opinor, quod vereor, quod nunquam me passurum esse polliceor? Tu ne mihi lauas pedes? Tu (inquam) qui fundasti terram super stabilitatem suam, qui illam fœcundasti arboribus, multiplicasti frugibus, animantibúsq; repleſti. Tu qui omni animæ viuenti præstas vitam, præbes alimentum, refugium tribuis. Tu, dico, qui totum vniuersum mirabili ratione gubernas generationes adducens, producens fœtus, emittens lucem, inuoluens tenebras, faciens pacem, creans malum. Tu qui mundum metiris palmo, æthera vibras, moues cœlos, firmamentum ornas, aquas diuidis, distinguis mansiones, ministeria ordinas, congregas electos, angelos mittis, beatificas spiritus, atque hominum & angelorũ merita subtillissima examinatione diiudicas. Tu sine initio

Deus, sine comparatione pulcerrimus, sine o...
culo omnipotens, sine errore sapiens, sine per...
sum acceptione iustus, sine diminutione mu...
sine retributione bonus, sine macula sanctus, s...
admixtione beatus. Tu sempiternus, immensus...
sabilis, dulcis complectens omnia, videns singu...
gens vniuersa, mihi lauas pedes: Ego tibi famula...
beo, tuaque adorare vestigia, & tu mihi lauas...
Desine (oro te domine) surge velociter, depon...
tuum, resume vestimenta, & ne velis lauare m...
des. Memento (quæso) qualis per culpam su...
qualis sim per naturam, & videbis non esse cõ...
vt laues mihi pedes. Tu vniuersorum domin...
omnium peccatorum minimo & maxime c...
ptibili, immundo, sanie delictorum scatur...
bonum peragendum infirmo, & procliuo...
lauas pedes: Nonne tu, ô domine, de lim...
plasmasti, & sicut lac coagulasti: pelle m...
carnibus, ossibus, atque neruis compegi...
hi lauas pedes? Non possum pati, neque...
dere prostratum ante me: quare ergo m...
des? Altitudo diuinitatis tuæ, & profun...
riarum mearum absorbuerunt me, & mihi...
des? Intuere (obsecro mi amantissime dom...
fluentes lacrymas, cordis gemitum, atque m...
tolerabilem dolorem, & ne velis lauare mi...
His atque huiuscemodi mentis, orisque cl...
Petri commotus dominus, placido illum a...
sermone, dicens: Quod ego facio, nescis mo...
autem postea: sine tantum, vt mysteria p...
permitte, vt secuturis meis ouibus tibi com...
militatis exemplum præbeam, & patien...
lauem tibi pedes. Quomodo fructuosum e...
dixi, discite a me, quia mitis sum & humilis...
tibi roganti consensero non lauare pedes...
nos omnem implere iustitiam, & omnem...
tribuere formam: propterea noli vltra contr...
vt tibi lauem pedes. Ioannẽ memorare præ...
metuentem verticem meũ tangere, & nolen...
ptizare me: & tamen ad vocem mei conticu...
perij. Quamobrem illo noli videri sanctior...
tra replices, domine tu mihi lauas pedes: D...
te quid significet hoc, quidue lotione hac in...
velim: & tunc scies me instruente postea, quo...
ignoras. Petrus verò diuinitatis lumine, & p...
vilitatis admiratione percussus in proposito p...
rans intrepidè (sed temerariè) respondit dom...
ait: Non lauabis mihi pedes in æternum. Zelu...
dem habuit, sed non secundum scientiam. N...
iustus esse volens, & imprudenti, atque imp...
succensus desiderio non considerabat, cui re...
Nitebatur ei repugnare, cuius imperio creatu...
vniuersitas famulatur: de quo ait Propheta:...
qui tuæ possit resistere voluntati: tu enim fec...
lum & terram, & quicquid cœli ambitu co...
dominus vniuersorum tu es. Subticuisset...
memoriter tenuisset, quod scriptum est: Tu...
lis es, & quis resistet tibi? Quanto consultius...
nunc, quod postea timore perterritus comp...
dicere. Quid autem, ô Petre, est dicere: Non...
bis mihi pedes in æternum? Quantumcunque...
roges: quantum vis, imperes: etiam si decies, si c...
ties, si millies preces ingeminaueris, non lauabis m...
hi pedes. Quod semel statui, & mentis deliberatio...
firm...

firmaui, non frangam, neque vllo modo transgrediar: ideo fiducialiter aio: non lauabis mihi pedes in æternum. At verò dominus, qui ad saluandos peccatores venerat, emendare discipulum volens ab immoderato rigore illum retrahere curauit, inquiens: Si non lauero te, non habebis partem mecum: si non te per regenerationis lauacrum lauero, si te per gratificantem spiritus sancti gratiam, quam præfigurat aqua hæc, ab originali, exitiali, seu veniali non emendauero delicto: nõ habebis partem mecum, si te non lauero, in meis non connumerabere membris, neque poteris consortio meo aggregari. Vísne separari à me, quem diligis, quem confessus es, cui totis mentis & corporis vestigiis adhæsisti? An ignoras, quòd nemo mihi contrarius, meæque inobediens voluntati mecum partem habere potest? Suadeo igitur tibi redire ad te, considerareq; prudenter verborum meorum sententiam formidabilem. Noli solum exteriora inspicere, sed tecum pertracta, quid hæc significet lotio, & præbebis assensum. Exemplum est, figura est, sacramentum est. Subiice itaque te mihi, & te abnega propter me, vt sis meus discipulus, nec non partem mecum habere valeas: alioquin si contentiosus fueris, si in tua perstiteris voluntate, non habebis partem mecum. Monui te blando alloquio, & nunc te terreo aspera inuectione: scias autem si te lauari minimè patieris, æterna feriam damnatione. Ad hanc domini comminationem expauit cor Petri, contremuere viscera, sensus aufugit, elanguit animus, & vigor omnis demollitus est. Vix dominus verba finierat, & ecce Petrus, qui prius procaci humilitate dixerat: Non lauabis mihi pedes in æternum, respondit: Domine, non tantùm pedes meos, sed & manus, & caput. Fateor, ô domine, quòd vox tua nimium prostrauit me, eo quòd dixisti: nihil mihi intolerabilius. Te nanque plus omnibus diligo, imò etiam plus quàm me: quomodo igitur valeam esse sine te? Ego te elegi in dominum, in patrem, & in spõsum: & tu dicis: Si non lauero te, non habebis partem mecum? Nunquid abiicere me vis? nunquid pro inobedientia me repudiare meditaris? Certè nunquam fiet hoc. Laua manus, laua pedes, laua caput, laua me quantum vis. Ecce totum expono me, tantum vt habeam partem tecum. Confiteor mi amantissime magister labiis, corde credo, & nullatenus dubito, quin si lauabis me, super niuem dealbabor. Quia hoc intelligo domine, subiicio me tibi: totum me tibi præbeo, ne moreris propter meipsum rogo te, ne lauare me differas, vt non dubitem amplius tecum partem me habiturum. Si laueris, certum me reddes, quòd tecum ero, tuis fruar deliciis, tuo dignus ero consortio, tuisque associabor electis, atque à tuis nunquam diuellar amplexibus. Te sicuti es, te in patre, & patrem in te ineffabili quadam iucunditate conspiciam. Hæc est pars habitantium tecum, quos lauisti in sanguine tuo, tuóque mundasti sanctificationis spiritu. Illorum ergo ne amittam felicitatem, ne ab eis separer: iterum dico tibi, vt non solùm laues pedes meos, sed & manus, & caput. Hoc vbi audiuit dominus, lætus pro discipuli correctione effectus

Iem. inquit: Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus: vtique qui sacramentali lotus est regeneratione. In eadem mundatus est totus: propterea non indiget, nisi vt pedes lauet. Tanta eterenim virtute, támque efficaci gratia illud lauacrum operatur, vt corpus tangat, & mentem abluat, atque vniuersa peccata, quamuis enormia, quamuis arenæ numerum excedentia, suo illico abstergat contagio: hoc nimirum verbo Dei operante in elemento & sacramento. Istiusmodi autem sacramẽtalis lotio, quoniam reiterari nequit, aliam spiritualis renouationis suæ Christus donauit Ecclesiæ. Hãc per spiritũ sanctũ inuisibiliter agit, qua quilibet indiget Christianus. Hãc prorsus expressit, quãdo ait: Qui lotus est, nõ indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. Quo dicto cœpit rex angelorum humiliter, diligentissiméque suorum lauare pedes discipulorum. O humanæ pudor superbiæ, ô altitudinis terrenæ confutatio singularis, videre Dei filium aquam infundere, & refundere, sordidantium pedum puluerem propriis abluere manibus, & linteo, quo præcinctus erat, extergere: atque singulorum pedibus oscula imprimere dulcissimæ caritatis. Non valet vllus sermo explicare, quanta deuotionis suauitas, profunditas humilitatis, caritatis ardor, atque virtutum exemplaritas sub huius lateat cortice ministerij. Miror æquidem si quisquam mortalium suo naturali ingenio ad tantæ rei peruenit indaginem. Nempe etiam ipsis angelicis spiritibus admirabile factum est istiusmodi seruitutis obsequium. Verum non intelligentiæ acumen, non argumenta philosophorum, non scientiæ mundanæ curiosa profunditas, sed deuotio lacrymarum, sed cordis innocentia, sed puritas dilectionis, sed assidua meditatio tam sancti negotij secretum ingreditur. Sed quemadmodum aperitur humilibus, ita elatis, & peccatoribus seris firmissimis obseratur. Efficiatur itaque humilis, qui contemplari vult magna, innocens, & absque malitiæ veneno sit, qui spiritualium gustum habere desiderat. Obhorreat quidem, & de se præsumẽtes fugit, sed humilibus, Deumque timentibus diuinæ bonitatis se delectatio offert. Excelsus est dominus, & humilia respicit in cœlo & in terra. Respicit planè, vt esurientes repleat, trahat amantes, pœnitentes emolliat, doceat credentes, & accendat quiescentes. Venite huc omnes, qui in oculis vestris humiles estis, accedite propius, & quid egerit dominus, diligenter audite. Narrabo fideliter vobis omnia, quæ gessit, quæúe in hoc conuiuio vltimo loquutus sit. Non igitur tepescat cor vestrum, neque infidelitatis nubilo obturentur aures, quin potius audiant, vt cor inde pascatur. Est enim verbum animæ cibus saluificus, & corda lætificans. Verbum quidem dixerim dominum Iesum, qui postquam lauit pedes discipulorum, accepit vestimenta sua, & iterum recubit. Quid est, quod dicitur: Postquam lauit pedes eorum, accepit vestimenta sua, & iterum recubuit? Nunquid sine causa hoc egit Dei sapientia? an fortè ociose scriptum est? Minimè. Quæcunq; enim scripta sunt, ad nostrã doctrinam scripta sunt: & quod in carne gessit verbũ, ad profectum nostrum fecisse cognoscitur. Aperiat itaque sapientia cordis nostri sensum, vt scripturas intelligamus: sicut suis post resurrectionem aperuit Apostolis: quatenus occulta operum, verborúmque suorum sine errore agnoscamus mysteria. Lotio igitur hæc, de qua nunc dicitur, humanæ redemptionis designat sacramentum: de quo Ioannes ait: Qui dilexit Apoc. 1.
nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.

Postquam prædicauit regnum, sanauit languidos, cæcorum aperuit oculos, sacramenta instituit, tentus est, consputus est, crucifixus est, & mortuus est: quæ omnia ad opus redemptionis pertinent, à mortuis deuicta morte resurrexit. In ipsa itaque resurrectione gloriam immortalitatis, quam deposuerat patiendo, tanquam vestimenta propria resurgendo resumpsit. Sic nanque surrexit, vt omni calcato corruptionis vestigio, insupernam conscenderit gloriæ claritatem, acceperitque in cœlo & in terra regiam potestatem: ita vt vbique fulgeat diuinitatis ipsius clara

Psal. 103. maiestas. De hac per Prophetam dicitur: Confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento. Horum vestimentorum ineffabilem fulgorem Apostolus intuens sustinere non valuit, quando Damasco appropians de cœlo lumine circumfusus, & in terram prostratus Iesum audiuit, dicentem

Acto. 9. sibi: Saule, Saule, quid me persequeris? Reuerberatus quidem diuinitatis splendore mox corporali priuatus est lumine. Horum quoque vestimentorum sanctus Isaac, quoniam caligabat oculis videre non potuit, fragrantiam tamen persensit in spiritu, quando

Gen. 27. ipsorum miro respersus odore: inquit: Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Deus: & bene pleni, quoniam omnis plenitudo diuinitatis in Christo corporaliter habitabat: de qua plenitudine testa-

Ioan. 1. tur Ioannes: Et vidimus (ait) gloriam eius gloriam quasi vnigeniti à patre plenum gratiæ veritatis. Plenitudinē igitur gloriæ & resurrectionis, ac immortalitatis stolam in se cōplendam esse post resurrectionem indicauit. In eo quod postquam discipulorum lauit pedes, accepit vestimenta: post quorum receptionem etiā recubuisse legitur. Maximum recubitus iste ingerit sacramentum. Ad cœlos enim in eo innuitur ascensus, & supra angelicam dignitatem ad patris dexteram alta consessio. Teste enim sancto Euangelio ipse dominus quadragenario resurrectionis suæ transacto numero, quum plurima discipulorum turba simul congregata existeret, cunctis cernentibus, & præ gaudio admirantibus cum inęstimabili angelorum exercitu vsque ad Trinitatis solium gloriosus ascendit. Nempe super omnem principatum, & potestatem, & dominationem, & virtutem, atque super omne nomen, quod nominatur: non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro accepit dignitatem & gloriam. Istiusmodi quidem sublimitatis honorem propter verbi personalem vnionem hominis natura suscepit. Hoc in spiritu Propheta contemplatus est, quando lætabundo corde psallebat,

Psal. 96. dicens: Adorate eum omnes angeli eius: audiuit & læta est Sion. Huius accubitus speciositate accensa in Canticis canticorum sponsa amore flagrantissi-

Cant. 1. mo aiebat: Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie. Cunctis enim replet se fruentem deliciis istius sessionis visio salutaris; vnde Propheta sanctus hac pollicitatione securus aiebat:

Psal. 51 Adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua vsque in finem. In tali igitur figuraliter throno residens Dei sapientia suos tanquam verus legitimúsque magister cœpit docere discipulos, sicut renitenti Petro ac nescienti se antea facturum

Ioan. 13. insinuarat. Scitis (inquit) quid fecerim vobis: vos vocatis me magister & domine, & bene dicitis. Sum etenim. Non quippiam se indigni arrogauit sibi Dei verbum, quum se asseruit esse magistrum & do[minum]. Ipse quidem est, qui docet hominem [scien]tiam, veritatem instruit, reuelat mysteria, ratio[nem] illustrat, & de propriis thesauris incerta & occ[ulta] sapientiæ & prudentiæ manifestat. Est & ipse do[mi]nus vniuersorum, cui terrena atque cœlestia f[amu]lantur. Quomodo non illi obtemperent om[nia], quum per ipsum omnia facta sint, & sine ipso fa[ctum] sit nihil? Omnia (inquit Propheta) in sapientia [feci]sti. Non autem dominus cœli, aut dominus t[erra]rum, seu angelorum dicitur: sed simpliciter d[omi]nus, vt vniuersæ potestatis ipsum Monarchia[m te]nere non dubites. Si ego (inquit) laui pedes ve[stros] dominus & magister: ita & vos debetis alter[]rius lauare pedes. Hortatur exemplo suo ad [] caritatis officia peragenda: quatenus tanqu[am] corporis vicissim sibi membra famulent[ur. Sim]plex verò ipsa Dei sapientia ministerio su[o] dauit nobis virtutis officium. In altero [humi]litatis, in altero verò caritatis. Cōsueue[] admodum naturalis etiam insinuat in[] minores maioribus, dominis serui, & di[scipulos ob]temperare magistris: nusquam autem dom[] uo subiectionis exercuisse obsequium legit[ur] iusmodi famulatus institutor & autor est [] Ipse est, qui homini fabro & intemeratæ vi[rgini] subdidit, vt obedientiæ sanctæ & perfectæ [humili]tatis iaceret fundamenta. Ipse est qui discipu[lis] bilibus secundum seculi prosapiam, & rudi[] priis manibus plantas extersit, & iuge seru[itij ex]hibuit ministerium. A seculis non est audi[] tæ humilitatis prodigium, támque insigne [] nis officium: nulli prorsus, nisi verbo D[ei con]gruebat talia præbere virtutum magisteria. Ephe[s.] [] venerat, ad hoc visibilem sumpserat hum[anitatis] formam, vt informaret mores, errores de[] resecaret vitia, veritatis instrueret viam, vitæ [] aperiret, reseraret misericordiæ fontem, di[] vinceret, recuperaret perditum, reciperet p[] famelicum saturaret, crucifigeret peccatu[] tem aboleret, & Deo recōciliaret hominem [] admodum humanæ speciei fuerat autor, fie[] lapso homini per virtutum exempla sapien[] reparator. Hinc est, quòd tam sedulò humil[] seq; subegit, atq; de se luculentissimam perf[] demōstrauit formam. Alio nullo indiget ple[] lium virtutum doctore: in Christo solo fulge[] nium documenta virtutum, præcipuè tamen [] coram nobis exemplo proposito, humilitatem [] dicauit in opere, & fraternitatis amorem ex[] in mysterio. Egit vtiq;, vt intelligeremus, mirar[emur], delectaremur, imitaremúrque. Intelligeremu[s] dem sacramentum, exinanitionem miraremu[r, dele]ctaremur obsequio, imitaremur exēplum. Im[] ergo, ô milites Christi humilitatis exemplum [] tuæ dilectionis Deo gratum obsequium: ne[] contemptores nos puniat. Mentem etenim [] proximi caritate repleamus, compatiamur [] & erranti: iustitiæ semitas pandamus in nos, [] tibus ignoscamus, atque aliorum mala no[] putemus. Ita nos coaptemus omnibus: vt [] gaudere cum gaudentibus: & flere cum fl[entibus] tribuamus ex corde, oremus ex corde, nihilq; [] latum, nihil fraudulentum, nil in nobis appareat.

com-

compositũ, quod fraternæ valeat maculare nitorem conscientiæ. Sic viuamus nobis, vt ad Dei gloriam, proximiq; profectum nostra militet vita. Transformemur in singulos, communicemus nos omnibus, ita r.9. vt illud Apostoli compleatur in nobis. Omnibus omnia factus sum, vt omnes lucrifaciã, seruatis duntaxat modo, mensura, tempore, & rationabili iudicio caritatis. Cautè quoq; vigilemus, ne fraternus in nobis tepescat amor, ne misceatur cœno, ne plus iusto accendatur, & mandatorum Dei prætergrediatur semitas. Quotiescunque igitur huiusmodi prudenti, ignitóq; amore erimus decorati, gaudeamus & exultemus in Domino, quoniam saluatoris exemplo infundimus aquam, pedes lauamus, extergimus linteo, & mutuæ exercemus officium caritatis.

De fidei excellentia, & autoritate catholicæ religionis.

CAP. IIII.

INter difficilia, quæ humanæ saluti necessaria fore noscuntur, primum tenere locum sacramentorum, rectam fidem quis dubitet? Nihil enim in ipsa esse cernitur, quod sensibus subiiciatur humanis, vnde sensitiuæ pars animæ erigatur ad fidem, seu solidetur in fide. Non in ea color est vllus, per quem oculorum acies valeat delectari, non odor, non sapor, non corpus aliquod in illa est, per quæ olfactus, gustus, & tactus experientia promoueri debeat. In vno tantùm sensuum corporis (videlicet) auditu aditum inuenit fides introeundi ad hominem, & interioris hominis penetralia possidendi, phes.3. vnde Apostolus ait, Habitare Christum per fidem in cordibus nostris. Fides itaq; ex auditu est, auditus autem per verbum Christi. Verbum igitur Christi fidei autorẽ, promotorémq; dixerim. Nihil enim in Christi verbo dubietatis esse debet, non aliter, quàm quod dixerit, esse potest. Irrefragabilis quippe est omnis illius sententia, nec aliquo indigens testimonio. Maximè proinde dementiæ, multæque temeritatis censendus est quisquis dissentire voluerit ab eo, quod asseruit Christus. Quamobrem omnem Christianæ religionis controuersiam damnabilem esse nemo dubitet. Magni itaq; periculi res est aduersus sanctum dogma catholicæ fidei verbosis rationibus, & garrulis velle cõcertare clamoribus. Cesset necesse est omnis mundanæ scientiæ curiositas, omnísque perspicacia naturalis ingenij, & humili assensu fidei iugo colla submittat, quatenus omne os obstruatur, & totus mundus fiat subditus Deo. Quis etenim (nisi qui desipit) indocto atque imperito potius quàm eruditissimo, & vniuersarum facultatũ imbuto credet viro? potissimum si sapienti insit conscientiæ synceritas, mentis rectitudo, & non fallendi inuiolabilis opinio. Optimo & docto homini indubiè credendum est. Nam bonitatem scientia ornat, & bonitas roborat scientiam. Altera horum deficiens in homine adimit verbis fidem, diffinitionibus autoritatem, imitationem moribus, & opinionem sanctitati. Hinc colligitur, quàm contemptibile sit impij viri prolatum testimonium vita reprehensibili sociatũ. Quomodo credibile valet perhibere testimonium veritati, quicunque conuersatione & operibus aduersatur legibus veritatis: Seipsum ferit iniquus, & aduersum se sententiam profert, quoties Dei iustitiam, veritatem fidei, ac boni viri commendabilem vitã laudare voluerit. Nemine loquente clamat contra delinquentẽ innata ratio, conscientia agitata, præceps & deordinata affectio. Prorsus damnationis reum se facit, qui diuinam legem, & virtutum perfectionem nequiter agẽdo sermonibus efferre conatur. Huic sentẽtiæ ore prophetico diuinus sermo præbet autoritatem, quum ait, Peccatori autem Psal.49. dixit Deus, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum. Deo quidem odibilis, & hominibus quisque contemptibilis est, qui veritatem, quam verbis approbat, moribus confundit. Vox & vita, actus & intentio, opus & cogitatio, affectio & inquisitio in probato viro dissentire non debent. Talis quisque esse studeat, qualis ab hominibus videri cõcupiscit. Non minus propriam, quàm alienam debemus erubescere conscientiam. Iustitiæ amicus non est, qui sordescens intus, foris ab hominibus iustificari desiderat. Displiceat tibi, ô homo, facinus tuũ, abominabilis tibi sit animæ turpitudo, neq; de extraneo, sed de tuæ gaude consciẽtiæ testimonio. Præter conscientiam propriam nullum corã Dei iudicio habebis defensorẽ. Illam igitur mundam, illam exhibe innocentẽ, vt ad veri conspectum iudicis irrepercussa maneat. Parum etenim proderit exultasse ad horam de fauoribus hominum, & post obitum confusione repleri. In gaudio tuo caue, ne misceatur alienus, vt non super perditione tua lætetur inimicus. Aeternum facile amittit præmium, qui temporaliter lætari non veretur. Nec bonæ famæ habebit gratiam, qui vitæ suæ negligit innocentiam. Sanctitas enim & opinio confœderantur in vnũ. Quicquid sanctus vir approbauerit absque euidentissima ratione, improbandum non est, quod si viro iusto propter conscientiæ lumen, gratiæque decorem credendum est, multo magis sanctificãti Deo. Nam si illuminata fulget lampas, cur non magis illuminans lumen? Si veritatis discipulus mentiri non potest, mentietur forsitan ipsa veritas? Ex hoc Christianæ religionis agnoscitur indissolubile fundamẽtum. Non enim ab homine, neq; per hominem initiatum fuit aliquando, non humana industria, aut intellectuali discussione inuẽtum. Sempiternum Dei Verbum, quod in sinu est Patris, ipsum enarrando disposuit, & reuelando manifestauit. Potentiæ suæ virtutem, & sapientiæ inuestigabiles rationes sub velamine abscondit fidei, quatenus credenti non desit meritũ, dum quod non videt, credit, & quod nondum ratione percipit, confitetur. Nam iuxta Apostoli sententiam, fides est sperandarum substantia rerum, & argumentum non apparẽtium. Heb.11. Habet tamen ipse Christus tanquã fidei autor clauem secretorum Dei, ideo magnalium suorum reuelare valet arcana, non autem errare potest, quum sit verbum, neq; ignorare, quum sit sapientia, neque fallere, quum sit bonitas, neq; contemnere, quum sit misericordia. Per potentiam quidem verbum, per gubernationem sapientiam, bonitatem per cõmunicationem, & per redemptionẽ se misericordiam esse indicauit. Apud Dominum (sicut Propheta canit) misericordia est, & copiosa apud eum redemptio. Psal.129. Vt igitur se Verbum Sapientiam, bonitatẽ, & Deum misericordiatum esse ostenderet, ipse Dominus miserator & misericors in suo

vltimo cœnæ conuiuio escam dedit timentibus se in memoriam suorum mirabilium. Transiturus etenim de hoc mundo ad Patrem, cœnam fecit, non sicut Herodes funestus, vt innocentis sanguinem funderet, sed vt corporis & sanguinis sui sacramenta conficiendo ministraret principibus populi sui, & primis aulæ cœlestis. Ad quod peragendum non Patriarchas, non Prophetas, non Angelos, non Archangelos, non vel supremum cœlestium legionum misit, sed ipse per se implere curauit. Potuisset planè mentis acies infidelitatis obtenebrari caligine, atq; ab illuminatæ fidei resilire splendore, si creaturarum quælibet tanti mysterij fieret institutor. Abegit itaque omnem dubietatis opinionem, omnísque argumentum erroris, quando per se ipsum id voluit consummari. Nihil hoc sacramento verius, nihil certius credi potest, cuius institutionis Deus autor est. Nempe quum Dei Filius in assumpta humanitate summi & æterni sacerdotij fun-
Psal.109. geretur honore, iuxta vaticinium Dauid, dicentis, Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, officij dignitatem sacrificiíque libamen ad similitudinem perfecit senioris Melchisedech, quamuis illo nobilior esset dignitate, genere, & oblatione. Nam Sacerdotij sui dignitatem non ab hominibus, sed à Deo, neque temporaliter, sed æternaliter sorti-
Esa.53. tus est, sicut dicitur, Tu es Sacerdos in æternum. Generationem verò eius quis enarrabit? Natus est enim in terris de matre sine patre, & in cœlis de Patre sine matre, de Deo Deus, de æterno coæternus, ita vt illius, de quo genitus est, sit imago inuisibilis absq; vlla gloriæ & diuinitatis dissimilitudine. Oblatio quoque illius plus quàm dici potest, supereminet, & excedit. Nam Melchisedech oblatio figura fuit, illa autem Domini Iesu veritas figurata. Illius sacrificium terrenum erat, huius verò cœleste. Illud corrumpendum, hoc immortale. Secundum Sacerdotij qualitatem, ita eorum oblatio. Mortales erant veteris legis Sacerdotes, ideo moriturorum atq; irrationabilium animalium victimas immolabant. Et quoniam morte interueniente diu permanere prohibebantur, propterea plures fiebant in lege, ne Sacerdotalis dignitas deperiret, Dominus autem Iesus eo quòd maneat in æternum, sempiternum habet Sacerdotium. Ideo per semetipsum accessit, non in sanguine alieno, neq; victimas immolaturus iumentorum, sed sui corporis hostiam immaculatam pro totius mundi satisfactio-
Heb.7. ne delicti. Talis prorsus (iuxta Apostoli sententiam) decebat vt nobis fieret Pontifex Sanctus, Innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & cœlis excelsior factus, qui non haberet necessitatem, quemadmodum Sacerdotes, prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populo. Hoc autem fecit semel in consummatione seculorum ad detestationẽ peccati per sui corporis hostiam, & ad suorum abolenda scelera electorum, cuius viuificæ oblationis memoriam in sacramentali panis & vini hostia dereliquit. Illud igitur eucharistiæ sacramentum, quod in hac cœna instituit Dominus, irrefragabiliter tenendum est, credendum, confitendúmque. Tenendum quidem memoriter, veraciter credendum, & liberè confitendum. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Vt igitur iustificeris per fidem, & per confessionem laudis pertingas ad salutem, propius accede verbo cum duodeno discipulorum numero discũbente, & fortè gustabis & tu de hoc sacramento, q[uid], & qualiter credere debeas. Accede (inquã) non corpore, sed mente, sed cogitatione, sed affectu, simplicitate & virtute, in deuotione & fide, & ii non dum perfecta & adulta, tamen ex familiari medita tione verbi formanda atque perficienda. Omnem pone formidinem, & altum sapere reiice, vt diui gratiæ receptaculum fias, non vt videas specio tem aliquam, nec per dulcedinem ori delectabile inuiteris, vt gustes, sed vt per fidem, quæ ex auditu erudiaris de verbo. Aurem itaque para, aurem a non corporis, sed animi, vt audias quid loquatur D minus Deus, quídve sempiternum dicat verbum. V bum vtique, quod erat in principio apud Deum transiens, non syllabis & humana voce prolatum conceptum mente, corde eructatum, ac ineffa generatum, per quod omnia absque instrume adiutorio facta sunt, siue terrena, seu cœlest sunt, quæcunq; sunt, mouentur, & intelligu viuunt, qui viuunt vita, carnis, & spiritus. genter ausculta, & verbi cordis auribus per ba, attende, & gaude, cùm panem in manus tissimas accipit, cùm ad cœlum oculos leuat gratias agit, benedicit, & suis tribuendo discipul Accipite & manducate, hoc est corpus meum, pro vobis tradetur. Vidésne vnde mirando g debeas? vnde fides germinet? vnde spei nutri pascaris? Nempe comedunt Apostoli, atque manibus suscipiunt non vitulorum, aut hir carnes, seu azimos panes, prout accidentia il Psal.33 tendebant oculis, naribus insinuabant, ac m palpanda suadebant, sed re vera corpus Chi Ibidem rum, quod de Maria virgine per Spiritum Sa conceptum fuit & natum, quod loquebatur, vi tur, tangebatur, edebatur, quod nimirum in pependit, expirauítque, non denique similitud illius, neq; aliud, sed ipsum verissimum, idem in q titate, in substantia, in identitate, ex anima & c constitutum, vnitum verbo, humanísque mem compositum, atque perfectum, sub diuersis q opertum speciebus, sed nullum ex illis patiens d tatis, seu humanitatis detrimentum, neque diui multarum numero hostiarum, aut in maiori m siue in minori minus, sed vnum idémque in in locis & hostiis, non prorsus Angelico ministeri diuina cõsecratum virtute. Expergiscere nunc a mea, expergiscimini & vos amatores veri & inco boni, atque tota cordis intentione considerate, q dulciter, quàm humiliter, quantóque dilectionis a ctu Dominus Iesus adhuc passibilis impassibilite ipsum tribuit in sacramentum, & efficitur cibus minum Dominus ac conditor Angelorũ. Comple planè nunc, quod ore prophetico fuerat prænu tum, Panem cœli dedit eis, panem Angelorum ducauit homo. Singuli discumbentium eundem piunt corporis cibum, idémque sanguinis po & (quod mirabile est) suo non se denegat pro quem sciebat iam aduersum se leuasse calcaneũ, Domini perditionem quærere. Vno Petrus & I cœlesti pascuntur alimento, aliter tamen, nam meritum & profectum Petrus, proditor verò ma ducat ad ruinam atque interitum. Pro sumentium dispositione cibus hic dispares etiam operatur effe ctus. Quẽ enim reperit mundum & iustum, amplius munda

mundat atque sanctificat, quem autem sordescentem inuenit & immundum, deteriorem facit, quoniam sancta & immaculata iniquitatibus pollutus præsumpsit sumere sacramenta. Suis nanque demeritis, non Dei voluntate malus male sumens efficitur peior, in remedium quippe humanæ infirmitatis, fidei meritum, solatium amantium, & caritatis augmentum hoc suum verbi clementia instituit sacramentum. Noli tu ergo Iudam imitari, noli Dominum tuum, atque teipsum venundare in peccatum, noli ita de Dei bonitate præsumere, vt de te præsumendo cadas, atque intereas. Quod ordinatum est sancte, sanctificatus accipe, vt sanctificeris adhuc. Nunquam qualis sis, obliuiscaris, ne tuæ infirmitatis immemor elata cordis ceruice diuina suscipias. Optimũ etenim susceptionis remedium mentis humilitatem fore non dubites. Eo nanque ad eucharistiam percipiendam eris dignior, quo corde humilior, mente mundior, dilectione feruentior, virtutibus solicitior, & vita inuentus fueris sanctior. Habes itaque mensam spiritualem appositam, cœlestibus refertam dapibus, habes vitulum saginatum, immolatum, occisum, allatum, habes Sacerdotem magnum, lineis vestitum ministrantem tibi, habes sodales tuos terræ principes, pinguia manducantes, ades (inquam) nuptiali conuiuio solenniter celebrato. Caue ne epulantibus cæteris, atque bibentibus ipse fame tabescas, & de tam honorabili consortio discedas cum rubore ieiunus. Noli stare eminus, tanquam alienus à sorte sanctorum. Recole Prophetam dixisse, Psal.33. Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur. Iterúmque, Idem. Gustate (inquit) & videte, quoniam suauis est Dominus. Propheticis ergo exhortationibus accensus, ac discumbentium animatus exemplis, accede & tu seruili deposito metu, vt inebrieris ab vbertate caritatis Dei, & torrente voluptatis verbi pascaris. Prius tamen quàm te cœtui misceas recumbentium, in secretum cubiculum tui cordis ingredere, ibique cum ingenti gemitu & compunctione, effuso (si vales) lacrymarum imbre ora genitorem tuum cœlestem, vt suo te gratificet filio, illúmque tibi præstet placatum, téque minimè patiatur à tam sanctißimo repelli conuiuio, & repudiari velut indignus. Hoc autem quum deuotè perfeceris, & cor tuum ex concepta fiducia roborari cognoueris, tunc exauditas tuas orationes intellige, atque à Domino te inuitari non dubites. Quamobrem viduitatis veste reiecta, & nuptiali induta ad verbi reuerenter prouolue vestigia, illa lacrymis ablue, & deuotionis vnguento vndique linire ne cesses. Demißis igitur in terram luminibus caritatis, ac humilitatis prorumpens in vocem dicito, O Domine Iesu, Verbum Patris, lumen indeficiens, Sol iustitiæ, occasum nesciens, Salus mundi, Angelorum conditor, supernorum spirituum lætitia sempiterna, bonum summum, omnium bonorum origo & finis, plenitudo gloriæ, gratiarum largitor optime, animarum sanctarum corona, peregrinantium socia, robur debilium, virtus iustorum, errantium reuocator, peruenientium dux, certantium auxiliator, amantium amor, & totius consolationis cellarium indeficiens. Ecce tantillus seruus tuus coram te corde prostratus clamat ad te totis desideriorum suorum præcordiis, in spiritu humilitatis, & in animo contrito. Ego, ô Domine, ego sum prodigus ille, qui cœleste patrimonium, omniémque substantiam carnaliter viuendo dißipaui, atque consumpsi, propter quod Filius vocari dignus non sum. Ego (inquam) ouis sum perdita, quæ per vitiorum deuia diu errans luporum dentibus laniata permaneo. Tu igitur piißime Pater suscipe venientem, pœnitenti occurre, atque esurienti saginati vituli alimoniam præbe. Tu Pastor bone inuentam recognosce ouem, & ne iterum errare incipiat, in humeris ad ouile reporta. Respice in me, ô Domine, & miserere mei, & ne auertas faciem tuam à puero tuo, quoniam tribulor, velociter exaudi me, te sustinui tota die, te præcipuè diligo, te cupio, te totis visceribus sumere concupisco. Oro te Domine, ne derelinquas me, neque despicias me Deus Salutaris meus; Sine te quidem nec lætari, neque esse, aut viuere volo. Redde mihi te, tuo me pasce corpore, sanguine inebria tuo, tui me amore transfige. Eia nunc descende Domine mi in hortum tuum, & ancillæ tuæ desideriorum collige fructus. Nempe omnia poma noua & vetera seruaui tibi dilecte mi. Cur sic diligentem te crucias? cur tanta illum dilatione affligis? an ignoras Domine moram omnem amanti nimium esse diuturnam? Quamobrem rumpe moras, accelera, propera, festina ingredi ad seruum tuum. Præstolatur te in se cupiens se transformare in te. Quare ergo dißimulas clamantis ad te vota perficere? Fortè ne tecum tacitè loqueris, dicens, Non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus. Matt.15. Vtique Domine verum dicis, si hoc inquis. Canis sum, canem me esse profiteor. Nónne autem, ô amor mi, ô desideriorum meorum præsidium singulare, atque spei meæ pacatißima quies catelli edunt micas, quæ cedunt de mensa Dominorum suorum. Canem me dixisti, & sum Domine, vt canem (oro) habeto me. Da igitur huic miculam, quæ in hoc tuo, ô Domine, ministratur conuiuio, ne vltrà me fame patiaris affligi. Dic autem mihi precor te, ô meridiana lux tenebrarum carens caligine, quæ vniuersa tuo illustras splendore, responde (inquam) interroganti te, sine indignatione tamen. Nolo enim vt elationi ascribas, quòd tecum audeam loqui, sed dilectioni. Scis enim quia amor ratione caret, reuerẽtiam nescit, personam non accipit, tempus non sustinet, neq; modum seruat. Nónne illa vox tua est, quæ ait, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Si tua est, imò quia tua est, cur vociferationibus desideriorum laborantem, atque dilationis nimietate oneratum mœrore non reficis? Quare potius dolorem addis dolori, & onus oneri? Num tu ille es, Ioan.7. qui clamabas in templo, Si quis sitit, veniat ad me, & bibat, & flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ? Vtrunq; dixisti Domine, ego itaque vtroque indigeo. Ne igitur Domine verbis tuis dißimilis videaris in opere, ne exhortationibus tuis contrarius deprehendaris, refice me, pasce me de te, tuo me cruore inebria, nolo vt de cœlo manna descendere facias, & illo me pascas, sicut patres in deserto annis plurimis enutristi, sed carne tua, quã de mea suscepisti. Neque peto, vt aqua sapientiæ me potes, aut spiritualẽ illã mihi præbeas aquam, quã Samaritanæ mulieri pollicitus es, dicens, Qui biberit ex hac, quã dabo ei, aqua, fiet in eo Ioan.4. fons aquæ salientis in vitam æternã. Hanc in præsenti postpono, atq; recuso, calicẽ exposco, quem in mensa positũ cõspicio tuo sanguine fœcũdatũ. De ipso prophetico ore dixisti, Calix meus inebrians quàm præ- Psal.22.

clarus est. Hunc postulo, hunc habere desidero. Illum vtiq; ideo repleſti, vt (iuxta Prophetæ ſententiã) in te credentes, tecúmque manducantes ſanguinem vuæ biberent meraciſsimum. Non igitur poſcenti negare debes, quem, vt tribueres, propterea conſecraſti. His itaque huiuſcemodi amoris collocutionibus Dominum continere ſe non poſſe, quin votis annuat poſtulantis, nemo dubitet, potiſsimè quum ipſe in amantium corde formet ſapientiæ verba, necnon & ſupplicandi præſtet affectum. In tali ergo amoris viciſsitudine, in tam ſuauiſsimo & ſpirituali præludio caritatis ſerena facie & aſpectu placidiſsimo ſe vertit Dominus completurus vota loquentis ad ſe, ac iacentis poſt ſe, & veſtigia amplectentis, deoſculantiſque. Cuius iſta meditantis non ebulliat cor? viſcera moueantur? inflammetur corporis organum? & totius animæ non reuiuiſcat virtus, quum coram ſe verbum aſtare videat ſui corporis in manibus tenentem myſteria? Caritatis ſummæ, profundæ humilitatis, & virtutis ineffabilis eſt hoc grande ſpectaculum. In communicatione caritatem, humilitatem in condeſcenſione, in miniſterio autem virtutem intellige. Nempe in caritate vnitas, in humilitate parilitas, & in collatione poteſtas. Oro autem te, quiſquis es, cui talia, tantáque à verbo in ſpiritu communicantur amoris ſolatia, vt prius quàm progrediaris meditando tota animi intentione conſideres, quis eſt, qui aſsiſtit, quídve tibi daturus ſit. Nónne ipſe eſt cœlorum, ſyderum, Angelorum, hominum, vniuerſorúmque conditor? Nónne ipſe eſt Deus, Dominus & Redemptor tuus, amor tuus, delectatio tua, ſuauitas tua, beatitudo tua, ſapientia tua, iucunditas tua, robur tuum, & omne deſiderium animæ tuæ, quem tam ardenter quæſiſti, tam dulciter aduocaſti, támque blandè allocutus fuiſti? En adeſt, en tibi præſtò eſt. Vocaſti illum, nec venire renuit, rogaſti, & exaudiuit te, tibi ad votum paruit, tuíſque poſtulationibus ſatisfecit. Nunc ergo fruere illo, ipſo delectare, tuóſque in eo fige obtutus, ipſius effigiem, elegantiam, reuerentiam, deitatem contemplare, quatenus indicibili quodam caritatis affectu flagres intus, lingua taceas, corde iubiles, amore liqueſcas, poſt ſponſi cœleſtis contemplatam ſpeciem ad id, quod tenet manu, tuam dirige conſiderationem. Maximum nanq; & inſcrutabile ſacramentum eſt opertum fide, diuinitate præditum, verbóque contentum. Vt autem intelligas, quid ſit, recole in ipſius inſtitutione, quid dixerit, Ipſe te doceat de ſe, ipſe ſe reuelet per ſe. Vt ſcias, quid de eo credere debeas, interroga illum, & reſpondebit tibi. Non enim te contemnet humiliter flagitantem. Dic, ô Domine mi Deus, dic (quæſo) quid eſt, quod geſtas manu, loquere Domine, quoniam audit ſeruus tuus. Enarra (obſecro) mihi, quid tribuere vis. Eſt ne ſub ſpecie panis, quam cerno, quicquam veneratione dignum? an fortè præter ipſa accidentia, quæ conſpicio, aliquid continetur? Totus foris maneo, & intus quid quæram? Ad hæc Dominus, Hoc quod velatum accidentibus manu teneo, diuinum myſterium eſt, & vt paucis te erudiam, corpus meum eſt. Ipſum veriſsimè ſuſcepi de te, gero pro te, & fideliter trado tibi. Quod dico, crede, & nullatenus dubites. Surge igitur, comede, cum meis diſcipulis epulare, ſume me, vt ſuſcipiaris à me. Non ego mutabor in te, ſed tu mutaberis in me, non tamen in ſubſtantiam, ſed per gratiam in dilectionem meam, quoniam qui in veritate adhæret mihi, vnus efficitu[r] ſpiritus. Dilata fide cor tuum, mentis peror[n]a thal[a]mum, vt recipias in te, qui fecit te. Spiritualiter nun[c] manduca me, quoniam ſacramentaliter non lice[t] ſemper. Erudieris experientia, quantum internæ du[l]cedinis, quantámq; conferat gratiam hæc mea in ſ[pi]ritu facta communio. Semper quidem plurimúmq[ue] prodeſſe dignoſcitur, quia in fidei ſimplicitate, in h[u]militate cordis, in deuotionis feruore celebrat[ur]. Nam ſacramentalis ſuſceptio ſine ſpirituali aut ob[e]ſſe, aut prodeſſe parum cenſenda eſt, vtraque vero ſi[mul] facta actualem in præſenti gratiam, & in futur[o] locupletem tribuit beatitudinis gloriam. Aperia[tur] os tuum, & ego implebo illud. Hac exultatio[nis] & lætitiæ audita voce protinus Deum tuum in ſp[iri]tu & veritate adora. Tunc venerabiliter in ſpi[ritu] cipe ſacramentum, & in cordis tui ſecreto [Domi]num Ieſum reconde deuotè, atque illum in [ſubſtan]tialiter adeſſe non dubites. Ei quas vales, gr[atiarum] laudes perſolue, ac modulationis carmina (ſi[cut fa]re conſueuiſti) iucunda mente pertracta. Spi[ritualem] refectionem hanc comitantur ſemper amor[is] ca, & ſanctæ deuotionis delectabilis guſtus, quo[d] ret, temerario labore deſudat. Deuota quippe abſque mercedis fructu eſſe non poteſt. Deuot[is] nouus deuotionis feruor accreſcit. Iſta verbis ta[men] explicari nequeunt, at in doctrina ſpiritus qui[c] eruditi ſunt, minimè quæ proferuntur, ign[orant]. Quam in corporis ſpirituali ſumptione tenui[ſti gra]lam, deuotionis (ſcilicet) fidei & caritatis, hanc [in ſan]guinis ſacramento cuſtodi. Eadem enim myſte[ria] ri ſunt frequentanda deuotionis officio.

De inſcrutabili & veneranda Dei dilecti[one]...

CAP. V.

Celebrato nunc myſteriorum [cœle]ſtium ſpirituali edulio ad ea[s]... mediator noſter tam in diſc[ipulo]rum ſuorum admonitionem, [quam] pro vniuerſorum ſalute exercu[it] ... mo percurrat. Illorum ſiquide[m] ... piebat profectum, eorúmque ... batur caſum, tanquam nutrix peruigil, atque ... mater ſuper vnici dilecti ſalute ſolicita. Nec im[meri]tò. Præcellit nanque omnem maternum ac filia[lem] affectum verbi Dei immenſa caritas, neque hum[ano] valet explicari eloquio, quo circa vnumquem[que] moueatur amore. Iuſtos iniuſtóſque æqua dilig[it lu]ce caritatis, quamuis inæqualia illis conferat d[ile]ctionis encænia. Diuina etenim natura nulla pe[rſo]narum vtitur diſcretione, neque à nobili diſcer[nit] ignobilem, vt iuſti animam, ita & animam con... peccatoris. Idem naturalis ingenij acumen, ea[nd]... intelligentiæ dignitatem prærogauit vtriſque ... ctos quoque homines ſua inſigniuit imagine. Q[uam]obrem rectiſsimè definiendum eſt, omnes à D[eo pa]riter diligi, & neminem ab eodem odio haberi ... tate quippe ſua, quæ immenſa eſt, quæ ineffabilis ... incomprehenſibilis, quæ æquiſsima, quæ diuina ... pari motu & æquali ſingulos diligit actu imm... ineffabiliter, incomprehenſibilitérque, & hoc q[ui]dem quo ad ſe, & in ſe, quo autem ad ſingulorum effectum & dilectionis fructum, diſtat plurimum. Digniorem nempe ſuæ caritatis effectum exhibet ...

nom...

homine iusto, quàm in peccatore, & propter hoc dicitur, Iacob dilexi, Esau odio habui. Quis verò asserere audeat Deum odisse quenquam, cùm scriptum sit, Nihil odisti eorum, quæ fecisti. Vtrunque tamen iuxta humani captum intellectus verum est. Nihil odisse Deum, certissimum est, sed & Iacob illum dilexisse, & Esau odisse contrarium non est. Consueuerunt qui per homines erga alios timorem concipere & amorem, dolorem & spem. Sunt hæc innatæ passiones, quibus carere nemo potest. Ex ipsis (vt plurimum) odia, beneuolentiæ, beneficia, dilectio, congratulatio, & his similia oriuntur. Qualis intus animæ viget affectus, tale foris producitur opus. Vix possunt, qui homines sunt, iis quos oderunt, benefacere, aut iis malè, quos diligunt. Qualis arbor, talia germina. Ex qualitate operum singulorum noscuntur affectiones. Absit autem, vt in Deo horum reperiatur quicquam, aut in eo vlla sit affectionum, seu cogitationum diuersitas. Immutabilis enim cùm sit, mutabiliter disponit omnia. Caritas quum sit gratuita, dona dispari gradu sine acceptione diuidit personarum. Iustus quum sit, delinquentium peccata absque odij motu damnat, & corrigit. Apud ipsum, & in ipso nulla est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Nam quemadmodum voluntariè genuit nos verbo veritatis suæ, ita nostri vult esse arbitrij generationis huius posse dignitatem amittere, quatenus inexcusabilis sit quisque, quum peccat, peccator verò quum voluntariè damnabiliterque delinquit, sanctæ generationis huius nobilitate priuatur. A Deo enim ex hoc alienus efficitur. Qui autem sine Deo est, omnino inter mortuos deputandus est. Præfatæ autem generationi gratis suam diuina bonitas auget gratiam, qua qui bene vtuntur, potioribus donis efficiuntur digni. Quibusdam itaque Deus ex congruo, non ex condigno præstantiora supererogat gratiarum munera, per quæ ipsorum grauiora & meritoria magis, quàm prius fiunt opera. Hanc gratiam gratum facientem appellauerim, sine qua nullus gratuitè diligit Deum, nullus sanctorum est dignus consortio & hæreditate cœlesti. Quotquot ipsa gratificante gratia videmus participes illos à Deo diligi, astruere non dubitamus, quos verò ipsa carere agnoscimus, eosdem odio haberi humano loquendi vsu dicere non trepidamus. Dum re vera odium non sit hoc, sed effectus similis odientium, memoratæ generationis actus, qua nos Deus verbo suæ veritatis genuit, est ipsa diuina caritas, qua æternaliter dilexit & elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Ipsius autem generationis effectus est, quum nos per regenerationis vndam gratificat, vt simus initium aliquod creaturæ eius. Quod totum diuina fit voluntate, non ex debito nostro, aut voto, sicut Apostolus ait, Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei. Nam si non voluntariè, sed ex præcedente causa genuisset nos Deus, non iam diuina posset dici generatio hæc, sed humana, sicque gratia non esset gratia. Gratiæ igitur diuinæ ascribamus, quod voluntariè verbo veritatis suæ nos genuit. Nisi voluisset, nec in carne, neque in spiritu viueremus. Vita igitur spiritus, quam diuina confert generatio, fundamentum est, supra quod gratiarum reliqui gradus construuntur, & crescunt. Præcedit nanque in omnibus gratia diuina, vt gratificentur Deo, deinde opus fit laudabile, post quod subsequitur meritum.

Opus igitur laudabile auget meritum, per gratiam verò perficitur opus, & accrescit gratia. Gratia itaque finis est gratiæ, opus autem medium vtriusque est. Ex hoc luculenter apparet, quòd ex operis negligentia gratiæ fit diminutio, sicut ex solicitudine aggregatio. Quoniam verò ex diuinæ miserationis æterno fonte semper præstò est gratia, atque in singulis superfluit iuste, irreprehensibiliterque gratia deserente peccator quisque relinquitur sibi, & fit alienus à Deo. Nemo etenim à Deo deseritur, nisi ipse se deserat. Tunc quisque se deserit, quum illum à quo factus est, & per quem viuere poterat, peccando derelinquit. Suo hoc Propheta sanctus roborat testimonio, dicens, Prius quàm humiliarer, ego deliqui. Psal. 118. Quamuis quod dictum est multarum probari posset autoritatibus scripturarum, exemplisque innumeris, vnico tamen proditoris Iudæ eliciatur exemplo, qui iugiter à Christo admonitus vitam deserens sua se sponte duplici morte peremit. Quo autem id factum sit ordine, ex iis, quæ sequuntur diligenter aduerte. Nempe discumbente Domino Christo cum Apostolis cæteris & Iuda, postquam omnium lauit pedes, & sui corporis ac sanguinis tribuit sacramenta, cùm dixisset, Ecce manus me tradentis mecum est in mensa, amodo dico vobis prius quàm fiat, vt cum factum fuerit, credatis quia ego sum, repentè turbatus est. Quæ turbationis causa esse potuit, vt ille turbaretur, de quo Apostolus ait, Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, vt ipse qui in se dissidentes & turbatos reconciliat, turbari videatur? Ephes. 2. & tamen prout scriptum est, turbatus est. Tanquam verus homo Dominus Iesus prorsus turbatus est, sed non sicut cæteri, qui animi commotione turbantur, suæque turbationis nesciunt habere metas. Ioan 13. Non sic (inquam) turbatur in carne verbum, & in assumpto homine Dei sapientia potestate, non necessitate, aut infirmitate turbatur. Cum vult, quando vult, de quo vult, turbatur sapientia, sine passione tamen, sine impetu, & absque redargutione aliqua. Neque minus in eo laudabilis est ipsa turbatio, quàm animi illius plena tranquillitas. Turbatio quidem omnis ex ratione, ex causa, ex modo, ex tempore discernenda est. Non ideo reprehensibiliter potuit turbari sapientia, quæ fecit omnia in pondere, numero & mensura, ne tamen tu de illius turbatione turberis, audi turbationis eius causam, vt magis mireris illum turbatum, quàm quietum. Non vtique propter se turbabatur caritas, non de sui dolebat iniuria, vt turbaretur veritas, sed alterius perditio eius turbationis erat efficiens causa. Nouerat furem in ouile suum esse ingressum, & vnam de collegio suo ouem (prædestinatam tamen ad interitum sempiternum) rapuisse, vt mactaret & perderet. Iam enim Diabolus in cor Iudæ introierat, suaseratque, vt illum traderet. Ibidem. Quem? Discipulus magistrum, seruus Dominum, perditionis Filius Regem cœlestis curiæ. Suaserat proditionem Diabolus, cui Iudas consenserat, non ex suasione sola, sed mediante consensu Iudæ Diabolus possidebat cor. Nil omnino nocuisset suasio, nisi consensus affuisset. Potest quidem suadere mala, potest suggerere delectabilia, & suggerendo potest componere falsa, voluntatem autem nunquam potest euertere, mentisque domicilium absque ipsius deliberatione non valet irrumpere. Quoniam verò proditoris animum inuaserat, omnémque statum pristinæ gratiæ euerte-

euerterat, meritò turbabatur Dominus, suæque signa mœstitiæ portendebat in facie, nec quòd turbaretur latere voluit, quia perditi salutem ardentissimè cupiebat. Quamobrem tanquam verus pastor ouem perditam recuperare satagens, tacitè illam admonere curauit, si quo modo rediret ad se, reatum suum agnosceret, agnoscendo fleret, flendóque veniam salubriter impetraret. Propterea quod conceperat proditor, quod maligno corde gestabat, sibi tantùm significauit nullum specialiter nominando. Ideo postquam turbatus est, vt ex qua causa turbaretur, innotesceret, delinquenti ait,
Ioan.13. Amen dico vobis, quia vnus ex vobis, qui manducat mecum, tradet me. Poterat hoc Iudæ ad emendationem sufficere, poterat verbi præsentiam in Christo intelligere, dum cordis sui consilia deprehensa aspiceret, poterat bonitatis illius compungi dulcedine, quum se coram discipulis agnosceret occultari. Insigne nanque præcipuæ bonitatis argumentum est, insidias pati, & silentio tegere persequentem, calumniatorémque amando corrigere. Hoc tamen quum audissent cæteri, quamuis innocentes se scirent, quamuis talia nunquam cogitasse minimè ambigerent, contristari & ipsi valde cœperunt. Ex veritatis sermonibus auditis ipsimet potius suspecti fiebant, quàm de propria conscientia securi. Nouerant verbo patere omnia, & nil eidem esse absconditum. Viuus quippe est Dei sermo, & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus, compagúmque & medullarum, & discretor cogitationum, ita vt nulla creatura sit ei inuisibilis, sed omnia nuda & aperta. Vt igitur certi de proditore fierent, & quis tanti sceleris autor futurus esset, magistri audirent ex ore, primo quæsiuere inter se, deinde Dominum sigillatim interrogauere, dicentes, Nunquid ego sum Domine? Pauidi etenim effecti de se quomodo credimus eorum quemq; post magistri verba repentè rediisse ad se, propriam interrogasse conscientiam, cordísque latebras maxima cum diligentia perlustrasse, si fortè latere deprehenderent in se, quod ex verbi ore didicerant. Humilis etenim innocentia semper formidolosa, semper sibiipsi suspecta est. Facile quod sibi obiicitur malum, in se latere, seu habere se putat. Quamobrem non se excusat, non defendit se, neque ex aliis quæ egit operibus pietatis, innoxiam se ostentare præsumit. Omne simplicitatis ac munditiæ suæ iudicium illi committit introrsus, in quo error nullus, nulláque placet criminis excusatio. Non autem sic peccator tumidus perpetrati sceleris non ignarus. Qua enim valet simulationis arte, quibúsve potest sermonibus excusationis, suæ tegit sordes conscientiæ, ne foris appareat, qualis lateat intus. Delicti sui deformitatem erubescens, sub sanctitatis tegumento iniquitatem propriam occultare conatur. Talem se nequissimus proditor esse ex verbis indicauit. Iam conceperat dolum, & pepererat iniquitatem, iam pecunia corruptus vniuersitatis Dominum in manus spoponderat tradere peccatorum, & tamen ne agnosceretur, ne suo aduersus se videretur testificari silentio, temerario ausu interrogauit
Matt.26 & ipse magistrum, & ait, Nunquid ego sum Rabbi? Interrogatio hæc hypocrisi plena est & malignitate, non vt ex ore veritatis veritatem audiret sciscitatus est proditor, homicida, latro, fraudulentus & cupidus, sed ne cæteris interrogantibus, si taceret, ipse

crederetur reus. Repercussus tamen est à lumine
ritatis, & à verbo sapientiæ fortis nemine intellig
te ipse in corde, atque in conscientiæ penetralibus
diuit. Tu dicis, Hoc solus Iudas audiendo cogno
nec tamen compunctus est. Cæteri qui astabant
borum sonum audiuere, sensum autem minime
tantùm pro quo dicebatur, conscientia aduersu
testimonium perhibente intellexit, & in malo p
posito perdurauit. Addidit verò Dominus aliqu
pertius, vnde scelestus conuerteretur. Ait nanque
quidem Filius hominis vadit, sicut definitum e
illo, Væh autem homini illi, per quem traditur
num erat ei, si natus non fuisset homo ille. O fa
Iudæ cor, ô proditoris mens adamante, silice, &
impenetrabilior, quam emollire nequiuerun
mones sapientiæ, æternum væh, & maledic
reuocabilis sententia. Proinde bonum erat (
testantur eloquia) si natus non fuisset. M
sus, imò nullæ culpæ teneretur obnoxius,
set natus. Poterat planè, si mentis suæ exil Ioan.13
pos, quod scriptum est, voce flebili dicere
non in vulua mortuus sum? Egressus ex vtero
tim perij? Cur exceptus genibus? cur lactatu
bus, ne tale facinus perpetrarem? Sed auertit
da hic & omnium sceleratissimus faciem su
cœlum, cœlorúmque videret Dominum. T
dam quoque noluit diuinæ iustitiæ prospic
maduersionem. Vocationis suæ, qua in duo
discipulorum numero accepit sortem, rec
non est, non gratiæ curationis, non prædicat
ficij, non dignitatis apostolatus, per quam i
honorem culminis, si in ea quam inchoauera
simpliciter, & absque terrenæ cupiditatis
perseuerasset electionis gratia, erat adepturus
simul amisit, quum cæcatus cupiditate Do
tradidit. Stare vtique diu non valuit, quonia
corde Dominum Iesum secutus non est. Nam
sic legitur, Fur erat, & loculos habens, ea quæ
bantur, portabat. Nequaquam tam facilè con
si aliquando supra petram Christum interio
mus fundamenta iecisset, quod dum non fecit
in lubrico pedem, & non habens cui inniter
veritatis tramite, & à via vitæ reflexit animæ g
Hinc est, quòd sapientiam Dei inuisibili & in
bili verbo monentem intus, forísque per assump
hominem clamantem, detegentem, corripien
comminantem ad emendationem percipere re
uit. Gratia quippe ipsius præuentus multiplic
quoniam obedire neglexit, meritò derelictus
suæque amisit gloriæ principatum. Proinde bon
illi erat, si natus non fuisset. Si natus enim non
contra proprium & vniuersorum Dominum n
quam calcaneum leuasset, neque gehennæ fili
ret. Non autem bono conditori, sed desertor
ruina talis ascribenda est. Bene etenim à sum
no conditus, misericordit́erque præuentus
ter in Discipulorum ipsius collegium assump
Verùm ille donorum omnium, quæ gratis a
rat, ingratus existens suaue largitoris sui iugum
ferre debuerat, damnabili contradictione re
atque vt peccans supra modum peccator fieret,
tiqui hostis se tyrannidi subiugauit, factus est dupl
reus criminis, dum Dominum legitimum deseruit
aduersarij illius sponte turpi se mancipauit obsequ
Mo

Mira res. Aderat lupus in consortio ouium ignotus & rabidus. Inflammatus quidem à tenebrarum principe tanquam illius mancipium præstolabatur: quemadmodum pastorem magnum raperet, & occideret: quatenus oues disperderet congregatas. Complesset que ocius malè dominantis imperium, nisi diuinæ sapientiæ miseratio illum misericorditer tenuisset: nec dum suæ pietatis auertat oculos à patricida nefando. Expectabat patienter, si fortè resipisceret proditor, & perficiendæ nequitiæ consilium variaret. Interim verò dum præstolaretur ad pœnitentiam Iudas, dubiique tenerentur cæteri: quisnam grande malum hoc facturus esset: Simon Petrus aliis feruentior, & in proditoris inquisitione solicitior innuit discipulo illi, quem diligebat Iesus, qui tunc in sinu recumbebat illius, vt interrogaret dominum, quis eum fuerat proditurus. Prudenter quippe arbitratus est hoc dilecto sciscitanti discipulo celari non posse, quemadmodum gestum est. Suadente igitur Petro recubuit iterum, & supra pectus domini dilectus discipulus se denuò reclinauit, & tacitè quidem domine, inquit, quis est? Non dubitauit hic suam repelli interrogationem. Fidum illum magistri sui caritas fecerat, & gustata in magistro suauitas se reclinandi solicitum. Recubuit planè supra pectus: in quo corporaliter habitat diuinitatis plenitudo. O dilecte Apostole, ô secretorum verbi cognitor, quanta nunc potiris gloria? quantis deliciis spiritualibus frueris? quid ignorare debes? quid tibi negari potest? dum in sacratissimo recumbis pectore, dum pasceris cum spōso, dum cum eodem cubas in meridie? Iam (vt credo) ascendisti ad cor altum: iam sapientiæ arcana contemplando rimaris, curris per angelos, discurris per archangelos: cæterásque cœlestium spirituum legiones considerationis penna percurrendo rimaris. Nullam opinor te habere requiem: donec ad serenissimum verbi attingas thronum. Mira & quadam ineffabili iucunditatis ebrietate detentus spiritu ad eos, qui foris sunt, & tuum præstolantur audire responsum, redire non vales. Tibi nunc panduntur sapientiæ indicibiles, diuiníque thesauri: tibi reserantur reuelationum sacra mysteria, diuinitatis altitudo, æterna verbi generatio, & cœlestis gloriæ triumphale regnum. Nec mirum. In ipso quidem, super quem delectabiliter inniteris, sunt thesauri omnes sapientiæ & scientiæ Dei absconditi. Bibe igitur, ô carissime Dei, & epulare in domino, disce in verbo, quæ nobis postea valeas propalare: celsitudinem Christi attento contemplare animo: quatenus te reuelante, te scribente, te docente tollantur schismata, & hæreticorum falsa dogmata destruantur. Fluenta Euangelij de ipso sacro dominici pectoris fonte, in quo ab exteriorum fragore semotum delectabiliter repausare te cerno, haurire ne cesses: vt omnis Ecclesia altisona prædicationis tuæ voce te de verbo sublimia proferente valeat erudiri. Tene quod habes, ô Ioannes, tene: nec inde (nisi sapientię lumine fueris irradiatus) exire velis. Vtinam mihi quoque omnium minimo tuis daretur in spiritu frui deliciis: vtinam vel guttam vnam aquæ sapientiæ, qua tu potaris abundè prælibare mererer: atque de iis, quæ in tuo supersunt conuiuio, saturarer micis. Preciosiora vtique mihi fierent super aurum & lapidem preciosum, ac dulciora super mel & fauum. Quoniam verò tanti non sum, vt in ipsa verbi mensa spirituali tecum recumbere valeam: efferre tamen non desinas fragmentorum reliquias, quæ tibi superabundant, ne pereant. Paruuli multi sunt, qui panem petunt, atque per reuelationem quæcunque audisti, seu cordis oculis conspexisti, scire cupiunt abs te. Vnum in fine suadeo tibi, vt discretionis metas non præterire formides. Vide (inquam) ne quæ te præstolatur, turba tędio fatigata, aut conquinata liuore pro mora tua de te murmurare incipiat. Tunc igitur parumper contemplationis gaudia interpone, & discumbentium fratrum caue, dum tibi soli vacas, animos inquietes. Nunquid postulationis Petri oblitus es? En detegente magistro, suspensus nimium per te proditoris personam scire cōcupiscit, paratum intuetur dominum prodere, quod nosse desiderat: dummodo tu sis audire paratus. Silent discumbentes: nemo vltrà progreditur, nil loquitur dominus, nihil interrogant discipuli: donec redeas ad te, audiásque tuæ interrogationis responsum. Tibi soli principaliter huius rei notitia reseruanda seruatur. Rumpe moras, vt fraternæ valeas satisfacere caritati. Hæc dum sermocinatione dulci dilecti discipuli pulsasset animum: illico à contemplationis expergefactus somno prosiliuit, & tāquam sponsa de sponsi procedens thalamo placido vultu, humilique aspectu ad os Christi aurem reclinauit, audiuitque dicentem sibi: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et quum intinxisset panem, dedit Iudæ Simoni Scariothi. Ioan. 13. Acceperat nefandissimus hic obsequium à domino in pedum ablutione: acceperat de ipsius manibus corporis & sanguinis sacrosancta mysteria: ab eodem etiam monita perceperat saluberrima: in quibus illius lapidea mens malitiæ obtecta rubigine, quæ compunctione emolliri debuerat, vel ad momentum permota non est. Quàobrem æquissimo sapientiæ Dei iudicio hic debuit intinctam panis buccellam suam cauterizatam præfigurantem conscientiam comedere solus: qui aliorum minimè contentus consortio in saluatoris necem pertinaciter vigilauit. Proinde igitur de eodem ore prophetico dicitur: Dilexit maledictionem, & Psal. 108. veniet ei: noluit benedictionem, & elongabitur ab eo: meritóque illi accidit, quod à memorato Propheta scribitur: Lacum aperuit, & effodit eum, & in- Psal. 7. cidit in foueam, quam fecit. Quam enim domino suo parauit necis foueam, in eandem deterius ipse corruit miserabiliter. Nam mors domini tēporalis & in carne fuit: illius autem in anima, æternalitérque: propter quod eius se vendicauit dominio, cuius delinquendo satisfecit imperio: & quoniam spiritualiter in sacramento neglexit suscipere dominum in perceptione buccellæ: Satan in suæ mentis admisit domicilium: vnde scriptum est: Et post buccellam Ioan. 13. tunc introiuit in illum Satanas, non vt in hospitio seruus, sed vt fieret in perpetuum dominus. Hucusque manu domini, ne præceps rueret, sustentatus est Iudas: hucusque monitus est, ne periret. Non enim Sap. 1. lætatur dominus in perditione viuorum: nec vult Ezec. 18. peccatoris mortem: sed vt magis conuertatur, & viuat. Hinc est, quòd delinquentium peccata dissimulat: hinc est, quòd temporaliter punit, ne in perpetuum damnet. Quantum in ipso est, omnes saluare desiderat. Si qui pereunt, propria pereunt voluntate. Repudiant quidem gratiam, & exhortantis, ex-

orantiſque ſuaſionem intelligere negligunt. Obturant cordis aurem, ne audiát legem: ideo eorum oratio & vita Deo efficitur execrabilis. Suæ autem pro merito iniquitatis cordis malè concepta deſideria implere ſinuntur, quod futuræ damnationis notiſsimum præſagium eſt. Quid verò timenti Deum formidoloſius eſſe debet, quàm conſummandæ nequitiæ accipere facultatem, atq; in perpetrandis criminibus nulla aduerſitate fatigari; hoc proditoris domini teſtimonio roboratur. Quum enim doloſe cogitaſſet magiſtrum prodere, ab eodem obtenta licentia ad propriæ mortis triumphum audire promeruit. Quod facis, fac citius: quod pertractas mente, opere perfice: nullo detineberis impedimento: nemine tibi contradicente voti tui compos exiſtes. Vænundediſti miſericordiam, & carebis venia: accipies pecuniam, & amittes vitam: quod facis, fac citius. Hoc autem nemo ſciuit diſcumbentium, ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas, quòd dixiſſet ei Ieſus: Eme ea quæ opus nobis ſunt ad diem feſtum: aut egenis aliquid daret. Innocentes Apoſtoli quum eſſent & ſancti, nil mali de proditore cogitare ſunt auſi. Quod nefas à ſe alienum non ignorabát: hoc condiſcipulo aſcribere verebantur. Humilis nanque difficulter proximorum corda ſcrutatur, & conſcientiæ iudicium refugit alienæ, quum propriam iudicare vix arbitretur poſſe ſufficere. Suo etenim ſentiens ſe grauari pondere quomodo iudicio fatigabitur alieno? Res perdifficilis, dubia, & periculis plena eſt occultorum rimari cauſas, & cordium ſcrutari ſecreta. Proinde humilis proprio priuatus iudicio omnino vitæ refugit eſſe iudex alienæ. Nouit dixiſſe dominum: Nemo hominum ſcit, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in illo eſt. Quicquid ignorat de ſe, quicquid latet in altero: diuino totum committit examini, cui patent omnia viſibilia inuiſibiliáque. Ex hoc quidem cœleſti irradiatur lumine, & quo amplius per humilitatem tenebreſcit: eo perſpicacius intuetur. In lumine quippe Dei vide lumen. Non errore fallitur, neque falſa opinione ſeducitur. Splendore conſciẽtiæ perfuſus totus à diuinæ claritatis nequaquam reuerberatur aſpectu. Hæc eſt ſanctorum pars, & certa in ſpiritu ambulantium ſpes. Impij verò & cœleſti à tali ſunt ſemoti conuiuio. Hinc eſt, quòd perditionis filius ſanctorum aſſuetus collegio, poſtquam tenebrarum in ſe admiſit angelum: poſtquam delictorum eſt inuolutus caligine: æterni ſolis lumen ſuſtinere non valens, mox vt ſibi derelictus eſt: de conuiuio exiliens quod nequiter agere ſtatuerat, implere curauit. Propterea quũ accepiſſet buccellam, exiuit continuò. Exiuit planè vim claritatis intimæ non patiens. Obtenebrata nanque illius conſcientia, atque proprij ſceleris gnara quomodo ſapientiæ examen & puritatem innocẽtiæ poſſet intueri? Quẽadmodum enim ſanis oculis amabilis: ita ægris ſemper lux odioſa eſt. Ideo ſemper latibula peccator quæritat, & abdita ſua obtuſus mentis cæcitate meditatur. An non parentes primi inobedientiæ tranſgreſsione culpabiles: iámque confuſionis propriẽ dãnatione mulctati ſibi de ficuum foliis fecere perizomata, atque lignorum condenſa paradiſi à facie Dei ad auram poſt meridiem ambulantis fugere curauere. Vocem nanque Dei & diuinitatis illius nullo modo potuerunt ſuſtinere præſentiam. Detegebat enim conſcientia ſceleris turpitudinem, quam ſautiata nuper ſatagebat occultare natura. Quamobrem foliorum ſibi tunicam texuerunt: ne appareret nuditas, & excuſationis verba protulerunt, ne agnoſceretur iniquitas. O quanto conſultius egiſſent, ſi proſtrati ſolo ſuas ore proprio accuſaſſent culpas, dixiſſentque: Peccauimus, iniuſtè egimus, iniquitatem fecimus domine in omnem iuſtitiam tuam ecce polluimus animas noſtras, innocentiam amiſimus, obedientiæ legem tranſgreſsi ſumus: ignoſce domine, & pater piiſsime miſerere. Si autem tu miſerationum ô æternæ fons miſericordiarum Deus, miſerorúmque miſerator obſeruaueris iniquitatem quis ſuſtinebit? ad quem cõfugiemus? quem implorabimus? in quem ſpei noſtræ ancoram iactare poterimus. Expulſi quidem de hoc voluptatis loco, & infructuoſo ſeculi pelago conſtituti quo duce, quáue prævia luce ad te pacatiſsimum tranquillitatis & ſecuritatis portum attingere valebimus? Inſurgent prorſus in nos pirata crudeles, atque tartareæ legiones tuum puſillum deuaſtabunt gregem. Fiet domine maxima pendentibus nobis in vniuerſitate creaturatum, quas in tui nominis laudem cõdidiſti, deordinatio. Porrò quod de nobis in æterno ſapientiæ tuæ conſilio ſtatueras facere, oportebit impleri per te. Ne igitur dehoneſtetur maieſtas, ne carnis mortalitate induatur diuinitas, ne ſe impiorum exponat opprobriis, flagellis, cõtumeliis: ſputis, ſubiiciatur & morti: pietatis ſinum aperi, atque vulneratos corde, ac mœrore confectos ſuſcipere fouerẽque ne dedigneris domine. Prærogata nobis venia fiet poſteritati noſtræ incẽtiuum maximum caritatis, atque futuræ felicitatis incontaminanda ſpes. Nequaquam repulſi ab innocentiæ nitore cecidiſſent, ſi humiliter, ſi deuotè, ſi perſeueranter indulgentiam flagitaſſent. Non enim diuina ſe valet bonitas continere: quin puro corde, & lacrymabili mente poſcentibus ignoſcat. Illis ſolis gratiæ ſtillicidia denegat, qui diffidentia pleni ad miſericordiæ fluenta attingere poſſe deſperant. De talium numero Iudas extitit domini ſui & propriæ animæ homicida nefandus. Contempſit ad ſaluatorem, de quo theſauri indefectibiles exuberant gratiarum, accedere pœnitendo, ſuíque reatus ruborem non patiens crudeli ſe nece peremit. Seris nanque ferreis interioris domus obſtruxit ianuas, vectibúſque firmauit: quatenus ad ſalutem eius cunctorum ſalus aditum non haberet. Maluit miſer in opacis animæ ſuæ penetralibus latebras fouere, quàm ad dominum Ieſum humili confeſsione procedere. Denique ſicut ſupernæ gratiæ expertem ſe fecerat: ita ab Apoſtolorum Chriſti ſancto ſe collegio ſegregauit. Exiit ſolus foras accuſatus, deprehenſus, condemnatus, praua mentis ſuæ deſideria peracturus. Erat autem tunc nox. Tenebrarum quidem filio erat nox: cæteris autem meridiana lux. Occubuerat illi iuſtitiæ ſol, & fulgentiſsime claritas ſapientiæ. Non ſe abſentauit Chriſtus, neque ſacro ſuam denegauit præſentiam. Omnibus præſto eſt, vt communicet ſe: proditor tamen ipſe ſeceſſit.

Oculos quidem apertos tenere potuit: ſed verbi lucem intueri non meruit.

Ioan. 13.

1.Cor.2.

De magnitudine mediatoris Christi ad passionis supplicium perferendum.

CAP. VI.

[Tim. 2] Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus passionis suæ volens perficere sacramentum, propter quod in mundum venerat, quum expleto vltimæ cœnæ suæ conuiuio mellifluum consummasset de caritate sermonem, surrexit cum vndecim, vt in campum pugnaturus intraret. Iam enim duodecimus: Iudas (videlicet) Scarioth secesserat: iam ad sacerdotum principes abierat: quatinus petita ab ipsis militum cohorte acceptaq; pecunia rediret: & nefandissimum proditionis perficeret scelus. [Ioan. 18.] Egressus itaque est de cœnaculo, in quo tam eximia celebrarat mysteria, & tam sublimia documenta præbuerat. Abiit vtique trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem introiuit ipse & discipuli eius: non autem illuc, vt se occultaret, accessit: sed vt se inueniendi occasionem tribueret proditori. Sciebat autem Iudas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis. Iam incipiunt mysteria: nũc lamẽtabile passionis initiatur certamen. Abiit enim dominus Iesus. Quo? Vtique trans torrẽtem Cedron. Nempe torrens iste, per quem trãsiit mediator: mortalitatis designat fluxum, in quem primus homo delinquendo ceciderat. Non enim de voluptatis diuinæ abundantia profluxit hic torrens: sed de calliditate serpentis, atque consentientis hominis voluntate. Mortis quidem sententiam, quam idem delinquendo perceperat, in omnem generis sui posteritatem induxit. Quamobrem adeo inoleuit decedẽdi necessitas, vt nemo sit, qui eandem fugere valeat. Hoc Propheta [Psal. 88.] insinuare voluit dicens. Quis est homo, qui viuet, & non videbit mortem? Hanc quippe nulla necessitate compulsus: nulliúsque voluntate coactus noster subiit mediator. Non enim ipse, vt cæteri, quibus indicta est moriendi necessitas, corporis solutionem pertulit. Quando voluit occisus est: quo passionis genere illi placuit, cruciatus est. Totum in illo egit caritas & voluntas. Voluntarie se patri dum obtulit: resurrectionis stolam gloriose promeruit. Et quoniam de mortalitatis ac passionis torrente in via bibit: nec non redemptionis ardore succensus per Cedron trãsiuit torrentem. Nouerat quid ibi passurus erat: nouerat propriam virtutem, nouerat retributionis suæ mercedem. Prorsus amoris desiderio fatigatus quod mente conceperat, perficere conabatur. Tota siquidem animi intentione dirigebatur ad crucem, quanquam caro viriliter repugnaret. Qualis conflictus? qualis pugna? quale spectaculum? Impellebat spiritus paternus, aduocabat honor, suadebat ratio, restauratióque cogebat humana. Reclamabat vtique natura ipsa passibilis pœnarum immanitate perterrita: nolebatque dominantis animæ imperio famulari. In horum verò medio constitutus tanquam strenuus & insuperabilis miles carnis non ferens blanditias spiritus iussa implere curauit. Trium igitur discipulorum numero sociatus relictis cæteris perrexit ad montem. Ipsis adhuc præsentibus tanquam verus homo contristari cœpit, & mœstus esse. Quid est hoc domine: Contristaris ne? & vere paues? Nunquid cõtristatur, per quem contristati recreantur? Nunquid contristatur gaudium? pauet fortitudo: timet virtus? gloria tædium patitur? beatitudo denigratur: confunditur maiestas? claritas obscuratur? infirmatur sanitas: & latitudo coarctatur? Armatorum neminem video: nullum cum gladiis & fustibus venientem cerno, & times domine? Christianæ militiæ dux esse cognosceris. Certãtibus aduersus aëreas potestates præes, & paues? Dominus exercituum diceris & es: gladium non pacem in terram venisti mittere, & prælia ri formidas? Si bellatorum princeps trepidat, si certamen, ille qui præsidet, inire veretur, quid cæteri agent milites & pugnaturorũ turba seruorum? Vellem vtique domine pauoris huius scire causam. Vellem tædij tui nosse mysterium. Non enim militibus tuis virtute inferiorem te iudico. Illos quidem agnosco vicisse regna, imperia curuasse, tolerasse supplicia, extinxisse ignem, feras domasse, & mortem ipsam nullatenus formidasse. O inauditum à seculis prodigium: ô gloriosum religionis Christianæ trophæum oblatas diuitias spernere, honores fugere, voluptatésque calcare, appetere carceres, prouocare tortores, & illatis conuitiis suauiter gaudere. Audiuimus, nouimus, confitemur. Abs te domine Iesu per fideles tuos hæc vniuersa sunt facta: non tamen illos te robustiores dicimus: diuinam attamẽ in sanctis tuis commendamus gratiam: in te autem humanam prædicamus naturam. In martyribus miraculum: in te verò fuisse dicimus documentum. In illis donum: in te autem miserationis sacramẽtum attollimus. Erexit plane cœlestis virtus supra naturæ limites fidei confessores: in illisq; benedictio diuina refulsit. Ipse autem mediator relictus sibi pauere voluit & tædere. Agnosce igitur, ô homo, Saluatoris tui dignationem. Se curuauit ad te, vt te eleuaret ad se: humiliauit se propter te, vt te exaltaret in se: depressit se, vt in perpetuum beatificaret te. Caue tamen, ne ingratus de munere scandalizeris pro infirmitate. Apostolum audi: Quod infirmũ est Dei, fortius est hominibus. [1.Cor.1.] Quum esset impassibilis Deus: homo factus infirmatus est propter te, pauorem habuit propter te. Horrendæ mortis tædium pertulit propter te. Potius miserationem mirare, quàm pœnam: magis caritatem, quàm formidinem lauda. Nõ eris ingratus, si beneuolẽtiam redemptoris agnosces. Mœstitiam itaque illius confitere, pauorem dilige, tædium venerare. De tuo hoc habuit, non de suo. Pro peccato tuo doluit, fleuit, quod non commisit: exhorruit, quod non fecit. Non enim fecit mortem, nec morientium perditione lætatur. Ex his mœroris eius intellige causam, & gratias age, te agnosce in illo, pro illo lacrymare, qui doluit propter te. Doluit (inquam) & supra modum doluit: adeò vt morti fieret proximus. Sic enim ait: Tristis est anima mea vsque ad mortem. [Mat.26.] Nemo doloris eius sufficienter immensitatem exprimit: mœrore tamen suo, quid in nostro agere debeamus, indicauit. Discat ergo de exẽplo remedium, qui in afflictionibus propriis cupit habere præsidium, non de terra, neque ab hominibus: sed à Deo opportunũ quærat auxilium. Ad orationis quidem suffragium, ad quietis portum, ad implorationis adminiculum festinanter accessit: non autem labore victus, aut prostratus tedio, seu doloris nimietate superatus: quippe qui poterat, si vellet, euadere: sed dulci compassiõne commotus orádi-

ambitum adinuenit. Suo nos voluit erudire exemplo, vt in arduis, in periculis, in omníque inopinato euentu ad orationis refugium fugiamus. Quid ages tu, ô elate, qui proprio arbitrio duceris, tuóque inniteris sensu. Validioribus ne, quàm Christus, succinctus es armis? Nunquid tu Christo fortior, aut saluatore constantior? Ille in agone constitutus ad orationis solatium reclinauit, tu absque implorationis medicamine tribulationum vulnera perterre præsumis? Ille nisi oratione præuia pugnæ noluit habere congressum: tu quamuis immundorum spirituum bella sustineas: quanquam indesinenter in vitiorum foueam corruas: tanquam securus de palma nullius flagitabis opem? Hinc delictorum tuorum, & deuiationis causa, hinc tam frequēter prosterneris, spoliaris, vulneraris, occideris. Absque diuino adiutorio in tribulatione quis stetit? quis sine illo in spirituali bello præualuit? quis inimicis terga non vertit? quis in huius vitæ solitudine non errauit? Prophetam in tribu-

Psal. 119. lationè positum, quid fecerit, audi: Ad dominum (in-

Psal. 114. quit) quum tribularer, clamaui, & exaudiuit me. Et iterum: Tribulationem & dolorem inueni, & nomē domini inuocaui; ô domine libera animam meam misericors dominus & iustus. In certamine verò cō-

Psal. 37. stitutum attende deprecantem. Deus (inquit) in adiutorium meum intende: domine ad adiuuandum me festina; confundantur & reuereantur, qui quærunt animam meam, vt auferant eam. Mosen cōtra Amalech pugnantem memento orasse: Iosue aduersum Gabaa, Gedeon aduersus Moab, Iepte contra Amon, Samson in ruinam Philistiim. Samuëlem quid memorem, Dauid, Ezechiam, Heliam, Helisæum, Danielem, Ezechielem, Hieremiam, cæterósque vates, & iustos omnes Dei milites semper in bello aduersus visibiles & inuisibiles hostes indesinenter orasse? Disce igitur & tu in omni negotio, in tentationibus, in pressuris, in necessitatibus, in dubiis, in omniq; euentu, omni tempore, & vbique orare. Equidem perire non poteris, si in his, quæ dicta sunt, iugiter oraueris. Mediatoris exemplo, quem ante cordis oculos præsentem habes qualiter orare, quídue in oratione tua petere debeas, diligenter aduerte. Maximum quippe in verbis & in modo tibi præbet orandi documentum, quum aduersi quid pateris. Ab hac caue summoperè, ne discrepes, orationis formula, si à virtutis tramite deuiare non vis. Auulsus nanque à discipulis, quantum iactus est lapidis, positis genibus procidit in faciem suam super terram, & deprecabatur, vt si

Luc. 2. posset fieri, transiret ab eo hora, dicens: Pater mi omnia tibi possibilia sunt: transfer à me calicem hunc: veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Secessit prius ab aspectibus hominum, nō propter suffragium mentis, sed propter exemplum tui: vt tu, quum orare vis, elongeris ab omnibus; quatenus facilius intrare valeas in cubiculum cordis tui: ibíque rogare patrem tuum. Deinde genua posuit, in faciem suam procidit; sicque, quod volebat, exposuit. Ex his collige orandi modum, & Dei præsentiam meditare. Re etenim vera, quum oras, assistis Deo, & cum omnipotente loqueris: si tamen non inaniter oras. Quis non paueat assistentiam maiestatis? quis diuinam non vereatur præsentiam: quis domini sui non timeat displicere conspectui? Quamobrem quum oras, quum preces fundis, altissimo diligentissimè intende: quis, cui, nec

alterum diuidas ab altero. Hæc duo simul iuncta hu-militatem docent, congregant mentem, phantasma-ta propulsant, orationem ornant, flectunt Deum, cō-pungunt animum, & exaudibilem efficiunt depre-cantem. Non erit difficile tibi etiam prostratus so-lo lingere terram, si Dei tuique, quum oraueris, no-tiam habebis. Non autem aliunde arbitror cordis in oratione euenire duritiam, mentísque effusionem, quàm ab ignorantia horum. Si consideras, quanta mortalibus in sublimi fastigio positis reuerentiam exhibes, asseuerabis verum esse, quod fateor. Disuesce (inquam) magis hominibus deferre, quàm Deo. Vtri-que debitum honorem impende. Deum vtique ho-nora propter se; hominibus verò te subiice propter Deum, iuxta singulorum dignitates & merita. Ho-

Marc. Apostolica commendat autoritas. Subiecti (inquit) estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum: laudem verò bo-norum. Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, regem honorificate, serui subditi esto-te in omni timore dominis, non tātùm bonis & mo-destis, sed etiam dyscolis. Deo itaque latriæ vene-tionem exolue: hominibus verò famulatus obseq-. Toto corde in sensu animæ tecum habitādo cum hu-militate mentis maxima, corporísque prostratio-ne (si vales) Deo in oratione te subiice. Quod non potes corpore, mente minimè id agere desin-.

Mat. 26. Scrutator etenim renum & cogitationum est Deus. Hunc assistendi Deo in oratione modum te tuus me-diator edocuit, ipsum obserua, ipsum imitari ne diffe-ras. Modum igitur didicisti: disce nunc magisterio eius, illiúsque exemplo, quid postules. Patri nanque in faciem suam prostratus sic ait: Transfer à me cali-cem hunc. Assumpti quidem hominis verba sunt hæc, non tamen eius, qui ratione pollet, præest intelligen-tiæ dominatu, atque discernit, vt angeli, sed qui cor-pus vetegat, regit sensus, carnem fouet, & tanquam suam naturaliter nutrit ac diligit. Habet quippe ho-mo, quanquam rationale sit animal, aliquid commu-ne cum animantibus cæteris, & aliquid commune cum angelis. In ea siquidem parte, qua vigebat sen-sibus, erátque passibilis, omnino pati refugiens ai-bat: Transfer à me calicem hunc. Volebat (si fieri posset) acerrimas, quæ illi imminebant, euadere pas-siones. Suadente vtique ratione illas prorsus noue-rat esse tolerandas: propterea antequam pateretur, acriter angebatur. Sensualitāti autem renitens ratio constanter, intrepidéque subinferebat, dicens: Ve-runtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. O quam mirandum certamen, ô quanta pugna in mediatore Christo, carnem aspicere, repugnare spiritui, & spiri-tum carni: tanquam si quispiam decubaret infirmus, cui pro restauranda valetudine poculum amaris-mum porrigeretur à medico: duplici hic desiderio traheretur, euitandæ (videlicet) potionis, & conse-quendæ sanitatis. Suggereret ratio amaritudinis gu-stum, quem omnino sensualitas obhorreret. Porrò quamdiu in hoc perduraret agone, anhelo cruciare-tur affectu. Illa verò superior fieret pars, cui consen-sus voluntatis insisteret. Eūdem in mediatore nostro fuisse conflictum ambigat nemo. Bino nanque im-pellebatur cruciatu, eo vehementius, quo acerbio-r spiritus animæ materia portendebat: vtrobique im-

pulsus

pulsus nimius, & importabilis causa. Passionis etenim pœna ex sui magnitudine intolerabilis videbatur, sed & amoris vehementia, atque satisfaciendi ardor ad subeundum crucis patibulum supra modum vrgebat. Saluberrimum igitur & amborum commune medicamentum idem mediator inuenit. Nolens siquidem se nec ad dexteram, neque ad sinistram inflectere, paternæ se realiter subdidit voluntati, dicens: Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Tali prolatione verborum, taliq; mentis assensu renitentis carnis spiritus palmam obtinuit. Huius itaque pugnæ celebrato triumpho ab oratione surgens ad discipulos quos orandi causa reliquerat, rediit: il-Marc.14 lósque dormientes inuenit: dixit autem Petro: Simon dormis? O sapientiæ verba, ô moderata locutio caritatis. Ex obliquo, prudentissiméque discipulorum obiecit negligentiis, & potissimè illius strauit pertinaciam, qui quamuis succensus zelo: tamen cæteris fuerat audacior, atque de se fidentior. Quid ait: Simon, dormisne: vnde tantus sopor, & tam profunda mentis hebetudo: nunquid obliuioni mandasti, quæ mecum discumbens pollicebaris, dicens: Tecum paratus sum & in carcerem, & in mortem ire? Armatos milites necdum vidisti irruere super te, nullus te impulit, nemo tibi molestus est, & tamen dormis. Et si non pro te, saltem expergiscere propter me: quem paulò antè conspexisti pauentem atque dicentem: Mat.26. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Quamuis enim amor excusserit timorem ex te: ipsa tamen imminés, & mœstitia præsens compassionem tibi immittere deberet de me: cur igitur dormis? Ad cæteros verò conuersus dominus, inquit: Sic & vos grauati, ac mœrore depressi non potuistis vna hora vigilare mecum? Quomodo carceres, vincula, opprobria, flagella sustineretis & mortem: si hora vna tantum non potuistis vigilare mecum? In minimis & leuissimis agnoscite, quid in maximis & grauissimis de vobis existimare debeatis. Vigilate igitur, & orate, ne intretis in tentationem, ne seducamini, ne intretis denuò in tentationem: vigilate, & orate. Ordo pulcerrimus ad euitandas tentationes. His paucis sapientia Dei omnem spiritualis certaminis insinuauit peritiam. Porrò vniuersa quæ mẽtem inquietant & prouocant, aut ex nobis pullulant, aut inferuntur nobis. Quæ ex nobis pullulant, concupiscentiæ sunt: quæ verò ab aduersario suggeruntur, vel ab hominibus fiunt, tentationes sunt. Aduersus ergo concupiscentias ne seducant, ne alliciant, ne sensum euertant, vigilare oportet: verùm cõtra nequam spiritus, & proximorum nequitiam orationum armis muniri: quã-quam iuxta domini sententiam etiam solerter aduersus diaboli astutias vigilare debeamus. Illud (inquit) Mat.24. scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. Quamobrem tam contra concupiscentiarum impulsus, quàm immissiones diaboli, hominumque fallacias erga cordis custodiam vigilare nos congruat. Quicquid aduersi foris pulset, seu obstrepentus, obesse nil potest: dummodo diuinus timor, indormitans intentio, proficiendi studium, innocens gustus, puritatis ac munditiæ zelus, atque internæ pacis affectio cordis possideant penetralia. Re nanque vera nemo læditur, nisi à seipso. Quisque igitur contra robustior, quo erga se vigilantior: atque tãto in periculis & tentationibus securior, quanto in oratione solicitior reperitur. Ista duo, interioris (videlicet) hominis vigilantia, orationísque frequentia optime conueniunt, & sibi vicissim salubriter famulantur: adeò vt nõ sine dispẽdio valeant ab alterutra separari. Cordis quippe mũditia, quæ ex cogitationũ nutritur custodia, ignitã rationem germinat: ipsa verò oratio in sui custodia prudentiorem exhibet mentem. Hæc si quando oratione neglecta cœperit à sui custodia dormitare, repentè cupiditatibus fræna laxantur, & immundis cogitationibus aditus reseratur. Tunc in ipsius mentis habitaculo tumultuosa vitiorum contentio oritur, concupiscentiæ carnis ebulliunt, spiritus prudentia deperit, atque non mediocriter tepere inchoat incendium caritatis. Nam etsi spiritus tunc propter innatos habitus promptus est: caro tamen ipsa infirma sentitur: quoniam vigorem animi præripiente negligentia, quæ ex carnis prurigine causatur, omnem mentis familiam deordinat, atque subuertit. Difficillimè prorsus, & nimio cum labore concepta desideria spiritus perficiuntur opere: carne (videlicet) importunè spiritum debellante. Non igitur ab re discipulis dormitantibus, & amantibus dominus quum dixisset: Vigilate & orate, Mat.26. vt non intretis in tentationem, intulit. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Nouerat magnum afferre spiritui detrimentum ad virtutum profectum ipsam carnis infirmitatem, quæ eo minus desipit & lasciuit, quo vigilando & orando mentis puritas custoditur. Hoc exhortatione & exemplo ipse mediator erudiens post prolatam sententiam iterum ad orationis rediit locum. Docuit sapienter nos, vt quoties pressuras patimur, quoties tentationum agitamur procellis, ad pacatissimum orationis accurramus portum. Nil sic impugnantes nos reprimit, sicut precum instantia, & humilis coram Deo assistentia. Accessit itaque denuò ad orationem dominus se in faciem suam prostrauit: repetitáque oratione patri inquit: Pater mi (si vis) transeat à me calix iste: veruntamen fiat voluntas tua. Aduerte diligenter, quoniam eadem poscens quæ prius: in patris tamen vniuersa reliquit arbitrio. Id ipsum age tu, qui altissimum deprecaris. Antè prouida examinatione considera quid postules: pete quoque humiliter: postremò cuncta dispositioni diuinæ committe. Quantumcunque honesta, quantumcunque vtilia & spiritualia poscas: nunquam tamen in tuarum fine petitionum addere prætermittas, fiat voluntas tua. Ambiguum etenim quum sit, quid nobis præstantius sit: ad sapientiæ Dei semper adeundum est thronum. Ibi offerenda sunt vota, petitiones exponendæ, detegenda necessitas, totúsque conditori nostro committendus est orationis effectus, quemadmodum eadem sapientia in sua oratione nos docuit. Qua perfecta rursus ad discipulos rediens eosdem dormientes inuenit, Erant etenim eorum oculi grauati, & ignorabant quid responderent ei. Illos (vt prius) redarguere noluit tanquam ad suscipiendam correptionem inhabiles. Silẽtio suo maximam ad subiectorum regimen eruditionem dedit. Indicauit quippe ex se, vt eo tanto tempore delinquentes arguantur, atque vitiorum macula increpationibus detergatur, quo is, cui dicitur, corrigibilis est, alioquin vulnus superadditur vulneri, & passioni passio cumulatur: sitq; frequẽter,

vt grauior ſit recidiua correptionis, quàm damnum perpetrati criminis. Non autem iudicium effugiet: qui etiam delinquenti deteriorationis tetendit decipulam: ambo tamen ferientur, ambo iuſto plectentur ſupplicio: qui (videlicet) deliquit, & qui inconſultè fratri ſcandalum ſuſcitauit. Quamobrem magna eſt adhibenda in correptione prudentia. Cõſideranda eſt peccati qualitas, peccantis conditio, intentionis peruerſitas, correptionis tempus, & verborum menſura. Horum quoquam deficiente, redargutio ipſa vix abſque delicto committitur. Itaque vt fraterna dilectio incontaminata ſeruetur, memoratam correptionis regulam: qui proximum arguit, cuſtodire non negligat: atque qui peccat, emendantis verba humiliter ſuſcipere non recuſet. Hoc etenim modo caritatis perficitur lex, quæ nulli (preter debitum) oneroſa eſt. Nouit ſilere quum expedit, ſcit etiam fari quum opportunitas exigit. Vtrunque ipſe legiſlator prudentiſsimè egit. Ab oratione ſiquidem ſurgẽs,
Mat. 26. primò dormientes diſcipulos increpans, ait ſic: Non potuiſtis vna hora vigilare mecum? Secundò rediens, eoſdẽmq; reperiens dormiẽtes omnino conticuit. Vides quàm maturè ſe habuit: primò admonitionis eloquia protulit: ſecundo dormientibus nil dixit, quin potius ad orationem denuò regreſſus eſt. Orante autem illo prolixius angelus domini de cœlo apparuit: atque pauentem officioſiſsimè confortauit. Confortauit (inquam) vt ab inchoato redemptionis nobiliſſimo non deſiſteret opere: quoadusq; conſummaret illud: nulla tamen impellente mediatoris debilitate ſpiritus, confortans angelus aſtitit: quippe qui quum alacri animo ac voluntariè illum pateretur agonem. Erudiebatur equidem in ipſo plebs futura fidelium: quatenus angelica exhortatione cognita ardentius & ipſi orationi incumberent. Commendatur ex hoc orationis actus, cui tam familiariter interſunt angeli. Nam angelos frequenter aſsiſtere orantibus, atq; eorum preces offerre Deo dubitet nemo. De Tobia
Tob. 12. nanque legitur angelum dixiſſe: Quum orabas tu & nurus tua, ego orationes perferebam coram Deo. Sed
Acto. 10. & de Cornelio dicitur: Orationes tuæ, & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam coram Deo, vtique per angelos. Optimè comitantur orantes angeli: quoniam orationis inſtantia, quæ purè exhibetur altiſsimo, ſicut angelorum eſt opus: ita angelicum deprecantis efficit animum. Vnde ſancti angeli non immeritò exultant, atque famulantur orantibus: quum rationales ſpiritus corruptibili natura veſtitos aſpiciunt ſupra cœlorum altitudinem aſcendere in ſpiritu: illóſque tametſi non ita perfectè in terris agere quod ipſi abſque defectu vllo, aut temporis interuallo in cœlo perficiunt. Meritum itaque orantis animi, atque afflicti ſuo voluit dominus inſinuare exemplo, quum illum orantem & pauentem angelum confortaſſe legatur. Nec mirum eſt angelos mœſtorum & Deum exorantium intereſſe cœtibus, cùm de domi-
Pſal. 33. no angelorum Propheta dicat: Iuxta eſt dominus iis,
Pſal. 90. qui tribulato ſunt corde. Et alibi de viro iuſto: Clamauit (inquit) ad me, & ego exaudiam eum: cum ipſo ſum in tribulatione, eripiam eũ, & glorificabo eum. Propè igitur eſt dominus omnibus inuocantibus eum in veritate, quemadmodum illos hortari digna-
Pſal. 49. tus eſt, dicens: Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Hinc vnitati orantium & gementium, quæ hoc loco exprimitur, plena ſpei atque lætitiæ materia cauſatur: quando huiuſmodi autoritatibus roborati angelicos ſpiritus, & ipſum dominum angelorum ſibi adeſſe non dubitent. Verùm ſi iuſtis mœſtitia ſauciis & interpellantibus Deum ſupernorum ciuium ſocietas pro ſolatio datur: cur non magis Dei & hominum mediatori Chriſto? Attamen non eadem cauſa fuit in illo, quæ in cæteris eſſe probatur. Certum nihilominus eſt illi angelum apparuiſſe oranti. Tanto ſiquidem premebatur tædij ac pauoris impulſu, vt in agonia fieret: dúmque prolixius perſeueraret in prece, factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Accedite nunc huc in ſpiritu omnes vos, qui pietatis viſcera geſtatis, & qui de domino ſentitis in bonitate, atque in ſimplicitate cordis quæritis illum. Accedite (inquam) & quale vobis coram poſitum ſit compaſsionis incentiuum, attentiſsimè conſiderate Redemptorem veſtrum, regémque cœlorum, orantem, pauentem, agonizantem, ſanguine ſudantem mentis oculo contemplamini: non tamen ſine proluuio lacrymarum. Quomodo (oro) lacrymas continere [illegible] lebitis aſpicientes piiſsimi domini guttas ſanguinis decurrentis in terram? Cernite diligenter dominum Ieſum totius ſuauitatis fontem pallentem fa[illegible] genibus flexum, trementem corpore, corde vero mœrore transfixum: vultu rubicatum ſudore ſanguin[illegible] & iuxta angelum eundem adhortantem. Conpatimini, gemite, flete, vlulate. Quanta lateat in corde triſtitia, ex vultus madefactione cognoſcite, quàm intolerabilis futura ſit paſsio, ex ſudoris qualitate colligite. Porrò ſi ex ſola paſsionis conſideratione illius penè deficit vita: quid in ipſo crucis aget ſupplicio? Si in certaminis ſui initio tãtùm præualuit mœror, alapa, conuitia, flagella, acetum, fel, arundo, ſputa, claui, lancea, quantum actura ſint, qui poteſt, e[illegible] cogitet. Plorate itaque, & mente propius accedente mœrenti cõformamini, atq; iuxta cordis veſtri p[illegible] dentiam conſolatoria verba proferte. Maximũ qu[illegible] pe eloquia pia, & lacrymoſa compaſsio afflicto [illegible] tium præſtant. Quamobrem exhortationem meam ſuſcipite, meóſq; ſermones negligere nolite. Quid [illegible] eis lateat, exercitatio deuotionis aperiet. Perſeuerate igitur in lacrymis, & in pietatis prece perſiſtite, quoadusque mediator orationi finem imponat. Tũc quæ ſecutura ſint, diligenti conſideratione penſabitis.

Quid agere, & qualiter Chriſti miles in ſpirituali ſe debeat habere certamine. CAP. VII.

STrenuiſsimis interdum accidere bellatoribus ſolet, vt ante terminum pugnæ ſeu in ipſo calore certaminis pro a[illegible] rum ineptia, vel pro viribus vtcunque [illegible] mendis quantulumcunque ſecedant de ſtadio: q[illegible] nus ex corporis reſtauratione parumper ſuſcep[illegible] buſtius in acie perſeuerẽt. Illis minimè pro ſu[illegible] uiæ aſcribendum eſt, quum magis pro amore v[illegible] riæ, quàm ob pugnæ metum id agere conſueuerint. Nempe in cunctis prudentiæ virtus commendabilis eſt, quum ad optatum, quò tenditur, dirigit [illegible] Quod in agone viſibili euenire deſcripſimus: hoc in ſpirituali atque inuiſibili contingere dubium nõ eſt. Imbecillis quidẽ & exigua eſt hominis fortitudo, v[illegible] in certaminis ſtadio abſq; defectione valeat perdurare. Proinde quandoq; ſecedendum eſt, & reparandæ

vires

nes, ne laxato animi vigore inimicus prævaleat ocius. Quò autem declinandum est? Vtique in secretiora loca, vbi fragor nullus audiatur armorum, nullúsque hostium timeatur incursus. Cordis igitur secreta petenda sunt, in quibus obstructis sensuum ianuis, perlustratis duntaxat prius spiritualibus latibulis, atque phantasmatibus cunctis inde fugatis animus se in quiete componat. Tunc quippe magna pace potitus se statuat ante se, & tanquam in tribunali residens operum suorum familiam iudicet, agnoscat cogitata, desideria penset, collapsa erigat, scissa resarciat, delicta defleat, prudentíque examinatione agenda disponat. Ab huiusmodi non se exercitatione subducat, donec omnibus introrsus ritè ordinatis lætificantem in se aduenisse sentiat Paracleti gratiam. Hanc, quum venerit, suscipiat reuerenter, pertractet humiliter, custodiat diligenter, atque suauiter amplectatur. Nil etenim pugnaturis sic expedit, sicut gratiæ huius læta societas. Hæc nanque caritas accendit flammam, humilitatis adhibet cautelam, pugnandi ministrat vires, lumen largitur prudentiæ, inimicorum propulsat pauorem, expeditum efficit animum, spémque victoriæ adducit permaximam. Nemo absque hac securus pergit ad prælium, nullúsque sine comitante gratia cogitat de triumpho. Porrò quicunque vadens ad pugnam salutari caruerit gratia, in primo aduersariorum congressu prosternitur, seu concitatur ad fugam. Qua ratione (oro) triumphali honore censendus est dignus, qui inermis & imparatus accedit ad bellum, hostium potissimum considerata qualitate atque sæuitia. Arma equidem hæc spiritualia sunt, quemadmodum inimici & prælium. De his Apostolum audi, Arma militiæ nostræ non carnalia, sed spi- 2.Cor.10.
ritualia potentia à Deo ad destructionem munitionum ad euacuandam omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei. Vnde alio in loco ait, Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus Ephes.6.
insidias Diaboli, quia non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, induti lorica iustitiæ, & calceati pedes in præparatione Euangelij pacis in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei, per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu, & in ipso vigilantes in omni instantia & obsecratione. Nusquam igitur apertius istiusmodi componuntur arma, certamen ordinatur, donatur & gratia, quàm in orationis quiete, & deuotionis affectu. Quantum in ipsa proficere possis, te etiam docuit Christus, suóque Dei sapientia te instruxit exemplo. In oratione quidem sua angelum consolatorem habuit, & inhabitantem gratiam patenter ostendit. Ex animi magnanimitate, ex reiectione pauoris, ex se persequentium æmulatione, atque quærentium quod dicitur, facilè comprobatur. Vt autem ex operibus fidem verbis accommodes (obsecro) quid idem post orationem egerit, diligenter attende. Quum surrexisset (inquit Euangelista) ab oratione, venissétque ad Discipulos, & reperisset dormientes, ait illis, Dormite iam, & requiescite, sufficit, ecce venit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum, surgite, eamus, ecce appropinquat qui me tradet, & propè est. Vidésne quàm robustus, quàm alacer, & intrepidus ab oratione surrexit? Non enim inimicorum suorum declinauit præsentiam, quinimo se capere volentibus occurrit, atq; vltrò se illis cognoscibilem fecit. Vt igitur erudiaris in spiritu, & opere perficias, quod discis, intellige quantum oratio conferat, quæ pauentem & agonizantem recipiens Dominum illum exhortantem reddiderit atque intrepidum, vnde aiebat, Surgite, ea- Matt.26.
mus, ecce appropinquat qui me tradet. Neminem tamen moueat, quòd præmittitur Dominum dixisse discipulis, dormite iam & requiescite. Latent in his paucis profunda mysteria veneratione atque inquisitione dignissima. Non enim inconsultè tam seriatim sibi inuicem contraria verba contexit. An non opposita sunt, dormite & surgite, requiescite & eamus? Facillimè in ipsis offenderet animus, & deuiaret à vero, si diuinæ sapientiæ non essent eloquia. Quoniam verò illius huiusmodi sententia est, non improbanda, sed potius disserenda est. Quales esse debeant verbi Dei prædicatores, aut qui se tentationibus & seculi persecutionibus obiiciunt, vel regimini animarum incumbunt, his verbis indicauit. Difficile quippe est quietis tranquillitatem deserere, proximorum lucris insistere, tentamenta pati, crucémque imitando Christum quotidie baiulare. Hæc vtique sanctorum sunt opera & exercitia perfectorum. In talibus nemo nisi vocatus se ingerat, nullus nisi impellente necessitate, vel obedientia vrgente se occupet. Priusquam huiuscemodi studiis se miles Christi tradat, vacet deuotioni, orationi intendat, quietem diligat, deuitet tumultus, & interiori exercitationi mentis suæ componat habitum. Suas quoque assuescat calcare passiones, sua vitia resecare, antiquatas consuetudines reformare, comprimere ventrem, linguam circumcidere, domare carnem, mores corrigere, & quicquid deforme est, sub disciplinæ vigore compescere, quatenus ex se discat, quid de aliis debeat agere, quídve sentire, atq; cæterorum passiones impassibiliter coërcere. Ridiculum equidem de se intuentibus facit, qui voluntariè delinquendo aliorum conatur errata corrigere, ignoránsque se qualis sit, de proximorum occultis vult proferre sententiam. Fit ex hoc sæpissimè, vt in foueam cadens iacentes erigat, & damnando alios ipse damnabilior existat. Velitq; cæcus & tumidus ducatum præbere cernentibus, propterea dum multis prodesse desiderat, se non mediocriter offendit. Nobile igitur ad euitandum hoc doctrix sapientia docu- Ibidem.
mentum instituit, quando discipulis prius dormite & requiescite, quàm surgite, & eamus, inquit. Suos breui sermone fideles admonuit, vt prius propria, quàm aliorum debeant emendare delicta, atq; antè in quietis se agnoscere ocio quàm ad exteriorum tumultus foras exire. Facilè etenim quisque quod acquisiuit, amittit, si non vocatus se inconsultè exponit. Diuturna quies lacte deuotionis enutriat, quos adultos & fortes probatio tentationis examinet. Nullus itaq; inaniter Dominũ in passionibus imitari præsumat, nisi impellente spiritu aut vocatus quiescat, crescat, agnoscat, diligat, ne cadat. Audiant tumentes & inexperti sponsam quieti deditã, & dilectã se humiliter excusantem.

Non enim audebat sequi vocantem, quoniam de se minimè confidebat. Quamobrem pulsanti sponso,
Cant.5. atque dicenti, Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum est rore, & cincini mei guttis noctium, respondit, Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illam? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Verum non minus quum se excusauit dilecto placuit, quàm si imprudenter repentè erupisset. Discant ergo singuli præsentibus sponsæ sermonibus, discant omnes sponsi admonitionibus, quando surgere, qualiterque eundem debeant imitari. Sensum hunc apertissi-
Psal.126. mè Vates egregius exposuit, dicens, Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris. Ordinatissime igitur & magno cum moderamine nobis in discipulos locuta est sapientia, inquiens, Dormite iam, & requiescite. Sufficit. Ecce venit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite, eamus. Ecce appropinquat qui me tradet, & propè est. Ipso adhuc loquente verba hæc, ecce Iudas vnus de duodecim plurimis vallatus militum turmis superuenit, vt illum apprehenderet. Immemor nanque beneficiorum, beneuolentiæ ingratus, ignarus sceleris, insensibilis de se, de suppliciis infidelis, inhumanus in magistrum, impius erga se, auarus de pecunia tam horrendum proditionis non erubuit committere facinus. Dederat quippe persequutoribus signum, dicens, Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite cautè. Quid peruersius, quid scelestius agi potuit, quàm autorem pacis sub pacis osculo vænundare? Inimicus pacis pacem simulando tradebat. Accessit vtique ad Iesum, & salutatione dolosa, inquit, Aue Rabbi. Ad quem con-
Mat.26. uersus Dominus, ait, Amice ad quid venisti? O magistri miranda humilitas, ô discipuli inaudita crudelitas. Non enim reatus discipuli latebat magistrum, & tamen illum se ignorare ostendebat, dicens, Ad quid venisti? Proditoris facinus blanda alloqutione tegebat, nolens illius mortem, sed vt magis conuerteretur ad vitam. De salute verò propria ille desperans propius accedendo vitæ autorem ad mortem osculatus est. Cuius non horrescant nunc viscera in tam obdurata mente discipuli? Dic, ô vniuersis crudelior, quid iniuriæ, quid damni, quæúe inimicitiarum præcesserit causa, vt tantum facinus perpetrares? Magistrúmne tuum in scelere aliquo deprehédisti? an fortè tibi quicquam defuit, vt egestate compulsus maiestatis Dominum precio vænundares? Dic (oro) dic quæ tanti causa delicti. Cur taces? quare concidit vultus tuus? quare vel post perpetratam culpam reatum non confiteris tuum? cur præsente adhuc Domino non flagitas veniam, qui pro peccatoribus redimendis factus est homo? Ad indulgentiam suscipiet te, si tamen humili confessione fatearis delictum. Vt autem video nimio suffusus rubore nil loqueris, cupiditatis laqueo iam necatus in baratrum desperationis immergeris. Te iam extinctum mediator intelligens
Luc.22. proditionis tuæ detexit facinus. Iuda (inquit) osculo filium hominis tradis. Hac voce percussus proditor, parumper secessit, quatenus armatis militibus circunuentionis locum daret. Horum verò nihil veritus Dominus, tanquam bellator robustissimus, & Christianæ militiæ insuperabilis dux iis, qui eum detinere cupiebant, procedens obuiam, dixit, Quem quæritis? O regis nostri magnanimitas strenua, assistit, loquitur, interrogat, dicens, Quem quæritis? Illi verò, Iesum Nazarenum. Quibus Dominus, Ego sum. Non fugit, non latitat, non se excusat, non se defendit, sed inquit, Ego sum. Quæ est ista confessio? quæ tam compendiosa responsio? Quid est dicere, ego sum? Dixisset saltem, Ego sum quem quæritis, ego sum quem tenere desideratis, vel (quod his excellentius est) ego sum Deus, ego sum qui creaui cœlum, formaui terram, plasmaui hominem, atq; vniuersa guberno. Magnum hoc esset verissimum, honorabiléque. Expressius tamen, profundius, ac venerabilius explicauit suæ celsitudinem maiestatis, suæq; diuinitatis potentiam simpliciter inquiens, Ego sum. Quæ nanque sunt in eo quòd mutabilia sunt, in eo quòd à seipsis non sunt, in eo quòd finita sunt, eorum nullum dicere potest, ego sum. Quomodo dicent, ego sum, quum ab alio pendeant, & terminatam qualitatem, virtutem, gratiam, & circunscriptum habeant esse? Quicquid ab alio est, à semetipso non est, quod autem à semetipso non est, sed alieno (vt sit) auxilio indiget, nequit veraciter dicere, ego sum. Ille itaque solus est, qui sempiternum habet esse, immutabile atq; beatum. Qui à nullo est, nullius indiget, nusquam deest, qui sine contradictione potens est, sine errore sapiens, sine passionis macula iustus, sine personarum acceptione beneuolus, sine infirmitate patiens, sine æquiparatione summus, sine defectu bonus, sine sui derogatione misericors. Qui in eo quod essentialiter est, à nullo est, sed omnibus quæ sunt, præstat vt sint. Quæ nanq; sunt bona, ipsius bonitatis facta sunt, quæ habent virtutem, ab ipso gratis acceperunt, & quæcunque sunt, vtique ab illo facta sunt, qui ait, Ego sum. Ipse Dominus Iesus, Verbum Patris, Deus & homo, hominum mediator, & vniuersorum conditor. Vt ergo dixit eis, Ego sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt in facies suas. Fulgorem siquidem æternæ veritatis sustinere non valentes, ab ipsius lumine repercussi, & diuinæ vocis tonitru territi, retrorsum ceciderunt. Tunc quippe si voluisset, occultare se poterat. Poterat etiam verbo suo omnes perimere, sicut vnico sermone prostrauerat, verùm qui serui susceperat formam, & non venerat occidere, sed saluare, noluit potestate pugnare, sed humilitate vincere, atque fortitudinis tolerantia superare. Quamobrem diuinitatis prostratos potentia permisit surgere, vt libera, si vellent credere, eorum esset confessio, quibus denuò ait, Quem quæritis? At ipsi Iesum Nazarenum. Perditi homines prostrationis suæ viso miraculo prorsus credere, confiteri, & adorare debuerant, sed mansuetissimi pastoris vocem, quoniam de ipsius ouibus non erant, nequaquam audierunt. Rapaces erant lupi, & immaculati agni sanguinem sitiebant. Sitiebant (inquam) tamen nisi permissi bibere non valebant. Expectabant ab eo licentiam, vt raperent, crucifigerent, occiderent, biberent. Hæc omnia quoniam passus venerat, audierunt. Dixi vobis, quia ego sum, si ergo me quæritis, sinite hos abire. Attende diligenter quàm præcipuum erga discipulos demonstrauit affectum. Semetipsum obtulit, illos autem illæsos abire concessit. Nouerat quippe ad tolerandas persecutiones eosdem adhuc minus esse idoneos

eos. Distulit ad tempus quoadusque habiles fierent,
quemadmodum nutrix circa infantis curam mater-
no vigilans affectu, donec educatus validior fiat, tunc
& ipsa quem prius fouebat gremio, exercet labori-
bus, & ad mundi perferenda mala non parcit. Nec ta-
men minus diligit, quum fatigat, neque minus ample-
ctitur dulciter, quum eum abesse permittit. Bona nu-
trix sapientia, quæ quos elegit in filios, miro ac melli-
fluo circunfouet amore, quandiu crescant, atque ad
maturiorem spiritus pertingant ætatem. Singulorum
virtutes disponit, & ordinat, eorúmque neminem su-
pra vires tentari patitur, ne cadentes ab illa effician-
tur extranei, cæteros autem tanquam alienos à se ma-
lignos sinit consummare conceptus, sicut eos quibus
Ibidem. dixit, Si ergo me quæritis, sinite hos abire. Hoc nanq;
dicto cohors, tribunus militum, atque Iudæorum mi-
nistri, qui propterea venerant, comprehenderunt
eum, illo quippe comprehenso dixerunt, qui aderant,
Domine si percutimus gladio? Carnales erant disci-
puli, & gentium sequentes mores, persecutores suos
perimere cupiebant, obliuioni tradiderant, quod di-
Matt.5. xit mediator, Si percusserit te quispiam in maxillam,
Ibidem. præbe ei & alteram. Et illud, Diligite inimicos ve-
stros, benefacite iis qui oderunt vos, & orate pro per-
sequentibus vos. Proinde eorum vnus, qui cum Iesu e-
rant, habens gladium, eduxit eum, & percussit Ponti-
ficis seruum, atque amputauit auriculam eius dexte-
ram. Voluntate ferebatur, non ratione, carne, non
spiritu arbitrans illum violenter de eorum eripere
manibus. Nempe discipulum qui hoc præsumpserat,
Ioan.18. pius magister prudenti admonitione repressit, Mitte
(inquit) gladium tuum in vaginam, nolo vt me eruas,
nolo vt pro me decertes, nolo vt te pereunte me libe-
res. Ignoras quòd qui gladio feriunt, gladio peribunt?
non vtique materiali, sed spirituali, atque diuino. Ha-
bet equidem Deus gladium, quo tempore congruo
Hebr.4. feriat delinquentes. Apostolum audi, Viuus est Dei
sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio anci-
piti, pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiri-
tus, compagum quoque & medullarum, & discretor
cogitationum. De hoc ipso gladio ait Propheta, Et
percutiet terram virga oris sui, & gladio labiorum
suorum interficiet impium. Plurimos planè quotidie
cernimus percutientes gladio iudicis aut inimico-
rum non perire mucrone, neminem verò ferientem
gladio, diuinam asseueramus posse vltionem euadere,
tametsi impræsentiarum perspicuum minimè videa-
tur. Quis etenim credat aliquod impunè præterire
delictum? Quod autem differtur, non negligitur, sed
proprium reseruatur in tempus. Nempe quod præ-
sens non erudit aduersitas temporalis, futura illis, seu
perpetua irrogatur vindicta pro suorum cuilibet
qualitate facinorum, diuinæ æquitatis sententia præ-
rogatur. Aequa siquidem lance etiam munitissima
pensat Deus humana delicta. Veridica igitur esse pro-
batur definitio sapientiæ, quæ vniuersos gladio fe-
rientes, gladio percutiendos esse denunciat. Hæc no-
luit latere discipulum, vt quàm districta sit animad-
uersio diuina cognoscens, manum à feriendo compe-
Ioan.18. sceret. Immoderatum itaque discipuli zelum, ex eo
quod sequitur, dulci admonitione coërcuit. Calicem
(inquit) quem dedit mihi Pater, non vis vt bibam il-
lum? Huius calicis excellentiam expressit Propheta,
Psal.22. quum diceret, Calix meus inebrians, ô quàm præcla-
rus est. Inebriat prorsus contemplantis animum do-
minicæ passionis calix, & mentis rapit affectũ, eúmq;
iucundo amore perfundens tanquam ebrium facit.
Quomodo non inebriet meditantẽ, quum amor ipse
inebriauerit patientem? Amore quippe ebrius media
tor suam coram omnibus exhibuit nuditatem. Alter
equidem Noë præfiguratus in spiritu ecclesiæ planta-
uit vineam, quæ extendit terminos suos à mari vsque
ad mare, & vsque ad flumen propagines illius. Huius
vitis ebrietatis dulcedine obtecta maiestatis gloria
humanitatis verenda nudauit. Caritatis eius percus-
sus iaculo serui forma suscepta in crucis patibulo non
erubuit mori. Istius calicis necdum Petrus expertus
dulcedinem, salutem diffundendam in gentes serui
percusione cohibere curauit. Merito eruditus à Do-
mino audire promeruit. Calicem quem didit mihi
Pater, non vis vt bibam illum? Desine vltra indigna-
ri, & pone gladium in locum suum, permitte vt perfi-
ciant quod cœperunt. Ad hoc descendi ad vos, pro-
pterea illis licentiam dedi, profecto absque volunta-
te mea nil peragunt. Quiesce igitur tacens. Nempe si
ego qui patior, contradicere renuo, cur non magis
tu? An putas quia non possum rogare Patrem meum, Mat.26.
& exhibebit mihi modo plus quàm duodecim legio-
nes Angelorum? Poterat (inquam) quoniam ad ipsius
votum omnia famulantur agmina Angelorum, sicut
scriptum est. Millium millia assistebant ei, & decies Dan.7.
centena millia ministrabant illi. Angelorum siqui-
dem noluit liberari suffragio, quum propria posset
virtute saluari. Quod ergo tanquam infirmus homo
teneri se voluit, non fuit amisio potestatis, sed humi-
litatis ostensio, causa pietatis, virtutis forma, & indi-
cium caritatis. Patienter itaque se comprehendi su-
stinuit, & suis detentoribus humanitatis beneficium
non negauit. Quam enim Petrus absciderat auricu-
lam, tangendo sanauit, vt disceres ipsum esse per spi-
ritum, qui cordis reserabat auditum, quem Sacerdo-
tum impietas infidelitatis gladio amputare cupiebat.
Ipsi plane erant, qui vt credentium obstruerent aures
aduersus Christi ecclesiam, persecutionis inferebant
procellam. Prohibebant vtique, ne audirent dicen-
tem. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati e- Matt.11.
stis, & ego reficiam vos. Et iterum. Si quis sitit, veniat Ioan.7.
ad me & bibat, & flumina de ventre eius fluent aquæ
viuæ. Eorum nequitiam longe ante Iacob Patriarcha
prænoscens ait. Simeon & Leui fratres vasa iniquita- Gen.49.
tis bellantia, in consilium eorum non veniat anima
mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea, quia in
furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suf-
foderunt murum. Maledictus furor eorum, quia per-
tinax, & indignatio eorum, quia dura. Eadem aper-
tius ipse Patriarcharum & Prophetarum Dominus
manifestauit ad eos, qui venerant ad se principes Sa-
cerdotum & magistratus populi inquiens. Tanquam Mat.26.
ad latronem existis cum gladiis & fustibus compre-
hendere me, quotidie apud vos sedebam docens in
templo, & non me tenuistis, sed hæc est hora vestra,
& potestas tenebrarum. Iuste satis redarguendi fue-
rant Sacerdotes, qui gloriæ Dominum, Angelo-
rum, vniuersórumque tanquam latronem capere
præsumpserunt: Debuerant sane, quem nouerant
in plebe tanta fecisse miracula, atque solo tactu
coram se sanasse auriculam, maxima cum venera-
tione excolere. Debuerant (inquam) Sacerdotum
dignı

dignitatem, magistratus honorem, generis excellentiam, facinoris magnitudinem, solennitatis diem, legísque prohibitionem attendere, sed heu cum armatis lictoribus se turpiter sociarunt. Venerat nanque eorum hora, tenebrarúmque potestas, in qua illis in vitæ autorem concessum est crudeliter desæuire. Callide igitur fraudis commentor agebat, vt (si fieri potuisset) Christi corpus extingueret. Caput etenim ipsum tenens in manibus astantia quoque illius membra comprehendere satagebat. Humano nanque discipuli timore prostrati se tenere volentium de manibus

Psal.105. exierunt. Cito (iuxta Prophetæ vocem) fecerunt, obliti sunt Deum, qui saluauit eos, fecitque in populo ante eos mirabilia, cæcos illuminando, sanando paralyticos, leprosos mundando, atque variis ægrimoniis laborantes propria virtute curando. Omnes igitur terga vertentes pariter fugerunt, impletúmque est

Iob 19. quod prophetico ore prædicitur. Noti mei recesserunt à me, obliuioni datus sum tanquam mortuus à corde. Nam & qui iuxta me erant, de longe steterunt. Fugit Petrus cæteris promptior, fugit Ioannes qui in cœna supra pectus Iesu recumbere meruit. Sic enim

Marc.14. habes. Adolescens quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo, & tenuerunt eum, at ille relicta sindone nudus profugit ab eis. Interim verò & tu ô fidelis anima parumper ab hoc crudeli secede spectaculo, non pusillanimitate repulsus, aut passionis timore perterritus, sed deuotione inflammatus, ac compassione transfixus. Secede (inquam) & gradu concito, scissis vestibus, sparso crine, cinere capiti superiecto, & ab oculis vbertim lacrymis defluentibus, atque ad gloriosissimam Viginem Domini matrem accede, quæ suspenso animo nimiúmque mœrenti auide præstolatur, si forte aliquo referente audire valeat, quid vnico dilecto acciderit filio. Ad ipsam quum adieris, demisso ad terram vultu, voce pauida, & corde mœstitia saucio prouoluere pedibus, sanctæ atque cum ingenti singultu dicito illi. Heu heu domina angelorum, regina cœli, mundi interuentrix, refugium peccatorum, naufragantium portus, salus iustorum, porta paradisi, mater Dei, templum paracleti, lætitia supernorum, sapientiæ sedes, receptaculum gratiarum, virtutum magistra, humilitatis speculum, virginitatis decor, pudicitiæ titulus, honestatis laus, innocentiæ candor, patientiæ exemplar, sanctimoniæ splendor, perfectionis summa, & æterni patris filia prædilecta. Heu (inquam) cur natus sum? Cur relictus sum videre crudelissimum horrendúmque delictum? Exanimis prorsus effectus sum ex eo, quod proprio nuper aspexi intuitu. Vidi quippe magna & à seculis inaudita, quæ maximum piis auribus valeant inferre dolorem, & ne mœstis te vltra sermonibus protraham, reliqui Dominum meum vnigenitum tuum in manibus peccatorum. Astantibus itaque mulieribus sanctis, & quæ de ore tuo promuntur humiliter audire satagentibus, lugubri genitrici ordinatissime & prudenter vniuersa quæ circa mediatorem in cœnaculo, in oratione, in proditione, atque in discipulorum fuga contigerant, dicito, quæ quum lacrymando narraueris, blandis quibus vales eloquiis dominam solare mœrentem, si forte piis sermonibus tuis vehementissimum eius posis mulcere dolorem. Tandiu igitur in hoc perseuera pietatis officio, quamdiu fletibus finem imponat, teq; remittat ad filium, quatenus ea, quæ super ipsum secutura sunt, postea te referente cognoscat. His etenim sic gestis meditando remea ad Dominum iniquorum vinculis iam constrictum, atque curiose in mentis repone secreto omnia quæ in eo gerentur, quatenus beatæ matri eadem seriatim edicere posis.

De commendabili virtute sanctorum, præconiisque virtutis.

CAP. VIII.

HAbent sanctorum mentes hoc proprium vt iugiter compungantur in fletibus, quum inimicorum suorum damna persenserint. Caritatis siquidem telo transfixi quemadmodum mala irrogare nesciunt, ita nequeunt (vt plurimum cogitare) omnes in Christo diligunt, cunctis prodesse cupiunt, cuíque nocere fortiter perhorrescunt. Fit igitur, vt eorum disciplina virtutum Deo hominibúsque exhibeatur amabilis. Semper vtique virtutem disponente Deo laudem promeruisse cognoscitur. Quum enim altissimo placeat, hominibus displicere non potest. Nam etsi foras interdum a- quorum sermonibus improbetur, cogitationibu- men semper intus attollitur. Innata minime va- ratio derogare virtuti. Naturali etenim decorata in- stinctu tanquam bene condita afficitur illi. Quæ autem malus quisque virtuti contrarius extat, ex cor- rupta naturæ radice consurgit. Virtutis equidem de- cor proprium arbitratur esse pudorem. Nam ex mali æquiparatione, boni sublimitas commendatur. Ne igitur degener & indignus quisque malus appareat, virtuti derogare non cessat. Eo autem fit quisque deterior, quo importunius virtutem publice impugnare præsumit. Hinc Iudæorum & potissimum Sacerdotum, Pontificum, Pharisæorúmque incomparabilis agnoscitur esse malignitas, qui virtutum Domi- num regémque gloriæ tam infatigabili dolosita- opprimere studuerunt. Ad diuinitatis illius nequa- quam deduxit notitiam conuersationis eius irrepre- hensibile speculum, non melliflui oris documen- suauia, non miraculorum veneranda prodigia, non humilitas summa, imperturbabilis mansuetudo, sa- pientia prænoscens, elegantissima forma, aspectus reuerendus, liberalis benignitas, atque ipsius iniusta detentio, nullatenus eorum poterant corda placari in- ueterato illis dominante liuore. Hinc est, quod cum armatis illum appetere non erubuerunt, sicut ore prophetico dicitur. Circundederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me. Obsederunt vtique, vt circumuenirent, raperent, ligarent, ducerent. Quo? Ad Annam Pontificem. Nempe innocentissimus Do- minus, tanquam homicida crudelis sine honore, sine pietate, & absque pudore ductus, Annæ Pontifici in- tur iudicandus. Vt enim omnem fidelibus suis præ- ret patientiæ formam, iniqui iudicis vniuersorum iu- dex non renuit astare conspectui. Disce qui iudica- humilitatis normam, virtutis documentum, sapientiæ regulam, & æquitatis non declinare sententiam. Non potestate fultus, non circumuentione securus, non amicitiarum dulcedine fretus, sed sola veritate ante iudicem armatus accede, sectare veritatem, veritati innitere, vt veritatis valeas esse discipulus. Equidem quum asisterer iudici, non argumenta composuit, non aspera dixit, non protulit blanda,

Ephes.

vtiu

...dicantis flecteret animum, sed quod prudentiæ, ...d magnanimitatis, quod virtutis, quod gloriæ. ...e discipulis & de doctrina illius sciscitanti, sic ait. ...go palàm locutus sum mundo, ego semper in synagoga & templo docui, quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil. Palàm quippe Dominus mundo loquebatur, quia veritatem omnibus fatebatur. Non enim amat latibula veritas, non diuerticulis delectatur, non angulos quærit, appetit autem publicum, cupit coram omnibus prædicari. In illa siquidem non est fraus, non duplicitas, non simulata locutio, neque caligo tenebrarum, quin potius lux, claritas, gaudium, tranquillitas, & abundantia pacis. Quomodo obscuritate fallaciæ inuolui potest, quum diuinus in illa splendor inhabitet? Porrò turpitudo vitiorum & obscœnitas criminum sola veritate detegitur. Apostoli sententiam audi. Omne (inquit) quod arguitur, manifestatur à lumine. Serenitate siquidem illius, mentis opaca clarescunt, fraudisque venena noscuntur. Hanc omnes imitantur & diligunt, qui sunt ex parte illius. Proinde Dominus Iesus iustitiæ Sol, & veritatis candor mundo palàm loquebatur, vt veritatis specimē notificaret omnibus, & quàm concupiscibilis esset, nemini occultaret. Claritatis suæ radios emisit in publicum, vt ambulantibus in spiritu iter vitæ ostenderet. Vniuersis gratissime illam exposuit, & in occulto locutus est nihil. Quātum ad illum attinuit, omnes splendore suo vocauit ad se, priuatam siquidem non quærens gloriam, nilque dignum redargutione pronuncians, vt loqueretur, silentij secreta non petiit. Hinc errorum magistri, & falsarum hæresum fautores facile deprehenduntur, ne veritatis agnoscantur in lumine, renuunt apparere in publico, prius de seipsis, quàm de aliis turpiter erubescunt. Nemine contra illos testimonium perhibente ipsi se accusant, & damnant. Sibimet nanque rationabiliter displicentes turpitudinem propriam collocant in secreto. Saluatoris veram in se protestantur esse sententiam dicentis. Qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius, quoniam mala sunt. Sic & Adam præuaricationis deprehensus in scelere fouit latebras, quatenus quod ei apparebat deforme, Deo similiter tegeretur, minime tamen occultare se potuit aspectibus veritatis. Dum enim erubescentem se vocauit ad se, dira illum increpatione corripuit. Corripuit plane, & omnes quotidie corripit delinquentes. Lux etenim atque illa increpatio veritatis esse cognoscitur, quum delictum displicet, & iniquitas redarguitur in cuiusque corde peccantis. In mente siquidem iustificati hominis tanquam in propria sede subsistens toties repulsa colaphizatur, & cæditur, quoties diuinam legem idem homo voluntate transgreditur. Videsne quàm sæpe moraliter colaphizetur veritas, quæ peccatoris animo, quod rectum est, suggerit? Hoc frequenter in spiritu patitur, quamuis semel tantum figurate sustinuerit corporaliter. Dum enim astaret Pontifici, vnus ministrorum ei dedit alapam, dicens. Sic respondes Pontifici? Cui Dominus inquit. Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo, si autem bene, cur me cædis? Nusquam legitur ...m calumniam inferēti publice restitisse, nisi hoc ...em in loco, vt scias illius figuratam esse reprehensionis vocem, quæ in delinquentis conscientia clamat. Non vult enim peccatoris mortem, sed magis vt conuertatur, & viuat. Quoniam verò vult vt viuat, vociferatur in corde, ne moriatur Deo. Multum quippe proficit vox hæc in corde peccantis, quamuis minime semper. Nam impius quum in profundum venerit malorum, contemnit. Potuit vox ista resuscitare quatriduanum mortuum & fœtentem, potest quotidie morientem erigere, atque resuscitare ad veniam. Huius equidem fremitu vocis effrænos & mortuos ad vitæ semitas conuerti frequenter aspicimus. De hac nanque voce ore prophetico dicitur. Ecce dabit voci suæ vocem virtutis, date gloriam Deo Israël. De nullius igitur salute, quamuis grauiter sit delinquens, diffidendum est vsq; ad vitæ terminum, istiusmodi vocis considerata virtute, quæ in humili redargutione dantis alapam designatur. Audisti percussionis mysterium, considera nunc exemplum. Est plane in illo vnde multum proficias. De sermonibus quidem sapientia erudiris, pro contumeliæ verò irrogatione ad tolerantiam informaris. Maximum prorsus sapientiæ documentum in ipsius responsione colligitur. Docet mundata vitæ in aperto coram multitudine prædicari, instruit redarguere publice coram omnibus delinquentem, quod & Apostolus inquit, Admonet vniuersos salutis iter cum vocis & operis autoritate ostendere. Docet ex his sobrietatem & sapientiam, ex tolerantia autem iniuriæ iustitiam & virtutem, quatenus discas nulli malum pro malo reddere, aut maledictum pro maledicto, non indignari contra inimicum, non murmurij vocem emittere, sed pacem cordis, silentium vocis, dilectionis affectum erga proximum irrefragabiliter custodire. Suo vniuersos mediator instruxit exemplo. Cunctis se fecerat debitorem, qui pro omnium salute carnis naturam acceperat. Quamobrem quia sapientiæ proferebat eloquia, & veritatis notificabat lumen, loquebatur palàm, & in occulto nihil. Quoniam verò in virtutis ostensione singulorum profectum quærebat, alapam voluntarie suscipere non expauit, non illam renuit neque declinauit, quum potuisset, sed sponte se ferienti genas exposuit, sicut longe antè Propheta de illo vaticinatus erat, dicens. Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis. Neminem tamen moueat, quod idem mediator percutienti maxillam non præbuerit alteram, quum aliàs dixerit. Qui te percusserit in maxillam vnam, præbe ei & alteram. Nempe si personam illius attendamus & factum, nihil inuicem in negocio hoc reperiemus aduersum. Aliam vtique si voluisset, porrigere poterat, sed maluit respondendo insinuare mysterium, quàm faciem exhibendo demonstrare virtutem. Vtrunque tamen sufficientissime egit, nunc quidem mysterium sapientiæ, postea autem patientiæ documentum. An non offerre potuit genas, qui totum corpus exposuit? Audi quid per Prophetam dicit. Corpus (inquit) meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus, faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus in me. Prorsus hæc, quæ pertulit, maiora sunt. Sed quemadmodum illa oportuit ipsum dicere, ita & ista pati non omittere. Decebat equidem Dei Filium, vt quo cæteris clarius præeminebat hominibus eo profundiora verba illius essent & facta. Omnia quippe quæ in ipsius agone scribuntur, sunt plena mysteriis, atque grauida sacramentis. Astabat Pontifici, calumniabatur, cædebatur, mysteria loque

Ephes. 5.
Ioan. 3.
Ioan. 18.
Psal. 67.
1. Tim. 5.
Tren. 3.
Matth. 5.
Esa. 5.

loquebatur, nec agnoscebatur. Implebatur vtique in illis, quod de illis Propheta prædixerat. Auditu (inquit) audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non videbitis. Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos clauserunt, ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos. Hæc de Pontificibus & populo Iudæorum esse prænunciata dubitet nemo. In profundo nanque iniquitatum positi ad altitudiné diuinitatis Christi nec aspicere valebant, nec ascendere. Sapientiæ audiebant eloquia, & minime intelligebant, quoniam corde & auribus grauati non credebant, quoniam verò non credebant, tanquam insanabiles Dei filium illudendo feriebant. Dum igitur mediator hæc coram Pontifice pateretur, aderat præ foribus palatij Petrus cupiens introire, si potuisset. Quod ideo non perficiebat, quoniam ostiariæ ignotus erat, propterea alieno indigebat auxilio. Vbi enim familiaritas nulla est, intercessio domesticorum necessaria est. Hinc peccatoris colligitur status. A collegio nanque sanctorum segregatus, & à gratia conditoris alienus nunquam sine interuentione ecclesiæ domum Dei intrare permittitur. Est autem vniuersalis iustorum congregatio interuetrix indefessa, quæ assiduis exorationibus peccatores ingredi facit, die noctúque Domino assistens singultibus piis, & orationum instantia pro omnium delinquentium interpellat salute, atque à fide extraneos conuocat ad gremium, necnon & in facinoribus sepultos suarum ad vitam resuscitat contemplatione lacrymarum, fitque ipsius prece, vt qui ignorabant Deum gratificati diuina agnitione exultent. Et qui propria grauati conscientia paternum non audebant intueri vultum, pacis suscipiantur ad osculum, non tamen quotquot admittuntur ad gratiam & introducuntur ad Christum, perseuerát in bono. Quot (oro) quotidie cernimus irritam facientes, quam perceperunt, fidem ambitione cæcatos, seu timore subuersos retrogredi ac deteriores fieri. Priorū figuram tenuit Absalon, qui post perpetratum fratricidium restitutus ad gratiam dominandi inflatus desiderio se contra patrem erexit, quatenus de regio illum reiiceret solio, atque mucrone suo nequiter iugularet, minime verò diuino operante iudicio remansit impunis. Alieno siquidem occubuit iaculo, qui proprio genitori necem inferre curabat. Eorum autem, qui timore prostrati veritatem negant, Petrus gessit imaginem. Meruit profectò coapostoli eius Ioannis interueniente suffragio in pontificis introire palatium. Verum ille mortis pusillanimitate deiectus diu in eodem perseuerare non valuit. Non enim humiliter, neque constanter (vt debuit) ingressus est, & fortasse ideo corruit, quoniam non vt pugnaret, sed vt finem videret, accessit. De propria nanque infirmitate paulo ante eruditus vbi tantus persecutionis feruebat impulsus, se minime ingerere debuit. Iam enim sopore grauatus nequiuerat vigilare, iámque mortis timore concussus relicto magistro arripuerat fugam. Nemo igitur de se præsumat, quisq; proprias metiatur vires, potiúsq; eligat infirmus humiliter cedere, quàm elatus & inermis ad certamen intrare. Vix absq; casu & ignominia euadit, qui temerario ausu bellare contendit, facileque euertitur domus, quæ supra sui ignorantiam esse fundata dignoscitur, ventorum equidem im-

pulsa fragoribus, atque tentationum agitata procel-
lis diu stare non potest. Humilitas in cunctis Deo gr[a]-
ta cognoscitur. Erigitur si cadit, protegitur quum te[n]-
tatur, triumphat quum pugnat. Sine ipsa nemo vi[n]-
cit, nullúsque in bono perdurat. Hanc si examinat[am]
tenuisset Petrus, Dominum vtique non negasset. Po[st]
casum didicit, quod ante debuerat, suo propterea c[æ]-
teros instruxit exemplo. Dominum quippe ign[a]-
sui, passione timidus, & frigidus caritate solo corp[ore]
sequebatur. Si enim dilectione ferbuisset, ad igne[m]
minime accessisset. Exteriorem vtique quærebat, c[um]
amoris calore tepebat. De illo nanque sic legitur. A[c]-
censo autem igne in medio atrio sedebat cum mi[ni]-
stris in medio eorum, vt videret finem. Deteriorau[e]-
rat vehementissime Petrus, & ab apostolatus pluri-
mum degenerauerat dignitate. Porrò Dei filij vsus fue- Mat. 16
rat contubernio, atque sapientiæ audierat verba, &
nunc (proh dolor) sceleratorum hominum residebat
in medio, & illorum potissimū, qui Dominum ipsius
tenuerant, ligauerant, atq; percusserant. Tales equi-
dem obscœna semper & impudica consueuerūt pro-
ferre eloquia. Vnde tanta ô Petre mutatio, támque ti-
bi repentina deiectio contigit? Paulo ante cun[cta]-
toribus cœli terræque principibus præsente ver[sa]-
bitare solebas, & nunc cum vilissimis resides &[...]
gnis. Tuas prius diuinis eloquiis accommodabas [au]-
res, impræsentiarum autem nugis, obtrectation[i]-
blasphemiis. Feruere etiam consueueras dilectio[nis]
incendio, & modo remissus & gelidus foueris, vt [...]
uidus. Obsecro te, vt ad tui considerationem rede[as]
diligenter, & vbi, cum quibus, & qualiter sic mane[as]
perpendere velis. Nónne tu ipse es, qui transfigurat[i]
Domini aspexisti gloriam, paternámque vocem de
sublimi cœlorum throno audire meruisti? Nunquid
non es ille, qui cœlesti splendore irradiatus in cor[am]
fiducialiter aisti, tu es Christus Filius Dei viui? [...]
non tibi Apostolici culminis dignitas est collata? [...]
ligandi atque soluendi Pontificium suscepisti? T[...]
adeo in terris autoritas creuit, vt quodcunque liga-
ris super terram, ligatum sit & in cœlis, similiter
quod solueris, sit solutum. Cur non aduertis ista? cu[r]
re pastorali tantum derogas cathedræ? atque re[gale]
Sacerdotium inhonoras? Certe & si non propter te,
saltem propter illum qui elegit te, téq; prætulit v[ni]-
uersis, nequaquam sic agere debuisti. Oro vt pruden-
ter attendas, quoniam in te omnis elucet ecclesiæ pu[l]-
critudo, cunctáque Pontificalis potestas. Surge ergo
ocyus, & de medio istorū te segrega. Quæ enim con-
uentio lucis ad tenebras? quæ participatio filij lu[cis]
cum filiis tenebrarum? aut quæ pars fideli cum in[fi]-
delibus? Nempe vereor, ne quid tibi accidat m[ali].
Nemo bonus secure cum malis habitat. Corrump[unt]
vtique bonos mores colloquia mala. Crede m[ihi]
quoniam minime eorum cum quibus es, deuita[bis la]-
teris laqueos, si non secesseris cito, & ab hoc [se]-
duxeris letali consortio. Nunquid ignoras Dia[bolum]
caput esse malignantium, atque semper in eorum [re]-
sidere collegio? Age igitur quæ tibi suadeo, nec con-
siderare velis loquentis vilitatem, sed quid quáve in-
tentione loquatur. Magistri tui memor esto verbo-
rum, ne quod tibi futurum esse prædixit, eueniat,
seróque velis sano parere consilio. Vt autem teme-
tati non ascribas quod assero, superponam digitum
ori meo, & tui exitum corde pauido præstolabor.

Hæc

Hæc quum Apostolo retulissem, mecúmque Saluatoris verba tacitus cogitarem, ecce ancilla ostiaria auru nimium temerario ac sermone procaci circumstantibus ministris sic Petro exorsa est. Nunquid & tu ex discipulis es hominis istius? Mat. 26. Ad hæc expauit cor Petri, palluit facies, & corpus illius penè exanime effectum est, secum mirabiliter rixabatur ignorans quid diceret, quidue responderet. Hinc conscientia propria, magistri amor, atque cognitio veritatis, inde verò humanus timor, astantium atrocitas, atque mortis periculum imminens maximum in Apostoli mente aiebat conflictum. Stimulus equidem veritatis agnitæ & dilecti magistri dulcis affectus illi ingerebant audaciam, vt voce publica confiteretur Christum. Mat. 16. Sciebat nanque ipsum domino dixisse. Tu es Christus filius Dei viui. Meminerat etiam quanta aduersum proditorem (quem tamen nesciuerat) fuerat indignatione commotus. Sed & promissiones, quas domino fecerat, illum minime negaturum, suadebāt eidem vt potius mortem carnis eligeret, quàm animæ vitam negaret. Econtrario sensualitas reclamabat. Vt quid sponte morti subeundum est, quum differri valeat? Est ne quod tibi indicitur irremissibile malum? Ages vtique post perpetratam culpam, pœnitentiam salutarem. Benignus est & misericors dominus, atque super hominum malitia valde præstabilis. Facile merebitur veniam, quod non malignitate aut infidelitate, sed sola tormentorum pusillanimitate committitur. Licet deneges voce, corde confitere, & insons efficieris. Nihil ad Deum de iis quæ foris sunt, pertinet, qui cordis inspector est dicente sacro eloquio. Hier. 17. Ego sum, qui probo renes & corda. Confidenter igitur & lingua tantum te illum nescire dicito prius, quàm in te manus iniiciant, & trahant, ad iudicem. Voles fortitan (quamuis incassum) tunc dicere, quod nunc absq; supplicio in tua est positum voluntate. Quid (inquam) agis? cur contraria multipliciter meditaris? Rumpe moras, propere loquere, ne suspectus habearis in crimine. Qualis conflictus? qualis concertatio? Aderant angeli, aderant & dæmones. Dæmones quidem parati vt raperent, angeli verò vt coronarēt. Incredibili prorsus agone fluctuabat mēs Petri, nolebat negare Christum, nec propositum valebat ferre supplicium. Quoniam verò nec latere poterat, neque silere licebat, horum alterum oportebat ipsum eligere. Tandem mendacium aduersus veritatem, & iniquitas contra bonitatem in bellatoris mente præualuit. Nam sensualitas rationi, & caro spiritui dominata est, propterea eum negauit coram omnibus, dicens. Mulier, non sum. Quo dicto exiit foras ante atrium, & subito cantauit gallus. En mulier quæ male suadendo Adam de paradiso expulit, Apostolorum principem tentando, de atrio eiecit. Sexus hic muliebris semper suspectus est, illo frequentissime abutitur diabolus. Quantos robustissimos telis fœmineis prostrauit viros? Quot ab initio damnauit fraudibus mulierum? Non armatos cauit milites, vt debellaret Apostolum. Vnius muliérculæ lingua Christianæ militiæ deuicit ducē. Quid de membris inferioribus sperare poterat Belial, quando Ecclesiæ principem sic leuiter superauit. Superauit (inquam) quū illi negationis vulnus infixit. Habuit enim contra se galli cantum, & suæ conscientiæ testimonium. Proinde confusus & Apostolatus veste nudatus exiuit de stadio suæ non valens mentis ferre pudorem. Exeunte autem illo de ianua, vidit eum ancilla alia, & iis qui ibi aderant, inquit, Et hic erat cum Iesu Nazareno. O insatiabilis diaboli liuor, ô virus semper disserpens, nonne ad perditionem sufficit prima negatio? An ignoras quia vnico peccati consensu tuæ quisque subiicitur potestati? Satis tibi sit, quod Deum negauit semel. Noli eum tentare amplius, ne duobus criminibus obnoxius fiat. Parce imbecillitati, parce timori (si tamen potes) scio autem quod minime vales. Implacabilis es, & ab omni humanitate extraneus. Malitia tua sicut mortis te fecit autorem, ita & animarum deceptorem continuum. Laxa igitur fræna cupiditati tuæ; quantum potes, contra sanctæ religionis bacchare pontificem. Bis térque illum ad negandum impelle. Procul dubio videbis ad confusionem tui, quoniam in quo abundabit delictum, superabundabit & gratia. In hac itaque exprobratione, dum talia dicerentur, iterum cum iuramento negauit Petrus, quia nō nouisset hominem, addidit negationi etiam iuramentum, vt peccans supra modum fieret peccator. Interuallo verò facto quasi horæ vnius vnus astantium ait. Nonne ego te vidi in horto cum illo? Mat. 26. Hoc audiens Petrus, séque deprehensum agnoscens, expauit supra modum. Vnde mortis timore suffusus anathematizare cœpit, atque iurare, quia nescio hominem quem dicis. Ibidem. Et continuo cantauit gallus. Ecce deprædator cruentissime diabole, inuasisti, rapuisti, occidisti. Lætare pessime, quoniam de Christi collegio duas ouiculas fraudulenter abstulisti. Tecum quidem proditionis filius erit, minime autē Petrus. Crede mihi, quoniam non longe abest pastor, qui quærat perditam, quam nouit esse suam. Rapiet vtique ipsam de manu tua, & ad suum perducet ouile, ad suiq; maiorem gloriam, iterum atque iterum supra vniuersum illum constituet gregem. Sciet ex propriis alienis passionibus compati. Vnico pietatis intuitu innocentissimus dominus illius vincula prauitatis tuæque potestatis resoluet catenas. Tenere nequaquam valebis, quem ille relaxari voluerit. Profecto non latuit dominum, quando illum se Petrus cognoscere denegauit, vnde mox, vt cātauit gallus, illum intueri dedignatus non est. Non autem ex galli cantu discipulum cecidisse cognouit. In conuiuio nanque positus hoc futurum esse prædixit. Quamobrem respicere distulit, donec quod prænunciauerat impleretur, quatenus discipulus ex minimis disceret maiora credere. Ad dominicum igitur aspectum totus in lacrymas Petrus resolutus est, recordatus est verbi quod dixerat, quia illum ter fuerat negaturus. Respexit (inquam) dominus Petrum, non corporis, sed pietatis intuitu. Luc. 22. Eodem quippe modo respexit Petrum, quo respexit humilitatem ancillæ suæ, sed non pari effectu. Illo siquidem intuitu proposuit discipulo, qualis factus fuerat, quid dixerat, quantúmque negando deliquerat. Huiusmodi visione mente consternatus Apostolus foras egrediens fleuit amare. Maximum quippe sub hac trina Petri negatione latet diuinæ miserationis atque infirmitatis humanæ mysterium, quod minime prætereundum esse decerno. Interim itaque orationi instandū est, vt ille qui reuelat mysteria, occulte etiam præstet intelligentiam veritatis. Habet equidem sciētiæ clauē, & cui vult, vt apperiat, tribuit. Quos enim

sapientiæ illustrauerit lumine, secretorum suorum facit esse docibiles. Proinde nemo sibi arroget, quod intelligit. Rationali quidem mẽti loquitur verbum, & quantam vult, illi scientiam insinuat veritatis.

De triplici spirituali animarum medicamento.

CAP. IX.

AEgrotantes corpore maxima recuperandæ sanitatis sustentãtur fiducia, quum variis languoribus fatigatos restitutos fuisse audiunt ad salutem. Idem quippe non diffidunt obtinere, quod cæteri, potissimum quum valetudinis spes ad restaurandam sospitatem optimum agnoscatur esse remedium. Hoc quotidie in corporibus fieri, hoc & in animabus hominum agi minime dubitamus. Quod etenim nobis diebus singulis in Ecclesia sanctorum recitantur exempla, atque peccatorum conuersiones præcipuæ, tot ad incolumitatem animarum reformãdam spiritualia propinantur antidota. Sancta quippe mater Ecclesia tanquam fidelissima nutrix consolationis lac infirmantibus filiis ministrare non desinit. Habet nanque spiritualia vbera vino fragrantia, ac redolentia vnguẽta optima, ex quibus internos animæ nutrit sensus. Nullum (quantum in se est) fame, siti, lassitudine, aut languore aliquo patitur deperire. Triplici equidem ad fouendos debiles, consolandum miseros, languorésque curandos remedio vtitur. Sunt etenim sacra scripturarum eloquia maxima mœstis solatia, atque ad mitigandos peregrinationis huius labores præsidium singulare, dicente Apostolo. Quæcunque scri-
Rom.15. pta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. In illis nanque Dei nobis loquitur verbum, & occulta sapientiæ suæ mysteria pandit, necnon & futuræ felicitatis stillat dulcedinem. Iustitiæ cibo pascit famelicos, aqua salutaris sapientiæ quiescentes inebriat, suauitate interna alit operantes, suóque irradiante splendore roborat certantes. Quanta verò hæc honorifica genitrix præbeat beneficia sanitatum, per Ecclesiastica sacramenta congruo modo suscepta nec rationalis animus capere, neque mortalium lingua valet exprimere. Nemo plane tam infirmus, támque letali morbo percussus est, qui pœnitẽtiæ sumpto remedio illico non curetur. De Eucharistiæ verò quid dicam mysterio, quum de eodem do-
Ioan.6. minus inquiat. Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus, qui mãducat meam carnẽ, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Si quis languore voluptuose concupiscentiæ infirmatur, casto connubio copuletur, & statim euigilabit ad vitam. Hæc nempe ad omnem se coaptant animæ ægrimoniam. Concupiscibili medetur connubium, irascibili pœnitentia, rationali verò Eucharistiæ perceptio. Est & tertium spirituale remedium debilitati humanę valde proficuum, sanctorum (videlicet) gesta. Hæc quotidie ad exhortationem fidelium in Ecclesia recitantur. Quis enim desperet de venia, quum persecutorem Saulum audit olim fuisse mutatum in Paulum? Diuina siquidem manu tactus repente in virum mutatus est alterum. Sedebat præterea (sicut legitur) Publicanus in Teloneo turpis lucri causa, sicq; curren pergebat ad inferos, sed cœlesti benedictione afflatus Verbi vocem audiuit dicentem sibi, Sequere me. Mox autem superno circunfusus lumine Saluator inhærendo vestigiis peregrinationis illius factus e indiuiduus comes, & annunciator præcipuus. Petr etiam passionis tempore cum ministris pontificum dum sederet ad prunas, diuina permissione tentatu à fœmina, quod Christum nõ agnosceret, iurare no timuit, & tamen post paululum aspectu illius quem negauerat, compunctus nimium egressus foras fleuit amarè, deinde à domino audire promeruit, Simon diligis me plus his? Pasce oues meas. Factúmque est, vt confessione trina trinum negationis aboleret delictum. Porrò, quod Petro contigit, frequenter in Ecclesia dominus operatur. Quàm multi sunt in Ecclesiæ gremio constituti, qui & salutaris lauacri & gratificantis gratiæ sortiti sunt munus, & tamen sub specie virtutis atque sanctitatis delusi imagine in seculi huius atrium intrant, in quo maligni spiritus principatur, & dominũ illudunt Iesum? Ingrediũtur, inqu non vt negent Christum, sed vt hæreant Chri fraternæ dilectionis fructum accumulent. Ine vtique accedunt ad pugnam sola præsumptioni rica vestiti, quamobrem pedetentim defluente guum illud quod habere videbantur, amittunt p positum caritatis, vnde miseri nuptiali veste nud torpore frigescunt, & ad voluptatis ignem propera re coguntur. In mundi etenim medio semper vol ptatis ac cupiditatis accensus est ignis. Hoc expre Ioannes Apostolus, dicens, Omne quod in mund est, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex patre, sed e mundo est. Vidésne quàm perniciose in atrio hoc c cupiscentiarum vigeat flamma? Huic die noctúq circunstant peccatores tanquam Satanæ ministri quoquo modo torporis ex se excutiant ignauiam carnis valeant perficere opera. Tales audi, quid l bro sapientiæ dicant apud se non recte cogitat Exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & est refrigerium in fine hominis, & non est qui ag tus sit reuersus ab inferis, quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus, tanquam si non fuerimus, quia ex tinctus cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffu detur, tanquam mollis aër, & transibit vita no tanquam vestigium nubis, & sicut nebula disso tur, & nomen nostrum obliuionem accipiet per t pus, & nemo memoriam habebit operũ nostro Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt, & vta creatura tanquã in iuuentute celeriter. Vino pr so & vnguentis nos impleamus, & non prætere flos temporis. Coronemus nos rosis, antequa cescant. Vbique relinquamus signa lætitiæ, q hæc est pars nostra, & hæc est sors nostra. P quisquis Dei legem transgreditur, istiusmo miscet. Cõpellitur enim seculi lenociniis supe seu diaboli tentationibus prostratus diuinam, qu prius confessus fuerat, negare veritatem. Quis or innocentiæ cãdore vestitus delictorum puluere n fœdatur, si non indisciplinatorum deuitet conso tia? Facile etiam amoris extinguitur flamma infid tatis exposita vento. Sed (heu) peccator à Dei timo alienus, suæque infidelitatis ignarus hæc cogitare

glig

gligit, vnde post casum perpetratúmque flagitium reatus sui deformitatem agnoscere cogitur. Introducitur quidem per mulierem in mundi huius atrium, adducitur ad ignem per teporem & voluptatem, seducitur verò per eandem ostiariam fœminam, quæ prius illum introire suasit. Quænam est mulier hæc tam potens, tam domestica, tam fallax, quæ virum de Apostolatus culmine deiicere valeat? Vtique carnis natura est. Ordinatione etenim diuina in suæ creationis exordio ancillæ ministerium sortita est, sed peccati consuetudine insolēte viri sibi vsurpauit imperium, adeo vt reperiatur difficile qui carnem spiritui prout debet, subigere valeat. Hæc sub suggestionibus suis virilem eneruat animum, & à veritatis tramite deuiare facit, atque agnitam fidem fœdis operibus negare cōpellit. Toties quippe anima Christum negat, quoties carnis substernitur voluptati. Ista profecto apostatantis à Christo est prima negatio, aduersus verò hanc naturalis & innata ratio clamat, atque vociferationibus suis tanquam gallicantus cōscientiæ replens domum delinquenti dissuadet separari à Christo. Rationalis autem mens huiusmodi compuncta clamoribus de diaboli atrio, ac seruitute peccati exire conatur. Erubescitequidem plurimum, quod se ancillæ suæ prostituit. Verum illi talia cogitanti, ac pœnitentiæ initia aggredi cupienti in ipso emendationis vitæ primordio veluti in atrij limine alia occurrit ancilla, pusillanimitas (scilicet) & patiendi formido, quæ importunitate sua & cogitationibus crebris se egredienti opponit. Laboriosum quippe pœnitentiæ iter, arduúmque carnis ac spiritus asserit esse certamen, atque omnino quoad viuitur irrefragabiliter custodiendum. Desine, inquit, desine agere, quod cœpisti, vt quid casso te labore attenuas? Mollis & delicatus es, vigiliis & corporis macerationibus dissuetus. Non poteris contra varios dæmonum præualere insultus, neque carnis concupiscentias edomare. Deterior fies recidiuando secundo, quàm in ipso pugnæ congressu secedendo humiliter, minúsque verecundum erit non inchoasse, quàm iam cœptum intercidere opus. Ne velis igitur opprobrium effici hominum vias tuas reiterando tam sæpe. Misericors dominus & miserator est, facile tibi in vltimis constituto ignoscet, & gratanter te suscipiet reuertentem. Nunquid Chananæam post se repulit clamitantem? An forte peccatricis mulieris contempsit lacrymas? Abiecit ne prodigum filium, qui patrimonium omne luxuriose consumpserat? Propter te tuíque similes hæc exempla sunt posita, vt in exitus hora ad Deum minime negligas conuerti. Tunc resipisces à malo, tunc scelerum tuorum pœnitebit te. Nūquid diuinæ miserationis clauditur ostiū? Talibus suasionibus blandis mens seducta collabitur, atque effecta deterior cum iuramento Christum se non agnoscere confitetur. O peccantium conditio miserabilis, ô tentationum horrendum genus sub spe indulgentiæ facinora grauiora committere. Porrò hæc desperationis est species, inchoata quidem, nondum autem perfecta, sed perficienda. Paulatim quidem crescit, & ad maturam iniquitatis transit ætatem, demum rubore deiecto, sumptáque peccandi audacia, procaciter publicéque delinquit. Nullius admonitionem recipit, neminem veretur, omnésque abhorret sibi dissimiles. Impletur vtique in illo quod dicitur: Impius quum in profundum malorum venerit, contemnit. [Prou.18.] Nec immerito. Spretis quippe cunctis exhortationibus cum anathematizatione, detestatione, atque periurio se nescire Christum, ac æternam Dei clementiam operibus protestatur. Hæc negatio tertia desperati & in omni iniquitate consummati viri, de quo Propheta inquit: Dixit iniustus, vt delinquat in semetipso, nō est timor Dei ante oculos eius, [Psal. 90.] quoniam dolose egit, vt inueniatur iniquitas eius ad odium. Desperans enim de salute propria demergit se sponte in sceleribus vniuersis. Diligenter tamen considera quod perditus hic peccator nequaquam repente, sed per incrementa malitiæ & à iustitiæ descensu hucusque deuenit. Prius quippe Christum simpliciter negat, dicens. Mulier non sum: Deinde ex priore delicto effectus debilior cum iuramento veritatem se nescire fatetur. Postremo tanquam sine resurrectionis spe mortuus sub anathematizatione Dei filium spernit, & abiicit. De similibus ait Propheta: Væh qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, [Esai. 5.] & quasi vinculum plaustri peccatum. Huiusmodi tamen quum ab hominibus incorrigibiles sint, damnandi profecto non sunt, neque de eis desperandum, nisi imitatione sola. Quod enim apud homines impossibile esse videtur, apud Deum impossibile non est. Nā qui de lapidibus filios quotidie suscitat Abrahæ, ille nimirum de sceleratissimis, & vniuersis flagitiis deditis, in sortem efficit transire sanctorum. Hos (vt plurimum) terrore iudicij & respectu miserationis conuertit ad gratiam. Quis (oro) mentis consideratione iudicem intuetur iratum, & non contremiscit, & deficit? Quis diuinam animaduersionem attendens voluntarie delinquit vlterius? Hoc expressit Vates eximius, dicens: Tu terribilis es, & quis resistet tibi? [Psal. 75.] de cœlo auditum fecisti iudicium, terra tremuit, & quieuit. Quieuit (inquam) quum peccare ex proposito desiit. Salubris ergo huiusmodi iudicij comminatio est, sed non minus proficuus pius patris aspectus. Illa cum tremore cognoscitur, iste verò cum suauitate suscipitur. Cuius non emolliat mentis hebetudinem, & compungat in lacrymas diuinę miserationis assidua meditatio? [Psal. 96.] Montes (prout Citharœda sanctus canit) sicut cera fluxerunt à facie domini, à facie domini omnis terra. Equidem quum humano lux diuina illabitur corde, & aspectus gratiæ cœlestis agnoscitur, absque cunctatione liquefit cor, exhilaratur animus, mens adorat, & intellectus prius elatione tumidus omni cum festinatione procliuus solo humiliatur. De hoc amabili caritatis intuitu inquit Propheta, Aspexit, & dissoluit gentes, & cōtriti sunt, [Abac.3.] montes seculi, incuruati sunt colles mundi ab itineribus æternitatis eius. Vtrunque in Petri conuersione signatur. In galli cantu iudicis terror, in aspectu Christi gratię cœlestis infusio. Pręcedit iudicij pauor, subsequitur autem beneuolentia caritatis. Ambo tamen immutant propositum, adducunt fletum, dilectionem ingerunt, amoris nutriunt flammam, & conuertunt ad Christum. Tua hæc sunt dona ô domine Iesu, quæ fidelibus & electis tuis dare consuesti. Permittis interdum, vt aspectibus hominum radicitus euellantur, & tanquam infructuosæ arbores ignibus debeant deputari æternis. Hoc dicunt, qui secundum faciem iudicare nouerunt, tu autem ô meridiana lux & secretorum cognitor longe aliter existimas. Di-

stant quippe multum nimis ab humanis iudicia tua. Quos enim prædestinasti ad vitam, & in tuorum sorte connumeras electorum, ad tempus tantum errare concedis. Nunquam pietatis tuæ oculos ab eorum amoues viis, tametsi ignorent ipsi. Probat autem hoc illorum exitus. Quamuis enim premantur iugo captiuitatis, aut per semitas deuient delictorum, congruo nihilominus tempore ineffabili, alta, & repentina mutatione illos trahis ad te. Nō enim vis vt quos tuo mundasti, sanctificasti, & gratificasti sanguine, pereant in æternum. Illi autem solum gehennæ sunt filij, qui tibi non placuerunt in te. Hinc est quod Iudas proditor irremissibiliter corruit, & Petrus Ecclesiæ pastor pro negationis crimine largiter fleuit.

Vnde nocendi inscrutabilis malorum animositas originem trahat.

CAP. X.

Consueuerunt, qui accensi sunt nocendi animo, infatigabiliter cogitare, quibusmodis inextinguibilem erga odiosos sibi suam valeant perficere voluntatem. Nocent magis magisque nocere desiderant. Illius gehennę, quę inextinguibilis est, se filios esse insinuāt, operáque patris eorum faciunt, qui interminabiliter cruciantur in illa. De talium numero pontifices, sacerdotes, Pharisæi, & omne Iudæorum concilium fuisse fatendum est. Neque enim tam pertinaci animo insequi potuissent mediatorem Christum, qui vtique propter miraculorum virtutem, mirabilem sapientiam, & præcipuam sanctitatē laus erat Israël, & Hebræorum plebis regale ornamentum, vtpote de eorum stirpe progenitus, atque ipsorum patribus ante multa annorum curricula repromissus, nisi gehennæ eiusdem extitissent facibus inflammati. Illos promouebat diabolus tanquam sua membra, ipsi autem eius nefarias suggestiones quasi obedientes filij
Ioan. 8. implere curabant. Hoc illis dixerat dominus. Vos (inquit) ex patre diabolo estis, & opera illius perficere vultis. Hinc est quod Annas pontifex post alapam à pontificis ministro domino Iesu traditam, post trinam Petri negationem ipsum dominum eadem nocte misit ligatum ad Caypham pontificem, vbi scribæ, & pharisæi, & omnes seniores, atque vniuersi Iudæorum conuenerant pontifices. Ibi etenim coram summo pontifice constituti falsum quærebant testimonium contra Iesum, vt eum morti traderent. Falsidicorum vtique queritabant suffragium, vt ad mortem damnarent vitam, ne viuerent in æternum. Vicissim contendebant, vt candorem æternæ lucis suis obnubilarent tenebris. Fiebat autem vt quo solicitius inuestigarent ista, eo in depressioribus ipsi tenebris remanerent perseuerante in suo splendore incommutabili veritate. Illos Propheta descripsit,
Psal.63. dicens. Scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes scrutinio. Volebant inermi manu durissimum confringere silicem. Sed quid? Præualuerunt ne? Minime. Manus cōtriuerunt suas, cassóque defatigati labore facere potuerunt nihil. Varias nocendi artes & maligna consilia inuenire conati sunt, vt perderent sapientiam, & tamen in propria insipientia perstiterunt. Nempe quum plurimas finxissent op[…]positiones veritati æternæ, & superuacue desud[…]sent, testes duos repererunt, qui dicerent, nos audiui[…]mus eum dicentem. Ego soluam templum hoc ma[…]nū factum, & post tribuum aliud non manufactu[…] reædificabo. Poterant hi testes esse veridici, si pro[…] dominus dixerat, retulissent, sed consueuit sempe[…] iniquitas superaddere veritati, vt puritatem menda[…]cij cœno commaculent. Sic enim inquit. Solu[…] templum hoc, & in tribus diebus excitabo illu[…] Quod voce protulit, potentiæ suæ verbo perfeci[…] Post suæ etenim passionis triduum quum in tumul[…] corpus, quod erat animæ tabernaculum & diuinitatis templum, iaceret exanime, illud omni deposita passibilitatis molestia resuscitauit ad vitam. Fecit quod se facturum esse promiserat, vt veritatis ostenderetur assertor, & futuræ resurrectionis atque stru- Psal.
cturæ cœlestis imputribile poneret fundamentum, quatenus omnis superædificata habitatio cresceret in templum hoc sanctum in domino. His testibus auditis pontifex iniquitatis dolo plenus de iudicia[…] surrexit solio nolens falsiloquorum obiection[…]que Christi discutere innocentiam. Maximam[…] fecto mediatori afferebant laudem prolata aduer[…] eum & non probata testimonia. Nequaquam vi[…]dex astabat tunc Cayphas, sed vt calumniator & ho[…]stis, quamobrem veritatem, quam minime diligeb[…], non scrutabatur, sed meditatam calumniam, qua re[…]fertus erat, insidiabatur quasi leo in spelūca sua, & si[…]cut catulus leonis habitans in abditis. Obseruaba[…] callide, si forte ex ore mediatoris aliquem incompositum & reprehēsibilem prolatum sermonem agnosceret, propterea cernens, quod nil falsis obiectionibus respondisset, tentauit, si quomodo ipsum concitaret ad loquendum. In tacentis quippe lingua ni[…]
Mat.26. hil reperitur indignum. Ait igitur. Non respond[…] quicquam ad ea, quæ tibi obiiciuntur ab his? O fr[…]dola & venenata antiqui serpentis astutia, ô malig[…]tatis eloquium tumens, ô pontificis summi inuete[…]ta canities. Gradu sicut præeminens cæteris, ita[…] peruersitate præcellis. Cur tentando ad loquend[…] prouocas sapientiam? Cur accusationibus falsis quæ[…]ris vt satisfaciat veritas? Nouit deprauatum cor tuum, omnes calumniatores domini esse mentitos. An forte sciscitaris responsum, vt ipsius agnita sanctitate innocentem absoluas? Nempe os tuum abu[…]dauit malitia, & lingua tua concitauit dolos, sed[…]que aduersus fratrem tuum locutus es, & aduersus f[…]lium matris tuæ posuisti scandalum. Veniet, ven[…] tempus (crede mihi) in quo deprehendaris in c[…]mine, & malitia tua proferatur ad publicum, a[…] toti mundo efficiatur nota. Nunc tua solum t[…]cusat conscientia, nunc coram paucis, qui tec[…] vno conueniunt nocendi consensu, exponis il[…] inde consequaris laudem, tuæque dolosita[…]ctum, aliâs autem aliter fiet. Stabis proculdubi[…]te tribunal eius, qui astat tibi, & quem moliris occi[…]dere. Iudicabit ipse te non sicut tu, sed iusto tecum iudicio contendet, statuet te contra faciem tuam, & te iudicabit per te, non alterius indigebit testimonio, prout agis nunc tu, te faciet esse testem, téque iu[…]dicem tui, ostendet prius te tibi, tuámque de te auditurus est abs te sententiam contra te, neque aliter iudicabit de te, quàm tu. Non autem errare valebis

ducet

duet te sapientia eius per cordis tui latebras, & multa quæ ignoranter commisisti, deteget delicta. Iuxta te erit æquitas, & quid virtus, quidue vitium mereatur, insinuabit. Tunc clamabis aduersum te nemine contradicente. Proferes tuipse in te sententiam de te, quam ille quem nunc contemptibilem, afflictum, mœrentem, tacentémque vides, coram angelis & cœlorum approbabit militia. Impræsentiarum quamuis posset, nihil tamen falsis oppositionibus respódere voluit, vt omne secuturis fidelibus daret de se humilitatis exemplum. Incorrigibiles namque agnoscens illos neque excusationis, neque admonitionis sermonem exprimere voluit. Verba sancta in spinis seminare, & eloquia sapientiæ supra aridam terram, & petram durissimam iactare passus non est. Sed quid egit? Orabat vtique patrem corde Psal. 26. intentissimo propheticum illud dicens. Ne tradideris me in animas tribulantium me, quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Sibi (inquam) & non domino mentita est, qui nouit latebras mentium penetrare, atque delinquentium damnare facinora. Orante autem illo non pro ipsis, sed pro se suóque mystico corpore quasi meditata eorum fraude frustrati, vniuersi qui astabant, illúmq; manibus vinctum retinebant tanquam canes famelici, & rapaces lupi impetum vnanimiter fecerunt in eum, certatim illi iniuriam irrogantes. Hi veluti ignobiles palàm domino insultabant, non tamen sine consensu & voluntate pontificum. Humano siquidem sacerdotes cohibebantur pudore, dominum publice laniare, tametsi intus æstuarent nocendi desiderio. Hinc odij impellebat ardor, inde repellebat sacerdotij dignitas ab mediatoris aggressu. Tandem dominante furore vltra se minime continere valentes cæteris foras eiectis plus quàm Mat. 26. dici possit, in illum furere cœperunt. Vnde eorum quidam expuerunt in ipsum, alij velabant faciem eius & oculos colaphis eum cædentes, nonnulli palmas in genas eius dederunt, dicentes. Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit? Fuere quippe ex ipsis, qui calcibus dominum pessundantes, scapulas, os & omne corpus liuoribus compleuerunt. Inter ipsos ille beatior, illéque præstantior credebatur, qui in contumeliis irrogandis, infligendísque verberibus crudelior extitisset. Flete nunc oculi mei, & flumina emittite lacrymarum in hoc tam crudeli horrendóque spectaculo. Non parcat pupilla per diem & noctem lacrymarum imbres erumpere, nec hoc intermittite opus, quandiu hac luce fruamini. Maxima prorsus & inaudita coram vobis plorandi est oblata materia, si tamen quæ geruntur, peruigili consideratione aspicitis. Verum cordis omnem aduocate intentionem, vt vnà vobiscum concorditer lugeat. Per vos indicabit illa quid sentiet, discutiet illa singula, penetrabítque profanæ plebis secreta mentium, & animorum occultas aperiet cogitationes. Hinc vbertim defluent aquæ, decurrentésque in terram pauimenti duritiam emollient. Hinc tam salubri consilio date manus, præbete auditum, quatenus opere perficiatis, quæ dico. Poteritis ne continere vos quum regem gloriæ, vitæ autorem, dominum maiestatis, atque hominum redemptorem videbitis conspui, facie velari, colaphis cædi à gehennæ filiis, à peccatoribus alapis verberari, ab elatis irrideri, iniuriari ab immundis, atque à corde pollutis multipliciter blasphemari? Hæc omnia agebant ipsi viri vtique sine misericordia, absque ratione, sine Deo. Nequaquam reueriti sunt diuinitatem Verbi habitantis in homine, aut conditoris omnipotentiam latentis in carne. Se quippe exhibebat tanquam vas perditum, propterea vituperationem audiuit multorum commorantium in circuitu. Occultabat se quod erat, vt quod non debebat, durius pateretur. Hominibus tacendo ignotus erat. Deo autem in gemitu cordis aiebat. Propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam, extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ. Nam & zelus domus tuæ comedit me, & opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me. Psal. 68. Silebat labiis, & in medio sceleratorum stabat humilis angelorum & hominum dominus. Quis considerando non defleat, & flendo non gaudeat, quum intuetur mente in humanitate sapientiam in medio assistere Iudæorum, & vultu demisso impiorum audire contumelias, præterea vultum, quem desiderant angeli prospicere, fœtidissima suscipere sputa, & acerrimas alapas? Nullus plane in veritate sufficit explicare, quanta qualiáue flagella, opprobria, & illusiones à nefandissimis pertulerit sacerdotibus. Plus quàm triennio sitierant, quod tunc illis permittebatur implere, quamobrem eos noua irrisionum genera contra dominum meditatos esse indubium est. Grauiter nanque se offensos arbitrabantur ab illo. Eorundem quippe vox illa est, quæ in sapientiæ volumine continetur. Circumueniamus (inquiunt) iustum, quoniam inutilis est Sap. 2. nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum, grauis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tanquam ab immunditiis, & profert nouissima iustorum, & gloriatur patrem se habere Deum. Videamus ergo si sermones illius veri sunt, & tentemus quæ futura sunt illi, & sciemus quæ erunt nouissima illius. Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum de manibus contrariorum. Contumeliis & tormento interrogemus illum, vt sciamus reuerentiam illius, & probemus patientiam eius, morte turpissima condemnemus eum. Hinc clamoribus, inde conuitiis subsannabant illi. Nunc calcibus, nunc manu, nunc virga, nunc impulsionibus venerandum dilaniabant mediatoris corpus. Maiora prorsus & grauiora sunt, quæ à sceleratis pontificibus ac pharisæis perpessus est, quàm cogitari valeant, tametsi inaudita quædam meditentur & aspera. Hæccine aiebat, ille, qui populis in opprobrium nostrum prædicabat, dicens. Mat. 23. Super cathedram Mosis sederunt scribæ & pharisæi, omnia quæcunque dixerint vobis, seruate, & facite, secundum verò opera eorum nolite facere. Alligant onera grauia & importabilia, & ponunt in humeris hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Nobis verò sic. Væh vobis scribæ & Ibidem. pharisæi hypocritæ, qui clauditis regnum cœlorum ante homines. Vos enim non intratis, nec intrantes

introire permittitis. Væh vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ qui decimatis mentam, & anetum, & ciminum, & relinquitis quæ grauiora ſunt legis, iudicium, miſericordiam, & fidem. Væh vobis phariſæi hypocritæ, qui ſimiles eſtis ſepulcris dealbatis, quæ foris apparent hominibus ſpecioſa, intus verò ſunt plena oſsibus mortuorum & omni ſpurcitia, ſic & vos quidem foris apparetis hominibus iuſti, intus autem pleni eſtis hypocriſi & omni iniquitate. Quotieſcunque talia repetebant, furore bacchantes ingeminabant flagella, reiterabantque conuitia, & velut amentes in illum rabido ore ac armata manu ſæuiebant, at vbi clamoribus & verberibus foſsi illum ſeminecem reddiderunt, maximo cum dedecore expulerunt à ſe, atque miniſtrorum pro foribus expectantium tradiderunt in manibus, vt illum compedibus aſtrictum arcta recluderent cuſtodia vſque mane. O bonitas ſumma, ô pietas immenſa, ô melliflue amor quo doloris iaculo te contemplantium corda transfigis? Diſceſsit itaque ab eorum conſpectu vniuerſitatis dominus & beatorum laus, tanquam empititius ſeruus nil dicens, nullámque lamentationis vocem emittens, & peſsimorum famulorum datur in manibus. Hi dominorum ſuorum ſectantes veſtigia veluti ludibrium quoddam ante ſe Dei filium poſuerunt, & eaſdem quas à ſacerdotibus viderant, ſeu audierant, vel ex ſe cogitare potuerant, contumelias perficere ſtuduerunt. Demum & ipſi magis labore & ſomno attriti, quàm caritate compuncti illum vltra iniuriis appetere deſiere, quanquam ille ad perferenda grauiora paratiſsimus eſſet. Secundum igitur imperium principum ſacerdotum in loco indecentiſsimo dominum poſuerunt, vbi fœtores purgamentorum, vermium multitudo, & tenebroſus carcer, atque quædam mortis erat imago. Tunc manibus poſt tergum ligatis regem gloriæ in compedibus reliquerunt. Impletum autem tunc eſt quod prophe-
Pſal. 87. tico ore dominus dixerat. Poſuerunt me in lacu inferiori, in tenebroſis, & in vmbra mortis. Sed & figurata veritas finem ſortita eſt, quæ in ſancto puero Ioſeph plurimis præcedentibus annorum curriculis fa-
Gen. 37. cta fuerat: de quo ſic legitur: Miſit ante eos virum, in ſeruum vænundatus eſt Ioſeph, poſuerunt in compedibus pedes eius: ferrum pertranſiit animam eius, donec veniret verbum eius. Nunc igitur, ô anima mea, ſi qua pietatis in te remanſit ſcintilla: carceris clauſtra irrumpe: ſeris prius ac vectibus confractis viriliter, & cordis cum anxietate, atque lacrymarum irriguo fonte coram cœlorum domino, & vniuerſitatis vnico rectore prouoluere pronus in terram, pedis deoſculare plantas, aſtringe, amplectere, compedes madefacito lacrymis, ſolue manus ligatas à tergo, vincula dirumpe, præcide funes: & quãta vales virtute in priſtinam libertatem reſtitue redemptorem. Illi compatere intimo caritatis affectu, & feſſo corpori, ac verberibus attrito adhære poſt ſcapulas, flebilique voce, atque eidem ſuadere mœrenti corde conare, vt dignetur reclinare ſe ſuper te: & ſi nolit propter ſe, agat tamen hoc propter te. Illi itaque humili allocutione dicito: O domine, domine, gaudiũ paradiſi, corona ſanctorum, ſalus mundi, occaſus interni, vita iuſtorum, naufragantium refugium, ſolamẽ mœrentium, ſpes mea, dolor meus, & Deus cordis mei: quomodo ſic aſpicio te fatigatum corpore, membris debilitatum, tumeſcentem facie, ſputis illitum, & omni humano deſtitutum auxilio? Nempe tu es, qui cum patre in ſublimibus ſedibus aulæ cœleſtis triumphas, & reſides. Tu (inquam) es, qui vniuerſam ſanctorum Eccleſiam, atq; omnem angelorum militiam in laudem & gloriam eſſentiæ diuinæ diſponis, & ordinas. Corde etiam credo, labiiſque confiteor, quòd tu es, qui habes immortalitatẽ, & lucem habitas inacceſſibilem: atque in patris gremio beata identitate, æquali gloria, ſempiterna generatione feliciter requieſcis. De qua vtique generatione ineffabili tibi per egregium Pſalten loquitur pater ſic: Tecum principium in die virtutis tuæ in ſplendoribus ſanctorum ex vtero ante Luciferũ genui te. Tantus igitur & talis quum ſis domine: cur in hoc viliſsimo ſtabulo conquieſcis? quare te in ergaſtulis mancipatum cerno? vt quid in loco horroris & calamitatis ſummæ te turpiter abiectum eſſe conſpicio? Abiecerũt vtiq; Hebræorum ſacerdotes te pontificem glorioſum, & inuictiſsimum regem, quaſi non eſſes vnctus oleo, & tanquam diuinum nihil eſſet in te. Obliti ſunt quantas virtutes & miraculorum prodigia in medio eorum operatus. Te deriſerunt, percuſſerunt, conſpuerunt, vulnerunt. Verumetiam, vt occidereris, te præſidi tradere conſiliauerunt, quod his omnibus grauius eſt. Quis autem mihi det, vt moriar pro te dulciſsime domine? Quòd ſi non merui hoc, concede ſaltem, vt quocunq; ieris, ſociem te, tuorúmq; tormentorum ac ignominiarum efficiar conſors. Hæc cum eo loquere lacrymis ſuauiter defluentibus: ita vt earum inundatione tua pariter & ipſius aſpergantur veſtigia. Eris vtique ſic affecta ſuauitate, dolore, & fletibus plena adhærebis Chriſto: & caritate liquefacta tota trãſformaberis in delictum. Efficieris inſuper ſicut humilis in oculis tuis, ita amabilis verbo: & in conſpectu omnium ſupernorum ciuium admirabilis, dicẽtq; de te: Quæ eſt iſta, quæ ſic deuotè ac largiter plorat in carcere, affluit deliciis, & amore ardentiſsimo ſuper ſuum innixa dilectum? Tu autem corde iucundo, irradiata ſplendore, caritate transfixa, & eleuata ſpiritu propheticũ illud cantabis: Et nox illuminatio mea in deliciis meis. Nec immeritò. Nã nox illa tibi ſicut dies illuminabitur, & ſicut tenebræ eius, ita & lumẽ eius.

De prærogatiua, et effectibus caritatis, atq; malignitatis.

CAP. XI.

HAbet hoc proprium, quicunque diuinitus eſt caritate ſuccenſus, vt aſsiduè & corde peruigili meditetur, qualiter in ſpiritualibus ſtudiis proficere valeat, caritate dilatari, & ad perfectionis culmen attingere. Dei namque amor igni meritò comparandus eſt. Quo enim crebrius agitatur, vehementius inardeſcit. Nunquam ex natura ſui (dummodo materia non deficiat) ardere deſiſtit. Sic ipſa caritas, quæ gratis hominibus largitur à Deo, ſiue exerceatur aduerſis, ſiue ſpiritualibus ditetur donis, ſuo ſemper viget impulſu. Nunc piis promouetur deſideriis: nũc foris beneficiis dilatatur. Satagit abſq; intermiſsione, & ſine mẽtis hebetudine omnipotenti Deo placere, quẽ diligit: & cui ſe amoris voto cõſtrinxit. Flagrat, & ſurſum tẽdit, vitiorum conſumit rubiginẽ, depurat cor, excoquit paſsiones, ſeculi expellit amorem, cœleſtium arcana penetrat, futurorũ bonorũ deguſtat paſcua, ſacramenta pandit diuina

diuina, lucet ad gaudium, ſplendorem virtutum dirigit ad exemplum, amicitiam Dei parit, placat omnipotentem, aduocat Angelos, ſanctos imitatur, & hominum ſibi beneuolentiam vendicat. Hæc etenim quemadmodum ad omnia bona perutilis eſt, ita & malignitas, atque peccati deliberata voluntas ad vniuerſa flagitia procliuis eſſe cognoſcitur. Caritas per gratiam ſpiritus fidelibus prærogatur, dicente Apoſtolo, Caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis. Malignitatem verò apoſtata ſpiritus ſuggerit, docet, commouet, & inflammat. Nam propterea tanquam malignitatis incenſor ab Apoſtolo nominatur malignus. Scribo (inquit) vobis adoleſcentes, quoniam viciſtis malignum. Caritas in exercitatione virtutis nunquam ſatis dicit, ſed neque mala voluntas in vitiorum perpetratione. Dei quidem imaginem caritas, Diaboli autem conſummata malignitas. Electorum eſt pediſſequa caritas, & reproborum dominatrix malignitas. Vtraque tamen ex operibus comprobatur. Corporalium ſpecierum quædam ex viſu, quædam ex auditu, odoratu, & guſtu, nonnulla comprehenduntur ex tactu. Caritas autem & malignitas nunc ex verbis, interdum ex operibus. Semper verò & abſque ambiguitate vlla ex cogitationibus dignoſcuntur. Vbi cogitationum ineſt certa ſcientia, ibi etiam malignitatis ac caritatis adeſt cognitio. Huiuſmodi ſcientia cæteris præſtantior eſſe probatur. Beatus planè, qui cogitationum ſuarum notitia imbutus eſt. Qui talis eſt, malignitatis contemptor, & amator efficitur caritatis. Ab hac prorſus Iudæorum Pontifices ſe fatebantur eſſe alienos, qui obſtinatiſſimo animo inſequebantur Dominum. Totam ſiquidem noctem penè ducentes inſomnem nullam Domino requiem tradiderunt. Sed nunquid hoc peruerſæ eorum voluntati ſuffecit? Minimè. Nam ſic euangelicus textus eloquitur, vt factus eſt dies, plebis ſeniores, ſacerdotúmque conuenerunt principes, quatenus inito conſilio morti traderent redemptorem. Ecce ſimile Suſannæ ſanctæ memorabile exemplum. Conuenerunt olim Presbyteri duo iniquitate pleni, dierúmque malorum inueterati, vt aduerſus mulierem innocentem, quæ eorum deſideriis malignis noluit præbere conſenſum, falſum proferrent teſtimonium. Verùm iudicante Deo eandem, quam proximæ ſuæ parare moliti ſunt, pertulere necem. Ita & hi, vt innoxium cruorem effunderent vnanimes conuenerunt, quatenus communi prius decernerent conſilio, qua fraude, quo modo, quáve mediatorem Chriſtum facerent cauſa perire. Hoc nefandum eorum conſilium per Prophetam ipſe expreſsit, dicens, Et qui cuſtodiebant animam meam, conſilium fecerunt in vnum, dicentes, Deus dereliquit eum, perſequimini, & comprehendite eum, quia non eſt, qui eripiat. Celebrato ergo Sacerdotum Phariſæorúmque conſilio miniſtros direxerunt, qui illum ducerent ad ſe. Interim autem tu, ô fidelis anima, ocyus ad beatam virginem perge, illíque cum gemitibus & lacrymis refert vniuerſa, quæ per totam noctem Dominus pertulit; & potiſsimum qualiter e cuſtodia eiiciendus ſit, quatenus ad interrogata reſpondeat, præſidíque tradendus. Quis valeat enarrare, quanto ſit intemerata mater dolore compreſſa, dum talia audiuit? Quotiéſque ſyncopizauerit nimio mœrore abſorpta? Deficere quippe poterat præ dolore, niſi filium videndi eam viuificaſſet amor. Sentiebat tunc (quamuis non ad plenum) Simeonis vaticinium. Iam enim vſque ad ipſius animam vnigeniti pertranſierat gladius, atque in carne præmortua ſolius vnici vigebat affectus. Propterea reſumptis viribus, ac fœmineo depoſito metu ad locum, vbi Dominus tenebatur, concito perrexit gradu. Caue autem ne ſolam patiaris incedere. Nequaquam mulierem decet inter populorum commiſceri turbas. Secedet igitur honeſtiſsima & pudica mater, & cum cæteris mulieribus ſanctis, iuxta fores pontificis expectauit, donec filius deducetur ad iudicem. Tu verò ſummi Sacerdotis aulam ingreſſus illum reperies Dominum ſciſcitantem. Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis, ſi tu es Chriſtus Filius Dei benedicti. Matt.26. Didicerat Pontifex ex operibus Chriſti, didicerat ex verbis eius ipſum Dei Filium eſſe. Verùm nimia malignitate detentus credere non valebat. In vnum conſiſtere nequeunt malignitas & ſapientia, ſicut nec tenebræ & lux. Sic enim ſcriptum eſt, In Sap.1. maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Ad hoc vſque peruenerat miſer, vt in Spiritum Sanctum blaſphemando peccaret. Quod vtique peccati genus nec in ſeculo hoc remittitur, neque in futuro. Obſtruxerat etenim cordis ſui ianuam malitiæ ſeris, ne ad illud ſapientiæ lumen gratia præeunte intraret. Hoc tacitè ipſa indicauit ſapientia, dicens, Si vobis dixero, Luc.22. quia Dei filius ſum, non creditis mihi, ſi autem & interrogauero, non reſpondebitis, neque dimittetis. Optimè qui corda hominum nouerat, Iudæorum implacabilem malitiam, atque incredulitatem aperuit. Eos nanque fefellit Diabolus, quemadmodum & protoparentes. Illos quippe dum boni & mali ſcientiam repromiſit, paradiſi regionem, atque innocentiæ ſtolam amittere fecit. Iſti autem hæreditatem Dei, & legalia ſacrificia ſibi maligno ſuadente vendicare volentes Sacerdotalem, ac regiam dignitatem, atque cœleſtem patriam perdiderunt. Illis tamen ſuæ iudiciariæ poteſtatis gloriam occultare noluit, quamuis ſciret eſſe incredulos. Occaſione igitur eorum erudiens nos, inquit, Veruntamen dico vobis, Mat.26. amodo videbitis Filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli. Venit nanque Dominus in aduentu primo, quum inter homines viſibilis homo apparuit in humilitate, propterea iudicium eius ſublatum eſt. Veniet autem in ſecundo in eadem hominis forma, ſed in virtute, ſicut Propheta ait, Vox Domini in virtute, vox Do- Pſal.28. mini in magnificentia, & confringet Dominus cedros Libani, ſuperbos (videlicet) & ſceleſtos, comminuétque vſque ad fundamentum, ita vt eorum non videantur veſtigia. Veniet (inquam) cum Angelis & Archangelis, cum poteſtatibus & virtutibus, & cum omni cœlorum militia, ſedebitq; ſuper ſolium excelſum & eleuatum, adeò vt ab vniuerſis valeat intueri, iudicabit planè orbem terræ in æquitate, & populos in veritate ſua. Appendet ſingulorum merita ſingulis propria reddens. Veniet (inquam) iudicaturus, qui venit iudicandus. In nubibus cœli veniet, cum ſanctis ſcilicet omnibus, ſicut ipſe ait, Sedebitis & vos ſuper Matt.19. ſedes duodecim iudicátes duodecim tribus Iſraël. De quo etiã aduẽtu per Prophetã dicitur, Ecce apparebit

Dominus super nubem candidam, & cum eo sanctorum milia. Tunc quanta peccatorum confusio sit, animaduertendum nunc est, quum ad iudicantis imperium conscientiarum aperientur libri, fientque nota omnibus delicta singulorũ. De hoc apertissimè
Apo.20. in Apocalypsi sic legitur, Et vidi thronũ magnũ candidum, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit & cœlum, & non est inuentus locus ab eis, & vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni. Et libri aperti sunt, & iudicati sunt mortui ex iis, quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum. Non erit itaque tunc latendi locus, pœnitentiæ tempus, modus excusationis, merendi facultas, preciúmve redimendi. Cum causa propria quisque pro-
1.Cor.5. cedet, sicut Apostolus docet, Omnes (inquit) stabimus ante tribunal Christi, & tunc recipiet vnusquisque propria, quæ gessit in corpore, siue bonum, siue malum. Quid gentiles? quid Christiani nomine? quid Iudæi Sacerdotum Pontifices & Pharisæi, qui ipsum Dominum agnoscentes per legem prædicantem, & miracula facientem videntes crudeliter peremerunt? Grauius prorsus præ cæteris punientur. Exquiretur ab eis omnis sanguis iustus, qui à sanguine Abel, vsque ad Zachariæ sanguinem super terram effusus est. Insuper & mediatoris Christi, cuius maiestatem tractantes indignissimè in homine pertinaciter effuderunt. Obmutescent equidem retinentes memoriter, quod audierunt nunc. Stabunt coram iudice Christo corpore fœtentes, squalidi, deformes, infirmi, verecundi, confusi, cruciatibus pleni, mente autem mœrore saucij, angustiati timore, desperati de venia, liuore tabescentes, sensus ac damni pœna attriti, tremendam nimium iudicis sententiam expectantes, qua dicet, Ite
Matt.25. maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius. Qualis hæc erit mutatio? quàm inæqualis eorum sors futuri ad præsens? In futuro conuenient, resurgent, iudicabuntur, & damnabuntur, impræsentiarum verò nil de futuro meditantes sedent in consilio, inflati superbia, accensi nocendi desiderio, & paratissimi occidere Dei immaculatum
Psal.24. agnum. Vnde idem per Prophetam inquit, Tentauerunt me, subsannauerunt me subsannatione, frenduerunt super me dentibus suis. Quid frenduerint, quídve
Mat.26. acclamauerint, audi, Blasphemauit (inquiunt) quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audiuimus de ore eius, quid vobis videtur? Istáque dicentes pariter surrexerunt illi blasphemiis insultantes, cædentes eum flagellis, alapis percutientes, deturpantes sputis, ac toto corpore crudeliter dilaniantes. Demum in consilio omnibus proclamantibus ipsum reum mortis esse, mandauit Pontifex astantibus ministris, vt vinctum illum deducerent ad Pilatum. Hoc audito illos præueni, & gradu celeri ad sanctissimam genitricem accede, quæ mœrore vehementissimo vrebatur. Illique cum lacrymis dicito, quòd morti à Pontificibus damnatus sit, atque ob hoc præsidi præsentandus. Ad hanc vocem expauit cor virginis, viscera tremuerunt, aufugit sensus, caligauit visus, obmutuit loquela, & omne corpusculi defecit robur. Accessit tamen præ foribus Pontificis circunstantium fulta præsidio. Eminus autem introspiciens intendebat anxiè, non sine pauore, si quem diligebat, cernere posset. O amor, ô timor cordis Mariæ. Filium quippe flagrantissimo amore intueri satagebat, illiúsque cruciatus aspicere perhorrebat. Hinc timor, inde amor matris præcordia laniabat. O quomodo versa est cithara in luctum, & dulcedo cordis virginei in absinthium. Nequaquam tunc Noëmi (videlicet) pulcra vocari poterat, sed mara, hoc est amara, quoniam eam amaritudine repleuerat Dominus, atque afflixerat omnipotens. Erecta quidem stabat tremulis genibus, voce rauca, lacrymis defluentibus, vt procul aspiceret venientem. Et ecce tumultuantibus turbis ducebatur Rex gloriæ, vinctis à tergo manibus, multorum vallatus multitudine armatorum. Tunc beata virgo fœmineo pudore seposito, vrgente dolore ante omnes accessit, vt prætereuntem videret filium, filiúsque matrem agnoscere posset. Proh dolor oculos attollente Maria, Dominum Iesum vidit oculis liuidum, crine dissolutum, dilaniatum barba, scissis vestibus, facie tumentem, sordidatum sputis, ac debilitate maceratum. Vidit & filius genitricem mœroris gladio transfixam, vbertim lacrymantem, seque intuentem brachiis sustentari fidelium. In ipso quippe primo eorum aspectu incredibili se percussere dolore. Vix mater filium ex liuoris defœditate agnoscebat. Verùm quanto illum diligentius [illegible] tendebat, tanto cruciabatur vehementius, vocem tamen emittere non valebat. Absorbuerat enim cor illius tristitiæ nimietas, vocísque organum, & linguæ detinebat officium, ne quid loqueretur ad filium. Eo autem angebatur acrius, intúsque vociferabatur, quo foris loqui minus poterat. Attamen filius non minus de materno, quàm de proprio vrgebatur dolore. Nouerat genitricis afflictionem, nouerat innocentiam. Proinde sicut de mœstitia, ita de matris sanctitate fatigabatur, quæ pro tali pœna dignum nil egerat. Nempe ambo in passionis se exercebant palæstra, ambo aduersum se decertabant, vtrunque mutuæ afflictionis gladius penetrabat. Gemebat filius, quòd mater in tam horrendo præsens esset spectaculo, de ludibrio verò vnici sui sancta genitrix [illegible] consolabiliter lamentabatur. Ad cor virginis loquebatur verbum, dicens, Vt quid venisti columba mea, formosa mea, immaculata mea, mater mea? Dolor tuus meum auget, cruciatus tuus transfigit me. Recede (obsecro) hinc mater mea, reuertere in domum tuam. Fas quippe non est, vt virginalis pudor homicidarum admisceatur cœtibus, & vt aures tuæ angelicis assuetæ colloquiis turbarum furentium clamoribus pateant. Si abieris, vtriusque dolorem temperabis, amborúmque tristitiam lenies. Ad hoc ego humanam suscepi carnem, vt patiar, & vt pro antiquis criminibus satisfaciam. Ad te non pertinet hominum reparatio. Nam quemadmodum nullum commisisti delictum, ita nulla delictorum tibi pœna [illegible] betur. Innocentia tua delinquentium supplicia non meretur, sed triumphantium meritum. Ad [illegible] pria igitur remea, & in quietis portu te colloca, [illegible] bebis Magdalenæ consortium, habebis & dilecti discipuli solatium. Dum enim ego delibor, & ad passionem pergo, vacabis orationi, assuetæ contemplationi incumbes, cœlestiúmque potita dulcedine leuabis te super te. Exo.31. Inde capies qualecunque refrigerium, ex his saginata interius tuum à passione mea cogitatum auertes. Cui mater, Cur ista talia Psal.105. ris fili mi, magister & Domine: Cur ancillæ tuæ talia suades? Scis, ô amor mi, dolor mi, & Deus cordis mei,

quoniam præsente te omnia mihi licent. Adeò quippe mœror tuus absorbuit cor meum, tantúmque in præcordiis præualuit tristitia, vt præter te nil vltra cogitare queam. Nusquam accedere possum, nulliúsq; concupisco leuamen. In te collocaui cor meum, nam in corde tuo constitui mansionem, quoniam vita mea tota pendet ex te. Porrò si tu nouem mensium spatio in vtero meo tanquam sponsus in thalamo quieuisti, cur non mihi hoc triduo in te liceat pausare? Sic sic consolabor, sic mearum vtcunque solatium captabo pœnarum (si tamen patiente te aliquam valeam consolationé admittere.) Absconde igitur me in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum, protegéq; me in tabernaculo cordis tui à contradictione linguarum (si tibi placet) vt lateam. Si enim hoc egeris, ô salus mea, turris fortitudinis meæ, refugium meum, meorúmque lumen oculorum, te flagellato flagellabor, te irriso irridebor, tecúmque contumelias, opprobria, colaphos, sputa, fel, acetum, crucem, & ipsam percipiam mortem. Hoc autem mihi videtur consultius (saluo tamen semper sapientiæ tuæ honore, tuóque sacrosanctæ ordinationis tuæ arcano consilio) vt supplicium hoc permittas me subire pro te. Gratissimũ quidem erit mihi vniuersas perferre molestias, dummodo tu liber euadas. Absentia nanque mea parum oberit mundo, tua verò dispendium ingeret supra modum. Iam dispersum cernis gregem tuum te pastore percusso, iam ouis vna mactata est. Quid de cæteris futurum sit, tua iudicet sapientia. Nempe si in ipsius tuæ passionis initio tantum præualuit lupus, tantum tuæ ecclesiæ offuit, quid aget in te pendente, te moriente, te quiescente, te descendente? Quamobrem (obsecro) parce tibimet, & si non propter te, saltem propter nos, quos desolatos relinquis & mœstos. Regredientur vtique ad vnitatis gremium, quotquot dispersi sunt, si te suum conspexerint ducem. Huiusmodi in spiritu matre sermocinante cum verbo tanquam mundantis aquæ lacrymarum riuuli defluebant, adeò vt astantium animos genitricis lucus mœstitate perfunderet. Flebant ergo, qui aderant intelligentes ex lacrymis Mariæ dolorem esse vehemẽtissimum. Flebat mater filium, flebant astantes genitricem, sicque cœlum ipsum clamoribus insonabat. Hæc dum agerentur, impellentibus ministris mediatorem progredi coegerunt. Vnde Maria filij destituta aspectu plus, quàm dici valeat, tristitia premebatur. In præsidis igitur Domino ingresso prætorium ipsi non introiere pontifices, vt non contaminarentur, sed manducarent Pascha. Contaminationem prætorij metuere videbantur Pontifices, & contaminationem effusionis sanguinis innocẽtis non pauebant. Attendere nolebant, quòd non nisi ex consensu mentis coinquinatur actus. Legem secundum literæ corticem sciebant, sed legis sensum penitus ignorabant. Contaminari timebant coram hominibus, qui teste conscientia apud Deum iam contaminatos se nouerant. Nunquid contaminati sunt illi, qui iubente Mose eos, qui vitulo immolauerant aureo, peremerunt? (Exo.32.) Audierunt nanque, hodie consecrastis manus vestras Domino. Est ne contaminatus Finees, qui gladio suo trucidauit scortantes? De illo Propheta inquit, Stetit Finees, placauit, & cessauit quassatio, & reputatum est ei ad iustitiam à generatione in generationem vsque in sempiternum. (Psal.105.) Nequaquam igitur contaminati essent, si in prætorium introissent, insuper & Dominum occidissent, tunc duntaxat quod opponebant illi, verum fuisset, sed sub hypocrisi se Sacerdotes tegebant. Cauterizatam habebant conscientiam, & cognosci metuebant. Noluerunt in prætorium ingredi, vt possent comedere Pascha, & interficere desiderabant, qui sacramentaliter latebat in Pascha, vmbram veritate deserta tenere curabant, sicq; in suis euanuere cogitationibus neutrum possidentes. Ipsos arguit Propheta, dicens, Vani Filij hominum, mendaces Filij hominum in stateris, vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum. (Psal.61.) Verum siquidem manducassent Pascha, si in Christum Dei Filium credidissent. Hos fefellit Diabolus sicut proditorem Iudam, deceptionis laqueos istis tendens subter legis folia occultauit. Iudæ retiaculum sub argenteis palliauit, illos de regno & Sacerdotali deiecit infula, hunc autem de duodenario apostolatus apice. Cupiditate nanque corruptus hic sanguinem iustum tradere non extimuit. Nondum miser audierat, qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationes, & in laqueum Diaboli. Mox etenim vt pecuniam acquisiuit, se derisum agnoscens, laqueo se suspendit. Sic enim legitur, Tunc videns Iudas, quòd damnatus esset, pœnitentia ductus proiectis in templum argenteis, abiens laqueo se suspendit. (Mat.27.) Compleuit vtique, quod de illo fuerat vaticinatum. Constitue (inquit Psalmographus) super eum peccatorem, & Diabolus stet à dextris eius. (Psal.108.) Quum iudicatur, exeat condemnatus, & Episcopatum eius accipiat alter. Dilexit quippe maledictionem, & veniet ei, noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Verùm eadem, qua vsus est, arte Diabolus ad subuersionem Iudæ, quotidie ad perditionem vtitur animarum. Imprudentibus nanque homicidij, adulterij, odij, rapinæ, & his similia suadet crimina, horum culpam dicit esse nullam, vel leuem, aut remissibilem. Talibus suggestionibus allicit concupiscentiam, & hortatur ad experientiam, semel posteaque pœnitentiam spondet. At vbi delictum consummatum est, blanditur, vt iterum atque iterum perpetretur. Quod si gratiam agnouerit mentem præuenire peccantis, ac displicere viderit, quod antè placuerat, tunc fraude mutata delinquentis animum igneis impetit conscientiæ iaculis, vt illum in desperationis trahat foueam. Aequissimum dicit Deum iudicem esse, & minutissima quæque peccata damnantem, quem paulò antè misericordem fore laudarat. Grauissimam ostendit culpam, quam prius fatebatur exiguam, atque sufficere ad perditionis interitum, quod semel commissum est, asseuerare conatur. Hinc iratum Deum, iudicem implacabilem, & irrecuperabilem esse affirmat gratiam, inde difficultatem pœnitentiæ, importunitatem habitæ concupiscentiæ, atque diuturnitatem ostendit vitæ. Fit autem persæpe, vt peccator huiusmodi tentationum bella non sustinens, aut corporalis interitus sibimet violentiam inferat, aut in flagitiorum omnium se præcipitet voluptatem, tanto minus veniæ efficiatur idoneus, quanto ardentius se subegerit culpæ. Maximum præterea de venditionis Christi precio moralitatis nobis sacramentum innuitur, de quo dicitur, quòd consilio inito emerunt figuli agrum in sepulturam peregrinorum. Qui sunt peregrini hi, pro quorum sepultura precio sanguinis figuli

figuli emitur ager? Peregrinos illos vtique dixerim, qui huius vitæ renuunt blandimenta, qui in hoc mundo amando nil posident, qui totis viribus carnis illecebras fugiunt, qui carnem subigunt spiritui, qui corporis resolutionem pro Christi amore perferre non metuunt, qui flagrantisimo amore ad futuram cœlorum hæreditatem currunt, qui patris summi speciem anhelo spiritu concupiscunt, seque beatorum spirituum æqualitatem esse percepturos minimè diffidunt. Hi nempe peregrini verè dicendi sunt, qui sicut voce, ita corde confitentur, & dicunt, Non habemus hic ciuitatem manentem, sed futuram inquirimus, cuius artifex Deus est. Peregrinantem corpore & spiritu quid asserat, quidve gemendo insinuet, attende. Heu mihi (inquit) quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Proinde alio in loco orans ait, Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo. Horum verò peregrinorum spiritualis sepultura pax est, & mentis tranquillitas, quæ in fidei vnitate, in fraternitatis amore, in vitiorum triumpho, in possessione virtutum, in deuotionis exercitatione, in cœlestium contemplatione percipitur. De qua (videlicet) pace Apostolus inquit, Et pax Dei quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras. Magna siquidem tranquillitatis pace potitur anima, quæ per fidei vnitatem, & caritatis incendium Christo copulata est, atque sic conuersatur in terra, vt quantum in ipsa est, fraternitatis in nullo minuat dilectionem. Qui talis est, frequenter se ab hominum occultat tumultibus, seque in cordis sui secreto tanquam in sepulcro collocat, quatenus liberius eidem per contemplationis studium Deo vacare liceat. De hoc sepulcro legitur sic, Ingredieris in abundantia sepulcrũ, sicut infertur aceruus tritici in tempore suo. Meritò autem in agro figuli constitutum esse perhibetur, quoniam in humano celatum est corpore. An hoc exprimere curauit Apostolus. Habemus thesaurum istum absconditum in vasis fictilibus? Erat vtique tunc in agro figuli peregrinorum materiale sepulcrum. Est verò nunc in cordibus iustorum Deum contemplantium, proximúmq; diligentium requies pacatisima, in qua à curarum voraginibus secedentes sponsi fruuntur præsentia. Caueant autem, qui dona huiusmodi perceperunt, sibi arrogare, quod habent. Agnoscant gratiam, ne defluant in culpam. Meminerint iugiter, quoniam precio sanguinis Christi peregrinorũ sepultura empta est. Vt autem non ignorent sanguinis huius inpreciabile precium, Apostolum audiant dicentem, Non enim corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ vestræ traditionis, sed precioso sanguine quasi agni incontaminati & immaculati Christi. Paulus quoque inquit, Empti enim estis precio magno, glorificate, & portate Deum in corpore vestro. Quisque igitur seruorum Christi in hoc spirituali agro proprium sibi studeat vendicare sepulcrum. Habeat in se, vbi interdum requiescat, atque deperditas intus reparet, quas horis singulis amisit, vires. Plurimum nanque naturalis decoris, & gratuitæ caritatis amittitur terrenarum solicitudinibus curarum, quæ non nisi ex reformatione diuinæ imaginis in speculo restaurantur conscientiæ.

Heb.13.

Psal.119.

Psal.141.

Philip.4.

2.Cor.4.

1.Petri.1.

1.Cor.6.

Qualiter qui præsunt aliis, se in humilitate custodire, atque iudicare debeant.

CAP. XII.

PAstores animarum, populorúmq; principes, queadmodum cæteris dignitate præeminẽt, ita Deo obligatiores sũt. Quamobrẽ qui præsunt aliis, minimè cathedr[...] attendant, sed onus. Nam absq; ponderis examinatione (si solus cõsideretur honor) facile dum sibi ab omnibus deferri conspicit, mens elatione extollitur. Ne igitur intumescat, qui præsidet, iudicẽ qui supra eum est, diligẽter agnoscat. Ipse etenim summus quũ sit in examine iudicij sui, personas nõ accipit, dignitatibus non defert, prosapias non discernit, humanas opiniones non sequitur, sed rectissima æquitatis cẽsura causas singulorũ attendit & merita. Equidem coram veri tribunali iudicis non accedunt qui excusent, non comitãtur qui eripiãt, neq; asistunt qui redimãt. Nudus quisq;, & omni hominum suffragio destitutus astabit Christo operum suorũ recepturus vices. Proinde qui præsunt, non inflẽtur, satagãt solicitè sui ministe[...] implere officij, studeant sicut attolluntur dig[...] ita se humilitate deiicere, ne humana laude co[...] cœlestem negligant principatum. Nequaquam in[...] turo sortiuntur electorum gloriam, qui in subl[...] positi humiliari dedignantur. Est nanque humili[...] iter regium, patens via Angelorum munita prælia[...] per quam semper descendendo ascenditur, humilita[...] tis præceptore dicente, Qui se humiliat, exaltabitur. Nam quemadmodum descendendi ad inferos elatio ita initium ascendendi ad cœlos, atque ad perfectionis triumphum humilitas est, quæ potisimè in sui a[...] gnitione consistit. Cognoscant igitur se, qui aliis imperant, seque in humilitate custodiant, ne elati cor[...] ruant. Singulorum causas subditorum exquirant[...] proprias, vt non peruerso euertantur sensu. De[...] quippe iudices semper maturè incedere, & quæq; d[...] ligentisimè inuestigare, ne aut absoluant noxiu[...] aut innocentem damnent. O quanta iniquè, ô qua[...] ignoranter iudicia fiunt? Vtrunque malum est. Q[...] enim iniquè agit, quod iustè debet, reus est mortis, q[...] verò ignorãter, maxima redargutione est dignus. De prioribus dicitur, Iudiciũ durisimũ fiet iis, qui p[...] sunt. Ignorantibus autem Propheta inquit, Interroga patrem tuum, & annũciabit tibi, maiores tuos, & d[...] cent tibi: Non erubescant interrogare, quæ nesciun[...] sed iudicare, quod ignorant. Munera non accipia[...] quæ iudicum consueuerunt corrũpere animos. Temporalem non trepident amittere gloriam pro amo[...] iustitiæ, quã vt oculi pupillam diligere tenẽtur [...] dicẽte eloquio, Diligite iustitiã, qui iudicatis terr[...] Sciãt postremo se coram vniuersali iudice nedu[...] propriis, verũetiam de alienis criminibus redd[...] esse rationẽ. Non enim poterit euitare iudiciũ [...] sti innocentiã iudicando custodire neglexeri[...] considerare vellent, qui honoris cathedrã app[...] profectò ambire desisterẽt. Gratis minimè se expo[...] rent periculis, rémq; vilissimã, & breui tempore du[...] raturã tanti non emerent. Quid (oro) vilius popula[...] aura? Quid verò preciosius cœlorũ regno, & rationali spiritu? Vtrunq; autẽ imprudenter cõmutat & pe[...] dit, qui immoderato affectu fauores quærit humanos. Tales enim erãt, de quibus Apostolus ait, Dilexerunt magis gloriam hominũ, quàm gloriã Dei. Talis erat

Pilatu[...]

Pilatus ipse, qui humani imperij timore turbatus veritatem ipsam in mortem tradere non expauit. Nouerat Christi innocentiam, nouerat accusantium calumniam, & tamen carnaliter territus mentis suæ iudicium flexit. Obiectiones nanque Pontificum Iudæorum scire voluit, Christi sermones audiuit. Verùm eorundem comminationibus prostratus, iniquam sententiam dedit, prout sequentia manifestant, Foras itaque de prætorio egrediente Pilato, occurrerunt Pontifices, illíque dixerunt, Inuenimus hunc subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dari Cæsari, & dicentem se Christum regem esse. Tria opposuerunt Domino, sicut malitiose, ita ab omni veritate aliena. Non venit in carne verbum, vt à veritatis via subuerteret homines, sed vt subuersos reuocaret ad vitam, quod præuidens Propheta in spiritu exultans ait, Deo nostro sit iucunda decoráque laudatio. Aedificans Hierusalem Dominus, dispersiones Israëlis congregabit. (Psal.146.) Apostolus etiam in Euangelio hoc idem apertius indicauit. Nam quum Caiphas dixisset, Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, ne tota gens pereat, intulit. Hoc autem à semetipso non dixit, sed quum esset Pontifex anni illius, Prophetauit, quia Iesus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, sed vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum. Quos enim Diabolus ab vnitate segregauerat, Dominus ad sui corporis retulit vnitatem, & quos subuerterat ille, Christus ad Dei agnitionem reuocando conuertit, sicut idem per Prophetam se facturum ait, Visitabo oues meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersæ fuerant in die nubis & caliginis, & educam eas de populis, & congregabo eas de terris, & inducam eas in terram suam, & pascam eas in montibus Israël, in ruinis, & in cunctis sedibus terræ, in pascuis vberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israël erunt pascua earum. Quòd autem Dominus prohibuerit censum dari Cæsari, falsissimum est, vnde mentita est Iudæorum iniquitas sibi aduersus veritatem testificantium iniquè. Quum enim interrogasset Petrum, quid tibi (Matth.17.) videtur? reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel censum, à filiis suis, an ab alienis? illéque dixisset, ab alienis, respondit Dominus, Ergo liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle, & aperto ore eius inuenies stateram, illum sumens da eis pro me & te. Alio etiam tempore quum illum tentarent Pharisæi, si liceret censum dari Cæsari, an (22.) non, audierunt. Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Minimè igitur prohibuisset quasi illicitum, quod per se & Petrum exolui mandauit, atque ab aliis definiuit esse soluendum. Quis autem dicere audeat tributa regia, ac vectigalia ciuilia fore prohibita? Non sunt illa deneganda tributa, quæ ad potestatem onera ferenda honestè, & non tyrannicè ordinata sunt. Quæ si deessent, prorsus dignitates redigerentur ad nihilum potestatibus non existentibus. Vbi iustitia? vbi ordo? vbi regimen? vbi legum decreta? vbi obedientia subiectorum? Nempe vniuersa in confusione deficerent. Ad coërcendos ergo malos, timorémque incutiendum indisciplinatis dispositæ sunt leges, prælati, principes, atque iudices ordinati. Audi quid Paulus dicat, Omnis (inquit) anima (Rom.13.) potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas, nisi à Deo, quæ autem sunt à Deo, ordinata sunt, Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt, Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. Non sine causa gladium portat, Dei minister est, Vindex in iram ei, qui malum agit, vnde sic conclusit, Reddite ergo omnibus debita, Cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, cui timorem timorem, cui honorem honorem. Vidésne quàm prudenter in eandem conueniant sententiam discipulus & magister? Exorbitabant vtique à vero Pontifices intentione nocendi opponentes mendacia veritati, nedum in soluendo tributo, verumetiam in regia dignitate à Domino publicè prædicata. Non enim se in corde extulit mediator, neque inanibus verbis hominem captauit fauores, docebat humilitatem, seculi pompam operibus ac sermone insinuabat populis esse fugiendam. Quum enim semel vellent turbæ illum constituere regem, aufugit & latuit. In cunctis igitur claret conspicuè Sacerdotes contra Dominum esse mentitos, illos tamē quum audisset Pilatus, in prætorium ingressus ipsum sciscitatus est, dicens, Tu es Rex Iudæorum? Ne amitteret (Ioan 18.) Pilatus, aut alteri commune fieret, quod solus habere volebat, mediatorem nostrum, an rex esset, percunctatus est. Carnalis quum esset, non nisi carnaliter sapiebat. Non autem sicut temporalis, ita cœlestis est dignitas. Nempe terrena potestas quum prærogatur vni, detrahitur alteri, cœlorum verò regna, & iustorum potestas regia donatur innumeris. Quisque illorum per se sufficit sibi. Quod habet, hoc possidet. Non Angelorum, non hominum, non subiectorum eget suffragio. Deo tantum indigent vniuersi, Dat singulis gloriæ bona, vt mutuo gaudeant bono. Bonum suum in seipsis habet, quum Deum habent, quo nihil melius, nihil dulcius, nihil salubrius possidetur. Aliò se minimè diuertunt, intendentes in eum, quem amplectuntur in se, & vident supra se. Tenent quippe amoris brachiis in affectu intimæ caritatis. Vident autem intelligentiæ oculo illum supra se, & supra omnem rationalem atque corpoream creaturam. Huiusmodi dignitas regia, quam in resurrectione vniuersali prædestinati percepturi sunt, omnes reges, omnes Principes Angelorum facit esse consortes. Hæc etenim à temporalibus potestatibus aliena sunt, quoniam ignorant Deum, fraternum nesciunt bonum, & communitatis negligunt iura, atque virtutis sita contemnunt. Hoc quemadmodum experientia, sic Pilatus edocuit. Quum enim audisset, an à seipso diceret, si Rex esset Christus, omni repentè cordis grauitate reiecta prorupit in vocem, & ait, Nunquid ego Iudæus sum? Gens tua, & Pontifices tui tradiderunt te (Ibidem.) mihi. Quid fecisti? Insipientiam quippe suam paucis indicauit verbis. Non propter astantiū notā, neq; ob præfectoriam dignitatē animi sui immoderatū compescuit motum. Decet prorsus iudicem omni postposita cordis feritate audire diligenter, & ad interrogata respondere. Nunquid enim iustitiæ singulis reddet debitum, si mētis suæ ignorauerit habere dominium? Spirituales nanque animi passiones sunt, quæ iudicum euertunt sensum, abolent leges, statuta confundunt, degenerant naturam, mores deordinant, ingenij acumen obnubilant, & iustitiæ pacta non seruant

seruant. Debet prius dominari sibi, qui causæ constituendus est iudex alienæ. Ridiculum est aspicere foris in cathedra residentem, & intus in passionum fœtoribus sepultum. Virtus nempe animi iudiciariis sedibus præferenda est honore, desiderio, æstimationéq;. Virtutes etenim diuitiæ imprædabiles sunt, omni inquirendæ tempore, vbique extollendæ, colendǽque. Quò pergit cultor, possessórque virtutis, odoris mihi ex se spargit fragrantiam. Inter barbaros, apud exteras nationes securus est. In tuto quippe thesaurum recondidit suum, aliena non eget custodia. Nam suiipsius virtutis amator custos est. Quandiu vult, diues est, & inuincibilis perseuerat. Solus esse non valet, qui in virtutum magisterio animum collocauit. Principatum nanque sui tenens coram Deo regali dignitate præfulget. Abdicat à se visibilium concupiscentias, atque incentiua libidinum, vt spiritus naturalem sui vendicet libertatem. Hinc claret perspicuè, quòd lasciuiæ deditus, ac vitiorum seruus nunquam præerit vtiliter. Præcellere poterit cæteros potentia, diuitiis, obsequentium numerositate, deliciis, & fastu. Suberit tamen in ea parte, qua imperialis dignitas decoratur. Abutetur, vtique honoris cathedra, quæ solis sapientibus debetur. Sapientibus (inquam) illa sapientia, quæ de sursum est, quæ est pudica, humilis, consentiens, beneuola, ima despiciens, futura prospectans, donans æterna. Hæc habet regnum, & reges facit non auro fulgentes, aut gemmatos, sed ornatos virtutibus, & caritate coruscos. Ne autem huius almæ sapientiæ regnum carnaliter cogites, qualiter cætera consuesti
Ioan.18. regna cogitare, quid eadem Pilato dixerit, audi. Regnum meum non est de hoc mundo. Regnat quidem Dei sapientia in hoc mundo, sed regnum non habet de hoc mundo. Non est locus, in quo non regnet sa-
Sap.8. pientia. Attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Nempe vbi ordo est, ibi imperat sapientia, quæ orbem vniuersum in æquitate gubernat. Vbi agnitio veritatis est, ibi sapientia illustrando regnat. Si superiora cœlorum aspicias, si cœlestium corpora attendas, ibi præsidentem ordinantémque intelliges sapientiam. Audi quid voce sapien-
Prou.8. tis dicat, Quando præparabat cœlos aderam, quando certa lege & gyro vallabat abyssos, quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, cum eo eram cuncta componens. Si terrena consideres imperia, ibi reginam hanc dominari agnosces. Sic illam loquentem habes. Gyrum cœli circuiui sola, in fluctibus maris ambulaui, in omni gente primatum tenui, superborum & sublimium colla propria virtute calcaui. Si ad vniuersitatem creaturarum mentis aperias oculos, ibi lege ineffabili regentem sapientiam pro-
Psal.8. clamabis. Omnia (inquit Propheta) subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas, insuper & pecora campi, volucres cœli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris. Insensibilia igitur, vegetabilia, irrationabilia sapientiæ ordine custodiuntur, regun-
Psal.103. tur, renouantur, & sunt, vnde ait Propheta, Omnia fecisti in sapientia Domine. Homines etiam mali, & ipsi dæmones (quamuis inuiti, & nescientes) imperio subiacent sapientiæ, nec valent etiam minima sine permissione complere. Possunt omnes mali perficere malum, quia permittuntur posse, non tamen ad libitum, sed quod vult ipsa sapientia. Ore prophetico il-
Esa.45. lius sententiam audi, Extra me (inquit) non est Deus

formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, &
creans malum. In hoc igitur mundo tanquam pater
familias in propria æde præsidet sapientia, quæ nih
in se inordinatum permittit, tametsi extra se tal
non appareat ordo. Attingit quæ dicuntur fides, pe
spiciuntur ista in ipsius lumine sapientiæ. Intus ca
piuntur, quoniam spiritualia sunt. Proinde ipsa sa
pientia ad spiritualem intelligentiam impellens an
mum, nolénsque vt qualia temporalia sunt, ipsius a
bitraremur regnum, addidit. Si ex hoc mundo es
regnum meum, ministri mei decertarent, vt non tra
derer Iudæis. Decertarent vtique ministri, sancti (v
delicet) Angeli, qui vigilanter insistunt, quatenus in
omnibus imperium perficiant sapientiæ. Expeditissi-
mus planè horum est famulatus, atque dominatrice
dignissimus sapientia. Quis ministrorum talium di-
gnitates, ministrantiúmque officia humana poterit
enarrare facundia? Fulget in terris ex parte, in cœlo
verò perspicuè ipsorum generositas, collata potestas,
atque coæternæ Deo sapientiæ regij culmen honoris,
& generationis sacrosanctum mysterium, quam
illius in cœlo & in terra sit dilatata potestas, n
men æquitatis ordine gloriosissimum superc
Hierusalem disponit regnum, ita vt indecorum
nihílque in ipso eadem statuente appareat imp
ctum. Sic nanque coæquat ima summis, & cœl Psal.144.
humanis, atque spiritualibus spiritualia, vt in consp
ctu æterni opificis regimen ipsius ineffabilem vn
tis & caritatis reddant concentum. Non fastidiu
neque erubescunt illa beatorum spirituum agmin Apoc.19.
qui perpetua felicitate fruuntur, peregrinantibus, a
in domibus luteis habitantibus ministrare, quatenu
ei placeant, cui se efficiunt sacrificium laudis. No
discernunt quid agant, sed propter quem, quonian
humanis minime coinquinantur contagiis. Ducu
tur affectu, quum foras ad ministerium exeunt, & t
men non discedunt longè à contemplatione eius, q
est. Præsidet vtique in suæ diuinitatis solio, superio
ac inferiora regit, contemplatúrque ab iis, qui insp
ritu sine carne sunt, & qui tales sunt, vt illo sint dig
Remotis nanque & propinquis legem tribuit al
atque aliter, quum tamen ipse omnibus præsens
Ab illo remotos dixerim, qui peccatorum fœ
maculatos naturalem suum amisere decorem, pr
pinquos verò, qui gratiam seruauerunt exhibit
Angelorum siquidem legiones sibi amoris vinc
inhærentes in ministerium dirigit, per quos remot
quotidie aduocat ad se, & propinquos custodit in
Soliciti sunt hi pro singulorum salute & regim
vniuersi, dicente Apostolo, Omnes administrat
spiritus sunt in ministerium missi propter eos,
hæreditatem capiunt salutis. Quidam etenim co
qui mittuntur, ad humanam sunt deputati custod
quidam verò vt futura prænuncient, diluciden
steria fidei, atque cœlestium arcana insinuent
ex ipsis, qui faciendorum miraculorum potest
cepta caritate sedula Dei notificarunt virtutem
autem nimia pietate succensi, affectu pio, atque r
tudinis zelo aëreos coërcent spiritus, ne sæuiant ad
vota, & euertant ad culpam, quos miseratio super-
na conuertit ad gratiam. Nonnulli eorum sunt, qu
ciuitatum, prouinciarum, regnorúmque præsunt re-
gimini, & imperantium personis inuigilant, quate
nus ipsorum eruditionibus non nisi, quæ agenda sunt

faciant

-scant. Vniuersi sanè hi angelorum ordines prius quam ad ministeria perficienda exeant, instruuntur de omnibus, sicut in vitæ continetur libro: nec in minimo prætergrediuntur magisterium sapientiæ. Præsidet nanq; ipsa omni cœlesti curiæ, neque quisquam eorum, qui in illa sunt, aliud nouit, vel habet, quàm quod ab eadem didicit, aut accepit. In excelso siquidem residens throno, atque ineffabili claritate coruscans angelorum hominúmque stipata militia maxima cum tranquillitate singulis impetitur, quod expedit. Communi voluntate omnes obediunt imperanti, atque in tam innumerabili coronatorũ exercitu non clamoris, non contradictionis, non turbationis perstrepit motus: sed pax, ordo, caritas, cõcordia, & æterna diuinæ laudationis inest iubilatio. Huiusmodi triumphalem gloriam regni Propheta contemplatus aiebat: Regnum tuum regnum omnium seculorum, & dominatio tua in omni generatione & generatione. Quicunque etenim istius beatitudinis fragrantissimam gustauere dulcedinem: aliis etiam pro caritatis officio intimare festinãt. Quamobrem ipsi angeli, & qui in eadem sunt sancti sedulitate quã maxima, quanta sint regni illius magnalia, peregrinantibus insinuat: sicut prophetico dicitur ore: Nota faciunt filiis hominum potentiam tuam, & gloriam magnificentiæ regni tui. *Psal. 144* Solus igitur Christus, Dei virtus, & Dei sapientia, qui in cælo & in terra imperii sui dilatat habenas, immortalis est rex. Sic de illo legitur: *Apoc. 19.* Et habebat scriptum in vestimento & in femore eius: rex regum, & dominus dominantium. Hunc exercitus angelorum virtute potentes, natura immortales, beatificati per gratiam, benedicunt & laudant perficientes verbum illius in audiendo vocem sermonum eius. Huic vniuersi mortales famulãtur, indictámque sapientiæ ipsius non prętergrediuntur legem. Cæteræ etiam creaturæ, quæ in exordio mundi fuere conditæ, impositas exequuntur leges, *Psal.* dicente Propheta: Statuit ea in æternum, & in seculum seculi: præceptum posuit, & non præteribit. Noluit autem rex ipse Christus cum cæteris terræ regibus quicquam habere commune. Venit itaque in carne humilis, pauper in rebus, in vestitu contemptibilis, in comitatu solus, austerus in corporis deliciis, & superborum aspectibus despicabilis atque abiectus. Intus verò in spiritu qualis erat, noscebatur. Non poterat esse paruus, cui ministrabant angeli, famulabãtur archangeli, & quem omnis cœlorum militia venerabatur laudibus. Apparuit (inquam) in mundo, non vt ostenderet quis esset, sed vt ignotam seculo veritatis scientiam prædicaret. Sic enim ait: Ego ad hoc natus sum, & ad hoc veni in mũdum, vt testimonium perhibeam veritati. Latebat quippe veritatis lumen in religionis cultu, in morum disciplina, & in cognitione finis. Rara prorsus erat in mundo vnius veræ Dei fides. Vsurpauerat etenim diabolus sibi diuinitatis honorem, & in mentibus mortalium sparserat errores multiplices. Iacebat ratio, quæ naturaliter principatur in homine. Nesciebatur virtus, & ingenua morum honestas à suo nimium deuiauerat fundamẽto: ex hoc potissimum, quoniam futurorum malorum, bonorúmque non expectabatur merces. Hinc non valebat mundus, nisi ad ea quæ sensibus vtuntur, diffundere sui cordis affectum: propterea nec in religione deuotus, neq; in virtutum augmẽto poterat esse solicitus. Tandiu ergo elanguit, tandiu errauerunt seculi incolæ supernæ ciuitatis habitaculum non inuenientes, quamdiu in humanitate Dei apparuit sapientia, quæ verbis suis inuisibilis vnici & æterni Dei notitiam præbuit. Moribus instituit formam, propalatam esse cœlorum viam indicauit, atq; veritatis ignotæ scientiam cordibus infudit credentium, quam illi percipiunt soli, qui ex veritate sunt. Illos tantummodo ex veritate nuncupauerim, qui ad æternam prædestinati sunt vitam. Istis planè suo tempore efficitur nota cæteris remanentibus foris. Alieni quippe à veritate non nisi ad tempus claritatem ipsius intueri merentur. Horum Pilatus præfigurauit imaginem, qui quum percunctatus fuisset, quid esset veritas, illico exiit vim claritatis eius ferre non valens. Veritatis quippe factus est testis, quum nullam mortis causam se inuenisse perhiberet in Christo. Ob horrebat falsitatis fieri testis, qui multa fuerat cum ipsa veritate loquutus. Participauit vtcunque de lumine veritatis, quamuis non ad vitam, donec præsentem habuit veritatem. Sicut quum quis pertractãdo aromata odorem de vestimentis effundit & manibus, ita & infidelis hic atque indignus. Studuit nanque veritatem commendare non pertinentibus ad illam, & quem traxerat, odorem foras exhibuit: sed quoniam eandem minimè habebat in se, vsque ad penetralia Iudæorum nequiuit immittere. Vnde obstinatissimo animo, & cordis sensibus obturatis contra veritatem suasione pestifera clamauerunt. Commouit populum incipiens à Galilæa vsque huc. Hoc itaque audiẽte præside ad Herodem direxit dominum, *Luc. 23.* non tantùm vt inconsultè iudicaret alienum, verumetiam vt iudicium declinaret iniustum.

De quadruplici specie non rectè militantium Christo.

CAP. XIII.

Hvmano quid incomprehensibilius corde? Quemadmodum latebris fouetur innumeris, ita & latitudinem infinitam inhabitat. Quum verò à seipso ad plenum inuestigari nequeat, quomodo ab extraneis cognoscetur? Solus illud qui condidit, nouit: atque quale sit perfectam habet scientiam: quoniam ingrediẽdi & egrediendi in eo obtinet potestatem. Ex sui igitur profunditate non in sede propria, sed ex effectibus patet. Quis (oro) attingere valet, quo affectu, quibúsue cogitationibus moueatur? Quantos quotidie intuemur fucata arte cordis sui palliare secreta? Latent sanè ad tempus, sed non semper dicente domino: Nihil occultum, quod non reueletur: neque absconditum, quod non sciatur. *Mat. 10.* Multi quippe sunt, qui sanctitatem obhorrentes, illius tantum gerunt imaginem. Talium plurimos in sinu suo fouet Ecclesia, tanquam cum tritico comburẽda zizania. Vitæ vias, atque virtutum arripiunt semitas: in conspectu quoque se intuentium maturitatem prætendunt honestatis, quamuis intus alio nitantur incedere. Hi nanque (vt plurimum) honoris cathedram, populorúmque fauores, seu temporalis lucri mercedem quæritant. Mali nempe quum sint, sicut duplici incedunt corde, ita & in veritatis itinere claudicant. Laboris quippe suum inaniter exponentes ipsius fructum spargunt ad auras, nihil de suis operibus portant, vnde in futu-

rum valeant gaudere: hypocrisis pleni atque hypocritarum sectantes vestigia æternam gloriam pro temporali laude commutant. Sunt & alij, qui Dei sapientiam simplici atque remisso corde perquirunt. Vno tantùm claudicantes incedunt pede: sed non sicut sanctus Iacob, cuius post colluctationem angelicam femoris emarcuit neruus. Talium pes, animæ (videlicet) affectus, remissus & tardus est: quoniã intelligentiæ non sustentatur adminiculo. Consueuerũt persæpe aut negligenter viuere, aut minimè perseuerare, qui in Dei itinere solo mentis mouẽtur impulsu. Nam quemadmodum nutrimentum ignis oleum & ligna sunt: ita amoris augmentum clara est cognitio veritatis. Impellitur affectus veritate, quæ cognitiuę virtutis inhabitat sedem. Huiusmodi de quibus dicitur, quum ex natura, seu ex negligentia iaceant, tanquam debiles & claudi ad Deum tardè perueniunt. Prioribus hi minus odibiles sunt, faciléque merentur veniam, quamuis summum bonum ea, qua deberent, animi sedulitate non quærant. Reperiuntur & tertij, qui Deum ignito, sapido, sed elato corde requirunt. Mentem coaptant sapientiæ, & veritatis lumine repleri concupiscunt. Desudant, laborãt, & vacant: atque in prospecta eminus veritate exultant. Se nanque spiritualibus ditari arbitrantur, si quam vident, tenuerint sapientiam. Hi quoniam absque humilitate scire concupiscunt, falsa sui opinione euanescunt. Viriditatem quidem seruant in arbore, sed deterentem vermem in radice non sentiunt. Vermis hic tumor est mentis, per quem euectus interior deuoratur fructus. Exultant quippe in scientiæ lumine, atque arcana mysteria, quorum perceptione non sunt digni imprudẽter ac curiosè scrutantur. Quum autem nequeunt inuenire quod optãt, in superbiam moti turbatione deficiunt. Sunt etiam effœminati nonnulli cor puerile gerentes, qui Christi amabili conuersatione audita, repentè mouentur in lacrymas, amore ardent, atque ad videndum illum se tota mentis intentione, ac cordis meditatione disponunt. Istis equidem permittente Deo datur consequi, quod anhelãt. In meditatione etenim sua illis cognoscibilis efficitur sapientia iuxta eorum captum, gratiæque mensuram. Assumuntur vtique de seculo, à peccatoribus segregantur, spiritualis dulcedinis gustatores fiunt, atque futuræ felicitatis stillicidia quædam merentur percipere. In his dilatantur, & gaudent, & tanquam ipsam præsentem in carne sapientiam habeant, meditando exultant. Ex consuetudine nanque quotidiana, qui tales sunt, spirituale donum sine sui cognitione fastidiunt. Gratiam enim Dei irreuerenti animo pertractantes supra id quod sunt, paulatim eleuantur incautè. Se vtique non ex se, sed ex acceptis muneribus æstimant. Hinc absque humilitate percunctari satagunt diuinæ sapientiæ occulta mysteria non attendẽtes scriptum esse: Non plus sapere, quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem: sitq; illis prudenti consilio sapientiæ omnia in æquitatis consilio disponentis, quod legitur, Scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Nam petunt, nec accipiunt: pulsant, nec eis aperitur: clamant, nec illis respondetur ad vota: quoniam sicut debent non quærunt, neque postulant. Hi absque soliditate fundamenti spirituale ędificium attollentes diu perseuerare nequeunt. Repercussi nanque à gratia velut indigni non considerantes reatum

Rom. 12
Prou. 25.

suum illud exigere, paulatim intermittunt spirit[...] lia studia, atque contemptui habere inchoant, q[...] prius dulciter amauerant. In peius igitur quotidie[...] fluentes simplicitati Christo deuotè famulantiũ [...] sui operimentum pudoris detrahere non verent[...] quod nil aliud est, quàm Christum candida veste[...] sum remittere ad Pilatum. Tandem bonorum [...] horrentes consortia ad seculi redeunt vomitum [...] inimicitiam reiicientes, quam cum diabolo & m[...] do pro Christi amore contraxerant, efficiunturq[...] ci. Tales cęteris sceleratiores difficilè corrigũtur, [...] cente Apostolo: Impossibile est enim eos, qui sem[...] sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cœleste [...] participes sunt facti spiritus sancti (Gustauerunt n[...] hilominus bonum Dei verbum, virtutésque secu[...] venturi, & prolapsi sunt) rursus renouari ad pœniten[...] tiam, rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & [...] ostentui habentes. Audisti spiritualis illusionis my[...] sterium, quam per homines malos, & à sancto propo[...] sito decidentes quotidie patitur sapientia. Atten[...] nunc documentum ipsius, quod in se per Hero[...] risionem exhibuit tibi: quæ enodatè super[...] imaginem. Vtrunque etenim in operibus co[...] Christi exemplum (videlicet) morum, & spir[...] mysterium. In altero introducendi erudiuntur[...] tero verò illuminantur perfecti: singulis tamen [...] sciplinam prodest virtutum. Quis (oro) non exc[...] tur ad pietatem, atq; accendatur ad virtutem, qu[...] Mat. 27. regem gloriæ vinctis à tergo manibus iniquo Her[...] cogitauerit esse oblatum? Hunc quippe quum vi[...] set Herodes, gauisus est valde, signum aliquod fier[...] eo desiderans. Fama siquidem propalante de ipso [...] dierat multa. Verum quod infidelis rex curiosè qu[...] rebat, obtinere non meruit. Ostentationis quid[...] fuisset indicium viro improbo spirituales appon[...] escas, atque diuinitatis magnalia absque alicuius i[...] nuare profectu. Ne igitur mediator margaritas [...] iiceret ante porcos, sub silentio sapientiam, & [...] exhibitione miraculi potestatem coercuit ma[...] Psal. 7. tis. Quamobrem scelestissimus rex indignation[...] motus cum exercitu suo illudens dominum [...] cum accusatoribus remisit ad præsidem. Qu[...] ablata inimicitiarum controuersia amici [...] facti sunt. Ecce pax nostra, quæ fecit vtraque [...] Copulauit quidẽ parietes sibi contrarios, & in [...] regem & præsidem redegit amicitiarum contu[...] nium. Reddidit illis pro malo bonum, vt cari[...] perficeret legem, possetque propheticum illud d[...] re: Si reddidi retribuẽtibus mihi mala, decidam [...] ritò ab inimicis meis inanis. Suscepto itaque de[...] redemptore in prætorium præses pontificibus [...] Obtulistis mihi hominem hunc, quem coram [...] interrogans nullam mortis in eo reperio caus[...] cut nec ipse Herodes, qui illum illæsum re[...] nos. Proh dolor alienigenarum principes inn[...] tiæ Christi defensores erant: & Hebræi ipsi, de quo[...] rum patribus secundum carnem fuerat natus, & ad [...] quos venerat redimendos, morti illum tradere sata[...] gebãt. Sed quemadmodum regina Austri, quæ de vl[...] timis terrę finibus Salomonis venit audire sapienti[...] atq; Niniuitarum populus, qui in Ionæ prædicatio[...] ne pœnitentiam egit, in iudicio surgentes condem[...] bunt Hebræorum gentem: ita Herodes atque Pi[...] tus. Nullam hi mortis causam se in Christo inuen[...] dix[...]

erunt. Isti autem mortis reum illum esse clamauerunt. Debuerant planè confundi, gentis suæ virum tantis signis & virtutibus approbatum à Deo tam importunè persequi, cui nil redargutione dignum opponere valebant. Agnoscebantur quidem ab aliis, ipsi verò minimè videbant se, eorum oculos obtenebrante malitia. Propterea nec coram aliis erubescebant, neq; in se. Vnde Pilato iterum in multis illum accusare cœperunt. Noua semper inania meditabantur & falsa. Aeterni solis lucem opacam exhibere studebant, quanquam & ipse in oculis peccatorum fulgere recusaret. Ideóq; accusatus tacebat, & nihil pro suæ defensione innocentiæ loquebatur. Contra humanam consuetudinem saluator agebat. Quis accusatus iniustè puritatem suam veritatis clypeo non defendit? Quis intortas calumniarum sagittas in suos aduersarios non retorquet? Quis sanctorum ad profectum cæterorum famam suam neglexisse cognoscitur? Nihil tamen simile veritas egit: quippe quum nollet diuinitatem suam toti mundo suo tempore esse propalandam. Longè autem commendabilior videtur quum silet, quàm si vera loquens aduersarios cõfutaret. Ipsius tamen silentij causam præses admirãs, ait: Nunquid non audis, quanta aduersum te dicunt, testimonia? Domino autem nil omnino dicente præses vehementissimè mirabatur. In tribunali verò illo sedente, atque stupente vxor eius nuncium delegauit, qui diceret: Mat. 27. Nihil tibi, & iusto illi. Multa enim passa sum hodie per visum propter eum. Maxima prorsus diaboli arte actum est, vt Pilati vxor tam cõstanter, ne passio vltra progrederetur, instaret. Iam enim diabolus expauescere cœperat, ne esset ipse, per quem futura esset salus Iudæorum & gentium. Ex his nanque quæ complura iam viderat, futura arbitrabatur, quæ nondum prænunciata acciderant. Nam præteritorum exhibitio venturorum est certitudo. Trepidabat profectò hic pestifer antiquum amittere ius, quod sibi in homine nequiter vsurparat. Nouerat Psal. 71. vaticinatum fuisse de Christo: Quia liberabit pauperem à potente, & pauperem cui non est adiutor. Iterúmque iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem. Nec ab re metuebat Satanas. Supra humanam consuetudinem atque virtutem, patientiam, mansuetudinem, humilitatémque Christi esse cernebat. Proinde vt illius posset impedire agonem, ad consueta cucurrit muliebria arma, cum quibus plurimos olim strenuissimos debellauerat duces. Adam quippe de paradisi amœnitate deiecit: Loth in filiarũ compulit stuprũ: Samson in manu Philistiim dedit: Dauid in adulterij atque homicidij crimen induxit: Salomonem etiam sapientia perdita alienigenarum deos thurificare coegit: Apostolorum nouissimè principem in magistri negatione prostrauit, hominum quoque redemptio Pilati mediante vxore, ne fieret, laborauit. Contrarius tamẽ propositi sui poterat obtinere effectum, quos inflammauerat, sacerdotum animos euertisset. Ou. 21. Sed (sicut legitur) non est scientia, non sapientia, non est consilium contra dominum. Quod enim bonum per mortem Christi Deus perficere statuit, nolluit diabolica impediretur astutia. Præualuit itaque sacerdotum dolus, & succensa vis odij, cui resistere nequiuit præsidis infirma voluntas. Volens etenim occasione homicidę viri, seculi saluatorem de eorum eripere manibus Hebræorum senioribus inquit: Est Ioan. 18. quippe consuetudo vobis, vt vnum ex vinctis dimittam vobis in pascha, vultis ergo dimittam vobis regem Iudæorum? Veritatem Pilatus loquebatur sapiẽter indoctus, verum nescienter dicebat Christum dominum regem appellans. Rex vtique erat Christus, in cuius persona Propheta ait: Ego autem constitutus Psal. 2. sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius prædicans præceptum eius. Non vt dominaretur iniustè, sed vt æquitatis censura iudicaret Ecclesiam, regiam dignitatem accepit. Hoc Psaltes egregius in spiritu longè antè prænoscens orabat sic: Deus iudiciũ tuum Psal. 71. regi da, & iustitiam tuam filio regis: iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio. Irreprehensibiliter quidem dominus Iesus regni sui disponit leges, gradus distinguit, erogat dona, discernit merita, & singulorum iudicat acta. Rex tãtum super Israël lætitiæ oleo fuerat vnctus: sicut idem testatus est, dicens: Non sum missus nisi ad oues, quæ perierũt Mat. 15. domus Israël. Nondum enim visibiliter regni sceptrum extenderat super gentes. Hoc autem quando impletum esse cognoscitur? vtique post resurrectionem cum legatis suis per vniuersum orbem directis regni sui gloriam gentibus reuelauit. Tunc veraciter impletum est, quod pater ad filium per Prophetam inquit: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem Psal. 2. tuam, & possessionem tuam terminos terræ. In spiritu autem præuidens Propheta memoratus, quòd dominaturus esset à mari vsque ad terminos orbis terrarum, cæteros reges more prophetico alloquutus est, dicens: Et nunc reges intelligite, erudimini qui Psal. 2. iudicatis terram, seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore: apprehendite disciplinam, ne quando irascatur dominus. Veritatem itaque fatebatur præses Iudæorum regem Christum esse denuncians. Ignorabat tamen quantus & qualis rex esset. Si enim sciuisset, profectò adorasset illum, atq; de manibus infidelium liberasset. Vtinam Prophetam legisset dicentem de ipso: Puer natus est nobis, & filius Esai. 9. datus est nobis, cuius imperium super humerum eius, & vocabitur admirabilis Deus fortis, princeps pacis, pater futuri seculi. Verum magnum non fuit, si Pilatus alienigena à testamento Dei extraneus Christum immortalem regem esse nesciebat, quum Hebræorum põtifices, quibus in diuinis eloquiis de ipso fuerat vaticinatum, se eundem ignorare fatebantur. Potuerunt planè illum membris infantilibus panniculis inuolutum, in præsepio recubantem Herodi nũciare, scriptum esse dicentes: Ex te enim exiet dux, Mat. 2. qui regat populum meum Israël. Et nunc iam adultũ, miracula facientem, virtutum magnalia exhibentem, dæmonibus imperantem, regnum Dei prædicãtem negare non formidant. Prætulerunt quippe illi latronem, dicentes: Tolle hunc, quem Iudæorum asseris regem, & iuxta consuetudinem dimitte nobis Barrabbam, qui latro fuerat: atque propter seditionem & homicidiũ quod fecerat, detinebatur in carcere. Totum quod fidei, quod commodi, quod virtutis, quod honoris illis fuerat, tacuerunt: & quod perditionis, fraudis, & dedecoris, clamauerunt. Magnam prorsus Iudæis vertebatur ad gloriam de sacerdotali, ac regia stirpe ducem habere, qui in cœlo & in terra monarchiam teneret imperij: sed eorum exigẽtibus culpis quicquid esse poterat ad honorem Christum

morti tradendo sibi ad ignominiam vendicarunt. Nonne opprobrium est Hebræis negasse Deũ, quem mundus totus colit, confitetur, & laudat? Nonne ad eorum confusionem publicè in Ecclesiis illos dixisse

Ioan. 19. legitur: Tolle hunc, & dimitte nobis Barrabbam? Quem isti perdere insistebant, gentilis præses absoluere conabatur. Hinc est, quòd sermone iterato inquit:

Ibidem. Quid igitur regi faciam Iudæorũ? Volebat quidem non vi, sed importunis suasionibus, atque honesta ratione, adamantina eorum corda ad pietatis erga Christum emollire consensum. Secum nanque tacitus cogitabat. Obstinatissimos istos sine ratione, sine humanitate, & absque vllo caritatis affectu esse conspicio. Porrò si innocentem hunc virum, qui Hebræus est, ex eorum patrum stirpe progenitus, illis ex lege promissus, à quo innumera beneficia recepere, tanta animi malignitate calumniantur, quid in me gentilem & aduenam agerent, si reprehensibile quippiam reperirent? Agam quod volent iustitiæ censura postposita. Nemo erit qui reatum meum diiudicet, vniuersorum hunc approbãte clamore: prius tamen corripiam Christum, si fortè illius flagellatione commoti, eundem viuum abire permittant.

De multifariis amicitiarum causis.

CAP. XIIII.

Amicitiarum multæ sunt causæ. Quidam mensæ sodales sunt. Talium plurimi gulę dediti, atque ventris sui serui, non amicos, sed vitiorum ac hominum se faciunt seruos. Nunquam hominum se famulatui subderent, nisi serui fierent vitiorum. Adulationi huiusmodi & iocis intendere consuerunt, vbi ciborum stipendia vendicent. Præponunt hanc voluptatibus cæteris.

Esai. 22. Comedamus (inquiũt) & bibamus, cras enim moriemur.

Phil. 3. Verum istis quid vilius, quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui tantum terrena sapiunt? Iumentorum siquidem sectãtes morem solo carnis ducuntur affectu. Fitque vt immoderatè viuentes epularum ardore rationis suffocent bonum, atque ab ingenita nimium dignitate degenerent. Taceo quanta hinc facinora germinent libidinum, detractionum, iocorúmque.

Exo. 32. Sedit (inquit diuinus sermo) populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Est nanque gula fomes pessimus, à quo morbi innumerabiles effluunt animarum. Horum talium perniciosa est amicitia, & penitus euitanda, cui cohærent infamia, lasciuia, & diuinitatis offensa. Est & aliud amicorum genus, quos locorum inhabitatio fœderat. Huiusmodi ciuitatum, mœniorúmque eorundem prædia possidentes ex vicinitate quadam amicitiarum iura custodiunt. Duntaxat singuli propriis contenti aliorum substãtiam ambire desistant. Nempe vbi alienarum inest cupiditas rerum, vera amicitiarum abest caritas. Tales imprecando arguit

Esa. 5. Propheta, dicens: Væh qui coniungitis domum domo, & agrum agro copulatis vsque ad terminos loci. Sunt etiam qui in administratione reipublicæ, in potestatibus iudiciariis par sortiuntur officium. Hi collegæ nomen habentes tunc perfecta fruuntur amicitia, quum in collatione sententiæ, atque distributione iustitiæ personas non accipiunt, priuata non quærunt commoda, humanos fauores nõ appetunt, alterum rationibus supplãtare nequaquam cona[...] sed vna omnium est communis intentio pro hon[...] diuinitatis nemini habenti denegare iustitiam. R[...] riuntur quoque peregrinationis comites, qui am[...] tiarum contubernio perfruuntur. Istorum tunc it[...] ris leuigatur labor, tunc societas delectabilis at[...] iucunda perseuerat in finem, quum moribus non [...] crepat, neque in volũtate dissentit. Nempe vbi id[...] velle, idémque deest nolle, ibi amicitiarum firm[...] esse non valet. Non per corpus, neque ex cohab[...] tione mutua, sed ex animorum cõglutinatione co[...] mendabilis amicitiæ iura seruantur. Hinc clarè c[...] ligitur, quòd inter scelestos & iniustos nequaqu[...] perfecta amicitia repetitur. Non enim habent in[...] vitia vnitatem, prorsus maiori ex parte intra se di[...] sa noscuntur, dum graue bellum contra suum con[...] mouent possessorẽ. Hoc Propheta sua autoritate c[...] firmat: Non est (inquit) pax impio. Ex hoc euident[...] sima ratione colligitur, quòd si quod in vita hac pe[...] fectæ vnitatis inuenitur vinculum, atque mutuæ [...] cis bonum, penes illos esse cognoscitur, qui [...] dilectione iungũtur. Pax multa (inquit Pro[...] ligentibus legem tuam, & non est *illis* sca[...] Multa (ait) non perfecta. Perfecta (vt arbitror) [...] seculo esse non potest pacis amicitia, quando ij [...] quos inueniri non debet, perfectè pacifici non [...] Qui enim in seipso dissidet, cum cæteris quãdo co[...] cors erit? Talis nempe est vita hæc (si tamen vita [...] cenda est) vt perfecta nemo proximum diligat ca[...] tate, quæ amicitiarum est finis. Caritatem autem [...] xerim esse perfectã, quum prorsus habet nil propr[...] quum in eo quod diligit, Dei gloriam quærit, sui [...] conditoris concupiscit honorem: quum profectui [...] lecti se totum accommodat, ita vt *in nullo* pr[...] tium, aut futurorum mercede cordis trahatur aff[...] Hanc solummodo perfectionis regulam in do[...] Iesu definio stabiliter extitisse. In cæteris verò [...] ad tempus reperiri potuit. Inconcussè autem, [...] reflectione inueniri non valuit. Quãdiu viuim[...] quotidianis excessibus satisfacere cupimus, vt ad [...] nam patriã expeditius introducendi curramus [...] est, quòd nemo quamuis sanctus & iustus à merc[...] concupiscentia valet se liberare, quæ ex virtutum [...] exercitatione, atque proximorum administratio[...] donatur. Solus itaque Dei & hominum mediator, [...] cut ab omni labe peccati probatur immunis, ita [...] fectæ amicitiæ, ac inuiolabilis caritatis iura seru[...] Amore siquidem dilexit gratuito, quos proprio [...] re redemit. Quæ enim in carne gessit passibili, [...] illi ad satisfactionis profuit meritum, nihil ad b[...] tudinis cumulum militauit. Non enim habui[...] deleret, neque supra id quod erat ascendere po[...] lius igitur nostra sunt merita, illiúsque profe[...] stri est causa. In illo planè perfectæ dilectioni[...] sublimitas, quæ amantium cordis penetrali[...] Est nanque dilectio vitæ lignum spirituale, [...] electorum mentibus diuinitus plantatur. Ip[...] pe radix est caritas: virtutes verò cæteræ spirituale[...] rami esse noscuntur. Vbi enim est caritas, ibi & b[...] norũ operum fœcunditas. In illa tanquam in radi[...] virtutes vniuersæ insertæ sunt. Viuunt prorsus qu[...] diu in dilectionis radice subsistunt. Succide radice[...] & repentè rami, fructus, exiccantur & folia. Tolle [...] corde hominis iustificati caritatem, & infructuo[...]

Cant. 4.

Mat. 20.

Ioan. 15.

Esai. 53.

ceteræ efficiuntur virtutes. Quid prodeſt caſtitas? quid ieiunium? quid ſine caritate patientia? Si linguis hominum (ait Apoſtolus) loquar, & angelorum: caritatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonãs, aut cymbalum tinniens: ſi diſtribuero omnes facultates meas in cibos pauperum: ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam: ſi fidem habuero, ita vt montes transferam: abſque caritate nihil mihi prodeſt. Gratificat vtique virtutes omnes caritas, eáſque facit fructificare vehementer. Sine fœcunditate virtutum eſſe non valet. Audi quid de electis in Canticorum legitur cãticis: Omnes (inquit) gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt inter eos. (Cant. 4.) Ex virtutum abundantia tanquam ex fœcunditate fructuum caritatem agnoſce, ita in aliis quemadmodum & in te. Nolo vt ex amœnitate florum, aut foliorum viriditate, ſeu ex numeroſitate immaturorum fructuum, ſed ex maturitate & perfectione eorum excellentiam caritatis intelligas. Multas quotidie videmus arbores in veris tempore redolere, niteſcere, & mira pulcritudine decorari, quæ paulatim decidentibus floribus vernantem amittunt ſpeciem. Quantas præterea aſpicimus foliis tantùm eſſe refertas, quæ aurium mulcent auditum, palatum verò minimè paſcunt? Sunt quoque nonnullæ, quę in æſtate maximam afferunt fructuum abundantiam: verùm ſuperueniente autumno decimam ex omnibus vix nutriunt partem. Qui legit, intelligat, quoniam figurata ſunt verba. Perſeuerantia igitur eſt, quæ fructus malos ſecernit à bonis. Multi gaudenter, fœcundè, & delectabiliter inchoant: paucisſimi autem in eo quod cœperunt, perſiſtunt. Multi (ait veritas) ſunt vocati, pauci verò electi: (Mat. 20.) ſed ſoli qui vſque ad finem perſeuerant, ſalui fiunt. Signanter autem de domino Ieſu dicitur: Quum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in fine dilexit eos. (Ioan. 13.) Excellentiorem quippe erga homines in fine vitæ ſuæ dilectionem exhibuit, quàm in primordio egerit, vt in eorum cordibus arctius infixa remaneret. Quod enim ex corporali actione deerat, ex immenſitate in fine ſuo ſuppleuit operis. Talia nempe geſsit, vt mortalium omnium ſibi valerent vendicare affectum. Vt igitur, ô homo ſcias, quanti te æſtimauerit Chriſtus, vt compaſsione patiaris cum illo, vtque amori ipſius vices rependere poſsis, hortor, atque commoneo: quatenus in ſpiritu in prætorium Pilati introeas, diligentiſsiméque conſideres, quid tuus propter te in eo ſuſtineat Deus. Lacrymas habeto paratas, cordis gemitum tene, vt quum lamentationes, carmen, & væh in libro vitæ repereris ſcriptas, non ſolùm te, verumetiam qui te audierint, prouoces ad lamentum. Nullus (vt arbitror) à fletu continere ſe debet, quum Dei filium, vt ibi duriſsimè flagelletur, in prætorium mente conſpexerit introduci. Nunc itaque horrendum coram te poſitum attende ſpectaculum. Accedunt miniſtri crudelitatis ad dominum, quatenus detractis veſtibus illum nudum exhibeant. Porrò tanquam agnus coram tondente ſe non aperit os, (Eſai. 53.) conuitia patienter audit, tranquillo animo ſe ſpoliari permittit. Tanta ſiquidem manſuetudinis eſt vſus modeſtia, vt fortè de aſtantibus quoſdam incitaret ad lacrymas. Cuius (oro) tam ferreum pectus tanti non emolliret duritiam benignitas redemptoris? ligatur, cæditur, totóque flagris corpore diſsipatur. Nunc ſcapulas, nunc ventrem, nunc brachia, nunc crura cingunt. Vulnera vulneribus, plagas plagis recentibus addunt. Hinc liuor tumens, inde ſanguis erumpens. Variatum cute decoriata reddit corpus: adeò vt membrorum compages viſibiles fierent. Prophetæ vaticinium tunc completum fuit, dicentis: (Ibidem.) Vidimus eum, & non erat aſpectus, & deſiderauimus eum deſpectum, & nouiſsimum virorum, virum dolorum, & ſcientem infirmitatem: reputauimus eum quaſi leproſum, & percuſſum à Deo, & humiliatum. Ipſius autem reuera liuore ſanati ſumus. Nam propter iniquitates noſtras vulneratus eſt, & attritus propter ſcelera noſtra. Vulneribus tandem circunquaque in carne diffuſis, vinculíſque ſolutis proprias compellitur reſumere veſtes. Seceſsit igitur ſolus, & doloris nimietate debilitatus ſine alicuius adminiculo induit ſe. Hoc vnico exemplo potentem, ſuperborúmque ſuperfluos damnat famulatus. Non habuit maieſtatis dominus adiutorem, ſaltem vel minimũ, qui in tanta neceſsitatis vehemẽtia ſuffragij manum apponeret. Congregata itaque ad illum vniuerſa cohorte chlamyde coccinea induunt, coronam ſpineam plectentes capiti eius imponunt, atque arundineum ſceptrum in manibus tenere compellunt. Hic parumper, ô anima mea, conſiderationis tuæ greſſus fige, & redemptoris tui intolerabilem dolorem attende, modum cogita, ludibrium meditare, atque tormenti huius immanitatem ex teipſa metire. Te in perſona ſtatue domini, taliáque arbitrare eſſe paſſuram: capitis delicati ſenſibilitatem conſidera, ſpinarum punctiones cerebrum perforantes mirare: ſicque ſanguinem decurrentem lacrymarum inundatione abſterge. Debuit planè mori tanto dolore transfixus, ſe tamen reſeruauit ad vitam, vt his etiam grauiora perferret. Tanquam gigas fortiſsimus imperterritus ſterit, & coronationis pœnam immutata mente ſuſtinuit: nullo frangebatur tormẽtorum impulſu, ſciens locupletem ſanguinis ſui eſſe mercedem. Illum quippe conſtanter veluti ſpiritualia ſpargebat ſemina fertilem animarum meſſem poſtmodum percepturus. Repleuerat enim ſputo faciem, atque deformem, in quem angeli perſpicere deſiderãt, reddiderat vultum. Factus fuerat tanquam vas perditum, & ſicut homo mortuus à corde audiens vituperationem multorum commorantium in circuitu. Eorum ſiquidem nonnulli irridentes illum genu flectentes dicebant: Aue rex Iudæorum. (Ioan. 19.) Quidam verò arundinem accipientes in manibus venerãdum eius caput cædentes irriſoriè aiebant: Prophetiza nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſsit? O inaudita à ſeculis crudelitas, ô horrendum ſpectaculum, regem aſpicere gloriæ, cui cœlorum famulantur obſequia, tantis laceſsiri iniuriis, opprobriis grauari, atque incõparabilibus dilaniari pœnis. Mirabantur planè cœli, mirabantur angeli, omniúmq; cœleſtium ſpirituum legiones videntes verbum, per quod facta ſunt omnia, contemni à perfidis: ſapientiam hominum ſordidiſsima ſuper ſe ſputa ſuſcipere: vndique Dei filium attritum, deſpectum, agitatum, illuſum. Sume igitur nunc & tu, ô anima mea, lamentum grande: plange dolores domini tui, depone nuptialem veſtem, ornamenta regalia tibi conceſſa: induere cilicio, aſperge caput tuum cinere, faciem immuta: atque cordis tui gemitu illius leni mœrorem, totam te illi conforma, & ſi non vales corpore, ſaltem hoc age mente.

Qualis antè sponsus fuerit tuus, vtique præ filiis hominum speciosus recole. Elegantiam eius, aspectum decorum, suauem facundiam, incessum maturum, benignitatem, mansuetudinem, humilitatem, serenitatem vultus, pristinámque pulcritudinem meditare: quem quum mente tenueris, delectabiliter aspexeris, atque dulcissimè fueris amplexata, vt cognoscas qualia, quantaque tulerit propter te, tuæ vertè considerationis oculum ad illum, qui astat tibi coccinea amictus chlamyde, coronatus spinis, sputis illitus, cruore sordidatus, cordis dolore transfixus, corporalibus pœnis incomparabiliter cruciatus, plagis plenus, circundatus vulneribus, liuoribus tumidus, sanie deturpatus, illusus ab hominibus, à gentibus flagellatus, à discipulo venditus, ab Apostolis derelictus, persequutus à pontificibus, subsannatus à turbis, accusatus iniustè, à rege expulsus, & omni humano auxilio destitutus. Clama in fortitudine, & quasi tuba exalta vocem tuam: non oris, sed cordis, illique dicito: Es ne tu domine ille, qui paulò antè per ciuitates & castella Iudæorum discurrebas benefaciendo, languores curando, & oppressos à diabolo liberando? Loquere mihi, ô domine, vt audiat seruus tuus, & enarra, si fortè tu idem ipse es, qui glorificatus in monte diuinitatis tuæ potentiam discipulis ostendisti. Si tu es de quo loquor, quomodo immutatus es? quomodo pristinum amisisti decorem? Regia dignitas, honorabilis aspectus, fulgentissimus faciei splendor, vestimentorum candor, cur sic repentè pertransiit? Delectabat vtique prius in te nihil deforme reperiens: nunc (proh dolor) te intueor nouissimum virorum, virum dolorum, sine specie, sine decore, absque gloria, sine honore, & absque vlla corporis sanitate. Obtexit cruor defluens imaginem vultus, sputa humanam deturpauere formam: sicque factus es opprobrium hominum, & tuorum gaudium inimicorum. Planè domine in hoc tuo aspectu dolore deficerem propter te, & omnino desperarem de me, si non diuini consilij altitudinem te duce attingerem, si non cordis tui penetralia lustrarem. In ipsis fateor, quia sustentor, pro ipsis refrigeror, ipsis condelector, atque exulto. Totum quod in te video, à Deo factum esse non ambigo. Si neque folium arboris absque nutu patris decidit, venient ne super te tanta sine illius voluntate flagella? Si sine causa nihil super terram fit, inconsultè fiet passio tua? Prophetæ ad patrem vox illa est, quæ ait: Tu verò despexisti, & distulisti Christum tuum, auertisti testamentum serui tui, profanasti in terra sanctuarium eius; minorasti dies temporis eius, perfudisti eum confusione. Cur hoc in te actum est domine? Nempe (vt arbitror) vt sanares languores meos, & vinum ac oleum infunderes vlceribus meis, vt satisfaceres pro me, vt errantem ouem reduceres ad patrem, vt me reuocares ad te, vt te mihi amabilem redderes propter me, vt supernæ ciuitatis destructæ ruinas repares, vt cœlestium ciuium redintegrares numerum. Hæc in arcano æterni patris pectore ad te facta sunt verba, quum de cœlorum sedibus in hoc ærumnosum exilium descendisti. Perfecta quidem sunt in te, quæ de excelso gloriæ throno dicta sunt tibi: non tamen sine te. Te nanque suadente, te volente, te consentiente totum, quod pateris, fa-

Psal.88.

ctum est. Per Prophetam enim dixisti: In ca[illegible]
libri scriptum est de me, vt facerem volunta[illegible]
tuam, Deus meus volui. Voluisti prorsus don[illegible]
queadmodum Propheta alius testatur de te: Ob[illegible]
est (inquit) quia ipse voluit. Et vnde voluisti[illegible]
cur voluisti, ô dulcedo æterna, amor caste, &[illegible]
ce mediator? Tui vtique genitoris te impel[illegible]
gloria, mea te trahente infinita miseria, diui[illegible]
arctante iustitia, & superna atque ineffabili[illegible]
habitante gratia. His funibus ad columnam[illegible]
ris, caritatis circumamictus purpura gaudenter
dibria sustines, pietatis compassione succensus
cundissimè spineam coronam gestas in capite, [illegible]
tudinis animatus zelo arundineo baculo pruden[illegible]
simè, quanta sint delicta mea, metiris. Vt me [illegible]
bores, læto animo debilitaris in carne, venustas [illegible]
tuo cruore, tuo liuore perornas, tuóque amore in[illegible]
ebrias, ardes intus dilectione, nimióque amore suc-
cenderis. Mœstitiam meam tua propullat caritas
dolor quoque meus, quum in corde tuo alto a[illegible]
me, diu mecum perseuerare non valet. C[illegible]
domine planctum meum in gaudium mih[illegible]
tudinem in dulcedinem, in lucem tenebras, [illegible]
in securitatem, desperationem in spem, tepo[illegible] Psal.
in flagrantissimam caritatem immutas. Hæc [illegible]
non est hominum, sed mutatio dexteræ excelsi. H[illegible]
nemo nisi dilectus percipit, nisi possessus tene[illegible]
exercitatus degustat. Amantium deliciæ sunt, & ip[illegible]
sæ munera preciosa. Canticum nouum est, & [illegible] 1.Tim.
uissimum amoris carmen. Hoc modulatione d[illegible]
ci, libertate præcipua, feruida caritate prom[illegible]
quisquis verbi vulnus dulcissimum suscepit in pe[illegible]
re; at verò qui illo adhuc dignus non est, lamenta[illegible]
nes sumat in corde, atque dolenti domino comp[illegible]
tur ex corde. Nullus profectò amoris carmen ve[illegible]
ter tenet, qui in lamentationis libro non fueri[illegible]
ditus. Incipientium hoc, illud autem donum es[illegible]
scitur perfectorum. Primi de exemplo, vltimi [illegible]
cano Dei pascuntur consilio. Vterque suo tem[illegible]
proprium spirituale recipiunt alimentum. Ver[illegible]
hoc spirituali conuiuio nunquid proficient[illegible]
duntur viri? Prorsus minimè. Habēt planè [illegible]
de spiritualiter nutriantur. Imbuuntur isti my[illegible]
saginantur sacramentis. Quanta in hoc mem[illegible]
saluatoris ludibrio mysteria lateant, diligente[illegible]
uerte: quatenus spirituales proficiētium delicias [illegible]
ignores. Vestitur quippe purpura, arundinem g[illegible]
in dextera, coronatur spinis, sputis deturpatu[illegible]
nu flexionibus irridetur, & vt prophetizet à p[illegible]
quutoribus prouocatur. Equidem his paucis [illegible]
ludificationis, per quod ab hominibus malis D[illegible]
temnitur sapientia, voluit exprimere genus. [illegible]
dotalem in veste purpurea, quæ pontificib[illegible]
gibus congruit, insinuat dignitatem. In ea [illegible]
luditur Christus, qui secundum ordinem M[illegible]
dech verus est pontifex; quoties qui præsunt in E[illegible]
sia, honores ab hominibus quærunt, preciosarum ve-
stium apparatu nitent, dominatum sibi in clero ve[illegible]
dicant, & transitoriis prosperitatibus delectantu[illegible]
Nempe teste domino, qui mollibus induuntur, in d[illegible]
mibus regum sunt. Vbi (oro) mutato habitu i[illegible]
sus est Christus? Nonne in domo Herodis regis & [illegible]
lati præsidis? Iam attende palatia præsulum. Pon[illegible]
signa, sua signa sericis apparatibus ornātur, preci[illegible]

vest[illegible]

vestimentis induuntur, famulorum vallantur multitudine, adulatoribus replentur, & quod sine mœrore dici non potest, domus quæ egenorum esse receptacula debent, imperatorum palatia iudicantur. Taceo de cibis, poculis, electuariis saporibus, vasis argenteis & deauratis, iocis, confabulationibus, obtrectationibus, & aliis quàm plurimis talibus, quæ in secularium principum ædibus frequentantur. In locis vbi huiusmodi fiunt, habitationem non inuenit sapientia, neque qui illam agnoscat, reperitur. Propterea quasi ignota & aliena irridetur, & subsannatur. In plateis itaque præsulum malè viuentium, & in ecclesia temporalia lucra quærentium, ac superbiæ fastu tumentium mysticè Christus in purpura illuditur, sed à diuitibus diademate spineo coronatur. Sunt etenim diuitiæ spinæ acutissimæ, quæ rationale caput hominis pungunt, & perforant, indéque sanguinem ebullire faciunt copiosè. Incredibiliter diuitiarum amor, & terrenarum immoderata cogitatio facultatum mentem spargunt, dissipant vnitatem, pacis bonum perdunt, & amatores suos innumerabilibus delictis immergunt. Iuxta criminum quantitatem spiritualiter sanguis emanat. In sanguine quippe peccatum exprimitur, dicente Propheta, Libera me de sanguinibus Deus. Possidendæ igitur sunt diuitiæ ordinato cum affectu. In ipsis nequaquam finis constituendus est. Erogandæ sunt, vt multiplicentur, atque proficiant in futurum, quemadmodum Apostolus exhortans, dicit, Diuitibus huius seculi præcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facilè tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam. Contemptus ergo opum futura non caret mercede, & præsenti commodo. Mentis etenim extollentiam deiicit, & dominandi extinguit affectum. Cohærent frequēter simul bonorum temporalium affluentia, & principandi amor. Hoc indicauit mediator, qui illudi voluit sicut in corona spinea, ita & in arundineo sceptro. Meritò terrena dignitas arundini comparatur, quæ exterius viret, & tamen infructuosa, intúsque inanis est, & vacua. Quis in aspectu primo potentum seculi non appeteret fastum? Quicquid in ipso est, arridere, atque virescere creditur. Accede autem propius, diligenter considera, quantis intus agitetur curis, quale etiam foris proferat germen, vtique inutile, & citò periturum. Ex præteritorum scientia præsentia iudicabis. Vidi (inquit Propheta) impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani, transiui, non erat, quæsiui, & non est inuentus locus eius. Infœcundi prorsus sunt, qui dominantur, & vacui tanquam arundines, infœcundi aliis, sibiipsis autem vacui. O quantum in ipsis, & per ipsos æterna illuditur sapientia, quæ ex sui munditia, & naturali excellentia attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Illam profectò irrident, quum illius honorem sibi arrogant, & volunt tyrannicè præesse hominibus. Vt dominaretur terræ animantibus, non hominibus, institutus est homo. Sic habes dictum hominibus, Dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram. Solus enim Deus Rex est potens, & Dominus Dominantium, qui habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem. Nunc itaque reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram, nolite extollere in altum cornu vestrum, neque loqui aduersus Deum iniquitatem. Quoties ex potestate vestra insolescitis, atque delinquitis, vestro arundineo baculo Christi caput percutitis. Mementote (obsecro) quid futuri estis, seruite Domino in timore, apprehendite disciplinam, ne iniustitiam amantes pereatis iustè. Quod habetis, humiliter recognoscite ab ea, quæ ait, Per me reges regnant. Ipsum vos admonentem audite. Intelligite (inquit) reges, discite iudices finium terræ, præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum, quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab altissimo qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur, quoniam quum essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis, neque custodistis legem iustitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrendè & citò apparebit vobis, quoniam iudicium durissimum in iis, qui præsunt, fiet. Pro eruditione igitur vestri in illusione sui arundinem tenere in dextera voluit, sed pro doctorum ecclesiasticorum carnali confutanda intelligentia in faciem conspui dedignatus non est. Spiritualiter quippe conspuitur Christus, quando carnaliter intellecta diuina in ecclesiis prædicantur eloquia. Nempe sapientiæ cœlestis pulcritudinem fœdant, qui verbum Dei annunciantes carnaliter viuunt. Præconem veritatis audi, Castigo (inquit) corpus meum, & in seruitutem redigo, ne fortè cum aliis prædicauero ipse reprobus efficiar. Nouerat vitam laudabilem plurimum prædicationi conferre, ne igitur contemneretur sapientia verbi, ne Christi facies sputis illusionum spiritualiter turparet, tanta se Paulus cæde mactabat. Cauebat ne mundi huius sapientiam loqueretur, ne doctrina discreparet à moribus, fierétque ludibrium auditoribus Christus, qui loquebatur in Paulo, dicente ipso, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Timeant itaq; verbi Dei tractatores in vitæ suæ deordinatione illudere Christo. Studeant suum virtutibus decorare sermonem, atque diuino in morum probitate autoritatem præstare eloquio. Aequalis periculi res est Dei verbū malè viuendo proferre, & sanæ Christi doctrinæ nequiter viuendo contradicere. Vtrunq; damnabile, vtrunque odiosum est Christo. Porrò sapientia mores detestatur malè viuētium, eorum potissimum, qui cauterizatam habentes conscientiam sub verborum sonora altitudine, aut sub sanctitatis velamine derogant veritati. Hi totum ecclesiæ corpus commaculant, atq; corrūpunt. Per blandos sermones & fucata verba imprudentium corda subuertunt. Ostentant quippe ex verbis, ex simulatis actibus se honorare Christū, quū reuera illi turpiter illudant. Horū gessit imaginē Sacerdotum irrisio, quando genua ponentes dicebant, Aue rex Iudæorum. Ore suo benedicebant, sed corde suo maledicebant. De talibus per Prophetam Dominus cōqueritur, dicens, Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me, quasi gens, quæ fecerit iustitiā & iudiciū. Hypocrisi quum sint pleni, quandiu peccandi captauerunt facultatem, sanctitatem simulant. Quum opportunitas illis aderit, præ cæteris Christum spiritualibus illusionibus derident. Horum sicut & aliorum propera erit

Psal. 50. — 1.Tim. 6. — Psal. 36. — Gen. 1. — Psal. 2. — Prou. 8. — 1.Cor. 9. — 2.Cor. 13. — Esa. 29.

perditio. Sua quippe damnatione, suísque illusionibus fideles erudient, nec auertent, sed potius conuertent ad Christum. Pro eisdem Patrem deprecans ait, Psal.68. Non erubescant in me, qui expectant te Domine virtutum, non confundantur super me, qui quærunt te Deus Israël. Hæc sunt spiritualia monita tua Domine Iesu, quibus in mysterio corporeæ illusionis tuæ proficientes erudis viros, & per ipsos ecclesiam, quatenus virtutum perfectione imbuti væh perpetuæ mortis euitent. Tu nempe solus es, qui lamentationis promoues gemitum, & carmen amoris immittis, atque interminati supplicij lacrymosum væh euadere doces.

Qualiter concitati animi furor valeat demulceri.

CAP. XV.

NVllum ad excitati animi placandam iram validius arbitror fore medicamentum, nil ad euigilandam compassionem & iniuriam patientis sic cógruit, quemadmodum miserorum miserias anteponere illis. Facilè innatá & naturalem compassionem trahit ad se calamitas pauperum, & tribulati cordis deprimens mœror. Hac Rex & Propheta Dauid vsus est arte. Cùm enim post adulterium & homicidium prolem ex delicto genitam Dominus vellet perimere, ille tandiu in cilicio stans, atque orando lacrymas fundens de cordis sui exhibuit gemitum, quandiu vixit infantulus. Quo defuncto abiiciens humiliationis habitum compescuit fletum. Fleuit etiam Anna Samuelis mater coram Domino exercituum humiliter in sylo ab æmula irrogata conuitia. Quamobrē sterilitate depulsa Deo gratissimam meruit suscipere prolem. Sic & ipse mediator Christus, vt diuinam aduersus humanum genus concitatam pro criminibus posset mulcere iustitiam, cicatrices vulnerum sibi reseruauit in corpore, quatenus haberet semper, quod pro reconcilianda hominum specie irato ostenderet patri. Hoc idem egit Pilatus in Iudæorum turba furenti. Flagellatum etenim Dominum, coronam gestantem spineam, atque purpureum vestimentum populo exposuit, dicens, Ecce homo. Ioan.19. O grande mysterium, ô diuinæ miserationis ineffabile signum videre Dei Filium, Angelorū gaudium, & cœlestis Hierusalem inextinguibile lumen, solem (scilicet) iustitiæ totum cruentatum & squalidum coram vniuersa astare Hebræorum plebe. Quis contemptibilius, quis vnquam reum quempiam crudelius tractari conspexit? Debuerant plane saxea emolliri corda, omnémque indignationem euomere ad aspectum talis ludibrij. Tunc Prophetæ vaticinium nouerant esse completum, quod in persona Domini Psal.21. prænunciauerat sic. Ego autem sum vermis & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Mediatoris itaque calamitatem præses populo insinuauit, inquiens, Ecce homo. Ioan.19. Illi quippe tribuit, quod nulli miserrimo denegatur. Quod quisque naturaliter habet, commemorauit in Christo. Ecce (inquit) quem persequimini, quem occidere nitimini, flagellatus, coronatus, consputus, illusus, contemptibilis adest. Obiiciens nanque illis visibilem formam despicabilem, plurimúmque deformem nihil de diuinitatis excellentia, nil de innocentia vitæ, nílque de collatis virtutibus recolens, ait, Ecce homo. Verum profectò dixit, quòd homo erat Christus, reticuit autem quòd Deus erat. Erat vtique verbum apud Deum Deus, per quod facta sunt omnia, & sine quo nihil. Erat splendor gloriæ, & figura substantiæ Patris, portabatque omnia verbo virtutis suæ. Nam idem verbum quamuis caro vellet fieri, & cum hominibus habitare, manebat tamen cum Deo Deus indiuiduus in essentia, consors in diuinitate, in potestate æqualis, & sine initio coæternus. Quòd homo erat, dignationis non diminutionis causa fuit. Verùm diuinæ lucis radiis obcæcati Iudæi, atque tanti sacramenti altitudinem penetrare non valentes, mox vt Dominum prospexerunt, væsania commoti solita clamauere, dicentes, Crucifige, crucifige eum. O insensati & infideles Diaboli ministri, mortis filij, & gehennæ flammis æternaliter deputandi, quæ est vox hæc, quam profertis? quid est quod à præside perfici postulatis? Occidere ne vultis, per quem seculo vita[...]tur? perimere ipsam concupiscitis vitam? vt qui[...] seri sic clamatis? cur irruitis in hominem tanquam parietem inclinatum, & in maceriem depulsam? Nam (vt cerno) opere complere nitimini, quod per virum sapientem aistis, Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium, & non memoretur nomen eius amplius, casso tamen labore desudatis. Nihil proficiet malitia vestra, præualebit quidem, sed ad tempus tantum. Impossibile erit illum detineri apud vos. Nunquid cùm dormierit, non adiiciet, vt resurgat? an fortè in ira vestra continebit misericordias suas, aut obliuiscetur misereri, & præsentiam suam abscidet à generatione & generatione? Fixum est Dei consilium, & mutari non potest. Sicut locutus est per os sanctorum, qui à seculo sunt prophetarum eius, sic fiet. Quòd tradendus, quòd flagellandus, quòd crucifigendus, quòd perimendus sit Christus, vaticinatum est, qui verò prænunciarunt ista futura, prædixerunt etiam eundem resurrecturum, ascensurum, iudicaturum, & in perpetuum regnaturum. Supplicia insuper quæ pro hoc immani passuri estis scelere ad eruditionem fidelium, retexere curauerunt. Nam egregius Psaltes homo secundum cor Dei de progenie vestra, regnánsque super vos quid dixerit, audite, Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurua, fiat habitatio eorum deserta, & non sit, qui inhabitet in ea, appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam tuam, deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur, quoniā quem tu percussisti, persecuti sunt, & super dolorem vulnerum eius addiderunt. Quid etiam Dominus per prophetarū eximium, qui de seruitutis domo vos [...] promulgauerit, auscultate. Congregabo (inquit) super eos mala, & sagittas meas complebo in eis, consumentur fame, & deuorabunt eos aues morsu amarissimo, dentes bestiarum immittā in eis cum furore trahentium super terram atq; serpentium, foris vastabit eos gladius & intus pauor, iuuenem simul ac virginem lactentem cum homine sene. Expauit ne cor vestrum super comminationibus istis? Verū nullum (vt arbitror) sanum valetis capere consilium indignatione nimia & malignitate succensi, saltē vel hominem

genti

gentilem attendite, quid vobis furentibus dicat, quidve de Christi innocentia sentiat, *Ioan.19.* accipite eum vos (inquit) ego non inuenio in eo causam. Causam nullam iudex in illo se inuenire dicit, vt ipsum crucifigere debeat. *Esa.53.* Quippe qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Malebat potius suæ in aliquo derogare potestati, quàm viro sancto necem irrogare iniustam, propterea agebat, Accipite eum vos, & crucifigite. *Ioan.19.* Cui respondere Pontifices, Nos habemus legem, & secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit. Ad vos nunc, ô legis periti, meus sermo dirigitur. Legem habere vos dicitis, quæ Christum damnat, quoniam Dei Filium se facit, legem vtinam haberetis, non in membranis, sed in cordibus scriptam, legem tenetis lucri causa & honoris appetitu, sub prætextu scientiæ legis primos in cœnis desideratis accubitus, & salutationes in foro, atque ab hominibus vocari Rabbi. Legis periti vocari, non autem esse, concupiscitis. Nunc verò præuaricatores legis attendite legem, & vtrum lex Christum damnet, qui se Dei Filium asserit animaduertite. Nónne *Psal.88.* in lege vox patris illa, quæ ait, Ipse inuocabit me, pater meus es tu, & susceptor salutis meæ, & ego primogenitum ponam illum excelsum præ regibus terræ. *Psal.2.* An non vox illa filij est, Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Quid euidentius, quid perspicacius dici potuit? Attrita ne est frons vestra? *Psal.26.* Insurrexerunt (inquit de vobis filius) in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Aliud tamen de lege vestra prolatum audite testimonium contra vos. *Psal.47.* Hic est (ait Propheta) Deus noster, & non æstimabitur alius ad eum. Hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo. *Bar.3.* Post hoc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Nempe facta est vobis lex in laqueum, & in retributionem, & in scandalum. Aduersum vos, non contra Christum clamat *Psal.57.* lex, dicens, Alienati sunt peccatores à vulua, errauerunt ab vtero, loquuti sunt falsa, delictum oris eorum sermonem labiorum ipsorum vt comprehendantur in superbia sua, & de execratione & mendacio annunciabuntur in consummatione in ira consummationis, & non erunt. Lex quippe sancta mendacio vestro fauere nescit. Illud insequitur, illud veritati perhibens testimonium suis conuincit eloquiis. *Gen.49.* Salutare tuum expectabo Domine, inquit grandæuus ille & Sanctus Iacob. *Deut.18.* Moyses quoque ait, Prophetam suscitabit Dominus Deus vobis de fratribus vestris, tanquam me ipsum audietis. Erit autem omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de populo suo. *Psal.97.* In Psalmo, Viderunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. Deficiet potius dies, quàm in Christi laude prolata in lege testimonia contra vos. Non valet lex quasi blasphemum Dei filium damnare, quæ semper approbat veritatem. Quomodo damnabit eum, cuius præsentiam tam ardenter poscebat, inquiens, *Cant.1.* osculetur me osculo oris sui? Illius igitur diuinitatem annunciat lex, illum in carne futurum fatetur, illum cùm venit, veneratur, & colit. At scelesti Sacerdotes Hebræorum illum secundum legem morti esse obnoxium Pilato suadere conantur. Verùm ille legis ignarus Dominum quis esset sciscitari voluit. Expauerat quippe supra modum cor eius, cum audisset, secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit, quamobrem in prætorium ingressus dixit, *Ioan.19.* Vnde es tu? cui quum nullum Dominus daret responsum, ait, Mihi non loqueris? O superba locutio, quid te iactas? quid de te sentis, vt Verbo Dei audeas dicere, mihi non loqueris? Oblitus ne es te arundinem esse sterilem, vacuam, & à vento inanis gloriæ agitatam? Cur te extollis? Nunquid ab eo talia didicisti? Debueras planè ex verbis, ex gestis, ex ipsius mansuetudine humilitatem discere, atque de ore tuo sale conditum proferre sermonem. Attamen si quid vlcerosum in te est, si quid in corde tuo præsumptuosum latet & fœtidum dicito. Quandiu cœlestis adest medicus, donec præsens est sapientia, maculas detege proprias, quatenus salutarem saluatoris medicinam accipias. Porrò curari poteris, dummodo consilium non contemnas, & sapientiæ verba prolata non negligas. Aperi citò os tuum, & quod in mente versatur, profer. En expectat Dominus, vt te aperiente, te agnoscente, te confitente, remedium tibi sapientiæ tribuat. Inde præses sequutus adiunxit, *Ibidem.* Nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te? Tumebat profectò terra, eleuabatur, grandiáque paritura videbatur. Tandem aperuit se, emisit ventum, mendacium protulit, & de se veritatem sapientibus ridiculum fecit. Quis de se supra se præsumentem non irrideat? Dominus autem, qui peccatores saluos facere venerat, cor illius sanare curauit, minimè illum passus est in superbiæ tumore deficere, propterea inquit, *Ibidem.* Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi datum tibi esset desuper. Maximum Dominus sermonibus suis humilitatis & sapientiæ præstitit documentum. Repressit responsione prudenti præsidis ignorantiam. Nemo nisi dispensante Deo potestatem sortitur in terris. Non tamen omnes laudabiliter diuina dispensatione vtuntur. Præsunt quidam, & prosunt aliis, & magnum de potestate accepta animarum reportant lucrum. Tales duplicibus vestiuntur, dum propriis subiectorúmque profectibus gaudent. Nonnulli verò sunt, qui cum sui dispendio alios ad regendum deputati sunt, dominari huiusmodi appetunt, præesse delectantur, nílque de regimine suo, nisi vt reuereantur, eliciunt, futurum iudicium spernentes incumbunt præsentibus, sempérque (si liceat) illis viuere libet. Sine timore Dei sunt hi, superno abutuntur munere, permittentéque opifice summo alienam excolunt terram, & inde iustitiæ fructum percipiunt nullum. Satius istis fuisset sub aliorum ducatu Christo militasse, quàm cùm damno proprio infirmis præesse. Non tamen ex hoc arguenda, sed potius Dei est sapientia veneranda, qui irreprehensibiliter ordinatissimo suo iudicio vniuersa disponit. Præsidet quippe in se, & mirabili lance æquitatis in se cuncta componens ad sui facti gloriam triumphare. Hanc siquidem diuini consilij altitudinem nemo attingit, nisi gratis assumptus, Profectò in ipsa iudiciorum Dei luce inaccessibili omnis rationalis spiritus caligat scientia. Se retinet sibi in se tanquam nullius indigens. Ex hoc potissimum cunctis se intuentibus seipsum mirabilem exhibet, profundum se contemplantibus imponit silentium, accendit ad amorem, in luce solidat, & beatificat in se, in vniuersi vtique regimine suauissimum sapientiæ facit concentum, iucundissimum quidem regnantibus cum illo, sed

desideratissimum suspirantibus ad ipsum. Primi in
mensa nuptiali recumbunt alimentorum cœlestium
vbertate referta, nec mirum. Transiens enim media-
tor, atque præcinctus illis ministrat, noua apponit
animæ alimenta, delectabilia immittit gaudia, ita vt
saginati atque refecti nil extra id, quo fruuntur, con-
cupiscere queant. Secundi autem micis pascuntur re-
cumbentium, non tamen ad votum, neque ad satieta-
tem, sed pro libito dominantis, atque gubernantis
altissimi. Ipse nulli detrahit quod meretur, nulli de-
negat quod eidem congruere nouit. Humiliat, & ex-
altat, mortificat, & viuificat, in potestate attollit, &
deprimit, cuncta hæc in sapientiæ suæ arte compo-
nens. Verissimam igitur sententiam Pilato protulit
Ibidem. Mediator, dicens, Non haberes potestatem aduersum
me vllam, nisi tibi datum esset desuper. Ex qua respon
sione erudiuit præsidem, quamuis non ad plenum. Ex-
inde opportunitatem quærebat dimittere illum, me-
ditabatur vtilia, honesta cupiebat, sed non ea virtute,
qua debuit. O quanti quotidie iudicis huius imitan-
tur inconstantiam, ô quot ab eo quod disponunt san-
ctè agere, se subuerti permittunt. Proinde maxima in
virtutibus, ac spiritualibus desideriis cautela nobis
est adhibenda. Infatigabiliter Deo seruientibus Dia-
bolus aduersatur, & omne laudabile virtutis proposi-
tum conatur euertere. Nulla hora, nullóque momen-
to ab illius fraudibus oportet nos esse securos. Quod
non valet per se, per membra sua operari non desinit.
Per Sacerdotum igitur Pontifices Hebræorum, quos
possidebat vt proprios, acutissima blasphemiæ, ac
maledictionis iacula dirigebat in Christum, & vt
mortis ipsius mali voti sui fieret compos, per eosdem
timoris sagittas in Pilatum intorsit, quatenus & ipse
perterritus perficeret quod volebat, quamobrem cla
Ioan. 19. mauere, dicentes, Si hunc dimittis, non es amicus Cæ-
saris, omnis qui se regem facit, contradicit Cæsari.
Nouerant nefarij Romanorum regem nolle, vt quis
absque sui, senatúsque consulti autoritate, regis sibi
nomen imponeret. Cùm igitur Christus Romano-
rum non sibi fauorem asciuerit, vt fieret rex occasio-
ne hac tam Christo, quàm præsidi accusationi calum-
niam inferebant. Tali siquidem adminiculo non in-
diguit mediator, vt rex verus agnosceretur esse, quip-
Psal. 73. pe quum de illo sit scriptum, Deus autem rex noster
ante secula operatus est salutem in medio terræ. Apo-
1. Tim. 1. stolus etiam de ipso sic ait, Regi seculorum immorta-
li, & inuisibili soli Deo honor & gloria in secula secu
lorum. Regni verò sui in vniuersali iudicio excellen-
tiam demonstrabit. In obsequium quidem suum An-
gelos, Archangelos, & omnem cœlorum adducet mi-
litiam, quando (videlicet) sedebit in sede maiestatis
suæ, iudicabítque cunctum hominum genus, atque
singulis reddet secundum opera eorum. De huiusmo-
di triumphali regno nil præsidi Pontifices loqueban-
tur, sed de temporali regia dignitate, cuius Pilatum
nouerant esse ministrum. Propterea meditatam obie
ctionem Pilatus expauens pro tribunali sedens, mor-
ti adiudicauit morte indignum. Multifariè quippe
attentauerat Christum de eorum manibus liberare.
Quod quũ perciperet se casso desudare labore, ipso-
rum obstinatissimæ paruit voluntati. Pueriliter deni-
Mat. 27. que agens coram populo aqua accepta, lauit manus
suas, dicens, Innocens ego sum à sanguine hominis
istius. Lauit manus suas, tanquam si per ablutiones
corporis sordes tergerentur animarum. Fefellit au-
tem illum stulta opinio. Non est corporalium macu-
larum punitor Deus, sed spiritualium, neque de ex-
teriori, sed de interiori statu hominum iudicat. Laua-
mini (inquit per Prophetam) mundi estote, auferte
malum cogitationum vestrarũ ab oculis meis. Quie-
scite agere peruersè, discite benefacere, quærite iudi-
cium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defen-
dite viduam. Nitorem igitur conscientiæ, animæ pul-
critudinem, mentis munditiam, atque synceritatem
vitæ ab vnoquoque nostrûm exigit. Nec discutit,
vtrum quis non lotis manducet manibus, aut im-
mundis incedat pedibus, seu maculosis, scissísque ve-
stimentis gradiatur. Ego sum (inquit ipse) qui scrutor
renes & corda, & do vnicuique secundum opera sua.
Nihil horum sciens Pilatus, Iudæorum sequebatur
ritus, qui diuinæ legis ignorantes sensum, literæ cul-
tum perficere conabantur. Non autem corporalis
actus per se obesse, aut prodesse multum potest sine
voluntatis, ac rationis consensu. Quod malè consum-
matur per corpus, si ex voluntatis deliberatione [illegible]
dierit, dupliciter punietur, vbi verò absque co[illegible]
ris ministerio, peccatum agitatur in corde, sim[illegible]
cordis compunctione mundatur, dicente Prophe[illegible]
Quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus ve-
stris compungimini. Dupliciter igitur deliquit præ-
ses, & neutrum satisfaciendo detersit. Pro humano
timore contra mentem egit, & iniustissimè damna-
uit innoxium. Proprium aliis imposuit facinus, atque
sine compunctionis gemitu, sola manuum ablutione
se Deo satisfacere credidit. Verùm diuinam sicut cæ-
teri euadere non meruit vltionem. Quoniam verò
minus malitiosè deliquit, remissius cum illo, quàm
cum Iudæis, iudicium actum est, sicut Domini voce
eidem dicitur, Propterea qui me tradidit tibi, maius
peccatum habet. Iudæorum nanque populus, & po-
tissimum Pharisæorum, ac turba Pontificum sup[illegible]
modum grauiter deliquerunt. Sciebant quo anim[illegible]
quáve nocendi intentione agerent contra Do[illegible]
num. Nouerant meditatas fraudes, & argumenta fa-
laciæ. Nequaquam seipsos apud se excusare vale-
bant, aduersus eos conscientia ipsorum testimonium
perhibente, ac etiam cogitationibus cordium se in-
uicem accusantibus. Attamen non sunt veriti impu-
dentissimè vociferari, dicentes, Sanguis eius super
nos, & super liberos nostros. Quod petierunt, du-
pliciter consequuti sunt. Nam temporalem æter-
námque sententiam pro innoxij cruoris effusione
perceperunt. Non tamen diuina funditus eos con-
sumpsit iustitia, sed super terram profugos fecit, si-
cut ore Prophetico dicitur, Peccatum pecca[illegible]
Hierusalem, propterea instabilis facta est. Ob[illegible]
missiones igitur patribus factas inter gentes [illegible]
tare sinuntur, quod Propheta ascribens Chri[illegible]
persona eorum sic ait, Spiritus oris nostri Ch[illegible]
Dominus captus est in peccatis nostris, cui dixi[illegible]
In vmbra tua viuemus in gentibus. Ad eruditionem
quoque fidelium ipsorum reliquiæ remanserunt,
quemadmodum Psaltes præcipuus ex Saluatoris
voce inquit, Deus ostendit super inimicos meos,
ne occidas eos, ne quando obliuiscantur popul[illegible]
mei, disperge illos in virtute tua, & depone eos
protector meus Domine. Cur autem hoc illis ac-
ciderit, intulit. Delictum oris eorum, sermones
labio

[...]biorum ipsorum comprehendantur in superbia sua. Nempe quod vaticinatum fuit, sine iudice aliquo nostris claret temporibus. Quæ (oro) gens est, quæ ad habitandum non habeat regionem: Quis verò populus cunctis terrarum nationibus sic odiosus agnoscitur, quemadmodum Hebræorum? Illis nanque regnum, ciuitates, & cæremoniæ sacræ oblatæ sunt. Hoc in spiritu præuidens Propheta deplorat, dicens, Tren.1. Factus est Dominus quasi inimicus, præcipitauit Israël, præcipitauit omnia mœnia eius, dissipauit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum, obliuioni tradidit Dominus in Sion festiuitatem & Sabbatum, & in opprobrium, & in indignationem furoris sui regem & Sacerdotem. Repulit Dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ. Vnde istis acciderint hæc, præsens eorum sermo denunciat. Mat.27. Sanguis eius (inquiunt) super nos, & super liberos nostros. Illis ista clamantibus Iesum flagellis cæsum tradidit præses voluntati eorum, vt crucifigeretur.

Qualiter post victoriam exultare soleant bellatores.

CAP. XVI.

Qui inuisibili conflictu dimicant, si contigerit eos cum robustissimis bellatoribus post fatigationem nimiam, pòst hinc inde directos ictus obtinere triumphum gaudent quidem, sed labore attriti sui nequeunt cordis insinuare lætitiam, quoadusque aliquantisper recreati consumptas reparent vires. Tunc exultant, tunc adeptæ victoriæ student patefacere gaudium. Nil etenim rebellionis sentientes in se, nullóque illis renitente se totaliter in aspectus astantium transferunt. Illi quid gaudij habeant in seipsis, quid triumphi repeperint, reserare conantur. Hoc idem sceleratissimos egisse arbitror Hebræorum Pontifices, in necis Christi prolatione sententiæ. Exultauere vtique in semet, quemadmodum victores capta exultant præda. Verùm fessi corpore, quod gestabant intus, foris manifestare non poterant. Laborauerant quidem mente falsa meditando, & componendo inania. Corpore autem non desudauerant minus vociferationibus, ratiocinationibus, exhortationibus, nugis, hinc inde discurrendo, nunc suadendo præsidi, nunc Herodi Dominum accusando, nunc turbam pro Barabba instigando. Sicque noctem totam penè ducentes insomnem, diémque clamoribus consumendo quid iniquitatis, quídve pro redemptoris morte sentirent lætitiæ, notificare non valebant. Illo autem pendente in ligno, tum ex potita quiete, tum ex auiditate nocendi insultauere vehementius. Promulgata igitur mediatoris sententia suscipientes, vt perderent, chlamyde abiecta purpurea propriis vestibus induerunt. Nempe seipsum in eorum manus tradebat Dominus cruciandum. Corpus quidem exponebat flagellis, affectu autem totus ferebatur in Deum, semetipsum Patri exhibebat hostiam viuentem, sanctam, atque rationabilem. Magnipendebat prorsus pro honore diuinitatis tanta sustinere, ac talia impenso sibi amoris vices rependere cupiens, tametsi quæ patiebatur parua essent comparatione donorum. Porrò vt Dei & hominum fieret mediator, electorum caput, ecclesiæ sponsus, mortuorum primogenitus, princeps pacis, Pater futuri seculi, Rex regum, Dominantium Dominus, hominum Redemptor, reparator Angelorum, atque Deus & homo, vnus Christus, acceperat gratis. Pro huiusmodi & aliis incomprehensibilibus charismatibus, quæ idem assumptus perceperat homo, nunquam arbitrabatur se Deo satisfacere posse, quemadmodum nec valebat ad humanam naturam tantum consideratione habita. Nam secundum naturam diuinam, quæ in ipso erat, verbum nil gratis habet. Naturaliter est quod est, atque in diuinitate, potestate, æternitate, maiestate æqualis est patri, vt pote naturæ vnius, eiusdémque substantiæ. Dona igitur quæ in Christo fuisse prædicantur, ad humanam solùm ipsius spectant naturam, quæ ex mera gratia in prædestinatione sortita est. Quamobrem semper se Deo subiicient infatigabiliter, actualitérque Deo gratias agens in cunctis ipsius se subdidit voluntati, adeò vt velle eius meritò diceretur esse diuinum, propter quod ei pater testimonium perhibens de cœlo clamauit, dicens, Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. Matth.3. Nec ab re sibi Pater in illo complacuit, qui nunquam illius imperium prætermisit, nunquã ab eius laude cessauit, nunquam ipsius gloriam (etiam vsque ad carnis interitum) quærere desiit. Erat profectò in hoc passionis suæ agone vltra omnium mortalium vires afflictus, in corpore (videlicet) & anima. In corpore quippe supra modum cruciatibus premebatur, in anima verò doloris atque compassionis transfigebatur iaculo, tametsi deificata in verbo diuinis absque interuallo inhæreret amplexibus. Quanquam totus deificatus esset homo Christus Iesus per assumens verbum, erat nihilominus passibilis nondum glorificatus, sed glorificandus. Distulit autem glorificare, quem assumpserat totum, vt posset pati, sciret compati, hortarétúrque patientes. Sacramentum hoc inæstimabile est, nec potest capi, vt idem homo sit beatus & miser. In cruce pendeat, & triumphet in cœlo, Deum fruitione felici videat, sputa, illusionésque sustineat. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Psal.117. Verùm prætermissa impræsentiarũ gloria Christi ipsius ignominiam attentissimè meditemur. Se offert nobis, se nostris inserit cordibus, quatenus mediatoris passionibus communicantes, in illius quoq; resurrectionis triumpho exultantes gaudeamus. Educitur igitur de prætorio, vt crucifigatur. Crux parata super illius imponitur humeros, vt per ciuitatis medium, & per plateas Hierusalem vsque ad supplicij baiulet locum. Tunc tumultus in tota fermè ciuitate factus est maximus, pro foribus palatij aderat innumerabilium concursus populorum, quoniam (vt moris est) omnes ad hoc confluxerant spectaculum. Susurrantibus itaq; sparsim inuicem turbis, ecce Dei Filius egreditur de ianua crucem super proprios ferens humeros. Incedebat demisso vultu, incessu humili totus fatigatus & anxius, quippe qui tota nocte fuerat flagellatus, colaphizatus, consputus, illusus, atq; oppressus. Defecerat prorsus in illo naturalis virtus, propterea cruciabatur immensè. Tunc quidem pressus pondere impellebatur ad patibulum, quando post fatigationes nimias pausare debuerat. Compellebantur illius aures vociferationibus & susurriis blasphemiarum, cõtumeliarúmque vocibus, atque plangentium mulierum gemitibus inenarrabilibus. Quis non eiulasset ex corde super Angelorum Regem & Dominum lento gradu

gradu, tremulis genibus, oculis liuentibus, crine sparso, facie cruentata, scissis vestibus, spinis capite coronato crucem propriam baiulantem? Planè maxima hæc mutatio erat dexteræ excelsi. Porrò per quam vrbis ianuam paulò antè asello insidens populorum vallatus agminibus palmarum, oliuarúmque ramos in manibus gestantium, atque clamantium, Osanna Ioan. 11. benedictus qui venit in nomine Domini Rex Israël, perrexit ad templum per eandem hodie blasphemantibus turbis, tam ignominiose reiectus ad crucis supplicium trahebatur. Si attendas his interpositis diebus, quid egerit Dominus, nihil redargutione dignum inuenies. Attamen quemadmodum communis Matt. 21. die illo vox populi erat, Osanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini, ita hodie in plebe Ioan. 19. omnium sententia fuit, Tolle, tolle, crucifige eum. Quid egit hic? quid interuenit? quid accidit noui, vt vox sanctitatis & laudis in vocem liuoris & blasphemiæ sic repentè mutata sit? Hæc profectò est populi huius antiquata malitia. Moysi quoties restitit? quoties illum prouocauit ad mortem? Non illos Aegyptiacæ seruitutis ereptio, non diuinæ legis exhibitio, non sacrarum sanctionum institutio, non demum vsque ad sui deletionem de libro vitæ perfecta dilectio ad beneuolentiæ eius firmitatem adduxit, quin potius murmurationibus, calumniis, obiectionibus, atque lapidibus vitam illius de terra auferre conati sunt. De Samuele quid dicam, qui Propheta Dei fidelis est agnitus? Hic iudex quum esset in populo, ab eis turpiter eiectus est. Quid plura? Quem enim Prophetarum non sunt persequuti eorum Patres? Occidéruntq; eos, qui illis pronunciabant de aduentu Christi. Acceperunt insuper legem in dispositione Angelorum, illam verò minimè custodierunt. Ad suæ nunc damnationis cumulum, vt sanguis iustorũ omnium, qui effusus est, aduersum eos vltionẽ clamet, in ipsum Prophetarum Dominum detestabilius desæuierunt. Nam ad maiorem illius ignominiam quum ad patibulum deferrent illum, duos latrones cum eo direxerunt, vt cum eodem pariter crucifigerentur populis suadere conantes, vt sicut in pœna pares, ita & in crimine essent æquales. Euanuerunt tamen miseri in cogitationibus suis. Erexerunt quippe iudicij tribunal, & veniæ ianuam peccatoribus patefactam, atque ex regni collatione Christi largifluam notificauerunt caritatem. Consueta etenim opera sapientiæ suæ reseruauit omnipotens, quum de malitia sapientiam, de nocendi proposito benefaciendi affluentiam, de malo bonum, de peccatorum tenebris miserationis fecit splendescere lucem, atque de ipsa crucis angaria spirituale contulit sacramentum. Nam de ciuitatis porta propter crucis importabile onus egredi Domino non valente Simonem angariantes illam portare fecerunt, Non eorum pietate, sed dispensatione diuina hoc euenisse cognoscitur. Nempe Simon iste obedientium personam mysticè præfigurat, qui in ecclesia ad hæreditatem cœli properare videntur, non voluntariè, sed coactè crucem pœnitentiæ baiulantes. Quot enim in sinu suo temporibus nostris sancta mater fouet ecclesia, qui habitum religionis assumunt, Dei mandata specietenus seruant, carnem suam ieiuniis, ac vigiliis macerant, sed mentem ab omni spirituali disciplina vacuam gerunt. Tales ne oculis displiceant hominum, vel vt fauores captent humanos, virtutibus ornatos apparere nituntur, atque sanctorum acta se imitari ostentant, quum re vera tanquam infœcundæ arbores solam sanctimoniæ imaginem teneant. Hos Simon iste expressit, qui crucem quidem portauit post Dominum, sed cum illo mori non m[o]ruit. Quomodo mori spiritualiter dicendi sunt, qui professionem sanctitatis confiteantur exterius, & virtutis habitu alienentur interius? Vt viuant secul[o] cum Christo interire refugiunt. Quandiu probandæ virtutis immineat locus, pœnitentiæ crucem tolerant, opportunitate verò cogente, tum pro humano timore, atq; pudore, tum pro suimet amore reiiciunt quod virtutis, quod sanctitatis, quod religionis sectar[i] videbantur. Nam qui simulato graditur corde, permittente Deo diu latere non valet. Væh itaque, qui hunc Simonem imitantes mente duplici vitæ incedunt semitas. Porrò quicunque pro fauorabili aura absque rectitudinis zelo corpus macerant dupla confusione plectuntur. Præsentis etenim vitæ minimè fruentes illecebris ad perpetuam calamitatem infatigabili velocitate decurrunt. Hi Babylonis sunt filij. Luc. Gaudent quippe, quum temporalibus affluunt, [...] floreant, cupiunt, quid pòst sequatur, ignorant. [...] rò Hierusalem ciues pœnitentiæ lamenta ex corde suscipiunt, pro dilectione de proximorum gemunt incommodis, atque per deuotionis excessum supra se frequenter assurgunt. Christo commoriuntur quotidie, & si non corpore, saltem affectu. Sic tales deuo- 1. Pet. 4. tioni vacant, vt virtutum nequaquam studia prætermittant. Sic proximorum curæ inseruiunt, vt se omnino non negligant. Talium nonnullis interdum consueuit accidere, quatenus ex prælibata spirituali dulcedine immoderato feruore ducantur, in quo di[u] dum perseuerare nequeunt, propositum coguntur relaxare conceptum. Nam eorum studium quamuis la[u]dabile, quamuis congruo inhæreat fini, quoniam pr[u]dentia caret, diuinæ tamen sapientiæ non placet o[cu]tutibus. Bonum siquidem exercentes non bene m[eri]rum nomen meritò sortiuntur. Illis optimè me[di]atoris sermo plangentibus super se mulieribus præ[la]tus figuraliter coaptatur. Filiæ (inquit) Hierusalem nolite flere super me, sed super vos ipsas flete. Hinc enim paucis eruditur quisque deuotus imprudens, vt deuotione interdum seposita se reuocet in se, se plangat, suáque minus composita desideria agnoscere studeat. Periculosa prorsus res est neglecta spiritualium passionum scientia se attollere supra se. Hoc etenim quamuis mens cum deuotione pascitur, non agnoscat, scire tamen compellitur, dum relinquitur [...] dúmque variis tentationibus agitatur, cogitúrque [...]xta mediatoris sententiam in perturbationum [...]stituta procellis tanquam virtutis ignara, & sol[...]ctis assueta dulcedine repetere intra se, quod præ[...]dicitur mulieribus, Montes cadite super nos, & [col]les operite nos. Mortem quippe carnis non a[...] Esai. desiderio, sed tentationis fastidio clamat, vt [...] seque operiat. Hinc solerter intuendum est, quam ruinæ sit proximus, quisquis sine præparatione virtutis, atque cautela prudentiæ irruentem super se præsumit tentationis sustinere impulsum. Maximum tamen atque spirituale deuotionem mentis ad tentationum tolerantiam dicimus esse præsidium, quæ animum ad virtutis habitum, ad contemptum seculi, ad perferenda aduersa, ad sui odium habilitat,

atque

atque diſponit. Quamobrem virtutis ſtudio mentis eſt copulanda deuotio, quatenus coaleſcant pariter, & reciproca dilectione proficiant. Nam ſi in mente erudita atque deuota, quæ ligno viridi comparatur, tanta tentationum inſurgit tempeſtas, vt penè in deſperationis baratrũ obruatur, quid in arido fiet: quiſquis mentis eſt compos, diſcernat & iudicet. Hęc quæ in corde ſibi famulantium quotidie loquitur ſapientia, vocis oraculo ad turbas ſuper ſe plangẽtium protulit. Illas ſuper ſe tanquam ſuper miſerum flere prohibuit. Non enim dominus plangendus erat, vt cæteri: cùm ſponte ad crucis patibulum properaret: cæteri verò tanquam miſeri peccatis obnoxij flagellati inuite, atque à ſanctorum cœtibus peregrini omnino plangendi ſunt, potiſsimè tamen Hebræorum populus, qui à Romanorum principibus excidio, famiſq; inedia fuerat deuaſtandus. Illis meritò pronuncians

Luc. 23. ait: Ecce dies venient, in quibus dicent: beatę ſteriles, quæ non genuerunt, & vbera que non lactauerunt. Nam ſi in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? Se quippe in quo nil erat purgandum, propter diuinitatem inhabitantis verbi lignum eſſe dixit viride, peccatores verò aridum. Nempe ſi in illo, in quo nulla erat iniquitatis macula, tot exuberabant flagella, quid in hominibus reliquis, qui ligna ſunt arida, futurum ſit clarè colligitur. Hoc autoritate ſua per ſpi-

1. Pet. 4. ritum edoctus Apoſtolus roborat, dicens: Tempus eſt, vt iudicium inſipiat à Domo Dei. Si autem primum à nobis, quis finis eorum, qui non credunt Euágelio? Et ſi iuſtus vix ſaluabitur, impius & peccator vbi apparebunt? Prolata igitur ad flentes mulieres ſententia ad Caluariæ locum, vbi crucifigẽdus erat, perrexit. Erat autem Caluariæ mons, vbi homicidæ atque damnatitij perimebantur. Quò quum Satanæ veniſſent miniſtri, exonerato Simone crucẽ in montis vertice depoſuerunt. Domino itaque appropiantes detractis veſtibus nudauerunt eum. Porrò repente de cicatricibus recentibus cruor emanauit abunde. Inhæſerat quippe corpori cruentato inconſutilis tunica, quæ ſanguine hauſto ſiccata erat: quamobrem pellem totam detrahere compulſa eſt. Quoniam verò in expoliatione hac quid doloris, quid impietatis, quid virtutis acciderit, nullius quamuis eruditi ſufficit enarrare facundia. Taceat lingua, conquieſcat manus, & calamus iaceat, quatenus meditantis cor lacrymis defluentibus deguſtare ſufficiat. Redemptore ergo denudato illum ſupinum ſuper crucis ſtipitem poſuerunt. Ecce Iſaac noſter vetus repromiſſionis filius, in quo vniuerſæ gentium ſunt benedicẽdæ familiæ, quomodo patri obtemperando humiliter ſe ſuper ſtruem componit lignorum, ſeque in holocauſtum præbens perferendum ſubſternit ad mortem. Non auditur clamor, non contradictionis vox,

Eſai. 53. neque excuſationis indicium: ſed iuxta Prophetæ vaticinium: Sicut ouis ad occiſionẽ ducitur, & tanquam agnus coram tondente ſe, os ſuum non aperiens obmutuit. Illo igitur ſuper crucis extenſo patibulo verus intrepidus propugnator, vt voluntarium eſſe eius ſacrificium manifeſtaret, dextrum crucifixoribus exhibuit brachium: quod illi ſine cunctatione apprehendentes toto conamine dilaniata potius, quam perforata manu clauo preſſerunt in ligno. Vidiſſes illico (quod dictu auditúque horrendum eſt) affatim profluere ſanguinem, corpus totum rigeſcere, faciem plus ſolito palleſcere, venas brachiorúmque arterias præ doloris magnitudine coarctari. Nequaquam verò ab hoc diro longè inclyta domini mater ſpectaculo aberat, quæ vltrà quàm credi poteſt, angebatur pro filio. Audiebat populorum perſtrepentium ſonitum, & confuſas militum crucifigẽtium voces. Audiebat malleorum clauos infigentium ictus, totiéſque in corde ſuſcipiebat doloris iacula, quoties ſuper clauos roſonabant percutientium verbera. Penetrabant etiam illius aures ſparſim per Caluariæ deuexa vociferationes, gemitus, lacrymæque plangentium turbarum. Hęc quippe intemerata virgo pro filio anxia, pro contempto verbo transfixa, mœrẽs pro populo, ſuppreſſa voce lacrymis vbertim decurrentibus ingeminabat, dicens: Heu me Fili mi Ieſu, Ieſu Fili mi, quis mihi det, vt moriar pro te Fili mi Ieſu, Ieſu Fili mi: lumẽ oculorum meorum, & baculus infelicitatis meæ? vt quid ſuperſtes remaneo poſt te? cur mortua non ſum antequam aſpicerem te vnicum meum tam crudeli examine finiri? Quare armatorum militum non irrumpo acies, veniόque ad te, vt paſsionis tuæ cruciatum impediam? Quod ſi nequeo, cur me non ſuppono pro te, vel vna tecum cruce ſuſpendor? Nempe ad carnificum prouoluerer pedes, & lacrymis, precibus, ac clamoribus cordis eorum duritiam emollirem. Hæc ſecum dum Maria piiſsima loqueretur, cœptum crudelitatis opus perficere ſatagentes vi maxima manum alteram fixerunt in ligno. Demum conglobati pariter funes ligantes in pedibus manuum dilatata foramina, atque iam contractas brachiorum iuncturis extẽſis pedum plantas crucis confixere patibulo. Tunc iuxta vatis oraculum vniuerſa ſanctiſsimi corporis oſſa numerabilia facta ſunt. Tunc tanquam texentium pannus, redemptoris caro in ligno diſtenta eſt. Et veluti brutorum pellis Chriſti membra ſunt clauis in cruce firmata. Stabat ipſe pœnarum ac tormentorum immẽſitate grauatus, luminaribus in cœlum erectis, atque corpore perforatus plangentium ac exultantium audiens voces, ſpiritu vehementiſsimè vrebatur. Compatiebatur quidem gemitibus flentium, & pro pereuntium exultationibus lacrymabatur. Gaudebant planè miſeri eo, de quo inconſolabiliter dolere debuerant. Ducebantur ipſi pro temporali nece autoris ad interitum ſempiternum: ſed illorum cordibus infidelitatis velamine ſuperpoſito, quò tendebant, penitus ignorabant. Confixo itaque mundi autore in ſtipite aliquantiſper milites quieuerunt: quatenus reſumptis viribus crucis vexillum erigerent, & mediator Chriſtus vniuerſo populo viſibilis appareret.

Quare ſancta crucis vexillum manifeſtatum ſit mundo.

CAP. XVII.

Bellatorum duces quoties cum aduerſariis ſuis volunt habere congreſſum, prius quàm contra hoſtes acies ſuas emittant, ſigna propria erigunt: quatenus agnoſcant, qui de illorum ſunt parte, quo in omni contrario euentu fugere debẽant. Proinde quippe hoc agũt, ne pugnatorum deuiet turba, atque ſine ducatu principis per abrupta diſcurrant. Sunt nanque ſigna ipſa quædam clamoris exhortatio, fatigationis remediũ,

ac tuitionis refugium optimum: quod in pugna visibili exercituũ duces faciunt. Hoc ipsum in spirituali, atque conflictu inuisibili hominum mediator Christus agere dignatus est. Mortalitatis quippe nostræ naturam assumens in mundi campum cum diabolo pugnaturus intrauit. Quamobrem imminente hora, qua cum Tartareis legionibus dimicari statuerat, pro roborandis commilitonum suorum animis signum suum erigere voluit. Vexillum etenim hoc nedum in ipsius hora certaminis voluit esse cõspicuum: verum toto præsentis vitæ decursu, quatenus quamdiu perseuerat pugna, victoriæ quoque illius appareant signa. Signum vtique mediatoris triumphale sanctæ crucis dixerim esse trophæum: in qua idem mundi conditor pendere dignatus est. Illam cruore sanctificauit suo, atq; aëris potestatibus terribilẽ, honorabilẽ angelis, hominibúsq; eã fecit esse amabilẽ. Nẽpe à die, qua vniuersorũ dominus pependit in illa, tantus diabolo & cõplicibus eius pro hoc signo terror inhæsit, vt ipsius nequeant sustinere aspectum. Virtutem quidem crucis spiritualiter sentientes, ad solam illius occultantur imaginem. Semper quod pertulerunt opprobrium, atque quod impresentiarum dispendium patiuntur, præ oculis seruant. Antiqui dominatus, quem in hominibus possidebant, toties deflent damna, quoties victoriæ Christi intuentur hoc signum. Meritò igitur signi illius non valent ferre potentiam, in quo debellati atque debilitati fuisse noscuntur. Verum quemadmodum miseri dæmones de crucis Christi gemunt virtute, ita sancti exultant angeli. Gaudent prorsus regis sui triumpho, atque perditi hominis reparatione lætantur. Honorant semper signum, in quo eorum autor occubuit. In homine adorant verbum, sacramentum in signo, atque in imagine veritatem. Virtutem equidem latentem agnoscunt, profluentem gratiam, & occulta mysteria. Hinc eorum causa lætitiæ veneratio diuinitatis, reuerentiæ respectus, atque delatio oritur famulatus. Semper alacres, semper in honoris exhibitione sunt proni. Quòd si cruci sanctæ tãtum honoris deferunt ij, quibus ad gloriæ nil profuit augmentum, quid acturi sunt, qui eius saluati sunt meritis? Ad hominum tantum salutem crucis spectat profectus. Nequaquam pro dęmonibus, qui ob eorum obstinatissimam voluntatem restaurandi non sunt; neque pro angelis, qui ab ipso pœnæ suæ creationis exordio confirmati fuere, gloriæ Christi vexillum erectum est. Pro solis itaque mortalibus, qui in carne militãt, huiusmodi eleuatum est signum. Habent quò fugiant, vnde sperent, vbi requiescant. Est quippe tanquam turris Dauid ædificata cum propugnaculis, ex qua mille pendent clypei, omnis armatura fortium. Eleuata est super verticem montium, manétque secura à tempestate, turbine, & à pluuia. Nullus hostium propter sagittarum coruscationes ex ea micantes illi approximare valet. Angelorum siquidem est vallata custodia: est etiam ex sublimitate tutissima, ex profunditate inaccessibilis, ex longitudine stabilis, & ex dilatatione capacissima, ex sublimitate sua cœli cacumen attingit, & vsque empyreum protẽdit ad cœlum. Penetrat quoque ex profunditate terræ abdita, descenditque ad inferos deorsum. Omnem præterea perferre facit tribulationem ex sui longanimitate. De latitudine illius quid dicam, quum omnium ele-

ctorum sit capax? Capabilitatis eius arca illa, qua
bente domino diluuij tempore à iusto Noë fabri
fuisse legitur, figuram gessit. Huius crucis excel
tiam cupiens Apostolus, vt discipuli conuersi ag
scerent, orabat dicens: Flecto genua mea ad pat
domini nostri Iesu Christi, vt det vobis virtutẽ
roborari per spiritum in interiorem hominem,
bitare Christum per fidem in cordibus vestris: vt
sitis comprehendere cum omnibus sanctis quæ ...
titudo, longitudo, sublimitas, & profundum. S
etiam supereminentem scientiam caritatis Chr
Altissimum igitur est crucis mysterium, tutissim
que refugium, profundum & latum: ad quod qui
spirituali stadio dimicãt, confugere debent. Pro ip
præcipuè erectum est, & in ipso est, vnde plurimum
sperent. Quomodo non sperent, quum in ipso nostr
spes pendeat? Porrò in cæteris bellorum vexillis pro
discretione, agnitionéq; quædam depinguntur imagines. In hoc autem dominus Iesus imago patris ...
fixus est. Se exponere voluit, vt esset nedum ...
notus, verumetiam in gentibus, dicente ...
Leuabit dominus signum in nationibus procul. No
tissimum hoc effectum est signum, ita vt ad illud ge
tium confugerit populus, & in illo suæ constitue
spem victoriæ; atque magna mentis sub illo potia
pace: vnde in persona illius in Canticis sponsa inq
Sub vmbra illius quem desideraueram sedi, & fru
eius dulcis gutturi meo. Pro his itaque omnibus
exhortans filios ad pugnam, ad spem, ad agnitione
ad pacem, vbique per vniuersum terrarum or
sancta mater canit Ecclesia: Vexilla regis prode
fulget crucis mysterium, quo carne carnis cond
suspensus est patibulo. Tunc verè æterni regis v
lum erectum est, quum procurantibus Hebræ
pontificibus in crucis stipite confixus est Chr
atque in monte Caluariæ eleuatus. Tunc ad pu
animata sunt fidelium corda, tunc ad debel
contrarias potestates, atque ipsum capessend
lum succensæ sunt credentium mentes. Quis ...
pugnare refugiat? quis pati recuset? quis turba...
uersis, quum interiori oculo angelorum regem, & ho
minum in crucis agnouerit pendere supplicio? Pr
ponamus ergo nunc nobisipsis rei gestæ modum, o
dinémque: quatenus recensito immensæ caritat
cramento nobis efficiatur nouum, ac per hoc ex
ti ad deuotionem, ad compassionem permoti, ad
tationem igniti inueniamur & liberi. Medit
(inquam) quo ingenio, qua virtute & arte, non
intolerabili pendentis pœna stipitem leuau
Erat quippe mediator confixus in ligno omni
doloris temperamento. In se nanque premeb
gustia, in corpore cruciabatur vulneribus
conuitiabatur opprobriis. Hinc inde sanc
mouebat caput præ spinarum punctionibu
tum: Vbi illud firmaret, minimè reperiebat. N
sinistrum latus, nũc se vertebat in dexterum, requi
quærens, nec inueniens. Quum cruci adhærebat,
næ infigebantur arctius, quum illud erigebat iur
diu perseuerare non poterat. Satis autem fuisset,
iusmodi tãtum capitis cruciatus supplicio exti
sed huic non minus aspera iungebantur. Triu
lummodo suspensus tenebatur virtute clauo
Nam corpori omni ex parte attrito crux ipsa sta
facta est. Porro quando pro subleuando corp
at

afflicti dolore clauatis innitebatur pedibus, afficiebatur incredibiliter: si verò in brachiorum vigore pro mitigandis cruciatibus pedum suspendebatur, manuum supra modum dilatabantur fixuræ, addebanturque vulnera vulneribus, & rediuiua fessis membris supplicia inferebantur: sicque incomprehensibili modo inde patiebatur vehementius, vnde dolori occurrere cupiebat. Nouerat solus ipse, quæ, quantáue sustineret torméta. Venerat in maris latitudinem, adeò vt penè illum tempestas demergeret. Tanquam petra durissima in vndarum positus medio procellis tribulationum tumentibus impellebatur, nec tamen frágebatur: ab inhabitáte profectò roborabatur verbo. Illa siquidem immania perferre supplicia humanæ minimè virtutis erat. Propheticum illud poterat ex suo ore proferre: quoniam (vt arbitror) in ipsius fuerat persona prædictum: [Psal. 17.] Dolores inferi circundederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis. Et [Psal. 114.] alibi: Circundederunt me dolores mortis, pericula inferni inuenerunt me: tribulationem & dolorem inueni, & nomen domini inuocaui. Inuocauit planè dominum, & exaudiuit eum. Inuocauit (inquam) non pro se, sed pro membris suis, pro crucifixoribus suis, quos prædestinauerat ad vitam, & quos in se nouerat credituros, & impetrare promeruit. Pro ipsis vtique patrem deprecatus est, inquiens: Pater ignosce illis, [Luc. 23.] quia nesciunt quid faciũt. Quid est quod audio? quid est quod loqueris, ô domine? Te isti filij Belial turpissima damnarunt morte, te in medio duorum latronum suspenderunt quasi eorum principem: & ais patri: Ignosce illis? Es ne oblitus irrogatæ iniuriæ? an dolor tuus transiit? Nunquid de eo quod nequiter egerunt compuncti sunt? vt eorum debeant ignosci delicta? Planè veniam meretur, qui de peccato dolet, desinitque peccare. At verò neutrum eorum in istis conspicio. Si dolerent, vtique emitterent gemitus, lacrymas funderent, mœrentes abirent, & vltrà adiicere trepidarent. Hæc nanque veræ compunctionis notissima sunt indicia. An non attendis, quòd in delictis suis pertinacissimi sunt, & contra te linguas suas acuunt sicut serpentes, venenúmque aspidum est sub labiis eorum? Desine (oro te domine) orare pro impiis: quin potius quoniam tempus visitationis suæ minimè agnouerunt: effunde super eos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos: fiátque habitatio eorum deserta, & non sit qui habitet in ea. Diu domine misericordiæ tuæ sinu fouisti illos, & semper deteriorati sunt. Ne igitur iustitia pereat, ne impunè pertrãseant, ne deteriora in te agant contra se, leua manus tuas in superbiam eorum: disperge illos in virtute tua, & depone eos protector mi domine. Nunquid mitius, quàm Dathan & Abiron, quos viuos in abyssi baratrũ demersisti, isti peccauere? Illi aduersus Prophetam tuum suas erexerunt ceruices: isti contra te Deum suum & dominum. Impone ô iudex æquissime, iniquitatibus eorum finem. Agnoscant meritò in suppliciis te, quem in miraculis cõtempserunt. Erunt siquidem in monumẽtum posteris, si in reatibus finierint suis. Scis, ô sapientia, quæ non falleris, esse cõsultius putridum abscindere membrum, quàm reseruare contactum, vt sana commaculet. Nolo vt occasione vindictæ extermines eos, sed potius vt iustitiæ zelo, quatenus cæteri timeant insurgere contra te. Assistẽtibus ergo angelis manda, vt illis reddant duplicia pro vniuersis sceleribus eorum, & repentè fiet. Tunc tua quæ te genuit mater seminecem deponet de cruce: tuíque habebit curam, donec sanitati restitutus denuò prædicationi incumbas. Alienigenis te manifestabis & gentibus. Nam ij ad quos colligendos es missus, se fecere indignos. Magnificaberis in populis nationum, ad te gentes omnes confugient, perficietúrque quod Prophetico aisti sermone: Ecce testem [Esai. 55.] populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus. Ecce gentes, quas nesciebas, vocabis: & gentes, quæ te non cognouerunt, ad te current propter dominum Deum tuũ, & sanctum Israël, quia glorificauit te. Ad hæc dominus: Desine talia fari, non enim sapis: quæ Dei sunt, sed quæ hominum: neq; tibi pater meus reuelauit hæc, sed caro. Dissuades mihi, vt non pro meis crucifixoribus orem, sed vt eos in suis iniquitatibus perdam. Nunquid voluntatis meæ est mors impij, & non magis vt conuertatur, & viuat? Quamobrem pro eis deprecor, vt conuertantur, & viuant. Indignæ sunt orationes eorum propter scelera ipsorũ. [Ezec. 33.] Delinquunt grauiter, & ignorant quid faciunt. Nempe quando precibus interuenientibus meis agnoscẽt me, tunc suum lugebunt reatum, & quod nunc inscienter peragunt, in se salubriter punient. Totum quod in ipsis futurum est, deficeret bonum, si in propriis (vt digni sunt) nunc morerentur peccatis. An ignoras quòd non propter iustos, sed propter peccatores iustificandos in hoc seculum veni? Iustificabuntur planè in sanguine, quem crudeliter fundunt. Vis vt sontes perdam? Quis (oro) vestrum saluabitur? poteris ne tu euadere, si perierint peccatores? Prophe- [Psal. 5.] tam audi: Non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum: omnes declinauerũt, simul inutiles facti sunt. Saluari ne vis? Deprecare mecum, vt saluentur ij, quos sicut teipsum diligere debes. Potius vt viuant, quàm vt pereant, concupisce. Laudabilior apparebo eorũ propter pœnitentiã dissimulãdo delicta, quàm puniendo. Nunquid oblitus es me dixisse vobis: Dili- [Mat. 5.] gite inimicos vestros, benefacite iis, qui oderunt vos, [Exo. 32.] orate pro persequẽtibus & calumniantibus vos? Non vis vt perficiam opere, quod sermone protuli? Orauit Moses pro populo præuaricante: orauit Dauid pro inimicis: deprecati sunt Prophetæ cæteri pro delinquentibus, & ego super illos irascar? Parabolæ zi- [Mat. 13.] zaniorum recordare, & longanimitatis ac patientiæ reperies documentum. Orabo igitur nunc semper pro peccatoribus, preces fundam, nedum in cruce, verumetiam in cœlo. Plus eorum animas, quàm corporis mei magnipendo salutem. Nam etsi cruciatus, quem patior, mihi grauissimus est, eorum tamẽ acerbior mihi esset perditio. Solùm ne pereant, hæc perfero. Diluet errata eorum cruor meus, ipsa quæ nunc agunt in me, non tamen crucifigentium omnium, sed prædestinatorum ad vitam. In ipsis quos cernis quosdam diligo: pro illis rogo, non pro cæteris. Mihi noti sunt, pro quibus dico: Pater ignosce illis, quia nesciũt quid faciunt. Satis mihi (fateor) fecisti domine. Tanquam insipiens locutus sum. Fefellit me tui inconsiderata compassio. Sperabam persuasionibus meis ex iis, quæ pateris, te eripere pœnis. Age igitur, ô mi amantissime domine quod cœpisti. Iugiter pro peccatoribus deprecare, quorum maximus ego sum. Delicta quippe iuuentutis meæ, & ignorantias meas tuis abole orationibus: attamen oro, vt etiam quotidiana

 non

non negligas. Quoties delinquo, ignoro quid facio,
Profectò si scirem te, corrigerem me, custodirémq;
quoniam verò semotus à tua cognitione sum, ita pro-
nus ad culpam inuenior, ad compunctionem tardus,
remissus ad gratiam. Quamobrem supplico, vt tua
mihi ignoscat pietas, tua pro me veniam precetur
oratio. Hæc autem dum demisso ad terram vultu at-
tento meditarer corde, & loquerer coram domino,
contigit vt præsidis ministri qui aderant, super me-
diatoris nostri caput poneret causam scriptam, quam
idem præses dictauerat. Titulus nanque erat talis;
Mat. 27. Iesus Nazarenus Rex Iudeorum. Hunc quippe titu-
lum sancto afflante spiritu scripsit Pilatus, in se con-
tinentem multa. Ipsum proprio appellat nomine
Saluatorem vocans. Sic enim ab angelo dictum est
Matt. 1. Ioseph: Et vocabis nomen eius Iesum: ipse saluum fa-
ciet populum suum à peccatis eorum. Verè populum
suum saluum fecit pro ipso moriendo; ad distinctio-
nem verò præcedentium, qui hoc sortiti fuerant no-
men, addidit Nazarenum. Ipse vtique Nazarenus est:
quia floridus, semper virens, semper fructificans, nũ-
quam marcescens. In aspectu quidem est placidus, in
odore suauissimus, in amœnitate decorus. Ipsius nem
Cant. 2. pe de se vox illa in Canticis canticorum: Ego flos cã-
pi, & lilium cõuallium. Non autem de terra hac, quæ
calcatur pedibus, procreatus, sed de intemeratæ vir-
ginis vtero genitus. De illa (videlicet) terra, de qua
Psal. 84. Propheta gratulabundus cecinit, dicens: Etenim do-
Luc. 4. minus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fru-
ctum suũ. Et de qua vates alius inquit: Et fructus terræ
sublimis. Sublimis, inquam, nam excelsior est cũctis,
& sublimior vniuersis: dominatur enim à mari vsque
ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terra-
rum: ideo regem ipsum appellat. Rex quippe potens
est, atque inuictus. Quos enim condidit virtute, sapiẽ-
tiæ suæ magisterio regit. Nullum post se successorem
expauescit. In sublimibus cœlorũ sedibus, vbi ipsius
viget regnum, multa potitur pace. Habet planæ cœ-
lestem Hierusalem, quæ viuis quotidie ædificatur la-
pidibus, vt ciuitas, cuius participatio eius in idipsum.
Nam illuc ascenderunt tribus tribus domini ad te-
stimonium spiritualis Israël ad confitendum nomini
domini. Super Israël quippe, & super populũ regnat
Iudæorum: non autem Iudæorum secundum carnem
sed secundum spiritum. Nam carnis circuncisio, &
corporalium sola depositio sordium nil prodest, vt
in domini Iesu admittatur regnum. Porrò qui in ma-
nifesto Iudæus est, minime ad illum pertinet: sed qui
in spiritu Iudæus est, & confitetur quoniam dominus
Iesus ipse est Deus. Confessio verò hæc non labiorum
Rom. 10 est tantum, sed cordis. Corde enim creditur ad iusti-
tiam: ore autem confessio fit ad salutem. Proinde
Christus non Iudæorum tantum est rex, verumetiam
gentium: earum (videlicet) qui in spiritu, & in fidei
confessione ambulant. Nulla igitur distinctio est Iu-
dæi & Græci, aut cuiusuis nationis. Nam idem domi-
nus omnium diues in omnes, qui inuocant illum.
Omnis quicunque inuocat illum, saluus erit: si tamen
illum inuocauerit in veritate. Quotquot autem in-
uocant illum in veritate, in synceritate fidei, in cor-
dis innocentia, in sanctimonia vitæ, in caritate non
ficta, in fraternitatis amore, ad ipsius spectant regnũ.
Hi nempe Israëlitæ sunt, & spiritualis populus Iudęo-
rum, in quibus Iesus Nazarenus regnat. Regnum er-

go hoc spiritus sanctus in titulo, quem Pilatus sup
crucem figi mandauit, voluit designare. Ipsum aute
multi legerunt Iudeorum: quoniam prope ciuitate
erat locus, vbi crucifixus est Iesus. Legebant vtiq
sed non intelligebant, quia non credebant. Habeba
enim infidelitatis velamen super cor positum: pr
pterea eorum caligabant oculi, ne diuinitatis Chr
isti splendorem agnoscerent. Quoniam verò secu
dum literæ corticem legendo intelligebant, ponti
ces præsidi dicebant: Noli scribere rex Iudæorun
sed quia ipse dixit; rex sum Iudæorum. Impudent
pontifices sub verborum phalera scelus suum teger
conabantur. Nusquam Christum dixisse legimus se
Iudæorum regem esse, nisi Pilato. Rex quippe erat
spirituali vnctione perfusus, & tamen vt formam hu-
militatis præberet fidelibus, regiam quoad vixit oc-
cultare voluit dignitatem. Idipsum Hebræorum põ-
tifices agere conabantur se ab opprobrio læsæ maie-
statis redimere satagentes. Proinde aiebant præsidi,
Noli scribere rex Iudæorum: sed quia dixit rex sum
Iudæorum. Ille autem de ipsorum vesana importuni-
tate fatigatus respondit: Quod scripsi, scripsi. Noluit
quamuis sero derogare veritati: sed neque diuinæ va-
luit contradicere voluntati. Dictante etenim spiritu
sancto titulum scripserat, quem prorsus mutare ne
quibat. Qui fecit Iudæorum principem prophetare,
coegerat scribere præsidem gentilem. Nil sancto spi-
ritui difficile est. Aequè per malos, sicut per bonos,
quando vult, veritatem atque futura prænũciat. Cu
per rationalem hominem veritatem promere non
valebat, quando per irrationale & subiugale anima
Prophetæ vesaniam corripere potuit? Repercussi igi-
tur, & sua malignitate frustrati pontifices ad conui-
ciorum opera pristina rediere. Ergo itaque vberio
rem caritatis flammam dilectoribus Christi exhibe
bat mysterium passionis ipsius, quo frequentius a
que vehementius illum contumeliis lacessebant. I
colebant quidem æterna permittente sapientia
manitatis terram iniquitatis suæ vomere, ac vene
tæ linguæ sarculo, vt centuplicatum redderet sanctæ
Ecclesiæ fructum. Virtutes etiam mediatoris Christi,
quæ in occulto diuinitatis gazophylacio latitabant,
hac occasione produxerunt ad publicum. Verum &
fragrantissimus æternæ ac indefectibilis caritatis
odor, qui in cellario cordis illius repositus erat, cir-
cunquaque per orbis latitudinem emanare fecerunt.
Nihil ergo spiritus Iesu eorum quæ aduersus se in se
acta sunt, sine spirituali fructu dereliquit. Quod ege-
runt pontifices ministrique ipsorum: quod scripsit
Pilatus, quod perfecere milites, qui crucifixerunt
lum sacramentis est grauidum. Diuiserunt vtique
stimenta Christi, & sortiti sunt tunicam incon
lem: sicque miserunt sortem, vt quis quid toller
Dei sapientia quàm occultè, quàm profundè
ris in omnibus, ignota aliis quæcunque agis, t
tissima sunt; placido tamen illapsu instruis, quem
Prædixisti quæ eras factura, vt reserares mysteria di-
gnis te. Quem enim erudis, intus in secreto cordis
thalamo doces nemine id sciente, nisi is qui tua mel-
liflua percipit verba. Ex fragrantia quippe suauissi-
morum eloquiorum tuorum, ex candore spiritualis
lucis, ex sui spiritus exultatione tuam honorabilem
intelligit præsentiam, te non videndo videt, absque
vocis prolatione te audit, amplectitur te in te se sen-
tiens

cens in te, te diligit in se, requiescit in te, non discedit à se, ne elongetur à te: per se attingit ad te, & tamen sine te nunquam veniret ad te. Id caritate mediante fieri confiteor, si tamen ipsa medium dici debeat. Medium est non locare, sed spirituale, sed gratuitum, sed diuinum. Interueniente igitur caritate reuelas mysteria. Hinc rectissimè colligitur, quòd sicut instruendo, lætificando, dirigendo, eleuando ades iustis, ita à peccatorum & infidelium cordibus abes. Tui enim capaces non sunt, quemadmodum lucis luminaria clausa. Fuga ergo, ô meridiana lux, & æterna sapientia mentis meæ tenebras luce tua superna, impuri habitaculi mei absterge sordes, cordis aperi aures: quatenus ad lit magistra veritatis & amoris fons, audiam quid in mysterio, vestimenta tua à crucifixoribus inter eos diuisa significent: quid ipsa inconsutilis tunica desuper contexta per totum denotet. Non arbitror id ab re factum, sed neque prænunciatum. Psal.21. Tu enim per os sancti Dauid pueri tui dixisti: Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. Aliquid nempe & magnum aliquid sub figuræ tegmine latere non dubito: quod à te, ô alma sapientia, scire concupisco. Ista dum tacitus perorassem: serenissima (vt semper est) vultu ad me eadem conuersa sapientia inquit: Quod ad me tam ardenti percunctaris desiderio, sacramentum est: quod compendioso tibi enodabo sermone. Minimè tibi debet esse molestum, si in tanto constituta supplicio tecum paucis loquar. Est enim taciturnitas mœroris pedissequa. Equidem fateor, quoniam dolor vehemẽs in tua nunc ad me interrogatione proposita cor meũ absorbuit, dum non præsentia, sed futura mẽtis consideratione prospecto. Quid ad me in vltimo constituta de vestimentis attinet? Cur de iis, quæ corrumpenda sunt, de mundo transiens dolere debeam? Et nihilominus rationabilem mœroris mei causam esse, quum locuta fuero, recognosces. Dolebis quoq; mecum, si qua in te amoris mei scintilla remansit. Ne verò diutius protraham scito crucifixores meos, hoc in loco pastores, animarúmque rectores, ac Ecclesiæ significare ministros sua non mea quærentes. Diuisa autem vestimenta temporalium bona in pauperum alimoniis deputata. Ipsam verò inconsutilem tunicam fidelium vnitatem. Quod isti nunc agunt, in Ecclesia mea futurum non dubites. Talium plenus est mundus, qui ideo cathedras quærunt, & pastorales infulas concupiscunt, vt lucra terrena sectentur, & habeant vnde suas expleant voluptates, suorúmque marsupia repleãt. Solùm præsentia diligũt ambitione circũuenti, seu cupiditate cæcati pecunias cumulãt, vt ad altiora tẽdere valeant. Isti thesauros meos, quos in cruce confixus acquisiui, membris meis pauperibus erogandos consumunt & deuorant. Tãquam patrimonio proprio meis abutuntur diuitiis. Sícque impudẽter ac securè viuunt, ac si ignorem talia, nullámque de iis reddituri sint rationem. Horum maior pars est, qui inter se vestimenta mea diuidentes voluptati & carnis curæ inseruiunt. Fuere etiam nonnulli, qui naturali pollentes ingenio, & liberali imbuti disciplina fidelium plebem post se trahere curarunt. Sectas istiusmodi initiare ac schismata facere minimè veriti sunt. Sortem mittunt, vt quis quid tollat, dum opinionum suarum fautores multiplicare conantur. Iudicia hominum sibi vendicant, nomen præcipuum in Ecclesia habere moliuntur, atque sub sanctitatis & veritatis velamine catholicam vnitatem tantùm penes se esse persuadere contendunt. Porrò catholicæ veritatis vnitas inconsutilis est tunica, & contexta per totum: quæ quoniam corpori meo adhæsit, scindi non valet. Diuiserunt se ab vnitate hæretici, non ipsi vnitatem diuiserunt. Nonne in suis euanuerunt cogitationibus? Et retrorsum alienati sunt, quotquot schismata composuerunt? Vbi Arrius, Sabellius, Fotinus, cæteríque, horúmque similes? Singuli tunicam hanc habere voluerunt: super quam etiam miserunt sortes. Scindi illa non potuit. In iniquitatibus suis pereuntibus schismaticis in propria eadem integritate permansit. Durauit quidem vsque ad diem hanc integerrima vnitatis tunica, perseuerabítque per æuum. In carne & per carnem meam, cui famulando inhæsit, hoc sortita, vt prorsus dilaniari nequeat. Ventiletur, deprædetur, sortiatur. In suo ipsa robore custoditur, tenet pulcritudinem, & fortitudinem seruat. In persecutionibus eius agnosce fortitudinem: in donis verò illius pulcritudinem venerare. Nonne speciosa & pulcra, dum per totum contexta est? Corpus totum attende Ecclesiæ, ipsius spiritualia dona considera, & omnino vestis varietate delectaberis. Illius speciosam varietatem exprimere curauit Propheta, quando ait: Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato circundata varietate. Psal.44. Qualis hæc sit varietas vis nosse? Apostolum audi: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum: alij fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in eodem spiritu, alij operatio virtutum, alij Prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. 1.Cor.12 Tot in illa varietates sunt quot spiritualia eidem collata sunt dona. Ex his catholicæ fidei decoratur vnitas, atque latens in ea potest sciri veritas. Ista si mentis intelligentia pertractaueris, quid in vestium mearum diuisione, quídue in tunicæ sortione sacramenti lateat, recognosces.

Quare homo naturaliter curiositati inseruiat.

CAP. XVIII.

Quoties in foro, vel plateis nugatoria fiunt spectacula, numerosa populorum turba illuc confluere consueuit. Semper noua & inuisa humana mens quærit. A natura hoc illi insitum est. Abutitur tamen naturæ bono sectando similia. Factus est homo, vt cœlestia consequatur, inuisibilia concupiscat, & maiora se quærat. Impellitur igitur à natura, vt summum videre appetat bonum. Inferiora ideo tanta cum auiditate perlustrat, vt si quod in illis summi boni vestigium est, percunctando reperiat. Illuditur itaque puerilibus promissionibus peccator, & cæcatis animæ luminaribus molere compellitur: sicut figuraliter de Samsone legitur: Iud.16. Terræ marísque perambulat spatia, & nihil in quo curiositatis suæ gressus figat, comperit. Iacet tanquam paralyticus in grabato membrorum spiritualium debilitate fatigatus. Huc illúcque iactatur quærens requiẽ, nec inueniens.

Et tandiu in hoc perseuerat ludibrio, quamdiu carnis à spiritus vita deficiat. Maxima igitur Hebræorum turba istiusmodi curiositatis agitata impulsu foras de ciuitate exierat: quatenus vniuersitatis dominum in cruce pendere atque expirare conspiceret. Insuetum ac singulare arbitrabātur hoc esse spectaculum: propterea illi cernere cupiebant. Verè tamen spectaculum angelis & hominibus erat mirandum. Simile huic nunquam fuerat visum. Nunquid à seculis auditum est, vt Deus homo factus crucifigeretur, illude-

1.Tim.3 retur, pateretur, moreretur? Nempe hoc magnum pietatis sacramentum est, quod manifestum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria. Hoc nil profundius, nílque mirabilius. Se spectaculum fecerat Deus, vt nouitate quadam insolita dispersos per abrupta vitiorum ad se traheret populos. Ipsum mediatorem audi:

Ioan.12. Quum exaltatus (inquit) fuero è terra, omnia traham ad meipsum. Traxit planè, quia trahere potuit. Efficacissimum erat spectaculum hoc ad se ad alliciendos mortales omnes considerare volentes. Sufficientiam plenissimam habebat in se, quamuis efficaciam non nisi in prædestinatis ostenderet. Inuitabat tamen vniuersos: ideo publicè celebratum est extra ciuitatem supra montis verticem, & in crucis patibulo. Hodie etiam in Ecclesiæ medio patet, annunciatur liberè, fideliter confitetur. Nam si alicubi latet, iis qui pereunt, occultatur. Si quosdam minimè trahit, non ex virtutis defectibilitate, aut attractionis oritur indigentia, sed ex indignitate humanæ malitiæ renitentis, quæ à summo bono rationabilem diuertit affectum. Se iustitiæ sol exponit, se offert, se communicat intueri volentibus. Vnde quum quis illum nequaquam agnoscit, peruersitati ignorantis deputandum est. Occulto autem quum hoc fiat iudicio, iniustum esse non potest. Cur in propria quisque reprobus nequitia deseratur: potius venerandum est,

Luc.2. quàm discutiendum. In ruinam ipse dominus Iesus pendens in ligno positus est, & in resurrectionem multorum in Israël, & in signum cui contradicetur. Quemadmodum prophetatum, ita & impletum est, in ruinam positus est infideliũ, & in resurrectionem credentium. Quomodo verò in signum cui contradicatur, constitutus sit, attende. Stabat in patibulo fixus tanquam intellectuale spectaculum agnoscere cupientibus. Stabat (inquam) quasi signum ad sagittam, vt contradictionis & irrisionis verba susciperet. Quales quisque astantium sagittas emiserit, ex consequentibus considera. Aderat populus multus finem expectans. Ex ipsis quidam irrisionis intor-

Mat.27. quebant iacula, dicentes: Alios saluos fecit, seipsum saluum faciat, si hic est Christus Dei electus. Huiusmodi erant maledicentium turbarum sagittæ. Militum verò, custodientiúmque: Si tu es rex Iudæorum, saluum te fac. Prætereuntes & ipsi blasphemiæ dirigebant spicula, aientes: Vah qui destruis templum Dei, & in triduo illud reædificas: si filius Dei es, descende nunc de cruce. Similiter & sacerdotum pontifices cæteris sceleratiores illusionis iacula emittentes ad alterutrum cum scribis & senioribus dicebant: Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere: si rex Israël est, descendat nunc de cruce, vt videamus & credamus ei. Confidit in Deo, liberet eum nunc si vult: dixit enim, filius Dei sum. O vera nata antiqui serpentis fraus, ô meditata leonis rugientis rabies, quanta calliditate, quantáue peru... sitatis arte inuictissimum Christianæ religionis d... cem conabatur euertere. Ordinarat quippe aduersum illum acies, in omnibus ipse certabat, si q... modo concupitæ valeret fieri compos victoriæ. Pr... mò turbas, deinde milites, pòst excitat prætereu... tes: postremò pontifices, & seniores vexat. Omnes certatim paratas in pharetra sagittas in signum contradictionis intorquent, paulatímque pugnæ exagg... rant impetum. Porrò si singulorum discutiantu... verba, semper in malignitate agnoscentur proficere. Horum dolositatem Propheta expressit domino inquiens: Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper. Pugnæ vidisti ordinem, attende nunc fraudem. Duo in singulis recognosce: irrisionem (videlicet) & persuasionem. Per irrisionis vilipendium ipse malorum omnium commentor diabolus pendentis mediatoris subruere animum, atque ... desperationis & impatientiæ foueam præc... nitebatur. Quis (oro) tam crebro, tam in...

Luc.23. nec non & à tot æmulis lacessitus, immobilis permaneret? Sibi inuicem succedentes sine interuallo, & absque pietate opprobriorum, ac illusionum ade... crebrescebant ictus, vt fesso & afflicto nulla requi... præberetur. Importunitate quadam conuitioru... bellatoris fortitudinem debilitare studebant. Pr...

Matt.27. ualuerunt ne? An fortè mouere potuerunt, seu mo... lificare durissimam petram? Prorsus minimè, qu... potius suis seipsos transfixere sagittis, atque propr... se iugulauere mucrone: quemadmodum voce pr... phetica dicitur: Gladius eorum intret in corda ipso... rum, & arcus eorum confringatur. Istorum h... stium machinationes gloriosissimus noster supe... uit dux. Fortitudinis scutum sagittarum oppo... ictibus, & irrisionum verbis, atque contumelia... irritationibus. Insanos illos esse cernebat, nec... ab immundo vexatos spiritu. Incorrigibiles ete... quum essent, tunc superuacuè admonitionis elo... audissent. Tales potius silentio, quàm sapientia compescuntur. Noli (inquit Sapiens) fatuo respondere, ne fortè controuersiis allidat te. Illusionum audisti bellum pariter & triumphum, persuasionum nunc venena ausculta. Plurimi nempe eorum qui aderant, diabolo instigante verbis domino suadere conabantur, vt de cruce descenderet. Hoc turba, milites, prætereuntes dixere pontifices: quatenus ex suadentium multitudine procliuior fieret ... descensum. Callidéq; satis se credituros simulaba... vt tanquam saluator verus crediturorum salu... non negligeret. Iam pauere diabolus cœperat: ipsum Christum esse credere: iam adeptum i... denter in hominibus dominiũ amittere trepid... Hinc vt descenderet, hortabatur. Verùm han... tis & membrorum malitiam sapienter agnouit, ... fuditq;. Non autem ab re legimus, quòd sapientia vincit malitiam. Attingit enim à fine vsq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Non armis, non argumentis, non redargutionibus, sed inimicum patientia superabit. Obmutuit ad cõtumelias, & nõ aperuit os suum, quamuis factus esset tanquam vas perditum, quamuis audiret vituperationẽ multorum commorantium in circuitu. Ad suasiones verò non præbuit aures,

aures, fraudes eorum intelligens. Patienter sustinens perseuerauit in cruce, donec spiritum exhalaret, non quia non posset, sed vt seipsum resuscitaret, ideo de patibulo descendere recusauit. Potestatem quippe habebat ponendi animam suam, & iterum sumendi eam, eadem facilitate poterat de ligno descendere, qua voluit in manibus inimicorum se dare. Dubium prorsus fieret, vtrum pro vtilitate petentium, seu ad confusionem descenderet irridentium, si postulantium votis annueret. Quoniam verò filiorum hominum corda nouit, quod præstantius erat, elegit. Solidum ergo patientiæ exemplum fidelibus non descendendo reliquit, & insultantium vesaniam repressit, atque antiqui hostis insidias redegit in nihilum. In cunctis autem se Diabolus superari erubescens vnam, quæ in iniquitatis suæ pharetra remanserat, sagittam extorquere non desiit, si fortè qui in maximis fortiter dimicarat, improuidè vinceretur in minimo. Quamobrem latronem, qui à sinistro mediatoris pendebat latere inflammauit vehementer, adeò vt & ipse blasphemiæ proferret obloquia. Luc.23. Vnde idem aiebat, Si tu es Christus, saluum fac temetipsum & nos. Malus erat, & bene loqui non poterat. Iam illum Diabolus absorbuerat, & in corpus suum traiecerat. Ideo nisi quod ille volebat, agere non poterat. Figuram gerebat, necnon de eorum erat numero, qui ad sinistram iudicis ponendi in die Matt.25. iudicij audituri sunt, Ite maledicti in ignē æternum, qui paratus est Diabolo & angelis eius. Inter mortuos computatus erat, propterea vitam quam habebat iuxta se, minimè cognoscebat, quin potius deridebat, blasphemabat, expellebat. Hoc quum audisset qui pendebat à dextris, sustinere non potuit. Iustus quidem erat, & iustitiam diligebat. Proinde irrogatas innocenti & iusto calumnias cœpit arguere, di- Luc.23. cens, Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione positus es. Sine timore (inquit) Dei es, morti vicinus, & in mortis sententia constitutus. Cur ergo sic loqueris? quare tam procaciter blasphemiæ faris eloquia? Impiè agis, inconsultè verba pronuncias, subduceris, à maligno spiritu agitaris. Discute (oro) sermones tuos, ipsius & nostri causam examina, & perspicuè intelliges, quoniam nos quidem iustè patimur, nam factis digna recepimus. Multa commisimus enormia, & plurima scelera perpetrauimus, pro quibus congruè præsens supplicium sustinemus. Hic autem quem contumeliis præsumis appetere, nihil mali gessit. Sanctus est, innocens, impollutus, sine peccato, absque crimine, & damnatus iniustè. Vita illius immaculata est, sermones veri, & sapientia pleni, cor humile & feruidum caritate. Amator est pauperum, mœrentium consolator, via errantium, periclitantium salus, lux mundi, peccatorum venia, magister optimus, doctor præcipuus, singularis animarum medicus, tutissimus naufragantium portus, strenuus pugnantium dux, & verè peregrinantium comes indiuiduus. Neminem spernit, nullum abiicit, nulli vnquam nocuit, neque alicui onerosus fuit. Clemens est, in doloribus patiens, in contumeliis imperturbabilis. Non est planè inuentus similis illi in vniuersa terra, qui incomprehensibiliter conseruaret legem excelsi. In nostra quippe natura abiectus & contemptibilis apparet, sed in sua sublimis & gloriosus est, Habet vtique regnum, regia insignitus est potestate, & Angelorum semper vallatus est militia. His itaque dictis, conuersus ad Dominum ait, Domine memento mei, quum veneris in regnum tuum. Ibidem. Maxima sancti latronis huius fides est, & nimium commendabilis. Nullum de eo audierat prædicantem, nullum excusantem, neminémque illum agnouerat laudantem. Non regales viderat infulas, non vestium apparatus, non ministrorum famulatus, non diuitias, non honores, non palatia, non miracula, non æternæ vitæ ab ipso didicerat verba proferri, quinimo populum, milites, Pontifices, senioresque Hebræorum contra illum cernebat insurgere. Nam transeuntibus opprobrium fuerat factus. Videbant enim illum, & mouebant capita, dicentes, Vah qui destruis templum Dei, & in triduo re- Marc.15. ædificas illud. Verè Propheticum poterat proferre sermonem, Factus sum in derisum omni populo canticum tota die. Iere.20. Latro autem iste (quod magis est mirandum) eundem Dominum in patibulo tam ignominiosè positum, mortíque intuebatur propinquum, & tamen post hanc vitam ipsum certissimè nouerat regnaturum, proinde constanter aiebat, Domine memento mei, dum veneris in regnum tuum. Non humana eius sunt verba, neque scientia mortalium acquisita, sed fidelissima, vera, profunda, cœlestia, diuináque. Illa didicerat reuelante Patre, ministrante verbo, & certificante spiritu. Electorum beatus iste portendebat imaginem, & vnus eorum erat, qui- Mat.25. bus dicetur à Christo, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Quoniam verò erat prædestinatus ad vitam, meritò vitæ verba ex ore vitæ audire promeruit, dicentis, Hodie mecum eris in paradiso. Luc.23. O felix latro, quantum tua confessio valuit, quantum Deo fides tua extitit grata. Sine ferro, sine cruciatibus, & absque labore pœnitentiæ populorum arri- Mat.20. puisti regna ad vndecimam horam in vinea vocatus es, & mercedem prior accepisti, præcessisti non meritis, sed beatitudinis fruitione antiquos patres, discipulos (videlicet) & Apostolos. In te miserationis suæ affluentiam Saluator exhibuit. Exemplo tui desperatorum eruditur vita, delinquentium roboratur animus, erigitur spes, exhilaratur affectus, & antiquatæ consuetudini malæ renouatio suadetur. Profectus quippe tuus aliorum militauit saluti. Vtinam mihi daretur tua, ô latro, sectari vestigia. O si Mediatoris promererer audire vocem dicentis, Hodie mecum eris in paradiso, dies profectò lætitiæ, dies exultationis, dies (inquam) tripudij & gratiarum actionis mihi esset. Nempe totus festiuus, totus hilaris in Domini mei gaudium introirem. Quod si non hodie, saltem in die exitus mei de corpore, saltem vel post annorum curricula in paradisum Dei ingredi dignus efficiar. Fortunatus autem hic peccator, qui sua confessione iustificatus cœlum acquisiuit, & sanctorum cœtibus non tactis purgatorij flammis associatus est, satis illi videbatur facinoribus acclamantibus, si de eo in cœlorum regno tantum memoria haberetur. Vltra meritum, præter spem, & supra votum consequutus est. Iuxta fontem quippe æternæ vitæ pendens, residénsque prope fluenta plenissima gratiā simul accepit & gloriam. Præuen-

tus nanque eſt in benedictionibus dulcedinis, ideo ſuſcepit coronam de lapide precioſo. Lætus quidem ob promiſsionem factus eſt, ſed propter munus lætior. Vnde verò hæc? aut à quo? Prorſus gratis à Domino, nam in cruce tanquam rex in ſolio, ſtabat Dominus Ieſus, ſingulis ea, quæ habebat, ſingula diuidens. Furentibus quippe turbis, & aduerſus ſe vociferantibus eorum tribuit veniam ignorantiæ, quando Patrem deprecatus eſt, dicens, Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt, Pontificibus, ſenioribus, atque ſe crucifigentibus corpus ſuum tradidit perhibente Propheta in perſona illius, Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus, faciem meam non aduerti ab increpantibus & conſpuentibus in me. Militibus ſe cuſtodientibus propria veſtimenta reliquit, ſicut per Prophetam ait, Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea. Latroni in dextera pendenti paradiſi gloriam donauit, inquiens, Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. Matri verò quid? Præſens erat, & iuxta crucem erat cum multis mulieribus ſanctis. Poterat & ipſa, niſi dolore nimio abſorpta teneretur, munus aliquod expectare à filio. Aderat enim ibi prope filium. Nuſquam cogitationis ſuæ intentionem diuertere valebat. Tota erat cum filio, & tota rapiebatur in filium, in corpore filius, in mente verò erat genitrix crucifixa. Oculos lacrymis ſuffuſos erigebat ad filium, illóſque illico dimittebat. Non enim valebant materna viſcera horrendum nati intueri ſupplicium. Quo ſe illius figebat obtutus, mœſtus retundebatur animus viſionis horrore. In capite coronam ſpineam, in facie ſputa, gelatum ſanguinem, & ſpeciem deformatam, in manibus ac pedibus clauos infixos, vulnera dilatata, defluentem cruorem, rigidóſque neruos. In toto demum corpore liuores, tunſiones, excoriationes, tumoréſque cernebat. Vndique vehementiſsimi doloris aſpiciebat inſignia, & tamen iuxta crucem ſtabat. Tenebatur funiculo triplici, doloris (videlicet) admirationis, & amoris. Dolore equidem, quia præſentis paſsionis gladius ipſius transfixerat animam. Veruntamen in corde tranſuerberata gladio & mente crucifixa, quò ſe diuertere valebat? Admiratione autem, cùm quis pendebat, tacita cogitabat. Illum verum Deum eſſe ſciebat in ſui natura impaſsibilem, immortalem, inuiſibilem, atque beatum. Quoties igitur conferebat in corde ſuo, & eundem paſsibilem, & impaſsibilem, mortalem, & immortalem, viſibilem, & inuiſibilem, & miſerrimum intelligebat, atque beatum, vltrà quàm credi poſsit, admiratione ſuſpenſa tenebatur. Quomodo admiratione non raperetur extra ſe, & redderetur immobilis, cum teſte ſacro eloquio ſcrutator maieſtatis abſorbetur à lumine gloriæ? & quis vnquam congruentius, purius, familiariúſque, quàm beata virgo in diuinæ contemplationis agnitione admiſſus eſt? Nam etſi ſexaginta ſint reginæ, & octoginta concubinæ atque adoleſcentularum non ſit numerus, vna tamen erat columba ſponſi ſpecioſa, ſuauis, dilecta atque amabilis. Amore verò, quia vnicus ei erat filius cunctis formoſior, ſanctior vniuerſis, decoratus moribus, virtutibus plenus, ac gratiarum locupletatione conſpicuus. Materno ſiquidem amoris vinculo ſecum conglutinata tenebatur. Præualuerat tamen dolor, & mentis ipſius ita ſecreta compleuerat, vt in comparatione illius vix admirationis & amoris reperiretur locus. Nec immerito. Fecera[n] enim admiratio & amor riuulos duos, qui indeſine[n]ter in doloris alueum profluebant, propter quod r[a]pidiſsimum in corde virginis ex huiuſmodi alluui[o]ne congregarant torrentem. Quamobrem in per[so]na ipſius in Threnis legitur. O vos omnes, qui tran[si]tis per viam, attendite, & videte ſi eſt dolor ſimilis ſic[ut] dolor meus. Iuxta admirationis & amoris menſura[m] doloris inerat magnitudo. Offenſam quippe De[i] pendentis æſtimabat iniuria, & pro cruciatu filij ac[ri]ter affligebatur in filio. O quantus hinc indéque co[n]flictus exercebatur in virgine? Tanquam in ſpiritua[li] li conſtituta erat ſtadio, & indomitarum attrecta[ta] morſibus beſtiarum. Porrò veluti inundans fluuius, ita doloris in ipſius erat corde rugitus. Præterita quoque, præſentia, ac futura proſpectans quaſi clauis tribus ferreis iacebat ſpiritualiter in nati cruce confixa. Sic igitur oppreſſa vulneribus filij vulnera ſuis vulneribus aggregabat. Hanc verò cum vidiſſet Dominus dolore nimio fatigatam, vidiſſétque diſc[ipu]lum, quem diligebat, virginem conſolantem, [mi]ſericordia motus non minus illorum, quàm p[ro]pria condoluit pœna, vnde ad eos conuerſus dixit m[atri] ſuæ. Mulier ecce filius tuus. Séque alloquentem v[i]diuit mœſtiſsima mater, reuiuiſcere cœpit, & dep[er]ditas parumper reſumpſit vires. Mœrentem qui[dem] eius animum vnici leniuit eloquium verum vt [me]diator conticuit, tanquam prudentiſsima ſecum [sin]gula diſcutere initiauit verba, necnon & verbo[rum] ſententias. Cur mulier inquit, & non potius ma[ter]? Mater vtique illi ſum, tametſi meritis & con[ditio]ne indigna. Natura & ſexus mulierem me fecerun[t], gratia verò & prolis conceptio matrem. Vt ſim m[u]lier, ſicut cæteræ gratis accepi, vt autem ſim ma[ter] ex ſpeciali amoris priuilegio conſecuta ſum. Ma[ter] illi ſum, mulier mihi. Mulier (inquit) ecce [fi]lius tuus. Quid eſt, quod loquitur? Vnicus mihi eſt, [vni]céque dilectus, poſt ipſum nullum habui, ſed n[ec] cum illo alium habere volo. Plane ſi de ſe ait, [ſi] ipſum inſinuare voluit, dicere debuerat, ecce [fi]lium tuum, ecce quem genuiſti, vel cur oſt[endit] præſentem, quem video, quem audio, quem cogno[]ſco, ſi autem de alio aliquo inquit, de quo dicat, [cer]tam me reddat, ne dilaniata & variata in mult[is] eo diuellar. Sermonis huiuſcemodi cauſas ſcire co[n]cupiſco. Nempe fortuitu aut imprudenter locu[tus] non eſt. Eſt enim ſapientia Dei Patris, cui omnia n[u]da & aperta ſunt. Sed neque cor meum reprehen[dit] me, vt illum aduerſum me in aliquo concitauer[im], vnde non matrem ſed mulierem vocare debu[it]. Hæc ſecum virgo. Ad filium autem in ſpiritu [ait]: fili cordis mei ſingularis amor & doloris ac ſe[creto]rum conſcie meorum loquere ad eam, quæ te g[enuit] & ambiguitatis altercationem ediſſere, cur [mulie]rem me potius, quàm matrem vocaueris, au[t quem] loco tui mi oſtendas filium, vel forte tribue[re] mihi miſerrimæ, reſerare digneris. Filius es mihi, & ego tibi ſum mater. Si ego genitrix nomen hoc dulciſsimum mihi, & mœroris mei mitigatiuum, qua[re] conticuiſti? Verum ſi tu mihi filius, cur alterum mi[hi] demonſtraſti? Quomodo alium quàm te, ſeu loco t[ui] mihi cenſebo in filium, cum tui neque in cœlo neq[ue] in terra ſimilis ſit? Nam quamuis te in ſtipite pende[n]tem, vulneratũ, & ſeminecem videam, quanquã hir[...]

po[...]

post paululum nouerim te transiturum ad Patrem, nullum tamen volo præter te. Tu mihi omnibus carior, tu mihi amabilior vniuersis. Te volo sic liuidum, sic cruentatum, sic transfixum, te mihi filium esse ore profiteor, & corde concupisco. Ista Maria tacite proferente præ doloris vehementia ac profluuio lacrymarum vltrà non valente procedere silere compulsa est. Corde & affectu pietatis tota liquefacta remansit, atque filium ex nimietate mœroris intueri non poterat. Cui filius. Vt quid tanto dolore consumeris? Quare cogitationes variæ conturbant cor tuum? Fateor quia cruciatus tuus gladius acutissimus mihi est. Pone igitur finem lacrymis, impetum afflictionis cohibe, atque pro iis, quæ locutus sum, non amarescat cor tuum. Vocaui te mulierem non matrem, vt magnanimitatis fidelibus meis exempla præberem. Nam naturalis dilectio tametsi reprehensibilis non sit, est tamen sensualitati propinqua. Te amplius diligo, quia sancta, quia pudica, quia humillima, quia caritate succensa es, quàm quia mater, & de te secundum carnem procreatus sim. Non enim oblitus sum te genitricem meam esse, me fuisse educatum à te, tuísque obsequiis ad adultam peruenisse ætatem. Non erubesco te vocitare matrem, talem te feci, tantis te ornaui gratiarum monilibus, vt merito prodirem ex te, téque omnes generationes faterentur esse beatam. Nolui autem vocare te matrem, ne prolis dulcedine, quæ sub hoc latet vocabulo, tua transfigerentur præcordia. Facile (vt nosti) filiorum blanditus viscera materna complentur. In matrem te habere volo, te vt genitricem venerari. Viderer legem soluere, quam mandaui, si te appellare matrem aut honorare contemnerem. Discipulum verò, quem diligo præ cæteris, tibi commendo in filium, vt quemadmodum comes, ita & integerrimæ virginitatis tuæ sit custos. Obtemperabit tibi vt filius, & tu de illo sicut de me qualicunque frueris solatio. Dormiuit cum patribus suis Ioseph sponsus tuus nutritius mihi. Ascendam & ego ad Patrem hostibus triumphatis. Quamobrem discipulus amborum in te supplebit vices. Præclarum etiam scito in hac commendatione discipuli latere mysterium. Ipse nanque typum gerit ecclesiæ, quæ est immaculata & virgo. Hanc in persona discipuli tibi relinquo. Tu illam tanquam me dilige, exhortationibus robora, confirma consiliis, exemplis erudi. Posset equidem in hoc seculi naufragoso discrimine absque gubernatore perire. Multæ aduersus illam procellosæ tempestates, persecutiones acerrimæ, hæreses diuersæ concitandæ sunt. In fide adhuc debilis est minus fundata virtutibus, & insueta pugnæ facillime succumbet, aut hostibus terga vertet, si duce priuatam se senserit. Ex meo ignominioso ac repentino exitu scio, quod ...oanda est. Tuis informationibus erigetur, tua pro...one solidabitur, atque ex præsentia tua deperdita quæ fuerint, recuperabit vires. Volo igitur, vt ... de cætero in filium habeas, illam tuis orationibus protegas, atque virtutibus auctam ad me per... ...idem quoque mandabo, vt te tanquam matrem ...eretur, te diligat, ad te confugiat, te inter Deum & se mediatricem faciat. Te aduocabit in periculis, ... dubiis consulet, in necessitatibus implorabit. Non minus de te quàm de me captabit fiduciam. Faciam prorsus, vt omnes concurrant ad te, eritque nomen tuum honorabile in omni generatione & progenie. Nemo in tui inuocatione spernetur, nullúsque deuotus tibi à me efficietur alienus. Indissolubili caritatis fœdere te illi & ipsam copulabo tibi. Hæc matri ad discipulum verò inquit. Ecce mater tua, illi famulare, illam honora, post me secundus habere. Quicquid exhibebis illi siue obsequij, siue reuerentiæ, seu iniuriæ ascribam mihi. In præsenti afflictione eius esto illi consolator dulcis, indiuiduus socius, & obediens filius. Non hinc discedat sine te, vbicunque esse voluerit, ipsius adhære vestigiis. His dictis inualescentibus passionis angustiis, atque exitus imminente hora, conticuit. Ex illa ergo hora & deinceps iuxta Domini præceptum accepit eam discipulus in suam. Ioan. 19.

Qualiter naturalem pauorem mortis superauerunt sancti.

CAP. XIX.

Nemo sane intelligentium ignorat carnis & spiritus separationem esse terribilem, & potissime cum violenter ac præter naturæ ordinem euenire contigerit. Illam plane natura obhorret veluti suiipsius consumptionem, propterea declinat pericula, dolores fugit, atque expauescit omne, quo mediante decidit. Hinc infirmitates, cruciatus, & senium, quæ propinquæ mortis notissima indicia sunt, pati formidat. Quantum valet, ab his se redimit, & medetur ipsis. Remedia vniuersa pœnis corporis resolutionem oppositis sedula inquisitione rimatur. Hinc virtutis herbarum curiosa percontatio, hinc medendi peritia sumpsere principium. Omnes naturali impulsu quemadmodum diuturna felicitate viuere appetunt, ita tormenta refugiunt, pericula trepidant, atque tota, qua valent, industria, animæ exitum differre conantur. Hoc autoritate sua Apostolus roborans inquit. Nemo vnquam carnem suam odio habuit, sed magis eam fouet, & nutrit. Verum Ephes. 5. cum plurimos sanctorum legamus vltro se exposuisse cruciatibus, mortémque minime declinasse, cum possent, hos nequaquam dixerim pœnarum seu exitij caruisse metu, sed illum tunc vitæ desiderio superasse. Habebát plane in seipsis pariter pauorem mortis, & immortalitatis affectum. Præcedebat tamen amor odium, & perpetuæ vitæ gustus (gratia operante) separationis homini vincebat metum. Supra naturam diuinitus donum hoc illis erat prærogatum. Plane nihil humanæ naturæ ascribendum est, cum potestate absoluta Deus operatur in homine. Ipse nanque est, de quo egregius Psaltes cecinit dicens. Omnia quæcunque voluit Dominus, fecit in mari Psal. 134. & in omnibus abyssis. Veneranda est igitur in homine omnipotentis gratia, cum præter id, quod naturaliter est agit quis, sed & quilibet supportandus, quando naturæ impulsu agitatur, & regitur. Non sunt ob hoc redarguendi neq; damnandi, qui nimiis grauati passionibus signo aut clamoribus calamitatum suarum vehementiam notificant. Tales procul dubio

dubio exhortandi, alendi, & fouendi sunt, ne desperatione deficiant, & vtriusque vitæ stipendia amittant. Quis Domino Iesu perfectior? quis illo in tolerandis cruciatibus robustior? in illata morte quis eo constantior, & tamen Euangelio testante didicimus, quod in vltimo constitutus cum immanissimis doloribus premeretur, voce tonanti clamauit. Deus Deus meus vt quid dereliquisti me? Porrò si in tormentis positus fortissimus sic vociferatus est gigas, quid aget infirmus homunculus? Si turris inuictissima tempestatis impulsu penè mota est, & tremuit, quid arundo tenuis & delicata? Non tamen arbitrandum est ex debilitate animi, seu carentia patientiæ mediatorem nostrum talem clamoris emisisse rugitum. Se verum esse hominem, se carnem gestare passibilem, se mortem pauere insinuare curauit. Quanta pro hominibus pateretur, sub eadem vociferatione contexit. Ex passionis ergo immensitate, amoris magnitudiné declarauit. Nisi tenerrime ardentérque diligeret, doloris nimietatem tolerare non posset. Vincebat plane in illo, atque supereminebat mortis supplicium amoris magnitudo. Proinde ex consideratione mœroris ac pœnæ caritatis illius affectus notus efficitur. Quãtum doluerit, quantúmque crucis patibulum perferendo laborauerit, quis sufficienter intelligit? quæ facundia enarrabit? Omnem humani ingenij excedit altitudinem doloris & amoris ipsius altitudo. In illo complebatur, quod in Threnis ore Prophetico dici-

Thren.1. tur. Foris interficit gladius, & domi mors similis est. In corpore quidem passionis sæuiebat gladius, & in mentis habitaculo mœroris torrens maxime inundabat. Nulla profecto corporis pars seu sensuum siue membrorum à cruciatu erat illæsa. Insonabant vtiq; in eius auribus verba blasphemiæ, diuini contemptus sermones, irridentium, plangentium, vociferantium, maledicentiúmque tumultus. Oculis intuebatur cum illusione capita agitantes, atque dicentes.

Mat.27. Vah qui destruis templum Dei. Matrem cernebat mœrore sauciam, & vberrime lacrymantem amicorum & affinium sustentari manibus, foueri blanditiis, exhortationibus consolari. Fœtore autem cadauerum occisorum & sanguinis putrescentis eius complebatur olfactus. Myrrhati quoque vini potus mellifluum illius os amarescere fecerat. Postremo in stipite positus infixos clauos gestabat in manibus. A planta igitur pedis vsque ad verticem capitis nil à tormentis remanserat liberum. Erat factus spectaculum Iudæis & Græcis, Latinis & Barbaris, iustis & peccatoribus, diligentibus & odientibus. Merito di-

Psal.21. cere poterat, quod ait Propheta. Ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Omnes videntes me deriserunt me, locuti sunt labiis, & mouerunt caput. Sperauit (inquiunt) in Domino, eripiat eum, saluum faciat eum, quoniam vult eum. Sane supra naturam erat, vt homo in tantis corporeis doloribus constitutus viueret, loqueretur, vociferaretur, & non moreretur. Viuificabat prorsus seipsum, vt ad tam diuersa perferenda supplicia habilis fieret. Absque diuina dispensatione agi non potuit, vt mortalis caro in passionis vegetaretur igne, & in tribulationum non absorberetur pelago. Mirabilis quippe in eo vita corporis, sed longe erat mirabilior animæ tolerantia. Tota etenim passionis vis omnis corporis cruciatus in animæ virtute pen-

debat. Quicquid caro patitur, anima mediante
démque sentiente patitur. Tolle à corpore anim
& ad quæque tormenta insensibile redditur. In
ipsum, adure, percute, dilania, & dolet nihil, ne
proclamat. Vnde hoc? nisi quia abest illa, quæ p
vegetabat, dolebat, regebat, atque intelligeba
animæ igitur dispositione cruciatus carnis ne
sentitur, verumetiam leuigatur, siue grauatur. P
dum introrsus mens gaudet, vtique in exterio
flagellis exultat, si verò tristatur, oneratur in n
mis. Ibant Apostoli gaudentes à conspectu con
quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu co
meliam pati. Lætificati enim Paracleto frangi e
rioribus non valebant. Ipsi plane erant, qui dele
bantur pœnis, & idem ipsi, qui grauati mœstitia Pro
gilare minime potuerant. Non tamen vno eodémq
temporis momento talis eorum mentibus diuersita
inerat, sed aliter atque aliter iuxta qualitatem ac dis-
positionem animæ se habebant. Non autem sic in
mediatore nostro Christo. Vno siquidem tempore &
Dei fruebatur visione, & intolerabili passione ge-
mebat. Altissimo verò diuinitatis consilium actum
est, dum pendens clamaret. Deus Deus meus vt qu
dereliquisti me? vt tota diuinæ fruitionis glo
eo militaret ad pœnam. Nam quemadmodum
nes cognitione antecessit, ita etiam & mœror
posita est illi scientia, appositus est dolor. Secu
bonitatis, sapientiæ, caritatis, maiestatisque De
titiam doloris cremabatur incendio. Affligeb
itaque pro offensa Dei, pro abiectione sui, non
pter se, pro contemptu gratiæ, pro futura sui co
ris mystici persecutione, & pro plebis Hebræ Esa.14.
reprobatione. Afficiebatur in singulis, afficie
pro omnibus. Hoc voluit Propheta sentire, du
ceret. Omnes nos quasi oues errauimus, vnusqu
in viam suam declinauit, & Dominus posuit
iniquitatem omnium nostrum. Modo igitur quo
indicibili in omnibus electis suis omnia perfe
pœnarum genera. Persequebatur in Apostolis
dabatur in Stephano, assabatur in Laurentio
in singulis singula martyrum cæterorúmque
rum sustinebat tormenta. Nemo igitur prædestinatus
ad vitam sicut à sanguinis Christi pretio expers e
ita nec ab ipsius mœrore alienus. Omnes in san
nis sui lauacro à contagionis culpa mundauit
uersorum errata reformans in se, exhibuit sanct
conspicuos, virtutibus ornatos, & gratia coru
Corpore siquidem & mente crucifixus pro omn
dicere compulsus est. Deus Deus meus vt quid de
quisti me? Minime tamen arbitrandum est ip
Deo totaliter fuisse derelictum, quem in v
sumpserat personali, sed in puris naturalibu
bilem partem dereliquit. Fluenta etenim æt
luptatis continuit, ne impetu, quo solebant
rent in Christum. Quamobrem toto super
næ infirmitatis incumbente onere, atq; diuin
tatis in se suscipiente flagello ad Patrem vocis Psal.4
rigendo clamorem inquit. Deus Deus meus vt qu
dereliquisti me? Clamauit, & exauditus est. Præsto
seratio superna illi affuit, quæ ab instanti concept
nis eius ipsum inhabitando possederat. Nequaqu
ei defuit, quod cuilibet per Prophetam prom
tur iusto. Inuoca (inquit) me in die tribulatio
eruam te, & honorificabis me. Non tamen ab im
ne

nente tribulatione sic erutus est mediator, vt ab illo auferretur pœna, ſed refulgente in anima ſole, qui prius erat in nubilo, rediuiua luce ſua humanitatis reparauit vires, ne paſsionis nimietate deficeret. Emergente verò anima, quæ decurrentibus tribulationum fluctibus in profundi limo immerſerat, nec puſillanimitatis formidine, nec pauore mortis territa eſt, quin potius examinata atque referta flagrantiſſimo amoris incendio paſsionis agonem, quem penè ſuperauerat tolerando, repetere cœpit. Magnanimitatem ſiquidem, quam gerebat introrſus, foris ad ſuorum exercitationem fidelium cedere voluit. Quamobrem vt, quæ deerant conſummanda, perficerentur, ſicut in ſacro continentur eloquio, ait, Sitio. Prou.9. Aedificabat plane ſapientia domum Eccleſiæ ad habitandum, quemadmodum in ſapientiæ volumine conſcribitur, quæ potiſsimè ſacrarum autoritate ſcripturarum ſolidatur. Præuidens enim Spiritus Sanctus imbecillitatem humanam in credendo, vt ipſam in fide erigeret quicquid de Chriſto, ſuper quem fidei fundatur autoritas, futurum erat, longe ante Prophetarum prædixit oraculo, quatenus iam completa crederentur, quæ ſanctorum voce prius quàm fierent, futura eſſe prænunciata ſunt. Sitiebat itaque mediator paſſionem ſuam perficere Prophetarum ore prædictam, vt inde ſequeretur, quod in verbo certiſsime præuidebat. Ardebat profecto deſiderio, vt diuinus repararetur honor, qui primo cadente homine deperierat. Sibi nanque illum Diabolus vendicabat in homine, & quantum valebat, aduerſum Deum cordis erigebat ceruicem. Esa.14. Retinebat adhuc, quod male ſuperbiendo conceperat dicens. Sedebo in monte teſtamenti in lateribus Aquilonis, & ero ſimilis altiſsimo. Vt ergo non violenter ſed rationabiliter profuga de ſede non ſua deiiceretur Angelus, & verus Deus rectiſsime colendus crederetur, agnoſceretur, diligeretur, veneraretur, venit in carne Chriſtus pro veritate in corpore moriturus, prædicãdo ſiquidem veritatem, quæ Deus eſt, Diabolicos detegendo errores, vitiorum ſordes, hominum cæcitatem, tyrannicam patefaciendo ſeruitutem, mortalium exhortabatur genus ad veræ fidei agnitionem venire. Hæc quippe dum diceret, ab infidelibus occiſus eſt Chriſtus. Meruit optatum prædicatio eius effectum, quæ ſolum diuinum quæritabat honorem. Iecit quidem verborum, virtutum, ſacramentorum, & ſanguinis ſpiritualia ſemina, cupiénſque fructum colligere, quem præſciebat eſſe futurum, aiebat. Sitio. Præterea quemadmodum aquarum fontes deſiderat ceruus, ita ipſe mediator cœleſtis Hieruſalem reſtaurationem anhelabat. Affectabat equidem vt numero, vt felicitate, vt vnitate compleretur, quatenus reuelata Dei gloria laus, honor Deo perſolueretur, & gloria quæ affatim non niſi ex perfecta eius cognitione perficitur, cuius exolutionis debitum, laudíſque holocauſtum non illi, cui redditur, ſed ipſius, qui laudat, efficitur beneficium. Gratu- Psal.49. latur Deus in ſe, de ſe. Honoratur autem vocibus laudantium ipſo per Prophetam dicente. Sacrificium laudis honorificabit me. Nequaquam tamen ſic, vt deficientibus qui laudant, eius deficiat laus, decreſcat gloria, diminuatur lætitia. In nullo itaque diuinæ derogatur laudi, cum deſint, qui laudent, ſed laudatores deficiunt ipſi, quibus diuinitatis laudatio proficit ad ſalutem, ad meritum, ad gaudium, ad felicitatem. Vt ergo exiſterent, qui omnipotentis Dei laude beati fierent, ad quam proculdubio ex paſsionis Chriſti pretio, ex documento ſapientiæ, atque ex fide merito peruenitur, ait ſitio. Sitiebat plane Angelorum redintegrationem, ſitiebat etiam corporis ac membrorum vnitatem, quorum caput erat ipſe, omnes ad ſe trahere, ſibique copulare peroptabat, inſinuare cupiens illis, qualia quantaque pro ipſis ſupplicia pateretur, quatenus grati pro beneficio, animati pro munere de tam immenſo caritatis obſequio rependeret gratiam. Proinde ſicut pendens extenſis brachiis, apertis manibus, perfoſsis pedibus, inclinato capite vniuerſos inuitabat dicens, ſitio. Quod enim mulieri vni Samaritæ dixerat, da mihi bibere, hoc in cruce nunc fixus omnibus ait, ſitio. Ioan.4. Vos (inquit) volo, vos cupio, vos corpori meo vnire, vos mihi aſſociare, ſitio. Hanc vocem in ſpiritu Propheta audiſſe teſtificatus eſt, inquiens, Pretium meum cogitauerunt repellere, cucurri in ſiti. Psal.61. Curramus igitur & nos fratres, curramus ſinguli, curramus omnes, & ſitienti Chriſto in potum illi præbeamus noſipſos. Sitit nos propter nos, inebriare nos vult. Omnem abigamus moram, torporem, dubietatémque, ne tardi inueniamur ad ſitientem currere fontem. Vtrunque in Chriſto eſt, vtrunque Chriſtus eſt. Fontem habet vitæ, de quo illi per Prophetam dicitur. Apud te eſt fons vitæ, ſed etiam eſt fons vitæ. Psal.35. Porrò ſi non eſſet fons vitæ in templo minime clamaſſet, ſi quis ſitit, veniat & bibat, & flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Ioan.7. Fons vitæ erat, & tamen ſitiebat. Aquam promittebat, & bibere cupiebat. Sitiebat nos, & dare ſe nobis deſiderabat. Sitit (inquam) nos, in ſuum nos vult myſticum traiicere corpus. Sitis hæc de ardore dilectionis, de amoris fonte, de latitudine naſcitur caritatis. Nempe in cruce ſtat poſitus, propinquus eſt morti, & amoris vehementiſsimi igne exæſtuans, atque refrigerari gliſcens clamat, ſitio. Propinemus ergo ei, non ſicut Iudæi acetum felle mixtum, ſed nos, quoniam ſitit nos. Tales tamen ſimus, vt non nauſeat ſuper nos, atque de ore euomat ſuo. Simus mundi à ſordibus, à cupiditatibus alieni, & à delicti deſiderio extranei, vt hauriat, bibátque nos. Aquam præterea ſapientiæ & puritatis ei offeramus, vndam profluentem vtique de torrente diuinæ caritatis abſque luto mundanæ cupiditatis. Talem potum diligit Chriſtus, talem aquam ſitit ſapientia. Aqua munda, anima fidelis & ſancta eſt baptiſmi depurata lauacro in verbo, aquarum verò collectio populorum eſt aggregatio ſacro teſtante eloquio. Aquæ multæ populi multi ſunt. Apoc.17. Pro ſalute populorum, vt per crucis patibulum eos traheret ad ſe, mori deſiderans aiebat. Sitio. Nempe animarum ſuccenſus zelo diuinam ad pietatem volens iuſtitiam flectere erecta ad cœlum mente, corpore vero nudato, vulnerato, clauato, Patri clamabat, ſitio, hæc pro electorum ſalute patior, iſta pro tuo honore ſuſtineo. Ignoſce igitur illis, placabilem te illis exhibe, pro quibus tantis me expoſui cruciatibus. Verum ſi hæc, quæ tolero, pauca videntur, adde flagellum flagello, appone vulnera vulneribus, lacera, vre, confige, percute, occide. Vniuerſa hæc & maiora toto deſiderio ſitio, non poterit oneroſum eſſe, nec conquerar de eo, quod ſitio. O ardor caritatis, ô amor præceps, feruide, inſuperabilis, & perſeuerans, quem

quem multæ aquæ tribulationum extinguere nequiuerunt, quo affectu, quóve tonitru in auribus Domini Sabaoth insonuisti? Nempe replesti cœlum, commouisti terram, conturbasti abyssum. Hanc vocem audiuit ecclesia, & læta est, atque exhilarata spe. Non pauet sententiam perpetuæ damnationis, quam in mediatoris sui temporali morte fatetur abolitam. In cruce percipit, vnde habeat propitiationem, in hoc verbo sitio, vnde vendicet eruditionem. Eruditur plane spirituali doctrina sapientiæ, & paucis immensa comprehendit mysteria. Tanquam amica in verbi admittitur thalamo. Lætatur quia diligitur, prouehitur, confirmatur. Porrò inde perficitur sapientia, vnde scandalizatur adultera, quia ista carnem in litera, ecclesia autem sensum spiritus intelligit latentem in litera. Hoc mystice vesania declarat populi Hebræorum, qui omnia secundum carnem sa-

Mat.27. piebant in Christo. Clamauerat quippe Hely Hely, & dixerunt Heliam vocat iste. Nunc (inquit) sitio, & illi non caritatis sed iniquitatis porrigunt poculum. Nam spongiam aceto hyssopo & felle plenam arundini circumposuerunt, vt inde potarent morientem. Scripturæ sacræ complebant eloquia, & fidei nostræ instituebant mysteria. Perfecerunt opere, quod longe ante fuerat vaticinatum. Sic enim in persona Chri-

Psal.38. sti Propheta prædixerat. Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Crudelitatem quippe Iudæorum perfidorum expresit, sed neque conticuit malitiam peccatorum. Quotquot sunt dediti voluptatibus, quotquot superbiæ spiritu inflati sunt, quotquot liuoris, odij, aut nocendi veneno referti sunt, in arundine & spongia fel Domino porri-

Deut.32. gunt sitienti. De huiusmodi ait Propheta. Fel draconum vinum eorum & venenum aspidum insanabile. Quemadmodum Iudæorum, ita & istorum potum obhorret sapientia. Non enim placent Deo peccatorum sacrificia. Illa respuit, illa paruipendit, & damnat. Sitim quam de nobis habere se asserit, non auferunt cogitationes malæ, neque desideria terrena, sed cœlestia, sed spiritualia, sed ignita, quæ de sanctificato prodeunt corde. Aberant hæc à Iudæis qui nocendi Christo animositate ardebant. Intus etenim malitia pleni sicuti peccatores cæteri spirituale aceti & fellis poculum Domino tradiderũt. Foris autem hoc egerunt, quod nulli alij actum esse compertum est. A seculo non est auditum, vt homini sitienti, lasso, vulnerato, ac morienti pro sitis refrigeratione acetum hyssopo & felle daretur mixtum. Excedit totius humanitatis limites ista crudelitas. Ingrati, scelesti, sine pietate, absque misericordia, quod brutis impenditur, sitienti Dei filio denegarunt. Vrebantur omnia interiora eius, & præ siccitate exaruerant iuxta propheti-

Psal.21. cum illud. Aruit tanquam testa virtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis. Et tamen clamanti, sitio, gutta aquæ crudeliter denegatur. Debuerant plane, si qua in illis pietatis esset scintilla, ad clamorẽ commoueri dicentis. Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me? Debuerant etiam eorum molliri corda, cum dixit, sitio, & ad satietatem aquæ potum tribuere, sed eorum impietas pietatis aperuit fontem, atque Prophetarum prænunciatam indicauit veritatem. Nam cum mediator accepisset acetum, inquit. Consummatum est. Multa hoc vnico sermone conclusit. Sacramentum quippe humanæ redemptionis Iudæorum scelus, & quicquid Prophetarum ore de illo [...]rat vaticinatum, his paucis insinuauit consummat[...] esse atque perfectum.

Quid in contemplantis animo meditatio passionis Christi efficiat.

CAP. XX.

NIhil eorum, quæ in sacro contine[...] eloquio, sic humanum valet exci[...] affectum, mentem erigere, tempe[...] laborem, peregrinationis tædium [...]ferre, & æternæ felicitatis spem [...]mittere, quemadmodum redemp[...]nis humanæ sacrosanctum mysterium. In illo equ[...]dem diuinæ miserationis reseratur abyssus, cœlorum aperitur ianua, caritatis latitudo ostenditur, & quantus sit homo, apertissime manifestatur. Vile esse non potest, quod filij Dei sanguine comparatur. Habet in illo homo vnde gaudeat, habet vnde tristetur. Tristari profecto debet, cum se passionis Christi intelligit reum. Nequaquam mediator Christus passionis aut mortis crucis subiisset iniuriam, si non peccator homo in Dei incurrisset offensam. Decretum quip[...] Dei paruipendendo deliquit, & terrena pariter cœlestia deordinauit. Quam enim sapientia De[...] vniuerso intulerat pacem, homo inobediendo c[...]fudit. Venit igitur mediator in carne peregrinatu[...] in seculo, vt restauraret collapsa, illuminaret opa[...] reuocaret deuia, & redimeret perdita. Ouem cent[...]mam, descendit vt quæreret, atque in illa, quam a[...]serat, reponeret pacem. Hæc potissima incarnati[...]bi exinanitionis extitit causa. Opus hoc perficiend[...] suscepit, dum carnem induit, dum virginalis thala[...] secreta compleuit. Hinc contemptibilis ortus, pr[...]pis reclinatio, stabuli diuersorium, Aegypti fuga, [...]rentum subiectio, ieiunij prolixitas, tentation[...] perpessio, peregrinationis decursus, sedula præd[...]tio, donatio sanitatum, miraculorum ostensio, [...]ditionis contemptus, irrisionum tolerantia, [...] ignominia, & mortis acerbitas in eo habuere[...]pium. Ista sine humanitatis Christi fieri nequ[...]bore. Proinde talium rememoratio, quoniam [...]pter nos perpetrata sunt, compassionis ac tri[...] nos debent mucrone transfigere. Pro tuis itaque [...]noribus ô homo tristare in Christo, atque de ipsius [...]bi collatis beneficiis lætare in illo. Te agnosce in [...]lo, tua in eius afflictionibus metire delicta, debita [...] in Christi lege membranis. Vulneratus est prop[...] delicta nostra, attritus est propter scelera no[...] Ipsius attritio, liuor, passio, atq; interitus nostræ [...] calamitatis indices, & adeptæ pacis spirituales [...] Poterat plane homo, quandiu in mundo conue[...] est Christus, de pacis bono, quam idem perfic[...]nerat, dubitare, at vbi in patibulo effusus est cr[...] ipsa certificatus est pace. Hanc itaque non in [...]branis, non in lapide, neque in ligno, sed sanguine proprio in sua carne conscripsit. Librum hunc, vt ab vniuersis legatur, publice exposuit. Non autem sermone composito, vel humanæ sapientiæ exaratus est verbis, sed hominum interueniente malitia digito Dei scriptus. Nempe sæuientibus gentilibus atque Iudæis depictus est foris, virtute autem & sapientia Christi formatus est intus. Habet foris simplex & indoctus quid legat, habet spiritualis & perfectus quid intus

Iohe.
Ibidem

...sus intelligat. Innumera prorsus sub hoc carnis velamine latent sacramenta, quæ à spiritualibus spiritualiter diiudicanda sunt. Legit simplex, & lætificatur, atque compungitur, exercitatus verò intelligens irradiatur, atque accenditur. Quisnam nisi sapientia doctrix poterat paucis tam multa colligere? Abbreuiatam equidem legem, legalia sacramenta, caritatis compendium, perfectionis celsitudinem, virtutum normam, & totum humanæ redemptionis modum ordinémque in hoc corporis sui cõclusit volumine. Quamobrem cùm scribere complesset, nilque superesset scribendum, inquit, Consummatũ est. Nihil plane particulariter perhibuit consummatũ, sed ablutè consummatũ est ait, vt altißima & immensa sub hac prolatione intelligas esse completa. Dedit vtiq; formulá, & patefecit ianuam, per quam ingredientes vitæ pascua vberrima reperirẽt. Noluit explicare vt quæreres, noluit tibi plenius reserare, vt sapientiæ fluẽta sitires. Nouerat profecto quod illa sapiũt dulcius, carius amplectũtur, & tenacius poßidentur, quę proprio, quàm quæ alieno, sunt acquisita labore. Occasione siquidẽ inquisitionis, dilectionis voluit promittere fontem. Quo (videlicet) cõperto de ingrato quisq; fieret gratus, de alieno propinquus, & de peregrino sanctorũ cõciuis. Hoc agnouerat Paulus quando conuersis aiebat discipulis. [Ephe.2.] Iam non estis hospites & aduenę, sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei. Abolitam omnem sciebat cõtrouersiam, & Dei cum hominibus perpetuam in cruce per Christum pacem esse firmatam. Propterea dicebat. [Ibidem.] Ipse est pax nostra qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriæ soluens inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis euacuans, vt duos condat in semetipso, in vnum hominem nouum faciens pacem, vt reconciliet ambos in vno corpore Deo, per crucem interficiens inimicitias in semetipso. Porro quod Apostolus palàm per dominum Iesum completum esse commemorat, hoc idem dominus sub compẽdio expressit, inquiens. Consummatum est. Confixus ergo in stipite Christus tanquam propitiator optimus in nubibus eleuatus est, quemadmodum Noë sancto repromiserat, dicens. Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram. Cúmque odduxero nubibus cœlum, apparebit arcus meus in nubibus, & videbo illum & recordabor fœderis sempiterni, quod pactum est inter Deum, & inter omnem animam viuentem vniuersæ carnis, quæ est super terram. Proinde completis omnibus, quæ de aduentu, natiuitate, prædicatione, paßione & morte sua sanctis patribus testamenti veteris in figuris & ænigmatibus variis fuerant præmonstrata, atque à sanctis vaticinata prophetis, ait. Consummatum est. Quo dicto ad patrem preces supplicationésque cum clamore valido & lacrymis offerens, inquit. In manus tuas domine commendo spiritum meum. Opus quod dedisti mihi consummaui, perfecíque omnia, quæ ad honorem tuum seu ad humanam reconciliationem spectant. Non autem vt mortem verear, aut tartareas paueam legiones, siue defidam de te, sed vt verum me fatear hominem, & rationalem habere animam, atque inferiorem te esse in assumpta asseuerem natura. In manus tuas commendo spiritum meum. Præterea ne in hac vltima hora constituti, quos mihi dedisti, formident se deseri, audiant clamantem me, & se agnoscant in me, atque orationem istam me fudisse pro se sane intelligendo non dubitent, dico. In manus tuas commẽdo spiritum meum. Spiritum vtique meum in manus tuas commendo, non tantum quem gero vt homo, sed quem vt mediator & redemptor acquisiui mihi. Meum plane dixerim spiritum, membra mea, Ecclesiam meam, sponsam meam, quam patiendo pro illa meam facio. Hanc spiritum meum nuncupo, quia adhærendo mihi vnus spiritus fit & corpus vnum. Nam siquis meretrici adhærendo vnum efficitur corpus, quantomagis adhærendo mediatori Christo? Hoc testatur Apostolus dicens. Qui adhæret Deo, vnus spiritus est. Huiusmodi sententiam non à seipso locutus est Paulus, sed reuelante patre, docente spiritu, & in illo loquẽte Christo. In illo habitabat Christus, & ipse in Christo. Perpetuo sibi inuicem erant caritatis vinculo copulati, non tribulatione, non persecutione, non fame, non nuditate, non mortis articulo separandi. Hinc roboratus spiritu fiducialiter aiebat. [Rom.8.] Certus sum, quia neque mors, neque vita, neque instantia, neque præsentia, neque futura neque altitudo, neque profundum, neque creatura aliqua poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu. Sciebat quantum diligebatur à Christo, & quanti Ecclesiæ corpus æstimabatur ab ipso. Ipsum meminerat dixisse. In manus tuas commendo spiritum meum. Se electósque omnes sub hac voce expressos certißime intelligebat. Patris quippe affectum, pastoris vocem, & sponsi speciale connubium in hac commendatione cognouit. Cognouit plane, quoniam hac de causa pronunciatum extiterat. Retexuit denuo, quod in [Ioan.17.] conuiuio dixerat. Pater non rogo, vt tollas de mundo, sed vt serues eos à malo. Mei nanque sunt, tibi illos commendo, atque custodiendos relinquo, propterea dico. In manus tuas cõmendo spiritum meum, & inclinato capite tradidit spiritum. Quantum voluit vixit, quãdo voluit tradidit spiritum. Non enim coacte, sed sponte, & nemine cogente expirauit. [Luc.23.] Potestatem habuit ponendi animam suam, & iterum sumendi eam. Sacramentum tamen maximum nobis commendatur in eo, quod dicitur, inclinato capite tradidit spiritum. Potestatem moriendi se habere indicauit, & humanæ redemptionis effectum posteris insinuauit. Non autem ab re scripta sunt. [Rom.15.] Nempe quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Scripta sunt, vt in facto mysterium, & in litera eliciamus spiritum. Vtrunque verum est, inclinauit caput, & spiritum reddidit. Reconciliauit nos patri, & pro nostris reatibus in cruce moriens satisfecit. Caput nanque Christi Deus, quemadmodum caput hominis Christus, dicente Apostolo. [1.Cor.11.] Caput mulieris vir, caput viri Christus, caput Christi Deus. Caput hoc dum paßionum ludibria & mortis supplicia pro hominibus pertulit mediator, liquefecit ad misericordiam, flexit ad gratiam, & inclinauit ad indulgentiam. Quo peracto integerrimum electorum numerum & humanitatis suæ in manus patris tradidit spiritum. Tunc velum templi scissum est à [Luc.23.] summo vsque deorsum, terra mota est, petræ scissæ sunt, & monumenta aperta, atque multa sanctorum corpora, qui dormierant, surrexerunt, & post resurrectionem eius venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Vnde (oro) tanta cœli, terræ,

creaturarúmque repentina commotio, nisi quod his nutibus conditorem suum occubuisse fatebantur? Pari modo sicut in vita, ita & in morte famulabantur eidem. Nempe cœlum, quod domino moriente suum lumen obtexit, in ipsius ortu emisso angelorum inenarrabili exercitu, qui coram vagiente infante cœlestium suauissimam harmoniam promerent cantionum, solito effectum est clarius. Tellus quoque, quæ decedente ipsius factore contremuit, eo nascente ac prædicante de suis vltimis finibus rationale germen suum adduxit ad Christum. Hinc Pro-
Psal.95. pheta gratulabundus cecinit dicens. Lætentur cœli, & exultet terra à facie domini, quia venit, quoniam venit iudicare terram. Vtrobique claruerunt domini Iesu Deitatis insignia in cœlo, in terra, & in iis, qui aderant, quæ vniuersa lugubrem saluatoris necem conqueri videbantur. Nam Centurionis, & eorum, qui ad spectaculum istud accesserant plurimum compuncta sunt corda. Intuentes nanque quæ fiebāt signa percutientes pectora sua reuertebātur. Nequaquam arbitrabantur humanum aut solitum esse, vt quis moriens clamet, & ad libitum proprium tradat spiritum, vt obscuretur sol, tenebræ fiant per vniuersam terram, petræ scindantur, aperiantur tumuli, & resoluta in puluere dormientium corpora resurgāt. Non immerito igitur mirabantur, atque ex corporeis signis ædificabantur ad fidem. Verum quemadmodum illi, ita & nos compungamur, miremur, credamus. Compungamur (inquam) quia pro nobis innocens dominus crucifixus est. Miremur autem quod suæ caritatis arcanum conuitia, sputa, alapas, flagella, opprobriaque perferendo nobis notificare dignatus est. Credamus verò tam per ea prodigia, quæ in morte eius sunt visibiliter facta, quàm per ea quæ post ipsius obitum spiritualiter sunt secuta miracula. Carnalia carnalibus & spiritualibus inseruiant spiritualia. Illis figuræ ostenduntur, nobis verò sacramentorum veritas reuelatur. Prius quod animale, deinde quod spirituale est, subsecutum est. Sane velum templi materialis, in quo varia hostiarum celebrabantur sacrificia, exhalante Christo per medium est scissum. Nobis sacri eloquij arcana panduntur. Est quidem scriptura diuina templum spirituale nobilissimum, toto orbe celeberrimum, quod sanctorum gestis, probatissimorum virorum sententiis, atque prophetarum oraculis tanquam de viuis lapidibus constructum est. Sed sub literæ velo ac figurarum cortice tectum. Nam sicut legi-
Psal.17. tur, tenebrosa aqua in nubibus aëris (videlicet) obscura scientia sermonibus prophetarum adeo vt reperiretur rarus, qui ad ipsorum indaginem, & spiritualem latentem attingeret sensum. At vbi dominus prædicauit, occubuit, surrexit, sacramenta cœlestia ex ipsis reuelante desuper sapientia coruscare cœperunt. Amota siquidem litera, quæ occidit, tanquam scisso ac dirupto velo, quod prius in lati-
Luc.24. bulo erat, manifestum est. Denique habes in Euangelio, quod resuscitato domino discipulis suis sensum aperuit, vt scripturas intelligerent sacras. Hinc est quod vir ille Aethiops, quum Prophetam legeret nec intelligeret, tam perspicue Philippo Euangelizante de diuinitate & veritate Christi illuminatus est. Vnde (oro) tantus explanationum scripturarum profluuius totam per vniuersum orbem illustrauit Ecclesiam? Ex munere profecto septifom gratiæ prouenit, quemadmodum ipse prædixe mediator. Paracletus (inquit) spiritus sanctus, qu mittet pater in nomine meo, ille vos docebit nia, & suggeret vobis omnia, quæcunque di vobis. Donum hoc nominatissimus ille Prop poscebat dicens. Reuela oculos meos, & con rabo mirabilia de lege tua. Mysteria profund multa nimis odorabatur in lege latentia, quæ gantibus naturalis intelligentiæ oculis per se me intueri valebat. Quamobrem sapientiæ & in lectus flagitabat lumen, quo mediante voti sui c pos existeret. Gratias igitur agamus totis præ diorum desideriis munificentissimo Dei filio, de sublimibus polorum sedibus spiritum suum i delium mentes immitere dignatus est, per quem dum semoto ignorantiæ literæ velo sacrosancta, qu tegebantur in lege diuina, mysteria reserare volui verum etiam gentilium corda fidei iugo lenificando prostrauit. Nemo equidem poterat lapideas ad credulitatem formare mentes, nisi optimus & viuificās sapientiæ spiritus, ideo voce præcursoris dicitur hedæis. Nec dicatis, patrem habemus Abraham, potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Optima similitudine gentes ab Israëlitico po lo alienas vocauit lapides, quoniam saxea, fic que adorando simulacra illis efficiebantur sim sacro per Prophetam testante eloquio. Similes fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt i Istiusmodi petræ Christi madefactæ cruore in morte sunt scissæ, quatenus prædicantium voc aditū reserantes, & ipsę redemptionis beneficio p ticipes fierent. Quod præuidens Propheta esse fu rum inquit. Annunciauerunt cœli iustitiam eius, viderunt omnes populi gloriam eius. Dum enim fidelitatis duritiam prædicantibus Apostolis de sere credēdo adoptionis gratiam, & cœlestem Ab hæ promissam hæreditatem percipere meruer Adhæserunt per dilectionem Christo, & viui e sunt lapides, per quos cœlestis Hierusalem m construantur. Tanti siquidem erat meriti dom corporis effusus cruor, vt virtute sua valeret scri rarum explanare sacramenta, infidelium popul rum conuertere animos, & ipsa peccantium mentes delictorum mole sepultas ad emendatiorem vitam veluti de sepulcri prodire gremio. Hoc impleri quo tidie cernimus ab eo, qui vocat ea, quæ non sunt, ta quam ea quæ sunt. Iacere quantos conspicimus criminū fæcibus sine laudis voce, sine sensu caritat & absq; boni operis motu. Hos profecto arbitram mortuos, & à Christi mystico corpore censemus traneos. De talium salute desperare poteramus, assidua diuinæ miserationis erudiremur experien Quæ quos vult resuscitat ad gratiam, reform virtutem, atque habilitat ad coronam. Nemp prædestinauit conformes fieri imaginis filij suo tempore vocat, atq; iustificat, & adduci
Psal.87. cem populorum, quatenus per eosdem fiat salus que ad extremum terræ, necnon honorificetur ille, qui ipsos de iniquitatum tumulo abstrahere dignatu est. Multos in se tales sancta mater tenet ac fouet Ecclesia, quorum testimonio, moribus & disciplin plurimi mutantur in melius, & ipsa in capite Christo decoratur, & floret. Decoratur plane religi

Chr.

Christiana ex fidei suæ confeſsione. Floret autem ex quotidiana iustificatorum aggregatione. Vtrunque euidentiſsime aſſeruit Propheta, cum diceret. Confeſsio & pulcritudo in conſpectu eius, ſanctimonia & magnificentia in ſanctificatione eius. Omnis quippe ætas, vterque ſexus, & quælibet hominum conditio, credentium (videlicet) & crediturorum in agnitione incarnati verbi crucifixi & mortui non mediocriter proficit ad ſalutem, quæ potiſsimum in catholicæ fidei confeſsione ſubſiſtit. Hoc myſtice figurabatur in Centurione & cæteris, qui ſolicite dominici corporis cuſtodiebant reliquias. Ipſi equidem pari voce, & conſona veritatis atteſtatione, dicebant. Vere filius Dei erat iſte. Hac confeſsione quid verius, quid vtilius ad meritum, & ad profectum ſublimius? Pendebat corpus exanime, turbabatur cœlum, tremebat tellus, ſaxa mouebantur, tumuli patebant, & credentium audiebatur confeſsio, vere filius Dei eſt iſte. Plangebant homines, pectoráque percutiebant ſua. Sed angelorum cœtus hac confitentium ac triſtantium exercitatione mirifice lætabantur. Nam ſi vnius peccatoris conuerſione in cœlis gaudent, quãto magis ex multorum? Stant plane ſancti angeli, & ſingulorum geſta conſiderant, exhortantur, exercẽt, exigunt, attollunt, & indefeſſe Dei caſtra cuſtodiunt. Aſcenſus deſcenſúſque frequentant vices. Semper læti, ſemper ſoliciti diſcurrunt. Nunc opera, nũc lacrymas, nunc Deo pietatis offerunt vota. Deferunt autem de altari Dei, humanitate (videlicet) Chriſti caritatis ignem, & fidei deuotionem, de ſanctorum ſocietate ſpem augent, de triumphis martyrum fortitudinem, de apertione ianuæ cœleſtis regni ſeculi contemptum, de præſentia Dei reuerentiam, & de immenſitate felicitatis æternæ virtutis deſiderium. Quo magis huiuſmodi miniſteriis occupantur, eo amplius exultant, & robuſtiores fiunt. Neſciunt quippe proficientibus inuidere, nec quicquam detrahere meriti, quin potius augmentant, erudiunt, & promouent. Zelant vniuerſorum ſalutem, & omnipotentis gloriam ſummopere quærunt. Amici ſunt ſapientiæ, & vicini verbo, ſed à miſeria alieni atque ſemoti. Quum in ſeculo hoc ſuum perficiũt miniſterium, nulla polluuntur labe, nullo labore fatigantur. Circumſcribuntur loco, & Deo præſentes ſunt. Miniſtrãt hominibus & conditori ſuo, ignitę laudis indeficienter ſacrificia offerunt, nec pro iniuncto officio deſunt à laude, neque pro gloria immortalis regis in miniſterio tabeſcunt. Exprimitur plane ſanctorum angelorum ſpiritualis præſentia in eo quod dicitur, quod domino pendente noti eius & mulieres, quæ à Galilæa eum ſecutæ fuerant, miniſtrantes ſtabant à longe. Vtrunque ſcriptura expoſuit, rem (ſcilicet) geſtam, & myſterium, myſterium in angelis, & rem geſtam in mulieribus ac notis. Quis ignoret ſanctos angelos in omni vita eius Chriſto domino miniſtraſſe, & tamen … paſsionis ignominia eidem minime communicaſ… Hoc per Prophetam dominus indicauit dicens: Longaſti à me amicum & proximum, & notos meos … miſeria. Erant tamen noti & mulieres ibi, ſtabántꝗ longe, nec cruci propter carnificum furorem appropiare valebant, mente verò & affectu iungebantur Chriſto. Iam per cicatricum rimas in cordis ingreſſæ fuerant penetralia, ibique cum inhabitante verbo pariter cohabitabant, ſed peramplius afflicta mater & immaculata virgo. Ipſa prorſus filij communicans paſsionibus in ſpiritu abeſſe non poterat. Cum ſpiritu vnici ſui abierat in ſpiritu, & cum corpore pendente pendebat.

Mat. 26.

Mat. 16.

Psal. 87.

Vnde excuſationis peccati morbus originem ſumpſerit.

CAP. XXI.

Quoties elatus quis alicui immani delicto (teſte conſcientia) ſe ſentit obnoxium, reatus ſui latebras fouet, quamdiu quod egit, ignorari cognouerit, at vbi ſe deprehenſum viderit, vbi palàm eſſe didicerit, quod nequiter perpetrauit, tunc excuſationis ſe tegit velamine, aut materiã amouere conatur, vnde ipſum deliquiſſe noſcatur. Nempe excuſatio delicti priorum parentum antiquatum eſt malum. Ab inſtitutione quidem ipſorum ſumpſit originem, atque vniuerſam terrarum impleuit latitudinem. Letali hoc morbo Hebræorum referti erant pontifices. Porrò vt dominus Ieſus crucis ſupplicio damnaretur, multimodas malitiæ ſuæ adinuenerunt excuſationes. Perpetrato autem huiuſmodi ſcelere, ne tanquam reipublicè damnarentur, ad alia non minus peſtifera ſe verterunt iniquitatis figmenta. Rogauerunt etenim Pilatum, vt tam mediatoris, quàm latronum cum illo pendentium frangerentur crura, ne die ſabbati eorum in cruce corpora remanerent. Confundebantur plane in ſeipſis, & redargutionem publicam verebantur. Quamobrem vt de patibulis deponerentur corpora, ſub legalis obſeruantiæ zelo poſtulauere inſtanter. Mali vtique poſcebant bonum, legíſque cuſtodiam præuaricatores ipſi quærere ſimulabant. Minime tamen valebant recto corde legis decreta ſeruare, qui latorem legis occidere curauerunt. Indignũ nihilominus videbatur, vt in ſolẽnitate pręcipua inhumata corpora remanerẽt, nam magnus erat dies ille ſabbati. Vere magnus & ſingularis erat dies, in quo hominũ redẽptor requieuit in tumulo. Sane requietionis huius myſteriũ venerãdum diuina prænũciauere eloquia. Perfectis quippe cœlis, elementis, animantibus, & vniuerſis, quæ ſunt, ipſóque plaſmato homine ſic legitur. Compleuit Deus die ſeptimo opus ſuum, quod fecerat, requieuit die ſeptimo ab vniuerſo opere, quod patrarat. Nempe ſi hoc de diuina dicitur maieſtate, ab operibus ſuis quando requieuit, cum de patre vnigenitus dicat, vſque modo pater meus operatur, & ego operor? Operatur Deus ſemper in ſingulis, operatur in omnibus, etiam quum per ſpiritualem ſeu corporalem naturam aliquid agit. Propterea diuinus ſermo lõge antè cõſcriptus Chriſti futuram præfigurabat requiem, in qua idem mediator quum Deus eſſet & homo vnus Emanuël, ſecũdum humanitatis formam, & corporis ſuſceptã ſubſtantiam, illud triduo ab omni redemptionis opere, quod patrarat, in tumulo requieuit. Merito ad declarandam huiuſmodi requietionis dignitatem, quæ cæteras propter verbi perſonam antecedebat, dictum eſt. Erat magnus dies ille ſabbati. Magnus (inquam) quia myſteriis magnis præditus, & multiplicibus gra

Ioan. 19.

Gen. 2.

Ioan. 5.

Ioan. 19.

grauidus sacramentis. Humanitatis siquidem Christi veram requiem spiritualẽ à vitiis sabbatismum corpus Christi mysticum & sanctorum cum Deo regnãtium æternam requiem præmonstrabat. De quibus omnibus sigillatim disserere, quum onerosum sit, ad eum, de quo tractare inchoauimus, domini veniamus agonem. Obtenta itaque à prçside licentia pontifices ad Caluariæ locum milites direxerũt. Ad Iesum igitur quum venissent, illúmque iam mortuum conspexissent, ipsius minime crura fregerunt, verum astan-

Ibidem. tium vnus vibrata lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua. Grande prorsus inauditũmq; prodigium, vt de exanimato corpore sanguis exiret & aqua. Veruntamen maximum in re hac gesta nobis voluit Dei sapientia commẽdare sacramentũm, sui (videlicet) & Ecclesiæ vnitatẽ. Huius etenim spiritualis copulæ figura præcessit, quando de latere Adæ dormientis vna ex costis ipsius subtracta narratur, atque de eadem Eua cunctorum parens formata est, quæ typum gerebat Ecclesiæ. Significabat tunc spiritus sanctus verum & spiritualem Adam esse futurum, qui paracleti virtute plasmatus dum dormiret in cruce, de ipsis latere profluentibus aqua & sanguine speciosa sponsa sine ruga & macula formaretur Ecclesia. Hæc quippe sunt sacramenta Ecclesiastica, per quę totum corpus Ecclesiæ abluitur, atque sanctificatur. In lauacro vtique aquæ regenerationis, quod Christi morte sacratur, ab originali contagione mundatur. In redemptoris verò sanguine nedum ab omni culpa purgatur, verumetiam regni cœlestis illi aperitur introitus. Ambo hæc in vnum effectum conueniunt, nec vnum sine altero valet ad salutem prodesse. Non enim absque baptismi sacramento & peccatorum remissione potest quis futuræ beatitudinis hæreditatem percipere. Hoc vbique in orbe terrarum sancta mater confitetur Ecclesia, hoc multiplicibus scripturarum diuinarum testimoniis roboratur. Insuper & qui vidit de Christo aquam emanare & sanguinem, testimonium perhibuit, & verum est testimonium eius. Nempe iste est Ioannes Apostolus & Euangelista, qui præcipuo amore dilectus est à domino. Horum quæ memorata sunt, fidelissimus extitit prædicator, & scriptor. Profecto hæc facta sunt, vt scriptura impleretur, quę ait. Os non commi-

Ioan. 19. nuetis ex eo. A domino quippe Mosi fuerat imperatum, ne in sacrificij phase in celebratione immolati agni vllum comminueretur os. In domino autem Iesu innocentissimo agno figuræ veritas est completa. Nequaquam crura illius sunt fracta, quemadmodum duorum nequam cum eo pendentium, sed tantum illius latus apertum, quatenus alia scriptura perfice-

Ioan. 19. retur, quæ dicit. Videbunt, in quem transfixerunt. Porrò vulnerum cicatrices in suo voluit dominus corpore retinere, vt sicut electis incentiuum dilectionis, ita & reprobis irrefragabile fieret testimonium damnationis. Ista omnia consummata in Christo longe antè prophetarum oraculis promulgata fuere, quatenus catholica fides tam pro se, quàm aduersus hæreticorum muniretur errores. Quum igitur esset sero, completis in passione & morte Christi mysteriis vir quidam bonus & iustus nomine Ioseph audacter introiuit ad præsidem, & expetiit obnixe, vt tolleret de cruce corpus. Audacem illum atque intrepidum magistri fecerat amor, & debitæ humanitatis officium. Minime expauit pharisæorum atq; pontificum rabiem, non præsidis crudelitatem veritus, neque humile splendidi dominici corpo opus erubuit. Propterea ne sacratissimum magi corpus indigne tractaretur ab inuidis, illud sibi nari poposcit, sperans locupletem meritorum cu lum se in sublimibus cœlorum mansionibus p mereri. Vnde à Centurione cognito, quod expira corpus Iesu, donauit memorato Ioseph. Qualen nus hoc, & quàm præcipuum? Vtique super aurum super omnem lapidem preciosum electum. Thesa vniuersi & cuncta seculi huius substantia in com ratione ipsius arena vilissima æstimanda sunt. Ga igitur ô Ioseph, & tanto lætare munere. Magnipe illud, & quasi oculi pupillam custodi. Caue ne illu à te longe patiaris abesse. Esto vbi illud, siue in domo, seu in tumulo. Line oculos tuos sanguine illius, suóq; liuore tuis medere vulneribus. Nulla esse valet ægritudo tam valida, nullus mœror, nulláque tentatio, quæ non huiusmodi medicamento curetur. Est quippe in eo redẽptionis cruor, & purgationis lauacrum mistum. Hoc forte Propheta concupierat, quando dicebat. Asperges me hyssopo, & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor. De luctu gaudium, cicatricibus salutem, & de morte, æternæ vitæ dul dinem prægustabis. Propheticum illud agnosc te, & nox sicut dies illuminabitur, sicut tenebræ ita & lumen eius. Mors etenim Christi, quæ Iu nox facta est, tibi computetur in diem. De illor culpa veniam, de ignorantia sapientiam, & de cru litate fontem adeptus es pietatis. Si non ipsi deta sent in Christum, munus hoc preciosissimum n haberes. Occasione illorũ effectus es locuples. Di de itaq; à cõspectu præsidis, ne diabolica suggestio sententiam mutet, & reuocet quod donauit. Rec inquã, accelera, curre velociter, ne thesaurum tu quis diripere valeat. Perge, & quibus sacratissim inuoluatur corpus, linteamina eme. Iam factu serum, iam sol properat ad occasum, mora ergo nis tollenda est, ne impij accedant pontifices, ip que deponant, ac ignoto recõdant loco, tam vi rum ignominiam tegant, quàm vt domini ctionem impediant. Tali Ioseph exhortatione commonitus lætus munere, pro obsequio alacer, anxius de magistro à præsidis secessit aspectu, atque o mercatus est sindonem, quatenus illa corpus saluato ris inuolueret. Secum etiam accito Nicodemo m rhæ & aloes quandam pariter detulere misturam. verò ô anima mea in spiritu festina te iungere illis, sis tertius comes, quatenus sponso tuo hoc vltim valeas humanitatis impertire obsequium. Vide men, ne tu vacua eas. Secum (vt cernis) Ioseph nem defert, in qua vt sacrata Christi caro vol Nicodemus autem, vt vngatur corpus, optim rhæ thymiama confecit. Tu verò si sapiens fu oculorum fontibus imbres lacrymarum edu ex ipsis ad lauandum corpus (prout moris e num vasculum comportabis. Hac aqua manuum pedum, ac lateris vulnera tui ablues redemptoris, nec non & reliquum corpus cruentatum, liuidum dirísque sulcatum verberibus. Omnem hunc nihilo minus congregabis liquorem: ne guttam quidem nimam perire permittas. Ex ipso igitur saluificum bi conficies balneum ad tuorum detergenda vulne

deli-

delictorum, & ad vitiorum abolenda contagia. Securè itaque perge cum iſtis. Domini quippe reperies genitricem, & ſanctos cæteros patibulo circunſtantes. Nimio prorſus tum pro immanitate ſceleris, tum pro plebis ignorantia mœrore fatigantur. Pauent inſuper ne ſacrum deponatur corpus, atque ab impiis carnificibus occultetur. His dictis vnguenta pariter ac lintea deferentes, hi ambulant pietatis myſterium perfecturi. Stabant ergo iuxta crucem beata virgo, dilectus diſcipulus, mulieréſque cæteræ pauidæ atque trementes, crudeliſsimum aperti lateris præ oculis ſpectaculum contuētes: de quo adhuc ſanguis & aqua minimè ſtillare deſierat. Dum igitur Ioſeph monti Caluariæ propinquaſſet, in primo intuitu ſanctarum fœminarum timoris iaculo transfixa ſunt corda. Cōſueuerunt etenim amantes & metuentes etiam in minimis eſſe ſuſpecti. Viciſsim colloquebantur, timidas mutuo cogitationes detegebant: ingeminabāt viſum, atque ab intimo cordis ad cœlos vſque mittentes, alta trahebant ſuſpiria, diuinum inde præſidium flagitantes. Tandiu verò in hoc mentis permanſere conflictu, quandiu propius accedentes, qui eſſent, agnoſcerent. Tunc illis cognitis reſpirare cœperunt: metúque depulſo ingenti perfuſæ ſunt gaudio: ſi tamen in tantis conſtitutæ preſſuris vel modicam conſolationis particulam admittere valuerunt. Reſumptis itaq; viribus dilectus diſcipulus & iuſtificata peccatrix venientibus obuiā proceſſere. Comperto autem, quòd ad deponendum corpus de præſidis licentia venerant, genitrici ſanctæ hoc nunciare curarunt. Hoc audito intemerata mater mēte lugubri, vocéque mitiſsima inquit: Surgite filij, accingimini viribus, veſtra brachia roborate, atq; vnici mei exequias prius, quàm aliqua perſecutionis procella irrūpat, implere ſatagite. Tunc vniuerſi, qui aderant, corpus deponentes de ligno ſupra lapidem propè iacentem collocarunt. Seriatim in modum coronæ tam mares, quàm fœminæ compoſuerunt ſe. Stabat mœrore incomparabili ſauciata in parte dextera beata virgo, & lateris vulnus contemplabatur attentè: iuxta quam dilectus reſidebat Apoſtolus blandis eam ſatagens mulcere ſermonibus. Pedis plantas tenebat Magdalena, illóſque rigabat lacrymis, crine tergebat, & oſculabatur labiis. Secum tacita ſuſpirans, gemens, & lugens reuoluebat quanta ab eodem domino olim in amplexibus pedum perceperat beneficia. Propterea nec ſatiabatur amplexibus, neque ſe temperare valebat à luctu. Nemo ibi erat, qui non fleret vehementer, atq; ad cœlos ſingultus emitteret. Reſonabat locus ille clamoribus, aſpergebatur lacrymis, ac gemitibus cōplebatur. Cuius ferreum pectus, vel lapideum cor nō emollirent ad fletum plangentium voces, & potiſsimum intemeratæ virginis verecundus aſpectus, cuius pallebat præ dolore facies veneranda? Rigabat placidas genas illius decurrens aqua, dum nunc vultum, nunc latus, nunc dilaniatum vnigeniti ſui aſpiceret corpus. Ingrediebatur per manuum pedúmque foramina: egrediebatur ad ſingula corporis membra, & vbique mœroris inueniebat paſcua. Erigebat quandoque ad cœlum lumina nimia admiratione comprenſa: interdum etiam prorumpebat in gemitus doloris non valens impetum ſuſtinere. Vniuerſorum afflictio Mariæ cruciatus augebat. Volebant illam conſolari, nec valebant. Præualuerat quippe in præcordiis illius vnigeniti paſsio, atque animæ virtutem penitus abſorbuerat. Clariſsimum paſsionis Chriſti ſpeculum: effectum erat cor virginis, nec non & perfecta mortis imago. In illo agnoſcebatur ſputa, conuitia, verbera, & redemptoris vulnera. Conuerſum erat gaudium in luctum, atque in mœſtitiam lætitia ſalutaris. Iam iuxta Simeonis vaticinium paſsionis gladius ipſius pertrāſierat animam. Iámque cum extincto filij corpore ſpiritualiter expirauerat. Luc. 2. Supererant tamen lacrymæ ac mœror: quatenus mortua viueret, & viuendo moreretur. Talis erat tunc Mariæ ſanctæ ſtatus: talis paſsionis illius conflictus. Sicut cæteros præcellebat gratia, ſanctitate, & merito: ita dolore, cruciatu, & pœna. Omnes itaque in communi lacerati corporis dilaniabat aſpectus. Perduraſſent profectò in huiuſmodi compaſsionis negotio, nullámque oculis flentibus, aut fatigatis corporibus dediſſent requiem: niſi illos noctis prohibuiſſet crepuſculum, & futuri diei celebranda ſolennitas. Quamobrem ſibimet imperantibus reuerendum magnoperè domini Ieſu accipientes corpus, illúdque in linteaminibus & aromatibus condientes in monumento nouo, quod in petra ſanctus exciderat Ioſeph, deuotiſsimè ſepelierunt. Beatus planè præ vniuerſis mortalibus iſte venerabilis Ioſeph. Meruit quippe dominicum corpus habere pro munere: meruit illud de cruce deponere: meruit in ſindone, quam fuerat mercatus, inuoluere: atque in tumulo, quem pro ſe exciderat, ſepelire. Meritò tanquam cordis ſui ſingularem theſaurum in proprio Chriſti corpus tumulo collocauit: verùm non in qualicunque illud monumento compoſuit: ſed in eo, quod in petra exciderat, vt verum ſe Chriſti fateretur eſſe diſcipulum: & vt quanti foret, quod habebat, oſtenderet: ingens ſaxum ad oſtium monumenti aduoluit. Quis in his paucis explicet verbis, quanta inuoluta ſint ſacramenta? & quàm multa, in quibus ſpiritualis homo diiudicans omnia nutritur, & creſcit: ſpiritualia lateant nutrimenta? Nutritur quidem ſapiētia, ſed dilectione creſcit. Felicem dixerim, cui id ſpiritualiter contingit, quod iuſto Ioſeph corporaliter cōtigiſſe cognoſcitur. Eſto igitur talis, vt dominum Ieſum merearis accipere. Iuſtificatus (inquam) per fidem etiā cogitatione & actione iuſtus eſto, atq; virtutibus locuples, vt dignè Dei regnum valeas expectare. Accede præterea cum fiducia ad thronū diuinæ maieſtatis, & vniuerſorum regem pete humiliter: quatenus ſuum tibi dignetur retribuere filium. Hunc tu dum poſt multos labores, poſt varia tētationum certamina, poſt plurima opera pietatis, poſt lacrymabilis orationis inſtantiā fueris aſſecutus, veluti pupillam oculi cuſtodi, reconde corde, & caritatis brachiis amplexare. Eme vtique tuis prius voluptatibus abdicatis mundiſsimam ſindonem, vt in ea tuum inuoluas dominū. Habeto conſcientiam tuam ab omni peccati voluntarij labe deterſam. Eſt enim purgata conſcientia quędam ſindon dealbata, in qua dominus Ieſus gratanter inhabitat. Huic diuerſarum adhibe odoramēta virtutum: quatenus, ſi non verum, ſaltem myſticum Chriſti corpus inungas, vt cū Apoſtolo dicere valeas: Chriſti bonus odor ſumus in omni loco. His verò diligenter perfectis in petra meditando, orandóque nouū facito monumentum, in quo tuum poſsis recōdere redemptorem. In humanitatis operibus Chriſti contemplare

diuinitatem, atq; in ſuſcepti hominis infirmitate confitere domini maieſtatem: ſicq; ſoliditatem petræ viriliter penetrabis. In huiuſmodi ſpiritualibus exercitiis effectus aſsiduus, quietis & pacis tibi tumulũ fabricabis. In quo fide ſimplici, & ignita tecum cooperante caritate ſponſum Chriſtum inſeparabiliter collocabis. Requieſcet ille familiariter in te, ſi ab humanis fueris ſegregatus aſpectibus, & tu ingredieris in ipſius abundantiæ ſepulcrũ, nec erit, qui te exterreat. Delectaberis multitudine pacis, corpúſque tuum dominico corpori ſociabis, & oblitus omniũ quæ foris ſunt, in hoc ſpirituali tumulo feliciter requieſces. Verùm ne quicquam propter obſtrepentes exteriores tumultus patiaris incõmodi, magnum ſaxum ad tui aduolue oſtium monumenti. Diligentem ac perſeuerantem adiice menti tuæ cuſtodiam: quatenus tum cõtra antiqui hoſtis inſidias: tum aduerſus voluptuoſæ carnis illecebras, quæ nunc ex fomite, nunc generantur ex ſenſibus, tuum ſecurus valeas poſsidere theſaurum. Interim verò dum reſurrectionis adueniet hora, compunctionis atque deuotionis aromata para: ac in pilo pectoris tunde, vt inde vnguentum facias optimum: quo idem dominus plurimum delectatur. Eſt quidem vnguentum hoc pietatis lenire valens infirmantiũ mentes. De ipſo etenim Timotheo
1.Tim. 4 Apoſtolus ait: Exerce te ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt: pietas verò ad multa, promiſsionem habens eius vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ.

Qualiter homo delinquendo liberi arbitrij amiſerit dignitatem.

CAP. XXII.

Vniuerſa quæ ad ſui gloriam Deus creauit in ſeculo: conditoris contenta legibus vltrà nil appetunt. Suis nanque firmata limitibus ſupra ſe in magnis, aut mirabilibus minimè ambulare contẽdunt. Inſinuant quippe omnia à ſummo bono bona eſſe creata: ſicut ſacer
Gen. 2. proloquitur ſermo: Vidit (inquit) Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona. Ea verò ſola, quæ cætera in natura & donis præcellit creatura: ab hoc vniuerſitatis ordine deuiauit. Dũ enim dignitatis ſuæ principatum cõtempſit, naturæ ſuæ ornamẽta amiſit. Factus equidem eſt in contradictionem ſibimet, quum obedientiæ ſtatuta neglexit. Longè nimium abiit à ſe, quum à patre receſsit. Se etiam cui noluit, ſubdidit: quãdo cui debuit ſe ſubmittere paruipẽdit. Hinc libertatis priuatus arbitrio, quo nõ vult, ducitur, trahitur, cathenatur. Hinc ſapientiæ & ſcientiæ cæcatus lumine deniſsimas ſpiritualis noctis tenebras patitur, & ignorat. O quàm ſæpe ponendo lucem tenebras, & tenebras lucem dicit malum bonum, & bonum malum. Nẽpe tamdiu tali errore illuditur, quãdiu gratificantis gratiæ irradiatus ſplẽdore ſe vbi ſit, agnoſcat, & doleat. Vtrunq; in hominis reformatione neceſſarium eſſe affirmo. Porrò nec ſine cognitione dolor, neque abſque dolore valet perfecta eſſe cognitio. Poterit ne non dolere, cui amiſsi ineſt ſciẽtia boni? qui oneroſi exactoris iugo nõ ignorat ſe premi? qui diaboli aſtutias & tentamenta eius aduerſum ſe nouerit eſſe innumera? qui in mortali corpore cõſtitutus intelligit ſe peregrinari à domino? qui propriæ infirmitatis certamina, ac pereuntis ſeculi indeficiẽter diſcrimina patitur? Horũ omnium notitiã pręſtat cœleſtis gratiæ lumen, & diuinæ ſapientiæ iucunda ſerenitas: quib. quicũq; caruerit, errare atque cade[re] cõpellitur vel inuitus. Quo nãq; quiſq; plenus eſt ſp[i]ritu, eodẽ impulſu frequentius agitatur. Poſsidet p[le]ne Dei ſpiritus bonus & rectus quædã priuata oper[a] effectúſq; virtutũ; ſicut nequã ſpiritus ſuas. De vtri[ſ]que ſpiritus operib. inquit Apoſtolus. De operib[us] quippe carnis, quæ nequã ſpiritu inſtigante peragu[n]tur, ait: Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt forni[]catio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorũ ſe[r]uitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulatio[]nes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicid[ia] ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia. De ſpiri[tus] ſancti operib. quid dicat, attende. Fructus autẽ ſpiri[]tus ſunt caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continẽtia, & caſtitas. Proinde quemadmodum ex fructibus arbor; ita ex operibus, quo ſpiritu quiſq; ſit plenus, agnoſcitur. Ad quod probandum hinc inde innumera patent exempla. Nempe ſancti patres, Eccleſiæ doctores, & Chriſti diſcipuli, qui ſpiritu ſancto erant pleni: Deo extitiſſe noſcuntur amabiles, patiẽtia præditi, conſpicui ſanctitate, dilectione feruid[i], ſapientia ornati, locupletati virtutibus, compaſsion[e] accenſi, ſeculi contemptores, atque indefeſsi bo[no]rum omnium ſectatores. Cuncta hæc laudabilia [] poſsidebant: quia Dei ſpiritu ducebantur. Econtr[a] pontifices Hebræorum contemptores Dei, amato[res] ſui, ſuperbia inflati, cupiditate anxij, voluptatib[us] deditj, nocendíque auiditate intenti, maligno exag[i]tati ſpiritu iniquitatis ſuæ artem aduerſus mediat[o]rem Chriſtum perficere conabantur. Diaboli ſiqu[i]dem membra effecti in autorem omnium deſæui[re] quæſtum maximum æſtimabant. Illum profectò n[on] dum viuum, verumetiã defunctum perſequi ſtud[ue]runt. Occiderunt quippe corpus, & ipſius opinio[nis] memoriam de cordibus hominum eradicare mo[ti] ſunt. Quamobrem altera die, quæ eſt poſt paraſc[euen] ipſi homicidæ, atque diuini nominis inimici ad [Pila]tum acceſſere, dicentes: Domine recordati ſum[us] quòd ſeductor ille dixit adhuc viuens: Poſt tres di[es] reſurgam. O dementati principes, ô venenatum os, & lingua vaniloqua. Seductorẽ ne eſſe dicitis Dei filiũ, qui ſalutem maximam operatus eſt in medio terræ? Seductorẽ aſſeritis illum, qui humanũ genus antiqui hoſtis fraude deceptũ ſapienter erudiuit: fouit miſericorditer, fideliter pauit, & potẽtiſsimè liberauit. De[]licta illius, opera mala, eiúſque ſeditiones proferte [in] medium, vt & nos credẽtes in ipſum agnoſcamus, [ne] ſeducamur. An fortè illum arbitramini ſectatore[m] quia leproſos mundauit, illuminauit cæcos, fuga[uit] dæmones, & examinata corpora reuocauit ad vi[tam]?
Mat. Nemo ſanè veſtrûm (dicẽte illo) quis ex vobis a[rguet] me de peccato? quicquã criminis illi obiicere v[aletis]? Inueteratus iſte liuor eſt latens malitia, loq[uela] ſubdola, & velata hypocriſis. Seductorem nu[ncupa]tis eum, ne vos præſidem ſeducere videamini. Nem[pe] ſeductores vos eſtis, qui Dei ſapientiam obnubilare, atq; mediatoris gratiam exterminare nitimini. Ipſe ipſe eſt, de quo Pſaltes canit egregius: Apud dominum (inquit) miſericordia eſt, & copioſa apud eũ redemptio. Quarum alteram apud ſe ſolam ſtare nõ patiẽs vniuerſum tunc illam effudit in orbem, quum bonitatis ſuæ aperiens viſcera ex alto oriens in tenebris

ſeden

ßedentes, & mortis vmbra misericorditer visitare dignatus est. Alteram verò idem prærogauit hominibus, quando pro nobis factus maledictum de maledicto legis, atque dira exactoris tyrannide redemit nos. Non igitur seductor, sed munificentissimus redemptor, atque insuperabilis propugnator existit. Propterea sicut mortuus est propter delicta nostra, vt redemptor fieret verus, ita resurget propter iustificationem nostram, vt gloriosus triumphator appareat. Illum morientem vidistis, eundem etiam præstolamini resurgentem. Resurget plane (prout prædixit) post tres dies, non à vobis, sed à suis Discipulis videndus, palpandus, agnoscendus. Vobis autem viuens in se, viuificans suos mortuus erit tanquam Sol cæcis non lucens oculis. Suæ vtique diuinitatis splendorem vestris occultabit obtutibus, quandiu corda vestra infidelitatis velamine deprimentur. Quod quum fuerit ablatum, agnoscetis apertissime, quoniam ipse est, qui est. Interim verò præsidi, quod dicere inchoastis, explete, quatenus dominicæ resurrectionis testes adhibere valeatis, qui testificantes aduersus vos suo nos erudiant testimonio. Intulerunt itaque. Iube ergo custodiri sepulcrum vsque in diem tertium, ne fortè veniant discipuli eius, & furentur eum, dicántque plebi, quia surrexit à mortuis, fiatque nouissimus error peior priore. Prudenter quidem, si id declarandæ veritatis occasione dixissent. Illis quippe tanquam in populo primis, & supra quorum fidem cæterorum erat superædificanda confessio, congruebat experimento certo nosse dominicæ resurrectionis seriem, ne per errorum abrupta futuri præcipitarentur fideles. Locuti sunt recta non rectæ sapientiæ tenebrati splendore. Quod enim ex caritate debuerant, liuore protulerunt. Illos nanq; irrogata contra Dominum conuitia arguebant. Nam manifesta inimicitiarum indicia etiam synceram in aspicientium oculis commaculant caritatem. Quis istos paulò ante persecutores acerrimos nunc arbitraretur amicos? Inimici erant eo crudeliores, quo magis sub pietatis velamine suam conabantur palliare malitiam. Poscebant, ne à Discipulis raperetur corpus, & falsò ipsum resurrexisse dicerent, vt sepulcrum officiosissimè custodiretur. Custodes tamen ipsos pecunia corrumpere præsumebant. Illos (inquam) præses fastidio plenus inuectione aspera affatus est, dicens, Iniustè quidem aduersus illum irritastis me, atque clamoribus vestris in necem autoris fecistis irrumpere. Cur cor meum mœrore respersum contra eum concitare nitimini? Satísne vobis illum peremisse videtur, nisi vt etiam extinctum obseruem? Quare scelus scelere augere in me vultis? Vtinam vestris minimè vociferationibus paruissem, méque impollutum ab huius sancti nece seruassem. Nunquam dolendis dolenda, atque delictis delicta adiiciam. Nolo in tumulo defunctum obseruare reconditum. Vos ipsi habetis custodiam, ite, militibúsque adhibitis sepulcrum custodite, vt scitis. Illi autem ab aspectu præsidis cum gaudio discessere, atq; sepulcrum properantes signato lapide, ibique relictis custodibus abierunt. O Sacerdotes impudici, & stolidi quid egistis? quid contra redemptorem seculi cogitastis? Laborastis frustra. Facere ne poteritis, vt qui dormit, non adiiciat, vt resurgat? Resurget planè de sepulcri gremio gigas fortissimus, sicut prædixit, atq; de ipso à sanctis vaticinatum est patribus. Eadem

Mat.27.

Ibidem.

prorsus facilitate, qua defunctos resuscitauit cæteros, excitabit seipsum. In carne manet verbum, & in humanitate diuinitas, cui subest omnia posse, quũ vult. Qui potuit de incorrupto virginalis vteri procedere thalamo, valebit equidem de clausi antri exire sepulcro. Non praualebit aduersus sapientiam nequitia vestra, neque de industria adhibita custodia. Cedent contra naturam saxa Domino resurgenti. Conticescent nimio terrore prostrati custodes, terræ fundamenta quatientur, elementáque omnia proprio famulabuntur autori. Signate igitur miseri lapidem, serísque firmissimis sepulcri ostia obstruite, quatenus diligentia vestra clamet aduersum vos. Adhibete viros, qui totam peruigilem ducant noctem, vt ipsi testes resurrectionis dominicæ veridici fiant. Planè illis referentibus, quæ audierint, quæ & viderint, vestra prorsus erit confusa vesania. Vtinam vel tunc credatis, & furor conquiescat vester, atque persequendi rabies repercussa conticeat. Veniam vtique merebimini & laudem, si ex corde credetis, pro confessione quidem veniam, & pro generis dignitate laudem, vtrunque autem ex fide humili, ex deuotionis innocentia, & ex Christi gratia donabitur. Porrò istiusmodi persuasiones dum increduli audiunt, & obstinatissimo animo in sua perseuerant perfidia, inuictissimus Christianæ militiæ propugnator relicto corpore exanimato, in tumulo multorum vallatus agminibus Angelorum, ad tartaream descendit inferi mansionem, quatenus vniuersos patres in illa regione vmbræ mortis positos de ergastulo tyrannicæ seruitutis eriperet. Non autem pro adiutorio quasi apostaticos expauesceret spiritus, sed pro gloria humanitatis assumptæ Angelicas voluit secum descendere potestates. Vbique prorsus, siue quum iaceret in præsepio, siue quum fugeret in Aegyptum, supernorum ciuium cœtus comitabantur eundem. Nempe ab illo nullo discessere momento, quin ipsius intenderent ministerio. Quod si conseruis suis ministrant mortalibus, quanto magis Deo suo vniuersorum & Domino? Magni quidem æstimabant, si quando humanitati illius quicquam impendissent obsequij. Quamobrem tum pro summi regis honore, tum pro gaudio captiuorum exultanter cum Christo perrexerunt ad inferos. Horum siquidem gloriosum aduentum, mox vt ianitores tartareæ regionis agnouerunt in spiritu, eorum regi cursu rapidissimo nunciare curarunt. Hac quippe relatione expauit cor principis, ne fortè iste esset, de quo Citharœda sanctus vaticinatus erat, dicens, Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperũ, & humiliabit calumniatorem. Psal.71.
Et iterum, Liberabit pauperẽ à potente, & pauperem, cui non erat adiutor, parcet pauperi & inopi, & animas pauperum saluas faciet. Fit itaq; repentè clamor in loco, omnésq; indicibilis mœror inuadit. Conueniunt singuli ad auxilium propria intermittentes officia. Se quisque immanissimi regis repræsentat aspectui, se cuncti in omnibus offerunt parituri. Inito igitur cõsilio claudũtur ostia, seris validissimis obstruũtur, ferreis vectibus firmantur, deinde disponuntur, qui repugnent, qui custodiant, ordinantur, & eliguntur, qui pulsantibus verba respõdeant. Astat in iniquitatis solio Lucifer innumerabiliũ dæmonũ societate vallatus, qui omnes non ense, non clypeo, non visibili armorum genere muniti ad resistendum Christo in Ibidem.

vno prauitatis assensu venerant glomerati. Non enim Angelis virisque probatis sponte, sed subiiciuntur inuiti, quippe quum & ipsi Deo coactè famulentur. Renituntur diuinæ, quantum præualent, maiestati voluntate, non opere. Coguntur (velint, nolint) cœlesti subesse imperio, contra quod, si possent, cupiunt accipere potestatem. Sæuirent vtique crudelitate nimia in autorem omnium, ac vniuersi machinam redigerent in fauillam. Hinc eorum pœna grauis efficitur, hinc ipsorum mœror intolerabilis esse cognoscitur, dum quod nolunt, sustinent, & quod vellent, pessimè agere nequeunt. In hoc itaque quod nunc celebratur certamine spirituali, ne subiiciantur Angelis, ne ad redimendas captiuorum animas Saluator introeat, ne amittant repentè, quod pacificè tanto tempore possedere, totis viribus elaborant. Stant singuli in excubiis suis, & si quem fragorem aduentantium audiant Angelorum, vigilanter obstruant. Ex his verò quæ in pœnarum patres sancti agnoscebant fieri locis, mediatorem Christum præsentem esse minimè dubitabant. Nouerant enim prænunciante Ioanne ipsum in carne venisse, prædicasse pœnitentiam, regnum promisisse, passionis ac mortis suæ commemorasse supplicia, atque triumphalis resurrectionis promulgasse insignia. Quamobrem ardore eum nimio cernere cupiebant, quem liberatorem suum fore sancto spiritu reuelante cognouerant. Qualis ibi tumultus? qualis mœror? qualia vota iustorum? Etenim quidam illorum clamabant corde, Veni ad liberandum
Psal.79. nos Domine Deus virtutum, & ostende faciem tuam, & salui erimus. Alij verò, Domine præstolamur aduentum tuum, vt citò venias, & dissoluas iugum ca-
Luc.1. ptiuitatis nostræ. Nonnulli autem, Illuminare iis, qui in tenebris & in vmbra mortis sedent ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Huiusmodi vociferationibus spiritualibus beati illi ad eorum ereptionem Dominum aduocabant. Econtrariò nequam spiritus virtute, qua poterant, ne saluator intraret, reniti moliebantur. Propterea nunc se inuicem hortabantur, nunc super captiuos fremebant in spiritu, supra quos etiam pugnæ transacto articulo, supplicia duplicare sperabant. Liuore quippe incredibili vrebantur intuentes eos solito lætiores, vtpote ab ipsorum tyrannide liberandos. Cuncta hæc sine strepitu in spiritu agebantur. Nullus ibi sonorus clamor, nulla corporalis actio, nil visibile humanis obtutibus mouebatur. Dum igitur in eadem regione magnum silentium tenerent omnia, & tenebrarum princeps cum suis intentissimè expectaret, ecce præ foribus innumerabilis Angelorum aduenit exercitus in diuinitatis solio Christi anima triumphaliter residente, de quorum profectò glorioso consortio Angelus prosiliens Gabriel coruscus lumine, virtute conspicuus, caritate feruidus, atque autoritate terribilis, ianuis appro-
Psal.23. pians ait, Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Decebat planè, vt qui virgini Verbum nunciauerat incarnandum, eundem quoque patribus liberandis insinuaret adesse. Debuit prorsus Christi victoriam, qui Dei fortitudo interpretatur, Angelis superbientibus intimare, vt dies diei eructaret verbum, & ob hoc nox nocti ipsius verbi indicaret præsentiam. Audita hac Gabrielis voce, qui aderant, mœstitia ac pauore nimio tremuerunt. Nullus tamen fugere, nullúsque

(nisi cui indictum fuerat) respondere præsumpsi[t]. Tunc ille iam penè prostratus audaciam ringens, in[quit], Quis est iste Rex gloriæ? Locus iste luctus & tor[]mentorum, incendij & mœroris, tenebrarum & mo[]tis est, hic requies nulla, nullúsque ordo, sed sempite[r]nus horror inhabitat, proinde non læti, neque bea[ti] ad nos consueuerunt ingredi, nouum vtique sonat auribus meis. Inaudita res est, vt quisquam Rex glo[]riæ, ad tantam ignominiam, quæ hic esse cognoscitur, descendere velit, quamobrem edicito mihi, Quis e[st] iste Rex gloriæ? Cui Gabriel, Dominus est (inquam) fortis & potens, Dominus potens in prælio. Cur sic asseris ignorare? quare te exhibes alienum? quare qu[i] sit Dominus fortis & potens te nescire dissimulas? E[t] te ipsius fortitudinem atque potentiam discere po[]tuisti. Experimento sciens quòd fecerit potentiam in brachio suo, dum dispersit superbos mente cordis sui, nec non exaltando humiles, de propria potentes deposuerit sede. Quis tyrannicum vestrum imperium valeret conterere, nisi hic Dominus fortis & potens. Nempe ipse est, qui vobiscum pugnauit in eremo, & palmam victoriæ reportauit. Pugnauit (inquam) cum hominibus, pugnauit cum vitiis, pugnauit docendo fugiendo, patiendo, moriendo, vbique gloriosissi[me] triumphauit. Descendit quoque nunc huc, vt alli[get] fortem, eiúsque victoriæ diripiat spolia. Iustorum [om]nes vos copiosus est numerus, qui regis huius præs[en]tiam concupiscit. Ad hoc itaque ad vos descendere [di]gnatus est, vt illos de potestate vestra, atque tenebr[a]rum eruat loco, & in gloriæ regni sui transferat cla[ri]tatem. Hoc autem dicto conticuit. Siluerunt etia[m] dæmones loqui minimè audentes. Facto verò aliqua[n]tisper silentio, eadem quæ prius Gabriel asseruit, rep[e]tit dicens, Attollite portas principes vestras, & eleu[a]mini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Po[rro] eloquia hæc tanquam grande tonitru in auribus d[æ]monum sonuere, sciétium certissimè non posse vi[m] resistere postulanti. Verum interrogare denuò [præ]sumpsere, dicentes, Quis est iste Rex gloriæ? Et il[le] Angelus zelo Dei succensus, potestate præditus, [cœ]lesti fultus auxilio in impetu Spiritus Sancti [] Dominus virtutum ipse est Rex gloriæ. Vix [] nierat, & ecce repentè inferni ostia reserantur, & [vni]uersæ spirituum immundorum legiones diuino [] bi repercussæ splendore disparuerunt. Nequaquam tanti luminis valentes sustinere fulgorem, mox ce[s]nuerunt, quemadmodum nix solis radiis calefacta [] quescit. Hoc futurum Propheta præsenserat in sp[iri]tu, quum dicebat, Exurgat Deus, & dissipentur ini[mi]ci eius, & fugiant qui oderunt eum, à facie eius. Si[cut] deficit fumus, deficiant, sicut fluit cera à facie ig[nis] sic pereant peccatores à facie Dei, & iusti epulen[tur] in conspectu Dei, & delectentur in lætitia. Tole[rabi]lius illis fuit se stagno ignis & sulphuris imme[rgere] quàm tam gloriosi exercitus præsentiam sus[tinere]. Fugatis itaque spiritibus depelluntur tenebræ, [vincu]la soluuntur, educuntur captiui, vt coram imm[ortali] rege proni adorent. Fit lætitia magna, & concors Angelorum hominúmq; conuentus. Ibi ignitæ resonant laudes, & gratiarum ineffabiles actiones. Certatim hymnidici Angelorum chori caritatis præconia efferunt, vota orationum promunt, venerationis & gloriæ, gaudij atque iubilationis attollunt carmina. Precedunt quoq; in medium ante Iesum Patriarcharum, proph[etarum]

prophetarum, omniúmque iustorum lætissimi comitatus, qui desideriorum longanimitate fatigati cum humilitate nimia procumbentes Saluatoris in spiritu deosculati sunt vestigia. Nempe nonnulli inter eos præcipui videbantur, tanto honorabiliores præ cæteris apparebant, quanto clarius redemptionem sui & aliorum prophetauere venturam. Singuli denique in suas facies proruentes viuentem in secula seculorum officiosissimè laudabant. Nullus profectò illorum defuit electorum, qui non pro maiestate, pro triumpho, pro redemptione, pro præsentia immensas Dei filio persolueret laudes. Porrò locus ille prius tenebrosus & squalidus, delectatione plenus, luce præfulgidus, atque deliciis effectus est opulentus. In eo diuina maiestas primum hominibus conspicua facta est. Nam æterna vita non in carne, sed in verbo manifestata dignoscitur. Tota equidem diuinitatis essentia, sicuti est, non minus clarè, minúsque gloriosè sanctis illis apparuit, quàm etiam nunc electis omnibus fulget in cœlo. Tantæ etenim simplicitatis, tantæ incircunscriptibilitatis, tantíque decoris diuinitatis probatur esse substantia, vt nec augeatur locis, neq; tempore varietur, sed semper eadem & vbique tota subsistat, ita vt ibi sit perfecta beatitudo, & sempiterna fruitio, vbi in puro se suo fonte reuelat. Eapropter sancti illi eadem tunc percepere comprehensionis gaudia, quæ in seculorũ suscepturi sunt fine, excepta duntaxat corporis glorificatione, quæ ex animæ vnione, atq; redundatione gloriæ ipsius prouenire cognoscitur. Data est illis verbi visio facialis, & sanctæ trinitatis perspicua contemplatio. Prærogatum quoque est ipsis, vt angelis sint similes, æquales in gloria, regni cohæredes, corpus Christi, & cœlestis aulæ perpetui ciues. Quod sempiternaliter possessuri sunt, inchoaue re tunc firmiter. Verbum quippe Dei complectentes in se ineffabili sunt satietate refecti. Experimẽto tunc
Psal.16. cognouit Propheta, quod dixerat, Satiabor quum apparuerit gloria tua. Hoc ipse, hoc patres percepere, & cæteri, quum se illis verbum essentialiter propalauit. Nusquam totũ illud erat triduo, quòd in tumulo corpus remansit exanime, anima verò vnita discessit. In ipsa vtique regione pœnarum eo vsque sustinuit, quoadusq; dispensationis suæ profluxerat tempus, in quo resumpto humanitatis corpore prorsus immortalitate vestito, illud in perpetua æternitate proueheret. Interim igitur expectemus & nos, quatenus refecto spiritu, atq; passibili corpore recreato auidius ipsius sacrosanctæ resurrectionis modum & ordinem degustemus.

De resurrectione Domini, & futura mercede iustorum.

CAP. XXIII.

INter mirabilia opera, quæ assumpto homine Dei sapientia exhibuit mundo, resurrectionis eius mysterium præcipuum sortitur locum. Non enim natura patitur, nec vsus docet, neque attingit ratio, vt corruptibilis caro effecta exanimis amplius moritura surgat. Quis (oro) absque fidei adminiculo astruere audeat, vt corpus passibile corruptioni obnoxium, atque ad interitum per singula momenta decurrens ita reformetur ad vitam, vt sine alimentorum suffragio, defectione sui, atque progressione ætatis immortale persistat? Humanũ hoc obhorret ingenium, hoc viuendi consuetudo refugit, atque carnis prudentia renuit confiteri. Nempe quisq; negligit credere, quod non percipit ratione, at experimento non discit, seu sensibus non agnoscit. Quamobrem increata sapientia humanam speciem ex originalis culpa delicti plurimum deterioratam cognoscens, illam vt resurrectionis informaret ad fidem, eandem in multis notificauit argumentis. Est etenim crudelitas hæc saluti illius admodum necessaria. Superuacuus planè omnis censendus est labor, quum futuræ mercedis abigitur spes. Qui arat, in spe colligendarum segetum serit, qui certat in stadio, in spe brauij obtinendi, dimicat cum fiducia, sed & qui nauigat sub spe perueniendi ad lucrum, marinis se fluctibus exhibet. Nemo absque retributionis spe cuiquam se exponit negotio. Hoc præcipuus Vates de se Domino affatus est, dicens, Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem. Expetebat quidem pro diuinis iustificationibus faciẽdis non temporalem retributionẽ, sed æternam mercedem. Psal.118.
Alibi quid quæreret, expressit ita, Portio mea sit in terra viuentium. Quæ verò, quantáque esset hæc portio, euidentius insinuans inquit, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternũ. Deo quippe sciens nil melius, imò præter Deum nihil bonũ ac delectabile noscens, ipsum sui laboris præmiũ, suæ retributionis instituit finẽ. Nos quoq; suo hortans exemplo, ait, Quærite Dominum, & confirmamini, quærite faciem eius semper. Semper facies Domini quærẽda est, sed in spiritu, quoniã (sicut legitur) spiritus ante faciẽ nostram Christus Dominus. Nempe si in spiritu, etiam in spe quærendus est. Spes enim quæ videtur, non est spes. Quærendus est igitur, vt videatur, hic quæritur, vt alibi videatur. Ipsa visio inquisitionis est merces. Quum ad mercedem fuerit peruẽtum, cessabit inquisitionis fatigatio, quoniam videbimus eum sicuti est. Interim dum peregrinãtes à Domino mortalis ac corruptibilis carnis tegumento induimur, nequaquam quærere desinamus, neq; à labore virtutũ & bonorum operum fœcunditate deficiamus incredulitate laxati, scientes quòd si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, sed æternam in cœlis. Ad roborandam igitur spem hãc in suorum cordibus fideliũ Dei & hominũ mediator corpus suũ, quod exanime iacebat in tumulo, voluit suscitare post triduum, atq; suæ resurrectionis gloriã, quæ nostræ est causa, in multis argumentis ostendere, nec non à diuersi temporis testibus prædicari, quatenus fides catholica inanis non videretur & vacua, quæ tam veridicorum testium autoritate fulciretur. Quemadmodum enim postquam perfecta est, celeberrimè prædicatur, ita prius quàm fieret, prænunciabatur futura, atq; multimodè præfigurabatur implenda. Hinc est, quòd Ionas Propheta dum à facie Domini fugiens in Tharsis nollet Niniuitarum euersionẽ (sicut Dominus mandauerat) prædicare, dimersus in vndis statim marinæ beluæ cibus efficitur, tandémq; post diem tertium viuus euomitur. Quæ res cur in diuinis sit scripta voluminibus, aut quare acciderit, Saluator disseruit, dicens, Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ. Samson quoque sanctificatus in vtero dominicæ resurrectionis figurã

Psal.141. Psal.72. Psal.104. 2.Cor.5. Matt.12.

prætu

prætulit. Quum enim Gazam Philiſtinorũ vrbẽ fuiſſet ingreſſus, atque ab inimicis, vt caperetur, maxima cum induſtria cuſtodiretur, intempeſtæ ſurgẽs noctis ſilẽtio fugam arripuit, ablatas ciuitatis ferreas ianuas ſuper montis verticem aſportauit, ac de obſeruãtium ſe manibus illæſus euaſit. Qui legit, intelligat, quia verbum myſticum eſt. Sub figurarum profectò velamine Hebræorum populo narrabantur futura, quatenus ex ipſis ædificaretur eccleſia, roboraretur fides, & nutantium corda ad veri Dei manuducerentur notitiam. Addita ſunt figuris Prophetarum oracula, vt quaſi rota videatur in medio rotæ, cuncta hæc ſancto diſponente ſpiritu, qui diuidit ſingulis chariſmata, prout vult. Nam quum in donis ſit multiplex, vnus tamen eſt in ſubſtantia, ſimplex in natura, in gratia lo-

2.Petri.1.

cuples, atque in machina artifex vniuerſa. Nempe omnium eſt artifex omnem habens ſcientiam, omnem habens virtutem, proſpiciens omnia. Ipſe prophetarum ora cõpleuit, vt certa veritatis ſcientia tanquam præterita futura prædicerent. Non enim (teſte Apoſtolo) voluntate humana allata eſt aliquãdo prophetia, ſed Spiritu Sancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines, quibus non ſine grandi conſcientiæ contradicitur detrimento, quum re vera non illorum, ſed ipſius qui per eos loquebatur, omnis ſit iniecta calumnia. Oportet igitur cum humilitate maxima eorum ſermonibus ſynceram credulitatis adhibere reuerẽtiam, potiſſimum quum agnoſcamus impletum, quod implendum eſſe vaticinati ſunt. Sunt etenim eloquia tanquam lucernæ in caliginoſo ſeculi loco ar-

Ibidem.

dentes atque lucentes, donec verus Lucifer, qui neſcit occaſum, in cordibus oriatur fidelium. Tunc ipſius ſapientiæ ſplendor ſibiipſi ſufficit ad illuminandum de ſe, quanquam & ipſa in oraculis fulgeat prophetarum. De fonte quidem ſapientiæ idem ſpiritus haurit, quicquid per ſuos loquitur vates, ſicut eiuſdem ſapien-

Ioan.17.

tiæ eruditione inſtruimur dicẽtis de ſpiritu, Nõ enim loquetur (inquit) à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet, loquetur, & quæ ventura ſunt, annunciabit vobis. Annunciat vtiq; veritatis ſpiritus, quæ ventura ſunt, dum introrſus mentes ſanctorum replens reuelando futura manifeſtat. Annunciant & ipſi per ſpiritum, quæ ventura prænoſcunt, quando quæ corde percipiunt, verbis aut ſcriptis inſinuare non deſinunt. Hoc modo eorum oracula peruenerunt ad nos, quæ nedum præteritam, verumetiam præſentem confirmant catholicam veritatem. In ipſis de Domino Ieſu quæ facta ſunt, futura leguntur. Prædixerunt Prophetæ, quòd de virgine naſci, quòd pro hominibus pati, flagellari, conſpui, crucifigi, moriq; debuerat. Nequaquã etiam texere ſilentio, qualiter veraciter reſurrecturus, atq; cum ingenti gloria ad cœlos fuerat aſcenſurus. De his

Pſal.72.

in perſona eius Citharœda ſanctus ſic loquitur, Tenuiſti manũ dexteram meam, & in voluntate tua de-

Pſal.3.

duxiſti me, & cum gloria ſuſcepiſti me. Et alibi, Ego dormiui, & ſoporatus ſum, & reſurrexi, quia Dominus ſuſcepit me. Tanto ſiquidem Propheta memoratus veritatis lumine radiabat, vt futura quaſi præterita nunciaret. Nec tantùm hic ſolus, ſed quotquot eodem ſpiritu imbuti ſunt, fecere ſimiliter, ſicut Apoſtoli Petri

Act.3.

voce dicitur, Nam à Samuele (inquit) & deinceps qui locuti ſunt, annunciauere dies iſtos, Aduentum (videlicet) Chriſti, natiuitatem, prædicationẽ, paſsionem, reſurrectionem, aſcenſionem, & per emiſsionem ſpiritus gentium vocationem. Præcones ſuos præmi[...] ante ſe Deus, prophetas (ſcilicet) ſanctos, qui prom[...] garent futura. Voluit quoque teſtes habere idone[...] quorum viuæ vocis oraculo corpus muniretur ecc[...] ſiæ, quæ vno viuificatur ſpiritu, vnáq; fidei confeſſ[...] ne ſaluatur. Non enim alium ſpiritum, neque fid[...] aliam habuere patres, qui Chriſti præceſſerunt ad[...] tum, quàm qui eundem ſecuti ſunt. Non multi, [...] vnus eſt ſpiritus, per quem datur ſermo ſapientiæ [...] ſcientiæ, fides, diſcretio ſpirituum, gratia ſanitat[...] genera linguarum, & ſermonum interpretatio. N[...] plures fides, ſed (ſicut ait Apoſtolus) vnus Deus, vn[...] des, vnum baptiſma. Vnde alio in loco de fide patr[...] dum loqueretur, expreſsius diſſerens, ait, Haben[...] autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt, C[...] didi, propter quod locutus ſum, & nos credimus, pro[...] pter quod & loquimur, ſcientes quoniam qui ſuſcitauit Ieſum, & nos cum Ieſu ſuſcitabit, & conſtituet nos vobiſcum. Nam tempora variata ſunt, non fides. Illi venturum, & nos veniſſe credimus. Illi capitis reſurrectionẽ prædicebant, nos illam confitemur factam, & membrorum prædicamus eſſe futuram. Nam vna eadémq; eſt capitis & membrorũ reſurrectio, quamuis non vno temporis celebretur momento. Quid de [...] hoc Apoſtolus loquatur, aduerte, Qui correſuſcita[...] (inquit) & conſedere nos fecit in cœleſtibus in C[...] ſto. Adhuc quum iſta diceret, mortalis erat, adhu[...] terra inter homines verſabatur, & tamen ſe reſuſc[...] tum in Chriſto, ſeque ſedere in cœleſtibus fateba[...] non vtique corporaliter, ſed per myſterium vnita[...] capitis & corporis, quod eſt eccleſia fidelium in Ch[...] ſto rectè credentium. Aequalis igitur eſt autoritas v[...] ticinantium reſurrecturum Chriſtum, & reſurrex[...] prædicantium. Nam Chriſtum reſurrecturum Dau[...] longè antè prænuncians, ait, Prouidebam Deum [...] conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi, [...] commouear, propter quod dilatatum eſt cor meu[...] & exultauit lingua mea, inſuper & caro mea req[...] ſcet in ſpe, quoniam non derelinques animam m[...] in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corr[...] nem. Propheta ergo quum eſſet, & ſciret, quia iur[...] rando iuraſſet illi Deus de fructu lumbi eius ſede[...] per ſedem eius, prouidens locutus eſt de reſurrectio[...] ne Chriſti, quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro eius vidit corruptionem. Audiuimus veridicum Vatem, audiamus & fidelem teſtem Chriſti reſurrectionem prædicantem. Chriſtus reſurrexit à mortuis primitiæ dormientium, quoniam ſicut per hominem mors, ita & per hominem reſurrectio mortuorum, [...] ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto [...] mnes viuificabuntur. Prophetarum etenim, euang[...] liorum, ſanctorúmque patrum volumina plena ſ[...] autoritatibus, quæ Chriſti reſurrectionem pro[...] ciant eſſe completam. Nos itaque habentes tan[...] autoritatem, deponentes omnem infidelitatis c[...] nem curramus ſimpliciter ad Dominum Ieſum [...] ſemper viuit, & eſt in dextera Dei ad interp[...] dum pro nobis. Ipſe planè ſicut mortuus eſt propter delicta noſtra, ita & reſurrexit propter iuſtificationes noſtras. Reſurrexit (inquam) non angelico fultus præſidio, nec humano confortatus auxilio, ſed virtute propria, & diuina verbi præditus poteſtate. Corpus quod incluſum iacebat in tumulo, reſumpſit, non in ſubſtantia aut forma, ſed in ſola na-

tura

ta mutatum. Nempe quum prius mortale esset atq; passibile, impassibile ac immortale est factum, decore, fortitudine, & virtute indutum. Nequaquam de reserato exiuit sepulcro, sed clauso, signato, custodibúsque munito. Quemadmodum nec dæmones, sic neque custodes tumuli egredienti illi resistere valuerunt. Excitauit templum post triduum, atque reformauit in melius, quod Iudaica impietate fuerat resolutum. Excitauit (inquam) quia tanquam verus dormierat homo. Quoniam igitur verus est Deus & homo, ideo in manu potenti & brachio extento expoliauit infernum, secum asportando omnem veteranorum patrum numerositatem in sinu Abrahæ quiescentium, non autem vniuersos inferi habitatores abstulit, sed prædestinatos tantùm, ad quos ipsius redemptio pertinebat, de quibus Prophetæ voce illi dicitur, Tu autem in sanguine testamenti adduxisti vinctos, qui erant in lacu sine aqua. Vinctos igitur, non damnatos eduxit, sicut Prophetæ voce alibi idem testatur, dicens, Ero mors tua, ô mors, & morsus tuus inferne. Dum in temporalem æternam mortis mutauit sententiam, mortem moriendo occidit, verum infernum momordit, dum de tenebrarum locis solos liberauit electos. Vtrum autẽ in glorificatis corporibus, aut in extremo iudicio glorificandis resurrexerint, ambiguum est. Hoc tamen quod sermone didicimus euangelico, fatendum est quòd (videlicet) multorum corpora sanctorum qui dormierant, resurrexerunt cum illo, & introierunt in sanctam ciuitatem. Non igitur omnium sanctorum corpora, sed multorum surrexisse leguntur, illorum præcipuè, quorum testimonio Christi fuerat resurrectio comprobanda. Isti verè surrexerunt cum Christo, vtranque carnis sumpsere naturam, quæ iamdiu in puluerem redacta, iamque à vermibus fuerat corrosa. Duplicibus nanq; vestiti sunt tanquam sanctorũ conciues Angelorum, & domestici Dei, atque consortes Christi. Neq; enim fuerat, vt in capite solo resurrectionis fulgeret gratia. Debuit planè in quibusdam (etsi non in omnibus) apparere membris, quatenus cæteris præstolantibus firma fieret resurrectionis spes, & inconcussa expectatio futuræ beatitudinis, nec non & indubia similitudo humanitatis Christi, de qua Apostolus ait, Donec occurramus omnes in vnitate fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Hæc nanque est electorum merces, vt Dei filio efficiantur conformes, & sic cœlestis Adæ in se portent imaginem, quemadmodum portauere terreni, atque ita agnoscantur resurrectionis Christi esse socij, sicut passionis fuerunt. Hoc Apostolus Petrus prospectans inquit, Communicantes Christi passionibus gaudete, vt in die resurrectionis eius exultantes gaudeatis. Neque enim esse potest, vt qui Christi adhæserint corpori, & per fidei dilectionem eius fuerint membra effecti non simul cum eo gloriosè resurgant, dicente Apostolo, quod suprà memorauimus, Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium, quoniam sicut per hominem mors, ita per hominem resurrectio mortuorum. Vnusquisq; igitur suo ordine, primitiæ Christus, deinde qui sunt Christi, qui in aduentu eius crediderunt, deinde finis, quum tradiderint regnum Deo & Patri, quum euacuauerint omnem principatum, & potestatem, & virtutem, nouissimè autem inimica destruetur mors.

Zach.9. 1.Cor.15. Mat.27. Ephes.4. 1.Pet.4. 1.Cor.15.

Destruetur, inquam, quando absorpta fuerit mors in victoria, quando læti cantabimus, Vbi est mors victoria tua? vbi est mors stimulus tuus? Interim verò donec fiat de firmamento vox, canit tuba, & angelorum ministerio vniuersalis fiat resurrectio mortuorum, teneamus pollicitationem spiritus, & firmissimè credamus Christi & sanctorum quorundam resurrectionem iam factam, atque omnium futuram, propter quod non deficiamus in tribulationibus & tentationibus per Christum, scientes quoniam labor noster non est inanis in Domino. Quomodo inanis esse valet, quæ tam gloriosum remunerationis affert fructum? Taceo de anima, quæ Dei in se gestans imaginem deificatur tota, quum Dei vnita verbo dilectione, cognitione, & comprehensione replebitur. In ipsa autem quam expectamus, corporum resurrectione totam fatemur carnis naturam in melius esse reformandam. Nam quemadmodum quum concipitur homo, seminatur corpus in corruptione, ita resurget in incorruptione, seminatur in ignobilitate, resurget in gloria, seminatur in infirmitate, resurget in virtute, seminatur corpus animale, resurget corpus spirituale. Totum autem hoc, quod decoris, quod agilitatis, quod impassibilitatis, quod spiritualitatis carnis naturæ donabitur, à capite Christo defluet gloriosè. In ipso quippe singula corporis glorificabũtur membra in caritate compacta, & conuiuificata. Ipse verò est, qui per spiritum suum corpus vegetat, quod est ecclesia prædestinatorum, quam sanguine suo mundauit & lauacro, vt sine ruga & macula carissimam illam sibi exhiberet in sponsam. Necdum tamẽ quid sit, & quid futura sit, in hac claruit parte. Sub mortalitatis, ac passibilitatis velamine tegitur omnis pulcritudo eius dicente Propheta, Omnis gloria eius filiæ regis ab intus in fimbriis aureis circundata varietatibus. Et bene varietate, quia etsi retributionis denarius vnus sit, differt tamẽ in gloria. Nam alia est solis claritas, alia lunæ, alia stellarũ, attamẽ etiam stella differt à stella in claritate. Ibi nãq; copiosior erit claritatis redundantia, vbi caritatis ardentior fuerat affectus, & amoris riuulus purior. Aderunt præterea ornamenta quædam perlucida non omnibus cõmunia, sed quibusdam particulariter elargita, ad decorũ (videlicet) possidentiũ & aspicientiũ gaudium. Sine liuoris deformitate quisq; lætabitur, dum habebit in proximo, quod deerit in se. Nemo satis explicat verbis, quanta exuberẽt electis bona in illa regione viuorũ, & quã multa glorificationis sint reseruata cõmercia. Ista in mentis excessu Propheta effectus considerans, ait, Quã magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quã abscondisti timentibus te, perfecisti autẽ eis, qui sperãt in te. Abscondisti vtiq; hic, sed alibi perfecisti. Nam imbecillis est acies humana, quãdiu carnis passibilis tegumẽto induitur, plenam corporis glorificationem intueri, eo amplius, quo deformius sordibus peccatorũ inuoluitur. Beati tamẽ mundo corde, quoniam ipsi Deũ videbũt. Est enim cordis munditia habitus quidam animæ sapiẽtiæ cõtubernio depuratus, per quem spiritualia atque diuina delectabiliter contemplantur, quo quicunq; caret, phantasmatum importunitate turbatur. Qui verã possidet cordis munditiam, proximus est Deo, Dei in se honorat imaginem, & sempiternum in se verbum sensibiliter veneratur. Illi profectò se sapientia iucundè communicat, suám

1.Cor.15. Psal.44. Psal.30. Matt.5.

ſuámq; præſentiam familiariſsimè manifeſtat. Hinc pie credendum eſt Dominum Ieſum beatæ genitrici apparuiſſe præ cæteris, eidémque immortalitatis ſuæ ſtolam officioſiſsimè demonſtraſſe. Ipſa planè erat mater pulcræ dilectionis, timoris, magnitudinis, & ſanctæ ſpei, cæteris purior, ſanctior vniuerſis, in humilitate præcipua, in caritate feruida, honeſtate pudica, fœcunda virginitate, ſanctimoniam redolens, innocentia coruſcans, ſuſpenſa contemplatione, moribus ornata, ſermone facunda, ſapientia pollens, & omnium ſpiritualium donorum prærogatiua præcellens. Ex his Deo erat cariſsima, honorabilis Angelis, hominibus amabilis, ipſisque aëreis poteſtatibus valde terribilis. Hæc poſt vnigeniti dormitionem ſolitaria degens, Deo vacans, & ſecum habitans attentiſsima meditabatur cogitatione, quantas Dei ſapientia contumelias, & vt acerrimos in ſuo agone perſenſiſſet dolores. Iſta tacitè reuoluens ſecum irrigabatur lacrymis, ſuſpiriis replebatur, nec non & amoris facibus cremabatur. Nunc ſputa, nunc alapas, nunc conuicia patiebatur in filio. Per ciuitatis plateas mente intuebatur baiulantem crucem, nudum in populo aſtantem, crucis in ſtipite extenſum, clauis confixum, ſubleuatum patibulo, aceto & felle potatum, & ad extremum palleſcentem, exclamantem, expirantémque aſpiciebat. Denuò funeris exequias celebrabat, laceratum corpus fletibus abluebat, atque ſepulturæ traditum cum filio claudebatur in tumulo. Cum corpore nati in ſpiritu proprium conglutinabat corpus, in anima cum ſpiritu deſcendebat ad inferos, & tamen corpore & ſpiritu in hiſce exercens inhianter reſuſcitatum filium videre cupiebat, minimè ipſum die tertia reſurrecturum ambigebat. Tacite igitur corde loquebatur, dicens, Eſt ne hora nunc, vt deuicto tenebrarum principe, omníque mortalitate conſumpta reuiuiſcat filius meus? Putáſne videbo illum, quem diligit anima mea, & in quo deſideriorum meorum theſauri ſunt? Nunquid ad me veniet vnigenitus meus, quem mente quæro, corde aſpicio, amore teneo, dilectione amplector? Veniat, veniat dilectus meus in thalamum ancillæ ſuæ, oſtendat mihi faciem ſuam, ſonétque vox eius in auribus meis, quatenus illum oculis intuear, pertractem manibus, humilitate deoſculer, & refloreat in ipſo anima mea, quæ iam triduo cum illo iacuit in ſepulcro. Hæc dum reuolueret animo immaculata mater, ecce coram ſe aſtantem agnouit filium claritate nimia radiantem, quem mox vt vidit, humi proſtrata venerabiliter adorauit, veſtigia tenuit, & pedum cicatrices vbertim lacrymis irrorauit. Non autem, vt iuſtificata peccatrix, repulſam patiens audiuit, Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum, ſed neque vt incredulus diſcipulus aduocata eſt, vt in clauorum loca digitos poneret, quatenus dubietatis illius vulnera ſana-
Cant. 2. rentur, quin potius audire promeruit, Surge amica mea, formoſa mea, & veni columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ. Inſonuit dulciter clamor cordis tui in auribus meis, nempe vox tua ſuauis eſt, & facies decora. Dum igitur blandis amoris colloquiis filius cor virginis penetraret, & mater ſuauiter vnigeniti amplexaretur plantas, vltrà quàm dici poſsit, dulcedine complebatur. Liquefiebat prorſus cor illius, & veluti flagrantiſsimus liquor è pedum vulneribus emanabat. Tota transformabatur in ipſum dilectione perfuſa. Ingeminabat planè oſcu[...] veſtigia pertractabat, lacrymíſq; liniendo terge[...] Ardebat deſiderio, ſaturabatur ſine faſtidio, & iuc[...] dabatur ſine interuallo. Veraciter tunc prophetic[...] illud dicere poterat, Secundum multitudinem do[...] rum meorum in corde meo conſolationes tuæ læt[...] cauerunt animam meam. At vbi ſanctiſsima diu[...] ſic commorata eſt, poſtquam manibus filij ere[...] ſurrexit, pleniſsimè ab eodem de ſacramentis fide[...] reſurrectionis gloria, de futuro eccleſiæ ſtatu, de [...]li iudicio, de electorum felicitate, atq; de omni C[...]ſtianæ profeſsionis regula erudita eſt. Meritò fu[...] imbuenda, vt eius vita vniuerſis fidelibus fieret d[...]plina. Imminente itaq; hora, qua ſe manifeſtaret [...]minibus, virgini vale dicens, ab eius oculis mox la[...] euanuit. Tanta ex tunc nectaris affluentia, ac amo[...] magnitudine exuberauit cor virginis, vt nequeat ſer[...]monibus explicari. Inſuetũ prorſus erga filium concepit affectum, quo tenebatur fortiter, dulciter cremabatur, & inſeparabiliter iungebatur. Quáuis enim vehementiſsimè prius dilexiſſet Chriſtum, toties tamen mœroris transfigebatur gladio, quoties paſsionis illius memoria tangebatur. Non autem minus ex miſeratione diuina, quàm ex dilectione vnigeniti do[...]loris de futuro crucis ſupplicio conceperat habitu[...] quatenus eo mediante crucifigeretur mente, aſſue[...]ret paſsionibus, exerceretur in pœnis, ditaretur [...]tis, & conformaretur Chriſto. Cunctum igitur [...]ctionis ipſius habitum proſpectæ reſurrectionis [...]leuit gloria. Læta nanque effecta de filio, atque ce[...]ficata à filio de cætero dolere non potuit. De imm[...]talitate quippe illius, de accepta diuinitatis poten[...] nec non de triumphali eius honore ſecura quomo[...] affici mœroribus valebat? Hoc tantum ſingular[...] gerebat in corde, hoc ſæpiſsimè animo reuolueba[...] filio inſeparabiliter vniretur. Tali interdum ſucc[...]ſa deſiderio, ô quoties efficiebatur impatiens, ô q[...]ties lacrymæ erumpebant, audiebantur ſuſpiri[...] deſideriorum voces in cœlo reſonabant, Ieſu [...]fluum nomen iugiter geminabat in corde, & [...]promebat. Huiuſmodi amoris præludiis aduo[...] eum, ſibíque illum viſibilem faciebat. Talibus [...] ac redeundi alternationibus tandiu Dei mediator & hominum matris effectum exercuit, quandiu degit in carne paſsibili. Illis quippe ſolummodo inſeparabilem maieſtatis ſuæ præſentiam exhibet, qui deuicta omnis corruptionis moleſtia perpetuas cœleſtis pa[...]triæ ſortiti ſunt manſiones.

Mat[...]

Quòd vehementia amoris comprehenſus animus quieſcere nequeat.

CAP. XXIIII.

QVicunq; amoris magnitudine, ſeu deſ[...]riorum præoccupati ſunt æſtu, teſte [...]rientia, diu quieti eſſe non poſſunt. [...] votorum impulſu, nunc inquiſitio[...]gatione feruntur. Iſtorum omnis intentio eſt, [...] valeant peruenire, quod cupiunt, quo quu[...]rint, nec ſic quieſcunt. Nempe ſi quod concupi[...] temporale eſt, quum habetur, faſtidium generat, quoniam id eo modo, quo deſideratur, minimè poſsidetur. Si verò ſpirituale fuerit, magis magíſq; quum tenetur, vt augeatur, exquiritur, ſin autem quæritur, [...] teneatur. Hanc vtiq; ſententiam mulieres ſanctæ, cu[...] ſepulto Domino ad monumentum veniſſe leguntur, [...]

…o veram esse fatentur exemplo. Hæ nanque magi…tri sui flagrantes desiderio, quē ignorabant viuū sedulò requirebāt defunctum. Porrò quousq; humanitatis obsequiū ambulanti, loquēti, manducanti impendere valuerūt, cū ipso per ciuitates & castella pergentes infatigabiliter perfecerunt. At vbi ab earum est sublatus aspectibus, officiosissimè ministrauere defuncto. Amoris etenim tanta impellebantur vehementia, vt vallatum custodibus exanime corpus quærerent in spelūca: quatenus quem diligebant, inuenirent, vngerent, ac tenerent. Proinde quamdiu illis licuit operari, aromata parauere, percurrēte verò secundum legem sabbato siluerunt. Mox autem vt requietionis præteriit dies, valde mane in ipso diei crepusculo sumptis secum aromatibus gradu concito, corde ignito, simplici animo, atque desiderio ministrandi ad locum, vbi illum reconditum nouerant ardentissimè perrexerunt. Mutuo quippe colloquebantur, dicentes: Quis reuoluet nobis lapidē ab ostio monumenti? O præceps amor, ô inconsulta dilectio. *Mat. 16.* In sepulcro nouerant positum saxum grāde ante speluncæ aditum, viderant & signatum: & tamen absque impossibilitatis suæ consideratione impellente desiderio, quem diligebant, vngere satagebant. Aspicientes igitur reuolutum viderunt lapidem, & angelum super eum sedentē. Iam enim terræ motus factus fuerat, iamq; de tumulo surrexerat Mediator. Descenderat autē angelus, vt reuoluto saxo mulieribus innotesceret de monumento exiisse, quem vngere cupiebāt. In primo itaque intuitu, earum repercussa est acies. Nequaquam humanus oculus sine reuerberatione angelicam valet aspicere claritatem. Concussus autem repentè animus visione illius paulatim roboratur spe caritate exhilaratur, atque repletur gaudio tanquam ex sui agnitione custodis, cōsortis regni, & cōparticipis præmij. Non tamen spiritualem eius substantiā notam facit hominibus, sed vt capabilior fiat, corpus sibi format aëreum. Spiritualem quippe corporalis non capit substantia: sed sensibilem per sensus discernit naturam. Magna ex hoc & commendabilis erga homines benignitas agnoscitur angelorum: dum pro ministerio suo ex pleno imbecilles non dedignantur videri atque ignobiles. Hinc est, quòd Abrahæ & Lot ingredientes in hospitia apposita visi sunt comedisse cibaria. De Iacob quoque legitur, quòd luctatus tota nocte cum angelo fuerit, nec ab eodem potuerit superari. Verumetiam Tobiæ Raphaël angelus comes fuit: neque ab illo (nisi perfecto peregrinationis ministerio) segragatus est. Plurimis quidem scripturarum in locis similia legimus facta per angelos, quæ pro salute hominū beneuola, & propemodum infirma eorum indicant esse ministeria, quum longè dignitate & gloria ab humana distent natura. Minus siquidē terrent, & citius erigunt, dum illis insinuant similes, quorum se profectibus ma…stant. Hoc in diuinis voluminibus multos noui…egisse angelos, hoc qui mulieribus dominicam re…ctionem venerant nunciare. Nam duo ex his humana specie consternatis fœminis apparentes in albis non metuerent, hortati sunt. Quid (inquit) quæritis quid laboratis aromata deferendo? viuentem ne cum mortuis quæritis? Quāuis enim pium, quamuis officiosum sit vestræ humanitatis obsequiū: superuacum tamen est, quum illud viuenti quasi mortuo impendere nitimini. Paulò antè hoc optimè poteratis, quum adhuc exanimis iaceret in tumulo, quū adhuc mortuus esset cum mortuis. Nūc autem surrexit, & non est hic. Porrò cum defunctis viuit, cum patribus iucundatur, & cum angelis diem festum agit, atq; instar capreæ, aut hinnuli ceruorum pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Securæ igitur estote, humanum timorem abiicite, illique congaudete: quoniam deposito mortalitatis indumēto tanquam triūphator strenuissimus resurrexit. Propius accedite, locúmque vbi positus fuerat, videte: vt certissimè agnoscatis, quia non est hic. Ite ergo, & quæ vidistis & audistis, discipulis nunciate, scientes quia vos præcedet in Galilæam. Ista quum mulieres ex ore angelico didicissent, certificatæ pro oraculo, fideles effectæ de experientia gradu concito & alacri mente eadem, prout illis fuerat imperatum, Apostolis intimare curarunt. Quibus veluti in fide debilibus, & diuinis mysteriis minus imbutis, atque nondum virtute Paracleti ex alto roboratis, tanquam deliramenta earum verba sunt visa. Accensi tamen ex ipsis duo curiositatis desiderio ad monumentum ocyus cucurrerunt, atque non comperto corpore sudarium cum linteaminibus aspexerūt, sicque relictis ibidem mulieribus ad propria rediere. Maximum plane in rebus gestis spirituale nobis innuitur documentum. Agnoscimus per hæc meritum fidei, perseuerantiæ bonum, intentionis rectæ emolumentum, & sedulę inquisitionis sublime fastigium. Consideremus singula. Venerunt ad monumentum Apostoli sine aromatibus, & absque vlla affectione impendēdæ humanitatis, sermonum mulierum increduli, fide resurrectionis vacui, ac sola curiositate permoti. Tales quum ad tumulum accessissent, & nequaquā ibidem perseuerassent, nec angelos neque ipsum dominum angelorum videre meruerunt. Sensibilia tantum & corporalia aspexerunt oculis, ac manibus contrectauerunt, & vltra nil amplius. Pertexerant sanctæ tres fœminæ cum aromatibus & vnguentis pia ardentiq; deuotione succensæ, non vt resuscitatum agnoscerēt, sed vt vngerent defunctum. Minime tamē ei pro quo ierant, ministerium perfecerunt, attamen non sine remuneratione discesserunt. Angelos quippe videre, resurrectionémque iam factam non tunc inspicere, sed audire valuerunt. Tandem illis remeantibus denuo dominico dignæ sunt factæ aspectu. Illa igitur prior quæ diligendo ardentius, perseuerauit diutius. Sic enim habes: Abierunt iterum discipuli ad semetipsos. *Ioan. 20.* Maria autem stabat ad monumētum foris plorans. Eximia prorsus & admiratione digna huius mulieris perseuerātia. Venerat ad sepulcrum Petrus, qui transfigurati Christi aspexerat gloriam, siccis pedibus perambulauerat maria, innumeras sanitates ab ipso donatas nouerat, sacramenta diuina perceperat, vniuersorum regem coram se flexis genibus miratus fuerat, & tamen ibi diu perdurare nequiuit. Nec solus Petrus, verumetiam discipulus ille, quem præ cæteris diligebat Iesus, qui supra sacratissimum pectus ipsius in cœna recumbēs arcana diuinitatis eius suauissimè degustare promeruit, cui genitrix virgo virgini commendata est. Vtrosque fœmina hæc venerabilis, longanimitatis virtute superauit. Nam quæsiuit, fleuit, sustinuit, inuenit, quo autem ordine, diligenter aduerte. Stabat (inquit Euangelista) Maria ad

monumentum foris plorans. Sibiipsi nempe indixerat nusquam diuertere, donec quem diligebat, vbi positus fuerat, reperiret. Propterea stabat forti animo, spe viua, dilectione vulnerata, mœrore ebria, intentione inflexibili foris plorans. Nullam de magistri absentia consolationem recipere valebat. Proinde discedentibus aliis stabat ipsa foris plorans, non considerabat quod mulier erat, quod sola remanserat, quod nihil videbat. Votis ferebatur, pascebatur lacrymis, replebatur gemitibus, carebat metu, audacem illam amor & præceptoris concupita præsentia suimet fecerat cōtemptricem. Lacrymas quippe fundebat largiter pro mœroris solatio, pro abundantia dilectionis, & pro inquisitionis desiderio. Prorsus vrebatur, consumebatur, vulnerabatur, cruciabatur. Locum quidem vbi requiesceret non habens inse, circunquaque si forte quem quærebat videre posset, sæpisime perlustrabat. Amore verò impatiens vt introspiceret, monumentum pluries repetiuit. Tādem duos sedentes angelos vidit, vbi domini positum fuerat corpus, ad quorum intuitum minime vt prius verita est. Eorum vtique visionibus assueta quandam cum illis familiaritatem contraxerat caritatis. Illi etenim apparuerant ante, dum mēte præ foribus speluncæ cum cæteris fœminis consternata maneret. Nequaquam itaque ipsorum visione se temperauit à fletu, quoniam nō angelos, sed dominum angelorum videre cupiebat. Quis (oro) angelorum duorum istorum lætitiam explicet pro peccatis sancta effusione lacrymarum? Agnoscebant qualis fuerat, quàm deformis mente, quàm impudica corpore, quàm malæ famæ, quàm plena dæmonibus. Super conuersione illius sicut super cæteris peccatoribus pœnitentiam agentibus prius exultauerant, peramplius autē nunc. Nam in habitu, in forma, in moribus, in cōuersatione, in affectu, in cogitatione effecta erat dissimilis. Talis profectò erat & taliter immutata, vt ipsa merito angeli lætarentur. Lætabantur illi, lætabatur & ipse qui fecit eam. Quamobrem sic mœrore confectam, sicque fletibus irrigatam eādem non est passus stare diutius. Porro ipse eius præoccupauerat cor, debilitauerat vires, sensúmque mutauerat, ideo ex sui præsentia illam debuit reuocare. Reuocauit plane, & illam fecit dignam se, paulatim tamen, quatenus eam succenderet amplius, prouocaret vehementius, atque caritatis iaculo validius penetraret. Id enim possidetur fortius, gustatur dulcius, carius amplectitur, ac prudentius custoditur, quod ardentissime concupitum, solerter quæsitum, atque laboriose repertum est. Hinc est quod delectabili quadam amoris peritia dilectionis magister præmisit angelos, vt suo illam instigarent eloquio, suáque requisitione succenderet, nuncios verò suos repente secutus est. Adhuc enim Maria cum angelis loquebatur di-

Ioan.20. cens: Tulerunt dominum meum, & nescio vbi posuerunt eum. Et ecce superuenit, qui sublatus credebatur, seque post tergum flētis exhibuit. Gradum quippe parum persistens quid ageret, quídue diceret, diligentissime obseruabat, non tamen sine iucunditate

Nehe.8. iuxta id quod in lege nouimus scriptum: Gaudium etenim domini est fortitudo vestra. Ingenti plane lætitia, ad mediatoris præsentiam qui sedebant, angeli perfusi sunt, móxque compressa voce, vultu alacri, atque cum exuberanti delectatione huiusmodi amoris

certamen, & talis commercij spiritualis præstola
tur finem. Tacentibus itaque angelis, & Maria fle
ac curiose se iterum atq; iterū inclināte si quo m
quē quærebat, videret in tumulo, idē qui quærebat
in hortulani apparens effigie submissa voce blan
eloquio affatus est dicens: Mulier quid ploras? q
queris? Quid inquis ô domine? quid interrogas
ras cur hæc ploret mulier? aut quid quærat? an
quū scias omnia, hoc solū ignoras? Equidē ô alm
sapientia, ô verbum per quod facta sunt omnia,
per Apostolum tuum scriptum esse de te: Viu
Dei sermo & efficax, & penetrabilior omni g
ancipiti pertingens vsque ad diuisionem anim
spiritus, compagum quoque ac medullarū, & dis
tor cogitationum & intentionum, ita vt nulla cr
tura ei sit inuisibilis. Omnia nanque nuda & aper
sunt oculis eius. Nempe si cuncta nuda & aperta su
tibi, lacrymarum istius non ignoras intentionem &
causam? Non expedit, vt tibi pandat, cur ploret quidue quærat, ex quo cordis illius tibi penetralia patēt.
Dic ô domine Iesu, dic ô suauis amor super omnia di-
ligēde tuæ interrogationis causam. Ne occultes (or
seruo tuo, quod ancillæ tuæ celatum esse voluisti. L
tere quippe illi voluisti in verbis, latere in effigie
tere in gloria. Aperi igitur mihi tuorum minir
lectionis tuæ magisterium, aperi (inquam) at
sapientiæ tuæ thesauros, quatenus eruditus abs
eloquio meo, quàm exemplo illius vniuersos t
ad te. Porrò quantum sapio, quantum capio,
per te docuisti & nos. Nos quidem, vt amoris p
dia disceremus in illa, vtque spiritualem tuam in
bis obseruaremus præsentiā, & vt æquanimiter t
sustineremus absentiam, atque infructuosam a
sceremus non esse perseuerantem inquisitionis
striam. Illam verò vt ex crebra ipsius percunctat
facta de te tuus semper in corde illius reuiuis
amor, atque solidius te posse reperire confideret
toties ex repetita interrogatione nominare a
Non ergo ab re aut sine mysterio esse arbitr
buerat, cur quid ploraret, requireretur tam
Plane etsi non ad plenum, tamen aliquantis
cautior effecta fuisse cognoscitur. Quum enim audis-
set, mulier quid ploras? quem quæris? nequaquam ad
interrogata respondit. Non autem ait, quemadmo-
dum angelis dixerat. Tulerunt dominum meum,
tulerunt magistrum meum, sed simpliciter inqu
tu sustulisti eum, dicito mihi, vbi posuisti eum? &
illum tollam. Quem illum dicis ô Maria? quem p
ne ille nominauerat tibi, aut tu illi, vt dicere d
res, si tu sustulisti eum, dicito mihi? Nullius signa
facta est mentio, & tamen dicis eum. Vtique p
iusmodi responsione, & redargutione fateret
gnam, nisi amoris regula te excusabilem re
quæ ignorare neminem credit, quod ipsa a
me diligit. Quod enim dulciter versatur
frequenter delectabilitérque profertur ex o
in responsione excusat te amor, sed de neglecto
uincit te opere. Locuta es nanque impellente amo
te docente, te possidente. Ad tecum verò loquen Ioan.20.
nec corpore neque facie conuersa es. Nam etsi in
præualuerit amor, & mentis ac corporis præoccu
uerit sensus, prorsus colloquenti tibi te reclinare
bueras. Crede mihi si scires, quis est, qui post terg
astans sermocinatur tecum, si agnosceres, quis di

...er quid ploras? vti que ante illum prostrata iace... ipse est cui famulantur angeli, cœlorum quem ...audant ciues, & omnis pariter creatura miratur. ...ipse (inquam) est, quem quæris, quem diligis, & pro ...quo ploras, te te asseris. Surge igitur, rumpe moras, re-spice, agnosce, quia ipse est. En ipse stat post parietem te respiciens per fenestras, & prospiciens per cancel-los. En loquitur tibi, vt intelligas illum, & se tibi præ cæteris manifestat. Suscipe munus, intuere præcepto-rem, agnosce sponsum, ne sis ingrata, & tanquã adul-tera ineru dita permaneas. Dolebis quidem inconso-labiliter, si à te recesserit sic ignotus. Quæres postea (& vtinam non incassum) per plateas & vicos, quem diligit anima tua, si forte illum valeas reperire. Do-nec dies est, & antequam iustitiæ sol tibi occasum fa-ciat, respice, & dominum Iesum tecum sermocinan-tem adora. Hęc dum audisset sancta, secúmque reuol-ueret, ipse dominus, qui actus cogitationésque eius sub silentio considerabat, & gaudio, veluti de carita-tis pharetra, ignitam amoris sagittam emittens ait: Maria (non enim diu passus est dilectam discipulam tanto doloris & amoris cruciari incendio.) Vnico quippe verbo, dum in eius intonuit auribus, vnicæ, dilectæ inflammauit cor proprio illam vocando no-mine. Plane quo impetu feruescebat intus, eo impul-sus foris afflatus est amor. Mira res, dum medetur amor lacrymantem mulierem, vulnerat, dum linit, exurit, dum consolatur, cruciat, dum aduocat, allicit, dum erigit, prosternit. Quis sapiẽs, & intelliget hæc? Non quid ageret, cur fleret, aut quomodo respondisset, ser-mone suo intexuit mediator, verbum abbreuiatum locutus est, dilectione succẽsum, dulcedine sapidum, virtute potens, castimonia nitidum, & sanctitate co-rulcum. Nam etsi non capiant omnes locutionis hu-ius peritiam, & prolati vim verbi, horum tamen, cui loquebatur, ignara non fuit. Mox etenim vt se nomi-nari audiuit, expalluit facie, cõtremuit corpore, mẽ-te concaluit, exultauit gaudio, & præ amoris nimie-tate repleta est iubilo. Quamobrem ad se vocantem conuersa in vocem prorupit, & ait. Rabboni. Nempe paucis locuta est. Nam vehemens amor intercidit sermonem, præpedit linguam, cor occupat, nescit iu-dicium, mensura caret, fertur votis, alternat cogita-tus, & paucissimis comprehendit multa. Hæc iustifi-cata mulier, & amoris discipula suo expressit exem-plo. Sermone breui dulcia, ignita, sancta, laudabilia protulit plurima, quæ sicut dicta, ita affectu sunt & corde rimanda. Nam humana facundia amantis affe-ctus, cordis impetum, clamores desideriorum, amo-ris artem, amplexus castos, atque diligentium se mu-tuo desiderabilia non valet explicare colloquia. Pro-inde non hominis quærenda sunt medio. Est nanque sapientia, quæ rationalem erudit mentem, reuelat mystéria, & intus spiritualia cantica format. Vniuer-sa hæc mulier sancta didicerat, dum ad præceptoris pedes suauissime resideret, nunc autem præ ebrietate spiritus horum oblita humilitatis mensurã, quoniam ...are non potuit, tanquam indigna repelli prome-...it. Porro dum Saluatoris vellet tenere vestigia, au-dit, noli me tangere. Quod ne indignationis causa

Ioan. 20

...arbitraretur dictum, subintulit, nondum enim ascen-di ad patrem meum. Carnis quidem glorificationem acceperat, mortalitatem omnem superauerat, & ad patrem, à quo nunquam discesserat, ascenderat, sed non in Mariæ corde. Adhuc illum minime resurrexis-se credebat, necdum diuinitatem eius intelligebat, atque vnum eundémque esse cum patre non agno-scebat. Non enim verbum in humanitate attẽdebat, sed tantum corpus visibile, naturamque palpabilem amplecti cupiebat, ideo audiuit: Nondum ascendi ad patrem meũ. Me solum virginis filium fateris de me, non quæ Dei, sed quæ hominis sunt, sapis, propterea nolo me tangas, quia in te non ascendi ad patrem meum. Quod autem à te volo, ausculta, atque perfi-cere satage, quæ mandauero tibi. Vade, & dic fratri-bus meis: Ascendo ad patrem meum & patrem ve-strum, Deum meum & Deum vestrũ.

Ibidem.

Apostolos fra-tres suos esse cem memorat, nõ veri, sed adoptionis, non carnis sed spiritus. Ascensum nanque hunc re-surrectionis gloriam, & in mortalitatis vitam nun-cupat, quæ mutabilitati momentanea & corruptio-ni subiecta non sunt. Qui enim veræ resurrectionis factus est particeps stabiliter tenens, quod habet, nec senescit corpore, nec mente variatur, neque à diuinæ contemplationis fruitione diuellitur. Adhæret ei qui semper idem habet esse, & incomprehensibiliter est, qui est, atque cum illo efficitur vnum, non futuris aut præteritis pascitur, quum præsentem possideat om-nia complectentem. Nam illum vidisse vniuersa di-dicisse est. Tanti igitur altitudinem sacramenti noti-ficauit dicens: Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum.

Ibidem.

Se his pau-cis Deum quum dixisset & hominem, repente dispa-ruit. Tunc Maria propere surgens gradu concito per-uenit ad comites. Pergentibus itaque mulieribus si-mul apparuit dominus, easque dulci allocutione sa-lutans inquit. Auete.

Mat. 28.

Quæ agnoscẽtes dominum esse, pedes illius tenentes adorauerunt. Earum plane piæ deuotioni congaudens se tangi, seque pedes osculari permisit. Debuerant prorsus post labores diutinę ex-pectationis, quem quæsierant, videre atque amplecti. Pro huiusmodi itaque familiaritate lætatæ, mediato-rem audiere dicentem: Nunciate fratribus meis, vt in Galilæam eant, ibi videbunt me.

Ibidem.

Alacri ergo ani-mo iussa complentes, quæ viderant, quæque audie-rant, discipulis narrauere fideliter. Nam quemadmo-dum testes, ita dominicæ resurrectionis sunt factæ præcones.

Quàm benignus & misericors Deus appa-reat delinquentibus.

CAP. XXV.

QVisquis dominicæ miserationis ineffa-biles voluerit inuestigare diuitias om-nino in ipsa inquisitione succumbet. Quis (oro) verbis explicet, vel cogita-tione attingat, quanta quotidie ingra-tis & peccatoribus Deus beneficia conferat? Eisdem quippe creaturæ omnes pro illius famulantur impe-rio. Non considerat quales sint, sed vt grati fiant, & mutentur in melius, sua illis dona communicat. Illos blanditiis allicit, muneribus ornat, premit flagellis, terret minis, exhortationibus vocat, reuocat indul-gentia, caritate trahit, quoniam non vult peccatoris mortem, sed magis vt conuertatur & viuat.

Ezec. 17.

Nempe immanis non est, vt in morientium perditione læte-tur, quin potius vt saluentur per pœnitentiam, ho-

minum peccata dissimulat. Impune tamen contēptores suos transire non patitur, quo enim latius misericordiam prærogat, eo districtius delinquentibus infert iram. Rom. 2. Hoc Apostolus insinuans inquit: An diuitias bonitatis & patientiæ Dei contemnis? Secundum autem duritiam tuam, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei. Longanimis est quippe & patiens miserationis tempore, sed iudicij iustus & rectus. Quamdiu vitæ indulget spatium, facile miseretur, quum autem iudicat, nemini parcit. Nulli plane in hac peregrinatione, quamuis scelesto & infideli suam funditus misericordiam denegat, Rom. 8. neque mercedem condignam tribuit delictorum. Iustis autem (teste Apostolo) omnia cooperãtur in bonum, siue tentationes, seu infirmitates, aut persecutiones sint. Quoties enim pressuris flagellantur variis, inde vberrimam cœlitus adipiscuntur propitiationis gratiam. Hinc de iustificatis domino aiebat Propheta: Psal. 88. Deus tu propitius fuisti eis, vlciscens omnes adinuentiones eorum. Quomodo illis nō propitietur Deus, cum quibus comitatur? In tribulatione vtique comitatur iustos, vt illos impræsentiarum eripiat, & glorificet in futuro. Comitatur (inquam) ipsos in negociis, ne delinquāt, in periculis ne cadant, in prosperitatibus ne se extollant, in laboribus ne deficiant, in dubiis ne errēt, & in huius vitæ itineribus ne æternæ vitę consolationē amittant. Hoc sanctarum autoritatibus scripturarum, hoc sanctorum patrum comprobatur exemplo. Direxit in actibus suis longæuum Noë, quem solum super terram coram se reperit iustum. Fuit cum Abraham patriarcha, illũmque à Pharaonis & Abimelech protexit insidiis. Innocentem Ioseph ab adulteræ custodiuit amplexu, atque Aegypto prętulit vniuersæ. In nube & igne per desertum ambulauit cum Mose, ac in ducatu populi optime roborauit. Citharœdam quoque puerum, ne in superbi regis incideret manus, deseruit nunquam. Antiquorum patrum gesta cur referam, quum in fine seculorum nedum spiritualē, verumetiam corporalem suis discipulis præsentiam exhibuerit? Illis profecto tanquam carissimis visibiliter corporalis apparuit, atque omnem præcipuæ caritatis præstitit humanitatem. Nemo ad plenum valet exprimere delectabilem filij Dei conuersationem, quoad vixit in carne. Nullus ipsius erga fideles solicitudinem, familiarémque dilectionem notificare sufficit. Tanquam vnus illorum erat cum ipsis imò eorum minimus quippe qui non ministrari venerat, sed ministrare. Sic afficiebatur singulis, quemadmodum mater quædam vnicum amat alumnum. Hunc certe præcipuum caritatis affectum post resurrectionem suam abundantius solito insinuare curauit. In ipso siquidem resurrectionis & ascensionis interuallo ita dulciter communicauit suis, vt caritatis sagitta, quòd vulneratus esset, omnino celare non posset. Nam primo resurrectionis die discurrebat huc illuc, nunc ignotus, nunc cognitus. Quandoque prohibebat se tangere cupientem, quandoque se exponebat, suósque hortabatur, vt tangerent, quod non nisi ex quadam redundantia superferuidæ caritatis prouenisse dignoscitur. Nempe apparuit Magdalenæ foris ad monumentum flenti, apparuit eidem denuo, ac mulieribus cæteris à tumulo reuertentibus apparuit singulariter Petro, visus est & à discipulis in Emaum pergentibus. Equidem hi duo quum graderentur simul, & de omnibus quæ acciderant, adinuicē loquerentur, nescientibus illis dominum Christum co[...]tem habuerunt. Minime prorsus abesse patitur a[...]rum qui de se loquuntur, consortio. Hoc Ecclesiæ pollicitus est dicens: Vbi fuerint duo vel tres co[n]gati in nomine meo, in medio eorũ sum. Quod [...]spoponderat, implere studuit, sic tamen vt non [...]sceretur. Solus post illorum terga incedens tanq[...] peregrinus credebatur esse viator. Pedetētim q[...] eorum sequebatur vestigia, audiebat eloquia, [...]uabat corda, & his omnibus delectabatur non [...]dice. Aberat, & præsens erat, videbatur nec agn[...]batur. Nam illorum tenebantur oculi ne quis [...] intelligerent. Differebat se manifestare illis, vt [...]dem de scripturis instrueret, loquendo accender[...] & pro hospitalitatis bono largiter remuneraret. N[...] autem ab re, orationum vota, amantium desider[...] atque deprecantium postulationes interdum se audire dissimulat, sed ad tempus subducit, vt opportune redeat, se non intelligere ostendit, vt amplius illuminet, & ardentius inflammet. Experimento proprio, quod dictum est, duo ij didicere discipuli. Porrò dum de mulierum verbis, de visionibus angelorum, & d[...] iis quæ circa ipsum euenerant, sermocinarentur [...]tuo, cominus appropians ait: Qui sunt ij serm[ones] quos confertis adinuicem ambulantes, & estis t[...] Vniuersa vtique quæ contulerant, intellexera[t] [...]diator, & tamen, veluti si ignoraret, interrogat, [...]tenus euangelizandi illis occasionem præbeat, & postmodum congrue eis scripturarum sacrame[nta] aperiat. Illum igitur mox, vt aspexere retrorsum, [...]terni profectus æmulatione succensi responder[unt di]centes: Tu ne solus peregrinus es in Hierusalem [&] non cognouisti quæ gesta sunt in illa? Solus ipse pe[re]grinus erat, qui concupiscentiam nullam, nílqu[e] se coinquinatum habebat. Solus sine colluuion[e] [ho]minis ex traduce Adam susceperat carnem, [...]niam verò non erat incola mundi, tãquam per[egri]nus apparuit, atque adeptæ resurrectionis glo[...] quæ de mundo commune nil possidet, paucis in[...]uit, quanquam & in eorum mentibus, cum [...] gradiebatur, loquēdo peregrinus existeret. Ta[...]ne in eorum oculis videbatur foris, qualis [...]tur intus. Interroganti ergo domino Iesu, quænam facta fuissent, simpliciter annunciant Iesum veri[ta]tem incommutabilem de verbo instrunt veritatis, [...] vitę fonti doctrinæ aquam propinare conantur, [...] autem egerunt quemadmodum multi qui se Chri[sti] profitentur esse discipulos. Intendunt nanque co[...]bulationibus, detractionibus, & iocis, atque om[...] penè tempus accommodatum illis ad profectum [ani]mæ, ad virtutum studia, ad vtilitatem proximo[rum] & ad vacandum sibi, consumunt, & lacerant. [...] eorum ignauia, vt inde miserabiliores fiant, vn[de spi]ritualiter locupletari debuerant. Nempe ta[...] agricultores in campo dominico constituti [...] quatenus opportunis temporibus fructum redd[...] iustitiæ, alioquin veluti infœcundæ arbores excide[...]mur, & in ignem mittemur æternum. Nemo se excu[...]set, quoniam ab huiusmodi exactione nullus liber existet. Cunctis bene operandi incumbit necessitas. Quisque de percepto temporis talento rationem exoluet. Ista si interdum, qui nugis vacant, curiositat[i]

Ibidem.

Ibidem.

[...]dem.

inferu

...uiunt, ociosa sectantur, & terrenis inuigilant lu... reuoluerent secum, non minus cordi, quàm ori ...prudentem adhiberent custodiam. Vtrunque ad ...uandam innocentiam & vitæ sanctimoniam ne...cessarium est. Quid prodest, si omni diligentia serues cor tuum, sciens quoniam ab ipso mors & vita procedunt, & linguæ ostium absque vllo temperantiæ obstaculo viatoribus patere permittas? Vel quæ vtilitas est, si loquacitatem corrigas, si silentij censuram viriliter teneas, & obscœnis cor tuum sinas cogitationibus fœdari? Rectissime igitur definiendum est, quod nec cordis munditia sine taciturnitate possidetur. Nempe ille quod debet, prudenter loquitur, qui mentis exercitationem habens sub diuini timoris ferula animi sui fluctuationem restringit. Qui talis est, non sibi parcens parcit, & dum sibiipsi videtur durus, veniam meretur & gratiam. Imitatur qui huiusmodi est, horum de quibus loquimur, conuersationem laudabilem. Reuoluebant animo, quæ de domino Iesu audierant, & viderant, atque de omnibus secum tacite conferebant. Hinc est, quòd ex cordis abundantia sapientiæ eructabãt verba, & perambulando de iis quæ acciderant, mutuo sermocinabãtur. Quóobrem ad illorũ nostrámque eruditionem idem dominus affatus est dicens: O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt prophetæ. — *Idem.* Incredulitatis quippe eorum duritiam carpit: non vt confundat, sed vt emendet: atque ad illa quæ dicturus erat, attentiores fierent. Vigilantior etenim quisque ad percipiẽdum admonitionis verbum fit: quum corripitur, quàm si blãditiis mulceatur. Sic ergo prosecutus adiecit. Nonne hæc oportuit Christum pati: & ita intrare in gloriam suam? — *Ibidem.* Non autem ista domini verba ita accipienda sunt, vt ipse necessitate compulsus acquirendæ gloriæ pati voluerit. Ex congruo: nõ ex debito, aut necessitate passus est Christus. Opportunum fuit, vt pateretur propter nos: non autem sibi. Nobis passus est qui æternæ morti obnoxij tenebamur. Quamuis aliter saluare nos posset; voluit tamen per crucis patibulum recõciliari nos, Deo quatenus ex medicinæ difficultate pondus ægritudinis nosceretur: atque grati efficeremur de munere, quod tanti redemptoris gratia condonasset. Donauit plane redemptis gratiam, largitus est & gloriam. Gratiã inquam, vt agnosceremus sapiẽtiam, intelligeremus culpam, diligeremus iustitiam, timeremus gehẽnam, quæreremus vitam. Gloriam verò, vt corporis eius essemus mẽbra, & regni ipsius cohæredes. Iure equidẽ hæreditario cœlorũ ipse possidet gloriã, quia filius Dei & filius hominis est: ideo discipulis specialiter dixit gloriã suã, ne per passionis suppliciũ sibi, quod nõ habuerat prius, traditum crederetur. Dominus quippe virtutum (Propheta testante) ipse est rex gloriæ. Acquisiuit igitur nobis regnum: atq; quod proprium erat, fecit commune. Accendimur tamen per passionum tolerantiam alienam nobis gloriam vendica... quando hæc, quæ à prophetis fuerant vaticinata ...licia: Christum pati oportuit: & sic intrare in ...iam suam. Hoc commeantibus discipulis do...minus insinuare curauit: quando incipiens à Mose & prophetis in omnibus, quæ de illo erant, interpretabatur scripturis. O quale scientiæ lumen, & quantum gaudium recepere discipuli, quando legislatorem legis testimonia disserentem audire meruerunt?

O beati Apostoli, quibus cœlorum fabricator & dominus, non per visiones, neque per somnia, aut ænigmata, sed affatus est viuæ vocis oraculo. Quomodo non beati, cum quibus Verbum, quod erat in principio deus, per quod omnia visibilia & inuisibilia facta sunt ambulauit. Exultent cuncti, & mirentur, sperentque in domino, dum Verbum illud quod angelos in cœlis illuminat: audiunt etiam in terris homines docuisse scientiam, atque sacramentorum legis reserasse mysteria. Præcipuum hoc diuinæ miserationis fuit indicium, vt vnigenitus Dei filius immortalis per resurrectionem iam factus tam familiariter cum hominibus loqueretur. Mirantur prorsus qui de Deo in bonitate sentiunt: atque de ipsa admiratione iucundantur deuotione, sapientia illuminantur, & dilectione feruescunt: quum huiusmodi humanitatis legunt vel audiunt peracta à domino fuisse officia. Verum si talia absentes gustant, cogitet qui potest, quanta debuerunt sentire præsentes. Arbitror vix illos se continere potuisse, quin in loquentis amplexus ruerent. Insueta tunc cordis percepere gaudia quando amore dulci æterni patris secum loquebatur Verbum. De ipsius quippe ore quidam spiritualis intelligentiæ radij emicabant: atque nonnulli cœlestis nectaris riuuli profluebant, per quos eorum animi ineffabiliter iucundabantur. Nunc caritatis admirationísque oculo se intuebantur mutuo, nunc suspensa mente intendebant in eum, tam propter ipsum qui loquebatur, quàm propter illa quæ proferebat eloquia. Diuinum aliquid in domino sentiebant Iesu: tametsi eorum tenerentur oculi, ne agnoscerent illum. Gustabat vtique mellifluum saporem sapientiæ, atque eorum corda diuini amoris cremabantur incendio. Gradiebantur pariter, & nihil pro labore fatigabantur itineris. Temperabat enim pondus viæ, quod iuxta se habebant pabulum vitæ. Tamdiu igitur in hoc amoris perseuerauerunt solatio, quandiu appropinquauerunt castello, quo ibant. *Luc. 24.* Illuc verò quum peruenissent, dominus se finxit longius ire. Nihil ad fraudem, nihil ad simulationem Veritas egit: sed pro significatione mysterij. Hoc profecto discipulis ostendit opere, quod Magdalenæ expresserat Verbo. Mulieri nanque, quæ solum corpus quærebat exanime: de resurrectione incredulæ inquit: Noli me tangere. *Mat. 28.* Istis autem quia à fide erant alieni, nec cognoscebant quem præsentem habebãt, tanquam in eorum cordibus peregrinum insinuauit se velle longius ire. Significauit præterea se refectione minime indigere corporea, quoniam calcata morte iam effectus fuerat immortalis. Ex ostentatione igitur corporali spiritualem illis indicauit scientiam, quatenus supra passibilem humanitatis naturam illum prouectum iam crederent: ipsi verò cœlestium sacramentorum adhuc ignari peregrinum hominem Dei filium autumantes, illum coegerunt introire, dicentes: Mane nobiscum: quoniam aduesperascit, & inclinata est dies. *Luc. 24.* Hospitalitatis illi curam impendere satagebant, à quo salutis propriæ didicerant monita. Ingrati ne fierent, pro spiritualib. corporalia, & pro cœlestib. pietatis affectu tẽporalia alimẽta apponere cupiebãt. Internis siquidẽ dapibus saginati, & caritatis ardore flagrãtes, fraternæ dilectionis officia pro suo modulo perficere conabãtur., sperabant nihilominus ab ipso domino, altiora audire,

atque charismata in conuiuio percipere meliora, eà propter auidi eloquiorum Dei effecti, vt secum ingrederetur, coegerunt eum. Satisfecit ergo illis, & instruxit nos, illi verò exemplo suo nobis innuunt, quo affectu, qua pietate, quáue opportunitate nostro peregrinos debeamus aduocare hospitio. Non enim obhorrendi neq; contemnendi sunt pauperes, quamuis sordescant vestib. anhelitu fœteant, videantur ignobiles, iaceant infirmi, & vlceribus contabescant. In ipsis considerandus est Christus, suscipiendus, atque pascendus. Se in illis in iudicio fatebitur esse receptũ,

Mat. 25. dum dicet: Esuriui & dedistis mihi manducare, sitiui, & dedistis bibere, hospes fui, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me: infirmus, & in carcere, & visitastis me. Nemo ergo in paupere despiciat Christum: inopi nullus pietatis viscera circa egenos claudat, quũ sciat se dare Deo, quod tribuit. Quisq; de mammona iniquitatis sibi amicos faciat, & per manum pauperum viaticum suum præmittat cœlo. Recondat nunc in sinu egenorum, quod redditurus est Christus. Meminerit quosdam propter impensum humanitatis officium sanctos angelos angelorúmq; dominum suscepisse hospitio. Cõsideret quid fraterna caritas in præsenti, quid valeat in futuro. Exerce te ad pietatem (inquit Apostolus) quæ promissionem habet eius vitæ quæ nunc est, pariter & futuræ. Hoc dominus voluit commendare, quum ad discipulos illum cogentes humiliter introiuit. Ingressus est (inquam) non vt cibum caperet, quo non indigebat, sed vt affectum suum erga suscipientes pauperes præmonstraret. Se quippe diligentes gratanter visitat, de se loquentibus, atque recipiẽtibus se cognoscibilẽ exhibet. Quamobrem dum discumberet cum Apostolis præfatis, panem benediceret, frangeret, illisque porrigeret, eorum aperti sunt oculi, & quem paulo antè peregrinum hominem esse credebant: Christum regem fore minime dubitauerũt. In panis fractione potius, quàm in prædicatione agnoscere meruerunt, quatenus sicut egeni

Mat. 5. misertisunt, ita misericordiam reperirent. Tunc in eis sententia mediatoris completa est, quæ ait: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiã consequentur. Quãto igitur in visione illa discipuli perfusi sint gaudio, nemo comprehendit. Illum autem (vt arbitror) dum tenere, atque osculari satageret, ab eorum oculis repente euanuit. De qua re admiratione perculsi aliquãtulum siluerunt. Prostrauerat quippe illos gaudium cum stupore conceptum. Tandem pristino vigore resumpto de iis quæ sibi acciderant, cõ-

Luc. 24. ferebant, dicentes: Nonne cor nostrum ardens erat, dum loqueretur nobis in via, & aperiret scripturas? Rememorabant qualis esset eius effigies, qualis habitus, quàm dulcia eloquia, sicque vicissim sancto se instigabant amore, verùm cordis sui non ferentes ardorem suo conuiuiolo relicto hora eadem venerunt Hierusalem. Tanto nanque caritatis accensi sunt desiderio, vt cucurrisse potius, quàm meassẽ censendum sit. Trahebantur etenim voto & gaudio. Gaudio (inquam) pro dominica visione, voto autem pro præceptoris resurrectione nuncianda. Ingressi itaque in

Ibidem. cœnaculum discipulorum multitudinem repererũt, qui mutuo colloquebantur dicentes, quia surrexit dominus vere, & apparuit Simoni. Erat ibidem stupentium atque lætantium tumultus non modicus. Conferebant pariter sub verborum susurrio propter

metum Iudæorum. Tunc hi impetrato silentio, sibi contigerant, narrare cœperunt, astruentes modo in panis ipsum fractione cognouerunt. nuo omnibus exultationis plausus, lætitiæ vox, dicibile gaudium. Singulorum mentes nouo Christum debriantur amore, tenere illum, illi dilectũmque amplecti iam animo ardebant. Ioan tunc pudicissima domini mater, quæ grauitate voce tacita, mente suspensa discipulorum bat eloquium, corporum actus, vultus alacritat puritatem animorum. Iucundabatur de vnici surrectione iam certa, gaudebat plurimum læt plicitate fidelium, præstolabatur tamen secum ferens, quid super his diuina bonitas agere de set. Erat profectò confidens in domino, quod pusillum gregem influctuantis fidei salo diu tor agitari non sineret.

Qualiter pro conseruanda subditorum pace, se habere debeant, qui præsunt.

CAP. XXVI.

VNiuersorum congregationes familiasq; regentium hoc inesse debet pectoribus, vt ita se vniformiter communient sing lis, quatenus vni, alteri inuidere non ceat. Sic infirmos fouere studeant, vt non negli fortes, sicque ministrent validis, quatenus saluti nita & exhortationis verba opportuno tempo flictis & imbecillioribus propinare non de Curam gerant omnium, habeant & singulorum præcordiis suis cunctos caritatis vinculis ligat neant, ita vt apud illos nec acceptio sit persona neque particularis affectio, quæ conuiuentium mos turbare valeat, seu obtutus offendere, alio liuoris ac murmurij materiam germinabunt, in subditorum laqueum, qui disponente Deo a iutorium constituti sunt. Audiant qui consu gunt, quid de ipsis diuinus sermo contineat. Iudi (inquit) durissimum fiet in iis qui præsunt. quemadmodum negligentibus & vitiose dege prælatio efficitur occasio ruinæ, ita solicitis, dentibus, atq; se in humilitate seruãtibus fit co ronæ. Nempe ad vtilitatem, & decorem, custodiendam in Ecclesia cõstituti sunt ex dignitatibus aut gradibus discernuntur exercentur dona, nec ille apud Deum vilior, qui infimum locum tenet, sed qui inferior est. Nemo igitur secundum faciem neq; ex donis apparentibus gratiam metiatur. enim dona gratiam, sed gratia commendat dona hil apud Deum interest, vtrum quis præsit, an peret. Qui obedientiæ iugo colla subiecit, nõ illud, sed humiliter quasi Deo & non homini muletur, qui verò præsidet, non intumescat, raciter se agnoscat, atq; subiectos diligat tãqu tres & coæquales in Christo, eorum studeat profectib. non sibi placeat, pacẽ habeat in que in suo grege custodiat, quatenus vnani & non sit in eis schisma, aut æmulationis ma Non præferat potentiorem infirmiori nec ig nobilem, nisi rationabili necessitate cogente. Imi tur mediatorem Christũ, qui propter carnis pro neminem prætulit, neq; ob natalium contẽptio tẽ vllum repudiauit. Pacificauit vniuersos creden in-

in ſe, vt eſſent ſoliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Pacem eis dedit, pacémque abiens reliquit; pacem in opere, pacem exhibuit in ſermone, abſque pacis bono ſuos ſtare paſſus non eſt, Hoc ante paſsionem, hoc etiam poſt reſurrectionis triumphum euidentiſsime comprobatur. Nempe ante paſsionis Ioan.14. agonem diſcipulis in conuiuio loquens dixit, Pacem relinquo vobis, Pacem meam do vobis, poſt verò reſurrectionem diſcipulis omnibus congregatis appa- Ioan.20. rens inquit, Pax vobis. Apparuerat primo ad monumentum Magdalenæ ploranti, poſt paululum mulieribus à ſepulcro redeuntibus, à quibus ſe teneri, ſuóſque pedes oſculari permiſit, deinde Petro, nouiſsime diſcipulis duobus in Emaum pergentibus. Poterant cæteri audientes iſta vtcunque ſpiritualis æmulationis agitari impulſu, cur ſpecialiter iſtis, & non ſibi, nam homines erant, nondum de cœleſtibus eruditi, neque prouecti virtutibus, nec Paracleto ſtabiliti. Propterea ne tollendæ pacis Diabolus materiam inueniret, quemadmodum prioribus, ita Diſcipulis reliquis voluit apparere. Quamobrem quum eſſet ſerum die illo, quo reſurrexit, foréſque eſſent clauſæ, vbi erant Diſcipuli congregati propter metum Iudæorum, in medio eorum ſtetit ipſe Dominus Ieſus Ibidem. & ait, Pax vobis. Non enim acceſsiſſe, ſed ſtetiſſe perhibetur, quatenus repentinum inopinatúmque ipſius fuiſſe agnoſcamus aduentum. Quoniam verò ſpirituale reſumpſerat corpus, eadem poteſtate qua properauit de tumulo, ad Apoſtolos ingreſſus eſt in cœnaculum. Non oſtium clauſum, non firmati parietes illi obſiſtere valuerunt. Turbatos eorum cernens animos ſolatij verbum eis præbuit dicés, Pax vobis. Non vtique pacem quæ de mundo eſt, tribuit illis, ſed de cœlo, quæ datur hominibus bonæ voluntatis. Pax hæc bonum eſt optimum, electionis pignus, teſtimonium ſanctificationis, cordis ſpeculum, ſpiritualis theſaurus, diuinæ filiationis præſagium, innocentiæ cuſtos, delicioſus comes, contemplationis ianua, vitæ via, perfectionis origo, directio præſentis peregrinationis, & futuræ felicitatis imago non ficta. Hanc ad tempus ex tam inſolito mirandóque prodigio amiſerunt Diſcipuli. Non enim fide neque ratione valebant capere, quomodo corpus, quod paulo ante fuerat ſepultum, obſtructis foribus introire potuiſſet. Turbata igitur introrſus pace, non ipſum Dominum, ſed viſum ſe arbitrabantur aſpicere. Quid (oro) egiſſent hi, ſi annunciante nemine ſe illis Dominus oſtendiſſet? Per Angelos mulieribus referentibus reſuſcitatum audierant, per veridicos teſtes, qui cum illo ſe locutos fatebantur, credere valebant, & tamen non veritatem, ſed phantaſma ſe intueri ſuſpicabantur. Verùm ob hoc non eſt commotus Dominus, ſed tanquam verus animarum medicus eorum vulnera duplici remedio ſanare curauit. Occultas nanque ipſorum cogitationes detexit vt Deus, & palpandum ſe illis veluti homo perfectus exhibuit dicens, Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in corda veſtra? Videte manus meas & pedes quia ego ipſe ſum, palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Sícque oſtendit illis manus & latus. Magna profecto fuit noſtri mediatoris [...]natio, & certiſsima factæ reſurrectionis reuelatio. Amputandum quippe de Diſcipulorum cordibus dubietatis morbum ſe videri atque palpari dedignatus non eſt. Non decorem vultus, non claritatem corporis, non carnis impaſsibilitatem, ſed manuum cicatrices, & lateris fixuram tangendam expoſuit. Nec ab re. Per Diſcipulos quippe nos, illos autem erudiuit per ſe. Nobis igitur non eſt fas aliter ſentire de Chriſto, quàm illi qui viderunt oculis, & digitis tractauerunt. Eorum dubietas credulitatis noſtræ magiſtra effecta eſt. Vt ergo dominicæ reſurrectionis idonei fierent teſtes, non ſolum verbis didicere, verumetiam manibus Chriſtum perſcrutati ſunt in Chriſto. Hoc diſcipulus quem diligebat Ieſus, in ſua cæterorúmque perſona inſinuans ait. Quod fuit ab 1. Ioan. 1. initio, quod audiuimus, quod vidimus, quod oculis noſtris perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ. Eandem itaque carnem illud eſſe corpus, quod expirauerat in cruce, ex cicatricibus cognouerunt. Quamuis enim ſpirituale eſſet, quamuis glorioſum, erat tamen viſibile, erátque palpabile. Nam glorificati corporis natura hæc eſt, vt poſsit comedere, poſsit tangi, valeátque videri, quando, à quibus, & in quali voluerit effigie, non autem lædi, non mori, nec obſtaculis impediri, neque terrarum ſpatiis retardari. Voluntatis vtique animæ præſidentis in ſe in omnibus famulatur imperio. Nihil contrarium ſpiritui, nil legi Dei geſtat aduerſum. In vno ſiquidem ſpirituali copulati connubio diuinis ambo laudibus intendunt, & perpetua felicitate fruuntur. Hoc more Prophetico Citharœda ſanctus de ſe indicauit, dicens, Cor meum & caro mea exultauerunt Pſal. 83. in Deum viuum. Perfecte cor exultat & caro, quum tranſito hoc mortalitatis ſtatu corpore reſuſcitantur electi, atque in illo cœlorum conuiuio cum Abraham, Iſaac, & Iacob recumbentes hominis Chriſti miniſterio delectantur. Iſto nihil melius in præſenti deguſtatur exilio, nam omnem exuperat ſenſum, ideo Apoſtolus inquit, Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. A ſplendore igitur tanti luminis, & à ſuperueniente gloria reſurrectionis reuerberati Apoſtolorum oculi ipſius Domini præſentiam perſeueranter ſuſtinere nequibant. Gaudebant quidem præſentia, ſed de vera reſurrectione dubitabant. Quamobrem illis adhuc non credentibus, ſed præ gaudio mirantibus, aliud exhibuit ſuæ reſurrectionis indicium inquiens, Habetis hic aliquid, quod man- Luc. 24. ducetur? Quúmque obtuliſſent ei partem piſcis aſsi & fauum mellis, comedit coram eis. O pietatis viſcera, ô mira deſcenſio. Qui nullo indigebat cibo, manducare voluit, factus eſt cum infirmis infirmus vt ſanaret infirmos. Infirmabatur in membris eccleſia, & ne deſperaret de vita, vitæ autor pro ipſa infirmus apparuit, veruntamen quod infirmum erat eius, fortius eſt hominibus, ideo myſtice partem piſcis aſsi & fauum mellis appoſitum manducauit, vt intelligas in parte piſcis aſsi non totum Chriſtum, ſed humanitatem ſolam in paſsionis igne fuiſſe aſſatam, & in fauo mellis eandem reſuſcitatam pro hominum ſalute eſſe donatam. Nam quemadmodum mortuus eſt propter delicta noſtra, ita reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Comedit ergò non pro ſe, ſed pro nobis, quibus conuiuij ſui reliquias prærogauit. Hæ etenim aſpernandæ non ſunt, ſed ſumma cordis auiditate percipiendæ. Habent quippe ſaporem ſuauiſsimum & vitalem effectum:

Reliquiæ istæ de passione & resurrectione Christi cogitationes sunt intimæ, per quas exercitata mens hominis, & in sapientia docta & in caritate fit feruida. Harum excellentiam reliquiarum Propheta contemplatus aiebat. Quoniam (inquit) cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationum diem festum agent tibi. Quis mihi det mensæ istius conuiuij participem fieri? Da mihi Domine, da mihi ô bone Iesu de micarum reliquiis, quæ cadunt de mensa tua, ne inedia deficiam. Fame periclitor, debilitate consumor, & reliquiis saturari concupisco, nec est, qui porrigat, meæque succurrat inopiæ. Aperi ô pie saluator manum tuam omnibus affluentem bonis, & astanti catello vel vnam abundantiæ tuæ tribue miculam, ne quem plasmasti, pereat coram te cernentibus oculis tuis. Scio enim æterna sapientia, quia non mortem desideras peccatorum, neque lætaris perditione morientium, nequaquam igitur patiaris ô amator hominum hanc creaturam tuam torqueri fame, vitámque finire. Tua vox illa est, & prorsus tua, quæ ait, Si dimisero eos ieiunos, deficient in via, quidam enim de longe venerunt. Ieiunus sum de longinquis partibus, & de regione vmbræ mortis ego venio ad te, vt cibum de manibus tuis accipiam, non tamen qualemcunque, sed reliquiarum. Vis enim, & sic mandasti, vt colligantur, ne pereant. De ipsis quippe mei similes indigni præuaricatores & ingrati sufficienter poterunt sustentari. Filiis quidem lautiora dabis fercula, mihi autem reliquias, eloquiorum (videlicet) tuorum intelligentiã, quæ super mel ori meo sapiunt. Scripturarum enim intellectum per ipsas voluisti significari reliquias. Præstitisti nanque apostolis tuis sapientiæ & intellectus spiritum, quatenus per te illuminati de te errantibus in tenebris scientiæ lumen ostenderent. Hoc minime valuissent, nisi tuo afflati essent spiritu. Quamobrem quum reliquiarum essent saginati alimento, insufflasti in eos dicens, Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Tale munus talémque gratiam debuit ecclesia tua accipere abs te Domine sponso suo, ne per ignorantiam deuiaret à vero, & per impotentiam iaceret in imo. Erat illi clauis scientiæ necessaria, vt per ipsam valeret hæreticorum confutare errores, discernere vitia, agnoscere mysteria, imbuere populos, componere leges, prædicare regnũ, seruare iura, & spiritualia charismata custodire. Non autem minus potestatis indigebat claue, quatenus per ipsam ligandi atque soluendi animas autoritatem acciperet. Esset proculdubio in plebibus contemptibilis sine hac, & à seculi potestatibus opprimeretur, atque ad gubernandam numerositatem fidelium, animásque saluandas parum inueniretur idonea. Ornauit igitur illam Christus varietate donorum, & clauium autoritate, vt sit conuersatione sancta, decora virtutibus, moribus præclara, sublimis meritis, miraculis potens, cœlesti infusione sapiens, vnitate locuples, gratia insuperabilis, & in conspectu spirituum supernorum venerabilis. Permisit tamen illam ex propria incuria & voluptate visibilium se plurimum dehonestari, atque regia dignitate priuari, non autem absque irreprehensibili æquitatis iudicio id illi contigisse credendum est. Quæ enim sponsi sui contempsit imperium, suæque pulchritudinis effecta est negligens, merito debuit & ipsa contemni, quatenus ex proprio saltem erudita pudore re[…]sipiscere, atque ad pristinum decorem viriliter erecta valeat remeare. Prius quàm humiliarer (ait Propheta in eius persona) ego deliqui, propterea eloquiũ tuum custodiui. Non autem ad id quod fuerat congruẽtius resurgere potest, quàm ex suorum cognitione facinorum, atque deperditarum amore virtutum. Humilitate sola quisque ad honoris verè culmen ascendi[…]. Nam fortitudine corpora, sanctitate verò mortalium corda sternuntur. Eapropter sancta mater ecclesia quicquid amisit in membris, requirat in capite, v[…] fiat corpus vnum perfectum in membris, ornatum [..] donis, atque in antiqua gloria reparatum. Meminer[…] quod accepit, quatenus ex præteritorũ notitia que[…] metiri præsentia. Resuscitatum sciens caput resuscitandum non dubitet corpus. Quamuis enim perenn[…] gloria redimitum sit caput, non tamen adhuc laborans & gemens suum obhorret corpus. Illud tanquam proprium fouet & nutrit, ab illo se diu absentare non patitur, quoniam iuxta illud & in illo est. Discedit ab eo vt redeat, reuertitur vt discedat. Hoc quotidie in spiritu, hoc post resurrectionem suam ad tumulum, in via, in domo perfecisse cognouimus. In cœnaculo quoque positus postquã se palpari permisit, postquam manducauit, & insufflando Spiritum Sanctum Apostolis tribuit, ante illorum oculos repente disparuit. Dispensante autem illo tunc defuit Thomas, cæteri verò eidem condiscipulis referentibus quod resuscitatum viderant Dominum, credere renuit dicens, N[isi] si tetigero digito loca clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. Hoc plane non teme[…]ritate commotus, neque obstinatione detentus, sed pietate impulsus, & agnoscendæ veritatis desideri[o] protulit inflammatus. Equidem pro vniuersali salute fidelium Dei sapientia electum discipulum in dubie[…]tatis scopulum impingere voluit. Dum enim dubi[…]tando palpauit, & palpando credidit, de electorum cordibus omnem infidelitatis caliginem confitendo detersit. Complacuit autem Domino non repente sed post mysticum dierum numerum titubantem [re]uocare discipulum. Nam octauo superueniente [die] ianuis clausis, repetita salutatione apparuit. Occultorum igitur præscius relictis cæteris ad illum, qu[em] errasse nouerat, venerátque saluandum, propri[…]rexit sermonem inquiens, Infer digitum tuum, & vide manus meas, & mitte in latus meum manus tuas, ne sis incredulus, sed fidelis. Non enim quasi non posset sua sanare vulnera, retinuit mediator clauorum fixuras in manibus. Porro qui valuit reuiuificare mortuos, atque de tumulo excitare seipsum, poterat etiam suas consolidare cicatrices, quatenus earum nullum appareret vestigium, maximum tamen suæ caritatis in ipsis præbuit documentum. Suæ nanque passionis vulnera in corpore ideo custodiuit illæ[sa] vt haberet quod exhiberet Patri, & ostenderet [no]bis. Patri quippe, vt illum reconciliaret offens[um] nobis verò, vt in torpore iacentes mentes su[…] erigeret. Opportune tamen satis Apostolo du[…] qui typum gerebat ecclesiæ, manus ostendit & latus, quatenus in altero creationis, in altero autem beneficium redemptionis obiiceret. Ipsius nanque manibus conditi sumus dicente Propheta, Manus [tuæ] tuæ Domine fecerunt me & plasmauerunt me. Verum & de ipsius latere aquam nouimus profluxisse & sangui[nem]

Psal. 75.

Mar. 8.

Ioan. 20.

sanguinem, in quibus omnis redemptionis nostræ origo subsistit. Optime ergo ad se nos eleuare desiderans tacite redemptionis nostræ patefecit indicia, per quæ sufficienter proueheremur ad vitam. Quonã modo congruentius instruimur ad salutem, quàm conditionis nostræ meditando initia, autorẽ, & causam? Fecit quippe nos ex limo terræ, vt momẽtis singulis pro humilitate adipiscenda carnis cõsideremus naturam, pro sapiẽtia agnoscamus autorem, ac pro morum disciplina intelligamus & causam. Nulla autem ratione redemptionis nostræ mediatori melius repẽdimus vices, quam si illum toto corde totísque visceribus diligamus. Amoris quippe debita amore soluuntur. Tanti ipsa est caritas, vt non nisi sola recompensetur caritate. Horum itaq; sacramentorum altitudinem Thomas, qui merito interpretatur abyssus, percepit in Christo. Dum enim digito manúque perscrutatus est Christũ, exclamauit, & dixit. Dominus meus & Deus meus. Veritatem carnis & gloriã deitatis vno cognouit ex tactu. Supra illũ prorsus fuit, quod sensit in Christo. Hinc est, quod admirationis & cõfessionis prorũpens in vocem inquit. Dominus meus & Deus meus. (Ioan.20.) Longe plus inuenit in Domino, quàm quærebat. Cupiebat hominẽ solum tangere, & in homine agnouit Deum. Verbi quippe maiestatẽ, & æternæ candorem sapientiæ sustinere non valens, grande ex ore suo emisit tonitru cordis indicem & gustatæ veritatis testem. Contẽplatus quidem magna, locutus est pauca, & tamen in his paucis totum perspicue cõplexus est Christum. Catholicæ fidei sublimiter fundamẽta composuit, supra quæ omnis ecclesiæ structura perficitur. Laudis etenim vniuersa confessio meritum ex mediatoris Christi persona sortitur, vt (videlicet) in carne verbum, in humanitate sapiẽtiam, & in homine veritatis credatur Deum esse maiestatis. Hæc est fides, quæ gratificat alienos, impios iustificat, ditat pios, confirmat iustos, sanctósq; lætificat. Totum quod hominis erat, intelligendo cõfessus est Thomas, quum diceret, (Ibidem.) Dominus meus, & Deus meus. Hac de causa ab ipso saluatore laudari promeruit. Quia vidisti me (inquit) Thoma, credidisti. Quænã verò est Apostoli laus, qui credidit, quoniam vidit? nunquid ex visu tantum fidei adeptus est meritũ? Si solum quod vidit credidit, quomodo commendari debuit, quum Apostolus dicat, fides est sperandarum substantia rerum, & argumẽtum non apparentium? Non igitur ex visu, sed ex inuisibilium fide coronã sibi fidei vendicauit. Vidit vtiq; hominem, & credidit Deum, carnis palpauit naturam, & Dei confessus est sapiẽtiam. Nequaquam corporis, sed fidei oculo diuinitatis cernitur altitudo. Sed neq; circunscribitur loco, quæ omnibus est in locis. Thomæ igitur fides, quæ ex visu atque glorificati corporis tactu roborata fuisse cognoscitur, Deo extitit grata, verum longe illa eidem censenda est gratior, quæ nullo adiuuatur carnali intuitu. Sententiæ huic testimonium mediator perhibet dicens, Beati qui non viderunt, & crediderunt. Huiusmodi fides ex auditu concipitur, nutritur ex gustu, sed ex aperta visione perficitur. Perficitur (inquam) non vt sit, sed vt consummata in visionẽ transeat. Nam quemadmodum intellectus exerces fidei, illíq; tanquam spiritualis pedissequa succedit in via, ita & in patria fides deficit, & remanet visio, quæ perpetua fruitione solidatur. Quãdiu ergo peregrinamur à Domino, fide viuimus, iustificamur ex fide, per fidem ambulamus, in fide saluamur, sine fide damnamur. Teneamus itaque fidem, in illa crescamus ascendendo à visibilibus ad inuisibilia, à temporalibus ad æterna, donec reuelata facie Dei gloriã contemplantes à claritate fidei in agnitionis transformemur claritatẽ. Nullum corporalium sensuum quæritemus in credendo suffragiũ memores eloquiorum Christi dicentis, Beati qui non viderunt, & crediderunt. (Ioan.20.)

Quàm excellenter se intus exerceat, qui diuini amoris succensus est flamma.

CAP. XXVII.

Qui diuini amoris ardet incendio, in bonis actibus semper occupare se cupit. Nũc interius, nũc exercetur exterius. Ocium obhorret summopere, veluti caritatis inimicum. Proficiendi nanque desiderio succensus quo magis proficit, eo amplius Deo appropiare conatur. Verecundatur iacere in imis, delectari exterioribus, attolli dignitatibus, & prosperitatibus demulceri. Capiti Christo tanquam membrum nobile conformari peroptat, quamobrem ex industria se deiicit, vt humilitatem sectetur. Se exercet in arduis, vt virtutes acquirat, se affligit in pœnis, vt animal indomesticum domet, se abscondit ab hominibus, vt ad inuisibilium contemplationem se eleuet. Deo vt amabilis fiat, non diebus, non noctibus à benefaciendo torpescit. Intus quantum valet, desideriis inflammatur, cogitatione roboratur sancta, amore pascitur, meditatione pinguescit, atque Deo plenus iugiter intra se diuinis laudibus occupatur. Efficitur vtique templum sanctum, dicatum Deo, ornatum moribus pace refertum, intelligentiæ lumen coruscum, decorum gratia, puritate nitidum, atque omni veneratione dignissimum. Vacat Deo, quum habitat secum, custoditur à Christo, dum foras egreditur, non autem vt placeat sibi, aut quærat sua postponit se, sed vt eius cui se donauit, perficiat voluntatem. Siue mente excedat Deo, siue sobrius sit hominibus semper Christi caritate compellitur. Tenet in penetralibus Christum, & ab ipso dirigitur, vt in illo permaneat. Quoties elongatur à Christo, non nisi ipsum quærit in se. Quærit, inquam, sedulo, petit humiliter, & perseueranter pulsat. Pauet prorsus, ne ignorantiæ inuolutus caligine diuinæ voluntatis efficiatur indocilis, atque foras expulsus patrimonio consumpto porcorum siliquas manducare cogatur. Nunquam securus, nunquam quietus existit, quoadusque redeat in idipsum. Solus ipse nouit, quid habuerit, quid amiserit, quid quærat. Nam internarum deliciarum inexpertus quantis mens iusti affluat bonis, ignorat. Propterea nec pro se, neque de alio, sicut expedit, dolere potest. Insensibilis quippe effectus sola quæ foris sunt, appetit, in solis exterioribus occupatur, nihil quod non gustauerit, ipse approbat, sensibus regitur, sensibúsque nutritur, totum se tribuit, totum se diffundit in eo, quod agit. Quid sit ipse, quid versetur in se, nescit. Alienorum factus est seruus, qui noluit esse suus. Hinc laboribus, hinc tentationibus variis fatigatur. Thesaurizat, & ignorat cui congreget, quoniam bonum non bene agere consueuit. Minime autem desperet, qui huiusmodi est, perseueret in bono, vt per bonum discat benefacere. Non enim in bono occupatos derelinquit Deus, illos ex insperato & in nesciente caligine visitare consueuit.

uit. Maximum ſuper hoc in Apoſtolis piſcatibus poſt reſurrectionem elicitur documentum. Quum enim perrexiſſent piſcatũ, & per totam noctem nihil prendiſſent, eorum laboribus compatiens mediator ante illos apparuit in littore, atq; vt iterum rete iacerent, mandauit dicẽs. Mittite in dexterã nauigij rete, & inuenietis. Ioan.21. Nempe illos tota nocte deſudare permiſit, & capere nihil, quatenus in doctrina ſpiritus, per corporale opus eos imbueret. Docuit itaq;, quid de ſeſe credere, quid de ſeipſis intelligere, & qualiter in operibus laudabilibus ſe habere deberet. Nequaquam ſine grandi ſacramento actũ eſt, vt poſt reſurrectionem laborantibus in mari diſcipulis & nil capientibus ipſe ſaluator appareret in littore. Hæreditatem profecto incorruptibilem, & incontaminatã, ac conſeruatam in cœlis per littus maris, in quo ſtetit, indicauit. Carnis glorificationem & perpetuæ vitæ ſoliditate, quam acceperat, ſignificauit ex loco. Neſcit mutari ab eo, quod eſt, neq; quod habet, valet amittere, quicunque futuræ beatitudinis factus eſt particeps. Segregatur à turbinibus ſeculi, & ſempiterna pace lætatur. Quæ quoniam nõ niſi poſt vitæ terminum poſsidetur, ideo Chriſtus in littore ſtetit. Stetit (inquam) ſolus cæteris in fluctibus deſudantibus, vt ex hoc agnoſceremus illũ ſolum habuiſſe immortalitatẽ, & lucem habitaſſe inacceſsibilem. Quis eſt in carne degens, qui non tentationibus agitetur, itteratur infirmitatibus, & doloribus fatigetur? Preſſuris repleta, fraudibus, periculis, & variis pœnarũ generibus exaggerata præſens hæc vita eſſe comprobatur. In ipſa ſuperbia inflat, cupiditates accendunt, proſperitates ad laſciuiã prouocant, alienus ſuccesſus inuidiæ liuore perurit, deuaſtat ira, odia conturbant, libido dominatur, blanditur gula, triſtitia conſumit, proſternit ocium, detractiones necant, diſſoluuntur ioca, gloria inanis attollit, popularis fauor decipit, inopinati caſus feriunt, & ad extremum mors furibunda intercipit. In hoc procelloſo mari, ô quàm ſæpe flante ſecundo vento repentè tempeſtates inſurgunt, aperiũtur abyſsi, nautæq; periclitantur in vndis, & qui in portus tranquillitatem arbitrabantur intrare, beluis marinis traduntur in eſum. Non eſt in hoc pelago magno & ſpatioſo, in quo ſunt reptilia, & animalia puſilla, atq; ingentia ſine numero, nauigatio tuta. In ipſo per myſterium tota nocte apoſtoli laborauerunt, & nihil prenderunt. Nempe vacui remeaſſent ad propria, niſi à verbo admoniti iterum retia laxaſſent. Venit verbum, apparuit in littore mediator, & vt in nauigij dexteram mitterent retia, imperauit. Diſce tu, qui laboras in nocte, qui ſine Chriſto laxas rete, qui abſq; ſapientia ſermonibus tuis homines conaris inſtruere tuóq; conſortio aggregare, quoniam nihil proficis. Abſq; diuino iuſſu mortalium nõ emolliuntur corda audientium, aures non reſerantur, nec vita reformatur. Imperium verbi prius auſculta in te, intende proſperè, procede vt capias, noli præſumere prædicare, niſi mittaris, alioquin eris tanquam æramentũ ſonans, aut cymbalum tinniens. Quid propheta ſanctus de ſe dicat, intellige, Miſit (inquit) Dominus manũ ſuam, & tetigit os meũ, & dixit mihi, Ecce dedi verba mea in ore tuo, ecce conſtitui te hodie ſuper gẽtes & regna, vt euellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſsipes, & ædifices, & plantes. Aduerte diligenter, quoniam abſq; ſapientiæ dono Vates tantus prædicationis officium ſumere non audebat, quamuis in gentibus ſe prophetam datum audiret. Nam præmiſerat, a a a Domine Deus, ecce neſcio loqui, quia puer ego ſum. Humilitate itaq; præditus, & arcano lumine præuentus meruebat ambulare in magnis atq; mirabilibus ſuper ſe. Ob hoc potius eligebat in ſilentio vacare ſibi, quàm ſine fructu vtilitatibus incũbere proximorum. Pro huiuſmodi equidẽ humilitate diuinitus erudiri promeruit, vt animarum miniſter eſſet idoneu. Duplici itaq; exemplo inſtruimur, Prophetæ (videlicet) qui prædicare renuit, niſi introrſus eſſet imbutu & apoſtolorum, qui abſq; Domini mandato in mari figuraliter retia mittentes nihil prenderunt. Nam te illud verbi Dei prædicationẽ præſignabat, Sola ſapientia eſt, quæ aperit ora mutorum, & linguas infantium diſertas facit, quæ vẽtis & mari imperat, & obediunt ei, quæ etiam prædicationis reti piſces rationales maris per apoſtolorum miniſteria ad littus trahit. Nempe Dominus ipſe dat verbum euangelizantibus virtute multa, vt illorum inſtitutionibus milia hominum ad littus triumphantis cõgregentur eccleſiæ. Figuram audi, vt in figura intelligas veritatem. Audita (ſicut euangelij textus loquitur) apoſtoli præceptoris voce miſerunt rete, & iam non valebant illud trahere præ multitudine piſcium. Ioan. Quantum verbum verbi valeat, quantúmq; prædicatorũ obediẽtia ſit efficax in piſcium horum captura probatur. Vnico verbi ſermone apoſtolorum cõplentur retia, quæ nullum antè potuerant includere piſcem. Sacramentũ hoc magnum eſt, in exordio naſcẽtis eccleſiæ reſeratũ. Quomodo abſq; ſacramẽto eſſe cenſebitur, quod tanta ordine recitatur? Scribitur numerus piſcium, retis integritas, & nomina piſcatorum, cuncta hæc aliquid innuunt. Piſces iſti electorũ in Chriſto credentiũ cõgregatio eſt. Porrò electi omnes ſpirituales ſunt piſces, qui in huius ſeculi natãt fluctibus, & ſubiecti ſunt Chriſto, de quibus ore prophetico dicitur, Volucres cæli & piſces maris, qui perambulãt ſemitas maris. Ipſi in aquis viuunt, & per eius diſcurrũt ſemitas, tribulationibus affliguntur, nec deficiunt, quoniã per tolerantiam perſeuerant, moriuntur autem in his aquis, ... tudine carentes de flagello diuinæ correptionis ... murant, aut ſine percuſsionis verbere tẽporali ... citate tumeſcũt. De talibus Pſaltes inquit, ... labore hominũ non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur, ideo tenuit eos ſuperbia, operti ſunt iniquitate & impietate ſua, prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum, tranſierunt in affectum cordis. Huiuſmodi quandiu florent, donec proſperitatibus eleuantur, ... tientes eſſe videntur, & non ſunt: Deo cõfitentur, quia benefecerit illis, & gratias agunt, quum proſperis ſuccesſibus pollent, mox verò quum diuinã ſuper ſe ſentiunt vltionem, in blaſphemiæ laudis verba commutant, obliuiſcuntur gratiarum, quas Deo exhibebant, atq; Deũ non propter Deũ, ſed propter ſe diligere ... peribus proteſtatur. Hi nimirũ quãuis in carne ... in anima tamẽ mortui eſſe noſcuntur, ſicut de ... trice vidua dicitur, Vidua in deliciis viuens ... eſt. Præfocati quidem in aquis tribulationum à Chriſto efficiuntur extranei, non autem ſic patientes, nec ſic qui in electorum computati ſunt ſorte, flagellãtur & tolerant, virga æquitatis plectuntur, & laudes exoluunt, ſe deliquiſſe fatentur, reatus ſui pondus perſpiciunt, & humiliter ferũt, nequaquã dubitãt ſe in filiorũ numero cõputãdos, quũ temporaliter opprimũtur, ...

stolicā admonitionē memoriter tenent, quæ ait, Omnis disciplina in præsenti non videtur esse gaudij, sed mœroris, postea verò exercitatus per eam pacatissimū fructū reddet iustitiæ. Et iterū, Quis filius, quē nō corriget pater? Quòd si sine disciplina estis, iam estis nō filij, sed adulteri. Istiusmodi spiritualibus piscibus, qui vita spiritus in Christo viuētibus tribulationibus non periclitabantur, aiebat Apostolus, Mortui enim estis, & vita vestra abscōdita est cum Christo in Deo, Hi apostolicis retibus capiuntur, vt trahantur ad littus, & offerantur Christo. Capiuntur quidem, non vt in seruitutem redigantur, sed vt in libertatē transeant filiorum, & matrem agnoscant Hierusalem, quæ sursum est, & est libera cum filiis suis. Meritò ergo numerus piscium, qui capti sunt, centum quinquaginta tres esse perhibentur, quoniam omnes prædestinati ad regnum, per septiformis spiritus gratiam roborati, decalogi mandata seruantes in confessione deificæ trinitatis vitæ suæ diem claudunt extremum. Tales Dei verbi reti inuoluuntur. Audiunt enim verbū per prædicatorum ministerium, & illud corde retinent, atq; centuplum in patientia virtutum germināt fructum. O quàm bonum Verbi Dei rete saluificum & indissolubile, non mortalis artificis manu contextum, sed Sancti Spiritus sapientia connexum atque compositum. Nequaquam valet humana peritia, & hominum indocta scientia facundiæ suæ retibus peccātium animas ad prudentiam veri reformare, reuocare ad Christum, erigere in cœlestia. Non potest cæcus cæco luminis ostendere iubar, neque per iustitiæ semitas rectum præbere ducatum. Hoc diuinæ virtutis & Paracleti proprium est opus, qui tangēdo mentem sapientiam docet, intellectus infundit lumen, reuelat consilia, fortitudinem tribuit, imbuit scientia, pietatem inserit, atq; filialem Domini immittit timorem. Huiusmodi virtutibus sanctorum patrum per Spiritum Sanctum cōtexta sunt retia, per quæ capiuntur, quotquot ad æternam prædestinati sunt vitam. Hi nequaquam almi spiritus scindunt retia, quoniam in vnitate fidei perseuerant, vnitatem diligunt, vnitatem tota industria custodire contendunt, non faciunt schismata, contentiones fugiunt, & discordiarū bella perhorrescunt. Dociles quippe quum sint, mites, misericordes, pacifici, corde mundi, iustitiam sitientes, & in tribulatione patientes, Sancti Spiritus magisterio interius diriguntur. Non à seipsis, sed gratia Dei fatentur esse, quod sunt, ideo tanquam veri humiles corde, & pauperes spiritu cœlesti proteguntur auxilio. Requiescit nanq; Deus super humilem & quietum, sermonésq; suos custodientem. Consueuit præterea non omnibus, sed apostolicis tantùm viris eloquiorū suorum ad capiendas animas retia præbere. Quanquam etenim innumeri reperiantur, qui polluta mente, & iactantiæ causa verbum Dei pronuncient populis, incassum tamen laborare noscuntur, quoniam non per spiritum, sed de suo corde loquuntur. Solùm igitur per diuinam gratiā ad prædicationis electi officium doctrinæ cœlestis fluenta audientibus porrigunt, atq; mundanæ cupiditatis sitim exhauriunt. Animarum lucris incumbunt, Christum simpliciter annunciant, spiritualis vitæ itinera manifestant, & cuique propria alimenta propinant. Prædicatorem eximium audi, Non enim (inquit) loquimur in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Istiusmodi tradita sunt diuina eloquia, vt quemadmodum in opere, ita & in sermone potentes sint. Esto & tu talis, vt meritò tibi verbi Dei dispensatio conferatur. Petrum imitare Apostolū, cui præcipuè Dominus in hac piscatione mandauit, quatenus referta piscibus retia ad littus traheret. Nudus quippe quum in nauicula esset, suscepta tunica, per medios fluctus perrexit ad Christum. Apostoli igitur eruditus exemplo, quisquis ad Christum per prædicationis rete alios trahere concupiscis, sta in naui, perseuera in ecclesia, & catholicæ fidei confessionem tene, ne in errorum pelago demergaris. Agnosce quoque te esse nudum, infirmitatem propriam confitere, & mentis oculo cæcitatem tuam intuere. Porrò nuditatem tuam fateberis, si diligenter discuties, qualem te Deus in natura condiderit, quantáque gratuita tibi erogauerit dona. In Adam te considera, qui suam erubescendo nuditatem, & latebras fouit, atque ficuūm sibi perizomata fecit, caue tamen ne tu, vt ille ab aspectu Domini fugias, quin potius cognito quòd in littore maneat Christus, non arescentium foliorum, sed perpetuæ caritatis succinge te tunica, & nuditatē propriam operire studeto. Est nanq; caritas indumentum nuptiale, quod multitudinem diluit peccatorum. Hoc quicunque vestiti sunt, beati dicuntur, quoniam ipsorum remissæ sunt iniquitates, & tecta facinora. Tali tunica præcinctus dum fueris, amore ignito in tribulationum vndas ingredi non expauescas, vt ad præceptorem tuum stantem in littore valeas properare. Nequaquam patieris naufragium caritatis pallio coopertus, quum scriptum sit, Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem, nec flumina obruent illam. Vtiq; lætus effectus, ac dilectionis tunica circundatus per maris medium tanquam per siccum securus incedes, videbísque per spiritum (vt olim Hebræi corporaliter) spiritualem Pharaonem, ipsiúsq; exercitum veluti plumbum demersum in aquis vehementibus. Tunc tu tam pro consecuto triumpho, quàm etiam pro mediatoris præsentia delectabili carminis sancti ad angelorum, beatorúmq; cœtum intentionem dirigens huiusmodi laudis prorumpens in vocē, Cantemus Domino, gloriosè enim honorificatus est, equū & ascensorē deiecit in mare. Si ista fideliter gesseris, si amoris cantica in cordis tui thalamo iugiter prōpseris, si spōsi cœlestis vestigia in hoc mystico tenueris littore, proculdubio verbi Dei mysterium proximis impertieris vtiliter. Ministrabitur quippe tibi in fide virtus, in virtute sciētia, in sciētia abstinētia, in abstinētia patientia, in patientia pietas, in pietate amor fraternitatis, in amore fraternitatis caritas. Ista si affuerint tecū, non vacuum, nec sine fructu constituent te in Domini Iesu agnitione. Recipies quādiu peregrinaberis in corpore, in hoc solido littore veræ sapientiæ, & in cōtemplatione perpetuæ felicitatis, diuinitatis perspicuam scientiam, humanitatis Christi notitiam, nec non fraternæ æmulationis spei immarcessibilem coronam. Hæc in leuamen tuæ peregrinationis, fatigationúmque tuarum auxilium tanquam primitias possidebis, dum verò ad supernorū patriā, quò tendis, perueneris, æternā atq; ineffabilē horū cōsequeris mercedem. Istā profectò, de qua loquimur, electorū gloriā apostolis in littore cōstitutis Dominus Iesus figuraliter præmonstrauit. Sic enim legitur, Viderunt quum descendissent ad littus prunas

Colos.3.

Cant.8.

Exod.15.

1.Cor.2.

Ioan.21. prunas positas, & piscem superpositum, & panem, vt in ardentibus prunis diuinitatis notitiam, in pisce superposito mediatoris intelligentiam, & in pane apposito electorum vnitatem expressam fuisse cognoscas. Talis est cibus, taléque conuiuium, quod amicis suis Dei sapientia præparauit in littore. Huiusmodi in cœlorum regno sunt discumbentium fercula. Dei vtiq; visione fruuntur, in qua totius beatitudinis summa complectitur. Nempe videre Deum in se, atq; vniuersa in illo, non per ænigmata, neque ratiocinando, sed in sapientiæ splendore, in veritatis radio, in lumine gloriæ, nemo constitutus in corpore mortali valet mente percipere, atq; explicare sermone. Porrò hæc visio, & visionis admiratio vita æterna est, de qua viuunt, qui beatè viuunt, per quam omni corporis & animæ corruptione deposita deificantur in patria. Reformati non in naturæ substãtia, sed ex supereminenti, quam prius non habuerant, gloria, dignitatem sortiuntur angelicam. Efficiuntur æquales illis, non propter institutionem, sed ex merito, id verbo in suo corpore operante. Quamobrem tanquam grati de munere, nobilitati in corpore, de plenitudine saginati, suspensi pro mysterio in mediatoris specie irreuerberatos tenent obtutus. Non enim valent non delectari illo, quem æqualem sibi super omnia prælatum conspiciunt, cuius (videlicet) virtute sunt conditi, gubernati sapientia, sanguine redempti, meritis sublimati. Obseruant vtique illum iucundissima amoris sagacitate, quantus in gloria, qualis in decore, quàm honorabilis sit in regia dignitate. Rapiuntur in ipsum ardentissimo dilectionis impulsu, & quadam intimæ caritatis ebrietate liquescũt. Se in illo diligũt, & ipsum incomparabiliter plus quàm se. Reciproca nanq; caritate connexi amoris facibus pariter accenduntur. Prouehuntur illi ad summa, dum ipse inclinatur ad ima. Inclinatur, inquam, sed non à naturali & diuina dignitate degenerat. Quum se communicat, permanet in eo, quod est, quoniam in natura verbi semper est, quod est, nullam admittit vicissitudinẽ, nullámq; gloriæ diminutionem. Proinde in hilaritate tribuit, & abundè cœlestia largitur, libentius verò se. Se dando confert omnia, quoniam in ipso omnis plenitudo diuinitatis habitat corporaliter. Meritò itaq; ad pa-

Ioan.17. trem dum loqueretur, ait, Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Hanc plenitudinem contemplationis discumbentibus Discipulis promisit in littore, ideóq; de illis

Ioan.21. scriptum est, quòd nemo discumbentiũ audebat eum interrogare, tu quis es? sciẽtes quia Dominus est. quod euidentius in cœnaculo recumbens aperuit, dicens,

Ioan.17. Pater quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & ipsi sint mecum, vt videant claritatem meam, quam dedisti mihi.

Qualiter mediante fide per visibilem mediatoris Christi naturam homo ad inuisibilia sit prouectus.

CAP. XXVIII.

SEmpiternum Dei verbum, dum in plenitudine tẽporis humanæ mortalitatis naturam suscepisset, atque in illa peregrinaturum se mundo exhibuisset, omnem aduentus sui intentionem ad hoc direxit, vt humanam speciem, quæ per culpam ab ingenitæ dignitatis arce ceciderat, ad pristinam restauraret gloriæ celsitudinem, quod congruè agi nequaquam poterat, nisi homo spreto commutabili bono incommutabile tot[is] viribus quæritaret. Hoc autem facere quomodo vale[re]t nocens & visibilium amore detentus, qui amissa [li]beri arbitrij potestate se in seruitutem redegerat v[i]tiorum? Aliena profectò fuerat erigendus manu, q[ui] propria voluntate deliquerat, nec alterius quàm e[ius] à quo plasmatus, cuiusque transgressus fuerat lege[m]. Missa igitur de sublimibus cœlorum sedibus sapi[en]tia Dei in corpus visibile mirabili magisterio lang[uido]res curauit humanos. Ministrauit quippe inuisibi[lem] fidẽ per assumptã visibilẽ substantiã mũdo, quate[nus] à visibilibus per visibile ad inuisibilia inuisibili[ter] promoueret. Hinc est, quòd adhuc quũ esset passib[i]lis, in elemẽtis & creaturis plurimis, atq; in corpori[bus] hominum miracula exercuit sine numero, vt eru[di]diti in fide, & purgati per fidem de visibilibus ad inui[]sibilia raperemur. Denique post ipsius etiam celebratam resurrectionem testibus præordinatis in multis argumentis apparuit, quatenus eorum adminiculo futuram in ipso, ac per ipsum crederent vitam, atq; posteris prædicarent. Sunt etenim Christi miracula diui[]nitatis illius & immortalis vitæ cõspicua testimonia, quæ rationalem mentem de fidei veritate sufficie[nti]simè instruunt. Eadem nanque Propheta contem[pla]tus aiebat, Testimonia tua credibilia facta sunt [ni]mis. Prorsus nimis, quoniam admirationis suæ sple[n]dore in diuinitatis cognitione per fidei exercitat[ionem] attollunt, vnde & idem alio inquit in loco, Mirabi[lia] testimonia tua, ideo scrutata est ea anima mea. Per [mi]raculorum itaq; visionem dirigente fide simplici[um] atque incredulorum corda diuinitatis scientiam [] cunque percipiunt. Hinc est, quòd Paulus ait, Sig[na] data sunt infidelibus, non fidelibus. Meritò igitur D[i]scipulos adhuc rudes, & in fide dubios post multa [] ram ipsis patrata miracula, atque resurrectionis e[] bita argumenta Dominum Iesum increpasse cog[no]scimus. Apparens siquidem illis super montis Ol[iueti] verticem (sicut legimus) exprobrauit incredulita[tem] illorum & duritiam cordis, quia iis, qui viderant [eum] surrexisse à mortuis, non crediderant. Minime [] pe arguisset eos, si tantis conspectis prodigiis [ratio]nabiliter dubitare debuissent. Non enim [] surrexisse, vel in minimo fluctuare licebat, quibus [] gendo, edendo, videndo, loquendo se insinuauerat [] uere. Increpauit itaque illos tanquam vituperatio[ne] dignissimos, & virtutibus remunerandam asseruit eo[]rum fidem, qui nil videndo in ipsum fuerant credit[u]ri, sic inquiens, Signa eos, qui crediderint, hæc sequ[en]tur, in nomine meo dæmonia eiicient, linguis loqu[en]tur nouis, serpentes tollent, & si mortiferum qui[d bi]berint, non eis nocebit, super ægros manus impo[nent] & bene habebunt. Quæ fidei gloriosa insignia, sp[ecta]ræq; virtutes, quoniam non ab vniuersis creden[tibus] fiunt, spiritualiter potius quàm corporaliter i[ntelli]genda sunt. Nempe in saluatoris nomine crede[ntes dæ]monia eiiciunt, quũ persuasionibus sacris audient[ium] corda compungunt, atq; ad resistendum Diabolo viriliter verbo exhortationis accendũt. Linguis loquũtur nouis, dum ipsi introrsus illuminati sapientiæ dono, aut sacramentorũ cœlestium arcana patefaciunt, aut diuina carmina publicè, seu priuatè suaui cordis modulatione decantant. Serpẽtes tunc tollunt, quando per orationis instantiam antiqui serpẽtis coercent

sæu[itiam]

[...]uitiam, ne decipiant simplices, vel quum eosdem piis redargutionibus ad rectioris vitæ itinera errantes aduocát. Non eis nocet, si quid mortiferum bibe[...]rint, dum virtute fidei roborati, atque caritatis flamma succensi calcant oblectamenta carnalia, atq; malignorum spirituum obscœnis letalibúsq; suggestionibus cor suum custodiendo repugnant. Super ægros etiam manus imponẽdo sospitatem inducunt, quum virtutum exemplo, & bonorum operum fœcunditate delinquentium animos ad emendationem inflectunt: atque in vitiorum squalore iacentes caritatis manu erigunt, & post Christum currere hortantur. Ista quippe sunt credentium spiritualia stipẽdia. Hæc (inquam) sunt catholicæ religionis ornamenta sublimia, quæ pro speciali munere prius, quàm cœlos peteret Christus, suæ reliquit Ecclesiæ. Voluit nanque charismatum spiritualium coronas pollicẽdo exponere: quatenus in virtutum stadio pugnaturos ad cœlestia arctius animaret. Talibus igitur donorum gemmis quamuis in membris suis decoratam esse agnoscamus Ecclesiam: peramplius tamen sponsionis gratiam eos, quibus loquebatur, percepisse minimè dubitamus. Quum enim honorabilia essent Christi corporis membra: prestantioribus meritò debuere locupletari muneribus. Illis planè datus est sermo sapientiæ, & sermo scientiæ linguarum genera, gratia curationum, & legis prophetarúmque interpretatio. Autoritatem quoque consecuti sunt calcandi omnem virtutem inimici: ipsum'que de hominum animabus corporibúsque fugandi. Sic enim habes: Ecce dedi vobis potestatem calcandi serpentes, & scorpiones, atque omnem virtutem inimici. Hæc tam pro defensione catholicæ veritatis, quàm pro conuersione gentilis populi sortiti sunt. Porrò ipsis quęcunq; promiserat ascensurus, per spiritum sanctum regnando [...]it. O præceptoris solicitudo mirifica: incredulos discipulos arguit: & tamen credituris spiritualia pollicetur charismata. Vtrunque in sui hora ascẽsus exhibuit & ascendit. Illos siquidem exhortando benedicens, & ad æthera scandens à terra eleuatus est. Ex huius igitur insueti accensus intuitu astantium discipulorum admiratione transfixa sunt corda: adeo vt suimet obliti, qui dicerent, ignorarent. Erat vtique prodigium hoc veneratione dignissimum: ab ipso vsque tunc mundi exordio minimè fuerat auditum, vt mortalium quispiã absque vehiculo, & sine adiutorio cœlorum corporaliter secreta penetrasset. Pręcesserat Enoch solus tãtùm in illa generatione iustus repertus: qui angelorum fretus adminiculo de hoc seculo in deliciarum translatus extiterat locum. Heliam quoque in curru igneo ab aspectibus hominum legimus fuisse sublatum: sed & Abacuch prophetam nouimus in momento de Iudæa in Babylonem esse [...]ductum. Horum neminem per seipsum, sed per an[...]orum ministerium id egisse cognouimus. Solus [...]diator noster ex virtute verbi alieno non indigẽs [...]agio in beatorum mansiones gloriosus intrauit. [...]longè antè Citharœdus sanctus cõtemplans aie[...]: Exaltare domine in virtute tua, cantabimus & [...]mus virtutes tuas. In virtute igitur propria cernentibus Apostolis, aliísque quamplurimis ferebatur in cœlum: patenter quidem, & pedetentim: ita vt intuentibus nulla inesset de ascensu eius ambiguitas: sursum autem progrediente illo facta est in cœlo lætitia singularis. Cõuenit simul vniuersus angelorum exercitus: vt ascendenti domino pariter obuiarent. Ecce (inquiunt) venit ad templum sanctum suum dominator dominus: en gloriosissimus fidelium propugnator prostratis aduersariis redit ad propria. Ipse vtique gloriosæ humanitatis amictus pallio, atq; captiuorum ingenti multitudine circunseptus laureatus incedit. Occurramus obuiã conditori nostro, nullus tardet, nulliq; liceat remanere: omnes vnanimiter, quantũ valent, laudis exoluãt debitum, singuli lętentur in domino, quoniã perditorum ipse restaurabit ruinas sociorum, atque antiquæ ciuitatis nostræ mœnia reædificabit eximiè. Rumpamus igitur moras: ecce iam à terra eleuatus, iam penè ab intuẽtium oculis sublatus est. Tunc ingẽs oritur cum exultatione susurrium: fitque apparatus citharœdorum cœlestium citharizantium in citharis suis. Adest Michaël legionum angelicarũ princeps gloriosissimus, singulorum distinguens ordines: miráq; alacritate diuidẽs vniuersos: præcedunt inferiores, subsequuntur cæteri iuxta naturæ prærogatiuam, ac meritorum dignitates. Quale spectaculum, quàm læta congregatio, quãtus exercitus, quæ laudum carmina occurrẽtium resonant angelorũ? Ista profectò non capit sensus, intelligentia nõ attingit, vsus nescit, ignorat seculũ,ætheráque mirantur. Quid multis immorer? Descẽdentibus obuiant ascendentes, & indissolubili colligantur cõpagine vnitatis. Iam enim perlucida se opposuerat nubes, quæ ab aspectibus admirantium ac lætantium discipulorum subtraxerat Christũ. Efficitur cor vnũ, eadẽ volũtas, par consensus, mutua exhortatio, æqualis operatio laudis hominum angelorúmq;. Singuli absq; vocis strepitu certatim singula promunt laudationis præconia: ex alterutris aspectibus, de cõcupito consortio, pro ineffabili gloria cœli ciues terræque lætantur. Vtrosq; copulabat parietes preciosus lapis angularis & summus. Ipse verò hinc inde vallatus psallentium vocibus beatorũ maximo cum honore ferebatur in cœlum. A dextris planè ipsius angelorũ cunei, & à sinistris patriarcharum, cæterorúmq; sanctorum instituti sunt chori, vt vicissim se inflãmarent ad laudem. Tam innumerabiliũ fretus agminibus angelorũ veluti rex potentissimus mediator Christus pergebat ad patrem. Psallebant angeli nimia cum exultatione dicentes: Psallite Deo nostro, psallite: quibus respondebant iusti. Psallite regi nostro, psallite. Iterúmque angeli repetita laude nempe aiunt: Rex omnis terræ Deus. Et iusti. Quoniam ita est, psallite sapienter. Tunc modulatis vocibus complentes æthera pariter decantabant. Regnabit Deus super gentes: Deus sedet super sedem sanctam suam. Sicque in hũc modum ascendit ipse Deus in iubilo, & dominus in voce tubæ: prout de illo sanctus prophetauerat vates. Ingrediuntur denique in cœlum psallẽtibus choris, cunctísq; plaudentibus mirabiliter. Dauid ipse cum cantoribus Hierusalẽ citharam percutiebat: alij atq; alij organa, tympana, & milia huiusmodi suauissimè perstrepebant: omniũ affectus & actus diuinis laudibus intendebant. Porrò tota ciuitas illa festiua erat, hilaris, redolens, decora, deliciis referta, occupata in laudibus, erecta in Deũ, magnificata honoribus, sanctificata meritis, prærogatiuis ornata, dilatata bonis, stabilita per secula, pace secura, necessitatib. aliena, Deo carissima, & sempiterno verbo castissimè co-

Luc.10.

Gen.1.

Psal.46.

pulata. Per plateas quippe illius, per mansiones, & vicos ab vniuersis cantabatur alleluya. Erat præterea in illius medio miræ magnitudinis, atq; incóparabilis pulcritudinis thronus innumerabilium stellarum splendore coruscus: nec non & angelorũ miliũ claritate stipatus. Hunc diuinalis aspectus, & regia dignitas, atq; indicibilis gloria perornabat. Illuc, vt ipsum tangeret, nemo appropiare audebat: venerabatur tamen omnes illius artificis sapientiã, cœlestem virtutem, effluentem gratiã, æternúmque decorem. Equidem in principio & ante secula hic eleuatus est thronus, vt in ipso Dominus Iesus solus honorabiliter resideret: quemadmodũ & factum est. Nam laudãtibus Deum cunctis, pariterque psallentibus, ac vniuersis cernentibus in eodẽ gloriosissimè collocatus est. Tũc milia milium ministrantiũ, & decies centena milia assistentium angelorũ vocem dedere, dicentes: Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum, amen. Verũ & ipse sanctorum cœtus dulcisonis iubilationũ clamoribus inquit: Dignus es domine accipere virtutem, & diuinitatẽ, & sapientiam, & gloriam, & honorẽ, & benedictionẽ: quoniam occisus es, & redemisti nos in sanguine tuo: fecistíque nos reges & sacerdotes, & tecũ regnabimus in æternum. Hæc & his similia persequẽtes nimia cũ veneratione cadebant in facies suas, & ante thronũ agni suas submittentes coronas immensas illi gratiarũ exhibebãt actiones. Se quidẽ ab admiratione & laude continere non poterant. Emanabant enim de ipsius mediatoris serena facie riuuli nõnulli bonitatis & clemẽtię profluentes de vitæ fonte sanctæ ciuitatis, quorũ qui aderant, inebriati dulcedine pia caritate languebant: sed & ipsa sapientia in Christo corporaliter habitans, de thesauris diuinitatis suæ spirituales quosdam luminis emittebat exterius radios, quibus contemplantes illustrati, intelligentiæ splendore fulgebant. Trahebãtur suauiter à Christo, ipsúmque aspiciẽtes vberrimè delectabantur ipso. Nil planè in illis vacabat à laude: quoniã totum quod videbatur ibi, agnoscebatur laudabile. Ingrediebantur vtique & egrediebãtur, & virentia amoris & laudis pascua degustabant. Arcana mysteriorũ affluenter patefaciebat verbum, per quæ rediuiuis contemplationũ gaudiis reficiebantur vniuersi. Nec fastidium satietas, neque pœnã desiderium inferebat. Operabatur in illis ipsius verbi potentia, quatenus ineffabiliũ bonorum capaces existerent. Se diffundebat in illos, reficiebat eos non relinquens se: ordinabat singulos in gradibus suis, omnésque secundum merita disponebat. Non de minoritate inuidentia, nec de maioritate generabatur elatio. Omnium omnia cõmunia erant, quoniam Deus erat in omnibus omnia. In hoc itaq; mediatoris conuiuio nuptiali exultationis & confessionis iucũdissimus percipiebatur gustus, atque laudantiũ, ac Deũ benedicentium melliflua carmina personabãt. Cœlestibus autẽ canticis incumbentibus supernæ patriæ habitatoribus, diem festúmq; ducẽtibus adhuc turba discipulorum residebat in monte, erectísque in cœlũ luminaribus mente delectabiliter pascebatur. Tunc iuxta illos in albis vestibus duo viri astitere, dicentes: Viri Galilæi quid admiramini aspicientes in cœlũ? hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. O mediato-

Apoc.7.

Acto.1.

ris pręcipua dignatio, ô caritatis viscera prędicand[...] In tanto siquidem honoris culmine sublimatus nu[...] quid oblitus est stupentium filiorum? Nec pro gau[...] magnitudine, neque pro locorum distãtia fouere[...] siit, quos superstites in mundo reliquerat. Ita p[...] in cœlis lætatur cum angelis, vt in terris nõ fasti[...] cohabitare in hominibus (nam delicias suas cu[...] liis hominum esse fatetur.) Pro amoris igitur v[...] mentia non dedignatur summus ad ima descend[...] vt infimos eleuet ad summa. Nisi prius desce[...] ipse, nunquam erigimur. Eius inclinatio nostr[...] uectio est. Quamobrem ipsius documento disc[...] humilitatem, contemptum seculi teneamus: ca[...] mus delectari infimis & caducis, vt expeditius cœ[...] stia capiamus: vtraque nequeũt possideri. Nam (te[...] Apostolo) quicunque voluerit esse amicus seculi h[...] ius, inimicus Dei cõstituetur. Moriamur ergo seculo, vt viuamus Christo. Ille viuere cẽsendus est Christo, qui custodit legem, aduersatur diabolo, & mundum calcat, contẽnit visibilia, odit se, diligit vniuersos, atque mentis affectu bona inuisibilia concupiscit. Qui talis est, corporaliter moriendo mutatur in meliu[...] Ponet (iuxta Prophetæ sententiam) radices deorsu[...] & faciet fructũ sursum. Erit honorabilis angelis, a[...] bilis Christo, lumen seculo, vilis sibi, & caris[...] Deo. Seipsos nanq; deiicientes attollit omnipo[...] diligentes se diligit: ipse soluit (dicente Propheta[...] peditos, illuminat cęcos, erigit elisos, & dirigit iu[...] præcipua tamen dilectione aduenã & peregrinũ[...] custodit: illũ (videlicet) qui veridica oris cordísq;[...] finitione cum Psalmographo ait: Aduena ego [...] apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei. Pr[...] de à temporaliũ curis, & ab amore visibiliũ alie[...] effectus in diuina lege meditatur assiduè. Contẽ[...] tioni vacat dulciter & quieti, fugit hominũ co[...] tia, sectatur sapiẽtiam, virtutes possidere appeti[...] gilat prudẽter super se, atq; in sui latitudine cord[...] lectabiliter occupatus prostratus coram domi[...] spiritu iugiter propheticum depromit, dicens: C[...] biles mihi factæ sunt iustificationes tuæ in loco [...] grinationis meæ. Quotidianis siquidem & sp[...] bus in deliciis enutritus per incremẽta la[...] actionum ad maturam pertingit ætatẽ. Soli[...] ctorum vtitur cibo tanquam amicus Christi, & [...] licarum virtutum feruentissimus imitator. Sæpe[...] pellente caritate in sponsi ingreditur interiora cu[...] culi, & æterni sponsi castis potitur amplexibus. R[...] formatur in spiritu, & in seipso iucundissimè re[...] scit. In eandem autẽ spirituali reformatione irra[...] tur cognitione, cœlestium exhilaratur dulcedin[...] cundatur charismatibus, interna pace pinguesc[...] dilectione flagrantissima vulneratur. Sic viui[...] sto, viuificatúsq; in ipso, inquit: Mihi viuere C[...] est, & mori lucrũ. Nam mortẽ carnis anima[...] putat, dũ relicto huius seculi ærumnoso exil[...] lestis aulæ patriam lætus possessurus ingredi[...] Christus pro nobis introiuit, factus pontifex in [...] num, sedénsq; ad dexteram Dei in exelsis interpel[...] pro nobis, nósq; dulciter inuitat ad se. Pro nobis (i[...] quam) in cœlorũ palatium mediator venit Chri[...] paterno obiiciendo conspectui carnis nostræ natu[...] cicatricum splendoribus coruscantẽ. Nos autem i[...] uitat ad se, vt suaui caritatis suæ iugo reficiat nos a[...] huc peregrinãtes à se: ideo grandi voce clamat: Veni[...]

ad m[...]

...te omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego re...iam vos: tollitéque iugum meum super vos. Hortatur præterea nos, vt semotis terrenarum rerum curis per cõtemplationis ociũ in ipso delectabiliter quiescamus. Ipsius quippe illa vox est, quæ ait: Surge amica mea, speciosa mea, & veni columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ: ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Excitat etiã nos ascendere ad perfectionis fastigium, inquiens: Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est: (Mat. 5.) quatenus consummato per virtutum exercitia vitæ huius termino, in regione viuorum nos ducat ad patrẽ, viuificet & coronet. Clamat itaq; de cœlo, & in præcordiorum nostrorum auribus intónat vehementer. Excitat prorsus surditatem nostram, interiorem reparat visum, & gressuum nostrorũ semitas dirigit in viam pacis. Se statuit ante nos, vt in ipso agnoscamus nos, & per illum accedamus ad ipsium: ne nos sine illo perire contingat. Non enim talis est, vt morietium perditione lætetur. Vita quippe est, sine qua vita carnis mors est, quæ ducit ad interitum sempiternum. Quamobrem, ô milites Christi, ô amatores veri & incóculsi boni, ô vos qui suaue iugũ domini, & ipsius onus leue baiulare decreuistis, audite intelligẽtes, & sapientiæ verba cordis aure percipite. Discite (oro) vbi sit sapientia, vbi sit prudentia, vbi sit virtus, vbi sit lumen oculorum & pax. Non enim in hoc seculo, in quo peregrinamini reperitur, neque in terra suauiter viuentium, in sublimibus cœlorum mansionibus habitat: solis verò mundis corde de cœlo reuelat se, paruulis atque humilibus, de quibus dicebat: (Mat. 19.) Sinite paruulos venire ad me, taliũ est enim regnum cœlorum. Abscondit autem se à mentibus sublimiũ, (Esai. 1.) & superborum nescientium se. Propterea, inquam, humiliamini, mundi estote, auferte malum cogitationum à cordibus vestris, vt sanctificati digna efficiamini vasa à superueniente sapientia. Obseruat diligenter super quem requiescat, quem instruat & accendat. Secum thesauros defert cœlestes, & coronas triumphales rosarũ albescentiũ immarcessibiliúmque, vt ipsas suis amatoribus largiatur. Quũ igitur sit affabilis, decora, mitis, casta, beneuola, sancta, omniúmq; virtutũ candore vestita, sibi similes suos appetit dilectores. Indignum profectò est, vt tam præcelsa & nobilis peccatoribus se communicet & indignis. Ornate itaq; vos moribus, mundate à sordibus, concupiscẽtiis carnis renunciate. Virtutes possidere nitimini, cœlestia diligite præmia, si habiles vultis fieri contubernio sapientiæ. Est nanque diuina hæc spõsa speciosior sole, & super omnẽ pulcritudinem stellarũ, auro fulgentior, preciosior gẽmis, balsamo suauior, nectare dulcior, pudicior castitate, niue candidior, sanctior cũctis, elegantior vniuersis, firmamẽto sublimior, abysso profundior, mari latior, & orbe capacior. Nempe in cœlo & in terra summum obtinet principatũ. In terra etenim habitabili leges condit, disponit regna, regit populos, scrutatur corda, custodit iustos, punit delinquentes, exhibet iudicia, elemẽta temperat, arcet spiritus, deprimit elatos, curuat impios. In sublimibus verò cœlorũ sedibus angelicis spiritibus præsidet. Nam Seraphim succendit caritate, Cherubim veritatis illuminat scientia, thronos in iudiciorum suorũ contemplatione attollit: dominationibus, vt exeuntiũ ministeria disponant, indicit: principatus ad vniuersi regimen, regnorúmq; gubernatiorem præfert, pro coertione immundorũ spirituum, ne ad vota noceant instituit potestates, virtutes in faciendis miraculis sublimat, & roborat, mysteriis cœlestibus archangelos imbuit, & ad humana explendũ ministeria angelos sapiẽtes facit. Sũt enim omnes administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatẽ capiunt salutis. Hæc vtiq; (Heb. 1.) sapientia quum incõparabiliter virtutibus vniuersos transcẽdat & gloria: hominibus tamẽ familiaris existit, atq; cum illis spirituali connubio copulatur, vnde ait: Delectabar per singulos dies ludens coram eo omni tempore, ludẽs in orbe terrarũ, & deliciæ meæ esse cum filiis hominum. (Prou. 8.) Ipsam igitur omnes pariter diligamus, veneremur obsequiis, sequamur votis, muneribus honoremus, efferamus laudibus, canticis spiritualibus mulceamus, placemus precibus, flectamus suspiriis, oratione vincamus, aduocemus clamoribus, desideriis capiamus, atque in penetralibus cordis caritatis brachiis suauiter amplectemur. In ea semper requiescat mens, amor ferueat, subsistat virtus, intentio dirigatur, cogitatio maneat, perseueret & vita: quatenus per ipsam veniamus ad illam, iungamur illi, illáq; beatè fruamur, quæ diuino honore coruscãs, atque immortalitatis candore refulgens in patris solio, æquali potestate, pari gloria, & inconfusa maiestate viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI IN OPVSCVlum de interiori conflictu,

PROLOGVS.

Militiam vitam esse hominis super terram, tam ex quotidiano experimento, quàm ex sanctarum scripturarũ edocemur eloquiis. (Iob 7.) Quis (oro) naturalis ingenij compos hoc non didicit ex se in se: si tamen interdum consueuit postpositis cæteris redire ad se? In corde prorsus sentiuntur spiritualium fragores bellorum: quoniam intus thesaurus concupitus possidetur, dicẽte Apostolo: Thesaurum istum abscõditum habemus in vasis fictilibus. (2. Cor. 4) Hinc spes illum diripiendi hostibus nostris oboritur: hinc etiam indefessa & peruigil à nobis est adhibenda custodia, ne expoliemur illo. Grauis quippe, sempérque lugenda ipsius amissio esse cognoscitur, quæ solum ex ipsius ignorantia prouenire censenda est. Nam tanti quodlibet æstimatur, quanti esse sentitur. Proinde insipientibus & peccatoribus vicina perditio est. Beatus planè quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum in spirituali stadio præliari. Abs te domine fortitudo, prudentia, & intellectus percipitur, quæ optimè in quotidiano certamine congruunt. Nemo nisi imbutus à te, tuæque gratiæ irradiatus splendore, nec perseuerare in stadio, neque victoriæ valet obtinere triumphum. Tibi itaque inhæreat, te assiduis orationibus pulset, téque possideat in se quisquis brauij huius cupit reportare coronam. Te comitante, te pugnante, te protegente victor existet. Nempe per se nullus ido-

neus eſt, vel repugnare in minimis. Ab hac definitionis ſententia nemo diſſentit, qui nouit iſtius militiæ qualitatem & cauſam. Horum igitur ne ignari ſimus, agnoſcendum eſt cum quibus hoſtibus nos dimicare oporteat, quibus armis muniri debeamus, & quæ merces ſit promiſſa victoribus. Singula prout diuina donabit ſapientia propriis diſſerenda ſunt locis.

DE MAGNANIMITATE VIRILIVM *pugnatorum, & qualitate inimicorum, quibus humanum debellatur genus.*

CAP. I.

VIrilium animorum, atque Chriſto in ſpiritu militãtium proprium hoc eſſe cognoſcitur, vt magis belli, quàm trãquillitatis tempus, & potius exerceri laboribus, quàm ignauia contabeſcere concupiſcant. Nouerunt ſiquidem ocio mediante robur plurimum deperire virtutum, augeri verò certamine. Verecundum etiam arbitrantur certaminis incumbente articulo ſecedere, bellantiúmque declinare tumultum, atque pugnantibus aliis ipſos puſillanimitate ſuccũbere. Quamobrem magnanimitate accincti & armis, in inimicorum primas irrumpunt acies, ac dimicandi ſibiipſis neceſsitatem imponunt: glorioſius eſſe autumnantes mori, quàm fugere. Huiuſmodi autem quamuis frequenter vincant, quãdoque tamen ſuperantur: quoniam feruore ſolo feruntur, non diſcretione: optimum quum ſit vtroque certare. Quod autem in corporali certamine, hoc & in ſpirituali ſæpiſsimè euenire contingit. Quamobrem ad eruditionem pugnantium, de interiori conflictu exhibendus eſt ſermo: quatenus ex ſcientiæ adminiculo, etiam pugnandi feruor accreſcat, & eo quiſque fiat de corona auidior, quo in dimicandi regulis extiterit ipſe prouectior. Duas itaq;, à quibus omne humanum genus in huius vitæ campo militans impugnatur, inimicorum dixerim ſpecies, viſibilium, ſcilicet & inuiſibilium. Ex ipſo nonnulli ſunt milites, qui virili luctantes animo, de conflictu glorioſe triũphant. Sunt & innumeri, qui vincuntur, & hoſtium efficiuntur præda, ſeruíque emptitij. Nemo tamẽ eſt, qui certaminis neceſsitatem, ſiue eorum qui vidẽtur, ſiue eorum qui non videntur, effugere poſsit. Nempe illorum qui videri valent hoſtium, duo ſunt genera, alterum iuxta nos, alterum ſicut nos: ambo importuna, ambo ad ſuperãdum difficillima: primum eſt viſibilis hic mundus, ſecundum quilibet proximus incompoſitus, & in conuerſatione indiſciplinatus. Mũdus quippe iſta diuerſimodè, milléque modis nos infeſtare non deſinit, nequam quum ſit, & in maligno conſtitutus, nec inimicis, neque amicis ſuis pacem præſtare poteſt. Nam fœditate abundat, atque iniquitate. Peccato quid turpius? aut quid iniquitate deformius? Porrò inſignis Dei imago ex delicto fœdatur, naturalémque ſuam dignitatem amittit, degenerat à ſuo principio, & conſumptioni fit proxima. Quãdiu ſine peccati contagione perſtitit homo, amicus Dei, angelorum conſors, & cœleſtis patriæ ciuis fuit: at vbi delinquendo infatuatus eſt, de paradiſo eiectus, mundi iſtius colonus effectus eſt. In ipſo vepres reperit & ſpinas, iniquitates, & mẽdacia, periuria & odia, rapinas & furta, fraudes & circunuentiones, forni-

cationes & ebrietates, inuidias & rixas, & horum ſi-
lia aduerſus rebellem hominem, & in homine ger-
nauere peccata. Ex hisquid amiſit, quid inuenit, ra-
nabiliter voluit deplorare. Nã & plorationis lo-
& lacrymarum vallis nuncupatur hic mundus: v
illo degẽtes nullum verum norint inueniri po
latium. Inſtabilis eſt, & per momenta decurrens
ſibus plenus, periculis ſeptus, turbinibus agitatus
ctuationibus anxius, cladibus refertus, diſſentio
inquietus, mutationibus deditus, Deo contrariu
lo diſsimilis, virtutibus oppoſitus, ſanctitati
cus, & piis mentibus oneroſus. Illas quantum
premit: tribulationibus inſequitur, aduerſitatib
terit, nunc diripiendo propria, nunc concupi
gando. Verùm ſi probatos nequit malis ſuis ſupe
viros, blanditiis & ſpõſionibus deceptoriis eo
deprauare contendit: vbique parat *laqueos, in omni-* Ro[m]
bus decipulas tendit pedibus innocentum, *nunquam*
impugnandi iuſtos materia caret, Ioanne *dicente:*
Omne quod in mundo eſt, aut cõcupiſcentia carnis,
aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia eſt vitæ
Nempe per ea quæ carnalẽ trahunt concupiſcentia
voluptuoſos: per ea autem quæ oculorum conc
ſcentiam, cupidos: ſed per illa quæ ad vitæ dem Eccl.4
ſuperbiam, elatos ſibi ſternit & tumidos. Quid
lius carnali concupiſcentia Sapiens ſub typo
dicæ ſenſerit mulieris attende. De feneſtra (in
domus meæ per cancellos perſpexi, & video p
los, & conſidero vecordem iuuenem, qui tranſit
plateas iuxta angulum. Et ecce mulier occurri
ornatu meretricio ad capiendas animas garrula
vaga, quietis impatiens: non valens in domo c
ſtere pedibus ſuis, apprehenſúmque iuuenem de
latur, & procaci vultu blanditur, dicens: Egreſſa
in occurſum tuum hodie, deſiderans te videre, &
peri. Intextui funibus lectulum meum, ſtraui ta
bus pictis ex Aegypto, aſperſi cubile meum m
& aloe, & cinamomo: veni inebriemur vberib
fruamur concupitis amplexibus, donec illu
dies. Audiuimus detegentem mundi pernicioſa
ptates, audiamus & admonẽtem: quatenus no
quid agere debeamus. Sententiam quippe
ſuam, inquit: Nunc ergo fili mi audi me, & atte
verba oris mei, nec abſtrahatur in viis illius mẽs
neque decipiaris ſemitis eius: multos enim vulne
tos decipit, & fortiſsimi quique interfecti ſunt a
Quid verò de ſeculi diuitibus Apoſtolus Iacobus
cat, intelligamus, ne ſeducamur. Agite nunc (in
diuites, plorate, vlulate in miſeriis veſtris, quæ
nient vobis. Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, ve
ta veſtra à tineis ſunt comeſta. Aurum & arge
veſtrum æruginauit, & ærugo eorum in teſtimo
vobis erit, & manducabit carnes veſtras ſicu
Theſaurizaſtis vobis irã in nouiſsimis diebus.
autem de vitæ ſuperbiam ſectantibus Proph
memoret, cordis aure percipiamus, ne inflet
(inquit) impium ſuperexaltatum, & eleuatum
cedros Libani: tranſiui, & ecce non erat: quæ
non eſt inuentus locus eius. Meritò non erat, nec i
uentus eſt locus elati & impij: quoniam in lubrico
bentis ſeculi pedem ſuum ſtabilire cupiebat. Qu
bat poſsidere fugientem, & inhærere cadenti
cum eodem miſerabiliter corruit. Talis vtique am
torum mundi debuit eſſe finis, ſiue illorum qui car

ciantur illecebras, siue illorum qui à concupiscentia oculorum se irretiri permittunt, seu qui nescietes se, contendunt ambulare in magnis & mirabilibus supra se. Abutuntur vniuersi hi donis Dei, & creaturę inseruiunt potius, quàm creatori: atque incommutabili pretio bono, commutabili se substernunt. Quis (oro) morte eosdem non iudicet dignos, qui tam immoderato præsentis seculi ebriantur amore, vt temporale præponant æterno, & conditore neglecto, in creaturis felicitatis suæ constituant finem? Non enim rerum spes, seculique ornatū artifex summus produxit in esse, vt rationalis creatura in ipsis delectationis suæ motū figeret, sed vt erudita in spiritu, qui fecit illas veneraretur & coleret, disceretq; ex visibilibus inuisibilia degustare: hoc Apostolus insinuare voluit, quando ait, [Rom. 1.] Inuisibilia Dei à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoq; eius virtus, atq; diuinitas. Tanquam purū speculum creaturarum decor offertur homini, quatenus ex earum notitia discat se, seq; quum agnouerit, contempletur suauiter qui fecit se. Optimus hic ordo ascendentis est, vt ex rebus visibilibus in se, & à se transeat supra se. [Eccl. 4.] Triplex funiculus iste difficilè rumpitur euētu aliquo, si tamen in veritatis possideatur lumine. Nullus verò ad diuinitatis valet peruenire scientiā, nisi sciat prius se. Sed neq; quis censendus est posse vti creaturis cōmendabiliter, si non agnoscat se. Tua ergo, ô homo, consideratio se extendat ad ea, quæ facta sunt, siue quæ fulgēt in cœlo, scilicet sol & luna, & stellarum numerositas, siue quæ per aëra volitant, aut in aquis mouentur & viuunt, vel super terrā reptāt, seu germinātur ex ea, aut in ea subsistūt. Et in his omnib. materiā, species, pulcritudinem, virtutē cōtemplare & vsum: quatenus patrociniū reperias, atq; magisterium reuertēdi ad te. Non vt maneas in te, sed vt mediante te, & in speculo cōditoris intelligat te, & eū qui fecit te. Porrò quū hæc diligēter perfeceris, recognosces te vniuersis quæ patent oculis, cæterisq; sensibus præstantiorē, ac omnib. esse prælatum. Tibi prorsus famulantur ista, nedū ad necessitatis vsum, virtutisq; profectū, verumetiā ad perpetuæ felicitatis introitū. Clamant singula, clamāt omnia, vt cur facta sint mētis oculo percipere velis. Nempe nō propter angelos facta sunt quib. ad consummationē beatitudinis, laudisq; iucunditatē Dei sufficit visio: in qua perfectè naturā, creaturarumq; proprietates, seipsos, & qui condidit vniuersa cognoscunt. Reuelata enim facie Dei gloriam contēplantes à claritate in claritatem trāseunt, & delectabilis admirationis pascua inueniunt. Hinc est quod sensibiliū nō indigēt adminiculo, quo mediante ascendant supra se: nil ignorāt, dum scientē omnia sciūt, eorū videlicet, quæ sciēda sunt. Nō enim ineffabiles, & infinitos sapiētiæ, ac sciētię Dei thesauros hauriūt ad plenū, sed iuxta beneplacitū illius, qui fecit omnia in pondere, numero, & mēsura. Ipse sibimet tantū cognitus est, qui videt se per se in se: neque propter se, ipsa dixerim cōdita esse, quæ facta sunt, & eorum sensib. subiacēt. Quomodo propter se arbitrādum illas esse creatas, quū non habeāt vnde delectentur, gaudeant in se, aut Deo qui fecit illas? Nam delectationis lætitia ex obiecti causatur notitia. Tantum namq; quæq; diligitur, quanti æstimatur esse: quāuis gemmæ, siue aurū magnipendantur ab iis, qui nouerunt illas: paruipenduntur tamen ab iis, qui nullam de eisdem habuerunt scientiā. Talib. verò si subingeras quāti sit aurū, repentè carū tenebitur quod habēbatur vile: hoc vnde nisi ex intellectus iudicio? Tolle ab homine intellectū, & nulla erit rerū discretio, nullusq; amor. Hinc delinquētium redarguitur vecordia, qui nescientes Deū, nec ea quę illis prodesse poterant, brutorum more tēpus omne in carnis voluptate consumunt. De ipsorū vanitate merito dicitur per Prophetā: [Psal. 48.] Homo quum in honore esset, nō intellexit: cōparatus est iumētis insipientib. & similis factus est illis. Patet igitur, quod ex sola definitione rationis animę mouetur affectus, qui tūc cōmendatione efficitur dignus, quū innititur veritati, & tāti quodlibet iudicat, quāti est. Hac discretionis itaq; libra, quū (excepta natura angelica, atq; humana) vniuersæ careant creaturæ definiendū est illas minimè propter seipsas esse conditas: illas ergo pro gloria sua, & pro hominū multifaria vtilitate omnipotēs fecit. Vegetatur nāq; humana caro, dum vescēdis vtitur ad sobrietatē, dum spirando viuit, dū sustētatur solo, dum indumētis tegitur, & dum innumerabilib. eius calamitatib. subuenitur. Spiritus autē sensib. mediātibus multiplices capit illecebras: oculis nāque aspiciendo distinctas elementorū materias, variásq; illorū miratur species. De his quæ terra gignit, quot valeat oblectamēta capere, nemo sufficit enarrare. In virgultis frōdosis, in pomiferis arboribus, in pratis ridētibus, in nascētibus aristis, in florū amœnitate, in rosis, in liliis adinuenit vnde gaudere valeat. Quæq; species iuxta genus suū pro innato decore lætitiæ materiam subministrat: hoc in volucribus, hoc in animalibus, hoc in reptilibus, hoc in piscib. inuenitur: si tamē dignetur homo cōsiderare quod videt. Quemadmodū igitur visu, ita ex auditu, olfactu, gustu, & tactu reperit vnde delectatione pascatur. Peramplius autē in id quod habet in se, propter quod delectatur & pascitur, sine quo prorsus insipidus iaceret & marcidus, ex ipso quidē trahit delectationē ex sensibus, principatur cæteris, atq; dignitate præcellit. In hominis enim creatione sic legitur: [Gen. 1.] Faciamus (inquit Deus) hominem ad imaginē & similitudinem nostrā, & præsit piscib. maris, & volatilibus cœli, & bestiis vniuersæ terræ, omníq; reptili, quod mouetur in terra. Vides ne quàm rationabiliter ex speciebus visibiliū ad sui homo prouehatur notitiā, dum per se agnoscit illa, & delectatur in illis: eadéq; cognoscēdo, se cum exultatione videt in se, & diligit se? Diligit (inquam) non se propter se, sed eū qui fecit se. Cur nō se diligat propter Deū, qui se nouit creatū à Deo, & per se in creaturarū speculo illum intelligit admirabilē atq; amabilē? Rediēs quippe animus humanus ad se, seq; tam ab exteriorū tumultib. segregās, quàm à sordib. delictorū mundans, per ea quæ facta sunt, Dei magnificentiā contēplari conatur: ad quam non nisi pręueniēte gratia, & cordis munditia pertingere valet. Nam quo contēplantis cor efficitur mundius, eo ad capessendū cœlestia magis habile inuenitur, dicēte domino. [Mat. 5.] Beati mūdo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Obtutibus nāq; intelligentiæ cœli, terrę, mariúmq; iuxta virtutem suam sibi statuēs machinam, quā in memoriæ cellario videndo reposuit: nunc artificis potestatē, nunc disponentis peritiam, nunc prærogatā beneuolentiā meditando miratur. Porrò si superiorum corporū magnitudinem, decorémq; desiderat, si inferiorum numerositatē, si diuer-

sitatem specierũ, si ex qua materia, qua virtute, quomodo vniuersa sint condita Deũ patrem per verbum suum id egisse fatetur. Nullius vt tãta faceret indiguit suffragio, nullaq; informi seu formata materia: quippe quũ omnia subsit illi posse, dum vult. Hoc Propheta notificauit, inquiẽs: Omnia quæcũq; voluit dominus fecit in cœlo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis. Quamobrẽ quando illa quæ facta sunt in esse producere voluit: dixit, & facta sunt: mãdauit, & creata sunt. Dixit, inquam, per quẽ: vtiq; per Verbũ suum, quod sibi simile sine initio genuit, consubstãtiale, & coæternũ: quod est ipsa increata sapientia, quæ sic ait: Ego ex ore altissimi prodiui, primogenita ante omnẽ creaturam: ego quãdo cœlos præparabat aderã cum eo cuncta cõponens. Ab ipsa prorsus omnis ordo vniuersi emanare dignoscitur: præceptum illi imposuit, quod non præteriuit: legẽq; successionis indixit, quã à constitutione irrefragabiliter custodiuit. Cõtraria enim quũ multa sint in naturis rerũ, nullam in seipsis confusionem admittunt, id Dei disponente sapientia. Nam quãuis in altissimis habitet, & in paterno recũbat pectore, præside tamen in magisterio suo, in regimine vniuersi, atq; in arte sua, singula quanquã praua quãuis deordinata appareant, irreprehensibiliter gubernat & dirigit. Ab illis quædam casu transire cẽsentur, qui iudiciorum Dei arcana non penetrant, & luteas inhabitant domos: qui autem ad libertatẽ veram filiorum attingere meruere, sapiẽtiæ Dei altitudinem sine fatigatione collaudãt. Amoto etenim carnis & figurarum velamine, illũ sicut est, videndo magnificant. Detergunt verò mentis aciem, qui peregrinantur adhuc, & ad quod currunt: & si non intelligẽdo, saltem amando perueniũt. Illuc nanque ingreditur amor, quò minimè intellectus appropiat: hoc operante caritate, quę per spiritum sanctum, qui datus est nobis, in cordibus est diffusa fidelium. Quãdiu igitur idem spiritus considerationis nostrę actum in creaturarum speculatione attollit, se perspicuè manifestat in illis, quendã vtique tunc bonitatis suæ in mẽtibus nostris infundit saporem melle ac nectare dulciorẽ: per quem omnia animæ interiora iubilatione complentur, dum in rebus singulis stillicidia gratiæ illius inesse perpendimus. Nam quemadmodũ beatę trinitatis quælibet creatura opus esse, ita quoq; ipsius imaginem impressam gestare cognoscitur: quantum etsi percipiamus intellectu, delectabilius tamen degustamus affectu: vtrũque autẽ diuinæ dignationis est munus, quæ se nobis in speculo creaturarum cognoscibilem exhibet. Per notitiam igitur horũ quæ condidit, nos deducit ad nos: quatenus per eadem erudiat nos, nósque delectabiliter erigat super nos. Beatum planè dixerim illum, qui in hac lacrymarum valle tales in corde suo disposuit ascẽsiones, vt infundente benedictionẽ legislatore (prout possibilitas humana admittit) Deum in Sion mereatur agnoscere. Nẽpe vbi huiusmodi ascensionis ordinatissimus abest modus, tumor & superbia viget: vbi verò adest elatio, ibi proculdubio ignorantia dominatur: quemcunque verò ista possederit, à quo sit, quid sit, quid diligere, quídue vitare debeat, reddit ignarum. Talis quippe quũ mentis sit ratione priuatus, & sola quæ foris sunt, videat: in carnis concupiscentia, aut concupiscentia oculorum, seu vitæ superbia, quorum hic mundus est plenus, frequẽter illabitur. Nam quemadmodum mun-

Eccl. 43.

Ecc.24.

dus iste habentibus sapientiam spiritualis profe
materiam subministrat: ita non habẽtibus, ruin
casionem præbet. In seculi igitur perseueret st
totiúsque vniuersi assiduè consideret speciẽ: qu
diuinæ sapientiæ irradiatus est gratia, de visib
ascendat ad inuisibilia, & per ea facta sunt om
conditorem agnoscere studeat, illúmque dilige
diligendo laudare: quatenus consolatione reple
gaudio totis medullis cordis propheticum ill
leat decantare, dicendo: Delectasti me domin
ctura tua, & in operibus manuum tuarum ex
At verò qui horũ inexpertus est, atque mentis
lumine solùm quę in mũdo sunt corporeis nou
sibus, ne seculi voluatur in vndis, & concupiscen
voraginibus demergatur, ad soliditatem littoris, p
túsque tranquillitatem ocyus peragrare conetur. I
componat mentẽ, affectus reformet, cohibeat cogi
tatus: nec inde facilè exeat antequam virilem animi
vigorem induerit, atque futurorũ bonorum refectus
dulcedine, tẽporales discat repudiare illecebras. Ta
liter nãque introrsus roboratus in Christo sine lab
re inimicũ fugiens mundum, alacri animo prop
quabit ad palmam. Maxima etenim victoriæ po
est voluptuosi seculi fugiendo declinare materi

Quòd discretionis donum præcipuum sit, at
onerosa iustis detestabilis vita malorum.

CAP. II.

INter præcipua conditoris dona
erogata militibus discretionis gra
esse, asseuerare non dubito. Facilè
à virtutis tramite deuiat, qui cẽsura
dentiæ nescit prouidere quod agat. Hoc in te
negotiis, hoc in spirituali conuersatione euen
gnoscitur. Ea propter quamuis omnibus, po
tamen Christo militantibus prudentiæ comp
bra. Semper enim in campo dimicant, nunc
sus visibiles, nunc contra inuisibiles inimico
nis quippe eorum vita sacro testante eloquio
est, quo se verterint, impelluntur vt cadant
faciunt nisi iuuentur à domino, habent pe
bilem hunc mundum laqueis plenum, atq
tiis, habẽt & proximos, cum quibus degu
diocris deest pugna piè viuentibus, quum ab
tentantur atque peruersis: ipsorum nanque ope
malis, venenato ore, ac exemplis pessimis, simpl
ter gradientibus euersionis occasionem tribuunt
quàm damnabilis est vita malorum, quanta in
pturis sacris nouimus iustos à malis sustinuisse
mina? Abel à fratre occisus est, Noë à filio Cha
lusum legimus: Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph,
ses, Samuel, Dauid, prophetæque cæteri quis e
ret, quàm multa pertulerint aduersa ab iniqui
nibus? De beato Loth Apostolus inquit: Iust
à nefandissimis eripuit: aspectu enim & audi
erat, habitãs inter eos, qui de die in diem a
iniquis operibus cruciabant. Mediatoris vi
importunè attrita sit malis Iudæorum operib
geliorum volumina clamant. Semper bon
conuersatio malorum persecutiones perculit
turatur terra, & vomere scinditur, vt germinet
uersæ putantur arbores, vt fœcunditate sui ali
niam hominibus subministrent, in vitæ vtiles
gantur recemi, vt vberiorem fructum exhibeant
aduersariis veritatis iusti opprimũtur & tacent
rali

talium damna patiuntur, & diligunt, calumniantur, & obsequia impendunt, benefaciunt odientibus, pro persecutoribus orant, se corporis Christi membra esse fatentur, consortésque sanctorum, qui mala perferendo coronam gloriæ perceperunt. Non enim hostibus suis irrogando mala, sed æquanimiter patiendo aduersa, de huius seculi stadio triumphaliter discessere. Prophetam quid de se dicat, attende, Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis, persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in puluerem deducat. Gloriatur munda conscientia se, nec malum reddidisse pro malo, neque maledictum pro maledicto, quod est propriè iustorum ac perfectorum opus. Impiorum verò est retribuere malum pro malo, interdum malum pro bono, sicut de Iudæis per Prophetam Dominus ait, Retribuebant mihi mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Huiusmodi autem persecutiones apertæ, operáque nefanda, quanquam longè sint à congregationibus iustorum, minimè tamē in ipsis scandala desunt, quæ dicente Domino, sunt necessaria vt veniant, quatenus virtus exerceatur habita, aut nondum inchoata initium sumat. Non enim illa quæ inter iustos scandala consueuerunt accidere, ex peruersa dixerim voluntate contingere, sed potius ex suggestione Diabolica, ac fragilitate humana, naturarúmq; diuersitate, atq; simplicitate conuiuentium. Occasione talium oritur persæpe solicitior cura caritatis, suimet scientia clarior, & conuersandi cautela prudentior. Quamuis enim mens pia de malo proficere norit, est tamē scandali vitandum offendiculum, ne de bono veniat malum, præcipuè dum veritas dicat, Væh autem homini illi per quem scandalum venit. Maximam verò illum arbitror scandalorū præcidisse materiam, qui in collegiis, & cum hominibus degens linguam suam compescere potuit. Est nanq; magnum malum lingua loquax, plena mortifero veneno. In ipsa benedicimus Deum, & homines maledicimus, qui ad illius imaginem sunt. Ab ea vtiq; detractiones, susurrationes, blasphemiæ, stultiloquia, mendacia, adulationes, falsiloquia, contentiones, & vt complectar breuiter, delictorum innumerabilia genera causantur. Proximorum autem murmuria omnino sunt à Christi militibus declinanda, quæ tanquam acutæ sagittæ audientium animas penetrare noscuntur. Aduersus detractores Dominus per Prophetam profert sententiam, dicens, Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar. Huius mali pondus Sapiens considerans, inquit, Custodite vos à murmuratione, quæ nihil prodest, & à detractione percitæ linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit, os autem quod mentitur, occidit animam. Nempe qui detrahit, suam & audientis lædit conscientiam, atq; cui detrahit, percutit famam. O quàm multa scandala, & quàm perniciosa detractioni assuetus concitat bella? rixas vtiq; mouet, nutrit odia, pacem dissipat, dirimit vnitatem, caritatem extinguit, se suúmq; interimit fratrem. Pestis hæc cuiuis Christi omnino esse debet aliena, si habes (inquit mediator) aliquid aduersus fratrem tuum, vade, corripe inter te & ipsum solum. Non ait, detrahe, lacera, confunde, sed corripe. Non vt pro suscepta iniuria vindiceris, sed vt tuum lucrifacias fratrem. Hanc caritatis regulam multi seruorum Christi se ignorare fatentur, dum detractioni proximorum relaxant fræna eo periculosius, quod sub zeli specie id actitare videntur. Necesse prorsus est, vt tales delinquant frequenter. Nemo sine sui detrimento postponens propria delicta, iudicat, seu detegit aliena. Obseruet tempus, modum adhibeat, mentem purget, emendet vitam, detestetur vitia, proximos diligat quisquis Dominum imitari se dicit, qui publicè in turbis Scribarum & Pharisæorum detegebat facinora. Nullus veram alieni cordis valet proferre sententiam, qui enim peccatorem se humiliter recognoscit, non facilè detractioni vacabit, potius sua, quàm aliena accusabit delicta, metuat peccatum superaddere peccato, & in audientium cordibus rancoris cōmouere certamen. Ingerit nanq; audientis cordi laborem luctandi, qui per corporis aures verbum detractionis immittit. A detractione & contentione liber existat, qui in se & in animo proximi pacem custodire desiderat. Contingit iugiter, vt pro veritate inquirenda ratiocinentur homines, sed paulatim incalescente ingenio introeat tumor, & contentiones accrescant. Difficile qui humilitate caret, contentiones euitat, quæ iurgia seminant, audientiúmq; conturbant animos. Fuge (inquit Apostolus Timotheo) contentiones. Ad nihilum enim valent, nisi ad subuersionem audientium. Subuertunt quidem, dum plerunq; à veritate faciūt dissentire. Ex ipsis nanq; hæreses & opiniones exortæ sunt falsæ, cordis hoc suadente tumore. Qui verus est Christi discipulus tanquam humilitati oppositas disceptationes effugiet, non garrulis cōtendet verbis, nō clamabit, non pertinaciter contradicet, magis alienos, quàm suo iudicio credet, circuncidet os suum, ne cuiquam cadendi offendiculum ponat, non solùm impudica & detractoria, verūetiam & inanes fabulas, scurrilia & ociosa obhorrebit eloquia, tacebit vsq; ad tempus, & tantum quod ædificare valeat auditoribus propinabit. Nouit amator sapientiæ quantum incompositus sermo dissoluat mentem, compunctionem dissipet, sensum euertat, mentē fœdet, fiduciā propellat, & Deum offendat. Ista egregius Psaltes intelligens orabat, dicens, Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labiis meis, suā cæterorúmq; cōcupiscens pacem, quando sermonem proferre deberet, humiliter scire postulabat. Timebat prorsus ne linguæ suæ occasione aliis delinquendi fomitē ministraret. Consueuerunt quippe sancti de proximorum salute esse soliciti. Hinc multa quamuis eis liceat, quia non ædificant, agere desinunt, Domini sententiam retinent in corde dicentis, Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est. O quanti pereunt aliorū exempla sectantes. Nocet plurimum cōuersatio incomposita deducta in publicum. Quisque sibi licere putat quod videt in altero, & tamen si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt. Nempe quemadmodum bonorum multis proficua, sic & perniciosa cognoscitur esse vita malorum. Duplici pœna mulctabitur, qui exemplo suo proximos prouocat ad peccandum. Sicut enim bonos mores corrumpunt colloquia mala, ita humiliter conuersantium corda deprauant exempla non bona. Quamobrem solerter vtrunque Christi miles cauere studeat. Verbis nanque noxiis & inutilibus nunquam accommodet aures, laudabilius autem semper. Magis consideret

Psal. 7. — Psal. 34. — Matth. 18. — Ibidem. — Iacob. 3. — Matt. 18. — 1. Tim. 6. — Psal. 38. — Matth. 5. — Matt. 15. — 1. Cor. 15.

quid audiat, quàm à quo, nam proficua & Domini eloquia (etiam si à malis proferantur) audienda sunt, atq; opere perficienda, perniciosa verò & impudica (quamuis bonus loquatur) virili repudientur animo. Tunc quippe bonus non est, quum mala pronunciat malè. Qui enim malo libenter auditum præstat, efficitur malus, & qui imitatur delinquentem, diuino iudicio se reum facit. Iniquorum ergo consortia sunt vitanda. Quid sapiens loquatur, aduerte, Fili mi si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis, si dixerint, veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendicula contra insontem frustra, omnem preciosam substantiam reperiemus, implebimus domus nostras spoliis, fili ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à semitis eorum, pedes enim eorum ad malum currunt. Non euadet peccatum, qui socius esse voluerit peccatorum. Quum ergo nemo à peccato immunis sit, omnésq; frequenter delinquant sermone & opere, salubre consilium est, vt quisquis militans Deo, interdum conuersationem hominum secedendo deuitet. Obhorret quidem humana natura, nec viuendi necesitas patitur, vt quis semper solitarius sit. Est enim homo sociale animal, & similibus sibi sociari desiderat. Temperanter itaq; huiusmodi est cohibendus affectus. Cordi, ori, & sensibus imponenda est lex, præsideátque in vnoquoque prudentia, quæ mentem Deo, & carnem subiiciat rationi, propulset à domo mentis cogitatus noxios mox vt apparuerint, Prophetam meminerit dicētem, In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem, proximorum sibi illatas iniurias æquanimiter toleret, malorum exempla sequi formidet, prolata verò inutiliter verba audiendo non audiat, linguæ suæ moderamina ponat, corde discutiat quod prolaturus est ore, curiositati autem sensuum statuat regulam, (Nam ab adolescentia homines semper proni ad malum sunt) nunc hominum, nunc seculi lenocinia quærunt, & graue dominanti ratione excitant bellum, confœderantur eisdem, & mentis arcem simul deprædari conantur. Nequaquam itaq; nisi mediante fuga, & virtute prudentiæ superare valebimus visibiles, de quibus loquimur, hostes.

Prou. 1.

Psal. 110.

Gene. 8.

De duplici oculo homini prærogato, nec non carnis ac spiritus diro certamine.

CAP. III.

IN principio quādo primus plasmatus est homo, duplicem percipit oculum, vnum carnis, quo visibilia cerneret, & alterum rationis, quo spiritualia agnosceret atq; diuina, vnum vt exerceretur in imis, alterum quo delectaretur in summis. Per illū carnis, vt visibiles posset hostes aspicere, aspiciendo cognoscere, cognoscendo vitare, per illum autem rationis, vt spirituales nequitias spiritualiter decertantes superare valeret. Præuidens nanque Deus hominis casum antequam fieret, contra visibiles & inuisibiles hostes armis congruentibus roborauit. Illum quippe in huius vitæ campo militaturū instituit, atq; lege proposita sicut vincenti gloriam, ita victo vtriusq; hominis interitum repromisit, sed heu in primo pugnæ congressu homo seductus pestifera suggestione occubuit. In sui igitur pœnā peccati mundum istum, quē tanquam conditoris acceperat speculum, sibi sentit aduersum. Factáq; est humana species sibiipsi contraria, quoniam autori omnium noluit esse subiecta. Hinc quoq; ex carnis propagine concupiscentiarum germen excreuit, atq; c... nis & spiritus bellum sumpsit initiū. Laboriosa pro... sus, & ad superandū difficilis est carnis illecebra, q... die noctúq; spiritui infesta sentitur, foris habet cui a... hæreat, & contra quē sæuiat intus, propagatur in c... ne, coalescit in tempore, enutritur in vitiis, neglec... roboratur, & quum dominatur, interimit, nunqu... rationis legibus cedit, nunquā superata quiescit, se... per floret, semper viget, semper sua importunitate certat, serpit continuò vt cancer, sæuit vt ignis, ru... vt leo, tumet vt coluber, insidiatur vt latro, cœno v... lutatur vt aper, sat nunquam dicit vt infernus, cōm... culat naturam, & inflammat totum corpus natiuitatis inflammata à gehēna, libidinum pruritus excitat, concupiscentias mouet, fugat pudicitiam, castitatem impugnat, derogat honestati, laudat adulterium, stupra suadet, parat incestus, atq; immaculatum thorum violare conatur, cōfœderatur ventri, vacat iocis, lautiora fercula concupiscit, amat crapulam, saturatáq; esuriem patitur, honoribus attollitur, seducitur laudibus, lacessitur iniuriis, mūdum diligit, seculi oblectamenta sectatur, societates quærit, læta cupit, & ad... sa naturaliter perhorrescit, effrænis semper & in... posita est, de qua criminum milia ebullire nosci... Quid de eadem Apostolus scribit, intellige, Man... sta (inquit) sunt opera carnis, quæ sunt fornica... adulteriū, immunditia, impudicitia, auaritia, quæ idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, cōtentiones æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, *sectæ, inuidiæ*, h... micidia, ebrietates, comessationes, *& his similia*. V... des ne quàm insuperabilis hostis sit carnis illecebra. Latitat in carne, accendit carnē, & carnis minister vtitur, nūc introrsus debellat mentem noxiarum c... gitationum immittens iacula, nunc importunis... ribus corporis medullas libidinis mouet incen... nunc sensibus abutitur obscœna ac delectabilia... ritando. Sæuissimus planè tyrannus est caro, & co... piscentiarum munitus exercitus. Quis (oro) est, ... minationis illius à se reiecerit iugū? Quis tam... támq; pudicè vixit, vt in eo crudelis hæc no... imperium? Quis carnē suam adeò ieiuniis attriuit & fame, vt ipsius carnis illecebrā possideret emortuam? Nemo sanctior Paulo, & tamen de ea conqueritur, di... cens, Non enim quod bonum volo, hoc ago, sed quod odi, hoc operor, nam velle mihi adiacet, perficere au... tem bonum non inuenio, video aliam legem in me... bris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuan... tem me in lege peccati, quæ est in membris meis. C... priuus planè ducebatur, dum non voluntariè, sed c... ctè legi seruiebat peccati. In eo adhuc carnis co... piscentiæ vigebant, sed à mentis repercussæ lege... nimè dominari valebant. Quamobrem fiduci... aiebat, Si enim quod nolo, illud facio, non eg... operor, sed quod inhabitat in me peccatum, ... enim legi Dei consentio, & carne legi peccati. ... conflictum hunc patiebatur in se Apostolus, ... vsque ad tertium cœlum raptus, arcana, quæ h... mini loqui minimè licebat, fuerat contemplatus. Quid nos miseri de nobis existimare debemus, quo... ira superat, liuor occidit, inflat superbia, capti... uat ambitio, inflammat libido, vincit gula, cu... piditas excæcat, & principandi desideria premunt.

Si ce...

certabat electionis vas, carnem suam diuersimodè affligens, ne spiritui noceret, quid nos acturi sumus? qualiter in stadio aduersus carnis concupiscentias dimicauerit, audi, Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne fortè cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Nouerat beatus Apostolus carnis insolentiam, & quàm importunè contra spiritum rebellis existat. Ne igitur indignum indebitúmq; sibi vendicaret imperium, castigatione prudenti, seruituti illam subdere satagebat. Quid (oro) indignius, quàm vt sine ratione caro rationali spiritui dominetur? Aut quid magis incongruum, quàm vt ille cui principandi datus est honor, inglorius maneat, & ancilla petulanti elatione imperandi ministerium sumat? Detestāda prorsus & perniciosa est talis abusio. Non enim natura hoc docet, neque sic instituit Deus, qui omnia in sapientia condidit, fecit ipse vt caro spiritui, & spiritus obtemperaret sibi. Verùm deordinatio, quam in hominibus intuemur, vt spiritus carni inhærens carnaliter viuat, nō de cōditoris, sed de peccati lege manauit. In originali siquidem delicto cōcepti homines, de peccati semine traducem ducunt, fiúntq; prius damnati, quàm nati. Accepta nanq; anima carnis contagione dum infunditur corpori rea efficitur & infirma. Rea quippe ob priorum parentum culpam, infirma verò ex corporis indiuidua copula. Hinc planè hominis concupiscentia habet originem, quæ in carne originaliter, sed in anima, quæ vitij & virtutis susceptibilis est, tanquā in subiecto, formaliter manet. Porrò ex huiusmodi connexione carnis, anima esse agnoscitur infirma ad resistendū motibus, fœda dum maculam trahit ex prurigine carnis, & semper ad delinquēdum prona. Doleat igitur quisq; pro se, gemat pro cæteris, cum legi peccati velit nolit se nouerit esse substratum. Hoc Apostolus considerans flebili vociferatione inquit, Infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Libertatem spiritus anhelabat naturalem, quam non ad votum, neq; in præsenti peregrinatione, sed in futuro per mediatorem Christum, habiturū se credens mox intulit, Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Quamobrem in spiritu propter resurrectionis spem exultans alibi ait, Quum autem hoc mortale induerit immortalitatem, tūc fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est mors in victoria. Tunc planè quicunq; victoriæ istius, beatæ videlicet resurrectionis, participes erunt, delectabiliter dicent, Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Patet omnino conspicuè, quòd in resurrectione iustorum, quum tradiderit Dominus Iesus regnum Deo & Patri veram animæ & corporis consequentur electi pacem. Non erit concupiscentia commixtionis ibi, quia homines Angelis similes non nubent, neq; nubentur. Non erit fomes peccati, qui cupiditatis ignem foueat in carne, Non animæ infirmitas suscepta ex carne, neq; deordinata voluntas corrupta per animam, sed perfecta libertas, libera sanitas, sanata voluntas, voluntaria seruitus, & iucunda [illegible]atio. Interim autem donec hoc fiet, & quandiu in [illegible]passibili corpore militamus, ad resecandum carnis concupiscentias adhibenda est cura peruigil, ne forte si neglectæ permanserint aduersus spiritum supra modum desæuire cogantur. Semper rediuiua parant certamina, nisi mox vt surgere cœperint, disciplina fuerint vigore cōsumptæ. Corruptæ carnis hoc semper est proprium, vt concupiscentiarum indesinenter pruritum emittat, per quem laboriosus animæ excitetur conflictus, diuinæ sententiæ istud nouimus esse supplicium, vti sacra testantur eloquia, sic enim primo homini delinquenti est dictum, Terra germinabit tibi spinas, & tribulos. Non solum de hac elementali terra, verumetiam de humano corpore perhibetur, cui post peccatum dicitur, Terra es, & in terram ibis. Hæc profectò terra quantumcunq; virtutibus excolatur, quantumcunq; animi censura purgetur, in ea quod euellitur, exoritur. Hinc in sudore vultus vtriusq; panis homo vescitur alimēto. Dum enim noluit custodire, quod gratis acceperat, cum laboris difficultate inuenire cogitur, vnde pascatur. Hoc quippe (ait Propheta) labor est ante me, donec intrē in sanctuarium Dei. Labor nempe talis vel maximus est, & intolerabilis multis. Potius volunt sub temporalium curarum desudare fasce, & exteriorū incumbere negotiis, quàm abdicatis cogitationibus noxiis cordis sui exercere custodiam. Sicut labore, ita huiusmodi munditiæ, ac puritatis mercede se priuant. Præcipuū quidem & Deo acceptabile opus est cordis, vacare munditiæ, omnésq; in ipsarum primordio resecare illecebras. Beatus (iuxta Prophetæ sententiam) qui tenebit impollutum mentis habitaculum, & allidet paruulos suos ad petram. Ad hoc autem quis reperitur idoneus? Quis spirituali euaginato gladio suimet impugnator & defensor existit? Quis voluntariū contra se bellum indicit? Hoc profectò magnarum est mentium, quæ pro adipiscendis virtutibus vltrò se exponunt periculis, atq; virili animo ingenitas, adultásq; voluptates diuinæ legi subigere moliuntur. Non enim blanditiis, sed virtutibus carnis lenocinia superantur. Nempe si immoderatius foueatur, rebellis efficitur. Facilius autem si laboribus frangatur, spiritui famulatur. Est tamē rationabili castigatione domanda, vt hostia viua, sancta, Deo inueniatur accepta. Neque nobis, vt illam perimamus, sed vt mundemus indicitur, mundetur à vitiis, virtutibus calcetur, retrahatur à noxiis, & ne post concupiscentias eat, salubriter refrænetur. Illam quotquot Christi sunt facti discipuli, cum concupiscentiis crucifixere & vitiis. Amor itaq; est amore vincendus, pro mensura caritatis carnis concipitur odium, vbi abest caritas, ibi carnis dominatur perniciosa libido, iacet spiritus, virtus abiicitur. & vitia regnant. Duplici ergo se cingat affectu, qui concupiscentiarum carnalium cupit reportare triumphum. Flagret vtiq; amore virtutis, & corde caritatis pinguescat dulcedine, virtus etenim, quum vis sit animæ bene dispositæ, quæ ad agendum honesta, & Deo grata aggreditur ardua, & æquanimiter aduersa patitur, omnino ad supprimendas concupiscentias esse necessaria comprobatur. Nequaquam mediocris dicenda est virtus, quando spirituales hos hostes in carne concretos, adultos ex fomite, atq; consuetudine roboratos, debellare sufficiat. Proficientium quippe est istiusmodi peritia certaminis, qui in spiritualis vitæ attriti negotiis, de inimicorum spoliis locupletantur assiduè. Porrò dum perseuerando proficiunt intimæ caritatis habitu efficiuntur digni, quæ perfectorum nuptialis est vestis. Hæc quidem quum perfectè absorbuerit mentem, carnalium voluptatum fastidium parit. Nam quemadmodum solis præsente splendore opacæ noctis propulsantur tenebræ, ita coruscan

Roma.7.

Gene.3.

Ibidem.

Psal.82.

Psal.116.

coruſcante anima caritatis incendio, omnis ab ea caligo voluptatis abigitur.

De excellentia diuinæ bonitatis, quæ verbo reuelante cognoſcitur.

CAP. IIII.

Diuinæ bonitati hoc proprium ſingulariter ineſſe cognoſcitur; vt ſolitaria omnino eſſe non valeat. Quod habet abſq; remunerationis intuitu præſtat abundè, ſemper deſiderio flagrat, vt ſe dignos inueniat, caret liuore, & parilitaté non metuit, ideo ſua ſine diſceptatione largitur. Tantum tribuit, quantũ vnumquenq; ſuorum capabilem perſenſerit eſſe donorum, minoribus quidem minora, & excellentioribus potiora miniſtrat. Sic tamen cuncta prudentiſsimo conſilio regit, vt nihil in ea vacuum, nihil in iis quæ agit confuſum appareat. Porrò vtrunq; capit mens cœleſtis ſapientiæ erudita magiſterio. Nempe ſiue aſcendit in cœlum, ſiue deſcendit in ima, diuinæ bonitatis veſtigia quærit, ingreditur & egreditur, & vberrima amoris reperit paſcua, non quæ temporum volubilitati ſubiaceant, ſed quæ æternitatis viriditate pingueſcant. Horum ſuauitatis dulcedinem nequaquam carnalis valet attingere homo. Supereminet quicquid videt oculus, & auditus percipit, & humanũ agnoſcit cor, diuina tantum iſtud reuelatione penetratur. Quis (oro) ſine infuſione ſuperna generationis verbi indaginem penetrare ſufficiat? Quis ſecretorum Dei arcana, quæ æternaliter in verbo ſubſiſtunt, niſi eodem reſerante edicere poteſt? Quicquid de ipſis locuti ſunt homines, quicquid Angeli ſapiunt, illo manifeſtante ſentitur. In eo

Coloſ. 2. nanq; quum eſſentialiter ſint theſauri omnes ſapientiæ & ſcientiæ Dei, diuinitatis ſuæ magnalia inſinuat, quibus vult, habet enim ſacramentorũ cœleſtium clauem, vnde illi docere hominem ſcientiam, cōceſſum eſt. Eſt quoq; candor æternæ lucis, & præclariſsimum ſpeculũ ſine macula, in quod qui aſpicere effecti ſunt digni omnium quæ ſunt merētur obtinere notitiam, nam quæcunq; facta vel futura ſunt, in ipſo vita ſunt. Ipſum igitur vidiſſe, vniuerſa didiciſſe eſt. Illius nempe viſio creaturarũ omniũ præbet ſcientiam. Parum eſt quod dico, matutina iſta lux eſt, tribuit matutinã, & meridianã tribuit lucem, vtrũq; in verbo, vtrunq; verbũ eſt. Cum enim principales rerum formas, quæ in diuina intelligentia continentur, in electorum vi rationali exhibet, illos matutino ſplendore irradiat, quum verò eoſdem eſſentiali & faciali viſione ſua nobilitat, meridiana claritate illuminat. Hanc lucem in Canticorum Canticis ſponſa aſpicere concupiſcens

Cant. 1. aiebat, Indica mihi quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie. Vtranq; porrò verbi lucem ad tertium cœlum Apoſtolus raptus fuerat contem-

Heb. 1. platus. Vnde cōuerſis diſcipulis ſcribens inquit, Multifariè olim loquens patribus in Prophetis, nouiſsimè locutus eſt nobis in filio, qui quum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius, portanſq; omnia verbo virtutis ſuæ, ſedet in dextera maieſtatis eius in cœleſtibus. Eſt igitur figura ſubſtantiæ eius, & portat omnia verbo virtutis ſuæ, ita nempe eſt paternæ gloriæ ſplendor, & imago ſubſtantiæ illius, vt nulla omnino ſit inter Patrē & Filium niſi perſonalis diſcretio. Tanta ſiquidem eſt amborum parilitas, in identitate gloriæ, in ſublimitate maieſtatis, in conformitate diuinitatis, in poteſtatis celſitudine, vt qui videt Filium, videat & Patrem, quemadmodum ex ore Filij nouimus eſſe prolatum. Gignendo quippe dedit ei Pater, vt ille ſit coæternus, conſubſtantialis, atq; conſimilis. Bonitatis ſuæ in ipſum refudit plenitudinē, ei totum communicando quod eſt. Nam ſicut eſt ſplendor diuinæ maieſtatis, ita (ſicut legitur) imago eſt bonitatis illius, ipſius ergo viſionis clara contemplatio æternæ felicitatis eſt conſummatio, & perpetuæ pacis tranquilla poſſeſsio, quæ non in paſsibili corpore militantibus ad fruitionē datur, ſed ſuper ſydereas manſiones cum Angelis triumphātibus. Illius tanquam ſpirituali & puro intuitu ſpiritualia ac diuina contemplantibus, verbi in quo paternæ bonitatis plenitudo ſubſiſtit, patet matutina atq; meridiana lux. Peregrinantibus verò, quibus carnalis viſionis adhuc ſuſtigium cōgruit, veſpertina prærogatur lux, quæ in creaturarũ cognitione præſtatur. Eſt etenim mundus ſpeculum, & quoddam ſpirituale veſtigium, per quod & ſi ipſa bonitas in originali ſuo fonte percipitur, bonitatis tamen ſuauiſsima ſtillicidia deguſtantur. Vniuerſa quippe quæ ſunt, bonitatem ſui proteſtantur autoris. Bonus bona condidit omnia ſuæ magiſterio bonitatis. Qualia eadem poſsidebat in ſe propriæ poteſtatis arbitrio produxit in eſſe, ſingulis ſingula dona communicans. Sic nanq; poſt vniuerſi conſtitutionem ſacra fatentur eloquia. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erāt valde bona. Vnde autem tanta deordinatio iis valde bonis rebus ſit, quæ à ſummo bono ſunt facta, nō niſi à voluntate mala dixerim prouenire, quam non fecit Deus, hæc non à Deo, ſed à maligno traxit originem. Hic Angelus profugus dum in veritate ſtare noluit, dum conditorē ſuũ ſupra ſe humiliter agnoſcere renuit, mali cōmmētor fuit. Quandiu autem in id, quod creatus eſt, ſtetit, nec malũ perpetrauit, nec ſciuit. At vbi auerſus eſt ab illo qui bonus eſt, & ipſum fecerat bonũ, effectus eſt malus, mendacij Pater, malorúmq; incentor. Nequaquam niſi deſerto bono malus eſſe valebat. Malus igitur effectus mala multa ſerit, quæ donec malus erit, euitare nō poterit. O quam beatus futurus erat, ſi in naturali ſua dignitate perſtitiſſet, conditus nanq; fuerat præclarus forma, ſapientia, ſcientia, & cunctis angelis honore prælatus. Vnde ad illum Dominus per Prophetam dicit, Tu ſignaculum ſimilitudinis plenus ſapientia, perfectus decore, in delicijs paradiſi Dei fuiſti, omnis lapis precioſus operimentum tuum, aurum quoq; decoris tui, & foramina tua in die qua cōditus es præparata ſunt, tu Cherub extentus & protegēs, & poſui te in monte ſancto Dei in medio lapidum ignitorũ, ambulaſti perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inuēta eſt iniquitas in te, quoniam verò ſuum à quo tanta perceperat, neglexit autorem iniquitatis ſuæ mercedem meruit. De naturæ ſiquidem cecidit puritate, de luce in tenebras, de ſcientia in ignorantiam, de innocentia in culpam, de felicitate in pœnam, liberi quoq; arbitrij facultatem amiſit, vnde ad priſtinum bonitatis ſtatum reparari nō poteſt, ſecum etiam traxit ad inferos, quot angelos in iniquitatis cōſenſu habuit ſocios. Sedem ſuam ad aquilonem ponere, ſuper aſtra cœli, & nubium altitudinem volare cupiēs, atq; ſimilis eſſe altiſsimo, miſerabiliter cũ fautoribus ſuis æternis in tartarum eſt mancipatus ſuppliciis. Ex hoc in Deum odij ardore ſuccenſus tota virtute ſe contra hominem armauit, qui diuinã in ſe gerebat imaginem.

Dol-

Voluit planè, vt illuc ille aſcenderet, vnde ipſe ſuperbiendo deſcenderat. Vtraq; igitur liuoris peſte repletus, ſcientiæ atq; diuinitatis altitudinem homini malè ſuadendo promiſit. Factus itaque homo eſt malus, dum voluntate mala malo conſenſit in malū. Nempe qui paradiſi fuerat ciuis, effectus eſt mundi, perpeſſus eſt ærumnas in ſeculo, de terra ſpinas & tribulos, cōcupiſcentias in carne, & multiplices defectiones in ſpiritu. Quis ſufficienter explicet vtriuſq; hominis calamitates innumeras? Quis animi & ſenſus illius edicet miſerias? Horum omnium mala voluntas eſt cauſa. Hæc planè naturam corrupit, aboleuit legem, deiecit Angelum, proſtrauit hominem, cœlum orbauit, confudit vniuerſum, irritauit altiſsimum, & cōpleuit abyſſum. Hæc prorſus lites excitat, parit odia, rapinas facit, homicidia perpetrat, intorquet blaſphemias, ſupplantat innocētem, opprimit pauperem, extollit diuitem, eleuat ſuperbum, contemnit humilem, conturbat quod pacis, quod iuſtitiæ, quod vnitatis, quod virtutis, quod ſanctitatis, vbi dominatur illa, abeſt caritas, elongatur ſapiētia, ignota permanet veritas, ibi conſilia mala, infatuatum cor, cogitationes nefariæ, immoderati affectus, terrenorum amor, principandi libido, mentis confuſio, carentia luminis, neſcientia fraternæ dilectionis, odiū ſui, & implacabile bellum, nam quemadmodum proteſtantibus Angelis pacatiſſima pax bonæ voluntatis prærogatur hominibus, ita malæ voluntates perturbationis infelicitas. Secū deſident mali, cupiditatū certamina patiuntur, vitiorum tentamenta ſuſtinent, atq; immundorū ſpirituū ſpirituales nequeunt euitare inſultus. Factæ quippe ſunt iudicante Deo inter Angelicā quæ cecidit, humanámq; naturam, inimicitiæ irremiſsibiles, quæ ex malæ voluntatis ſeminario prodire noſcuntur. Sic enim deceptori Angelo Deum dixiſſe cognoſcimus, Ponam (inquit) inimicitias inter te, & ſemen illius. Illa conteret caput tuum, tu inſidiaberis calcaneo illius. (Gen.3.) Huius igitur draconis quiſquis cupit conterere caput, reiecto prauæ voluntatis indumēto, efficiatur bonus, bonum diligat, ſectetur bonitatem, cordis cuſtodiat innocentiam, quatenus maligni fraude calcata Propheticum illud præ ſuauitatis abūdantia valeat decantare, Quā bonus Iſraël Deus iis, qui recto ſunt corde?

De impiorum miſeria, & multifariis dæmonum infeſtationibus.

CAP. V.

Quemadmodum vnaquæq; res ex ſolis calore vitā trahit, ac lumen percipit, adeò vt abſq; illo, nec fœcunditatē habere valeat, nec decorē, ita & ſpiritualis natura rationis effecta particeps, nec vitam ſpiritus, neq; fœcunditatē poſsidere poteſt, vel ſpeciē, niſi diuina mediante bonitate. Eſt quippe ipſa bonitas immortalis ſumma, ſuíq; per omnia cōmunicatiua, perfectè ſimpliciterq;, qua qui caret, mortuus cenſendus eſt, inutilis atq; deformis. Nullum vitalem habet motum, ſenſúmq; perpetuitatis nullum. Iacet in ſe confuſus, ignaræ mortis fluctuationibus obuolutus ſterilis eſt, & ſiccitate combuſtus, quoniam cœleſtis roris ſtillicidium minimè ſuſcipere meretur in ſe. Totus deformis, totus maculoſus, & teter opacæ noctis, & inextinguibilis gehennæ habitator eſt factus. Hoc nequam homines, hoc maligni ſpiritus ſuo teſtātur exemplo. Ipſi etenim æternæ mortis ſunt filij, & ad interitum prædeſtinati. Quis malorum hominum, & potiſsimè immundorum dæmonū calamitates enodare ſufficiat? Nempe auerſi à luce ſapientiæ, & à dulcedine diuinæ bonitatis alienati retrorſum impœnitentes effecti ſunt, obdurati in inſipientia, in malo obſtinati, excæcati à vero, deordinati in bono, in virtute infirmati, & à Dei contemplatione excluſi, impia eorum voluntate, atque peruerſa impellente inuidia ad hominum damnationem toto conamine vacant. Hinc Dei permittente iuſtitia furore bacchantur, fraudes parant, tentationum ſagittas indeficienter intorquent, ſi quo modo inermes viros transfigere queant. Nemo planè eorum inſidias euitaret, niſi bonitatis ac veritatis clypeo muniretur. Protegitur igitur quiſque iuſtus iuxta Prophetæ ſententiam veritatis ſcuto, vt à timore nocturno non paueat, nec à ſagitta tangatur, quæ volat in die. (Pſal.90.) Aut inuoluatur à negotio perambulante in tenebris, vel ſubuertatur ab incurſu & dæmonio meridiano, veritatis ſuffragio non humanæ temeritati taliſ aſcribenda victoria. Imbecillis per ſe cognoſcitur homo, vt tam procacis aduerſarij valeat ſuperare inſultus. Mortalis tunicæ, & putreſcentis carnis quum ſit confuſione veſtitus, quomodo incorporeum ſpiritum debellare præſumeret? Nullo prorſus ipſe Diabolus molis corporeæ grauatur onere, nullis parietum carcerúmve præpeditur obſtaculis, nulla ad tentandum fatigatione laſſatur, ſed ſemper paratus, ſemper accenſus, ſempérque nocendi auiditate procliuius eſt. Calliditate ad deceptionem hominum vtitur nimia, & fucata arte decertat. Multifariis illuſionum generibus, diuerſiſq; tentationum phantaſmatibus per momenta ſingula, Deo permittente, mentis impellit domum, rationíſque oſtia intrare conatur, vt arbitrij libertate in ſeruitutem redigat, nūc terroribus pulſat, nunc verboſis clamoribus minatur ſupplicia, hoc vt perficiat validius, formas hominum, reptilium, iumentorúmq; varias fingit, in quorum primo aſpectu humana infirmitas plurimum deterretur, ſed crucis ſignaculo Chriſti inuocato nomine liberatur. Nempe quemadmodum fluit cera à facie ignis, ſic dæmonum argumenta pereunt ab inuocatione nominis Ieſu & mediatoris noſtri. Obſcœna prætereа illius contra Deum in humano corde prolata eloquia, & cōtra ſanctos, ſacramentáque cœleſtia quis enodare valeat? Maledictionis & blaſphemiæ verbis ſimpliciū ac ſuperbientium flagellat mentes, ſi quomodo eoſdem in deſperationis præcipitet baratrum, verum huiuſmodi cōtemptu, atq; animi magnanimitate ſuperantur. Blandis interdum ſuaſionibus, promiſsionibus multis, doloſis rationibus ac ſimulato ſermone iuſtorum animas ad conſenſum nititur inclinare delicti. Nunc miſericordem Deū, nūc pium patrē, nūc placabilem aſſeuerat iudicē. Cōſueuit frequēter venenatus hic coluber ſe in lucis trāsfigurare angelū, quādoq; per viſibilem ſpeciē, aliquādo per viſibilē ſuggeſtionē. Nouimus ſcripturarū eruditione innumerabilē populorū multitudinē diabolo diuinū exhibuiſſe cultū in cæremoniis, in ſacrificiis, in obſecrationibus, atq; illi in oraculis accōmodaſſe fidē, mentienti ſe Deū. Plurimos inſuper ab ipſo mūdi exordio vſq; nūc ſcimus ab arce iuſtitiæ, quā tenebāt cecidiſſe, pretioſum ignorātes ſeparare à vili. O quā iugiter etiā iuſtorū proficientiūq; ſeducit mentes, vitia ſub virtutum tegendo velamine. Magnus coram Domino, atque perfectus cenſendus eſt

eſt ille, qui caſum huiuſmodi interdum non patitur, qui vt Paulus diaboli aſtutias non ignorat, qui intror ſus verbi Dei tanta familiaritate potitur, vt virtutum cenſuram, vel in minimis non relinquat, ſempérque euaginatum diſcretione ſic tenet mucronem, vt naſcentia in corde abſque pietate vitia reſecet. Felicem planè dixerim, quicunque iuſtitiæ zelum ſine indignatione & crudelitate exercet, proximo cōpaſsionem abſque priuato amore exhibet, abſtinentiæ ſobrietatem abſque inanis gloriæ macula cuſtodit, quietique ſanctæ ſine errore vacat. In his quæ ſpiritualia videntur & bona conſueuit tortuoſus latitare ſerpens, atq; tentationum tendere laqueos, quos nullus ad plenum ſufficit euitare. Amicos etenim ſuos Dei ſapientia eorum occaſione in humilitate nutrit, quatenus diſcant quid ex ſe, quídve ex diuino munere valeant. Nam qui in minimis infirmus & infidelis exiſtit, in magnis & ſpiritualibus per ſe quomodo ſtabit? Oculos igitur cordis quemadmodum elatio claudit, ita humilitas reſerat. Rex ſuperborum Diabolus, ſed humilium inhabitator eſt Chriſtus. Nemo autem antiqui hoſtis fallacias (niſi præuia humilitate) in ſapientiæ cognoſcit lumine. Ipſa ſplendore ſuo fugat tenebras, tentationes detegit, humanæ menti abdita pandit, ſibiipſi hominem cognoſcibilem reddit, atque ſtructoriam mali Angeli lucem manifeſtando reprehendit. Dei itaq; ſapientiam poſsideat Chriſtum, in humilitatis thalamo quiſquis Diaboli fraudes ſuperare deſiderat, lumen cordis indeficienter foueat, vt penetret abdita, futura proſpectet, & ſimulata cognoſcat. Multifariè malignus ſpiritus, milléque modis certat, vt vincat. Se ſicut Deum in lucis transfigurat Angelum, ſe interdum totis conatibus opponit certantibus contra ſe, dedecus proprium arbitrans ab hominibus ſuperari, nonnunquam etiam fugam ſimulat, & tanquam ſuperatum ſeceſsiſſe videtur, quod pugnandi genus paucißimis notum eſt. Heu quoties miles Chriſti belli tempore luctatur viriliter, inimicos inſequitur, vitia reſecat, præuidet laqueos, atque virtutum reportat trophæum. Fit pro victoria lætus, efficitur de pace ſecurus, deponit arma, rigorem temperat, & à ſui languet cuſtodia, Deo autem permittente ſæpe contingit, vt repentè irruentes ſuper ſe ſentiat hoſtes, illiſq; ſuccumbat, quoniam non ſicut decuit ſuum honorificauit autorem, ſeu de ſe præſumendo refriguit. Quis (oro) ingratus fuit, & ſpiritualibus eſt locupletatus diuitiis? Quis, inquam, pro ſibi irrogatis muneribus intumuit & ſtetit? Comitantur vt plurimum ſuperbia

Pſal.72. & caſus. Deieciſti (inquit Propheta ad Dominum) eos dum alleuarentur, hoc vtique didicerat ex ſe, quemadmodum alio teſtatur in loco, dicens, Priuſquam hu-

Pſal.118. miliarer, ego deliqui. Quoniam verò ante ruinam exaltatur cor, quicunque ſtare concupiſcit, efficiatur humilis, vigilet in ſe, & timoris ſancti maceria ſepiat ſe, ſuper ſui cuſtodia oculos apertos habeat, vt certātem diabolum aduerſum ſe in lumine fidei cernere queat. Prorſus contra leonis huius ſæuitiam maxima eſt adhibenda prudentia. Pugnat quantum poteſt per ſe, pugnat per creaturarū illecebras. Princeps quippe mundi quum ſit, heu quot, quos per ſe non valuit, per mundi ſeduxit blanditias: promittit felicitatem diuturnā, diuitias multas, longæuum tempus, carnis voluptates, deliciarum affluentiam, honorum culmen, prolis fœcunditatē, poſſeſsionū fertilitatē, vitæ præſentis gloriam, & exitus ſecurū finē. Nēpe huiuſcemodi ſpō[...] nibus carnaliū mulcet animos, atq; cupiditatis vin[...] lo poſt ſe captiuos trahit. Virtutū autē viros aliter a[...] aliter impugnat, nunc malorū animos cōmouet, [...] etiā bonorum mētes ſub boni zelo, irritatur cōtr[...] los, fitq; diuina diſponente clemētia, plerunq; iſt[...] confuſus conflictus, vt neq; qui impugnatur, neq; [...] infeſtus eſt, miniſteriū iniquitatis agnoſcat. Pro[...] nuntur in hoc certamine multi, inimici fallacias [...] ſciētes. Nam viſibilis quis, inuiſibiles ſub viſibiliū [...] cie agnoſcit laqueos? Hoc ex Sancti Spiritus po[...] tur dono, qui ſpirituales facit viros, vt diiudicen[...] nia interiora, videlicet & exteriora, & ipſi à nem[...] iudicētur. Quicūq; tales ſunt (quāquā nō ſemper) a[...] tias Diaboli non ignorant. Proinde in nullo illi ce[...] re ſatagunt, ſiue dum per viſibiles ſpecies, ſeu dum pe[...] carnis inuiſibiles pugnat illecebras. Meritò la luctatores eximij in perfectorū cenſendi ſunt numero, atq; ſanctorū aſcribendi cathalogo, qui calcātes viſibilia, & à proximis illatas iniurias ſuperantes, cōtra ipſum omnium Diabolum incentorem malorum, atq; corporis voluptates ſpiritualibus muniti armis viriliter præliantur. Nullo prorſus temporis momento vac[...] à ſtudio pugnandi, ſicut nunquā hoſtes ſuos dorm[...] re perſentiunt, illuc certandi intentionem diri[...] vnde inimicorum acies agnoſcunt irruere, in n[...] ſublimitate conſiſtunt, ventura proſpectant, ex p[...] ritis mentiuntur præſentia, ſicq; fit, vt ex vſu pru[...] tiam, ex certamine virtutē, ex ſucceſſu proſpero ſ[...] atq; ex tentationū multiplicitate ſpiritualem ſo[...] tur triumphum. Beati planè quos ſic tu erudieris [...] mine, ac de multiformi conflictu docueris eos, q[...] nus in tuo lumine cognoſcant virtutum profec[...] vitiorum dominatum, tentationúmq; victoriam [...] cepiſſe abs te, ex quibus ſuaui quadam cordis mo[...] tione humilitatis carmen valeant decantare, di[...] tes, Benedictus Dominus Deus meus, qui docet m[...] meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.

De ſpiritualium armorum generibus in interio[...] flictu neceſſariis, & commendatione pruden[...]

CAP. VI.

IN ſuperiori tractatu tenuis ingenioli n[...] ſtri eouſq; laborauit intētio, vt [...] tium nos hoſtium diuerſitates agno[...] tur & fraudes. Caſſo ſiquidem labore [...] ſudat, quiſquis certaminis introiēs campum, igno[...] cum quibus debeat habere cōflictū. Verū ad vict[...] profectū ſicut vtile eſt ſcire quis certet, ita nece[...] cenſetur armorū non ignorare præſidia. Horū q[...] pe duo ſunt genera, quædā videlicet defenſiua, & [...] dam offenſiua. Vnū quo Chriſti præliator ſui vt [...] munimen, alterū quod tenet inimicus, vt feriat [...] ro nanq; aduerſariorū effugit ictus, per alterū [...] eoſdem vulnerando inſequitur, primū quide[...] riorem defendit hominē ne cæſus cadat, ſecun[...] ſpirituales reprimit hoſtes, ne appropient [...] horū profectò ſingula ſpeciali ſunt declaranda [...] ne, vt eorū decore inſpecto, quicunq; Chriſti [...] litiæ dediti, terrenis facultatibus abdicatis, ſe ad ea [...] poſsidēda excitēt. Nemo etenim abſq; armorū pro[...] ctione bellatorū cuneos tutus ingreditur. Nemo in[...] mis perſeuerat in ſtadio. Chriſtianæ igitur militiæ [...] muniat armis quiſquis de aduerſariis cupit reportar[...] triumphum. In huius itaque peregrinationis camp[...] pugn[...]

gnantibus prudentiæ virtus præ cæteris necessaria est probatur. Reliquæ nãque interioris hominis statum ex parte defendũt: ista autem totum corpus munit & ornat. Est quippe prudentiæ virtus lorica quædam spiritualis & ferrea, quæ rationalem mentẽ vndique complectendo circundat: adeò vt nullis eam inimicorum ictibus patere permittat. Antè enim & retro, à dextris, & à sinistris extendens se: in omni aduersariorum insultu rationalẽ spiritum facit esse victorem: futura nanque prospectans maturiorem animæ reddit incessum. Quãuis etenim mens cœlestium amore flammescat, quamuis ad brauium supernę vocationis ascẽdere velit, quamuis perfectionis apicem conetur attingere: operãdi tamen modum imponit prudentia, & proficiendi legem indicit. Quis (oro) proprio non circumuenitur voto? quis virtutis nõ allicitur pulcritudine? quis gustato deuotionis poculo non magis magísque inardescit cupiẽs dissolui, & esse cum Christo? Verum omni spiritui docet prudentia non credere: anteriora præuidet, vt perseuerantiæ triumphum obtineat. Nouit innumeros ex immoderato præcipitatos impulsu. Quamobrem virtutũ arcem antequam ædificare præsumat iuxta magisteriũ sapientiæ sedet, proprias metitur vires, operis difficultatem considerat, diuturnitatẽ finis attendit, tentationum certamina futura meditatur, ne fortè & inopinatis tribulationum euentibus inchoatum cogatur intermittere opus. Nautarum quoq; more priusquàm tempestates insurgant ad prudentiæ se transferunt portum, donec pacato æquore trãquillitate potiantur optata. Ascendit profectò mens prouida sui cacumen ingenij, perlustrat eminus, ac diligenti indagatione reuoluit secum, vtrum virtuti parẽtur insidiæ, lateat in cogitatione dolus, intentionis simplex sit oculus, atque longanimitatis in ea sit robur. Hæc quisquis considerare neglexerit, obuiantibus sibi aduersarijs se opponit inermis, discet proculdubio hic talis post casum, quàm inconsultè egerit, dum noluit cautissima prouidere. Nempe vniuersorum artifex Deus in humano corpore instituit luminaria, quę naturali suo officio membris cæteris præmonstrarent viá, gressus dirigerent, & pericula præuiderent. Quis enumeret quanto careant solatio, quãtísue subiaceãt calamitatibus, qui corporali priuati sunt lumine? Disce igitur tu, ô rationalis homo, ad Dei imaginem conditus, quanti æstimare debeas discretionis tibi iudicium prærogatũ. Caue dılıgẽter, ne illud tibi euertat inimicus, ne superbiæ perniciosæ fumus, seu illebrosæ carnis voluptas, aut delictorum opaca nox auferat, quod tibi donauit omnipotens. Intuere igitur nunc quod supra te præsidet bonum, nunc quod agẽdum est contra te, nũc quod versatur in te. In his prorsus omnis discretionis cẽsura consistit. Non ergo dormitet oculus, ne fortè ex incuria pes animæ in lubrico positus totum spirituale prosternat corpus. Facilè enim adest casus, vbi prudentiæ deest consilium. Ex præteritis planè prudens futura metitur. Neque enim sapiens arbitrãdus est, qui aut sine discretione futura disponit, vel absque discussione obliuioni præterita tradit. Vtrunque congruit sapienti, ex magisterio experientiæ fit cautus, atque ex cautela efficitur prudẽs. Erat beata virgo de omnibus quæ audiebat, seu videbat in Christo conferens in corde suo. Nil prudentissimæ matri de prophetarum oraculis, aut iustorum eloquiis, quæ pertinebant ad dominum, præteribat indiscussum. Ad perfectionem itaque prudentiæ spectat transacta minimè obliuisci, seduláque cogitatione recolere impensa à Deo beneficia, tẽtationes præteritas superata discrimina, & multimodos casus delinquentium. Nempe ingratus quisque diu stare non valens relinquitur sibi: vt sciat post ruinam conditorem cognoscere proprium. Discat igitur miles Christi in belli spiritualis acie cõstitutus Deo gratias agere: quatenus contra aduersarios virtutem, in agendis prudentiam, & de cœlestibus donis semper potiora mereatur accipere. Discat etiam ex iustorum præuaricatione prudentiam. Plurimum etenim confert ad euitanda propria, aliorum errata cognoscere. Porrò spiritualis qui iudicat omnia, peccantium foueas intuetur & gemit, agnoscit eorum culpam, & in humilitate se deiicit, compatitur alienis, & de sua infirmitate fit pauidus. Gradus quippe in corde suo disponẽs ex aliorum occasione in sui regimine efficitur prudens, Deo humilis, & in custodia diuinæ legis filiali impellente timore deuotus. Accẽditur huiusmodi bonorum exercitiis ad profectum, secúmque habitans laudabiliter cũcta componit, futura prauidet, vt declinet mala, prætcritáq; recogitat, vt in suo certamine prudẽtior fiat. Nouit equidem dæmonum fraudes, & quàm pertinaci animositate cõsueuerint circumuenire improuidos. Hinc se ad perferendum prospera & aduersa præmunit, quæ nunc à dextris, nunc à sinistris insidiantur, vt feriant. O quãtos quotidie intuemur felicibus successibus eleuatos, repentè ad ima descendere? Blandiuntur quidem prospera insipientium animos: qui solum visibilia possidere peroptãt, & sui amore succenduntur. Mentiuntur fucata arte posse præstare quod nequeunt, temporis diuturnitatem, diuitiarum opulentiam, præminentiam dignitatum, voluptatum saturitatem, gaudium mẽtis, beatitudinis arrham, & fruitionem quandam desideriorum suis dilectoribus pollicentur. Talibus spõsionibus filios hominum trahunt captiuos post se, tãquam irrationabilia animalia, inaurato suo proculo eosdẽ inebriantes heu quàm crudeliter necant. Hoc prorsus minimè valerent, nisi quos perimunt prius à sui cognitione diuellerent. Nũquam sponte homo seculi vanitati se subderet, si in veritatis lumine mẽtis oculos apertos teneret. Principalis igitur iactura discedentium à Christo, & mundi huius sectantium voluptates hæc est, naturalis rationis censuram amitte, & falsum pro vero illusoria delectatione percipere. In hoc profundo dum inciderint, carnis concupiscentiam, oculorum appetibilia, vitæque superbiam, quibus mundus est plenus, nõ fatigantur inquirere: Fiũt permittente Deo incorrigibiles, ignoti sibi, salutis propriæ inimici, veritatis aduersarij, virtutum detractores, infideles apostatæ, mendacij testes, dæmonum imitatores, vitiorum mũdi ciues, à sanctorum collegio alieni: atq; flagitiorũ omnium voluntarij sectatores. Temporalium siquidẽ prosperitate elati, nec Deũ timent, neq; sancta cœlorũ agmina venerantur. Q uũ igitur in labore hominum nõ sint, nec cum hominib. flagellẽtur: ideo tenet eos superbia, opertíq; sunt iniquitate & impietate sua: quoniá verò quasi ex adipe prosperitatis humanæ iniquitates eorum prodeunt, transeũt in affectum cordis, meditantésq; nequitiam impudenter in excelso loquuntur. Istiusmodi planè

sunt germina felicitatis pereuntis exilij, talia imprudentium esse noscũtur opera, qui ebriati sensibilium voluptate, cœlestium gaudiorũ dedignantur amare promissa. Spiritualium verò prosperitatũ bona (quæ bona vtiq; dixerim) quoniam ad profectũ boni ab eo qui summè bonus est, prærogata credũtur: humanum affectum alliciũt, sensus paruulorum sapido suo illapsũ ab vberibus lutosæ carnis euellunt, excellẽtiæ diuinæ bonitatis lumen infundunt, & conuiuãtium in cœlorum regno reliquias degustare concedunt. Prudentibus quippe & corde humilibus sapiũt: Internos nãq; earũ animarũ sensus nutriunt ad amorẽ, roborãt ad virtutes, cõponunt ad mores, mentes eleuant, depurãt affectus, Deo ac hominib. amabiles reddũt, frequenter declinant in humiliũ thalamos, suámq; in illis collocant mansionem. Gratis etenim cum à Deo donentur, grato suscipiendæ sunt corde. Non sunt cõdignæ passiones huius tẽporis, ad guttam minimam diuinæ dulcedinis, quæ præstatur amantibus. Quamobrem quicunque illa effectus est dignus seductoriis spiritibus interdicat aditum, ne vmbram sub veritatis tegumento recipiat. Ipse planè Satanas in lucis se transfigurat angelum: si quomodo vacantibus Deo, deuotionis auferat fructum. Duplici nanque laqueo illos irretire conatur. In sanctitatis quidem imagine, tumorem superbiæ, & adulteræ consolationis miscet cœnum: tanquam pro singulari vita præcipuum, & commendatione dignissimum ostẽdit incautum. Cæteros moribus, deuotione, & merito pręcellere dicit, quatenus honoris cathedrã, seu pastoralis infulæ primatum, vel saltem summum gradum appetat in cœlestis regni discubitu. Hoc draconis antiqui seminarium est: hæ, inquam, sunt immissiones factæ per angelum malum: illum videlicet, qui procaciter cõtra suum conditorẽ erectus aiebat: Supra astra cœli exaltabo solium meum, in monte testamẽti, in lateribus aquilonis, & ero similis altissimo. Nam quemadmodum humilitatem Deus ita elationem diabolus subministrat. Beatus humilis, quoniam si disponẽte Deo ceciderit ex qualicunque mentis inflatione non collidetur: quia dominus illi supponet manum, ne funditus pereat. Superbis enim resistit, & humilib. dat discretionis gratiam, vt sciant sobriè, & cum prudentia spiritualium gaudiorum tractare affluentiam. Cum prudẽtia quidem, ne elationis aura illa illecti, in magnis aut mirabilibus supra se diligant ambulare. Sobrie verò, ne diuinæ cõsolationis refecti pabulo, propriam cogantur diabolica fraude decepti præterire mensuram. Tẽperanter etenim spiritualis est sumenda dulcedo, ne ex immoderato gustu fastidium generet.
Prou. 25. Hoc sapiens insinuans inquit: Mel inuenisti, comede quod sufficit, ne cogaris euomere. Nõ igitur ad satietatem spiritualis est sectãda deuotio, ne ex familiaritate nimia contemptum, aut ex assiduitate imprudenti tædium generet. Quis sapiẽs intelliget hæc, domini mandata custodiens: vtrarunque deceptionũ effugiet laqueos præeunte prudentia. Nam & per humilitatem cordis, superbiam, & per discretionis libram, tepiditatis spiritus collidet decipulam. Latus planè dextrum muniet in prosperis, ne bono vtens malè, efficiatur malus. Muniet & sinistrum, ne fatigatus aduersis, contra salutem propriam repugnare videatur. Optimum nanque salutis præsidium, sunt diuinitus irrogata flagella: quemadmodum Apostolico ore dominus testatur, dicens: Ego quos amo, ar[...] Purgantur electorum palmitum infœcundi ram[...] vberem agricolę procreent fructum. Nam qui in[...] ti remanent prorsus suo exciduntur tempore, [...] ignem mittuntur. Maximum itaque miseration[...] uinæ munus, ac præcipuum humanæ speci sola[...] temporaliter cum Dei filiis aduersitatibus exe[...] quatenus discat qui patitur compati patiẽtibus, [...] insolescere successibus secundis, labentis secul[...] inhærere deliciis, peregrinationem non amare [...] priam: & se supra cæteros non inflare. Difficil[...] ctionis lege contentus est, qui alios prosperitat[...] cellit. Cõuenit autem qui tribulationibus fatig[...] sectari humilitatem, priuatam non appetere gl[...] potentium deuitare consortia, salutis monita lib[...] audire, sanis consiliis acquiescere, & diuinam leg[...] operibus custodire. Bonum (inquit Propheta) quia humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Improbus igitur censendus est ille, qui eruditus verbere impatienter tolerat. Vide fili (ait scriptura sacra) ne fati[...] geris, neque contradictionis prorumpas in verbum, quum flagellaris à domino. Quis enim filius, quẽ non corrigat pater? forti equidem animo illata sunt tol[...] randa conuitia, sed hilariter paterna sunt sustinen[...] flagella. Verùm patientis infirmitas prudentia[...] per est muniẽda suffragio. Rationi quamplur[...] cedit humana debilitas, erigitur beneficiis, m[...] solidatur. Debita itaque delictorum, bonorum [...] sio, gratiarum numerositas, sanctorum exempl[...] promissæ felicitatis sedulo ruminanda sunt pr[...] Istiusmodi etenim cogitationibus humana me[...] pœnis fit hilaris, & in omni probata virtute subl[...] In arce quidem prudentiæ constituta futura p[...] ciens, & præterita secum pertractãs, quemadm[...] prosperitatibus eleuari non valet, ita ab irruen[...] nequit aduersitatibus superari. Regio nanque [...] rata fulgore in se humilis, terribilis hostibus, [...] ctorum oculis honorabilis, atque diuino con[...] ex varietate prudentiæ amabilis extat.

Qualiter per corporales sensus, rationalis spiritus [...] atque de ipsius spiritus nobilitate præcip[...]

CAP. VII.

Sicut vniuersa animata corpor[...] getantur in terra hominis corpo[...] tate pręcellit & forma, ita interc[...] corporis membra naturali nobil[...] peremines caput: sensuum nanque pulcritud[...] coratur, per quos corpus omne nutritur & re[...] Sine oculorum adminiculo, quàm multa pat[...] incommoda? Illo quicunque caruerit, plurim[...] ficit cognitione eorum quæ in cœlo fulgent, v[...] per aëra, in aquis natant, mouentur in terra, [...] gnuntur ex ea. Nam corporea hæc per oculor[...] nuntur intuitum: per aspectum verò eorum [...] agnoscitur. Quod enim de oculorum offici[...] hoc idem de aurium, narium, ac oris minist[...] Sunt nanque hi sensus quidam spirituales p[...] rationis: per eosdem quippe rationalis spiritu[...] mè prouehitur, nedum ad naturalium scientiam [...] rum etiam ad diuinitatis præclaram notitiam, di[...] te Apostolo: Inuisibilia Dei à creatura mundi p[...] quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempit[...] quoque eius virtus & diuinitas. Conspiciuntur [...] & percipiuntur per sensus corporeos quæ facta [...] &[...]

...abent corpus, ſed intelliguntur per mentem & rationem. Subminiſtrant enim ſenſus carnis interiori homini intelligendi materiam. Ipſe verò ſenſuum corporalium perficit dignitatem. Viciſsim ſibi inuicem famulantur, neque abſque partium detrimento, valet ab alterutris ſeparari. Sacramentum hoc magnum eſt, & conſideratione digniſsimum, vt ſuperior natura ab inferiori iuuetur, quemadmodũ à ſuperiore inferior. Eſt planè corporalis natura lõgè inferior ſpirituali, & actu, & dignitate, & fine. Valet ſine corporali ſpiritualis natura ſubſiſtere: abſque ſpirituali verò corporalis minimè. Tolle à corpore animam, & quid erit corpus? Vtique cadauer fœtidiſsimum, corrupta materia, vas horrendum, & inſtrumentum inutile. Ceſſet virtus, & miniſterium proprium rationalis ſpiritus in humano corpore conſtituti, & videbis hominem deformem, creaturam iumentis inſipientibus ſimilem, brutíſque animantibus æqualia opera facientem. Nempe omnis hominis pulcritudo, cuncta elegantia humanæ ſpeciei, non ex corporali, ſed ex ſpirituali eius natura prouenit. Quod enim datum eſt in prima ipſius inſtitutione, vt videlicet præeſſet piſcibus maris, volatilibus cœli, & beſtiis terræ propter rationalem illi prærogatum eſt ſpiritum: huius prælationis gradum ideo amiſit, quia legem conditoris preuaricando deliquit. Retinuit quidem in ſe naturæ nobilitatem, in diſcretionis iudicio, in amoris priuilegio, in vtriuſque merito, in immortalitatis dono. Perdidit autem autoritatem imperandi, præſidendi decorem, libertatem operandi, Deúmque interpellandi fiduciam. Profectò niſi conferat gratia, reparet virtus, & vitæ ſanctitas mereatur, nunquam recuperare valebit. Peccante itaque homine, nec peccatum, neque peccati pœnam euadere poteſt: ſicq; auxilio indiget alieno, vt in id quod fuerat, reuertatur: reuertitur autem ſi per viam alteram in eam vnde cecidit, redire voluerit regionem. Humiliet ergo ſe, & legem Dei obediendo cuſtodiat, vt efficiatur amicus Dei, angelorum conſors, dominus mundi, poſſeſſor ſui. Nunquã in inferiorib. principatũ acquiret, niſi ſuperiori ſuo fuerit volũtate ſubiectus. Nẽpe meriti ſublimitate priuatur, quiſquis Deo extiterit neceſsitate impellẽte ſubmiſſus. Redde, ô homo rationalis ſuperiori tuo, quod ab inferiori tuo requiris. Sicut inferiorẽ, ita ſuperiorẽ te habere cognoſce. Inferior tuus vtiq; ſub te, & iuxta te eſt. Sub te quippe eſt, quicquid fulget ſub cœlo, ſiue aurum, ſiue argentum, ſiue precioſi lapides: quicquid in aquis natat, quicquid de terra gignitur pulcrum viſu, guſtui dulce, odoratui ſuaue, & tactui blandum ac molle. Iuxta verò te, téque inferior eſt, corruptibile corpus, infirma caro, ſenſualitas tua ſine ratione, & abſque diſcretionis iudicio: cui præes ac principaris, tãquam caput in corpore, & veluti ſuperior inferiori. Superior autem tuus ſupra te eſt, ſed non longè à te: quantum immortalitatem habeat, & lucem inacceſsibilem habitet: tecum tamen ſi aſſenſum præbueris habitare concupiſcit. Noli igitur illum ſpernere, noli abhorrere, nec velis illi cordis tui ianuam pulſanti repudii libellum dare, quod non ad eius, ſed ad tui interitum fieret: illum agnoſce, illum venerare, illíque obtemperare ſtude. Per ipſum quippe illi famulãdo antiquam recipies dignitatem. Quicquid enim honoris, quicquid ſolatij te delinquente deperiit, præſtantius per ipſum in melius reformabitur. Nec mireris in hoc. Apud ipſum nanque & in ipſo ſunt ſapientiæ theſauri, atque ſcientiæ diuitiæ impræ dabiles, deliciæ ſpirituales, honores regij, poteſtas æterna, incorruptibile regnum, gaudia perpetua, opulentiſsima refectio, exuberans pax, florida & nunquam deficiens ætas, ſocietas ſanctorum, angelorum cõſortia, præclariſsimæ manſiones, iucunditas ſine fine, puritas ſine labe, æternitas ſine terminatione, beatitudo vera, cognitio certa, comprehenſio immediata, laus ſonora perfecta iubilatio, commune præmium, bonum ſummum, omniúmq; deſiderabilium cõuiuium defæcatum. Hæc vniuerſa, & his multa præſtantiora, ſuis dilectorib. impertitur. Illum itaque ama, illiúſq; te ſponte tribue famulatui, ne cogaris inuitus. Nam velint nolint omnes ipſius obſequũtur imperio. Gratanter tamen accipiet, gratiámque rependet, ſi hoc ſponte perfeceris. Dabit enim tibi ſua, & libentius ſe. Te nanque exigit à te, vt ſe donet tibi habitétque in te, non propter ſe, ſed propter te, cui hoc proficit ad ſolatium prouenit ad meritum, ſuffragatur ad præmium, communicatur ad gaudium. Quomodo (oro) non gaudebis, quum illum qui fecit te, agnoueris requieuiſſe in te? ſe reclinaſſe in te, vt te eleuet ad ſe? & hoc vnde? quibus meritis? quo interpellante? quo teſte? quo modo? quo fine? cuncta hæc amantibus ſuauiter ſapiunt: quoniam in ipſis ſunt amoris præludia, & diuinæ caritatis ſacroſancta commercia. Abiecto igitur onere prægrauantis cupiditatis propriis accede pedibus. Accede (inquam) & ſuperiorem tuum agnoſce, ſicut inferiorem agnouiſti, quatenus ita ille præſit tibi in te, quemamodum tu inferiori tuo præeſſe deſideras. Suſcipe ſuperiorem tuum, vt inferior tuus ſuſcipiat te. Nunquam inferiori dominaberis, niſi tibi ſuperior dominetur. Tantum tu illi, quantum iſte tibi. Optimus ad regiæ poteſtatis aſcenſus eſt, vt qui ſeruitutis obſequium ab inferiori cupit, id ipſe ſuperiori ſuo exoluat, præcipue quum hoc expoſcat dignitas, ratio ſuadeat, cogat ſeruitus, clament beneficia, neceſsitáſque compellat. Iſta profecto nulli niſi Deo conueniunt. Nemo te ô homo niſi Deus ſuperior eſt. Te præcellit dignitate, gratis te fecit, à ſeruitute redemit, beneficiis ditauit, & voluntate viuificat. Non dedigneris tanto, talíque ſubeſſe, non ſpernas illum, quia non ſpreuit te, ſed miſericorditer deſcendit ad te. Excelſus dominus, omnipotens dominus qui in altis habitat, humilia reſpicit in cœlo & in terra. Reſpexit plane in cœlo ſancta illa angelorum agmina, qui ſuperbienti Lucifero minime conſentientes in humilitatis virtute firmiter perſtiterunt. Reſpexit quoque in terra, quando verbum ſuum de regalibus ſedibus mittens, naturã noſtræ mortalitatis vt aſſumeret voluit, quatenus ſeminecem, vulneratum & nudum ſanando redimeret, ſe tunc cognoſcibilem fecit homini, quum factus eſt homo. Quando verò factus eſt homo, factus eſt frater, magiſter, ſponſus, mediator, redemptor, & caput. Caput igitur tuum ô rationalis homo agnoſce, vt corpus tuũ agnoſcat ſuum. Hoc quomodo fiat Apoſtolum audi. Caput (inquit) mulieris vir, caput viri Chriſtus, caput verò Chriſti Deus. Nẽpe mulier hæc ſenſualitas tua, quæ rationis regimine indiget, quoniam non valet per ſe. Huius tu conſtitutus es caput, vt per te inſtruatur, per te ducatur, per te cohibeatur ab iis, quæ non licent ſibi, & domini lege

Col. 2.

Pſal. 137.

1. Cor. 11

prohibentur. Hæc habet appetitus ſuos quæ diuinæ voluntati aduerſantur. Hos cōprimere debes, & propter hoc principatum ſuper illam adeptus es, tāquam in corpore caput, alioquin abuteris dono tuo, tuaque dignitate priuaris. Aſcēde igitur ſuper tribunal tuum rationale, & inordinatis carnis deſideriis impone legem, quam te iubente, te cuſtodiente præterire non audeant. Hanc vtiq; ſi errare non vis, diſce à ſuperiori tuo & à capite tuo, vt mulier audire dignetur abs te. Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam in mēte tua habeto, & in te ipſe tanquam in propria ſede
Sap.7. reſideat. Nam teſte eloquio diuino anima iuſti ſedes eſt ſapientiæ. Tibi ipſe dominetur, te doceat, tecum loquatur, capútque tuum veluti ſpiritualis galea ſalutis ab inimicorum protegat iaculis. Hac quippe galea ſi fueris decenter ornatus corporis animæque tuos cuſtodies ſenſus, nō poterit mors habere ingreſſum, vbi vita ſuum collocauerit domiciliū, vbi præſidet ſapientia, vbi rationalis ſpiritus à verbo inſtruitur hoſtium ſpiritualium non præualent inſidiæ. Interiores nanque ſenſus dirigit, & exteriores à tētatione cuſtodit. Aurium etenim ſepit auditum, ne per illum detractionis virus obſcœnorúmque verborum introeat languor, & mentis commaculet puritatem. Oculorum quoque reprimit curioſitatem, ne viſibilium inſpecto decore concupiſcentiarum carnalium ſagittis cor penetret. Odoratus etiam lenocinia cohibet, quatenus virili cenſura ſeruata ad exteriora blādimenta non defluat. Guſtum demum componit, & linguam, ne ſub tēperantiæ legibus conſtitutę diſcretionis metas irrumpere poſſint. O quàm diligēda galea huius fida protectio, quæ dum in mentis ſublimitate ſeruatur, vtriuſq; hominis tentamenta diſſoluit. Interiorem ſiquidem pacē amabili ſpiritus ſuauitate cuſtodit, atq; inoffenſo greſſu ſe diligentem tollit in altum. Veritatis etenim lumine irradiata mēs nec inutiliter profluit, neque in elata cogitatione tumeſcit, plus ſapere quàm oporteat nolens & in corde humilis, & opitulante gratia fit ſanctitate ſublimis. Ibi plane ſine ſtrepitu eruditur à verbo, atq; incerta & occulta diuinæ ſapientiæ eloquia ſpirituali percipit auditu, cœleſtium cantionum modulatione lætatur, ac diuinæ laudis aſperſa dulcedine futurę felicitatis odore pingueſcit. Caritatis nāq; referta amœnitate poſt concupiti ſponſi currit odorem, tenet quem diligit, currit vt capiat, amplectitur ne fugiat: vt placeat laudat, atq; ne deficiat in idipſum ſemper exorat. O quāti gemitus, ô quàm crebra ſuſpiria promit? Amoris enim concremata incendio, & deuotionis nectare ſaginata medullatū laudis exoluit incenſum: ſicut Deo acceptum, ſic ſibi valde ſaluificum. Hinc repletur os laude, cor eleuatur in iubilū, dilatatur votis animus, & mens æternæ lucis candore veſtitur. Efficitur vtiq; læta pro munere, virtutib. fœcundatur, rapitur in cœleſtibus, ſponſiq; caſtis amplexibus demulcetur. Hæc ſunt ô domine Ieſu mentium te diligentium interna ſolatia, hæc (inquam) ſunt te poſſidentium beata ſtudia, per quæ te dirigēte tēque ſeruante, & in ſpirituali certamine vincunt, & ad culmen affectionis aſcendunt. Te quippe in illis pręſidente vt dominus ab immundis ſpiritibus eorum interiora pariter & exteriora defendis. Tuo nanque veluti ſpirituali galea muniti præſidio, nec tentationibus ſenſuum cedunt, neque carnis voluptatibus acquieſcunt.

Quòd detrimenta plurima ex ignorantia cauſantur de concupiſcentiæ luctu, quæ per fidem ſuperatur.

CAP. VIII.

ANimarum quiſquis ſalubriter vult
deri lāguoribus, morbi naturam co
ſcat & cauſam, hæc ſi quis ſcire ne
rit ægroto non ſoſpitatem, ſed vitę
inducit. O neſcientiæ quanta ſunt mala, ſub ipſa
ratio, diſcretio periclitatur, fluat mēs, fugatur
litas, virtus deperit, fugatur pax, ordo confun
diſperditur gratia, & deſideria ſancta concept
ſcunt. Studete igitur ô Chriſti milites ſcire qu
pedit, propriæ infirmitatis agnoſcite cauſas, q
nus inimicorum veſtrorum valeatis pręcauere i
tus. Vbi dominatur ignorantia, ignauia præualet,
dormitat cuſtos, ibi aduerſarij vtique irrumpere
lent. Quamobrem ſingulos Apoſtolus de his admo
nere nos volens inquit: Surge qui dormis, & exurge à
mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Improbum pla
ne valdéq; verecundum eſt aduerſariis irruentib. dor
mitare. Quoniam verò quādiu ſumus in corpore, m
litemus in acie, euigilemus animo, vt in ſpirituali p
lio viriliter perduremus, ſedula intentione qu
mus ſpiritualis belli cauſas, hoſtiúmque noſtro
inſidias. Hæç ex quo domino Ieſu militare cura
cum conferendo agnoſcere ſtudui, quanquam
præualente ſecordia eaſdem minime debella
tuerim, quoties turbatus eſt à furore oculus
quoties cor meum dereliquit me, toties ab iis tur
ſuperatus inuenior. Heu perſępe agnoſco quid d
ſed effœminatus animus, ac deteſtanda conſuetu
deprauatus, ſibiipſi ſubeſſe compellitur. *Video*
legem aliam in membris meis repugnantem leg
tis meæ, captiuúmque me ducentem in lege pec
quæ eſt in membris noſtris. Hāc ſpiritualium p
num dixerim cauſam, hanc cunctis vitiis fomi
niſtrare aſſeuerare non ambigo. Hinc ſpiritu
gna ſumit originem, hinc triumphandi con
inimicorum noſtrorum roboratur audacia.
concupiſcētiam ab homine, & omnia pacat
ries. Vnde lites, vnde contentiones, rapinæ
tiones, & taliū millia? nonne ex concupiſcentiis quæ
militant in nobis: Cuſtoditur lex, pax ſeruatur, nutri
tur concordia, ſufficiunt propria, nequaquam aliena
diripiuntur, ſubeſt caro, ratio dominatur, diligun
cœleſtia, & fraternus amor augetur, ſi concupiſc
defuerit languor. Ipſo autem vigente ac præual
deordinātur omnia, ſiue corporalia ſiue ſpiritu
ſint. Quamobrem omnis diſciplina Chriſtianæ
feſſionis non in miraculis faciendis, nō in futur
dicendo, non in eloquio compoſito, ſcripturar
explanatione, ſed in reſecandis concupiſcenti
mēdatur. Quantum Chriſtum quis diligat in
rituali certamine recognoſcet. Reperiuntur
plurimi qui ſua tribuunt indigentibus corp
nentia macerant, peregrināțur pro domino
ſe exponunt atque periculis, & tamen propr
piſcentias relinquūt indomitas: nihil laborioſum
bitrantur eſſe: quod ſua volūtate perficiant. Qui v
poſt me venire (inquit dominus) abneget ſemetipſ
& tollat crucem ſuam & ſequatur me. Nēpe nil ali
eſt abnegare ſeipſum & crucem tollere, quàm car
libus deſideriis quæ aduerſus animam militant re
ctari. In nobis igitur & omnino contra nos pugn

…docet, si cœlorum æterna cupimus habere pro… Non alienus quærendus est qui feriatur: nō bel… di extrinsecus est quærenda materia. Intra nos armatus est hostis, ad renitendum vtique semper accē… Si coronam cupis reportare victoriæ certam, spiritualiter certa. Adest in te qui videat, iudicet & coronet. Nempe quemadmodum spirituales hostes sunt cum quib. confligimus: ita spiritualia arma. Apostolum audi loquentem: arma (inquit) militiæ nostræ non sunt carnalia, sed spiritualia & potentia à Deo: quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Hinc est quod tam pauci reperiuntur, qui in huiusmodi valeant perdurare certamine. Renanque vera arduum est, vt quis cum inuisibili hoste inuisibiliter velit habere congressum. Quis quod non videt amat? quis oculis clausis pergit ad pugnam? & tamen sine visibili lumine reluctari oportet. Habere autem te decet lumen vt videas: absque lumine omnino superaberis. Lumen quippe hoc cordis non corporis, mentium non oculorum est. In hoc lumine spirituales inimicos conspicis: spiritualem te vincente coronam percipis. Deus est spiritus: idcóque in spiritu decertandum est, vt placeat ei qui videt in spiritu: hoc vt comprobes verum esse quod dicitur, quid Propheta dicat attende: Spiritus ante faciem nostram Christus dominus. Non est hora neque temporis momentum, quo te non cernat Deus tuus. Caue ne segniter dimices, ne coram tanto iudice astantib. ministris angelis succumbas, & triumphi amittas palmā. Nam sicut gloriosa victoria, ita ignominiæ plenum est esse deuictum. Duplici quippe pœna mulctatur, qui ex ignauia hostib. cedit: damni etenim detrimentum patitur, & sensus dolore transfigitur. Quomodo nō doleat qui dæmonum captiuus effectus elongatur à Christo, & ab vnitate separatur Ecclesiæ? Tāquam inutile membrum præciditur, & iustorum omnium caret suffragio. O quàm lugenda iactura est nesciri à domino & cōtubernio priuari sanctorum. Estote (eia) nunc bellatores Christi fortes in prælio: & nedum cum antiquo serpente, verumetiam contra concupiscentias vestras viriliter decertate. Sumite armaturam Dei, loricam videlicet prudētiæ, salutis galeam, & scutum fidei: quatenus aduersariorum ignita valeatis extinguere tela: hoc tenere scutum: hoc inimicis semper opponite. Nusquam amoueatur, nusquam à latere vestro discedat, fide state, fide certate. Est plane scutum fidei impenetrabile, aureum, & nunquam deficiens. Nempe si absq; fide viuitis, mortui estis. Si sine fide certatis ilico victi estis. Est enim fides donum Dei cœlitus Christi militibus prærogatum ad diripiendum cœlorum regna, debellandúmq; aëreas potestates. Sic Apostolus Petrus fideles exhortans inquit. Sobrij estote & vigilate: quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret: cui resistite fortes in fide … xima fidei defensio, quæ contra dæmonum fremi… protegit bellatores, & à visibilib. ad inuisibilia ra… Nempe nil diabolica figmenta sic reprimit, eua… pericula, tētationes superat, tolerat aduersa, spernit … facit seculum, dissoluit lites, donat debita, proximum facit Deo: sicut fides quæ per dilectionem operatur. Non illa quæ credit Deum, vel credit Deo, sed quæ credit in Deum. Prima quidem & secunda dæmonum est & malorum: tertia verò iustorum obtemperantium Christo. Ista (inquam) patiens est, vbique secura, semper gaudens, erecta in Deum, & vniuersa creata transcendens. Concupiscentia nanque visibilibus pascitur. Fides autem inuisibilibus & futuris, ima despicit, & eleuatur in summa. Magnanimitate sua nec mortem metuit, nec cruciatib. cedit: quin potius naturam vincit, visibilia calcat, præsentémq; vitam exilium arbitratur. O fides catholicæ religionis ornamentum, diuinæ legis custodia, sacramentorum clauis, virtutum genitrix, perpetuæ felicitatis ianua: amica angelorum, mundi interuentrix, laudabiliúmque operum merces, quàm gloriosa dicta sunt de te, & quàm præclara sunt tuæ dignitatis præconia. Tibi Dei & hominum mediator, verbum vtique sempiternum, & patri coæterna sapientia perhibuit testimonium. Te patriarcharum & propheterū oracula multipliciter prædicāt: super te sanctarum scripturarum eloquia sublimiter operāte paracleto fundata subsistunt. De sacrosancto diuini consilij arcano progrediēs in electorum illaberis corda, vt de sacramētorum cœlestium veritate illos introrsus erudias. Nemo quippe (nisi præuia luce tua) intelligere valet diuinæ maiestatis celsitudinē, bonitatem & gloriam. Nullus (inquam) abs te resurrectionem futuram, virtutum cœlestium gradus, eorúmque ministeria, dona spiritus, & scripturarum virtutem percipere potest. Quid verò de cœlestibus loquar, quum nemo sine te de se valeat habere notitiam? Gerit quisque in se rationalem quandam, spiritualémque substantiam, cuius dignitatem nequaquam intelligit, nisi per te: hanc qui nouit diligit. Qui verò nouit prius credidit, prorsus nunquam sciret si non crederet, dicēte Propheta: Nisi credideritis, non intelligetis. Quapropter quicunque abs te sunt, non intelligentes se, diligunt vanitates & insanias falsas seculi huius, per quas venundati sub peccato, pergūt ad interitum sempiternum. Tuo siquidem priuati splendore, per effusas vitiorum tenebras circunducti cupiditatū irretiuntur laqueis. Minimè profectò caperentur, nisi se prius alienarent à te. Quamobrem amatores Dei, quotiescunque diabolica contra se iacula intorta prospiciunt, scutum tuum viriliter opponentes, perseuerant illæsi. Si quādo lutosæ carnis illecebra mentem eorum impulerit: si temporalium inferiorum honorum appetitio fragilitatem humanæ cupiditatis illexerit: si corporaliū sensuum petulantiam visibilium rerum attraxerit species, ilico clypeo tuo protecti victores existunt. Ingeris enim illis æternorum notitiā, per quam suauiter recreati concupiscentiarum letalium venena reiiciunt. Sola quippe scientia tua futurorum certitudinem præbet. Diceris nanque & es sperandarum substantia rerum, argumentúmque non apparētium. Per te igitur fidelis quisque efficitur victor: quoniam sine delectatione & cognitione cœlestium, nequaquam verus temporalium contemptus acquiritur.

Marginal notes: 2.Co.10; Ioan.4.; 6.; Pe.; Esai.6.; Heb. 11

Quales esse debeant, qui in spirituali pugnaturi sunt stadio, & de liberi nobilitate arbitrij.

CAP. IX.

INuisibili conflictu, sicut vsus docet nullus qui aut confectus senio, vel ętate puerulus, seu ægrotus corpore, siue inermis pugnaturus progreditur. Tales prorsus obho

obhorret certandi peritia. Nempe si eorum quibus nil deest, quod ad militarem pertineat artem pereũt multi: quid de iis, quibus multa superaddita adsunt incommoda arbitrandum sit, iudicet sapiens. Porrò inuisibilis certaminis visibile bellum gerit imaginem. Et eadem in isto quæ in illo competunt necessaria esse censentur, eo perfectius quo in spiritualibus iactura est grauior, pœna prolixior, verecundia manifestior, mórsque immanior. Quid (oro) temporalium damna (etiam si omnium mundalium amisio fieret) æternis diuitiis comparantur? Quid momentaneæ pœnæ inferni suppliciis coæquãtur? Quid æstimandum est erubescere in cõspectu hominum, æquiparatione pudoris, quem in conuentu omnium hominum, angelorúmque perpessuri sunt reprobi? Postremo interitui corporis quis animæ mortem non dicet esse dissimilem? His igitur diligenter attentis, cuncti mortales euigilent: taliáque ad sui defensionem habere conentur, qualia in spirituali bello opportuna esse decernũt? vniuersos quippe in hac mortali carne degentes, luctandi impellit necessitas. Nullus excluditur, nullus ab ista liber efficitur. Seruus & liber, diues & pauper, nobilis & ignobilis, doctus & indoctus, senex & iuuenis, masculus & fœmina, fidelis & infidelis in suæ vitæ primordiis lacessitur ad pugnandum: inimicitiarum nanque secum fomenta deportans, hostes suos aduersus se promouet ad certandum. Horum plane sæuitiam formidandam nullus euaderet, nisi gratia cœlestis protegeret bellaturos. Agit itaque erga vnumquenque diuinæ bonitatis veneranda dignatio, vt & aduersarios compescat ne noceant, & facinoribus omnibus infra discretionis ætatem commissis indulgeat. Hoc quippe exigit censura iustitiæ, vt cui merendi deest copia sensus, in futuro iudicio desit & pœna. Ex libero hominis arbitrio, præmij seu damnationis pendet causa. Qualis fuerit singulorum voluntas, talia prærogantur stipẽdia meritorum. Verum illa tantum dicenda est libera, quæ rationis sociatur examini. Est inquam voluntas tunc libera, quum sponte conditoris subiicitur legi, quum malitiæ seu doli veneno priuatur, quum vitiorum nexibus absoluta per amoris studium tendit in Deũ. Cæterum quum discretionis caret iudicio, quum peccatis tenetur obnoxia, quum voluptatibus dedita carnis sectatur illecebras: sicut nec sana, ita neq; esse censenda est libera. Adultis ergo qui liberi arbitrij frui valent dignitate, quemadmodum certaminis labor indicitur: sic triumphus debetur & gloria. Quãobrem quisquis rationis est compos volũtati suæ imponat legem, ne per cupiditates seculi labentis effrænata discurrat. Affectus inquam animæ tanquam spirituales pedes dirigat in viam pacis, & in amorem virtutum, vt non aduersariorum suorum irretiatur laqueis, & duplici morte depereat. Habet enim anima pedes suos, quibus persequi, atque spirituales potest aduersarios declinare. Affectibus quippe anima mouetur non locis. Hostes proculdubio tunc suos insequitur, quum piis affectibus depurata, atq; composito immissiones malas reluctando disperdit. Eosdem verò tunc declinare decernitur, quum delictorum materias fugiendo contemnit. Sunt igitur spirituales ij pedes deuotionis ac lacrymarum lauacro detergendi, ne polluti amoris cœno fœdati cœlestis sponsi displiceant oculis. Sunt etiam calceamentorum honestate tegendi, vt in certaminis expo[...] tione sint proni. Nemo plane gratanter nudis pe[...] tis pergit ad stadium. Quamobrem quisquis abs[...] fastidio pugnare voluerit, duplici desiderio tanq[...] duobus calceamentis se muniat: quatenus vepr[...] aculeos, lapillorum punctiones queat inoffensi[...] dibus peragrare. In sinistro verò vitiorum se[...] anhelet fugam. In dextro autem cupiat indefe[...] ter virtutum sectari gesta. Huiusmodi calcea[...] torum ornamento sponsam decoratam fuisse co[...] scimus, quando sponsi voce ei in Cantico d[...] canticorum. Quàm pulcri sunt gressus tui i[...] ceamentis filia principis. Ornãt quippe & mu[...] In altero quippe dilecti alliciunt oculos. In a[...] verò à bestiarum morsibus, & tentationum [...] rant offendiculis. Nemo diabolo insidianti ca[...] neo caput conterit, qui istis caruerit. Studeat [...] que à corde suo vitiorum resecare illecebras, qui p[...] gnat vt vincat: peccatorum obhorreat causas qui di[...] uinis cupit placere obtutibus. Fœdat prorsus & cupiditatum compede astrictum tenet animæ pedem vitiorum blanda voluptas. De hac quicunque fugerit gloriosissime triumphabit: innumeros hæc teme[...] ritate armatos debellando prostrauit. Terga ver[...] vertentibus vix tenuiter manus iniecit. Fugite (i[...] quit dominus) de medio Babylonis. Nouimu[...] stum Loth non nisi fuga mediante de Sodom[...] fuisse erutum incendio. Libidinis fuga, ca[...] amore perficitur, humilitatis gressibus superb[...] quei declinantur. Iracundiæ fremitus mansue[...] nis moderamine coercetur. Gulæ vtique inord[...] ta voracitas sobrietatis delectatione compesc[...] Inuidiæ letalem morbum, sine caritate quis sup[...] Ambitus cupiditatis, & temporalium sitis, cœle[...] prælibatione sedatur. Verum & futuræ retrib[...] nis certa fiducia ignauiæ torporem expellit. V[...] rum igitur fuga virtutum amore perficitur. A[...] cohærent, nec ab alterutris separari queunt. [...] nec vitium sine virtutis desiderio superari, ne[...] tus absque vitiorum contemptu valet adipisci. [...] desideria duo sunt animæ pedes, quibus omnes [...] tur, qui in stadio spiritualis certaminis cur[...] incorruptibilem coronam accipiant. [...] bat Apostolus non quasi in incertum, sed corpus proprium virtutum studiis edomabat, vt abdicatis vitiis spiritui subderetur. Nempe ad perfectionis fastigium, quod triumphus est pugnæ, virtutum deside[...] rio impellente pertingitur. Isto nihil vtilius bella[...] turis, in ipso prærogatur gratia, spiritualis la[...] dulcedo, dimicandi subsistit peritia: per ipsum q[...] que additur robur, aduersariorum debilitantur [...] res, virtus augetur, spe erigitur animus, patent [...] cœlestia. Nemo virtutis valet reserare præc[...] atque meritorum ipsius propalare commercia [...] per virtutis concupiscentia grata est Deo, [...] amabilis, iustis proficua. Ista præcedente [...] comitante sancti naturam vicerunt, supera[...] dæmones, debellauerunt mundum, subeger[...] ipsos, carnis lenocinia contempserunt, diripuer[...] cœlum, coronásque perpetuas possederunt, imita[...] tores facti sunt Dei: nam dominus virtutum ipse e[...] rex gloriæ. Quid referam amplius? virtutis desi[...] derium præcellit miraculorum operationem, pro[...] phetiæ donum, linguarum genera, interpretatio[...]

Psal. 30.

nem ſermonum, ſanitatũ gratiam, naturalium ſcientiam, & cognitionem cœleſtium, multi talibus ornati perierunt, virtutibus autem nemo. Semper virtutum deſiderio munitus incedat, qui vi cœlorum conatur diripere regnum. Non laceſſet, non deficiet, non dormitabit virtutis amator. Currunt in ſpirituali hoc ſtadio multi, ſed ſolus hic perfectionis accipit brauium. O quàm beatos dixerim amantium pedes, qui per virtutum itinera feliciter gradientes cœleſtis patriæ deliciis perfruuntur, has poſt agonis ſpiritualis conſummatum opus percipiunt dapes. Non enim eorum eſt labor inanis in Domino. Si igitur ô Chriſti milites intimæ caritatis concupiſcitis pace potiri, ſi ſupernæ vocationis gloriam feſtinatis arripere, ſi imprædabilibus theſauris ditari concupiſcitis, ſi immundorum laqueos vos euitare delectat, ſpirituales animæ veſtræ pedes ab omni immoderato affectu excutite, interioris deſidiæ vincula ſoluite, & ſeruilis onera timoris abiicite, quatenus ſuperatis hoſtibus, gradu concito ad alta tendentes, amoris hymnum Domino cantare poſsitis, hoc quippe Propheta futurum in ſe ſperabat quum diceret, Deus Dominus fortitudo mea, & ponet pedes meos quaſi ceruorum, & ſuper excelſa mea deducet me victor in Pſalmis canentem. Ceruorum itaque & vos pedes habete, ſi victoriæ carmen in excelſo caritatis monte cordis cum iubilo decantare nitemini. Pſal.10.

De diuerſis ſpeciebus orationis ſanctæ in duplici ſtatu, quietis videlicet, & pugnæ.

CAP. X.

Dicturus de cætero de iis quæ ad offendendum inſtituta ſunt armis, de ſagittis ſpiritualibus præſens ſermo percurret. Hoc quippe genus in diuinis voluminibus iugiter nominatur, nec ab re. Eminus nanque ferit, acute tranſfigit, celeriterq; emittitur, hoſtem debellantem propius non ſinit accedere, equum & aſcenſorem frequenter vnico proſternit ictu. Extenſum quis non paueat arcum? Sagittariorum quis non declinet exercitum? Spiritualis hic arcus ſanctæ orationis eſt opus. Sagittæ autem contra aduerſarios hoc loco directæ ignita ſunt orationis deſideria, & importuna ſupplicationum vota, quæ à Chriſti militibus in cœlum corde tacito deſtinantur. Nempe orationis virtus, qua mentis intentio ad Deum dirigitur, quamuis vnum nomen ſortiatur, diuerſis tamen effectibus exercetur. Alia nanque quieſcentium, atque alia oratio noſcitur eſſe pugnantium. Quieſcentium autem quis ſtatus enumeret, intelliget ſtudia, vota capiet, aſcenſus intuebitur, & meritorum gratiam metietur? Solus iſta nouit qui rimatur corda, penſat deſideria, ac vniuerſa proſpectat. Diuerſimode tamen ſinguli vacant Deo, prout Sancti Spiritus magiſterio ducuntur, & ſuaue conditori ſuo orationis ſacrificium exhibent. Eorum etenim quidam proſternati ſuorum recordatione facinorum veniam poſtulantes, compunctionis gemitus & lacrymarum fundunt riuulos, quatenus diuinæ iuſtitiæ ſeueritatem flectant, & prope fiant qui exigentibus culpis longe eſſe videbantur. Nonnulli verò ſecum tacite pertractantes quanta perceperint dona, ſiue ex creaturarum obſequio, ſiue ex miniſterio Angelorum, Deo gratias agere non deſiſtunt. Sunt etiam plurimi qui reſtaurationis humanæ myſterium meditando, cernentes internos ſenſus ſpirituali delectatione reficiunt, dum ima ſummis & ſumma imis caritatis vinculo copulata cognoſcunt. Reperiuntur quoque ex ipſis qui hominum conſortia fugientes, cordis ſui ſecreta cuſtodiunt, diuinam in ſe venerantur potentiam, adorant maieſtatem & colunt gloriam. Propterea efficiuntur corde læti, amore feruidi, ac delectatione iucundi, propheticum illud deprehendunt in ſe quod de ſe idem pronunciauerat vates. Prouidebam (inquit) Dominum in conſpectu Pſal.15.
meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi ne commouear, propter hoc lætatum eſt cor meum & exultauit lingua mea, inſuper & caro mea requieſcet in ſpe. Vacant plerique Deo per orationis ſtudium, cœleſtium eloquiorum ſacramenta ſcrutantes. Percipiunt ij ſcientiæ lumen, & ſcripturarum ſanctarum notitiam perſpicacem, intellectu nanque viſibilia ſupergredientes gratiæ præeunte ſplendore in lumine fidei perſpiciunt lumen. Inueniuntur quoque aliquot in terra, quamuis in numero pauci, qui corde diuini amoris ſagitta transfixi ſuauiter, concremantur delectabiliter, iugiter ſupra ſe feruntur in Deum, laudis obſequium frequenter exoluunt Domino iubilatione permixtum. Cantant & gemunt, clamant & laudant, quieſcendo tacent, & vociferando diſcurrunt, tenent & quærunt, atque amoris brachiis ſponſum amplexando liqueſcunt. Iſtiuſmodi autem, quoniam hoc non licet habere ſemper, impellente caritate propheticum illud dicentes ingeminant. Sitiuit ani- Pſal.41.
ma mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Præcellunt nouiſsimi in gratia, & dignitate priores, quanquam & interdum permittente Deo primi nouiſsimi fiant. Quamobrem nemo ſibi arroget quod accepit. Hunc omnipotens compunctione humiliat, & illum caritatis exaltat remigio. Nunc planctum pœnitentium conuertit in gaudium, nunc laudantium vota ariditate diſſoluit. Sui aduentus atque diſceſſus inquieſcentium mentibus alternat vices, quatenus nullus erga proximos pro perceptis muneribus inſoleſcere audeat. Qui ſtat igitur ne cadat, videat, atque in humilitate iacentium admonitione firmetur. Nouit Dominus omnium finem, frequenter cecidit qui ſtare videbatur. Et qui quatriduanus fœtebat in vitiis, ilico reſuſcitatus à Domino euigilauit ad vitam. Opus itaque ſuum perficiant quieſcentes, neminem iudicent, ſe nulli præferant, vt dilectam Deo orationis ſuæ exhibeant ſeruitutem. Gaudeant ſe à conturbationibus dæmonum, & à fragoribus ſpiritualium bellorum eſſe remotos.
De ipſis arbitror Prophetam ceciniſſe qui ait. Abſ- Pſal.30.
condes eos in abſcondito faciei tuæ à conturbatione hominum, proteges eos in tabernaculo tuo à contradictionibus linguarum. Hinc eorum orationis puritas, vitæ innocentia, contemplatio læta, deuotionis opulentia cauſatur. Non autem ſic qui in tentationum agone contendunt. Iſtorum oratio à quieſcentium eſt longe contemplatione diſsimilis. Eſt nanque quieſcentium oratio humilis, compunctione lacrymoſa, gratiarum actione referta, exultatione iucunda, Dei cognitione coruſca, amoris flamma ſuccenſa, & in diuinis laudibus delectabiliter occupata. Pugnantium verò, quoniam iis vacare non congruit quæ ad pacem ſunt, importuna eſſe cognoſcitur, gemitibus plena, deſideriis ignita, poſtulatio-

L 4 nibus

nibus crebra, ornata fide & superbiæ tumore vacua. Nequaquam se valet extollere qui alieno se nouit indigere suffragio. Immundorum quippe spirituum importunitatem sentiens preces ingeminat, propriam necessitatem detegit, imminens periculum narrat, quatenus cœlestem placet iudicem, & celerē de persecutoribus vltionem exposcat. Tot nanq; sagittis inimicos ferit, quot desideriorū preces repræsentat altissimo. Læua etenim fidei scutum ad defensionē sui erectum tenet, & dextera ignita contra hostes iacula intorquet. Ad momentum vix intermittit pugnam, ne vel cedat hostibus aut orationis præsidium intermittat. Nil profecto sic terret Leuiathan, sicut orationis crebra instantia, atq; deprecantium deuota suspiria. Aeque orationis quemadmodum gehennæ crematur incendio, fugit ab orantis facie, atque liquescit, sciens corā illo non posse subsistere. Dei quippe in illo præsentiam videns pugnanti ilico terga conuertit. Non enim abest Dominus ab oratione bellantium, eorum laboribus cōpatiens atq; periculis. Sic enim per Pro-

Psal.80. phetam pollicitus est dicens, Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. In mentis igitur arce constitutus clamet ille qui patitur, vt ab aduersariorum incursionibus liberatus adiutori suo honoris & laudis exhibeat debitum. O mira conditoris nostri caritatis effusio, qui nec in tribulatione deserit, neque supplicantium vota cum indignatione repellit. Nunc vulneratis occurrit vt foueat, nunc sagittas præbet vt feriat. In pugnæ siquidem interdum periculo prægrauati ad orationis negligimus properare suffragium, efficeremúrque tunc inimicorum præda, nisi ducis nostri præuēti munere & viribus firmaremur in prælio, & ad orādum informaremur in mente. Ipse nanque opportune militibus suis & virtutem standi tribuit ne deficiant, & orandi affectum ingerit ne succumbant. Vtrunque scripturarum testimonio comprobatur. Propheta quippe sanctus Dauid casus sui periculum & diuinæ miserationis cōmendare vo-

Psal.117. lens auxiliū inquit, Impulsus euersus sum vt caderem & Dominus suscepit me. De orationis verò affectu A-

Roma.8. postolus ait. Spiritus postulat pro sanctis. Nescimus autem quid oremus, sed spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Nemo igitur de victoria diffidat quum Dei secum manum habeat præliantem, & eius spiritum pro se præsidium flagitantem. Se erigenti quisque tantum manum præbeat, & orandi desiderium non amittat. Assuescat ad refugium implorationis accurrere, quoties inimicorū suorum insultus patitur. Emineat super se & de sublimitate cœlorū orationis arcu ignitas contra hostes sagittas intorqueat. Diuinum bellatorem sic facientem attende. Olim in prælio stabat populus Hebræorum Amalech debellaturus, Moses verò solus orabat in monte, orante nanque illo Dei populus præualebat, preces autem intermittente Propheta, superabantur Hebræi. Clamabat votis ad Deum, & in terra certantium roborabatur virtus. Erant profecto orationes Mosi, tanquam sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis. Suis orationibus aduersarios sternebat, auxiliabatur suis, honorificabat Deum, excelsisque præconiis orationis merita commendabat. Vatis huius testimonio, disce qui pugnas implorare altissimum, disce nō armis visibilibus sed oratione certare. Inuisibiles nanque inuisibiliter superantur. Falleris omnino si corporis fortitudine, si virtute propria, aut dimicandi arbitratis te posse triumphare peritia, diuino vincis fretus auxilio, animi virtute, & ex orationis instantia inimicos insequeris. Prophetam confitentem auscu[l]ta, Non enim (inquit) in arcu meo sperabo, & gladiu[s] meus non saluabit me, sed dextera tua & brachiu[m] tuum, & illuminatio vultus tui vtique saluabit me [ex] inimicis meis. Ecce Dei potentiam, prærogatam gratiam, & infusum affectum ad orationem suauiter i[m]pellentem. Sta itaque in tui cognitione qui certas [et] de te confidendo diffidas, prudentiæ lorica, & salu[tis] galea, atque fidei protectus clypeo aduersariorum [ia]cias & eorum perniciosa tentamenta deuita. O[ra]tionis verò arcu desideriorum intorque sagittas. T[e] prorsus appropriare non poterunt, quoniam testim[o]nium Propheta perhibente, desiderium pauperum exaudiuit Dominus, & præparationem cordis eorum audiuit auris tua Domine. Qui enim orandi præbet affectum, nequaquam orationis meritum pugnæque triumphum negat.

Quòd vtile sit diaboli non ignorare astutias, & de præconiis longanimitatis Christo militantibus opportune.

CAP. XI.

IN spirituali certamine, diaboli non i[gno]rare astutias plurimum proficit ad [...]tem. Cæco nanq; in stadio desudanti [nul]la adipiscendæ coronæ ingeritur spes cum vidente pugnare contingat. Opportune quip[pe] bellatoribus donatur à Christo, vt interiori men[tis] intuitu spirituales ad capiendum animas percipia[nt] laqueos. Si enim iis qui vident, euadendi magnus [la]bor incumbit, lumine quicunque carebit, quomo[do] insidias deteget? intortos declinabit ictus? agnos[cet] quem feriat? Petat igitur qui pugnat vt videat, co[r] cum habeat, ne antiqui hostis circumueniatur a[ffe]ctibus, iuxta Domini sententiam per Propheta[m di]centis, Populus meus seductus est non habens [cor], abiit colonus in terram alienam. Grande prof[ecto pe]riculum est, non habere cor. Sine corde adolesc[ens] filius, qui peregre proficiscens cōsumpto patrimonio siliquis porcorū inediam suam saturare desiderabat, fuisse cognoscitur. Patris quippe gratiā, stola prima indumentum, in manibus anulum, & vituli saginati minime degustasset edulium, nisi ad cor rediens co[r]dis sui dominium possedisset. Nempe vbi non est co[r] deest consilium, non reperitur prudentia, intellec[tus] hebetatur, iacet affectus, fortitudo succumbit, & lo[n]ganimitatis tolerantia deficit. Est nanq; longanimitas amica virtutum, gratiæ aduocatrix, religiositatis domicilium, fidei speculum, testimonium sanctitatis, ornamentū catholicæ veritatis, Dei imitatrix, re[d]emptrix vitiorum, tentationum medicamentum, [per]secutrix dæmonum, & spiritualis lancea inimi[ci] arma transfigēs. Hæc Christi militibus necess[aria] probatur. Tolle lōganimitatē bellatori, & ilico [...]re cōprehensus, terga aduersariis dabit. Si hac opera[...] quisq; caruerit intermisso opere repente deficiet. Sa[n]ctorum longanimitatē aduerte tu qui pusillanimitat[e] purgaris. Eorum in tribulatione constantiam, si dili[]genter attendas efficieris patiens, & in diuinæ gra[tiæ] expectatione robustus. Ipsos imitare quos diligis, [...] ad il[...]

ad illorum gloriam pertingere queas, virtute præuia felicitatis eorum conſequeris faſtigium. Tibi labore pœnitentiæ, in vigiliarum pernoctationibus, in maceratione carnis, in contemptu ſeculi, in orationis aſsiduitate, in pudicitiæ ſanctimonia, in laborum perſeuerantia longanimitatis exempla proponunt. Sæpe nanque inuiſibilium ſuſtentati viriliter temporalium perterebant incōmoda. Nouerant eſſe Deum in promiſsione veracem, & ſe ſuſtinentibus ampliſsima dona præſtare. Mentis quoque oculos in æternitatis contēplatione leuantes breue prorſus æſtimabant omne quod tranſit. Nemo igitur æquo animo præſentis vitæ tolerabit aduerſa, niſi fidei magiſterio futura proſpiciat. Aratro terram ſcindit agricola, congregata ſurgit iam ſemina, meſsium fertilitatem fideli expectatione peroptans longanimitate fit patiens, ad anteriora ſe extendendo, efficitur in labore prouidus, in promiſsione Dei ſtat mente ſecurus. Auſtri regina Hebræorum condemnabit generationem, quoniam à finibus terræ longanimitate promota Salomonis regis ſapientiam cōcupiuit audire. Seculi huius incolæ terrenarum rerum lucra ſectantes marinis ſe exponunt fluctibus, alienas perluſtrant vrbes, Barbarorum inhabitant oras, montium cacumina tranſeunt, vaſtarum ſolitudinum ardores ferunt, latronum ſe exponunt periculis, ferarum antra perquirunt, inſomnes deducunt noctes, ciborum parcitate tabeſcunt, frigore & nuditate penè pereunt, hominum efficiūtur voluntate captiui, mortis atrocitatem non metuunt, quatenus aſſequi valeant quod ſpei longanimitate deſiderant. Hæc ſunt teſtimonia, quæ in extremo iudicio aduerſus Chriſti milites conclamabunt, iſtorum plane inconſtantiam arguent, accuſabunt teporem, condemnabunt vitam, pro paruis magna, pro ſpiritualibus corporalia, pro æternis temporalia commutantium. Flebilis res eſt, & cum cordis mœrore dicenda, intueri Dei filios ad cœlorum regna vocatos, gratiam paruipendere, promiſſa negligere, & Dei gloriam non amare. Hinc adeo refriguit caritas, & religionis elanguit virtus, vt vix ex famulantibus Chriſto vnus reperiatur ex mille, qui voluptatibus abdicatis, carnem ſpiritui, & mentem velit ſubigere Deo. O quàm multi in ipſo diuinæ ſeruitutis initio ſuaue iugum reiiciunt caritatis, irritam facientes cœleſtem fidem, & profeſsionis ſanctæ ſcita ſpernentes. Tales veluti canes ad proprium vomitum redeuntes, & tanquam immundi ſues in luti volutabro denuo reuoluti, cœleſtium ſe priuant delectatione bonorum. Manum ſiquidem ponentes ad aratrum, ſéque retrouertentes, iuxta Domini ſententiam, regno Dei efficiuntur inepti. Melius profecto fuerat illis veritatis non agnouiſſe viam, quàm poſt agnitam abire retrorſum. Sunt quoque innumeri, qui propoſitum religionis arripiunt, mundum deſerunt, obedientiæ colla ſubiiciunt, deuotionibus vacant, in Deíque itinere laudabili exercitatione percurrunt, perſeuerant in eo quod cœperunt ad tempus, quandiu interioris ſuauitate paſcuntur, irruente autem tentationis aculo, quando nec de cœlo iuſtitiæ Sol radios ſuos mittit in terram, neque eorum cor conſuetum deuotionis germen effundit, ad ſpiritualia ſtudia, & ad ſuimetconſequendum victoriam remiſsiores fiunt: Relaxamoris ſui cuſtodiam, morum deſerunt grauitatem, mentem incultam pernicioſa ocioſitate relinquunt, virtutum habitus, & perfectionis culmen obtinere ſe poſſe diffidunt, Sat eſſe arbitrantur, ſi perſeuerent in clauſtro, ſi delicta priora non repetant, ſi aliena non rapiant, ſi in aperto opere mortaliter non delinquant. Quamobrem orationem negligunt, abhorrent pugnam, fugiunt ſanctitatem. Interdum ij prioribus deteriores ſunt. De talibus Dominus in Apocalypſi loquitur dicens, vtinam eſſes calidus aut frigidus, ſed quia neque es calidus, neq; frigidus, incipiam te euomere ex ore meo. Apoca.3. Huiuſmodi tanquam ij qui reuertuntur ad ſeculum longanimitatis ſuſtinentiā perdiderunt. Nempe ignauiæ torpore compreſsi, & caritate frigidi, & in ſpirituali prælio ſunt infirmi. Nullo aduerſariis virtutis repugnant zelo, quoniam nec gehennæ metum, neq; æternæ vitæ deguſtāt præmium, ſola ducuntur conſuetudine, & plerunq; neceſsitate, atque ſui rubore compulſi, tam illa quæ ad diuinum cultum pertinēt, quàm ea quæ vtilitatibus inſeruiunt proximorum remiſſo peragunt corde. Vtinam ſaperent, & intelligerent, ac nouiſsima prouiderent, Forte timore cōpuncti, vel promoti dilectione ab inſenſibilitatis ſtatu reſipiſcerent, fierēntq; in Dei ſeruitio promptiores. Deteſtandum prorſus eſt hoc hominum genus, qui ſanctitatis præferentes imaginem, nec Deo militant, nec mundi blandimenta perquirunt, ſpiritualis pugnæ ingreſsi ſunt ſtadium, Chriſtianæ militiæ geſtant inſignia, corpore currunt cū cæteris, cum re vera ſtrenuis bellatoribus ſint longe diſsimiles, ſecuritate torpeſcunt, ſuíque cuſtodiam deſerunt, arbitrantes pacē vbi non eſt pax. At verò qui hominis vitam militiam in terra cognoſcunt eſſe, qui diaboli aſtutias non ignorant, qui domeſticum animal ſubigere nituntur rationi, qui adultas cōcupiſcentias deprimere ſatagunt, nunquam deponunt arma, nunquam contra dæmonum tormenta dormitant, Omni quippe tēpore ſedula mente vigilant, ne repentino incurſu inimicorum diripiantur in prædam, Longanimitatis vibrantem ſemper habent lanceam, ne ſub diſcretionis velamine rigoris aſſumpti cenſura deficiat. Nempe hæc doloſa tentatio ſeducit multos, euertit incautos, debilitat vires, virtutes ſupplantat, aufert gratiā, extinguit ignem, obnubilat viſum, claudit cœlum. Hanc præ cæteris ſuſpectā habeat quiſquis Deo placere concupiſcit, mentis propoſitum illæſum teneat, pugnandi affectū vigilem ſeruet, nec carnis ſuaſionibus cedat, rationis iudicium diligēter examinet, conſcientiæque ſpeculum purgatum cuſtodiat. Hæc vtique diabolica machinamenta deſtruunt, fallacias detegunt, & Chriſti militem victorē faciunt. Horum autem inexpertus atq; indoctus crebro proſternitur, & ante pugnæ terminum vulneratus abſcedit. Sibi nanq; compatiens carnis ſuggeſtionibus credit, mortem diligens elongatur à vita, admittens tenebras à luce deſeritur, pacem contemnens fragores tentationum patitur, orationis tranquillitatem fugiens penè in agibilibus naufragatur ſeculi deuotionis carēs ſuffragio corporis debilitate tabeſcit, ſenſuum deductus illecebris extra ſe vagatur vt profugus, ſpiritus oblectamenta non habens ventris ſectatur ingluuiem, futuræ vitæ non guſtans gaudia præſentibus voluptatibus frui deſiderat. Corporis reſolutionem ſemper metuit, quoniam ad incorruptionis dulcedinem meditando nunquam aſſurgit. Iſtiuſmodi nanque itinera ſunt diſcedentium à Chriſto, deſerentium virtutes,

neſcien

nescientium se, dubitantium in fide, & corde deuiantium, & retrorsum abeuntium. Optimum est igitur ô commilitones Christi longanimitate stabilire cor, & ad tolerandum aduersa se viriliter præparare, perseuerare in acie, & hostium sæuitiam non timere. Ferrum, ignem, carceres, mortémq; pro Christo gratanter excipite, Spe sursum animos erigite, & quanta vincentibus sint in cœlo bona promissa sedulo cogitate. Conseruos vestros iam regnantes aspicite, & Angelorum Dominum pro vobis interpellare minime dubitate. Ecce attrita est via, debilitatus est fomes, ligatus est coluber, exactoris iugum computruit, templi velum patet, pœnitentia peccata donantur, agni caro comeditur, redemptionis pretium ministratur, prærogatur gratia, spiritus exuberant dona, discurrunt angeli, vota offerunt, reportant merita, reseratum est cœlum, victoriarum coronæ paratæ sunt. Clamat in cœlo sapientia, in terra, & in præcordiis hominum dicens.
Prou.1. Vsquequo paruuli diligitis infantiam? & stulti quæ sibi sunt noxia cupiunt? & imprudentes odibunt sapientiam? Conuertimini ad correptionem meam, En proferam vobis spiritum meum, & ostendam verba mea. Monentis itaque vocem nolite negligere, nec præceptoris iugum reiicere, fortes estote in bello, in tribulatione patientes, & in aduentus Domini expectatione longanimes, quoniam veniens veniet & non tardabit. Egregium psaltem ad longanimitatis tolerãtiam
Psal.26. Christi tyronem exhortantem attendite. Expecta inquit Dominum, viriliter age, confortetur cor tuum, & sustine Dominum. Vox hæc in mente maneat, versetur in ore, vt longanimitatis hasta transfixis aduersariis pro adepta victoria lætitiæ carmen æterno regi suauiter decantetis.

Quantum animi fortitudo, & prudentiæ lumen spirituali expediat bellatori, ad supplantandum Leonis ac Draconis diaboli sæuitiam.

CAP. XII.

Eorum qui in corporali stadio dimicant quidam fortitudine, quidam verò ingenij calliditate hostes sibi subigere moliuntur. Aliqui nanque facilius fortitudine, alij verò facilius arte sternuntur. Nempe cui ambo hæc suppetunt exigente necessitate nunc vno, nunc vtitur altero. Plurimum in bellandi peritia deficit quicunq; tantùm altero se semper exercet. Eandem itaque regulam fore arbitror opportunam in spirituali certamine, quæ in corporali superius memoratur. Vt habeat fortitudinem opus est, qui de inimicis triumphare desiderat, habeat & calliditatem ingenij. Difficile victoriam consequitur si caruerit altero. Nempe aduersarij cum quibus conflictus initur vtroque pollent. De for-
Iob 41. titudine quidem illorũ in beati Iob volumine sic scriptum est. Non est potestas super terrã quæ comparetur ei, qui factus est vt nullum timeret, omne sublime
Gene.3. videt, ipse est rex super omnes filios superbiæ. De calliditate autẽ in libro Geneseos habes sic, Erat serpens callidior cunctis animantibus quæ erãt in terra. Propter fortitudinem vocatur leo, sicut apostoli Petri vo-
1.Pet.1. ce dicitur. Aduersarius vester diabolus tãquã leo, &c. Propter calliditatem verò draco denominatur, di-
Psal.103. cente Propheta. Draco iste quem formasti ad illu-
2.Cor.11 dendum ei, & Apostolus. Timeo autẽ ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita & sensus vestri corrumpantur, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo Iesu. Vides ne quantum virtus sit necessaria? quantúmque prudentia? Nempe si virtute sola certare v[...] lueris sine prudentia versutus hostis calliditate de[...] ciet te, si verò calliditate tantùm leonis rabies su[...] rabit te. Vtrunque habeto. Esto fortis contra leo[...] huius sæuitiam. Esto prudens aduersus dolositatem [...] pentis. Fortitudinem ipsius quis non metuat, qua[...] rugitu suo & cauda tertiam partem stellarum ([...] in Apocalypsi legitur) traxit in terram: Calliditat[...] autem quis non expauescat, qui protoparentes de[...] luptatis loco in peregrinationis huius depulit re[...] nem? Nemo ergo præsumat de se, aut per se illum p[...] se prosternere. In eo confidat, illiúsque flagitet au[...] lium leonis, qui de tribu Iuda secundum carnem e[...] ortus vicit in morte, & resurgendo triumphauit. Serpentis quoque illius vtatur prudentia, qui serpentem antiquum crucis suspendit in ligno. Ipse ipse prorsus est qui gratiam fortitudinis, & sagacitatem prudentiæ præstat. Vtrunque præcipuus vates intimauit, de fortitudine inquit, Dominus fortitudo plebis suæ & protector saluationis Christi sui est. De prudentia & scientia ait, Qui docet hominem scientiam, alio quodam loco vtrunque cecinit sententia vnica. Dom[...] nus inquit illuminatio mea & salus mea, quem ti[...] bo? Apostolus etiam hæc eadem testificatus est di[...] Christum Dei virtutem & Dei sapientiam. Ig[...] contra Dei virtutem quis sustinebit? vel aduersus [...] sapientiam cuius malignantis poterunt insidiæ p[...] ualere? Inhæreat itaque Domino Iesu, fidei brac[...] ipsum astrictum teneat, qui de hostibus suis vult [...] portare coronam, Infirmitatibus nostris semper p[...] pitiatur, nostros sanat languores, in nostris certa[...] nibus nobiscum est, vt succumbentibus nobis p[...] beat opem, atq; pugnantibus vincendi præsidia [...] ministret; horum expertus Propheta aiebat, Do[...] nus mecum est tanquam bellator fortis, Nec diff[...] de eo quod dicitur, cum corporalem Deum m[...] præsentia videas. Adest ipse Dominus nobiscu[...] tentialiter spiritualitérque, quemadmodum ip[...] Euangelio ait, Ecce ego vobiscum sum omni[...] bus vsque ad consummationem seculi. Nem[...] dum carnem ambulas si Dei tui corporale[...] bere præsentiam, Infidelium prorsus & terren[...] pientium est ista cogitatio. Memento quoniam De[...] spiritus est & eos qui illum vident atque adorant, [...] spiritu & veritate ipsum videre atque adorare o[...] teat. Quamobrem spiritualia ab eo spiritualiter [...] fragia quære, atque illum intus tecum loquen[...] téque docentem intelligere stude. Loquitur e[...] dem ad cor hominis dum erudit illum, & reuela[...] Non super montis verticem, non in templo, no[...] aperto campo, stellis, cœlóque patente se mani[...] Deus, sed intus rationale cognitionis veritate il[...] nans, atque concupiscibile amoris delectatio[...] cendens. Ista dum percipis in te, locum tuum [...] deseras, sed solerti diligentia, ac humillima fa[...] ritate ad cor tuum conuersus audi quid tunc in te [...] quatur Dominus. Facile vocem illius intelliges, no[...] in spiritu, nec in commotione, neq; in igne, sed in [...] bilo auræ tenuis, in aspiratione, videlicet interna, e[...] ultatione humili, & voluntatis suæ apprehẽsione. H[...] modo multísq; aliis olim Deus loquebatur patrib[...] & prophetis nouissimísq; diebus istis quibusdá etia[...] fide[...]

fidelibus loquitur gratis. Cæterum cum multis incerta, pluribúſque ignota ſit huiuſcemodi locutio, aliam præſtitit planiorem, in qua erudit doctum & ſimplicem, peccatorem & iuſtum, fidelem & infidelem, infirmum & fortem, hæc pædagogus tuus ſit, hæc ſpirituale ſpeculum, hæc potiſsime aduerſus aëreas poteſtates gladius tuus ex omni parte acutus. Hunc prorſus habeto gladium in ſpirituali tuo certamine. Nunquam à latere tuo, nunquam à tuis amoueatur manibus, Gladius iſte diuina eloquia ſunt, quibus aduerſarij noſtri concitantur in fugam, & vſque ad internecionem ſternuntur. Per ipſa nobis loquitur Deus, & nos de omni catholica imbuit veritate. Nullum prorſus dubietatis argumentum eſt, quod non ſacræ ſcripturæ autoritate ſoluatur. Nulla fraudis Diabolicæ decipula eſt, nullus tentationis inſultus, qui non diuini eloquij medicatione vincatur, dicente Propheta, Super inimicos meos prudentem me feciſti mandato tuo quia in æternum mihi eſt. Si quando blandiatur caro, ſi arrident proſpera, ſi ſæuit mundus, ſi concitentur bella, ſi inſurgant aduerſa, ſi maledicant homines, ſi temporalia deſint, ſi elementa turbentur, ſi peſtis immineat, ſi infirmetur corpus, ſi mortis atrocitas intẽtetur, præſto ſunt in voluminibus ſanctis apta remedia, quibus imminẽtes ſoluantur languores animarum. Verbi quippe ſunt verba nos erudientis de iis quæ ad ſalutem, ſeu inſtitutionẽ, ſiue ad fidem, ſeu ad diuinam pertinẽt cognitionem, imperitorum & ſimplicium corda per eadem ſpirituali lacte, & delectatione plana nutrit hiſtoriã, per quam efficiuntur fortes in prælio, & ad perferendos huius peregrinationis labores alacres, adeo vt inimicis ſpiritualibus obuiare non trepident. Gladio accincti & enſe ſanctorum exemplis roborantur & dictis, ſolo nanq; literæ contenti ſuffragio argumẽta ſubtiliora vltra nil quærunt. Idem nanq; profectus ad ſalutem excipitur, quemadmodum enſe, ita hoſtem iugulaſſe palea. Verũ hoc eſt in ſacra pagina valde mirabile ac omni veneratione digniſsimum, vt in vna eadémq; narrationis ſerie doctus acutus ingenio pariter paſcatur & ſimplex. Simplex quidem literam, doctus verò ſpiritualem ſenſum perſcrutatur in litera. Illectus quippe ſacramẽtorum dulcedine, & allegoriarum locutione perpulcra profundos non deſinit effodere fontes. Sibi nanq; & poſteris ſapientiæ fluenta exhaurit quatenus carnalis illecebræ ſitim extinguere poſsit. Cæterũ ſpirituali etiã ſe mucrone præcingit, quo irruẽte tentationis articulo aduerſariis virili ratione repugnare ſufficiat. Non enim humana ratio per ſe verſutias valet ſuperare diaboli. Quamobrẽ diuina præcipue honoranda clemẽtia nobis ſcripturarum ſanctarum præbuit rudimenta, vt veritatẽ fidei ſuo declararet eloquio, in quo cœleſtis eſſet qua nutrimur autoritas, & virtutũ omnium quam ſequamur perfecta moralitas. Non igitur alienorũ Christi diſcipuli magiſterio indigent, vt diſcant morum diſciplinam, cum totius mortalitatis habeãt præceptorẽ, qui illam verbo docuit & exemplo. Hanc quicunque ſcire voluerit euangeliorum apices legat, colligétque per Chriſtum quod naturam tranſcendit hominum, philoſophorúmq; ſcientiam. Fecit plane quod docuit, docuítque quod proficeret, quod ſapienti, quod erudiret, quod eleuando accenderet. Decuit prorſus ſempiternum verbum talem eccleſiæ ſuæ prærogare doctrinam, per quam humana mens, quæ per originale delictum deformata ab ingenitæ dignitatis arce ceciderat, alliceretur exemplis, erigeretur per fidem, reformaretur in moribus, & diuinæ cognitionis ſapientia compleretur. Quadrifario vtiq; hoc ſenſu catholica ſunt referta volumina, adeo vt in eis nil deſit, quod ad ſanctitatem ſeu virtutum, ſeu ſcientiæ pertineat veritatem. Dei nanque verba penetrant profunda, rimantur abdita, futura proſpectant, præterita narrant, pandunt myſteria, certificãt de promiſſis, contemplantur diuina, diſponunt humana, damnant vitia, declarant dubia, & hominum ad Deum reuocant corda. Tanti ſunt, quoniam ſancto promulgata ſunt ſpiritu de theſauri ipſius ſapientiæ, eadem referẽte quæ ait, Non enim loquetur à ſemetipſo ſed quæ audiet loquetur, & quæ ventura ſunt annunciabit vobis, de meo (ait) accipiet, & annũciabit vobis. Audiẽdus eſt igitur fideliter ſapientiæ ſermo, qui per ſpiritum ſuum loquitur ſiue geſta, ſiue myſteria, ſiue moralia, ſiue diuina vnicuiq; iuxta ſui captum ingenij tribuens intelligẽtiæ pabulum, ad internos nutriendum ſenſus pro diſcretione boni & mali, atque ad imbuendum in ſpirituali certamine in ſe credentes. Nempe teſtante Propheta declaratio ſermonũ illius illuminat, & intellectum dat paruulis. Idem etiam de ſe dicit, Benedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad præliũ, & digitos meos ad bellũ. Quieſcẽtes igitur replet ſapiẽtia & intellectu, cõſilio & ſcientia, pietate & timore: Certantes verò fortitudine roborat, & erudit magiſterio dimicandi, illis præbens ad vltionem inimicorũ, gladium ſpiritus quod eſt verbum Dei. Teneat qui contemplationi vacat in corde ſuo diuinorum eloquiorum doctrinam, quatenus in ipſa tanquã in ſpeculo præclariſsimo ſe aſpicere introrſus valeat, cognoſcere myſteria, atq; meditando deguſtare diuina, luce nanq; illius præuia minime errare poterit. Verum qui in ſpirituali conflictu laborat, ad ſui munimen hoſtiúmq; perniciem, ſermonis Dei præcingat ſe gladio, illúmque euaginatum gerat, vt præ manibus paratum habeat quo aduerſarios irruentes feriat. Hoc plane vſi ſunt cuncti Chriſtianæ militiæ ſtrenui bellatores, præcipue tamẽ dux noſter Dominus Ieſus prout euangeliorũ ſacra narrat hiſtoria. Quũ enim poſt baptiſma deſerti ſecreta petiſſet, atque poſt quadragenarium ieiunij dierum expletum numerum eſuriſſet, tentante illum diabolo vt de lapidibus panes faceret, reſpondit. Non in ſolo pane viuit homo, ſed de omni Verbo quod procedit ex ore Dei. Denuo dicente diabolo mitte te deorſum, reſpondit. Scriptum eſt, nõ tentabis Dominũ Deum tuum. Poſtremo eodem diabolo oſtendente atq; pollicẽte vniuerſam mundi gloriam, ſi procidens adoraret illum, ilico ait. Vade Satana, Scriptum eſt enim, Dominum Deum tuum adorabis & illi ſoli ſeruies. Vides ne quibus præceptor & dux tuus in certamine ſuo vſus ſit armis? Valebat poteſtate, poterátque illum rationibus confutare, Non arcu & ſagitta, non iaculo vel haſta, ſed hoc ſpirituali maluit ipſum gladio iugulare. Quãobrẽ & tu, qui certas in ſtadio, regis tui fretus exẽplo, hoc ſanctarũ Scripturarũ vtere gladio. Non abs te cõponas quod obiicias inimicis, de fontibus ſaluatoris indeficienter ſcientiã hauri, memoriæq; reconde, qua aduerſariorũ queas retundere peruicaciã. Prophetam in hoc imitare, & reſpõdebo (inquit) exprobrantibus mihi verbũ, quia ſperaui in ſermonibus tuis. Timent prorſus

Psal.118.

Ioan.17.

Psal.118.

Psal.117.

Deut.8.

Deut.6.

Ibidem.

prorsus nequam spiritus spiritualia tela, contra quæ norunt se præualere non posse. Proderunt vtique tibi diuina eloquia in mēte seruata, & persequētur aëreas potestates, proximorū vtilitati inseruiēt, & cordium

Hebr.4. secreta perlustrando mundabunt. Est nanq; Dei sermo (dicente Apostolo) viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsq; ad diuisionem animæ & spiritus, compagúmq; & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. Tali igitur gladio verbi Dei semper munitus incede, si perfectionis triumphum in præsentis vitæ stadio adipisci, atque consummato vitæ termino immortalitatis gloriam in futuro obtinere desideras.

Quàm probatum directorem habere studeant, qui peregrinationis huius gradiuntur iter, si volunt feliciter peruenire quò tendunt.

CAP. XIII.

Quemadmodum ad perficiendum itineris sui cursum viatoribus confert, si prouidum directorem habeant, ita & desudantium in militaribus negotiis ad consequendam victoriæ palmam animum roborat, si experto in prælio sub duce decertent. Primus quàm sæpe errandi laborem euitat. Secundus autem plerunq; corporalis exitus euadit pericula, horum verò carentia errorem pariter inducit & mortem. Hæc quippe quum vera sint, studeant mortales rationis dignitate capaces, tam peregrinationis suæ directorem, quàm etiam certaminis sui ducē habere probatum. Nemo prorsus ab hac necessitate secernitur. Vniuersi quandiu sumus in corpore peregrinamur à Domino, per fidem ambulantes, non per speciē. Si per fidem ergo

Hebr.11. in lubrico, quia fides argumentum est non apparentum. Si autem in lubrico, ergo in ignorātiæ tenebris, in laqueis peccatorū, in mortis vmbra, in seculi naufragio, in incredulitatis scopulis, & in inuio præsentis exilij. Ecce pericula, ecce cur probatissimo directore indigemus. Prophetā super hoc audiamus quid

Esa.53. sentiat, Omnes nos (inquit) sicut oues errauimus, vnusquisq; declinauit in viam suam. hoc Psaltes egregius in seipso agnoscēs ait Domino, Erraui sicut ouis, quæ periit, quære seruū tuum. Nempe si vates hic tantus vtiq; secundum cor Dei diuinitus assumptus ad regnum se velut ouem errasse fatetur, quid nos peccatores imbecilles & cæci de nobis æstimare debemus? Clamemus ex corde singuli, clamemus & omnes cum

Psal.118. Propheta memorato, dicentes, Erraui sicut ouis, quæ periit, quære seruum tuum Domine. Si errauerunt omnes, si vniuersi peccauere, quis reuocabit nos in viā rectam, vt eamus ad habitationē ciuitatis nostræ Hierusalem, quæ sursum est? Porrò in hac vasta solitudine pertranseunt feræ syluarum, & catuli leonum rugientes, vt rapiant & quærant à Deo escam sibi, has quomodo viatores effugient, gradientes in opaco noctis silentio, per huius peregrinationis deuia, & ruinosa itinera? Vtiq; propter noctis tenebras, luce, propter verò incerta viarū itinera peritissimo indigent directore. Vtrunq; autem spiritualiter intelligendum est. Corporaliter enim quomodo accipiendæ sunt tenebræ, quæ ex quotidiano solis visibilis ortu fugantur atque deficiunt? Aut quomodo localiter erramus, dum

Matt.8. viuimus, quum testante Domino, Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, atque homines singuli propria habent ciuitates & domos ad cohabitan[dum] pariter? Sunt particularia, sunt etiam hospitia co[m]munia, in quæ noctis tempore conuenientes hom[ines] sopori ac quieti se tradunt. Quamobrem, quoniam rediuiua visibilis solis luce noctium tenebræ pro[pul]santur, & mortales singuli certas mansiones possid[ere] noscuntur, quod superius dictum est, non corpora[li]ter, sed spiritualiter debet intelligi. Sunt equidem [spi]rituales tenebræ feræ inuisibiles, & intellectuales [er]rores, quibus plenus est mundus. Ista tantum illi e[uadunt], qui æternæ lucis illustrantur splendore, at[que] veritatis & pacis itinere deducuntur. Hoc Prop[heta] longæuus & sanctus poposcit, dicens, Illuminare [his] qui in tenebris & vmbra mortis sedent, ad dirigend[os] pedes nostros in viam pacis. Porrò vtrunque Christu[s] est, quem quisquis in veritate possidet, nec ambulare in tenebris, neq; in erroris deuiatione periclitari potest. Est quippe lux quæ minimè istis corporalibus videtur oculis, quoniā spiritualis & diuina est. Est etiam via, quæ nec ipsa carnis pedibus valet calcari, quum sit tota spiritualis, quemadmodum ipse ait de se, Ego sum via, veritas & vita. Et ne quisquam viam ipsam secundum sensum carnis acciperet, intulit, Nemo ven[it] ad Patrē nisi per me. Lucem igitur spiritualem in[telli]gamus esse Dominum Christum, quæ suo meridi[ano] splendore supernam illam patriam, omnésque [eius] habitatores, angelicos videlicet spiritus, & beato[rum] animas irradiat, lætificat, & accendit. Non solùm a[u]tem illos, qui in æternitates perpetuas transiere, [ve]rumetiam omnem hominē venientem in hunc m[un]dum, non autē mundum ipsum, sed homines tant[um] illuminat, qui luminis illius perceptibiles sunt, q[uo]niam intellectualis est. De hac quippe luce Proph[eta] loquens, inquit, Populus gentium qui habitabat in [te]nebris vidit lucem magnam, Sedentes in regione v[m]bræ mortis lux orta est eis. Non autem oritur in se, [se]cum cordibus manifestatur fidelium oriri dicitur, di[cente] Propheta, Lux orta est iusto, rectis corde lætitia. Quum enim illa occasum in se nesciat, quomodo oriri potest? Candor enim est lucis æternæ, & speculum sine macula, splendórque diuinæ maiestatis, [quæ] neque oritur, neque occidit, sed in nobis. Nobis qui[dem] occasum facit, quum voluntariè delinque[ntes] peccatorum inuoluimur tenebris, & ex lucis filiis no[ctis] & tenebrarum efficimur serui. Hunc sensum Ap[o]stolus iustificatis peccatoribus aperuit dicens, No[n] enim estis filij noctis & tenebrarum, sed Filij De[i]... inuoluat vos dies Domini. Oritur autem quando[que] tiæ ipsius infuso nobis lumine, nota nobis in veri[tate] fiunt spiritualia atq; diuina. De hoc etiam Paulus [in]quit, Qui autem dixit de tenebris lucem splend[esce]re, illuxit in cordibus vestris ad illuminationem... Lux igitur hæc nullam cum tenebris societatē h[abet], illámque tenebræ comprehendere nequeunt. [S]... prorsus ipsas, arguit & dissoluit, ipsi nanque op[positæ] sunt. Non enim possumus lucis huius esse partic[ipes], & opera diligere tenebrarum, sicut neque duo[bus] ser[]uire Dominis. Si enim tenebrarum volumus ... ctari, proculdubio tanquam oues erramus per deuia sine luce, absque duce, & sine pastore. Verùm si ob[...] horremus tenebras, & bestiarum spiritualium p[er] easdem discurrentium pauemus incursus, vtique præ[e]unte ipsa diuina luce, animæ pedes dirigemus in viam pacis. Nequaquam sine hac luce in semitis iustitiæ

Psal.[...] Cant.1. Ioan.[...] Philip.[...]

...litiæ, & in viam veritatis, quæ ducit ad vitam, ingredi ...oire valemus. Hanc profectò viam Propheta peragrare desiderans, orabat inquiens: Deduc me domine in via tua, & ingrediar in veritate tua, lætetur cor meum, vt timeat nomen tuum. Hæc nanq; via ab omni pollutione est munda, ab omni offendiculo libera. Est nanque ab innumerabilium angelorum custodita præsidio, obsequio famulata, venerata affectu, & laudibus decentissimè ornata. Ascendunt vtique per illam & descendunt nimia cum exultatione lætantes. Nullus planè per eam immundus ingrediens diu perseuerare valet. Sui nanque rutilatione splendoris obtutus illorum reuerberans, veluti irrationabilia iumenta, & indigna à se reiicit atque expellit. Quamobrem quicunque illam parambulare decreuerit, sordida deponat indumenta, veterem videlicet hominem, & mundis pedibus semitas eius gratanter incedat. Delectabitur prorsus in decore illius, & fragrantissimo odore respersus, atque interius iucundatus, solito promptior effectus, cum Propheta canet & dicet:

Psal. 118.

Viam mandatorum tuorum cucurri, quum dilatasti cor meum. Innumeris quippe via hæc est decorata vernantibus atque coruscantibus virtutum gemmis, nec non variis strata est redolentibus mandatorum floribus: adeò vt qui per illam graditur, errorem pati nequeat, nec fœtorem. Præceptorem nanque Dei obedientia introrsus refectus quadam spiritus suauitate nutritur, sponsæ illud memorabile dicens:

Cant. 1.

Trahe me post te, in odorem curremus vnguentorum, id est, præceptorum tuorum. Cæterum de virtute etiam transiens in virtutem tanquam de claritate prouectus in claritatem spirituali domini meretur ditari præsentia. Caueat prouidus omnino viator, ne in dexteram partem declinet vel læuam: sed præuia semper luce à virtutum disciplina, & mandatorum integritate non deuiet. Ista planè sunt spiritualis vitæ præclara itinera cœlitus viatoribus demõstrata quatenus qua pergant sufficienter edocti falsitatis minimè labantur in tenebras. Nemo igitur mercedem poterit obtinere victoriæ, qui per virtutum callem ambulare neglexerit. Est planè virtus peregrinationis magisterium, qua peruenitur ad præmium. Cupis consequi præmium? virtutis studia relinquere noli. Proponitur tibi merces, proponitur & virtutis labor. Absque virtutis annixu superuacuè curris ad præmium. Virtutis tuæ præmium in hoc tuæ peregrinationis itinere Christus est. Quemadmodum ipse tibi factus est via virtutum documenta præbendo: ita factus est terminus, ad quem debeas accedere diligendo. Viam ergo noli deserere, donec attingas quò pergis.

Ioan. 8.

Præceptorem tuum audi: Qui sequitur me, nõ ambulat in tenebris: sed habebit lumẽ vitæ. Superius audisti quid sit lux, quídue sit vita. Disce igitur humilitatem, quam Christus verbo docuit & exemplo: disce obedientiam, quam patri suo exhibuit & matri: disce caritatem, quam animam suam pro te ponendo ...auit virtutésque cæteras vt vitæ lumen in te va... possidere: Christum sequere, Christum imitare, ...ipsum peruenias. Nempe si peruenies, ipsum ...queris in præmium: intra tamen lætus de mercedis effectus, securè cum Apostolo dices:

Philipp. 1.

Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Diem festum ages tu & omnis familia tua: quoniam ingrediente luce fugatæ sunt tenebræ, introeunte gaudio carnalis cõsumptus est mœror, infundente se caritate omnis seruilis abscissus est metus. Tenebis illum brachiis amoris astrictum, & dices: Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. De cætero si in veritate hoc fuerit, lux spiritualis semper fulgebit in habitaculo mẽtis tuæ, caritatis oleo nutrita, Dei tui iugiter exultabis in laudem, profectibus prioribus oblitus semper ad altiora conscendens. Corporis resolutionem reputabis ad vitam, atque intimæ caritatis flamma succensus cœlestis sponsi semper præsentiam concupisces. Hæc vtique spiritualis est merces, quæ certantibus viatoribus prærogatur. Hoc est solatium spirituale, quod post virtutum palmam in huius prærogationis leuamen exhibetur, Christum, videlicet in præcordiis possidere lætanter, Christique castis amplexibus refoueri. Qualis verò consummato istius vitæ agone victoribus in futuro parata sit merces, sequens sermo percurret.

Quanta dux noster dominus Iesus sit vsus peritia, vt vniuersum sibi per milites suos subigeret orbem.

CAP. XIIII.

Qui præsunt populis, & regni solium tenent, quoties pro adipiscendis prouinciis seu pro recuperandis vrbibus iam amissis, bella commouere disponunt, præcones consueuerunt circunquaque dirigere: stipendia larga tribuere, & ampliora dona promittere: quatenus militum ad se trahant cateruas, vt congregato exercitu meditata valeant inire certamina. Sicque dominum nouimus egisse Christum, quum ad redimendum captiuum hominem contra aëreas potestates mundi huius campum pugnaturus intrauit. Se quippe ad concitandum bellum venisse indicauit, dicens: Nolite putare quòd pacem venerim mittere in terrã, sed gladium. Veni enim separare hominem aduersus patrem, & filium aduersus matrẽ, & nurum aduersus socrum suam: & inimici hominis domestici eius. Mat. 10. Propterea ad roborandum militum animos, vt in prælio fortes, & in subdendis hostibus essent fideles, missa prius per totum orbem Apostolica legatione pugnaturis plurima erogauit, auri argentíque talenta, ac plura multo spopondit, duntaxat in agone sibi proposito viriliter decertaret. Neminem repellit, neminem quamuis debilem, vel pauperem, claudum vel cæcum respuit pugnare volentem. Singulis iuxta eorum qualitates & virtutes præbet stipendia, officia impartitur, ac dona promittit. Nullius personam discernit, nullius dignitatem præponit: sed tantum pensat merita, vota remunerat, & mentis probitatem attollit. Denique vnicuique iniungit gradus, negociáque disponit: quatenus scire quisque valeat quid accepit, quídue agere debeat, non ignoret. Nouit equidem probatissimus nostræ militiæ campi ductor, quod nihil sic nocet exercitui præelianti, illúmque conuertit in fugam, sicut deordinatum aciei habere congressum. Nam quemadmodum ordinem dimicandi, vt plurimum victoria sequitur, ita confusionem parit inordinata progressio. Ducis nostri in disponendo exercitum vis audire peritiam? Apostolum referentem ausculta: Qui descendit (inquit) ipse est, & qui ascendit super omnes cœlos, vt impleret omnia. Ephe. 4. Et ipse dedit quosdam quidẽ Apostolos: quosdam autem Prophetas: alios verò Euangelistas: alios

autem pastores & doctores ad consummationẽ sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in vnitate fidei, & agnitionis filij Dei: in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Non ab re igitur dominus dicitur exercituum, quum tam ordinatissima sapientiæ lege, & angelorum ministeria in cœlo, & officia hominum dispenset in terra, vt nihil in ipsius exercitu cõfusum appareat. Verum si quid in illo indecorum, seu incompositum est, non ex imperantis imperitia, sed ex inobedientium progreditur vitio. Qui enim creaturarum vniuersitati legem indixit, potuit & homini absque alicuius redargutione defectibus. Sed ex præuaricatione hominis naturalis ordinis pulcritudo deperiit: vt exigente iustitia rebellionem sentiret in imis, qui Dei sui noluit obtemperare mandatis. Disponit igitur spirituale certamen exercitui electorũ, illique propria singulis spiritualia officia diuidit: ita vt nemo sit, qui non aliqualiter sublimetur, sicut officia pecularia communicat: sic etiam specialia dona concedit, tanquam catholicæ religionis pręclara stipendia, quatenus eorum suffragio prouecti consummatæ victoriæ queant celebrare triumphum. Porrò ad vtilitatẽ spiritualium gratiarum stipendia donat, vt pugnantium quisque habeat vnde principem seculi debellare sufficiat. Hæc qualia sint Apostolus manifestás inquit: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo sciẽtiæ secundum eundem spiritum: alteri fides in eodem spiritu: alij gratia sanitatum in vno spiritu: alij operatio virtutum: alij prophetia: alij discretio spirituum: alij genera linguarum: alij interpretatio sermonum. Hęc monia operatur vnus atq; idem spiritus singulis militum diuidens prout vult. Diuidit planè singulis vt dimicent, vincant, coronentur, & regnent. Qualiter proprio munere sanctorum quilibet ordo pugnauerit mentis consideratione noscamus. Nempe Apostolorum chorus ex infuso sibi sapientiæ & scientiæ dono, mundum vniuersum sanitatũ gratia cooperante, iugo Christi subigere potuerunt. Loquebãtur magnalia Dei gustu sapientiæ ebriati. Scripturarũ sacramẽta reserabant scientiæ claue, quib. nemo mortaliũ resistere valebat, reuelata veritate illis testimoniũ perhibente, & sequentib. signis. Quod enim voce veridica prædicabant, miraculorũ autoritate roborabant. Hinc factum est, vt in omnẽ terram exiret sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorũ. Cõstituti igitur sunt principes super omnem terrã, quoniam cũctarum gentiũ nationes ad Christi obedientiam perducere meruerunt. Quid verò de martyrib. loquar? Nonne per fidei donũ, quod specialiter perceperunt, vicerunt regna? adepti sunt repromissiones, an non obturauerunt ora leonum? extinxerunt impetũ ignis? fugauerũt aciẽ gladij: fortes facti sunt in bello castráque verterunt exterorũ: quomodo tantam stragẽ inimicorũ egerũt? nũ corporis fortitudine id potuerũt? minimè. Fide certauerũt, fidéq; vicerũt. Nã ludibria & verbera experti sunt, insuper vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tẽtati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Ipsa prorsus corporis morte interueniẽte aduersarios superantes, ad fidẽ, quam confitebãtur, innumeros perduxere. Extiterũt præterea alij propugnatores eximij ad defensionẽ Christianæ religionis diuinitus ordinati, sancti videlicet doctores & vene-

1.Cor.12

rabiles patres, qui operatione virtutum, & gen-
linguarum atq; interpretatione sermonũ subli-
decorati, hæreticorum erroribus Ecclesiã mu-
runt. Ii planè præfatis charismatibus insigniti
rum multa volumina complẽtes, callẽ veritatis
rum probitatẽ, & viam vitæ hominib. insinua-
duerũt. In Ecclesię quippe firmamẽto veluti lu-
ria cœlestia verbũ vitę in se continẽtia, fulgent
plo & doctrina sua, maximã populorũ multitu-
a variis errorib. liberantes, vnitati aggregauer-
delium. Postremò robustissimus anachoritarũ
est numerus, qui seculi blandimẽta calcantes
deserta penetrarunt. Discretionis nanque spi-
armati dono, & singularẽ pugnam cum princi-
nebrarũ habere curauerunt. Superabant insuper
mi passiones, carnis edomabãt illecebras, spiritu
fraudes detegebant: non propriã, sed æterni regis g
riam quæritantes. Incũbentes quippe orationi, vi-
liis insistentes, precib. ac gemitibus cœlũ pulsantes,
se pro muro fidelib. opponebant, arcebántq; aëreas
potestates, ne tentationib. suis humanum euerterent
sensum, mactarẽt & perderẽt. Rex itaq; noster Christus prænominatorum militũ congregato exercitu,
aduersus principes & potestates mundi, cõtra re-
res tenebrarum harũ acies suas dirigens, ligauit
& omniũ munitionũ, quas possidebãt, diuisit
abstulit regnum, cepit ciuitates, turrésq; subu
vinctos quos tenebant, restituit libertati, atq;
copiosissimũ circũquaq; disseminans, terrena
dit habitacula. Factus est igitur principatus sup
merum eius, & vocatur Deus fortis princeps pa
pater futuri seculi. Cœpit autẽ regnare super d
gna, videlicet super mõtes Israëlitarũ, & super
peregrinantium, quos acquisiuit dextera eius.
tóq; non solũ vocatus est Deus fortis, & potẽs, d
nus potens in pręlio, verùm etiam dominus vir
& rex gloriæ. Illi nanque omnis victoriæ ascri
laus, quoniã ipse prior pugnauit, & vicit pro om
atq; in omnib. ipse certabat. Quomodo non ce
bat in omnib. sine quo poterãt nihil? Audi stren
militem confitentem: Non possumus (inquit) co
re aliquid ex nobis, sed sufficientia nostra à De
Alibi quoq; de se ait: Scio esurire, scio abũdare
nuriã pati, omnia possum in eo qui me confor
fortat vtique verbo, cõfortat exẽplo, confortat
cœlestib. etiã cõfortat promissis. Prorsus deficere
prælio, si non exhortarẽtur verbis, prouocarẽtur
plis, roborarẽtur donis, nutrirentúrq; promissis
uit ipse dux militũ imbecillitatẽ, laboréq; cert
nis, propterea eos sustentat donis, & pascit pro
Hinc dilectione feruidi, deuotione saginati, be
dinísq; expectatione exhilarati, ferrum non ti
castra non metuunt, præsentia damna non sen
æternorum præmiorũ delectatione succensi. E
siquidem suauitate gustata, affectus incalescit
tur mens, spiritus exultat in Deo salutari suo
fanè qui percipit illud apprehẽdere quod vi
interesse quo trahitur, id semper habere qu
Oculo nanque fidei cõtemplatur ex parte, & in æni-
gmate regis Christi potentiam, regni magnificenti
regnãtium gloriam, ciuitatis illius opulentiam,
stiuam lætitiam, communem gratiam, iucundi
témq; perpetuam. Verum enim mutatus in altera
propter supereminentem maiestatis Dei agnit
clari

Phil.4.

1.Cor.15

aritatem, in vocem exultationis prorumpens, ait: Quam dilecta tabernacula tua domine virtutū? concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Cōcupiscit, inquam, ibi esse, vbi angelorū & archangelorū gaudent chori: vbi virtutum & potestatum exultant spiritus: vbi principatus & dominationes diuinæ intendunt visioni: vbi thronorum Cherubim ac Seraphim sancta agmina Deo omnipotenti suauissimum laudis exoluunt sacrificium: vbi gloriosorū militum animæ angelicis admixtæ spiritibus pari voto, cōsona modulatione cœlestia promūt cantica ante thronum Dei, & ante sedem agni, gratias semper agentes ei, qui illos in admirabile lumē claritatis suæ introire concessit: delectabiliter quantum valent, laudāt & laudādi inardescūt desiderio. Deficit proculdubio à seipso quisquis per contemplationē cœtibus admittitur beatorum, & admirans ait: Quando veniā ego, & apparebo ante faciem Dei? Magno prorsus affectus desiderio clamant omnia interiora, quando veniam? Non potest non cōcupiscere, cum agnoscit quod summum, quod beatū est. Gemit se esse vbi est, & amando deficit se non esse vbi adesse suspirat. Cupit dissolui, & esse cum Christo: eò ardentius, quo clarius, eo fortius, quo sæpius: eo dulcius, quo purius. Sic nanq; affectus amoris vbertim lacrymas fundit: effundit cor, infundens se in eum quē diligit, & videre cōcupiscit. Quātus tunc ibi sit gemitus, quàm alta suspiria, quale incendiū, quot caritatis ingeminatę sonēt voces: nemo nouit, nisi qui accipit, nemo accipit, nisi qui viriliter pugnat, humiliter orat, & infatigabiliter perseuerat. Hic solus (quāuis innumeri currāt) accipit brauiū in cœlo victorib. repromissum. Gratāter quidē se laborib. subiicit tā pro acquirendis virtutibus, quàm pro proximorū necessitatibus, quū perpetuā præstoletur pacatissimā habiturum se esse quietē: dicēte Propheta: Si abstuleris de medio tui catenā, & desieris loqui quod non prodest: quū effuderis esurienti animam tuam, & animā afflictam repleueris, tunc orietur in tenebris lux tua: & tenebræ tuæ erunt sicut meridies: & requiem tibi dabit dominus Deus tuus semper, & implebit splendorib. animam tuā, & ossa tua liberabit. Hanc requiē se habiturū psaltes Dauid cōfidebat, dicens: In pace in idipsum dormiam & requiescam. Psal.4. Compunctionis mœrorē voluntariè suscipit domini sui postmodū intraturus in gaudiū. Temporalib. bonis sua spontè renunciat, hæreditario iure possessurus veri honoris culmen, imprædabilésq; diuitias perhibente Propheta: Quū dederit (inquit) dilectis suis somnum, ecce hæreditas domini, Corruptibilis corporis Psal.126. se exuit indumēto immortalitatis stolā percepturus in cœlo: mūdum totū volenti animo dereliquit: cœlestium mansionū futurus ciuis & incola: nullus profectò explicet verbis, quanta sit in cœlis electis reposita merces. Quod oculus (inquit Apostolus) non vidit, nec auris audiuit, ne in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentib. se, & certantibus pro se. Præparauit vtiq; regale conuiuiū, & epulas sempiternas non ad corporū refectionem, sed animarū. Nullatim necessitate electorū tunc fatigabuntur corpora, impassibilitatis dote, claritatis fulgore, agilitatis munere, & spiritualis naturæ virtute decenter ornata. Mutabitur prorsus ipsa hominis natura in alteram eadē tamen remanente quod est. Seminatur (ait Cor.15 Apostolus) in corruptione, resurget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, resurget in gloria. Seminat in infirmitate, resurget in virtute. Seminatur corpus animale, resurget corpus spirituale. Ecce altera, ecce ipsa, per substantiā ipsā: altera verò per gloriā. Idem erit corpus post resurrectionē, eadem mēbra, ipsa caro, carnisq; substantia, dicente Iob: Scio quòd Iob 19. redemmptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & in carne mea videbo Deū saluatorem meū, quem visurus sum ego ipse, & non alius & oculi mei conspecturi sunt. Nosse vis ipsius corporis gloriā? Fulgebūt iusti (inquit diuinus sermo) sicut sol, Sap.3. & tanquā scintillæ in arundineto discurrent: atq; in perpetuū viuent in cœlis angelis coæquati. Nunquid habet hoc humanū corpus à natura? Prorsus minimè, sed principaliter ex affluentia capitis, deinde ex redūdātia animæ corpori cōmunicās, quod honoris, quod gloriæ, quod plenitudinis, quod felicitatis ex diuina visione percipit. Ipsa nanq; est, quæ sempiterno Dei verbo copulata iucundissimis amoris nutritur deliciis, introducitur in admirabile, ineffabiléq; diuini luminis arcanū, in quo de patris æternitate, de verbi generatione, de spiritus processione, & amborū osculo eruditur, & efficitur ex fruitione beata, ex cognitione sapiens, & ex caritate ignita & amās. Hinc trāscendit supra se, omnémq; humanū limitem supergrediēs, in solo cōditoris amore quiescit, amat dulciter, ardētérq; quod intuēdo contēplatur: quod videt, laudat: quod laudat, tenet: quod tenēt, amplectitur: quod amplectitur, in eo deficit: atq; deficiendo liquescit. In illo quippe nunc admirando ascendit, nunc laudādo exultat amoris fertur desideriis, sapientię splēdore fit lumē, Dei adhæsione fit laudās, verbi cōprehēsione fit sponsa. Ingreditur & egreditur, & semper fœcundiora caritatis inuenit pascua. Experimento scit quàm magna multitudo diuinæ dulcedinis sit, quā Christus dominus exhibet electis atq; dilectis suis. Aspicit etiā quàm magna est domus Dei ingēs locus possessionis eius, luminosus, & vniuersis delectationib. repletus: de visione pacificatur: de cōmunicatione ditescit: de societate lætatur: secura gaudet, assumpta miratur, astricta ebriatur: deificata laudat: quod olim credidit, videt: quod superauit, tenet: quod cōcupiuit, amplectitur: cucurrit, & cōprehendit: pugnauit, & vicit: pulsauit, & ingressa est: non egredietur amplius ad labores, nuptiali digna facta conuiuio: non exhibebit vltra pugnā gloriæ diademate coronata: de cætero non fatigabitur in via angelorū sanctorum aggregata consortio. Hæc est merces quærētium dominum, quærentium faciē Dei Iacob. Hæc inquam, est triumphalis victoriæ, corona perpetua, quæ certantib. promittitur, sed perseuerantibus prærogatur. Pro hac, ô bellatores Christi pugnate strenuè, vt ipsam percipere valeatis. Currite donec perueniatis: currite, inquā, vergente sole ad occasum, ne præoccupati tenebris inuoluamini, propositam vobis mercedē intuemini procul: quatenus in concupiscentia illius flagret cor, & totus virilis coalescat vigor. Talis est & tanti, vt meritò pro amore eius, homo relinquat omnē mundi substantiam, deserat patrē & matrem, ac cunctam carnis progeniē: renunciet vniuersis voluptatibus, & fugitiuis illecebris. Exponat se laborib. & iugo Christi se spontè subiiciat. Ipse est qui oneratos reficit, peregrinantibus comes est, auxiliatur pugnantibus, clamantes audit, exaudit deprecantes, afflictis compati-

tur, cõpeditos soluit, reuocat erranter, quiescẽtes pascit, fouet infantes, amantes diligit, coronat vincẽtes Iesus Christus dominus noster, qui viuit & regnat cũ patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

BEATI LAVRENTII IVSTINIANI OPVS DE COMPunctione & complanctu Christianæ perfectionis inchoatur.

QVis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarũ, vt mœrore congruo militantis Ecclesiæ damna deplorare sufficiam? Adest prorsus maxima & manifesta causa mœstitiæ: quum mentis consideratur intuitu, quid olim fuerit, quidue nunc est. Filiorum est aucta numero, & depauperata virtute. Extendit palmites suos à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum suas dilatauit propagines, & à proprio naturali decore est plurimum deformata. Lugeant igitur vnà mecum cuncti, qui diuini honoris zelum habent: sumántque lamentum, & dicant: Quomodo denigratum est aurum? immutatus est color optimus? dispersi sunt lapides sanctuarij in medio omnium platearum? Quæ enim affluebat deliciis, diuitiis abundabat, efferebatur honoribus: fulgebat virtutibus, sanctitate pollebat, vigebat intus, foris radiabat, donis spiritalibus cumulata erat: miraculis coruscabat, sapientia supereminebat: eloquia disserebat mystica: linguis gentium loquebatur: discernebat spiritus: cœlestia penetrabat, degénsque in terris super cœlorum cõuersabatur alta: nunc iacet in imis: languet in membris: in sceleribus volutatur. Erat profectò talis, vt veneraretur ab angelis, coleretur à sanctis, diligeretur à Christo. Quomodo non diligeretur, quũ esset vnica, tota formosa, sine macula, auro vestita, ac margaritis ornata? Illius pulcritudine Dei filius affectus de regalibus sedibus descendens in hoc exilium venit, vt sibi illam copularet in sponsam. Copulauit, inquam, & facti sunt duo in carne vna sacramento ineffabili & diuino. Hinc effecta sublimior meritis, nobilitate excelsior, claritate locupletior tanquam sponsa lætabatur in capite: & veluti honorificata mater decorabatur in membris. Gemit autem & ipsa, quod fuerat, quando adolescentiæ ipsius tempus recolit, quantum delicata in gustu, & quàm cara in deliciis habebatur. Erat prorsus tunc ignita plurimum, lætabũda, & gaudens, vtpote de sponsi cellario nuper egressa. Secum nanque detulerat multa ornamenta, & ampliora illi promiserat sponsus: quatenus nec egere posset, nec despici, neque inuidorum paueret insultus. Præstitit vtique illi spiritum adoptionis: tribuit claues regni: voluit vt in membris suis perfecta fieret, seruili timore deposito. Quamobrem solicita erat seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis: ita vt nullum in mem-
Acto.4. bris suis schisma esset: quemadmodum legitur: Erat illis cor vnum, & anima vna. Ex hac vnitate caritatis inuicem se diligebant, se fouebant, exhortationibus accendebant: tanquam in vno compacti corpore, & spiritu viuificati. Primitias quippe spiritus habuere tunc, & recentè sacri cruoris effusione respersi spi-tualiter, sacramentalitérque Christum manduca- quærebant. Frangebant enim circa domos panes, sanguinem vuæ bibebant meracissimum. Quo i- briati poculo in populis clamitabant, linguis lo- tes variis: ita vt ab infidelibus musto ebrij putar- tur. Erant quidem ebrij, sed amore, sed spiritu, sed- uore: propterea effundentes, quod infuderat spi- hominum multa milia sancto calefaciẽtes igne- tati matris & fidei aggrauere sanctorum. Cœpit- frustum Christo exhibere spiritualis gratiæ, quam ceperat, & congregata dispergere, ac dispersa gregare. Congregare (inquam) studuit Dei filios dispersi fuerant, præualente sermonis Dei fame antiqui serpentis perfidia: illósque spirituali cibo, fidei alimento nutrire, quoadusque coalescerent fieréntque robusti ad perferenda seculi aduersa, quæ mundus ipse parabat irrogare fidelibus. Metuebat quippe suaui iugo colla substernere, quæ veluti indomitum animal per abrupta dimiserat vitiorũ. Quamobrem sicut sæuiens lupus se amabat ad extinguendam nouam fidelium militiam: ita & hæc beata mater congregatos à Christo curauit per orbem dispergere vniuersum. Destinauit illos vtique sine sacculo, sine pera, & absque calceamentis: solùm Christia- militiæ armis protectos. Erat profectò speculum- rabile inermes & belligeros viros intueri fide & quiis sacris, atque morum grauitate potentiam- uientis seculi sternere, calcare eius gloriam, conte- nere seipsos, & autoritate maxima Christum cõ- tissimè prædicare. Mirabantur proculdubio sanc- rum angelorum agmina, eorum magnanimitat- copiosam gratiam, mutationémque dexteræ ex- vasa videlicet prius contemptibilia, facta in ho- rem & gloriam, & imbuta esse repentè omni sapi- tia & doctrina. Factum est abs te domine hoc, qui cas ea, quæ non sunt: tanquam ea quæ sunt, vt nõ- rietur omnis caro in se, sed in te, qui præstas af- ter quibus vis. Lætabatur, inquam, cœlestis c- etiam mater Ecclesia: quum prolem nouam lib- tidie aspiceret aggregati non sine sudore & filio- corporali interitu. Debuerat planè tristari: quos genuerat Christo, cerneret velut oues laniari, perse- qui, & occidi. Dolebat prorsus, quia mater angerebat viscera: consolabatur autem de resurrectione ipsorum effecta secura. Nouerat rudem terram sine labore scindi non posse, vt fructum germinet: nouerat a- que agone duro cœleste brauium acquiri nõ valere præ oculis sponsi sui habens passionem. Nolebat e- go, vt vulnerato capite membra illæsa persisterent. Quamobrem quos dilexerat, Apostolicos approb- tósque viros hortabatur, vt persisterẽt in bello, o- perficerent, perseuerarent in cruciatibus, prædic- Christum: & quos poterant, reuocarent ad se, q- nus & ipsa illos suos exhiberet sponso. Factúmq- adiuuante domino, operante gratia, suadente- vt mundus ab idolorum seruitute redemptus de- ret, confiteretúrque Christi deitatem pe- Veruntamen non sine magna sanguinis effusione hoc actum est. Fide nanque certantes athletæ sancti cor- pora exponebant, testificabantúrque per torm- quod voce nunciabant. Fiebat autem permitten- Deo maxima fidelium strages, effundebatúrque san- guis innoxius, qui clamabat, vt olim Abel pro perse-

cutorum

ctorum indulgentia. Præualuit ergo oratio sanctorum. Nam vnde irasci pro morte iustorum debuit Deus: se flexit ad veniam piis interpellantibus precibus. O mirabile diuinæ dignationis opus: qui peccatorum non desiderat interitum: sed potius vt conuertantur, corrigantur, & viuant. Sæuiebat mundus, nomenque sanctum, adoptionis filios, germen iustum, sanctificata vasa subuertere cupiebat. Hinc minas, hinc blanditias, hinc inferebat tormenta: vt quos à fide vno non poterat auertere argumēto, ageret alio. Quid agis, ô munde? quid baccharis in perditione sanctorum? Conarisfrustra, & iniqua perficis. Prius quàm sæuias, eorum discute merita, agnosce vitam, suasiones audi, causásque discerne. Nihil quęrunt abs te, de tuis nil volunt: te cupiunt, te quærunt, te de interitu sempiterno eripere moliuntur: ignorantiæ cōpatiuntur tuæ: tuis laboribus consulunt: salutis iter tibi referare contendunt: vbi sis, qua pergis, quò accedere debeas, insinuare volūt, te diligunt plus quàm se, dum exponunt pro te. Quantum vis crucies, quantum vis spernas, quantum vis oderis: non discedent, à te, nisi audiantur & viuas. Resipisce igitur, cohibe furorem, manum retrahe, compesce linguam, virum aduoca tuum, & sta in te, vt audias loquētes tibi. Nūquam amicos habuisti tales fideles & rectos. Cæteri tua quæsierunt à te: isti autem te. Crede mihi quoniā post eorum cædes, post duritiam tuam redibis ad te, sano consilio accommodabis aurem, fiésque de infideli fidelis: ac lues postea quæ agis: patieris tu quoque similia eo animo, quo isti, quoniam eodem spiritu imbueris. Tunc lugebis noxias tuas, & de sacro sanguine condigna persolues. Sícque factum est. Nam patientibus orantibúsque sanctis repentè vox in Rama, audita est, ploratus videlicet prædestinatorum, & fidelium vlulatus, qui fidei irradiati splendore errore agnito proprio conuersi sunt: nunciantes quod damnauerant prius. Hac de causa diaboli exarsit inuidia, doluit se contemni, & Christum coli. Amissis igitur vasis iniquitatis, quibus Christianos insequebatur, ad callidiora se argumenta conuertit. Variis totum penè mundum maculauit erroribus. Quamobrem Ecclesia mater pro filiorum salute solicita, timens nimium ne simplicium & neophytorum macularentur corda, relinquerentque arreptum salutis propositum, ad eorum robur patrum probatissimorum copiosum direxit numerum: qui latratu suo tanquam rationales canes, ferales arcerent lupos à grege ouium dominicarum: illásque quasi matres fouerent, hortarentur atque nutrirent. Matres vtique erant consolationis propinantes lac iis, quos Christo genuerant & in Christo. Neque enim nutrix aliqua tam sedulò curam gerit infantis, quàm memorati exhibuere patres. Peruigiles erant super eorum salute, Heb. 13. quemadmodum Apostolus inquit: Obedite pastoribus vestris: ipsi enim peruigilant tanquam rationem reddituri pro animabus vestris. Nunc lactis, nunc cibi solidi, prout eorum profectibus congruebat, animarum alimoniam tribuebant. Nunc instigabant ad [illegible]lium, nunc certaminibus locum dare docebant. [illegible]monebant de periculis, illis futura prædicebant: quandoque læta, aliquando eisdem tristia prædicabant. Verè in omnibus veluti martyres se habebant, nihil proprium quærentes, sed subiectorum commoda. Hinc nouerant gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus, id ipsum quemadmodum corporum matres sentientes. eorum vnum audi, quid dicat: Quis 2. Co. 2. infirmatur (inquit) & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror. Operabatur vtique hoc in illis caritas, quæ non quærit, quæ sua sunt, sed compatitur corde, docet ex corde, laborat ex corde. Quamobrem tam exuberans & spiritualis per illorum studia exortus est fructus. Non enim infructuosum esse valet, quòd sancta Dei caritas operatur. Accendebatur vtique plebs fidelium eorum orationibus & verbis ad fugam vitiorum, ad cōtemptum seculi, ad virtutum studia, ad tolerantiam passionum, ad tentationum certamen, ad dilectionem proximi, ad cognitionem sui, & ad capessendam felicitatem ciuium supernorum. Eorum vtique nonnulli reperti sunt, qui tanto proficiendi vtebantur zelo: vt communem cōuersationem socialémque vitam deserentes solitariè degerent: quidam vt indefesse pugnarent cum aëreis potestatibus: quidam vt omni se terreno priuarent solatio: aliquanti vt seruato animi vigore secum facilius habitarent: nonnulli vt carnis abdicatis illecebris illam spiritui subigerent: alij verò diuino amore flagrantes, vt contemplationi cœlestium commodius die noctúque vacarent. His atque aliis de causis habitabiles facti sunt eremi, montiúmque deserta famulantium Christo repleta sunt quemadmodū egregius vaticinauerat Psaltes. Pinguescent (ait) speciosa Psal. 64. deserti, & exultatione colles accingentur. Erant planè tunc felicia tēmpora, quamuis tentationibus variis agitatā: in quibus feruebat caritas seruorū Christi cōplens præcordia. Inerat ardor martyrij, & zelus fidei: vigebat fraterna æmulatio, & proficiendi amore contemnebatur mundus amore cœlestium, fulgebat virtutum perfectio, & bonorum omnium spiritualium exuberabat cumulus. Ab hac plenitudine gratiarum emanauere collegia cœnobitarum, quorum patres digni memoria, vt multis prodesse possent, studia particularia deserentes communem actitauerunt vitam. Sufficiebant prorsus sibiipsis: sed vt plurimorum inseruirent vtilitatibus, regulariter viuere studuerunt, scientes proculdubio hanc vitam debilibus ac robustis proficientibus ac perfectis esse communem. Zelantes igitur honorem Dei proximorúmque salutem repleuerunt orbem totum trahentes ad sui imitationem aspicientium animos, & audientium corda. Quis (oro) non mutaretur in melius videns diuersæ ætatis viros: alienarum nationum, naturarum contrariarum simul viuere: eundem cibum sumere: eodem animo, eadémque conuersari sub regula? Prorsus humana studia ista transcendunt: diuino totum agebatur munere: qui iuxta Prophetæ vocem habitare facit vnanimes in domo. Minimè id perficere potuissent, nisi vno directi fuissent spiritu: vno ligati caritatis funiculo: in vno mystici corporis fœdere copulati, atque simul in vno capite sanctificati. Erat in illis ipse Christus caput Ecclesiæ, qui nobiliora & ignobiliora membra in suo pacificat corpore: ita vt non sit in ipsis schisma, sed concordia delectabilis, dulcis amor, solicitudo continua: communicatio sine murmure: dona sine disceptatione, & vnitas absque discretione. Nempe nec maiori inuidet minor: neque maior minorem contemnit: vicissim sibi famulantur: & quod vnus patitur, cuncti pati arbitrantur. Fouent vtique robusta debilia, & con-

temptibiliora abundantiori honori habentur. Hoc nisi fieret, esset discordia, nec simul perseuerare valerent. Hinc verè colligitur, quòd pacis infestator, & qui inter fratres iurgia seminat, non est in corpore: quoniam non diligit vnitatem, quæ corporis huius compago est. Segregatus autem à corpore, non de eodem spiritu viuit: nec meritorum ipsius efficitur particeps. Detrimenta hęc metuens quisque fidelis, & sapientiæ capax sic conuersari conatur, vt non scandalizet vel vnum pusillum membrum credens in Christo. Sic sui adhibet cordis custodiam, orique imponit legem, vt non excidat à caritate Dei, & ab vnitate Ecclesiæ, quod est corpus Christi: quin potius sanctorum pręcedentium, quantum illi fas est, vestigia imitari studet: qui tanquam præstantiora membra donis fulgebant: eminebāt virtutibus, & infimos quosque caritatis fouebant affectu. Taliter nanque conuersantes honorabilem coram principibus & potestatibus seculi in turbis, & populis reddebant Ecclesiam: adeò vt illam magno venerarentur affectu: illius censuræ se spontè subigerent: illam donis ac muneribus copiosis efferrent, priuilegia ei dantes, protegentes ipsis libertatem, & omnia quæ ad augmentum religionis, ad fidei defensionem, ad bonum pacis prodesse poterant præstantes. Erat vtique tūc florida, decora in membris, in charismatibus copiosa, deaurato tegmento induta, quod mira varietas virtutum venustabat. Emittebat prorsus quandam boni odoris redolentiam de vestimentis, quæ vniuersos replebat suauitate mirifica. Erat Christi bonus odor in omni loco ad Dei gloriam. Sua fragrantia in solitudinibus, in montibus, in speluncis, in cauernis terræ, in ciuitatibus, in castris, in Ecclesiis, in domibus perspicuè sentiebatur. In testimonium sanctitatis ipsius, puritatis internæ, immaculati thori, contemplationis mundæ, orationis ignitæ, vigiliarum assiduarum, lacrymarum humilium, & virtutum cæterarum velut nemus erat fertile: omnium aromatum copiosum, in quod iugiter sponsus descendebat, vt videret poma conuallium: etsi mala punica floruissent. Illud æquidem perlustrans, illiúsque pulcritudinis captus amore in ipsius aiebat laude: Hortus conclusus soror mea sponsa: hortus cōclusus, fons signatus, emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus: nardus cum croco, fistula, & cinamomū cum vniuersis lignis Libani: fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano. Delectabatur planè sponsus Christus fœcunditate virtutum, iustorum illorum singulorum singula considerans gesta. Obseruabat conscientiarum munditiam, orantium frequentiam, lugentium compunctiones, præsidētium humilitatem, solicitudinem pastorum, subditorum obedientiam, conuiuentium pacem, pugnantium constantiam, amantium suspiria, proficiētium sudores, laudes perfectorum, peregrinātium affectus, & præcipuè erga se, mentium caritatem. Istiusmodi spiritualibus allectus studiis penes illos commorabatur inseparabiliter delicias suas arbitrās esse cum filiis hominum. Hinc eorū profectibus animatus aperiebat manum suam, implens eorum animas benedictione, præerogabat affluentissimè talenta gratiarum: vtpote multiplicanda in centuplum. Nam sicut auarus est pigris, ita feruentibus cognoscitur esse munificus: præbet libentius, quàm retineat:

Cant. 4.

quærítque cui ad lucrum tribuere possit. Illos igi-
de quibus loquimur, quorum præsentia ætas no-
digna non est, aspiciens rectos corde, humiles spi-
in augmento promptos, amplissimè ditabat mu-
bus spiritualibus, qui eadem disseminantes cari-
incendio à fundamentis orbem commouerunt
uersum? beatius fore existimantes dare, quàm acc-
re. Factúmque est in diuino opere calescentibus
vt in breui erigeretur tabernaculum fœderis di-
miserationis indicium. Intenta quippe erat offe-
tium multitudo, vt perficeretur opus inchoatum
ferebant enim aurum, argentum, æs, ferrum, l-
onychinos, coccum bis tinctum, purpuram, b-
caprarū pilos, cedrina ligna, cupressina, abieg-
huiusmodi huic operi necessaria, singuli iuxta pro-
facultatem. Nec quisquam prohibebatur offerētiu-
Erat vtique tunc lætitia maxima in cœlis, in conui-
omnium angelorum, mutuóq; dicebant. *Ecce taber-
naculum Dei cum hominibus: & habitabit cum eis:
& ipsi populus eius erunt: & ipse cum eis erit eorum
Deus.* Exultabant prorsus supra modū illa beatorum
spirituum agmina in huius spiritualis structurę fabri-
ca. Viderant per multa annorum curricula cultum
verum, honorémque diuinum obliuioni traditum:
illúmq; dæmoniis ac simulacris manufactis, argē-
lapideis, deauratis ab hominibus exhiberi: qui De-
summa cum veneratione debuerant honorare
gere, colere, & laudare. Viderāt præterea drach-
deperiisse decimam: nupérq; repertā in sterqui-
delictorum, & in cœno mūdanæ cupiditatis. Qu-
obrem congratulabantur mediatori Dei & hom-
Christo, qui illam quærere ac reperire dignatus
rat. Gaudebant & restauratione futura ipsorum
illos, quos iustificari quotidie cernebant. Depo-
vtique controuersiam omnem aduersus homine-
zelo susceptam. Non enim poterāt illam conten-
re speciem, quam assumpserat verbum sempite-
vt redimeret, vt pacificaret, glorificarétq;: redim-
per sanguinis sui effusionem: pacificaret Deo p-
corporis immolationem decreti chirographu-
ci affigendo: glorificaret autem secum corpus
mysticum prouehendo in cœlestes mansiones
te mundi constitutionem paratas. Neq; vale-
diligere ciues suos, æterníq; regni secum co-
Erat tunc iucundum valde in spiritu intueri: quibus
intelligentię lumen datum erat agnoscere: Deum h-
bitare cum hominibus: angelos congaudere homini-
bus: hominésq; amotis inimicitiarum obstaculis D-
diligere: pro ipsius honore, voluntariè, lætantérq;
morti exponere: simul cum angelis religionis & l-
dis debitum soluere: fraternam salutem, vt prop-
concupiscere. Factum profectò erat cœlū nouum
terra noua, cœlestia cantica ex tunc resonare cœ-
runt. Adorabatur omnipotens pater in spiritu,
batur in spiritu, amplectebatur spiritu: & in h-
bus lætabatur, iuxta Propheticum illud: Gau-
nim domini est fortitudo vestra. Non autem
bat propter nos, quasi efficientes gaudium il-
vtiq; de se non recenter, tanquam si noui aliquid ac-
cidisset: sed quod æternaliter prius quàm essemus,
nobis in se præuiderat, atq; esse voluerat. Nisi vo-
set, non fuisset hoc. Omnia quæcunque voluit ip-
fecit. Ipso igitur iubente melliflui facti fuerant cœ-
Rorauerunt enim desuper, & nubes pluerant iustum
ape-

apertáque terra germinauerat Saluatorem, quem Pater ob nimiam caritatem, qua humanum dilexerat genus, miserat in similitudine carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum in carne sua, cum quo prorsus ipse, qui miserat, Pater venit, vt secum gratam apud illos, qui diligebant Christum, eiúsque custodiebant mandata, faceret mansionem, prout idem prædixerat mediator. Missus præterea fuerat à Patre in nomine filij, Spiritus Sanctus amborum amor & osculum, quatenus credentium sancto igne mentes accenderet, erudirétque de omnibus, quæ ad salutem congruebant eorum, ac postularet pro eisdem gemitibus inenarrabilibus. Neque enim Paracletus hic spiritus vacuus venit. Donauit nanque sponsæ ecclesiæ, suísque diuisit in filiis sapientiæ donum, vt quod de cœlestibus credebant, affectu sapido degustarent, atque in illius concupiscentiam perurgeret. Dedit intellectum, vt arcana scripturarum agnoscerent sacramenta, & per patientiam & consolationem earum spem haberent obtinendi, quod nouerant. Consilij præstitit munus, vt agnito bono & malo, meliori & optimo saniorem partem eligerent, & ad perfectionis culmen ascenderent, quod in consiliorum impletione consistit. Prærogauit fortitudinis donum, cuius adminiculo valerent illatas iniurias, irrogata flagella, potentum blanditias, & seculi promissa oblectamenta respuere. Scientiæ eos insigniuit charismate, vt luce ipsius præuia exteriorum negotia prudenti circunspectione ministrare sufficerent, ne sibi vel proximis minimum scandali offendiculum anteponerent. Pietate eorum impleuit viscera, vt se diligerent mutuo, ministrarent sibi inuicem, atque pro dilectionis custodia alter alterius onera portarent. Tribuit timoris filialis donum, quo mediante legem Dei seruarent, séque agnoscerent, quid essent, non se extollerent, ne superbientium & delinquentium supplicia paterentur. Inhabitat & ipse almus spiritus corpus ecclesiæ, & singula fouet membra. Sanat si quod est saucium, flectit quod est rigidum, fouet quod est frigidum, & regit quod est deuium. Cadenti supponit manum, mœstum lætificat, iustum docet, & pascit famelicum. Prorsus deficeret ecclesiæ corpus in tribulationibus, in prosperitatibus declinaret, iaceret in arduis, & in carnis voluptate deflueret, nisi interuentu & auxilio Sancti Spiritus vniretur capiti, & ipsius suauitate aspergeretur intus, & in huius peregrinationis anfractibus comitatu dirigeretur illius. Huiusmodi spiritualibus monilibus in exordio desponsationis suæ peramplius decorata sancta mater ecclesia, atque diuinæ consolationis oleo fota lætabatur in profectibus filiorum, eosdem semper reuocans ad altiora conscendere, nolebat esse ingrata. Sciebat enim quid acceperat, quid fuerat, quid esset. Creuit itaque in numerositate sobolis, in gratiarum augmento, in donorum multiplicatione, in lumine veritatis, in perfectione virtutum, quandiu hortantem, exorantémque matrem filij audire voluerunt. Extitit enim semper supra modum de eorum salute solicita, quatenus illos offerret Deo, atque inferret cœlestibus. Erat vtique, quum obediretur à filiis, mater pulcræ dilectionis atque timoris, eratque pulcra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata. Tanquam terebinthus extenderat ramos suos, sub quorum vmbra ab æstu diei, à turbine, & à pluuia protegeret, quos genuerat. Laborauit quandiu potuit, in gremio suo nutriuit quos valuit, quamuis id quotidie agere non desistat, eo instantius, quo à pristino feruore plures, & ferè innumeros declinasse persentit. A multis quidem annorum curriculis citra pedetentim cœpit rigor virtutum, ac perfectionis norma languere, dietímque fugere, vnde non potest non gemere conditoris sui offensam, damna propria, atque filiorum interitum. Quæ enim vestiebatur coccino coccóque bis tincto, nunc lugubrem vestem assumpsit, commutauítque in multis membrorum suorum iuxta comminationem Prophetæ, pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. Hinc se à fletu & lamentis minimè continere valet. Orat assiduè, si quo modo ad præteritum in præsenti se possit reformare decorem, quanquam in sua penè supplicatione deficiat, impossibile arbitrans se posse esse, quod fuerat. Nec ab re agnoscens Propheticum illud in se esse completum, Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Psal. 13. Declinauerunt prorsus omnes ecclesiæ status, qui spiritualia sunt mystici corporis Christi membra, ex quibus nonnulli alienati sunt ab vtero matris suæ, & loquuntur falsa, aliqui verò abierunt retrorsum carnis desideria sectantes, amantes seipsos, temporalia lucra quærentes, honorum cupidi, scelesti, adulteri, & miseri. Ista nanque vigent, nedum in inferioribus, verumetiam in mediocribus, & sublimioribus membris, adeò vt confusa videantur vniuersa, vt à planta pedis vsque ad verticem capitis in hoc corpore spiritualis non appareat sanitas. Attende (oro) diligenter in turbis populorum, & in secularibus plebibus, quàm rari in eis sint, qui diuina mandata custodiant, ecclesiæ sanctiones seruent, contenti sint propriis, aliena non rapiant. Vndique adulteria perpetrantur, fiunt stupra, sacrilegia, homicidia, rapinæ, furta, deceptiones, & horum similia. Quid de his memorem? quum diuini nominis reuerentia sic omnino neglecta esse videatur, vt sanctus existimetur, qui Deum, sanctos, cœlestémq; non blasphemat curiam. Superabundant prorsus in ore hominum mendacia, periuria, iuramenta, detractiones, vaniloquia, impudicáq; verba, quæ incompositæ mentis indicia notissima sunt. Nequaquam tam incontinenter mortales viuerent, effrænatéq; loquerentur, si in Deum crederent, eum timerent, ipsiúsque iudicium formidarent. Protestantur ex iis operibus, quæ aduersus Dei præcepta perpetrant, membra esse putrida, & à Christi corpore omnino aliena. Gemit mater ecclesia perditionem istorum, & veluti proprios deplorat filios. Meminit se illos per regenerationis lauacrum genuisse, meminit eorum promissionum, per quas se Diabolo, seculi pompis, & flagitiis omnibus renunciaturos spoponderunt. Casum igitur illorum tanquam vera genitrix deflet, atque illorum resurrectionem sperat consequi se posse per lacrymas. O quantus quotidie lacrymarum imber effunditur coram Domino? O quàm frequentem precum instantiam in aula cœlesti per Sanctorum ministeria Angelorum immaculata hæc Virgo dirigit ad Christum pro spirituali peccatorum interitu? clamat in cordium cubiculis, vociferatur in angulis, publicè in ecclesiis materialibus deprecatur, vt diuina misericordia

cæcos illuminet, errantes reuocet, & in delictorum cœno obrutos ac ſepultos reſuſcitet ad vitam, erigat per gratiam, & vnitatis adducat ad gremium. Quanto interno exultet gaudio, quum viuos recipit, quos defunctos lugebat, explicari vix poteſt. Nempe ſi de peccatorum conuerſione pœnitentiam agentium maxima lætitia in cœlo exoritur, quantum exhilarari debuit ipſa, quæ genuit? Secundum multitudinem doloris, quem de ipſorum perditione concepit in corde, ita conſolationes in eorundem viuificatione lætificare conſueuerunt animam eius. Non tamen æquè omnibus contriſtatur, ſed iuxta ſingulorum qualitates & gradus. Plus, inquam, dolet in caſu bonorum, quàm malorum, atque in præuaricatione nobilium, quàm ignobilium. Non vt illa ſecundum carnem iudicet, neque vt apud eam aliqua ſit perſonarum acceptio, quum vniuerſos gignat in ſpiritu per fidem & ſanctificationis aquam. Non enim aliud baptiſma in potente operatur & nobili, quàm in infimo & ignobili, verùm nec alia vnius, quàm alterius fides eſſe cognoſcitur, ſed vna omnium eſt, & in

Ephеſ.4. effectu æqualis. Hoc teſtatur Apoſtolus, dicens, Vnus Deus, vna Fides, vnum Baptiſma. Vnus Deus Pater omnium, & in omnibus, & ſuper omnes, qui eſt benedictus in ſecula. Dolet igitur magis (vt dictum eſt) de præuaricatione iuſtorum, quàm malorum, ac de ruina potentum, quàm ignobilium, quoniam maiorem in membris inferioribus iacturam patitur. Debilitantur ſupra modum puſilli in fide, quum qui in eccleſia ſecundum vtrunque ſtatum aliquid eſſe videbantur, redire ad vomitum cernunt, atque malum pertinaciter conſummare. Conſueuerunt tales, qui recidiuum patiuntur, nequius viuere quàm cæteri, qui nunquam agnouerunt veritatem dicente Do-

Matt.12. mino, Quum immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquoſa quærens requiem, & non inueniens, dicit, Reuertar in domum meam, vnde exiui. Et quum venerit, inuenit ſcopis mundatam & ornatam, & tunc vadit & aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & ingreſsi habitant ibi, & ſunt nouiſsima hominis illius peiora prioribus. Nocent autem ſublimiores ſeculi amplius, quum mali ſint, & in malitia perſeuerent. Quamobrem tam propter membrorum incommoda, quàm propter pereuntium potentum damna ſancta mater gemit eccleſia, & potiſsimum temporibus his, in quibus abundante malitia aucta ſunt potentum ſcelera. Apud illos vtiq; auaritiæ æſtus viget, ſuperbia regnat, libido dominatur, gulæ appetitus ſuperat, inflammat inuidia, ira præcipitat, & inanis gloriæ faſtus attollit. Quis non metas ſuæ facultatis inanis gloriæ faſtu ſeductus excedit? Quis in magnis non ambulat, & in mirabilibus ſupra ſe? Dedignantur ſuperbi apparere, quod ſunt, ideo volunt exiſtimari ab hominibus ſupra id, quod ſunt. Quanta ex his exuberant flagitia, quantúmque Deo diſpliceat, ſi ſcirent, qui peragunt, vtique ſi non amore, ſaltem timore reſipiſcerent. Quoniam verò in ſeculo potentes & diuites nolunt intelligere, vt bene agant, ideo permittente Deo ducunt in bonis dies

Pſal.36. ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Vidi (inquit Propheta) impium eleuatum & exaltatum ſicut cedros Libani, & ecce tranſiui, & non erat, quæſiui, & non eſt inuentus locus eius. Hoc quum verum ſit, quum propriis quotidie intueantur oculis, quum

Deus in auribus ſecularium per ſanctorum admoni-
tiones intonet, mirum videtur, cur non ad ſe re-
deant, & celerem vtriuſque hominis expaueſcan
interitum. Mortuos ſe eſſe fatentur, & fœtere
monumento, vt olim corporaliter quatriduar
Lazarus. Sed vtinam ſicut ille, ita & iſti. Ille p
fectò non per ſe, ſed ſororum lacrymis, & fide re
gere potuit, iſti verò nec matris lacrymis, neque
mitibus iuſtorum. Proinde deteſtabilior iſtor
quàm Lazari mors eſſe cenſetur. Eſt itaque mœ
eccleſiæ vehemens, quum tam innumerabilium t
rum ſpiritualem deploret interitum, & vix repe
tur, qui condoleant, & manum apponere po
Nempe ſi cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in
ueam cadunt. Mortuus etiam mortuos ſepelire
let, non autem erigere & ſuſcitare. Hinc eſt, qu
tam pauci reuiuiſcunt. Sunt autem plebium recto-
res innumeri, quibus ouium dominicarum particu-
laris iniuncta eſt cura, qui taliter conuerſantur, vt
nequaquam eorum verbis, quamuis bonis, fides va-
leat adhiberi. Verbis quippe vtilibus laudabilis vita
autoritatem præſtat. Sed (proh dolor) nec ædifica-
tionis eloquia profert moderni temporis clerus. In
ipſo enim clero paucіſsimi reperiuntur, qui honeſte
viuant, rariores autem qui pabulum ſalutis gregib
valeant præbere fidelium. Nempe Sacerdotum
ricorúmque maxima pars dedita iacet voluptat
& beſtiarum more quaſi degentium parum ab il
cularium illorum conuerſatio diſtat. Incedunt
tidie per plateas, hinc inde diſcurrunt, theatr
ſpectaculis interſunt, choreis demiſſa omni grau
te ſe miſcent, pudorem reiiciunt, turpiloquiis
cant & nugis, habitu pompatico veſtiuntur, cr
bus criſpantibus comam contra Apoſtolicum pr
ptum, & ſanctiones patrum nutriunt. Qua fr
(oro) redarguere tales poſſunt delicta populor
Quomodo errantem ad ſemitas iuſtitiæ reuocare
ficiunt? Negligentes ſalutem propriam qualiter
per aliorum ſalute vigilabunt? Alteri vix bonu
valet, qui ſibi nequam eſt. Corrigat ſua, qui p
morum cupit errata corrigere. Iſti autem, de qu
loquimur, parum de ſe, minúſque curant de c
Tanquam à caritate extranei vineam Domini ſa-
baoth relinquunt incultam, in qua ſurgunt vepres,
ſpinæ oriuntur, & ſemen verbi ſuffocatur, & infœ-
cundam reddunt. Huius profectò vineæ Propheta
damna deplorans inquit Domino, Vineam de Ægy-
pto tranſtuliſti, eieciſti gentes, & plantaſti eam.
quid deſtruxiſti maceriam eius, & vindemiant e
omnes, qui prætergrediuntur viam? Extermina
eam aper de ſylua, & ſingularis ferus depaſtus
eam. Verum vniuerſa incommoda hæc à cult
bus exigentur illius, quamuis ipſi palmites à
minimè excuſabiles ſint. Tradentur nanque
no cremandi incendio inutiles & infructuo
rum verò cultores maiora luent ſupplicia
niam Domini Vineæ neglexerunt honorem
nea. His vehementer Dominus comminatur
in Euangelio parabolam Patrisfamiliâs, qui Vi-
neam plantauit, diſſeruit, dicens, Malos male
perdet, & vineam ſuam dabit agricolis, qui fru-
ctum reddant temporibus ſuis. Audiunt iſta Sa-
cerdotes, legunt eadem publicè in eccleſiis, non
nulli populo pronunciant, & tamen inemendabile
perm

[p]ermanent. Lapideum gerunt cor, obturatas habent aures, sine intellectu sunt, syllabarum tantum proferentes sonum ab omni spirituali deficiunt gustu. Vtinam sibiipsis mali essent, & aliis conarentur prodesse, vt si non illorum vita imitabilis foret, essent tamen facienda, quæ dicerent. Vtroque prorsus carent, nec vitam, neque scientiam habentes. Sunt omnes ignari & inscij, exceptis paucissimis, & quod deterius est, addiscere non dignantur. Omne tempus doctrinæ deditum se arbitrantur amittere carnis voluptatibus intenti, potius eligunt vagari quotidie & confabulari, quàm sacrarum scripturarum se lectioni dare, obliuioni tradentes, quod dicitur, Interroga Agg.2. Sacerdotes de lege. Et illud Propheticum, Labia enim Malac.2. Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Ipsi nec interrogare volunt, neque interrogari possunt, quoniam idiotæ sunt. Ad arentem fontem quis pergeret, vt aquam hauriret? Sic tales aridi non solùm malum doctrinæ imbrem populis propinant sitiētibus, verumetiam mala consilia præstant, quibus plebeculæ moriuntur. Vnde superstitiones vigent, mandata contemnuntur, peccata fiunt, nisi ex incuria Sacerdotum, qui ne temporale amittant lucrum, permittunt subditis agere, quod volunt, & cōtradictionis seu correctionis non audent sermonem loqui? Tanquam canes muti sunt, non valentes latrare, & veluti mercenarij inutiles videntes lupum venientem, Domini gregem deserentes fugiunt. Quantum in ipsis est, lupus oues rapit, dispergit, lacerat, & occidit. Sanguis autem earum de istorum manibus exigetur, Domino Ezech.3. per Prophetam perhibente, qui ait, Si dicente me ad impium morte morieris, & non annunciaueris ei, neque locutus fueris, vt auertatur à via sua impia, & viuat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Hæc præuidere ac præcauere nolunt, quum possent. Non vacant subiectorum profectibus, sed propriis commodis. Ouium tondent vellera, quum valent, & de ipsis non curant ouibus, quoniam ad eos non pertinent. Sacramenta, quæ gratis & volenti animo ministrare debent, non sine spe aut pretio tribuunt, & quod grauius est, interdum neque sine pactione. Væh talibus, qui Giezi imitantes, & Simonē rem sanctam vili vendunt pretio. Propterea istis, nisi pœnitendo resipiscant, erit perditio. Quod enim ad animarum institutum est lucrum, ad temporalem intorquēt quæstum? nesciētes quòd nil maius acquiri valet, quàm animarum insudare profectibus, qui sacramentis mediantibus fiunt. Agunt huiusmodi mali Sacerdotes talia, & tanquam purgamentum seculi habentur exigentibus hoc clericorum demeritis. Qui enim venerarentur vt patres, & veluti optimi Dei ministri diligerentur, si iuxta gradus sui viuerent sanctitatem, despiciuntur, & in deterius cadunt, quoniam se emendare dissimulant, & tanquam indomita animalia absque regimine viuunt. Agunt quod volunt, nulla eos prælatorum [ad]hibente censura. Dum igitur prælati negligunt, la[bi]tur clerus, & voluptatibus deditus (permittente De[o]) nullam superiori suo reuerentiam exhibet. Quis [n]on doleat: Quis prælatorū non plangat ruinam? Facti planè sunt in derisum omni populo, canticum tota die, instituti sunt in acie exercitus Domini ad cæterorum confirmationem & robur, & ipsi sunt primi, qui fugiunt. In eminentiori quoque resident gradu ecclesiæ, quatenus in ipsis vniuersi lumen aspiciant. At verò vnde lux oriri debuerat, densissimæ insurgunt tenebræ. Debet prorsus omnis illorum vita omnium magisterium esse fidelium, atque sanctitatis speculum. Qualis autem vniuscuiusque sit, patet, quamuis nulli specialiter derogetur, vt nullius vita signanter ducatur in publicum, quemadmodum diuinus nos admonet sermo, dicens, Principem po- Exod.22 puli tui ne maledicas. A fructibus eorum (ait Domi- Act.23. nus) cognoscetis eos. Vnaquæque arbor ex fructuum qualitate discernitur. Non potest, qui præest, latere, quum palàm agnoscatur. Hac potissimum de causa circunspectione prudenti eorum componendi sunt mores, vt nil in eis reprehensibile videatur. Debent vtique honestate fulgere, pietate ornari, humilitate clarere, & caritate flammescere. Matt.7. Absque caritatis incendio quomodo ouium sibi commissarum diligentem poterunt habere custodiam? Nam Pastor bonus animam suam dat pro ouibus suis. Hoc prorsus interest inter Pastorem verum, & pastorem fictum, quòd verus pastor ouium curam gerens, vtilitatibus earum inseruit, ab eis non nisi vrgente necessitate elongatur, orat incessanter, & si opportunitas expectat, corpus exponit proprium pro gregis salute, fictus autem, quæ sua sunt quærens, quid ad oues pertineat, fugiendo non curat. Hinc dolendum est, atq; detestandum, quod nostris inoleuit temporibus. Nam Pontifices & populorum prælati, si quando exigentibus culpis plebium pestilentiam Dominus immiserit, sunt primi, qui secedunt de loco, & in redeundo vltimi. Hæc consuetudo est ne pastorum bonorum? Sapit ne aliquid caritatis? Prorsus nihil. Nunquid amicus censendus est verus, qui quum opem potest impendere, fugit? Diuina vltione percutitur populus, & qui Deum precibus reconciliari debuerant, terga vertunt? Deuastatur plebs, & calamitatibus plena depascitur, & eius directores atque Pastores fugiunt? Nefas hoc est & grande peccatum. Egit ne fortè sic Dauid Propheta, quum cladem Deus misisset in populum? Nonne orabat dicens, Ego sum, qui peccaui 2.Re.24. ego, iniquè egi. Isti qui oues sunt, quid fecerunt? Vertatur (obsecro) manus tua contra me, & contra domum Patris mei. Nonne sacrificiis & lacrymis altissimi placauit iracundiam? Dominus quoque Iesus quum à turbis Iudæorum & militibus teneri debuit, fugit ne? An non magis inquit, Si ergo me quæritis, sinite hos abire. Maiorem vtique de suis, quàm de se curam exhibuit. Discant igitur Pastores & Prælati, quum irascitur erga populum Deus, non se absentare à plebe, non morientium deserere turbam, quin potius prosternant se coram Deo, & gemitibus & lacrymis diuinam placent vindictam, necessitatibus etiam subueniant morientium, nec animas suas pretiosiores, quàm se faciant. Animaduertant si dux exercitus fugerit, quid acturi sint hostes, vel quanta cæde interficiendæ sint oues, si neglectis illis nihil curauerit Pastor. Meminerint (oro) qualem per Prophetā Dominus Pastoribus inuectionē faciat, dicens, Nonne greges pascūtur à pastoribus? Vos autē lac comedebatis, & lanis operiebamini, gregē autē meum Ezec.34. non pascebatis, quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotum, non sanastis, quod fractum, non alligastis, & quod perierat, non quæsistis, sed cum

auster

austeritate imperabatis eis & cum potentia, & disper sæ sunt oues meæ, eo quòd non esset Pastor, & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum, & dispersæ sunt. Propterea pastores audite verbum Domini, Viuo ego (dicit Dominus Deus) pro eo quòd facti sunt greges mei in rapinam, & oues meæ in deuorationem omnium bestiarum agri, eo quòd non quæsierunt pastores gregem meum, sed pascebant seipsos, & greges meos non pascebant. Propterea ego ipse super Pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare eos faciam, vt vltrà non pascant gregem meum, nec pascant amplius pastores semetipsos. Redeant itaque ad cor pastores, nouerint se pro ouibus reddituros rationem, talitérque se habeant, vt diuinum valeant euitare iudicium. Dilectionis si quid habent erga Christum, in subditis exhibeant, dum illum au-
Ioan.21. diunt Petro dicentem, Si diligis me, pasce oues meas. Meas, inquit, quas condidi, quas proprio cruore redemi, quas tibi pascendas reliqui. Veri igitur pastoris dignitatem amittit, qui earum curam vilipendit, qui earum necessitatibus non ministrat. Præfecit nanque Dominus pastores in plebibus, vt subditorum animabus ac corporibus ministrarent, non autem vt do-
Matt.20. minarentur. Formam veri pastoris vis nosse? Non venit (inquit) filius hominis ministrari, sed ministrare, & animam suam redemptionem dare pro multis. Attende, qui præes, humilitatem Christi, iudicem imitare tuum, quum esset magister & Dominus, réxque omnipotens, nunquid potestate propria vti voluit? Nunquid dominari voluit, & subiectos quosque opprimere? Absit. Nunc fratres, nunc filios vocauit, vt disceres tu mensuram tuam non excedere, non insolescere, non inflari. Nempe si in veritate præsides,
Luc.22. quanto maior eris, humilia te amplius. Nam reges gentium dominantur earum, inquit veritas, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur, vos autem non sic, sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator. Hæc temporibus nostris in codicibus leguntur, rari autem, qui opere perficiant. Nec mirum. Non enim in ouile intrant per ianuam, sed aliunde tanquam fures. Quomodo aliunde? Ianua humilis est, ostium Christus est. Non ingrediuntur per Christum, neque vocantur à Christo. Vocatus est à Christo ille, cui dictum est, Sequere me. Hic secutus est Christum, quoniam vocatus est à Christo, qui autem non sequuntur Christum, quomodo vocantur à Christo? Non vocantur, sed permittuntur. Quoniam verò non vocantur à Christo, ideo tam anxiè prælationes quærunt, dignitates ambiunt, offerunt munera, adhærent potentibus, & quod nequeunt virtute consequi, pretio exquirunt & prece. Indecorum arbitrantur sectari humilitatem Christi, qui (vt ait Apostolus) non sibi vendicauit honorem, vt Pontifex fieret, sed qui vocauit eum, di-
Hebr.7. cens, Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Nolunt vocari à Deo, sed ab hominibus, & vtinam vocarentur. Infulas appetunt, vocari Domini congaudent, & quod diuinum est, ô quàm sæpe arrogant sibi? Qualem (oro) potest fructum producere corrupta radix? Mens cupida honoris auiditate dominandi accensa, nec Dei gloriam, neque proximorum valet vtilitatibus insistere. Humana & diuina gloria simul stare nequeunt. Quamobrem propriam negligat, qui illam conditoris cócupiscit. Humilitate honoratur Deus, fide colitur, deuotione amplectitur. Errat prorsus, & Deo displicet, qui se extollit. Quomodo autem censendus est humilis, qui cathedram honoris quærit, qui primatum diligit? qui aliis præ se ambit? Fugiendi vtique honores sunt in hoc seculo quoniã periculis pleni, & solicitudinibus referti. F[...]git Dominus, quum illum regem vellent Iudæi co[...]tuere, fugerunt sancti, quum regiminis præemine[...] 1. Ti
offerebatur illis. Nouerant esse scriptum, Iudiciũ d[...]rissimum fiet in iis, qui præsunt. Honoris culmen [...] petendum est, sed in futura vita, vbi nec adulant[...] blandientur linguæ, neque elationis vllus erit fo[...] Hic autem ambo vigent, ambo dominantur, ad[...] ab istis præsidentiũ nemo valeat liberari. In præ[...] igitur seculo honorabilis prælatio est esse humile[...] propriam agnoscere vilitatem, latere hominibus, vt [...] 1.Ti
Deo mundior videatur. Altus profectò est humilis, & qui severaciter humiliat, exaltabitur. Exaltatur humilis corã Deo, exaltatur & in mentibus rationabilium virorũ. Securæ sunt huius diuitiæ, sublimes honores, merita multa, incõtaminata gloria, & lætitia cordialis. Hæc illi vnde? Ex nitore conscientiæ, ex testimonio sanctitatis, ex doctrina spiritus. Spiritualis enim spiritualiter iudicat omnia, animalis autem homo sicut non percipit ea, quæ Dei sunt, sic neque quæ spi[...]tus. Hinc est, quòd quæ carnis sunt, sapiunt, pr[...] concupiscunt, & pereũt, quoniam carnis sensu du[...]tur. Cõplacent sibiipsis, inferiores quosq; despici[...] vi opprimunt, eis dominantur, & egenorũ dedig[...]tur subuenire inopiæ. Verbis apostoli non attendu[...] dicentis, Induite vos sicut electi Dei viscera mi[...]cordiæ, benignitate, humilitate, modestia, & pat[...]tia, supportantes inuicem, & donantes vobismeti[...] si quis aduersus aliquem habet querelam, sicut & [...]minus donauit vobis. Patres pauperum esse recu[...] quoniam indigentium substantiam attribuunt sib[...] quãta abusio est Christi ditari diuitiis, & Christo [...] Rom.
le nil tradere. Nonne thesauri Christi sunt facul[...] ecclesiæ? Vnde temporalia ecclesiis sunt præro[...] stipendia? Nonne propter Christum? nonne vt C[...]sti pauperibus erogentur? Noli igitur tu, qui præ[...] retinere quod alienum est, ne furti reprehend[...] causa. Noli, inquam, inutiliter & prodigè dis[...] quod tibi Christi caritas concessit ad tempus. Pa[...] nanque periculi est facultates recondere & eroga[...] prodigè. Clamabit contra te pauperũ nuditas, fam[...] sitis, calamitatésque cæteræ, quibus congruè pote[...] opem dare. Scitote debitorem omnium facultatu[...] esse, quæ honesto victui tuo supersunt. Quod enim [...] condis in sacculo, rubigo consumet in testimoni[...] contra te. Nolite (ait Veritas) thesaurizare vobis th[...]sauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & v[...] fures effodiunt & furantur, sed thesaurizate vobis [...]sauros in cœlo, vbi neque erugo, neque tinea de[...]tur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur. [...]dum maximè est ecclesiarũ prælatos erga in[...]naces esse, quũ apostolico sublimati sint gradu [...]pe si diuinitus seculi Paulus Timotheo scribe[...] præcipit illos facilè tribuere, communicare, thesaurizaréq; fundamentũ bonũ, vt vitã æternã apprehendant: quãto magis apostolicis viris, qui amore cœlestis patriæ terrenarum omnium rerum debent habere contemptum? Cæterùm si proximorũ salute animã suam dare tenetur, cur non magis tẽporalem substantiam

quæ ad illorum non pertinet matrimonium? Date eleemosynam (inquit diuinus sermo) & ecce omnia munda sunt vobis. Quomodo (oro) subditis, prout debet, potuerunt suadere, vt pauperibus impertiantur alimoniam, si ipsi immisericordes extiterint? Quemadmodum Dominus Iesus cœpit facere & docere, ita

1.Tim.4. & Pontifices ac Prælati. Argue, ait Apostolus, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Nunquam valebunt, qui præsident, subditos hortari ad humilitatem, si fuerint elati, nec ad patientiam, vel mansuetudinem, si iracundiæ reperti sint serui, neque ad proximi dilectionem, si inhumani erunt. Virtutibus vniuersis expedit, vt sint decorati, qui præsunt, quatenus sine obiectione eos liceat corrigere delin-

1.Tim.3. quentes. Oportet (inquit doctor egregius) Episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, prudentem, pudicum, ornatum, hospitalem, doctorem. Angelicam potius quàm humanam debent habere conuersationem populorum pastores, alioquin infrænabunt os suum, ne audeant loqui. Non quod sibi libeat, sed quod ædificet, illis quærere congruit. Sint prorsus corde humiles, in habitu viles, in moribus compositi, in sermonibus rari, corpore pudici, in cibis sobrij, orationibus intenti, vigiliis dediti, & grauitate sancta decorati. Hæc si adsint, optimè præsidebunt, duplicique sublimabuntur honore. Erunt lucernæ in domo Domini accensæ, quorum splendore, qui intus sunt, illuminabuntur. Erunt quoque sal terræ, quorum sapido gustu, ac eloquiis mellifluis plebs condietur vniuersa, alioquin non sine sui discrimine in cathedra residebunt. Præstantius illis fuisset gradum infimum tenuisse, quàm præsidere indignè. Non omnibus datum est præesse vtiliter. Quamobrem solicitus vnusquisque sit de se, & quæ ad gradus sui perfectionem competunt, explere studeat. Qui præpositus est, prælationis suæ solerter ministerium agat, dicente Apostolo, Qui

Rom.12. præest, in solicitudine. Qui autem subditus est, obedientiæ seruitutem strenuè persoluat, obediátque ex corde, non considerando cui obtemperat, sed propter quem, videlicet propter eum, qui factus est obediens vsque ad mortem crucis. Qui verò religiosæ vitæ institutionem sumere elegit, sanctitatis regulam perficere conetur. Istis prorsus tanquam magis à seculi curis liberis, atque ab exteriorum fragoribus segregatis perfectior competit conuersatio. Nempe excusabiles sunt ex parte, qui præsunt populis, & in mundi implicantur negotiis, si à perfectionis tramite deflectunt aliquando operis gressus, & interdum cadunt locutione immoderata, vel in torporis ignauia, seu in quouis veniali delicto, quoniam vicinas habent penes se peccatorum materias, quibus mundus est plenus. Facilè merentur veniam, operante in illis caritate, quæ multitudinem operit peccatorum. At verò qui spretis temporalium delectationibus sponte Dei seruitio se mancipàrunt, atque religionis habitum suscipientes in monasteriis regularibus, siue in collegiis Deo dicatis Christo famulari cœperunt, maximus incumbit pudor, si segniter viuant. Ligatis pedibus volenti currere, nec valenti facilè ignoscitur, non autem sic expedito & libero. Hortatus est Dominus homines ad mundi contemptum, vt absque impedimento ad perfectionis possent culmen ascendere. Sed (heu) quàm rarus in præsenti generatione reperitur, qui cupiat esse perfectus. Sequuntur (vt plurimum) qui nunc Christo militant, voluntates proprias, præter communem ac regularem institutionem perficere volunt nil amplius, & vtinam hanc hilari animo adimplerent. Quæ à sanctis dicta vel gesta sunt, impossibilia arbitrantur, perficere non curant, se emendare dissimulant, consuetudine ducuntur, linguam minimè cohibent, continere ventrem expauescunt, quando volunt, socialiter conuersantur, omne eis licere putant, quod ipsis libet, vix compunguntur; ab oratione veluti à flagello fugiunt. Huiusmodi spiritus nescientes doctrinam religionis ac sanctitatis quandam gerunt imaginem, perfectionem protendunt habitu, se aspicientibus seculi renunciationem prædicant, & mente ô quàm sæpe vagantur exterius. Multiplicatus est talium numerus, sed non est magnificata lætitia, imò in luctum conuersum est gaudium. Quomodo temporibus istis religiones declinauerunt, quæ per transacta florebant curricula, optimè sentiri potest. Nec mirum de iis, qui palàm vota præuaricantur, nec erubescunt, quum etiam apud eos, in quibus spiritualis vitæ disciplina vigere creditur, elanguerit deuotio, feruor tepuerit, virtúsq; defecerit, paucissimi reperiuntur, qui velint habitare secum. Onus illis videtur importabile sensibus corporis legem indicere, atque eorum curiositatem cohibere. Nam quemadmodum foris sunt lubrici, ita mente sunt vacui. Erogantes quippe spirituale patrimonium, porcorum cupiunt siliquis satiari. Refectionem deserentes internam, foris periclitantur fame.

Hos per Prophetam arguit Dominus, dicens, Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me. Matt.15.

Intra nos est regnum Dei, intra nos habitare vult Deus. Ea propter segregauit nos à turbis, vt intendere possimus ei, qui intendit nobis. Nostra non vult Deus, sed nos. Qualiter autem, audi, Fili (inquit) præbe mihi cor tuum. Cor postulat nostrum, vt illud possideat, illiq; spiritualiter loquatur. Prou.23. Loquitur enim pacem in plebem suam, & in eos qui conuertuntur ad cor. Vidésne, quàm grande malum sit, & quanta iactura cor suum vagari permittere extra se? Vbi non est cor, neque loquitur verbum, nec habitat sapientia. Vbi deest sapientia, quid boni esse potest? & quid mali deficere? Hinc tentationes pulsant, impudicæ cogitationes confundunt, inutiles & sine intellectu dissipant pacem, spargunt dulcedinem, caritatem frigefaciunt, eneruant constantiam, lumen obtenebrant, odia nutriunt, animámque debilitant. Ambulantium itaque in spiritu hæc potissima regula est, secum infatigabiliter habitare, internos componere motus, cogitationes ordinare, intentiones dirigere, atque depurare affectus. Quicunque his vacat, pugnat contra se. Nemo igitur potest esse perfectus, nisi caritatis zelo succensus seipsum superare didicerit. Nullus absq; sui odio perfectè valet triumphare de se. Nemo autem laudabiliter potest odisse se, si non puro corde dilexerit Christum. Is autem, in quo Christi feruet dilectio, hilaris est ad proximorum obsequia, in oratione deuotus, in aduersis fortis, in prosperis humilis, & in omni virtute succensus. Nunc mundat se, nunc ascendit supra se, nunc fraterno amore ductus prudenter egreditur extra se. Siue mente excedimus Deo (inquit Paulus) siue sobrij sumus nobis, caritas Christi vrget nos. 2.Cor.5.

Vidésne perspicuè volentium in spiritu militare Christo, quàm necessarium sit interna exercitatio, &

mentis

mentis indefessa custodia, quæ proculdubio carnis abdicatis illecebris posidentur? Porrò vniuersa patrum instituta, & omnes Christianæ professionis cæremoniæ ad compositionem interioris hominis esse ordinata noscuntur. His autem quicunq; tantum inhæserit, spreto interiori exercitio, ligna, fœnum, stipulam superædificat, quæ repentè ab igne tribulationis consumuntur. Nam quemadmodum sine caritate hominum & angelorum loqui linguis, habere fidem, scire omnem scientiam, totam erogare substantiam, nihil prodest, ita absque spirituali intelligentia & interiori gustu exteriores cæremonias exercendo, ad perfectionis non ascenditur culmen. Nequaquam illa damnabilia sunt, sed in spiritu exequenda. Non enim debent omitti, neque decet illis finaliter inhærere, sed pro instrumento vti, donec homo interior coalescat, & roboretur, sciátque ascensiones facere in se, & habitare in Christo. Tūc sine lege quæ legis sunt, facit, & sibiipsi per inhabitantem gratiam sufficit ad profectum. Qui talis est, semper habet vnde crescat, gradatímque ascendens sine tædio certat, sine repulsa ingreditur, & absq; reflectione progreditur. Talibus profectò studiis olim ecclesia gloriabatur in patribus, & cæremoniis Deum honorabat in sacris, nunc autem specietenus fulget exterius, & corticem perfectionis ostendit. Si quid habet boni, quamuis parum comparatione præcedentiū temporum introrsus latet.
Psal.44. Nam (testante Propheta) omnis gloria filiæ regis ab intus in fimbriis aureis. Intus in fimbriis aureis gloriam suā habere perhibetur ecclesia propter eos, qui temporalis gloriæ nitorem spernentes in suæ puritate conscientiæ, atq; in interiori mentis arcano sua opera recōdentes diuinam gloriam ambiunt, & solius conditoris oculis placere concupiscunt. Hi autem intus desideriis ignescunt sanctis, sursum feruntur in cœlestia vehiculo caritatis, & suauitate quadam spiritali delectabiliter in Christo requiescunt. Istorum studia corā Deo fulgent, tametsi ab hominibus nesciantur. Sunt prorsus pauci numero, qui interiori exercitio mentis vacent, quoniam carnis operibus, atq; curiositati sensuum oppositum est. Arcta quippe est via spiritus, quæ ducit ad perfectionem, & posidere facit Christum, verùm illa, quæ carnis voluptatibus indulget, lata est, & innumeri per eam gradiūtur. Maxima exuberat in his multitudo eorum (scilicet) qui renunciasse seculo, & Christo seruire videntur. Tales nanq; in se fouet ecclesia, suísq; spiritualibus nutrit alimentis. Illos non reiicit, quamuis tepidos, sed veluti infirmos mulcet. Præstolatúrque, si fortè reuiuiscant, & sibi displiceant. Admonita siquidem à sponso Christo frumentum & zizaniam pariter sustinet vsq; ad tempus messis. Tunc combustis igne zizaniis triticum purum in cœlorum horreis congregabit. Nunc autem sinit vtraque crescere, ne triticum cum zizania eradicetur. Nunc, inquam, gemit præsentis temporis teporem & suorum petulātiam membrorum. Quæ enim consueuit innumeras Deo offerre animas, in quibus iucundissimè declinabat Christus, impræsentiarum difficile inuenit, quas offerat. Poterat nempe quadam
Mat.24. agitari diffidentia, nisi præmonita antè fuisset à Christo. Abundauit iniquitas, inquit, refrigescet caritas multorum. Refriguit vtriq;, & penè extincta est. Nam declinauerunt omnes, simúlque inutiles facti sunt. Quamobrem valde pertimescendum est, ne securi ad radicem apposita paterfamiliâs infructuosas arbore[s] succidi iubeat, atque comburi. Quoniam verò n[on] est voluntatis Dei mors impij, sed magis vt conuer[ta]tur & viuat, quotidianis nos aduersitatibus pulsat, [a]fligit languoribus, tentationibus concutit, cladi[bus] premit, bellorúmque crebris insultibus stimu[lat], vnumquenque hortatur, vt redeat, vt non immin[enti] voluatur exitio. Clamat præcipuè ad seruos suos, [ec]clesiæque ministros, à quibus non mediocriter [se] Prophetam offensum se esse conqueritur. Si inim[icus] (inquit) meus maledixisset mihi, sustinuissem vt[ique]; & si is qui oderat me, super me mala loquutus f[uisset], abscondissem me forsitan ab eo. Tu verò homo [una]nimis, dux meus, & notus meus, qui simul me[cum] dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauim[us] cum consensu. Iterúmque ad vnitatem eorum a[it]: Homo pacis meæ in quo speraui, qui edebat panes meos, ampliauit aduersum me supplantationem. Ampliauerunt planè supplantationem ignari donorum, atque beneficiorum ingrati. Ipsi prorsus debuerant zelare honorem Christi, populorúmque salutem, quibus traditæ sunt cœlorum claues, & referata mysteria, atque præcipuæ caritatis prærogata sunt signa. At verò vbi abundauit gratia, superabundau[it] delictum. Nam quo est gratia cumulatior & sta[tus] sublimior, eo casus est grauior & damnabilior c[...]. Quæ verò est excellentior dignitas, quàm d[iuino] mancipatum esse obsequio, & sacramentorum C[hri]sti esse ministrum? Istis ob vocationis priuilegi[um] quæ secularibus leuia sunt, grauissima deputa[ntur]. Duplici iudicio quando publicè delinquunt, e[ffi]ciuntur rei, & de proprio scelere, & de malo pro[xi]morum exemplo. Nam qui mundi intercessores e[xi]stunt, quomodo caritatis officium complebun[t], conscientia sordida, & deprecatio fuerit remissa? [Pu]deat igitur nos sola corporis ostentatione milita[re] Christo, pudeat negligenter viuere, nullam exh[ibere] amoris rependere vicem. Tales simus, quales e[sti]mamur, nostráque professio exigit, non aliud [...]tus, & aliud conuersatio prædicet, diuinis intu[ea]mus obtutibus, & foris hominibus propter [...]. Emendemus in melius, quæ negligenter, seu ign[oran]ter peccauimus, quatenus pro reformatio[ne] exultent angeli, & sancta mater, quæ torp[ore] doluit, lætetur ecclesia. Supponamus manus [ru]inosæ domui, ne cum illa pariter obruamur. Cordis no[stri] habitaculum componamus, & procedamus ob[uiam] saluatori nostro. Ad spiritualia studia mentem cu[m] humilitate viriliter coaptemus, vt non superuac[uè] Christianitatis suscepisse conuincamur insignia. [...] autem quomodo perfici debeat, nedum nobis, v[e]rumetiam singulis Deo placere cupientibus seque[n]tia referabunt.

Qualiter anima reformetur, & ad perfectionis fastigium prouehatur.

QVoniam animæ rationali in iis, quæ [in] mundo sunt condita, nihil est exce[llen]tius ea potissimum, quæ abdicato veteris hominis errore in nouitate vitæ conuersatur, 1.Pet.1. Deo esse censendum est gratum animarum spiritualibus vacare profectibus. Singulare prorsus hoc e[st] munus, paucísque concessum. In secularibus negotiis, in mundi agibilibus, in exteriorū curis sufficiu[nt] mul[...]

multi: quoniam in ipsis facilè humana mens delectabiliter occupatur, siue cupiditatis impulsu, seu lege necessitatis, vel fortè inanis gloriæ appetitu. Ardentius quippe quisque humano fauore allicitur, quum id quod laudabiliter agit, operatur palàm, quàm quũ peragit in occulto. Rarus profectò reperitur, qui solo testimonio contentus sit diuino. Hoc probatissimorum virorum est proprium, qui in lumine veritatis introrsus gradientes Deo tantum placere concupiscunt. Talis Apostolus erat, cuius iam conuersatio in 1. Cor. 4. cœlestibus habebatur, ideo dicebat: Mihi pro minimo est, vt à vobis iudicer, seu ab humano die: sed neque meipsum iudico. 2. Cor. 1. Et alibi: Gloria (inquit) nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ. Hoc idem perficiũt, qui caritate Dei & proximi dilectione suauiter accensi, omne quod faciunt, conditoris obtutibus repræsentāt. Nam verus amator illud semper conatur perficere, propter quod valeat placere dilecto. Tanto nanque magis quilibet diligi delectatur: quãto ardentius diligit, & eo amplius, quo diligitur, diligit. Habet enim vicissitudines amor, & absque communicatione esse non valet: quatenus amore reciproco nutriatur. Agnoscat igitur quisque à Deo se diligi, vt puro eum possit amare affectu. Agnoscat, inquam, amoris illius mensuram, qualitatem, finem, & causam: quatenus ipsum affectuosissimè debere diligere non ignoret. Quis diuini amoris sufficit explicare mensuram? Dilectionis eius quis potest edicere qualitatem? Quid autem fine amoris Dei valet esse sublimius? Nihil præterea cogitatur dulcius amoris Christi causa. Sine modo humanum genus diligit, & absq; mensura: sua (videlicet) caritate, quę ęterna est & imEphe. 3. mensa. De hac ait Apostolus: vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum: scire etiam supereminentem scientiam caritatis Christi. Qualitatem caritatis illius vis nosce? Vtique pura est, simplex & graTit. 3. tuita. Non præuenerunt merita, non interpellauerũt preces, vt diligeret nos. Nõ ex operibus (inquit Apostolus) iustitiæ, quæ fecimus nos: sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. De caritatis fine quid dicam, quum ipse vnigenitus Christus sicut princiApoc. 22 pium, ita & finis sit, ipso perhibente, qui ait: Ego sum Rom. 10 alpha & ω, principium & finis. Et Paulus: Finis legis, inquit, Christus est ad iustitiam omni credenti. Quo fine dilexerit, Apostolum Ioannem audi: Quum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos, tradens semetipsum hostiam patri in crucis ara pro expiatione peccatorum. Cur autem nos diligere voRom. 4. luerit, inquit Apostolus: Mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostrã. Alibi quoque euidentiorem causam amoris eius inTit. 2. dicat dicens: Qui tradidit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & faceret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Hæc in præsenti. In futuro autem quid per ipsius dilectionem consequemur, Petrus Apostolus aperit, 1. Pet. 1. dicens: Benedictus Deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcessibilem, conseruatam in cœlis, in vobis qui in virtute Dei custodimini per fidem, in salutem paratam reuelari in tempore nouissimo. Vides quàm profunda sint caritatis Dei mysteria erga homines? Transcendunt intelligẽtiam, supergrediuntur dignitatem humanam. Nempe talis est amor Christi, vt si mente tractetur, retineatur corde, & intentione sedula reuoluatur, affectum accendat, componat mentem, reformet vitam, roboret desideria, virtutes augeat, & ad reddendum amoris vices prouocet meditãtem. Reddat, inquam, non ex pari, sed iuxta posse. Ex pari enim quis amori Christi satisfacere valeat, tam ratione affectus, quàm ratione actus? Vtrunque potius (vt sic dicam) diuinũ, quàm humanum est. Diuinum tamen illum esse dixerim & humanum: diuinum, inquam, propter inhabitans & dirigens verbum: humanum autem propter hominis susceptionem. Nullus igitur hominum, sed neque angelorũ Deum diligere vel operari pro Deo potest, quantum ipse Dei & hominum mediator homo Christus Iesus dilexit & fecit. Debemus tamen Deum diligere ex toto corde, totísque viribus, quantum nostra admittit possibilitas: & in illis occupari, quæ ei nouimus fore gratissima. Porrò quum multa sint opera laudabilia, quibus delectatur Deus præcipuè tamen iis, quæ honorem suum & lucra concernunt animarum. Ambo hæc pariter currunt, nec in vita hac valent ab inuicem segregari. Honorare quippe Deum congruentius non potes, quàm in hominis anima, quæ diuinam in se gestat imaginẽ. Illi nanq; nec addere, nec detrahere sufficis. Reliquit in hoc seculo similitudinem sui (videlicet) hominem, de quo dicitur: Faciamus hominem ad imaginem & similitu- Gen. 1. dinem nostrã: quatenus omne quod illi honoris impendere volumus, in eius exhibeamus imagine. Non autem sic intelligendum est, vt honorem latriæ, qui soli Deo debetur, etiã hominibus impendamus, quod est nefas pessimum: sed vt dilectionem & honorem, quem Deo soluere cupimus, in Dei imagine demonstremus erigendo illam quantum possumus, de lacu miseriæ & de luto fæcis: tanquam si quis paterfamiliâs peregrè proficiscens vnicum sibi superstitem relinqueret domi, mandarétque cunctis omne humanitatis illi præbendum esse obsequium. Sic dominus noster proximos præcepit diligi sicut se. Dilectionémque suam & proximi vnum esse asseruit, dicens: Primum mandatum & maximum in lege est: Diliges Deut. 6. dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Secundum autem simile huic: diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio itaque Dei & proximi, quemadmodum vnum mandatum: ita & honoris Dei zelus, & salutis animarum desiderium vnum sunt de caritatis Dei radice proueniens. Quod enim in lucro peragis animarum, si puro operaris corde, ad Dei honorem perficis, qui in sua agnoscitur atque honoratur imagine. Cæterùm si Deum honorare conaris, non aliter melius, quàm in hominis salute poteris actitare. Attende, oro, quid in aduentu suo fecerit mediator: & nihil in eo reperies, nisi paterni honoris, & salutis animarum zelum. Ambo hæc infatigabiliter concupiuit. Ego (inquit ipse) non quæro gloriam meam: sed Ioan. 8. eius qui misit me. Ibidem. Alibi quoque ait: Ego honorifico patrem meum, & vos inhonorastis me. Ignitum aũtem animarum suum zelum centum ouium, & vnius perditæ atque repertæ parabola manifestat. Quantum erga humani generis salutem curam adhibuerit insinuauit, quũ hominis descendentis ab Hierusalem

in Hierico reserauit mysterium. Paucis nanque ineffabilem sui cordis expresſit ad homines caritatem: quam quiſquis ſufficienter percũctari voluerit, abũdantius in factis, quàm in eloquiis recognoſcet. Cur ieiunauerit, orauerit tam ſedulò, lacrymatus ſit frequenter, naturæ perpeſſus ſit neceſsitates, frigoris, laſsitudinis, caloris, nuditatis, laboris, fatigationis, doloris, tædij, pauoris, & talia huiuſmodi peccati pœnæ ſine delicto: ſi quis inueſtigare voluerit, prorſus propter hominum exemplum profectúmque reperiet. Nam & ipſius prædicationis diſcurſus, peccantium compaſsio, mortuorum reſuſcitatio, languentium donata incolumitas, cæterorúmque perpetratio miraculorum, vincula, verbera, conuitia, alapæ, ſputa, flagella, aceti felliſque potatio, crucifixio, & mors nil aliud dictant. Venit tanquam fortiſsimus gigas ad perferenda humani generis debita in carne
Esai.53. ſua, prout Propheta teſtatur, dicens: Vulneratus eſt
Ibidem. propter delicta noſtra: attritus eſt propter ſcelera noſtra. Et per eundem Prophetam inquit: Propter ſcelus populi mei percuſsi eum. Venit, inquam, veluti veriſsimus paſtor ad reuocandas errantes oues, eáſ-
Ezec.34. que paſcendas, ſicut per Prophetam alium ait: Ego requiram oues meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus diſperſæ fuerant: & educam eas de populis, & inducam eas in terrã ſuam, in paſcuis vberrimis paſcam eas, & in montibus excelſis Iſraël erunt paſcua earum: ibi requieſcent in herbis virentibus, & in paſcuis pinguibus paſcentur ſuper montes Iſraël. Congruentius quippe aſſumptionis ſuæ nequiuit gratitudinis ſoluere debitum, ac honoris ipſius reformare diſpendia, quàm per reparationem ſpeciei humanæ, qua mediante maxima pars eius deperierat gloriæ, non ſubſtantialis, ſed communicabilis atque oſtenſæ. In ipſo & per ipſum hominem nedum redintegratum, atq; quod defecerat perfectum eſt, verumetiam ſuperadditum, operante hoc mediatore Dei & hominum homine Chriſto Ieſu: & in membris myſtici corporis ſui optimè perficiẽte. Nempe quicquid operabatur Apoſtolus, Chriſtus operabatur in illo: quicquid loquebatur, loquebatur ipſe in Paulo: quẽ-
2.Cor.13 admodum idem fatetur, inquiẽs: An experimentum eius quæritis, qui in me loquitur Chriſtus? Sic etiam vniuerſi ſancti Dei ſpiritu feruidi, donorúmque fuere fœcundi. Erãt in corpore membra viuificata eodem ſpiritu, quo corpus, capitis ſui zelantes gloriam, & membrorum ſingulorum ſpiritualem profectum. Hinc membrorum virtutibus locupletati in corpore gloria & honore ſublimati ſunt. Contexuere ſibi non vt parentes primi foliorum perizomata, ſed immortalitatis tunicam ſole ſeptemplicius refulgẽtem, de neceſsitatibus vtique pauperum, de compaſsionibus afflictorum, de iacentium erectione: de victoriis certantium, de peccatorum conuerſione, de ſudoribus proficientium, atque de impenſis beneficiis, profectibúſque iuſtorum. Talibus proculdubiò ſtudiis ſpiritualis ædificatur turris, cuius cacumen cœlorum alta penetrat & tranſcendit. De viuis, inquam, conſtituitur lapidibus, in qua coædificantur, quotquot ſanctorum ſuffragiis laudabiliter in hoc ſeculo conuerſantur. Excolitur etiam domini Sabaoth vinea ſpiritalis, & electi palmites inſeruntur in illa quatenus maturos ex ſe botros procreent, de quibus exprimatur vinum, caritatis incendio cor hominis lætificare ſufficiens. Optimum itaque & acceptabile De[i] opus eſt pro honore ipſius vtilitatibus animarum [in]ſiſtere, illarúmque continuum fructum ſpiritual[em] acquirere, nõ ſibi, ſed domino. Qui enim quicq[uam] ſibi vendicat, quod debetur Chriſto, fur & latro [est] eo damnabilior, quo Deo cariora prædatur. Ho[no]rem ſuum nulli vnquam tribuere voluit, dicens: [Ho]norem meum alteri non dabo. Quamobrem in [omni] quod agimus, humilitatis ſeruanda eſt cenſura. [Vt] nil ſapiamus, nihílque aſcribamus nobis, quod [Deo] cooperante perficimus. Amittimus prorſus la[boris] meritum, quoties inflamur, & alienam dirip[imus] gloriam. Debet nãque qui gloriatur, in domino [glo]riari, vt probetur, ditetur, coronetur, probetur eli[...] delis, ditetur virtutibus, coronetur gratia. Sibi nem[...] pe coronam fabricat precioſorum lapidum varietate decoratam, qui proximorum deſudat profectibus, & Deo medullatum exhibet caritatis obſequium: ſi tamen humiliter & recto cõſummauerit corde. Non enim minus odibilis eſt elata, quàm obliqua intentio. Vtrunque ad veritatis regulam componendum
Psal.4 eſt, quatenus qui prodeſt alteri, conditoris mun[us] agnoſcat, & fratris vtilitate cõgaudeat. In altero qui[dem] humilitatem: in altero verò diuinam in ſe c[u]-
Ibidem diat caritatem, quæ proximum ſicut ſe diligere [man]dat homini. Rectus hic amoris eſt ordo, vt non [plus] quàm ſe, nec quantum ſe, ſed ſicut ſe, quiſque dili[gat] fratrem: eadem (videlicet) caritate, eadem intẽtio[ne]
Gen.4. eodémque fine. Hinc veriſsima diffinitione col[ligi]tur, vt qui odit ſe, ſicut licet, proximum dilige[re] ſciat. Vis audire, quis odit ſe? Propheta inquit: Q[ui di]ligit iniquitatem, odit animam ſuam: Nẽpe anim[am] ſuam, ſeque odiſſe conuincitur: qui quamuis ſ[uam] carnem, & ab omni ſe corporis aduerſitate cuſtod[iat] quod iniquum eſt, amare cognoſcitur. Quom[odo] autem alterum laudabiliter diliget, qui ignora[t] Diſcat igitur Chriſtianus prius diligere ſe, vt p[roxi]mum irreprehẽſibiliter valeat diligere ſicut ſe [...] ſuperuacuè laborauit in altero, qui ſuimet cura[m ne]gligit. Se verò quiſque tunc diligit, quum De[um] toto corde, & ex omni diligit mẽte: & prop[ter eum] cuncta quæ diligit. Debet igitur ſe dilige[re] præter Deum, qui rectè ſe diligit. Legitimè caritatis re[gula] & ſanę doctrinę magiſterium ab vnoquoq; inc[...] qui diligeret proximum proficuè inſtruere con[...] ſcit. Eſt enim vita laudabilis, & mens compoſita [qui]dam præceptor digniſsimus, qui ſiue taceat, ſiue l[o]quatur, ſemper vtiliter monet. Vidéſne, qualis eſſe d[e]beat, qui proximorum commodis inſeruit? Parũ p[ro]ficit ſibi: quanquam alteri intẽdat, qui erga ſe mi[nus] ſolicitus eſt. O quàm multos in gremio ſuo nutri[t Ec]cleſia, qui adeò aliis vacant, vt de ſe vix curẽt. C[um] aliorum latebras quærunt, cogitationũ affectu[ũ]que percunctatur cauſas: tentationibus proxi[morum] remedia præbere conãtur, & ad ſe raro, aut [nun]quam ſicut decet redeunt. Talium non redarguim[us ſtu]dia, ſi recta fiant intentione. Bona faciunt, ſed non bene: zelum Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam. Quare non ſecundum ſcientiam? Niſi quia non ſecundum legem, neque ſecundum Deum. Non inte[l]ligunt dominum dicentem: Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur: animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Quomodo detrimentum non pa[]titur, qui ſe neglecto immoderatius iuſto aliorum curam

curam gerit? Nullus plus de aliis, quàm de se debet esse solicitus. Pro se singuli rationem reddent. Omnes (inquit Apostolus) stabimus ante tribunal Christi: & vnusquisque rationem reddet eorum, quæ gessit in corpore, siue bonum, siue malum. Componenda est igitur causa propria: deinde si potest fieri, etiam aliena. Placet tantum diuino conspectui offerentis munus, quantum ille, qui offert. Nempe si offeras Deo omnes seculi diuitias, omnéque genus humanum cõuertas ad fidem, & tu ipse illi displiceas, nihil obtulisti: si autem præter te non habeas, quod offeras, plurimum obtulisti. Quid (oro) obtulit mulier illa sancta, quæ duo æra minuta in gazophylacium posuit? Cur à domino plus cæteris commendatur? Non vtiq; propter nummum, sed ob præcipuum deuotionis affectum. Attendebant, qui tunc aderant, offerentium munera: dominus autem singulorum vota: ideo illius, quæ amplius sanctitate pollebat, prælatum est donum. Non enim in nitoribus sacrificiorum delectatur Deus: neque per adipis vel incensi odoramenta placatur: sed per orationis instantiam, cordis munditiam, caritatis fragrãtiam, & sanctitatis vitam. Non in sacrificiis (ait dominus ad Israël per Prophetam) arguam te: neq; si esuriero, dicam tibi: meus est enim orbis terræ. Quo autem sacrificio honorari velit, intulit dicens: Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua: inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Alio etiam in loco diuinus sermo euidenter exprimit Deum magis vitam hominis approbare, quàm munus. Respexit inquit Deus ad Abel & munera eius: ad Caym autem & munera eius non respexit. Esto igitur talis, vt tua non repudietur oblatio. Esto, inquam, mundus & sanctus: sitque oculus tuus simplex, vt offerentis & oblati libamen suscipiat Deus. Noli de vilioribus rebus hostias offerre, sicut Caym, qui reprobatus fuit. Imitare Abel in sacrificio, vt illũ imiteris in gratia. Est quippe sacrificium iuge & medullatum, quo delectatur Deus: animarum (videlicet) lucrum. Hoc si obtuleris rationabiliter, plurimam gratiam cõsequeris & gloriam. A te ipso (sicut dictum est) inchoa: ex te experire, quid in aliis debeas: excole propriam vineam: infructuosos præcide palmites: fœcundos insere, vt tanquam bonus agricola patrifamiliâs expectatum reddas fructum. Te si spiritualiter excolueris, alios etiam iuuare valebis. Nempe singulare conditoris est munus posse offerre Christo, quod diabolus abstulit, peccatum interemit & mors. Gratia indiget plurima, caritate feruida, & sapientia non modica, qui proximorum animas per spiritualem profectum ad vitam resuscitare conatur. Absque enim gratiæ adminiculo quis præsumere audeat posse facere quicquam: dicente domino, Sine me nihil potestis facere? Nam quamuis homo à se de se aliquid boni valeret, nil omnino valet in altero: quoniam libero quisque vtens arbitrio suæ potestatis est assensum suadenti præbere. Nam non verba possumus veluti semina iactare: nunciare futuram felicitatem, & æterna supplicia? Minimè tamen corda compungere, animum flectere interiorem: auditum aperire, affectum promouere, & gratiam infundere. Hæc solius Dei sunt per cõsensum audientis & recipientis. Quemadmodum imber de cœlo cadens terram inebriat, & eam germinare facit: ac dare semen serenti, & panem ad manducandum: sic & gratia cœlestis cum in humanum labitur cor, rigat illud deuotionis dulcedine, madefacit compunctionis rore, & per sancta desideria virtutum atque bonorum operum fœcunditatem producit ad publicum: quatenus intuentes agnoscãt non ex infructuosa arbore, sed de latente diuinæ benedictionis radice vniuersa laudabilia gesta prodire. Prorsus humanus inutilis est arboris truncus, si nõ intrinsecus Dei gratia operetur. Nemo ergo arroget sibi, quum sermones ipsius audiuntur & germinant: sed conditoris sui ascribat gratiæ: quoniam (testãte Apostolo) neque qui plantat, neque qui rigat est aliquid: sed qui incrementum dat Deus. Dei enim cooperatores esse possumus, & ministri gratiæ illius: autores autem minimè. Nos instruit per se, quando proximis bona suademus, & per nos illos: sic quod tam in agente, quàm in percipiente ipse operatur, vt nullus nisi in domino glorietur: qui singulis (prout vult) spiritualia dona partitur. Quum ergo non sit volentis, neque currentis, sed miserentis Dei bene agere, postulet ab ipso: quisquis proximorum saluti cupit curam impendere: gratiam huiusmodi, ne inaniter elaboret. Quúmque illam percepisse cognouerit Dei verbum disseminet in audientium corde, non pro priuata gloria, neque pro temporali commoditate, sed pro honore domini proximorúmque profectu: vt ex caritatis fœcunditate cõscientiæ propriæ horrea impleat: & imprędabilibus locupletetur diuitiis. Verum cui talis deest caritatis affectus, se custodiat, ne à cœli volucribus, seu à terræ animantibus diripiatur, quod seminat: & ipse sine fructu persistat. Duplices hos caritatis affectus arbitror dominum insinuare voluisse, quum binos ad prædicandum Dei regnum discipulos delegauit. Innotuit ęquidem neminẽ debere præsumere erudire alios, qui affectu non fuerit caritatis impulsus. Nemo ad opus hoc se debet ingerere: nullus quanquam instructus audeat sua sponte cæteris præsidere. Prius quisque mitti atque compelli se sentiat, quàm accedat. Quomodo prædicabunt (inquit Apostolus) nisi mittantur? Mittuntur autem, qui accẽduntur, & imbuuntur, vt pergant. Missi Prophetæ, missi etiam Apostoli fuere à spiritu ad lucrandum animas. Audi qualiter antequam mitterentur, iussi sunt in ciuitate sedere, & orare, donec induerentur virtute ex alto. Sedentibus itaque illis ac orantibus repentino sonitu facto, descendit super eos corporali specie spiritus sanctus, adeóque compleuit illorum corda caritatis igne, vt ardoris eius vim sustinere nõ valentes, prodeuntes ad publicum maxima cum autoritate confluentibus ad se prædicarent Iesum. Illos prorsus paracletus compulit prædicare, quos caritate gemina decorare dignatus est. Hac quicunque caruerit, parum aliis: sibi verò nihil proderit. Absque igne quis ignem accendet? & sine caritate quis caritatis officium cõsummauit? Ardeat dilectionis flamma semper in te: quatenus calore tuo proximorum excutiatur tepor, imò accrescat amoris incendium: quo præteritarum negligentiarum rubigo deleatur. Poteris planè inflammare cæteros, si fueris tu caritatis incendio concrematus. At tu si frigeas, si torpore iaceas, nullámque honoris diuini, & fraternæ æmulationis sentias famem, quid proferes? quid proficies? Erunt vtique audientium corda lapidea & impenetrabilia, quemadmodum tuum. Eris, inquam, tãquam

Psal. 49. — Ibidem. — Gen. 4. — 1.Cor. 3. — Rom. 10.

æramentum sonans, & cymbalum tinniens. Habeto itaque geminam caritatem: Dei (videlicet) & proximi, vt eodem, quo tu, repleantur spiritu, qui erudiuntur abs te. Habeto etiam prudentiam: non carnis, quę mors est, sed spiritus, quæ est vita & pax. Quid (oro) prodest repentè congregare diuitias, repentéque dispergere illas? Multas spirituales imprudentia dissipauit opes: plurimi impertitam sibi gratiã defectu amisere prudentiæ. Nempe in reparatione nuper conuersi magis est adhibenda solertia, quoniam virtute & experientia caret, tanquam ab vberibus abstractus matris. Inualidus quum sit ad solidum capiendum cibum, molli ac delicato alendus est cibo. Omnibus à peccato ad Deum redeuntibus tria generaliter congruere dixerim: vt (videlicet) agnoscant Deum, agnoscant se præsentisque vitæ peregrinationem. Funiculus hic triplex quouis tentationum & tribulationum euentu difficilè rumpitur. Nempe vbi diuina abest cognitio, seculi inest delectatio: carnis viget concupiscẽtia: dominatur ignorantia, seruitúsq; peccati. Quomodo nõ regnet delictũ, quũ libertatis desit spiritus? Vbi enim spiritus domini, ibi libertas, ibi cordis lætitia, lumen mentis, gratiarum actio, desideria sancta, depuratus affectus, & æternorum amor. Præ-

1.Ioan.1. ualent profectò tenebræ, vbi Dei cognitio non est. Deus (inquit Apostolus) lux est, & in eo tenebræ non sunt vllæ. Deficiente lumine longè est Deus: absente Deo abest vita, abest gratia, abest pax, abest omne bonum. Sicque peccatum deseri nequit, neque exerceri virtus, per quam collata custoditur gratia. Quãobrem tu, qui cupis sub fasce delictorum sepultas animas erigere, erectásque seruare: illas ad Dei conuerte notitiam. Insinuare stude eisdem quàm bonus sit Deus, quàm dulcis, quàm misericors, & præstabilis super malitia hominum. Modicum laborabis, si diuinæ consolationis, vel parua stillicidia degustabunt. Nempe anima, quæ sapit Deum, & caritatis illius flammulam in corde percepit, sponte, impellente nemine, trahente patre, consentiente ratione currit ad ipsum. Ipsum diligit, & vniuersa illius mandata custodit. Pręcipua difficultas bene operãdi in diuinæ cognitionis deficientia est. Hic labor (inquit Pro-

Psal. 81. pheta) est ante me, donec intrem in sanctuariũ Dei, & intelligam. Non valet omnino præsentia contemnere, & inuisibilia amare, cui necdum datum est per fidem nosse Deum. Per fidem dixerim, non per apertam cognitionem. Quandiu in hoc mortali corpore sumus, ambulamus per fidem, videmúsq; Deum per speculum in ænigmate. Huiusmodi enim visionis contemplatio quamuis amantibus & perfectis exigua esse videatur: quoniam concupiscunt speciem: est tamen incipientibus magna, atque prorsus necessaria. Per ipsam quippe renouatur de die in diem, tanquam parum adultus ablactatur à consolationibus mundi. Nutritur enim manna abscondito suaui & mellifluo, & de animali rationalis efficitur. Insuetis delectationibus pastus quàm dulcis & rectus sit dominus, experimento discit. Hinc luctus seculi conuertitur in gaudium, & interioris hominis domus: quæ negociationis, voluptatis, & dissentionis esse cõsueuerat, fit orationis templum, & spiritus sancti habitaculum. Eo nanque spiritualis superabundat lætitia: quo agnitæ veritatis lumen accrescit, & fidei clarescit notitia. Ipsa enim præeunte propriæ cognitio-

nis pædagogus existit. & ingerit siue de naturali in-
nuitate, seu de innata infirmitate sciẽtiam: per qu
augetur & dolor non confundens, sed corrigens: n
deiiciens, sed attollẽs. Eleuat planè sui scientia
mine Dei percepta ad implorationem suffragi
emendationem vitij, ad timorem casus, ad con
tionem laudabilem. Quę verò per immissione
tur Satanæ, deprimit, confundit, debilitat: &
mè desperatione interimit. Optimum est ig
Dei lumine videre lumen, ne obtutus naturali
get, & à recto itinere reflectat animum. Refle
inquam, quum in delictis perseuerat, & in secul
concupiscentiis volutatur, quum carnis volu
habenas laxat, & præsens exilium tanquam prop
diligit patriam. Perniciosus profectò talis est a
dum temporalis vita diligitur velut perpetua. Pr
ualet tunc aduersarius, dominatur vitium, subuert
tur intellectus, & penè omnis sancta deprauatur in-
tentio. O quàm detestandum est, & ab humano sensu
alienum fluctibus superædificare velle labentibus, &
per momenta singula inhærere cadentibus. Quis in
secularibus negociis nisi infatuatus & stolidus hoc
agere niteretur? Quis talia non argueret perpetra
tem? Nouit persæpe qui rationis est capax, dam
in altero, quod abhorret à verò, & inconsulte
citur. Nouit, inquã, quisque interdum prudẽti
na iudicare, quàm sua. Nemo laudaret inutili
cunias dispergentem: sed neque vltrò propera
ad interitum: & tamen penè omnes hoc facie
nemo miratur, nec reperitur qui cohibeat hu
di, siue redarguat. In hac vita quid preciosiu
pore? Nihil æquè tam nostrum, támque proi
ad promerendum cœlestia, quàm tempus. Mise
diter nobis indultum est, quatenus per comm
bilia opera ipso mediante vitam mereamur
Hoc optime nouerunt, quicunque illud am
Videmus nihilominus apud vniuersos nil te
tractari peius. Magni æstimant homines, qu
fructuose illud valent amittere. Hinc est, qu
iocis, nugis, & negociis inutilibus. Vtinam
præterita, præsentia intelligerent, ac nouis
uiderent. Veniet, veniet necessitatis hor
misericordiæ claudetur fons, & operan
cultas. Veniet vtique properè, nec tard
prorsus oculos aperiet pœna, quos nunc cl
pa. Tunc quanti sit præsens tempus, noscetur,
meritum, sed ad supplicium. Complebitur
ipsis contemptoribus loquitur sapientia: Voca
quit) & renuistis, extendi manum meam, & no
qui aspiceret: despexistis omne consilium meu
increpationes meas neglexistis: tunc inuocabu
& non exaudiam: mane consurgent, & non in
me, eo quòd exosam habuerint disciplinam, &
rem domini non susceperint: nec acquieue
silio meo. Meritò tunc sine exauditione inu
quum nunc exorantem audire negligant. N
inquam, quia agnoscere dissimulant, vbi
pe si peregrinationem suam, & humana
naturæ mentis consideratione aspicerent,
resipiscerent. Impellit proculdubio mortali
ad contemptum seculi, & æternitatis amore
defectionis decretũ. Vicissim sibi humanæ succ
generationes, & more aquæ defluẽtis ad æternit
pergunt. Hinc Sapiens aiebat: Quid est quod fa

Vtique id quod fuit. Et quid est quod fuit? Id quod futurum est. Generatio venit, & generatio præterit: terra autem in æternum stat. Ipsa igitur, quæ in æternum stat: terra mansionis nostræ iacienda sunt fundamenta. Hanc prælegerat Propheta, hanc possidere sperabat, quum diceret: Credo videre bona domini in terra viuentium. Psal. 26. Et alibi: Portio (inquit) mea sit in terra viuentium. Psal. 141. Vt illius terræ habitatores simus, condidit nos Deus. In hac autem visibili peregrinamur, laboramus, patimur, in bonis operibus desudamus, quatenus ad illam pertingere valeamus. Act. 14. Per multas tribulationes (inquit Apostolus) oportet nos introire in regnum Dei, quod est viuentium terra, & regnantium cum Christo perpetua ciuitas: cuius participatio eius in idipsum. Hanc quæsiuere, quotquot ab initio fuere iusti: illius ineffabilia & æterna gaudia odorátes fidei ministerio. Quamobrem illius suauitate illecti mundi oblectamenta, vt stercora arbitrati sunt desideranter cupientes felicitatis ipsius fore participes. Gustando nouerant, quid quærebant: & quærendo amabiliter eius dilectione flagrabant: vnde eorum vnus eisdem nimio amore affectus dicebat: Psal. 41. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum: quãdo veniam, & apparebo ante faciem Dei? Verùm si interrogaretur, quid ibi esset percepturus, alio inquit in loco: Psal. 64. Replebimur in bonis domus tuæ, sanctũ est templum tuum, mirabile in æquitate. Qualis autem ista sit futura repletio bonorum domus illius, ait: Psal. 35. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos: quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Ex concupiscentia torrẽtis voluptatis domus illius, & vbertate iucunditatis perpetuæ, qui in illa est, ad fontem vitæ Propheta peruenire sitiebat, sciens se debere satiari inebrietate gustus illius, qui est vita æterna, & omnium desiderabilium perfecta fruitio. Ista prorsus in seculo futuro promittuntur, & in regione viuorum, in terra viuentium, in domo Dei, in ciuitate sancta spirituali Hierusalem, à qua peregrinamur, quádiu in huius præsentis exilij viuimus loco. Agnoscamus igitur nos peregrinos esse in hoc mũdo, & anhelemus peregrinationis nostræ taliter cursum perficere: quatenus in illius ciuitatis portas feliciter intrare valeamus. Non discedat à cordibus nostris huius veritatis mysterium, vt nihil libeat nobis, quod in pręsenti videtur delectabile, pulcrum, seu iucundum: neque itineris nostri retardetur profectus imitantes eum, qui spiritu Dei plenus gemebunda voce dicebat: Psal. 119. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. De facili nanque ad æternæ patriæ gaudia corda leuare poterimus: si huius vitæ intellexerimus nos peregrinos esse & aduenas. Hoc hortabatur Apostolus inquiens: Obsecro vos carissimi tãquam aduenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam: quæ que naturaliter tendit ad summa: ad quę possiden… condita est. Vidésne quàm opportuna sit saluandis præsidentibus & subditis: secularibus & religiosis: incipientibus atque perfectis præsentis peregrinationis … cognitio, quæ minime haberi potest sine Dei & … cognitione? In hac quippe trifaria cognitione omnis perfectionis fundamenta subsistunt: supra quæ non … formiter ab vniuersis superædificandum est.

Aliter nanque qui secularibus negociis deditus, atque aliter qui sub disciplina consiliorum cœlestium se Deo dicauit, habere se debet. Singuli singula statui proprio congruentia studeant adimplere. Nam quod vni competit: plerunque alteri oppositum reperitur. Quamobrem qui rei familiaris curæ & exteriorum administrationi intendit: quoniam nequaquam consiliorum valet perfectionem sectari: quia diuisus est: præceptorum Dei conetur legem perficere: sine qua ad salutem non potest attingere, dicente domino postulanti: Si vis ad vitam ingredi serua mandata. Mat. 19. Nam absque obedientia hac, vana est hominis spes, & fiducia temeraria. Prorsus impossibile adulto est sine obedientia præceptorum peruenire ad regnum. Magis (sicut legitur) placet obedientia, quàm victimæ. 1. Reg. 15 Nempe per hanc probati sunt in voluptatis paradiso parentes primi: quam quoniam minime seruauerunt, de regione illa in hoc ærumnosum exilium fuere depulsi. Legem quoque naturæ habuerunt: qui decalogi præcesserunt legem. Legem habuit Hebræorum populus: sub lege etiam cõstituti sunt, qui in plenitudine gratiæ reperiuntur. Vnde quemadmodum nulla generatio extitit sine lege, ita saluari nequit absque legis obedientia. Ab hac nulla conditio, nullus sexus, nulla secernitur ætas. Vniuersale est hoc decretum, cui saluandi omnes obtemperare coguntur. Diuinæ igitur legi quisque se sponte subiiciat: Ecclesiæ statuta custodiat: ne inordinate degens ordine exigente iustitię deputetur cruciandus: vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Lex quidem sancta & mandatum sanctum, & bonum est, per quod reconciliatur homo Deo: reformat seipsum, & rationabiliter viuit: supplicium deuitat, acquirit meritum, habilitatur ad gratiam, custoditur à culpa, & perfectioni fit proximus. Porro quando quis clarius agnoscit Deum: tanto solicitius legem perficit: vt magis ei placeat, quem agnoscit & diligit. Vbi enim cognitio Dei est, ibi caritas, & vbi caritas, ibi legis custodia. Hæc ab inuicem separari nequeunt. Præceptorem fidelium audi: Si quis diligit me: sermonem meum seruabit. Ioan. 14. Docet experientia neminem illi posse obtemperare, quem odit: sed neque illum diligere, quem ignorat. Da igitur agnoscentem: & inuenies illum amantem, atque voluntariæ famulantem. Non enim dissimulabit: neque præceptori contradicet suo: qui fidei illuminatus splendore Deum veraciter diligit. Stabit vtique super sui custodia, nec imperantis prætergredietur legem: & ne propriæ infirmitatis limites transeat. Nẽpe fraternæ caritatis, sanctæque humilitatis æmulator est: cuius exaltatum non est cor: neque elati sunt oculi, qui non ambulat in magnis: neq; in mirabilibus super se. Amabilis quippe hominibus, & Deo carissimus est, qui propriis contentus aliena non ambit: nemini nocet: nulli detrahit: proximum suum scandalizare seu supplantare deuitat. Conuersantibus nanque in seculo peruigil adhibenda de cura: status proprij ne mensuram excedant: quoniam ex hoc casus innumeri fiunt. Non enim absque tumore mentis agitur, quod conditione non congruit facientis. Quomodo censendus est humilis, qui præ cæteris honorari satagit? qui sapiens in audientium auribus vult videri? qui cultu ornatus incedit pompatice? qui præfert diuitem? & pauperis personam despicit? qui

ſimplicem deridet, & humilium ac manſuetorum conuerſationem obhorret? Hæc & his ſimilia ſicut ſine elatione fieri nequeunt: ita nec abſque ſcandalo Marc. 9. proximorum. Qui ſcandalizauerit (inquit dominus) vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Formidanda eſt iſta ſententia: infirmioribus (videlicet) verbo vel facto ponere offendiculum cadendi. Quod toties agitur, quoties improperiis, fraudibus, verbis mendacibus, detractionibus, impudicis actibus atque operibus malis vacatur. Ex huiuſmodi geſtis (vt plurimum) proximi ſcandalizantur: ſi diſplicent: aut ad faciendum talia prouocantur, ſi placent. Vtroque autem modo væh operanti: quoniam per ipſum ſcandalum venit. Minimè tamen qui imitatur, effugiet iudicium. Nam quæ ſeminauerit homo: hæc & metet. Duplicia verò metet, qui occaſionem aliis præbuerit delinquendi. Hinc ſecularium quam periculoſa ſit vita, percipitur, quorum conuerſatio ſocialis eſt cum peccatoribus: cupidis, elatis, incompoſitis, & moribus effrænatis. Vndique illis offeruntur ſcandala, & ſcelerum materiæ, quæ vix à ſpiritualibus & perfectis declinari valent. O quàm ſæpiſsime cadunt vt debiles & cæci: ô quàm frequenter ab extraneis peccata diſcunt, quæ ignorabant. Malitioſi efficiuntur, impudici, & dyſcoli ſuaſione ac familiaritate delinquentium. Viciſsim ſibi parant la-
Sap. 2. queos, & mutua exhortatione loquuntur. Venite fruamur bonis, quæ ſunt, & vtamur creatura, tanquam in iuuentute celeriter. Coronemus nos roſis antè, quàm marceſcant, nullum pratum ſit, quod non pertranſit luxuria noſtra, vbique relinquamus ſigna lætitiæ: quoniam hæc eſt pars & ſors noſtra. Iſtiuſmodi velut mortui iuxta domini ſentētiam ſepeliunt mortuos, & in peruerſitatis tandiu ſubruunt tumulo: donec quatriduani fœteant: quorum reſurrectio prorſus deſperanda eſt, niſi ipſe mediator grandi voce per ſe illos euigilare percipiat. In hoc etenim profundum malorum ideo dilabuntur: quoniam de ſe nullam habuere notitiam. Poterant quidem in ipſo iniquæ conuerſationis exordio faciliter reſipiſcere: ſi ſe quanti eſſent, voluiſſent agnoſcere: & quàm facile humana fragilitas ex fomite originalis delicti ſeu ex inolita atque adulta peccandi conſuetudine gratiam atque naturalem animæ dignitatem amittat. Hæc per ſe in ſeipſis potius, quàm in libris lymphidius didiciſſent. Seipſos autem quoniam intelligere neglexerunt: propterea miſerabiliter perierunt. Verum quamuis talium ſalus non ſit niſi à domino: funditus tamen deſperanda non eſt. Pro eiſdem orationibus & lacrymis eouſque inſiſtendum eſt, atque diuina miſericordia imploranda: quouſque qui fuerāt mortui, audiant interius præceptoris vocem, & reuiuiſcant, & ad ſe redeuntes propria errata deplorent: confiteantur delicta, eadémque largis eleemoſynis redimant. Nullum prorſus tam graue delictum eſt,
Ecc. 3. quod non eleemoſynis & oratione purgetur. Nam (ſacro teſtante eloquio) ſicut aqua ignem: ita eleemoſyna extinguit peccatum. Fructuoſa ſatis ad promerendam gratiam ſtipendia pro Chriſto pauperibus erogata fore noſcuntur. Ipſa ſupplent defectus
Ibid. 29. largientium, & altiſsimum interpellant. Abſconde (ait diuinus ſermo) eleemoſynam in ſinu paupe-

ris: & ipſa orabit pro te. Quo mediante Corne[...] gentilis mediatoris gratiam adeptus eſt: niſi eleem[...]ſynis & orationibus: Sic enim habes. Orationes [...] & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in[...] ſpectu domini. Beati plane miſericordes: quon[...] miſericordiam conſequentur. Conſequentur inq[...] in futuro centuplum: quod hic ſimplum trib[...] Cognoſcens quippe dominus mortalium imbe[...]tatem ad bene operandum præſtitit tempora[...] cultates: quatinus per erogationem earum hab[...] vnde poſſent ſibi cœleſtem gloriam vendicar[...] igitur ô homo pauperibus, & ſi non totum q[...]bes: tamen quod potes. Noli petēti auertere ma[...] ne à te ſe auertat dominus. Noli deſpicere pro[...] neceſsitatem, vt & tu non deſpectus iudiceris à C[...]ſto. Auditurus nanque es. *Quod vni ex minim[...] meis feciſtis: mihi feciſtis.* Nunquid *in iudicio d[...]cet*: Venite benedicti patris mei, *percipite regnum* quod vobis paratum eſt ab origine *mundi, quia ieiu*naſtis, quia vigilaſtis, quia ora*ſtis, ploraſtis, &c.* Nonne magis quoniam eſuriui, & *dediſtis mihi man*ducare: ſitiui & dediſtis mihi bibere, & *hoſpes eram* & collegiſtis me, nudus & cooperuiſtis *me: infirmus* & in carcere, & viſitaſtis me? *Nihil* aliud qui conuerſaris in ſeculo, exigit à te *Deus*, quàm vt mand[...]ta illius cuſtodias: proximum tuum diligas, & [...]peribus alimoniam præbeas. Eroga igitur in[...] patientibus quod tibi præſtitum eſt: vt in cœ[...] condas theſauros imprædabiles. Peregrination[...] memento, & præmitte diuitias tuas, quo poſt pa[...]lum ſecuturus es. Præſto veniet hora in qua & tu [...]bis. Nam diues ille, qui Lazaro noluit dare mica[...]nis, petiit in tormentis guttam aquæ: nec accep[...]ctui igitur tuo tuorúmq; quod congruenter ſup[...]da egentibus, & ipſis in futuro gaudebis. Diuitib[...]culi huius (inquit Apoſtolus Timotheo) præcip[...] ſublime ſapere, neque ſperare in incerto diuiti[...] ſed in Deo viuo, qui præſtat omnia nobis abu[...] fruendum, bene agere, diuites fieri in operib[...]nis, facile tribuere, communicare, theſauriz[...] fundamentum bonum in futurum, vt appreh[...] vitam æternam. Audiant hæc diuites, quibus [...]ralium bonorum conceſſus eſt vſus, qualiter [...] fine facultates debeant poſsidere. Nempe quos im[...]pertiuntur egentibus, ipſorum erit in ſeculo ventu[...]ro: quod autem retinebunt in ſacculo, erit extra[...]rum. Relinquent (inquit propheta) alienis [...] ſuas & ſepulcra eorum domus illorum in ætern[...] Relinquent alienis, quod theſaurizant, & igno[...] cui. O quanto conſultius theſaurizarent ſibi [...] vt vitam valerent conſequi æternam. Mercari [...] ſunt pro paruis magna: pro terrenis cœleſtia [...] pro temporalibus ſempiterna. Hanc profecto [...]gociationem exercent: qui exilij ſui & laben[...]tæ agnoſcunt ſtatum. Hi proculdubio percip[...] ſe diu non poſſe tenere, quod habent: in tuto [...]tiam ſuam recondunt loco, eo abundantius [...]rius peregrinationis iſtius calamitates ſenti[...] me ſibi inſeruiunt & cognitio peregrinationis præ[...]ſentis vitæ, & larga ad paupereres eleemoſyna[...] erogatio. Nihil aliud eſt facultates proprias tri[...]re egentibus, quàm cumulare in cœlo, quod hic p[...]ſidetur in terra. Beatus plane, qui miſeretur & com[...]dat, diſponet ſermones ſuos in iudicio: quia in æte[...]num

nutu non commouebitur, si in ipsis vsque ad finem piis operibus perdurabit. Ista igitur sunt instituta diuina, in quibus Christiana mens se studeat occupare, quatinus iuxta statum suum possit ad perfectionem ascendere. Nequaquam illi deerit centesimus fructus, si in eo, quo positus est, legitime certauerit. Nam æquissimus arbiter, qui singulorum pensat merita, pro diuersitate vocationum minime virtuti præiudicat. Non enim ex vocatione, sed ex virtutum operatione quisque sanctificatur. Nam coram Deo vna est iustitiæ libra, quamuis varia sint statuum exercitia in ecclesia, per quæ fideles animæ quotidie reformantur & crescunt. Maneat itaque quilibet in sui status vocatione, nec consideret, quid in altero seu quid agatur per alterum.

1.Cor.3. Recipiet vnusquisque (ait Apostolus) mercedem secundum suum laborem, seculo (videlicet) deditus, & diuino seruitio totaliter mancipatus. Porro qui corpore tenetur in mundo, & exteriorum est negotiis intentus, conetur (quemadmodum prædictum est) mandata diuina perficere, proximum diligere, & peregrinationem suam agnoscere. Qui verò mundo renuncians Christi militiæ se fecit ascribi, indesinenter elaboret, & discat nunc præesse, nunc coesse, núncque subesse pro actionum & temporum qualitate. Talibus etenim ascendendi atque descendendi studiis poterit, & ipse ad propriæ vocationis perfectionem attingere, si tamen in eisdem perseuerare potuerit. Disce ergo tu, qui conditoris amore illectus inuisibilia bona apprehendere, & ad perfectionem ascendere satagis, id quomodo, quo ordine debeas. Parum vtique laborabis, si horum ignarus non fueris, qualiter præesse, coesse, & subesse debeas. Diligenter aduerte, quoniam in his omnis professionis tuæ consistit regula, & perfectionis magisterium. Nunquam coesse atque præesse valebis, vt congruit, si subesse neglexeris. Ab hoc primo pertingitur ad vltimum. Hoc scriptura, hoc ratio, hoc humana te docet experientia. Quum excelsam domum ædificare disponis, nunquid à culmine sumis initium? Nónne potius à fundamento? Iacis primo fundamentum, deinde superædificas, & opus perficis. Nunc serua ordinem in tua spirituali fabrica, ne flantibus auris contrariis, aut inundante flumine euertatur & corruat. Stabit prorsus immobilis, si in humili subiectionis fuerit soliditate locata. Esto igitur humilis, esto subiectus, & in ædificatione tua optime prosperabis. Humilitas quippe hæc in actu sit pariter & affectu, quatinus Deo placeas, & proximis luceas. Nam exteriora homines, interiora verò intuetur Deus. Habeto itaque humilitatem cordis, sicut docuit Christus. Noli te extollere de donis spiritualibus, quibus forte proximos tuos carere noscis. Noli te de naturalibus dotibus inflare, ne amittas quod accepisti, & velut insipiens proprio mucrone te perimas. Præstitit tibi diuina bonitas [...]tis dona naturæ, vt illis vtaris pro instrumento [...]tutum, & argumento meritorum. Caue autem [...]latione tua auferantur à te talenta gratiæ, & in

Lucæ 19. [...]e deficias. Sic enim definiuit Dominus, O[mni] [h]abenti humilitatem dabitur, & abundabit, ei [autem] qui non habet, etiam quod videtur habere, auferetur ab eo. Detestabilis est Deo hæc pestis superbiæ, quæ in momento priuat hominem diuitiis prorogatis. Nulli vnquam pepercit superbienti siue in cœlo siue in terra. Quod Propheta considerans Dominum deprecatur dicens, Non veniat mihi (inquit) pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me. Ibi prorsus ceciderunt, qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerunt stare. Psal.35. Quamobrem diligenter recogitet peccator homo, si Angelis superbientibus non pepercit Deus, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reseruari, quid perpessurus est ipse, si aduersus conditorem cordis sui ceruicem leuauerit? Humilitatem itaque sectetur mentis Dei sui munera pertractet humiliter, vt præstantiora percipiat, & abundet. Exteriorem nihilominus humilitatem portendat in actu, quatinus in omnibus placere possit in Domino. Sit habitu vilis, modestus in verbo, circumspectus in moribus, in illatis contumeliis patiens, mitis in gestis, in conuersatione benignus, & in actuum suorum honestate conspicuus. Talis esse debet humilitatis disciplina intrinsecus atque extrinsecus in iis, qui militant Christo, quæ eo amplius subiectum se exhibet possidentem, quo fuerit perfectius custodita. Quodam caritatis vinculo pariter astringuntur, ita vt ab alterutris nequeant superari. Humilitas enim sicut subiectionem parit, sic subiectio humilitatem. Libertatem omnino fugit humilitas, & subiectionem fugit elatio. Importabile onus est obedientia superbienti, & humili voluntas propria. Ille igitur veraciter subesse nouit, qui omnium se agnoscit minimum, omnibus pro Christo obtemperare conatur. Subiecti (inquit Apostolus) estote omni humanæ creaturæ propter 1.Petr.2. Deum, nedum bonis & modestis, sed etiam dyscolis, hæc est enim gratia in Christo Iesu. Stat subiectus humilis, notus sibi, iudicatus à se, prostratus omnibus, deuotus Deo, beneuolus fratribus, non contradicit, non murmurat, non irascitur, non reddit pro malo malum, neque maledictum pro maledicto, accusatus tacet, iniuriis lacessitus orat, tentationibus probatus sustinet, laboribus grauatus ministeria perficit. Est autem sublimis & humilis, condemnatus & iustus, vilis & carus, odiosus & dilectus, exagitatus & tranquillus, cæcus & videns, ignotus & cognitus, vbique bonus, vbique subiectus. Discit procul dubio ex cognitione sui obtemperare aliis, & humiliare se. Nam humilitas est in lumine veritatis infuso suimet certa cognitio. Ex quotidiana experientia efficitur humilior, subiectioni promptior, & in disponendis propriis aliorúmque negotiis prudentior. Est nanque prudentiæ virtus, quæ amatorem sui optime coesse facit. Tolle prudentiam, & videbis Christo famulantem, nunc prosperitatibus eleuari, nunc plus debito tribulationibus deiici, nunc feruore immoderato currere, nunc ignauia tabescere. Et quoniam prudentiæ ignorat custodire regulam, gratiam amittit multam, & proximis fit onerosus. Ad seruandam igitur vnitatem caritatis, nil sic congruit, quemadmodum prudentia, quæ instruit opportune loco, tempore, & negotiis deferre maioribus, non se præferre æqualibus, atque minores compassionis & fortitudinis supportare virtute. Proficientium atque pugnantium hoc semper est proprium inter blanda & aspera, inter læta & tristia, inter fluctuationem animíque

N 4 tumo

tumorem, inter tentationes & gratiæ visitationes vigilare animo, & cogitatus suos paruulos allidere ad petram spiritualem. Stant accincti gladiis super femur suum propter timores nocturnos, & tanquam ad bella doctissimi sibipsis non parcunt, vt disperdant de Domini ciuitate omnes operantes iniquitatem. In hoc siquidem laudabili conflictu eo feruentius perseuerant, quo specialius discretionis spirituum donum perceperint, sine quo in studio virtutum nemo valet esse perfectus. Nullus ergo sibi arroget, quando sic se exercendo triumphat. Munus est Dei ad capessendum sanctitatis brauium fidelibus accommodatum. Non enim opus tale nouit agere humana prudentia, quæ sapit non quæ Dei, sed quæ hominis sunt. Præstat autem discretionis hoc lumen ipsa in corde humili inhabitans sapientia, & reddit illud cautum, prouidum, solicitum, ignitum, & sapiens, vt non insolescat, deficiat, cadat & pereat. Præcipue tamen de futuris erudit, & sapidum infundit gustum, quatenus currat sic, vt comprehendat, in quo comprehensum est. Hinc omne tempus illi concessum disponit ad lucrum sciens completa sua peregrinatione minime ad promerendum subsistere tempus. Beatus planè, cui per irradiationem æternæ sapientiæ prærogatum est in sensu cordis se in hoc seculo peregrinum esse. Nam quemadmodum innumeri sunt, qui in bonis languescunt, & carnis desideria perficiunt, ita & nemo eorum, qui in veritate se in corpore peregrinari agnouerint, quandiu in hac veritate perstiterit mente, à gratia decidere valebit. Nutritur ignis stipula, oleo, & lignis, & æternorum amore huius peregrinationis gustus. Quisquis hunc possidet, imis & exterioribus vitiose delectari non potest. Affectus enim animus suauiter felicitate futurorum bonorũ, quam vtcunque exhaurit, inhærere dedignatur labentibus atque caducis. Quamobrem prudentiæ semper vtens gubernaculo Diaboli laqueos, seculi oblectamenta, honores fugitiuos, carnis illecebras, & quicquid detinere, seu itineris sui valeat impedire propositum, resecat, declinat, & superat. Hinc coesse cum proximis studet, deuitat iudicia temeraria, altercationes & rixas amouet, atque saluo interioris virtutis habitu omnem singularitatem fugit exterius, per quam fraterna sæpissime dirimitur concordia, & amittitur dilectionis præcipuum bonum. Assuescit præterea coesse & habitare secum, vt mentis queat soliditatem adipisci, quæ est omnium virtutum adminiculum singulare. Immoderata quippe gaudia & humanum atque seruilem pellit timorem. Inanis spei leuitatem & doloris longe à se aculeum reiicit, quatenus interna possit pace potiri. Quantum valet, mentis peronat domum, cogitationum familiam regit, motus cordis dirigit, corrigítque quicquid est altum, quicquid deordinatum, atque deforme. Custodes insuper peruigiles constituit sensibus suis propter latrunculorum inopinatos insultus. Mentis libertatem per spiritum conatur acquirere, quæ proximum facit Deo, expeditum in prælio, in negotiis prudentem, alacrem in via, & in quotidiana oratione deuotum, tanquam ratiocinator cupidus assidue diiudicat seipsum, & in discretionis statera opera pensat propria. Nunc compunctionis gemitu, nunc caritatis incendio consumit imperfectionis rubiginem, quæ ex infirmitate carnis accrescit in mente. Lumine insuper prudentiæ latebras

in se deregit vitiorum, inimicorum insidias dissipa[illegible] & veluti propugnator egregius vsque ad interitione[illegible] malignos insequitur. Exhibet quidem spiritui corporis habitaculum sanctificatum, & castum, & spiritum Deo purgatum & mundum. Nempe donec hucu[illegible] perueniat, labores plurimos, & tribulationes [illegible] non modicas. Non enim sublimia donantur gra[illegible] aut vili emuntur pretio. Secundum multitudin[illegible] dolorum meorum in corde meo consolationes [illegible] lætificauerunt animam meam inquit præclarus [illegible]tes. Per multas igitur tribulationes oportet nos [illegible]gnum perfectionis intrare. Habet prorsus spiri[illegible] regnum ipsa perfectio hominis virtutum diuitiis [illegible]fertum, gratiarum monilibus decoratum, cari[illegible] præfulgida renitens, atque donorum numerosita[illegible] insigne. In hoc viget pax, erudit veritas, viuificat caritas, regnat amor, habitat sponsus, assistunt Angeli, celebrantur nuptiæ, abundant deliciæ, laudes resonant, mulcent carmina, gaudet spes, exultat humilitas, oratio nutrit, regit prudentia, fortitudo dominatur, propulsatur timor, & gaudium in Spiritu Sancto percipitur. In hoc nullus immundus ingreditur, nullus vitiosus appropiat eidem, sed virtutis amator, suimet impugnator, imitator Christi & huius vitæ peregrinus in spiritu. Arduum prorsus est perfectionis p[illegible]positum, difficilis ascensus, & beata compreher[illegible] Currunt multi, sed apprehendunt pauci. Hi a[illegible] ante quàm perueniant, quò tendunt, desudant in [illegible]tutum certamine, & omnes animi passiones ac[illegible] sualitatis motus sub rationis redigunt seruitutem [illegible] nihil in eis indomitum, atque indisciplinatum re[illegible]neat, quod fœdet mentem, conscientiam turbet, a[illegible]rat fiduciam, affectum deuiet, & diuidat vnitate[illegible] quæ imperfectionis sunt signa, & consummanda[illegible]ritatis impedimenta. Sic itaque ô perfectionis a[illegible]tor exerce te, vt his des libellum repudij, sic vtriu[illegible] hominis actus compone, vt nil ascensum tuum i[illegible]diat. Nihil in te sit, quod displiceat sponso. Præ[illegible] tamen cordis habeto munditiam, quæ ex iugi D[illegible]sione ac familiari eius tibi allocutione prou[illegible] Hæc nanque viro inesse debent perfecto, qui in[illegible]tu iudicij & spiritu ardoris opera sua disponit. [illegible]nit inquàm non ex naturali intelligentiæ [illegible] sed ex assidua mentis eleuatione in Deum, atque contemplationis acquisito habitu, per quem [illegible] percipit donum, & ignitum caritatis affectum [illegible]tur qui talis est, alter quàm fuerat, diuino id ope[illegible] contubernio. O quàm sæpe tanquam de cellario [illegible]tiosorum aromatum sponsi accensus, & doctus [illegible] oratione egreditur? Fulget tunc mens sapien[illegible] splendore, & cor caritatis incendio concrema[illegible] Vtrunque enim diuina agitur cognitione. Ho[illegible] Moses testatur exemplo, cuius facies ex con[illegible] sermonis Dei adeò facta est splendida, vt [illegible] in illum Hebræorum populus valeret aspicer[illegible] superpositum ei fuisset velamen. Porrò si [illegible] Apostoli sententiam) qui adhæret Deo, vn[illegible]ritus cum eo est, quod perhibetur, absurd[illegible] non est. Accedite (inquit Propheta) ad Deum & [illegible]luminamini sapientia, vt possitis in veritatis [illegible]dicio disponere æquitatem. Munus quippe [illegible] quoniam agnoscebat esse præcipuum, Domin[illegible] illud consequeretur, deprecabatur dicens, De vul[illegible] tuo iudicium meum prodeat. Nouerat illum [illegible]

vix posse, cuius mens ex diuino erudita colloquio aut eligeret in se, seu proferret per se sententiam. Nam inconsulta deliberatio atque elata præsumptio plurimos prosternit in foueã. Quapropter maturæ mentis semper incedit gressu, qui secum habitans frequenter sponsi potitur præsentia. Nec mirum. Dei nanque maiestas quamuis ex dignatione sit famularis amantibus, est tamen ex diuinitatis celsitudine cum veneratione colenda. Verus etenim amator quanto magis Deo appropriat, efficitur corde humilior, mente purior, affectu ardentior, & in virtutum exercitatione perfectior. Est prorsus hæc perfectionis regula, caritatis norma, & diuinæ cognitionis disciplina. Efficimur ex his diuinæ consortes naturæ, Angelorúmque (iuxta vitæ huius qualitatẽ) imitatores. Huiusmodi sunt profectus perfectorum, tales sunt ascensionis spirituales gradus, per quos quotidie & infatigabiliter ascẽdunt, quibus post luctam vitiorum adeptúmque virtutum triumphum Dei certa in spiritu est prærogata notitia, verbi connubium, osculum pacis, contubernium sanctorum, & angelicæ puritatis studium ignitũ. Hæc vtique lapsi hominis reparatio atque reformatio est, ad quam non nisi præeunte peregrinationis huius suimet & Dei cognitione pertingitur. Iaciat igitur fundamentum hoc interni atq; arcani luminis viuum & verum, quisquis nuptialem thalamũ & spirituale Dei templum ædificare concupiscit. Imploret nihilominus cœleste suffragium, sine quo omnis humanus labor inanis existit dicente Propheta, Nisi Dominus
Psal. 126.
ædificauerit domum, in vanum laborauerũt, qui ædificant eam. Facile autem ad spirituale peragendum opus præcelsæ perfectionis meretur gratiã, qui exercitationi mentis & delectationi virtutum sedulam adhibuerit precum instantiam. Ipso nihilominus opitulante, qui pensat vota, coronat merita, confert gratiam, & largitur gloriam Iesu Christo mediatore nostro, qui est Deus benedictus in secula.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI VENETIARVM

protopatriarchæ in Domini ac sanctorum solennitatibus sermones.

In festo natiuitatis Domini.

VNaquæque res (quemadmodum vsus docet, & ratio) potius ex æstimationis consuetudine, quàm ex sui natura cognoscitur. Imbecille quippe ad mira Dei capessenda opera humanum esse videmus ingeniũ; propterea sapientiæ adminiculo indiget ad intelligenda cœlestia atq; diuina, quanquam & ipsa temporalia quæ videntur ab ipsa sint condita, dicente Propheta Domino, Omnia in sapiẽtia fecisti. Condita quidem sunt ad eruditionem rationalis creaturæ quæ peregrinatur in terra, eiúsq; affectum excitandum ad dilectionem summi opificis, qui spiritualia atque corporalia condidit vniuersa. Earum autem multa incognita remanserunt ex infirmitate intelligẽtiæ humanæ, nonnullis ex sola assiduitate viluerũt. Nónne naturæ opera penes homines viluisse cernimus? Quis rediuiua terræ nascentia, & quæ ad mortalium deputata sunt victum, specialia Domini munera esse fatetur? Quis solis lucem, cœlorum motum, stellarum decorem, elementorum virtutem, animatorum inanimatorúmque distinctas species, ministeria diuersa, proprietatésque earum largitati conditoris ascribit? Hoc certe si fieret, Deo ineffabiles gratiæ redderentur. Cæterum deficientibus in homine diuinis laudibus, & gratiarum minime exoluente debito deest quoque gratitudo in illo, tametsi cognitio suppetat, efficitúrque homo tantorum criminum reus, quantorum beneficiorum conuincitur esse ingratus. Istud profecto si mentis consideratione mortales aspicerent, resipiscerent vtique, & redirent ad se, atque in cunctis (iuxta possibilitatis suæ virtutem) laudare satagerẽt. Verum magnũ non est, si homo nesciat cætera, quum semetipsum ignoret. Nempe si naturæ suæ dignitatem intelligeret, pluris se æstimaret, quàm facit. Non se deiiceret in imis, non se in exterioribus tam effrænatè diffunderet, nec se vitiorum seruum faceret, neque petulantis ancillæ se subiugaret imperio. Suã igitur quoniam non valet per se in se nobilitatem agnoscere, illam vtrumque ex beneficiorum numerositate percipiat. Ex parte tamen eidem cognoscibilis fiet, quamuis in eius plurimum consideratione desudet. Solus ipsam ad plenum nouit, qui condidit. Porrò nisi excellentior, quàm quod apparet extrinsecus existeret homo, cæteris nequaquam illum Deus prætulisset animantibus. Inuisibili etenim specie quanquam speciosus & elegantis sit formæ, infirmus tamen est passionibus agitatus, astrictus necessitatibus famis, sitis, lassitudinis, caloris, frigoris, & huiusmodi, atque resolutioni ineuitabiliter obligatus, & morti. Habet autem spiritualem naturam in se, quæ ex sua dignitate cunctis præeminet creaturis, quæ humanis inseruiunt sensibus. Per hanc quippe vegetatur caro, corpus regitur, visibilia disponuntur, arcentur vitia, mores componuntur, diiudicantur omnia, amatur omnipotens, atque cognoscitur. Hæc nanque quamuis naturali excelsa sit dignitate, & dona plurima perceperit à Domino, minus tamen prudens ex se facta acceptam conditoris legem præuaricando contempsit. Hinc delinquendo grauiter inimicitias aduersus proprium conditorem inuenit, paradisi amœnitatem perdidit; creaturarum obedientiam amisit, & in vtriusque naturæ mortem incurrit. Cæterum quoniam in se diuinam gerit imaginem, à Deo diligitur, honoratur ab Angelis, & immortalitatis dote coruscat. Tanti quippe est, vt ne periret in æternum, verbum factum est caro. Descendit enim Deus per assumptam humanitatem in mundum factus homo, errantem per inuiam seculi solitudinem quæsiuit hominem, quæsitum reperit, repertúmque reconciliauit Patri exoluens maceriem originalis delicti in carne suã, per crucis patibulum faciens, vt qui longe fuerat, prope existeret, interpellante pro illo eiusdem mediatoris Christi Iesu effuso cruore. O Dei mira dignatio, ô inæstimabilis dilectio pietatis. Qui offensus fuerat reconciliationis ipse intercessorem destinauit, quod illi debebatur, exoluit, & quem pro peccatis placari oportuit, prior peccatores inuitauit & veniam. Inuitauit inquam ante affectu quàm voce, & prius miseratione quàm carne. Vnde (oro) carnem suscipere voluit, atque hominibus apparere visibilis?

Nonn

Nónne impellente caritate, miseratione trahente?
Prophetam longæuum & sanctum audi dicentem,
Lucæ 1. Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visita-
uit nos Oriens ex alto. Visitauit inquam nos tanquam
ægrotos medicus donans remedia nostris opportuna
Psal. 102 languoribus, vnde Propheta inquit, Benedic anima
mea Domino, qui sanat omnes infirmitates tuas. Tan
quam præclara venit veritas, vt ignorantiæ nostræ
depellat tenebras, iustitiæque aspicere valeamus lu-
cem, ideo hoc in spiritu Propheta supra memoratus
Lucæ 1. præuidens ait, Illuminare iis, qui in tenebris & vm-
bra mortis sedent ad dirigẽdos pedes nostros in viam
pacis. Tanquam liberator apparuit ad eruendos nos
de tyrannico iugo Diabolicæ potestatis, propterea
Matt. 11. aiebat, Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati
estis, & ego reficiam vos, Tollite iugum meum super
vos, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum
enim meum suaue est, & onus meum leue. Hinc Pro-
Esa. 9. pheta Domino dicit, Iugum exactoris & onus humeri
eius superasti sicut in die Madiam. Visitauit denique
nos tanquam Pater, vt nos reuocet ad se, tribuátque
quod consumpsimus, & in suam nos hæreditatem in-
stituat. Quamobrem quum nos in Discipulis orare
Matt. 6. doceret, ait, Dicite, Pater noster, qui es in cœlis, san-
1. Pet. 1. ctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum. Et A-
postolus Petrus inquit, Benedictus Deus & Pater Do-
mini nostri Iesu Christi, qui secundum magnam mi-
sericordiam suam regenerauerit nos in spem viuam
per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hære-
ditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & im-
marcesibilem, conseruatam in cœlis. His igitur mul
tis aliísque de causis visitare nos voluit. Vt igitur tam
singularis visitationis beneficio non conuincamur
esse ingrati, accedamus nunc in spiritu humiliter, si
diuinæ miserationis viscera agnoscere cupimus, vide-
bimúsque, qualiter inhumanitatem nostram Dei fi-
lius de regalibus sedibus veniens, in vilissimo diuer-
sorio hodierna die natus est. In alto siquidem, in gre-
mio (videlicet) paterno sine initio & ante secula geni-
tus manifestatur Angelis, glorificatísque hominibus
supra alta cœlorum, quibus datur in lumine gloriæ
contemplari sacrosanctæ generationis illius ineffa-
bile æternúmque mysterium, nobis verò adhuc labo-
rantibus & in passibili corpore peregrinantibus ab
illa supercœlesti Hierusalem, in qua est Angelorum
frequentia & Deum collaudantium exercitus innu-
merabilis, puer hodie natus est, & Filius datus est no-
bis, cuius imperium super humerum eius, vocatúrque
admirabilis, Deus fortis, princeps pacis, Pater futuri
seculi. Verum vt etiam cognosceretur à nobis, ex alto
ortus est, & manifestatus nobis, non vtique in appa-
ratu regio, non in sericis indumentis, non obsequen-
tium multitudine vallatus, neq; in imperialibus ædi-
bus vel deauratis cubiculis, sed sub tugurio in præse-
pio reclinatus. Nisi doceret fides prænunciasséntque
Prophetæ, & testificarentur Angeli, quis crederet va-
gientem infantem vilibus panniculis inuolutum, iu-
mentísque irrationabilibus societatum, & super fœ-
Esa. 1. num iacentem Deum esse? Bos (inquit Propheta) co-
gnouit possessorem suum, & asinus præsepe Domini
sui, populus autem meus non cognouit me. Ad pasto-
Lucæ 2. res autem in ipsius natiuitatis hora ait Angelus, Euan
gelizo vobis gaudium magnum, quia natus est vobis
hodie Christus Dominus in ciuitate Dauid, & hoc

vobis signum, inuenietis infantem pannis inuolutum
positum in præsepio. Et ne dubium vnius Angeli vi
deretur esse præsagium, facta est cum ipso multitud
militiæ cœlestis Deum laudantium atque dicentium
Gloria in altissimis Deo, & in terra pax homini
bonæ voluntatis. His testimoniis adhibet cathol
fides assensum, quoniam vera sunt. Nam ista ideò
dicta fuerunt, quia futura erant, propterea præd
ta, quia completa. Quamobrem ô dilectissimi
mus cum fiducia, non ad thronũ gloriæ, sed ad
soriũ humanitatis eius, vt inueniamus gratiá in
pore opportuno. Ibi nanque agnoscemus exinan
maiestatem, verbum abbreuiatũ, solem carnis n
obtectum, & sapientiá amoris nimietate infatuata
Sanè quoniam non cognouit mundus per sapientia
Deum, placuit illi per infirmitatem humanitatis &
stultitiam prædicationis crucis Christi saluos facere
credentes, vt non in seipsa caro glorietur, sed in Deo,
qui omnia operatur in omnibus. Exultemus ergo, &
iucundemur in Domino in noua regis nostri natiui-
tate, quoniam (sicut Propheta canit) hodie notum fe-
cit Dominus salutare suum, & ante conspectum gen-
tium reuelauit iustitiá suam. Lætemur, inquam & cor
dis suaui iubilatione modulemur, quia illuxit nobi
dies redemptionis nostræ, reparationis antiquæ
citatis æternæ. Apparuit lapis ille angularis, pr
sus, summus, excisus de monte sine manibus, natu
virgine absq; corruptione, qui duos è diuerso veni
tes parietes copulauit in se. Apparente autem illo
tefacti sunt cœli, ablata est inimicitiarum cõtro
sia, stillauerunt montes dulcedinẽ, & colles fluxer
lac & mel. De fonte vitæ suauissimæ emanauerun
quæ, quæ imbre suo largifluo omnem terræ ratio
superficiem madefecerunt, illámque germinare
runt iustitiæ germen delectabile Domino, atque
uitatis odorem producere in generatione & gen
tione. Hodie (quẽadmodum egregius Psaltes in
quoniam misericordia & veritas obuiauerũt sibi
stitia & pax in Christo osculatæ sunt, ideò ve
terra orta est, & iustitia de cœlo prospiciens
hominũ mediatorẽ mundi huius prouexit in
Nulla igitur deinceps relinquitur nobis
tiæ, nullúsque diffidentiæ locus, dum Dei nostri reuo-
camur ad pacem, ad æqualitatem reducimur Ange
rum, & in restauratione mœniũ supernæ Hieru
tanquam viui lapides cõputamur, id mediatoris
stri humanitate agente. Longe quippe excellentius
formamur in illum, quàm conditi fueramus ab
In ipso ergo quoniam spes, salus, & vita est nostra,
gamus eum puro corde, atque pro posse illius vest
imitemur. Nobis factus est via & in ipsa vestigia
tanda reliquit. Prorsus errat in via, qui vestigia
pressa nõ sequitur. Perseueremus in via alacri a
vestigia sequamur ostensa quatenus præeunte
te perueniamus ad vitam. Viæ huius vis nos
gia? Attende Dominum Iesum infantem in
stabulo decubantem, & intelliges illum sec con-
temptum, paupertatem voluntariam, carnis mace-
rationem, constantiam patiendi, humilitatis for-
mam, obedientiæ regulam, disciplinam carit
& virtutum omnium perfectionem tibi præfigura
in se. Quum autem vitæ illius incrementa prospe
ris, sublimiora semper in eo reperies documen
virtutum. Sic Euangelista insinuans ait, Iesus aute
pro

proficiebat ætate, & sapientia, & gratia apud Deum & homines. Proficiebat quidem, non vt gratia & sapientia indies augeretur in illo, quippe quum ab instanti conceptionis plenissime sapientia & gratia cõpleretur, imò esset ipsa sapientia, dicente sacro eloquio, Fons sapientiæ verbũ Dei in excelsis. (Eccle.1.) Gratiámq; omnibus largiretur, sicut legitur, Lex per Mosem data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Proficiebat tamẽ nobis perfectiora notificanda operagratiarum meritorúmque. Perfice itaque ô homo actione sedula quod in se tibi agendum esse instituit. Te veluti magister perfectionis erudit in se. Alium ne quæras illo prouectiorem. Mosi præcipue propter te dictum esse memẽto, Omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostendi in monte. Mons iste sublimis & solidus, coagulatus & pinguis, in quo beneplacitũ est Deo habitare, Christus est. In eo nanq; omnis plenitudo diuinitatis corporaliter habitat, tametsi eundem in angusto diuersorio tanquam infirmũ & puerum iacere cognoscas, propter te factus est homo, ante te vt fiat in te, qui fecit te. Propter te factus est humilis, ante te factus est via. Efficiatur ipse in te pax, iustitia, amor, & sapientia. Non enim secundum carnẽ, sed in spiritu illum concipe in te, vt parturias ex te. Fide illum concipe, timore concipe, deuotione nutri. (Esa.26.) A timore tuo inquit Propheta concepimus & peperimus spiritum salutis. Esto deuotus ad Deum, fidelis ad proximum, timore circunspectus in te, & concepisti Christum, non in vtero, sed in corde. Tunc iubilatione profusus dices, Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. (Eccl.24.) Natiuitati autem illius humilitatis diuersorium spiritualiter para tuæ vilitatis fœno repletum, in quo diuersarum virtutum & spiritualium meditationum contexe præsepe, vbi requiescat Christus. Delectatur nanq; plurimum commorari in cordibus meditantium assidue ea, quæ ad deuotionem uigilant. Sic enim inquit, Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus. Taliter quippe menti tuæ compositæ iugiter in te Dominum Iesum senties natum. Illum tunc adora, illi famulare, panniculis inuolue & fascia interdum etiam, si tibi amoris præstatur fiducia, illum amplectere, & caritatis brachiis astrictum tene. Huiusmodi spiritualibus exercitiis & occupationibus piis assiduus esto. Maximis nanque exuberabis deliciis, si deuotioni reuerentiam, & humilitatem adhibueris pietati. Hæc vt assequaris efficacius, humilis ancillæ implora suffragium, exemplum disce, actus discute, animum contemplare. Est autem Maria ad opitulandum paratissima, affectu pia, & humili deuotione præ cæteris decorata, vtpote quæ genuit mente & corpore Christum, & quæ ex conuersatione illius perseueranti, de omnibus quæ ad interioris hominis compositionem morúmque pertinent grauitatem, informari promeruit. Ad præsepe igitur perge, vbi matrem cum filio & filium genitricis vbera sugentem inuenies. Vtrumque postulabis, Mariam voce, infantem affectu. Te nanque ore tacentem, vociferantem corde puerulus exaudiet Iesus. Nam etsi in membris infantilibus ipsum iacere cernas, hominum tamen scrutatur corda, vota intelligit, desideria perficit idem Deus & homo Dei & hominum Mediator Iesus Christus Dominus noster, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit, & cætera.

In festo Sancti Stephani Protomartyris.

IN huius vitæ stadio certantibus ad consequendam victoriam suffragari cognoscitur, si illis præsidij locus ad declinandos aduersarios præparetur, in belligerandi labore præstetur auxilium, virtutis præbeatur exemplum, & post consummatum agonem paratum præmium præmonstretur. Nempe vbi deest confugium, auxilium denegatur, omittitur virtus, & certaminis corona non cernitur, adest timor triumphi diffidentia, animi pusillanimitas, casus frequens, resistendi ignauia, cor frigidum, & tremulæ vocis loquela. Vniuersa hæc Christianæ militiæ insuperabilis dux atque legifer noster Christus Dominus in suo spirituali certamine militibus præparauit suis, quos ad debellandas aëreas potestates per omnem terrarum direxit orbem. Peritiam nouerat dimicandi, hostium importunitatem, crudelem pugnã, & bellatorum segnitiem. Sciebat procul dubio neminem eorum, quos destinabat ad prælium, per se aduersum inimicorum insultus posse subsistere, si non diuino munirentur præsidio. Quo (oro) diuerterent, siue ad latebras fouendum, seu ad resumendas vires, si refugij carerent loco? Quis in arte belli reperitur tam strenuus, vt altero horum, quæ dicta sunt, interdum non indigeat? Abscondit se Dominus Iesus à Pharisæorum insultibus, & egressus de templo secessit. Aliquando etiam supra montis cacumen impulsus per medium persecutorum transiens ibat. Quod frequenter verò ad orationis secesserit portum, euangeliorum textus proloquitur, præcipue tamen passionis tempore, antequam discipulo proditori armatísque militibus procederet obuiam. Ista autem non propter infirmitatem propriam, sed propter exemplum nostræque imbecillitatis suffragium illum egisse certissimum est. Deus quum esset, quando voluit, quantum disposuit, qualiter præordinauit, passus est. Non est sapientia, non est consilium, non est fortitudo contra Dominum. (Prou.21.) Quamobrem sicut sponte pati venit, ita mensuratè hominum contumelias pertulit. Hinc omnis eius actio vitæ humanæ disciplina fore probatur. Pugnauit prius, vt suis militibus præliandi præberet exemplum, præpararet præsidium, conferret auxilium, prærogaret & præmium. Hæc omnia erga protomartyrem Stephanum nouimus esse completa. Illi nanq; Dominus non terrenum locauit præsidium sed cœleste. Nouimus, quàm frequẽter munitissima fugientiũ de bello sint inuasa ab hostibus ignibúsque cremata terrena præsidia. Quod verò Dominus Iesus fidelibus pugnatoribus statuit, inexpugnabile est, atq; inimicis prorsus inaccessibile. In montibus excelsis supra siderum mansiones stabilitum est. Prophetam audi, quid de illo sentiat, Altissimum posuisti (inquit) refugium tuum. (Psal.90.) In hoc planè quondam commotum est prælium, quoniam quidam incolarum illius aduersus regem suum insurgentes arcem sibi diripere moliti sunt. Qua re cõtra rebelles exercitibus missis eosdem abyssi Dominus demersit in stagnum, huius belli Apostolus Petrus causam insinuans & fidem ait, Si enim (2.Pet.2.) Deus Angelus peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in baratrum tradidit in iudicium cruciandos reseruari. Ex illo tempore, illo celebrato triumpho pacatissimum effectum est præsidium illud, adeò vt nullæ aduersæ potestates propius

accedere audeant. Quotquot ingrediuntur in illud, quiete potiuntur quàm maxima, bonis exuberant spiritualibus, sempiternísque deliciis. Fiunt ibi excubiæ indeficientes, non expugnantium aut defendentium, sed laudantium Deúmque magnificantium. Sic enim
Esa.62. legitur, Super muros tuos Hierusalem constitui custodes, qui non tacebunt laudare nomen Domini. O quàm præclarum illud esse cognoscitur, amœnum, & placidum. In illo regnat sapientia, viget bonitas, fulget veritas, patet Dei maiestas, gaudent Angeli, lætantur Archangeli, omnísque beatorum spirituum iubilat cœtus. Vniuersi, qui in eo sunt, diuinæ vacant laudationi. Nulla est ibi mœstitia, nullus pauor, turbatio nulla, sed beata requies, felicitas summa, perpetua salus, dulcis concordia, animorum vnitas, conscientiarum pax, refectio indeficiens, fruitio sempiterna, iucunda claritas, festiua iubilatio, visio manifesta, Dei contemplatio, Christi amabilis præsentia, sanctorum contubernium, dies sine occasu, agni nuptiæ, cantica laudum, voces gratiarum, nec non & omne quod placet, quod sapit, quod satiat. Quicquid in eo est, diuinum est, æternum, immutabile, iucundum & sanctum. Nulla profectò lingua exprimere, intellectus nullus apprehendere valet præsidij huius soliditatem, securitatem, decorem, opulentiam, claritatem, pacem, gaudia, modulationes, vnitatem, synceritatem, latitudinémque. Hoc tantum electis patet, qui propter iustitiam persecutiones perferunt, nedum corporales, verumetiam spiritua-
Matt.5. les, dicente Domino, Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Hinc est, quod ad roborandos posterorum militum suorum animos in prælio, & perpessione malorum mediator noster strenuissimo bellatori suo beato Stephano in agone passionis posito istius præsidij patefecit introitum. Nam dum saxorum crepitantium ictibus feriretur, attollens oculos
Act.7. cœlos coram se apertos intuens inquit, Ecce ego video cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris Dei. O mira conditoris nostri dignatio, ô profusa regis Christi largitio. Militi suo laboranti in stadio non exhibuit temporales opes, terrenáque præsidia, sed cœlum, & hoc vtique apertum, quatenus plenam posset de ingressu illius percipere fiduciam, de visione gaudium, concupiscentiam de plenitudine, & de adiutorio constantiam. Non iacentem, non sedentem vidit Dominum, sed stantem, paratum (videlicet) ad sibi impendendum suffragium. Hinc martyris sancti solidata mens, nec perturbata in se, neque aduersus persecutores est vindictæ zelo permota, quin potius superno irradiata splendore, spirituali præcincta gladio, & virtutum armis circumquaque protecta, etiam percutientium rabiem orando, & immundorum spirituum æquanimiter perferendo tormenta, superauit insultus. Tota quidem cœlesti consolatione iam plena mundum vniuersum desiderio transcendebat. Lætabatur quippe protomartyr egregius propulsari è seculo, & in patentis cœli introducendus palatium vilissimæ carnis gratanter tentorium deserebat immortalitatis stolam adepturus in breui. Hominum quoq; volenti animo consortio carere cupiebat, vt sanctorum Angelorum inferretur cœtibus, lapidantium se æqua mẽte vesaniæ ignoscebat, sciens pro certo quod nescirent quid facerent. Iam enim experiebatur inte-
rius, quàm magna multitudo sit diuinæ dulcedin
quam pro veritate certantibus nouerat esse parata
Gustabat inquam, quàm suauis sit Dominus, quem
debat, agnoscebat, diligebat, exorabat. Supra
dum complebatur gaudio in eius visione præ
adeò vt iniuriarum nullo dolore moueretur. O
randa tolerantia martyris, quæ in Dei conte
tione sic fixa permansit, vt penitus lacessi non
Orabat Dominum, delitescentium compat
ignorantiæ, obliuiscebatur sui cœlestium
dulcedine. Talis prorsus esse debuit miles, qui
lium primas irrumperet acies, vt nec trepidare
de, nec Christum prædicaret segniter, neque m
sententiam formidaret. Magnanimitatis igitur qu
esset virtute præditus, dulcis sui est imitatus vestig
atque certandi regulam secuturis militibus præmon
strauit. Factus est posteris exemplum patientiæ, fidei
magister, vitæ annunciator, martyrum primus, hortator præcipuus, Christianæque professionis insuperabilis defensor. Priuilegia nanque huiusmodi non ex se, sed ex diuino promeruit munere. Nempe prius quum alienus esset à fide, Dei præuentus gratia lume
veritatis & Sancti Spiritus sortitus est dona. Qu
obrem tanta cum autoritate in concilio consi
incredulorum Sacerdotum redarguebat dur
legis testimonia proferebat, promulgabat De
tiam, confitebatur & Christum. Intuebantur q
(sicut scriptum est) omnes, qui in concilio erant,
tum eius tanquam vultum Angeli stantes inter
Angeli merito speciem portendebat in facie, c
lorum puritatem gestabat in corde. Spiritu Sa
vtique repletus est, in virum mutatus fuerat alte
Concutiebatur quidem nec murmurij in eo vo
diebatur, impellebatur nec mouebatur, conte
tur nec frangebatur, euertebatur nec effundeba
Vincebat enim patiendo, arguebat diligendo,
tabat erudiendo. Eius itaque sanctitatem gra
splendorem legis æmulatores nequaquam p
valentes diræ mortis illum examinauere sup
Veruntamen diuino ille opitulatus auxilio
ra promeruit, quo ab inuidis pro Christo
asperiora sustinuit. In sublime quippe cœ
præsidium, sociatus ab Angelis, proprióque
sanguine cum Christo gloriose triumphat. Non
procul dubio condignæ quas pertulit passio
cœlestem eidem gloriam prærogatam. Quamob
ô Christi milites huius propugnatoris fortissimi
uocati exemplo viriliter pro Domino etiam nos
gnare non pigeat. Indicta nobis est pugnandi nec
tas. Nam etsi visibiles persecutores desint, inui
tamẽ longè non sunt. Habemus corporis prop
luptates, habemus vitia concreta in anima, ha
oblectamenta seculi, habemus aëreas potesta
nunquam infestare nos desinunt. Non est (inq
stolus) nobis colluctatio aduersus carnem
nem sed aduersus principatus & potestates
rectores tenebrarum harum, cõtra spiritualia
tiæ in cœlestibus. Eiusmodi sunt aduersarij nostr
placabiles, contra quos spiritualia sunt arma
da. Corde certandum est, cordéq; vincendum. V
rò animosiores simus in bello, spirituale nobis pro
situm attendamus præsidium, flagitemus auxiliu
imitemur exemplum, quo mediante consequamur
præmium. Omnia hæc nobis à Christo, imò om
nod

nobis Christus est. In ipso pacem habemus, virtutis reperimus exẽplum, gratiæ auxilium, & gloriæ triũphum. In pace (ait Propheta) in idipsum dormiam, & requiescam. Idem quoq;. Auxilium meum à domino, qui fecit cœlum & terram. Apostolum autem exhortantem audiamus. Imitatores (inquit) Dei estote, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos: qui tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis. Quale verò Propheta memoratus suum præmium esse futurum censuerit, alio inquit in loco. Tu autem domine susceptor meus es: gloria mea, & exaltans caput meum. Psal. 3. His igitur aliisque multis scripturarum eruditi testimoniis aspiciamus in autorem fidei, & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta. Curramúsque ad propositum nobis certamen sciẽtes: quoniam alibi est municipium nostrum, hæreditas nostra, & quod bene viuẽdo speramus. Magnanimitate etiam accẽdamur protomartyris gloriosi, qui pro Christo vsque ad mortem pugnauit, & sanguinem. Quem enim olim plurimum concupiuit, nunc videt, quod sperauit, iam tenet. Ipsi nunquam est coniunctus in cœlo, quem in terra positus toto mentis dilexit affectu Iesum Christum dominum nostrum, qui cum patre & spiritu sancto viuit, &c.

In solennitate sancti Ioannis Euangelistæ.

SIngula, quæ à Deo sunt condita, quanto magis naturalem & proprium seruant decorem: tanto amplius commendatione digna censentur. Non enim valent proficere in melius, quàm in eo, quod à peritissimo vniuersali sunt instituta artifice. Vidit (inquit scriptura sancta) Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona. Si quid autem incompositum seu deforme conspicitur, nequaquam ex naturę vel conditoris prouenit defectu: sed ex originali primorum parentum effluxit delicto. Vt autem de cæteris taceam, quales ante peccatum, qualésue post humani generis propagationes extiterint, sacra testantur eloquia. In suæ nanque creationis exordio paradisi ipse Adam deliciis fruebatur. Agnoscebat siquidem Deum: naturalium scientiam præclaram habebat: corpus spiritui subditum, & creaturas inferiores obtemperantes sibi possidebat, deputatúsque colonus fuerat paradisi donec completo diuinæ ordinationis decursu sine carnis resolutione in cœlestibus mansionibus cum angelis regnaturus assumeretur. Verum quum idem in honore positus sicut debuit, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, similísque illis secundum carnis naturam factus est. Necessitates corporis patitur vt illi, naturæ consumptionem vt illi, vitæ terminum vt illi. Hoc sentiebat Sapiens quando dicebat: Vnus est interitus hominis & iumentorum, & æqua vtriusque conditio. Sicut moritur homo: ita & illa moriuntur, similiter & spirant omnia: nec habet homo iumento amplius. Proh dolor vnico peccati consensu immensas animæ ac corporis spirituales diuitias, sibique cum dolore vendicat, quod gratis & sine labore perceperat. Innocentiæ quippe candorem, immortalitatis stolam, carnis incorruptibilitatem, animæ puritatem, contemplationis dulcedinem, spiritus libertatem, regnum cœlorum, angelorum contubernium, amicitiam Dei perdidit, ad quæ (quanquam ex parte) maxima cum fatigatione assurgit: quemadmodum ex inflicta sententia illi est dictum à domino: Terra (inquit) germinauit tibi spinas & tribulos: in sudore vultus tui vesceris pane tuo. Gen. 3. Nempe in sudore vultus consolationis ac virtutis vescimur pane, terra cordis & corporis vitiorum spinas atque concupiscentiarum tribulos germinante. Nũquam ab hoc spirituali cessandum est opere: nunquam à tentationum reluctatione quiescendum. Torporis quidem tempore vitiorum seminantur sentes, & ex exercitationis intermisione coalescunt: secum autem inspirationis præfocant germen, quoties mens noxio sopore deprimitur. Merito igitur ab angelis honorandus est ille, qui diuinæ caritatis flamma succensus infatigabiliter innatas concupiscentias, & adulta vitia vigore mediante virtutum ex se eradicare conatur, atque terram sui vtriusque hominis ad pristinum originalis puritatis reformare decorem. Huiusmodi plurimum amatur à Christo, qui innocentiæ autor, & puritatis semper amator extitit. Sinite (inquit ipse) paruulos venire ad me, talium est regnum dei. Mat. 19. Reddit enim omni cœlesti curiæ odorem mirificum innocẽtiæ baptismalis puritas: sed peramplius spiritualis exercitationis acquisita sudore. Hæc nanque commendatur in terris, cumulatur meritis, donis ornatur, effertur præconiis, coronatur in cœlis. Vniuersa hæc in apostolo Ioanne completa comprobãtur. Ad apostolatus siquidem assumptus est apicem, præ cęteris fuit dilectus à Christo, dei genitricem suscepit in matrem: euangelij fluenta percepit in verbo, atq; corporis resolutionem sine dolore sustinuit. Puritatem quippe puerilis ætatis vsque ad senium custodiuit illæsam, innocentiæque nitorem seruauit in mẽte. Virgo vtique electus à Christo, virgo permãsit in æuum. Carnis nequaquam cedens blanditiis voluptates eius tenebat edomitas: sensuum lenocinia sub disciplina censuræ spiritualis cohibens sicut mẽtem deo: ita spiritui subdebat & carnem. Nouerat insolẽtiam sensualitatis: quantum virtuti resistere assueta sit: quantúmue conditoris sui legi dedignetur esse subiecta. Hinc diuinæ caritatis armatus zelo illam atterebat ieiuniis: vigiliarum attenuabat laboribus: ne contra dominum lasciuiret. Quis (oro) neglexit pœnitẽtiæ subire dolores, & continenter vixit? Quis sensibus suis cũriositatis frena laxauit? & mentis adeptus est puritatem? Vtrunque ad corporis animæque seruandam puritatem necessarium esse cognoscitur: vt (videlicet) carnis petulantia, pœnitentiæ maceratione, & lubricitate sensuum temperatæ constantiæ virtute dometur. Altero horum quicunque caruerit, mũditiæ candorem gustare non poterit. O beata munditia: quæ suum efficit possessorem beatum. Quomodo non beatus est ille, qui deum videret? Beati (inquit Saluator) mundo corde: quoniam ipsi deum videbunt. Mat. 5. Vident nunc per fidem cordis illustrato intuitu: videbunt quandoque per speciem: diuina se illis manifestante essentia. Tenent per fidem veritatis pollicitationem: deficiet autem fides reuelata veritate. Interim autem donec ambulamus per fidem: veram in fide radicati æternorum spem habeamus: mentis mundemus habitaculum, in quo commorari delectatur sapientia. Nulla terrenarum rerum cupiditas: nulla ibi voluptatum carnalium reperiatur illecebra, quæ aduentantis sapientiæ perturbet aspectum. Candor quum

sit lucis æternæ, & diuinæ maiestatis splendor, atque
imago bonitatis illius, obhorret delictorum sordes,
ac vitiorum detestatur tenebras. Amabilis illi sem-
per est innocens, & odiosus immūdus. Hinc est: quòd
amissa innocentia protoparentum, eorum nequa-
quam voluit sustinere pœnitentiam. Displicuit pror-
sus: quod ipse non fecerat: fœdatámque in illis suam
agnouit imaginem. Ipsorum vtinam nos erudiamur
exemplo, qui pari sententia exilij huius flagellamur
ærumnis. Pristinum innocentiæ decorem puritatis-
que indumētum nobis baptismatis vnda exhibuit, at-
que dei in nos reformauit imaginem. Cæterum lege
inolente peccati carnísque præualente tyrannide si-
cut ætate proficimus, sic in peccati fœtore pollui-
Psal. 31. mur, efficimúrque deformes & squallidi: non aquis
iterum mundandi: sed flammis. Beati plane, quorum
remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt pecca-
ta. Longe autem beatior ille, cui non imputauit do-
minus peccatum, nec est in spiritu eius dolus. Talis
sic mundatus & candidus verbi lætatur contubernio
cœlestia meditatur: in sublime attollitur futura præ-
noscens: quis (oro) sanctus ascendit Ioanne altius, qui
carnis ac mētis integritate fulgebat? Hic geminæ pu-
ritatis suffragio fultus tanquam spiritualis aquila spi-
Ioan. 1. ritualiter figurata vniuersa transcendens vsque ad
æternum verbi solium pertingens inquit: In princi-
pio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus
erat verbū, hoc erat in principio apud deum: omnia
per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil,
quod factum est, in ipso vita erat. Ad indaginem tam
sublimis támque profundæ veritatis nunquam atti-
gisset, nisi tractus fuisset à verbo, didicissétque ab eo-
dem incerta & occulta sapientiæ diuinitatis ipsius.
Didicit inquam nō solum, quæ sempiternaliter sunt,
& humanis sensibus inuestigabilia: verumetiam mul-
ta, quæ futura sunt: id reuelante verbo, quod vas suum
agnoscens mandauerat, illustrauerátque. Isto quippe
apostolo prophetarum nemo de statu militantis ec-
clesiæ, de persecutione ipsius, de nouissimis tempori-
bus, & de futura felicitate sanctorum lucidius vatici-
natus est. Non ab re (sicut idem commemorat) à Chri-
sto plus cæteris amabatur, quum præ cæteris coapo-
stolis virginalis puritatis priuilegio polleret. Imita-
batur plane adhuc in mortali corpore positus ange-
licam dignitatem, humanam transcendebat conuer-
sationem, mortaliúmque consuetudinem. Non pati-
tur communis vsus, vt carnis integritatem in ætate
adulta quis incontaminatam custodiat. Omnes penè
perurgentibus voluptatum incentiuis tentationibus
cedunt: dúmque à carnis infestationibus liberari se
putant, petulantis ancillæ emptitij efficiuntur serui.
Detestanda prorsus est ista libertas, quæ seruum effi-
cit voluptatis. Illa sola vera est censenda libertas, quę
pro amore Christi virtutibus facit esse subiectos. Nē-
pe vbi libido dominatur commendabilis nequit esse
libertas, vbi superbia cæteráque vitia principatum
tenēt: abest proculdubio gratia, abest Christus & vir-
tus. Simul lux & tenebræ, virtus & vitium, peccatum
Galat. 5. & gratia: malitia & libertas commorari non valent.
In libertatem (inquit Apostolus) vocati estis, videte
tamen, ne libertatem detis in occasionem peccati.
Nouerat libertatem spiritus perseuerare non posse
Ioan. 8. quando delictum voluntarie perpetratur, dicente do-
mino: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Si au-
tem seruus, ergo non suus, sed eius, cuius est ser[...]
Ducitur enim quo non vult seruitutis alligatus lo[...]
Nam quantumlibet reluctetur ratio: quantumcu[...]
proclamet conscientia, nil proficit, quoniam non[...]
si à libero valet quis ab huiusmodi seruitutis vinc[...]
liberari. Hinc dominus Iesus Iudæis, qui in se c[...]
derant, aiebat, Si filius liberabit vos: vere liber[...]
tis. Ille plane solus inter mortuos erat liber: qu[...]
lum qualiscunque peccati contagium habuit, [...]
potius lauacro suo electorum omnium conta[...]
luit: sicut Ioannes testatur inquiens: Qui dile[...]
& lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. I[...]
igitur liberatoris quærat gratiam, virtutésque [...]
tur: quicunque tyrannicæ seruitutis iugum à se r[...]
re concupiscit, peccatum abhorreat, carnis dete[...]
tur illecebras, quæ puritati sanctæ inimicari nosc[...]
tur. Erit profecto gloriosus in cœlo, *& stola induet[...]*
candida, qui proprij corporis *integritate seruata, in-*
ordinatos exterioris hominis sui *resecuerit motus.*
Illos nanque comitabitur, de quibus in Apocalypsi
sic legitur: Nemo poterat dicere cāticum illud: nisi
illa cētum quadragintaquatuor milia, qui empti sunt
de terra. Nam (reuelante angelo) *ij sunt,* qui cum mu-
lieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt, [...]
sequuntur agnum, quocunque ierit. Magnum v[...]
priuilegium est dulcis modulationis carmen p[...]
re: atque quocūque ierit, imitari Christum, qu[...]
nisi mente & corpore virginibus prærogatur. [...]
virtus hæc est carnis superare naturam, atque l[...]
num incendia cohibere. Hinc virginum trium[...]
eorum supergreditur merita, qui nolentes vas [...]
in sanctificatione & honore seruare, mēbra pr[...]
consenserunt seruire iniquitati ad iniquitatem, [...]
templum sancti spiritus repleuerunt immundi[...]
fœtore luxuriæ. Huiusmodi nanque quamuis vi[...]
bus cæteris insignes sint: sequi tamen nequeun[...]
stum virginem virginis filium. Beatus plane h[...]
ctus, qui nulla illecebrosæ carnis est pollutio[...]
tus. De nuptiis quippe vocatus à domino mal[...]
tui militare, quàm carni. Conuenienter igitu[...]
in nuptias cœlestis regis assumptus, atque im[...]
litatis candore vestitus immaculatorum [...]
decantabit hymnum, eo excellentius a[...]
quo illis sublimius integerrimæ puritat[...] adeptus e[...] [...]or. 1.
palmam. Nam quamuis alia sit in resurrectio[...]
tuorum claritas solis, alia lunæ, alia verò ste[...]
differt tamē stella à stella in claritate. Erit pla[...]
stolus iste tanquam sidus præfulgidum in futuro [...]
lorum regno, nedum ex merito acquisitæ virgi[...]
tis, verumetiam ex remuneratione infusæ scie[...]
quā non ex industria, sed per diuinam sortitus est [...]
tiam. Hanc quippe tum pro honore dei, tum pro [...]
matum salute communicans præcipuam apud [...]
num consecutus est gloriam, quemadmodum [...]
ctoribus ore Prophetico dicitur: Qui docti [...]
fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qu[...]
tiam erudiunt multos, quasi stellæ in perp[...]
nitates. Quantos hic eruditione sua euang[...]
apostolica confutauit errores, qui in exor[...]
tis pullulauere ecclesiæ? Quantos imbuit fide, [...]
ab anfractibus vitiorum reuocauit ad Christum [...]
nes penè Asiæ fundauit ecclesias, imò vniuersum [...]
quiis suis catholicis irradiauit mūdum. In omnē te[...]
sonus prædicationis eius exiuit, & in fines orbis t[...]

ſcripturarum illius tuba cõcrepuit. Merito in ſtadio militantis eccleſiæ ſicut ardens emicuit facula diuini ignis accenſa ſplendore, non vtique ſub modio, ſed ſuper eminens conſtituta cãdelabrum. Luxit etenim in ſe virgineo decoratus candore, luxit proximo ſapientiæ ac ſciẽtiæ ditatus eloquio, luxit & Chriſto martyrij examinatus incẽdio. Illi nanq; teſtimonium, quoad vixit, exhibuit. Innatas ſiquidem iſte euangeliſta præcipuus corporis voluptates veluti robuſtiſsimus propugnator virginitatis ſuperauit amore, illata verò paſsionis ſupplicia zelo magnanimitatis euicit. Verum de aliorum cordibus adulta vitiorum deſideria ſalutis exhortatione doctrinæ medẽdo fugauit. Factus eſt (ſecum dei cooperãte virtute) virgo, martyr, & doctor. Sicq; decertando, patiendo, atq; docendo ad maximum ſanctitatis prouectus eſt culmen. Tandem maturo confectus iam ſenio in defoſſa humo ſe collocãs quemadmodum à carnis corruptione extraneus, ita à mortis dolore liberrimus felici dormitione migrauit ad Chriſtum. Triplici itaq; laureola decẽter ornatus omni cœleſti curię inſignis apparuit. Nã laborum ſuorũ mercede percepta ineffabilis iucunditatis fruitione potitur, hoc illi præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat in ſecula, Amen.

In feſto ſanctorum Innocentum.

AEque in ſpiritualibus, quemadmodum in corporalibus nouimus euenire negotiis, vt nemo ad perfectionis valeat faſtidiũ ſcandere, niſi mediante progreſſu. Materialia videmus ædificia conſtrui non repente, ſed paulatim & per incrementa. Pueri quoque ab eruditoribus ſuis literis imbuuntur, & ex quotidiana aſsiduitate ſtudendi efficiuntur docti. Quiſque iuxta ingenij proprij perſpicuitatem aut ſedulitatem operãdi proficit in eo, quod cœpit. Humanæ nequaquam infirmitati congruit, vt immediatè operetur. Hoc tamen diuinæ competit maieſtati, cui vniuerſa famulantur ad votum. Ipſe nanque omnia, quæcũque voluit, fecit in cœlo & in terra. Legimus enim in creatione vniuerſi ſic ſcriptum: Dixit deus, fiat lux, & facta eſt lux, item fiat firmamẽtum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, & factum eſt ita. Et ſic de cæteris, quæ enarrare longum eſt. Cæterum quum illi omnia ſupputat poſſe, quum vult. Rariſsime tamen in ſpirituali diſciplina & perfectione virtutum quempiam conſummatum effecit ſine diuturna laborioſaque exercitatione. hoc norunt, qui Chriſto in ſpiritu militãt. Quàm arcta & difficilis, quantis tentationibus & ſudoribus, caſibus & periculis plena ſit via, quæ ad perfectionem dirigit, nullus recognoſcit, niſi expertus. Hinc tam pauci perſeuerant in ſtadio, pauciores pertingunt ad palmam. Cũctis placet merces virtutis, ſed non æquè certaminis labor. Vtrunque proponitur, roſa & ſpina, virtus & pugna, perſeuerantia operis & præmium laboris. Fallitur prorſus, qui alterum vult ſeparare ab altero. Seruiuit olim patriarcha Iacob annis ſeptem, vt ſpecioſæ Rachelis concupitis potiretur amplexibus, nolens tamen & inſcius Lyam pro Rachele ſuſcepit, audiuitque. Non eſt in loco noſtro cõſuetudinis, vt minores tradamus ad nuptias, imple hebdomadam dierum huius copulæ, & hanc quoque dabo tibi pro opere, quo ſeruiturus es mihi ſeptem annis aliis. Qui legit, intelligat, quoniam myſticum eloquium eſt. In campum quicunque ad pugnandum ingreditur, arma teneat, timorem mortis amoueat, certaminis horam alacriter expectet, propoſitamque concupiſcat mercedem, coronam anhelat reportare victoriæ. Non coronabitur (inquit Paulus) niſi qui legitimè certauerit. Pudeat ſeruos dei ſecularium animoſitatis infatigabilium, mentis ſolicitudinum, laborum penè intolerabilium, famis diſcurſus, vigiliarum, inquietudinúmque. Conuincunt profecto teporem eorum, qui Chriſto domino militare videntur. Conſurgent in iudicio cum generatione hac noſtra, & condemnabunt eam, quemadmodum Auſtri regina progeniem Hebræorum. Condemnabunt inquam, non vt in finali examine iudiciaria poteſtate præditi illos iudicent, ſed vtriuſque propalata ſedulitate actionum amatorum ſeculi profeſſorum Chriſti ſolicitudo præcedet, iſtorúmque torporem inſinuabit redargutione fore digniſsimum, quum re vera oppoſitum eſſe deberet. Nónne innata clamat ratio, & vſus docet, vt tanto ſolicitius res vnaquæque quæratur, quanto pluris eſſe deprehenditur. Aurum videmus præponi argento, argentum plumbo, plumbum luto, gemmámque marmoreis ſaxis. Et hæc vnde: niſi quia pluris æſtimantur? Cur autem in ſpiritualibus & præſtantioribus eadem fieri non videmus? Quare cœlum plus quàm terra non diligitur? Deus magis quàm creatura non amatur? inuiſibilia & æterna amplius quàm viſibilia & temporalia? Sic cæci effecti ſunt homines, ſic ſenſum euerterunt proprium, vt ſine diſcretionis iudicio præponant magnis parua, ſpiritualibus carnalia, atque caduca cœleſtibus. Quódque deterius eſt, volunt abſque exercitationis promptitudine æternam obtinere mercedem. Talis quidem abuſio mundi ſeductoribus facile indulgetur, quando qui diuino ſe cultui manciparunt, hanc ſegniter quærant. Volunt quippe ſine alicuius rei inopia eſſe pauperes, ſine tribulatione patientes, obedientes ſine proprij arbitrij abnegatione, gratia locupletes ſine vlla ſuimet violentia, humiles ſine opprobriis. Virtutéſque cæteras habere peroptant, ita tamen vt ſalua corporis ſoſpitate & mentis iucunditate nihil moleſtiæ perferant. Huiuſmodi pondus infirmitatis propriæ ſuorúmque ignorant ſarcinam delictorum. Neſciunt inquam, quàm magna ſit multitudo æternæ dulcedinis, quam certantibus pro ſe, ſéque diligentibus, præparauit omnipotens. O ſi amoris vrerentur incendio, qui Chriſto deſeruiunt: ô ſi virtutum mente perciperent ſuauitatem, indicerent vtique ſibiipſis, atque ex magnanimitatis libertate ſe erigerent contra ſe. Nequit verus amor ocioſus eſſe, neque cor nobile iacere in imis, vel dormitare deſidia. Deſiderio fertur, proficiendíque votis trahitur. Se nihil arbitratur agere, quamuis magna perficiat, ſemper eſt rigidus contra ſe, ſe deiicit, ſe inſequitur, ſéque contemnendo cuſtodit. O commendabile virtutis deſiderium, ô beata caritatis flamma quàm valide operaris, quàm velociter curris, quàm ſæpe intus vociferando pertingis, quò cupis, nunquam tibi ſatis eſt, nunquam etiam inquietè quieſcis. Norunt iſta, qui poſsident te, & poſsidentur à te. Nam teneris & tenes, ſaturitatem infers & famem, amorem & doloris cauſas, quietem & bellum commoues. Nemo ſufficienter vim tuam explicat, experientia ſola myſteriorum tuorum notitiam

præstat. Nam absque gustu scientia foris relinquitur, extra te nequaquam tuam excellentiam valet attingere. Excelsior es cœlo, abysso profundior, mari latior, temporúmque diuturnitate longior, præ magnitudine sanctitatis tuæ paucissimis communicaris. Illis tantum (vt arbitror) qui se exponunt periculis, subiiciunt laboribus, & constantissimè in spirituali perseuerant prælio. Illis inquam te familiarem facis, qui mundi sunt corde, mente humiles, intentione recti, cogitatione assidui, interiorémque sectatur pacem, atque animi sanctimoniam. Cæterum his studiis diuina gratia limitata non est. Quibus enim largiflua manu sua communicare atque amplissima vult tribuere dona, repente & sine progressu id perficit. Vocauit de rubo Mosem, & suorum decretorum conscium, Pharaonis deum, & populi sui ducem fecit. Dauid custodem ouium, prophetam, & Hæbreorum regem institui mandauit. Piscatorem Petrum apostolum, & ecclesiæ pastorem fieri voluit. De Saulo persecutore, quum illi placuit, in Paulum prædicatorem mutauit eximium. Verum de iis quid memorem, qui in adulta ætate iam positi dei gratiam meruere, quum & imbellis infantia hanc largo imbre perceperit? Quantos (quemadmodum sacra præsentis diei narrat historia) ab impiissimo rege occisos nouimus fuisse infantes? A matrum quidem diuulsi vberibus persecutorum gladiis transfiguntur. O mirandum diuinæ miserationis indicium ac pietate plenissimum. Fugientes mulieres latebrásque petentes cruenta lictoris manus insequitur, atque puerorum vagientium viscera fundit. Plorat mater, atque vteri sui prolem amplectitur crine fuso: eiulatúque maximo veniam precatur, nullatenúsque consequitur. Recusat prorsus mater doloris nimietate plena carnifici filium tradere, quem sinus reciperet Abraæ. Erat mors hæc crudelis & pia, pœnalis & sancta, quæ sine consensu voluntatis natura renitente donabat cœlum. O Dei nostri stupenda dignatio, quæ nolentes plorantésque transmittit ad requiem. Sine pugnæ consensu hi coronantur infantes. Non interrogati occiduntur, innocentes iugulantur: auferuntur à seculo, & consecrantur Christo. Nec corde credebant ad iustitiam, neque ore confitebantur ad salutem, & tamen martyrij adepti sunt palmam. Ignorabant equidem Dei legem, cœleste regnum, quid perferebant, & pro quo patiebantur, & nihilominus pœna illa eisdem computabatur ad gloriam. Vnde hoc? & cur hoc? Nunquid vlla præcesserunt merita? Nunquid vel matrum supplicantium interpellauere suffragia, vt talem infantes hi assequerentur gratiam? Prorsus minime. Commẽdare voluit dominus in his pueris misericordiam suam. Gratis (vt sic dicam) perceperunt brauium felicitatis æternæ. Alij laborant toto vitæ suæ tempore, alij vsque ad sanguinem certant, nonnulli tentationibus, vigiliis, ieiuniis, pernoctationibúsque crebris seipsos affligunt, sicque alij, atque alij sic desudant, & patiuntur, vt regni cœlestis mereantur esse participes. Isti autem non ita. Breuissima propter Christum persecutione ingruente iugulati pariter & coronati sunt. Absque vlla perpessione malorum, quorum mundus est plenus, à matrum vberibus in æternitates transiere perpetuas. Beata planè paruulorum horum conceptionis hora, qui pro Christi occasione sine voluntatis consensu pati valuerunt. Longe his maiori mercede sunt digni, qui carnis retola tione minime interueniente illata fortiter perti re supplicia. Multos namque nouimus examin extitisse in pœnis, nec tamen morte consump Hi voluntate, & si non actu, dicendi sunt mar res, quorum animas quamuis persecutoris non stulerit gladius, palmam tamen non amisere m tyrij. Est & tertium martirij genus, quod actu & luntate perficitur. De hoc namque dicitur: *M rem caritatem nemo habet, vt animam suam nat quis pro amicis suis.* Nempe mortis necessita amoris probat incendium. Contingit persæpe, laborare, pati & pro Christo desideremus occumbere. Cæterum mortis interueniente articulo timoris gladio percussi resilire compellimur. *Tecum* (inquit Petrus ad Iesum) *paratus sum & in carcerem & in mortem ire*, & tamen ancillæ vnius interrogatione perterritus, quod illum agnosceret, cum anathematizatione negauit. Discipuli præterea, qui prius mori, quàm dominum eundem relinquere sponderunt, quum iniquorum vidissent eum tener manibus fugerunt vniuersi. Spiritus igitur quonia promptus est & caro infirma, ideò tam frequer prætermittimus opere perficere, quod desidera gestamus in corde. Erudimur ex hoc, ne quid in sulte agamus, velimúsque proprias metiri vires tequam Deo promittamus quicquam. Tolerabi quidem est à virtute sine sponsione deficere, qu post promissionem à virtutis deliberatione lang scere. Vouete (inquit Propheta) & reddite domi Laudabile proculdubio est, & mercede dignissim desiderare pati ac mori pro Christo, dummodo ture & in sensu cordis concipiantur vota. Illi que redargutione congruit appetere ardua, qui negligit sibi possibile. Cæterum qui spernit in re parua, magna & difficilia quo modo consu bit? Facile est illi martyrij concupiscere certa qui propriam ignorans infirmitatem, minime gnare inchoauit adhuc. At quicunque sui conscij, trepidant ambulare etiam corde in magnis ac mirabilibus super se. Verum quum impellio no se sentiunt spiritu ardua quæque arripere humi ter confidentérque imperanti ac trahenti obtempe rant, ne vocanti Deo conuincantur fore rebelles. Non tamen omni credunt spiritui scientes, quoniam & ipse Satanas transfigurat se in angelum lucis, qua tenus minus cautos supplantet & perimat. In omni bus igitur cum humilitate est adhibenda prudenti siue in affectu, seu in opere, ne forte deficienti viribus compellamur incœptum præcidere o Hinc gloriosissimorum martyrum magnanim est efferenda humilitas, qui sicut pia, ita aggres fortia, illo nihilominus eos inuitante ad pr qui in eorum mẽtibus gloriæ reuelabat trium Propterea nec minis neque tormentis de victoria certificati valebant cedere. Pugnauere pro viri liter, & immortalitatis felicem adepti sunt palmam. Merito igitur cæterorum martyrum præcellunt gloriam, siue eorum qui actu & non voluntate, seu illorum qui non actu, sed sola pro Christo voluntate certarunt. Stant illi (quemadmodum scriptum est) sub throno Dei, & clamant dicentes: *Vsquequo Deus sanctus & iustus vindicas sanguinem nostrum,* qui

qui effuſus eſt ſuper terram? Iſti autem ante thronum poſiti procidunt mittentes coronas ſuas ante ſedem Dei, & agni. Illi inquam ſinguli ſingulas recipiunt ſtolas diuino habito reſponſo, vt modicum ſuſtineant tempus, iſti verò duplicia de manu domini percipiunt, vtpote actu & voluntate victores. Verum quum eorum diſpar ſit in gradibus gloria, vna tamen omnium eſt beata viſio, iucunda dilectio, & æterna comprehenſio. Vna eſt domus, & manſiones multæ. Quamobrem ô cariſsimi de excellentioribus obtinere quæramus. Si temporalis ornata & ſpecioſa nos delectat domus, quanto magis ſpiritualis manſio, decora, & cœleſtis noſtrum ſibi debet vendicare affectum? Non minus in ſpiritualibus quàm in corporalibus reperiamur cupidi, potiſsime quum iſtæ momentaneæ & temporales ſint, illæ verò æternæ. Libentiúſque illæ quàm iſtæ præſtentur nobis à domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, amen.

In ſolennitate circunciſionis Domini.

MEdicinæ arte imbuti quoties ad languores curandos vacant, obſeruant tempora infirmitatúmque cauſas, quatenus opportune cõgrua valeãt ægrotantibus præſtare remedia. Maxima recuperandæ ſalutis eſt portio, vt modus in medendo cuſtodiatur & tempus. Vbi enim diſcretionis deficit libra, concupitæ ſoſpitatis deſinit eſſe effectus. Hoc in corporibus, hoc & in curandis animabus euenire conſpicimus, quod in ſpiritualibus à Deo collatis remediis perſpicue claret. Equidem ex originali culpa humano generi nouimus infirmitates inflictas eſſe innumeras. Verum (vt prætercam cæteras) hæc, quæ in conceptione contrahitur, quantum obſit, quantúmue ſecum ferat exitium, ſancta mater noſcit eccleſia niſi iſta ſola ſanetur, caſſo erga reliquas labore ſudamus. Ab ipſo quippe ſui exordio diuina clementia eandem abolere curauit, quatenus ſpiritualibus aliis poſſet mederi langoribus. Quid (oro) prodeſt vniuerſa vitare facinora, ſi originale tantum in nobis perſeueret delictũ? iſtud ſi amoueatur à nobis, cæterorũ facile conſequemur veniam. Ex magiſterio ſapientiæ hoc abſque vllo errore cognoſcimus. Ipſa nanque quæ mortalium genus fecit eſſe ſanabile à mundi conſtitutione, quàndo humana cœpit propagari ſpecies, vſque ad ſuimet in carne manifeſtatam præſentiam varia aduerſus hanc peſtem, quæ ipſa exhibuit, mandauit cuſtodiri remedia. Tanquam enim peritiſsimus doctor alia ante legem, alia ſub lege, aliáque ſub gratia pro iſtius medicamento ſacramenta inſtituit. Dedit quidem ſacrificia, dedit circunciſionem, atque baptiſmatis contulit lauacrum. Seruauit prorſus in ſingulis modum & tempus. Cæterum quoniam ſine fide impoſsibile eſt placere Deo, neceſſe fuit, vt fides ſemper operaretur in omnibus. Vbi enim deeſt fides, virtus deficit ſacramenti, ſubtrahitur donum, peccarat culpa. Quantumcunque offeras, quamuis cuſtodias legem, quanquam lauacri ſalutaris vnda te diluat, ſi abſque fide id facis, peragis nihil. Nequaquam viſibilem tantum actum ſed inuiſibilis fidei à te dominus præcipuè munus expoſcit. Vtrumque tamen tibi iubet, vt agas, viſibile (videlicet) opus in teſtimonium fidei, & deuotionis inuiſibilis cordis in robur perpetuæ caritatis. Nam ſi ad ſignum corporale ſolum attendas, ſacrificium & munus Cain Deo obtulit quemadmodum & Abel. Verum quoniam ad mentis rectitudinem & fidei ſynceritatem intuetur omnipotens, reſpexit (ſicut legitur) ad Abel & Gen. 4.
munera eius, ad Cain autem & ad eius munera minime. Quamobrem recte colligitur, quod quicquid ad detergendum originalis culpæ contagium ſiue in ſacrificiis, ſiue per circũciſionem, ſeu per baptiſmum mandatum eſt, totum ob fidei proficeret meritum: interueniente nihilominus obedientia, quæ vniuerſis ſupereminet holocauſtis. Hinc mediatoris noſtri non fides, ſed obtemperans commendatur humilitas. Quum igitur comprehenſor & beatus eſſet, nullaque originalis peccati fœdaretur macula, voluit tamen pro ſe & in ſe omnia, quæ pro eodem delicto præcepit Deus fieri, habere remedia. Par quippe turturum aut duos pullos columbarum pro ſe ſacerdotibus voluit exhiberi, ac ſi vt cæteri reus exiſteret. Voluit etiam in Iordanis baptizari alueo per manus Ioannis, vt baptizandi ſe omnibus formam præberet, quam vtique ad delendum originale delictum inſtituere diſponebat, ita vt nemo niſi baptizatus in regni cœlorum aditum introire valeret. De circunciſione autem ſacramento quid dicam? In tenerrima quidem ætate idem qui circunciſionis mandatum dederat, circuncidi dedignatus non eſt. Non enim illam comminatoriam formidabat ſententiam, qua dicitur: Omnis anima, cuius præputij caro circunci- Gen. 17.
ſa non fuerit, exterminabitur de populo ſuo. Cæterum neque illa, quanquam verus eſſet homo circunciſione indiguit. Voluit tamen circuncidi, vt veteris legis ſacramenta patribus tradita inſinuaret fuiſſe ſancta, & irrefragabiliter obſeruanda. Obſtruxit nanque detractoribus os loquendi aduerſus Deum iniquitatem, quum legiſlatorem verbo & opere aſpicerent legis mandata compleſſe. Quid (oro) dixiſſent hi, ſi legis diuinitus prærogatæ Chriſtum deprehenderent contemptorem? Iuſtè quidem illum tanquam diuini mandati præuaricatorem perſequi viderentur. Verum quum circuncidi ſe paſſus eſt, calumniandi Iudæis confudit audaciam, & diabolo, ne incarnationis myſterium agnoſceret, velamẽ impoſuit. Quum enim vt cæteros circunciſionis ſciret dominum paruiſſe præcepto, viderétque illum ciulatum emittere, ſanguinem fundere, dolorémque pati, purum eundem eſſe hominem arbitratus eſt. Nam ſi illum cognouiſſet dominum gloriæ, nunquam crucifixiſſet. Vicit ſapientia, diaboli malitiam, conuicítque hæreticorum commenta, qui aſſeuerare non veriti fuerunt Chriſtum non verum corpus de Maria virgine ſumpſiſſe, ſed fantaſticum, & corporeis tamen oculis viſibile. Nullus ſane dubitare audeat corpus illud non fuiſſe veriſsimum, quod potuit geſtari brachiis, attrectari manibus, circuncidi lapideo gladio, lac ſugere, cibum ſumere, fatigationem ſentire, plorare, incedere, dormire, famem & frigus pati, nudari, flagellari, conſpui, alapis cædi, velari oculis, in ſtipite figi, aceto potari, & ſpiritum exhalare. Verum quippe hominem induit verbum Dei de maſſa Adæ abſque peccato paſsibilem, viſibilem, palpabilem, mortalémque. Alioquin quomodo mediator Heb. 2.

dici posset aut redemptor, si carnem minime habuisset mortalem? Debuit planè per omnia fratribus assimilari, vt misericors fieret, & fidelis pōtifex ad dominum, & repropitiaret delicta populi. In eo enim, in quo passus est ipse & tentatus potens est & eis, qui tentati sunt, auxiliari. Vnde alio in loco Apostolus
Heb. 4. inquit: Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris per omnia tentatum pro similitudine absque peccato. Nemo igitur scandalizetur in eo, quod Deus manens in homine hominum communicauerit passionibus, magis autem miretur, diligat, gratias agat, & imitetur. Miretur inquam sacramentum, diligat Deum, agat grates pro beneficio, imitetur exemplum. Dum circunciditur enim, tibi ô homo Commendauit mysterium, affectum exhibuit, præstitit donum, mandatum iudicauit. Voluit sanè (& sic decuit) vt ille circunciderel
Deut. 10 tur in carne, quatinus tu circuncidaris in spiritu. Circūcidimini viri Iuda (inquit Propheta) præputia cordis vestri, & non carnis. Nam secundum carnem tantùm neque circuncisio aliquid valet neque præputium, sed obseruantia mandatorum Dei, secundum spiritum verò plurimum. Nempe in spiritu carnis ac cordis, si vis, potes amputare præputium, non aliud autem, quod tibi natura concessit, sed carnis cordísque concupiscentiam, quæ præputij figuratur sub nomine, quæ domino imperante in spiritu omnino esse circuncidenda cognoscitur. Si ergo oculos tuos auertis, ne videant vanitates, ne mulieris aspiciant pulcritudinem in peccati laqueum, neque concupiscibilia quæque intueantur, oculos circuncidisti tuos. Si autem obturas aures, ne audiant obtrectatores, obscœnáque carmina, si à nitore & odoramentis voluptuosis odoratum amoues, si à potatione superflua, & à lautioribus ferculis, atque ab omni abundantia ciborum cohibes appetitum, si ab vniuersis muneribus, contrectationibus impudicis, & percussionibus, & tactibus noxiis manus excutias, proculdubio in his omnibus aures, nares, os, & manus carnis spiritualiter circuncidisti. At verò si in te didicisti non plus sapere, quàm oporteat sapere, si elationis tumorem propulsasti, si malarum suggestionum susurria non audisti, si præsentis vitæ lenocinia spreuisti, si magniloquia, stultiloquia, & blasphema spiritualia verba non protulisti, si visibilia & corporalia plus debito non amasti, vtique cordis tui circuncidisti præputium, sic tamen, vt non ob aliud quàm propter Christi dilectionem id te intelligas agere. Nam si causa fauoris humani, aut temporalis commodi, vel huiusmodi simile perfeceris talia, incircuncisus computaberis eo detestabilius, quo magis actus sanctos non sanctè tractare præsumpsisti. Verum quum vniuersa hæc pura ac syncera consummaueris actione tantum vt soli Christo placere te libeat, perfectam necdum circuncisionem percepisse te credas. Illam non in presenti, sed in futuro assequeris, quando mortale hoc absorbebitur à gloria, & corruptio in incorruptionem mutabitur, ita vt sit Deus omnia in omnibus. Hæc est prorsus vera atq; futura circuncisio, cuius hæc, quam siue in carne spiritualiter, seu in spiritu spiritualiter habere contendimus, gerit imaginem. Hinc est, quòd octauo die, per quem resurrectio figuratur, celebrari mandatur, vt scias te non in corpore, sed debere circuncidi in corde, atque perfectam carnis ac spiritus

libertatem nō in via, sed te adepturum esse in patri[a]
Tunc fiet plenè, quod scriptum est: Absorpta est mo[rs]
in victoria. Et hoc non ex nobis, sed per Iesum C[hri]
stum. Ipse nanque est primogenitus mortuorum, [per]
quem omnes resurgemus ad vitam. Audi Aposto[lum]
dicētem: Christus resurrexit à mortuis primitiæ d[or]
mientium, quoniam quidem per hominem mor[s, et]
per hominē resurrectio mortuorū. Et sicut in A[dam]
omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viu[ifica]
buntur. Vidésne, quàm congruè fieri cultello p[etri]
no & octauo die circuncisio præcipiebatur, qu[ia]
resurrectionem consummatam sperares per [Chri]
stum Iesum: Quamobrem vt sacramenta hæc in [Domi]
ri nostri Iesu circuncisione prænunciata fuisse in[tel]
ligas, in ipso circuncisionis articulo vocatum est [no]
men eius Iesus. Nequaquam nomen hoc accepit [à]
matre, vel ab alio quoquam mortalium, sed ab ange
lo prius, quàm conciperetur in vtero. *Non enim ab*
re Iesus appellatus est. Iesus idem *est, quod saluator.*
Quis enim saluum fecit populum à peccatis eorum,
nisi redemptor noster dominus (scilicet) Iesus: Ipse
nanque vt saluaret per suum sanguinem populum,
quemadmodum extra portam passus est, ita & in di
uersorio non sine sanguinis effusione circuncisus. Il
luc igitur accede in spiritu, & ex cordis intimo com
patere patienti, ploranti, renitenti, atque gem[enti.]
Vide, ne gutta quidem sanguinis eius vel minim[a ca]
cidat in terram. Totum collige, totum serua, &...
quam depositum singulare custodi. Infanti qu[oque]
cruentato atque tenello, quod vales, obsequium [pie]
tatis impende. Tibi nanque condignam retribu[tio]
nis prærogabit mercedem, in præsenti quidem de[uo]
tionis & gratiæ, in futuro autem visionis & glo[riæ.]
Nempe si cui ministrabis intelliges, exultabis q[ui]
pe in spiritu, & delectabitur in crassitudine a[nima]
tua, ingeminabísque in amplexibus piæ deuo[tionis]
mellifluum nomen Iesu. Senties indubitanter a[mœ]
nitatem quandam spiritualem & sapidam no[n so]
in corde, verumetiam in ore, quoties nom[en]
sanctum à te fuerit cum deuotione prolatum[. Ha]
bet enim virtutem sibi adhibitam, quæ affec[tum]
tificat, mentem pascit, nutrit deuotionem, ...
ad pietatem animum inuocantis illud. Qua...
si tentaris à diabolo, si ab omnibus hom...
primeris, si conficeris ægritudine, si dolo...
garis, si supra vires blasphemiæ seu desperation...
ratis spiritu, si concuteris formidine, si dubieta...
saris, Iesu nomen edicito, & repēte lumen confe...
ris & gratiam. In arduis, in periculis, in terro...
in domo, in via, in solitudine, in fluctibus vbicun[que]
extiteris, saluatoris profer nomen. Neque enim al[iud]
nomen datum est hominibus sub cœlo, in quo op[or]
teat saluos fieri credentes. Illud autem pronu[ncia]
non ex ore tantùm, sed etiam ex corde adh...
deuotione, fide, & pietate. Nam si literarum
tummodo promas syllabas huius diuini nomi[nis ni]
hil proficies. Cæterum si dixeris dominus ... in
ore tuo, & in corde tuo confitearis illum v... esse
Deum verúmque hominem in vnitate per[sonæ,] su...
uitatis eius fragrantiam senties, & pro hac confe...
ne saluus eris. Nam (Apostolo testificante) corde c[re]
ditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad sa[lu]
tem. Cordis igitur tui prius domino Iesu affectu[m]
præbe, vt recte eidem labiorum tuorum conf[es]
sion...

ſionem exhibeas. Illum Saluatorem tuum, redemptorem tuum, Deum & Dominum tuum, interpellatorem & fratrem tuum, amicum & ſponſum tuum eſſe cognoſce, venerare, & lauda. Eius nomen tuo non recedat ex ore, ex corde dilectio, ex memoria paſsio, ex mente præſentia, ex cogitatione dignatio, atque ex intentione tuitio. Sic nanque introrſus diſpoſitus circunciſus eris per petram, & Iſraëlitico populo ſociatus. Videbis vtique nunc Deum dilectione operante per fidem, donec conſummato huius peregrinationis curſu illum per ſpeciem contemplari ſufficias. Tunc quippe circuncisione vera ſpiritualiter completa non ſolum huius nominis Ieſu guſtabis dulcorem, ſed & ipſius Domini Ieſu reuelata maieſtate videbis decorem, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat in ſæcula ſeculorum, Amen.

In Epiphania Domini.

INter præcipua opera, quæ in temporis volubilitate diuina maieſtas condere dignata eſt, verbi incarnatio ſummũ ſortitur locum. In ipſo ſiquidem myſterio Angelicis ſpiritibus mirando magnalia Dei continentur innumera veneratione dignisſima. Nempe ſi Dei Patris omnipotentia conſideretur, ibi profecto elucet, vbi inuincibilis eſt victus, inclinatus eſt ſummus, atque placatus omnipotens, ſi autem ſapientiæ diuinæ inueſtigentur arcana, vbi (oro) perſpicacius, quàm in illo, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi, contemplantur? Cæterum ſi æternæ bonitatis communicatio & ſpiritualis dulcedinis abyſſus exquiritur, vbi (quæſo) abundantius deguſtatur, quàm in hoc ſacroſancto diuinæ humanæq; naturæ connubio, in quo paulominus ab Angelis minoratum eſt verbum, & ſupra vniuerſam Angelicam dignitatem, atque ſupra omne quod nominatur, non ſolum in hoc ſeculo, verumetiam in futuro exaltatus eſt homo? Idem nanque eſt, qui eleuatus eſt, & ipſe qui minoratur, Deus (videlicet) & homo in vnitate perſonæ, vnus Emmanuel, vnus Dei & hominis filius, vnúſque Dei & hominum Mediator amabilis atque colendus, in quo veriſsime omnis plenitudo diuinitatis corporaliter habitat, & omnis gratiæ plenitudo ſubſiſtit propter excellentiá ſingularis perſonæ, vnionis, & capitis. Equidem vniuerſalis eſt illi à Deo prærogata poteſtas in cœlo & in terra, ità vt omne illi genu flectatur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, omníſque confiteatur lingua, quoniam ipſe Dei Filius eſt, & hoc per ſingularitatem perſonæ, quæ in ipſo eſt. Percepit inſuper propter verbi vnionem omnem ſcientiæ plenitudinem ſupra omnem principatum, virtutem, dominationem, & cherubim, ita vt in verbo ſibi vnito nihil, quod ſciat Deus, ignoret habituali intelligentia, actuali autem præterita ac futura tanquam præſentia contempletur. De plenitudine autem gratiæ capitis quid dicam, quum vniuerſa perceperit, ſapientiæ (videlicet) & intellectus, conſilij & fortitudinis, ſcientiæ pietatis ac timoris ſancti charismata? Ipſe quippe eſt, qui in eccleſiæ myſtico corpore veluti verum atque ſpirituale caput præſidens quibuſdam membris dedit, vt eſſent Apoſtoli, quibuſdam & Euangeliſtæ, alios verò Doctores fecit, alióſq; Paſtores, & hoc donec ſanctorum numerus & miniſterij eccleſiæ conſummetur opus, vt his perfectis occurramus illi in vnitatem fidei & agnitionis illius, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis ipſius, fiatque capitis & corporis copula perfecta, conſummata vnio, & gloria ſempiterna, comprehendat etiam corpus totum in membris ſingulis, capitis ſui gratiam & diuinitatem, quemadmodum comprehenſum eſt, & in verbi ſacratisſimo thalamo collocatum. Interim autem donec perficiatur, quod ex parte geritur, & agnoſcitur per ſpeculum in ænigmate, per itinera fidei ſub ſpei pollicitationibus, & cum caritatis incendio in hac peregrinatione gradiendum eſt, atque mentis intuitu capitis noſtri Chriſti delectabilis facies requirenda, Orientalium Regum laudabilem ſolicitudinem imitantes. Iſti nanque (ſicut ſacra Euangelij narrat hiſtoria) de remotis terræ regionibus inflammati deſiderio fulgentisſima illos præeunte ſtella venerunt ad Chriſtum. Scripturarum arioli Balach oraculo eruditi (non tamen ſine gratiæ ſplendore) ignotum Regem de Iſraëlitica ſtirpe progenitum quærere ſtuduerunt. Num.24 Sic nanque pronunciauerat ille, & celebri diuulgabatur memoria, quòd orir etur ſtella ex Iacob, & ſurgeret homo de Iſraël, qui dominaretur gentium. Introrſus quippe afflati diuinitus gentilis regis crudelitatem nequaquam veriti natiuitatis Chriſti palàm agnita confeſsi ſunt ſacramenta. O beata magorum horum fides & commendabilis percunctatio ſapientium ore prophetico prædicata, quæ Chriſtum meruit videre infantem. In Pſalmis nanque ſic legitur, Reges Tarſis & inſulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent, & adorabunt eum. Psal.71. Reliquerunt etenim Reges hi propria, & ad exterorum tranſiere nationes, vt quem ex reuelatione & ſigno didicerant naſciturum, corporali præſentia etiam aſpicerent natum. Nullum ſanè viderant ab eo miraculum fieri, nullum illos exhortantem audierant, & tamen ex ducatu ſtellæ maxima cum itineris fatigatione Chriſtum regem natum videre atque adorare cupiebant. Ingerebat prorſus noui ſideris claritas ſpirituale in eorum cordibus lumen, cuius illecti dulcedine atque docti gratia trahebantur ad Chriſtum. Verum diuina actum eſt diſpenſatione, quatenus regiæ ciuitati appropinquantibus illis ſtellæ viſæ præſentia ab eorum dilaberetur obtutibus. Prophetarum verò ex hoc innoteſcentibus Iudæorum principibus magi imbuti vocibus præcurrente ſidere ad ſtabulum, in quo iacebat Dominus, adiere. Proſtrati igitur ſolo humillime Deum adorauere in homine, ſapientiam in carne, atque in imbecillitate infantis Dominum maieſtatis. Suam demum credulitatem muneribus proteſtantur. Regi nanque obtulerunt aurum, thus Deo, mortali autem myrrham. Vnde (quæſo) tanta fides? vnde tam clara diuinitatis beatis iſtis effulſit cognitio? Minime ibidem regius apparatus, non ornatus thorus, non deaurata palatia, non famulantium turba, ſed puerulus vagiens, panniculis inuolutus, fœnum aridum, arctum præſepe, fœtens ſtabulum, & iumenta irrationabilia aſtantia conſpexere. Porrò intus operabatur gratia, loquebatur verbum, ſe manifeſtabat diuinitas, propterea cognouerunt, prociderunt, adorauerunt, & ab Angelo in ſomnis admoniti per viam aliam ad propria redierunt.

Clamat prorsus contra nos istorum fides gentilium. Absentem quæsierunt, & nos præsentem contemnimus. Hominem regnaturum super Israël agnoscere atque adorare voluerunt, nos autem præsidentem in cœlo & in terra, nec aspicere, neque illi famulari dignamur. Respicite ô mortales, redite ô præuaricatores ad cor, currite affectu non corpore, votis non pedibus, vt regem vestrum in præsepio inueniatis Christum. Mysticas verò munerum species deferre vobiscum, quatenus eidem spiritualia stipendia impendatis. Non terreno eget auro, qui thesauros condidit vniuersos, vestris nequaquam cupit locupletari diuitiis, qui voluntariam paupertatem elegit, & docuit. Thus denique vestrum minime concupiscit vel myrrham, cuius orbis est terræ & plenitudo illius. Cæterum qua ratione odoramentis, quæ producuntur ex humo, indigere credatur, quum de ipsius spiritualibus indumentis (Propheta perhibente) myrrha, &
Psal.44. gutta, & casia largissimè profluant? In eius siquidem suauitatis odore filiæ regum adolescentulæque currentes nimio sunt caritatis incendio concrematæ. Spirituale vtique obsequium atque spiritualia diligit munera, quemadmodum vos etiam spiritualiter trahit ad se. Trahit inquam intus per gratiam quæ immutat, per lucem quæ informat, per manifestationem quæ tangendo lætificat. Nempe vbi deest gratia, iacet homo obuolutus in fœtore facinorum, vbi autem non irradiat sapientia tenebrarum spiritualium caligo dominatur, verum vbi non erudit fides, mens oppressa tabescit. Est nanque gratia gratum faciens quædam matutina stella præfulgida, quæ electum quenque præcedens corde ducit ad Christum. Absque hac procul dubio humanus prostituit animus, & sui nunquam iure est compos, nunquam amator sapientiæ neque fidelis in Domino. Per hanc verò rationalis mens efficitur sapiens de cœlestibus eruditur, & fide imbuitur, quæ ad Christum in veritate pergentibus prorsus necessaria fore noscuntur. Quamobrem quisquis ad diuinam desideras peruenire notitiam, deprecare Deum, ab illóque assiduis postulationibus flagitare ne desinas, quatenus interioris tui cordis obtuitu spiritualem gratiæ suæ conferat lucem, quæ te in huius peregrinationis anfractibus per opaca vitiorum ac infidelitatis deuia minime aberrare permittat, quin potius ipsius præeunte splendore te regat per inuia, in dubiis doceat, custodiat in aduersis, téque tam diu comitetur in spiritu, quàm diu pertingas ad Christum, atque possidearis ab ipso. Tunc de illius spirituali visione lætus effectus iugi mentis modulatione immortali regi spiritualia vota persolues. Exhibebis quippe in eius laude ignitum aureæ rutilantis caritatis affectum, quem concupiti sponsi tui amabilis formabit præsentia. Hoc planè pretiosum est aurum, ignitum, atque probatum, quo locupletatus, qui possidet, gratissimum mediatori suo munus exponit. Nempe quicquid sine caritate obtuleris, nec acceptabile Deo, neque tibi poterit esse proficuum. Habeto igitur caritatem, quæ virtutes cæteras sua dignitate præcellit. Hæc tuum inflammet affectum, informet mentem, vitam componat, atque erudiat ad orandum. Est nanque oratio thus valde proficuum, si tamen amoris sancti fuerit inflammatum incendio. De imo quippe descendens ac suauiter redolens ante thronum Dei in cœlorum regnum conscendit. Huiusmodi thuris vt ad Deum ascensus fieret, Propheta nominatissimus Dominum flagitabat dicens, Dirigatur Domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Cæterum quemadmodum thus, quamuis in se [sit] optimum atque præcipuum, nullam ex se refundit odoris fragrantiam, nisi iniiciatur igni, ita nec orationis incensum Deo acceptabiliter præsentatur, si non caritatis extiterit flamma consumptum. Iacet prorsus oratio, & in sui torpore dormitat, nisi dilectionis desiderio subleuetur. Vtrunque etenim opport[une] conueniunt. Nam & ad orandum docet caritas, [&] ipsa oratione caritas flamma nutritur. Sit ergo o[ran]tis animus propriæ infirmitatis cognitione replet[us] atque ad edomandas carnis concupiscentias solert[er] intentus, quatenus humillimum Dominum auri, th[u]ris, & myrrhæ spirituali oblatione lætificet. Nempe rubigine caritatis consumptum est aurum, & orationis fœtet incensum, vbi carnalis dominatur affectus. Ne igitur tepescat caritas, ne orationis repellatur intentio, corporis omnino sunt resecandæ illecebræ, atque myrrhæ amaritudine condiendæ. Diuina nanque fiet visione dignissimus, quisquis in hac exstiterit triplici exercitatione perfectus. Ex quotidiana denique inspiratione admonitus per mentis eleuationem assiduam & singularem deuotionis affectum cœlestis patriæ cœtibus contemplando iugiter inseretur. In hac profecto Hierusalem, quæ ædificatur vt ciui[tas] conuersabitur desiderio, donec deposito mortali[tatis] indumento inseparabiliter æterni sponsi Christi [ca]stis fruetur amplexibus. Sic nanque per aliam vi[am] ad suam redibit mansionem, in qua vna cum sanct[is] omnibus felicitate gaudebit, id perficiente Dom[ino] nostro Iesu Christo ecclesiæ sposo, qui viuit & reg[nat] cum Deo Patre in vnitate Spiritus Sancti Deus, [&c.]

1.Co

In conuersione Sancti Pauli Apostoli.

SIngulare diuinæ miserationis op[us] mentis nostræ oculos sancta hodi[e] [exhi]buit mater ecclesia, per quod ma[xim]a spei præsidium attulit, dum iusti[ficatio]nem persecutoris impij nobis voluit recitar[e] [...] sos peccatorum multorum nouit fascibus e[...] tos, per quos in desperationis merguntur facile pro[...] fundo. Hinc exemplo vnius innumeros erigere cur[a]uit ad spem, quatenus animi fluctuationem & me[...] fiduciæ firmaret anchora, atque labentem & lang[uen]dum sua exhortatione reuocaret ad Christum. Nempe in ipso spei nostræ omnis est locanda intentio, o[m]niúmque meritorum illi est arroganda victoria. [In] ipso prorsus nedum pendet, quod sumus, verumeti[am] quod laudabiliter perficere valemus. Non quòd s[uffi]cientes simus (inquit Apostolus) cogitare aliquid [a no]bis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex De[o est.] Porrò si nostra sufficientia ex Deo est, & no[n a no]bis de nobis omnino diffidere debemus, c[onfidere] autem in Deo, qui singulis singula imperti[t] dona virtutum. Nemo gratiarũ illius expers est. Ad[...] exerceamus spirituale, quod gratis à Deo accep[imus] vt potiora semper percipere mereamur. Superuacu[e] magna quis petit, qui parua neglexerit operari. Iust[e] sibi iniunctam gratiam quisque se studeat exercer[e] & desperationis medebitur morbo. Conditoris [...]

Ma[...]

larg

largissuam frequenter manum meditetur, & vix potenit diffidentiæ tabeſcere tædio. Horum quæ percepiſti a Christo ô homo, aſsidue memorare, & inde fiduciæ ſanctæ concipies robur. Qui fecit te ſine te, nunquam te damnabit ex ſe. Creauit quidem te per ſe, vt te reuocaret ad ſe. Noli ergo te auertere ab eo, noli dorſum factori tuo conuertere, ne iuſtè iudicatus intereas. Eſto de gratia gratus, vt non ex te damneris ingratus. Vide ne mitiſsimo Domino vltionis debitæ aduerſum te proferas gladium. Non enim ſuo, ſed te tuo percutiet enſe. Tua te coram illo accuſabunt opera, tua te conſcientia iudicabit. Non alterius ſed tuimet contra te æquus arbiter teſtimonium quæret. Aduerſarius conſcientia tua tuus eſt conſtitutus à Domino, vt clamet aduerſus te, arguat te, & te quoties delicta perpetrare conaris, ab interitu eripiat ſempiterno. Eſto igitur conſentiens aduerſario
Matt.5. tuo, dum es in via, ne forte tradat te iudici, & iudex tortoribus cruciandum. Aduerſatur tibi conſcientia tua ad bonum, zelat profectum tuum, ne in malo deficias. Beata prorſus anima, quæ aduerſarij huius redargutiones non patitur, quæ perſuaſionibus eius aſ-
1.Cor.4. ſenſum præbet. Talis erat Paulus, quando dicebat, Nihil mihi conſcius ſum. Verum nunquid hoc dicere potuit ſemper? Minime. Poſtquam verò iuſtificatus fuit, poſtquam aduerſario conſenſit ſuo, hæc retulit. Secum Dei cooperante gratia in virum mutatus exciterat alterum, non quidem ſecundum naturam, ſed ſecundum conuerſationem & ſenſum. Idem perſeuerauit in eſſentia, nequaquam autem idem in vita. Fuerat aliquando ſæuiſsimus perſecutor, Chriſtianæ religionis impugnator, & ſanctorum fidelium rabidus oppreſſor. Non enim poterat mellifluum Chriſti audire nomen, profeſſorúmque ſuorum ſuſtinere præſentiam. Hinc tanquam lupus rapax acceptis à Sacerdotum Principibus & Iudæorum Magiſtratibus Epiſtolis in Damaſcum ad Synagogas pergebat intrepidus, quatinus vinctos in Hieruſalem perduceret, quotquot huius nominis fore noſceret inſignitos. Quis (oro) innocentium non formidaret iſtius perſecutoris animoſitatem? Quis furenti, liganti, trahenti, percutienti non expaueſceret obuiare Paulo? Proh dolor adhuc aſperſum ſanguinem protomartyris Stephani geſtabat in veſtibus, adhuc ſanctum lambebat cruorem, & tamen ſitiebat adhuc. Tenuerat lapidantium indumenta, ſaxa porrexerat, omniúmque manibus lapidauerat, & nihilominus ſceleribus iſtis grauiora addere peccata durabat. Talia illo agere molienti ingenti luce perfuſus affuit Dominus Ieſus, vocéque tonanti affatus eſt dicens, Quid agis ô Paule? Cur niteris ſanctis necem inferre? Vt quid diuinum nomen conaris extinguere? deſine (oro) deſine perpetrare talia. Sufficiat tibi, quod hactenus pertinaciter peregiſti. Lapidem duriſsimum nuda manu frangere
Matt.21. attendis. Me vtinam audiſſes dicentem, Qui ceciderit ſuper hunc lapidem, confringetur, comminuet iterum, ſuper quem ipſe ceciderit. Me noſſe ſtudeto, doctrinæ meæ veritatem, autoritatem miraculorum, vitæ innocentiam, atque gratiæ plenitudinem, quatinus me diligas, & in me credas, vel forte ſiquid in me redargutione cognoueris dignum, tuam excuſet ſæuitiam. Porrò inconſulte agis, & ignoranter inſequeris me. Legis (oro) reuolue volumina, prophetarum ſcrutare oracula. Patriarcharum rememorare promiſſa, & ſub literæ velamine me latentem inuenies. Exultauit Abraham, vt videret diem meum, vidit, & gauiſus Ioan.8.
eſt. Prophetæ omnes de aduentu meo vaticinati ſunt, quorum dicta retexere vniuerſa nimis prolixum eſt. Per legem quoque intelliges meam promulgatam fuiſſe præſentiam. Ne (quæſo) velis maxime tu, qui ex ſanctificato procreatus es genere, negligere gratiam, quam patres tui tanto cupiere cum gaudio. Clamabat quidam eorum, Domine mitte quem miſſurus es, Esa.18.
alter verò, vtinam cœlos dirumperes, atque deſcenderes. Vnde & deſiderio fatigatus aiebat, Manda remanda, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi. Alius autem, Oſtende (inquit) nobis Domine miſericordiam tuam, & ſalutare tuum da nobis. Nempe Psal.84.
quem illi prænunciantes futurum aſpicere cupiebant, tu verò præſentem cur denegas aduenisse? Veni (inquam) iuxta pollicitationem exhibitam patribus, vt ſoluam iugum captiuitatis veſtræ, & congregem oues, quæ perierunt domus Iſraël, inter quas annumeratum te eſſe cognoſce. Patris igitur beneuolentiam percipe, paſtoris vocem auſculta, vocanti te auditum præbe, te iuſtificare volenti aſſenſum tribue. Eris vtique omni redargutione digniſsimus, æterníſque cremandus incendiis, ſi gratiam hanc ſpreueris, ſi non reſipueris à veſania perſecutionis, quam perficere niteris. Hæc vt audiuit Paulus, proſtratus ſolo expauit, contremuítque, & quis ſibi loqueretur, ſecum tacitè conferebat. Locutus eſt Deus (aiebat ſibiipſi) facie ad faciem Moſi, & veluti amicus amico, locutus eſt Abraæ, Iſaac, & Iacob, locutus eſt Samueli, multíſque patribus. Nunquid & nunc loquitur mihi? Magna prorſus eſt eius vocis autoritas, præclarus ſplendor, virtúſque perualida, quæ ſic proſtrauit, deiecit, & lumine priuauit me. Cæterum ſcio, quoniam nequaquam inſequor Deum, quin potius Dei zelo accenſus Nazareos perſequor, qui contra Dei legem & patrum fidem nouam conantur ſectam inſerere mentibus hominum, atque diuina abolere decreta. Hos, tanquam temerarios horúmq; conuenticula diſſipare contendo, gratum arbitrans ob hoc Deo exhibere obſequium. Verum quia Dei iudicia incomprehenſibilia ſunt, & plerunque quod humanis oculis rectum eſſe cenſetur, obliquum eſt, ſciſcitabor loquentem ad me, quis ſit. Nempe ſi ludificatio iſta erit, opus peragã cœptum, vt honoris Dei & paternarum traditionum verus æmulator exiſtã, ſi verò reuelatio cœleſtis hæc fuerit, diuino acquieſcam conſilio. Supra modum excederet limites, ſi ſub pietatis imagine Deo repugnare ſatagerem. Equidem nouit Dominus, quoniã propter eum arma ſuſcepi, illi potius cupiens placere quã mihi. Hinc fiducialiter interrogabo, atque agnitæ veritati inſeparabiliter adhærebo. Non minis cedam neq; blanditiis, quin opus Dei perficiam. Priſtino igitur reſumpto vigore inquit, Quis es Domine? Vocem tuam audio, cõminationis ac exhortationis eloquia tua percipio, te auté necdum agnoſco. Quamobrem deprecor te Domine, vt mihi, quis ſis, digneris edicere. Cui Dominus clara voce ait, Ego ſum Ieſus Nazarenus, quem tu perſequeris. Prorſus durum eſt tibi Act.9.
contra ſtimulum calcitrare. Et Paulus, Domine quid me vis facere? Introrſus nanque eſt diuino erudituѕ eloquio, quis eſſet, quem perſequi auderet, propterea vltra repugnare non valuit. Expertus eſt in ſe, quàm itidem Dei Verbum ſit potens. Non

per

per milites, non armis, non verberibus ſtrauit hunc incredulorum ducem, quatinus ſciret, quòd Dei ſermo eſt viuus, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, Nempe ſi totus inſurrexiſſet mundus, Pauli minime valuiſſet animoſitatem flectere, euertere ſenſum, intelligentiámque conuincere, verum vt cor illius tetigit verbum, emolliuit mentem eius, ſedauit furorem, placauit crudelitatem, mutauit propoſitum, naturam reformauit, docuit rationem, lumine circumuenit, atque ſapientiæ totum nectare ſaginauit. Nam recuperato, quem amiſerat, viſu baptiſmíque ſanctificatus lauacro Chriſtum, quem perſecutus fuerat, publicè prædicauit. In Synagogas etenim Iudæorum ingreſſus legis teſtimoniis & autoritatibus ſcripturarum vniuerſos cōfutabat affirmans, quoniam hic, qui venit in carne, prædicauit pœnitentiam, promiſit regnum, in cruce pependit, à mortuis reſurrexit, ac ad cœlos aſcendit, eſt Chriſtus in lege prophetatus. Nemo autem poterat reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui, qui loquebatur in Paulo. Repleuerat enim illum Chriſtus ſapientia, intellectu, conſilio, fortitudine, ſcientia, pietate, ſanctóque timore, adeo vt cuncti, qui eum audiebant ſtuperent, & mirarentur pro tam repentina cōuerſione. Viderant eundem paulò antè quaſi rapacem lupum mane prædam capientem, nunc verò veluti ad veſperum eſcas diuidentem. Erat nempe grande miraculum hoc, vt blaſphemus & perſecutor effectus eſſet eximius prædicator. Cuius nanq; opus eſt tale, niſi mutatio dexteræ excelſi? Nullus ſane mortalium mutandi liberum arbitrium ſibi valet vendicare potētiam, niſi tu Deus, in cuius ditione vniuerſa ſunt poſita, nec eſt qui tuæ queat reſiſtere voluntati. Tu enim ô Domine Ieſu, qui verbo tuo ſempiterno cuncta prænoſcis quæ futura ſunt, prius quàm fiant, propugnatorem hunc Paulum delegiſti in laudem gloriæ nominis tui, vt portet nomen tuum coram regibus & principibus & gentibus, & filiis Iſraël. Vas tibi electionis feciſti, quatinus per illum notificares diuinitatis tuæ maieſtatem ſeculo ignoranti & futuris generationibus. Notus in Iudæa tantum eſſe videbaris, & in Iſraël magnum nomen tuum palàm profitebatur. Vt igitur etiam gentibus, quæ infidelitatis vinculis tenebantur aſtrictæ, atque per ſuperſtitionem idololatriæ à dæmonibus ludificabantur, tuam reuelares gloriam, veluti de pharetra Satanæ, & de ignorantiæ depreſſa caligine hunc eduxiſti in lucem earum, quatinus ipſo mediante ſalus fieret æterna de Iudææ finibus vſque ad extremum terræ. Non plebem tuam, vtique tuam, & non dilectam per ipſius prædicationis altiſonam tubam tuam vocari ſanxiſti. Hinc eſt quòd tam infatigabiliter terrarum ſpacia, maris latitudinem, montium ſolitudinem, vrbium, prouinciarúmque peragrabat itinera. Te nanque impellente, te diligente, te in illo loquente miniſterij ſui curſum implere curabat. Conuertiſti plane ô Domine Ieſu planctum eccleſiæ tuæ in gaudium, quando hunc ab infidelitatis errore reuocaſti ad fidem, atque de Saulo Paulum feciſti. Lugebat quotidie eius interitum, perferebat laborioſe immanitatis illius ſæuitiam, compatiebatur paruulis ſuis, quos ipſa tibi genuerat, dum latibula peterent, ſpeluncas petrarúmque cauernas ob ebullientem perſecutionem metu inhabitarent martyrij. In cunctis patiebatur vtpote vera mater, quæ illos genuerat, nutriera-que. Genuerat (inquam) non ex voluptate carnis, ne-que ex voluntate viri, ſeu corruptibili ſemine, ſed e-fœcunditate ſpiritus, quem perceperat abs te ſpon-ſuo caſtiſsimo & immaculato. At verò quum pla-tibi mœrori eius lacrymíſque finem imponere, at-prodigum filium inſanientem ad ſinum reduce-lius, te illi inſinuaſti per lucem dans vocem de-tonantem & dicentem, Saule Saule quid me ſ-queris? Mirum plane loquendi genus hoc extitit. ſequebatur Paulus tuos, non te, quid autem me p-queris aiſti? Noueras intentionem Pauli qui frat-res tuos neci tradere deſudabat. Tui nanque mini-habebat notitiam, & tamen tu de te non de tuis co-queri videris. Sacramentum maximum his paucis inſinuare voluiſti. Eſt enim eccleſia tua, quæ per vnitatem fidelium congregatur, corpus tuum myſticum, & ſponſa cariſsima, quam vt pudiciſsimo tibi copulares amore, temetipſum tradidiſti in mortem, illam (videlicet) mundans lauacro aquæ in verbo tuo patri coæterno, per quod facta ſunt omnia, propter quod ſunt duo in carne vna, & in ſpiritu vno. Quamobre-tui corporis membra amicos (ſcilicet) tuos & ſeru-teipſum nuncupari dignatus es. Quicquid enim-ſiue boni ſiue mali impenditur, tibi irrogatum e-fateris. Nimis vtique honorati ſunt amici tui D-quos deos ac tuos filios conſtituiſti, dicente Prop-ta, Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes. Huius-tatis zelo permotus ſanctis tuis ne Paulus nocere-libitum, eundem percuſsiſti, atque ſanaſti. Ta-profecto illum feciſti, vt bonitatis tuæ ſpeculum-nibúſque ad delictorum ſuorum veniam prom-dum incentiuum exiſteret ſalutare. Hoc ipſe te-eſt dicens, Fidelis ſermo & omni acceptione-quia Chriſtus venit in hunc mundum peccato-uos facere, quorum primus ego ſum, ſed ideo-cordiam conſecutus ſum, vt in me primum-ret Chriſtus Ieſus omnem patientiam ſuam a-mationem eorum, qui credituri ſunt illi in-æternam. Nullus igitur quamuis innumer-criminibus, de tua miſeratione deſperet. O-quippe miſereris Domine, & nihil odiſti eo-feciſti. Diſsimulas peccata hominum, vt pœ-tiam agant, & reſipiſcant ab operibus ſuis mali-ſecutoris huius & conuerſi pœnitentis anime-emplo, quem de mortis eruiſti faucibus, tua-lumem donaſti eccleſiæ egregium doctorem, ac-mundo prædicatorem celeberrimum illum in-tuens. Tibi nanque Domine Ieſu ob hoc & pro-uerſis miſerationibus tuis mortalibus prærogat-effabilis ac ſempiternus honor debetur & glori-viuis & regnas cum Patre, & cætera.

Act. 6.

In feſto purificationis beatæ Mariæ virgini-

Q Vemadmodum ſolis claritas inco-biliter diſtat à tenebris, ita & à pe-bus mens pia iuſtorum. Semper a-procliui ſunt mali, propriæ volun-petitu ducuntur, & tanquam iumenta indom-vitiorum præcipitia colliduntur. Maiorum ſanct-nibus derogant, virtutum paruipendunt ſemitas-conditoris lege contempta, diuino imperio ſe n-nuunt eſſe ſubiectos. Et grāde malum hoc vnde: V-ex tumore animi, ex ignorantia ſui, ex veri neſcie-tia, atque ex futurorum inſenſibilitate bonorum. O-

anima-

animaduerterent quàm properè sempiternus illis superueniet interitus, profecto resipiscerent, moribúsque mutatis conuerterentur ad Christum. Sed nolunt (heu miseri) intelligere, vt bene agant, quoniam sibiipsis volunt omne posse licere, quod libet. Non autem sic iustorum ac Deum metuentium animus. Propriam nanque elationem euacuare, motúsque suos inordinatos sub rationis redigere conantur imperium, se erigunt contra se, quatenus sibiipsis subiiciant semetipsos, Deum puro venerantur affectu, sanctorum Angelorum honorant agmina, sanctos cum Christo regnantes iugiter interpellant, proximos suos diligunt, virtutes sectantur, spernunt mundum, vitia obhorrent, & mandata vitæ sedula cordis intentione custodiunt, necnon decreta ecclesiæ ac patrum statuta humili obseruatione perficiunt. Mediatoris siquidem eruditi exemplo ad perfectiora semper affectu feruntur & actu. Nam idem legislator minime constitutus sub lege legalia propter nos in se voluit præcepta seruare. Completo quippe quadragenario pòst sui ortus dierum numero (sicut sacrata præsentis solennitatis narrat historia) ad templum maternis voluit manibus deportari, auiculis redimi, & grandæui Simeonis brachiis sustentari. Hoc ipse, hoc eius mater immaculata virgo perfecit. Venit & illa ad templum, vt purificationis mysteria celebraret. Nequaquam in hac parte tenebatur sub lege, quippe quæ non ex virili semine, sed de Spiritu Sancto conceperat prolem. Sic nanque præceptum fuerat in lege, Si mulier suscepto semine conceperit filium, quadraginta diebus immunda erit. Nequaquam semen susceperat virgo, sed spiritu fœcunda conceperat redemptorem, ideo purificari non eguit, quæ purificantem hominum sordes genuit. Vt autem Deum veneraretur in lege, formámque humilitatis ex hoc præberet per legem, legem voluit purificationis implere. Venit igitur ad templum, & secum, quem genuit, gestauit infantem. Ibi planè prophetarum est edocta oraculis, ac de futura nati passione præmonita, necnon sanctorum testimoniis in fidei veritate roborata. Quod enim ex scripturarum autoritate, seu ex reuelatione didicerat, & memoriter retinebat, senis admonitione percepit, quatenus de mysterio fieret certa, de vnici filij sui manifestatione iucunda, atque de gentium vocatione deuota. Conferente autem secum Maria de omnibus, quæ legendo, audiendo, videndo cognouerat ô quantum crescebat in fide, augebatur meritis, sapientia illustrabatur, magis magísque caritatis cremabatur incendio. Ex rediuiua siquidem sacramentorum cœlestium reseratione promota complebatur lætitia, spiritu fœcundabatur, admirabatur nimium, dirigebatur in Deum, & humilis custodiebatur in se. Tales prorsus diuinæ gratiæ sunt profectus, vt de imis eleuent ad summa, & de claritate in claritatem transforment. Beata planè mens virginis, quæ per inhabitantem spiritum ac magisterium verbi Dei semper in omnibus parebat imperio. Non sensu proprio, non suo ducebatur arbitrio, sed quod intus sapientia innuebat ad fidem, foris hoc corporis ministerio peragebat. Decebat vtique diuinam sapientiam, quæ sibi ad habitandum domum ædificabat ecclesiæ, vt de legis custodia, de purificatione mentis, de humilitatis norma & de spirituali oblatione Mariæ sanctissimæ medio vteretur.

Leuit.

Erat profecto ipsa talis & tanta, vt illi minime reperiretur similis. Erat (inquam) corpore virgo, carne incorrupta, prole fœcunda, virtute perfecta, moribus composita, sanctitate redimita, honestate conspicua, mente pura, corde ignita, animo suspensa, gratia plena, sapientia perfusa, Deo coniuncta, verbo propinqua, mysteriis diuinis imbuta, Angelorum consortio custodita, & à Spiritu Sancto absque temporis interuallo possessa. Sibi nanque ipsam in sponsam delegerat sapientia, in matrem, in suam interuentricem mundus, Angeli in dominam, & æternus Pater in filiam. O honor fœminæ, ô excellentia Mariæ, cuius meritorum celsitudine & gratiarum opulentia stupet cœlum, natura miratur, & sancta beatorum spirituum venerantur agmina. Non enim capit polus, non concludit orbis, neque attingit creatura, quod Maria suscepit mente, concepit in corpore, gestauit in vtero, nutriuit lacte, portauit brachiis, fouit in gremio, & est amplexata in carne. Super Angelorum Archangelorúmque transcendit gratiam, quòd de Mariæ carne verbum factum est caro, quòd integritate custodita virgo generat, fœcundat spiritus, Deum parit fœmina, quòd sit mater & filia, ancilla & domina, supra legem & sub lege. Nempe supra legem illam fecerat gratia, sed sub lege humilitas. Virile minime in se susceperat semen, & tamen veluti immunda legi voluit esse subiecta. Hinc est, quòd ascendit in Hierusalem, introiuit in templum, portauit filium, & iuxta Domini præceptũ redemit infantem. Quem? quare? pro quo? Infantem (inquit) illum de quo Propheta ait, Puer natus est nobis, & Filius datus est nobis, cuius imperium super humerum eius, & vocabitur admirabilis, Deus fortis, princeps pacis, Pater futuri seculi. Illum (videlicet) qui de paterno sinu egrediens sine commistione virili & absque vlla contagione delicti se mortalitatis nostræ natura induit, vt (scilicet) à dæmonum seruitute, & lege peccati, atque damnatione perpetua humanum redimeret genus, quatenus de peccato damnaret peccatum in carne sua, fierétque omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ, & legi daret testimonium, quod esset sancta, concessa diuinitus, & spiritualiter intelligenda, dum per signum visibile gratiam inuisibilem prærogabat, offerentium id fide operante. Obtulerunt nanque (Euangelio testante) pro eo parentes eius par turturum aut duos pullos columbarum. Non aurum, non gemmas obtulerunt pro rege cœlorum, sed animalia munda, viua, atque volantia, vt mysterium hoc intelligerent esse, qui legerent. In turture quippe sanctæ ecclesiæ per amoris sacrosanctum connubium Christo copulatæ castitatem intellige, in columbæ verò specie vnitatem caritatis credentium, quibus est cor vnum, & anima vna, præfiguratam agnosce. Quæ (videlicet) per exhortationem mutuam sacramentorúmque collationem quotidie sponso suo spiritualis prolis fœcunditatem parere non desistit. Hanc oblationem mysticam sub ecclesiæ typo beata Maria pro suo Deo obtulit vnigenito. Ipsam tu ô fidelis anima imitare. Vt enim spiritualiter, purificeris, & à delictorum valeas emundari contagiis, in templum cordis tui ingredere. Ibi omnis cogitationis noxiæ atque inordinatæ affectionis sedato tumultu Deo per orationis studium ac contemplationis ocium vacare contende. Castis illi inhære amplexibus, deuot

Esa. 9.

Lucæ 2.

deuotionis gemitus emitte, amoris prome carmina, & ignitæ laudis sacrificium exolue. Eris tunc procul-dubio pudicissima turtur cœlesti copulata sponso, eo speciosior oculísque illius gratior, quo purius frequentiúsque memoratis amoris præludiis inhærebis.

Cant.2. Tui etenim caritate vulneratus inquiet, Vox turturis, quæ diuinum vtique mulcet auditum, suauémque omni electorum multitudini iucundæ laudis exhibet concentum, in terra nostra audita est. Verum si huiusmodi vocem minime proferre didicisti, si contemplationis delectabilem gustum necdum mente percepisti, saltem vel columbarum custodi vnitatem, puritatem cordis, atque laudabilium operum perseuerantiam. Eris procul dubio columba speciosa, si fraternam seruaueris caritatem, nulli malum pro malo, vel maledictum reddendo pro maledicto, sed benedicendo maledicentibus, orando pro persequentibus, atque odientibus benefaciendo. Hoc quippe modo in petræ foraminibus nidificando frequentes dabis gemitus, etsi non amoris ac deuotionis, certè compassionis & pietatis ex corde patiendo delinquentibus & afflictis. Hi sunt columbarum pulli gemini compassionis (videlicet) & actionis, quos fidelis quisquis Deo acceptabiliter offerre debet, quatenus à delictorum sordibus purificatus ac redemptus deuotæ seruitutis oblationé valeat præstare gratissimam. Signanter tamē par turturum aut duos columbarum pullos parentes Domini obtulisse pro illo diuinus sermo proloquitur, vt rectè intelligas & contemplationis & actionis Domino placere commercia. Singuli etsi nequeunt omnia simul, singula offerant, meminerínt que Mariæ Marthæq; sororum Dominum Iesum opera commendasse. Affectum in cunctis, quæ agimus, Deus potius attendit, quàm opus. Quamobrem siue per contemplationis studium mente excedimus Deo, atque vacamus, seu per virtutum incrementa & commendabilium negotiorum opera proximis nostris sobrij esse satagimus, id taliter perficiamus, vt tantum Christi caritas vrgeat nos. Hæc planè est spiritualis purificationis accepta oblatio, quæ non in manufacto, sed in cordis persoluitur templo id quod Dominus Christus gratanter ingreditur. Istud seruorum Dei in se quisque ædificet, emundatum maculis

Malac.3. præparet Christo, atq; associatus Simeoni puerili Iesu præstoletur aduentum. Veniet nanque, si dispositam reperiet mentem (quemadmodum vaticinatum est) ad templum sanctum suum dominator dominus, non in potestate maiestatis, sed panniculis inuolutus, maternis deportatus in brachiis. Aduentante autem Maria cum filio obuiam eisdem occurrat in spiritu, atq; ministerium piæ deuotionis exhibeat. Prouectæ ætatis senem & prophetissam Annam pudicitia ac sanctitate decoratam de infante Iesu multa narrantes cordis aure percipiat, diiudicet singula, & sedula cogitatione vniuersa perlustret. De figuris veritatem eliciat, & de visibilibus ad inuisibilia contemplando transcendat. Suscipiat demum syncero puritatis affectu in spirituales cordis sui vlnas vagiētem infantem, & dicat, Suscepi Deus misericordiam tuam in medio templi tui; propterea secundum nomen tuum, ita & laus tua in præcordiis meis, & vsque ad fines terræ. In his igitur amoris præludiis fidei irradiatus splendore, caritatísque suauitate refertus, necnon mentis iubilatione debriatus agnito diligentissime, quem tenet in brachiis, probati senis canticum assumat inquien[s]: Nunc post desideriorum meorum fatiscentem ata[…]rem dimittis ô Domine seruum tuum agnoscente[m], confitentem, diligētem, amplectentem in pace, qu[ia] viderunt oculi mei salutare tuū, illud (videlicet) qu[od] grandæuus patriarcha Iacob aspicere concupisce[ns] aiebat, Salutare tuum expectabo Domine. Illud […]quam, quod Psaltes egregius feruentissimo amor[e …]scebat dicens, Ostende nobis Domine misericor[diam] tuam, & salutare tuum da nobis. Planè viderunt [oculi] mei luminis tui illustrati munere salutare tuū, [quod] parasti ante faciem omnium populorum, lum[en ad] reuelationem gentium, earum (scilicet) de quibu[s …]minatissimus Propheta inquit, Gentium populus, [qui] habitabat in tenebris, vidit lucem magnam. Seden[ti]bus in regione vmbræ mortis lux orta est eis, n[on] qualiscunque sed iustitiæ & veritatis, quæ vnigenito tuo ô alme Pater plurimum metuendæ apparente in carne credentibus emicuit vniuersis, quatenus infidelitatis errore fugato ad agnitionem deitatis tuæ & catholicæ vnitatis venirent ad sinum. Abs te profecto factum est hoc Domine, qui facis de tenebris lucem splendere, & vocas ea, quæ non sunt tanquam ea quæ sunt. Tu nanque gentium numerositatem per filiu[m] tuum conuertis ad gratiam, eundémque manife[stas] ad gloriam plebis tuæ Israël, illius quippe, quam [non] ex carnis & sanguinis propagatione, sed ex sancti[fica]tione spiritus, & gratia adoptionis atque sacrame[nto]rum regeneratione tuæ maiestatis acquisisti in[…]dem. Illi etenim ô misericordiarum Pater & De[us …]tius consolationis ad maximam peruenit gloria[m], per eam verbum tuum caro sit factum, atque per [san]guinis aspersionem lauacro aquæ eodem munda[ta in] verbo sine macula & ruga affecta sit sponsa, ti[bi …] angelicis aggregata virtutibus, & sempiterno [co]pulata verbo laudis sacrificium exhibere non ce[sset,] qui cum vnico filio tuo & Spiritu Sancto viu[is …]

In solennitate sancti Matthiæ Apostolo

QVemadmodum solis radios in [me]ridie rutilantis quicunque intuen[…]rit, retrusus à lumine potius cæca[…] videat, ita & qui diuinorum iu[…] conatus fuerit indagare secreta, ad eorum […] valet peruenire indaginem. Caligat prorsus […] acies intelligentiæ degentis in carne, quoties […]bili diuini splendoris claritate attollitur, atque […]nas iudiciorum Dei rationes comprehendere m[…]tur, quum omnino inuestigabilia sint, dicente [Apo]stolo, O altitudo diuitiarum sapiētiæ & scientiæ D[ei,] quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & in[ue]stigabiles viæ eius. Venerandum vtique est, quo[d …]quit attingi, atq; cum honore colendum. Cong[ruum] procul dubio est, & æternæ Dei sapientiæ d[…]mum, vt agat quædam, quæ sint ignota mortal[ibus,] Angelicis etiam sint miranda spiritibus. In ho[c …]pe rationalis natura maiestatem diuinam in[gen]tias sapientia sua præcellere vniuersas co[…] confiteri, quoniam inaccessibilem lucem [ip]sius ne[…]mo nisi admissus, valet attingere. Hoc in excessu […]tis raptus Sapiens contemplatus est dicens, Omnis sa[]pientia à Domino Deo est, & cum illo fuit semper, [&] est ante æuum. Arenam maris, & pluuiæ guttas, & d[ies] seculi quis dinumerauit? Altitudinē cœli, latitudin[em] terr[æ]

terræ, & profundum abyssi quis mensus est? Sapientiam Dei præcedentē omnia quis inuestigauit? Vnus est altissimus creator omnium, omnipotens rex, potens, & metuendus nimis, sedens super thronum illius, & dominans Deus. Ipse creauit illas spiritu sancto, & vidit, & dinumerauit, & mensus est, & effudit illam super omnia opera eius. Secūdum datum suum præbet illam diligentibus se, nempe sapientiæ celsitudinem sempiternam, naturalísque intelligentiæ imbecillitatem. Rationalis spiritus ac prærogatum sapientiæ donum luculentissime his paucis innotuit. Discat igitur rationale animal constitutum in carne pro intellectus sui non inflari acumine, quum ex diuino sortitus sit munere, quòd rectè intelligit. Discat sibi minime arrogare, quod alienum est, agnoscat donum conditoris, ne repercussus à lumine ignorantiæ tenebris inuoluatur. Nam quemadmodum humilibus sapientiæ tribuitur gratia, ita negatur elatis. Esto ergo humilis ô homo in oculis tuis, noli plus sapere, quàm oporteat, neque velis secretorum iudiciorum Dei rimari causas, vt non intelligendo intelligas, & desipiendo, quod iustum est, sapias. Hic nanque in scientia diuinitatis rectissimus noscitur esse profectus, vt quanto magis intelligis, minus te scire cognoscas, quum incomparabiliter excedat, quod scire nō valeas, id quod tibi innotescit esse sciendum. Quis (oro) percipere sufficit, quantus & qualis sit Deus, quum sit ineffabiliter bonus, incomprehensibiliter sapiens, insuperabiliter potēs? Ipse solus seipsum perfectè intelligit per se sine errore & absque initio. Nemo (inquit Veritas) filium nouit nisi pater, & neque patrem quis nouit nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Reuelat planè filius patris gloriam, diuinitatem, maiestatémq;, non quid est, sed sicuti est, & quod est, dicente Ioanne: Carissimi filij Dei sumus, & nondum apparuit, quod erimus, scimus quoniam quum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est (videlicet) reuelata facie & cognitione beata. Interim autem donec diuina nobis se reuelet essentia, non per speculum, neq; in ænigmitate, sed facie ad faciem flagrantes desiderio videndi speciem humiliter ambulemus per fidem, & non in magnis aut mirabilibus super nos, ne forte veluti indignissimi repellamur. Veneremur in nobis opera Dei, quæ nequaquam percipiuntur à nobis. Iuste factum esse arbitremur à domino, quod intelligere nequimus, scriptúmque nouerimus: Omnia in sapientia (id est in verbo) fecisti. Si in verbo & per verbum facta sunt omnia, quis dubitet vniuersa rationabiliter & absq; personarum acceptione hominum etiam electionem esse perfectam? *Elegit* (inquit Apostolus) nos in ipso (videlicet in verbo) ante mundi constitutionem. Elegit inquam non ex operibus iustitiæ, quæ nondum eramus, neque ex ratione humana, quæ nihil scit, nec valet cogitare ex se, sed in verbo suo, in sapientia in seipso. Et hoc non in temporis volubilitate, quando factus est homo, sed ante mundi constitutionem, quando non erat homo, quatenus quicunq; gloriati fuerint, non in seipsis, sed in domino glorientur. Hæc prorsus vera est gloria, si gloriemur in domino, non in nobis. In nobis vel de nobis in quo gloriabimur, quum nec bene facere, neque bene cogitare valeamus à nobis. Libenter (inquit Apostolus) gloriabor in infirmitatibus meis. In infirmitatibus suis gloriabatur in se, vt de collatis donis seu acquisitis virtutibus gloriaretur in domino. Nouerat quid ex se, quídue prærogatum illi fuisset à domino. Dicebat se in infirmitatibus gloriari, non quòd gloriam commendabilem de infirmitate adipisci posse se crederet, sed vt infirmitatis comparatione manifestaret, quantum in se Dei illucesceret gratia. In hoc potissimum Dei gratia commendatur in homine, quoniam absque vllis præcedentibus meritis conceditur gratis. Cæterum si bonis præcurrentibus operibus datur superuacue gratia nuncupatur. Gratia ideo dicitur, quia tribuitur gratis. Quid (oro) meruerat Iacob Esau natu potior, vt electionis gratia germanum præcelleret suum? Iste dilectus, ille autem est à Deo contemptus. Tale etenim oraculum mater ipsorum audiuit, dum abortiuos inter se certantes sensisset in vtero.
Maior (inquit) seruiet minori. Hinc successu prospero Gen. 25.
adeptus est primogenita, & paternam fratri præripuit benedictionem. Verum & per Prophetam dominus contestatur: Iacob dilexi, Esau odio habui. Mal. 1.
Nequaquam calumnianda, sed est hæc domini veneranda sententia. Nihil prorsus Deus abstulit Esau, quum illi suam præstare noluit gratiā. Miseretur cuius vult, & quem vult, illi gratiam non communicando indurat. Tanquam verus figulus de humani generis massa aliud vas in honorem, aliud in contumeliam facit, & tamen nemo est, qui de illo iuste conqueri valeat, dum æqua iustitiæ lance iudicia sua vniuersa disponat. Hoc præclarissimus Psaltes contemplando aiebat: Principium verborum tuorum veritas, in æternum omnia iudicia iustitiæ tuæ. Psal. 118.
Nempe dum vnum præponit Deus alteri, nemini derogat, & æquissime agit sua in se, id ordinante sapientia hominibus quidem ignota, Deo autem ipsi sine ambiguitate notissima. Elegit Dauid adhuc puerulum ad regni solium cæteris neglectis fratribus dicens Samueli: Inueni hominem secundum cor meum. Acto. 13.
Adolescens erat, & nil præcipuum pro domino eousq; perfecerat, & tamen secundum cor Dei esse memoratur. Futurorum dominus præscius, qualis futurus erat, prædicabat, prædicando eligebat, eligendo autem arcana eius iudicia palàm exhibebat. Proposuimus electionem Matthiç, eam proferamus in medium. Electi ab Apostolis sunt Barsabas, qui cognominabatur iustus, & Matthias, vt eorum alter subrogaretur pro Iuda, qui dominum Iesum prodendo vendiderat, atque suspendens se, crepuerat medius. Diuinum autem implorantes suffragium orauere dicētes: Tu domine, qui corda omnium nosti, ostende: quem elegeris ex his duobus vnum accipere locum ministerij & Apostolatus, de quo præuaricatus est Iudas, vt abiret in locum suum. Datis autem sortibus cecidit sors super Matthiam, & connumeratus est cum vndecim Apostolis. Ordinatissimus fuit iste electionis ordo. Iuxta faciem iudicantes Acto 1.
Apostoli secernunt iustum Barsabam & Matthiam. Iustus merito fuerat eligendus, & Matthias, qui donatus domino interpretatur, vt ad Apostolatus vnus illorum assumeretur apicem. Iudicanti igitur secundum cor proposuerunt electionem, quatenus ille, qui amborum nouerat corda, quem elegisset, ostenderet. Elegerat profecto Matthiam ad hunc gradum dignitatis antè, quàm darentur sortes, & prius quàm fieret mundus. Declarauit autem visibilis sors Dei electionem inuisibilem. Non enim æternum valet peruerti

iudicium, quin fiat quod futurum esse delegerit. Quis non prætulisset ex his iustum cognomento & vita? Et tamen aliter iudicauit omnipotens, cuius iudicia lõ-

Esai.55. ge ab humanis dissimilia sunt. Sicut exaltantur cœli à terra, ita exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris, ait dominus per Prophetã. Non enim elegit Deus Barsabam, sed Matthiã, atq; in Apostolatus ordine fecit duodecimũ, prius prędestinatione, deinde sorte. Quẽ elegit prędestinatio, perfecit sors. Nemo tamẽ hoc Apostolorum exẽplo ad Dei voluntatẽ cognoscẽdam in dubiis vtatur sortibus. Christianis omnino exhibitæ sunt, tametsi in veteri permissæ fuerint lege, & sub gratia ab Apostolis vsæ. Solerter igitur animaduertendum est, quoniam eo tantum tempore sortes exercuerũt Apostoli, quo aberat corporaliter dominus, & spiritus sanctus nedum fidelium corde imbre suo repleuerat. Illis adhuc minus perfectis & voluntate Dei non certificatis sortium concessus est vsus: at verò veniente spiritu & electorum corda donis sapientiæ intellectus, consilij, & scientiæ replente interdicuntur sortes, & orationis interpellatio commendatur. Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis. Hinc est, quòd vnanimiter Ecclesia orare consueuit, quoties à domino aliquid postulandum esse decernit, neque melius quàm precibus mediantibus Dei voluntas deprehenditur, si tamen effundantur fideliter, syncere, humiliter, perseuerantérque. Cæterum nihil huius gloriosi Apostoli datas sorte electioni præiudicare dixerim, quando Apostolos orationem præmisisse diuina testantur oracula. Ille nanque in hac electione commendauit inquisitionem sortium, qui exorantium annuit votis. Neque enim minus Petro & Apostolis cæteris Matthias adeptus est gratiæ, quamuis in vocationis ordine extiterit vltimus. Eandem plenitudinem spiritus eadémque munera spiritualia percepit, quæ reliqui. Illum superueniens paracletus caritate compleuit, dedítq; vt omnium linguarum generibus loqueretur, miracula faceret, conuerteret nationes, prædicaret Christum, ac martyrij consequeretur triumphum. Denique cum cæteris coapostolis super thronos duodecim tribus Israël iudicantibus sedebit. Nam quemadmodum vna omnium ipsorum est Apostolatus gratia, ita singulorum eorum erit prærogata iudicandi potestas. O quàm fœcunda est erga milites suos æterni regis nostri laudanda dignatio. Præstat vtique pro paruis maxima, & pro temporali incommodo gaudia sempiterna. Centuplicatam reddit terrenam substantiam egentibus pro suo amore dispersam. Reformatum in melius supra modum humanum restituet corpus, quod pro virtutis fuerit zelo consumptum. Saluatorem expectamus dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. De rationalis autem spiritus retributione quid memorem, dum & ipse reluctando vitiis, atque appetendo cœlestia, & corpori immortalitatis consuat tunicam, &

Esai.35. sibiipsi preciosorum lapidum fabricet coronam? Lætitia sempiterna (inquit sermo diuinus) erit super capita eorum, gaudium & exultationem obtinebunt. Exultabunt planè sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis, quoniam eis pro suorum retributione bonorum inerit beata visio, iucunda dilectio, æterna comprehensio, secura fruitio, vera libertas, grat... cietas, imperturbabilis pax, cœlestis amœnitas, ... gelica dignitas, plenum gaudium, resurrectio... cta, indefessáque laudatio. Hæc est stellarum d... cim corona perfulgida, quam in regno Christ... ris electis Matthias consequetur Apostolus, eo... didiorem, quo vberiorem manipulum sort... gratiæ. Vniuersi orbis prælatus est populis, h... pheta perhibente qui ait: Constitues eos pr... super omnem terram. Primatum quippe ... est gentium, quia prius sibimet didicit princi... nanque ad veri honoris conscenditur cathedr... ante quis sibi, deinde nominetur & cæteris, ... quam aliis bene præerit, qui sibiipsi extiterit ne... Extolluntur Apostolorum merita, non quia sa... præferuntur omnibus dignitatis gratia, sed quon... animarum zelo, honoris Dei, contemptus seculi, c... terarúmque virtutum præ cunctis sublimius inarde... re, vtpote propinquiores verbo, & spiritualibus donis locupletiores. Nam quod aliis est impertitum ex parte, hoc istis totum est præstitum abunde. Maxima proinde fidelibus ad eorum interpellandum su... fragium fiducia prærogatur, quum mediatori hom... num specialissimo sint caritatis copulati co... bernio. Iam non dicam vos seruos (ait illis) sed ... cos meos vtique carissimos, quia omnia quæ... audiui à patre meo, nota feci vobis. Nempe ... ci implorabunt, exaudientur. Tuum igitur ... thia Apostole te exorantibus præbe subsidium... cede pro nobis intercessor ad Christum, qu... qui te in mystico die, in hora te computauit ... na, nos per te ducat ad se Iesus Christus domi... ster, qui beatè viuit & regnat in se per infinita ... seculorum, Amen.

In annunciatione beatæ Mariæ virginis.

QVoties intemeratę virginis ... rogatiuam sanctitatis facun... na conatur edicere, quon... ab illius existit meritis, ... succumbat. Melius qui... quàm locutione disseritur, quum omnis ... inferior sit. Quis (oro) huius virginis gra... cit enarrare? Ab ipsa nanque sui conceptio... nedictionibus est præuenta dulcedinis, atque ... nationis aliena chirographo prius est sancti... quàm nata. In ipso enim vtero materno iam p... super illam gratia sanctificationis effulsit, vtpo... quę electa erat, vt pareret Deum. Nouerat op... ille, qui fecerat & quale futurũ erat, certissime ... scebat. Hinc est, quod virginem ipsam tam la... bre spiritus irrorauit. Erat planè sicut à car... uione immunis, ita & ab omni peccati la... nea. Degebat quidem in carne, conuersab... carnem, carnísque molestias nesciebat. ... cto erat, vt nulli vsui seruaretur, nisi diui... obrem quum temporis plenitudo venisse... vniuersorum conditor humanum genus re... statuerat, hanc præ cæteris reperiens sanctiore... præcipuam delegit in sponsam, ipsam mente, ip... que corpore custodiuit intactam, vt esset, de qu... bum fieret caro, ac mulieris pudor per eam dele...

& culpa. Ad hanc vtique virginem in ciuitatem Nazareth a Deo missus est Gabriel, quatenus incarnationis verbi eidem tempus nunciaret & modum. Ad virginem quippe missus est angelus, quoniam angelis semper est cognata virginitas. Illos puritate imitatur & merito. Ipsis per virtutis studium conformari nititur, vt eandem, quantum possibilitas humana admittit, sibi in via adipiscatur puritatis innocentiam, quam cum angelis habituram Christus illi repromi- Mat. 22. sit in patria dicens: In futuro regno homines non nubent, neque nubentur, sed erunt similes angelis Dei. Interim tamen est beata virginitas, quæ venturi seculi & æternæ felicitatis primitias prælibat, mortalis naturæ transcendés limites, & summorum spirituum vestigia sequens, est planè grata Deo, vicináque angelis. Merito igitur angelus ad virginem mittitur, vt nouam gratiam noui partus noua salutatione dissereret. Visitationis enim aderat tempus, in quo liberaretur reus, sapientia corporaretur, deleretur culpa, atque cœlestis Hierusalem reædificarentur mœnia. Quamobrem lætus paranymphus effectus pro officio: exhilaratus pro gratia, pro obsequio expeditus, insolito fulgore vestitus in humana effigie descendit ad virginem. Didicit sanè ex præsagio, quanta qualís- Luc. 1. que erat, ad quam dirigebatur salutandam. Aue (inquit) gratia plena, dominus tecum. Tecum in mente, tecum in ventre, tecum in thalamo, tecum in præsidio. Cæterum hoc non habet abs te, sed ab illo, qui fecit te, vt nasceretur ex te, pasceretur à te, permaneret in te, atque gratia sua fœcundaret te. Repleuit enim te, vt fieret in te, possésq; veraciter dicere, quod lon- Eccl. 24. ge ante Sapientis ore vaticinatum fuerat de te. Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Magna profecto Mariæ gratia exuberans, atque completa, quæ cœlis dedit gloriam, terrísq; genuit Deum, gaudium præstitit angelis, seculóque pacem refudit. Fide docuit gentes, vitiis finem imposuit, humanæ vitæ instituit ordinem, atque spiritualem edidit moribus disciplinam. Quomodo nõ est Maria iuxta Gabrielis oraculum plena gratia, quæ effecta est mater Dei, paradisi scala, cœli ianua, interuentrix mundi, dæmonum fuga, peccatorum spes, naufragantium portus, maris stella, confugium periclitantium, solamen laborantium, fluctuantium robur, Dei & hominum verissima mediatrix: Ipsius gratiæ plenitudinem cœlestis nuncius persensit, cognouit, manifestauit, & dixit: Aue gratia plena. Salutat illam tanquam sibi dominam, honoréque dignissimam, ac à Deo singulariter electam, atque dilectam. Nec aliunde quàm à salutatione debuit inchoari, quando per hanc nouæ salutationis gratiam saluatoris mundi prænunciabatur aduentus. Ad huius igitur angelicę salutationis vocem expauit cor virginis, & in seipsa turbata est, non ex aspectu angelico, quasi insolito, quippe quum [illegible]iter visitabatur ab illis, sed ob excellentiam diui[illegible] præsagij, quòd propria merita præcellere videba[illegible]. Consueuit nanque humilitas sicut semper stare [illegible], ita difficile fidem accommodare iis, quæ supra [illegible] censentur. Huius igitur prærogatiua virtutis [illegible]liter decorata Maria vt se tam officiosissime [illegible], se plenam gratia dici, se præ cunctis mulieribus & domini præsentia sublimari audiuit, tacita secum excogitata cogitare cœpit, qualis esset ista salutatio. Reuoluebat virgo animo singula nuncij cœlestis verba, séque metiebatur in se, paruitatem suam, Dei altitudinem, profusam illius bonitatem, matura consideratione pensabat, nihilque tanti oraculi dignum sibi inesse cernebat: vnde magno cogitationum æstu intus vrebatur. Hoc autem Deo reuelante vt agnouit Gabriel, humillimo eam demulcens affatu inquit: Ne timeas Maria de iis, quæ à me dicta sunt tibi. Præcipua quidem sunt, & humanæ conditionis transcendunt metas. Verum quoniam domino disponente hæc dixit, vide ne paueat cor tuum. Inuenisti Luc. 1. gratiam apud Deum, non qualemcunque, sed à seculis inauditam, cunctis mirandam, efferendam supra modum, quæ hominem & angelorum præcedit gratiam. Ecce concipies in vtero, & paries filium, vocabísque nomen eius Iesum. Vide vnde tibi tanta proueniat gratia, vt prolem concipias, quæ salutem afferat, præstet veniam, lucem infundat, remedia conferat, vitam donet, & cœlorum patefaciat viam. Erit nanque, quem paries, magnus, & filius altissimi vocabitur. Erit planè magnus meritis, magnus potestate, dignitate præcelsus, incomparabilis sapientia, sanctitate conspicuus, decorus forma, honore dignissimus, & omnium charismatum largitate perfusus, ita vt filius vocetur altissimi. Istud enim nouum nomẽ recentémque dignitatem nequaquam sortietur ex patre, quum sit illi filius coæternus, Deus de Deo, imago substantiæ, gloriæ splendor, verbúmque incommutabiliter manens in patre, sed eidem tribuetur ex gratia per humanitatis naturam, quam assumet ex te. O præclara sanctissimæ mulieris huius constantia, ô fides inconcussa super humilitatis petram fundata. Plenam oraculo angelico Maria præbuit fidem sciens omnia Deum posse, quum vult. Prius quatulumcunque fuerat turbata atq; perterrita impellente & discernente humilitate metuens ambulare in magnis aut mirabilibus super se, nunc autem ex verbis nuncij specialius erudita, necnon caritatis concremata dulci incendio pro communi omnium vtilitate requisiuit dicens: Quomodo fiet istud, vt concipiam in vtero, & filium pariam, quoniam virum nunquam agnoscere me duplici ex voto constrinxi. Nouerat sanè irrefragabile mentis suæ propositum, nouerat neminem Dei bonitatem deserere benefacere simpliciter cupientem, nouerat ista nunciantem nullo modo posse mentiri. Prolatam ergo sententiam, & animi sui propositum sibi opposita sciens non dubitatis causa modum miraculúmque tanti præsagij audire desiderans inquit: Quomodo fiet istud, quoniã virum non cognosco. Eius nanque percunctationis occasione Christianæ religioni quammaximam fidei autoritatem contulit. Sciscitata est modum, qualiter virginitatis mẽtis & corporis custodito signaculo, id quod asserebat, fieret, quatenus ex narratione angelica plebs futura fidelium erudita de mysterio omnipotẽtiam sui conditoris agnosceret, disceretque in quem crederet, cuiúsue testimonij roboraretur adminiculo. Nempe in hoc sacrosancto incarnationis filij Dei sacramẽto interuenit totius trinitatis summa dignatio, patris videlicet mittentis autoritas, sancti spiritus veneranda operatio, & ab ipso verbo humanę naturæ susceptio. Interfuit etiam cœlestis nuncij vera assertio, & virginalis pudicitiæ illibata cognitio. Quis certior esse valuit de se, quàm ipsa, quæ mysterium spiritus experiebatur in se? Sentiebat gratiam,

& incarnati verbi agnoſcebat præſentiam. Quamobrem irreprehenſibilis eſt teſtificatio virginis, prærogatiua ſanctitatis ornatæ, & gratiæ plenitudine fœcũdatæ, cuius aſſeuerationis oraculo nõ minus quàm angelico eſt adhibenda credulitas. Merito igitur tanquam prudentiſsima debuit velle certificari de ſingulis, vt quod ſibi ſpecialiter inferebatur ab angelo ad fidei profectum, omnibus poſtmodum fieret notum. Hinc factum eſt, vt referente illa, quomodo fiet
Luc. 1. iſtud, quoniam virum non cognoſco? Illico audiuit: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi. Non enim ô Maria de virili ſemine concipies, quemadmodum conſueuerunt cæteræ, ſed de ſpiritu ſancto, tuo duntaxat interueniente conſenſu. Superueniet planè paracletus in te ſuo placidiſsimo illapſu, non corporeis capabilis ſenſibus, ſed ſicut pluuia in vellus, & ſicut ſtillicidia ſtillãtia ſuper terrã. Veniet inquam idé, & obumbrabit tibi, ſenties gratiã, nec amittes pudicitiã, ſuſcipies filium, qui non violabit ſignaculum, requieſcétque in vtero tuo tanquam ſponſus in thalamo ſuo. Eris quippe mater & virgo, immaculata & nupta, impolluta & prægnans, quoniam quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei, non per adoptionis gratiam, ſed per naturam. Illum Dei filium eſſe veriſsime confitebitur fides teſtificata à lege & prophetis, quam ideo reuelauit pater, vt veniſſe credatur præſens, ſicut vaticinatum fuerat eſſe venturum. Nihilque noui aſtruat fides, quum eundem credit in temporis plenitudine apparuiſſe, qui in lege priſca extitit promulgatus. Nã vnus Deus, vnus Dei & hominum mediator, qui in veteri teſtamẽto promiſſus patribus in nouo inſinuabitur omnibus, & vocabitur filius Dei. Cæterum ad eruditionem fidei tuæ futurorúmque credentium, quod è vicino contigit, conceptus ſenioris ſteriliſque tibi pando myſterium, quatenus nihil fore eſſe impoſsibile cognoſcas. Talia vt ſpiritualiter affatus eſt Gabriel, Mariæ præſtolabatur aſſenſum. Tunc ad Deum totum eſt conuerſum cor virginis, noua irradiatum luce, inſolito caritatis deſiderio liquefactum atque repletum ſyncero piæ deuotionis affectu. Solo igitur mente ac corpore proſtrata humillimè inquit: Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecũdum verbũ tuum. O abbreuiata verba de cellario virginis ſub compendio eructata, quàm profunda ſunt, quàm ſancta, quàm dulcia, quámue diligentiſsime meditanda. His paucis perfectionem notificauit. Non eſt in ſermonum ſuperfluitate diffuſa, neq; in gratiarũ multiplicitate elata. Sciebat ſub diſciplinæ cenſura labia eſſe frænanda, nouerat quoq; ſanctæ humilitatis vberem eſſe mercedem, vtrumq; propterea optime cuſtodiuit. In paucis nanque multa, & in magnis expreſsit humillima dicens: Ecce ancilla domini. Iſto vnico reſponſo compleuit cœlum gaudio, angelis omnibus exultationem præbuit, captiuo ſeculo ſpem dedit, dæmones vniuerſos exterruit, aſtantem lætum fecit nuncium, ac detentis in inferno patribus libertatis gratiam repromiſit. Affectu quippe auido, extenſis in cœlum manibus, propatulo cordis auditu huiuſcemodi præſtolabantur reſponſum. Erat nempe illis præ libertatis amore diuturna nimis expectatio, pauidáque obſeruatio, ne ob humilitatis virtutem reniteretur virgo, conſenſúmque negaret. Verum vt datum à Maria percepere reſponſum, omnes pariter prorumpentes in laudes domino decantauere dicentes: Benedictus dominus Deus Iſraël, quia viſitauit, & fecit redemptionem plebis ſuæ. Reſpondit itaque Maria, quod obtemperanti congruebat humili[...] Neque enim propter humilitatis affectum obedi[...] tiã, nec vt obediret alacriter, humilitatis decuit [...] terire cenſuram. Vtriuſque igitur virtutis conſ[...] ta in medio demiſſo inquit eloquio: Ecce ancilla [...] mini diuino paratiſsima famulari imperio. N[...] nuit gratiã, non contradicit oraculo, non vltr[...] git informari de modo. Ecce ſe offert, ſe ſubiic[...] proſternit altiſsimo, non filiam, non ſponſam, [...] facturam, ſed domini ſe fatetur ancillam. Quamobrem vt ad ſui gloriam ſuæque dignationis myſterium ad libitum corpuſculi huius vti valeat inſtrumento: inquit, Fiat mihi ſecundum verbum tuum (videlicet) prælatum ad te. Fiat inquit mihi, vt concipiam ſine ſemine, pariam ſine dolore, permaneámque virgo abſque pudore, ſecundum verbum illud, per quod pater cœlum creauit & terram, dixitque vt fieret lux, & facta eſt, ſecundum verbum illud dico, quod in principio apud Deum erat Deus, per quod facta ſunt omnia, & ſine ipſo nihil. Tantum ſiquidem altiſsimo virginis huius conſenſus placuit, vt media[...] te ipſius prolatione verborum repente ſancti ſpiri[...] percurrente virtute verbum fieret caro, & virgo [...] exiſteret genitrix, vt (videlicet) immenſus caper[...] impaſsibilis pateretur, & incircunſcriptus tene[...] Tunc planè completa ſunt præambula figurarũ, [...] cumẽta ſcripturarum, atque deſideria propheta[...] Tunc ſine manibus de monte exciſus eſt lapis, q[...] tius orbis ſuperficiem occupauit. Tũc perfecit D[...] vt mulier circundaret virum, quod ſe facturum [...] ge antè per Prophetam promiſerat. Tunc Aaro[...] ga floruit, & flos de radice eius aſcendit, ſuper qu[...] requieuit ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpi[...] conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pi[...] que timoris domini. Nempe tunc rorauer[...] deſuper, & nubes pluerunt iuſtum, apertáque [...] ra, vt germinaret ſaluatorem, quem prænunc[...] Prophetæ, prædixerat angelus: Maria credid[...] ſcendit inquam verbum de paterna ſede [...] ſuæ (nuſquam tamen recedens) in vterum [...] minibus vt appareret viſibilis, & ſpem dar[...] tibus, peccantibus indulgentiam, diligen[...] cem, atque expectãtibus mercedem, quemadmodum Propheta longè ante poſcebat dicens: Da domine mercedem ſuſtinentibus te, vt Prophetæ tui fideles inueniantur. Tunc denique magnum diuinæ pie[...] conſummatum eſt ſacramentum, quod poſtea ma[...] feſtatum eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, [...] ruit angelis, prædicatum eſt gentibus, credit[...] in hoc mundo, aſſumptum eſt in gloria, vbi [...] tre & ſpiritu ſancto viuit & regnat, &c.

In paſſione Domini.

Ioan. 18. AVdite hæc omnes gentes, auribus percipite vniuerſi, qui habitatis orbem, [...] terrigenæ filij hominum, ſimul in v[...] conueniant diues & pauper iuſtus a[...] peccator, quoniam miſerationes Dei loquetur meum, quatinus benedicere valeat omnis caro nomen ſanctum eius in ſeculum & in ſeculũ ſeculi. Acc[...] inqu[...]

inquam nō corpore, ſed ſpiritu, expediti tam ab oneribus delictorum, quàm ab exteriorum fragoribus vt patulo cordis auditu redemptionis humanæ intelligere poſsitis modum & cauſam. Ad vniuerſorum quippe profectum huiuſmodi eſt proferenda materia, quæ cōpunctionem exaggeret, excitet in fletum, immittat lumen, in gratiarum promoueat actiones, conferat gratiam, & ignem diuinæ caritatis vehemēter accēdat. Huiuſmodi ô homo ſpirituales profectus excipies, ſi humili meditatione frequenter reuoluas animo captiuitatis tuæ ærumnas, tibíque impenſa per crucis patibulum beneficia redemptoris. Nōne quoties in amaritudine animæ tuæ cogitabis, qualem te tuus condidit creator, qualémue te tuorum fecerit culpa parentum, cum Propheta clamabis & dices: Miſericordię domini quia non ſumus cōſumpti, quia non defecerunt nobis miſerationes eius. Merito miſericordiæ diuinæ aſcribendum eſt, quòd poſt Adæ præuaricationem nequaquam natura eſt conſumpta humana, quippe quæ in cœlo & in terra diſpoſitionem diuinam deordinando deliquit. Se enim ſponte ſub myſtici Pharaonis ad conficiēdum lateres paleáſque colligendum expoſuit dominatu, Dei in ſe dehoneſtando imaginem, ſe mūdi huius ciuem fecit, ſeque vilißimo terrenarum actionum commercio tradidit, ac ſi vltra nil quæreret. Hinc inolente cupiditate adeò ſpirituales inualuerunt tenebræ, vt ſola viſibilia hominis affectum allicerent. Prohdolor quanta deformitas, vt rationalis ſpiritus ſpreto conditoris imperio neglectíſque cœleſtis patriæ defæcatis conuiuiis, brutorum more fœtidiſsimæ carnis ſe ſubderet voluptati. Tali prorſus debuit pœna mulctari, cōtempto genitore ac originalis dignitatis hæreditate conſumpta, qui futurus erat angelorum ciuis, cœlorum incola, & ineffabilis felicitatis poſſeſſor perpetuus. Compatiebatur tamen Dei clementia homini ſe ignoranti miſerrimo, ſuámque dolebat in illo deperire imaginem. Quamobrem ſuadente pietate, humana ſe offerente miſeria, ſanctorúmque interpellātibus angelorum agminibus miſit Deus verbum ſuū, vt ſanaret homines, & eriperet eos de interitionibus illorum. Deſcendit itaque ab Hieruſalem in Hierico Samarita piiſsimus, expoliato & vulnerato homini opportuna remedia præbuit, atque proprio iumento impoſito ſeminecem Eccleſiæ perduxit in ſtabulum. O mediatoris noſtri veneranda dignatio, ô pietatis viſcera conditoris, nec conturbatus iniuria, nec labore deuictus, neque vlceroſi horrore detentus, quin potius caritatis transfixus telo languētis voluit communicare doloribus, vtq́ue ardentius eundem alliceret ad amorem, ab illo pro quo patiebatur, paſſus eſt horrenda ludibria. Clamant igitur ſputa, claui, lancea, irriſiones, & verbera, vt ipſe toto corde totíſque viſceribus diligatur, qui pro dilectione tanta ac talia perferre dignatus eſt. A ſuo quippe diſcipulo argenteis triginta venundatus eſt, à turbis vallatus, atque ſacerdotum principi præſentatus vt reus. Non fugit, nec latuit, neque ſeceſsit, ſed tanquam bellator fortiſsimus vltrò perſecutoribus obuiam procedens ait: Quem quæritis? (Ioan. 18.) Nouerat planè, quem quærerent, voluit tamen eorum audire ſermonem, quatenus cognita diuinitate eius ex ſeipſis promouerentur ad fidem, miraculóque erudirentur. Cæterum peruerſa mens in ſui obduratione perſiſtens nec ratione molleſcit, neque flectitur ad pietatem viſione prodigij, ſed quadam obſtinatione damnabili renititur veritati, more aſpidis ſurdæ obturantis aures ſuas, ne incantantium audiat voces. Veluti probatiſsimus medicus dominus Ieſus phreneticantium infirmorum veſaniam perferebat, propterea ſacerdos accuſatus, irriſus, alapáque percuſſus æquanimiter pertulit. Non enim iudicare, ſed pro peccatoribus & à peccatoribus venerat iudicari, atque delinquentes potius manſuetudine quèm ſuperare iuſtitia. Sic nanque decebat, vt qui de cœlorum throno pro omnium ſalute deſcenderat, fieret virtutum vniuerſarum magiſter, non tam verbo erudiēdo quàm opere, quatenus omnibus eum imitantibus illíque obtemperantibus eſſet diſciplinæ forma, & cauſa ſalutis æternę. Hoc Apoſtolus conſiderans inquit: Non enim habemus pontificem, qui non poſsit compati infirmitatibus noſtris tentatum per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. (Heb. 4.) In eo nanque, quod tentatus eſt, valet laborantes à tentatione eripere. Tētatus eſt inquam, nequaquam autem tentationibus cedendo, ſeu aſſenſum præbendo deliquit quin potius ſuperādo triumphauit. Nempe in deſerto poſitus à diabolo multipliciter laſceſsitus permanſit inuictus. Impiorum quoque datus in manibus preſidíque oblatus quanta perpeſſus ſit, quis enumeret? Flagris quippe eſt cæſus, vociferationibus exprobratus, coronatus ſpinis, purpura indutus, ſceptro arundineo illuſus, ſpretus à rege, remiſſus ad iudicem, necnon vti homicida adiudicatus eſt morti. Illi profecto, qui viuorum & mortuorum conſtitutus eſt iudex, ille inquam, qui paulominus minoratus ab angelis quum eſſet Dei filius, ſeruilis naturæ forma ſe induere dedignatus non eſt. Ipſa nanque mediante caritatis ſuæ patefecit affectum. Eſt prorſus humanitas illa liber patens, in quo vniuerſi rationis cōpotes percipere valēt, quanto nos Deus cōplectatur amore. Sola interueniente dilectione æterni patris vnigenitus ludibrio ſe paſsionis expoſuit. Nam nemine cogente ſe patri exhibuit hoſtiam, ſe vt olim Iſaac ſacrificium fecit, ille ligna conſciſſa gerendo, iſte crucis baiulando ſupplicium. O amoris vehemētia, ô inextinguibile caritatis incendium? quantum in Chriſto præualuit, quantáue pro hominis redemptione ſuſtinuit? Contemplare (oro) mentis oculo fabricatorem polorum, angelorum dominum, vniuerſíque rectorem per ciuitatis medium paſchalis ſolennitatis tempore, quo omnis concurrebat prouincia, vſque ad montem Caluariæ crucem propriis humeris deportantem. Ibi nudatur veſtibus, ſolo ſupinus extenditur, configitur ſtipiti, eleuatur in aëra, vt vniuerſo viſibilis appareat populo. Ad hoc ſpectaculum ſingulare pauet cœlum, mirantur angeli, contremiſcit tellus, obſcuratur ſol, natura compatitur, infernus gemit, captiui expectant, lacrymantur iuſti, Mariæque animam doloris pertranſiuit gladius. Erumpant igitur oculi noſtri lacrymarum fontem, mœrore ſauciētur corda, ex intimo pectore alta trahantur ſuſpiria, nemo à gemitibus nullúſque à fletu ſe contineat. Ab humanitate prorſus alienum eſt ſine dolore & planctu humanitatis fontem conſiderare pendentem. Pependit vtique in ligno, vt præuaricationis vetiti culpam aboleret, damnationíſque auferret chirographum, quod Adam guſtando deſcripſerat. Eius itaque pœna omnium ſalutis extitit cauſa, dum ab iniu

iniustis iniustè innocens percepit indigna. O quàm indignum fuit, vt illuderetur Deus, maiestas cõspueretur, ligaretur venia, iudicaretur creator, denudaretur gloria, in cruce poneretur dominus, cum sceleratis deputaretur mediator, felle potaretur sapientia, vita moreretur? Hæc cuncta Christo pendente completa sunt. Tale quippe exhibitæ indulgentiæ dedit indicium, per quod peccator speraret misericordiã, fidelis gratiam, sanctus gloriam. Proflua caritate nos diligens tribuit magna, atque ampliora spopondit. Se nãque crucifigentibus remisit culpam, eorúmque orando excusauit ignorantiam. Stabat enim in cruce, corde vocéque clamabat ad patrem, Ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Nesciebant planè. Nam si cognouissent dominum gloriæ nunquam crucifixissent. Voluit tamen Deus latere in carne, atque hominibus esse ignotus, vt pateretur, colaphizaretur, damnaretur, occideretur. Quid igitur ô homo retribues Deo pro omnibus, quæ pro te excepit in homine? Quid rependes pendenti? Quid respondebis iudicãti? Interrogabunt te vincula, sputa, verbera, conuitia, decoloratus sol, terræmotus, petræ scissæ, aperta monumenta insensibilitatem tuam arguent, passionis insignia producta in publicum voces suas dabunt aduersum te, diuinæ miserationis testimonium perhibentes. Ipse quoque latro, qui pendebat ad dexteram doloribus plenus, morti proximus, pro sceleribus damnatus tuę infidelitatis duritiam arguet. Quãuis enim vti malefactorum Christum coniuxum aspiceret, quamuis Iudæorum illum blasphemantium contumelias audiret, capitáque mouentium irrisiones intelligeret, orauit tamen deuotus in fide dicens:
Luc.23. Domine memento mei, dum veneris in regnum tuũ. O fidelis confessio, ô deuota supplicatio, inter latrones crucifixum interpellat, opprobrium hominum & plebis abiectionem factum regem vocat. Morienti ait: Memento mei, dum veneris in regnum tuum. Dicere ausus non est: Da mihi regnum, fac me participem tuæ esse gloriæ, sed tantum memento mei. Indignum esse arbitrabatur, vt homo peccator, corde pollutus, alieni raptor in regnũ introiret æternum, vbi Christum reuelante gratia triumphaliter regnare cognouit. Prædonis huius sancti ô catholicæ veritatis professor imitare exemplum antè quàm venias ad iudicium. Corde pendenti domino assiste humiliter, fideliter pete, illúmque deuote alloquere, & dic: Memento mei, non tantum vt veniam in regnum tuum, verumetiam vt doloribus compatiar tuis, tuęque communicem passioni. Incongruum est nempe, vt te patiente, te languente, te moriente ego à cruciatibus illæsus efficiar, potissimè quum tui sim causa mœroris. Ego enim sum, qui deliqui, ego qui meis exigentibus culpis vindictam merui, iustitiam Dei irritaui. Conturbaui nanque cœlum, angelos despexi, præuaricatus sum legem, diabolum lætificaui, offendi sanctos, promissa vilipendi, Deóque semper aduersus fui. Tu horum nil egesti, quum sis agnus innocens, sanctus Dei, à facinoribus immunis, patri obtemperans, hominúmque singularis amator. Tædet prorsus me vitæ meæ, terret me conscientia, trepidare me cogunt perpetrata delicta, dum te regem gloriæ, decorem regni, vnigenitum Dei, angelorũ gaudium in cruce penè expirare conspicio, aspernari à perfidis audio, mea perferre supplicia cognosco,

O me felicẽ, si pro te mihi daretur interimi dom-
mi Iesu. Flendo & mœrens olim ibat Dauid dic-
Quis mihi det, vt moriar pro te fili mi Absalon: A-
salon fili mi? Et ego vbertim coram te plorans
mens aio: Quis mihi det, vt moriar pro te domine
Iesu: Iesu domine mi: lumen oculorum meorũ,
culus infirmitatis meæ? Planè mihi tolerabilior
mors, quàm te intueri coronatum spinis, facie
sputum, rubricatum sanguine, oculis liuidum,
confectum, manibus ac pedibus perforatum, de-
tum cum sceleratis, letóq; propinquum. Nem-
gelicus in te ille decor deperiit, regius aspectus
cuit, diuina autoritas recessisse videtur. Vt sol
facies tua resplenduit, & nunc in te ô domine sp-
nulla apparet. In mõte post deuictum triumpha-
que diabolum tibi ministrauerunt angeli, & mo-
tibi obscœna ab infidis intorquentur conuitia. Sc-
& certissimè scio, quoniam super te & propter te cœ-
lorum regem natum numerosus exercitus cœlestis
militiæ officiosissime decantauit dicens: Gloria in al-
tissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ volun-
tatis. Vnde nunc opprobria exprobrantium tibi au-
dio, & blasphemantium te in auribus meis personãt
maledicta? Nonne tu es, qui in solio diuinæ præsides
maiestatis, vniuersique machinam perpetua ratio-
gubernas, atque inter angelorum hymnidicos cho-
venerari s vt Deus? Túque idem es, qui factus es n-
simus virorum, vírque dolorum pro sceleribus p-
li tui attritus vehementissime. Porro contra te
tur turbari cœlum, denigrari sol, tellus moueri,
uocari homines, dæmonia insultare, quódque h-
ius est, genitorem tuum omnipotentem domin-
ciatus negligere tuos, dum te clamantem per-
Deus meus, Deus meus vt quid dereliquisti me
percussus es, oneratus doloribus, contumeliis la-
tus, ac in miseriarum voraginibus demersus, ac
esses inunctus lætitiæ oleo, nec à contagione d-
rum alienus, neq; vnigenitus Dei filius. Ne-
potentis manus tetigit te, illiúsque sagittæ
runt te, & indignatio ipsius ebibit spiritum
terum & hoc est admiratione dignissimum.
uit enim olim Propheta lacus constitutus in
& à leonum liberatus est morsibus, orau-
pueri in fornacis ignem coniecti, & in nul-
incendium, ingemuit Susanna presbyter-
menio condemnata, & sancto adolescente p-
certante coram omni plebe pudicitiæ cando-
tuit. Hísne probaris inferior, qui te relictum
teris? Sanctis omnibus in tribulationibus con-
cœleste minime præsidium defuit, tibi autẽ in
passionis articulo ereptionis suffragium deneg-
Inundauerũt planè tribulationum aquæ vsq; ad a-
mam tuam, raucæ factæ sunt fauces tuæ præ
& lassitudine, & propterea dixisti, Sitio. Num-
tit satietas? Sitit ne, qui sitientium ardoribus r-
rium præstat? An vitæ fons sitire valet? Potest
quoniam vult. Sitit vtiq; pereuntiũ salutem,
diuinum sitit honorẽ, inebriatus amaritud-
duriora sustinere desiderat, in spiritu sitit c-
ma succensus, sitit etiã vt verus homo, passib-
talísq;. Quod sitit, de tuo est, quod saturat sitien-
suo. Agnosce tuum, venerare suum, & lauda gr-
agens. Quod tuum est, in illo dignationis & p-
statis est, quod verò suum est, maiestatis & gra-
Di-

Dignationis dixerim esse, quod natura tua se induerit, inter homines conuersatus sit, carnísque necessitates sponte pertulerit, ac passionis ludibria voluntarie subire dignatus sit. Voluntariè prorsus non coactè, quemadmodum idem ait, Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam. De hoc & Propheta, Oblatus est (inquit) quia ipse voluit. Et Pe-
1.Petr.2. trus, Quum malediceretur, non maledicebat, quum pateretur, non comminabatur. Tradebat autem se, iudicanti se iniustè. Tradebat (inquit) se, vt illius passionem agnosceres fuisse spontaneam. Porro si inuita, non sic Deo grata, tibíque non extitisset proficua. Verum vt eius muneris intelligas esse, quod patitur, se quærentibus exposuit, se percutientibus maxillam
Esa.50. præbuit, vnde idem per Prophetam dicit, Faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus in me. Hac dignatione quid dulcius? quid sublimius? quid ve esse valet amabilius? Deficit planè sensus, succumbit ratio, mens stupet, incalescit affectus, quum exinanitam cogitat maiestatem Dei, & filium cruci esse confixum. Transcendunt ista humana merita, hominum dignitatem, atq; intelligentiam Angelorum. Hinc est quod pereuntibus infidelibus verbum crucis stultitia est, dum voluntarie patitur, sed iis qui salui fiunt, gaudium, honor, gratia, & vita perpetua est, quoniam diuinæ miserationis donum, dilectionis pignus, iustitiæ debitum, culparum indulgentiam, sanctificationis sacramentum, redemptionis pretium, caritatis incēdium, cœlorum regnum, sacrosanctum connubium, & locupletem sapientiæ thesaurum in ea pura mentis cōsideratione latere percipiunt. Quamobrem ardentissima confessione inquiūt, Nos autem gloriari oportet in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem nobis animarum indulta est salus, resurrectio futura promissa, & vita prærogatur æterna. Merito in illo gloriandum est, qui in vltima vitæ suæ hora pro hominum redemptione constitutus in ligno consummatis legalibus sacramentis, Prophetarúmq; oraculis cum lacrymis & clamore valido patri spiritum reddidit. Abiit quidem ad patrem corpus resumpturus post triduum, vt sponsæ suæ felices mansiones pararet in cœlo. Ascendit inquam subactis hostibus tanquā robustissimus triumphator ad patrem, à quo & nunquam descendēdo discesserat. Venerat enim vt potestates debellaret aëreas, & eorum diriperet prædam, spolia diuideret, captiuorúmque animas imperiali dominatione reuocaret ad superos. Hæc planè fuit passionis tuæ causa Domine Iesu, vt Dei filios errantes sicut oues, reduceres ad te vnicum pastorem verum. Pro ipsis nanque obiiciendo humanam formam, quam gestabas, ab ipsis sæuiente diabolo es suspensus in cruce, in qua exposito redemptionis pretio, ac deleto damnationis chirographo in seruitutem illos tibi vendicasti perpetuā. Decebat prorsus, quatenus tu in hominibus dominatum solus acciperes, qui illos gratuita feceras caritate, manibus plasmaueras, proprióque cruore redemeras. Hinc ô formator reformator noster immensas tibi debemus semper persoluere grates, infatigabiliter famulari, exhibere reuerentiam, tuum zelare honorem, concupiscere glorias, laudes reddere, prædicare magnalia, beneficia meditari, in spiritu astare frequenter, téq; tota mente, totisque viribus, ac fragrantissimo amore diligere, qui pius es Pater, Dei & hominum mediator, æternitatis ostensor, immortalitatis vitæ largitor, fidelium custos, prædestinatarum ouium reparator, restaurator cœlorum, mortuorum primogenitus, ecclesiæ sponsus, lux mundi, seculi iudex, via tuta, præclara veritas, sapientia diuina, incommutabile verbum, splendor inaccessibilis, bonitatis Dei imago, vnigenitus Patris, coæternus genitori, cum quo vnà cum Sancto Spiritu regnas in æternum, Amen.

In resurrectione Domini.

VRbium prouinciarúmque consueuerunt populi, quoties quicquam singularis gaudij mundanæque prosperitatis principibus suis emerserit causa copiosa lætitiæ portendere signa quatenus ex corde siue ex sola tantum exteriori ostentatione eisdem congratulari noscantur. Nam caritas vera atque syncera affectio hoc semper habet proprium, vt ex animo studeat gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Id planè vbi veraciter inest, agit indubie, vbi autem abest, hoc idem frequēter arte componitur. Hinc est, quod præsens seculum iniquitate superabundans vtrum fideliter diligat, sæpissime ignoratur. O quàm iugiter fingit, & sanctæ caritatis tegmento se vestit. Quum reuera priuata affectione ducatur, videmus quantoties inter cognatos, affines, & notos ista vigere, adeò vt vix reperiatur, qui proprio amore careat, norítque lætari ex caritate cum lætis, atque plorare cum flentibus. Hæc præcipua fraternæ dilectionis regula penes sacrosanctam matrem viget ecclesiam. Habet nanque perfectionem suam in membris singulis iuxta donorum qualitates diffusam, & est ipsa immaculata atque perfecta, quoniā viro suo Christo per spirituale connubium copulata effecta est nupta, mater, & virgo. Virgo quidem propter excellentem sanctitatis suæ munditiam, mater autem ob spiritualem fœcunditatem prolis, nupta verò ex singulari vinculo caritatis. Didicit planè in membris & capiti conformari suo, ita vt in ea sit cor vnum, anima vna, eadem voluntas, dona communia, & inuicem sentiendi æqualis intentio. Facta est omnia omnibus, vt vnico suo vnicè dilecto lucrifaceret vniuersos, & esset corpus mysticum perfectum in membris, ac capiti suo copulatum atq; connexum. Hinc est, quod omnino hoc sentit in se, quod in Christo Iesu ipsius sponso cœlesti. Illíq; prout humana admittit fragilitas, in membris peregrinantibus per omnia se coaptare conatur. Hoc agit in spiritu, hoc euidentibus indiciis perficit foris. Quamobrem in eadem mos inoleuit, vt secundum temporum statuta, in quibus eundem mediatorem Christum per naturam humanitatis assumptam mirabilia egisse cognoscit, eadem in cæremoniis atque in diuinis officiis rememorare non desinat, quatenus debilia membra mediantibus exterioribus signis ad sui reuocet cognitionem autoris. Istiusmodi piæ deuotionis studio cum nascente puero efficitur puer, infantem in cunabulis adorat cum magis, & mysticas munerum ei offert species. Illum cum genitrice comitatur ad templum, volucribus mundis redimit, & cum Simeone sene sanctissimo in vlnas spirituales suscipiens vagientem exultat & laudat, atque modulationis delectabile carmen decantans ait,

Lucæ 2. Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace. Quid multa? In cunctis pro perceptorum recordatione donorum ad exhortationem fidelium & proficientium, robur, perfectorúmque lætitiam sponso suo nititur non esse dissimilis. Nempe ad præsens sermo denunciat, hodierna declarat solennitas. In ipsa siquidem obortum humano generi nouum est gaudium. Eapropter concinunt lætantes chori, organa concrepant, ministri altaris vestiuntur albis, in filiis toto orbe terrarum diffusa sancta mater exultat ecclesia, & per vniuersas plateas & vicos ab omnibus alleluia cantatur. Nullus nisi infidelis & mortuus ab huiusmodi alacri solennitate secernitur. Gaudent singuli, cuncti vicissímque lætantur & dicunt, Hæc dies, quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea. Hæc vtique est dies præclara & celebris, excelsior cunctis, sanctior vniuersis, in qua mundi conditor ab inferis resurgens in corpore victor gloriosissimus remeauit ad superos. Hodie inquam mortis deletum est antiquum chirographum, & originalis delicti culpa laxata. Nempe quod seminatur in carne, resurgit in spiritu, & humanæ naturæ ignobilitas mutatur in gloriam, in virtutem transit infirmitas, & pro corruptione incorruptionis excellentia prærogatur. Quid ergo ô homo retribues Domino pro omnibus, quæ retribuit tibi? Te Deus tuus reuocauit ad pacem, te duxit ad patrem, te prouexit ad gloriam, te decore induit, téque immortalitatis dote vestiuit. Corpus quippe tuum renouauit in spiritum, vt spiritum tuum reformaret in se. Angelorum gloria te hodie fecit esse consortem, & cœlestis patriæ tibi tradidit principatum, pristinæ te restituit libertati, & dignitatem originalis cõditionis commutauit in melius. Quid inquam retribues Domino pro omnibus, quæ retribuit tibi? Mentis tuæ excelsa conscende, & cunctis, quæ inferius sunt, oblitis, diuinis intende laudibus. Est enim sacrificium iuge, in quo plurimum delectatur omnipotens, & seruitutis debitæ honorem admittit. Sic nanque per Prophetam inquit, Sacrificium
Psal. 49. laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei. De quo (oro) quia iam æternæ felicitatis adepti sunt gloriam, delectantur amplius, quàm in diuinæ maiestatis laudatione iucunda? Beati
Psal. 83. (inquit Propheta) qui habitant in domo tua, in secula seculorum laudabunt te. Illis ergo in hac præcipua resurrectionis solennitate studia tua spiritualia coæquare contende, quatenus ita eorum gaudiis communicare valeas, quemadmodum beneficiis participare cœpisti. Exultatione igitur exhilaratus & iubilo curre, discurre, & omnibus redemptionis beneficia confitere. Festino insuper gradu mentis non corporis susceptis tecum aromatibus pretiosis dominicum visere cura sepulcrum. Ibi lacrymas deuotionis effunde, nec vsquam diuertas, donec resuscitati Domini vestigia teneas, contrectes manu, ac lenias osculis clauorum gloriosa foramina. Illum audi loquentem, agnosce viuentem, dilige diligentem. Dies iste tibi solennis existat, in qua habita Dominum tuum pertractandi licentia fide locupleteris & gratia. In hoc spirituali amoris præludio humiliter perseuera, quàm diu euanescat à te, vt in Emaum duobus peregrinantibus Discipulis tertius efficiatur comes. Dilecti autem tui inebriatus præsentia, tumulum relinque vacuum, & absentem sponsum sedula animi meditatione perquire. Age itaque in spiritu, vt post ambulantium Di[illegible] pulorum terga submisse incedas, dilectúmque tu[illegible] illis iam associatum aspicias, sermocinantium vera auscultes, & Dei sapientiam sub peregrini effigie [illegible]pturas disserentem intelligas. Tunc sicut & Disci[illegible]lorum tuum amoris face cor ardeat, & eloquior[illegible] ignitorum illius sagittæ te feriant. Porro si fueris [illegible]ditus in spiritu ex repentina innouatione mentis [illegible] caritatis incendio, ex suauitate sermonis, atque e[illegible]telligentia scripturarum sponsum tuum agnos[illegible]se, qui loquitur. Illum autem etsi necdum tanqu[illegible]minum, tamen velut peregrinum in cordis tui [illegible]tium compelle, vt intret, & cum exultatione spe[illegible] liquescẽte præ dulcedine anima humilitatis illi [illegible]sulam para. Non enim mercede interiori priuabe[illegible] si illum cum dilectione suscipies, iuxta ipsius pollic[illegible]tationem dicentis, Quicunque recipit Prophetam [illegible] nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet, & quicunque recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Discumbentibus quippe cunctis in illo præcipue considerationis obtutus fige, mores eius obserua, eloquia meditare, & prius quàm panem apponas, tecum confer, & dic, Est ne iste sponsus meus, & Deus meus? Nunquid in habitu peregrinãtis, ne agnoscatur, apparuit? Cæterum si peregrinus est & aduen[illegible] vnde illi tam præclara sapientia? Quomodo in [illegible] tanta redolet sanctitatis fragrantia? Cur illo me[illegible]te tam vehemens mihi prærogata est amoris fla[illegible] Reuixit planè spiritus meus, & omnia interior[illegible] ad sermocinationẽ ipsius completa sunt iubilo[illegible]ter humanam consuetudinem hoc in me actum [illegible] fateor. Quantos quotidie peregrinos intueor, [illegible] homines mira prudentia, atque incomparabi[illegible]quentia præditos audio, & tamen neminem vn[illegible] talia proferentem cõperi, nunquam huiusmodi [illegible]tationẽ corde percepi. Hæc prorsus mutatio [illegible]træ excelsi. Equidem scio, quod soli Deo mor[illegible] corda famulantur. Cæteris residentibus foris [illegible] ipse ingrediendi egrediendíq; retinet potest[illegible]rat vbi vult, & quibus placet, nec est, qui suæ [illegible]niti maiestati. Sentiri quippe potest, eius ve[illegible]tualis præsentia minime intueri. Quamobr[illegible] non est, si carnales nostros nũc tegit oculos [illegible]sci queat, si Dominus est, quum id etiã freq[illegible]ritualibus agat. Nempe vox illius dilecti me[illegible] aspectus autem hominis peregrini atque ign[illegible]li verò ambiguitate constrictus scio, quid fa[illegible] mihi cognoscibilis fiat. Cõsueuit nanq; in re[illegible] prius quàm cibũ capiat, apposita benedicere, [illegible] frangere, ac simul discumbentibus imperti[illegible] igitur humanitatis causa afferam, & qualiter [illegible]bit, solerter obseruabo. Hoc mihi notissimum [illegible]tiæ illius indicium erit. Allatum itaque pane[illegible]piens mediator manibus benedicendo freg[illegible] fuit, atq; apertis discumbentium oculis lætus [illegible] Hæc tecũ iucundo animo meditando reuolu[illegible]sentem in spiritu exhibe, agnoscentẽ, loquẽ[illegible]trectantem, gaudentem, mirantémq;. Ver[illegible]nis hæc dies tibi festiua pertranseat, & (iuxt[illegible]tam) vespere, mane, & meridie contempla[illegible] tui suaui præsentia potiaris quemadmodum [illegible]pulcrum, ita meridie sole iam ad occasum verge[illegible] relinque mensam, & gradu concito cum sociis re[illegible]dieris Hierusalem. Perges autem ad domum [illegible]

Maria cum cæteris resident, quatenus agnoscant & ipsi te referante, quod videris. Tunc noctis incumbente crepusculo lætantibus vniuersis in medio cœnaculi foribus clausis Dominum contemplare astantem. Dubietatis omnino caliginem abige, vt resurrectione celebrata valeas gaudere, atque cum ipso Domino delectabiliter fari, palpare manus, videre faciem, cicatrices tangere, pacem suscipere, & cum eo omnibus interioribus tuis iubilantibus in spiritu epulari. In his exuberantem consequeris deuotionis dulcedinem, si corde mundus, & spirituali fueris resurrectione renatus. Prima nanque resurrectio est peccatorum euasisse tenebras, atque futurorum bonorum desiderio inflammari, dicente Apostolo, [Colos. 3.] Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt, quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedens, quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram. Verus ergo dominicæ resurrectionis est cultor, qui per virtutis studium, & pij amoris incendium mediatori Christo inhærere concupiscit. Huiusmodi mystico Christi coniunctus in corpore iam resurrexisse spiritualiter, iamque cum illo ad cælos ascendisse cognoscitur, sicut Paulus insinuans inquit, [Ephes. 2.] Qui resuscitauit, & considere nos fecit in cœlestibus cum Christo. Quamobrem ô fideles, qui de Domino in bonitate sentitis, atque gratiæ illius participes fieri meruistis, toto deuotionis affectu reuertimini ad vos, vt congruo ordine exultetis in Domino. Canite tuba in Sion, vocate cœtum, congregate populum, ordinate senes, vberáque sugentes. Egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo, quatenus omnes voce consona & pari modulatione oris & cordis carmen iucunditatis & lætitiæ præcinatis dicentes, Hæc est dies, quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea. Exultemus inquam, quia resurrexit ipse, lætemur autem, quoniam resurgemus & nos. Nempe gigas ille fortissimus vigilans de sepulcro ablatis Gazæ ciuitatis Philistinorum ianuis mediæ noctis silentio futuræ resurrectionis ascendit in montem. Mortis quidem calcauit imperium, & inferorum claustra propria virtute momordit, propter quod læta hodie vbique mater promit ecclesia, Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Capitis etenim decore vestita quam resurrectionis gloriam accepit in paucis, hanc in extremo tempore nequaquam dubitat se habiturã esse in omnibus, quemadmodum ore prophetico Dominus pollicitus est dicens, [Ezec. 37.] Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulcris vestris populus meus, & inducam vos in terram Israël, & scietis, quia ego Dominus quum aperuero sepulcra vestra, & eduxero vos de tumulis vestris populus meus, & dedero spiritum meum in vobis, & viuetis, & requiescere vos faciam super humum vestram, & scietis, quia ego Dominus locutus sum, & feci. Spe igitur futuræ resurrectionis exhilarati carissimi ad propositum nobis ad incorruptionis brauium percurramus, aspicientes fidei oculo in auctorem & consummatorem Iesum, qui in diebus carnis suæ certamine pro nobis inito mortem suscepit spontaneam. Semel quippe ad euacuanda multorum delicta pro peccatoribus moriens atque resurgens à mortuis vltra non moritur. Proinde viuorum testis, & primogenitus mortuorum, atq; regum terræ princeps effectus, prædestinatis omnibus resurrectionis gratiam donauit & gloriam. Igitur (iuxta Prophetæ exhortationem) exultemus in Domino, iubilemus Deo salutari nostro, præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei, [Psal. 49.] qui est sponsus ecclesiæ, & rex benedictus in secula seculorũ, Amen.

In solennitate sancti Georgij Martyris.

QVotiescunque ad agenda ardua quæque inducimur, opitulamur optime ad id perficiendum, si ratione instruimur, vel prouocamur exemplo, seu condigna mercede allicimur. Nempe mercenarius mercede, exemplo rudis, sapiens verò ad aggredienda difficilia ratione cõpellitur. Vocem mercenarij Prophetam exprimẽtem audi, [Psal. 118.] Inclinaui (inquit) cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem. Exemplo Discipulos suos adhuc rudes magistrum excitantem vis nosse? Dominum Iesum obserua dicentem, [Ioan. 13.] Si ego laui vestros pedes Dominus & Magister, ita & vos debetis alter alterius lauare pedes, exẽplum enim dedi vobis, vt queadmodum ego feci, ita & vos faciatis. De ratione autẽ quid dicam, quum propterea homo rationale animal dicitur, quoniam ratione dirigitur, ratione flectitur, ratione conuincitur? Porro si homo rationi non acquiescit, aut ea non vtitur, rationalis impropriè nuncupatur. Hoc Propheta insinuans ait, [Psal. 48.] Homo quũ in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Iumentis ideò assimilatur homo, quia appetitu solo trahitur sensuum, rationis in se iudicio dormitante, per quod appetitus sensualis debuerat regi. Subuertitur quippe ex hoc autoris imperium, qui rationem sensualitati præesse instituit. Rectum nanq; condidit hominem, quamuis ipse in multis se irrationabiliter immiscuerit. Fecit enim Deus illum sic in naturalibus bene compositum, quatenus ad obtemperandum creatori suo naturali etiam traheretur impulsu. Casum præuidens eius voluit exurgendi præstare remedium, atque obediendi dare suffragium. Porro sola obedientia est, quæ iacentem erigit, custodit iustum, dirigit innocentem. Vnde (oro) casus in homine? Nonne ex transgressione præcepti? Comedit vetitum, quod, ne manducaret, acceperat in mandatum, & factus est reus, amisit innocentiam, perdiditque iustitiam. Non igitur nisi obedientia mediante fuerat erigendus. Hinc est, quod mediator noster sicut nouus homo in mundo apparuit, ita noua præcepta induxit hominibus, quæ quamuis ardua, rationabilia tamen esse probantur. Arduum quippe est crucem quotidie tollere, & post Dominum ambulare. Arduum est odisse patrem & matrem, fratres & sorores, propinquos & filios, adhuc etiam & animam suam. Difficilia profectò sunt ista, & humanum viuendi transcendunt vsum. Hoc antiqua nescierunt tempora, quoniam naturæ supergrediuntur ordinem. Gratiæ conueniunt statui, in quo manifestantur diuina, promittuntur cœlestia, atq; præcelsa exhibentur. Latorẽ attende gratiæ, & consiliorũ præceptorẽ quid dixerit, quidve in se ipse perfecerit, diligẽter obserua. Illum vis nosse? Ioannem eidem testimoniũ in Euangelio perhibentem audi, [Ioan. 1.] Lex (inquit) per Mosen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Hic est qui in spiritu veniens spiritualia mandata insti

instituit, docuitque, vt renunciaremus omnibus, si eius cuperemus esse discipuli, verum vt quod instruebat verbo, etiam indicaret exemplo, quicquid docuit ipse perfecit, atque ratione firmauit. Egit prudenter, vti diuinam decebat sapientiam, quæ in carne ideò venerat, vt repararet hominem, & reformaret per gratiam, quod per culpam erat amissum. Nouerat opus suum ipse, quod fecerat, quàm pronum esset ad lapsum, quàm cæcum ad lumen, quàm tardum ad rationem, quàm ve reniteretur ad bonum. Hinc illum mercede allexit, prouocauit exemplo, atque erudiuit sapienter, vt præceptoris minime negligeret obtemperare mandatis. Erudiuit inquam per fidem, per passionis tolerantiam prouocauit, atque hominis concupiscentiam ex cœlestium promissione illexit. Cunctorum autem Deum esse fides docet. Nisi fides infaueret, hoc ratio denegaret humana. Propterea peritorum fuere quàm plurimi, qui asseuerare sunt ausi mundum æternum esse, atque ex nihilo non posse fieri aliquid, quod commentum sancta ab initio anathematizauit ecclesia. Fatetur vtique verum esse, quod legitur, In principio fecit Deus cœlum & terram. Et illud, quod per Euangelistam dicitur, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipsum facta sunt & sine ipso factum est nihil. Nihil exclusit dicens, omnia per ipsum facta sunt, præter id, per quod facta sunt. Cœlum, Solem, Lunam, Stellas, Angelos, Aërem, & quicquid spirat per eum, aquas, & omne, quod natat in illis, terram, & vniuersa quæ producuntur ex ea, vegetant, viuunt, & mouentur in ea, in ipsum etiam hominem, de cuius creatione mentio specialis habetur, ne inaniter eleuetur supra id, quod est, velitque plus sapere, quàm oportet. Sic enim habet, Formauit igitur Deus hominem de limo terræ, & spirauit in illum spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentē. Narrat diuinus sermo Deum formasse hominem de limo terræ, ne alium corporis sui quàm Deum veneraretur autorem, disceretque, quid esset, ne de se superbiendo præsumeret, qui se de limo vilissimo sciret esse plasmatum. Ipse quoque, qui corpus condidit, animam inspirauit, quæ (videlicet) ipsum viuificaret corpus, rationéque polleret, per quam opificem agnosceret suum, diligeret, coleret, laudarétque. Clamat igitur innata hominis ratio, vt illum ex toto corde & ex tota anima diligat, eidémq; totis viribus famuletur, à quo gratis non solum est conditus, verumetiam reformatus, atque redemptus. Factus quidem est per gratiā, reformatus per aquam, redemptus autem per sanguinē. Hic est (inquit Ioannes) qui venit per aquam & sanguinem Iesus Christus, non in aqua tantum, sed in aqua & sanguine. Dedit enim homini, vt esset, & hoc sine præcedentibus meritis. At quoniam quod perceperat homo, delinquendo amisit, non (videlicet) esse naturæ, seu gratiæ, illum reformauit per aquam baptismi seu Spiritus Sancti, de qua legitur, Dabo vobis (ait Dominus) aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Atque redemit per sui effusionem cruoris, dum penderet in ligno, quatenus certissimè sciret illius sponte se debere mancipari obsequio, à quo percepit, nedum vt esset, qui non erat, verumetiam vt reficeretur, & qui perierat, redimeretur. Erraui (inquit Propheta) sicut ouis, quæ periit, quære seruum tuum.

Gene.1. Ioan.1. Gene.2. Ioan.5. Ezec.36. Psal.118.

Quæsiuit errantem ad auram post meridiem, & in medio luporum reperit, repertúmque lauacro regenerauit aquæ, & sanguine consecrauit. Hic est funiculus triplex connexus à Christo, qui ingratitudine dirumpitur. Isto rationales homines trahit ad se. exaltatus fuero (inquit) à terra, omnia traham ad ipsum. Et per Prophetam, In funiculo Adam, in vinculis caritatis attraxi te miserans tui. Recogita, ô homo, quis te fecit, refecit, perfecit, & affluenter me sapientiam, exemplum adinuenies atque mercedem. Sapientiam vtique mysterio, exemplum in ligno, mercedem autem in cœlo. Hinc ad obedientiam arduorum alacer, ad tolerantiam aduersariorum fortis, nec minus ad contemptum visibilium eris accensus. Hæc mentis intuitu sancti aspexere martyres, propterea spreuerunt seculum, passiones calcarunt, & imitati sunt Christum, qui vsque ad mortem crucis pro nobis obtemperauit Patri. Ex illis Georgius propugnator eximius extitit vnus. Terrenæ nanque abrenunciauit militiæ, vt Christi miles efficeretur egregius, facultates quas habebat dispersit pauperibus, vt diuitias perennes possideret in cœlo, suam quoq; animam odiuit in mundo, vt in vitam illam custodiret æternam. Repererat pretiosam margaritam latentem in agro, per quod distractis omnibus mercatus est eam, Dominum dixisse audierat, nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse Discipulus. Prætulit discipulatum Christi opibus, honoribus, voluptatibus, corpori, & temporali vitæ, ideò intrepidus, armatus, & nudus secutus est Christum. Non carceres, gladios, fustes, vincula, ac tortores, ignem, tyrannos expauit, nec mortem. nudus nudum Christum attendebat in stipite, illius accendebatur exemplo, eiúsque passionis dolore ... gebatur. O beata mens martyris, quæ nec tribulatione, nec angustia, nec plagis, nec laboribus, nec præsentibus, neque futuris à Christo valuit separari. Viuebat in carne, & corde cum Christo pendebat in cruce, ideóque dicebat, Christo crucifixus sum, viuo ego, iam non ego, viuit autem in me Christus. Longè excellentius Martyr sic moriens viuebat in Christo, quàm si feliciter florens viueret à Christo. Est planè quædam beata mors, & quædam vita miserrima, nedum in futuro, verum in præsenti seculo nequam. De futuro nanque habes, Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Et alibi, Mors peccatorum pessima. Peccatorum propterea peccatorum mors dicitur, quia cruciatibus viuit, nutritur flammis, desperationis mucrone transfigitur, mortísque acerbitate non moritur. Sanctorum autem ob hoc pretiosam esse mortem scitur, quia miseriis finem exponit exilij, perpetuæ felicitati præstat aditum, immortalitatis tribuit stolam, coæquat Angelis, & electos quosque cohæredes Christo. Impræsentiarum nempe detestanda ... tualis quædam mors est, quæ eo minus in ... probatur perniciosior esse, quo prosperis ... cessibus pollet, abundat deliciis, facinoribus repletur. Iacet prorsus tunc anima delictis ... sa, & defuncta in sepulcro malæ consuetudinis ... ta tenebris, conscientiæ onere grauata, fœtens voluptatibus carnis, sicut de talibus ore prophetico dicitur, Computruerunt iumenta in stercore suo. Putrescere illos appellat non mortuos, vt post mortem ...

Colos. Galat.5.

eosdem etiam putruisse denunciet. Mortis huius horrendæ figuram Lazari quatriduani fœtentis in tumulo denunciabat conditio, quæ à sanctis ideò sororibus plangebatur, quia spirituali carebat vita. Spiritualis nanque & vita vera Christus est, quem qui posidet mundo mortuus esse censetur, & viuus Deo. Hos Apostolis fidelibus discipulis perhibuit dicens, Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. (Colos. 3.) Verum ne istam secundum carnem, vel semper eosdem appellasse mortuos arbitraretur quis adiecit, Scimus quod quum Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum illo in gloria. Vides quàm locuples talis sit mors, quæ vitam cum Christo præstat æternam. Sic planè mortuus erat beatus Georgius viuens in Christo. Mortuus quippe erat vitiis, mortuus erat seculo, mortuus erat & sibi. Nisi taliter fuisset mortuus, minime Christo viuere potuisset. An non mortuus erat seculo, qui oblatas dignitates & gaudia pro amore Christi & spe æternæ mercedis repudiauit vt stercora? Nónne vitiis erat defunctus, qui laboribus, abstinentia, paupertate, virtutibúsque cæteris corpus quotidiana maceratione domabat? De talibus Pauli voce dicitur, Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixere cum vitiis & concupiscentiis. (Galat. 5.) Quomodo verò sibiipsi vixisse sanctus iste dicendus est, qui Verbum Dei circumquaque disseminans Christo gloriam audiẽtium auribus insonabat? Quos valebat auferre Diabolo, lucrabatur Christo. Magnanimitate nanq; præcinctus, & caritatis dono suffultus coram regibus & terræ principibus Christum libera confitebatur voce. Hinc factum est, vt carceri manciparetur, virgis & scorpionibus cæderetur, lampadarum vstionibus cremaretur, laniaretur, torqueretur, perimeretur. In his quoniam viuebat in Christo, se exhibebat vt mortuum. Nulla planè in illo querimoniæ resonabat vox. Nullus repugnandi motus, nulla intolerantiæ seu murmurij eidem inerat cogitatio, sed lætus corde, intentione immobilis, deuotus animo, mentéque tranquillus laudabat Deum, carnificibus compatiebatur, se odientes diligebat. Erat prorsus hoc grande prodigium intueri hominem hilari vultu, religiosis sermonibus intrepido corde gaudere suppliciis, & morti se sponte subiicere. Cuius hæc immensa ô Deus esse fatenda sunt opera, nisi tua, qui facis mirabilia magna solus? Qui enim cœlum pugillo contines, & terram metiri palmo sancti tui Georgij posidens animam veluti insensibilem illum faciebas in pœnis. Exhibuerat seipsum tibi hostiam viuentem, sanctam, atque virtutes redolentem. Istius sacrificium innocentis Abel oblationibus (vt arbitror) prætulisti, quoniam de suis ille, iste autem holocaustum suum exoluit ex se, quanquam & ille seipsum innocenter viuendo donauerit tibi. Ambo tamen iusti, ambo tibi gratissimi. Ille fratris liuore, iste autem pro tui nominis gloriosa confessione occubuit. Ille decimas & munera tibi fideliter offerebat, iste verò totum, quod posidebat, distribuens, egenos & viduas diuitiarum suarum fecit esse hæredes. Veneratione prorsus dignus est, qui vt expeditius ambularet post Dominum, terrenarum facultatum reiectis oneribus ad martyrij viriliter certamen aggressus est. Nouerat duobus Dominis seruire non posse. Illum præposuit, illíque famulari elegit, cuius iugum suaue est, onúsque leuissimum. Domino nanque, cui obtemperari decuit, amoris quem in tolerantia passionis exhibuit, rependere curauit vices. Tanquam bellator præcipuus arbitratus est fore incongruum, vt paciente rege atque pro animarum occumbente salute ipse segniter viueret, & sine certaminis exercitatione deficeret. Frequenter animo illud Euangelicum reuoluebat, Maiorem caritatem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Quamobrem dilectionem quam habebat ad Dominum, factis maluit ostendere, quàm verbis. Redemptorem vtique suum non ingratus de munere est imitatus in morte, de quo ait Propheta, Sicut ouis ad occisionem ductus est, & (Esa. 53.) tanquam agnus coram tondente voce obmutuit non aperiens os suum. Obmutuit planè iste, & os suum nisi orando aperuit, quatenus hostia Deo Patri acceptabilis fieret. Nec illi in longanimitate patientiæ inueniretur dissimilis, qui in crucis perpessione supplicij, eloquium nullum contradictionis emisit. Hinc gestum est, vt Domini sui sicut socius extitit pœnæ, ita particeps illius efficeretur gloriæ, qui in cœlesti regno cum Patre, & Spiritu Sancto triumphat in secula. Amen.

In festo Sancti Marci Euangelistæ.

PEragrantibus nobis in huius vitæ ærumnoso itinere eo maior accrescit fiducia pertingendi ad patriam, quo solidioris autoritatis catholicam munitam agnoscimus esse ecclesiam. Vbi enim viæ dubietas est, procul dubio ibi est & gradiendi tarditas. Verum aliqualem ambiguitatem in orthodoxa fide inesse dubitet nemo, hanc qui fundauit non super arenam, neque super arentem locauit terram, sed super durissimam petram (videlicet) super se, de quo ait Paulus, Petra autem erat Christus. (1. Cor. 10) Nedum stabiliuit illam in se, verumetiam scripturarum testimoniis, oraculis Prophetarum, Apostolorum prædicationibus, portentis miraculorum, martyrum innumerabilium sanguine, atq; iustorum omnium assertione muniuit. Tali eam instituit robore, vt nullus diffideret id confiteri, quod ipsa. Summæ etenim dementiæ est aut Prophetarum vocibus, aut Apostolorum testimonio repugnare. Repugnare dixerim, etsi non vocibus, tamen vita. Sunt planè, qui fatẽtur se nosse Deum, factis autem negant. Huiusmodi quamuis vera proferãt, mendaces tamen sunt, non veritati, sed sibi. Veritas enim nullius testimonio indiget, habet testimonium in se, cui neq; malus neque iniustus valet obiicere quicquam. Dat voces suas in cordibus omnium ratione vtentium, conuincit illos, & legibus suis (velint nolint) facit esse subiectos. Ipsi nanque veritati peruersi homines non ratione, sed sola voluntate resistunt. Est enim humana ratio arbiter quidam æquissimus eruditus per legem veritatis, quæ lumine suo neminem facit exortem, sed lucet super bonos & malos, & se infundit super iustos, atque iniustos. Hæc vniuersos complectitur, seruos & liberos, Scythas & Barbaros, mares & fœminas Iudæos & Græcos, fideles atque Gentiles. Lege quippe sua veritas non solùm, qui sub lege sunt, sed etiam qui sine lege esse creduntur, absque errore diiudicat. Illos sibiipsis insinuat, atque conscientiæ propriæ facit esse notissimos. Clamat pro veritate conscientia ipsius irradiata splendore in cordibus mortalium, atque iuxta qualitates operum gloriam pollicetur, siue minatur ipsa supplicium. De hoc

Apost

Rom.12. Apostolus inquit, Quum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis non sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium, in die quum iudicabit Deus occulta hominum secundum Euangelium meum. Vnde (oro) qui sine lege sunt, sibi ipsi sunt lex? Vtique per rationem conscientia ipsorum iudicante, quæ in arcano à veritatis eruditur lege. Nam conscientiam aliud nil esse arbitror, quàm rationis iudicium in veritatis lumine propalatum atque discussum. Hinc rectè colligitur, quod qui conscientiæ bonæ carent vsu, & conditoris abutuntur munere naturali, introrsus quidem veritatem percipiunt, nolunt tamen intelligere, vt bene agant, eorum (scilicet) malitia seu voluptuosæ carnis illecebra subuertente arbitrium. Hinc peccati serui & liberi efficiuntur iustitiæ, taliáque perpetrant, de quibus merito pòst erubescant. Beatus planè, cuius naturalis ratio vehiculo ducitur veritatis, eiúsque pulcritudine semper allicitur. Porrò non extinguetur in nocte tentationis lucerna illius, neque in huius peregrinationis tabescet itinere. Talis profectò fuit gloriosus Euangelista Marcus, cuius miræ sanctitatis præconia, & diri agonis felicem exitum vbique hodie extollit ecclesia. Iste nanque de tenebris veritatis vocatus ad lucem. Eiusdem veritatis testis est factus & præco. Nemo sanè sufficienter edicit, quanta per hunc erudimenta virtutum, fidei sacramenta, dona gratiæ, futuræ vitæ indicia, stupenda Saluatoris gesta, veritatis testimonia sancta perceperit ecclesia. Iste etenim est, quem Ioannes mysterialiter præuidens Apoc.14 ait, Vidi alterum Angelum volantem per medium cœli, habentem Euangelium æternum, vt Euangelizaret illud sedentibus super terram. Angelus ideò nuncupatur, quia degens in carne Angelicam ducebat vitam. Quamuis enim cum hominibus conuersaretur, humana pertractaret negotia, & corporalis vitæ sustentaretur alimonia, mente tamen & desiderio iugiter ferebatur in cœlum, ita vt cum Apostolo diceret, Philip.3. Conuersatio nostra in cœlis est. Nam quod sperabat implendum, contemplando atque diligendo gustabat, ex parte tamen. Nam quandiu sumus in corpore peregrinamur à Domino per fidem ambulantes non per speciem. Volasse autem perhibetur, vt vndique illum Euangelium sanctum annunciasse ostenderet. Nempe in omnem terram sonus eius Euangelij concrepuit, & in fines orbis terræ verba prædicationis ipsius manifestata noscuntur. Magnus volatus iste est, qui per climata mundi alas suas extendit. Habet alas quatuor hic Angelus noster Euangelista Marcus, & facies totidem quemadmodum per Prophetam sub Ezech.1. animaliũ quatuor figura dicitur, Similitudo quatuor animaliũ quatuor facies, & quatuor pennæ vni, similitudo autẽ vultus eorũ facies hominis, & facies leonis à dextris ipsorum quatuor, facies autem bouis à sinistris ipsorum quatuor, & facies aquilæ desuper ipsorum quatuor, & facies eorum & pennæ eorum extentæ desuper. Mira Prophetæ huius visio in Euangelistis perfectè completa. Singulis nanque Euangelistarum quatuor facies inesse declarat, siue propter eorundem conformitatem in narratione gestorum Saluatoris, quoniam quod vnus affatus est, disseruerunt & cæteri, siue propter spiritualem intelligentiam facier atque pennarum, quæ in vnoquoque eorum pe... cue claret. Per humanam quippe faciem suscept nem disciplinæ, quæ moribus ac virtutibus dec tur, per leonis verò effigiem rugitum prædicatior quæ doctrina Euangelica mediante perficitur, bouis autem vultum tolerantiam pœnæ, quæ in c nis maceratione percipitur, atque per aquilæ sir tudinem contemplationem præcipuam, quæ mentis eleuationem exhibetur, agnosce. Sancto que huic sicut & cæteris Euangelistis prærogat spiritualis disciplina virtutum, credita sunt diu rum eloquiorum præcelsa rudimenta, donatum crucem quotidie baiulare post Dominum, necn secretorum cœlestium veneranda mysteria conte plando rimari. Hinc notitia veritatis, caritatis arde re, reuelationis aspiratione, operationis perfectione decenter ornatus humana transcendebat, & tanquam quibusdam spiritualibus pennis ferebatur in cœlum. Absens ab Angelorum consortio erat corpore, sed spiritu præsens. Quotidianis laboribus exercitatus veluti sidus splendidissimũ refulgebat. Dilectus planè Deo & hominibus erat, cuius memoria in benedictione est. Similem illum fecit in gloria sancto rum, magnificauit eum in conspectu gentium, cémque sui instituit populi. Nempe eundem me & dignitate Dominus ostendit illustrem. Dup sanctus iste insignitus est stola. Habet in ecclesia bernaculo locum non infimum, Apostolatúsque thedra cum Patribus sublimatur in terra, atque cœlorum regno Angelorum contubernio socia Vbique est potens, vbique est magnus. Potens in raculis, magnus in donis, potens virtute, magnus nore. An non potens est, qui tanta quotidie bene poscentibus præbet? Inuocat illum oppressus, & men sentit, eius implorat auxilium infirmus, & tatem recipit, in mari, in solitudine, in periculis latronum acies exoratur, & iuxta fideliter p tium suffragatur vota. Offert enim Deo oratio se clamantium atque gementium, vt beneficia rat. Intercedit & obtinet, compatitur & sua latione defendit. Suo nunquam frustratur vot niam ardenter, quoniam rectè, quoniam humiliter. Felices dixerim, qui tanto prop patrono, talíque gubernatore reguntur. In hoc quemadmodum & in cæteris commenda gratiam suam. Per illum enim exhibet beneu tiam, gratificat munera, preces suscipit, largitur niam, manum porrigit, delinquentes sustinet, vitam. Nemo sanè est, quamuis sanctus, quamuis iustus, qui sanctorum non indigeat patrocinio. Pe quis est, qui sufficiat sibi? Quis est, qui non freque ruat? Erret sæpe? Orandi interdum fiducia amittat? Quid sibi expediat, non ignoret, aux non opus habeat alieno? Istis spiritualibus de atque aliis quàm plurimis suffragia sunt qu sanctorum. Nónne temeritati ascribendum ter medias inimicorum acies inermis solus incedas? Sanguini tuo tui insidiantur hostes, rum quem geris, diripere moliuntur, & sine sanc rum vis progredi comitatu? Certè si robustus esses prouidus, minimè hoc audire debueras, quanto min quum infirmus sis, ignores astutias Satanæ, & tuæ pe regrinationis itinera nescias? Sano igitur consil

vter

vtere, & salutis monita diligenter attende. Seruos Christi, & altissimi amicos, potissime autem eos, qui præsentis exilij euasere naufragia, & æternæ patriæ applicuerunt ad portum, tuos intercessores habere studeto. Ipsi adminiculo suo te protegant, ne extollaris in prosperis, neque frāgaris aduersis, ne securitate torpescas, nec desperatione intereas. Poteris innumera corporis & animæ euitare dispendia, si sanctorum fueris deuotione affectus. Poterunt equidem, quum resolutio aderit tua, patrocinari vehementer. Tunc vt nosti omni humano destitutus auxilio Deo permittente aduersus dæmonum insultus, qui illo tempore acrius sæuire consueuerunt, tibi orationum suarum interuentu opitulari valebunt. Beatorum igitur interim amicitia fruere, qui imperturbabili caritate Deo coniuncti sunt. Illos votis aduoca, deuotionibus venerare, præconiis effer, precibus pulsa, flecte lacrymis, conuince gemitibus, vt itineris tui sint socij, téque ambulantem, quiescentem, errantem, delinquentem, laborantem, non deserant morientem. Marcum verò Euangelistam inter cæteros præcipuè habeto deuotum. Magni nanque meriti, maximæque est autoritatis, vtpote insignis doctor, præcelsus Euangelista, sanctissimus vir, gloriosúsque martyr. Tibi suis poterit auxiliari orationibus, te scripturis instruere, exhortationibus inflammare, atque clamoribus euigilare ad vitam. Non enim ab re inter sancta animalia, quæ spiritu fuere pronunciata prophetico, Euangelista iste Leonis gerit imaginem. Quamuis enim siue quoniam à Ioannis prædicatione Euangelij sui exordium sumpserit, siue quia cæteris clarius ipse dominicæ resurrectionis mysteria reserauit, Leo figuraliter nuncupetur. Merito tamen ob rugitum vocis suæ, qua docet pœnitentiam agere, deserere vitia, repugnare diabolo, futurum deuitare iudicium, atque æternæ gloriæ desiderare triumphum, speciem designatur habere Leonis, cui propter animositatis audaciam, & roboris virtutem ac vociferationis impetum inter quadrupedia tribuitur principatus. Confidens igitur istius sancti implora suffragiū aduersus aëreas, quæ te infestare non desinunt, potestates. Nam comminationibus ac beati Marci orationibus propulsare tranquillitate poteris optata. Tunc ore cordéque diuinam laudabilis clementiam, quę euangelico mediante præsidio fugauit tenebras, confudit hostes, sedauit tentationes, atque in omni contrario euentu humiles ad se confugientes consueuit eripere. O Dei nostri colenda benignitas, quæ peregrinationis nostræ fautores & socios nedum beata angelorum agmina, verumetiam sanctos in æthera dirigit triumphantes. Hinc spirituales Deo promendæ sunt laudes, gratiarum actiones soluendæ, ac iugiter sanctorū veneranda memoria, quoniam supernorum ciuium interueniente ministerio mentis excutitur torpor, [illegible]ietatis scinditur velum, cœlorúmque patefiunt [illegible]na, quatenus peragrantibus nobis cursum præ[illegible] exilij via efficiatur planior, tolerabilior pœna, [illegible]lior gratia, & animus in omni calamitate hilari[illegible], mediatoris nostri nihilominus operante atque cooperante clementia, quæ laboranti sponsæ suæ Ecclesiæ pręstat gratiam, pollicetúrque gloriam, in qua cum sanctis omnibus collætatur magnifice æterni genitoris sui laudans bonitatem viuentis in secula, Amen.

In festo sanctorum Apostolorum Philippi & Iacobi.

IMpensi beneficij hæc communis est ratio, vt nunquam condigna debeat priuari mercede. Aequa ministerium & merces sunt semper lance pensandæ. Nempe si mercenariū requisieris, illi iniunxeris opus, & post consummatum laborem debitum, eidem stipēdium negare volueris, diuina te increpabit lex, innata arguet ratio, propriáque conscientia aduersum te acclamabit vehementer. Non alligabis (inquit Dei ser- 1. Cor. 9.
mo) os boui trituranti, dignus est operarius mercedę sua. Discis procul dubio ex iis, quæ extra vel circa te fiunt, quid de Deo præsumere, quídue debeas ab illo percipere. Habet agrum, habet vineam, quam tibi tradidit excolendam. Ager iste spiritualis Ecclesia sancta est. Agri huius fertilitatem grandæuus patriarcha Isaac & sanctus caligans corpore, mente verò lōge prospiciens contemplando dicebat: Ecce odor fi- Gen. 24.
lij mei sicut odor agri, cui benedixit Deus. In ipso ô quanti redolent virtutum flores, quàm multę fœcundæ arbores, & quot insertæ sunt vineæ. Porrò in hoc agro caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, molestia, continētia, castitas, sobrietas, fortitudo, humilitas, obedientia, iustitia, puritas, rectitudo, temperantią, spes, seculique contemptus inæstimabili fragrant odore, adeò vt in eruditis mentibus eum colentium concupiscentias excitet sempiternas. Sunt iusti quique & sancti patres diuersi (scilicet) generis spiritualia arbusta in illo erecta ad sidera semper virentia, foliis diuinorum eloquiorū amœna, pietatis & misericordiæ operibus fœcūda, quæ nequaquam inutiliter terram occupant, sed iustitiæ producunt ex se fructum, alia trigesimum, alia sexagesimum, alia verò centesimum. In Christo quoque innumeræ plantatæ sunt vineæ singulæ (videlicet) fidelium animæ, quæ rationę vnitatis nunc vinea, nunc particularitatis consideratione vineæ nuncupantur. Vtrunque in Canticis ex- Cant. 6.
primitur canticorum: Descendi (inquit sponsus) in hortum meum, vt viderem poma conuallium, vt inspicerem si floruisset vinea, & germinassent mala punica. Alio quoq; in loco idem ait: Ficus protulit gros- Cant. 2.
sos suos, vineæ florentes dederunt odorem suum. Merito electorum animæ vineæ vocitantur, dum Christo cohærentes vberes proferunt botros. Christi vniuersæ sunt animæ. Illi quippe electorum tātum insertæ sunt animæ, reproborum verò alienæ, quáuis propriæ. An non omnes animæ ipsius sunt, quas creauit, & corporibus infudit, quum voluit? Per Prophetam quid ipse loquatur, attende: Omnes (inquit) animæ Ezec. 18.
meæ sunt, vt anima patris, ita anima filij mea est, & tamen anima quę peccauerit, ipsa morietur. Filius nō portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij. Ac si aperte diceret: Propriam animam singulis tradidi excolendā. Quæ enim fructum exhibuerit permanebit in me, infœcūda verò & inutilis tolletur, eiicietur foras, & in ignē mittetur, quoniam meam neglexit vineam, quam illi præstiti ad operandum. Ex operibus igitur suis suam valet quisq; metiri mercedem. Aequus arbiter dominus Christus est, & debitam operariis singulis remunerationem impendit. Bonis quidem cœlorum gaudia, sceleratis

verò gehennæ supplicia. Neque enim bonis semitas
iustitiæ deserentibus, & in malo decedentibus ante
acta bona opera prodesse, quemadmodum cõuersis
peccatorib. & perseuerãtibus in bono præterita deli-
cta obesse non poterunt. Sic dominus per Prophetam
Ezech. 3. pronuncias ait: Si conuersus iustus à iustitia sua fece-
rit iniquitatem, ponam offendiculum corã eo, in pec
cato suo morietur, & non erunt in memoria iustitiæ
eius, quas fecerit. Sed etsi peccator conuersus fuerit à
via sua mala, feceritq; iudiciũ & iustitiã, vita viuet,
& nõ morietur. Iniquitatũ quippe illius, quas opera-
tus est, nõ recordabor. Hac prophetica sentẽtia admo
nentur vniuersi, vt timeant, & stabiliter in bono per-
duret; qui bonus est, qui verò malus, resipiscat à malo,
& quod bonum est, faciat. Qualem enim vnumqué-
que vitæ reperiet terminus, talem iustitiæ statera pen
sabit. Quamobrem indesinenter vigilandum est, ne
imparatos nos interitus repẽtinus excipiat, ne ex de-
sidia torpentes paterfamiliâs in vinea sua inueniat.
Heb. 10. Horrendum sanè est incidere in manus Dei viuentis,
atq; fructum negligere spiritualium vinearum, quas
dextera altissimi plãtauit in agro Ecclesiæ, sanguinis
sui emit precio, angelorúmque sepiuit custodia, pro-
pter ferarum syluestrium atroces insultus. Tanto si-
quidem cum studio illas munit, protegit etiam exco-
li debere imperat, vt non sine mercede deficiant, qui
in istiusmodi instituti sunt agro. Omnes profectò ad
hoc opus perficiendum inuitat, quosdam tamen vt
solum propriam, quosdam verò vt nõ neglectis pro-
priis etiam exerceant alienas. Vnicuique agricolæ vi-
nearum dominus secundum suum laborem remune-
rationis impertietur præmium, dũmodo labori ope-
ris caritatis coæquet affectum. Est nanque caritas re-
tributionis modus, cum quo laborantium mensurã-
tur sudores. Non enim æqualiter, sed iuxta caritatis
gradus felicitatis æternæ prærogatur denarius. Hinc
est, quòd in terra viuentium omnipotentis patris est
domus, non vna, sed mansiones multæ esse perhiben-
tur, quatenus ex mansionum diuersitate electorum
Ioan. 14. gloria dispar fore cognoscatur. Optime autem & abs-
que errore aliquo singulorũ scit Deus merita, & quid
quantúmue quisque percipere debeat, pensat. Cæte-
rum quemadmodum malis supplicia citra condi-
gnum, ita & bonis vltra congruum largitur & præ-
mia. Ardentius tamen coronat, quàm damnet. Sicut
Psal. 102 per Prophetam dicitur, quantum distat ortus ab oc-
cidente, longe fecit à nobis iniquitates nostras. Quo-
modo miseretur pater filiorum, misertus est dominus
timentium se, quoniam ipse cognouit figmẽtum no-
strum. Opportune plurimum volens Vates memora-
tus diuinæ miserationis commendare affectum, pa-
tris ad filios miserationem expresit, quũ nemo igno-
ret erga filios patrem sæuire non posse. Verum si con-
tra filios parẽtes odiose irasci nequeũt, valebit Deus,
qui verus & naturalis est pater? Per Prophetam quid
Esai. 49. idem loquatur, aduerte: Nunquid (ait) potest mater
obliuisci infantis vteri sui? Tamẽ & si illa oblita fue-
rit, ego tui non obliuiscar. Qua ratione eorum obli-
uiscetur, quos voluntarie genuit verbo veritatis suæ,
cõdidit gratis, passione redemit? Nempe nequaquam
obliuiscitur, etiam quum irasci videtur. Sic nanque
Tob. 3. legitur: Quum iratus fueris, misericordiæ recorda-
beris. Nam quæ ira ab insipientibus nuncupatur, in
Deo misericordia esse cognoscitur. Flagella quippe

quæ irrogantur peccatoribus, quamuis de indigna-
tionis fonte emanare credantur, prodeunt tamen de
radice caritatis. Ego (inquit dominus) quos amo, ar-
guo, & castigo. Hoc verbere se emãdatum fuisse pro-
pheta commemorans ait: Castigans castigauit me do-
minus, & morti non tradidit me. Quamobrem
dominus nos feriat, siue muneribus mulceat, ad
datiorem vitam semper nos prouocat, vt non
puniat, sed potius in nobis reperiat quod co[...]
Coronat inquam gratissimè vniuersos timen[...]
sanctis verò suis duplicia præstat. Attende (or[...]
tibi hodie proponit Ecclesia. Sanctorum vtique
stolorum Philippi & Iacobi merita commend[...]
gloriam. Horum Apostolorum præcelsa sunt me[...]
quibus per spiritum datus est sermo *sapientiæ at[q;]*
scientiæ, genera linguarum, sermonúmque interpre-
tationes, & dona cætera, quæ ad conuertionem infi-
delium necessaria esse probãtur. *Erant planè tãquam*
luminaria magna perlucida verbum *vitæ in se con-*
tinentia, ac in opaco seculi huius loco radiantia. Non
enim visibile corporeis oculis exhibebant lumen,
sed mentibus rationabilibus fidei & sapientiæ agni-
tionem præbebant, neq; in *persuasibilibus* humanæ
sapientiæ verbis, sed in doctrina *spiritus ipsorum* e[...]
prædicatio. Annunciabant dominum Iesum ill[...]
aduentus causam eius miraculis cõfirmando elo[...]
Faciebant procul dubio gaudium magnum om[...]
audientibus inferendo eorum auribus mellif[...]
nomen Iesu ipsiúsque erga homines dilectionem [...]
cipuam. Conuersatione sancta & religiosis mor[...]
ad virtutum studia credentium ædificabant an[...]
Erat nanq; admiratione ac imitatione dignissi[...]
aspicere viros sapientia decoratos, sanctitate [...]
mes, faciendorum miraculorum virtute insign[...]
amicos Dei, Christi discipulos, cœlestis regni [...]
nes, angelorum conciues, sordescere vestibus [...]
rali indigere substantia, esurire, sitire, penu[...]
volenti animo perferre contumelias, spon[...]
note Dei & animarum salute verbera, plag[...]
res, vincula, exilia, aculeos, ferrum, ignes, gl[...]
ria tormentorum genera, ipsiúsque diræ m[...]
ire supplicium. Quippe quum possent vn[...]
su sublimari honoribus, diuitiis ditari, tempor[...]
ce potiri, abundare deliciis, & in hoc se[...]
humanæ vitæ consuetudinem) florere feli[...]
legerunt tamen ob amorem Christi ac testi[...]
fidei temporaliter pati, vt futuræ gloriæ me[...]
esse participes. Nouerant prenominati Apost[...]
bus dominis seruire non posse, neque licere v[...]
seculi voluptatibus frui. Propterea sedula in[...]
ne orationi vacabant, emittebant suspiria, la[...]
vbertim fundebant, ieiuniis atterebant corp[...]
mabant carnem vigiliis, super nuda cubaba[...]
æstu diei vrebantur, & noctis afficiebantur [...]
agrabant per solitudines, penetrabant ne[...]
prouincias ambulabant & vrbes, mari[...]
mittebant fluctibus, per fluminum vada [...]
latronum piratarúmque se periculis [...]
quatenus calcatis mundi illecebris place[...]
cœlóque labores præmitterent suos. De[...]
insuper egenorum, de pauperum inedia, de co[...]
sionibus oppressorum, de lacrymis viduarum
conuersione peccantium, de confessione iusto[...]
atque de animarum salute in ciuitate domini [...]

ṁ superna (videlicet) Hierusalem spirituales ṡ-
uitias aggregabant, quas non consumit ærugo, nec demolitur tinea, neque fures fodiunt vel furantur. rhinc ritorum Apostolorum quanta sint merita, lucuienter apparet. Nam ipsorum die martyrij quiescunt iudices, fora clauduntur, artifices culant, aperiuntur templa, Ecclesiæ laudibus ritis celebrant, concurrunt populi, vigiliæ celebrantur, omnesque sanctorum triumphis congratulari videntur. Veridica in eis Vatis probatur esse sententia, quæ domino decantans ait: Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Psal.98. Nimis planè, quoniam non minus in cœlo, quàm in terra laudum efferuntur præconiis. O si posses mentis attollere oculos ad ea, quæ sancti percepturi sunt à domino miraferis vtique, quomodo quum sit homo putredo & vermis, ad tam sublime gloriæ valeat euolare fastigium. Nempe corporis natura non patitur, vt eleuata in cœlum, atque choris sociata angelicis viuat in æternum. Hic esurire, sitire, fatigari, cibum sumere, somnum capere, lassescere, infirmari, morique compellitur. Horum autem nulla ibi præ grauatur molestia. Deliciis animæ nutritur corpus, Christi iucundissima visione lætatur, fraterna societate congaudet, atque sensuum amœnitate refectum nihil est, quod vltra iam timeat. Abstergет quippe Deus (quemadmodum legitur in Apocalypsi) omnē lacrymam ab oculis sanctorum, & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quæ prima abierūt, & dixit, qui sedebat in throno, ecce noua facio omnia. Apoc.21. Noua dominus omnia nō ab re se post resurrectionem pollicetur esse facturū. Nam immortalitatis, agilitatis, spiritualitatis, & claritatis dotibus humanum vestietur corpus, & septempliciter sole splendidius erit, anima verò ad æqualitatem transibit angelorum, eadem Dei beatifica visione fruetur, qua ipsi pari generationis æternæ verbi Dei cognitione gaudebit, atque de ipso diuinæ bonitatis fonte hauriet suauitatis dulcedinem, delectabilisque amoris abundantiam, sicut & illi. Psal.35. Inebriabuntur planè sancti ab vbertate domus Dei, & de torrente voluptatis illius potabunt, atque in eius lumine inaccessibile & ineffabile videbunt lumen. Erit eisdem perenne gaudium: læta comprehensio, facialis visio, secura tranquillitas, libera possessio, atque imperturbabile bonum carēs malo, labem nesciens, timorem non sentiens, sed intima caritatis exultatione fœcundum. 1.Cor.2. Non vidit oculus, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ in illo futuro cœlorum regno præparauit Deus diligentibus se. Ex parte tamen illa in carne dum viuerent, perceperunt Apostoli, Christo illis reuelante per spiritum. Quamobrem eorum speciositate illecti atque succensi vltrò se martyrio tradiderunt. Desiderabāt vtique flagrantissime exire de compedibus cœnosæ carnis, & transire ad Christum, vnde vterque eorum singuli cordis vociferatione propheticum illud decantabat dicens: Psal.141. Educ ô domine de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo, me expectant iusti, donec retribuas mihi tu, qui es Deus benedictus in secula, Amen.

In festo ascensionis Domini.

Coelitus Prophetæ sancti afflati in spiritu quemadmodum percipere meruerunt, ita redemptoris nostri mysteria, quæ ad humanitatem attinent pro fidelium eruditione, sub cōpendio insinuare curarunt. Non enim humano studio, sed à Deo didicere per spiritū, neq; pro se tantum, sed vt posteris generationibus fidei notitia, atque exhibitæ caritatis præclara pateret cognitio. An non ædificatur plurimum fides, quum ea, quæ facta conspicimus, prænunciata longe ante fuisse cognoscimus? Hinc futura prius monstrata sunt, vt suo tempore completa credantur. Da (inquit vnus Prophetarum) mercedem sustinentibus te, vt prophetæ tui fideles inueniantur. Eccl.36. Nempe nulla est alia expectātium merces, quàm vt quod præstolantur, excipiant. Prædicabant vates dominum Christum in carne vēturum, & de spirituali seruitute erepturum esse populum Israël. Ob hoc plebium accendebantur corda illū videre, & beneficiorū eius participes fieri. Quis nō merito inardesceret agnoscere Deū verum & hominem conceptū sine semine, natum de virgine, adoratum à gentibus, præsentatum in templo, baptizatum in fluuio, faciendorum miraculorum potestate præditum, verbum vitæ, prædicantem turbis, à discipulo traditum, illusum, coronatum spinis, confixum ligno, felle potatum, mortuorum, resuscitatum post triduum, cœlósque ascendisse post modicum? Huic planè tāquam humani generis redemptori omnium Prophetarum voces testimonium perhibent. In hūc omnium patriarcharum figuræ concordant vtpote promissum cœlitus, & in temporis dispositione ostensum. Quid prophetæ de ipso Christo vaticinati sint (oro) diligenter attende, ne de accepto pignore in fide dubius vel inueniaris ingratus. Conceptum quippe virginis & ipsius partum eorum vnum differētem audi: Ecce (inquit) virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuël. Esai.7. Gentium ergo seruitutem Christo fidelem agnosce prænunciatam in psalmo: Reges Tharsis (ait Psaltes præcipuus) & insulæ munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes reges, omnes gētes seruiēt ei. Psal.71. Cœlestis patris testimoniū super ipsum baptizatum si scire concupiscis, obserua Prophetam dicentem: Vox domini super aquas, Deus maiestatis intonuit, dominus super aquas multas, vox domini in virtute, vox domini in magnificentia. Psal.28. De prædicatione & miraculorum exhibitione audi, quid idem per Prophetam dicat: Spiritus (inquit) domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos, remissionem prædicare captiuis, cæcis dare visum, dimittere confractos, prædicare annum acceptum domino, & diem retributionis. Luc.4. Quòd à discipulo sit traditus, ipse in psalmo dicit: Homo pacis meæ, in quo speraui, qui edebat panes meos, ampliauit aduersum me supplātationem. Psal.40. De illusione enim sic legitur: Illusio factus sum populo huic, canticum tota die. Psal.78. Quòd spinis esset coronandus, per Prophetam idem inquit: Spinis peccatorum suorum circundederunt me populus hic. Mat.22. De crucifixione eius Propheta inquit: Vinxistis me, non sicut patrem liberaui, qui vos de terra Aegypti, clamantes ante tribunal iudicis humiliastis me suspensum in ligno, tradidistis

Psal. 68. me. Quòd felle potatus sit, ait Psalmographus: Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt
Hier. 11. me aceto. De morte ipsius in libro sapientiæ habetur: Dixerunt impij, mittamus lignum in panem eius, & eradamus eũ de terra viuentium, & nomen eius non memoretur amplius. Quòd resuscitatus sit, inquit Da-
Psa. 1. 15. uid: Non derelinques animam meã in inferno, nec dabis sanctum tuũ videre corruptionem. Ipse autem
Psal. 3. in psalmo dicit: Ego dormiui, & soporatus sum, & resurrexi, quia dominus suscepit me. Ascensionem quoque ipsius Propheta memoratus apertissime pronun-
Psal. 46. ciauit inquiens: Ascendit Deus in iubilatione, & dominus in voce tubæ. Signanter tamen illum ascendisse perhibuit, ne sublatũ vt Enoch, vel curru igneo vt Heliam raptum fuisse putares. Ascendit planè non angelico fultus præsidio, sed potestate propria, quem-
Psal. 20. admodum ore prophetico dicitur: Exaltare domine in virtute tua, cantabimus, & psallemus virtutes tuas. Ascendit inquam hodie nõnullis ex beatis spiritibus
Esai. 63. mirantibus atque dicentibus: Quis est iste, qui venit de Edom tinctus vestibus de Bosra, formosus in stola, gradiens in multitudine virtutis suæ? Mirabãtur non modicum, quonã modo humana natura delicto priorum parentum deprauata, vulnerata, ac de cœlorum exulans regione illuc tanto cum honore conscenderet. Neminem mortalium eousque ascendisse perspexerant, tametsi præcessissent multi, quorum vitam gratissimam Deo extitisse cognosceret. Verum vt do-
Ioan. 12. minum intellexerunt esse Iesum, festiua cum exultatione eidem obuiam processere dicentes: Benedictus, qui venit in nomine domini. Nemo autem dubitet supernorum ciuium vniuersa agmina angelorum (videlicet) archãgelorum, virtutũ, principatuũ, potestatum, dominationum, thronorum, Cherubim, & Seraphim domino occurrisse, illúmque ineffabilibus spiritualium canticorum extulisse laudibus, atq; vsque ad diuinitatis sacrosanctum comitata esse solium. Hanc profecto mediatoris nostri sublimẽ gloriam Propheta contemplatus aiebat: In excelso throno vidi sedere virum, quem adorabat multitudo angelorum psallentium in vnum. Ecce cuius imperij nomen est in æternum. Psallebant vtique pariter, & cœlestem aulam dulcisona modulatione replebant, eorum tamen singuli vota propria & præconia specialia depromebant. Nouum planè illic exortum est gaudium insueta celebrata solennitas, pax reformata antiqua, regium paratum conuiuium, munera prærogata amplissima, atque iubilatione quàm maxima hominum & angelorum ore cõpleta. Erat omnium vna laudandi voluntas, concors caritatis affectus, eadem contemplationis visio, simul fruitio maiestatis, atque interminabilis causa lætitiæ. Verum quoddam hominibus spirituale tripudium infundebatur amoris, dum supra cunctam cœli militiam propriam in Christo naturam intuebantur euectam. Hinc Christum amplius degustabant in Christo, atq; præcipuo eidem dilectionis vinculo inhærebant. Ingrediebantur quippe nunc ad cõtemplandas inenarrabilis verbi delicias, eius diuinam generationem, & patris & filij sacratissimum osculum. Nunc supereminentem plenitudinem gratiarum ipsius percipiebant in anima, verbi vnionem, capitis excellentiam, prærogatiuam singulis personæ, præcelsam sibi traditam potestatem, amoris vehementiam, parilitatis scientiam,

gloriam deitatis, & dona quædam præcipua, qu[...] tutus nequit humanus attingere. Egrediebãtur [...] interdum, & delectabiliter intuebantur huma[...] tis illius elegantiam, præclaram formam, radia[...] faciem, imperiale decus, & honorabilem statu[...] que amoris, admirationis & gaudij melliflua in[...] ueniebant pascua. O quanta illic singulis læti[...] erat, quàm læti ducebantur chori, quantus exul[...] nis personabat concentus, qualisue harmonia [...] stis illabebatur gustus. Ipsorum nanque voc[...] laudis erat sicut citharœdorum citharizantiu[...] tharis suis. Vniuersorum etenim præcipuũ o[...] stebat Deum honorifice magnificare & coler[...] nedicere & laudare, illiq; medullitus ac syncer[...] nerationis affectu ignitas gratiarum exhibere a[...] nes, copiosius tamen mediatori ipsi, pro quo hæc [...] lebritas tam solenniter agebatur. Nam quemadm[...] dum cæteros dignitate excedebat & gratia, ita e[...] speciale sacrificium plus reliquis in conspectu redo-lebat altissimi. Omnem quippe locum replebat fragrantia, singulósque suauitate reficiebat & contẽplationis iubilo. Dies ille factus est præclarior cæteris, sanctior vniuersis, sine occasu, sine mœrore, & abs[...] vicissitudine. Facũdia profecto explicare non sup[...] tit, humanus nõ attingit sensus, non capit oculus, [...] que ingenium penetrat, huius diei quãta sint g[...] Coniuncta sunt ima summis, & humana sunt [...] lata cœlestibus. Factus est vnus hominum & an[...] rum paries in Christo Iesu angulari lapide pr[...] atque perfecto. Nempe in hoc die tota ciuitas [...] stis Hierusalem rosis coronata est, respersa odo[...] floribus redimita, ornata monilibus, decorata [...] auro depicta, & circunquaq; septa cantoribus, [...] vt per omnes vicos, & plateas, atque super ip[...] ros dulcisonæ laudantium perstreperent voces. [...] tus siquidem exultationis in eadem effunde[...] nus, vt etiam discipulorum Christi corda co[...] Quamobrem pro tam insolito prodigio [...] iubilationis gaudio admirantes stupebant, [...] tuo sibi loqui nõ possent. Præpedierat quip[...] officiũ, delectationis internæ nimietas, & [...] admiratione lætitia. Porrò in persona iste[...] rœda egregius decantãdo dicebat: Quàm [...] bernacula tua domine virtutum, concupi[...] cit anima mea in atria domini, cor meũ & [...] exultauerũt in Deum viuum. Merito prop[...] que hominis glorificatam in Christo natur[...] caro exultasse perhibentur. Vt igitur omnia [...] nibus fieret Christus, tota hominis deificata e[...] cies, atque super omnem principatum & pote[...] feliciter sublimata. Istiusmodi autem diui[...] irradiata splendore sancta hodierna solen[...] dique mater canit Ecclesia: Omnes (inquit [...] plaudite manibus, iubilate Deo in voce exult[...] Vniuersos in hac domini ascensione iubila[...] uitat ad plausum, quatenus illi gratulẽtur, [...] scant in ipso, atque quò ille, festinent ascen[...] sanè congratulandum est, qui in huius pe[...] nis campum pugnaturus aduenies post mo[...] poris necessitates perlatas, post vsquequaque [...] Dei diffusum semen, post ignominiosæ passion[...] pessimum agonem, post tenebrarum principis tri[...] phum exhibitum, póstque gloriosissimæ resurrecti[...] nis consummata mysteria, visibilibus oculis in c[...]

ꝑlatium perenniter regnaturus intrauit. Quantum autem rationalis spiritus percipiat gaudium, quum tuæ considerationis in Christo figit obtutus, nemo sufficienter explicat verbis. Se quippe vidit in illo, naturam suam excellentius, quàm in prima conditione fuerat condita, reformatam agnoscit in melius, dona cumulata, additam gratiam, & supererogatã sibi cum exultatione fatetur gloriam. Hinc gaudet in spiritu, corde tripudiat, caritate flammescit, exoluit grates, occupatur in laudibus, depuratur mente, meditatione pinguescit, illúcque festinat ascendere, quò sponsum suum ascendisse non dubitat. Ascendit inquam in huiusmodi castissimi amoris præludio, vbi Christus est in dextera Dei sedens, non corpore, non vehiculo, nõ humano suffragio, sed spiritu, sed cogitatione, sed desiderio, sed intentione, sed corde. Per se nanque concupiscentia impellente, ferente voto, sponsóque trahente rapitur super se. Rapitur quidem interdum ex superefluente gratia, ex feruore spiritus, ex suauitate amoris, ex abundantia luminis. Ascendit autem frequẽter virtute corroboratus & gratia per spirituales internósque gradus, vt eius quem diligit, valeat delectari præsentia. Istiusmodi studia spiritualia Propheta considerans atque commendans aiebat domino: Beatus cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarũ in loco, quem voluit, etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorũ in Sion. Vidésne, quàm rationabiliter in corde per dispositos virtutum gradus ad Dei valeat visionem ascendi? Verúmne pro ignorantia te, quòd non ascendas, excuses, præceptorem cœlestem in montis vertice cum discipulis residentem perfectionísque monita proferentem, audi quàm diserte quosdam spirituales instituerit gradus. Aperiens quippe os suum inquit: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, beati mites, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram, beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur, beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiã, quoniã ipsi saturabuntur, beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequẽtur, beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur, beati mundo corde, quoniã ipsi Deum videbunt. Ascensionibus istis eousq; peruenit, vt diceret, beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Propheta quoque ait: Beatus cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disponit in valle lacrymarum. Nempe ab illo videbitur Deus deorum in Sion. Optime Propheta & dominus Prophetarum quoniam vno loquebantur spiritu, in eadem conueniunt sententia. Quamobrem si recto cupis ad cœlũ scandere ordine, humilitatis iace fundamẽtum, quatenus à domini timore initians terram viuẽtium hæreditario iure per mãsuetudinem & pietatis affectum valeas possidere. Disce etiam præsentis exilij deplorare ærumnas, atque diabolicæ fraudis agnoscere laqueos, vt lumine in te præeunte scientię assuescas esurire & sitire iustitiam. Hoc dum tu diligenter perfeceris, diuino fretus consilio non solum aduersa perferre poteris, verumetiam misericordię viscera indues, poteris gaudere cum gaudentibus, atque veraciter poteris flere cum flentibus. In his exercitatus, intellectus percipies donum, per quod internos omnes animi tui pones motus, & arbitrium tuum subiicies rationi, eris que pacificus, & patris tui cœlestis depuratam, quemadmodum eam sortitus es, habebis imaginem. Tunc planè sapientiæ diuinæ tibi suauissimus exhibebitur gustus, tunc sacramentorum cœlestium arcana pandentur, atque immortalis sponsi spirituali potieris præsentia, que purgato cordis prospicitur intuitu. Beati procul dubio mundo corde, qui per spirituales ascensus prouecti super sidera immaculati agni spiritualiter intersunt nuptiis, & inamabili ipsius delectantur aspectu. Istiusmodi ô quantis exuberant deliciis, qualibúsue fruuntur gaudiis? Expertum audi: Prouidebam (inquit) dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commouear, & propter hoc lætatum est cor meũ, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Et hoc illi vnde? quo studio? qua intentione? In matutino (inquit) interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. Cordis insinuauit se vacasse mũditiæ, dum in exordio perniciosæ vel noxiæ cogitationis se reluctatum esse declarat. Hinc planè beatus erat, quoniam sui cordis tenebat custodiam, & paruulos suos allidebat ad petram, non sinens interioris hominis obtenebrare obtutum. Hinc etiam ad supernam patriam se ascensurum esse sperabat. Quamobrem alio in loco quasi requisitus, quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius, sententiam protulit dicens: Innocẽs manibus & mũdo corde. Istius igitur Prophetæ eruditus oraculo, atque prouocatus exemplo peruigilem cordi tuo adhibeto custodiam, ne curis seculi, ebrietate grauetur & crapula, ne inordinato ille deprauetur affectu, ne maligni seducatur fraude, ne vitiorum labe fœdetur, neque carnis subuertatur illecebris. Cœlestem quippe quo hodie Christus ascendit, corde conscendes in arcem, si mundum ab iis, quæ dicta sunt, mentis tuæ seruabis intuitum, mediatoris nostri nihilominus suffragante clementia, qui humanitatem nostram importauit sideribus, eandémque beatę trinitatis collocauit in solio, in qua viuit & regnat gloriosus in secula seculorum, Amen.

Psal. 83. — Mat. 5. — Mat. 5. — Psal. 15. — Psal. 100. — Psal. 25.

In solennitate Pentecostes.

Naturalis lucis quicunque voluerit considerare profectũ, ab ipso sui ortus primordio vsque ad meridiem tam in lucis candore, quàm etiam in feruore caloris eandem semper augmentari cognoscet. Eo nanque efficacius vim virtutis suæ infundit inferius, quo in sphæra sua proiecerit altius. Optimè æternæ lucis hoc gerit imaginem, atque per ipsius visibilem speciem de inuisibilis diuinitatis operatione nos docet. Sũt quippe creaturarum species humani quidam pædagogus ingenij, & conditoris earum speculum singulare. Hoc Apostolus expressit dicens: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius & diuinitas. (Rom. 1.) Vehiculo igitur hoc vtatur præclaro, quisquis cupit ad summi Dei peruenire notitiam. Se per ea, quæ videntur, erudiat, donec coalescat, & ad spiritualem capessendum cibum effectus idoneus per se supra se ascendere norit. Nempe quemadmodum primus debilium ac neophytorum, ita secundus perfectorum est consuetus ascensus. Spiritualis enim quum iudicetur à

nemine, spiritualiter diiudicat omnia, animalis verò, quæ Dei sunt nequaquam percipiens, sensibilium suffragio interdum ad summa prouehitur. Amoris remigio spiritualis quisque in æternorum contemplatione erigitur, diuinæ cognitionis luce vestitur, veritatis splendore allicitur, ac desideriorum cœlestium delectabili suauitate pinguescit. Hæc autem non ad libitum, sed ad votum disponentis, trahentis, ac miserantis Dei perficiuntur in illo. Neque vniformiter operatur in singulis, sed per vicissitudines & diuersimode suis agit in membris per verbum suum coæternum sibi iuxta eorum gradus, congruitates, & merita. Quæ igitur memorata sunt, perfectorum spiritualis est cibus, eorum (videlicet) qui pro consuetudine ad discretionem boni & mali interiores exercitatos habent sensus. Incipientes verò & necdum introrsus adulti spiritualis lactis sunt dulcedine nutriendi, atque visibilium & sensibilium exercitatione manuducendi. Rei huius vis nosse mysterium? Restaurationis humanæ magisterium contemplare. Misit Deus verbum suum in mundum, quatenus per visibilem, quam assumpserat, naturam homines tanquam paruulos de conditoris sui notitia rudes, ignaros sui, tentationum inexpertos erigeret, atque firmaret. Hoc primum amabilem humanitatis suæ illis exhibuit conuersationem, spiritualis disciplinæ instituit formam, diuinorum eloquiorum præstitit pabula, ac miraculorum eosdem ostentatione illexit. Cæterum vt ipsos ad altiora proueheret, & de carnalibus spirituales, atque de initiātibus perfectos

Ioan. 16. faceret, discipulis in vniuersorum persona dicebat: Expedit vobis, vt ego vadam, quatenus me deinceps non carnaliter, sed spiritualiter diligatis, si enim non abiero, paracletus nō veniet ad vos, si autem abiero, visibilem amouendo formam mittam eum ad vos, vt ipsius eruditione promoti ad veritatis perspicuæ scientiam, necnon perfectæ caritatis experientiā pertingatis. Nempe quod inchoaui ego, ipse perficiet, atque præstātioribus donis, quàm hactenus percepistis, idem vos dignos efficiet. Verum vt agnoscas hunc iustitiæ solem abundantius bonitatis suæ radios effudisse in hominibus ascendens veluti in meridie resedit in cœlo, quàm quum conuersaretur in terra, quod Apostolis spoponderat ore, compleuit effectu. Illis nanque paracletum mittendo, vt dixerat, potiora quàm prius spiritualium donorum charismata prærogauit. Hæc est solennitatis hodiernæ præcipua causa, hæc inquam est, vnde tanta consolatoris præsentia sancta per orbem terrarum exultat Ecclesia. In Apostolis tanquam mater & in filiis dilectionis sacrum hoc munus se admisisse congaudet, atque præterita quasi præsentia commemorans aduentus almi spiri-

Acto. 2. tus modum insinuans ait: Dum complerentur dies Pentecostes, essentque omnes discipuli pariter in eodem loco, factus est repente de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum, vbi erant sedentes, apparuerúntque dispertitæ linguæ tanquam ignis, seditque super singulos eorum. Diligenter vniuersa obserua. Nihil à mysterio vacat. Descendit spiritus super vnanimes sedentes atque orantes. Venit inquam sonus sicut ignis, & tanquam linguæ. Diligit hic spiritus vnitatem, amat pacem, diligit etiam concordiam. Hunc si suscipere cupis, noli dissidere cum fratribus, noli diuisus esse in te. Concordet in te voluntas & ratio, caro & s[...] tus, & quicquid postulaueris, impetrabis dicen[...] mino: Si duo ex vobis consenserint super terra[...] omni re, quamcunque petierint, fiet illis à patre[...] Dirime à te lites, contentiones, detractiones, [...] animositates, inuidias, odia, & his similia, in q[...] amor fraternus offenditur & deperit. Nempe co[...] tinat spiritus iste hærētia membra, & mysticum [...] sti efficit corpus. Quæ verò sibi dissentiunt, spe[...] deserit. Vt igitur huius corporis efficiaris me[...] honorabile, & almus hic spiritus viuificet te, [...] vnitatem, & apud te quietus sede, præstolare [...] uentum corde peruigili, vt te ad se suscipiendu[...] ratum inueniat, turbas fuge & publicam con[...] tionem declina, dum vales, tumultuosáque secu[...] rerum & temporalium facultatum deuita nego[...] quatenus amabiliter paracletus veniat, & requie[...] in te. Super quem (inquit per Prophetam dominus) requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum? Esto humilis coram Deo & proximo, esto quietus in te, secretum dilige, solitudinem quære mœroris amicam, & placito suo illapsu sanctus spiritus descendens ad te, te eleuabit ad se, atque dignanter habitabit in te. Propheticam super hoc attende senten[...] tiam: Sedebit (inquit) solitarius, & tacebit, qu[...] eleuabit supra se. Et hoc vnde nisi per orationis [...] citium? Optimè sibi conueniunt quieta remot[...] orationis instantia. Nam sicut publicum corp[...] actio, ita solitudinis secretum exigit contemp[...] Quum contra aduersarios pugnaret Moses, asc[...] in montem, quum diuino fruebatur eloquio, m[...] residebat in vertice, nec cœlestium sacramento[...] rudimenta percepit, nisi post solitudinis ingre[...] Disce igitur solus orare, disce ostio clauso cu[...] patrem deprecari cœlestem, quatenus ad te pa[...] tum dirigat, non vt discedat, sed vt tecum in[...] permaneat. Apostolorum te prouocēt gesta, [...] rogata te ad hoc accendant charismata. Eis [...] cohabitantibus in vnum, residentibus, atq[...] bus aduenientis spiritus factus est sonus, no[...] ret, sed vt insinuaret mystice, quòd in omne[...] audiendus est sonus prædicationis eorum, [...] orbis terræ oris ipsorum verba fuerant diffundenda. Ignis etiam exhibuit speciem, & linguæ figuram [...] tulit, quatenus cordibus igneis ignea promerent eloquia, omniúmq; linguarum generibus loqu[...] Nónne diuini amoris flammam gerebant in [...] quando isto calore succensi à pontificibus Iudæo[...] grauissimè cæsi gaudentes ibant à conspectu con[...] quoniam pro nomine Iesu digni fuerant cōtume[...] pati? An non vniuersarum gentium etiam diser[...] monibus loquebantur? Sic etenim de illis scrip[...] legimus: Stupebant omnes, & mirabantur dic[...] Nónne ecce omnes isti, qui loquuntur Galilæi [...] habitant Mesopotamiam, Iudeam, & Cappad[...] Pontum & Asiam, Phrygiam & Pamphyliam, Æ[...] ptum & partes Libyæ, quæ est circa Cyrenen, [...] næ Romani, Iudæi quoq; & Proseliti, Cretes & Arabes? Audiuimus eos loquentes nostris linguis magna[...] lia Dei. Non enim humanæ hoc industriæ esse p[...] rat, vt viri Galilæi idiomatis hebraici tantum [...] sine temporis interuallo, & absque doctore au[...] cunctarū nationū loquerentur eloquiis. Illius pro[...] dubio magisterij erat, de quo in sapientiæ volumi[...] con[...]

continetur, Spiritus (inquit) Domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia, ſcientiam habet vocis. Ex repentino igitur profectu Apoſtolorum huius ſpiritus diuinitatis virtutē intellige. Non enim per interualla erudit, quum ſit Deus, & vniuerſa poſsit, quæ vult. Quamobrem cor hominis illum tetigiſſe docuiſſe eſt. Nempe dum dona ſua infundit, dum humanæ menti illabitur, mutat in virum alterum, & Deo reddit amabilem. Carnalem ſiquidem depellit metum, & filialem immittit timorem, crudelitatem amouet, & pietatis erga proximos inducit affectum, præbet in adminiſtratione temporalium & naturalium cognitione ſcientiam, eminus propulſata quæ præcipitat imperitia, facit aduerſa cuncta & ardua tolerare viriliter, ita vt nec ipſam, qui illo ſunt pleni, contremiſcant mortem, diſcretionem iudicij, & ſana in dubiis ac repentinis euentibus conſilia tribuit. Porrò intelligentiam præſtat, vt profunda ſcripturarum ſacramenta, ſpirituales inſultus dæmonum, & interni animæ motus claro cernantur intuitu. Attollit demum animum ad diuina contemplanda atque cœleſtia, & grato illapſu ſapidum ſpiritualis deuotionis ſibi obtemperantibus largitur affectum. Certè quicquid virtutis, quicquid gratiæ, quicquid ſcientiæ, ſiqua prudentia, ſi quod valeamus bonum, ipſo Paracleto donante, ipſo auxiliante perficimus. Fugat nanque tenebras, frangit odia, lites dirimit, componit mores, diſponit negotia, cogitationes regit, purgat affectus, futura prædicit, diſcernit præſentia, agnoſcit vtilia, donat errata, reuocat ad gratiam, perducit ad gloriam. 1.Cor.12. Per illum inſuper (Paulo atteſtante) datur ſermo ſapientiæ, ſermo ſcientiæ, fides, genera linguarum, interpretatio ſermonum, & gratia ſanitatum, hæc omnia ſine perſonarum acceptione ſingulis diuidit, prout vult. O quàm venerandus quámque colendus eſt artifex iſte omnem habens virtutem, vniuerſorum ſcientiam, & cuncta proſpiciens. Intuere cœlos, ſi ſcire deſideras huius opificis dignitatem, operandi potentiam, diuinitatis gloriam, atque gubernandi prudentiam. Ipſe nanque cœlos ornauit ſideribus, decorauit luminibus, virtutibus ſtabiliuit, dicente Propheta, Psal.32. Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. De eccleſiæ autem firmamento quid memorem, quum idem ſpiritus ſtellarum rutilantium illud ſpecioſitate replerit? Quot iuſtos & ſanctos habuit, tot ſtellis emicuit. Sic enim legitur, Stellæ dederunt lumen in cuſtodiis ſuis, vocatæ ſunt, & dixerunt, Adſumus. Et luxerunt cum iucunditate ei, qui fecit illas. Attende in hoc ſacramento Abel innocentiam, puritatem Enoch, Noë iuſtitiam, fidem Abraæ, ſimplicitatem Iſaac, longanimitatem Iacob, Ioſeph pudicitiam, manſuetudinem Moſi, Samuelis ſanctitatem, humilitatem Dauid, Heliæ autoritatem, Eliſei zelum, Prophetarum cæterorum virtutes, Apoſtolorum caritatem, patientiam martyrum, doctorum ſapientiam, præſulum ſolicitudinem, anachoritarum auſteritatem, continentiam confeſſorum, virginum munditiam, cōſtantiam continentium, atque iuſtorum omnium laudabilem vitam. Hi vniuerſi ſpiritualia ſidera præfulgida operationem almi huius ſpiritus proteſtantur. Cæterum quamuis hoc pateat ſemper, peramplius tamen in exordio naſcentis claret eccleſiæ, in quo gratia profuſior, ſtellarum numerus copioſior, manifeſtior ſplendor, & gloria agnoſcitur eminentior. Nequaquam tantum proficere valuiſſet, niſi Sancti Spiritus autoritate id fieret. Eſt enim ſpiritus intelligentiæ ſanctus, vnicus, multiplex, ſubtilis, modeſtus, amabilis, diſertus, incoinquinatus, certus, ſuauis, amans bonum, qui nullum vetat benefacere, humanus, benignus, ſtabilis, ſecurus, omnem habens virtutem, & vniuerſa diſcernens. Meritò igitur illi ſubeſt omnia poſſe, quum vult. Operatur in ſingulis, operatur in omnibus, ita vt non ſit qui ſe abſcondat à calore eius. In animabus ſe iuſtis infundit per generationes & generationes, & eas Deo reddit amabiles. Nempe nullus à Deo valet eſſe alienus, quē iſte repleuerit, nullus amicus, quem deſeruerit ipſe. Vaſa propria agnoſcit, & illa inhabitando nobilitat. Neminem prorſus, niſi ſe cōtemnentem relinquit, nullúſque (quantum in ſe eſt) gratiæ ſuæ cupit ſe eſſe exortem. O quantos in delictorum volutabro proſtratos quotidie erigit? ô quàm multos auerſos à Deo filios facit? Ipſe profecto iuſtificat impios, defunctos ſuſcitat, reducit erroneos, cæcos illuminat, paſcit famelicos, ſanat ægrotos, accendit remiſſos, duros emollit, erudit inſcios, damnat ingratos. Optimè humanum, quem inhabitat, ad orandum informat affectum, Apoſtolo perhibente, qui ait, Quid oremus neſcimus, ſed ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Roma.8. Verum quoniam quid nobis expediat, ignoramus, implorandum eſt Paracleti huius ſuffragium, atque ex omnibus medullis cordis dirigenda eſt ad illum interioris hominis cuncta intentio, quatenus voce pariter & affectu humiliter clamet, & dicat, Veni Sancte Spiritus, & emitte cœlitus lucis tuæ radium. Veni Pater pauperum, veni dator munerum, veni lumen cordium. Tu nanque es in labore requies, in æſtu temperies, in fletu ſolatium. Quamobrem ô lux beatiſsima reple cordis intima tuorum fidelium. Illabere igitur ad mentes te ſuppliciter flagitantium, ne in præſentis ſeculi ſalo naufragium patiantur, & diripiantur in prædam exactorum crudelium. Deſcende vtique, & tuum vtriuſque hominis poſside templum. Nam teſte Paulo, corpora noſtra templum tuum ſunt. 1.Cor.6. Sed & caritas Dei, quæ tu es, per te in cordibus diffunditur noſtris. Te quippe habemus per te, qui voluntariè deſcēdis ad nos, vt nos maneamus in te, diligamúſque te, ac caſtiſsimis tuis fruamur amplexibus. Cæterum quod poſcimus, vt ad tui gloriã impetremus, fac nos ô amator hominũ eſſe ſolicitos, ſeruare vnitatē ſpiritus in vinculo pacis, quēadmodũ diſcipulos egiſſe cognouimus, qui dum eſſent pariter in eodē loco, ſederent vnanimes, & orarēt, vt tuo efficerētur digni cōſortio, hodie per viſibilē formam meruerunt percipere te. Præſtolamur igitur & nos, atq; ardētiſsimo deſiderio ac prece pura tuã amabilem imploramus clementiam, vt venias ad nos, & diſſoluas iugum captiuitatis noſtræ, déſq; nobis virtutis meritũ, ſalutis exitum, necnon perenne præmium in regno cœlorum, vbi cum patre & vnico filio eius triumphaliter dominaris in ſecula ſeculorum, Amen.

In natiuitate ſancti Ioannis Baptiſtæ.

QVemadmodum ambulantibus in tenebris & opaca noctis caligine lux materialis neceſſaria eſſe cognoſcitur, ita & in hac peregrinantibus vita, quæ meritò tenebræ nuncupatur (dicente Propheta, illuminare iis, qui in tenebris & vmbra mortis ſedent) Lucæ 1. omnino eſt ſpiritualis haben

habenda. Discurrunt nanque in ipsa latrones inuisi & saui, qui retiacula tendunt pedibus innocentum, vt illos in interitum rapiant sempiternum. Sunt & discrimina innumera animarum, quæ nisi spiritualis luminis cernantur intuitu, in foueam immanium obruunt delictorum. Tentationibus quoque est plena, sacro testante eloquio, Tentatio est vita hominis super terram. (Sapi.14.) Tentatio vita hominis esse perhibetur, vt scias in ea nihil mundum, nihil tutum, nihilque conspicuum, quærásque ex hoc lucis adminiculum, quo mediante valeas securius incedere, euitare pericula, superare latrones, & felicitatis possidere decorem. Est enim lux vera, quæ radios suos misit in orbem, vt omnem hominem proprio illustraret splendore. Lucet quidem ex se vniuersos illuminare sufficiens, quanquam innumeri sunt, qui lucis ipsius splendore se priuent. Obtunditur planè in aspectu illius delinquentium acies, & tenebrescit à lumine, quoniam non sicut debuerunt, eandem glorificauerunt in se. Verum nequis ob nimium lucis huius fulgorem excusationis propriæ de contemptu eius latebras quæreret, binas spirituales eadem lux lucernas ardentes instituit, quæ ambulantium pedibus vitæ huius iter perlucidum exhiberent. Prophetam igitur audi, quid (Psal.118.) de earum altera fateatur, Lucerna (inquit) pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Ardens enim lucerna verbum Dei est, præclara, atque conspicua, tanquam ab æternæ veritatis irradiata splendore. Hanc tibi præstitit Deus, vt illius tibi præeunte lumine intellectualium bestiarum declinares insultus. Diuinorum igitur eloquiorum vtere speculo. In ipso enim aduersariorum tuorum deprehendes vestigia. Documentis plena sunt, quoniam verba sunt verbi, atque æternæ stillicidia sapientiæ, quæ arentia corda valent humectare mortalium ad proferendum Deo delectabile iustitiæ germē, misericordiæ oleum, caritatísque suauissimum botrum. Quomodo amoris sancti face non accendent cor tuum, intelligentiámque præstabunt, quum ignis esse noscantur & lumen? Nunquid alio igne ardebant discipuli, cum quibus ipso die resurrectionis suæ gradiebatur Dominus, sen- (Lucę 24.) sumque panderet scripturarum? Nónne inquiunt, ardens erat cor nostrum, quum loqueretur nobis in via, & aperiret scripturas? Huius ignis sentiebat incen- (Psal.118.) dium Propheta, quum diceret, Ignitum eloquium tuum vehementer, & seruus tuus dilexit illud. Dilexit planè, quum in ipsius lumine, æternum aspexit lumen, per quod inflammatum cor gerens carnis concupiscentias, oculorúmque, ac vitæ potuit oblectamenta contemnere. Dum enim futura bona nunciat, quæ non vidit oculus, nec auris audiuit, neque in cor hominum superborum atque tumentium ascendere valent, amoris nimietate penetrant cor, & pro æternorum concupiscentia suadent calcare præsentia. Vides, quàm opportunæ Dei sapientia hanc lucernam accenderit, vt euersa interiori domo drachmam perditam reperiret? Fugauit quippe de rationalis mentis habitaculo spirituales tenebras, vt homo incarnationis suæ perciperet sacramenta, fidei rudimenta cognosceret, & promissionum cœlestium contemplanda perlustraret arcana. Caritatis insuper ignem ingessit, quatenus sancto affectus ipsius arderet incendio, omnísque terrenæ delectationis consumeretur fæx, ac inferioribus spretis rediuiuo amore iugiter ad

superiora conscenderet. O æternæ sapientiæ venera[...]da dignatio, quæ lucernæ huius mediante in[...] spiritualem restaurauit domum, ignorantiæ dete[...] caliginem, iacentem excitauit affectum, virtutum [...]nera patefecit, deformatam reformauit imag[...] rebellémque hominem reuocauit ad gratiam. Il[...] ergo lucernæ agnosce dona, beneficia venerare, [...]templare lumen, sacramenta perquire, imitare d[...]menta, promissa dilige, atque mandata custodi. [...] non discedat ab ore, neque elongetur à corde. Ip[...]gitatus instruet tuos, intentionem diriget, a[...] accendet, cōponet sensus, moribus instituet for[...] pedibus dabit lumen, negotiis imponet modum, [...]tis aperiet aditum, & cœlorū te perducet ad regn[...] Illam tanquam oculi pupillam conserua, in illa m[...]ditādo assiduus esto. Tibi illam dedit Deus in solacia[...] peregrinationis tuæ, tibi eam præstitit in augmētum [...] virtutis, tibi ipsam ad eruditionem & robur spei exh[...]buit, dicente Apostolo, Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeamus. Illam inquam tibi contulit, vt te de exilio ad patriam, & de morte excitaret ad vitam. Tibi igitur non sibi sacri eloquij lucernam contulit. Hanc quidem tibi, sibi [...]tem exhibuit alteram. Lucernam etenim sibi par[...] non ad lucem neque ad solatium, sed testimoni[...] suíque aduentus præsagium, atque diuinitatis [...]cium. Paraui (inquit Pater per Prophetam) lucer[...] Christo meo. Lucernæ huius vis habere notitiam [...]minum Christum de Ioanne Baptista, cuius hodie[...]talitius solenniter celebratur dies, reserantem [...]uā. Ille ait, Erat lucerna ardens & lucens. Et euan[...]sta Ioānes inquit de eodem, Hic venit in testimon[...] vt testimoniū perhiberet de lumine (videlicet) C[...]sto. Lucerna Ioannes esse dicitur ob suam præ[...] humilitatem suíque contemptum. Quum enim [...]tæ esset virtutis, vt à populis Christus crederetur [...]fessus est Christum, & se minime negauit, qu[...] Qui post me (inquit) venit, ante me factus [...] non sum dignus soluere corrigiam calceam[...] bi etiam, Qui habet sponsam sponsus est, am[...]tem sponsi foris stat, & gaudio gaudet prop[...] sponsi. Noluit planè Ioannes se extollere [...] veritati aduersaretur, & à gratia condito[...]ret. Verum quoniam in humilitatis se soliditate [...]uit, dona cumulatiora promeruit. Nam quem[...]dum Deus superbis resistit, ita gratiam suam pr[...] humilibus. Humilis erat Ioannes & caritatis ig[...] census. Quo nam modo tepere poterat, quum [...] gratum faceret gratia, eleuaret humilitas, sanc[...] commendaret, prædicaret vita, & deuotionis [...]taret affectio? Ipsum in benedictionibus dulced[...] præuenerat Deus, quum adhuc in materno te[...]tur corpusculo. Nam antè fuit sanctificatus qua[...]tus, priúsque prænunciatus quàm genitus. H[...] quod diuinæ gratiæ perfusus splendore ad R[...]ptoris nostri latentem præsentiam matris [...]tauit in vtero, magno tripudiauit gaudio [...] nondum valebat voce, exultatione perfec[...] Gra[...]de prorsus hoc extitit diuinæ miserationis indi[...] vt infans ventris constrictus ergastulo suum a[...]sceret Dominum, tenellis lætaretur in membris [...]lémque videret in nubilo. Tunc planè ad æternæ [...]cis aspectum lucerna hæc diuinæ caritatis percep[...] [...] inc[...]

Luce 1. Ioan.1. Matth.3. Ioan. Malac.3.

incendium, tunc veri luminis est irradiata fulgore, atque gratiæ liquore completa. Quamobrem de ipsis plenitudine mater eius accipiens spiritum fœcundata prophetico incarnationis verbi sacramentum in vtero Mariæ consummatum agnouit, exclamauit, & dixit, Et vnde hoc mihi, vt mater Domini mei veniat Luc. 1. ad me? Vera fuit ista confessio, humilitate nitens, deuotione que grauida. Non enim inquit, vnde hoc mihi, vt veniat Dominus meus ad me? sed signanter, vt veniat mater Domini mei ad me. Non enim ad Helisabeth Christus, sed Maria in Montana eandem visitatura perrexit. Venerat autem ad Ioannem Christus in matre, vt præco iudicem, paranymphus sponsum, seruus Dominum, miles regem, & Baptista suum intelligeret redemptorem. Propterea eruditus in spiritu illum ostendit digito, baptizauit in alueo, prædicauit populo, & per mortis supplicium confessus est mundo. O præcursoris humilitas, ô rationalis lucernæ inextinguibilis flamma. Non enim humanis est extincta feruoribus, neque temporalibus cruciatibus tepefacta, quin potius eo vehementius ardebat interius, quo exteriori amplius agitabatur impulsu. Ardebat sanè sibi Christo autem lucere curabat. Hinc est, quod circunstantibus turbis quum Iordanis staret ad ripam, illum digito præmonstrauit dicens, Ecce Ioan. 1. agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. In carcere etiam constitutus duos ex discipulis suis mittens requisiuit, an ipse esset, qui erat venturus, an alium expectaret: Non quia illum ignoraret, hoc sciscitatus est, sed quemadmodum mundo, ita & iis qui in inferni claustris vincti habebantur, eius descensum nunciare satagebat. Vtrobique diuinitatis ipsius gloriam notificare cupiens præcursorij sui ministerium implere volebat, vt luceret Christo, plebémque ei pararet perfectam, Eapropter clamabat, Pœnitentiam Matth. 3. agite, appropinquabit enim vobis regnum cœlorum. Verum existimante populo, & cogitantibus omnibus de Ioanne, ne forte ipse esset Christus, respondit, Ego Ibidem. quidem aqua baptizo vos, veniet autem fortior me post me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamentorum. Ipse baptizabit vos in Spiritu Sancto & igni, cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

Vidésne, quanta veritatis luce perfusus erat? Detegebat quidem præsentia, & futura de Christo prænunciabat præconia quatenus perficeret, quod prophetico oraculo Dominus de eodem declarauerat dicens, Malac. 3. Ecce ego mitto angelum meum, qui præparabit viam ante faciem tuam. Lucebat igitur lucerna hæc, & tanquam sidus clarissimum propinquum soli testimonium perhibebat. Lucebat inquam, adeo vt fieret humilitatis speculum, magisterium pudicitiæ, virginitatis decus, sapientiæ lumen, æternæ vitæ nuncius, innocentiæ forma, norma virtutum, disciplinæ doctor, præco veritatis, continentiæ exemplar, paupertatis specimen, contemptor mundi, perfectionis ostensor, pietatis liber, vitæ via, martyrum decus, patientiæ vestigium, & pœnitentiæ propalator. Hanc planè quemadmodum suasit voce, ita exhibuit opere. Sub annis quippe imbecillis ætatis ad deserti secreta Deo militaturus intrauit, ibíque hirsutis camelorum pilis indutus, locustarum ac mellis syluestris vsus est cibo, atque aquæ contentus haustu super nuda decubabat humo. Ioanne quis sanctior? Illius vita quæ austerior? Matris fuerat sanctificatus in vtero, & ab initio natiuitatis suæ custoditus a Domino, & tamen eremi habitator effectus multimoda corpus suum atterebat inedia. Omnibus etenim virtutibus quum esset insignis, talem à Christo promeruit laudem, inter natos Matt. 11. (inquit) mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Merito nemo in natis mulierum illo dicitur maior, qui fuit mente & corpore virgo, passione martyr, doctor prædicatione, ex reuelatione vates, conuersatione sanctus, atque imitatione Angelus. Nempe ex diuino est conceptus oraculo, de parentibus infœcundis, longæuis, & iustis, atque ab eodem, quo Christus prænunciatus est, Angelo. Humanæ prorsus dignitatis transcendere videtur merita, dum commendatur à Christo, Spiritu Sancto repletur in vtero. In veteri præfiguratus est lege. Lucerna factus est iudicis, seculi interuentor, prophetarum finis, vox verbi, & totius medius trinitatis. Istius itaque spiritualis lucernæ flammigerum imitare splendorem, quæ te æterni verbi perducit ad lucem. Esto corde humilis, fraterna dilectione succensus, laudabilique conuersatione decorus. Conditoris tui gratiam, tuáque infirmitatis agnosce miseriam. Te vltimum in sensu cordis fatere virorum, quatenus infimo discumbens in loco nuptiali merearis sublimari conuiuio. Ortus tui interdum meditare exordia, vitæ decursum, pondera delictorum, atque resolutionis corporis futuram necessitatem. Disces proculdubio ex his non inflari, non magna appetere, neque inaniter ambulare in mirabilibus super te. Eris humilis, diuinóque frueris consortio, quoniam mentem humilem omnipotens dignanter inhabitat. Te quóque inflammabit de se, sui te amore replebit, te iugiter eleuabit ad se, suam tibi amabilem exhibebit præsentiam, te reficiet lætitia in luminis sui glorioso aspectu, te prosuo beneplacito iubilatione reficiet. In eorum profecto computaberis numero, de quibus Propheta gratulabundus aiebat, Beatus populus, qui scit iubilationem, Domine Psal. 88. in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur. Tunc diuina in te operante virtute lucerna efficieris ardens & lucens. In eius quippe iustitia humilitatem, in nominis ipsius exultatione feruorem, atque in serena vultus eius contemplatione percipies lumen, illud (videlicet) quod de vitæ fonte procedit, qui apud Patrem cum Spiritu Sancto inebriat triumphantes, & regnat in secula, Amen.

In solennitate sanctorum Apostolorum Petri & Pauli.

Quamuis in vniuersi constitutione diuinæ caritatis profusio clareat, quippe quum perlucidis repleuerit corporibus cœlum, aërem volucribus, piscibus mare, terrámque quadrupedibus, reptantibus, serpentibus, arboribus pomiferis, diuersis virgultis, ac vernantibus & redolentibus floribus, præcipue tamen in iustificatione hominum cœlestis operationis supereminētia patet, eorum (videlicet) qui vel generis carēt nobilitate, vel delictorū sunt sarcina prægrauati. Nulla in his acceptio cernitur personarū, nulla operum laudabilium fœcunditas, per quæ ad miserendum diuina se voluerit inclinare maiestas. Virtutū nostrarū minime Deus

indig

indigere cognoſcitur, quum Dominus virtutum ſit & Rex gloriæ. Non nobilitatem quærit proſapiæ, non ſeculi faſtus, non naturalis acumen ingenij, non eloquentiæ ornatum, neque auri, argenti, ac gemmarum locupletem ſubſtantiam, quoniam ipſius eſt terra, & plenitudo eius orbis terrarum, & vniuerſi, qui habitant in eo, vnde Pſalmographus canens inquit,
Pſal.15. Conſerua me Domine, quoniam ſperaui in te, dixi Domino Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Quamobrem quum nullius ſuffragio egeat, dum quempiam iuſtificat, hoc ipſum gratis facere cenſendus eſt. Verum quia nonnunquam quod Dei eſt, humana ſibi præſumit arrogare temeritas, in iuſtificatione mortalium (vt plurimum) ignobiles peccatores eligere Dei bonitas videtur, & pauperes. Hinc eſt, quod ad nuptiale conuiuium cæci, debiles, claudi, eliguntur & inopes, quódq; his maius eſt, etiã introire coguntur. In hanc Apoſtolus cõcurrens ſententiam Corinthiis ſcribens aiebat,
1.Cor.1. Videte vocationem veſtram, fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus, vt confundat ſapiẽtes & infirma & ea, quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt, deſtrueret, vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius, ſed qui gloriatur, in Domino glorietur. Hac potiſsimum de cauſa non ſapientes, nobiles, neq; ſanctitate præditos Dei ſapientia ad ſternendum ſub iugo fidei ſeculum omne voluit habere Diſcipulos, ne religionis gratia humanæ potius quàm diuinæ aſcriberetur virtuti, contemptuíque haberetur reuelatæ fidei præclariſsimũ munus. Dum enim ad prædicationem Euangelij peccatores vocantur & rudes, cœleſtis in illis commendatur gratia, fidei celſitudo, Euangelij veritas, diuinæque virtutis autoritas. Illéque merito honoratur, qui per inſtrumenta tam vilia præcelſam eccleſiæ ſuæ potuit conſtruere domum. Hoc Propheta contemplatus in ſpiritu dicebat,
Pſal.8. Ex ore infantium & lactentiũ perfeciſti laudem propter inimicos tuos, vt deſtruas inimicũ & vltorem. Optime laudem ſuam perfecit Deus, vt Diabolum debellaret & ſeculum, quando ſimplices & peruerſos erudiuit in ſpiritu, atq; præcipuos regni cœleſtis voluit eſſe præcones. Quis Petrus quíſve extiterit Paulus, quorum celebris hodie memoria colitur (oro) diligenter aduerte. Nónne piſcationis arte Petrus humanæ vitæ alimoniam quæritabat? Pauper erat, non ſplendore nobilitatis inſignis, non ſcripturarum gnarus neq; ingenij acumine pollens, & tamen Sancti Spiritus dono præuentus legem docuit, prædicauit Euangelium, miraculis fulſit, atq; Sacerdotalis dignitatis tenuit arcem. De Pauli verò conditione quid memorem? Crudelis quidem fuit perſecutor eccleſiæ, Chriſtianorum oppreſſor & hoſtis. Hic talis vocatus à Domino doctor factus eſt gentium, necnon Apoſtolatus promeruit gradum. Tantóq; per ipſum amplius glorificatus eſt Chriſtus, quãto magis immanium delictorũ fuiſſe agnoſcitur reus.
1.Tim.1. Quamobrem fidenter loquebatur, Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus, quia Chriſtus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, quorũ primus ego ſum, ſed ideò miſericordiam conſecutus ſum, vt in me primum oſtenderet Chriſtus Ieſus omnem patientiam ſuam ad informationem eorum, qui credituri ſunt illi in vitam æternam. Sicq; in Dei laudibus prorumpens inquit,
Ibidem. Regi autem ſeculorum, immortali,

& inuiſibili ſoli Deo honor & gloria in ſecula ſecu-
rum, Amen. Ambo igitur gratis iuſtificati à Domin
ambo dum Apoſtolatus adepti ſunt apicem, Dei g
tiam in ſe exhibuere laudabilem. De imis ſiqui
ad ſumma prouecti glorioſi fidelium omnium eff
ſunt principes. De ipſis quippe Pſaltes nomina
mus longe antè vaticinatus fuerat dicens, Pro Pa
bus tuis nati ſunt tibi filij, conſtitues eos princip
per omnem terram. Merito oraculo diuino v
ſunt principes, qui Chriſtianam plebem aduerſ
teſtates aëreas pro honore conditoris cœloru
regno certare docuerunt. Vt autem eorum ma
rio & tu erudiaris ad prælium, ſacra ipſorum mo
diligenter obſerua, Sobrij (inquit Petrus) eſtote &
gilate, quia aduerſarius veſter Diabolus tanquam l
rugiens circuit quærens quem deuoret, cui reſiſtite
fortes in fide, ſcientes eandem paſsionem ei, quæ in
mundo eſt veſtræ fraternitati fieri. Alter verò inquit,
Fratres confortamini in Domino & in potentia virtutis eius, induite vos armatura Dei, vt poſsitis ſtare
aduerſus inſidias Diaboli, quia non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus
principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus. State igitur ſuccincti lumbos veſtros in verita
te, & induti lorica iuſtitiæ, & calceati pedes in præ
ratione Euangelij pacis, in omnibus ſumentes ſcu
fidei, in quo poſsitis omnia tela nequiſsimi igne
tinguere, & galeam ſalutis aſſumite, gladium ſpi
quod eſt verbum Dei. Vides quàm prudenter & co
pendioſe ſpiritualia indixere certamina. Cæter
quemadmodum alios exhortati ſunt ad bellum, it
ipſi vſque ad carnem & ſanguinem dimicauere v
ter. Carnem quippe ſuam atterere ieiuniis, vi
domare, fatigare laboribus, attenuare inedia,
cum concupiſcentiis & vitiis crucifigere ſtude
Hinc eſt, quod ipſe Paulus de ſe refert inquien
boribus plurimis, in carceribus abundanti
gis ſupra modum, in mortibus frequente
quinquies quadragenas vna minus accepi,
cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum, ter naufra
nocte & die in profundo maris fui, in labo
mna, in vigiliis multis, in fame & ſiti, in iei
tis, in frigore & nuditate. Sanguinem autem
martyrij pro veritate fuderunt, ideóque te
effecti ſunt. Teſtes autem illos dixerim fuiſſe
quoniam de Chriſto, quæ teſtificati ſunt verbo,
viſione, reuelatione, perceperunt & ſenſu. Sen
teſtimonium audi, quod fuit ab initio, quod au
mus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpexim
& manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ,
vita manifeſtata eſt, & vidimus, & teſtamur, &
nunciamus vobis vitam æternam, quæ erat ap
trem, & apparuit nobis. Nam & Paulus de D
inquit, Nouiſsime omnium tanquam abort
eſt & mihi. Teſtimonium reuelationis vis no
tum vobis facio (inquit Paulus) Euangelium quod
Euangelizatum eſt à me, quia non eſt ſecundum
hominem. Non enim accepi illud ab
neque didici, ſed per reuelationem Ieſu C
Petro autem ait Dominus, Beatus es Simon Bar
quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pa
meus, qui eſt in cœlis. De Chriſti diuinitate & ſ
tia fidei per viſionem eruditus eſt Petrus, quando

mon

onte transfigurati Domini gloriam vidit, patrísque vocem allatam à magnifica gloria in nube audiuit dicentem, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Paulus verò de se ait, Scio hominem huiusmodi raptum in paradisum, & audisse arcana, quæ non licet homini loqui, propterea confidenter dicebat, Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neq; virtutes, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu. Suo igitur testimonio catholicæ veritatis fundamenta iecerunt, super quæ omnis spiritualis structura crescit in templum sanctum in Domino, vnde legitur, Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorũ & domestici Dei superædificati supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum. Felices hos nũcupauerim, qui mœnia cœlestis patriæ fundauerunt confessione, fabricauerunt moribus, sanguine dedicarunt. Merito ob sanctitatis priuilegium de ipsis dictum est, Isti sunt duæ oliuæ & duo candelabra lucentia ante Dominũ, & habent potestatem claudere cœlum nubibus, & aperire portas eius, quia linguæ eorum claues cœli factæ sunt. Oliuæ esse perhibentur, candelabra lucentia ante Dominum, & cœli claues. Aduerte singula, & diuinæ excellentiam gratiæ recognosces in illis. Oliuæ sunt naturales, non in oleastris contra naturam insertæ, vtiq; amœnæ, virentes, vberes & fœcundæ. Amœnitatem foliorum in verbis & scripturis eorum attende, viriditatem in desideriis cœlestibus, quibus flagrabant, excipe, vbertatẽ in deuotionis pinguedine, qua intus nutriebantur, intellige, fœcunditatem autem in Iudæorum ac gentium conuersione mirare. Quis (oro) in epistolarum elegãtia istis fuit amœnior? quis in concupiscentia æternorum virilior? quis vberior in contemplatione cœlestium, quísve fœcundior in aggregatione fidelium? Nempe totã ecclesiæ terram suis irrigauerunt doctrinis, decorauerunt exemplis, ampliauerunt miraculis, & virtutibus perfecerunt. Hinc candelabra merito nominãtur aurea, ductilia, atq; ornata. Sapientia quippe tanquam auro fulgentissimo rutilabant, vnde Paulus, Sapientiam (inquit) loquimur inter perfectos, sapientiam verò non huius seculi, neq; principum, qui destruuntur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ est abscõdita, quam prædestinauit Deus in gloriam nostram, quam nemo principum huius seculi cognouit. Propter sapientiam quoq; eis infusam cœlitus dicebat Dominus, Vos estis sal terræ, vos estis lux mundi. Sale nanque doctrinæ & sapientiæ luce infidelitatis tenebras fugauerunt, & sapidum spiritualis deuotionis exhibuerunt hominum gustum. Non tamen illos percepisse donum arbitrandum est frustra. Dei nanque non proprio spiritu ducebantur. Diuinæ enim voluntati obtemperabant in omnibus, se despiciebant, se viriliter sic abnegabant in , vt eorum singuli dicerent, Viuo ego, iam non ego, viuit autem in me Christus. Beatus planè, cui sanctæ obedientiæ tantus inest amor, vt propriam voluntatem in omnibus suspectam habeat, omníque humanæ creaturæ propter Deum subiectus sit. Subesse gaudet, præesse refugit, alieno potius quàm suo cedit iudicio, illiusque conamine toto vestigia imitatur, qui Patri suo pro nobis vsque ad crucis supplicium est effectus obediens. Tales erant, de quibus loquimur, sancti, propterea septiformis gratiæ affluenter in se susceperant largitatem, vtpote templa Dei mundissima, cunctaque virtutum perfectione decenter ornata. Verum quoniam ab eo, qui est, dona spiritualia sibi prærogata sciebant, ideò illi subiiciebantur humiliter, obtemperabant fideliter, atque perseueranter inhærebant agnoscentes ipsum esse datorem munerum, susceptorem delinquentium, necnon & naufragantium refugium. Cœlo insuper veritatis accensi ac diuina autoritate suffulti linguis suis & orationum interuentionibus, quum immineret necessitas, clamauerunt ad Dominum, & exauditi sunt. Quamobrem multos sanctæ religioni aduersantes in carnis dederunt interitum, quosdam pro eruditione credentium, aliquos vt eorum spiritus fieret saluus, nonnullos autem ne à fide debilium auerteret corda, abirentque retrorsum. Merito igitur clauium cœlestis regni potestate præditi ligandi animas atque soluendi Pontificio fungebantur ipsius à quo tanta perceperant tantùm gloriam quæritantes. Eia nunc sancta mater ecclesia exultationis & gaudij, iubilationis & laudis cõuentum age, quæ tantorum principum protectione muniri, & doctorum talium institutione erudiri, tanquam duorum radiantium luminũ meruisti coruscari splendore. Non enim vltra ab hostium incursionibus pauere, nec hæreticorum fallaciis cedere, neque per vitiorum tenebras valebis errare. Horum itaque Patrum imitare virtutes, acquiesce consiliis, sententiis crede, tene sanctitatem, suffragia posce, atq; protectionibus gaude. Sic singula inter se exerceãt membra, vt quemadmodum hi, ita & ipsa oliuæ sint vberes, amœnæ, atque fœcundæ, quatenus Propheticum illud valeant decantare dicentes, Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei speraui in misericordia Dei in æternum, & in seculum seculi. Sint candelabra valde lucentia nedum intus per caritatis incendium sapientiæque nitorem, verumetiam foris pro ædificatione conuiuentium atque videntium. Claues quoque sint cœli, quatenus orationum interpellatione assidua possint defunctis vitam, nutantibus robur, lætitiam mœstis, necnon languentibus animæ præstare salutem, æterni sponsi tui benigno super hoc interueniẽte præsidio viuẽtis in secula seculorũ, Amen.

Roma. 8. — Ephes. 2. — Apoc. 11. — 1 Cor. 2. — Matth. 5. — Galat. 2. — Psal. 51.

In festo sanctæ Mariæ Magdalenes.

Diuinæ miserationis quicunq; voluerit inuestigare diuitias, solis claritatem ægris oculis intueri conatur. Prorsus incomprehensibiles sunt, & humano intellectui inscrutabiles. Percipiuntur tamen ex parte tanquam solares radij in montium cacuminibus & locis eminentioribus apparentes. Has quippe quum considerare volumus, non in seipsis sed in sanctis & iustificatis peccatoribus agnoscamus. Quamuis enim iuxta Prophetæ sententiam miserationes eius super omnia opera illius diffusæ sint, peramplius tamen in sanctis & amicis Dei, in quibus locupletioribus donis miseratio diuina effulsit. Cæteros nãq; sicut sanctitate præcellunt, ita & gratia, quæ misericordiæ cõditoris præsagium est. Maximam ex his in partem in Christi corpore & in congregatione nouimus esse fideliũ. Verum & in omnibus vnũ præcipuũ miserationis exemplum in ho

Psal. 144.

in hodierna celebritate sacrosancta mater nobis an-
teponit ecclesia, peccatricis (videlicet) mulieris &
sanctæ. Hæc nanque quum esset mente cæca, à dæmo-
nibus possessa, onerata sceleribus, famosa peccatrix,
cœlesti irradiata splendore, ad discumbentem Domi
num misericordiæ fontem iustificanda cucurrit. Cu-
currit inquam; quoniá trahebatur interius. Ipse pro-
Hier. 31. fecto illam trahebat in corde, qui per Prophetam lo-
quitur dicens, In caritate perpetua dilexi te, & attraxi
te miserans tui. Quomodo nisi traheretur, accedere
valuisset, quæ tot funibus erat cóstricta, quot delictis
obnoxia? Sunt enim peccata spiritualia vincula, qui-
bus tenetur anima, ne libertate propria potiatur. An
non his vinculis quatriduanus fœtens in tumulo legi-
tur fuisse constrictus? Ligatum quoq; atque gratia di-
uina solutũ se fatetur Propheta extitisse, quum dixit,
Psal. 115. Dirupisti Domine vincula mea, tibi sacrificabo ho-
stiam laudis. Non igitur humanum est opus peccato-
rum vincula soluere, sed diuinum, quanquam & ho-
mo homines soluat, ipso Domino imperante atq; po-
testatem tradente. Imperauit nanq; Discipulis, vt sol-
uerent resuscitatũ & institis circumligatum. Verum
Matt. 6. & Petro atque successoribus Petri ait, Quodcunque
ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, &
quodcunque solueris super terram, erit solutum & in
cœlis. Soluunt igitur & ligant homines compedes de-
lictorum, illorum videlicet, quos soluit prius Domi-
nus, & gratia diuina præuenit. Superuacue prorsus
peccatori manus imponitur, si non fuerit munere di-
uino solutus. Nempe vbi deest compunctio, cordis
contritio, peccati odium, ibi nihil operatur ligandi
atque soluendi autoritas. Hinc est, quod impœnitenti
& adhuc peccare volenti non est tribuenda absolu-
tio, alioquin qui talem conatur absoluere, seipsum
propria autoritate transfigit, ac per hoc absque pro-
fectu alterius sibiipsi plurimum nocet. Quisque ergo
ecclesiæ minister attendat, vt cooperator gratiæ esse
velit, non tributor. Illis tantum imponat manum, vt
soluat à vinculis, quibus veræ contritionis prærога-
tum est munus. Quem enim Deus soluit interius, hu-
mane suscipiat, post cófessionem exhibitam manum
imponat, vino & oleo vulnera tergat, quatenus vtri-
usque iudicis benedictione percepta ad propria pec-
cator redeat suscitatus & liber. Talis prorsus in pec-
catorum solutione seruandus est ordo, vt non ligandi
atq; soluendi collata potestas Sacerdotibus vertatur
ad pœnam. Quemadmodum igitur solius est Dei laxa
re facinora, ita est etiam solutum attrahere. Verbi hu-
Ioan. 6. ius vis nosse mysterium? Veritatis magistrum loquen-
tem ausculta, Nemo (inquit) venit ad me, nisi Pater,
qui misit me, traxerit eum. Hoc quid clarius? quídve
manifestius? Illum verò Pater trahit ad Filium, cui
vnigeniti sui diuinitatem insinuat, atque sapientiæ &
bonitatis suæ reserat fontem. Nónne hoc Maria vide-
re promeruit? nónne Pater illam traxit ad Filium?
Traxit inquam Pater, illa autem vbi ipsum cum pec-
catoribus agnouit discumbere, accessit ad Filium. Ste
tit retro secus pedes Domini Iesu, quos (videlicet)
vbertim rigauit lacrymis, crine detersit. Sicque pa-
tienter sustinuit, donec suorum perciperet veniam
delictorum. Maxima profecto fuit huius mulieris fi-
des, vehemens amor, vera compunctio, humilitas san-
cta, manifesta cognitio, perseuerantia constans, obe-
dientia velox, magna gratia, & interna attractio.

Nempe vt agnouit Dominum, proprium scele
horruit, ad peccatorum liberatorem accessit, co
uantes non erubuit, non iussa intrauit, lacryma
dit, pedes tersit. Quamobrem veniam, quam pe
uit, iustificata suscepit. Accessit nanque ad medi
ægra, & recessit sana, ingressa est conuiuij domu
numerabilibus delictis obnoxia, & regressa est
ra, introiuit impudicitiæ fœtore infamis, & ex
ritatis priuilegio cõmendata, abiit demum co
ctionis mœrore transfixa, rediit autem pro re
ne percepta exultationis securitate perfusa. Er
pe ipsa, sed altera, per essentiam ipsa, & per g
altera. In melius illam reformauit gratia, quàm
ra condiderat, per naturam in peccato concep
consuetudine mala fuerat infecta famosa pecca Luc.7.
per gratiam verò aboleuit vtrunque. O bona gratia
mutatio dextræ excelsi, qui saluum fecit Paulum, &
de persecutore doctorem & publicanum apostolum.
Ille impudicam exhibuit castam, aliená discipulam,
publicè delinquentem in conuiuio lacrymantem, &
in volutabro carnis olim fœtentem caritatis suauita-
te fragrãtem. Cuius hæc sunt opera nisi bonitatis tuæ
ô Domine Iesu, qui miserationis oculo, quemcunque
respexeris, absoluis à crimine, recócilias Patri, don
ecclesiæ, reples gratia, reddis sibi, renouas sancti
Nunquam emendatus peccator valeret conuer Esai.1.
te, nisi manu tua erigeretur, aut tuo erudiretur
lo, seu tuo tangeretur amore, vel tuo te videret
mine. Vniuersa hæc abs te Maria didicit, & prob
in se. Hinc est, quod post spiritualem suá resurre
nem tam inseparabiliter inhæsit tibi, tuáque e
secuta vestigia. Præsentiæ nanque tuæ capta dul
ne, tui vulnerata amore, eloquiorúmque tuoru
ditione accensa à te diutius se absentare non p
O quoties quũ sederet penes te, & sermones
pensa mente perciperet, propheticum illud
nando canebat, Quàm dulcia faucibus mei
tua super mel ori meo. Iterúmque, Ignitum
tuum vehementer, & seruus tuus dilexit illu
frequenter verbi tui inebriata dulcedine à co
bus sensibus aliena se deserens habitabat in
suaui modulatione piæ deuotionis amoris
depromebat dicens, Defecit cor meum & ca
Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum
nanq; & huiusmodi plurima præludia carita Psal.18.
nemo intelligit, nisi expertus, nullus experitu
moris castissimi sit sagitta transfixus. Hæc sancta
diceret, fundebat lacrymas, emittebat gemitus, d
deriis cremabatur, rapiebatur supra se, & in Chr
pectore quiescebat. Ibi spiritualem sibi constru
mansionem, in qua tumultus hominum declinans
exteriorum fugiens actiones iugiter residebat. Ib
quippe illam fuisse tunc arbitror, quum interp
ti sorori, & de ipsius ocio cõquerẽti Dominus
Martha Martha solicita es, & turbaris erga p
Porrò vnum est necessarium. Maria optimam
elegit, quæ non auferetur ab ea. Ex illo temp
ni cordis intentione studuit habitare secum, lo
in se Domino præparare, quatenus sicut ipsa in
ita ille in ipsa requiei thalamũ reperire valeret. Q
enim cum filiis hominum suas dicit esse delicias, inte
rioris hominis hospitium quærit fide cõpositum, pu
rate nitidum, diuinæ caritatis cæterarúmq; virtutu
varietate decoratum. Nempe tale quum videt, dilig
illec

illuc sæpe ingreditur, in eo mysteria loquitur, sedem quam collocat, & sanctę dilectionis portēdit insignia. Beata planè iusti anima, quæ sedes effecta est sapiētię, qui ait ex corde, qui creauit me requieuit in tabernaculo meo, atq; pro amoris vicissitudine illud, quod in Canticorum cantico legitur, veraciter inquit: Ego dilecto meo & ad me cōuersio eius. Talis profecto erat Mariæ olim impudicæ anima, quæ toto corde, tota intentione, omnique virtute post perceptam suorum remissionem facinorum se conuertit ad Christum ignita id in se operante caritate. Quamuis enim lacrymis domini rigauerit pedes, crine terserit, frequēter osculata fuerit, minime tamen pro his promeruit indulgentiam, sed pro dilectione tantum, dicēte de illa domino: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Hanc igitur de qua loquimur mulierem cuius etiam hodie natalitia memorantur, tota debemus deuotione suscipere, quæ nobis facta est occasio spei, conuersionis speculum, magisterium pœnitentiæ, deuotionis exhortatrix, & caritatis forma. Inuenit peccator in illa quod agat, iustus verò quo gaudeat. Quamobrem ô peccator qui emēdationis vitæ viam conaris arripere, imitare Mariā, ne differas de die in diem conuerti ad Christū, quin potius quum intus vocaris à domino, eum admonentem audias: Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarū ab oculis meis, quiescite agere peruerse, discite benefacere, subuenite pupillo, defendite viduam, & venite & arguite me, quoniam si fuerint peccata vestra sicut coccinum, quasi lana alba erunt, & si fuerint rubra tanquam vermiculus, velut nix dealbabuntur, si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Gradu concito perge ad Christum, mente tamen, non corpore, neque pedibus sed affectibus. In Ecclesiam ingredere, vbi Christus discumbit, pro te tuúmque præstolatur aduentum, atque in spiritu humilitatis & in animo contrito te pedibus prouolue domini Iesu, illos laua lacrymis, capillis exterge, osculis leni, manibus contrecta, confitere scelera, deterge vulnera, reatum accusa, sponde conuersionem. pete veniam, vt plenam consequaris indulgentiam. Cuncta hæc fideliter facito, corde simplici, mēte deuota, flentibus oculis, & perseueranti animo. Nempe si his assiduus fueris, si Mariæ vteris exemplo, & si nō æqualem gratiam, tamē consequeris vt illa. Promittentem audi: Si impius (inquit dominus per Prophetam) egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit vniuersa præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, vita viuet & nō morietur. Omnium iniquitatum eius, quas operatus est non recordabor, in iustitia sua quam operatus est, viuet. Nunquid voluntatis meæ est mors impij (ait dominus) & non magis vt conuertatur à viis suis prauis & viuat: Exhortantis igitur acquiesce consilio, ne te iudicantis sententia feriat. Dissimulat nanque hominum peccata, vt conuertantur & viuant. Non cōuersos autem ex dilatione durius premit. Te ergo ad emendationem prouocet expectantis longanimitas, trahat ad Christum ipsius ostensa bonitas, te peccantis cita conuersio, fletus exuberans, impensa deuotio compungat ad luctum, erudiat ad lamentum, repleat gaudio, inflammet affectum, atque perducat in iubilum. Prius tamen te purget dolor, mundet cōfessio, emendet gratia quatenus te sapientia diuina possideat. Equidem secūdum multitudinem dolorum tuorum in corde tuo illius consolationes lætificabūt te: téque sibi familiarem exhibebunt. Miraberis tunc prorsus quid fueris, quid acceperis, quid eris. Nimium igitur exhilaratus interius, & intima caritate perfusus magnificabit anima tua dominum, & exultabit spiritus tuus in Deo salutari tuo, qui est gloriosus rex, amator hominum, pœnitentúmque susceptor Deus benedictus in secula, Amen.

Cant. 6. — Luc. 7. — Esai. 1. — Ezec. 18.

In festo sancti Iacobi Apostoli.

SAcro nos erudiente eloquio nouimus contigisse persæpe probatissimos viros, sanctitate conspicuos in ignorantiæ errorē esse prolapsos, ex quo nonnunquam magis criminibus se fecere obnoxios. Hoc non ad eorum damnationem, sed ad humilitatis profectū, posterorúmque eruditionem accidisse profiteor. Illorum nanque repentina resurrectio prælatæ sententię autoritatem præstat. Cecidit Moses infidelitatis velo detectus ad petram Oreb, qui correptus à domino delicti sui promeruit veniam. Duplicis concupiscentiæ iaculo percussus est nominatissimus Propheta Dauid, sed diuino per Prophetam edoctus oraculo proprij sceleris factus est conscius. Quamobrem emissis cōpūctionis gemitibus, humilitate prostratus gratiam, quam peccando amiserat, adinuenit. De Apostolo verò Petro quid referam, qui magistrum suum se scire negauit? Intuitu autem Christi reuocatus ad se obhorruit facinus amare fleuit, atque dominum deprecatus ex corde indulgentiā, quam poscebat, obtinuit. Longe tales peccando profecerunt in melius, quàm fuerint ante delictum. Nouit dominus opus suū, quod condidit. Nouit inquam, quàm prona ab adolescentia sit hominis natura ad malum, quàm ad elationem procliua, & quàm lubrica ad capessendam voluptatem ex sensibus. Hinc est, quòd amicis suis, vt humilitatis materiam subministret, permittit aduersa contingere, & interdum in grauium incidere foueam delictorum. Agit cum illis vt pater, dispensat vt sapiens, corripit vt iudex, emendat vt dominus, erigit vt misericors. Nemo igitur quū flagellatur exagitetur ira, se desperet quum cadit, de se præsumat dum stare videtur. Nulla prorsus habilior decipula inuenitur ad casum, quàm elationis cogitatio, quæ aliquādo quod non habet, se habere præsumit, aut propriis se meritis arbitratur habere, quod habet, vel alios despicit, qui videntur non habere, quod ipsa. Hi venantium spirituales sunt laquei, & verbū Deo odibile in cordibus superborum. Huiusmodi nanque laqueos euadunt humilium mentes Deum timentium, proximos non irridentium, amantium puritatem, formidantium ruinam, sectantium pacē, atq; ad perfectionem anhelantium. Hæc iuxta Prophetæ sentētiam est generatio quærentium dominum, quærentium faciem Dei Iacob. De talium numero post sui admiratione errorIS Apostolum nouimus extitisse Iacobum, cuius hodie festiuitas celebratur. Memoratus siquidē Apostolus quamuis sanctus, quāquam Christi discipulus, per inordinationem in petendo deliquit. Istum planè dominus redarguendo cōpescuit, nósque ipsius occasione commonuit. Huius enim Apostoli cōmunis est error. Quis (oro) tanta sanctitate, tantáq; consideratione est præditus, vt frequēter in postulatione

Psal. 23.

incōsulta non proruat? Quis igitur propria affectione seductus malum nō arbitretur bonum, & bonum malum? Hinc iustorum in petitionibus nascitur error, hinc supplicationum instantia persæpe reiicitur. Orantium quippe iudicium quoniam boni ac mali
Iac. 4. nesciētia viget, ô quoties fallitur? Petitis (inquit Apostolus Iacobus) & non accipitis, eo quòd male petatis. Nemo credat Dominum vtilium postulationum
Mat. 7. denegare cōsensum. Petite (inquit ipse) & accipietis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Ipse est exhortator & redditor. Inuitat ad precem, & petitionem se exhibiturum spondet. Veritas est, & nescit fallere: bonitas est, & quod proficuum est, negare nō potest, propterea quum petimus, & non accipimus, noster esse cēsendus est error. Petimus inquam, quod nocet, quod nondū licet, quod non decet, quod minime expedire cognoscitur. Istæ postulantium seductiones vidētur esse communes, quemadmodum scripturarum autoritatibus comprobatur. Non Iacobus, de quo nunc loquimur, & germanus illius Zebedei filij, ambóque Apostoli interpellante pro eis matre postulauere, vt alter ad sinistram, alter verò eorum collocaretur ad dexteram? Non enim memoriæ cōmendauerant dominum dixisse: Quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, iudicaturus seculum, oues quidem ponet ad dexteram, hœdos autē ad sinistram, & iis qui ad sinistram sunt, dicet: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Quoniam verò quod illis perniciosum erat, flagitabant, audiere à domino, nescitis quid petatis, neq; exaudiri meruerunt. Illos nempe exaudisset iratus, si quod petierant, tradidisset. Negat igitur misericorditer electis suis, quod se postulāti nocere cognoscit. Nō audire præterea dissimulat postulantē, quum immature quod concupiscit, exposcit. Erat nanque Helyas (sicut legimus) vir bonus & sanctus, atque tunc prophetarum eximius. Iezabelis autem hic non ferēs iniurias ab aspectibus hominum persecutiones atrocitate perterritus se repente subduxit, subter vnam sedit iuniperum, dominū petiuit, vt moreretur, & ait: Sufficit mihi domine, tolle animā meam, neq; enim melior sum, quàm patres mei. Non tamen exauditus est, quamuis iustus & magnus, quoniā quod futurum erat, affectus tædio rogabat vt fieret. Distulit quidē, sed non euasit mortem. Quis est homo, qui viuet, & non videbit mortem? eruet animam suam ab inferis? Longe excellentius pro Dei gloria suæque profectu gratiæ sublatus est de seculo, & in deliciarum paradiso locatus, quàm vti poposcerat, quiescit in domino. Sua tunc ille quærebat non domini, & vt euaderet mortem, mortis cupiebat subire sententiam. Maiora de ipso quàm vellet dominus disponere cogitans, eidem omnino negauit, quod minime licebat adhuc. Non igitur ad postulantis libitum, sed id ad dominātis imperium fiet in fine. Qui enim in pondere, mensura, & numero vniuersa disponit, sicut vtilia pręstat, ita perniciosa nō tribuit. Hinc est, quod quemadmodum Prophetam, quæ necdum licebant, repulit exorantem, sic Apostolorum principem, quod nō decebat, exaudire noluit flagitantem. Dum enim in montis cacumine esset cum domino, transformatiq; gloriam conspexisset spirituali inebriatus dulcedine inquit: Domine bonum est nos hic esse, si vis faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Mosi vnum, & Helię

vnum. Incongrua fuit prorsus ista petitio. Quon[...] dicens fuerat, vt mediator noster, qui redemption[...] nostræ opus cōpleturus aduenerat, qui euangeliz[...]rus regnum, sanitates daturus, moriturus pro popu[...] resurrecturus post triduū, atq; relictis cæteris ad [...]tum Petri collis resideret in vertice? Dominicæ [...]que claritatis iucunditate illectus Apostolus [...]
[...]. 6. cias suas arbitrabatur esse magistri. Socialis i[...]mor boni, vniuersorúmque salutis caritatis [...] transgressus est limites. Grande etenim malu[...]uatus in Petro operabatur affectus. Nondum [...] paracleti virtute indutus ex alto, nec gratiam [...]
Ibidem. rat, neq; sciebat, quod diceret. Sua igitur peti[...]
Esa. 14 frustratus cum domino descendit ad ima. De Pa[...] autem quid referam, qui quod petiit obtinere nō[...]
Psal. 111. luit? Vas quippe electionis erat, vsque ad tertium cæ[...]lum raptus arcana Dei, quæ homini loqui non lice[...] audierat, quod prædicabat Euangelium, Christo re-
Mat. uelante didicerat, & tamen reuelationum magnitudine, ne supra se eleuaretur inaniter, carnis propriæ colaphizabatur aculeis. Istos autē dum pateretur inuite, vt ab his liberaretur, ter deprecatus est dominū. Suum igitur non auditus ad votum, quoniam eidem sic expedire sciebat, Iesum sibi dicentem audiuit: Sufficit tibi Paule gratia mea. Nam virtus in infirmi[...] perficitur. Disce qui oras, non indignari contr[...]minum, si non exaudiris, dum postulas. Apostol[...] vtique & Prophetarum erudiris exemplo, qui q[...]uis amici Dei, quanquam essent sanctitate comp[...] tamen quod inconsulte petebāt, accipere nequ[...] Orationem ergo tuam formet necessitas, humi[...]ditet, & spiritus flagitet. Triplex funiculus iste d[...]cile rumpitur. Nempe humilitatem inducit nec[...]tas, humilitas verò spiritum parit. Super quē re[...]
Rom. 8. scit (inquit dominus) spiritus meus nisi super hu[...] & pauperculum, & trementem sermones meos [...]ctorum necessitas publicanum direxit ad te[...] qui humilitate repletus ad cœlum oculos le[...]lebat, sed suadente spiritu pectus suum pe[...] dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. T[...]tur & tu paupertatem attende, scelerum qual[...] eorúmq; numerositatem inspice, omissionu[...] examina, quatenus consequendæ indulge[...]sitate compulsus dominum depreceris hum[...] nanque humilium ac mansuetorum semper co[...]cuisse probatur oratio. Humilis sis corde, & [...]quam mente recedat. Nam etsi temporalibus [...]pletatus sis bonis, si naturalium excellentia po[...] spiritualium gratiarum multiplicitate exuberes, [...]li altum sapere, neque alienis te eleuare diuitiis. I[...]ter attende quid fueris, ne ignorantiæ tui sedu[...] errore. Superborum te casus terreat, atq; humil[...] te decor alliciat. Sublimis est Deus, & humili[...]cit, alta autem à longe cognoscit. Respexit en[...] militatem ancillæ suæ, vt illam fœcundaret [...] cumularet meritis, gloria sublimaret, discere[...]mana temeritas, quantum Deo grata sit san[...]litas. Cæterum quamuis vbique sit humilit[...]ra seruanda, amplissime tamen quum nost[...] preces effundimus. Quis tremendam diuinę ma[...]tis non veneratur præsentiam, quam angelori[...]na venerantur & colunt? Quis delictorum fasce [...]pressus iudicantis faciem intueri non paueat? Pub[...]cani humilitas orationi tuę magisterium præstet. E[...]

corde humilis, & caritate ſublimis. Phariſæi vitato tumorem, ne pari ſentẽtia damneris vt ille. Non honoris cathedram, neque terrenum cupias à domino obtinere primatum, ne tanquam indigna repudiata vileſcas. Primum (inquit veritas) quærite regnũ Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiiciẽtur vobis. Non auro, non gemmis, non decoratis palatiis, non agrorum fertilitate, ſed humilitate cœlorum poſcendum eſt regnum: Alibi ſic te dominus erudiuit, vt diceres: Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuũ, adueniat regnum tuum. Non enim regnum Dei (ait Apoſtolus) eſt eſca & potus, ſed iuſtitia & pax. Vis regnum obtinere cœlorum? Habe pacem, ſectare iuſtitiam, ſciens quoniam (dicente Propheta) in memoria æterna erit iuſtus, ab auditione mala non timebit. Malus nanque auditus eſt, quem non metuit iuſtus, quod iniquis in fine dicturus eſt Chriſtus: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Regnum igitur cœlorum non primatum regni poſtula, quemadmodum iſte concupiuit Apoſtolus. Ab humilitate prorſus alienũ eſt cæteros velle honore præcellere. Quum inuitatus fueris ad nuptias, in nouiſsimo recumbe loco, ait ſapientia patris. Omnium & tute nimium arbitrare, quatenus ab elatione oratio tua ſit libera, & conſcientia tua à ſuimet ſit æſtimatione ſecura. Tunc inuocabis dominũ, & exaudiet te, clamabis, & dicet adſum. Inuocabis inquam, neceſsitate cogente, & humilitate ſuadẽte, & ſic exaudieris. Clamabis autem ſpiritu interpellante pro te, & dominus aderit. Parum vtique in tua poſtulatione proficies, ſi interuenientem pro te in te non ſenſeris ſpiritum, qui pro ſanctis intus intercedere cõſueuit. Quid oremus (inquit Paulus) neſcimus, ſpiritus autẽ poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Vides quoniam ſpiritus ſancti adiutorio indiges vt poſtules, quod non noceat, ſed quod deceat, quódque expediat, ipſe nanque ſpiritus orãtibus nobis noſtros erudit cogitatus, informat actus, inflammat affectus, vt nonniſi quod liceat, poſtulemus. Hanc deprecandi regulam poſt ſuſceptionem ſpiritus Apoſtolus didicit Iacobus. Hinc eſt, quod illius aſsiduitate caritatis incendio flagrans contempſit ſeculum, primatũ ſpreuit, tormenta calcauit, bibit calicem, mortem ſubiit, peruenit ad gloriam, ipſo auxiliãte, cui illæſam Apoſtolus fidem ſeruauit, Ieſu Chriſto domino noſtro, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat, &c.

Luc. 6.
Matt. 6.
Ibidem.
Rom. 14
Psal. 111.
Mat. 25.
Rom. 8.

In ſolennitate beati Laurentij martyris.

PLurimum quidem animi magnanimitate erigimur, ac ſpei virtute ſolidamur, quoties ſanctorum martyrum celebramus inſignia. Quid enim aliud ſolennia martyrum, quàm exhortationes martyriorum ſunt? Illos nouimus homines fuiſſe, vt nos, de eadem maſſa conditos, pari conditione formatos, conceptos, & natos. Naturam non alteram carnis habuere, quàm nos. Senſerunt vtique carnis aculeos, innatas concupiſcentias, corruptibilitatem corporis, diaboli tentamenta, oblectamẽta ſeculi, inordinatos motus, impudicitiæ ardorem, & huiuſmodi milia, quæ de fomitis pullulatione proueniunt. Vnde autem illis tam glorioſa victoria, magnanimitas tanta, atque inexpugnabile robur? Non vtique dixerim aliunde, quàm ex illuminatione fidei, ac veritatis agnitæ ſciẽtia certa. Fidei ſiquidem irradiatione edocti vicerũt ſeculum, ſpreuerunt regna, tormenta calcarunt, ſuperauerunt hoſtes, non exhorruerunt carceres, non ignem, non gladium, non pœnam, non mortem. Poterãt in fidei lumine futuris metiri præſentia, atque in æternorum concupiſcentia flagrare vehementer. Quis rationis compos non commutaret lutum pro auro, pro gemmis petras, pro ornatis ædibus tentoria vilia? Quis inquam, vt immortale acquireret regnũ momentaneam poteſtatem non fugeret? Quis vt ſpirituales delicias poſsideret, voluptuoſas carnis non obhorreret illecebras? Deum planè quiſquis agnoſceret, amori illius vniuerſa poſtponeret, paruipenderet viſibilia, laudabiliterque odiret ſe. Quamobrem ex ignorãtia ſummi boni terrena delectant: ita ex cognitione vileſcunt. Da agnoſcentem Deum, & inuenies diligentem. Agnoſcentem dico non ex confeſsione labiorũ, neque ex perſuaſione verborum, ſed per illuſtrationem gratiæ, ex attractione ſuperna, fide intus operãte formata. Hæc nanq; eſt, quæ naturalis intelligẽtiæ tergit caliginem, fugat tenebras, dubietatem tollit, mentem purgat, depurat ſenſum, pandit cœlum, reſerat inuiſibilia, futura demonſtrat, lites dirimit, ordinat cogitatus, erigit animum, inflammat affectum. Eſt inquã immortalitatis præcurſor, beatæ vitæ præco, inextinguibile lumen, indeficiens gaudium, fluctuantium fundamentum ſtabile, peregrinantiũ auriga, Dei nuncius, & beatæ trinitatis oſtenſor. Non enim corporis valetudine, non nobilitate proſapiæ, non diuitiarum opulẽtia, non calliditate ingenij, aut quauis affluentia naturalis doni prærogatur, ſed gratis diuinitus, quia gratia vocatur. Habilitatur autẽ ad id capeſſendum mens, quæ ne delinquat, eſt cauta, ad proximos eſt beneuola, in ipſorũ neceſsitatibus pia, diuino cultui dedita, timori ipſius ſubmiſſa, & ſpei cõceptu ſolicita. Nõ in fortitudine equi (inquit Propheta) voluntatem habebit, neque in tibiis viri beneplacitum erit ei. Beneplacitum eſt domino ſuper timentes eum, & in eis, qui ſperant ſuper miſericordia eius. Hãc prorſus formatæ fidei claritatem ſancti habuere martyres per quam (vt ait Apoſtolus) lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt, circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, errantes vtiq; in ſolitudine, & in montibus, & in ſpeluncis, & in cauernis terræ. Fide nanq; certauerunt, fide vicerũt. Certauerunt vtiq; ſcientes, cui crederent, quid ſperarẽt, quid acquirerent. Efficiebantur pro diuinitatis notitia in dilectione fortes, pro ſpei certitudine alacres, pro mercedis magnitudine in labore conſtantes. Nunquam præſentis vitæ lætitiã tanta magnitudine calcaſſent, niſi alteram beatiorem eſſe certiſsima definitione ſentirent. Futurorum etenim amore ſucceſi, præſentium facile contempſere blanditias, atq; atrocium tormentorum iucundo animo pertulere ſæuitiam, dulcedine immortalitatis debriati. Nẽpe ſupra naturam operabantur in corpore ſuper cœleſtium manſionum felicitate illecti. Paſsionis quippe amor reſolutionis deſiderium naturæ tranſcendit limites. Neque vſus docet, nec hortatur ratio, vt pro ſpe promiſsionum inuiſibilium velis deſinere eſſe quod es. Nemo voluntarie relinquit, quod poſsidet, niſi polliciatione firmiſsima teneat longe in melius ſe eſſe cõmutaturum, quod deſerit. Hinc ſanctorũ martyrum probatur fides, magnanimitas cõmendatur, ac virtus

Pſal. 146
Heb. 11.

accrescit. Poterant vnico verbo illatas pœnas euadere, præcelsis dignitatibus attolli, carnalibus frui deliciis, & diuitiis abundare terrenis. Vniuersa tamẽ hæc, vt lucrifacerent Christum, fierentq; perpetua, quam nouerant, felicitate participes, arbitrabantur vt stercora. Præclara igitur nimiúmq; credibilia facta sunt testimonia martyrum, qui catholicam fidem prædicauerunt, verbis approbauerunt, virtutibus sanguine subscripserunt, confirmauerũt morte. Magnus prorsus horum testium effectus est numerus, & propugnatorum fidelium gloriosus exercitus. In ipso siquidem honorabilem primatum obtinet leuita Laurentius, cuius hodie meritò solennia colimus. Hic incomparabilis extitit sanctitate, amator Dei, imitator Christi, sanctorum vestigia sequens, pater pauperum, egenorum defensor, seruorũ Christi seruus, & bonorum omnium sectator præcipuus. Aetate nanq; quum esset iunior, sensus tamen canos gerebat in corde. Non enim carnis secutus est petulantiam, non terrenarum facultatum opulẽtiam, non sacerdotalis honoris gradum, quin potius corpus ieiuniis atterebat, vigiliis edomabat, laborib. affligebat, nullam indulgens sibi requiem sumebat, sed tanquam athleta fortissimus in pœnitentiæ quotidianę se stadio exercebat, quatenus gloriosum posset triumphum obtinere martyrij. Cupiebat sane Deo reddere quod acceperat, seque viuẽtem, sanctam, placentémque hostiam offerre altissimo. Huiusmodi nanque desiderio affectus quum Romanæ sedis ad supplicium traheretur antistes, grandi post tergum proficiscentis vociferatione clamabat. Quo progrederis sine filio pater? quo sacerdos sancte sine diacono properas? quid in me displicuit paternitati tuæ? nunquid degenerem me probasti? Experire certe, vtrum idoneum ministrum elegeris, cui cõmisisti dominici sanguinis dispensationem. Cui cõsummandorum consortium sacramentorum credidisti, huic sanguinis consortium negas? Nempe sanctus hic perspicuo cœlestis patriæ irradiabatur splendore, dum impellente nemine, nullóque interrogante, seipsum carnificibus sponte pandebat. Fidelis quippe inuentus in modico, præstantiora à domino accipere cupiebat. Preciosam in agro domini repererat margaritam, quam vt sibi vendicaret in propriam distractis omnibus emere satagebat. Hinc est, quòd Ecclesiæ thesauros, quos erogandos pauperibus acceperat, dispersit abũde, quatenus expeditius proficisceretur ad pugnam, eiúsq; iustitia maneret in seculũ seculi. Nouerat edoctus in fide, quòd quicquid donatur pro domino, per egenorum manus defertur in cœlum. Sciebat inquam dixisse Apostolum: Qui parce seminat, parce & metet, & qui seminat in benedictionibus de benedictionib. & metet. Optimus quippe terræ cultor fuit illam bonorum operum seminibus replens, atque concupiscentiarum purgans aculeis, vt centuplicatum in ęterna patria reciperet fructũ. Qui enim hic laborare neglexerit, nec spiritualibus in pręsenti, neq; perpetuis in futuro poterit locupletari diuitiis. Nam etsi non sint condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, à nobis tamen forti animo tolerandæ sunt. Indignum nanque est, vt gratis merces sempiterna donetur. Si enim quod momentaneum est, periculis emitur, ac laboriosa solicitudine possidetur, quod caret fine, & humanum supereminet sensum, atq; beatum est tor-

2.Co.9.

pentibus tribuetur? Pudeat prorsus Christianum cru-
cifixo domino militantem absq; sudore certamin-
triumphum reportare pugnantium. Ducẽ suum a-
ciat, eius cicatrices tangat, vtriusque hominis dol-
agnoscat, passionis intelligat causam, quatenus e-
gilet ad gratiam, animetur ad bellum, roboretur
pœna, eleuetur à carne conuersetur in spiritu, se-
tur exercitum, perueniat ad coronam. Leuitæ q-
Laurentij imitetur exemplum, qui pro sui con-
amore probatus fuit in vita, visitatus à gratia
matus in pœna. Militis huius quis sufficit en
præconia? Caritatis eius quis valet explicare fe-
Iam enim manens in carne, carnis nil sapieba-
mente. Totus ferebatur desiderio ad ea, quæ vide-
in fide, contemplabatur animo, dilectione gustab-
spe tenebat, amplectebatur amore. Hic tãto cum st-
dio martyrum circuibat cryptas, sanctorum lauabat
pedes, cæcorum aperiebat oculos, lucrabatur animas
Christo, atq; flagrabat ardore martyrij. Sicque desi-
derij sui compos effectus est, à militibus tentus, carce-
ri mancipatus, distentus aculeo, fustibus cæsus, lania-
tus verberibus, assatus incendio. O martyris constan-
tia omni honore colenda, quæ tanto vigore emicuit,
tantáq; virtute profecit, vt immanissimis nequa-
suppliciis cederet, nec atrocibus flecteretur p-
O beata mens sancti, quæ se odiẽdo dilexit, se p-
permittẽdo saluauit. Odiuit animam suam, qu-
in vitam illam custodiret æternã. Trahebatur p-
fide, impellebatur caritate, propterea ignem ig-
amorem sui conditoris superabat amore. Fla-
quippe iniectus feruentissimo flagrabat affectu-
hementius nanq;, longéq; suauius caritatis quàm
terialis ignis vrebatur incendio. Habet enim c-
rem suũ diuinus amor, qui nulla valet aquarum
datione extingui, quemadmodum in Canticoru-
gitur cantico: Fortis est (inquit) vt mors dilectio
ra vt infernus æmulatio, lampades eius lãp-
atque flammarum, aquæ multæ non potu-
guere caritatem, neque flumina obruent il-
planè ignis almus est, quem Christus mi-
cupiens vehementer accẽdi, qui super dis-
illapsus est corda, mundúmque totum su-
pleuit. Huiusmodi Laurentius accensus est marty-
cuius nimio ardore calescens exterioris ignis no-
debatur incendio. Sic enim in craticula posit-
dixisse cognouimus: Disce miser, quia carbones
mihi refrigerium præstant. Tantis siquidem ve-
lectionis ferebatur votis, támque ignito patien-
Christo desiderio angebatur, vt pro illatis suppl-
refrigerium percepisse se diceret. O præceps am-
caritatis vehementia, quam nostra ignorat æta-
netralia nostra non sentiunt. Iste à cordibus n-
alienus est syncerus affectus, viget in nobis ô/
cupiditatis flamma, æstus libidinis, & furor o-
dium, quibus igniculus nostræ caritatis exc-. Vo-
lumus planè exuberare diuitiis, carnis ab- de-
liciis, atque passionum nostrarum moti-
Non sic nos docuit Christus, suo nequaquam sic e-
diuit exemplo. Beatos dicit pauperes spiritu, pa-
cos, nec minus corde, quàm corpore mundos. C-
ditatis itaque flammam miles Christi quisque
eleemosynarum largitione compescat, sensualit-
petulantiam carnis maceratione castiget, cẽlura
rò virtutum incõpositos animi restringat impu-
Inig-

Insigne quippe martyrij genus est vitiorum cohibere motus, atque cupiditatum resecare pruritus. Beatus (inquit Propheta) qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petrá. Stet igitur in sua custodia mens, omne quod aduersatur Deo, ex se eradicare conetur. Poterit nãque facile corporis superare supplicia, si suimet vendicauerit dominatum. Nam quemadmodum mentis, quàm corporis laboriosior est pugna, ita gloriosior apud Deum censetur esse victoria. Vtroque autem modo certando immortalitatis coronam Laurentius adeptus est martyr. Ipsius igitur sicut concupiscimus gloriam, triumphum colimus, miramur cõstantiam, sic imitemur & vitam, quam etsi non valemus ad plenum, nec passione possumus, sequamur tamen votis. Nobis pius aderit dominus, qui vires pensat, atque remunerat desideria Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

In assumptione beatæ Mariæ virginis.

IN hoc labenti discriminosóque peregrinantes seculo Ecclesia sancta materno semper nos fouet affectu, quippe quæ spõso suo immortali per regenerationis nos genuit lauacrum, & acceptabilem fecit populum bonorum operum sectatorem. Nouit planè ipsa, quid fuerit, & ex sui experientia membrorum debilium infirmitatem agnoscit. Extitit aliquando illa longe à Deo, à gratia aliena, exclusa à regno, atque à sanctorum angelorum segregata consortio, sed abluta est, sanctificata est, ac per pacis fœdus sponso copulata cœlesti. Quamobrẽ non ignara sui, nec ingrata Deo, neque perceptæ miserationis oblita, quantum valet, artis laborat ingenio, vt delinquentium corda resipiscant, corrigantur metu, vel dilectione trahantur, seu æterni præmij magnitudine excitentur. Hinc est, quod resolutionis corporis, visionis dæmonum, futuri iudicij, inferni cruciatus, gehennæ inextinguibilis, desperationis veniæ, perpetuæq́ue mortis terrorem ingerit delinquentibus. Non quidem vt confundat, quos diligit, sed vt emendet moribus, exhibeat sanctitati, restituat gratiæ, conuersos reddat, atque ad sensum reuocet spiritus, ac deuotionis gustum, qui solo carnis ducũtur affectu. Verum quoniam nequaquam hæc semper, neque omnibus vniformiter prosunt, diebus singulis rememorare non desinit, quanta humanum genus omnipotẽs pater diligat caritate, qualitérue ob nimium sui amorem vnigenitum suum in similitudinem carnis peccati misit in mundum, quatenus de peccato damnaret peccatum, & per crucis patibulum amicos faceret, quos in obedientia originalis culpæ constituerat inimicos. Etenim quum hoc supra naturæ meritum vltra opinionem humanam, angelicísque spiritibus mirandũ esse cognoscat, propterea tamen frequenter proponit Ecclesiis, populis instat, & audientium auribus infundit, quatenus eorum corda sancti amoris vrantur incendio. Quem non dilectione non accendat mediatoris exhibita caritas, & assumptæ humanitatis profusa benignitas, atque perpessæ passionis incomparabilis cruciatus? O syncere amor, ô affectus spontanee, ô amabilis dilectio redemptoris. Hæc planè spiritualia salutis sunt semina, quæ in agro humanæ terræ sparsisti inculto, vt tibi & laborantibus pro te iustitiæ fructificet germen. Hæ inquam sunt accensæ faces ignis Sion, cuius caminus est in Hierusalem, quem in memoratã misisti terram, vt fortiter arderet. Hoc igne interiora nostra comple, vt hos repleatur laude, cantétque tota die magnitudinem tuam, & gloriam tuã. Cor autem iubilatione perfusum amatoria vota admirationis & exultationis sine intermissione depromat. Isto vtique calore sancto vre renes nostros, carnísque incẽdium, quatenus tibi cœlesti placeamus sponso, téque diligamus, sicut nos amare iussisti. Sanctos quoque tuos, & eorum contubernium, necnon illorum age, vt concupiscamus & gloriam, quemadmodum & spõsa tua, mater (videlicet) nostra nos quotidianis exhortationibus animatur. Ipsa nempe est, quæ nos in te tenerrime diligens rediuiuam spiritualium gaudiorum materiam subministrat. Iugiter sanctorũ nobis proponens solennia, quatenus eorum vita excitati & meritis eosdem non pigeat imitari, quos colimus. Inter præcipua igitur festa, quæ sancta veneratur Ecclesia, hodierna noscitur esse celebritas, in qua gloriosa Dei genitrix carnis relicta tẽtorio ad sidereum cœli prouecta est palatium. Maximam prorsus ingerit de hac solennitate lætitiam, dum illa, quæ nobis edidit saluatorem, tantam salutis consecuta est gratiam. Quãuis enim iucundissimis quotidie deliciis spiritualiter pasceretur, tametsi donis cœlestibus incomparabiliter ditaretur, his supereminet, quod accepit, quippe quæ ambulabat per fidem, meruit speciem, & quæ in passibili corpore peregrinabatur in terris, hodie cum ingenti gaudio triumphauit in cœlis. Porrò quod cõcupierat vidit, quod quæsierat tenuit. Vidit inquam non per speculum in ænigmate, neque mortali carne velatum, sed facie ad faciem immortalitatis candore vestitum. Tenuit autem cordis brachiis, & pij amoris amplexibus, quem quæsierat mente naturali impellente affectu, habita conuersatione excitante, ac spiritu interius dirigente. Nam nullus (vt arbitror) ardorem virginis sufficit explicare, quanto desideriorum cremabatur incendio, quàm crebris suspiriis angebatur, quámue suauissimis cogitationibus exercebatur. Detinebatur tantum in seculo corpore, affectu autem & mente commorabatur in cœlo. Ibi erat votis, vbi vnicum suum filium esse nouerat, vbi fruitio eius habetur in idipsum, vbi beatorum spirituum frequentia in laudem conditoris intendit. Nec ab re. Censendum est iugiter nedum angelica, verumetiam filij virginem fretam esse visione, atque exultasse colloquio, tanquam sanctitate præcipua insignitam, diuináque caritate succensam, ac continua supra sementis contemplatione prouectam. Illi etenim cœlestis visio debebatur, cui incõparabilis gratiæ inerat plenitudo, plena deuotio, ardor cõtinuus, ac puritatis delectabile bonum. Quamobrem resolutionis carnis imminẽte articulo, sicut ab omni mẽtis & corporis corruptione extitit libera, ita & à mortis dolore aliena. Nequaquam habuit, quod metueret. Non adfuit qui se illi opponeret inimicus, nullúsque terreni amoris impulsus, qui virginis egredientem animam retardaret. Quomodo formidare poterat, quæ genuit Deum, pacem præstitit mũdo, & gaudium immensum intulit cœlo? Totus quippe (vt creditur) festiuus angelorum, archangelorum, cæterarúmq; virtutum Deo famulantium eidem occurrit exer-

exercitus. Ibi planè, vbi virgineum corpus exanime iacens dormitionem acceperat, suauis concentus, iucũda laus, harmonia cœlestis, exhortatio mutua, cõgratulatio hilaris, obsequia sancta, insuetæ atque honorabiles celebrabantur exequiæ, ad quas minimè duodenus Apostolorum defuit chorus, patriarcharũ cœtus, numerus prophetarum, & cum cãtoribus Hierusalem egregius Psaltes, qui vniuersi modulatione quàm maxima, ac exultatione iucunda citharas percutientes puritati virgineæ dulcisona carmina proferebãt. Aderat præcipuè Gabriel cœlestis paranymphus fulgens & lætus, qui Mariæ desiderantissime intendebat honori. Totus quidem ignitus & feruidus, supra modum exultans & plaudens, vndique discurrens vniuersos hortabatur ad virginis festum, vt occurrerent ei, susciperent, venerarentur & colerent. Nouerat in illa candorem virgineum, priuilegium sanctitatis, gratiæ plenitudinem, & fœcunditatem prolis. Sui in ipsa pudicitiæ venerabatur thalamum conditoris, suúmque in ea laudabat dominum. Vniuersi denique filio deferentes matrem, qua poterant, virtute colebant. Supernorũ igitur hæc virgo ciuium vallata præsidio cœlestis patriæ læta domum ingreditur. Eadem quippe sic feliciter ascendente assistentium angelorum factus est sermo admirantium, atque dicentium: Quænam est ista, quæ candidatorum agminum fulta comitatu ascendit ad nos, quasi aurora consurgens, pulcra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Nulla præter eam, quæ humani generis protulit redemptorem, de qua verbum caro factum est, tali honore noscitur digna. Illi prorsus quæ ventris sui fœtum mortalium Deo recõciliauit speciem, & antiquæ ciuitatis Hierusalem collapsa restaurauit mœnia, numerúmque redintegrauit nostrum, singularis illa debetur sedes, quæ maximè gloriæ irradiata fulgore omnem angelicam supereminet dignitatem. Hanc tanquam virgulam fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij ascendentem, delicijsque spiritualibus affluentem honoremus pro posse, illíque procedamus obuiam, ac gratiarum actionis debitũ persoluamus affectum. Genitricem mox vt filius ascendentem vidit, eam officiosissime salutans inquit: Veni de Libano mater mea, columba mea, immaculata mea, formosa mea, suauis & decora tanquam Hierusalem. Coronaberis de capite Amana de vertice Senir & Hermon, quoniam olim vulnerasti cor meum soror mea, & sponsa in vno oculorum tuorum, & in crine colli tui. Veni inquam, & paratum tibi ab origine mundi percipe thronum. Me quidem suscepisti in te, me concepisti, & genuisti de te, tuo me lacte nutristi, mihi piæ deuotionis affectu humanitatis obsequia præbuisti, tuæque mentis templũ impolluto decore seruasti. Quare & tu ingredere nunc in vnici tui gaudium, agnosce quem peperisti filium, contemplare diuinitatis meæ gloriam, sublimitatis excellẽtiam & humanitatis, quam abs te habui ineffabilem gratiam. Thronum paratum conscende, coronam gemmis ornatam suscipe, stoláq; immortalitatis te indue, vt merito sublimeris in me, quæ me præcipuo dilexisti caritatis affectu. Equidem volo vbi ego, ibi & tu, eadémque fruaris gloria, quanquam aliter. Satis vota tua distuli, satis te à regno meo abesse permisi. Non vt te negligerem, neque vt desideria tua contemnerẽ, sed vt cumularem merita, affectum ascenderem, p... sterísque in te exemplum patientiæ demonstrare... Nunc autem certaminis tui feliciter cõsummatio... ne, ideò humanitatis volui vt redderes debitum, ... tenus venires ad me, amabilíque genitoris mei ... hiberem præsentiæ. Ipse enim pater amat te, te si... lari caritate complectitur, æterníque imperij ... tentiam tibi reuelata visione insinuare dignat... virgo: Vnde hæc (inquit) mihi, vt Deus & do... meus tanto cum honore veniat ad me? Quid ... quid egi? Quo interueniente, quo interpellan... ctũ est hoc? Fœminei sexus supereminet dignita... humanaq́ue naturæ transcendit metas. Nunquid ... braam patre nostro, cæterísque patribus maior sum ... quum illorum nemo in trãsitu suo talia noscitur pe... cepisse obsequia? Sufficiebant prorsus humilitati meæ abs te olim impensa beneficia. Sufficiebant saltem nunc angelorum solatia, vt ipsi me assumerent, tuóque offerrent conspectui. Vt quid ad ancillam dominus, & ad creaturam creator accedere dignatus est? Nam etsi tibi ex me carnis substantiam ministraui, quamuis humanitati tuæ famulata sim, alimoniæq́ue corporalis victum præbuerim, tuæque iuxta paruita... tis meæ virtutem in cunctis obtemperauerim ma... stati; te tamen Deum meum, plasmatorem meum ... dẽptorem meum, regem meum, & dominum ... quanquam semper, nunc verò ardentius, humilia... confiteor, veneror, atque adoro. Feci olim, quod ... bui? & vltra meritum recepi. Certè si omnes ... mei verterentur in linguas, si creaturarum v... tas, ipsáque angelorum agmina exhibitæ in me ... tis pro me gratiarum actionis vota persoluere ... rentur, debito minus agerentur, quoniam, ... vtero meo sis conceptus, à me alitus, creditus ... mecum conuersatus, obedientiæq́ue meæ ... omnem humanẽ ac angelicũ supergreditur ... Cæterùm ad culmen perfectæ dilectionis, ... triumphum, nunc quoq; in præclaras man... li tanto cum honore me prouehis. Quid igitur ... buam domino pro omnibus, quæ retribu... Consuetæ vtiq; humilitatis abs te erudita ... mam. Non reclamabo, nõ renitar, sed reuer... dam mentis assensu voluntati tuæ annuens, ... quando te genui, protuli verba, nunc repeto ... Ecce ancilla domini, fiat mihi secũdum verbum ... Factum interim erat silentium magnũ in cœlo, d... filius ad matrem, & mater loqueretur ad filium. V... uersorum intendebant aures, singulorũq; admira... ne suspẽsa habebatur intentio scire cupiẽtium, qu... spirituales amborũ essent sermones, quídve de ... ageretur de filio. Nõ enim huiusmodi locutio p... poris organũ seu lingnæ officiũ, sed per spiritu... ritu spiritualiter proferebatur. Vix sancta De... trix verba finierat, & ecce honorabiliter, & ... tatione cunctorũ exaltata est super choros ... in cœlestia regna. Supra omnem inquam princip... tum, & potestatem & virtutem eleuata est ... toq́ue dignitate cæteris est effecta excellentior, quan... to propinquior erat verbo. Tunc vna omnium ... lo vox est facta lætantiũ atq; dicentium: Benedi... claritas, sapientia, & gratiarum actio, honor, vir... & fortitudo Deo nostro sedenti super thronum ... agno, qui genitrici suæ incomparabilis pulcritudi... cathedrã prærogauit. Porrò pro honore sanctissi...

virginis tota ciuitas illa repletur gaudio, dies lætitiæ agitur, nullúſque à virginis laude reperitur extraneus. O qualis admirationis iubilus, quantus amoris clamor, quàm ignitus venerationis affectus complectatur vniuerſos per plateas & vicos Hieruſalem. Mariæ prædicabantur præconia, innoteſcebat gratia, patebat gloria, ac nomen perſonabat. Nemo inuidebat illi, quoniam ab eius beneficiis nullus reperiebatur immunis. Fructus quippe ventris Mariæ ciuitatem illam fundauerat ſanctitate, exultatione, & iubilo, adeò vt ſicut lætantium omnium ipſa habitatio fieret. Meritò quicquid honoris, quicquid felicitatis habebatur in ſingulis, totum exuberabat in virgine. Hauriebat enim de fonte vitæ verbíque cellario, in quod introducebatur vt ſponſa, nonnulla contemplationis ſolatia, quæ Angelos cunctos latebant & ſanctos. Hinc ſanctorum admiratio de Maria. Hinc Angelorum congratulationis affectus effundebatur ad virginem, ſicque eadem quemadmodum in omnibus, ita lætabatur in ſingulis Domini inenarrabili iubilatione collaudans. Nos itaque in hac lacrymarum exulantes valle pia cum deuotione clamemus ad virginem. Ipſam in eius celeberrima ſolennitate proſequamur votis, ſociemus in canticis, laudibus efferamus, quatenus agnoſcat mater filios, libera captiuos, deliciis cœleſtibus impinguata famelicos. Conuertat miſericordes obtutus ſuos ad miſeros, deprecetur veniam, & offenſi filij iuſtitiam flectat ad gratiam, donec filius matre pro nobis interpellante iuſtitiam, ſpei præſtet fiduciam, ſpontaneæ ſeruitutis amorem conferat, & pium præroget ſyncetæ caritatis affectum, quo dirigente & deducente pertingamus ad ipſum, qui hodie genitricem ſuam immortalitatis ſtola, & diuinitatis ſublimauit honore. Hoc facilè obtinere valebimus, ſi interuenientibus eius meritis illius ſectati fuerimus puritatem mentis, & corporis pudicitiam, ſanctimoniam vitæ, & fraternitatis amorem. Iſta ſunt, quæ placent Deo, reformant mores, homines immutant, eleuant de imis, & collocant in excelſis, vbi virgo virginum lætatur cum filio, gloriatur in filio, & pro vniuerſa eccleſia filium deprecatur Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat in ſecula, Amen.

In ſolennitate ſancti Bartholomæi Apoſtoli.

PEregrinantibus nobis, & ad culmen perfectionis anhelare debentibus ſummopere vigilandum eſt, quatenus ſpiritualibus reiectis oneribus feſtino gradu ad deſtinatum nobis propoſitum pertingamus. Facile quidem corpore ſuccumbit & mente, qui grauatus ſarcinulis petere alta conatur. Sunt etenim onera quædam ambulantibus in ſpiritu valde contraria, quæ omnino abiicienda ſunt, atque vitanda. Magiſtrum veritatis audiamus dicentem, Si vis perfectus (Matt. 19.) eſſe, vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni ſequere me, & habebis theſaurum in cœlo. Quo autem modo, quóve affectu eundem nos imitari deceat, inquit alibi, Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Equidem his paucis aſcendendi ordinem, omnémque perfectionis inſtituit regulam, adeò vt aliunde nil inueſtigare expediat. Hæc ſola militantibus Chriſto Deo appropinquare volentibus inſideat menti, informet affectum, componat actus, & profectum ſapientiæ intelliget inſtruentis. Habet quippe penes ſe perfectionis peritiam, quam optimè nouit in verbo, & conſummauit exemplo. Vtrunque ſyncero congruit eruditori, vt ſanam (videlicet) doctrinam auditoribus proferat, atque proficiat opere quod verbo reuelante didicerit. Ad hoc autem quis idoneus? Quis tanta præclarus ſanctitate, vt nihil agere prætermittat horum, quæ agenda eſſe cognouit? Multi prorſus multa facienda ſciunt, pauci quæ nouerunt, conſummare conantur. Nullus autem cuncta bona, quæ rectè intelligit, valet implere. Omnes (inquit Propheta) declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, (Pſal. 13.) non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum. Cæterum vt vniuerſos ſub vno agnoſcas, prædicatorem audi eximium, qui aliis verbum admonitionis pronuncians, ne efficeretur reprobus, corpus ſuum caſtigabat, & in ſeruitutem ſpiritus redigebat, quid de ſeipſo dicat, Nam velle (inquit) adiacet mihi, perficere (Rom. 7.) autem bonum non inuenio. Non enim quod volo, bonum hoc facio, ſed quod nolo, malum hoc ago, condelector enim legi Dei, ſecundum interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Quamobrem hanc ſuæ infirmitatis impotentiam ingemiſcens ait, Infelix homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Nemo igitur tam eruditus agnoſcitur, támque perfectus, vt opere valeat exercere, quod didicit intus. Hanc ſolus inter homines prærogatiuam meruit mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, qui quamuis carnē ſumpſerit de Adam, non tamen traducem habuit de Adam. Iſte de Spiritu Sancto abſque virili conceptus ſemine nec in carne habuit, quod rebellaret ſpiritui, neque quicquam in ſpiritu, quod reſiſteret Deo. Totus fuit ſanctus, totus mundus, ac mundans immundos. Omnium perfectam poſſedit ſcientiam, nı̄lque quod Deo placeret eſſe faciendum, agere deſiit. Porrò magiſter ſummus fuit & doctor, qui quæcunque audiuit à patre, nota fidelibus fecit, ipſiúſque voluntati ſemper in omnibus obediuit. Solus itaque magiſterij tenet arcem, qui omnem perfectionis diſciplinam verbo inſinuat & actu, vnde & diſcipulis ne falſum ſeu imperfectum docendi nomen appeterent, inquit, Nolite vocari Rabbi, vnus eſt enim magiſter veſter Chriſtus. Vnus quip- (Matt. 23.) pe, quia vnice plenam inſtruendi ſufficientiam adeptus eſt. Propterea eodem baptizato prius quàm prædicationis initiaret officium, cœlis apertis, deſcendentéque ſpiritu vox deſuper Patris intonuit (Matth. 3.) dicens, Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite. Illum igitur audiamus & nos, qui peregrinantes in corpore etiam à Domino peregrinamur in ſpiritu, quatenus opere peragentes quod docet, abiiciamus onera deprimētia & labores noxios, pertingamúſq; ad patriam noſtram cœleſtem Hieruſalem, vbi noſter verus eſt pater, lata poſſeſſio, lætitia ſempiterna, ſumma trāquillitas, grata ſocietas, beata fruitio, & ineffabile bonum. Illuc planè nemo

temporalium depreſſus amore valet aſcendere. Proinde Dominus, quum aſcendiſſet docturus in monte, vellétque cœleſtis diſciplinæ inſtruere normam, non aliunde quàm à contemptu terrenorum exorſus eſt
Matth.5. dicens, Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Bona quippe paupertas eſt, quæ diuitiis replet, libertatem præſtat, imitatur Chriſtum, peregrinantes comitatur, perfectionis reſerat iter, atque cœlorum regna meretur. Nullus ſine paupertate ſpiritus perfectionis brauium poſsidebit. Hanc ſi obtinere deſideras, vende quæ habes, egentibus tribue, vt Chriſtum abſque retardatione ſequaris. Grauem prorſus à te reiicies faſcem, ſi temporalium adminiſtratione carebis. Verum ſi hoc minime potes, earum affectione te priua, vt expeditus mente guſtum paupertatis ſpiritus aſſequaris & gratiam. Cæterum ſi perfectionis nequis inchoare primordia, curſum illius quomodo conſummare valebis? Si quod à te alienum eſt, non vales abiicere, teipſum qualiter abnegabis? A te diuitiæ & quibuſcunque temporaliter vteris, aliena noſcuntur. Diſce igitur parua deſerere, vt etiam valeas magna. Expeditius tuis renunciabis, quàm tibi, vtrunque ſi cupis eſſe perfectus, tibi mandatur à Domino. Relinque propria, vt abneges te, & ſuaue temetipſum Chriſto exhibeas ſacrificium. Maius Domino non poteris offerre libamen, quàm ſi teipſum ſyncero corde obtuleris. Tribue igitur Chriſto, quod percepiſti ab illo, imò longe præſtantiora ab eo accepiſti, quàm exigantur à te. Nempe qui tibi ipſi creando te præſtitit te, etiam pro te moriendo
Tit.2. largitus eſt ſe. Apoſtolum iſta recolentem audi, Apparuit (inquit) gratia ſaluatoris noſtri Dei omnibus hominibus erudiens nos, vt abnegantes impietatem, & ſecularia deſideria ſobrie & pie viuamus in hoc ſeculo expectantes beatam ſpem, & aduentum gloriæ magni Dei, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui tradidit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum. Repende igitur vices ei, qui dedit ſe, vt te reuocaret ad ſe, qui fecerat te. Verùm ſi nunquam ſeipſum tradidiſſet pro te, nunquid non illi debes teipſum, qui condidit te? Tuum nil præſtas, quum donas te. Reddis nanque depoſitum ſuum Domino, quod tibi prærogauit ad tempus. Da gratis atque volenti animo, quod (velis nolis) dabis in poſterum. Nunc quidem pro dato mercedem accipies, in futuro autem reprobationem perpetuam. Porrò commutabis in melius, quod tribues ſponte, indéque vitam conſequeris æternam. Felicius quoque teipſum abnegando poſsidebis in Chriſto, quàm ſi te tibi cuſtodire volueris. Cæterum quomodo te conſeruare ſufficies, qui ſenſu cares, virtute deficis, & à te boni quippiam cogitare non vales? Tempora diſcute præterita, & qua ſanctitate quáve puritate mentis & corporis te tuo redemptori ſeruaſti, metire prudenter. Nempe eo magis degeneraſti à Patre ſuperno, te elongaſti à patria, te hoſtibus ſubdidiſti, quo ſolicitius tui iuris eſſe voluiſti. Memento (quæſo) adoleſcentis filij, qui petito patrimonio ſe abſentauit à Patre, vt libertate propria frueretur, quid acciderit ei. Nónne hæreditate conſumpta atque inopiam paſſus porcorum ſiliquis ſe ſaturare quærebat? Ad ſe igitur reuerſus humiliter deſiit eſſe, quod fuerat, ſe abnegauit prudenter, genitoríſque ſe ſubſtrauit imperio dicens, Peccaui in cœlum & coram te, non ſum dignus voca ri filius tuus, fac me ſicut vnum de mercenariis tuis. Vidéſne quantum libertas, quantum ei obfuit poſsi dere ſeipſum? Nempe quum abnegare ſe cœpit, ſto lam primam, in manibus anulum, calceamenta in dibus, & ſaginatum in conuiuio vitulum habere meruit, ſicque ad ſe reuerſus factus eſt proprius, eouſque longe progrediens extiterat alienus. Q obrem adoleſcentuli huius eruditus exemplo a redire ad te, atque habitare tecum. In te ſpiritua lucta, in te certamen geritur, in te ſentitur & g Nunquam abnegare perfecte te poteris, niſi tec
Iacob. delectabiliter habitare didiceris. Tuas quomo concupiſcentias abnegare valebis, ſi neſcieris, vel cum commorari neglexeris? Verum ſi horum neutrum perficere quibis, qua (oro) virtute tolles crucem tuam, vt ſequaris & Chriſtum? Gradus quoſdam ſpirituales tibi conſtruxit ſapientia, quatenus per eoſdem ad perfectionis conſcenderes arcem. Aſcenſionis huius initium eſt, vt relinquas tua, quo quietius habites tecum. Tecum autem habitare voluit, quatenus in te ſpiritualiter diſcas abnegare teipſum. Hoc nempe ſi peregeris diligenter, interioris pacis atque virtu illectus dulcedine magni æſtimabis crucem tolle & ire poſt Chriſtum. Hæ ſunt aſcenſiones in c ſpiritualium hominum in hac lacrymarum valle regrinantium poſitæ, quæ perducentes de virtu virtutem perfectum efficiunt aſcendentem, ac viſione digniſsimum. Per iſtos gradus Apoſtoli A ſtolicíque peragrarunt viri, qui communes h num ſemitas deſerentes, via regia imitati ſunt Do num. Horum vnus beatus extitit Bartholomæus. rò quum temporalium diuitiis, corporis volup bus, dignitatis celſitudine poſſet affluere, conte omnia, vt verus Chriſti efficeretur Diſcipulus. ſtes quippe terrenis & caducis æterna præp enim expeditus in ſeculo facultatibúſque præceptoris ſui famulando imperiis vtroqu ſecutus eſt illum. Tanta ſiquidem dilection inhæſit conſtantia, vt nullo perſecutionis em articulo ſe ab illo ſegregare valeret. Hinc à C commendatus audiuit, Vos eſtis (inquit) qui p ſiſtis mecum in tentationibus meis, & ego vobis, ſicut diſpoſuit Pater meus regnum, vt e bibatis in regno meo, & ſedeatis ſuper thron cantes duodecim tribus Iſraël. O fidelis Salu promiſsio, ô remuneratio locuples condito liquit Apoſtolus iſte, quod poſsidere non po & cœlorum conſecutus eſt regnum, honoris p tum in ſeculo habere neglexit, & iudiciariam culi fine ſortitus eſt ſedem. Tantam denique regis ſortitus eſt gratiam, vt in ſui ſolennita tyrij omnis fidelium conuentus exultet in no. Hodie nanque in vniuerſa eccleſia iu lites quieſcunt, artifices vacant, panduntur concurrunt populi, chori concinunt, p turbæ lætantur, nulli ſeruili operi intendere licet, quatenus omnibus liceat glorioſum ſancti huius ce lebrare triumphum. Nunquam tantum illi præ re potuiſſet hic mundus, quantum eidem mori do pro fide largitus eſt Deus. Hoc in ſpiritu Pr pheta prænoſcens iucunda modulatione affatus dicens, Nimis honorati ſunt amici tui Deus, mis confortatus eſt principatus eorum. Ni pro

prorſus iſte honoratus eſt ſanctus, qui de innumerabili hominum multitudine electus à Domino Apoſtolatus adeptus eſt gloriam, factúſque eſt Lux mundi, Sal terræ, eccleſiæ fundamentum, iudex ſeculi, veritatis præco, diſcipulus Chriſti, & ad ſe confugientium interuentor optimus. Vbicunque inuocetur, exorantem audit, votis annuit, præbet ſuffragium, impetrat veniam, ſanitates donat, & beneficia confert, ipſo nimirum præſtante talia, qui in ſuo honoratur Apoſtolo. Non enim in Apoſtolo auxilium imploramus Apoſtoli, tanquam ſit ipſe, qui tribuat. Omne datum optimum (inquit Iacobus) & omne donum perfectum de ſurſum eſt deſcendens à Patre luminum. Iacob.1. A Deo vtique conſequimur, quicquid vtile & ſanctum eſt, atque ſaluti noſtræ proficuum, pro nobis tamen interpellantibus ſanctis. Interceſſores noſtri ſunt veluti amici Dei coniuncti verbo, à peccatis liberi, & glorificati cum Chriſto. Facilius pro nobis valent impetrare, quàm nos qui coinquinati ſumus in luto, erramus in exilio, periclitamur in ſcelere, iugitérque decidimus à ſalutis itinere. Quamobrem omnino ſanctorum patrociniis indigemus, eorum præcipue quos elegit Chriſtus, commendat gratia, ſuſcepit & gloria. Ad te igitur ô Bartholomæe Apoſtole confugium facientes tuam precamur ſanctitatem, vt vota noſtra admittas, impetres veniam, vt valeamus adipiſci indulgentiam. Nempe imbecilles ſumus, & ad id promerendum minus idonei. Pauet conſcientia, ſpes fluctuat noſtra ſuorum conſcia delictorum. Cæterum caligat internus obtutus, nec in lumen maieſtatis audet aſpicere. Quem enim agnoſcit contempſiſſe Patrem, formidat iudicem. Eapropter ô ſanctiſsime fraternitatis amore permotus, diuini honoris zelo ſuccenſus, pro nobis precator accede. Accede inquam antequam miſericordiæ Sol occidat ſuper nos, & inuoluamur in tenebris, deficiátque ſalutare præſidium ſedentibus in regione vmbræ mortis. Nempe exitus noſtri præoccupante nos termino quis aderit? quis nos reuocabit ad ſenſum? excitabit ad compunctionem? & ſicut decet, reformabit ad gratiam, quum penè in horæ illius articulo languente corpore iaceat mens, periclitetur ſpes, & omnino torpeat affectus? Conſueuerunt etiam tunc tartareæ poteſtates inſiſtere perſuaſionibus, fraudes componere, terrores immittere, commouere certamina, quatenus egredientes de campo valeant ſecum rapere, mactare, & occidere. Horum igitur vt ſuperare poſsimus inſultus, atque reſolutionis corporis anticipare terminum, tu ô Apoſtole Bartholomæe pro nobis gratiam imprecare, vt mutemus in melius, quæ ignorantes deliquimus, atque melliſluam noſtri redemptoris agnoſcamus largitatem, quæ nos trahat ad ſe, ſuſcipiat, & accendat, quatenus ſyncero corde famulemur ei, qui nos condidit propter ſe, dignóſque nos faciat tuis interuenientibus precibus viuere ſibi, & occumbere pro ſe, qui propter nos mori dignatus eſt Ieſus Chriſtus Dominus noſter, qui cum Patre, & cætera.

In natiuitate glorioſiſſimæ virginis Mariæ.

Periti conſueuerunt artifices poſt diuturnam artis ſuæ exercitationem, præcipuum ac ſingulare aliquod fabrefacere opus ad perpetuam magiſterij ſui memoriam, quatenus quod non valeat lingua, inſpecti operis elegantia manifeſtet. Indirecte quidem etiam ſceleſti homines immortales fieri concupiſcunt. Hinc eſt, quod poſteritatem ſobolis habere volunt, ampla ædificia conſtruunt, ponunt ſigna ſua ſigna, vt in generationibus ſibi ſuccedentibus, eorum (ſi fieri poſſit) memoria celebris habeatur. Decipiuntur prorſus hi, quoniam ſuper labentem aquam ædificare conantur. Audiant, id qualiter perficiatur, Prophetam dicentem, In memoria æterna erit iuſtus, ab auditione mala non timebit. Psal.111. Iuſtitiam igitur pro diuinitatis amore ſectetur, qui in cœlorum regno cupit eſſe perpetuus. Nam quemadmodum cadenti quiſquis inhæſerit, vt corruat, neceſſe eſt, ita qui adhæret ei, qui ſemper idem eſt, quaſi diuinus factus caritatis vinculo, ac perſeuerantiæ longanimitate deperire non valet. Quomodo deficere dicendus eſt, qui cum Deo vnus factus eſt ſpiritus? Hac quippe perfectæ ſtabilitatis copula ſublimatus nequaquam per carnis reſolutionem deficit, ſed longe mutatur in melius. Verum tunc ſoliditate vera potitur, tunc metu recidiuandi efficitur liber, quum reuelata facie Dei gloriam contemplatur, quum Angelorum cœtibus infertur, quum in ciuitatis ſanctæ Hieruſalem tanquam viuus lapis collocatur ſtructura. Nullo enim queunt euentu perceptæ beatitudinis ſublimitatem amittere, qui diuinæ viſionis fruitionē paſcuntur. Hoc nanque iuſti peregrinantes in corpore Deum in lumine fidei cognoſcunt. Renuunt prorſus theſaurizare ſibi ſuper terram pereuntes facultates, vel ſuam poſteris commēdare memoriam. Se in humilitate deiiciunt, & tamen caritatis efferuntur affectu, dúmque contemnunt nominari in ſeculo, indebiliter conſcribuntur in cœlo. Alienam ſibi gloriam procaciter vendicare expaueſcunt, propterea quum humanæ eiſdem laudes offeruntur, contremiſcunt corde, auribúſque audire repudiant. Non priuatum, ſed conditoris honorem appetunt, ſcriptum eſſe ſcientes, Qui gloriatur, in Domino glorietur. 1.Cor.1. Solus nempe eſt laudabilis, glorioſus, & ſuperexaltatus in ſecula, qui habet immortalitatem, & lucem habitat inacceſsibilem, vnde & Apoſtolus inquit, Regi ſeculorum immortali & inuiſibili ſoli Deo honor & gloria. 1.Tim.1. Inaniter itaque laborat, qui laudem captat humanam, quoniam de alieno non de ſuo laudari concupiſcit. Quid enim habes (ait Paulus) quod non accepiſti? 1.Cor.4. Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? Superuacue ſiquidem, damnabilitérque te extollis, quum temporalibus, ſiue naturalibus, ſeu ſpiritualibus glorìaris bonis. Agnoſce in cunctis, quæ tibi aliis præeminere videtur, vniuerſorum conditoris gratiam, eíque da gloriam, quatenus potiora merearis accipere. Omni quippe veneratione ſolus eſt dignus, cuius maieſtatis celſitudinem vniuerſi ſpecies proteſtatur. Cœli (inquit Propheta) enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Psal.18. Alibi quoque idem dicit, Domini eſt terra, Psal.23. & plenitudo eius orbis terrarum, & vniuerſi qui habitant in eo. Singula igitur eorum, quæ facta ſunt, omnipotenti Deo naturaliter laudis præconia exhibent, eóque perfectius ac peramplius, quo præſtantiora atque cumulatiora gratiarum munera

nera perceperunt. Hinc beatæ virginis, cuius natalitius dies hodie in vniuersa Christi celebratur ecclesia, excellentia fulget, hinc laudis ipsius holocaustum commendatur. Sanctificationis quidem priuilegio, virtutum meritis, virginitatis honore, prolis fœcunditate, humilitatis decore, atque donorum plenitudine mortales supereminet vniuersos. Omnium quippe referta cumulo gratiarũ cunctis in se Deum fecit esse laudabilem. Quis Deum non honoret in virgine, qui virginem Dei voluit fieri genitricem, reparatricem seculi, lucem mundi, speculum sanctitatis, fidei magisterium, peregrinationis solatiũ, immaculatum templum, & fœderis arca diuinis manibus fabricata? An non Maria testamenti arca verissima, quæ auro vestita mundissimo, virtutum gemmis ornata, ac imputribilibus lignis spiritualiter facta, testamenti tabulas, frondentem virgam, & suauissimum in se manna cõtinuit? Hæc omnia in Christo, imò hæc omnia Christus, qui virginalis pudicitiæ habitauit in vtero. Ipse nempe verus Deus fuit & homo, verámque carnem traxit ex virgine. Hoc nanque suauissimum est manna de cœlo missum ad spiritualem refectionem, vitámque iustorum. Nullam vtique in se corruptionem admittit, nullum de se spiritualiter manducantibus fastidium parit, quin potius præstat vitam, vires præbet, infundit gaudium, & de imis constituit in excelsis. Qui manducat (inquit) meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. *Ioan. 6.* Vidésne, quantum proficiat, qui Christi carnem spiritualiter sumit? Quid excellentius quàm manere in Christo, & Christum habere in se manentem? Accede igitur, manduca sacramenta cœlestia, mentis pertracta affectu, vt latente illius merearis saginari dulcedine. Proficies parum, si id carnaliter quæras. Spiritus (inquit Dominus) est qui viuificat, caro autem non prodest quicquam. Prorsus quicquam non prodest caro Christi carnaliter non spiritualiter manducata. Spiritus ante faciem nostram Christus Dominus se spiritualiter sumendum exhibuit. Hoc vtiq; manna, quod in vtero Mariæ repositum, tibíque expositum, atque appositum est, frequenter vtere ad salutem. Vteri huius venerare pudicitiam, & arcæ huius mysticæ gratiam contemplare, quæ tale excepit munus, talémque genuit prolem, quæ te corporis sui manna reficeret, inebriaret cruore, passione redimeret, morte saluaret. Decebat prorsus, vt immaculata esset mente, & corpore sancta, plena gratia, meritis locuples, virtutum vniuersarum varietate decorata, quæ de cœlo suscepit verbum fide, concepit filium, conuersatione illustrauit mundum, manna pauit turbam fidelium, obumbrante Spiritu circundedit virum, ex se nobis protulit hominem Deum cum honore virginitatis, cum integritate carnis, & fœcunditate prolis. Nempe quem Maria genuit, Deus verus & homo erat, Patri æqualis secundum diuinitatem, conceptus de matre secundum humanitatem, carnem veram de eadem suscipiens, rationalémque animam habens vt homo, factus nobis à Deo, sapientia & iustitia, sanctificatio & redemptio. In illo siquidem secundum interiorem hominem tanquam in duabus tabulis spiritualibus omnis legis perfectio, omniúmq; charismatum plenitudo consistit. In intellectu nanque omnis veritatis scientiam, in affectu autem plenitudinem bonitatis Dei digito signatam conspicies. Porrò in affectus animæ Christi latitudine, veluti in prima ta- bula triplicem affectionem reperies scriptam, amo- ris, videlicet, dilectionis, & caritatis. Per amore quippe naturaliter seipsum, per dilectionem au proximum diligebat, vnde dilectio quasi duo liga sed per caritatem Deo insolubiliter inhærebat. Na caritas cara vnitas, siue carum Deo faciens dicit Iste vtique affectiones trifariæ tam ex verbis, quàm ipsius mediatoris optimè comprobantur operib intellectus verò eius cadenti planicie tanquam cunda tabula Sancti Spiritus dona septem inue de quibus Propheta loquitur dicens, Egredietur vi de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, &. quiescet super eum spiritus sapientiæ & intellec spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. Vides septenarium numerum septiformis gratiæ Sancti Spiritus in Christo per Prophetam fuisse expressum, vt non dubites tabulas illas lapideas, in quibus decalogi præcepta Dei digito exarata erant, mediatoris nostri rationalem præfigurasse animam, quem vtique mediatorem sanctissima Maria nouem mensibus in vtero gestauit. Repletus est igitur idem spiritu timoris non seruilis nec mercenarij, sed filialis, vt patris a criter in omnibus pareret imperio. Pietatis vt desc denti ab Hierusalem in Hierico homini expoli vulnerato, semiuiuóque relicto compatiens lang ribus mederetur. Scientiæ vt peregrinationis hu ærumnas agnoscens mystice super Hierusalem fl homini insinuaret esse plangendum, Fortitudinis calumnias, flagella, sibíq; illata fortiter perfe conuicia fideles suos ad tribulationum toleran erudiret, Consilij, vt ecclesia sancta optimis in tionibus imbuta, saluberrimis eius consiliis com daret assensum, Intellectus, vt diuinorum eloqui rum reseratis per illum mysteriis fidei iugo hu corda sternerentur, Sapientiæ, vt qui à Domi regrinari norũt, internam consolationem n quæ super terram, sed quæ sursum sunt, sapido tis quærerent gustu. Istæ nempe veræ sunt tabu in arcano corpusculi sui Maria suscipiẽs tibi pore produxit ad publicum, quatenus diceres quæ sit voluntas Dei beneplacens, atque perfect ctúq; te impellente consummares eam. In ipsis lege assidue, ac iugiter meditare, vt mentis tuæ re uatus spiritu nouum induas hominem, qui secund Christum formatus est. Tunc spirituali perfusus lu ne ablato à te seruili timore virgam virtutis Chri quæ virginali Mariæ requieuit in vtero, sufficient intelligas, scies profecto quòd verbum, quod erat principio apud Deum, per quod facta sunt omnia in quo vniuersa, quæ facta sunt, in thalamo vteri riæ de carne virginis factum est caro. Exinaniu dem seipsum serui formam suscipiens, non amittens diuinitatis gloriam, potestatem ma æqualitatem patris, verbi æternitatem, candem sa- pientiæ, atque splendorem inaccessibilis lucis. N potestas illius æterna est, quæ non auferetur. gnum quod non corrũpetur. Præfiguratæ virga excellentiã audi Prophetã suo vaticinio cõmen tem, Sedes tua Deus in seculũ seculi virga direction virga regni tui. Hac vtiq; virga mediante fecit nom natissimus Propheta signa & prodigia in Aegypto co Pharaone, & seruis illius vniuersis. Hæc mare dim

rubr

rubrum, ita vt per illud Israël filij sicco transirent vestigio. Hæc non sola, sed cum manna & duabus testamenti tabulis operante Spiritu Sancto ad posterorum memoriam, atque profectum Mariæ gestatur in ventre. Disce igitur, qui de Christo in bonitate sentire desideras, Deum ipsum & hominem confiteri necnon naturas tres, corporalem (videlicet) spiritualem, atque diuinam, in vnam mediatoris Dei & hominum sine confusione earum conuenire personam. Hinc itaque Mariæ prærogatiuæ celeberrima prædicatur, quæ non hominem tantum, sed Deum nobis & hominem generauit, quamobrem rectissime Dei genitricis nuncupatur. O beata inter fœminas, cuius gratia hominum ac Angelorum transcendit naturam, propterea Angelicus nuncius de cœlo missus ad virginem tam officiosissimè eam salutauit dicens, Aue
Lucæ 1. sanctissima Maria, gratia plena, Dominus tecum. Gabrielis ergo nos eruditi oraculo, quanta qualísve sit, quæ hodie nata est, salubriter agnoscamus. Nempe in eius ortu lætati sunt cœli, decantauerunt Angeli laudes Deo, promulgata est pax, humanæ speciei cœpit aboleri opprobrium, atque fugatis tenebris, quæ totum occupauerant orbem, radios suos rutilans aurora perfudit. Solis quippe iustitiæ vtcunque irradiata fulgore placidum in se aspicientibus præbebat affectum. Quæ enim sanctificata in vtero, ac ab omni culpæ originalis fuerat liberata contagio, gratiæ plenitudinem, quam mente perceperat, protendebat exterius. Illam profecto adhuc in matris vtero decubantem adamauit verbum, sibíque in genitricem elegit vtpote superabundanti iam benedictione præuentam, iámque Sancti Spiritus magisterio deputatam. Ipsam idem spiritus custodiuit à carnis colluuione immunem, à libidinis delectatione expertem, à seculi amore alienam, atque ab vniuersorum criminum contagione immaculatam. Tota pulcra, absque delicto, sine mentis & corporis deformitate, Deo & hominibus amabilis habebatur. Sanctitatis etenim perlucidum erat speculum, pudicitiæ ornamentum, virginitatis gloria, humilitatis forma, honestatis riuulus, exemplar continentiæ, sapientiæ thronus, magistra virtutum, decus hominum, lætitia Angelorum, mundi interuentrix, & æterni Patris filia prædilecta. Nullus planè mortalium, quamuis donorum cœlestium numerositate sit præditus, huic valet virgini coæquari. Patriarcharum vtique, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, omniúmque sanctorum merita Maria beata transcendit. Hanc vniuersa supernorum ciuium multitudo veneratur, colit, & laudat. Quamobrem tota per orbem terrarum diffusa sancta mater exultet ecclesia, quæ huius virginis est hodie illustrata natali. Nemo à laude illius secernitur, nullus ab istius diei festiua iubilatione excluditur. Alternatim itaque psallant chori, virginum turba lætetur, plebs fidelium gaudio repleatur in Domino, diuinæ in ecclesiis resonent laudes, solennis cæremoniarum exhibeatur cultus, & vbique Mariæ virginis præconia prædicentur. Nos igitur ad honorem huius virginis præcinamus in confessione, deóque nostro psallamus in cithara. Ipsum veneremur in matre, & matrem honoremus in filio, vtrisque vota nostra fideliter exoluamus, quatenus filium genitrice interpellante pro nobis vincamus mundum, Diabolum superemus, tentationibus renitamur, consequamur gratiam, adipiscamur coronam, atque in regnum introeamus æternum. Vniuersa autem hæc vt facilius mereamur, tu ô beata Dei genitrix, virgo fœcunda, cœli porta, delinquentium spes pro nobis interuenire digneris. Non te repellet, qui nasci voluit ex te, honorauit te, requieuit in te, téque collocauit apud se, qui fecit te Iesus Christus Dominus noster, qui cum Patre, & cætera.

In festo exaltationis sanctæ Crucis.

PEr primorum præuaricationem parentum (sacro reserante eloquio) eosdem cum vniuersa posteritate in huius vasti tatem exilij relegatos esse cognouimus. Inde autem exteriori homini corporis languores innumeri, labores continui, necessitates quamplurimæ, & carnis ineuitabilis resolutio subsecutæ sunt. Interiori verò operandi infirmitas, de qua Apostolus, Video inquit aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Item veri ignorantia & falsi, boni & mali. Concupiscentia ex carnis ac sensuum lenocinio generata, atque nutrita, necnon & malitia, quæ instigante maligno & arbitrio consentiente perficitur. Sicque factus est homo suis exigentibus demeritis huius mundi incola, profugus, & vagus super terram, contrarius sibiipsi, & auersus à Deo. Ipsius profecto est lugenda calamitas, eo amplius quòd se ignorat esse plangendum. Fecit de exilio patriam, naturalíque amissa dignitate temporalem quæsiuit momentaneam & non suam. Semper proficeret in deterius, atque redigeretur in nihilum, nisi diuino sustentaretur auxilio. Noluit enim Dei miseratio, quatenus id ex iustitiæ rigore congrueret, vt humana species funditus deleretur, aboleretúrque sui conditoris imago, qua in sua fuerat insignita origine. Hæc potissima incarnationis verbi causa fuit, quatenus per assumptum hominem documenta saluberrima tribueret Deus, quibus peccator homo amissa recuperaret dona, deformatam reformaret imaginem, & cœlestem à qua longauerat multum, remearet ad patriam. Hinc eloquia sunt ab ipso mediatore prærogata diuina, vt rationalis mens in omni veritatis ac virtutis instrueretur scientia. Sacramenta sunt etiam instituta cœlestia, vt ex prælibatione spiritualis dulcedinis interioris hominis sanaretur infirmitas, restauraretur virtus, & concreta malignitas tanquam cera liquesceret. Voluit præterea ignominiosæ passionis subire patibulum, vt illecebrosa affectione detersa, concupiscibilis vis in redemptoris sui transiret affectum. Allicitur quippe humanum cor, & caritatis succenditur flamma, quoties cogitatione peruigili agonis huius modum meditatur & causam. Quámobrem vt tanti beneficij memoriale in cordibus iugiter resideret fidelium, mater ecclesia exaltationis sanctæ crucis annuum diem celebrari instituit. Hanc siquidem summa cum veneratione adorat & colit, in qua abolitum est originalis culpæ chirographum, atque mutatum decretum damnationis æternæ. Sapienti etenim Saluator noster vsus consilio, per lignum crucis vetiti ligni delicta donauit. Agnosce igitur ô homo amissam, per lignum scientiæ gratiam, &

Roma. 7.

dupli

duplicis mortis exceptam sententiam, quatenus gratias pro accepta venia Christo exhibeas, qui reatus tui debitum crucis exoluit in ligno. Disce inquam crucis sanctæ virtutem, in qua restaurationis humanæ sunt consummata mysteria. Pependit vita, & mors fuisse occisa cognoscitur. O bona crux, quæ decorem de membris Domini suscepisti, quas tibi laudes, qualitérve tua digne valeam manifestare præconia? Per te nanque nobis apertum est cœlum, antiquæ legis sunt reserata sacramenta, protoparentum est ablatum opprobrium, diuinæ caritatis prærogatum indicium, donatæ pacis signum ostensum, atque amoris Christi testimonium declaratum. Mediatoris equidem in te operante virtute fugantur per te dæmones, liberantur ægroti, mortui reuocantur ad vitam, fides augetur, pusillanimitas propulsatur, roboratur virtus, spésque vtcunque collapsa erigitur. Tu enim Christianæ religionis decus, tu ornamentum sanctitatis, tu militum Christi incentiuum quammaximum, & munimen inexpugnabile. Tu ducis nostri vexillum gloriosissimum, triumphi signum, immundorum spirituum terror, clauis inferorum, bellantium fiducia, certaminis stadium, victoriæ testis, thesaurus amabilis, lignum vitæ, in medio paradisi plantatum, amœnum, immarcessibile, saluificum, atque fœcundum. Ascendam (inquit sponsa de te) in palmam, apprehendam fructus eius. Nempe sub vmbra tua ab æstu diei protegimur tempestate, turbine, & à pluuia. Ex quo humani generis Redemptor extensis manibus ac pedibus in te affixus est, potatus aceto & felle, illusus, blasphematus, vulneratúsque lancea. Es honorata ab Angelis, à sanctis adorata, à regibus & seculi principibus, & ambulantibus in spiritu venerata, prædicata à doctoribus, magnificata in populis, in ecclesiis & plateis exhibita, & monstrata. Fuisti denique à Prophetis prænunciata figuris & ænigmatibus, in lege veteri præsignata, sublimata à Christo, ab Apostolis testificata, à Pontificibus exaltata, & ab omni plebe fidelium officiosissime glorificata. Qui te agnoscunt, te colunt, ad te suspirant, per te præsumunt, in te iucundantur, de te mirantur, tibíque honoris exoluunt latriam. Aspiciunt in te mentis oculo, qui pro se pependit in te, suóque te cruore rigauit. Radios nanque amoris, caritatísque sagittas emittis de te, quæ amantium corda transfigunt. Es quippe plena dulcedine, luce perfusa, dilectione redundans, imitationis exemplar, patientiæ speculum, referta mysteriis, & sacramentis grauida. Altitudine siquidem tua mediatoris Christi locupletata meritis transcendens cœlos, profunditate autem, qua captiuos patres de locis pœnalibus eruisti, abyssos penetras, tua verò longanimitate, qua delinquentium peccata toleras, mundum circuis vniuersum. De latitudine autem tua quid memorem? In sinu enim tuæ latissimæ caritatis iustorum foues animas, & ab exitio liberas damnationis æternæ. Per te nanque, & in te spiritualis noster Noë mystice humanum genus de aquarum diluuij inundatione saluauit. Tua quoque percusione de durissima petra lateris Christi largissimæ regenerationis emanauerunt aquæ, quæ concupiscentiæ originalis ardorem temperant. Tua demum immersione amarissimæ lymphæ tribulationum præsentis exilij dulcorantur adeò, vt in amore earum perfectorum inardescat affectus. In te tanquam in iudiciario throno viuorum ac mortuorum iudex salutis, atque interitus senten-tiam dedit, documentáque maxima nostræ redem-ptionis exhibuit. Nempe pro crucifixoribus sui [illegible] rauit patrem, dilecto Discipulo matrem virgi[nem] commendauit, latroni credenti & confitenti la[rgi]tus est regnum. In necessitatibus diuinum nos do[cuit] implorare auxilium. Salutis nostræ sitim indic[auit] veteris testamenti promissa, humanæque redem[ptio]nis mysteria consummauit, atque genitoris [pro]prium spiritum in manibus commendauit. [illegible] plurima sunt & alia virtutum tuarum excelle[n]nia, quæ tenuis ingenioli mei sensus non potes[t attin]gere. Imitatores nanque tui, & contemplationi [cœle]stium vtcunque vacantes, quoniam frequenter in [the]saurorum sapientiæ & caritatis Christi ingrediun[tur] arcanum, sciunt te. Tuæ etenim veritatis clarit[ate] irradiati, tuóque spiritualis gustus debriati nectar[e], ignominiam tuam suam ipsorum gloriam esse fatentur. Ex his vnum audiamus, quid dicat, Absit (inquit) mihi gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. O fidelis seruus & opprobriorum Christi verus amator, cui viuere Christus erat, & mori lucrum, qu[i] Christum crucifixum gentibus prædicabat, qu[i] sublimiter crucis mysteria agnoscebat in Chri[sto]. Hinc Discipulos suos cupiebat comprehendere [cum] omnibus sanctis, quæ esset crucis huius latitudo [lon]gitudo, sublimitas, & profundum, necnon & [super]eminens scientia caritatis Christi, quatenus h[ac] agnitione Christo conformarentur crucifixo. N[ou]rat equidem Apostolus vberem esse dilectionem [me]ritísque locuples crucis mysterium. Ipsum qu[i] Dominum dixisse nouerat, Quum exaltatus fu[ero à] terra, omnia traham ad meipsum. Trahitur pro[fecto] suauiter, efficacitérque meditantis animus, [illegible] suspensa cogitatione Domini Iesu crucifixi [passio]nem considerat, pendentis (videlicet) affec[tum, at]tentionem patientis, passionis modum, a[cerbitatem] supplicij, personámque mediatoris. Cuiu[s] [illegible] ferreum pectus, quod Redemptoris effusus [la]crymarum irriguus fons, exprobrantium [illegible] astantium Iudæorum, indicibilis cruciatus [illegible] validissimus clamor vulnerati & confixi, [illegible] corporis rigor, incomparabilis dolor aspicien[tis vir]ginis vnigenitum suspensum in ligno, non [illegible] ad compassionem, prouocent ad lamentum, [illegible] cant ad planctum, ad deuotionem excitent, & [illegible] te succendant? Sunt prorsus hæc omnia amor[is] [illegible] læ, & preciosissimæ gemmæ in spiritu militan[tis] Christo. Horum quicunque inexpertus est, [illegible] quum sit, & corde hebetatus, eadem vilipen[dit], dedignatur mentem in talibus occupare. Ne[c mirum]. Nam animalis homo non percipit ea, quæ [illegible] Huiusmodi (heu) quantum plangendi sun[t], quæ carnis sunt, sapiunt, Dei magnalia no[n intelli]gunt, soli æterni illustrati splendore non vi[dent], [vo]cati non audiunt, excitati non euigilant, [illegible] [dilectis]sisime dilecti non diligunt. At verò qui sun[t Christi], omnia arbitrantur vt stercora, vt ipsum lucri[faciant], carnémque suam cum vitiis & concupiscentiis cru[ci]figunt, seculi illecebris consolari renuunt, quaten[us] Christi passionibus valeant communicare faci[lius]. Hæc sapit crux sancta, dum non ad ligni attend[it] materiam, sed ad spiritualem sensum, ad arcana m[y]ste[ria]

...teria, ad fructum vitæ, ad redemptoris excellentiam, ad exuberantem gratiam, futuramq́; gloriam. Quotidiano ſiquidem filiorum nutriuntur alimento, & ſaginati vituli in cruce aſſati proficiunt in affectum. Fit autem nonnunquam, vt in eorum meditatione ſancti ignis adeò inardeſcat flamma, quatenus euecti ſupra ſe, reuelata facie gloriam Dei ſpeculentur, de claritate transformentur in claritatem, hoc domini 2. Cor. 5 ſpiritu cooperánte in eis. Talibus illud congruit Apoſtolicum: Etſi nouimus Christum ſecundum carnem, ſed iam non nouimus. Sibi de ligno crucis contexerunt ſcalam, per quam ordinate aſcendentes ſpiritua li in Chriſto iucunditate fruuntur. Non enim repente conſcendunt, ſed pedetentim humiliterque introrſus illos dirigente ſpiritu domini Ieſu. Humana ſiquidem hoc non agitur volũtate, ſed diuino munere, per quod ſingulis impertiuntur ſingula. Precibus igitur inſiſtẽdum eſt, & Dei ſuffragium flagitandum, quatenus quotidie nobis ſemper potiora donentur. Contingit enim perſæpe, vt quod nequeunt merita, deſideriorum interpellationes largiantur. Delectatur quippe dominus orationibus ſupplicantium, vt eorum votis annuant, ſi tamẽ corde ſimplici fundantur, humilique mente ac deuotione fideli. Nempe ſi tria hæc conueniant in orante, de omni re, quancunque petierit ſecundum Deum, fiet illi à patre luminum, eiuſque filio domino noſtro Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat, &c.

In feſto ſancti Matthæi Apoſtoli & Euangeliſtæ.

IVdiciorum diuinorum atque vocationis iuſtorum quiſquis voluerit inueſtigare diuitias, eo magis deficiet, quo ſibi profeciſſe videbitur. Caligat prorſus omne naturale ingenium, & inquirendo ſuccumbit nimietate repercuſſum ſplendoris. Quis iudiciorum altitudinem valet attingere, quum Angelicis ſpiritibus inacceſsibilis ſit? Quis diuinæ miſerationis ſufficit profunda nudare, atq; electionis ſanctorum inueſti- Rom. 11 gare cauſas? Clamat horum inſcius Apoſtolus & admiratione repletus: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quis enim cognouit ſenſum domini? quis conſiliarius eius fuit? aut ſi quis prior dedit illi, & non retribuetur ei? Nempe cui voluerit, miſeretur, & quem vult, indurat, ita tamen vt nullius perſonam accipiat. Nam etſi quem eligit ac præuenit in benedictionibus dulcedinis, id non ex operibus agat iuſtitiæ, neque ex præcedentibus meritis, ſed nimirum ex ſola gratia atque beneplacito ſuo, quòd quos prædeſtinauit vocat, & iuſtificat vt glorificet. Quos autem non vocando indurat, ſine indignatione, & abſque vlla perficit iniuſtitia. Nunquid iniquitas eſt apud Deum: aut ſecundũ hominem operatur? Tu autem (inquit diuinus ſermo) Deus noſter ſuauis & verus es, patiẽs & in miſericordia diſponens omnia, etenim ſi peccauerimus, tui ſumus ſciẽtes magnitudinem tuã, & ſi non peccauerimus, ſcimus, quoniam apud te ſumus computati. Recto igitur inſcrutabili atq; ineffabili iudicio diſponit Deus regimen vniuerſi, atque in ſpiritualibus & corporalibus creaturis irreprehenſibiliter operatur. Tanquam opifex optimus vaſa ſua quædam in honorem, quædam verò facit in cõtumeliam ſempiternam. Horum ſiquidem velle rationes perquirere, prorſus temerarium eſt, quum veneranda potius, quã percunctandæ ſint. Eſt ne arbitrandum quempiam ſummorum ſpirituum naturali acumine ad indaginẽ æternæ ſapientiæ poſſe pertingere, atq; oculo ſuo intueri inacceſsibile lumen ipſius, quod in ſe poſsidendo inhabitat? Quod ſi non illi, quomodo id actitare valebit homo puluis & cinis, qui domum habitat luteam, & terrenum habet fundamentum? Ecce ego (inquit) ſum Deus, qui non Deut. 32 immutor, ego occidam, & viuere faciam, percutiam, & ego ſanabo. Occidit quippe, & miſericorditer percutit. Quotquot ſanat à culpis, & viuere facit ad gratiam vita ſpiritus. An occiſus & viuificatus eſt Paulus, percuſſus atq; ſanatus? Nunquid ad vitam Matthæus nõ eſt erectus apoſtolus, atq; ſanatus à crimine? Nam queadmodum perſequendi crudelitas eſt extincta in Paulo, ita auaritiæ cupiditas occiſa in Matthæo deperiit. O felix hæc mutatio dexteræ excelſi, quæ de publicano apoſtolũ, & de perſecutore doctorẽ eximiũ fecit. Quis non miretur, exultet, & laudet? Hæc planè præcelſa diuinæ miſerationis ſunt opera, hæc præclara ſunt æternę bonitatis teſtimonia, quibus nos ad pœnitentiam inuitat, indulgentiam ſuadet, immittit ſpem, & dilectionem oſtendit. Nulla prorſus in iſtis laudabilia nouimus fuiſſe acta, vt talem ſortirentur electionis gratiam. Erat nanque Matthæus, cuius hodie celebritas ſolenniter colitur, publicanus & turpis lucri publice negociis intentus, alienus à fide, & à ſanctorum ſegregatus cõſortio, temporalia quærens, parui pendensque cœleſtia. Hic vtique talis gratis vocatus à Chriſto audiuit: Sequere me. Signa non viderat, ſalutis non intellexerat monita, nec familiaris Chriſto extiterat, & tamen ad vnam vocantis vocem corde compũctus, mente mutatus, irradiatus fide, atque caritatis transfixus iaculo, repente relictis pecuniis, familia, poſſeſsionibus, ac ſeipſo pręceptoris obediuit imperio. Propterea illius fuit mutatio, atq; laude digniſsima prætermiſſa rei familiaris cura, abdicatis Telonij miniſtrationibus, ſe inuitanti dexteram dedit. Agnouit equidem in ſpiritu, quid egerat, quis vocaret, quantáue illi promitterentur in cœlis. Minime habita deſerere valuiſſet, & ſi horum caruiſſet notitia. Gratus igitur effectus pro munere redemptorẽ ſuo lætus excepit hoſpitio. Beata planè domus, quam Dei ſapiẽtia viſere dignatur, felix inquam anima, ad quam deſcendit verbum, vt illam reficiat. Vtinam in cordis mei habitaculum domino meo introire complaceat. O ſi merear videre illum, loquentem audire, ſuſcipere admonentem, exhortantem intelligere, & diligere me diligentem. Scio equidem, ſi ad ſeruum ſuum declinare dignabitur, quòd habitationis meę eliminabit ſordes, fugabit hoſtes, tenebras illuminabit, ſedabit rixas, tentationes diſsipabit, atq; concupiſcentiarum imbre ſuo mitigabit ardorem. Fiet domus confuſionis, orationis domus, templum oblationis, locus pacis, thalamus ſponſi, & altare laudis. Propelletur dolor, pacabitur conſcientia, exultabit ſpiritus, feruefcet affectus interiora iubilabunt, omniáque oſſa mea clamabunt, & dicent: Domine quis ſimilis tui? Quando ſic adipe & pinguedine replebitur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum? quando, inquam, pro præſentia regis mei, Dei mei, & redemptoris mei reiecto viduitatis indumento nuptiali induar veſte, atque mutato corde lapideo

pideo in carneum cantabo lætitię canticum, carmen Deo meo, qui se inclinabit ad me, vt me erigat ad se, ostendat se mihi, accendat ad se? Erit profectò dies ille singularis, celeberrimus, sanctus, iucũdus, nũquam à memoria abolendus, nullis pro aduersitatibus obliuioni tradendus. Veni igitur ad me domine, insinua te mihi, sonet vox tua in auribus meis, nam vox tua dulcis est, & facies tua decora, adeò vt in ipsam angeli prospicere concupiscant, adimple pręcordia mea lætitia cum vultu tuo, præbe gratiæ tuæ riuum superius & inferius, quatenus solenne tibi, corporíque tuo spirituali valeam præparare conuiuium. Id nanque ad tui gloriam tuorúmue profectum vilitas mea conatur perficere. Superuacue tamen nititur, nisi subministraueris materiam, præbueris gratiam, deterseris caliginem, donauerísque constantiam. Quum igitur omnis sapientia abs te sit domine, atque postulanda à te, mitte illam (obsecro) de sede magnitudinis tuæ, vt mecum sit, & mecum laboret. Ipsa etenim quibus libenter vesceris, & quæ tuo mystico corpori competunt, apponendas delicias largietur. Cæterum (vt arbitror) vt de nobis in nobis, corpus verò tuum eloquiorum tuorum dulcedine saginatur. Verumque (ni fallor) te dixisse profiteor de corpore quidẽ tuo diabolo tibi suadẽte, vt de lapidibus panes faceres. Aisti:
Deute.8. Nõ in solo pane viuit homo, sed de omni verbo, quod
Prou.8. procedit ex ore Dei. De te autem inquis: Delicię meæ sunt esse cum filiis hominum, non cum qualibuscunque, sed potissime cum pauperibus, mitibus, lugentibus, esurientibus, ac sitientibus iustitiam, misericordibus, pacificis, mundis corde, & pro iustitia persecutiones patientibus. Hi nanque præcepta tua opere perficientes iusti dicũtur, & sunt, propterea tua illos mansione nobilitas, dicente scriptura, Anima iusti sedes est sapientiæ, tuo alis cibo, lacte nutris, eloquio roboras ac communicatione fœcundas. Hinc seipsos exhibent tibi humiles, alacres, immaculatos, ignitos, sapientes, & castos. Talibus profectò delectaris virtutibus, huiusmodi studiis, spirituale tuũ operatur conuiuium, ibi recumbis, vbi apponuntur ista, non vt nostro indigeas alimento, sed vt de nostra exercitatione læteris. Læteris planè, sed in te de te, dicente Prophe-
Nee.3. ta: Gaudium enim domini est fortitudo vestra. Attamen vt verum fatear, tuamq́; cõfirmem sententiam, etiam in proximis pasceris, & quicquid illis rectè impenditur, tibi collatũ esse non dubito. Quamobrem si quid humanitatis, si quid molestię irrogatur sanctis, infertur tibi domino meo, quẽadmodum tuo probari potest eloquio. Tibi itaque sicut meipsum tanquã spirituale exhibeo conuiuium, & vtinã in synceritate cordis, & in conscientiæ nitore, in amore virtutis, in flãma caritatis, in holocausto laudis, in mẽtis puritate, in delectatione sapiẽtiæ: ita corpori tuo mystico propter te diuini sermonis mensuram paro, hoc te excitante, te instruente, & ministrante per te. Nosti ô æterna sapientia imperitiam meam, paupertatem multam, virtutem modicam, & profundam miseriam, neque eadem abscondisti à me, quatenus munus agnoscam tuum, & gloriari discam solum in te. Maximæ vtique esset dementiæ in tam præclara mei scientia mihi arrogare, quod tuum est. Scis domine in te coram te loquens, quia non mentior, quanquam forte ex iis, qui iudicant secundum faciem, quidam sentiant aliter. Mea tantum interest obtemperare, tuo autem palàm veritatem facere, propter e[...] quamdiu in hoc corporis habitaculo conuer[...] fuero, operam dabo viuere tibi, & perseuerare[...] tuísque ministrare propter te, prout ipse man[...] ris. Confido equidem, quoniam abscondes me[...] condito faciei tuæ à conturbatione hominu[...] teges me in tabernaculo tuo à contradictio[...] guarum, respondebísque exprobrantibus m[...] bum illud, quod in Matthæi conuiuio Phari[...] murantibus, cur cum publicanis & pecca[...] manducares, dixisti: Euntes discite quid est, [...] cordiam volo & non sacrificium, non veni [...] iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Non [...] dedignari debent isti, quemadmodum Pharisęi, [...] peccatoribus homo factus peccatorum minimo[...] pra ipsius meritum gratię quantulumcunque conf[...] re digneris. Tibi vtique detrahunt quicunque dona [...] tuis minime derogare verentur. Tu nanque es, qui mutorum aperis ora, & linguas infantium disertas facis. Tu, inquam, si per subiugale animal Prophetæ vesaniam corripuisti, mirum non est, etsi per rationalem creaturam, quamuis vilissimam non obhorr[...] fari. Est tamen antiquatum malum liuoris mor[...] quod etiam apud iustos vigere vtcunque con[...] Aequanimiter autem tolerandum est, intuen[...] in te, atque conscientiæ testimonio gaudendu[...] runtamen tuo sanctorúmque tuorum, qui p[...] tes in te persecutiones pertulerunt, exemplo[...] dum est, necnon & Apostoli huius gloriosissim[...] quanquam obloquentium audisset eloquia in [...] rali refectione, quam fecit, minime tamen ab[...] nitatis resiluit proposito, sed ardentium sp[...] fidelibus tuis conuiuium præparauit. Nónne [...] in Ecclesiis Euangelium recitatur, quod [...] ties corpori tuo salutarem alimoniam suam[...] Pascit equidem animas esurientium te, [...] guescit in fide, dum infantiam tuam, mo[...] ctrinam tuam, solicitudinem, fatigatio[...] nem, mortem, resurrectionem, ascẽtione[...] insinuat auribus. Magnum prorsus ac solen[...] cendum est esse conuiuium, quod in toto o[...] rum noscitur esse diffusum. Rediuiuis semp[...] tatur alimentis, quoniam nunquam Dei ve[...] ueteratur, corrumpitur nunquam, quin p[...] gatum multiplicatur, prædicatum crescit, [...] nutrit, accendit meditatum, agnitum concup[...] expositum, integrum, & intelligentiæ faucib[...] sum, permanet incorruptum. Nec immerito [...] modo corrumpi potest, quod æternum est: Q[...] do simplicissimum diuidi, obtenebrari lum[...] mensum minui, spirituale concludi, bonita[...] infatuari sapientia, & vita labefactari val[...] quamuis literarum sonitus transeat, quam[...] labarum prætereat, quanquam illud profe[...] ficiant, integrum tamen incorruptúmque p[...] in se vita spiritus viuificans, ad quem transl[...] mansionem facit, minime nihilominus de[...] dicantem, nisi ipse derelinquat illud. Hinc e[...] diffunditur per generationes & generationes, [...] nullo detrimentum patiens sempiternum ma[...] Transfert se, & perlustrans omnia, nullámque v[...] situdinem admittens in se semper est, quod est. [...] nimirum Prophetarum & Apostolorum autor[...] bus comprobatur: Omnis caro (inquit Proph[...] fœn[...]

fœnum,& omnis gloria eius tanquam flos fœni, flos transiit,& decor eius deperit, verbum autem domini manet in æternum. Et Propheta aliàs ait: In æternum domine verbum tuum permanet in cœlo, in generatione & generationem veritas tua. Paulus verò dicit: Heb. 4. Viuus est Dei sermo,& efficax,& penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagúmque & medullarum, & discretor cogitationum,& intentionũ cordis. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Vidésne, quàm excellens, quámve spiritualium deliciarum vberrimum apostolus Matthæus corpori Christi conuiuium prærogauerit? Præcellit quippe ex sui dignitate honoris seculi terrenas facultates, carnales illecebras, temporalia gaudia, visibilia cuncta, atque vniuersa, quæ humanis sensibus esse subiecta noscuntur. Merito igitur illum sacrosancta colit ecclesia, cæremonijsque effert, interpellat precibus, celebritate commendat, atque præclara martyrij eius veneratur insignia, per quem talia tantáque diuinorum eloquiorum percipere rudimenta promeruit. Nequaquam erga ipsum deesse debet reuerentiæ cultus, qui & seipsum exhibuit Deo, & sermonis sacri pro communi omnium profectu studuit esse minister. Ad rependendum itaque sancto huic debitum gratiarum actionis obsequium festiua hodie exultatione lætemur in terris, illum humiliter votis prosequamur & precibus, quem de carnis erutum ergastulo angelorum cœtibus nouimus esse permistum. Ipsius prorsus est autor præmij, qui eius extitit causa martyrij Iesus Christus dominus noster, qui cum patre,&c.

In solennitate sancti Michaëlis archangeli.

Diuina sapientia quando in mundi exordio hominem condidit, duplices voluit vt haberet oculos, carnis (videlicet) & mentis: per carnales quidem, vt aspiceret mũdum & creaturarum species, quæ in ipso sunt: per spirituales verò, vt agnosceret se, & per se in Dei contemplatione eleuaretur supra se. Vtroque enim modo magnam de conditore suo poterat captare notitiam. Nempe per creaturarum decorem in cognitionem valebat venire factoris ipsum contuendo per speculum. De hoc suo nos Propheta Psal. 91. erudit exemplo, quum inquit: Delectasti me domine in factura tua,& in operibus manuum tuarũ exercebor. Non ait, delectauit me domine factura tua, sed tu in illa delectasti, qui talem ipsam fecisti, vt decore suo te mihi insinuares in illa,& delectarer in te. Non mediocrem menti benè compositæ delectationem confert huius vniuersi perspectio, quippe quum vestigiorum æterni opificis plenum sit, sitque exemplar quàm optimum trinitatis deificæ. Viluit tamen ex assiduitate visionis apud homines, qui & ipsi caligauerat introrsus in eis delictorum præualentibus tenebris. Abutuntur vtique eo conuertentes ad vsum voluptatis, quod illis prærogatum est ad suffragium cognitionis. Fit autem permittente Deo, suísque demeritis exigentibus, vt magna ex parte mentis careant lumine, amittantque sui ac Dei cognitionem, qui ex dono sibi præstito per mundum renuunt intelligere Deum. Nempe quique dum extolluntur infatuantur,& dicentes se sapientes esse efficiuntur insipientes, mente profugi, animo infrænati, & à se alieni. In honore siquidem constituti, & non intelligentes comparantur iumentis insipientibus,& illis efficiuntur similes. Tam diu autem errant per tenebras, & casso labore desudant, quandiu gratis nouo fidei irradiantur splendore. Tunc reuelante fide intuentur perspicue, quod prius per naturale ingenium palpando didicerant. Est nanque fides sola, quæ de inuisibilibus & cœlestibus scientiam præstat. Neque diuinam essentiam, nec felicitatem perpetuam, neque naturam sciremus angelicam, nisi fides imbuerit. Vt autem de reliquis taceam, quæ humiliter credenda sunt, beatos esse spiritus quis naturalis perciperet intellectus, si non suaderet fides? Est autem spiritualis angelorum natura in cœlo, quæ in ipso mundi exordio ab autore omnium condita est, non beata, sed beatificanda, intellectualis semper mobilis, arbitrio libera, incorporea, Deo ministrans, immortalitatem suscipiens secundum gratiam, non secundum naturam, in qua (videlicet) est essentiæ subtilitas, intelligentiæ perspicacitas, liberi arbitrij facultas, atque discretio personalis. Habet propterea in operando virtuositatem, officiositatem in ministrando,& post electionem siue in bono siue in malo immutabilem firmitatem. Ad quod enim se vertit, inflexibilis est. Hanc Deus condidit mirabiliter, & iuxta incommutabilis sapientiæ suæ legem distinxit per ordines, & singulis ministeria propria, actúsque diuisit & nomina. Non enim vt singulatim agnoscantur, specialia sunt sortiti vocabula, quippe quum seipsos alijs vicissim insinuent, sed hoc vtique propter nos, qui ob intelligentiæ imbecillitatem per sensus erudimur & nomina. Nempe angelorum nouem sunt ordines, & hæc vocabula singulorum (videlicet) seraphim, cherubim, & throni. Dominationes, principatus,& potestates: Virtutes, archangeli, & angeli. In primis namque Deus amat vt caritas, in secundis noscit vt veritas, in tertiis sedet vt æquitas, in dominationibus dominatur vt maiestas, in sequentibus regit vt princeps, in potestatibus tuetur vt salus, in virtutibus operatur vt virtus, in archangelis reuelat vt lux, & in angelis mittit vt spirans. Ex his autem Deo quidam eorum assistunt, & diuinæ contemplationi inhærendo nullatenus pro explendis ministeriis egrediuntur foras. Quidam verò ad diuina peragenda mysteria exeunt, ita tamen, vt nequaquam visione priuentur, quoniam etsi iidem beati spiritus circunscribantur loco, ipse Deus, qui illorum beatitudo est, circunscriptus non est. Vbique etenim quum præsens sit, & vbique totus, ibi se offert, vbi rationalis spiritus illum videre dignus efficitur. Nam & latroni secum pendenti inquit: Hodie mecum eris in paradiso. Luc. 23. Impleuit autẽ, quod spopondit, quia diuinitatis suæ essentiam ei fecit esse visibilem. Nempe quod in latrone egit, hoc in ministrantibus angelis perficit. Nihil enim in ipsis est, quod illos à fruitione valeat retardare diuina. Nec minus esse Deo censendi sunt grati, quum exeunt, quàm quum assistunt, quoniam vtroque modo conditoris sui caritate replentur. Miro itaque ordine ministeriorum suorum dispensant negocia, diuini honoris & humanæ salutis zelo succensi. Hoc quoque vniuersum tanta moderatione disponunt, vt nihil inconsultum, nihílque inordinatum in ipso pertranseat. Vnde (oro) hæc elementorum tanta concordia? Vnde corporibus cœlestib

lestibus indicta lex tanto magisterio perseuerat? Nónne ex ministerio angelorum? Ministrantium vtique ordinibus iniunctū est particulare hoc regimen vniuersum, ad quod perficiendum nec tabescunt tædio, nec labore succūbunt, neque seducuntur errore. In lumine quippe sapientiæ, & per superiorum reuelationem eisdem cognoscibilia sunt cuncta, quæ faciunt. Nunquam humano regimini tam sapienter intenderent, si non erudirentur à verbo, quippe quum hominum cogitationes omnino ignorent. Solus illas nouit, cui omnia nudantur, & patent. Hoc Apostolus insinuans inquit: Viuus est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, ita vt nulla creatura inuisibilis sit ei. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Hoc quum ita sit, potest angelicam erudire naturam de iis, quæ ad regimen pertinēt vniuersi, cuius maxima portio homo est. Hinc est quòd innumera mala cohibentur, ne fiant, dæmonum malitia coercetur, ne ad libitum noceat, bonorum vita custoditur, ne deficiat, bella, seditiones, clades, & huiusmodi milia diriguntur, ne species humana depereat, id per angelorum ministeria Dei operante prouidentia, quæ quandoque per se, interdum per suos exercet ministros. Quis explicare sufficit, quantum reuerentiæ, honoris, seruitutis, dilectionis, laudis gratiarúmque actionis Deo nostro debeamus obsequium, qui cæteris omissis beneficiis, angelicam nobis custodiam prę rogauit? Vtique humana deperiret vita, virtus deficeret, iaceret animus, repelleretur oratio, si non angelico esset fulta suffragio. Veneremur igitur sed in domino ciues nostros, fidelissimósque adiutores, & militiæ nostrę propugnatores egregios. Cooperatores eorum simus pro nobis, ne superuacue in nobis laborasse videantur. Gaudium etenim illorum est fortitudo nostra. Gaudent planè, quando post lapsum pœnitentiam agimus, dicente domino: Gaudium est angelis Dei super vno peccatore, pœnitentiam agente. Peramplius verò si stamus, & impertitam nobis gratiam custodimus, atque salubria eorum monita seruamus. Nempe nos instruunt in dubiis, protegunt in periculis, sustentant in aduersis, in prosperis humiliāt, orationes perferunt, reportant gratiam, cumulant merita, & erga nos infatigabiliter ministeria sua exercent. Illos itaque amemus vt nos, pro posse imitemur, & veneremur ex corde. Cæterum quamuis omnes cœli milites maximo cum honore debeamus excolere, præcipue tamen gloriosissimum Michaelem cœlestis exercitus primatem & ducem. Veneremur in illo sublimem gratiam, prærogatiuam singularem, præstitum ministerium, insuperabilem virtutem, conditoris beneuolentiam, ipsiúsque bellatoris constantiā, in eo tamen qui ipsum fecit & nos. Multæ siquidem autoritatis coram Deo inter beatos spiritus esse cognoscitur. Nouimus enim in exordio supernæ ciuitatis sanctæ Hierusalem prælium ibi extitisse non minimum. Temerario quidem ausu contra dominum Lucifer in corde suo se erigens diuinitatis honorem, principandíque dominium concupiuit suimet immoderato amore deceptus. Sibi enim pro muneribus conditoris inconsulte complacuit. Nam cæteros spiritus in naturæ puritate, intelligentiæ perspicacitate, & speciei præ-

Hebr.4

Luc.15

cellebat forma. De ipso enim sic ore prophetico d-
citur: Tu signaculum similitudinis, plenus sapienti-
& perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti, o-
nis lapis preciosus operimentum tuum, tu Che-
extentus & protegens, & posui te in monte san-
Dei, in medio lapidum ignitorum, ambulasti p-
ctus in viis tuis à die conditionis tuæ: donec in-
est iniquitas in te. Pulchritudinis igitur suæ c-
ratione illectus, atque cæcatus priuatum dile-
num, propriámque excellētiam sine meritis a-
ex se, quam fuerat habiturus à domino. Vniuers-
autem angelorum primatum sibi vendicare deli-
maximam in cœlis diuisionem effecit. Ex hoc pu-
causa, ruina illius, & dæmonum exortus est lapi-
dum suasione pestifera spiritibus cunctis cupidita-
suæ reserauit arcanum. Intellectualis quidem fuit illa
locutio, voluntarius verò consensus. Quamobrem
quotquot incommutabili deserto bono sponte com-
mutabili inhæserunt, è cœli sunt regione depulsi.
Tunc planè in cœlo exortum est prælium, tunc cœle-
stes spiritus non clypeo, hasta, vel ense, sed voluntate
tantum certauere vicissim. Sanè in huiusmodi spiri-
tuali conflictu cæteris spiritibus sanctis prælatus e-
Michael, quemadmodum Lucifer malis. Sacro igi-
referente eloquio factum est prælium tunc mag-
in cœlo, Michael & angeli eius præliabātur cum
cone, & draco pugnabat & angeli eius, & non pr-
luerunt, neque inuentus est locus eorum amplius
cœlo. Sibiipsis quippe derelicti, qui Lucifero a-
rendo deliquerant, quomodo diuinæ valerent r-
potestati, quæ magnifice cooperabatur in bo-
Tunc à luce diuisæ sunt tenebrę, atque à peccato-
sancti, tūc Lucifer effectus est coluber, & ma-
stellarum partem cauda sua secum detraxit a-
ros, vnde illi per increpationem obiicitur
ta: Quomodo (inquit) de cœlo cecidisti L-
mane oriebaris? Corruisti in terram, qui
gentes, qui dicebas in corde tuo: In cœlum a-
super astra cœli exaltabo solium meum, s-
monte testamenti in lateribus Aquilonis, a-
super altitudinem nubium, & similis ero alt-
autem proiectus es de sepulchro tuo quasi stirp-
lis, & quasi cadauer putridum, pollutus & ob-
cum iis, qui interfecti sunt gladio, & descender-
fundamenta lacus. Ceciderunt vtique apostat-
ritus (Michaele in eis præualente atque vincente,
stabili bono ad fluxibilitatem, de luce ad tenebras,
scientia in ignorantiam, de innocentia in culpam,
de naturæ puritate, atque liberi arbitrij facultat-
supplicium sempiternum, quemadmodum d-
per Iudam dicitur. Angelos verò, qui non se-
runt suum principatum, sed dereliquerunt s-
micilium, in iudicium magni Dei in vincul-
sub caligine reseruauit. Sic prorsus sic debuer-
ctari, qui vniuersorum conditore neglecto el-
mo alienum sibi conati sunt vsurpare imperium. Cæ-
terum qui suo se humillime factori sternantes contra
nequam spiritus repugnauere viriliter, non immerito
confirmandi maximóque fuerant honore donandi.
Ex libertate igitur arbitrij, qua Deo subsistere dele-
gerunt, in gratiæ & gloriæ repente confirmati sunt
bono, Dei beata fruitione percepta. Hinc sanctorum
angelorum sublimata sunt merita, hinc præcipue glo-
riosissimi Michaelis principatus est auctus, & per vni-
uersum

uersum orbem illius nomē effectum est celebre, adeo vt supra omnes beatos spiritus singulari ac intima à fidelibus veneratione colatur. Nō autem abs re illum sacrosancta mater honorat ecclesia, quem sui specialem & proprium nouit esse custodem, intercessorem assiduum, curię cœlestis principem, atque animarum electorum sedulum susceptorem. Quamobrem agnoscant singuli, agnoscant omnes protectorem suum, illum laudibus efferant, frequentent precibus, votis amplectentur, deuotione inclinent, & per emendationem vitæ lætificent. Non enim poterit orantes despicere, repellere cōfidentes, declinare amantes, quippe quum defendat humiles, pudicos diligat, diligat innocentes, custodiat vitam, regat in via, perducat ad patriam, vbi sponsus regnat ecclesię Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat, &c.

In solennitate beatissimi Hieronymi doctoris & confessoris.

QVemadmodum reges gentium, quum habitationis suæ construere volunt palatia, locato prius fundamento columnas erigere consueuerunt marmoreas, super quas cætera structura firmetur: ita & mediator noster egisse cognoscitur. Aedificauit namque sibi domum pulcherrimam ad habitandum, non vtique de sectis ac quadratis lapidibus, sed de viuis & fulgentibus preciosis margaritis, quas nec rubigo fœdaret, nec vetustas consumeret, neque vētorum impulsus infringeret. Talem prorsus decuit æternam sapientiam sibi fabrefacere mansionem, quæ quotidiana non indigeret reparatione. Tale inquam habitaculum Dei filius habere debuit, cuius latitudo repleret mundum, humanum eius species affectum alliceret, innumerabilem illius capabilitas contineret plebem. Hoc quis non contemplando miretur & gaudeat? Quis in eo mansiunculam non concupiscat habere, in quo iuge celebratur conuiuium medullatorum pinguium, atque vindemiæ defecatæ? In ipso namque saginatus vitulus, occisus & assus apponitur discumbentibus, vinum quoque meracissimum, quo astantium lætificantur corda, ibidem abundare cognoscitur. Non desunt ibi tympanum & lyra, psalterium & cithara, quorum modulatione sonora conuiuantium mentes suaui delectatione pascuntur. Has profecto delicias nullus percipit, nisi sit mundus, nemo intelligit, nisi purgatus. Spirituales quippe quum sint, spirituali oculo [Matt.5] atque spirituali sumendæ sunt gustu. Beati mundo corde, quoniam domum hanc ingredi, ipsiúsque pulchritudinem aspicere meruerunt. Hanc à longe Propheta prospectans aiebat domino: [Psal.25] Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Munda igitur cor tuum, absterge delictorum sordes, veste induere nuptiali, vt ingressus in eam pacis suscipiaris ad osculum, admittaris à sponso, & cum conuiuantibus pariter conuiueris. Scito tamen prænoscés, quod quisque pollutus spiritu, peccandi voluntate deformis, indumento nudatus, seu veste conscissus à dominico segregatur conuiuio. Nam etsi corpore cum cæteris intrasse videatur, spiritu tamen ac mente secernitur. Mortificati quippe membri gerit imaginem, quod sine vita hæret in corpore, & nullo corporis [Apoc.21] spirituali vegetatur alimento. Habitaculi huius, de quo loquimur, vis nosse mysterium? Vidi (inquit Ioannes) ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de cœlo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. Deinde: Et audiui vocem de cœlo dicentem: ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit in eis, & ipsi populus eius erunt, & ipse cum eis erit eorum Deus. Vniuersáque in Christo multitudo congregata fidelium nunc domus, nunc ciuitas, nunc templum, nunc ecclesia, nunc corpus, nunc Dei tabernaculum nuncupatur. Iuxta significationis exigentiam nominis sortitur vocabulum, quum eadem res in veritatis sacramento subsistat. Istius spiritualis ædificij fundamentum Christus est, dicente Apostolo: Ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio constructa crescit in [Eph.2] templum sanctum in domino, in quo & vos superędificamini in habitaculum Dei in spiritu sancto. Illud quippe gemmis preciosissimis decorauit, prout regiæ competit dignitati. Columnas insuper eius (sicut in Canticis legitur canticorum) fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum, media illud propter Hierusalem filias, caritate constrauit. Quamobrem quisquis diuinorum eloquiorum vult habere notitiam, harum columnarum inhæreat firmitati. Nam eloquia domini casta argentum igne examinatum. [Psal.11] Si autem cœlestis contemplationis desideras vacare dulcedini, turbarum cōuersationem euita, quietis reclina in thalamum, sapientiæ splendore nitentem. Thesaurus quippe desiderabilis (sicut refert sapiens) requiescit in ore sapientis. Verum si perfectiora conaris apprehēdere, [Sap.21] Apostolorum, Martyrúmque sectare vestigia, mundi gloriam tuis substerne pedibus, corpus proprium pro honore Dei vniuersis expone periculis, atque quadam animi magnanimitate te eleues super te, quatenus virtutibus omnibus decenter ornatus, coram vniuersorum rege purpuratus appareas. Demum si nil horum actitare præsumis, duplicis caritatis planum iter incede, vt inoffenso pede cum filiabus Hierusalem in regno cœlestis aulam introeas. Vidésne quàm decenter tabernaculum suum sapientia Dei construxit in terris? Singulis iuxta impensi muneris qualitatem propria & specialis prærogata est mansio, vt illud ingredi atque superædificare desiderent. Alios namque (Paulo attestante) fecit apostolos, [Eph.4] alios Euangelistas, alios pastores, atque doctores ad consummationem (videlicet) sanctorum, & in opus ministerij tabernaculi sui, quod ipse composuit. In hoc itaque tabernaculo spirituali gloriosus Hieronymus summum sortitus est locum. Merito quippe illum colit Ecclesia, qui eam scientiæ munimine custodiuit, protexit, & docuit. Erat profecto columna argentea, erecta, fulgens, & solida. Tanquam columna super bases aureas fundata mens illius erigebatur in cœlum, cœli alta penetrabat, vt lumen veritatis intueretur in lumine. Nunquam tamen imbrem potuisset ex se proferre doctrinæ nisi in cœlestibus & ipse fuisset imbutus. Fons namque sapientiæ verbum Dei in excelsis est, & ingressus illius mandata æterna ad illum diligendo propinquans sapientię fluenta percepit. Nam secundum datum & beneplacitum ipsius præbet illam Deus diligentibus se. Non enim talis est illa, de qua loquimur sapientia, vt humano valeat vendicari ingenio. Impetratur precibus, cordis puritate suscipitur, humilitate custoditur. Nempe in maleuolam animam non introibit sapientia, neque habita-

bit in corpore subdito peccatis. Tumorem euacuet, criminum fæces abluat, gemitibus dominum deprecetur, qui diuinæ sapientiæ cupit veritatem agnoscere. Quantis (oro) hic sanctus exhortationibus, quãtis profluuiis lachrymarum, quantis vigiliarum laboribus, quantáve humilitatis virtute mentis suæ mundabat hospitium, vt dignus sapientiæ contubernio haberetur? Nẽpe illam concupiuit, quæsiuit, inuenit, & tenuit, atque castissimis illius est potitus amplexibus: vnde tanquam amicissimo sibi incerta & occulta eloquiorum sanctorum mysteria reserauit innumera. Factus planè erat ex assidua meditatione scripturarũ templum Dei, sapientiæ sedes, paracliti minister, vas mundum, æterni luminis ostensor, scientiæ magisterium, atque angelorum imitator. Corpore namque tenebatur in terris, re autem vera mente conuersabatur in cœlis. Scalam namque sibi construxerat spiritualem, cuius cacumen tangebat cœlos per quam ascensus frequẽtabat & descensus. Ascendebat vtique contemplando cœlestia, ac meditando diuina. Descendebat autem, quum exigente causa sibi indulgeret & proximo. Talibus quippe studiis assuetus singulari inter homines emicuit sanctitate veluti lampas accensa, atque perlucida omnem domum illustrauit ecclesiæ. Vbique bonitatis illius radiante splendore nominatissimus habebatur. Quis in ecclesiæ gremio Hieronymi non est eruditus scientia? Quis vitæ illius non est ædificatus exemplo? Quis non est ipsius implorationibus roboratus? Effectus est communis pater, lux mundi, annunciator regni, seculi interuẽtor, speculum sanctitatis, virtutum forma, & fidelium robustissimus propugnator. Nempe sine sanguinis effusione gloriosum martyrij triumphum obtinuit. Quod enim carnificis mucrone non pertulit, hoc in seipso castitatis amore compleuit. O quoties ego (inquit) in eremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quę horridum monachis præstat habitaculum, Romanis me putabam interesse delicijs. Sedebam solus, qui amaritudine plenus eram. Horrebant sacco membra, deformis & squalida cutis situm Aethiopicæ carnis obduxerat. Quotidie lachrymæ, quotidie gemitus, etsi quando repugnantem me somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa hærentia collidebam. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere damnaueram, scorpionum tantum socius & ferarum, choris intereram puellarum. Vidéne quanta animi soliditate viriliter pugnauerit cõtra se? Sibi minime pepercit, vt parceret. Dum enim contra se factus est crudelis & rigidus, suimet effectus est triumphator egregius. Hoc etenim est singulare trophæum carnem spiritui, spiritúmque subigere conditori nunquã Deo quis poterit esse subiectus, qui menti suæ imperare nequiuerit. Hinc est, quòd amator Dei debet prius amator esse virtutis. Dei namque dilectio in virtutis stadio comprobatur. Tolle à corde virtutem, & caritatis ædificium collabetur. Caritas (inquit Apostolus) patiens est, benigna est, non agit perperam, non est ambitiosa, non inflatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitatem, congaudet veritati, omnia potest, omnia sperat, omnia credit, omnia sustinet. Caritas nunquam excidit. Aemulemur itaque dilectissimi caritatem, quam iste, de quo loquimur, æmulatus est sanctus. Per ipsam quippe fuit mundo sublimior, diabolo prudentior, seipso robustior, mortéque fortior.

1.Cor.13

Hac præcipue decoratus tentationibus nõ cessit, no[n] est lacessitus iniuriis, non æmulationibus fractus, no[n] carnis prostratus illecebris, non infatuatus hono[ri]bus, non elatus laudibus, neque laboribus fatiga[tus] sed permansit corde mundus, humilitate excellus, [p]ritate conspicuus, castitate insignis, fortitudine in[su]perabilis, autoritate erectus, mente deuotus, omni[bus]que virtutum candore vestitus. Totus planè vi[tæ] illius decursus Christianæ religionis est speculu[m] ... gum etenim domini ab ipsa ineunte ætate por[tans] literarum sanctarum sectatus est studia, ita vt sci[entia] incomparabilis haberetur, aridum mundum calc[ans] cum flore, domum, patriam, parentes relinquens, ... ma egressus eremi deserta penetrauit. Nemo illo in ... uinorum eloquiorum explanatione vtilior, nullu[s] contra corpus proprium ipso austerior. Quis in corrigendis sceleribus fuit eo audacior? ignorabat prorsus homines mulcere blanditiis, nesciebat vitia palliare silentio, nimio diuini amoris zelo succensus. Erat profecto sicut malorum, ita & sui acerrimus insectator. Nam & minima delicta adeò lacrymis rigando tergebat, vt si quis non agnosceret illum, peccatorum maximum Hieronymum esse fateretur. Deniq; omne viuendi tempus indultum sic fideliter consummauit, quasi esset quotidie moriturus. Pugnauit quippe fortiter, vixit temperanter, conuersatus est iustè prudentissimè perdurauit. Bonum religionis tan[quam] certamen certauit, cursum peregrinationis suæ lau[da]biliter viuendo consummauit, fidem rectam dom[ino] Christo perseuerando seruauit, sícque in senectute ... na, plenus dierum, meritis locuples, celeberri[ma] sanctitate obdormiuit in domino, appositus ad [pa]tres suos, associatus angelis, coronatus à Christo [ec]clesiæ sponso, qui est Deus super omnia benedictus in secula seculorum, Amen.

Psal.8

Psal.48

In festo sancti Lucæ Euangelistæ.

Varias, quibus mortalium cord[a] ... tur, affectiones esse eorum, qu[i] ... piunt, dubitat nemo. Sunt namq[ue] [vo]luptuosæ, naturales, atque spiritua[les]. Voluptuosæ quippe affectiones ma[gna] ex parte generantur, atque nutriuntur ex sensibus, [na]turales in homine pariter originem ducunt, ac in[se]parabiliter perseuerant: spirituales verò gratis dona[n]tur à Christo. Nec est, qui earum quicquam virtute propria sibi vendicare sufficiat. Crescunt quidem ac minuuntur iuxta possidentium solicitudinem, ... torporem gratiæ Dei libero cooperante arbitrio. Nullus ad perfectionem virtutum repente consc[en]d[it]. Quamuis sine pœnitentia sint dona & vocatio ... me tamen absque liberi consensu arbitrij & exer[ci]tatione sedula spiritualem quis sortitur affectũ. ... tis quippe raptu quouis prærogatur, & transit ... quam sæpe ex percipiẽtis contingit ignauia, dum cœleste paruipendit munus, & vili ęstimat, quod preciosum esse cognoscitur. Merito autem commendandus est ille, qui spiritualis affectionis beato calori ardenti materiam subministrat. Ignem (inquit dominus) veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt ardeat? Caritatis etenim ignem cordibus hominum terrena sapientium saluator ingessit, quatenus eius purificati incendio discerent amare cœlestia. Ignem repercussit igne, & carnem conuertit in spiritum, si tamen humana fatuitas non resistit. Valet enim sicut assensum prę-

Luc.11

1.Pet.1

Rom.11

Ibidem.

bere

bere, ita gratiæ repugnare diuinæ. Magna profectò liberi arbitrij virtus est, quę salutis seu propriæ damnationis efficitur causa, vnde reprobationem ex se meretur & laudem. Da igitur operam tu, qui gratiæ cœlestis effectus es particeps, ne tepescat spiritus, obtenebrescat lumen, excutiatur flamma, mens deuict, refrigeatur intentio, intermittatur opus, dormitet custodia, mutetur affectio, diminuatur gratia, & proficiendi laxetur propositum. In his si incautus fueris, facile resilies, & descendes, spiritúmque mutatum in carnem possidebis, prout quibusdam Apostolus admonendo dicebat: Videte, ne quum spiritu cœperitis carne consummemini. (Gal. 5) Tunc quidem spiritus transfertur in carnem, quando spiritualis affectio, quæ animæ gratia mediante largitur, quæve spiritualibus studiis nutriri debuerat, deficiendo captatur ex sensibus. Dulcis prorsus est carnis illecebra, & naturæ copulata solatio. Semper spiritui inimicatur, donec & ipsa spiritus suauitate pascatur. Tunc spiritualis effecta pari modulatione iucundum Deo persoluit obsequium. Hoc in se Propheta persentiés inquit: (Psal. 83) Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Perfectorum hic cibus est solidus, eorum (videlicet) qui diuini amoris fame succensi ex visibilibus nouerūt inuisibilia degustare. At verò qui adhuc infirmus est, deuotionis tantum fouendus est lacte. Cæterum qui sua se prædominante ignauia, proprióve seducente tumore spiritualis affectionis ab arce ceciderit in regionem longinquam abiens, patrimonio distracto carnis petulātiam porcorum more sectatur. Istiusmodi congruit, quod ore (Psal. 48) Prophetico dicitur: Homo quum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis. Se namque in honore positum non intellexisse conuincitur, qui suaui domini interiore iugo reiecto tanquam canis ad vomitum seculi voluptates, quibus renunciauerat, denuo non feretur appetere. Exigua talium salutis est spes, qui resiliunt (Luc. 11) ab eo, quod laudabiliter inchoauere, proposito. Fiunt (2 Pet. 2) enim horum posteriora (domino perhibente) peiora prioribus. Nam præstantius illis fuerat viam domini non agnouisse, quàm post agnitam abire retrorsum. Veruntamen de ipsorum nequaquam resurrectione funditus desperandum est, quamuis difficillimè corrigantur. Quis (oro) desperet de venia, quando quatriduanus mortuus est reuocatus ad vitam? Misericors & miserator dominus latę pietatis sinu suscipit pœnitentes. Quanquam innumerabilium quis præpeditus sit onere delictorum, si ex cordis compunctione clamauerit, admittetur ad gratiam. (Ezech. 18) Quoties (inquit per Prophetam dominus) ingemuerit peccator, iniquitatum ipsius minime recordabor. O amplectenda, omníque veneratione caritatis Dei nostri colenda diffusio, quæ tam facile ex corde contritis præbet indulgentiam, pollicetur gratiam, propriámque obliuioni mandat iniuriam. Verus quippe ipse est pater, qui pœnitentibus filiis sic propere relaxat facinora. Gratum esse fatetur, quod prophetico affatus est ore: (Ibidem.) Numquid voluntatis meæ est mors impij & non magis vt conuertatur, & viuat? Quomodo interitum vacat concupiscere peccatorum, qui pro peccatoribus dignatus est pati? Auersi igitur à domino, & à spirituali collapsi dulcedine, ad dominum conuerti non differant minime gratiam diffidentes posse recuperare priorem. Ad hanc vtique non repente, sed prævia mentis exercitatione ac virtutis proposito per incrementa proficient. Non enim adipiscitur gratis, quod ex animi torpore deperiit. Iuxta igitur Prophetæ oraculum euellant, destruant, dissipéntque vitiorum innata germina, necnon sensuum immoderatam lasciuiam, quatenus gratiæ interueniente suffragio pomarium valeant inserere atque plantare virtutum. Prius tamen mentis est ædificanda maceria pro syluestrium coërcitione ferarum, quæ per opacas noctis tenebras propriis desertis lustris, discurrere consueuerunt. Suimet igitur nemo custodiam negligat quoniam sponsi, ad quem declinat, est hortus, atque cœlorum ibi est regnum. Dicti huius vis nosse sententiam? Hortus (inquit sponsus in Canticorum canticis) conclusus soror mea sponsa: hortus conclusus, fons signatus, emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorū fructibus. (Cant. 4) Sponsam verò eandem repetentem rem attende: Veniat (ait) dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum. (Cant. 5) Alibi quoque inquit: Omnia poma noua & vetera seruaui tibi dilecte mi. (Cant. 7) Cordis igitur nostri habitaculum sponsi hortus esse perhibetur, qui custodiendus atque solerti excolendus est cura. Naturaliter quidem fœcundus est, & ad sponsum suscipiendum idoneus, si tamen neglectus non maneat. Tanquam ab opifice summo conditus bene semper naturaliter tendit ad bonum, quanquam ab adolescentia hominis ad malum pronus appareat. Cæterum hoc non ex natura, sed ex colluuione originalis cognoscitur emanare peccati. Naturalis siquidem affectus capax est gratiæ, virtutis amator, caritatis receptaculū, cellarium deuotionis, hortus sponsi, paracliti minister, atque consolationum cœlestium degustator. Spirituali etenim quādiu prudenter exercetur industria, efficitur purior, dilectione ardètior, sublimior votis, Deo propinquior, intētione perfectior, caritate profusior, gratia plenior, atque securitate alacrior. At verò si ex incuria vagetur exterius, si voluptuosæ ac lutosæ carnis connubio fœdetur, mox sensuum lenocinio fretus concupiscentiarum repletur vepribus, mundi ciuis & seculi amator efficitur, quærit carnem, præsentibus delectatur, honores ambit, facultates cupit, sectatur vitia, virtutes abhorret, cœlestia negligit, suimet insidiator existit, ignorat Deum, odit se, pudicitiam damnat atque malorum omnium ex voto proprio reus esse conuincitur. Hic igitur naturalis affectus inter voluptuosum ac spiritualem medium sortitus est locum, quatenus ingeniti arbitrij libertate potitus, mortis ac vitæ haberet imperium. Hinc est, quod quisque sibi ipsi efficitur iudex & testis cogitationibus sibi inuicem accusantibus, atq; in die domini defendentibus. Summopere igitur vigilādum est, vt rationis cooperante suffragio naturalis affectus semper erigatur in Deum, deuotionísque nutriatur dulcedine, nequando effectus insipidus veluti effrænum animal voluptati carnis intentus, profugus vagetur in terra. Quamobrem orationis, necnon & sanctarum scripturarum alendus est pabulo, quo eruditus in spiritu quid agere, quídve vitare debeat, non ignoret, vnde in Canticorum canticis sponsus (Cant. 1) sponsam alloquitur dicens: Si ignoras te ô pulcherrima mulierum, egredere, & abi post vestigia gregum, & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum. Pastorum etenim tabernacula, prophetarum, apo-

ſtolorúmque, ac Euangeliſtarum volumina ſunt, in quibus alimenta virentia, atque vberrima animarum paſcua continentur. Horum vnum ſanctum Lucam nouimus eſſe paſtorũ. Hic quippe fraternæ dilectionis æmulatione permotus, medicus quum eſſet quàm optimus, ſpiritualia nobis prærogauit antidota, per quæ affectionum humanarũ mederetur languoribus. Meritò iſte venerãdus eſt ſanctus, qui ſalutis monita, atque cœleſtis vitæ pabula miniſtrare non deſiit. Porro triplici affectioni noſtræ trifariam nobis medicinam exhibuit. Quis voluptati deditus, atque corporalium ſenſuum ſuperatus illecebra non valeat reſipiſcere, quum Euangeliſtam hunc qualiter ad iudicium venturus ſit Chriſtus narrantem audierit? Hortatur vtique ad pœnitentiam delinquentes, quoties futura ſupplicia atque iudicium denũciat eſſe propinquum. Nam timore tantum voluptuoſa coercetur affectio. Diſce igitur, quicunque carnalem ſectaris affectum, ineuitabilem mortis eſſe ſententiam, incertã horam, euentum dubium, ſeueritatem iudicis, perennitatem ſententiæ, horrendum chaos, tartarei carceres, edacitatem inextinguibilis flammæ, pauendum aſpectum dæmonũ, atque inconſolabilia inferni fore tormenta. Iſta nempe ſi cogitabis aſsiduè, immoderatum voluptatis noxiæ temperabis ardorem, voluptuoſúmq; in naturalem commutabis affectum. Tunc etenim rationalis effectus Euangeliſtæ noſtri Lucæ eruditus eloquio, virtutũ ſemitas gradieris intrepidus. Ipſe namq; contemptum ſuadet ſeculi, necnon præſentes illecebras docet eſſe calcandas. In aduerſis præterea conſtantiam, humilitatem in proſperis, ſpiritus paupertatem, ſitim iuſtitiæ, manſuetudinem cordis, morum probitatem, atque virtutem diſciplinam in omnibus hortatur eſſe ſeruandam. Non ab re igitur per Prophetam plenum oculis animal eſſe deſcribitur, quandoquidem præuidenda futura, reminiſcenda præterita, atque prudentiæ intuitu diſponenda docuit eſſe præſentia. In his virtutis magiſterium ac ædificium moralitatis erigitur. Efficitur animus ſeipſo ſublimior, mundo locupletior, diabolo fortior, amator ſapiẽtię, Chriſti diſcipulus, angelicarúmque virtutum fidelis amicus. Meretur ſiquidem, gratiæ diuinæ comitante ſuffragio guſtum ſuauem obtinere cœleſtium, atque ſpiritualem mẽtis affectum induere. In virum quippe tranſit perfectum, & in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, dum eiuſdem mediatoris vitæ incrementa conſiderat. Reperit namque in illa miræ ſuauitatis fragrantiam, exuberantémque fœcũditatem ſpiritus, quæ in contemplantis animo cõcupiſcentias parturit æternas. Eſt enim ager plenus, vernans, & floridus, omniúmque virtutum nitore perfuſus, qui internos nutrit ſenſus dilectione, cognitione, & gaudio, adeò vt in illo mentis exercitatione perambulans, nec labore deficere, neque valeat tentationum nimietate ſuccũbere. Hunc quippe benedixit Deus benedictione maxima, atque imbre cœleſti deſuper infuſo madefecit vberrimè, ita vt ab æſtu ſecurus ſit, necnon à turbine, & à pluuia. Talis nobis debetur terra fœcunda, amœna, & pinguis, quę eſuriem noſtram ſua poſſet fertilitate auferre, fœtorémque noſtrum ſuauitatis propriæ odore repellere. Huiuſmodi donum Euangelicum nobis Lucas exhibuit, quod noſcitur eſſe medicina languentibus, debilibus robur, periclitãtibus ſalus, peregrinantibus ſolatium, mentium cibus, ſine macula ſpeculum, ſine deformitate pulchritudo, ga[...] dium ſine mœrore, & abſque defectibilitate, bea[...] do perpetua. Horum etenim bonorum miniſter[...] non autor. Non enim à ſeipſo, ſed ſpiritus loqueba[...] in illo, de quo Propheta viſionem animalium a[...] rotarũ, quæ pati ſignificantur ſenſu, inſinuans in[...] Quum ambularent animalia, ambulabant pa[...] rotæ iuxta illa, & quum eleuarẽtur animalia de[...] eleuabantur ſimul & rotæ, quocunque ibat ſ[...] illuc eunte ſpiritu & rotæ pariter eleuabantur[...] tes eum, cum euntibus ibant, & cum ſtantibus[...] & cum eleuatis à terra pariter eleuabantur, qu[...] ritus vitæ erat in rotis. Hinc glorioſiſsimi Lucæ [...] rorúmque Euangeliſtarum autoritas præclara o[...] ditur, qui quæcunque de domino compilauere Ie[...] ſpiritu ſancto reuelante, fecerũt. Nam quamuis mu[...] (prout idem ſanctus in exordio ſui narrat Euangelij) conati ſint ordinare geſta dictáq; mediatoris noſtri, ipſe tamen prælectus à ſpiritu, tertium in animalium numero ſortitus eſt locum, videlicet vituli, quoniam ſacerdotij legalis dignitatem aſſeruit eſſe abolitam, nouo apparente ſacerdote Chriſto Ieſu, de quo Propheta ait: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, priſcaſq; oblationes in ſpirituales eſſe mutatas. Ipſum itaque imitando colamus, cu[...] laus eſt Euãgelij per omnes eccleſias. Illius ſcript[...] bito cum honore legamus, quem ſpiritus ſanctu[...] bis præſtitit doctorem eximium. Id autem ſtude[...] actitare eo feruentius, quo de domini Ieſu mor[...] doctrina, gloria, necnon & de naſcentis eccleſia [...] formiter continetur exordio. Nouerat quippe [...] in eo reuelante myſteria nihil ad eruditionem [...] diſciplinam morum congruere melius, quam [...] quę caritatem nutriunt, inſinuant gratiam, [...] vitam, fidem adaugent, Dei dilectionem [...] in præſenti pariter & in futuro proficiunt [...] loquium. Sanctum igitur hunc votis efferam [...] dibus, quem orbis totus hodie veneratur [...] bulationibus quidem multis exercitatus, [...] curſum ſuæ prædicationis expleuit. Diebus [...] plenus & meritis in Bithynia felici fine do[...] domino. In eius autem cõſummatione laudabi[...] tantibus angelis, apoſtolorum ac ſanctorum [...] rum admiſtus eſt choris, quoniam pari carnis [...] ficatione pro gloria domini martyrij adeptus [...] mam, ipſo nihilominus dimicante cum illo, qui [...] perſeuerantiæ gratiam & ineffabilis iucũditatis co[...] nam prærogauit æternã, Ieſu Chriſto domino noſt[...] qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat, &c.

In feſtiuitate ſanctorum apoſtolorum Simonis & Iudæ.

DVplicem nouimus legem inſtituta[...] mortalibus, timoris (videlicet) & a[...] Illam quippe timoris ſeruus, illam [...] amoris exhibuit dominus. Quæ enim [...] uili coercebat metu, in clangore tubarum, fragore tonitruorum, & fumigatione montis eſt data, quæ autem ex dilectione operatur, in ſpiritu ſancto, in multiplicitate donorum, & reuelatione cœleſtium fuiſſe prærogata cognoſcitur. Clamat in lege timoris domi[...] nus per Prophetam: Videte, videte, quòd ego ſum ſo[...] lus, & non eſt alius præter me. Ego occidam, & viuere faciam, percutiam & ego ſanabo, & non eſt, qui de manu mea poſsit eruere. Erudi in lege gratiæ vnige[...] nitus

nitus Dei patris, vt quum oramus, dicamus: Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum. Præcepit Hebræorum populo Deus, vt ad montem, in quo ipse cum Mose loquebatur, nemo accederet ne moreretur. Inuitat in Euangelio Christus, & dicit: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat, & flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. In lege literæ mandat per Mosen dominus dicens: Maledictus homo, qui non permanserit in lege voluminis huius. In Euãgelio ait Veritas: Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Computruit planè iugum à facie olei, abolita est legis duritia præ dulcedine caritatis indulta. Hinc Petrus Israelitis, & adhuc iudaizare volẽtibus inquit: Quid intentatis imponere iugum super ceruices discipulorum, quod nec patres nostri, neque nos portare valuimus? Sed per gratiam domini Iesu credimus saluari, quemadmodum & illi. Hinc etiam veritas ingentem sarcinam intuens, hominum ceruicibus esse impositam materno permota affectu aiebat: *Matt. 11* Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos, tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde & inuenietis requiem animabus vestris. Quæ (oro) genitrix vteri sui filiis laborantibus tam blandè loqui posset, vt illos reuocaret ad se, & ab oneribus liberaret, sicut æterni patris sapientia? Ipsa vtique mater est nostra honorificata & sancta, quæ verbo suo nos genuit, in vtero aluit, produxit ad lucem, fouet gremio, & nutrit spirituali pabulo. Ipsa (inquam) eadem est, quæ sicut olim, ita nunc filios suos hortatur redire ad se. *Prou. 8* Quid enim olim? Nunc (inquit) filij audite me, beati qui custodiunt vias meas, beatus qui audit me, qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei, qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à domino. In præsentiarum autem, Venite (ait) ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Vtraque sapientiæ vox est inuitantis & admonentis. Quisque igitur pro se studeat obtemperare exhortanti, ne audiat subsannantem. Illius quippe sententia est, *Prouer. 1* qua dicitur: Vocaui, & renuistis, extendi manũ meam & non fuit, qui aspiceret. Ego quoque in interitu vestro ridebo, quum venerit super vos repentina calamitas. Talis meritò contemptoribus sapientiæ debetur pœna. Qui neglexerunt gratiam, abiecerũt matrem, dispexerunt dona, & paruipenderunt cœlestia. Nẽpe noluerunt intelligere, vt benè agerent. Noluerunt (inquam) intelligere terminũ ad quem, statum à quo, causam propter quam eos ad se gloriosissima mater inuitat. Precamur autem nos te, ô inclyta mater pulchræ dilectionis, magnitudinis, & sanctæ spei, vt nobis te audire volentibus, tuísque mandatis obedire cupientibus latius planiúsq; tuorum reseres vim verborum, quoniam paruuli sumus, & lactis cibo indigemus. Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. Paucis enim multa concludis, & suauissima quadã sub breui pollicitatione metiris. Quantum enim ingenioli mei tenuitas capit, veniẽti ad te promittis satietatem refectionis, tollenti iugum tuum leuitatem oneris, discentíque inuentionem quietis. O domine domine, quis te promissore fidelior? tuóve iugo quid suauius? necnon tua requie quid felicius? Allicis quidem paterno affectu nos, vt veniamus ad te. Non enim gradimur ad te motu corporis, aut loci circumscriptione, sed mente, sed affectu, sed intentione, sed votis. Quanquam maiestatis tuæ præsentia totus vbique sis, nullóque concludaris in loco: elatis tamen semotus humilibúsque propinquus es: Iuxta est dominus (inquit Propheta) iis, qui tribulato sunt corde. *Psal. 33* Alibi quoque idem ait: Excelsus dominus & humilia respicit, & alta à longe cognoscit. *Psal. 112* Humilias te ô homo? Propinquus efficeris. Superbis? Discedis supra modum. Accedis igitur humiliando te, superbiendo elongas. Esto humilis, & accede securus ad eum, qui in Euangelio clamat: *Matt. 11* Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Intrepidus factus vilis in oculis tuis perge ad Christum. Te agnoscet, te suscipiet, ad te declinabit, in tui cordis thalamo dulciter requiescet. Super quem (inquit per Prophetam) *Esa. 66* requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & trementem sermones meos? Senties prorsus in te exinanitam maiestatem propter te, si corde extiteris humilis, quietus moribus, affectu pauidus, si non erexeris ceruicem, si non ambulabis in magnis, ac mirabilibus super te. Te inquam docet natura, impellit gratia, conuincunt munera, allicit beneuolentia, hortantur exempla, vt humiliatus in te accedas ad eum, qui quum sit sublimis Deus in se, homo factus est humilis propter te. Propter te, non propter se factus est quod tu, vt te cognoscas in illo, nec metuas seruiliter illum, qui humanam assumpsit naturam, tuam gessit imaginem, tuis communicauit infirmitatibus, tuos sanauit languores, & tuis reatibus satisfecit. Vocibus suis clamant vniuersa hæc beneficia, & innumerabilia alia his præstantiora, vt alacri animo, ignito affectu, mente simplici, deuotione fideli, cordísque cum iubilatione sonora ad dominum Iesum adeamus, qui nos inuitat properare ad se. Non vtique nostro indiget obsequio, vt tam dulciter nos hortetur. Nostris condolet passionibus, nostrísque laboribus suffragium impendendo dignatur occurrere. Vult enim vt reiectis oneribus grauibus, quibus indeficienter atterimur, ipsius suaue iugum nostris ceruicibus imponamus. Cæterum hæc mira res est, & contemplatione dignissima. Iugum quippe dicit suaue esse & onus leue. Contraria sibi ista videntur, possétq; in his dubitare humanum ingenium, nisi hæc assereret Dei sapientia, secundum carnem sapientibus opposita, sed secundum spiritum manifestissima censentur. Iugum etenim Christi non corporale est, neque materia vlla confectum, sed spirituale diuinitus prærogatum. Hinc nec premit corpus, nec fatigationem præbet. Iugum namque hoc caritas est, & amor virtutibus exhibitus. Nemo asseuerare præsumit graue esse amoris onus, quippe quum in omnibus laboribus temporalibus necessarius iudicetur. Tolle laboranti amorem mercedis, peregrinanti affectum repatriandi, seu curiositatem noua cernendi, pugnãdi amorem & vincendi, & horum neminem perseuerare conspicies. Nempe sua trahit vnumquenque voluptas. Verum si tantum potest temporalium immoderata ac cæca affectio, vt corporales spiritualésque fatigationes sentire vix sinat, quantum valebit erga Deum concepta dilectio, quæ incomparabiliter momentaneam excedit dilectionem? Da amantem, & intelliget, quæ dicuntur. Vnde (oro) martyrum constantia, confessorum exercitata virtus, virginum præclara pudicitia, Apostolorum insuperabilis magnanimitas, sanctorúmque omnium commenda

menda

mendabilis vita? Vtique non aliunde, quàm operante atque cooperãte caritate, de qua in Canticorum canticis legitur : Fortis eſt vt mors dilectio, dura vt infernus æmulatio. Hanc aquæ multæ extinguere, & flumina obruere nequiuerunt. Hæc tormenta æquanimiter tolerat, tentationes vincit, labores non metuit, contemnit præſentia, futura proſpectat, corporis vitam non diligit, carnis reſolutionem non refugit, quoniam cœleſtium bonorum ſecura promiſſione lætatur. Maximum prorſus caritatis eſt donum, per quod vtriuſque vitæ intratur in requiem. Iuxta caritatis gradum pacis ac fruitionis requies prærogatur. Vbi deeſt caritas, abeſt pax mentis, & ſpes certa remunerationis æternæ. Eſt quidem mentis tranquillitas ſuaue quoddam iucundúmque bonum, per quod conſcientia impolluta ſeruatur, propulſatur mœror, abiicitur diffidentia, erigitur in contemplatione animus, ſuimet poſſeſſor efficitur, propinquus fit Deo, lætus in ſe, amabilis proximo, atque præcipue dilectus à Chriſto. O beata requies, ô cordis delicata tranquillitas, quam neſcit mundus, carnis non experitur prudentia, & penitus peccator ignorat quàm ſuauis es, & quàm glorioſa dicta ſunt de te. Cordi meo precor illabere, quoniam tui amator ſum, tuúmque contubernium habere concupiſco. Vtinam qui per te æquo moderamine vniuerſa diſponit, tribuat te mihi. Scio equidem illius dignatione mediante & gratia te conſequi me poſſe, non aliter. Ipſe namque ait : Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis & ego reficiam vos, tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Hanc ſaluberrimã ſapiẽtiæ exhortationẽ glorioſiſsimi apoſtoli Simon & Iudas, quorum dies natalitius hodie in Eccleſia feſtiue celebratur, mente & corpore audire meruerunt. Seculi quippe blanditias, carnis lenocinia, terrenas facultates quomodo ſpernere potuiſſent, niſi corde & corpore acceſsiſſent ad Chriſtum? Nunquam labores peregrinationis, iudicum minas, tormenta carnificum, martyrij ſuperaſſent agonem, ſi non charitatis iugo interioris hominis colla ſtrauiſſent. Defeciſſent abſque dubio in itineris medio, & ingruentibus contra ſe perſecutionum turbinibus, naufragium pertuliſſent, niſi tranquillitas animi flante charitatis vento, ingreſsi fuiſſent in portum. Verùm qui illos per ſe vocauit ad ſe, fecit dignos ſe, præſtititque eiſdem tolerantiæ virtutem, animi magnanimitatem, lumen fidei, caritatis guſtum, & perſeuerantiæ bonum, per quæ ſanctimoniæ prærogatiuam, integritatem vitæ, conuerſationis ſpecimen, principatus honorem, atque triumphum percepere martyrij. Minime autem ad tale per ſe valet humana infirmitas conſcendere gloriæ faſtigium, niſi prouehatur à Chriſto. Poteſt quum virtute animi nititur contra ſe, ſecum nihilominus cooperante gratia, quantulumcunque ſibi perfectionis meritum vendicare. Nequaquam tamen faciendorum virtutem miraculorum, prophetiæ donum, æternorum ſuauem ebrietatem, & præcelſum ſanctitatis gradum. Hæc quibus vult ſine perſonarum acceptione largitur omnipotẽs. Per Prophetam apoſtolos audi confitentes : Subiecit populos nobis, & gentes ſub pedibus noſtris, elegit nobis hæreditatẽ ſuam ſpeciem Iacob, quem dilexit. Duplicia igitur non pro peccatis ſuis, ſed per mediatoris gratiam percipere meruer[unt] principatus (videlicet) & martyrij. Vtrumque [...] cipuum conditoris eſt munus, & inſigne erga [...] næ caritatis teſtimonium. Quamobrem omni [...] guitate propulſa, intimo dilectionis ac deuo[...] affectu hos, quos colimus, honoremus apoſt[...] Ipſos nobis Chriſtus tanquam duo perlucida [...] naria expoſuit pro ſuffragio, exemplo, & g[...] Suis quippe orationibus ſuffragantur nobis, [...] huius periclitemur in via. Exemplis nos prou[...] vt virtutis ac veritatis per ſemitas gradiamur, [...] rem ſuũ inſinuantes nobis inanem non fuiſſe in [...] no. Hinc replemur exultatione & gaudio, inte[...] conſiderantes obtuitu, ad quantum humanitas noſ[...] ſublimata in ſanctis aſcendat æternæ retributio[nis] culmen. Concipimus ex his operandi conſtantiam, ſpei robur, amoris igniculum, futuræque beatitudinis deſiderium, cupientes corpore diſſolui, & eſſe cum Chriſto, lætari cum angelis, congaudere ſanctis, eorumque iucundiſsimo aggregari conſortio. Hoc autem quoniam ad vota obtinere non poſſumus, ſanctorum apoſtolorum horum patrocinia imploremus. Erunt planè illis interpellantibus exaudibil[es] preces noſtræ, ſi non diffiſi fuerimus, ſi duplic[i] orandum non inceſſerimus corde. Repellunt eni[m] dubietas & ſimulatio ſupplicantium petitiones, vſque ad præcelſæ maieſtatis Dei ſinunt præſen[tiam] properare, quoniam languent in ſe, & ſpiritua[...] carent alarum remigio. Diſcat igitur fideliter cre[de]re, diſcat ambulare ſimpliciter, qui interceſsione [ſan]ctorum cõcupiſcit gratiam obtinere & gloriam, [non] vtique momentaneam, ſed æternam, quam gra[...] me præbet diligentibus ſe Ieſus Chriſtus domin[us no]ſter, qui cũ patre & ſpiritu ſancto viuit & regna[t ...]

In ſolennitate omnium ſanctorum.

INter oblectamenta præcipua, qu[...] ſunt prærogata hominibus, ſoc[...] uerſatio. Per hanc plurimũ leua[...] cipitur, dum mutuæ caritatis on[...] tantur. Afflicto etenim quid confert amplius, [...] æſtus cordis ſui innoteſcere proximo? Hinc ſa[...] ſilia, hortamenta ſalubria, dulcia colloquia, [...] monita, & iucunda confabulatio. Optimum [...] dixerim eſſe præſidium ad tolerandos huius pe[regri]nationis labores, & perferenda ſeculi mala ſoci[...] degere. Tolle conuerſationem fraternam, & p[...] lis vitam hominis intelliges eſſe refertam. V[æ ...] (inquit ſcriptura) quoniam ſi ceciderit, non h[abet] ſubleuantem. Nempe vbi vnitas fraternitatis, vbi [ca]ritas ſocialis, ibi dominus. Vbi fuerint duo ve[l ...] congregati in nomine meo, in medio eorum ſum, [di]cit Veritas. Nónne ſuper congregatos diſcipul[os de]ſcendit ſpiritus? An non in cœnaculo ipſo re[ſurre]ctionis die fidelibus adunatis apparuit Chriſtus [...] git vnitatem, nec à fraternitatis elongari poteſt [col]legio, quippe quum ſit bonitas, & bonitatis ſuæ munera communicare deſideret. Quamobrem corpus voluit habere myſticum, vt membris ſuis ſpiritualia impertiretur dona. Munificus quum ſit, ſpiritualia ſtipendia propriis cupit erogare militibus eo abundantius, quo illos paratiores reperit. Aggregatam igitur illum in cœlo & in terra nouimus habere militiam, quarum alteram concupiſcere, alteram verò tenere debemus. Porrò ad concupitam nunquam

attingemus

militibus eo abundantius, quo illos paratiores repe-rit. Aggregatam igitur illum in cœlo & in terra no-uimus habere militiam, quarum alteram concupisce-re, alteram verò tenere debemus. Porrò ad concupi-tam nunquam attingemus, si quam habemus, custodi-re negligimus. Nam quemadmodum gradientes per vias rectas peruenimus, quò tendimus, ita peregrinan-tium vnitatem seruantes, regnantium felicitatem consequimur. Vtrunque nos docet celebritas hodier-na, quam colimus. Hæc nanque pro veneratione san-ctorum turbis Christi templa compleuit, eósque ad exoluendum cæremoniarum cultum fecit vnanimes. Debuit planè fidelium plebs syncero deuotionis affe-ctu sanctorum omnium celebrare triumphos, debuit etiam congaudere regnantibus. Quis (oro) enumera-re sufficit, quanta professoribus Christi per sanctos o-mnes sint collata suffragia? Documentis nanque suis & eruditionibus sacris ignorantiæ nostræ depellunt tenebras, Diabolica figmenta detegunt, nósque eru-diunt Deum colere, amare Christum, honorare Ange-los, dona diuina agnoscere, detestari vitia, virtutes imitari, cordis nostri latebras quærere, errata corri-gere, atque concessa seruare. Conuersatione verò sua laudabili nobis suadent mundum spernere, contem-nere diuitias, carnis petulantiam declinare, ieiuniis macerare corpus, frequentare vigilias, orationi in-cumbere, fraternitatem diligere, miserorum calami-tatibus compati, subuenire oppressis, mœstos conso-lari, docere inscios, errantes reuocare, cibare fameli-cos, vestire nudos, visitare ægrotos, & cætera pietatis opera consummare, quæ iudicandis omnibus propo-siturus est Dominus. De orationum autem sanctorum adminiculis quid referam? Ipsi prorsus sine intermis-sione interpellant pro nobis, vtpote astantes coram Domino, & agnoscentes longe clarius, quàm nos dis-crimina præsentis peregrinationis, Diaboli fraudes, quotidianos labores, in quibus premimur & inuiti. Experimento proprio nostra didicerunt incommo-da, ex quo singularem erga nos gerunt compassionis affectum. Quomodo non compatiantur nobis tener-rime, quum induerint perfectæ caritatis viscera, Dei ac proximi dilectione flammescant, videántq; nunc nos fluctuare indubiis, in tentationibus agitari, nunc casibus deiici, inflari prosperis, & seculi blanditiis irretiri? Mentem vtique haberent ferream, si non pietate flecterentur, & diuinam propter nos miseri-cordiam exorarent. Deprecantur planè pro nobis Apoca. 5. Deũ, quemadmodum in Apocalypsi legitur, Et quum aperuisset librum, quatuor animalia & seniores ceci-derunt coram agno, habentes singuli citharas & phia-las aureas plenas odoramentorum, quæ sunt oratio-nes sanctorum. Alio quoque in loco sic habes, Et ve-nit Angelus videlicet Christus, & stetit ante altare ha-bens thuribulum aureũ, & data sunt illi incensa mul-ta, vt daret de orationibus sanctorum omnium de ma-nu Angeli coram Deo. Magni consilij Angelus voca-tur Christus, per quem esse delatæ referuntur san-ctorum orationes, quoniam (sicut per Paulum dici-tur) per ipsum accessum habemus ad Deum. Et alibi, Ephes. 3. Per ipsum offerimus semper hostiam laudis Deo. Ipso Hebr. 13. igitur mediante, ipso gratificante, & offerente corpo-ris sui suaue orationum incensum, placatam erga nos diuinam reddit iustitiam. Nec mirum, si interpellent pro nobis sancti, sanctorúmque orationes Christus

Apoca. 8.

Deo Patri exhibeat, quum ipse etiam pro nobis in-teruenire dignetur. Sic enim per Ioannem dicitur, Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. 1. Ioan. 2. Aduocatus est apud Patrem pro no-bis mediator noster exhibendo eidem, quam pro no-stræ propitiationis instrumẽto humanitatem induit, cicatricum vulneribus decoratam atque fulgentem. Hinc est, quòd omnipotens misericordiarum Pater, & totius consolationis Deus est factus, vnigenito suo illum reconciliante, atq; exorante pro nobis. Quam-obrem maxima ex his nobis est prærogata fiducia, quum iudicem nostrum intercessorem nostrum esse sciamus, agnoscamúsque sanctos omnes pro nobis in-fatigabiliter exorare. Ciues igitur nostros, fratres, & coadiutores veneremur, & solennem cæremoniarum impendamus honorem. Nostræ solicitudini congau-dent, nostrísque deuotionibus delectantur vtiq; pro-pter nos, quibus proficit ad meritum, quum honoran-tur in terris. Singuli nanque singulas iam suscepere stolas iuxta mensuram donationis Christi, & caritatis eorum. Has prorsus sibi contexuere, dum viuerent, de gemitibus pauperum, suffragiis orphanorum, proflu-uiis lacrymarum, orationum instantiis, pernoctatio-nibus vigiliarum, ieiuniorum attritionibus, cætera-rúmque virtutum spiritualibus ac corporalibus stu-diis. Quamuis enim ex præuenientis gratiæ munere sint prædestinati atque glorificati, non tamen absque eorum exercitatione peruigili ad sanctitatis apicem peruenerunt. Non esurient (inquit Discipulus dilectus à Christo de glorificatis sanctis) neq; sitient amplius, Apoc. 7. neque cadet super illos Sol, neque vllus æstus, vt subin-telligas, quemadmodum esurierunt, sitierunt, & reli-qua, quæ enumerare longum est, sustinuere incommo-da. De ipsis etiam per eundem dicitur, Et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum, & iam non erit amplius neq; luctus, neq; clamor, neq; vllus dolor, quæ prima abierunt. Apoc. 21. Qualis eorum, dum pere-grinarentur in corpore, extiterit conuersatio, Aposto-lus exhortando manifestat dicens, Exhibeamus nos (inquit) sicut Dei ministros in multa patientia, in tri-bulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in vigiliis, in ieiuniis, in 2. Cor. 6. castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu Sancto, in caritate non ficta, verbo veritatis, in virtute Dei per gloriam & ignobilitatem, per infa-miam & bonam famã, vt seductores & veraces, quasi morientes & ecce viuimus, vt castigati & non morti-ficati, quasi tristes, semper autem gaudentes, tanquam nihil habentes & omnia possidentes. Huiusmodi vir-tutum gemmis fabrefacta est corona sanctorum. Ta-libus prorsus exhortationibus ipsorum est stola con-texta, atque meritorum varietate depicta. Iuste nanq; (si fas est dicere) contẽnentibus mundum largitur cœ-lum, voluntarie se crucifigentibus Angelorum gloria prærogatur. Totũ quod possident, dantibus eis ad frui-tionem perẽnis gloriæ tribuatur, qui omnia possidet. Iniustus enim non est ille, cui militauerunt sancti, vt laborũ suorũ debeant priuari mercede. Certauerunt eorũ quidã pro veritate vsq; ad sanguinẽ, corpora ex-posuerunt flagellis, perpessi sunt verbera, vincula, & carceres, insuper lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui verbo Dei testimoniũ per-hibentes, nonnulli exhibuerunt se hostiam viuentem,

sanct

sanctam,rationabilem, acceptabilémque, vt facilius
triumpharent pro adoptione virtutum.Sicque singu-
li ipsorum vt Deo placerent, fierentque futuræ vitæ
participes,iuxta sui gradus congruentiam, spiritualia
omnipotenti Domino munera obtulerunt. Horum
quoniam oblatio immolata complacuit,immortali-
tatis coronam feliciter perceperunt. Quam tametsi
acquisierint decertando,gratis tamen ipsam accepis-
se fatentur.Hoc Propheta de se commemorás inquit,
Psal.102. Benedic anima mea Domino,qui redimit de interitu
vitam tuam, qui coronat te in misericordia & mise-
rationibus. Hoc idem Ioannes expresius indicauit,
quando sanctos ante thronum Dei, & agni coronas
submittentes retulit.Illorum igitur nemo sibi sed gra
tiæ Dei ascribit, quod habet, cuius dono taliter viue-
re potuit,vt præmium consequeretur æternũ. Quan-
do (oro) tantum promereri poterat humana fragili-
tas,vt ad æqualitatem pertingeret angelorum,esset'q;
ciuitatis sanctæ Hierusalem, cuius Deus est artifex,
perpetuus habitator? Vnde(obsecro)prouenit homi-
ni, qui iudicari debuit, vt Angelorum futurus sit iu-
1.Cor.6. dex? An nescitis (ait Apostolus) quoniam angelos iu-
dicabimus? Iudicabunt planè sancti Angelos, de qui-
Iud.epis. bus per Iudam Apostolum dicitur, Angelos verò, qui
non seruauerunt suum principatum, sed dereliquer-
runt suum domicilium, in iudicium magni Dei in
vinculis æterni sub caligine seruauit. Iudicabunt in-
quam etiam homines sicut ore Prophetico dicitur,
Psal.149. Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus
suis,exultationes Dei in gutture eorum, & gladij an-
cipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam
in nationibus, increpationes in populis, vt faciant
in eis iudicium conscriptum.Et Dominus,In regene-
Matt.19. ratione inquit,quum sederit filius hominis in sede ma
iestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iu-
dicantes duodecim tribus Israël. Hinc est, quod sub
altare Dei tanta cum autoritate clamare dicuntur,
Apoca.8. Vsquequo Deus sanctus & iustus non iudicas, & vin-
dicas sanguinem nostrum,qui effusus est in terra?Cla-
mat prorsus aduersus præscitos ad interitum sempi-
ternum, vt fiat iudicium, quatenus de gloria manife-
stetur, ipsique secundum Prophetæ pollicitationem
Prou.31. valeant vestiri duplicibus. Quamuis enim singuli
stolas albas perceperint, responsumque diuinum au-
dierint,vt sustineant tempus adhuc modicum, donec
confratrum suorum numerus compleatur, desideran
ter tamen corporum suorum gloriam concupiscunt,
quatenus totus glorificetur homo, sitque ecclesia san-
cta,quam Christus sibi elegit in sponsam coram spon-
so suo sine ruga & macula. Vt igitur singuli transeant
in virum perfectum,& mensuram ætatis plenitudinis
Christi,atque omnia sit in omnibus Deus, tanto cum
ardore futuram carnis suæ resurrectionem exposcũt.
Hanc vtique interioris & exterioris hominis consum
matam gloriam sanctis suis Dominus repromittit in-
Leui.26. quiens, Comedetis vetustissima veterum, & nouis su-
peruenientibus vetera abiicietis.Dominum itaque in
sanctis eius laudemus, quibus tam præcipua munera
prærogauit.Propter ipsum quoque veneremur & san-
ctos,quibus traditum est triumphale regnum,iudicia-
ria sedes,angelorum consortium, corporum immor-
talitas,beata visio,Christi conformitas,stellarum cla
ritas,secura mansio,grata societas,iucunda fruitio,&
diuini luminis sempiterna comprehensio.Quomodo

non veneremur illos,quos tanto Christus subli honore?Illos planè venerantur Angeli,quanto & nos?Vide(inquit Angelus se adorare volenti) ceris, conseruus tuus sum & fratrum tuorum, qui uant verba libri huius,legem(videlicet) Dei sub tatis compendio & sacramentis figurarum tam.Nos itaque iuxta modulum paruitatis nost nore congruo sanctorum omnium solennia mus,vt qui ob temporis præsentis angustiam, que numerositatem singulis non valemus spe cultum impendere, saltem vniuersis persolue deamus eo alacrius, quòd ipsorum multitudo prouocat. Magnifice prorsus exultationis nobis teria ministratur, quum rediuiua sanctorum glo celebranda proponitur. Illísque nitimur sociari terris, quibus æternarum sedium in cœlis collata sublimitas. Hæc lætitiæ nostræ sit causa, vt possimus syncero deuotionis affectu congaudere regnantibus, illúcque quo gaudent, peruenire feliciter. Nos igitur carissimi illos imitari non pigeat triumphos, quos celebrare delectat. Tunc etenim veraciter sanctos colimus,quum eorum vitam conuersando imitamur. Imitemur inquam viuendo quos colimus, quatenus præstante mediatore nostro ad ipsorum perenne ga dium pertingere mereamur,qui cum Patre & Sp Sancto viuit & regnat,& cætera.

In festo sancti Martini Episcopi.

MAgna pietatis nobiscum disp tione agitur,quoties sanctoru trum solennia celebranda oc runt.Excitant vtique torpore strum, fidem ædificant, tropæa erigunt, & ad ad dam cœlestis Patriæ glori tiam tradunt.Facilè quippe à veritatis refle le,qui sine ducatus adminiculo peregrin audet peragrare itinera. Verum si in sec pædagogus exquiritur, vt de ignotis erudia magis in spiritualibus studiis eadem est solertia, ne à benefaciendi contingat deuiare sito? Eo igitur diligentius opportuna in præce stodiendis diuina sunt quærenda suffragia, quo explendis duriora ac periculosiora tentatio gunt certamina,atq; grauior in eorum praua ne iactura sentitur. Non enim ô homo terren delinquis amittis substantiam,non caducos non felicitatem labentem,neq; huiusmodi Deum,sed gratiã, sed pacem, sed vitam. Ista dis,efficeris miser,plenus inopia,peccatorum diris vinculis,priuaris lumine, spiritualibus ris donis,& à sanctorum excluderis cõtubern autem quoniam spiritualia sunt,minimè ab tibus præcauentur,fitque vt glorientur,quum cerint, & in rebus exultẽt pessimis, plangẽdi gaudeant dolendi,atq; eleuentur in temporali tate, damnandi. Vtinam huiusmodi quales sunt rent,quàm despicienda sit secularis prosperitas, ligerent, atq; nouissima reproborum supplicia pro derent.Reatus vtiq; corrigerent suos,repentinũ se iudiciũ formidarent, imparatũ euitarent exitũ, æternæ calamitatis euaderent damnũ. Quis(quæso sapiens intelliget hæc,& Domini mandata non sp te custodiet? Custodiet planè sapientiæ admonition

perm

...motus, quæ suis contemptoribus inquit: Vocaui & renuistis, extendi manum meam, & nõ fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo & subsannabo, quum vobis quod timebatis euenerit, quum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quum venerit super vos tribulatio & angustia, tunc inuocabunt, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me. In custodiendis autem illis de virtute transibit in virtutem, atque spiritualium delectationum retributione multa ditelcet. Sublato namque gehennæ metu, alacri corde legis decreta seruabit, sanctorum gesta sectabitur, vitæ præsentis calcabit illecebras, vt futuris valeat participare deliciis. Nemo enim sine æternorum gustu, carnalium voluptatum potest esse contemptor, neque patrum valet quis imitari vestigia, qui superni eorũ ignarus est præmij. Hinc nobis proponuntur colendæ ipsorum annuæ celebritates. Hinc laudabilia illorum acta in ecclesiis recitantur palàm, quatenus nos imitari non pigeat, quos tam solenniter honorare delectat. Exemplo quippe suo per huius exilij caliginosum nos dirigunt iter. Tuo facile ô homo poteras errare iudicio, concupiscentiis tuis laxare habenas, atque fluctuantis seculi perire naufragio, si non te sanctorum erudissent eloquia, informasset vita, tueretur oratio, & merita prouocassent. Age igitur gratias Deo, qui sanctorum tibi præstitit lumẽ, commendauit gratiam, manifestauit & gloriam. Mirare in illis splendorem scientiæ, conuersationis excellentiam, miraculorum insignia, dona spiritus, contemptum seculi, animarum zelum, virtutum profectus, caritatis incendium, & resolutionis corporis desiderium sanctum. Isti planè sunt preciosorum lapidum ordines nouem prophetico sermone descripti, quibus profectionis corona componitur. Hac honorabiliter sanctus Martinus insignitus est pontifex. Perfectionem quippe illius sufficiẽter quis valet edicere? Quis sanctitatis eius reserare præconia? In ipso ætatis suæ primordio contemptor factus est mundi, egenorum pater, amator pauperum, religionis cultor, protessor Christi, pietatis magister, fidei præco, humilitatis discipulus, ac perfectionis ostensor, vnde & angelis Christi meruit commendatione laudari. Nempe per operum bonorum quotidie incrementa proficiens, corã Deo & hominibus factus est magnus. Nónne ille esse censendus est magnus, qui terrenis omnibus voluptatibus spretis, carnísque calcatis illecebris, mente ac desiderio conuersatur in cœlo? Magnus erat Martinus animo, etsi exiguus corpore, qui cœlestium amore succensus iugi cogitatione ferebatur in Deum. De eo namque sic legitur: Oculis ac manibus in cœlum semper intentus, inuictum ab oratione spiritum non relaxabat. O beati viri mens, quæ ...to Christum diligebat affectu, quæ nec pastorali ...a detenta, nec negociorum secularium administratione distracta, neque vitæ præsentis necessitati... occupata, à Dei poterat amore diuelli. Intende... semper in illum, cui se deuouerat, quem in præ...ceptorem sibi delegerat, protectorem, & sponsum. Omnes cordis sui æstus, tentamenta vniuersa, & cuncta illa emergentia aperiebat discrimina, non ab hominibus, sed à Deo opportunum flagitando suffragium. Hinc nec à diabolo superatus, nec labore laxatus, neque tribulationibus fractus refriguit spiritu, vel animum à proficiendi intentione reflexit. Insinuabat manibus, oculis aspiciebat in cœlum, vbi cordis sui repositum sciebat esse thesaurum. Est enim Christus dominus humilium thesaurus, pauperumque diuitiæ, quæ non rapitur, rubigo non consumit, nec tinea demolitur. Thesaurum hunc agnouit Martinus latere in agro, propterea distracto patrimonio, erogatisque facultatibus emit illum, quatenus ipso mediante locuples fieret in æternum. Thesaurum hunc si & tu reperire desideras humilitatis mercare agrum, ibíque eundem defossum inuenies. Esto humilis corde, in moribus mitis, suauissimus in verbis, subditus vniuersis, & thesauri huius repertione gaudebis. Magistrum audi: Discite (inquit) à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. *Matt.11* Opportune in istius possessione thesauri promisit requiem, quam terreni minimè præstare queunt. Non enim requiem, sed perturbationem temporales thesauri tribuunt, mœrorem animi, indeficientem sollicitudinem, sitim inextinguibilem, præsentis vitæ amorem, voluptatúmque libidinem. Qui volunt (ait Apostolus) diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nocua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. *1.Tim.6* Quantam verò possideant pacem, quæ in suis penetrabilibus amplectũtur Christum, humana non valet propalare facundia, vnde Paulus de eadem inquit: Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras in Christo Iesu domino nostro. *Phil.4* Experimento autem certo discimus, quod quisquis gratia diuina preuentus Christum simpliciter interiori suo admittit hospitio, ambire terrena desinit, erogat propria, possessa largitur, insuper exuberantium pascitur dulcedine spiritualium voluptatum. Et hoc vnde? Vtique ex acquisitione thesauri, ex adepta requie, ex veritatis agnitione, ex nuptiali arra, ex promissione cœlestium, quam habet in corde, qui possidet Christum. Hanc proculdubio hic vir beatus custodiebat in mente, propterea corporis non formidabat mortem, quia tenebat vitam, temporalium egestatem non timebat, quum diuitias secum haberet perpetuas. Nempe inopia abundabat, in persecutione gaudebat, se deiiciebat in prosperis, se confortabat in arduis, séque in honoribus deprimebat. Non enim in pontificali gloriatus est infula, neque de perceptis elatus est donis. Idem perseuerauit in gestis, in vilitatis habitu, in sui contemptu, in compunctione cordis, in assiduitate orationis, quod fuerat, quin potius quum in oculis omnium honorabilis esset, ipse sibimet habebatur vilis. Hæc prorsus hæc vera humilitatis est regula, quæ nunquam fallit. Quo enim amplius humilitatis professor ascendit, eo magis ipse descendit, & quanto magis diuino appropinquat lumini, tanto perspicacius gratiam præstitam & infirmitatem agnoscit propriam, percepta dona, & occulta facinora. Occulta dixerim aliis, ipsi verò notissima. Ex infuso quippe ac inhabitante lumine interioris domus suæ perscrutatur latebras, motus inordinatos obseruat, latentia vitia detegit, cogitatus pensat inutiles, & quicquid aduersatur virtuti, peruigili consideratione deprehendit. Super his propriæ cognitionis fundamenta locat, indéque humilitatis structuram ædificat, quam humani fauores, dæmonum im-

pulsus, tribulationum inundantes procellæ euertere nequeunt, quoniam in imo sunt posita. Siue enim laudibus attollatur humilis, siue pressuris exerceatur, seu spiritualibus charismatibus visitetur, semper se in humilitate custodit. Expertus nouit, quanta bona, quot gaudia, quales profectus humilitas conferat, propterea pulchritudinis ac amoris illius illectus dulcedine, ab eius se non valet absentare præsentia. Beatus planè quem regina virtutum humilitas sancta inhabitat. Ipsum efficit amicum Christi, propinquum cœlo, altissimi filium. Quamobrem in suis tentationibus adiuuatur, in actionibus eruditur, exauditur in precibus. Clamauit Martinus ad dominum, & de imminentibus sibi est erutus exitiis. *Zelo* Dei accinctus succidit lucos, euertit templa, dæmonum fregit simulacra, eorúmque cultores stare fecit immobiles. Orando autem restituit debilibus gressum, incolumitatem ęgrotis, & defunctis redonauit vitā. O beatum pontificem virtutibus insignem, meritis locupletem, rebus pauperem, in miraculis gloriosum, quem colit mundus, venerantur angeli, cœlum posidet, honorat ecclesia. Ipse autem sacerdotum extitit gemma, veritatis defensor, propugnator fidelium, pontifex verus, iustitiæ tenax, speculum humilitatis, pietatis exemplar, religionis cultor, contemptor seculi, amator cœli, imitator Christi, orationis forma, decus continentiæ, sanctorum collega, & martyrum consors, cuius animam etsi gladius persecutoris non abstulit: palmam tamen martyrij non amisit. Quomodo martyrij gloriam ipsum non habere censendum est, qui flagrans amore martyrij pro fidei testificatione catholicæ terrenorum principum nec expauit potentiam, neque hæreticorum sæuitiæ cessit, quin constanter veritatis propalaret regulam, eorúmque confutaret errores. Magnū prorsus est hoc martyrij genus vltrò se pro Christi honore dare periculis, quum secedendi etiam sanctis à domino facultas tribuatur. Contempsit sanctus hic fugam, malens gloriose occumbere, quàm ex passionis metu humaniter occultari. Toties igitur martyrij promeruit palmam, quoties se inimici fidei disputando opposuit. Perditioni namque illorum compatiens, pietatis telo transfixus, vnitatis eos conabatur reuocare ad gremium. Erat planè & hoc singulare martyrium, vt cum infirmantibus in fide, pariter infirmaretur, & cum se scandalizantibus ipse quoque compassionis vteretur affectu. Audi sine ferro martyrem ex sola caritate morientem: Quotidie (inquit Paulus) morior propter gloriam vestram fratres, quæ est in Christo. Alibi etiam aiebat: Cupio impendi & superimpendi pro salute vestra. Merito itaque sancto huic martyri non est deneganda corona, qui ecclesiarum curam gerens, ac proximorum salutem zelans nec mori timuit, nec viuere recusauit. Vnde in resolutionis corporis articulo constitutus flentibus cunctis, qui aderant, ac dicentibus, Cur nos pater deseris? aut cui nos desolatos relinquis? ait: Domine si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso pro eis subire laborem, fiat voluntas tua. O pontificis sancti diligens cura, ô propugnatoris eximij insuperabilis virtus nec labore victi, nec morte vincendi. Gloriam quippe propriam tam pro honore Dei, quàm pro populi salute postposuit. Aeque moriendo persecutoris in se accepisset gladium, quemadmodum pro caritate præsentis vitæ minimè refugit subire incommoda.

1.Cor.15
2.Cor.12

Huiusmodi dilectionis affectum nostra (heu) omni ignorat ætas. Laudabilia sanctorum acta non in vi sed in mortuis tantum codicibus agnoscuntur. Re querunt venerandi patres virtutum suarum exem pastoralis officij tradiderunt formam, sed vix re tur, qui eam dignetur aspicere. Quærunt pene o quæ sua sunt, prouentibus insistunt tempor delectantur honoribus, deliciis affluunt, & ta si futura vita non esset, amore visibilibus Nulla eis inest cura, quis in vico iaceat, quis reat, quis scandalizetur, quis ecclesiæ statuta c nat, quis aliena rapiat, quis dupliciter moriatu pontificali ministerio nullum onus, nullúmque cteretur periculum, sic segniter, sic pompatice uersantur. Grandis prorsus, nec sine mœsticia ad quendum se offert materia, quæ sub silentio præte mittenda est, ne detractioni potius, quàm assertion veritatis pagina præsens videatur incumbere. Verum talis est vita pastorum, vt per se populis ipsa sit nota, atque despecta. Hoc autem omnino non fieret, si antiquorum patrum imitarentur exempla. Nequaquam frustra hi ad sanctitatis prouecti sunt culmen, neque sine causa illorū conuersationem colit ecclesia, quippe quum in omnibus se exhibuerit tanquam Dei nistros in multa patientia, in tribulationibus, in ne sitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in tionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in tate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, ritu sancto, in charitate non ficta, in verbo verit in virtute Dei, per arma iustitiæ à dextris & stris, per gloriam & ignobilitatem, per infamia bonam famam, vt seductores & veraces, sicut ig & cogniti, quasi tristes semper autem gaudente egentes, multos autem locupletantes, tanquam habentes & omnia posidentes. Ista namque quibus ministrorum Christi elegantia comp Hę sunt spirituales margaritæ pontificum sanctus emicuit. Reuolue autem vitæ illi & vix ei reperies similem. Cęterum quanta tis, quantæque perfectionis extiterit, in ex hora percipitur, in qua non in ornato cubili molli stratu, sed in cilicio decubuit & cinere. diabolo sibi apparenti respōdit: Quid hic agis ta bestia? Nihil in me omnino funestū inuenie rum ineffabilem, nec antiqui serpentis aspect tum, neque conscientiæ punctione transfixu enim accusatorem timuit, nec iudicis faciem refugit, quin potius totus ignitus & feruidus ad cœlum luminibus sibi astantibus atque po bus, vt corpusculum lateris mutatione releua nite inquit, sinite me fratres cœlum potius re quàm terram, vt suo iam itinere iturus a num spiritus dirigatur. Iam enim de æterna tione securus, diuina iam caritate perfusus contemplando, ingenti cum gaudio de ergast nis exire cupiebat. In tali igitur delectabili corpo agone constitutus, tandem solutus à corpore beatum Deo reddidit spiritum. In ipsius autem felici transitu apostolorum cecinit numerus, patriarcharum & pro phetarum lætatus est cuneus, martyrum sanctorum que cunctorum gauisus est cœtus, angelorum exult uit chorus, omniúmque virtutum cælestium p lentium eidem obuiauit exercitus. Suam domin seruator sententiam perficit in illo. Eo namque gl riosi

tiosius cum beatorum iubilatione ingressus est in cœlum, quo humilius per sanctę conuersationis studium emicuit mundo. Præcelsa nempe ipsius apud altissimum merita crebra, quæ per illum fiunt, proclamant miracula. Vitę itaque ipsius insignia, humilitatem (videlicet) pręcipuam caritatem ignitam, seculi contemptum, indeficienté orationem, lachrymarum riuulos, pietatis viscera, rectitudinis animositatem, rerum penuriam, dilectionem proximi, cæteráque virtutes infatigabiliter pro posse sectemur. Interuenient procul dubio orantibus nobis coram Deo ipsius grata suffragia, quæ nos efficient in bello fortes, assiduos in prece, pudicos corpore, mente humiles, mundos corde, sanctitate conspicuos, Dei caritate accẽsos, cóciues sanctorum, & domesticos Iesu Christi domini nostri, qui immortalis est rex, angelorum gaudium, lux mundi, ecclesiæ sponsus, patris vnigenitus, cum quo perenniter viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

In festo sancti Andrææ Apostoli.

MIserationis diuinæ nemo est, qui valeat indagare profundum, quantá ve caritate velit Deus omnes homines saluos fieri, & ad suæ veritatis peruenire notitiã. Hinc est, quòd multimode eos inuitat venire ad se, non quòd illorum obsequio egeat, sed vt boni summi, quod ipse est, faciat esse participes. Inuitat inquam vniuersos, etsi non vniformiter, alium quidem sic, & alium sic. Rari autem sunt, qui illius voces audire dignentur. Clamat ad omnes innata ratio, quæ conditoris intellectualis vox est, vt illum ex toto corde omníque virtute diligant, ipsiúsque famulentur imperio, à quo creati sunt. Toties autem quisque reatui inobedientiæ obnoxius esse conuincitur, quoties vel ad bonum suadet ratio, quod non perficitur, vel de perpetrato scelere conscientia vrget. Hæ vocationes vniuersales sunt, ita vt non sit qui à clamoribus earum alienus inueniatur. Sunt & vocationes aliæ, quæ inuitant, vt pulsanti aperiatur domino. Vocatus est Saulus tonanti voce de cœlo, qui & claritate circumfusus corporis lumen amisit. Eruditus igitur de verbere, & ab oraculo admonitus inquit: Domine quid me vis facere? Act. 9 Quanti quotidie flagellis & tribulationibus attriti vocáti introrsus obaudiũt, & rectioris vitæ mores arripiunt? Vocatus fuit ille atque compulsus, qui prius, quàm præceptoris assentiret imperio, sepeliendi patrem poposcit inducias. De cæcis & claudis quid referam, qui in nuptiale coacti sunt intrare conuiuium? Horum sanè magnus est numerus, quoniam (testante 1 Cor. 1 Apost.) ignobilia, & contemptibilia, & ea, quæ non sunt, elegit Deus, vt cõfundat fortia, ne quis glorietur nisi in domino. Sunt etiam multi, ad quorum cor loquitur verbum, eósque nunc exhortando, nunc suadendo, nunc alliciendo sponte ad se suscipiendum inuitat. Fuere autem nonnulli, quibus tam per oraculum vocis quàm per aspirationis mysterium locutus est dominus. Ex his nouimus apostolorum fuisse quam plurimos, qui ad vnius præceptoris vocem imitati sunt illum. Hoc quemadmodum vocationis genus est nobile: ita & obedientiæ commendabilis virtus. Hanc obeditionis formã sanctus, quem colimus hodie, cõmendauit Andræas. Vocatus quippe à Christo ad vnius iussionis eloquiũm naue relicta & retibus secutus est dominum. O magna sancti viri fides, ô obedientia omni veneratione colenda. Necdum miracula viderat, scripturarum minimè intellectum acceperat, & tamen promptus & alacer totum quod habuit, dereliquit. Dereliquit vtique deordinatam familiam, facultates proprias, nauem & retia, quatenus in auditu auris vocanti annueret. Omnes abstulit moras, excusationem nullam adhibuit, nec pro piscationis se labore subtraxit, quin potius oblitus infirmitatis propriæ, difficultatis obedientiæ, asperitatis pœnitentiæ, præsentis vitæ illecebræ vocantis se humiliter substrauit imperio. Conuincit planè sancti huius promptitudo ac voluntarius famulatus torporem nostrum, surditatem nostram excitat, imprudentémque nostram confundit prudentiam. De alto vocat nos dominus, promissionibus cœlestibus inuitat ad se, aditum regni ęterni aperuit, proficiendi viam strauit, virtutum semitas patefecit, bene viuendi formam indicauit, parauit nuptias, in quibus saginatum vitulum ac meracissimũ discumbentibus apponit vinum, & (heu) introire negligimus, pro impossibilitate excusationes facimus in peccatis, dilationes petimus, occasiones quærimus, quibus cauterizata conscientia conquiescat. Magna hęc fraus dęmonum est, & perniciosa deceptio, quæ ideo agitur, vt incautos ad interitum rapiat sempiternum. Nónne improbanda est ista dementia, qualiter velis homo securus habitare sub tecto, cuius ædificij structura te adnoscente téque aspiciente, velis nolis, quotidie labitur? Attende (quæso) incolatus tui conditioné, carnis præcipue corruptionem, defectibilitatem corporis, decursum temporis, breuissima horarum spatia sibi vicissim sine intermissione succedẽtia, incertum finem, ineuitabilem mortis necessitatem. Et hæc vecordiam condemnabunt tuam, temerariam securitaté accusabunt, dum differs conuerti ad dominum, qui te vocat ad se. Certè exhortationis illius nequaquam deberes verba negligere, si prosperitatibus floreres ad libitum. Securus à mortis esses periculo, & post indultum tempus promereris & gloriam. Sed contra. Quum tribulationibus incessabiliter attereris, animæ & corporis subiaceas periculis, difficile erigaris à gratia, difficiliúsque pertingas ad gloriam, cur non resipiscis? quare non te corrigis, & saluberrimis sapientiæ multipharie te inuitantis non acquiescis consiliis? Vnde (oro) quũ cõtradicis quis sis, quid ue iuste ex hac tua reluctatione expectes? Conditori sanè repugnas tuo, qui te fecit ex nihilo, sua te insigniuit imagine, multiplicibus te ditauit donis, creberrime ab irruentibus te protexit periculis, & his longe præstantiora tibi promittit, dummodo suasionibus eius sanctis annuere velis. Qua fronte, quo animo id agas, obserua. Obtemperat illi cœlum, angeli famulantur, elementa obediunt, & vniuersa quæ sunt, viuunt, & sentiunt, sibi ab illo instituta mandata custodiunt, & tu solus ô homo vermis & puluis, ac abominanda putredo iugo ipsius spernis colla subiicere? Nónne te natura cõuincit, concludit ratio, exempla promouent, vt ei obedias, q sine te plasmare dignatus est te? Redite igitur ô præuaricatores ad cor, mentis dispersiones coadunate in vnũ, quatenus quid hactenus fuistis, intelligere valeatis. Considerate facinora vestra, quanta omiseritis bona, neglectam gratiã, cæcam fiduciam, elatam cõtradictionem, perditos dies, acquisita supplicia, vilipensáque præmia. Aduocastis vtique aduersum vos cœlum & terram, sanctos & angelos, abyssos & dæmones. Fecissentque satis legi iu-

ſtitiæ, niſi Dei bonitas obſtitiſſet. Iam vos oppreſsiſſet interitus, infernus obſorbuiſſet, ignis & ſulphuris excepiſſet chaos, ſi non pro vobis pia mediatoris noſtri ſupplicaſſet humanitas. Ipſe planè eſt, qui nō vult peccatoris mortem, ſed vt magis conuertatur & viuat. Hinc eſt, quòd aſſumpſit carnem, ſubſtinuit dura,

Ezech. 18 indigna pertulit ac mori voluit. Veſtram itaque emolliat duritiam, erectámque cordis flectat ceruicem exhibita caritas redemptoris, impenſa beneficia, ſuſpenſa vindicta, expectata conuerſio, & prærogata indulgentia, ne (quod abſit) apoſtolica vos Deus ſententia feriat, quæ erga vnumquemque contemptorem eſt expreſſa, quum dicitur; Exiſtimas ô homo, qui

Rom. 8 facis ea, quæ non licent, quia tu effugies iudicium Dei? an diuitias bonitatis eius, & patientiæ longanimitatem contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum duritiam autem tuam & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuique ſecūdum opera eius, iis quidem qui ſecundum patientiam operis gloriam & honorem, & incorruptionem quærentibus vitam æternam, iis autem qui ſunt ex contentione, & non acquieſcūt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum. Excipiet vtique reuertentes, pœnitentibus occurrere, dari primam ſtolam, in manibus anulum, calciamenta mandabit in pedibus, atque ſolenne ſupernis ciuibus celebrabit conuiuium, qui de conuerſione peccantium conſueuere lætari. Quamobrem moras omnes abiicite, malarū conſuetudinum rumpite vincula, vt expeditis greſsibus pergatis ad dominum Andræ apoſtoli, cuius natalitia colitis, ſectamini veſtigia, qui vocantis ſe gratiam abſque vlla cunctatione percepit. Non autem illi conſenſit ad tempus, ſed in ea ſemper perſeuerando profecit. Super petram cōuerſationis ſuæ ſtructuram compoſuit, Chriſtóque ſic adhæſit ex corde, vt euentu aliquo penitus moueri non poſſet. Nec ab re. Eloquiis namque ſapientiæ erudiebatur aſsidue, ex miraculis quotidianis augebatur in fide, pro diſciplina virtutum in præceptoris amore creſcebat. Hinc factum eſt altiſsimi cum eo cooperante virtute, vt nec pontificū Iudæorum terreretur minis, neque pro illatis flagellis à nominis Chriſti prædicatione ceſſaret. O beata mens ſancti, quam patris & filij inhabitabat diuinitas, fœcundabat gratia, erigebat fides, ſapientia imbuebat, & cœleſtium contemplationum impinguabat infuſio. Nemo ſufficienter potiſsimum poſt immiſsionem paracliti, eius ſpirituale valet exarare profectum. In verbi quippe prædicatione adeò fuit intētus, vt de eo totam prouinciam repleret Achaiæ. Nam amoris illius nimietate illectus, penitus ſilere nō poterat. Eſt enim inquietas res amor, non contenta limitibus, ſingularitatem non patiens, nunquam dormitans, ſemper operans, euidētiſſimis per ſe manifeſtata indiciis, quæ neſcit modum perſonarum, qualitates non iudicat, temporum ſtatuta non ſeruat. Nutritur quidem per ſe in ſe, ex ſéque diffunditur, & in ipſa ſui diffuſione multiplicatur. Semper mouetur, donec ſedem reperiat propriam, hanc quum inuenit, tunc potentior efficitur in opere, in guſtu delectabilior, promptior, in beneficiis, in conuerſatione frequentior. Vileſcunt ei omnia, quæ votis non concordant ſuis, ac de amoris fonte non

exeunt. Non timet hoſtes, labores refugit, ſem[...] ignem, carceres, opprobria, famem, ſitim, torme[...] horrenda ſupplicia, ipſámque mortem non me[...] quemadmodum in Canticis legitur canticorum[...] tis eſt (inquit) vt mors dilectio, dura vt infernus[...] latio, lampades eius lampades ignis atque fl[...] rum, aquæ multæ non potuerunt extinguere[...] tem, nec flumina obruent illam. Cæteris præ[...] in beato Andræa hanc viridicam comperi[...] ſententiam. Facibus namque caritatis ſuc[...] nunquid ſacrilegi iudicis minas expauit? An[...] crucis recuſauit ſubire ſupplicium? Prorſus min[...] Magnanimitatem huius robuſtiſsimi ducis, imper[...] ritam mentem, paſsionis deſiderium, ſpiritualéque[...] men ipſius ex ſermonibus eius attende. Quum enim[...] duceretur, vt crucis imponeretur patibulo, eandém a[...] longe proſpiciens exclamauit dicens: O bona crux diu deſiderata, & iam concupiſcenti animo præparata, ſecurus & gaudens venio ad te, ita vt tu exultans ſuſcipias me diſcipulum eius, qui pependit in te. Salue[...] bona crux, quæ in corpore Chriſti dedicata es, & ex[...] eius membris tanquam margaritis ornata, accipe m[...] ab hominibus, & redde me magiſtro meo, vt p[...] me recipiat, qui per te me redemit. O præcellſa c[...] tas, virtutum radix, nutrix gratiæ, ſanctitatis[...] ſtra, religionis ſpeculum, ſtatera meritorum, nu[...] indumentum, filiorum hæreditas, cœli clauis, a[...] pabulum, dulcedo mentis, fortitudo certantium[...] rona gloriæ, vitæ lumen, ſocia veritatis, conſo[...] ctorum, angelorum gaudium, legis compendiu[...] radisúſque delitiatum. Tu decus regium, p[...] rum plenitudo, prophetarum finis, fuga vitioru[...] monum terror, cœleſte donum, omniúmque[...] ctabilium delectabile ſummum. Nempe ſine[...] na deficit virtus, naturale hebetatur inge[...] pes claudicat, fides deperit, præſumit in[...] fraternæ dilectionis vnitas diſsipatur. Te[...] te, te adiuuante, te cuſtodiente, te promoue[...] tur homo in tentatione ſecurus, humilis in p[...] robuſtus in arduis magnanimus, ac inſuper[...] tormentis. Nónne hoc in Andræa patet apoſto[...] tus namque & glorianter ibat ad crucem. A[...] aſcendit intrepidus, de qua tanquā de ſpirituali[...] dra prædicabat populo, illóſque rogabat, ſ[...] vellent impedire martyrium. Iam enim ſpreto[...] proximus erat cælo & æternæ vitæ deguſtabat[...] cias. Iámque diuinæ ſapientiæ lucem mentis co[...] plabatur obtutu, propterea præſentis exilij te[...] remeare ad tenebras, corporíſque fatigati p[...] incommoda, cupiēs diſſolui & eſſe cum Chri[...] lix anima, quam Dei compleuerat caritas, i[...] rat fides, immortalitatíſque erigebat fiducia[...] bat in cruce, & inimicos ſuos vincebat. Patieba[...] in illatis pœnis gloriabatur, moriebatur, & in[...] domino coronabatur. Planè Apoſtolicum illud[...] corde dulci modulatione ingeminabat dicens: B[...] num certamen certaui, curſum conſummaui, fi[...] ſeruaui. Certauit, inquam, & dirum paſsionis ago[...] viriliter pertulit, carnaléſque voluptates ſubegit ſ[...] ritui, & ſpiritum Deo, ita vt diceret: Viuo ego i[...] non ego, viuit autem in me Chriſtus. Hinc ſeruan[...] fidem, vitæ ſuæ curſum feliciter conſummauit no[...] in molli ſtratu, neque in corporis deliciis, ſed cora[...] maxima populorum numeroſitate conſtitutus in[...] pi[...]

...ce. Generosus discipulus cœlestem est imitatus ...gistrum, parem ignominiosæ crucis vt ille per... pœnam, & tanquam athleta fortissimus in ...taminis occubuit stadio. Quemadmodum an...nunciator, ita factus est possessor Christi, seculi ..., fundamentum ecclesiæ, æternitatis ostensor. Longe excellentius docuit exemplo, quàm verbo, qualis esse debeat Christianus, quàm vera sic catholica fides, quamve præcelsa fidelium merces. Hunc igitur propugnatorem egregium efferamus laudibus, attollamus, operibúsque sequamur. Non nos pigeat pati, neque pro domino pertimescamus mori, quoniam quod in præsenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, vt in sublime pondus gloriæ operetur æternæ. Mentis nostræ oculum fidei adminiculo eleuemus ad sydera, contemplemúrque supernæ ciuitatis illius sanctæ Hierusalem, in quam apostolus Andræas triumphaliter introiuit, quanta sint gaudia, qualis in ea angelorum frequentia, quæ societas sanctorum, & quàm delectabilis eius sit claritas. Nempe ibi erudit sapientia, regnat charitas, veritas fulget, viget æternitas, & immortalitas prærogatur. Ibi sine mœstitia, absque interuallo, & sine fine festiua solennitas celebratur. Vna hominum angelorúmque est exultatio, fruitio eadem, iucunda societas, perfecta libertas, indissolubilis caritas, imperturbabilis pax, serenitas sine nube, puritas sine labe, diuturnitas sine corruptione, vita sine defectione. O Dei ciuitas quàm gloriosa dicta sunt de te: ô regnũ pacatissimum, id quod ingreditur nullus qui doleat, nemo qui noceat, nullus qui pereat. Omnes in eo securi sunt, cuncti læti, atque beati. Vniuersorũ ora repleta sunt laude, corda iubilo, intelligentia visione, & delectatione voluntas. Beati (iuxta prophetę vocem) qui habitant in illo, quoniam in secula seculorum laudabunt Deum, & dominum nostrum Iesum Christum, cui est honor & gloria, laus & potestas, virtus & imperium nunc & semper, & in æternum, Amen.

In festo sancti Thomæ apostoli.

RAtio suadet, testantur exempla, & regiminis exigit ordo vt nonnunquam alius erudiatur pro altero, & nocens pro innocente damnetur. Hoc nequaquam agitur, vt depereat iustitiæ lex, & personarum exhibeatur acceptio, quin potius vt perficiatur vtrumque. Patitur ægrotus, antidoti asperitatem perferre non valet, consulentis medici renuit obtemperare mandatis, paucissimis inclinatur, & ex his quædam negat, quibusdam assensum præbet. Nunquid huiusmodi disperandus est? Nunquid deserendus? An forte illi ministrantium sunt detrahenda obsequia? Hoc si fiat, peccatur caritas, occumbit languidus, scandalizantur qui hoc sciunt, & fratris anima in desperationis impellitur foueam. Commutatur aurum pulato, quadrati lapides pluris æstimantur, quàm gemmæ. Verum si pro vna tantum anima totum, quod est in mundo, appendas, aurum, argentum, metalláque cætera, sardiuñ, topacium, carbunculum, smaragduñ, & margaritas omnes, prædia, possessiones, palatia, supellectilem, vrbes, & castra, ipsúmque mundum, nihil in eius comparatione dedisti. Prorsus corporalia & sensibilia vniuersa transcendit. Quod dicitur, si ex te nequis attingere, disce ab eo, qui creauit cœlum, terram, maria & cuncta, quæ in eis sunt, qui noscit singula quanti sint, quoniam singulis impertitus est, quicquid habent decoris, quicquid virtutis, quicquid æstimationis & precij. Fecit omnia per se in pondere, numero, & mensura, & sine ipso factum est nihil. Iste docebit, quanti sit anima hominis, rationalis videlicet spiritus. Illum ipse magnipendit, qui opus suum agnoscit. Pro eruditione eius vniuersi fecit hanc machinam, ipsiúsque eam subiecit imperio, sicut per Prophetam dicitur: Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas insuper & pecora campi, volucres cœli & pisces maris, qui perambulant semitas maris. Subiecit inquam, non vt inhæreat illi, fruitionémque cuptaret ex illa, sed vt eruditus per illam ascenderet ad notitiam eius, qui fecit omnia, illum diligeret, illi inhæreret illiúsque quandoque visione beata frueretur. Hoc parentes nostri considerare nolentes, inferiori bono inhærere cupierunt summo neglecto. Porrò degenerarunt nimium ab ea, in qua sunt nobilitate creati. Appetentes enim quod eis minimè licebat, non solum non consecuti sunt quod quærebant, verum etiam magna ex parte, quod perceperant, amiserunt, atque adeptione pollicitationis boni incommutabilis sunt omnino priuati. In illius interminatæ sententiæ dilapsi sunt pœnam, qua eis à domino dictum est: Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autẽ scientię boni & mali vide, ne comedas. In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris. Comederunt, & duplici sunt morte damnati. Nemo sanè sufficit præuaricationis huius detrimenta narrare. Vniuersa quæ eorum posteritas incommoda patitur, ab ipsius emanauere radice. Obtemperasset mundus homini, & caro spiritui, si spiritus ipse suo obedisset autori. Cæterum quoniam idem inobediendo deliquit, confudit omnia, & genitoris æterni iram incurrit. Qui extiterat prope, factus est longè, ita vt diceret: Erraui sicut ouis, quæ periit, quære seruum tuum. Merito postulat, vt quæratur, qui errando perierat. Quis autem illum quæret, cum Propheta dicat: Omnes sicut oues errauimus, vnusquisque declinauit in viam suam? Neminem excludit, nullum excipit, omnes errasse dicit atque periisse. Ille plane errantes, cuius erant, quæsiuit oues: ille inquam, qui centum possidens dimissis nonagintanouem in montibus excelsis, vbi vberrima & amœna sunt pascua, descendit, vt errantem quæreret, inueniret perditam, suísque illam humeris reportaret ad propria. Quæsiuit eam sedulo tanquam bonus pastor, reperit illam quoniam mediator, suis verò humeris reportauit, quia redemptor. Ipso autem remeante cum oue, conuocatis amicis, & vicinis, spiritibus (videlicet) beatis illis inquit: Congratulamini mihi, quia ouem, quam perdideram, inueni. Nempe hic verus est pastor, qui errantem quęrendo reperit ouem, ne morsibus pateret luporum siluestriúmque ferarum. Ipsius pastoris vocem audi dicentem de se: Ego sum pastor bonus & cognosco

Psal.8 · Gen.2 · Psal.118 · Esa.53 · Luc.15 · Ioan.20

oues meas, & cognoscũt me meæ, & animã meam pono pro ouibus meis. Singula (quæso) diligenter obserua, quatenus à mercenario pastorem verum agnoscere queas. Ego (inquit pastor) cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ, & animam meam pono pro ouibus meis. Audite hæc ô pastores, auribus percipite ô vos, qui animarum præestis regimini, quid pastor bonus loquatur, quid dicat ille, cuius vicem geritis. In terra pastoralis officij formam præbet, quam sequamini, exemplum ostendit, quod imitari debeatis. Dixit enim: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & agnoscunt me meæ, & animam meam pono pro ouibus meis. Forma igitur pastoris veri est, vt cognoscat oues, & cognoscatur ab ouibus, exemplum verò est, vt quoties opportunum fuerit, animam suam exponat pro ouibus. Vnusquisque eorum, qui pastoralis oneris curam agit, intelligat, quòd pastor bonus singulas nominatímque debet oues agnoscere, non vt tondeat sicut mercenarius: sed vt pascat eas sacris monitis atque eruditionibus scripturarum. Sciat, quantum singulæ proficiant, quantúmque deficiant. Sicque eorum saluti inuigilet, vt omnino se pro illis exponat opportune seruatis loco & tempore. Non aliunde exemplum captet, quàm ab ipso pastorum pastore domino Iesu, qui perditas quæsiuit & reperit oues, suósque à seruitute peccati illas cruore redemit, vnde Petrus apostolus hoc retexens inquit: Non enim corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine quasi immaculati & incontaminati agni Iesu Christi. Tali nos voluit redimere precio, per quod diffusum nobis suæ caritas insinuaret affectum, illúmque toto diligeremus corde, cui nos toti multipliciter obligamur. Nulla igitur ad cognoscendum Deum præstantior forma percipitur, nullum ad animarum regimen, virtutum disciplinam, scientiam sui, caritatis profectum, morúmque probitatem, efficacius inuenitur exemplum, quàm id quod nobis dominus prærogauit Iesus. Quis vnquam sic regiminis propalauit artem? quis vt ille pastoralis curæ formam exhibuit? Noscit omnes, noscit & singulos tanquam pastor bonus oues proprias. Quantum in ipso est, cunctos vult saluos fieri, vniuersis sanitatis vult præbere remedia. Attende (oro) sacramenta, & quæ ad salutem pertinent animarum. Vllam ne distinctionem fecit bonorum à malis? An vnius fides melior est quàm alterius? Prorsus minime. Vnus Deus (ait Apostolus) vna fides, vnum baptisma, vnum omnibus datur baptisma, eadem fides cunctis credenda exponitur. Cur non proficiant vniformiter omnes ex nobis contingit, qui vocantis admonitionem exaudire contemnimus. Recitatur euangelium in ecclesia, mandata Dei publice promulgantur, sacramenta conferuntur gratis poscentibus. Clamat dominus, Siquis sitit, veniat ad me, & bibat. Generales exhortationes hæ sunt, & communia dona redemptoris nostri exposita volentibus. Nuptias fecit, vniuersale conuiuium in ecclesia instituit, omnes inuitat, vt ingrediantur, discumbant, & comedant. Nunquid patrifamiliâs imputandum est, quòd se excusauerunt multi? Commune beneficium prima inuitatio fuit, speciale autem ipsa introeundi compulsio. Inuitat quidem præscitos, sed prædestinatos vocando compel-

1.Petr.1 *Eph.4* *Ioan.7*

lit. Quos prædestinauit, illos & vocauit, quos au- tem vocauit, illos & iustificauit, quos verò iustific- uit, illos & magnificauit. Omnes isti sunt oues, o- nes vocem pastoris audiunt, ipséque cognosc- gulas, & pro eisdem animam ponit. De his c- gerit, ne pereant in æternum, tametsi earum ad tempus errare permittat. Errant vtique norum sequuntur vocem, sed non semper. S- pore resipiscunt, & veri pastoris vocem audi- que ad nuptias compelluntur intrare. Comp- tur inquam, & voluntariè intrant. Trahit en- vnũquenque voluptas. Nẽpe attractio hæc spirit- impulsio est, attamẽ voluptate se mouẽte vlountas ficitur. Hoc insinuare voluit dominus dicens: N- mo venit ad me, nisi pater qui *misit me, traxerit* eum. Veritas namque agnita *intellectum trahit, inspecta* pulchritudo boni *delectabilis trahit affectum*. Quem (oro) non trahat verbum, patris incarnata sapientia, Deíque prouidentia, quæ orbem terræ & filios hominum iudicat in æquitate, & regit in iudicio ac iustitia? Cæterum si creaturarum species, bonum commutabile, inferiorum delectatio concupiscentiam allicit & trahit post se, quid (qu- aget creatoris degustata pulchritudo, summum & commutabile bonum, atque cœlestium conte- ta dulcedo? Audi prophetam vtrumque perhi- tem: Defecit (inquit) in salutare tuum anima & in verbum tuum super speraui. Evidentius- ciúsque apostolus Petrus, quando transfigu- ante se vidit dominum, expertus est hoc. Ex ag- ne quippe & claritatis specie, quam vidit in Ch- effectus præ dulcedine ebrius ait: Domine bo- est nos hic esse, si vis, faciamus hic tria taber- tibi vnum, Mosi vnum, & Heliæ vnum. Sa- lo impellente, & nemine sibi suadente a- Audiuimus pro ostensa gloria sine vlla - tatione, qualiter Petrum ad se traxerat d- diamus nunc, quomodo per humanam voc- corporis exhibitionem ad sui agnitionem - rit Thomam, cuius solennis celebritas ho- tur ab ecclesia, quatenus inueniret errantem - diret & nos. Errant in ipso resurrectionis d- stoli simul, deerat coapostolus Thomas. Il- sis ianuis apparuit dominus, & sui corporis ci- cibus ostensis, eosdem de sua resurrectione c- nuit. Hoc Thomæ referentibus cæteris ipse, - uorum loca & lateris apertionem tangeret, - nime crediturum asseruit. Octo post hæc die- euoluto spatio, omnibus simul residentibus se C- stus indicauit, & omissis reliquis vocauit Tho- & dixit: Infer digitum tuum huc, & agno- clauorum, mitte manum tuam in latus me- noli esse incredulus, sed fidelis. Obtemperauit- exclamauit, & dixit: Dominus meus, & Deus me. O pastoris veneranda solertia, ô mediatoris nostri solicitudo non pigra? Thomam vocauerat semel bísque prius vocatione communi, deinde specialiter ad apostolatus culmen, & tamen se auertit, pastorísque sui oblitus vocem per infidelitatis latitudinem iam errare cœpit. Agnouit hoc pastor, quæsiuit errantem, reperit & ad vnitatis reduxit gremium. Agnouit pastor ouem suam, & vt agnosceretur ab illa, inquit: Infer digitum tuum huc, agnosce pastorem, agnosce dominum, agnosce redemptorem. Non illi exhibuit faciem,

Ioan.10 *Ibid.*

faciem, non voluit cognosci per vocem, sed cicatrices ostēdit vulnerum, per quas suæ redemptionis emisit precium. Ex obliquo illo intulit: Ecce foramina clauorum, ecce indicia passionis, quam pro te sustinui. Ex hoc recole, quid pro te dedi, qualiter pro te animam meam posui. Accessi, vt hoc tibi insinuem, téque reuocem ad me, ne pro infidelitate malè pereas sine me. Quamobrem aspice, contrecta, immitte manum, inter digitum, certum te redde, quatenus meis assertionibus credens fidelis efficiaris, & non in dubietate perstitas. Recole me dixisse: Qui non credit, iam iudicatus est. *Ioan.3* Nolo vt pereas, nolo vt à sinistris constituaris cum hœdis. De ouibus meis es, te agnosco prædestinatum in me ante mundi cōstitutionem, propterea vocaui te olim. Nunc accessi, vt iustificatus ex fide tempore congruo glorificari mereatis. O syncere amor, ô magistri sapientia, quæ in apostolo isto pastoralis officij instituit formam, atque per illius infidelitatem innumeros erudit ad fidem. Vtrumque sufficientissimè nouerat, & magisterium fidei & prælationis ministerium. Infirmis perse indicauit dominus, qualiter foueri debeat, qualitérque errantes quæri, reperiri, atque baiulari oporteat. Hoc ad pastoris regimen, hoc ad magistri spectat ingenium. Maximo artis suæ studio Dei permisit sapientia, vt hic electus apostolus dubius erraret in fide. Non tamen minus ad aliorum quam ad ipsius fuit profectum. Nouerat enim dominus quàm difficile homo absque cuiuspiam testimonio credulitatem suam adhibeat ad ea, quæ ad fidem pertinent. Nouerat inquam, futuræ resurrectionis quanta sit altitudo, quæ omnium humanarum rationum transcendit limites. Hanc per argumenta quàm plurima approbare curauit. Videri namque voluit, cum suis discipulis manducare & loqui atque ab eisdem palpari & tangi, quemadmodum sacra euangeliorum narrant volumina, quorū testimonio sancta ecclesia innititur. Minime namque dubitare fas est, quod tantorum testium assertionibus confirmatus, eorum videlicet, qui audierunt, viderunt, comederunt, & tetigerunt resuscitatum atque viuentem. In his præcipuè credulitatem roborat fidelium Thomæ inquisitio: Ipse enim ob communem profectum non acquieuit argumentis exhibitis, quibus rationabiliter crediderunt cæteri, sed perscrutari voluit manu & digito lateris ac manuum fixuras, quatenus nulla omnino remaneret ambiguitas, quin ipse esset, qui in ligno pendendo expirauerat. *Ioan.20* Tetigit quidem & exclamauit, dominus meus & Deus meus. Exclamauit vtique, vt cunctis notificaret se, quod quæsierat, reperisse. Ipsum verum hominem ac verum Deum esse confessus est. Hominem tetigit, & credidit Deum. Cæterum propter vnitatem personæ, quæ in Christo est, vtrumque & tetigisse & credidisse fatendum est. O mira nostri autoris dispensatio ac diligenda benignitas, quę euidentissimis testimoniis per vnius incredulitatem vniuersam voluit erudire ecclesiam. Hinc Thomæ non est redarguenda dubietas, quæ illum inquisitorem fidei nostræ fecit esse solicitum. Per ipsum quippe consummatæ resurrectionis & veræ diuinitatis in Christo certam sumus assecuti notitiam. Quemadmodum illi, *Ibid.* ita eius scrutinium profecit & nobis, quibus non licet tangere, sed solum credere, vnde post fidei suæ confessionem audiuit apostolus: Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati qui non viderunt & crediderūt. Illi simpliciter dictum est, quia vidisti me, credidisti, nobis autem, beati qui non viderunt, & crediderunt. Sanè commendabilius est ex sola cordis credulitate confiteri Christum, quàm aurium, oculorum, seu tactus adminiculo fidem habere. Vtrumque tamen munus est Dei infiniti meriti, opúsque omnipotenti patri gratissimum, *Ioan.6* sicut idem dominus Iesus inquit: Hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit. Hæc planè est fides, quæ iustificat impios, extraneos reddit gratos, atque beatos facit, sine qua nec placere Deo, nec in spiritu viuere, neque pertingere quis valet ad vitam. Inter mortuos, qui ista caret, computatur, & tanquam putridum à Christi corpore præcisus est membrum. Nam quemadmodum qui in Christo credit, etiam si mortuus fuerit, viuet: ita & qui viuit nec credit, omnino est mortuus, quoniam non pertinet ad eum, qui viuificat mortuos, & vitam in se credentibus præstat æternam. Magna prorsus est virtus fidei, & merces illius multa nimis. Vnde (quęso) fiunt miracula, orationes exaudiuntur, insensibilia & irrationabilia obtemperāt, temporalia despiciuntur, diliguntur æterna, atteruntur ieiuniis & vigiliis corpora, martyria perferuntur, calcatur mundus, diabolus superatur, odiúmq; animæ habetur propriæ? Non aliunde quam ex virtute fidei, qua in Christum creditur. Merces autem ipsius, quam in præsenti cōsequuntur fideles, veritatis notitia atque intellectus est lumen, dicente propheta: Nisi credideritis, non intelligetis, *Esa.6* in futuro verò Deus. Nam fidei succedit visio illa (videlicet) de qua Iohānes ait: Dilectissimi, filij Dei *1.Ioan.3* sumus, & nondum apparuit, quid erimus, scimus quoniam, quū apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est. Duplicē hanc apostolus Thomas huius fidei est adeptus mercedem. Dum enim in Christo perscrutatus est Christum, ad celebratæ resurrectionis, & ad verbi peruenit intelligentiam, vnde ait, Dominus meus, & Deus meus. *Ioan.20* Tantum quippe in illo fides ista conualuit, vt post consummatum cursum apostolicæ prædicationis, post innumerabilium conuersionem populorum ad triumphalem palmam perueniret martyrij, quo mediante immortalitatis stolam, perpetuæ vitæ gloriam, angelicam dignitatem, & beatæ Trinitatis reuelatam videre promeruit maiestatem. Hæc est fidei perfecta merces, brauium perseuerantium in Christo, corona victoriæ, resurrectio futura, vita æterna, consummata felicitas, hæreditas promissa, imperturbabilis pax, perpetuum regnum, & nuptiæ agni immaculati Iesu Christi domini nostri ecclesiæ sponsi, & summi patris vnigeniti viuentis in secula seculorum, Amen.

In solennitate S. Hugonis episcopi Lincolniensis.

SAnctorum confessorum Christi enerrare preconia, fratres dilectissimi, honorificum est, eorum præcipue, qui pontificali fuerunt infula sublimati. Hi namque magnanimitatis dum viuerent virtute præditi, sanctitate decorati, fraternæque dilectionis zelo succensi, in cœlis nunc ineffabili gloria perfruuntur. Decet prorsus vt cæteris honore emineant, qui sanctitatis merito mortalis naturæ limites transierunt. Excelsa, quam isti adepti sunt perfectionis est via, suíquemet gloriosus voluntarius probatur esse contemptus. Hæc

nemo apprehendit, qui temporalium rerum neglexerit esse contemptor. Quis (oro) terrenarum facultatum oneratus sarcina valet expeditis gressibus ad alta conscendere? Videte (inquit Veritas) ne corda vestra grauentur in crapula & ebrietate, & curis huius seculi. Nouerat perfectionis magister quantum immoderata temporalium cura mentis sensum atterat, laudabiles dissipet cogitatus, intentionem rectam diuertat, & omnem interioris hominis importunitate sua debilitet statum. Nouerat, inquam, neminem Deo posse adhærere perfectè, qui periturarum diuitiarum amator extiterit. Excelsus quippe dominus & in altis habitans ab iis, qui libertati sunt traditi, potest apprehendi. Hinc est, quod ab eodem Mosi rubo appropinquanti dicitur: Solue calceamenta de pedibus tuis, locus enim, in quo stas, terra sancta est. Planè religionis habitacula & sanctæ conuersationis loca, quæ à seculi contemptoribus incoluntur, terra sancta esse perhibetur, quoniã in ea, die noctúque diuinis insistitur laudibus, puritatis custoditur candor, & quantum fas est, cœlestis vitæ præferuntur insignia: Fitque auxiliante Deo, ac decertantibus qui in illa morantur, vt quædam angelicæ formæ imago eluceat, ita vt propheticum illi merito coaptetur eloquium: Quàm gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei? Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Nónne recto lætantur ordine, quibus donatum est domino famulari, terrena despicere, obhorrere vitia, delicta plangere, calcare mundum, & per amoris incendium ac sanctæ contemplationis ocium fieri proximos cœlo, & angelicis nonnunquam misceri spiritibus? Hæc sanè sunt seruorum Christi spiritualia studia, hæc abrenunciantium seculo pia solatia, qui eò lætiores fiunt, quo, relictis temporalibus curis, spretóque pereuntis vitæ gaudio sui met delectabilius vigilantiúsque cupiunt esse contemptores. Et hoc non ab re esse censuerim. Habet quippe corruptibilis caro concupiscentiæ suæ aculeos, habet mortalitatis ineuitabilem legem, quæ legi Dei renuit esse subiecta. Quamobrem tam importune aduersatur spiritui, bellúmque illi quotidianum indicit, ne virtutis propositum teneat, ne pœnitentiæ lamenta suscipiat, ne compunctionis lachrymas fundat, quibus rediuiua quadam resurrectione reformetur in melius, atque ingenitæ dignitatis sibi præripiat principatum, quem ipse spiritus minime valet apprehendere, nisi cœlestis dulcedinis imbre perfusus, renitentis carnis retundat insultus, actus regat, stimulósque compescat, & magnanimitate animi, caduca spernendo cœlestia diligat. Cæterum magnanimum illum esse denuncio, qui renunciat seculo, carnis lenocinia calcat, perfectionis arcem conscendere nititur, atque pro sui conditoris amore crucem suam infatigabiliter baiulare non cessat. An non magnanimus ille dicendus est, qui solo corpore conuersatur in terris, & contra aereas potestates certamen nequaquam veretur assumere? Stat magnanimus, imperterritus corde, desiderio accensus, lætus animo, fide fundatus, spei consolatione repletus, virtutúmque protectione munitus, vt ignea inimicorum tela excipiat, immoderatos corporis sui reprimat motus, varios rerum euentus superet, seipsúmq; sibiipsi subiiciat, quatenus obtutibus possit placere diuinis, iudicísque mereatur gratiam cuncta cernentis. Hinc sanctitatis aggreditur vias, perfectionis peragrat semitas, renouatur spiritu, atque caritatis vinculis alligatus, Deum toto corde toti[...] visceribus intra suæ mentis secretum conatur amplecti. Quamobrem beatum illum iuxta prophetæ o[...]culum esse censuerim, quẽ dominus misericordi[...] culi elegit ex tenebris, & assumpsit in filium, [...]niam in suis atriis ipsum habitare faciet, repleb[...] bonis suis sempiternis, atque felicitate perpetu[...]ciet dignum, quum (videlicet) peregrinationis [...] compleuerit cursum, ac momentaneæ vitæ cons[...]mauerit terminum. Interim verò quoniam hominis vita militia est super terram, vt variis tentationibus agitetur, necessarium est. Quis (quæso) Dei filio sanctior? Quis à delictorum contagionibus illo immunior? Quis virtutibus locupletior? atque meritorum omnium sanctitate sublimior? Et tamen impiorum hominum est passus insidias, eorum pertulit verbera demonúmque tormenta sustinuit, vnde Apostolus inquit: Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, per omnia tentatum, pro similitudine absque peccato. Proinde in eo quòd tentatus est valet eos qui tentantur, à tentatione eripere, restituere libertati, atque gratiæ condonare. Nemo igitur quum tentatur, desperet, & propriæ salutis languescat fiducia. Tentatum nul[...] obhorreat, quoniam ex tentatione perficitur virt[...] augetur merces, probatur anima, accrescit scien[...] magnanimitas exercetur, homo interior robora[...] purgantur vitia, & merita cumulantur. Ista Ia[...] apostolus considerans inquit: Beatus vir, qui s[...] tentationem, quoniam quum probatus fuerit, a[...]piet coronam vitæ, quam repromisit Deus di[...]tibus se. Tribulationum & tentationum vtil[...] Paulus quoque pronuncians ait: Tribulatio [...]tiam operatur, patientia probationem, pro[...]rò spem, spes autem non confundit, quia [...] diffusa est in cordibus nostris per spiritum [...] qui datus est nobis. Gradibus ergo suis que[...]dum consummatur virtus, ita cooperante De[...]que efficitur sanctus, atque perfectus. Hoc [...] pronuntiant eloquia scripturarum, hoc sanc[...] præcedentium commendat & vita. Quod vt [...] elucescat, sanctissimi Hugonis episcopi Lincol[...] cuius hodie solennia celebrantur, percu[...] calamo vitam proferamus in medium. Hic [...] quum adhuc esset puerulus, senile cor gerens, [...] regularem canonicorum institutionem, in qua [...]nuè conuersatur est, vt amplius placeret alti[...] sanctę religionis Carthusiensis iugo, ardentissim[...] fide studio colla substrauit. Contempsit quide[...]culum, reliquit prædia, opes erogauit egenis[...]némque mundi gloriam commendabili ma[...]mitatis virtute calcauit. Præterea corpus su[...] iuniorum, vigiliarum, & exterioris operis exe[...]tione castigans, ipsum prorsus spiritui seruire [...] Apostolica siquidem admonitione edoctus, [...]psum hostiam viuam, sanctam, Deo placentem ex[...]buit. Nouerat plane vberem pœnitentiæ esse me[...]cedem, delectabilem virtutis fructum, & puritatis donum esse conspicuum. Quamobrem fidei constantia fultus, ac Dei sapientia repletus tanquam negociator eximius lutum commutauit in aurum, spreuítque præsentia futurorum illectus amore. Hinc ad debellandas corporis passiones ad perferenda

Luc. 21

Exod. 3

Psal. 86

Heb. 4

Iac. 1

Rom. 5

perferenda pro Christo conuicia, ad libidinis extinguenda incendia se, contra se, viriliter armauit ad pugnam. Quod vtique dimicandi genus illorum est proprium, qui indomitas carnis voluptates pro diuinitatis amore sub cēsura virtutum conantur restringere, de quibus per Paulum dicitur: Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. *Gal.* Illorum inquam est proprium proficiendi desiderio omnem cordis sui intentionem, vt à supernæ vocationis brauium perfectionísque attingant fastigium, in anteriora protendere. Huiusmodi syncerae caritatis poculo sanctus noster debriatus, atque spiritualis deuotionis alimonia quotidiana depastus, de virtute in virtutem semper proficiendo scandebat gloriosis intus victoriarum laureatus triumphis. Quónam (quæso) modo in spiritualis certaminis campo aduersus immundorum spirituum numerosum exercitum, contra innatas adultásque corporis passiones decertare suffecisset, si non cœlesti extitisset fultus præsidio, ac castissimi amoris repletus incendio? Minime etenim per se in hoc agone valet mortalis infirmitas, quoniam aduersariis suis impar est viribus. Quamobrem Dei pia clementia militibus suis quemadmodum præstat pugnandi ausum, ita tribuit vincendi præsidium. Agnoscat igitur homo in tali conflictu propriæ infirmitatis inertiam, inæqualem cum inimicis virtutem, minúsque probatam experientiam. Attollat quoque considerationis suæ oculum ad Deum, à quo vincendi sortitur auxilium, totísque medullis cordis, quoties victor existit propheticum illud decantando pronūciet dicēs: Non nobis, sed nomini tuo da gloriā. *Psal. 113* Iterúmq;: Impulsus, euersus sum, vt caderā, & dominus suscepit me, fortitudo mea & laus mea dominus, & factus est mihi in salutem. Hæc sanè verę humilitatis est recta confessio, hæc inquam est pugnantium atque vincentium commendanda cognitio, vt quisque sicut bene operandi à Deo accepit gratiam, ita in singulis actibus suis eidem studeat exhiberi gloriam. Hanc profecto diuinæ laudationis regulam sanctus didicit Hugo. Nunquam enim sic proficere valuisset in gratia, nisi sedula mentis exercitatione humilitatis creuisset in forma. Nam (sacro testante eloquio) sicut Deus superbis resistit, ita consueuit humilibus præstare gratiam. Ex profectu ergo gratiæ humilitatis virtus, atque ex quotidianis casibus elationis agnoscitur esse mensura, quod Saulis regis ac sancti huius certo probatur exemplo, qui ambo humiles, ambóque Deo placentes ad regimen sunt populorum euecti, verum non eodem progressu, neque pari vterque sunt fine directi. Oblitus quippe propriæ vilitatis ac pristinæ humilitatis rex eleuatus in concilio, contempto æterni regis imperio, se inaniter erigens supra se factus est ex dono deterior, qui debuit esse humilior, non autem sic se Hugo pater noster exhibuit. Eruditus namque in regulari conuersatione omnium perfectione virtutum effectus est in episcopali dignitate deuotior, habitus vilitate despectior, erga sui custodiam vigilantior, atque pro salute proximorum feruentior. Subditorum quippe crimina plangebat vt propria, eorum de ecclesia patrimonio subleuabat inopiā, afflictis cōpatiebatur ex corde, debiles hortabatur vt pater, sicque singulis sibi cōmissis misericordiæ impēdebat auxiliū, vt illud Iob veraciter dici pos- *Iob. 29*set: Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ cōsolatus sū, oculus fui cæco, & pes claudo, pater erā pauperū, & mœrentiū consolator, flebā quondam super eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Ex his & huiusmodi fraternæ dilectionis studiis fulgentem meritorum cœlestium sibi coronam contexit, per quam nedum Deo gratus est factus, verumetiam in ecclesiæ domo tanquam matutina stella sanctitatis priuilegio supra multos enituit. Eius siquidem vita virtutum odore respersa, immensis miraculis claruit, atque bonorum operum opinione refulsit. Vbique gloriosum nomen resonabat Hugonis, vndique bonitatis illius clarebant insignia. Ipsum reges venerabantur vt patrem, clerus ei obtemperabat vt pastori præcipuo, ægris sanitatis remedia præstabat vt medicus: sicque factus erat omnia omnibus, quatenus omnes Christo lucrari valeret. Verum quoniam Deum puro ex corde dilexit, similem illum fecit in gloria sanctorum, magnificauit eum in timore inimicorum, & in verbis suis monstra placauit, glorificauit eum in conspectu regum & principum, & ostendit illi gloriam suam. In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit ex omni carne. Audiuit quoque vocem ipsius cum deprecaretur eum, & induxit illum in nube, & dedit illi cor ad præcepta, & legem vitæ & disciplinæ, vt doceret populum suum mandata ipsius, errantésque reuocaret ad viam salutis, religionis, & pacis, vt nouam creatori suo progeniem acquireret per quam laus diuina accresceret, virtutum norma luceret, plebs Christiana proficeret, atque futuræ vitæ appareret imago. Propter hæc non delebitur memoria eius de ecclesia Christi, & nomen ipsius requiretur à generatione in generationem. Ista profecto ô domine Iesu est prima stola, quam in hac peregrinatione sanctis tuis tribuis famulantibus tibi in veritate, & propter te vsque ad mortem se humiliando certantibus honorabiles illos reddis, & sapientia reples, facísque coruscare miraculis, vt gratia, quam perceperunt abs te, nota fiat omni populo tuo, glorificéntque te habitantem in illis, atque eos imitentur in bonum, quatenus donorum ipsorum mereantur esse participes. Es namque pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui adoptionis filios bonitatis tuæ foues in gremio, singulis gratiarum tuarum impertiens munera, prout necessarium cuique esse decernis. Non enim vniformiter illos trahis ad te, neque omnibus omnia præbes, sed pro libito voluntatis tuæ dona largiris, qui lege sapientiæ tuæ cuncta facis in pondere, numero, & mensura. Hanc quippe gratiarum tuarum distributionem Apostolus tuus denunciat dicens: Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus, & diuisiones ministrationum sunt, *1. Cor. 12* idem autem dominus, & diuisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Nam vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij verò sermo scientiæ secūdum eundem spiritum, alij fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum, hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Ex huiusmodi siquidem varietate ecclesiæ sponsæ

tuæ

tuæ vestis deaurata conficitur, quæ à dextris tuis astare perhibetur, & coram te sponso suo rege & domino meritorum diuersitate decorata refulget. Lætatur quippe in singulis, quos sanctificationis generat lauacro, nec ex vnius abundantia in alterius diminutionem stringitur: quoniam in omnibus omnia possidet tanquam bona mater, & vnica sponsa fœcunda & virgo. Non autem sibi, sed tibi acquirit filios, neque in se, sed castissimo caritatis affectu gloriatur in te. Proinde gaudet in omnibus, atque iucundatur in singulis, laboratque, vt crescant in viros perfectos, & inmensuram ætatis plenitudinis tuæ, perueniántque ad te, qui super sydereas mansiones cum patre & sancto spiritu regnare cognosceris. Tūc tua illis propalare se gloria erit lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & exultationem obtinebūt fulgebúntque tanquam sol in meridie illuminati abs te, qui vera es lux, quæ omnem illuminat hominem accedentem ad te & credentem in te, tibíque adhærentem. Tunc inquam vniuersi, qui tecum erunt, duplicibus vestientur, vt Deus, vt sis Deus omnia in omnibus, vt ipsi tecum sint vnum
Ioan. 17 sicut tu es vnus cum patre tuo Deus. Hoc planè quum adhuc in carne esses passibilis, patri locutus es dicens: Volo, vt sicut ego & tu vnum sumus, ita & illi vnum sint mecum, tu in me, & ego in illis, vt simus consummati in vnum, qui es beatitudo vera atque perfecta regnantium in te, qui es Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

In dominica de Ramis palmarum.

Qvemadmodum hodierna die sacri Euangelij patefecit historia, Hebræorum populus domino Iesu descendenti de monte Oliueti, vt ingrederetur Hierusalem, cum ramis oliuarū spatulísque palmarū occurrit obuiam
Matt. 21 clamans, & dicēs: Osanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine domini, osanna in excelsis. Hoc sanè non fortuitu, neque humana est actum industria. Nusquam in scripturis diuinis tale quid simile legitur, per quod erudirentur hi. Insitatū prorsus hoc erat, vt reges huiusmodi sublimarentur honoribus talibúsque susciperētur præconiis. Propterea (sicut iā dictū est) non casu id gestū est, sancto præmonente spiritu, qui vbi vult spirat, & quibus vult, reuelat mysteria. Porro nouo regi nouæ venerationis debebantur obsequia, quatenus qui excellebat cæteros dignitate, ab vniuersis etiā discerneretur specialis reuerentiæ forma. Non enim rex gloriæ, & dominus virtutum temporalibus, vt cæteri, debuit ditari muneribus, quum imperio li-
Psal. 23 berrimo vniuersa possideat, dicēte Propheta: Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo. Sed neque simpliciter ab hominibus honorari, quoniam illi omnes angeli, omnis cœlestis exercitus famulabatur militia. Illi igitur talis debebatur honor, qui congrueret Deo, taliáque spiritualia obsequia, quæ regiæ ipsius merito conformes fierent dignitati, quoniam Deus & rex Christus dominus est. Est quippe Deus verus de Deo patre genitus cōsubstantialis, coæternus illi, quemadmodum
Psal. 109 idem pater per Prophetā testatur dicens: Tecū prin-
Esa. 53 cipium in die virtutis tuæ in splēdoribus sanctorum, ex vtero ante luciferum genui te. Quam vtique generationem diuinam alius propheta intuens & annuncians ait: Generationem eius qui enarrabit? Est etiam Christus dominus spiritualis & verus rex, vnctus non visibiliter, neq; materiali oleo, sed spiritu sancto, que-admodum de eo per Prophetam dicitur: Dilexisti iu-stitiam, & odisti iniquitatē, propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Vtrun-que etenim propalante paraclito memorati intel-xerunt homines. Deum namque venerabantur in-mine, quando tota mentis intentione clamabant nedict⁹ qui venit in nomine domini, osanna in e-sis. Regem verò eūdem esse fatebantur, quum pr-tebant, osanna filio Dauid. Marcus autem hoc a-tius eos dixisse declarans inquit: Osanna benedic-qui venit in nomine domini, benedictum quod ven-regnum patris nostri Dauid, osanna in excelsis. San-rex est Christus, non vtique militari stipatus honore, nō indutus purpura, neque aureo diademate coronatus, sed ineffabili decoratus gloria, & angelorū innumerabilium comitatus exercitu, qui omnibus illius obtemperant iussis. Hoc suæ ministrationis officium celebrato aduersus diabolum triumpho, ostenderunt in monte, sicut de eo legitur: Tunc recessit diabolus ab eo, & angeli accesserunt, & ministrabant ei, vnde proximus passioni Petro ait: An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi mo-plus quàm duodecim legiones angelorū? Se quoq idem dominus regem esse Pilato confessus est dice-Rex sum ego. Verum ne illum talem regem arbitra-tur, quales mortales reges sunt, qui in præsenti se-ad tempus imperāt, inquit: Regnum meum non e-hoc mundo, si autem ex hoc mūdo esset regnū me-ministri mei vtique decertarent, vt non trader-dæis, nunc autem regnum meū non est hinc. Non regnum meum non est in hoc mundo, sed sign-dixit de hoc mūdo, id est qualia sunt regna istius-di, quæ vicissitudine sua, perturbationibus, & -tatibus plena sunt. De ipsius verò regni qual-pheta ait: Potestas eius potestas æterna, q-teretur, & regnum illius, quod non corrump-gnat tamē etiam in hoc mundo, dum regit, q-didit, sibíque subiectos suum deducit ad reg-reges facit, quemadmodum per Iohannem in -calypsi dicitur: Et fecit nos reges, & sacerdotes, -gnabimus in æternum. Venit igitur rex noster -lis sub carnis fragilitate obtectus in hūc mundi -pum cum diabolo pugnaturus, vt illi diriperet -natum, quem in hominibus eo permittente tyr-temeritate tenebat, noluit autem illum per diu-tis imperium, sed per æquitates superare cen-Hinc se ab illo passus est persequi, tentari, flage-crucifigi, occidíque. Quamobrem iustitiæ exigē-creto dum iustum peremit iniustè, iniusti princ-quem sibi in hominibus vsurparat, amisit imp-Hoc igitur aduersus aereas potestates celebrato -pho regis nostri spiritualis victoriç sunt propala-signia, præconésque directi per orbem, qui ea-vniuersis notificarent populis, quatenus suum spiritualem agnoscerent regem, illísque fidelis confes-nis tributa præstarent. Totum hoc mysticè significatum hodie fuisse cognoscimus, quoniam futura erat ecclesia congreganda de gentibus, quæ vestimenta sua spiritualia regis nostri Christi fuerat prostratura vestigiis, atque oliuarum frondibus sanctæ deuotionis vbertate fœcundis trophei ipsius celebratura mysterium. Hoc inquam quod ab ecclesia mysticè agitur, debet ab vnoquoque fidelium spiritualiter

tualiter exhiberi, si tamen non aliter viuere volunt, quàm eo modo, quo Christianæ religionis testatur professio. Nostra igitur ô fratres vestimenta deuote sternamus in via, si gratum cupimus Christo laudis offerre obsequium. Verum quoniam omnes duplicibus vestiuntur, non indumentum simplex, sed vestimenta Christi sunt subiicienda vestigiis. Est quippe corporis, & est animæ indumentum, quo fidelis quisque Deo militans, se debet exuere. Est namque terrena substantia corporis vestimentum, ex qua pascitur, nutritur, & tegitur. Hoc planè liberali affectu exhibendum est pedibus Christi videlicet pauperibus, qui in Christi corpore, quod est ecclesia, contemptibilia membra esse noscuntur. Hoc autem qualiter spiritualiter suscipiat dominus & quam veraciter se percepisse fateatur, quod pro eius amore erogatur egentibus, *Matt. 25* in iudicio dicturus est iustis: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Esuriui & sitiui, & dedistis mihi manducare & bibere, hospes eram, & collegistis me, nudus & cooperuistis me, infirmus & in carcere, & visitastis me. Nam quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Vidésne quàm ardenter dominus tuum abs te cupiat recipere indumentum, non quod suos nequeat aliunde nutrire egentes, sed vt inueniat in te, vnde tibi bona sua valeat præstare cœlestia? Propter te namque requirit à te, quod præstitit tibi, quatenus per ea possit tibi quandoque etiam tribuere se. Da ergo tua, vt illum qui te fecit, merearis accipere. Te autem nequaquam volo, vt lateat, quòd nō omnis ab omnibus est eroganda substantia. Debet namque qui matrimonio deditus est, de propriis facultatibus educare liberos, substentare familiam, mundíque exercere negocia, ac ex opibus sibi concessis iuxta possibilitatem communicare egentibus. Meminerint tamen huiusmodi dixisse Apostolum: Hoc autem dico fratres, tempus breue est, reliquum est, vt qui habent vxores, tanquam non habentes sint, & qui flent, tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui emunt, tanquam non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur. Præterit enim figura huius mundi, volo autem vos sine solicitudine esse. Ista profecto est apostolica disciplina, quam in seculo viuentibus tradidit. Per ipsam quippe illis minime prohibetur temporalium facultatum proprietas, sed immoderatus coercetur affectus, quatenus sic terrena bona possideant, vt temporalibus semper æterna præponant. At verò quicunque renunciantes seculo sanctæ religionis ac paupertatis voluntariæ se voto strinxerunt, nihil omnino proprium possidere valent in terra, quippe quum illis cœlestis hæreditas spondeatur. In horum siquidem persona Propheta *Psal. 15* congratulans ait: Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es qui restitues hæreditatem meam mihi. Non enim amittunt, quod ob amorem relinqui- *Matt. 19* tur conditoris ipso promittente, qui ait, Omnis qui reliquerit patrem aut matrem, filios, fratres, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Disce itaqe ô religiose, nihil proprium habere in seculo, vt cœlestem hæreditatem cum Christo possidere merearis in cœlo. Disce inquam nedum temporalium facultatum reiicere sarcinam, verum etiam earundem abdicare affectum, ne irrita censeatur esse professio tua, vt Iudaico animo iterum repetere videaris Aegyptum. Sat tibi sit monasterij cōmunis substantia, de qua vnicuique necessaria ministrātur abunde. Ditior prorsus eris, si contempseris omnia, quam si pecuniarum & gemmarum millia possidebis. Memento (quæso ô monache) qua sententia mulctati fuerint Ananias, & vxor eius Saphira, qui agri venditi sibi voluerunt retinere particulam. *Act. 5* Sic Ananiæ locutus est Petrus: Cur tentauit Satanas cor tuum mentiri te spiritui sancto, & fraudare de precio agri? Nónne manens tibi manebat, & venundatus in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo. Parua concupierunt hi, & grauem in se mortis percepere sententiam, vt scias, quoniam non pecuniarum numerositas, sed immoderatus affectus in iis, qui apostolicæ perfectionis regulam profitentur, damnatur à Christo. Præbe igitur totum, qui teipsum dare voluisti. Vt implearis cœlestibus, temporalium inte affectum euacua. Porro ridiculum est specie tenus & in ecclesiæ facie renūciasse terrenis, & cuiuscunque substantiæ inhærere solatiis. Nunquam consolationem quis poterit (vt decet) sentire diuinam, dum quantulęcunque rei fuerit inordinato amore detentus. Minime prorsus religioso congruit quicquam dicere suum, vbi omnia omnibus censentur esse communia. *Act. 4* Nónne in exordio nascentis ecclesię legitur vniuersa iis, quibus cor vnum erat, & anima vna, fuisse communia? Huius itaque fraternæ vnitatis regularis obseruātia gerit imaginem, quæ diuitem non discernit à paupere, ac generosum non præponit ignobili, sed singulis necessaria impertiri iubet, ne liuoris quicquam in Deo famulantibus, seu contradictionis germē insurgat. Rerum quippe vsum tribuit, sed priuatū damnat affectū. Quamobrem prę uaricatores professionis, qui habent propria, vel alienant communia, seu absque superioris licētia mutuo tribuunt concessa, tam dure arguit, tam districtè corripit, atque ab vnitatis gremio excommunicando abscindit. Magna siquidē peritia vtitur, dum putridum abscindit membrum, ne exemplo suo corrumpantur & cætera. Ouem quoque morbidam ab ouili reiicit, ne totius congregationis commaculet gregem. Pertimesce igitur, quisquis per excommunicationis censuram ab ecclesiæ vnitate alienus efficeris, ne in eadem sententia corporis & animæ patiaris interitum. Paue sæuientium bestiarum incursus, quæ foris errantes diripere cōsueuerunt. Scitote toties esse alienum à Christo, quoties per religionis tuæ statuta excommunicaris à præsule. Noli (quæso) pro paruis magna, atque pro terrenis commutare cœlestia. Noli, inquam, pro peritura substantia participatione carere fidelium. Omnium bonorum, quæ in ecclesia fiunt communicatione te priuas, si excommunicatus in cordis obduratione persistat. Nam quemadmodum abscissum membrum nullo modo vegetatur in corpore: ita inhærens viuificans spiritus nutrire non desinit. Hoc Propheta insinuans inquit: Particeps ego sum omniū *Psal. 118* timentium te, & custodientium mandata tua. Redi igitur ô excommunicate ad gremium, proprium fatere delictum, expone propria, ostende communia, libros, pecuniam, & omne quod habes in cella abiice, & ante pedes te statue præsidētis, humíque prostratus veniā pete, & impositū pœnitentiæ onus amplectere. Elige potius in cōuentu fratrū, quàm angelorū rubo rē accipere. Quid tibi proderit, si tuū volueris celare delictum

delictum, cũ in iudicio palam futurum ſit omnibus?
Dic tu iniquitates tuas prius, quam conuincaris in cri
mine. Age ſponte, quod quandoque patieris inuitus.
Prophetico admonitus oraculo confeſsionis mede-
lam aſſume, detrimentum vt non patiaris æternum.
Dixi (inquit ille) cõfitebor aduerſum me iniuſtitiam
Pſal.31 meã domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.
Nunquam niſi confeſsione mediante remiſsionem
percipies peccatorũ. Si deliquiſti, confitere, quoniam
exinde veniam conſequeris & gratiam. Solue vincu-
la colli tui ô monache, faſciculos reiice deprimentes,
proprietatẽ prohibitã tibi habere noli, omnibúſque
(quemadmodũ promiſiſti) ex corde renuntia, vt Chri-
ſti ſeruus fidelis exiſtas. Hoc ſane ſi recte perficies ve-
ſtem vnam ante tui veſtigia proiicies redemptoris.
Cæterum ſi carnem tuam pœnitentiæ flagello mactã-
bis humiliter, ſtrauiſti & alteram. Admonentem apo-
Rom.12 ſtolum audi: Obſecro (inquit) vos fratres per miſeri-
cordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam
viuentem, ſanctam, Deo placẽtem, rationabile obſe-
quium veſtrum. Obſecrat corpus exhiberi in labori-
bus, in ieiuniis, in vigiliis, in fame & ſiti, in frigore &
nuditate, vt eſſe valeat hoſtia viua, ſancta, Deo pla-
cens, atq; perfecta. Nouerat excellentiſsimus doctor,
quàm petulanter aduerſus ſpiritum laſciuiat corpus,
quantumcunque virtutis renitatur bono, ſi abſque
pœnitentiæ eruditione permaneat, propterea horta-
tur, vt ſub temperãtiæ coerceatur iugo, ipſiúſque im-
moderata refrænetur voluptas, ne ſibimet ruina effi-
ciatur & animæ. Hoc proculdubio pœnitentiæ ma-
giſterium conditori noſtro gratiſsimum eſt, adeo vt
ab illo ſuę prædicationis exordium ſumpſerit dicens:
Matt.3 Pœnitentiã agite, apropinquauit in vos regnum cœ-
lorum. Hoc inquam pœnitentiæ exercitium commu-
ne eſt omnibus ſanctis, qui oculis diuinæ maieſtatis
dum placere deſiderant, carnem ſuam, quam natura-
liter diligunt, præter neceſsitatem vltimam fouere
refugiunt. Per Hebræorum igitur turbam, de qua
Euangelicus hodie ſermo proloquitur, ſignificatum
hoc fuiſſe cognoſcimus. Veſtimenta illi lana linóque
cõtexta deponunt, ſancti autem omnem terrenarum
rerum proprietatem affectúmque reiiciunt corpora
ſua in redemptoris redigentes obſequium. Illi inquan
oliuarum ramos frondéſque palmarum geſtabunt in
manibus, hi autem deuotionis virentem guſtum te-
nentes, in corde pro quotidianis triumphis in gratia-
rum ſemper actione conſiſtunt. Hinc ſanctæ ſpei cari-
tatíſque retecti dulcedine iucũdum in ſpiritu carmen
piæ modulationis exoluunt. Huiuſmodi iubilationis
Pſal.70 cãtico repleri Propheta cupiebat, quum diceret: Re-
pleatur os meum laude, vt cantẽ gloriam tuam tota
die magnitudinem tuam. Quicunque carmen iſtud
didicerunt promere, quantum intimæ caritatis abun-
dent deliciis optime ſciunt. Quamobrem non ſemel
tantum bis vel ter, ſed die integro id frequenter dec-
derant. Non enim valet inferre faſtidium, quod amo-
re complet viſcera, replet cor lumine, deuotione ine-
briat mẽtem, ſpiritum exultare compellit, ipſamque
venire dilectã in caſtos ſponſi trahit amplexus. Tunc
planè nihil vacat à gaudio, nil pauidum ſponſę miſce-
tur affectui. Omnis interioris domus lætatur famlia,
atque cuncta quæ agitur ſapit actio, cordis affatim re-
dundante dulcedine. Talia interpellanre oratione
Pſal.83 Propheta fuerat expertus, qui ait: Cor meum & caro

mea exultauerunt in Deum viuum. Porro tunc Deum viuum cor & caro rectiſsime exultare p... bentur, quũ infuſo de ſuper diuinæ cognitionis ſp... dore amore cor tangitur, ſponsíque præſentia ... ſentitur. Ex qua etiam exterior homo participat ... ritui famulatur, diuina perficit iuſſa, atque miſer... diæ operibus gratanter inſiſtit. De iis qui ad ... ratam internæ dulcedinis attigerunt perfectio... inquit Propheta: Domine in lumine vultus t... bulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, ... iuſtitia tua exaltabuntur, quoniam gloria virtu... rum tu es. Diſce igitur quiſquis es qui concupiſcis ... iuſmodi amoris experiri prǫludia, temporalia cur... affectu deſerere, & corporis voluptatibus repugna... Diſce inquam iugiter redire ad te, & mentis exercita- tione inſiſtere, per quam formata óratio deuotionis ſubminiſtrat guſtum, atque contemplationi aditum pandit. Iſta profecto tunc irreprehenſibili... (vt ar- bitror) complere valebis, quum poſt vitiorum dura certamina, poſt immodorum ſpirituum importunos inſultus pro adeptis virtutibus atque ſapientiæ infu- ſo ſpendore gratias redemptori tuo exhibere ſtude- bis, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus in ſecula ſeculorum, Amen.

Sermo exhortatorius ad conuerſionem & ad emollienda obdurata corda.

Conuertimini ad me, inquit proph... imò dominus per prophetam, in ... corde veſtro, in ieiunio, & fletu, & p... ctu, ſcindite corde veſtra, & nõ veſtim... ta veſtra. Auerſis itaque & peccatoribus loquitur videlicet, qui ſpreto cõditoris ſui imperio, negle... que diuinæ legis inſtitutis ambulãt poſt deſideria ... dis ſui, & nolunt ſe conuertere, vt ſalui fiant. Illos ... monet antequam feriat, illos reuocat ad ſen... telligentiæ, ne cõtemptores iuſtè damnet. N... lis, vt lætetur in perditione morientium, ... peccatoris mortem, ſed potius vt cõuerta... Diligit facturam ſuam opus manuum ſuarum ... que imaginem ſuam non ſculptam in marmo... in parietibus pictam, ſed quam impreſsit in a... cut ipſe ait: Faciamus hominem ad imaginem & ſi... litudinem noſtram. Hanc in perdita oue cen... relictis nonaginta nouem in montibus req... Hanc & in dragma decima abſconſa dilexit, p... quam reperiendam lucernam accendit, euer... mum, omniáque commouit. Solicitudinem o... exhibuit, vt quod amiſerat, inueniret. Nouera... qui fecerat, quanti eſſet quod perierat. Proinde ... paſſus, vt ſub aggere terrenarum voluptatum late... deliteſcendoque periret homo, quem ſua ſimilitu... decorauerat, atque ad ſuam condiderat gloriam ... tenus illum agnoſceret, agnoſcendo diligeret, di... gendo ad ipſum quandoque veniret futurus ... ſigne beatus. Nam per il... ... cuerat vt angelo... qui contra Deum ſuperbiendo ceciderant, re... graretur numerus, ac ſupernæ Hieruſalem collapſæ reſtaurarentur ruinæ, quemadmodum Propheta do- minum deprecatus eſt dicens: Benigne fac domine ... bona voluntate tua Sion, vt ædificentur muri Hieru- ſalem. Egit autem hoc non neceſsitate cõpulſus, quum aliter quam per hominem id poſſet perficere, cùm omnipotens ſit, illíque ſuppetat omnia poſſe, dum vult, ſicut Pſalmus ait: Omnia quæcunque voluit do- minus,

minus, fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Absurdum profectò est credere Deum speciei indiguisse humanę vt angelorum reformaret ordines, qui antequam ipsam plasmaret, vniuersa creauit ex nihilo, atque ad sui ministerium numerositatem condidit angelorum, sicut per Paulum dicitur, *Hebr.1* Nónne omnes (inquit) administratorij spiritus sunt in ministerium missi propter eos qui hęreditatem capiunt salutis? Hoc igitur non defectu egit potestatis, sed ex mera sua ipsius liberrima caritate, quæ de largifluo æternæ bonitatis fonte absque suæ gloriæ detrimento sua suis non desiit dona concedere. Verum quum homo idem in paradiso voluptatis locatus fuisset, seductorique angelo præbuisset assensum, in huius peregrinationis exulauit loco, vbi in latrones incidit, qui exuētes eum immortalitatis tunica, ac maxima ex parte naturalibus & gratuitis donis, plagis multis impositis illum semineccem reliquerunt. Hunc illac prætereuntens vidit quidam sacerdos, qui legis typum tenet, atque nullo medicamento eidem adhibito pertransiit, *Heb.7* quoniam (Apostolo teste) nihil ad perfectum adduxit lex. Si enim data esset lex, quæ iustificare posset, iam gratia non esset gratia. Potuit enim lex ægrum agnoscere, inter lepram & lepram discernere, illi compati, eum verò minime sanare. Hæc in porticu Salomonis figurata est, quæ languentes in se tenere poterat, nequaquam verò curare. Eundem quoque ægrum vidit Leuita quidem illac transitum faciens, qui prophetarum in se figurabat authoritatem, & nullo impenso curationis auxilio præteriit. Potuerunt namque prophetæ iustorum merita peccatorúmque denunciare supplicia, sed veniam nullo modo delinquentibus dare, quoniam & ipsi peccatores erant, & Dei misericordia sicut cæteri indigebant. Vnum eorum confitentem audi: *Esa.53* Omnes sicut oues errauimus, vnusquisque declinauit in viam suam. *Psal.13* Alius verò ait: Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, vt videat, si est intelligens aut requirens Deum, omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, nō est qui faciat bonum non est vsque ad vnum. Postremo Samaritanus pijssimus, qui & ipse ab Hierusalem descenderat in Hierico, mox vt languidum illum intuitus est, super eius miseria compassione permotus, appropinquans ligauit vulnera illius infuso desuper compunctionis vino, atque misericordiæ oleo, suóque illum imponens iumento, ecclesiæ duxit ad stabulum mandans rectoribus ecclesiarum, quatenus diligētem erga eum curam adhiberent, donec conualesceret, spondénsque se illis redditurum, quicquid pro eius supererogauerint valetudine. Qui legit intelligat, quoniam hæc parabola restaurationis ac redemptionis humanæ modum declarat & ordinem. Descendit Dei filius per carnis susceptionem in hoc ærumnosum exilium factus hominum custos atque redemptor. Agnouit ipsius vtriusque hominis calamitatem, fouit sacramentorum remedijs vlcera ipsius, portauit super se in cruce pendens, omnium iniquitates, sicut per Prophetam dicitur: Verè langores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit. Nos reputauimus eum quasi leprosum & percussum à Deo & humiliatum: ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus. Solus igitur Deus Dei & hominū mediator homo Christus Iesus humani generis valuit mederi langoribus, qui peccatum nullum fecit, neque in ore ipsius inuentus est dolus. Quamobrem quia solus inter mortuos ab omni culpa extitit liber, rationabiliter potuit infirmi vulnera curare, ipsúmque pristinæ restituere libertati, quemadmodum in euangelio ipse ait: Si filius liberauit vos, verè liberi eritis. *Iohan.8* Nam & per prophetam inquit: Ego sum, qui deleo iniquitates tuas. *Esa.43* Per Esaiam quoque causam aduentus sui ad nos, & effectū denuncians ait: *Esa.61* Spiritus domini super me, eo quod vnxit me dominus, ad annunciandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & prędicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, vt prædicarem annum placabilem domino, & diem vitionis Deo nostro, vt consolarer omnes lugentes, & ponerem consolationem lugentibus Sion, & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris. Videsne ô homo, quid à Deo per mediatorem tuum perceperis? Agnosce quæso quantum ipse custos te dilexerit & redemptor, qui tanti te æstimauit, vt pro tuorū medela facinorum sanguine suo antidotum faceret, quo tuis vulneribus apposito sanareris. Hoc autem egit, quando pro te mori dignatus est effuso in redemptione præuaricationum tuarum proprio cruore, per quā nedum redimeret, verum etiam potaret te, suóque inebriaret amore, quo hausto lætificatus clamares & diceres: Calix tuus inebrians quàm præclarus est domine. *Psal.22* Quid igitur retribues domino pro omnibus, quæ tribuit tibi? *Psal.115* Quid inquam proprio rependes autori, qui te quæsiuit, inuenit, atque à dęmonum morsibus te in humeris suis baiulans redimendo saluauit? Poterísne continere te, vt non eius admonitionibus obtemperes, qui te tam sedulo hortatur, vt redeas, & conuertaris ad ipsum? Noli (obsecro) ad vocem ipsius obsurdescere, quemadmodum populus Hebræorum per annos quadraginta fecit in eremo, propter quod offensus dominus omnem generationem illam peremit in deserto, prohibuítque (exceptis duobus) ne quisquam eorum, qui obdurauerūt corda sua, in repromissionis ingrederetur terram, patribus eorum longè antè promissam. Prius verò quam illos percuteret, signa ingentia propter ipsos in Aegypto exhibuit, mare rubrum ante eos diuidendo siccauit, insequētes omnes pariter suffocauit in aquis. Manna de cœlo præbuit, de quo eos annis quadraginta cibauit, quatenus ex perceptis beneficijs visísque miraculis erudirentur ad fidem, diuinis in præceptis implendis promptiores, atque ad tollerantiam aduersorum existerent fortiores. Nam Dei clementia consueuit (vt plurimum) ante electos suos beneficijs ad se trahere, quàm terroribus, quoniam potius amari desiderat, quam timeri. At verò post collata munera, post reiteratas exhortatiōes si obtemperare neglexerit homo, illum terroribus pulsat, flagellis percutit, varíisque calamitatibus premit, demúmque obtenebratum atque obstinatum damnat, quemadmodum Pharaoni & exercitui eius euenisse cognoscimus. Quamobrem ô præuaricatores redite ad cor, vt possitis audire sonitum pulsantis sapientiæ, & ad vos introire cupientis. Reuertimini ô contemptores ad correptionem, vos, inquam, qui à Deo auersi estis, & obduratum habetis cor atque impœnitens. Exorantis & exhortantis ipsius sapientiæ verba mentis aure percipite, monitísque eius saluberrimus assensum præbete,

quæ ait: Nũc ergo filij audite me, beati qui custodiunt vias meas, audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abiicere eam. Beatus vir, qui audit me, qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei, qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à domino. Quanta dilectione vos inuitet ad veniam, intelligite, quantísve spiritualibus donis vos locupletare desideret, considerate. Emolliat (quæso) lapideum cor vestrum illius amoris flamma, beneuolenti reuocet, pulchritudo alliciat, promissa erigant, & erogata accendant. Erumpant absque dilatione oculi vestri lacrymarum flumina, ingeminentur suspiria, vestrique gemitus compunctionis indices cœlum compleant. Omnis etiam à vobis propulsetur duritia, & perniciosa desperatio repellatur, quæ misericordiæ fontem euacuat, paradisi ianuas claudit, diuinæ pietatis exiccat viscera, indulgentiæ obturat semitas, spei fiduciam adimit, atque bonorum omnium plenitudinem perdit. Parabolæ patrisfamiliâs memento te, qui contemptus ab iis, quos ad suam inuitauerat cœnam, seruo suo mandauit dicens, Exi citò in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, cæcos & claudos cõpelle intrare, vt impleatur domus mea. Niniuitarum postremò vos inuitet pœnitentia, informet humilitas, confirmet & gratia. Porro apud Deum nulla est irremissibilis culpa, quum ex cordis synceritate humiliter postuletur venia. Quid (oro) in peccatrice iustificata fuit, nisi lachrymarum effusio, animíque compunctio? Fleuit post negationem Petrus, & pristinæ restitutus est gratiæ. Compleuit dominus in his duobus, quod prophetico prædixerat ore: Quotiescunque ingemuerit peccator, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Quid delinquẽti hac promissione dulcius? Quid desperato, & vniuersorũ flagitiorum pleno amabilius? Quídve ad emendationis bonũ dici potuit efficacius? Gemat peccator ex corde, pœniteat ex corde, deprecetur ex corde, & exaudietur. Nulla veniæ interueniet mora, vbi compuncta est cõscientia, quoniam Dei misericordia est paratior ad ignoscendum, quàm ad puniendum, dicente Psalmographo, Quoniam ira in indignatione eius, & vita in volũtate eius. Nunquid voluntatis meæ est mors impij (ait dominus) & non magis vt conuertatur & viuat? Benignus planè est & præstabilis super malitia vestra, duntaxat non sit voluntaria neque ex studio perpetrata. Huiusmodi nullo modo meretur indulgentiam, quoniam quandiu viget in animo, diuinæ aduersatur bonitati. Cæterum si illius pœniteat hominem, parcit Deus, si verò perseueret in ea, punit tanto grauius, quanto magis patienter tolerat. Nam grauitatẽ supplicij lõganimitatis expectatione compensat. Quamobrem ô tu, qui hactenus in tuis extitisti sceleribus obstinatus, ne differas conuerti ad dominum, à quo auersus es. An diuitias longanimitatis & bonitatis eius contemnis? Hoc si agis, secundum duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei. Thesaurizas tu tibi iram, quum despicis diuitias bonitatis Dei quę ad pœnitentiam te inuitat, quam minime valebis effugere, si neglexeris pœnitere. Nam si iuxta apostoli Petri sententiam Deus angelis peccantibus non [pe]percit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reseruari, tibi parcet vermiculo & in proximo morituro? Q[uæ] est (oro) dementia tua, vt indignationem Dei n[on] verearis incurrere, gehennę metum non habeas, m[or]tem secundam non expauescas, teterrimúmque in[fer]ni carcerem sempiternaliter inhabitare non trepi[des], vbi vermis eorum, qui aderunt, non morietur, n[ec] eorum extinguetur ignis, sed stridor erit dẽtium, h[or]rida dæmonum visio, palpabiles tenebræ, fœtor [sul]phuris, irreuocabilísque sententia. Experire (quæ[so]) vtrum materialis huius flammæ vel ad momen[tum] possis, sustinere incẽdium, si mutilationem mem[bro]rum, si carceris squallorẽ, si cætera quæ dãnatis i[r]rogantur, supplicia. Ista dum certo experimento [co]gnoueris esse intollerabilia, dira, atque humanæ na[tu]ræ inimica, resipisce, plora, de tuis emenda te crimi[]nibus, & fructuosam age pœnitentiam, vt non te in[]uoluant peccatorum tenebræ, repentinus non te in[]uadat interitus, neque iudex omnium oris sui virga percutiat. Tunc clamabis, & non exaudieris, inuoca[]bis, & nõ erit qui te liberet. Tibi clausum erit cœlu[m] à te suffragia fient aliena sanctorum, super te min[us] lucebit misericodiæ sol, neque pietatis lucerna [illu]minabit te, quoniã dum poteras, repulisti eam, [et] gratia ipsius exhibuisti indignum. Aequalem cum [vir]ginibus fatuis excipies sententiam, quæ nupt[iis] obseratis ianuis sancto caritatis oleo neglecto, [] néque pro eis interpellante, ante fores positæ ingem[i]nantes dicent, Domine domine aperi nobis. Hæc au[]tem vniuersa deuitabis incommoda, si sponsi voce[m] dicentis audieris: Vigilate itaque, quia nescitis di[em] neque horam. Quamobrem redire ad te suadeo [] qui hactenus cor impœnitens habuisti, euigila (q[uæ]so) à grauissimo somno præteritorum facinorum. [Ex]cute omnem à te torporem, ac manu quadam san[ctæ] spei desperationis vincula solue, vt facilius possis [vo]lare ad Christum, qui extensis in cruce brachiis a[d] amplexandum, aperto latere ad te suscipiendum, [in]clinatóque capite ad te deosculandum tuum n[] cum amore præstolatur aduentum. Accede igitur a[d] eum in spiritu humilitatis, & in animo contrito a[d] ipsius te volue vestigia, eius pedes lacrymis laua, ex[]terge capillis, ac deuotionis vnguento liniens dic: Pa[]ter peccaui in cœlum & coram te: iam non sum di[]gnus vocari filius tuus, fac me sicut vnum de merce[n]nariis tuis. Inde autem nullatenus recedas, donec pla[]catum senties patrem, recipiásque stollam primam [] in manibus anulum, calceamenta in pedibus, atq[ue] saginati vituli pascaris edulio. Tunc confusionis [] mœroris lugubri indumento deposito, nuptiali ve[] veste ornatus exultationis & confessionis carmen [] cantabis & dices: Nisi quia dominus adiuuit me, pa[ul]lo minus habitasset in inferno anima mea. De cæter[o] autem effectus iustior charismata meliora percipies, per quæ ex quotidianis eruditus profectibus senties quàm bonus sit Israel Deus iis, qui recto sunt corde, qui est Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

Prouer. 8

Lucæ 14

Ezech. 18

Psal. 29

Rom. 2

2 Petr.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI DE CHRISTI Corpore, Sermo deuotissimus.

HVmanus affectus, quamuis in singulis naturaliter vigeat, est tamen semper ne tepescat, seu deficiat funditus, beneficiis nutriendus. Nam quemadmodum materialis ignis incendium pedetentim, nisi vnde nutriri valeat frequenter superadiiciatur, minuitur, ita & mutuus mortalium amor, si non crebris beneuolentiæ exerceatur officiis. Sarmentis & oleo accensa perseuerat flamma, & dilectionis affectus humanitatis obsequio cóque dulcius se diligentes conglutinat, quo crebrius præstantiora vicissim fuerint prærogata seruitia. Hinc redemptoris domini nostri Iesu caritatis patet inuolimitas. Nam ex impensis beneficiis, quotidianisque muneribus ignitæ dilectionis ipsius agnoscitur vehementia. Dignare igitur ô homo redire ad te, tacitáque consideratione perscrutari, quanta tibi Deus tuus conditor & redemptor prærogauerit dona, quatenus ex ipsis intelligas quo te amore diligat, quóve te pietatis amplexetur affectu. Hoc ex numero, hoc luculenter ex beneficiorum qualitate percipies. Nempe si autoris tui dona dinumerare volueris, arenam maris, guttas pluuiarum, & multitudinem repenies superare stellarum. Si autem qualitatem attendas, tuam omnino conditionem, tuáque transcendunt merita. Quippe quum vniuersa ex largiflua opificis summi bonitate proueniant. In huius itaque tuæ meditationis fronte te statue ante te, vt corporis tui originem, hac animæ rationalis sublimitatem agnoscas. Quis (oro) te condidit? quis antequam fieres, te produxit ad lucem? Nunquid humano fuisti procreatus arbitrio? tuorúmque parentum conceptus atque formatus ingenio? Erras prorsus, & à veritatis limitibus nimium deuias, si taliter opinaris. Qui enim nequiuerunt se, te quomodo facere potuerunt? Qui enim verbo suo sempiterno cõdidit omnia, illos pariter fecit & te. Prophetam confitentem audi: Manus tuæ, inquit, domine fecerunt me, & plasmauerunt me. Fecerunt vtique prius de limo, deinde plasmauerunt in vtero, quatenus notificarent vniuersorum Deum esse autorem. Vtrunque diuina testantur eloquia. De institutione namque primi hominis sic legitur: Formauit igitur dominus Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. In persona verò cunctorum quid beatus Iob loquatur obserua: Meméto quæso, quod sicut lutum feceris me, & in puluerem deduces me. Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? Pelle & carnibus vestisti me, ossibus & neruis cõpegisti me. Ipsum quoque dominum per Prophetam eadem perhibentem attende: Priusquã te formarem, inquit, in vtero noui te. Signãter ait te formarem in vtero, ne aliũ quàm ipsum tui corporis crederes esse factorẽ. Te igitur Deus de humano ac vilissimo semine matris tuæ formauit in vtero, corporis organum distinxit per partes, diuisit artus, sensus disposuit, singulísque propria indixit ministeria, vt nõ esse schisma inter eos, sed compago indissolubilis, amoris vinculum, vnitatis exemplum, dilectionis forma, decus sapientiæ, & corporis ecclesiæ similitudo vel optima. In ipso autem corruptibilis corporis vasculo, per quod plurima vales elicere rudimenta virtutum rationalem infudit spiritum, qui non solum corporis vegetaret organum, verumetiam conditorem proprium intelligeret, atque diligeret. In ipso Dei fulget sapientia, quoniam illius præclaram gerit imaginem, quam in creationis suæ sumpsit initio. Quum enim totius trinitatis consilio plasmari debuisset homo, dictum est: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Non de corpore ipsius ex limo composito dicitur, sed de intellectuali spiritu, qui immortalis effectus est, spiritualis naturæ insignis, beatitudinis capax, æternitatis amator, corpora omnia, siue terrena, seu cælestia ingenita dignitate transcendens. In hac parte idem homo cæteris est prælatus a[illegible]bus quæ superficiem habitant terræ, vel in a[illegible] & aere sentiendo viuunt. Hoc diuinus perhibet s[illegible] to inquit: Crescite, & multi[illegible] terram, & subiicite eam & domina[illegible] ris, & volatilibus cæ[illegible] vniuersis [illegible] mouentur super terram. Hinc [illegible]olentia damnatur mortalium, qui in [illegible]bus contra conditoris legem, & iura naturæ volunt sibi vendicare primatum, quum animantibus solum irrationabilibus prærogatiua dominandi eisdem concedatur ex munere. Cæterum quia necesse est, vt etiam in hominibus sint, qui præsint, & aliis imperent, ne fiat confusio, quæ ex inordinatione causatur: Sic præesse debent, quibus regiminis onus iniungitur, quatenus humilitatis & humanitatis minime prætergrediantur limites, sed mortales delictorum fasce obrutos, passionibus deditos se esse agnoscãt, illísque similes, quibus prælati sunt & si non officio, seu ministerio, certe tamen natura & conditionis ordine. Non enim aliam calcant terram, alium spirãt aerem, altera Solis perfruuntur luce, aliúmve Deum isti habent, quam illi qui gradu inferiores sunt. Persæpe autem contingit, vt coram Deo meritis præcellant, & præstantioribus donis spiritualibus fulgeant, qui famulantur, quam qui imperare videntur. Non personarum acceptor est Deus, nec cuiuspiam considerat dignitatem, carnis prosapiam, & honoris præsidentiam, sed virtutes, sed desideria, sed cordis simplicitatem, sed innocentiam vitæ. Quamobrem nullus se extollat de munere, nemo ex prælatione intumescat. Studeat verò quisquis primatus recte cupit honorem, absque honoris concupiscentia aliis sublimior esse virtutibus & cæteris sanctitate præcellere. Huiusmodi principandi ardor gratissimus est Deo, nec tamen hominibus onerosus, quoniam qui sic præeminet, se cunctorum arbitratur esse minorem, séque ex humilitate interius deiicit, & si non semper exterius. Nouit quidem periculum præsidendi, eloquio dicente diuino: Iudicium durissimum fiet in iis, qui præsunt. Nouit, inquam, infirmitatem propriam, humanam conditionem, elationis iacturam; humilitatis gratiam, ipsiúsque fastigium. Sciens igitur quoniam ante ruinam exaltatur cor, & abominabilis est Deo omnis mente sublimis, magnopere honoris refugit cathedram, aliis imperare formidat: séque, vt honorabiliter eleuetur, humiliat, concupiscítque ex corde abiectus esse coram domino & in oculis hominum, magis quam ex elatione damnatus in fascibus dignitatum,

Gen. 1

Ibid.

Sap. 6

ratum, habitare in tabernaculis peccatorum. Verum iſtiuſmodi, etſi ex impoſito paſtoralis curæ regimine, contingat non habere in terra, præſidentem ſibi vniuerſis nihilominus dominantem Deum fideliter veneratur in cœlo, intelligens proculdubio, nedum quod habet, verumetiam ab illo percepiſſe quod eſt. Honora itaque ô homo conditoris tui, quam in te geſtas, imaginem, ſpirituale ipſius excole templum, quatenus in te ſuam depuratam ſimilitudinem diligat, reformatam agnoſcat imaginem, atque vnà cum patre ſuam delectabiliter apud te inſtituat manſionē. Ad hoc quippe fecit te, téque ideo dominus Deus tuus præſtitit tibi, non vt tuus, neque alterius, ſed vt eſſes ſuus, tecúmque inſeparabiliter habitaret. Sane ſibi de te retinuit principatum, vt ſemper eum, à quo factus es, decenter honorares: illum timeres, qui ſupra te eſt, ipſúmque toto corde diligeres, à quo non ſolum creationis excellentiam, ſed & vniuerſi famulatum ſuſcepiſti. Corporum nempe cæleſtium, ſolis videlicet, lunæ, ſtellarúmque tibi ſplendorem exhibuit, tribuit miniſterium, obſequium præſtitit, & eorum tibi delectabilem ſatis prærogauit aſpectum, quatenus tot amoris facibus tuum accenderet cor, quo radiantium ſyderum decore tuum oblectaret obtutum, terræ fœcunditatem, pomorum ſpecies, amœnitates nemorum, herbarum virtutes, vernantium roſarum fragrantem ſuauitatem & florum, concentus auicularum harmonicos, diuerſa quadrupedum genera, proprietates eorum. Et quicquid natat in flumine, viuit in aquis, mouetur in gurgite, ſeu æquoris profunda perluſtrat, inſtituit, vt tibi in alimentum eſſent corporis, tuæ fierent peregrinationis adminiculum, ſolatium vitæ, impenſæ caritatis exemplum, tuimet documentum, honoris tui indicium, atque omnium conditoris ſpeculum valde perlucidum. Bona igitur naturæ, creaturarum munere & vniuerſi ordinem beneficium tuum eſſe cognoſce. Illo vtere ad ſalutem, ad profectum exerce, contemplare pro gaudio. Te vſus doceat, ſuadeat ratio, viſibilia, & inferiora ſui famulatus tibi teſtentur finem, quatenus in illis dona tui plaſmatoris intelligas, ipſúmque intentione aſsidua laudare non deſinas. Dedit itaque inferiora, dedit & ſuperiora, corporalia & ſpiritualia, vt miniſtrent tibi. Sic enim de ſpiritualibus, id eſt

Pſal. 103 angelicis ſpiritibus Propheta loquitur, dicens: Qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignem vrentem, facit (inquit) ſpiritualem naturam angelos ſuos, videlicet nūcios, & miniſtros in prædeſtinato-

Heb. 1 rum obſequium. De hoc & Apoſtolus ait: Nonne omnes adminiſtratorij ſpiritus ſunt in miniſterium miſsi propter eos, qui hæreditatem capiumt ſalutis? Nequaquam autem propter ſe diriguntur, quoniam eorum nequeunt augeri merita, neque minui, ſed ob ſalutem illorum, qui per gratiam regni cæleſtis hæredes ſunt facti, & perpetuæ felicitatis percipiunt donū. Iſtis ſpecialiter angelorum impenduntur miniſteria, ne Satanæ ſeducti aſtutia, ſiue carnis illecti blanditiis aberrent, & à veritatis ſemita greſſus reflectant mentis. Hinc eſt quòd eos in huius peregrinationis naufragio, ne periclitentur, protegunt, præbent conſilia ſalubria, deprecantium orationes perferunt, coram Deo offerunt vota, ſupplicationes impetrant, reportant gratiam, torporem excitant, de ignotis erudiunt, inſtruunt ad certamen, ſpirituales arcent nequitias, excitant ad vitam, atque indeficientem imbec[illi]ti humanæ cuſtodiam exhibent. Cuncta er[go] creata ſunt, ſiue cæleſtia, ſiue terrena homin[is] fectum ſunt præſtita, ipſiúſque eſſe cenſentur. Apoſtolus hoc denuncians ait: Omnia veſtra ſ[iue] ue Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cæphas, ſiue m[undus] ſiue vita, ſiue mors, ſiue præſentia ſiue, futura veſtra ſunt, vos autē Chriſti. Perpendiſne, qua[m] biliter ſublimatus ſit homo, cui vniuerſa ſun[t] Cælum, tellus, maria, flumina, elementa quod graditur ſuper terram, ex illa gignitur rat in lymphis, vel viuit in cælis, vt ſunt an[geli, ar]changeli, virtutes, principatus, & poteſtates, [vni]uerſa hæc hominū ſaluti, & præcipue prædeſ[tinato]rum inſeruiunt, tametſi ſpirituale ex his ignore[nt] cere commodum. Nam quemadmodum ſol, q[ui] radios ſuos diffundens per orbem non minus luc[em] mortalibus ſubminiſtrat, dum ab illius ſpendore ſponte ſubducunt, quàm quum ipſa delectabiliter perfruuntur, ita nec creaturarum numeroſitas à proprio deficit miniſterio, quando rectus earum negligitur vſus, ſicut quum ad gloriam dirigitur condit[o]ris. Nempe quæcunque facta ſunt, impoſitum exercent miniſterium ea, qua ſibi ab autore [in]ctum eſt, lege, qui ſolem ſuum oriri facit ſu[per bo]nos & malos, & pluit miſericordiæ ſuæ imb[rem ſu]per iuſtos atque iniuſtos. Nemini ſubtrahun[t in]ctum pietatis officium, nullúmque diſcernun[t pecca]torem nec ſanctum, ſed omnibus vniformi[ter a]deſſe velle noſcuntur, quamuis electis tant[um pro]ciant in caritatis augmentum. Reprobis [in]gratitudinis eorum iudicium, eorúmque [dam]nationis teſtimonium. Quamobrem ſicut pugnabit pro eo orbis terrarum contra inſ[enſatos]. Pugnabit (inquam) miniſterij ſui obiicien[do] eorúmque abuſus improperando delicta. rum igitur criminum illos reos eſſe conui[ncet], torum beneficiorum eoſdem inſinuabit gratos. Cæterum ſi creaturis male vten[tes] biliter delinquunt, quid (quæſo) arbitran[dum] quando proprium repellunt autorem? Pr[æ]tur itaque peccator & malus, quid in iudicio reſponſurus factori, qui tam præcelſa, tamque mera illi creaturarum prærogauit obſequia? bit aduerſum ſe creaturarum ſpirituales voces, bit angelorum archangelorúmque miniſteria. accuſabunt dæmonia, arguent ſcelera, dam[nabit] conſcientia, Chriſtíque iudicabit humanitas. quæ irreprehenſibilis æquitatis lance quemad[mo]dum ad æternæ patriæ manſiones prouehet iuſtos ad interitum ſempiternum demerget iniuſtos, q[ui] lius neglexerunt gratiam, contempſerunt mem[bra], beneficia conculcarunt. Quamquam enim ex [crea]turis homo immenſa caritatis ac beneuolenti[æ per]ceperit dona, per amplius tamen ab ipſo med[iatore] Dei & hominum Chriſto humanitate medi[ante ſu]ſcepta. Porrò quum Deus eſſet Verbum apud p[atrem] ſine initio genitum, coæternúmque gignenti, p[ro]pter homines factus eſt homo vtrique viſibilis, p[aſ]bilis, mortaliſque. Non amittens quod erat, fac[tus] eſt quod non erat, vt quod perierat, inueniret, ſ[ana]ret ſeminecem, illuminaret cæcum, diſcordem conditoris ſui reuocaret ad pacem. Quamobre[m] eius ortu infantilibus membris, quum vilibus a[...] inuo[...]

inuolutus esset in pannis, exultantes angeli decantauere, dicentes: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. In signum ergo fœderis sempiterni humanam, quæ inobediendo deliquerat, in vnitate personæ absque peccato assumpsit naturam, per quam vniuersæ mortalitatis aboleret culpam, esset concaptiuus, fieret & redemptor. Redemit plane nos de seruitute diaboli, non corruptibilibus auro vel argẽto, sed precioso suo sanguine, quem abunde pro peccatis nostris effudit in ligno. Sic quippe dilexit nos, vt tanti nos emeret, atque de alienis amicos, & de auersis faceret filios, suóque corpore pasceret, ac proprio cruore potaret. Quod autem susceperat propter nos, in peregrinationis solatium, in dilectionis signum, in mysterium credulitatis, in testimonium miserationis, in pignus fœderis, in fraternitatis vinculum, & in precium nostræ redemptionis exhibuit. Se nanque visibilem, se in altaris mensa manducabilem fecit. O preciosum conuiuium, ô sacrosanctum mysterium omni admiratione dignissimum, in quo verus Deus & homo continetur Christus, manducatur, & bibitur. Manducatur (inquam) nec laceratur, bibitur, & minime mutatur, sed ipse perseuerat, vt est. Nullum diuinitatis, seu humanitatis suæ patitur detrimentum, quum dentibus premitur, attrectatur manibus, loco circumscribitur, mortali copulatur corpori, diuersísque in ecclesiis consecratur. Est enim idem in numero, ipse in gloria, nõ mutatus in essentia, nõ minoratus in forma, nõ multiplicatus in specie, neq; passibilitati, dum percipitur, est subiectus in carne. Totũ quod in eo est, diuinum est, quoniã creata cuncta transcendit. Illud corporis non capit sensus, ratio non concludit humana, neque mortalium penetrat intellectus. Operatur in eo Verbum, non per angelorum, sed per mysterium sacerdotum, mediante fide, ecclesiæ seruata forma, in panis vinique substantia cum sacramentalium prolatione verborum. Frequentatur autem in ecclesia, vt iustis gratiam, peccantibus veniam, debilibus robur, lætitiam mœstis, diligẽtibus exultationem, nutantibus spem, credentibus pacem, victoriam certantibus, captiuis libertatem, atque defunctis conferat requiem. In ipso autem thesauri reperiuntur plurimi, munera copiosa, spirituales deliciæ, mirabilia maxima, sacra mysteria, Dei hominísque persona. Non aliud accipit malus, quàm bonus: nec iniustus, quàm iustus, sed aliter sumit. Neque enim spiritualiter, sed tantum sacramentaliter malus. Bonus autem vtroque modo percipit Christum. Tantæ siquidem dignitatis, tantæque excellentię esse probatur, vt in eo ipsa etiam angelica natura miretur, veneretur sub accidentibus Christum, diuinam in sacramento maiestatem colat. Gaudeátque vehementer esse cum hominibus Deum. Ecce, inquiunt inter se, tabernaculum Dei cum hominibus, & habitauit cum eis, & ipsi populus eius erunt, & ipse cum eis erit eorum Deus. Est plane nobiscum Deus, remotus tamẽ per speciem, propinquus verò per fidem, & præsens per sacramentorum sui corporis & sanguinis veritatem. Remotum meo per speciem dixerim Deum, quoniam aliud vides, aliud autem in ipso est. Vides accidentia sine subiecto, quum ibi sit veraciter Christus Dei & hominis filius. Quod verò per fidem propinquus sit, audi habitare, inquit Apostolus, Christum per fidem in cordibus nostris. Alibi quoque: Non enim est Deus longe ab vnoquoque nostrum. In ipso sumus, viuimus, & mouemur. Quid verò præsentius esse potest eo qui ait: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque *Matt.28* ad consummationem seculi? eius præsentiam vis in *Matt.26* hoc sacramento cognoscere? Accipite, inquit, & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Ne igitur errares in fide, & à veritatis semita deuians male de Christo in hoc sacramento sentires, se dedit in cibum, quum adhuc esset passibilis, quum videretur, quũ tangeretur, quum agnosceretur, quum præsens loqueretur. Non aliud quàm corpus meum, inquit, vobis trado, non in aliam mutatum speciem, neque immortale, aut impassibile effectum, sed de substantia vestra assumptũ, quod pòst paululum impiorum tradetur manibus ad ligandum, flagellandum, conspuendum, crucifigendum, occidendúmque. Hoc vtique corpus, in hoc sacramento percipimus. Cæterum ad roborandum credulitatem fidelium nullum præter se huius institutorem voluit fieri sacramenti. Non prophetam, non patriarcham, non iustum, non angelorum quempiã, siue de inferioribus siue de mediis, siue de superioribus. Ipse plane illud instituit, qui semetipsum tradidit, cuius eloquia verissima sunt, cuius sapientia falli nullatenus potest, cuiúsve sententia mutari nequit, ipso perhibente, qui ait: Cælum & terra transibunt, verba autem *Mar.13* mea non præteribunt. Quónam modo esse valet, vt falsum loquatur veritas, derideat sapientia, immutetur Deus, qui per Prophetam ait, Ego sum Deus, *Mal.3* qui non immutor? Hoc est corpus meum, inquit Deus sapientia & veritas. Nulla igitur humanis mentibus inesse debet infidelitatis ambiguitas, quando Deus solus istud perficit mysterium. Nempe qui verbo suo potuit vniuersa creare ex nihilo, valet corpus suum absque sui detrimentum præbere in cibum, quatenus in ipso maiestatis suæ insinuaret potentiam, dilectionis affluentiam, sapientiæ suæ thesauros misericordiæ viscera, delectabilémque humanitatis suę præsentiam. Tale profecto munus decebat, vt tribueretur ecclesiæ, quæ summæ innititur veritati, ardenter diligit, sperat promissa, inuisibilibus pascitur, futura credit, quærit cælestia, atque sempiterno Dei verbo fidei ascensum præbet, quemadmodum de ea per Prophetam dominus inquit: Populus, quem non cognoui, seruiuit mihi. In auditu auris obediuit mihi. In *Psal.17* solo quippe auditu auris Verbo obedit sancta ecclesia de gentibus congregata, quum hoc sacramentum simpliciter credit. Non enim ex visu, gustu, odoratu, vel tactu percipitur fides, sed ex auditu tantum. Auditus autem per Verbum Christi perhibentis: Hoc est corpus meum. Habet itaque in sacramento hoc *Matt.26* fides fundamentum stabile, autoritatem diuinam, virtutem Verbi, oracula prophetarum, figurásque legales, in quibus credulitatis suæ spiritualem superędificat domum. Quamobrem nequaquam ambigere fas est, vbi tantorum testium commendatur assertio. Cæterum si in ore duorum vel trium testium mortalium, qui valent ficta, aut falsa proferre, stat omne verbum, iuxta diuinæ legis eloquia, quanto magis in asseueratione cælestium testium, qui nequaquam mentiri possunt? Tres sunt (inquit Ioannes) qui testimonium dant in cœlo, pater, verbum, & spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt. Tota siquidem beata

trinitas, quum institutioni sacramenti huius testimonium perhibeat, ipsius pariter sacrificij veritatem commendat. Memorare, quæso, quid in Euangelio sancto pater de cœlo clamet, quídve Apostolis dicat de filio suo, domino videlicet Iesu. Hic est, inquit, filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. His paucis nedum sacramento venerando, verumetiam Christi operibus, cunctísque sermonibus ipsius omnipotens pater testimonium præbuit. Verbi autem testimonium est, quando illud passioni proximus instituit, quando accepit panem in manibus, fregit, & ait: Accipite, & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Quando etiam per benedictionem sanctificato vino, quod in calicem fuderat, ait: Hic est sanguis meus noui & æterni testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Spiritus verò sancti vis nosse testimonium? Ex vaticiniis quippe prophetarum, & priscæ legis figuris id sufficienter inuenies. Verum si in exordio nascentis ecclesiæ obserues qualiter post spiritus sancti aduentum sacramentum hoc frequentari cœpit, proculdubio ipsius paracliti illud testimonium fuisse percipies. Sic enim habes: Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panes sumebant cibum cum exultatione, & simplicitate cordis collaudantes Deum. Experientia igitur deuotionis sanctæ, & exultatione spiritus, quæ in sacramenti huius perceptione gustatur, notissimum almi spiritus noscitur esse testimonium. Porro dum Eucharistiam accipis, accidentia vides, panis ac vini saporem sentis, vnde, oro, si panis & vini substantia est, & non corpus Christi, ex hac cibi modicitate & potus tanta in anima & corpore prouenit fortitudo, interioris hominis innouatio, caritatis diuinæ feruor, spiritualis suauitatis iucunda libatio, intimæ pacis affluentia, æternorum amor, desiderium proficiendi, virtutum concupiscentia, & gratiarum actionis ignita exhibitio? Ex huius sumptione deuota cessant odia, contentiones sopiuntur, dirimuntur lites, vitia displicent, diligitur pudicitia, terrena vilescunt: efficitúrque homo alius, non per naturam, sed per gratiam, mutatúsque totus in melius. Compescit linguam, amat silentium, orationi vacat, fraternitatis custodit vnitatem, cordis sectatur munditiam, & quicquid Deo placere cognoscit. Istiusmodi spirituales profectus non aliunde proueniunt, quàm ex sancti spiritus bonitate, Christíque amabilis præsentia, qui in sui corporis sacramento tam mirifice operatur, non tamen vniformiter, sed iuxta dispositionem vniuscuiusque sumentis, ipsiúsque miserentis Christi. Et hic dixerim iustis & sanctis, qui à mortali contagione immunes sunt. Nam immundi ac scelesti, quoniam à Deo alieni existunt, horum nil sentiunt, quin potius ex communione sancta deteriores fiunt, quod Apostolus considerans singulos quosque fideles ad congrue sumendum hortatur, inquiens: Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Iudicium sibi non domino manducat iniquus & malus, dum ex incuria, seu mētis cæcitate à cæteris cibis non discernit corpus Christi, dum præsentem domini maiestatem in sacramento hoc minime veneratur, dum incre-

Matth. 3
Matth. 26
Act. 2
1. Cor. 11

dulus, & pollutus præsumit contingere sancta atq;
immaculata mysteria. Iudam imitatur huiusmod
qui percepta panis intincti buccella sceleratio
ctus à conspectu veri luminis se absentando fugi
tenebras, quatenus conceptum perageret faci
Hinc est quod sumentes indigne præ cæteris d
grauiora committunt, & pertinaciores in mal
que ad emendationem vitæ tardiores sunt. Qu
modo in sceleribus non excellunt alios, dum
gloriæ, atque vniuersorum conditorem conte
& irreuerenter tractant? nempe qui tales sunt
cramenta cælestia, Christi corpus verum, e
sanguinem esse non dubitant; qua temeritate, q
impudentia tremendam in se nequaquam vere
percipere maiestatem? Scelus hoc grande est, & n
tas pessimum. At si increduli sunt, Deúmque in sa-
cramento negant esse præsentem, quem in cæremo
niis colere videntur, verbis fatentur, circunstanti-
búsque adorandum exhibent, vtique diabolo peiores
censendi sunt, & supra modum peccant, dum diuini-
tatis honorem, modicitati panis, & vini, quantum
ex ipsis est populis impendere faciunt. Prophan
quippe sunt, & membra Diaboli, qui ob altissimi c
temptum idololatriæ ritum instituit, per que
tum penè humanum genus à veri Dei cultura
xit. Propterea horum (nisi resipuerint) erit d
tio, & in inextinguibilis gehennæ mittentur i
dium. Porro tales obduratum habentes co
súmque mentis auditum, quamuis admoniti, e
quam comminatione perterriti, seu etiam v
deuotione gustata prouocati, difficile corrig
De ipsis potissimum qui diuinam sortiti gra
po facti sunt, & insensibiliter sacrosancta tracta
steria infideliterque. Apostolum arbitror
quando ait: Impossibile est eos, qui semel
minati, gustauerunt etiam donum cæleste &
pes facti sunt spiritus sancti, gustauerunt
nus verbum Dei bonum, virtutésque secu
& prolapsi sunt renouari rursus ad pœnitenti
sus crucifigentes sibimetipsis filium Dei, &
tui habentes. Attamen neque huiusmodi
desperandi sunt, quoniam diuinæ bonitatis
ricordiæ thesauri immensi sunt, incomprehe
liáque iudicia. Vocatus est Saulus sæuissimus p
cutor, & factus est Paulus eximius gentium præ
tor. Publicanus Leui alieni raptor electus à dom
euangelicæ dignitatis atque apostolatus adeptus
gradum. Mulier quoque immunda & famosa p
catrix suorum scelerum maculas detergendo car
ma discipula effecta est Christi. Quamobrem nem
de misericordia Dei desperet, neque pro venia co
sequenda diffidat. Cæterum nullus de se præsumen
audeat: nec de omnipotentis Dei bonitate del
scendo confidat. Vtrunque malum est, Deóque o
bile: deserta videlicet humilitate confidere, atq
neglecta iustitia velle in sui conditoris miseratione
respirare. Regium autem iter est, quo ad æternæ fe
licitatis conscenditur gaudium cum spei fiducia
uinis semper obtemperare mādatis. Nam spes (pro
à senioribus definitum est) certa expectatio est fu
ræ beatitudinis ex Dei gratia, propriísque pro
niens meritis. Spera (inquit Propheta) in domin
& fac bonitatem. Iterúmque: Sacrificate sacrifici
iustitiæ, & sperate in domino. Superuacue igi

Deo sperare conuincitur, qui sine operum bonorum exercitatione diuina se credit posse fruitione lætari. Ista duo, bene scilicet agere, & sperare quamuis omnibus, præcipue tamen sacerdotibus congruunt, qui sacris altaribus iugiter assistentes, sacrificium vituli saginati altissimo immolant medullatum. Infidelitatis præterea à se excutiant albuginem, carnalísque concupiscentiæ detergant maculam, ne gratissimum munus Deo offerentes ipsi displiceant. Conscissis vestibus, & aspersis sanguine, quæ in combustione erunt venerandis altaribus appropriare formident, ne vltionem domini promerentes, escam vitæ manducent ad mortem. Impunis etenim esse non poterit, quisquis mysteria diuina polluta mente tractauerit. Sacro namque, sicut nouimus, referente eloquio dira animaduersione percussus est Oza, qui temerario ausu inclinatæ fœderis arcæ manum præsumpsit extendere. (2. Reg. 6) Porro si à domino imperatum est Mosi, vt bestia, quę montem tangeret, obrueretur lapidibus, diuinum valebit euitare iudicium, quicunque bestialiter degens ad spiritualem Dei montem minime formidabit accedere? Est plane Christus mons exelsus & verus, coagulatus & pinguis, in quo Deo optimo inhabitare complacuit. Cui milia milium angelorum astare, & decies centena milia ministrare perhibentur. Est etiam altare, super quod sacrosanctum Christi corpus mystice immolatur, mons spiritualis, sublimis, atque præcipuus, in quo patriarchæ, Abrahæ filium suum offerri iubetur. Quanta autem circa eundem, maxime tempore quo sacrificium memoratum conspectui præsentatur altissimi, sit angelorum archangelorúmque frequentia, mortalium nemo valeret edicere. Lætantur quidem tunc plurimum, si sumentis ac ministrantis mentem agnouerint non hæsitantem in fide, neque conscientiæ onere prægrauatam, sed eleuatam in excelsis, humilem in se, ab euagationibus alienam, caritate feruidam, deuotione refertam, exorantem pro populo, Deum laudantem, iubilantem in spiritu, & suauitate quadam pij amoris super suum innixam dilectum. Congratulátur, inquam, sponsæ sponsi thalamum introgressæ, foris absque inuidentia vlla persistunt, & domini sui præstolantur discessum. Venerantur sacrum illud spirituale connubium, dignationémque mirantur sponsi, & pro collata sponsæ exultant gratia, quoniam eidem perfectæ dilectionis vinculis colligati illius proprias arbitrantur fore delicias. Nullum equidem liuorem in se valent admittere, quantumcunque delectabiliter se hominibus communicet Christus, quippe quum nihil detrimenti de percepta gloria patiantur, sed absque intermissione beatifica visione fruantur. Cæterum quemadmodum gaudio replentur & pace pro deuota celebratione iustorum, illósque vt suos conciues diligunt, ita proculdubio contra eos indignantur, qui sine sui probatione cum ariditate cordis, & mentis dubietate domini Dei sui audent sacramenta contingere. Equidem à talium se auertunt consortio, ipsorúmque orationes despiciunt, vtpote Deo odibiles, ac sibimetipsis contrarias. Stupent tamen, & diuinam super eos glorificant patientiam, protelatámque iustæ animaduersionis sententiam. Nec ab re. Si quis enim, dicente Apostolo, templum Dei violauerit, illum destruet Deus. Quid de his arbitrandum est, qui sceleribus onerati absque vlla deuotionis veneratione ad Dei & domini sui mensam spiritualem audent accedere, corpus ipsius sumere, pollutis interioris hominis manibus, atque animo infrunito & irreuerenti mysteria sacrosancta tractare? Redeant huiusmodi præuaricatores ad se, & cum maxima cordis humilitate se defleant. Sic plorent errata præterita, vt de cætero lugenda non agant. Carnis & spiritus sui renes iuxta domini sanctionem continentiæ cingulo complectantur, desideriis cælestibus, ac pio deuotionis affectu animæ suæ pedes, vt calceati sint, muniant, dominicam passionem, quæ in sacramento hoc mystice celebratur, memoriter teneant, laudabilis compunctionis emittant gemitus, atque ad boni operis perseuerantem exhibitionem, perfectionémque virtutum ignito amore se parent. Sic quippe azimos panes cum lactucis agrestibus manducantes, atque calceamenta in pedibus, baculósque habentes in manibus, antiquum paschæ olim mandatum in lege solenniter celebrarunt. Sic, inquam, expurgato omnis malitiæ fermento veteri cum profectu suo, & angelorum beneuolētia agnū sine macula anniculum comedent. Sane ex iniūcta percipient gratia, quàm bonus Israel Deus sit iis, qui recto sunt corde, quámq; suauis & mitis, multæq; misericordiæ omnibus se in veritate poscentibus. Tunc eorum luctus conuertetur in gaudium, in meridiem nox, atque in dulcedinem sanctam ariditas cordis, adeo vt festiua exultatione referti diuinis intendant laudibus, & sua ardentissimo amore Deo vota persoluant. Efficiuntur isti nonunquam qui erant nouissimi, primi. Quoniam quemadmodum in ipsis delictorum abundauit malitia, ita superabundat gratia. Hæc plane sunt miserationis tuæ laudabilia opera domine Iesu, qui neminem, quamuis lætalibus criminibus obnoxium perire desideras. Hinc tua mediante gratia, nedum defunctos simpliciter, verumetiam quatriduanos in delictorum tumulo iacentes, atque fœtentes ad spiritualem vitam reuocas, tuáque illos participatione sacra efficis dignos. Te namque illis in animarum & corporum refectione pio amore communicas. Quid autem melius te dare potuisti, qui summum es bonum quo nil præstantius, nihil probatur esse perfectius? Es quippe sempiternum Verbum in quo viuunt omnia, per quod elementa cuncta subsistunt, Dei vnigenitus, patris sapientia, splendor gloriæ, & inuisibilis imago bonitatis ipsius, fons vitæ, creaturarum principium, angelorum conditor, hominū plasmator, atque redēptor. Tua etenim prouidentia gubernantur, quæ in cœlo, & quę in terra sunt, quoniam abs te artifice peritissimo sunt facta, non tamen de materia aliqua informi, seu formata, sed per te in sinu patris felicissime quiescētem. Quiescentem, inquam, non post laborē ad captandam requiē, neque ab vniuersi regimine cessantē, sed in ipso genitore tuo, quemadmodum ille in te, essentialiter permanentē. Vnum siquidem cum illo es, vnus Deus, vna substantia, vna diuinitas, maiestas vna, in personis diuisa, sed in potestate, ęternitate, bonitate, sanctitate, idētitate ęqualis. Aequalē te patri & spiritui sancto dixerim, beatam consubstantialem & indiuiduam trinitatē, quia nec pater, aut paraclitus maior te, neque pater vel tu spiritu sancto dignior, nec paraclitus genitore seu genito noscitur esse posterior. A patre sine initio secundum diuinam naturam es genitus, dicente

dicente Euangelista: In principio erat Verbum, & Ioan. 1 Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: Hoc erat in principio apud Deum. Et pater per Prophetã: Psal. 44 Eructauit, inquit, cor meũ Verbum bonum, dico, &c. De matre autem secundum humanitatis susceptam formam in temporis plenitudine homo perfectus es natus. In ea quippe natura, qua æqualis es patri, inuisibilis, impaßibilis, & immortalis agnosceris, nullius egens, nullum pateris detrimentum, quoniam tuæ cuncta obtemperant voluntati. Præcellis vniuersis, concludis omnia, abdita penetras, remota prospicis, profunda rimaris, attingis à fine vsque ad finem, fortiter & suauiter vniuersa disponis. Cæterum secundum naturam assumptæ mortalitatis esuristi, sitisti, fleuisti, tentationes, contumelias, flagella, sputa, alapas, mortémque perpeßus es. Illud quippe corpus, quod recubuit in præsepio, Mariæ requieuit in gremio, verißime in hoc tuo sacramento percipimus. In propria quidem natura, sed sub alia specie, non autem absque maximo sapientiæ tuæ mysterio. Quis hominum non expauesceret humanam carnem, eiúsque cruorem manducare & bibere? & potißimum Dei, & domini sui innocentis & sancti? Huiusmodi escam mortalium perhorrescit natura. Dedit igitur ipse Dominus carnem suam, & sanguinem sub eisdem speciebus, quas humanus appetit gustus. Atque conficiuntur ex multis, quatenus non solum sacramentum, sed & res sacramenti ibidem figurata noscatur, quæ est corpus Christi mysticum ex fidelium numerositate compactum. Ibi namque est sacramentum tantum, species videlicet visibiles, atque palpabiles. Est res tantum, corpus scilicet mysticum, quod est prædestinatorum ecclesia, quæ ad corpus Christi pertinet. Verum sacramentum, & rem sacramenti dixerim esse verum corpus Christi natum ex virgine, quod sumimus ad salutem, si tamen pertinemus ad illud, sumúsque membra ipsius sensificata, & vegetata à spiritu eius. Opportune igitur satis sub panis & vini specie accipimus sacramentum hoc, & rem ipsam, id est, corpus Christi, vt merita aggregentur fidei, quæ argumentum est non apparentium. Videt qui sumit aliquid, & aliud credit, quo nil excellentius, nihil esse potest maius. Intuetur, inquam, visibiles species panis & vini, & sub ipsis inuisibilem credit Deum, quòd corpus suum nedum in solatium, & præsidium peregrinationis nostræ exhibuit, verumetiam in cibum, precium præmiúmque. Cibum vtique in sacramento, precium in cruce, & in cœlo præmium. O ineffabilis dignatio conditoris. O stupor indicibilis caritatis. Quis non contremiscat? quis non cum exultatione miretur sub accidentibus modicis panis & vini fideles Deum & hominem manducare & sumere? Sane nunquam ausus fuisset homo talia petere, sed neque cogitare, quoniam hoc misericordiæ opus omnem mortalium supereminet dignitatem. Equidem donum istud Propheta longe ante considerans modo Psal. 110 consueto cum admiratione dicebat: Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Misericors vtique Dominns in se, & nostri miserator, corporis sui sacramen taliter escam præbens suorum quæ præcesserant, mirabilium specialem nobis voluit exhibere memoriã. Nónne mirabile caritatis indicium extitit, quòd Israeliticus populus ex Aegyptiaca seruitute exiturus

per esum agni, percutientis angeli euaderet clad[...] Quòd in deserto idem populus constitutus per a[...] quadraginta quotidiano mannæ pabulo nutrire[...] Quòd Mosi virga percussa bis petra largifluæ [...] emanarent aquæ, vt sitientis populi ardorem e[...] gueret? Quòd Propheta subcineritium comede[...] nem in fortitudine cibi illius dierum quadr[...] perageret iter? Mirãda prorsus hominibus, qu[...] nationi exhibuit Hebræorum, munera extite[...] per ipsa agnosceretur, coleretur, diligeretur; & [...] vmbræ fuerunt, quas miramur. Peramplius igit[...] ritatem miremur, cuius illæ vmbræ fuerunt, q[...] nus credamus, veneremur, & laudemus. Apost[...] de his disserentem audiamus: Nolo (inquit) vos ig[...] rare fratres, quia patres nostri omnes sub nube fu[...] runt, & omnes mare transierunt, & omnes baptiza[...] sunt in nube & mari; & omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt. Bibebant autem de spirituali consequente eos petra. Petra autem erat Christus. Eandem ait, manducauerunt escam, & potum biberunt noui & veteris testamenti patres, quanquam [...] vmbra veteres, & sub gratia fideles. In veritate pl[...] vmbra erat, quod egressurus de Aegypto populu[s] [He]bræorum à Domino per Mosem in mandatis [...] pit, vt familiæ singulæ sumerent agnum annic[...] sine macula, illúmque assarent, atque de eius san[...] vtrumque domorum suarum linirent postem, [...] cutiente angelo primogenita Aegyptiorum c[...] dem pariter interirent. Vmbræ verò huius v[...] scere veritatem? Agnus iste anniculus absque v[...] tagione delicti Christus est Dominus, Dei & [...] num mediator, cui Ioannes testimonium pe[...] dicẽs: Ecce agnus Dei: ecce qui tollit peccata [...] Hic acerrimo paßionis igne in crucis stipi[...] fuit. Hunc per iugem meditationem, ac dil[...] piam habeto in corde. Hunc imitare in ope[...] nus vtriusque hominis spirituales postes eius [...] ti cruore. Ipsum autem cum festinatione m[...] si caritatis adustus incendio eundem spiritu[...] sacramentali comestione percipis. Neque tibi [...] sor angelus nocere valebit, si agni istius fueris [...] tus edulio. Protegent te sancta mysteria, & in [...] dios seculi fluctus ante mystici Pharaonis facie[m] [...] dieris illæsus. Illum itaque in intellectuali pelag[o] [suf]focatum aspicies constitutus in littore. Tunc l[...] initiato carmine magna cordis cum exultation[e] [...] mabis; Cantemus Domino, gloriose enim honor[ifica]tus est, equum & assessorem proiecit in mare. Por[ro] si iustificatus in spiritu cordis tui aßidue tenueris [...] litudinem, non corruptibile manna, sed incorrupt[...] Domini corpus suauiter habebis in escam. Est aut[em] caro Christi suauißimum manna de cœlo homini[bus] prærogatum ad vitam, in quo omne delectame[n]tum, omnísque saporis satietas continetur. Hoc [...] bo sanctificato, hoc cœlesti vtere pane, ne peregri[...] nationis huius lassescas in via, neque spiritualis mo[r]tis succumbas articulo. Pollicitationis Domini [...] mento dicentis: Caro mea verè est cibus, & sang[uis] meus vere est potus, qui manducat hunc panem, [...] uet in æternum. Hunc igitur vtroque modo man[...] ca, hunc asidua supplicatione, vt tibi cælestis trib[uat] pater, exposce dicens: Panem nostrum quoti[dia]num da nobis hodie. Signanter dictum est ho[...]

quate

quatenus scias te quotidiano illius indigere suffragio. Non enim sufficit vt illum semel accipias. Nam quemadmodum quotidie in altari pro delictis tuis mystice immolatur, quotidiéque delinquis, ita & tu, & si non sacramentaliter, tamen & spiritualiter quotidie manducare non dubites, duntaxat peccandi in te minime dominetur affectus. Nempe si ipsum simpliciter credis, si absque mortali peccato viuis, illumque super omnia diligis, spiritualiter comedis, membrum effectus es mystici corporis ipsius, & in corpore copulatus es capiti, nutrirísque de eodem spiritu, quo corpus & pertinens ad caput, atque honoratus in capite, quandiu perseueras in corpore. Verum si te diuidis, si vnitatem membrorum contemnis, amittis gloriam capitis, & cum præcisis à corpore, ac membris mortuis computaris, quoniam non viuis in corpore de spiritu capitis. Tūc quidem etiam manducando non manducas, & similis illis efficeris, qui comedentes tantum corporaliter manna, gustus ipsius repleti fastidio, contra dominum murmuraue- Numer. 11 re dicentes: Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium, quos comedebamus in Aegypto gratis. In mentem nobis veniunt cucumeres & pepones, porri & cæpe, & allia. Anima nostra arida est. Nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi manna. Te procul dubio cælesti dono facis indignum, & salubris sacramenti huius priuas effectu, si corde insipido hoc cælicum manna manducas. Sic igitur viue, quatenus sano cordis palato hoc tibi sapiat, & quotidiana eius refectione pinguescas. Cæterum vt manna in deserto patribus pręstitum corporis Christi scias ges- Psal. 77 sisse figuram, Prophetam audi dicentem: Et pluit illis manna ad manducandum, panem cæli dedit eis, panem angelorum manducauit homo. Nusquam Hebræorum populum legimus angelorum manducasse panem, sed tantum conturnices, & manna. Verum neque angeli mannæ illius vescebantur cibo, quippe quum pro refectione datum fuerit corporum, quibus illi carent. Sed Christus dominus angelorum dictus est panis, nō quòd illum sacramentaliter, sed spiritualiter comedunt. Sane quum humanitatis ipsius excellentiam, gratiarum affluentiam, gloriæ sublimitatem, vnionem personalem, potestatem traditam, & capitis prærogatiuam contemplando mirantur, & diligendo fruuntur, eundem spiritualiter edunt. At verò homo, qui per fidem ambulat, toties angelorum manducat panem, quoties corporis & sanguinis Christi percipit sacramenta. Nam quamuis non eodem modo, quo illi, eundem tamen manducat cibum. *Vnus enim Deus, vnus Dei & homi-* 1. Tim. 2 *num mediator homo Christus Iesus.* Illis quidem reuelata facie se præbet, hominibus autem per fidem. Verumtamen, quemadmodum de ipsa humanitate Christi excellentius lætantur angeli, quam homines fideles & iusti, ita familiarius Christiana plebs Dei vtitur contubernio, atque præstantiori vescitur alimento, quam populus Hebręorum. Hebręis tanquam carnalibus & sine spirituali gustu datum est manna, quod quanquam è cælo plueret, corrumpebatur tamen, si in alterum seruaretur diem, fidelibus autem incorruptibilis agnus & immaculata caro. Illis esca, per quam substentarentur corpora, istis panis vitæ, nedum ad roborandum corporalem valetudinem, verumetiam ad multimodum animarum profectum.

Illis concessa est vmbra, istis veritas. Illis alimentum de cælo, istis cælorum fabricator, & rector. Illis sapida atque visibilis esca, istis inuisibilis & dulcis dominus. Illis solum figura, quæ de veritate instrueret, istis veritas ipsa sub accidentibus tecta, quæ ad ipsam reuelatam proueheat veritatem. Illi per vmbram erudiebantur, vt intelligerent quod perciperent hi, isti autem in sacramento tenent veritatem, quatenus se exercendo fideliter tandem eadem sicut angeli aperta visione fruantur. Vidésne quàm sapientissima dignatione iuxta singulorum qualitates & status, angelis, hominibúsque se communicet Christus? Vno cibo vescuntur omnes, quanquam aliter, atque aliter. Audisti, inquam, verum esse, quod ait Apostolus: quoniam patres omnes noui, ac veteris testa- 1. Cor. 10 menti sub nube fuerunt, eundémque spiritualem cibum manducauerunt. Audi nunc quoque qualiter eundem spiritualem biberunt potum, quatenus luculenter intelligas ex mysterio corporis & sanguinis sui omnium suorum, quæ olim fecit sub lege, memoriam egisse mirabilium, vt dies diei eructaret verbum, & ex sacramētis gratiæ literę sacramēta detegeret. Erat populus Iudæorum in eremo fatigatus ex itinere, & sitis ariditate lassatus, adeo vt ipse, eorúmque iumenta deficerent. Aduersus Mosen, & Aaron propter hoc tumultuosum exortum est murmur, quorum clamorem Propheta non ferens, prostratus coram domino ipsum deprecatus est, vt periclitanti populo, ac murmuranti tribueret aquam. Tunc imperante domino, Propheta percussit bis silicem, & repente largifluæ emanauerunt aquæ, ita vt ex ipsis cunctus populus biberet, & iumenta. Hoc vmbra fuit, & præsagium futurorum, quæ in mediatore nostro consummata sunt, atque perfecta. Quo verò modo aduerte. Venit Verbum in carne, factus homo prædicauit Euangelium, cæcis reddidit visum, surdis auditum, gressum debilibus, multísque languentibus sanitatem donauit, Iudæorum reprehendit scelera, legis doctorum, & maxime sacerdotum dolosa argumenta confudit. Illius autem increpationes perdidit homines sustinere nolentes, neci tradiderunt vitæ autorem, suspendentes in ligno. Verum quum adhuc exanimis penderet in cruce cuiusdam militis lancea percussus in latere, sanguis exiuit, & aqua. Aqua videlicet in lauacrum originalis culpæ: & sanguis in precium redemptionis humanæ. Hic plane quem sacramentaliter sumis, noui & æterni testamenti est sanguis, quem pro te redemptor tuus effudit abunde. Vt igitur verum esse credas, quod dicitur, Sacramenti institutorem obserua quid dixerit: Accepto nanque calice & benedicto ait: Hic est enim Matt. 26 sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remisionem peccatorum. Nonne conspicis eundem esse cruorem, quem tradit in potum, & asseuerat pro remisione delictorum multorum esse fundendum? O caritatis vehementia, ô inaudita dignatio, ô impreciabile precium. Dederat corpus suum in cibum, dare etiam voluit sanguinem suum in potum, simul & precium. Considera quæso diligenter ô homo, quanti te Deus tuus æstimauerit, quantúmque dilexerit. Nempe tu contra decretum deliqueras conditoris, perieras velut ouis ignorans ꝙ pro tuis fueras damnandus sceleribus, atque æternis incendiis cruciandus. Tuus itaq; redēptor & dominus

medul

medullari caritate permotus, ne tu perires in finem dato pro te precio, quam tu debueras, mortis excepit ſententiam, & quod nō rapuit, exoluit in ligno. Quid ergo exhibebis domino? quid rependes altiſsimo? Equidem non minus pro ſanguinis poculo, quam pro redemptionis debes precio. Vtrunque tamen præcelſum eſt munus Dei, caritatis indicium, tuæque ſalutis antidotum. Semel pro te datum eſt precium, ſed poculum quotidie cōſecratur, tibíque apponitur, vt bibas. Bibas, inquam, vt inebrieris, nō vino, in quo eſt luxuria, ſed amore, ſed exultatione, ſed iubilo. Inebriat profectò calix iſte ſanguinis domini, & ex toto corde diligentē alienat à ſe, & copulat Chriſto, quem ſumit. Pſal. 22 Ipſum dominum audi per Prophetam decentem: Et calix meus inebrians, quā præclarus eſt? Fœcundum namque ſapientia, fœcundum virtutibus, moribus redimitum, & ſanctitate conſpicuum reddit cum dilectione bibentem. Quamobrem in Canticorum canticis ad ſaluberrimā eius ſumptionem ſponſus fideles ſuos inuitās, ait: Comedite amici, & bibite, & inebriamini cariſsimi. Amici illi nuncupantur, qui diuini timoris lege conſtricti, conditoris ſui conantur obtemperare mandatis. Aliena non ambiunt, ſobrie vtuntur conceſsis, miſerentur cum hilaritate, atque cæleſtibus terrena poſtponunt. Cariſsimi verò ſunt dicti, qui ſpreto ſeculo, calcatis carnis illecebris, toto mentis annixu perfectionis itinera gradiētes, cæleſtis ſpōſi caſtis fruuntur amplexibus. Hi internis delitiis abundantius locupletati quā primi, caritatis dulcedine frequentiſsime debriantur, dum ſacramentali copula ſponſo ſunt iuncti. O quā beata ab amantibus hora illa cenſetur, in qua perſonaliter ſponſus Chriſtus cordis ingreditur thalamum. Nam etſi non manifeſte, deſcendit tamen, & ſine ambiguitate ſentitur, eo efficacius ac dulcius, quo ardētius diligitur, magiſque cum deuotione percipitur. An non horam illam dixerim eſſe beatam, in qua diuina maieſtas inclinatur ad hominem, ſe illi cōmunicat, ipſum paſcit & potat, non alio cibo, quam corporis ſui, neque potu alio, quam proprij ſacrati cruoris? Hoc lōge ante Propheta conſpiciens cum admiratione aiebat: Conſtituit eum ſuper excelſam terram, vt comederet fructus agrorum, & hircum cum medulla tritici, & ſanguinem vuæ biberet meraciſsimum. At verò numeroſitatem maximam Chriſtianæ plebis, & potiſsimum ſacerdotum, diuinis ſacramentis abuſurorum eſſe prænoſcēs, eius præuaricationem ſubintulit dicens: Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit: Incraſſatus, impinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorem ſuum, & receſsit à Deo ſalutari ſuo. Dereliquit vtique nō diligēs, ac Dei mandata contemnens. Receſsit autem negligens deuotionis affectum, & ſacramentaliter tantum ſacroſancta myſteria ſumēs. Et hoc vnde? Quoniam incraſſatus eſt ſtipēdiis temporalibus, impinguatus deliciis, honoribus dilatatus. Huiuſmodi ſunt qui ſacerdotij gradum quærunt, nō vt in ſpiritu miniſtrent domino, ſed vt hic acquirāt cathedras in eccleſiis, infulas in clero, de præbendis reditus vberes, & primatus in populis. Iſta dum ſortiuntur, quoniam quæ ſua ſunt quærūt, non quę IeſuChriſti, ideo quemadmodum dictum eſt, incraſſantur, impinguantur, dilatantur. Replent marſupia, cellaria, horrea, pecuniis, frumēto, vino, & oleo de patrimonio non ſuo, ſed Chriſti, eiúſque membra debilia ſinunt fluctuare fame, atque periclitari inędia. Sane abſque ſui eſſent periculo, ſi quod victui eorum honeſto & parco ſupereſt, prout debent, communicarent egenis. Non enim poſſeſſores, ſed eccleſiaſticorum facultatum diſpenſatores ſunt. Apoſtolum au[...] Sic nos, inquit, exiſtimet homo, vt miniſtros Chri[...] & diſpenſatores miniſteriorum Dei. Hic iam quæ[...]tur inter diſpenſatores, vt fidelis qui inueniatur. Di[...]ſpenſatores proculdubio ſunt prælati, plebium præ[...]ſiti, ſacerdotes, & omnes quotquot clericalem ſib[...] legerunt ſtatum. Vniuerſi hi prius in ſe ſtudeant [...]ſtri eſſe idonei, quatenus miniſteriorum Dei di[...]ſatores reperiātur eſſe fideles. Qualis autem mini[...] Chriſti exiſtere debeat, Paulus denunciās ait: Exhibe[...]mus noſmetipſos, ſicut Dei miniſtros in multa patie[n]tia, in tribulationibus, in neceſsitatibus, in anguſtiis, in plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in caſtitate, in ſciontia, in longanimitate, in ſuauitate, in ſpiritu ſancto, in caritate nō ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris, per gloriā & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, vt ſeductores & veraces, ſicut qui ignoti & cogniti. Quaſi morientes & ecce viuimus, vt caſtigati & non mortificati, quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes, ſicut egentes, mult[os] autem locupletantes, tanquam nihil habentes & o[m]nia poſsidentes. Hæc plane ſub compendio proba[bi]lium miniſtrorum Chriſti eſt regula, vt orationi [va]cent, diuinis die noctúque interſint laudibus, adu[ersa] mundi æquanimiter perferant, domini voluntat[em] infatigabiliter compleant, eius concupiſcant præ[ſen]tiā, honoríque ipſius in cunctis quæ agunt, intend[ant]: atque ſic viuant, vt quantum in ipſis eſt, irrepreh[enſi]biles ſint. Sic vtique ſic myſteriorum Dei, ſacram[en]torum videlicet cæleſtium ſacri eloquij, & theſau[ro]rum pauperum, quos illis Chriſtus acquiſiuit in cr[uce,] diſpenſatores erūt fideles. Illis profecto fidelis d[iſpen]ſationis incumbit neceſsitas, quoniam paterf[amilias] qui ſingulis talenta impertitus eſt propria, lu[crum de] talento requiret, & ab vnoquoque minuti[...] exiget rationem. Hac de cauſa graue miniſtris [eccle]ſiæ eſt appoſitū onus, grauiſsimaque deſidioſis [...]lis præparata ſupplicia, humilibus verò & ſanct[is in]comprehenſibilia præmia. Nā quanto vniuſcuiu[ſque] maior eſt ſtatus, tanto pernicioſior eſt ruina, co[...] maxime, qui ſacroſancta corporis & ſanguinis Chr[iſti] turpiter myſteria tractant. Quamobrem apoſtoli[ca] omnes exhortatione admoniti introrſus redeant, & [ſe] ſtatuant ante ſe, ac diligentiſsime probent, mentis de[...]tergant, ſi quas inuenerint, maculas: deplorent facino[...]ra, quatenus ſacramentalis panis ſumptione ſint digni. Meminerint ſe grandem præſentis exilij eſſe peragraturos viam, in qua ne deficiant, reuerenter ſubcineritium accipiant panem, quem angelus domini myſterialiter ad caput Prophetæ fugiētis appoſuit. An non ſubcineritius panis eſt Chriſtus, qui quum in forma Dei eſſet ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo? Deformitatem & ſqualorem panis iſtius ſubcineritij Prophetā retexentem auſcul[ta]ta: Aſcendet, inquit, ſicut virgultum coram eo, & ſicut radix de terra ſitienti, & non eſt ſpecies ei, neque decor, & vidimus eum, & non erat aſpectus, & deſiderauimus eum deſpectum, & nouiſsimum virorum, virum dolorum, ſcientem infirmitatem, & qua[...]

quasi absconditus vultus eius, vnde nec reputauimus eum. Quantæ auté fortitudinis sit, quámve proficuus fe., subintulit dicens; Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostræ super eum, & liuore ipsius sanati sumus. Panis igitur huius noli despicabilitatem spernere, neque refectioné obhorrere. Illum in mentis faucibus meditando reuolue, & intelligentiæ dentibus mande. Nam spirituale tibi præbebit robur, per quod vsque ad montem Dei Oreb gradieris alacriter. Nunquam cibum istum fastidies, si illum purgato corde percipies. Mẽtis itaque receptaculum ab omni cogitatione & affectione noxia munda, atque cum humili deuotione domini sacramenta manduca. Tunc ex spirituali valetudine, ex diuina dulcedine, ex cognitione tui, ex feruore spiritus, ex interiori cantico, atque desiderio resumendi profectum eius elicies. Nequaquam valet esse inutilis, quum illum tibi præstiterit Deus. Præbuit namque se, vt te eleuaret ad se, te nutriret de se. Nec aliunde cordis tui famem, æstuantémque caritatis ardorem refrigerare quæres, quam ex ipso qui verus est agnus, immaculata victima, manna incorruptibile, meracissimum poculum, panísque angelorum & dominus. Exhibuit, inquam, se, vt tuæ sit peregrinationis comes, ignorantię tuæ lux, infirmitatis tuæ remedium. Tecum habitet, de te lætetur, suis tecum deliciis perfruatur, quemadmodum in sapientiæ volumine testatur dicẽs: Et deli- *Prouer. 8* ciæ meæ esse cum filiis hominum. Non quidem, inquit, vt ius a filiis hominum captet delicias, sed vt cum filiis hominum communicet proprias. Nequaquam imprudenter arbitrandum est, quòd Deus vllam ab angelis seu hominibus lętitię percipiat causam, quum eosdem spiritualibus & æternis faciat exuberare deliciis. Ipse etenim sibiipsi gaudium est, beatitudo perennis, sempiternæ essentialésque delitiæ. Verum ob præcipuum quem ad homines gerit, dilectionis affectum illis impertiendo proprias eorum suas asseuerat esse delicias. Nonne merito suas apud homines esse dicit delicias, propter quorum salutem de regalibus sedibus paternæ gloriæ veniens, eorum naturam in vnitate personæ sibi copulare dignatus est? Talem profecto caritatis exhibitionem, huiusmodíque exinanitionem maiestatis ignorauit seculum, generationes præteritæ nescierunt, stupet cælum, ipsa natura miratur, venerantur angeli, honorant sancti, iusti adorant, dæmones cõtremiscunt, quoniã totum quod in ea est sanctum est, inscrutabile, atque diuinum. Nunquid diuinum non est quod Verbum caro factum, quod fieret, per quod facta sunt omnia, habitarétque in nobis, qui ex primorum parentum præuaricatione filij eramus gehennæ? Quod enim Deus factus sit homo, & sapientia humanata, sacramentum est magnum. Hoc in ipso mundi exordio vaticinatum est, dicente Adam de muliere, quam ex costa illius dormientis formauerat Deus. Hoc nunc, inquit, os ex ossibus meis, & caro de carne mea, propter hoc relinquet homo patrem & matrẽ, & adhærebit vxori, & erunt duo in carne vna. Reliquit homo Christus Iesus patrẽ, quando Verbum carnem assumpsit ex virgine, exinaniuítque maiestatis formã mortali natura suscepta. Reliquit matrem, videlicet synagogã, de cuius patribus secundum humanitatem natus est, & adhæsit vxori, ecclesiæ scilicet, de gentibus congregatæ, quam sibi annulo fidei desponsatam coniunxit in sponsam. De hoc spirituali connubio Apostolus loquens ait: Viri diligite vxores *Col. 5* vestras, sicut Christus dilexit ecclesiam, qui tradidit semetipsum pro ea mundans lauacro aquæ in verbo, vt exhiberet sibi sponsam ecclesiam non habentem maculam, neque rugam, aut aliquid huiusmodi. Huic castissimę sponsæ nedum in virginali adhæsit vtero, vt essent duo in carne vna, verumetiam in corporis & sanguinis sui sacramẽto, quatenus sint duo in vno spiritu: si tamen spiritualiter manducetur, quoniam qui adhęret Deo, vnus spiritus fit cum eo. Eya igitur nunc lætare mater ecclesia, & cum vniuersis filiis tuis exultationis & gaudij conuentũ age, quoniã meruisti fieri mater & filia, nupta & virgo, fœcunda & casta, ita vt qui fecit te, nasceretur ex te, & habitaret in te, adeo vt cum omniũ admiratione veraciter diceres: Et qui *Eccl. 24* creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Meruisti, inquam, Dei & domini, præceptoris & sponsi, fratris & redemptoris tui saginari carnibus, & sanguine debriari cum sobrietate spiritus, & amoris temperantia. Quamobrem de te Psaltes eximius spõso Christo *Psal. 127* cecinit dicens: Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ, filij tui sicut nouellæ oliuarũ in circuitu mensæ tuæ. In circuitu plane mensæ altaris filij tui, quos per verbum veritatis genuisti Deo, sacratissimi corporis domini pascũtur edulio tam pie, tam deuote, vt in voce psalmi, in exultatione mentis, in fidei confessione, epulantium festiuus in aula cælesti concrepet sonus. Singulare prorsus dilectionis accepisti pignus in huiusmodi participatione mysterij, certámque de sponso tuo præsentiam, cui optime tui amoris æstus aperire, vota persoluere, fundere orationes, gratias agere, decantare hymnos, ingeminare preces, exhibere laudes, atque suauissima vales piæ deuotionis depromere carmina. Equidem ex quo tanto adhæsisti sponso, corpúsque tuum corpori eius associatum est, effecta es speciosa & suauis in deliciis, decora & ornata in vestibus, venusta & grata in moribus, ignita & sancta in desideriis, prudens & sensificata in cogitationibus, fœcunda & locuples in filiis, sic dilecta, vt Dei filius affectus de te Canticorum illud clamet, & dicat: Tota pulchra es amica mea, & macula non in te: vul- *Cant. 4* nerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine coli. Quàm pulchræ sunt mãmæ tuę soror mea sponsa, pulchriora sunt vbera tua vino, & odor vestimentorum tuorum super omnia aromata. Fauus distillans labia tua spõsa, mel & lac sub lingua tua, & odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Hinc meritò exultationis tuę exurgit causa, quòd tam elegantis, támque potentis, & immortalis regis amore facta sis digna, plurimis te idem cõmendauit præconiis, immensis ornauit monilibus, cruoréque suo interiores tuas rubicundas effecit genas. Quamobrem & tu reciproco amore illius transfixa medullitus, toto corde, tota mente, totísque viribus ipsum dilige, venerare, & lauda. Illi omni tempore in colatus tui famulare fideliter, atque in cunctis quæ agis placere concupisce. Nullus te debilitet labor, nulla te frangat aduersitas, tentatio nulla supplantet, vt ab illius te subducas imperio. Verum quoniam in medio tui habitare desiderat,

spirituale

spirituale eidem construe templum, non de sectis marmoribus, nec quadratis lapidibus, neque de parietibus pictis, sed de viuis & fulgẽtibus gemmis, aureísque laminis, quas rubigo non tangat, nec denigret puluis, sed caritatis purget ignis, morũ disciplina detergat, & virtutum decoret varietas. Teipsam denique exhibe pudicam & castam, in tribulationibus probatam, stabilem in fide, eruditam in scientia, in longanimitate constantem, diligentem bonum, pacem sectantem, custodientem vnitatem, compatientem ex corde, ambulantem in spiritu, spernentem seculum, cœlesti anhelantem, filiósque tuos in vniuersa morum probitate regentẽ. Nempe quantum sponsum tuum diligas, eruditio insinuat filiorum. Illorum profectum diligentissime exquiret à te. Tibi namque illos ideò commendauit, tibi tam præcipua prærogatiua dona, quatenus eosdem in religione instrueres, excitares ad bonum, erigeres ad cœlestia, atque exerceres in prælio, ne tanquam ignari & inexperti periclitentur indeliciis, in honoribus insolescant, deficiant in via, tabescant fame, & per incuriam pereant. Esto igitur in membris tuis sic in caritate compacta, vt capitis non amittas decorem, atque non expolieris de muneribus iam perceptis. Sãctifica quoque teipsam, & à sordibus delictorum emunda, ne (quod absi) illi, cui placuisti, displiceas spõso. *Zelo* quippe tui captus est & abs te se absentare non patitur. Hinc se nascendo fecit socium tuæ peregrinationis voluit habere consortium, atque præsentis exilij innumeras pariter perferre ærumnas, quatenus ex se tui disceret miseri.

Hebr. 4 Hoc conspicue Apostolus denũcians ait: Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris per omnia tentatum pro similitudine absque peccato. Nam ex iis, quæ passus est, obedientiam didicit, vt fieret omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Mira diuinę sapiẽtiæ dispensatio, miráque prudentia, vt illius tentationes à tentatione te liberent, eius te sanet infirmitas, ipsius obedientia te obtemperantem faciat, te viuificet mors, te spiritualem eius efficiat caro. Quid igitur retribues domino pro omnibus quæ retribuit tibi? Vtique nil habes ex te, vt beneficiorum illius debita recompensare sufficias. Verum siquid vnde exoluere beneficia valeas, habere te sentis, ab ipso prorsus recognosce, à quo sunt, quæcunque sunt sancta, quæcunque

Iac. 1 amabilia, quæcunque proficua, quemadmodum Apostolus Iacobus perhibet, dicens: Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est descendens à patre luminum. Hoc crede, hoc feraciter confitere, quatenus credulitas hæc ad iustitiam, & ista confessio tibi sit ad salutem. Cæterum quamuis facere, aut cogitare nihil possis à te, tacebísne? dormitabis præ tędio? seu deprimeris ignaui...? Surge, consurge filia Sion, euigila, & expergiscere filia Hierusalem, excute iugum de collo tuo, solue fasciculos deprimentes, & puluerem pedum tuorum absterge. Non quiescat pupilla oculi tui amoris & compunctionis erumpere lacrymas per diem & noctem. Non taceant labia tua Dei tui mirabilia prędicare, laudare magnalia, & sapientiæ ipsius veneranda enarrare præconia. Diuinæ, quantum vales, intende laudationi. Ipsa est, vnde pro tuis potes delictis satisfacere. Pro perceptis muneribus euadere liber, placare iudicem, placere dilecto, imitari angelos, sanctis coæquari, conuersari in cœlestibus, euitare laqueos, hostes superare, acq... rere gratiam, introire in gloriam, Dei in te cru... imaginem, illúmque in se honorare magnifice... vnico præ cęteris omnipotẽs delectatur obiequi... cut per Prophetam ipse testatur, Sacrificium(...) laudis honorificabit me, non vtique labiorum... cordis. Parum proficis si voce non corde Deũ la... conaris. Illos imitaris de quibus per Prophetam queritur, dicens: Populus hic labiis me honor... autem eorum longe est à me. Perfectæ laudis re... si scire desideras, audi Citharœdam vatem ex le... dare dicentem, Lauda anima mea dominum, lau... dominum in vita mea, psallam Deo meo quandiu... ro. Modis omnibus & cũcta, qua valet, virtute Dei se velle laudare fatetur, corde videlicet, voce, & mo... bus. Nouerat quippe vitam sine vocali benedictione & exultatione cordis, & sonoram verborum laudationem absque mentis eleuatione, & conuersatione probata atque interioris sacrificium laudis sine operibus sanctis, & oratione expressa minime placere altissimo. Hæc tria sibi cohærent tanquam funiculus indissolibilis. Hæc (inquam) ministris ecclesiæ omnino conueniunt, qui sacris altaribus assistentes, iuge Deo laudis impendunt obsequium. Sane nullo alio... crificio honorificentius laudatur Deus, quàm altaris immaculatam hostiam, quam præcipue... diuinæ laudis exhibitionem complẽdam, ecclesię Christus offerẽdam instituit. Ipsius namque passio... & humanę redemptionis in ea mystice celebra... mysteria, hoc ipsum domino propalante qui ait... quotiescunque feceritis, in mei memoriam fa... Memoria etenim in oblatione hac agitur illius, ... in sua passione Dei filius excellentissimæ nobis... tatis notã fecit. Qua nulla maior, nulla vtilior... amabilior, nulláq; oculis diuinę maiestatis est g... dũ honorẽ Deo, angelis cõtuberniũ, exulibus ... religioni cultum, iustitiæ debitum, normam ... ti, obedientiam legi, gentibus fidem, lętitiam ... credentibus gaudium, vnitatem populis, sacri... legalibus finẽ, initium gratiæ, virtuti robur, ... bus pacem, lucem mentibus, spem laborantibus ... grinantibus viam & peruenientibus tribuit ipsa... Nempe dolores mediatoris nostri, irrogata conu... excepta flagella, aceti & fellis pocula, clauoru... lanceæ vulnera ex rediuiua sacrificij huius cele... tione memorantur. Offertur ęterno patri nati a... pta humanitas, quatenus agnoscát ipse, quem gen... quémque pro hominũ salute misit in terras, vt inter... uentione ipsius delinquẽtibus veniam, lapsis manum... & iustificatis præroget vitam. Clamat idẽ redemptor ad patrem, corporis sui cicatrices ostendens, quatenus ab æternis suppliciis sua homines interpellatione custodiat. Aduocatum (inquit Iohan. apost.) habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Vides perspicue nullum acceptabilius Deo posse offerri sacrificium ad exoluẽdum laudes, siue ad exhibendum gratias, ... ad impetrandum indulgentiam vel ad gloriam promerendum, quàm corporis & sanguinis Christi sacrosanctum mysterium. In cuius oblationis hora, quantum fas est credere, aperiuntur cœli, mirantur angeli, sancti laudãt, exultãt iusti, captiui visitantur, compediti soluuntur, infernus luget, sanctáque in spiri... ma...

mater beata lætatur Eccleſia. Quamobrem recte colligitur, quanta cum veneratione ibi debeat aſtare ſacerdos, cui conſecrandi hoſtias, offerendum incenſum, atque intercedendi pro populo eſt impenſa autoritas. Mediationis igitur gerit officium, propterea delinquentium omnium debet eſſe precator. Hinc expedit, vt diuinæ ſit laudis amator, religioſus in ſe, humilis corde, & erga proximorum errata compaſſione compunctus, quatenus non minus pro ſe, quàm pro cæteris omnipotenti Deo rectæ placationis valeat immolare myſteria. Hanc ſacerdotum regulam Apoſtolus inſinuans, ait: Omnis namque pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur pro iis, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis, qui condolere poſsit iis, qui ignorant, & errant, quoniam & ipſe eſt circundatus infirmitate, & propterea debet quemadmodum pro populo, ita etiam pro ſemetipſo offerre pro peccatis. Magna prorſus & admiranda ſacerdotum eſt dignitas. Maxima illis eſt collata poteſtas. Sua namque prolatione eloquiorum cœleſtium, & ad eorum penè libitum corpus Chriſti de panis tranſubſtantiatur materia, deſcendit de cœlo in carne Verbum, & altaris veriſſimè reperitur in menſa. Hoc illis prærogatur ex gratia, quod nuſquam datum eſt angelis. Aſsiſtunt Deo, illum contrectant manibus, tribuũt populis, in ſéque ſuſcipiunt. Verum angelorum ſiue aſtantium ſeu miniſtrantium, quoniam vice funguntur, potius angelicam, quàm humanam debent conuerſationem habere. Hinc ab eſu agni excludebantur in lege incircumciſi, alienigenæ, atque immundi. Nec ab re hoc iubebantur à domino, nequaquam enim congruit, vt quis ſordeſcentibus indumentis, lepra perfuſus, mutilatus membris, ſeu amens effectus regio debeat miniſtrare conuiuio. Cæterum ſi mortalis quiſpiam honoris dignitate ſublimatus famulantium ſibi, infirmorum, & pauperum obhorret obſequia, quod (quæſo) regnum omnium ſpiritualiter acturus eſt rex? Obſeruat equidem vniuſcuiuſque ſibi miniſtrantis vitam, mentem diſcutit, intentionem penſat, diiudicat effectus, deuotionem videt, rimatur cogitatus, atque iuxta interioris hominis diſpoſitionem exhibitæ miniſtrationis gratificat munus. Hoc dixerim, non vt ex miniſtri meritis huius ſacramenti beneficia pendeant, quippe quum in myſterio iſto Dominus Ieſus ipſe ſit ſacerdos & hoſtia. Nam quemadmodum ipſe eſt, qui per miniſtros eccleſiæ baptiſmi tribuit ſacramentum, ſicut Ioanni dictum de illo eſt: Super quem videris ſpiritum deſcendentem atque manentem, ipſe eſt qui baptizat, ita & per eoſdem miniſtros ipſe eſt, qui corporis & ſanguinis ſui conficit ſacramenta. Plurimum tamen in oblatione altaris conferre ſacerdotis ſancti ſuffragia aſſeuerare non ambigo, tametſi eius dignitati detrahere, ſiue addere nequeat quicquam. Accedat igitur ſacerdos ad altaris tribunal vt Chriſtus, aſsiſtat vt angelus, miniſtret vt ſanctus, populorum offerat vota vt pontifex, interpellet pro pace vt mediator, pro ſe autem exoret vt homo. Eximia ſunt hæc, & admiratione digniſsima, quæ ſolum hominibus congruunt ambulantibus in ſpiritu, ſanctificatis corde, & prælectis à domino. Quamobrem nemo presbyterij ſibi honorem vendicet, tantique ſacramenti ſe propria voluntate miniſtrum exhibeat. Chriſti Ieſu humilitatem in hac parte ſectetur. Non enim ſemetipſum clarificauit, vt pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te, quemadmodum in alio loco dicit: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. *Pſal.109* Verum ſi Chriſtus Dominus quum eſſet ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, atque cœlis excelſior factus minime pontificem ſemetipſum inſtituit, quid nocentes, infirmi, & inſcij agere in hac cauſa debeat, prudens quiſque conſideret. Hinc quorundam clericorum temeritas confutatur, qui nullo ſuadente, neminéque imperante ſacerdotij gradum aſſumunt. Altitudinem miniſterij huius vtinam ſaperent, & intelligerent, forſitan ad illud etiam vocati atque impulſi ſe acclamarent indignos, non minus Dei, quàm conſcientię propriæ iudicium formidantes. At verò quoniam cæci ſunt, tanti officij onus diſcutere neſciunt. Nónne qui ſuimet cognitione carent, arbitrandi ſunt cæci, tanquam ij, qui carnis hebetato intuitu propinqua non cernunt? Quid autem vnicuique ſe ipſo propinquius? Habet profecto quilibet multa in ſe, contra quæ propria vociferatur conſcientia, quæ verus eſt teſtis & iudex. Nempe vbi conſcientia damnat, ratio iudicat, accuſat vita, humilitas debet adeſſe cenſura. Refugit verò præeſſe humilitas, atque ſacerdotale officium ſubire formidans, ſe ſtatuit ante ſe, & quis, cui, qualiterve miniſtrare debeat, penſat. Talia conſiderando compungitur, & gradu huiuſmodi ſe indigniſsimum arbitratur. Propterea nemo niſi ex ſuperioris obedientia, ſeu ex Dei ſibi notiſsima voluntate compulſus, ordinationi præbere valet aſſenſum. Iſta vtique præſumptuoſi, vtpote infirmitatis propriæ ignari, atque diuino cultui & deuotione minus idonei non cogitant. Immoderato affectu gradum hunc ſacerdotij concupiſcunt. Illum per ſeipſos, interdum fucata arte procurant per alios non interpellante pietate, quæ humilitati coniuncta eſt, ſed elatione, ſeu cupiditate trahente. Hoc ſi contingat aſſequi non poſſe, quod quærunt, indignantur, dolent, inuident, detrahúntque. Non autem palàm prorumpunt in voces, ne ſuperbiæ vitio ab auditoribus rei iudicentur huiuſmodi, magis humanas facies, quam Dei iuſtitiam perhorreſcunt. Debuerant equidem iudicis cuncta cernentis formidare præſentiam, qui hominum corda ſcrutatur, & renes, atque obliquam mentium ſuarum compeſcere voluntatem, potiúſque diuino, quàm proprio ſubeſſe examini, quippe quum æquiſſima caritatis lance ſingulorum gradus, officiáque diſponit. Debuerant (inquam) priuatas affectiones habere ſuſpectas, quæ animarum frequenter noſcuntur aduerſari ſaluti, dum ſub ſanctitatis imagine, quæ ſua ſunt, quærunt. Hinc humiles corde, & Deum timentes, quorum mentes diuinæ ſapientiæ ſunt irradiatæ ſplendore, quoties repudiantur in talibus, lætantur introrſus, maximum humiliationem ſui arbitrantes quæſtum, quoniam alios magis virtutibus, quam dignitate præcellere gaudent. Hi quamuis ambitioſis inferiores ſint gradu, nequaquam tamen meritis. Et ſi videantur contemptibiles eſſe exterius, plurimum tamen coram Deo ſublimantur interius. Iuxta id *Luc.14* quod legitur, quia omnis qui ſe humiliat, exaltabitur. Humilient igitur ſe ſacri altaris miniſtri, & ad eccleſiaſticos tanquam Aaron vocentur gradus. Non præeſſe, ſed ſubeſſe deſiderent, atque ſanctitate non honore cæteros præire deſudent. Meminerint ſe æter-

ni regis vocatos esse ad nuptias, proinde superioris
discubitus in se appetitum supprimant, nouissimúm-
que cum patientia locum teneant, quatenus cum ho-
nore superius ascendere queant, scientes quòd non
qui ab hominibus honorabilior habetur, ille est san-
ctior, sed qui est corde humilior, feruentior spiritu,
1.Cor.4 ac virtutibus locupletior. Mihi (inquit Apostolus)
pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano
die, sed neque meipsum iudico, qui autem iudicat me,
dominus est. O mens sancta sapientia referta, & humi
litate decorata, quæ humanam vilipendens laudem,
diuino se deiiciendo subdebat examini. Nil fauorabi-
lem loquentium populorum æstimabat gloriam, no-
lens super defluentem aquam cœlestis ædificij funda-
mẽta locare. Nouerat nullius pro altero ante Deum
2.Cor.5 sufficere testimonium, ideóque aiebat: Omnes ante
tribunal Christi stabimus, & sic vnusquisque pro se in
die iudicij rationem reddet. Beata planè, plurimúm-
que beata humilitas, quæ damnationis minime vere-
tur sentẽtiam: in suis namque negociis proprio se pri-
uat iudicio humilis. Causas suas committit alteri, &
non quodlibet, sed quod commẽdatur ab alio, imple-
re conatur. Tunc securus incedit, atque futuro intre-
pidus astabat iudicio. Nempe vilis est sibi, & magni
æstimatur à domino. Temporale obhorret culmen,
& sortitur æternum. Israeli est pręlatus Saul, non quia
staturæ inuentus est proceræ, sed quoniam repertus
1.Reg.15 est humilis. Quum esses (inquit ad eum Propheta)
paruulus in oculis tuis, nónne caput in tribubus Israel
factus es, vnxítque te Dominus in regem super Is-
rael? Excelsus quum sit Dominus, humilia respicit, vt
exaltet, & spiritualibus fœcundet donis. Respexit
vtique humilitatem ancillæ suę, propter quod omnes
generationes illam prædicauere beatã. Quamobrem
sectemini vos ô milites Christi, & præcipue cœle-
stium sacramentorum ministri humilitatem, resece-
túrque in vobis per vos omnis ascendendi ambitio.
Vestro intendite ministerio cum pietate deuotionis,
& humilitate cordis. Nullam prorsus maiorem vale-
tis acquirere dignitatem, quàm corporis & sanguinis
Domini tractare sacramenta. Hoc vobis satis sit,
etiam si honoris gradum, atque transeuntis gloriæ
culmen appetitis, quod reliquis præeminet dignita-
tibus. Peruigile tantum circa mysterium hoc studium
adhibete, atque pro viribus laborate, vt mysteriorum
Dei idonei dispensatores sitis. Ex hoc vtique duplici
honore habebimini digni, præsente videlicet & futu-
ro. Honorabunt vos populi, vestros obseruabunt
mores, imitabuntur vitam, temporaliáque stipendia
erogabunt tanquam patribus suis, animarum rectori-
bus, intercessoribus mundi, & altissimi sacerdotibus.
Venerabuntur (inquam) vos angeli veluti Christi
ministros, ecclesiarum duces, sanctorum cohæredes,
cœlestísque regni præcones. Hi sunt honores, qui san-
ctis sacerdotibus exhibentur, quorum hæreditas tem-
poralis & æterna Christus est, dicente Propheta: Do-
minus pars hæreditatis meæ, & calicis mei tu es, qui
Psal.15 restitues hæreditatẽ meam mihi. Recta igitur adeptio
terrenæ dignitatis atque perpetuæ est honoris fuga,
contemptus temporalium, morum probitas, & æter-
norum amor. In his quantuncunque profecerint sa-
cerdotes, quamuis præcelsa polleant sanctitate, mi-
nime insolescant, quoniam presbyteri adhuc indigni
sunt ministerio. Nam si ad hoc angelica inferiora sunt

merita, quid æstimabuntur humana? Transc
quicquid est, quicquid virtutis, quicquid sanct
non capit sensus, non scrutatur ratio, mens non
git humana, quomodo Deus & homo Christ
sub panis & vini speciebus sacerdotum attr
manibus, & corporali haustu altaris percip
mensa. Nec immerito. Est namque hoc a
opus notissimum futuræ felicitatis indicium,
næ miserationis præsagium certum omni ve
ne colendum. Aeque in altaris sede, quemad
in cœlo colitur Deus, quamuis aliter. Hinc al
cri quanta sit dignitas, optime comprobatur i
præsentialiter descendit Deus, & in quo sacram
cœlestia consecrentur. Illius quippe excellen
olim patriarcha Iacob præuidit in spiritu. Qu
enim Mesopotamiam pergeret, lapidéque capiti su
posito obdormisset in via, vidit in somnis erectam
scalam tangentem cœlos, atque angelos ascendentes
per eam, ac descendentes, dominúmque scalæ super-
innixum. Quamobrem expergefactus, & præ magni-
tudine sacramenti admiratione comprehensus ait:
Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam. Pa
uénsque: Quàm terribilis est (inquit) locus iste. N
est hic aliud, nisi domus Dei, & porta cœli. Vid
quàm longe antè sacri altaris patriarchæ huic li
uelata mysteria? Equidem (vt iste ait) terrib
altaris locus, in quo angelorum, archangeloru
milia Domino descendente assistunt, quema
dum mystice Propheta declarat, dicens: Curr
decem milibus multiplex milia lætantium, D
nus in eis in Syna sancto assistunt planè fruitio
ta lætantes, & per scalam, quæ in Christi huma
signatur, nunc in verbi contemplatione asce
nunc in ipsius assumpti hominis iucunda con
tione descendunt. Nullus verò præter Do
eidem scalæ innixus esse perhibetur, quate
ligas mediatoris personã in felicissimo trin
triumphaliter residere. Quamuis enim sec
turam assumptæ mortalitatis patri ipse sit m
tamen verbum, quod caro factum est, æqual
cum patre, eiusdem naturæ, parísque potent
non sit posterior tempore, nec virtute infer
per omnia similis, sicut idem ait: Ego & pater
sumus, & iterum: Qui videt me, videt & patre
ritò igitur in altaris sacri loco, quando diuina
ctantur mysteria, Dominus est, non figuraliter, se
rè, essentialitérque. Hinc loci huius euidentis
percipitur, quanta sit dignitas, quantúmve colend
vbi domus est Dei, porta cœli, Dominus vniuers
rum, innumerabiliúmque angelorum honorabi
frequentia. Deliciarum spiritualium affluentiam
ci istius Psaltes egregius contemplatus aiebat: Qua
dilecta tabernacula tua Domine virtutum, conc
piscit & deficit anima mea in attria Domini. Co
meum & caro mea, exultauerunt in Deum viuum.
Vnde exultauerat, inquit: Altaria tua Domine vir-
tutum rex meus, & Deus meus. Beati qui habitant in
domo tua, in secula seculorum laudabunt te. Hinc
etiam dominici altaris qualis debeat esse minist
claret perspicue. Nequaquam iuxta fragilitatis h
manæ mensuram loco debet esse dissimilis. Sit itaq
pudicus corpore, omni tempore secundum Prop
tæ admonitionem vestimenta impolluta custodi
Sit corde humilis, vt super eum tanquam in prop
habi

habitaculo spiritus Domini requiescat. Per vatem namque suum pollicetur: Super quẽ requiescet spiritus meus, nisi super humilẽ, & quietũ, & trementẽ sermones meos. Sit conuersatione sanctus dicente Domino: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Sit temporalium contemptor facultatum, & à terrenorum solicitudine liber, quatenus Deo valeat vacare. Sit deuotione assiduus secum habitare desiderans. Tumultus hominum, & maximè sceleratorum euitet, ne eorum conuersatione fœdata mens puritatis decorem amittat, & phantasmatum colluuione depressa, solo corpore Deo assistendo ministret. Improbum etenim est, atque indignum altaris ministrum ea videlicet hora, qua sacramentorum cœlestium immolationi incumbit, passim per vitiorum, ac cogitationum inutilium vagari campos, qui tota animi intentione debuit in Deum esse suspensus. Spiritualis est ista iactura, per quam pietatis dissipantur sparsa iam semina, virtutum arbusta siccantur, & sancti spiritus dona paulatim decrescunt. Sic enim legitur: Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & aufert se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. Totus igitur sacerdos, quum ministraturus est sancta, se reducat in se, omnémque cordis hebetudinem, tumorem animi, ac mentis fluctuationem deuotionis pro posse censura compescat, quatenus in spiritu Deo spiritualiter inhærendo deseruiat. At verò hoc nunquam perficere poterit, nisi assuescat ambulare in spiritu, passionum impulsus, ac exteriorum cohibere fragores. Talia profectò esse debent sacerdotum studia, vt ex eorum exercitatione eleuentur ab imis, cœlesti caritate flammescant, sapientiæ pinguescant gustu, scientiæ magisterio polleant, atque interioris vnitatis iura custodiant. Hęc quamuis sint ardua, ministrantibus tamen Christo omnino conueniunt, illis propterea iuxta patrum decreta inhibetur aduersus hostes visibiles arma arripere, secularibus se implicare negociis, lucrísque insudare terrenis, vt liberius diuinarum eis liceat studiis intendere scripturarum, vacaréque per contemplationis ocium, & videre quam suauis sit Dominus, necnon per spiritualem disciplinam cunctam interioris suæ domus familiam in obsequium reformare virtutum. Hinc Domino iubente mandatur in lege, quatenus sacerdotibus templíque ministris, quorum Deus est portio, decimæ frugum, ac cæterarum rerum, quæ ad vsus hominum sunt, tribuantur, atque primitiæ, vt à temporalium curis absoluti sacri altaris, seu verbi Dei, vel animarum regiminis fructuosius ministerio occupentur. Si nos (inquit Apostolus) vobis spiritualia seminauimus, non magnum est, si nos carnalia vestra metamus. Nescitis, quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt, & qui altari seruiunt, cum altari participantur? Ita & Dominus ordinauit iis, qui Euangelium nunciant, de Euangelio viuere. Hac lege solutio indicitur decimarum, quæ nullo modo prætermittenda est. Nam damnabiliter delinquunt, quicunque illas soluere contemnunt, quoniam non solum de iure positiuo, verum etiam de iure diuino mandantur. Quamobrem in solutione hac non ministri, sed instituentis est attendenda autoritas, qui simpliciter huiusmodi legem indixit. Læto itaque animo erogandæ sunt facultates egentibus, ecclesiæque ministris: Non enim disperditur quicquid pro Christo tribuitur, sed reconditur, vt centuplicetur in cœlo. Diuitibus huius seculi inquit Apostolus: Præcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam. Dum igitur sacerdotibus, ac Deo famulantibus corporalis alimoniæ necessaria impenduntur, summopere vtriusque hominis & ipsi deuitent ocium, ne terrenarum omnium, quas percipiunt, facultatum debitores fiant. Perniciosa quippe res est tabescere ignauia Deo dicatos, atque piorum substantiam vel congregare cupide, seu inutiliter dissipare. Nam corporalia alimenta etiam ad suum manducat iudicium, quisquis in bonis actibus se occupare recusat. Vt ergo ministri altaris conscientia libera, atque syncero corde assistant altissimo, ardenti desiderio in spiritualibus die noctúque insudent profectibus, orationi vacent, delectentur in Domino, Deo libentius famulentur, quàm seculo, spiritui potius intendant, quàm carni, quatenus officij sui, ac ecclesiastici gradus sortientes effectum sacri altaris participatione sint digni Dominici quoque corporis & sanguinis sacrosancta mysteria maxima cum veneratione frequentent, non ex consuetudine, sed suauitatis illius illecti dulcedine. In his conueniant gradus & vita, gustus & quæstus, pietas & scientia, fides & caritas. Ista si adsint, diligenter à Deo, sublimabuntur à Christo, protegentur ab angelis, venerabuntur à populis, visitabuntur in spiritu, ditabuntur donis, complectentur à gratia, beatorum sociabuntur agminibus interdúmque in cœlestibus rapientur. His & huiusmodi amoris foti præludiis, præsentis seculi vada pertransibunt, terrámque promissionis introibunt, in qua iam non absconditum manna, non sacramentalis agnus, neque sub accidentibus percipitur velata maiestas, sed amoto velamine, cessantibus figuris, subtractóque speculo facie Deus videbitur ad faciem, quod est summum bonum, beata fruitio, vita æterna, gloriæ triumphus, palma victoriæ, veris repromissa fidelibus per Iesum Christum dominum nostrum, qui cum patre, & spiritu sancto immortalis est Deus in secula seculorum, Amen.

Sap.1 — 1.Tim.6

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI Protopatriarchæ Veneti, in librum de Vita solitaria,

PROLOGVS.

Qvemadmodum nullus à natiuitate cæcus, quamuis naturalis ingenij acumine polleat, non nisi opinatiue valet de coloribus iudicare, ita neque de spiritualibus potest ad plenum sensum proferre, quisquis eorum extiterit inexpertus. Nam & si aliorum assertionibus eruditus pronunciet veritatem, erit tamen qui loquitur, tanquam æramentum sonans, aut cimbalum tinniens. Hinc opportune satis quorundam impudentium est arguenda loquacitas, qui absque experimento interioris dulcedinis præsumunt solitarie degentium lacerare vitam, arbitrantes eos penitus esse inutiles, quoniam foris minime vagantur, neque se curis temporalium implicant vt cæteri. Quibus hos dixerim similes, nisi cæcis, qui lumine priuati, importunis ser-

monibus conantur videntium acta damnare, atque recte gradientium subsannare itinera? O si interioris hominis sui haberent notitiam, scirent vtique solitariæ vitæ excellentiam, quanta eius sint lucra, quámve in se sit decora, secura & gaudens. Verum cum ignorent se, mirum non est, si etiam remotæ conuersationis nequeant indagare mysteria. Hac de causa illam despiciunt, sequi negligunt, atque obtrectationibus laniare non verentur. Hoc quoque agunt, quoniam ad ipsius assequendam perfectionem non se vident idoneos, tametsi illam sanctorum autoritatibus & vita norint esse probatam. Tantum quod illis libet laudant, quódque intentioni eorum congruit, præconiis commendare non cessant. Status vniuersos præter proprium detestátur, ac si illorum tantum esset Deus, & non etiam aliorum. Non enim statuum aut personarum acceptor est Deus: sed omnes qui simplici corde legis mandata custodiũt accepti sunt illi. Meminerint huiusmodi detractores, domini tunicam fuisse inconsutilem, atque desuper contextam per totum. Meminerint, inquam, omnem gloriam filiæ regis ecclesię esse ab intus in fimbriis aureis, circumamictam varietatibus. Est etiam spiritus multiplex propter diuersitatem statuum cõditionúmque mortalium. Proinde dominus, qui electorum suorum nouit naturas & mores, varios distinxit in ecclesia gradus, quatenus quod cuique proprium est, tribueret singulis, faceretque corpus suum, quamuis discretum in statibus, in vniformitate tamen intentionis caritate compactum. Desinant itaque qui solitariæ vitæ derogant vnitatem scindere, & auratam vestem varietate decoratam lacerare ecclesiæ. Omnes Christo regi seculorum immortali, & inuisibili famulantes venerentur & colant, Deum in sanctis suis laudent, qui conuersantes cum hominibus protegit ne cadant, certantes adiuuat, ne succumbant, atque remotè degentes visitat, ne tepescant. Hos per amplius quàm cæteros, spiritualibus consolationibus visitari credẽdum est, vtpote qui pro diuinitatis amore contẽpserunt humanas. Non igitur paruipẽdendi sunt, quos Deus ab hominibus segregatos interno nutrit pabulo. Verum quamuis videantur ignoti, & per exteriorem exercitationem corpori ecclesiæ minus proficui: illi tamen multifarie prosunt. Ipsum quippe continuis orationibus vegetant, à tentationibus defendunt, pro delinquentibus deprecantur, suisque exemplis temporalia docent esse spernenda. Eadem autem contẽnunt, conuersationes fugiunt, atque remote viuunt, non ducti ignauia seu inedia compulsi: sed conditoris sui illecti desiderio. Vnde in
Psal. 54 eorum persona propheta ait: Elõgaui fugiens, & mãsi in solitudine. Expectaui eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate. Est itaque eorum fuga commendabilis dum declinant noxia, pericula præuident, delictorum euitant causas, æterna desiderant, Deóque inseparabiliter adhærere concupiscunt. Hinc solitudinis secreta perlustrant, vt Deo vacantes, ab humanis conturbationibus diuina sint protectione securi. Quemadmodum de ipsis psaltes domino
Psal. 30 cecinit dicẽs: Abscondes eos in abscõdito faciei tuæ, à turbatione hominum, proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum. Quoties per mentis eleuationem contemplationi intendunt cœlestium, ad hominum conturbatione teguntur. Cęterum cum per sui custodium munditiæ cordis & puritati conscientiæ inuigilant à linguarum fiunt contradic... securi. Duplici ex hoc testimonio solidantur, sp... videlicet & conscientiæ. Ipse namque (spiritu... cente Apostolo) testimonium reddit spiritui n... quòd filij Dei sumus. At verò beatus ille, verid... ce inquit: Gloria nostra hæc est testimonium... scientiæ nostræ. Secure igitur, & cum exult... spiritus in solitudine perseuerandum est. No... mescendæ sunt oblocutiones malorum, neq... monum formidandi insultus. Quoniam de co... li remotione ad requiem, & de spirituali quiete... summato huius peregrinationis cursu transitur a... triam, si tamẽ vtraque vsque ad finem laudabili e... citatione teneatur. Quamobrem, vt hoc solitudi... professores facilius assequantur, pro eorum eruditione, exhortatione, & gaudio, opitulante domino, de vita solitaria præsens componendum est opus. Verum cum ad id perficiendum imperitia mea omnino non suppetat, flexis cordis poplitibus, humiliter sapientiam exposco diuinam, quatenus ad sui gloriam, seruorúmque suorum profectum, vilitati meæ lumen dignetur infundere, quo mediante non veritatis sem... tas deseram, neque quod ipsa donauerit, deliteſc... do reticeam. Aperi igitur ô sempiternum verbu... pientiæ tuæ diuinum fontem, infunde (quæso) i... minimi serui tui intelligentiæ spiritualem gra... vt solitariæ conuersationis valeam reserare my... atque donorum ipsius propalare arcana. Erit e... dem cum istud per me ritè perfeceris, quema... dum in eadem tibi famulantibus stabilimentu... ximum, ita largifluæ bonitati tuæ perpetua l... gloria.

QVOD EX DVL... DINE INTERIO... QVIETIS, ET DESID... rio diuinæ contemplationis, solitaria appetenda sit vita.

Caput I.

CLAMAT Propheta in Psalmis c... templationis desiderio succensus, ... ait: Quis dabit mihi pennas sicut co... lumbæ, & volabo & requiescam? ... mantis & quietem sitientis eius ... verba. Minime quidem propter quod requiem qu... reret, vbíve quiescere cuperet expressit, & tamen a... fectu anxio amoris prorupit in verba. Nempe si ob... auri, argenti, gemmarum, prædiorum seu tempora... lium facultatum, vel prætereuntium voluptatum cu... piditatem hoc diceret, id facile exprimere valuiss... quoniam res sunt, quæ humanis propinquæ, ac nota... sunt sensibus: sed ardoris quietis suæ non detegens cau... sam, præcelsum & maximum indicauit esse, quod pro... gerebat in pectore. Beata quippe huius mens vat... quæ temporale nil ambiens, consequi optabat, quod... meritò diligeret, videret sine fastidio, atque in pac... interiori omni semoto timore possideret. Nouerat i... exterioribus bonis pacem non esse, sed perturbati... nes noxias, innumeras curas, desiderium insatiabi... solicitudines anxias, ac dolorem non modicu...

H...

Hinc bonum agnoſcens præcipuum obtinere poſſe interius, quod omni caret malo, & bonis exuberat vniuerſis, anhelo ad id conſequendum deſiderio trahebatur. Hoc autem eſſe quid dixerim? Illud procul dubio quo nihil habetur melius, iucundius amatur, delectabilius tenetur, ſecurius poſsidetur, amplectitur dulcius, fruitúrque felicius. Non eſt de terra neque de cœlo, ſed his omnibus dignitate præeminet. Nam cuncta, quæ in eis creata ſunt tranſeunt. Quædam vt non amplius ſint: nonnulla verò, vt mutentur in melius. Cœlum (inquit Dominus) & terra tranſibunt, ignis vtique incendio concremanda. Mutabuntur tamen, quemadmodum per Ioannem dicitur: Fiet cœlum nouum & terra noua, propterea, quoniam vniuerſa, quæ ſub ſole ſunt tranſeunt, propheta memoratus flagrantiſsimo deſiderio anhelabat iſtis potiora percipere, quæ nec tranſire cogerentur, neque reformarentur in melius. Nam quod tranſit, infirmum eſt, quod verò reformatur, imperfectum. Eſt autem aliquid maximum atque præcipuum, quod horum nil patitur, nec deterioratur tranſeundo, neque proficiendo reformatur. Quid de hoc tam præcelſo Propheta expreſſerit audi. Deo namque ait: Opera manuum tuarum ſunt cœli, Ipſi peribunt, tu autem permanes, & omnes ſicut veſtimentum vereraſcent, & velut amictum mutabis eos & mutabuntur: tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient. Vtique idem ipſe eſt, quia non mutatur, neque detrimentum vllum patiens variatur. Sicut per Iacobum dicitur: Apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſsitudinis obumbratio. Et hoc vnde? Quoniam bonum incommutabile eſt, bonum ſempiternum, bonum ſummum, bonum à quo omnia bona, & ſine quo nihil eſt bonum. Boni huius cognitio concupiſcentiam excitat, concupiſcentia delectationem, delectatio ſatietatem, ſatietas fruitionem, fruitio pacem. Pacem inquam, non qualem dat mundus, ſed illam, de qua Apoſtolus ait: Et pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra, & intelligentias veſtras. Quomodo autem pax iſta omnem ſuperemineat ſenſum, idem alio inquit loco: Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Verum vt hoc oſtenderet perceptibile eſſe, intulit: Deus nobis reuelauit per ſpiritum ſuum. Equidem in præſentiarum reuelauit per fidem donec manifeſtet ſpeciem. Tunc non erit reuelatio, ſed viſio, ſed fruitio, ſed reformatio. Nunc verò hæc ipſa reuelatio ex parte fit, quoniam per fidem ambulamus, per fidem inſtruimur, per fidem cognoſcimus. Et hoc quandiu? Donec peregrinamur à domino, & mortali hoc ſumus in corpore. Hinc eſt quòd laboramus quærendo, in credendo proficimus, quotidie perſpicacius cognoſcimus, magis magíſque ardenter diligimus, vt pertingamus ad id quò tendimus, & comprehendamus in quo comprehenſi ſumus. Hanc laboris viciſsitudinem, quam in proficiendo patimur, propheta inſinuare voluit dicens: Hoc labor eſt ante me donec intrem in ſanctuarium Dei, & intelligam, non per ſpeculum aut in ænigmate, ſed facie ad faciem. De qua intelligentia Ioannes Apoſtolus ait: Cariſsimi nunc filij Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus: Scimus quoniam cum apparuerit filius, ſimiles ei erimus, quoniã videbimus eum ſicuti eſt. Interim ergo dum in carne viuitur interiori exercitationi, & contemplationi cœleſtiũ intendendum eſt, quatenus perſpicacius in agnitione ſummæ veritatis, ſemper proficiat ratio, & in diuinæ bonitatis delectatione affectio. Hæ planè duæ ſunt pennæ ſpirituales deargentatæ columbæ, cuius poſteriora dorſi eius in pallore auri terminari deſcribuntur. His pennis ſpiritualis volatus agitur, quò peruenitur ad requiem & ad Dei delectabilem guſtum, ipſiúſque ſititur præſentia. Quemadmodum propheta de ſe teſtatur dicens: Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam, & apparebo ante facilem Dei? Sitis hæc volatus eſt, non localis, non ſonorus, neque viſibilis, ſed interior, & ſpiritualis, refertúſque dulcedine, per quem quotidie renouatur anima, & de claritate tranſit in claritatem, non à ſe ipſa, ſed tanquam à Domini ſpiritu erudita atque directa. De huiuſmodi volatu audi quid animalibus volantibus per medium cœlum ſcriptura ſacra teſtetur. Non habebant (inquit) requiem die ac nocte, ſed clamabant. Sanctus, Sanctus, Sanctus dominus Deus exercituum. Talis profecto Dei eſt guſtus, talis eſt cognitio cœleſtium, vt eo efficacius interiores virtutes moueat, quò eluceſcit clarius, dulciúſque ſentitur. Mentem quippe efficit in inquiſitione ſolicitam, ſitibundam in guſtu, in amore feruidam, & in contemplatione erectam. Quærit namque vt inueniat, concupiſcit vt teneat, diligit vt creſcat, eleuatur vt quieſcat hucuſque dum peruenit, delectatione nimia circunfuſa clamat & dicit: Hæc requies mea in ſeculum ſeculi, hic habitabo, quoniam elegit eam: Boni namque, quo fruitur, affecta dulcedine, illud nunquam amittere, nunquam minorati deſiderat. Verum ne quis propria ſui æſtimatione fallatur, nouerit, iſta veræ contemplationis, atque diuini guſtus, qui in ſinu quietis interioris ſentitur, abſque ambiguitate ſigna exiſtere, prouidentiam videlicet habere in moribus, menti vigilem adhibere cuſtodiam, coadunare cogitationes, intentionem recto fine dirigere, ſtudia ſpiritualia ſectari, Dei præſentiam ſpiritualiter concupiſcere, ipſum humili corde diligere, illius ſuper omnia contubernio lætari, in cœleſtibus inardeſcere, atque amabiliter interna pace potiri. Qui talis eſt, à Dei regno alienus non eſt. Quinimo illud ſecum habet iuxta Domini ſententiam dicentis: Regnum Dei intra vos eſt. Huiuſmodi caueat ne infletur, ne tepeſcat, ne quem iudicet, ne cuiquam calumniam inferat, vt non amittat donum præcipuum quod accepit: facile etenim ſpiritualem iacturam patitur, qui ſui neglecta cuſtodia, alienæ vitæ curioſus inquiſitor exiſtit, qui per exteriora diffunditur, atque immoderata negociis temporalibus occupatur. Sunt igitur ſpiritualia exercitia, ſedula cordis intentione coalenda, ne fauoribus auræ extinguantur impulſu. Sunt etiam corporis ſenſus ſalubriter coercendi, quatenus per mentis eorum occaſione terrena minime valeat colluuione fœdari, necnon & immoderato carnis amore animi eneruari conſtantia. Quamobrem ſolitudo ab his, qui contemplationi vacare deſiderant, maximo eſt amplectenda cum ſtudio, atque indefeſſa ſtabilitate ſeruanda. Quoniam tranquillitatis eſt portus à ſeculi fragoribus alienus, delictorum fuga, gratiarum nutrix, cœli ianua, orationis locus, compunctionis mater, diſcretionis cathedra, meditationis incentiuum, & con-

Marginal notes: Luc.21 — Psal.101 — Iacob.1 — Phil.4 — 1.Cor.2 — Psal.41 — Apoc.4 — Psal.131 — Luc.17

templationis sanctæ auxilium singulare. De hac itaque quoniam vberrima fandi se offert materia, de eadem inchoatæ narrationis sermo percurrat.

Quid sit solitudo localis, & quàm proficua, quantúmve onerosa, si non voluntaria esse contingat. Cap. II.

SAcris voluminibus eruditi duplicem solitudinem esse cognoscimus, Localem videlicet, atque spiritualem. Est námque localis solitudo remotionis locus, ab hominum conuersatione penitus alienus. Huiusmodi quamuis corporalibus delectationibus careat, seculi ignoret blanditias, carnem fouere non valeat: habet tamen vnde releuetur spiritus, cumulentur lucra, & mens in sui reformatione proficiat, dummodo voluntaria sit, diligatur ex corde, & veritatis agnitione seruetur. Cæterum si desint ista, carcer est horridus, ignauiæ volutabrum, noxiarum cogitationum sentina, impatientiæ domus, ferarum spiritualium habitaculum, & præsentis vitæ disipatrix permaxima. Stat qui localis incola est solitudinis, & ipsius delectabili caret gustu, inclusus corpore, sed mente vagus, profugus super terram, extraneus, sibi viuus & mortuus. Mortuus esse censetur mundo, & viuit illi. Illum quippe concupiscit, de ipso cogitat, ipsúmque inhianti sectatur affectu: Amatores eius beatificat, tanquam fruentes naturæ bonis, & creaturarũ concesis muneribus, atque iuxta Domini sententiam: In vultus sui sudore panis vescantur alimento. Nunquid solitariorum tantum est Deus inquiunt? Nónne & secularium? planè & secularium. Quippe quum misericordiæ vacare posint operibus, cibare famelicos, potare sitientes, vestire nudos, ministrare ægrotis, aduenas suscipere hospitio, sepelire defunctos, ac in compedibus constitutis exhortationis præbere solatium: lacentes quoque in peccatis admonitionis verbo erigere, consolari mœstos, inscios docere, consulere dubiis, cæterísque insistere actibus, in quibus fraternæ dilectionis exhibentur officia. De istis in extremo examine interrogatio fiet. Quid nos iudicanti Domino responsuri sumus, qui nulli horum intendimus? In solitudine veluti animalia indomita viuimus, corporalium sensuum penè caremus vsu, humanam conuersationem fugimus, caritatísque obliti, nobisipsis singulariter vacamus. Vt quid datus est visus, auditus, loquela, olfactus & tactus, si eorum negligimus vsum? Equidem in solitudinis hoc loco deest humana societas,
Eccles.4 confabulatio mutua, ac fraterna axhortatio. Solitudinem nostram sacra vidétur damnare eloquia, quum dicunt: Væh soli, quoniam si ceciderit non habet subleuantem. Ediuerso conuersationem & cohabita-
Prouer.18 tionem plurimum commendant, dum aiunt: Frater, qui adiuuatur à fratre, tanquam ciuitas munita est. Istiusmodi aliísq; innumeris cogitationibus fluctuantes, animo impatientes fiunt, dormitant præ tædio, & spiritualem solitudinis suæ amittunt fructum. Crucem quidem baiulant, nec moriuntur. In regis paratisimo discumbunt conuiuio, & fame tabescunt: quoniam minime experiuntur quantæ sint solitudinis spirituales deliciæ. Porro si æqua lance quantum inter vrbium ac solitudinis habitationem distet, appenderent, non talia corde versarent. Vbi (oro) componuntur fraudes, iurgia fiunt, iustitia deprauatur, pietas perit, adulteria perpetrantur, opprimitur innoc[...] supplantatur sanctus, peccator laudatur, domi[...] ambitio, inanis pollet gloria, vniuersáque regna[...] licta? nónne in ciuitatibus, in quibus vnusquisq[...] teris appetit esse potentior, facultatibus locuple[...] opinione vulgi famosior, & æstimari prude[...] Hinc lites, hinc detractiones, hinc pompæ [...] quoniam vix reperitur, qui non præesse d[...] His omnino caret solitudinis locus, quia sa[...] affluit, & cœlestibus exuberat donis. Equid[...] aliud dixerim monasteria in solitudinis remo[...] Deo dicata, quàm castra Dei, & refugia munitis[...] ab incursibus intellectualium bestiarum valde [...]ra. Ad ista vt plurimum, adulti confugiunt, qui sec[...] oblectamenta despiciunt, carnis obhorrent lenoc[...]nia, facultatibus renũciant temporalibus, cœlestium amore flagrantes. Superna siquidem gratia præuenti, atque diuino irradiati splendore turbarum declinant strepitus, delictorúmque materias, & solitudinis secessus quærunt, quatenus margaritam preciosam, cœlestémque valeant aptius custodire thesaurum. In ea quippe, si laudabiliter conuersantur, semper pectora percipiũt, ac Deo per amoris vinculum propinquiores fiunt: se namque abunde communicat degentibus in solitudine, quemadmodum multis patet exemp[...] Vbi (quæso) propheta ille, qui erat mitisimus [...]nium hominum, qui tunc morabatur in terra, [...]nam allocutionem primum audire promeruit? N[...]quid in Aegypto, aut in regalibus ædibus? Mi[...] Sed prorsus in eremo, quo hominum deerat acc[...] Sic enim legitur? Quum autem Moyses mina[...]gem ad interiora deserti: viderétque quod arde[...]bus, nec combureretur, admirans ait: Vadam [...]bo visionem hanc magnam, quomodo rubus [...] & non comburatur. Quum autem pergere[...] dominum ex nomine proprio vocantem [...] Quúmque respondisset adsum, intulit: Sc[...]menta de pedibus tuis, locus in quo stas, te[...] est. Meritò prophetæ à domino mystice man[...] pedum calceamenta deponat, tacitè innuens, [...]cúmque solitudinis locum habitare desiderat, [...]derato temporalium rerum se priuet affectu, [...]nus mortuorũ operibus nequaquam terram p[...] sanctam. Quæ est enim participatio lucis ad tene[...] sanctitatis ad immunditiam? Sanctus quoque soli[...]nis locus esse perhibetur in quo propheta oracu[...] cœleste ad se factum excepit principatum popul[...]ciendorum signorum virtutem, præcepta legalia, c[...]remoniarum scientiam, decreta iudiciorum, futurorum notitiam, familiaritatem Dei, atque beatificę v[...]sionis promeruit donum. An non est sanctum, quu[...] in eo figuraliter oues nonaginta nouem fuisse dimi[...]legantur, donec quæ perierat, inueniretur à domin[...] nónne rectè sanctus asseritur, in quo Hebreorum populus per annos quadraginta typicè cœlesti est alimento nutritus? Sic enim habes panem cœli dedit eis, panem angelorum manducauit homo, cibaria misit eis in abũdantia. Quod enim populus ille non habuit in Aegypto, est consecutus in eremo. Qui autem legi[...] intelligat. De Helia verò propheta quid memorem[...] Angelico namque ministerio bis panis buccellam accepit, atque in solitudine positus, corui vnius est sustētatus obsequio. Verum quum vehiculo igneo es[...] transferendus è seculo, non in vrbibus, sed cum dis[...]
pu[...]

pulo pegebat in eremo. Diſce igitur qui ſolitudinem habitas, quanta in eadem exuberent beneficia. Diſce etiam quam facile ex eremo traſitur ad cœlum. Prorſus impoſsibile eſt quempiam poſſe perire, qui eo quo debet modo ſolitudinis habitator exiſtat. Recole prętereà quanta de Ioanne deſerti incola ſint dicta præconia, qui ſub annis teneræ ætatis ſe ab hominum ſubduxit aſpectibus ne vel ſaltem leui delictorum maculaſcetur contacio. In eremo idem conſtitutus reuelationes percepit innumeras, verbi Dei populis ad ſe venientibus ſemina ſparſit, Chriſtum agnouit in ſpiritu, monſtrauit digito, atque Iordanis baptizauit in vnda. Nullus profectò quemadmodum iſte eremi amator fuit. Quamuis enim impellente ſpiritu, & gratia comitante hoc ageret: ſanctorum tamen multorum & prophetarum, qui præceſſerant, fuerat eruditus exemplo. Heb.11 De quibus Apoſtolus inquit: Circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus. In ſolitudinibus errantes, & in montibus, & in ſpeluncis, & in cauernis terræ. Talibus inſtitutionibus ſacris imbuta eccleſia anachoritarum multitudinem direxit ad eremum. Completum quidem eſt, quod propheta Psal.64 longe antè prophetauerat dicens: Pingueſcent ſpecioſa deſerti, & exultatione colles accingentur. In ipſis memoratis patribus quàm locuples extiterit gratia, ſpiritus multiplex, fœcundæ virtutes, præclara ſcientia, vita probata, celebris eorum fama pronunciat. Lucebant in ſolitudinis firmamento tanquam conſpicua luminaria, adeò vt opacam laudabilium operum ſuorum ſplendore ſeculi huius irradiarẽt noctem. Verum quoniam ingenioli mei ſupereminet vires, cuncta poſſe perſtringere, quæ ſacris in voluminibus ſanctorúmque geſtis, de hac dilecta ſolitudine eſſe exarata noſcuntur, quanta per ipſam euitentur mala, quantáue immenſa proueniant commoda, iuxta ſibi indultam gratiam, tenuis ſenſus noſter elucidet ſtylus. Erit proculdubio hoc, nedum illam tenentibus perſeuerantiæ cauſa, verum etiam adhuc in mundo de gentibus, ad ipſam capeſſendam exhortatio pia. Quoniam boni notitia, vehementer concupiſcentiæ virtutem accendit.

Quòd ſolerter à corde temeraria ſint reſecanda iudicia. Cap. III.

1.Cor.4 Altiſona diuinæ ſapientiæ tuba Apoſtolus Paulus exhortatur dicens: Nolite fratres mei ante tempus iudicare, quoadusq; veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit concilia cordium, & laus erit vnicuique à Deo. Hoc propterea ſanctus iſte aiebat, quoniam nouerat quam facile de factis alienis conſueuerint iudicia fieri. Nouerat, inquam, Deo eſſe odioſum, mentium proximorum velle ſecreta rimari. Cæterum qui ad plenum ignorat ſe, atque ſui interioris latebras penetrare non valet quomodo poterit detegere occultaliorum? Imprudentiæ ac temeritatis ſignum notiſsimum eſt, quempiam velle æſtimare ſe ſcire, quod inueſtigare non licet. Quamobrem audite omnes, qui iudicia temeraria agere conſueſtis, æterni iudicis pręconem, qualiter vos admonendo coerceat, quáve ſententia audaciam repercutiat veſtram, & ad ſobriam humilitatem, ſanáque conſilia reuocet. Quis (inquit) hominum ſcit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in illo eſt? Quis (queſo) non erret in iudicando occulta proximorum, 1.Cor.2 quum frequentiſsimè fallatur quiſque in propriis? Quorundam hominum peccata 1.Tim.5 (ait Apoſtolus) ſunt præcedentia ad iudicium, quorundam verò ſubſequuntur. Porrò illa delicta præcedere dicuntur iudicium, & abſque ambiguitate iudicari poſſunt, quæ manifeſta ſunt. Verbi gratia. Si videris ebrioſum, fornicarium detrahentem, & liuore blaſphemantem, aliena rapientem, opprimentem innoxios, iiſque ſimilia facientem, quæ omnino damnabilia ſunt, & recta nequeunt intentione agi, horum iudicium nequaquam temerarium eſt, quoniam talia per ſe nota ſunt iudicata ex ſe, atque damnata per legem. Huiuſmodi facinora præcedunt iudicium, eademque damnare reprehenſibile non eſt. At verò vbi opus ambiguum eſt, & quo fiat animo, ignoratur definitum iudicium euitandum eſt, ne efficiatur homo temerariæ ſententiæ reus, dum quod rectum eſt, arbitratur eſſe obloquium. Tales propheta arguens ait: Esa.5 Væh qui dicunt malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Deo itaque cordium ſunt reſeruanda iuditia, qui ſolus ſcrutatur omnia, occulta penetrat, aliiſque ignota cognoſcit. Heb.4 Nihil enim oculis maieſtatis ipſius valet eſſe inuiſibile, quemadmodum de eo ſtolus inquit: Viuus enim eſt Dei ſermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vſque ad diuiſionem animæ, ac ſpiritus, compagum quoque & medullarum, & diſcretor cogitationum, & intentionum, cordis, & non eſt vlla creatura inuiſibils in conſpectu eius: omnia enim nuda & aperta ſunt ante oculos eius. Dei igitur gloriam deprædari videtur, quicunque humanarum mentium aſſueſcit arcana perquirere. Ipſi ſoli hominum cogitationes ſicut notæ ſunt, ita iudicandæ ab illo. Quemadmodum legitur: Sap.1 In cogitationibus impij erit interrogatio: ſermonum autem illius auditio ad Deum veniet, & ad correctionem iniquitatis illius, quoniam auri zelus audit omnia, & tumltus murmurationum non abſcondetur. Idcirco à cordibus famulantium Chriſto proximorum ſunt reſecanda iudicia, quæ commaculant puritatem animæ, interiorémque perturbant oculum, qui ideò cuſtodiendus eſt mundus, vt ſyncero intuitu queat cõtemplari cœleſtia. O quam difficile aſcendit ſupra ſe, quiſquis operibus temerarie iudicando grauatur alienis. Cæterum & ſpiritualiter iudicare ſe neſcit, qui mentium curioſe percunctatur arcana. Suimet opinione inflatus, extraneorum damnat errata, qui humilitatis cenſura debuit propria. Sane pertimeſcit humilis perſcrutari mentium proximorum ignota conſilia, ſibiipſi vtiliter vacans. Stat infatigabili cura ſuper ſui cuſtodiam, vt motus mentis inſurgenter agnoſcat, omnémque interioris ſuæ domus componit familia. Semetipſum etiam laudabiliter damnando, diiudicat, quatenus tremendum æterni Dei valeat non formidare iudicium. Apoſtolica ſiquidem edoctus ſententia, ſeipſum ne iuſtè iudicetur, examinat, euaginatúmque tenet ſpiritualis cenſure gladium vt æſtimationis propriæ cogitatus interficiat noxios, atque humiliando ſe oculorum inſolentiam premat. Hinc eſt quòd ſibi intendens, cæterorum minime perquirit errata: neglígitque dum plangit propria, aliena iudicare delicta. Beatus planè humilis, qui omnium arbitratur ſe eſſe

minimum, ſeque cunctorum voce veridica viliſsimum eſſe fatetur. Iacet in imo, & per gratiam eleuatur in ſummis, atque ſemetipſum vilipendendo deſpiciens, Deo & hominibus efficitur carus. Inflari quippe neſcit, obhorret detrahere, fratréſque ſuos iudicare formidat. Cæterum vt memoratos effugiat laqueos, & caritatis mutuæ irreprehenſibiliter iura cuſtodiat, ſolitudinem diligens ſecedit ſponte, incedit ſoliuagus, hominúmque conſortia fugit. Nouit enim nauim, quæ abſque interuallo fluctibus marinis exponitur, crebríſque proceloſi æquoris agitatur turbinibus, detrimentum ſuimet perferre notiſsimum. Huiuſmodi itaque inſtructus exemplo, tutiſsimum ſolitudinis frequenter petit portum, quatenus more peritiſsimi nautæ, ſi quod in exteriori opere detrimentũ pertulit, ſe intus humiliter componendo reſarciat. Eſt plane ſolitudo pacatiſsimus timẽtium Deum portus, qui opportunè à perturbationum fragoribus, contentioſiſque diſceptationibus, quæ ex proximorum conuerſatione emergunt, ad ſe confugientem eripit, & reddit hominem ſibi, ac libertati donat ingenitæ, vt valeat, prout expedit Deum quærere, paſsionibus repugnare, ſpirituales debellare nequitias, atque futuræ felicitatis corde deguſtare primitias. O amabilis ſolitudo ab amatoribus Chriſti, ſectatoribúſque virtutum ardenter concupita, quæſita ſedulo, dulciter amplexata. Eo efficacius, quo lucidius theſauros agnouere tuos, atque ſapido cordis palato perceperunt, quàm ſuauis eſt Dominus, & quàm magna ſit multitudo dulcedinis illius, quam abſcondit ſeruiliter timentibus ſe, perficit autem eis, qui ſyncero caritatis affectu ſperant in ſe. Quis (quæſo à te) nouit arcana cœlorum? Quis adeptus eſt prudentiam ſpiritus? Hæc ſane te præparante, te ſuſcipiente, ſempiternum verbum reuelare dignatur. Quemadmodum per Prophetam
Oſe. 2 teſtatur dicens: Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius. Ducitur equidem verbi ſponſa excluſis temporalium curis, tentationum importunitatibus atque moleſtiis vitiorum in ſolitudinem ſpiritualem, vt audiat ſponſum ſibi nunc reuelantem myſteria, nunc amatoria loquentem, nunc futura prædicentem, nunc reſerantem ſuperna. Ex hac igitur allocutione verbi, ſapientiæque eruditione præclara, efficitur anima in agendis prouida, fortis in certamine, in aduerſis ſecura, certificata in dubiis, in ſpiritualibus læta, atque interiori pace referta. Ob hos itaque ſpirituales adipiſcendos profectus, qui ex ſingulari dignatione prærogati ſunt ſponſæ Chriſti, quibúſque militibus congruit interdum è certaminis ſecedere campo, & ſolitudinis captare ſuffragia, quatenus ex rediuiua reformatione mentis, robuſtiores effecti, contemnant ſeculum, vitia reprimant, temeraria deuitẽt iudicia, compeſcant linguam, iurgia fugiant, ac detractionum venena perhorreſcant, quæ potiſsimum ex iudicandi occaſione proueniunt.

Quòd prudenter proficientes debent vitare contraria, & potiſſimum linguæ intemperantiam cohibere. Cap. IIII.

Lex mandat prudentiæ, vt quiſque rationis compos iuxta ſibi indultam gratiam, adeptámque virtutem, proficiendi debeat à ſe mouere contraria, ne ex incuria, aſcendendíque contemptu, pullulantibus in ſe vitiis, cogatur non ſine detrimento deſcendere, atque peccatorum effici ſeruus, qui potuit fieri iuſtitiæ liber. Chri[...] autem dilectoribus ad perfectionis alta tendentibus plurimum linguæ miniſterium cognoſcitur aduerſari: quæ (vt Iacobus apoſtolus ait) Ignis eſt, vniuerſitas iniquitatis, quæ maculat totum operum noſtrorum ſpirituale corpus, & inflammat rotam natiuitatis noſtræ, inflammata & ipſa à gehenna. Nam quemadmodum ſi cenſura virtutum cohibeatur, eſt menſura valde perutile: ita ſi eidem intemperantiæ fra[...]xentur, inquietum eſt malum, mortifero plena veneno. Ex ipſa in eccleſiis diuinæ perſoluuntur laudes, lætantes concinunt chori, gratiarũ exhibentur actiones. Sacra eloquia populorum inferuntur auribus. Benedictiones fiunt, & alia quàm maxima prouenient bona, quæ Deum timentibus, ſilentiúmque cuſtodientibus minime latent: at ſi ex incuria neglecta permaneat, horis ſingulis delictorum exaggerat faſcem. Frequenter enim prorũpit in verba blaſphemiæ, maledictionis, cõtradictionis, impugnationis veritatis agnitæ, defenſioníſque culparum, quæ legis diuinæ atteſtatione damnãtur. O quot nugas, quot ocioſa verba & ſcurrilia profert. Iſta & ſi non perimunt animam, tamen infirmam reddunt, mentem diſsipant, puritatem fœdant, phantaſmata pariunt, & Deo loquaces homines debitores efficiunt: dicente Domino, [...] omni verbo ocioſo quod locuti fuerint homines, [...]dent rationem in die iudicij. Verum ſi de ocioſis ſermonibus, qui neceſsitate, & pia vtilitate carent, in extremo examine interrogatio fiet, quid de blaſphemiis, detractionibus, mendaciíſque futurum [...]dens, quiſque conſideret. Sane vbi ocioſa & [...] abundant eloquia, frequentiſsime audiuntur [...] mendacia. Quàm verò à profeſſoribus verita[...]na debent eſſe mendacia, perſpicue claret. In[...] namque ſermonibus debet eſſe ſimplicitas [...] prudentiæ, vt non aliud lateat in corde, q[...] in ore: debet etiam ineſſe veritas ſapientia [...]dita, quatenus nedum pro veritatis aſſertione [...]re, verum etiam valeant ex ſapientiæ rudim[...]ſtruere. Neutrum horum mendaces diligunt [...]giunt quippe venire ad lucem, ne redargui [...] deprehendantur in ſcelere. Latebras quærunt, [...]tes illum, qui fuit mendacij primus inuentor, [...]niam in veritate non ſtetit, in eo minime veritas [...] Prophetæ comminationem audiant mendaces [...]centis Deo: Perdes (inquit) omnes, qui loquuntur mendacium. Nec ab re. Quantum enim in ipſis e[...] immortalem, & æternam veritatem (quæ Deus e[...]) deſtruere moliuntur. Hoc verò dum agunt, illam [...] nullo lædunt, illi nequaquam detrimentum inferunt, ſed perimunt ſe, quemadmodum in ſapientiæ volumine continetur. Sic enim habes: Os autẽ quod mentitur, occidit animam. Reſipiſcant igitur ab hac ne[...]ria conſuetudine, deſinant loqui falſa, deſueſcent ho[...]minibus ſuadere mendacia, vt veritatis ac gratiæ præſidio fulti, recidant etiam verba inutilia atque iocoſa. Cohærent ſibi vitia, & viciſsim copulata ſibi famulantur in malum, adeò vt abſq; altero vnum eſſe non poſsit. Porro quicunq; ab ocioſis ſermonibus minime linguam compeſcit, ſępiſsime turpiloquia, mendacia, blaſphemias, ac detractoria fatur. Qui autẽ detractor exiſtit, mendax, periurus, ac ſtultiloquus eſt. In vna quidem malignitatis catena, cõfœderata ſunt viti[...]

...nimarum ruinam, ab immundis ſpiritibus fabricatam, atque contextam. Iſta multitudinem magnam ...laqueant, vt ſecum ad interitum rapiant ſempiternum. Linguæ autem occaſiones, quæ detractioni eſt prona, quantos quotidie doloſitatis ſuę ſeruos faciunt eſſe emptitios: Grande profecto malum eſt proximorum oblocutio, pernicioſum atque commune, adeò vt illorum, qui ſocialiter viuunt, vix reperiatur qui liber exiſtat. Nam facilius quiſque aliorum potius quàm propria damnat errata, ſibíque mitius indulget quàm cæteris. Aliena prorſus à caritate detractio eſt. Qui proximum ſicut ſeipſum diligit detrahere neſcit, neque detractoribus libenter præſtat auditum. Cuſtodite vos (clamat ſapientia) à murmuratione, quæ nil prodeſt, & à detractione parcite linguæ, quoniam ſermo obſcurus in vacuum non ibit. Sap.1 Impium procul dubio eſt, oblocutionibus intendere, & auido ore abſentium lacerare vitam. Mandat Dominus vt qui delinquit ſeorſum corripiatur, dicens: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum. Nuſquam autem præcipit vt detrahatur eidem: quoniam detractio ſpirituale homicidium eſt. Quod enim in corpore materialis agit gladius, hoc in anima detrahentium perficit lingua. O quàm frequenter in cordibus murmuria audientium proximorum, quæ optimè vigebat in Chriſto extincta eſt fama? Equidem triplici ſcelere detractor efficitur reus. Abſentis quippe famam interimit, audientiſque, ac propriam occidit animam. Hinc Dominus aſpera inuectione detractores ſe inſecutum fuiſſe commemorans ait: Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar. Circuncidenda igitur ſunt labia, atque eloquia murmurij, ne contra detractores diuinam exaggerent vltionem. Conſueuit ſanè hoc vitium etiam vigere in bonis, atque ſub zeli ſpecie iugiter captiuare improuidos. Innumeri ſunt, qui potius in aliis, quàm in ſe zelare diuinum honorem videntur. Zelum Dei habent huiuſmodi, ſed non ſecundum ſcientiam. Rectus autem & commendabilis zeli iſte eſt ordo, vt quiſque prius ſe, deinde corripiat cæteros. Verum qui ſuimet iudex eſt verus, nequaquam erit ſolicitus aliorum iudicando damnare delicta. Quamobrem ô detractor, qui fratris tui obloquendo ſcelera detegis, ad te nunc meus eſt ſermo. Quis te (quæſo) vitæ iudicem conſtituit alienæ? Quis te fratrum tuorum accuſatorem fecit? Quid tua intereſt proximorum propalare facinora? Verum ſi delinquat frater, nunquid te offendit in aliquo? Nunquid honori derogat tuo? Quale (oro) ius habes in proximum, vt tuis velis illum arguere vocibus, atque obtrectationibus lacerare? Deſine vtique detrahere proximo, ſuperiorem enim habet, qui illius vniuerſa, ſiue bona ſeu mala diſcernit. Suo quippe Domino cum bene agit, ſtat, cum verò delinquit, non tibi, ſed ſuo Domino cadit. Tu igitur quis es, qui tam improbe, tam moleſte, tam procaciter ſeruo detrahis alieno? Noli (quæſo) fratris tui reprehenſibilia acta detegere, ſed potius edicito tua. Redi ad te, & diſcute te, iudica te, in ſtatera humilitatis appende. Et cum te multis agnoſces obnoxium, hoc tunc age in proximo, quod cupis vt fiat in te. Aduerte diligenter, cui delinquentium errata manifeſtes. Hoc autem tu dum agis, loquelæ tuæ modum impone, veritatem perhibe, mentis motus reſtringe, paſsionibus animi legem indic, ne vitium ſub virtutis te premat imagine. Falleris omnino, & à ſemita caritatis elongaris, ſi te ad obloquendum iam ſuſcepta propellit iniuria, ſi trahit liuor, ſi te temeritas ſuadet iudicandi. Conſultius tamen facies ſi linguæ lora inſtituas, ſi ſermonibus prudentiam addas, & cum Propheta dominum depreceris & dicas: Pone domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtātiæ labiis meis, vt non declinem cor meum in verba malitiæ. Psal.38 Optimè prophetica erudiris ſententia, cuſtodiam adhibere loquelæ, vt non prorumpas in eo quod minimè fari licet. Diſce igitur præmeditari, quomodo loqui debeas. Diſce, inquam, eloquia tua cum diſcretionis lance penſare, potiſsime dum de abſentibus proximis ſermo occurrit in medium, ne te locutum eſſe pœniteat. Eſto (iuxta Apoſtoli Iacobi memorabile dictum) velox ad audiendum, quæ ædificent te, tardus autem ad loquendum quod non expediat. Iac.1 Et ad detrahendum tardior aliorum famę. Virtutes proximorum omni cum alacritate propalare non ceſſes: vitia verò non niſi neceſsitate impellente, aut ſuadente vtilitate. Alioquin eris fraternę diruptor caritatis, atque detractionis reus. Beatus planè qui proximum nō offendit verbo, nec facile opprobrium accipit aduerſus fratres ſuos. Qui loquitur veritatem in corde ſuo, & de bono cordis theſauro ſemper profert bona. Iſte (vt Propheta teſtatur) habitabit in tabernaculo tuo, & requieſcet in monte ſancto tuo ô domine. Alio quoque in loco Propheta memoratus ait: Quis eſt homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Psal.33 Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Maximum itaque ſalutis indicium eſt, cum cenſura diſcretionis ſermones proferre, eſſéque in loquela rarum & veracem. Plurima etenim euadit ſcelera, qui æquo moderamine loquendi miniſterium peragit. Nam quemadmodum præciſa radice arboris moles ruit, fructus & ornamenta decidunt foliorum: ita ſi compeſcatur lingua, vniuerſa, quæ ab ipſa proueniunt mala conquieſcunt. Fœdat quippe verboſi mentem garrula lingua, tepefacit ignem, lacrymarum exiccat fontem, pacis diſſoluit fœdera, compoſitas cogitationes turbat, fraternitatem dirimit, fingit mala, mentitur iugiter, aſsidue detrahit, adulationi intendit, occupatur in nugis, amittit tempus, lites concitat, diſſeminat odia, contentiones parit, extinguit compunctionem, dominique timorem euacuat. Verum nulla effræno ad loquendum ſunt potiora remedia, quàm remotæ ſolitudinis ſectari quietem, amare ſilentium, hominum & præcipue loquacium declinare conſortia, delectari in domino, aſsiduáque illius ſpirituali allocutione gaudere, necnon ſupra ſuimet vigilare cuſtodiam. Difficile etenim per locutionis immoderantiam à diuina excidit gratia, quicunque in cognitione propria humiliter conquieſcit.

De plaſmatione humani corporis, & qua de cauſa rationali ſpiritui aduerſum ſit. Cap. VI.

IN vniuerſi conſtitutione, humanum corpus à Deo pſalmatum eſſe, atque rationalem ſpiritum in eodem legimus fuiſſe infuſum, vt illud animaret, regeret atque nutriret. Nihil enim per ſe valebat ſibi, ſed prorſus

erat

erat inutile. Cæterum quamuis fuisset formatum ex limo defectibile atque mortale; opus tamen erat mirabile, & per mediatoris gratiam suo tempore diuino honori donandum, atque in dignitatem angelicam reformandum. Equidem superiori tamdiu famulatum est, quamdiu idem obtemperauit altissimo. At verò ex quo per peccati consensum præuaricatio diuinæ legis inualuit, corporis tota est deordinata compago, factáque est nedum sibiipsi grauis, verumetiam rationali spiritui aduersa, adeò vt caro pugnet contra spiritum, & spiritus aduersus carnem, absque pacis vlla concordia. Nam caro suo naturali impulsu infatigabiliter trahit ad ima, commoda temporalia quærit, corporalibus voluptatibus delectatur, visibilibúsque inhærendo fouetur: spiritus verò cum sua ingenita dignitate perfruitur, corporis sibi vendicat dominatum, semper appetit scire, præesse desiderat, proficit spiritualium cognitione vel gustu, immortalitatem diligit, cælestis gloriæ culmen sitit, & Deo vt coniunctus sit, semper exquirit. Caro igitur & spiritus dum singuli concupiscunt propria, inimicantur inuicem. Verum hæc merito lugenda res est, paucísq; conspicua, vixque inuenitur, qui velit aduertere, cur facilius spiritus carni, quàm caro spiritui obtemperet. Debuit prorsus spiritus qui Dei in se gestat imaginem, & ad corporis institutus est regimen, dedignari operibus sesubsternere carnis, quum famulatu perpetuo eandem acceperit ancillam. Debuit, inquam, solerter custodire suæ prælationis imperium, quatenus conditoris lege seruata, & indulta gratia, eousque reformaretur in melius, quo beatæ visionis fieret dignus. Sed (proh dolor) in honore positus, quoniam non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Factus est in traductionē inimicorum suorum, datúsque in prædam spiritualium bestiarum. Nempe tanquam subiugale animal captiuus effectus per abrupta vitiorum huc illúcque deducitur. Carnis curam heu, quàm sedulo ministrat officio, quàm diligenter perficit, quantóve peragit compassionis affectu, illam fouet, & nutrit deliciis, quantum valet preciosis exornat vestibus, sublimat honoribus, diuitiis terrenis locupletem facit. Omnis eius intentio, cunctáque cogitatio in carnis voluptate versatur. Equidem obliuiscitur qualis sit, quid agat, cui deseruiat, quid amiserit, quid inuenerit, extra se insensibiliter totus effusus, quò tendat ignorat. Captiuitatem namque propriam nescit, ærumnas suas non sentit, internam paupertatem minime videt, carnis obuolutus in cœno, quódque his deterius est, se admonentem spernit, corripientem fugit, exhortantem despicit, séque reuocantem ad se audire dissimulat. Hinc iocis vacat, intendit fabulis, voluptatibus operam præbet, obscœnis delectatur actibus, gaudet dum malum perpetrat, & in rebus exultat pessimis. Non reproborum terretur suppliciis, neque præmiis afficitur beatorum. Futura siquidem negligit gaudia, præsentium insipientium illectus amore, corruptibilis ac fœtidæ carnis calice debriatus, naturam spiritus turpiter peruertit in carnem. Huiusmodi prorsus debuit pœna mulctari, qui incommutabili spreto bono degeneris materiæ effectus est seruus, atque adulteræ blanditiis assensum tribuens, cœlestem nequaquam veritus est repudiare sponsum. O præuaricator æterni consilij. O diuinæ irrisor sapientiæ, redi ad cor tuum, reuertere ad iudicium. O, inquam, rationalis f... tus, qui æterni regis nobilem in te geris imag... resipisce aliquantulum, euigila à letali, quo dep... ris somno, auditum sanis para monitis, ne obst... ne detentus, pereas in æternum. Quamdiu d... Vsque quo piger & ingrate dormitabis? Surge ... clamat Apostolus) qui dormis, & exurge à m... & illuminabit te Christus. Vtquid à tua inge... bilitate degeneras? Cur te inferiori prostituis ... simo videlicet cadaueri immunditia pleno, c... pto in sceleribus, scatenti fœtoribus, vermiu... escæ futuro post modicum? Tibi datum est princ... di imperium, regimen mundi, intelligendi fastig... perpetuitatísque decor. Tu carni præsidere deb... non illa tibi, ex te honorem illa consequitur. Immortalitatem resurrectionis non ex se, sed habebit illa per te. Tu caput illius, sicut Christus est tuum. Tu spiritualis naturæ insignitus es dote, illa corpus est fragile, onerosum, atque mortale. Quid igitur tibi cum carne & sanguine, vt illis te sternas, qui angelorum consortia, & beatæ vitæ possessurus es gaudia? Non te (quæso) alliciat carnis illecebra. Non te luxuriæ ... tor illaqueet. Non te ventris voluptas absorbeat, ne... que terrenarum rerum te decor emolliat. Cœli pul... chritudinem inspice, syderum, contemplare ... dorem, Solis ac Lunæ famulatum aduerte. Omn... quæ sub cœlo sunt te prætulit Deus. Te quidem ... per se, se insinuauit per te, propter te descendit ... atque per se te eleuauit ad se. Tui itaque redem... gratiam, tuæ redemptionis precium, & salutis ... iugiter meditare. Ista te erudient de te, te re... bunt in te. Tibi interna allocutione notificen... quærere, quid sperare, quídve ex corde debea... re. Nemo de te melius instruet te, quàm ille q... sine te fecit te. Nouit optimè ipse facturam s... minit, inquam, quanti emerit, vt illam à dia... uitute erueret, ac libertate donaret. Ex ... quidem tuo intellige qualis es. Ex precio a... rogato pro te, redemptoris tui agnosce ... tuæque præuaricationis pondus. Te quæsiu... qui errabas sicut perdita ouis. Te redemit n... ruptibili auri vel argenti precio, sed suo p... cruore. Te mundauit baptismatis lauacro in ... suo sempiterno, vt te sibi exhiberet in sponsam ... que vlla ruga aut macula. Te sibi desponsauit in ... quemadmodum ore Prophetico pollicitus fuera... cens: Et sponsabo te mihi in sempiternum. Et spon... sabo te mihi in iudicio & iustitia, & in misericord... & miserationibus. Et sponsabo te mihi in fide, ... scies quia ego Dominus. Te demum sibi amoris vin... culo copulauit, sicut per Prophetam commemora... ait: In funiculis Adam, & in vinculis caritatis ... traxi te, miserans tui. Diligentem igitur te dilige, ... canti responde, aperíque pulsanti. Caue summope... ne legitimum despicias sponsum, & te exponas adul... tero, illíque efficiaris similis. An ignoras, qu... quemadmodum qui adhæret Deo vnus spiritus ... cum eo, ita & qui meretrici adhæserit, vnum cum ... corpus efficitur? Quamobrem da honorem Deo, ... déque te illi qui tibi præstitit te, vt non reperiaris ... grata, & cum extraneis adultereris, paritérque da... neris cum illis. Adulterabis profecto si te prostitu... carni, permiserísq; tibi ancillam dominari. Cæter... vt non declines cor tuum in verba malitiæ ad ex... sa...

...inanes excusationes in peccatis, sordidóq; infatuatus amore, dicas te odisse non posse carnem, quam dominus fecit, vt tecum sit, viuat simul ac pariter conuersetur, tuo dirigatur consilio, tuísque ditetur meritis atque esse impium eidem naturalia denegare solatia. Apostolum attende sic dicentem: Obsecro vos per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. Te quàm prudenter instuxerit oro diligenter obserua. Illius monita nullatenus negligere debes, quoniam te docent, qualiter tuum tibi valeas hostem subigere, gloriosúmque de illo reportare triumphum. Carnem igitur tuam per ieiunij, ac vigiliarum macerationem, viuam offer hostiam, vt spiritui repugnare non possit. Erit autem tunc sancta, cum pudicitiæ candore fulgebit. Verum ex morum probitate composita, absque dubio Deo, efficitur placens. Sic verò prudenter hæc vniuersa perficias, vt rationabile tuum coram domino sacrificium semper appareat. Hoc equidem tũc laudabiliter consummare valebis, quum ab hominum tumultibus fueris segregatus, cùm spreto seculi luxu, certam quę ad vitam ducit peregeris viam, ac disciplinæ virtutum sensibus tuis indixeris legem. Maximam etenim de obtinenda victoria consequeris fiduciam, si sponte renunciaueris mundo, remotioris conuersationis loca delegeris, tibíque tecum habitare libuerit.

Quòd dominus Iesus exhortationis verbo, atque remunerationis promisso præsens seculum docuit esse spernendum. Cap. 6.

SCiens Dominus Iesus visibilem hunc mundum in maligno positum, innumerabilibus laqueis vitiorum refertum, & laudabiliter Deo volentibus viuere esse contrarium, ad ipsius contemptum fideles suos sicut exemplo, ita exhortatus est duplicis remunerationis promisso. Illum contempsit, atque contemptibilem esse indicauit. Nullã prorsus eius dignatus est habere substantiam, non agros, non vineas, non olíueta, non prædia, non possessiones, non aurum, non gemmas, neque ad commorandum habitacula, adeò vt diceret:
Matt. 8 Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, vbi reclinet caput suum. Tanquam peregrinus in eo vixit & accola, paruissimo tantum vsus est cibo, vilíque coopertus pallio, necnon exanimis factus alieno extitit humatus in tumulo. Nullus illo pauperior, nullúsque illo ditior, paupertatem audisti, illius quoque diuitias audi:
Psal. 23 Domini est terra & plenitudo eius (inquit Propheta) orbis terrarum & vniuersi, qui habitant in eo. Quum igitur possideret omnia, esséque vniuersorum Dominus, noluit tamen per regiam dignitatem vel honoris cathedram, insinuare quis esset, quatenus imitatoribus suis, humilitatis seculíque contemptus præberet exemplum, & nullus ambire præsumeret, quod ille despexerat habere. Se regem instituere cupientibus declinauit à turbis, perrexítque suis crucifixoribus obuiam. Neglexit igitur cum mundo contrahere ..., lætiferas illius contempsit blanditias, atque ... ipsius fraudes sic prædicando detexit, vt capitale contra se excitaret odium. Meritò Christum mundus amare non poterat, dum malis eius operibus verbo testimonium exhiberet & facto, atque ex eodem secerneret viros, per quos vniuersarum in nationibus gentium verbi Dei diffunderetur semen, & sanctæ Ecclesiæ quotidie area repleretur, horreáque cœlorum. Vnde Apostolis ipse Dominus aiebat: Non vos me elegistis, sed ego vos elegi de mundo, vt eatis, & fructum multum afferatis, & fructus vester maneat. Ioan. 15
Cæterum vt spiritualis hæc messis vberior fieret, & auditorum vigor accresceret, locupletem contempti huius asseruit esse mercedem dicens: Omnis qui reliquerit patrem aut matrem, aut fratres aut sorores, aut filios, aut propinquos, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Matt. 19
Duplicem sponte renunciantibus seculo insinuauit Dominus esse mercedem, in præsenti centuplum, & vitam æternam in futuro. Cuius in tali promissione non euigilet animus, ac naturalis non accendatur affectus? Currite huc omnes qui terrenas dignitates concupiscitis, quíque diuturnam vultis vitam, & diligitis dies videre bonos. Currite, inquam, & vos qui temporalibus rerum facultatibus ditari desideratis, & æternæ sapientiæ pollicitationes maximas cordis aure percipite, mente retinete, atque tota animi intentione diligite, humilitatem sectamini, labentis temporis felicitatem spernite. Vendite quæ temporaliter possidetis, & pauperibus erogate, quatenus vobis thesauros congregetis in cœlo, vbi rubigo non consumit, nec demolitur tinea, neque fures effodiunt vel furantur. Insuper habeatis vitam æternam. Sponte relinquite, quod in morte deseritis inuite. De necessitate virtutem elicite, & de voluntatis libertate mercedem. Nolite (iuxta Ioannis Apostoli salubrem admonitionem) mundum diligere, neque ea quæ in mũdo sunt, quoniam omne quod in mundo est, aut est concupiscentia carnis, aut est concupiscentia oculorum, aut est superbia vitæ, quæ non sunt ex patre. 1. Ioan. 2
In eo indomitæ feræ tartareæ legionis pertranseunt, catulíque leonum rugientes discurrunt, vt rapiant, & quærant escam sibi. Insidiantur plane animabus innocentium, & deceptionis multifariæ laqueos parant, nunc suasionibus blandis, nunc falsis promissionibus, nunc terroribus vanis, vt imprudentium deludant mentes, gressúsque supplantent, & eorum disperdant gratiam, atque perpetuæ addicant neci. In ipso itaque visibilis mundi stadio visibiliter piratæ discurrunt per æquora. Latrones viatoribus bona diripiunt. Irrumpunt habicula fures, potentes opprimunt vi inopes. Supplantant dolosi simplices, inuidi bonos æmulatione lacessunt. In eo nihil rectum, nihil est sanctum, in quo perit iustitia, negatur veritas, pax confunditur, soluitur lex, societas dirimitur, præcipitat furor, inimicitiæ vigent, nutriuntur odia, iurgia fiunt, sæuit crudelitas, impudicitia regnat, committuntur adulteria, stupra miscentur, dominatur ambitio, superbia extollit, crimina euertunt. Inopinati casus premunt, infirmitas atterit, fames cruciat, coercet frigus, frangit egestas, dolores dilaniant, carnísque vitam mors furibunda præcidit. Totus siquidem quum sit turbinibus plenus, ille vere censendus est felix, qui Dei gratia præuentus aridum mundum spernit cum flore. Illius obhorret amicitias, atque remotæ solitudinis monasteria sancta inhabitat. Porrò huiusmodi sic segregatus à populis, bellorum fragores non sentiet, malorum non patietur insidias, non seculi atteretur angustiis, non extolletur in prosperis,

non

non deprimetur aduersis. Nullis mundi euertetur illecebris, nullis honoribus inflatus incedet: sed dilectæ solitudinis parietibus septus, securus stabit, diuinas lætus exoluet laudes, pacificus sedebit in cella, atque per contemplationem erectus, sponsi admittetur in thalamum, eritq; tanquam mundo mortuus, & viuus Deo, quemadmodum quibusdam conuersis fidelibus Col. 3 Apostolus ait: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Sanè illi spiritualiter iudicãdi sunt mortui, qui mundi delectationibus, voluptatibus carnis, ac visibilibus cunctis renunciantes ex corde, & remotiori solitudine soli Deo viuere decreuerunt. Horum etenim vita quamuis à mundi dilectoribus infructuosa esse censeatur, & mortua vtpote in seculi agibilibus minus intenta, est tamen perutilis atque fœcunda. Latet quidem in terræ visceribus arboris radix, corporeisque oculis quando videtur, apparet contemptibilis atque deformis: & tamen ex eadem prodiit ligni duritia, asperitas corticis, foliorum amœnitas, redolentia florum, fructuúmque dulcedo. Quamdiu hæc viget, arbor germinando fructificat. Ipsa autem arescente radice, omnis arboris pulchritudo marcescit, lignúmque infœcundum efficitur, flammarum incendio concremandum. Quicquid autem radicem diximus inuisibiliter operari in arbore, æquè anachoretarum, Deóque militantium agere in ecclesia arbitrandum est vitam. Monasteriorum quippe secessus petunt, in cellularum speluncis latitant, & seculo videntur ignoti. Aliéníque cum sint ab occupationibus mundi, & ab illius delectationibus sequestrati, delinquentium tamen peccata orando sustentant. Nam die noctúque diuino assistunt conspectui, compassionis emittunt gemitus, lacrymas deuotionis effundunt, fraternæ caritatis offerunt vota, quatenus placabilem erga proximorum errata iudicis seueritatem reddant. Fit autem orantibus illis in peccantes æquanimior Deus, ad præstandum indulgentiam pronior, gratior ad susceptionem pœnitentium, ad erogandum dona hilarior, atque ad gloriam condonandam latior. Sunt igitur intercessores mundi, seculi lumen, virtutum exemplar, speculum sanctitatis, religionis norma, fidei disciplina, angelorum socij, amici sponsi, altissimi filij. Si tamen concordent professio & vita, conuersationis synceritas, seculíque contemptus. Eia nunc ô milites & imitatores Christi, & Christianę veritatis ostēsores præclari, qui per temporalium abrenunciationem, & remotiorem vitam famulari domino decreuistis, perceptam cœlestis gratiæ prærogatiuam agnoscite, munúsque vobis impensum (quæso) diligentissime custodite, intus seruate quod foris exhibetis. Ex corde relinquite, quæcunque despexistis in opere, ne deaurata sitis monumenta, parietes dealbati, atque hypocritarum imaginem teneatis. In eo quod laudabiliter inchoastis, perseuerate viriliter, quoniam minimè labor vester esse poterit inanis domino. Reperistis preciosissimam margaritam in solitudinis agro reconditam, atque humilitatis abiectione sepultam. Læto igitur animo, flagrantissimóque amore vendite quæ possidetis, omnem carnis à vobis abdicate illecebram, vt thesaurorum illius valeatis esse participes. Laborabitis procul dubio quousque eius speciem interiorem obtutu cernere, atque suauitati ipsius dulcedinem gustu sapido percipere efficiamini digni. Tunc verò cœlestibus locupletati diuitiis, ac spiritual... delectationibus pasti, iucundissima vobis dec... remotio solitaria fiet. Nam quemadmodum ... commoratio se inhabitantes à plurimis redim... lis, ita custodita prudenter internis facit exub... deliciis.

Quòd corporales sensus habere debent edom... qui quietem eiúsque spiritualem cupiu... gustare dulcedinem. Cap. 7.

VOlens Dominus Deus Hebræo... pulum in hæreditatis introducer... terram videlicet promissionis lac... melle manantem, mandauit vt pri... gionis illius debellarent gentes, sibi... subiicerent, quatenus vrbes eorum, & castra iure h... reditario pacifice possiderent. Illorum etenim admonitione nos docuit, qui solitariæ conuersationis loca (terram vtique lacte & melle manantem) incolere elegimus, vt sciremus neminem in solitudinis ariditate pacifice posse quiescere, eiúsque suauitatem gustare, si non ante per virtutum censuram didicerit sibi carnalium sensuum subiugare petulantiam. Isti spiritualem terram, quæ nobis diuina pollicitatione debetur, occupant, nec sinunt illam fructum germinare iustitiæ. Diripiunt namque sæpissime gratia... semina immissa per angelos, ne fructificent lauda... lium operum germen delectabile Domino, o... búsque cœlestis curiæ beatorum agminibus. Eue... quidem mentis sensum colluuionibus suis, & v... profugam in hac regione vmbræ mortis, atque ... uam ducunt, sicque insensibilem & alienam ... vt nequaquam saluberrimis monitis intēdere... Quis (quæso) reserare sufficiat ad perfectioni... gium attingere cupientibus, & spirituali in sta... ritualiter certantibus, quanta impedimenta, ... tentationes horis singulis corporalibus excita... sensibus? Fenestræ quippe animarum sunt ... sæpissime ex incuria, animíque torpore ... infunditur. Nónne quoties obtrectantibus ... litérque loquentibus, ac suggerentibus imp... noxia aures accommodamus, toties in cordis ... lia diræ mortis fœtor ingreditur? Cæterum ... scurrilibus, iocosisque vacatur eloquiis, patulo ... ditu verba suscipiuntur in animam, nunquid ... variis cor phantasmatibus occupatur, & tanquam ... uersis commotum flatibus, huc illúcque impe... atque passionum inuoluitur voraginibus? De ocu... rum autem quid memorem sensu? An non deco... mulieres, ornatæ vt similitudo templi, auri, argen... gemmarúmque aspectus, excelsa prædia, depicti pa... rietes, vestes purpureæ, nitentia serta, preciosa mon... lia, pomiferæque arbores concupiscentiam excitan... oculorum? Vidit (inquit sermo diuinus) mulier li... gnum, quod esset pulchrum visu, & gustu delectabile, & comedit, dedítque viro suo, atque amborum aper... ti sunt oculi in culpa, qui innocentiæ candore clau... tenebantur. Equidem si non aspexisset Eua, minime concupiuisset. Verum quoniam impudice & incaute vidit, concupiuit, comedit, & corruit. Non igitur intueri licet quod nequaquam licet concupisci. Vidi... quoque Propheta, homo secūdum cor Dei mulierem deambulans in solario, atque immodico de illo exar... descans amore, voluptatis passione prostratus, homi... cidium pariter & adulterium perpetrare non timu...

O quan...

Quantis concupiſcentiarum ſagittis, ex inordinato oculorum aſpectu, imprudentis transfigitur cor? Tranſmittunt vtique effrænati intuitus ad animam corporearum formas rerum, atque concupiſcibilium qualitatũ imagines, ſuáque importunitate internam diuidunt vnitatem, ſanctos diſsipant cogitatus, animi rigorem debilitant, tepefaciunt caritatem, compunctionem minuunt, deuotionem fœdant, pacis tranquillitatem turbant, & terreni pulueris inſufflatione rationalem caligant obtutum. Porro vbi incontinentes & effrænati ſunt oculi, cogitationum inordinatio adeſt, phantaſmatum numeroſitas, polluta oratio, dormitans intentio, proficiendi defectus, concupiſcentię amor, mentis euagatio, indiſciplinatio morum, leuitatis abundantia quæ eſt notiſsimum incontinentiæ ſignum. Libidinis quippe ſpurcitias beatus Iob metuens, quæ ex incontinenti proueniunt aſpectu, ſibi pudicitiæ indixerat legem, vnde & aiebat: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt non cogitarem de virgine. *Iob.31* Nouerat vir ſanctus callidi hoſtis inſidias, quàm frequenter per exteriorem ſpeciem conſueuit mentis fœdare puritatem, intemperantiam mẽbris adducere, atque caſtimoniæ violare decorem. Hinc aduerſariis obſtruxit aditum, & concupiſcentiis frænum impoſuit, quatenus cor non deflueret turpiter in eo, de quo abſque iactura cogitare vix poſſet. Vates quoque ſanctiſſimus oculorum lubricitatem periculoſam nimium eſſe intelligens, obnixe dominum deprecatus eſt dicens: Auerte oculos meos, ne videant vanitatem, in via tua viuifica me. *Psal.118* Humana vix valet explicare facundia, quantam interiori homini corporalis viſus iacturam inferat. Quò enim ſe diffundit latius, pluráque in ſe ac diuerſa percipit, eo magis nocet, ſi abſque hortationis cenſura permaneat. Nam quantumcunque videat noua, decora aſpiciat, intueatur multa, minime ſe refrænando quieſcit. Non ſatiatur (inquit ſapiens) oculus viſu, nec auris impletur auditu. *Eccl.1* Cæteri autem ſenſus quemadmodum facilius ſatiãtur, quàm hi, quos memorauimus, ita & minus pernicioſi ſunt. Quamobrem viſui audituíque ſolertior eſt adhibẽda cuſtodia, ne pereffluant, & ſpirituales hebetent ſenſus. Hinc optimè ad eorum edomãdam laſciuiam, remota congruit ſolitudo, quæ noxiis carnalium ſenſuum caret fomentis. Nequaquam pecuniarum affluentia, neque pompaticus veſtimentorum apparatus, vel concupiſcibiles corporeis oculis reperiuntur ſpecies, quæ intentis valeant damnabiliter affectum allicere. Verum nec ſcurrilitas nouitatum emergentium, non obtrectantium verba, neque impudici inutilíſque ſermonis prolatio in aurium concrepat ſenſu. Deſunt etiam cæterorum ſenſuum voluptuoſæ materiæ. Non enim in ſolitudinibus inueniuntur diuerſorum odoramentorum lenocinia, quæ excitant pruritum libidinis, non lautiora ſunt fercula, non ſaporum varietas, quibus ventris ſectari poteſt ingluuia, atque reprehenſibilis intemperies guſtus, neque proprij ſeu alieni corporis immoderatus attactus. Quũ potius diuinæ præſentiæ aſſuetus ſpiritualiter animus, nihil priuate perpetrare ſinat, quod non etiam in publico liceat. Circumſcribitur ergo in cella oculus, & crebro in terram dirigitur, quatenus originem & finem ſuum rationalis homo ex ipſa conſideret. Auertitur denique ab omni ſtrepitu ſonoro auditus, vt in deſideriorum ſuorum clamoribus mens ipſa attentius à domino valeat audiri. Cæterum in quietis eadem cõſtituta ſilentio, poteſt delectabiliter audire, quid illi loquatur ſapientia, quoniam frequentiſsime loquitur pacem in plebem ſuã, & ſuper ſanctos ſuos, præſertim tamẽ in eos, qui ob dulcedinem diuini guſtus conuertuntur ad cor. Non enim in tumultibus hominum ſe communicare conſueuit, ſed his qui remoti ſunt, ſicut ſacrarum erudimur teſtimoniis ſcripturarum. *Act.1* Erant quippe (prout legimus) apoſtoli, cæteríque diſcipuli poſt domini aſcenſum in cœnaculi ſecreto incluſi, ſedentes pariter, aſsiduéque orantes, ſuper quos ſpiritus ſanctus largo gratiarum imbre in linguarum, ac ignis ſplendore deſcendit. Hoc namque paracletum propterea egiſſe legimus & cognoſcimus, vt diſceremus quantum eidem fraternitatis vnitas, ſilentij bonum, ſolitudinis locus, atque orationis inſtantia placeat. In huiuſmodi ſpiritualibus ſtudiis occupatis maieſtatis ſuę exhibuit præſentiam, ſicque cœleſtis regni, ac diuinorum eloquiorum fecit eſſe miniſtros. Vniuerſos ſiquidem horum erudiuit exemplo, quatenus nemo procedere auderet ad publicum, atque docendi explere officium, niſi poſt exercitationem quietis, orationíſque receſſum. De hac proficiendi regula, prophetico in pſalmis admonemur oraculo: Vanum, inquit, eſt vobis ante lucem ſurgere, ſurgite poſtquam ſederitis, qui manducatis panem doloris. *Psal.126* Eandem in ſeipſo Saluator manifeſtauit. Ad Iordanis quidem fluenta perrexit, baptizatus ex aqua aſcendit, atque deſerti vaſtitatem cum diabolo pugnaturus intrauit, demum celebrata victoria, prędicationis ſumpſit exordium dicẽs: Pœnitentiam agite, appropinquauit in vos regnum cœlorum. *Matt.3* Sana proculdubio & ſalubris eſt iſta admonitio, vt prius quam alios quiſquam prædicator erudiat, diſcat ex ſe quid cæteris debeat. Nec minus exemplo, quàm verbo doceat. Contẽptibilis prorſus agnoſcitur eſſe doctrina, quam minime laudabilis vita decorat. Ante cœpit dominus Ieſus facere, poſtmodum verò docere. *Act.1* Compungatur igitur, & à propria temeritate deſiliat, quiſquis ante quietis portum nauigare, atque ſine remigio virtutum prędicationis vela oſtentare voluerit. Equidem ſuperbiæ detentus vẽto, ignominiæ collidetur in ſcopulos: erítque inanis gloriæ ſpeculum, qui ſeipſum erudiendo humiliter potuerat eſſe virtutum. Optima plane humilis viri eſt humilitatis doctrina, quæ ſiue loquendo inſtruat, ſeu commendabiliter tacendo quieſcat, ſemper noſcitur eſſe proficua. De theſauro namque ſuo bonorum operum, quæ geſsit rudimenta pronuncians, auditorum animos conuertit ad gratiam. Concordat quippe eius vita cum voce, efficacitérque benedictio diuina ſentitur in opere. Non enim ſub modio, ſed ſuper candelabrum conſtitutus eccleſiæ, vniuerſis lucet, qui in Dei domo ſunt poſiti. Cũctis etenim cum honorabilis ſit, ſoli ſibimetipſe vileſcit. Nunc igitur tacendo quieti intendens, orando iudicem interpellat pro populo. Nunc exhortationis eloquia proferens, errantia corda conuertit ad dominum. Fitque, vt ſiue per orationis ocium mente excedit Deo, ſeu ſobrie loquitur hominibus, Chriſti ſemper caritate pingueſcat.

Quare dominus Ieſus in eccleſia, præſidentium ac prædicatorum gradus, atque cœnobitarum inſtituit loca.

Cap. VIII.

POſtquã dominus noſter Ieſus Chriſtus triumphato mundi huius principe, cœlum glorioſus

sus ascendit, ecclesiam suam mira virtutum omnium varietate decorauit: illámque spiritualibus charismatibus, ac peruigili angelorum muniuit custodia, adeò vt immundis spiritibus sit valde terribilis. Nec ab re ipsam sic voluit vndique esse protectam. Nouerat enim prostrato duce, quãta pericula exercitui immineant vniuerso. Nouerat, inquam, quòd post suum abscessum, quam maximas persecutiones à mũdi principibus, atque à potestatibus tenebrarum fuerat ipsa passura. Contra quæ humana minime potuisset præualere infirmitas, nisi diuino misericorditer fulcita fuisset auxilio. Quis (oro) tam naturali ingenio, animi virtute, aut prærogatiua sanctitatis est præditus, vt non absque ambiguitate succumberet, si cum antiquo aduersario, sine spirituali suffragio eidem permitteretur habere congressum? De illo namque ad beatum Iob à Iob.41 domino dicitur sic: Non est potestas super terram quę comparetur ei, qui factus est, vt nullum timeret. Omne sublime videt. Ipse est rex super omnes filios superbiæ. Vt igitur aduersus illum inuicta perseueraret ecclesia, pręclaros in ea constituit duces, qui bellatorum animos, non minus erudirent ad pugnam, quàm animarent ad prælium. Hos etenim tanquam robustissimos viros in ipso certaminis posuit fronte, quatenus aduersus inimicos pugnarent viriliter, exemplo suo excitarent ad bellum, suáque protegerent virtute pusillos. Præsidia quoque erexit innumera, ad quæ formidolosi accederent, & ab incursibus intellectualium bestiarum protecti quiescerent. Ad ipsa etiam voluit, vt lassi interdum secederent bellatores, virésque resumerent, sicque robustius de cætero dimicarent. Minime tamẽ ab his laborantes & honeratos exclusit, quatenus reiectis fascibus terrenarum actionum, sub iugo ipsius interiorem requiem possiderent. Sciens itaque dominus, qui vniuersorum salutem concupiscit vt pater, arduum esse crucem tollere, & ipsum in agone passionis imitari, atque per mortem corporis, martyrij subire supplicium, leuiorẽ certãdi instituit modum, quatenus qui mori metueret, saltem semotus à populi vitiis & tentationibus, nequaquam resistere recusaret. Hac de causa anachoretarũ indixit vitam, & cœnobitarum loca fundauit, vt qui pro Christo formidaret occumbere, aduersus innatas & adultas carnis & animæ passiones, assuesceret dimicare. O Dei nostri pia dignatio. O capitis nostri solicitudo nõ pigra, hortatur dimicantes in prælio manifesto, eísque patiendi robur præstat, vt vincant. Certantes instruit in occulto, vt dæmonum fraudes agnoscant, atque de ipsis fortiter reluctando triumphent. Martyribus quippe futuræ remunerationis insinuat gloriam, seque gloriose reuelat in illa. Quod quidem clarè patet in Stephano, qui cum Iudæorum obrueretur lapidibus, in Act.7 cœlum respexit & ait: Ecce video cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris Dei. Cœnobitis autem seipsum manifestat in spiritu, deuotione nutrit, ne lassati præ tædio, in monasterij campo succumbant. Sane quod docuit, pertulit, & quod suasit, ipse perfecit. Mortem enim, quam pro veritatis defensione docuit non esse timendam, viriliter pro redemptione nostra ipse sustinuit. Obseruantiæ quoque claustralis regulá, quam sanctorum suasit mẽtibus optime operibus ipse compleuit. Vtrobique per virtutum semitas milites præcessit suos, quatenus absque redargutione veraciter dice-Ioan.12 ret: Qui mihi ministrat me sequatur. Sciẽdum tamen

est, quà illum debemus sequi, nec minus vsque... quámve mercedem sit donaturus sequentibus. (oro) sponte gradiendo sequitur, si ignoret quà... rum quis sine ambiguitate sequitur, si nescia... Vniuersi autem mercedis remuneratione trah... Magistrum igitur audi sub compendio te erudi... de singulis, vt opere ipsum imiteris ardenti... vult (inquit) venire post me, abneget semetip... lat crucem suam, & sequatur me. De merce... sequentium se ad patrem sic ait: Pater quos de... hi volo, vt vbi sum ego, & illi sint mecum, & v... claritatem meã, quam dedisti mihi, quia dilexi... Docet te sapientia his paucis per tui abnegatio... crucem tollere, vt scias, quà perseuerãdo sequi, vt... te lateat quò. Orando patrem pro te, vt eius clarit... tem videre desideres, quæ futuræ felicitatis est merces. Quemadmodum alibi dixit: Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Nemo ab hac imitatione secernitur, siue eorum qui vsque ad sanguinis effusionem pugnãt, seu illorum qui contra vitia in solitudinis agone decertant. Equidem vniuersis ministrantibus vna se... quendi ac certãdi indicta est lex, inæquali tamẽ exercitatione virtutum. Disce igitur qui solitarie de... gis, qualis corporalis, qualísve spiritualis tua soli... esse conueniat, vt scias qualiter pugnare te con... Nam horum ignorantia frequentissimè impell... casum. Disce, inquam, quid agere, quídve magis... due debeas cogitare. Vtroque modo vtraque soli... perficitur. Circunscribe corpus vt iugiter com... tur in cella: nunquã verò permitte nisi necessita... gente, vt vagetur è claustro. Porro si solitariam... ducere decreuisti, tecum solus habitare stude... quin mentiris, hominibus te esse ostendẽs, qu... sus non es. Scito autem quòd cæteris Deo fa... bus cõuersatio humana, quæ tibi magna e... trahitur, late conceditur, duntaxat pudica... & vtilis. Pudica, inquam, ne carnali vel salt... li affectione deseruiat. Discreta autem, vt... adhibeat, obseruet mores, ac redimat temp... verò non ociosis sermonibus vacet, non inte... cis, non dissoluat mentem, non tractet noxia,... proximorum perturbet pacem. Hæc profecto... sint, tibi etiam permittetur ad tempus tempera... tamẽ, quàm reliquis, quorum status fraternæ con... sationi non discrepat. Igitur prudenter aduerte, ne... bro ad publicum exeas, vt nequaquam dispergas in p... tulo, quod in solitudinis adunasti secreto. Facile nam... que amittes quicquid gratiarum cum hominibus de... gens propalabis incaute. Grandis quamobrem sensi... bus tuis est adhibenda custodia, ne amabilem solitudi... nis tuæ diripiant fructum. Quoties itaque curiositate... sua mẽtem tuam nituntur euertere, non prorsus coër... cendi sunt, sed spiritualiter exercendi. Porro si te con... cupiscentia impulerit oculorum, cœlum aspice, lunæ stellarúmque radiantem lucem attende, creaturarum species contemplare, quatenus de corporalibus ad spiritualia, atque de visibilibus ad inuisibilia subleueris. Est namque vniuersi decor, conditoris speculum valde præclarum, in quo opificis summi declaratur maiestas, quemadmodum Pauli voce sic dicitur: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Sempiterna quoque eius v... atque diuinitas. Si aures cupiunt impleri auditu, di...

ris eloquiis auditum para, atque rationabilium, seu irrationabilium, creaturarum Deum more suo laudantium, pias modulationes ausculta. Te quippe ad considerationem cœlestium cantionum excitare valebunt. Si odoribus refocillari desideras, redolentia prata ingredere, vt vernantium florum fragrantiam sentias. Ibi plane quadam corporali spiritualique suauitate illectus, ad eum (qui in canticis Canticorum de se ait: Ego flos campi & lilium conuallium) clamabis & dices: Trahe me post te, in odorem curremus vnguentorum tuorum. *Cant.* Si saporum dulcedinem appetit ostuum, regis tui poculum meditare, cum in exitus sui hora, Sitio clamauit in cruce. *Ioan.19* Nempe concupiscentiam tuam sitis eius extinguet: fiétque sermonis illius consideratione maxima tibi deuotionis occasio, dum vehementiam ipsius caritatis, ex corporali siti annotabis expressam. Sitiebat quidem in carne, sed non minus salutem tuam anhelabat in corde, quam vnico sermone tibi insinuare curauit. Si silentij tædio affectus linguæ fræna laxare concupiscis, dominum tuum consona voce laudare studeto, apostolicæ admonitionis memor dicentis: In hymnis & canticis spiritualibus cantantes, & psallentes domino Deo vestro. *Col.3* Tecum autem in hoc delectabili carmine amotis, vniuersa quæ facta sunt, excitabis, & dices: Laudate dominum de cœlis, laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes angeli eius, & reliqua quæ in eodem psalmo plenius continentur. *Psal.148* Postremo si te tactus mulcet illecebra, vt aliquid innordinate contingas, virtutis quodam concepto vigore, plaudendo cantabis: Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis. *Psal.46* Sic planè ex animali rationalis effectus, concupiscentiæ nox, quæ creatur ex sensibus, sicut dies illuminabitur, & sicut tenebræ eius, ita & lumen eius erit. Huiusmodi autem spiritualia solitudinis t ę solatia, quæ captabis ex sensibus, non semper tamen, ne forte propterea, orationis studium, & exercitia cætera, quæ opportunius fieri in cella conueniunt, postponere assuescas. Illo tantum tempore delectationi vacabis præfatæ, cum impingente sensualitate, seu discretione suadente, siue trahente spiritu, qui interdum ex corporalibus spiritualia elicit, arbitraberis esse præstantius. Cæteris autem horis, nunc lectioni, nunc orationi indens, excepto duntaxat tempore, in quo operi manuum te statueris occupandum. Hæc autem prudentissima discretione perficies, vt non dæmonum decipiaris astutiis, qui sub virtutis velamine tẽtationũ decipulas parant. In cunctis igitur discretionis stateram te habere oportet, ne (quod absit) ruinam patiens, nec penes te subleuantem reperiens, in desperationis corruas foueam, siue neglecta quiete, inchoatam solitudinis vitam subsannare cogare. Quamobrem, vt non hæc patiaris incommoda, horis singulis propria impertienda sunt opera: ita vt orando, legendo, atque operando, omne tempus indultum expendas. Exteriorem quippe actionem ab his, qui in solitudine degunt, nullo modo prætermittendam fore decerno.

Quòd vniuersis Deo militantibus & præcipuè solitarie viuentibus, discretionis sit tenenda mensura.

Cap. IX.

VNiuersis regi inuictissimo militantibus, atque ad Deum pergere cupientibus, & potissimum solitariam vitam ducentibus, peruigil est adhibenda custodia, ne in præsentis vitæ inuio eos errare contingat. Facile namque à veritatis tramite deuiat, quicunque in negotiis suis absque præuio discretionis graditur lumine. (Nec ab re). Defert enim quisque secum casus materias, in ignorantiæ voluitur tenebris, atque tenebrarum principis tentamenta assiduè patitur, fraudésque innumeras. Has proculdubio humanæ discretionis solicitudo detegit, si tamen supernæ gratiæ fuerit irradiata splendore. Ea propter qui remote viuunt interueniente deprecatione, hanc à domino obtinere conentur, quatenus aduersus potestates aëreas, & infirmitatem propriam viriliter luctentur. Illis quemadmodum apertior ac periculosior excitatur pugna: ita prudentior dimicandi est indicta necessitas. Patent quippe spiritualium incursibus bestiarum multifariè, renitentem sentiunt carnem, nec habent ad vota cum quibus tentationum suarum patefaciant ęstus, de incertis conferant, erudiantur de ignotis, suísque casibus qui dexteram porrigant. Hinc militibus cæteris robustiores eos esse oportet, ad bellandum animosiores, feruentiores in prece, humiliores in se, in agendis circunspectiores, atque ad opera laudabilia promptiores. Nunquam illis sectãdum est ocium, nusquam de prælio secedẽdum. Est planè solitario ocium animæ mors, perpetuus inimicus, indiuiduus comes, spiritualium gratiarum deprædator, caritatis extinctor, deuotionis prædo, orationis obstaculum, noxiarum cogitationum incentor, nutrimentum libidinis, voluptatis genitor, solitudinis insidiator pariter & amator: amat cum solitariis habitare, illísque insidiatur, vt spirituales eorum possit præripere fructus, quatenus ipsos pusillanimitate prosternat, tristitiæ funibus liget, atque indesperationis baratrum mergat. Sta ô solitarie perseuerans in cella, contra acidiæ spiritum arma spiritualia arripe, scutum videlicet fidei, orationis spicula, galeam spei, loricam longanimitatis, prudentiæ gladio, ac manuum exercitatione, hostem tuum hunc pessimum iugulare studeto. Poteris vndique sic munitus in prælio illius debilitare vires, propulsare ad tẽpus, nequaquam autem de ipso totaliter triumphare. In cunctis operibus tuis se associare conatur, tibi inimicatur acerrimè, si quoquomodo ab incœpto te retardet itinere, solitudinémque tuã exhibeat onerosam, tunc maxima ex parte tui victor effectus, ab assuetis te pedetentim retrahet studiis, suggestiones voluptuosas immittet, secularium delectationum memoriam auget, mundi oblectamenta cõcupiscibilia fore ostentet, obscœnis phantasmatibus mentem polluet, sicque confusum & mœstum derelicta quiete, te suũ faciet est captiuum. Tandiu igitur (nisi te à vitiis emendaueris, atque ab inchoato torpore resipueris) deludet te, donec pristinum reuertaris ad vomitum, & tanquam sus immunda volutabri demergaris in luto. Melius tibi planè tunc fieret emittere spiritum, quàm à veritatis retrocedere via, sectari vitia, & carnis letalem desiderare pruritum. Longe quippe præstantius est mundi subiacere ærumnis, persecutiones pati, corporalibus languoribus flagellari, affligi inedia, crutiatibúsque torqueri, quàm amissa gratia florere in seculo, abundare diuitiis, attolli honori

noribus, diutináque prosperitate lætari. Quid (quæso) prodest cum corporali sospitate plurima annorum curricula feliciter viuere, quando extincta vita spiritus lex contemnitur autoris? Quid, inquam, deterius, quídve potest esse deformius, quàm neglecta virtute tradere se vitiis, cœlum paruipendere, non venerari angelos, inhonorare sanctos, diligere seculum, iniquorum consortia quærere, honores ambire, gulæ immoderantiam sequi, irridere iustos, opprimere innocentes, diuortiáque habere sanctorum? Nónne hæc aliáque maiora damna ille censendus est pati, qui propriis demeritis exigentibus, solitariæ tranquillitatis, ac pacatissimo cœnobiorum portu relicto, fluctuantis ac procellosi maris se exponit ad vndas, efficitúrque colonus mundi, qui ante extiterat conciuis sanctorum, atque domesticus Dei? Qui huiusmodi est, de propria salute desperans omnium flagitiorum se sontem facit. De ipsis prophetam arbitror dixisse in psalmo: Couertentur ad vesperam, & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitates. An non ad vesperam se conuertere congrue memorantur, qui deserta luce veritatis, soléque iustitiæ, delictorum sectantur tenebras, & qui lucis filij prius nuncupabantur, nunc noctis esse dicantur? Ad vesperam se conuertit Adam, quando contra præceptum conditoris vetitum comedendo deliquit. Proinde dominum inter paradisi ligna latitantem, non mane neque meridie, sed post meridiem sacra eloquia illum reperisse testantur. Optimè in eo veridicam mediatoris nostri agnoscitur esse sententiam qua dicit: Qui male agit odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Sic & isti dum male agunt, oderunt lucem, nolúntque venire ad lucem, ne redarguti à lumine, manifestētur eorum opera mala. Refugiunt ij necdum agnosci ab aliis, verumetiam propriam erubescunt conscientiam, quoties superno illustrantur splendore. Propterea non valentes perseuerare in luce, densissimas se conuertunt ad tenebras, famémque patiuntur vt canes, & circumeunt ciuitates, vt vel saltem de porcorum siliquiis suam possint auferre inediam. Hanc famem filius tandiu passus est prodigus, quandiu est elongatus à patre, ac vbi ad se rediens remeauit ad patrem, & saginati vituli promeruit escam, nullius voluptatis sensit esuriem. Vidésne quàm perniciosum sit relinquere patrem, Christíque hæreditatem impudicè distrahere, ocióque tabescere? Hinc sane circuitio curiosa non minus mentis quàm corporis, fames valida, egestas cœlestis alimoniæ, societásque porcorum euenire contingit. Ista profecto in spiritu patitur, quicunque se retrorsum conuertens, à Christi seruorum societate, suáque discedit vocatione. Illi autem hoc ideò accidere arbitror, quoniam intumuit corde, Deíque amisso timore sectatus est ocium. Hæc proculdubio sunt, quæ Deo famulantibus, & præcipue in solitudinis loco degentibus, opportunam spiritualis ruinæ materiam subministrant. De superbia namque sic legimus: Ante ruínam exaltatur cor. Nam quemadmodum dona custodiens humilitas, perseuerantiæ tribuit robur: ita elatio disperdens gratiam, impellit ad casum. Quis (oro) humilitate despecta se extulit, & in delictorum fæcem non corruit? Quis inquam de perceptis muneribus elatus, diu perseuerare valuit? nemini prorsus superbienti iustitia diuina pepercit. Per Prophetam namque hominie... lenti se ait: Superbia cordis tui extulit te habitan... in scissuris petræ, exaltantem solium tuum, qui di... in corde tuo: Quis detrahet me in terram? Si ex... tus fueris vt Aquila, & si inter sydera posuer... dum tuum, inde detraham te, dicit Dominus. quid aliud quàm superbiæ tumor extitit caus... illius, qui in corde suo præsumendo dicebat:... in monte testamenti, in lateribus aquilonis,... dam super altitudinem nubium, super astra cœ... tabo solium meum, & ero similis altissimo? P... si iuxta apostoli Petri sententiam angelis pecca... bus Deus non pepercit, sed rudentibus inferni detr... ctos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos re... seruari, quanto minus luteas inhabitantibus domos, qui terrenum habent fundamentum, & à delictorum tinea consumuntur si superbierint, non ignoscet? Noli itaque altum sapere, tu qui ab exterioum es sequestratus fragoribus & sedes in cella, sed humiliter time. Tibi è vicino imminet elatio, vt labiorum tuorum preripiat fructus suadens tibi, quatenus te arbitreris aliquid esse, cum nihil sis. Cæterum si sapiens fueris, humilis eris in oculis tuis, & te omnium creaturarum in veritatis speculo intelliges esse mi...mum. Sensum quippe hunc cordis assequeris fac... me, si cogitabis assiduè quid fuisti, quid accepe... quid ex te, quídve sis effectus per gratiam. Nunq... igitur considerationis oculus à tui cognitione ... get, ne forte offendas ad superbiæ lapidem p... tuum. Nunquam acidiæ te opprimat langu... non ocio tabescas atque deficias. Semper qui... exerce laudabile, ne te diabolus vacantem in... operi manuum temperanter intende. Erit p... ex hoc tibi solitudo tolerabilis, duntaxat illa... discretione perficias. Humana etenim men... cillis est acies corruptibilis corporis grau... la, vt spiritualibus infatigabiliter studiis... occupari. Quamobrem corporali est inter... citio subleuanda, ne supra virtutem exerc... cumbat. Sanctorum quippe patrum hac in... mur exemplo, ipsi vtique quamuis à vitiis p... quanquam die, noctúque in orationibus essen... dui, horis tamen certis quippiam operis exterio... implebant, non lucri causa permoti, sed vt huiu... di occasione exercitij, mentis deuitarent fastidium... laudabiliter indultum transigerent tempus, atque... firmitati carnis discretissime indulgerent. Na... quemadmodum ex operis vicissitudine fragili... humanæ teneritudo erigitur, ita proculdubio & vi... tantum assiduitate torpescit. Nunc igitur memora... patres contemplationis penna eleuabantur in cæ... lum: nunc corporali actione tanquam cæteri descen... debant ad ima. At verò in imis positi, nequaquam desiderio sublimia deserebant, neque in sublimibus euecti, humilitatis habitu despiciebant humana. In summis namque illos orationis prouehebat pietas: in imis autem operis custodiebat humilitas. Vtrobique maximo vtebantur prudentiæ moderamine, ita v... alieni minime fierent à se, cum corporaliter aliqu... agerent extra se. Ex rediuiua vtique exercitatione eorum spiritus renouabatur interius, augmentab... tur caritas, veritas perficiebatur, & contemplatio... amor mentem vehementius perurgebat. In nullo... ternæ pacis dispendium sustinebant, quoniam ter...

Psal.58

Ioan.3

Pro.16

reſpiritus in iis quæ agebant, atque illuminatæ diſcretionis mouebantur impulſu, hic illorum profectus augebatur & gratia, adeo vt adhuc viuentes in corpore, animo conuerſarentur in cælis. Quamobrem ſicut magnum angelis de ſua exercitatione præſtitere ſolatium, ſic & præclarum poſteris perfectionis vitæ reliquerunt exemplum, in montibus, in cœnobiis, in ſolitudinibus, in ſpeluncis, ac in cauernis commorantes petrarum angelicam potius, quàm humanam ducebant vitam. Ieiuniis quidem macerabant carnem, vigiliis ſæpiſsime pernoctabant, orationibus vacabant inſtanter, lectioni intendebant ſcripturarum ſanctarum, in diuinis laudibus erant aſsidui, operíque manuum ſtatuto tempore deſudabant. Talis profecto eorum conuerſatio fuit, vt ſit mundi ſpeculum, perfectionis forma, norma virtutum, religionis decus, & remotioris cõuerſationis rudimentum valde proficuum. Sic nanque ſancte, ſic omne vitæ ſuæ tempus, prudentiſsime dedicauerunt domino, ac ſi eſſent horis ſingulis morituri.

Quanti æſtimandum ſit præſentis vitæ tempus indultum. Cap. X.

VNaquæque res, eo magis diligenda eſt, quo pluris eſſe cognoſcitur, præſtat quippe æſtimationem rei ipſius agnita virtus, quę tunc apparet amabilis cum primæ innititur veritati, & quæſtu ſuo poſſeſſores ſuos locupletes eſſe facit in cælo. Hinc indulti temporis precioſitas commendatur. Quanti autem ſit, quis corde percipere, quíſve humana valet reſerare facundia? Illud nouerunt optime, qui eo carent. Omnem ſiquidem mundi ſubſtãtiam, honores pręlationum, ſeculi pompam, corporis voluptates, & quicquid ſub cælo creatum eſt delectabile atque iucundum, pro vnius horæ ſpacio, ſi poſſent voluntarie commutarent. In ipſo ſiquidem temporis decurſu breuiſsimo, iuſtitiam placarent diuinam, lætificarent angelos, horrendam damnationis æternæ euitarent ſententiam, proculque dubio adipiſcerentur regna cælorum. Hi ſunt quibus miſericordia iam fecit occaſum, qui irreuocabiliter in lacum miſeriarum deſcenderunt, vbi nullus eſt ordo, ſed horror ſempiternus inhabitat. Iſtis plane deeſt tempus ad merendum, ita vt nec per ſeipſos ſibi neque ab aliis vllũ refrigerationis poſsint captare ſuffragium. Et merito illis nullus locus veniæ datur ad præſens, quippe, qui oblatam dum adhuc viuerent, percipere noluerunt. Neglexerunt ſibi prærogatam gratiam, nec vt bene agerent intelligere voluerunt, neque vltimi temporis neceſsitatem præuidere curarunt. Se quippe dederunt voluptatibus carnis, curam in deſideriis, concupierúntque præſentis vitæ pernicioſa ſolatia, ac ſi nunquam eſſent morituri. Illis contigit quod per beatum Iob dicitur: Tenent tympanum & citharam, & gaudent à ſonitu organi, ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Hoc autem vnde illis acciderit, intulit dicens: Qui dixerunt Deo, diſcede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus. Quid eſt omnipotens vt ſeruiamus ei? & quid nobis prodeſt, ſi orauerimus illum? Veruntamen quia non ſunt in manu eorum bona ſua, conſilium eorum longe ſit à me. O qualem fecerunt commutationem, vt videlicet exultarent in exiguo tempore, & æterno cruciarentur ſupplicio. Quis illorum valet conſiderare iacturam? Duplicia etenim receperunt de manu domini pro vniuerſis iniquitatibus ſuis. Damni pœna torquentur, & ſenſus. Amiſerunt nanque Deum, cæli delicias, angelorum conſortium, merita electorum, agni nuptias, beatam reſurrectionem, immortalitatis ſtolam, & beatam vitam. In his potiſsimum damni conſiſtit pœna. Illis autem addita eſt ſocietas dæmonum, horrendus ipſorum aſpectus, ardor inextinguibilis ignis, ſtridor dentium, palpabiles tenebræ, interiores lachrymæ, improperiorum vociferatio, intolerabilis ſitis, ſulphureus fœtor, conſcientiæ vermis, carcer abyſsi, euadendi deſperatio, & interminabilis diuinæ viſionis carentia, quæ dolores ſupereminet vniuerſos. Iſta autem ſi ſaperent & intelligerent, quibus adhuc bene operandi prorogatum eſt tempus, impenſa gratia, & dilata ſententia. Equidem ſi nouiſsima ſua pręuiderent, non ſic inaniter viuerent, voluptati ſe darent, proſtituerent vitiis, indulgerent corpori, diabolo obtemperarent, facultates quærerent, mundíque pereuntem concupiſcerent gloriam. Verum quoniam futura non præcauent mala, & præſentibus inhærent bonis, cum eiſdem ſimul prætereunt pariterque deficiunt. Sic filij hominum facti ſtulti, iudicantes non recte, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, malumque dicentes bonum, & bonum malum. Sic, inquam, conſilium negligunt ſapientiæ, veritatis ſubuertunt itinera, ſanctorum monita paruipendunt, abiiciunt gratiam, virtutes deteſtantur: vocantur, & obedire contemnunt, trahuntur, & aſcenſum præbere diſsimulant. Heu quam mortalium eſt iſta plangenda conditio, deteſtanda cæcitas, infelicitas fugienda? Abutuntur vtique peruerſi homines naturalibus bonis, gratuita dona diſpergunt, & veniæ tempus ocioſe conuerſando conſumunt. O ſi agnoſcerent quanti æſtimandum ſit, quod ſine conſideratione amittunt. Cæterum quid precioſius tempore? Quid, quæſo, illo fructuoſius? Quid carius? Quid excellentius? Quídve amabilius? Sed, proh dolor, pene ab omnibus nihil habetur vilius, nil tractatur inutilius, nil indignius poſsidetur: nullum temporis momentum præterit, in quo merita non valeant cumulari æterna. Cætera quæ habemus in mundo à nobis aliena ſunt, tempus autem proprie noſtrum eſt, ſi tamen illo vtimur ad ſalutem. Illud ſiquidem diuina nobis clementia contulit ad plangendum errata, ad pœnitentiam faciendam, ad promerendam indulgentiam, ad virtutes acquirendas, ad multiplicanda merita, ad vendicandam gratiam, ad inferni ſupplicia euadenda, & ad æternam gloriam conſequendam. At verò quàm rari ſint, qui veraciter agnoſcant iſta, atque labentis temporis breuitatem fructuoſa ſemper exercitatione diſpenſent. Labitur, inquam, & momentanea adeo defectione diſcurrit, vt nunquam in eo præſens inuenias. Præteritum autem reperies & futurum. Quónam tamen modo præſens nuncupãdum eſt tempus, cum id quod præſens eſſe videtur, tam repentina volubilitate dilabatur, vt illud vel ad ictum oculi retinere non valeas? Tibi igitur quoaduſque mortali hoc peregrinare in corpore deſtruit præteritum & futurum, teque ducit ad pręſens. Nam nihil aliud eſt tempus, quàm menſura motus cælorum. Quamobrem nec in cælo, neque in profundo abyſsi, quo poſt mortem tenditur, quem-

admodum nullus finitus, nullúsque mensuratus est motus: ita nullum est tempus, totum quod ibi est, siue in cælo, vbi cum Christo Dei visione fruuntur beati, siue in inferno, vbi cum apostaticis spiritibus crucian tur reprobi, ęternum est sine aliquo fine claudendum.
Apoc.10 Sic nanque ab angelo in Apo. Ioanni dictum est: Et iurauit per viuentem in secula seculorum, quia non erit amplius tempus. Hic ergo vbi est hyems & æstas, dies & nox prolixus solis decursus & breuis, tempus esse definiendum est, præteritum videlicet & futurum. Si tamen proprie esse dici valet, quod aut futurum est, aut trãseundo nusquam est. Mira plane res est hæc, & prudenti consideratione dignissima, quo ordine vitæ nostrę præterit tempus. Quod enim futurum est, nondum est: quod verò præteritum est, nusquam est. Quod autem præsens esse creditur, sic infatigabili labitur motu, vt in eo momentum aliquod nequeat esse præsens. Vitæ igitur huius decursum pro-
Psal.38 pheta contemplatus aiebat: Veruntamen in imagine pertransit homo, sed & frustra conturbatur. Prorsus superuacue conturbatur homo in aduersis, atque lętatur in prosperis, dum quoad viuit in imagine pertransit. In imagine, inquam, quoniam quicquid in hoc mundo est, siue boni, siue mali, imago est futurorum. Sed & merito viuens homo transire dicitur, quia nulla penitus temporis soliditate firmatur. Hoc Aposto-
Iac.4 lus Iacobus asseuerans ait: Quæ est vita vestra? Vapor est ad modicum patens, & deinceps exterminabitur.
Iob.13 De eadem beatus Iob inquit: Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miseriis, qui quasi flos egreditur & cõteritur & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet. Vtinam ista intelligere vellent præsentis vitæ amatores, qui nunc ditari facultatibus, nunc eleuari honoribus, nunc humanis fauoribus longe latéque commendari desiderant. Vt enim celebri memoria habeantur digni, in vrbibus, in castris, in ædibus, in parietibus ponunt signa sua, & minime aduertunt miseri, quod post paululum à conspectu mortalium tanquam puluis, quem proiecit ventus à facie terræ, eorum memoria deletur & fama. Quamobrem nemo rectius gloria dignus efficitur, nullúsque magis diuturnam sui memoriam relinquit posteris, quàm qui pro amore diuinitatis bonis vitæ huius renunciat vniuersis, atque ex delectatione virtutum cupit esse inglorius. De huiusmodi
Psal.111 per prophetam sic dicitur: Beatus vir, qui timet dominum in mandatis eius volet nimis: Potens in terra erit semen eius, generatio rectorum benedicetur: Gloria & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius manet in seculum seculi, & paulo pòst inquit: In memoria æterna erit iustus, ab auditione mala non timebit. Merito in æterna memoria iustus perhibetur futurus, quia memoriam suam renuit in terra nominari, quæ transit cum habitatoribus suis, qui vicissim succedunt sibi, dum in ea diu stare non valeant. Ab auditu verò ma-
Mar.25 lo non timebit, quo ad interitum pręscitis dicetur: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Nullatenus timebit iustus, quoniam audiuit dominum sibi loquẽtem in se, illíque obtemperauit ex corde. Audiuit, inquam, clamantem & di-
Matt.11 centem: Venite ad me omnes qui laboratis, & honerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Hac

introrsus audita voce reiecit sarcinam deprimentẽ temporalium rerum, & laboriosa negotia fugit ... culi, subegítque mentis suæ ceruicem iugo Chri... ab illo disceret humilitatem, animæque suæ req... reperiret. Hæc est plane iusti imitantis Christu... gula consummatæ iustitiæ, ac perfectionis bra... per quod nomen ipsius in cælo, in libro videli... tæ, describitur, nullo euentu, neque aliqua ... temporis diuturnitate abolendum. Non aut... nec propriis hoc adeptus est meritis, sed diuin... dictione præuentus, priusquam desereretur à s... illud reliquit ex animo, quatenus promissæ qu... demúmque æternæ felicitatis fieret particeps. N... rat vtraque, mundi scilicet oblectamenta, & spir... gaudia simul stare non posse, propterea omne quo... in mũdo est, sponte contempsit, vt Christo veraciter adhærere valeret & dicere: Mihi adhærere Deo bonum est, ponere in domino Deo spem meam. Hoc quamuis vniuersi Deo legitime famulantes proferre queant, præcipue tamen in solitudinis remota habitatione degentibus congruit. Hi etenim nequaquam curis temporalium vacant, non hominum miscentur tumultibus, non sensuum curiositati inseruiunt, sed expediti, sed liberi, alacres, atque deuoti mente pariter & corpore diuino mancipantur obsequio: sita... id sunt, quod eorum professio sancta demonstrat. H... iusmodi temporis preciositatem agnoscentes, n... mente tantum, nunc mente simul occupantur & c... pore. Nullum temporis spacium (quamuis bre... mum) inutiliter transire patiuntur, scientes de ... ram vniuersorum iudice districtam rationem ... dendam. Tali siquidem sollicitudine, tanquam ... tuali quodam stimulo agitati laudabili semp... dam exercitatione proficiunt, & in virum ... perfectum, atque in mensuram spiritualem ... nitudinis Christi, ita vt omnia omnibus fie... ac Christo domino lucrifacere vniuersos.

Quòd virtutibus & sapientia rationalis spir... cendo crescit, & ad perfectionem attin...

Cap. XI.

HVmanum corpus per varia membr... pactum atque distinctum, quéadm... si alimentis propriis nutriatur do... maturam pertingat ætatem, vegeta... crescit: Aeque & rationalis noster homo inte... quamuis enim ex consuetudine mala, atque ino... voluptate diuersis ciborum generibus caro pasca... exiguo tamen alitur cibo, si eius solum quis natura velit satisfacere necessitati. Nam sicut legimus vi... hominis est panis & aqua. Quod ad vtrumque pert... net. His sane duobus alimentis materialibus penè e... terioris hominis natura vegetatur. Quis pane non ve... scitur, & aquæ non vtitur elemento? Hæc diuitibus & pauperibus, infirmis & validis, nobilibus ac ignobilibus congruunt, quamuis super adiiciant alia diuersis ex causis. Cæterum quemadmodum corporis alimonia potissimum, sicut dictum est, est panis & aqua: ita spiritualis animæ cibus virtus & sapientia esse probatur. Est quippe virtus (propheta perhibente) panis solidus, confirmans cor hominis, & ad bene viuendu... omnia interiora membra corroborans. Hunc pane... mystice comedit propheta, & aquam bibit, prop... quod adeo effectus est validus, vt in fortitudine ci... ac potus istius, quadraginta diebus, totidémque n...

Matt.6

ctib...

actibus ambularet, donec pertingeret ad montem Dei Oreb. Diſce igitur tu, qui ad ſpiritualem montem perfectionis conaris aſcendere, quibus debeas vti alimentis, quatenus quadraginta dierum peragrare valeas iter. Nunquam euangelicę perfectionis rudimenta & decalogi mãdata perficies, ſi non ſapientiæ aqua, & virtutis fueris pane ſaginatus. Virtus etenim eſt bona qualitas mentis, qua bene viuitur, qua nullus male vtitur, quam ſolus Deus in homine operatur. Ex hoc percipe quantum debeas ſine virtute præſumere, atque in ſpirituali perſeuerare certamine. Panem hunc habere deſiderã, illúmque in tuis orationibus ſicut docuit dominus expoſce, dicens: *Matt.6* Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Hodie, inquam, vt ſcias ad vitam animæ panem omnino neceſſarium eſſe virtutis. Verumetiam quoniam indiges ſapientia, ipſam ſimul poſtulare memento. Eſt autem potus ſaluberrimus ſapientiæ aqua, quæ æſtum carnalis concupiſcentiæ & ſitim tẽporalium voluptatum refrigerat & extinguit. His duobus alimentis iuſtum quemque ſpiritualiter legimus à Deo eſſe refectum. Sic nanque ſcriptum eſt: *Eccl.15* Cibauit eum pane vitæ & intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris potauit illum. Sapidus nimirum virtutis eſt panis, qui immortalitatis vitam, & intellectum tribuit bene viuendi. Ceterum delectabilis aquæ ſapientiæ guſtus fore cognoſcitur, quo omnia animæ interiora dulcorantur, reficiuntúrque. Iſtis duobus ſpiritualibus alimoniis ſpiritus rationalis vegetatur & creſcit, non mole corporea, neque quantitatis extenſione, ſed perfectione virtutum, veritatis ſcientia, ardore fidei, ſapientiæ infuſione, acumine intelligentiæ, & caritatis augmento. De huiuſmodi incremento interiori audi quid de ſe dicat Apoſtolus: *1.Cor.13* Cum eſſem, inquit, paruulus, loquebar vt paruulus. Cum autem factus ſum vir, euacuaui, quę erant paruuli. Proinde alio loco diſcipulos ad ſe imitãdum exhortans clamabat: *2.Cor.6* Os noſtrum patet ad vos ô Corinthij, cor noſtrum dilatatum eſt, dilatamini & vos. Magna ſiquidem hoc modo efficitur anima, & parua, creſcit quotidie atque decreſcit, iuxta ipſius ſollicitudinem ac torporem. Sane cum circa ſalutem propriam vigilat, cum in vitiorum extirpatione laborat, cum tentationibus dæmonum pulſata renititur, cum hominum iniuriis laceſſita humiliter tolerat, cum obhorret perpetrare, quod diuina lege prohibetur: virtutis ita dilatata ſuffragio creſcit, & ad maturam pertingit ætatem non temporis nec corporis, ſed caritatis & meriti. At verò dum ignauia depreſſa tabeſcit, dum cordis munditiam negligit, dum voluptatibus carnis aſſenſum præbet, dum aduerſis agitata ſuccumbit, profecto decreſcit, decorémque amittit proprium, & nimium contemptibilis efficitur obtutibus ſponſi. Quamobrem intentione debet euigilare perſedula, vniuerſa fugere, quæ ſuo obſtant profectui, ne ætate prouecta, ſit exigua meritis, ac minus actione perfecta. Vehementiſsima quippe animaduerſione & aſperrima inuectione fit digna, quando poſt religionis ſuſceptum onus, poſt monaſticæ conuerſationis exercitium, poſt captum ocium ſolitariæ quietis & pacis reperitur paruula, & adhuc lactis poculo nutrienda, vtpote ad ſolidum percipiendum cibum minus diſpoſita: *Heb.5* Apoſtolo verò teſte: Omnis qui lactis eſt particeps, expers eſt ſermonis iuſtitiæ. Perfectorum autem eſt ſolidus cibus, eorum qui pro conſuetudine exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni & mali. Nempe qui lactis indiget alimento delicatus eſt, & ad ſpirituale lucrum, ac virtutis ſtudium minus idoneus. Huiuſmodi ad perferendum aduerſa eſt debilis, ad aggrediendum ardua corde puſillus, in exercitatione remiſſus, mente vagus, & perfectionis deſiderio priuatus. Commoda propria, neglectis aliorum, quærit: tentari formidat, renuit pati, ſeipſum immoderate diligit, & ſalua conſolatione propria Deo ſe realiter obtemperare promittit. Proinde quoniam debilis & delicatus exiſtit, ne ſuccumbat in prælio, ne labore attritus deficiat, ne bene viuendi propoſitum deſerat, opportune nunc diuini, nunc eſt humani lactis dulcedine coalendus. Non ſic autem qui ſolido virtutis pane veſcuntur, horum de quibus locuti ſumus ſupergrediuntur menſuram, tanquam iam ſpirituales effecti, currunt alacri animo ad brauium ſupernæ vocationis, vt comprehendant in quo comprehenſi ſunt à Chriſto Ieſu domino noſtro. Spiritualibus nanque locupletati diuitiis, virtutúmque margaritis ornati, ad omne opus laudabile parati noſcuntur, propterea ſi docent, id ſecundum rationem fidei agunt. Si tribuunt, in ſimplicitate. Si præſunt, in ſollicitudine. Si miſerentur, in hilaritate. Si diligunt, ſine ſimulatione. Si corrigunt cum humilitate. Si proximis humilibus inſeruiunt, cum pietate. Si ſuperioribus famulantur, cum magnanimitate. Nulli prorſus malum pro malo reddunt, neque maledictum pro maledicto: ſed econtrario benedicunt maledicentibus ſe, odientes ſe diligunt, pro perſecutoribus orant, gaudent cum gaudentibus, & cum flentibus plorant, hoc ipſum ſcientes ex corde, quoniam non alta ſapiunt, ſed conantur conſentire humilibus, vt ipſi ſe in humilitate cuſtodiant. Sepiunt quoque à detractionibus impudicisq; ſermonibus auditum: Oculos auertunt à concupiſcibilibus mundi, à lenocinantium odoribus claudunt olfactum: Temperantiæ frænum ori imponunt, atque ab omni voluptuoſo amplexu continent tactum. Virtutum ſiquidem delectatione ſaginati ſemper ad altiora conſcendunt, fiúntque ſublimiores cælo, atque propriis hoſtibus fortiores. Non parcunt ſibiipſis, nullam corpori tribuunt requiem, vt virtutum mereantur aduolare faſtigium. Hac quippe de cauſa ſecularium hominum conſortia fugiunt, vrbium mœnia deſerunt, ſolitudinis ſeceſſum petunt, & cœnobitarum ſe collegiis ſociant. In ipſis tanquam in ſpirituali ſtadio certant, corpus ſubigere ſpiritui, voluntatem proximo, intentionem virtuti, & mentem Deo, quatenus ſpiritualis ſolitudinis queant potiri dulcedine. Tanta ſedulitate ideo pugnant, quoniam perſpicue ſciunt, neminem niſi poſt virtutum aſſecutam coronam, ſpiritualis ſolitudinis poſſe fruitione lætari. Non enim quod ſpirituale eſt prius deinde quod carnale eſt datur. Neque ante certamen corona, ſed poſt conſummationem pugnæ, victoriæ prærogatur triumphus. Seruiuit Iacob annis ſeptem, vt concupitis Rachelis pulcherrimæ potiretur amplexibus, & tamen Lyæ eſt inſcius connubio copulatus. Qui legit intelligat, quoniam præclarum myſterium eſt & contemplatione digniſsimum. Nemo igitur conturbernio ſapientiæ efficitur dignus, ſi non in virtutum antè fuerit exercitatione probatus. Hinc cœnobiorum eſt inſtitutio commendanda, eorum præcipue, quæ in ſolitudinibus ſita, à populorum ſunt ſegregata tumultibus, quoniam congruam Chri-

sti militibus pugnandi exhibent facultatem, & ad vacandum Deo cellulæ quietem tribuunt. Nam solitaria habitatio singulariter quiescentium consequendæ virtutis prorsus caret suffragio. Quonammodo habitatorem suum hominem valet virtutis efficere, cum opportuno deficiat exercendæ virtutis ministerio? Non enim ex desiderio tantum virtutis perfectio consummatur, quin potius ad ipsius consummationem expedit, vt simul conueniant dispositio præparans, habitus informans, operatio præbens, & meritum coronans. Hinc recte colligitur, neminem ad perfectionem posse venire virtutum, cui deest gratia disponés, habitus acquisitus informans, operatio laudabilis probans, & gratificatio caritatis merita nostra coronans. Superuacue igitur laborat quicunque sine præueniente, & cooperante gratia, atque actuali operatione, ex acquisitis informata habitibus, virtutum se arbitratur posse obtinere candorem. Valet itaque remota anachoretarum habitatio virum custodire virtutum, minime autem facere. Gymnasium autem spirituale virtutum cœnobium est, & famulantium Christo congregata societas. Quoniam ibi virtutum omnium materia suppetit, quæ magna ex parte anachoretis deficit. Quamobrem patres sanctisimi qui præcesserunt, extiterúntque generosisimi eremi cultores, prudentisima definitione sanxere, quatenus nullus omnino ab hominum conuersatione sequestratus singulariter degeret, nisi prius laudabiliter foret in monastica conuersatione probatus. Nouerant ipsi memoria digni perpetuam cellulæ commorationem esse onerosam, atque tentationibus creberrimis agitatam, quibus inexperti facilime corruunt.

Eccl.4 Væh, inquit scriptura, væh soli, quoniam si ceciderit non habet subleuantem. Proprio siquidem ductus arbitrio, ipse sibimet lex est. Potest extra cellam vagari cum vult, quiescere & manducare ad libitum, dum quodlibet illi licere se putat. Quis, oro, casus illius temporis amisionem, hebetudinem mentis, pollutionem cordis, actionis inconstantiam valet exprimere? si probatæ discretionis gubernaculo caret? Nam quemadmodum quicunque absque gubernatore prouido, & aplustri procellosi æquoris præsumit nauigare profundum, facile præfocatur in vndis: Ita qui sine cósilio directoris experti, & ante virtutũ adeptã experientiam, solus audet solitudinis habitare secreta. Prorsus paucorum est, qui humano destituti solatio, quoad vixerint laudabiliter queant in cella persistere. Illorum tantum esse hoc arbitror, qui paraclitum posident, atque virtute prudentiæ, ac naturali pol-

2.Cor.2 lent ingenio, qui vt ait Apostolus, non ignorant astutias Satanæ, sciúntque esurire, abundare, & penuriam vtriusque hominis pati. Verum cui deest consolatio diuina, quæ in oratione humilibus datur, nec discernendi, neque tolerandi posibilitas adest, corporalis solitudinis frequenter erumpit carcerem, miscetur cum hominibus sponte, & temporalium se occupatione diffundit. Huiusmodi nondum spiritualis solitudinis gustauit delicias, neque soliditate aliqua didicit habitare secum, vere quiescentium tantummodo statum profitetur, gestat habitum, protendit imaginem, & inutiliter occupat locum. Consultius satiúsq; egisset, si remisioris vitæ statuta delegisset, dominíque

Matt.18 sententiæ meminisset dicentis: Bonum est tibi cum vno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. Nemo igitur temera[rio] ausu, qui mente sit timidus, affectione frigidus, tar[do] ingenio, dulcedine orationis priuatus, virtut[um] inops, diabolicarum tentationum ignarus, sui met[ipsius] scius & amator, sanctæ quietis statum præsum[at] [ar]rip[ere], ne in sui perniciem audiat dicentem: A[mice] quomodo huc intrasti non habens vesté nupt[ialem]? & ligatis pedibus, ac manibus luctuosi seculi e[xterio]res cogatur exire ad tenebras. Proinde quisquis [diuino] seruitio positus, diuinæ sapientiæ & puræ conte[mpla]tionis excelsam turrim construere concupiscit, a[d]hibito seniorum consilio, secum recogitet tacitus, [si] sumptus opportunos ad perficiendum habet, ne po[si]to localis solitudinis fundamento, si spiritualem perficere nequeat, immundorum spirituum illusiones audiat dicentium: En homo iste imprudens & tepidus, cœpit ædificare, non potest consummare. Longe itaque laudabilius est, fratrum auxilio sustentari, & in cœnobio perseueranter obedientiæ perferre martyrium, quàm in solitudinis loco singulariter ac remisse viuere: non enim de status qualitate, sed de perfectione vitæ, cuique apud dominum interrogatio fiet.

Quare iusti tentari permittuntur, & quomodo contra vitia singula pugnant. Cap. XII.

SAcratæ legis ius imperat, vt quisque operum suorum excipiat merita. Verum cu[m] iuxta Apostoli Iacobi sententiam, del[in]quamus omnes quotidie, congruum o[m]nino est, vt quilibet secundum suorum facinor[um qua]litates, proprio satisfaciat conditori. Hac quippe causa diuina misericorditer permittente iusti [re]nunciantes seculo, quanquam filij altisimi sint [...] per gratiam, variis tamen tentationum generib[us] [ten]tantur. Interdum etiam diuersis languoribus [...]tur, quatenus huiusmodi flagellis eruditi, [...] quid fuerint, purgent quod delinquendo eg[e]reantúrque per virtutum studia redire ad [...] qua per culpam inobediendo exciderant. [...] quippe luxuriæ maculas, pro pudicitiæ certa[mine] [vir]tute. Superbiæ tumorem se asidue humilian[do eua]cuant. Intemperantiam gulæ vincunt, corpu[s exte]nuando ieiuniis. Aestus auaritiæ voluntaria pa[uper]tate extinguunt. Torporis insultus sollicita exerc[ita]tione repellunt. Fraternę prosperitatis liuorem [...] superant caritatis obsequio. Contrariis denique co[n]traria curant, & vitia virtutum operatione supplantant. Iste plane spiritualis est gladius, quem ad dirim[en]dam perniciosam societatem & pacem, Dominus [Ie]sus in terram se misisse perhibuit. Concitauit vtique implacabile bellũ carnis & spiritus, vt ex illo interior homo eruditus in prælio, delictorum veniam, conditoris gratiam, profectúsque virtutum consequatur, & palmam. O quàm commendabilis, quámq; beata est ista discordia, quæ virilem militem ditat meritis, a[d] pacem reuocat, reconciliat Deo, reddit gratiæ, restituit sanctitati. Iaceret prorsus animus & diuturnæ quietis torperet ignauia, si non tentationibus pulsatus, vitiorúmque permotus aculeis excitaretur ad prælium. Fit nanque pugnando robustior, vicinior Deo, veritatis ostensor, interuentor mundi, virtut[um] præco, diabolicarum fraudum cognitor, ciuis cæl[estis], & perpetuus angelorum socius. Maximum est igitur ô homo tuæ salutis indicium, si inimicorum insult[us] pateris, vitiorum sentis aculeos, & non consentiend[o]

Matt.6

car[...]

carnis te pulsat illecebra. Porro si aduersum te mundus sæuiat, latret inuidus, diabolus rugiat, obloquatur malus, insidiásque tendat elatus, esto confidens, quoniam per sanctorum gradieris semitas. Cæterum si infirmetur caro, corpus vlceribus compleatur, caput doleat, hebetet visus, obturetur auditus, impediatur gressus, membráque singula contrahantur, nihilominus lætare & lauda, quoniam emendaris vt filius, flagellaris vt electus, ad virtutum disciplinam induceris vt dilectus. Non enim odij sed præsagium dilectionis est ista correctio. Præceptorem tuum audi dicentem: Ego [Apoc. 3] quos amo arguo. Audi gentium prædicatorem de hu- [Heb. 12] iusmodi correctione quid sentiat: In disciplina igitur perseuerate, tanquam filiis vobis se offert Deus. Quis enim filius quem non corrigit pater? Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri & non filij estis. Omnis autem disciplina in præsenti quidem videtur esse non gaudij, sed mœroris. Postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ. Vidésne quàm præclarum sit diuinæ caritatis signum, quámve vberrimum dominicæ disciplinæ meritum? Videtur vtique imperitis & peccatoribus non esse gaudij, sed mœroris dum actualiter sustinetur, renitente sensualitate, quę delectationibus præsentibus frui desiderat. At verò pacatissimum iustis & innocentibus exercitatis per eam fructum redditiustitię, sentiente hoc rationali spiritu, atque consentiente. Nonne pacatissimus iustitiæ dicendus est fructus, qui omnium exuberat perfectione virtutum? Est autem iustitia communis virtus, cæterarum ex se perferens plenitudinem, complecténsque omnia opera laudabilia simul. Nemo igitur recte censendus est iustus, qui diuinę legis mandata vel minima, seu seniorum decreta contemnit. Cæterum si quis eleuatur corde, si mente polluitur, si absque causa suo irascitur fratri, si illius inuidet bono, si aliena cõcupiscit, siue plus debito diligit propria, si crapula & ebrietate grauatur, si impatienti animo patris disciplinam, vel illatam contumeliam portat, si verbositati assuetus est, si detractioni intendit, si qualiacunque mendacia profert, si in aduersis fortitudinem, in prosperis temperantiam, atque in agendis negligit habere prudentiam, iustus profecto esse nõ potest. Reddit vtique iustus cuique quod suum est proprium, Deo videlicet obedientiam & pietatem, sibi ipsi innocentiam, & pœnitentiam, proximo autem compassionem, libe- [Matt. 6] ralitatem & pacem. Disciplinam igitur patris veri, ad quem clamamus quotidie, Pater noster qui es in cęlis. nemo despiciat, neque per intolerantiam corde fatigetur, cum ab eo corripitur, quatenus exercitatus per illam atque gratificatus in illa, merita omnium valeat obtinere virtutum. Nullus vt arbitror nisi dum sit attritus flagellis, fructum consummare potest germinatæ iustitiæ, virtutúmque præcelsam conscendere arcem. Iustus, inquit Propheta, dominus, & iustitiam dilexit, æquitatem vidit vultus eius. Iustus ergo si esse desideras, mundi oblectamenta contemne, carnis concupiscentiam fuge, vitiorum obhorre contagia, sensuum cohibe petulantiam, malorum deuita consortia, totáque intentione inquire pacem & persequere [Psal. 33] eam. Quoniam oculi domini dicente Propheta sunt super iustos, vt illos custodiat, & aures eius ad preces eorum, vt ipsos ad se clamantes de omni tribulatione eripiat. Nusquam autem conuenientius, quæ memorata sunt valebis perficere, quàm in remotis cœnobiis sanctorum Deo dicatis. Nempe si in his laudabiliter fueris conuersatus, quemadmodum multimodam experientiam tentationum, ita singularium percipies rudimenta virtutum. Vbi quæso melius quàm ibi misericordiæ opera, & mutuæ caritatis poteris complere officium visitando ægrotos, docendo inscios, & reliqua quæ ad vtriusque hominis beneficium spectant peragendo? Ibi sane in gerendis aliorum oneribus, perferendis infirmitatibus, communicandis laboribus, ac tribulationibus sustinendis, optime patientiæ perficitur virtus. De obedientia verò quid memorem? cum sine illa in cœnobio nil agere liceat? Ipsa nãque vigiliis mensuram imponit, tempus indicit cellæ, operi manuum iniungit ministerium, ori silentium imperat, diuinas inuitat ad laudes, orationi horas debitas ordinat, totúmque sic prudenter religioni concordat, vt humanæ saluti nihil congruentius, nihilque securius cœnobitarum institutionibus conuenire noscatur. Quoties nanque supra vires tentationibus impugnaris, quoties immoderato mœrore deprimeris, fraterno vales vti suffragio, quo mediante erigeris ad gratiam, exhortaris ad pugnam, solidaris in spe, ac spirituali consolatione repleris. Cęterum ex quotidianis casibus, atque ex consideratione eorum, quos laudabilis vita decorat, teipsum in humilitate custodis. Habes in eo fratres pariter conuiuentes, cum quibus onera tua impertiri vales, dum expedit. Habes & cellam, in qua optime tibi vacare potes, & Deo. De illo autem vltra quid dicam? quid in ipsius laude amplius referam? Est nanque spiritualis turris Dauid angelorum multorum vallata præsidio, atque munitissimis ædificata propugnaculis, de qua mille, sicut legitur, [Cant. 4] pendent clypei, omnis armatura fortium ad captiuandum vitia, ad debellandum aereas potestates, ad subiiciendum corpus spiritui, atque ad delectabiliter mentem Deo copulandam. Est præterea mons præcelsus, fœcundus, coagulatus & pinguis, in quo Deo iugiter habitare complacet. In ipso mystice duas Moyses spirituales recepit testamenti tabulas, in quibus quicquid ad cultum Dei, siue ad fraternæ dilections profectum congruit sufficientissime continetur. In eo quippe suppetit, vnde spirituale se robur exerceat, vndéve quiescentis mens semper ad altiora se prouehat. Porro in altero perficitur virtus, in altero verò sapientia fulget.

Quid sit spiritualis solitudo, & deinceps de ea narratio exhibetur.

HAec autem duo, virtus videlicet, & sapientia spiritualem efficiunt solitudinem, quæ in lumine sapientiæ, mentis est tranquilla possessio, propter hanc vtique consequendam corporalis est instituta solitudo, atque cœnobia remota constructa. Quid, oro, prodesse credimus corporalem tenere solitudinem, si in turbarum tumultibus, in agibilibus seculi, in obscœnísque cogitationibus mens versetur humana? Non minus cordis, quàm corporis coercendi sunt gressus, ne terreni pulueris contagione fœdentur. Hinc prudentissime, cellulæ est ordinata remotio, quatenus in illa vitiorum declinetur materia, quæ foris exuberat. Sensuum vitetur illecebra, cordis seruetur munditia, qua mediante Deus videtur in spiritu. Nempe in ea assidue habitare, qui diligit,

diligit, si ceciderit, confidat: quoniam non collidetur, dominus enim illi misericordiæ supponet manum, ne conteratur & pereat. Nemo ad plenum narrare sufficit cellæ præconia, quanta veniunt bona, quantáque per illam amoueantur incommoda. Est nanque cella sponsi reclinatorium, virtutum custos, traquillitatis portus, additamentum pacis, medela vitiorum, contemplationis locus, tabernaculum fœderis, nuptialis thalamus, hortus irriguus, paradisus deliciarum, cæli ianua, schola scientiæ, conscientiæ cathedra, magistra silentij & spiritualis scala, vsque ad polorum alta pertingens. In ea si quis absque torpore persistit, fugit lites, nescit odia, detractioni non vacat, temeraria iudicia minime facit, obhorret ocium, nec veretur mortem. Eia nunc Christi milites, qui vosmet Deo vouistis, & pro amore cælestium eremi vastam solitudinem atque deserti antra incolitis, vt solitariæ vitæ perfectionem apprehendere valeatis. Cellulæ habitationem diligite, illam tenete, illam amplectimini, de ea nisi vrgente necessitate rationabili, seu corporis impellente infirmitate, vel fraterna suadente caritate exire nolite. In ea sint vestræ spirituales deliciæ, atque interna solatia. Ad ipsam si contingat vos egredi, reuertimini quàm citius, ne detrimentum aliquod patiamini moram protelando ad publicum. Reuertimini inquam, post iniúctum completúmque exterioris operis ministerium, siue captatam subleuationem fragilitatis humanæ. Equidem si ex labore corpus attenuatum, si mens ex importunis fuerit tentationibus fatigata, tribulationibúsque depressa, proculdubio congruentem in cellulæ secreto reperietis pacem. Verum post adeptam requiem, post interioris solitudinis gustatã dulcedinem, demũque ex lectionis orationisq; delectabili ocio, eritis prudẽtiores, quàm prius in opere, fortiores in prelio, in diuinis laudibus ardẽtiores, necnõ in arrepto sanctæ religionis proposito prõptiores. Ipsa dextera ac læua pugnare vos instruet, vósq; reuocabit ad vos, & in vobis, vt per vos scire noscatis, quæ sit volũtas Dei beneplacens atq; perfecta. Experimini igitur & gustate, quàm

Psal. 132 bonum, quámve iocundum sit, nedum sicut Propheta commemorat, ex rationabili, prudenti honestáque cõuersatione proximorum fratres habitare in vnum, verumetiam in cellulæ remotione quieta per cordis vigilem custodiam habitare hominem secum. Optime vtrunque ad perfectionis ascensum militare cognoscitur, duntaxat modus debitus, ordo seruetur & tempus. Nempe ex conuersatione mutua perficitur virtus: sapientiæ autem additamentum ex interiori inhabitatione sentitur.

Quòd triplicem Deus condiderit spiritum, & de singulorum proprietatibus. Cap. XIII.

Diuino nos erudiente eloquio, triplicem nouimus Deum spiritum condidisse: angelorum videlicet, iumentorum & hominum, singulum singula propria possidentem dona. Angelorum siquidem spiritus est substantię spiritualis, ex natura mutabilis, sed contemplatione immutabilis factus, animo impassibilis, mente rationalis, felicitate securus, futuri iudicij præscius, mittendus corpora aerea sumit, in cælestibus commoratur, Dei visione sine intermissione fruitur. In ea substantiali beatificatione non amplius crescens, iussus quoque mundum regit, cælos mouet, elementa concutit, nequam spiritus arcet, populos tuetur [...] gna, facit miracula, futura prænunciat, humana[...] speciem multimoda actione custodit. Hæc qu[...] dum agit, non labore fatigatur, non indignation[...] pellitur, non tædio lassatur, quin ministerium [...] perficiat. Quoniam siue contemplationi insist[...] circunquaque discurrendo ministret, reuelata [...] sui conditoris visione lętatur. Iumentorum au[...] ritus ad hoc tantum creatus est, vt subiectum [...] pus viuificet & regat. Nullum omnino pręter i[...] habet, sperat bonum, nullúmque formidat malu[...] mul cum corpore moriens atque deficiens. H[...] num verò spiritus factus est vt corpus viuificet, re[...] & vegetet. Ex natura vtique immortalis est, rationa[...] lis, passibilis, atque mutabilis. Ex gratia & exercitatione proficit, & quotidie in cognitione crescit. Non beatus factus, sed beatificandus per gratiam, & liberum arbitrium. Cruciandus autem per peccati consummationem atque consensum. Resumpturus corpus sibi deputatum, ac cum Christo victurus ęternaliter, aut ad gloriam, aut ad supplicium, iuxta operum suorum merita atque demerita. Porro quamuis cæteras creaturas, præter quam angelicam, quæ illum naturali excellentia antecedit, idem humanus spiritus dignitate emineat: valet tamen licet non substant[...] ter, effectiue quandoque proficere atque deficere [...] ne quum in medio constitutus sit, angelis videlice[...] turali nobilitate inferior, iumentísque superio[...] affectionum, & operum qualitate se mutans, [...] quandoque (vt sic dicam) præstantior efficitur [...] deterior. Quoties sincera ratione mouetur in [...] tione virtutum, supra se contemplatione att[...] cælestia appetit, & ideo præ amoris immensit[...] ri concupiscit, ipsúmque spirituali iubilatione [...] veneratur & colit, proculdubio angelis co[...] parte. Cæterum quum immoderato affect[...] hæret, voluptuosa quærit, visibilibus tãtu[...] sectatur vitia, & sensu suo solo regitur, vti[...] scendo descendit, & brutis animalibus effic[...] lis. Quemadmodum ore prophetico illi per[...] tionem sic dicitur: Homo quum in honore [...] intellexit, cõparatus est iumentis insipientibus [...] milis factus est illis. Merito irrationabilibus est [...] parandus iumentis, quando se negligens carni p[...] tuit, & voluptuosa rerum traseuntium oblectam[...] desiderat, atque quod debet Deo, impudenter trib[...] alienis, suámque, quam intus gerit, male viuendo d[...] format imaginem. Profecto diuinis tunc placet o[...] tutibus quum legis decreta custodit, seruátque in co[...] ce munditiam, sanctimoniam in moribus, in corpo[...] pudicitiam, in intentione rectitudinem, pietatem i[...] cultu, in affectu caritatem, atque in cogitationibus [...] studet habere prudentiam. In his quandocunque vo[...] luntarie deuiat, alieni efficitur iuris, quoniam ab eo [...] propter quod conditus est, declinat bono. Factus quip[...] pe est, vt rectus esset, innocenter viueret, socialem cu[...] stodiret vnitatẽ, dominũ diligeret, ipsum ardẽter quæ[...] reret, illius quãdóque fieret fruitione beatus. Quære[...] ret, inquã, non in manu facto tẽplo, sicut Hebręi, ne[...] in excelso monte, vt Samaritæ, neque in loco aliquo [...] tanquã circunscriptus esset, sed quẽadmodũ scriptu[...] est: In simplicitate cordis quærite illũ. Diligeret a[...] ex toto corde, in intellectu videlicet sine errore, [...] tota anima in voluntate sine contradictione, ex to[...] me[...]

mente in memoria absque obliuione. Frueretur vero resolutus huius mortalitatis vinculo reuelata ipsius gloria, quam non vidit oculus, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ vniuersorum bonorum continet affluentiam. Hæc est vtique vita illa beata & æterna, quæ prædestinatis, vocatis, iustificatis tribuitur, & glorificatis. In hac igitur peregrinatione non alibi quam in secreto cordis cubiculo à fidelibus quęrendus est Deus, sicut nec alibi adorandus. Ibi requiescere diligit, in illud ipsum reclinare delectat. In euangelio idem sic perhibet dicens: Si quis diligit me sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. *Ioan.14*

Cernis ne quid valeat erga dominum exhibita caritas? Quantúmque proficiat sermonum illius custodia? Meretur id obtinere, quo nil melius esse potest, nihil gustatur dulcius, nihílque carius posside tur. Excedit incomparabiliter vniuersa mundi oblectamenta, preciosas margaritas, pobatum aurum, & quicquid in cælo fulget, vel sapit in terra. Esto igitur talis, vt ad te descendat pater, in téque mansionem facere dignetur sapientia. Sic cordis tui habitaculum mundum, ornatum, dilatatum, & clausum. Mundum, inquam, sit à sordibus polluti amoris, ornatum virtutum floribus, caritate dilatatum, prudentíque clausum custodia. Vicissim sibi ista conueniunt, & humanum cor ad susceptionem Dei in se efficiunt dignum. Qua autem ratione hoc dictum sit, quóve ordine fiat, diligenter obserua. Est namque cordis munditia spiritualis conscientiæ nitor lætificans possidentem se, reddénsque interiorem domum securam atque pacatam. Huiusmodi munditiæ decorem Propheta agnoscens, vt illam consequeretur, dominum deprecatus est dicens: Cor mundum crea in me Deus. Nouerat imaginem Dei in homine sine hac clarere non posse. Nouerat prorsus imbrem munditiæ non corporis, sed cordis, non vestimentorum, sed conscientiæ esse mercedem, ita vt absque vllo obstaculo ascendere possit in montem domini, atque sine repulsione stare in loco sancto eius. Propterea in ipsius contemplatione suauiter admirans, eiúsque donum concupiscens dicebat: Cor mundum crea in me Deus. Illud plane mundum cor dicitur, quod caret malitia, superbia euacuatum est, delectatur de Deo, puro illum contemplatur intuitu. Nihílque admittit in se, quod lædat caritatem, conscientiam fœdet, à vero deuiet, obtutum mentis obnubilet, turbet pacem, dissipet vnitatem, & internam commaculet puritatem. O beata cordis munditia, quæ animæ oculos spirituali replet lumine, & cognitione cælestium. Quid de hoc in laudibus sponsi sponsa dicat in Canticis audi: Oculi, inquit, eius sicut columbæ, super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluenta plenissima, videlicet scripturarum. In quibus duplex oculis binis notitia percipitur, Dei scilicet, & sui. Nam est cognitione Dei, deuota anima verbi sponsi effecta, se virtutibus ornat interius, moribus verò ex propria cognitione se componit exterius, vt illi placeat, quē per munditiam cernit inspiritu. Quanto enim præclarius sponsi sui agnoscit elegantiam, quæ filios hominum præcellit vniuersos, ipsiusque miratur celsitudinem, quæ angelorum omnium superexcellit dignitatem: tāto magis illi se conformare desiderat, agítque iuxta suam possibilitatem, vt in ea nihil deforme appareat, quod dilecti sui offendat aspectum. Hinc variis virtutibus quasi diuersis vernantibus ac redolentibus floribus, vndíque cordis sui aspergit cubile, quatenus ad secum morandum, concupitum sponsi affectum alliciat. Gratis quippe ipse sponsus hospitium cordis ingreditur, dum illud persenserit virtutum odoribus redimitum atque ornatum. Veni igitur ô domine Iesu pastor bone. Veni, inquam, ô angelorum gaudium, beatorum lumen, periclitantium salus, peregrinantium via, diligentium amor, & dulcedo quiescentium, & reclina in habitaculum serui tui humiliter inuocantis te. Iam domine apud illum aduesperascit dies, & ad occasum sol vergit. Iam domus ipsius ruinam minatur præ vetustate præteritæ cōuersationis atque sordescit. Sordescit vtique ex intemperantia amoris, ex fœtore facinorum, ex adhæsione luti, ex deordinatione mentis, ac etiam ex originalis colluuione peccati. Sentiat quæso domine suauissimam vnguentorum tuorum fragrantiam, quæ vniuersorum aromatum odorem vincit, adeo vt vbicunque se sparserint in anima, concupiscentias excitent sempiternas. Horum delectatione sponsa affecta, atque in se percipere concupiscens, sponso aiebat in Canticis: Trahe me post te, in odorem curremus vnguentorum tuorum: trahe quoque me ô dulcissime, & amantissime domine, & si non ad te, vt videre valeam gloriam tuam & magnitudinem tuam, quam exhibes triumphantibus atque regnantibus: saltem trahe me post te, vt tua imitando vestigia, non reflectam gressus meos à semitis tuis, & ab itineribus sanctorū tuorum, qui tibi Deo suo placuisse probātur. Tūc quidem si te mihi communicando traxeris me post te, mundatus corde, ornatus virtutibus, caritatísque dilatatus affectu, curram in odorem, nedum vnguētorum tuorum, verumetiam mandatorum tuorum, quemadmodum Propheta se cucurrisse commemorat dicens: Viam mandatorum tuorum cucurri, quum dilatasti cor meum. Porro si dignatione tua fuero dilatatus, corde curram non segniter, neque claudicando, sed velociter, recte, ardenter, perseuerantérque, caritatis aureo stimulo perurgente. Caritas namque est sola, quæ tepefactum, gelatúmque accendit cor, attollit, atque dilatat. Accendit dilectione, attollit in cœlestibus, & desideriis dilatando amplificat. Quid, oro, valet ardentius inflammare quàm caritas, de qua dicitur, Lampades eius lampades ignis atque flammarum? Quid attollere potest sublimius, quum Deus ipse sit caritas? Quídve dilatare perfectius, quum desideriis cor replendo dilatet? Sunt quippe desideria sancta scintillæ ignitæ de caritatis erumpentes incendio. Ea procul dubio si quis fuerit vehementer accensus, præ amoris nimietate & desideriorum æstibus vritur, & solidatus mente tribulationum dilatatur impulsu, ita vt penitus cadere nequeat. Audi virum flamma diuinæ caritatis accensum. Iacebat in craticula, ignitis carbonibus suppositis cremabatur, & sic ardebat interius, vt intrepidus diceret: Disce miser quod carbones isti refrigerium mihi præstant. Attende & aliū meritis non inferiorem hoc tribulationibus affectum nec commotum. Vsque in hanc horam inquit, esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & stabiles sumus. Maledicimur & benedicimus, persecutionem patimur & sustinemus, blasphemamur & obsecramus, tanquam purgamenta huius mundi sumus, omnium peripsema vsque adhuc. Idem autem alibi: Quis nos separa

Cant.1 · *Psal.118* · *1.Cor.4* · *Rom.8*

separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an nuditas, an fames, an periculum, an gladius? O præcelsa caritas, quàm dulciter accendis, quàm sapienter attollis, quàm vehementer dilatas? Attingis à fine vsque ad finem fortiter, & disponis omnia suauiter. Nempe à summo cælo egresio tua, & occursus tuus, vsque ad summum illius, propterea non est qui se abscondat à calore tuo. Descendis misericorditer, & gloriose ascendis, virtutum cælestium candore vestita. Hinc de te, vt arbitror, legimus scriptum:
Psal.44 Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate. Proinde filiæ regis æterni in honore tuo delectabiliter intendentes, tuóque decore affectæ, te ambiunt, te cõcupiscunt, te venerantur, te laudant, te indesinenter quærunt, tibi inhærere, tuisque castissimis desiderant frui amplexibus. Agnoscentes, quanquam ex parte, quantæ in te sint spirituales deliciæ, delectationes immensæ, iucunda gaudia, refectiones mentis, amoris carmina, modulata cantica, allocutiones internæ, iubilationum vota, cælestésque diuitiæ. In te est quod placet, quod sapit, quod mulcet, quod nutrit, quod beat. Omnis profecto simul pulchritudo, omnisque gloria tua intùs est. Quãobrem quotquot tuo irradiati sunt lumine, te in te, quærunt in se, & per se requiescunt in te, tanto dulcius, quanto secretius. Non enim amas publicum, neque apprehenderis palàm: sed in cubili cordis per speculum. Ideóque quicunque te cupiunt agnoscere, te tenere, tuóque potiri solatio, in suo interiori thalamo optime te reperire valebunt.

Quod solerti custodia sub humilitatis censura spiritualia dona debent seruari, ne ab immundis d ripi m tur inimicis. Cap. XIIII.

NEmo intelligẽtium recte, ambigit ibi maius imminere periculum latrocinij, vbi manifestior cognoscitur esse thesaurus. Excitant nanque naturaliter prædonum concupiscentiam propalatæ diuitiæ, eo vehementius quo præstantiores sunt. Verum quid clarius, aut pluris æstimandum est, quàm gratia diuina, donáque spiritualia, quæ sunt mediantibus virtutum acquisita sudoribus? Ista quippe vt rapiantur, indeficienter nobis potestates insidiantur aëreæ. Ipsæ etenim tanquam impalpabiles latrunculi peregrinationis nostræ obsident iter, quo properamus ad patriã. Quamobrem maxima peruigilque nobis est adhibenda custodia, ne bona nobis præstita, seu acquisita furentur, nósque mactent & perdant. Hinc intra arcanum pectoris nostri collata recondenda sunt munera, atque sub humilitatis protectione tegenda, quæ cæterarum virtutum est mater & custos. Super quem, inquit dominus per Prophetam, requiescit spiritus meus, nisi
Esal.66 super humilem, & quietum, & trementem sermones meos? Requiescit profecto amabiliter in humilitatis
Psal.112 thalamo humilis dominus, qui humilia respicit, sicut propheta meminit, in cœlo & in terra. Hãc humilitatis virtutẽ quẽadmodum exhibuit in se, ita fideles suos
Matt.11 eam sectari docuit dicẽs: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Si vis perspicue scire quod dictũ est, attende humilitatis discipulã, quæ vniuersos tã ex gratiæ plenitudine, quam ex donorum magnitudine ac numerositate præcellit mortales, ex humilitatis adeptione quid consecuta sit. Postquam angelo nunciante, verbum carnem assumpsit ex illa vt Emanuel fieret, postquam officiosissime salutauit Elisabeth, conditoris sui prorumpens in laudes inquit: Magnifi[...] anima mea dominum: Et exultauit spiritus meus [...] Deo salutari meo, quia respexit humilitatem anc[...] suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes [...]rationes. Non ait, respexit virginitatem, non in[...]tiam, non virtutes cæteras, sed humilitatem [...] vt manifestaret quantum præemineret reliqu[...] túmve Deo placeret humilitas. Tanti quidem [...] omnes facultates tuas erogaueris, si corpus trad[...] flammis, si peregrinando totum lustraueris orbe[...] infirmis ministraueris, & vestieris nudos, si pro de[...]sione catholicæ veritatis vsque ad sanguinis effu[...]nem certaueris, postremò si totam legem comple[...]ris, & in hac sola offenderis, factus es omnium criminum reus. Nam sicut absque caritate, ita sine humilitate nemo saluus efficitur. Cæterum iuxta humilitatis mensuram prærogat Dominus suis dilectoribus dona suámque ostentat præsentiam. Vbi enim reclinare disponit, obseruat prius vtrum sit præsens humilitas, quam cum viderit atque cognouerit, hilariter visitat, suáque lætam facit præsentia. Illam protegit, illam regit, & tanquã familiarissime se communicat illi. Protegit, inquam, ne tentationibus à diabolo fatigata [...]ficiat, vel à proximo contumeliis lacessita maled[...] pro maledicto respondeat, aut flagellis ab ipso e[...]ta, in murmurationis verba prorũpat. Regit aute[...] vt non ignorantiæ tenebris inuoluta cadat, seu fr[...]bus seducta deuiet, vel seculi blanditiis irretita [...]reat. Quãtum verò se illi benignum exhibeat, [...]ve ipsam indulgenter diligat, soli humiles noue[...] qui sapientiæ contubernio effecti sunt digni. E[...]tur mitis in moribus; esto in cogitationibus h[...] vt non inflatus cadas, sicut ille qui ausus est di[...]debo in monte testamenti, in lateribus aqui[...] per astra cæli exaltabo solium meum, & er[...]tissimo. Eris plane tunc humilis, si ori tuo [...] & cordi adhibueris prudentiam. Est autẽ lin[...]brum paruum, & magna exaltat, de se pomp[...]quitur, nunc inania, nunc scurrilia profert &[...]lam optime compescit humilitas, quæ silenti[...]git, fugit mendacia, omnémque obhorret tum[...] atque solo cõtenta testimonio, cælestis gratia [...] propalare secreta. Se etenim prudẽter examina[...]dis occulta rimatur, discernit singula, vniuersa [...]cat, eóq; sibiipsi efficitur vilior, quo infirmitatis [...]priæ cogitando fit clarior. Hinc loquacitati te[...]rantiæ loris legem indicit, ne ipsius occasione m[...] fluat, dissipentur cogitatus, turbetur pax, & interio[...] domus pacata familia lasciuire cogatur, quæ mo[...]rante prudẽtia humilitatis iura custodit. Sic igitur [...]nima erudita in spiritu, sicque assueta habitare secum spiritualis solitudinis profectum sentit. Propterea [...]cretum diligit, quærit latebras, mentis tribunal [...]ter ascendit, indéque repellit noxia, allidit importu[...]na, sectatur vtilia. Hoc autem sine motu corporis, & absque labiorũ perficit voce. Eius spirituale studium solus ille cognoscit, qui renes scrutatur & corda. Quã[...]obrem ex humilitatis habitu, & adepta puritate, [...] decore cõscientię, atque ex cordis radiante mundi[...] Deo efficitur grata, amabilis virtutibus cælestibus, sempiterno Dei verbo sponsa carissima, ita vt prę d[...]cedine amoris illius in eius laudẽ prorumpat dice[...] Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea spon[...]

[illegible]riora sunt vbera tua vino, & odor vestimentorum tuorum super omnia arromata. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum, cum pomorum fructibus. Merito hortus conclusus, atque signatus fons anima esse perhibetur, quæ cubiculi sui spiritualis secreta perlustrans mundat sordes, reatus purgat, collapsa erigit, regit affectus, insurgentes aduersus rationem componit motus, immundos arcet spiritus, suosque adeo prudenter internos custodit sensus, vt eorum nulli liceat ambulare post carnem. Nonne conclusus hortus, & signatus quisque fons dicitur in quem descendit verbum, & tanquam in sede propria residet sapiētia, ipsum de omnibus imbuens, quæ ad religionis cultum, ad fraternæ dilectionis officium, ad virtutum decus, ad morum probitatem, & ad spiritualis regiminis attinet profectum? Sobrietatem quippe, sicut legitur, docet, & sapientiam & iustitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus. Docet, inquam, non per opus sensibile, neque per sonoram, & transeuntem vocem, sed aspirando agendorum scientiam, infundendo veritatis lumen in cordibus se possidentium, per quod lætificati atque roborati valeant consummare, quod salubriter nouerint esse faciendum. Claret itaque perspicue, illum rectissime horto concluso atque signato fonti assimilari, quem humilitas custodit ne cadat, atque ne delinquendo erret, sapientia inhabitando erudit. Equidem in ipso spirituali horto, desideriorum redolent flores, & virtutum plantaria, sanctarum cogitationum fructificant germina, in quibus optime delectatur sapientia, quemadmodum ipsa perhibente cognoscimus. Ego, inquit, habito consilio & eruditis intersum cogitationibus. De ipso quoque fonte non aperto, sed signato, dulcissimæ diuinorum eloquiorum erumpunt aquæ, more exuberantis fluminis, quæ audientium mentibus inferunt saturitatem & gaudium. Vnde per Prophetam de huiusmodi dicitur: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. At verò ne quisquam temere sibi arrogare præsumeret, quod gratis accepit à domino, idē vates admonendo mox intulit: Sanctificauit tabernaculum suum altissimus. Non enim abs te habes ò homo, vt possis cogitare sancta, seu proferre vtilia. Ipsa profectò quæ per gratiam tecum est sapientia, te ad humilitatem monet interius, tuósque format cogitatus, ne inflatus elatione proruas in delectationem consensúmque peccati. Te præterea instruit, vt loquaris quod rectum est, & audientes ædifices. Vtrumque Apostoli testimonio comprobatur: Non quòd idonei simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Alio in loco de se inquit: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Caue ergo prudenter, ne con[illegible] tui donis abutaris, tibíque arroges, quod diuinum est, tecum sit humilitas, quæ se ignorat extollere, [illegible] tui custodiat aditum, quatenus inanis gloriæ [illegible] non intret, quæ bonis vniuersis insidiari con[illegible] etiam sapientia, quæ suo præeunte splen[illegible]cat, conducat, atque perducat. Educat quidem [illegible]bris vitiorum: conducat autem per semi[illegible]. Et perducat ad portum tranquillitatis, [illegible] & pacis. In quem prospere ingressus confitearis nomini domini vnà cum cæteris iustis atque per[illegible]. Porrò ad hunc gradum minime peruenire valebis, si non tecum affuerit humilitas & comeauerit sapientia simul. Hæ ambo optime concordant, & adeò in vna fœderantur compagine, vt alteram nequeas segregare ab altera. Nam si humilitatem absque sapientia habere volueris, facile in desperationis præcipitium rues. Cæterum si sine humilitate sapientiam te posse tenere credideris, prorsus desipies, & euectus in altum ignorantiæ, reliqueris in tenebris. Te itaque de te imbuat humilitas. De Deo autem illuminet sapientia, quatenus per humilitatem reuoceris ad te, atque de te per sapientiam eleueris in in Deum. Te erigit ista, ne coinquineris in seculo. Illa verò infirmitatem tuam manifestando aperiet, ne præsumas. Super soliditatem igitur humilitatis spiritualem domum sapientia in te ædificare non desinat, in qua nuptialem valeat construere thalamum. In ipsa siquidem humilitate omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in domino. Cohæret quippe cum ipso summo angulari lapide Christo Iesu domino nostro, qui humilitatis & sapiētiæ præceptor est optimus. Vtrunque ab illo didicimus, quoniam vtrunque est ipse. Est enim sicut ait Apostolus, Dei virtus & Dei sapientia, 1.Cor.1
per humilitatis virtutem te eleuat de imis & per sapientiæ gustum collocat in excelsis. Noueris tamen quod non absque labore maximo, tentationúmque certamine, diuina nihilominus cooperāte gratia, virtus possidetur humilitatis. Sapientiæ verò gustus precum interpellatione donatur. Sacra (quod dictum est) testantur eloquia: Contendite, inquit, incarnata veri- Luc.13
tas intrare per angustam portam. Arcta enim est humilitatis via, quæ ducit ad vitam, & pauci ingrediuntur per eam. De sapientia autem Iacobus Apostolus Iac.1
ait: Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Quamobrem si viriliter certare volueris, consequi poteris humilitatem, si verò orare iugiter, sapientiam. Optimè igitur ad impetrandum quod poscitur, cordis suffragatur humilitas. Nam humilium & mansuetorum orationem Deo semper placuisse probatur. Tanto itaque ad consequēdam sapientiam tua efficacior erit oratio, quanto in oculis domini inuentus fueris corde humilior.

De duplici modo orandi, & quibus singularis specialiter congruat. Cap. XV.

NIhil his, qui corporalem seu spiritualem solitudinem assequi conātur, sic expedire cognoscitur, quemadmodum orationis actus, non qualiscunque, sed eius quæ mente perficitur. Nam illa, quæ ex sola vocis prolatione agitur, communis cum sit, & ab omnibus exercenda, illis præcipue congruit, qui exterioribus implicantur negotiis & cum hominibus conuersantur, quorum mēs horis pene singulis per diuersa distrahitur. Quæ autem in spiritu consummatur, illorum tantum est, qui socialem fugientes vitam, ambulare volunt in spiritu & mundum cor Christo domino exhibere conantur. Isti etenim vigilanter corporalem solitudinem quærunt, qua mediante liberius ac mundius orationi queant insistere. Hoc autem non ex se peragunt, sed exemplo pariter, ac mediatoris nostri erudiuntur oraculo. O quoties ille desertis populis relictísque discipulis, vt oraret solus, subiit in montem? O quàm frequenter, sicut legitur, ipsum in orationibus Dei pernoctasse

noctasse cognoscimus. Hoc tamen egit, non vt captaret suffragium, quo puriores ad patrem preces funderet, sed vt orandi præberet exemplum, orationis institueret formam, solitudinem commendaret, faceret-
Matt.6 que quod ipse docuerat. Dixerat namque: Tu autem cũ oraueris intra cubiculũ tuum, & clauso ostio ora patrem tuum, & pater tuus, qui videt in abscondito reddet tibi. Sanè omnem spiritualis orationis regulam hoc mystico insinuauit eloquio. Non enim materialis domus tantum, sed cum orare desideras, cordis tui debes introire cubiculum, atque cogitationibus tuis portas obstruere, ne eis liceat vagari exterius, ac mentem ab orationis intentione diffluere. Ibi namque solus in secreto sic positus patrem tuum orabis in spiritu. Spiritus quidem quum sit Deus, illum in spiritu & veritate adorare oportet. Tales profectò adoratores quærit ex quo spiritus ante faciem nostram factus est Christus dominus. Taliúmque vota libenter exaudit, se illis offert, se eis amabiliter manifestat in spiritu, eósque cognitionis suæ luce irradiat, exultatione replet, accendit desideriis, ac deuotionis nutrit dulcedine. Interdum etiam ne torpore depresi iaceant, vel dubietate confusi resiliant, orantium infir-
Rom.8 mitatem adiuuat. Nam quemadmodum Apostolus ait, quid oremus, sicut oportet, nescimus. Proinde ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Magna prorsus impetrandi tunc est habenda fiducia, cum idem spiritus, qui postulat pro sanctis, pro nobis etiam in spiritu orare dignatur. Disce hunc orandi modum, qui ex spiritus sancti inhabitatione perficitur. Disce vbi veræ orationis sit locus, quid petere, qualitérve debeas postulare. Ista si scire neglexeris, nunquam orabis in spiritu, neque ad amabile contubernium peruenies sapientiæ. Tunc quippe oras in spiritu, cum repulsis phantasmatibus, inutilibus cogitationibus, mentem puram offers Deo, ita vt absque repercussione conscientiæ, precum tuarum exhibeas sacrificium. Tunc, inquam, oras in spiritu, cum desideriorum cœlestium calore cor æstuans, diuinis totum occupatur in laudibus, gratiarúmque actionum vota persoluit, propter quod interdum iubilo ineffabili completur & gaudio. Huiusmodi sanè orandi modus perfectorum est, qui sanctificati per gratiam, atque per charitatis habitum reformati in spiritu, terrena omnia, nunc orando, nunc meditando transcendunt. Desideriorum siquidem subleuati remigio, sapientiæ intima delectatione pascuntur. Ipsa sola est, quæ orationis magisterium docet, orandi multiplicat vota, diuinitatis tribuit gustum, suauitate affectum inebriat futuræque felicitatis pandit arcanum. Ipsa, inquam, est quæ inuitat cor hominis, sensum deprauatum illuminat, prostratam erigit spem, omnémque interioris domus habitatorem reformat in Deum. Porrò infinitus est sapientiæ thesaurus, mellifluus haustus, amplexus iocundissimus, fructus dulcis, delectabilis amicitia, hæreditas perpetua, sanctum connubium, immaculatus thorus, quo qui bene vsi sunt, participes facti sunt gloriæ Dei. Se namque tribuit quærentibus se non ficte, seque diligentibus caste humiliter ardentérque ostendit, & tanquam honorificata mater se illis beneuolam facit. Non autem amat fontem, non cupidum, non ebriosum, non inuidum, non iracundum, non impudicum, non elatum, non corde duplicem,
Sap.1 neque inania cogitãtem. Sic namque de illa scriptum

est: Spiritus sapientię disciplinæ effugiet fictum,
fert se à cogitationibus, quæ sunt sine intell…
tissime verò mansionem suam collocat…
rem spiritu, moribus mitem, propria alio…
gentem facinora, esurientem ac sitientem…
misericordem in proximos, corde mund…
mente pacificum. Nec immeritò. Nam i…
coinquinatum, nihil sordidum vel curuu…
me, quin potius est speciosior sole, & su…
stellarum dispositionem, lucíque compa…
tur prior. Illi sanè non succedit nox, nequ…
pat caligo obnubilans, quoniam candor…
næ, & speculum sine macula, splendor diuin…
tis, & imago bonitatis illius. Imago, inquam, …
pressa alicubi, nec formata ex aliquo, sed per …
tionem generata, coæterna & per omnia simil…
genuit illam sine temporis initio, sine sui detrime…
& absque cuiusquam suffragio. Quemadmodum ip…
de se inquit: Dominus possedit me in initio viarum
suarum, antequam quicquam faceret à principio. A…
æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam ter…
fieret, necdum erãt abyssi, & ego iam concepta …
Cæterum & per ipsam omnia facta sunt, siue quæ in…
cœlos sunt, vt angeli, archãgeli, throni, domina…
cæteriq; beatorum spirituũ ordines, agmina…
rum, seu quæ in cœlo fulgẽt sicut Sol, Luna, ac…
stellæ, siue quæ vegetantur in elementis & vni…
uersa per illam condita sunt. Sicut eadem a…
do præparabat cœlos aderam, cum eo cu…
componens. Quod autem ipsa de se, hoc P…
statur dicens: Quàm magnificata sunt o…
mine, omnia in sapientia fecisti, videlic…
tuo sempiterno, quod genuisti ante secul…
in te prout in psalmis legitur dixisse pa…
cor meum verbum bonum, verbum…
positum ex literis, vel syllabis, vel vo…
semper manens, cum illo cũcta disp…
egens, quoniam vnum cum patre est…
& pater vnum sumus. Tanta siquidem…
niti est similitudo, tantáque parilitas…
qui videt filium, videat & patrem, quia…
ræ cum illo, vnius substantiæ, vniúsque…
vnius maiestatis indiuiduæ, & incõfusæ. Ve…
alia est persona patris, atque alia filij, qua…
ria, vna eadémque sit amborum confite…
Pater autem Deus, sed non de Deo, quia a…
lius verò Deus, de patre Deo, non tamen…
inferior, sed coæternus, & consubstanti…
lum genuit. De quo Apostolus ait: Qui cu…
dor gloriæ, & figura substantiæ eius, porta…
nia verbo virtutis suæ purgationem pecca…
ciens, sedet ad dexteram maiestatis in exce…
pter humanitatis namque assumptam natur…
ad patris dexteram sedere perhibuit, non p…
turam verbi, quoniam Deus spiritus est, in…
simplicissimúsque. Nam vnus est Deus, vnus…
Dei & hominum mediator, homo Christus…
eo siquidem natura qua homo est corpore…
palpabilísque esse cognoscitur. Sed in ea q…
æternus, incorporeus, immensus atque in…
tẽdus est, carnalibus videlicet oculis, qui…
iudicare corporeis sensibus sibi notis. Ratio…
ac intellectuali spiritui intelligibilis atque c…
est. Quoniã verbũ est Dei virtus & Dei sapie…

admodum per quendam sapientem dicitur: Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mādata æterna. Vnus est altissimus creator omnium omnipotens, rex potens & metuendus nimis, sedens super thronum illius, dominans Deus. Ipse creauit illam spiritu sancto, & vidit & dinumerauit, & mensus est, & effudit eam super omnia opera sua. Secundum datum suum præbet eam diligentibus se. Non inquit secundum merita præbet eam, sed secundum datum suum, id est, secundum beneplacitum voluntatis suæ, quatenus non ex operibus tuis, sed præcipuè ex dantis misericordia illam consequi te posse confidas. Alioquin gratia non esset gratia, si ex operibus præberetur. Gratia autem propterea dicitur, quia gratis datur, & secundum beneplacitum largientis. Quamobrem vt datum illius gratiam esse cognoscas, sic ait Apostolus Iacobus: Si quis indiget sapientia postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Hanc igitur vt accipere mereamur postulemus in fide. Postulemus, inquam, vt non solum per fidem in nobis habitare dignetur, verumetiam donum, & inextinguibile lumen ipsius, quo mediante ad ipsam pertingere valeamus. Non enim ad illius cognitionem venimus, nisi ipsa se nobis insinuante ac dirigente nos. Insinuat namque se nobis, non per speciem aliquam, neque per formam corporalem, sed cordibus nostris infundit quoddam ineffabile lumen, spiritualémque dulcedinem, & suauitatem internam, cuius gustu lętificatur percipientis mens, & amore illius vehementer accenditur, adeò vt cuncta, quæ illi prius placebant, displicere incipiant, vilescant omnia, quæ ante cara videbantur. Nec ab re talis efficitur. Facultates quippe temporales ac preciosi lapides in æstimatione illius nihil sunt. Omne quoque aurum in comparatione ipsius arena est exigua, & tanquam lutum arbitrabitur argentum in conspectu illius. Soli preciositatem eius nouerunt, qui illa facti sunt digni. Hinc vniuersa contemnunt, cuncta, quæ in hoc mundo posident sponte derelinquunt, abnegant se, vt contubernio ipsius mereantur esse participes. Tanti namque est, & tam decora specie, vt agnita despici nequeat, quin potius gustantis, & videntis in se rapit affectum. Nonne amore regiæ dignitatis ipsius is captus fuerat qui dicebat, Super salutem, & speciem dilexi sapientiam, & proposui pro luce habere illam, quoniam inextinguibile est lumen illius? Hanc vtique amaui, & exquisiui à iuuentute mea, & quæsiui eam sponsam mihi assumere, & amator factus sum formę illius, quoniam doctrix est disciplinę Dei, & electrix est operum illius. Si diuitiæ appetuntur in vita, quid sapientia locupletius, quæ omnia operatur? Si autem sensus optatur, quis horum quæ sunt, magis quàm illa est artifex? Si iustitiam quis diligit, labores huius magnas habent virtutes, & si altitudinem scientiæ quis desiderat, sapientiam habet, quæ scit præterita, & de futuris existimat, scit versutias sermonum, signa & monstra antequam fiant, & euentus temporum & seculorum. Speciosissimam insuper huius elegátiam gloriosi cōtemplantur martyres, qui venusto illius electi visu, gustuque pasti dulcissimo, tam alacriter támque constanter, omnium tormentorum minime formidarunt atrociter supplicia. Fateor quoniam regina austri consurget in iudicio, cum præsente generatione ingrata & tepida, ac damnabit eam. Quæ relicto regno venit de finibus terræ audire Salomonis sapiētiam, hominis mortalis & peccatoris. Quid (oro) dicturi sumus in extremo examine, quando ipsam sapientiam negligimus agnoscere, ac in cordium nostrorum suscipere penetralia? Illa audito rege inquit: Maior est sapientia tua, & opera tua, quàm rumor quem audiui. Beati viri tui, & beati serui tui, qui sunt coram te semper, & audiunt sapiētiam tuam. Nos autem minime dignamur opera mirifica aspicere sapientiæ, quæ fulgent in cœlo, & in terra. Nam vniuersi decor, in quo ipsius elucet potestas, bonitas, virtus, atque diuinitas, tanquam clarissimum intellectui nostro obiicitur speculum, vt ipsam cognoscamus in illo. Obturamus quoque mentis auditum, vt non saluberrima eius monita percipiamus introrsus. Hinc est quòd per vitiorum anfractus & ignorantiæ deuia erramus vt cæci, quoniam locutionum ipsius nescimus mysteria. Dominus autem solus est, qui docet hominem scientiam, quemadmodum scriptum est: Nemo potest scire sensum domini, nisi ipse sapientiam dederit, miseritque spiritum sanctum suum de altissimis, qui de his, quæ grata sunt ei, erudiat illum. Erudit planè humanum cor, illíque manifestat incerta & occulta sapientiæ ipsius, duntaxat vocem inquitantis ac pulsantis audire nō spernat. Cuncti igitur, quibus ad intelligendum est datum cor docile, studeant redire ad se, & in se spiritualem ædificent solitudinem, vt in ea frequenter inhabitent. Orationi vacent assiduè, in diuinis meditentur eloquiis, creaturarum contemplentur speciem, & potissimum discant agnoscere quæcunque illis in spiritu loquitur sapientia. Ne forte (quod absit) in sui perniciem co- *Prouer.1*
gantur audire sententiam, quam per Salomonem suis minatur contemptoribus dicens: Vocaui, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo & subsannabo, cum vobis, quod timebatis, aduenerit, cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me, eo quòd exosam habuerint disciplinam, nec acquieuerint consilio meo, & detraxerint vniuersæ correctioni meæ.

Quantum sit necessarium spiritualem solitudinem sectantibus, discretionem habere spirituum.

Cap. XVI.

OPtimè ad consequendam, custodiendámque spiritualem solitudinem, opitulatur discretionem habere spirituum, *Sap.9*
quæ sapientiæ spiritu operante percipitur. Non enim valet humani acumen ingenij per ipsum penetrare, quæ spiritus sunt, dicente sic sacro eloquio: Cogitationes quippe mortalium timidæ, & incertæ prudentiæ vestræ. Quoniam corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Cæterum si difficile existimamus, quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt, inuenimus cum labore, quæ in cœlis sunt, & in verbi latent arcano, atque operatur spiritus, quis inuestigabit? Apostolus hoc insinuans *1.Cor.2*
ait: Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Id solum autem potest ipsa sapientia, quæ propter sui munditiam attingit à fine vsque ad finem fortiter

Ibidem titer, & disponit omnia suauiter. Quamobrem idem *Heb.4* Apostolus dicit: Spiritus scrutatur etiam profunda Dei: alibique: Validum est verbum Dei & efficax, & penetrabilius omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis. In eo igitur quòd scit omnia, & cordium occulta rimatur, absque velamine valet proculcubio, quibus vult, & quando vult humanarum, naturalium, atque spiritualium rerum præbere scientiam. Nemo itaque aliunde horum, quæ illum latent, quærat habere notitiam, quàm ab eo, cui vniuersa sunt aperta & nuda. Reprehensibilis & correctione ille dignissimus est, qui ab alio quàm à Deo, qui per spiritum suum mysteria loquitur, occulta manifestat, reuelat futura, inuisa cognoscit, & diiudicat spiritualia, spirituum discretionem arbitratur se posse percipere. Omnes profectò opinando loquuntur, qui de his, quę per immissionem, vel per reuelationem, seu per infusionem aguntur in homine fari volunt, nisi per sapientiæ donum discernendorum spirituum cognitionem habuerint. Nam quemadmodum nullus hominum scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui *Rom.11* in illo est: ita & quæ Dei sunt, nemo cognoscit, nisi spiritus Dei. Quis enim (inquit Paulus) cognoscit sensum domini nisi spiritus domini, qui instruit eum? Hinc est quòd tantum homo spiritualis, qui discretionis donum percepit ex munere, diiudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur. Proinde dat sana consilia, fraudes spirituum detegit immundorum, & propria singulis tribuit salutis monita, hoc in illo spiritus operante scientia. Quamobrem Apostolus (qui ob multorum eruditionem specialiter donum hoc fuerat consecutus à domino) confidenter aiebat: Nos autem, inquit, non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis. Quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Magni ergo ex hoc periculi res esse cognoscitur, quempiam spiritualis solitudinis studia, absque discretione hac, siue directore perito velle sectari, præsertim cum nunc immissiones, nunc reuelationes, nunc infusiones fiant in nobis. Infusiones videlicet per spiritum, reuelationes per angelos, & immissiones per spiritus nequam, quemadmodum scripturarum euidentissime testimonio comprobatur. Patet namque perspicuè, quoniam à Deo per spiritum infusiones fiunt, ex quibus futura & oc-*Iohel.2* culta noscuntur. Sic enim per prophetam dominus loquitur dicens: Et erit post hæc: Effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri, & filiæ vestræ. Iuuenes vestri visiones videbunt, & *Ioan.3* senes vestri somnia somniabunt. Dominus ipse, in Euangelio ait: Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, sed nescis vnde veniat, aut quò vadat. Quòd autem reuelationes per angelos perficiãtur, multis in locis scripturarum sanctarum narrant volumina, vt claret in Abraham, Loth, Iacob, Mose, Iosue, Iepte, Manue, Petro, Ioanne, & in aliis quàm plurimis. De im-*Ioan.13* missionibus verò quæ per dæmones fiunt, ait Ioannes in Euangelio: Et cœna facta cum diabolus iam misisset *Psal.77* in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Scariothis. Et in psalmis propheta inquit: Misit in eos iram indignationis suæ. Indignationem, iram, & tribu-

lationem, immissiones per angelos malos. Cu...
tur hæc, quæ memorata sunt, quoniam non pa...
in spiritu ac inuisibiliter peragũtur, difficillim...
scuntur, & vt arbitror à nemine ad plenum
perfectè. Quis (quæso) mortalium intellig...
immissiones facit diabolus, quandóve ad c...
loquitur, cum ambo in spiritu id pari m...
ciant? Nónne frequentissime ipse Satanas ...
rat se in angelum lucis, falsum pro vero ins...
imprudentes decipiat, atque incautos? O...
quotidie legimus, audiuimus, nouimus corru...
posito sanctitatis, quoniam antiqui hostis m...
gnouere insidias? Suadent ipsi maligni spiritus...
dum prolixa ieiunia, immoderatas vigilias, opera...
nuum, corporalem solitudinem, conuersari a...
inepte gaudere, contristari supra modum, zelum ...
prudentia, compassionem absque iustitia, innumera-
que alia, quæ de bonorum sunt gerere, cum intentione fallendi. Sciunt namque quòd nihil prodest bonum agere, nisi etiam fiat bene. Eo videlicet modo, ea
mensura, eo tempore, eáque intentione, qua virtutis
nequaquam prætereat limites. Cæterum si ieiun...
ris immoderatius debito, si erogaueris paupe...
non vt expedit, si proximis te exposueris inco...
vel boni quippiam perfeceris imprudenter, ...
cies, quin potius delinquendo deficies, erísque...
cis tuis ridiculus, neglector tui, & gratiæ asper...
dum bonum agens male, lux tibi computa...
nebras. Ista igitur vt sapienter euites incomm...
que euadas venatorum spiritualium laqueos...
nenter dominum deprecare, vt discretion...
tuum tibi impertiri dignetur, prudentiæ lu...
num sapientiæ, humilitatis affectum, ac tim...
Ista prorsus suum non sinunt Dei gratia ...
sorem. Cæterũ quoúsque quæ dicta sunt ...
ficaciter, sensum proprium fuge, altum ...
tatis impetũ, tui fiduciam, proximíque ...
quoniam sapientiæ dono, quod discern...
hæc aduersari noscuntur. Nam testante ...
cobo, quę desursum est sapientia, primum ...
dica est, deinde pacifica, modesta, suad...
consentiẽs, plena misericordia, & fructibus ...
dicans sine simulatione. Habet planè ipsi ...
virtutum omnium aggregationem, Dei gra...
men præclarum, quod omnem abigit igno...
liginem, quæ saluti inimicatur animarum. ...
tur sapientiæ implora suffragium, donúmque ...
dula oratione deposce, dominus quippe solus ...
præbet sapientiam infundítque humilibus di...
nis scientiam. Quamobrem accede frequen...
eum, ipsiúsque ineffabilem clementiam ex to...
cordis exora & dic: Deus patrum nostrorum, ...
mine totius consolationis & gratiæ, qui semp...
verbo tuo perfecisti vniuersa, & sapientia tua ...
ginem tuam creasti hominem, illúmque con...
vt dominaretur creaturæ tuæ, quæ à te facta est ...
da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam, ...
mediante te disponam vitam meam, cunctaque ...
ra mea secundum te, & in directione cordis ...
faciam & iustitiam. Obsecro mi domine, mitte ...
de sede magnitudinis tuæ, vt me in aduersis ...
regat in deuiis, erudiat in dubiis, atque in prosp...
extollar, custodiat. Adde nihilominus huic ...
tioni tuę, obseruationem mentis, & discussion...
...

gilem, quatenus assuescas agnoscere prudenter, quæ que versantur in te. Si enim absque examine, cogitationibus tuis accommodabis assensum, procul dubio delinques assiduè, & ad discretionis donum nunquam attinges. Nequaquam immediate charismata spiritualia largiri consueuit omnipotens, sed vt plurimum ex precum importunitate, exercitatione laudabili, atque concepto amore virtutum. Optime tamen opitulatur ad consequendum discretionis lumen interdum collationem habere cum patribus, atque maiorum subesse iudicio: eorum videlicet, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali. Non enim omnes ætate longęui, aut confecti abstinentia, ad præbendum consilium idonei sunt. Senectus autem venerabilis non diuturna, neque annorum numero computata, cani quippe sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Illorum igitur adhære consiliis, eorúmque imitare prudentiam, qui propria edocti experientia, se cum cooperante gratia, iudicare valent quæ sit voluntas Dei dæmonúmque fallacia. Beatus profecto qui per infusum lumen adeptam humilitatem, iniunctámque gratiam diaboli minime ignorat astutias. Beatior autem ille, cui ex contubernio sapientiæ, ex familiaritate Dei prærogatum est internas reuelationes atque spirituales infusiones agnoscere. Has quisquis nescit, ô quàm sæpè sanctorum angelorum monita spernit, ac vtilibus exhortationibus resistit incautè? Ipsi etenim angeli spiritus ex indicto sibi ministerio introrsus nobis loquuntur salubria, & de occultis erudiunt, prout expedire cognoscunt. Excitant Psal. 46 quoque nos, vt oremus iugiter, Deo assistamus in spiritu, atque alacriter psallamus, & dicunt: Psallite Deo nostro, psallite, psallite regi nostro, psallite sapienter. eum cum viderint nos nugis, iocis, delectationibus are, & fabulis, pulsantes clamant ad cor, conscientiamque redarguunt, vt resipiscamus, quatenus ad emendatiorem vitam nos reuocent. At verò si nos torpentes aspexerint, agnouerintque diabolicis immissionibus præbere consensum, in facinoribus turpiter delectari, mente defluere, rixari corde, concupiscere temporalia, atque alienari à Christo, terribiliter intonant, & resolutionis corporis, extremi iudicij, inferni supplicia, ac æternæ calamitatis inferunt cruciatus. Cæterum si nos persenserint feruentes spiritu, domino seruientes, in tribulatione patientes, fratrum necessitatibus communicantes, ex corde gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus, supra modum lætantur, dominúmque laudant. Tunc vota nostra altissimo offerunt, orationes perferunt, ascendunt & descendunt, hortantur & docent, erigunt & protegunt, præcedunt & custodiunt, reuelant & admonent nos caritate feruida, æmulatione sancta, inatione pia, exercitatione indefessa, dilectione iuda, atque communicatione syncera. Vniuersa hæc t in spiritu disponente patre, verbo insinuante, gente paracleto, trahente pietate, gratiáque co. Quis sapiens mente conspiciet hæc, & intelligericordias domini? Maximum profecto diuinæ onis indicium est, quòd cœlorum ad nos de dominus ciues, qui nos in huius vitæ naufragio periclitari non sinant. Omnes, vt ait Apostolus, ministratorij spiritus sunt in ministerium missi, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Quamobrem opportunum satis & congruum esse arbitror, vt sancta illorum angelorum agmina veneremur ex corde, obseruemúsque illos, quando suum circa nos exhibent ministerium, quatenus operum eorum non simus ignari & ingrati. Gaudeant & ipsi minime erga nos in vacuum laborasse, seu cucurrisse. Noli igitur ô homo tale conditoris tui negligere munus, noli, inquam, custodis tui angeli beneuolentiam spernere, paruipendere ministerium, suffragium abiicere, & ignorare consilium. Sta super custodiam tuam. Et dum oras, legis, sedes, ambulas, loqueris, vel aliud agis, attende diligenter quæcunque versantur in te. Tibi assistunt angeli, à dextris boni, à sinistris mali. Eorum singuli, vt te rapiant ad se, illísque consentias. Boni nanque semper suadent bona, ad orandum prouocant, excitant ad compunctionem & fletum, Dei scientiam ingerunt, timorem filialem docent, pacificant mentem, cogitationes ordinant, spei infundunt dulcedinem, occulta pandunt, custodiunt vnitatem, legis instruunt seruare mandata, obtemperare Deo subesse maioribus, pacem diligere, humilitatem sectari, & cuncta odisse, quæ norunt repugnare virtuti. Mali autem ad hoc vigilant, vt confundant rationem, tepefaciant affectum, fœdent mentem, eneruent propositum, intentionem polluant, dissipent cogitationes, seu cogitatus, deuotionem auferant, bonas impediant actiones, confusionem faciant, impellant ad casum, & pertrahant per elationis tumorem ad interitum sempiternum. Proinde in omnibus quęcunque meditaris vel facis vt malorũ angelorum fallacias superes, pertingásque ad bonorum consortia, noli altum sapere, sed humiliter time. Est quippe humilitas discretionis magistra, quæ te de vniuersis erudire valebit quæ versabuntur in te atque ad secretum verbi introducere cubiculũ, in quo dignante ipso sapientiæ eius poteris arcana percipere, sanctíque amoris experiri prçludia.

Quòd spiritualis gustus sapientiæ, omnem pracellit delectationem, quæ ex creaturis percipitur.

Cap. XVII.

Quemadmodum Solis claritas Lunæ syderúmque præcellit lucem, ita sapientiæ suauissimus sapor omnem quæ ex creaturis sentitur superemi net corporalem, seu spiritualem dulcedinem. Illa etenim, quæ per creaturas percipitur, quamuis humanum affectum mulceat, cordísque palatum delectet, nequit tamen plenam satietatẽ afferre. Vicissitudine quippe sua amantis inquietat animum: qui naturaliter eo quod diligit, frui sempiternaliter concupiscit. Merito igitur quicquid Deus non est, quoniam imperfectum est, dilectori suo consummatam lætitiã præbere non valet. Nam humanus affectus naturaliter potiora se appetit, cupitq; semper ad altiora eousq; conscẽdere, quoúsque pertingat ad id, quo nihil est melius. Quis quæso mortalium eorum videlicet qui diuino carent gustu, temporalia ambire desiit, atque cupiditatibus suis terminum posuit? Alius quidem sicut videmus terrenis facultatibus, vt locupletetur desudat: alius labentibus dignitatibus attolli quærit: alius verò voluptatibus carnis saturari desiderat. Sunt etiam innumeri qui scire volunt, omnéque indultum tempus in arcana elementa huius mundi, siue præteritorum patrum decre-

ta, vel naturalium inquisitionem expendunt. Horum autem nemo ad satietatem apprehendit, quod quęrit, neque valet peruenire, quò tendit. Nam si quis omnium mundanarum literarum scientiam habuerit, si quis vniuersas seculi assecutus fuerit voluptates, adhuc in animi sui egestate laborat. Quoniam illo vnico & summo caret bono, in quo cunctarum delectationum suauitas, omnísque scientiæ exuberat plenitudo. Possunt vtique creaturæ quandam temporalem, ac momentaneam amatoribus sui delectationem conferre, satiare autem affectum minimè: non enim valet vasculum haurientibus se alium quàm eum continet, præbere liquorē. Omnis autē creatura siue sit terrena siue cœlestis, in eo ꝙ creatura est, sibiipsi omnino non sufficit. Verū si non sibi, cæteris qua ratione sufficiet? Propria siquidē egestate quæq; impulsa, semper in motu est, semper apprehēdere nititur, quod concupiscit, quatenus à cōcupiscentiæ suæ motu cōquiescat. Nam sicut oculus non satiatur visu, nec auris impletur auditu: ita neque humanum cor cognitionis ac dilectionis affectu. Quęrit anxię, vt reperiat in quo delectabiliter requiescat. Cæterum si cogitando mare perlustret & aridam, cœlum rimetur & astra, cœlestiúmque spirituum vniuersam contempletur militiam, nec sic inueniet, quo rite fruatur, qualemcunque in horum consideratione, quamuis nō plenam admittit dulcedinem. Tantum quippe iocundatur in istis, quantum eidem veritatis interlucet serenitas, quoniam iuxta cognitionis mēsuram spirituale pręstatur & gaudium. Non enim valet quis quicquam diligere, nisi id quod diligendum esse censuerit. Trahitur prorsus humanus affectus ex veritatis agnitione, eo feruentius, quo
Ioan. 17 intuetur clarius. Hæc est inquit dominus vita æterna, vt cognoscant te solum Deum & quem misisti Iesum Christum. Non ait hæc est vita æterna vt diligant te, sed vt cognoscant te. Nouerat dilectionem veram sine conspicua cognitione esse non posse. Hinc est quòd ipse prius venit in carne, miracula edidit, & diuinitatis opera præmonstrauit insignia: deinde paracletum misit, quatenus ascendendi ad dilectionem iure seruato, antè erudiretur ad fidem, demum intelligendo qui deberet merito diligere, amoris vreretur incendio. Iuste itaque peccatorum damnatur affectio, dum negligunt prius rationabiliter considerare quid diligant. Sensibus corporis credunt, carnis voluptates sectantur, quoniam discretionis recto carent examine. Cúmque solo visibilium ducuntur affectu, omnia sibi arbitrantur posse licere, quæ libent. Huiusmodi omnino falluntur & propriæ affectionis satietate priuantur, molientes ex arente fonte aquæ salutaris haurire liquorem. Redeant igitur tales ad se, desinant beatitudinem quærere vbi nō est agnoscántque nullam creaturam sibiipsi ex se posse sufficere. Quæque autem non per se, sed gratia sui conditoris secundum propriam naturam fit locuples. Non ergo riuulorum dulcedinem quærat, qui satiari desiderat, sed fontis illius
Psal. 35 videlicet de quo propheta canit in psalmis: Quoniam aput te inquit domino, est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Si potum vitæ & spiritualis suauitatis delectabilem gustum cupis haurire ex fonte, præcedat te lumen, tecum sit sapientia, sciens pro certo quòd non nisi præeunte lumine pertingere valebis ad
Eccl. 1 fontem. Comitantur simul lumen & fons, sicut legitur: Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis. Fontem

quippe illum esse dixerim, qui iustitiam siti[...]
felicitatem ac perpetuam satietatem præbe[...]
vtique propheta percepturum se comme[...]
cens: Ego autem in iustitia apparebo cons[...]
satiabor cum manifestabitur gloria tua. D[...]
sio, cælestis gloria, verbum patris, reuela[...]
veritas absque velamine conspecta, fons
torrens voluptatis æternæ. De ipso inde[...]
lympidissimæ sapientiæ emanant aquæ, q[...]
sum irrigant paradisum, non illum de quo p[...]
dientiam expulsus Adam, sed ipsum in quo t[...]
liter post resurrectionem ingressus est Chri[...]
angelorum archangelorúmque concinunt cho[...]
virtutes, dominationes, potestates regnant, & C[...]
bim: vbi thronis & potestatibus associati sunt S[...]
phim: vbi patriarcharum & prophetarum aggreg[...]
est numerus: vbi Apostolorum, Martyrum, & Conf[...]
sorum gaudet exercitus: vbi pariter omnium electo[...]
rum animæ iocundissima Dei visione lætantur. Ibi
plane cuncti, qui assunt, affluentissime de eodem fonte potati inebriantur ab vbertate delectationis illius
& quadam voluptatis inundatione pinguescunt, a[...]
vt prę nimietate exultationis & gaudij sine vlla i[...]
missione conditoris sui intendant laudibus, c[...]
flammescant, admiratione suspirent, iubilatio[...]
pudient, & consona illum cordis modulatio[...]
ficent. Non capit sensus, oculus non videt, aud[...]
percipit, neque viatoris attingit animus quan[...]
rum beatitudo, bonum ineffabile, sempitern[...]
dilatata possessio, pacata requies, exuberans[...]
interna refectio, spiritualis dulcedo, amo[...]
hementia. Equidem in illa regione diei no[...]
nox, securitatem non perturbat metus, ne[...]
tem commaculat, luctus. Diem quippe il[...]
nat iustitiæ sol, qui nescit occasum: secu[...]
eius Dei visio collata confirmat. Fru[...]
regnantium felicitatem facit esse perp[...]
gloriosa dicta sunt de te regio sancta? Si[...]
omnium habitatio est in te. Ad te san[...]
meum. In te requiescit spes mea: te am[...]
meus. Quoniam in te Deus meus, amor m[...]
mea, hæreditas mea, lætitia mea, præmium[...]
demptor meus, dux meus, lux mea, pax mea, [...]
tio mea, dominus & saluator meus. Qui p[...]
indeficiens lumen, sempiternum verbum, [...]
patris, angelorum decus, præclarissimum [...]
imago Dei, inuisibilis animarum sponsus, lu[...]
extinguibilis, hominum mediator, atque æter[...]
almificus fons, de cuius meatu purissimo irrigu[...]
perius, atque irriguum emanat inferius. Super[...]
dem vt satietatem & vitam, vnitatem & requie[...]
men & pacem, immortalitatem & præmium, i[...]
ruptionem & gloriam, necnon perpetuitatem [...]
lo triumphantibus afferat & coronam. Inferius [...]
vt tribuat certantibus robur, oneratis auxiliu[...]
men mœstis, peregrinantibus spem, præsidi[...]
consolationem paruulis, humilibus gratiam[...]
tibus fidem, naufragantibus salutem, merced[...]
nentibus, Euangelizantibus verbum, virtut[...]
strantibus, cohabitantibus concordiam, [...]
bus gaudium, erudientibus scientiam, atque [...]
rum contemplationi vacantibus gustum. Iuxta [...]
lorum capacitatem illabitur de superioribus i[...]
credentium, & se manifestat in lumine, no[...]

naturali,ſed ſpirituali atque infuſo. Quoſdam autem ex ſui benignitate replet ſapientia, nonnullos ſcientia, aliquos fide, quoſdam ſpirituum diſcretione perornat. Quis(quæſo)tentationes varias,& ſeductorij ſpiritus poſſet euitare fallacias, niſi diſcernendi gratiam perciperet deſuper? Verum quis mortalium præſentis exilij ærumnas, vel carnis à ſe poſſet abdicare illecebras, ſi nō formata fides futuræ vitæ inſinuaret arcana? Cæterum dono deficientes ſcientiæ, nonne ſuperuacue tradita diuina fuiſſe viderentur eloquia? Poſtremo ſi aliena ab hominibus fieret ſapientia, quonammodo contemplando raperemur in cœlum,& in ſpiritu promiſſæ felicitatis primitias ſentiremus? Equidem de ipſo, de quo myſticè loquimur fonte, ad inſtar illius, qui in paradiſo deliciarum eſt poſitus, ſpiritualia quatuor, quæ memorata ſunt, emanant flumina, quæ vniuerſam interioris hominis perluſtrant terram, eámque deſideriorum cœleſtium floribus, virtutum germine, ac bonorum operum fructibus faciunt eſſe fœcundam. Nequaquam tam vberem humana mortalitas valeret iuſtitiæ afferre meſſem, ſi non verbi Dei ſtillicidijs impinguaretur interius. Nā quemadmodum *nix* deſcendens de cœlo terram inebriat ac *germinare* eam facit, dátque ſemen ſerenti, & panem *ad manducandum* tribuit, ita & verbum, quod ex ore patris omnipotentis egreditur, cum ſe mortalium infundit cordibus, ad illum qui eum genuit, non reuertitur vacuum, ſed in ſe ſuſpiciente fructificat affatim. In incipientibus quidem triceſimum, ſexageſimum in proficientibus, at verò centeſimum in perfectis exhibet fructum. In primis nanque vernantem & redolentem producit florem, immaturum fructum gignit in mediis, verum in vltimis & viſu pulchrum, & guſtu ſuauiſsimum reddit, atque vberrimum. Deuotionis quippe ſanctæ ſuper illos imbrem infundit, ac ſapientiæ ſuæ luce clarificat, vt nec ignorantiæ voluantur in tenebris, neque ſpiritualis ſiccitatis ariditate tabeſcant. Huiuſmodi ſanè ſunt opera tua domine Ieſu ſapientiæ clariſsimū, ac inextinguibile lumen, atque *diuinæ dulcedinis* viuus ac indefectibilis fons. Tua nanque *præſentia* delectabili & ſancta, fugas tenebras, noctem repellis, aereas poteſtates coercendo confundis, dulceſcit cor, deuotionis fluunt aquæ, animus caritate liqueſcit, exultat ſpiritus, inardeſcit affectus, amor eleuatur, iubilat mens, reſonant laudes, vota redduntur, omníſque ſpiritualis animæ vigor lætatur in te. Lætatur inquam, reperiſſe quem diligit, & in ſe ſponſum ſuſcepiſſe, quem colit. O quantus amor, quam ignita deſideria, qualis locutio, quam pudicus exhibetur amplexus, cum deſcendit ſpiritus, obumbrat paracletus, altiſsimus illuminat, adeſt verbum, ſapientia loquitur,& complectitur caritas. Tunc quippe templum Dei efficitur anima, ſapientiæ ſedes, pudicitiæ habitaculum, arca fœderis, tabernaculum ſanctitatis, ſponſi thalamus, ſpirituale cœlum, benedictionis ager, myſteriorum domus, ſponſa cariſsima, amœnus ortus, nuptiarum locus, atque multis virtutibus conſitus paradiſus. In quem videlicet deſcendit dominus angelorum, & rex gloriæ, non vt ambulet ad auram poſt meridiem, quærátque præuaricatores latitantes inter condenſa lignorum nuditatem propriam erubeſcentes, ſed copulet ſibi cariſsimam ſponſam, amore languētem, deſideriorum floribus fultam, atque malorum punicorum virtutibus ſtipatam, præſtolantem dilectum ſuum, atque elegantiſsimi ſponſi obſeruantem aduentum. Conſcientiæ ſiquidem puritate refulgens, pudicitiæ candore veſtita, ac bonarum actionum margaritis ornata nequaquam iudicis formidat aſpectum, ſed concupiti ſponſi deſideratam anhelat intueri faciem, quam contemplari æſtuant angelorum ipſa beata agmina. Caſtiſsimo verò illius contubernio fungens, quid ab eo percipiat, quid in corde ſentiat, quam vehementer inardeſcat, quomodo ingeminet amoris carmina, amatoriáque prorumpat in verba, ſola quæ experitur nouit. Sentiri quidem poſſunt, proferri autem minimè, quoniam ſpiritualia arcana atque diuina ſunt, quæ nō licet loqui, ne ſponſo diſpliceat, qui zelotypus eſt, cordíſque diligit inhabitare ſecretum.

Quare Dei dona non ſint propalanda,& quæ ſint exercitia mentis, in quibus ſe occupant qui ſpiritualem poſſident ſolitudinem.

Cap. XVIII.

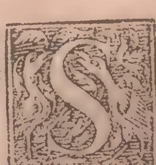
EXperientia inſinuāte hoc nouimus, quòd ſingula quanuis ſint magna quantúmque precioſa, formoſa & ſancta, immoderatius tamē debito propalata vileſcūt. Hinc ſpiritualia ſunt ſilentio dona tegenda, ne vilipendantur ab iis, qui ſolum quæ carnis ſunt ſapiunt. Sunt prçterea aliis occultanda de cauſis, ne videlicet inimicis noſtris nota fiant, illáque nobis conentur diripere. Néve inſoleſcat animus, ſéque gloriando inaniter bonum quod intùs percepit, amittat. Iacturam quippe hanc non patitur humilis, neque is quem ſimpliciter ſecum habitare delectat. Quoniam cōgregatas ſecum ſpirituales portat diuitias atque in latiſsimo cordis ſecreto imprædabilis perſeuerat. Prophetæ admonitionem perficit dicentis: Præuaricatores redite ad cor. *Eſa.46* Paſtoris etiam vocem, introrſus qui ait, Illius præſentiam veneratur in ſpiritu, eiúſque exhortationis iuſſa non negligit. Propterea cunctam mētis ſuæ familiam in obſequium redigit Chriſti, nullam foris ſine cauſa vagari permittit, nullámque ocio vacare interius. Maxima proculdubio pace potitur, dum cogitatus ſuos prudenter ordinat, repellit noxia, compeſcit lubrica, obhorret indigna, admittit gratiam, ſuſpirat ad regnum, renouatur frequentiſsimè iuxta apoſtoli doctrinam ſpiritu mentis ſuæ, nouum induit hominem, qui ſecundum Chirſtum formatus eſt, cupit totis viribus cordis tenere munditiam, liberúmque à temporalium curis ſatagit poſsidere affectum. O quoties cęlum pulſat gemitibus, lacrymas amoris fundit, deſiderat corporis reſolutionem, concupiſcit beatam requiem, angelorum poſtulat aſſociari agminibus, cæleſtíſque patriæ gloriam contemplando miratur dicens: Quàm *Pſal.83* dilecta tabernacula tua domine virtutum, concupiſcit & deficit anima mea in atria domini. *Pſal.25* Iterúmque: Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum poſſeſſionis gloriæ tuæ. Sane in his ſpiritualibus ſtudiis delectabiliter occupatus, ô quàm ſæpe rapitur ſupra ſe, quanta mentis iubilatione lætatur. Beatis interdum ſpiritibus copulatus regis gloriam, regni magnificentiam, conuiuantium lætitiam, affluentiam deliciarum, ciuitatis meditatur decorem illius ſupernæ Hieruſalem, quæ plena eſt laude, coruſcat lumine, magnitudine dilatata, & vndique exultatione profuſa, quemadmodum de ipſa ſic legitur: Portæ Hieruſalem ex ſaphyro, & ſmaragdo ædificabuntur, omnis circuitus *Tob.13*

muri eius ex lapide mundo,& candido. Omnes plateę eius ſternentur auro,& per vicos eius Alleluya cantabitur. Hoc idem pſaltes egregius contemplatus aie- *Pſal.83* bat domino: Beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. In huius igitur ciuitatis gloria, dum trahitur amantis affectus, ineffabili illuſtratur lumine, clarificatur fide, iocundatur in ſpe, charitate flammeſcit, ſemperque ibi cupit aſsiſtere, vbi nouit abſque conturbatione aliqua ſempiternaliter debere in domino lætari. Ibi tunc cogitatione tenetur, amore paſcitur, deſideriis æſtuat, debriatur dulcedine, deuotione liqueſcit, ſuperabundat gaudio, & incredibili quadam ſuauitate perfruitur, lacrymas interdum ſine ſtrepitu fundit, ſine voce gemit, currit ſine motu, & abſque carnis vlla colluuione fœdatur. In huiuſmodi ſanctæ caritatis præludio, omnium quę foris ſunt obliuiſcitur, nullam exiſtimat corporis neceſsitatem, non ſentit tentationum moleſtias, nec vllam appetit delectationem ſeculi, neque aliquos patitur inimicorum inſultus: ſed maxima pacis tranquillitate, ac animi iubilatione repletus, flagrantiſsimo amore, quantum poſsibilitas admittit humana, ſemper in eo concupiſcit perſeuerare quod eſt. Equidem præ dilectionis vehementia vnioníſque ſolatio, omnis mora illi videtur breuiſsima, delectatio exigua, affectio parua, guſtus modicus, remota inhæſio, votis (ô quam ignitis) fertur in Deum, quibúſve facibus incenditur caritatis? Tacet lingua, conquieſcit auditus, cæteríque ſenſus ſopiuntur, dum amoris hæc feſtiua ſolẽnitas rationaliter celebratur in cælo. Verum dum poſt guſtatam ſuauitatem, affectus relinquitur ſibi, cogitúrque redire ad ſenſus, quantus lacrymarum profluat imber, quàm crebra erumpãt ſuſpiria, quámque exuberans dolor animum complectatur, amantis minime humanum eloquium valet exprimere. Nam iuxta menſuram perceptæ delectationis geſtatur & mœror neque aliunde vllam coſolationem admittit, niſi quòd ſperat iterum in illud redire, quod fuit. Hac de cauſa ſolicite ſeceſſus quærit & angulos, hominum conſortia fugit, vt totus ad ſe redire valeat, ſecúmque tacita cogitatione reuoluere, quàm magna ſit multitudo ſpiritualis dulcedinis, quam ipſi dominus reuelare atque communicare dignatus eſt, quanta illius dignatio, quámve prærogatiua extiterit ſingularis, quæ hanc in ſe ipſe percepit. In meditatione autem hac, amoris exardeſcit ignis, gratiarum reſonãt actiones, deuotionis ardor accreſcit, humilitate interiora complentur, atque propheticum illud pia modulatione cãtatur: Quid enim mihi eſt in cælo, & à te quid *Pſal.72* volui ſuper terram? Defecit caro mea & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Beati plane, quemadmodum in pſalmis pronunciat vates, *Pſal.31* quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorũ tecta ſunt peccata. Non tamen minus anima quam dominus Ieſus ex dilectione præcipua ſibi elegit, & aſſumpſit in ſponſam. Cuilibet nanque iuſto per compunctionem cordis abolentur delicta, atque per caritatis donum multitudo operitur facinorum, vtrunque verò ſupergreſſa eſt ſponſa: lauit lectum ſuum per noctes ſingulas, lacrymíſque rigauit mentis ſuæ ſtratum, propterea à peccatorum ſordibus facta eſt munda, & ſuper niuis candorem dealbata eſt, adeò vt ex hoc aſpectibus ſponſi effecta ſit grata, nedum ex candore munditiæ, verum etiam ex flagrantiſsimæ caritatis incendio, per quod ſcelerum ſcoria vniuerſa depoſita, aurum fa- cta eſt mũdum, ignitum, probatum atque perfectu[m]. Caritatis ſiquidem erga ſponſum telo transfixa amo- ris ſuauiſsimum vulnus geſtat in corde frequenter c[la-] mans & dicens: Vulnerata caritate ego ſum: vrget [me] caritas de caritate loqui, cogitare atque clamare. N[e-] mo facile illius animæ quæ ſortita eſt gratiã, vt ſpon- ſa cenſeatur & ſit, valet amoris vehementiam expri- mere, puritatem retexere, ac perfectionem ſequi. S[tu-] det quippe grauitatem cuſtodire in moribus, innoc[en-] tiam ſeruare in corde, fraternitatis tenere vnitat[em,] compaſsionem exhibere afflictis, loquacitatem ta- turnitate compeſcere, edacitatem ſobrietate reſtrin- gere, elationem humilitate ſuperare, ſe odientes di[li-] gere, inimicis benefacere, pro perſecutoribus *exorare*, nullo inuidiæ morderi aculeo, nocere *nemini, nulli* detrahere: ſed vniuerſos tanquam ſe *dulci* complecti dilectionis affectu. Quamuis enim *multi* ſeruorum Chriſti ſpirituales diuitias congregent: iſta tamen ſupergreditur vniuerſos, ita vt ei merito illud Cantici congruat canticorum, quod ſponſi voce dicitur: Sexaginta ſunt reginæ, & octoginta *concubinæ*, & ad[o-] leſcentularũ non eſt numerus. Vna eſt columba m[ea,] perfecta mea, vna videlicet, quia vnice diligens v[ni-] céque dilecta, ſicut veraciter dicat: Ego dilecto [meo,] & ad me conuerſio eius. Reciproquo quidem, ſe[d] pari amore dilectum diligit. Nullus quamuis a[r-] ter, quamuis fortiter, dulcitérque Chriſtum dil[igat,] quantum ab ipſo diligitur amare valet. Vltra h[u-] num affectum fideles ſuos diligit dominus, & p[ræter] vſitatum diligendi modum. Quis vnquam (q[uæſo]) tantum amicos ſuos dilexit, vt pro illis ſe tor[mentis] exponeret, perferret contumelias, traderetur le[thi? Ve-] terum tametſi pro amicis quis audeat *mori pro* i[ni-] cis tamen nullus. Commendat in hoc *caritatem* ſu[am] Chriſtus in nobis, quia cum inimici *eſſemus*, reco[nci-] liauit nos Deo per ſanguinem ſuum, quem pro re[dem-] ptione noſtra abunde fudit in ligno. Iſtud dum [ta-] tacite ſponſa conſiderat imitatur, exultat & la[tatur,] atq; rediuiua amoris flãma ſuccẽditur, magis mag[is] amare deſiderat, ac ſponſo ſuo quantum valet co[nfor-] mari peroptat. Hinc delectatio oritur patiendi, ar[det,] flagrat martyrij, mortíſque concupiſcentia vige[t.] Hinc quoque ex dilectione pœna, necnon ex amant[is] delectatione concipitur dolor, dum caritatis actus e[ſt] votis inferior, & amantis affectus ſeipſo eſt minor. Hu- iuſmodi ſunt ſolitariorum ſpirituales deliciæ, eorum videlicet, qui non ſolum localiter, verum etiam ſpiritualiter ſolitarij ſunt. Qui exercitatione mentis abſque interuallo, & ſine vlla fatigatione intendunt. H[i] tam pro amore conditoris quàm pro dilectione vir- tutis, omnem ſolicitudinem in ſui interioris homi[nis] compoſitione diſponunt, ne ſcilicet eorum tepeſc[at] ſpiritus, ne à veritatis limite deuient, ne inſpirationi diuinæ negligant præbere conſenſum, ne in *proximo*rum dilectione offendant, ne conſcientia *onerata* peccatis ſpiritui commoueat bellum, ne vel in minimis ſponſi amabilem caritatem offendant. Sanè in iſtis atque huiuſcemodi ſtudiis ſpiritualibus ſolitudo commendatur interior, quę cuſtodita fideliter auget meritum, virtutes parit, nutrit gratiam, componit mentem, regit ſenſus, negocia ordinat, intentionem dirigit, fouet affectum, cumulat dona, coæquat angelis, copulat Chriſto. O ſolitudo Deo dicata, quàm amabil[is] es, &

& quàm ardenti deſiderio concupita ab his, qui nouerunt te, téque illis delectabilem reddiderunt. Tu nanque humilitatis es ſpeculum, tu diuini amoris cuſtos, tu propriæ cognitionis magiſtra, tu ſcientiæ ſchola, teſtis conſcientiæ, futuræ fœlicitatis imago, accuſatrix ſcelerum, vitiorum detectrix, veritatis amatrix, innocentiæ decus, ſecretorum cæleſtium cognitrix, contemplationis præuentrix, origo compunctionis, cæli ſcala, latitudo maxima, orationis portus, tranquillitatis habitaculum, paſsionum ſpiritualium interemptrix, peruigil mentis cuſtodia, non dormitans affectio, prudentiæ comes, diſcretionis oculus, latens profectus, dulcedo cordis, ſpei fons, ſponſi cæleſtis receptaculum, Dei & hominum mediatrix. O quàm præcelſa ſunt præconia tua, ſolitudo ſancta, tutæ diuitiæ, laudabilis actio, ſucceſſus lætus, ſecura poſſeſsio, conuiuium iuge, ac delicata cibaria. Frequentiſsime ſcientiæ illuſtraris radiis, gaudio perfunderis, eleuaris in cœlum, & pace repleris. Sinum quippe tuum dilatas, & iocundiſsime ſuſcipis humiles, mente pacificos, orationi inſtantes, deuotionis auidos, atque guſto ſapido diuina guſtantes. Suſcipe, quæſo, etiam me errantem ouem, eccleſiæ filium, adoleſcentem prodigum poſt diſsipatum patrimonium, poſt conuerſationem ſceleſtam, poſt egeſtatem nimiam reuertentem ad te. Neme patiaris vagari foras, ocioſis inutiliter cogitationibus occupari, defluere per vitiorum deuia, coinquinari in vanis, atque affectu immoderato viſibilibus inhærere. Noli obſecro, deſpicere clamorē meum infœlicitatem meam horrere, contemnere nuditatem, vilitatémque abiicere. Noli, inquam, hilarem faciem tuam auertere à me, tanquam ab indigno & alieno, neque ſubtrahas te, mihi, quoniam ſemper amator tui fuit, te concupiui, te quæſiui, te tenui, téque quantum potui cōplexus ſum delectabiliter ardentérque. Nam & ſi te minimè cuſtodiui vt debui, nequaquam tamen debes repellere redeuntem ad te, proprium agnoſcentem errorem, atque ſe emendare volentem. Aperi igitur mihi ô amica mea decora tanquam Hieruſalem, ſuauis in deliciis, plena venuſtate & gratia, ſanctitate & pace, ſplendore & gaudio, iucunditate & iubilo, ſecuritate & ſpe, dilectione & meritis. En ſto ad oſtium tuum, pulſo quotidie gemens & lachrymans, vt aperiatur mihi. Ingrediárq; ad te, tuis caſtiſsimis vt fruar amplexibus. Equidem ſcio quòd extra te perſtrepunt bella, tempeſtates inſurgunt, inſidiantur latrones, ſæuit draco, catuli leonum rugientes diſcurrunt, vt rapiant, & quærant eſcam ſibi, fiunt rixæ, pariuntur diſcordiæ, ſeminantur odia, & vniuerſa perpetrantur facinora. In te autem eſt pax multa, delectabilis manſio, præclaráque virtus. De te Pſaltem arbitror dixiſſe in pſalmis: Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ. Non proponebam ante oculos meos rem iniuſtam, facientes præuaricationes odi. Non adhæſit mihi cor prauum, declinantem à me malignum nō cognoſcebam. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt diſperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. Maximis his profectò te commendauit præconiis, atque per id quod ipſe agebat, opera tua Deum diligentibus indicauit, vt illos erudiret habitare in ſe, pugnare contra vitia, mentíſque reſecare ſuperflua, quatenus ex hoc agnoſcerent fructum ſuum, theſauros tuos, & ſpiritualia bona, quibus affluenter exuberas. Tu verò illos proueheres de tenebris ad lucem non corporalem, ſed ſpiritualem, atque diuinam, quæ illuminat omnem Ioan. 1
hominem venientem in hunc mundum. Illuminat planè lux ipſa quantum in ſe eſt omnes, quanquam tenebræ eam non comprehendant, quoniam ab illa auertunt ſe, ſicque in propria cæcitate perdurāt. Cæterum quotquot eam recipiunt, lucis videlicet ipſius gratia participantes, filij Dei efficiuntur & lux. Non autem in ſe, ſed in domino. Quemadmodum Apoſtolus quibuſdam fidelibus, & ſanctis ait: Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino, vt filij lucis Ephe. 5
ambulate. Quamobrem, ô Fratres dilectiſsimi, ambulemus & nos in luce hac, vt nos tenebrę minimè comprehēdant. Ambulemus, inquam, ſicut propheta commemorat, in innocentia cordis noſtri, diſcutiamus mentium noſtrarum motus, cogitationes quales ſint intelligamus, animarum noſtrarum perluſtremus latebras, ne ignorantiæ propriæ caligo inuoluat nos. Inuoluit vtique fuimet ignorantia pedes ambulare cupientium, nec illos ſinit accedere ad lucem, ne forte redarguti à lumine reſipiſcant, & fiant lux. At verò fruſtra iacitur rete huiuſcemodi, ante oculos pennatorum, eorum ſcilicet, qui ſupra ſuam vigilant cuſtodiam, ne interior ipſorum oculus dormitet, néve in imis mens iaceat, quæ ex ingenita dignitate ſemper appetit ſumma. Hi etenim ſpiritualem in ſemetipſis ædificant ſolitudinem, vt quietius reſidentes verius valeant iudicare ſe, atque ex ſe facilius aſcendere ſupra ſe cunctáque deſpicere, quæ defluere viderint ſub ſe. Tali ſiquidem exercitatione prouecti, quamuis eorum exterior homo naturæ paſsibilitate corrumpatur, & neceſsitatibus atteratur: interior tamen renouatur de die in idem ob profectum virtutum, orationem aſsiduam, mentis munditiam, ſpiritualem guſtatam dulcedinem futurámque gloriam, quam promiſit certantibus pro ſe, & quieſcentibus in ſe, atque in ſapientiæ lumine contemplantibus ſe, ſponſus amabilis, ſempiternū verbum, mediator verus Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui cum patre & ſpiritu ſancto Deus regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

D. LAVRENTII IVSTINIANI, IN OPVſculum de Contemptu mundi, per capita XXI. diuiſum,

PROLOGVS.

Acris literis eruditi, propter Adæ lapſum humanum genus de paradiſo voluptatis, in huius mundi exilium, didicimus fuiſſe depulſum, in quo exterior homo eſurit & ſitit, æſtu vritur, cōſtringitur gelu, laboribus fatigatur, debilitate laſſatur, infirmitatibus multifariis diſsipatur, antiquitate ſeneſcit, demúmque mortis ſuperueniente articulo in originis ſuæ lutum conuertitur. Interior verò nunc inani erigitur ſpe, nunc ſeruili deiicitur metu, inordinato interdum exhilaratur gaudio, nimio quandoque mœrore deprimitur, ad horam æqua diſcretionis lance agenda diiudicat, & poſt paululum denſiſsimis ignorantiæ inuoluitur tenebris. Fitque vt nunquam ſit ſtabilis, neque in eodem virtutis permaneat ſtatu. Ex huiuſmodi

iusmodi siquidem vicißitudine, quibus sane intelligentiæ datus est sensus, optime agnoscunt sui exilij damna, suęque peregrinationis ærumnas, adeò vt propheticum illud iugiter flendo decantent: Heu mihi, Psal.119 quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Quis, oro, non deploret ex corde, se effectum esse ciuem mundi, iumentorum cõsortem, atque custodem, cum meminerit hominem ad hoc fuisse creatum, vt fieret angelorum collega, & incola cœli? O quam gemenda est ista mutatio, moritóque plangenda, quę diuina exigente iustitia super Adę filios euenisse cognoscitur. Aequißime prorsus pro omnibus sceleribus suis de manu domini recepere duplicia, vtpote qui spreto incommutabili bono, adhęsere mutabili, quod innata ratio, impensa beneficia, promulgata lex fieri omnino obsistunt. Hoc autem præ cæteris delictum est grauius, quòd cum ita peccauerint, tantísque miseriarum sint attriti generibus minime reatum suum velint agnoscere, atque ad pacem pristinam redire non curent, quum offensus ipse sit paratus ignoscere, ac recõciliationis nuncios delegare non cesset. Quid prophetæ, quid apostoli, quid sanctæ doctores, ac prædicatores sunt, nisi pacis nuncij, præcones Christi, & summi regis legati in orbem vniuersum missi, ad emolliendum corda populorum, quatenus Aegypti regione relicta, ad supernam Hierusalem lacte, ac melle manantem assentiát properare promissam? Vnum eorum audi quid dicat: Pro Christi, inquit legatione 2.Cor.5 fungimur tanquam Deo exhortante per nos. Obsecra- 1.Cor.3 mus pro Christo, reconciliamini Deo. Alibíque: Quid est Paulus, quid est Apollo? Ministri Dei per quos credidistis. Omnia igitur prophetarum oracula, omnia euangeliorum, & epistolarum scripta, omnia doctorum volumina, atque prædicatorum verba, hortamenta sunt Dei inuitantis ad pacem, vitiorum fugam, mundíque contemptum. Maxima profecto, ac veneranda est omnipotentis Dei ista dignatio, vt qui præueniri à peccatoribus debuerit, ipse præueniat, dona tribuat, legatos dirigat, per quos pœnitentibus veniam, gratiam confitentibus, humilibus pacem, pulsantibus aditum, atque de peregrinatione redeuntibus pollicetur & gloriam. Et hoc vnde? nisi quia benignus, & misericors est, atque præstabilis super malitia hominum, eorum præsertim, qui proprium agnoscentes reatum, fideliter conuertuntur ad cor, dolẽt & gemunt, atque ab operibus malis retrahũt pedem suum, vt in semitis iustitiæ de cætero gradiantur, & efficiantur prope, qui fuerant longe. Cæterum quid remotius esse censendum est, quam sui carere notitia, atque distractis naturalibus, ac gratuitis donis, gratiæ egestate tabescere, huc illucque per abrupta vitiorum, pro carnis saturanda libidine vagari inaniter, more adolescentis filij, qui peregrè proficiscens, dißipato patrimonio, ob perficiendã impudicitiæ voluptatem, porcorum siliquis ventrem implere quærebat? Optime quidem, quod in hoc prodigo actum est filio, peccatoribus singulis conuenire videtur. Talium totus repletus est mundus, qui deserto genitore cœlesti, atque consumptis spiritualibus donis, conuertuntur ad vesperam præsentis exilij, famémque carnalium voluptatum patiuntur vt canes, nec tamen saturari merentur. De eadem verò nequaquam redimuntur inedia, nisi mundi istius abdicatis illecebris, ac spreto peccatorum consortio, compuncti, atque mutati in me... ad patrem cum humilitate remeare festinent. T... iustificationis gratiam, ornamentum fidei, diuino... eloquiorum intellectum & gustum, atque imm... ti agni sacro sancta mysteria in caritate percipi... abundantius, quo ardentius conuertuntur ad C... stum, coaptantur ad bonum, euangelicæ præd... nis currunt ad brauium. Ingens prorsus ab ang... cœlo fit pro illorum conuersione lætitia, con... lantibus Christo, qui perditam ouem ecclesiæ ... tauit ad stabulum. Pro horum quoque emenda... atque profectu, eruditißimi desudauere patres... non innumera librorum volumina conscripser... in quibus viuendi regulam, virtutum formam, do... nam fidei, perfectionis disciplinam, atque de exili... redeundi ad patriam, modum, ordinémque poster... generationibus prudentißime tradiderunt. Istoru... siquidem sanctorum patrum prouocatus exemplo,... humanæ cæcitatis compaßione, iam diu, ac frequ... ter impulsus, quamuis seruorum Christi sim minim... exiguus meritis, imperitus sermone, atque scienti... tum pro honore Dei, tum pro communi vtilitat... lium, Opusculum de contemptu mundi exara... posui. Quamobrem naturalis ingenij, ac h... scientiæ primum reiecta fiducia, paruitatis m... los fusis precibus attollo ad dominum, à quo... suffragium prouenire confido. Quoniam ... sempiternum est patris, & indefectibilis sapie... qui clauem habet scientiæ, reuelat mysteria,... diam tribuit atque spiritualis intelligentiæ, præstat humilibus.

Quantum rationis iudicium, cætera natur... præcellat. Cap. I.

NOuimus inter præclara ornamenta... ralia, quæ diuina bonitas mortalibu... stare dignata est, rationis iudicium... scernendi acumen arcem tenere... pe donum quo cæteris vtimur ad salutem ... profectum, delectationem vitæ, gloriam c... cumulum meritorum, decorem naturæ, frat... ritatis vnitatem, & ad omne quod est vtile, qu... ctabile, quod honestum. Tolle ab homine ra... & erit tanquam nauis in medio æquoris, abi... bernaculo, ac directore. Flatibus etenim nauis ... sa, nunc impetit scopulos, nunc illiditur vndis, ... iactatur in littore, sui semper patiens detrime... quoadusque omni ipsius dissoluta compage, eff... inutilis, amittatque propriam formam, transit... vsum, vtilitatémque commercij. Verum ad h... mum redigitur vt tota dißipata, atque destruct... putrescat in littore, vel comburendi tradatur i... dio. Vniuersa hæc mala (si diligenter perspexeris... peries in homine, qui rationis abutitur dono, ta... que deterius quanto deordinatio agnoscitur ma... iactura grauior, atque detestabilior finis. Nauis fi... est, vt expleto suo ministerio dissoluatur, homin... verò sine ratione degentium, est interitus sempi... nus. Non tamen talis est ipsorum naturalis finis, ... que originaliter instituta conditio. Ad hoc qu... plasmatus est homo, vt proprium cognoscat auto... agnoscendo diligat, atque diligendo sic viuat, vt ... doque illo fruatur, ipsiúsque ineffabili fruitione ... tus existat. Cæterum quum ad ipsum cognoscen... ex se nequaquam idoneus sit, quippe cum Deus in...

...substantia inuisibilis, inaccessibile lumen, appo...tum est scientiæ speculum, quatenus ex assidua me...ratione eius ad eum, qui fecit illum, ratiocinando ...anscendat, agnoscat & diligat. Hac, inquam, de cau... specialiter homini discretionis prærogatus est vsus, ...tam ex creaturarum consideratione, quam ex intelligentia scripturarum, ad vniuersi conditoris attingat ...tiam, & quantum ea quæ facta sunt, dignitate præcellat, minime ignoret. Vides ne quam præcelsa sit rationalis intelligentiæ virtus, proficuus vsus, delectabilis fructus, finísque præclarus? Equidem propter rationem homo æquatur angelis, illísque bene viuendo efficitur similis, tametsi ipsius excellentia necdum in hac parte resplendeat. Corruptibilis quippe naturæ rationalis spiritus, pondere grauatus, nequit ad libitum se ad cœlestia contemplanda erigere. Sic enim le- Sap.9 gitur: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Nihil simile patitur angelus. Cum enim spiritualis naturæ sit, ab omni est labe corruptionis extraneus, præcipuo intelligendi ornatus acumine, necnon effectus ex Dei visione beatus. Porro nil naturalis excellentiæ amittit ex tempore, non fatigatur ex vsu, à Dei visione non præpeditur ex loco, neque per elationis vitium intumescit ex meritis sed ex quotidiano intelligendi vsu semper proficit, illíque spiritualium accrescit scientia, per quam rediuiua in Deum semper cognitione lætatur. At verò rationalis spiritus mortalis corporis opprimitur sarcina, originalis culpæ colluuione infirmatur, ac visibilium oblectatione retrahitur, propter quæ secundum naturæ suæ institutionem, nequit eleuari in Deũ. Hinc laborat in inquisitione veritatis & in cælestium contemplatione caligat. Verum & si de Dei notitia apprehenderit quippiam, repercussus à sensibus, siue propriæ infirmitatis ...tentus obstaculo, compellitur remeare ad se, & calamitatis suæ deplorare ærũnas, ac dicere: Infelix homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Nullam prorsus in hoc lacrymabili exilio maiorem percipit lætitiam, quàm quòd ab his necessitatibus, quibus in vtroque homine grauatur, inuite se quandoque erudiendum esse non dubitat. Hanc siquidem spem, tam ex pollicitatione domini, quam ex sacrarum scri- Rom.4 pturarum sibi vendicat dictis. Sic namque apostolus ait: Vanitati creatura subiecta est non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe, quia ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Vanitati creatura rationalis (videlicet spiritus) non volens subiecta esse perhibetur, quoniam naturali suo impulsu in Deum tendens, dedignatur volutari in imis, fœtentis corporis curam gerere, irrationabiliúmque iumentorum opera sectari. Ista autem incommoda æquanimiter tolerat, propter eum qui illá subiecit in spe, ne diuinæ legi, & ordinatissimæ dispositioni cõditoris contrariando damnetur. Qui ideò illam iustè vanitati subiecit, quoniam impositæ obedientiæ in primis parentibus noluit esse subiecta, spe tamen sola erigitur, dum firmissime credit, cõsummato huius vitæ spacio, ipsa creatura vanitati tunc subiecta non volens, per mediatorem Dei, & hominum liberabitur ab ipsa seruitute corruptionis, & prouehetur in libertatem gloriæ filiorum Dei, scilicet angelorum, qui glorificatæ libertatis felicitate fruuntur. Hanc libertatem angelorum, saluator in Euangelio pollicitus est dicẽs: In regno cœlorum non Matt. 22 nubent, neque nubentur, sed erunt similes angelis Dei. Hác ex parte adepti sunt sancti, qui triumphato mundi huius principe in æternitates mãsionum cœlestium transiere. Receperunt singuli stolas primas, post resurrectionem duplicibus vestiendi. Fide igitur rationalis spiritus imbutus, ac spei subleuatus remigio per amoris vinculum copulatur Deo, non tamen sic, vt non moueatur de cætero. Ascendit namque ad Deum quoties aperto cœlo, vocem intellectualem de firmamento sibi audit loquentem, seu quum de cœlorum secreto, stellicidia diuinæ dulcedinis super eum cadunt, faciuntque amoris, iubilationis, & gaudij, ex illo erumpere germen. Tunc verò compellitur descendere, quum clauditur cœlum, nubes prohibẽtur pluere desuper, rósque siccatur, qui terram madefacere consueuerat. Nempe queadmodum ascendendo lætatur, ita descendendo laborat, atque in sudore vultus sui spirituali vescitur pane, quoniam rationis gressibus incedit super aridam, qui prius affectionis vehiculo amabiliter ferebatur in cœlum. Pergit gemens & rugiens, vt quærat à Deo escam sibi, reuoluens animo quantis solitus erat spiritualibus exuberare deliciis. Redditus ergo sibi, ne spirituali fornicatione prostituatur, scientiæ & potissimum diuinorum eloquiorum cogitur quæritate suffragium. Est quippe scriptura sacra, optimum præsidium, ad exercendum, erudiendum, erigendúmque in Deum humanum spiritum, qui vtique, prout memoratum est, mole carnis deprimitur, compellitúrque iacere in imis. Quis (oro) tantæ scientiæ, tantæque contemplationis fultus est munere, vt post delectabilem considerationem naturalium siue spiritualium, non descendat inferius? Naturæ siquidem opera, & diuinarum scripturarum sacramenta, quandiu in meditantis intelligentia fulgent, sapiunt & rationis suauissimo nectare palatum mulcent. At verò dum nube teguntur, nec adest sapientia, quæ arcana reserat, & occulta manifestat, fatigatur inquirentis animus, lassatur præ tædio, huc illúcque diffunditur, & more languẽtium temporalis delectationis vmbracula petit. Qui nisi diuini timoris cohibeatur loris, facile in immane præcipitium proruit delictorum. Ex hoc infirmitatis suæ fit conscius, & quanquam ex se erudiatur de se, sanctarum tamen agnoscit egere adminiculo scripturarum, quatenus per ipsas, & in ipsis discat quid sit sibi in hac peregrinatione proficuum, atque meditando intellectus acumen exerceat, qui naturaliter semper sciendi curiositate allicitur.

Quòd à fidelibus debet agnosci, quid vtilius debeat sciri. Cap. II.

QVoniam ex gratuito conditoris munere, naturaliter insitum est homini scire, congruum profecto est, vt fidelis quisque velit nedum scire, verum etiam prudẽter agnoscere, quid vtilius debeat sciri. Nam & seculi negociatores semper inuigilant qualiter commercia sua vtilius agant. Nempe scire optimum dixerim, dummodo non quòd curiositatem pascat, sed sciatur, quòd ordinet vitam, componat animum, conscientiam ædificet, proximóque proficiat. O quàm multi fuerunt, & sunt, qui aut turpis lucri causa, vel curiositatis morbo, seu tumore superbiæ scire voluerunt, suamque posteris studuerunt commẽdare scientiam. Horum profecto labor, etsi aliis prodesse valuit, autoribus tamen mini

minime. Perceperunt huiusmodi temporalem mercedem,& prorsus nil vltra, dum fauores hominum delectabiliter quæsiere, ostenderunt se esse scientes, &
1.Cor.8 apostolum non intellexerunt dicentem: Scientia inflat, caritas verò ædificat. Inflat per se scientia sine caritatis adminiculo. Charitas ædificat propriã,& aliorum conscientiam. Quamobrem primum à doctoribus,&eruditis, scientiæ eliciendus est fructus, deinde cum beneuolentia communicandus est cæteris. Quid enim prodest homini (inquit dominus Iesus) si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimen-
Matt.16 tum patiatur? Sanè detrimentum patitur, quicunque aliis deliciosa parat fercula,& ipse tabescit inedia: debet ergo qui docet, ex abundantia propria impertiri audientibus, solertérque inspicere, vt quod erogatur,
Matt.15 magis prodesse valeat, quam obesse. Nam si cæcus cæco ducatum præstet, nónne ambo in foueam cadent? Cæcus autem ille cẽsendus est, qui ex imprudentia, seu elatione, amisso, aut neglecto æternæ sapientiæ splendore, per abrupta deuiat vitiorũ, iustitiæ deserit semitas, suimet caret cognitione, atque verbis suis nescit legem indicere. Nam qui sibi nequam est, cui bonus esse poterit? Nemo igitur nisi in lumine supernæ veritatis scire valet quid ipse agere, quídve alios debeat docere. Possunt multi multa scire. Aliqui de gubernatione reipublicæ, dispositione regnorum,& ordinatione familiæ. Quidam de motu cœlorum, stellarum cursu, elementorum qualitate, virtute herbarum, naturis animaliũ, proprietatéque rerum. Nonnulli de elementis mũdi, loquendi regulis, diuisionibus numerorum, dimensionibus cœlorum, musicarum cantilenarum rationibus. Alij de statutis ciuilibus, ac decretorum definitionibus. Quidam de differentiis virtutum, distinctionibus angelorũ, atque cœlestium secretis plurima didicerunt,& indicauerunt cæteris. Verum hæc quid, quæso scientibus prosunt, si absque caritate permaneant? Si linguis hominum loquar,& angelorum
1.Cor.13 (ait Apostolus) caritatem autem non habuero, factus sum velut ęs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero omnem scientiam &nouerim mysteria omnia, nihil mihi prodest. Noli itaque ô homo simpliciter laborare vt scias, sed illa pręsertim, quæ te caritate repleant, & in caritate custodiant, atque ad summæ & æternæ veritatis notitiam prouehant. Imprudentiæ arguendus est ille, qui quum valeat ex opere suo lucrari multa, laborat incassum. Nam & qui domum ædificare desiderat, obseruat prius, quo in loco fundamenta iaciat, vt secutura structura flatibus vel vndis impulsa, perseueret illæsa. Alioquin labefactata facillime corruet. Cæterũ si huiusmodi peritia vtitur, quicũque ædem materialem construit, hác qui spiritualem ædificat negligere debet? Prorsus minime. Nam homini ad hoc rationalis accommodatus est sensus, vt spretis inutilibus salubria, vilibúsque contemptis, semper præstantiora eligendo discernat. Istud equidem solitum, imperturbabile, perpetuum, iucundúmque fundamentum sciẽtiæ dixerim, quatenus quisque id sciendum eligat, quod non tentationibus cedat, non fortuitis casibus cõcussum cadat, nõ per momenta transeundo deficiat, neque imprudenter aggressum pœnitudinis dolorem immittat. Quod enim inconsulte agitur, vt plurimum mœrorem ingerit, prospero caret successu, & contrario fine concluditur. Quamobrem beatus qui sano cuncta facit consilio, qui nec obliqua affectione trahitur, neque corrupta intentione [illegible] tur, qui non quod libet, sed quod sibi licere nou[illegible] re perficit. Hoc autem, vt arbitror nemo imp[illegible] let sufficienter, qui tam scientiæ, quam consci[illegible] ret dono. Verum si duo hæc in vno consentian[illegible] nis iudicio, in omni negotio suo, Deo placebu[illegible] niam scientiæ, ac cõscientiæ est ipse largitor. V[illegible] vno ex fonte emanant, dummodo in sua natu[illegible] ritate subsistant. Vicissim sibi famulantur scie[illegible] conscientia,& in vno caritatis connexæ sunt v[illegible] adeò vt sine alterutrius dispendio ab inuicem [illegible] ri nequeant. Conscientiam optime erudit [illegible] quam ne præcipitet,& à veritatis tramite deui[illegible] scientia dirigit. Porro vbi absque conscientia [illegible] scientia, fiunt fraudes, obscœna meditantur, *su*[illegible] bia præsidet, dominatur cupiditas, veritas agnita i[illegible] pugnatur, subuertuntur iudicia, dolose leges interpr[illegible] tantur, fucata abundant eloquia, & grauissima mu[illegible] farie facinora perpetrantur. At verò vbi sola est co[illegible] scientia, frequentissime error præcipitat, tentation[illegible] præualent, seducit caro, immittuntur phantasma[illegible] confundit dubietas, & in angelũ se iugiter lucis tra[illegible] figurat, vt euertat sensum, & simplicitatis inua[illegible] mitas. Vtrunque quemadmodum innumeri[illegible] exemplis, ita sanctarũ scripturarum testimon[illegible] probatur. Quis (oro) scientia ac conscientia [illegible] damnabiliter cecidit? Quísve seductus grat[illegible] amisit? Equidem hincinde vallatus, peregri[illegible] huius viam pergit intrepidus, hostium spiri[illegible] castra securus ingreditur, multósque viriliter [illegible] quisquis sciẽtiæ ac cõsciẽtię accinctus est arm[illegible] (inquit Apost.) militiæ nostræ nõ sunt carnali[illegible] ritualia, & potentia Deo, ad destructionem [illegible] num euacuantes per conscientiæ rectitudin[illegible] nem altitudinem, extollentem se aduersus sc[illegible] Dei & redientes per scientiæ lumen omnem i[illegible] ctum in obsequium Christi. Nullus ergo Ch[illegible] religionis campum pugnaturus introeat, q[illegible] caret munimine. Aduersus spirituũ immu[illegible] tiam,& cõtra impiorũ hominũ fraudes, qu[illegible] pręualere poterit, qui sciẽtiæ priuatus est lu[illegible] rũ ad debellandũ concupiscentias carnis, ad [illegible] dũ vitiis, seculíque blanditiis, euaginatus se[illegible] scientię tenẽdus est gladius. Non qualiscũque [illegible] tiæ, sed eius quæ rectitudinis, ac caritatis est [illegible] fulgore. Hęc quippe sola est, quæ à Deo mere[illegible] dem. Cæterum ne quis ignorantiæ seducatur [illegible] suæ tantum conscientiæ iudicio credens, de co[illegible] tiæ varietate, in medium proferendus est sermo.

De diuersitate conscientiarum, earúmque proprietatibus. Cap. III.

AD æternam vitam pertingere cupien[illegible] vtilissimum esse satis arbitror cõscien[illegible] rum diuersitates agnoscere, quoniam [illegible] omnis conscientia cõmendabilis est. [illegible] perturbata. Est erronea. Est obliqua. Est damna[illegible] & est recta conscientia. Perturbatam illam [illegible] rim conscientiam, quæ tentationum est agita[illegible] cellis,& phantasmatum illiditur vndis. Semper [illegible] fluctuat, semper est dubia. Nunc meditata appro[illegible] nunc laudata condemnant. Huiusmodi nulla [illegible] sus pace potitur, nulla stabilitatis virtute soli[illegible] dum cui, debeat inhærere fundamento penitus [illegible] rat. Erronea autem illa dicenda est conscientia.

…onis non habet regimen, nullóque prudentiæ … consilio. O quoties supra vires nititur, atque …onis semitas ingredi conatur, sed propriæ in…tatis repercussa mucrone mœrore repletur, ef…ranxia, de salute dubia, in omnibúsque suspecta, …etiam sibi ipsi sit grauis. Quamobrem despe…s propinquat ad foueam, diffidit de venia, in… in lapsus, tabescit desidia, atque inchoata virtu… opera imperfecta relinquit. Conscientia verò …noua illa esse censenda est, quæ spiritualibus pas…ionibus seducitur, sibíque facit licere, quod libet. Hæc namque sub zeli specie detractioni vacat, absen…tum dilacerat famam, præsentes absque vlla compas…sione redarguit, & si percutere liceret, minime perti…me… sub discretionis quoque velamine iocis va…ca… sine cohibitione profert eloquia. Sensua…rationique blanditur, vt illam subiiciat …iat secum in vno conuenire consensu. Pro… fictam reperiat pacem, ac discretionis reper…stimulos, quærit angulos, sibimet rationes fin…, atque intus reclamante gratia, vt bene agat intel…negligit. Difficillime ista corrigitur, quoniam …plurimum veritatem agnoscendo delinquit. De …abili verò conscientia, quid memorem, quum …ipsa sit reprobata iudicio? Noscit delictum, se …atetur, & tamen vitiorum serua effecta em… omnem desperationis se pręcipitat foueam. …sui perditionem suffragio indiget dum to…s carnis desideria conatur perficere. Nullo …retur metu, futurum non pertimescit iudi…atque inferni supplicia non veretur. Præsentia …præsentia diligit, hísque tanquam famelica, & …composita repleri concupiscit immemor, & incre…futurorum. Hæc profecto nisi speciali cœlestis …præueniatur munere, vsque ad finem incorri…is perseuerat. O quantum à recta conscientia est …dissimilis, quoniam ad malum ista, illa verò ad bo…semper agnoscitur esse procliua. Nam recta per… esse conscientia, quando irradiata diuino …ore sincero rationis examine facienda, ac non facienda discernens semper potiora sectatur. Dei siquidem timore, ac internæ pacis traquillitate suffulta, regia graditur via, spiritúsque libertate dirigitur, adeò vt nec propriæ confidentiæ tumore dilatata præcipitetur, ne pusillanimitatis stimulis coarctata delitescendo succumbat. Nulla igitur recta cõscientia censenda est, quam non informat charitas, non confirmat gratia, nõ dirigit sapientia. Porro bona conscien…tia saluat hominem, spirituale ingerit gaudium, spei …dulcedinem roborat, serenitatem mentis facit, aspira…tionis supernæ assensum præbet, obtemperat Deo, …æternam vnitatem custodit, obhorret vitia, fugit sce…, bonum diligit, studet proficere, præmiaque cœ…concupiscit ardenter. Est quippe gratuitum do… electionis præsagium, testimonium diuinę mise…ricordiæ, atque istius peregrinationis iustis singulare …um. Sine pœnitentia accipitur, & absque vllis …cedentibus meritis condonatur. Hanc qui habet …diligenter custodiat, quoniam ipsa est quæ gra…… exhibet animam Deo, ornat hominem, serenat …, & spiritualem reformat imaginem. Eo nam…quisque fit locupletior meritis, deuotioni aptior, …quior contemplationi, quo est conscientia …ior, virtutibúsque ornatior. Tolle hanc ab homine, & inutilis ad merendum efficitur sibiipsi inimicus, à Deo auersus, affectione pollutus, cogitatione dissipatus, dissolutus in opere, in sermone incompositus, à sanctorum congregatione alienus, virtute priuatus, dubietate plenus, fluctuationibus anxius, obtenebratus corde, circumplexus mœstitia, caritate tepidus, ac spiritualis dulcedinis, quia expers, insipidus. Iuxta additamẽtum gratiæ, sanctitatísque profectum, conscientię candor elucet, distinguitur gradibus, & ex mentis perfectiõne clarescit. Exculta quidem per disciplinam virtutum, & infusæ gratiæ irradiata splendore, internæ aspirationis fit docilis, receptaculum efficitur verbi, domicilium spiritus sancti, nuptialis thalamus, domus conuiuij, deliciarum locus, atque thesaurorum cœlestium depositorium imprædabile. Ipsum custodit humilitas, illustrat sapientia, decorat pudicitia, componit prudentia, complectitur caritas, atque filialis timoris obfirmatum vectibus, sacrosancta inhabitat trinitas. Nempe vbi bona est conscientia, adest paracletus, spirituales allocutiones frequenter fiunt, cõsolatio diuina sentitur, exhortationésque percipiuntur angelicæ. Verum quoniam ineffabilia sunt dona ipsius, immensæque diuitiæ, ac laus omnis inferior sermoni imponendus est finis, ne ex laudantis imperitia, illius derogetur præconiis. Dabitur quoque ex silentio nobis differendi facultas, quonam modo ad veræ scientiæ queat peruenire notitiam.

De multiplicitate scientiarum, & præcipua commendatione diuinorum eloquiorum.

Cap. IIII.

QVemadmodum non omnis apud Deum commendabilis est conscientia, sed tantum illa, quæ per gratiam erudita, eligenda eligit, & spernẽda contemnit, ita & de scientia absque vlla ambiguitate definiendum est: sunt enim quædam, quæ & si quicquam contineant boni, & ad aliquid laudabile ordinari valeant, minime tamen à prudentibus sunt sectanda. Multiplices nouimus esse facultates, in quibus humanus exercetur intellectus, elaborátque peruigili studio, vt ad scientiæ perfectionem ascendat, quæ sub vniuersali nomine multa concludit. Quamuis etenim vnum sit scientiæ generale vocabulum, omnes nihilominus complectitur facultates: verbi gratia, Est scientia humanarum rerum. Est scientia naturalium. Est scientia liberalium. Est scientia legalium. Est scientia moralium. Est & spiritualium atque diuinorum scientia. Harum siquidem singulæ innumeras in se conclusiones continent, quæ omnino sciendæ sunt ab his, qui in ipsis proficere concupiscunt. Verum sacra pagina tanquam cœlitus per spiritum sanctum inspirata, vniuersarum scientiarum, in se vberrimè complectitur veritatem, atque de Deo, & de his quæ ad salutem necessaria sunt, notitiam præbet. Cætera autem, quanquam curiositati humanæ delectabiliores esse videntur, quia (sicut scriptum est) Aquæ furtiuæ dulciores sunt, quamuis falerato sermone ornatiores appareant, à fidelibus tamen à Deo in spiritu militare volunt, atque ad agnitionem diuinæ veritatis peruenire contendunt, post ponendæ sunt, ne lutum auro, & fauo mellis commisceatur absinthium. Quæ conuentio est lucis ad tenebras, vel quæ æquiparatio humanæ ad æternam sapientiam?

pientiam? Sapit náque ista, mysteria loquitur, docet de cœlestibus imbuit de fide, eleuat de imis, collocat in excelsis. Aliæ auribus pruritum faciunt, inflant supra modum, se ostentant inaniter, simplicitati sanctæ plurimùm aduersantur, sensúmque euertunt à fide, ne cohæreat Christo, & per contemptum mundi salui fiant credentes. Ad euitandos igitur huius inductæ humanæ sapientiæ laqueos, prophetarum oraculis, apostolorum scripturis, atque eruditionibus sanctorum, ab vniuersis ratione vtentibus syncera est impendenda credulitas, monita, instituta seruanda, atque saluberrima sunt sectanda consilia, quoniam non illi loquebantur ex se, sed ille loquebatur in ipsis, qui omnium est artifex, omnem habet virtutem, omnem nouit scientiam, necnon diuinitatis suæ luce vniuersa prospectat. Apostolum confitentem audi: An experimétum, inquit, quæritis eius qui in me loquitur Chri-
2.Cor.13 stus. Porrò si Christus loquebatur in Paulo, cæterísque sanctis illis tanquam Christo adhibenda est fides, qui verbum est sempiternum, patris sapientia, præclara & infallibilis veritas. O quanta est diuinarum scripturarum authoritas, quantáque sub literarum velamine obtecta manet veritas. Tota sancta, tota sacramentis grauida, tota decorata sententiis. Nihil in ea sordidum, nil obliquum, nil vacuum, nihílque reperitur veneratione indignum. Fulget in se, intelligentibus sapit, facit credentes, amantes nutrit, dirigit peregrinantes, nescientes docet, lætificátque sperantes. Nam quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patiétiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Quoties itaque sacras literas legimus, quoties tractantes audimus, Deum intelligamus loquétem nobis, dummodo non aliter quàm continet veritas, loquantur. Nam qui inepta proferunt, & quod à sanctorum autoritatibus dissentit, prorsus audiendi non sunt, quoniam ex se fantur, & mendacium dicunt, quia omnis homo mendax. Propterea quicunque non ex proprio sensu loquũtur, verba sua cócordant autoritatibus scripturarum, in quibus catholicæ fidei fundamenta sancta, incorrupta & incontaminata subsistunt. Domini igitur præceptum est, vt saluádus quisque testimoniis se subiiciat scripturarũ, credátque indubitáter verum esse, quod in eis asseritur, quamuis arduum, quamuis difficile sit, illique ratio humana nulla consentiat. Nam iustitiæ rectus ordo exposcit, vt quemadmodum ex scientiæ concupiscentia Deo primus homo displicuit, ita ex nescientia fidei eidem homines placere conentur. Voluit quippe ille scire quod crederet, nósque credere debemus quod etiam ratio humana non penetrat,
Heb.11 quoniam vt apostolus ait: Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. Non igitur intelligamus, vt credamus, sed credamus primum, vt postea quæ credimus, intelligere mereamur. Non enim fides intellectus, sed intellectus est merces
Psal.115 fidei. Credidi (inquit propheta) propter quod locutus sum. Crede igitur & tu, vt intelligendo loquaris. Quo modo autem valebis syncera méte depromere, quod
Rom.10 verum esse diffidis? Corde namque sicut creditur ad iustitiam, ita ore confessio fit ad salutem. Tuum est credere, quod in sacris cótinetur eloquiis, Dei autem intellectũ præstare. Credes autem si te humiliaueris. Nam quemadmodum sine fide de Deo nequit haberi vera notitia, ita absque humilitate formata nó potest obtineri credulitas. Ambo conueniunt, nec ab[...] elongari valent, quatenus inde resurrection[...] tualis medicina proueniat, vnde præuaricat[...] cidit casus. Ex diuinis ergo scripturis, eo vo[...] sponente domino, veritatis erumpunt stilli[...] credendo percipiuntur humilius. Humilit[...] stiganda sunt, & pronuncianda humiliter [...] elatum fugiunt, & ab eo qui se procaciter [...] gare noscuntur. Nam sicut Deus superbis [...] do resistit, ita humilibus dat intelligentia[...] Quod propheta indicauit dicens: Declarati[...] num tuorum illuminat, & intellectum dat p[...] Nam quantum ex se illuminat, quoniam lum[...] cut dicitur: Mandatum lucerna est & lex lux, [...] intellectum præstat humilibus. Agnoscant ig[...] mines sacram paginam, nequaquam humani op[...] se ingenij, prophetas quicquam ex se potuisse p[...] cere, sed hoc sui speciale munus esse autoris, prout [...] Petrum sic dicitur: Non enim voluntate humana a[...] ta est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspi[...] ti loquuti sunt sancti homines Dei. Discant qu[...] qui in ea eruditi sunt, non inflari, non se præfer[...] scientibus, non abuti concessis, neque sibi a[...] quod à domino percepere, à quo omnis est [...] & cum quo fuit semper, & est ante æuum. Pr[...] que scientia, si humilitatis, si fidei, si caritat[...] dentiæ sale condiatur, alioquin insulsa er[...] aliud valebit, nisi vt mittatur foras, & ab h[...] conculcetur. Non enim obesse valet ex se, [...] ad bene viuendi instructionem, recte disc[...] lubritérque loquendi, est prærogatum [...] Equidem omnia munda mundis, immun[...] peccatoribus qui maculant mũda, nihil e[...] Quamobrem munda te ô homo ab infidel[...] gine, à fumo superbiæ, & à delictorum sor[...] tenus in lumine diuinorum eloquiorum, [...] claro speculo erudiaris, non solum d[...] vel humanis, aut diuinis, verumetiam n[...] scere, seculi illecebras spernere, tempor[...] tes, diuitiásque calcare, carnis oblectam[...] expansos in hac peregrinatione præuid[...] præsentis vitę pericula deuitare, scire v[...] sis, & horis singulis deficiendo quò tendis. [...] fecto non est ignoranda scientia, quam diu[...] autoritas, sanctorum commendant elo[...] immaculata sectatur ecclesia, experienti[...] des confitetur, amplectitur caritas, spiritu[...] tur, approbat ratio, gustus concupiscit, pr[...] pientia, euangelia clamant, & seruorum C[...] cunquaque profusa collegia imitantur. Han[...] dubio discere valet eruditus & indoctus, se[...] ber, diues & pauper, masculus & fœmina, [...] fortis ingeniosus & hebes, ignobilis sicut & [...] In propatulo est proposita vniuersis, neglect[...] tis, à peccatoribus despecta, irrisa à potenti[...] venerata à iustis, à fidelibus agnita, & in cor[...] lium, Deúmque timentiũ, táquam cœlestis [...] collocata. Quáuis autem hæc ex seipsa maxim[...] tũ sit decorata monilibus, atq; probatissim[...] rum sublimata præconiis, nunquá tamé ip[...] tanda sunt præmia, nunquá eius reticédæ sunt [...] quatenus illius excellétia, ac vtilitate inspect[...] di contéptum animus fideliũ accédatur, in qu[...] ctionis regula, & consiliorũ Christi discipina[...]

Quanta sit Christianæ perfectionis, & cõsiliorum euangelicorum authoritas. Cap. V.

QVoniam multifaria sunt itinera mortalium in hac vita degentium, atque scientiarum documenta innumera, illa præstantiora arbitranda sunt, quæ vberiorem non temporalium facultatum, sed cœlestium meritorum secum afferunt fructum, eóque ardentius sectanda, quo maioris sanitatis, sublimiorísque excellentiæ earum est author. Hinc Christianæ perfectionis, & consiliorum euangelicorum elucescit authoritas, quæ imitatores suos æternorum bonorum locupletes faciant, à quo ipso conditore omnium, domino Iesu summo pontifice, qui verus est Deus, Dei filius, de Deo genitus, sine initio consubstantialis, & coæternus ei, qui ante secula verbum sempiternum manens, factus in fine seculorum homo perfectus, hominum mediator, atque redemptor, quatenus humanum genus, diabolica fraude deceptum, reuocaret ad gratiam, à culpa redimeret, erudiret in fide, necnon sapientiæ supernæ illustraret splendore, sicut Apostolus ait: In ipso vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia à Deo, & iustitia, sanctificatio & redemptio. Nouus igitur apparens in assumpta humanitate redemptor, nouæ religionis rudimenta instituit, ac nouitatæ mandata proposuit, vt abolitis consuetudinibus antiquis, expoliatóque vetere homine, cum actibus suis, noua fierent omnia, & in nouitate vitæ incedere inchoarent mortales, qui eousque solo carnis, ac naturalis rationis ducebantur impulsu. Equidem quod consuluit sapientia, suasit verbum, atque consummauit in opere idem Dei, & hominum mediator, carnalis sensus, rationalis intelligentiæ, naturalis ordinis, socialísque vitæ supergreditur limites. De contemptu mundi ingessit scientiam, exemplum præbuit, formam dedit atque præmiorum illius sublimitatem indicauit dicens: Vos qui secuti estis me in regeneratione, quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit patrem aut matrem, fratres aut sorores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Maxima prorsus, & mortalitatem nostram excedentia pollicetur, quoniam nouerat arduum esse perfectionis ascensum, naturæ vincula soluere, consuetudinem vitæ mutare, quotidie crucem tollere, in hoc mundo nihil possidere, quod sensualitatem mulceat fugere, nullam terrenam dignitatem appetere, desineretque homo per nouæ conuersationis studium esse, quod fuerat, vt inciperet esse, quod non erat. Porrò ista, quæ præcesserant, nesciuerant ætates. Cupiebant procreare liberos, possidere terrena, abundare diuitiis, præeminere honoribus, posteros in prolis successione relinquere, necnon pro suorum mercede laborum tantum terrena sperare. Carnales erant homines tunc, & carnaliter, quæ sub figurarum velamine dicebantur, percipiebant. Non sic professores Christi ambulantes in spiritu. Sensum spiritualem latentem in litera, siue contentum in lege, seu prophetarum promulgatum oraculis, vel in euangelio repromissum à domino, spiritualiter intelligũt, spiritualiter implent. Nec ab re. Nam in eorum cordibus paracletum possident, qui per tibi ipsis donum instruit eos diuina mandata perficere, per pietatis, diligere proximum, illiúsque indigentiæ subuenire, per scientiæ, sacras literas absque errore intelligere, per fortitudinis, quæque aduersa æquanimiter tolerare, per cõsilij, discernere dubia, aliísque rectitudinis callem salubriter indicare, per intellectus, spiritualia diiudicare, & motus animi euidenter inspicere, & per sapientiæ, caritate flammescere, atque cœlestia delectabiliter gustare, prorsus languida, & impotens ad sectandum consilia Christi species iaceret humana, si non huius spiritus roboraretur virtute, charismatibúsque fœcũdaretur. Verum suffragata ab ipso, & erudita per ipsum, aggreditur ardua, præsumit magna, credit promissa, concupiscit æterna. Hinc est quòd tam copiosissimus fidelium numerus vtriusque sexus, cuiuscunque conditionis, qualiscunque ætatis, contempto mundo, spretísque carnalibus voluptatibus, Christianæ fidei, ac euangelicæ perfectioni colla substrauit, quemadmodum in exordio nascentis ecclesiæ claret. Sic enim legitur: Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. Nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Hoc autem nequaquam attẽtare ausi sunt, nisi post sancti spiritus emissionem, quem dominus Iesus missurum pollicitus fuerat, antequam cœlos peteret. At verò succrescente spiritus feruore, auctóque credẽtium populo extiterunt innumeri, qui his minime contenti, altiorem perfectionis gradum apprehendere gestiuerunt. Quamobrem respuentes omnia, honores, voluptates, prædia, conuersationémque socialem, vitam suam duxerunt in montibus, in speluncis, & in solitudinibus vastis quatenus commodius illis soli Deo vacare liceret. Nonnulli verò humano timore deposito, neglectis iussionibus principum, se pro defensione catholicæ fidei, ad perferendum rerum damna, exiliorum incõmoda, squalores carcerum, eculeorum tormenta, carbonum incendia, adustiones lampadum, lapidum ictus, flagrorum verbera ludibria populorum, membrorum mutilationes, & abscisionem capitis magnanimiter tradiderunt. Præcessit insuper maxima multitudo credentium, qui construentes cœnobia, ordinantesque collegia, semoti à turbarum fragoribus simul viuere delegerunt. Horum sicut vnum erat cor, ita intentio vna, habitus similis, communis victus, eadémque professio. Qui diuinis die noctúque occupabantur in laudibus, sacris lectionibus vacabant, orationibus instabant, mutuísque exhortationibus se ad virtutum profectum accendebant. Hi omnes sanctarum scripturarum imbuti scientia, fidei gratia perfusi, caritatis debriati dulcedine, necnon & promissionum Christi allecti magnitudine, facti sunt contemptores mundi, testes fidei, præcones immortalitatis, atque pro præmiorum adeptione cœlestium insuperabiles bellatores.

Quòd in præsenti non desunt, qui sanctorum præcedentium virtutes imitentur. Cap. VI.

MAgnarum virtutum ecclesiam in præteritis generationibus habuisse viros, qui seculum non esse diligendum operibus & verbis contestati sunt, multipliciter eloquia diuina proclamant. Cæterum in præsentiarum eorum imitatores nõ desunt, quãquam pauciores sunt numero, & in donis spiritualibus pauperiores, qui vt illi solitariam ducunt vitã, cœnobiorum custodiunt

regulas, martyriique spiritualis fatigatur agone. Nam & si personalis minime persequutor appareat, nō tamen deficiunt à diabolo, hominibus nec à sensualitate illatæ molestiæ. Ab his nemo iustus liber existit, adeò vt verum esse probetur (quod ait Apostolus) Om-
2.Tim.3 nes qui piè viuere volunt in Christo Iesu, persequutiones patiuntur. Equidem tentationibus variis insequitur diabolus sanctos, vt eos auertat à Christo, & ad facinoris consensum trahat. Porrò ab hominibus inferuntur rerum damna, homicidia, detractiones atque conuitia. Cupiditatibus ac voluptatibus blanditur caro, vt seculi sectentur illecebras, quod est dirum persequutionis genus. Omnibus quippe his pro amore diuinitatis repugnate viriliter, martyrij perducit ad palmam. Mentium nanque inspector Deus, non solum laborem operis, verum etiam affectum voluntatis in retributione compesat. In membris igitur suis spiritualibus, semper triumphat ecclesia, & ad perfectionis nititur aduolare fastigium. Habet enim secum inhabitantem sponsum, per quem vegetetur vt crescat. Sane mysticum Christi corpus, quod est ecclesia electorum, à spiritu ipsius viuificatur, & copulatur ipsi Christo per fidem, non qualemcunque, sed quæ per dilectionem operatur, tanquam viua & vegetata à spiritu illius, ex cuius fide viuit. Quonam verò modo vegete-
Eph.3 tur Apostolum audi: Habitare Christum inquit, per fidem in cordibus vestris. Quādiu ergo fidem rectam quis seruat, in corde illius habitat Christus, manet gratia, vita vegetat, viuificat spiritus, & est membrum cor-
Eph.5 poris ecclesiæ, quam sic dilexit Christus, vt traderet semetipsum pro ea, mundans prius illam lauacro aquæ in verbo, quatenus mundatā ab omni sorde originalis delicti, sibi exhiberet in sponsam, non habentem maculam neque rugam. Habet etiam inhabitan-
Rom.5 tem paracletum, quemadmodum Paulus ait: Caritas Dei diffusa est in cordibus vestris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Ipse profecto spiritus, corpus ecclesiæ inhabitando viuificat, virtutum profectibus reformat, & aucta quotidie numerosa credentium sobole, mysticis renouat incrementis. Interna siquidem aspiratione, catholicæ vnitatis trahit ad gremium, & copulat Christo, quotquot cœlesti sunt benedictione participes, quæ comes est gratiæ, virtutum socia, index prædestinationis, æternæque felicitatis præuentrix fidelis. Trahit, inquam, non violenti impulsu, sed metu, sed dilectione, sed præmio. Nonne quoties transactarum mens ducitur in consideratione culparum, meminitque quàm innumera, quàm enormia aduersus Deum errata perfecerit, toties timoris transfigitur gladio, conscientia trepidat, spes fluctuat, omniaque interiora mœrore complentur? Secum enim pertractat ineuitabilem mortis sententiam, pauēdam exitus horam, formidabilem aspectum irati iudicis, dæmonum tetras species, inferni barathrum patens, inextinguibilem ignem, immortalem vermem, fœtorem intollerabilem, interminabiléque supplicium carentiæ visionis diuinæ. Ex huiusmodi meditatione conturbatur, compungitur, conteritur,
Psal.6 vociferatur & dicit: Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me: Miserere mei domine quoniam infirmus sum, sana me domine quoniam conturbata sunt ossa mea. Et anima mea turbata est valde, & tu domine vsquequò? Conuertere domine & eripe animam meam, saluum me fac propter miseri-

cordiam tuam: Quoniam non est in mo
mor sit tui, in inferno autem quis confitebi
mortis igitur ac gehennæ diu cogitatio
ta, absque vlla retardatione, disponit m
mores reformare, opera exteriora corrig
ciis, detractionibus, eloquiisque scurrili
compescere, sensus corporeos temperant
hibere, ab inanibus voluptuosisq; cogitati
restringere, animæ affectum ordinare, at
ris hominis vniuersos moderari excessus.
admiranda operatio est sancti spiritus,
bilis mutatio dexteræ excelsi, quæ vertit
non sint, suscitatque de puluere humilitatis
de delictorum stercore eleuat pauperes, vt p
dationis, conuersionis perseuerātem famulatum
principibus in nuptiali conuiuio desideant,
neant stabilitate perpetua solium cœlesius glor
torum spirituum agminibus sociati? Beata plan
tatio hæc almi spiritus, quæ de attritis con
peccatoribus iustos, de alienis filios, & de lu
per disciplinam timoris lætos facit. In perso
inquit Propheta: A timore tuo domine con
& peperimus spiritum salutis. Per quem v
dilectionis perfunditur dulcedine, vt à De
laude cessare. Nam ex huiusmodi mutati
cati hominis efficitur animus iucundus,
ritus, mens deuota, affectio sancta, recta
gitatio pia, ignitum cor, pudica caro, ca
sus, prolataque eloquia prudentiæ sale c
prius timoris funibus trahebatur astrict
tatis vinculis feliciter ligatus tenetur. E
quod peccatrici animæ, & conuersæ ve
ctorum per prophetam, dominus pollic
cens: In funiculis Adam, in vinculis ca
te miserens tui. Hoc olim in muliere
qua septem dæmonia eiecta fuisse euan
tis sermo proloquitur, impletum
mus. Idipsum etiam quotidie Christum
dubitamus. Multos (ô quàm frequenter)
te conuersionis gratiam voluptuosi
ne fœdatos, sola quæ mundi sunt quære
petere, honores ambire, lucris temporal
re, lautioribus sępe interesse conuiuiis,
bus operam dare, æterna bona negligere
amare præsentia. Post conuersionem
tis flamma succensos, renunciare seculo,
cuncta despicere, humilitatem sectari,
contumeliis lætari, erogatis omnibus p
diligere, sobriè viuere, corporis alimon
mendicare, castimoniam animæ & carnis,
tione seruare, affectum suum ad futura g
ferre, atque mundo crucifixos in Christo
tari. Qui munus tale per operationem san
perceperunt à Christo ab inde citra,
metus sarcina, ac letalium criminum
ex sola caritate obtemperant, amore
ctione trahuntur, & quod illis ad perferend
lerabile videbatur, leue efficitur, & corde
Quoties recogitant quid delinquendo fue
amiserint, quid per gratiam perceperint,
plorant præ gaudio, delectabiliter gemunt,
gunt, vota fundunt, & laudis iucundum
exoluunt dicentes: Quid retribuam domino
nibus quæ retribuit mihi? Nempe hi mortu

...nixerunt, perierant, & reperti ſunt. Pro quorum re...rectione beata lætatur mater eccleſia, lætantur & ...geli congratulantes Chriſto, qui errantem ouem reduxit ad gregem, & prodigũ filium porcorum ſili...s indigentem ſuſcepit ad gratiam, ſtola induit, de...rauit anulo, atque ſaginati vituli refecit conuiuio.

Quòd humanus affectus ad operandum plurimum excitetur ſpe præmij. Cap. VII.

HVmanus quamuis affectus, metu, ſeu dilectione (prout ſuprà notatum eſt) trahatur, peramplius tamen (vt arbitror) ad peragẽdum opus mercedis remuneratione ...atur, adeò vt nemo reperiatur (quanquam ...s & rectus) qui ea carere velit. Vocas mercena...il. premium polliceris, opúſque iniungis, quod ...ciat, nunc gelu conſtringitur, nunc caloris ni...te vritur, nunc labore laſſatur, atque tandiu in...mbit operi, donec ad finẽ illud deducat. Poſtponit cuncta, deſerit propria, exponit ſe ſciens niſi conſummato exercitio, promiſſam nullomodo obtinere poſſe mercedem. Hoc in mercenario claret, qui ad operandum mercede ſola cõducitur. De ſeruo autem tuo quem pecunia comparaſti, ſiue de filio quem genuiſti, quid dicam? Nunquid ipſi abſque mercedis affectione laborant? prorſus minime. Iniungis emptitio tuo qua...nque opus, nihil ei promittis, non pecuniam, non ...m, non cibaria, non requiem, neque aliud huiuſ...modi, illi tantum minaris verbera, ſi laboret ſegniter, ...te perfectionẽ, opus intercidere audeat. Deſudat ..., quantum valet agit, inchoatum nullatenus vult ...nquere opus, non vt non amittat precium, ſed vt ...dat flagellum. Similiter vt filius tuus, dum iuſsionem tuam audit moras rumpit, vt voluntatem tuam ...agat, mandatum perficit, & prompto animo liben...ter obedit, quamuis vniuerſam quam poſsides ſubſtantiam ſuam futuram eſſe non ambigat. Pluris æſtimat ...nitoris beneuolentiam, quam facultates ipſas, dilectionémque patris maximam laboris ſui arbitratur eſſe mercedem. Serui igitur retributio, eſt remiſsio ſupplicij. Remuneratio verò filij, paternę caritatis cuſtodita dulcedo. Clarius igitur quam meridiana lux patet: quod ſinguli, ſiue ſerui, ſeu mercenarij ſiue ſunt filij ſuſtentantur retributione mercedis. Hanc ſi abſtuleris omnia confuſa erunt. Non erit qui agriculturam exerceat, quoniam qui arat, in ſpe arat colligendi fructus. Non erit qui transfretetur maria, nec qui ad pugnam pergat, nec qui negocietur, nec qui ſui vel aliorum eruditioni vacet, neque qui reipublicæ iudicia tracter. Vniuerſi iſti ducũtur affectione mercedis, non tamen vniformiter, ſed iuxta quem finem ſe intentio operantis extendit. Hinc eſt quòd non eandem neque æqualem mercedem, qui laborãt accipiunt, quoniam ...n eundem in opere ſuo conſtituunt finem. Qualis ...ntionis eſt finis, tale proculdubio ſtipendium re...tionis erit. Pro temporali temporalis, pro ſpiri...ſpiritualis, & pro cœleſti, retributio cœleſtis im...tur. Videat quamobrem quiſque diligenter ope..., quid quærat, quid amet, quid expectet à domi...n cordis intẽtione deluſus iſtius vitæ quid am...t non in fatuarum virginum numero compute..., quæ ſine caritatis oleo, & abſque mentis rectitudi...ne ...cedentes, dum diuinam miſericordiam implo...rant, ex obliquo dominũ audiuere dicentem: Amen dico vobis, neſcio vos. Illũ quippe Deus ignorat quem reprobat. Reprobat autem omnes qui intẽtione perverſa, ſeu affectione corrupta, quicquam temporale, pluſquam ipſum diligũt, atque in laboris ſui præmium habere deſiderant. Fertur igitur quilibet votis, trahitúrque delectatione mercedis. Nam quemadmodum ſine ſpe præmij iacet & tabeſcit animus, ita expectatione retributionis erigitur, & ad opus perficiendum accenditur. Prophetam audi dicentem: Inclinaui cor Pſal.118 ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum, propter retributionem. Mercedis ergo conſideratio, nedum laboris onus temperat, verum etiam præbet vim corpori, atque ſpiritui tolerantiam longanimitatis. Hinc eſt quod dominus infirmitatis humanę cõſcius, quum dixiſſet Abrahæ: Egredere de domo tua, & de cogna- Gen.12 tione tua, & de domo patris tui, & veni in terrã, quam monſtrauero tibi. Ne ob aſperitatem nouitatémque præcepti, hæſitando ad obtemperandum piger exiſteret, illico intulit: Faciámque te in gẽtem magnam, & benedicam tibi. Benedicam benedicentibus tibi, maledicam maledicentibus tibi, atque in te benedicentur omnes cognationes terrę. Quo audito egreſſus eſt, eóque ad obediendum effectus eſt promptior, quo de promiſsione diuina factus eſt ex remuneratione ſecurior. Moyſen quoque quum Hebræorum populum ab Aegyptiaca decreuiſſet ſeruitute redimere, affatus eſt dicens: Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & Exod.3 clamorem eius audiui, propter duritiam eorum, qui præſunt operibus, & ſciens dolorem eius deſcendi, vt liberem eum de manibus Aegyptiorum. Et educam de terra illa, in terram bonam & ſpacioſam, quæ fluit lacte & melle. Hic ſcripturarum oraculis eruditi, ad ſeculi animamur contemptum. Improperium nobis eſt, ſi non pari affectu, eadémque cordis hilaritate, illa perficimus, quæ ipſi, quum proculdubio etiam arctiora agere debeamus. Ipſi quippe audierunt angelos, nos Dei filium præceptorem habemus. Ipſis terrena, nobis promittuntur cœleſtia. Nobis, inquam, ſempiternum verbum de regalibus cælorum ſedibus veniens, mandauit dicens: Vendite quæ poſsidetis, & da- Luc.12 te eleemoſynam & habebitis theſaurum in cœlo, ſacculos non veteraſcentes. Iterúmque: Si vis perfectus Luc.18 eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni ſequere me, & habebis theſaurum in cœlo. Illum ſequi, eidémque in omnibus famulari debemus, etiam abſque vlla ſpe præmij, quoniam ipſius factura ſumus regenerati per gratiam in ipſo, atque ad vitam prædeſtinati æternam. Hoc apoſtolus Petrus inſinuãs 1.Petr.1 ait: Benedictus Deus, & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſecundum magnam ſuam miſericordiam regenerauit nos in ſpem viuam per reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſcibilem conſeruatam in cœlis. Attende, quæſo, qua ratione, quo pacto, quóve debito, Deo obtẽperare cogaris. Fecit te quum non eſſes, ſua te decorauit imagine, regenerauit te per baptiſmatis lauacrum, & ſancti ſpiritus ſanctificationem, vt reformaret in ſui ſimilitudinem per peccatum deformatam, tibique tribueret hæreditatem, quam nequiter viuendo amiſeras. Cæterum vt te ſua largitate accenderet, tibi præſtitit ſe, factus eſt naturæ tuæ conſors, comes peregrinationis, tribulationum particeps, interceſſor criminum, animæ cibus, præcipuus mediator, robuſtiſsimus adiutor, præceptor eximius,

mius, amator castissimus, atque liberalissimus redemptor. Non enim pro te dedit aurum, nō gemmas, non prædia, non mundum, neque cœlum, sed proprium cruorem, in crucis moriendo patibulo. Sua quoque bona post huius peregrinationis terminum, se tibi donaturum spopondit nō caduca, non terrena, non transitoria, sed diuina, sed cœlestia, sed æterna. Magnum igitur arbitrari noli quum omnia sponte deseris, & te ipsius mancipararis obsequio. Nihil tuum tribuis, nihil proprium derelinquis. Totum quod possides, siue in pecuniis, siue in preciosis margaritis, seu in domibus, aut alia quauis facultate, illius sunt, qui ea condidit. Nam domini est terra & plenitudo eius, orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo. Ergo de alieno est, quod tuum esse arbitraris. Depositum reddis, exoluis debitum, restituis donum, quum etiam nihil tibi reseruando vniuersa pro Christo disperdis. De tuo autem quid dicam, quum tu minime sis tuus? Quomodo tu tuus dicendus es, quum tu non feceris te, neque ad staturam tuam adiicere valeas quicquam, neque vitæ tuæ vel horæ vnius spacium augere? Tu tibi nec formam corporis dedisti, nec rationalem tuam animam infudisti, neque vitæ terminum statuisti. Hoc si potuisses, esses proculdubio forma elegantior, genere nobilior, sublimior dignitate, sospitate hilarior, corpore fortior, vita prolixior, prudentior consilio, perspicacior intellectu, virtutibus vberior, incomparabilior scientia, loquela facundior, prǽclarior sanctitate, excelsior meritis, naturalibus & spiritualibus bonis, quàm sis longe ornatior. Horum nihil addere voluisti, quoniam tu nequaquam tui author existis. Ille profecto sine te fecit te, qui solo iussu, siue terrena, siue cœlestia formauit omnia, singulis propriam tribuens speciem, donáque distincta. Cuncta ergo quæ habes, & id quod naturaliter es, sicut munus ita tui opus est conditoris. Quamobrem si sponte tribuis omnia, si exponis te, non solum simplici famulatui, verum etiam laboribus, carceribus, tentationibus, necessitatibus, exilio, cruciatibus & morti pro Christo, ad hæc omnia obligaris ex debito, agísque quod meritò facturus es, dicente domino: Quum omnia feceritis, dicite, Serui inutiles sumus, quod facere debuimus, fecimus. Nihil exemit qui dicit omnia. Hoc ait Dei filius, hoc ipsa loquitur veritas. Nec aliter esse potest, quam quod eadem sua asseueratione confirmat. Quum igitur vitæ prǽsentis incommoda, carnis molestias, tentationum flagella, persecutionum importuna odia, ac irrogata conuicia perferre, nec non opibus mundóque sicut supra dissertum est, abrenunciare pro Christo tenearis ex debito: prouida nunc consideratione aduerte, qua ratione opera tua grata sint Deo, quóve iustitiæ merito præmia à Christo tibi promissa proueniant.

De proprietate & dignitate liberi arbitrij.

Cap. VIII.

Operum nostrorum merita ex gratia Dei, liberóque nostro arbitrio procreari, sanctorum Patrum probat authoritas. Liberum autem arbitrium esse dixerim facultatem rationis & voluntatis, qua eligitur bonum gratia existente, hoc autem tantum nostrum proprium esse noscamus, cętera autem siue naturalia siue gratuita, Dei sunt munera nobis collata, tam pro salutis adminiculo, quam pro Dei circa nos dilectione propalanda. Præstitit quippe dominus liberā boni vel mali eligendi facultatem, qua mediante, mercedem [...] improbus autem merito condignum habeat [...] perpetratione supplicium. Nemo igitur quum [...] est, esse potest excusabilis. Sed male eligendo [...]lum, luci tenebras & bono prǽferens malum. [...] siquidem efficaciæ liberum arbitrium esse di[...]tur, vt meritorum, ac demeritorum sit stater[...]sima, in qua singulorum opera, ab omnipoten[...]sto iudice pensantur, redditúrque vnicuique [...]stitiæ censura diiudicat. Noli itaque ô homo [...] delinquis, bonitatem damnare diuinam, quo[...] tibi minimè prærogauit gratiam, quod ad pecca[...] impulerit, & bene agendi tibi negauerit potestat[...] Inique cogitas, dum talia meditaris. Nunquid sce[...]rum author est Deus? An forte peccatorum fauet vo[...]luntatibus malis? Nonne potius illas insequitur, iudicat, punit & damnat? Vult (quantum in ipso est) omnes saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: quatenus in omnibus reperiat quod coronet. Planè nihil eorum quæ fecit odit, quoniam quicquid condidit si[...]ue in cœlo, siue in terra, seu in mari bonum est. Vidit Deus (inquit scriptura) cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Non poterat bonitas nisi bona facere. Quod verò inter bona quæ facta sunt, videmus ma[...] non vtique illud bonus fecit, sed malus. Nam que[...]admodum à bono bona, ita econtrario à malo pr[...]niunt mala. Vis scire quis bonus, quísve sit malu[...] his sapientiam Dei te erudientem audi: Nemo [...] bonus est nisi Deus. Mali autem inuentor diabo[...] propter quod effectus est malus, incentórque [...]rum, adeò vt ab ipso Lucifero, mali corruptel[...]rit. Mali quippe venenū in angelos fudit, sibi [...]sentientes apostatas fecit & malos, ac per h[...] emanauit malum, etiam in hominibus malis, [...] per liberum arbitrium consentiunt. Vis nosse q[...] ab eodem Lucifero effluxerint mala? In cœli[...] per ipsum, angelorum ruina, in paradiso p[...]parentum delictum, & in mundo per comp[...] vniuersa perpetrata sunt mala. Ipse autem [...]lus? forte quia factus est malus? Minimè. A bon[...]tore sicut cætera factus est bonus. Verum à se ip[...]ctus est malus. Quo verò modo sapientiam [...] dicentem: Ille homicida erat à principio, & in ve[...]te non sterit, quia non est veritas in eo. Quum lo[...]tur mēdacium, ex propriis loquitur, quia menda[...] & pater eius. Homicida erat à principio, ante [...]cet quam homo fieret, quando tertiam partem [...]rum suggestione sua traxit de cælo. Quoniam vero [...] veritate non stetit, ideò veritas in eo non est. Hinc [...] quod quum homini suadendo vetitum, menda[...] loquutus, ex propriis locutus est, quia mendax est [...]ter eius. Ex quo igitur in veritate non sterit factus [...] malus. Nam à seipso sine bonitate quis esse potest [...]nus? Aut absque veritate quis valet esse verax? Nam quemadmodum ex auersione à bonitate quisque e[...]citur malus, ex veritatis fit mēdax, ex sapientię amen[...] ita ex conuersione, atque participatione veritatis [...]ficitur verax, ex bonitatis bonus, ex sapientiæ sapien[...] ex iustitiæ iustus. Sicque de aliis, quæ commendatio[...] sunt digna, pro quibus gratiam meretur, & premi[...] Omnia autem ista Deus, nedū ipse bonus est, sed [...] bonitas, iustitia, veritas, sapientia, & incōparabili[...] melius, ac excellentius quàm dici, vel cogitari po[...] non accidētaliter, sed substantialiter, sed natural[...]

destructiue. Propterea sicut diabolus à Deo discedens factus est malus, mendax, tenebrosus, & iniustus, sic & homo: quò enim amplius elongatur à Deo, eò efficitur & gehenna dignior. Elongatur, inquam, non inuitus, sed spôte. Quomodo autem non sponte, quum reclamet conscientia, condemnet ratio, dissuadeant sanctos, retrahat gratia? Cęterum quoniam libero homo arbitrio peccato consentiens, rescindit conscientiam, rationem subuertit, spernit angelum, reiicit gratiam. Iusto itaque Dei iudicio agitur, vt perpetrato scelere, qui prius liber extiterat, efficiatur seruus. Cuius? Qui facit, inquit dominus, peccatũ seruus est peccati. Ante peccatum liber erat, post peccatum verò seruus. Mala seruitus quæ libertatẽ subuertit arbitrij, priuat meritis, naturalia dona vulnerat, intellectum obnubilat cognitione veri, affectum tepefacit in operibus boni, gratuitis spoliat, animam maculat, amaram conscientiam, insensibilem reddit, fomitem excitat, ad peccatum trahit, ad pœnam obligat, à gloria retardat, Dei amicitiam tollit, & gehennæ filios facit. Mala, inquam, hæc seruitus, quæ concupiscentiam accendit, captiuat mentem, aufert gratiam, perimit vitam. Hinc est quòd bonum, quod auditus percipit, homo suadet, scriptura cõmendat, iubet Deus, discernit ratio, nequaquam voluntas assequitur, quoniã amissa arbitrij libertate, facta est serua, tot vinculis ligata, tot peccatorum funibus tenetur astricta, iacet velut mortua, torporis spiritualis quadam depressa ignauia, quæ nisi Dei operante virtute liberari nõ valet. Nec mirum. Quæ enim sponte cecidit, ex proprio arbitrio non potest exurgere. Imploranda tunc est diuina clementia, precibus flagitanda, flectenda lachrymis, placanda gemitibus piisque operibus aduocanda. Meritò huiusmodi detestabili seruitute mulctatur peccator, qui conditoris sui spreuit gratiam, dilexit culpam, prostratus est hosti, præcepta transgressus est, vilipendit consilia, irritauit Deum, angelos inhonorauit, despexit sanctos, confudit quicquid religionis est, quicquid honestatis, quicquid decoris, quicquid virtutis, dum pulsanti ad cordis ostium aperire noluit, seque vocantem sapientiam audire neglexit. Poterat equidem vocatus respondere, annuere & obtemperare, fierétque iustus, magis magísque iustificatus. Iustus dum consentit gratiæ, iustificatus autem magis ex aggregatione virtutum, ex cumulo meritorum, quæ ex liberi arbitrij assensu creantur, Dei nihilominus cooperante virtute, quæ liberum arbitrium adiuuando perficit. Ex liberi itaque arbitrij electione peruersa, quemadmodum homo delinquit, ita ex electione laudabili efficitur iustus, & ad promerendum idoneus. Nam secundum arbitrij electionem gratificatur opus. Vnde in euangelio veritas inquit: Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuũ lucidum erit, si autem nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebræ sint. O quàm salubre consilium hoc, per sapientiam hominibus prærogatum. Caue (ait) ne lumen naturale discernendi, vel lumen gratificantis gratiæ tibi impensum, per liberi arbitrij abusum, tenebræ sint, quoniã omne corpus operum tuorum tenebrosum erit. At verò si rectum & nullam habuerit partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te. Illuminabit, inquam, propter æternũ lumen diuinæ visionis, quę tibi præstat in præmiũ. His paucis vales percipere, vndę virtus generetur merendi. Non vtique quia ieiunasti, fleuisti, vigilasti, laborasti, peregrinatus es, neque quia vestisti nudum, pauisti famelicum, visitasti compeditum, ministrasti ægroto, suscepisti hospitem, sepelisti mortuum, sed quoniam suadẽte gratia, liberóque tuo arbitrio consentiente, ista ex corde complesti. Ex corde, inquam, quia voluntarie, libere, simpliciter egisti, vt soli Deo placeres, vt obtẽperares illi, vt meritum consequeris, non temporale, sed æternum, sed ineffabile, sed immensum, quod tibi Dei veneranda maiestas polliceri dignata est.

De excellentia gratiæ gratum facientis. Cap. IX.

Nemo mortalium credat aliunde humana opera Deo esse accepta, quàm per ipsius gratiam, ac liberi arbitrij cõsensum. Non tamen qualẽcunque gratiam, sed per eam quæ iustificat impium, illúmque facit gratum Deo. Hanc profecto dixerim, principaliter esse Deo efficiente, per quam pro sua laudabili bonitate, influere non cessat creaturæ rationali vitã spiritualem vt bene sit illi in esse gratiæ, quam penitus habere non potest sine ipso Deo largiente. Porrò gratia ista in scripturis sacris, nunc donum diuinũ, sine quo nullus potest mereri, nec in bono proficere, neque ad gloriam peruenire, nunc caritas nuncupatur, quam Apostolus 1.*Tim.*1
definiẽs ait: Finis autem præcepti caritas, de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. De hac alio in loco inquit: Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Datur, inquam non pro merito, non ab hominibus neque pro suscipientis arbitrio, sed per spiritum sanctum, qui vbi vult, in quibus, & quãdo vult, spirat. Quamobrẽ nullus glorietur, nemo præsumendo dicat, se hanc ex propriis operibus percepisse, quoniam (attestante Paulo) *Rom.*11
sine pœnitentia sunt dona, & vocatio. Quare sine pœnitentia? quia nullus ex suis illam assequitur meritis. Valet proculdubio quis vocatus à Deo, gratiam gratificantem mereri ex congruo. Ex cõdigno autem nunquam. Cur verò non ex condigno? quoniam bonum quod ex gratia prærogatur, summũ est, inenarrabile, sempiternum, atque immẽsum, pro quo videlicet adipiscendo, si dederit homo vniuersam mundi substantiam, si immanissimis corpus suũ tradiderit cruciatibus & exposuerit flãmis, si sponte se afflixerit ieiuniis, vigiliis, laboribus, frigore, ęstu, fame, siti, inopia, & nuditate, pene nihil agit, quoniã quicquid facit, & omne quod patitur, momentaneum est, leue, breuissimũque in recompẽsatione retributionis æternæ, quemadmodum Apostolus ait: Non sunt condignæ passiones hu- *Rom.*8
ius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Cæterum omne quod perficit laudabile, omne quod perfert durũ, si quid aggreditur arduum, si quid veritatis, si quid laboris, si quid deuotionis, si quid pietatis exercet, totum tenetur ex debito. Hoc tibi ô homo suadet ratio, hoc ipsa natura fatetur, si velis aduertere à quo, qualis, & propter quid conditus sis. Nempe qui te creauit dominus est, non vnius ciuitatis, non vnius prouinciæ, nec vnius tãtum regionis, sed totius orbis, maris, & fluctuum, quadrupedum, volucrum, serpentum, hominum, angelorum, archangelorũ cæterorúmq; spirituũ beatorũ. Dominus quippe vniuersorũ est. Fecit autem te secundum rationalem animam, ad imaginẽ & similitudinẽ suam, vt esses ratione sapiens, vita innocens, dominio potens, vt videlicet præesses

piscibus maris, volatilibus cœli, & animantibus vniuersæ terræ. Subesses verò sibi scilicet Deo, & tãquam cætera quæ plasmauerat, eidem præberes famulatum eo fidelius, eo ardẽtius, eóque solicitius, quo amplius, quam creaturæ reliquæ accepisti. Nam innata naturæ lex clamat, vt cui plus donatum est, abũdantius exigatur ab illo. Tantum etenim ex iustitiæ regulis quis debet quãtum percepit: totum igitur quod habet homo, & id quod est quoniam accepit gratis, totum debet. Hæc sanè ratio potissima est, vt ex cõdigno nemo mereri sufficiat nedum vitam æternam, verum nec temporalem, quam cum aliis à domino sortitus est donis. At verò si de iis quæ quisque in semetipso consecutus est, nequaquam satisfacere valet, nec pro eisdẽ mereri quicquã ex condigno, quid asseuerandũ est de beneficiis, quæ ab vniuersitate creaturarũ quotidie accipit, quo ab eis famulatur illi iubente domino, nutritur ex eis, per ea eruditur, ex earũque consideratione de Dei cognitione imbuitur, sicut scriptum est: A magnitudine speciei creaturarũ, facile earũ creatio agnoscitur. De spiritualibus verò quid memorẽ, quæ pro sui numerositate, dignitate, cõtinuitate humano intellectui omnino incomprehensibilia sunt? Pro ipsis nequit satisfacere mortalis infirmitas, quãuis ad id perficiendum, vtroque homine sine intermissione laboret. Cæterum si pro cæteris, quę prænotata sunt ad rependendum gratias esset idoneus, minimè tamen de sacrosanctæ redẽptionis beneficio specialiter sibi impenso. Ad eius indaginẽ non solũ hominũ, sed & angelorum obstupescit obtutus, atque tacendo exultat affectus. Tantæ siquidẽ sublimitatis, tantáque est gratia diuina perfusum, vt ipsius manifesta cognitio vitam cõferre noscatur ęternam, dicente domino: Hæc est vita ęterna,
Ioan. 17
vt cognoscant te solum Deum & quem misisti Iesum Christum. Luce itaque clarius patet neminẽ ex condigno vitam posse mereri perpetuã. Illam tamen meretur ex cõgruo mediantibus operibus, quæ ex obedientiæ merito consummantur. Id autẽ quomodo fiat, diligenter aduerte. Duplex quippe bonum Deus pręparauit hominibus, vnum videlicet temporale, alterum æternum. Præstitit primũ. Secundũ promisit. Quamobrem duplex præceptũ primus homo habuit, vnum naturæ ad custodiendũ bonum datum, alterum disciplinæ ad promerendũ bonum promissum. Quod quidem bonum melius non poterat mereri, quàm per puram obedientiã, quæ tunc mera est quãdo præceptum ex se obligat, & nõ ex alia causa. Hoc autẽ præceptum dicitur disciplinæ, quia per ipsum discitur quanta sit obedientiæ virtus. Lex ergo obedientiæ, quæ à Deo in paradiso primis est iniuncta parentibus, & quæ per Moysen iubente Deo est instituta Hebræis, & quæ per Christum est prærogata fidelibus, facta est merẽdi seu demerẽdi occasio, obediẽtiæ disciplina, liberi arbitrij doctrix, index cogitationũ, amoris testis, desideriorũ cordis propalatrix, & custodita perẽnis vitæ brauium. Hæc, inquã, lex, tametsi per diuersitatẽ temporum nomina varia sortiatur, vnum tamen habet effectum, idemq; merendi institutum, excepto quòd legem naturæ, atque decalogi in hoc præcellit lex gratiæ, quòd obseruatorem suum transmittit ad cœlos. Cæteræ autem minimè, quoniam, iusti qui in ipsis militauerant Deo præstolabantur Christum in carne venturũ, qui futurus erat primogenitus mortuorũ, ecclesiæ caput, Dei & hominũ mediator, redẽptorque, antequã nemo

dignus fuit transferri cœlo, vtpote absque pr
tione effusionis sanguinis ipsius redẽptoris,
sequendum nequaquam idoneus. At vbi i
Deus & homo apparuit, euãgelizauit, occu
rexit, ascendit, cum illo quam plurimi asc
quemadmodum scriptum est: Ascendens C
altum captiuam duxit captiuitatem. Post c
rabilem, & gloriosum ingressum, cunctis fi
gem Dei perficientibus cœlorum reseratus
Non tamen sine disciplina obediẽtiæ quis i
mittitur, quam ipse Christus quum esset De
his quæ passus est didicit, & cõsummatus fact
nibus obtẽperantibus sibi causa salutis æterna
siquidem obedientiam experimento operis
hanc cõsummatus in cruce compleuit. Propter
(vt ait Apostolus) Deus exaltauit illum, & dona
li nomen, quod est super omne nomen, vt in nom
Iesu omne genu flectatur, cœlestiũ, terrestrium, &
fernorum, & omnis lingua confiteatur, quia domi
Iesus Christus in gloria est Dei patris. Proindeq
que Christianus discat à Christo iussa diuina per
re, & sancto sibi tradito obedire mandato. D
quam, quantũ Deo obedientia placeat, quanta
cellentiæ, quantæ virtutis, quãtæ gratiæ, quant
ti, quàm locuples, quàm honesta, quàm cõgru
proficua, quámve saluãdis hominibus necess
instituit Deus, scriptura commendat, prom
Christus, perfecit opere, commẽdauit exem
aliunde spiritualia charismata conferuntu
crescunt, dona cumulãtur, perficitur lex, gr
anima, vnitas custoditur, patefiunt myste
reformatur, augetur gratia, promittitur gl
ex obedientiæ merito, per quam innocen
diuit Abel, ab hominibus transfertur Enoch,
est seruatus Noe, cõstitutus pater multarum g
Abrahã, ditatus Iacob, Ioseph Aegypto præ
ctus dux populi Dei Moyses, Dauid vnctu
eruditi prophetæ, clarificatus Christus, ho
stoli, Martyres coronati, vniuersique glo
les, eo excellẽtius, quo perfectius ipsam per
potissimum in adultis salutis est causa, co
mater & filia. Hæc ambo pariter currũt, li
famulantur, vicissim sua dona communicant,
quam riuuli limpidissimi ad irrigandum fœ
dúmque animæ spirituale pomarium, de la
uinæ caritatis emanant fonte. Dei sapientiam
testantem aduerte: Nemo inquit, venit ad me
bedientia) nisi pater qui misit me, traxerit eum
gratia. Verum ille per obediẽtiam venit, quem
Dei præuenit, sicut propheta de se commemora
Misericordia eius præueniet me. Præuenit v
liberum arbitrium ad obtemperãdum trahit, no
uite, sed sponte, quia liberũ est. Quomodo autem
hit pater, & sponte trahit? Nẽpe insinuando dile
filij, qua se pro hominibus morti dedit, propal
fidẽ diuinitatẽ illius, in qua æqualis & coæternus e
bi. Innotescendoq; sublimitatẽ præmij, quod
repromisit famulantibus sibi. Ista dum mens per
dum spe se obtinere cõfidit, alacri affectu non s
seruare præcepta, verũ etiã contẽpto seculo con
rum perfectionẽ conatur apprehẽdere. Ecce liber
luntas. Ecce volũtaria seruitus. Ecce violentus c
Ecce gratuita attractio, per quã à patre ad filiũ
tur anima. Ad patrẽ verò tunc trahit filius, quum
te

...erantibus sibi spiritualia dona, dignitates præ... & præmia spondet æterna. Filium promittentem audi & trahentem: Vos qui secuti estis me, in regeneratione quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit patrē, aut matrem, fratres, aut sorores, aut vxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, cētuplum accipiet & vitam æternam posside bit.

Quod dominus imitatoribus suis ea promittit, quæ naturaliter appetuntur. Cap. X.

Diuinam prorsus decebat, quæ à patre descendens, ideo in vnitate personæ, naturam vniuersæ mortalitatis assumpsit, vt hominum genus, quod per transgressionem præcepti à Dei gratia, & ab ingenita dignitate ceciderat, obediendo resurgeret, & ad gratiam proprij conditoris ascenderet; quatenus in sui institutione mandati magna promitteret, & talia, quæ obtemperare sibi cupientibus naturaliter appetibilia forent. Quæ enim magna & præcipua sunt, humanam ad se alliciunt concupiscentiam. Et quæ cōcupiscibilia, naturalem post se violenter trahunt affectum. His duobus specialibus ostensis sibi promissis, quisque accenditur ad currendum, quum videlicet illi eximia polliceantur, & quę naturaliter intuentis affectū mulceant. Nam quæ parua sunt, & vilia, parū mouent, quoniam naturali instinctu quilibet concupiscit magna, vtpote à Deo conditus magnus. Audi quàm magnus: Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes. Dominus etiā quum discipulos, & per ipsos fideles vniuersos erudiret ad orandū (inquit) Vos autem quum orabitis dicite: Pater noster qui es in cœlis. Quę oratio fiducialiter pronunciatur ab omnibus credētibus, adeò vt nullus vereatur patrem vocare Deum. Cæterum quid maius, quidve excellentius, prærogari hominibus potuit, quàm vt fierēt dij, atque excelsi filij? Non tamē naturaliter, sed participatione. Equidē in eo ꝙ participamus per gratiā, quod ipse Deus habet per naturā, merito nuncupamur dij. Verū quū Dei perficimus voluntatem, quum diuinam in nobis per virtutum studia custodimus imaginem, rectißime filij excelsi sumus. Propter hanc vtique spiritualem generationem, qua omnipotēs pater voluntarie genuit nos verbo veritatis suæ, vt simus initium aliquid creaturę ipsius, magni proculdubio sumus, ad alta tendimus, supernáque desiderantes cęlestis generationis dignitatem seruamus, dedignamúrque remunerari paruis, sentientes nos naturali impulsu ad excelsa proficere. Quamobrē quum quosdam aspicimus huius seculi vilia ac terrena appetere, anxie quærere, hísque infatigabiliter laborando ditari concupiscere. In huiusmodi per peccatum natura corrupta est, & ab originali sublimitate delinquendo degenerant. Et effecti sunt homines, sectando ..., qui per virtutum incrementa, erant futuri dij. Quosdam apostolus intelligens degenerasse, specialiter redarguens ait: Quum sit inter vos zelus, & contentio, nonne homines estis, & secundum hominem ambulatis? Homines etiam perhibentur qui temporalium lucris insistunt, qui voluptati ac carnis impudicitiæ detestabiliter se sponte prostituunt, qui delictorum oneribus prægrauati se nequeunt sursum erigere, neque diuina, prout expedit, penetrare mysteria.

1.Cor.2 De talibus alio in loco idem Apostolus inquit: Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei, quoniam stultitia est illi, at verò spiritualis omnia diiudicat. Cæterum quemadmodum detestabile est ambulare secundū carnem: ita econtra excellētißimum est secundū spiritū conuersari. Nam degere secundum carnē mors est, secundū spiritū verò, lætitia, pax & vita perennis. Ex amborū quippe effectibus quisque semetipsum metiri valet, vtrū in carne, an in spiritu militet. (Gal.5) Quos apostolus euidētißime cōmemorās ait: Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorū seruitus, veneficia, inimicitiæ, contētiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectę, inuidię, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia, quoniā qui talia agūt, regnū Dei nō consequentur. Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Aduersus huiusmodi non est lex. Ex his luculenter apparet, quātum intersit, inter esse homines & esse deos, atque filios excelsi. Secundum carnem conuersantur homines, carnísque perficiunt voluptates. Dij autem incedunt secundum spiritum, propterea carnē suam crucifigunt cū vitiis & concupiscentiis. Homines terreni patris gerunt imaginem: dij verò cœlestis. Homines tantum visibilia quærunt, temporalia ambiunt, voluptuosa concupiscunt. Excelsi autem filij ad sublimia mente conscendunt, spiritualibus delectantur, cœlestia desiderant, ac per hoc tanto maiores sunt, quanto ardentius ista corde pertractant, & affectu sitiunt. Veniens igitur in carne Dei sapientia, & videns in hominibus Dei deformatā esse imaginem, vt illam reformaret, atque ex hominibus faceret deos, tribuit salutis præcepta, ac perfectionis pręcelsa consilia, per quæ proficientes qui crederēt de virtute, irent in virtutem, atque ex animalibus spirituales efficerētur, & sancti. Quos vt ad obtemperandum vehementius accenderet, ea illis spopondit in præmium, quæ eos naturaliter sciebat appetere. Naturali (quæso) quis non concupiscit instinctu honoris culmen, diuitiarum affluentiā & diuturnitatem vitæ (si tamē mente sit integer, rationis cōpos, & ętate adultus) Quanquā concupiscentiæ fomes vigere etiam noscatur in pueris, qui aurum argento præferunt, & preciosis vilia indumenta postponunt. Iste proculdubio cōmunis est languor, velle ascendere, ac facultatibus locupletari terrenis. Si ruricolarum, si ciuiū, si militum, si regum affectum perscrutari volueris, semper inquietum reperies, curis anxium, cogitationibus perturbatum, dum dilatare cupiunt terminos suos, aggregare pecunias, dominari infimis, præire æqualibus, æquari maioribus. Quoniā verò cupiditatis ardent incendio, eo magis temporales diuitias sitiunt, quo ignorātes præstantiores & veras istis ditantur amplius. Nā cupido non minus deest quod habet, quam quod non habet. Cæterum si hac terrenarum cupiditate carere videantur egeni, inest tamen eis fomes, qui quandiu non excitatur materiis, extinctus esse putatur: at si quantulumcunque plus solito tēporalis illis augeatur substantia, repente euigilat, & tanquam coluber tortuosus erecta ceruice in cordis penetralibus huc illucque distenditur. Contingere quoque consueuit quàm plurimū, vt qui prius gradu inferiores erant, atque rerum abundantia parciores, si præferantur cęteris, & prosperitate polleant,

cæteris

cæteris proteruiores fiant, necnon in cumulandis diuitiis promptiores. Iſtos hydropiſi morbo laborantibus dixerim, qui quanto magis ſitim patiendo bibere differunt, tanto amplius repertis lymphis bibunt, eóque auidius ſitiunt, quo licentius bibunt. Porro ſi fluminis impetum ne naturali meatu defluat, cohibere volueris, hoc valebis ad tempus, demum autem vniuerſis euerſis obſtaculis, neceſſe eſt, vt conſuetum peragat curſum, ac maris quietetur ſinu. Maxima prorſus naturæ vis eſt, quæ nunquam pacem tribuit, niſi proprium, & ſibi inſtitutum attingat finem. Quamobrem (vt prætermittam cætera) nunquam ambitioſo, quemadmodum nec cupido, poterit cupiditatis deeſſe anxietas. Qui & ſi cunctis dominetur populis, atque vniuerſas mundi poſsideat gazas, nec ſic ambire deſinet, quoniam naturaliter his maiora concupiſcit. Verum de diuturnitatis vitæ appetitu quid referam?
Eph. 5 De hoc apoſtolus inquit: Nemo vnquã carnem ſuam odio habuit, ſed magis eam fouet & nutrit, vtique vt diutius viuat. Hoc nedum hominibus verum etiam naturaliter agnoſcimus ineſſe pecoribus. Vniuerſa quippe animantia vitam propriam ſolerter cuſtodiunt, & ne fame deficiant, ſeu violentia cuiuſquam intereant, nunc reluctando, nunc fugiendo, nunc latebras petendo ſolicita ſunt. Nullum eſt animal, quod eſſe proprium negligat, ſiue paruum, ſiue ſit magnum. Nec mirum, quum & ipſa natura ſedulo vegetabilia quæque ne frigoris nimietate areſcant, terræ fouet in gremio. Quamobrem ſi arbuſta, piſces, volucres, reptilia, quadrupedia, quæ rationem non habent, & quantæ dignitatis ſit eſſe, penitus ignorant, viuere tamen naturaliter deſiderant: vilipendetne homo, qui iſta præcellit tam intellectus acumine, quam nobilitate naturæ? Cæterum quanquam extiterint multi, qui deſperationis furore permoti ſe ſuſpenderint laqueis, præcipitio dederint, præfocauerint aquis, ferro iugulauerint, ac diuerſorum ſuppliciorum occiderint violentia, minime arbitrandum eſt huiuſmodi odiſſe vitam. Non enim ſe peremerunt quia obhorrerent vitam, ſed quia inuite patiebantur pœnas. Deteſtandum profecto eſt tale hominum genus, ſine fide, ſine Dei ſcientia, abſque pietate, abſque miſericordia, & ab omni virtute fortitudinis alienum. De quibus dici-
Eccleſ. 2 tur: Væh his qui perdiderunt ſuſtinentiam. Putarunt ſe à diabolo illuſi, temporalem ex repentino interitu effugere cruciatum, & incurrerunt æternum. Non autem ſanctis martyribus ſic contigit, tametſi occubuerint ſponte, ardentiſsimæ ſiquidem caritatis telo ſalubriter vulnerati, præſentis ſeculi abdicatis illecebris, necnon corporalibus paſsionibus ſtrenue ſuperatis, alacri animo ad futuram vitam ſe transferre ſtuduerunt, præſtantiores honores, atque precioſiores æſtimantes diuitias, improperium Chriſti mundi iſtius
Heb. 12 quibuſcunque theſauris. Aſpiciebant quippe interiori oculo in authorem fidei & conſummatorem Ieſum, qui ſpreto præſentis vitæ gaudio, ſuſtinuit crucem confuſione contempta. Intuebantur namque in remunerationem cœleſtem, quam renunciantibus ſeculo idem dominus polliceri dignatus eſt.

Qualis eſſe debet, qui conſiliorum Chriſti cupit eſſe ſectator. Cap. XI.

CONſiliorum Chriſti iſta lex eſt, vt quiſquis ea implere voluerit, omnino ſtudeat abnegare quod eſt. Sic ipſum dominum dixiſſe in euangelio legitur: Qui vult venire poſt me, ab[neget] ſemetipſum, tollat crucem ſuam & ſequatur me [...] nat huiuſmodi per obedientiæ cenſuram del[...] præeſſe, & humilis Chriſti imitatione conten[...] adipiſcendis bonis cœleſtibus eligat in ho[...] eſſe inglorius. Hanc humilitatis regulam que[...] dum docuit verbis, ita inſinuauit exemplis, [...] ait: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humil[...] Propterea volentibus eũ ſuper ſe Iudęis inſtitu[...] gem, ſe occultauit à turbis, cunctis præbens in[...] humilitatis exemplum, quatenus nemo in hoc [...] cuperet eſſe ſublimis. Cæterum redarguens Pha[...] rum ſuperbiam, qui in cœnis primos accubitus te[...] re cupiebant, vniuerſos ad ſectandam humilitatem [...] rudiuit dicẽs: Quum inuitatus fueris ad nuptias, n[...] diſcumbas in primo loco, ne forte honoratior te [...] inuitatus ab illo, & tunc veniens is, qui te, & illum vo[...] cauit, dicat tibi, da huic locum, & tunc incipias cum rubore nouiſsimum locum tenere. Sed quum inuitatus fueris, vade & recũbe in nouiſsimo loco, vt quum venerit, qui te inuitauit, dicat tibi: Amice aſcende ſu[...] perius, & tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumben[...] tibus: Quia omnis qui ſe exaltat humiliabitur, & [...] ſe humiliat exaltabitur. Hac diſciplina longè ante pro[...] pheta imbutus confidenter aiebat: Domine no[n eſt] exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi me[i, ne-] que ambulaui in magnis, neque in mirabilibu[s ſuper] me. O præclara humilitas, quæ profeſſorem ſu[um ex-] celſum facit, eóque amplius illum exaltat in[...] quo magis ſe contemnendo humiliat. Si tame[n non fi-] cte, ſed corde ſit humilis. Sunt nempe quàm [...] qui extrinſecus tantum ſigna humilitatis pro[...] in demiſsione vocis, accuſatione ſui, vilitate ha[...] ac reſtrictione ſenſuum, quorum interiora ple[na] dolo, cogitatio ficta, polluta affectio, atque [...] intentio. Tales fauores hominum quærunt, [...] opinionem appetunt, honoris dignitatem, [...] licere vident, concupiſcunt. Horum fucatam [...] tiam ignorat ars Chriſti, qui cordis humilitate[m inſi-] nuat eſſe ſectandam, omnémque fugiendam hyp[ocri-] ſim, quæ cœleſti oſtenſorem ſuum mercede defrau[dat.] Quid, quæſo, prodeſt proximorum voce laudari, & coram Deo fœtere luxuria? Florere ad tempus, & [re-] probari in ſeculum? Mihi pro minimo eſt (inqui[t hu-] milis Paulus) vt à vobis iudicer aut ab humano [...] ſed neque meipſum iudico, qui autem iudicat me, [do-] minus eſt. Porrò ſicut Deo abominabile eſt omne [...] arrogans, ita humilium eum corda delectant, vota [...] ſcipit, deprecationem exaudit, vias protegit, ſpiri[...] líque ne ſuperentur, defendit in prælio. Super que[m] requieſcet ſpiritus meus (ait dominus per prophetam) niſi ſuper humilem & quietum ac trementem ſermones meos? Hoc pſaltes conſiderans, atque in humilitatis ſinu collocaſſe ſe gaudens dicit: Cuſtodiens paruulos dominus, humiliatus ſum & liberauit me. Eſto ergo humilis, non minus in oculis tuis quàm in oculis hominũ, quoniã in faciẽ homines, Deus autẽ intuetur cor. Proinde altiora te nunquã quæſieris, memineris que ſedulo qualis ſis, vt nõ tua te perdat opinio, fallax ve ſciẽtia faciátq; te præcipitari ſuperbia. Si te pru[den-] ter inſpexeris, diſcuſſeris, agnoueris, nunquã te inſipi[en-] ter eleuãdo ſuperbies, gloriam terrenam non cupie[s,] temporalem dignitatẽ nequaquã deſiderabis, ſciẽs [in] ſacro ſcriptum eſſe eloquio: Duriſsimum iudiciu[m]

…ris, qui præsunt. Nonne temeritatis notissimum … num, te momentaneum ambire honorem, at… velle gratis multorum baiulare onera, quum ne… propria? Sat tibi videatur de te rationem red… noli te periculis ingerere, pręsidendi seductus … Ignorásne quanti sit ponderis, humilitatis vir… contempta, nomen suum iactanter attollere, fa… sibi védicare in terra, & velle ab hominibus vo… Rabbi: quũ dominus dicat: Nolite vocari Rab… bi. Nunquid non percipis quàm difficile sit, vt in honoris culmine possideatur humilitas? Hoc attendens dominus, discipulis inuicem contendentibus quis eorum esset futurus maior, ait: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos benefici vocantur. Vos autem non sic, sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut minister. Hinc etiam à cordibus fidelium studens præ… cohibere impetum, humiles commendauit … Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Pauperes spiritu nuncupantur humiles, Deum timentes non habentes inflantem spiritum (quanquam & rerum temporalium pauperes censentur esse beati.) Vnde beati? quoniam ipsis promittitur regnum cælorum. Fruuntur nihilominus in … entiarum ea felicitate, quam mundi amatores apprehendere nequeunt, dum omnem cogitatum necessariorum corporalium iactant in eo, qui illos nutrire … iuxta Petri admonitionem dicentis: Omnem solicitudiné proiicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. Habent enim incorruptibiles opes, thesaurum indeficientem, quem non consumit rubigo, tinea non demolitur, fures non effodiunt, nec furantur. Eo nanque ditiores sunt, quo in Deum confidentiores, qui prouisor est optimus, locupletissimus … nis, ac in promissione verissimus. Sic pollicetur: Nolite soliciti esse quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Scit pater vester cælestis, quoniam his omnibus indigetis. Primum quęrite regnum Dei, & iustitiam eius, & hęc omnia adiicientur vobis. Vides quàm diues sit voluntaria paupertas, quàm secura, quam libera? Nõ timet latrones, famis inopiam non veretur, frigus non metuit, protectoris sui promissione munita. Vbicunque sit, proprias secum defert diuitias, plena horrea, opportunos nummos, ac vtensilia necessaria. Si perambulet prouincias, ciuitates perlustret, ingrediatur castra, perquirat prędia, alimentorum prouisores inuenit. Non vidi, inquit propheta, iustum derelictum, nec semen eius quærens panem, id est pane deficiens. Si volatilibus cæli alimoniæ copiam præstat Deus, negabítne sperantibus in se? Prorsus minime. Tentat tamẽ nonnunquam illos, non vt deserat, sed vt fidem probet, spem augeat, & spiritus libertatem augeat, quæ ex imminentis necessitatis prouisione causatur. Nam quemadmodum ex … bito remedio ægroti, medici peritia agnoscitur, … interdum ex occurrẽte inopia, miserentis Dei pro… sentitur. Salubris profecto est ista penuria quę … nimitaté adiicit, caritatis Dei lumẽ infundit, cor … attenuãdo reficit, & iusti animã mũdo celsiorem … Felix, inquã, inopia, quæ interiores vires robo… seculi cõtemptũ parit, facultates cælestes tribuit, … ditum viatorem facit, suúmque possessoré humi… tatis virtute redimitũ ostendit. Cohærent simul voluntaria paupertas, & cordis humilitas, & optime sibi famulantur. Paupertatis siquidem camino iustus examinatus atque probatus efficitur præclarior scientia, à vitiis mundior, Deo propinquior, sanctitate ornatior & corde humilior. Nam sicut paupertas humilitatem, ita econtrario diuitiarum affluentia tumorem gignit. Hoc considerans Apostolus Timotheo *1. Tim. 6* scribens, inquit: Diuitibus huius seculi præcipe, non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui præstat nobis omnia abunde ad fruendũ, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant vitam æternam. Bona igitur egestas, non rerum, sed spiritus, voluntaria, non coacta, quæ pro Christi amore suscipitur, cui pollicetur regnum cælorum, & victus necessaria non negantur. Huius dominus Iesus institutor fuit, qui contemnendarum opum consilium dedit dicens: Nisi quis renuntiauerit omnibus quæ pos- *Luc. 14* sidet, non potest meus esse discipulus. Omnibus esse renunciandum ait, vt nemo discipulorum suorum quicquam eorum, quæ possidet, sibi retinere præsumat. Interdixit proprietatem, prohibuit habendi affectum, quatenus perfectionis amator, mente & spiritu cælorum alta penetraret expeditus & liber. Plurimum quippe retrahit ascendentis animum solicitudo temporalium, quæ cum earum vbertate connectitur. Proinde dominus suos admonens, inquit: Vi- *Luc. 21* dete ne corda vestra grauentur crapula, & ebrietate, & curis huius seculi. Erudiuit præceptor eximius imitatores suos humilitatis regulam, præbuit paupertatis formam, perfectionísque viam indicauit, quæ ducit ad vitam. Ex huiusmodi institutionibus ambitionis temperauit æstum, voluptatum impulsus repulit, cupiditatis extinxit ardorem, iracundiæ sedauit fluctus, liuoris venena sustulit, impudicitiæ damnauit illecebras, & torporis ignauiam magnanimitatis virtute docuit esse calcandam. Hi profecto sunt spirituales ascensus, quos euangelicis viris in hac lachrymarum valle disposuit dominus quatenus subactis vitiis, de virtute, in virtutem, ascendere queant, donec reuelata facie intueri mereantur Deum deorum in Sion. Hos quisquis delegit ascendere, ad seculi aduersa ac diaboli tentamenta perferenda se præparet, ne forte improuisus accedens ad prælium, dum dimicare cœperit, fatigatus se retro conuertat, & tanquam vxor Loth, salis conuertatur in statuam. Meminerit iste dominum dixisse: Nemo mittens manum ad aratrum & *Luc. 9* respiciens retro, aptus est regno Dei. Ille etenim retro respicere dicitur, qui ex tribulationum perpessione, pusillanimis factus, animum suum denuo ad mundi retorquet illecebras, veluti canis ad vomitum rediẽs, & sicut sus iterum in luti reflexa volutabrum. Quamobrem mortuus mundo arbitrari se debet, qui verus domini Iesu cupit esse discipulus. Non enim spiritualiter viuere potest in Christo, qui pati renuit aduersa, negligit repugnare diabolo, ac seculi trepidat oblectamenta respuere. Sane mors hæc, quæ nos Christo viuere facit, vita est certa, abscondita salus, & resurrectio sancta atque iucunda. Qui sic moritur, viuit. Moritur, inquam, mundo, sed viuit Deo. Apostolum au- *Col. 3* di: Mortui, inquit, estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Sed nunquid semper? Absit. Scimus quum apparuerit Christus vita vestra, tunc & vos apparebitis cum illo in gloria.

De du

De duplici reſurrectione, animæ videlicet & corporis. Cap. XII.

Diuinis imbuti voluminibus duplicem ſci-
mus eſſe reſurrectionem, vnam corpora-
lem, alteram ſpiritualem. Corporalis
quidem vniuerſalis erit, & in fine cele-
brabitur ſeculorum, quando traditurus eſt Chriſtus
1.Cor.15 regnum deo & patri, de qua Apoſtolus ait: Ecce my-
ſterium vobis dico. Omnes quidam reſurgemus, ſed
non omnes immutabimur. In momento, in ictu ocu-
li, in nouiſsima tuba. Canet enim tuba, & mortui qui
in Chriſto ſunt, reſurgent primi, deinde nos immuta-
Ioan.5 bimur. Et dominus in euangelio, inquit: Veniet hora,
in qua, omnes qui in monumentis ſunt, audient vo-
cem filij Dei, & procedent qui bona fecerunt in re-
ſurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in reſur-
rectionem iudicij. Spiritualis autem quotidie agitur
per dominum Ieſum, qui vtriuſque eſt author, ſicut
Ioan.16 ipſe ait: Ego ſum reſurrectio & vita. Sane vtranque
reſurrectionem præcedit mors, quoniam nemo re-
ſurgere dicitur, niſi qui prius fuerat mortuus. Hoc
1.Cor.15 Apoſtolus ſuo confirmans teſtimonio, inquit: Inſi-
piens tu, quod ſeminatur, non viuificatur niſi prius
moriatur. De morte corporali nullus dubitat, quan-
uis de corporum reſurrectione innumeri. De morte
animæ pauci credunt, quam profecto ſi crederent ho-
mines formidarent, eámque euitare conarentur, eo
ſolicitius, quo deterior eſt iſta, quam illa, eóque pru-
dentius, quo iſta gratia cooperante, caueri poteſt,
quum illa prorſus ineuitabilis ſit. Porrò ſpiritualis
Iac.1 mortis cauſa peccatum eſt, dicente Iacobo Apoſtolo:
Concupiſcentia, inquit, parit peccatum, peccatum
verò quum conſummatum fuerit generat mortem.
Quoties itaque homo voluntarie peccat, moritur. At
verò ſi gemit ex corde, ipſúmque verè pœnitet deli-
Eph.5 quiſſe, reſurgit. Surge qui dormis, ait gentium prædi-
cator, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus.
Eſt tamen mors morte pernicioſior, quemadmodum
eſt ſcelus vnum altero grauius. Tanto nanque ſpiri-
tualis mors lamentabilior eſt, quanto reatus eſt ma-
ior. Cæterum ſicut ſtella differt à ſtella in claritate,
ita in iniquitate peccator eſt à peccatore diſsimilis.
Sunt qui peccant in corde per conſenſum voluntatis,
& reſurgunt in corde per compunctionem facinoris.
Nondum iſti elati ſunt, nondum hominibus appa-
rent mortui, & nihilominus reſuſcitantur inuiſibili-
ter ab eo, qui non facies, ſed iudicat corda. Talibus ait
Pſal.4 propheta: Quæ dicitis in cordibus veſtris, & in cubi-
libus veſtris, compungimini. Ab hac morte latente
quomodo perimatur anima dominus indicauit di-
Matt.5 cens: Qui viderit mulierem ad cõcupiſcendum eam,
iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Hæc mors in ar-
chiſynagogi filia figurata eſt, quam dominus Ieſus re-
ſuſcitauit adhuc in domo iacentem. Eſt autem alia
mors ſpiritualis iſta deterior, quum videlicet quis
conſentit in corde, & cõceptum facinus conſummat
in opere. Negauit Petrus cum anathematizatione di-
cens quòd non agnoſcebat Chriſtum, poſt quod in-
tuitus à domino & compunctus, foras egreſſus fleuit
amarè. Hoc genus mortis filius viduæ deſignauit, qui
extra ciuitatem elatus in feretro, minime verò ſepul-
tus eſt, & reſuſcitatus à Chriſto, ac lugenti genitrici
reſtitutus. De muliere autem peccatrice famoſa quid
memorem, quæ in delictorum volutabro mortua ia-
cebat atque ſupulta? Hæc eſt mors peſsima, qu...
quentem ſub conſuetudinis mole obrutum te...
cítque omne ſalutis conſilium ſibi prærogat...
ſpicere, ſicut legitur: Impius quum in profun...
lorum venerit, cotemnit. Hanc lachrymabile...
tem, cæteríſque damnabiliorem myſtice La...
triduanus in monumento fœtens denuncia...
quum ſuſcitare vellet dominus, vt inſinuare...
difficulter huiuſmodi corriguntur, voce ma...
mauit: Lazare veni foras. Vt igitur nemo de...
venia, nullúſque præſumat de cuiuſpiam vo...
diffidere, hos tres mortuos à ſaluatore noſtr...
corpore, quàm ſpiritu reſuſcitatos fuiſſe ſacra...
gelij narrat hiſtoria, quatenus in ipſis omne pe...
tium genus inſinuaret poſſe ſaluari. Spirituali ita...
reſurrectione quiſquis reſuſcitatus perſeuerauerit...
uus, immutabitur, & glorioſus erit in reſurrectio...
ſecunda. In qua (quamuis vniuerſi electi immortalita-
tis tunica veſtiẽdi ſint, atque honore ſublimandi per-
petuo) per amplius tamen ſeculi contemptores, qu...
illuminatæ fidei calore ſuccenſi, pro Chriſto ſe mun-
do crucifixerunt lætanter. Iſtis equidem vtpote pe...
fectioribus in reſurrectione ſecunda, iudiciaria in...
uerſali examine promittitur ſedes, centuplicata...
ces, & vita perennis. Hinc clare colligitur, quo...
pro Chriſto cuncta deſpiciunt, non admittun...
deſerunt, ſed his longe præſtantiora ſuſcipient...
pe pro humilitate quam amplexi ſunt, gloria...
egeſtate imprædabiles diuitias, pro mœrore...
rabile gaudium, & pro deſpectu mundi, feli...
conſequentur æternam. O quàm felix eſt i...
tio, quam locuples remuneratio, quámve r...
ris noſtri profuſa largitio. Suadet vt ſponte...
mus paruis, vt percipiamus immenſa, perferam...
ra, vt delectabilia ſortiamur, abiiciamus vilia, ...
pectemus precioſa, temporalia relinquamus, ...
mur cæleſtibus, calcemus viſibilia, vt inui...
nutriamur, tranſeamus affectu præſentia, vt...
naliter poſsideamus æterna. Quamobrem ô...
ſeculi ad vos meus nunc ſermo dirigitur. Vos...
conuenio, vos alloquor, qui præſentis vitæ ga...
tis omnibus ſectari nitimini. En vobis pronu...
vtilia, inſinuabo præcelſa, quæ ſupra modum...
num affectum alliciunt, naturalémque mortal...
formant imaginem. Si igitur regiis delectami...
bus, ſi honoris cathedram concupiſcitis, iuxta...
conſilium ſapientiæ, humilitatem diligite, hum...
tem apprehẽdere ſatagite, vt exaltati regnetis in...
petuum. Si diuitiarum affluẽtiam deſideratis, ad...
pus terrena & caduca deſpicite, & omnibus in...
locupletabimini bonis. Si humanarum, ſeu natu...
lium ſcientiam appetitis, cordis ſimplicitatem te...
te, & ſapientiæ Dei exuberantibus replebimini de...
ciis. Si ſoſpitatem corporis, & vitę diuturnitatem o...
tinere vultis, crucem Chriſti ſpõte ſuſcipite, quæ pe...
ennem vobis ſuauitatẽ cõferre valebit. Non enim ...
mundi Chriſti ſunt gaudia. De ipſis quippe ſic legi...
Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in co...
hominis aſcendit, quæ pręparauit Deus diligẽtibus...
ſuperãt incõparabiliter omne quod pulchreſcit vi...
guſtui dulceſcit, mulcet auditũ, olfactũ reficit, len...
natur attactum. Replebimur, inquit propheta, de ...
in bonis domus tuæ. Quomodo nõ replebũtur bo...
qui in ea erunt, quando inebriabuntur ab vber...
dom...

...& potabuntur torrente voluptatis diuinę? Nihil in illa domo erit deforme, nihil triste, nil lubricum, nil vicissitudine varietur. Erit ibi abundantia, dulcedo caritatis, fraternitatis dilectio, communicatio felicitatis, immortalitatis decor, diuinæ ...tatis reuelatio, contemplatio verbi, veritatis præcognitio, fruitio deitatis, maiestatis illius com...nio, non quanta est, quæ sibiipsi tantum est nota, sicuti est, dicente Apostolo Ioanne: Carissimi, nunc Dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus. Scimus quoniã quum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Hoc planè est omne bonum, quod se ostensurum Moysi Deus pollicitus fuerat inquiens: Ostẽdam tibi omne bonum. Hæc est, inquam, vita æterna, quam seculo renunciantibus mediator Dei & hominum homo Christus Iesus promittit dicens: Omnis, qui reliquerit patrem, aut matrem, aut filios, fratres, aut sorores, aut agros propter nomen meum, cẽtuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Porrò vita hæc caret fine, doloris est nescia, mutabilitatis ignara, à quacunque necessitate, infirmitate aliena, quoniam omne quod in illa est, totum lucet, totum placet, totum sapit, totum reficit. Cæterum qui ea facti sunt digni, quicquid habent sine perturbatione possident, absque diminutione cõmunicant, sine inflatione tenẽt, & absque vllo fastidio in ...dijs suis reuoluendo custodiunt. Contemplando esuriant, esuriendo manducant, manducando reficiuntur, refecti eructant, non ex intemperantia corporis, neque ex repletionis fastidio, sed affluentia gaudij, ...etate dulcedinis, supereminentia caritatis, ex abundantia perceptæ suauitatis, sicut propheta commemorans ait: Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt. Quid autem? Gratiarum vtique actiones, ...ca laudis, amoris carmina, iubilationis vota, pręconia maiestatis. Nempè ineffabilis claritatis Dei manifesta cognitio replet scientia, confert gaudium, satietatem præstat, donat pacem, exultationem parit, ...t vitam. Hæc est (inquit ad patrem sapientia) vita æterna, vt cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Huius almæ cognitionis desiderio flagrans sponsa in canticis canticorum ait: Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie. Porrò inter lilia pascitur, sicut dicit sponsa: Dilectus meus mihi & ego illi, qui pascitur inter lilia, sed in meridie cubat. Quæ (oro) ista sunt lilia inter quæ pascitur sponsus: aut quæ meridies in qua cubare perhibetur? Accubitus iste vt arbitror, sinus est patris, generatio verbi, æqualitas gignentis & geniti, potestatis amborum identitas. Filium cõfitentem audi: Philippe qui videt me, videt & patrem meum. Non credis quia ego in patre, & pater in me est? Accubitus iste sponsi pacatissimus est, & nulli ad plenum notus. In sacrosancto accubitu nulla est transmutatio, nullius vicissitudinis obumbratio, quoniam Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ. Vnde & per Paulum dicitur: Solus potens, rex regum, & dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem. Propter inacessibilem ergo lucem accubitus hic in quo cum patre & in patre filius ...escit, meridies nuncupatur. Ad hunc quantumcunque appropiari potest, minimè tamen in... appropiantibus autem illi, multa collata sunt ...atque perspicua de Deo prærogatur notitia, quemadmodum ipse filius inquit: Pater quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum, vt videant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante mundi constitutionem. His paucis vbi in meridie cubet filius indicauit nobis. Nũc verò qualia ipsa sint pascua, in quibus inter lilia idem Dei filius, & sanctarum animarum sponsus pascitur, prout poterit, explicabit sermo pauperculus. Ioan.17

Qualia sint spiritualia pascua, in quibus sponsus inter lilia pasci perhibetur.
Cap. XIII.

Dicturi de pascuis, in quibus sponsus inter lilia pascitur, ad intelligendum ea, carnalis, ac literalis prorsus abigendus est sensus, quoniam (vt ait apostolus:) Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Absurdum quippe & improbum est credere dominum Iesum Dei filium in pascuis habitare virentibus, in quibus irrationabilium iumentorum greges pascuntur, atque inter lilia pasci, quæ ad tempus florent, & ad tempus marcescunt, vt esse desinant. Non enim in manufactis habitat Deus, neque in excelsis mõtibus, nec in amœnis pratis, sed in cœlis, non tamen circunscriptus loco, sed manifestatus in loco, sicut propheta inquit de electis: Videbunt regem in decore suo. Cœlum itaque Deus sibi delegit in sedem, sicut legitur: Cœlum mihi sedes est, in quo angelici spiritus circunscribuntur, nisi in ministerium dirigantur. Nam ipsi angeli administratorij spiritus sunt in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiũt salutis. Sic autem mittuntur, vt minimè à Dei visione deficiant. Præsentem enim vbique habent illum, qui nusquam deest, & se quibus vult, vbi, quando, & qualiter vult, reuelata insinuat maiestate. Hoc si nõ fieret, quandoque beati essent angeli, aliquando non, quod vtique fateri nefariũ est, & à catholica veritate damnatum. Siue igitur angeli assistant Deo, siue ministrent hominibus, nunquam à Dei clara visione diuelluntur: quoniam ei qui semper vbique est amoris vinculis indissolubiliter vniti noscuntur. In cœlo sicut sunt conditi, ita in eodem sunt æternaliter confirmati, vt effecti sui conditoris visione beati, illum amabiliter laudent sine fine dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus dominus Deus exercituum. Verum quoniam ex eorum numerositate, maxima multitudo superbiẽdo collapsa est, de humana restauranda est specie. Illuc ergo hominum tot ascensuri sunt numero, quot confirmati remanserunt angeli, quatenus quemadmodum pares nu mero, & æquales in gloria, ita consona modulatione alternatim diuinam non desinant sempiternaliter laudare essentiam. Hos etenim parietes duos lapis ille angularis, excisus de monte sine manibus, de quo scriptum est: Ecce ego ponam in Sion lapidem summum angularem, electum, preciosum, copulauit, pacem faciens per suum sanguinem iis qui longe, & per se restaurans eos qui prope, vt fiat paries vnus inexpugnabilis, congregatio vna, ciuitas vna, de viuis & electis lapidibus ordinata, atque constructa, de qua vates cecinit dicens: Hierusalem quæ ædificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Et iustus illuminatus ait: Hierusalem ciuitas Dei confitere Deo in bonis tuis, & benedic Deum seculorum, vt reædificet in te tabernaculum suum, & reuocet ad te omnes captiuos,

Marginal references: 1.Cor.2; Esa.33; Esa.66; Heb.1; Apoc.4; Eze.28; Psal.121

captiuos,& gaudeas in omnia secula seculorum. Luce
splendida fulgebis, & omnes fines terræ adorabũt te.
Nationes ex longinquo venient ad te,& munera deferentes
adorabunt dominum in te. Portæ Hierusalem
ex saphiro & smaragdo ædificabuntur,ex lapide pretioso
omnis circuitus muri eius: & lapide candido,&
mundo omnes plateæ eius sternentur,& per vicos eius
alleluya cantabitur.In hac ciuitate tam pręclara,tam
magna,ô quanta sunt pascua amœna, virentia,vberrima,
redolentia, atque iucunda?In ea quocunque te
vertas,aspicies dealbatas oues, candentia lilia, atque
pascentia. Equidem in singulis angelorum ordinibus
(si diligenter attendes) propria reperies pascua. Tot
igitur sunt pascua, quot angelorũ ordines. Vt autem
verius fatear tot sunt, quot angelorũ spiritus animæque
sanctorum:totidémque pascentia lilia, quoniam
quod in commune ad fruendum datum est omnibus,
proprium singulorum est gaudium, & quod quisque
singulariter percipit, vniuersale esse cognoscitur bonum.
Non enim aliquid potest ibi esse priuatum,quod
non fiat commune vbi tanta est vnitas, syncera dilectio,
perfecta pax, inuidentia nulla, eadem refectio,
idem lumen, beatitudo ipsa. Nam vnus est vitæ fons
indeficiens, de quo potantur singuli: vna est præclarissima
lux,quæ omnem regionem illam suo splendore
irradiat:vnus idémque cibus suauissimus, qui electos
reficit vniuersos. Non de alio alius bibit fonte,
nec de alia luce illustratur alter, neq; de esca alia quis
alitur,sed sicut in vno omnia,& omnes per vnum, ita
ab vno omnia & in omnibus vnum. Non plures verbi,
sed vnum est verbum in principio apud Deum,
Deus sine initio & fine,& tamen ipse initiũ est & finis,
à quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Vnus
quoque Dei & hominum mediator homo Christus
Iesus, qui pascit & pascitur, potat & sitit. Pascit quidem
diuinitate,quoniam sapientia sua cunctos replet
Dei cognitione. Nam candor est lucis æternæ, & speculum
sine macula splendor diuinæ maiestatis,& imago
bonitatis illius.Pascitur autem,inquantum homo
assumptus,dum ex verbi vnione cognitionis luce perfunditur,
comprehendens habituali comprehensione,
quod actualiter cognoscit Deus,per quam vtique
comprehensionem beatus efficitur, percipiens omnium
quæ facta sunt,siue futura sunt,perfectam scientiam
adeò vt omnia nuda & aperta sint ei. Sitire etiam
dicitur,quoniam imméso caritatis incendio, qua præ
cæteris repletus est, vehementissimè honorem patris,
diuinam laudem, hominúmque salutem concupiscit.
Hanc sitim in cruce positus ostendit, quando inquit,
Ioan.19 Sitio. Ostendit & in cœlo dum pro nobis patrem in-
1.Ioan.2 terpellare non cessat, propter quod rectissime aduocatus
nũcupatur. Aduocatum (ait Ioannes apostolus)
habemus apud patrẽ Iesum Christum iustum, & ipse
est propitiatio pro peccatis nostris. Non pro nostris
Eccl.1 autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Potat verò,
quia fons est & verbum est, sicut legitur: Fons sapientiæ
verbum Dei in excelsis, ex cuius affluentissima
irrigatione cœlestia pascua germinant,& delectabilem
pascentibus in illis præbent dulcedinem. De
Gen.2 hoc ipso fonte figuraliter scriptum est: Et fluuius egrediebatur
de loco voluptatis ad irrigãdum paradisum.
Profecto in omnibus & omnia Christus. Ipse etenim
voluptatis est fluuius, vitæ fons, salutis poculum, sitiens
caritate,sitientésq; inebrians. Ipse,inquam,sem-

piternum est verbum, increata veritas,patri
tia,stella matutina,iustitiæ sol,meridiana lu
nique angelorum est pabulum, grandium c
campi, lilium conuallium pascens inter lil
rum pascua, atque ouium pastor. O quàm j
quàm fœcunda hic pastorum summus past
pascua? Habet quippe in montibus pas
cunctis vberiora, in quibus cum angelis &
scitur. Habet & in solitudinibus, in ciuita
toto orbe terrarum, liliorum ac ouium vbe
scua,aquis irrigua,fœcunda arboribus,florib
na,foliísque virentia. In ipsa descendit quand
pascatur in liis,& lilia colligat, aliquando vt vi
florent vineæ, si fructus flores parturiunt, non
quam vt introducat oues,eásque ab æstu & bestia
incursibus protegat, accubare faciat, atque spirit
reficiat alimonia, quemadmodum per Prophe
ait:Ego visitabo oues meas, & liberabo eas de cunc
locis, in quibus dispersæ fuerant in die nubis & cal
ginis, & educam eas de populis, & congregabo e
de terris, & introducam in terram suam, & pasca
eas in montibus Israel, in riuis & in cunctis sedib
terræ. In pascuis vberrimis pascam eas,& in mont
excelsis Israel erunt pascua eorum. Ibi requiesc
herbis virentibus, & in pascuis pinguibus pa
super montes Israel. Vides quàm præcipua sin
tium pascua, illorum videlicet de quibus dic
cantabunt montes & colles laudem. In ipsis
rum,archangelorum,virtutum,potestatum
tuum,dominationũ, thronorũ,cherubim
que beata agmina pascuntur, & omnipote
cundissimas exoluunt laudes, patriarchar
phetarum,apostolorum, martyrum,doctoru
fessorum, virginum, omniumque sanctorum
choris: hoc proculdubio cæteris vberiora sun
riora magísque læta,quoniam & si sponsus rel
terdum visitat,ab his nunquam subtrahit præse
qui pascuntur in illis, quin potius se præbet
lum, illos pascit, atque inter eos tanquam
ipse potatur & pascitur. Tam fœcunda tam
clara sunt ista montium pascua, vt pascent
ferioribus ouium, earum quædam nonnun
superiora conscendant, quatenus epulis lau
saginentur. Tamdiu autem hanc vicissitudine
dendi,ac descendendi agunt, donec consumma
huius termino, purgatísq; delictorũ sordibus,
rum cœlestium digni efficiantur habitatione
tua, in quibus beatitudo perfecta percipitur,
pabulum æternaliter ministratur(sicut dominus
Ego agnosco oues meas, & vitam eternam do ei
rum quoniam peregrinantibus ouibus ad libitu
superiora non licet ascendere (ne fame deficiant
scua etiam in inferioribus ordinauit, vt habeãt &
vnde nutriantur, lassitudinem subleuent, ac ca
sancti vigorem acquirãt. Angelicis itaque spiri
& in æternam requiem iam assumptis homi
quemadmodum perpetuæ felicitatis suauissimu
bulum tribuit, ita & iis, qui in hac vita sunt poi
reficiendum eorum animas, spiritualia pascua p
non tamen tam delectabilia, quàm illa quæ in m
bus sunt constituta, quoniã(dicente Apostolo,
diu in hoc passibili sumus corpore, peregrina
domino, per fidem ambulãtes, non per speciem
bulantibus ergo nobis per fidem figuris pasc

missionibus sustentamur, & scripturarum erudi- eloquiis. Bona pascua sunt prophetarum oracu- euangeliorum volumina, apostolorum dicta, & san- ctorum patrum scripta doctissima. Sane in earum meditationibus rationalis reficitur spiritus, Dei & cognitione imbuitur, apprehendit mysteria, reple- tur lumine, atque deuotionis internæ inebriatur dul- cedine. Tali experiméto Propheta edoctus ait, Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Non solum spiritus eruditur scientia, verum etiam amoris incalescit incendio. Sic enim aiebant, quibus (loquente domino) scripturarum apertus est sensus: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, quum lo- queretur in via, & aperiret nobis scripturas? Nec mi- rum: diuinorum eloquiorum reserata sacramenta, quæ velamine literę teguntur, illuminando accen- dunt, & inuiendo dulcescunt, quum ab ipso æternæ sapientiæ erumpant fonte, in quo vniuersæ suauitatis & intelligentiæ origo subsistit. De hoc quippe sic scriptum est: Omnis sapientia à domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante æuum. Porrò si sancta diuinarum scripturarum arcana obseruabis humiliter, non humana eloquia, sed verba Verbi esse persenties. Apo- stolus suo hoc testimonio probans, ait: An experimen- tum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Si igi- tur in Paulo, si in Petro, cæterísque sacræ legis docto- ribus loquitur Christus, te eorum dicta legentem, te- que audientem erudit Christus, qui Verbum est, & pa- tris sapientia. Te autem illo docente poterísne esse in- sipiens? poteris esse ignarus, seu ab amoris Dei calore alienus? Apostolus Petrus eloquiorum Christi alimo- niæ assuetus inquit: Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. Quid mirum si verba vitę æternæ Christum habere confessus est, quum vita ipsa esset æterna, velata in carne, sed credentibus, ac diligen- tibus manifestata in spiritu. Vnum eorum qui vidit & testimonium perhibuit audiamus, quid dicat: Quod erat ab initio (inquit) quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ. Et vita manifestata est, & vidimus, & testamur, & annunciamus vitam æternam, quæ erat apud patrem, & apparuit nobis. Quamobrem siue cum per se hominibus verbum lo- quebatur in carne, seu quum per ministerium carna- lis linguæ, aut per syllabarum formas in codicibus exaratas hominibus loquitur, ipsum audiendum est verbum, & ab eo monita sunt percipienda salutis. Ac per hoc si quis veritatis interlucet sensus, si qua spiri- tualis suauitas gustatur in corde, si quid diuini amoris sentitur in pectore eiusdem munus est verbi, atque in- uisibilis opus sapientiæ, quæ rationalem animam, ve- luti ouem propriam introducit ad pascua, quæ ipsa- met plantat, rigat, fœcundat & vegetat. Non enim va- na humana facundia, quæ in superficie literæ placet, quoniam ornatum foliorum est toto contexta, inter- nam audientibus præstare dulcedinem, neque sacra- mentorum cœlestium præbere notitiam, quæ tactu hominis vitam immutat. Cæterum si quid veri in sæculari scientia lucet, in ipsis tunc æterna sa- pientia loquatur, quæ quum vult aperit ora mutorum, & linguas infantium disertas facit. Nemo igitur sancta- rum scripturarum tribuit pascua, rationales introdu- cit oues, & pascit, nisi ille qui de se ait: Ego sum ostium ouium. Per me si quis introierit, saluabitur, ingredie- tur & egredietur, & pascua inueniet.

Quantum æternæ sapientiæ gustus, & Dei co- gnitio operetur in anima.

Cap. XIIII.

TAntæ siquidem efficacię suauissimus æter- næ sapientiæ gustus, & Verbi Dei reuela- ta cognitio esse decernitur, vt si quis abs- que deceptione in se illam percepit, vlte- rius mundo viuere, eiusque blanditias esurire & sitire nõ valeat. Hoc suo apostolus probat exemplo dicens: Gal.1 Quum autem placuit ei, qui me segregauit ex vtero matris meæ & vocauit per gratiam suam, vt reuelaret filium suum in me, vt euangelizarem illum gentibus, continuo non acquieui carni & sanguini. Nam quem- admodum oriente sole noctis caligo depellitur, ita se in humani cordis penetralibus diuina luce fundente præteritorum vitiorum fugantur tenebræ, & natura- lis puritatis dies serena refulget. Ex huiusmodi gratiæ nouo splendore reformatur mens hominis, & virum mutatur in alterum. Displicet ei quod ante placuerat, omnia mundi oblectamenta vilescunt, prædia, posses- siones, diuitias, honorésque maxima arbitratur in- commoda. Carnis insuper curam voluptuosa ciba- ria, sordescentis impudicitiæ voluptates, ornatus ve- stium preciosarum, conuiuiorum, conuiuantiúmque lasciuiam, choreas & obscœna histrionum ioca, & si quid est aliud, quod ad istius seculi pertineat illece- bras, alacri animo contemnit vt stercora, quoniam infiniti ponderis absconditum lætatur reperisse the- saurum. Quid (oro) preciosius Christo, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei noscuntur esse ab- sconditi? Porrò si illi æquiparaueris argentum, si au- rum, si gemmas, si mundum, si ea quæ in mundo sunt, si cœlum, siue ea quæ super cœlos sunt, prorsus omnia nihil æstimabis in comparatione ipsius. In eo quippe inuenies opes imméſas, quæ nunquam deficiunt, præ- celsas dignitates, quæ inflare non sinunt, delectatio- nes spirituales, quæ fastidire nequeunt, vitæ diuturni- tatem, senectutis, ac corruptionis ignaram, sonora car mina cœlestium gaudiorum, splendidissima conuiuia ciuium supernorum, preciosaque monilia interna- rum gratiarum. Omnium profecto desiderabilium frueris abundantiam, si ipsum in cordis tui hospitio habebis absconditum. Reficiet namque te dulcedine, replebit sapientia, irradiabit splendore, exuret carita te, deuotione cibabit, lætificabit spe, fide imbuet, di- tabit virtutibus, humilitate attollet, tibíque adeò se familiarem exhibebit, vt vix te permittat separari à se: tecum illum senties gradientem, tecum stantem, te alloquétem, te custodientem, te erudienté, te dirigen- tem, téque dilectione castissima complectétem. Equi- dem experimento cognosces verum esse quod ait: Et Prou.8 deliciæ meæ esse cum filiis hominum. In tali vtique sancti amoris præludio iocundatus, exultans & lau- dans, tui oblitus & omnium, quæ foris sunt, raptim fe- stinus & feruidus in dilectum transiens, corde vocife- raberis & dices: Fulcite me floribus, stipate me malis, Cant.2 quia amore langueo. Et illud memorabile Psalmo- Psal.72 graphi: Defecit caro mea & cor meum Deus cordis mei & pars mea dominus in æternum. Alia atque alia ingeminabis amoris eloquia, plena gaudio, desiderio ignita, ac spiritus suauitate referta, quæ nemo fari præsumeret, nisi informaretur interius per inhabitá-

tem ſpiritum domini Ieſu, de quo Apoſtolus inquit: Rom.10 Quid enim oremus, neſcimus. Spiritus autem poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Quónã(quęſo) modo auderet vermiculus homo diuinæ maieſtati, quam vniuerſa angelorum archangelorúmque militia veneratur & colit, tam ſimpliciter támque familiariter inhærere, ſi non alliceretur, traheretur, introduceretur? Nam animę quam ſibi delegit in ſponſam, cunctis tremendam omnipotentiam ſuam occultat, ad hoc tantum, vt ipſa accedat ſecurius, familiarius alloquatur, amplectatur dulcius, amabiliúſque fruatur. Perfecti quidem amoris gradus neſcit modum, menſuram ignorat, reuerentia caret, ſui obliuiſcitur, ad hoc ſolum eſt intentus, vt eius quem diligit, fruatur præſentia. Ad huius amoris vehemētiam minime dubitandum eſt perueniſſe animam illam, quę re, non nomine tantum ſponſa dicitur, ob ſpecialem puritatis ſuæ candorem, ſanctitatis ſpecimen, ſolicitudinem Prou.31 actionum, gratiarum abundantiam, ſucceſsúmque virtutum, de qua ſcriptum eſt: Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu ſupergreſſa es vniuerſas. Nec ab re. Sponſi etenim aſſueta præſentiæ nouis quotidie muneribus animatur ad curſum, crebris ſapientiæ viſitata ſplēdoribus euigilatur ad prēmium, vtpote in paſcuis amoris Chriſti introducta virentibus. Non autem aliunde, quàm per Chriſtum ad Chriſtum ingreditur, in quo reperit ſatietatem ſpiritus, caritatis latitudinē, ingrediendi & egrediendi propalatum aditum, non quidem alienum ab ipſo, ſed in ipſo. Nã quod ab ipſo alienum eſt, mors eſt, quod verò in ipſo, vita & ſalus. In illo igitur ingreſſus & egreſſus ad ipſum. Sane ex iis quæ memorata ſunt, erudiuit nos ſponſa: qualiter per ipſum ingrediatur ad ipſum, qualiáve amoris, deuotionis, & laudis, inueniat paſcua. Nunc eadem nos doceat, quomodo per ipſum egrediatur ad ipſum, & in ipſo permaneat. Fas nequaquam eſt credere, vt quæ tam præcipua dilectione fouetur à Chriſto, minime etiam in amoris exercitio proficere debeat, quum rationabiliter plus illa, quàm cæteri, quoniam eſt in caritate prouectior, ac verbo propinquior. Cæterum & hoc indubitanter aſſeuerandum eſt, quòd varia iuxta introeuntium in ſe diſpoſitionem contineat paſcua, alia fœcundiora aliis. Nam ſicut in domo patris manſiones multæ ſunt, æque de paſcuis ſpiritualibus, quæ in ipſo ſunt ambigendum non eſt. Alio quippe paſtu nutriendi ſunt nouiter introducti, alio tentationibus probari, atque alio in amore perfecti. Matt.19 Nam quemadmodum cibus eſt grandium, ita & paruulorum lac. Audi dicentem: Sinite, inquit, paruulos venire ad me, talium eſt enim regnum cęlorum. Quoties igitur ſponſa (de cuius amoris perfectione nunc agitur) eſt introducta in paſcua ob contuberniū ſponſi, quem vnicè diligit, maximo caritatis exultat tripudio, ſpiritualibúſque introrſus iocundatur deliciis. In his autem dum debriata lætatur, repentè elabitur, & quem cordis dulciter amplectebatur in thalamo, ſe occultando efficitur longe, non prorſus, vt deſerat, ſed vt ex carentia dilecti probata ardentior fiat. Ex hac quippè ſubſtractione, quam agit ſponſus, profluuium ſubſequitur lacrymarum, diſceſſus à ſponſa cauſa perquiritur, & viciſsitudinis huius dãna animo verſat. In huiuſmodi autem meditatione amoris ignis accenditur, inſeparabiliſque dilecti præſentia votis omnibus concupitur. Quæ quum in hac peregrina-

tione obtineri non poſsit, quoniam triumph...
prærogatur in præmium, totis medullis cor...
ſa orando ingeminans, ait: Sitiuit anima...
Deum fontem viuum, quando veniam & ap...
ante faciem Dei mei? Tunc eidem ſic affect...
tis vitæ incolatus oneroſus exiſtit, cupitqu...
vt incipiat eſſe cum Chriſto. Talium nan...
deriorum eleuata remigio angelicis aſſoc...
ris, ciuitatiſque ſupernæ Hieruſalem quanta...
dia, quàm læta ſocietas, iugis ſolennitas, per...
bertas, beata fruitio, atque ſponſi impertu...
vnitas contemplando rimatur. Equidem iſta c...
gitat, fit hilarior ſolito, amore profuſior, ca...
blimior, vicinior Deo, ſponſíque dilectione fe...
tior, quoniam præclariori diuinitatis illius eſt...
diata notitia. Vnde apoſtolicum illud fidenter...
edicere: Etſi nouimus Chriſtum ſecundum carne...
ſed iam non nouimus. Iſtiuſmodi profecto ſunt pa...
ſcua ſponſæ, per Chriſtum egredientis ad Chriſtum.
Iſtiuſmodi, inquã, ſunt ſacri cõnubij venerãda cõmer...
cia, quæ qualia ſint, quàm caſta, quàm iocunda, qua...
ve præcelſa & ſancta nemo ſcit, niſi quem experie...
tia magiſtrum fecit. Sponſæ quippe ſunt paſcua...
perfectorum cibus, qui pro conſuetudine exerc...
habent ſenſus ad diſcretionem boni & mali...
iſta nemo accedit, nullúſque, niſi per virtut...
crementa ingreditur. Quamobrem Chriſti...
gia quiſquis proficiens imitetur in Chriſto...
niam ipſius iſta ſunt paſcua, quæ ſicut virtu...
ſperſa ſunt floribus, ita tentationũ repleta ſu...
Has ſi proficiens de corde ſui ſecreto erad...
deſierit, deliciarum paradiſus, hortúſq; eff...
cluſus, ad ſponſi ſuſceptionem conueniente...

Qualis eſſe debeat bonus animarum paſtor
Cap. XV.

Boni paſtoris hoc ſemper eſt pr...
vt ſibi creditas oues pingui...
cat ad paſcua, eáſque ſolerti c...
curſibus ſylueſtriũ cuſtodiat...
Verum & ſi contingat quampiam illarum...
grege per nemorum deuia ſingulariter inced...
ſam arcere, vt ſocietur cæteris, ne forte lu...
ſæuientium dentibus, vel latronum manus i...
Hanc proculdubio memoratam ſolicitudin...
rationales oues verus exhibet paſtor, ille v...
ait: Ego ſum paſtor bonus, & cognoſco oues me...
cognoſcunt me meæ. Nec immerito circa ouiu...
rum ſalutem inuigilat, quippe quum pro ip...
cœlis ad terram deſcenderit, atque in crucis...
bulo non recuſauerit mori, quemadmodum ip...
Ego ſum paſtor bonus, & animam meam pono...
ouibus meis. Maxima prorſus paſtoris huius eſt...
tia, & non ſicut cæterorum. Quis (oro) eſt qui no...
ouium ſuarum fructibus ſuſtentari, atque honoris...
uati ab eiſdem quæritare mercedem? De hoc Apo...
lus ait: Quis plantat vineam, & fructum eius nõ e...
Quis paſcit gregem, & de lacte eius non mandu...
De honore autem priuato inquit: Quæ eſt gloria...
nónne vos ante dominum? Hæc verò quamuis...
cta agantur intentione) reprehenſibilia minim...
paſtor noſter non quærit ab ouibus: non enim...
habere aliena, quum affluentiſsime eroget ſua. H...
rem quoque non priuatum, ſed patris ab ouibu...

[illegible] & hoc ad earum profectum. Nullis quippe eget [illegible]. Proinde non facultatum munera, non sacrifi[illegible]rum cæremonias, non honoris temporalis serui[illegible]um, neque terrenum aliquid à mortalibus propter [illegible] optare cognoscitur, quemadmodum per Pro[illegible]tam testatur dicens: Si esuriero non dicam tibi: [illegible] est enim orbis terræ, & plenitudo eius. Nun[illegible] manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hir[illegible] potabo? Vide autem quid sequatur, & quid pro[illegible] te, ô homo, Deus requirat à te. Immola Deo sa[illegible]ficium laudis, & redde altissimo vota tua. Laudis [illegible] non bestiarum sacrificium approbat, & orationis im[illegible]plorationē humilē libenter exaudit. Optima prorsus sub pastoris huius protectione sentitur securitas, cui nemo tribuere quicquam valet nō suum, nullus inimicorum appropiare audet, ne quicquam de ipsius eri[illegible]pere manu. Habet namq; munitissima castra pascuis v[illegible] plena, angelorum multitudine circunse[illegible], quibus segregatas à seculi rumoribus recon[illegible], quas omnes ipse cognoscit ex nomine. Nem[illegible] castra de viuis & electis lapidibus sunt constru[illegible], tentationibus & pressuris, ac piis operibus expo[illegible]. Huiusmodi spiritualia castra, non alia esse cen[illegible]uerim, quam congregationes sanctas conuentúsque fidelium, Deum timentium, in quibus viget religio[illegible] obseruantia, mandatorum Dei custodia, animo[illegible] vnitas, probitas morum, atque euangelicorum [illegible]illorum laudanda perfectio. Ista sunt ouium Chri[illegible] receptacula tuta, ista inquam, sunt electorum prę[illegible], ad quæ delectabiliter declinat omnipotens, si[illegible] ait: Vbi fuerint congregati duo vel tres in no[illegible] meo, in medio eorum ego sum. Ad consolatio[illegible] quippe ouium, earúmque protectionem in me[illegible] se stare perhibuit. Quomodo autem illas prote[illegible], audi Apostolum dicentem: Fidelis, inquit, est Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod po[illegible], sed faciet cum tentatione prouentum, vt possi[illegible] sustinere. Sæuiat leo, insidietur serpens, aduersa[illegible] circumeat, tamen superuacue laborabit. Nam & [illegible] totus insurgat mundus, persecutiones excitet, mi[illegible] mortem, ouibus Christi nocere nil poterit, il[illegible] vtique quorum nomina in libro vitæ sunt scripta, [illegible] de quibus inquit Apostolus: Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat, quis est qui condemnet? Christus Iesus qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis ergo nos separabit à caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Certus sum enim, quia neque mors, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neq; creatura alia poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Cernísne quanta gratia, quantáque virtus, collata sit ouibus [illegible] famulatu Christi degentibus? Non autem ex eis, [illegible] immobilitas hæc illis ex pastoris caritate proue[illegible], qui eas redimit ne pereant, tuetur ne cadant, con[illegible]atque ne delitescendo in via deficiant. Consola[illegible] siquidem spiritualium refectione pascuntur, [illegible] præpositorum exhortationibus erudiuntur quo[illegible] orare, legem meditari, operari debeant, do[illegible] conualescant, & ad maturam spiritus pertingant [illegible]tem. Congruentissime enim in conuersationis suę primordio, molli nutriendæ sunt cibo & humanitatis Christi meditationibus sacris, quæ Neophytorum est lac, gustu quidem delectabile, & suauissimum haustu. Istiusmodi consolationibus prudentissime refouentur, ne eis contemptus seculi difficilis & pœnitentiæ solitudo ad peragrandum intolerabilis videatur, atque pusillanimes effectæ rursus ad mundi laboriosa commercia redire cogantur. Quoniam absque interna consolatione, penè impossibile est militiæ Christi perseuerare in stadio. Hæc proculdubio post vocationem è seculo pastoris nostri prima & specialis est gratia, vt famulantibus sibi veram de se fiduciam præbeat, vt gustando videant quàm suauis sit dominus, quámve magna sit multitudo dulcedinis eius, quam abscondit seruiliter timentibus se, perficit verò eis, qui sperant in eo. Talibus profecto, qui nutriuntur pabulis, ad aduersa toleranda robusti fiunt, alacres ad bonum, fraternitatis amatores, deuotionum auidi, in oratione assidui, contemptores mundi, atque inuisibilium dilectores. Sunt plane, quemadmodum

de illis Propheta loquitur, tanquam lignum quod *Psal.1*
plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Et folium eius non defluet, & omnia quæcunque faciet, prosperabuntur. Verum quoniam imbre cœlesti iugiter ab ardore voluptatum vitæ præsentis exiccari non possunt, sentire quidem valent carnis incendia, necnon pro mundi istius tentari illecebris, minime vero superari, quia inhabitantis & cooperantis in se gratiæ suffragio

muniuntur. Horum in se formam Psaltes expressit *Psal.117*
dicens, Impulsus euersus sum vt caderem, & dominus suscepit me. Fortitudo mea & laus mea dominus, & factus est mihi in salutem. Hinc facile considerari potest, quàm formidandus, quámque perditionis procliuus sit secularium status, eorum præsertim, qui peregrinationis suæ ignari, prætereuntis vitæ oblectamenta sectantes, peccati mortalis sunt funibus alligati. Quorum videlicet opera quantumlibet iusta & pia esse videantur, nihil tamen eis ad æternæ vitæ proficiunt meritum. Porrò si ad angelicam vitam monasticæ conuersationis vocati, tam acerrime à carnis petulantia, mundi fallacia, atque ab humani generis aduersario infestantur, vt vix eorum laqueos euadere queant, quid de his qui seculi luctuosa negotia tractant, se immoderate diligunt, hostiúmque suorum prorsus ignorant astutias, arbitrandum sit, sapiens quisque diiudicet. Cæterum si sub directore probato pergentes ad pugnam armorúmque munitione protecti frequentissime prosternuntur, interdum etiam iugulati intereunt quonammodo inermes & imperiti certaminis, ducísque carentes præsidio inimicorum iacula deuitabunt? Nemo igitur se decipiat, nullúsque inanis spei seducatur fallacia, putans in seculo *Luc.13*
facile se posse saluari. Contendite, inquit incarnata veritas, intrare per angustam portam, quoniam arcta est via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui intrant per eam. Spaciosa autem est via, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui ingrediuntur per eam. Non ait, Intrate per angustam portam, ne planus iudicaretur esse ingressus, sed signanter inquit: Contendite, vt sanæ mentis quisque consideret admodum laboriosum esse aditum, per quem ad vitam accessus habetur. Hac seductoria cogitatione ô quàm innumeri quotidie decipiuntur, differentes de die in

diem conuerti ad dominum, arbitrantes ad libitum pœnitentiæ posse captare remedia. Qua de causa indulta tempora ad emendationem prorogant, pulsanti que ad cordis ostium domino aperire dissimulant. Hos etenim vt plurimum repentinus inuadit interitus. In mortis siquidem deprehensi articulo, atque langoris nimietate afflicti, penè nihil aliud quàm de se cogitare sufficiunt, reuoluentes animo sedulo qui bus remediis suis valeant mederi doloribus, protelare exitum, recuperare vires, atque optatæ restitui sanitati. Fit autem persæpe, vt circa talia occupati interitus salutis propriæ minime recordentur, & absque vlla veræ compunctionis dispositione deficiant. Nam æquissime percutitur hac animaduersione peccator, vt moriens obliuiscatur sui, qui dum viueret oblitus est Dei. Ad correctioñe igitur delinquentium vnicuique dominus horam mortis voluit esse ignotam, quatenus impudentiæ securitate reiecta, quisque se bene viuendo componat, ne imparatus & nudus ante vniuersalem iudicem præsentari cogatur. Quid, quæso, magis pauendum est, atque cauendum, quàm de huius seculi ærumnoso exilio, relicto carnis ergastulo exire coactus, necnon de cunctis perpetratis sceleribus singillatim ratioñe exoluere? Quid inquam, mundi amatoribus æstimandum est fore acerbius, quàm in momento temporis deserere facultates, corpus, familiam, affines & liberos? Vniuersa hæc & quicquid possidetur in seculo morte interueniente surripiuntur.

Quòd ignorantia futuræ vitæ apud mortales viget, sicut explicari non potest, ita nec reticeri debet.
Cap. XVI.

QVanta apud mortales de iis, quæ ad futuram pertinent vitam, quæ videlicet nescienda non sunt, ignorantia vigeat, nullum valet indagare ingenium, nullâque, quantuncunque prudentis, sufficienter reserare facundia. Sed nunquid silendum est? prorsus minime. Fandum vtique est, etsi non vt materiam decet, tamen prout potest humani ingenij indocta rusticitas, quæ dum humiliter, ac recta cordis intentione nititur explicare, quod sentit, nequaquam laborum suorum congrua remuneratione carebit. Nam si quis sitienti aquæ frigidæ præbuerit potum, iuxta domini pollicitationem, mercedem non perdet, amittetne qui sapientiæ salutaris aquam proximo suo minime ministrare neglexerit? Quicunque igitur gradienti cæco amouerit offendiculum, ne ruat in foueam, tanquam fraternæ caritatis æmulator vita viuet, nec penitus morietur. Nam queadmodum pluris est anima quam corpus, ita quod pro animarum salute impenditur apud altissimum, maioris est meriti. Quamobrem nemo gratis prætermittat impertiri proximis, quod ipse cognoscit eisdem fore proficuum. Nonne ab omni lege caritatis alienus existit, qui quempiam perire in telligēs exhortationis verbo quum valeat, ab interitu
Eze.h.3 illo nequaquā reuocare studuerit? Per Prophetā audi quid dominus dicat: Si dicente me ad impium, morte morieris non annunciaueris ei neque loquutus fueris, vt à via sua impia auertatur & viuat, ipse impius, in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Porro si in præteritas generationes iustus quisque muto ore transire potuit impune non loquendo populis salutis monita, vtique non … Nam adeo in præsentiarum futuræ vitæ suc… ignorantia, vt in cordibus mortalium, fere … more densescat. Quis oro est qui præuidere … quæ seu bona, siue futura sint mala? Omnes p… sentibus intenti sunt bonis, volúntque tempor… ri substantia, honoribus sublimari, exube… liciis, ac carnis voluptatibus debriari, quæsi… mum arbitrantes transitoria posse felicitat… Vniuersi hi, cæci sunt, meritóque plangen… plius, quo magis momentanea seculi prosp… dem succedit ad vota. Vnde istos lugendos … sanctus Iob indicat dicens: Quare impij viu… blimati sunt, confortatíque diuitiis? Semen … permanet coram eis, propinquorū turba & nep… in conspectu eorum, domus eorum securæ sunt … catæ, & non est virga Dei super illos. Tenent … panum & citharam, & gaudent à sonitu organi. … cunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna … scendunt. Lætantur huiusmodi quum male agunt, … exultant in rebus pessimis, prorsus ignorantes quo m… le viuendo tendunt. Vtinam, iuxta propheticam … plorationem, saperent & intelligerent, ac nouiss… prouiderent. Prouiderent, inquam, nouissima, … peccatoribus sunt reseruata supplicia. Ipsa plan… quæ timeri debent, solertíque cura caueri. Si … tam solicite corporalis fugitur mors, vt nemo … velit, quantum fugi debet æterna? Cæterum … mentanea rationabiliter sunt euitanda tormen… finem habent, quo animo omni fine caren… proculdubio futurorum gerunt imaginem, … qualitatem, quum finiti ad infinitum nulla … paratio. Ex istis erudimur de illis. Propter… sapiens, quum quouis siue corporali, se… dolore torquetur, considerationem suam … tardet erigere ad illos cruciatus, qui in alia v… natis pro sceleribus inferuntur. Quos quum ir… biles esse persenserit, resipiscat ab iniquitati… bimet transactarum culparum vltionem in… q; facinora præterita diluat, vt de cætero … peccet. Alioquin derisor non pœnitens esse… tur. Assuescant itaque seculi amatores, eo … futura prospicere, quo ardentius præsentia … meminerintque vtriusque vitæ gaudiis nemi… posse. Hoc sanctorum, hoc, inquam, incarn… pietiæ probat authoritas. Ait namque: Væ … uites, qui consolationem habetis in hoc secu… in futuro plorabitis & flebitis. Econtrario: Be… lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Iacobus … Apostolus inquit: Agite nunc diuites, plorate … lantes in miseriis vestris, quæ adhæserunt vobi… uitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta v… tineis comesta sunt. Aurum & argentum vestr… ruginauit, & ærugo eorum in testimoniū vobis … & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesau… stis vobis iram in nouissimis diebus, epulati e… per terram, & in luxuriis enutristis corda vest… dite ergo nunc audientes, & cordis aure percipite … consolari temporaliter concupiscitis, quid pe… sanctorum, spiritus almus de vobis pronunciet. C… uertimini quæso ad correctionem, antequam … super vos repentinus interitus, & in abyssi bar… demergamini. Vbi proculdubio nulla à cruciat… tur requies, sed dolor sentitur intolerabilis, ign…

...tinguibilis, vermis conscientiæ viget immortalis, ...r sulphuris affligit importabilis, interiores abs... consolatione vlla sunt lachrymæ, horridus aspe... dæmonum, improperiorum ipsorum clamor in... vehementissimus, teterrimus est carcer, indis... solubilia vincula, sitis exæstuans, dentium stridor, ...ne supplicij, iudicij tremor, peccatorum inordi... ...us pudor, hebetudo animi, ignorantia profunda, ...ierositas corporis, membrorum lassitudo, mortis concupiscentia sine morte, inuidiæ tabes, discerpens ...a, odiorum ardens facula, omnis spei perpetua extinctio. Et quod his omnibus peius est diuinæ visionis æterna carentia. Huiusmodi supplicia longéque maiora, ad reproborum vltionem, in locis pœnalibus auerni instituit Deus. Quæ sunt iugiter meditanda, [illegible] intentione fugienda. Neque fas est ambigere de iis, quæ sacrarum literarum multipliciter ...auctoritas. De quibus singillatim differere o...sum est, quum eadem esse sancta indubitanter fa... ecclesia, domini Iesu testimoniis erudita. Qui ...futuroque vniuersali iudicio, luce clarius lo... pertransit: Quum venerit filius hominis in maiestate ..., & omnes angeli eius cum eo, tunc sedebit super ...dem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hœdis. Et statuet oues quidem a dextris, hœdos autem à sinistris. Tunc dicet rex iis, qui à dextris erunt: Venite benedicti patris mei, per... regnum vobis paratum à constitutione mun... Esuriui enim, & dedistis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi bibere, hospes eram, & collegistis ... nudus, & operuistis me, infirmus, & visitastis me, in carcere, & venistis ad me. Dicet & iis qui à sinistris erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare, sitiui, & non dedistis mihi bibere, hospes eram, & non collegistis me, nudus, & non operuistis me, infirmus, & in carcere, & non visitastis me. Et ibunt hi in supplicium æternum. Iusti autem in vitam æternam. Sane nil apertius, nil ...ius dici potuit. Resecuit lites, infidelitatem ab... [illegible], palam prænunciauit quod facturum se nouerat. Vnde dicebat: Amen dico vobis nō præteribit generatio hæc, donec hæc om[illegible]ia fiant. Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt, quin videlicet compleantur. Huius quoque diei iudicij acerbitatem veritatémque Propheta in spiritu considerans inquit: Iuxta est dies domini, iuxta, & velox nimis. Vox diei domini amara, turbabitur ibi fortis. Dies illa dies iræ, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubę & clangoris, in igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia consummatio ... cum festinatione ipse faciet cunctis habitanti... terram. De ipso iudicij die propheta alius ait: Deus manifeste veniet, Deus noster, & non silebit. Ignis ante ipsum exardescet, & in circuitu eius tempestas valida. Aduocauit cælos, videlicet angelos de ..., & terram, id est, sanctos discernere populum ... Nullus ergo dubitet, quemadmodum Apostolus ait, omnes nos exhiberi oportere ante tribunal ..., vt recipiat vnusquisque prout gessit in corpore ... bonum, siue malum. Quamobrem reuoluat ...tor quilibet interdum intra se, quid in illo est acturus iudicio, quantusque erit pauor, quum desuper aderit iratus iudex, subtus inferni patens Chaos, coram positi testes angeli, dæmonia accusantia, manifesta scelera in libris conscientiarum compendiosissime scripta, elementáque turbata. Nam sicut latere nemini erit possibile: ita damnandis apparere intolerabile. Equidem tunc euacuabuntur principatus seculi, potestates principum, dignitates regiæ, pontificales infulæ, opiniones hominum, fauores populorum, & omne quod altum atque decorū est, quoniam de solis operibus singulorum disceptatio fiet, quemadmodum in Apocalypsi per Ioannem dicitur: Et vi- *Apoc. 20*
di mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ. Et iudicati sunt mortui ex iis, quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum. Quid ergo in illo tremendo examine acturi sunt reges, duces, potentes, & nobiles, qui violenter oppresserunt subiectos, & pauperes, sibique omne licere voluerunt quod libuit? Tot quippe aduersus eos insurgent testes, quot perpetrauerunt scelera, quótque damnauerunt ac spoliauerunt iniuste. Quid, inquam, responsuri sunt diuites, qui erga egenorum inopiam pietatis viscera claudentes, nihil ad se pertinere putant quis egeat pane, quis potandus, quis induendus, quis hospitio recipiendus, quis visitandus, quísve sepeliendus sit? Nullius necessitatem sentiunt, nullíque compati nouerunt, dummodo ipsi deliciis affluant, abundent diuitiis, pretiosísque indumentis ornentur. Huiusmodi cum diuite, qui induebatur purpura & bysso, & quotidie epulabatur splendide, pari sunt plectendi sententia. Cæterum de iis quid memorem, qui carnis voluptatibus dediti omnem impudicitiam, immunditiam, ebrietatémque sectantes, ventrem sibi constituerunt Deum, obscœnáque corporis oblectamenta felicitatem perpetuam? Nunquid & hi diuinam effugient vindictam? Recepturi profecto sunt duplicia de manu domini, animæ videlicet & corporis damnationem æternam. Nedum autem ipsi de quibus specialis facta est mentio, verumetiam vniuersi, qui Dei neglexere præcepta, & ambulare studuerunt post desideria cordis sui in concupiscentiis interminabili cremabuntur incendio. Tunc nullum intercessorem habituri sunt, nullóque precio redimendi. Quid igitur illis agendum est, quibus adhuc pœnitentiæ tempus prærogatum est, atque veniæ locus indultus? Redeant vtique ad se, reatus suos agnoscant, propria deplorent facinora, diuinam humillime implorent clementiam, sanctorúmque suffragia, atque seculo sponte renuncient, quatenus futurorum bonorum pollicitatione accensi perseuerantes in stadio, quæ malis parata sunt, valeant euitare tormenta. Verum qui matrimonio copulati, seu carnis, vel spiritus infirmitate depressi, nequeunt cuncta despicere, apostolicam doctrinam, quæ in seculo degentibus exhibita est, obseruare conentur. Sic namque legitur: Hoc *1. Cor. 7*
autem dico fratres, tempus breue est. Reliquum est vt qui vxores habent, tanquam non habentes sint, & qui flent, tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui emunt, tanquam non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur, quoniam mundi huius figura singulis horarum momentis præterire non cessat.

Quòd valde mirandum sit, cur credentes alteram esse vitam, conuersationem suam non mutant.

Cap. XVII.

MIrari prorsus non desino quonammodo fiat, vt ij apud quos per fidem constat alteram esse vitam, in qua iustis ineffabilia gaudia, & peccatoribus intolerabilia irrogantur supplicia, non compungantur iugiter, conseruationémque suam laudabiliter ducant, non qualem commendat mundus, sed quam approbat Deus, præsertim quum decurrente tempore absque interuallo quotidie agnoscant se appropinquare leto, atque astare iudici, qui falli non potest, quum sapientia sit, nec terreri, quum sit omnipotens, nec subuerti muneribus, quum sit ditissimus, nec flecti blanditiis, quum æquissimus sit, neque illi quicquam occultari, quum omnia nuda & manifesta sint ei, qui nullius personam accipit, nullúmque delictum impunitum relinquit, sed cuncta hominum errata districta examinatione diiudicat, singulis merita condigna retribuens. Porro cui sic concessum est viuere, vt nulli sceleri reperiatur obnoxius, minime tanti iudicis debet formidare aspectum, qui solummodo deordinata & legibus suis auersa puniendo insequitur. At verò quis est adeo suimet ignarus, qui tantam sibi innocentiam *Ioan.1.* in hac vita arrogare præsumat, in qua sicut Ioannes ait: Si dixerimus quia peccatum non habemus nos- *Psal.13* ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Quid de hoc Propheta sentiat, quídve protulerit, audiamus: Dominus, inquit, de cælo prospexit super filios hominum, vt videat si est intelligens, aut requirens Deum. Omnes declinauerũt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Quum omnes declinasse asserat, exclusit neminem quamuis sanctum, quamquam multipliciter donis spi- *Rom.3* ritualibus decoratum. Nam sicut scriptura commemorat, omnes peccauerunt & egent gratia Dei. Si gratia Dei indigent, egeni & peccatores sunt. Memine- *Apoc.3.* rimus, quàm seuere dominus in Apocalypsi, de propria se extollentem iustitia redarguendo feriat: Dicis (inquit) Diues sum & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia tu miser es, & miserabilis, & pauper, & cæcus & nudus. Quisque igitur quandiu in hoc exilio est mortalitatis carne vestitus se peccatorem agnoscat, delicta sua confiteatur, deploret & corrigat. Non se tegendo excuset, non se iustificet, neq; sibi de pro- *Psal.142* pria applaudat iustitia, sed fidei oculo futurum prospectet iudicium & dicat: Non intres in iudiciũ cum seruo tuo domine, quoniam non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Sic humiliter Deum deprecetur fidelis, vt non iudicetur damnandus. Nam infidelis iam iudicatus est. Quomodo autem iudicatus? Vtique quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei, quem pater æternus, viuorum ac mortuorum instituit iudicem. Ex se ergo iudicatus non iudicatur de nouo. Huiusmodi à fide catholica alienus futurum negat iudicium, Dei iustitiam destruit, quæ vnicuique reddit iuxta opera sua. Quamobrem iste tanquam semel iudicatus vitæ præsentis quantum valet oblectamenta sectatur, & effræno animo terrena concupiscit, velléque nunquam de hac vita migrare, vtpote alteram fore non credens. O quàm multos titulo Christianitatis tantum nomine insignitos in suo gremio tenet ecclesia, qui apud se vniuersale iudicium, futuram corporum resurrectionem, inferni pœnas, & para[...] gaudia fabulas arbitrantur. Nam etsi voce ve[...] remoniis exterioribus confitentur se Deo crede[...] ctis tamen & cogitationibus negant. Tales pro[...] dubio nefarij, infideles & desperati sunt, ac Deum se non credunt. In quorum persona Propheta a[...] xit insipiens in corde suo, non est Deus. Optim[...] sipiens appellandus est ille, qui non esse Deum que alteram vitam asseuerare præsumit. Dicer[...] rò sic, negare audet quod gentiles confitentur (oro) natio est tam aliena à cultu religionis, [...] carnis voluptatibus dedita, quæ non credat De[...] se, futurámque vitam? Omnes communiter concupiscentias suas arbitrantur alibi abundan[...] perfecturas quàm hic, vbi desideria sua minime [...] plere posse se vident, quanquam & quæ in futuro [...] laciter habituros se fingant, non eadem, neque v[...] formia fore censeantur. Aliqui lactis & mellis flumina atque obscœnis impudicitiæ actibus operam daturo[...] se sperant. Quidam in cælum ascensuros se putant, ibíque choreas ducere, consummare connubia & cætera agere, quæ pertinent ad carnis illecebras. Illa quippe autumant sibi parata in cælo, quæ incontinenter amant in seculo, nolentes corporis voluptates a[...] mittere, sed augere peramplius. Fuere verò nonnulli memoratis omnibus prudentiores, qui crediderunt post corporis resolutionem in cælis se adepturos perpetuas mansiones, ibíque contemplationi vacare debere, quanquam quid sit contemplatio vera p[...] ignorarent. Hi tamen quoniam ratione corp[...] surrectionẽ minime ceperunt, illam negare[...] Sane nimis esset difficile singularum sectarum [...] rerum opiniones enarrare, in quibus alij [...] crediderunt futurum. Sed illi cæteris infi[...] ac viliores sunt, qui aliam esse negant vita[...] istam, pecoribus, iumentis, hominibus pa[...] communem. Supra modum degenerant ab co[...] conditi sunt, & se irrationabilibus animan[...] quales faciunt, sicut per Prophetam dicitur[...] quum in honore esset non intellexit, comp[...] iumentis insipientibus, & similis factus est [...] modo autem non efficiuntur iumentis simile[...] nisi visibilia cogitare nesciant, & tanquam [...] feræ tantum quæ carnis sunt sapiant, quoniam [...] in homine præcellit coæquant corpori, quod [...] solutionem suam in eandem, de qua plasmatum [...] materiam redit. Nonne mortalium cadauera [...] condita post paululũ putida futura in terræ [...] rediguntur? Excipiunt namque condignam [...] cationis suæ mercedem. Nam post perpetratum [...] bedientiæ scelus homo primus audiuit: Terra es [...] terram ibis. Sane qui animæ immortalitatem [...] aliam vitam ista præstantiorem impudenti [...] tate non esse concertant, nefarij, atque blas[...] sunt, inhonorantes Dei sapientiam, ipsiusque [...] tiam, dum vniuersa confundenda contendunt [...] gántque retributionem bonorum & malorum [...] in præsenti seculo nullo modo perficitur, quo[...] alibi complenda seruatur. Sæua prorsus ac detest[...] est horum opinio, qui animæ & corporis finem [...] eodémque momẽto temporis fieri arbitrantur [...] admodum per sapientem, non definiendo, sed [...] cinando dicitur: Vnus interitus est hominis & [...] torum, & æqua vtriusque conditio. Sicut m[...]

...o, ita & illa moriuntur. Similiter ſpirant omnia, ...nihil habet homo iumentis amplius. Cuncta ſub... vanitati, & omnia pergunt ad vnum locum. ...terra facta ſunt, & in terram pariter reuertuntur. ...ſcit, ſi ſpiritus filiorum Adam aſcendat ſurſum, ...ſpiritus iumentorum deſcendat deorſum? Quod ..., proculdubio deſtrueretur quicquid religionis ..., quod fidei, quod pietatis, quod virtutis, quod gra... Dei præterea euacuaretur conſilium, hominum ...ſalus, ſtatera æquitatis, & omne quod ad vitam ſempiternam pertinere dinoſcitur. Porro fatuitatem ſuam à veritate fidei alieni, in tormentis poſiti confitebuntur, quum ſola vexatio dabit intellectum. In quorum (Sap.5) perſona ...ſapientiæ volumine continetur ſic: Tunc ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt, & qui abſtulerunt labores eorum. ...turbabũtur timore horribili, & mirabuntur ...tione inſperatæ ſalutis dicentes intra ſe pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes: Hi ſunt, quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperij. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore. Et ecce, quomodo ergo computati ſunt inter ...os Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt? Errauimus ...à via veritatis & iuſtitiæ lumen nõ luxit nobis, ...intelligentiæ non eſt ortus nobis. Quid nobis ... ſuperbia? aut diuitiarum iactantia quid con... nobis? Tranſierunt omnia illa tanquam vmbra, ...quam nuncius præcurrens, & tanquam nauis, ...pertranſit fluctuantem aquam, cuius quum præterierit non eſt veſtigium inuenire, neque ſemitam ... illius in fluctibus. Sic & nos nati deſiuimus ..., & virtutis quidem ſignum nullum valuimus oſtendere. In malignitate autem noſtra conſumpti ...us. Talia dixerunt in inferno ij qui peccauerunt, ...oniam ſpes impij tanquam lanugo eſt, quæ à vento ...litur, & tanquam ſpuma gracilis, quæ à procella ...gitur, & tanquam fumus, qui à vento diffuſus ..., & tanquam memoria hoſpitis vnius diei prætereuntis. Sera profecto pœnitudine errorem ſuum agno..., cunctiſque palam facient, quando cum iis qui ...erunt, irreuocabiliter ſententiam damnationis exceperint. Cæterum mirum non eſt ſi qui fidei priuati ſunt lumine, per vitiorum abrupta vagantur, & pereant, quum quotidiano exemplo diſcamus innumeros eſſe, qui veritati catholicæ fidei aſſentiũt, & naturali pollent prudentia, veluti infructuoſas arbores occupare terram, atque ad bene agendum omnino eſſe ineptos, quemadmodum de ipſis Propheta ait: Sapientes ſunt, vt faciant mala, bene autem facere neſcierunt. Aduerſus huiuſmodi, eloquia ſacra & innata clamat ratio, obteſtans vt ſuperiori ſuo obtemperare debeant, ſicut obedientiam ſibi exhiberi ab inferioribus volunt. Nónne beneficia ſibi à Deo impenſa ...ciendum diuinam legem eos impellunt, ne ...greſſores illius damnentur ingrati? De obedien... creaturarum quid memorem, quæ ab ea... ſtitutione in nullo à conditoris ſui imperio ...noſcuntur? Sic de illis Propheta inquit: Sta... in æternum & in ſeculum ſeculi, præceptum ..., & non præteribit. Quamobrem pudeat ho...s non eſſe quod deberent, ac repugnare altiſſi..., quum ad bene viuendum illos diuina inuitent e..., naturalis ratio, collata munera, vniuerſi ordo

cuſtoditus ab æuo, hora mortis imminentis ignota, peccatoribus promulgata ſupplicia, atque cæleſtis patriæ iuſtis ineffabilia bona promiſſa. Iſta proculdubio deberent emollire corda adamantina, lapideáque, & ad morum probitatem inflectere, ſi tamen rationis quantulacumque eis ineſſet ſcintilla. Adeo quippe palam effecta ſunt, vt nedum ſapientibus & peritis, verum etiã ſimplicibus, & ignaris captabilia ſint, dummodo obſtinato animo, vt bene agant, intelligere nolint. Tunc omnis perſuaſio caſſa, omníſque ratio arbitratur indigna, quoniam in homine completum eſt, quod per quendam dicitur: Impius quum in profundum malorum venerit, contemnit. (Pro.18) Sane vbi contemptus eſt gratiæ, & vbi agnita impugnatur veritas (quoniam omnis labor ſuperuacuus eſt) ſapientię non ſunt ſeminanda eloquia, iuxta admonitionem domini dicentis: Nolite ſanctum dare canibus, neque proiiciatis margaritas ante porcos, ne forte conuerſi elidant vos. (Matt.7) Proinde illis tantummodo ſunt propalanda myſteria, qui ſapientiæ, conſiliis humiliter acquieſcere volunt, propriámque ſalutem amare noſcuntur. In eis, inquam benedictio cæleſtis effulget, qui neſciunt reſiſtere gratiæ, corde non audent intumeſcere, dedignantúrque præſentia plus amare quàm Deum, ſed mites ſunt, & ſacris eruditionibus ſimplici corde conſentiunt. Tales nimirum temporalia poſſidentes, ſic ſe in illis exhibent tanquam non poſſideant, ſicque hoc mundo vtuntur tanquam non vtantur, quoniam peregrinos in hoc ſeculo ſe eſſe cognoſcunt. Prudenti quidem cõſideratione iugiter meditantur, quomodo ſine retardatione aliqua viſibilia cuncta pertrãſeant, quę quum ſtare videtur, labuntur, ſibíque cohęrentes collidunt & perdunt. Sed quæ (oro) eſt iſta dementia, vt quis abſque vllo metu luteam velit inhabitare domum, cuius fundamentum nutet, ſint debilitati parietes, putreſcat culmen, lapides quotidie ſingillatim euulſi decidant, & pene horis ſingulis totius ædificij ſtuctura ruinam minari cernatur? Quis virum huiuſmodi intuebitur, & non acclamabit eũ eſſe delirum? Sed prohdolor innumeri ſunt, qui corporalis mortis periculum damnant & fugiunt. Spirituali verò & æterno ſine pauore ſe ingerunt. Quid, quæſo, præſentis vitæ incolatus eſt, niſi ſpiritualis quædam domus, in qua ad commorandum delegati ſumus à domino? An non quotidie & abſque interuallo domus iſta conſumitur, yeteraſcit, caſuíque propinquat? Tot, vt dicam, ſubtrahuntur lapides, quot prætereunt dies. Tranſimus ab infantia ad adoleſcentiam, ab adoleſcentia ab iuuentutem, à iuuentute ad virilitatem, à virilitate ad ſenium, à ſenio ad ætatem decrepitam, & tamẽ eouſque attingunt rariſsimi. Verum qui ſic efficiuntur longæui, quot calamitatibus obuoluantur, quot atterantur langoribus, nemo ſufficienter edicit. Horum profecto vita ſibiipſis oneroſiſsima eſt, quoniam caligat viſus, eorum obturatur auditus, olfactus amittitur, guſtus fathiſcit, palpitat tactus, fœtet anhelitus, curuantur genua, greſſuúmque itinera baculo ſuſtentantur, fiúntque nonnunquam eorum propinquis & notis intolerabiles ad videndum. Singuli ærumnoſæ vitæ ipſorum compatiuntur, & carnis ſine Dei offenſa precantur interitum, non odij, ſed compaſsionis permoti affectu, credentes eorum miſeriis mortem finem eſſe daturam. Et tamen contingit multis, vt de temporali ad ſupplicium tranſeant ſempiternum. Me-

morat

moratum spectaculum coram seculi amatoribus positum, & heu vitæ corporalis diuturnitatem totis visceribus concupiscunt. O cæca mortalium cupido viuendi. O inueterata insensibilitas mentis, quò duceris, quò traheris? Aduerte, quæso, quid velis, quídve delitescendo exoptes. Desideras quippe non mori, quod nunquam obtinere valebis. Quis est (inquit Propheta) qui viuet & non videbit mortem? (Psal. 88) Annorum quoque cum corporis sospitate multa cupis implere curricula, & minime recolis verbum Prophetæ dicentis: (Psal. 89) Anni nostri sicut aranea meditabūtur, dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta annis. Si autem in potentatibus octuaginta anni, amplius eorum labor & dolor, quoniam superuenit mansuetudo & corripiemur. Experientia aliorum te doceat neminem hic diu posse subsistere. Nam velit nolit quisque ex hac vita migrare compellitur. Noli itaque amare quod transit, sed neque moliaris rei illi inhærere, quæ labitur. Noli, inquam, concupiscere inaniter, quod nulli vnquam concessum est. Non enim in presenti seculo, sed in cælo vitæ prærogatur æternitas. Quamobrem solicitus esto, non vt in hac peregrinatione diutissime viuas, sed vt mundi istius queas cum salute animæ apposita tibi deuitare pericula.

Quòd solerter studeant mortales diaboli vitare laqueos, quorum hic mundus est plenus.

Cap. XVIII.

Peregrinationis huius itinera gradiētes magnopere studeant venatorū spiritualium, quibus hic mundus est plenus, declinare tendicula, quæ nemo nisi qui illa cognoscit, euadere potest. Verum ad hoc quis idoneus? Quis, inquam, est qui dæmonum non ignoret fallacias? Vbique ad capiendas animas retiacula tēdunt. In diuitiis, & paupertate. In sublimitate honoris, & in mūdi contemptu. In voluptatibus carnis, & austeritate pœnitentiæ. In crapula, & sobrietate. In rerum affluentia, & parcitate victus. In loquacitate & silentio. In nitore, & sordibus. In lætitia & fletu. In administratione temporalium & remotione quieta. In libertate & subiectione. In labore & ocio. In occulto & publico. In solitudinibus & ciuitate. In debilitate, & corporis sospitate. In vigiliis & torpore. In gloria & ignobilitate. In infamia & fauoribus hominum. Et vt paucis vniuersa comprehendam, nullus est locus, nulla actio, nulláque persona, quæ ab ipsorum deceptionibus libera existat, quoniam nequeunt excludi parietibus, nec placari precibus, neque terroribus coerceri. Quamobrem oculate & maxima cum maturitate incedendum est, atque ab omnibus cum Dei timore viuendum, & potissimum ab his qui ob vinculum connubij, seu curam ineuitabilē rei familiaris colligati sunt seculo, quoniā ad casum procliuiores ac propinquiores esse noscuntur. Equidem vbi bellatorum grauior incumbit insultus, solicitior ad pugnandum debet adhiberi custodia. Cæterum quum ęquoris intumescunt vndæ, & oborta tempestas acrius solito desæuire conspicitur, prudentius nauigandum est, atque portus quęritanda tranquillitas, ne incautum bellatorem interitus, & torpentem nautam marini fluctus inuoluant. Hinc plane animaduertendum est, quod in solitudinibus, & in cœnobiis à fragoribus mundi semotis propior est hominum salus, conuersatio tutior, minora pericula rariores casus, & ab eis celerior resurrectio, quam in seculo, vbi incentiua exurit flam[...] bidinis, auaritiæ cupido dominatur, & super[...] stus attollit. Quid enim est mundus iste, ni[...] spiritualis venationis locus, in quo tot tend[...] quei, quot immittuntur tentationes, seu ad de[...] dum hominibus emergunt causæ? Singula [...] singulus est laqueus. Porro venatores infesti [...] potestates, contra quas omnes qui saluari de[...] oportet habere conflictum. Apostolum audi[...] nobis colluctatio aduersus carnem & sangui[...] aduersus principes & potestates, aduersus mu[...] ctores tenebrarum harum, contra spiritualia n[...] in cælestibus. Pugnant hi hostes omni callidita[...] uersum nos, vt nostrum diripiant spiritualem th[...] rum, quē ipsi homicidæ optime sciunt latere in no[...] Moliuntur etiam nostrum impedire iter, ne scādam[...] ad cælum, vnde ipsi turpiter depulsi sunt. Ob illoru[...] ergo importunitatem nobis certandi est indicta n[...] cessitas, vt viriliter dimicemus, hortamur ad bellu[...] certantium, nobis proponuntur exempla, victorum merces offertur, præliandíque tribuitur gratia. Aduer[...] sariorum siquidem pauēda immanitas, ac laqueorum numerosa pericula dimicare nos cogunt. Christus n[...] inuitat ad bellum, qui pacē auferre venit & glad[...] ad præliandum misit in terram. In ecclesia quo[...] martyrum sanctorúmque recitantur agones, qu[...] ipsorum animati exemplis scutum arripiamus fi[...] gladium sumamus spiritus, & spei galea, ac pa[...] lorica protecti nullatenus hostibus terga ver[...] quin potius viriliter reluctemur, eósque ora[...] iaculis insequamur intrepide, quoadusque p[...] dispereant, & pacatum sentiamus nostræ m[...] bitaculum, atque ad susceptionem æterni re[...] ter ornatum. Ipso quippe descendente ad no[...] mercede ditamur. Quarum alteram gustamus [...] teram verò delectabiliter tenemus in spe. Sa[...] precium solus ille nouit qui accipit, quam [...] sit, quámve iucundum. Rem autem ipsam cu[...] mentis penetralibus humili deuotione de[...] condit, ne nota hostibus fiat, & ob id grauio[...] tur insidias. Res namque ista spiritualis e[...] syncerus pietatis affectus, qui gratuita dignat[...] mino prærogatur certantibus, vt robustiores [...] tioréśque fiant in prælio. Sine qua gratia p[...] bio, quicunq; bellare præsumit, succumbit [...] In huius igitur mundi stadio constituti vena[...] queos, preciosum thesaurum nostrum, & qua v[...] gere debeamus ad patriam, intelligere studeam[...] niam horum ignorantia prorsus ruinæ nostræ o[...] est. Porro scientia ista communis est omnibus, [...] admodum & iactura. Nulli licet talium carere [...] tia, quoniam nemo est qui à tentationibus liber[...] stat. Nam vniuersis venatorum parati sunt laque[...] vniformiter, sed iuxta singulorum qualitatem [...] tum. Aduersarij etenim nostri assueti in prælio [...] tuales spiritualibus, & carnales carnalibus oppu[...] insidiis. Nullum eximunt, nemini parcunt, nu[...] pertimescunt virtutem. Verum si minime ver[...] ipsum mundi saluatorem appetere in quo nihil [...] esse sciebant, cuiusquámne sanctitatem formida[...] lebunt? Tantæ siquidem versutiæ sunt, tantaque [...] spicacitate naturalis pollent ingenij, vt cunct[...] mortalium facillime sensum euerterent, si non re[...] cussi diuina labefactarentur virtute. Eos qui p[...]

...bitum noceant, prouidentia superna refellit: ſicut Apoſtolo perhibente didicimus. Fidelis (inquit) eſt Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod potestis, ſed faciet cum tentatione prouentum, vt poſsitis ſuſtinere. Hinc eſt quod ſæuitiam illorum ſentimus, bacchantem furorem nouimus, tentationúmque perábulamus laqueos, & tamẽ cæleſti nos protegente gratia minime ſuperamur: quoniam ſic iuſte diſpoſuit Deus, vt non niſi conſentientibus nobis, laqueos pedibus noſtris iniicere queant. Nam ſpirituales pedes noſtri animæ affectus ſunt. Hos compedibus ſuis irretire contendunt. Quamobrem rerum viſibilium amore affectibus noſtris conantur innectere, quatenus abdicato à nobis noſtro affectu nullum gratum receptaculum habitandi in nobis Deus noſter inueniat, qui per dilectionem & fidem in cordibus hominum commorari dignatur. Stupẽdum prorſus in nobis geritur quoddam ſpirituale certamen, ſedula conſideratione digniſsimum. In hoc quippe mundo, tãquam ſuperioris inferiorisque regionis conſtituti in medio, ô quàm multiplicia in nobis bella aguntur? Neſcientes, ô quantas inſidias patimur, quot de ſupernis ſedibus nobis ſuffragia diriguntur? Suffragatur Deus vt ſaluet, diabolus inſidiatur vt perdat. Concertant ambo, non inuicem, ſed in nobis, volentes reportare victoriam. Quamuis Deus omnipotens ſit, nullúſq; ipsius poſsit reſiſtere voluntati, non tamen voluntate, ſed æquitate nobiſcum certat, non vt quicquam conſequatur de noſtro, ſed vt nos reuocet ad ſe propter nos, nóſque ab interitu eripiat ſempiterno. Certat, inquam, quum ad oſtium cordis pulſat vt ingrediatur, ſpiritualitérque manducemus cum illo, & ipſe nobiſcum. Hinc eſt quòd inuiſibilia bona promittit, interna gaudia præſtat, vt nos alliciendo trahat ad ſe, in ſe colligat, & nos de ſe beatos ſemper efficiat. Hac de cauſa mandatum dilectionis inſtituit nobis dicens: Diliges Dominum Deum tuũ ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis. Hoc vnico præcepto, noſter optime ordinatur affectus, coercetúrque ne pereffluat, decipiatur, capiatur, ac delictorum compedibus alligetur. Nouerat Dei ſapientia, quàm dulcis ſit carnis illecebra, quantúmve humana affectio viſibilium amori ſit prona, in quibus innumerabiles occultati ſunt laquei, propterea dilectionem perſuaſit, ac diligendi legem dedit, quatenus luctuoſum amorem diuino compeſceret, & per internum guſtum ab exteriorum delectatione affectum hominis ablactaret, faceretque ex viſibilibus ad inuiſibilia, atq; ex temporalibus ad æterna diligenda tranſire. Ex aduerſo diabolus fraudulenter ſuadet carnis nos debere oblectamenta ſectari, amare diuitias, culmen honoris appetere, cæteráq; quærere, quæ ad perfectionem temporalis felicitatis pertinere noſcuntur non ob aliud prorſus, quàm vt euertat incautos, ac viſibilium voluptati ſeruiant, inuiſibilium amore neglecto. Quamobrem ô homo diligenter diſcute cui obtemperare velis, vide ſapienter cui ex his duobus ſalubriter tuum præſtes affectum. Ambo illum exigunt à te. Ambo ipſum poſsidere deſiderant. Theſaurus tuus ſpiritualis eſt amor tuus. Quicquid amaueris, violenter te trahit poſt ſe, nec te ſinit ſeparari à ſe dicente Domino: Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum. Cæterum quia duobus Dominis ſeruire non vales, prudẽtiſsime, quæſo, obſerua cui, ſicut dixi, merito famuleris. Vt igitur agnoſcas quid eligas, diuinam eruditionem attende. Fur (inquit incarnata veritas) non venit niſi vt furetur, mactet & perdat. Ego autẽ veni vt vitam habeant & abundantius habeant. Diabolus fur nuncupatus eſt, qui Dei honorem in homine auferre præſumpſit. Furis itaque huius conſilium abiice, illiúſque agnoſce fallacias. Venit ad te vt tuum furetur theſaurum, ſibíque te conſentientem mactet & perdat. Mundi quoque blandimenta contemne, quoniam deceptionum illius refertus eſt laqueis, quos optime ſuperabis, ſi pro Chriſti amore ipſum amare deſieris. Hoc apoſtolica te docet autoritas: Nolite (inquit) diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt, quoniam omne quod in mundo eſt, cõcupiſcentia carnis eſt, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ, quæ non eſt ex patre, ſed ex mundo, & mundus tranſit, & concupiſcentia eius. Ecce venatorum ſpiritualium quot ſunt laquei ad capturam animarum per vniuerſum orbem diffuſi. Hos tantummodo euadunt qui mundum ipſum dedignantur amare, illum ſecedendo ſpernunt, eiúſque concupiſcentiis abdicatis Deo in ſpiritu militare proponunt. Nam cæteri ſerui emptitij ſunt, & curarũ ſeculi compedibus irretiti, eo arctius, quo immoderatius tranſitoria diligunt, eóque miſerabilius, quo minus propriam captiuitatem agnoſcunt.

Ioan. 10

1. Ioan. 2

Quòd nullus illo miſerabilior eſt, qui quum ſit ſeruus, liberum ſe eſſe arbitratur.

Cap. XIX.

Quemadmodum nullus ægrotus eo incurabilior eſt, quàm qui ſanum eſſe ſe putat, ita & captiuo nemo miſerabilior eſt illo, qui arbitratur eſſe ſe liberum. Nullum iſte redemptorem quærit, redemptionis precium habere non curat, atque captiuitatis ſuæ damna non plangit, ducitur, cæditur, trahitur, & inſenſibilis perſeuerat. Quæ (oro) eſt iſta captiuitas, quæ inuiſibiliter, ac inſenſibiliter ita tenet oppreſſum, vt onus ſuum non ſentiat, neque damnum proprium agnoſcat ipſe qui patitur, impulſúſque accedat poſt dominum, & ſua ſponte abire ſe credat? Sane propriæ cupiditatis peccator quiſque eſt ſeruus, à qua tenetur preſſus, & per quam iuſte damnatur. O quàm mala, quàm pernicioſa, quámve fortis cupiditatis eſt ſeruitus? Trahit ſua vnũquemque voluptas. Quamobrem tot funibus ligatur peccator, tot vinculis detentus trahitur, quot ſeculi deſideriis colligatus tenetur, eóque grauiori ſeruitute atteritur, quo ampliori felicitate attollitur. Quum locupletatur diuitiis, poſſeſsionibus ampliatur, cupiditatis eſt ſeruus, dum voluptati carnis operam tribuit, pudicitiæ libertatẽ amittit. Si honoribus ſublimatur intumeſcit interius, diaboli captiuus efficitur, quoniam ſicut ſcriptura ſacra teſtatur, ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Ab huiuſmodi ſpiritualibus funibus quicumque aſtrictus eſt, non niſi gratia cooperante liberatur. Tandiu illuſus ducitur, ac trahitur, quandiu hoc mortali tegitur indumento. Sed quo ducitur? vel à quo trahitur? Ducitur plane per tenebras vitiorum, per illecebras delictorum, per oblectamenta ſeculi. Nimirum cupiditate trahente, impellente voluptate, elatione dominante. Cæterum quandiu memoratæ ſeruitutis ignorat tyrannidem, lętatur quum malefecerit, & exultat in rebus peſsimis, præeſſe

Iob. 41

eſſe gaudet, quotidianíſque ſucceſsibus mundi magis, magiſq; florere deſiderat, nec aduertit miſerrimus ibi maiorem imminere ruinam vbi gradus eſt altior, & tanto multipliciora, atque indiſſolubiliora fore vincula, quanto deteſtabiliora in homine contigerit eſſe facinora. Tales (quanquam raro) difficile corrigũtur, corriguntur tamen nonnunquam, quoniam Deo vniuerſa poſsibilia ſunt, qui quos vult de tenebris vocat ad lucem, & ex inimicis & extraneis amicos facit & filios. Correctio quippe iſta malorúmque conuerſio agitur operante gratia, & vt plurimum interueniente flagello. Bona gratia quam ad iuſtificationem impiorum largitur Deus, abſque illis condignis meritis, ſine qua nullus infertur cœlo, & ſanctorum conſortio efficitur dignus. Verùm diuini flagelli quis valet enarrare præconia, ipſiúſque reſerare profectus? Munus eſt Dei, filiorum præcipuum ſignum, lumen mentis, peccatorum venia, emendator ſcelerum, origo virtutum, concupiſcentiarum interemptor, ſalus animarum, nutrimentum ſpei, robur fidei, caritatis augmentum, præcurſor veritatis, additamentum ſapientiæ, & paſsionum carnalium antidotum ſingulare. Iſto deficiente multiplicantur delicta, mentis dẽſatur cæcitas, mundi inardeſcit cupiditas, & ſuperbiæ accreſcit tinea. Nam quemadmodum continuus ſucceſſus temporalis indicium damnationis eſt, ita flagelli eruditio, cum patientia, in dubium prædeſtinationis agnoſcitur eſſe
Heb.12 præſagium. Propterea Apoſtolus ait: Fili mi noli negligere diſciplinam domini, neque fatigeris quum ab eo argueris. Quem enim diligit dominus, caſtigat. Flagellat autem omnem filium, quem recipit. In diſciplina perſeuerate, tanquam filiis vobis offert ſe Deus. Quis enim filius quem non corripit pater? Quod ſi extra diſciplinam eſtis, cuius participes facti ſunt omnes, ergo adulteri & non filij eſtis. Omnis autem diſciplina in præſenti quidem videtur non eſſe gaudij, ſed mœroris, poſtea fructum pacatiſsimum exercitatis per eam reddet iuſtitiæ. Vidéſne apoſtolico teſtimonio, quàm proficuum ſit diuinum in ſe perferre flagellum? Verum quàm pernicioſum ſit ſine aliqua eruditione in hoc ſeculo feliciter viuere, propheta in-
Pſal.82 dicauit dicens: In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur, ideò tenuit eos ſuperbia, operti ſunt iniquitate & impietate ſua. Prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum, tranſierunt in affectũ cordis. Hanc propheticam ſententiam ſeculi amatores nunc audiant, qui proſperitatem appetunt momentaneam, nullum flagellum volunt perpeti, nulliſque tribulationibus erudiri. Quin potius ſibi volunt ad vota vniuerſa ſuccedere, efferri honoribus, facultatibus ditari, filiorum dilatari propagine, eſſe incolumes corpore, abundare deliciis, voluptatibus incraſſari, ſicque florere, ac ſi nunquam eſſent morituri. Audiant, inquam, & corde euigilent, formidéntque nullam aliam, præterquam temporalem felicitatem quam habent, eſſe remunerationem percepturos à
Luc.16 domino, atque audire: Fili recepiſti bona in vita. Nam ſicut ſemel tantum pro peccatis irrogatur correctio, ita pro virtutibus præſtatur donorũ retributio. Quamobrem redeant ad ſe qui proſperitatibus pollent, diſcãtque quàm pernicioſus ſit ſuus ſtatus, quàm breuis lætitia, quàm inanis iactantia, quàm propinqua mors, & quantis ſua vita circunſepta ſit laqueis, quàm ſæui aduerſarij, quãtum ad ſeducendum callidi, quam

que cupidi ad prędandum. Nam omni auiditate a-
tem (non quidem noſtrum, ſed ad cuſtodiendum
commodatum nobis) moliuntur auferre theſau-
Iſte theſaurus non eſt auri, non argenti, neque
marum, ſed ſpiritualis, inuiſibilis humanis obtu-
immenſique valoris. De illo quippe ait Apo-
Theſaurum iſtum habemus abſconditum in v-
ctilibus. Verus planè, & ſupra modum precio-
ſaurus eſt rationalis ſpiritus, in lutea carne in-
qui nobilem Dei ſui in ſe oſtendit imaginẽ, pr-
ſi non ſit letalis peccati colluuione pollutus. Ta-
quidem eſt, vt filij Dei redemptus ſit ſanguine, q-
admodum per Petrum dicitur: Scientes, inquit, q-
non corruptibilibus auro & argento redempti e-
de vana conuerſatione paternæ traditionis, ſed pre-
ſo ſanguine quaſi agni incontaminati & immacula-
Chriſti Ieſu. Tunc illius dignitas agnoſcitur, tu-
quanti ſit recte iudicatur, quum ab originalis delic-
abſtergitur macula, quum ingenita libertate potitur,
quum gratia ſanctificationis impletur, quum donis
ſpiritualibus fœcundatur, cum relectis mundi oneri-
bus per contemplationẽ in cœleſtia rapitur, & quum
per amoris incendium angelicis ſpiritibus ſociatur.
Nam quandiu in hoc ærumnoſo exilio temporali-
curis agitatur, donec amore viſibilium captiuus te-
tur, quouſque delictorum cœno fœdatur, atque m-
talitatis iſtius vinculis alligatur, illius præcla-
blimitas ignoratur. Hinc eſt quòd amatores m-
iſto vilipenſo atque neglecto, theſauros ſibi cu-
temporales, amplificant prędia, rura emunt, a-
tant reditus, replent horrea, & promptuari-
berare lætantur. O quàm frequenter pro ag-
his omnibus ſpoliant pauperes, rapinas exe-
iuſta lucra ſectantur, amittunt propria, vt al-
crentur. Grauis prorſus eſt iſta iactura terrenam-
tum de laboribus ſuis reportare mercedem ac p-
piſcendis æternis ſuppliciis conſcientię euacu-
ſupium. Talium negotiatorum (heu) quam-
merus, quanta cupiditas, quantáve ſolicitu-
ligenter quæſieris vbique eos abundare repe-
vt ęſtimetur inſanus, qui huiuſmodi contemp-
ercere commercia. Hinc eſt, quòd ſeculo re-
volentibus tot obiiciuntur obſtacula, perſecu-
fiunt, tenduntur inſidiæ, inferuntur minæ, la-
funduntur, multiplicantur preces, promiſſa ex-
tur, venenatę ingerũtur blanditię, doloſę adin-
tùr rationes, nedum ab amicis verumetiam à par-
bus atque propinquis, vt euertant animos eorum,
nubilent mentes, intẽtiones mutent, faciántque
in interitum pręcipitare perpetuum. Si verò pr-
exultant tanquam victores capta præda, & velut
peſsimæ in innocentium ſanguine. Lugenda pr-
atque pernicioſa nimium eſt iſta victoria. Nun-
Chriſtianæ fidei vult iſta profeſsio? Nũquid dom-
Chriſtus ſic docuit? Nónne inquit? Qui nõ odit pa-
aut matrem, fratres aut ſorores, propinquos & -
adhuc autem & animan ſuam, non poteſt meus
diſcipulus. Prætulit ſpiritum carni, cœlum mun-
rentibus Deum, quod eſt optimum pietatis genus
non quiſque magis obtẽperare debet Deo quam -
pinquis? Equidem quum non vocat nos Deus pa-
bus famulandum eſt, illíſque vitæ ſunt impen-
ſuffragia, necnon honoris reuerentia exhiben-
namque Dominus ipſe mandauit in lege: Hono-

...tuum & matrem tuam, vt sis longæuus super ter- ..., quam dominus Deus tuus daturus est tibi. Cæte- ... vocante nos Deo, gratia nobis se infundente su- ...a, etiam inuitis parentibus, confugiamus ad Chri- ... qui verus est parens. Quamobrem, ô quisquis es, ...ni luminis illustraris splendore, sentísque ad ...mptum mundi prouehi à domino, noli præstitū ...ernere donū, noli obsurdescere aperire pulsāti. ...ge oculos, & te volenti erigere, manum porrige. ...n te lacrymantium parentum detineat amor, non ... affinium, non amicorum supplicatio, non temporalium perniciosa cupido, neque seductoria mundi voluptas. Aduerte, quæso, si mundum diligis, si in illo conuersaris, in quanto discrimine viuas. Quo cum ...uertes, concupiscentiæ ignem accensum in ... quem si copulari permiseris tuo, vret te, & in ...redigет. Fuge igitur sicut tibi suadet gratia ad ...cum Loth, & saluaberis. Fuge, inquam, ad ...ionis celsitudinem, quæ te docet renuntiare ...& omnibus pompis eius, prout in baptismatis ...professione spopondisti. Sane quum ad illud ac- ...i, vt Christianæ militiæ sociareris collegio, ac ... gratiæ stipendia sumeres, datis fideiussoribus, ...olo, mundo, & pompis eius te abrenuntiare con- ...es. Vide ergo ne promissum tuum irritum fa- ...teque fidei tuæ vota disrūpas. Habebis profecto ...ores præuaricationis tuæ, habebis veridicos te ...ficantes aduersum te, habebis iudicem, qui ... personam accipit in suę executione sententię, ...que veretur potentiam. Proinde esto consen- ... aduersario tuo, dum in huius peregrinationis es ..., ne tradat te iudici, & iudex tortoribus, de quorū ...ibus nunquam liberaberis, nisi solueris vsque ad ...drantem minimum. Aduersarius tuus promissio ...t. Quandiu spopondisti exoluis, nullam tibi mo- ...am irrogat, nullam querimoniam agit contra te. ... præuaricatione tua tibi efficitur aduersarius. Noli ...aricari promissum, & amicus erit, testificabitur ...e, teque victorem ducet ad brauium. Redde igitur quod sponte promisisti. Nemo te inuitum duxit ad baptismum, nullus te compulit vouere, nemo te coegit accedere, neque blanditiis inuitauit, libera est ecclesia, patet omnibus intrare volentibus. Nullum abiicit, nemini contradicit, sed vniuersos, tanquam pia mater, de natorum propagatione solicita admittit confugientes ad se. Accessisti, libellum repudij recitatum coram te audisti. Requisitus an crederes, an diabolo, mundo & pompis illius renuntiare velles, voce clara multis præsentibus consensisti, téque promittendo debitorem constituisti. Causa tua, vox tua, confessio tua agunt contra te, & te reum ostendent, & te acclamabunt mendacem, si obseruare ne-...eris, quod te facturum esse dixisti: lex vtique ...tibi obiicitur, communis est omnibus, qui Chri-...næ fidei assequuti sunt gratiam. Aliter neminem ...eret sancta religio, nisi palàm confiteretur, ...ipse fecisti. Sano itaque consilio vtere, cun-...ce, vniuersa quæ possides, pauperibus tri-...tenus expeditis gressibus ad illum valeas pro-... qui ait: Venite ad me omnes qui laboratis, & ...estis, & ego reficiam vos. Tollite iugū meum ... vos & discite à me, quia mitis sum & humilis ...e, & inuenietis requiem animabus vestris: iugum ...um meum suaue est, & onus meum leue. Requiem proculdubio reperies opulentam, si iugum illius suaue super te sponte susceperis. Non te premet, quoniam leue est, & portantem se portat. Fiétque quotidie tibi ex vsu delectabile, suaue ex gustu, atque ex Christi imitatione iucundius, propterea accelera, propera, festina, & velociter curre ad Christum, qui sibi famulantibus præmia pollicetur æterna. Te quidem de cœlo descendens sicut ouem errantem quæsiuit in terra. Te extensis brachiis, aperto latere, capitéque demisso præstolatur in cruce. Iam debita tua soluit, iam te patri reconciliauit, ac bonitatis suæ tibi patefecit arcana. Te quoque gratanter ad suum conuiuium nuptiale inuitat, in sua te cupit aggregare familia, vt illi iugiter assistas in spiritu, laudes exhibeas, tua offeras vota, preces effundas, ipsiúsque die ac nocte delectabili fruaris præsentia. Porrò si illi mundo corde vacare studueris, si eum tota mente dilexeris, spiritualibus te locupletabit diuitiis, sublimabit honoribus, virtutibus fœcundabit, necnon incerta & occulta sapientiæ suæ tibi reuelare dignabitur, lætaberis quippe in illo, & ipsi complacebit habitare in te. Tunc absque errore, agnosces noxias esse mundi delicias, fugitiuos honores, extēsos in mūdi prosperitatibus laqueos, mortémque vicinam. Agnosces, inquam, gratiam redemptoris Psal.102 tui, munus prærogatum, inuisibilia bona promissa, atque pro his lętus effectus cantabis, & dices: Benedic anima mea dominum, & noli obliuisci omnes retributiones eius, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus, qui replet in bonis desideriū tuum, renouabitur vt aquilæ iuuentus tua. Huiusmodi sacri amoris spiritualísque deuotionis studiis eruditus, sine mœrore peregrinationis tuæ iter incedes. Sciēs autem hic te ciuitatem non habere manentem, futuram quæ in cœlis est, tota intentione requires.

Qualiter conuersationem suam ordinat, qui in hoc seculo peregrinum se esse cognoscit.

Cap. XX.

Quisquis sapit, quod à verè fidelibus opportune sciendum est, minime ambigit se in huius vitæ peregrinari exilio, in quo ex quotidiana experientia innumeris se conspicit subiacere periculis. Hinc est quòd seculum hoc amare nō potest, tanquam horis singulis emigraturus ex ipso. Viatoris quippe more se præparans sarcinulas suas colligit, lauans cum propheta per singulas noctes lectum suum, & stratum suum lacrymis humiliter rigans. Porrò super sui custodiam vigilat, conuersationem suam prouida discussione gubernat, deordinata ordinat, deiecta erigit, agenda disponit, sicque prudenter viuit, ac si de proximo moriturus existeret. Beatus qui sic vitam suam ducit innoxiè, vt æterni iudicis minime pertimescat aspectum. Beatus, inquam qui peregrinationem suam syncera mente deplorat, & per amoris incendium iugi deuotione suspirat ad Psal.41 patriam, cum Propheta gemebūdo corde, decantans: Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Huiusmodi omnia seculi oblectamenta contemnit, alta despicit, pertimescit prospera, terrenámque substātiam in præsentiarum possidere refugit, nolens transeuntium rerum curis, præter necessitatem oneratus incedere.

Quamobrem laceſsitus iniuriis patienter tolerat, irriſus iniuſtè interius gaudet, ſpoliatus exterius ęterna proſpectat, quemadmodum de quibuſdam Apoſtolus *Heb.10* ait: Rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes vos habere meliorem & manentem ſubſtantiam. Nam fidei perſpicuo irradiatus lumine, ciuitatis ſupernæ cuius Deus eſt artifex, cupit eſſe colonus. Propterea per ſpiritualem libertatem generoſus effectus, vniuerſa quæ ſub cœlo ſunt, arbitratur vt ſtercora, quatenus cœleſtium bonorum ipſius, fieri mereatur participatione beatus. Nempe ciuitatis illius excellentiam, angelorum frequentiam, ciuium gloriam, deliciarum opulentiam, manſionum magnitudinem, atque deſiderabilium omnium exu- *Pſal.83* berantiam admirans inardeſcit, concupiſcit, gemit, & ait: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum, concupiſcit & deficit anima mea in atria domini. Ruſúſque defluentibus lacrymis & corde liqueſcente, ô quàm glorioſa (inquit) dicta ſunt de te ciuitas Dei, ſicut lætantium omnium habitatio eſt in te. Equidem exilij iſtius mora confectus eo impatientius viuit, quo patriæ cœleſtis gaudia clarius intuetur, atque in eam certius poſt corporis reſolutionem ingredi præſtolatur. Fit interdum ſpei in illo ſuccreſcente fiducia oneroſum omne quod humanis ſenſibus famulatur, dum quantum diſtet inter exilium & patriam, cœlum & terram, vitam & mortẽ, mœrorẽ & gaudium, veritatẽ & vmbram, æternitatem & tẽpus, corruptionẽ, & incorruptionẽ, felicitatẽ & miſeriam, perturbationẽ & pacem, lucem & tenebras, fide propalante cognoſcit. Proinde igniti deſiderij anxietate *Pſal.119* permotus, propheticum illud ingemiſcens dicit: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt, habitaui cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Merito prolongationem incolatus ſeculi iſtius ingemiſcit quicumque ciuitatis ſupernæ claritate inſpecta exilij huius ſpirituales tenebras contuetur. Hu- *Ioan.1* iuſmodi tenebras mundi nuncupauerim amatores, de quibus dicitur: Et vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Non erat Chriſtus dominus lux, quæ ad hoc deſcendiſſet è cœlo, vt mundum ſenſibilem, & corporeum illuminaret, qui per tanta annorum curricula à ſole viſibili perceperat lumen, ſed ſpiritualis lux diuinum in ſe habens fulgorem, quæ rationalem hominis ſpiritum de inuiſibilibus erudiret. Hanc profecto lucem mentes peccatorum infidelitatis tenebris obuolutæ minime tunc comprehendere valuerunt, quemadmodũ nec modo, ſicut per Paulum dicitur in quibus *2.Cor.4* (inquit) Deus huius ſeculi, videlicet diabolus excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat eis lumen euangelij, & ſalui fiant. Nónne rectiſsime amatores ſeculi tenebræ vocitantur, qui Dei cognitione carentes delectationem carnalem, quæ letale virus eſt animę, prę ponunt ſpirituali, illámque auidius ampleɛtuntur? An nõ denſiſsimæ tenebræ ſunt quando toto affectu huic vitæ inhærere ſatagunt, atque in ipſa, tanquam in patria florere deſiderant? Quæ tum ex viciſsitudine temporum, tum ex ſucceſsione generationum ſine interuallo vergit ad occaſum, more peregrinantium, qui perambulantes ciuitates & caſtra, nequaquam in eis niſi neceſsitatis cauſa reſidentes naturali impulſu feruntur ad patriam? Nam velint nolint homines, quandiu in corpore ſunt, per hanc vitam viuendo per

tranſeunt. Nec ſegnius incedit iacens eo… Omnes inceſsibus paribus gradiuntur ad… quanquam non eadem hora pertingant. F… tamen fit, vt qui futuri arbitrabantur nou… primi, & primi nouiſsimi. Nam quemad… niuſcuiuſque vitæ incertus eſt finis, ita prop… finem manifeſtus eſt curſus, qui nullo euen… que voluntate valet retineri quin defluat… minus filij hominum adeò effecti ſunt fatu… gant ſibi itineris ſui præparare viaticum, ill… mittere ante ſe, quæ eis peregrinatione comp… ficiant. Non enim quæ ad vitæ huius vſum… ſunt ad futuram prodeſſe noſcũtur. Porrò, via… quod peregrinantibus nobis optime congruit… dis munditia, conſcientiæ nitor, deuotionis fe… compunctionis gemitus, pœnitentiæ labor, vit… ctitas, virtutum merita, interpellationes ſancto… eleemoſynarúmque largitio pro Chriſto iuſtis e… bita, dicente domino: Facite vobis amicos de ma… mona iniquitatis, vt quum defeceritis, recipiant in æterna tabernacula. Tale viaticum renuntiant… culo ſibi præparare ſtuduerũt, propterea feſtina… tam alacri ſupernæ Hieruſalem pertingunt… triam. Habentes quippe victum, & veſtitum… contenti vltra nil quærunt. Sciunt non dece… ſtianum in huius peregrinationis via, ſibi th… re diuitias, cuius cœleſtis patriæ à domino… hæreditas. Nolite (inquit dominus) theſau… ſauros in terra, vbi ærugo & tinea demo… fures effodiunt, & furantur. Vbi autem t… dum ſit, mox intulit: Theſaurizate aute… ſauros in cœlo, vbi nec ærugo nec tinea… neque fures effodiunt nec furantur. Sibi ita… poſteris in cœlo theſaurizare deſudant: longe… quàm ſeculi amatores prudentiori vtuntur c… Secum proprios perferunt ſudores, diuiti… mittunt ſuas, nolentes in ſua neceſsitate… præſtolari ſuffragium. Cæterum propriis… liberis, atque nepotibus, nequaquam rep… eſſe cenſuerim, dummodo theſaurizantem… ratus cumulandi non impellat affectus: ſic… rizet, vt abſque delicto id faciat, quod eſt ra… atque difficile. Nam ſi delinquendo acqui… ter agit. Quid prodeſt (ait veritas) homini ſi m… vniuerſum lucretur, animæ verò ſuæ detr… patiatur? Noli igitur ô ſecularibus curis ded… ſum perdere, neque animæ tuæ detrimentum… ob tuorũ amorem filiorum. Quantis (quæſo)… diuitiæ à parentibus delegatæ? Te aliorum exp… tum doceat, te defunctorum parentum hæred… gratitudo erudiat, te abſentium damna pru… faciant. Non te (oro) ſeducat natorum affectu… neglecto, ad theſaurizandum illis omne vitæ… dium impẽdas. Verum ſi te illis theſaurizare de… tibi quoque cum illis theſaurizare non pigeat. D… quæ acquiris, egenis tribue, eroga infirmis, pu… & viduis, vt depoſitum tuum in cœlo accumule… phetæ exhortationem imitare dicentis: Frange eſu… ti panem tuum, & egenos vagóſque induc in do… tuam. Quum videris nudum operi eum, & ca… tuam ne deſpexeris. Tunc erumpet quaſi ma… men tuum, & anteibit faciem tuam iuſtitia tu… cedat ergo te iuſtitia tua, & antecedant te mi… diæ opera, quatenus te decedente, te patiente,…

ſtu…

…te assint. Recole diuitis egestatem, qui guttam … flagitando non meruit, quoniam esurienti La… panis micam præbere contempsit. O quanta de… est futurę vitę congruentes sibi non aggregare …, magísque liberos proprios amare, quam se? (… oro) prolũt defunctis temporalium facultates, …mque successus, gehennæ incendio cruciatis? …, inquam solatij conferunt perlati labores pro …ificendis dignitatibus, ac magnificanda progenie? … namque vani mortales effecti sunt, vt pluris æ… temporalẽ memoriam, quàm æternam. Hinc … alta construunt palatia, signa sua parietibus imprimunt, noménque suum in rumoribus popula… esse diffusum. Nec aduertunt miseri in …nōso exilio nullius famam esse posse per…, quoniam cum decedentibus ipsa pertransit. …orem ô præuaricatores redite ad cor, reuerti… iudicium, ô mundi istius habitatores & ciues, …deriorum vestrorum parumper cohibete ar… Prudenti (quæso) examinatione intelligite er… vestrum, & mundi quem diligitis illecebrosam …. Rationales propterea conditi estis, vt verũ …, & bonum discernatis à malo. Væh (inquit pro…) qui dicitis bonum malum, & malum bonum, … tenebras lucem, & lucem tenebras. Nónne … bonum & bonum malum esse asseritis, quo… …entiæ salubri neglecto consilio, atque spiri… …pretis consolationibus, quæ Deum timenti… …antur, impiorum hominum voluptuosa iti… …nitimini? Nempe tunc tenebras lucem & …onitis tenebras, quum momentaneam felici… sempiternis præfertis deliciis. Nunquid terre… …speritas, quum tenetur, non fugit? Nónne la… …dum stare videtur? Speciosa quippe tanquam …issima meretrix apparet in facie, & intus tota …ormis, & squalida. Est namque in promissioni… …llax, & in fallendo veridica. Insipientium a… …blandiendo vulnerat, arridet & spoliat, vt am… … vocat & despicit. Sibi inhærentes attollit ad …, honorabiles reddit, & post paululum à se ab… …ens esse facit inglorios. Vidi (inquit propheta) im… pium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani, transiui & ecce non erat, quæsiui & non est inuentus locus eius. Et hoc vnde? Vtique quoniam in lubrico posuit pedem suum, atque peregrinationis suæ tenebras arbitratus est lucem. Eóque turpius ad ima dilapsus est, quò immoderatius ad seculi alta conscendit. Vbi (quæso) sunt potentum minæ, imperiales infulæ, sceptra regalia, & tyrannorum gloria? Quò, inquam, Crœsi deuenere diuitiæ, magnificentia Assue…, celeberrima Salomonis fama, ac Romanæ vrbis …dique profusum imperium? Profecto veluti som… …surgentium sublimitatis illorum imago ad ni… …acta est. Stetisset plane si in solio permanentis …us collocata fuisset. Verum quoniam creuit in …, ad tempus enituit, atque cum tempore tran… …ecit. Defecit prorsus, ac si nunquam fuisset, … posteris benedictionem relinquens, nisi te… …m in membranis memoriam. Non autem re… … de cætero, quoniam omnis mundi istius …gnis est concremãda incendio, quemadmodũ … constitutione aquarum fuit detersa diluuio. Quamobrem quisque fidelis, qui in sanctificationis …acro Christo militare spopondit, tanquam peregrinus & aduena à carnalibus desideriis, quæ aduersus animam certant, se potenter abstineat, perituri seculi oblectamenta despiciat, & transeũtia calcando vniuersa pertranseat, quatenus ad æterna præmia feliciter proficiendo perueniat, nihil proprium cupiat possidere in mundo, quem experientia teste innumeris calamitatibus nouit esse refertum.

Quantis quibúsve præsens vita sit repleta miseriis. Cap. XXI.

PEregrè proficiscentibus tanto gradiendi labor efficitur minor, quanto via qua pergitur, extiterit planior. Hoc vnico materiali exemplo peregrinantium hominũ infatuata redarguitur cæcitas, qui laboriosa vitæ præsentis itinera, dum considerare dissimulant, per ipsam incessanter peragrare desudant. Re quippe vera talis est hæc vita, vt intolerabilis debeat esse prudentibus, nam insipientibus sicut nulla inest discernendi ratio, ita neque dolendi. Vndique concupiscentiarum spinis obsita, deceptionum anfractibus dubia, latronibus spiritualibus plena, bellorum tumultuosa fragoribus, atque inimicorum circunsepta fallaciis, adeò vt iustus innocentiam, & humilis corde suam difficillime valeat seruare munditiam. Nonne (sicut vates commemorat) obseruat peccator iustum, & quærit mortificare eum, pedibúsque ipsius laqueos tendit, vt recta illius subuertat itinera, vel de substantia eius quicquam decipiendo furetur? Semper enim sceleratis & infidelibus importabilis fuit vita sanctorum. Hinc est quòd aduersus eos coniurationes faciũt, rixas commouent, & maledicta disseminant, calumniantur ipsorum operibus bonis, famam denigrare nituntur, detrahunt, dilaniant, derogant, & contra illos etiam falsa componunt. Quis, quæso, innocens inter malos viuere tutus esse potest, quãdo Abel germani sui interemptus est gladio, grandæuus Noe à filio delusus est, Esau Iacob est zelatus ad mortem, à fratribus est vænundatus Ioseph, & à Iudæorum pontificibus crucifixus est Christus? Nam quotidie frater fratrem, amicus amicum, callida æmulatione lacessit. Sicque mortalium inoleuit nequitia, necnon terrena possidendi excreuit cupido, vt naturæ lex, affinitatis naturale vinculum, amicitiarum iura, decreta sanctorum, atque fraternæ caritatis mandata, à Christo tradita abolita esse videantur. Vbique lites, vbique iurgia, in plateis, in foro, in domibus contentiones, obloquutiones, æmulationes sunt. Periit in conuersatione simplicitas, in societate caritas, in actione iustitia, in loquutione veritas, & in proximorum necessitate pietas, quemadmodum Propheta vaticinatus est dicens: Non est misericordia, non est veritas, non est scientia Dei in terra. *Esa.4* Aspexi illam, & ecce vacua erat, & cœlos, & non erat lux in eis. Vidi montes & ecce mouebantur, & omnes colles conturbati sunt: intuitus sum & ecce non erat iustus, & omne volatile cœli recessit. Plangenda prorsus est huiusmodi bonitatis carentia, atque præceptorum Dei neglecta custodia, quæ ex voluntatum deordinatione prouenit. Hinc est quòd latrocinia fiunt, perpetrantur homicidia, falsa proferuntur testimonia, violenter opprimuntur innoxij, consummantur adulteria, incestus, fornicationes, sacrilegia, veneficia, & huiusmodi. Adeóque sunt vniuersa confusa, vt mundi finis imminere

credatur: nam vndique bella sonant, populi inter se dimicant, gens contra gentem, regnum aduersus regnum, ciuitas contra ciuitatem, domus aduersus domum, & proximus contra proximum diuisionis occasiones quærit. Cæterum quoniam temporibus nostris forte plus quàm in præteritis generationibus abundauit iniquitas, multorúmque refriguit caritas, propterea supra modum desæuiunt clades, frequentant pestilentiæ, populorum paulatim decrescit numerositas, vrbes habitatoribus destituuntur, antiqua dilabuntur mœnia, rura inculta pertranseunt, atque hominum habitacula inueterata deficiunt. Humanæ præterea vitæ abbreuiatus est cursus, valetudo defecit, deperditæ sunt vires, & multimodæ ægritudines mortalium atterunt speciem. Porrò quotidie per Dei ministros futura prædicuntur mala, diuina flagella crebrescunt, mundi incolæ variis tribulationibus percutiuntur, & prohdolor nulla in hominibus agnoscitur correctio, nulla transactarum culparum compunctio, nullúmque ad placandum Dei ferientis iustitiam captatur remedium. Quin potius peccatum peccato, scelus scelere, & iniquitate augetur iniquitas. Iam æternæ vltionis in cœlo rutilat gladius, iámque securis ad radicem arboris est posita, vt illam succidat infructuosam effectam, ramos & folia in fasciculos ad comburendum ministri colligunt, quoniam inutiliter terram occupat, fructum opportunum domino suo reddere nolens, & tamen ista adhuc dissimulat videre peccator, adhuc carnalium mentes voluptates mortiferas ambire non cessant. Quid (oro) huiusmodi agerent, si (vti olim consueuerat) mundi arrideret prosperitas, vitæ longæuitas, incolumitas corporis, populorum pax, rerúmque affluentia ad vota suppeterent? Verum quum tribulationum aquis totus mundus exuberet, quum vitiorum vsu sorde putrescat, quum labente tempore ad sui consumptionem sine mora percurrat, nequeátque ab hominibus teneri dum volunt, tanta nihilominus in quorundam cordibus mortalium voluptatis viget fames, tantáque fruitionis seculi exardescit libido, vt naturalis discretionis statera seposita, nec Dei iudicium, nec hominum fasces, neque futura sibi minata expauescant incommoda. Equidem resipiscere deberent, si viuendi legem, vitæ conditionem, temporis fluxum, euentus rerum, delectationis inopiam, deformitatem scelerum, affectus latitudinem, virtutis mercedem, affluentiam gratiæ, naturæ bonum, peregrinationis statum, viæ terminum, æternitatísque vellent considerare profundum. Euocant vniuersa hæc rationalem animam ad cognitionem veri, boníque concupiscentiam, atque ex animali eam intellectualem efficiunt. Quamobrem inexcusabilis est quisquis seculum immoderatè diligit, negligit se, futura non præuidet, necessaria sibi in vita futura non aggregat, ac gaudia cœlestia obtinere non cupit. His de causis discretionis prærogatum est lumen, experientiæ accommodatus est sensus, necnon donum impertitum est gratiæ. Noli igitur ô homo, prudentiæ paruipendere munus, atque cœlestis gratiæ erudimenta despicere. Noli, inquam, talentum ad lucrum spirituale impensum in terrenis occultare negociis, quatenus ex hoc non à Deo, sed à creaturis solatium tuæ peregrinationis excipias. Te solus ille delectet in se, qui fecit te. Tuæ sit ipse deliciæ, consolatio tua, thesaurus tuus, possessio tua, gaudium

tuum, lumen tuum, sapientia tua, fin ísque tuus,
etiam peregrinando quiescas. Ipse nempe so
qui desideriorum tuorum valet refrigerare æstu
dabilia vota perficere, gressus tuos in semitis
dirigere, animi motus componere, vitam
hominis custodire, præbere in certamine vi
ferre gratiam, largiri gloriam, tribuere pa
velis (obsecro) à mundo ista expetere, nec l
tenere, neque fugientem sequi. A Deo in
quod diligas, quod teneas, quo fruaris, non p
pos liquidos maris, non per prata virentia,
auro, non in gemnis, non in fabrefactis ædifici
ab hominibus, non ab angelis, neque ab alia q
creatura. In te est regnum Dei, in te est sapienti
des, sponsi reclinatorium, spiritus sancti temp
Tu nãque es orbe vniuerso latior, mari profund
cœlo excelsior, pulchrior sideribus, preciosior
ro, sole splendidior, suauior balsamo, niuéque ca
didior, si tamen sis caritate feruidus, humilitate o
natus, meditatione deuotus, fide plenus, cogitatio
rectus, desideriis inflammatus, corde mundus, i
tentione simplex, actione solicitus, & morum
bitate præclarus. Ista te faciunt dilectum De
lendum angelis, imitandum hominibus, dæmo
que tremendum. Quid igitur tibi cum carne
guine, qui diuinam in te gestas imaginem? Q
quam, tibi cum mundo & vitiis, qui ad hoc
esse probaris, vt cœlum conscendas, atque
gelicis spiritibus beata Dei visione fruaris
latus es omnibus, si Deo veraciter didiceri
ctus. Tuam quippe excellentiam propheta
est, dicens: Quid (inquit Deo) est homo quò
es eius, aut filius hominis, quia visitas eum?
eum paulo minus ab angelis, gloria & honore
nasti eum, & constituisti eum super opera m
tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius
boues vniuersas, insuper, & pecora campi
cœli, & pisces maris, qui perambulant semi
Dedignare ergo creaturis inordinato subes
quum naturalis tibi à Deo collata dignitas,
omnibus fecerit esse prælatum. Quamobre
dum despice, terrena cuncta disperge paupe
temporali depauperatum substantia, libera
tia imitari valeas Christum: qui (sicut Apos
quum esset diues, effectus est pauper, vt illus
nos diuites esse possemus. Da (quæso) Christo,
etiam retinendo, diu possidere non vales. Ve
tua vniuersa distaxeris, minime arbitreris te
fecisse. Deposuisti quidem onus grauissimum,
sti debitum, euasisti peccata multa, maxima pe
importabilem laborem, tentationes varias, atq
numeros diaboli laqueos, quoniam omnia hæ
temporalibus ac terrenis facultatibus proban
connexa. Vides autem renunciando seculo ne
gratus, insolescas in te, tabescas ignauia, & am
pescas. Nam quum Deo obtuleris tua, te qu
tanter impende. Nimirum parum præstiti
cta erogando, si neglexeris tribuere te. Te
non tua à te exigit Deus: nam ideò admittit tu
cilius postea recipiat te. Tuis non indiget, vt
scat à te. Nam si ea ipsi non dederis, nunquid
desierunt? Si esuriero (inquit per prophetam)
cam tibi, meus est enim orbis terræ & plenitu
Cæterum te cum tuis, & tua propter te requ

(ait) præbe mihi non aurum tuum, non prędia tua, non possessiones, sed cor tuum. Abiice itaque temporalia tua, & seculo sponte domino tibi suadente renuntia, quatenus expeditus & alacer exoneratus, & gaudens propheticum illud psallendo decantes: Paratum cor meum Deus, paratum cor meum, cantabo & psallam in gloria mea. Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara, exurgam diluculo. Verum vt huius operis finem faciam, nullum isto præstantius in hac peregrinatione poteris habere consilium, quam temporalium facultatum proprietatem respuere, illecebrarum carnalium à te abdicare affectum, atque diuinæ voluntati te in omnibus syncero corde exhibere paratum. Ex hoc triplici spirituali bono sufficiẽtiam, pacem consequeris & lumen, quo mediante absque rerum inedia, interna pace potitus, exilij istius euadabis tenebras, perueniésque ad illum, qui scriptum est, candor est lucis æternæ, & speculũ sine macula, splendor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius, videlicet Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto est sempiternus honor & gloria in secula seculorum, Amen.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI, IN DE spirituali interitu animæ Libellum,

PROOEMIVM.

CVm iuxta humanæ vsum prudentiæ detestabile plurimum sit neglectis margaritis & gemmis lapidum quæ sternuntur in via curam gerere, longe reprehensibilius esse arbitror, cõtempta vita animæ, in sola corporis incolumitate laborare. Verum ad tantam insipientiam hodiernis temporibus deuoluti sunt homines, vt omne intelligentiæ suæ studium & vniuersum illis indultum tempus ad promerendum delictorum suorum veniam, in gubernatione, & aggregatione terrenarum facultatum, atque in corporis voluptatibus, & protelatione vitæ ipsius instituisse videantur, & (prohdolor) circa suarum salutem animarum, adeptionémque æternæ vitæ penè nil cogitant. Sic degunt tanquam immortales essent in hoc mũdo, nec aduertunt miseri vitæ suæ terminum prorsus esse incertum. O cæca mortalium, & infatuata prudentia, cur casso labore desudas? Cur non prospicis quid patetis, quid amittis, à quo falleris, quò duceris? Redi quæso ad cor tuum: resipisce paululum à viis tuis, sanóq; tibi datur consilio vtere, ac prudenti examine discute, vtrum in veritatis luce ambules, an in ... cordis tui posueris pedem. Recogita, inquam, ab ipso mundi primordio, prout appetis cuiquam ... tum sit semper viuere. Obserua & hoc quandelicet singuli concessum sit viuere. Quomo... conditione, quo fine. Multipliciter de his experientia tua te sufficienter erudiet, ita vt nullo præceptore indigeas præsertim, si mortuorum perlustres ... los, in ipsisque, quid iaceat diligenter inspicias: ... eis sunt, fuere quod tu. Tu quoque post modicum, quod illi es futurus indubie. Ignorásne quia mors nemini parcit, neminem veretur, nullum excicipit cuiuscunque conditionis sit, sed vniuersos sinu suo complectitur? Siue mas, siue fœmina, siue nobilis, seu ignobilis, siue diues, siue sit pauper? Quis est (inquit propheta) qui viuet, non videbit mortem, eruet animam suam de manu inferi? Illam si pertulit, quam uis sponte, qui victor est mortis, euadere non poterit, qui obnoxius est morti. Si immortalis carnis vitam, morte finiuit, illam valebunt superare mortales? Vt quid ergo superuacuè retinere niteris, quod singulis momentis ad resolutionem vergit? Quantumcunque accuratè epuleris, quanquam ab omni corporali necessitate te protegas, tametsi cunctis naturalibus affluas bonis, vitæ tuæ terminum à Deo institutum prælerire nequibis. Quamobrem noli magnipendere, vt mortale hoc diu viuat corpus. Neque fatigeris nimium, quatenus corruptibile hoc aculeos corruptionis non perferat. Circa salutem animæ tuæ, quæ naturali dignitate immortalis est, vigila. Illius spiritualem vitam negligere noli. Quoniam sicut si eam contempseris, morte morietur: ita & si erga ipsius profectum sedulum adhibueris famulatum, dupliciter viuit. Viuit etenim quamdiu contra vitia, & peccata luctatur, atque per dilectionis affectum inhæret Deo, qui vera est vita. Moritur autem quoties se ab eodem auertendo per consensum voluntatis, præuia dilectione delinquit. Quamobrem spiritualem animæ tuæ vitam, quousque peregrinaris in mundo ô homo, custodire non desinas, vt ad æternam perseuerando quandoque pertingas. Nam quemadmodum spirituali vita mediante, perpetuam anima transit ad vitam: sic spirituali perdurante in morte sempiterna morte afficitur illa. Hæc igitur animæ mors, quæ à multis negligitur, à multísque non creditur, valde pertimescenda est, atque à mortalibus quibus corporalis mortis est indicta necessitas, modis omnibus est euitanda. Quod vt facilius perficere queant, ad ipsorum profectum, de eadem memorata iam sæpius specialis tractatus dictandus est, quatenus in illo tanquam in speculo legentium se vnusquisque conspiciat. Clamet itaque ad vitam antequam finiat vitam, quisquis mortuum se esse cognouerit, vt per gratiam resuscitatus viuat in vita. Cæterum qui se viuere sentit in Christo, nequaquam vitæ semitas deserat, ne forte errando in via, iustissimè præcipitetur in mortem. Cum igitur operis huius materiam ex me sufficienter, vt decet, explicare non valeam, veritatis tuæ ô bone Iesu qui es via, veritas & vita, paruitati meæ lumen infunde, quatenus nec per errorẽ sermonis, neq; per delicti cõsensũ mortis istius voluar in tenebris. Mei verò laboris merces, tua sit gloria qui singulorũ merita pensas & vota.

Psal. 88

QVOD VNIVERSIS REbus, quæ in mundo sunt præferenda sit anima, quæ peccando moritur spiritualiter & separatur à Christo.

LIBER I.

NAturalis ingenij hoc censura exigit, vt tanto vnaquæque res pluris æstimetur, ac diligentius custodiatur, quanto magis est proficua, illiusque amissio maiorem possidenti iacturam facit. Plurima in hoc mundo, vt cer-

nimus, ab hominibus possidentur, aurum videlicet, argentum, gemmæ, possessiones, domus, supellectilia, serui, ancillæ, & huiusmodi multa. Verum nihil horum tanti appreciandum est, quanti rationalis anima, quæ vniuersa seculi istius creata dignitate præcellit. Porrò si disperdatur aurum, si à latronibus diripiatur recuperari potest, quemadmodum cuiuscunque conditionis temporales facultates. At verò anima si semel amittatur, & aduersum se sententiã damnationis excipiat, vlterius recuperari non valet, nec prece, nec precio, neque alicuius suffragio, etiam si omnis electorum pro ea interpellaret societas. Quid autem de animaduersione æternæ damnationis memorem? cum neque ab ipsa spirituali seruitute peccati se per se liberare sufficiat? Non enim valet seruus propriis viribus seipsum, seu alios liberare captiuos: sic nec quis de immundo conceptus semine mundare immundos. Verum si quisquam delictorum vinculis compeditus absoluitur, non hoc suis ascribat virtuti-

Ioan.8 bus, sed bonitati illius qui ait: Si filius liberabit vos, verè liberi eritis. Non autem à captiuo captiuus, sed

Gal.4 seruus liberabitur à libero. Sicut Apostolus inquit: Itaque fratres non sumus ancillæ filij, sed liberæ. Quà libertate Christus nos liberauit. Cæterum vt scias neminem nisi Dei filium Deum, & Dominum nostrum ab huiusmodi captiuitate liberum esse, Prophetam

Esa.53 audi: Omnes sicut oues errauimus, vnusquisque declinauit in viam suam. Et psaltes ait: Dominus prospexit

Psal.13 super filios hominum, vt videat si est intelligens, aut requirens Deum: Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Quoniam igitur vniuersi tanquam oues perditæ errauerunt, & effecti sunt inutiles, in obligationes declinauere peccati. Ideo venit ad captiuos liber euangelizare pacem, sanitatem donare, & pristinam restituere libertatem, quemadmodum longe antè prophetico ore vaticinatum est. Sic enim legitur:

Esa.61 Spiritus Domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare captiuis remissionem & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis. Descendit itaque Dei filius homo factus ad homines, qui diabolicæ tyrannidis vinculis captiui tenebantur: illósque dominationis suæ potestate liberauit. Non solum autem captiuos liberauit, verumetiam mortuos misericorditer suscitauit. Non, inquam, illos mortuos, qui exanimes iacent in tumulis suo tempore cum corporibus suscitandi: sed & ipsos qui adhuc in carne viuentes in spiritu sunt defuncti. Illos verò in spiritu dixerim mortuos, qui ob peccati consensum peccandíque propositum præceptorum Dei itinera derelinquunt. Ipsa, inquam, mors est animæ, quæ delinquentem à Dei caritate & sanctorum con-

1.Tim.5 sortio efficit alienum, de qua Apostolus ait: Vidua in deliciis viuens mortua est. Verum quamuis corporalis mors sit ex parte plangenda: spiritualis tamen peramplius, quoniam perniciosior est, & sic mortuum sibiipsi reddit ignotum, vt cum omnes carnis suæ expleuerit voluptates, tunc arbitretur se viuere, eo iocundius eóque felicius, quo in vitiorum volutabro iacuerit magis obrutus atque sepultus. Mirandum prorsus est hoc cum compassione spectaculum. Intueri scilicet virum iocis deditum, vacantem fabu-

lis, pro adipiscendis terrenis diuitiis insud[...] non timentem Deum, nescientem se vitt[...] re ad interitum sempiternum. Pessima prote[...] mors ista meritóque lugenda, quæ euertit [...] ordinem, bonum aufert gratiæ, reddit ho[...] inimicum Deo, à seipso alienat peccante[...] que ipsi contrarium facit, tollit merita, ab[...] diuidit, claudit cœlum, seueritatem altis[...] tat, repellit angelos, lætificat dæmones, & [...] ralem mortem, nisi interueniat pœniten[...] cit perpetuam. Huiusmodi quicunque inc[...] mortem, non nisi ex gratuita Dei miseratio[...] interpellatione resurgit ad vitam. Quemadm[...] præfigurant illi tres mortui à domino sus[c]itat[i], quibus euangelica narrat historia: Iacebat qu[...] puella quædam in domo exanimis, tibicinum & t[ur]barum tumultuantium numerositate stipata: cu[...] pater accessit ad Christum, suppliciter flagitans, [...] domum suam dignaretur ingredi: abiit ille & ex[...]pulsis incredulis, extinctam tetigit manu, erexit, a[t]que vitæ pristinæ restitutam obtulit genitori. I[...] præterea aliquando idem dominus in Naym ciui[ta]tem, & ecce defunctus efferebatur vnicus filius [...] matris, cuius exequias comitabantur multi. [...]gentis igitur matris, & cæterorum compassion[e] motus mandauit deponi feretrum & iacentia[...] lescens tibi dico surge: qui mox ad vocem i[...]tis, coram omnibus resedit: sicque genitrici [...]renti viuus est redditus. Fœtebat denique i[n monu]mento Lazarus quatriduanus iam mortuus [...] resuscitandum pergens Saluator astantibu[s] clara voce protulit dicens: Lazare veni foras [...] prodiit viuus, qui fuerat mortuus, ligatis ma[nibus &] pedibus institis. Iussit autem discipulis, vt illu[m sol]uerent, & abire sinerent. Sicque factum est. H[...] igitur ac fidelis postulatio patris defunctæ fil[...] prometuit. Eia contemplatione lacryma[...] matris elatus adolescens eidem viuus est [...] Ob amorem fidémque sororum lugentium, [...] minus quatriduanum fœtidum abstraxit [...] quatenus indicaret vniuersis quantum apu[d Domi]num supplicantis oratio prosit. Patet itaq[ue] vnusquisque valet sponte mori, minime ve[ro vo]luntate resurgere. Quonammodo per se pote[st sur]gere, qui vitalis gratiæ vegetatione caret, & [...]rum sensuum laudabili priuatus est vsu? Ade[o me]rito illi coaptetur, quod simulacris gentium p[er Pro]phetam dicitur: Os habent & non loquentur. O[culos] habent & non videbunt. Aures habent, & non [...] Nares habent, & non odorabunt. Manus habe[nt &] non palpabunt. Pedes habent, & non ambul[abunt,] non clamabunt in gutture suo. Solius ergo di[uinæ] virtutis est opus, animam letali peccato detent[am re]uocare ad vitam. Hoc verò cum perficitur, ga[udent] angeli, atque archangeli, omnísque beatoru[m spiri]tuum lætatur societas, dicente Domino: Gaudiu[m est] in cœlis coram angelis Dei super vno peccatore [pœ]nitentiam agente, magis, quàm supra nonagint[a no]uem iustis, qui non indigent pœnitentia. Lætat[ur ali]quam, etiam mater ecclesia, non tamen ea per[fectio]ne, eóque contubernio caritatis, quo illi. Q[...] ambulans per fidem, & in corruptibilibus adh[uc cor]poribus degens longe meritis & dilectione in[...]lis est illis, qui singillatim iustificatorum sciu[...]

rina, quod omnino ignorat ecclesia. Hinc est quod omnium salute solicita pro vniuersis fundit ad Dominum preces, excipiendo neminem, nullúmque damnando. Nam sagenæ comparatur, quæ bonorum & malorum in se continens multitudinem, omnes trahit ad littus, quatenus boni in eo secernantur à ma lis. Hoc ipsa nequaquam valet, quamdiu in mare præsentis seculi fluctibus agitatur. Veniet tempus cum & ipsa applicabit ad littus, expleto videlicet huius peregrinationis cursu, tunc mittentur angeli, & reprobos separabunt de medio iustorum, illósque mittent in caminum ignis ardentis, ibi erit fletus & stridor dentium. Humili igitur freta prudentia absque personarum acceptione cunctos amplissimo caritatis sinu excipit confluentes ad se, in quibus rectæ fidei sit vna confessio. Nam de cordis credulitate quæ iudicat hominem, nihil discernere audet relinquens huiusmodi examen ei, cui soli secreta cordium sunt nota. Hinc quorundam præsumptuosorum est redarguenda temeritas, qui nedum proximorum opera discutiunt, verumetiam alieni cordis se faciunt iudices. Volunt quippe iudicare quales sint hominum cogitationes, quibus ducantur affectionibus, qua intentione operentur, quóve spiritu moueantur, quod omnino non licet. Cum nemo scire valeat quid agatur in homine, nisi spiritus hominis qui in illo est, quamquam persæpe contingat, quod sibiipsi ignotus sit. Diuinam in se tales reflectunt authoritatem, quæ interiorum sola est capax, dum intentionum, cogitationúmque abdita penetrare posse se putant. De his legitur sic: Ambulabunt in tenebris sicut in meridie. Porrò quemadmodum in meridie, ita illi in tenebris ambulare dicendi sunt, qui mentium proximorum profunda consilia curiosa inuestigatione perlustrant. Qui ex hoc iudicia temeraria contingentes, in nocte ignorantiæ ambulantes, meridiem se aspexisse exultant. Tales Apostolus redarguens ait: Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Præcauenda prorsus sunt à fidelibus ista iudicia, quæ absque peccato fieri nequeunt, cum ex quadam cordis, vt plurimum, temeritate proueniant. Ipsi soli cordium sunt humiliter reseruanda iudicia, qui in æquitate iudicaturus est orbem. Lucéque sua singulorum hominum latebras intuetur, & sapientia sua vniuersa discernit, adeò vt quicquam ei latere non possit, dicente Apostolo: Viuus est Dei sermo & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ, ac spiritus, compagúmque & medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis. Ita vt nulla creatura inuisibilis sit ei: omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Quamobrem sicut nemo iudicandus, ita nemo est ab homine damnandus, quantumcunque sceleratus & malus, quamdiu in hac peregrinatione subsistit. Quoniam Dei iudicia, quæ erga hominum salutem exercentur, incomprehensibilia sunt, adeò, vt nullus sit, qui in eorum consideratione non claudicet. Nam euenire sæpe cognoscimus, vt qui heri nequam fuit, hodie efficiatur bonus. Et qui gehennæ filius æstimabatur, in filiorum Dei sit numero computatus. Ad resecanda itaque temeraria iudicia, zizaniorum nobis Dominus in euangelio parabolam posuit, in qua illos compescuit, qui ante tempus messem illam euellere cupiebant, dicens: Sinite vtraque crescere, ne forte eradicare volentes zizaniam, pariter cum illis eradicetis & triticum. *Matt. 13* Sic plane in iudicandis proximorum meritis frequentissime contingit, vt damnetur iustus, accusetur innocens, & electus à Deo reprobus existimetur. Quid (quæso) ante conuersionem Paulus fuit? Nónne lupus rapax, persecutor sæuus, importunus insidiator, tabidúsque occisor? De illo quippe sic legitur: Saulus adhuc spirans minarum & cædis in discipulos domini, accessit ad principem sacerdotum, & petiit ab eo epistolas in Damascum ad synagogas, vt si quos inuenisset huius viæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Hierusalem. *Act. 9* At verò vt prostratus est solo, corporis cæcitate percussus, vocatúsque de cœlo: Saule Saule quid me persequeris? agniculo factus mansuetior ait: Domine quid me vis facere? *Ibid.* Quis illum gratia Dei arbitratus non fuisset indignum, cum vidisset eundem discurrere, Christianos rapere, ligare, trahere, verberare, occidere? Nihilominus vas electionis erat præcipuum, ad prædicandum nomen Domini coram regibus, & gentibus, & filiis Israel. Maximum in Paulo nobis iudicandi neminem præbetur exemplum, qui tanta celeritate, tantáque cum gratiarum abundantia in virum mutatus est alterum, factúsque est præclarum lumen mundi, gentium doctor egregius, Apostolorum collega præcipuus, ac ecclesiarum solicitus gubernator. Erat priusquam vocaretur Matthæus publicanus, lucris deditus immoderatis, telonio publice inseruiens, sola quæ mundi sunt, quærens, & à sanctorum contubernio segregatus. Hunc vidit Dominus, vocauit ad se, in eius domo discubuit, traxit è seculo, & euangelistam fecit. De iustificata peccatrice quid memorem, quæ inspirata diuinitus, in meliúsque mutata facinora sua deplorando correxit? Nam accessit ad Christum cum multis in conuiuio residentem, secus pedes ipsius sedit, quos lauit lacrymis, crine detersit, osculata est labiis, liniuit vnguento, nec inde discessit, donec commendata ipsius fide deuota, audire promeruit, Fides tua te saluam fecit, vade in pace. *Matt. 9* Nullus igitur desperet de se, neque diffidat de altero, veniam apud Dominum posse reperire, & gratiam. Cum agnoscit de Saulo Paulum, de publicano Apostolum, & de famosa peccatrice Dei sapientiam discipulam sibi effecisse carissimam. Omnes hi viuentes in corpore, mortui in anima erant, & tamen per gratiam resuscitati sunt longe excellentius, quàm prius. Vis nosse in carne adhuc degentem, in spiritu mortuum fuisse resuscitatum ad vitam? Parabolam adolescentis recole, *Luc. 15* qui consumpto cum meretricibus patrimonio, famis tabe confectus, pœnitendo ad patrem rediens humanissimè exceptus est, prima stola indutus, ornatus anulo, atque vituli saginati est cibatus edulio, propter quod inuidus frater maior indignatus, atque correptus à patre audiuit: Gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus fuerat, & reuixit, perierat & inuentus est. O quantum est hæc gratia commendanda quæ de attrito contritum, de impio iustum, & de noxio innocentem facit. Equidem huius gratiæ occasione offendunt multi & pereunt, trahuntúrque ad interitum sempiternum, dum illam putant ad vota sibi posse præstari. Attendunt quàm bonus sit Deus, quã misericors, quáve præstabilis super malitia

hominum, atque ex quotidianis conuersionibus peccatorum. Ipsum erga pœnitentes intelligunt esse placabilem, præsertim cum per prophetam pollicitus sit, Ezec.18 dicens: Quotiescumque peccator ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Iterúmque, Ibidem. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, vita viuet, & non morietur, omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor. In iustitia sua, quam operatus est, viuet. Nunquid voluntatis meæ est mors impij dicit dominus Deus? Et non vt conuertatur à viis suis & viuat? His atque huiusmodi scripturarum testimoniis per quæ ineffabilis Dei misericordia commendatur: nec non ex repentina mutatione delinquentium plurimum sibiipsis de diuina pietate applaudũt. Et quod in aliis actum fuisse conspiciunt, in se quoque ad libitum futurum esse non dubitant. Hinc est quod tardant conuerti ad dominum, & tanquam de cunctis facinoribus indulgentiam adepturi in fine vitę, omni se prostituunt voluptati. Fit verò, perquàm sæpè ex diuino iudicio, vt inopinatis intereant casibus, & venia careant, qui gratiam sibi neglexerũt oblatam. Quam obrem sicut non est de misericordia Dei desperãdum, ita nec de gratia præsumendum. Quisque prophetico Esa.55 sit eruditus oraculo, quo ait: Quærite dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est, pro seipso solicitus sit, & dum habet congruum pœnitendi tempus, non differat de die in diem conuerti ad dominum: sed incerta mortis hora suspectus vitam suam emendet, reatus plangat, imploret gratiam, postulétque indulgentiam: scriptúmque esse meminerit de virginibus fatuis, quæ ante ianuam nuptiarum clausam vocem ingeminantes dicebant: Domine domine aperi nobis, audisse: Amen dico vobis nescio vos. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam. Quoniam verò ab humanis longe distant diuina iudicia, & nemo sit vtrum odio, an amore sit dignus, quilibet bonis intentus operibus, cordis humilitatem custodiat, & de propria minime præsumat iustitia, ne forte, si iustus est, præsumendo efficiatur iniustus, atque ex elationis culpa prærogatam amittat gratiam. Studeat præterea iudicare neminem, ne ex hoc grauius ipse iudicetur, dicente domino: Nolite iudicare, vt non iu-
Matt.7 dicemini, nolite comdemnare, vt non condemnemini. Inquo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Quin potius si quempiam viderit veritatis luce priuatum per anfractus vitiorum deuiando effluere, ac damnabilia perpetrare delicta, eidem compatiatur ex corde, manum si vellet porrigat, exhortationis exhibeat verba, atque pro illo Dei clementiam interpellare non desinat. Si forte compunctus, alienóque adiutus suffragio euigilet, & viuus reperiatur in corpore, qui paulo ante ob peccata sua tanquam membrum putridum fuerat à sanctorum congregatione præcisus, & in anima mortuus. Extraneus prorsus à Dei caritate, quæ proximum, vt seipsum mandat diligere, ille dicendus est, qui proximum agnoscit in sceleribus suis iacere exanimem, nec non nisi resipuerit incendiis esse deputandum perpetuis, & nullo compassionis stimulo permouetur. Membra quippe sumus corporis Christi caritate colligata, atque nutrita, propter quod oportet gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Nam si in corpore nostro mor-

(Matt.25 in margin beside "vocem ingeminantes dicebant: Domine domine a-")

tali vno patiente membro compatiuntur & ca
vno languente ministrant reliqua, quanto ma
clesiæ corpore debemus inuicem communi
na, onera portare necessitatibus subuenire, at
gaudere in prosperis? Porrò in vnoquoque
dominus formam fraternæ dilectionis institu
tenus ipsa natura nos doceat hoc nos debere
proximo, quod eadem in nobis perficit, at
quam nosmetipsos scire diligere. Naturæ itaq
violat, diuinæ legis mandata transgreditur, hu
tis dirumpit fœdera quisquis proximo detrahit
rantem non adiuuat, cadenti non condolet, erra
que orando seu obsecrando, siue increpando a
ctitudinis viam reuocare contempserit. Nam D
lectionem hinc se denegare demonstrat, qui prox
rum paruipendit salutem atque in ecclesiæ corp
inutile membrum se esse fatetur, si super mort
fratris animam nullo mœroris agitetur impulsu. C
terum ille omnino beatus est, qui ex intimis medul
cordis compatiendo cadentibus omni qua valet, in
stantia eosdem conatur erigere. Nam si apud domi
digna nequaquam mercede carebit, quicumque
ti proximo aquæ frigidæ tribuerit potum, quid
pturus sit, qui defunctæ animæ, ac sub delictoru
le sepultæ, spiritualis vitæ gratiam à domino
meruerit, sapiens quisque diiudicet. Maxima pr
virtus est, iuge sacrificium, acceptabile opus,
simum holocaustum in conspectu altissimi
redolens, intentione recta, corde humili, & a
detrimento, spiritualibus proximorum v
inseruire. In hoc vera erga dominum prob
lectio dicente domino ad Petrum: Si di
pasce oues meas. Hinc est quod sancti tam
biliter, támque fideliter animarum incubuer
fectibus magnum arbitrantes quæstum posse re
emendatos Christo, quos bonorum omnium a
rius fraudulenter abstulerat. Id verò, vt abu
perficere possent ieiuniis, ac vigiliis sese at
Cũ lachrymis & gemitibus in orationibus
uere frequenter. Innumerabilia penè libro
mina condiderunt, peragrarunt prouincias,
sierunt, vrbes proprias reliquerunt, facultates
quos & notos. Ipsum quippe dominum Iesum
sunt, qui vt humani generis aboleret contagia
cis ara confixus, proprij corporis effuso cruore
ipsum Deo patri holocaustum fecit. Tanti
fuit meriti huius sacratissimi sanguinis sancta
vt placaret dominũ, animaduersionis æternę
sententiam, originalis culpæ relaxaret debita,
sos Dei filios reuocaret ad pacem, æternitatis a
deuicta morte reseraret, atque pœnitentes vera
mortalitatis reportaret in gremium. Nec mirum
enim sanguis hircorum, & taurorum, & cinis v
aspersus, sicut apostolus ait, inquinatos sancti
emendationem carnis, quanto magis sanguis C
qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit in
culatum Deo, emundabit conscientiam vestra
operibus mortuis ad seruiendum Deo viuenti
vnico sacrificio fideles redemptionis percipiun
ritum, adoptionis consequuntur gratiam, & filio
Dei annumerantur in sortem. Quotquot modi
sunt effecti participes, alieni à Deo esse non po
Nam & si ab ouili Christi segregentur ad tempu
quam diabolicæ tyrannidis seruili iugo prema
qua

quamuis vęnundati sub peccato se æternæ mortis reddant obnoxios, minimè tamen peribunt in fine, quoniam oues sunt illius sanguine redemptæ, qui ait: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ. Et animam meam pono pro ouibus meis, & vitam æternam do eis. De ipsis ouibus inquit Apostolus: Nouit dominus, qui sunt eius. Alióque in loco dicit: Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat? Quis est, qui condemnet? Iesus Christus qui mortuus est: imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis? Quis ergo nos separabit à caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum an gladius? Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neq; angeli, neq; principatus, neq; virtutes, neq; instantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundũ, neq; creatura alia poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Vides quantá efficaciá habeat in prædestinatis ouibus mors Christi, quãtúmq; operetur? Cernis, inquã hoc sacrificij sanguinis quantũ apud Deũ in cœlis valeat, & quã melius loquatur, quàm sanguis Abel. Ille siquidem de fratricida condignam expetebat vltionem: iste pro suis crucifixoribus indulgẽtiam postulabat dicens: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Ille reatum vnius impunitum esse nolebat. Iste vniuersorum delicta diluebat, quemadmodum de eo sic legitur: Gratia vobis & pax à Deo patre, & domino nostro Iesu Christo, qui est testis fidelis primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ. Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Ille, inquam, in delictis mortuum destinari volebat ad interitum æternorum: iste mortuos resuscitare volebat, restituere Deo, & coaptare ad gloriam. Nullum sacrificium isto magis poterat esse proficuum, per quod agnus occisus veraciter immolatur & viuit. Occisus quippe est corpore. Immolatus pro saluandis & viuit in verbo, ad interpellandum pro nobis. Nam per Ioannem dicitur: Si quis peccauerit aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Huius profecto venerandi sacrificij immolati agni figurá præcessit in lege, quando in exitu Israel de Aegypto à Deo per Moysem iussum est vt per familias singulas agnus anniculus interimeretur, assaretur igni atque ab omnibus profecturis cum capite & intestinis mãderetur. De cuius videlicet sanguine Hebræorum postes vngerentur, ne transeunte angelo, qui Aegyptiorum primogenita percussurus erat, de habitatoribus domorum in quibus esset occisus agnus, quenquam deuastare præsumeret. Quis sit iste agnus qui occisus manducatur & viuit, Propheta insinuans ait: Sicut ouis ad occisionem ductus est, & quasi agnus coram tondente se sic nõ aperuit os suum. Ipse quoque de seipso per Prophetam alium dicit: Ego tanquam agnus, qui portatur ad victimam, ductus sum & non cognoui consilia eorum dicentium: Venite mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium. De hoc eodem agno Ioannes Baptista inquit: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Vidit coram se ambulantem dominum Iesum: omniúmque ipsum in spiritu agnouit esse redemptorem, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Sanè agnus iste innocens, & immaculatus, qui nullum habet peccatum, tollit peccata mundi, & spiritualem vitam dat mortuis, quoniam solus inter mortuos ab omni contagione delicti extitit liber, adeò vt morti addictos, & in lacum miseriarum demersos, gratiæ reuocaret ad vitam. Quemadmodum Propheta testatus est dicens: *Zach. 6* Tu autem in sanguine testamenti eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. In virtute igitur sanguinis Christi innocentissimi & veri agni, ab Aegyptiaca dæmonum seruitute liberati sunt mortui. Et de claustr inferorum, qui illum præcesserunt educti sunt iusti, quatenus saluator & redemptor noster defunctorum resurrectio merito diceretur & vita. Illorum videlicet, qui non æternaliter, sed spiritualiter detenti in corpore mortui sunt. Nam his qui sine venia decesserunt, omnis prorsus resurgendi ad vitam ablata est spes. Resurgent quidem non ad vitam, sed ad supplicium. Omnes, inquit apostolus, resurgemus, *1. Cor. 15* sed non omnes immutabimur. Soli resuscitati immutabuntur, qui priusquam peregrinationis huius cursum perfi erent, per gratiam & pœnitentiam resurrexerunt ad vitam, & adhæserunt corpori Christi per caritatis vinculum, quo singula compacta & connexa sunt membra. Cæteri verò minimè immutabuntur: sed tantum cum corporibus suis resurgent gehennæ incendio concremandi. De quibus dominus *Matt. 25* ait: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Merito maledicti vocantur, qui benedictione carent cælesti, diuino suffragio, omníque correctionis fiducia, vtpote qui intelligere noluerunt, vt bene agerent, neque iuxta eruditionem propheticam voluerunt præuidere futura. Carnalium siquidem voluptatum debriati dulcedine, tam effrænate visibilia dilexerunt, vt summum & incontaminabile bonum spernerent, vocantis abigerent gratiam, séque admonentium rudimenta despicerent. Quamobrem æternis iustissime hi sunt cruciatibus deterendi, qui æterni Dei noluerunt obtemperare mandatis. Immortalem ipsius imaginem turpissime fœdauerunt, atque pro vnius momenti saturanda ingluuie, epulas contempsere cælestes. Talium Esau gerebat similitudinem, qui modicæ lenticulæ desiderio flagrans, primogenituræ sibi debitæ non expauit vænundare thesaurum. Vnde à fratre quoque illius benedictione prærepta, indulgẽtiam postea, quam cum lacrymis expetiit, obtinere non valuit. Absque vlla igitur spe veniæ & interminabili mulctandi sunt pœna, atque immortalis patris æquissime sunt benedictione priuandi, qui delinquendi auiditate semper accensi, pro caducis, ac vilissimis bonis præmia æterna repudiant. O peccantium intemperata voluptas. O mortalium cæca cupido, cur tam perniciose seduceris? quare sic vitiorum iugo deprimeris? Redi, quæso ad rationis tuæ iudicium, reuertere ad correctionem cordis, & diligenter obserua à quo falleris, quà duceris, quò tendis, quídve agere niteris. Conaris vtique rapidissimo cursu defluentem coercere aquam, marísque seculi istius tumentem sedare procellam, dum labentis temporis motum concupiscis, vt non prætereat, atque corruptibilis carnis voluptuosa vis fruitione lætari. Transit hic mundus & concupiscentia eius, & illum contendis tenere, ne transeat. Quot præteritæ generationes agere voluerunt, quod tu, &

tu, & minime valuerunt? Quin potius cum defluente pariter & ipsæ collapsæ sunt. Hæc lex indicta est tempori, vt cuncta post se temporalia rapiat, nihilque firmum sub sole subsistat. Sapientem audi, quid dicat: Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est. Quid est, quod factum est? ipsum quod faciendum est. Nihil sub sole nouum. Nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est. Omnia temporalia transeunt, cuncta sub sole creata deficiunt: vniuersa quæ in terra mouentur, viuendo senescunt. Dum igitur temporalia vis seu tempus ipsum in terris cohibere ne transeat, nequaquam percipis, quia cum labentibus tu quoque pertransis. Nónne aduertis, quòd tamdiu in hoc desudas conflictu, ac tua eousque cogitatione deluderis, donec corporalis resolutionis interueniente hora excipiaris de medio captiuus & nudus? Sanè tunc stare potuisses, tunc sine mutabilitate, quandoque gaudere, si mentis tuæ obtutu temporalia cuncta transeundo, æternitatem Dei conspicere voluisses, & ineffabilibus bonis supernæ Hierusalem electis omnibus post istius peregrinationis cursum feliciter donandis, oblectatum esset cor tuum, atque pro eisdem adipiscendis vniuersum laboris tui studium expendere delegisses. Illa profecto à suis dilectoribus facilius obtinētur, quàm quæ fugitiui seculi voluptas amplectitur carius, & dulcius tenentur, ac felicius possidentur. Quamobrem ô homo si te delectat absque vlla vicissitudine subsistere, & sine aliquo interueniente mœrore iocundari, dilige quod sempiternum est, quod beatum, quod immutabile, quod non variatur casibus, quod non subiacet mutabilitati, nec pēdet ex aliquo, nec aliquo indiget. Sed ex se æternum habet esse in seipso, gaudens de se, semper est quod est. Non capiens motum, constituens tempus, creaturis vniuersis tribuens esse, immutabiliter mutans omnia, vbique præsens, cuncta complectēs diiudicans singula, perlustrans abdita, obliqua dirigens, puniens peruersa, collapsa erigens, remunerans merita, & gaudia superna communicans. Sine cuius lumine verum nemo videt lumen. Sine cuius protectione nullus stare potest. Sine cuius virtute nemo spiritibus immundis resistere sufficit. Sine cuius suffragio extensos in hoc mundo laqueos nullus potest euadere. Sine cuius gratia nemini tribuitur laudabiliter viuere. Sine cuius visione, nullus valet beatus esse. Illi si concupiscis æternaliter viuere, caritatis vinculis inhęrere studeas. Alioquin si te elongaueris ab ipso, quod accepisti, amittes bonum & peribis. Sicut propheta de
Psal. 72 eo loquitur, dicens: Domine qui elongant se à te peribunt, perdidisti omnes qui fornicantur abs te. Quoniam perdantur, & ad consumptionem veniant. Idem alio inquit in loco: Ad nihilum deuenient, tanquam aqua decurrens. Porrò qui se elongant à Deo, qui summum & verum, ac sempiternum est bonum delinquunt, & peccando in nihilum tēdunt. Nempe quemadmodum peccatum nihil est: ita qui voluntarie peccat, vergit ad nihilum, & perseuerando efficitur nihil non substantialiter, sed effectiue. Claret proculdubio quòd vnaquæq; res tanto diutius perdurat in eo quod est, quanto solidius est fundamentum, cui inhæret, illique efficacius conformatur. Quamobrem sicut qui
2. Cor. 6 adhæret Deo, vnus spiritus fit cum eo, & qui copulatur vxori, caro vna dicitur, ita & qui innititur nihilo, efficitur nihil. Quo nihil est infelicius, nihil abiectius, nihil turpius. Vide quàm lugenda, quámve

perniciosa est peccantium conditio, qui vnd[...] ac seculi voluptatibus frui conantur. Inde [...] bilius corruunt, vt non sint, sicut propheta co[m]morat dicens: Non sic impij non sic, sed t[anquam] puluis quem proiicit ventus à facie terræ. Iustu[s e con]trario, quoniam contemptis mundi huius fugi[tiuis ac] deceptoriis bonis figitur in eo, qui est & semp[er per]seuerat in bono. Nec deficere valet dicente d[omino] per prophetam: Qui confidunt in domino sicu[t mons] Sion, non commouebitur in æternum qui hab[itat in] Hierusalem. Quonammodo potest deficere, se[u com]moueri, qui spiritualis suæ domus in excelso mo[nte] & in petra durissima fundamenta locauit? No[n in] monte materiali, sicut visibili, sed in spirituali & [...] no, de quo per prophetam dicitur: Et erit in nou[issi]mis diebus mons domini præparatus in vertice mo[n]tium, & fluent ad eum omnes colles. De eodem qu[o]que in psalmis sic legitur: Mons Dei mons pinguis, mons coagulatus, mons pinguis. Vt quid suspicamini montes coagulatos? Mons in quo beneplacitum est Deo habitare, in eo etenim Dominus habit[a]b[it] in finem. Sane mons iste cætetis est celsior, p[...] pinguior, delectabilior amœnitate, atque vbe[rtate] fœcundior, quoniam in illo vniuersorum Do[minus] inhabitare dignatur. Hinc est quòd, sicut pro[pheta] commemorat, montes reliqui omnes, videlic[et an]geli, & glorificati sancti, qui ob eorum sub[limem] gloriam montes merito nuncupantur, in eius [circui]tu sunt, non vt illum protegant, cum per se [for]tissimus sit, sed vt ex eo percipiant vnde nu[triantur] & viuant. Nam quicquid habent quicunq[ue] sunt, & de quo lætantur, de monte isto suaui[ter ca]punt, ac de illo amabiliter ad satietatem sume[ntes æ]ternaliter viuunt. Verum rationabiliter in circu[itu] huius ideò montes cæteri stare perhibentur, quia [tan]quam paruuli matrum vbera sugentes contem[platio]nis diuinæ lacte pascuntur, à qua sicut diuelli [...] ita nequeunt. Securi quippe de gloria qua fru[untur] atque per amoris indissolubile vinculum illi co[nnex]i, qui immortalitatem habet, & vicissitudine[m nul]lam, semper in eo feliciter perseuerant quo[...] Hanc profecto beatorum perpetuam gloriam [...] rati homines & vitiis dediti in lumine fidei me[ntis] oculo percipere nequeunt mortua opera sectant[es ...] voluptatibus se prostituentes, damnationis æter[næ] ac mortis effecti filij, qui vitæ esse debuerant. [...] potestatem dedit filios Dei fieri his, qui in eo vo[lue]rint credere. Dedit, inquam, ipsa vita vnigenitus [...] licet æterni patris, quantum in illo est, potest[...] omnibus posse per adoptionis gratiam filios esse D[ei.] Sed innumeri extiterunt, & sunt, qui istius perit[issi]mi animarum medici neglexere consilium post con[cu]piscentias suas potius eligentes incedere, quàm e[o]rum represso ardore, diuinis obtemperaré mand[atis.] O quàm inconsulte, heu quàm perniciose, & p[...] omnem naturalis iustitiæ legem, rationalis creat[ura] se subtrahit ab eo qui illam condidit. Cum alia[rum] erudita exemplo deberet nedum sicut cæteræ, [ve]rum etiam præ vniuersis proprio famulari opifici. [...] pote quæ plus omnibus quæ sub cælo sunt sorti[ta est] gratiam. Sed proh dolor, quæ amplius subesse de[buerat,] atque solicitius imperantis iussa perficere, [fa]cta est peruicacior, adeò vt nec Deum suum time[at] neque gehennæ incendium formidare videatur [...]

...am. Nempe si Deum metueret, illiúsque beata vi... priuari expauesceret, nequaquam tam im...dice peccare præsumeret. Nam vbi adest timor Dei, abest proculdubio delinquendi voluntas, legis præuaricatio, dominandi ambitio, præsidendi amor, ...um proximorum, terrenarum facultatum im...derata cupido, & quicquid diuinæ aduersum est ...untati. Porrò quemadmodum ex cordis tumore ...que fiducia, inopinati eueniunt casus, scelerum ...rimenta accrescunt, ac desperationis præparatur ...ita ex timore filiali & sancto virtutum merita ...escunt, vitiorum rubigo consumitur, atque pro... ...lutis maxima concipitur spes, dicente Prophe-

Isa.26 ...more tuo Domine concepimus, & peperimus ...salutis. Quamobrem rectissime censendum ...minem posse spiritualiter mori, in quo diuini ...sinest flamma, quæ pedetentim ignorantiæ de... caliginem, peccatotum vincula soluit, seruilis ...us excutit iugum, & ad castissimi susceptionem ...oris mentem ordinat: ipso denique ingrediente ...rugatur metus, dubietatis nox opaca clarescit, ...tas spiritus, inardescit affectus, euigilat animus, ...nis hebetatæ mentis pristinus vigor reuertitur, & ...tur spirituali resurrectione viua, quæ prius ex sui ...poris ignauia absque vlla spe sepulta iacebat & ...tua. Quomodo inquam, illa non fuit mortua, ...extrinsecus quidem seculi lætabatur in prospe... ...carnis se voluptatibus immergebat: intrinsecus ...ui ignara & cæca, sine aliquo virtutis gustu in...biliter effluebat? Sanè in illa complebatur, quod ...sceleratis Propheta loquitur dicens: Lætantur cum ...lefecerint, & exultant in rebus pessimis. Fœtent ...usmodi more quatriduani Lazari in monumento ...ulti, & multorum compediti sunt nexibus delicto...rum, à quibus nisi iubente domino & apostolica in...ueniente authoritate nequaquam valent absolui. ...namq; ligandi, ac soluendi animas, atq; regni cæ...lorum referandi aditum est collata potestas: dicente ...mino Petro & successoribus suis: Tibi dabo claues regni cælorum: & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solueris

Matth.16 super terram, erit solutum & in cælis. Vices enim suas animarum pastoribus Dominus commisit in terris, ne ecclesia clauium destituta potentia, ad pœnitentibus salutis impendenda suffragia esset inualida. Absoluit quippe ecclesia, sed iussu Domini, quos de spirituali morte ad vitam ipse resuscitat. Nam superuacue laborat, dum erigere, ac liberare conatur, quem per gratiam Dominus non vocat, compungit & suscitat: Hac de causa nullus ministrorum ipsius absoluere audiat quempiam, quem in peccatorum sordibus adhuc iacere delectat, quoniam non solum ligatum non ...uit, sed forte absolutus ipse se vincit. Nec immeri...absque enim congruenti scientia imprudenter ab...tur potestate concessa. Pariter itaque in sacerdote ...entia & potestas opportunè conueniunt, adeò vt ...ne sine animarum magno dispendio vnam ne...separare ab altera. Quid (quæso) in absolutione ...tentium absque potestate soluendi perficere po...scientia? Valet vtique detegere scelera, præbere ...silia, de lege instruere, insinuare quanta pœniten...bus præmia, quantáve impœnitentibus in futuro ...sint reseruata supplicia. Sua exhortatione ad com...punctionem animare, nequaquam verò compeditum absoluere. Rursus si adsit potestas, ignoret etiam sacerdos discernere inter lepram & lepram, nesciat qualitates criminum, quantúmque Deo displiceant sine profectu pœnitentis proprio seipsum mucrone interimit. Quamobrem sacerdos quisque prius studeat scire quàm posse. Quoniam in illo potestatem præcedere debet scientia. Nonne ecclesiæ quoddam est dedecus inscium videre presbyterum, cui vtique congruit erudire populum, & ad se confluentibus monita propinare salutis? Nam propterea in capite turbarum præsidet, ad hoc cathedralis dignitatis adeptus est culmen, vt verbum Dei pronuntiet plebibus errantibus scientiæ proferat lumen, atque de omnibus quæ ad catholicam pertinent veritatem, rationem competentem se interrogantibus respondere sufficiat. Ad subditos de prælatis per Moysen dicitur: Interroga patrem tuum, & tibi annunciabit, maiores Deut.32
tuos, & dicent tibi. Et Malachias inquit: Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent de ore eius, quia angelus domini exercituum est. Hinc quantũ in sacerdotibus ignorantia detestanda, quánque perniciosa sit corpori ecclesiæ facile colligitur. Cæterum si iuxta domini sententiam, cæcus cæco ducatum præbeat, nónne ambo in foueam cadunt? Cæcus nedum ille iudicandus est, verum etiam elatus, & tumidus, qui curis animarum antè se ingerit, quàm sciat ea quæ ad illarum regimen minime ignorari expediunt. Sanè vtrúmque, seu eorum alterum sufficit sacerdotem in interitum obruere sempiternũ, quemadmodum sacra testantur eloquia. De ignorantia quippe per Prophetam sic dicitur: Quia tu scientiam Ose.4
repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. Et alius inquit: Sacerdotes eius contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea. Inter sanctum & prophanum non habuerunt distantiam, & inter pollutum & mundum non intellexerunt, propterea interierunt. Quantum verò superbus quisque sit odibilis Deo, ipse per Prophetam insinuat dicens: Eò quòd Ezech.28
eleuatum est cor tuum quasi cor Dei, idcirco ego adducam super te alienos robustissimos gentium, & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, & polluent decorem tuum. Eleuatum est cor tuum in decore tuo, perdidisti sapientiam tuam in decore tuo. In terram proieci te, nihil factus es, & non eris in perpetuum. Verum cum ab vniuersis mentis sit detestanda elatio, præcipue tamen à sacerdotibus, quibus mysteria sunt collata diuina, angelorum consortium, animarum regimen, & totius vrbis principatus, dicente Propheta: Pro patribus tuis nati Psal. 44
sunt tibi filij. Constitues eos principes super omnem terram. Ipsi namque propter scientiæ eruditionem dicuntur sal terræ. Ipsi ob sanctitatem vitæ luminaria mundi, proinde quilibet sacerdos ne ad iudicium pergat cordis tumore deposito non dedignetur discere, quod ad sufficientiam ignorare se videt. Humilis prius non erubescat esse discipulus, vt postmodum idoneus valeat esse magister. Nulli profecto verecundum est discere, præsertim cui animarum exhibendum est regimen, dum conscientiæ suæ proximorúmque innititur euitare periculum, quod ex ignorantia euidentissime prouenire decernitur. Tanquam probatus miles armis opportunis ante se muniat, quàm campum pugnaturus introeat. Clericorum quippe arma ad debellandum vitia, atque aereas potestates diuina

diuina est lex. His contra diaboli tentamenta, & fraudes dominus Iesus vsus est armis. Propheta quoque de Psal. 118 se commemorans inquit: Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo, quia inæternũ mihi 2. Cor. 10 est. De istis ait Apostolus: Arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed spiritualia. Cur autem spiritualia? quia non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Ad oppugnandum igitur propria subditorúmque vitia minister ecclesiæ in diuinis semper meditetur eloquiis. Illi quippe parum prodest apostolica esse tantum authoritate suffultum, si sacrarum scripturarum præsidia desint. Cum ambo in sacerdote simul esse conueniant. Hinc est quòd dominus post resurrectionem suam discipulis in vnum congregatis aperuit sensum, vt scripturas intelligerent, & ligandi, ac soluendi potestatem indulsit di-Ioan. 20 cens: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt. Scientiæ igitur intellectum illis pariter & potestatem impendit quatenus non ad perniciem se eleuando de potestate intumescerent, sed scirent quibus, quantóve ad soluendum animas manus deberẽt imponere. Ex manuum ergo impositione soluendi ac ligandi exercetur authoritas, atque ex scientiæ intelligentia inter lepram & lepram discernendi habetur facultas. Hæc pauca sub compendio propterea exarata sunt, vt non ignoretur qualis esse debeat minister ecclesiæ, qui regiminis animarum incumbit officio. Ipséque admonitus sit, quanta ei in ligando soluendóque congruat vti prudentia. Quoniam persæpe contingit, tum ex defectu scientiæ, tum ex potestatis carentia, vt ligatum soluere, & solutum ligare, viuificare mortuum, & non viuentem mortificare conetur. Huiusmodi per Prophetam dominus redar-Ezech. 13 guens inquit: Mortificabant animas, quæ moriebantur, & viuificabant animas, quæ moriebantur. Sibiipsi mentitur eorum ignorantia, non domino, qui nequaquam iniustitiæ fauet, sed potius illam puniendo insequitur. Solerter igitur sacramentorum cælestium dispensator inuigilet, vt illum tantummodo soluat, quem introrsus per compunctionem, siue compunctionis indiciũ viuificatum à Deo esse deprehenderit. Qui solus potestatem habet vitæ & mortis, sicut scri-Tob. 13 ptum est: Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit. Veruntamen quotquot in spiritu ipse viuificat ad resurrectionis indicium, ad obsequium humilitatis, ad exemplum fidelium, ac perceptæ miserationis testimonium, ac pro satisfactionis debito imperat, vt se sacerdotibus exhibeant, atque per sacramentum pœnitentiæ denuo studeant reconciliari altissimo. Quamobrem sicut ad confirmationem clauium Apostolis mandauit soluere Lazarum: ita leproso mundato præcepit se debere sacerdoti offerre, necnon statutum ex lege munus exoluere. Quamuis igitur peccati lepram mundet in homine, illúmque per internam gratiam excitat de morte ad vitam, nihilominus ad necessitatem salutis, vult vt confessionis integræ interueniat sacramentum, quod quisquis ex contemptu iuxta sanctorum patrum statuta impedire præsumpserit, saluus omnino esse non valeat. Nullus itaque de sola gratiæ infusione confidat, nemóque tantum in cordis sui contritione inhæreat. Quinimo post perceptam remissionem ... rum ecclesiæ accedat ad iudicem, illíque cum ... rione, pudore, humilitate, ac fletu, omnium ... rum suorum turpitudinem pandat, nullo per ... voluntate omisso. Quod si intentione recta pe... procul dubio ex emergente cordis lætitia, qua ... peruenienti dono prouenit, se esse resuscitatum ... tam sentiet, qui paulo antè in mœroris fouea ... rat facinorum nimietate obrutus. Cuius ista fu... ra, & à quo hæc repentina mutatio, nisi tua ... domine Iesu vnico Dei patris filio? Tu enim ... es hominum, conditor & redemptor, qui nem... vis perire, sed omnes ad veritatis agnitionem, ... tię perceptionem pertingere cupis. Charitatem ... pe radiantis gratiæ tuæ ob hoc quotidie orir... super bonos & malos, nec non stillicidia cæle... nedictionis pluis super iustos & iniustos, tame... sorum multi indignos se faciant, potius florere ma... tes in hoc seculo, & impudice viuere, quàm tibi D... suo inhærere, tuísque saluberrimis monitis obtemp... rare, vt salui fiant. Negligunt prorsus ô piissime ... stor, animarúmque nostrarum præcipuum m... mentum & medice, considerare mirabilia oper... veneranda & sancta, quæ pro restauratione hu... generis, compassionis ac dilectionis zelo ac... perficere dignatus es. Equidem humanis con... miseriis, lugendis calamitatibus, & infructuo... ribus, in quibus ad colligẽdum paleas latere... ficiendum ab exactoribus spiritualis Phara... tales durissime in regionibus Aegyptia... bantur. Errantes hincinde per vitiorum ... quam oues, rationales quidem secundum ... sed irrationabiliter degentes, non habentes pa... neque præceptorem, nec ducem, qui eos reuocar... veritatis delectabile lumen, dirigeret in viam sa... æternæ, à laboribus ærumnosis subleuaret ex... perétque à diaboli seruitute tyrannica, dira q... amara valde, de sublimibus cælorum sedibus ... lamum virginalis vteri, virtutum floribus, ac ... rum odoribus redimitum, illapsu placidis... scendisti. Quatenus acquisitionis populum tu... ciniis indigentem sapientiæ tuę irradiares sple... fascibus caritatis accenderes, in iustitiæ deduc... mitas, & veram reuocares ad pacem, quam ex... parentum transgressione amiserat, illúmque ... corditer in hæreditatem restitueres sempi... O mira caritatis tuæ dignatio, ô ineffabili... coniis efferenda clementia. Tu enim qui sicut ... quendam sapientem dicitur, cælorum contines ... num, abyssos intueris, terram palmo metiris, non ... ruisti sacratę pudicitię breuissimum introire erga... lum, perfectus homo factus non ex corruptibili ... ne, neque ex voluntate carnis, neque ex volunta... ri, sed per spiritum sanctum patri, & tibi coæte... conditus, atque plasmatus, in quo videlicet ma... corpusculo nouem mensium spatiũ perstitisti, do... compleretur egressionis tuæ præordinatum temp... Quo decurso, non in regali palatio, non in sericis ... dumentis, non in deauratis parietibus, neque ... numerositate clientum, sed virgineæ sedulitatis ... tentus obsequio, reclinari voluisti intra angu... uersorij, supra fœnum præsepij, vt rationab... fieres pabulum iumentorum in medio anim... tibi omnipotenti Deo suo pro modulo famulant...

pa...

pertinentibus nihilominus hymnidicis angelorum choris altisona & melliflua cœlestis Hierusalem cantica, corá te superno rege immortali & inuictissimo, atque mirantibus supra modum te verbum sempiternum, incommutabile, immensum, & incomprehensibile caro factũ, vt habitares in nobis nostrarúmque fieres particeps miseriarum, quatenus disceres experientia referante obedientiam, ac nostris abundantius cópatereris calamitatibus, possetq; Apostolus fidelibus dicere: Non enim habemus pontificem qui non possit compati in firmitatibus nostris, tentatum per omnia pro similitudine absque peccato. Vere tentatus per omnia ô Domine Iesu, in fame & siti, in peregrinatione & exilio, in paupertate & egestate, in contumeliis & opprobriis, in persecutionibus & pressuris, in irrisionibus & flagellis, in contumeliis & sputis, in proditione & vænundatione, in potatione aceti & fellis, in perforatione clauorum & lanceæ, nec non in acerrima passione crucis, & mortis vitæ huius corporalis consummasti agonem. Mortem quippe dignatus es subire indebitam, vt omnes Adæ filios à chao æternæ mortis erueres. O necessarius nostri Redemptoris occubitus, per cuius meritum vniuersus electorum numerus, de faucibus horrendi interitus in sempiternam reparatur ad vitam. Sanè sacramentum gratiæ & diuinæ miserationis munus impensum, in suscitato mulieris Sunamitidis filio nobis Helisæus propheta indicauit: is etenim cum memoratæ mulieris ingressus fuisset domum, puerúmque in lecto iacentem perspexisset extinctum, clauso super se & adolescente defuncto ostio, orauit ad Dominum. Et ascendit & incubuit super puerum, posuítque os suum super os eius, & oculos suos super oculos eius, & manus suas super manus eius, & incuruauit se super eum, & calefacta est caro pueri, & rursus ille deambulauit semel, huc atque illuc, & ascendit, incubuítque iterũ super eum, & oscitauit puer septies, aperuit oculos, atque reuixit. Puer hic mortuus humanum significat genus, quod tunc mortis in se excepit sententiam, quum contra conditoris imperium protoparentes illius vetitum comedere præsumpserunt, immemores diuini sermonis dicentis: De omni ligno quod est in Gen.2 paradiso edite, de ligno autem scientiæ boni & mali, videte ne comedatis: in quacũq; enim die comedetis, morte moriemini. Huius præuaricationis inflictum vulnus ad vniuersos posteros transmiserunt. Cęterum ad suscitandum illos propheta magnus descendit in orbem. Ille vtique de quo per Moysen dicitur: Prophetam suscitabit Deus de fratribus vestris similem mei. Et erit quicunque non audierit Prophetam illũ, exterminabitur de populo suo. Iste super pueri tunc exanime corpus incubuit, ponens os suũ super os eius, oculos suos super illius oculos, & manus suas super manus eius, quum naturam nostræ mortalitatis assumpsit, nostri per omnia (excepto peccato) effectus simillimus. At verò tunc extincti pueri, tantũmodo calefacta est caro, minimè autem resuscitata. Quoniã nondum incarnato Dei verbo, nec dum spiritualis resurrectionis humana natura receperat donum, in assumente tamen verbo hominem maximam exceperat dignitatem, ab ipso etiam angelicis spiritibus omnino mirandam. Mirandam, inquam, cum Deum hominẽ factum, & hominem in vnione personali, ad sacrosanctum Trinitatis solium verissime prospicerent esse prouectum. Verum post salutarem prædicationem pœnitentiæ, virtutum, suppliciorum, meritorúmque exhibitam populis post innumerabilium miraculorum perpetrationẽ, in fluctibus, in solitudine, in ciuitatibus, in iumentis, & in hominibus, post cœlestium sacramentorum institutionem reserationém que incubuit iterum cum in crucis patibulo extensus, atque cõfixus sponte perpessus est mortem. Equidem tunc qui mortuus fuerat, aperuit oculos, oscitauit septies, atque reuixit. Oculos vtique aperuit, cum introrsus fidei refusus agnouit, quòd magnus est dominus, & magna virtus eius, & sapientiæ eius non est numerus. Agnouit quàm magna sit multitudo dulcedinis Dei, quam abscondit seruiliter timentibus, & patefecit sperantibus in se, ac se syncera affectione quærentibus. Oscitat autem septies, quum diuinis iugiter occupatus in laudibus propheticum illud valet depromere dicens: Septies in die laudem dixi tibi, super iudicia iustitiæ tuæ. Oscitat, inquam, septies, cum per sancti spiritus septiformem gratiam repletur timore Dei, ad perficiendum præcepta cælestia: pietate ad perferendum per compassionem proximorum onera: scientia, ad sobrie vtendum, prudentérque tractádum terrena negotia: fortitudine, ad æquanimiter tolerandum aduersa & prospera: consilio, ad eligendum potiora & perfectiora sectandum: intellectu, ad perscrutandum diuinorum eloquiorum arcana mysteria: sapientia, ad degustandum cordis palato dulcedinem sui conditoris, qua inebriabuntur quotquot ad æternam vitam prædestinati sunt. Reuixisse verò tunc recte dicendus est, cum ab alto inuisibili specie descendens paracletus credentium corda veritate ac dilectione compleuit. Nónne reuixerunt spiritualiter illi qui Dei & proximi tanta dulcedine feruebant vt tormenta appeterent, principum iussa despicerent, atque per orbem vniuersum saluatoris mellifluum nomen salutísque monita constantissime prædicarent, quemadmodum prophetico ore dicitur: In Psal.18 omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Magnum autem mysterium & perfectæ resurrectionis notissimum indicium est, quòd non semel tantum, nec bis, sed signanter septies oscitasse perhibetur. Toties oscitasse dicitur, quoties delinquendo interiit. Nempe cunctis patet veritatem intelligentibus septem esse letalia crimina quæ quisquis sponte perpetrauerit, proculdubio spirituali vita priuabitur, & gratia. Horum tanquam originale principium primatum tenet superbia, quæ est peruersæ celsitudinis appetitus, & dominandi immoderata ambitio. Ex qua germinantur inobedientia, discordia, hypocrisis, animi pertinacia, inepta lætitia, nouitatum præsumptio, peccatorum defensio, simulata confessio, & consuetudo peccandi. Hæc profecto sicut de sublimitate cælorum deiecit Luciferũ, & de paradiso Luc.1 deliciarum expulit Adam: ita quemlibet elatum à diuino conspectu efficit alienum, dicente beata Virgine: Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. Decipula enim diaboli ad capiendum animas, illásque perdendum est terrenarum facultatum inordinata cupido, quæ seruitus idolorum nuncupatur, dum fiducia & dilectio, quæ erga Deum adhibenda est, in pecuniis constituitur. De huiusmodi inquit Apostolus: Qui volunt diuites fieri, in- 1.Tim.6 cidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & de-

ſideria multa & inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Verum quid deteſtabilius, quàm vt cœleſtibus ſpretis diuitiis, theſaurizent ſibi mortales in hoc mundo facultates, quas ærugo conſumit, demolitur tinea, fures effodiunt & furantur. Nemo facile proferre valet quot fraudes, mendacia, violentiæ, homicidia, oppreſsiones, periuria, impietates & ſcelera ex hac peſte proueniant. In ſpeluncis & nemoribus ſicarius latitat, vt viatorem expoliet. Transfretat nauta maria, prouincias peragrat negociator, ſe exponit periculis bellator, ſui dominium alienat mercenarius, diebus ac noctibus deſudant artifices, vt temporales ſibi valeát aggregare opes, nec aduertunt miſeri hunc laborem eſſe caſſum, & afflictionem peſsimam velle vltra congruentem neceſsitatem cumulare pecunias hæredibus ſuis, qui vt plurimum illis eo deterius abutuntur, quo ampliores ſunt. Eſt quoque enorme delictum & æternæ mortis filia ventris ingluuies, quæ ex immoderatæ gulæ appetitu prouenit. Non aliúde humani generis primi
Gen. 3 peccauere parentes, de quibus ſic legitur: Vidit igitur mulier, quòd bonum eſſet lignum, & ad veſcendum ſuaue, & pulchrum oculis, aſpectúque delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro ſuo, qui comedit, & aperti ſunt oculi eorum amborum. Cúmque cognouiſſent ſe nudos eſſe, conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata. Ex gulæ etiam intemperantia, primogenita ſua vendidit Eſau, & inceſtus crimen conſummauit Loth. Per hanc quippe natura corrumpitur, libidinis nutriuntur incendia, ſubuertitur ratio, ſcelera panduntur, homicidia fiunt proferuntur ſtultiloquia, detractiones, & verba ſcurrilia, hebetatur mens, maturitas relaxatur, comeſſationes frequentantur & ebrietates, lætitia inepta diſſoluit, immunditia polluit, mors oritur culpæ, atque reſolutionis, corporis memoria tollitur. Porro ex voraci edacitate gulæ naturæ finibus non contenta emergit peſtilentia, luxuria quæ ex immundis deſideriis veniens eſt lubrica carnis, & mentis proſtitutio. Hæc cum ſit mors animæ multifarie perficitur, videlicet per fornicationem, per adulterium, per ſtuprum, per inceſtus, ac per horrendam contra naturam pollutionem. Equidem vitium hoc adeò eſt deteſtabile, vt nedum illud perpetrare, verumetiam de ipſo particulariter loqui verecundum ſit, atque deforme. Quis non erubeſcat propalare obſcœnas cõtrectationes, colloquia impudiciſsima, meretricia oſcula, mollitiei ſcelera, inſatiabilem voluptatem, commixtiones brutorum, & cætera delicta luxuriæ, per quæ polluitur tellus, elementa contremiſcunt, denigrantur ſidera, cœlum clamoribus repletur, & in ipſa humana ſpecie ſubuertitur quicquid decoris eſt, quicquid honeſtatis, quicquid rationis, quicquid meriti, quicquid religionis inſeruit gratia, acquiſiuítque virtus. Sanè ab hac matre peſsima nefariæ oriuntur filiæ, ſcilicet, cæcitas mentis, inconſideratio mortis & extremi iudicij, deſideriorum, ac cogitationum inconſtantia, inordinatus amor ſui, præcipitatio operis, odium Dei, affectus præſentis ſeculi, necnon deſperatio futuræ vitę. Hæc diluuium intulit mundo, & ſulphureo Sodomam & Gomorram concremauit incendio. O quanti poſt laudabilem conuerſationem, frequentes orationes, arcta ieiunia, diutiſsimam eremi habitationem, cibi potúſque parcitatem, ſe-

ducti ſpiritu fornicationis, deſerta ac cœno...
linquentes, atque reiecto ſanctæ religionis hab...
xantes fræna intemperantiæ gulæ obſcœnis ...
pudicis luxuriæ actibus ſe immergentes, dup...
teritu perierunt? Iſtam igitur animæ mortem ...
tionabiliter euadere poterunt, qui ipſius oc...
fugiunt, principiis tentationis reſiſtunt, car...
deria frangunt, corporis obhorrent ocium, ...
reſolutionem recogitát, & præcipue cordis ...
tem poſsidere conantur. Quoniam quemadm...
Deus ſuperbis reſiſtit, ità gratiam ſuam præſ...
milibus. De inuidiæ autem liuore quid mem...
cum ex natura ſui odium ſit felicitatis alienæ? ...
quippe tenebrarum principe ſumpſit initium, ...
dicente eloquio: Inuidia diaboli mors introi...
orbem terrarum. Ipſum ſequuntur, qui ſunt ex pa...
illius. Nullum profecto vitium fraternæ ita ſe ...
ponit dilectioni, quemadmodum illud: detractio...
ſemper vacat, bonis alienis derogat, cordium occul...
diiudicat, dicit (ô quam ſæpe) bonum malum ...
lucem tenebras. Torquetur de profectibus laudab...
ter conuerſantium, ac de eorum aduerſitate læta...
Iſte languor tenebroſus impulit Cayn, vt fratric...
perpetraret, Iacob filios, vt vænundarent ...
Saulis animum, vt perſequeretur Dauid, atque ...
rum perfidiam, vt interimerent Chriſtum. ...
culentiſsime in Sapientiæ volumine contin...
ritatis denique fontem exhaurit, ſe poſsidente...
grauiter, necnon & odibilem reddit altiſsim...
etiam dixerim de præcipitante furore, qui e...
animi concitatus ad pœnam, atque vlciſcend...
Cur non diſpliceat Deo iræ turbulenta com...
cum ab eadem naſcantur odia, rixæ, contumeli...
mores, blaſphemiæ, indignationes, conuicia ...
pacem dirimit, vnitatis bono aduerſatur, ment...
lum obnubilat, à cordis hoſpitio paraclet...
perceptæ deuotionis dulcedinem ſparg...
iuris hominem, eſſe facit alieni. Equid...
vrens, qui repentino ſuo impulſu erectam ...
ruit mentem, multóſque ſanctitate, ac op...
claros reddit inglorios. Poſtremo de aud...
diffidentia de propriis viribus cum auxilio ...
plendi ardua, minimè reticendum eſt: locu...
ſpecialem inter vitia capitalia ſortitur. Et ab ...
quam à genitrice peſsima procedunt, mali...
voluntas machinandi malum alicui, deſpera...
priorum meritorum, ac cæleſtium diffiden...
miorum, puſillanimitas quoque ex inter...
firmitatis conſideratione orta. Rancor qui ad...
proximos inueteratum eſt odium. Torpor anim...
tra præcepta, necnon mentis euagatio circa...
Fortes ipſa acidia deprimit viros & ſpirituali ...
in bello frequentiſsime ex cordis ignauia fa...
mitare præ tædio. Ab hac quiſquis fuerit co...
ſeſſus, iudicium diuinum non metuit, legis ma...
negligit, ſuámque ſalutem contemnere hinc ...
Illi non placet legere, non libet pſallere, ora...
vacare, celebrare ieiunia, nocturníſque faſtidi...
eſſe vigiliis. Amittit quicquid deuotionis eſt, ...
quid ſpiritualis lætitiæ, quicquid futuræ feli...
poterat in mente dulceſcere. Et veluti de...
quodam inſenſibilitatis aggere agnoſcitur eſſe ...
tus. Quonammodo non iſte cenſendus eſt mo...
qui caret ſpe veniæ, ſpiritualis vitæ deficit ...

...nique interioris exercitationis priuatus est sensu? ...profecto septem sunt ianuæ, per quas mors intrat ...mientem, atque ingratam interimit animam. Dormientem illam dixerim, quæ absque vlla sui cu... huc illúcque vagatur, sui nescia, ignara pe...orum, quibus mundus est plenus. Impauida ge...nnæ, inexperta certaminis sine Dei timore, sine ...dore, sine spe, sine misericordia, & absque alicuius laudabilis conuersationis intentione probata. Cæte... cælestis sibi impensæ gratiæ naturalium gra... donorũ minimè esset ingrata, aduersum ...quam capitalia vitia, ac tenebrarum prin... dominatu præualerent tam diro. Nam quem... ex consensu interioris hominis animam ...ndo necant, ita ex ipsius voluntatis relu... aufugiunt. In hominis igitur voluntate mors ...sunt posita, adeò vt ex arbitrio proprio quis... absque ambiguitate aliqua viuere dicatur, vel ... Moritur quidem si diabolicis suggestionibus, ...cupiscentiis carnalibus assensum præbet. Viuit ... diuini timoris præcinctus gladio, Dei secum ...nus cooperante virtute, spirituales in se ad... insurgentes debellando interimit, Prophetę ...exemplo, qui ait: In matutino interficiebam ...peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate ... omnes operantes iniquitatem. In matutino ... videlicet in primo internarum suggestionum ...su, ac corporalium voluptatum impulsu de ... thalamo, quod domini ciuitas esse per..., cunctorum vitiorum propellebam insultus. ... spiritualis est pugna. Hæc, inquam, est ... salutaris, quam sibiipsi iustus quisque in..., vt animam suam in pace possideat, virtutum ... fulgeat, perfectionis alta conscendat, at... consummatos pro Christo labores, beato... spirituum cœtibus inseratur. De hac quippe ... ait: A diebus Ioannis regnum cœlorum ...atur, & violenti rapiunt illud. Rapiunt pror... mente vigilant, corde pugnant, carnem ..., crebris pernoctationibus orationi insi... operibus vacant, conscientiam mun... gemitibus pulsant, perhorrescunt vitia, seculi ...menta fugiunt, & Dei mandata sedula animi intentione perficiunt. Isti pro iustitia certando vsque ad mortem superbiam humilitare, auaritiam paupertate, castitate luxuriam, proximi dilectione inuidiam, sobrietate gulam, iram mansuetudine, acidię tabem delectabili conditoris sui amore supplantant. Ecce militum Christi præclara victoria: ecce gloriosum certamen diripientium regna cœlorum, necnon spiritualis resurrectionis testimonium ...: quam profecto quisquis consequitur post ...punctionis gemitum, post effusionem lachrimarum, post integerrimę confessionis vitale antidotum, ...que conceptam delictorum suorum remissionis ..., diuinam exultando prorumpit in laudem, ...um illud decantans, & dicens: Dirupisti ... vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. ... quoque conuersus, seque humiliter adhortans ...: Conuertere anima mea in requiem tuam, ... dominus benefecit tibi. Quia eripuit animam ... de morte, oculos meos à lachrimis, pedes meos ...su. Placebo domino in regione viuorũ. Maximis ... gaudiorũ delitiis fruitur, concepta quoque spei pace exultando potitur, quoniam de perceptis muneribus ingratus non est. Non sibiipsi ascribit victoriam, neque de propria virtute intumescit, dominici memor sermonis qui ait: Sine me nihil potestis facere. *Ioan. 15* Nouit certissime, quòd quamdiu in facinoribus degens iacuit mortuus, nihil valuit operari ad meritum. Eo etenim modo peccatoris anima ad æternæ vitæ meritum languet in opere, quo exanime corpus in actione agnoscitur esse inutile. Valet profecto opus bonum exercere peccator, nequaquam verò ex eo proficere quicquam, quoniam sine gratiæ humore subsistit. Nam quemadmodum ex arboris corrupta radice, nil ad humanæ vitæ nutrimentum germinatur, ita ex anima capitalium criminum deprauata veneno asseuerare non ambigo. Radix quippe spiritualis, ex cuius humilitate anima Christiana coalescit, & viuit, caritas est. Quamdiu in anima ista perseuerat, illius opera vllo modo infructuosa esse non possunt. Quod suo Apostolus commendat *Rom. 8* eloquio: Scimus inquit, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt sancti. Hæc autem radix caritatis, si exigentibus culpis hominis exiccata fuerit, penitus arbor efficitur infructuosa & mortua, atque æternis iustissimè concremanda incendiis, tametsi intuentibus verborum foliis amœna, aliquibúsve operibus bonis appareat esse fœcunda. Huic sententiæ opitulatur, quod per Apostolum Paulum de ipsa dicitur caritate: *1. Cor. 13* Si linguis, inquit, hominum loquar & angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Ex sola itaque caritate singulorum merita causantur, suffragantur tamen, sed non ad æternæ vitæ meritum, cætera bona opera sine caritate, & non bene consummata. Valent enim ad mitigandum pœnam, quæ iuste & omissione, & præcepti transgressione debetur, si non fierent, præstant temporalia bona, honores videlicet, diuitias, incolumitatem corporis, longæuitatem vitæ, terrenam felicitatem, propagationem filiorum, successúsque prosperos. Occupant hominem, nec permittunt operantem ad deteriora labi. Assuefaciunt ad bene operandum, delectant mentem, restrigunt fomitem, arcent peccati fluxum, atque ad susceptionem gratiæ gratum facientis habilitant cor. Exigua verò vniuersa sunt hæc, in comparatione retributionis æternæ. Quia eo dulcius quisque, ac abundantius perfruetur, quo caritatis affectu extiterit ardentior, atque simplicior. Hinc quàm lugenda sit anima caritatis vita priuata claret conspicue, quæ nedum cælestium bonorum aliena, verumetiam gehennalium suppliciorum efficitur digna, manet in corpore mortua viuificans illud, sed coram Deo simulacris vilissimis comparatur, habet intelligendi naturale acumen, quo temporalia & humana prudenter tractat negotia & tamen Dei & sui caret cognitione, quæ prorsus saluti esse necessaria comprobantur: audit persæpe internam aspirationem clamorémque murmurantis con

conscientiæ, minime verò perficit opere diuini admonitionem oraculi. Nullum præterea pro adipiscendis inuisibilibus bonis spei sentit odorem, nullóque futurorum malorum pauore concutitur. In administratione autem, seu præsentia sacramentorum cœlestium, atque in assistentia orationis, adeò manet insipida, vt fœtenti cadaueri pene sit facta simillima. Eóque deterior, quòd gustando non gustat, & tremendæ maiestatis astans conspectui, sicut à deuotione, ita est aliena à metu: nam torporis, atque infidelitatis tenebris obuoluta, Christi diuinitatem & fidem sola oris confessione fatetur. In ea videtur esse completum, quod dominus de Hebræorum populo
Esa.6 per Prophetam vaticinatus est dicens: Excæca cor populi huius, vt videntes non videant, & audientes non audiant, ne forte conuertantur, & sanem eos. Quamobrem spiritualibus studiis prorsus effecta inutilis veluti à corde mortua, foras se tota præcipitat, & quicquid habet discretionis, quicquid gustus, quicquid virtutis, in exteriorum fruitione constituit. Iam quippe agnoscens se mortuam, terrenis actionibus se obruit, gratiæ lucem & æterni solis non ferens splendorem. Propriæ demum conscientiæ condemnata iudicio, veniam à Deo se posse obtinere diffidit. Quid agis ô anima insensata & mortua. Mortua, inquam, Deo, sed viuens seculo. Insensata virtutibus, & vitiis dedita. Quid (quæso) cogitas? quò duceris? quò traheris? vt quid adhuc spes superest salutis, de propria salute desperas? An ignoras quamdiu corporaliter viuis, & si omnium criminum te feceris reum, resurgendi tamen in spiritu, tibi à Deo est indicta fiducia? Nunquam serò ad dominum reuertitur, de peccatis pœnitens, gemens & plorans. Semper redeuntibus indulgentiæ aditus patet latissimus. Ad hoc vt delinquentium erigeret animos per Prophetam inquit dominus: Conuertimini &
Ezech.18 agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Proiicite à vobis omnes præuaricationes vestras, in quibus præuaricati estis, & facite vobis cor nouum & spiritum nouum. Et quare moriemini domus Israel? quia nolo mortem morientis, dicit dominus Deus? Reuertimini & venite. Alio quoque in loco exhor-
Ezech.18 tans ait: Quoties peccator ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum suarum. O diuinæ miserationis ineffabiles diuitiæ. O erga morientium animas incomprehensibilis affectus. Non præfixit compunctionis tempus, non indixit mensuram, neque consequendæ gratiæ terminauit locum, sed simpliciter dixit: Quotiescunque ingemuerit peccator, insinuans nullum ab eadem miserendi finem esse impositum. Noli ergo ex diffidentia tua immensæ misericordiæ Dei abbreuiare manum, quæ tibi ad indulgendum, quàm tu ad poscendum veniam paratior inuenitur. Nunquid Dauid, Petro, peccatrici, & pēdenti cum Christo latroni fuit negata indulgentia?
2.Reg.15 Post perpetratum homicidium, peccaui inquit Propheta, & ilico audiuit: Dimissum est tibi peccatum tuum. Negauit Apostolus peierando, & anathematizando, quòd non nouisset Christum, & mox ab illo misericorditer intuitus, & corde compunctus egressus foras fleuit amarè. Facinorum suorum turpitudinem agnoscens impudica mulier irrupit, conuiuio recumbentis saluatoris pedes tenuit, vbertim rigauit lachrymis, extersit crine, perunxit vnguento, &... promeruit: Fides tua te saluam fecit, vade in... Pendens in cruce latro & moriens ad domin... uersus clamauit, dicens: Domine memento m... veneris in regnum tuum. Is vix dum verba... quando sibi loquentem audiuit: Amen dico t... die mecum eris in paradiso. Solum vt sui remi... tur postulabat dominum, qui eadem die æte... licitatis adeptus est regnum. Pro te tibíque sin... ista sunt scripta, vt erudiaris exemplis, discat... sillanimitatis coercere metum, ac desperation... abdicare venenum, quo Cayn æterna morte da... tus est, & de apostolatus apice deiectus Iudas d... se peremit interitu. Quantos audiuimus & quot... videmus desperatorum more degentes resuscitar... vitam, deserere vitia, detestari crimina, mutare co... uersationem, pœnitentiam agere, renuntiare secul... religionis se voto constringere, in fame & siti, in f... gore & nuditate, in laboribus & ærumnis, se spon... atterere, atque dignos pœnitentiæ fructus, pro... Deo exhibere sceleribus? Fit pro eisdem conuer... gelis Dei gaudium magnum in cœlis, qui de ipso... propinqua perditione vtcunque gemebant, ne... lendo, sed compatiendo, sed intercedendo, sed e... emendationem anhelando. Concupiscunt pla... patiendo, & orant indeficienter pro animab... linquentium, vt conuertantur à viis suis, &... fiant. Verum quid de ipsis angelicis spiritib... morem? Cum de ipso domino angelorum &... scriptum: Si quis peccauerit aduocatum ha... apud patrem iustum. Ipse est enim propitiat... peccatis nostris. Non pro nostris tantum, s... totius mundi. O immensa Dei bonitas, & ab vni... prædicanda redemptoris nostri benignitas. Pa... illi visum est pro salute hominum carnem sum... regrinari in seculo, variis tormentorum... cruciari, cruorem fundere, atque electoru... debitum moriendo exoluere. Superaddi... vt sedens in diuinitatis throno, eleuatus s... nem principatum, & potestatem, & sup... quod nominatur non solum in hoc seculo,... turo, ab hymnidicis angelorum choris glori... magnificatus nequaquam obliuiscatur nostri,... non perhorrescat miserias, enormia nostra no... net facinora, quin potius misereatur nostri, p... deprecetur pro nobis. Illi exceptas pro nobis co... cicatrices, flagella & conuicia, quatenus ex ho... tum reddat ad indulgendum flexibilem illum... per Prophetam inquit: Nolo mortem peccator... magis vt conuertatur & viuat. Maximum pro... venerandum est hoc cœleste spectaculum, pro... mirantur angeli, omnis beatorum spirituum la... conuentus, stupet cœlum, exultat terra, vniuer... que congratulatur turba iustorum, cum futuru... dicem suum sciunt esse intercessorem, patrem,... trem, amicum & sponsum. Ad illum igitur pecca... bus nobis confugiamus, ipsiúsque flagitemus aux... Sinum quippe suum expansum tenet, extensa bra... apertum latus, reseratum cœlum ad suscipien... nos. Redeamus, quæso, post voluptuosam vitam... profectionem longinquam, post distractum p... monium, post afflictionem inediæ ad patrem m... cordiarum, patrem vtique nostrum paratum ha... tem anulum fidei, internæ puritatis stolam pri...

[...]triamenta Euangelicæ prædicationis in affectibus [...]imæ, & ad celebrandum pro reditu noſtro ſolenne [...]uiuium ſaginatum vitulum repoſitum cuſtodien[...]. Tunc reuertentibus nobis inuidentibus dicturus [...]epulari, & gaudere oportet: quia hi mortui erant, [...] reuixerunt, perierant, & reperti ſunt.

LIBER SECVNDVS, DE SPIRITVALI ANIMAE reſurrectione, quæ per mediatorem Dei & hominum Chriſtū Ieſum fit, gratia ipſius multipliciter operante.

HVcuſque de ſpirituali interitu animæ, quamuis incultus ſermo percurrit, nunc autem fauente Deo qualiter in vnoquoque iuſtificato ſpiritualis reſurrectio fiat, diſſerendum eſt latius, quatenus opera Dei ma[...], quæ in viuificandis animabus aguntur, pro[...]a legentibus, ſpem veniæ delinquentibus ſub[...]iſtrent. Neque fas eſt quempiam de diuina bo[...]tate diffidere, cupientem maxime vias ſuas prauas corrigere, quum teſtante Dei filio mediatore noſtro, non pro iuſtis, ſed pro peccatoribus de cœlis ad ter[...] dignatus ſit ipſe deſcendere. Magni prorſus ſolatij, [...]umque conſequendæ ſalutis incitamentum eſt, [...] Dei in vnitate perſonæ naturam aſſumpſiſſe [...]anam, & ea pro hominibus geſsiſſe, quæ dictante [...]leto ſacra euangeliorum patefacit hiſtoria. Hu[...]quidem incarnationis myſterium inſinuat quàm [...]cum, quámque venerandum ſit opus ſpiritualis [...]urrectionis, quod non niſi per eundem dominum [...] & hominum mediatorem perficitur, ipſo per[...]ente, qui ait: Nemo venit ad patrem niſi per me. [...]gebat quippe ratio, ac diuinæ congruebat ſapien[...], vt per ipſum humanum reſtauraretur genus, per [...] conditum fuiſſe ſacra teſtantur eloquia. Sic
Pſal. [...] Deo patri inquit Propheta: Omnia in ſapientia
Ioan.1 [...]iſti. Ioannes quoque Euangeliſta ait: Omnia per ipſum (videlicet verbum) facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Nempe ſi omnia per verbum facta ſunt, etiam homo per ipſum factus eſt, atque reforma-
Gen.1 tus. Factus quidem eſt ab illo ſicut legitur: Formauit igitur Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in illum ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem. Reformatus verò per gratiam, ipſius ſuorúmque ſacramentorum virtutem poſt præuaricationem decreti, & auerſionem à Deo, per quam in anima ſubſecuta eſt mors, quæ profecto illam priuat, non ſuo eſſe, quum immortalis ſit, ſed gratia, ſed virtute, [...] vita ſpirituali videlicet, & ęterna. Non ab re igitur [...]xerim hanc ſpiritualem reſurrectionem, quæ ex iu[...]ficatione agitur impiorum eſſe venerandam, quo[...]am in cunctis operibus vniuerſi ſummum tenet fa[...]gium. Nam de vniuerſi creatione habes: In prin[...]cipio creauit Deus cœlum & terram, & dixit Deus, [...], & facta eſt lux, & cætera quæ in proprio fonte [...]tiſsime eluceſcunt. Obtemperauit itaque cœ[...] imperanti lucem ſuam diffundendo inferius. [...]perauit mare piſces, volatiliáque producendo [...]quis; iubente Deo germinauit terra herbam virentem, & afferentem germen iuxta genus ſuum, protulítque quadrupedia atque reptilia. Nihil ergo in his quæ condita ſunt, repertum eſt quod creatoris ſui reniteretur voluntati, dicente Propheta: Ipſe dixit & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt. Statuit ea in æternum & in ſeculum ſeculi, præceptum poſuit & non præteribit. Non autem ſic in iuſtificatione malorum, ob liberi arbitrij eiſdem poteſtatem indultam, per quam ipſe homo Deo poſſe repugnare cognoſcitur. Quoties (inquit ipſe dominus ad Hieruſalem) volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti? In libro quoque parabolarum ſui contemptoribus ſapientia loquitur dicens: Vocaui & renuiſtis, extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret. Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes neglexiſtis. Ego quoque in interitu veſtro ſuperridebo, quum quod timebatis aduenerit, quum irruerit ſuper vos repentina calamitas, & interitus velut tempeſtas ingruerit. Verum quamuis ad inſinuandum hominem Deo poſſe reſiſtere multis diuinorum eloquiorum valeat authoritatibus comprobari, id tamem vnuſquiſque ſufficienter experitur in ſe. Quis (oro) tanta ſanctitate eſt præditus, vt ſæpiſsime aſpirationi non renitatur internæ, aut torpore victus, aut propria affectione ſeductus. O quantis clamoribus introrſus, quantíſve exhortationibus ſacris excitatur peccator, antequam de morte, ſeu ſomno delictorum euigilet? Sed & vigil effectus ô quot blanditiis, quot rationibus, quot promiſsionibus, quot exemplis, quot pulſatur terroribus, ac flagellis, priuſquam peccandi voluntatem abiiciat, & ſyncero animo, atque deliberatione conſtanti, totus diuino mancipetur obſequio. Nec immerito, tot quippe funibus tenetur aſtrictus, quot ſceleribus prægrauatur, tantíſque ſpiritualibus compeditus eſt vinculis, quantis caducis rebus immoderato inhæret affectu. Captiuatur itaque conſuetudine delinquendi: retrahitur à ſenſualitate, quæ pœnitentiæ iugo colla ſubiicere recuſat: repellitur ſuaſionibus dæmonum, viſibilium detinetur amore: amicorum & affinium diſſuadetur blanditiis. Ex his ergo recte colligitur, excellentiorem atque incomparabiliter mirabiliorem eſſe animarum reſurrectionem, quàm corporum. Et (ſi fas eſt dicere) longe amplius pro ſalute hominum, quàm in cæterarum rerum procreatione, atque regimine diuinam laboraſſe potentiam. In creatione etenim rerum, dixit, & facta Pſal.32
ſunt, mandauit & creata ſunt. Quòd verò pro hominibus laborauerit Deus, ipſum per Prophetam audi: Laboraui, inquit, ſuſtinens. Hoc ſi ad naturam Eſa.1
diuinam referas, abſurdum eſt credere Deum quodammodo laboraſſe, cui per quendam ſapientem dicitur: Tu autem dominator virtutis, cum trãquillitate iudicas, & cum magna reuerentia diſponis nos: ſubeſt enim tibi cum volueris poſſe. Pſaltes quoque Pſal.113
ait: Omnia quæcunque voluit dominus fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyſsis. Si verò ad humanam reflectas naturam, quæ vnita verbo in Chriſto vna perſona eſt, & laboraſſe & ſuſtinuiſſe cognoſcitur. Laboraſſe vis audire? Ibat, inquit euangeliſta Ioannes, in ciuitatem Samariæ quæ dicitur Sichar Ioan.4
iuxta prædium, quod dedit Iacob Ioſeph filio ſuo: Erat autem ibi fons Iacob, Ieſus ergo fatigatus ex itinere ſedebat ſic ſuper fontem: quæ verò, aut quanta pertu

Marginal notes: Pſal.32 (at "reniteretur voluntati, dicente Propheta"); Luc.13 (at "gnoſcitur. Quoties"); Prouer.1 (at "pientia loquitur dicens")

pertulerit quis verbis explicet? Illata opprobria, crebra conuicia, illusiones multifariæ, durissima, verbera, excepta corona spinea, dilaniatum corpus, clauis pertosi pedes, confixæ manus in stipite, fellis potus, lancea apertum latus, & crucis erectum vexillum, qualia à peccatoribus, & pro peccatoribus rex noster sustinuerit, notificant. Ex difficultate igitur actionis, iustificationis altitudo pensanda est: ex difficultate igitur actionis gratiæ dono caritatis vehementia metienda. Verum quoniam vehementissima, & inscrutabilis est Dei clementia, caritas qua Deus homines diligit, & per quam resurrectio perficitur animarum, est ab his, qui ea effecti sunt digni beneficiis cæteris præferenda. Nam quemadmodum exanimato cadaueri nil prodest ornatus vestium, diuitiarum affluentia & numerositas filiorum: ita neque in peccatis defunctæ animæ valent naturales virtutes, acquisita scientia, seu aliquid eiusmodi. Quamobrem spiritualis resurrectio tanquam saluti omnimodo necessaria est à cunctis fidelibus appetenda, orationibus imploranda, sanctorum ac iustorum intercessionibus postulanda, ieiuniis, eleemosynis, ac piis operibus infatigabiliter quærenda: quæ tamen à Deo gratis datur, dicente Iacobo: Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descēdens à patre luminum. Sed nō vniformiter impertitur. Nam in spiritu per gratiā quidam suscitantur timore, aliqui flagellis, quidam luce, nonnulli diuini gustus debriati dulcedine. Qualiter autem singula operentur in sanctarum testimoniis scripturarum breuiter perstringamus. Nemo rectè intelligentium ambigat penè innumeros resuscitatos fuisse, atque quotidie ex metu mortis, seu ex timore gehennalium tormentorum, siue futuri iudicij suscitati ad vitam. Nam si temporalis supplicij metus immutat hominem, & conuertit ad dominum, sicut Niniuitarum probatur exemplo, quid aget æterni? Quis est qui vibrante lictore gladium, seu paratis variis generibus cruciatuum ad se dilaniandum, ad se totus non redeat, & vt euadere possit veniam non imploret? Quis, inquam, est, qui deficientibus corporis viribus, mortísque appropinquante hora, non pertimescat, & toto corde, vt ab inferni pœnis eripiatur, dominum non precetur? Maxima prorsus timoris est vis, præsertim damnationis perpetuæ quando videlicet permittente Deo humanum apprehendit affectum. Omnem siquidem interioris domus euertit pacem, præsentis seculi delectationem fugat, voluptuosæ carnis coercet stimulos, momentaneæ felicitatis blandimenta temperat, temporalémque dolorem ad sustinendum facit esse leuissimum, dummodo ex tolerantia ipsius præcauere possit æternum. Hoc de se Propheta indicauit dicens: Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat, vt requiescam in die tribulationis, & ascendam ad populum accinctum nostrū. Tantæ etenim formidinis est damnatorum cruciatus, vt nullatenus intelligentia naturalis aspicere queat, horret mens, turbatur sensus, viscera quatiuntur, quoties obiicitur animo. Quoniam supra naturam, præter vsum, contra votum, voluntatíque totum oppositum est, quod in inferno est, non potest suadere ratio, neque experientia mali, vt tormenta ipsa æquanimiter perferantur. Hinc blasphemiæ aduersus dominum, murmurium, iustitiæ odium, de beatorum felicitate liuor, mortis concupiscentia, fu-

Abac. 3

roris impetus, omnísque consolationis, ac pa… rentia, damnatorum animabus inesse noscuntu… dum quisque prudens secum tacitus cogitat, su… gemit, pertimescit, ne committatur eisdem. Q… vt non fiat, ab illicitis se abstinet, potius ta… more quàm amore. Verum quanquam ad be… uendum trahatur seruiliter, & si non peccati, g… tamen seruus & mortis efficitur filius, atque a… regno prorsus alienus, dicente domino: Ser… manet in domo in æternum. Quādiu igitur … tu temporalis supplicii, seu æterni seruiliter … filiorum Dei segregatus est sorte. At si abiecto… pro sui conditoris amore, siue pro adipiscen… lestibus bonis id faciat, quod prius egerat pro e… ne pœnarum, operante, & cooperante caritate, … patris efficitur filius, superníque sedibus dig… Huiusmodi mutationem dextera agit excelsi, qu… per formidinis incussionem gehennalium flam… rum aliquem de attrito contritum, de seruo filiu… de extraneo amicum facit, & de subiectione pec… misericorditer, ad spiritus vult prouehere libertate… Nam eousque ipsum metus concutit, quousque pr… prium agnoscat scelus, errata deploret, præt… iniquitates horreat, & interioris hospitij ma… tergat, semper amouendo à corde, atque ope… clinando, quicquid diuinæ legi nouit esse c… rium. Porrò vt in hoc bene viuendi studio per… meditatur iugiter corporis resolutionem, eg… animæ, tribunal iudicis, supplicia inferni, ve… scilicet conscientiæ, palpabiles tenebras, str… dentium, vltricem flammam, horridos aspe… monum, perpetuum carcerem, & sulphuris in… lem fœtorem. Meditatur, inquam, vniuers… dicij calamitatem, maximam conflagrationem … di, elementorum collisionem, aduentum iu… passionis suæ insignia, accusationes dæmonum … stificationes angelorum, conscientiarum propal… nem, atque dominum Iesum aduersus pec… sententiam promulgantem, & dicentem: Ite… cti in ignem æternum, qui paratus est dia… gelis eius. Beatus plane cui prærogatum … cordis ista interdum cogitare, quia à regno … non est. Nam quamuis terreatur, quanqua… midine ipsius interiora collidantur, tandem … operibus perseuerando reperturus est pace… niam quemadmodum oriente sole noctis ab… tenebræ, ita post purgationem mœroris supe… te caritate omnis seruilis eliminatur timor, & … humani vniuersa interiora clarescunt, exu… animus dum sperat per infusam gratiam posse … dere quod vrit in flammis, quod horret in ten… & quod inferni intolerabiliter sentitur in vinc… Deum ex hoc amabiliter laudat, & illi iuxta pos… tatem suam gratias exhibere non cessat. Tanto … spirituali lætatur tripudio, quanto prius timor… mœroris transfixus fuerat gladio. Experitur … quod de se Propheta meminit dicens: Secund… multitudinem dolorum meorum in corde meo … solationes tuæ lætificauerunt animam meam. T… profecto eorum est finis, quos miseratio diuin… correptionem metus de profunda delictorum … ligine, ad agnitionis suæ lucem atque de mortis … cibus spiritualem reducit ad vitam. Illos ad ho… percutit, vt saluet in seculum, & impræsentiarum … fo…

formet in melius. Hanc vicissitudinem caritatis, quam dominus in saluandis agit electis, Anna Samuelis mater expressit, dicens: Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit, suscitans de puluere egenum & de stercore eleuat pauperem, vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat. Huiusmodi timoris eruditione correcti, ô quàm salubria concipiunt desideria, consilia prouida, sanctos cogitatus, affectus pios, vota castissima. Ex quibus pariunt laudabilia opera virtutum, germina morum, fragrantissimos flores, & spiritus vberes fructus, de quibus Apostolus inquit: Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, mansuetudo, fides, spes, modestia, continentia, castitas. Vides quàm fœcundus sit huius sancti timoris domini conceptus, quámque fructuosus partus, per quem anima placens efficitur Deo, commendabilis proximo, vtilis sibi? In sui quippe exordio doloribus est admixtus, subnixus seruitute, perturbatis cogitationibus plenus, intentione obliquus, ac terræ proximus. At verò infundente se gratia paulatim liquescit, tanquam cera à facie ignis, & reddit hominem sibi, qui paulo antè iuris extiterat alieni. Quamobrem sanis admonitionibus assensum præbens erigitur ad vitam, qui perniciosi exactoris iugo grauissimo premebatur, atque prima resurrectionis ornatus stola, & sanctorum desideriorum fortitudine roboratus, per mandatorum Dei itinera grauiter incedit. Huius beatæ resurrectionis donum se Propheta percepisse commemorans ait: Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum. Nempe vt ex timore restringitur cor, & in semetipso corpore frigescit, æque ex caritatis pinguedine dilatatur & vritur, propter quod habilius efficitur ad currendum. Currit plane eo velocius, quo ardentius diligit, incedit simplicius, cœlestiáque perspicacius intuetur. Qui experimento ista cognoscit, quod habet teneat, percepta custodiat, anteriora prospiciat, & bene operando semper ad æterna festinet, vt perfectæ caritatis attingat ad brauium. Quæ caritas eorum, qui timoris vrgentur stimulis, & resurgunt in spiritu, rectus est finis. Quoniam in ipsa caritate, ac per ipsam omnium mandatorum perfectio continetur atque perficitur. Quemadmodum psaltes ait:
Psal.118 Omnis consummationis vidi finem latum mandatum tuum nimis. Meritò mandatum caritatis latum nimis esse perhibetur, quia cætera præcepta complectitur, amicos & inimicos diligit, propinquis, & extraneis beneficia impendit, ardua aggreditur, aduersa æquanimiter tolerat, seculi oblectamenta prudenti reluctatione contemnit. De hac latitudine caritatis inquit Apostolus: Caritas patiens est, benigna est: Caritas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit, quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet: Caritas nunquam excidit. Beatus igitur sicut Propheta cecinit, qui timet dominum, in mandatis eius volet nimis. Potens in terra erit semen eius, generatio rectorum benedicetur: gloria & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius manet in seculum seculi. Verum non minus illum beatum dixerim, qui à domino corripitur. Quoniam si patienter pertulerit, resurgere atque in filiorum Dei numero computari & ipse merebitur. Quis enim filius (inquit Apostolus) quem non corrigit pater? Corrigit planè, sed cum misericordia, & mensura. Cum misericordia, inquam, quoniam quos in filios recipit, illos per flagella ab eorum reatibus emendat, vt pater. Cum mensura verò ne supra virtutem grauati deficiant, vel contra sui conditoris iustitiam per intolerantiam murmurent. Propter hæc discipulos suos, Apostolus hortatus est dicens: Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Hinc satis recte colligitur quis filius, quísve adulter sit. Filius namque flagellis atteritur creberrimis, in tribulationibus variis eruditur, vt ad se redeat, à prauitatibus suis resipiscat, & delictorum obliqua itinera derelinquat, quæ deducunt ad interitum sempiternum. Adulter autem qui ab æternorum bonorum hæreditate repellendus est, aut à flagelli disciplina immunis existit, aut si percutitur per correctionem vitam à propriis facinoribus minime emendat. Vtrumque claret sanctarum testimoniis scripturarum. Fleuit dominus Iesus (sicut euangeliorum narrat historia) super Hierusalem, quæ florebat deliciis, diuitiis, & pace, & ait, Si cognouisses & tu, vtique fleuisses, & quidem in hac die, quæ ad pacem tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Lætabatur Hierusalem, & lætatur quisque peccator, cum illi ad vota prospera cuncta succedunt, ac temporali pace potitur. Atque vt bene agat intelligere omnino dissimulat, quoniam ignorat, seu animaduertere negligit, quæ calamitates in futuro illi infligédæ sint seculo: quas profecto si sciret fleret, vias suas corrigeret, ne cum pereuntibus pariter & ipse periret. Verum cum solum præsentia appetit, contemnítque considerare quanta qualiáve supplicia delinquentibus reseruentur in posterum mundanæ felicitatis debriatus dulcedine, se sperans diu in eo posse perseuerare, quod est veluti sine consilio, & absque prudentia, flagitiis indesinenter studet aggregare peccata. De huiusmodi inquit Propheta: In labore hominum non sunt, & cum impiis non flagellabuntur. Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate, & impietate sua. Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis. Quid (quæso) de diuite in inferni baratro demerso dicitur: Nisi quia affluebat temporalibus bonis, induebatur purpura & bysso, & quotidie epulabatur splendidè, & mendici Lazari misereri noluit? Nónne Salomon rex Israel, qui omni voluptati se dedit, nihílque carnalis illecebræ sibi ipsi negauit, ex abundantia terrenæ felicitatis corde subuersus, atque alienigenarum mulierum voluptuoso amore illectus, cultu relicto diuino, diis gentium sacrificia nefanda exoluit? Nihil sane infelicius felicitate peccantium, quibus tanquam desperatis ægrotis, quanquam contrarium & morbo incongruum, nil negatur quod libeat. Cæterum & nullum tam euidens perpetuæ damnationis indicium est, quàm continuis transitoriæ prosperitatis pollere successibus, per quos homo in hac miseriarum valle finem suum instituit, nolens veluti peregrinus, & aduena, sed in hoc mundo cupiens conuersari vt ciuis. Hinc laboriosis seculi istius negotiis, lenociniis corporis, edacitatibus

Heb.12

Luc.19

Psal.72

ventris, obscœnis impudicitiis, fallacibus honoribus, puerilibus iocis, cæterísque operibus carnis ardenter tendens, angelorum consortio, spiritualibus donis, ac naturali excellentia se facit indignum, dicente Psal.48 Propheta: Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. An non iumentis ratione carentibus esse censendus est similis quisquis incommutabili spreto bono incontinenter degens commutabile quærit, atque proprio conditore neglecto, creaturis inordinato conglutinatur affectu? Huiusmodi quoniam concupiscentiarum fere innumerabilium irretiti sunt funibus, difficilius conuertuntur ad dominum, quàm ij qui diris flagellati verberibus nullum sceleribus suis finem imponunt. Vtrorumque tamen (nisi resipuerint) propera noscitur esse perditio. Nam quemadmodum quicunque prosperitatibus abundant, & variis charismatibus decorantur scientes, quod ex perceptione munerum debitorum etiam accrescit cumulus, lagitori suo infatigabiliter obtemperare coguntur: ita ex temporalis perpessione flagelli, vt æternum valeat euitare supplicium, quisque ad coercenda delicta præterita debet esse solicitus. Porrò præsentium calamitatum afflictio futurarum gerit imaginem, quæ tanto formidolosius, tantóque prudentius præcauendæ sunt, quanto acerbiores, diuturniores atque intolerabiliores existunt. Hæ etenim quanquam ex originalis pœna peccati cæterorúmque purgatione delictorum iustissime sint inflictæ mortalibus, sua tamen experientia erudiunt obhorrere perpetua. Nemo igitur in impatientiam proruat, dum patitur, neque fatigetur, cum à Deo corripitur, quoniam punitur citra condignum, tametsi incommoda multa sustineat. Aequa discretionis lance, & in statera iustitiæ appendat, hinc ærumnas, quas perfert, inde delicta quæ fecit, & luce clarius agnoscet misericordiam in se affluentissime superare iudicium. Poterit prorsus ex hoc commoueri ad tolerantiam mali, atque ad meritum discet extorquere virtutis, quod ad supplicium sceleris sibi intelliget esse inflictum. Maxima planè diuinæ pietatis miseratio est, dum quoquo modo à Deo fidelis quisque percutitur: si iustus est, iustificatur adhuc: si peccatorum fœdatur sordibus, tribulationis conflatur in igne, quatenus animæ resoluta rubigine cœlestis regis conspectibus purgatus appareat. Soli ergo illi merito plangendi sunt tanquam mortui, qui nec terrentur minis, neque verberibus emendantur, de Psal.34 quibus per Prophetam dicit dominus: Percussi eos, & non doluerunt, attriui illos, nec compuncti sunt. Nam quos præsentia flagella non corrigunt, vltrix flamma æterni comburet incendij. O quantos quotidie vltio diuina flagellatos & impœnitentes damnat. O quot ex disciplina patris rebelliores & deteriores fiunt, dum quod illis datur ad conuersionis adiutorium, sibi per intolerantiam letale conuertunt in poculum: De talibus per Prophetam dicitur: Vah Eccl.2 iis qui perdiderunt sustinentiam. Plane illi sustinentiam perdidisse dicendi sunt, qui nulla fortitudinis virtute suffulti, flagellantur, & murmurant, quibúsve manet æternum incendium, quia iniustè iustissimum Dei iudicium minime calumniari verentur, ignorantes quicunque per temporalem correptionem non emendantur, duplicibus vestientur pœna, videlicet transitoria, & æterna. Sic namque Propheta perhibet dicens: Duplici contritione contere eos domine Deus noster. Verum quid miserabilius quàm impræsentiarum æternę damnationis inchoare supplicia, & beatæ vitæ nullam expectare mercedem? Hinc aperte colligitur quantum patientiæ virtus prosit, per quam animæ fidelium custodiuntur, ne aduersus suum murmurent conditorem. Constat itaque (iuxta Domini sententiam) iustus quisque patientia animam suam possidet, quoniam sui iuris est, quamdiu patiens est, qui profecto ab arce mentis cum per intolerantiam corruit, iuris efficitur alieni, Domino attestante, qui ait: Qui facit peccatum seruus est peccati. Qui autem alterius est seruus, suus prorsus esse non potest. At verò quicunque suus non est, non seipsum possidet, sed possidetur, trahitur, captiuatur, vænundatur, occiditur. Quamobrem quicunque animam suam possidere desiderat, patientiæ virtutem inconcussam teneat, & contra Deum omnem murmurij commotionem à corde suo diuellat. Non quid patitur, sed à quo & propter quid patitur diligenter examinet. Nullus profecto percutitur, nisi volente Deo, seu permittente: nempe si voluntate punit, purgat, sanat, viuificat: verum si permittit, hoc agit iustè, quamuis occultè. Quis (quæso) diuina audeat damnare iudicia, quæ tametsi perscrutari non liceat, venerari tamen debent, quoniam æquissima sunt, dicente Propheta: Iudicia domini vera iustificata in semetipsa. Iustificantur quidem in semetipsis quanquam nos minime ipsorum profunditatem penetrare sufficimus. Vis nosse quòd si permittente Deo flagellaris, id Deus tuis exigentibus culpis iudicio iusto irreprehensibiliter facit? Prophetam audi: Omnia, inquit, quæcunque fecisti nobis, in vero iudicio fecisti, quia peccauimus tibi, & mandatis tuis non obediuimus. Nunquid redarguendus est iudex, qui latronum & homicidarum punit scelera? Nónne magis foret increpandus, si impunita desereret? Laudamus ciuiles leges, decreta imperialia & humana [illegible] cia, quæ condignam malefactoribus retributionem iubent impendi, & iustitiæ Dei detrahimus, [illegible] que damnamus, si nos delinquentes insequitur, [illegible] stris non parcit flagitiis. Quódque deterius est, [illegible] sæpe quod in altero æquissimum esse fatemur, [illegible] impatientiam reprehendimus, si perficiatur in nobis. Sic fatui sunt filij hominum iudicantes non recte [illegible] centes malum bonum, & bonum malum, ponentesque tenebras lucem, & lucem tenebras, dum nó quod iustum est, sed quod illis placet commendant, quod displicet damnant. Non autem ita agunt, qui recti sunt corde, & in quibus Dei sapientia habitat: detestantur quidem scelera, & quicquid diuinæ aduersatur iustitiæ cum non minus prospiciant in se quàm in aliis, imò frequenter per amplius in se. Iustus (inquit scriptura) in principio accusator est sui. Verum quantum iustitia hæc Deo placeat, quantúmque iuitinæ [illegible] confitentem, propheta de se testatus est dicens: Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sane qui in spiritu humilitatis se peccatorem cognoscit, non se fallit, non se occultat, non se excusat, non se iustificat, sed proprium confitetur delictum, cordis sui latebras ipse perscrutatur in se, & palàm per confessionem facit, quod deforme videt intus, & diui[illegible] le[illegible]

legi agnoscit esse contrarium quatenus suorum valeat percipere indulgentiam criminum, quæ iustificatis magis, magísque iustificandis debetur humilibus. Porrò huiusmodi, quoniam suæ infirmitatis est conscius aduersus Deum, cum percutitur, minime se turbare audet, iustitiæ conuictus iudicio, qua gratis effectus est iustus. Cæterum nec dum iustificatus quisque peccator facile per impatientiam proruit, & iustæ iudicantis Dei sententiæ derogat, si pro sceleribus flagellatur, proclamans se iniustè damnari. Cæcitatem quippe iniustitiæ suæ, eo maiorem esse manifestat, quo verberibus se minus fatetur dignum. Equidem si flagellati cuiuspiam iusta censenda esset querimonia, illius tantum foret arbitranda, qui nullum prorsus commisit delictum. At verò quis tam temerarius, & tam cæcus est, vt audeat dicere, nullum se habere peccatum? Hoc qui asseuerare præsumit, Ioannem apostolum audiat dicentem: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Propheta quoque inquit: Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Porrò si absque contagione delicti, cursum huius peregrinationis complere possemus, superuacue docuisset Dominus nos orare, & dicere: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Denique quis Dauid Propheta sanctior? aut beato Iob mundior? Nam Propheta ait: Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam, amplius laua me domine ab iniquitate mea, & à delicto meo munda me: quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccaui & malum coram te feci. Sanctus verò Iob inquit: Quid faciam tibi ô custos hominum? quare me posuisti contrarium tibi, & factus sum mihimet ipsi grauis? cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam? Paulus quoque dicit: Christus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Vera igitur est illa sententia, quæ ait: Omnes quidem peccauerunt, & egent gratia Dei. Si peccauerunt omnes, nullus euadere potest iustitiam Dei peccata punientis. Insipienter itaque agit quisquis de diuina percussione turbatur. Nec valet esse iustus, qui iustitiæ aduersatur. Præterea merendi non solum facultatem amittit, verum etiam grauior illi præsens efficitur pœna, & æternum (nisi resipuerit) minime poterit deuitare incendium. Nullus proinde flagellis eruditus cordis sui calcaneum contra Deum eleuare præsumat, sed magis humiliter toleret, & gratias agat, guaudeátque se in filiorum numero computari, qui frequentissimis tribulationibus fatigantur. Flagellantur, inquam, filij iustificati quandoque, vt adeptas virtutes exerceant, quæ pugnandi desuetudine decrescere consueuerunt, interdum vt ex verberibus promptiores fiant, torporémque abiiciant, qui in prosperitatis nutriuntur abundantia. Corripiuntur insuper, sed non in furore, vt de commissis sceleribus satisfaciant patiendo, vtque illis delinquendi tollatur occasio. Verum qui necdum per gratiam iustificati sunt, ideò variis tribulationibus feriuntur, quatenus ad se redeant, proprias culpas agnoscant, defleant & relinquant. O quantos nouimus abundasse diuitiis, & earum occasione in maximum mentis decidisse tumorem, ac horrenda perpetrasse flagitia, qui Domino disponente pauperes effecti, facti sunt humiles? O quot reprehensibiliter, & damnabiliter, sine pudore degentes, post perpessionem disciplinæ, sanctæ conuersationis facti sunt speculum? Incedebat Saulus tanquam leo rugiens, spirans minarum & cædis in discipulos Christi, vt si quos Christianæ religionis reperisset viros ac mulieres ipsos perduceret in Hierusalem. Iste dum animo nocendi pergeret circunfusus lumine, terræ prostratus, cæcitate percussus, atque correctus inquit: Domine quid me vis facere? Vides quantum illi profuerunt verbera? meruit gratiam, recepit lumen, repletus est sapientia, factus est prædicator, qui paulo antè extiterat persecutor. Consueta sæpissime ad conuersionem, resurrectionémque animarum ars Dei est flagellis multifariis delinquentes percutere, rationabilis quidem, minime verò necessaria. Quis enim est qui diuinæ valeat resistere potestati? Nihil ex necessitate operatur Deus, cui subest omnia posse cum vult. In sapientia sapienter vniuersa disponit: nam si folium arboris absque Dei nutu non cadit, fiétne conuersio hominum, præsertim cum ipsa gratuita sit, & ab ineffabili venerandáque illius prædestinatione proueniat? Quos enim prædestinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, illos & iustificauit: si prædestinauit, hoc non egit in tempore, sed ante mundi constitutionem, neque ex operibus, sed per meram suam misericordiam, quemadmodum Apostolus: Non ex operibus (inquit) iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Prædestinauit, inquam, sine vllo medio, non autem sic iustificauit, siue viuificauit. Multifarie autem quamuis id agere consueuerit Deus qualiter animam mortuam per flagella iustificet, viuificétque exigente materia succinctus sermo percurrat. Quem enim diligit Deus corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit, nunc in terrenis facultatibus, quandoque in carorum extinctione, in corporum verò infirmitate sæpissime. O quàm salubre animæ medicamentum est inopia temporalium rerum cum patientia? Quis explicare sufficit, quanta ex diuitiarum abundantia perpetrentur flagitia? Qui volunt (inquit Apostolus) diuites fieri, incidunt in tentationes, & in laqueum diaboli, & in desideria carnis, quæ demergunt animam in interitum sempiternum. Si diuitiarum cupido in tentationes, & diaboli impellit laqueos, quid facient habitæ? Ipsas vt plurimum si expendantur, comitantur apparatus voluptuosus conuiuiorum, histrionum ioculatorúmque concursus, impudicitiæ, ornatus superfluus indumentorum, fastus inanis gloriæ, mentis elatio, & alia multa quibus carent, qui ad sufficientiam tantum diuitias possident. Verum si tenaciter cumulentur, secum habent diffidentiã diuinæ prouidentiæ, insatiabilem aggregandi cupiditatem, timorẽ anxiũ depauperandi, necessariorũ ad victum parsimoniam, impietatẽ erga inopes, rapinas, fraudésque, amorẽ seculi, resolutionis corporis odiũ, in hac vita perseuerantẽ, cordis affectum dicente domino: Vbi est thesaurus tuus, ibi est cor tuũ. Porrò cupidus, seruus efficitur diuitiarum, idolorum cultor, contemptor sui, atque futuræ beati

Marginal citations: 1. Ioan. 1 (?) · Psal. (?) · Matt. 6 · Psal. 50 (?) · Iob 7 (?) · 1. Tim. 1 · Rom. 3 · Act. 9 · Rom. 8 · Tit. 3 · Heb. 12 · 1. Tim. 6 · Matt. 6

beatitudinis prorsus ignarus: hanc si agnosceret vtiq; contemperaret, sibique in illa per eleemosynarum erogationem thesaurizaret thesaurum, quem nec demolitur tinea, nec rubigo consumit, neque fures effodiunt vel prædantur. Vænalis quippe est illa beatitudo cœlestis, & tanti valet, quantum quis potest expendere. Hanc per egenorum susceptionem sibi vendicauit Abraham, Iob per miserorum compaßionem, Tobias per defunctorum exequias, Zachæus per distributionem dimidij bonorum suorum: vidua duobus minutis, alij verò pro calice aquæ frigidæ, & euangelici viri omnia tribuendo. Sicque (vt dictum est) tanti valet quantum quisque cum syncaeritate mentis pro amore diuinitatis impertitur pauperibus. Sane his omnibus beatiores æstimandi sunt pauperes spiritu, qui cum nihil habeant, poßident vniuersa. Nam à solicitudinibus effecti liberi, alacri animo, ac fide non ficta expeditis greßibus ad perfectionis nituntur euolare fastigium, quo mediante sublimiorem cæteris in illa cœlesti patria gloriæ adipiscantur gradum. Nempe si humilitas copulata sit commendabilis est ista cupido cœlestium, imprædabiliúmq; diuitiarum, quas non humanæ negociationis solicitudo anxia, sed virtutum sibi acquirit studiosa perfectio, quæ omnem terrenarum facultatum damnat affectum, veluti sibi reprehensibiliter aduersantem. His proculdubio caducis diuitiis facile inclinatur humana cupiditas, tanquam quotidiano victui omnino necessariis. Cæterum cum diuini timoris careat fræno, cum maximo animæ dispendio, ac Dei offensa illis abundare concupiscit homo, cum quibus post paululum in immane præcipitium labitur, vel inuitus. Hac quippe de causa totis viribus laudandus est Deus, atque de salute propria cõcipienda est spes, cum ab amatoribus mundi temporales auferuntur diuitiæ: quoniam onus tunc permaximum & delictorum perurgens abiicitur materia, efficitúrque homo hæres Dei & cohęres Christi, dummodo diuinæ voluntati se sponte subiiciat. Fit autem superna opitulante clementia, interuenientéque voluntatis consensu, vt rerũ carentia, quæ prius credebatur esse onerosa, fiat læta, atque iocunda, dum ad capessenda cœlestia erigitur mens, latentémque gratulatur reperisse thesaurum. Viridica in hac mutatione apostoli probatur esse sententia, de qua dicitur:
Heb. 12 Quod omnis disciplina in præsenti quidem non videtur esse gaudij, sed mœroris, postea autem exercitatis per eam pacatißimum fructum reddit iustitiæ. Hoc sanè in amißione temporalium rerum, hoc iugiter experitur in subtractione carorum, quod non sine veneranda Dei prouidentia geritur, & potißime in his, qui saluandi sunt, atque de spirituali interitu ad vitam animæ reparandi. Nam quemadmodum qui compediti sunt, vt quò illis libuerit, gradiendi habeãt facultatem necesse est, quatenus à vinculis absoluantur: ita & ab immoderato sunt retrahendi affectu quicunque ad Dominum rectis greßibus appropinquare peroptant. Quis nesciat amorem parentum, & potißime filiorum maximum impedimentum esse Deo seruire cupientibus? O quàm innumeros natorum affectus in profundum demersit abyßi? Extitere penè supra numerum arenæ maris. Videmúsque quotidie plurimos adeò amentes, & carnali inebriatos amore, vt deliberato animi consensu, potius damnari eligant, quàm filios suos post se in egestate relinquere. Huiusmodi scelesti homines æquè perniciose liberos suos diligunt sicut & se: qui enim sibi nequam est, cui... nus esse poterit? Sibiipsi illi nequam esse censen... qui Dei gratia, & regno cœlorum sponte se priu... Non autem valet seipsum diligere, qui Deo seu... priæ saluti præponit quicquam. Nam clamat lex, quia sacra imperant, creaturæ vniuersæ testantu... innata hominis ratio suadet, Deum super omnia diligendum. Verumne ob amorem cuiuscunque negligendum est animæ bonum? Prorsus minim... Quid (inquit Dominus) prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Nihil rationabili anima preciosius, nihílque poßidendum est carius, quæ Dei est ornata imagine, Christi redempta sanguine, atque sanctorum angelorum felicitate ditanda. Hanc quisquis semel amiserit vlterius recuperare non valet, etiam ex ipsa omnium intercesione sanctorum. Quamobrem imprudẽtißimi omnino censendi sunt, qui plus formidant corporalem natorum penuriam, quàm æternum suæ animæ cruciatum. O si sapere possent, quàm intolerabilis, quámve vehemens sit, vtique resipiscerent, & affectionis suæ intentionem reformarent obliquam. Relinquunt (prohdolor) his diuitias suas, qui vix ab inferis illos gutta aquæ ad superos ... uocarent. Hæc clarent ex suffragiis, quæ pro defunctis fiunt. Verum iusto id agitur Dei iudicio, vt ... obliuioni tradatur à propinquis & liberis, qui ... rum inordinatum amorem non erubuit perpetrare flagitia, exercere rapinas, fraudes facere, expoliare egenos, illicita tractare commercia, miseriis inopum pietatis viscera claudere, atque per fas & nefas aggregare pecunias. Merito igitur post mortem in angustiis constitutus, ille ab hominum memoria tollitur qui Deum male viuendo contempsit, plus ... amauit, quàm spiritum, atque munerum ... neglecto, munus ipsum toto corde dilexit. ... quippe Dei est propagatio prolis, filiorum ... mitas, prosperitas amicorum, necnon carnis ... ra progenies. Insipienter prorsus agit quisquis ... rum affectum præfert Deo, qui gratis eos tribuit, ... létque nullo sibi resistente illos ab hac luce ... re. Cæterum claret perspicue quod maximum ... viuendi infert impedimentum propinquorum ... nalis affectio, quam ipse Dei & hominum mediator modificare voluit dicens: Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus. Sane huiusmodi affectionis antidotum saluberrimum corporalis mors esse probatur, quæ inordinate amantes temporaliter punit. Voluptuosi amoris dissoluit ... dera, atque carnis amoto velamine, rationalem spiritum Dei visione efficit dignum. Quamobrem ... lus aduersus Dei sapientiam quoties per carnis ... lutionem carorum suorum priuatur præsentia, murmurare præsumat, neque quod ignorat arguere ... deat, quin potius acceptum pignorum amicorúmque depositum humiliter reddat, discátque cordis ... fectum colligere, & illum tota animi intentione diligere, qui mori non potest cũ ipse sit vita. Ridiculum profecto est, vt quis rem qualemcunque votis om... bus amplectendo retinere conetur, quam per mo... ta singula amittere valet. Nempe diligendi sunt ... pinqui, & liberi tanquam res alienæ, non prop...

Ne forte ſi repetantur, mens abundantiori abſorbeatur mœſtitia, per quam Deo poſsit diſplicere qui petit. Meminerit quiſque orbatus liberis, ac terrena nudatus ſubſtantia, ſancti illius, qui audita direptione omnium facultatum ſuarum, atque decem filiorum extinctione cognita, tonſo capite, conſciſſa veſte, mente immobili, & cordis ſeruata innocentia, in terram corruit dicens: Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum. Porrò huius conſtantiſsimi vir verba hi abſque reprehenſione vlla proferre queunt, qui in omni cuiuſcunque tribulationis euentu cuncta diuinæ nouerunt venerari iudicia, & ſuorum conſcij delictorum minus quam quod merētur, ſe pro ſceleribus verberatos eſſe fatentur, atque ſub paterna correctione humiliores facti, ex his quæ tolerant, agnoſcūt quam fallax ſit mundus, quàm vana ſpes hominum, quàm multiplices improuiſi caſus, quàm breuis temporalis conſolatio, & quàm pernicioſa, niſi prudentiſsime regatur, ſit pręſens proſperitas. Vidéſne quàm fructuoſa ſit tribulationum vexatio, quę æquo animo aduerſa patientibus tam præclarum tribuit intellectum, ſuimétque contemptum? Hinc eſt quòd excitati per eam non ſolum damna rerum interitúmque affinium magnanimitate ſuſtinent: verum etiam proprij corporis cruciatū alacri animo perferre noſcuntur. Tolerabilior quippe eſt terrenarum amiſsio facultatum morte liberorum: at verò propriæ carnis cruciatus præcellit vtrumque. Pellem pro pelle, & omnia quæ poſsidet (ſicut ſcriptum eſt) dabit homo pro anima ſua, id eſt pro corpore ſuo. Quid (quæſo) proſunt homini opes congregatæ, multiplicatáque progenies, ſi doloribus afflictus his frui nequeat? De nullo valet exteriori bono quod poſsidet, ſolatium capere qui pœnaliter viuit. Nam qui ſibiipſi oneroſus eſt, cui poteſt eſſe benignus? Cæterum cuius vita laborioſa eſt, de quorum poterit felicitate gaudere? Recuperari poſſunt diuitiæ perditæ, obliuioni traditur ſubtractio propinquorum, nunquam verò actualis languor corpus attenuans. Cęterorum facile obliuiſcitur præterquam ſui quiſquis infirmitate depreſſus iacet. Optimum medicamentum ad ſaluandum animas ægritudo corporis eſſe comprobatur. Nempe innumera aufert incitamenta peccandi, delinquenti ſuimet cognitionem præbet, errantem mentem ad ſenſum reuocat, cor prius inſenſibile deuotum facit, dum Deum iugiter interpellare compellit. Maxima denique ſalus ægritudo eſt corporis, quæ compungit animum, ſuperbiendi tollit affectum, impudicitiæ extinguit ardorem, cupiditatis ſitim temperat, appetitum edacitatis frænat, litium contradictiones amouet, liuoris conſumit rubiginem, atque ſeculi iſtius interdicit amorem. Nullum iſto acceptabilius eſt ſacrificiū, ſi tamen patiendi deſiderio concremetur. Facile largitur omnia, qui ſeipſum offerre non renuit. Diſce igitur qui infirmaris in corpore, in doloribus gratias agere, quatenus virtus animæ perficiatur, accreſcat futuris ſpes, augeantur merita, & ſpiritualis gratia in te locupletior fiat. Diſce, inquam, quantum Deo culpa diſpliceat, quantúmque noceat delinquenti. Ex his etiam quæ pateris, erudiri poteris de futuris, quæ nullo fine clauduntur. Noli (quæſo) abiicere diſciplinam Domini, neque fatigeris cum ab eo corriperis. Si ferrum es, infirmitatis coniectus in ignem, vitiorum amittes ſcoriam: ſi argentum es, variis doloribus examinatus ſplendidior eris: ſi verò aurum, poſt purgationem virtutum decoraberis gemmis. Ne contriſteris, cum multifario languore torqueris, ſed potius gaude ſciens neminem adultum, abſque tribulationum incommodis ad perfectionis alta poſſe conſcendere. Intuere Chriſtum in cruce pendentem, irriſum, blaſphematum, felle potatum, vt in paſsionis ipſius conſideratione tuum valeas linire dolorem. Tecum ſimiliter martyrum tormenta reuolue, eculeos, verbera, ignem, vngulas, carceres, exilia, quatenus in comparatione eorum parua agnoſcas eſſe quæ pateris. Demum ſi potes diuina flagella humiliter ſuſtinentibus promiſſam in cœlo contemplare mercedem, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, quæ nec in cor hominis aſcendit. Quamobrem ſi à carnificibus dilanietur corpus, attrectetur verberibus, ardentibus, facibus comburatur, conſpergatur vlceribus, exaretur, excorietur, ſuſpendatur, transfigatur, perimatúrque, nec ſic huiuſmodi cruciatus condigni erunt ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Cæterum ſi ob nimietatem infirmitatis præ doloribus contrahantur nerui, debilitentur greſſus, viſus hebetetur, obturetur auditus, omnéque corpus à planta pedis vſque ad verticem capitis repleatur vulneribus, verméſque ſcateant, cunctíſque languoribus fatigetur, tolerabilia ſunt, propter ſupereminentem felicitatem, quæ iuſtis in futura reſurrectione promittitur. Quoniam perennis eſt gloria, & momentaneus dolor. De quo videlicet dolore momentaneo Apoſtolus inquit: *2.Cor.4* Quod enim momentaneum eſt, & leue tribulationis noſtræ in ſublime pondus gloriæ operatur in nobis contemplantibus nobis, quæ non videntur, non quæ videntur. Quoniam quæ videntur, temporalia ſunt. Quæ verò non videntur, æterna. Lætemur igitur quoties per amiſsionem tranſeuntium & periturarum rerum, ſeu per defectionem carorum, ſiue per temporales languores, manus Domini erudit nos: ſcientes quod non odij, vel deſtitutionis, ſed præcipuæ dilectionis indicium eſt. Præſertim cum poſt correctionem vitæ ſequitur immutatio. *Deut.32* Ego (ait Dominus per Prophetam) occidam & viuere faciam, percutiam & ego ſanabo. Pius námque pater de emendatione noſtri, ſolicitus, nunc peccandi occaſiones amouet, nunc per flagellorum irrogationem facinora perpetrata detergit, quatenus expeditius regni illius mereamur eſſe conſortes. Agit quippe per tribulationes, quod ſponte agere deberet quiſque fidelis. O quam acceptabilis, quantúmque cum veneratione excipienda eſt iſta correptio, quæ humiliter exhibet amicum Deo, & gratia mediante reſtituit animæ vitam, quam letalis abſtulerat culpa. At verò cum proficuæ ſint infirmitates & damna, ac ex eorum effectibus reddant tolerantem ſibiipſi emendatum, atque compunctum, atque per eaſdem diuina clementia gratia ſua & ſpirituali vita quotidie efficiat dignos, non tamen iſto ſemper remedio ad bene viuendū ſuorum trahit animas electorum. Nam quemadmodum multis terrenis curis, ac carnis voluptatibus intendentes per internam vocationem mediante flagello de mortis faucibus Dominus reducit ad vitam: ita quàm plurimos, qui cor non habent elatum, veritatis ſuę ſplendore irradians ex gehennæ filiis regni ſui gratia cooperante facit eſſe hæredes. Bona plane Domini diſcipli-

na

na est, quæ delinquentium emendat errata, sed melior est diuina lex gratificantis gratiæ comitata calore, quæ pristinæ ignorantię de notitia Dei repellit caliginem. Illa cum dolore, hæc cum admiratione gaudio copulata percipitur. Vtraque tamen donum est Dei, sed istud diuinæ lucis præstantius. Quoniam efficacius impellit ad Deum, rationabilius allicit, nutrit amplius, & dulcius meditando reuoluitur. Lumen *Psal.118* hoc sibi à Domino tribui Propheta poscebat, quum diceret: Intelectum da mihi & viuam. Illud se accepisse *Gal.1* Apostolus fatebatur inquiens: Quum autem placuit ei qui me segregauit ex vtero matris, & vocauit per gratiam suam, vt reuelaret in me filium suum, continuo non acquieui carni & sanguini. Equidem cuiuscunque illud excipientis eo celerior est conuersio, quo gratiæ huius lumen est clarius, ac delectabile, sicut legitur est lumen oculis, & rationali spiritui fulgentissimæ veritatis agnitio. Est quippe istius veritatis vespertina, est matutina, & est meridiana lux, quam ipsa sapientia Dei patris, quæ candor est lucis æternæ, speculum sine macula, & splendor diuinæ maiestatis, prædestinatorum, & iustificandorum infundit mentibus, quatenus perspecta ipsa veritate euigilent, ac resurgant. Hæc enim spiritualis lux non vniformiter mentes illustrat, tametsi ab vnico æternæ claritatis fonte emanare noscatur. Quidam namque quamuis pauci sint in suæ conuersionis exordio meridianæ, plerique matutinæ, nulli verò vespertinæ lucis irradiantur splendore, per quem lucis efficiuntur filij, & in Domino lux, atque delictorum opacas perhorrescunt tenebras, ipso eos præcedente, ac comitante iustitiæ sole, qui claritatis suæ præsentia omnem spiritualis noctis fugat nebulam. Porrò illam vespertinam lucem esse nuncupauerim, quæ mundanæ fallaciæ, & temporalis illecebræ cognitionem tribuit atque contemptum. Hac proculdubio omnes priuati sunt, qui ecclesiasticæ secularis dignitatis honores ambiunt. Et quotquot in explendis voluptatibus carnis, siue in aggregandis diuitiis inardescunt cæci sunt isti, & in tenebris ambulant, ac veluti irrationabilia iumẽta malarum cupiditatum cathenis, atque inueteratæ consuetudinis funibus irretiri trahũtur. Talium adeò multiplicatus est numerus, vt paucissimi in comparatione eorum reperiantur, qui spirituali libertate ducantur. Pertracta (quæso) tecum ô homo, & diligenter mortalium intuere studia, & verum esse intelliges quod dicitur. Difficillimè diebus nostris inuenies, quem non delectent humani fauores, & aliis imperandi potestas. Omnes penè præesse cupiunt, propter quod humanis potius quàm diuinis formidãt displicere conspectibus. Quærunt homines placere *Gal.1* hominibus, non considerantes Apostolum dicentem: Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus *Psal.52* non essem. Et prophetam quoque qui ait: Dominus dissipauit ossa eorum, qui hominibus placent. Ille profectò seruus hominum comprobatur, qui fauores hominum cõcupiscit, & ab ore illorum testimonium quærit. Huiusmodi domus impulsa facile collabitur, quoniam caret fundamento petræ, quæ ædificandorum ædificiorum spiritualium stabilimentum est o- *Eph.2* ptimum. De quo Apostolus ait: Ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in spiritu sancto. Et Dominus per Prophetam: Ecce ego po[...] in Sion lapidem angularem summum, electum, [...]ciosum. Propterea Apostolus Petrus fideles hort[...] dicens: Vos tanquam lapides viui superædificam[...] domos spirituales. Sanè qui super hanc ædificant [...]tram, quæ Christus est, impulsi tentationum tur[...]bus, persecutionum inundationibus agitati, pr[...] euerti non possunt. Ab hominibus quoque n[...] habere mercedem, quæ temporalis est, inanis, [...] odibilis, & perniciosa. Quam qui desiderant m[...] arbitrandi sunt cæci, dum ad horam exultantes [...]mine inextinguibilium lampadarum veræ lucis [...]ciunt radios. More quippe virginum fatuarum [...]dibus hominum, quas amauere consili, sine oleo o[...]uiam procedere sponso, atque nuptialis conuiuij [...]mum pulsare, vt sibi aperiatur minime erubescunt. Maximę profecto dementiæ argumentum est in transitoriis quempiam honoribus delectari, & credere frui posse cœlestibus. Nam momentaneus honor & laus mortalium, superborum est merces, gloria verò sempiterna humilium. Non enim præesse, sed subesse humiles concupiscunt. Humiles autem illos appe[...]lauerim, qui sibiipsis vilescunt se cæteris inferiores [ar]bitrantes, honorem primatus voluntarie fugi[...] Quomodo aliena onera præsidendo desiderat[...] ferre, qui supra modum propriis grauati, gem[...] Aspernantur equidem veri humiles omne quo[d] altum, quod honorabile, quod decorum, quod la[u]dis, quod excellentiæ, quod transitoriæ opinionis [...] valétque humanum mulcere affectum, quoniam [di]uinis se intelligunt semper astare obtutibus, qui[bus] etiam antequam fiant nota sunt omnia. Meritò pr[o]inde illis debentur æterna, qui temporalia calcant, eligúntque in hac peregrinatione magis esse abiecti & inopes, quàm habitare in tabernaculis peccato[rum], ac eorum dignitatum sublimari fastigiis, [...] non terrenis pariter locupletari diuitiis. De[...] quidem prudenter ad tempus ea, quæ cum [...] transeunt, vt gloriam, illásque obtinere que[...]tias, de quibus in Psalmis legitur: Gloria & [...] in domo eius, & iustitia eius manet in seculum [...] Hæc profectò, quemadmodum mentis oculo[...]dem cernunt, ita corde concupiscunt, ac votis [om]nibus possidere contendunt. Nam superuacue [...] spiritualia & æterna appeterent, nisi visibilia & [...]tura despicerent. Bonum lucrum, & beata est [...] commutatio, recondere in sinu pauperum terren[as] opes, ipsásque postmodum centuplicatas, & in gazo[]phylacio reperire cœlesti, vbi minime rubigo co[n]sumit, latrones non rapiunt, neque illas possidentem vllus amittendi conturbat metus. O felix paupertas, voluntarie pro diuinitatis amore suscepta, quàm lo[...]cuples, quàm læta, quàm iucunda es, quamque se[cu]ra, latronibus occurris intrepida, egestatem non me[...]tuis, humilitati sponte obsequeris, cum illa ad æter[...]nam pariter graderis vitam. Vnum est amborum [præ]mium, vna societas, vnus Dominus, vna profess[io], vnáque perfectio. Qui vos abinuicem conantur d[i]uidere, vestras ignorant virtutes, atque dulcedine[m] vestram nequaquam experti sunt. De vno siquide[m] fonte liquor vester spiritualis erumpit, & ad eunde[m] diuertit finem, dicente Domino: Beati pauperes [spi]ritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Po[...] pauperes spiritu humiles, non inflatos, ac timen[tes]

Deu[m]

Deum, nominat qui terrenarum facultatum nil am... Merito humili regnum debetur cœlorum, quo... toti mundo renunciat, omnésque carnis suæ à se abdicat voluptates, necnon sub rationis imperium ...t quicquid diuinæ legi aduersatur. Iste procul... cœlesti fultus præsidio, à tenebris migrauit ad ...m, atque de mortis faucibus per gratiam, de mor... ad vitam. Agnouit quippe vespertino in... illuminatus splendore mundi prosperitatem ... fallacem, temporales facultates caducas, momentaneos honores laqueis refertos, atque carnales voluptates supra modum esse letiferas. Quamobrem ... corde despexit tanquam Deo contrarias, ac ... nanæ pernoxias: despexit, inquam, eo li..., quo clarius intellexit inuisibilia bona ... diligentibus in cœlo esse parata. Bona pro... est, quę de peccati morte resuscitat animam, ... cunctísque pompis illius renuntiare com... Melior tamen illa censenda est, quæ radio suo ... ignorantiæ propulsat tenebras, veruntamen ... cordis caritatis ignem accendit. Vesperti... etenim lux exteriorum præbet scientiam, con... Matutina verò collatorum beneficiorum intellectum præstat, & gustum. Nam propterea ... nuncupatur, quoniam præcedit meridia..., quæ in Dei cognitione substitit. Quemadmo... enim lux visibilis de solis claritate generata ... solem proximum esse denunciat in ipso diei ...ordio: ita & beneficiorum Dei propalata scien... manifestam diuinæ bonitatis prouehit no... Sic quidem connexæ sunt pariter, vt quan... diuersa vocabula sortiantur, vna tamen atque ... sit lux. Quis (quæso) corporalium seu spiri... author est munerum, nisi is, de quo Iacob. ... Omne datum optimum, & omne donum per... desursum est descendens à patre luminum, ... quem non est transmutatio, nec vicissitudinis ... obumbratio? Quid enim habes (inquit Apostolus) quod non accepisti? proinde quicquid habes non est tuum, sed accepisti. A quo autem audi. Gratia Dei (inquit idem Apostolus) sum id quod sum. Gratia igitur lucens est radius, à throno Dei procedens, illuminans cor, & diuinæ voluntatis pandens arcana. Deus verò ipse est Sol, non temporaliter factus, non visibiliter lucens, neque materiali localique cursu peragens diem, sed æternus, per quem facta sunt omnia, inuisibili luce corporalia & spiritualia, terrena atque cœlestia, vniuersa perlustrans, immutabili prouidentia sua mutabilia cuncta disponens. Idem planè gratuita sua bonitate matutinam lucem in quorundam iustificandorum cordibus oriri facit, quatenus ex cognitione munerum intelligant quanta Deo caritate diligantur. Singularis profectò est ista ...atio, quæ in beneficiorum cœlestium agitur spe..., per quam rationalis spiritus à suo torpore sur... ac Deum suum toto affectu diligere cogitur tot ... spiritualibus irradiatur accensis, tot amoris ...mulis agitatur, quot sunt dona quæ à domino ...scit esse impensa. Magna prorsus insinuatæ ... veritatis est vis, & præpotens istius lucis est ..., quæ repentino suo splendore mentis dissoluit torporem, interiores propulsat tenebras, gratiam ... confert & vitam. Quocunque considerationis ... diuertit aciem, quisquis illa effectus est dignus, reperit quo nutriatur, & à quo trahatur erectus. Nutriunt equidem meditantis exhibita à Deo beneficia, eo suauius, eóque dulcius, quo frequentius animo reuoluuntur, & in memoriæ armario reconduntur. Manu quoque quadam spirituali iacentem erigunt, & gratitudinis funiculis ad Deum trahunt, à quo eadem percepisse cognoscunt. Nequaquam (vt arbitror) in peccati morte diu iacere valet exanimis, cuicunque ex infuso lumine donatum est beneficiorum numerositatem tractare secum & corde gustare. Vocibus namque suis introrsus clamant, vt homo ipsum Deum à quo diligitur, toto corde totísque viribus diligat, illique omni qua potest intentione, obediat, ex cuius imperio ei vniuersa famulantur. Famulantur, inquam, hominibus non minus cælestia quàm terrena. Nemo sane fidelium dubitet angelos hominibus ministrare, dicente Apostolo: Omnes administratorij spiritus sunt, & in ministerium missi, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Et dominus in Euangelio, Videte (inquit) ne contemnatis vnum de pusillis istis. Dico enim vobis quod angeli eorum in cœlis vident semper faciem patris eorum qui in cœlis est. Vident quippe ita faciem patris, vt ab hominis minime retardentur obsequio, atque sic in eodem ministerio occupentur, quatenus à diuinis nequaquam valeant remoueri amplexibus. Horum altero deficiente, aut ad plenum nondum beati essent, aut mysterium suum, prout congruit, consummare non possent. Vtrumque vero falsum esse diuinorum eloquiorum potest authoritate probari. In visione itaque patris felicitate fruuntur beata, & in caritate constituti perfecta nil prætermittunt, quod saluti hominum sciunt esse proficuum. Beata gens (inquit Propheta) cuius dominus Deus eorum, & ego beatum populum illum esse nuncupauero, quem dominus per angelorum ministerium in hæreditatem est prouecturus æternam. Maximam profecto reuerentiam nostris debemus exhibere custodibus, qui tam sedula nobis caritate ministrant, continuis souent præsidiis, spiritualibus exhortationibus excitant, suis orationibus protegunt, suóque ministerio dæmones arcent, ne ad libitum noceant. Quis (quæso) nisi angelico fultus esset auxilio, tam immanissimorum hostium valeret superare rabiem, effugere laqueos, tentationes vincere, fraudésque detegere? Custodia siquidem sua vias nostras sapiunt, ne in lapidem offensionis & petram scandali spiritualem animæ impingamus pedem. Quemadmodum de quolibet iusto Propheta testatur dicens: Quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis, in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Quum igitur ad profectum nostrum beatorum spirituum numerosos exercitus militare noscamus, mirum non est si etiam terrena nobis inseruiunt. Quod vtique non ex humano merito, sed de exuberantissimo diuinæ largitatis fonte emanat, quæ sic illa instituit, vt hominibus debeant esse subiecta, dicente Propheta: Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas, insuper & pecora campi, volucres cœli & pisces maris, qui perambulant semitas maris. Quid igitur ô homo retribues domino pro omnibus, quæ retribuit tibi? In ministerium tuum deputauit angelos, archangelos, virtutes, principatus, & potestates. In solatium tuum

Heb.1 — *Matt.18* — *Psal.32* — *Psal.9* — *Psal.8*

fecit corpora cælestia, solem videlicet, lunam, & stellas. In obsequium & victum tuum concessit tibi pisces maris, terræ quadrupedia, aeris volucres, & quicquid humus germinat, seu de arboribus procreatur. Gen. 9 Sic enim legitur: Omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt, & omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum, quasi olera virentia tradidi vobis omnia. Iterúmque: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam. Cernis quanta in creaturis elucent beneficia conditoris, quæ te non minus exemplo suo, quam obsequio prouehunt ad Dei notitiam, in qua animæ vita subsistit, gratia in præsenti, & gloria in futuro? Hæc plane agit matutina lux, quoties de superna cælorum sede humanis iustificandis pectoribus proprios infundit radios. Cæterum si tantum valet matutina, quid operabitur ipsa meridiana? Quis (quæso) potest sustinere calorem eius? Quis illius sufficit intueri splendorem? In ipsa calor immensus est, & inaccessibile lumen. Accendit profecto, & lucet, hic sub nube, & in cælo reuelata maiestate. Quare hic sub nube, nisi ob mentis imbecillitatem? Infirma quippe quum sit, & inualida diuinum nequit, sicuti est, contemplari splendorem. Quod in Apostolo Petro notissimum apparet, qui in monte constitutus, nequaquam valuit transfigurati domini perferre fulgorem. Nam ad ipsius aspectum (quemadmodum legitur) mente pariter, & corpore consternatus in terram cecidit. Verum quando ad hanc lucem agnoscendam erit idonea? vtique quum deuicta omni corruptione, omníque delictorum labe detersa, in immortalitatis gremio, diuina illi manifestante se gloria, secura requiescet, sicut Ioannes 1. Ioan. 3 perhibet dicens: Carissimi Dei filij sumus, & nondum apparuit quid erimus, scimus quod quum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Vt igitur hæc meridiana lux conspicua, & captabilis esset hominibus, quæ angelicis spiritibus & animabus glorificatis reuelata est, se sub assumptæ carnis nubecula texit, & se hominibus insinuauit, non omnibus, sed multis, quibusdam minus, qui- Act. 15 busdam vero amplius, fide id operante, & gratia. Nam absque fide & gratia, nullus lucis ipsius perceptibilis est. Fide quippe deterguntur corda, vt Deum videre mereantur, sicut per Petrum dicitur: Fide purificans corda eorum. At verò tantum quisque ex fide deformi credit, quantum in ipso cooperatur gratia. Quamobrem nemo quum per fidem agnoscit Deum, sibi credulitatis arroget donum, neque glorietur in se, sed in domino, à quo gratiam consequutus est, vt credat, & credendo videat, atque videndo viuat in spiritu, non sibi, sed ei, ex cuius Abac. 2 fide viuit. Nam iustus ex fide viuit. Porro iustus quisque propterea viuit, quoniam credit, credit autem, quia videt. Reciproce famulantur sibi ista, nec ab inuicem separari valent. Nam fides lux est spiritualis, quæ inter Deum & rationalem spiritum posita ipsum Deum manifestat, non tamen reuelata maiestate, qui videlicet in hac peregrinatione nequaquam nisi fide mediante cerni potest. Hanc tamen fidem formatam de qua loquimur, nullus assequitur, nisi per gratiam, quoniam supra humanum ingenium est, & de inuisibilibus, sicut ait Apostolus, ipsam esse sperandarum substantiam rerum, & argum[...] non apparentum. Sane illam Deus tribuit q[...] misereri vult, quoniam testante Paulo: Non [...] lentis, neque currentis, sed miserentis Dei, v[...] credat, & viuat. Quamobrem fidei recta regul[...] ad bene viuendum humanum format affect[...] Deo est, qui illam donat ingratis, vt faciat g[...] & agnoscant eum, à quo sunt. Sine isto lumi[...] (quæso) gratificari valet in lumine, quum scr[...] sit, Et in lumine tuo videbimus lumen? Vide[...] equidem ipsum lumen sicuti est, quanquam [...] impræsentiarum ex parte videamus obtectum, q[...] admodum Apostolus inquit: Videmus nunc per [...] culum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, nu[...] ex parte cognosco, tunc autem cognoscam sicut [...] cognitus sum. Hoc verò quod ex parte cognoscim[...] quamuis in fide sit lux, tamen meridiana est no[...] futura, angelis præsens: quoniam ex quo confirma[...] fuere ipsius lucis reuelata præsentia sunt effecti beati, nec per tempora aut per agnitionis incrementa a[...] ipsam prouecti sunt, quemadmodum electorum so[...] cietas, sed in prima sui deliberatione arbitrij gra[...] Dei in illis irradiante candore. In fide igitur ser[...] lux ipsa manifestat, non repente, nec tota, s[...] profectus, iuxta credentium perfectionem fid[...] caritatis affectum. Porro crescente fide, & incale[...] te corde diuini amoris igne clarificatur visus, & [...] ridianæ luci mens propinqua efficitur, eo amp[...] quo purius credit, & ardentius diligit. De huiu[...] visionis progressu Apostolus de se atque perfect[...] ris loquitur dicens: Nos autem reuelata facie glor[...] Dei speculantes transformamur à claritate in [...] ritatem, tanquam à domini spiritu. O quam iucu[...] est ista vocatio, quæ per meridianam agitur luce[...] cæteris nanque tanto est efficacior, quanto ei[...] gnior. Per hanc vocatus est Moyses, quando p[...] gregem ad interiora deserti, in flamma [...] minum se vocantem, vt ad Pharaonem pe[...] dire promeruit. Hac eadem luce dum p[...] Damascum, vt Christo credentes, vinctos Hi[...] duceret circumfusus atque vocatus est Saulus. [...] vero ambo fuerint, quantáve in eis operata [...] eloquia sacra testantur. De aliis autem Apo[...] qui ab ipsa meridiana sunt luce vocati tamen [...] ne velata, quid memorem? Tanta siquidem [...] gnitionis perfusi gratia, vt lux mundi ab ipsa [...] luce sint dicti. Vt igitur sub compendio istius [...] cationis, seu spiritualis resurrectionis enarrem [...] tiam, quotquot de excellentia capitis & corpo[...] mystici, de sacramento vnionis Dei, & hominis [...] Christi domini nostri illuminati sunt, à luce m[...] ridiana sub nube velata vocati sunt. Cæterum [...] in speculo diuinæ essentiæ (sicut viatoribus datur [...] templari) illuminari meruerint, ij nimirum simp[...] ter, & immediate ab ipsa luce meridiana sunt rep[...] reformati, resuscitátque. Post hanc gratiæ percep[...] nem non licet resuscitato de cætero carnaliter viue[...] iuxta eloquium domini dicentis: Non videbit [...] homo, & viuet. Quonam (quæso) modo valet mu[...] carnis illecebris, vel viuere sibi, qui in præcordiis [...] sempiternum verbum excepit, quatenus apud il[...] perpetuam faciat mansionem? In ipsa siquidem [...] rituali cohabitatione cor veritatis agnitione i[...] funditur, vt de fallaciis seculi, de lenociniis v[...]

rum, de tentationibus spirituum immundorum, de naturalibus & gratuitis donis, atque de vniuersis, quæ ad salutem animæ, & bene viuendi propositum spectant, erudiatur abunde, faciatque quod nescitur à multis, illi esse notissimum. Quamobrem huiusmodi potens est opere & sermone instruere cæteros, prompte diuina luce illum comitante, atque regente. Vnde Propheticum illud depromere valet & dicere: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Illustratus quippe scientia Dei, inoffenso graditur pede, currénsque viam mandatorum & consiliorum Christi, proficit quotidie de virtute in virtutem, tanquam à domini spiritu informatus, atque edoctus. De isto illíque similibus Psalmographus cantans, inquit: Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exultabunt, nec immerito. Nam deiformem quandam gerit imaginem mens meridianæ lucis huius assueta fulgoribus, propter quod ipsis etiam angelicis spiritibus valde agnoscitur esse mirabilis. Vnde de ipsa vicissim aiunt: Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Surgenti quippe auroræ comparatur, propter vespertinam lucem, quæ exteriorum omnium talem præbet notitiam, vt ab eorum minime valeat peruerti blanditiis. Pulchra verò vt sol à Deo esse perhibetur, quoniam matutinæ lucis perfusa radiis, beneficiorum Dei exultat in lumine. Ob perspicuam autem veritatis scientiam, atque ex concepta familiaritate verbi Dei in intimis penetralibus habitantis congruentissime electa vt sol dicitur. At verò propter meritorum cumulum, perfectionémque virtutum terribilis vt castrorum acies, esse denunciatur. Cernísne per lucem quanta qualiáve Deus operetur in homine, per quam illum de morte peccati resuscitat ad vitam, donans ei claram interiorum & exteriorum, corporalium & spiritualium, cælestium ac diuinorum sacramentorum intelligentiam? Verum per hanc lucem, & ad memoratam mysteriorum spiritualium notitiam, non omnes vocat, quos primæ resurrectionis vult esse participes, sed illos tantum, quos ante mundi constitutionem per se prædestinauit in se, vt conformes sint imagini filij sui, qui candor est lucis æternæ, & ipsi sint lux. Igitur quemadmodum superius dictum est, quosdam metu, nonnullos flagello, plerósque etiam interna luce, aliquos verò spirituali consolatione inuitatos, & gratiæ suæ facit esse consortes. Nam vnus quum sit spiritus Deus, ô quàm multipliciter operatur in anima? Nempe quum timorem incutit siue flagellat, irascibilem ipsius animæ sanat vim, cæterum quando veritatis suæ lucem infundit, fugat tenebras, & rationalem instruit, si vero delectationem & spiritualem dulcedinem præbet, concupiscibilem ad se trahit virtutem, & hanc diuersimode, videlicet aliquando per sensum, quandoque per virtutem, interdum per cælestium præmiorum sapidum gustum, prout idem spiritus vnicuique cognouerit expedire. Congrue igitur satis anima per sensuum delectationem ad dominum trahitur, & conuertitur de malo ad bonum. Nec mirum est, quod quamuis rationis sit capax, & ratione dirigatur, mouetur tamen ad creatoris sui dilectionem per carnales corporis sensus: nam prius quod animale, deinde quod spirituale factum est. Eruditur (quemadmodum nouimus) anima per sensus de naturalibus, & de spiritualibus etiam plura percipit per eosdem. Nonne (dicente Apostolo) in- *Rom.1*
uisibilia Dei à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus, atque diuinitas? Cæterum si tantum præualet mors, vt per sensus ingrediatur ad animam, dicente Propheta: Mors intrat per fenestras nostras. Nonne *Hier.9*
multo magis per ipsas introibit vita, quum potentior sit vita quàm mors? Vsitatus quippe modus est, vt animalis homo qui nequit percipere ea quæ Dei sunt, eleuetur, & moueatur per delectabilia sensibus. Hinc est quod docente spiritu sancto, in ecclesia Dei instituta sunt organa, hymnorum & Psalmorum cantica, sacerdotalia indumenta, ornamenta altarium, vasa aurea & argentea, ac cæremoniarum multifarius cultus, quatenus per hæc catholica commendetur fides, magnifica diuina laus appareat, atque carnalium & infirmorum mentes euigilent, & ex visibilibus discant inuisibilia capere. Equidem sensibilia omnia, aut speculum sunt, aut instrumentum, quo mediante animalis homo vtens bono naturalis ingenij proficit, crescénsque in virum perfectum rationalis efficitur. Porro quemadmodum abutentes intellectus dono, sensibilia ista ad carnis lenocinia flectunt, ita & bene vtentes ad Dei delectationem impellunt, sicut Propheta de se testatur dicens: Delectasti me domine, in factura tua, & in operibus *Psal.91*
manuum tuarum exultabo. Nam & ob hoc sunt condita, vt in illis, & per ea nos delectet ipse, qui fecit illa, alioquin mortis, & peccatorum nobis materiam exposuisset Deus, non magisterium æternorum. Cuncta enim quæ facta sunt, bene, à bono, & ad bonum sunt creata: tametsi malus vtatur male, quod non instituenti, sed oblique vtenti ascribendum est. Nam ipsa mens hominis prius per inordinatum affectum efficitur mala, & postea peruerse vtitur bonis concessis. Non est malum aurum, & tamen auarus quisque vel prodigus bono isto abutitur. Vnus plus debito diligendo, alter vero inutiliter dispergendo. Hæc non ex malo auri, sed eueniūt ex male disponente aurum. Omnis creatura, quæ pulchrescit visui, mulcet auditum, olfactui redolet, sapit gustui, attactuíque mollescit, siue in cælo fulgeat, seu natet in vndis, aut moueatur in aere, vel sit in terra, bona in se est, & valde bona, sacro hoc attestante eloquio: Vidit *Gen.1*
Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Bona igitur quum sint prosui conditoris gloria, & ad profectum animæ rationalis sunt facta, quatenus per corporalia ad spiritualia assurgat, & quæ iacet in imis, visibilium adminiculo progrediatur ad summa, atque ex animali spiritualis fiat. Rectus iste ascendendi modus est videlicet, à corporalibus ad spiritualia, & à spiritualibus ad cælestia. Nunquam (vt arbitror) ad vsum, perfectionémque poterit quis euolare virtutū, qui exteriora temperanter tractare neglexerit, prudenter agnoscere, Deúmque ex ipsis laudare frequenter. Gradus isti sunt, quos Propheta cōmemorat
dicens: Beatus cuius est auxilium abs te, ascensiones *Psal.83*
in corde suo disposuit in valle lachrymarum, in loco quem posuit. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. Signanter inquit: Beatus cuius est au-

xilium abs te, vt nullus sibi arroget, sed auxilio Dei, qui benedictionem tribuit. Quoties ascendit, corde meditando transcendit de virtute in virtutem, Deúmque laudando in mentis excessu contemplari meretur. Quis (quæso) famem patiens & per accurata cibaria transiens manducare non appetat? Porro sensus corporei visibilium, & sensibilium insaturabilem patiuntur famem. Sacro hæc pronunciante eloquio: Non satiatur (inquit) oculus visu, nec auris impletur auditu. *Eccl.1* Quamobrem quod oculus videns pulchra non concupiscat, auris voluptuosa audiat, & non lenocinetur, gustus suauia mandat, & temperantiæ metas non transeat, manus pertractet mollia, nec caro feruescat, diuini muneris est officium non humani. Præsertim post Adæ lapsum, per quem fomes peccati semper viget, indeficienter pullulat, & infatigabiliter concupiscit, quemadmodum Apostolus de se ait: *Rom.7* Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quę est in membris meis. Vnde tali onere grauatum se sentiens ingemiscendo clamat: Infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia (inquit) Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Non vsus, non ratio, non virtus, non scientia ad plenum superare potest hanc peccati legem, quæ est in membris & sensibus humani corporis in originalis delicti colluuione concepti. Hoc solum valet gratia in præsenti ex parte, sed ex toto in futuro, quando complebitur quod dictum est: *1.Ioan.3* Carissimi filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quod quum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Apostolus quoque dicit: *Rom.8* Omnis creatura ingemiscit & parturit vsque adhuc, & non solum ipsa, sed & nos primitias spiritus habentes intra nos gemimus adoptionem filiorum, redemptionem corporis nostri. Quoniam & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem filiorum Dei. Interim verò quandiu peregrinantes à domino per fidem ambulamus, & caro ipsa repugnat aduersus spiritum & spiritus aduersus carnem, virtutum exercitatio ad debellandum opera carnis, & ad coercendum voluptates sensuum necessaria est. Hoc proculdubio virtutum vsu quicunque caret, seruus efficitur peccati, reus transgresionis diuinæ legis, iumentis similis, alienus à Dei regno, & gehennæ filius. O bona virtus, quæ cælorum regno vim facit, illúdque sibi dimicando acquirit. Vbique & in omnibus virtus commendabilis est, & sine qua commendabile nihil. Nempe si corpus ieiuniis domes, si tota nocte peruigiles, si ægrotis ministerium pietatis impendas, si cunctas facultates tuas tribuas egenis & orphanis, si peregrinando super terram incedas vagus & profugus, si temetipsum sponte subiicias, si ores assidue, si frequenter gemas, si lachrymas indesinenter funda[s], vel aliud quippiam sine virtute agas, nihil ad meritum beatæ vitæ facis. Non autem illam virtutem de qua loquimur, nuncupauerim, quæ in multitudine armatorum, vel in robore consistit corporis, sed in qualitate mentis, qua bene viuitur, qua nullus male vtitur, quam solus Deus operatur in homine. Nam tanto virtus locupletior est, tantóque delectatione fœcundior, quanto in homine profusior est gratia. Porro riuus gratiæ cœlestis virtus est, quoniam in

virtutum exercitatione ipsa cognoscitur. C[...]
rogatur gratia, recte viuendi tribuitur virtus, [...]
mentis cathedra residens fine laudabili exterior[...]
uersa disponit. Hoc non valet homo ex se, sed a[...]
à domino, qui sapientiã præstat & gratiam. Do[...]
ipse est, qui præbet sapientiam & scientiam, p[...]
ordinatur operantis animus, ne prætergredia[...]
scretionis limites, & reperiatur esse vitium, q[...]
pissime ab imprudentibus virtus esse censetur. [...]
inquam, dominus etiam infundit gratiam, q[...]
diante homo perficiat, quod ratio iudicat e[...]
ciendum. Altero horum deficiente desinit vir[...]
Quonámmodo quisquam vir poterit esse virtut[...]
imitator, si ex carentia sapientiæ ignoret quid [...]
cundum Deum agendum sit, seu ex gratiæ priuatione
si consummare nequeat, quod perficiendum esse com[...]
mendabiliter ipse discreuerit? Nam probata vir[...]
potiora semper eligit, & bonum discernit à malo
Nihil in illa obliquum est, nil confusum, nihilque
damnabile, sed iter medium tenens secura graditur,
cœlesti luminis illustrata splendore, iucunde quoque
dirigitur in Deum, illi tribuens debitum honore[m] [...]
gloriam, à quo non ignorat percepisse quod ha[...]
gaudij, quod scientiæ, quod delectationis, quod [...]
riti. Equidem eo abundantius virtus deliciis spiri[...]
bus affluit, atque præmiis fœcundatur æternis [...]
ardentius per caritatis flammam, ac intention[...]
ctitudinem, frequentius innititur super dilect[...]
Nam & anima virtutum gemmis decorata ad [...]
minum conuersa, illud Canticorum canticum [...]
giter concinit dicens: Omnia poma noua & vete[ra]
seruaui tibi dilecte mi. Poma quidem vetera habit[...]
noua verò actus dicit esse virtutum. *In his duob[...]*
quasi in duplici ligno contexitur scala virtutum, p[...]
quam ad perfectionem conscenditur. Hæc pro[...]
dubio per illam scalam, quam in somnis conte[...]
tus est sanctus Iacob, figurata fuit, in qua vid[...]
scendentes & descendentes angelos, ipsu[...]
gelorum dominum scalæ vidit esse innixum. [...]
virtutum scala spirituali non semper ascend[...]
sancti, sed neque descendunt, sed alternatis [...]
nunc ascendunt, nunc verò descendunt, quate[...]
descensione illis se extollendi de ascensu au[...]
materia, necnon per ascensum amplius pron[...]
eorum incalescat affectus. De ascensu igitur p[...]
ptiores, & ex descensu humiliores fiunt. Quis q[...]
est inter mortales tam alacer, támque in virtu[...]
exercitatione perfectus, vt interdum non intep[...]
frequenter interiorem non remittat rigorem, [...]
ex diuina dispensatione non relinquatur tibi [...]
ignorétque nonnunquam quæ sit voluntas Dei, be[...]
placens, atque perfecta? His præcipue modis descens[...]
spiritualis agitur, per quem ad tempus virtutum [...]
peditur profectus, tametsi probatis hominibus eade[...]
impedimenta ascendendi causam vt plurimum [...]
ministrent, quoniam (Apostolo teste) omnia c[...]
operantur in bonum iis, qui secundum proposit[...]
vocati sunt sancti, vt sciamus non semper perfe[...]
viros debere vocari sanctos secundum actum, se[...]
cundum propositum, quamdiu in caritatis per[...]
rant radice, quæ hominem efficit sanctum. Ca[...]
ergo quæ cæterarum virtutum est mater, vnumqu[...]
que sanctum facit, eóque sanctiorem quo feruen[...]
rem ipsum exhibet in actione virtutum. Nã reg[...]

Dei non est in miraculorum perpetratione, non in prænunciatione futurorum, neque in sublimitate sermonis, sed in virtute, quemadmodum fatetur Apostolus: Nónne ex documento veritatis incarnatæ nouimus multos in iudicio reprobandos esse dicturos: Domine nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo multa signa fecimus? Quisquis itaque cum Christo regnum vult obtinere cœlorum, ex laudabilibus actibus habitus studeat habere virtutum, quæ diuinam in nobis indicant gratiam, nostrámque ad Deum caritatem commendant, vestem sibi contexat deauratam, quatenus in discubitu nuptiali ornatu fulgeat regio, sicut illa de qua figuraliter psaltes cantat: Astitit regina à dextris tuis, in vestitu deaurato circundata varietate. Merito illa anima in cœlo varietate vestita esse perhibetur, quæ quoad vixit in carne cum vtriusque hominis laboribus, ac sudoribus, per pietatis opera sobrie, temperanter, iustéque viuendo, multiplicium virtutum sibi composuit indumentum, non vt gloriam captaret humanam, sed vt æterni regis grata esset aspectibus. Talibus profecto ornamentis cælestis sponsi affectus allicitur, qui non in sericis cooperimentis, non in deauratis vestibus, non in gemmis, vel preciosis monilibus delectatur, quibus mortales reges, mundi principes, atque amatores seculi decorantur, sed in puritate animæ, in cordis humilitate, in synceritate fidei, in nitore conscientiæ, in spei longanimitate, in rectitudine mentis, in promptitudine obedientiæ, in feruore caritatis, in magnanimitate tolerantiæ aduersorum, in despectu mundi, in contemptu sui, in proximi dilectione non ficta, in assiduitate orationis, in deuotionis desiderio, in miserorum compassione, in vnitate spiritus, & indissolubili vinculo pacis. Nempe in harum virtutum exercitatione quicunque solicitior est, in regno cælorum erit locupletior meritis, spiritualibus indumentis ornatior, & cælesti sponso acceptior. Qui nullius personam accipit, carnis prosapiam non attollit, terrenam dignitatem non præfert, sed sanctitatem vitæ, morum probitatem, perfectionémque virtutum. Quos enim in virtutum studio perfectiores esse dominus intuetur, spiritualis dulcedinis, & cælestium præmiorum abundantiori lętificat gustu. Illis nedum in futuro bona ineffabilia pollicetur, verumetiam in præsenti interna dona largitur. Quis valet explicare sermone quàm dulcia, quàm magna, quàm iucunda, quámve delectabilia sint iustorum secreta, mentis conuiuia, potissimum eorum, qui pro adeptione virtutis animas suas obtulerunt Christo, & se exposuerunt tentationibus, laboribus, periculis, passionibus, & morti? Vos estis (inquit dominus talibus) qui permansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis sicut disposuit pater meus regnum, vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeatis super sedes iudicantes duodecim filios Israel. Sane æquitatis censura hoc exigit, vt qui totum se tribuit, Deum totum habeat. Hinc est quod sancti martyres, qui se realiter diuino mancipauere obsequio, spirituali debriati dulcedine, tanta valuerunt perferre supplicia, futurorum siquidem bonorum primitias prælibantes. O quam læto animo vniuersorum percurrebant genera tormentorum, perlustrabant solitudines, & horrida nemorum antra, solis syluestribus feris habitabilia, ibíque degentes, ieiuniis, orationibus, vigiliis, aliísque cruciatibus carnem redigebant in seruitutem spiritus. Verum quum pro confessione catholicæ veritatis certaminis hora incumberet, nulla eius pœna videbatur grauis præ amoris magnitudine, & consideratione cælestium, tradebant carnificibus corporis membra, & mente copulabantur Deo, imprædabilem intus possidebant thesaurum, Christum dominum reconditum habebant in pectore, propter quod insensibiles esse conspiciebantur exterius. Quisque prudens ex se metiatur quanta fuerit martyrum, confessorum, cæterorúmque sanctorum virtus, quantáque sit strenue militantium Christo lætitia, qui pro solo diuinitatis amore calcant visibilia, voluptuosa respuunt, blanda contemnunt, séque crucifigentes seculi huius vniuersa despiciunt. Ista nunquam valerent perficere, nisi in ipsis consolatio diuina infusa præcelleret pœnam, & inuisibiliũ gustus dulcedinem sensibilium superaret. Quis, quæso, præsentem contemneret vitam, si non alteram beatiorem esse certissima definitione sentiret? Hinc ex sanctorum & Christo famulantium testimonio fides Christiana probatur esse verissima, qui pro amore futuræ vitæ, vniuersa quæ in mundo concupiscibilia sunt paruipendenda arbitrati sunt vt stercora. Sane vita ipsa quanti æstimanda sit Apostolus insinuans inquit: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futurã gloriam, quæ reuelabitur in nobis. *Rom. 8*
Iterúmque, Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Hæc quippe, quæ in vita futura reseruata sunt prædestinatis ad gloriam, omnes claro fidei cernunt intuitu, vt quotquot seculo & cunctis pompis eius sponte renunciant, & tanquam incolę & peregrini in ista conuersantur vita, minime prorsus tam arduum virtutum arriperent propositum, si non veritatis perspicua irradiarentur luce, & internæ dulcedinis amabili refectione pinguescerent. De qua Propheta inquit in Psalmo: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te, perfecisti eis qui sperant in te. Abscondisti, ait, timentibus te seruiliter, & perfecisti eis, qui ex prægustata delectatione sperant in te. Merito eadẽ dulcedo spiritualis tribuitur iis, qui sperant, quoniam sicut ex spe gustus, ita ex gustu spei perficitur certitudo. Nemo igitur diffidens valet gustare & videre quàm suauis est dominus. Atque nullus sine prælibatione diuinæ bonitatis laudabiliter sperare potest cælestia gaudia, quæ repromisit Deus diligentibus se. Absque vero exercitatione virtutũ ad vtranque nemo pertingit. Post virtutũ itaque palmã, post tentationũ ac vitiorũ cõsummatum agonem veræ spei suauitas infunditur, necnon æternæ beatitudinis mysteria arcana panduntur, quæ pro sua immensitate contẽplantis absorbẽt affectum, illúmque replent gaudio, exultatione & iubilo. Porro nil sic delectabiliter humanam afficit mentem. Nihil eam sic à curis & laboribus huius exilij sublevat, quẽadmodum futuræ felicitatis in sensu cordis sperare mercedem. Nam etsi dilatio mœrorem, spes tamen lætitiam diligẽtibus præstat, hominémque in cælestia frequenter attollit, eo altius, quo magis sperat, plus diligit, perspicacius contemplatur. Quibus datum est nosse mysteria regni cęlorũ, ô quantis amoris vtuntur facibus, splẽdoribus replentur spiritualibus, caritatis alligatur vinculis, & desideriorũ efficacia dilatantur.

Nullus (vt reor) nouit, quid sit gaudium in spiritu sancto, qui futurorum præmiorum necdum expertus est gustum. Cætera spiritualia bona quamuis amabilia sint, quanquam cordis delectent affectum, ipsúmque totum exhibeant sibi, minus tamen lætificant, & reformant. Nam communicata bonitas tanto vehementius accendit, quanto purius à suo fonte percipitur, eóque lumen clarius lucet, quo abundantius sine medio ab ipso æterni solis splendore coruscat. Hinc est quod, qui Dei visione iam facti sunt digni, consummata felicitate fruuntur, quoniam sicut immediate ab ipso æternæ voluptatis fonte hauriunt potum, ita in lumine diuino inspiciunt lumen, hoc attestante qui ait: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuę potabis eos, quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. *Psal. 35* Quanto igitur quisque huic fonti vitæ fit propior, tanto in præsenti vita sapientiæ luce efficitur clarior, Dei & proximi dilectione feruentior, in expediendis negociis promprior, atque in exercendis spiritualibus studiis fortior. Et profecto iste est (sicut Propheta cōmemorat) tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suũ dabit in tempore suo, & foliũ eius non defluet, & omnia quæcũque faciet prosperabũtur. *Psal. 1* Suo (inquit) tēpore fructum dabit, inchoatũ videlicet in pręsenti, sed in futuro perfectum. In futuro quippe cum completo prædestinatorum numero vniuersalis facta fuerit resurrectio, postquam electi omnes in æternitates perpetuas inferētur, tunc nihil erit in homine, quod diuinis non occupetur in laudibus, quoniam ipse Deus erit omnia in omnibus: rationi vtique plenitudo lucis, voluntati multitudo pacis, & memoriæ fruitio deificæ maiestatis. Interim vero dum peregrinatur in luce ambulat, & in eadem proficit, dum ratio scripturarum sanctarum nutritur in pascuis. Sunt enim diuina eloquia spiritualia pascua, in quibus humanus intellectus assuetus naturalium, ac diuinarum rerum saginatur scientia, & per quotidianos successus crescit in virum perfectum, sensum literæ commutans in spiritum, per quem cum iudicetur à nemine, ipse tamen spiritualis iam factus iudicat omnia. Hoc agens non solum ipse per veritatis notitiam sapiens, verumetiam naturalis affectio per cognitionis redundantiam efficitur læta potissimum quando in eisdem scripturarum pascuis comperit quàm magnus sit dominus, & laudabilis nimis: & quanta, qualiáve sint in cœlis reposita præmia iis, qui ex toto corde, totóque affectu diligunt. Non potest non diligere illum, qui potestate sua ineffabili omnia creauit, non ex materia aliqua, neque per alicuius ministerium, sed ex nihilo per verbum suum, quod non transit sonando, sed manet in seculum seculi. De quo scilicet verbo per Ioannem dicitur: *Ioan. 1* In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Merito per illud verbum facta sunt quæcunque sunt, in quo erant priusquam fierent, sicut idem Euangelista commemorat: *Ibid.* Quod factum est, inquit, in ipso, vita erat. Erant in illo & tamen per illud facta sunt. Erant in arce Dei, & in materia & forma quæ sunt, per verbum facta sunt. Deo igitur qui fecit omnia nihil est nouum, nihil ignotum, nihilque difficile, quippe

cum sola voluntate vniuersa operetur. Omnia, [in-]quit Propheta, quæcunque voluit Dominus fe[cit in] cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. [Pau-]lus vero cuncta illi esse notissima asserit [di-cens:] Viuum est Dei verbum & efficax, & penetra[bilius] omni gladio ancipiti pertingens vsque ad d[iuisio-]nem animæ, ac spiritus, compagum quoque [ac me-]dullarum, & discretor cogitationum & intent[ionum] cordis, & nulla creatura inuisibilis est ei, omnia [autem] nuda & aperta sunt oculis eius. Cæterum quod [nihil] illi sit nouum Propheta declarat quando ait: Q[ui fe-]cit, quæ futura sunt, & alibi dicitur: Qui fecit om[nia] simul. Ista multáque alia dum mens in se ratioc[inan-]do de Deo cogitat, ipsum summum quoddam in[tel-]ligit esse bonum, æternum, ineffabile, incompreh[en-]sibile, immensum, communicabile, delectabile, [per-]fectúmque, quod laudare, amplecti, frui, & cogno[sce-]re vita æterna est. Quemadmodum ipse perhibet [di-]cens: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solu[m] Deum, & quem misisti Iesum Christum. O quan[to] caritatis igne etiam in hac peregrinatione medita[n-]tis affectus accenditur, cum sapientiæ luce irra[diatus] mentis oculus videt illum, in quem intuentes [an-]geli facie reuelata magis magísque prospicere co[n-]piscunt. Quanta, inquam repletur dulcedine a[ni-] dum illum complectitur amoris brachiis, in quo [sunt] omnia desiderabilia, delectabilia, amabilia [...] atque suauia. Inardescit profecto, & caritatis [quo-]dam vehiculo fertur in cælestia. Ibique Ange[lorum,] Archangelorum, Patriarcharum, Prophet[arum,] Apostolorum, Martyrum, Confessorum, omni[um-]que sanctarum animarum & spirituum beato[rum] miratur gloriam, cupit consortium, felicitatem v[ene-]ratur, ac implorat suffragium. Sane in hoc conte[m-]plationis ocio iucundatur lumine, repletur car[itate,] attollitur desiderio, iubilatione pinguescit: qu[ia] totum quod videt, quod sentit, quod pos[si-]cissimum, concupiscibile, atque iucundu[m ...] tanta spirituali locupletatur gratia, vt tun[c cor-]pore in terris, mente vero ac desideriis com[...] in cælis: velítque, si fas sit ei, semper in co[...] est, quod dum non valet redditur sibi vt ag[...] amplius operetur, conuersetur prudentius, a[...] diligat. Hinc est etiam quod humiliter petit, [...] piat, quærit sedule, vt inueniat, pulsat impor[tune, vt] sibi aperiatur denuo, & intret gaudium Dom[ini,] vbi se fuisse commemorans, reuoluit animo q[uam] magna sit domus Dei, & ingens sit locus posse[ssionis] eius, non habens consummationem, magnus & [im-]mensus, quantáque illorum ciuium sit conco[rdia,] pax, lætitia, vnitas beatitudo perennis. Hoc sequ[enti] modo quod memoriæ recondidit, tanquā mun[dum] animal ruminando degustat, non tamen eo m[odo] eáque delectatione qua prius. Reliquiis percept[orum] alimentorum spiritualium pascitur, & quibu[s...] stillicidiis sapientiæ potatur, experitúrque ve[rum] esse quod per Prophetam dicitur: Quoniam co[gita-]tio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogita[tio-]nis diem festum agent tibi. Porro in huiusmo[di spi-]ritualibus studiis, tanto quisque incumbit freq[uen-]tius, quanto feruentius diligit, gustat suauius, [...] tius intuetur, sanctius viuit, familiarius trahit[ur, se-]cretius introducitur, castius amplexatur. Nu[nquam] teste experientia, cælestes epulæ fastidium inge[...]

quin potius affectum prouocant, & ad rediuiuam refectionē sui hominis interiora accendunt. Quamobrem quicunque deuotione salutari nutritur, semper famem edendo patitur, sempérque vberiora desiderans inquit: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Ex suo igitur desiderio pascitur, suis votis trahitur, interna delectatione tenetur, ne pereffluat, & voluptuosis seculi istius cibariis saturari desudet. Bonus plane deuotionis est gustus, per quem homo elongatur à seculo, ablactatur à vanis, resurgit in spiritu, renouatur in mente, roboratur in via, animatur ad inuisibilia, allicitur ad cælestia. Ex hoc discit quid contemnere debeat, quid quærere, quid sperare, quid diligere. Nam deuotio proprius est animantium cibus, donum humilium, mansuetorum merces, ros cælestis, absconditum manna, inuisus thesaurus, refectio salutaris, iucundissimum bonum, spirituale commercium, ac futuræ beatitudinis præcursor egregius. Hanc qui tenet teneat, diligentissiméque custodiat, ne ex suimet incuria, vel malignorū spirituum fraude amittat. Illi quippe supra modum insidiantur aereæ potestates, agnoscentes minime posse perire, quisquis illam humili exercitatione seruarit. Nam per ipsam filialis timor concipitur, & coalescit, à Deo, vel hominibus flagella irrogata strenue perferuntur, custoditur puritas, veritas intelligitur, Dei caritas gustatur, sapientiæ lumen percipitur, dulcedóq; cęlestis ex suo fonte potatur. Hoc nihilominus perficiēte, ac ministrante domino nostro Iesu Christo, qui redemptor est noster, ecclesiæ sponsus, electorum caput, certantium robur, corona vincentium, perseuerantium gloria, cui cum patre, & spiritu sancto est honor, & gloria, laus, & imperium, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DIVI PATRIARCHAE LAVRENTII Iustiniani, in librum de Institutione & regimine prælatorum,

PROLOGVS.

CVM innumera mortales quique à suo conditore percipiant dona, dignum profecto est, vt singuli gratiarum referāt actiones, & ad illius qui gratis contulit gloriam, eadem munera accepta ministrēt. Horum verò altero deficiente, tam vitio ingratitudinis efficiuntur rei, quàm etiam æterno supplicio digni. Hac igitur consideratione præmoniti studeant singuli semper Deo gratias agere iuxta præstitorū sibi mensuram beneficiorum, vt esse non deprehendantur ingrati. Nullus prorsus excipitur, nemo ab hac debiti exhibitione agnoscitur alienus. Quis, oro, valet veraciter dicere se nihil accepisse à Domino, vnde nec debere illi gratias referre se credat? Cæcus quippe est & de collatis sibi merito priuandus muneribus, qui hoc vllo pacto vel etiam cogitare præsumpsit. Nam ex quo quisque habet esse, viuere, & intelligere, per quod cæterorum capax efficitur beneficiorum, huius vel saltem debitor est muneris. Qui enim non est, non viuit, neque discernit, Deo non valet gratias agere, quoniam vnde id possit, nequaquam accepit. Nemo itaque est, qui non debeat iugiter creatori suo exoluere gratias, siue iustus, siue peccator, seu fidelis, siue omnino sit alienus à fide, si tamen rationis est compos. Nam quisquis ex ætatis, aut naturæ defectu nequit cogitare quæ ipse accepit, minime obligatur altissimo reddere grates. Pro talibus vtique supplet ecclesia, cum tam frequenter in diuinis officiis, in celebratione missarum, in ecclesiasticis cæremoniis ingeminat Deo gratias. Hoc (quæso) breui sermone quid profertur dulcius, quid auditur suauius, quid cogitatur vtilius, quídve rectius in omni actione persoluitur? Signum quippe subiectionis est, cognitionis indicium, verbum dilectionis, solutionis obsequium, & sacrificium deuotionis internæ. Equidem his omnibus caret bonis quicunque dedignatur, aut negligit factori suo gratias exhibere ex corde. Ex corde, inquam, quoniam vocis prolatio absque intentione cordis superuacua seu inutilis fore cognoscitur. Hoc ore prophetico Dominus insinuans ait: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum *Esa.29*
longe est à me. Hoc idem Pharisæus, de quo in Euangelio legitur, testatur: qui ore exoluebat gratias, & *Luc.18*
tumescebat intus dicens: Gratias tibi ago Domine, quia non sum sicut cæteri homines auari, raptores, adulteri, aut sicut publicanus hic. Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo. Corde itaque humili & voce Deo exhibendæ sunt gratiæ pro perceptis ab illo muneribus, eadémque ad illius ministranda sunt gloriam. Sane qui aliud quàm gloriam & honorem Dei de suo quærit opere, mercenarius est. Qui verò gloriam propriam & vulgarē famam, fur & latro existit. Quamobrem nostri conditoris exercenda sunt dona, atque ipsius propterea propalanda sunt munera, vt ille solus honorificetur qui contulit, quemadmodum ipse perhibet inquiens: Sic *Matt.5*
luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est. Erubescat ergo humana superbia, quæ in hoc seculo famam concupiscit & gloriam, necnon de collatis sibi beneficiis humanos captat fauores. Confundantur, inquam, vniuersi, qui animi leuitate commoti, seu transitoriæ laudis delectatione cæcati, ponunt signa sua, noménque suum vndique disseminare peroptant, aliqui corporis robore mediante, quidam ex lepore eloquentiæ, alij ex diuitiarum aggregatione, nonnulli ex ambitione atque actu imperandi, sicque alij quidem sic, alij vero sic. Hos autem omnes Propheta increpans ait: Dominus dissipabit ossa eorum, *Psal.52*
qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam Dominus spreuit eos. Merito confusi sunt, & Deus spreuit eos, quia gloriam quæ soli Deo debetur, sibi arrogantes, de se mundo idola fabricare conantur, sacri eloquij immemores, vbi dicitur: Confundantur omnes qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis. Quod quidem hominibus detestabile esse debet, supra modum verò est odibile altissimo Deo. Non enim congruit seruo se suo præsumere domino coæquare, neque honorem appetere, quem dominus naturaliter habet. Agnoscat ergo se seruum seruus, natum sub peccato vænundatum, atque à domino suo redemptum, vt non se extollat supra se, & superbiendo cadat. Suo contentus sit gradu, suáque

humiliter seruitute vtatur quatenus efficiatur liber. Nam qui vere seruus est Christi, prorsus est liber, filius, & dominus. Liber, inquam, à peccato, quo perpetrato illius quisque fit seruus, dicente magistro veritatis: Qui facit peccatum, seruus est peccati. *Ioan. 8* Filius autem Dei, per adoptionis gratiam, Dominus vero vitiorum, & sui. O bona seruitus, quæ obtemperantem humiliter Christo liberũ facit, regni cohęredem, & principem, eo sublimiorem, quo humilius abiectiúsque famulatur, atque eo gloriosiorem, quo ardentius voluntarie se hominibus ostendit ingloriũ, vt non sibi vendicet quod omnino suum esse nõ potest. Porro huiusmodi gloriam contemnendo gloriosus efficitur, seque sponte deprimendo securus exaltatur. Non enim mentiri valet Dei sapientia, quę ait: *Luc. 14. & 18* Qui se humiliat exaltabitur, humiliat, inquit, hic, in hoc videlicet ærumnoso exilio, in hac peregrinatione, vbi caro aduersus spiritum concupiscit, vbi aereæ potestates thesaurum iustorum deprædari moliũtur, vbi adulatores carnalium demulcent aures, & in errorem mittunt, vbi reges gentium & populorum principes dominantur & pereunt, vbi alternis vicibus prospera sibi ac aduersa succedunt, vbi abundant superbia, cupiditas atque voluptas, vbi pax nulla firma, securitas nulla, sed perturbationes, anxietates, rixæ, contentiones, fallaciæ exercentur, & prælia. Exaltabitur proculdubio in futuro, cum tradiderit filius regnum Deo & patri. Tunc quippe sine animæ periculo, sine offendiculo proximi, sine virtutum detrimento, & absque vllo prorsus inimicorum obstaculo exaltabuntur, qui se sponte & propter Deum humiliter subdiderunt, atque consideratione non ficta sibimetipsis viluerunt. In præsentiarum igitur intendat vnusquisque humilitatem cordis acquirere, quę in vilitatis proprię cognitione subsistit. Studeat, inquam, in omnibus gratias agere, gloriam maiestatis illius concupiscere, ipsumque in verbis, in moribus, in conuersatione & cunctis operibus suis exhibere laudabilem. Plane nullum hoc sacrificium maius, nullàque oblatio est ista acceptior. Per hanc vtique sancti homines spiritualibus charismatibus decorati, Deo placere studuerunt, ipsius gloriam, & honorem nominis eius mercedem propriam arbitrãtes. Quamobrem prædicationibus, exhortationibus, scripturarum explanationibus, pastoralisque curæ quotidianis ministeriis incumbentes ipsum laudabant in se in hymnis, in canticis spiritualibus, animásque Christo lucrifacere satagentes, lapidibus electis & viuis Dei ecclesiam ædificabant. Omnis illorum actio, totáque cordis intentio omnipotentis Dei gloriam, atque proximorum vtilitatem mirifice personabat. Quisquis itaque recte viuit in fide catholica, nedum debet Deo de muneribus iam acceptis gratias agere, sed & oportet illum erga proximum, quod accepit fideliter ministrare. Vnde & iustissimum esse arbitror ad sanctorum hominum imitanda vestigia, me de curæ pastoralis officio aliquid scribere, quàm videlicet sublime sit, quàm vtile, quàm periculosum, qualis esse debeat qui præsidet, qualiter se exercere, quáve intentione opus sibi creditum ministrare. Scio equidem me prolaturum multa, quæ testimonium perhibebunt aduersum me, cum negligam opere plurima, quæ doceo adimplere. Sed forte dignabitur Dei clementia etiam me emendare per me, dum ex aliorum eruditione redire curabo ad me, agnoscere, me redarguere, méque corrigere. Ce... cum hoc minime valeam ex me ipso, diuinam m... ter sapientiam implorabo, quatenus ipsa, quæ m... corditer mundo subuenire dignata est perdito... litati quoque meæ gratiam suam impertiri dig... Ad te ergo ô in altissimis habitans in paterno g... residens æterna sapientia confugio corde hum... fectu pio, oratione deuota, tuum semper in inc... do opere flagitando suffragium. Intelligis vtique... funditatem ignorantiæ meæ, sermonis imperi... virtutum carentiam, bene agendi inertiam, mor... que meorum deformitatem maximam, quæ vniu... ad huiusmodi peragendum opus, efficiunt me ina... gnum. Veruntamen tu ô meridiana lux, quæ tuo angelicam humanámque naturam splendore lætificas, instruis & informas, emitte de sede maiestatis tuæ lucem, & veritatem tuam, vt illuminet tenebras meas, tribuátque paruitati meæ castorum eloquiorum tuorum intelligentiam, quatenus valeam referare, qualem esse oporteat, qui pastoralis officij gradum, ouiúmque tuarum ministerium exercere c... siderat. Tibi enim ô alma mater hoc debetur m... sterium, quæ pro libito tuo aperis ora mutorum linguas infantium disertas facis. Nam cum tibi s... omnia posse quæ vis, poteris etiam per vilita... meam glorificare te, & propalare nonnullos ad er... tionem imperitorum. Hoc autem non ideo dixer... vt quos elegeris imbuendos, illos instruere nequ... per te ipsam, quasi ministerio indigeas alieno, c... pateant tibi omnia, tuóque vniuersa famulentur i... perio. Ipsi quippe beatorum spiritus erudiuntur a... te, & de tuis hauriunt thesauris, quoties ad instruct... nem nostri per te diriguntur ad nos. Verumetia... quicunque aliquid recte sapiunt, te docente sapiu... Reflecte, quæso, igitur pietatis tuæ oculos in m... stillicidia gratiæ tuæ irrora in arentem anim... ancillam tuam, vt reuiuiscat in te, & pro... germen sanctum verbi tui ad gloriam tuam, ... que tuæ profectum. Non enim poterit non p... quod tu fari iusseris per me instrumentum, ... contemptibile atque vilissimum. Da itaque m... oro, sensum verum, cor docile, mentem piam, ... milem sapientiam, sermonémque rectum & be... nantem, vt te erudiente, te promouente, te acce... te, te cooperante, vniuersi qui in ouili tuo congr... ti sunt tibi, tam pastores, quàm rationales greges ... diendo intelligant, intelligendo diligant, mon... que tua diligendo perficiant, ad laudem, & gloriam semper tuam, qui pro eisdem ouibus tuis, teme... ipsum obtulisti sacrificium salutare, in odorem su... uitatis Deo patri, qui regnat in secula.

Quòd principandi ambitio in cœlo sumpsit exordium. *Cap. I.*

EX vniuersorum institutione condit... ris, cum singula quorumcunque an... mantium genera sibi similia appet... ac cum eisdem pariter viuere pace... que seruare videantur, mirum pro... cto est, vnde tanta inter ipsum hominum genus ... discordia, támque multæ lites, atque dissidia. Nam ... ipso sui exordio germinauit ęmulatio, seminata sun... iurgia, & bella commota. Adeo autem in homin...

pedi...

[pe]detentim creuerunt odia hominum, vt difficile inueniri valeat, vbi vera sit pax. Intuemur quippe quotidie regnum insurgere cōtra regnum, ciuitatem aduersus ciuitatem, familiam contra familiam, filium aduersus patrem, fratrem contra fratrem, & amicum aduersus proximum suum. Et hoc vnde, nisi ex ambitione (vt plurimum dixerim) principandi? Nempe si diligenter inspicias, raro inuenies qui subesse desideret, præesse autem innumeros. Sane præsidendi hæc pestis in cælo sumpsit originem. Ab illo vtiq;, de quo per Prophetam dicitur: In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Agnouit namque potestatem Dei esse maximam, illam superbiendo concupiuit, & concupiscēdo cecidit. Sic plane debuit è cælorum sublimitate deiici, qui ad æqualitatem altissimi voluit coæquari. Quæ, oro, hac superbia potuit esse maior, quæ perniciosior, quæ impudentior, quæ postremo damnabilior? Detestabilis profecto fuit ista præsumptio, quando creatura virtute propria suo attentauit assimilari autori. Non in[illegible] da mihi Domine, vt quemadmodum cæteris spiritibus prætulisti me pulchritudine, cognitione, ordine & dignitate, ita quoq; præsim vniuersis. Ex hoc quippe apparebit gratia tua profusior, & gloria maior. Sed quid ait? Ascēdam super altitudinē nubium, ero similis altissimo. Ego ego ipse potestate mea, & voluntate mea ascendam, ego ambitione mea similis ero altissimo. Non deferam factori meo, non expectabo promotorē mei, non inuocabo Deum meum, quod habeo, & sum quod sum, sed egomet sublimabo solium meum, ostendam potentiam meam, insinuabóq; excellentiam meam, ne imperfectus videar, & auxilio indigens alieno. Concepit iniquitatem, principatum ambiuit, cæterorúmque requisiuit consensum, vt detestandæ suæ impietatis sortiretur effectum. Quid agis ô scelestissime, quid niteris, quid præsumis? Ignoras ne, quia non est potestas, non est sapientia, non est consilium contra Dominum? Memento miser quid acceperis, & à quo, propter quid. Nempe gratis tibi collatum est, vt sis forma speciosior, natura generosior, donis locupletior, cūctísque spiritibus dignitate sublimior, quemadmodum propheta de te perhibens ait: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti. Omnis lapis preciosus operimētum tuum, sardius, thopazius, & iaspis, chrysolitus, onyx & berillus, saphirus, carbunculus & smaragdus. Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es, præparata sunt. Tu cherub extentus, & protegens, posui te in monte sancto Dei. In medio lapidum ignitorum ambulasti perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te. Quod autem habes non vtique à teipso, sed à Deo patre per verbum suum spiritu sancto cooperante & faciente, & vniuersa quæ sunt, sicut scriptum est: In principio fecit Deus cælum & terrā & reliqua, prout ordinatissime continetur. Fecit nanque te sine te, non vt permaneres in te, neque vt te erigeres inaniter supra te, sed vt ipse te traheret ad se, collocaret in se, repleret & beatificaret de se, non propter te, sed propter se, quoniam misericordia, bonitas & caritas est. Tu verò ingratissime horum immemor præsumpsisti eleuare cor tuum, & molitus es deprædari gloriam omnipotentis & æterni Dei, quod minime licebat tibi. Merito igitur corruisti, atque animaduersionem diuinę vltionis accepisti, sicut dominus per Prophetam testatur dicens: Ego eieci te de monte sancto Dei, & perdidi te ô Cherub protegens de medio lapidum ignitorum, & eleuatum est cor tuum in corde tuo, perdidisti sapientiam tuam in decore tuo. In terram proieci te, ante faciem regum dedi te, vt cernerent te. In multitudine iniquitatum tuarum polluisti sanctificationem tuam. Producam ego ignem de medio tui, qui comedat te, & dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te. Verum vtinam tu, sicut inexpiabilis author fuisti sceleris, ita & solus rueres. Sed proh dolor, te superbiente, te suadente, te cadente, numerositatem cælestium spirituum quàm maximam traxisti post te, filiósque gehennæ illos fecisti, quemadmodum & te. Deformasti vtique cælum syderibus, vastasti muros ciuitatis sanctæ Hierusalem, ipsam ruinis labefactasti, cum cælestem patriam habitatoribus minorasti. Factus igitur es ex hoc horribilis qui eras pulcherrimus, tenebrosus qui eras in lumine, tortuosus qui eras rectus, infirmus qui eras validus, seditiosus qui eras pacificus, blasphemus qui eras simplex, miserrimus qui eras gaudens, æternaliter cruciandus qui futurus eras beatus. Ad hoc quippe te superbiæ pertraxit reatus, vt fieres auersus a Deo, alienus ab angelorum consortio, contemptor gratię, dissipator donorum, pater mendacij, insidiator iustorum, criminum incentor, corruptor animarum, iniquorum caput, seductor innocētium, origo peccati, peccatorum primus, inimicus pœnitentiæ, pereuntium cruciator, desperationis pelagus, confusionis princeps, tentator fidelium, implacabile malum, virus mortiferum, mortis filius, Christianorum aduersarius, & primorum parentum ad delinquendum impulsor. Liuoris siquidem face succensus ipsorum protoplastorum felici innocentiæ statui inuidens, ambitionis venena in eos callidissime profudisti. Porro eodem iaculo, eadémque præsumptionis cogitatione, qua tu teipsum, illos quoque perimere studuisti: nam quum mulieri dixisses, cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno paradisi, illáque respondisset, De fructu lignorum quæ sunt in paradiso, vescimur, de fructu verò ligni quod est in paradisi medio, præcepit nobis Deus ne comederemus, ne forte moriamur, ilico fraudulenter aisti: Nequaquam morte moriemini. Scit enim Deus quod in quocunque die ex eo comederitis, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij, scientes bonum & malum. Tu profane & mendax dixisti in corde tuo: Ero similis altissimo: illis verò suggessisti, Eritis sicut dij, scientes bonum & malum. Hac plane falsa persuasione, hac cupiditate illecti, atque serpentis deceptionibus irretiti, neglecto Dei præcepto qui ne comederent imperarat, consensu pariter interierunt & gustu. Nempe ante ruinam istorum exaltatum est cor, propríque mortalitatis immemores, sibi contra dominum diuinitatis voluerunt vendicare honorem. Factum est autem iudicante Deo, vt quemadmodum diuinis legibus & continentiæ mandato obtemperare noluerunt, sibi ipsis se repererunt auersos. Quamobrem subsecuta est transgressionis culpa, nuditatis erubescentia, laborandi necessitas, spinarum & tribulorum

Ezech. 28

Gen. 3

bulorum germina, indicibilium deliciarum amißio, inhabitatio præsentis exilij, corporalis fames, membrorum debilitatio, frigoris & caloris afflictiua succeßio, mentis hebetudo, veritatis ignorantia, discernendi tarditas, tepiditas diligendi, internæ dulcedinis carentia, diuinæ contemplationis obnubilatio, creaturarum inobedientia, langores innumeri, postremóque mortis ineuitabile vulnus. Sic profecto, sic mulctari debuit humana præsumptio, quæ boni & mali tanquam Deus ambiuit scientiam, singularisque præeminentiæ fastigium concupiuit. Effecti sunt itaque diuinæ iustitiæ speculum, ac posteris non superbiendi magisterium singulare, dum inaniter alta petendo, se cum dedecore inuenerunt in imis. Nemo igitur primatum cupiat, nullúsque aliis præesse desideret. Cæteris quippe negociis magis periculosum est regimen animarum, atque ad illud, pro ut oportet, ministrandum difficillime quisque reperitur idoneus. Verum si quis pro seipso rationem reddere nequaquam sufficit, quanto minus pro se si-

Cor. 5 bique commißis? Omnes (inquit Apostolus) stabimus ante tribunal Christi reddituri proculdubio rationem de collatis muneribus, omißis bonis, perpetratis criminibus, & de ministerio credito. Cæterũ ad hoc quis sufficiens est, quis securus, quis à redargutione reperitur immunis? Iudicium durißimum (inquit sapiens) fiet iis, qui præsunt. Nempe si hoc homines considerarent, minime ambirent præesse, neque ecclesiasticæ dignitatis cathedram tanto cum studio quæritarent. Temporibus verò istis eorum videtur esse infatuata cupiditas, dum aßiduis precibus, corporalibus laboribus, pecuniarũ precio, adulatione verborum, simulationibus vanis, mercenariorum commercio, amicitiis fictis, & quod horrendum est dicere, etiam cum corporis periculo, & interitu animæ honoris primatum adipisci desudant Huiusmodi propria affectione seducti, ignorantes propria vulnera, dicunt se velle aliena curare: in interiori quidem cordis cubiculo ægroti iacent, & curare quærũt extraneos. Medere, quæso, qui talis es vlcera tua, exterge cordis tui scaturientem saniem, tumescentem cogitationem, & fœtens coram Deo desiderium principandi, vt tu sanatus valeas languentibus, teste experientia, spiritualem præbere medicinam. Alioquin dictum contra te esse censebitur, quod scriptum est:

Luc. 4 Medice cura teipsum. Quamobrem noli altum sapere, sed depone æstimationem tui, & ne audeas præsumere te aliis sufficienter posse præsidendo mandare. Equidem clamat aduersum te ignorantia tua, dum hoc arbitraris de te, quod nequaquam licet tibi. Non licet, inquam, tibi concupiscere præposituram, non congruit testante magistro de cœlis, desiderare cathedras in synagogis, salutationes in foro, primos accubitus in conuiuiis, prælationes in ecclesia, & vocari ab hominibus rabbi. Sunt namque hæc quædam fomenta superbiæ, & imprudentes facillime ad casum quædam impellentia. Nunquid præceptor noster appetere talia docuit? Nónne humilitatem potuis verbo insinuauit & opere? Discite (inquit) à me,

Matt. 11 quia mitis sum & humilis corde. Tantæ siquidem humilitatis ipse fuit, vt quamuis splendor esset paternæ gloriæ, & figura substantię ipsius, omniáque portaret verbo virtutis suæ, semetipsum tamen exinaniuit, formã serui accipiens, & in similitudinem hominum

factus, propter homines hominibus subesse non [...] nuit, quemadmodum euangelista perhibet di[...] Descendit cum illis Maria videlicet & Ioseph [...] reth, & erat subditus illis. Meritò igitur non p[...] pandi, sed obediendi, séque humiliandi, dedit [...] uersatione sua homini normam, imitandíque [...] gium. Suasit quoque in doctrina sua non prim[...] petere locum, sed vltimum tenere, dicens: Cu[...] uitatus fueris ad nuptias recumbe in nouißimo [...] vt dicat tibi qui te inuitauit: Amice ascende sup[...] & tunc erit tibi gloria coram simul discumbent[...] Conclusit autem sic: Quia omnis qui se exaltat, [...] miliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. Qua[...] obrem his eruditionibus informati pugnam [...] mus viriliter assumere contra nos, maximamque co[...] gitationibus nostris adhibere custodiam, ne nos i[...] aniter trahant supra nos. Quoties enim immißion[...] præsidendi nobis fiunt per angelos malos, vel suasio[...] nes fiunt per homines bonos, aut ex concupiscenti[...] carnis, & vitæ huius immoderata affectione, cogitationes in nobis formantur, ad propriæ recurram[...] infirmitatis examen, ad pauendúmque extremæ [...] maduersionis iudicium, & omnino desiderium [...] gabitur dominandi. In illo quippe die nequaq[...] erit securior, qui fuerit potentior, siue maior e[...] fuerit honoratior, quin potius qui extiterit cor[...] milior, rebus sponte pauperior, conuersatione [...] ctior, & hominibus contemptibilior ille pro[...] in conuentu iustorum sublimior, iudicanti dom[...] propinquior, gloriæ cœlestis candore splendidior, [...] que diuinæ fruitionis contemplatione beatior. [...] hac quippe peregrinatione via tutißima per quam [...] patriam supernam pergitur, est humilitas, cogn[...] sui, atque contemptus. Per hanc quicunque incedi[...] occasiones peccandi, atque diaboli effugit laque[...] qui ab aduersario ex imperandi ambitione pa[...] Nempe qui in vno est positus loco, quamuis [...] tur, tametsi in lubrico pedem ponens laba[...] tus perire non valet, dicente Propheta: Hu[...] ceciderit, non collidetur, quia dominus [...] manum suam: at verò qui in altum conscend[...] nullo impingente, si lapsus fuerit, conteretur [...] tißimus ergo atque securus est humilitatis lo[...] niam habitatorem suum à casu protegit, disponi[...] gratiam, & quanquam in præsidentiæ sublimitate [...] stitutum prorsus periclitari non sinit. Quamobre[...] quicunque humilitatis celsitudinem adipisci desid[...] rat, prælationis fugiat cathedram, & ambitione[...] imperandi corde perhorrescat, prælatorúmque c[...] uersationem pro posse, non condemnando declin[...] quatenus in iudicio humilis domini securus ap[...] reat. Latißimo quippe sinu caritatis imitatorem [...] scipit suum, honoris infulas aspernantem. Porro [...] militatis magister & forma, dominus videlicet [...] sciens humanam infirmitatem ignorantiæ calig[...] obuolutam, semper alta cupere, & potius præ[...] quàm subesse ambire, seruis suis ac fidelibus vniu[...] indicauit, quam periculosum sit, principum reg[...] quámque prælatorum onus graue. Nam irruen[...] turbis, & vt ipsum sibi in regem præficerent, ad [...] nientibus delitescendo fugit, séque ab eorum asp[...] bus occultauit, non quidem vt honoris prop[...] magistratum formidaret, sed vt in illo discerent [...] ri quanta sit in prælatione anxietas, quàm lab[...]

ſum pondus, quantúmve periculum manifeſtum. Quanta quidem ſit in regimine animarum anxietas, quis, oro, enarrare ſufficiat, cum ad bene regendum oporteat illum qui præſidet, vniuſcuiuſque ſcire mores, affectiones & vitam, quibus tentationibus exagitetur, quibúſque paſsionibus ſuperetur, quatenus valeat nedum congruentem languentibus ſpiritualem præbere medicinam, verumetiam infirmantium afflictionibus compati? Debet quidem prælatus gaudere cum gaudentibus, & idipſum ſentiendo flere cũ flentibus, atque peruigilem de ſibi commiſsis adhibere cuſtodiam. Sanè ſupra modum laborioſum eſt pręlationis pondus, atque intolerabile, niſi deſuper conſolationis & compaſsionis proximorũ infundatur gratia, atque zelo ſalutis animarum præſidentis accendatur affectus. Equidem hoc poſſe perficere non eſt volentis, neque currentis, ſed tantum miſerentis Dei. Ille quippe eſt, qui animas fidelium replet compaſsione, fortitudine, compunctione, cognitione, dilectione, & pace. Nam abſque his donis nequaquam (vt decet) peragi valet miniſterium paſtorale. Quiſquis itaque curam proximorum gerens his caret, intelligat, quæſo, in quàm magno verſetur periculo. Nempe ſi errantem perſpexerit ouem, nec illi compaſſus fuerit, ſi de damno ipſius compunctus non orauerit pro ea, ſi dilectionem erga illam exhortando, admonendo, ſuadendo, increpando, obſecrando, nequaquam oſtenderit, rationem proculdubio de ipſa redditurus eſt domino. Tales vtique paſtores ipſe dominus per Prophetam arguens, inquit, Paſtores audite verbum domini: Viuo ego, dicit dominus Deus. Quia pro eo quod facti ſunt greges mei in rapinam, & oues meæ in deuorationem omnium beſtiarum agri, eo quod non eſſet paſtor. Neque enim requiſierunt paſtores gregem meum, ſed paſcebant paſtores ſemetipſos, & greges meos non paſcebant, ecce ego ipſe ſuper paſtores requiram gregem meum de manu eorum, & ceſſare eos faciam, vt vltra non paſcant gregẽ meum, & liberabo gregem meum de manu eorum. Ex huiuſmodi increpationibus colligitur, quanti periculi ſit regimen animarum, pro quo paſtor ſubiectorum ſalutem negligens, tanta inuectione corripitur, tantáque cum redargutione damnatur. Nec ab re: nam quicunque ſibimet ſuadens inſufficiẽtiam propriam de ſe præſumendo metiri negligit, & alieni profectus mercede priuatur, & proprio mucrone ipſe ſe perimit. Nam vnde ex ouium ſibi commiſſarum debuit exercitatione ditari, inde ex torporis, atque præſumptionis culpa ad magnam ſpiritus tranſit inopiam. Rem quippe bonam huiuſmodi miniſtrando non bene, omni ſe facit confuſione dignisſimum.

Quòd quicunque ad regimen vocatur animarum, prius rectæ intentionis in ſe fundamentum inſtituat, quo mediante ſpiritualis ædificij in Deum ſtructura proficiat. *Cap. II.*

Quemadmodum peregrinantibus, ſi contingat per ſylueſtria incedere loca, in quibus vel indomitæ latitent feræ, ſeu latrunculi viatores deprędari cupiẽtes obſeruant, maxima, vt ſecuri cœptum iter peragere poſſint, adhibenda eſt prudentia: ita & qui ad regimen vocantur animarum, ſumma cum diligentia obſeruare debent, à quo vocentur, quóve ad illud moueantur affectu, quoniam miniſterium difficillimum accepturi ſunt, ad quod vtique non elate pro adipiſcenda gloria, non lætanter pro adimplendis voluptatibus, non cupidè pro aggregatione diuitiarũ accedendum eſt, ſed humiliter, ſed pauidè, ſed deuotè. Prius quippe humilis conſiderationis, atque intentionis rectæ ſunt iacienda fundamenta, quatenus præſidentis animus in exequendo ac perficiendo miniſterio ſibi credito, ſit liber, ſitque ſolicitus. Fundamentum namque huius ſpiritualis operis, conſiderationem humilem, atque intentionem non obliquam eſſe dixerim, quæ profecto nedum in hoc præclaro negocio, verumetiam in cæteris actionibus noſtris, in quibus ſiue priuatum, ſeu commune ſubſiſtit bonum debent formam adhibere virtutis. Nemini quippe illorum qui Deo in ſpiritu placere peroptant, hanc licet ignorare regulam, vt non ſuperuacue laboraſſe deprehendantur, cum coram tribunali æquiſsimi iudicis domini Ieſu aſtare contigerit, more vtique illarum fatuarum virginum, quæ ornatis accénſiſque lampadibus, obuiam venienti ſponſo abſque oleo ire præſumpſerunt. Porrò ſi teſtante ipſo cœleſti ſponſo oculus noſter ſimplex fuerit, totum corpus noſtrum lucidum erit, ſi verò nequam, totum corpus neceſſe eſt vt tenebroſum fiat, conſideret quiſquis ad officiũ curæ paſtoralis vocatur, quàm vigilanter, quámque prudenter oculos intellectuales apertos tenere debeat, vt videlicet ad tam periculoſum negocium in ipſius exordio non ſeducatur affectione blanda, vel præſidendi obliqua intentione fallatur, totúmque corpus miniſterij huius efficiatur opacum, odibile, & reprobandum. Saluberrimum itaque conſilium hoc eſt, vt ſummo cum ſtudio omne prælationis deſiderium reſecetur à quocunque Deo placere cupienti, ſiue doctus, ſiue bonus, ſiue ſit prudens, cum non liceat alicui hominibus imperare. Non enim natura, ſed infirmitas & ſuperbia fecit hominem hominibus dominari. Nam quale imperium, qualéve dominium Deus dederit homini, diuinum ſuper hoc oraculum audi: Dominamini (inquit Deus primis parentibus noſtris) piſcibus maris, volatilibus cœli, & beſtiis terræ. *Gen.1* Nuſquam quippe reperies, quod Deus mandauerit, vt hominibus dominarentur homines. Verum vt homo homines regeret, hoc in diuinis frequentiſsime claret eloquiis. Aduerte (quæſo) quid ſacra veteris teſtamenti narret hiſtoria: Erat Moyſes in deſerto paſcens oues Ietro cognati ſui ſacerdotis Madiam. *Exod.3* Vidit autem quòd arderet rubus, nec combureretur, & ait: Vadam & videbo viſionem hanc magnam, quomodo ardeat rubus, & non comburatur. Cúmque appropinquaſſet rubo, ſe vocantem de rubo audiuit dominum atque dicẽtem: Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem eorum audiuit, propter duritiam eorum qui pręſunt operibus: & ſciens dolorem eius deſcendi, vt liberarem eum de manibus Ægyptiorum. Sed veni, mittã te ad Pharaonem, vt educas populũ meum filios Iſrael de ægypto. Cerníſne, quòd non ad dominandum populo, ſed ad ducatum regiminis miſſus eſt Moyſes? Nec mirum: regere quippe caritatis eſt opus, dominari verò ſuperbię. De ipſo quoque domino noſtro Ieſu Chriſto, qui princeps verus erat & rex per Prophetã inquit Deus: Et tu Bethlehem terra Iuda nequaquam eris minima *Matth.2* in principibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat populum

populum meũ Israel. Porrò vnus solus est dominus, *Esa.45* qui per Prophetam clamat dicens: Ego dominus, & non est alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem & creans malum. Ego dominus faciens hæc omnia. De ipso etiam per quendam sapientem di- *Sap 12* citur: Tu autem dominator domine, cum trãquillitate disponis nos. Tibi nãque subest omnia posse cum vis, cæteri autem qui præsunt, eius ministri sunt. Quamobrem qui non ministrare, sed dominari volunt in clero, non proprie domini, sed raptores & tyranni sunt, dum non subditorum, sed propria quærunt commoda, diuitiarum videlicet, voluptatis, honoris & famæ. Sanè tales abominatur dominus tanquam raptores honoris sui, à proximi dilectione alienos, imitatores diaboli & gratiæ contemptores. Vnde nec ipsos sibi astare permittit elatione inflatos, *Luc.1* quemadmodum per beatam virginem dicitur: Fecit (inquit) potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. Ab hac siquidem ambitione dominandi, quum inter Apostolos cõtētio facta esset, quis eorum videretur maior, compescuit eos domi- *Matt.20* nus dicens: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent inter eos, benefici vocantur. Vos autem non sic, sed qui maior est in vobis, fiat sicut iunior, & qui præceptor est, sit sicut minister. Humilis quippe dominus humilitatẽ subiectionis docuit, atque imperandi affectum prorsus detestatus est. Erudiuit vtique Apostolos, & in ipsis vniuersam ecclesiam suam, fideles scilicet omnes, vt non desiderẽt honoris primatum, neque regiminis cathedram quærant, sed potius subesse cupiant, & propriæ vacare saluti. Cæterum si ad aliquod regiminis ministerium illos promoueri contingat, hoc nullatenus ex eorum voluntate, seu industria fiat sed tantum disponente Deo, & præsidentis autoritate ad hoc se sponte incli- *Act.6* nante, quemadmodum in Actibus patet Apostolorum de septem diaconibus, quos elegerunt credentes, confirmauerúntque Apostoli, vt ministrarent mensis, sic nihil minus spiritu sancto ordinãte atque volente. Siquidem in veteri testamento, quum pontificalem vellet Deus instituere dignitatem, cæterorúmque min[illegible]str[illegible]rum suorum distinguere gradus, ait *Exod.18* ad M[illegible]s[illegible]m: Applica Aaron quoque fratrem tuum ad te cum filiis suis de medio filiorum Israel, vt sacerdotio fungantur mihi, faciésque vestem sanctam fratri tuo in gloriam & decorem. Verum quum idem Aarõ completo ministerio sui sacerdotij iubente Deo pergeret ad patres suos, dominum sibi loquentem audi- *Leuit.8* uit Moses, atque dicentem: Tolle Aaron & filium eius & duces eos in montem Hor, quúmque nudaueris patrem veste sua, indues ea Heleazarum filium eius, & Aaron colligetur & morietur ibi. Sic Finees, sic Samuel, sic patres cæteri, qui Deo placuerunt, non ex ambitione, sed ex vocatione diuina, ad ecclesiasticas dignitates, & ad animarum assumpti sunt regimen, *Ioan.15* prout Apostolis dominus dicit: Ego elegi vos de mundo, & posui vos, vt eatis & fructum afferatis, & fructus vester maneat. Hinc est quod tantam animarum messem ad aream congregauerunt ecclesiæ, tantúmque populum adduxerunt ad fidem. Non autem ipsi per seipsos talia agere valuerunt, sed ille operabatur *Ioan.15* in illis, & loquebatur per ipsos, qui ait: Sine me nihil potestis facere. Erant prorsus ipsi instrumentum, per quod perficiebat opus suum Dei sapientia, ad gloriá

quippe su[illegible]m & profectum illorum, per que[illegible] debant e. udiceba. tur, exhortabantur, dirig[illegible] Nouit planè dominus quos prædestinauerit [illegible] præcipuum, & laboriosum prælationis mi[illegible] assumendum. Quamobrem nullus percipere [illegible] sumat honorem hunc, neque precibus, adu[illegible] vel precio gubernandæ plebis onus quærat a[illegible] Solicite custodiat quisque cor suum ab omni [illegible] superbiæ atque præsidendi amore, sibimet ip[illegible] silentio vacet. Taliter verò vitam, morésque [illegible] nat suos vt in ipso habitare dignetur Deus, atq[illegible] illum tanquam per instrumentum idoneum [illegible] perficere gloriam, quoties, qualiter, & quan[illegible] buerit. Infructuose quippe ministerium hoc [illegible] cante Deo exercere conatur quisquis in eccle[illegible] sidere videtur, atque honorem Dei arbitrio [illegible] lare se putat. Quónam, quæso modo Deum hon[illegible] re valet, qui ex obliquo, & nequaquam se Deo vo[illegible] te, rationabilibus ouibus præesse desiderat. Ipsum [illegible] minum audi dicentem: Qui non intrat per ost[illegible] in ouile ouiũ, sed ascendit aliunde, hic fur est & la[illegible] Quare fur & latro dicitur? Profectò quia no[illegible] ianuam, sed per maceriam ad oues festinat ac[illegible] Quis verò intrat per ianuam? Vtique qui intr[illegible] Christum, vocatus à Christo. Quamobrem qu[illegible] que vocatur à Christo, & per Christum ad o[illegible] greditur, ipsum oues audiunt, ipsique bene vi[illegible] obtemperant. Nec immeritò. Nam in illo pa[illegible] verum inhabitantem sentiunt, atque eundem m[illegible] nisterio prædestinato & vocato audiunt loque[illegible] docentem, hortantem, allicientem, complecten[illegible] Nemo igitur aliũde præsumat fructificare in eccle[illegible] immarcessibilem iustitiæ fructum, animarumq[illegible] profectum, quàm ingrediendo in ouile per ianua[illegible] quemadmodum ipse dominus qui ianua est, te[illegible] dicens: Ego sum ostium, per me si quis intro[illegible] uabitur, ingredietur & egredietur, & pa[illegible] niet. Ingredietur vtique, vt accipiat intern[illegible] tiam, spiritualium sacramentorum gustu[illegible] gnitionem, caritatis donum, proximorum [illegible] nem, & ad tollerantiam aduersorum, con[illegible] Totus verò charismatibus munitus, & con[illegible] in domino, egredietur foras, missus à Deo [illegible] & regimẽ animarum. Cernísne quod nullus [illegible] suo administrationi tanti regiminis se debet [illegible] re, nisi prius sit ipse vocatus à domino? dicen[illegible] stolo: Nec quisquam sumat sibi honoré, vtiqu[illegible] tificalem, sed qui vocatur à Deo tanquã Aaro[illegible] autem mirum est, si Aaron, quamuis iustus [illegible] ctus, non præsumpsit sibi vendicare summi g[illegible] sacerdotij, quum de ipso vnigenito Dei filio [illegible] tur: Sic nec Christus semetipsum clarificauit, vt [illegible] tifex fieret, sed qui locutus est ad eum, filius m[illegible] tu, ego hodie genui te. Quemadmodum & [illegible] loco dicit: Tu es sacerdos in æternum secund[illegible] dinem Melchisedech. O quantæ redargutionis [illegible] torúmve suppliciorũ esse censendi sunt rei, qu[illegible] eos quærente, neminéque vocante, primatu[illegible] tificalis officij ambiunt, & præsulatus honores [illegible] sci peroptant, nequaquam attendentes, quo[illegible] modum ab itineribus veræ humilitatis deuia[illegible] exemplo per summum pontificem dominum [illegible] exhibito vniuersis exorbitant. Qui quum ve[illegible] cerdos & constitutus à Deo honorabilis esset [illegible]

rex, transeuntis dignitatis præeminentiam, atque temporalis cathedræ honorem respuens, tanquam singularis reuerendissimus præsul, crucis tribunal semetipsum immolaturus ascendit. Indicauit profecto ipse dominus, quale sit pontificis ministerium, qua intentione, quóve affectu illud suscipere debeât qui vocantur. Oportet siquidem illum qui animarũ præsidendo vult curam gerere, vtique intrare per ianuam ministrando, laborando, orando, & si necessitas coegerit, etiam moriẽdo animam suam dare pro ouibus, quemadmodum bonus Iesus dominus & magister docuit & perfecit. Docuit, inquam, dicens: Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Perfecit vero, sicut ipse ait: Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & animan suam dare redemptionem pro multis. Et Petrus inquit: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Paulus quoque dicit: Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam qui tradidit semetipsum pro ea, mundans lauacro aquæ in verbo. Tale itaque debet esse pastorale animarum ministerium, talis intentio, tali que affectu, vt sine intermissione, absque fastidio, imo prompto animo, & si non actualiter semper habitualiter tamen se pro salute subditorum exponat, & tanquam Deo redditurus rationem, peruigilem supra dominicum gregem adhibeat custodiam, ipsiúsque pietatis profectum iugiter versando in corde, quẽ fructum valeat de suo corã Deo ministerio reportare. Quamobrem pro suæ conuersationis forma teneant sanctorum laudabilem vitam, eorum potissime qui regendarum animarũ sortiti sunt curam. Porrò in ipsis consideret zeli rectitudinem in ministrando cuique iustitiam, magnanimitatis constantiam in perferendo labores pastoralis officij, exhortationis suauitatem in reuelando pusillanimes, autoritatis rigorem in corripiendo delinquentes, liberalitatem temporalium in tribuendo egentibus, & ardorem caritatis in animarum salutem cõcupiscendo. Vnum ex ipsis audi dicentem: Istantia mea quotidiana solicitudo omnium ecclesiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Idémque: Quotidie (inquit) morior propter gloriam vestram fratres, quæ est in Christo Iesu. Tantam siquidem huiusmodi sancti viri sitim salutis pertulerunt animarum, vt proprij corporis contemptis commodis, vsque ad exaltationem spiritus in ministerio sibi credito deseruirent. Hinc quippe factum est, vt Dei & proximi dilectione succensi, Deum in suo glorificarent corpore, suarum mundum replerent odore virtutum, innumerabilium credentium populorum sanctam fœcundarent ecclesiam, atque sibi ipsis indicibilem in cœlis acquirerent gloriam. Nullum sempiterna valet carere mercede, quod pro nomine Christi vtilitati impenditur proximorum.

Quod sicut ex ministerio humani corporis rationalis spiritus dignoscitur virtus: ita in ecclesiæ corpore sancti spiritus claret præsentia. Cap. III.

HVmani corporis quicunque prudenter voluerit considerare ministerium, maximum spiritualis eruditionis poterit reperire arcanum, quo mediante fraternæ caritatis discet seruare vnitatem. Nam & si in creaturis visibilibus, quamuis in voluminibus sacris plurima de proximi dilectione sint documenta sublimia, peramplius tamen hoc in humano claret corpusculo. Membra siquidem quum in eo sint multa, variúmque inter se sortiantur effectum, atque formę inæqualitas in ipso agnoscatur esse maxima, quadam tamen dispositione mirabili, omnia vnum vnitatis & pacis deducuntur ad finem. Sunt planè in ipsis humani corporis membris quædã, quæ ignobilia & contemptibilia esse videntur, quædam autem mediocris æstimationis, nonnulla vero nobiliora præ cæteris. Nunquid pes, qui despicabilior reliquis esse apparet, quia adhæret terræ, & sine reluctatione aliqua versatur in luto, totiúsq; corporis pondus sustinet, ab aliis despicitur seu contemptui habetur? Similiter & manus quamuis non præmineat in corpore, tamẽsi in cunctis penè ministeriis corpori necessariis occupetur, num à cæteris minus diligitur membris? Prorsus minime. Quin potius teste apostolo, quę videntur esse corporis membra ignobiliora & contemptibiliora, his abundantiorem honorem circundamus. Nam quę honesta sunt nullius egẽt. Quamobrem oculus, qui aliis membris videtur præclarior esse & superior, vigilat & pericula præuidet, vt in offendiculũ aliquod nõ impingat pes, vt non se sauciet, totúmque pauimento prosternatur corpus. Stat quoque auris in sublimi, & diligentissime obseruat, si forte quid audiat, quod cæteris membris possit esse obnoxium. Nullum profecto membrum ab hac intẽtione reperitur alienum. Pes quippe cæterorum membrorum absque reclamatione vlla incommoda ferẽs, ambulandi peragit ministerium. Manus autem pro reliquorum bono intendit operi. Oculus visui, & auris auditui. Omnia siquidem vnanimiter mutuóque consensu, naturali confœderata sunt vinculo caritatis. Se quidem in iis, qui aduersari videntur illis pariter tuentur, se diligunt, sibi vicissim deseruiunt. Singula quoque vniuersorum bonum cupiunt, malũ vero declinant, nécnon de communi commodo tanquam de proprio collætantur. Non enim labore attrita, non infirmitate lassata, neque confecta senio, mutuæ affectionis intermittunt opus. Siue igitur vnum gaudeat membrum, congaudere noscuntur & cætera, siue aliquod horum patiatur, cõpatiuntur & singula. Connectunt vtique se, fouent se inuicem, & super omnia vnitatis separationem nimium perhorrescunt. Quamobrem si accidat, vt naturaliter, vel ex casu fortuito ipsorum vnum infirmetur, repente videas adesse & reliqua, & vt sic dicam, illud inter ea censetur fore beatius quo mediante remedium adhibeatur ægroto. In illis nullum inuenitur, quod recuset laborẽ, quod renuat se exponere, quod patienti membro negligat famulari. Cuique etsi desit possibilitas, inest nihilominus voluntas promptissima ministrandi. Magnum profectò est mysterium, & dignissimum veneratione spectaculum, intueri videlicet in hoc terreno figmento tot membra in officiis diuersa, dissimillima in forma, atque omnino à ratione aliena, tam sedulo, támque sibi inuicem ministrare, tantáque se diligere caritate. Verum hoc quare? Vel hoc vnde? Nunquid propter seipsa, aut à seipsis perficiunt istud? Prorsus minime. Est plane spiritus inuisibilis & rationalis, qui humanum viuificat corpus, & illi tanquam dominus pręsidet, cuius vtiq; imperio vniuersa corporis membra

bra famulantur, ac cunctum ministerij sui peragunt cursum, quo procuidubio absente omnia iacent, atque ad opus aliquod insensibilia inualidáque redduntur, vtpote directore ac ductore carentia. Experire, quæso, quum corpus iacet exanime, quamuis oculi, manus, cæteráque corporis membra sint integra, & absque vlla læsione, vtrum valeant audire, videre, gustare, ambulare, atque palpare. Nam etsi vocifereris tota die, si vellices, totúmque dilanies corpus, non erit qui sentiat & obtemperet tibi. Est quippe corpus idem eadémque membra, quæ prius sentiebant, mouebantur, operabantur, famulabantur. Vnde verò hæc tam repentina mutatio? Profecto ex rationalis absentia spiritus, qui corpus ipsum viuificabat, informabat, mouebat, regebat, instruebat: quíque manus operi, oculos coaptabat visui, auréisque auditui, & olfactui nares, atque pedibus virtutem præbebat ambulandi. Per seipsos vtique hi sensus inutiles sunt, & possunt nihil. Instrumenta quippe sunt rationali accommodata spiritui, quibus mediantibus valeat agenda perficere, mutua proximorum præstare obsequia, corpori impendere necessaria, mundíque istius, prout expedit, pertractare negocia. Per ipsos, inquam, sensus spiritualem internúmque explicat mentis conceptum, virtutum auget meritum, diuinorúmque eloquiorum pandit arcana. Sane quicquid commendationis, quicquid boni, si quid virtutis, si quid meriti spiritus rationalis agit in hoc, & per hoc luteū atque humanum corpus, æque spiritus sanctus Christi complet in corpore. In ipso siquidem corpore Christi quod est ecclesia, præest ipse spiritus sanctus, singuláque regit membra, atque opportuna diuidit ministeria, non pro postulantium votis, aut arbitrio præsumentium, sed ex sua largiflua placidáque benignitate, ne quis de se inaniter glorietur, & supra se elatus quod accepit, amittat, ac tanquam membrum putridum & corruptibile in sui perniciem præcidatur à corpore. Quamobrem quicunque munus quodlibet spirituale meretur administrare, ab eodé proculdubio spiritu illud se recepisse cognoscat, ad gloriam vtique Dei, & ædificationem ecclesiæ Christi, atque ad meritum suscipientísque profectum. 1.Cor.12 Apostolum Paulum hoc attestanté audi: Vnicuique datur, inquit, manifestatio spiritus ad vtilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus diuidens singulis, prout vult. Porro vbi conspicis huiusmodi esse charismata, spiritum sanctū illic præsentem esse nequaquam dubites, membráque spiritualia viuificare, custodire atque dirigere. Econtrario quoque vbi idem spiritus deest, non potest esse vera sapientia, scientia infusa, formata fides, conuersatio sancta, vitiorúmque carentia. Nam ex ipsius absentia supra modum carnis exuberant opera, quæ Apostolo per-Gal.5 hibente sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissentiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia. Vt igitur plenam horum quæ dicuntur, valeas habere notitiam, eundem Apostolum fructus, operationésque spiritus differentem agnosce: Fru... quit, spiritus est caritas, gaudium, pax, patien... ganimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, mo... destia, continentia & castitas. Sane quemadm... ex fructibus arbor, ita ex his quæ dicta sunt, in... ter intelligitur præsentia spiritus, & sicut abs... ma non vegetatur aut mouetur corpus, corp... membra inutilia sunt, æque sine spiritus sancti... tia nullus mortalium in ecclesiæ corpore val... tuali vita subsistere, nec gratia vegetari, neque a... ritum æternæ remunerationis proficere, tamet... riores quosdam actus videatur exercere virt... Quamobrem quisque fidelium ex hoc optima... ditionis ad acquirendam humilitatem valet per... re formam, vt si quid videlicet boni peragit, non... arroget, sed inhabitanti spiritui, quo promouente... dirigente, deo gratum perficitur opus. Non igitur... pliciter spiritualia dona, sed ipsum sanctum spirit... largitorem atque custodem donorum debemus t... animi intentione concupiscere, & ad cordis no... penetralia orando iugiter aduocare quatenus illu... nati ab ipso, & eruditi per ipsum opera illius ab... vllo errore possimus agnoscere. Aliter quidem in... clesia, & in vnaquaque fidelium præsidet cong... tione, atque aliter membra singula regit & p... Equidem in ecclesia præest vt rex potens virtu... rismatibus locuples, vbiq; præsens, diuinitate... vegetans, cuncta perlustrans, vniuersa compl... singula diiudicans, ita vt illum nil lateat, illi n... sistat, quippe quum sit omnium artifex, omné... scientiam, omnem virtuté, atque prospiciat vni... Præsidet, inquā, vt eruditissimus paterfamiliás,... bisque singulis impertitur dona, ministeria diu... gradúsque distinguit, quemadmodum Apostolus... hibet dicens: Quosdam quidem in ecclesia p... Deus, primum Apostolos, secundò Propheta... Doctores, deinde virtutes, deinde gratias... opitulationes, gubernationes, genera lin... terpretationésque sermonum. Sanè mem... fouet, in tentationibus roborat, declarat in... miliat in prosperis, protegit in aduersis, n... despicit clamantem ad se ac cōfidentem de... ne schisma fiat in corpore, quosdam ex m... stituit pastores atque rectores ad componen... dentium mores, & dirigendum eorum gressus... plina virtutum, ac semitis mandatorum cœ... nonnullos verò inferioribus coaptat min... videlicet assistant laborantibus, egentibus al... parent, infirmis deseruiant, maioribus obtemp... ambulent in simplicitate, corpúsque propriu... nant laboribus, vsque ad mortem pro virtute ce... do. Porrò tam ex iis quæ regunt, quam ex iis q... guntur, vnum efficit corpus Christi, sicut Ap... ait: Vos autē estis corpus Christi & membra de... bro, in quo fulget gloria Dei, viget fraterna ca... singulorum membrorum clarēt dona, virtute... ficiuntur merita, atque cœlestis patriæ elucet... Vicissim itaque qui præsunt, & qui obsequen... nistrant, in vno dilectionis vinculo & vnitate... sibi cohærent, & inuicem coadiutores sunt a D... nequeāt ab alterutris separari, nec valeāt qui p... sine inferioribus, nec inferiores absque rector... iunctum laudabiliter cōplere officium, quippe... sint membra in corpore, sint etiam caput &...

Membra quidem ſunt fideles omnes,tam qui regunt, quàm qui reguntur, corporis Chriſti, quod eſt eccleſia, cui ipſe Dominus Ieſus Chriſtus præeſt, tanquam verum & ſummum caput. Ratione verò miniſterij, qui regiminis ſortiti ſunt curam, caput, & qui ſubiectionis adepti ſunt meritum congrue myſticum vocandi ſunt corpus, cui videlicet præſidet in ſpiritu dominus, quamuis exterius præſideat homo. Cæterum quemadmodum in humano corpore cæteris caput ſupereminet membris, & ſenſuum fulget dignitate, eorum videlicet quorum miniſterio totum corpus ornatur, cuſtoditur & regitur: ita in corpore Chriſti myſtico, & in qualibet congregatione fidelium qui præſidet, præ cunctis ornatior eſſe debet moribus, virtutibuſque locupletior, ideo vt quantum caput differt à membris, tantũ prælatus debet ſubditos in perfectione præcellere. Vnde oportet, vt non inſoleſcat de collatis ſibi gratiis, non extollatur aduerſus inferiores, non dirimat vnitatem dominici gregis, ſed potius illam exhortationibus nutriat, prudentiaque cõſeruet. Equidem propter ſeruandam vnitatem pręſidentium miniſterium in eccleſia neceſſarium eſſe cognoſcitur, tanquam caput in corpore, ſine quo prorſus congregatio quæque confunditur, diuiditur & deperit. Nempe vbi deeſt qui regat, vniuerſa confuſa ſunt, deeſt reuerentia mutua, procul eſt pax, legis negligitur cuſtodia, poſtponitur ordo viuendi, morum diſciplina deſtruitur, abiicitur norma virtutum, propria dominatur voluntas, atque proprio vnuſquiſque ducitur ſenſu, quo nihil eſt deteſtabilius in conuerſatione religioſa, nihil ad compaginem caritatis cuſtodiendam damnoſius dirimendámque reperitur habilius. Et hoc quare? Profectò quia tota natura languet humana, nulla in illa eſt ſanitas, nullúmque in homine bonum, & nullus bonus. Dominus (inquit Propheta) de cœlo proſpexit ſuper filios hominum, vt videat ſi eſt intelligens aut requirens Deum. Omnes declinauerunt ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum. Verum quoniam omnes infirmi ſunt, & paſsionibus pleni, quod per ſe nequeunt, expedit vt ſub alieno dirigãtur ducatu. Nam ſicut ægrotus corpore, ſi proprio relinquatur arbitrio ſemper ſaluti contraria appetit, & ipſe ſuæ mortis eſt cauſa, æque de ſpirituali cenſendum eſt languido. Cæterum vt hoc clarius eluceſcat parumper, quæſo, conſidera, quantis ipſa natura humana, atq; eius interior homo ſit attritus infirmitatibus, ſpiritualibúſque paſsionibus inuolutus. Nunc quidem inaniter gaudet, nunc doloribus fatigatur, interdum caſibus triſtatur aduerſis, futurorúmque periculorum timore concutitur, quandóque tabeſcit ignauia, ac graui liuore deprimitur, nonnunquam vana hilareſcit ſpe, atque his, de quibus ex corde flere debuerat, omni poſtpoſita grauitate lætatur. Hunc (prohdolor) o quàm frequenter accendit ira, ſuperbia inflat, detorquet ambitio, ignorantia præcipitat, tenet confuſio, cupiditas trahit, necat voluptas, æmulatio dehoneſtat, deſperatio deprimit, frangit metus, ſupplantat tẽtatio, & decipit inimicus. Totus quippe languet, inceſſanter delinquendo cadit, iugiter ſibi letalia concupiſcit, ſæpiſsime ſub omni ſpe fallitur, frequentiſsime per inconſtantiam à bono opere iam inchoato reflectitur. Sanè tanquam nauis in pelagi medio cõſtituta, vanis pernicioſiſque cogitationibus huc illúcque impellitur, nunc attollitur proſperis, nunc verò aduerſis deiicitur, nonnunquam etiam carens omni gubernaculo rationis, per delectationem atque peccati conſenſum lugendæ mortis naufragiũ patitur. Huiuſmodi & mille variis infirmitatibus laborãtem peritiſsimo medico, atque experto quis dubitet ſpirituali indigere ductore, quatenus ad pacem portúmque ſupernæ ciuitatis Hieruſalem queat peruenire incolumis? Hac prorſus de cauſa quamdiu mortali hoc peregrinamur in corpore, habemus opus ductore peruigili, cuius ſano conſilio, cuiúſve circunſpecta prudentia, aduerſariorum ſpiritualium agnoſcamus inſidias, emergentia euadamus pericula, caſus vitemus noxios, carnis fugiamus vitia, adhortemúrque quotidie ad ſtudia, actúſque virtutũ. Quis, oro, abſque directore viarum diſcrimina inexpertus valet peragrare ſecurus? Quis, inquam, ſine præceptore diſciplinam ſpiritualis militiæ addiſcere poteſt? Errat proculdubio, atque de ſe præſumit inaniter quicunque proprio neglecto pręlato arbitrio, iudició ſuo vult cuncta peragere. Quamobrem nullum regnum, nulla ciuitas, nullus exercitus, nulla congregatio, nulláque familia, ſine rectore eſſe debet, quo videlicet mediante corrigantur delinquentes, inſtruantur indocti, euigilent deſides, puſillanimes foueantur, dirigantur ſimplices, humiles complectantur, reprimãtur ſuperbiẽtes, atque de virtute in virtutem proficientes exerceantur. Hoc quidem experientia docet, hoc ſanctarum eruditio inſinuat ſcripturarum. Certe quũ dominus de ægyptiaca ſeruitute Iſraeliticum populũ liberare decreuiſſet, Moyſem illi præfecit in ducem, vt ipſius prouida gubernatione vſque ad terram eum repromiſsionis adduceret. Poterat planè abſque angelico miniſterio vel humano, pollicitationem patribus factam per ſemetipſum perficere, quemadmodũ cœleſti plebem ſuam valuit alimento nutrire. Poterat, inquam, etiam ipſo legiſlatore defuncto Ioſue nõ vocato hæreditatem tribubus diſtribuere vniuerſis. Voluit tamen homines hominibus eſſe prælatos, tanquam in corpore caput, vt non fieret ſchiſma in membris, ſed vt ille glorificaretur in corpore, qui ſpiritualiter caput regit & membra. Porrò ſi diligenter aduertas, poſt exitum de Aegypto, nunquam defuit qui populum Dei gubernaret. Fuerunt quippe in populo iudices, extiterunt principes tribuum familiarúmque, quorum ducatu prudentiſsimo plebs ipſa dirigebatur ad bella, cõſumptionémque inimicorum & prædam. Et hoc quidem quantum attinebat ad temporalium regimen. Cæterum pro illorum ſalute animarum ex eodem populo ſacerdotes ordinauit atque pontifices, qui in cæremoniis, in ſacrificiis, & in legalibus inſtitutis exhortarentur ad cultum Dei, illiúſque timorem, ac cunctorum obſeruantiam præceptorum, quatenus ex iis operibus ſanctis diuinam promererẽtur gratiã, diuturnam vitam, de hoſtibus victoriam, frugum terræ abundantiam, multiplicationem ſobolis, pacem per circuitum, & requiem ſempiternam. Verum de illo antiquo Hebræorum populo vltra quid memorem? Nónne & ipſe dominus Ieſus humilitatis ſpeculum atque magiſter in eccleſia ſua ad paſcendum, dirigendúmque rationales oues Apoſtolum Petrum, ac condiſcipulos cæteros pontificali decorauit officio? Ipſos ſiquidem tanquam duces militiæ inſtituit Chriſtianæ, vt adhortationibus ſuis, omnes in certamine perdurantes, ad æternitatis prouehereñt brauium. Ipſi

denique Apostoli spiritus sancti magisterio confirmari, vrbibus episcopos, atque dominicarum ouium instituere præpositos, quatenus illas ab incursibus intellectualium protegerent bestiarum, instruerént q; easdem seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, quã profectò vnitatem, quicunque dirimere præsumit, duplici sciat se morte plectendum.

Quantam erga ecclesiam suam dominus Iesus sollicitudinem gerat, quantáque pro illius sit operatus salute. Cap. IIII.

PRudentis patrisfamilias hoc semper est proprium, vniuscuiusque sibi subditi curã gerere, singulorúmque necessitatibus prouidere, nullum spernere, nulli commoda opportuna subtrahere, quin potius omnes corporali pabulo alere, vniuersos salutari doctrina imbuere, cunctósque iuxta singulorum necessitatem ac qualitatem, vt filios caritatis brachiis astrictos tenere. Porrò in nullo ea quæ dicuntur, sic elucent, quemadmodum in ipso capite vero patrefamilias domino nostro Iesu Christo. Ipse plane in domo sua, sancta videlicet ecclesia, tanquam pater omnem solicitudinem habet, vniuersos nutrit alimento corporis sui, sapientiæque suę aqua potare dignatur. Vocat quidem illos ad se, vt suarum ipse deliciarum faciat esse participes. Transite
Eccl.24 (inquit per Sapientem) ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini. Spiritus meus super mel dulcis, & hæreditas mea super mel
Matt.8 & fauum. Qui me edunt, adhuc esurient, & qui bibunt me, adhuc sitient. Equidem in euangelio ipsemet hoc euidentius insinuans ait: Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, & si dimisero eos ieiunos, deficient in via. In templo quoque semel existens
Ioan.7 ad plebem clamabat dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat, & flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Plane si totius vitæ illius decursum consideres, potissime ex quo inchoauit se manifestare ad populum, eundem reperies veluti peritissimum medicum, patrémque piissimum proximorũ calamitatibus opem nunquam impertire desiuisse. Quot (oro) cæcis visum reddidit, surdis reserauit auditum, claudis ambulandi tribuit facultatem? Quot item languentes sanauit, paralyticos curauit, mundauit leprosos, à dæmonibus obsessos liberauit, erexit curuos, mortuósque suscitauit. Nullum quippe in miseria positum contempsit, neminem ad se fugientem repulit, nullius postulationem humilẽ seu lachrymas sine effectu esse permisit. Nam Chananæam post se fideliter vociferantem exaudiuit, lachrimas viduæ nequaquam spreuit, atque Lazari sororibus lacrymantibus pariter & ipse lacrymatus est, pro ciuitatis quoque euersione fleuit, vidésque illius ad conuersionem inflexibilitatem ingemi-
Luc.31 scens ait: Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Sane per ciuitates, vicos & castella verbum Dei seminãdo infatigabiliter ambulauit, vt dispersas quæ perierant domus Israel colligeret oues, & in pascua virentia duceret, fidei luce perfunderet, spei caritatísque dulcedine refoueret. Verum vt omnes ad se alliceret, & sua dilectione attraheret, filiósque Dei qui circumquaque erant diffusi, colligeret, & gloriæ suæ faceret esse consortes, dignatus est à discipulo vendi, iniquorum manibus tradi, colaphis verberari, deturpari sputis, à militibus illudi, durissime flag- coronari spinis, iniustè damnari, affigi in cruce, & felle potari, deputari cum sceleratis, morte ... ma occidi, atque lancea crudeliter vulnerari. ... fectò præclarissima sunt testimonia immensæ ... tis domini Iesu, quæ vniuerso notissima facta ... bi, & pro generis humani redẽptione cõpleta, ... admodum omnium Prophetarum longe ante ... prænunciata oraculis. Hæc quippe quanto vehe- tius ad compunctionem deuotionémque iustoru- molliunt corda, tanto amplius aduersus ingrati- nem obduratámque iniquorum malitiam, ad D- iustitiam vociferari non cessant. Quis, oro, in- tam maxima necnon ineffabilia sui conditoris ... gratis præstita contemnere dona? *Veniet pro-* bio, veniet tempus, quando ipsa *Dei sapientia iu-* solium eriget, & sceleratis, atque ingratis homin- prærogata beneficia, & sui contemptum irridendo ... iiciet dicens hoc, quod in illius persona scriptum e- Vocaui & renuistis, extendi manum meam, & n- fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium me- & increpationes meas neglexistis. Ego quoque i- teritu vestro ridebo, & subsannabo, quum vobis ... timebatis aduenerit, quum irruerit super vos re- na calamitas, & interitus quasi tempestas ingr- quando venerit super vos tribulatio & angustia ... inuocabunt me, & non exaudiam, mane consur- & non inuenient me, eo quod exosam habuerin- sciplinam, & timorem domini non susceperint, ... acquieuerint consilio meo, & detraxerint vni- correctioni meæ. Quamobrem redeat vnusqui- præuaricator ad cor, recogitet annos suos in amari- dine animæ suæ, corrigat vias suas prauas, emen- iuxta prophetæ consilium in melius, quæ volunta- seu ignoranter deliquit, lachrymis tergat, gem- diluat, atque humili confessione quotidiana ... abolere facinora. Discat, inquam, die ac no- Domini meditari, reuoluat frequenter an- pera redemptoris, illíque sedulum deuota- impendat famulatum, & spiritualis laudis atq- tiarum actionis persoluat debitum, exhibea- cium, offerat holocaustum. Studeat demum ... industria mentem purgare, & habitare secum, ... nus ipsi diuina cooperante clementia nedum ... lia beneficia, & quæ cunctis fidelibus notissima ... palata sunt munera agnoscere valeat, verumetiam ... cialia & occulta, quæ ipse dominus Iesus pate- lias operatur in corde, mereatur experiri myste- necnon amoris gustare præludia. In his procul- eruditur anima, quæ hucusque vehitur ab eodem ... filio, intelligere, quam magnus sit Dominus, qua- colendus sit Deus, quàm fortiter omnipotens ... dus sit pater, quàm dulciter cœlestis amplectend- sponsus, quàm suauiter in cordibus humilium ... requiescat spiritus, quam ineffabile sit in patre ... bum, quàm arcana sit in iudiciis sapientia, qua- sit beata in semetipsa, laudanda atque glorifica- trinitas. Nempe ista docere, interius hominis ... ctum accendere, diuinæ bonitatis officium est, ... operis humani. Nam teste Apostolo neque qui p- tat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incre- tum dat Deus est. Ipse solus est qui possidet co- mutat, replet, & satiat. Possidet, inquam, vt D- sicut Propheta clamat dicens: Defecit caro ...

& cor meum, Deus cordis mei & pars mea Deus in æternum. Mutat autem de peccatoribus iustos, & de inimicis amicos faciens. Replet luce, caritate, exultatione & iubilo. Satiat verò seipsum manifestans per fidem, & promittens speciem, in qua videlicet specie erit homini plena atque perfecta satietas, sicut Propheta ait: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Cæterum ad regendum ecclesiam suam, & ad decorem sapientiæ suę, necnon ad suorum profectum fidelium, singulis corporis sui membris diuersa impertitur ministeria, secundum beneplacitum voluntatis suæ in laudem & gloriam gratiæ suæ, quemadmodum Paulus inquit: Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi propter quod dicit: Ascendés in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Dedit quidem quosdam Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò euangelistas, alios autem pastores & doctores in consummationem sanctorum, in opus ministerij, & in ædificationem corporis Christi. Et hoc quamdiu? Vtiq; donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei, in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Domini itaque Iesu opus est proprium introrsus regere, gradus, atque officia diuidere, hominum verò impensum ministerium fideliter exercere, potissimè quibus datum est præesse ouibus eius. Maximum quippe diuinæ dignationis est munus pastorali officio, ac dominici gregis regimini deputari. Porrò dominari in populis, ciuitates possidere & castra, aurum, argentum & gemmas acquirere, domos, prædia habere & nemora, filios procreare & filias, ancillas gubernare & seruos, dona sunt Dei, quæ proculdubio vniuersa præcellit cura ac regimen animarum. Temporalia quidem bona sunt illa, defluentis aquæ more labentia, bonis malisque communia, illud verò spirituale est donum supráque modum proficuum, si tamen, prout decet humiliter pertractetur. Quid vtique in hoc mundo carius Deus possidere videtur, quam hominum animas? Non enim Deus pater vnigenitum suum misit in mundum, vt principatum secularem acciperet, non vt imperij monarchiam teneret, non vt nomen suum celebrare faceret, nec vt populorũ haberet fauorem, neque vt quicquam terrenum sibi vendicaret, sed vt genus perditum recuperaret humanum, & animas hominum originalis delicti letali colluuione fœdatas, atque diabolica fraude deceptas instrueret verbo, informaret exemplo, mundaret lauacro, & cruore saluaret. Omnem etenim solicitudinem suam, omnem laborem, cunctúmque studium suum, quamdiu ipse Dei & hominum mediator cum hominibus conuersatus est, pro salute exhibuit animarum. Hoc vtique lucrum suum, hoc gaudium suum esse testatus est. Propter hoc oues nonagintanouem reliquit in deserto, vt vnam solam errantem inueniret & perditam, qua profecto reperta conuocatis amicis & vicinis, vniuersis videlicet spiritibus angelicis, illósque ad lætitiam secum inuitans ait: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quam perdideram. Hanc quippe ouem, vniuersam scilicet ecclesiã, quia simul quum ascendit ad patrem secum ferre non valuit, eandem pastoribus spiritualibus traditam recommisit, quatenus ipsius curam haberent, recepturi absque ambiguitate vlla ab ipso domino locupletem in cœlo remunerationem, si diligenter erga illam suum perfecerint ministeriũ, si verò perniciose ac segniter, supplicia sempiterna. Iustissime quidem quicunque pro proximi sui salute sedulo ex caritate occupatur obsequio, mercedem in futuro percipiet copiosam, quoniam diuinæ legis pręcepta seruauit, & Christo domino ministrare curauit. Nam quicquid proximo impeditur, hoc ipsi domino Iesu sine dubio præstatur, eodem perhibente qui ait: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. *Matt. 25* Quamobrem si quis esurientem pauerit, sitienti potum dederit, vestierit nudum, egenos & vagos humanitatis causa introduxerit in domum suam, ægrotantem visitauerit, in carceribus constitutos aluerit, & defunctorum corpora tradiderit sepulturæ, quæ omnia exhibentur corporibus morituris, si talis, inquam, domino famulari dicitur, & in cœlesti patria fœnore perpetuæ immortalitatis ditatur, quantam qualémque felicitatis gloriam in regeneratione promissam adepturus sit, qui doctrinæ pabulo & sanctarum eruditione scripturarum famelicam cibauerit animam, fluctuantem sano consilio roborauerit, errantem ad veritatis viam reuocauerit, consolatus fuerit mœstam, tentationibus ac calamitatibus oppressam subleuauerit, in desperationis profundo iacentem erexerit, delictorum mole obrutam ac mortuam ad vitam lacrymarum orationúmque suffragio suscitauerit, cogitare quis potest? Tantorum siquidem meritorum huiusmodi efficietur particeps, quantarum laudabilium actionum ipse extiterit causa. Hinc animaduertendum est, quantæ sublimitatis, quantúmque ad cœlestem promerendum beatitudinem habile sit pastorale officium, tametsi multi periclitentur in illo, quod vtique non dispensatori aut officio imputandum est, sed illo male vtenti. Nam quemadmodum, si medicus saluberrimam ægroto conferat medicinam, & ille medici neglecto consilio, atque nullo medicinæ suscepę congruente ordine seruato à vita deficiat, non medico, sed languido obiicienda est culpa, ita non Deo disponenti, ac tribuenti regimen animarum, sed prælato abutenti omnium criminum inde sequentium est inferenda calumnia. Vinum quippe bibere non est malum, illud verò intemperanter sumere vsque ad ebrietatem hoc perniciosissimum est. Possidere quoque diuitias, quæ pro possidentium egenorúmque necessitatibus à Deo impertitæ sunt, minime peccatum est. Verum si inueneris diuitem pecunias sibi præstitas histrionibus erogantem, in superfluitate vestimentorum, in ciborum lauta epulatione, in voluptatibus carnis, in numerositate seruorum, in cantatorum cantatricúmque modulationibus illas prodige dispergentem, audebísne dicere Deum male egisse, quoniam huiusmodi viro terrenas impertitus est facultates? Bonæ sunt diuitiæ ad suffragium diuitum peccatorúmque redemptionem misericorditer prærogatæ, quibus qui male vtitur, bonum non bene tractans efficitur malus, delictorúmque multorum obnoxius. Sic quippe cura animarum bona est in se, ab ipso summo instituta & præordinata bono, ad laudem vtique suam, ad mutuam exercendam dilectionem, ad profectum virtutum, ad meritorum additamentum, ad decorem fidei, ad perfectionem corporis sui, & ad singulorum membrorum vnitatem seruandam, quam pro

profecto curam quicunque, prout decet, administrare neglexerit malus est, & pene innumerabilium criminum esse censendus est reus, quoniam preciosum domini thesaurum nedum multiplicare despexit, verumetiam illum dispersit, atque furibus, homicidis, & ipsius domini inimicis, quantum in ipso fuit, diripiendum exposuit. Accepit, inquam, vineam, vt vepres ex eadem euelleret, infructuosas arbores eradicaret, illam coleret, sepibus propter spiritualium incursus ferarum circundaret, in illa plantaret vineas, fructuosas insereret arbores, & semen verbi Dei spargeret, vt produceret spirituale germen delectabile domino, sed prohdolor ex ipsius incuria delictorum sentes profert, inculta manens, & latronibus diripientibus patet. Vnde de ipsa merito dominus per Prophetam dicit: *Esa.5* Expectaui vt faceret vuas, fecit autem labruscas. An non malus & nequam, qui pastorale officium indignus præsumpsit accipere, illúdque negligenter exercuit, non Dei gloriam, nec animarum profectum, neque vel saltem propriam salutem quærens, sed tantum priuata commoda, & de prælatione honorem temporalem? Debuerat profecto formidolosam illam comminationem aduersus pastores animarum prolatam corde retinere, *Ezech.34* qui dicitur: Væh pastoribus Israel, qui pascunt semetipsos, lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, quod fractum fuit non alligastis, & quod perierat non quæsistis, sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. Et dispersæ sunt oues meæ, eo quòd non esset pastor, & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt. Errauerunt greges mei in cunctis montibus, & super omnem faciem terræ dispersi sunt, & non erat qui requireret. Propterea *Ibidem.* pastores audite verbum Domini: Ecce ego ipse (ait Dominus super pastores) requiram gregem meum, ne pascant amplius pastores semetipsos. Et liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit eis vltra in escam, nihil itaque periculosius, quàm regiminis animarum onus suscipere, & terrena lucra ex eodem solummodo quæritare. Perdit qui talis est animam suam, & suorum (quantùm in eo est) animas subiectorum, negligentia vtique sua, exemplóque suo, ac abusione temporalium. Plane oportebit illum supra gregem sibi commissum solicite excubare, & non minus salutem eorum quorum exercet curam, quàm propriam anhelare. Nam nihil aliud est pastorale officium, quàm pro ouibus sibi commissis animam ponere. Debuerat, inquam, sanctitatis & laudabilis conuersationis exemplum ostendere, quatenus quod non valebat verbo, instrueret facto, humilitatem, patientiam, caritatem, proximi dilectionem, seculi contemptum, despectum sui, cæterásque virtutes, quibus fides Christiana decoratur in terris. De temporalium verò administratione quid memorem? Nam ouium Christi pastores terrenarum vtique sunt dispensatores facultatum, quas viui tribuunt cum pietate, defuncti autem reliquerunt pauperibus erogandas, vt exinde aliquod suffragium consequi possent. Clamant igitur pauperes aduersus dispensatores malos, ostendúntque domino nuditatem suam, alimentorum inopiam, frigoris afflictionem, ca... tes plurimas, & in excelso in auribus diuinæ ... quin ascendant illorum voces nemo dubitet ... ferantur pariter & defuncti, sitibunde expe... orationum refrigeria egenorum, quibus imper... sunt eleemosynæ, quæ profecto quum mini... tiant, querelantur coram Deo ad exterminium ... siasticas dispergentium facultates. Hinc sum... animaduertendum est, quàm sit odibile Deo ... næque dilectioni contrarium necnon præsulib... niciosum temporales redditus habere opulen... ipsos clausis visceribus pietatis tenaciter pos... qui sibi de redemptione captiuorum, de pupill... sustentatione, de miseriis inopum, & infirmoru... cessitatibus potuissent coronam gloriæ, ac perp... tuæ immortalitatis intexere. Taceo de illis, qui ... na pauperum in pompis superfluis, in vanitatibus ... culi, in phaleris equorum, in vasis argenteis & au... ratis, in vestibus preciosis, in conuiuiis opulentis, ... his similibus, quæ moderate tamen congruunt re... bus ac principibus secularibus. De istis profecto gra... dis & ad loquendum profusus occurrit sermo. S... silentio autem præterire ista nunc volo, ne q... bitretur me potius detractioni, quàm vitiorum ... testationi vel legentium audientiúmque profe... insistere, quanquam ista talia sint, quod ipsa ... mine aduersum se testimonium perhibente in... demnationis contra se voces erumpant. Quoq... tem modo sit, verum est, quod dicit Apostolus: ... nes, inquit, stabimus ante tribunal Christi, & v... quisque recipiet prout gessit in corpore, siue bon... siue malum.

De duplici iudicio generali videlicet, & particulari *Cap. V.*

DVplex esse futurum iudicium, ... videlicet, & particulare nu... qui catholice viuit & recte cr... git. Quod autem generale fu... iudicium, noui ac veteris testamenti plurima ... la confitentur. Dauid quippe ait: Iudicabit D... nus orbem terræ in æquitate, & populos in ... sua. Esaias: Dominus (inquit) veniet ad iudic... cum senatoribus populi sui. Daniel quoque ... Multi qui dormiunt in puluere terræ euigilabunt, ... in vitam æternam, alij in opprobrium, vt vide... semper. Ipse verò dominus Iesus iudex & test... quo iudicio nullus apertius locutus est, ait: Quum ... nerit filius hominis in sede maiestatis suæ, & om... angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem ma... statis suæ, & congregabuntur ante eum omnes g... tes, & separabit eos abinuicem, sicut pastor segre... oues ab hœdis. Et statuet quidem oues à dextris, ... dos autem à sinistris, & dicet rex iis qui à dextris ... erunt: Venite benedicti patris mei, possidete pa... tum vobis regnum à constitutione mundi. Esur... enim, & dedistis mihi manducare: hospes eram ... collegistis me: nudus, & operuistis me: infirmus ... visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me. C... cludénsque ait: Et ibunt ij in supplicium æternum, ... sti autem in vitam æternam. Paulus similiter T... theo scribens dicit: Testificor coram Deo & C...

sto Iesu, qui iudicaturus est viuos & mortuos per aduentum ipsius & regnum eius. Sunt & alia pene innumera testimonia, quæ de hoc futuro loquuntur iudicio, de quo profecto dubitare nequaquam fas est, imò qui illud non crederet, saluus esse non posset. Vnus quippe est ex articulis fidei saluti prorsus necessarius. Sic enim vniuersa in toto orbe terrarum cantat ecclesia: Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis, inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Quòd igitur hoc iudicium futurum sit, certissimum est, quando verò, omnino ignoratur. Sic enim ait Dominus: De die autem illo nemo scit, neque angeli, sed pater solus. Iterumque: Sicuti erant (inquit) in diebus Noe ante diluuium comedentes, & bibentes, & nuptiis vacantes vsque ad eum diem, quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt, donec venit diluuium & tulit omnes, ita erit & aduentus filij hominis. Apostolus etiam: Dies, inquit, domini quemadmodum fur in nocte veniet. Voluit autem hunc hominibus esse ignotum, vt ad vigilandum singulas cautas faceret generationes. Fiet igitur hoc vniuersale iudicium antequam prætereat generatio hæc, domino testimonium perhibente, qui ait: Non præteribit generatio hæc, donec omnia fiãt. Quod vt efficacius confirmaret, intulit: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Particulare autem iudicium quotidie agitur. Nam quamprimum quis de corpore egreditur, fit de illo iudicium, & condignam operum suorum recipit mercedem, sicut in Apocalypsi dominus per Ioannem inquit: Ego sum scrutans renes & corda, & dabo vnicuique vestrum secundum opera vestra. Et hoc de iis, qui credunt. Qui enim infideles sunt, minime iudicantur, quemadmodum dominus noster Iesus Christus ait: Qui non credit, inquit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei. Quum igitur sine fide impossibile sit placere Deo, claret proculdubio, quòd infidelium opera, grata Deo esse non possunt, sed sunt per semetipsa damnata, quamobrem non indigent discussione, sed supplicio. Illorum itaque in hoc particulari iudicio iudicanda sunt acta, qui legem habuerunt, & perstiterunt in fide. Audi Apostolum testificantem hoc: Quicunque enim sine lege peccauerunt ait, sine lege peribũt: & quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Iudicandus itaque est vnusquisque, non ex alieno testimonio, sed ex conscientiæ propriæ, & ineuitabili verissimóque operum suorum testimonio. Tanta siquidem cuique est innata naturalis æquitas, vt ipse sibi ipsi verus sit iudex & testis. Nam etsi in hoc corruptibili corpusculo quamdiu viuitur, in multis esse videatur aliena, non tamen penitus est extincta, præpeditur vtique ex immoderata affectione, tegiturque ex emergentibus delictorum tenebris eo amplius, quo grauiora sunt, & legi Dei magis contraria. Ab hoc quippe priuato & particulari iudicio, nemo excluditur, siue infidelis, siue fidelis sit. Infidelis nanque sine suorum operum discussione damnatur, naturæ legis æquitate conuictus: fidelis verò opera producuntur ad medium, & scriptę legis testimonio, aut approbantur secundum Deum facta, aut reprobantur. De hoc vtique iudicio discretionis inquit Propheta: Iudica me Deus & discerne causam meam de gente non sancta. Hoc quippe iudicium futuri est temporis, non præsentis, quando videlicet quisque consummato huius peregrinationis decursu, condigna operum suorum assecuturus est præmia. Tunc sanè iustis aggregata in cælo merita tribuentur, peccatoribus autem perfecta iustitiæ lance supplicia exhibebuntur æterna. In hac autem peregrinatione non sic. Nam frequentissime iustis viris, & diuinæ legis præcepta seruantibus, se continentibus à voluptatibus carnis & ventris, à rapinis, lucris prohibitis, & diuitiarum cupiditatibus, nulli reddentibus malum pro malo, neque maledictum pro maledicto, sed que ab omni mendacio, linguaque detractionibus cohibentibus, eleemosynam facientibus, orationique vacantibus, permittente Deo aduersa eueniunt multa, infirmitates variæ, damna creberrima, adeò vt ipsorum iustitiæ obliuioni traditæ esse videantur. E contrario, ô quot sunt scelesti & nequissimi homines, elati corde, moribus incompositi, auari, raptores, pauperum oppressores, absque compassione, sine misericordia, susurrones, mendaces, maledici, vaniloqui, impudici, incontinentes, gulæ dediti, Deo odibiles, mandatis diuinis non obtemperantes, neque ecclesiæ sacerdotibus obedientes, quibus penè ad vota prospera cuncta succedunt, ac si eorum vita altissimo semper esset accepta. Sanè quum bona bonis, & mala debeantur malis, omnis videtur periclitari iustitia, quando mala bonis, & bona à Deo irrogantur malis, & hoc apud illos qui secundum carnem sapiũt, & humana æstimatione Dei iudicia metiuntur, opinantes bonum diuinæ eruditionis flagellum malum, & malum terrenæ felicitatis esse bonum. At verò quibus inest mens sana, qui claritate fidei illuminatos habent oculos, mundóque cordis intuitu futura, & æterna prospectant, aliter arbitrantur. Nempe huiusmodi quum intuentur peccatores florere honoribus, facultatibus abundare, & temporalibus bonis pacifice frui, nequaquam Dei reprehendunt sapientiam, neque felici eorum inuident prosperitati, quin potius contemnunt, atque despiciunt illa tanquam exigua bona transitoria, periculosa, atque vilissima, quæ profecto vt plurimum iniquis, quibus in regione viuorum nulla est portio, pro suorum tribuuntur mercede meritorum, quemadmodum beatus Iob testatur dicens: Quare ergo impij viuunt? sublimati sunt, confortatíque diuitiis? Iob 21 Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum. Domus illorum securæ sunt, & pacatæ, & non est virga Dei super illos. Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonum organi, ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt, qui dixerunt Deo, Recede à nobis, semitam viarum tuarum nolumus, quis est omnipotens, vt seruiamus ei, & quid prodest nobis si orauerimus eum? Cæterum sicut iusti ad contemptum erudiuntur seculi considerata prosperitate malorum, ita ad tolerantiam accenduntur tribulationum, quoties intuentur iustos diuersis aduersitatibus vapulare, memoriter in corde retinentes, quod legitur: Aurum probat fornax, homines autem receptibiles examinatio tribulationis. De quo etiam Sapiens ait: Fili mi noli negligere disciplinam domini, Heb.12 neque fatigeris quum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus

nus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit. Saluberrima igitur est iustorum disciplina, per quam sua purgant facinora, exercentur ad virtutes, à carnalibus voluptatibus ablactantur, proteguntur à casibus, & à tentationibus liberantur, discútque Deum diligere, calcare terrena, promissa sperare, & amare cœlestia, eo ardentius, quo vehementius flagellantur, quoniam impiis temporalia, Deum verò timentibus bona pro suis laboribus præstantur æterna, quod vtique luce clarius in Euangelio de parabola diuitis epulonis & vlcerosi patet egeni: Fili (inquit
Luc.16 Abraham ad locupletem) recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Hîc autem hic consolatur, tu verò cruciaris. O vtinam terrenarum rerum amatores, atque illecebrarum sectatores carnalium per fidem & veritatem saperent quam perniciosa sit præsentis vitæ prosperitas, ac in lumine sapientiæ intelligerent quàm reuerenter humiliterque suscipienda sit disciplina eruditionis paternæ, nec non quàm diuersa bonis & malis sint in futuro seculo meritorum stipendia reseruata præuiderent. O, inquam, vtinam perciperent ignorantiæ suæ errorem, temporalem vtique successum tanquam bonum cui inhærendum sit, nequaquam appeterent, neque correptionem tribulationis, quamuis asperam suscipere formidarent, remi-
Heb.12 niscentes potissime Apostolici sermonis dicentis: In disciplina (inquit) perseuerate, tanquam filiis offert se Deus. Quis enim filius quem nō corripit pater? quòd si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo nō estis filij, sed adulteri. Omnis quidem disciplina in præsenti non videtur esse gaudij, sed mœroris, postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ. Porrò ea quæ dicta sunt, si sano cordis palato gustarentur, profecto nec extollerentur in prosperis, neque deficerent in aduersis, sed regio quodam graderentur itinere, futuróque seipsos iudicio præpararent, atque more prudentium virginum accensis lampadibus suis venienti spōso obuiam
Mat.24 pergerent. Beatus seruus (inquit dominus Iesus) quem quum venerit dominus eius inuenerit vigilantem. Et ego beatum similiter illum nuncupauerim seruum, qui nedum de propria, verumetiam de proximorum suorum salute est solicitus. Illum dico, quem cōstituit dominus super familiam suam, quasi pastorem super gregem suum, & toto posse sibi commissorum spiritualibus incumbit profectibus, quatenus absque terrore ruboréque, iudicis valeat astare conspectui. Nam cuicunque pastori de ouibus sibi creditis interrogatio fiet, si videlicet illas corripuit, si instituit, si direxit. Corripere quippe debet pastor subditos suos, quoties delinquunt, non tamen pariformiter, sed iuxta mensuram delicti, secūdum qualitatem personarum, seruato nihilominus modo & tempore, interdū cum mansuetudine, quandoque cum autoritate. Hanc vti-
1.Tim.4 que correptionis vicissitudinē Paulus Timotheo scribens insinuat, dicens: Argue, obsecra, increpa cum o-
Tit.2 mni patientia & doctrina. Tito autem inquit, Loquere, exhortare, & argue cum omni imperio. Equidem in istis duobus discipulis rectores docet animarum, quanta cum discretione redargutionum oporteat verba proferre, quam profecto qui seruare negligunt, vnde medelam vulneribus apponere debent, inde frequentissime animabus letale vulnus infligunt. Debet

igitur pastor spiritualis sic prudēter corripere, ita gregem dominicum sapienter instruere disciplinam [illegible] gularis conuersationis, legalis obseruantiæ, grauit[illegible] morum, vitaque laudabilis ne vllum quidem ex ig[illegible] rantia aberrare contingat. Omne postremo illius [illegible] dium sit oues rationales dirigere, vt domino seru[illegible] in synceritate mentis, in cordis humilitate, in car[illegible] non ficta, in conscientię puritate, in amore virtu[illegible] in aduersorum tolerantia, & in irreflexibili per[illegible] rantia boni. Horum pastoribus congruit omnino [illegible] bere notitiam, vt ex se erudiant subditos, illorúm[illegible] sine relaxatione quærant profectus, quatenus ab[illegible] querela summo pastori assistant trepidi. Admon[illegible] igitur pastor, terreat, mulceat, feriat, instruat, conso[illegible] lat, diligátque domini gregem, vt sufficientem communi iudici de sua villicatione persoluat rationem. Nam quātum in ipso est, si operari non desinat & m[illegible] nere, coram vniuersali domino liber erit à crimine, totúmque iudicij pondus transmittet ad oues, quemadmodum ad personā boni pastoris dominus per propheta loquitur, dicens: Si nunciante te ad impium, [illegible] vt à viis suis conuertatur, & non fuerit cōuersus à v[illegible] sua, ipse in iniquitate sua morietur, tu verò animam tuam liberasti. Væh autem pastori, qui ouium Chri[illegible] curā abiecerit, ipsásque ex ignauia sua periclitari [illegible] miserit. Morientes morientur oues, illásque dom[illegible] de manu pastoris requiret. Sic enim legitur: Spec[illegible] torem (inquit dominus per prophetam ad pasto[illegible] dedi te domui Israel. Si me dicente ad impium, [illegible] morte morieris, & non fueris locutus, vt se custo[illegible] impius à via sua, ipse impius in impietate sua mor[illegible] tur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. [illegible] stus dominus vtrunque damnat, pastoris videlicet ta[illegible] citurnitatem, & ouium neglig ētiam. Nam pastore[illegible] circa regimen animarum tepescentem & mutum, iu[illegible] stitiæ gladio ferit, sanguinémque pereuntium de ma[illegible] nu eius requirit, & nihilominus ipsas oues (eta[illegible] rum tacente pastore) minimè ab interitu libe[illegible] plici quidem cōtritione atteritur pastor, du[illegible] iudicij efficitur reus, sui videlicet, & ouium p[illegible] ne, præsertim earum, quæ ex ipsius conuinc[illegible] risse incuria. At verò quælibet ouis proprium [illegible] bit iudicium, cum intelligere non vult, vt bene a[illegible] Habet quippe quæque ouis intus se exhortant[illegible] bonum, tametsi qui pastoris gerit vices sileat, [illegible] lam erga salutem ouium solicitudinem præs[illegible] vtique vnus verus & summus pastor, qui nunquā [illegible] mitat, nunquam ab ouium fatigatur custodia, qu[illegible] se daturum per prophetam longe ante dominus [illegible] licitus est, dicens: Et suscitabo super oues pastorem v[illegible] num, qui pascet eas, seruum meum Dauid. Ipse pasc[illegible] eas, & ipse erit eis in pastorem. Ego autem dominus e[illegible] ro eis in Deum, & seruus meus Dauid princeps in m[illegible] dio eorum. Ego dominus locutus sum. Pastor iste [illegible] quo loquitur sermo diuinus, non est ille Dauid, qui [illegible] tempus vt homo regnauit super Israel, functúsque o[illegible] ficio suo requieuit in pace, sed dominus noster [illegible] Christus. Ipse est spiritualis Dauid, pastor verus, im[illegible] mortalis princeps, rex gentiū, vniuersorúmq; domin[illegible] qui manu forti pugnauit cōtra diabolum, & qui ty[illegible] nicā potestatē exercebat in mūdo, illū eiecit de [illegible] vulnerauit acriter, eius abstulit arma, spolia diui[illegible] cathenis vinctū tetris inferni carceribus mācip[illegible]

Per prophetam quoque idem loquitur sic: Ego pascam oues meas, & accubare eas faciã. Quod perierat requiram, quod abiectum est reducam, quod confractum fuerit alligabo, quod infirmum erit consolidabo, quod pingue & forte custodiam, & pascam illas in iudicio. De semetipso in Euangelio idem sic ait: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ, & animam meam pono pro ouibus meis, & vitam æternam do eis. Nullus à pastoris huius secluditur cura, quoniam vnumquemque paterna dilectione requirit. Ipsum in Apocalypsi audi dicẽtem: Ego sto ad ostium scilicet cordis, & pulso. Si quis aperuerit mihi, cœnabo cũ illo, & ille mecũ. Hanc profecto internã pastoris vocẽ, hanc spiritualem admonitionẽ qui spernit moritur, qui verò audit viuit, pascitur, & protegitur ab æstu, turbine, & à pluuia. Quamobrem in ouiũ arbitrio positũ est aperire, & non aperire, pastorem imitari vel eum contemnere, proficere in spiritu aut deficere, adeò vt quælibet inexcusabilis sit ouis, etiam illa quæ non habet præceptorem externus, qui eam dirigat, corrigat, & doceat. Maxima ex hoc (quod dictum est) colligitur summi cura pastoris, necnon contemnẽtium ouium graue periculum, quæ cordis obturantes aures exhortantem spiritu præceptorem audire dissimulãt. Quid, oro, responsuræ sunt Domino, vel quam de contemptu gratiæ quæ offertur illis, excusationem habebunt? Nempe eruditæ sunt per legem, tam quæ de cœlo data est, quàm per innatam communem omnibus. Deputatæ sunt sub cura pastorum, introrsus per aspirationem, & foris per Euangelium. Illas ad se vocat sapientia, & dicit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est & onus meum leue. Quid Domino nostro benignius? quid ista sua exhortatione vtilius? Promittit quidem pro laboribus temporalium negotiorum se daturum requiem, & pro oneribus carnalium voluptatum animabus sibi famulantibus spiritualem exhibiturum refectionem, dummodo tollant super se suaue iugum obedientiæ ipsius, discántque ab illo in moribus esse mites, & corde humiles. Ista plane salutis, pacis, & vitæ monita quicunque à se repellit, certissimum est quòd æterno appropinquat interitui. Propterea audiant vniuersi, resipiscant singuli à facinoribus perpetratis, reiiciant quoque à ceruicibus suis importabile exactoris iugum, lætissimóque corde piissimi pastoris vestigia imitentur, ipsius suauissimum accipiant iugum, & leuissimum onus portent, neque quamdiu vixerint ab illius inhæsione deficiãt, quatenus exilij huius quotidiano certamine valeant etiam ipsi cum sanctis angelis & electis iustis in cælesti patria, & loco pascuæ voluptatis æternæ felicissima fruitione lætari, quemadmodũ ouibus suis polliceri dignatus est, dicens: Ego liberabo oues meas de cunctis locis, in quibus dispersæ fuerant, & educam eas de populis, & inducam eas in terram suam, & pascam eas in montibus Israel, in riuis, & in cunctis sedibus terræ. In pascuis vberrimis pascam eas, & in montibus excelsis erunt pascua earum. Ibi requiescent in herbis virentibus, & in pascuis pinguibus pascentur in sempiternum.

De affluentissima atque Christi bonitate excellentissima. Cap. VI.

Diuinæ bonitatis clementiam, affluentissimámque redemptoris nostri largitatem nemo est qui enarrare sufficiat, etiam si hominum & angelorum loquatur linguis. Omnem quippe humanum supereminet sensum, omne iustorum transcendit meritum, omnémque angelicam præcellit virtutem. Nam vniuersa quæ facta sunt, siue visibilia, seu inuisibilia esse habent ab illa, terminantur in se, atque præordinatam mensuram possident. At verò ista de qua loquimur, profusa Dei & redemptoris nostri bonitas, se in cunctas latissime transfundit generationum generationes, semper nihilominus in semetipsa absque sui in aliquo diminutione integerrima, atque beatissima perseuerans. Quamuis enim lucidissimos suæ claritatis in cordibus filiorum hominum emittat radios, quanquam iucundissimos dulcedinis suæ riuulos in prædestinatos ad vitam indeficientem distillare non cesset: communicatione tamen nullatenus decrescit, non fatigatur actu, neque sibi famulantium, séque laudantium numerositate efficitur gloriosior. Equidem seipsa per seipsam & in seipsa disponit singula, nullius indigens suffragio, nulliúsve consilio. Nam etsi pro explendis æterni consilij legibus quosdam dignetur habere ministros, nequaquam tamen cogente id agit necessitate, sed propria semetipsum gratuita inclinante clementia ad laudem vtique & honorem nominis sui, & ad profectum tam illorum, quibus ministerium impertitur, quàm etiam eorum quibus ministratur. Quamobrem siue beatissima agmina spirituum beatorum, qui ad protectionem, instructionem, exhortationem, gubernationémque eorum sunt missi, qui æternæ hæreditatis adepturi sunt gloriam, seu rationabilium ouium Christi pastores atque rectores, quibus totius ecclesiæ distributum est regimen, omnes ordinati sunt in ministerio ab ipsa, per quam cælestia ac terrena, corporalia & spiritualia, temporalia sempiternáque facta sunt, & sine qua prorsus nihil. Nullus igitur insolescat, nemo propriis arroget meritis suęq; ascribat virtuti, quum ad hoc Dei perficiendum assumitur opus, sed diuinam bonitatem, suíque gratiam in se recognoscat autoris, & dicat: Gratia Dei sum id 1.Cor.15
quod sum. Et vere: Nam omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum. Proinde qui pastoralis officij sortitus est regimen, non infletur honoribus, nec de se præsumat, quoniam videt se cæteris esse prælatum, quin potius humilior fiat, mentémque suam ad percipiendum opportuna ministerij sibi crediti dona toto disponat conamine. Quid, oro, prodest cathedram honoris accipere, & nullum ex illa meritum, sed solum sibimetipsi iudicium vendicare? Quid, inquam, in hora exitus proderit aspectis mortalium fuisse honorabilem, si Deo fuerit odibilis? In hac quippe peregrinatione non seductorios honores, neque fallaces debent sibi fideles thesaurizare diuitias, sed tantum virtutes, quibus præmia retribuuntur æterna. Hic igitur laudabili insistendum est actioni, hic vt placetur Deus, totis elaborandum est viribus, hic nempe vt cuique augeatur gratia, multiplicentur dona, accrescant merita, orandum est iugiter, interpellãdum gemitibus, pietatis actibus obtinendum. Quapropter qui

(Iac.1 in margin beside "patre luminum. Proinde qui pastoralis officij sorti-")

qui fidelium populorum pręsumat regimini, non pro accepto glorientur beneficio, sed ex eo quærant fructum nō temporalem, & perfunctorium, sed verum, sed iucundū, sed imprædabilem, sed æternum. Omni insuper qua valent industria, à se abdicēt, quæ sibi aduersantur, altum videlicet sapere, æstimationem sui, proximi contemptum, mentis hebetudinem, delectationem præsentis vitæ, metū mortis, immoderatamq; terrenarum rerum curam. Ista profecto sunt, quę præsidentium in captiuitatem redigunt mentem, nec patiuntur, vt decet, credito illos intendere ministerio. Verum vt de his quæ dicta sunt, prætermittam cætera, quid (oro) est indecētius prælato, quidq; perniciosius, quàm ex inordinato affectu, spiritualibus postpositis studiis, & neglecta animarum cura, temporalibus vacare lucris, & terrena tantūmodo negocia corde versare?
Luc. 21 Videte (inquit dominus) ne grauentur corda vestra crapula, & ebrietate, & curis huius seculi. Nouerat ipse saluator, quanta cordibus hominum inordinata temporalium solicitudo inferat, detrimēta, quæ profecto esse debent munda, vt Deum videant, agnoscant se, seq; possideant in se. Proinde fidelibus suis, ac seruis suis illum per arctam perfectionis viam imitari
Luc. 12 cupientibus clamat dicens: Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Hortatur quippe, vt vendant vniuersa quæ habent, distribuāt egentibus, quicunq; illum læto animo, mundo corde, ac liberis mentis gressibus, sequi desiderant ad ardua virtutum certamina, atque sublimia euangelicæ perfectionis consilia, quæ procul dubio statui cō gruunt prælatorum. Ipsi planè tanquam veri discipuli Christi, veritatis præcones, apostolici viri, mundi luminaria, contemptores seculi, debent in ecclesia sine redargutione conuersari, exemploq; suo præbere formam cœlestis conuersationis, spiritualis vitæ normam, ac humanis moribus disciplinam, ita vt dominico gregi cui præsunt, fiant imitatione digni, quod quidem agere nequeunt, nisi se in altum mētis per abdicationem temporalium facultatum constituant, quatenus sicut dignitate, & loco præeminent cæteris, ita mentis puritate, ac libertate spiritus sibi cōmissos præcellant vniuersos. Nempe indignum est, vt qui ad eruditionem correctionemq; institutus est aliorum, habeat ipse reprehēsibile aliquid, vnde sit merito corripiēdus. Nam oportet (inquit Apostolus) episcopum
2. Tim. 3 irreprehensibilem esse. Quónam, quæso, modo poterit, sibi creditos ad mundi adhortari contemptum, à lenociniis abstrahere vitiorum, atque à cupiditate tēporalium diuellere facultatum, si ipse amator extiterit seculi, si vitiis deditus, terrenisq; negociis inuolutus? Sublimis profecto prælatorum est status, qui sibi congrue ministrantes à curis eximit exteriorum, & diuinæ illos dedicat seruituti. Cæterum si indigne tractetur, nihil illo periculosius, nihilq; deformius. Periculosa res est aliorum curam assumere, pro peccatoribus se fideiussorem constituere, & ministerium negligere, lucra animarū non quærere, mercenariis proprias vices committere, se absentare ab ouibus, nec curare quæ erret, quæ infirmetur, quæ pereat, quæ deuoretur à feris, quæ' ve asportetur à furibus. Periculosa, inquam, res est, vt in prælationis culmine positus, qui totius sanctitatis debet refulgere decore, atque grauitatis morum insigne præferre, ipse pereffluat in exterioribus, in aggregādis diuitiis inhiet, in colendis pos-

sessionibus, colligendísque frugibus intendat, […]
quam paterfamiliàs, cui incumbit regimen vxo[…]
berorum, seruorum, gregum ouium ac iument[…]
tota die huc illucque discurrat per plateas & […]
nas, per agros & nemora. Decet prorsus eum qu[…]
mini præest animarum, mundana negocia fuge[…]
cupationes superfluas vitare, propria relinquere[…]
præstita pauperibus erogare, quatenus diruptis […]
narum actionum vinculis, valeat ab exterioru[…]
multibus subtractus redire ad se, dispersas cogi[…]
nes reuocare in vnum, amissas reparare vires, fle[…]
licta, omissa lugere, vitiorum diluere maculas, m[…]
dare conscientiam, mentis faciem ornare, cor[…]
bile cœlestium desideriorum odore respergere, […]
cris meditationibus caritatis ignem accendere, […]
gemitibus, suspiriis, ac votis deprecari Deum, at[…]
omnium agminum spirituum beatorum interpel[…]
suffragia, vt suis orationibus sapientia repleatur ad […]
bi commissam dirigendum plebem, ad discernendu[…]
inter bonum & malum, verum & falsum, ad fugie[…]
dum laqueos tētationum, deceptionúmque fallac[…]
quæ præparantur ab iis, qui per fas & nefas nitu[…]
obtinere quæ volunt, & ad resistēdum diabolo, p[…]
pis seculi, & voluptatibus carnis & ventris. N[…]
qui sibiipsis tantum vacant, cum difficultate em[…]
tes euadunt casus, quid in variis innumerabilib[…]
occupationibus illigati facient? iudicet qui re[…]
telligit. His itaque rationibus prorsus arbitro[…]
sidentibus aliis fore necessarium, se interdum a[…]
teriorum fragoribus elongare, orationíque deuo[…]
stare, quatenus liberi ipsi in se, libere vtilitatibus […]
seruiant proximorum atque de limpidissimo & p[…]
catissimo interioris hominis fonte, saluberrimam […]
uinorum eloquiorum ad se confluentibus aquam v[…]
leant propinare, recte consulere, agendáque iud[…]
prudenter. Nam quemadmodum quum turba[…]
mare, procellis concitatum & ventis pro[…]
lius, & quod in ipso mouetur, humanus n[…]
valet perlustrare aspectus: ita quoque acci[…]
mundialibus negociis, curísque exterioribus […]
deratius debito inuolutæ. Porro frequenti[…]
tatur, impellitur, disperditur, anxiatur, obte[…]
tur, captiuatur, perturbatur, sicut sanctissim[…]
lieri hospitalitatis ministerium sedule perfic[…]
de sorore eius quæ minime illam adiuuabat, co[…]
renti, saluator notificauit dicens: Martha Mar[…]
licita es, & turbaris erga plurima, porro vnum e[…]
cessarium. Equidem in ipsis perturbationibus & […]
citudinibus, plusquam in rebus honestis ac pi[…]
mæ densatur obtutus, & non valet, prout exped[…]
homo agnoscere, motus internos discernere, coh[…]
re passiones, ac errata corrigere, quæ omnia pro[…]
dubio vt fiunt præsidentibus in promptu & actu, […]
necessaria. Ipsorum quippe officium est, spiritu[…]
subditorum mederi infirmitatibus, atque eoru[…]
tam pro posse reformare in melius, quod nequ[…]
mali agere sufficient, nisi id prius discant ex se. Sa[…]
quum Apostolus, qualis quantæque perfectionis […]
debet episcopus Timotheo scribens, inquit inter […]
tera: Domui suæ bene præpositum. Intulitque: […]
autem domui suæ præesse nescit, quomodo eccle[…]
Dei diligentiam habebit? Quod vtique non m[…]
spiritualiter, quàm corporaliter intelligendum […]
Nempe ad hoc spirituale regimen sicut decet ex[…]

plum, opus est diuinæ opitulationis & specialis gratiæ habere præsidium, ocium etiam ab exterioribus ad tempus, in agendis prudentiam, in vitandis periculis & excessibus præmeditationem, mentis tranquillitatem humilitati innixam, & spiritualis profectus æstuantem affectum. Expedit, inquam, in regimine constituto, vt vitam suam honeste & sine scandalo ducat, gregi sibi credito ecclesiastica sacramenta libenter ministret, pudicitiam diligat, nulli pro posse noceat, propriis contentus nullius substantiam concupiscat, nemini malum pro malo reddat, debitum diuinæ laudis tam publice, quàm priuate soluat, necessitatibus corporalibus contentus, nec voluptuosa neque prohibita quærat, proximorum pacem nutriat, Deo magis quàm hominibus placere peroptet. Sufficiunt quippe ea quę dicta sunt, diuina cooperante misericordia ad salutem eorum, qui curæ pastorali sunt additi, si eadem opere peragant, non tamen perfectos efficiunt. Perfectorum namque exercitia, illorum videlicet, qui in prælatione sunt positi, & pastorali officio sine redargutione intendunt, sublimia sunt humanamque transcendunt virtutem: huiusmodi siquidem Apostolorum, sanctorúmque patrum vitam in omnibus imitantur. Contemnunt quippe omnia, & cuncta quę habere possunt, impertiuntur egenis: corpus suum attenuant ieiuniis multis, prolixis vigiliis, orationibus assiduis, creberrimis pernoctationibus, fame, siti, rigore, nuditate, laboribus, egestate: sibi commissis ouibus infatigabiliter vacant, & vt illis prodesse valeant, seipsos postponunt: verba vitæ colloquendo, exhortando, prædicando, disseminare non cessant, vt animas Christo lucrifaciant domino: cum autoritate & fiducia veritatem annunciant, facies regum & huius seculi principum minime formidantes, pro eadem etiam seipsos periculis exponentes, parati subire carceres, exilium, torméta, damna, & mortem, quoniam illis viuere Christus est, & mori lucrum. Maledicuntur & benedicunt, persecutionem patiuntur & obsecrant, opprobriis, irrisionibus, contumeliis lacessuntur & æquanimiter sustinent, memoriter Christi pollicitationem retinentes, quæ ait: [Matt.5] Beati eritis quum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me: Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. Sane tanquam strenuissimi æterni regis milites sibi complacēt in necessitatibus, in tribulationibus, in seditionibus, in carceribus, in plagis pro nomine Iesu, intus quoque Dei caritate flāmescunt, & proximi compassione vruntur, adeo vt pro præuaricatione delinquentium, pro egenorum afflictione, pro oppressione innocentium, & pro calamitatibus miserorum gemant, lugeant, crucientúrque eo acrius, quo amplius diligũt, agnoscunt verius, ac frequentius audiunt. Se nanque Christo cõformantes in proximo cum gaudentibus gaudent, flent cum flentibus, cum infirmantibus infirmantur, affliguntur cum afflictis, & cum periclitantibus pariter periclitari videntur, quotidie viuentes moriũtur, & moriendo viuunt, hoc cum illis Dei cooperante caritate, cuius inspirationibus afflati, nunc per suaue contemplationis ocium mente excedunt, & sensibilium phantasmatibus à memoria ipsa fugatis assistunt Deo, diuinas in se depromunt laudes, iucunda modulatione canentes: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum, concupiscit, & deficit anima mea in atria domini. Repetentésque proclamant: [Psal.41] Quemadmodũ desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quãdo veniam & apparebo ante faciem Dei? Nunc vero sponso castissimis pij amoris inhærentes amplexibus toti delectationis nimietate liquescunt, singulis pene horis ipsius amabilem in spiritu venerātur præsentiam. Interdum autem infusa repente gratia noui luminis irradiantur splendore. Nonnũquam etiam humili exultatione lætantur. Fitq; vt alternatis ascendendi in Deum, & descendendi ad vtilitaté proximorum vicibus nec tepescāt in opere, neque à mentis exercitatione deficiant, sed ascendendo transformentur de claritate in claritatem, ac de desiderio in desiderium, descendendo autem proficiant de virtute in virtutem tanquam à domini spiritu in vtroque edocti, directi & pasti. Hoc verò agitur non ex arbitrio suo, sed illo moderante atque disponéte, qui docet hominem scientiam, dirigit in veritate sua, seq; diligétes deliciis pascit supercælestibus, donans singulis prout vult, cui nequaquam fas est dicere, Quare fecisti sic? Omnia nanque quæ facit, in sapientia & æquitate ordinata sunt, ideoq; laudanda summaq; cum veneratione colenda sunt, quin potius ille in eis, qui per verbum suum sibi coæternũ condidit vniuersa, qui nunc attollit, nunc humiliat, nunc exercet ambulantes in spiritu, vt crescant in virum perfectum, valeantq; instruere cæteros, & veluti luminaria in firmamēto ecclesiæ apparere lucentia, quemadmodum longe ante per Prophetam vaticinatum est sic: [Dan.12] Qui autem docti fuerint, inquit, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, tanquam stellæ in perpetuas æternitates.

De spiritualibus luminaribus, quibus illustratur & decoratur ecclesia. Cap. VII.

QVoties quis in tenebris ambulantibus vult præbere solatium, viarum insinuare discrimina, accēsa luminaria in sublime statuit, eadémque exponit in publicum, quatenus inoffenso pede valeant peragrare, quò tendunt. Hoc per semetipsam in humanitate assumpta, hoc per Apostolos, doctores, & prædicatores suos, coæterna Deo patri perfecit sapientia, atque quotidie id agit in spiritu. De corporali quidem illius præsentia per Prophetam dicitur sic: [Esa.9] Populus qui erat in tenebris, vidit lucem magnam, sedentibus in regione vmbræ mortis lux orta est eis. De spirituali autem quid? Erat, inquit Euangelista, [Ioan.1] lux vera, quæ illuminat omnē hominem venientem in hunc mundum. Quotquot enim illuminati sunt, & agnitionem percipiunt veritatis, ab ipso veritatis lumine illustrantur, sicut quibusdam conuersis Paulus ait: [Ephes.5] Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino, vt filij lucis ambulate. Ad suos etiam discipulos ipsa veritas & sapientia inquit: [Matt.5] Vos estis lux mundi. Vtique illustrati ab eadem per spiritũ sanctum, atque in excelso ecclesiæ gradu constituti, tanquam spiritualia sidera in firmamento micantia ad illuminandum eos, qui in ignorantiæ tenebris ambulant, quemadmodum de seipso Apostolus dicit: [Ephes.3] Mihi, inquit, omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, in gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi & illuminare omnes, quæ

sit

sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in Deo, qui omnia creauit, vt indicat principibus & potestatibus in cælestibus per ecclesiam multiformi sapientia Dei secundum præfinitionem seculorũ, quam fecit in Christo Iesu domino nostro. Alio quoque in
Phil.2 loco fidelibus ait: In medio nationis prauæ & peruersæ inter quos lucetis tanquam luminaria in firmamento, verbum vitæ continentes. Hæc quippe luminaria spiritualia, sanctos videlicet Apostolos, doctores, & pastores ecclesiæ ipse dominus Iesus Dei virtus & Dei sapientia non in imo neque sub modio, sed posuit super candelabrum, vt luceant omnibus qui in domo sunt, non minus doctrina quam vita. Decet profecto doctores & dominici gregis pastores stare in alto, & doctrinam veritatis præbere cunctis audire
Esa.40 cupientibus & hoc tam mẽte quàm corpore. De talibus per Prophetam audi quid dicat: Ascende, inquit, super montem excelsum tu qui euangelizas Sion, clama in fortitudine qui annuncias Hierusalẽ. Dominus quoque ipse cum plurimas ad se videret confluere turbas, ascendit in montem, ibique sedens docebat eos
Matt.5 dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Hoc quippe suo exẽplo insinuauit expresse pastores constitutos esse debere in sublimi virtutum, atque plebem sibi creditam de iis quæ ad illius salutem pertinent, diligenter instruere. Porro altero horum deficiente, ad explendum, sicut decet, pastorale ministerium, minus reperiuntur idonei. Nam vbi deest doctrina, hortamenta vt plurimum desunt cælestia, consilia sana, & diuinarum monita scripturarum. Cæterum cui præsto est scientia plurima, & sacræ legis intelligentia perspicua, desitque illi bonitatis opinio, virtutum experientia, Dei ac proximi flagrantia, parum sibi & cæteris proficit. Si linguis
1.Cor.13 hominum, inquit Apostolus, loquar & angelorum, caritatem autem non habuero, factus sum velut æs sonans aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim omnia mysteria, & omnẽ scientiam, caritatem autem non habeam, nihil sum. Quantam verò autoritatem præstet doctrinæ vita laudabilis & experientia diuturna virtutum, insinuat mundi conuersio, & numerositas aggregata fidelium. Non enim per eloquentiam profunditatémque humanæ sciẽtiæ, sed per virtutum exempla, contemptum videlicet terrenorum, voluntariam paupertatem, parcitatem victus, vestium nuditatem, tolerantiam tormentorum, & pro salute animarum, laborum perpessionem assiduam. Apostoli domini successorésque illorum fundauere ecclesiam. Sane fragrantissimum odorẽ sanctitatis ipsorũ signis sequentibus diuina nihilominus cooperante clemẽtia orbis vniuersus Christianæ religionis iugo colla subegit. Parum profecto profuisset verborum falerata facundia, nisi in prædicatoribus Christi concurrisset & vita. Non autem minus ædificant bonorum operum exempla, quam verba. Cæterũ vbi conueniunt sanctitas vitæ & veritatis prædicatio, ibi multiplex animarum exuberat fructus. Quamobrem quicunque vtiliter gregi dominico præesse desiderat, prius conuersationem suam virtutibus ornatam habere studeat, sicque verbum Dei cum omni fiducia loquatur ad plebem. Prius, inquam, conuersationem habeat sanctam, quę illi ad salutem necessaria esse cognoscitur, postea vero eloquia diuina pronunciet. Nam sine prædicatione possunt saluari qui præsunt, absque vita verò laudabili minime, quanquam etiam ap[...] bata conuersatio, & irreprehensibilis vita prædic[...] efficacissima esse censenda est. Sermo liquidem [...] tiæ & scientiæ, quo ad populum fit exhortatio, [...] est spiritus sancti, ornamentum prælationis, ma[...] que specialiter impensum, tam ad profectum ac[...] tium, quam etiam audientium, quo profecto q[...] caret, sic tamen laudabiliter viuere conetur, v[...] conuersatio cunctis sit incitamentum bene vi[...] præclarúmque virtutis exemplum, quatenus te[...] opera, quod non valet lingua, quamuis pręsulis [...] à colloquiis diuinis nullatenus tacere debet, qu[...] nus veritatem ad se confluentibus annunciet vi[...] sis, & si non publice, saltem priuate. Ab hac vtique [...] uata prædicationis forma, ac verbi Dei pronunc[...] ne, de qua in consequentibus dicebatur, præsul [...] excipitur. Quisquis igitur regimini præsidet anim[...] rum, & catholica est imbutus scientia, curet summo [...] re, ne talentum ad lucrum sibi præstitum in terra [...] condat. Caueat, inquam, ne taceat, néve silentio teg[...] quod ad proferendum in publicum prærogatum [...] illi. Sibi quippe per Prophetam dictum esse nec[...] bitet: Clama, necesses, quasi tuba exalta vocem [...] & annũcia populo meo scelera eorũ, & domui [...] peccata eorum. Clamare vtique non desinat ad p[...] atque admonere ipsam, vt agnoscat conditorem [...] de perceptis donis gratias agat, delicta commi[...] fleat, & lugenda non faciat, & hoc quidẽ non per[...] bilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrin[...] ritus, vt Christo lucrifaciat animas, quas propri[...] cruore redemit. Sunt nanque multi verbum Dei ad[...] terantes, qui non, sicut decet, corde humili, inten[...] ne recta, desiderio salutis animarum, studióque [...] sinuandæ veritatis sermocinantur ad populum, sed [...] quanta sciant notificent audientibus. Hi profecto [...] perbiæ inflati spiritu, dum fauores transitorio[...] runt, laudes hominum concupiscunt, sapien[...] cari gloriantur, tanto magis coram Deo [...] inglorij, quanto amplius humanis comm[...] bus delectatur. Odibilis plane Deo res est ex[...] bus sacris vulgarem famam appetere, Christ[...] glecto quempiam in affectibus mortalium se [...] primere. Talis vtique spiritualis adulter est, [...] ditoris raptor gloriæ, & animæ suæ crudelissim[...] teremptor. Porro ab iis qui erudiũt populos, præ[...] dus est Christus, atque mentibus fidelium inse[...] sunt, annunciandáque vniuersis quanta pro hu[...] generis redemptione veneranda perpessus sit Dei [...] hominum mediator, paupertatem videlicet in or[...] suo, fugam illius in Aegyptum, tentationes in erem[...] fatigationes in prædicando, vigilias in pernoctando, [...] venditionem à discipulo, irrisiones, alapas, sputa, fla[...] gella, conuicia, falsa testimonia, spineam coron[...] aceti & fellis potationem, vulnera clauorum & [...] ceæ, sacratissimæque crucis mortem turpissim[...] quatenus ex horum consideratione agnoscant, q[...] tum Deo peccata displiceant, quæ tantis fuerunt ex[...] piationibus purganda, & compuncti ad emendatio[...] nem vitæ redeant, intelligántque quàm sint ab i[...] Domino ardentissima affectione dilecti, qui ab æte[...] na damnatione illos sua morte redemit, & facib[...] amoris accensi diligentem toto corde se dilig[...] Nihil profecto in prædicationibus debet agi frequ[...] quentius, quam opus redemptionis humanæ me[...]

commendare fidelium. Isto equidem nihil medi-ti & amanti sapit dulcius, nil pœnitentem ad la-nta & lacrymas trahit efficacius, nilq; ad æquani-ter huius mundi aduersa tolerandũ accedit fortius. it quippe spiritualis cibus & supercæleste manna, a cuicunque statui,& quicũq; congruit personę. Hoc sane alimento Paulus Apostolus refectus aiebat: Non enim arbitratus sum me scire aliud inter vos quã -stum,& hunc crucifixũ. Idémq;: Cruci, inquit, Christo confixus sum, viuo autem ego, sed non ego, viuit autem in me Christus. Hinc est quòd in epistolis suis & in prædicationibus tam creberrime ingeminat nomen domini Iesu, commemorans ipsius passionem, mortem, resurrectionem & gloriam. Porro in exhortationibus suis insonabat auribus cordibúsq; audientium inferre nitebatur magnum sacramentũ pietatis -sti, quod manifestatum est in carne, iustificatum in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est genti-creditum est in hoc mundo, assumptum est in glo-. Sane quod pronunciabat, non ad sui iactantiam, pro Dei gloria & audientium proferebat vtilitate. Non de fabulis poëtarum, neque de philosophorum -iciis, sed de præclarissimo prophetarum haurie-fonte. Hoc idem Apostolus egit Petrus, hoc co-apostoli eius cæteri, atque vniuersi doctores ecclesiæ, qui spiritu Dei afflati verbum salutis fecerunt ad po-los. Tanquam spirituales & veri paranymphi non semetipsos commendabant, vt ipsi diligerentur, & t se traherent oues, sed Dominum prædicabant -m qui legitimus est sponsus, solúsque præ omni-diligendus veluti pastor bonus, qui animam suam posuit pro ouibus suis, & pro grege suo mori dignatus t. Hæc profecto intentio prædicatorum & vniuer-sorum quibus animarum legata est cura, debet inesse cordibus vt honorem Dei quærant, debitum suum -uant, profectúmque spiritualem ex ministerio suo -lissimo offerant. Quod quidem vt efficacius pera-gant, non ex proprio sensu, vt hæretici, nec curiose tanquam elati, neque temporali commodo sicut mer-cenarij, sed sanctarum suffultam autoritatibus scripturarum humiliter, plane, efficaciter, & recte sanam proferant doctrinam, quæ vtique valeat promouere auditorum mentes ad amorem Dei, præbere intelligentiam sacramentorum Christi, informare vitam ad imitationem sanctorum, aperire sensum ad indaginem disciplinæ spiritualis, erudiréque fidem ad cognoscendam veritatem eorum, quæ in futuro expectanda sunt seculo. In his tota lex pendet & Prophetæ, omnísque ecclesiastica doctrina subsistit. Si diuinorum quidem Euangeliorum volumina, si sacrorum canonum instituta, si orthodoxorum patrum reuoluantur scripta, nihil aliud docent, nunc quippe palam, nunc verò in mysterio. Palam namque propter simplices, in mysterio autem propter eruditos, cuique tamen iuxta captum suum, insinuantes veritatem, vt -llus excusabilis esse possit apud Deum, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Studeant igitur rectores ecclesiarum Christi in prædicationibus suis annunciare Christum, detestari vitia, commendare virtutes, malignorum spirituum detegere fraudes, & præsentis peregrinationis doceant euitare discrimina, & hoc agant non in sublimitate sermonis, neque in ostensione verborum, sed in doctrina spiritus, & in synceritate cordis trahente caritate, introrsus sancti spiritus cooperante virtute, sine qua prorsus omnis facundia omnísq; scientia infructuosa esse cognoscitur: ea verò disponente & regente auditores docibiles fiunt, & ipsorum ad suscipiendum verbum emolliuntur corda, præparantur ad bene viuendum, compunguntur ad lacrymas suorum recordatione delictorum, spretísque carnis lenociniis accenduntur ad amorem virtutum, ad contemptum seculi, ad perferendum aduersa, ad aggrediendum ardua, ad sperandum cælestia. Prædicatorum autem lingua ipso paracleto assistente, efficitur erudita in sapientia ad loquendum verbum Dei, sine fictione & fastu, cum omni modestia & grauitate, sicut decet sanctos, abdicando vtique à se omne vaniloquium & scurrilitatem, quæ colloquiis diuinis prorsus misceri non debent. Quæ, oro, conuentio est lucis ad tenebras, veritatis ad leuitatem, compunctionis ad risum, Christi ad Belial? Sane reprehensibile valde est in ecclesiis Christi & in sanctorum locis, in quibus post sudores secularium negociorum, post occupationes rei familiaris, post diuersarum perturbationes actionum, post multifariam dissipationem mentis, post tumultuosam fluctuationem inutilium cogitationum, postque illecebras corporalium voluptatum cõfluit multitudo fidelium ad percipiendum ecclesiastica sacramenta, & audiendum salutis monita, tanquam ad refectionem spiritualem, & ad portum pacatissimum, atque ad scholas disciplinæ cælestis, vt ibi recitentur fabulæ poëtarum, gesta gentilium ac vaniloquia, quibus mediantibus astantes prouocentur ad plausum, necnon dissoluantur in risum. Hoc & Apostolus Timotheo scribens, arguit dicens: Solicite cura teipsum *2.Tim.2* probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis. Profana autem & inaniloquia deuita. Multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum vt cancer serpit. Vbique igitur & potissime in locis Deo dicatis tractanda sunt sancta, ac saluti animarum vtilia, & quæ tam audientes, quam loquẽtes ædificent ad bene viuendum, *Exod.4* quod vtique figuraliter dominus Mosi mandauit, inquiens: Solue calceamenta de pedibus tuis, terra in qua stas, sancta est. Insinuans proculdubio quod nihil terrenum, nihil mortuum, nihílque quod ad temporale pertineat commodum, seu ad mentis promoueat leuitatem in templo Dei loquendum sit, præsertim à prædicatoribus quorum labia esse debent munda & sanctificata, verba verò matura, circunspecta, atque ignita, quatenus (quantum in ipsis est) valeant auditorum corda diuini amoris igne succendere, ac veluti cum quadam spirituali sagitta acuta salubriter penetrare. Nam, perhibente Apostolo, viuus est Dei sermo *Heb.4* & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. Sunt præterea (sicut *Psal.11* Propheta commemorat) eloquia Dei ignita vehementer, ideóque ex caritate prolata ignorantiæ fugant tenebras, & dilectionis immittunt flammam. Hoc discipuli duo in die resurrectionis domini ambulantes, secúmque domino Iesu loquente testati sunt, quando repleti gaudio dicebant: Nonne cor nostrum ardens *Luc.24* erat in nobis, cum loqueretur nobis, & aperiret scripturas? Hoc in actibus legitur Apostolorum, quando prædicante Petro, quinque millia hominum Christo

domino crediderunt. A prælatis igitur & prædicatoribus de regno Dei, & diuinarum eruditionibus ſcripturarum, prædicandum eſt fidelibus populis, vt diſcant quid credere, quid agere, quóve tendere debeant, ne in huius vitæ itinere laſſati deficiant, & errent per deuia vitiorum, incidántque manus hoſtiles, & aereas poteſtates, quæ furantur, mactant & perdunt. Curent itaque paſtores dominicarum ouium ſupra gregē ſibi creditum vigilare, atque loquendo in publicum, ſi ineſt eis euangelizandi gratia, plebem illis commiſſam admonere nō ceſſent. Verum quoniam non omnibus tale prærogatum eſt donum, ſaltem priuate ad ſe accedētes informent, prout cuique ad ſalutem propriam expedire cognouerint.

Quod more medicorum qui præſunt, ſtudeant in priuatis locutionibus congruam animarum medicinam audientium præbere langoribus.

Cap. VIII.

MEdicinæ artis periti hoc habēt proprium, vt non omnibus æqualiter, ſed ſingulis diuerſa, prout expedire perſpexerint, impertiantur medicamenta langoribus. Nunc quippe ferro, nunc cauteriis, ſæpe verò variis vtuntur vnguentis. Interdum ægrotantes ciborum attenuant parcitate, nonnunquam autem exquiſita alimentorū qualitate ſuſtentant. Naturam vtique ſingulorum attendūt & vitam, & iuxta vniuſcuiuſque neceſsitatem remedia tribuunt, quæ ad conſequendam ſanitatem iudicauerint eſſe opportuna, non voluntati propriæ, ſed infirmantium reſtaurationibus conſulentes. Cæterum ſi tanta pro redintegrāda corporū mortalium ſoſpitate medicis ineſt ſolertia, quanta in ſanandis paſſionibus animarū vigere debeat cura præſulibus? Qui legit intelligat. Quo enim præſtantior eſt anima corpore, natura, diuturnitate, officio & moribus eo ſolicitior in reparatione ipſius eſt adhibenda prudentia. Non plane pro ſanandis corporibus, ſed pro ſaluandis animabus Deus factus eſt homo, & inter homines conuerſatus eſt, hominis paſsiones ſine peccato ſuſcepit, atque hominum langores volūtarie ipſe portauit.
Luc. 10 Hinc legitur quod homo quū ab Hieruſalem deſcendiſſet in Hiericho, & in ſpirituales incidiſſet latrones, qui eum ſpoliatum, vulneratum, ſemiuiuúmque reliquerunt, iaceret in via, Samaritanus quidam proprio eundem hominem iumento impoſitum portauit ad ſtabulum, vino oleóque appoſitis, atque prerogatis ſtabulario duobus denariis ęgroti curam huic mandauit. Nempe hoc Dominus Ieſus de ſe verbo pariter inſinuauit & facto. Quanta ſiquidem rectoribus animarum pro ſalute ipſarum debeat ineſſe vigilantia, ſuo quod dictum eſt, demonſtrauit exemplo. Dedit nāque formam, legem ſtatuit, ſpiritualibúſque paſtoribus quibus animarum iniunctum eſt regimen, indixit neceſsitatem, vt ipſi faciant, quod Dominum ſuum egiſſe cognoſcunt. Quamobrem tanquam ſpiritualis medicus debet eſſe prælatus, & iis qui ad ſe conueniunt, ſacris eruditionibus opportuna præbere remedia. Maximo itaque diſcretionis moderamine conſideret mores, ſtatus, & ſingulorum qualitates, quatenus cuique valeat loqui, quod expedit. Porro ſi huiuſmodi diſcretionis caruerit libra, ſubiectorum augebit potius quàm minuet paſsiones, fiétque iuſtiſsime vt vnde ex ſuo miniſterio debuit à Deo expectare mercedem, inde alicuius caſus reus efficiatur & ... quoniam emiſſa imprudenter verbi ſagitta, ... vulneri, & languorem addit ipſe languori. ... ne inſipientium ſuccumbat iudicio, nec plus ... lentium teneat, neque vt garrulus, laxato linguæ ... deramine, grauitati, ac prælationi loquatur ... Igitur tanquam ſpeculum virtutis, verúſque ... tiæ diſcipulus ac diſciplinæ cæleſtis oſtenſor ... ſancti Prophetæ poſtulationem, ponat cuſtodiam ... ſuo, & oſtium circunſtantiæ labiis ſuis, quatenus ... aperiat proferendo quod decet, claudat verò ... ſcendo per diſcretionis cenſuram, ne loquatur, ... vel audientium maculet mentem, vel abſentium ... dat famam. Facile namque in his labitur, quiſquis ... monibus ſuis negligit imponere fræna. Prorum ... que huiuſmodi ô quàm frequenter in verbis ... libus in turpiloquiis, in mendaciis, in ſuſurrationibus, in detractionibus quæ obloquentium dehoneſtant famam, & coram Deo faciunt eos eſſe culpabiles, ... cente Sapiente: In cogitationibus enim impij erit interrogatio, ſermonum autem illius auditio ad Deum veniet, quoniam auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationis non abſcondetur. Vnde idem ... exhortādo: Cuſtodite igitur vos ait à murmuratione, quæ nihil prodeſt, & à detractione parcite linguæ, quoniam ſermo obſcurus in vacuum non ibit, ... rò, quod mentitur, occidit animam. Cæterum ... lingua prudenter exercitata, ſit decor animæ, ... ſcientiæ ſpeculum, index cogitationum, charitatis ... culum, nutrimentum pacis, honor hominis, ho... tis exemplar, morum decus, recōciliatrix hom... amica ſapientiæ, ſpiritualis vitæ magiſtra, frater... dilectionis cuſtodia, nulli oneroſa, omnibus ... amabilis, vniuerſiſque proficua, ipſam qui animarum præeſt regimini ſingulis debet gubernare momentis, quatenus nihil loquatur indiſciplinatum, nihil reprehenſibile, nihilque quod ſit perfectioni aduerſum, ... totum veritati innixum, conſonum rationi, ... nę religioni conforme, atque prudenti ex... diſcuſſum. In communi ſiquidem locutione ... deteſtari vitia, & cōmendare virtutes. Sæpe ... pe inſinuet, quantum odibilis ſit Deo elatio, ... búſque contraria. Hæc profecto à ſuo conditore apoſtatare Luciferum, ipſiq́; conſentientes ... bus ſedibus præparatis eiecit, inuoluit tenebris ... hennalibuſque retruſit in flammis. Sic enim ... Angelos, qui non ſeruauerunt ſuum principatum, ... dereliquerunt ſuum domicilium, in iudicium ... Dei vinculis æternis ſub caligine reſeruauit. Verum ... ſuperbientibus angelis nequaquam pepercit Deus, ... à facie gloriæ ſuæ æternaliter repulit, tolerabítne ... minem cōtra proprium ſe extollentē opificem? Quæ... oro, ineſt homini cauſa eleuare inaniter ſe ſupra ... præter omnē iuſtitiæ regulā diuinū ſibi velle vſurpare honorē, cū idē dominus per prophetā clamet & ... Honorē meū nemini dabo? Sūma hæc demētia ... lūtas reproba, ſui ignorantia, intolerabile vitiū, ... peſtiferū, ruina patēs, repulſio gratiæ, animę ... omniúmque origo malorum. Nihil plane ... pacem, fraternum turbat amorem, introducit ... commouet bella, ſuſcitat odia, quemadmodū ... ſapere, quod proculdubio neceſſe eſt, vt ab ... quiſquis deſiderat placere Deo, lætificare angelos, ... ctos imitari, ſpiritualibus locupletari donis, ...

rutibus,ſuperare tentationes,acquirere gratiam,in Dei proficere, mandata ſeruare, perſeuerare in ſtitatis propoſito, & immortalitatis gloriam perniter poſsidere. Non licet prorſus Chriſtiano, ſiue o naturalibus dotibus, ſeu pro ſucceſsibus temporalium, vel pro ſpiritualibus chariſmatibus ſe extollere, quoniam vniuerſa hæc Domini Dei noſtri ſunt dona, quæ profecto ideo gratis dantur, vt percipientem illáque tractantem humiliter largitori ſuo efficiant gratum, atque ad promerendum potiora magis magiſque diſpoſitum. Nam ſicut teſtante Iacobo apoſtolo Deus ſuperbis reſiſtit, ita abſque vlla ambiguitate humilibus dat gratiam. Hinc exhortandi ſunt elati ad deponendum cordis tumorem & ſui æſtimationem, ſectandúmque veſtigia humilitatis, quam humillimus ſaluator noſter docuit dicens: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Quam etiam proprio commendauit exemplo, quemadmodum Apoſtolus de illo inquit: Hoc enim ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu, qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, in ſimilitudine hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit ſemetipſum vſque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod vtique Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen. Quamobrem pudeat ſeruum ſuperbire, ſeque inſipienter extollere ſupra ſe, quando vniuerſorũ regem & dominum exinanitũ videt vſque ad ſuſceptionem ſeruilis formæ, vt doceret ſeruum humilitatem, quem ex debito ſeruilis cõditio ſeruare tenetur. Nam idem ſeruus excepta naturali & perpetua ſeruitute, pro qua vtique multipliciter ſuo famulari obligatus eſt domino, etiam vænundatus eſt ſub peccato, factúſque eſt ſeruus peccati & corruptionis, à qua videlicet niſi per gratiam ſui redemptoris minime ſe valet ſeruitute redimere. Nimium itaque à propria cognitione, & à laudabili virtutum ſtudio communíque deuiat lege naturæ, quicunque ſuperbiæ inflatus ſpiritu renuit humiliare ſe Deo, ipſiúſque præcepta ſeruare, cui profecto cuncta quæ facta ſunt, ſiue ſupercæleſtes ſpiritus throni ſcilicet & dominationes, principatus, poteſtates, atque virtutes, ſeu cæleſtia corpora ſol, luna, & ſtellæ, ſiue quæ vegetantur in terra, aut gradiuntur ſuper terram, vel mouentur in aquis, obtemperant, quibus omnibus perhibẽte Propheta præceptum poſuit, & non præteribunt. Hinc hominum cõtumacia, hinc merito inobedientium redarguitur ſuperbiæ vitium, dum creaturis cæteris proprio autori famulantibus ipſi ſe extollentes eidem negligunt eſſe ſubiecti. Igitur elatis bonus animarum paſtor ſuperbiæ deteſtetur vitium, humilitatíſque quantum vallet, attollat præconia, quatenus reſipiſcentes à malo efficiantur humiles, & Deo hominibúſque dilecti. Cupidis verò auaritiæ face ſuccenſis quantum ſaluti fidelium cumulandi amor aggregandíque diuitias ſit contrarius, enarrare non ceſſet. Eſt quippe auaritiæ æſtus commune malum, ſitis inextinguibilis, infidelitatis filia, mater impietatis, idolorum ſeruitus, radix criminum & deſiderium inquietum, per quod exercentur rapinæ, fraudes excogitantur, committuntur furta, ſceleráque complentur innumera. Econtrario diuitiarum contemptus perfectionis eſt via, cæli ſcala, receptaculum pacis, Chriſti imitatio, ſpes futuræ felicitatis, ſpirituale gaudium, theſaurus inuiſus, imprędabilis gemma, precioſa margarita. Incedit vtique paupertatis amator inter latrones ſecurus, per deſerta lætus, intra vrbes & caſtra intrepidus, nõ aggregat nummos, non emit oliueta vel vineas, domos non ædificat, torcularia non parat, neque horrea replet frumento, ſola domini Ieſu pollicitatione contentus, qui ait: Nolite ergo ſoliciti eſſe dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc omnia gentes quærunt. Scit enim pater veſter quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Pius dominus qui ſuorum dignatur curam habere ſeruorum, illorúmque potiſsime, qui ſpretis facultatibus ſeculi in Deo tantum fiduciam habere noſcuntur. Fidelis, inquam, dominus tota animi intentione colendus, qui relinquentibus omnia, ſeque ſequentibus in regeneratione quum ipſe iudicaturus viuos & mortuos ſederit in ſede maieſtatis ſuæ, ſedes iudicantium populos, & centuplum pro terrenis facultatibus pauperibus erogatis, atque vitã repromittit æternam. Quamobrem idem exhortãdo, inquit: Nolite timere puſillus grex, quoniam complacuit patri meo dare vobis regnum. Vendite quæ poſsidetis, & date eleemoſynam. Facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt, theſaurum non deficientem in cælis, vbi tinea non corrumpit, & quo fures non appropiant & furantur. Nihil plane hac exhortatione melius, nihílque vtilius, quam dare videlicet Deo gratis, quod ad vſum & ad tempus præſtitum eſt, & ex hoc præmia tam immẽſa, támque ſublimia recipere in hoc ſeculo pariter & in futuro. Hoc nempe vere theſaurizare eſt, propriáſque poſsidere diuitias, abſcondere ſcilicet eleemoſynam in ſinu pauperis, terrenam ſubſtantiam erogare egentibus, frangere eſurienti panem, peregrinos in hoſpitium ducere, veſtire nudum, ac neceſsitatem patientibus facultates hilariter miniſtrare. Bona ſiquidem negociatio hæc eſt, quæ miſericordem in momento diuitem facit & in tuto collocat acquiſita, atque Deum in die neceſsitatis & mortis reddit homini placatum. Iſta profecto intelligẽs iuſtus ille miſericordiæ operibus ſemper intentus quum reſolutioni corporis appropinquaſſet, filium ſuum admonendo dicebat: Ex ſubſtantia, inquit, tua fili fac eleemoſynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere. Ita enim fiet, vt nec à te auertatur facies domini. Quomodo poteris, ita eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi exiguum tibi fuerit, etiam exiguum impertiri ſtude. Præmium namque theſaurizas tibi bonum in die neceſsitatis, quoniam eleemoſyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animas ire in tenebras. Fiducia erit magna coram Deo eleemoſyna omnibus facientibus eam. Nihil plane ſic vitam commendat diuitis, & illum exhibet carum Deo atque aptum facit regno cœlorum, quemadmodũ ſectari humilitatem, ſe cunctis præbere affabilem, pauperibus & afflictis opẽ ſufficienter impendere, & pro his omnibus ſolam à domino in futuro ſeculo expectare mercedem. Hoc Apoſtolus Timotheo ſcribens, inquit: Diuitibus huius ſeculi præcipe non altum ſapere, nec ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo viuo, qui præſtat nobis abundè, hæc omnia ad fruendum, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, vt

Matt. 6

Luc. 12

Ibid.

Tob. 4

1. Tim. 6

vt apprehendant vitam æternam. Hæc,& huiusmodi, qui supra gregem domini institutus est, amatoribus, possessoribúsque diuitiarum intimare curet, vt seminando temporalia,spiritualia & æterna metant: carnis verò voluptatibus deditis,commendando pudicitiam,carnis vitium detestentur.Isto namque quid tur pius? Quid eo verecundius perpetratur? Latebras quippe semper quærit impudicus, propriæ iudicio redargutus conscientiæ. Clamat vtique aduersus incõtinentem conscientia, tanquam contra transgressorem legis, contemptorem Dei, interemptorẽ sui, occisorem proximi, naturæ corruptorem, direptorémque honoris alieni. Poterítne esse impunis, qui tantorum reus est criminum,& sancti spiritus templum violare præ-
1.Cor.6 sumit? Nescitis(inquit Apostolus) quòd corpora vestra templum sunt spiritus sancti? Si quis autem Dei templum violauerit,destruet illum Deus. Timeat itaque huius seueritatem sententiæ carnalis sectator illecebræ. Redeat ad se,& seipsum de iis quæ turpiter gessit, puniat de præterito, atque corrigat de futuro. Iudicet quippe se antequam iudicetur à domino, quoniam horrendum est incidere in manus Dei viuentis. Ipse namque Propheta scelus hoc diluuij aquas inundare fecit, per quam & in qua omne genus animæ viuentis exceptis iis,qui in arca saluati sunt,interemisse cognoscitur. Ipse,inquam,huiusmodi delicto detentos Sodomæ & Gomorræ, vicinarúmque vrbium habitatores sulphureis flammis inuoluit, nouas quoque quotidie vindictas immittit, & (prohdolor) nec sic transgressores se ad se emendantem conuertunt, sed potius infatuãtur,occęcantur,indurantur & pereunt,
Iohel.1 sicut Propheta de talibus lamentabiliter ait: Computruerunt iumenta in stercore suo. Quod nihil aliud est dicere,quàm carnales homines iumentorum more degentes in luxuriæ fœtore vitam finierunt. Quamobrem beatus homo, qui post carnis petulãtiam non abiit, & qui sacræ virginitatis hortum conclusum, fontémque signatum Christo domino inuiolabiliter consecrauit. Ipse proculdubio in nuptiali & æterno sponsi conuiuio lætabundus & gaudens, cantans & laudans, agnum sequitur quocunque ierit, vna cum beata Maria virgine virginis matre, reginâque virginum choris virgineis sociata, sicut idem sponsus dominus Iesus per discipulum virginem perhibet dicẽs:
Apoc.15 Hi sunt,inquit,qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt & sequuntur agnum quocunque ierit. Hi empti sunt ex omnibus primitiæ Deo & agno,& in ore ipsorum non est inuentũ mendacium, sine macula enim sunt ante thronum Dei. Verum huius quoque beatitudinis generationem castam cum claritate futuram participem dubitet nemo, quæ videlicet quia nesciuit thorum in delicto, habebit tamen & ipsa vberem continentiæ suæ mercedem, etsi non tam locupletem quàm candidatarum virginum exercitus gloriosus. Singulis quippe condigna donabitur gloria pro qualitate mentis, pro mensura virtutis, pro labore certaminis, & pro ardore caritatis. Nam apud æquissimum iudicem nostrum nulla cognoscitur esse personarum acceptio, sed operum singulorum retributio vera. Propterea summi regis ministri & animarum pastores cunctis ad se accedentibus in priuatis locutionibus salutis satagant rudimenta præbere, hortari videlicet superbos ad humilitatem, honoris & præsidentiæ cupidos ad contemptum

seculi & æternorum concupiscentiam, auar[...] uitias aggregantes ad erogandum egenis, inc[...] thesaurizandum, carnis lenociniis intentos a[...] tis pudicitiam sectandam ventris & gulæ vo[...] bus deditos ad sobrietatis & temperantiæ bon[...] plectendum. Prouocent insuper iracundos ad m[...] tudinem, inuidos ad fraternam dilectionem, [...] tabe depressos ad magnanimitatem & spem, p[...] mes ad longanimitatem, discordes ad pacem, [...] batione agitatos ad tranquillitatem, persecut[...] fatigatos ad tolerantiam, infirmitatibus debi[...] ad patientiam, crudeles ad misericordiam, dissi[...] ad vnitatem, dubitantes ad fidem, loquaces ad m[...] rationem linguæ, mendaces ad proferendam ve[...] tem, timidos ad constantiam, præuaricatores ad [...] dientiam, vitiorum prauitate detentos ad emend[...] nem vitæ, atque laudabilium operum exercitat[...] probatos ad perseuerantiam boni, quæ omnium [...] corona virtutum. Cuique igitur impertiatur admo[...] tionis sanctæ medicamentum salutare, ita vt quisq[...] gaudeat spiritualem de ipsorum conuersatione h[...] re profectum. Curẽt pręterea sibi commissos ad co[...] punctionem excitare & lacrymas, illísque insinu[...] quàm ineuitabilis sit huius corporis resolutio, q[...] incerta sit huius hora, quàm formidolosa, quàm [...] doloribus, anxietatibus circundata, tentationi[...] riculisque permixta, potissimum iis, qui dum v[...] & tempus ad promerendum haberent, neglex[...] gratiam, seque prostituerunt voluptatibus car[...] pleuerunt prosperitatibus mundi, peccatis ac [...] voluntarie subegerunt, quibus profectò nisi per[...] tritionem veram,& gemitus caritatis ex corde p[...] tentiam egerint, sempiternus manet interitus, inex[...] guibilis gehẽnæ ignis, frigus intolerabile, stridor d[...] tium, fœtor immanissimus, immortalis vermis, ho[...] dus aspectus dæmonum, teterrimus inferni carce[...] missæque gratiæ cruciatus immensus. Cæterum [...] huiusmodi formidolosam commonitionem [...] tiori absorbeantur tristitia, vel metu depr[...] deant ipsi qui præsunt, oues suas interdum [...] ad futura bona, quæ in cœlis promissa sunt [...] quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, neq[...] hominis ascenderunt, quoniam pro sui imme[...] delectabilitate, iucunditate, suauitate, satieta[...] ternitate, ineffabilia, ac incomprehensibili[...] transcendúntque omnem sensum carnis, omnem[...] que intellectum angelicum vel humanum, ad q[...] rum vtique inuestigandum arcana, sublimia er[...] dum, atque profundissima perscrutandum, fa[...] humana non suppetit, scientia acquisita non a[...] cunctorúmque mortalium ratio innata non a[...] At verò quum quod corruptibile, quod terrenũ, [...] temporale, quod ex parte est, euacuabitur, succe[...] que quod spirituale, quod cœleste, quod ætern[...] quod perfectum est, tunc omni prorsus morta[...] consumpta, omníque ignorantiæ detersa caligine, [...] de Dei clara cognitione, beata fruitio, de ang[...] rum spirituum societate iucunda connexio, de sa[...] rum omnium contubernio exuberans gloriæ c[...] municatio, & de adepta perpetuæ immortalita[...] rona, plenissima cum exultatione gratiarum [...] quæ vniuersa sicut nulla intermissione deficiun[...] nullo fine claudentur. Talibus igitur sermocina[...] bus, talíque disciplina sapientiæ, debet qui præ[...]

nimi[...]

animarum regimini hortari bonos, arcere malos, docere inscios, mœstos solari, indisciplinatos corrigere, iacentes erigere, solidare nutantes, admonere vitiosos, paruulósque dirigere, quatenus de singulorum profectibus, & ipse proficiat. Sic verò officium erudiendi prudenter exerceat, vt etiam delinquentium infirmitatibus compatiatur ex corde, atque eorum necessitatibus ex caritate subueniat.

Quòd exemplo eorum qui corporaliter infirmantur, debent spirituales pastores subditos delinquentes cum compassione corrigere. Cap. IX.

His qui corpore infirmantur, nihil sic congruit, nihílque sic animam eorum mulcet, quemadmodum si ipsorum verbis adhibeatur credulitas, illorúmque infirmitatibus intelligant sibi compassionẽ exhiberi ex corde. Nempe si omne circa ipsos persoluere studueris dilectionis obsequium, si vniuersa eisdem impensius ministraueris necessaria, parum illis fecisti, si non etiam querelis eorum lamentationibus, eorumque doloribus, te erga illos compassione cognouerint esse affectum. Porrò hoc illis placet, hoc eorum dulcorat mentem, delinit dolorem, fragilitatémque sustentat. Equidem si incolumes existerent, huiusmodi suffragiis nullatenus indigerent. Cæterum quia langoribus oppressi sunt, doloribus fatigati, atque humanis consolationibus quæ sanis suppetunt, omnino priuati, ideò exhortationibus piis consolandi sunt, blandis sermonibus alloquendi, dilectionis obsequiis subleuandi, atque cum omni humanitate, mansuetudine, ac compassione sustinendi, tractandíque. Hoc quippe ægrotantium in carne exemplo, hac corporalis exercitationis forma, proximis insinuata pro Christo, optime animarum pastores erudiuntur, vt cum omni humilitate & patientia, cum caritate & compassione curam exerceant sibi commissam, quatenus tentationibus exagitatos, vel passionibus superatos, aut propriæ conscientiæ stimulis condemnatos, seu delictorum suorum aggere obrutos, atque desperatione sepultos valeant verbis consolatoriis erigere, exemplis solidare, saluberrimis consiliis instruere, spiritualitérque sanare. Hanc *Rom.15* vtique regiminis formam pastoribus Apostolus notificans ait, Debemus autem nos firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobismetipsis placere. Etenim Christus non sibi placuit, sed (sicut scriptum est) improperia improperantium tibi ceciderunt super me. Nempe pastores veri quum sibi commissos viderint delinquere, & Dei præcepta contẽnere, nequaquam dedignantur, non illos despiciunt, neque à se repellunt, quin potius compatiuntur illorum casibus, orant pro eis iugiter, & coram Deo lacrymas fundunt. Imitantur quippe dominũ Iesum, qui quum aspiceret ciuitatem Hierusalem affluentem deliciis, diuitiis opulentam, vniuersis facinoribus plenam, conspiraturam in ipsius mortem, & effectum habiturum suæ peruersissimæ voluntatis, atque ex hoc desolationi proximam super illam fleuit & dixit: Si cognouisses & tu: & quidem in hac die quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Fleuit quoque Lazari mortem, qui peccantium spiritualem figurabat interitum, & lacrymantibus eius sororibus supra modum compassione permotus & ipse lacrymatus est. Alio in tempore cum maximam intueretur hominum numerositatem se sequentem & inedia fatigatam, tanquam piissimus pastor, misereor (inquit) super turbam, quoniam ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent, & si dimisero eos ieiunos, deficient in via. Quamobrem multiplicatis quinque panibus nõ minus spirituali, quàm corporali eosdem refecit alimonia. Nemo igitur dubitet, quin quęcunque ipse dominus Iesus Dei & hominum mediator gessit in carne, vel docuit verbo, seu per Apostolos & doctores sancto spiritu dictante mundo indicauit, ad informandam erudiendámque ecclesiam suam scripta sint. Propterea pastores qui præsunt dominico gregi, ipsum dominum imitantes, non vt principes, neque sicut domini, sed tanquam patres, & pastores veri se habere debent, compatiendo cadentibus, & infirmos æquanimiter supportando, considerantes vtique infirmitatem propriam, quoniam & ipsi vicini sunt casui, & ad omne perpetrandum facinus proni. Sic & Apostolus admonet dicens: Vos qui spirituales *Gal.6* estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. Considera temetipsum, ne & tu tenteris. Nempe si ipse dominus cuius vniuersæ sunt oues, compatitur delinquentibus, & ad se per pœnitentiam redeuntibus nunquam misericordiæ claudit viscera, poterítne substitutus & seruus cũ austeritate, humanitate postposita, gregem sibi creditum disperdere, opprimere, dilaniare atque necare? Talibus quippe comminatur dominus per Prophetam dicens: Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam, sicut *Psal.13* escam panis? Reprehensibile prorsus est, vt sub pio patre & domino dominari debeat durus seruus, scelerib úsque repletus. Non enim pariformiter pastores animarum, & reges gentium, ac seculares principes subditos gubernare oportet. Sane principibus cum terrore licet regere, ecclesiasticis verò præsulibus cum caritate & lenitate. Illis tanquam dominis, istis autem vt patribus. Illis cum seueritate punire, istis verò cum moderatione & mentis compassione corrigere. Illis iugulare & perimere, istis autem omni crudelitate semota, delinquẽtes reuocare ad vitam, non vt liberius peccent, sed vt emendentur, & viuant in spiritu, saluíque fiant. Regibus quippe atque principibus corporum, vrbium ac populorum data est à Deo potestas, viris verò ecclesiasticis animarum iniuncta est cura. Circa igitur profectum animarum, reformationem morum, vitæque emendationem eorum quibus spiritualiter præsunt, pastores inuigilent, nunc minis terrendo, nunc demulcendo sermonibus blandis, interdum ratione persuadendo, interdum autoritate mandando, aliquando puniendo, nonnunquam parcendo ministerium suum perficiant, itá tamen vt non quod sibi placeat, sed quod commissis sibi sit vtile, pio semper quærant fraternæ caritatis amore. Hoc profecto tunc Christi secũ cooperante virtute agere valebunt, cum plebem fidelium in visceribus suscipient caritatis, & vnumquenque complectẽdo compassionis brachiis tanquam fratrem & filium diligent, & veluti cohæredem, & comparticipem futurum cœlestis regni fouere atque adiuuare curabunt. Maxime verò in hoc caritatis & cõpassionis affectu necesse est illis vti prudentia, ne facilitas veniȩ subditis occasionem tribuat delinquendi. Nam quemadmodum peccanti compatiendum est, atque humanæ fragilitati misericorditer ignoscendum, æque sunt scelera puniẽda, ac corrigenda er

da errata. Alioquin sub velamine pietatis.compassionísque specie, periclitaretur iustitia, quæ viriliter ab iis qui præsunt, exerceri debet ac diligi, sicut in libro *Sap.1* legitur sapientiæ: Diligite (inquit) iustitiam, qui iudicatis terram. Debent itaque pastores animarum semper misericordiam seruare in corde, & iustitiam ministrare in opere, iuxta tamẽ qualitatem personarum grauitatem criminis, intentionis peruersitatem, conditionem temporis, ac perseuerantiam mali. Sic itaque se habere debet in cunctis, vt nec iustitia cõpassionem repellat, neque compassio iustitię regulas prętermittat. Nam iustitia sine compassione crudelitas est, & compassio absque iustitiæ rectitudine ignauia & pusillanimitas iudicanda. Ambæ quippe cohærent simul, ambæ in præsidente sunt necessariæ, adeò vt si altera ipsarum desit illi nequeat esse perfectus. Hanc vtique sententiam suo dominus Iesus commendauit oraculo, quum de homine descendente ab Hierusalem *Luc.10* in Hiericho, & à latronibus vulnerato loqueretur: Transiens (inquit) quidam Samaritanus misericordia motus alligauit vulnera eius vinum & oleum infundens, per vinum videlicet iustitiam, & per oleum mi-*1.Cor.5* sericordiam & compassionem significans. Hanc regulam Apostolum Paulũ tenuisse legitur. Tradidit namque aliquãdo virum, qui grauissimum perpetrauerat facinus in interitum carnis, vt iustitia suum sortiretur effectum, & tamen paulo post eidem compatiens ex multa tribulatione & cordis angustia cum lacrymis scribens hortatur illos, apud quos iste deliquerat, vt parcerent illi, iniuriámque donarent, ne abundantiori tristitia absorberetur huiusmodi, & supra virtutem fatigatus, illum in desperationis foueam diabolus pręcipitaret. Eandem siquidem corrigendi formam imitentur prælati. Primo quippe moneant, deinde terreant, postremo verò puniant delinquentem, nisi fortè peccatum sit publicum, quod prorsus palàm puniri *1.Tim.5* oportet, dicente Apostolo: Peccantem coram omnibus argue, vt cęteri timorem habeant. Aut si delictum sit adeò graue & enorme, quod omnino correptione indigeat, nulla præuia admonitione facta. Quamobrem qui præest, maxima debet esse discretione ornatus, taliter se in regimine habere, vt quando expedit, misericordiam faciat, & quoties vrgens exigit causa, iustitiam exerceat, ita duntaxat, vt misericordia semper emineat, & superexaltet iudicium, præsertim *Iac.2* propter id, quod scriptum est: Iudicium sine misericordia est illi, qui non facit misericordiam. Sane vtraque virtute dignum est, vt polleat pastor, quoniam v-*Mat.5* traque à domino commendatur. Beati, inquit, misericordes, quoniam ipsi misericordiã consequentur. Sed & beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Misericordibus namque futura repromittitur gloria, quando in extremo iudicio iis qui o-*Mat.25* peribus misericordiæ intenderint, dicturus est: Venite benedicti patris mei, possidete regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi, quod vtique regnum ex Dei miseratione donatur, qui opera nostra ex largi-*Psal.18* flua sua bonitate gratificat. Vnde hoc Propheta prospiciens in spiritu exultans ait: Misericordias domini in æternum cantabo. Iustitiam verò sitientibus & esurientibus, illam saturitatis in cœlo pollicetur merce-*Psal.16* dem, de qua proculdubio Propheta sanctus loquitur dicens: Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo, satiabor cum manifestabitur gloria tua. Merito

igitur misericordes & iusti cœlesti remuneratio-
tantur, quoniam tanquam filij adoptionis & g
Deum, & dominum suum imitantur. qui pro
sericors est, & miserator, & iustus, imò miseric
ipsa & iustitia, quemadmodũ de ipso Deo & dom
nostro Iesu Christo eloquia sacra testantur. De
sericordia namque sic legitur: Per viscera miser
diæ Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex a
De iustitia verò Apostolum audi: Ex ipso aut
estis (inquit) in Christo Iesu, qui factus est sap
nobis à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redem
Porro quod verbum caro factum sit, quod idem
& homo natus de virgine in præsepio reclinari vo
rit, quod die octauo circuncidi, quod maternis nut
vberibus, foueri sinibus, amplexibus stringi, obte
perare mandatis, quod peregrinari in ægyptum,
Iordane baptizari, tentari in eremo, per omnes ciuita
tes Iudæorum euangelizare regnum Dei, cæcis visum
reddere, surdis auditum, iacentibus gressum, & mor
tuis vitam, totũ hoc opus misericordiæ fuit. Cæterum
quod ligari, flagellari, collaphizari, conspui, cruc
& occidi dignatus sit, iustitiæ effectum esse dub
mo. Præcesserunt misericordiæ opera, deinde iu
in illo subsecuta sunt, sicut longe ante Prophe
ticinatus est, dicẽs: Misericordia & veritas præc
faciem tuam. Idémque: Misericordiam (inquit
dicium cantabo tibi domine. Hoc ideò dictum
scias ipsum libentius ignoscere, quàm punire. N
ratissimus semper est ad parcendum, ad feriendum
rò (si fas est dicere) tardus, & piger, & peccata
lãs. Hinc est quòd antequam iustitiæ suæ rigorem
dat, præmonet, & æquanimiter delinquentium em
dationẽ expectat. Hoc quippe in veteri, hoc in
legitur testamento, hoc in nobis quotidiano
perimento. Equidem priusquam diluuium
mundo, quanquam corrupta esset omnis terra c
Deo, & plena iniquitate, tametsi scelera horrẽ
ab hominibus perpetrabantur, diuinam erga ill
uocarent iustitiam, adeò vt Deum pœniteret
hominem, voluit tamen vniuersos ante multorum
norũ curricula ex arcę fabricatione esse præmon
quatenus ex longanimitate hac à viis suis delinque
tes conuerterentur iniquis. Nempe quum Sodom
rum & Gomorręorum scelera in auribus domini
baoth clamarẽt, & de cœlo expeterent vltionẽ (er
vtique aggrauata nimis) antequam ipsos peccato
nequissimos insolito inauditóque damnaret supp
cio, Abrahæ locutus dominus: Descendam (inqu
videbo vtrum clamorem qui venit ad me, opere
pleuerint, an non est ita, vt sciam. Quantorum cr
lis Prophetarum Hebræorum multoties præmon
tus est populus, vt ab iniquitatibus resipisceret lu
priusquam sub potestate vænundaretur gentium, ini
micorúmque suorum daretur in prædam? Arguebat
quidẽ illos, eis minabatur vt pater, ipsósque interdum
corripiebat vt filios, ne postmodum impœnitentes de
leret vt hostes, quoniam misericors & miserator e
longanimis & multum misericors. Ipsius itaque mi
rationẽ Propheta insinuare volens admirans ait: N
secundum peccata nostra fecit dominus nobis, ne
secundũ iniquitates nostras retribuit nobis. Quon
secundum altitudinem cœli à terra corroborauit
sericordiam suam super timentes se. Quantum di
ortus ab occidente, longe fecit à nobis iniquitates
st

stras. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est dominus timentibus se, quoniam ipse cognouit figmentum nostrum. Hinc etiam ipse Dei filius per carnis susceptionem præsentiam suæ diuinitatis mundo ostendens, tam pie ad Hierusalem inquit: Hierusalem, Hierusalem quę occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina cõgregat pullos suos sub alis, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dicit insuper se stare ad ostium, videlicet cordis humani, & pulsare per internas inspirationes, vt sibi per cõsensum aperiatur. Delicias quoque suas fatetur esse cum filiis hominum, & in ipsis perambulare, atque cum eisdem esse vsque ad consummationẽ seculi, vtique vt illos hortetur ad bonum, vt à tentationibus eruat, vt erudiat in certamine, vt à casibus protegat, & vt saluet in fine. Maxima prorsus consequendæ venię, atque adipiscendæ gratiæ oboritur causa, quando Dei maiestas, summáque potestas, quam in cœlis cum tremore & admiratione adorant angelorum archangelorumque virtutes, necnõ innumerabilium sanctorum omnium venerantur agmina gloriosa, in terris verò creaturæ vniuersæ omnipotentissimo illius famulantur imperio, spontanea dignatione reuerendæ bonitatis suę tam dulciter, tâmque familiariter se inclinat ad homines, non vt olim in Sina mõte in igne, & sonitu tubæ, ac coruscationũ terrore, sed vt pater, magister, & sponsus, in syncerissima caritate, plenus benedictione, & spiritualibus charismatibus refertus semetipsũ communicat diligentibus se, seque ardentissima affectione poscentibus dona sua tribuit, facitque illos dignos se. Obseruat quidem ipse accuratissime (vt arbitror) & singulorum corda fidelium discurrendo rimatur, & quotquot viderit carnali voluptate polluta, aut inordinato sui amore depressa, terrenarum cogitationum inuoluta caligine, odij vel liuoris veneno respersa, in ea nequaquam reclinari dignatur. Verùm si quæ perspexerit pudicitiæ esse nitore candidata, conscientiæ puritate ornata, diuersarúmque virtutum floribus redimita, ac domini timoris seris obstructa, festine reclinat illuc, atque perpetuam in illis (quantum in eo est) collocat mansionem. Sic verò in ipsis amabiliter habitat, vt minime negligat quærere quos imparatos, & delictorum catenis astrictos præteriisse videbatur. Nam iterum atque iterum cordis pulsare secreta non cessat, si quomodo ei aperiatur. Pius quum sit, nolitque mortem peccatoris, sed vitam, tanquam verus pater & pastor rebelles flectere ad lamenta pœnitentiæ, atque in tenebris vitiorum delitescentes veritatis suæ lumine irradiare non desinit. Operatur siquidem ista in spiritu, vt spiritus qui iacet prostratus in carne, agnoscat in lumine captiuitatem suam, & (quanquam necessitate cogente) erubescat seruire naturæ mortali, corruptibili, atque fœtenti, quum sit ipse spiritus intellectualis, & nunquam moriturus, sed resoluto ergastulo corporis perpetua felicitate glorificandus, si tamen pro sui conditoris amore vendicare studeat ingenitam libertatem, diuinæ legis mandatis obtemperet, secularibus abrenunciet pompis, carnémque (prout decet) sibi famulari compellat. Hæc profectò, quoniam ardua & præcelsa sunt, adimplere non valet, nisi micantis gratiæ præeunte & comitante fulgore, procedentis vtrique ab indeficientissimo fonte voluptatis ac bonitatis æternæ. Quæ quidem gratia non ex mortalium meritis, sed ex Dei nostri mera liberalitate donatur, dicente Propheta, Domine in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem. Quamobrem qui necdum illa effectus est dignus, videns se versari in tenebris, atque vitiorum compedibus adhuc esse detentum, totis medullis cordis (quantum valet) cum Propheta clamet & dicat: Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, præualui aduersus eum. *Psal. 12* Mitte (obsecro mi domine) manum tuam de alto, & libera me de manu filiorum alienorum, necnon ab iis vinculis ferreis quibus exigentibus culpis meis astrictus teneor, quatenus tibi Deo meo, & liberatori meo, corde mundo, & impollutis labiis astare valeam, & tam pro infuso splendore gratificantis gratiæ, quàm pro adepta libertate perceptæ veniæ cum gratiarum actione iucunda humiliq; modulatione cantare & dicere: Diligam te domine fortitudo mea, dominus firmamẽtum meum & refugium meum, & liberator meus, Deus meus adiutor meus, & sperabo in eum. *Psal. 17* Cæterum qui ipsam (de qua loquimur) gratiam fugatis ignorantiæ tenebris, diruptisque delictorum catenis in animæ suæ suscepit penetralia, toto illam veneretur affectu, omni solicitudine nutriat, studióque custodiat. Nutriat (inquam) sacris lectionibus, deuotis meditationibus, orationibus assiduis, piis gemitibus, desideriísque cœlestibus. Custodiat autem infatigabiliter actibus intẽdendo virtutum, exercitationi mentis, & discretioni spirituum, ne per incuriã animi cordis habitaculum spirituales irrumpant latrunculi, spiritualiáque furtim surripiant semina, quæ cœlestis agricola ex largiflua sua bonitate suorum inspergit cordibus seruulorum. Hoc verò ita humiliter agat, vt non inflatus in se præsumat de se, quin potius diuino sciat se indigere suffragio, atque à Deo se nedum habere quod habet, verum etiam sciat se esse quod est. Nam quemadmodum ignorantia pręsumptionem, & pręsumptio inducit casum, ita scientia humilitatem, & humilitas augmentum parit gratiæ, additamentum luminis, perseuerantiam boni, spei delectabile gaudium, desiderium proficiendi, gustum sapientiæ, fidei constantiam, amorem patiendi, exultationem spiritus, mentis rectitudinem, iustitiæ zelum, sitímque virtutum. Horum verò bonorum omnium nutrix & custos est oratio munda, humilis piúsque sanctæ deuotionis affectus.

Quòd per meritum reconciliatoris facta per Christum, de exilio reuocamur ad patriam. *Cap. X.*

QVoties quis ob suorum demerita delictorum à propria exul efficitur patria, & profugus per regiones vagatur exterorum, vt securius quandoque valeat ad eandem redire, intercessione prorsus indiget aliena, quæ tanto proculdubio efficacior, atque vtilior existit, quanto qui intercedit maioris est autoritatis, sublimiorisque meriti. Hinc humanæ reconciliationis ad Deum æstimari debet efficacia, ad quam vtique perficiendã non vnus ex patriarchis, aut ex prophetis, neque vnus ex excellentioribus choris angelicarum destinatur virtutum, sed vnigenitus Dei filius patri coæqualis, consubstantialis, & coæternus. Missi quippe ab ipso penè mundi initio fuerunt patriarchæ, missi etiam Prophetæ, sed tantum vt præcones & nuncij eius, qui in temporis plenitudine erat venturus, quatenus eorum ex-

hortationibus sacris plebium mentes informarent ad fidem, & roborarent in spe summi Dei & mediatoris Dei & hominum, quem pro humani generis redemptione, & propitiatione ad Deum vaticinabantur esse venturum. De cuius profecto conceptione mirabili, natiuitate, manifestatione, persecutione, fuga, baptismo, tentatione, prædicatione, miraculis, virtutibus, moribus, passione, irrisione, contumeliis, flagellis, morte, resurrectione, & ascensione, tam cõspicuè támque distinctè prophetauerunt, vt non futura, sed præterita narrasse videantur. Illorum itaque assertionibus, eorúmque oraculis plenissima adhibenda est fides, quippe quum illa quæ futura pronunciabant, humano nunquam potuissent capere ingenio, per quod vix propinqua atque præsentia iudicãtur. Solius namque Dei est proprium, sicut præterita, ita scire futura, & qui voluerit reuelare, in cuius verbo vniuersa nuda *Heb.1* & aperta sunt, sicut ait Apostolus de ipso vnigenito loquens: Qui quum sit splendor (inquit) gloriæ, & figura substantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suę, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis, tanto melior angelis effectus, quanto differẽtius præ illis nomen hęreditauit. Solum igitur quum Dei hoc sit occulta & remota prædicare, quoties Prophetico spiritu ventura prædicuntur, diuinæ potius quàm humanæ autoritati est præbenda cre-*2.Petr.1* dulitas. Nam (testante Apostolo Petro) non humana voluntate est allata aliquando Prophetia, sed spiritu Dei reuelãte locuti sunt sancti Prophetæ. Missi itaque sunt sancti viri spiritu Prophetico præditi, vt domino Christo testimonium perhiberent, & animæquiorem facerent populum Hebræorum in expectatione eius, qui ipsorum patribus fuerat longe antè promissus. Ad quod vtique declarandum, mox vt ille promittebatur apparuit, Prophetarum desierunt oracula, dicente do-*Matt.25* mino: Lex & Prophetæ vsque ad Ioannem Baptistam. Missi quoque sunt angeli, non vt redimerent, sed vt ministrarent, notáque facerent reconciliationis ac redemptionis opera futura per Christum. Hinc est quod ante ipsius aduentum toties patribus veteris testamenti locuti sunt angeli, Abrahæ videlicet, Iacob, Mosi, Ieptæ, aliisque multis, sicut sacrarum denunciant volumina scripturarum. Postremo ad Zachariam, atque Mariam angelus destinatus est Gabriel, qui pariter effectus nuncius est & testis. Ad hoc quippe vnus de sublimioribus à Deo specialiter missus est nuncius, vt autoritatem venientis regis, incarnationis mysterium manifestaret & modum, diuinitatis quoque exhiberet præsentiam atque virtutem. Quæ videlicet egit, vt virgo sacratissima fide cõciperet, & Verbum caro fieret, vnus Emmanuel, Deus & homo, vna persona, vnus Dei & hominum mediator homo Christus Iesus. In cuius profecto ortu ineffabili audita est testiũ angelorum, cœlestis scilicet militiæ innumerabilis multitudo Deum consona modulatione collaudãtium atque dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Merito igitur pacem hominibus annunciauerunt angeli, quando Dei filium, filium hominis factum, cum obstupefactione maxima, in pręsepio pannis inuolutum in medio iumentorum irrationabilium conspexerunt, quemadmodum Esa-*Esa.9* ias Prophetauerat dicens: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius imperium super humerum eius, & vocabitur nomẽ eius admirabilis, Deus fortis, princeps pacis, pater futuri seculi. Alióque in loco: Cognouit (inquit) bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui, populus autem meus non cognouit me, & Israel non intellexit. Hunc procul dubio esse angeli intellexerunt, quem Deus per sanctos Prophetas in scripturis sanctis, humani generis promiserat Saluatorem. Quamobrem pacẽ in terris adesse testati sunt. Pacem inquam illam, de qua Apostolus ait: Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, medium parietem inimicitiarum soluens in carne sua, legem mandatorum decretis euacuans, vt conderet in se vnũ nouum hominem, pacem faciens iis qui longè, & pacem iis qui prope. Hanc vtique pacem, postquam per sacrosancti sanguinis sui effusionem, consummauit in ligno, satisfaciens pro delictis omnium prędestinatorum ad vitam, frangénsque nostræ chirographum damnationis in cruce, & palàm aereas superans potestates triumphauit in semetipso, per vniuersum voluit propalari orbem per legatos suos, sanctos videlicet Apostolos suos, quos spiritu sancto repleuit, tradidítque illis omniũ scientiam linguarum, quatenus tanquam veri testes annunciarent in gentibus inter Deum & homines pacem per Christum fuisse firmatam, & resumpta fiducia, seruíque ablato timore, cum gaudio reuerterentur ad patriam, quippe qui disperso patrimonio egentes acrimelici seruierant opprimentibus se, atque per tempora longissima in regione errauerãt aliena. Cęterum vt illorum prædicatio maioris esset autoritatis, acceperunt huiusmodi pacis præcones faciendorum miraculorum eximiam potestatem, sicut illis ab ipso domino fuerat imperatum atque promissum. Nam priusquam cœlos peteret, mandauit illis dicens: Euntes in mũdum vniuersum prædicate euangelium omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo dęmonia eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Et dominus Iesus postquam locutus est, assumptus est in cœlum. Illi autem profecti prædicauerunt vbique, domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Vnde tum ex eruditionibus angelicis, tum ex oraculis Prophetarũ, tum etiam ex prædicatione, vita, & miraculis Apostolorum, atque sanctorum, veritas Christianæ religionis, & redemptio facta per Christum, adeo est effecta notissima, vt nequaquã testimonio aut probatione indigeat. Nam ecclesiam catholicam cõspicimus post persecutiones martyrum, post falsa hæreticorum dogmata, ita super firmissimam petram in pace esse fundatam, decoratam cæremoniis, sacramentis munitam, Deo famulantium agminibus insignitam, patrúmque orthodoxorum eruditionibus & sententiis roboratam, vt fidei planum factum sit iter, ac bene viuẽdi cunctis fidelibus libera sit tributa facultas. In singulis denique congregationibus tanquam militum duces instituti sunt præsules, quorum exhortationibus & doctrinis eorum corda animentur ad spiritualem pugnam, informenturque ad cultum veri Dei, & legalium obseruantiam mandatorum, quibus mediantibus, cœlestis vitæ pertingant ad palmam. Instituti, inquam, sunt plebibus episcopi atque pastores, veluti mediatores Dei & populi, quatenus piis suis intercessionibus, orationúmque suffragiis, diuinã iustitiã erga delinquentes

testa-

tes faciant esse placabilem. Nam quoties populus spirituali seu corporali fatigatur in prælio, si quando diuina præcepta grauiter peccando trãsgreditur, quam diu æquissima animaduersione percutitur, ad orationis debet prælatus aduolare præsidium, ibique corde compunctus, prostratus corpore, compassione plenus ignitus caritate, lacrymísque suffusus, deprecari dominum, angelorum sanctorúmque omnium interpellare subsidium, vt eorũ supplicationibus Deo valeat plebem sibi reconciliare commissam. Porrò quum Moyses, qui prælatorum typum prefigurabat, iubente Deo debellare vellet Amalech, accepta Dei virga in manibus ascendit super verticem collis, ibique Iosue pugnante inferius, extensis ad cœlum manibus erectísque luminibus sine intermissione preces fũdebat pro populi salute ad dominum, nec prius ab oratione cessauit, quàm perfectum de hostibus reportaret triumphum. Vnde ad futurorum eruditionem illi dominus tunc mandauit dicens: Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade in auribus populi. Iosue quoque eiusdem Moysi successor, & ipsius populi dux, quum ciuitatem expugnaret Hay, viderétque quod à viris habitatoribus vrbis cæsus Israel terga vertisset, statim coram arca domini prostratus orauit, dicens: Heu domine Deus, quid voluisti traducere populum istum Iordanem fluuium, vt traderes in manus Amorræi, & perderes? Mi domine quid dicam, videns Israelem terga vertentem? Cui oranti inquit dominus: Surge. Cur iaces pronus in terra? Peccauit Israel, & præuaricatus est pactum meum. Surge, sanctifica populum. Quo sanctificato, progressus ad pugnam, illos Iosue hortabatur ad bellum. Verum neque iste, sicut nec Moyses, manum quam in sublime orãdi causa porrexerat, contraxit, donec vrbis habitatores interficerentur vniuersi. Cæterum de Ezechia rege Iuda, quid memorem, quem Senacherib Assyriorum rex cũ ingẽti pugnatorum multitudine obsideret Hierusalem assumpto secum Esaia Propheta vsque ad cœlum lacrymis orãdo vociferatus est. Ambobus itaque persistentibus in prece, misit dominus angelũ suum, qui percussit omnem virum robustum, & bellatorem & principem regis Assyriorum, reuersúsque est cum ignominia in terram suam. Porrò quicũque vniuersa, quę in sacris reperiuntur voluminibus, & ad rem hanc pertinent, indagare voluerit, absque ambiguitate vlla cognoscet sanctos viros in omni eorum pressura, in persecutionibus, in tentationibus, in periculis, in dubiis, in cunctis emergentibus aduersis, præuia semper comitantéque oratione, diuinum flagitasse auxilium. Nec aliunde prorsus quàm à Deo debet quis implorare suffragiũ, quippe quum creatura quælibet nequeat sibi ipsi præstare, quo indiget, quoniam infirma est, neque alicui quicquam tribuere quod suum est, quũ nihil habeat quod non acceperit, ab illo, qui est, & impendit omnibus, potéstque omnia, atque vniuersa perlustrat, quamuis abdita & ignota sint angelis seu hominibus. Ipse profecto solus colendus est, ipsi supplicandum, ad ipsum confugiendum, & in ipso tota nostra collocanda fiducia, quoniam bonus, pius, misericors & compatiẽs est, atque paratissimus præbere homini quę petit, quę tamen sint bona, si congrua, si saluti suæ necessaria. Mat. 7 Vnde hortatur dicens: Petite & accipietis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Omnis qui petit (inquit) vtique humiliter, fideliter, perseuerantérque accipit, qui quærit inuenit, & pulsanti aperietur. Quamobrem prælatus sit in oratione assiduus, & postulet pro se ipso à Deo, qui omnibus dat affluenter, & non improperat, sapientiam ad gustandum cœlestia, ne mens illius delectationibus terrenis inhæreat. Flagitet intellectus lumen ad penetrandum sacramentorum arcana, immundorúmque spirituum deceptiones fallaces euitandas, ne noxiarum opinionum labatur in volucro. Consilij donum exquirat, ad apprehendendum, insinuandúmque quid perniciosum, quidve proficuum sit, tam sibi quàm cæteris ad se accedentibus, ne petra efficiatur scandali, & in illã impingant qui simpliciter gradiuntur. Fortitudinis constantiam postulet ad tolerandum persecutiones & bella, quæ à dæmonibus pariter & hominibus inferuntur iis, qui in Christo pie conuersari desiderant, ne pusillanimitate frangatur, & elisus succumbat. Scientiæ sensum sibi infundi deprecetur assiduè ad prudenter tractandum sicut propria, ita & aliorum negocia, ne vnde proficere ac prodesse debuit, inde dãnetur. Pietatis affectum expostulet ad compatiendum, subueniendúmque calamitatibus egenorum, & periclitantium pressuris, ne pro ministerio fraternæ dilectionis sibi credito iudicium aduersum se ipse reportet. Timoris filialis gratiam in oratione desideret, vt non frangatur in aduersis, neque eleuetur in prosperis, sed humilitatis & rectitudinis constitutus in medio, transcendendo temporalia, semper futura & ęterna prospectet. Petat quoque pro cæteris eadem dona, pro illis præsertim, pro quorum effectibus eidem iniuncta est cura. Oret (inquam) pro communi eorum salute, vt videlicet compuncti propria errata cognoscant, vt ignoscatur illis, vt gratiã consequantur, & cõuertantur ad dominum, vt de tenebris eruantur, & transferantur ad lucem, vt de morte peccati resuscitati perseuerent in vita. Verum si fame, si gladiis, si peste plectantur, tunc sine intermissione incumbat precibus, seque pro populo opponat ferienti, si quo modo valeat iudicis sęuientis mitigare sententiam. Sic namque Mosem fecisse, sic egisse Aaron, sic Dauid sacra narrat historia. Quum enim esset ortum murmur in populo Hebræorũ contra dominum, quasi dolentium pro labore itineris, iratúsque dominus misisset ignem in eos, & deuorasset extrema castrorum, orauit Moses dominum, & absorptus est ignis. Alio quoque in tempore quum idem populus propter eos qui perierant in seditione Choræ, Dathan, & Abiron murmurasset, vellétque Mosem & Aaron interficere, accensus est ignis domini, & deuastabat populum, quod cum cerneret Moses, cõpassione commotus dixit fratri suo: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari mitte incensum desuper, & perge cito ad populum, vt roges pro eo, iam enim egressa est ira à domino, & plaga deseuit. Quod quum fecisset Aarõ, & cucurrisset ad mediam multitudinem, quam iam vastabat incẽdium, obtulit & thimiama, & stans inter mortuos & viuentes, pro populo deprecatus est, & plaga cessauit. Dominus præterea quum peste maxima prosterneret populum Israel, Dauid in oratione positus ad dominum clamauit dicẽs: Ego (inquit) sum qui peccaui, ego inique egi: isti qui oues sunt, quid fecerunt? Vertatur obsecro manus tua cõtra me, & contra domum patris mei. Vnde prophetico admonitus oraculo ædificauit ipse Dauid altare domino, & obtulit holocausta & pacifica, & repropitiatus est dominus terræ,

terræ,& cohibita est plaga ab Israel. In his vtique singulare ecclesiasticis personis præbetur exemplum, vt videlicet quum aduersus plebem irascitur Deus, non fugiant, neque formident, sed de domini misericordia concepta fiducia, orationis incenso, & compassionis thimiamate, super positis carbonibus caritatis, oblatisque super altare sanctæ ecclesię holocaustis, atque pacificis pro expiatione cæsorum, atque delinquentium iuge sacrificium spiritualium odoramentorum altissimo offerant, reddántque vlciscentem se iudicem sua interuentione placatum. Ad hoc proculdubio præficiuntur plebibus, ob hoc pastorale illis ministerium traditur, vt ipsas verbo erudiāt, & bene viuendi exemplis informent, vt pro illis orent assidue, offerántque Heb.5 pro earum sceleribus Deo grata libamina, quemadmodum Apostolus perhibet dicens, Omnis (inquit) pōtifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis, qui condolere possit iis qui ignorant & errant, quoniam & ipse circundatus est infirmitate. Et ideò debet quemadmodum pro populo, ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis. Discant ergo qui præsunt, quotidie obsecrare pro populo, discant (inquā) dominici corporis sacrosancta mysteria iugiter immolare pro plebe. Nihil profecto hoc sacrificio acceptabilius Deo patri pro reconciliandis peccatoribus, nihil pro expiandis sceleribus, pro captiuis fidelibus redimendis vtilius in ecclesia offerri potest, quippe quum sit memoriale efficacissimum illius excellētissimæ caritatis, quam ipse dominus Iesus Christus in vltima cœna paschæ celebraturus ostendit, quámque in crucis patibulo moriēdo notā fecit, & in ipso idem dominus quotidie mysticè immoletur, qua quidem immolatione à vitiorum purgamur squaloribus, mundamur ab infidelitatis tenebris, Deo reconciliamur per mortem filij eius, quam mysteria ipsa veneranda testantur, gratificamur angelis per Christi contubernium, pascimur verò Christi corpore, potamur ipsius sanguine quo redempti sumus, ditamur spiritualibus charismatibus, vnimur Christo domino per amoris contubernium, incorporamur Christi corpore mystico, perficimúrque virtutibus, ipso vtique dirigente & communicante quem sumimus. Ipsis profecto pontificibus ac sacerdotibus licet non tantum semel in anno, neque per sortes, vt olim in veteri testamēto, sed diebus singulis introire sancta sanctorum & tam pro seipsis, quam pro populi reconciliatione offerre hostiam laudis diuinę maiestatis obtutibus, in præsentia vtique sanctorum angelorum astantium & Deum pariter collaudantium, atque deprecantium, quum ipsa immaculata peraguntur sacrificia, vt quod minus ministri ipsi sufficiunt per seipsos, eorum intercessionibus obtinere mereantur. Nequaquam verò dubitandum est, eosdem beatos spiritus consortes & cooperatores esse ministrorū ecclesiæ, dum sacramēta tractant cœlestia, si tamen fideliter, si humiliter, si deuotè, si piè ministrēt. Maxima prorsus ac veneranda sacerdotum atque præsulum spirituali ū cognoscitur esse autoritas, quibus datum est cœlum aperire & claudere, corpus Christi conficere, immaculata Deo offerre sacrificia, orationes pro peccatoribus fundere, ac inter Deum & homines mediare. Sublimis vtiq; est hæc dignitas, miranda potestas, singulare officium donum speciale, ministerium vtile, commu néque bonū iustis & sanctis, ac Deum timentibus, dominóque intētione recta, necnon mundo corde famulantibus. Cæterum quemadmodum omnia munda sunt mū[...] & sancta prosunt sanctis, ita è regione coinquina[...] sceleribus, & elatis ad iudiciū ministrant sancta. N[...] enim valent munda mūdare immundos, domino p[...] prophetam perhibēte qui ait: Quid est quod dile[...] meus in domo mea fecit scelera multa? Nunquid ca[...] nes sanctæ auferent à te iniquitates tuas? Et Aposto[...] Qui enim manducat (inquit) & bibit indigne iudic[...] sibi manducat & bibit. Hinc aperte colligitur, quò[...] non solum quid offeratur, sed qualis sit qui offerat intuetur omnipotens, sicut eloquia sacra testantur, quibus dicitur: Respexit dominus ad Abel, & ad munera eius: ad Caym autem, & ad munera eius non respexit. Grata profecto sunt munera, orationes placabiles, acceptæque laudes, quas quotidie sancta mater Deo reddit ecclesia. Verum fiunt proculdubio gratiora, si ministrorum mēs sit deuota, cor humile, affectus ignitus, sancta cogitatio, obsequium rationabile, oculus interior rectus, custodia cordis non dormitans, loquela composita, & irreprehēsibilis vita. Quamobrem qui præsunt plebibus, & qui in ecclesia curam gerunt animarum toto studio elaborēt placere Deo, & sine querela cum hominibus conuersari, quatenus siue ora[...]ni intendant, siue obsecrationes pro populo fund[...] ad cœlum, seu sacro altari afferāt ministeria vene[...]da, accepta ipsorum sint munera, postulationes pla[...]dæ, & efficaces preces, crescántque eorum merita, n[...] minus de profectibus eorum, quàm de suarum exercitatione virtutum.

Quòd ad instar eorum qui tempore belli vrbium excubias faciunt, super intendant præsules dominicis gregibus, & de se perfectionis lumen exhibeant.

Cap. XI.

EXperientia teste didicimus, vt quand[...] uitas aliqua obsidetur ab hostibus[...] turrium murorúmque deputantur c[...] des, qui alternatis vicibus die ac noct[...] cubias celebrent, inimicorū insidias detegant, [...] præuidentia aduersarios faciant semper esse suspect[...] Horum siquidem assertionibus magna præstatur c[...] dulitas, atque sub illorum non dormitanti prudent[...] omnis ciuium multitudo tranquillitatis bono anim[...] que pace potitur. Ad nutum profecto ipsorum inno[...]tescit aduenientium numerus, insultus inimicorum, terrentur incolæ, euigilantur desides, pusillanimes confortantur, milit ésque excitātur ad pugnam. Nam etsi pauci tales sint numero, sunt tamen primi præsidio, adeo vt absque eorum diligentia nullatenus ciuitas ab irruentibus hostibus possit esse secura. Est quippe hæc mystica ciuitas ecclesia sancta fideliū in Christi nomine congregata, de qua Ioan. in Apoc. sic ai[...] Vidi ciuitatem sanctam Hierusalē nouam descendentem de cœlo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. Hæc vtique incessanter ab iniquis hominibus fatigatur, qui tanquam zizania commixta tritic[...] cum iustis socialiter cōuersantur in ea. Hæc, inquam, ciuitas à malignis spiritibus implacabiliter debella[...]tur, dicente Apostolo: Non est nobis colluctatio ad[...]uersus carnem & sanguinem, sed aduersus princip[...] & potestates, aduersus mundi rectores tenebraru[...]

harum

harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus. Ad huius itaque vrbis defenſionem, cuſtodiam & pacem inſtituti ſunt præſules, quorum ſolertia, ſpeculatione, caritate, atque prudentia emergentia ſedãda ſunt ſcandala, ac peſsimorum virorum vitia corrigenda, dæmones verò arcendi, propalandæ eorum ſunt fraudes, doloſa ac ſub ſpecie boni palliata conſilia diſsipanda, ſpiritualéſque ipſorum prædicendi inſultus. Quæ profecto eo certius & rectius faciunt, quo altius cæteros mentis eleuatione tranſcendunt, clariúſque per contemplationis ocium intuentur cœleſtia. Ipſos quippe decet aliis hominibus eſſe perfectiores, atque per diuturnæ exercitationis ſtudium calcare vitia carnis, à ſe abdicare voluptates mundi, illecebras deſpicere, viſibilia ſpernere, & ad inuiſibilia toto mentis anhelare affectu, vtpote qui debent iter virtutum, vitæ ordinem, & veritatis lumen oſtendere. Nam ſi qui præcedere alios debent, ipſi errore falluntur, & à recto virtutum calle, atque ſpiritualis vitæ deuiant diſciplina, quæ cęterorum erit conuerſatio? Et ſi qui dati ſunt, vt veritatis lumen inſinuent, ipſi ſunt tenebræ, quis erit tenebras ſequẽtium finis? Magna quippe prælatorum dignitas, ſed maius eſt pondus. In alto gradu ante oculos hominum poſiti ſunt, oportet quoque vt in ſublimi virtutũ culmine ſint erecti coram oculis cunctà cernentis, alioquin non ad meritum, ſed ad proprium præſunt iudicium. Quid, oro, æſtimanda eſt dignitas commendata exterius, ſi ob præſidentium demerita à Deo ſit reprobanda interius? Aſcendat igitur ſanctæ ciuitatis ſpeculator interius, viſibilia, & temporalia calcando exterius, quatenus in excelſo poſitus, & per ſe eruditus de ſe valeat iis qui in imo poſiti ſunt, & terrenis inhiant lucris, atq; temporalibus implicantur negociis, viam vitæ oſtendere, quã profecto inferius iacendo non poteſt. Quónam (quæſo) animo, qua frõte, qua autoritate audebit peccantium redarguere vitia vitiorum amator? aut de ſpiritualibus loqui cupiditatũ carnalium ipſe ſectator? Quamobrem Epiſcopus & quiſque ſpiritualis paſtor, cui dominico gregi incumbit ſemper intendere, in ſublime perfectionis maneat, agat ipſe quod doceat, & de ſe laudabiliter viuendo inſinuet quod imitatione ſit dignum, vt abſque vllo rubore cum hominibus conuerſetur exterius, & corde mundo coram Deo aſtare poſſit interius. Vtrunque enim fidelis paſtor exercere debet in actu, ſuo tamen loco & tempore, vt ſemper in vtroque proficiat. Diuinæ ſiquidem contemplationi ſibi interdum vacando inhæreat, & de æternæ bonitatis fonte tunc hauriat, quod poſtea exhortando effundat ad plebem. Porro ſi intus cor torpeat, ſi cœleſtis dulcedinis guſtu careat, ſi inutilibus cogitationibus diſtrahatur, ſi terrenarum rerum affectibus deprimatur, ſi tẽtationum turbinibus tanquam paruulus quatiatur, vtique quod docendo profert ex ſe, inſulſum eſt, frigidum eſt, aridum, atque ad promouendum audientium mentes prorſus inualidum. Nam quemadmodum de vno eodémque fonte non poteſt effluere dulcis amaráque aqua: ita nec inſipidũ cor promere valet verba flammantia. Cæterum ſi fuerit poſt teporem ſancti ſpiritus inſperata viſitatione, caritate feruidum, humilitate pium, deuotione fœcundum: tunc proculdubio ignitas eloquiorum cœleſtium emittit faces, ſacramentorum arcana reſerat atque ex accepta diuinæ benedictionis abundantia, ſpiritualia quædam de ipſo odoramenta protrũpunt. Tunc quippe paracletus operatur præter naturam ſupra virtutem, repentino impulſu, inuiſibilique motu, ſicut ſaluator indicauit, dicens: Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis, & neſcis vnde veniat, aut quò vadat. *Ioan.3* Tunc vtrique mente orandũ eſt, tunc conſentiendum eſt aſpiranti, promouenti, dirigenti, ſicut ſcriptura ſacra teſtata: Si ſpiritus, inquit, poteſtatem habens irruerit ſuper te, ne dimittas locum tuum, ſed illi conſentias. *Eccl.10* Sic enim olim ſpiritus cordibus inſiliens Prophetarum faciebat choros ducere, deſerta luſtrare, futura prædicere. Sic idem ſpiritus quum arca Dei portaretur, in iubilo ſancti regis Dauid mentem complectens, fecit illum coram omni multitudine populi Iſrael nudatum veſtibus pulſare organa, totíſque viribus ſaltare ante ipſam fœderis arcam. Vnde redargutus ab vxore, quòd ſic nudatus coram ancillis ſuis dehoneſtaſſet regiam dignitatem, eodem repletus ſpiritu cum autoritate reſpondit: Viuit dominus, quia ludam ante dominum, qui elegit me, vt eſſem dux ſuper populum Iſrael. *2.Reg.6* Ludam & vilior fiam plus quàm factus ſum, & ero humilis in oculis meis, & cum ancillis de quibus locuta es, glorioſior apparebo. Sic in exordio naſcentis eccleſiæ, quieſcentibus apoſtolis pariter & orantibus, repentino de cœlo ſonitu facto, deſcendit ſpiritus ſanctus, repleuítque domum totam & corda aſtantium, adeo vt impetu ſuo exirent, & verba vitæ diuerſarum nationum populis cum fiducia prædicarent. Nempe hic almus ſpiritus quum illabitur, infundit lumen, immutat corda, delet facinora, firmat dubios, erudit ignaros, eleuat de imis, & collocat in excelſis. Huic qui pręſidet in eccleſia cõſentiat, illique in ſe receptaculum paret, venientem ſuſcipiat, introeuntem amplectetur, quoniam ſine ipſo poteſt nihil, & cum ipſo omnia, & omni qua valet vigilãtia, illius ad ſe obſeruet aduentum. Nam quemadmodum pertranſit negligentem & ſemetipſum deſerentem, ita ſe deſiderãtem, ſe expectãtem, ſe vocantem, ſequẽmet cuſtodientem viſitat, fouet, eleuat & informat. Viſitat (inquam) præſentia ſua, qua nihil ſentitur dulcius, ſuauiúſque guſtatur, propter quod roboratur animus ad quæque perferendum aduerſa, ſicut in ſanctis Apoſtolis & martyribus credimus eſſe completum, quos nec ignis, nec gladius, nec carcer à Chriſti valuit dilectione diuellere. Vnde ipſorum vnum audiamus: Quis (inquit) nos ſeparabit à caritate Chriſti? *Rom.8* Tribulatio? an anguſtia? an perſecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? ſicut ſcriptum eſt, quoniam propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus vt oues occiſionis. Sed in his omnibus ſuperamus propter eum, qui dilexit nos. *Ibid.* Certus ſum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque poteſtates, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neq; profundum, neque creatura aliqua poterit nos ſeparare à caritate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Non enim tantam aliunde conſtantiam patiendi percipere valuiſſent, quàm ab inhabitante in eorum cordibus ſpiritus ſancti virtute, prout Apoſtolus confitetur dicẽs: Quoniam tribulatio patientiam operatur, *Rom.5* patientia probationem, probatio verò ſpem, ſpes autem non confundit, quia caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Nempe hic ſpiritus, ſicut quem ſua viſitatione efficit

ficit dignum, roborat in aduersis: ita sua protectione fouet, ne extollatur in prosperis, néve demergatur in vitiis. Fouet, inquam, illum quibusdam spiritualibus alis, ne ab æstu vratur libidinis, vel ab impetu rapiatur furoris, seu ab aliquo letalis absorbeatur, morbo peccati. Quis, oro, in hac inuolutus fæce corruptibilis corporis, à laqueis spiritualium venatorū potuisset euadere, si non ab hoc sancto spiritu esset eruditus & fotus, quum videlicet quotidie humanam mentem, nunc mundi illecebra, nunc ventris ingluuies, nunc vitæ huius immoderatus tentet affectus? Suum quippe pertimescens casum, Propheta inimicorū horum

Psal. 16 constitutus in medio, se ab hoc spiritu protegi exposcebat dicens: Custodi (inquit) me domine, vt pupillā oculi, sub vmbra alarum tuarum protege me à facie eorum, qui me afflixerunt. Sane quem protegere & fouere dignatur, interdum etiam eleuat ad cœlestia, ipsum vtique replēdo splendore, admiratione & iubilo. Quum enim spiritu operante ad Deum contemplandum admittitur, quibusdámque omnipotentię, sapientiæ, bonitatis, æternitatis, maiestatis, & gloriæ illius irradiatur splendoribus, non potest non mirari eo amplius, quo familiarius introducitur in ipsum secretum latissimum, ac clarius illustratur de iis quæ tantummodo singulariter dilectis cœlestibus panduntur mysteriis, quamuis id tempus quo talibus fruitur deliciis comparatione cognitionis, delectationis, inhæsionis, & pacis, quibus in cœlesti patria beati sunt sancti, prorsus modicum sit momentaneum, & in pūcto pertransiisse videatur, tum propter hoc corruptibile corpus, quo, velit nolit, grauatur anima, & deprimitur supra modū, spiritualia & diuina cogitare desiderans, tum quia gustus ipse qui tunc sentitur in corde, adeo est delectabilis, atque lætificans, vt quanquam diuturnus sit tempore, prę suauitate dum subtrahitur, iudicatur esse breuissimus. Cæterum quantumcunque prætereundo tenuiter prælibetur, gustúsque idem contemplantis affectum complectendo pertrāseat, replet tamen mentem iubilo & ineffabili gaudio, quo videlicet disponente contemplantem coram Deo astare facit in spiritu, & spiritualia promere cantica, amatoria carmina, exultationis voces, gratiarum actiones, diuinas laudes, sponsique pręconia cordis iubilatione cantare. In his itaque mens supra se eleuata, & plusquam dici possit illecta, in nuptialem cœlestis sponsi introducitur thalamum, ibique qualia quantáve ab ipso sponso percipiat, nouit ipsa quæ experitur. Informatur vtique tunc de quibusdam pro se in se, de nōnullis verò eruditur pro aliis. Quædam etenim communi-

2. Cor.12 cantur illi, cæteris minimè communicanda, sicut Apostolus de se inquit audisse verba quæ non licebat homini loqui. Propheta quoque quum multa vaticinan-

Esa.24 do dixisset, nonnulla in semetipso silentio tegens ait: Secretum meum mihi. Nequaquam prorsus dubitandum est plura occulta mysteria quædámque secreta cœlestia sanctis viris propalari per spiritum, quæ profecto illis manifestari non licet, quoniam vel ad instructionem solummodo ipsorum, vel in signum testimoniúmque singularis ignis innotescunt dilectionis. Verum illa quæ ædificare possunt audientes, seu Dei gloriam in hominibus accrescere, quamuis reuelētur introrsus sunt (vt arbitror) cū humilitate & deuotione dicenda, interueniente nihilominus rationabili causa, seruatóque congruo modo & tempore, ne forte transfigurante se Satana in angelum lucis, inter tr cum seminante zizania, susceptæ gratiæ fructus piatur ab homine. Ad huiusmodi igitur euitandum ricula, informatur mens præsidentis in contempla nis eleuatione suspensi de omnibus, quæ ad ipsius ctant salutem, atque discernendorum spirituum or tur gratia, spiritu sancto vtique hoc agente, atque nante, quemadmodum Apostolus perhibet dice: Alij quidem datur per spiritum sermo sapientiæ, sermo scientiæ, alij fides in eodem spiritu, alij discret spirituum. Vnde & in alio loco inquit: Non enim sp ritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui à De est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis. Sanè hoc speciali munere redimitum esse decet, qui pontifical sublimatus est cathedra, & curam habet animarum, vt siue quum per orationis ocium mente excedit Deo seu quum per iniunctum ministerium proximorum incumbit vtilitatibus, sciat discernere inter lucem & lucem, inter lucem & tenebras, inter tenebras & tenebras. Cæterum ad hoc nullus reperitur idoneus, nisi quem spiritus veritatis intus docuerit, & repleuerit sapientia, intellectu ac consilio, fecerítque familiarem verbo per casti amoris cōnubium, per depurationem mentis, per orationis assiduitatem, per iuge deu nis sacrificium, per cordis humilitatem, atque q dianum laudabiliū actionum ascēsum. Quamo expedit illi qui pastorale gerit officium, Dei iu orādo astare conspectui, & nunc pie interuenire populo, nunc humiliter supplicare pro se. & fide interdum Deo adhærere in spiritu, debet sua vota c ferre, prout idem paracletus tangendo mentem imbuerit. Ipse profecto (Paulo attestāte) est, qui postulat pro sanctis, facítq; interpellare Deum gemitibus inenarrabilibus. Denique qui regimini populorum spiritualiter præest, & horum quæ dicta sunt caret experientia, in suis suorúmque laboribus, dubietatib periculis, tentationibus, ac pressuris, ad quem co giet, quem consulet, cuius se protectioni subiici à quo valebit habere auxilium? Nā (sacro proc te eloquio) Deus noster refugium est & virtus tor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimi xilium quoque nostrum à domino, qui fecit c & terram. Porrò ista intelligens vir ille mitis qui populi Hebræorum effectus est spiritualis pa & rector, orationis frequentissime studio astab monte, ibíque insistendo precibus, & cum domino tanquam amicus cum amico, facie ad faciem loquens sua vota promebat, atque pro plebe sibi commissa niam intentissime flagitando, humili postulatione im petrabat à Deo, quod populi flagitia denegabat. E dem & idem ipsum dominum sibi colloquentem a diebat, erudientem vtique illum qualiter populum regeret, iudicium inter virum & virum faceret, sacri ficia ordinaret, sacerdotibus, leuitis, cæterisque mi nistris deputandis officia diuideret, arcam fœderis in stitueret, holocaustomatum vasa faceret mundari, vn uersaque perficeret, quæ diuino cultui ipse dominu volebat esse disposita. Factum quippe est, vt Dei ac p puli fieret mediator, & decalogi legem digito Dei tabulis lapideis exaratam accipere mereretur, secu ris pastoribus transmittens exemplum, vt assuesca & ipsi orationis cacumen ascendere, & in illo cora Deo astare, & pro populo diuinum suffragium imp trare, pro se quoque sanctarum postulare intellige

iam scripturarum, atque sapientiam ad erudiendum regendúmque plebes sibi commissas. Quis enim valet per se ipsum persoluere debitum pastoralis officij, nisi introrsus sit imbutus, in spiritu roboratus, atque directus? Porrò quum negocium hoc humanam super emineat sufficientiam, ponant qui præsunt, omnem spem in domino, iactēt suos cogitatus in illo, poscant que ab eo, quod sibi ad hoc vtiliter peragendum necessarium esse cognoscunt. Hauriant sitibundo corde de thesauris sapientiæ, orationis instātia disciplinam morũ, quam seruent, inebrienturq́; ab vbertate eius, & torrēte voluptatis illius, quatenus quadam spiritus sobrietate sic ebrij descēdendo ad plana, ac proximis ministrando eructent verbũ vitæ, verba & documēta salutis. Erunt quippe tunc sic cõfortati in spiritu, constantes ad perferendum, nedum proprios, verũ etiam aliorum labores, & ad tolerandũ quæuis aduersa, atq; resistendũ diabolo & tentationibus eius. Fallitur profecto quisquis opus hoc periculosum & grāde absque deuotionis pabulo, & orationis presidio (prout decet) consummare se posse putat. Lassatur prorsus in opere, & in via deficit, si ab interna maneat refectione ieiunus. Quamobrem rectores animarum summi pastoris Christi vestigia imitentur. Interdũ nanque declinent tumultus hominum, fragorésque exteriorum actionum, quæ proculdubio distrahũt animum, & rapiunt per diuersa. Redeant verò ad se, & subeant orare in monte, post cuius vtique orationis exercitium denuo reuertantur ad opus, quatenus pro spirituali cõsolatione percepta in labore sint alacres, sint in administratione soliciti, & in omni sua exercitatione deuoti. Vicissim quippe sibi famulantur actio corporalis, & deuotio mentis, & pariter ab ecclesiasticis debent pastoribus exhiberi. Sanè in veteri testamento legimus Iacob geminas germanas habuisse vxores, quarum altera videlicet Lya deformis erat, & oculis lippa, sed fœcunda. Rachel verò pulcherrima, sed sterilis, & tamen earum vir quamuis iuniorem diligeret arctius, vtrarúmque nihilominus amplexibus vtebatur. In nouo quoque testamento sorores fuisse nouimus Mariam & Martham sanctitate plurimũ commendatas, quarum vtique altera fideliter actionis ministerio intendebat: Maria autem deuotionis ocio inhærebat, & tamen testante euangelio ambarum opus dominus Iesus verbo commendauit & facto, vt videlicet sciat ecclesia, nec interiorem exercitationem Mariæ sine Marthę ministerio plenam, neque Marthę studium absque spirituali Mariæ gustu esse posse perfectum. Non igitur sufficit prælato & curam animarum habenti, neglecto deuotionis affectu plebis ministerio sine intermissione insistere, quum & ipse debeat sabbatizare pro se, neque expedit illi sic intēdere sibi, vt proximorum vtilitatibus postponat incumbere, quum pastorale officium sit animam suam pro proximi salute exponere. Dei itaque & proximi qui spirituali præest regimini, opus est vt sit caritate succensus, necnon interiori ac exteriori exercitatione ornatus, quatenus contemplationis alis per amorem Dei eleuetur ad summa, atque per dilectionem proximi compassione motus, prudenter descendat ad ima: ita duntaxat vt in omnibus quæ laudabiliter agit, nõ proprium, sed diuinum quærat honorem.

Quòd graue sit crimen aliena furari, quámque detestabile honorem Dei & gloriam hominum sibi velle præripere.

Cap. XII.

NOn mediocre inter cætera cognoscitur esse delictum, quũ quis res furtiue diripit alienas: nam lex diuina prorsus hoc prohibet dicens: Non furtum facies. Exod. 20

Leges quoque municipales maxima cum austeritate hoc vetāt, variáque transgressoribus infligunt supplicia. Mandant quippe vnumquenque de eo quod possidet esse debere contentum, atque de proprio, non de alieno se sustentare stipendio. De labore & in sudore vultus tui (inquit sermo diuinus) & nõ de alieno vesceris pane tuo. Nempe de ære aliorum, non de suo vitam suam alere desiderat, qui fraudulenter aliena furatur, meritóque duplici est contritione plectendus, dum diuinæ pariter & humanæ preuaricator est legis. Porrò si imperiales humanæque leges aliena minime deprædari prohiberent, quanta homicidia, quótve in hoc seculo oppressiones quotidie fierent? Quis posset in laboribus propriis esse securus? Quis sine animi perturbatione, mortísque metu solitarius habitare valeret? Nempe in ciuitatibus, in castris, in foro, in ruribus, in nemoribus tremēda imminerent pericula, vndíque discurrerent predones, die noctúque insidias pararent, vt inuaderent, diriperent, percuterent, necarent. Nam si legibus, comminantibus, præcipientibus, puniētibus ista scelesti quique perpetrare non cessant, quid fieret, si absque vlla impunitate homines arbitrātur sibi ista licere? Laudabili proinde à Deo, & ab hominibus æquitate sancitum est, vt nullus quoquo modo auferre aliena præsumat, quatenus facultates suas intrepide quisque possideat. Laborare, serere, terræ fructus colligere, artificia vsui humano necessaria exercere, negociationes licite facere, ac etiam incumbente necessitate mendicare, mandant leges atque concedunt, vt retrahant homines à rapinis, & furtis. Nam quemadmodum grande malum est alienam substantiam rapere: ita laude dignissimum de labore proprio, iuxta cuiusque cõditionem, quotidianum victum cum temperātia queritare. Labores (inquit Propheta) manuum Psal. 127
tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit. Cæterum sicut magna fruitur pace, qui suis sumptibus propriáque industria viuit, ita econtrario diuersis anxietatibus communibúsque terroribus perurgetur quicunque nititur rebus sublatis se damnabiliter sustentare. Habet profecto intus accusatorē & testem, qui nunquam dormitat, nunquam eum quiescere sinit. Nunc ruborem immittit, nunc metum, nunc laqueo, igne, ferro, nunc suppliciis illũ terret æternis. Sicque fit iusto iudicio Dei, vt nec quietus, nec valeat in se esse securus. Nec ab re. Nam virtutis fructus gaudium, & vita, vitiorum autem confusio atque interitus. Sed & modicum cum honestate acquisitum, multæ iusto diuitiæ sunt, opes verò immensæ cõgregatæ cum fraude & furto, peccatori egestas & pœna. Modicum quidem est melius (inquit Propheta) iusto super diuitias Psal. 136
peccatorum multas, vtique cum iniquitate adeptas. Clamant quippe eorum scelera ad Deum, vociferantur vehementissime calamitates egenorum, quia raptoribus calumnias patiuntur, & introeunt eorum voces in aures domini Sabaoth, qui oppressorum semper est consolator atque defensor, opprimētium verò

ac aliena diripientium insecutor & redditor. Insequitur enim illos conscientiæ stimulis, supplicij metu, tentationum aculeo, infirmitatísque flagello, vt se agnoscant, compungant, eousque conuertat & puniat. Reddit autem, non conuersis, & in sua iniquitate perseuerátibus, interdum quidem temporalem confusionem, in fine verò damnationem perpetuam. Cæterum si tantorum criminum effectus est obnoxius coram Deo, duplicíque pœna mulctandus, qui terrenam proximi sui substantiam furtiue surripit, vel violenter extorquet, quanti sceleris arbitrandus est reus, qualíve animaduersione in hoc seculo pariter & in futuro æquissime feriendus, qui diuinum furari præsumit honorem, & quod solius est Dei sibiipsi nequiter vendicare conatur? Sanè huiusmodi tenebrarum principem imitatur, qui testante Propheta in corde suo ausus est
Esa. 14 dicere: In cælum ascendam, super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Imitatur, inquam, illum, qui dominum Iesum Dei filium dum tétare auderet, vniuersam mundi exhibuit gloriam, atque ab eodem se ado-
Matt. 4 rari poposcit dicens: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Vnde ilico repercussus audiuit: Vade retro Satana, scriptum est, Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Illius quippe temeritatem repulit sanctarum autoritate scripturarum, & quem adorare debeamus, cuíve nostræ seruitutis obsequium impendere, illum reprimendo nos docuit. Non igitur licet nobis in hac peregrinatione honorem appetere, non
1. Tim. 1 licet (inquam) gloriam temporalem ambire, quum scriptum sit: Regi autem seculorum immortali, & inuisibili soli Deo, honor & gloria in secula seculorum, Amen. Nempe nescit Deum, & semetipsum prorsus ignorat, qui ante oculos hominum honorabilis apparere desiderat. Vtique si sciret Deum à quo omnia, per quem omnia, & in quo omnia, qui vniuersa quæ sunt, fecit ex nihilo, cuius cuncta famulantur arbitrio, & quem angelorum, archangelorúmque innumerabilis colit exercitus ipsi soli deferri concupisceret, ipsúmque corde venerando, & ore laudando timeret. Denique si semetipsum agnosceret, profectò se humiliando deprimeret, neque præ sui cordis confusione oculos ad cælum leuare præsumeret, quemadmodum publicanus ille euangelicus, qui reatus sui compunctione
Luc. 18 perterritus, pectus suum percutiendo dicebat: Deus propitius esto mihi peccatori. Non enim potest non gemere, neque honorem prætereuntem non fugere, qui propriæ infirmitatis est conscius, propriæque conditionis est gnarus. Quomodo (quæso) valet se continere à gemitu, qui mentis oculos in semetipsum reflectens videt se densissimis ignorantiæ reuolutum in tenebris, diuersarum cupiditatum irretitum vinculis, noxiarum cogitationū agitatum procellis, variis tentationum perturbatum generibus, atq; innumerabilium delictorum vinculis astrictum? Qua, inquam, ratione humanæ laudis gaudebit attolli fauoribus quisquis conditionis suæ initium considerare studet & finem? Sanè homo in peccatis natus de vilissimo conceptus est semine, productúsque in lucem in huius peregrinationis calamitatibus plorando se intuetur astrictum. In ipso siquidem sui ortus primordio, sicut rationis, ita vsu caret sensuúmque membrorum officio, adeò vt alieno in omnibus indigeat suffragio gubernari. Nullum profectò inter quadrupedia, ... reptilia ad se tuendum illo minus est validum, ... nutriendum minus est aptum, atque ad se mouen... minus est forte. Si esurit, si sitit, si dolet, si patit... aliquo naturæ solatio eget vagiendo lacrymas fun... Nam necessitatum suarum eiulatus, & fletus ind... esse probantur, sicque fit, vt pedetentim crescente... dem corporis magnitudine pariter augeatur & pe... multiplicentur ærumnæ, passiones crebrescant, ... minentur mala, incommoda grauiora emergant, ... nec suprema veniat dies, in qua (velit, nolit) debi... humanæ cõditionis exoluat. In illa quippe die, qu... vana omnis corporis pulchritudo, quámque fallax ... seculi huius prosperitas, absque rationis ambiguita... percipitur. Nam repente corporis totius elegantia, fa... ciei decor, flos inuentutis, incolumitatis bonum surri... pitur. Caligat quoque visus, auditus obturatur, odoratus deficit, amittitur gustus, languet attactus, membrorúmque cæterorum debilitatur vsus, atque vno eodémque mométo vniuersa corporis species tanquam arbor pulcherrima fructus, florúmq; amœnitate fœcunda præciditur, & efficitur, quod paulo ante n... batur, diligebatur, amplexabatur, cadauer fœtidi... mū, visui horribile, exercitationi immobile, ple... squalore, pallore respersum, non reseruationi, ... tiam ab amicis & propinquis voluntarie sepul... tradendum. Porrò humani corporis cõditionem, ... speritatem, & finem dominus insinuare volens, in... ad Prophetam, Clama, & dixit: Quid clamabo? Et e... minus iterum: Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Exiccatum est fœnum, qu... spiritus domini sufflauit in illud. Vere exiccatum e... fœnum, & vere fœnum est populus. Nempe quemad... modū exiccato fœno marcescit ipsius fœni pulchritudo florúmque redolentia: ita deficiéte humano cor... pore, mundana illi deficit gloria, vestimentorum ... tus, gemmarum pompa, diuitiarum iactantia, ge... sa soboles, popularis fauor, dignitatū fastus, re... bitio, imperandi autoritas, præsidentiū emin... que dominantium honor. Tunc quippe luce ... patet, quàm breue id fuit quod repente transiit, ... contemptibile quod in puncto aruit, quàm dete... le quod mors abstulit, quámve instabile quod ... vmbra aufugit. Tunc, inquam, carnalium amator... voluptatum, terrenarúmque cupidis facultatum, ... apparentium honorum sectatoribus innata clama... tio, vt quandiu viuunt, & operari licet, sapiant secu... istius vitare fallacias, intelligāt quoque qualiter Deo seruiendo spirituales valeant prelibare delicias, atque in sensu cordis studeant, quæ præparata sunt impiis, æterna prouidere, & deuitare supplicia. Quamobrem beati proculdubio illi censendi sunt, in quorum cordibus splēdor gratię cælestis effulgens fugat tenebras, & lumen Dei suíque cognitionem infundit. Ij proculdubio quandiu in hoc lumine, veritatis aspiciunt lumen, nec vitæ huius irretiuntur blanditiis, neque cuiuscunque dignitatis subuertuntur illecebris. Hoc quippe lumine quamuis omnes in regimine constitutos, præsertim tamen ecclesiasticæ dignitatis viros de... cet esse repletos. Non enim cathedra pastoralis offi... cium est honoris, sed oneris, non securitatis, sed periculi, non quietis, sed laboris, non terreni commo... sed spiritualis, non temporalis præmij, sed æterni. P... pterea quod humanæ laudis, quod vulgaris opinion... qu...

quod transitoriæ gloriæ, quod momentaneæ est consolationis ab iis qui præsunt, forti contemnendum est animo, atque honoris Dei studio viriliter insistēdum, priuato prorsus honore semoto. Nam fures & latrones ex ministerio sibi iniuncto gloriam propriam ex eodem vendicare conantur. Verum maxime infidelitatis indicium est in hoc ęrumnosę peregrinationis decursu de quotidianis laboribus, spreta Dei gloria, laudes expectare humanas, quum scriptum sit: Deus dissipabit omnia ossa eorum, qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos. Nempe qui huius modi errore ducuntur, à fide alieni esse arbitrādi sunt, quemadmodum dominus Iesus Pharisæis protestatus est: Quomodo (inquit) potestis vos credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis? Non enim simul conuenire potest, vt quis honorem Dei, & sui quærat. Sibi hæc omnino aduersantur. Cæterum si totus honor Deo tribuitur, cuius profecto est, quæ, oro, portio de eodem debetur homini? Attamen si forte aliquid agat, quod sit laude dignum, id prorsus non est suum, neque valet ex se, sed ex singulari dono ipsius, qui dedit illi, vt possit. Ipsum donorum largitorem audiamus dicentem: Sicut palmas non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis, quia sine me nihil potestis facere. Paulum quoque Apostolum eadem confitentem intelligamus: Non possumus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Idémque: Quid enim habes, quod non accepisti? & si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Porro qui quod habet accepit, illi vtique debet honorem exhibere & gloriam, à quo habet quod habet. Quamobrem non sine detrimento nostro, atque diuini honoris præiudicio possumus quicquam tractare de nostro, quum nedum laudabilia opera, si qua nobis sunt, verumetiam nos non simus nostri, sed illius à quo facti sumus, per quem sustentamur, in quo viuimus, de cuius bonitatis plenitudine gratis percepimus gratiam, qua operante, & cooperante perficere valuimus bonum, quod egimus, cuius etiam lauacro mundati, precióque gratificati, atque redempti, dicente Apostolo: Empti estis precio magno, glorificate & portate Deum in cordibus vestris. Glorificate, ait, Deum, non vos. Quid verò mirum si Deum glorificare debemus, non nos, quum ipse vnigenitus Dei filius dominus noster Iesus Christus de seipso dicat: Ego non quæro gloriam meam, est qui quærat & iudicet. Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est pater meus qui glorificat me, quē vos dicitis, quia Deus vester est. Et idem: Pater (inquit) venit hora, clarifica filium tuum, vt & filius tuus clarificet te. Clarifica me tu pater apud temetipsum claritate, quam habui prius quam mundus esset apud te. Nusquam reperies dominum Iesum glorificasse seipsum, sed semper gloriam referre patri, quamuis patris honor & gloria sit etiam filij, qui est coæternus, consubstantialis, & coæqualis ei, qui initialiter genuit illum. Pudeat itaque hominem, qui est terra & cinis, putredo & vermis, se extollere, & in præsenti seculo gloriam quærere, quum ille qui Deus est, in diebus carnis suæ quandiu cum hominibus cōuersatus est, omne humilitatis exemplum voluntariúmque honoris ac mundi contemptum in habitu, in sermone, in moribus, & in omni sua conuersatione exhibuit, vt suis daret formam virtutis, discerentque ab illo nō appetere honoris altitudinem, quę elatos deiicit in profundum abyssi, sed humilitatis viā quæ vtique in futuro humiles exaltat in cælis. Huius itaque spiritualis disciplinæ eruditus magisterio domini præcursor quum tantæ esset sanctitatis, vt Christus existimaretur à multis, interrogatúsque vtrum esset Helias, an Propheta, noluit affirmare quod illi erat honoris aut famæ, sed tantum: Ego, inquit, vox clamantis in deserto, parate viam domini. Quid hac responsione humilius? & quid verius? Testimonium verò domino perhibēs, omnémque illi honorem reddere volens, ait: Qui post me venturus est, ipse est qui ante me factus est, cuius ego non sum dignus, vt soluam eius corrigiam calceamenti. Qui habet sponsam sponsus est, amicus autem sponsi qui stat & audit eum, & gaudio gaudet propter vocem spōsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est. Illum oportet crescere, me autem minui. Qui de terra est, de terra loquitur, qui de cælo venit, super omnes est, & quod vidit & audiuit, hoc testatur, & testimonium eius nemo accipit. Vniuersa quippe hæc ad gloriam & laudē Christi suæque humilitatis custodiam protulit. Paulus quoque Apostolus in cunctis suis prędicationibus & epistolis, Christi non propriam annunciabat gloriam. Vnde & dicebat: Non enim prædicamus nosmetipsos, sed dominum Iesum, nos autem seruos vestros propter ipsum. Hinc est quod tanta cum autoritate tanquam seruus legitimus, ac fidelis paranymphus coram regibus, principibus, & populis non expauescens vincula, carceres, verbera, nomen domini prædicabat. Quamobrem non in honoribus, non in hominum laudibus, non in virtute miraculorum, non in secretorum cælestium reuelatione, neque in spiritualium abundantia charismatum, sed in infirmitatibus suis gloriabatur, quemadmodum ipse testatur dicens: Si gloriari oportet, non expedit quidem. Libenter tamen gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi, propter quod complaceo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo. Totus namque inhærebat Christo, totámque vitam suam Christo dedicauerat, propterea fiducialiter aiebat: Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Quare absit mihi gloriari, nisi in cruce domini mei Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mūdo. Cæterum non solum Pauli, sed si omnium sanctorum gesta vel dicta percurras, neminem illorum inuenies priuatam quæsisse gloriam, aut popularia huius mundi pręconia, sed tātum Dei honorem, illiúsque propagationem laudis & gloriæ, atque spiritualem salutem animarum. Huic tamen nequaquam aduersatur sentētiæ, si quidam sanctorum visi sunt propriam zelasse famam. Id verò minime propter se egerunt, sed prorsus pro gloria Christi, vt videlicet in ipsis nō minueretur gloria Dei, quæ aliquantulum minorari videtur in terris, quando iis qui ab hominibus lumen esse creduntur, & per iustitiæ incedere semitas, ex operibus minus rectis, seu ex oborta infamiæ macula ab illis, qui exteriora iudicant, tenebræ esse arbitrantur. Hinc est quod acuratissime sancti & amici Dei famam suam impollutam laudabiliter conuersando custodire conātur, non (vt dictum est) pro seipsis, sed pro honore Dei, proximorúmque salute. Qui vtique ædificantur in bono, & promouentur ad bonum, considerantes commenda-

Matth.3 · *Ibidem.* · *Ioan.3* · *Ibid.* · *2.Cor.4* · *2.Cor.12* · *Phil.1*

bilia acta eorum, atque diuinam laudant bonitatem, quæ præstat homini vnde ipsa laudetur. Nam & veritas in Euangelio hoc insinuare voluisse videtur, quum
Matt.5 dicit: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem ve-
1.Petr.2 strum qui in cælis est. Petrus quoque inquit: Conuersationem vestram habentes bonam inter gentes, vt in eo quod detractant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes glorificent Deum & patrem in die visitationis. Claret igitur perspicue, quod omnes qui ambulant in veritate, & Deo in cordis simplicitate famulantur, non propriam ex iis quæ laudabiliter agunt, quærunt gloriam, sed conditoris sui, de cuius vtique munere agnoscunt se irreprehensibiliter viuere. Alioquin nec sancte neque laudabiliter viuere dicendi sunt, imò potius inique & damnabiliter, si operis sui mercedem in ore instituunt laudantium. Vnde Apostolus in se
Gal.1 & de se detestans ait: Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Falluntur prorsus qui aliter sentiunt, tribuúntque homini quod solius est Dei. Homo quippe boni instrumentum est operis, artifex autem solus est Deus. Loquebatur Apostolus Paulus sapientiam inter perfectos, sapientiam vtique non huius seculi, sed in mysterio absconditam, quam nemo principum huius mundi cognouit. Nunquid ipse? Prorsus minime. Nam instrumentum erat. Artifex verò quis? Vera sempiternáque Dei sapientia domi-
2.Cor.13 nus Iesus, sicut idem Apostolus fatetur: An experimentum, inquit, quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Locuti profecto sunt Prophetæ, locuti sunt Apostoli, sanctíque doctores, operati etiam sunt sancti martyres & amici Dei mirabilia, & quæ humanæ virtutis omnem transcendunt facultatem, sed in ipsis & per ipsos Christus, qui est Dei virtus & Dei sapientia. Virtus, inquam, in operando, sapientia autem in loquendo, vt videlicet ipse sit omnia in omnibus tanquam caput in corpore, & vita in homine, quatenus qui gloriatur, in domino glorietur. Quamobrem si qua laus, si qua virtus, si qua veritas, si qua bonæ famæ opinio reperitur in homine, totum ascribendum est præsentiæ Christi, gratiæ, virtuti, bonitati & sapientiæ eius, qui agit in homine, quicquid in ecclesia redolet
2.Cor.2 sanctitatis odorem. Quod Paulus intelligens ait: Christi bonus odor sumus Deo, in omni loco. Non autem pariformiter: nam aliis odor vitæ ad vitam, aliis odor mortis ad mortem. Vitæ, inquam, iis qui ædificantur, glorificant Deum, & salui fiunt. Mortis verò iis qui pereunt, qui scandalizantur, detrahunt, virtutúmque opera interpretantur non recte, & vnde debuerant reformari ad bonum, inde deteriores fiunt. Vide, quæso, odorem fragrantissimum factum vtique Iudæis, aliis odorem vitæ ad vitam, aliis odorem mortis ad mortem, dominum dico nostrum Iesum Christum. Miracula faciebat, loquebatur cælestia, & tamen alij dicebant quia bonus est, alij verò non, sed seducit turbas. Nec mirum si hoc Iudæis contigit, qui carnales erant, & secundum carnem de Christo sapiebant, quando etiam discipulis id legitur accidisse. Quum enim ipse dominus corpus suum in cibum ad manducandum, & sanguinem suum in potum ad bibendum sub specie panis & vini se daturum polliceretur, multáque de ipso sacramento altaris loqueretur, quæ spiritualiter intelligenda erant, nonnulli eorum qui audiebant, & secundum carnem sapientes non credebant, scandalizabantur, sicut scriptum est: Ex hoc (inquit Euangelista) multi discipulorum abierunt retro, & iam non cum illo ambulabant. Odor namque bonus istis non credentibus factus odor mortis ad mortem: credentibus autem hic odor fuit odor vitæ ad vitam. Vnde discedentibus incredulis, quum ad duodecim dixisset dominus, an & ipsi vellent abire, referti h[...] suauissimo odore vitæ, ad vitam responderunt: Domine ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei. Nam quemadmodum de singularissimo odore, sacratissimóque refectionis alimento perierunt infideles, ita qui veris promissionibus æternæ sapientiæ cordis assensum fide præbuerunt, illius odore recreati, pio affectu, vitam in se percipere meruerunt æternam. Verum quum nemo sit tam sanctæ conuersationis, támque irreprehensibilis vitæ, vt non etiam de ipsius bonis operibus scandalum patiatur, superest vt quisque, & potissimum prælati, quorum conuersatio delata ad publicum tanquam lucerna super candelabrum ecclesiæ cõstituta, omnibus debet in exemplum lucere virtutis, studeant omni qua valent industria, morum grauitate nitescere, quatenus [...] bonis eorum actibus Deus laudetur in illis, & dominicæ oues quotidie ædificentur, in meliúsque pr[...]ciant, atque in ipsis veluti in speculo agnoscant q[...] agere, quídve illas sperare oporteat.

Quòd præteritorum laudabilia gesta virorum, plurimum proficere cupientes ad virtutum prouocent studium.

Cap. XIII.

Quantum excitent ad virtutum studia, virtutum exempla eos qui Deo placere volunt, atque virtutibus ornari peroptant, quisque sapiens sufficienter intelligi[...] gitur namque humana fragilitas, & opportu[...] roboratur in opere exemplis maiorum, atqu[...] die animatur ad melius præteritorum patrum [...]moratione virtutis. Hinc factum est diuinæ dispositione clementiæ, atque humanæ exercitatione [...]dentiæ, vt tam solerter, támque copiose probat[...]rum tradita sint memoriæ gesta virorum, adeo vt [...] quolibet virtutis genere laudabilia reperiátur exempla quàm plurima, quibus ad eadem imitandum plurimum exhortentur, qui audiunt. Taceo interim [...] iis qui extra ecclesiæ gremium fuerunt, & de illis [...]tiam qui vnius summi & veri Dei fide recta caruerunt, quorum eximiorum operum præconia ab [...]ditissimis, famosisque viris penè innumerabilia [...] eloquentiæ, & narrationis ordine exarata sunt per librorum volumina. Quis (oro) potest calamo vel lingua exprimere fidei lumen, longanimitatem spei, ardorem caritatis, cordis innocentiam, iustitiæ zelum, hospitalitatis studium, amorem fraternitatis, pudicitiæ constantiam, tolerantiam laborum, animi [...]mititatem, dilectionem inimicorum, patientiæ ro[...]bur, humilitatis exempla, loquendi autoritatem, integritatem morum, vitaque perfectionem iustorum, qui Deo tota mentis intentione placere studuerunt. Discurre & perlege sacrarum paginas scripturarum & intelliges exigua & indigna eorum laudibus [...] quæ dicuntur, & sanctis illorum operibus multa [...]

impa[...]

impatia. Sunt namque venerandæ imitandǽque ipsorum virtutes in literis annotatæ, tanquam luminaria in opaca noctis caligine viatoribus exposita, qua sine offensione pergere, & ad quem suæ peregrinationis finem intentationem suam sistere debeant. Quis vero per ignota itinera nocturno tempore, ferísque ad prædam capiendum discurrentibus, valet absque luce, & comite perambulare securus? Quotquot enim nati sunt, aut quotidie nascuntur in hac regione mortalium, ingrediuntur vt aduenæ prorsus ignari viarum, & rationis inexpertes, quorum videlicet initium vitæ principium est peregrinationis & mortis. Nam tot passibus quisque tendit ad mortem, quot diebus & horis vegetatur ad vitam, à qua profecto lege nullus cuiuscunque sit dignitatis, atque conditionis excipitur. Pariter omnes crescendo decrescunt, & commorantes in tenebris proficiendo deficiunt. Quid (quæso) est præsens hæc vita, nisi tenebrarum locus & mortis? Sic namque scriptum legimus: Illuminare iis qui in tenebris & vmbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Beatus hic senex grandæuus & sanctus his paucis multa complectitur. Illuminari quippe fraternæ perditionis compassione permotus postulat per cœlestis aspirationis gratiam eos, qui in huius peregrinationis degunt tenebris, atque mortis spiritualis perambulant tenebras, vt præuia sapientiæ luce, sublatóque obice originalis delicti in viam pacis gressus dirigere queant, prudentissimè satis vitam istam non tenebrosam, sed (quod deterius est) tenebras appellauit. Non vtiq; priuatione visibilis lucis, sed intelligibilis veritatis. Ex quotidiano quippe visibilis solis ortu, & decursi ipsius ad occasum adeò illuminosa esse probatur, vt alio nequaquam indigeat lumine. Cæterum ex inordinatis hominum moribus prorsus conuincitur veritatis luce carere. Da (obsecro) hominem non interno irradiatum veritatis splendore, & perspicue intelliges ipsum esse ignorantiæ summæ densitate repletum. Videbis (inquam) illum gaudere, quum prospere eidem in delictorum perpetratione succedit, quum proximum suum callida suggestione supplantat, quum abundat diuitiis, attollitur honoribus, voluptatibus fruitur, popularibúsque fauoribus demulcetur. Maximum quippe hoc spiritualis est indicium cæcitatis, quando quis temporalibus prosperitatibus lætus, immemor efficitur futurorum. Discute singulorum opera huius seculi oblectamenta sectantium, & proculdubio intelliges ipsos errare vt cæcos, captiuos duci vt seruos, de propria perditione nil formidare vt fatuos, atque de futura vita nihil cogitare vt mortuos. At verò si qui sint (quamuis pauci comparatione cæterorum) qui per viam rectam incedant, nemini nocere studeant, perhorrescant scelera, æquanimiter aduersa perferant, mundi blandimenta despiciant, visibilia cuncta contemnant, ignitóque cordis affectu premia ęterna concupiscant. Non hoc vtique ab ipsis quasi ex ipsis, sed ex infuso in ipsos agitur lumine, quo videlicet disponente, dirigente, & perficiente de tenebris transferuntur ad lucem, lúxque fiunt in domino, dicente Apostolo: Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino, vt filij lucis ambulate. Fructus autem lucis est in omni bonitate, & iustitia, & veritate. Patet igitur quòd quemadmodum vita pręsens sine lumine solis visibilis nox est: ita deficiente in cordibus hominum luce veritatis, ipsa eorum vita illis tenebræ, & mortis vmbra dicenda est, in qua profecto quamdiu absque hac luce sunt, tenebræ sunt, & tenebrarum filij, propterea nihil meritorium, nihil Deo possunt facere gratum. Quamobrem clementissima Dei maiestas, quæ ex sua insita bonitate neminem vult perire, quin potius cupit (quantum in ipsa est) omnes ad agnitionem, & lucem peruenire veritatis, quamuis ab initio creaturæ rationalis ipsam spiritualem communicauerat lucem, peramplius tamen in temporis plenitudine, dum medium silentium tenerent omnia, & nox, id est obscura ignorantia diuinæ miserationis, atque præclarissimæ veritatis totum occuparet orbem, omnibúsque repleret iniquitatibus, ipsam lucem verbum & sapientiam suam de regalibus sedibus, & throno gloriæ suæ misit in terras, vt sua vniuersas tenebras de cordibus electorum fugaret præsentia, non quidem manifestandam sicuti est ob nimium suæ diuinitatis fulgorem, suǽque incomprehensibilis eminentiam claritatis, sed humanitate obtectam atque velatam, vt magis à mortalibus capabilis fieret. Tanta siquidem ex ipso mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu lux miraculorum cælestium, disciplinæ virtutum, spiritualis magisterij, grauitatis morum, doctrinǽque singularis emicuit, vt merito completum esse videretur, quod longeante ore Prophetico fuerat dictum: Gentium populus qui *Esa. 9.50*
habitabat in tenebris, vidit lucem magnam. Sedentibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. Magna profecto lux ipsa incarnata sapientia dicta est, quę diuinitatis suæ splendoribus opacam cognitionis Dei, legaliúmque iudiciorum repulit noctem, quæ totum caligine sua tenebrosum fecerat orbem. Magna (inquam) ipsa lux, quæ profecto (quantum in ipsa est) illuminat omnem hominem venietem in hunc mundum. Nam quotquot lucem mundo dederunt, siue per doctrinæ rudimenta, seu per conuersationis sanctimoniam, aut ex miraculorum exhibitione, ab ipsa incommutabili veritate perceperunt lumen, & ad ipsius gloriam illuxerunt, sicut scriptum est: Stellæ (inquit Propheta) dederunt lumen in custodiis suis, *Bar. 3*
& lætatæ sunt, vocatæ sunt, & dixerunt, Adsumus, & luxerunt ei cum iucunditate qui fecit eas. Repleuit itaque ipsa æterna sapientia veritatis suæ splendoribus spirituale firmamentum ecclesiæ intellectualibus stellis, atque rutilantibus, quatenus sanctitatis radios effundant de se in cordibus carnalium delictorum tenebris inuolutis, & illis veritatis viam, ac iustitiæ semitas exemplis suis, salutaribúsque exhortationibus insinuent, quibus mediantibus ad vitam perueniant sempiternam, atq; ad lucem inaccessibilem veritatis. Ordinatissima quippe hoc factum est lege caritatis, vt qui ipsam diuinæ sapientiæ lucem, sicuti est, nec pro infirmitate carnis, neque pro libito voluntatis intueri valent, saltem stellarum spiritualium luce comitante per obscuram noctem præsentis vitæ gradientes, & inimicorum inuisibilium insidias, & intellectualium latebras bestiarum euadere, atq; agnoscere queant, necnon in ipsis tanquam in clarissimis speculis proprias possint infirmitates inspicere, errata corrigere, bonaq; inchoata perficere. Nā quemadmodū ipsa veritas & sapientia (sicut legitur de illa) candor est lucis æternæ, & speculū sine macula, splendor diuinæ bonitatis, & imago claritatis illius: ita sancti & ami

amici Dei per vinculum amoris syncerissimæ caritatis, per ipsam & in ipsa effecti sunt lux, atque eandem operibus imitando, speculum quoddam perfectionis eius apparent. Verum ex grauitate morum, eloquiorum sapientia, sensuúmque puritate quidam gratiæ supercælestis, ac infusi luminis, innatæque bonitatis in eis splendor effulget, & quædam spiritualis imago futuræ vitæ, & felicitatis æternæ, quæ ex interioris hominis reformatione procedit, de qua videlicet spirituali reformatione lucis, & gratiæ inquit Apostolus: Nos autem reuelata facie gloriam Dei speculantes transformamur de claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu. Optime igitur in moribus elucet sanctorum gratia, doctrina & diuinitas Christi Dei & Domini nostri, eo perspicacius, quo perfectius degunt. Ideóque congrue satis in ipsis veluti in nobilioribus membris mystici corporis Domini, & lucidioribus stellis ecclesiæ debemus vitæ nostræ exemplum capere, vtpote qui Deo famulantur interius, nobis verò fulgent exterius. Illorum siquidem virtutes & opera ad vtilitatem scripta sunt posterorum, atque rationabiliter memoriæ commendata, quatenus testimonio ipso Christianæ religionis clarescat veritas, atque eorundem exemplo nutriatur incipientium teneritudo, & roboretur soliditas perfectorum. Ex hoc itaque factum est cunctis fidelibus singulare documentum, vt quisque inueniat spirituale pabulum, quo vegetetur & crescat. Nempe si quis virtutum desiderio flagrans cupit esse perfectus, apostolorum apostolicorúmque virorum gesta consideret, eorum fidei constantiam, contemptum seculi, caritatis zelum, salutis animarum cõmendabilem affectum, prædicationis authoritatem, orationis instantiam, amorémque martyrij: & inde hauriet vnde accendatur, atque proficiat. Verum siquis corporis infirmitate attritus, vel tentationum aut tribulationum doloribus fatigatus, nec impatientia fractus, neque animi pusillanimitate depressus est, & ex hoc magnum se coram Deo esse arbitratur, perlegat tolerantiam, & acerbissimas gloriosorum martyrum passiones, & omnino propriam deponet æstimationem, fiétque corde humilior, atque ad æquanimiter aduersa sustinendum magis magísque constans. Deníq; si cui placet mentis puritate, integritate corporis, pudicitiæq; candore nitescere, cogitatione inspiciat sacrarum virginum iucundes exercitus, ex ipsísque maximam agnoscet extitisse numerositatem, quę ignem, ferrum, bestias, vincula, pertulerunt & carceres, ne virginalem, quam Christo domino cõsecrauerãt, amitterent puritatem. Harum siquidem mirabilibus exemplis, honorabilibúsq; triumphis excitabitur vehementer ad amorem continentiæ, castimoniæque pudorem. Postremo si quem delectat moribus laudabilibus esse ornatum, atq; virtutum exercitatione insignem, sanctorum præsulum intueatur in speculo. In ipso plane agnoscet, quomodo debeat seruire Deo, qualiter cum hominibus conuersari, qua mensura corpus atterere ieiuniis, macerare vigiliis, quibúsve studiis propriam componere vitam. Equidem in illis totius elucet forma virtutis, caritatis flamma, puritatis decor, humilitatis norma, despectus diuitiarum, paupertatis amor, spei gaudium, fidei lumen & quædam præcipuæ sanctitatis imago. Nihil prorsus in eorum conuersatione reperies incompositum, nihil reprehensibile, nihílque inordinatum. Verba quippe ipsorum plena sunt sapientia, summæque discretionis sale condita. Corporales quoque eorum sensus prudentissima sancta grauitatis astricti tenebantur custodia, ne per illos ad animam spiritualis introire posset interitus. Lugebant insuper tanquam veri pastores, sicut propria, ita populorum facinora. Exhortabantur pigros ad pugnam, & desidiosos ad virtutum studia prouocabant. Colligebant vagos, nudos vestiebant, alebant pauperes, & necessitatibus egenorum de ecclesiæ facultatibus veluti Christi dispensatores fideliter ministrabant. Sacris prætereà instabant lectionibus, in orationibus crebro pernoctabant, & saluti animarum flagrantissime incumbebant, studentes Christo reddere quod diabolus fraudulenter abstulerat. Porrò honoris Dei supra modum erant cupidi, diuinis in laudibus iugiter occupati, pastoralis curæ ministerio intenti, suarúmque spiritualium passionum accuratissimi medici. Quotidie ac continue exercitabantur, & ex se erudiebantur, qualiter alios instruere oporteret. Nam iis qui præsunt, singulare documentum regiminis est seipsos diligenter agnoscere, contra se introrsus viriliter dimicare, motus animi inordinatos componere, & prius velle facere, quàm alios docere. Hoc profecto in illis est præcipuum, de quibus loquimur põtificibus sanctis, non minus videlicet instruere vita quàm verbis, neque segnius sibiipsis quàm cæteris virtutum leges imponere. Alioquin quonammodo Deo placere potuissent, si suimet cura neglecta, aliis iugum sanctæ conuersationis conati fuissent inferre, quod ipsi prorsus portare recusarent? Illorum quippe sanctitas, non in opinione erat hominum, nec in fucata persuasione sermonum, neque in simulata ostentatione operum, sed intus coram Deo subsistebat in perfectione virtutum. Quamobrem tanquam cella plena spiritualium gratiarum, fragrantissimáque referta odore virtutum, foris spargebant quod commendationis, quod ædificationis, quod reuerentiæ, quod sanctitatis, quod meriti. Vnde nihil in eis perspici poterat fictum, nihil fraudulentum, nihil odibile, nihílque redargutione dignum. In speculo itaque clarissimo sanctimoniæ ac perfectionis illorum culo præsentis temporis deformitas elucescit. In nostro vtique destituta prorsus cernitur esse tota vita sanctorum, & solummodo operum illorum excellentia reseruari in scriptis, quod (proh dolor) non est sine mœrore & lacrymis cogitandum atque dicendum. Quis (oro) fidele cor gerens valet se continere a gemitu, quum intelligit inde erumpere impietatis tenebras, vnde iustitiæ lumen fulgere debuerat, atque illos per latitudinem secularium voluptatum passim effluere, quos ser antes oportuerat exemplo suo reuocare ad gratiam, suísque admonitionibus erudire, vt per viam incederent arctam, quæ ducit ad vitam? Quod vtique malum longe ante futurum esse prospiciens Propheta deplorat dicens: Quomodo obscuratum est aurum, immutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum. Merito quidem non solum hic Propheta, qui in persona gemit ecclesiæ, verumetiam fideles quique, qui mystici corporis Christi sunt membra, trahere debent ex intimo corde alta suspiria, quando illos à quibus congruit exemplum bene viuendi, necnon f...

percipere monita, intuentur per abrupta vitiorum palàm vagari, & secularium principum ornamenta superflua absque vllo honestatis rubore, seu conscientiæ sectari aculeo. Plane ex hoc emergit grande detrimentum ecclesiæ Dei, dignéque lugendum. Efficiuntur namque contemptibiles, atque inglorij, qui summa cum veneratione debuerant à plebibus honorari tanquam discipuli Christi, duces populi, mundi intercessores, præcones veritatis, pastores dominici gregis, & fidei catholicæ testes. Hinc in cordibus aspicientium oritur contemptus clauium ecclesiæ, futuræ incredulitas vitæ, inobedientia ecclesiasticarum sanctionum, & sacrarum vilipensio scripturarum. Hinc pontificalis deridetur autoritas, capitis & membrorum scinditur vnitas, populorúmque augentur scelera, dum arbitrantur sibi cuncta licere, quæ à superioribus suis spiritualibus agi cognoscunt, & super hæc omnia illorum vitam diffamare non desinunt. Itáne (inquiunt mutuo) sunt isti nostrarum pastores & patres animarum, quorum institutionibus & exemplis nostram debeamus vitam corrigere, quorúmque actus imitari? Talísne fuit doctrina Christi, cuius vicem hi gerunt in terris, talísve sanctorum patrum conuersatio, quorum isti super cathedram sedent? Illi profecto eorum attestantibus operibus ad nostri eruditionem literis commendatis paupertatis amatores fuerunt: isti diuitiarum. Illi facultates suas impertiebantur egenis, orphanis & viduis: isti adulatoribus, attinentibus, & famulis. Illi corpus suum attriuerunt ieiuniis, vigiliis, & laboribus: isti verò illud nutriunt somno, comessationibus, & quiete. Illi contemptores extiterunt honorum ac dignitatum: isti autem appetitores, sedulique inquisitores. Illi humilitatem prætendebant in habitu, gestis, & moribus: at verò isti elationem in vestibus, comitatu, ostendunt & pompis. Illi sectabantur vestigia Christi: isti autem seculi. Illi cælestia bona desiderabant: isti verò toto (vt cernitur) corde inhærent visibilibus, & terrenis. Nempe hæc & huiusmodi oblocutiones, detractiones, & cōfabulationes (& vtinam mendaciter) quotidie audiuntur in plateis, ac populorum circulis, quæ prorsus in maximum redundant opprobrium clericalis honestatis, & singulare dedecus Christianæ religionis, necnon & flebile detrimētum animarum. Equidem quum hoc notissimum sit, quòd prælatis, & viris ecclesiasticis prærogata sit à Deo potestas ligandi atque soluendi, ministeriúmque populos instruendi & corrigendi, sacramenta sancta conficiendi ac ministrandi, liquet profecto quòd illis subtracta reuerentia, & opinione bonitatis omne etiam eorum nihilipenditur curæ exercitium, quamuis non in qualitate, & vita ministrantis & offerentis, sed in voluntate ac diuinitate domini nostri Iesu Christi sacramenta instituentis, & perficientis vniuersa ecclesiastica subsistat autoritas. Quamobrem solerter præsules animarúmque pastores studeant non minus pro aliis, quàm pro seipsis pastorale officium sine Dei offensa & scandalo proximorum explere, séque tanquam Christi exhibere ministros, quemadmodum Apostolus hortatur dicens: Adiuuantes hortamur, ne in vacuum gratiam Dei accipiatis. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros in multa patiētia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in caritate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei. His paucis exposuit Apostolus qualis esse debeat minister Christi, & ministeriorum Dei dispensator fidelis. Ipse quoque dominus Iesus prælatos, & eos qui regimini præsunt animarum instruens ad rectè viuendum, ait: Vos estis sal terræ, quod si sal euanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet vltra, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. *Matt. 5* Iustissime quippe infatuatum sal, illi videlicet per quos informandi & condiendi sunt cæteri, si incontinenter & contra legem Dei viuentes euanuerint, & à perfectione suæ vocationis & ordinis deuiauerint, prorsus ad nihilum valent vltra, nisi vt per irreuerentiam & contemptum de subditorum eiiciantur cordibus atque per detractiones ab hominibus conculcentur. Ex qua profecto eiectione & conculcatione parum Deo grati, & hominibus efficiuntur accepti. Superest igitur, vt quisquis pastoralis officij sortitus est dignitatem, præcipue pro honore Dei, cui debet sanctitatis & obedientiæ perpetuum exhibere famulatum: deinde ob decorem & sublimitatem regalis sacerdotij, cui competit sapientiæ & bonitatis habere amictum: præterea ob profectum ecclesiæ, & maximè eorum, quorum specialis eidem commissa est cura: postremóque propter salutem propriam, ad quam consequendam sicut habet gradum: ita oportet illum laudabili conuersatione fulgere, totis viribus, summáque cum vigilantia elaboret coram Deo mundare cor, & interioris hominis omnia reformare deformia, atque in ecclesiæ facie illis honeste rebus vtendo, quæ statui suo opportuna esse intellexerit, resecare superflua. Studeat præterea grauitatem custodire in agibilibus, in verbis, & moribus: ita vt in eo nihil adpareat inordinatum, aut puerile, sed prorsus quædam sit virtutum imago sanctitatis, atque maturitatis speculum, in quo videlicet quicunque aspexerit, agnoscat vnde ædificetur ad bonum: ipséque laudetur in illo, qui vniuersa quæ laude sunt digna, largitur. Ita tamen cuncta quæ memorata sunt, peragat, vt corde semper sit humilis, & quum expediens fuerit, ad subiectorum profectum sit autoritate sublimis, quatenus dilectione ac veneratione appareat dignus.

Quòd ex colluctatione carnis & spiritus vita hominis super terram cognoscitur esse militia.

Cap. XIIII.

Quisquis recte intelligit, verissima definitione fatetur verum esse, quod sacra testantur eloquia, militiam videlicet esse vitam hominis super terram. Nam hoc vel quantum attinet ad disceptationes & iurgia, quæ quotidie inter se pro temporalibus rebus aut variis opinionibus gerunt homines, vel quantum spectat ad humanæ decursum vitæ, quæ continue labitur, & per singula horarum momenta nullo præpediente obstaculo more labentis aquæ suum decurrit ad finem, facillime probari valet. Sed est cōtradictio alia, & quædam spiritualis pugna, quæ communis est omni

omnibus, & à qua nullus est liber masculus vel fœmina, peccator vel iustus. Hæc namque quanuis excitetur à carne, & vegetetur per carnem, atque agatur in carne, sentitur etiam in corde, & in corde cognoscitur, maxime ab iis qui conuertuntur ad cor, vt illud custodiant, mundent & colant. Tales quippe sententiam ipsam esse veram asseuerant, edocti tam experientia quotidiana & in corpore proprio, quam etiam apostolica eruditione, quæ ait: Spiritus concupiscit aduersus carnem, & caro aduersus spiritum, vt non quæcunque vultis illa faciatis. Ista profecto licet vniuersalis sit lex, non tamen pariformiter omnes tenet astrictos, sed diuersimode, secundum cuiusque mensuram virtutis & gratiæ. Sunt enim qui prostituunt se voluptatibus carnis & ventris, & tanquam iumenta irrationabilia reiecto Christi iugo, postpositóque Dei timore, carnis desideria perficiunt in concupiscentiis suis. Hi nimirum quamquam ad tempus lætari videatur & corporaliter viuere, coram tamen
1.Tim.6 Deo & in spiritu mortui sunt, sicut Apostolus de vidua voluptuosa testatur dicens: Vidua (inquit) in deliciis viuens, mortua est. Tanquam enim membrum putridum, & à Christi corpore præcisum huiusmodi censendi sunt. Sunt & alij ab his dissimiles, qui carnis quidem concupiscentias sentiunt: sed operibus minime consentiunt. Tales quippe certant, ne succumbant, & veluti minus perfecti interdum superantur, quandoque verò vincunt. Tandiu autem isti gratia Dei secum cooperante corpus ieiuniis, & vigiliis affligentes, in hoc spirituali stadio perseuerant, donec assuescant certamini, & spiritus præualeat operibus carnis, & virtus vitio dominetur. Proficiẽtes vtique vocandi sunt isti, qui cum sudore luctantur, ne opera carnis peragant, ac ne actu perficiant, quod caro male sana & rationis ignara faciendum esse blanditur. Sunt verò aliqui, quamuis non multi numero, comparatione cęterorum, in omni virtute probati, atque perfecti, qui pro consuetudine exercitatos habent corporis & animæ sensus. Hi quidem pugnam sentiunt, sed impugnatori nequaquam etiam in paruis voluntatis assensum præbent, tum quia & spiritus sancti inhabitante gratia sunt edocti, tum quia caritatis sunt vehementissima flamma succensi: quæ profecto illos roborat in certamine, ad profectum virtutis impellit, mentem trahit ad Christum, & meritorum coronat triumphis. Huiusmodi tametsi studeăt carnem redigere sub potestatem spiritus, perfectam tamen de ipsa nequeunt reportare victoriam quãdiu in hoc corruptibili degunt corpore, quoniam eorum spiritus semper stimulis carnalibus perurgetur.
Rom.7 Vnde Apostolus de se loquens ait: Video aliam legem in membris meis resistentem legi mentis meæ, & captiuum ducentem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Nam etsi spiritualis homo & sanctus mente & spiritus seruiat legi Dei, carne tamen cogitur velit nolit legi subesse peccati. Quod vtique illi non adscribitur ad casum seu pœnam, sed potius ad meritum & coronam, atque virtutum custodiam, quæ præuia humilitate perficitur. Hinc est quòd sancti viri in spiritu ambulantes, omniáque sua interiora diiudicantes, in continuo conflictu sunt carnis & spiritus. Nam caro semper ad ima procliuis, & proprias anxia explere voluptates, sola quæ carnis sunt, suggerit, concupiscit, & quærit. Spiritus verò naturali suo instinctu cælestia & æterna appetens, Deóque placere desiderans, carnales sub rationis imperio cohibet passiones, & tantum quæ sunt v[illegible]tis, honestatis, & meriti absque vlla tergiuersatione sectatur. Vnde & Apostolus dicebat: Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Hæc plane militia, & spiritualis de qua loquimur, pugna, quæ in conspectu veri & æterni iudicis cordis secreta cernentis geritur, filios Dei tenebrarum filiis cognoscibiles facit. Nam qui tenebrarum sunt filij, carnis proculdubio opera perpetrant, quæ perhibente Apostolo sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, cõtentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, comessationes, ebrietates, & his similia. Qui verò Dei sunt filij, apprehendere satagunt fructus spiritus, qui sunt caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Nempe Dei filij tanquam strenui bellatores quodam spirituali vigore præcincti, super mẽtis suæ vigilantes custodia, omnes animi sui inordinatos motus, singulásque suggestiones immissas eorum corda per angelos malos, vniuersásque illecebras carnales impellentes ad facinus, in ipsorum i[illegible]tio quum se mentis repræsentant in speculo, reprimendo compescunt, iuxta prophetę admonitionem quæ dicit: Beatus qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram. Idémque mystice inquit: In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. In hoc quippe spirituali certamine tanto quisque solicitior, tanto robustior, tantóq; feruentior est, quanto Christi caritate ardentior, & in sui cognitione existit exercitatior. Perfectorum siquidem est adu[illegible]lis ista congressio, quæ singulis fere momentis mouetur interius, potissime quum non desin[illegible]tionum causæ exterius. Hinc plane prælator[illegible]tus quàm sublimis, quantæque sit perfectionis [illegible]scitur. In medio namque fragorum est populi, [illegible]moribus litium secularium, in perturbationibus [illegible]gociorum temporalium. In quibus vtique com[illegible] Dei timore, erectáque ad cælum mente, ac co[illegible] apertis luminibus, & collocata in profundo hum[illegible]tatis cogitatione, prudentissime semper incedend[illegible] est ad euitandum casus, atque criminum occasiones, quæ annexæ sunt illis, & præcipitare consueuerunt incautos. Beata prorsus vera humilitas, quæ in sui iugiter cognitione versatur. Hęc profecto si efferatur laudibus, si præstet honoribus, si dignitatibus sublimetur, nunquam à propriæ infirmatis consideratione reflectitur. Hæc inquam, humilitas sancta est religionis stabilimentum, condimentum orationis, [illegible]mentum caritatis, salutis medium, compunctionis incentiuum, ornamentum prælationis, & totius [illegible]ma virtutis. Tolle ab eo qui præsidet, humilitatem, & domus illius fundamentum reperies in arena locatum, quod vtique aquarum inundatione, aut ventorum insufflatione quassatur. Totam quippe minis[illegible]rij sui intentationem in hominũ opinione cõstituens, maximúmque se pati arbitratur detrimentum, si [illegible] aliquo (etiam iniuste) ipsius fama lędatur, nequaquam intelligens quod parum prodest ab hominum [illegible] laudari, & diuino damnari iudicio. Hinc est [illegible]

humilis prælatus, quamuis regiminis autoritatem exhibeat exterius: interius tamen ante se iniquitates suas & errata constituit, quatenus earum consideratione viriliter repercutiat omne quod est altum, quod blandum, quod obliquum, quod carnale, quod fœtidum. Nempe in mentis suæ cathedra sedet vt iudex, & nunc conscientiæ propriæ testimonium quærit, nunc operum suorum imperfectiones diiudicat, interdum delictorum suorum arcana rimatur, nonnunquam verò aduersum se sententiam proferendo se deprimit, vt videlicet humilitatem teneat, quæ est interpellatrix gratiarum, virtutum custos, & preciosissima corona pontificum, sine qua proculdubio nullus in dignitatis culmine positus valet esse securus. Portò innitentem sibi sustentat, ne corruat, se quærentem consolatur ne deficiat, séque amplectentem erudit, ne iudicando se præcipitet. Da, quæso præsulem corde humilem, ipsúmque inuenies constantem in opere, lætum in corde, in sermone eruditum, compositum in moribus, in se pacificum, iucundum in facie, in regimine prouidum, & in omni sua actione discretum. Redarguit quidem sine passione, delinquentes punit sine vindicta, & absque vlla crudelitate terret elatos. In publico quoque constitutus coram astãtibus apparet vt dominus, sed ante Deum humilitate prostratus iacet vt seruus. Denique iniustis non flectitur precibus, nec illatis iniuriis frangitur, neque temporalium promissis mouetur, sed cunctaquæ agit, matura gubernatione disponit. Habet quippe paracletum præsidentem in se, dir gentem se, protegentem atque docentem. Quamobrem ipsius fultus presidio nullũ ex eius ore profert mendacium, nullum contra conscientiæ rectitudinem facit iudicium, nulliúsque potentis pertimescit aspectum. Sic namque egit Moses, qui (sicut legitur) erat mitissimus hominum, qui tunc morabantur in terra. Accepto siquidem Dei mandato intrepidus introiuit ad Pharaonem regem Aegypti, & dixit illi: Vsquequo non vis subiici mihi? Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi: sin autem resistis, & non vis dimittere eum, ego in lucam cras locustas in fines tuos, quæ operient superficiem terræ, vt comedatur id quod
3.Reg.18 residuum fuerit grandini. Sic Helias propheta, quum enim audisset regem Acab sibi improperantem & dicentem: Tu ne es Helias, qui conturbas Israel? ilicò cum autoritate respondit: Ego non conturbo Israel, sed tu & domus patri tui, qui dereliquistis mandata Domini, & secuti estis Baalim. Sic Domini præcursor, quo nullus inter natos mulierum surrexit maior, Herodem arguebat inquiens: Non licet tibi accipere vxorem fratris tui. Sic Stephanus in concilio seniorum positus confidenter aiebat: Dura ceruice, & incircuncisis cordibus, & auribus, vos semper restitistis spiritui sancto, sicut patres vestri, & vos. Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænunciauerunt de aduentu iusti, cuius vos nunc proditores & homicidæ fuistis, qui accepistis legem in dispositione angelorum, & non custodistis. Profecto hi omnes, quanquam essent corde humillimi, & sanctitate præclari, opportunitate tamen exigente, & sancto spiritu introrsus concitante superborum ac principum audaciam reprimebant, nullum ex hoc humilitatis suæ dispendium patientes, quin potius illius celsitudine decidissent, si se offerente materia reiecto iustitiæ zelo, sub humilitatis velamine veritatem reticere voluissent. Non igitur humilitas in aliquo læditur & potissime in pastoralis officij regimine constitutis, si seruatis modo, loco, & tempore corripiendi, atque imperandi exerceatur autoritas. Alioquin quomodo poterit censura pontificalis ministerij laudabiliter exequi, si perpetrata facinora sub silentio impunita prætereant? Decet prorsus præsulem, vt sit in corrigendis vitiis pie sæuiens, in fouendis virtutibus auditorum animos demulcens, in tranquillitate seueritatis rigorem non deserens, atque in humilitatis custodia regiminis autoritatem non negligens. Sane ista duo, humilitas videlicet & autoritas in eo qui animarum est curæ deditus, vicissim sibi optime famulantur. Nam humilitas sine autoritate præsulem contemptibilem reddit: autoritas verò absque humilitate ipsum subditis efficit intolerabilem atque crudelem. Verum si vtræquẽ congruo exerceãtur tempore, pręceptorem exhibent commẽdabilem atque gratissimum. Aduerte (quæso) mediatorem nostrum, qui nos singulariter humilitatem docuit dicens: Discite à me, quia mitis sum & Matt.11
humilis corde, qualiter alternatim ista perfecerit. Quum enim frequentissime Scribarum, & Pharisæorum pateretur insidias, vt illum caperent in sermone, illíque conuiciarentur, & calumniarentur ipsius operibus sanctis, asserentes quòd in Beelzebub dæmoniorum principe dæmonia eiicerent, non est indignatus, neque eos subsannando repulit, quin potius nunc ratione, nunc scripturarum autoritate, nunc fraudes eorum detegendo conuicit, & cum esset Deus voluit tamen humiliter hominum maledicta perferre. Cæterum quum vidisset oues & boues in templum fuisse allatas, quod minime licebat, facto præter consuetudinem de funiculis flagello, cum autoritate maxima oues eiecit, & boues, cathedrásque vendentiũ & columbas euertit, ac numulariorum æs effudit, & ait: Auferte ista hinc, & nolite facere domũ Ioan.2
patris mei domum negociationis. Tantæ siquidem potestatis fuit ista correptio, vt nullus ex omni ipsa multitudine repugnare præsumeret. In miraculis igitur & prædicationibus autoritatem ostendebat vt Deus, sed in illatis sibi conuiciis, in flagellis, in persecutionibus, in sputis, in cruce exemplum perfectæ humilitatis cunctis fidelibus reliquit vt homo. Summum itaque pastorem cæteri imitentur pastores. Debiles quippe in opere, infirmos in fide, in tribulatione nutantes, delictorum mole depressos, atque compunctos corde cum humilitate suscipiant, instruant in spiritu lenitatis, & caritatis complectatur affectu. Clamat nempe ipse pastorum Dominus cum mansuetudine exhortando: Venite (inquit) ad me omnes, qui Matt.11
laboratis, & onerati estis, & ego reficiã vos. Paruulos Matt.19
quoq; ad se trahens, affatus est dicens: Sinite paruulos venire ad me, talium enim est regnũ cœlorum. Contradicentes verò cum superbia, & simplicium innocentiam fraudulenter deprauare satagentes, cum autoritate qui præsunt increpent atq; deterreant. Nam idem dominus noster Iesus Christus mãsuetus & pius Scribarum & Pharisæorum malignitatem, ac hypocrisim publice arguendo damnauit inquiens: Væh vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui deuoratis domos viduarum simulantes longas orationes, propter hoc maiorem accipietis damnationem. Iterúmque:

Væh

Luc. 20 Væh vobis Scribæ & Pharisæi, qui similes estis sepulcris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus verò sunt plena ossibus mortuorum, & omni spurcitia: sic & vos foris quidem paretis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisi ac iniqui-
Matt. 16 tate. Ad populum, cauete, inquit, vos à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis. Exemplo igitur domini edocti pastores sub humilitatis specie timeãt silentium tenere, maximè aduersus veritatis impugnatores, & contra illos, qui fraudulenter incedẽtes, sub imagine sanctitatis innocentium animas conantur euertere, quoniam grauissimum ex taciturnitate sua iudicium reportabũt. Nam de manibus ipsorum sanguis pereuntium requiretur, & in numero ascribentur mercenariorum, qui videntes lupum venientem fugiunt, dantes vtique occasionem illi, quatenus ex ficta humilitate sua dominicas dissipet atque disperdat oues. Sanè aduersus huiusmodi deceptores, ac veritatis inimicos redargutionis est exercenda potestas, vt inuectione verborum territi, vel etiam (si opus fuerit) flagellis edomiti resipiscant, eorúmque emendatione cæteri corrigantur. Porro apostolus Paulus cum Barieu, magum veritati, quam ipse prædicabat, pertinaciter repugnare conspiceret, iustitiæ zelo accensus apostolicam autoritatem exercuit di-
Act. 13 cens: O plene omni dolo & omni fallacia fili diaboli, & inimice omnis iustitiæ, cur non desinis subuertere vias domini rectas? Et nunc ecce manus domini super te, & eris cæcus non videns solem vsque ad tẽpus. Cæterum si absque vlla ipsi supplantatores, de quibus loquimur, reprehensione pertranseant, proculdubio deteriores efficiuntur, atque ad quodq; facinus procliuiores, ita vt pedetentim incorrigibiliores fiant. Quamobrem solerti cura dum recens est vulnus atq; sanabile, congruum medicamẽtum, & opportunum remedium præsul adhibere non cesset, & nunc leniter, nunc blande, nonnunquam humiliter, nunc rationabiliter spiritualem ægrotum erudiat: interdum etiam si expedire cognoscit, aspera commonitione concutiat, vt vel sic reiecto superbiæ ac malignitatis veneno spirituali restituat sospitati. Argue, obsecra, increpa, opportune, importune, inquit Apostolus.
2. Tim. 4 Hinc clare colligitur, quòd non vno, eodémque medicamento animarum sunt medendi languores, sed iuxta singulorum qualitates sunt impertienda remedia. Neque debet semper qui præsidet, humilitate, nec in omnibus vti autoritate, sed alternatim, nunc vnam, nunc exhibeat aliam, prout cuique expedire censuerit. Sane cum mitibus & simplicibus se pastor humiliter gerat, quandiu in propria simplicitate perseuerant. At verò si suadente diabolo, aut subuertẽte malitia ab innatæ bonitatis itinere declinare inchoauerint, tunc & ipse qui regit, disciplinę rigorem assumat, & regiminis grauitate seruata, errantes ad cor suum reuocare studeat, vt intelligãt vnde exciderint: & cum autoritate compescat, quos humilibus persuasionibus in mentis suæ synceritate custodire non valuit. Superborum verò vulneribus (quoniam acriora sunt apponenda remedia) iustitiæ contra eos prælatus se zelo præcingat, satagátque illos minis, terroribus, atque conuitiis proprij reatus ad compunctionem inflectere, admonitionísque verba cum cordis benignitate suscipere. Denique si viderit eos ex increpatione mollescere, séque accusando districta animaduersione mactare, tunc humilitatis & carit[...] promat eloquia, ne forte desperationis cadant in [...] queos, qui ab aduersariis sub compunctionis fict[...] lamine tenduntur incautis. Sciat itaque qui in eccl[...] sia præsidet, se (causa exigente) per autoritatem [...] tollere, sciat etiam se humiliare prudenter, ne & [...] circumueniatur à Satana, qui mille fallaciarum [...] neribus militantibus Christo insidiari non ces[...] Beatus plane cui per sapientiæ spiritum datum [...] illius non ignorare astutias. Hic profecto absque [...] ambiguitate poterit proprię multorúmque esse ca[...] salutis, secum in spiritu diuina cooperante clemẽt[...] quę omnes vult saluos fieri, & singulis iuxta cuiusq[...] capacitatem bonitatem bonitatis suæ dona largit[...] Hoc quippe discernendorum spirituum munus præcipuum à Deo ille qui Christi pastor est ouiũ, humiliter poscat, quatenus prius semetipsum regere, deinde proximorum sine errore valeat tractare negocia.

Quòd sicut cæci corpore propter occurrentia incommoda indigent ductore: ita & qui in regimine præsunt opus habent sapientia.

Cap. XV.

MAximo vtique huius peregrinationis [...] manæq; conuersationis carere suffra[...] necnon multiplicibus noscitur subia[...] periculis, quisquis oculorum priua[...] lumine. Quis inopinatos enumeret casus, atque q[...] tidiana discrimina quæ cęcis consueuerunt acci[...] Hac quidem de causa quũ incedunt, nutant, palp[...] impingunt, gemunt, nisi præsidio sustentẽtur ali[...] Nam singulare cæcis remedium est, fidelem hab[...] ductorem, quo docente, quo prænunciante, atque dirigente, ex parte agnoscant præsentia, deuitent pericula, pergant læti, securíque maneant. Sanè gaud[...] accepisse in altero, quo ipsi priuantur, tametsi ho[...] modicum, atque breuissimum. Hoc Tobia sanc[...] testante, qui angelo dixit: Quale gaudium er[...] qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non vid[...] terum si tanta illi quibus corporale deneg[...] inspicere lumen, patiuntur incommoda: qua[...] stineant, qui spirituali carent luce, quis valet e[...] Sed si directore indigent, qui de s[...] ipsis t[...]ntumm[...] soliciti sunt, quanto magis qui ad animarum præ[...] sunt regimen? Istos profecto oportet habere du[...] rem, non viarum sed morum, non corporum se[...] marum. Istos, inquam, decet esse oculis plenos ant[...] retro, sicut sancta quatuor animalia per proph[...] fuisse memorantur, quatenus suos suarúmque oui[...] spirituales agnoscant gressus. Ad hoc quippe non [...] petit naturale ingenium, nisi illustretur interius lu[...] sapientiæ, quasi quodam pædagogo & duce, & cor[...] boretur per spiritum ad tam sublime ministe[...] peragendum. Hoc nanque Salomon (Deo inspir[...] cognouit, qui cum effectus esset rex super Israel, [...] militer dominum deprecatus est dicens: Et (nunc [...] mine Deus) tu regnare fecisti me seruum tuum pro [...] tre meo Dauid: ego autem sum puer paruus, ignor[...] ingressum & exitum meum. Et seruus tuus in me[...] est populi, quem elegisti, populi infiniti, qui num[...] ri & supputari non potest præ multitudine. Da[...] ergo seruo tuo cor docile, vt iudicare possim p[...] lum tuum, & discernere inter bonũ & malum. E[...] proculdubio quisquis per se hoc perficere posse [...] fu[...]

ſumit. Humiliet itaque ſe, qui talis eſt, & cognoſcat ſeipſum à ſeipſo non ſufficere pro ſeipſo, & multominus pro multis, intelligátque ſapientiæ indigere ſuffragio: quam vtique non ab hominibus, neque in ſcripturis, ſed à Deo, quemadmodum (Apoſtolo Iacobo propalante) didicimus. Si quis indiget ſapientia (inquit) poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Hac ſiquidem exhortatione admonitus quiſquis ad regiminis eſt honorem aſſumptus, oneréque grauatus, corporis & cordis flexis genibus ſeſe ſtatuat ante Deum, & humili prece deuotáque ſupplicatione diuinam clementiam fideliter depoſcat, dicens: Deus omnipotens pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, & Domine miſericordię, totius conſolationis & ſpei: qui feciſti omnia verbo tuo tibi coæterno, & ſapientia tua conſtituiſti hominem, vt dominaretur creaturæ tuæ, quæ à te facta eſt, vt diſponat orbem terrarum in æquitate & iuſtitia, & in directione cordis iudicium iudicet, da mihi ſedium tuarum aſsiſtricem ſapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis, atque ſegregare à ſanctis tuis, veriſque rationabilium ouium tuarum paſtoribus, qui tibi in hoc opere placuerunt ante me. Tu enim ſcis (ô bonitas ſempiterna, & ad te confugientium tutiſsimum refugium, & gaudium ſingulare) quia homo infirmus & ignarus ſum, atque minor ad intellectum iudicij & legum. Tu verò (Domine) me elegiſti in præſulem & ducem populi tui, vt ipſum ad te dirigam ſummum paſtorem: & (quantũ in me eſt) introducã in paſcuis virentibus ciuitatis tuæ Hieruſalem cœleſtis, téque laudet cum cœtibus ſpirituum beatorum in æternum. Nunc autem (dominator domine) ſcio atque confiteor, quia tecum eſt ſapientia, quæ nouit opera tua, & tunc affuit, cum orbem terrarum faceres, & ſciebat quid placitum ſit in oculis tuis, & quid directum in præceptis tuis. Mitte illam (quæſo clementiſsime Domine) de cœlis ſanctis tuis, & à ſede magnitudinis tuæ, vt mecum ſit, & mecum laboret, vt ſciam quid acceptum ſit coram te omni tempore. Scit namque illa omnia & intelligit, & deducet me in operibus meis ſobrie, & cuſtodiet me in ſua potentia, acceptáque erunt opera mea, & ipſa mediante diſponam populum tuum iuſtè, & dignus ero gratia tua, & conſortio ſeruorum tuorum, qui in hoc miniſterio tibi laudabiliter ſeruierunt. Hæc & his ſimilia non cum ornatu verborum, neque humana hominum æſtimatione & laude, ſed ſolum vt placeat Deo, vt proficiat proximo, vt conſcientiæ ſatisfaciat debito, & vt conſpectui diuino irreprehenſibilis appareat, in oratione poſitus petat humiliter, deuote, atque fideliter. Nempe oratio humilis quodam ſpirituali alarum remigio euecta, ſine vllo impedimento cœlos penetrat. Deuota autem caritatis contubernio ſociata ſummi æterni regis læta ſe præſentat obtutibus. Quę verò abſque hæſitatione in fide fundata eſt, nequaquam repelli poteſt, quin potius conſequitur quod iuſte popoſcit, ſicut ipſa ſapientia polliceri dignata eſt, dicens: Amen amen dico vobis, quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis. Poſtulet (inquam) orando, non ſemel tantum, vel bis, ſed quotidie, ſed frequenter, ſed quoties fuerit opportunum. Nam quemadmodum oportet iugiter vt præſul iudicet: ita expedit, vt ſæpiſsime oret. Oret vtique ne circumueniatur à proximo, ne ſeducatur à ſeipſo, & ne ſubuertatur ab amore priuato. Hinc optime colligitur, quàm ſit neceſſarium prælato donum percipere ſapientiæ, vt ſpirituales hos euitet laqueos, quos nemo effugit, qui caret ſapientia & rectitudine iudicandi. Nullus verò arbitretur hoc, quod dictum eſt, perfunctorium eſſe, vel leue, cum proprium ſit eorum, qui in animarum ſunt regimine conſtituti, in lumine ſapientiæ reddere cuique quod iuſtum eſt, damnare videlicet reum, & innocentem abſoluere ſyncero libramine æquitatis. Nam qui præeſt, minime dubitet, quin quali menſura iudicij ſubditorum geſta menſus fuerit, tali ab vniuerſorum iudice Deo remetiatur eidem. Hoc quoque naturæ innata lex clamat, vt id quiſque proximo ſuo impendat, quod ſibi ab alio fieri concupiſcit, caueátque alteri facere, quod nollet ipſe ab alio ſuſtinere. Ab hoc vtique naturali, ſanctóque iudicio nullus qui rationis ſit compos, excipitur, ſiue fidelis, ſiue ſit alienus à fide. Iudicabit (inquit propheta) orbem terræ in æ- *Pſal.95*
quitate, & populos in veritate ſua, tamen aliter, & aliter. Nam qui ſub lege ſunt, & qui catholicam tenent fidem, per legem proculdubio iudicabuntur, nedum datam, verumetiam per innatam. At verò infideles qui nullo mandato, nullóque legis ordine diriguntur, iudicabuntur quidem nõ per datam quam ignorant, ſed per innatam naturæ legem, quatenus nulli querelari liceat de iuſtiſsimo reuerendiſsimóque Dei iudicio, qui reddit vnicuique (ſacro teſtante *Mat.16*
eloquio) ſecundum opera ſua. De hoc quippe duplici iudicio apoſtolus Paulus apertiſsime ſcribit, dicens: Quicunque enim ſine lege (vtique data) peccauerunt, ſine lege peribunt. Et quicunq; in lege peccaue- *Rom.2*
runt, per legem iudicabuntur. Quum enim gentes, quæ legem (ſubaudi datam) non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciunt. Huiuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationum accuſantium ac defendentium in die, quum iudicabit Dominus occulta hominum ſecundum Euangelium meũ per Ieſum Chriſtum. Patet itaque, quòd tam illi qui legem acceperunt datam, quàm illi qui ſine ipſa ſunt, & ſub lege degunt naturæ, omnes per legem iudicabuntur à legiſlatore, qui legem gratiæ dedit & naturæ, vt omne os obſtruatur ad excuſandum excuſationes in peccatis, fiátque omnis mundus ſubditus Deo, ſi tamen velit conditoris ſui obtemperare mandatis. Quoniam verò omnes errauerunt, & datam, ſeu innatam tranſgreſsi ſunt legem, ſicut propheta teſtatur dicens: Omnes declinauerunt, ſimul *Pſal.13*
inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum, ideò vniuerſi indigent gratia ſaluatoris Ieſu Chriſti, qua videlicet mediante in futuro valeant ſaluari iudicio, quod nullus poteſt, niſi luce illuſtretur ſapientiæ. Hæc (inquam) quum ex ſua naturali bonitate ſe per generationes, & generationes diffundat in cordibus filiorum hominum, ſupereſt vt quiſque pro ſeipſo Dei gratiam, & æternæ lumen ſapientię implorare ſolicitus ſit, quibus præeuntibus & comitantibus internas abiiciat tenebras, quæ ex propria nutriuntur voluntate & ſenſu. Quamobrem dominici gregis paſtores & qui præſunt populis, peruigilent, ne ſuo innitantur ſenſu, propriáque non ducantur voluntate, ſed humiliter (ſicut dictum eſt)

flagit

flagitent, quatenus artifex omnium sapientia cordium eorum inhabitet penetralia, & ipsa in illis regat, & iudicet, tribuátque eisdem intellectum, ne circumueniantur à proximo, quod præsulibus persæpe contingit, potissime iis, qui syncero gradiuntur mentis affectu. Porro qui simpliciter incedit, & nulli fraudem meditatur inferre, hic circumueniri potest, circumuenire autem minime. Nescit enim fingere, ignorat mentiri, non audet veritatem tegere, neque falsitatem argumentis fallacibus defensare. Hinc est quòd fugit lites, obhorret iurgia, trahi ad iudicium metuit, potiúsque sibi inferri vim patitur, quàm ipse cuiquam irrogare vindictam, dominici memor sermonis, qui ait: Qui vult à te auferre tunicam, da ei & pallium: & qui te angariauerit mille passus, vade cum illo alia duo. Non autem sic cupidus, non sic fraudulentus ex corde duplex. Verbis siquidem fallacibus, fucatísque sermonibus cupidus, in negocio fratrem suum circumuenire conatur, immemor vtique, quod est humanitatis, quod honestatis, quod naturæ, quod legis, quod gratiæ. Alienum quippe se esse à caritate verbis pariter & operibus protestatur. Quomodo (quæso) esse valet in caritate, qui se legi caritatis opponit, quæ mandat, vt quisque proximum suum, sicut seipsum diligere debeat? Quomodo esse in caritate dicendus est, qui proximo suo satagit inferre malum, ipsiúsque dolose auferre substantiam, quum lex caritatis præcipiat, vt qui videt proximum suum indigentem, pietatis nequaquam viscera claudat, sed illi de propria facultate subueniat? Cupidus verò nedum sua non tribuit, sed intentat surripere aliena, tanquam non sit Deus, qui quærat & iudicet. Desiderat siquidem auarus de ære alieno, proximorúmque sudoribus suum implere marsupium, & sitim propriæ cupiditatis extinguere, ignorans ipse cæcus & miser, quòd cum aggregatione diuitiarum affectus etiam augeatur habendi. Non enim ex cumulatione pecuniarum, sed ex dispersione & erogatione auaritiæ sanatur ægritudo. O quàm detestabile malum Deo odibile, ac hominibus intolerabile terrenarum facultatum immoderata cupido. Spoliat quippe impotentem, egeno non miseretur, esurientem fame perire sinit, inopem & sine tecto errare patitur, non parcit viduæ, pupillo non subuenit, languido necessaria non ministrat, oppresso opem non impendit, compedito humanitatis beneficium non ostendit, & semimortuo non compatitur proximo. Quid plura? Supplantat simplicem, iustitiam deprauat, subuertit iudicium, iudicantísque animum circumuenire molitur. De viro autem fraudulẽto quid memorem? Sermonibus namque illius non facile præsul credat, dum iudicat. Consueuit vtique aures iudicantis blandis mulcere adulationis eloquiis, pietatis inserere verba, compassionem ostentare in gestis, quum intus sit plenus nequitia, simulatione & dolo. Obseruat quasi leo in spelunca sua, si quomodo iudicem capiat in sermone, & si illum callida locutione decipere possit. Quærit præsulis intellectum captiuare rationibus fictis, iniquitatis effectus ipse captiuus. Denique dum vult tenere, tenetur, & dum fraudem meditatur inferre, ipse decipitur ab eo vtique, qui deceptionis suæ calliditate priorum parentum nostrorum abstulit gloriam, illósque expoliauit candore innocentiæ, puritatis bono, dominio creaturarum, habitatione paradisi, angelorum consortio, felicitate cœlesti. Propter quod effecti sunt inimici Dei, sibiipsis contrarij, coloni mundi, agrorum cultores, super terram profugi, delictorum obnoxij, corporis serui, iumentorum similes, velint nolintque mortales. Tales profecto fructus, talísque merces est subsecuta fraudis inuentoris ac seminatoris [illegible] fraude. Hoc siquidem letale virus, ex quo humanum omne deordinatum est genus, antiquus coluber quotidie in cordibus iniquorum infundere non desinit, vt quod minime per se valet, hoc per membra sibi subiecta perficiat. Nam quemadmodum sancti & iusti membra sunt Christi: ita scelerati & infideles sunt instrumẽta diaboli. Hinc prudenter admonentur pastores ecclesiæ & in regimine constituti, vt fraudulentorum obseruent diligentissimè venenata colloquia, quæ vt cancer serpunt, & veritati semper obsistunt. Porro cum difficultate talibus credenda est veritas, nisi sit in propatulo, & ipsa sibiipsi cóspicuum testimonium reddat. Tunc quippe non fraudulento veritatem loquenti; sed ipsi veritati credulitas adhibetur, cui tunc resistere, & quam voluntarie oppugnare, nihil est aliud, quam contra spiritum veritatis blasphemiæ verba proferre, quod vtique dictum ipsa in carne differente veritate, nec in hoc [illegible] culo, neque remittitur in futuro. Quamobrem fraudulentus consideret & malignus, in quale profundum descenderit criminum, & pertimescat, atque [illegible] se reuersus reatum suum cognoscat, suspiret, ploret, & ab errore suo resipiscat, antequam illi misericordiæ occidat sol. Nullum quippe est tam graue peccatum, quod non humilitate, lacrymis, & vera compunctione tergatur, dicente domino per prophetam: Quotiescunque peccator ingemuerit (vtique ex corde) non recordabor amplius iniquitatum suarum. Fleuit Dauid peccatum homicidij & adulterij [illegible] Peccaui Domino: & mox audiuit: Ablatum est peccatum tuum à te. Plorauit Ezechias fletu [illegible] quod perpetrauerat facinus, & meruit indulgentiam [illegible] insuper prorogatus est illi numerus dierum [illegible] & de manu regis Assyriorum est mirabiliter [illegible] tus. Benignus est enim spiritus veritatis & sapientiæ [illegible] qui pœnitentibus libenter ignoscit, & maliloquum sibíque detrahentem eruit à perditione, si tamen compunctus animo conuertat maledictionem in benedictionem, impugnationem in confessionem, in planctum duritiam, elationem in humilitatem, malíque propositum in adoptionem virtutum. Recogitet ergo præsul ex his quæ dicta sunt, dum in tribunali residet iudicantis, quàm peruigilem, quam[illegible] prudentem seipsum esse oporteat, ne à fraudulentis circunueniatur & corde duplicibus, qui veritatem in mendacium commutare moliuntur, & non quod iustum est, sed prorsus quod volunt persuadere [illegible] cibus verborum importunitate conantur, quod [illegible] nime licet fidelibus Deúmque timentibus. Cæterum quamuis cunctis iudicibus ministrare iustitiam [illegible] scentibus incumbat necessitas, peramplius tamen animarum dixerim imminere pastoribus. Ipsis [illegible] tanquam cæteris perfectioribus congruit per regiam iustitiæ incedere viam, nec à dextris, neque à sinistris mentis gressus ex eadem vllatenus declinare. De[illegible] præterea illos legalium institutionum scientia [illegible] sanctorum patrum eruditionibus esse imbutos [illegible]

e iuxta earum formam ſuas dictare ſententias. ſurdiſsimum ſiquidem eſſe videtur, vt quis ſpreto tius æquitatis magiſterio, velit ex arbitrio ſuo ac nſu proprio nouas condere leges, ritus peregrinos ducere, ac ſi antiquorum patrum ſit ipſe magiſter, que illa corrigere, quæ ſancto dictante ſpiritu tanta um maturitate ſunt ſcripta. Nam quæcunque à prophetis, vel ſanctis doctoribus, viríſque catholicis ſunt in libris memoriæ commendata, vtique ad communem fidelium, minúſque peritorum eruditionem ſunt ſcripta: quatenus in dubiis habeant quibus credant, in obſcuris per quos inſtruantur, in aduerſis cui innitantur, & in cognitis per quæ magis magíſque roborentur. Maximum quippe robur mentis exhibetur prælato, cum id quod agit, aut profert ſanctarum comprobatur autoritatibus ſcripturarum. Tunc quidem incedit ſecure, operatur intrepide, loquitur confidenter. Non quærit angulos, excuſationes non meditatur, teſtimonio non indiget alieno, contentus proprio. Gloria noſtra (inquit Apoſtolus) teſtimonium eſt conſcientiæ noſtræ. Hinc recte colligitur, optimum & laudibilis vitæ eſſe indicium, conſcientiæ quieta poſſeſsio, quam ſi ab eccleſiaſtico paſtore abſtuleris, nihil eius miniſterio grauius, nihil laborioſius, nílque damnabilius reperitur. Nam ſi quieſcit vrgetur, ſi comedit corroditur, ſi graditur cruciatur. Et hoc fit, ſi aliqua ſpes ſalutis in eo ſubſiſtit. Verum ſi gratiæ priuatus eſt vita, horum nil patitur, quin potius ſibiipſi applaudit de Dei bonitate, plus iuſto confidit præmia æterna, ſi tamen ea eſſe credit, abſque vlla ambiguitate habiturum ſe ſperat, quanquam non ſpes, ſed magis iſta ſit dicenda præſumptio, quoniam a diffinientibus ſpes dicitur eſſe certa expectatio futuræ felicitatis proueniens ex gratia Dei, & ex multitudine meritorum, quæ ex bonorum operum aggregatione generatur. Gloria igitur iudicantis, & præſulis eſt conſcientiæ puritas, cordis munditia, rectitudo mentis, vitæ innocentia, ſpes beatitudinis ſempiternæ, quæ proculdubio ex ſapientiæ contubernio, veritatíſque agnitione inchoantur, nutriuntur & creſcunt. Quamobrem paſtor animarum deuotione humili, votis ignitis, & aſsiduis precibus donum ſapientiæ imploret ab ipſa Dei ſapientia, atque ad iudicium diſcernendum intellectum & prudentiam, vt non fallatur à fraudulentis ac duplicibus, & pro veritate faueat falſitati, quod prorſus abſque ſui detrimento fieri nequit, tametſi voluntarie non ipſe delinquat. Debuerat quippe, quod non poterat proprio, alieno ſaltem inueſtigare conſilio, atque intelligentiam poſtulare à domino, qui humilium ſéque timentium ſupplicationes clementer exaudit. Curet præterea qui præeſt, conſcientiam in conſpectu Dei ab omni dolo & ſimulatione habere purgatam, corpúſque à carnalis illecebræ colluuione deterſum, vt diuinæ ſapientiæ inſeparabili dignus habeatur conſortio, quoniam ſacro teſtante eloquio, In maleuolam animam non introibit ſapientia, neque habitabit in corpore ſubdito peccatis. Igitur quum ipſa ſapientia candor ſit lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula, ſplendor diuinæ bonitatis, & imago maieſtatis illius, ſitque ſpecioſior ſole, & ſuper omnem ſtellarum decorem, lucíque comparata inueniatur prior: ſit etiam vapor virtutis Dei, & emanatio quædam claritatis omnipotentis Dei ſyncera, nihílque in eo coinquinatum, nihil inueniatur immundum, ſed totum lucidum quod non obumbratur, totum ſanctum quod non deprauatur, totum purum quod non corrumpitur, totum compoſitum, quod non deordinatur, totúmque laude ac veneratione digniſsimum quod non minoratur, congruum eſt, vt qui in præcordiis ſuis habitare illam deſiderat, ac claritatis illius illuſtrari ſplendoribus, ſpiritualique ipſius iucundiſsimo delectari contubernio, atque caſtiſsimis eius frui amplexibus, ſtudeat mundare conſcientiam ab omni fæce peccati, nec non à mentis ſuæ habitaculo per cenſuram virtutum amouere quod carnale eſt, quod fictum, quod cupidum, quod indiſciplinatum, quod altum: ſicque ornatus & mundus oret iugiter, illam deprecetur vt veniat, pro ardentiſsimóque affectu eius concupiſcat præſentiam, atque intenta cogitatione ipſius obſeruet aduentum, ne forte ſi vocata veniat, & non reperiat vacantem, vigilantem, expectantem, diligentem, indignata amplius non reuerſura pertranſeat. Denique ſi mox vt pulſauerit illi aperiatur, hilariter ingreditur, confabulatur, deliciatur, conglutinatur eo fortius, quo ardentius excipitur, eo dulcius quo humilius tenetur, eo iucundius quo familiarius amplexatur affectibus caritatis, deſideriorum votis, ſanctíſque amoris præludiis. Exultet itaque in ſpiritu, lætetur in domino, gratias immenſas agat omnipotenti Deo, qui tanto dignus effectus eſt hoſpite, tali conuiuio, támque caſtiſsimo ac venerando connubio. Poteſt quippe tunc merito cum vocis modulatione, atque cordis iubilatione cantare & dicere: Ecce quam quæſiui video, quam concupiui teneo, quam habere ſperaui aſtringo, illíque ſum coniuncta ſpiritu, quam toto corde, tota mente, omníque virtute dilexi. Sanè quiſquis proficiendo hucuſque peruenit, ſi in hoc ipſum frequenter redire ſtuduerit, poterit ipſa comitante, dirigente, poſsidente, protegente, & docente ſapientia rectum ex ore ſuo proferre iudicium, ſuimet nihilominus peruigili ſeruata de cætero cuſtodia.

Quàm callide diabolus perſecutus fuerit Chriſtum, & quotidie ipſius paſtores impugnet eccleſiæ.

Cap. XVI.

ANtiqui hoſtis & generis humani aduerſarij hoc habet longæua conſuetudo pugnandi, vt caput potius quàm membra, duces exercitus potius quàm militum turmas, & paſtores libentius quàm ouium greges oppugnare conetur. Intelligit namque ipſe homicida quòd languente capite membra quoque cætera hebetentur, corpúſque languendo deficiat. Percipit idem tortuoſus coluber, quòd bellatorum duce proſtrato, mox vniuerſa militum multitudo in fugam verſa paſsim cæſa diſsipatur, atque confunditur. Nouit, inquam, quod paſtore percuſſo ouium armenta exterrita per deuia quæque ſparguntur. Caput eccleſiæ honorabile quippe & ſummum, dúxque Chriſtianæ militiæ, atque rationabilium ouium præclariſsimus paſtor & pontifex, per cuius ſapientiam, dilectionem, & gratiam vniuerſale corpus militantis eccleſiæ protegitur, gubernatur, & regitur, eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus, Deus verus, Deique & hominum mediator. Hunc ſiquidem ſtrenuiſsimum ducem præceptorémq; fidelium dum adhuc in carne eſſet paſsibili, & cum hominibus conuerſa

uersaretur, quàm fortiter, quàm frequenter, quámque hic seditiosus & mendax impugnauerit importune nunc per seipsum, nunc per membra sibi subiecta sacrorum Euangeliorum narrat historia. Nequaquam ab ipsius infestatione quieuit, quoadusque illum in crucis patibulo crudeliter ignominiosèque vitam (ipso tamen volente) finire coegit. Cernebat vtique fraudulentus apostata hunc incomparabilis esse potentiæ in faciendis miraculis, irreprehensibilis conuersationis in moribus, admirabilis doctrinæ in prædicationibus, & in omnibus operibus sanctitatis laudabilis, ita vt suarum fragrantissimo odore virtutum post se innumerabilem vtriusque sexus traheret multitudinem, singularem perfectionis insuetæ instrueret vitam, nouámque Deo fideliter famulaturam aggregaret familiam. Quamobrem expauescens ne ipse esset per quem (prophetarum prænunciantibus oraculis) saluandus erat Israel, nationes gentium ad fidem veri Dei ducendæ Euangelium sanctum prædicandum, mundus à diaboli seruitute redimendus, expoliandus infernus, aperiendum cælum, ipsum omnium electorum ante mundi constitutionem in illo prædestinatorum gloriosa resurrectione replendum, tentauit illum, persecutus est, irrisit, flagellauit, crucifixit, occiditque, quatenus ipso interempto, cuncta pariter aboleret bona, quæ per ipsum, & ex ipso fieri pertimescebat. Nam præciso capite, membra vniuersa prorsus inutilia & abiecta redduntur. Fefellit autem eum ipsius dolosa opinio, atq; ad nihilum redacta est illius meditata nequitia. Vnde enim per capitis extinctionem corpori etiam voluit mortem infligere, inde per resurrectionem capitis membris & corpori maior est aucta virtus, maius decus, amplior gloria, superabundantior gratia, diuturnior vita, & beatitudo largita perennis. Resurgente siquidem capite resurrexit corpus in spiritu, in fine etiam resurrecturum in carne, ascensurum in cælum, & cum capite regnaturum in patria. Interim verò corpore viuente in spiritu, & spiritualiter adhærente capiti, corporaliter autem peregrinante à capite, & militante in seculo, sicut tunc non defuerunt, ita nunc minimè desunt corpori (credentium videlicet multitudini) quotidiana certamina. Quamobrem ad corroborandum spiritualium animos bellatorum, & ad protegendum in ouili sanctæ ecclesiæ dominicum gregem ouium rationabilium, inspirante ipso capite instituti sunt, super fidelium spiritualem exercitum præstantissimi duces, atque cœlestis disciplinę eruditissimi pastores, quorum vtique solerti ducatu, prudentíque magisterio aduersariorum reprimantur vires, repellatur audacia, fraudes detegantur, ac fidelium mentes eorum spirituali pabulo nutriantur & viuant. Porrò quàm continua sit hæc pugna, quàm fortis, quámque periculosa, quis enarrare sufficiat? Sentiuntur quidam aduersarij in corde, nequaquam verò videntur, quoniam inuisibiles, & spirituales sunt, dicente Apostolo: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. In hoc quippe spirituali certamine, & aduersus huiusmodi sæuissimos hostes non armis corporalibus, sed oratione, sed fide, sed virtutibus dimicandum est, atque cum sobrietate vigilandum, quemadmodum Petrus Apostolus hor-

Eph. 6

tatur dicens: Sobrij estote & vigilate, quia adue-
rius vester diabolus tanquam leo rugiens, circu-
rens quem deuoret, cui resistite fortes in fide.
stant itaque rugientibus inimicis, qui Christiana
ligionis insignia ferunt, vigilent (inquam) oues C
sti, peramplius verò duces atque pastores, quo
illis supra modum infestus est aduersarius. To
quidem viribus maligni spiritus euertere moli
animos eorum, qui in ecclesia præsunt regimini
bium, nunc palàm, interdum verò occulte, pro
portunum illis esse censuerint. Exterius vtique
dem occasiones obiiciunt delinquendi, honoris
licet, diuitiarum, deliciarum, cupiditatis & ca
Interius autem omnium suggestiones multifaria
tiorum aliquando voluptuosas, & patenter mal
plurimum verò dolosas, & sub specie boni atque
lore virtutum, eo fraudulentius, eóque subtilius, q
magis illos agnouerit ambulare in spiritu, exerce
virtutes, delectari in bono, pluribúsque prodes
Aduersus igitur huiusmodi tentationes mens præ
sit semper erecta, parata vtique ad resistendum, scuto
protecta fidei, atque spirituali præcincta mucrone
virtutum, quamuis callidus hostis contra propugna-
tores viriles, ac eruditos ad prælium frequenter
habere congressum. Sit quoque vigilans (seruat
dis sui indefessa custodia) vt scilicet non circu
niatur à Satana, neque à semetipso fallatur. S
hæc quis idoneus? Profecto qui sub spiritus sanc
gisterio est constitutus. Idem nanque spiritus e
replet & possidet, docet viriliter pugnare adue
se, cordis perscrutari latebras, carnis concupiscen
agnoscere, internos inordinatósque animi re
motus, vt sicut spiritui caro, ita spiritus obtemper
Deo. Hic enim quamuis illustretur sapientia & in
tellectu, quanquam omnem erga se sibi possibilem
adhibeat curam intelligendi quæ versentur in
quæve oriantur ex se, minimè tamen sufficit se a
num cognoscere, séque mundare. Quis auté
tenebris, & relegatus in carcerem potest de
iudicare? Quis, inquam, de immundo con
mine, & effectus immundus valeț immunda
re? Quum igitur ex fomite originalis peccati
quoque homine concupiscentiarum spinæ &
germinent vitiorum, necesse est, vt quisque q
sanctus, tametsi charismatibus spiritualibus
tus, & potissimum ecclesiasticus præsul, post
trorsus lucem spiritualem vt videat, salutarisque
punctionis humiliter flagitet aquam, vt quantu
cunque, etsi non totus mundus fiat. In sui quo
quisitione nullatenus deficiat, neque in cordis
datione tepescat. Quærat vtique in luce verita
sapientiæ diligentissime vulpeculas spirituales la
ter ingredientes ad cor, affectiones videlicet b
das, carnales, atque priuatas, quæ viriles etiam
sueuerunt eneruare animos, illecebrosos exa
motus, obnubilare intellectum, conscientiam
re, regiminis authoritatem deprimere, corr
audaciam tollere, famam præsidentium macu
scandaláque multipliciter pullulare. Decet p
pastores ecclesiæ omnes syncera affectione di
atque in hominibus eorum amare virtutes, ill
amplius, quos gratia commendat & vita. Nu
ipsis sit personarum acceptio, nulláque fœdi a
colluuio, egenũ & locupletem, ignobilem ęque

bilem paterna caritate suscipiant. Meminerint admonitionis apostoli Iacobi dicentis: Fratres mei nolite in personarum acceptione fidem habere domini nostri Iesu Christi gloriæ. Etenim si introierit in conuentum vestrum vir habens aureum annulum in veste candida, introierit & pauper in sordido habitu, & intendatis in eum qui indutus est veste præclara & dicatis, tu sede hic bene, pauperi autem dicatis, sta illic, aut sub scabello pedum meorum, nónne iudicatis apud vosmetipsos, & iudices facti estis cogitationum iniquarum? Porrò si legem perficitis regalem secundum scripturam, diliges proximum tuum sicut teipsum, bene facitis. Si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quasi transgressores. Recipiendi igitur sunt singuli hilariter, & dilectionis vinculis astringendi iuxta cuiusque qualitatem pariter & necessitatem. Non præponendus est diues pauperi, quia locuples, sed quia magis infirmus, & forte minus patiens: ita tamen vt nulla fiat pauperi iniuria, nullúmque eidem inferatur scandalum, quoniam væh homini, qui scandalizauerit vnum de pusillis pauperibus in Christum credentibus. Aequaliter itaque egeno & diuiti satisfaciat præsul, quia communis est pater, neminémque à se patiatur abire vacuum atque mœrentem. Denique sermonem veritatis caritate conditum gerat in ore: affectum verò fraternum absque vlla carnis infectione gestet in corde. Aliena prorsus ab illo omnis esse debet immoderata affectio, quæ facile à iustitiæ calle deuitare compellit. Mulcet quippe amantis animum, allicit, superatque: ita vt dilecto etiam, quod Deo minus est placitum, denegare non audeat. Sanè qui huiusmodi affectione seducitur, legem sibiipsi necessitatis indicit, inordinati amoris effectus prius ipse captiuus. Caret siquidem vero rationis iudicio, in eo amore suadente, atque vincente. Ducitur sæpissime, trahitur, catenatur, cæcatúrque conscientia intus accusante, atque clamante, quoties plus iusto conuersatur cum eo quem diligit, lætatur & dolet: si verò quod non decet importune qui diligitur ipse rogauerit, consentiendo recusat, simul conscientia dissentiente & lingua. Onerosum profecto intus certamen patitur, ratione affectionéque inter se acriter dimicante. Interdum vult & non vult, terminat & reuocat, placere appetit & displicere formidat, cadit pariter & resurgit. Nempe si rationi assensum præbet, affectionis stimulis intolerabiliter perurgetur. Si autem reiecta ratione affectio dominetur, futurum timet iudicium, gehennæque æterna supplicia. O graue iugum intemperantiæ, immoderatæque affectionis super filios Adam à die exitus è ventre matris eorum, vsque in diem introitus matris omnium, quam fortiter premit, quantósve in interitum perditionis emergit? Non autem sic sapientiæ iugum. Illud quippe intemperantiæ ponderosum est, sed sapientiæ leue. Illud asperum, hoc suaue. Illud damnabile, hoc sanctum. Illud illecebrosum & fœtidum, hoc iucundum & redolens. Illud mœrorem præstat, hoc gaudium. Illud postremo interitum, hoc verò vitam tribuit sempiternam. Et (proh dolor) abundantior est numerus eorum qui intemperantiæ, quàm qui sapientiæ iugo mentis colla submittunt. Nec mirum, quum ipsa sapientia attestetur spaciosam esse viam, quæ ducit ad perditionem, multósque ambulare per eam, necnon arctam esse viam, quæ ducit ad vitam, paucósque intrare per eam. Teste quippe experientia facilius quisque afficitur operibus carnis, quam spiritus, quoniam obiecta sensibus carnis visibilia & in propatulo sunt, quæ verò spiritus esse noscuntur inuisibilia & spiritualia, quæ per purificantem fidem mente percipiuntur. Quamobrem pastores animarum tanquam cæteris perfectiores, sapientiæque luce repleti, nedum impudici amoris opera, verumetiam inordinatæ affectionis motus de cordis sui debent resecare habitaculo, vt impollutum sit & sanctum, dignúmque ad suscipiendum in se Dei verbum, quoties in illud eidem reclinare libuerit. Sint quoque ad laudabiliter perficiendum ministerium sibi iniunctum expediti & liberi, vt videlicet cum authoritate valeant iniusta neganda negare, atque honesta postulata concedere, omni prorsus priuato amore semoto. Indignum profecto esse arbitror, vt regimini, potissimum ecclesiastico deditus, cordis sui libertatem tribuat alienis, quum nullus pro se, sed per seipsum coram Deo sit rationem ipse de credito sibi prælationis officio redditurus. In negociis quidem communibus & quotidianis naturali se regat prudentia, cunctáque disponat prout secundum Deum, & rectum bonæ æquitatis iudicium terminauerat esse faciendum. In rebus verò dubiis, & materiis arduis consilio vtatur alieno: ita tamen vt prius matura consideratione discutiat qualis sit ille, quem consulat. Non enim omnibus recte consulendi prærogatum est lumen. Sunt quippe multi, qui sibiipsis tamen sufficiunt, & sunt qui sibi prodesse valent & cæteris. Discernendum itaque est, cuius sit hærendum consilio, cuiúsve nullo modo parendum. Contemnenda siquidem sunt iniquorum hominum consilia, qui spretis mandatis cælestibus in foueam ingentium se præcipitant delictorum. Nam (perhibente domino) qui sibi nequam est, cui bonus esse poterit? *Eccl.14* Sed & malignus & scelestus quomodo sana valet aliis præbere, quum sibiipsi recte non consulat? In maleuolam (inquit Sapiens) animam non introibit sapientia, nec *Sap.1* habitabit in corpore subdito peccatis. Liquet profecto ex hoc, quòd sicut malus & scelerate viuens caret sapientia, similiter etiam priuatus est dono consilij: hoc eadem sapientia asserente, quæ ait: Ego sapientia *Prou.8* habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus. Quamobrem pastores ouium Christi neglecto adulantium consilio, qui tacita veritate votis postulantium se conformare nituntur, spretísque dolosis, ac nequiter viuentibus consulant timentes Deum, ad religiose degentes, scientes leges atque decreta maiorum, qui à mentis rectitudine, nec prece flectantur, nec precio, neque proprio pertinaciter inhæreant sensui, sed sint dociles, & prolatæ ab aliis humiliter acquiescant veritati, suásque cum modestia, animi tranquillitate & honestate verborum proponant sententias, abdicatis omnino à se concertationibus atque clamoribus: quæ procul dubio insipientium arma esse noscuntur. Porrò in conferendis beneficiis, officiisque impertiendis summopere vigilet, ne propria affectione fallatur. Discutiat semper cui regiminis exhibeat onus. Non potentis personã, non claram progeniem, non amicorum preces, non supplicantium adulationes attendat, sed literarum sufficientiam, honestatem vitæ, bonorum testimonium, conscientiæ rectitudinem, atque morum probitatem.

Ista profecto sunt, quæ reddunt virum ecclesiastica idoneum dignitate, non quidem ad plenum, sed quantum patitur humana fragilitas. Quis enim curæ deditus pastorali valet sine redargutione satisfacere debito, quum nullus sit qui pro seipso in toto sufficiat, *Esa.64* dicente Propheta: Iustitiæ nostræ tanquam pannus menstruatæ? Grande prorsus onus, negocium multarum vigiliarum, pauendúmque ministerium est regimen animarum, & heu penè reperiuntur innumeri, qui se ad hoc arbitrantur idonei. Quærunt quippe illud ô quot & quales opportune & importune, per propinquos, amicos, & notos, quod procul dubio nequaquam facerent, si quanti est periculi, veraciter intelligerent. Falluntur vtique qui hoc concupiscunt, aut sui elata opinione, vel vana honoris ambitione, seu immoderata diuitiarum cupiditate. Reiiciendi sunt tales, & tanquam indigni spernendi, quia cæci, fures, & prædones sunt. Cæci quidem, quoniam insufficientiam suam metiri nescientes id attentare præsumunt, quod sancti cælestibus charismatibus redimiti totis viribus recusarunt. Fures verò dum honores de re ecclesiastica appetunt, quos Dominus in euangelio prohibuit dicens: *Matt.23* Nolite vocari ab hominibus rabbi. Non enim licet Christianum honorem desiderare, quum scriptum sit: *1.Tim.1* Soli Deo honor & gloria. Quamobrem quicunque honoribus ac dignitatibus sublimari concupiscit, quod tantummodo Deo congruit, spiritualis censendus est fur. Prædones autem illos dixerim, qui ecclesiarum bona, quæ excepto honesto victu & aliis ecclesiæ seruientibus necessariis, debentur egenis, cumulare, vel attinentibus impertiri non desinunt. Debent itaque beneficia iuxta sanctorum patrum decreta conferri nolentibus, onúsque illorum & infirmitatem propriam humiliter agnoscentibus. Cæterum quoniam tepescente caritate fidelium, atque ab antiqua perfectione gradu ecclesiastico supra modum deficiente: adeo vt paucissimus sit illorum numerus, qui promoueri non appetant, soliciteque id quærant, longe autem rariores qui de se factis promotionibus renitantur: expedit eis qui præsunt regimini, iuris relaxare rigorem, illósque qui etiam præesse desiderant, præficere, quos intelligunt propriæ animæ non omnino postponere curam. Nam qui salutem negligit propriam, saluti aliorum quomodo poterit esse intentus? Iniquis igitur & incontinenter degentibus regiminis animarum nequaquam committendum est ministerium, quantæcunque pro eisdem interuenerint preces, quemadmodum nec lupis gregum cura mandanda. Lupi quidem corpora animalium, iniqui autem depascunt animas exemplis malis, consiliis pessimis, nefandis operibus, atque exhortationibus impudicis ad malum, quod vtique horrendum est dicere, & horribilius perpetrare. Omnium quippe horum criminum prælatus est particeps, qui scienter propria ductus affectione promouet indignum. Non autem sic quando falsis attestationibus fallitur, aut ostentationibus seducitur fictis. Totum siquidem tunc onus portabunt testificator & fictus, ipséque præsul (vt reor) immunis erit à pœna, si tamen pro informatione habenda, qua valuit, vsus est diligentia. Non enim omnibus debet omnia credere, quum mundi amatores Deum minime timentes, nec mentiri erubescant, nec simulare formident, nec blandiri desinant, neque vt vota sua siue iusta, siue in… sint, queant perficere, peccare verentur. Qui… cto quum pastoris mentem non possint arte m… vel prece, hanc nituntur superare muneribus, … sacro testante eloquio, iudicum corda cæcare … sueuerunt. Aduersus itaque huiusmodi machinam… ta malorum constans & armatus sit præsul, ne ip… euertatur affectio, atque cupiditate deuictus in… consentiat, quod conscientia nequaquam sibi … proclamat. Nullam quippe excusationem in hoc … stratus poterit habere certamine, quum contra i… conscientia testimonium reddat, atque cupi… Grande prorsus & penè inexpiabile est hoc facin… quando videlicet rationales Christi oues auarus p… stor vænales facit, illásque sub iniqui mercenarij tra… dit regimine, qui pro mammona iniquitatis merce… conducit animas, quæ nullo valent comparari precio, nullóque æstimari thesauro. Quæ (oro) spes alicuius spiritualis potest haberi profectus, quando res tanti valoris, quæ non nisi sacratissimo immaculati agni valuit cruore redimi, pro vilissimo auri vel argenti exponitur nummo? Quid inquam acturi, quídve Domino Iesu summo pontifici, optimoque pastori responsuri sunt ecclesiarum præ… quando proprias in medio ouium dissipatarum … Dominus quæsiturus est oues? Longe siquidem … erunt adulatores loquentes falsa, atque famil… propinqui & noti inania pollicentes. Non v… astare tunc poterunt, qui armis protegant, qui … ficatione defendant, qui attollant laudibus, qui g… tiam quærant, & qui in tantæ necessitatis hora … ueniant. Nihil profecto proderunt opes acquisit… honores habiti, præteritæ voluptates, apparatus su… perflui, numerositas seruulorum, vulgaris rumor, clara progenies, decora familia, vestimentorum cultus, vasa argentea, & deaurata supellex. Solus … que prælatus egressus de corpore ante tribunal C… sti procedet redditurus rationem, si eccl… beneficia ministris idoneis contulit, si ad … dines clericos iuxta sanctorum patrum decr… mouit, si curæ animarum exhortando, argue… monendo, corripiendo solicitus fuit, si iustiti… personarum acceptione litem habentibus m… uit, si facultates ecclesiæ pauperibus fideliter … gauit, si afflictis, oppressis, laborantibus, … captiuis, viduis, orphanis, & peregrinis secun… possibilitatem suam opem dedit, si exemplum … viuendi de se præbuit, si continenter, si parce, tem… peranter, si humiliter, si modeste vixit, si corp… infirmitates, diaboli tentamenta, à proximis per… cutiones, detractiones, damna, & irrogata conu… æquanimiter tolerauit. De singulis quibusque op… ribus, de prolatis sermonibus, de cogitationibus … nis, obscœnis, & pessimis, de obliquis intention… & nefariis, de inordinatis, illecebrosis, volupt… sisque affectionibus eidem interrogatio fiet. N… prorsus totius vitæ eius decursus transibit indis… sum, atque inultum. In hoc itaque tam treme… examine nihil sic præsulem exhibebit securum, quemadmodum præcedentia merita virtutum actibus comprobata.

Quòd exemplo ducis exercitus visibilis incumbit spiritualibus pastoribus, Dei populum spirituali gubernare in prælio.

Cap. XVII.

VSus quidem docet, vt quoties contingat duos simul dimicare exercitus, miles pro se sit quisque solicitus, qualiter videlicet illæsus hostes possit euadere, illos etiam inuadere, deprædari, atque subigere. Singuli propria tractant negocia, & pro sua laborant salute. At verò totius dux exercitus præter suam, gerit omnium curam. Prouidet nanque quibus ipse exercitus alatur cibis, quibúsve vtatur equorum stramentis. Secum tacitus cogitat de vniuersorum indemnitate, quomodo scilicet valeat aduersarios decipere, aduersus illos insidias ponere, dissimulare fugam, ac superare incautos. Cæteris quippe ludentibus, prandentibus, vagantibus, dormientibúsque ipse clàm inimicorum perlustrat castra, si forte eos improuisos reperiat, inuadat, trucidet, & disperdat. Omnis profectò industria pro tuitione exercitus tam in instituendis excubiis, in mittendis exploratoribus, quàm in mutandis custodibus ex ipsius animi sagacitate dependet. Ad illius quoque imperium mouentur castra, acies diriguntur, certamen geritur. Ipse nempe in hora conflictus hortatur trepidos, vrget pigros, robustos accendit, retrogradiêtes impellit, deordinatos ordinat, & cum pugnantibus desiderio, & adhortationibus pariter & ipse concertat. Quod autem de visibili est dictum exercitu, hoc de spirituali & inuisibili censendum esse non ambigo. Porrò istum spiritualem exercitum congregationem dixerim omnium esse fidelium, qui in ecclesia tanquam in campo sub diuersis gradibus, distinctis videlicet agminibus sunt ordinati ad bellum aduersus aereas potestates: quæ profectò mille modis, occultísque machinationibus, fraudibus innumerabilibus, & implacabili crudelitate die noctúque Dei castra oppugnare non desinunt. Ad quorum siquidem defensionem, instructionem, & regimen instituti sunt spirituales duces, animarum videlicet pastores, atque rectores, quatenus ipsorum salubri prouisione, exercitatione laudabili, admonitione sancta, cælestique sapientia plebs tota credentium, quæ per se minus est valida ad pugnandum animetur indeficienter, iugiter erudiatur, protegatur orationibus, atque ad certaminis perseuerantiam consiliis salutaribus roboretur. Istis prorsus incumbit cunctarum gubernatio ecclesiarum, omniúmque tradita est cura fidelium: quibus quemadmodum ascribitur ad meritum vniuersorum corona vincentium, ita eregione pereuntium de ipsorum manibus requiretur sanguis: si tamê erga eorum salutem reperti fuerint desides, atque vitę monita eisdem insinuare neglexerint, Propheta attestante qui ait: Si non annunciaueris impio iniquitatem suam, ipse in peccato suo morietur: sanguinem autem eius de manu tua requiram. Ex his igitur quæ dicta sunt claret perspicue, quanta sufficientia, quantum in regimine animarum debeat esse solicitudo pastorum. Expedit quidem illis, vt habeant cognitionem inimicorum, subditorum, & sui. Inimicorum quippe, vt sciant cum quibus eos certare oporteat, quam sint spiritus inuisibiles, intellectuales, callidissimi, assueti ad bellum, pleni omni iniquitate atque fallacia: qui profectò vincuntur, non corporis fortitudine, non humana prudentia, non virtute armorum, non armatorum multitudine, non imperandi dominio, sed gratia Dei, orationis instantia, humilitate cordis, lacrymarum effusione, deuotione mentis, fidei constantia, pietate animi, & ignito caritatis affectu. Horum planè spiritualium hostium quicunque ignorat astutias, non valet de ipsis reportare trophæum. Quis, oro, potest inimicum superare, quem non videt, nescítque qua arte decertet? Ipsi quidem maligni spiritus non corporis aspiciuntur obtutu, sed mentis: impugnántque nos non visibilibus armis, sed minis, sed importunitate, sed promissione, sed fraude. Ista quippe si ignorent qui præsunt, quomodo subditos de ipsorum poterunt præmonere versutiis, atque tentationibus liberare? Tanquam speculatores sunt in alto constituti prælati, vt debeant vigilare, circunquaque prospicere, motus, deceptiones, insultúsque aduersariorum cognoscere, illósque arcere clamoribus, propulsare gemitibus, orationibus debellare, & subditis eorum machinationes in imo positis reserare: quatenus & ipsi intellectâ eorum fallacia, nunc fuga, nunc valeant reluctatione eorundem infestationes euadere. Cæterum si ipsi qui cæteris lumen insinuare debuerant, mente sint cæci, nec vociferari sciant, irruent procul dubio hostes, & facient maximam animarum depopulationem ad speculatorum vtique spiritualem perniciem. Quamobrem expedit illis, vt super Dei plebem tota mentis intentione peruigilent, ne de ipsis dictum videatur, quod Dominus per Prophetam de speculatoribus conqueritur dicês: Speculatores populi mei omnes cæci, vniuersi canes *Esa. 56*
muti non valentes latrare, videntes vana, & dormientes, & amantes somnia, & canes impudentissimi nescierunt saturitatem. Ipsi pastores ignorauerût intelligentiam, omnes in viam suam declinauerunt, vnusquisque ad auaritiam à summo vsque ad nouissimum. Superintendant igitur tam aduersus malignorum spirituum insidias, vt ipsas dissipare, ac aliis detegere queant, quàm etiam vt proprias agnoscant oues: quatenus sciant cuique oportunum præbere consilium, congruum impertiri officium, necessariúmque præstare solatium: quod quidem optime facere valebunt, si spiritualis disciplinæ sint imbuti magisterio, sint quoque viri virtutum, nouerintque ex suarum examinatione cogitationum iudicare de aliis. Nam (teste Apostolo) spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse *1. Cor. 2*
à nemine iudicatur. Iudicat profectò rectè, si sanctè viuit, si ambulat in spiritu, si virtutes tenet habitu, & exercet actu. Nam sine virtutum experientia non valet præsul æstimare virtutes, neque in regimine esse perfectus. Est enim virtus corona pontificum, lucerna pastorum, perfectionis speculum, magisterium religionis, terror dæmonum, interitus vitiorum, ornamentum hominis, pedisequa gratiæ, spiritualis thesaurus, & bonum animarum rectoribus pernecessarium. Tolle hanc ab homine, & iumentis nequaquam erit dissimilis. Ducetur siquidem affectibus carnis, mentis ratione semota. Virtus quippe, quamuis commune sortiatur vocabulum, tot nihilominus habet vocabula, quot sunt virtutes. Ex quibus quædam infunduntur à Deo, & ad Deum dirigunt: quædam verò acquiruntur vsu assiduo, & per exteriores discernuntur actus. Sed vt veræ sint, Deóque acceptæ, ac meritoriæ prorsus vitæ beatæ, necessaria quidem est infu-

ſio gratiæ & caritatis, qui omnium eſt vita virtutum. Alias non formatæ, ſed informes eſſe probantur. Quæ itaque infunduntur theologicæ, quæ autem acquiruntur, cardinales nuncupantur. His nempe omnibus decet præſules, atque animarum patres eſſe ornatos, prout ſeriatim interius elucebit. Oportet profecto, vt qui alios de his quæ ad fidem pertinent, inſtruere debent, ſicut eccleſiaſtici ſunt paſtores, etiam ſint ipſi in fide fundati. Alioquin omnis eorum doctrina, omniſque ſtructura periclitabitur, & omnino corruet. Nam fides cæterarum virtutum fundamentum eſt, ſuper quod eccleſia fundatur catholica Domino dicente ad Petrum, qui ipſum confeſſus fuerat
Matt. 16 eſſe Chriſtum Dei filium: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Super confeſſionem fidei quotquot ſalui fiunt, prius ædificantur. Accipit autem quotidie ædificium hoc augmentum ſpirituale, ſuppoſito videlicet ipſo ſummo lapide angulari Chriſto Ieſu, in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in Domino. Fundamentum igitur ſalutis in Chriſtianæ fidei confeſſione ſubſiſtit; cuius vtique oſtenſores, prædicatores, & propugnatores eſſe debent, qui præſident. Oſtenſores (inquam) in contemptu mundi, in deſpectione honorum, in erogatione diuitiarum, in maceratione carnis, in diſciplina virtutum. Prædicatores autem ignaros erudiendo de iis, quæ oportet credere, & ad ſalutem ſunt neceſſaria: terrendo etiam ſuperbos, futurum illis inſinuando iudicium, inextinguibilem flammam, vermem immortalem, interminabiléque inferni ſupplicium. Propugnatores verò rationibus confutando, incredulos æquanimiter perferendo aduerſa, atque ſpirituum immundorum viriliter tentaméta vincendo. Vniuerſa quippe hæc fides docet, quæ iuxta
Heb. 11 Apoſtoli ſententiam eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, & argumentum non apparentum. Sanè fides illum quem replet eleuat ab imis, ac viſibilibus, & collocat in excelſis, vbi ſunt bona inuiſibilia, ineffabilia, & ſempiterna, quæ promittit Deus credentibus in ſe, atque renunciantibus viſibilibus, corruptibilibus, temporalibus, terreníſque. Quum enim infundatur à Deo, & purificet corda credentiũ, dicente Apo-
Act. 15 ſtolo Petro, fides purificans corda eorum, non poteſt non inſinuare cœleſtia. Porro quum fides manifeſtet gloriam Dei, quam ipſe omnipotens, & miſericors Dominus præparauit fidelibus ſuis ſe diligentibus, conuincitur quiſque rationis capax omnia caduca & momentanea contemnere debere bona, quę profecto in comparatione æternorum ſunt tanquam lutum fœtidiſsimum, abominabiliſque materia. Eſt denique fides ſydus præclariſsimum in corpus electorum emiſſum de cœlis ad inſinuandam veritatem, quæ niſi mediante ipſius luce attingi nõ valet. Hinc eſt quòd eos, quibus infunditur in viros alteros mutare videtur, tribuens illis in corde lætitiam, ſcientiam in mente, exultationem in voce, diſciplinam in moribus, nouitatem in ſenſu, in creaturas quoque poteſtatem, atq; virtutem, quemadmodum Apoſtolus perhibet dicẽs:
Heb. 11 6 Sancti per fidem vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſsiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti ſunt in bello, caſtra verterunt exterorum, acceperunt mulieres de reſurrectione mortuos ſuos. Magna proſ-

ſus eſt fidei authoritas, quæ dæmonibus imperat, cœlum aperit, placat Deum, angelos aduocat, inclinat ſanctos, orationes exaudibiles facit, acquirit gratiam, meretur gloriam. Ex his colligitur, quàm multum paſtoribus ſpiritualibus ſit neceſſaria fides, quos oportet pro ſalute animarum crebris cœlum pulſare gemitibus, aſsiduis inſtare orationibus, ſe periculis exponere, pati pro iuſtitia minime formidare, mortem opus fuerit nullatenus recuſare, hilaríque animo æternis bonis temporalia commutare. Quamobrem qui animarum curam ſuſcipiunt, debent totaliter Deo committere, omnémque ſolicitudinem in ponere, qui credentibus in ſe corporis neceſſaria miniſtrat, ſpiritualia dona communicat, æterna promittit, angelicáque eos tuetur cuſtodia, dicente de viro iuſto Propheta: Quoniam angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis: In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Debent inſuper ſpei gaudio eſſe repleti, ſi tamen laudabilium operum ſint multiplitate fœcundi. Nam ſicut ex ſcelerum perpetratione in deſperationis mœſtitiam immergitur: ita ex virtutum exercitatione in ſpei quiſque exultatione prouehitur. An exultet in ſpiritu, cui accepto gratię pignore cœlis repromiſſa ſunt præmia? Spes (inquit Apoſtolus) confundit, quia caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. tus eſt enim, vt fragilitatem humanam ſuam robo præſentia. Roboratur (inquam) ad perferendum omnia mundi huius aduerſa, dum in lumine fidei agnoſcit ipſo reuelante ſpiritu paſsiones huius temporis non eſſe condignas ad futuram gloriam, quæ reuelabitur his, qui pro Chriſto contra vitia viriliter pugnant. Non enim valet imbecillitas humanæ conditionis ſine ſpe remunerationis aggredi ardua, ſeu a ra pati. Hinc eſt quòd Dominus noſter Ieſus Ch quum dixiſſet: Si quis vult venire poſt me, ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequ ne fidelium mentes tollendæ crucis, ſéque in aſperitate aut tædio frangerentur, ilico poſt d ductis ſecum ſuper excelſi verticem montis Pe Iacobo & Ioanne, ante illos transfiguratus appa factáque eſt facies eius ſicut ſol ſplendida, & ve ta ipſius candida tanquam nix, vt ſuæ claritatis gore manifeſtaret quanta in venturo ſeculo ſe ſeque tium animarum & corporum futura eſſet gloria, profecto figuraliter in candore veſtimentorum, & vultus irradiatione monſtrata eſt. Bonus Dominus qui ex ſua ineffabili clementia non aurum, non gemmas, non prædia, neque tranſituram gloriam iſtius perituræ vitæ, ſed ſemetipſum, quo proculdubio nihil melius, nihil iucundius, nihílque beatius eſt, imò quo nihil bonum, nihil iucũdum, nihílque poteſt beatum, ſibi ſeruientibus promittere dignatus eſt videlicet promiſsione futura & æterna mens iuſti erigitur, & exultatione repletur, & gaudio eo ampli quo dulcius deuotione nutritur, atque interius tuali viſitatione ad contemplandum cœleſtia fa liarius eleuatur. Nam æternorum guſtus ſuperna licitatis ſpem parit & auget. Non enim amatori ſeculi, neque delictorum oneribus prægrauatis immortalitatis delectatio prærogatur, ſed humil ſed Deum timentibus, ſed carnis voluptatibus ctantibus, diuináque mandata tota animi inten

perficientibus. Istis quippe tanquam carissimis filiis, ac fidelibus seruis, pro suorum quadam remuneratione laborum communicantur interna gaudia promissionum cœlestium, propter quas pace, consolatione, reficiuntur & spe: quæ profectò spes est (sicut à definientibus scribitur) certa expectatio futuræ felicitatis ex Dei gratia & meritis propriis proueniens. Quis, oro, absque spirituali solatio vel spe retributionis præsumit perseueranter aduersum semetipsum atque potestates aereas decertare? Nam quemadmodum sine cibo corpus debilitate languescit: ita etiam absque deuotionis gustu anima à perfectionis exercitatione torpescit. Hinc est quòd figuraliter populus Hebræorum egressus de Aegypto, & ad terram promissionis proficiscens cælesti alimento nutritur, ne lassatus inedia, vel labore itineris ad Aegypti concupiscentias corpore, vel animo remearet. Nouit siquidem piissimus pater noster & Dominus quàm laboriosè ad virtutum alta conscendimus, quámque facillime ad vitiorum profunda defluimus. Propterea donis suis frequenter nos visitare dignatur, vt vel saltem experientia eruditi intelligamus etiam in hac peregrinatione militantibus Christo spiritualia nō deesse solatia, ac per hoc non desistamus in boni operis studio perdurare. Nempe conuincit ex hoc diuina bonitas sectatores carnalium voluptatū, qui spretis internis delectationibus sibi gratis oblatis exteriores ad sui perniciem cum animi anxietate quæritare non cessant. Possent vtique iucundius delectari in Domino, quàm in seculo, atque abundantius spiritus, quàm carnis, si vellent frui deliciis. Nec mirum. In Domino quippe sunt quæcunque cor hominis delectare sufficiunt. *Psal.15* Nam delectationes (ait Propheta) in dextera tua vsque in finem. Non delectatio vna, sed delectationes in dextera (inquit) tua, vt intelligas omnes in illo esse delectationes, quæ nedum ad tempus pręsens, verumetiam satient vsque in finem. Inchoantur profectò hic & prælibantur ex parte: sed in æternitate perficiuntur, quando reuelata facie ipse Deus videbitur sicuti est, quod vnica sententia memoratus Propheta protulit, *Psal.36* dicens: Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Delectare igitur ô homo, non in seculo, non in vanitatibus falsis, non in voluptatibus lutosi corporis, sed in Domino, de ipso videlicet meditando, ipsum laudando, ipsi gratias agendo, ipsiúsque mandata tota mentis intentione seruando, quamdiu in carne viuis, quousque peregrinaris in corpore, & per fidem ambulas, vidésque per speculum in ænigmate. Delectare (inquam) in Domino, quia creator tuus est à quo plasmatus es, redemptor tuus per quem reformatus es, spes tua quam concupiscas, gaudium tuum in quo exultes, corona tua de qua glorieris, merces tua de qua diteris, finis tuus ad quem suspires, vita tua per quam viuas, lux tua per quam illumineris, via tua per quam gradiaris, pax tua in qua requiescas, & sapientia tua à qua erudiaris. Planè si sic in præsentiarum delectaris in Domino, vt præter illum non sit quod desideres, dabit tibi, & ipse in quo delecteris in regeneratione futura, in resurrectione mortuorum, in seculi renouatione, & in viuorum regione petitiones cordis tui. Nihil tunc tibi quod concupiscas, negabit, quando totaliter tibi tribuet se. Se quippe dando, séque tibi sicuti est manifestando donabit prorsus tibi omnia, quia in ipso sunt omnia. Quicquid desiderabis, quicquid postulabis, quicquid corde conceperis, & in illo erit, ipsúmque habendo consequeris, & consequendo beatus eris. Verum antequam ad hanc pertingas beatitudinem, quæ futura est, oportet vt irreflexibiliter curras in spe comitante fide atque ducente. Nisi ipsa tecum fuerit, téque ad cœlestia quò properas perduxerit, nunquam illuc attinges, sed veluti cæcus & demens prorsus per densissimas huius præsentis exilij spirituales errabis tenebras, atque in direptionem intellectualium incides bestiarum, de quibus Propheta ait: Posuisti tenebras, *Psal.103* & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluæ, catuli leonum rugientes, vt rapiant, & quærant escam sibi. Cæterum si ipsius fidei luce post has de quibus loquimur, tenebras illustreris in corde, proculdubio fiet tibi, quod memoratus Propheta adiecit, *Ibid.* dicens: Ortus est sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur. Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperam. Equidem à splendore huius cœlestis syderis vitiorum fugantur tenebræ, & spirituales aduersarij latebras suas petunt, propter quod ille qui paulo antè carebat lumine, & vinculis tentatoris tenebatur astrictus, ad opus Dei peragendum efficitur videns & liber: in qua profectò libertate quanto solicitius operatur, tanto amplius crescit in spe percipiendi præmia sempiterna, sibi famulantibus à Deo fideliter repromissa. Ex huius itaque promissionis ac spei gustu delectabiliter reficitur caritatis affectu: quæ videlicet caritas quamuis in hac peregrinatione sit fidei cooperatrix & spei, cæteris tamen deficientibus duabus ipsa sola tanquam maior & excellentior perseuerat in patria.

Quantum homo cæteras creaturas dignitate præcellat. Cap. XVIII.

VNiuersas creaturas visibiles hominem multiplici præcellere dignitate dubitet nemo. Cum enim Deus faceret omnia, solo ea creauit verbo, sicut scriptum est: *Gen.1* In principio creauit Deus cœlum & terram, dixítq; fiat lux, & facta est lux, fiat quoque firmamentum in medio aquarum. Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum. Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem ac noctem, sintque in signa & tempora, & dies & annos, vt luceant in firmamento. Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile super terram sub firmamento cœli. Producat terra animam viuētem in genere suo, iumenta reptilia, & bestias terræ secundum species suas. De homine autem quid? Faciamus (inquit) hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis terræ omníque reptili, quod mouetur in terra. Et creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam. Ad imaginem & similitudinē suam fecit illum. Et hoc secundum spiritum rationalem & interiorem hominem. De corporis autem creatione sic legitur: Formauit igitur dominus Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. Verum vt hominis prærogatiua ab homine nosceretur, cum Dominus fecisset Adam, velletque ei dare adiutorium, nec simile illi in vniuersis quæ Deus fecerat, creaturis inueniretur, non de alia materia, sed de ipso forma-

tum est. Immisso siquidē à Domino sopore in Adam, & eo dormiente ablata est vna de costis eius, & ex eadem formata est mulier similis decoris, paris excellentiæ, æqualísque dignitatis. Sanè in ipso creationis suæ exordio Christi & ecclesiæ initiata sunt sacramenta, per quæ quantum cæteras (vt dictum est) gratia, dignitate, & fine transcendat, luculenter apparet. Cuncta enim quæ facta sunt, quamuis bona, & valde bona ab ipso summo bono creata sint, nequaquam tamen vt agnoscant quid, & à quo, atque ad quem facta sunt, accipere meruerunt. Vt verò de aliis taceam, vniuersa quæ fulgent in cœlo, sicut sunt sol, luna, stellæ & firmamentum, acceperunt vtique splendorem, incorruptibilitatem, virtutem, perpetuitatem, & nihilominus quamuis ista sint præcipua, decora, atque sublimia, minus tamen sunt, quàm si intelligerent quid, ad quem, & à quo facta sunt. Porrò non valent gaudere de eo quod sunt, quia nequeunt intelligere à quo, & ad quem facta sunt. Facta namque sunt non propter se, vt videlicet delectentur in se de eo, quod sunt, & à quo sunt, sed ad laudem conditoris sui, & vt exerceant, erudiant, lætificent, accendántque eos, qui ipsas intuentur, non corporali oculo, sed intellectuali, quo vtique etiam inuisibilia agnoscuntur, quemad-
Roma.1 modum Apostolus testatur dicens: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus, atque diuinitas. Nempe si inuisibilia & cœlestia per visibilium & terrenarum intelligentiam cognoscuntur, multo magis ipsa perspiciuntur visibilia. Facta igitur dicimus esse visibilia & sensibilia propter hominem, ad laudem tamen & gloriam illius, qui fecit hominem. Non propter hominem (inquam) tanquam finem, scilicet vt homo earum sit finis, aut illis vtatur pro fine, sed vt hominem perducant ad finem, ministrent homini, illúmque exerceant. Ministrent quidem necessitati corporis, sine quibus non potest in hac peregrinatione viuere. Exerceant verò intellectum pariter & affectum, quandiu per fidem ambulat ipse homo, & videt per speculum. Equidem ad sustentationem corporeæ infirmitatis, quæ oriuntur de terra, & procreantur de arboribus, vel viuunt super terram, seu vegetantur in aquis, à Deo sunt præstita, sicut scriptum est:
Gen.9 Omnes pisces maris (inquit Dominus ad Noe) manui vestræ traditi sunt, & omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia, excepto quòd carnem cum sanguine non comedetis. Claret profecto euidentissimè, quoniam corpore hominis deficiente mortali, desinet pariter & visibilium creaturarum vsus, atque ministerium. Quod vtique fiet, quando corruptibile hoc corpus induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, cum mors absorpta fuerit in victoria lætúsque homo ipse cantabit: Vbi est mors victoria tua? vbi est stimulus tuus? Nempe cum vtroque homine beatus effectus angelorum cœtibus admiscebitur, tunc quantæ homo idem sit dignitatis, quantúmve gratia, sublimitate, & gloria cæteras præcellat visibiles creaturas, luculenter apparebit. Ad hanc quippe gloriam futuram, & in cœlis promissam non peruenitur, nisi per meritum redemptionis factæ per Christum, cooperante virtute caritatis, quæ virtutes informat & dirigit vniuersa. Vtrumque prorsus est necessarium ad salutem, vt videlicet quisque

saluandus redimatur gratificetúrq;. Redimitur siquidem per sanguinem immaculati agni Christi Iesu domini nostri, à seruitute diaboli, qua peccatorum vinculis captiuus tenetur, ipso Domino dicente: Qui facit peccatum, seruus est peccati, à qua prorsus seruitute nō valet, nisi per eum, qui solus est liber, absolui. Illum videlicet qui per Prophetam ait: Factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber. Liber quidem à delicto, liber à corruptione, liber à debito. Hinc namque liber captiuos redemit à seruitute diaboli, peccati & mortis, & spirituali restituit libertati, facta tamen prius debiti, quo tenebātur astricti, satisfactione condigna. Quæ vtique quamuis in se efficacissima & spontanea fuerit, suum tamen nequaquam nisi in iis quos infusa gratos efficit caritas, sortitur effectum. Sola igitur caritas est, quæ gratum reddit hominem Deo, de qua Apostolus dicit: Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Denique ad hanc acquirendam non suppetit naturale ingenium, non humana industria, neque acquisita scientia. Potest homo se ad illam suscipiendam disponere, valet pro eadem Deum iugiter orare, illam tamen minime potens est propriis impetrare meritis: infunditur, gratis datur, à Deo donatur, ideò gratia vocatur. Nempe non est volentis neque currentis, sed miserentis Dei illam tribuere. Infundit namque eam Deus quibus vult, non per speciem aliquam, quia non est corpus, nec per vocem, quia non est sonus, sed inuisibiliter, spiritualiter, repente & voluntarie. Hanc quippe non videt oculus, auris non percipit, non odoratur olfactus, neque attrectat manus. Gustus solummodo eam sentit, non palatum oris, sed affectio cordis. Est profectò quidam spiritualis sapor, & quædam dulcedo maxima, quæ omnes animę virtutes reficit, confortat & promouet. Infunditur (inquam) placido motu, complétque affectum recipientis delectatione, exultatione, & [illegible]lo, adeò vt præ dulcedine illius fastidio sit quicquid prius placebat in seculo, & de temporalibus prosperitatibus arridebit. Nec mirum, nam quemadmodum diuinæ bonitatis est gratuitum donum, ita diuini amoris mellifluum præstat gustum, quo nil experitur dulcius, nil amplexatur carius, nílque familiarius possidetur. Reciprocus planus est amor iste, & præ cæteris amantem coniungit amato. Nam mutuus creaturarum ad creaturas affectus copulat se pariter diligentes corpore, conuersatione, moribus, & dilectione [illegible] vicissim exhibita. Caritas verò conglutinat voluntates, spiritus & affectus. Testimonium audi scripturarum: Deus (inquit Ioannes) caritas est, & qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo. Non enim manet (inquit) cum Deo, quod agit creaturarum amor, sed in Deo spiritualiter amabilitérque, atque efficit vnum, sicut Dominus ad patrem ait: Tu in me & ego in illis, vt simus consummati in vnum. Hinc caritatis quanta sit sublimitas, quantáque efficacia percipitur, cum Deum in homine, & hominem in Deo esse facit vinculo castissimi piíque amoris. Parum dixi cum hominem in Deo manere caritate mediante perhibui, quoniam ipsum hominem etiam Deum facit, sacro hoc asseuerantę eloquio: Ego (inquit propheta) dixi dij estis, & filij excelsi omnes. In quanto dignitatis prouehantur culmine, qui caritatis insigniti sunt munere, quis non miretur, quan[illegible]

dij & filij excelsi nominantur, non quidem essentialiter, quia vnus tantum est Deus, ex quo omnia, sed nuncupatiue & per participationem? Nuncupantur enim filij dicente Domino, Cum oratis dicite: Pater noster qui es in cœlis. Participant autem diuinitate, & fiunt dij, quando (sicut ait Apostolus) qui adhæret Deo, vnus spiritus fit. Vnus quippe spiritus factus cum Deo, in quo habitat Deus, ô quàm excelsus & quàm potens est? Apostolum audi: Omnia (inquit) possum in eo, qui me confortat. Valet profecto ille in quo est caritas, sine qua non est Deus, ignem, ferrum, vincula, carceres, feras superare, & mortem. Vnde (quæso) sanctis martyribus tanta virtus, tantáque constantia? Nunquid ex se? Prorsus minime. Inhabitantem sibi habebant Deum, profusa erat in eorum præcordiis caritas, diuinóque erant amore succensi, propterea tam dira, tam diuturna, támque intolerabilia humanæ fragilitati potuerunt perferre supplicia. Defecissent procul dubio in passionis agone, si absque Dei amore certassent, maxima siquidem est caritatis vis, quæ in martyribus dimicando naturam vincit. Fortis (inquit Sapiens) vt mors dilectio, dura vt infernus æmulatio, Lampades eius lampades ignis, atque flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem, nec flumina obruent illam. Fortis quippe vt mors esse caritas dicitur, quia quem perfecte absorbuerit, facit vitam diligendo perpetuam corporalem mortẽ nullatenus formidare. Ignis atque flammarum illius lampades fore perhibentur esse, quia ignitas, quibus infunditur, efficit mentes, in quo vtique salutari igne decoctæ, sonoræ fiunt, & solidæ, adeò vt nullius tribulationis impetu, nulliúsve persequenti impulsione frangantur, vt si impingant homines hominem flamma caritatis adustum blasphemiis, irrisionibus, persecutionibus, terroribus, minis, damnis & morte illius mentis habitaculum super petram caritatis fundatum nequaquam euertere, neque à Dei amore diuellere queant. Audi strenuissimum bellatorem virgis cæsum, lapidibus percussum, naufragium passum, maris profundo immersum, attenuatum fame, frigore afflictum, nuditate dehonestatum, persecutionibus attritum, sed vehementissimo caritatis ardore accensum, quid dicat: Quis nos (inquit) separabit à caritate Christi? Tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Certus sum, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque fortitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. O caritas sancta, quanta sunt præconia tua, quàm præclara tua sunt testimonia, quanta laus, quanta gloria, quantæ diuitiæ, quanta dulcedo, quanta virtus, quantáque est potestas in te. Te quippe interpellante, te suadente, te impellente Deus pater filium suum vnigenitum, coæternum, coæqualem, sibique consubstantialem misit in mundum, vt rationalem naturam, quæ inobediendo perierat, per assumptam mortalis carnis substantiam repararet, sicut scriptura sacra fatetur dicens: Propter nimiam caritatem suam, qua dilexit nos Deus, misit filium suum in similitudinem carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum in carne sua. Ipse quoque dominus Iesus de te plenus, crucis non renuit subire patibulum, vt eos quos vinculis tuis in se retinebat astrictos, redimeret à seruitute peccati, suóque sacratissimo cruore mundaret, Ioanne hoc perhibente, qui ait: Gratia vobis & pax à Deo patre, & à Domino Iesu Christo, qui est testis fidelis, & primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. *Apoc.1* Porro qui te habet in se, æquo animo aduersa patitur propter te, nihil asperum arbitratur confortatus à te, nihílque amat extra te, sed omnes diligit in te, & per te proximum diligit sicut se, séque amat in te. Te gerit in corde, te amplexatur in se, per te erigitur supra se, per te requiescit in te, se exercet propter te, foris occupatur per te, & intus reficitur à te. Te syncera affectione tenentem in se comitaris ô beata caritas, tuas cum ipso existimans esse delitias, æque delectaris de illo, sicut ille de te, imò longè tu dulcius multóque familiarius, quàm ipse, quia tu profusius, tu iucundius, tu sanctius, tu fortius diligis. Nam amor tuus quo diligis, absque vlla est macula, & nihil habet priuatum in se. Nunquam enim deseris quem diligis, nisi ipse prior derelinquat te, quin potius te despicientem, téque fugientem, ô quàm frequenter sermonibus piis, blandísque insequeris exhortationibus, ac promissionibus magnis conaris illum reuocare ad te, tanquam si illo egeres, posséque eo mediante proficere? Hoc autem ex naturali tua agis clementia, qua omnes homines in latissimo gremio tuo collocare desideras, non quidem propter te, quæ vniuersis affluis bonis, sed propter illos quos trahere vis ad te, vt ipsos de te beatos facias in te. Tu enim (quantum in te est) cunctis benefacere, téque communicare non desinis, dummodo se non subtrahant à te, quæ consueuisti de inimicis amicos, de captiuis liberos, de seruis filios, de peccatoribus facere iustos. Nulla prorsus mortalium lingua, tuas sufficit explicare laudes, ô sancta & diuina caritas, tu namque es corona regni, tu gloria supernorum, tu mundi reconciliatrix, tu peccatorum venia, tu via vitæ, tu cœli ianua, tu nuptialis vestis, sine qua nemo thalamum cœlestem ingreditur. Tu merita exquiris, tu metiris opera, tu largiris præmia. Nempe quicunque Deo placuerunt, quicunque laudabiliter vixerunt, te agente, téque cooperante id valuerunt. Et vt paucis de te multa complectar, tu in cœlo regnas, tu dominaris in terra, tu in electorum cordibus principatum tenes. Cum igitur vniuersis Deo famulari cupientibus prorsus necessaria ipsa caritas fore comprobetur, peramplius tamen ecclesiasticorum virorum, quibus animarum iniuncta est cura, debet inesse præcordiis. Horum siquidem officium in Dei ac proximi dilectione præcipue fundatum est. In ministerio namque proximi, caritas Dei ostenditur, atque in eadem Dei caritate, proximi quanta sit dilectio exhibetur. Vtraque enim affectio, Dei videlicet & proximi sibi cohæret, & de vno eodémque caritatis manat fonte, adeo vt nec Deus sine proximo, neque proximus sine Deo recte diligi queat. Duo quippe præcepta sunt dilectio Dei & proximi, in quibus tota lex pendet, & prophetæ, & tamen ipsa duo pene vnum sunt, dicente Domino: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omni virtute tua. *Deut.6* Hoc (inquit) est primum & maximum mandatum. Secundum verò huic simile est, diliges proximum tuum sicut teipsum. Non est idem sed simile.

Non

Non est idem in opere, sed simile: quia ambo de caritate, & in caritate. Caritas in corde, effectus verò caritatis consistit in opere. Radix profecto est caritas, fructus autem radicis est opus bonum. Sane vbi viget radix caritatis, fructus laudabilium germinat actionum. Cæterum cum exercitium spiritualium pastorum principaliter circa curam & salutem versetur proximorum, expedit vt in eorum cordibus radix viuat caritatis. Tolle de corde præsulis caritatem, & nihil reperies in illo coram Deo commendatione dignum. Quamuis sua eroget, quanquam verbum Dei vbique disseminet, tametsi vtilitatibus proximorum incumbat, nil prorsus illi proficit ad salutem: quoniam solum Deus illud approbat opus, quod de radice

1.Cor.3 intelligit assurgere caritatis. Apostolum audi: Si linguis (inquit) hominum loquar & angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens: & si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia & omnem scientiam: & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil sum: & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Potest vtique qui sine caritate est aliis prodesse, sibi verò minime ad meritum futuræ vitæ, in quam proculdubio quisquis caritatem non habet, introire nõ valet. Quamobrem pastor vt sui mercedem non admittat laboris, Deum ex toto corde diligat, atque pro ipsius amore ouibus sibi creditis solicitè ministrare non desinat. Pascat illas verbo, pascat exemplo, pascat terrena substantia. Sic dominus Iesu Petro mandauit dicens: Petre amas

Ioan.21 me? Pasce oues meas. Hoc profecto trina repetiuit interrogatione, vt ex trina confessione Petri, ter ab eodem factam aboleret negationis culpam. Voluit propterea ipse Dominus & magister ex huiusmodi repetitione pastoris insinuare pastoribus, quatenus ouibus sub regimine suo constitutis deberent corporibus morituris alimoniam temporalem, animabus semper victuris doctrinam spiritualem, atque earum moribus exemplo suo bene viuendi disciplinam præbere moralem. Porro qui talibus pabulis pascit gregem dominicum, bonus est pastor, & caritatis dono repletus. Huic nisi infunderetur desuper, non posset ipse effundere. Nam vt effundatur, prorsus à Deo infunditur caritas, eóque largius infunditur, quo effunditur liberalius. Si communicatur, augetur, & crescit: si verò non erogatur, nequaquam multiplicatur, sed tepescit, & deficit. Erat tempore Helisæi prophetæ mulier quædam vidua cum liberis suis debitis obligata, atque à creditoribus supra modum oppressa. Hæc ad virum Dei accessit, omnésque animi sui eidem reserauit angustias. De mandato itaque prophetæ sancti accepit à conuicinis mutuo vasa non modica, séque cum filiis suis clausit domi. Habebat ipsa in vasculo parum infusi olei, illúdque quàm primum effudit, multiplicare perspexit, atque tandiu effusum à muliere creuit in doliis, quamdiu vas in quo infunderetur, non defuit. Destitit effundere, & stetit oleum. Intelligant qui præsunt in ecclesia, quid ista significent. Discant effundere proximis, quod acceperunt infusum. Non sint auari retentores, effundant omnibus, gratis tribuant quod ad effundendũ gratis acceperũt. Non timeant amittere, quod ex caritate effundunt. Hoc tantum formident, reseruare videlicet in se quod effundere oportebat. Equidem hoc boni pastoris semper est proprium, indeficienter scilicet effundere, & hilariter communicare. Effundere vtique doctrinam, effundere caritatem: communicare autem sua, dare seipsum, nihílque reseruare sibi, quod effundere possit ad lucrum. Caritas quippe ociosa atque priuata esse non valet. Operatur indesinenter intus, & cœlestibus flagrat desideriis, piísque mouetur affectibus. Foris verò proximorum vtilitatibus actionibúsque sanctis semper intendit. Siue mente excedimus Deo (inquit Apostolus) siue sobrij simus vobis, caritas Christi vrget nos. Vrget plane caritas amoris sui vinculis alligatum ascendere & condescendere, acquirere & dispergere, gaudere & flere, abundare & penuriam pati, superari & vincere, discurrere, & quiescere, sicque omnibus omnia facere, vt Christo domino lucrifaciat vniuersos. Hæc profecto est spiritualis meta, ad quam pastores animarum, alacri animo, prudenti consilio, perseuerantíque debent intentione festinare, vt perfectionis brauium apprehendere queant. Hi enim si mente sciant se transcendendo, actualiter ad Deum ascendere, atque proximorum infirmitatibus ad tempus condescendere, & cætera quæ memorata sunt voluntarie, & in sensu cordis peragere semper, poterunt (prout decet) ministerium pastorale perficere. Denique vniuersa quæ perstrinximus, sub compendio docet caritas de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. Quæ quidem Deo exhibetur, si ab eodem donatur. Si exerceatur crescit, si operatur meretur, si verò negligitur deficit. Nec ab re. Nam ipsa caritas ignis est, quem Dei & hominum mediator, misit in terram volens vt arderet, nec consumeret. Ne igitur cœlestis iste ignis extinguatur, expedit vt diligentissime nutriatur, non quippe materialibus sarmentis, sed spiritualibus votis, sed deuotionibus quotidianis, sed internis virtutibus, & operibus sanctis, quæ profecto virtutes spirituales sunt ornamenta pastorum.

Quòd exterior ornatus non reddit hominem gratum Deo, sed interior, qui in virtutum consummatione subsistit.

Cap. XIX.

Quisquis nouit spiritualiter diiudicare omnia, absque ambiguitate intelligit, quia exteriora ornamenta nequaquam commendant nos Deo. Si enim commendarent qui alij essent gratiores, quàm mulierculæ, quæ in gemmis, in tortis crinibus, in preciosis indumentis, & in millibus huiusmodi tota se animi intentione componunt? & vtinam non ad sui multorúmque perniciem. Ista si Deo placerent, Propheta eadem à filiabus Israel illis intendentibus dominum ablaturum non comminaretur, dicens: Auferet Dominus in die illa ornamentum calciamentorum, & torques, & monilia, & mitras, & discriminalia, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & specula, & syndones, & theristra. Et erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. De ornatu verò regum & principum seculi quid memorem? Hæc omnia ad fastum pro acquirenda mundi gloria, & ad sectandam carnis petulantiam fiunt ab iis, quibus sola quæ carnis

sunt sapiunt, qui nihil aut parum de futura vita, & suppliciis intelligunt sempiternis. Cæterum qui fidei oculo ventura prospectant, cuncta exteriora ornamenta variæ supellectilis, vasorum aureorum, pretiosarum vestium, gemmarum fulgétium, superfluorum apparatuum, conuiuiorúmque frequentium contemnunt, tanquam minus Deo grata, virtutibúsque contraria. Nam quemadmodum qui fidei integra de operibus bonis credunt retributionem à Deo esse faciendam, voluptatibus, diuitiis, & honoribus sponte renunciant: ita econtrario qui post hanc vitam nullam exactibus suis expectant mercedem, temporalia oblectamenta carnis, & mentis sedula animi intentione consequi concupiscunt. Nempe isti visibilia & præsentia quærunt, illi inuisibilia & futura. Isti momentanea & permixta lætitia, illi autem sempiterna, ac perfectissima felicitate frui desiderant. Isti in tempore volubilitatis, illi verò in consummatione æternitatis exultare volunt. Isti mundi dilectoribus, illi autem soli Deo placere satagunt. Isti denique in obscœnitate vitiorum, illi verò delectantur in adeptione virtutum: ipsas quoque habere student eo solicitius, eóque perfectius, quo clarius formatæ fidei splendore irradiantur, sanctæque spei iucundius replentur, atque ardentius facibus diuinæ caritatis vruntur. Nam tres memoratæ virtutes à Deo gratis infunduntur in hominem, vt per hominem diuino munere perficiantur & cæteræ. Perficiantur (inquam) non in se, sed vt per earũ actus interiores habitus earundem perficiantur in homine, ipso vtique homine adiuto diuinitus se disponente atque agente. Dispositionẽ quidem ipsam in homine ad virtutes perficiendum necessariam esse non ambigo: quam vtique dispositionem esse intelligo, cum quis diligenti solicitudine nititur declinare à malo. Hoc autem initium est iustificati hominis cupientis virtutum arcem ascendere, sine quo minime subsistit virtus. Quamuis enim ex communi gratia, & ex dono naturæ bene à Deo institutæ, valeat homo declinare à multiplici malo, & facere quædam bona moralia: meritorias tamen virtutes, atque perfectas, sine Dei munere singulari, & absque maximo labore, vsuque certandi aduersus semetipsum in semetipso non potest acquirere. Nempe in corde passiones germinant atque fructificant, sicut veritatis magister testatur dicens: De corde (inquit) exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ. *Matth. 15* Porrò expedit, vt in se his resistat germinantibus motibus, qui virtutes adipisci desiderat, alioquin nisi reprimantur, de festucis efficiuntur trabes. In sui namque exordio debiles sunt, in progressu fortes, sed in consummatione insuperabiles. *Psal. 136* Beatus quippe (ait propheta) qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram. Sanè qui mox vt passiones vitiorum in corde suo pullulare persenserit, contra easdem viriliter pugnat, facillime superat, superandóque exercitatior inuenitur. In exercitatione autem proficit, proficiendo verò spirituales ascensionum gradus disponit in corde suo: per quos vtique ascendit quotidie de virtute in virtutem, donec sentiat Deum deorum reclinantem, in se colloquentem, & cohærentem secum, tanquam cum amico amicum, & cum sponsa pudicitiæ sponsum. Ad hanc profecto castissimi amoris verbi, & animæ familiarem copulam non nisi mediantibus peruenitur virtutibus, videlicet tam illis de quibus iam dictum est, quàm etiam illis quas propter sui præeminentiam, atque stabilitatem cardinales vocamus, quæ reddunt animam meritis sublimem, atque ipsam efficiunt in se stabilem, cæterísque virtutibus exornatam, quoniam ab illis tanquam à stipite vniuersæ consurgunt. Harum procul dubio virtutum ornatus congruit pastoribus, qui in diuinis laudibus, & in priuatis orationibus, necnon in sacris altaribus, dum sacrosanctam dominici corporis oblationem offerunt, altissimo frequenter assistunt. Spiritualem siquidem harum virtutum ornatum in veteri testamento arbitror fuisse expressum, cum dominus sacerdotales vestes, reliquósque ornatus Aaron pontificis mandaret vt fierent, dicens: Rationale quoque iudicij facies opere polymito, quadrangulum erit, & duplex, mensuram palmi habebit, tam in latitudine, quàm in longitudine: ponésque in eo quatuor ordines lapidum, inclusique erunt auro per ordines suos. *Exod. 28* Porrò rationale hoc, quod tam prudenti artificio, miróque ornatu mandatur vt fiat, mentem significat cuiuscunque pontificis, quæ quadrangulata esse debet, & duplex. Quatuor scilicet cardinalibus virtutibus, prudentia, temperantia, fortitudine, & iustitia stabilita, non minúsque opere exercitata, quàm votis, quæ profecto in omni sua actione discretionis dent habere mensuram. Sit quoque preciosorum lapidum, diuersarum scilicet virtutum, desideriorum cælestium, vtilium cogitationum, ac intentionum laudabilium quadriformi distinctione decorata. Qui lapides ad sui perfectionem ornatus, sint auro inclusi, id est, caritatis virtute connexi atque compositi. Talibus siquidem ornamentis fulgeant præsules in corde ante dominum, polleántq; virtutibus, vt honorabiles appareant in ecclesia Christi ad gloriam vtique Dei, proximi ædificationem, suíque profectum pastoralis officij. Quod eo magis ipsis & dominico proderit gregi, quo amplius eorum vita virtutibus irradiata lucebit. Non quærat exteriores ornatus vestium, equorum, domorum, epularúmque, quoniam nullo horum vsus est dominus. Vilibus namque vestitus est indumentis, despecto insedit asello, discipulos piscatores habuit, panem, pisces, & fauum mellis manducasse legitur, domum nequaquam possedit propriam, quamuis ipsius terra esset, orbis terrarum, & vniuersi, qui habitāt in eo. Nihil prorsus quæsiuit altum, nihil delectabile, nil pulchrum, vt humano exterius placeret aspectui, quatenus imitatoribus suis suo insinuaret exemplo, temporalia ornamenta omnino esse cõtemnenda, illáque solum appetenda, quæ animam reddunt interius diuinis obtutibus gratam. Denique Propheta referente didicimus, quòd omnis gloria filiæ regis ab intus in fimbriis aureis circundata varietate virtutum. Intus quippe est mentis puritas, cordis innocentia, conscientiæ gloria, claritas sapientiæ, pudicitiæ candor, statera iustitiæ, fidei lumen, futurorum bonorum spes, dulcedo caritatis, orationis gustus, contemplationis admiratio, amoris osculum, munditiæ decor, animi tranquillitas, tribulationum constantia, & temperantiæ regimen. Hæc plane & his similia spiritualia sunt ornamenta, quæ commendant nos Deo. Istiusmodi igitur ornamentis componant se præsules, cardinalibúsque præcipue fulgeant virtutibus, vt valeant cui famulantur placere altissimo. Porrò in eligendis vtantur prudentia, tempe

temperantia verò in vtendis, in tolerandis autem fortitudine, atque in distribuendis iustitia splendeant. Est quidem prudentia ecclesiasticis pastoribus prorsus necessaria, non minus in propriis, quàm in subditorum negociis. Nam prudentia bonarum rerum & malarum describitur esse vtrarumque scientia. Hæc quippe ex singulari Dei dono principaliter acquiritur, dicente scriptura: Dominus dat intelligentiam, atque prudentiam, per semetipsum illam non sufficit apprehendere homo. Valet quidem multa ex naturali scrutari ingenio, potest plura nefanda & Deo odibilia meditari, bona verò minime. Apostolum audi: Non possumus (inquit) cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Iactet se superbus quisque, & dicat: Sapiens sum, prudens sum, nullius egeo doctrina. Valeo aliorum & mei cordis secreta rimari, agnosco fallacias hominum, dæmonum astutias non ignoro, naturas rerum & abdita cœlorum penetrare possum. Neque si ista narrando verum diceres, prudens esses. Sed decipit te æstimatio tui, opinio tua mendax est, si prudens fores, in veritate agnosceres, te humiliares, te nihil esse arbitrareris. Qui putat (ait Paulus) se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Intellige quia ille se seducit, qui putat se aliquid esse, cum sit nihil. Si nihil est, videat si de nihilo gloriandum est. Vtique etiam de nihilo dixerim gloriandum esse, sed in domino, qui quoties vult de nihilo facit aliquid. Quamobrem ipsi soli gloria, qui de illo, qui se nihil esse arbitratur, facit aliquid. Nam qui aliquid esse se credit, seducitur à seipso, & nihil efficitur, quia elatus, quia cæcus, quia sui ignarus est. Profecto si prudens esset, non longe discederet à se, non se elõgaret à se, perquireret se in se, & ex se etiam remota metiretur à se. Quoniam verò caret prudentia, ignorat quoque se. Si se in se nescit, quomodo à se remota percipiet? Qui enim propinqua, & quæ in seipso versantur non videt, à se distantia qualiter intuebitur? Discat igitur qui virtutem vult possidere prudentiæ, se ante Deum humiliare, nihilque se esse agnoscere, quatenus ex hac humili & vera cõfessione, non corporis, sed intellectus recipiat lumen. Prima siquidem prudentiæ regula est propriæ nihilitatis in sensu cordis, & veritatis lumine clara cõfessio. Nam quemadmodum Deus superbis resistit: ita humilibus dat gratiam. Dat quippe Deus humilibus gratiam discretionis, atque prudentiæ, quæ cæterarum virtutum est auriga & nutrix. Sicut enim cæcus de coloribus iudicare non potest, sic neque de virtutibus valet existimare imprudens. Nec mirum. Cum enim prudentia (sicut dictum est) sit bonarum malarúmque rerum scientia, rationalem vim animæ dirigit, vt discernat inter bonum & malum, inter bonum & melius, inter malum & peius. Quamobrem qui prudentiam non habet neque discretionem habere valet, quæ videlicet, cum spirituale sit lumen, ignorantiæ errores pellit & tenebras. Secunda verò prudentiæ regula est, iugiter habitare secum. Qui enim recedit à se, prorsus ignorat quid agatur in se, quídve procedat ex se. Horum verò ignorantia est delictorum mater, nutrix vitiorum, virtutum inimica, contemptrix gratiæ, prudentiæ aduersaria, omniúmque penè malorum origo. Prudentiæ itaque decoratus virtute frequenter ad se rediens, & secum habitans, tanquam iudex amator iustitiæ tribunal suæ mentis ascendit, diligentíque examinatione sui cordis cogitationes discutit, animi affectus, intentiones mentis, & cunctos internos animi sui pensat motus, vt intelligat vtrum boni sint, an mali, & ad quam declinent partem, vtrum ad dexteram an ad sinistram: sicque erudiente introrsus prudentia, superflua resecat, pellit noxia, obliqua dirigit, detegit fraudulenta, obscura discutit, & voluptuosa persequitur. Cæterum expulsis hostibus de adepta victoria, ac pace suscepta iucundus effectus & lætus refert Deo gratias, diuinas pro modulo suo promit laudes, virésque resumit animi eo fortius, quo verius agnoscit periculum, virtutem diligit, munus intelligit. In tali siquidem consistorio spiritualiter exercitatus quotidie fit in pugna sagacior, in examinatione prudentior, in regimine doctior, ita vt ex se alios instruere valeat de qualitate vitiorum, de tentationum varietate, de modo pugnandi, de certandi vtilitate, de inimicorum insidiis, de armorum generibus, & de præclara commendatione prudentiæ, quæ profecto nedum interiori statui hominis, verumetiam exteriori consulit, eligendo vtilia, honesta, & sancta: perniciosa verò atque impudica spernendo. Huius igitur laudibilis prudentiæ quisquis persuasiones sequitur, à veritatis tramite prorsus deuiare nõ potest, quoniam in ea nihil coinquinatũ est, nihil obliquũ, nihílq; deforme, sed omnia in ipsius luce clarescunt. Docet quippe de naturalibus, de humanis, de spiritualibus, & de diuinis, quoniam veritati summæ, æternæque sapientiæ cõiuncta est, atque de ipsarũ lumine percipit lumen. Beatus homo (inquit scriptura) qui inuenit sapiẽtiam, & qui affluit prudentia, vt intelligas sub diuersis nominibus rem vnam significari, quod expressius Propheta insinuans ait: Disce vbi sit sapientia, vbi sit prudentia, vbi sit lumen oculorum, & pax. Vbi sapientia ibi dixit esse prudẽtiam, quanquam interdum sapientia tantummodo pro gustu diuinarum: prudentia verò pro rerum humanarum sumatur intelligentia. Verum inquantum omnem salubrem cognitionem comprehendit prudentia, sapiẽtia & prudentia idem sunt. Hanc vtique (de qua loquimur) prudentiam qui præsunt, habere conentur: quatenus sciant quid ipsi, quídve aliis consulant. Sunt quippe qui sibi tantum, & non aliis, & sunt qui aliis, & non sibi prosunt. Vtrunque autem iis qui præsunt, & curam habent animarum, congruit. Pro salute namque proximorum propriam non debent negligere: sed neque sic suæ intendere, vt proximis prodesse deficiant. Sane hoc medium seruare docet prudentia, aliud insinuans tempus esse quietis & aliud laboris, aliud orandi & aliud vacandi proximo, aliud loquendi & aliud tacendi, aliud contemplationis dulcedini insistendi, & aliud de virtutibus alios erudiendi. Horum siquidem omnium expedit præsulibus habere experientiam, pariter & scientiam, si prodesse cupiunt potius quàm præesse. Prodesse namque magni est oneris opus, plurimæ fatigationis, vigiliarum multarum, pręclarę virtutis, & meriti incomparabilis: præesse verò solum honoris est temporalis ministerium, ignauiæ reprehensibilis, damnabilis ocij, carnalis illecebræ, ineuitabilísque iudicij. O bona commendabilísque prudentia, quæ semper suadet temperanter tenere medium, atque in medio deliciarum corporalium honorum, & terrenarum facultatum innocenter degere. Quis (oro) valet sine eruditione prudentiæ per tem-

perantia

perantiam, inter voluptates pudicitiam, inter superfluitates abstinentiam, atque inter honores cordis seruare mūditiam? Fallitur prorsus quisquis prudentiam sine temperantia, & temperantiam absque prudentia exercere posse se credit, cum prudentia informet rationem, temperātia verò cohibeat voluptatē. Quamobrem non est dicendus prudens, qui concupiscentię appetitum refrenare non valet, sed neque potest temperanter viuere, qui lumine caret prudentię. Mediante siquidem prudentia temperantiæ virtus perficitur, quemadmodum virtutes cæteræ. Amoue ab homine rationem, & erit brutis animalibus similis. Prophetam audi: Homo (inquit) cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Vt igitur non sit iumentis similis post concupiscentias suas gradiantibus, prudentiam habeat, & naturali ratione vtatur ad bonum, atque ad virtutem temperantiæ inordinatos carnis & spiritus restringat impetus. Nam temperantia à sapientibus dicitur esse rationis in libidinem, & alios non rectos animi impetus firma & moderata dominatio. Sane temperantia est, quæ secum comitante prudentia voluptuosos corporis resecat appetitus, neque illos permittit ad libitum principari. Stat temperantia semper mucrone erecto parata ad repugnandum carni & sanguini, atque pro castitate vsque ad mortem certare non desinit. Carnis quippe incentiua corporis maceratione castigatur, vt illam subiiciat spiritui, spiritúmque virtuti. Triumphare profecto nititur de inimicis suis cum inimicis suis, quando ardorem libidinis per pœnitentiæ dolorem extinguit. Virilium prorsus est mentium aduersus corpus proprium decertare, cum scriptum sit: Nemo carnem suam odio habet, sed magis eam fouet & nutrit. Cæterum vt huiusmodi fomenta ac blandimenta quisque abiiciat, expedit vt mentem ipsius spiritualis affectus, qui amore naturali sit vehementior, dulcior, atque vtilior, introeat, dominetur, possideátque. Nō enim potest quis superare seipsum, nisi à potētiori se, ipse iuuetur. Vincit quippe dilectio Christi seculum, vincit diabolum, vincit naturam. Fortis est (inquit sapiens) vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Probat hoc commendabilis vita pontificum, qui pro amore Christi contempserunt mūdum, debellauerunt aduersarium, tolerauerunt supplicia, crucifixerunt carnem cum vitiis, mortémque spreuerunt. Nempe amator Dei, zelatórque virtutum continuo inimicatur sibiipsi, corpus atterit laboribus ac ieiuniis, desideriis carnalibus reluctatur, sensus coercet à lenociniis voluptatum, atque aduersus aereas infatigabiliter dimicat potestates. Vigilat quoque corde, ne seducatur à carne, quæ semper est procliua ad facinus germinátque concupiscentiarum spinas, & incontinentiæ tribulos. Temperantiæ denique virtute totam vitam suam componit, nihil indisciplinatum, nihílque inordinatum in sermone, in habitu, in moribus derelinquens. Nam etsi coram Deo bona sibiipsi sufficiat conscientia: vult tamen etiam aliis in sua conuersatione lucere. Tanquam lucerna super candelabrum in ecclesia Dei recognoscit expositum, vt se imitantibus virtutis exhibeat lumen. Quamobrem licet valeat abundare deliciis, atque saturitati ventris fræna laxare, proprię tamen salutis memor, aliorúmque solicitus necessitati potius quàm voluptati satisfacere intendit. Cauet enim ventrem diuersis ac deliciosis onerare cibariis, sciens ipsa fomenta esse libidinis. Non quod sapiat gulæ, sed sumit quod naturæ sufficiat, idque sic moderate & parce, vt minime cor obnubiletur ex cibo, caroque non accendatur ex potu. Nouit quidem quòd maxima ex immoderata stomachi repletione emergant incommoda. Sanè ob ipsius occasionem hebetatur intellectus, dormitat ratio, mens dissoluitur, negligitur cordis custodia, noxiæ cogitationes ebulliunt, desideria voluptuosa inficiunt, lasciuit caro, abundat risus, contentiones fiunt & rixæ, scurrilia verba proferuntur, & vana, detractoria, atque elata. Tunc quippe nequaquam delectat legere, non orare, non meditari, non scribere, sed neque placet quod sit commēdationis, quod virtutis, quod meriti. Efficitur profecto ex hoc homo contrarius sibi, inutilis proximo, legi inobediens, inimicus Dei, contemptor gratiæ, corruptor naturæ, pudicitiæ hostis, pelagus vitiorum, reus mortis, æternóque dignus supplicio. Vniuersa quippe hæc mala præsul pudicitię ac temperantię amator euadet, si tamen non infletur, neque de se superbiendo præsumat. Humiliet se sponte, ne elatus cadat, & humilietur inuitus. Compatiatur cadentibus, iacentes erigat, corrigat delinquentes. Studeat summopere ne carnis innitatur prudentiæ, quæ mors est animæ, & diuinæ legi nequaquam valet esse subiecta, neque propriæ, quæ frequentissime fallit & fallitur. Illam verò habere conetur, quam Deus per gratiam infundit homini, interueniente nihilominus supplicatione assidua, cordis munditia, humilitate non ficta, & diuturna in via Dei conuersatione laudabili. Porro si hanc prudentiam spiritualis pastor habuerit comitem, erit etiam temperans, & corpori suo imperabit, mentémque subiiciet rationi, quæ videlicet superiori illustrata splendore, de claritate quotidie transformatur in claritatem, hoc ipsum Deo patri coęterna agente sapientia, quæ (sicut legitur) est speciosior sole, & super dispositionem stellarum, lucíque comparata inuenitur prior. Poterit quoque ipsius fretus auxilio, per virtutem fortitudinis cuncta aduersa sibi emergentia viriliter tolerare.

Quantis ex comparatione visibili qui præsidet, debeat esse fultus virtutibus.

Cap. XX.

QVemadmodum signum in sublime & ad publicum expositum, ne ventorum impulsum flatibus corruat, necesse est, vt funibus, aut clauis, vel vectibus firmetur: ita de vnoquoque homine in cathedra ecclesiasticæ dignitatis constituto hoc idem censendum esse non ambigo: idque eo accuratius, quo signo insensibili preciosior est homo, casus maior, perniciosiorque ruina. Nam si deiiciatur, vel labatur signum, aliud absque alicuius detrimento vel scandalo loco sui erigitur. Non autem sic de homine in regimine posito. Si enim huiusmodi suam transgreditur professionem, aut delinquat publice, notorium infert ecclesię scandalum, honorandæ derogat dignitati, cæterorum præsulum denigrat famam, adimit autoritatem regimini, vilem reddit cathedram sanctitatis, præbétque exemplum delinquendi iis, quibus formam virtutis exhibere debuerat. Non potest non peccare grauiter, qui ad aliorum institutionem deditus palàm offendit. Quamobrem

obrem vt vniuersa hæc aliaque plurima euitet mala, curet magnopere qui in ecclesia præsidet in sua se taliter conuersatione gerere, támque se vndique spiritualiter solidare, vt non à catholica aberret fide, & à Christi auellatur caritate, & cadat, fiatque opprobrium hominum, ac plebi sibi commissę abiectio. Ad id verò peragendum non materialia quærat instrumenta, neque vincula ferrea, vt se constringat, sed spiritualia, de quibus dominus per prophetam peccatori iustificato loquens ait: In funiculis Adam, in vinculis caritatis attraxi te, miserans tui. Compedibus itaque caritatis, funibúsque virtutum se muniat qui pręsidet, & prorsus cadere non valebit. Videat, inquam, celsitudinem ecclesiastici regiminis, imminens periculum, paténsque præcipitium, in quo collapsi sunt multi, vt non sibiipsi credat, neque de se confidat. Timeat quia homo est, & ad casum pronus, atque eorum qui se inaniter extollentes præuaricati sunt & perierunt, erudiatur exemplo. Consideret vbi figat pedem, intelligat quid agat, introrsus se roboret, ne tribulationibus impulsus & euersus ruat. Roboret, dico, se virtute fortitudinis, quæ (prout ab eruditissimis viris diffinitur) est amor omnia tolerans, propter id quod amatur. Hæc profectò virtutis pastoribus ecclesię per utilis est, his potissimum qui sanctorũ vitam cupiunt imitari. Stant quippe in alto tanquam signum ad sagittam, & in medio fragorũ huius seculi sunt positi ad cõmunem omniũ vtilitatẽ. Sunt etenim veluti scopulus vndarum circũquaq; impulsione collisus. Nam si quis æger est mẽte, si quis in dubiis fluctuat, si quis violẽter opprimitur, si quis facultatibus spoliatur, accessum ad eũ habere pro consilio atq; opportuno auxilio potest. Sane homicidæ, incendiarij, raptores, sicarij, piratæ, proditores, venefici, periuri, adulteri, virginum stupratores, incestuosi, sacrilegi, filiorum oppressores, percussores parentum, votorum transgressores, præuaricatores legum, atque ecclesiasticarum contemptores sanctionum, spirituale ab eis quærunt præsidium, necnon ad illos tanquam ad portum tranquillitatis & pacis confugere satagunt. Non autem misero, non mœsto, non egeno, non orphano, non peregrino veri pastoris clauditur ianua. Pater prorsus omnibus, diuitibus & pauperibus, nobilibus & ignobilibus, lætis & tristibus, eruditis ac rudibus, paritérque ignotis & notis. Cum infirmantibus mente infirmatur, cum afflictis affligitur, cum periclitantibus periclitatur, & cum mœrentibus simul ipse tristatur. De tentationibus autem dæmonum quid memorem? Illis namque semper infesti sunt, nouásque aduersus eos quotidie parant insidias. Nunc intrinsecus ipsis suggerunt blanda, nunc aspera. Conantur siquidem mentis eorum in administratione iustitiæ emollire rigorem. Hortantur enim ficte ad compatiendum delinquentibus, & iniusta poscentibus, ne proterui videãtur, immisericordes atque inflexibiles. Talis quippe persuasio in causa publica, & peccato notorio fraudulenta, & perniciosa est, prorsusque spernenda, quoniam tunc compassio caritatis in iudicante latere debet in corde: zelus verò rectitudinis ad aliorum correctionem est exercendus in opere. Cæterum si in huiusmodi tentatione aduersarius minime præualere se conspicit, ad alia se argumẽta conuertit. Iustitiæ quidem vigorem in crudelitatem subruere nititur, quatenus omni humanitate semota ipsum tyrannica impietate percutiat. O quantos in cathedra positos ne- quam spiritus per incontinentiam strauit, quos a[illegible] itinere æquitatis facere aberrare non valuit, præsertim si videat illos vacare ocio, intendere nugis, carnis suæ curam in desideriis perficere, nihílque illi subtrahere in comessationibus lautis, delicatis potibus, mollibúsque stramentis. Tunc quippe sic effœminatos cernens eosdem de victoria securus effectus persuasionibus malis, suggestionibus blandis, obscœnis cogitationibus, voluptuosisque delectationibus impugnare non cessat. Tanto autem facilius ipsos ad consensum sceleris, ac perpetrationẽ delicti trahit, quanto latius voluptatibus dediti, atque terrenis negociis inuoluti sola, quæ carnis sunt, sapere gestiunt. Non enim ad libitum suum consentiendum est corpori, neque ipsius satisfaciendum desideriis, quin potius est ieiuniis castigandum, infrænandum vigiliis, laboribus domandum, sobrietate regendum, spirituique subdendum, ne in volutabrum luti, & profundum luxuriæ proprium deiiciat assessorem. Viriliter igitur resistat præsul spirituum tentationibus malignorum, & sui domestici hostis blanditias perhorrescat, atque omni peritia cor suum ipse custodiat. Fidei prætereà scuto se protegat, caritatis lorica se induat, patientiæ ac longanimitatis se muniat galea, necnon spirit[illegible] mucrone aduersarios suos repercutiendo diuin[illegible] Minime prorsus, quamdiu in hac peregrinatione [illegible]gitur, indulgendum est carni, neque terrenis delectationibus insistendum, quia non dormitat aduersari[illegible] sed insidiatur callide, & præsto est vt feriat, mactet, & perdat. Quamobrem ô pastores qui in deliciis corporalibus, quotidianis conuiuiis, carnísque voluptatibus enutrimini, euigilate. Expergiscimini (inquam) vos, qui in ecclesia sublimati dignitatibus, elatione inflati, ambitiosi honoribus, fama cupidi præestis ani[illegible]marum regimini, & antiquum insidiantem vobis [illegible] populo obseruate serpẽtẽ. Accingimini lumbos [illegible]tis vestræ fortitudine, & corde estote parati [illegible]statis diabolo & tentationibus eius. Abiicite [illegible] superflua omnia temporalium facultatum, vt [illegible]tiores sitis ad bellandum. Intendite vobismet[illegible] vniuerso gregi: in quo (vt ait Apostolus) spiritus [illegible]ctus posuit vos episcopos regere ecclesiam Dei, [illegible] acquisiuit sanguine suo: quatenus bonam de mini[illegible]rio vobis credito possitis reddere rationẽ. Non [illegible] est nunc tempus gaudij sed mœroris, nec quietis [illegible] exercitationis, nec pacis sed pugnæ. In hoc quippe exilio tanquam aduenæ relegati estis, non vt exul[illegible]tis in seculo, sed laboretis in vinea, & quotidiana ve[illegible]stra lugeatis delicta, atque cælestem suspiretis Hierusalem ciuitatem sanctam, matrem omnium electorum. Quamobrem quamdiu peregrinamini in corpore, si aliquod in vobis lumen est fidei, aut spei [illegible] tium, vel caritatis scintilla, ad præmia debetis an[illegible] lare æterna, & pro ærumnis, ac vitæ huius calami[illegible]tibus non tristari, vniuersaque carnis oblectamenta tanquam perniciosa, & saluti vestræ contraria [illegible] animo despicere. Non enim potestis frui bonis [illegible]sentibus & futuris. Promisit nanque dominus c[illegible]rum regnum non diuitibus, sed pauperibus, non [illegible]minantibus, sed mitibus, non ventris voluptati[illegible] deditis, sed iustitiam esurientibus ac sitientibus, [illegible] gaudentibus, sed lugentibus, non obscœnis co[illegible]tionibus inuolutis, sed corde mundis, non rixan[illegible]

& super

& superbis, sed pacificis, non temporali felicitate florentibus, sed propter iustitiam, & domini nostri Iesu Christi dilectionem, persecutionem patientibus. Erratis prorsus, & à via quæ ducit ad vitam, supra modum elongati estis fugitiuos ambiendo honores, secu li pacem, opinionémque vulgarem. Non enim hæc statui vestro, neque Christianæ competunt religioni, cuius professores esse debetis, ostensores atque factores. Quid dicent qui à vobis debent instrui, & per vos deduci ad Christum, si aliter quàm quod clamant euangelia, vos agere perspexerint? Profecto aut sacra vera esse negabunt eloquia, aut conuersationem detestando vestram irridebunt vos, pro nihilóque habebunt. Vtrunque siquidem malum est, quoniam in altero est aspernatio fidei: in altero verò vilipensio præsidentis, pastoralisque dignitatis. Nempe horum vos reiestis malorum, & digno plectendi iudicio. Resipiscite igitur (oro) quicunque estis, ab his, quæ vobis agere prohibita sunt. Sanctorum imitamini gesta, in quorum cathedris sederis, suscepistis officium, noménque tenetis. Fient alioquin hæc in testimonium pariterque iudicium vobis, qui prophanastis sancta, scandalizastis ecclesiam, conscientiam neglexistis, abiecistis sapientiam, animas interemistis, egenorum bona dilapidastis, fœdastisque quod honoris, quod religionis, quod ædificationis, quod authoritatis, quod meriti, quod decoris. Quamobrem emandate (iuxta propheticam eruditionem) in melius quę ignoranter vel leuiter, seu dolose peccastis, ne subito præoccupati die mortis, quæratis spacium pœnitentiæ, nec illud inuenire possitis. Sumite cõstanter cum humilitate cordis lamenta compunctionis & gratiæ, vósque fortitudinis virtute ad mundi huius perferendum aduersa viriliter præparate: quoniam conuersis ad Christum duriora consueuerunt veritatis inimici excitare certamina, dolentes vtique se amisisse, quod antè pacifice possidebant. Verum nihil horum vereamini habentes protectorem dominum Iesum, qui vos supra id quod potestis, nequaquam tentari patietur, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt sustinere possitis. Prospiciet quippe laborem vestrum, patientiam, longanimitatem, humilitatem, fiduciam, perseuerantiamque, & pro his omnibus coronabit vos, si tamen virtuti fortitudinis etiam iustitiam associare curabitis: quæ communis est virtus, cæteras in sua exercitatione complectens. Nam à sapientibus dicitur esse habitus animi cum communi vtilitate seruatus, vnicuique suam tribués dignitatem. Sane communem iustitia attendit vtilitatem, redditque singulis quod eorum est proprium, superiori quidem obedientiam, pari autem æquitatem, inferiori verò disciplinam, omnibus autem veritatem & fidem. Porrò præ cæteris eis qui pręsunt, congruit amare iustitiam, quemadmodum in libro continetur sapientiæ. Sic enim legitur: Diligite iustitiam qui iudicatis terram. Nam præsul amator iustitiæ obtemperat legi, Dei præcepta custodit, proximum diligit, nemini nocet, cunctis prodesse quærit, dirimit lites, fugit iurgia, tollit odia, afflictis compatitur, largitur propria, aliena non diripit, simpliciter graditur, pacem sectatur, loquitur veritatem, hominis personam non accipit, rem alterius non concupiscit, Deum colit, honorat sanctos, veneratur iustos, parentibus defert, vniuersisque humanitatis præstat obsequium. Nempe si iudicat, hoc agit in æquitate, si irascitur cum caritate, si punit cum pietate, si miseretur cum hilaritate, si tribuit cum simplicitate, si se corripit cum seueritate. Vbique & in omnibus diuinis obedit mãdatis, Deum habens præ oculis tanquam inspectorem & iudicem. Quamobrem illi cordis deuotione frequenter intendit, illi iugiter in oratione assistit, ipsi sua exoluit vota, gratiarum exhibet actiones, piaque religione famulatur. Nam etsi ex officio imperat subditis, Deo tamen per humilitatem nititur semper esse subiectus. Ex seipso namque eruditur, quid altissimo debeat. Quam enim ab inferioribus exigit obedientiam, eandem creatori & domino suo ipse rependat, quanquam dispar sit causa, ineuitabilis vrgeat necessitas, incomparabilis autoritas, summaque id requirat potestas. Fit autem iusto interueniente iudicio, vt quemadmodum Dei præcepta pastor adimplere negligit, ita & sua despiciantur à plebe. Reddat igitur qui præsidet, superiori suo obedientiæ debitum: pari verò suo æquitatis censuram ostendat, adeo vt nolit ipsum honore præcellere, ęstimatione pręire, vincere cultu. Studeat tamen per humilitatem cordis, caritatis affectum, mentis deuotionem, animique constantiam, atque cæterarum exercitatione virtutum fieri absque vllo tumore Deo propinquior, donis locupletior, meritisque sublimior. Equidem inter pares commendabilis est ista certatio, atque virtutum æmulatio, vt alter altero cupiat esse perfectior, dummodo id prudenter, & absque vllo fraternæ caritatis fiat offendiculo, neque affectu mercenario, aut priuatæ gloriæ cupiditate, sed solum pro honore Dei, à quo sumus quod sumus, atque pro proximi ædificatione, quia desiderare debemus esse quod sumus (si tamen aliquid sumus) non in nobis, sed in domino. His exceptis quæ memoratæ sunt causis, Dei videlicet, caritatis & proximi, periculosa valde est ascendendi proficiendíque contentio, quoniam vt plurimum inanem gloriam aut leuitatem, siue hypocrisim sapit, quæ procul omnino à cogitationibus præsulum esse debet, quos plus quàm cæteros iustitiam in corde exercere oportet & opere. Maximo quidem discretionis moderamine congruit eis se habere in omnibus, in verbo, in conuersatione, in moribus, vt (quantum in ipsis est) nulli scandalum, neminíque præbeant occasionem delicti: Apostolum imitantes, qui ait: Placere per omnia omnibus, sicut & ego omnibus per omnia placeo, non quęrens quod mihi est, sed quod multis, vt salui fiant. 1.Cor.10 Pro communi igitur vtilitate, & ad singulorum profectum tam æqualium, quàm minorum se pastores animarum prudenter exerceant, temperanter viuant, tolerent fortiter, iustitiæque regulam ita custodiant, quatenus per ipsos honoretur Deus, ad bonum excitentur proximi, ecclesia gaudeat, lætificentur angeli, vniuersusque sanctorum cœtus exultet in domino. Cæterum vt hæc ipsis mediantibus fiant, studeant in lumine prudentiæ intelligere, quæ sit voluntas Dei beneplacens, atque perfecta: qualitérve sibi commissos debeant regere, leges disponere, diuidere officia, dignitates impertiri, ordinare gradus, singulorum qualitates agnoscere, conuersari cum omnibus, præuidere pericula, tentationes discernere, vitare casus, corpus proprium gubernare, virtutes acquirere, exercere dona, & carnem rationabiliter subiugare spiritui. Sciant quoque cælestis gratiæ opitulante præsi-

dio vitam suam modeste ducere, motus animi inordinatos cohibere, carnis impetus restringere, sensualitatis petulantiā domare, visum ab aspectibus voluptuosis auertere, ac obtrectationibus auditum obstruere, à murmurationibus linguam compescere, tactum à lenociniis impudicis refrænare, cum grauitate incedere, rationabiliter loqui, sobrie cibum sumere, circunspecte conuersari, omnes interioris exteriorísque hominis actus sub disciplina moderari virtutum. Aduersa insuper omnia, damna videlicet rerum, parentum exitia, discrimina propinquorum, opprobria, contumelias, irrisiones, verbera, carceres, vincula, exilium, persecutiones, paupertatem, famem, sitim, nuditatem, languores, tentationes, pericula, casus, & mortem pro amore Dei, & creditarum sibi plebium vtilitate strenue, fortíque animo (causa tamen vrgente legitima) tolerare. Postremo in cunctis operibus suis iustitiam exercentes, ad brauium mercedis perpetuæ valebunt feliciter peruenire. Hæc profecto est virtus, quæ ornat mentem, conformat Deo, & virtutes gratificat vniuersas. Prudenter quidem discernere quæ agenda sunt, corpus & facultates moderate disponere, aggredi viriliter ardua parum prodest, nisi fine debito hominis intentio dirigatur. Quamobrem ille præsul merito dicendus est iustus, qui Deo cogitationum, actionúmque suarum perpetuum exhibet famulatum, atque proximo suo in omnibus honestis ac piis necessitatibus eius sedulum præstat dilectionis obsequium: quíve vniuersis studet prodesse in consiliis, exhortationibus, admonitionibus, & exemplis, atque in cunctis operibus suis, sine crimine transire conatur. Nempe huiusmodi ad morem est fluminis de loco voluptatis ad paradisum irrigandum effluentis, seque in partes quatuor diuidentis. Omnis quippe cordis illius intentio, totúsque eius vitæ decursus in virtutibus quatuor ordinatur, de quibus per Sapientem dicitur: Sobrietatem, & sapientiam docet, & iustitiam, & virtutem: quibus nihil vtilius est in vita hominibus. Beatus itaque vir pastorali fungens officio, quem tu domine in veritatis tuæ lumine introrsus erudieris agnoscere quæ fallunt, vitare quæ alliciunt, tolerare quæ premunt, atque de lege tua docueris eum, populum tuum in iudicio & iustitia gubernare. Iste profecto vita viuet & non morietur; si tamen non insolescat, neque propria æstimatione infletur, sed humiliter ex beneficiis sibi collatis, sempiternaliter Deo se debitorem esse cognoscat.

Sap. 8

Quod grande malum sit ingratitudo, quæ maxime perfectionis retardat ascensum.

Cap. XXI.

INgratitudinis vitium ascendendi ad sublimiora virtutum impedimentum esse quam maximum dubitet nemo. Conspicimus quotidie multos honoribus decoratos huius occasione ad ima repente fuisse deiectos. Grande prorsus malum est ingratitudo, quæ diuinæ bonitatis exiccat fontem, hominum beneuolentiam dirimit, spoliat donis, dignitate priuat, elationem parit, infert cæcitatem, amicos despicit, conturbat pacem, disseminat scandala, detractiones fouet, nutrit iurgia, odia auget, seque posidentem coram Deo & hominibus facit inglorium. Nónne detestabile virus ingratitudo existit, quæ aduersus benefactorem suum cordis ceruicem erigit, perceptorum obliuiscens munerum, atque eorum quæ mereri poterat, reddens indignum? Quis (oro) cuiquam ingrato, beneficiaque spernenti cupit aliquod humanitatis prębere obsequium? Nempe hoc ipsum vsus docet, confirmat ratio, experientia manifestat, iura clamant, eloquia diuina testantur, natura insinuat, declarant bruta animalia, atque singuli confitentur mortales. Conuincitur, inquam, iustum beneficia denegare ingratis. Reprehendunt quoque vniuersi ingratitudinem erga ipsos exhibitam; propriam verò quam ipsi contra Deum exercent, minimè saltem intelligere curant. Magnipendunt quidem exigua, quæ sibi sunt illata ab aliis: maxima verò & innumerabilia quæ quotidie irrogant, nullius æstimant, ad hoc proculdubio impellente ingratitudine, ignorātiáque supina. Redi quamobrem ô homo ad te, & te erige contra te, quemadmodum aduersus proximum tuum. Recogita quę præbes proximo, & quæ indesinēter tribuit tibi *Deus. Discute*, inquam, diligenter quæ agis contra dominum, & quæ fiunt tibi, & tunc cæcitatem tuam, cordísque tui tortuositatem agnosces. Poteris quippe sic resipiscere ab insolentia tua, atque in semitis *iustitiæ tuę* dirigere gressus, vt sis rectus corde, & iudices iudicium in æquitate, tuam ingratitudinem corrigas, necnon æqua iustitiæ lance causam Dei contra te, tuamque aduersus proximum apprehendas. Noli (quęso) pluris arbitrari offensam proximi in te, quàm tuā in Deum. Et si nō vis illam fateri maiorem, confitere saltem esse æqualem, quatenus talis erga Deum esse valeas, qualem erga te proximum tuum desideras, quum *longe meliorem*, multóque perfectiorē te oporteat *esse in Deum*, quàm proximum in te: & hoc ratione conditionis, comparatione inæqualitatis, respectu debiti, intuitu muneris, causa numerositatis, atque præeminentiæ. Ex his considerationibus profecto illuminabuntur tenebræ tuæ, & agnosces quàm obliquus, quàm iniustus, quàm ingratus, & quàm cæcus sis erga creatorem tuum, redemptorem, gubernatorem, & dominum. Porrò si conditionem tuam & Dei attendas omnino, intelliges quia tu vilis es, seruus peccati, videlicet corruptionis & mortis. Ille autem magnus dominus, rex omnipotens metuendus nimis, de quo Apostolus ait: Rex regum & dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem. Tu puluis & cinis, vermiculus plenus doloribus, fœtoribus, infirmitatibus atque miseriis. Ille vero creator vniuersi, gubernator, atque dispositor, sicut scriptum est: Tu domine fecisti cælum & terram, & quicquid cæli ambitu continetur: dominus vniuersorum tu es. Alibique: Tu autem dominator virtutum cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. Subest enim tibi quum volueris posse. Tu, inquam, debito indicibili obligatus, tum ex innumerabilium perpetratione delictorum, tum ex perceptorum dissipatione bonorum. Ille verò solus liber, quia à nullo habet quod est, quin potius quicunque habet aliquid, siue in cælo sicut angeli & sancti, seu in terra veluti iusti & in bonis moribus, vitam ducentes, ab ipso habent totum quod est commendationis, quod honoris, quod meriti. Sic enim legitur: Omnia à te expectant, vt des illis escam in tempore: dante te illis colligent, aperiente te manum omnia implebuntur bonitate, auertente autem te faciem

turbabuntur. Auferes spiritum eorum & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Tu ô homo si quid tribuis seruo tuo, amico, vel proximo, parum præbes, & de alieno, non de tuo. Quid enim habes, quod non accepisti? Nempe nudus egressus de vtero matris tuæ, sed haud dubium quin nudus exibis e seculo. Ille autem totum quod erogat, de proprio largitur, siue temporale, seu spirituale aut æternum sit. Domini namque est terra, & plenitudo eius, orbis terrarũ, & vniuersi qui habitant in eo. Sed & qui in cælis regnant, de ipsius hauriũt fonte voluptatis, sicut scriptũ est à Propheta: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Tu paucis obsequiũ humanitatis impendis, tuíq; similibus: ille verò omnibus, bonis videlicet ac malis, iustis & peccatoribus, infidelibus atque fidelibus. Sic enim habes: Oculi omnium in te sperant domine, & tu das escam illorum in tempore opportuno: Aperis manum tuam, & imples omne animal benedictione. Et ipse dominus inquit: Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Tu vilia & caduca præstas, ille excellentissima & sempiterna. Quid enim illo excellentius? Seipsum quippe tribuit tibi in cibum & potum, vt intelligas tibi non potuisse præbere quicquam melius, aut quicquam maius. Reuolue (quæso) animo, quid in hoc spiritualis ac cælestis cibi & potus sacramento percipias. Non enim taurorum aut hircorum, vt olim Hebræorum populus manducas carnes. Non denique manna de cælo missum patribus in deserto sumis, sed immaculatum agnum, innoxium, incorruptum, in crucis patibulo pro tua multorumque salute oblatum. Accipis (inquam) veram carnem, & Christi corpus verum de spiritu sancto conceptum, ex Maria virgine natum, pro te traditum, flagellatum, & mortuum: quod vtique in cælo adorant angeli, archangeli, dominationes, principatus, atque virtutes, in terra verò venerantur fideles, reuerentur dæmones, conficiunt sacerdotes, corda lætificat, sanctificat animas, corpora castificat, purgat affectus mẽtes, replet, informat opera, conformat Deo. Hoc plane est sacramentum vnitatis, vinculum pacis, consortium caritatis, expectationis sacrificium deuotionis oblatio, honoris delatio, exhibitio fidei, pabulum sanctitatis, atque immolatio pietatis. Totum quod de illo dicitur, minus est eius laude: quoniam spirituale, supercæleste, atque diuinum est, & nihilominus prærogatum est tibi ô homo in cibum, in consortium, in præsidium, in remedium, in solatium, in gaudium, & post hanc peregrinationem promissum in præmium. Quid igitur retribues domino? quid (oro) tuo rependes autori pro his beneficiis, quæ sub compendio memorata sunt? Metire illa quæ exhibes proximo ex his, quæ à tuo suscipis conditore, & certa definitione intelliges supra omnem æstimationem illa distare, qualitate, dilectione & numero. Valebis profecto ex hoc agnoscere erga proximum insolentiam tuam, aduersus verò Deum ingratitudinem tuam, ipsius autem circa te ineffabilem caritatem & gratiam. Quamobrem quisque apud se recogitet, quid illi Deus contulit, vt valeat etiam scire, quod eidem retribuat, de quibúsve gratiarum debeat actiones exoluere. Nemini quippe licet quid illi Deus dederit, ignorare. Talis siquidem ignorantia, si voluntaria fuerit & crassa, nullum excusat, nullúmque excipit, sed omnes quos possidet, iusta animaduersione complectitur secundum cuiusque conditionem, intelligentiam, donorúmque mensuram. Hinc præsulum pondus agnoscitur, hinc si in vitio ingratitudinis fuerint deprehensi, claret quanta sint districtione mulctandi. Quemadmodum enim præ cæteris sunt honore, ministerio, ac potestate prelati: ita debito sunt maiori astricti. Grandis quippe honor eorum est, sicut Petrus Apostolus (1 Pet. 2) ait: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Maxima quoque illis indulta potestas, quum regni cælorum teneant claues, ligandi soluendíque sint autoritate præditi, atque totius ecclesiæ spirituale possideant regimen. Quàm verò præcelsum eorum sit ministerium, perspicue claret, quum nequaquam in terrenis negociis, sed in ecclesiasticis & cælestibus disciplinis, in diuinorum meditatione eloquiorum, in animarum gubernatione & cura, in sacramentorum administratione versetur. Nempe totum hoc illis cedit ad meritum, si prudenter, si fideliter, si humiliter pertractare studuerint. Prudenter quidem, vt sciant discernere inter lepram & lepram, vt creditas agnoscant oues, vt solerter intelligant, qui in ordinibus & dignitatibus promoueri sint digni. Fideliter autem, vt non priuatam quærant gloriam, temporalia lucra non appetant, contra equitatem & conscientiæ rectitudinem postulantibus minimè annuant, atque ab incepto virtutis proposito se nullatenus flectant. Humiliter verò, corde videlicet, conuersatione, & voce. Copiosum siquidem apud Deum est præsidentis meritum, quando in sublime dignitatis euectus, honoribúsque suffultus exterius humilitatem seruat in corde, & Dei beneficia, propriámque infirmitatem in speculo veritatis agnoscit. Porrò ille corde censendus est humilis, qui vilitatis ac fragilitatis suæ conscius quicquid interius, atque exterius laudabiliter agit, diuinæ totum arrogat bonitati, quæ cui vult bene operandi virtutem impertiri dignatur. Hinc est quòd quamuis in cœlestibus meditando iugiter conuersetur, quanquam illi secretorum mysteriorum arcana pandantur, licet fulgeat consilij dono, tametsi valeat cuncta emergentia sibi aduersa viriliter tolerare, habeátque diuinorum eloquiorum sufficiẽtem scientiam, afflictis quoque præbendo vtriusque substantiæ alimenta opportuna compatiatur ex animo, necnon vt filius timeat Deum, nescit tamen inflari: quoniam charissima talia ab illo se percepisse fatetur, de quo Propheta insinuans ait: (Esa. 11) Et repleuit eum dominus spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis, & repleuit eum spiritu timoris domini. Hoc quippe spiritualis luminis irradiatus splendore quanto præstantiora recipit dona, & quanto excellentiora peragit opera, tanto de se sentit abiectius, Deóque se obligatiorem agnoscit, dum se videt caritatis & impensi sibi muneris vices illi nullatenus posse rependere. Anxius siquidem reuoluit mente quid accepit, quid præstitit, & quid valeat. Quocumque se vertit, miratur, superatur, & gemit. Porrò si beneficia sibi collata considerat, super arenam maris multiplicata fatetur. Miratur vtique terram, ponthum, æthera, volatilia, qua-

drupedia, arbusta & de humo germinãtia, ipsos agrorum cultores, negotiatores, sapientes, potentes & nobiles, peccatores, pœnitentes & iustos, solem, lunam & stellas, angelos, archãgelos & sancto. in suum præordinatos esse obsequium pro tempore, pro dispositione, pro qualitate, pro necessitate, pro forma, & si non actu, habitu tamen, ministerio, & fine. Sane in hac admiratione pro numerositate, pro ordine, pro intentione, pro merito à seipso superatur & gemit, minimè inueniens vnde largitori suo satisfacere queat, potissimum oculo fidei prospiciens, qualis quantúsque sit ille, qui hæc vniuersa instituit. Omnis nanque cœlorum militia, vniuersaque creatura, quæ sub cælo est, ipsius famulatur imperio: potestas quoque eius potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum, quod non corrumpetur. Nam dominatur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum. Regnum verò eius, regnum est omnium seculorum, & dominatio eius in omni generatione & generatione. Sapientia autem sua pro sui claritate & gloria perlustrat abdita, cordiúmque secreta
Heb. 4 rimatur, de qua videlicet inquit Apostolus: Viuus est Dei sermo & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, & non
Ibidem est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. De ipsius verò profusa bonitate quæ replet cœlum, confirmat angelos, lætificat sanctos, coronat iustos, pœnitentibus parcit, delinquentes sustinet, & vocat errantes, ô quàm dulcia, quámve suauia meditando degustat. Toties siquidem in admirationem ducitur, quoties contemplatur patris patientiam, quæ per verbum suum cuncta creauit ex nihilo, ipsiúsque verbi sapientiam, quæ vniuersa gubernat & regit, atque amborum dilectionem, quæ omnia viuificando custodit. Verum in ipsa sua admiratione superatur, dum non valet apprehendere quem videt, nec tenere quem diligit, neque possidere quo frui concupiscit, quoniam supereminet quicquid videri potest, teneri, ac capi, quanquam videatur fide, spe teneatur, possideatur caritate, non tamen ad votum amantium, sed ad certantium & peregrinantium solatium, atque profectum. Gemit autẽ interim donec perficiatur quod imperfectum est patienter humilitérque, præsertim suimet vilitate inspecta. Nequaquam enim valet non gemere, qui sui interioris hominis notitiam habet, quum totus langueat, totus fœteat, totus iaceat, nullaque in illo sit sanitas, nulla virtus, sufficientia nulla. Nam propter sui imbecillitatem oportet vt nutriatur consolationibus, sustentetur promissis, dirigatur luce, & peruigili prouidentia conseruetur. Alioquin in tentatione deficit, cadit in scelera, errat in fide, & in spiritu moritur. Vbique & in omnibus diuino indiget præsidio, sæpissime etiam humano consilio, quippe qui per se nequit suffragari sibi, di-
Ioan. 15 cente Domino: Sine me nihil potestis facere: Beatus qui huiusmodi veritatis illustratus est lumine. Non enim longe est à salute. Initium namque salutis agnitio infirmitatis est propriȩ. Nam quemadmodum qui corpore patitur, & ignorat quo detineatur languore, curari non valet: ita & de animæ ægritudinibus sentiendum esse non ambigo. Quomodo (quæso)

potest quis elationem mentis euellere, qui nesci[...] esse superbum? Cupiditatem quoque terrena[...] facultatum quis habilis est resecare ex animo, qu[...] arbitratur illicite concupiscere nihil? Gulæ c[...] intemperantiam cohibere quis sufficit, si ipsius v[...] luptati non intelligit se esse procliuum? Carnis[...] nique incentiua domare quis præualet, si impudi[...] tiæ stimulis an impugnetur ignorat? Nemo ig[...] vitiis opportuna studet adhibere remedia, qui [...] rundem morbo carere se putat. Hoc plane Ph[ari-] sæus ille insinuat, qui tumorem cordis sui no[...] dens, seque præ cæteris iustum esse pronuncia[...] templo condemnatos abscessit. At verò Publica[...] peccatorum suorum agnitione compunctus, sur[sum-] que ad cœlum oculos leuare non audens, ex hum[...] iustificatus confessione, lætus remeauit ad prop[...] O delictorum ter beata confessio, quæ placat Deum, cœlum pandit, reconciliat impios, tergit scelera, conscientiam mundat, fugat vitia, tribuit veniam, auget gratiam, spondet gloriam, quàm dulcis, quam amabilis, quàm fœconda est, si tamen sit humilis, suíque sit conscia criminis, non facta palàm & verbo tenus, sed in corde coram Deo, vbi tantum sun[t] iudex & reus. Quæ namque solum fit voce, seu a[...] sacerdotem, siue in publico parum prodesse arbi[...] nisi de cordis consideratione & contritione p[...] dat. Intus igitur fiat discussio cordis, interro[...] cogitationis, intentionis ventilatio, accusatio [...] leris, compunctionísque satisfactio, sicut Prop[heta] hortatur dicens: Quæ dicitis in cordibus vestris, [...] in cubilibus vestris compungimini. Hæc quippe con[-] fessio nedum facinora grauia à tribunali abscon[...] iudicis, verumetiam leuia & minutissima, sine quibus vita hominis, quantumcunque iusti & boni, esse non potest, sicut diuina testantur eloquia: Non est iustus qui non peccet. Et Ioannes: Si dixerimus (in-) quit) quòd peccatum non habemus, nosipsos [...] cimus, & veritas in nobis non est. Talis [...] confessio proprie præsulibus, animarúmq[ue] [...] ribus congruit, tanquam cæteris perfectior[ibus] que in spiritus exercitatione doctioribus, qu[i-] bus prorsus debent carere delictis, & solum (c[...] men consensum) delectatione, cogitatione, v[...] omissione delinquere. His nempe de quibus lo[qui-] mur, venialia crimina apparere debent grauia, tu[m] propter cordis munditiam, quam totis viribus [...] seruare oportet, tum propter ignitum caritatis de[-] siderium, quo accensi iugiter feruntur in Deum [...] quod videlicet amans Deo conglutinari desiderat, quo prorsus (nisi interuenientibus delictis) separa[ri] non valet, quemadmodum Propheta manifestat, [di-] cens: Peccata vestra diuiserunt inter vos & Deum. Hinc est quòd qui ardentius diligunt, rarius pe[c-] cant, cautius viuunt, incedunt accuratius, velociu[s] surgunt, clarius agnoscunt, atque crebrius cora[m] Deo se humiliando accusant. Non enim possunt ex tollere se aduersus humilem & pro lamantem con[-] scientiam, quæ homines semper redarguit sanctos, quòd sint de prærogatis sibi beneficiis ingrati, in v[ir-] tutibus quoque acquirendis minus soliciti, ac[...] deuotioni non semper intenti, curæ corporis p[...] debito proni, ad lapsum procliui, proximorum co[m-] passioni rigidi, & à vitiorum carnísque concupis[cen-] tia frequenter illecti. Quanto enim magis profic[...]

spirituali exercitatione, & appropinquant Deo, eo amplius in conscientiæ speculo deformitatem suam agnoscunt, illisque apparent nuda & aperta omnia, quæ versantur in corde. Quamobrem prælati tanquam cæteris humiliores insistant puritati conscientiæ, cognitionique propriæ, quam profecto si diligenter inspexerint, etiam si mortuos suscitent, nullatenus se eleuare valebunt. Intelligant quid ex gratia, quidve habeant à natura, & quid sit per culpam. Nempe in his humilitatis subsistit fundamentum solidum, impollutum, Deóque gratissimum: quo proculdubio si caruerint qui præsunt, quanto maiora & sublimiora opera in oculis perfecerint hominum, tanto amplius in lubrico sunt, & coram diuina bonitate fœtidi, quæ singulorum corda rimatur. Sint itaque affectu mites, & corde humiles, vt non de collatis sibi spiritualibus donis intumescant & pereant, quantiscunque virtutibus polleant, quantáve fulgeant sanctitate, etiam si prophetico sint præditi spiritu, miraculorúmque faciendorum insigniti munere, se omnino qui agunt vel proferunt bona, fateantur non esse, sed ipsum in illis, qui vniuersa laudabilia operatur in omnibus, sine quo prorsus nemo aliquid commendatione dignum valet cogitare vel facere. Nouerint quoque eo meliora illos promereri charismata, quo de se viliora persenserint. Nam descendendo ascendunt, seque damnando iudicium diuinum euadunt, dicente Apostolo: Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. Beata & Deo grata humilitas sacerdotum atque pontificum gemma, quæ in tuto loco merita sua incontaminata custodit, atque solius Dei fulta testimonio perituras nescit appetere laudes. Nempe cœlo vicina, mundóque sublimior, voluntarie calcat altum sapere, multum posse, carnaliter viuere, ornatè loqui, exterius apparere, dignitate attolli, aliquidque necessitate excepta in præsenti seculo possidere. Scit etenim cui famuletur, quod speret, quà pergat, quò tendat, quem diligat, & sequatur. Propterea perseuerat in laboribus læta, in tentationibus secura, pacifica in contumeliis, in dubiis fida, circunspecta in prosperis, in agendis prouida, atq; in aduersis intrepida. Luce quippe spirituali præuia graditur in hac peregrinatione semper anxia, Deum sitiens, lacrymas fundens, iugiter orans, se absque intermissione condemnans, nulli nocens, proximóque compatiens. Quamobrem non deest illi de cœlo suffragium, neque ab homine auxilium, quoniam Deo & hominibus nititur esse subiecta. Obtemperat quidem (si valet) omnibus, cunctos reueretur, diligit vniuersos, nescit fallere, contradicere timet, non audet detrahere, nec præsumit quicquam agere, quod possit alicui inficere mentem, propriam lædere conscientiam, fratribus inferre scandalum, diuinum maculare honorem. Denique hæc beata (de qua loquimur) & sancta humilitas exhibet præsulem possessorem sui acceptum Deo, hominibus carum, dignum cœlo, angelorum socium, præditum sanctitate, religionis speculum, receptaculum paracleti, contemptorem mundi, diabolique victorem. Nec ab re. Nam de omni sua spirituali exercitatione, labore, vel opere nullam temporalem gloriam, seu terrenum commodum, sed mercedem tantum sperat æternam.

Quòd rationis & intellectus donum, vniuersa naturæ humanæ ornamenta præcellit.

Cap. XXII.

INter præcelsa naturæ ornamenta, quæ à Deo humano sunt collata generi ratio, & intellectus præcipuum sortitur locum. Quid (oro) prodest cuicunque regis filio in ædibus imperialibus esse genitum, gemmis auróque ornatum, atque deliciis omnibus nutritum, & ratione carere? Da quempiam abundantia cunctarum affluere voluptatum, sublimatum dignitate, honore & gloria locupletatum, possessionibus, margaritis, pecuniis, & familia, cui tamen desit discernendi iudicium, quid, inquam, ex vniuersis his consolationis excipiet? Nempe istiusmodi viro locupletior, honorabilior, ac lætior est vir pauper & sapiens. Nihil prorsus rectum, nil laudabile & merito dignum absque rationis examine valet homo peragere. Nam intellectus principatur in hominibus, & per eundem negocia cuncta disponuntur in terra. Equidem ipso diiudicante, & æquitatis statera pensante imperialia edicta, municipalia iura, ciuitatum leges, atque populorum instituta sunt regimina. Per illum quoque armigerorum diriguntur castra, ordinantur acies, certamina fiunt, capiuntur vrbes, obsidentur mœnia, superantur hostes, & in captiuitatem diriguntur inimici. Nautæ denique ex intellectus acumine, vehiculo carinarum, se vndarum tumentium, procellarúmque sęuientium exponunt periculis, exterarum nationum perlustrant prouincias, ignotas regiones quærunt. Barbarorum confinia petunt, multifarias negociationes exercent, séque de ciuitate in ciuitatem, & de loco quæstus causa ad remotissima transferunt loca. Postremo ex ipsius industria artifices, cæmentarij, fabríque lignorum grandia construunt palatia, ædes fabricant, mansiones diuidunt, metiuntur spacia, cubicula collocant, magnáque peritia varias ædificant mansiones. Quid multis immoror? Omne quippe quod est in hoc mundo compositum, vsúique humano deditum, hominis adinuenit industria, intellectúsque perfecit astutia. Sibi præterea ratione mediante vendicare conatur, quod in sua creatione delinquendo amisit. Redigere nanque volucres cœli, pisces maris, ferásque syluestres sub suum quotidie decertat imperium, quę quoniam omnino sunt rationis expertes, partim arte, partim deceptione falluntur. Tanquam enim princeps in hoc mundo, nedum irrationabilium creaturis, verumetiam in hominum nititur homo propria calliditate vendicare imperium: & (prohdolor) aliorum seruus delinquendo ipse efficitur. Nempe vniuersa quæ in negociationibus, in artificiis, in certaminibus, in innumerabilium actionum generibus idem per corpus operatur exterius, prius illa præuidendo & disponendo exercet in corde, quæ profecto si bona sunt, laudabilique ordinatione munita, etiam antequam deducantur in actum remunerationis retributione sunt digna, si vero mala, asperrimo prorsus sunt plectenda supplicio. Nam arbiter Deus cogitationum & cordium iudex, intentionem hominis rimando diiudicat. Non solum quid faciat, sed quid agere velit, pensat. Quamobrem in cunctis operibus suis quicunque animæ suæ salutem exoptat, intentionis suæ componat obtutum, & ad illum quem di-

uina lex mandat, dirigat finem, vt non casso labore desudet. Parum quippe prodest in alto dignitatum residere fastigio, populorum multitudinis preesse regimini, ardua tractare negocia, cum principibus & regibus familiariter couersari, sanctitatis atque scientiæ celebre nomen acquirere, & obliqua intentione hoc agere. Cæterum intellectus pollere acumine, ratione multa comprehendere, naturæ secreta mente lustrare, & ex his temporalem expectare mercedem, quid, oro, in angustia necessitatis extremæ valet præstare solatij? Nam etsi qui talibus insigniti sunt donis, transitoriáque prosperitate lætantur, hominum ventosa confabulatione laudentur, diuino tamen reprobantur iudicio, eo durius, quo facilius præ cæteris simplicioribus proprium quibant errorem agnoscere. Porrò quemadmodum mitius puniendus est ille, qui parum aut nil videns, se inimicorum tradit manibus, quàm qui perspicue intuendo hoc agit: ita minori est deterrendus flagello, qui hebetem discretionis habens sensum, non recta à semetipso intentione decipitur, quàm qui naturali ingenio, atque acquisita clarens scientia, reiecto à se sapientiæ & prudentiæ iugo, æternęque felicitatis retributione neglecta, præsentis vitæ momentanea oblectamenta sectatur, immemor siquidem suppliciorum, quæ piger seruus excepit, pari vt ille transgresione detentus præstitum talentum ingenij sibi prerogatum ad lucrum nequaquam occultare expauit. Non enim rationalis ideò factus est homo, vt seculi huius fallaces diuitias, honores, voluptates quærat, & gaudia, sed vt humiliter, temperantérque viuens, ac diuina pro posse mandata custodiens, sempiterna sanctis prædestinata pręmia possideat. In regeneratione quippe futura iustorum, præsentis exilij cursu laudabiliter consummato, decet hominem esse beatum: quandoquidem nec caro spiritui, nec spirituales nequitiæ bonis, neque mundus vltra aduersabitur Deo. Quamobrem indubie decipiuntur, quicunque ante pręordinatum tempus conantur transitoria, ac perpetua pariter felicitate lætari. O quantus horum est numerus, quantaque multitudo. Porrò in huiusmodi errore, facilius prudentes labuntur quàm simplices, quod vtique pręter naturam esse contingit. Nam veritatis & rationis qui perspicacitatem habet intellectus, magis est capax, quam qui est rudis ingenij, & ad discernendum tardus, & nihilominus ostensæ sibi expeditius isti, quàm illi assentiunt veritati. Quod profecto in his, qui diuino sunt mancipati obsequio, luculenter apparet.
1.Cor.1 Hoc quippe Apostolus insinuans, inquit, conuersis ad Christum: Videte enim vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quę stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia huius mundi elegit Deus & contemptibilia, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. Porrò talis de qua loquimur repugnantia, ex elatione prorumpit humana. Dedignatur namque, qui sibiipsis videtur sapientes, stulti iudicari pro Christo immemores prorsus apostolicæ admonitionis dicentis: Si quis
1.Cor.3 in vobis videtur esse sapiens, stultus efficiatur, vt sit sapiens. Et qui terrenarum facultatum locupletes sunt, erubescunt mendicare pro Christo, qui cum esset

diues, egenus pro nobis factus est, vt illius ditaremur inopia. Et qui in seculo hoc honorabilis est, aspernatur opprobria, cōtumelias, & maledicta perferre pro Christo: qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur, sed tradebat iudicanti se iniustè, æquanimiter irrisiones, flagella, sputa, & alapas sustinens. Hinc est quòd pauci sunt cæterorum cōparatione, qui velint abnegare seipsos, cruces suas sponte tollere, & Christum dominum [illegible] tari in asperis. Penè omnes qui Christiani vocantur, catholicæ religionis vti gaudent priuilegio, minimè verò student instituta perficere. Sancto pręterea gloriantur insigniri nomine, ipsius autem nominis effectum habere recusant. Frui denique anhelant temporali prosperitate, seque decipientes arbitrantur consecuturos esse æternam (si tamen ipsos credere illam fore asseuerare sit licitum). Quonam (quæso) modo aliam esse vitam credere quis potest, qui præsentem toto affectu diligit, aut præmia valet in cœlo sperare promissa, qui voluptatibus carnis inseruit, atque facultatibus nititur abūdare terrenis? Nempe qu[illegible] siquis veraciter bona credit esse inuisibilia, debet procul du[illegible]bio fidei suæ efficaciam ex contemptu ostentare præsentium, necnon si quis non ficte sperat obtinere cœlestia, oportet à se prorsus abdicare terrena quaten[illegible] professio suæ credulitatis, speíque synceritas non [illegible] nomine, sed efficaciter insinuetur ex opere. Eia nunc anima mea sume lamentum, fluántque oculi tui [illegible]tem lacrymarum, nec cessent plorare per diem & noctem præsentem militātis ecclesiæ statum. Hæc quippe tempore pubertatis suæ quando afflante spiritu, omnémque terrę superficiem vberrime irrigante suo cœlesti copulata est sponso, tota erat speciosa, suauis nimis, & rutilans, induta vtique regalibus vestimentis præ nimia odorum aspersione fragrantibus, choris etiam comitata virgineis gloriosorum martyrum vallata agminibus, anachoritarum assiduis pro[illegible] orationibus, venerabilium præsulum fulta p[illegible] prædicatorum erudita doctrinis, virtutibus a[illegible] cœlestibus, atque fidelium populorum repleta [illegible]uis. Erat, inquam, perfecta in fide, spe hilaris, c[illegible] feruida, deuotione plena, orationi intenta, ie[illegible] & vigiliis vacans, rebus pauper, & locupletata [illegible] contempta aspectibus hominum, sed obtutibus [illegible] diuinis. In se quidem cœlestis disciplinæ rudi[illegible] monstrabat, per suos autem circunquaque s[illegible] ternæ, & incorruptibilis vitæ diffundebat eloq[illegible] Principum ac tyrannorum nequaquam formida[illegible] imperium, Dei ac sponsi sui freta auxilio. In cun[illegible] quæ agebat, erat in sermone potens, & fortis in o[illegible]re, adeo vt nulla corporis pro Christi amore exp[illegible]sceret tolerare supplicia. Degebat quidem in carne, & conuersabatur in spiritu, corpore tenebatur in te[illegible]ris, sed sponso suo spiritu copulata & mente, cogitatione & affectu residebat in cœlo. Nunc verò in[illegible] sentiarum conuersum est gaudium in luctum, [illegible] tus in despectum, in deformitatem speciositas, in [illegible] luptatem sobrietas, pudicitia in luxum, virtu[illegible] invitia, seculi contemptus in pompas, in diuitias [illegible] pertas, zelus honoris Dei in quæstum priuatæ glo[illegible] gustúsque æternorum in amorem præsentis vitæ [illegible] cta quippe est tanquam grex sine pastore, & ve[illegible] populorum numerositas absque directore & [illegible] quanquam introrsus illi præsideat verus pastor

dus, qui proculdubio nouit quotquot redemit, & præordinauit ad vitam. Porrò qui illam ex ministerio sibi credito regere & defensare debuerant, ipsam impugnant moribus indecentibus, prauísque scandalizant exemplis. Quamuis enim sint multi, qui pastoralis officij cathedram teneat, pauci tamen reperiuntur hoc tempore, qui ouium Christi sicut decet, curam adhibeant. Omnes penè quæ sua sunt, quærunt, non quæ Iesu Christi. Non vt prosint, sed vt præsint. Promoueri non dico, expectant, sed quod deterius est prece, ac precio, ô quanti quærunt, solicitant, atque mendicant? Huiusmodi non vt pastores intrant per ostium in ouile domini, sed tanquam mercenarij per maceriam perituri. Ingrediuntur vtique, vt propria acquirant commoda. Vnde mirum non est, si neglecta ouium cura priuatis incumbunt affectibus. Ex his quippe sunt quidam, qui honores ambiunt, aliqui diuitias appetũt, nonnulli corporis inhiant voluptatibus. Omnium profecto horum intentio tota obliqua est, tota dãnabilis, Deóque supra modum agnoscitur esse aduersa. Quomodo namque absque sui præiudicio, atque diuina offensa valet honores concupiscere homo putredo, & vermis quos Dei filius exemplo suo spernere insinuauit & verbo? Non enim elationis, sed humilitatis magisterium se sequentibus debet præbere, qui præsidet. Ex contemptu siquidem mundi, & humilitatis forma Christi ædificatur ecclesia. Nam ideo creuit, suásque à mari vsque ad mare dilatauit propagines, quia præceptoris sui & sponsi est imitata vestigia, qui temporalem calcauit gloriam, terrenásque diuitias. Hinc est quòd Apostoli, sanctique pontifices in ecclesiæ firmamento, tanquam stellæ rutilantes sunt, quia extiterunt corde humiles, virtutibúsque referti. Nequaquam vt in præsentiarum sibi aggregauere diuitias, sed potius vt illas cælo reconderent dispersferunt, & tribuerunt egenis. Sciebant proculdubio illas esse non suas, sed ad erogandum præstitas. Nam pauperum, pupillorum, & viduarum sunt ecclesiarum reditus, quos vtique deprædantur, qui eosdem in alios illicitos conuertunt vsus. Dissuescant itaque spirituales pastores cumulare diuitias, seque ventris voluptatibus dare, quod sibi superabundat egestatem patientibus impertiri non cessent. Subtrahant sibi superflua, vt necessaria ministrent egenis. Indignum quippe est, & ab omni humanitate alienum, vt præsules qui ministri sunt pauperum, illorum sibi vsurpent facultates, ipsique mendici frigore, fame, & nuditate periclitentur, lautissimis isti quotidie perfruantur conuiuiis, preciosissimísque vestibus induantur. Decet vtique ipsos, qui regimini incumbunt animarum, plusquam cæteros parce viuere, temperanter vti concessis, corpus proprium macerare ieiuniis, vigiliis attenuare, ac fatigare laboribus, vt in spiritus transeant libertatem, discántque ex ministerio sibi impenso non quæstum terrenæ facultatis, aut inanis gloriæ lenocinia quærere, sed animarum lucrum, totius mundi thesauro concupiscibilius excellentiúsque. Desiderent igitur, nõ vt amatores huius seculi vulgarem famam, temporales opes, oblectamentáque carnalia, sed tanquam spirituales viri, & imitatores sanctorum, imperium Christi, contemptum sui, humilitatem cordis, atque imprædabiles virtutum diuitias. Voluptatem autem maximam arbitrentur vsque ad mortem certare pro iustitia, eripere animas de captiuitate diaboli, peccatores ad pœnitentiam reuocare, egenos & oppressos de manu potentium liberare, reconciliare discordes, docere inscios, lætificare mœstos, exhortari certantes, pusillanimes fouere, adiuuare laborantes, atque ad brauium cœlestis patriæ currentes infatigabiliter animare. Et hæc quo ad proximi dilectionem. Deum verò studeant ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mẽte diligere, dominúmque Iesum in præcordiis caritatis amplecti, de ipso iugiter cogitare, in rebus arduis, in negociis ambiguis ad ipsum mente confugere, eius consilium poscere, patrociniúmque flagitare, vniuersa præter libitum emergentia propter ipsum æquanimiter tolerare, in ipso gaudere, cum ipso ratiocinari, ad ipsum omnem cordis sui intentionem dirigere, extra ipsum nil quærere, nil concupiscere, sed solum in ipso iucunde & amabiliter delectari, propter ipsum iugum seruitutis regiminis onerosum valde cõstanter perferre, nec propterea aurum, dignitates, mortalium præconia, sospitatem corporis, vitæ longæuitatem, carnísque illecebras ab eodem pro remuneratione expetere, quæ cuncta seculi huius amatores ambiunt, sed tantum animarum anhelare profectum, honoris Dei additamentum, virtutum augmentum, spiritualis gratiæ incrementum, & gloriæ Christi fieri instrumentum, ipso tamen infundente, deducente, & cooperante, atque consummata istius vitæ peregrinatione æternam cum Christo in cœlis habere mercedem. Nempe alienum esse debet ab omni vero pastore mercenariorum sequi affectus, qui solum quæ in terra sunt, sapiunt, optántque, & absque retributione faciunt nihil. Ex syncera siquidem caritate congruit ecclesiasticis rectoribus seruire, & præceptoris sui dilectionem pro laboribus propriis affectare, plurísque honorem Dei æstimare quàm suum. Nam Deo potius quàm sibi debent viuere, & quemadmodum proprium, ita & subditorum spiritualem fructum appetere: quatenus in vtroque perfecte legem caritatis adimpleant. Nullum quoque (sicut supra memorauimus) pro ministerio suo in hoc seculo expectent præmium, sed fidei oculis cum mentis deliberatione temporalia calcent, terrena despiciant, contemnant blanda, visibilia transeant, æterna prospiciant, & cœlestia petant, intelligántque quòd nequaquam Deus condiderit hominem, vt in creaturarum dilectionem finem suum statueret, sed vt in earum ordinatissimo vsu Deum agnosceret, agnoscendo diligeret, diligendo ad illum quandoque perueniret, qua peruentione esset ipsius visione atque fruitione beatus. Quamobrem vniuersi rationis compotes, & potissime pastores animarum, ita peregrinationis suæ cursum, atque operum suorum intentionem dirigere studeant, vt ad huius fruitionis felicissimæ brauium, de qua loquimur, pertingere queant, quoniam quicquid in hoc mundo censetur esse gloriosum, in illius comparatione abiectissimum est, quicquid generosum contemptibile, quicquid decorum deforme, quicquid preciosum vilissimũ, quicquid voluptuosum detestabile, quicquid iucundum lacrymabile, quicquid pacificum fluctuosum, quicquid purũ coinquinatũ, quicquid suaue fœtidissimum, quicquid diuturnum breuissimum, quicquid stabile momẽtaneũ, quicquid cõcupiscibile prorsus despiciendũ. Plane nec explicare lingua, nec auditus

tus percipere, neque intueri valet oculus, quanta sit in ipsa fruitione lux, quantum bonum, quanta pax, quam magnum gaudium, qualis amœnitas, quæ satietas, quantus iubilus, quàm mellifluæ laudes, quatæve gratiarum resonent actiones. Porro in illa nihil est turbidum, nihil tortuosum, nihilque contrarium, quoniam Deus cum hominibus, homines cum angelis, atque cum hominibus homines indicibili copulati sunt caritatis affectu: ipso videlicet in angelis atque hominibus præsidente Deo, qui est omnia in omnibus, à quo, per quem, & in quo sunt, quod sunt, & percipiunt, quod degustant satietate perfecta, visione beata, felicitate continua, refectione suaui, desiderio ignito, amore reciproco, admiratione maxima, osculo sancto, atque reformatione perenni. Toti quidem in totum, & singuli se diffundunt in singulos, quoniam ab vno, & de vno, necnon in vno effecti sunt vnum. O cara beatorum vnitas, grata societas, multiplicata fraternitas, communicata lætitia indissolubile vinculum, & dilectionis amplexus, quàm dulciter delectaris quàm fortiter inhæres, quàm amabiliter iucundaris, non vtique in te, sed in illo qui creauit te, & perduxit te ad se, vt te beatificaret in se, illúmque agnosceres & laudares non per medium, nec per interuallum, neque ad tempus, sed ipsum in ipso facialiter, actualiter, sempiternaliter. Equidem ineffabilis illa visio, visionísque fruitio tibi reuelata in cœlis, nec tibi variatur vicissitudine, neque ipsam per speculum in ænigmate contemplaris, sed limpidissime sicuti est, quemadmodum Ioannes apostolus

1. Ioan. 3 manifestat dicens: Carissimi, filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quòd cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Ex hoc igitur nec de ipsius Dei visione fastidis, nec de simul fruentium societate inuidiæ face succenderis, neque fatigaris in laude, sed semper alacris, semper suspensa, semper in laudandi desiderio, perseueras. Amando quoque concupiscis, concupiscendo miraris, admirãdo inebriaris, ebria verò plus laudas in sensu, admiraris in iubilo, in idipsum requiescis in pace perpetua, secura, pacatissima, imperturbabili. O triumphantium cum Christo ecclesia sanctorum sine ruga, & macula, quantas debes medullares actiones gratiarum, & Deo odoramenta persoluere: qui te de hoc seculo nequam gratis eripiens, fecit te dignam se, vt illius gloriam reuelata contempleris facie, illum ex toto affectu diligas ipsiúsque diuinitatis maiestatem, quamdiu est laudando glorifices, honores, & colas, atque de eo æterna fruitione læteris. Quamobrem in tanta felicitatis profusione locata (quæso) memor sis nostri, quia adhuc peregrinamur in via incerti vtrum peruenire mereamur ad patriam. Preces continuas porrige pro nobis ad eum, quem laudas, vt & nos tuo digni quandoque habeamur consortio, persoluamúsque debitum sacrificium laudis, in conspectu summi & veri Dei, qui eduxit de mortuis pastorem magnũ ouium in sanguine testamenti æterni Iesum Christum dominum nostrum, qui cum patre & spiritu sancto viuit, & regnat in secula seculorum,

Amen.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI PAtriarchæ, in librum de Obedientia.

PROLOGVS.

Qvum mecum tacitus reuoluerem animo aliquid scribere, quo mediante gloria Dei, & animarum excitaretur profectus, in maximo me arbitreor cõperisse conflictu diuersarum cogitationum inundatione collisum. Hinc etenim laus conditoris, fraternus amor, impensum spiritualis gratiæ talentum, & accommodati ocij exercitatio laudabilis suadebat vt scriberem. Inde verò repellebat profunda imperitia, ingenium hebes, occupationes assiduæ virtutúmque carentia, fluctuabam, timebam, angebar, diuina tandem (vt arbitror) aspiratione roboratus, atque exhortationis apostolicæ memor dicentis, Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei, cunctam pusillanimitatem, & omnem de corde meo abegi metum: fiduciam autem concepi in redemptoris nostri profluа largitate, qua polliceri dignatus est dicens: Petite & accipietis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis, mentísque ad illum erexi intuitum humiliter flagitans quatenus ipse, qui quotidie in præcordiis fidelium veritatis lumen splendescere facit, dignetur quoque ignorantiæ meæ suæ candore sapientiæ propulsare tenebras, necnon ea rectè fandi sufficientiam præbere, quæ tam legentibus quàm audientibus prosint, sine tamen elatione, absque simulatione, & sine errore: nam paris esse periculi cum detrimento alios instruere, & proprio quempiam velle mucrone perimere, hoc excepto, quòd in illo anima, & in altero iugulatur corpus. Scio quidem, optime scio, quemlibet superuacue laborare, qui suis viribus præsumendo reiecto humilitatis gubernaculo disciplinæ spiritualis normam palam conatur ingerere. Non enim humanæ facundiæ, sed sancti spiritus hoc opus est proprium, qui quoties vult aperit ora mutorum, & linguas infantium disertas facit. Ab ipso siquidem almi spiritus fonte sapientiæ & scientiæ emanant riuuli, quemadmodum Apostolus Paulus testatur inquiens: Alij nanque per spiritum datur sermo sapientiæ, alij verò scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Nequaquam igitur aliunde, quàm ab ipso paracleto veritatis lumen, sapidúmque secretorum cœlestium gustum percipere se posse quis credat, quippe quũ de eodem scriptum sit: Omnium est enim artifex omnem habens virtutem, omnia prospiciens. Ipse nanque claritatis suæ luce perfulgida prophetarum corda repleuit, fecit vt futura prædicerent, mysteriorum arcana panderent, & æternæ beatitudinis gaudia reuelarent: ipse inquam apostolorum illapsus mentibus illuminauit scientia, corroborauit in fide, accendit caritate, diuersísque perfecit virtutibus, ita vt ab eodem directi procedentes ad publicum sine timore annunciarent

Chri-

Chriſtum, diuini nominis prædicarent gloriam, ſacrorum eloquiorum ſacramenta detegerent, naſcentis eccleſiæ fundamenta iacerent, atque nouæ conuerſationis rudimenta monſtrarent, non minus verbo, quàm opere. Denique quotquot ab ipſo mundi exordio aliquid commendatione dignum, ſiue de naturalibus, ſeu ſpiritualibus vel diuinis pronũciarunt atque ſcripſerunt, id eodem ſpiritu intus erudiente confortante & comitante agere valuerunt. Cęterum quicunque abſque illo hæc tacere præſumpſerũt, vtique hæreſes cõdiderunt, narrauerunt fabulas, & ſcandala ſeminarunt, nullam prorſus de ſuo labore reportantes mercedem, nec ab re. Voluerunt namque docere alios quod minimè didicere, ad hoc illos impellente elatione, non gratia, quæ profectò datur humilibus, non elatis, ſicut ſcriptum eſt: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Hanc quippe gratiam intelligentiæ ſcripturarum idem ſpiritus ſanctus præſtat humilibus, qui quantacunque ſcientia polleant, neſciunt ſibi arrogare quod ſciunt, ſed ab illo ſe percepiſſe fatentur, qui docet hominem ſcientiam, & in cordibus humilium myſteria. Loquitur, inquam, quia paratos eos ad audiendum intuetur omni ſuimet ęſtimatione ſemota. Stat vtique cor humile in ſui cuſtodia, vt ſpiritum ad ſe venientem intelligat, ſibíque in ſe loquentem agnoſcat, Prophetæ eruditus exemplo, qui ait: Audiam quid loquatur in me dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebem ſuam, & ſuper ſanctos ſuos & in eos qui conuertuntur ad cor. Pſal. 84 Vox enim eiuſdem ſpiritus dulcis eſt, iucunda & vera, dubietatẽ fugãs, amouens tenebras, altúmque ſapere omnino diſpergens, exultationem pariens, fiduciam tribuens, accendens ignem, lumen oſtendens, & humilitate replens. Vocis ipſius auditor & eidẽ obtẽperans, ô quàm ſecurè incedit, quàm frequẽter admonetur, quàm iugiter cõſolatur, & quàm ſæpe in ſe præſentiã ſui veneratur autoris. Nemo niſi expertus nouit, quãtæ iſtiuſmodi ſint deliciæ, qualia hincinde proferantur eloquia, quàm ſuauia ingeminentur amatoria carmina, quámve caſtiſsimi ſentiantur amplexus. Non enim poſſunt non proferri vtilia, & veritati innixa, quandoquidem idem paracletus ſpiritus ductor eſt, doctor & dator. Ductor, inquam, ne à virtutum ſemitis quem poſsidet deuiet. Doctor autem, ne à diuinorum eloquiorum ſententiis diſcrepet. Dator verò, ne à contubernio ſanctorum pro donorum inopia elatus ruat. Sua namque præſentia mentem ornat virtutibus ſapientiæ complet ſplendoribus, intellectum præbet ſcripturarum, conſilij diſcretionem largitur, fortitudinis conſtantiam præſtat, humanarum rerum ſcientem facit, pietatis affectum tribuit, timoris domini perfundit reuerentiam, atque ſpiritualibus chariſmatibus roborat. Quamobrem hunc almum ſpiritum in ſuis ſtudeat penetralibus cuſtodire quiſquis cupit laudabiliter viuere, prudenter fari, intúſque deuotione pingueſcere. Veni igitur ſancte ſpiritus, & in corde meo emitte cælitus lucis tuæ radios. Veni, inquam, & da mihi (obſecro) viliſsimo ſeruo tuo, vt te erudiente, teque dirigente valeam obedientiæ ſanctæ, & voluntariæ ſubiectionis reſerare præconia. De hoc quippe (tametſi inexpertus, & rudis ſum) tractare inſtitui, vt cognoſcant tui, qui pro te illius ſubegerunt humiliter ſe iugo, quàm neceſſaria, quàm vtilis ſit, quanta cum ipſa aſſociata ſint dona, quantáque ſectatoribus eius promiſſa ſint præmia. Erit ſiquidem (vt reor) horum notitia ſub ipſa, & pro ipſa certãtibus proficua valde, quippe quum pugna ſit grauis, aduerſarij multi, diuturnus labor, & incerta victoria. Nam certare in ſtadio, & ſpiritualis militiæ ignorare modum, tempus, & inimicorum fraudes, magni periculi res eſt. Cæterum ad hæc quis idoneus, niſi tu in ſecreto cordis ipſum docueris, vel repletum de te inſtruxeris? Tu nanque domine ad libitum tuum de impio iuſtum, & de ignaro repente & ſine mora doctum facis. Abs te igitur expectabo O ſanctificator animarum, vt aperias mihi theſauros ſapientiæ tuæ, & reueles ſitienti te: quæ per me apprehendere nequaquam valeo. Scio vtique Prophetam de ſe dixiſſe: Os meum aperui, & attraxi ſpiritum, quia mandata tua deſiderabam. Pſal. 118 Aperiam quamobrem & ego os meum, tu verò clementer infunde ſpiritum, & mentem renoua benedictione cæleſti, quatenus tibi ſint grata, legentibus quoque proficua, atque inter homines honoris tui additamentum maximum.

QVAE SIT NATVRAE LEX, ET DE IPSIVS EFFECTIBVS.

CAPVT I.

SACRO nos inſtruente eloquio triplicem legem cognoſcimus à Deo pręrogatam eſſe mortalibus: naturæ videlicet, ſeruitutis, & gratiæ. Lex quidem naturę à bono conditore homini benè plaſmato innata eſt, qua mediante, & dirigente ad bene viuendum ipſum inſtitueret, & ad autorem ſuum intelligẽdum informaret, atque ad proximum ſuum vt ſeipſum diligendum animaret. Hæc nanque lex naturæ non in lapideis tabulis, non in exaratis membranis, neque in depictis parietibus, ſed in cordibus eſt ſcripta mortalium: eorum videlicet, qui rationis capaces ſunt. Hoc quippe Propheta iuſtum virum deſcribens teſtatur: Os (inquit) iuſti meditabitur ſapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Pſal. 36 Lex Dei eius in corde ipſius. Sanè ab huius legis obſeruantia nullus excipitur ſiue Iudæus, ſiue gentilis, ſiue catholicus ſit: nam omnes complectitur, omnibus loquitur, vniuerſóſque diiudicat: ita vt nemo qui ipſam tranſgreditur, excuſabilis ſit apud Deum, qui nullius perſonam accipit, ſed cunctorum cordium ſecreta rimatur. Quo (quæſo) modo valeat ſe quis coram Deo excuſare, aut velamen ignorantiæ prætendere, cuius cogitationes introrſus pro illo, ſeu aduerſus illum perhibent teſtimonium? dicente Apoſtolo: Quum Rom. 2 enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis ſunt faciunt, eiuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium illis reddente conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationum accuſantium, aut etiam defendentium in die, quum iudicabit Deus occulta hominum ſecundum euangelium meum per Ieſum Chriſtum. Porrò huius legis admonitionem, coertionem, ſeu correctionem quiſque frequenter audit in corde, quamuis audire diſsimulet more aſpidis ſurdæ obturantis aures ſuas, vt non audiat vocem incantantis, & venefici incantantis ſapienter. Verum iſtum aſpide deteriorem dixerim,

quia

quia aſpis quod agit & obturat auditum ex inſtinctu naturæ facit: iſte verò ſanctis perſuaſionibus legis ex deliberatione peruerſæ renititur voluntatis. Aſpis homini, ſed homo aduerſatur Deo, qui per hominem in homine loquitur homini. Aſpis reſiſtit, vt proprium tueatur corpus: homo autẽ repugnando ſuam iugulat animam. Aſpis poſtremo ſine prohibitione fugit: homo vero contra mandatum ſui agit autoris. Merito igitur à ſeipſo condemnandus eſt homo, quia ſibiipſi & Deo factus auerſus noluit in cubili cordis ſui intelligere, vt bene ageret. A ſeipſo (inquam) condemnandus eſt, dum ingenitæ rationis conuictus teſtimonio reum coram Deo, necnon naturalis legis præuaricatorem ſe fuiſſe abnegare non poteſt. Tanta ſiquidem huius legis eſt virtus, támque ipſius præclara veritatis aſſertio, vt nulla aduerſus illam ſufficiat excuſatio, nulláq; latebra tergiuerſationis appareat. Cæterum etſi contradicit lingua, conſcientia tamen aduerſus transgreſſorẽ vociferatur, quod legis inſtitutor offenditur, iuſtitia innata obliquatur, opus Dei à ſuo conditore ſubtrahitur, naturæ dona diſsipantur, deordinatúrq; quod eſt vtile, quod rectũ, quod honeſtum, quod ſanctũ. Rationabiliter itaque delinquẽte homine turbatur mens, vrget conſcientia, amittitur ſpes: quia nõ ea qua debet, graditur via, neq; ad illum ad quem plaſmatus eſt, tendit finem. Nam ideo factus eſt homo, vt Deũ agnoſceret, cognoſcendo diligeret, diligendo illi obtemperaret, & obtemperando quandoque frueretur & beatus eſſet. Talis quoque eſt conditus, vt ſi naturæ in ſe ſeruaſſet bonum, ſuíque dona cuſtodiſſet autoris, opitulante gratia per ſe dirigeretur ad Deum, fierétque de Dei viſione perfectus in gloria. Verum dum illi ſubeſſe renuit, dúmque ipſius conditoris dona diſpergit, amittit vtique quod acceperat, & Dei inimicus efficitur, qui illi famulando potuerat eſſe cariſsimus. Abdicat quidem à ſe (quantum ex ſe eſt) naturę bonum, quanquam diuina bonitas ipſum ex toto nullatenus deſerat. Ad illius cordis ianuam, ô quàm frequenter pulſat quàm multiplicibus eundem allicit beneficiis, quàm aſsiduis inquietat terroribus, quàm aſperis perturbat minis, quámve dulcibus attrahere molitur eloquiis, ſed eo durior conſueuit ſequi vindicta, quo benignior extitit expectantis & vocantis ſapientiæ longanimitas. Hoc quippe ipſius ſapientiæ verba teſtantur, quę contemptoribus ſui loquens:
Pro.1 Vocaui (inquit) & renuiſtis, extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret, deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis: ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo quum vobis quod timebatis euenerit. Quum irruerit repẽtina calamitas, & interitus quaſi tempeſtas ingruerit, quando venerit ſuper vos tribulatio & anguſtia. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane conſurgẽt, & non inuenient me: eo quod exoſam habuerint diſciplinam, & timorem domini non ſuſceperint, neque acquieuerint cõſilio meo, & detraxerint vniuerſæ correptioni meæ. Porrò nemo ab huiuſmodi vocatione ſe excuſare ſufficit, quum intus clamet, & ad cor emolliendum omnis illius dirigatur intentio. Cor quidem hominis Dei quęrit ſapientia, in quo amoris eſt ſedes, illúdque poſcit inquiens
Pro.2 Fili præbe mihi cor tuum. Nouit profecto ipſe qui condidit, quoniam ex ipſo mors & vita procedunt: nam quoties malas & impudicas concipit cogitationes, toties mors de ipſo progreditur, hoc ve[...] ſuo perhibet teſtimonio: De corde (inquit) exeu[...] gitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicatio[...] furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ. At verò ſi ſa[...] & vtilia meditatur, vitam proculdubio ex co[...] emanare probatur. Nam & beata virgo ſedula co[...] tatione quæ audiebat videbátque de filio ſuo, co[...] rebat in corde ſuo. Propheta quoque clariſsi[...] aſcentiones dicit virum iuſtum diſponere in co[...] ſuo in valle lachrymarum, quatenus de virtute p[...] ficiendo in virtutem videre mereatur Deum deo[...] in Sion. Quamobrem omni cuſtodia ſeruandum [...] cor ab vniuerſis illecebroſis, noxiis, & ocioſis cogi[...] tionibus & affectionibus mundum, atque ſub na[...] ralis legis diſciplina cohibendum, quæ profecto [...] duobus innititur mandatis: vni videlicet prohibitio[...] nis, & alteri præceptionis. Prohibitionis, inquam, iuxta id quod ſcriptum eſt: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Præceptionis vero, ſicut dominus in Euangelio innuit dicens: Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter. Hoc quippe naturalis ratio quàm optime docet, vt ex nobis ipſis inſtruamur, quid erga Deum, quid erga proximum agere, aut quid, ne illi offenſam præbea[...] vitare debeamus, ſi tamen eadem ratio rationali[...] ſpiritus ſit liber, & à peccati ſeruitute alienus. N[...] autem à qualicunque delicto, ſed ſolum à letali, [...] quod contra faciem delinquentis, vitæ clauditur [...] nua. Nam eſſe ab omni peccato immunem nulli [...] tum eſt rationis vſum habenti, ſacro hoc perhibent[...] eloquio: Quis (inquit) gloriabitur caſtum ſe habere cor, aut mundum eſſe à peccato? Eſſe verò à reatu mor[...] talis culpæ alienum conceditur multis: illis videlicet quos gratia iuſtificationis præuenit, comitatur, & compeſcit, ne poſt carnis ambulent deſideria, & ne ingenitę rationis abiiciant legem, fiántque tanquam equus & mulus, quibus non eſt intellectus. Qu[...] tales ſunt diuinam in ſe agnoſcant gratiam [...] tum munus exerceant, potiora cõcupiſcant, ſt[...] que nedum naturæ legem perficere, verum et[...] calogi præcepta ſeruare, quatenus de bono t[...] dendo in melius præſtantiora caritatis chari[...] percipere mereantur.

De prærogatiuis naturæ, quas per inobedientiam amiſit homo, & de lege ſeruili.

Cap. II.

IN prima ſiquidem humani generis in[...] tutione talis à Deo factus eſt homo, vt [...] ſcretionis haberet iudicium, atque [...] ram eligendi quod vellet, acciperet [...] tatem. Semen quippe virtutis gerebat in corde, di[...] næ prorſus miſerationis indicium, necnon adipiſ[...] dæ gloriæ incentiuum maximum. Inhærebat na[...] illi naturæ bonum: ipſa ſcilicet lex, quæ aſsidu[...] optimis illum ſuaſionibus ad ſui amorem hortab[...] tur autoris. Decebat proculdubio Dei ſapientiam [...] liter ſuam inſignire imaginem, doníſque eandem [...] corare gratuitis, vt naturali impulſu Deum qu[...] ret, atque iniuncta ſibi mandata ſeruaret. Nam qu[...] admodum cuncta quæ Deus fecerat ab initio e[...] nedum bona, ſed & valde bona: ita & homo. Hinc [...] cte colligitur, quòd in ſui creatione compellebat[...] homo ad diligendum Deum, ipſum colendum, [...]

ne[...]

norandúmque tanquam bonum perfectum, summum, æternum incommutabile, necnon & finem, ad quem naturaliter suspiraret, in quo requiesceret, quo frueretur, & de quo beatus esset. Hoc si negamus, deterioris conditionis imperfectiorísque naturæ quàm cætera quæ valde bona sunt condita, hominem extitisse fatemur; quod quidem apud personas graues ratione vtentes, sapientia ac scientia præditos asseuerare ridiculum est, potissime quum in diuinis voluminibus legamus eundem piscibus maris, cœli volatilibus, & bestiis terræ fuisse prælatum. Quod quidem propheta admirans ait: Quid est homo quod memor es eius, aut filius hominis quoniam visitas eum? Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas, insuper & pecora campi, volucres cœli, & pisces maris qui perambulant semitas maris. Cæterum quum notissimo percipiamus experiméto, ipsum hominem principandi ceteris animantibus collatum sibi amisisse honorem, non originalis gratię, sed inobediétiæ potius hoc intelligimus fuisse defectum, quippe qui male suadenti vxori maluit obtemperare quàm Deo. Hinc est quod in humano corpore commota est pugna carnis contra spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hac proculdubio ex causa pœnaliter esurimus & sitimus, frigore atterimur, deprimimur somno, lassitudine fatigamur, variis, importunísque languoribus cruciamur, senio tabescimus, & postremo ineuitabili necessitudine læti deficimus. In anima verò mœrore afficimur, timore angimur, lætitia immoderata dissoluimur, desideriorum carnalium æstibus agitamur. Caligat præterea intellectus, sensus hebetatur, affectus dormitat, interiorísque hominis rectitudo obliquatur. Sícque vtriusq; hominis excreuit infirmitas, vt propheticum illud in eo plenissime impletum esse agnoscatur, quo dicitur: Omne caput languidum, & omne cor mœrés, à planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas: vulnus, liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Vniuersa vtique mala hæc, conflictus videlicet carnis & spiritus, naturæ deordinatio, peccati fomes, creaturarum rebellio, intemperies temporum, elementorum immoderata turbatio, pauor mortis, malignorum spirituum insultus, tentationum iacula, corporis resolutio, atque omne quod terret, quod premit, quod vrit, quod homini aduersatur, ex inobedientiæ absque ambiguitate radice proueniunt. Sanè nihil horum ante mandati transgressionem sentiebatur in terra, nihílque contradictionis versabatur in homine, quinimo pacis dulcedo exuberabat in corde, lux diuina refulgebat in mente, pudicitiæ bonum redolebat in carne, sensuum quoque ac membrorum vnitas custodiebatur in corpore. Postquam verò conditoris sui primus homo contempsit imperium, amisit innocentiam, perdidit gratiam, priuatus est pace, incidit in tenebras, carnis sensit aculeos, discordiam est perpessus in membris, atque propriæ nuditatis rubore confusus, Dei vocem se vocantis ferre non valuit. De loco igitur voluptatis mox exclusus, atque pellicea vestitus tunica, in hoc ærumnosum spinarum & tribulorum expulsus est seculum, in quo panem in vultus sui sudore sibi vendicare compellitur, qui prius deliciis affluebat vberrimis, quódque deterius est, sic vsus delinquendi ex ipsius primi parentis pœna peccati effluxit ad posteros, vt ad libitum sibi arbitrētur licere quod velint. Hinc mortalium malitia adeò in prima ætate excreuit in terra, vt præscelerum immanitate opus, Deus omne hominum genus (exceptis paucis) aquarum inundatione deleret, verum nec sic resipuit homo, neque se à sui conditoris offensa reflexit: quin potius humana post diluuium multiplicata specie pariter est aucta iniquitas. Naturæ siquidem lege neglecta nullo legis datæ eruditus magisterio, nullóque ad bene viuendum directus præcepto, præceps ad malū ducebatur vt seruus, post concupiscentias suas trahebatur vt cæcus, atque peccatorum suorum depressus vt vilissimum tractabatur mancipium. Tanta denique est ignorantiæ sui tenebris obuolutus, vt etsi non oris, cordis tamen voces ad cœlum promeret inquiens: Est qui obtemperet, dummodo sit qui iubeat. Ne igitur sub excusationis suæ homo velamine tegeretur, lex in tabulis lapideis exarata digito Dei exhibita est, quatenus inexcusabilis apud Deum esset, si paruipenderet mandata seruare, conuinceretúrque nedum ex innata, verum etiam ex data sibi lege præcepti, quæ profecto lex, vt non caritatis, sed ostenderetur esse timoris in fulgure, clangore, & fumigante monte repleto terroribus Israelitico prærogata est populo, qui & genere, & ritu, & fide, & habitatione à cæteris segregatus erat gentibus. Sane lex ipsa quoniam non in spiritu, sed in sola litera subsistebat, sui transgressorem obedientiæ insinuabat fore obnoxium, minimè tamen erigebat ad gratiam. Premebat quidem ex sui asperitate atque duritia cordis ceruicem, sed non adiuuabat. Terrena cupientibus, & carnem sapientibus temporalia promittebat, quemadmodum in Deuteronomio nouimus
Deut.11
scriptum: Si custodieritis (inquit Dominus) mādata, quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, vt diligatis dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus viis eius adhærentes ei, disperdet Dominus omnes gentes istas ante faciem vestram, & possidebitis eas, quæ maiores & fortiores vobis sunt. Omnis locus quem calcauerit pes vester, vester erit à deserto & libano, & flumine magno Eufrate vsque ad mare Occidentale erunt termini vestri, nullúsq; stabit contra vos. Porrò lex eadem scripta notificabat quid esset faciendum, tanquam spiritualis pædagogus, peragendi verò quæ mandabat nequaquam virtutem & gratiam ministrabat. Plena erat intus mysteriis, & grauida sacramentis literæ obtectis velamine, nam vniuersa illa sacrificiorum animalium volatiliúmque præcepta, necnon oblationes turturum, columbarum, agnorū, ouium, vitulorum, olerum, herbarum, horúmque similium spiritualiter intelligebantur, quāquam ab illis quibus data est, corporaliter sensibilitérque fieri oporteret. Carnali siquidem populo, & carnaliter intelligenti carnalium cæremoniarum instituta sunt sacrificia, quatenus in iis occupatus atque detentus ad idololatriæ non efflueret scelus, propter quod frequētissime (sicut legitur) ira Dei illum est profusa in populum. Non enim sanguine irrationabilium iumentorum delectatur omnipotens, dicente propheta: Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Psal.49
Complacet autem sibi de contritione gementium, de orantium deuotione, ac etiam oblatione laudantium. Sacrificium Deo (inquit propheta) Psal.50

spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies: idémque ait: *Psal.140* Dirigatur domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Sacrificium laudis (ait per eundem prophetã ipse dominus) honorificabit me. Ista verò omnia vnica complectens *Psal.49* sententia inquit: Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua: inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Patet quamobrem ex iis quæ dicta sunt, quòd quicquid in lege seruili ad ritum pertinet sacrificiorum corporalium, atque in cæremoniis visibilibus præceptum est populo illi, in figura, & ad eruditionem nostri, in quos (dicente *1.Cor.10* Paulo) fines seculorum deuenerunt, sunt præstita, vt discamus ex corporalibus spiritualia, atque ex sensibilibus cælestia elicere. Non enim licet nobis, qui veram fidem confitemur, sequi occidentem legis literam, *Heb.10* quæ (testante Apostolo) vmbram habebat futurorum bonorũ, ex quo spiritus ante faciem nostram factus est Christus dominus: qui videlicet declarando veritatem, quæ latebat in litera, atque sacramenta adimplendo, quæ in prophetarum oraculis ignota manebant, spiritualis intelligentiæ ipsius fecit nos esse capaces. Plane hoc figuraliter ostensum est, quando in cruce mortuo domino velum tẽpli scissum est à summo vsque deorsum. Quamobrem post eius resurrectionem insufflauit in discipulos, illisque dedit intellectum, vt scripturas intelligerent, atque palàm omnibus prædicarent. Hinc est quòd ipsa veritate in carne apparente, moriente, resurgente omnis legalis obseruantiæ cæremonialis ritus cessauit, quatenus perspicue cognoscamus, nos à iugo seruilis conditionis esse liberatos per ipsum mediatorem noui Testamenti Iesum Christum, qui per spiritum sanctum obtulit semetipsum Deo immaculatum, & mundauit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruiendum in vitę nouitate Deo viuenti, quod Paulus manifestat dicens: *Rom.8* Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritũ adoptionis filiorum, in quo clamamus abba Pater. Gratias igitur agamus redemptori nostro, qui computrescere fecit iugum legis à facie olei, quod quidem minimè portare valuerunt, qui sacrificiis insistebant legalibus, & terrenis nutriebantur promissionibus. Agamus (inquam) ex omnibus medullis cordis debitas gratiarum actiones ei, qui vniuersa præcepta legis & prophetarum compendiosissime sub legem redegit caritatis & gratiæ, quatenus tanto quisq; fiat ad illam perficiendã aptior, quãto extiterit in Dei & proximi dilectione profusior.

De lege caritatis, quæ tempore gratiæ per dominum nostrum Iesum Christum est data fidelibus. Cap. III.

Patrisfamiliâs hoc solet esse proprium, vt alia seruo, alia verò imperet filio. Seruo quidẽ dura imponit & aspera: filio autem suauia impertitur & blãda. Cum imperio dominatur seruo; sed filio cũ caritate loquitur. Seruo denique pro mercede quotidiana necessaria corpori præbet stipendia: filium verò omnium bonorum suorum facit hæredem. Sanè quicquid operis, quicquid laboris aut præmij vendicat seruus, totum à patre gratis filio prærogatur. Hæc quæ dicta sunt, agunt mortales mortalibus, atq; carnales domini carnalibus seruis ac filiis, non autem sic Dominus vniuersorum & pater, apud quem nulla est personarum acceptio, nulli generis vel dignitatis est prælata conditio, sed in illo sunt omnes creati ab ipso, gubernati, atque directi, quos quidem vult (quantum in eo est) saluos fieri, & ad veritatis agnitionem venire. Hinc est, quod solem suum oriri facit super bonos & malos, & super iustos & iniustos pluere facit. Hinc etiam est, quod laborantibus in vinea singulis vnum mercedis impertitus est præmium. Neminem gratiæ suæ Deus exortem reddit, nullum spernit, nullúmque reiicit credentem in se & accedentem ad se. Nam & si iuxta temporum qualitates hominibus diuersos sacrificiorum indixerit ritus, præcepta ediderit varia, leges visus sit ordinare dissimiles: vna tamen est instituentis intentio, vt saluentur omnes, & erudiantur singuli ad rectè viuendum, & suo famulandum autori, interueniente & cooperante nihilominus fide, non qualicunque, sed quæ iustificat impium, & per dilectionem operatur, sine qua (dicente Apostolo) impossibile est placere Deo. Porrò pro adiutorio salutis mortalium diuina clementia in eorum cordibus ab ipso suæ creationis initio legem naturæ instituit fidei fundamento subnixam, quæ accedere ad Deum volentes, séque saluari cupientes compellit credere vnum Deum esse, & quod inquirentibus se remunerator sit. Verum succedentibus sibi generationibus, hominúmque supra modum pullulante malitia pene apud omnes obliuioni prorsus est tradita, adeo vt obliterata esse videretur. Cæterum vt suorum haberet notitiam delictorum, & peccans per mandatum iusto iudicio transgressionis suæ debitas lueret pœnas, per seruum seruilis data est lex, quę pręsuorum multitudine mandatorum premebat, conuincebat, puniebat, nec iustificabat. Istius quoque legis onus grauissimum minime illi quibus præcepta fuit, ferre valuerunt, quemadmodum apostolus Petrus quibusdam suadentibus conuersos ad Christi fidem circuncidi debere, & legem seruare Mosi, ait: Quid ergo tentatis denuo imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus? sed per gratiam Domini Iesu credimus seruari, quemadmodum & illi. Quamuis enim multi sub ipsa lege positi grati fuerint Deo, & perpetuam regni cælorum expectarent gloriam: nequaquam tamen ex operibus legis id meruerunt, sed per fidem, Apostolo hoc contestante qui ait: Ei vero qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secũdum propositum gratiæ Dei. Idem quoque in alio loco euidentius declarans ait: Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes qui credunt in eum. Ex his igitur patet manifeste, omne meritum, & omnem spem humani generis Deũ in suo constituisse filio, ipsúmque fecisse mediatorem, atque hominum redemptorem. Quamobrem in temporis plenitudine (Apostolo perhibente) Deus pater misit filium suum natum de muliere, & factum sub lege, vt per victimã sui corporis, & legem caritatis, eos qui sub lege erant, redimeret, sibíque in adoptionis filios aggregaret. Idem quoque vnigenitus condolens infirmitati hominum, cernénsque quod ex legibus naturæ & literæ salutem consequi minime valebant æternam, caritatis legem instituit, quę nedum gratiam conferret ad promerendum veniam, verumetiam à morte æterna eriperet, atque se custodientem diuina fruitione faceret

beatum. O lex sancta, & suaue mandatum gratiæ operatione refertum, per quod donantur debita, merita cumulantur, bene agendi subministrantur vires, virtutes accrescunt, infernus obstruitur, & cælorum regna panduntur. Præceptum quippe hoc domini (quemadmodum propheta cõmemorat) lucidum est in se, mentis illuminans oculos, atque onus est non premens, sed roborans, non mœstificans, sed lætum faciens, non fastidiens, sed inebrians, non mortificans, sed coronans. Hinc est quod huius mandati ac legis lator, institutor & autor, Dominus videlicet noster Iesus Christus humanæ salutis desiderio flagrans vociferando aiebat. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis sub fasce legalium mandatorum, & ego reficiam vos: Tollite iugum meum caritatis super vos & discite à me qua regula, quo ordine, qua mensura Deum & proximum diligere debeatis, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Nempe tam suaue est, vt se baiulantem non permittat sentire fatigationem: atque tam leue, vt de se oneratum portando sustentet. Morte carnis quid acerbius? & tamen de ea legimus scriptum: Fortis est vt mors dilectio, dura vt infernus æmulatio. Perferre vincula, carceres, adustiones lampadarum, distensiones aculeorum, excoriationes corporum, incisiones membrorum, exilium, opprobia, contumelias quis non horrendo pertimescat? Et nihilominus (sacro perhibente eloquio) aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem, neq; flumina obruere illam, quoniam lampades eius quę coruscant in cordibus possidentium caritatem, sunt lampades inextinguibilis ignis sancti & æterni, atque flammarum erumpentium de camino supernæ ciuitatis Hierusalem. Audi harum lampadarũ incendio concrematum. Quis (inquit) nos separabit à caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Et paucis interiectis intulit: Certus sum enim: quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Hunc profecto caritatis ignem Dominus noster Iesus Christus in suo secũ duxit aduentu, quemadmodum ipse fatetur dicẽs: Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat? Hoc quippe claruit quando congregatis in vnum discipulis, & promissionem sibi factam præstolantibus veniente spiritu sancto, qui vtique caritas, amor & ignis est, tanquam ignis in figura linguarum super eosdem apparuisse describitur. Nempe per ignẽ qui semper sursum tendit, ipsos in Dei dilectione, vehemẽter accendit: verum per linguarum species eos repleuit sapientia & omnium sermone linguarum, quatenus proximi caritate inflammati, electorum animas per diuersarum nationum regiones vsque quaq; diffusas, ecclesiæ reuocaret ad gremium. In his quippe duobus præceptis, dilectionis videlicet Dei & proximi, tota lex gratiæ cognoscitur esse innixa. Resecauit siquidẽ legis gratiæ legislator numerositatem legalium mandatorum, & sub his paucis compendiose conclusit. Dum enim aliquando interrogaretur quod mãdatum esset maius in lege, ipsum sic respondisse legimus: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, hoc est primum, & maximum mandatum. Secundum autem simile huic esse comprobauit dicẽs: Diliges proximum tuum sicut teipsum, & intulit: In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ. Tantæ vtique efficaciæ, tantæq; virtutis sunt ista duo caritatis præcepta ab ipso domino Iesu commendata atque exhibita, vt absque illis nemo saluari, atq; cum ipsis nullus valeat omnino damnari. Quàm verò opportunum sit, quàm necessarium, quámve vtile Deum amare & proximum, clamat innata ratio, & lex ipsa naturæ: adeo vt nec infidelis ab hoc alienus sit debito. Nempe si legem scriptam inspicias, idipsum in ea intelliges esse præceptum. Porrò vtraque lex ex dilectione perficitur: quæ profecto in obedientiæ virtute fundatur. Cæterum obedientiæ virtus, quæ ad mandatorum legalium exercitationem extenditur, nequaquam sine dilectione completur: sed neque caritatis affectus absque gratiæ infusione donatur. Quamobrem lex gratiæ quæ per Christum instituitur, vniuersa præcepta complectitur: siue quę naturaliter insita sunt homini, seu quæ per Mosem Hebræorum data sunt populo. Nullus itaque ab obedientiæ subiectione excipitur, qui bonorum particeps cupit esse cœlestium, dicẽte domino: Si vis (inquit) ad vitam ingredi serua mandata. *Matt. 19* Insinuat quippe tacite hanc esse quæ consummat legem, salutem præstat, & præmia largitur. Ipsa quoque obedientia hortatur omnes, vt obtemperent conditori suo, exorat singulos ad suscipiendum iugum suum, cunctísque suæ liberalitatis expandit. Hæc ab ipso creaturarum primordio sedem suam collocauit in cœlo, suísque cultoribus, angelicis videlicet spiritibus auxit gratiam, acquisiuit gloriam, contemptoribus verò suis perpetui incendij calamitatem inflixit. In paradiso denique deliciarum minimè defuit, amplissima prioribus parentibus dona promittens, si suis vellent adhærere consiliis. At verò illi bene suadentis monita aspernantes, in hoc ærumnoso & mortali sunt depulsi exilio, à quo nequaquam nisi ea mediante sunt reuocati ad patriam. Nempe claues hæc habet cœlorum, & sibi obsequentibus aperit ianuas: quatenus gaudiis suo tempore perfruantur æternis. Clamat (inquam) in ecclesia, & in latitudine platearum: clamat etiam in cordibus vniuersorum tanquam ad filios mater, vt ad illam confugiant, & illam agnoscant, illam diligant, eidémq; famulentur, quoniam magnus est fructus eius, si tamen eo modo quo fieri debet, exerceatur in opere.

Quare à Deo, & hominibus instituta sunt leges. Cap. IIII.

IN præcedentibus quidem vt potuimus: imò vt ipse Dominus qui se poscentibus infundit sapientiam & paruulis tribuit intellectum dedit, de triplici lege, naturę scilicet, literæ, & gratiæ, quas ab ipso mundi initio Dominus humano indixit generi pauca perstrinximus, vt ostenderemus quanta ipse vniuersorum conditor suos diligeret caritate, qui nolens aliquem perire, congruum letali eiúsque morbo medicamentum apponere dignatus est. Homo siquidem ne de ligno scientiæ boni & mali gustare præsumeret, mandato accepto, obtemperare recusans inobedientiæ vitio factus est reus: sicque merito est mulctatus à Domino, vt de

voluptatis loco, & innocentiæ sede deiectus, in vultus sui sudore corporalis victus alimoniam quæreret, carnis incentiua sentiret, atque duplicis mortis sententiam prorsus vitare non posset. Supra modum igitur quum ex inobedientiæ crimine humana sit inordinata natura, propter ipsius transgresiones innumeras, data est lex, quatenus per contrarios limites legi obtemperando perueniret ad gratiam. Sane per obedientiam præceptorum reconciliatur quisque Deo, spiritui famulatur caro, socialiter cohæret proximo, & virtuti subiicitur animus. Tolle hanc de medio, & nulla erit erga Deum reuerentia, nullus religionis cultus, nulla inter homines pax, nulla securitas, nulla dilectio, nullus laborum fructus, nulla ciuium vnitas, nullúmque morum decus: sed continue vigebunt lites, iurgia pullulabunt plurima, orientúrque contentiones, æmulationes, detractiones, homicidia, adulteria, stupra, rapinæ, oppresiones, veneficia, cæteræque vitiorum pestes, quę Dei indignationem aduersus easdem perpetrantes acriter concitare noscuntur. Porrò propter has coercendas (exceptis legibus diuinitus hominibus prærogatis) tot legum volumina, tot sanctiones imperiales, tot ecclesiasticarum canonum decreta, tot statuta municipalia, tot prouinciarum, castrorúmque ordinationes sunt conditæ. Nullus locus, in quo habitent ratione vtentes, nullum collegium, nulla familia caret lege, ob hoc præcipue vt inordinatæ voluntatis cohibeatur appetitus, & sub obedientiæ virtute frænetur. Ad erudiendam quoque hominum ignorantiam, & in viis manuducendam iustitiæ, infusa est mortalibus paucisimis sapientia, quę desursum est ad condendum leges: qui videlicet clarisimo fulgentes ingenio, quæ sit voluntas Dei percipere valuerunt. Nam quædam leges sanctæ & bonæ sunt, illæ vtique quæ absque vlla animi pasione, & respectu priuati institutæ sunt commodi ab iis, qui Deum & iustitiam habere præ oculis, nihil aliud quam honorem Dei, atque vnicuique quod suum est reddere quęrentes, volentes per easdem pacem præbere hominibus, atque inter homines eandem nutrire, sceleribúsque fræna imponere. Hinc præclare colligitur, quòd legum institutores cuiuscunque conditionis extiterint, siue gentiles, siue catholici, inquantum protulerunt recta & iusta, inspirationem diuinitus acceperunt. Nam veritas à quocunque propaletur, veritas est. Non enim potest corrumpi, non potest denigrari, neque siue tractetur à bono, siue à malo detractetur, valet violari. Semper autem fulget in se, semper in auditorum recte viuentium clarescit cordibus, sempérque in sua sede beata coruscat. Radios quippe emittit suos, & ad se suscipientem ingreditur, séque contemnentem in propriis tenebris perseuerare permittit. Quamobrem vere colligitur, quòd tandiu quisque in voragine mergitur vitiorum, atque æternæ vitæ luce priuatur, quamdiu ab ipsa veritate se constituit alienum. Voces impiorum, & sero pœnitentium
Sap. 5 audiamus: Errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus per vias difficiles. Viam autem Domini ignorauimus. Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa, quæ voluptuose gesimus tanquam vmbra, & tanquam nuncius præcurrens, & tãquam nauis, quæ pertransit fluctuantem aquam, cuius quum tr[...]terierit non est vestigium inuenire, neque semi[...] carinæ illius in fluctibus. Aut auis quæ transuola[...] aëre, & nullum inuenitur argumentum itineris, [...] tantum sonitus alarum verberans leuem ventum, [...] scindens per vim itineris aerem: sic & nos nati co[...]nuo desiuimus esse, & virtutis signum nullum va[...]mus ostendere: in malignitate autem nostra con[...]pti sumus. Veritatis igitur & iustitię desertio, ad q[...] perditionis finem adducat, ex his quæ dicta su[...] persona delinquentium manifestisimæ compro[...]tur. Cohærent quippe, & sibi inuicem famulantur [...]stitia & veritas. Nullus namque esse censendus est [...]stus, qui veritatis se paruipendit intueri in specul[...] Sed neque veritatem agnoscere ille dicendus est, qu[...] iustitię æquitatem in conscientiæ suæ non videt arca[...]no. Veritas quemadmodum fulget in corde: ita iustitia ipsa lucem manifestat in opere, præcedit illa, ista subsequitur, insinuat illa quid, qualitérve fieri debeat: ista verò veritatis sanctæ erudita oraculo, nec ad dexteram, neque ad læuam se flectens mandata sibi indicta adimplere conatur. Opus namque iustitiæ est obtemperare legibus, illis præcipue, quæ de thesau[...] prodeunt veritatis, & veritati subnixæ sunt. Nam [...] iniustitiam sapiunt, & æquitati aduersantur, non [...]que leges, sed oppresiones vocandæ sunt, quoni[...] nihil in se continent veritatis. Hinc est quòd qui po[...]pulis præsunt, & suo statuta condunt arbitrio, domini & tyranni nuncupantur. Hi nimirum extorquen[...] violenter egenorum & subditorum facultates, exaggerant pædagogia, inusitatáque ac importabilia ad[...]inueniunt grauamina, vt valeant aggregare nummos, bella gerere, dilatare dominium, inimicos & conuicinos subigere, ac propria (in sui tamen quandoqu[...] perniciem) desideria maligna perficere. Talibu[...] impune agere liceat) non est acquiescendum [...] modo ex transgresione periurium, seu qu[...] Dei non emergat offensa, quæ nullatenus [...] corporali, vel temporali est perpetranda comm[...] Diuino quippe quæ ab iniquis inique, & contu[...]tiam fiunt, sunt relinquenda examini, in quo [...]rum discutientur corda, deregentur consilia, & [...]nora punientur, dicente Apostolo: Nolite ante tem[...]pus iudicare quoadusque veniat Dominus, qui & illu[...]minabit abscondita tenebrarum, & manifestabit co[...]silia cordium, & tunc erit laus vnicuique à Deo. Inte[...]rim igitur æquanimiter potentium & malignorum oppresiones, damna & iniuriæ perferendæ sunt, qua[...] maximum ipsas humiliat patienter patientibus, & re[...]munerationem æternam, quæ iustis promissa est ex[...]pectantibus, offerunt fructum. Legibus denique diui[...]nis atque humanis est à Christi fidelibus obtempera[...]dum diligenter, vt non quis inobedientiæ vitio con[...]demnetur. Porrò nouimus ipsum Deũ & Dominum nostrum Iesum Christum legis doctorem atque lato[...]rem voluisse pro se & Petro tributum soluere, quo[...] prorsus ab eodem debito esset liber, ne exactoribus scandalum irrogaret, suo indicans exemplo, quàm [...] sit obedientiæ humilitatis bonum commendab[...] quod ob Dei & proximi dilectionem impendi[...] Nam quisque pluris æstimare debet proximi pac[...] quàm temporale lucrum: necnon Dei volunta[...] propriæ præponere affectioni. Consentiendum [...]inde est legi diuinæ tota animi intentione, obte[...]rand[...]

randum est etiam humanæ, si tamen sancta, si pia, si est honestati subnixa. Superioribus quoque est præcipue famulandum alacriter, ac etiam vniuersis (si fieri congrue potest) quemadmodum apostolus Petrus hortatur dicens: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquã ab eo missis, ad vindictam malefactorum laudem verò bonorum, hæc est gratia in Christo Iesu domino nostro. Magna proculdubio, & omni commendatione dignissima est legum custodia, atque senioribus pro Deo exhibita obedientiæ reuerentia, ad quam profecto persoluendam plurimum opitulatur beneficiorum Dei assidua meditatio.

Quòd ex collatis beneficiis sibi à Deo, obligatur homo suo obtemperare autori.

Cap. V.

Clamat innata ratio, vt quisque se illi sponte subiiciat, à quo habet vt sit. Humana siquidem natura quum à Deo sit condita, & per eundem actualiter in esse subsistat, ex necessario quodam iustitiæ & æquitatis debito, mandatis sui obligatur obedire autoris. Nam etsi innumera sunt homini prærogata beneficia, quibus ad famulandum Deo astringitur: tamen ex hoc solo, quòd ab illo habet esse vsque ad mortem eidem obtemperare tenetur. Hinc naturæ lex vnumquenque diuinorum præuaricatorem præceptorem conuincit in corde, hinc cogitationes accusantes sentit in conscientiæ secreto peccator, ita conspicue & recte, vt nullo accusatore indigeat, quippe quum ipsum aduersum se sit testis, accusator, & reus. Hanc plane exactionem interni examinis, hanc conflictationem iustitiæ & veritatis patitur & percipit iustus & nocens: diues & pauper, prælatus & subditus, infirmus & sanus. Quamobrem sicut nemo est, qui se abscondere valeat à calore eius: ita nullus inuenitur, qui non debeat Deo esse subiectus. Hæc profecto est sanctæ obedientiæ radix immortalis: hoc (inquam) est religiosæ seruitutis delectabile germen, quod quilibet eo complectitur carius, solicitiúsque sectatur, quo lucidius Deum agnoscit, atque deuotius beneficia sibi ab ipso collata perpendit. Eia nunc expergiscere ô homo, amoue ignorantiæ velamen à corde tuo, excute iugum delictorum tuorum deprimens te, & reuolue animo quanto vales prudentius, quantóque particularius, quam magna, quam præclara, quam proficua, quámve innumera dona tibi tuus contulit Dominus, tuísq; quotidie non cessat exhibere saluator. Quamuis enim delinquas grauiter, quanquam in multis offendas frequenter, tametsi te voluntarie ab illo auertas: nunquid suarum stillicidia gratiarum cohibet, ne pluant super te? nunquid solis, lunæ, stellarúmque splendorem abscondit, vt non super te luceant, atque radios diffundant? Porrò terra germinat fructum suum, arbores diuersarum specierum poma producunt, virgulta quæq; ad tuum fœcunda sunt vsum, & (proh dolor) intelligere dissimulas, à quo ista percipias. Tibi cuncta famulantur elementa, nubes de cœlo imbrem opportunum spargunt, dies diei, & nox succedit nocti, vt tibi cunctísque viuentibus præstent gaudium, tribuant alimentum, leuent fastidium, & præbeant exemplum & sine sensu, & absque gustu torpescis & iaces. Postremo illo ordinante, iubente, atque dominante tibi seruiunt angeli ministrant archangeli, vniuersæque cœlorum obsequuntur virtutes, tuam quærentes salutem, tuum cupientes profectum, tuam beatitudinem anhelantes, & neque ex his te conuertis ad illum, qui sua bonitate antequam esses se conuertit ad te. Nempe quum non esses, non erat qui resisteret, obaudiret, renueret, & tamen ipse sine te dignatus est facere te: te quoque existente, præuaricante, fugiente expectauit patienter, vt pœnitentiam ageres, vt rectiores vitæ mores componeres, & vt à sceleribus tuis te voluntarie cohiberes. Quid plura? O quàm frequenter ad cordis pulsat ostium, vt ingrediatur ad te, tecum maneat, in te conquiescat, suísque te participem faciat esse deliciis. Insequitur quippe te, quasi tuo ipse dominus indigeat famulatu, & tanquam sine te nequeat esse beatus: quum reuera tu absque ipso non dico non valeas esse beatus, sed neque esse quod es. Nam totum quod habes, ab illo habes, à quo est quicquid est: qui videlicet verbo suo sempiterno, sibique consubstantiali, ac coæterno fecit vniuersa quæ sunt, sine materia, sine motu, sine tempore, & absque suffragio, sicut propheta commemorat dicens: Quoniam ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. *Psal. 32* Parum namque dixi te ab illo totum habere quod habes, addo & hoc te ab ipso habere quod es. Quod enim es fecit ille qui est. Cæterum qui fecit te sine te, quæret ne te propter se? Prorsus minime dicente propheta: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. *Psal. 15* Quærit itaque te propter te sua illum promouente bonitate, quæ quantũ in ipsa est, vult omnes saluos facere, & ad sui agnitionem venire: quatenus agnoscendo eum illi obtemperent, & obediendo remunerentur, & beati fiant, non de alio quàm de seipso, qui est summum bonum, incommutabile, ineffabile & sempiternum. Redi igitur ad te, & totis viribus totáque animi intentione famulare illi propter ipsum, quia bonus, quia misericors, quia pius & clemens est, qui se tibi absque vllo merito tuo præbet in patrem, in socium, in cibum, in præmium. In patrem, inquam, quoniam te creando, non qualicunque te insigniuit forma, sed ad suam fecit imaginem atque similitudinem, vt ipsum diligeres ex toto corde, ex tota anima, ex omnibúsque viribus tuis, atque ab eodem expectares hæreditatem, quam promisit diligentibus se, quam non vidit oculus, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Nihil enim terrenum, nihílque carnale promittere voluit, vt scires patrem te habere in cœlis, cui orando fiducialiter dicis: Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum: *Matth. 6* qui vtique filiis sibi obtemperantibus, sempiterno suo dignos exhibet esse consortio. Quod quidem vt crederes purius, ardentiúsque diligeres, se tibi indissolubili caritate dedit in sociũ: quum videlicet tuam verbum quod erat à principio apud Deũ, & per quod facta sunt omnia quæ in cœlis & quæ in terris sunt, in vnitate personæ assumpsit naturam, in qua vtique non est dedignatus esurire, sitire, fatigari, flagellari, colaphizari, irrideri, conspui, faciẽ velari, spinis coronari, felle potari, crucifigi, & cruciatu immanissimo occidi. Non enim in sua in qua æqualis est patri, ea quæ dicta sunt, potuit pati natura, quoniam impassibilis, inuisibilis & immortalis est. Tuam ergo in illo agnosce naturam, tuámque venerare

rare carnem, in qua factus est per te passibilis, visibilis, & mortalis: nec non tuæ peregrinationis indiuiduus comes, sicut ipse ait: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. (Matt.28) Hanc denique vnionem diuinæ humanæque naturæ inconfusam, inseparabilem, ac inuisibilem, quæ est in Christo in vnitate personæ, sacramentum quoque spiritualis copulæ Christi & ecclesiæ, diuinus sermo tibi reserare voluit, quando de Adæ latere formata mulier ostensa est illi, quam vtique quum vidisset, ait: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. (Gen.2) Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori, & erunt duo in carne vna: quod videlicet Apostolus apertius declarans inquit: Sacramentum hoc magnum est, dico inter Christum & ecclesiam. (Eph.5) Ipsam proculdubio carnem, quam Dei filius assumpsit de te, quando verbum caro factum est, & habitauit in nobis, eandem tibi præbet in cibum, quemadmodum ipse testatur dicens: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus vere est potus, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo. (Ioan.6) O societas vera Christi & ecclesiæ, ô indissolubile vinculum vnitatis, capitis scilicet & menbrorum, ô edulium singulare carnem vtique comedere saluatoris, atque per illam manere in ipso, & ipsum in se habere manentem. Huic cœlesti alimento saginato, talíque sociato comite quis potest nocere? quis (inquam) vim inferre, quis fraudis venena infundere, quis mutuæ caritatis fœdera violare, quis pacis intimæ suauitatem tollere, aut reciprocæ dilectionis quis valet ipso domino præsente ac recumbente intus soliditatem euertere, vel turbare? Tunc quippe angelorum spirituales celebrantur excubię, tunc fortis armatus aduersus aereas potestates, ne violenter irrumpant, cordis custodit atrium, si tamen seipsum custodiat & non insolescat de munere, nec torpescat ignauia, neque ex spirituali percepta dulcedine securitate præsumpta, ab interna exercitatione deficiat. Nam quemadmodum vt ardeat semper opportunis fomentis nutriendus est ignis: ita vt perseueret in corde deuotis orationibus virtuosísque operibus Christi excitandus est amor. Iugiter quippe meditandum est, saluator noster quanta nos caritate dilexerit, qualia pro nobis pertulerit, quóve nos dignatus sit redimere precio. Hoc namque conuersis fidelibus apostolus Petrus insinuare volens dicebat: (1.Pet.1) Scientes quod non corruptibili auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine, quasi agni incontaminati & immaculati Christi. & Paulus: Empti (inquit) estis precio magno glorificate & portate Deum in corpore vestro. (1.Cor.6) Sane ex difficultate curationis, languoris magnitudo percipitur, atque ex precij exhibitione spiritualis seruitutis quam sit graue onus agnoscitur. Porrò ipse Dei & hominum mediator homo Christus Iesus nullum aliud pro electis suis voluit exponere precium, quàm gratis præbere se ipsum, vt aduerterent, quanta eos caritate diligeret. Antiquæ siquidem damnationis aboleuit chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, illúdque affixit cruci, reconciliando nos Deo per sanguinem suum, necnon expolians (sicut Apostolus commemorat) principatus & potestates, traduxit confidenter palàm triumphans illos in semetipso, fecítque de captiuis liberos, (Col.2) de inimicis carissimos, atque de alienis patris su[i cæ]lestis adoptauit in filios. Totum namque hoc su[i mer]itum effecit cruoris, quem pro prædestinatis e[ffudit] in precium, quatenus eisdem se postmodum ca[ritatis] gratuita exhiberet in præmium. Non enim dece[bat] vt aliud quàm seipsum pro hominibus offerret in [præ]mium, quatenus Deus omnia esset in omnibus, & [sine] quo nullatenus valebat esse beatus. Quid igitur re[tri]buet homo redemptori & domino suo pro omni[bus] quæ retribuit ei? Calicem vtique obedientiæ salut[aris] accipiat, cunctísque mandatis ipsius parere cons[tituat,] nedum innumerabiliũ beneficiorum astrictus de[bi]to, verumetiam vniuersarum creaturarum erudit[us] exemplo.

Quòd omnia quæ à Deo facta sunt, etiam quæ eidem aduersari videntur, ipsius subduntur imperio.

Cap. VI.

Deus & dominus noster quemadmodum sempiterno verbo suo cuncta creauit ex nihilo: ita potestate sua vniuersa proc[ul] regit imperio, adeò vt nulla excipiant[ur] quæ non illi famulentur, ne ea quidem quæ maie[sta]tis eius aduersari noscuntur. Sunt quippe dæmones, [qui] in cœlo conditi aduersus illum in ipso suo creation[is] exordio præsumpserunt eleuare ceruicem. Audi pro[phetam] quid de eorum principe, qui donis ac digni[tate] eminebat cæteris, senserit. Ascendam (inquit lu[ci]fer) in cœlũ, super astra cœli exaltabo soliũ meum, sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Cordis elationem percepisti, casum quoque aduerte: Veruntamen ait, ad infernum detraheris [in] profundum lacus, qui te viderint inclinabuntur [ad te, atque] prospicient. Nunquid iste est, qui turba[uit ter]ram, qui concussit regna, qui posuit orbem de[sertum] & vrbes eius destruxit? Omnes reges gentium [dor]mierunt in gloria, vnusquisque in domo sua, tu [autem] proiectus de sepulcro tuo quasi stirps inutilis [et] pollutus, & obuolutus cum iis qui interfecti [sunt gla]dio, & descenderunt vsque ad fundamenta [laci]. Alium præterea prophetam quid de eodem pe[ni]tum intellexerit ausculta: Tu signaculum (inquit) [si]militudinis, plenus sapientia, perfectus decore, [in de]liciis paradisi Dei fuisti. Omnis lapis preciosus o[perimentum] tuum. Tu cherub extentus & protegens, [po]sui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ig[nito]rum ambulasti, perfectus in viis tuis à die condition[is] tuæ donec inuenta est iniquitas in te. Polluisti sanc[ti]ficationem tuam, producam & ego ignem de medio tui qui comedet te, & dabo te in cinerem super ter[ram] in conspectu omnium videntium te. Hunc plan[e] tenebrarum principem quotquot superbiendo [imi]tati sunt apostatæ angeli effecti sunt, atque æterni in[cendij] cruciatibus mancipati: hi namque quamuis [na]tura sint immortales, ingenio acutissimi, doctri[na] experientia, & virtute potentes, inuiti nolentes[que] obtemperant domino, nec quicquam, nisi eo per[mit]tente aut iubente, agere queunt. Querebant siquidem (prout euangelista testatur) dum à domino pelle[ren]tur ab homine, introire porcos, quod minime [nisi] prius ab eodem potestate obtenta) complere po[tue]runt. Petiit denique Sathan (sacro referẽte eloq[uio]

vt sanctissimum tentaret Iob, permissum est illi (eo intacto) omnem ipsius præripere facultatem. Quumque in hac tentatione robustissimus athleta perseuerasset immobilis, poposcit denuo vt feriretur in corpore, quem profecto à planta pedis vsque ad capitis verticem dirissima plaga percussit. Fefellit plane diabolum ipsius dolosa temeritas, dum enim patientissimum virum in petendo curauit euertere, eundem iusto Dei iudicio gloriosissime coronauit. Hinc antiqui hostis impotentia patenter ostenditur, hinc etiam aperte colligitur, quòd dum facinus aliquod mali contra dominum perpetrare videntur, ipsius nolenter obsequuntur imperio, qui secreto suo consilio semper bonum de commissis excessibus dignatur elicere. Hæc plane est diuinæ bonitatis singularis regula: hæc, inquam, est iudiciorum Dei incomprehensibilis altitudo, atque arcana sapientia, quæ ad bonum, malorum hominum, immundorúmque spirituum (ipsis ignorantibus) vtitur instrumento. Quod quidem in Iuda, Iudæorum principibus, in regibus, ac tyrannis Christi ecclesiam persequentibus, innumerísque aliis, quos enumerare longum est, manifestissime comprobatur. Quamobrem claret conspicue, quòd scelesti & peccatores nō vtique sponte, sed prorsus coacte diuino parent imperio. Cęterum si peruersi & in reprobum traditi sensum proprio famulantur autori, dum illius peragunt iudicia, eíusque iustitiam profitentur, quid de iustificatis hominibus, beatificatísque spiritibus animaduertendum sit, qui legit, intelligat. Vna quippe omnium de quibus loquimur, est intentio, votum simile, æqualis consensus, domini videlicet vniuersalis iussa complere, tametsi homines nunc infirmitate superati, nunc fragilitate deuicti, nunc ignorantia depressi, interdum etiam sub virtutis imagine delusi, legis mandata præuaricando prætereant. Velle quidem illis adiacet, perficere autem, prout dignum est, nequaquam valent, captiuante eos in necessitate peccandi lege peccati, quæ est in membris eorum, quæ vtique legi mentis & rationis indesinenter aduersari cognoscitur. Vnde merito non illis, sed peccato inhabitanti in carne ipsorum huiusmodi ascribuntur transgressiones, quæ potius ex infirmitate, quam ex voluntate patrantur. Laborandum itaque ab omnibus est, totísque conatibus insistendum diuina seruare præcepta, si in vitam concupiscunt introire æternam. Cæterum quod ex seipsis nequeunt aliarum creaturarum erudiātur atque accendantur exemplo. Quamobrem disce ô homo ex iis, quæ te inferiores sunt, tuo domino famulari. Pudeat te qui es Dei insignitus imagine & ratione decoratus ab iis quæ sensu carent & ignorant dominum, superari. Suspice (quæso) cœlum, & intuere diligenter quanto ordine, quanta mensura, quantáve perseuerantia cœlestia corpora, & stellarum numerositas, quæ in cæli firmamento sunt sitæ, cursum peragant suum. Legem quippe sibi semel impositam nec paruo quidem temporis momento prætereunt. Sol namque splendore suo decorat diem, fugat tenebras, corda lætificat, motúque suo diuidit horas, sua verò virtute terræ radices penetrat, eásque germinare facit, necnon vniuersa quæ in illa vegetantur & viuunt, Deo iubente fouet & nutrit. Luna quoque noctis opacitatem clarescere facit, & peregrinantibus atque nauigantibus luce sua solatium pręstat non modicum. De syderum autem rutilātium operatione quid memorem, quum & ipsa corporibus inferioribus multiplices diffundant effectus? Firmamenti verò quis in hac mortali carne detentus harmoniacum valet sustinere concentum? omni quippe inferiori mobilitate mobilius, cæterorum radiantium corporum decore præclarius, atque cunctorum organorum modulatione suauius, ordinatissimo motu mandatum sibi traditum pręterire non potest. Hyems denique & æstas, autumnus & ver, dies & nox, calor & frigus, insitos ab autore suo complent actus. Vniuersá quidem hęc, etsi naturalem vsum interdum, vel sibi indictam legem variare videantur, id nequaquam ex obedientiæ transgressione, sed ex diuina potius dispositione prouenire dignoscitur. Hinc est quod dimicante aduersus Gabaonitas Iosue à domino obtinuit precibus, vt nequaquam ad occasum sol prius vergeret, quàm de suis se hostibus vindicaret. Hoc namque posteris fuit memoriale maximum, quatenus discerent, quàm exorabilis sit Deus, & iustorum preces omnipotens quàm clementer admittat, sic enim legitur: Stetit sol in medio cœli, & non festinauit occumbere spacio vnius diei. *Ios 10* Non fuit ante nec postea tam longa dies, obediente domino voci hominis & pugnante pro Israel. Denique quum excrescentibus supra modum in mundo sceleribus vellet dominus omne hominum genus aquarum inundatione perimere, præter naturæ vsum cœli cataractas apertas fuisse perhibetur, quarum exuberante abundantia (exceptis iis paucis, quos arcæ clausura protexit) omnis viuens anima moriendo defecit. Sic Sodomitarum & Gomorreorum populi ad exercendum interitum ignis & sulphuris copiosa congeries è cælo dilapsa, quæ omnes pariter vna hora consumpsit. Hoc nimirum iubenti domino obtemperantibus creaturis gestum est, quæ ad corripiendum impiorum facinora ad nutum suo famulantur autori, sicut scriptum est: Pugnauit pro eo orbis terrarum contra insensatos. *Sap.5* Hinc plane inusitatæ de cœlo tempestates, elementorum concussiones, fragores turbinum, procellarum sæuitia, maris tenebrosa commotio, euersiones vrbium, terræ sterilitas, pestes hominum, iumentorúmque & horum similia absque numero quæ nunc generaliter in quibusdam regionibus & locis, nonnunquam specialiter (teste experientia) peccatis exigentibus prouenire noscuntur. Dignum profecto est, vt quos diuina beneficia gratis collata non corrigunt, hos varietates temporum, clades diuersæ asperitates bellorum, calamitatum pressuræ, atque tribulationes multifariæ ad sui prouehant cognitionem erroris. Discántque à suis prauis voluptatibus abstinere, necnon in afflictione positi Deum timere, quem in tranquillitate constituti nequaquam voluerunt agnoscere. Idem namque est pater & dominus, quemadmodum perhibet dicens: Patrem nolite vocare vobis super terram, vnus est pater vester qui in cœlis est, *Matt.23* alio verò in loco: Vos vocatis me (inquit) magister & domine, & bene dicitis: Sum etenim. *Ioan.13* Nempe quum per præuenientem gratiam, internas consolationes, insolita tribuit dona, atque per creaturarum continuum famulatum humanum allicit mentem, id proculdubio agit vt pater. Cæterum quum terret minis, tentationibus flagellat, premit aduersitatibus, & tam è cælo quam de terra inopinatis concutit signis, ista profecto operatur vt dominus. Vtrumque verò

alternatim perficiendo siue beneficiis mulceat, siue flagellis corripiat, semper diligit. Ipsum audi dicen-
Luc.6 tem: Estote misericordes sicut & pater vester misericors est qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Itémque: Si vos quum sitis mali nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester cœlestis dabit spiritum bonum petentibus se? de correptione autem quid?
Apoc.3 Ego (inquit in Apoc.) quos amo arguo, & Paulus ait:
Heb.12 Fili mi noli negligere disciplinam domini, neque fatigeris dum ab eo argueris. Quem enim diligit dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit, in disciplina autem perseuerate, tanquam filiis offert se Deus, quis enim filius quem non corripit pater? Quòd si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri & nō filij estis. Quum itaque corpora cælestia & terrestria, animata atque inanimata, peragunt insitum ac naturalem cursum suum, seu pro exequenda iustitia in puniendis corrigendísque peccatoribus vsitatum præferre videntur effectum: proprio obediunt conditori, & tacite hominibus innuunt, quantum & ipsi domino suo debeant esse subiecti, qui vniuersis visibilibus præeminent dignitate naturæ, multiplicitate donorum, atque promissione cælestium.

Quòd occulta & veneranda sunt Dei iudicia. Cap. VII.

Superiori tractatu vt potuit sermo incultus, compendiose disseruit, qualiter cælestia ac terrestria corpora iussa diuina perficiant. Nam etsi quantuluncumque illi percipiantur esse contraria: iudiciorum tamen suorum velint nolint peragunt æquitatem. Nihil in cælo & in terra fieri sine causa nemo ambigat. Verū quum eorum quæ fiunt rationes ab hominibus agnosci nequeant, prorsus venerandæ sunt, quoniam verę, rectæ, sanctæ, atque inscrutabiles ad plenum existunt. Cur floreat prosperitate peccator (errās vt ouis quę periit) ad tempus conuertendus in finem: aut quare iustus tribulationibus atteratur diuersis, & pusillanimis effectus iustitiæ semitas deserat, quis apprehendere valet? Quòd vnus nullo suo præcedente merito iustificetur, assumatur è seculo, & diuino mancipetur obsequio, & alter relinquatur in tenebris delictorum vinculis irretitus, quis non miretur? Iudicio profecto Dei sunt ista, & millia iis similia proposita humanis aspectibus, quæ miranda sunt potius quam discutienda, quoniam in iis caligat sensus, hebetat intellectus, ratio deficit, repercutitur animus. Hoc Apostolus conside-
Rom.11 rans, admirando prorupit & ait: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quis enim nouit sensum domini? aut quis consiliarius eius fuit? aut quis dedit illi & retribuetur ei? Propheta
Psal.18 quoque in hunc sensum deductus inquit: Iudicia domini vera iustificata in semetipsa. Non dicit iustificata ab hominibus, non ab angelis, neque ab archangelis, sed signanter ait in semetipsa, vt scias ipsa esse recta & irreprehensibilia, iustificata vtique apud eum qui in verbo suo & sapientia sibi coæterna disponit cuncta priusquam fiant, nihil incognitum, nihil indiscussum, nihilque inordinatum relinquens, sed omnia suo tempore præordinato perficiens in pondere, numero, & mensura qualiter fieri debent: quanquam aliter arbitrentur qui carnales sunt, & carnaliter Dei opera metiuntur. Qui autem spirituales sunt, & spiritualiter diiudicant omnia, nequaquam de iis quæ intelligunt, scandalizantur, sed Deum in omnibus laudant, venerantur & colunt: vniuersáque iudicia ipsius e[illegible] vera pronunciant. Prophetam obserua confitentem: Iustus (inquit) es domine, & rectum iudicium tuum. Iustus vtique est, quum vnicuique reddit secundum opera sua. Rectum verò iudicium suum esse perhibetur, quum miseretur cui voluerit, & quem vult indurat, mortificat quoque & viuificat, deducit ad inferos & reducit, absque vlla prorsus personarum acceptione. Hinc quippe à rectis corde peruersi, à Deum [illegible] mentibus Deum contemnentes, & ab impiis & iniquis iustificati discernuntur & pij. Nam illi humile cor habentes de Deo in bonitate sentiunt, & in cordis simplicitate quærunt illum: illi autem tanquam elati & cæci iniustum Deum esse opinantur, & nihil eum de rebus humanis curare fatentur. Huiusmodi dæmonibus ex parte assimilantur, atque ex parte brutis animalibus coæquantur, dum solum visibilia appetunt, & tantum ea quæ carnis sunt, sapiunt. Horum personam propheta expressit, qui ait: Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. Considera præterea quid sapiens de talibus sentiat: Dixerunt (inquit) impij apud se non recte cogitantes: Exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est agnitus qui reuersus sit ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, & post hæc erimus tanquam si non fuerimus, quia extinctus cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tanquam mollis aer, & transiet vita nostra tanquam vestigia nubis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est à radiis solis, & à calore illius aggrauata. Venite ergo fruamur bonis & vtamur creatura tanquam in iuuentute celeriter. Coronemus nos rosis antequam marcescant, nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra, vbique relinquamus signa lætitiæ, quoniam hæc pars nostra, & hæc est sors nostra. Ista vtique seculi amatores voluptatúmque carnaliū sectatores intra semetipsos imprudentissime pertractantes, ac definientes [illegible] moliuntur (quantum in ipsis est) & dissipant, quod bonitatis est, quod sapientiæ, quod misericordiæ, quod æquitatis, quod gratiæ. Malorum quoque condigna supplicia, & pręmia negant promissa iustorum. Vtinam tales præterita saperent, & intelligerent præsentia, ac nouissima prouiderent, profecto ab errore suo resipiscerent, & Deum in cunctis iudiciis & operibus suis laudarent, glorificarentque. Qui facit (sicut scriptum est) magna inscrutabilia, & absque numero, eorum quædam ordinans & per seipsum diriges, multa quoque per spiritualem creaturam inuisibilem, [illegible] quidem nobis, sibi autem perfecte notissimam. Ipse nanque ad sui gloriam angelicam condidit naturam, quam vtique diuisit in ordines, distinxit in species, diuersificauit in donis, & in ministeriis deputauit, dicente Apostolo: Nónne omnes administratorij spiritus sunt in ministerium missi, propter eos, qui hereditatem capiunt salutis? Verum ex eorum numerositate maxima quidam exeunt vt ministrent, cæteri vero autoris sui gloriam cōtemplando assistunt, sicut propheta in spiritu se vidisse testatur dicens: Millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant

bant ei. Sic tamen exeunt qui miniſtrant, vt nequaquam vel ad momentum Dei careant viſione beata. Et taliter qui aſsiſtunt conditoris ſui diuina ſpecie perfruuntur, vt arcana Dei conſilia quæ illis reuelanda inferioribus demonſtrantur, minime miniſtrare deſiſtant, quod ſacrarũ probatur autoritatibus ſcripturarum. Omnis ſiquidem illorum beatorum ſpirituum multitudo in nouem ordines diſtinguuntur, ex quibus ſuperiores quatuor, dominationes videlicet, throni, cherubim, ac Seraphim aſsiſtere, reliqui verò miniſtrare perhibentur. Angeli nanque hominum intendunt cuſtodię, eorúmque ſaluti, ipſos erudiendo, exhortando, protegendo, & deprecationes, orationes, ac illorum vota diuino conſpectui fideliter offerendo inuigilant. Archangelis autem cura eſt hominibus reuelare myſteria, atque cœleſtia reſerare ſacramenta, non ſingula, ſed excellẽtiora & ſublimiora, quemadmodum in Michaele, & Gabriele patet archangelis. Nam quotieſcunque aliquid magnum manifeſtatur faciendum, per vnum archangelorum id agitur. Porrò ad declarandam Dei gloriam, & promouendam hominum fidem, ſpirituales ſunt inſtitutæ virtutes: quæ creberrima (domino iubente) perficiunt miracula, ex quibus diuina pandatur autoritas. Sunt prętcrea angelicæ ordinatæ poteſtates, vt apoſtaticos coerceant ſpiritus, illorúmque compeſcant virtutem, ne fidelibus noceãt, quantum obeſſe deſiderant. Principatuum denique ad hoc intentus eſt ordo: vt videlicet cæteris miniſtrantibus ſpiritibus principentur, atque eos de iis quæ agenda ſunt, doceant. Diuinæ ſiquidem contemplationi inhærentes, de fonte ſapientiæ verbi hauriunt ipſius beneplacitum voluntatis, quod ſibi ſubiectis agminibus manifeſtent. Per hos igitur miniſtrantium angelorum ordines, quos compendioſe perſtrinximus, Dei colendiſsima bonitas humani generis regimen, atque ſalutem inuiſibiliter operatur miro ordine, modo ineffabili, ſcientia certa, & incomprehenſibili caritate. Mortalium quippe languet ingenium, & indiſponendarum magnarum rerum prudentia ambiguitate caligat, niſi ſanctorum angelorum atque archangelorum erudiatur oraculis. In mundi quoque huius periclitantur anfractibus, necnon & diuerſarum tentationum immundorum ſpirituum ſuperantur inſidiis, ſi non per ſpirituales Dei nuncios roborentur. Ipſorum nanque miniſtrantium agmina beatorum ſedulo officio & dilectione ſyncera aſsiſtunt nobis orantibus, interſunt pſallentibus de noſtris gaudentes profectibus propheta hoc atteſtante qui ait: Præuenerunt principes coniuncti pſallentibus in medio iuuencularum tympaniſtriarum. Verum ſi quãdo operibus miſericordiæ & deuotionis ſtudio vacare nos viderint, mira exultatione lætantur, eaſdem diuino præſentantes cõſpectui: quemadmodum Tobiæ ſancto ab angelo Raphaele dictum fuiſſe legitur: Quando orabas (inquit) cum lachrymis, & ſepeliebas mortuos, & relinquebas prandium tuum, & mortuos per diem abſcondebas in domo tua, & nocte ſepeliebas, ego obtuli orationem tuam domino. Cornelio quoque in actibus apoſtolorum perhibetur dictum fuiſſe ab angelo: Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu domini. Erat enim vir timens Deum cum omni domo ſua, quamuis gentilis, faciens eleemoſynas multas plebi, & deprecans Deum ſemper. Aſsidua ſiquidem vigilantia ipſi angelici ſpiritus comitantur nos in periculis, in laboribus, in infirmitatibus, in negociis, in itineribus: ſemper ſuadentes bona, exhortantes ad bonum, deteſtantes malum, protegentéſque à malo, ſi tamen intenta cordis aure eorum ſacra monita audire velimus. Nunquam laſſantur ab opere ſalutis noſtræ, & à profectuum noſtrorum ſtudio nũquam deficiunt, potiſsime ſi proſpexerint nos Deum diligere, deuotioni inſiſtere, ſectari virtutes, ſpiritualiter conuerſari, mundum ſpernere, æquanimiter aduerſa tolerare, terrena calcare, & deſiderare cæleſtia. Tunc quippe laudant Deum, à quo bona iſta proueniunt, & congratulantur nobis tanquam futuris conciuibus ſuis, & regni perpetui cohæredibus, ſperantes miniſterij ſui opus non eſſe inane in domino. Ad hoc enim ſciunt ſe miſſos, vt diſperſos congregent, & errantes per abrupta vitiorum rationales oues ad viam reuocent veritatis. Obtemperant igitur fideliter ad ſui autoris imperium, & quantum in ipſis eſt, vniuerſos ad proprij cognitionem erroris, ſuique gratiam conditoris prouehere concupiſcunt. Lauda itaque anima mea dominum, ipſum toto corde, omníque mentis intentione dilige, illi ineffabiles gratiarũ actiones exolue: qui tam tibi immenſa, tam innumera, tam ſingularia ſine te beneficia prærogauit, tantorúmque tibi ſuffragia tribuit angelorum, quorum exemplo tuo diſcas famulari redemptori, quorúmve auxilio valeas præſentis exilij euadere laqueos, aduerſarios vincere, & ſalutis portum intrare. Agnoſce (quæſo) quid acceperis tu, quid donauerit ille, quantúmque tui ſpirituales tibi ſuffragentur cuſtodes: quatenus iuxta paruitatis tuæ virtutem liberalitati illius rependas vices, vota exhibeas, & medullatum laudis ſacrificium gratanter impendas. Intuebitur proculdubio ille qui mortalium corda proſpectat, deſiderium tuum, affectum pium, bonum velle, & tuum abſque illo nihil poſſe. Te profecto ſi de collatis gratum viderit eſſe muneribus tibi vtique potiora largietur. Te (inquam) ſi ſuis agnouerit obedire mãdatis, faciet ad altiora cõſcendere: ſe nãque inſinuabit in te, & te ſine te eleuabit ad ſe.

Quòd multipliciter humanus affectus ad obtemperandum allicitur.

Cap. VIII.

MVltifarie quidem ad obtemperandum legibus ſuperiorum, præceptis accendi humanus conſueuit affectus: nunc videlicet minis, quandoque promiſsionibus, interdum donis, nõnunquam rationibus, exemplis quoque frequenter. Cæterum vt proprio quiſque conuincatur iudicio, & nullus tranſgreſſor ante Deum excuſabilis ſit idem dominus qui vult (quantum in eo eſt) omnes homines ſaluos fieri, & ad ſupernæ felicitatis pertingere brauium, indeficienter prænominatis modis vniuerſos ad ſibi obediẽdum quanquam non ſemper immediate per ſe, ſed opportunis mediis, aduocare non ceſſat. Per prophetam minis terrendo quid dicat aduerte: Si dereliquerint (inquit) filij eius, id eſt *Pſal. 88*
Chriſti, de quo tunc loquebatur, legem meam, & in iudiciis meis non ambulauerint, ſi iuſtitias meas prophanauerint, & mandata mea non cuſtodierint, viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Præcurſor quoque domini ſaluatoris nõſtri clamat in euangelio dicens: Ecce iam ad radicem *Matth. 3*

arboris

arboris ſecuris poſita eſt. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Promiſsionibus verò ad ſectandum virtutes hortatur
Matt.5 quum dicit: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum: beati mites, quoniam ipſi hæreditate poſsidebunt terram, & cætera. Petrus quoque apoſtolus magnitudinem remunerationis exhibitæ
1.Pet.1 fidelibus inſinuans ait: Benedictus Deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſecundum magnam miſericordiam ſuam regenerauit nos in ſpem viuam per reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam & immarceſſibilem conſeruatam in cælis, in vobis qui in virtute Dei cuſtodimini per fidem, in ſalutem paratam in tempore nouiſsimo, in quo exultabitis. Et Paulus:
2.Cor.5 Scimus (inquit) quòd ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem habemus ex Deo, domum non manufactam æternam in cæ-
1.Cor.2 lis. Idémque: Quod oculus (ait) non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Donis ſimiliter allicit vniuerſos: ita vt non ſit ſiue fidelis, ſiue infidelis, qui ſe excuſare ſufficiat. Nam ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Quis enim dinumerare valet, quanta omnipotens Deus cuique gratis largitur beneficia? Singulis temporum atque horarum momentis quiſque diuinis vtitur donis, non minus priuatis, quam communibus, ex quibus profectò Deo obtemperare conſtringitur: quæ quoniam in propatulo ſunt, & humano ingenio ad intelligendum facillima, ſingillatim reſerare prætereo. Clamat inſuper innata ratio & diſcretio naturalis, vt patri filius, ſeruus domino, creatura creatori, languens medico, & diſcipulus famuletur magiſtro. Deus quippe & dominus noſter Ieſus Chriſtus ipſe verus eſt pater, qui nos genuit verbo virtutis ſuæ, vt ſimus initium aliquod creaturæ eius. Dominus etiam eſt ſummus, qui ſuo nos regit imperio, quod accepit à patre, ſicut
Matt.28 idem perhibet dicens: Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Noſtrum quoque eundem creatorem eſſe nos cōfiteri oportet, quoniam (teſtante Ioanne) omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt
Ioan.1 nihil. Quod autem ipſe mediator noſter verus ſit me-
Eſa.53 dicus, prophetam audi quid dicat: Vere languores noſtros ipſe tulit, & infirmitates noſtras ipſe portauit, cuius liuore ſanati ſumus. Attende, quæſo, mira huius medici opera, fecit lutum ſemel ex ſputo, & cæco nato reddidit viſum, digitos in auriculam poſuit & præſtitit auditum, ſanauit paralyticos, leproſos mundauit, iacentes erexit, mutis loquelam, & mortuis iuſſu ſuo largitus eſt vitam. Superfluum poſtremo arbitror eſſe verbis inſinuare dominum Ieſum ſummum & ſapientiſsimum eſſe magiſtrum, quum euāgelia ſacra ipſius documentis ſint plena, atque quotidie in eccleſiis per orbem circunquaque diffuſis illius monita populis denuncientur: quibus pro ſui reuerentia obedientiæ aſſenſum decet impendere, atque nullatenus contradicere. Demum de exemplis per quæ ad noſtri obedientiam promouemur conditoris, quid memorem, quum videlicet tot ſint exempla, quot creaturæ ſunt factæ, non in ſingulis ſemel: ſed multipliciter in ſingulis? Taceo de ſegetibus, de arboribus, de volucribus, de piſcibus, de iumentis, de corporibus cæleſtibus, de angelis, archangelis, cæteríſque ſpirituum beatorum

ordinibus: de quibus in ſuperioribus capitulis di[...]tum eſt, quàm ſedulo, quam efficaciter perfic[...] opus miniſterij ſibi crediti diuina impleant iuſſ[...] exemplo ſuo ad ſui homines famulatum erudiar[...] uatoris. Proferatur itaque nunc ad publicum D[...] hominum mediatoris exemplum, qui ſicut cæte[...] ita obedientiæ virtutem dicto pariter commend[...] & facto. In ipſo ſiquidem tanquam preclariſsimo [...]culo obedientiæ fulget imago, veráque ſubiectio[...] forma conſpicitur, adeò vt nuſquam pro documen[...] mentis ſit acies diuertenda, quippe quum in illo v[...]tutis huius reperiatur copioſa perfectio, eo affl[...]tius, quo eius perſona eſt dignior, vberior gratia, [...] meritorum numeroſitas locupletior. Tantus nem[...] ac talis eſt ille de quo loquimur, vt digniſsime omn[...] ipſius prædicetur actio, & in cunctorum fidelium exponatur exemplum, quum idem ſit Deus & homo in vna perſona. In ea profectò natura, qua Deus eſt conſubſtantialis, & coæternus eſt patri, genitus ante tempora, de Deo Deus, de lumine lumen, de omnipotente omnipotens, gignenti coæqualis, ſine initio, abſque diſsimilitudine, ſine motu, continens omnia, perluſtrans ſingula, vniuerſa complectens: per quem v[...]que facta ſunt, quæ ſunt, ſiue in cælo ſiue in terra, &[...] quo vita ſunt, quæcunque facta ſunt, non materia[...]ter, nec localiter, neque temporaliter, ſed eſſentia[...]ter, ſed incircunſcripte. Non enim quæ facta ſunt, [...] ipſius eſſentia creata ſunt: ſed in ipſo priuſquā fierer[...] per ipſum vita erant, hoc Euangeliſta perhibente, q[...] ait: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt in ipſo vita erat. In ea itaque natura qua Deus eſt, nullam obedientiæ dedit formam, nullúmque ſubiectionis mundo reliquit exemplum, quum ſit cū patre & ſpiritu ſancto vnus Deus, vna ſubſtantia, vna identitas, vna poteſtas, vna[...] maieſtas, cui flectitur omne genu, omnis lingua [...]fitetur, & omnis creatura collaudat. Verum n[...]tura quam in vnitate perſonæ verbum aſſump[...] videlicet natura erat viſibilis, palpabilis, paſsi[...] mortalis, omnem obedientiæ perfectionem o[...] ita vt vita eius ſit exemplar imitabile, obed[...] magiſterium, norma virtutum, ſubiectionis reg[...] obſequendi via, per quam quicunque graditur, p[...]clitari non poteſt, ſicut ipſe ait: Qui ſequitur m[...] ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ. Qu[...] enim, oro, tam fideliter, tam perfecte, támque pe[...]ueranter diuinæ voluntatis iuſſa peregit, quemad[...]dum mediator Dei & hominum homo Chriſtus [...] qui peccatum nunquam fecit, & nulla penitus ino[...]dientiæ tranſgreſsione deliquit? Quamobrem luc[...] fiducialiter aiebat: Quis ex vobis arguet me de peccato? Et patri: Ego, inquit, te clarificaui ſuper terram, opus conſummaui, quod dediſti mihi vt faciā. Nem[...] ſicut patris obedientiam, ita ſemper eſt zelatus hon[...]rem & gloriam, verbo, prædicatione & opere. Pe[...] quum oues, boues, columbas vendentes, & num[...]larios ſtare in tēplo (quod minime licebat) aſpice[...] flagello reſticulis facto maxima cum autoritate [...]cit dicens: Auferte iſta hinc, & nolite facere dom[...] patris mei domum negociationis. Lazarum quo[...] reſuſcitaturus fremens in ſemetipſo præmiſſa ora[...]ne inquit: Pater gratias tibi ago, quoniam audiſti [...] ego autem ſcio quia ſemper me audis, ſed propte[...] pulum qui circūſtat dixi, vt credat quia tu me m[...]

Ad Iudęos similiter loquens ait: Ego glorifico patrem meum, & vos inhonorastis me. Sane si vniuersa euangeliorum percurras volumina, luce clarius intelliges filium Dei in ea forma qua minor est patre, gloriam zelasse paternam, illámque patefecisse miraculis, locutionibus declarasse, atque ipsius voluntatem in cunctis suis actionibus perfecisse. Hinc est quòd in Iordanis flumine à Ioanne Baptizato paterna vox testimonium illi perhibuit dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Hoc idem in columbæ specie visibilis spiritus sanctus insinuauit hominibus hunc esse innocentem, iustum & sanctum à prophetis prænunciatum, qui humani generis aboleret facinora. Id profectò per eum nequaquam fieri potuisset, si vel minimum præuaricationis habuisset contagium. Quis enim ignorat, quòd immundus quilibet nequit mundare immundos? sed neque seruus debito obnoxius valet sibi similes reddere libertati? Venit igitur dominus Iesus testimonium habens à patre & spiritu sancto, à lege & prophetis, spiritu, aqua, sanguine à labe peccati mundare immundos, atque à seruitute diaboli per crucis suæ mysterium in se liberare credentes: quatenus etiam obedientiæ ipsius interueniente merito, fieret omnium electorum caput, & vniuersalis princeps, cui flecteretur omne genu, quemadmodum Paulus testatur dicens: Christus factus est pro nobis obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Dignum profectò fuit, vt sicut idem homo Christus Iesus in omnibus & præ omnibus obtemperauit Deo: ita illi vniuersa famulentur illum colant, & laudent. Obediens itaque fuit Deo voluit etiam propter nos obtemperare parentibus quos vtique meritis, virtute præcellebat &

Luc. 2 gratia. Sic quippe legitur: Descendítque cum illis Nazareth, & erat subditus illis. Debitum quidem est obedire maiori: virtus verò est obsequi æquali, sed omni est commendatione dignissimum, quum quis sponte inferiori se exhibet famulum. Nempe quamuis ratione generationis humanæ beata virgo Maria homine assumpto esset superior, quia mater, supramodum nihilominus & incomparabiliter genitrice sua ille erat sublimior, quia Emanuel, quia mediator, quia redemptor: plenus vtique sapientia, plenus gratia, plenus veritate, plenus Deo: ita vt de plenitudine eius acciperent vniuersi, etiam ipsa quæ genuit. Quũ igitur omnium charismatum spiritualium adeo esset plenissimus, vt absque vlla sui diminutione in cunctos ipse transfunderet gratiam, dignatione tamen quàm maxima pro eruditione nostri voluit obtẽperare Mariæ. Didicit nanque (sicut Apostolus commemorat) ex iis quæ passus est, obedientiam: quatenus omnibus obtemperantibus sibi fieret causa salutis æternæ. Nemo quippe ambigat dominum Iesum quum adhuc in pueril esset ætate, obsequia præstitisse Mariæ, ipsíque Ioseph tanquam verum hominem promouentem matrem, & virtutes exercentem, non sibi aggregando meritum, sed nobis, quibus datus est, natus, atque exhibitus. Auxit (inquam) merita in exercitatione virtutum, non vt ex numerositate efficaciora fierent, sed vt ex difficultate atque diuersitate operum, amoris sui erga nos insinuaret vehementiam, necnon virtutum omnium tribueret magisterium. Obediẽs itaque fuit patri cælesti, obtemperauit parentibus, legis mandata compleuit: quatenus obedientię necessitatem, perfectionémque commendaret & meritum, discerentque vniuersi neminem adultum & discretione vtentem, absque obediẽtiæ virtute posse saluari: quæ profectò qualis esse debeat, sequentia declarabunt.

De duplici obedientia, necessitatis videlicet & voluntatis.
Cap. IX.

Duplicem esse obediẽtiam, per quam quisque saluandus regnum cælorum ingreditur, qui rectè intelligit verissime confitetur. Est nanque obedientia necessitatis, & est voluntatis. Necessitatis quippe, vt sine ipsa nemo saluari valeat. Voluntatis verò non sic. Potest vtique homo ad salutem pertingere sine obedientia, de qua loquimur, voluntatis: verum ad perficiendum eandem necessitatis obedientiam, vt meritum habeat apud Deum, expedit vt voluntate libera peragatur. Nam si coactus quis aut metu compulsus obtemperet, caret prorsus commendatione, atque mercede. Seruus quippe est eiusmodi, & seruiliter famulatur, vnde minime de suo opere meretur laudem. Dominum audi dicentem: Seruus (inquit) non manet in domo in æternũ. Tolle à seruo minas, amoue flagellum, nullas aduersus eum proferas contumelias, & ilico videbis ipsum insolescere, tabescere ocio, iniuriosa verba promere, præcipienti repugnare, bonúmque inchoatum omittere, tam diu operatur, quam diu sollicitudinum calcaribus perurgetur, nullo affectu trahitur, nullo beneuolentiæ amore constringitur, nullóque caritatis vinculo alligatur: fugam meditatur arripere à conspectu domini sui, subiectionis iugum à se conatur excutere, vt libertate concupita potiatur, malúmque omne perpetrare desiderat, si ei liceat impune transire. Sanè vniuersa quæ de emptitio seruo commemorata sunt, illi inesse conspicies, qui solum metu mortis, aut futuri terrore iudicij, seu horrore gehennalis incendij, aliquid boni operari videtur. Vellet profectò (quantum in ipso est) vt non esset iudex, non lex, non pœna, nõ carcer, non mors. Quamobrem absque affectu operis solo malignitatis exagitatus affectu, destruit totum quod est religionis, quod honestatis, quod iustitiæ, quod sanctitatis, quod virtutis, & quod denique meriti. Condemnatur vtique à semetipso qui talis est, etiam nullo aduersus eum palàm testimonio perhibente: tametsi actiones nonnullas exterius agat, quæ de genere bonorum esse censeantur. Potest quippe falli homo qui videt secũdum faciem, nequaquam autem Deus qui corda perlustrat. Viuus est enim Dei sermo (inquit Apostolus) & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem sunt nuda & aperta oculis eius. Quamobrem ea quæ fiunt iuxta intentionem operantis, & ipsius voluntatem metitur omnipotens, æquus & verus arbiter, redditque singulis prout eorum interioris hominis siue ad bonum siue

Ioan. 8

Heb. 4

siue ad malum ordinatur affectus. Hinc est quòd obedientia quæ dicitur necessitatis, si non perficiatur voluntate informata caritate & gratia, Deo nullatenus placet. Habet quidem meritum, sed non apud Deum. Habet (inquam) meritum, non cœleste, neque remunerationis æternæ, sed transitorium & temporale, sicuti est propagatio sobolis, terrenarum multiplicatio facultatum, honoris fastus, præeminentia magistratus, corporalis incolumitas, popularis fauor, & successus diuturnus prosperitatis visibilis & caducæ: interdũ etiam gratiæ gratis datæ additamentum disponens homines ad percipiendum, ac promerẽdum gratiam gratum facientem. Hæc plane momentanea bona etsi hominibus carnaliter viuentibus placeant, & concupiscibilia atque magna esse videantur: in cõparatione tamen retributionis æternæ exigua sunt, vilissima, male vtentibus perniciosa, & nullius æstimanda. Quonam (quæso) modo magnipendendum & amandum est ab homine id, quod est illo inferior conditione, dignitate, & fine: quod videlicet amittitur frequentissime, inuite relinquitur, valétque cremari igne, à latronibus deprædari, corrumpi à tinea, atque rubigine deuastari? Hoc volens insinuare Sal-
Matth. 6 uator aiebat: Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo, vbi nec ærugo neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur. Thesaurizat profecto sibi in terra vilem & momentaneum thesaurum qui obedientiæ spreto bono timore suppliciorum superatus, vel commodi temporalis amore illectus perficit ea quæ prohibet Deus, sub fucatæ colore virtutis sibiipsi pueriliter blandiendo. Contingit enim persæpe, vt quis obliqua intẽtione deceptus bonum aliquod agat nõ bene, propter quod fit vt vnde se arbitretur placere Deo eidem magis ipse displiceat. Obtemperandum itaque est Deo eiúsque parendum mandatis, illis vtique quæ ad salutem sunt necessaria: non segniter, non coacte, non seruiliter, nec mercenarie, sed corde recto, intentione non ficta, animo volenti, studio sedulo, alacri mente, ignito affectu, constanti proposito, diuturno labore, opere indefesso, atque solicitudine peruigili. Quisquis igitur hæc quę memorata sunt, adimplere desiderat, nequaquam transgressoribus supplicia minata consideret, non proprię infirmitatis imbecillitatem perhorrescat, neque præuaricantium grauissimos expauescat casus, vt non pusillanimitate frangatur, quin potius malo eruditus alieno, se humiliter Deo prosternat, & fidei oculo ipsius bonitatem erga se exhibitam fidenter inspiciat, atque iugiter reuoluat animo quanta naturalia, corporalia, spiritualiáve dona perceperit supra meritum, præter votũ, & vltra condignum. A se quoque recognoscat boni nil posse, ac rectum nil velle. Quamobrem tota intentione, totóque conamine confidat in domino, qui sicut posuit necessitatem in mandato, & laborem in præceptorũ & ad exequendum illud præbet auxilium, virtutem tribuit, præstat intellectum, séque diligentibus promittit præmium. Non enim ignorat vilitatem figmenti nostri, & concupiscentiam per peccatum & pro pœna peccati nobis inflictam: qua ad visibiliũ amorem etiam nolentes impellimur. Hac quippe de causa illa imperat, quibus obligamur ex debito, atque prouocamur exemplo. Sane non sunt impossibilia, sed neque valde [...] uia, si in peragendis illis deliberata adhibeatur vo[...]tas. Cæterum si qui hominibus famulãtur aut ne[ces]sitatis astricti vinculo, aut exiguo obligati pr[...] tam aspera, támq; continua perferunt onera, qu[...] (oro) sustinere debent aduersa pro Christo hom[...] diuinis obsequẽdo mãdatis? Inest vtiq; cũctis qui obedire satagunt, necessitas, quam profecto dulc[...] caritas, opitulatur gratia, & præcipientis lętifica[t au]toritas. Ipsum dominum audi dicentem: Tollite [(in]quit) iugum meum super vos, & discite à me, quia [mi]tis sum & humilis corde, & inuenietis requiem a[ni]mabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & on[us] meum leue. Mira res suauitate plenissima, & verita[te] suffulta: iugum enim & onus præceptum vocat, quo[d] quidem iugum dicit esse suaue, & onus leue. Am[o]ue dilectionem ab animo obediẽtis, & ilico sentiet mandatum esse iugum asperrimum, atque onus grauissimum, & prorsus intolerabile. E regione propone legem amanti, & nulllo presso onere, nulloque tæd[io] affectus obtemperabit alacriter. Premit itaque [obe]dientiæ iugum, & nullam redolet suauitatem, [ni]que deuotionis baiuletur gustu: si verò cum cari[tate] portetur, se gerentem sustentat, fatigationem [...] laborémque in delectationem commutat. Hoc n[...]rum senserat qui dicebat: Computrescet iugum [à fa]cie olei. Quum enim caritas Dei quæ oleo compa[ra]tur, in cordibus diffunditur fidelium, quum dulced[ine] spiritualis replet mentem, tunc quicquid antè diffic[i]le & onerosum in mandatis videbatur, iudicatur tolerabile, & nullius prorsus grauamenti, id agente caritate, quæ omnia sustinet. Hoc suo Iacob patriarcha exemplo indicauit, qui vt Rachelis concupito potir[e]tur connubio, annis septem obediuit Laban, [sicut] scriptum est: Seruiuit Iacob pro Rachele sep[tem an]nis, & videbantur illi pauci dies præ amoris [magnitu]dine. Huiusmodi quippe viri sancti exemp[lo ino]bedientia nostra contunditur, & proprię volun[tatis no]stræ tenacitas condemnatur. Die noctúque [...] vrebatur & gelu, fugiebátque somnus ab ocu[lis] vt mulierem corruptibilem & mortalem habere p[os]set in coniugem: & prohdolor nos vt Dei [...] amicitia, vt delectemur cõtubernio sapientiæ, [...]ctorum angelorũ digni efficiamur consortio [...]næ beatitudinis participes simus atque cunct[or]um cum Christo regnantium cohæredes, tempore [...]tuali quodammodo dormitantes nec terrem[...]nis, nec rationibus mouemur, nec beneficiis [...]scimus, neque promissionibus perurgemur. [...] nos ab huius seculi amatoribus superari, qui [...] vota perficiant, suísque superioribus famulentur, [...]ponunt læto animo corpus periculis, & animam [...]ditioni. Nempe consurgent tales nobiscum in [iudi]cio, & merito condemnabunt nos, qui secundum [...]ciem, & non in spiritu militamus. Deducent na[...] ad publicum, & obiicient nobis quos perpessi sunt [la]bores quotidianos, animi angustias, inanem spem, [...] diuturna certamina. Quamobrem euigilemus co[...] & mentis aciem erigamus ad dominum Deum [no]strum poscentes humiliter clemẽtiam eius: qua[tenus] solita miseratione transacta, dignetur nostra [...]re facinora, conferre gratiam, dominantem [...] propulsare iuertiam, vt tanquam aquila mente [...]ritu renouati exhibeamus illi de cætero volunt[...]

seruitutem, atque obedientiam veram caritatis flamma succensam, intentioni rectæ innixam, prudentiæ luce perfusam, cõstantiæ virtute decoratam, necnon perseuerantiæ bono circunseptam. Equidem si talis fuerit, erit proculdubio acceptabile sacrificium, præcipuum munus, immaculata hostia, oblatio sancta, victima salutaris, atque thymiama fragrantissimum, dummodo non ignoret, cui obtemperare oporteat.

Quòd vnum sit principium, cui obedire oportet.

Cap. X.

QVisquis rectè sapit, vnum agnoscit esse principiũ, à quo & per quod facta sunt omnia, ipsum vero à nullo: ita tamen ipsum dixerim esse principium vt sit sine initio, & tam esse finem, vt omnino sit sine fine. Principium itque à quo omnia: & finis in quo omnia. Ipsum audi dicentem: Ego sum α & ω, principium & finis. Alibi quoque idem: Ante me (inquit) non est formatus Deus, & post me non erit, quoniam mihi curuabitur omne genu. Curuabitur quidem quia ab ipso habet vnde sit, vnde rectè sapiat, & vnde bene velit. Sane sunt multæ & innumeræ creaturæ quę ab ipso tantum sunt, nec tamen valent recte sapere, neque bene velle. Huiusmodi quod acceperunt pulchrum est, delectabile, vtile, recte videlicet sapientibus & bene volentibus, quamuis non sibi, & tamen modo suo factorem suum honorant, venerantur, colunt, laudántque, sicut scriptum est: Laudate Dominum de terra dracones & omnes abyssi, ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum quę faciunt verbum eius: montes & omnes colles, ligna fructifera & omnes cedri, bestiæ & vniuersa pecora, serpentes & volucres pennatæ. Peragunt enim vniuersa hæc id propter quod creata sunt, & suo famulantur autori: nullam vero de obsequio suo consequentia mercedem, quia rationis & liberi arbitrij carent dono, à quibus omne demeritum procedit & meritum. Ista quippe principium à Deo habent, vt sint, & finem in se, quia deficiente corpore pariter desinunt esse quod sunt. Sola igitur rationalis creatura quæ liberam habet voluntatem, potéstque bonum aut malum discernendo eligere, est cui ex æquitate iustitię remuneratio debetur & pœna. Quod vt congrue fiat, necesse est vt immortalis sit, & finiri non valeat. Hæc quippe de qua sermo habetur, quum spirituales naturaliter possideat oculos, per quos verum à falso, bonum à malo, perniciosum ab vtili, atque lucem queat diiudicare à tenebris, debet prorsus agnoscere, cui illam obtemperare oporteat. Hoc nanque si ignorauerit, à quo (oro) suorum sperabit mercedem obtinere laborum? Teste autẽ Apostolo: Accedentem ad Deum oportet credere quia est, & inquirentibus se remunerator sit. Decet itaque ratione vtentem credendo agnoscere Deum solum esse vnum, cui cordis & corporis debeat flectere genua, latriæ honorem impendere, orationis gemitus fundere, desideriorũ suorum vota pandere, deuotionis sacrificium exhibere, obedientiæ seruitutem exoluere: & tam pro his quàm pro cæteris aliis bonis ab eo bene gestis, repromissam eandem in futuro seculo expectare mercedem. Decet (inquam) illum qui Deo appropinquare, ipsiúsque mandatis obtemperare concupiscit, prius quidem credere ipsum esse, per quem omnia, & nos cum illo, & in quo omnia, & nos in illo. Deinde agnoscere illum non reuelata facie, sed per speculum vtique creaturarum, & in ænigmate scripturarum sacrarum, in quibus præeunte & comitante fide magnam de Deo poterit habere notitiam. Nam insinuante Apostolo: Inuisibilia Dei à creatura mũdi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur sempiterna quoque eius virtus & sapientia. [*Rom. 1*] Verum sine fide prorsus videndo non videbit, & nequaquam intelligendo cognoscet, sicut de quibusdam dicit Apostolus: Qui quum cognouissent Deum non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerũt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. [*Ib.d.*] Dicẽtes enim se sapientes stulti facti sunt. Nec mirum. Non credendo, sed ratiocinando & per Dei conati sunt agnoscere maiestatem & sapientiam, quæ non nisi credendo percipitur, dicente propheta: Nisi credideritis, non intelligetis. [*Esa. 6*] Nam fides (vt ait Paulus) est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentum: [*Heb. 11*] est etiam sydus clarissimum & matutina lux descendens à patre luminum, & se cordibus infundẽs mortalium, conspicuam de spiritualibus & inuisibilibus præbens notitiam, perlustrans splẽdore suo scripturarum mysteria, & cœlestium arcana sacramenta, tribuénsque de Deo intelligẽtiam, non sicuti est, sed quia est. Nam quamdiu sumus in corpore, sicut memoratus ait Apostolus, peregrinamur à domino, per fidem ambulantes, non per speciem. [*2. Cor. 5*] Quando autem per speciem? Quando corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, erítque mors absorpta in victoriam, atque eidem insultando dicemus: Vbi est mors victoria tua? vbi est mors stimulus tuus? Tunc etenim ablatũ erit speculum, tunc ænigmata erunt completa, tunc fides erit consummata per speciem, & spes totaliter mutata in rem. Tunc, inquam, verificabitur quod ait Ioannes Apostolus: Charissimi nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quod erimus. [*1. Ioann. 3*] Scimus quoniam quum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicut est. Interim autem in lumine ambulemus fidei, & in splendore vultus eius ne infidelitatis & elationis voluamur in tenebris, credamus simpliciter diuinis oraculis, & testimoniis veritatis prænunciatis per fidem, & in eadem luculentissime declaratis. In ipsis siquidem humiliter credendo confitebimur Deum esse, illíusque omnipotentiam, sapientiam, bonitatem, simplicitatem, æternitatem, iustitiámque laudabimus, magnificabimus, atque colemus. Nec aliunde quàm ab ipso Deo id perficere nos posse arbitremur, qui per fidem hominum corda purificat, vt agnoscant ipsum Deum & dominum nostrum Iesum Christum, quem Deus pater ideo misit in mũdum, vt humanum genus, quod per peccatum protoplastorum neglectis cælestibus & inuisibilibus, prorsus terrenis & visibilibus inhærebat, miracula faciendo, prædicando diuina, futura prænunciãdo, suadendo vtilia, operando sancta, aspera perferendo, & sustinendo indigna, ad agnitionem vnius & veri Dei informaret per fidem, & in fide roboraret. Sic plane erudiendus, sic homo qui iacebat in tenebris, & erat morti obnoxius, per mediatorem Dei & hominum hominem. Christun Iesum fu rat erigendus, vt lumen videret in lumine, & vitam possideret in vita. Vtrunque enim est dominus Iesus, & vtrunque ab ipso consequi posse speramus in ipso. Est quippe lumen verum natum de lumine, in quo vide-

mus lumen. Est etiam vita vitalis de vita genitus, atque in se credentibus tribuens vitam. Ipsum lumen *Ioan.8* audi de se dicentem: Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ, *Ioan.1* & Ioannes: Erat (inquit) lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Paulus *Heb.1* de hac ipsa luce scribens ait: Qui quum sit splendor gloriæ & figura substantiæ eius, portánsq; omnia verbo virtutis suæ. In sapientiæ quoque volumine sic le- *Sap.7* gitur: Candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula, splendor diuinę maiestatis, & imago bonitatis illius. Nempe si candor lucis, si speculum sine macula, si splendor gloriæ, vtique & lumen, non quidem materiale, nõ productum in tempore, non variabile, nec vicissitudinis susceptibile, sed simplicissimum de patre Deo æternaliter generatum, semper idem manens quod est, propter nos tamen carnis nube obtectum, vt à nobis captabile fieret, essemúsque lumen in ipso, sicut Apostolus quibusdam iustificatis testatur *Rom.13* dicens: Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino, vt filij lucis ambulate. Alio denique in *Eph.5* loco exhortans ait: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sicut in die honeste ambulemus. De lumine agnouimus lumen natum, in tenebris refulgens, & tenebras fugans, in quo quisquis veritatem intuetur videt lumen. Audiamus similiter vitam de vita genitum mortuos viuificantem. Ego sum (inquit ipse) via, veritas, & vita, nemo venit ad patrem nisi *Ioan.14* per me. Idémque alibi ait: Ego sum resurrectio & vi- *Ioan.11* ta qui credit in me etiam si mortuus fuerit, viuet: & omnis qui viuit & credit in me, non morietur in ęternum. A quo autem habeat vt sit vita & tribuat vitam, obserua. Sicut enim pater habet vitam in semetipso, ita dedit & filio vitam habere in semetipso, id est, genuit filium vitam habẽtem in semetipso, sibi per omnia coæqualem, eiusdem naturæ, eiusdémque substantiæ: ita vt sit vnum cum patre, & qui videt filium videat & patrem. Nam patris & filij vna est diuinitas, vna maiestas, vna potestas, vnáque essentia, indiuisa, inconfusa, incommutabilis. Cæterum quemadmodum pater genuit filium vitam habentem in semetipso, æque etiam viuificantem mortuos. Ipsum filium *Ioan.5* de se pronunciantem veraciter audi: Sicut enim pater suscitat mortuos & viuificat: ita & filius quos vult viuificat. Viuificat proculdubio gratiam infundẽdo, & iustificando per fidem, & in fide copulando sibi, vnde Apostolus nonnullis gratificatis, & iustificatis, atque *Col.3* copulatis aiebat: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo, quum autem apparuerit Christus vita vestra, tunc & vos apparebitis cum illo in gloria. Quamobrem nemo aliũde lumen diuinę agnitionis, & vitam veram quæ Deus est se percipere posse arbitretur, quàm ab illo, de quo Ioannes *Ioan.1* apostolus ait: Quod factum est in ipso vita erat, & vita lux hominũ, & lux in tenebris lucet. Ex hoc vtique per fidem Christi gratificantem. Nam pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, vt omnes qui honorificãt patrem, honorificent filium. Hoc autem est iudicium quod dedit pater filio, vt videlicet omnes in eum credant, & pari honore deferant filio sicut & patri, ex qua vtique credulitate vitam consequantur æternam. Sic enim idem filius ait: Sic Deus *Ioan.3* dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret,

vt omnis qui credit in illum nõ pereat, sed habeat vitam æternam. Eadem quippe credulitate, eadem reuerentia, eadémque obedientia debetur misso, quæ debetur mittenti, potissimum quum ipse qui misit pater super baptizato filio de cælo clamauerit, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Est igitur dominus noster Iesus Christus ab vniuersis omni cum honore colendus, quum ipse verus sit Deus, cui pater & spiritus sanctus diuinitatis testimonium reddiderunt, & quem Deum esse proclamarũt angeli, prophetæ prænunciauerunt, prædicauerunt apostoli, testificati sunt martyres, quemque per orbem terrarum pariter omnis adorat, laudat, ac confitetur ecclesia. Quam vtique idem suscepit in sponsam, mundauit lauacro, sanguine redemit, quemadmodum Apostolus perhibet dicens: Viri (inquit) diligite vxores vestras sicut Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret: mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam nõ habentem maculam, aut rugam, aut aliquid eiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. Huic tanquam caput præsidet corpori mystico. Hanc fouet & nutrit, viuificat in spiritu, regit in fluctibus, in aduersis protegit, consulit in dubiis, locupletat meritis, virtutibus replet, decorat charismatibus, & contra omnes aduersarios insuperabilem facit, quoniã super ipsam fundata consistit. Tanti siquidem roboris, tantæque autoritatis esse dignoscitur, vt malignis spiritibus non succumbat, mundi non cedat principibus, quin potius eidem ipsi colla subiiciant, mandatis eius obsequantur, ministeria deferant, & sacramentis eius indigeant, sine quibus saluari nullatenus valent. Nam & ligare potest & soluere, cælum aperire & claudere, sicut Petro veritas promisit dicens: Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cęlis. Nec immerito, quum ipse & ... effecti sint corpus & caro vna sicut sacra pagina ... quia. Quum enim de latere dormientis Adæ ... mata mulier, atque eidem vt nomen imponeret ... ta, inquit: Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea, propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori, & erunt duo in carne vna. quod Apostolus declarans ait: Sacramentum hoc magnum est, dico inter Christum & ecclesiam.

Quòd Deus sit spiritus, & patribus antiquis cognoscibilis ... per ministerium se exhibuerit angelorum.

Cap. XI.

Deum spiritum esse & non corpus ... docet scriptura, quæ ab ipso prolata ... noscitur. Veritas enim clamat in Euangelio: Deus spiritus est, & qui adorant eum, in spiritu & veritate adorare oportet. Quamuis enim in rubo loqueretur ad Mosem & in caligine, atque in columna ignis per noctem, & in nube per diem populum præcederet Iudæorum: non tamen corporalis aut materialis est ignis, neque columna vel nubes, ... spiritus simplicissimus, & corporeis oculis inuisibilis: qui vtique per angelum loquebatur in igne, ... bémque suam comitabatur in columna & nube. ... quippe substantiæ est Deus, talísque naturæ, vt non ... deri, nec audiri, neque palpari carnalibus valeat ...

...ibus, sed ſpiritualibus quam optimè, & in ſpiritu. Verba mea (inquit propheta) auribus percipe domine, intellige clamorem meum, intende voci orationis meæ rex meus & Deus meus. Idémque: Audiam (ait) quid loquatur in me dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebem ſuam. De ſpirituali guſtu & viſu memoratus propheta dicit: Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt dominus. In odorem vnguentorum tuorũ currimus, loquitur ſponſa in canticis canticorum, quod ad odoratum pertinet. De tactu dicit Ioannes: Quod audiuimus, quod vidimus, & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ. Nempe quotieſcunque locutus eſt per humanam vocem Deus, aut ſe inſinuauit per figuras, hoc per miniſterium egit angelorum, vel per oracula prophetarum, in quibus & per quos ſuam hominibus notificabat voluntatem. Quamuis enim quibuſdam ſanctis viris per ſe loqueretur in corde, propter infirmitatem tamen ſpiritus, & carnis corruptionem, quæ ſpirituali aduerſatur locutioni, & ab intellectuali diſſentit viſione, per vates ſuos, & ænigmata vniuerſitati effatus eſt. Quãobrem ipſa diuina clementia humanæ compatiens infirmitati, illiúſque perditioni opportuno volens occurrere remedio, verbum ſuũ quod erat in principio apud Deum, incarnari ſtatuit, vt verus Deus, & homo per aſſumptum corpus ſe manifeſtaret hominibus, atque per ſacri ſanguinis ſui effuſionẽ de perditione æternæ damnationis qua tenebantur, reſuſcitaret ad vitam. Deciderat prorſus humana natura per primi hominis præuaricationẽ in maximam Dei & ſui ignorantiam, & ea quæ carnis ſunt, & eius percipiuntur ex ſenſibus, ſolummodo ſapere videbatur, necnon totam ſe in creaturarum profuderat voluptatẽ. Proinde ne ſemper homo erraret vt cæcus, ne pernicioſe ſe excuſaret vt infirmus & inſcius, & ne ſemper à Deo eſſet alienus & mortuus, quando temporis plenitudo aduenit (ſicut Apoſtolus commemorat) miſit Deus filium ſuum natum de muliere, & factum ſub lege, vt errantem per abrupta vitiorum reuocaret in viam, quæ de ſe ait: Ego ſum via, nemo venit ad patrem, niſi per me.
Ioan.14 Vt etiam imbecillem, & ignorantem veritatis irradiaret ſplendore, & vt in delictis mortuum reſuſcitaret ad vitã, non angelos, non prophetas, ſed proprium deſtinauit filium, vt ipſum audiremus, ipſíque obediremus in filio. Hoc Apoſtolus denunciauit dicens:
Hebr.1 Multifarie multíſque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, nouiſsime diebus iſtis locutus eſt nobis in filio, quem conſtituit hæredem vniuerſorum, per quem fecit & ſecula. Tam quidem ſublimis, & tantæ incomprehenſibilis excellentię eſt diuina eſſentia, vt à nemine in hoc exiſtente mortali corpore ſicuti eſt, agnoſci queat, quemadmodum Moſi faciem ſuam videre cupienti, & ſciſcitanti dixit: Non videbit me homo, & viuet. & Ioannes, Deum (inquit) nemo vidit vnquam, niſi is qui eſt in ſinu patris, & ipſe enarrabit nobis. Maxima ex iis verbis erga homines Dei caritas, maxima apud homines, & in hominibus domini noſtri Ieſu Chriſti intelligitur eſſe autoritas, quando illo loquente & conuerſante cum hominibus Deum loqui, & conuerſari minime dubitamus. Hoc longe ante propheta in ſpiritu præuidendo præcinuerat inquiens: Hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alius ad illum: hic adinuenit omnem viam ſcientiæ, & dedit eam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo. Poſt hęc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Prænunciatum iſtud ideo fuerat, quia Moſi extitit ante promiſſum. Quum enim ardentiſsime poſceret, vt Deus illi oſtenderet gloriam ſuam, reſpondit dominus: Non videbis faciem meam: non enim videbit me Exod.33
homo & viuet. Ecce (inquit) locus eſt apud me, & ſtabis ſupra petram, quúmque tranſibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam te dextera mea donec tranſeam, tollámque manum meam, & videbis poſteriora mea, faciẽ autem meam videre non poteris. Quoniam igitur reuelatam Dei gloriam intueri nequeunt mortales, vnigenitum ſuum Deus pater miſit in ſimilitudinem carnis peccati vt de peccato damnaret peccatum in carne ſua, & patrem homines venerarentur in filio, & filium in patre ſimiliter colerent, nec minus filio, quàm patri obedire deberent. Verum quoniam indecens erat, vt verbi humanitas per ipſius reſurrectionem totaliter glorificata, viſibilis & palpabilis commoraretur in ſeculo, ne ab illo arbitrarentur ſe homines eſſe derelictos, duplici eis ſe communicaturum præſentia eſt pollicitus dicens: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad Matt.28
conſummationẽ ſeculi. Alióque in loco: Vbi (inquit) Matt.18
fuerint congregati duo vel tres in nomine meo, in medio eorum ego ſum. Hoc profecto abſque ambiguitate agit in ſpiritu, hoc idem in ſuo myſtico operatur corpore, quemadmodum perſequenti Saulo ait: Saule Saule quid me perſequeris? Non enim Paulus Act.9
Chriſtum perſequebatur in carne, qui iam regnans in cælo præſidebat & in terra, ſed membra illius & corpus, quod eſt eccleſia, & nihilominus ſe perſecutionem ſuſtinere fatebatur, ab hoc quod caput & corpus, Chriſtus & eccleſia vnum ſunt. Vnde qui negligit mandatis parere eccleſiæ, Chriſto famulari recuſat. Sic enim ipſe ait: Qui vos audit, me audit, & qui vos Luc.10
ſpernit me ſpernit, & qui me ſpernit, ſpernit eum qui me miſit. Omni profecto hæc vnio eſt commendatione digniſsima, quę membra conglutinat corpori, corpus capiti, caput Deo, id nimirum peragente mediatore Dei & hominum homine Chriſto Ieſu, qui ait patri: Pater volo vt vbi ego ſum, & ipſi ſint mecum, & Ioan.17
videant claritatem quam dediſti mihi: tu pater in me & ego in illis, vt ſimus conſummati in vnum. Hoc quippe vnum non fit per corpus in corpore, ſed per ſpiritum corpus vegetantem atque regentem. Nam ſpiritus eſt, qui viuificat membra in corpore, & corpus ornat in membris, necnon membra exercet in corpore ad gloriam Dei, decorem corporis, vtilitatémque membrorum in ſe vnitatem ſeruantium, donec totum corpus in membris colligatur ad caput, atque in capita reformetur in Deum ſitque omnia in omnibus Deus. Interim autem quãdiu peregrinatur corpus in hoc ſeculo, caput ipſum corpus fouet, nutrit & regit. Fouet (inquam) deuotione, atque promiſſione. Nutrit ſacramentorum alimento, & pabulo ſcripturarum. Regit vero, ſe ſpiritualiter communicando corpori, ac miniſteria varia diuidẽdo in membris, ſicut Apoſtolus ſcribẽs ait: Vnicuique datur ma- 1.Cor.12
nifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem: alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſcientiæ ſecũdum eundem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiritu, alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum. Nam ipſum caput ſicut in cor-

pore præſidet, ita ſingulis operatur in membris, ſine quo languent membra & inutilia fiunt, dicente illo: Ioan. 15 Siue me nihil poteſtis facere. Hinc quanta ſit vnitas Chriſti & eccleſiæ, capitis & membrorum euidenter exprimitur, quum nullatenus ſine Chriſto eccleſia, & abſque capite membra ſubſiſtere valeant, ſicut inquit 1. Cor. 12 Apoſtolus: Vnum corpus multa habet membra, omnia autem corporis membra quum ſint multa vnum corpus ſunt, ita & Chriſtus. Etenim in vno ſpiritu omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus. Et paulo poſt, Vos (ait) eſtis corpus Chriſti, & membra de membro. Nemo itaque quantumcunque ſit ſanctus, plenus chariſmatibus, & virtutibus præditus, valet per ſe abſque membrorũ communicatione ſtare. Quamuis enim membrum vnum in naturalibus & gratuitis ac acquiſitis donis ſit præſtantius altero, nequaquam tamen debet inſoleſcere, & quæ ſibi videntur membra inferiora deſpicere, quoniam plerunque ea quæ humanis contemptibiliora & viliora arbitrantur eſſe aſpectibus, Deo clariora & digniora exiſtunt. Non enim gradus, ſed merita, virtutes proximum Deo faciunt. Quamobrem membrum quod eſt gratia locupletius, erga cætera debet eſſe humilius, & ad miniſtrandum promptius. Communicatio quippe donorum, & proximorum compaſsio conglutinant in corpore mẽbra, capitique ſuo gratificant. Hinc eſt quod dona varia caput diuiſit in mẽbris, & ſpiritum vnum infundit in corpore, vt non ſit ſchiſma in membris, quinpotius ſi patitur vnum compatiantur & cætera, & ſi gaudet vnum congaudeant & reliqua, quod veræ vnitatis & caritatis eſt ſignũ notiſsimum. Verum vt non confundantur inuicem membra, & dilanient corpus, quemadmodum caput per ſpiritum dona diuiſit in membra, æque in corpore & in membris diſtinxit gradus, vt alij præſint in regimine, alij laborent in prædicatione, alij miniſtrent egentibus, alij orationi vacent, alij ſuperioribus humiliter deſer-
Ephe. 4 uiant, hoc apoſtolus inſinuans ait: Vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundum mẽſurã donationis Chriſti, & ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios verò euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & in agnitionem filij Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Quoadusque igitur corpus hoc myſticum perficiatur in omnibus membris ſuis, & occurrat capiti ſuo glorioſum, & immortalitatis ſtola veſtitum, expedit vt membra quæque miniſterium exerceant ſibi traditum, ſimpliciter & cum caritate in membris egentibus & infirmantibus, agnoſcántque ſe erga caput agere quod in mem-
Matt. 25 bris exoluerint, ſicut idem perhibet dicens: Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Nequaquam enim acceperunt membra talenta gratiarum, niſi ad erogandum tam pro ſui quàm pro proximorum vtilitate, ſicut patet in ſeruo nequam à Deo reprobato, qui ſine lucro pecuniam ſibi præſtitam domino reportauit. Voluit nãque dominus corpus ſuum ægrotare in terra, vt viciſsim ſibi membra famulentur, & ipſe reperiat, vnde membra remuneret, quæ illi fideliter ſeruierunt, atque iuſtiſsime puniat, quæ id facere neglexerunt. Sunt namque membra, quæ indigent terrenæ ſubſtantiæ & corporalis præſidij, quædam opus habent eruditione, nonnulla conſilio, & p... vniuerſa inſtitutione atque ducatu, propterea... abundant diuitiis, impertiantur egentibus, quæ... ualeſcunt & robuſta ſunt, deſeruiant langu... quæ ſacris imbuta ſunt paginis, inſtruant neſcie... quæ pollent ſapientiæ & conſilij dono, hæſitan... & pauidis conſulant, quæ verò in regimine præ... ſubiectorum ſpiritualibus incrementis incum... ſubdita verò prælatorum mandatis obtemperet... quippe fiet, vt membra digniora, & quæ præ... alia videntur in corpore, munera ſibi prærog... ferioribus participando, atque ſuperioribus in... ra humiliter inhærendo efficiatur corpus tot... membris ſuis capiti gratum, atque per obedien... meritum Deo deuotum.

Quòd neceſſarium ſit in eccleſia eſſe qui præſint.

Cap. XII.

QVemadmodum bellatorum exercitus a... pugnam pergentium ſi experto careat d... ce, & ignoret cui obedire debeat, inde... ſum vertitur inimicorum: æque & cæt... fidelium membra videlicet famulari Deo cupien... confunduntur adinuicem, ſi eis qui præſideat, de... & qui negocia opportuna præcipiat in qualibet co... gregatione deficiat. Hinc eſt quòd redemptor no... poſt reſurrectionem ſuam, glorioſamque aſcen... nem ad cælum principem in terra vicem ſuam gere... tem voluit habere in eccleſia, cui ligandi & ſoluend... ordinandi ac diſpenſandi pleniſsima ineſſet poteſtas... quémque omnes venerarentur vt præſulem, ad quem vniuerſi confluere valerent vt ad patrem, apud quem robur, firmamentum, & totius eccleſiæ eſſet autoritas, necnon claues regni cælorum, contra quas inferi... ianuæ nullatenus præualerent. Huius ſiquidem a... ſtolicæ ſedis arcem, huiuſque eccleſiæ catholicæ... narchiam apoſtolus Petrus primus accepit... Dei filium eſſe dominum noſtrum Ieſum C... confeſſus eſt dicens: Tu es Chriſtus filius D... Quamobrem ab eodem domino audire pro... Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper h... tram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inf... præualebunt aduerſus eam, & tibi dabo claue... cælorum, & quodcunque ligaueris ſuper terram... ligatum & in cælis, & quodcũque ſolueris ſuper... ram, erit ſolutum & in cælis. Hanc quoque pote... tem ſortiti ſunt quotquot poſt illum electi canon... in ipſa cathedra reſederunt, qui reſpectu cæter... ſummi ſunt nuncupati pontifices. Iſtis vtique... quam Chriſti vicariis totius eccleſiæ eſt attribu... cultas, conferendi videlicet beneficia, peccata ſo... uendi, præſtandi gratias, eccleſiæ ſpirituales theſauro... diuidendi, inſtituendi per ciuitates epiſcopos, & p... prouincias metropolitas ordinandi, congrega... concilia, decreta faciendi, infringendi, atque mod... candi. Ipſis profecto ſummis pontificibus om... deferendus honor, ſingularis reuerentia, obedien... ſumma. Quicquid indixerint peragendum, qui... prohibuerint cauendũ, pro lege ſuſcipiendum e... teri præſules certis deputati ſunt præeſſe in locis... verò vniuerſalis eccleſiæ incumbit regimen. Mag... proculdubio honor eſt iſte, præcelſa dignitas,... tas veneranda, priuilegium præcipuum, vnitat... ex omni hominum numeroſitate prærogatum...

...bus quàm maximum, officium laboriosum, ministerium vigiliarum plenum, & sarcina pene intolerabilis, necnon cura ad quam (vt expedit) peragendam humanæ non suppetunt vires. In ipsis ergo & in cæteris ecclesiæ pastoribus, sicut gradus est sublimis & singularis potestas: ita morum grauitas, virtutum integritas, sapientiæ & scientiæ claritas, atque totius sanctimoniæ debet inesse synceritas. Cæterum si forte cuiquam eorum, qui in hac pastorali resident cathedra, vitæ non suppetat sanctitas, minime tamen est illis subtrahenda subiectio, quippe quum non personæ, sed dignitati sit principaliter deferendum. Christo siquidem in præsidēte, & præsidenti propter Christum omnino obtemperandum est, quia non à Petro petra, sed Petrus à petra sumpsit initium, cognomen, autoritatem, & gloriam. Ipse namque dominus Iesus per seipsum, ipse in pastoribus ouium suarum principatum gerit: propterea nemo dedignetur subesse etiam homini malo, cui imperandi est prærogata potestas, quoniam (sicut Apostolus fatetur) omnis potestas à Deo est, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Nam malus si bonum præcipiat, & quod rectum est ab inferioribus exigat, proculdubio eidem obediri oportet, dicente Petro apostolo: Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis, hæc est enim gratia in Christo Iesu domino nostro. Est hæc (inquam) gratia, vt non inspiciamus personam imperantis, sed in præcipiente dominium, cui famulari expedit, & à quo obedientiæ nostræ debemus sperare mercedem. Nam si sola præsidentis & præcipientis attendatur persona, necesse est vt obedientia claudicet, & præmium minuatur. Nempe si prælato bono & bonum mandanti obediatur propter se tantum, habebit quidem obediens gratiam, sed non apud Deum, qui renum & cordium scrutator est optimus. Nō enim approbat opus, quod obliqua intentione peragitur. Obliquum verò dixerim quicquid ob aliud principaliter quàm propter Deum efficitur: videlicet pro affectione personę, pro amore temporalis quæstus, pro cupiditate humanæ laudis, & pro timore inextinguibilis gehennæ. Verum si mali pastoris etiam bonum imperantis solummodo consideretur persona, interiora nequaquam deerunt iudicia aduersus pastorem, nō reluctatio voluntatis, neque rationis proclamatio. Nam nec innata ratio, neque natura patitur, vt quis scelesto se subiiciat viro, nisi coacte, seu à malo in malum. Quamobrem recte definiendum est, quòd præcipua nostri cordis intentio propter Deum in prælatum bonum honesta mandantem statuenda est, si congruam à Deo de laboribus nostris cupimus reportare mercedem. Cæterum si non licet ei qui Deo placere desiderat, solam pastoris boni considerare personam, ipsiúsque exequi voluntatem, quanto minus mali? Deo itaque in homine & pręcipiente per hominem semper cum reuerentia parendum est, siue bonus siue malus sit ille, qui loquitur. Nempe si secundum Deum & quod diuina lex fieri iubet loquitur ille qui præsidet, non est ipse qui loquitur, sed spiritus sanctus, qui veritatem docet, & testimonium perhibet veritati. Porrò quemadmodum non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, æque nec loqui, nec facere. Dirigendæ est igitur acies mentis primo in Deum, deinde in id quod præcipitur, postremo in eum qui iubet. Deus siquidem est ille in quem, à quo & in quo finem nostrarum debemus instituere actionum, si laudabiliter ac meritorie viuere peroptamus. Super hoc fundamento nostri operis est facienda structura, vt domino acceptabile fiat. Fundamentum (inquit Apostolus) aliud nemo ponere potest, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. *1.Cor.3* Ipsum diligamus, ipsum teneamus, in ipso collocemur & collocemus, propter ipsum operemur, sicut Paulus admonet dicēs: Omnia quæcunque facitis in verbo & opere, in nomine domini nostri Iesu Christi facite. *1.Cor.10* Obedire itaque debemus domino nostro Iesu Christo, & hominibus propter illum, sed nullatenus contra illum. Contra illum profecto obtemperat, qui ea quæ mandatis ipsius aduersantur, obediendo complet. Non est huiusmodi obedientia commendanda, verum neque audiendus est qui talia imperat. Deo potius quàm hominibus obedire oportet. In re nanque sancta, in re iusta & licita qui obedit, Deo & hominibus famulatur. In opere verò nefario, in actu prohibito & iniquo quicunque obtemperat, hominibus deseruit, non Deo. Istiusmodi viros Apostolus exprobrat dicens: Libenter (inquit) suffertis insipientes quum sitis ipsi sapientes. *2.Cor.11* Sustinetis enim si quis vos in seruitutem redigit, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cædit. Talibus obsequendum minime est, quia non in illis loquitur sapientia & veritas. Non enim sunt pastores, sed raptores, sed deceptores, sed peremptores. Sibi obediri volunt, non Christo. Post se etiam conantur simplices trahere, & nouas condere leges, propriámque gloriam in ore hominum quærere. Porrò quemadmodum mala suadentibus & quæ aduersus Dei legem & sacra dogmata sunt, non est præbendus auditus, neque adhibenda subiectio: ita è regione est prorsus obediendum humiliter iis, quæ iubet dominus, & catholica commendat ecclesia, etiam si malus sit ille qui præcipit. Hoc saluator noster insinuat dicens: Super cathedram Mosis sederunt Scribæ & Pharisæi, quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite. *Matt.23* Non enim qui sermonem diuinum proferat, sed quid per ministrum verbi proponatur caute obseruandum est. Nam veritas à quocunque promulgetur & suadeatur veritas est. Non potest corrumpi, non potest mutari, nec vllo modo valet in semet ipsa variari, sed manet inconcussa, præclara, & speciosa. Proinde est diligenda pure, suscipienda reuerenter, amplectenda dulciter, fortiter tenēda, efficacitérque opere adimplenda. Nulli tamen dubium est, quin ipsa veritas placidius ingeritur, auditur attentius, & eidem obeditur libentius, si à viro bono, quàm si præcipiatur à malo. Etenim qui præsulem malum loquentem aut imperantem audit, tacite apud seipsum ratiocinando dicit: Vt quid iste alium docet, & se ignorat? Extorquet ab aliis obedientiæ virtutem, quum ipse sit vitiorum sectator. Imponit subditis onera grauia & importabilia, & ipse more Pharisæorum non vult illa digito suo mouere. Ex iis & huiusmodi cogitationibus obedientis animus præpeditur, ne sicut decet, obtēperet. Non autē sic, si imperat bonus. Allicitur namque obediēs ad peragendū bonū, quod iubet prælatus bonus: tū amore virtutis, tū etiam ex bonitate mādantis. Nam bonitas & virtus naturaliter à malis diligitur impellente insito naturæ bono ad diligēdum bonum, & contra malum reclamandum, quod vtique naturæ bo-

bonum, ex sui bonitate, Deus qui fecit omnia valde bona, seminauit in homine. Hoc quippe semen boni suffocari quidem potest sentibus delictorum, vel diaboli tentationibus valet ne fructificet impediri, minime tamen diuelli atque extingui. Præstitum est quidem in adiutorium hominis, & in testimonium aduersus hominem: vt videlicet per ipsum trahatur ad bonum, & coerceatur à malo. Hæc est profectò gratia generi humano à Deo gratis data nullis præcedentibus meritis, cui quisquis obedit ex corde, cooperante misericordia redemptoris nostri, Deo gratus efficitur. Porrò huic gratiæ obedire cupientibus non est segniter dimicandum, habent enim spirituales hostes, & domesticum aduersarium insidiantem sibi. Habent (inquam) peccati fomitem, peccandi consuetudinem sibi continue resistentem, sed nequaquam expauescát, neque diffidant, diuina præcepta pro posse impleant, prælatorum suorum monita seruent, eorum præsertim qui verbo docent & opere, & sub quorum ducatu illorum cura dirigitur. Iis namque puro affectu obsequendum est, quo cum vita laudabilis est, conuersatio imitanda, doctrina sancta, solicitudo indefessa, fides recta, & zelus insidet animarum. Ad hoc apostolica Heb.13 exhortatio inuitat dicens: Obedite præpositis vestris, & subiecti estote illis, ipsi enim inuigilát, quasi rationem reddituri pro animabus vestris. Optimum sane consilium super aliorum humeros onera propria imponere, & alterum pro seipso apud Deum instituere 2.Cor.3 debitorem. Omnes (ait Apostolus) stabimus ante tribunal Christi, vt recipiat vnusquisque quæ gessit in corpore, siue bonum siue malum. Ab hac prorsus discussione & huiusmodi districto examine verus liberatur obediens, qui cuncta ad arbitrium peragit imperantis, suúmque velle ac nolle in manu sponte statuit præceptoris. Hoc autem quale sit bonum, quantíve apud Deum sit meriti, ignorant qui secularibus sunt implicati negociis, curæ rei familiaris vacant, quos in cumulandis cõseruandísve terrenis facultatibus quotidie desudare oportet. Istis proculdubio sufficit ad salutem prælatis suis debitum obedientiæ honorem impendere, eorúmque decreta seruare: & si quas necessitates perferunt, alacri animo ministrent. Nam dignum est, vt qui spiritualia tribuit, terrena recipiat. 1.Cor.9 Sic & Apostolus ait: Si ministrauimus vobis spiritua-Mat.10 lia, non est magnum si carnalia vestra metamus. Et Ios.13 Dominus: Dignus est (inquit) operarius mercede sua. In lege quoque scriptum est: Tribui autem Leui non dedit possessionem, sed sacrificia & victimæ Domini Dei Israel, ipsa est hæreditas eius. Alióque in loco: 1.Cor.9 Non alligabis os boui trituranti, quod Paulus expo-Ibidem nens dicit: Nunquid Deo cura est de bobus? sed propter nos dictum est, vt qui annunciat Euangelium, de Euangelio viuat. Qui enim animarum præsunt regimini, illique sacramenta ministrant, necnon, & qui verbum Dei prædicant palam, debent sustentari ab iis, pro quorum salute vigilant. Subditorum quippe abundantia decet, vt præpositorum impertiatur inopiæ, quatenus sine tristitia ministerium suum exoluát. Exhibeant igitur qui alligati sunt seculo, spiritualibus patribus animarum suarum temporalium rerum stipendium, & tanquam ministris Christi, ipsius in terra vicem gerentibus debitum præbeant obedientiæ famulatum, non quidem vt hominibus, sed vt placeant Deo quoniam, testante propheta, Deus dissipat ossa eorum, qui hominibus placent, confusi sunt, [...] niam Deus spreuit eos. Verum si quid minus con[...] aut redargutione dignum in eis perspexerint, [...] nare vereantur, propter id quod scriptum est: T[...] es qui iudicas seruum alienum? si stat suo domino [...] & si cadit suo domino cadit. Displiceat illis ma[...] quod in pastore intuentur, si tamen manifestum [...] lum est, nec excusari potest, ecclesiasticæ defera[...] gnitati. Eliciant ex spinis lilium, granum ex a[...] ex metallis cæteris aurum, atque ex humanis pa[...] actibus delectabile Deo obedientiæ germen. D[...] denique ab ipso non quod facit, sed in quibus e[...] obedire oporteat.

Quomodo per arcam Noë ecclesiam figuratam fuisse cognoscitur. Cap. XIII.

SAcra narrat historia, quòd ab ipso mun[...] exordio quum cœpissent homines m[...] tiplicari super terram, creuisséque e[...] rum malitia coram Domino nimis, [...] vt omnis caro corrumperet viam suam, & esset [...] humani cordis intentio prona ad malum omni tem[...] pore, atque Deum pœniteret hominem fecisse, ve[...] que aquis diluuij vniuersam perdere creaturá, ip[...] Deum patriarchæ Noe mandasse atque dixisse: Fac [...] bi arcam de lignis læuigatis, in qua mansiuncula[...] cies & tristega, bitumine liniens, vt excrescenti[...] vndis omne semen animæ viuentis saluetur tecum [...] illa. Hoc veritatem & figuram fuisse dubitet nem[...] Veritas quidem fuit opere completa sicut diuina [...] tur eloquia, sed post multorum annorum curricul[...] reuelante spiritu sancto per os prophetæ sanctissimi [...] prolata. Figura quoq; extitit militantis ecclesiæ, quam spiritualis & præfiguratus Noe, Dominus videlicet noster Iesus Christus sanguinis sui effusione fundauit, congregauit, sanctificauit, atque redemit. Extra il[...] quisquis fuerit, delictorum suorũ subruetur i[...] Refugij ipsa est locus, requietionis portus, [...] bitaculum, delinquentium receptaculum, v[...] remissionis diuertorium, templum orationis [...] mentorum domus, pœnitentiæ spes, fidei n[...] gistra veritatis, Christi sponsa, renascentium [...] columna immobilis, hortus conclusus, deli[...] paradisus, nuptialis thalamus columba dealbata, [...] na speciosa, immaculata virgo, & æterni patris [...] lecta filia. In ipsa siquidem tanquam in arca [...] institutæ sunt intellectuales mansiones, diuisi [...] habitantium status, distincta officia, ministeria [...] sa, professiones multifariæ, dona varia, grad[...] inæquales ad vnum tendentes & in vnitate com[...] ac compacti, hoc vtrique caritatis obedientia fa[...] Est namque (sicut de eadem legitur) regina a[...] dextris sponsi in vestitu deaurato circundata var[...] te, quæ profectò varietas reddit illam decoram [...] Deo amabilem, sponso carissimam, admirabilem [...] gelis, & spiritibus nequam terribilem veluti ca[...] rum aciem ordinatam. Sunt quippe in illa qui co[...] santur in seculo & militant Deo, qui diuino [...] timore innocenter cum hominibus degunt, Deo [...] scientiam offerunt mundam, temporalia bon[...] possident, sine voluntaria sui conditoris offe[...] nistrant, quemadmodum Apostolus quosdam [...] curis deditos hortatur dicens: Reliquum est, v[...] vxores habent tanquam non habẽtes sint, & qu[...] tan[...]

tanquam non flentes, & qui gaudent tanquam non gaudentes,& qui emunt tanquam non posidentes,& qui vtuntur hoc mundo tanquam non vtatur. Horum profecto magna est numerositas discreta ab inuicem, sicut gratiarum diuersitate, ita & exercitatione virtutum. Sunt etiam alij desiderio & vita præstantiores iis quos memorauimus qui abdicatis à se omnibus mundi illecebris non solum carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigere satagunt, verum etiam viriliter dimicant contra aereas potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spirituales nequitias in cœlestibus. Omnes profecto videlicet tam illi, qui secularibus negociis implicantur, & cum mundi dilectoribus conuersantur, quam ij qui seculo renunciantes sub disciplina regularis obseruantiæ altissimo famulantur, oportet super se voluntariæ obedientiæ iugum accipere, si futuræ beatitudinis cupiũt regnum intrare. Est quippe obedientia cælestis aulæ salutare & patens ostium, per quod electus quisque ingreditur. Cæterum quum hæc virtus sit communis vniuersis prædestinatis ad vitam, habet tamen itinera discreta, quibus per ipsam peruenitur ad requiem. Alia namque obedientiæ lex indicitur iis, qui possident propria, & Deo placere conantur: atque alia proponitur iis, qui volunt esse perfecti. Vtrumque etenim saluator noster commendãdo indicauit. Nam quum quidem (sicut Euangelica narrat historia) accessisset ad dominũ & eundem interrogasset dicens: Domine quid faciendo vitam æternam possidebo? ilicò audire promeruit: Si vis ad vitã ingredi, serua mãdata. Hæc omnia quum se iste à iuuentute seruasse perhibuisset, mox dominus intulit: Vnum (inquit) tibi deest si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me, & habebis thesaurum in cœlo. Primis siquidem licet absque immoderato affectu possidere quæ habent propria: secundis autem incumbit necessitas renunciandi propriis facultatibus, & pro Christo abnegandi seipsos. De illorum itaque differendum est statu, qui commorantes in seculo, ad propriæ ducuntur arbitrium voluntatis, nihil tamen à lege diuina prohibitum perpetrare satagentes. Talium profecto est repleta ecclesia, qui cum reprobis admiscentur tanquam cum zizania triticum. Nam simul ad ecclesiam pergunt, cohabitant simul & pariter sacramenta percipiunt, quamuis inæquali affectu & gustu. Hominibus quippe ignoti sunt, Deo autem manifesti. Nam ipse nouit qui sunt eius, & qui ad interitum sempiternum, qui verò ad vitam sint prędestinati perpetuam. Ante enim quàm extrema veniat iudicij dies, priusquam vniuersalis fiat resurrectio mortuorum, permixti sunt in ecclesia electi & reprobi, sicut in arca diluuij tempore animalia immunda & munda, & sicut lolium puro grano sociatum. Tunc namque quum dominus sedebit in throno maiestatis suæ separabuntur abinuicem: tunc qui ad dexteram & qui ad sinistram collocandi sint elucescet indubie. Interim autem vnicuique debet inesse solertia peruigil taliter viuendi, vt mereatur collocari ad dexteram. Quanquam enim hoc ex mera Dei proueniat gratia, dicẽte Paulo: Gratia Dei salui facti estis & non ex vobis. Necesse tamen est, vt in adultis interueniant opera de radice caritatis prodeuntia, vt in opportuno tempore misericordiam capiamus. Hoc testatur dominus, qui iudicaturus viuos & mortuos constitutis ad dexteram dicturus est: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi: Esuriui & dedistis mihi manducare: sitiui & dedistis mihi bibere: hospes eram & collegistis me: nudus eram & operuistis me: infirmus & visitastis me: in carcere eram & venistis ad me. *Matt.25* Hac de causa bonitas Dei nostri præcepta dedit tã veteri populo quàm sub nouo testamento posito: & vt opere impleantur indixit, quatenus interpellante iustitia quę reddit pro actibus bonis mercedem, misericordiæ nihilominus sociata quisque saluetur obediens. Mandatorum igitur obseruantia ad beatitudinem tendere desiderantibus est prorsus necessaria: eorum videlicet quæ in lege mandantur, & corroborantur sua autoritate à domino, atque illorum quę sancta in conciliis sanctorum patrum per pontifices summos ordinauit ecclesia. Non autem omnia, sed legalia quippe pręcepta illa dixerim esse seruanda, quæ in duabus lapideis tabulis Dei digito scripta fuere, & moralia nuncupantur. Ex his namq; tria ad cultũ Dei, reliqua verò ad proximi dilectionem dirigunt homines. Porro ex prioribus mandatis monemur, Deũ ex toto corde, ex tota anima & ex tota mẽte diligere, sanctificare sabbatũ, atq; Dei nomen in vanum nequaquã assumere. Ex sequentibus autem, videlicet in iis quæ ad proximi attinent dilectionem, compellimur honorare parentes, vt simus longæui super terram: non occidere, non mœchari, non furtum facere, non falsum proferre testimonium, non desiderare domum, neque concupiscere vxorem proximi nostri, nõ seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, neque omnia quæ illius sunt. Horum siquidem mandatorum quamuis obseruantia ad consequendam salutem sit opportuna: minime tamen eorum transgresio est semper perniciosa atque mortalis. Habent enim gradus suos, habent limites quos præterire non licet: habẽt etiam intelligentiam spiritualem & veram, per quam operarius quisque iudicatur & regitur. Hoc si non esset, nullus profecto fieret saluus. Quis (oro) valet Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente, sicut iubetur, diligere? Perficietur istud mandatum in patria, vbi mortale corpus hoc immortalitatem, & corruptibile hoc induet incorruptionem, vbi anima Dei cognitione, dilectione, & fruitione beata, erit de Deo plena, in Deo consummata, & cum Deo indissolubiliter copulata. Nunc autem cor phantasmatibus agitatur, cogitationibus, vanis & interdum etiam perniciosis impellitur, laceratur, allicitur, seducitur, prosternitur. Anima verò fœdatur desideriis noxiis, illecebrosis, terrenis atque superfluis. Mens quoque oblitis cælestibus, quam frequentissime inhæret plus debitò contra vetitum, & præter honestum temporalibus curis, negociis secularibus, & fugitiuis honoribus, quæ omnia mandati præuaricatores efficiunt, nedum seculares homines, verumetiam spirituales viri, quorum conuersatio debet esse in cœlis, & eorum mens solum tractare cœlestia. Quandiu igitur lex peccati dominatur in homine, à peccatorum labe nullus valet esse immunis, quamuis sanctus, quamuis iustus sit, atque perfectus. Hoc propheta gemebundus expressit dicens: Nemo mundus à peccato, etiam infans, cuius vita vnius diei est super terram. Alius verò inquit: Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. *Psal.13* In diligendo

itaque Deum ex toto corde secundum formam mandati in proferendo ipsius nomen minus reuerenter quam deceat, in sabbatum sanctificando sicut præcipitur, quis non inuenitur reus? Cæterum quemadmodum in iis mandatis quę ad pietatem & Dei pertinent cultum, omnes transgressores sunt, æque & de illis quæ ad proximi ordinant dilectionem, absque ambiguitate ab vniuersis fatendum est. Quis enim proximum suum eo modo, ea intentione, eóque puritatis affectu quo iubetur diligi complectitur? Quis, quæso, in hoc non claudicat mandato immoderata victus affectione seu intentione obliqua seductus, siue vtilitate priuata attractus? Quis, inquam, erga proximum interdum iræ non agitatur stimulis, vel facibus non mouetur inuidiæ, aut rancoris veneno non tangitur? Magna prorsus res est & laude extollenda, quotidie conuersari cum proximis, & iudicandi illos nequaquam in corde bella sentire, maxime quum scriptum
Gen. 8 sit: Proni sunt sensus hominis ad malum ab adole-
Ose. 11 scentia sua. O quoties in hoc mandato delinquimus & ignoramus. Delicta, inquit Propheta, quis intelligit? Et quia nemo ad plenum id valet, ilicò adiecit: Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo. Cæca siquidem mens, & quæ propria infirmitate depressa calligat, non potest cordis sui secreta rimari, neque motus discernere, sed nec ipsos corrigere. More labentis aquæ, & tanquam folium quod à vento rapitur, huc illúcque dirigitur, vult & non vult, nunc perspicaciter intuetur, nunc ignorantiæ inuoluitur tenebris, interdum sanctis ignescit desideriis, & repente arctatur ignauia, aliquando patiēs inuenitur, nedum ad rerum damna & conuicia, verumetiam ad contumelias & verbera: post paululum verò ita impatiens efficitur, vt non solum aliorum moueatur verbis, sed & solus sibiipsi & aduersum se turbatus existat. Nonnunquam caritatis quadam flamma succensus, dulcis vinculo dilectionis complectitur vniuersos, breuis autem horæ postea transacto spacio neminem videtur velle agnoscere, sed neque semetipsum amare. Sæpe roboratus interius puro affectu diligit inimicos, & pro suis etiam persecutoribus deprecatur: demum verò redditus sibiipsi scandalizatur pro minimis, etiam aduersus quos tenerrime diligebat. Crebris itaque dæmonum impulsionibus agitati, diuersisque propriæ infirmitatis passionibus superati, qui abdicatis à se mundi illecebris, spretáque secularium hominum cohabitatione mutua, Deo per internam quietem vacare nituntur, frequentissime mandati huius præuaricatores existunt. Cæterum si Deo dicati, & contra semetipsos ac vitia dimicantes perfectionis arcem conantur ascendere, dilectionis proximi transgressores sunt: quid, oro, de iis dicendum est, quorum conuersatio cum seculi amatoribus & in hoc seculo est: in quo vtique vigent adulteria, fornicationes, furta, fraudes, falsa testimonia, iræ, rixæ, æmulationes, homicidia, veneficia, oppressiones, periuria, oblocutiones, detractiones, mendacia, irrisiones, omnium peccatorum genera? In ipso siquidem abundant scelera, & quæ diuinæ inimica sunt legi. Frater supplantat fratrem, vir proximo suo insidiatur, & amicus in negociis circumuenit amicum. Hæc scelera ideò perpetrantur, quia proximi dilectio quæ malum non operatur, deficit, & amor Dei & hominum tepescit in corde. Da diligentem Deum, etsi non ex toto, vt præcipitur, corde, tamen super omnia: da etiam fratrem suum mutua affectione amantem, & agnosces enormia, quæ prolata sunt, in illo deesse peccata. Quamuis enim iustus quisque in multis delinquat, & aliquando in Deum, aliquando verò peccet in proximum: non tamen sic efficitur reus, vt totaliter amittat gratiam, perdat iustitiam, & ab ecclesiæ se dirimat vnitate. Sunt namque qui ex infirmitate, & sunt qui ex ignorantia, & sunt qui ex deliberata malitia atque peruersa voluntate offendunt. Illi profecto soli inobedientiæ sunt plectendi supplicio, qui mandato Dei neglecto proprias perficiunt voluntates, passionibus suis scienter assensum præbent, & desideria sua à lege prohibita diuinis iussionibus anteponunt. Tales quippe iusti esse non possunt, dum delectationibus seculi & carnis intenti desideriis, plus sibiipsis quam Deo placere conantur. Non autem sic vir iustus Deum timens & innocenter viuens. In omnibus vtique studet obtemperare altissimo, & sedulum eidem subiectionis ac reuerentiæ exoluere famulatum. Nunc illum precibus & donis, nunc laudibus & gratiarum actione honorificat, frequenter eleemosynis & carnis maceratione, atque pietatis operibus insistendo illum sibi placabilem reddit. Vbique & in cunctis negociis se exhibet præsentem Deo, diuina sibi proponit præcepta, & qualiter Deum, qualitérve proximum sicut se diligere valeat, sedulò meditatur. Scit enim vniuersam legem atque prophetas sub hac Dei & proximi dilectione subsistere. Hinc est quòd summopere cauet, ne aliquod proximo suo ponat offendiculum, obiiciat scandalum, aut delinquendi occasionem tribuat: quæ omnia latori legis caritatis plurimum aduersantur, atque saluti hominum noscuntur esse contraria. Verum si sæpissime tanquam homo vænundatus sub peccato dilectionis præcepta transgreditur, non hoc voluntate peruersa, sed potius ignorantiæ, vel infirmitatis, vel malæ consuetudinis ductus impulsu: à quo vtique superatus quemadmodum multa venialia quæ facile delicta vitare non potest, ita bona plurima quæ facienda discernit, perficere nequit. Fit autem ex hoc vt iustus quisque dum intelligit in membris suis aliam legem, quæ repugnat legi mentis suæ & rationi, captiuátque eum in lege peccati, quæ est in membris suis, sibiipsi interdum efficiatur onerosus, ac gemebundo corde apostolicum illud promat & dicat: Infelix homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Propter eum tamen qui illum nutrit in spe, etiam nolens voluntarie necessitatem patitur delinquendi, non quia peccare eidem libeat, sed quoniam naturæ corruptæ stimulos nequaquam à se valet abiicere. In hoc itaque conflictu carnis & spiritus virtutum & vitiorum, infirmitatis & gratiæ iustus viriliter dimicando plus iustificatur adhuc, atque in obedientiæ virtute quotidie crescens ad perfectionis celsitudinem perseuerando conscendit. Aggreditur namque ardua, perfert aspera, oblitísque præteritis se ad anteriora extendit, vt tam diuinæ legis, quàm ecclesiæ sanctæ mandata custodiat.

De duobus conuiuiis nuptialibus, in quæ non nisi per Christum fidelis omnis ingreditur.

Cap. XIIII.

NVptialis conuiuij delicias gustare cupientibus opus est, vt illis aperta sit ianua qua intratur. Nam aliunde quisquis ingreditur, fur & latro esse cognoscitur. Est quippe conuiuium æternæ refectionis omnium deliciarum affluentissimum, quod paratum est iis, qui in hac peregrinatione laudabiliter cõuersantes in bonis operibus & Deo gratis vitæ suæ terminum cõpleuerunt. In hoc (inquam) conuiuium nullus immundus, nullus ingreditur vitiorum sorde pollutus. Nam sicut in illo omnia lucent, omnia placet, omnia cõditorem suum laudant, venerantur, & colunt: ita vniuersi qui recipiuntur in illud, oportet vt sint sancti, ab omni delictorum macula mundi, quatenus conformes efficiantur conuiuantibus cæteris, angelicis videlicet spiritibus, qui nullo vnquam se peccati coinquinauere contagio. Huius siquidem conuiuij ianua Christus est, quemadmodum ipse perhibet dicens: Nemo venit ad patrem nisi per me. Est & alius cõuiuij locus, in quo exuberant deliciæ spirituales multæ, sed non similes prioribus & æternis. Porrò reficiunt istæ ad tempus conuiuantium mentes, minime verò ad satietatem. Satiabor (inquit propheta de æternis) quum apparuerit gloria tua. Idémque ad Deum in spiritu loquens ait: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te est fons vitæ. De temporalibus autem & spiritualibus inquit Sapientia: Qui me edunt adhuc esurient, & qui bibunt adhuc sitient. Hinc est quòd dicimus domino: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Nam & manna quamuis de cœlo daretur, singulis tamen diebus opus erat vt colligeretur: quatenus tacite peregrinantibus in hoc seculo, tanquam in deserto ambulantibus insinuaretur, vt sine intermissione cibum potúmque spiritualem quærerent, nequaquam de priori ac sumpto contenti. Quamuis enim gustata deuotio & sapientiæ aqua potata interiorem nutriant hominem, & à carnalibus voluptatibus alienum faciant, non valent tamen ita sufficientiam præstare famelico, vt denuo non esurire ac sitire cogatur. Nec abre. Nam quamdiu sumus in corpore peregrinamur à Deo, per fidem ambulantes, non per speciem. Quod enim in hoc præsenti apponitur conuiuio aut sub literæ velamine, vel sub sacramentorum inuolucro, sine sub figuratum exhibetur mysterio. Quamobrem necesse est, vt id quod percipitur, meditando & ruminando mandatur, atque gustu quodam delectabili glutiatur, non tamen ad libitum affluenter. Iustum quippe est, vt alia sit eorum qui in hoc ærumnoso degunt exilio, atque alia eorum qui cum Christo in cœlis regnant spiritualis refectio. Illa namque quæ conuiuantibus offertur in patria: quoniam in propatulo est & reuelata Dei visione donatur, sumitur sine labore, necnon cum omni suauitatis delectatione gustatur. Hinc est quòd fruentis desiderium satietate repletur, admiratione mens, & affectus iubilo. Propter quæ sine cessatione Deum laudat, benedicit glorificatque. Tanta siquidem exuberat dulcedine, & tam ignito amore eleuatur in sui amorem conditoris, & spiritualiter requiescit in eo, vt nequeat explicari verbis, & cogitatione comprehendi. Hoc (vt arbitror) Apostolus exprimere voluit, quando dixit: Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit dominus diligentibus se. 1.Cor.2 Non autem sic illa quæ præbet iis qui in hoc mundo viatores sunt, quamuis spirituales sint, & sui conditoris præcepta custodiant. Sapit quidem quum præsto est, & quum subtrahitur affectuose quæritur. Si quid autem de ea gustatur, excitat potius desiderium quàm quietet. Nam spiritualis dulcedo quæ à deuotis mentibus prætereundo sentitur, concupiscitur quidem vt maneat, augeatur, perficiatúrque, quoniam longe excellentiora, dulciora, ac præstantiora esse noscuntur illa quæ eos latent, quàm ea quæ patent: hoc vtique reuelante fide, quæ in cordibus electorum per dilectionem operatur. Oportet igitur illos qui in carne mortali sunt & militant Deo, per fidem incedere, in fidéque stare, si cupiunt prælibare quales sint spirituales deliciæ, quæ in nuptiali conuiuio præsentis exilij Deum diligentibus apponuntur. Nempe quemadmodum nemo ad perceptionem æternorum gaudiorum dapúmque cœlestium nisi per Christum ingreditur: ita neque ad intelligendum atque gustandum sacramenta ecclesiastica, quæ fidelium sunt latentes deliciæ, & in ecclesię triclinio instituta ministrantur. Audi ipsum dominum vtrunque dicentem: Ego (inquit) sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur. Ingredietur, & pascua inueniet. Ingredietur vtique in ecclesiam per me credendo me esse Dei filium, patris verbum sine initio genitum, per quod facta sunt omnia, & à quo iustificantur quotquot saluandi sunt virtute sacramentorum, & fide, & in ipsis spiritualia inueniuntur pascua. Porrò in ipsis sacramentis quemadmodum latent diuina opera: ita & delectationes immensæ, præcelsa dona, veritates innumeræ communicantur pure credentibus, accedentibus non ficte, ardenter diligentibus, ac deuote sumentibus. Horum siquidem fructus, taliúmque merces est, consummato præsentis exilij agone, exire de corpore, & supernorum ciuium interesse deliciis, atque diuinæ contemplationis pascuis virentibus saginari. Ad hæc verò nullus ingrediendo admittitur, nisi qui prius in ecclesiam ingreditur, in Christum credat, sacramentísque cœlestibus sanctificetur, muniatur, perficiatur. Hæc enim est Christianæ religionis regula, vt quisquis saluari desiderat, credat absque ambiguitate vera esse, quæ per dominum nostrum Iesum Christum honorabilem, & summum cunctorum pontificum pontificem sunt instituta sacramenta, & per episcopos ac sacerdotes eius in ecclesia quotidie ministrantur: quæ videlicet sicut nequeunt à malis pollui, æque non valent à bonis augeri: quoniam non in ministrantium meritis, sed in Christi instituentis virtute subsistunt. Ipse est enim lapis viuus, & petra angularis, supra quam spirituale ecclesiæ ædificium constructum est: in qua videlicet ecclesia ostium, per quod ad ęternam ingreditur vitam, est inuiolabiliter collocatum. Ipse (inquam) dominus Iesus est, qui per lauacrum regenerationis saluandos purgat à crimine, reconciliat Deo, coæquat angelis, copulat ecclesiæ, transmittit ad regnum. Huic veritati Ioannes Baptista testimonium perhibuit dicens: Qui misit me baptizare ille mihi dixit: Super quem videris spiritum descendentem & manentem ipse est qui baptizat, & ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei. Quamuis

Ioan.14 Psal.16 Psal.35 Eccl.24 Matt.6 Ioan.10 Ioan.1

enim minister visibiliter infundat aquam, proferat verba & corpus abluat: ipse tamen dominus inuisibiliter originalis culpæ aufert debitum, confert gratiam, nouámque instituit creaturam. Verbo siquidem suo, per quod facta sunt omnia, sanctificat aquam, & de elemento efficit sacramentum, per quod credentes & renati diuinæ fiunt consortes naturæ. Hoc quicunque caruerit, gloriam Dei videre non poterit: quemadmodum ipse insinuat dicens: *Ioan.3* Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum. Quantacunque igitur quis morum polleat maturitate, aut operum bonorum numerositate clarescat, laborat vtique superuacue, & nihil ei prodest ad vitam, si non sacrosancta baptismatis ablutione mundetur, si non mandatis obedit ecclesiæ, & si non corporis, & sanguinis Christi veneranda mysteria sumit. *Ioan.6* Ipse namque ait: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Adultis quippe hæc loquitur, & ratione vtentibus, quibus ab ecclesia indicta est lex, vt vitæ percipiant pabulum, si gaudiorum cœlestium cupiunt esse participes. O mirabilis filij Dei dignatio, ô nostri ineffabilis dilectio redēptoris, quàm dulciter, quàm fortiter, & quàm sapienter homini compassus es perdito. Ad abolendam vtique originalis delicti maculam, ob quam æternę mortis idem homo factus est noxius, lauacrum sanctificationis sanxisti, vt omni veteris hominis languore sanato, omnique corrupti fermenti contagione detersa, fiat templum mundum, & gratissimum tuæ receptaculum maiestatis. Verum ne peregrinationis huius attritus laboribus & ærumnis præ lassitudine in via deficiat, sacratissimo corporis tui alimento satiasti. Non enim ô æterna sapientia corruptibili manna, non taurorum aut vitulorum carnibus sicut eos qui sub lege erant, populum tuum nutrire voluisti: sed de te agno innocentissimo animarum cibo, & æternæ vitæ spirituali edulio. Non (inquam) semel tantum ô melliflua bonitas, sed quotidie te immolari, téque sumi complacuit tibi, quatenus sicut ex culpæ debito, ac quotidianis facinoribus sine cessatione ad ima dilabitur: ita sacramento tuo refectus, tua roboratus virtute, gratiæque tuæ dulcedine recreatus corde & affectione eleuatur ad summa. Merito siquidem per te erigitur ad te, & de se transit in te, dum pura mente, fide non ficta, deuotione ignita, atque humili pietate in se suscipit te totum, Deum verum, vitæ verbum, splendorem gloriæ, beatorum præmium, angelorum dominum, candorem æternæ lucis, & sine macula speculum sempiternum. Qua (oro) ratione non transformatur totus in te, quum te quem diligit, quem concupiscit, in se tenet, amplectitur, veneratur, & laudat? Non cœlum tunc cogitatione ascendit, non cœlestia meditatur, dum delectabili tui potitur præsentia, tua allocutione liquescit, tuo amore stringitur, tuo reficitur corpore, & tua caritate flammescit. Tamdiu igitur ô domine Iesu tibi delictū in hoc spirituali caritatis permittis exercere præludio, quamdiu in hoc oneroso detinetur exilio, diuinitatis tuæ eidem tegis gloriam, & tuæ potentiam tremendæ maiestatis abscondis. Quomodo enim præsumeret vermiculo vilior, te vniuersorum dominum contrectare manibus, pollutísque deosculari labiis, quando longæuus ille patriarcha sanctissimus Deum rogaturus aiebat: Loquar ad dominum meum, quum sim puluis & cinis? Dignatio quippe est ista quàm maxima, vt cum Deo suo peccator homo tanquam cum amico confabuletur, illíque cordis sui æstus pandat, & vota persoluat. Computruit plane iugum à facie olei, commutatus est seruilis timor in amoris canticum, & facti sunt propè qui aliquando fuerunt longè, in hoc spirituali iucundissimo, & sacrosancto conuiuio: quod quotidie in ecclesia à sacerdotibus ministratur. Ministratur (inquam) & diuinæ offertur maiestati ob memoriam caritatis eximiæ, quam Dei filius pro salute hominum in crucis patibulo exhibere dignatus est. Nullus profecto valet humano explicare eloquio, quàm locuplex fructus, quantáve ex huius oblatione ac perceptione sacramēti spiritualia exuberent dona. Reconciliatur quippe peccator Deo, iustus autem iustificatur adhuc, lætificantur angeli, cumulantur merita, facinora remittuntur, augentur virtutes, resecantur vitia, diaboli machinamenta superātur, sanantur ægri, eriguntur lapsi, debiles refocilantur, famelici saturantur, & defuncti fideles istius sacramenti liberantur effectu. Operatur quidem in membris corporis mystico cohærentibus, & in caritate connexis. Nam præcisis, & ab hoc corpore alienis sacramentalis ipsius susceptio, ad damnationem potius quàm ad salutem prouenire dignoscitur, dicente Apostolo: Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, nō diiudicans corpus domini. Quamobrem exhortando præmonuit: Probet, inquit, se homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Probet vtique se de propriis reatibus compungendo, atque peccatorum pura se confessione mundando.

Quòd efficax sit ad promerendum veniam cordis contritio, orisque deuota confessio.

Cap. XV.

Lauamini (inquit dominus per prophetam saluandis) mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Non corporis ablutionem, sed cordis commendat præcipúeque munditiam. Aquaque corporales abolet maculas: spirituales vero delictorum confessio salutaris. Hoc propheta intelligens dominum deprecabatur dicens: Asperges me hyssopo & mundabor: lauabis me & super niuem dealbabor. Nouerat quippe non sui esse arbitrij rectam ac Deo placitam de propriis facinoribus cōpunctionem habere, neque innocentiæ mentis ad libitum obtinere candorem. Hoc speciale est munus, ad profectum & meritum prærogatum electis. Nam clamor vocis, motus labiorum, verbalis cōfessio, tunsio pectoris, corporis inclinatio, & plura huiusmodi sunt quæ valet ex se coram Deo quisque peragere, minime tamen humilitatem cordis, præ compunctionis gemitum, & gratum faciētis caritatis possidere suspirium. Hoc namque solius Dei est opus. Præuenit enim gratia ipsius prædestinatos ad vitam, conuertit auersos, veritatísque infundit lumen habitantibus in regione vmbræ mortis. Hinc vera suimet cognitio, hinc peccandi displicentia, & peccati horror emergit. Nempe quos vocat & iustificat gratia, replet dolore, compunctione, & gemitu, facit quoque vbertim lacrymas fundere, pœnitentiæ lamenta proferre, sanctæ puræque confessionis adiumenta suscipere. Præclarum itaque

de

dem cælestis gratiæ indicium, atque iustificati hominis medicamentum quam maximum est delictorum humilis & deuota confesio, illa videlicet quæ pro offensi conditoris dilectione perficitur. Hoc ideo dixerim, quia non omnis est fructuosa cõfesio. Quæ enim ex solo imminentis mortis timore geritur, aut simulata intentione promitur, inutilis esse probatur. Sit igitur voluntaria, sit recta, sit humilis, sit integra, sit manifesta, sit lacrymosa. Talis profecto si fuerit, placat Deum, lætificat angelos, serenat conscientiam, criminum exoluit debitum, veniæ spem nutrit, seruilis metus coercet stimulos, præstat gratiam, præbet auxilium, immundorum spirituum propulsat fraudes, cœlum reserat, reuelat mysteria, eleuat de terrenis, & prouehit in excelsa. Nemo plane explicare sufficit verbis, humilis veræque confesionis quanta sint merita, quale gaudium, quantúsque spiritualis sit in ea profectus. Dixi (inquit Propheta) confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietaté peccati mei. Nullum quippe est tam graue delictum, quod non contritione, atque confesione tergatur. Negauit Petrus dominum, fleuit amare, & ilicò restitutus est gratiæ. Facinora sua in cruce confessus est latro, & post paululum cœlorum adeptus est regnum. Coram domino mulier peccatrix ingemuit, pro reatibus suis lacrymas fudit, pedes ipsius plorandolauit, crine detersit, vnguento perunxit, & mox audire promeruit: Mulier remittuntur tibi peccata tua. Magnum profecto est caritatis indicium, & præcipuum salutis humanæ remedium, atque venerãdum humilis confesionis sacramentum, quod iubente domino in ecclesia noscitur institutum. In multis námque & multimode omnibus quotidie delinquentibus dignatus est idem dominus Iesus, tanquam peritissimus medicus, patérque piissimus, hoc singulare peccatorum vulneribus exhibere antidotum: quatenus illo vterentur fideles, quoties diuinæ legis iussa despiciendo prætereunt. Quamuis enim sola ad reconciliandum animam Deo sufficiat cordis contritio, est tamen prorsus necessaria etiam oris confesio, quæ suo tempore, modo congruo, & sacerdoti vero est peragenda. Cordis siquidem contritio semper est exercenda post lapsum, crebrísque associanda gemitibus, ac bonis operibus decoranda. Oris autem pia confesio est perficienda, sic ut edocta per spiritum sanctum sancta mandat ecclesia, quam proculdubio quanto quis exercuerit frequentius, tanto erit Deo propinquior, sui interioris hominis perscrutator clarior, ad virtutum exercitia alacrior, ad resistendum peccato robustior, ad misericordiam promerendam aptior, atque ad percipiendum charismata meliora sine ambiguitate habilior. Porrò si amicus irrogans amico iniuriam sibi illum reconciliare festinat, retardabitne homo culpam propriam accusando detegere, quum taliter delinquit in Deum? Peccatorum namque assidua cõfesio caritatis est index, humilitatis germen, gratiæ radius, electionis præsagium, conscientiæ decus, compunctionis filia, spei mater, orationis præcursor, & resolutionis corporis expectator intrepidus. Nemo quippe valet sacramenti huius propalare præconia, laudabiles enarrare effectus, & quantum homini conferat edicere gratiam. Purgat sordes, relaxat facinora, infundit lumen, & efficit de inimico carissimum. Huius sacramenti minister est homo: sed indulgentiæ largitor est Deus. Corporis auditum præbet sacerdos: dominus autem scrutator est mentium: iuxta doloris mensuram præstatur & donum. Illum plane soluit sacerdos, quem præuenit gratia, confesio manifestat. Fœtebat in monumento Lazarus quatriduanus, vocatus à domino surrexit, exiit foras, & ab apostolis solutus liber est abire permissus. His paucis verbis erudimur, quid in hoc sacramento minister, quid confesio, quídve in spiritu summus operetur sacerdos. Ipsi quippe domino Iesu in sacerdotis persona peccatorum sunt vulnera aperienda, & palàm dicenda, non sub velamine, neque sub ficta palliatione verborum. Contritus namq; vere quemadmodum ei displicent delicta quæ fecit: ita cum rubore & mœrore accusator est sui, non alteri, sed sibi culpam obiicit. Ego (inquit) sum qui peccaui, ego Deum meum offendi, conscientiam propriam fœdaui, contempsi legem, gratiam repuli, vitiis & dæmonibus me subegi, libertatem amisi sponte, & nemine cogente deliqui. In his verbis compũctus ex corde pectus suũ tundit, fundit lacrymas, emittit suspiria, preces ingeminat, orat ex corde, aduocat sanctos, angelos interpellat, ac Deo cum gemitibus errata commissa cõfitetur. Tantisper verò prostratus in humili postulatione perseuerat, donec erga se dominum sentit esse placatum. Nam diuina clementia nequaquam sinit pœnitentem, & veniam humiliter flagitantem vacuum ab oratione discedere, dicente propheta: Cor contritum & humiliatum Deus non despicies. *Psal.50* Quod vtique in publicano patet humiliato, qui quum præ suorum confusione delictorum in cœlum non præsumeret intueri, pectus suum oculis in terram demissis percutiendo aiebat: Deus propitius esto mihi peccatori: vnde de templo iustificatus exire promeruit. *Luc.18* Fit autem persæpe redemptoris nostri se infundente atque cooperante misericordia, vt post lapsum vero pœnitenti augeatur gratia maior quàm habuerat, addatur spes gloriæ, atque præclarior largiatur eidem de Dei bonitate cognitio, ita vt impleatur quod Apostolus ait: Vbi abundauit delictum superabundet & gratia. *Rom.5* Hinc delinquentium corda corroborantur in fide, & accenduntur sui dilectione conditoris, qui cadentes erigit, soluit compeditos, pœnitentes visitat, indulget confitentibus, necnon ad se humiliter redeuntes ad gratiam minime suscipere dedignatur. Hoc ipse profecto testatur, qui pro exhortatione peccantium, séque lacrymabiliter accusantium, prodigi filij post consumptionem patrimonij ad patrem reuertentis, & pij genitoris eundem cum hilaritate recipientis, parabolam proponere dignatus est. Cuius (oro) peccatoris ferreum pectus ad compunctionem non emolliant narrationis istius eloquia sancta, in quibus affluentissime elucet, quantæ apud Deum sit efficaciæ sacrificium hominis culpam propriam agnoscentis, facinora confitentis, & indulgentiam ex animo syncero à domino supplicantis. Intelligitur præterea ex eadem parabola, quàm facilis sit diuina benignitas ad ignoscendum, quam misericors ad compatiendum, & quam profusa ad tribuendum. Quotiescunque (inquit dominus per prophetam) peccator ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum suarum. *Ezech.18* Mira res, mirabilísque misericordia Dei & redemptoris nostri. Gemit peccator intra se, dolétque perpetrasse delictum, & confestim placatur altissimus. Confitetur

errorem

errorem suum, & ex hoc acquirit veniam. Non præfigitur transgressoribus certum tempus ad pœnitendum, non aditus negatur ad poscendam indulgentiam, neque numerus statuitur petitionum ad remissionis gratiam promerendum. Quoties (ait) ingemuerit non recordabor. Si semel, si bis, si decies, si centies, si millies illum peccasse pœnituerit, iniquitatum ipsius nequaquam memor ero. Hoc insinuare voluit saluator noster, quum Petro interroganti si vsque septies fratri aduersum se delinquenti indulgere deberet, respondit inquiens: Non dico tibi vsque septies, sed vsque ad septuagies septies: tacite videlicet significans, vt quoties veniam petit, toties ignoscat. Quod autem Petro Dominus indicauit esse faciendum, hoc ipsum agere erga misericordiam flagitantes dubitet nemo. Nam ipsius Domini est vox illa exhor-
Luc.6 tationis quæ ait: Estote misericordes sicut & pater vester misericors est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Quantæ autẽ sit misericordiæ, quantæ pietatis, quantæque circa delinquentes sit clementiæ, quæ lingua proferre, quísve capere valet intellectus? Quamobrem inexcusabilis est apud Deum quisquis voluntarie peccat, & in delinquendo perseuerat potissime, quum Dei bonitas sit ad ignoscendum paratissima, & ad percipiendum remissionem criminum via effecta sit lata. Sinum namque suum in persona Domini ad suscipiendos omnes toto terrarum orbe diffusa sancta mater expandit ecclesia. In ipsa siquidem pro salute vniuersorum instituta sunt ab eodem Domino sacramenta: quædam vtique necessaria, nonnulla verò valde proficua. In eadem (inquam) ecclesia sancti spiritus charismata largiuntur, sapientiæ videlicet & intellectus, consilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, atque timoris domini. In ipsa præterea spiritualia
1.Cor.12 dona diuiduntur per spiritum, dicente Apostolo: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in vno spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij verò interpretatio sermonum. Verum in eadem etiam ministeria impertiuntur à domino in singulis prout expedire cognoscit. Ad ipsius vtique ecclesiæ regimen atque decorem quemadmodum Apostolus perhibet: Et ipse (inquit) dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Euangelistas, alios verò Prophetas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Ipsa denique est hortus deliciarum conclusus, & cœlestium militum vallatus custodia, ad quem quotidie ipse Dominus ingreditur, imò in quo continue commoratur vt sponsus, currens atque discurrens, aspiciens per fenestras & prospiciens per cancellos, perlustrans corda, & singulorum cogitationes discernens, vota pensans, & acta diiudicans. Elatos quoque præteriens declinat ad humiles, mites promissionibus futuris sustentat, esurientes iustitiam laudabilium operum pabulo nutrit, lugentes errata propria spei dulcedine consolatur, mundis corde se communicando insinuat, pacificos tanquam filios caritate complectitur, patientes verò persecutionem & perferentes aduersa cælestium gaudiorum expectatione confirmat. Est postremo ipsa ecclesia domus spiritualis, quam sibi ædificauit sapientia ad habitandum: in qua columnas erexit septem argenteas, virtutes scilicet septem in sacro eloquio multipliciter commendatas, quæ nec veterascunt tempore, nec deprimuntur onere, neque mouentur impulsu, quoniam petrę soliditate locatę sunt, sicut & domus ipsa, quemadmodum Petro dicitur: Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Hinc est quòd flantibus tentationum ventis, impellentibus tribulationum aquis, aduersariisque debellantibus, licet quãtulumcunque agitari videantur, in firmitate tamen confessionis [illegible] laudabaliter perseuerat. In hac vtique domo nuptiale conuiuium quotidie præparatur, saginatus discumbentibus apponitur vitulus, & calix vino meracissimo plenus, organa insuper, & diuinorum eloquiorum cantilenæ iugiter suauissima modulatione promuntur, adeò vt de illa dictum esse videatur, quod legitur: Super muros tuos Hierusalem constitui custodes, qui die ac nocte non tacebunt laudare nomen Domini. Quod quidem patet in nocturnis vigiliarum celebrationibus, in priuatis deuotarum orationum vacationibus, in piarum imbribus lacrymarum coram Deo humiliter fusis, in gemitibus cælestium desideriorum inenarrabilibus frequenter emissis, & in plurimis cæremoniarum ecclesiasticarum ritibus in quibus sacrosancta Deum laudando, colendo, & venerando penè sine intermissione occupatur ecclesia. Edocta quidem à spiritu sancto, nunc diuino honori, nunc animarum vacat profectibus, rectis in cunctis incedens gressibus, vtpote æternæ sapientiæ directa magisterio, quæ illi potestatis, & scien[illegible] tradidit claues. Nam per potestatem cœlum reserat & claudit, seculi principibus resistit & fauet, ligat & soluit, ita vt ratum habeatur in cœlo quicquid in terra ipsa peregerit. Scientiæ quoque tanto est irradiata splendore, vt valeat leges condere, statuta firmare, ritus [illegible] uos instituere, & edicta sancta mandare. Qua[illegible] rem tantæ est authoritatis apud Deum, tan[illegible]riti, vt pari sit pœna plectendus, qui ecclesiæ [illegible] Dei iussa vilipendendo transgreditur. Diuinis [illegible] necnon ecclesiæ (quæ errare non potest) est obtemperandum præceptis, quæ conferunt gratiam, dona cumulant, augẽt merita, & promittunt gloriam. Qui enim in mandatorum Dei obseruatione viriliter [illegible]diendo certauerit, ad consiliorum perfectionem Deo aspirante proficiendo conscendet.

Quòd æquè in spiritualibus exercitiis, sicut in corporalibus necessaria sit lux.

Cap. XVI.

AMbulantibus in via per opacas noctis tenebras prorsus necessaria est lux. Nam sine luce irradiante peragrare prata floribus plena quid libet? Per semitas quoque incedere rectas, & ignorare quà pergitur quid prodest? potissimum quum tenduntur insidiæ, & pericula incedentibus latent, quæ absque luce proculdubio vitari nõ valent. Hoc in corporalibus itineribus, hoc etiam in spiritualibus exercitiis patet. Nam spiritualis quis sine spirituali lumine effugit laqueos? quis (inquam) aerearum potestatum insidias, & fallacias innumeras inimicorum inuisibilium agnoscit ad p[illegible] num, nisi sapientię sit splendore perfusus? Non su[illegible] naturalis acumen ingenij, si non introrsus erudiat[illegible]

ver[illegible]

verbo. Nec immerito. Mole namque corruptibilis prægrauatus corporis, ac infirmitatis propriæ obuolutus caligine, nequit spiritualiter spiritualia iudicare. Nam (sicut scriptum est) Corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit sensum multa cogitantem. Hinc opus est vt superiori erigatur auxilio, manuducatur exemplo, & magisterio reformetur. Ista quum presto sunt etiam supra modum proficiendo laborat. O quam rari sunt, qui spirituales re & nomine censendi sint. Vocabulum hoc denunciatione sortiuntur multi: effectum verò ipsius pauci. Spirituales viros illos arbitror esse dicendos, qui carnales habentes edomitas voluptates carnem spiritui, mentem rationi, deuotioni affectum, intentionémque animi æternæ substernunt dominio sapientiæ. Hæc quippe est regula disciplinæ cælestis, hæc, inquam est spiritualis forma virorum in carne, & supra naturam spiritualiter conuersantium, & quotidie proficientium in idipsum. Ad hanc capessendam necesse est, assiduis macerari vigiliis, creberrimis instare precibus, orationibus penè vacare continuis, suique cordis infatigabili vigilare custodiæ. Nullus ad hunc, de quo loquimur, perfectionis ascendit gradum repente, sed post sudores, post tentationes plurimas, post varia hominum dæmonúmque certamina, & post adeptas pro Christo virtutum palmas. Nam etsi sint nonnulli, qui visitante gratia interdum, & ad tempus in actibus aliquibus ad culmen perfectionis attingant, in eo tamen minimè perseuerant: sibi nanque ipsis redditi fluctuant, vagantur, impelluntur, cadunt. Sine radice quippe virtutum quum sint, & certandi experientia careant, opus est vt ad ima descendant. Huiusmodi autem nequaquam diffidant, neque desperent. Quoties enim relabuntur, & cadunt velociter surgant, desiderio proficiendi incalescant, pugnandi animositate roborentur, orationi ardentius incumbant, cordísque humilitatem summopere obtinere peroptent. Fiet namque diuina in illis cooperante clementia, vt vsu proficiant, ex actu cognoscant, ex visitatione diligant, atque ex magnanimitate perueniant, duce semper & comitante sapientia, sine qua humana iacet virtus, hebetatur scientia, deficítque constantia. Ipsa vtique est, quæ apparens in carne exemplo suo, atque eruditione verissima perfectionis viam, & sanctæ religionis semitas patefecit dicens: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me. Alióque in loco: Qui vult (inquit) venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Consulentis quippe, non præcipientis est talis ista suasio. Hortatur siquidem eos, qui suo cupiunt digni esse consortio, abnegare seipsos, crucem suam tollere, ipsúmque pro posse virtutibus imitari. Arduum profecto est, vt quis velit abnegare quod est, cunctas à se abdicare corporis voluptates, propriam libertatem vendere, & alieno se realiter subdere arbitrio. Nempe discipulorum Christi est ista congressio, qui cœlesti benedictione præuenti, & spirituali luce perfusi, atque dulcedine diuina repleti, pro sui conditoris amore carnem suam cum vitiis, & concupiscentiis crucifigere non verentur, animam suam periculis exponere non formidant, & voluntatis suæ motus sub obedientiæ disciplina cohibere contendunt. Horum propugnatorum magnus est numerus, tametsi comparatione cæterorum sit valde exiguus. Nec mirum. Humanas prorsus supergreditur vires, & fragilis naturæ nequaquam imbecillitas patitur, vt morti sponte se quisquam subiiciat. Mortem vtique hanc nuncupauerim, quando homo adhuc in carne degens se in spiritu arbitratur esse defunctum, suámque odit animam, vt in æternam vitam illam ipse custodiat. Præclarum proculdubio est istud spectaculum, gratissimum Deo, beatissimis spiritibus omnino mirandum, atque ab iis qui rationales sunt extollendum laudibus, operibúsque sectandum, si tamen inuitati sunt, si adiuti, si tracti. Ad nuptiale conuiuium (sicut legitur) inuitati sunt multi, sed quoniam tracti minimè extitere, alius in villam, alius verò ad negociationem proficiscens, se excusando æterno priuauere conuiuio. Porrò parum est spirituales inuitari ad nuptias, nisi quis adiuuetur atque trahatur. Adiuuatur (inquã) quum gratis donatur velle: trahitur autem, quando cooperante gratia etiam tribuitur posse perficere. Magistrum veritatis audi dicentem: Nemo venit ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum. Trahit nanque pater ad filium conferendo gratiam, infundendo lumen, præbendo gustum, & manifestando se. Ista quippe si desint, qui inuitati sunt remanent foris, & excluduntur à regno. Trahi profecto à patre non est volentis, neque currentis, sed solius ipsius miserentis. Hoc propheta insinuare volens, de patribus veteris testamenti loquens ait: Non enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non saluauit eos, sed dextera tua & brachium tuum, & illuminatio vultus tui, quoniam complacuisti in eis. Inuitatus itaque quis ad nuptias gaudeat, consentiat, & oret, vt cum effectu trahatur. Inuitatus (inquam) à domino, vt omnibus quæ possidet renũciet, & vt abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur Christum. Quanquam supra vires, supra naturam, & laboriosissimum esse videatur non contradicat vocanti, nec resistat gratiæ, neque trahentem repellat, quin potius gratias agat, assensum tribuat, crucémque baiulando contra se viriliter dimicando decertet. Agat, inquam, gratias Deo, quia gratis vocatur, non vtique ab hominibus, non ab angelis, sed à Deo, nec qualicunque vocatione, sed sancta, spirituali, sed cœlesti, de qua Apostolus ait: Qui vocauit nos in sortem sanctorum in lumine. Vocantur plane multi ad fidem dicente domino, quòd multi sunt vocati. Illorum tamen sic vocatorum pauci sunt, qui huiusmodi de qua agitur vocatione sint digni. Communis est illa: ista verò specialissima. Primis nanque præcipitur, vt seruent mandata si volunt ad vitam ingredi, secundis autem consulitur, vt vendant vniuersa quæ habent, & pauperibus tribuant, si cupiunt esse perfecti. Primis licet vxorem habere, procreare liberos, educare parentes, familiam regere, possessiones emere, construere prædia, negociationem exercere, & pecunias moderate aggregare. Secundis verò vniuersis istis renunciare per exhortationem indicitur, vt locupletem thesaurũ sibi in cælo acquirant. Primis vita tantum æterna promittitur: secundis autem iudiciaria sedes, merces centuplicata, & gaudia pollicentur æterna, ipsa veritate astruente quæ ait: Amen dico vobis, quòd vos qui secuti estis me, in regeneratione quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes filios Israel: & omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut vxoré, aut filios, aut fratres,

Margin notes: Matt.19 (Si vis perfectus esse); Luc.9 (sequere me. Alióque in loco); Matt.22 (Ad nuptiale conuiuium); Ioan.6 (Nemo venit ad me); Psal.43 (Non enim in gladio suo); 1.Pet.2 (Qui vocauit nos); Matt.19 (Amen dico vobis)

aut sorores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Maxima prorsus est ista promissio: quæ omnibus seculi supereminet dignitatibus, cunctas temporales præcellit facultates, atque vniuersa visibilia oblectamenta transcendit. Acquisitum profecto fuit, vt saluator noster Dei virtus & sapientia nihil transitorium, nihilque quod sit commune bonis & malis professoribus sui pro eorum offerret remuneratione laborum, sed quod præ sui magnitudine, delectabilitate, excellentia, & perpetuitate contemplantis & agnoscentis affectum alliceret. Hoc in spiritu propheta degustando indicauit dicens: Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, quam abscondisti timentibus te, perfecisti autem eis qui sperant in te. Idémque expressius declarando ait: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis: quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Hæc profecto sunt ô domine Iesu stipendia Christianæ militiæ, hæc, inquam, sunt donatiua, quæ spondes tuis erogare militibus, qui spreto peregrinationis huius carnali lenocinio, calcatis prosperitatibus seculi, abrenunciatisque temporalibus diuitiis, tibi famulatu continuo ministrare non cessant. Non enim arbitrantur se amittere, quod egentibus largiuntur, nec aliquo egere pertimescunt, quum gaudeant propter te penuriam pati. In te aspiciunt, in te delectantur, de te ditescunt, tuóque eruditi exemplo minime verentur perferre necessitates, incommoda, opprobria, damna, vincula, exilium & carceres. Eligunt quoque affligi potius cum seruis tuis fame, siti, frigore, & nuditate, quam temporalis felicitatis habere iucunditatem, atque meliores diuitias existimantes omni thesauro terreno improperium tuum. Hoc autem ô pie saluator nequaquam actitare præsumerent, nisi introrsus vocarentur, & traherentur à te: nam quos prędestinasti in te ante mundi constitutionem, vtique vocas suo tempore, vt sint sancti, imitentúrque te, non corporali gressu, sed mente, desiderio, cõuersatione, & moribus. Ostendis nanque te illis in lumine formatæ fidei, & quam dulcis, quam suauis, quámve multæ misericordiæ sis diligẽtibus te, te quęrentibus ac famulantibus tibi donata tua communicando manifestas. Luce siquidem irradiati diuina atque insueta delectatione refecti, te nihilominus illos alliciente, trahente, vinciente mutantur in viros alteros & induunt nouum hominem, qui secundum te formatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Hinc est quòd tuo flagrantes amore, tibique tota intentione placere cupientes, voluntate spontanea sanctæ religionis ac perpetuæ seruitutis iugum tuum suauissimum assumunt, sibique nullatenus parcentes ad tempus, vt tuo sine fine iucundissimo & diuino fruantur aspectu. Hac denique de causa quotidianis conatibus aduersus proprias reluctantur voluntates, crucem suam gratanter baiulant, & sequuntur te præceptorem suum, pastorem, & ducem. Tu verò præsidium tutissimum efficeris illis, tu in illis perambulas, & in eorum præcordiis delectabiliter requiescis, quemadmodum Sapientis ore manifestasti dicens: Et deliciæ meæ esse cum filiis hominum. Non enim hoc asseritur, vt homines aliquas tibi ô ęterna sapientia valeant conferre delicias, quippe quum tu omnium sis origo deliciarũ, affluant tibi, & effluant abs te, sed quoniam ex naturali tua bonitate delectaris tuas cum filiis hominum communicare delicias, tanquam mater quæ vnicum diligens filium, sibi complacet in filio dum ei blanditur, ipsum fouet & nutrit, propriásque filij arbitratur esse delicias: sed longe dissimilis est ab humana affectione tua dilectio. Humana nanque affectio priuata semper quærit commoda, suas satagit perficere voluptates, præsentia lucra sectatur, difficile futura prospectat, sensibus ducitur carnis, sensibiliúmque amore pinguescit. Tua verò dilectio ô caritas sempiterna te possidentem iis omnibus efficit celsiorem. Gratuito nanque amore diligis, gratis gratum facis, temporalia oblectamenta calcanda esse ostendis, spiritualia dona tu tribuis, ad cælestia mentem erigis, atque præmia inuisibilia superare accendis. Quamobrem qui te suscipere merentur in se, tuis saginantur voluptatibus, téque imitari desiderant, se tibi in holocaustum offerunt, atque propter te in obedientię agone luctantur, vendunt sua, suos deserunt, séque pro adipiscendo à spiritus libertate alieno substernunt arbitrio.

Psal. 30

Psal. 35

Prouer. 8

Quanta perniciosa incommoda ex mala, & quàm maxima spiritualia lucra ex bona proueniant voluntate.

Cap. XVII.

Nihil excellentius homini ratione vtenti proprio est condonatum arbitrio, si tamen sit caritatis dono formatum. Nam cælorum nosse cursus, stellarum virtutes indagare, omnium naturalium rerum quid prodest habere scientiam, si à caritatis munere hominis voluntatem contingat esse alienam? Præceps quippe tunc per abrupta impellitur vitiorum, sibi arbitratur omne licere quod libet, suas tanquam effrænum animal post concupiscentias pergit, toto Dei timore remoto. Lætatur quoque in prosperis, supra modum ilicitur in aduersis, exultat quum malefecerit, in facinoribus gloriatur, carnísque desideria implere peroptat. Perniciosa prorsus res est voluntas, quæ caret dilectione, & nulla virtutis censura restringitur. Ab hac vtique oriuntur homicidia, adulteria, fornicationes, ebrietates, veneficia, iræ, rixæ, inuidiæ, fraudes, detractiones, contentiones, æmulationes, dissensiones, & quicquid diuinæ legi aduersatur. Hæc est quæ è cœlo deiecit angelos, de paradiso expulit protoparentes, deordinauit orbem, subruit vrbes, regna euertit, concitauit bella, lites commouit, disseminauit scandala. Pro hac immissæ sunt clades, fames conualuerunt, sterilitates fuerunt, in sole, luna & syderibus frequenter apparuerunt signa. Tolle malam voluntatem ab hominibus, & vbique abundabit pax, vigebit concordia, florebit religio, profluet gratia, caritas imperabit. Nam quemadmodum omnium malorum seminarium est voluntas mala: ita è regione bona cunctarum est origo virtutum. Non enim potest esse alienus à Deo neque à cælorum regno extraneus cui inest bona voluntas, quæ hominem amicum reddit altissimo, carum angelis, fratribúsque beneuolum. Hæc cumulat merita, acquirit gratiam, aduersarios superat, fugat dæmones, tentationes vincit, tolerat dura, temporalia spernit, sperat futura, concupiscit æterna. Hæc nanque haberi nequit ad libitum, sed pro beneplacito largitur autoris. Ego (inquit) ipse

Moses

Mosem, miserebor cui voluero, & clemẽs ero in quem mihi placuerit. Paulus quoque ait: Non est volentis neque currentis, sed miserantis Dei. Nam cui vult miseretur: & quem vult indurat. Dilexit (sicut scriptura commemorat) Deus Iacob, Esau autem odio habuit. Indurauit etiam cor Pharaonis ne dimitteret populum, quamuis tanta vidisset miracula atque prodigia. Et econtrario mulieris meretricis ad suscipiendos exploratores Hebræorum emolliuit animum. Tanquam verus figulus & potens de eadem massa luti aliud vas in honorem, & aliud vas facit in contumeliam: ita vt non sit qui possit resistere ei, sed neque respondere illi. Vocat enim quem vult, & flectit ad percipiendum gratiam, & quem non tangit relictus in propria, etsi inchoet bonum, minime perseuerat in illo. Singularissimum itaque diuinæ clementiæ est beneficium, quum liberi arbitrij facultas se inclinat ad bonum, & voluntarium suo conditori exhibet famulatum: dúmque quis nequaquam communi lege contentus, arduum contemptus seculi propositum non formidat arripere, & obedientiæ crucem quotidie tollere, atque post dominum ambulare non renuit. Magnarum est prorsus mentium ista congressio: earum videlicet, quas in benedictionis suæ dominus præuenit dulcedine, cælestiúmque præmiorum promissione sustentat. Nouit enim ipse opus, quod condidit, quam sit procliue ad noxia; quam ad casum facile, quàm ad diligendum visibilia pronum, quàm ad peragendum spiritualia lucra infirmum, necnon ad propria perficienda desideria quam sit accensum. Quamobrem vt tantis redemptor noster animarum remedia præberet languoribus, tantísque obuiaret periculis peccatorum, dum cum hominibus conuersaretur in mundo, contemnendarum facultatum, fugæ seculi, parentum ac propinquorum odij, atque proprij abdicationis arbitrij consilium dedit; intelligens neminem duobus posse dominis obtemperare fideliter. Teste nanque experientia didicimus, quòd secularium assidua conuersatio, & temporalium negociorum solicitudo anxia, necnon libertatis effrænatus vsus occasionem maximam tribuit delinquendi, eóque vehementius impellunt ad malum, quo ardentius diliguntur. Sunt enim terrena omnia minus caute eis vtentibus spirituales laquei, & seductoria quædam oblectamenta fidelium, quæ separant à Deo, & copulant mundo. Quamobrem magister veritatis perfectionis volens insinuare itinera, atque ad se possidendum locum demonstrare tutissimum, omnibus quæ habentur renunciandi consilium suasit; necnon regularis obseruantiæ obedientiam in ecclesia circunquaque indixit: quatenus seruorum suorum animos prouocaret ad prælium, atque animaret ad præmium. Magna profecto fuit erga nos Dei nostri dignatio, omnique veneratione colenda huiusmodi institutio; ad peragendum perfectionis opus cælitus prærogata. Sciebat enim redemptor noster totius sanctitatis magister quanto cum labore virtutum tendit ad arcem, qui secularium actionum solicitudine prægrauatus iacet in imis. Nouerat (inquam) quantum afferat impedimentum temporalium facultatum immoderata retentio, propriæque voluntatis inordinatus affectus. Propterea veluti pia mater pro suorum anxia salute liberorum formam indicauit, viam strauit, atque religionis sanctæ rudimenta exhibuit: quatenus diruptis peccatorum vinculis, reiectísque terrenarum rerum curis, necnon abdicatis à se propriæ libertatis motibus, fideles quique introrsus excitati Deo militarent ardentius, pugnarent fortius, expeditius currerent, atque ad concupitam palmam facilius peruenirent. Iis & aliis (vt reor) ex causis in ecclesia sunt instituta monasteria, ac famulantium Christo vndique constructa cœnobia. Ipsa nempe sunt præsidia munitissima, sanctorum angelorum vallata custodiis, ignitarúmque orationum roborata suffragiis. Nemo planè explicare sufficit, quanta simul cohabitantes in eis sanctitate præfulgeant, quanta mentis pace fruantur, quanto cordis quotidie repleantur gaudio, quàm secure viuant, quàm dulciter conuersentur, quam familiariter sibi mutuo deseruiant, quàm opportunis se exhortentur temporibus, & quam efficaciter orationibus iuuent. Nec mirum. Corpus quippe vnum mysticum collegium vnumquodque efficiunt, compactum ex membris, viuificatum ex capite, sanctificatum per spiritum. Hinc est quòd vno patiente membro compatiuntur & cætera: atque vno lætante vniuersa cõgaudent. Cooperatur nanque in illis idem spiritus, qui illa conglutinat, eisdémque spiritualia largitur charismata: ad vtilitatem vtique corporis & membrorum, quemadmodum apostolus denuncians ait: Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem: *1.Cor.12* alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in vno spiritu, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Nunquam enim posset esse tanta spiritualis fœcunditas in corpore, nunquam in membris tanta vnitas caritatis, nisi gratia efflueret à capite, & per spiritum transfunderetur in membra. Hoc propheta contemplatus ait: Ecce quam bonum, & quam iucundum *Psal.132* habitare fratres in vnum. Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius, sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion. Merito rem bonam & iucundam asserit fratres habitare in vnum, volens commendare vnitatem spiritus in vinculo pacis, per quam vtique spiritualis vnctio capitis descendit in barbam corporis congregati in spiritu, emanátque vsque ad oram vestimenti, insinuans nullum membrum esse corporis vel minimũ, aut extremum, quod huius sanctę sit vnctionis expers. Quod enim vni prærogatum est membro, commune fit cæteris, & quod deest vni, reperitur in altero. Diuersitate siquidem gratiarum quæ sunt diffusæ in membris, efficitur corpus perfectum, ornatum virtutibus, compositum moribus, sanctitate præclarum, & disciplina venustum. Cæterum hoc corpus mysticum congregatio videlicet quæque fidelium, eo in tentationibus, quæ diabolo suggerente aut fragilitate impellente illi proueniunt robustius pugnat, atque gloriosius vincit, quo caritatis & vnitatis vinculis arctius alligatur. Compago vtique & vnitas membrorum exhibet corpus potens, Deo amabile, & inuisibilibus aduersariis terribile atque insuperabile, si tamen non sibi arroget quod habet, sed illi cuius dono est quod est. Nam quemadmodum confessio humilis, & propriæ infirmitatis vera cognitio Christi seruum in omni certamine fortem & securum facit: ita econtra elata iactantia, & suæ insufficientiæ reiecta scientia reddit

possessorem suum pronum ad malum, in prælio debilem, virtutibus egenum, Deo, sibiipsiq; valde contrarium. Hinc clare patet, quàm securus sit status seruorum Christi in congregatione degentium, quibus vnum est cor, anima vna, & omnia sunt communia, non minus corporalia quam spiritualia. Nam in illis si quis corporaliter ægrotat, proprium habet ministrum, qui ei die noctúque deseruit. Siquis alimento seu tegumento indiget, habet qui illi necessaria tribuit. Si quis tentationibus vexatur, habet qui eidem orando, atque exhortando ex corde compatitur. Si quis fluctuat dubitatione aliqua vel infidelitatis mucrone transfigitur, peritorum fratrum, & maxime seniorum probatissimorum rudimenta custodiat, & liber existet. Si quis ingenij caret acumine, & ignorat futura cogitando prospicere: reperiet prorsus in illis quem consulat. Si quis diuinorum eloquiorum sacramenta per se penetrare non valet, à Deo prius sapientiam postulet, necnon prouectiorum acquiescat sententiis, & sapiens fiet. Considerare quippe semper quisque valebit in altero, vnde possit ipse proficere. Verum & propriæ infirmitatis diligens perscrutator facile agnoscit bonum, quo ędificetur in altero, atque in se malum pro quo sibi ipse displiceat. Hoc vtique non tam vitia quàm virtutes operantur in bonum spiritualibus viris: simpliciter ambulantibus, pariter conuiuentibus, & sub obedientiæ disciplina Deo in cœnobiis famulantibus. Ipsa plane futuræ vitæ imaginem tenent, dum qui in illis commorantur socialiter viuunt, vicissim sibi ministrant, priuata dona communi vtilitati exponunt, sub eodem habitant tecto, insimul altissimo persoluunt laudes, cibum vna hora in vnum congregati capiunt, exercitia communia peragunt, & (quod commendabilius est) ad vnius pręceptoris imperium suas abnegant volūtates. Nam quemadmodum Deus in hoc vniuerso, & in cælo distribuit gradus, ministeria diuidit, dona sua pro libito cuique impartitur, & omnia operatur in omnibus: ita qui præsidet in monasterio suo modo, suóque arbitrio cuncta disponit, non tamen pari æquitatis discretione vt Deus. Nam Deus in vero iudicio, certa lege, mensura irreprehensibili, syncerissima dilectione, & immutabili vniuersa moderatur sapientia. Homo autem quamuis sit sanctus, doctus & prudens, ô quàm sæpe in iudicando fallitur: lege contempta, quàm frequenter propria voluntate ducitur: inordinata affectione victus interdum passione trahitur, atque obliqua animi intentione deceptus mouetur.

Hier. 10 Nec mirum: Quis enim (inquit propheta) similis erit Deo in filiis Dei? Aequari nanque Deo impossibile est iis, qui hominibus præsunt: illum tamen eos imitari oportet sectando iustitiam, misericordiam impartiendo, exercendo prudentiam, patientiam exhibendo, atque caritatis viscera erga pœnitentes insinuando, reuocando errantes, inscios docendo, pusillanimes confortando, erigendo cadentes, inimicos amando, se omnibus omnia faciendo, vt Christo domino lucrifaciant vniuersos. Quæ quidem vt assequi valeant, præesse studeant cum humilitate, cum pietate conentur prodesse, necnon sibi creditum ministerium cum omni cordis tranquillitate perficiant: Dei postremo & non priuatam gloriam quærant, sibique non propter seipsos, sed propter eum cuius fungūtur officio, à subditis obtemperari concupiscant.

Quantum eluceat Christiana religio in iis, q.. seculo renunciantes sub disciplina regularis obseruantiæ degunt.

Cap. XVIII.

INter cætera quæ gloriam Dei in te.. prædicant, & catholicam fidem infi.. bus hominibus commēdabilem redd.. est socialis vitæ fidelium, eorum pręcip.. qui spreto perituri seculi luxu, abdicatísque à se di.. tiarum, honorum, & carnis illecebris in monaste.. rum claustris voluntariæ seruitutis se perpetuo de.. carunt voto. Quis (oro) diuinam bonitatem & sapien.. tiam ineffabilem laudum non extollat præcon.. quum vtriusque sexus viros pene innumerabil.. sin.. tuetur iuuentutis florere decore, corporis sospit.. potiri, terrenarum facultatum abundare affluen.. possidere agros, vineas, domos, seruos & ancillas, pa.. rentum, amicorum, affiniúmque generositate clare.. scere, sponte renunciare seculo, illius pompas sperne.. re, propinquos omnes relinquere, atque sub igno.. quodammodo viri disciplina per obedientiæ exer.. tium Christo domino militare? Hoc quippe hum.. consuetudinis & communis vitæ supergreditur.. tes. Non enim naturalis pignorum affectus pati.. contemnamus eos qui nos genuere, & in hanc v.. lem mundi istius produxerunt lucem. Non, inqu.. lex cordibus innata mortalium suadet, vt deserta.. be propria, vniuersis relictis consanguineis, co.. adolescentulis, familiaribus & notis, peregrinari p.. alienas ædes remotas, peragrare prouincias, ciuitat.. & castra non vno duobus vel tribus annis, sed to.. vitæ suæ decursu, atque spontanea deliberatione pa.. famem, sitim, frigus, & nuditatem, corpus quoque.. tenuare vigiliis, macerare ieiuniis, laboribus exp.. re, quotidiana alimentorum domare inedia, &.. iis omnibus maius est, propriæ voluntatis de.. affectus. Nam natura ipsa trahit, vsus docet, in.. humana fragilitas, allicit socialis amor, mutua.. nant obsequia, dulcissimúmque domesticorum, & maxime propinquorum contubernium cogit, vt qui.. libet rationis compos in illo, in quo natus est, habite.. solo, suorum affinium fruatur consortio, propriarum opum curam & delectationem capiat, necnon arbi.. trij sui sectetur illecebras. Cæterum quum iis contraria actitari conspicimus, aut ex metu mortis, aut ex certa cognitione prætereuntis & fallacis seculi, iu.. ex bonorum id agitur spe validissima futurorum quam vtique spem nemo nisi præuio fidei lumine gu.. stare permittitur. Hæc nanque de qua loquimur fides nequaquam ex humano arbitrio, sed ex Dei miserat.. tis, trahentis, custodientísque munere possidetur. D.. num quippe est diuinitus prærogatum, gratificar.. hominem Deo, de seruo liberum, de inimico am.. cum, & de gehennæ filio æternorum bonorum fac.. esse hæredem. Hanc denique commendauit Apost.. lus, quando antiquorum patrum mirabilia gesta na.. rauit dicens: Sancti per fidem vicerunt regna, opera.. sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obtura.. runt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, fuga.. runt aciem gladij, fortes facti sunt in bello, castra ve.. terunt exterorum, acceperunt mulieres de resur.. ctione mortuos suos. Istius fidei gloriosissimi mar.. tyres irradiati splendore, flagrantissima caritate p..

Chr..

Christo perpeſsi ſunt ignem, carceres, vincula, flagella, tormenta, opprobria, exilia, damna, & mortem. Huius (inquam) fidei anachoritæ ſancti claritate perfuſi deſerta repleuerunt, perluſtrauerunt ſolitudines, conſtruxerunt cœnobia, in quibus diuinis intenderent laudibus, crebris vacarent orationibus, operi manuum opportuno inſiſterent tempore, congregarentque in vnum Dei filios circunquaque diſperſos, atque inuiſibilium inimicorum latentes laqueos ſuperarent. Intelligebant profectò ipſi diuinitus inſpirati ſeculum hoc carnis concupiſcentia, oculorum lenociniis voluptatum, & vitæ ſuperbia eſſe refertum. Intuebantur quotidie homines ire per abrupta vitiorum, Dei legem negligere, eius mandata deſpicere, præſentium delectationũ oblectamenta ſectari, terrenis lucris, fugitiuis honoribus, impudicitiis periculoſis, ac ſecularibus curis incumbere, quæ vtique alienum à Deo, ignotum ſibiipſi, & à virtutibus auerſum, ſui efficiũt amatorem. Non enim in vnum conueniunt, neque ſimul ſtare valent lux & tenebræ, vanitas & veritas, virtus & vitium, dilectio Dei & ſeculi, opera carnis & ſpiritus, temporalis vitæ gaudium & futuræ. Quamobrem vt debitum pietatis cultum exhiberent Deo, vt vitiorum paſsiones reprimerent, quæ de peccati fomite & carnis prurigine indeſinenter ebulliunt, vt proprias compeſcerent voluntates, à quibus pabulum ſumit omnis origo delicti, talibus pro Chriſti amore ſe mancipauere ergaſtulis. Hac intentione laudabili, hoc ritu viuendi ſancta illuſtratur eccleſia. Non enim deſunt temporibus iſtis, in quibus abundare iniquitas, & multorum cernitur refrigeſcere caritas, qui ſanctorum patrum (etſi non eodem feruore caritatis) veſtigia imitentur. Sunt nanque (ſicut patet conſpicue) diuerſæ Chriſto domino famulantium congregationes, quæ licet ſint in habitibus diſtinctæ, variæ in conſtitutionibus, & in cæremoniis diſcretæ, vna tamen intentione glorificandi Deum, & proximum lucrifaciendi, vnóque fine cæleſtem patriam conſequendi ſe exercendo deſudant. In hac ſeruorum Chriſti numeroſitate permaxima, quæ toto pene terrarum orbe vſquequaque diffunditur, ô quot vtriuſque ſexus præcipua eminent ſanctitate, quot ſingulari deuotione, & orationis aſsiduitate pingueſcunt, quótve virtutum magnanimitate decorantur? Alij nanque humilitatis ſtudio, aliqui patientiæ conſtantia, quidam mentis puritate, nonnulli zelo rectitudinis, aliqui Dei & proximi dilectione, plurimi verò cæteros religioſæ conuerſationis ſingularitate præcellunt. Omnes ij ſine æmulatione fraterna, & abſque cordis elatione, ſecundum menſuram fidei, & gratiæ eiſdem collatæ certant placere Deo, quotidie proficere, & talentorum ſibi præſtitorum lucra cumulare. Iſta dum commendabiliter agunt, aduerſus ſe diabolum prouocant, qui ſucceſsibus laudabilibus ſeruorum Chriſti vehementer affligitur. Hinc liuoris face accenſus, noua inſuetáque diebus ſingulis excitat bella, tentationéſq; diuerſas immittit: vt illos per delectationem, conſenſumque peccati cadere, vel ſaltem in propoſito tepeſcere faciat, quod quidem in via Dei eſt periculoſiſsimum, atque damnabile, ſicut an-*Apoc. 3* gelica admonitione dicitur: Vtinam calidus, aut frigidus eſſes; ſed quia neque calidus neque frigidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Ad hanc profectò ſpiritualem immundorum ſpirituum pugnam Apoſtolus exhortans ait: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus. *Eph. 6* Ab iis quippe aduerſariis inuiſibilibus nemo liber exiſtit, domino ſic diſponente, qui vt materiam præbeat promerendi, vt proficiendi in virtutibus anſam offerat, & vt adipiſcendi gratiam, occaſionem tribuat in aduerſis: ſeruos ſuos acriter nequam ſpiritus infeſtare permittit, non tamen ad inimicorum libitum, ſed iuxta ſuorum virtutem cuiuſque fidelium, dicente Paulo: Fidelis Deus qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione prouentum, vt poſsitis ſuſtinere. *1. Cor. 10* Non autem eſt mirum, ſi ipſę aereæ poteſtates milites Chriſti proſternere ac debellare conantur, quum è regione ipſi eoſdem die noctúque conculcare non deſinant. Quid enim aliud dixerim eſſe religioſorum monaſteria, & Deo famulantium loca, quàm ſtadia militaria, atque ſpiritualia caſtra pugnantium? In illis nanque in corpore, per corpus, in ſpiritu bellum geritur. In ipſis (inquam) non viſibilia, ſed inuiſibilia tela exercentur. Arma (inquit Apoſtolus) noſtra non ſunt carnalia, *2. Cor. 10* ſed ſpiritualia potentia Deo ad deſtructionem munitionum, conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti. Nónne in eiſdem frequentiſsimæ deuotionis lacrymæ, compunctionis gemitus, ſuſpiria pietatis, compaſsionis & caritatis ad Deum inceſſanter effunduntur vota: quæ profectò contra hoſtes noſtros ſpirituales ignita ſunt iacula, per quæ eorum proſternitur virtus, debilitatur audacia, deteguntur fraudes, & tentamenta ſuperantur. Sanè quod religionis, quod ſanctitatis, quod vnitatis, quod in eiſdem agitur laudis, glorificat Deum, lætificat angelos, prodeſt iuſtis, terret dæmones, patrocinatur ſeculo, & peccatores ad pœnitentiam flectit. Et quidem rationabiliter. Nam cuncta quæ in ipſis geruntur, redolent ſanctitatem, præſentia domini ſaluatoris id perficiente, qui ait: Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine *Matt. 18* meo, in medio eorum ſum. Hinc eſt quod tanta aduerſus malignos ſpiritus qui in monaſteriis degunt, virtute decertant, tot reportant triumphos, tantáque laudabilium operum multiplicitate coruſcant. Ibi paupertas voluntaria primatum tenet, atque perfectionis eccleſiæ quam in ſuo exordio actitabat, præbet imaginem de qua legitur ſic: Omnes etiam qui *Act. 4* credebant, erant pariter, & habebant omnia communia, poſſeſsiones & ſubſtantias vendebant, & ponebant precia ante pedes Apoſtolorum, & diuidebant illa omnibus, prout cuique opus erat. Hæc planè eſt veræ paupertatis forma, imò imprædabilium theſaurorum locupletatio maxima, eorum videlicet, qui renunciant ſeculo, ſua erogant, vt Chriſto domino liberius famulentur. Dominum pollicentem audi: Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut vxo- *Matt. 19* rem, aut filios, aut fratres, aut ſorores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Quid (oro) locupletius, quàm nihil habere, & omnia poſsidere? carere rebus ſuperfluis, & vti neceſſariis? proprium ſpernere patrimonium, & Chriſti eſſe hæredem? Monaſteriorum quippe reditus theſauri ſunt ſaluatoris, & eleemoſynarum fidelium pia ſuffragia, qui deprædari nequeunt,

neque consumi rubigine, neque tinea demoliri. Ii profecto communes fiunt omnibus in communi viuentibus, & impertiuntur non ad libitum, sed pro necessitatis competentia. Non secernitur persona diuitis, non potentis statui defertur, sed prout cuique expedit erogatur: quod est opus diuinum, commendatio gratiæ, caritatis officium, & naturę exemplum. Sumit plane humanũ corpus ciborum nutrimẽtum quod quidem pro singulis quibusque diuiditur membris sine disceptatione & zelo, prout natura ipsa congruere nouit. Hoc quippe, de quo tractatur, voluntariæ paupertatis genus reddit animum à curis secularibus liberum ad se cognoscendum, secúmque habitandum aptissimum, ad vacandum orationi paratum, in parcitate lætum, in communicatione hilarem, in periculis securum, & in omni virtutum exercitatione dispositum, eo amplius quòd possessorem suum eximit de mundo, à tumultibus secularium negociorum segregat, & sanctæ religionis reseruat in tumulo. Ibi enim illum requiescere facit ab æstu carnalium desideriorum, & à tentationum eripit turbine, à visibilium voluptatum illecebris, à fragoribus seculi, à diaboli laqueis, & ab immanium delictorum multiplicibus casibus. Nemo proculdubio explicare valet, quanto repleatur gaudio, quanta potiatur pace, quibus spiritualibus reficiatur deliciis, quantis sępissime internis recreetur consolationibus, & quot diuinis quotidie illustretur splendoribus, qui deliberato animo, & cælesti inspiratione afflatus renunciat sponte seculo, secedit in claustro, & militat Deo, nihil terrenum ambiens, nihil temporale possidens, nihilque quod amorem suum vendicare queat omnino reseruans. Huiusmodi cooperante illi gratia carnem spiritui, mentem rationi, animum sapientiæ, & affectum subiicit Deo. Est quippe claustrum, hortus conclusus, paradisus deliciarum, thalamus nuptialis, cubile immaculatum, virtutum schola, tabernaculum fœderis, reclinatorium sponsi, bellatorum statio, sanctitatis domus, castitatis custos, pudicitiæ firmamentum, religionis magisterium, & obedientiæ sanctæ speculum singulare.

Quòd multi & varij sint status, & opera famulantium Christo. Cap. XIX.

DEo placere cupientium quemadmodum diuersi sunt status: ita multifaria eorum sunt opera. Sunt enim qui coniugali vinculo copulati præcepta diuina custodiunt, sua quæ possident retinent, ex iis partem pauperibus largiuntur, familiam suam in Dei timore erudiunt, diuinis alacriter intersunt officiis, verbum Dei libenter audiunt, & quicquid altissimo gratum esse credunt, ex affectu cordis perficere moliuntur. Sunt & alij vtriusque sexus copiosi numero, & sanctitate conspicui, qui vitam cœlibem ducentes, operibus misericordiæ ardenter incumbunt. Isti profecto egenorum curam habẽtes, tam de propriis, quàm de aliorum facultatibus nudos vestiunt, esurientes pascunt, potum tribuunt sitientibus, ægrotis ministrant, carceribus detentos visitant, defunctorum corpora sepeliunt, atque omne morituris corporibus humanitatis impertiuntur obsequium. Existunt quoque nonnulli qui æmulatione fraternæ salutis accensi solantur mœstos, erudiunt ignaros, nutantes roborant, reuocant errantes, consulunt dubij, pa[rvulos] pabulo verbi Dei alunt, desperatione de[pres]sos hortantur, & delictorum mole obrutos ad spe[m] veniæ pro posse trahũt. Reperiuntur præterea qu[am] plurimi, qui exteriorum ministerio postposito, nu[nc] in ecclesia diuinarum eloquia scripturarum audie[n]do, nunc ecclesiastica frequentando sacramenta, [in]terdum domi secretæ sedendo orationi, meditat[ioni] lectioníque sacræ incumbentes, sibiipsis per oci[um] sanctum vacare student. Omnes isti quamuis D[eo] agnoscantur esse gratissimi, si illa quæ faciunt, p[ure] ac recta intentione operentur, consiliorum tam[en] gloriam minime assequuntur, dum suarum rer[um] propriæque voluntatis adhuc possessionem retinẽ[t]. Quamuis enim operibus sanctis insistant, quanquam præcepta diuina custodiant, à tramite nihilominus summæ perfectionis alienos se esse intelligunt. Clamat namque totius sanctitatis dominus & magister, & dicit: Qui non renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Quamobrem cuidam qui diuina se à iuuentute sua omnia dixerat implesse mandata, ait: Vnum tibi deest, si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni & sequere me. Præcepta quippe seruare cunctorum fidelium est, æternam vitam habere cu[]pientium. Temporale verò rerum dominium, & p[ro]priæ voluntatis à se pro Christo abdicare arbitri[um] prorsus est perfectorum: eorum videlicet quibus [do]minus dicit: Vos qui reliquistis omnia, & secuti es[tis] me, in regeneratione quum sederit filius hominis [in] sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Ascensus hic difficilis est, labor multus, & sublime fastigium, sed merces maxima & remuneratio sempiterna. Domini pollicitationem audi dicentis: Omnis qui reliquerit patrem vel matrem, vxorem aut filios, fra[tres] & sorores, & agros propter nomen meum, cẽtup[lum] accipiet, & vitam æternam possidebit. Vides [quam] locupleti ditentur fœnore, qui voluntariam [indi]gentes paupertatem seculo renunciant, & obe[dien]tiæ crucem pro domino nequaquam baiulare for[mi]dant. Bonus dominus, pius pater, & præceptor sum[mopere] colendus, per se & in se contemptus seculi disciplinam exhibuit, commendabilis paupertatis normam præbuit, atque obedientiæ sanctæ exempla indicauit. Cæterum ne documenta huiusmodi infructuosa, & persuasio talis, ab iis qui carnem sapiunt arbitraretur esse inutilis, sectatoribus suis ineffabilia bona spopondit. Hæc Apostolus insinuare curau[it] quum dixit: Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽdit quæ præparauit Deus diligentibus se. Ista quoque propheta in spiritu contemplatus aiebat domino: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te, alióque in loco dicit: Beatus quem elegisti & assumpsisti, inhabitabit in tabernaculo tuo. Replebimur in bonis domus tuæ, sanctum est tẽplum tuum, mirabile in æquitate. Talia quippe sunt, tam præcelsa, tam iucunda, támque concupiscibilia, vt mens in eorum cõtemplatione deficiat, & tamen in ipsorum adeptione vehementer inardescat. Hinc ab eorum amatoribus omnis labor paruus, omne pondus leue, omnísque diuturnitas esse censetur momentanea, iuxta exemplum Iacob, qui vt concupitæ Rachelis

pot

potiretur amplexibus, annis septem seruiuit Laban, quia (sacro referente eloquio) videbantur illi dies pauci præ amoris magnitudine. Hinc tanta militantium Christo excreuit multitudo, hinc regularis obseruantia sumpsit exordium, atque cœnobitarum tam multa aggregata sunt agmina, in quibus Christianæ perfectionis veritas, consiliorum sublimitas, nil possidendi libertas, spontaneæque subiectionis refulget magnanimitas. Nam quemadmodum in præcedenti capitulo dissertum est, quid aliud monasteria quàm robustorum virorum aduersus seipsos dimicantium nuncupauerim castra? Ibi nanque contra malignos spiritus implacabile geritur bellum, ibi vitiorum germinantium eradicantur sentes, ibi virtutum omnium, & maxime obedientiæ sanctæ institutio patet. Non tamen in cunctis reperitur monasteriis, sed solum in illis, in quibus sacræ religionis perficiuntur vota. Sunt quippe multa cœnobia (& vtinam non numerosior pars) quæ non sanctorum habitacula, sed latronum sunt dicendæ speluncæ, spectacula dæmonum, & officinæ vitiorum. Vbi enim quisque priuata quærit commoda, pecunias cumulare non desinit, nec curat vtrum quis fratrum suorum patiatur famem, frigore crucietur, infirmitate languescat, dummodo ipse abundet superfluis. Ibi procul dubio religionis destructus est cultus, vbi inquam viget impietas, & negligitur fraterna dilectio, vbi impellente cupiditate fiunt sacramenta vænalia, rapinæ clam exercentur, disseminantur rixę, iurgia frequentantur, concipiuntur æmulationes, detractiones, oblocutiones & mendacia proferuntur, ibi prorsus deest timor Dei, zelus animarum, caritatis bonum, proficiendi desiderium, contemptus sui, orationis gustus, religionis delectatio, dulcedo virtutum, conscientiæ pax, æternorum spes, & futuri iudicij metus. Non enim simul conueniunt gehennæ pauor & seculi voluptas certa præmiorum cælestium expectatio & vitiorum letalis illecebra, diuinæ legis operosa affectio & celebratæ professionis spontanea pręuaricatio, desiderium possidendi nil proprium & marsupium plenum habere nummorum, præceptis profiteri se velle obtemperare maiorum & indesinenter desideriorum suorum incubare libidini. Falluntur prorsus qui sine operibus de solo habitu & religionis sibi applaudunt nomine. Non enim de titulo professionis, nec de dignitatis fastigio, neque de sanctitatis imagine, sed de mandatorum obseruantia, de obedientia regulæ, de perfectione virtutum, de cordis munditia, de actione laudabili, de ministerio pietatis, & de gratiarum Deo exhibita solutione ante tribunal æterni iudicis cuique religioso & ecclesiastico viro interrogatio fiet. Aduersus inobedientes Christi ministros defunctorum eleemosynæ, monasteriorum reditus, sanctorum patrum instituta, commēdabilis secularium vita, ficta bonitatis ostensio, consummato huius peregrinationis termino vehementissime acclamabunt. Non erit tunc fructuosa pœnitentia, non compunctio salutaris, non locus veniæ, non merendi tempus, sed discussionis, sed iustitiæ, sed iudicij, sed vltionis. Tunc quippe aperientur singulorum libri, tunc conscientia erit testis & iudex, tunc religiosus inobediens, auarus & petulans sero intelliget quid omiserit, quid contempserit, quid egerit, quid perdiderit. Torquebitur vtique indicibili mœrore se prætermisisse benefacere, & opere neglexisse implere quod vouit, dicente propheta: Vouete & reddite domino Deo vestro, omnes qui in circuitu eius affertis munera. *Psal.75* Conscientiæ quoque immortali vretur verme, quum reuoluet secum quàm impudenter conditorem suum, præcepta cælestia, oblatam gratiam, & admonitionem salubrem paruipenderit audire fraternam. Mœroris insuper toties confodietur gladio, quoties facinorum suorum meminerit, obscœnitatis atque voluptatis carnis, edacitatis ventris, cupiditatis temporalium facultatum, cæterorúmque vitiorum ob momentaneam delectationem vilissimum se fecerit seruum. Hinc supramodum cruciabitur animo se propter nefandissima carnis opera amisisse visionem diuinam, contubernium angelorum, sanctorum consortium, ecclesiæ suffragia, meritorum iustorum participationem, naturæ dona, adiutorium gratiæ, & fructus dignos pœnitentiæ. Cæterum ad suæ damnationis cumulum videbit iudicem contra se iratum, dæmones ad se rapiendum paratos, atque inferni gehennalis flammam ordinatam ad se æternaliter concremandum. Tunc plane confusus & miser percipiet damnum suum, vnde præ confusione, præ desperatione & metu nequaquam oculos audebit leuare ad Deum, sciens misericordiæ præteriisse tempus, quod ociose, voluptuose, perniciosèque viuendo consumpsit. Ad vos igitur nunc ô ministri ecclesiæ, & claustrales viri meus sermo dirigitur, qui solo habitu, solóque nomine Christo domino militatis qui facies vestras ostentatis hominibus, & terga vertitis omnium conditori, & vestro. Satis vobis videtur quod delicta vestra mortalibus lateant, non magnipendentes quod sunt Deo notissima, qui singulorum iudicabit errata, dicēte Apostolo: Nolite ante tempus iudicare quoadusque veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo. *1.Cor.4* De vobis dominus Iesus sententiam promebat, quum hypocrisim Pharisæorum increparet dicens: Væh vobis scribæ & Pharisęi hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa: intus verò sunt plena ossibus mortuorum, & omni spurcitia. *Matt.23* Cultum quidem religionis in carемoniis, per quas minus illuminati irretiuntur, exhibetis foris, cum intus vigeant desidiæ, æmulationes, iurgia, elationes, & sectæ. Quæ (oro) vobis consolatio esse potest, testimonium ab hominibus quærere, & habere, qui profecto iudicant secundum faciem, & quæ foris sunt, cum introrsus aliter conscientia clamet? Gloria nostra, ait Paulus, non est hominum, sed testimonium cōscientiæ nostræ. *2.Cor.1* Fatuæ virgines quæ secum oleum minime detulerunt, nonne cum redargutione depulsæ sunt? Nihil illis conscientiæ testimonium profuit alienæ, sua illis contra se vociferante. Non alienum os, sed vestra Deo gratificent opera. Abiicite, quæso, tenebrarum opera quandiu dies est, deponite onus grauissimum proprietatis, spopondistis paupertatem, exoluite, sufficiat vobis habere ad necessitatem indumenta & victus. Fiduciam vestram erigite in eo, qui pollicitus est dicens: Nolite soliciti esse animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. *Matt.6* Scit enim pater vester cælestis, quia iis omnibus indigetis. Primum igitur quærite regnum

Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Nam quemadmodum est liberalis promissor: æque est fidelissimus redditor. Fiet iuxta ipsius sponsio-
Mat.13 nem, si tamen verbis illius adhibeatis fidem. Cælum, inquit & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt, videlicet vt non fiant. Considerate diligenter qualiter quod promisit perficere inchoauit. Monasteriorum prouentus sparsim per orbem fundatorum quid sunt nisi bona Christi seruis propriis facultatibus renunciantibus necessaria: illis propterea præparata, vt diuinis commodius valeant vacare obsequiis, interesse laudibus, orationibus instare, curis secularibus omnino semotis? Ablata est à vobis omnis proprietatis excusatio, quum sit vobis communis & fraternus victus oblatus. Gustate, obsecro, & videte, quàm sit bonum & iucundum fratres habitare in vnum, esse vnanimes, omniáque omnibus esse communia. Gustate, inquam, nedum quàm sit bonum nihil possidere, verumetiam quàm sit delectabile continenter viuere, seque, prout Deo vouistis, ab omni carnis pollutione mundare. Hæc quidem continentiæ lex quamuis cunctis sit indicta fidelibus, vobis tamen peramplius, quibus gradus est altior, statúsque perfectior. Carnem quippe à sordibus, contagionibus, & illecebris, mentem autem à noxiis, voluptuosis, morosísque cogitationibus, atque affectionibus blandis, peruigili cura & incontaminata seruare debetis: quatenus corpore & corde castimoniæ mundati, ac pudicitia ornati, Deo astare intrepidi, Deúmque puro intuitu cernere valeatis, ipso hoc asseueran-
Matth.5 te, qui ait: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, & in alio loco sermo diuinus ait: Mundamini qui fertis vasa domini. De obediētia verò quid memorem, supra quam vniuersa religionis est fundata perfectio? Hanc profecto contemnitis, huic libellum datis repudij, ac si esset perniciosa, & saluti vestræ contraria. Ipsam esse incipientium institutionem: ipsam pro regula nouitiis asseritis esse tradendam. Quod vobis libet, quod iudicio vestro discernitis, hoc vobis licere arbitramini. Lex vestra voluntas est propria, non conscientiæ rigore formata, sed abusu malo, consuetudine peruersa, & vtinam non etiam
Psal.35 ignorantia crassa, de qua propheta dicit: Noluit intelligere, vt bene ageret. Quod quidem est nefas pessimum, insanabilis languor, abiectio gratiæ, & perditionis æternæ indicium. Resipiscite ô præuaricatores, redite ad cor, reuertimini ad correctionem, omnes vos qui abiecto obedientiæ sanctæ iugo propriæ voluntati fræna laxatis, nequaquam agnoscentes, quod in præcipitium mortis properatis æternæ. Vt quid nitimini contra salutem vestram? Cur vobis ipsis facti estis persecutores & hostes? Tenetis gladium quo feriamini, venenum sumitis per quod occumbatis. Nam voluntas propria virus letale est, gladius bis acutus, omnium malorum radix, nutrimentum facinoris mali, præuaricationis origo, superbiæ nutrix, diaboli instrumentum, inimica virtutum, subuersio cordis humani, dissipatrix gratiæ, & porta gehennæ. Hanc igitur quæ tantorum malorum est causa, atque tam horrendus hostis, fugite quæso, odite, insequimini, & necate, non materiali mucrone, nec corporali robore, sed spirituali certamine, oratione assidua, desiderio ignito, humilitate cordis, & obedientia pura. Hæc quippe obedientiæ virtus de vitiis vniuersis & voluntate propria triumphare v[…] faciet, si illam, prout vestræ congruit vocationi, ope[…]re adimplere curabitis.

Quòd quemadmodum in humanis negociis, ita & in virtutibus dispositi sunt gradus, per quos ad earum perfectionem ascenditur.

Cap. XX.

Quemadmodum in humanis negociis, v[…] puta in ciuitatum regimine, in adipiscen[…]dis scientiis, in exercendis mechanicis artibus, in rebus militaribus, distincti sunt gradus, per quos ascendere oportet qui in illis proficere cupiunt: ita de virtutibus idem censendum est. Habent nanque virtutes initium, habent progressum, habent & finem, sed tamen sine fine. Finem dixerim perfectionem earum, qui finis nunquam cessat ab actu proficiendi, vt perfectæ fiant, & in ipsa sua perfectione coalescant. Hoc insinuare volens Apostolus ait: Fratres ego me non arbitror comprehendisse, vnum autem quæ quidem retro sunt obliuiscens, ad ea vero quæ sunt anteriora extendens meipsum, ad destinatum prosequor brauium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu. Quicunque ergo perfecti sumus in Christo Iesu, hoc sentiamus. Videsne Paulum plenum spiritu sancto, perfectione atque virtute se minime arbitrari esse perfectū: Quamobrem currebat, & se ad altiora extendebat, ac perfectione exercebat, quatenus comprehenderet in quo & ipse comprehensus erat à Christo Iesu. Hac quippe eruditione sacra admonemur, vt in adeptione & vsu virtutum nunquam quod actum est credamus esse satis. More defluentis aquæ ex infirmitate nostra semper ad ima dilabimur, nisi sancti spiritus adiuti suffragio, facibúsque amoris illius accensi, atque studiosa exercitatione virtutum trahamur ad summa. Hoc diuina eloquia, hoc innata ratio, hoc sanctorum exempla, hoc diuturna experientia docet. Nemo igitur præsumat in virtute sua posse proficere, sed qui[…] de Dei bonitate confidat, cuius auxilio imbecillitas humana ad virtutum excelsa conscendit, dicente propheta: Beatus cuius est auxilium abs te domine ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum, in loco quem posuit. Etenim benedictionem dabit legislator, ibūt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion. Ex diuino itaque prouenit munere (humano nihilominus concurrente arbitrio) quod homo corruptibili carnis indumento vestitus scerr[…]git aduersum, & virtutū arcem apprehendere nititur. Regnum cœlorum, inquit Dominus, vim patitur, & [v]iolenti rapiunt illud. Et ego virtutum perfectionem ex diuturno certamine & suimet abnegatione reor, cum difficultate tamen, adipisci posse, & obedientes vsque ad mortem fideliter ad illam tandem gloriose pertingere. Non igitur segniter agendum est, neque leuiter progrediendum est contra se, vt virtus iam inchoata perficiatur. Intus est hostis, introrsus parantur insidiæ, vt euertantur sensus, seducatur cor, languescat voluntas, tenebrescat mens, & pugnandi tepescat affectus. Quamobrem intus certandum est, atque super sua est vigilandum custodia, ne dormitet intentio, & ne interioris hominis confundatur obtutus, nequeátq; intueri qua pergere, aut quo fine studium suæ debeat ordinare militiæ: quoniam in iis omnium

stabi-

stabilitas est fundata virtutum. Verum vt de cæteris taceam: quonam, quæso, modo obedientiæ virtus, de qua nunc tractare suscepimus, poterit obtineri, si ipsius qualitas, initium, profectus ignoretur, & finis? Alia quippe (vt disseratur planius) incipientium, alia proficientium, atque alia est perfectorum obedientia, quanquam eadem esse noscatur. Eadem vtique est in re, in nomine, in intentione, in fructu: sed alia est in deliberatione, in moribus, in soliditate, in affectu. De singulis ergo, quamuis incultus, quamuis ineruditus, quamuis inexpertus sermo percurrat: & vtinam sicut affectus, & opus. Neophitorum & in via spiritus inchoantium obedientia oportet vt sit simplex, & absque vlla mentis deliberatione. Hoc propterea dixerim, quia sub alieno incipiens est erudiendus magisterio. Nam quum existat cæcus, & prorsus inexpertus eorum quæ illi agere congruit: quomodo proprio debet committi arbitrio? Nam quemadmodum in itinere quis pergens ignoto, ne erret à recto calle eget ductore: ægroto ne diuturno languore fatigatus à vita deficiat, opus est medico: adolescenti idiotæ, ne in sua perseueret ignorantia, accommodandus est pedagogus: ita & in via Dei nouiter imbuẽdo, ne fallaciis Satanæ seducatur & pereat, spiritualis ei adhibendus est pater, qui discretione sit prouidus, experientia probatus, ordinatus moribus, grauitate maturus, decoratus honestate, sanctarum scripturarum gnarus, austerus in se, proximo cõpatiens, orationi assiduus, corde mitis, eloquio verax, & in omni (si possibile est) spirituali disciplina prouectus. Hinc facile colligitur, quàm periculosus, quámve præcipitio propinquus sit status eorum, qui sine duce, sine experientia, & absq; alterius consilio arduum solitariæ professionis solum proprio dirigente arbitrio aggrediuntur iter. Sed de istis aliàs. Incipientes itaque in suæ conuersionis exordio ab omnium pariter cõuiuentium sunt segregandi consortio: eorum excepto, quos præceptoris discretio duxerit concedendos. Nam facillime labitur, & difficulter informatur adolescentis animus, qui huc illúcque discurrens diuersa cum fratribus profert eloquia, & varia percipit documenta virtutum: quippe quum multifarij sint humani cordis affectus, naturæ hominum difformes, disparésque intentiones. Quamobrem ab vno tantum quilibet incipiens est erudiendus magistro: quem oportet illius qui instruendus est, habere notitiam pristinæ cõuersationis, corporalis valetudinis, naturalis complexionis, & quotidiani exercitij. Ipsum præterea latere nõ debet, quales ipsius sint cogitationes, quibus tentationum stimulis agitetur, quibúsve deuotionibus reficiatur. Et ita de vniuersis interioris & exterioris hominis actibus & gestis, sermonibus & affectibus illius imbutus existat, ac si essent propria. Horum etenim si spiritualis pater neglexerit habere notitiam, prorsus superuacue laborabit, & nunquam incipiens ad perfectionem sua manuductione pertinget. Sunt quidem nouitij in via Dei tanquam arbuscularum virgæ tenerrimæ, quæ ad possidentis libitum huc illúcquæ absque contradictione flectuntur: at verò si indurverint, nequeũt ad se conantis emollire, votum accedere. Franguntur vt plurimum potiusquam flectantur: si voluerit eas quis violenter ab innata rigiditate transferre. Quod enim prius videbatur esse facillimum artificis interueniente ignauia prorsus est effectum indomitum. Qui legit intelligat. Proinde magnum supra se pondus arbitror illos ferre, qui introducendorum nouitiorum suscipiunt regimen, si detenti pigritia, seu experientia minus imbuti, aut discretionis virtute priuati eosdem neglexerint arguere, corrigere, erudire, exhortari, & nutrire. Vinea quippe spiritualis domini sabaoth est inchoantium noua plantatio, quæ, vt fructum afferat, solerti est excolenda peritia. Nam si inculta remanserit, dilatat quidem palmites suos: sed nulla vtique botrorum vbertate fœcundos. Proinde omni sedulitate exercendi sunt in religione rudes, ne perefluant, ne torpeant, ne obdurescant, ne suo innitantur sensui, proprioq; ducantur arbitrio: sed tanquam diuino oraculo suo in omnibus credant pædagogo, & ipsius in cunctis obtemperent voluntati. Nolint discernere quare, sed quid præcipiat: illo neminem iudicent sanctiorem, prudentiorémque: ipsum pure diligant, ipsum venerentur: ipsi tota deuotione famulentur. Aperiant denique illi simpliciter ac sine excusatione omnes cogitationes suas, intentiones, desideria, delicta, & gesta. Ad eundem accurrãt frequenter, veluti ad nutricem infans, vt ab illo doctrinę & consolationis suscipiant nutrimenta, atque spirituali lacte pascantur. Ab eo erudiantur qualiter, quando, & vbi orare debeant, quid meditari, quid legere, quid operari. Similiter quantum dormire, quantúmque eos abstinere liceat. In eo omnino sit eorum velle, & nolle, atque vniuersa (si possibile est) ad imperium peragant pręceptoris. Hæc profecto si fideliter adimplebunt, lętanter incedent, secure quiescent, diligentur à cunctis, protegentur ab angelis, & visitabuntur à domino. Nihil illis apparebit asperũ, nihil arduum, nihílque impossibile. Sine oculis vtique replebuntur lumine, sine discretione ornati erunt sapientia, sine voluntate erunt refecti gratia, eo abundantiori quo liberius se subiicient, necnon pro Christi amore ardentius abnegabunt se, nihil sibi penitus reseruantes. Hæc plane est paupertas spiritus, quæ diuitẽ in Christo facit. Hæc est seruitus vera, quæ mentis tribuit libertatem. Hæc est expoliatio veteris hominis, quæ vestem confert nuptialem: qua quisquis meruerit esse indutus, cælesti proculdubio dignus erit conuiuio. Hæc (inquam) est via regia, quæ ambulantem in se perducit ad requiem: in qua videlicet via nullæ (nisi propriæ voluntatis) latent insidiæ, & ad quam nullis immundorum spirituum patet accessus, quoniam multorum angelorum noscitur esse vallata præsidiis. Nam per ipsam peragranti, & currenti dicitur: Quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. *Psal.90* In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Beatus profecto ille dicendus est, qui in suæ conuersionis exordio simplicis obedientiæ fundamenta locauit, qui spiritualis patris prudenti gubernatione dirigitur, qui nullum contradictionis verbum promit ex ore, nullam reluctationis cogitationem gerit in corde, nullúmque simultatis aut tristitiæ signum ostendit in opere, qui veridica potest assertione dicere, primum Deo, deinde suo præceptori: Paratum cor meum Deus, paratum cor meum. *Psal.56* Huic plane quotidianæ cumulantur coronę, non florum redolentium & marcescentium, neque gemmarum coruscantium atque nitentium, sed meritorum spiritualium, gaudiorumq; cęlestium, non

non in hac peregrinatione percipiendorum, sed in superna beatorum patria, quo fures non appropiant, vt deprædentur. Ibi siquidem nunc veluti in tutissimo reconduntur loco, victori de corporis carcere egredienti, postea præsentandi. Gaudeant igitur huiusmodi bellatores & exultent in domino, pugnent viriliter, & in obedientiæ perseuerent agone, scientes pro certo quòd eorum labor non est inanis in domino. Cæterum nequaquam contenti sint stare in eo quod sunt. Quamobrem vt suo placeant conditori, vt sibi creditum cum lucro talentum exhibeant Christo, vt de statu incipientium ad proficientium valeât pertingere gradum, se prorsus humiliando coram Deo, arbitrentur agere nihil, necnon pluris quàm ea, quæ faciunt, iudicent esse quæ restant.

Quòd comparatione amatorum temporalium facultatum serui Dei redargutione sint digni. Cap. XXI.

Terrenarum facultatum cupidus & amator quanto abundantiores cumulauerit thesauros, eo magis in aggregando succenditur: & quemadmodum ambire non desinit, ita quoque pecunias cumulare non cessat. Nam hydropico similis quo plus habet, eo amplius habere desiderat. Non percipit miser, quo graditur, ignorat animæ suæ languores, & intelligere dissimulat, qualis sibi postmodum cõstituatur finis. Vtinam sacri admonitionem vellet audire eloquij dicentis:
Psal. 75 Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt viri diuitiarum in manibus suis. Vtinam vel quotidianis erudiri dignaretur exemplis. Nam forsitan resipisceret. Verum tãtis cupiditatum irretitus est laqueis, tantísque temporalium actionum inuolutus est curis, vt nequeat sanum aliquod suscipere consilium, nullúmque de alieno damno captare profectum.
Luc. 11 Regina austri (inquit dominus) surget cum generatione ista, & condemnabit eam, quia à finibus terræ venit audire sapientiam Salomonis: & ego dico quòd seculares viri solum transitoria bona sectantes, surgent in iudicio cum seruis Dei, ex sua cordis ambitione, redargutione illos esse dignos ostẽdent, tanquam sollicitudine & affectione inferiores se. Nec immerito. Isti namque sibiipsis minime parcentes, se exponunt periculis, se laboribus macerant, seque (quod est formidolosius) gehennæ faciunt filios, vt humanis attollantur honoribus, cæteros præcellant laudibus, momentaneis fruantur voluptatibus, atque terrenis ditescant opibus. Illi verò cœleste vocantur ad regnum, & pene adire recusant, pro acquirendis virtutibus exhortantur ad pugnam, & vt plurimum pati formidant, spiritualibus & corporalibus à domino sine interuallo reficiuntur alimentis, nihilominus frequentissime interiori exteriorique exercitatione languescunt. Hinc est quòd tam pauci reperiuntur temporibus nostris, qui alacri animo & spontanea seruitute valeant, imo velint subesse aliis, carnem vigiliis, ieiuniis, & fatigationibus affligere, se à fabulis, iocis, & infructuosis conuersationibus subducere, cor è vanis & perniciosis cogitationibus, mentémque à terrenis ac immoderatis creaturarum abdicare affectionibus, vacare orationi, lectioni insistere, cohibere linguam, & virtutum studio se perseueranti intentione totaliter accommodare. Sunt quippe multi, qui in primordio renunciationis vitæ secularis arduum religionis propositum volenti accensoque animo aggrediuntur, obedientiæ iugum humili corde suscipiunt, se despectui haberi, palàm argui, increpationibus duris morderi, necnon vilioribus exercitiis occupari lætantur. Ii nimirum quandiu interni desiderij succenduntur igniculo, quousque deuotionis lacte nutriuntur, currunt velociter, simpliciter obtemperant, & domino sedulo famulantur. At vbi huiusmodi spirituales visitationes, illis dispensatione fuerint sublatæ diuina, tentaríque cœperint vt probentur, nisi sibiipsis virili concertatione vim fecerint, repente tepescunt, inchoata opera laudabilia intermittunt, paulatímque contemnunt, conceptum virtutis rigorem exercere negligunt, corporali fatigationi indulgent, atque mentis custodiæ incumbere minime curant. Velociori siquidẽ gressu quam ascenderant descendunt tales, & fiunt (si non diuina illis auxilium præstet clementia) eorum nouissima peiora prioribus: meliúsque illis fuerat (iuxta apostolicam sententiam) viam veritatis non agnouisse, ac virtutum arduum iter non initiasse, quam post agnitum & inchoatum retrorsum ire. De talibus quorum actus patientiæ radices non habent, dominus testatur, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Consultius profecto egissent mediocri deliberatione spiritualem arripuisse disciplinam, quàm resilire à sancto proposito, quod incipere præsumpserunt. Nempe debuerant proprias prius metiri vires, mentis experiri constantiam, & certaminis peragendi diuturnitatem, austeritatem, atque perseuerantiæ difficultatem agnoscere. Debuerant (inquam) etiam se exponere mortis periculo, plurisq; animam suam æstimare, quàm corpus, ne susceptum sponte imperfectum omitterent Dei opus, memores Saluatoris nostri perhibentis: Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. Sunt quoque alij (prædictis tamen pauciores) qui sicut commendabiliter incipiũt: ita & perseueranter proficiunt. Nam obedientiæ virtutum, quam desiderio toto amplexati sunt, inconcussa mentis soliditate custodiunt. Supra petræ vtique firmitatem domus suæ fundamenta locarunt. Hinc est quòd flantibus tentationum ventis, irruentibus tribulationum aquis, perstrepentibus seculi istius procellis perseuerant immobiles. Probantur quidem, sed minime superantur, flagellantur & non deficiunt, vruntur nec scandalizantur, vitiis impelluntur & viriliter reluctantur. Intelligunt namque suadente experientia, & innata acclamante ratione, quòd nequaquam valet coronari miles, nisi legitime dimicauerit, atque virtus nequit perfici, si non infirmitate exerceatur. Norunt profecto esse scriptum, Aurum probat fornax, viros autem receptibiles examinatio tribulationis. Alibi præterea legitur: In paucis vexati, in multis bene disponentur, quoniam Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se. Tanquam aurum in fornace probauit eos, & quasi holocausta hostiæ accepit eos. Sacrorum & patrum præteritorum, ac diuinorum eloquiorum instruũtur oraculis: neminem videlicet ad perfectionis fastigium absque spiritualis desudatione conflictus vitiorúmque subacto exercitu posse cõscendere; suorum Deo ad coronam hoc permittẽte seruorum, qui ideo sinit ipsos variis vexari tribulationibus, non vt

de illorum delectetur pœnis, sed potius vt earum occasione de hostibus suis victoriam obtinendo triumphent. Horum siquidem conflictu vitiorum, horúmque spiritualium inimicorum aculeis nequaquā vult pius dominus & magister incipientium corda pulsari, ne tædio aut pusillanimitate prostrati, siue aduersariorum calliditate delusi, more vxoris Loth retro aspicientes salis transformentur in statuā. Illos quippe insueto gaudio primum, & inexperta spiritualis lactis nutrit dulcedine, quatenus gustato cœlestium deliciarum pabulo dediscant seculi istius nequā oblectamenta diligere, atque alliciantur illa solummodo toto mentis affectu quærere bona, quæ cordis tāgant penetralia, & eadem veritatis perfundant luce, delectatione repleant, inferant satietatem, securitatem præbeant, tribuántque salutem. Difficile siquidem relinquitur quod in hoc mundo sensibiliter ac delectabiliter possidetur, si non potiora illis quę ante habebantur, percipiantur oblectamenta. Hac potissimum de causa spiritualibus incipientes, & in via Dei nouitij reficiuntur cōsolationibus, & deuotionibus recreantur, non tamen vniformiter, neque ad recipientium libitum, sed prout bonitas diuina ipsis expedire cognoscit. Ablactantur autem tempore suo à cibo paruulorum, vt proficiant, & in virum perfectum crescant, quamuis ipsi reluctentur, seque in eisdem quæ sentiunt, velle remanere proclament. Nec abre id actitare arbitrandi sunt. Quis (oro) tranquillitati mentis, spirituali dulcedini, sponsi præsentiæ, cælestium visitationum gustui, atque æternorum assuetus prælibationi præmiorum, non eadem cum mœrore, & nolens derelinquat? præsertim cum manifeste cognoscat, ipsum oportere crucem tollere, tribulationum calicem sumere, tentationes diuersas perferre, dura & aspera sustinere atque abnegare quod est, vt esse incipiat quod nec dum est. In hac denique probatione certaminis vitiorum, ac adeptione virtutum transit seruus Christi strenuus, & in obedientiæ agone constitutus, de statu incipientium ad proficientium gradum, necnon viriliter dimicando

1.Cor.15 de animali rationalis efficitur. Nam teste Apostolo, Prius quod animale, deinde quod spirituale & rationale est. Animalem ideo nuncupauerim incipientem obedientem, quoniam absque discretionis rationísq; iudicio alieno dirigitur arbitrio, alienóque consilio vtitur, præuentus vtique à Deo gratis protectus gratia, præmunitus spiritualis patris orationibus, exhortationibus, eruditionibus, & exemplis. Qui si vel Dei permissione, vel ex industria, antequā rationis vsum habeat, & pugnandi quantulumcunque incipiat, assuescátque internæ dulcedinis pati esuriem, facillime tepescit, ac pedetentim reflectitur ad communem viuendi habitum, id suadēte diabolo, qui prosperis nostris semper inuidet successibus, & carnis concupiscente illecebra. Cæterum si comitante & Dei cooperante gratia præceptoris mandatis obtemperet, non multo interiecto tempore proficientium poterit associari agminibus, qui prorsus carnem spiritui, mentem rationi, animum virtuti indesinenter subigere moliuntur. Hic est spiritualis conflictus, qui Christi militem efficit gloriosum, & in quo proculdubio abolentur facinora, purgātur vitia, affectus probantur, clarescunt virtutes, & merita cumulantur. Optimum etenim ad detergendum scelera medicamētum est, quum quis, ne peccato consentiat, pœnitentiæ laborem suscipit, & compūctionis emittit lachrymas, renuítque de cætero perpetrare quod ipsum postea dolendo pœniteat. Luctatur quidem diuinę obtemperare legi, ne iterum labatur in crimen, & fit cœlesti concomitante pręsidio in eodē certamine, vt suorum liber nedum efficiatur compedibus delictorum, verumetiam purgetur à vitiis, quæ voluptuose viuendo aduersus salutem propriam ipse contraxit. Huiusmodi nanque purgatio, hæc pugna, quæ de propriorum delectatione gignitur vitiorum, quamuis laboriosa & periculis circunsepta atque diuturna esse videatur: maximum tamen (si æquanimiter toleretur) iustitiæ affert fructum, dum mēbra quæ consueuerant seruire iniquitati ad iniquitatem, exhibeātur seruire iustitię in sanctificationē. In hoc, inquam, memorato agone experitur proficientis affectus vtrum pro seipso, aut pro priuato commodo vel amore suum diligat conditorem. Porrò subtractio temporalis vtilitatis, siue gustatę deuotionis insinuat homini, quo domino suo famuletur affectu. Sic enim Iob sanctus probatus est, dicente Sathan: Nónne vallasti domū eius, & omnem Iob.3

substantiam eius per circuitum? sed tange cuncta quę possidet, & videbis nisi in faciem benedixerit tibi. Sic Tobias piissimus cæcitate percussus, & postea sospitate, diuitiis, & generis posteritate ornatus. Sic etiam quotquot Deo placere meruerūt tentati sunt, de quibus longum est de singulis eorum perstringere. Probatum se fuisse Propheta manifestat dicens: Probasti Psal.16

cor meum, & visitasti nocte, igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Tentatione itaque quemadmodum proficientis declaratur effectus: ita & perficitur virtus. Quamobrem inaniter profecisse in virtute se arbitretur, qui tentationum experientia caret. Verum & virtus sicut aduersitatibus lacessita roboratur: ęque sine exercitatione languescit. Exercet vtique virtutem à Deo permissa aduersitas, quæ eandem tāto exhibet clariorem, quāto robustior in vitiorum reluctatione cōsistit. Bona igitur & amplectēda tribulationis est pugna, quæ virtutum coronam intexit, Paulo perhibente qui ait: Tribulatio pa- Rom.5

tientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem: spes autem non cōfundit, quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Vidésne quot ex hac tribulationis radice virtutum germinant fructus? Amara quidem in sui initio esse censetur tribulationis experientia, sed locupletem in illa examinatis præstat mercedem, vnde Apostolus: Omnis autem (inquit) disci- Heb.12

plina in præsenti quidem videtur non esse gaudij, sed mœroris: postea verò fructum pacatissimum exercitatis per eam reddit iustitiæ. Iustitiæ quippe fructus virtutum sunt opera, quæ tribulatione ac vitiorum impugnatione mediante perficiuntur. Quæ videlicet eo fructuosiora, & Deo magis redduntur grata, quo virtutes perfectiores existunt. Equidem omnium virtutum, quæ laboriose, & cum difficultāte peragūtur, maxima radix est obedientia sancta, caritatis dono decorata. Quæ profectò caritas vt Deo hominē gratum faciat, gratificatúmque custodiat, eundem conscientiæ stimulis incessanter impellit ad obseruātiam diuinæ legis mandatorúmque cælestium, ad debellandum vitia, ad resistendum diabolo & suggestionibus eius, ad virtutum perfectionem consequendam, &

prorsus

prorſus ad vitandũ vniuerſa, quæ Deo intelligit eſſe odioſa, atque opere complendum cuncta, quæ maieſtati eius amabilia eſſe diiudicat. Hæc eſt ſpiritualis proficientium diſciplina: hoc, inquam, eſt ſtadium intellectualis certaminis, eorum qui obedientiæ accenſi deſiderio, atq; caritatis iaculis vulnerati ad perfectionis brauium conuolare feſtinant.

Quanta bona caritatis virtus operetur in homine.
Cap. XXII.

Coloſ.3 CAritas quippe quum Apoſtolo perhibẽte perfectionis ſit vinculum, proculdubio quos replet ad vnitatem prouehit, nec eſſe valet caritas, vbi viget diſsidium. Nam de diſcipulis cæteriſque fidelibus, poſt aduentum ſancti ſpiritus quos Dominus perfuderat caritate quid
Matt.20 dicitur? Multitudinis autem credentium erat cor vnum & anima vna, nec quiſquam eorum quæ poſsidebat aliquid ſuum eſſe ducebat, ſed erant illis omnia communia. Cęterum antequam caritatis donum illis tribueretur, perſæpe ab inuicem diſſentiebant. Nam quadam vice (ſicut legitur) quum duo ex eiſdem poſtulaſſent, vt vnus ad dexteram, alter verò in regno Chriſti ad ſiniſtram collocaretur, & hoc ad cæterorum deueniſſet notitiam, grauiter de duobus iſtud petentibus ſcandalizati ſunt. Iterum facta eſt (ſicut textus declarat Euangelicus) inter ipſos apoſtolos contentio quis eorum eſſe maior videretur, propter
Ibidem. hoc magiſter optimus eis præcipuam tradidit humilitatis formam dicens: Qui voluerit inter vos eſſe maior, erit omnium ſeruus. Ex his claret manifeſtè, quantum ad vnitatem caritas, & quantum caritatis priuatio ad diuiſionem inflammet. Colligit quidem caritas, & ſibiipſi reddit mentem, ordinátque hominem ad illum propter quem creatus eſt finem, eo verius, ſublimius, atque perfectius, quo vehementius vrit, replet abundantius, conglutinat efficacius. Verum priuſquam ad ipſum perueniat finem, frequẽter humanus languet affectus, intellectus obtunditur, obliquatur intentio, virtus deficit, caligat ratio, ſibíque ipſi homo efficitur grauis. Quærit oh quoties lucem, & incurrit tenebras, deſiderat operari magna, & ſuccumbit in minimis, aggreditur ardua, & poſt puſillum eadem imperfecta relinquit? in tentationibus fluctuat, formidat in dubiis, in aduerſis cadit, gloriatur in donis, eleuatur in proſperis, & veluti harundo vento expoſita huc illúcque raptatur, requiem quærens, & ipſam nuſquam reperiens. Nec mirum. Caret enim p rfectione ſua, ad quam niſi pertingat, quietem nequaquam habere valet, & ad quam dum peruenit, pacem poſsidet & ſatietatem, atque extra illam non eſt quod vltra concupiſcat. Nempe perfectio hæc, & finis iſte, de quo loquimur: Deus eſt.
Apoc.1 Ipſum audi: Ego (inquit) ſum Alpha & ω: principium & finis. Principium vtique per quod, & finis in quo,
Ioan.1 & ad quem. Omnia (ait Ioannes Euangeliſta) per ipſum facta ſunt. Per quod ipſum? prorſus per verbum, quod erat in principio apud Deum. In principio namque erat Deus verbum, & verbũ principium erat. Non in principio tantum erat, ſed ipſum principium erat, per quod facta ſunt quæcunque ſunt, ſiue viſibilia, ſiue inuiſibilia, ſeu cæleſtia, ſeu terrena. Quicquid igitur factum eſt, per verbum principium
Ioan.8 factum eſt. Verbi teſtimonium de ſe perhibentis agnoſce: Ego (inquit Iudæis) principium qui & loquor vobis. Principium quippe ſine initio eſt verbum, per quod, ſicut legitur, fecit Deus cœlum & terram: non tamen eo verbo vſus eſt tanquam instrumento materiali, ſine quo non poſſet formare Deus ea quæ condidit, ſed neque ſicut qui coadiutoris indiget, ſed per ipſum quod eſt virtus eius, ſapiẽtia eius, imago eius, ſplendor gloriæ eius, & figura ſubſtantiæ eius, fecit Deus quæ facta ſunt. Quid de ſe per ſapientem dicat aduerte: Dominus, ait, poſſedit me in initio viarum ſuarum antequam quicquam faceret à principio: necdum erant abyſsi & ego iam cõcepta eram & poſt modicum: Quando præparabat cœlos aderam, quando certa lege vallabat abyſſos, quando æthera firmabat ſurſum, & librabat fontes aquarum, quando circundabat mari terminum ſuum, & legem ponebat aquis ne tranſirent fines ſuos, quando appendebat fundamenta terræ cum eo eram cũcta componens. Erat profecto cum patre coæternus cum æterno, cum genitore genitus, Deus verus cum Deo vero, componens omnia, propter quod principium dicitur. Dicitur etiam finis, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ Dei abſconditi, & in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & in quo capiuntur omnia & ſunt, tanquam in arte opificis perfectius, excellẽtiúſque, quam in ſeipſis, & ad quem tendere, & ſuſpirare debet quiſquis rationis eſt capax, cupítque eſſe beatus. Non enim beatitudinem ipſam aliunde obtinere poſſe ſe credat, quam in eo, & ab eo, qui eſt fons ſapientiæ, verbum vtique Dei in excelſis. Fons, inquam, vitæ, de cuius torrente voluptatis inebriantur quotquot perpetuæ felicitatis effecti ſunt digni, nedum illi qui iam peruenerunt: verumetiam & qui adhuc peregrinantur anhelare debent ad illum pertingere fontem, ſicut propheta de ſe perhibet dicens: Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Ipſumque totis viſceribus deſiderare fontem, ad ipſum infatigabiliter cum exultatione mentis currere feſtinent, qui in hoc mortali degunt corpore, & per fidem ambulant, quatenus ex illius guſtu carnalium voluptatum in ipſis temperetur æſtus. Præbet namque potatibus ſe ſatietatem quãdam ineffabilem, quæ mundi huius illecebras ſitire non ſinit. Sic namque mulieri Samaritidi ſpopondit dicens: Qui biberit ex aqua quam ego dabo, non ſitiet vnquam, ſed fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Da mihi (quæſo) ô Domine Ieſu haurire, ac percipere aquam ſapientiæ ſalutaris de te vitæ fonte, vt vltra ſeculi iſtius oblectamenta non ſitiam. Comple mi Saluator & Deus interiora mea ſaturitate tua, pace tua, veritate tua, ſapientia tua, bonitate tua, iucunditate tua, caritate tua, ſplẽdore tuo, vt te ſolum videre, te tenere, téque amplecti cupiam: tibi placere, tibi famulari, tibique in omnibus obtemperare deſiderem, non perfunctorie & ſegniter, non ſeruiliter & mercenariè, ac propter me, ſed propter teipſum, ſicut illi qui facie ad faciem contemplantur te, & de te beati ſunt: & quemadmodum qui peregrinantur abs te, & tamen in lumine fidei perfecte quærunt te. Ii nimirum non ſermone promiſsionis carnis ducti, neque vitiorum impugnatione prom... ti tibi obtemperant, ſed in humilitate cordis, in ...

nore ſpiritus, in deſiderio animæ, in orationibus crebris, in quotidianis ieiuniis, in laboribus plurimis, in corporis caſtitate, in puritate mentis, & in omnium ſtrenua exercitatione virtutum. Nempe huiuſmodi tanquam perfecti viri renouantur ſingulis pene horis ſpiritu mẽtis ſuæ, & induunt nouum hominem ſecundum Deum formatum. Progrediuntur quoque de virtute in virtutem, transformanturque de claritate in claritatem, quatenus quantum poſsibile eſt, configurentur imagini increatæ, ad cuius imaginem creatos ſe eſſe cognoſcunt. Horum ſiquidẽ conuerſatio, quanquam inter homines eſſe videatur, affectu tamen & cogitatione frequentiſsime in cœlis eſt. Nam etſi opportune tractent humana negocia, quamuis corporis neceſsitatibus temperanter deſeruiant, ſpiritu nihilominus diuinæ contendunt ſe exhibere præſentiæ, Psal.15 prophetam imitantes, qui dicit: Prouidebam dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi ne commouear. Student præterea toto poſſe habitare ſecum, noxiarum inutiliúmque cogitationum vitare tumultus, motus animi inordinatos componere, affectus mentis erigere, intentionem ad Deum dirigere, nihilque intra ſe indiſcuſſum relinquere, intelligẽtes cuncta cordis ſui penetralia diuinis patere obtutibus, Heb.4 quemadmodum Apoſtolus notificans ait: Viuus eſt Dei ſermo & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoque & medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis, & non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius, omnia autem ſunt nuda oculis eius. Virtutum denique habitus in proficientium concertationibus iam adeptos exercent actu. Minima etiam delicta arbitrantur maxima præ amore & proficiendi deſiderio. Hinc nullam ſibiipſis præſtantes requiem, nullum pene temporis momentum inutiliter prætereuntes, nunc Deo, nunc proximo, nunc ſibi vacare nituntur. Vbique grauitatem prætendunt in moribus, hilaritatem in facie, diſcretionem in factis, in ſermonibus ſapiẽtiam, in ſenſibus, diſciplinam, ita vt redoleant ſanctitate, ſintque quoddam religionis ſpeculum, in quo quiſque ſimpliciter, intuẽdo merito valeat ædificari in bono, atque animari ad bonum. Ex affluẽtia poſtremo gratiarum eiſdem collatarum, ex diuina allocutione, quam in oratione poſiti quotidie agunt, atque ex cordis munditia per quam lætificantur, & Deum laudant, ſe aſpicientes replent gaudio, & ad ſe diligendum alliciunt. Nec ſine cauſa. Quos enim Dei ſapientia veritatis ſuę ſplendore illuſtrat, quóſve ſpiritus ſanctus inhabitando cõſolatur, chariſmatibus ornat, fœcundátque virtutibus, non poſſunt non amari, venerari, & coli, præſertim quum in humilitatis ſoliditate collocati neſciant inflari, nec ſibi arrogare valeant quippiam boni, quum veriſsime intelligant non à ſe, ſed Dei gratia eſſe quod ſunt. Quamobrem ſe in cordis contritione deiiciunt, ſemper ſe accuſant, ſe debitores Deo fatentur, tum pro quotidianis exceſsibus, tum etiam pro bonorum amiſsionibus, & pro acceptis corporalibus ſpiritualibúſque muneribus. Hinc quoque pro rependenda viciſsitudine caritatis à domino multipliciter ſibi exhibitæ, ſe occupant in bono, ſe accendunt in ſpiritu, ſibíque minime parcunt, vt conditoris ſui obtemperent voluntati, quam non in codicibus quærunt, neque ab hominibus ſciſcitantur, ſed per internam aſpirationem, per familiaritatem verbi, per contubernium ſapientiæ, & per irradiationes cæleſtes, in lumine veritatis, in conſcientiæ puritate, & in purgati intellectus percipiunt ſpeculo. Iſti profectò, de quibus loquimur, ſpirituales & perfecti viri, quemadmodum incipientes, & proficientes præcellunt in numeroſitate donorum, in gratia largiori, in prolixiori experientia, in ſanctiori conuerſatione, & in perſpicaciori cognitione: ita & in obedientiæ perfectione, quamuis in exteriori actione, non ſicut primi videantur eſſe ſubiecti. Non enim in motu corporis, nec in operum multitudine, neque in æſtimatione humana, ſed in feruore caritatis, in rectitudine intentionis, in diſcretionis menſura, & in obſequendi deſiderio, virtutis obedientiæ, veluti & cæterarum perfectio commendatur. Hoc autem ſolerter conſiderandum eſt quòd viri ſancti atq; perfecti non pariformiter, neque in vno, eodémq; perfectionis gradu ſemper inſiſtunt. Interdum quippe Dei moderáte ſapientia in quoſdam decidunt lapſus, & ab arce perfectionis dilabuntur in tranſgreſsiones inchoantium, quatenus propriæ infirmitatis eruditi experimento, ſe ſolicitius in humilitatis & obediẽtię cenſura coerceant.

Quòd operum Dei arcana myſteria minime ſint curioſe ſcrutanda.

Cap. XXIII.

OPerum omnipotentis & æterni Dei quiſquis curioſe indagari præſumpſerit cauſas, & arcana myſteria, tanquam temerarius retundetur, ſacro atteſtante eloquio. Quòd ſcrutator maieſtatis opprimetur à gloria. Pro.15 Nã humano ſenſui prorſus inſcrutabilia ſunt, hoc Salomone perhibente qui ait: Deus ſolus iuſtificat, & manet inuictus rex in æternum. Eccleſ.19 Quis ſufficiet enarrare opera eius? Quis enim inueſtigabit magnalia illius? Quum igitur incomprehenſibilia ſint, pudeat vermiculum homunculum illa diſcutere, atque perquirere quæ in verbo Dei ſibi coæterno, & in ſecretiſsimo ſapientiæ eius latent conſilio, & tantum ipſi ſunt nota, & quibus idem reuelare voluerit. Sufficiat homini credere ipſa eſſe iuſtiſsima, atque omni cum ratione diſpoſita, dicente Propheta: Omnia in ſapientia feciſti, Pſal.103 tametſi eadem minime percipere queat. De cæteris verò vt taceam operibus mirabilibus. Quis (oro) valet rimando intelligere, cur iuſtorum quidam ad tempus permittantur cadere, & in criminibus maximis ruinam facere, quorum conuerſatio apud Deum commendabilis, & coram hominibus irreprehenſibilis cẽſebatur? Erat profectò Moyſes mitiſsimus omnium, Num.12 qui tunc morabantur in terra, vniuerſo populo Hebræorum prælatus, ſecretorum Dei cognitor, ita vt facie ad faciem cum domino loqueretur, legis diuinę lator, Dei & plebis Iſraeliticæ mediator, inter prophetas nominatiſsimus, & nihilominus hic tantus & talis cum germano ſuo ſacerdote ſummo in indefidelitatis proruit foueam, hoc diuino permittente ſuo ſecreto, ineffabilíque iudicio, vnde dominum aduerſus ſe iratum audire meruerunt: Quoniam non credidiſtis mihi vt ſanctificaretis me coram filiis Iſrael, non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis. Erat quoque Dauid omnium excellentiſsimus prophetarum, vir vtique ſecundum cor Dei, de cuius ſemine per repromiſsionem ipſi factam naſciturus

eſt Chriſtianæ diſciplina militiæ: hoc (inquam) eſt veræ dilectionis ad Chriſtum notiſsimum ſignum: ſeculi videlicet illecebras fugere, humilitatem non minus mente quàm habitu exteriori ſectari, Deo atque hominibus ſeruitute volũtaria famulari, & hoc quidem non ad tempus, neque in proſperitatibus tantum, ſed in tẽtationibus, in aduerſitatibus, in perſecutionibus, in longanimitate vſque ad mortem. Talibus ſi quos perſpexeris ornatos virtutibus, atque moribus ſpiritualibus decoratos, hos venerare, cole & dilige, tanquam Dei ſeruos, imitatores Chriſti, ſpiritus ſancti habitacula, vaſa ſanctificata, angelorum cõſortes, cæli ciues, paradiſi incolas, cæleſtis præcones regni, interceſſores ſeculi, mundi luminaria, micantes ſtellas, veritatis oſtenſores, amatores ſapientiæ, oppugnatores diaboli, vitiorum inimicos, zelatores virtutum, contemptores ſui, euangelici teſtes, ſalem terræ, necnon Dei & hominum mediatores optimos. Precibus quippe ſuis, lachrymis, gemitibus, ieiuniis, vigiliíſque, die noctúque pro Chriſtiano interpellant populo, & diuinam placant iuſtitiam, quæ ob ſcelera maxima ac horrenda crimina: quæ videlicet in contemptum Dei & perniciem animarum, tam palam, quàm occulte perpetrantur, quotidie ad iracundiam prouocatur. Nequaquam enim humani generis iniquitates tam æquanimiter ſuſtineret omnipotẽs, ſi non ſanctorum interceſsionibus flecteretur. Prætermitto quàm exaudibilis, quãtæque ſit efficaciæ mediatoris noſtri actualis oratio, de qua ſic teſtatur Ioãnes Apoſtolus:
1.Ioann.1 Si quis (inquit) peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum: & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed pro totius mundi. Taceo quantum ſit vtilis catholicæ plebi ſupplicatio indeſinenter Deo oblata ſanctorum, qui conſummato feliciter huius vitæ curſu aſsiſtũt illi, ipſius actuali fruitione beati. Nam (prout fas eſt credere) ſine intermiſsione iuge pro nobis domino orationum exhibent ſacrificium, quemadmo-
Apoc.5 dum in Apocalypſi Ioannes inſinuat dicens: Et quum aperuiſſet librum, quatuor animalia & vigintiquatuor ſeniores ceciderunt coram agno, habentes ſinguli citharas & fialas aureas, plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorũ. Quis (oro) explicet verbis, quantum proſint eccleſiæ Dei preces iuſtorum, qui adhuc in hoc mortali degentes corpore, peregrinantur à domino: eorum potiſsimum qui renunciantes ſeculo, ſui redemptoris ſe mãcipauerint obſequio? Hi nimirum diuinis dum interſunt laudibus, in oratione frequentiſsimis pernoctationibus incumbentes, iuſtitiæ Dei rigorem in dulcedinem pietatis immutant. Horum ne (quæſo) poterunt repelli ſuffragia, quorum conuerſatio Deo acceptiſsima eſt? quorum obſecrationibus delectatur dominus? quibúſve indiſſolubilibus caritatis vinculis connexus eſt Chriſtus? prorſus minime. Nam quemadmodum ipſi accepti ſunt Deo: ita eidem eorum ſunt ſupplicationes gratæ, tanquam cohæredum Chriſti, ſpiritualiáque ipſius myſtici corporis membra. Adhærentes ſiquidem illi per compaginem caritatis, & vnum cum ipſo effecti contemni nequeũt, neque ab illius gratia propulſari, tametſi mundus aliter arbitretur. Non enim quanti ſint meriti, quantúmque apud Deum eorum approbata ſit vita percipere valet: quippe qui ſolum quæ carnis ſunt ſapiat, ignorétque ſecundum ſpiritum iudicare. Nempe teſtante domino ſicut non poteſt [...] bor bona fructus malos facere, neque arbor mala in[...]ctus bonos facere: æque mundi amatores non vale[...] ſpiritualia opera ſpiritualiter diſcutere atque diſ[...]nere. Hinc eſt quòd eorum, de quibus loquimur, c[...]uerſationi detrahunt, vilipendunt perſonas, lo[...]tes erubeſcunt, quietis ocium damnant, fugámque [...]lorum è ſeculo, ac renunciationem affinium & p[...]pinquorum derident, ipſos arguentes tanquam ig[...]uos, inutiles, puſillanimes, & viles, & quaſi non præ[...]mentes poſſe victum ſibi neceſſariũ ex induſtria ve[...]dicare. Verum ſi recte ſaperent, atque prudenter [...]ſcuterent, prorſus intelligerẽt ſeruos Chriſti maxi[...] appetere atque difficiliora, quã ea quæ in ſeculo age[...] cõtempſerunt, aggredi opera. Inſuper eoſdem nequaquam ex animi imbecillitate, ſed ex ſola cordis magnanimitate domum, parentes, facultates, carnis ille[...]cebras, & omnia mundi oblectamenta relinquere. Ob hoc ſiquidem renunciant ſeculo & voluptatibus eius, vt facilius expeditiúſque regnum conſequantur æternum: quod vtique, perhibente domino, à diebus Ioannis Baptiſtæ vim patitur, & violenti diripiunt illud. Abiiciunt præterea cuncta terrena quæ poſside[...] quatenus diabolo robuſtius cũ quo dimicaturi ſun[...] reſiſtere queant. Sciunt enim Apoſtolum dixiſſe: No[...] eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus. Poſtremo à curis ſecularibus ideò ſe elong[...] vt quietius, ac liberius vacare Deo, ſibiipſis vigilantius intendere, necnon carnis deſideria valeant cohibere: quæ profecto ſingulis pene horarum momentis in corde germinant, & ſpiritui aduerſantur. Sic enim legitur: Spiritus repugnat aduerſus carnem, & ca[...] aduerſus ſpiritum. Hæc autem inuicem aduerſan[...] vt non quæcunque vultis, eadem faciatis. Ta[...] igitur Chriſti veri diſcipuli magiſtro cæleſti [...]perant, qui ait: Qui non renunciauerit omnib[...] poſsidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Idémq[...]hibet dicens: Qui venit ad me, & non odit pat[...] & matrem, vxorem & filios, fratres & ſorores, adh[...] autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Nam ipſe dominus & magiſter quod verbo docuit, perfecit & opere. Contempſit etenim mundum, & vniuerſa quæ mundi ſunt, quum ſua eſſent, valeret illa pro libito ſine delicto diſponere. Non eſt vſus ho[...]nore regio, quum verus eſſet rex regum, & domina[...]tium dominus: quin potius ſerui formam, habitu[...] miniſteriúmque ſuſcepit, quemadmodum Apoſtolus narrans ait: Qui quũ in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formã ſerui accipiens, in ſimilitudine hominum factus, & habitu inuentus vt homo, humiliauit ſemetipſum, factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Nõ vtique domum propriam habere voluit, non agros, non poſſeſsiones, non ancillas, non ſeruos, ſed tanquam peregrinus in hoc ſecul[...] naſci elegit in ſtabulo, reclinari in præſepio, in Aegyptum fugere, eſurire, ſitire, fatigari, tentari, perſequ[...] diſcipulo vænundari, diutiſsime verberari, colap[...] ignominioſe cædi, coronari ſpinis, ſputis deturp[...] in ſtipite affigi, aceto potari, in cruce mori, & la[...] vulnerari. Omnia mũdi huius aduerſa perferre dig[...]tus eſt, & reſpuere proſpera, quatenus exemplo [...] erud[...]

erudiret homines, quid diligere, quídve spernere deberent. Denique ipsum admonentem quid dixerit audiamus: Beati (inquit) pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnũ cælorum: beati mites, beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam: beati misericordes, beati mundo corde, beati pacifici, & beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Non commẽdauit diuites, neque amplectendas ait esse terrenas facultates, sed potius abiiciendas, non appetendas dignitates, non gaudia vana quærenda, non corporis voluptates sectandas, non ambiendos dominandi fastus, non generis nobilitatem propalandã, neque temporalem felicitatem docuit esse tenẽdam. Vniuersa quę mundi amatores possidere concupiscunt, vilipendenda esse monstrauit, atque illa quę ipsi pati formidant, alacriter tolerãda esse monstrauit. Errare siquidem non valuit quum sapientia sit, nec mentiri potest quum veritas æterna sit: sed neque fallere quum summa sit bonitas. Merito itaque non irridendi, sed prorsus venerandi sunt serui illius, qui adhærentes ei, ipsiúsque imitãtes vestigia, mundo renunciant, & à se abdicant secularia negocia, atque sub obedientiæ se iugo prosternunt, quatenus quæ ex propriæ radice voluntatis emergunt deuitent incommoda, necnon qualis, quantúsque delectationis & pacis ex eadem obedientiæ virtutis exuberet fructus, percipere queant.

Quòd innumeri sunt, qui falsa delusi opinione delinquunt. Cap. XXV.

PRæter cætera à Deo collata munera hoc etiam bonum naturaliter est insitum homini, vniuersa videlicet obhorrere pœnalia, vtilia verò semper desiderare & læta, potissimum si qualitatem earum gustu didicerit. Sunt tamen innumeri qui naturalis rationis paruipendentes donum, ac pecudum more degentes sectantur noxia, & à lege Dei prohibita quæ æterno sunt plectenda incendio, proficua verò & sancta despiciunt, quæ pacem præstant & vitam. Hi carnis opera perficientes in concupiscẽtiis suis, arbitrantésque iuxta prophetæ sententiam malum bonum, & bonum malum ac ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ignorantiæ detenti caligine, pœnitentiæ detestantur bonum, & se perniciosorum criminum tradũt illecebris. Suadent námque huiusmodi sibiipsis, etiam diabolica suggestione delusi, vt delinquant liberius, mandati transgressionem graue non esse peccatum: sed facile remissibile, atque posse pro suo beneplacito quum voluerint, redire ad veniam. Ignorãt prorsus qui tales sunt quantis sit ponderis peccare in Deum, ipsiúsque præcepta negligere, quódve facinus operetur in homine, necnon quanta exigente iustitia ex suo reatu delinquens plectendus sit pœna. Vtinam (inquit sanctus propheta de talibus) saperent, & intelligerẽt, ac nouissima prouiderent. Ex horum nescientia primus circunuentus est homo, dum ex ligno vetito de quo ne comederet præceptum acceperat, gustare præsumpsit. Pluris quippe æstimauit vxori displicere quam Deo, diuinamque bonitatem ad reatus sui indulgentiam iudicauit facillime esse flectendã. Hoc ideo arbitratus est, quia nondum iustitiæ rigorem expertus fuerat, nondum quantum omnipotens Deus inobedientibus aduersaretur agnouerat, nullam adhuc reluctationem in carne, nullam ab ipsis creaturis contrarietatem persenserat, proinde in sui suęque posteritatis exitium factus est ad delinquendum procliuis, quid ex hoc secuturum esset ignorans. Consensit itaque, gustauit, & periit. Pro hac siquidem diuini præuaricatione præcepti penè deordinata sunt omnia. Hinc enim de optimo voluptatis loco expulsus est homo, & ferarum effectus est socius, mundi istius incola, terræ procreantis spinas, & tribulos cultor, & duplicis mortis obnoxius. Hinc etiam hebetata est memoria, effectus refriguit, caligauit ratio, multiplicatæ sunt ærumnæ, infirmitates auctæ, conualuerunt passiones. Hinc denique spiritui reluctatur caro, ipsius crebrescũt stimuli, concupiscentiæ pullulant, tentationes germinant, bella gerũtur in corde, & sibiipsi supra modũ homo factus est grauis. Hac quoque de causa diluuij inundauerunt aquæ, ignis de cœlo descendit, pestilẽtiæ sunt immissæ innumeræ, plurimæ ciuitates euersæ, prouincię per orbem dilaniatæ, populi circunquaque dispersi, sanguis velut torrens effusus est. Et vltra quid memorẽ? Omnia profecto quæ diuinæ legi aduersantur, ab hoc inobedientiæ fonte emanare noscuntur, quæ videlicet Apostolus sub appellatione operum carnis enumerãs ait: Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt forni- Gal. 5
catio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorũ seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissentiones, sectę, inuidię, homicidia, comessationes, ebrietates, & his similia. Non valet explicare sermo, non humana proferre facundia, neque intellectus percipere, quanta mala ex primi hominis præuaricatione emerserint. Nempe quicquid deformitatis, quicquid flagitij, mœroris, & incommodi humanum patitur genus, ex inobedientiæ delicto prouenisse conspicuum est: pro quo vtique corporis & animæ vita intelligitur esse priuatum. Sub hoc proculdubio damnationis vinculo vniuersi ex Adæ semine propagati concepti sunt, adeò vt prius efficiantur damnati quàm nati, quemadmodum in persona omnium de se propheta perhibet dicẽs: Ecce enim in iniquitatibus Psal. 50
conceptus sum, & in peccatis cõcepit me mater mea. Sanè sicut ab hac animæ fœditate nullus est liber, ita nemo tam sanctus, tam innocens, támq; acceptissimus Deo, qui corporis resolutionẽ euitare valuerit, prout propheta euidẽtissime meminit dicẽs: Quis est homo Psal. 88
qui viuet, & non videbit mortẽ? eruet animã suam de manu inferi? Necessitas hæc cõmunis est, lex irrefragabilis, & æquissima complectẽs omnes, & neminẽ ab ipso mũdi initio vsq; ad finẽ excipiens. Ab istiusmodi tamẽ necessitatis improperio, & ab hac pœna peccati solus mediator Dei & hominum homo Christus Iesus cognoscitur fuisse liberrimus. Quamuis enim ex Adæ secundum carnem procreatus sit semine, nequaquam tamẽ in iniquitate cõceptus, nec in peccato mater eius genuit ipsum. De spiritu quippe sancto interueniente fide, maternóq; obedientiæ sanctæ consensu in virginali conceptus est vtero, plenus gratia, plenus sanctitate, plenus sapientia, plenus diuinitate. Nam in ipso (sicut ait Apostolus) habitat omnis plenitudo diuini- Col. 2
tatis corporaliter. Non autem ad hanc plenitudinem per virtutum exercitia, nec per incrementũ corporis, neque per interualla peruenit temporum, sed in vno eodémq; momẽto homo perfectus formatus est, à verbo in vnitate personali assumptus: ita vt Emmanuel veraciter nuncuparetur, & esset æqualis vtique patri secundum diuinitatem, licet secundum susceptam hu-

manitatem omnino esset inferior. In ea siquidem forma qua minor est patre tanquã verus homo,& veram carnem habens, erat proculdubio passibilis atque mortalis, non impellente necessitate vt cæteri, sed spõte ac voluntarie. Quod enim esuriuit,quod fleuit, quod doluit, quod tristitiam pertulit, hoc ex mera sui egit dignatione,vt quantum nos diligeret, quanti delicta nostra essent ponderis, qualis & quàm magna nostra esset infirmitas ex remedij difficultate notifi-
Esa.53 caret. Voluit namque (sicut Propheta commemorat) nostros ferre languores, & infirmitates nostras sine culpa portare, quatenus nos gratos suo faceret patri, nósque sibi copularet in fratres, atq; suo qualiter nosmetipsos exhibeamus sacrificium Deo, erudiret exemplo,quod minime posset, si pati ipse recusaret. Passus est igitur increpationes duras,contumeliosa verba, flagella durissima, opprobria turpissima, curciatus asperrimos, excogitata ludibria, insuper & ipsum ignominiosum crucis patibulum,quod solum sceleratis ac vilissimis hominibus debebatur. In his itaque passionis agonibus constitutus non contradictionis eloquium protulit, non redargutionis verbum, non impatientiæ aliquod ostendit signum,sed quemadmo-
Esa.53 dum Propheta insinuat, Sicut ouis ad occisionem ductus est, & quasi agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum. Alio quoque in loco idem propheta de ipso mediatore in propria eius persona, opprobria voluntarie ab eodem percepta exprimere
Esa.50 volens inquit: Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus in me, & ideo non
Hier.11 sum confusus. Alius denique propheta hoc insinuans ait: Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam,& non cognoui consilia eorum aduersum me dicentium: Venite mittamus lignum in panem eius,& eradamus eum de terra viuentium. Porrò quod vltrò se nemine impellente obtulerit,sed solo salutis nostræ desiderio,& patris trahente obedientia,qui illum miserat,vt mundo propalaret veritatem, sicut ipse dicit:
Ioan.10 Ad hoc quidem natus sum,& ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Idem de se decla-
Ibidem. rans ait: Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam. Iterúmque: Ego (inquit) sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ, & animam meam pono pro ouibus meis. Nempe quum passionis tempore sacerdotum principes cum multitudine armatorum venissent, vt illum caperent, interrogatíque fuissent quem quærerent, & respondissent Iesum Nazarenum, & ipse diceret, Ego sum, ceciderunt retrorsum in terram, vocis illius tonitruum nequaquam sustinere valentes. Poterat tunc proculdubio (si vellet) abscedere, sed noluit, quia venerat hora quam prædixerat, in qua gentibus traderetur ad illudendum, flagellandum, & crucifigendum. Luce igitur clarius patet tam exemplo eius, sermonúmque ipsius testimonio, quàm prophetarum oraculis,& assertionibus sanctorum, quod ipse redemptor noster nulla vrgẽte necessitate semetipsum omnibus persecutionibus, contumeliis, & neci exposuit, sed ex sua pura dilectione, vt videlicet nos reconciliaret Deo patri, ac pro nostris iniquitatibus satisfaceret, nos quoque ad cælorum proueheret regnum, atque nobis recte viuendi modum præberet & formam. Tanta siquidem apud Deum illius assumpti hominis

fuit autoritas, sicque eiusdem summæ maiestati co[...] placuit obedientia, tantíque ipsius passio extitit me[...]riti, vt humanum genus redderet iustificatum De[...] quod originale primi hominis delictum æternæ m[...]tis fecerat esse obnoxium, dicente Apostolo: Si en[...] in vnius (inquit) delicto mors regnauit per vnum [...]to magis abundantiam gratiæ & donationis & iu[...] accipientes, in vitam, regnabunt per vnum Ie[...] Christum. Igitur sicut per vnius delictum in om[...] homines in condemnationem: ita & per vnius iu[...]tiam in omnes homines in iustificationem vitæ. Si[...] enim per inobedientiam vnius hominis peccatore[...] constituti sunt multi: ita & per vnius obeditioné iu[...] cõstituũtur multi. Constat proculdubio, quòd quemadmodum ex primi inobedientia, & transgressione parentis emanauit peccatũ,& mors in mundum: e[...] ex obedientia & sanctitate mediatoris Christi colla[...] est gratia, iustitia & vita. Quamobrem idem memoratus Apostolus alio in loco dicit: Sicut per homine[m] mors,ita & per hominem resurrectio mortuorum: [...] sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo o[m]nes viuificantur. Hinc profecto colligitur aperte, q[...]ta humano generi prærogata sint beneficia per Do[mi]num & Saluatorem nostrum Iesum Christum, que[m] Deus pater misit in mundum, vt eriperet nos de pote- Eph[...]
state tenebrarum,& transferret in regnum gloriæ cl[a]ritatis suæ, seruata tamen prius æquitate iustitiæ, & præuaricationis Adæ debito satisfacto, qui æternæ mortis & apostatæ angeli cum omni sua posteritate perpetuum se fecerat seruum. In huius itaque captiuitatis ærumnam tunc incidit, quum de ligno vetito cõtra sui mandatũ conditoris gustare præsumpsit. A qu[a] profecto seruitute per semetipsum nequaquam se[...]lebat eruere, quoniam arbitrij proprij merito l[iber]tate priuarat. Quamobrem quum alieno in[...] auxilio, nec quispiã de illius inueniretur semin[e] ad pristinam ei donandam libertatem esset ido[neus] quippe quũ singuli damnationis huius vinculis e[...] astricti, tantisper ipsum humanum genus sub exact[o]ris pessimi iugo iacere oportuit, donec Deus in carne appareret & homo, qui à peccati debito omnino esset immunis, possétque delicta aliena soluere,& merita propria largiri. Dum igitur (sicut legitur) medium silentium teneret omnia, & nox in suo cursu medium iter perageret, omnipotens Dei verbum de regalibus sedibus veniens, mortalitatis indumento obtectum, in huius vitæ ac peregrinationis campum cum an[ti]quo serpente pugnaturum ingreditur. Hunc namque hominem Christum quum ipse Leuiathan cęteris mortalibus sanctiorem esse conspiceret, illúmque perciperet carnem habere passibilem, tentationibus eum aggressus est plurimis, quatenus certo probaret indicio, vtrum Dei an hominum existeret filius. Explorauit siquidem interrogationibus, scripturarum sanctarum persuasit autoritatibus, seculi quoque illum allicere blanditiis voluit, & nihilominus sapientiæ splendoribus repercussus, delusus, atq; superatus abscessit. Quid in multis immorer? Prædicationum denique re[...]gni cœlestis, miraculorum diuinorum, irreprehen[si]bilis conuersationis, incomparabilísque sanctimon[iæ] illius non ferens præconia, eundem tandem voci[fe]rantibus turbis tanquam reum mortis suspend[it in] ligno. Hinc factum est, vt exigente iustitia ipse q[ui] primum captiuum tenuerat hominem, hominis [...]

effici[...]

efficitur ipse captiuus. Pro hac siquidem quam iniustissime idem Deus & homo Euangelizando regnum cœlorum, sanando languidos, ignaros erudiendo, & patri suo æterno obtemperãdo perpessus est mortem, tale absque vlla ambiguitate promeruit præmium, quale priusquam pateretur minime possideret. Alioquin sine causa, aut absque mercede aliqua gratis crucis supplicium pertulisse videretur. Non enim illum à diaboli seruitute per sanguinis effusionem, & meritum passionis erui decebat, qui ab ipsius erat omnino potestate liberrimus, sed neque ab originalis culpæ, vel cæterorum delictorum fuerat vinculis absoluendus, quum ab omni reatus macula prorsus esset immunis, propter quod ab æternæ damnationis sententia, quæ peccatoribus ex Adæ semine procreatis infligebatur, nequaquam illum eximere oportebat. De beatitudine verò supernæ felicitatis quid memorem, qua à suæ conceptionis initio fruebatur in verbo? Horum itaque quæ perstrinximus, profectò idem de quo loquimur, Dei & hominum mediator nullius indigebat, quum omnium bonorum & gratiarum locupletissimus esset. Voluit tamen vt ea quæ sibi ex æquitatis debebantur censura, suæ traderentur ecclesiæ, quam sibi fœdere & caritate perpetua associarat in sponsam, sicut Apostolus narrat, dicens, Viri (inquit) diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam, neque rugam, aut aliquid eiusmodi, sed vt sit sancta atque immaculata. *Ephe.5* Accepit itaque ecclesia sancta, quæ est omnium fidelium & prædestinatorum congregatio, de manu sponsi, domini, & redemptoris sui ornamenta spiritualia, charismata preciosa, donáque cęlestia, pro signo exhibitæ pacis, pro indicio traditæ libertatis, pro testimonio syncerissimæ caritatis, pro solatio ærumnosæ peregrinationis, & pro pignore futuræ glorificationis. Ex his siquidem & eorum effectibus in tentationibus roborata, in infirmitatibus adiuta, refrigerata in pœnis, in persecutionibus consolata, erudita in actionibus, consulta in dubiis, in prosperis custodita, atque in omni negocio temporali ac spirituali imbuta, sponso suo, mente & corpore, obedientiæ, deuotionis, & laudis vespertinum offerẽs sacrificium, deseruire non cessat. Quoties enim secum meditando pertractat quid fuerit, quid meruerit, quídve perceperit, repletur gaudio, amore succenditur, afficitur desideriis, & in gratiarum actione pinguescit. Nititur denique pro posse tantæ caritati, tantísque multifariis beneficiis vices rependere. Cæterum quum, prout cupit & intelligit, perficere ad plenũ nequaquam valet, se in membris suis humiliat, se accusat, se damnat, se subiicit, vt vel saltem sic iustificata illi placeat, cui perpetuo famulatu se tota deuouit.

Quod meritò commendatione sint digni, qui in obedientiæ agone perseuerant.
Cap. XXVI.

QVum Christianę perfectionis, atq; obedientiæ sanctæ propositum sit onerosum & arduum, meritò illi colendi sunt, qui illud perseueranti mentis rigore tenere decertant. Quamuis enim interdum ex animi fragilitate, seu cordis tepore labantur, minime tamen arbitrandum est, eosdem congressus sui coronam amittere voluntatis deliberatione in proprio robore persistente. Angelorum quippe conditio est, non posse peccare, quoniam apostatantium spirituum confirmati post lapsum, à summi boni fruitione non valent declinare obtutum: cuius videlicet aperta cõtemplatio perfectę beatitudinis, & imperturbabilis securitas est certa possessio. Hominum verò natura, quum sit corruptibilis carnis indumento vestita, originalísque delicti colluuione fœdata, quamdiu peregrinatur à domino, semper est procliuis ad malum, in virtutum censura instabilis, ad casum facilis corporalibus spiritualibúsque infirmitatibus circunsepta, sibíque ipsi effecta omnino contraria. Sæpissime namque concupiscit noxia, obhorret vtilia, perniciosa amplectitur, labenti inhæret, vmbrámque insequitur, veritate contempta. O mortalium lugenda conditio, quæ quum sit exul à patria, exultat in via, quum ignorantiæ sit tenebris obsessa, se arbitratur ambulare in luce, quum delictorum sit funibus irretita, ac ignobili seruitute depressa, libertatis se putat bono potiri. Hinc profectò est, quòd tam anxie desudat abundare diuitiis, attolli honoribus, vulgari fama laudari, voluptatibus frui, tanquam si altera præter hanc, non esset vita, neque faciẽda esset malorum & bonorum retributio digna. Hic profectò morbus, & huiusmodi inoleuit consuetudo delinquendi, ex carentia formatę fidei, & suimet inordinato amore, ex priuatione caritatis Dei, ex vsu peruersæ conuersationis, ex perceptorum ignorantia beneficiorum, atque ex insensibilitate humanæ redemptionis per dominum Iesum Saluatorem nostrum exhibitæ. Porrò si fidei lumen, si contemptus sui, si caritatis donum, si sapientię grauitas, si gratiarum notitia, & operum Christi gustus in cordibus vigeret mortalium, iugitérque meditando eorundem versarentur in mente, excitarent vtique torpentium animos, elatos prosternerent, cohiberent cupidos, voluptuosos terrerent, & à peccandi voluntate compescerent vniuersos. Semina quippe æternitatis sunt hæc, vitæ pabulũ, animarum medela, cæleste manna, liber veritatis, paradisus deliciarum, in quem introducuntur qui spretis seculi pompis, & abdicatis à se carnis illecebris, per obedientiæ virtutem se Deo sacrificant, nõ semel tantum, sed quoties se offert materia, repugnat voluptas, voluntas impellit. Hoc namque est quod Saluator noster indicauit, dicens: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. *Luc.9* Magna profectò res est abnegare se, tollere quotidie obedientiæ crucem, & sequi Christum. Excedit siquidem humanas vires, atque paruitatis nostræ supereminet facultatem. Quamobrẽ nemo istius pugnæ ingrediatur stadium, nullúsque abnegationem proprij arripere præsumat arbitrij, nisi sit præuentus à gratia, introrsus sit deuotione nutritus, sanctísque afflatus desideriis, & cõstantiæ dono roboratus, ne forte cani ad vomitum redeũti efficiatur similis, quod quidem noscitur esse perniciosissimum dicente domino: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciẽs retro, aptus est regno Dei. *Luc.9* Quamobrem ad hoc non vocatus certamen propriæ conscius infirmitatis, secedat humilis, miretur, veneretúrque pugnãtes aduersus semetipsos, tanquam contra capitales hostes, nullam sibi prorsus impertientes requiem, vt obedientiæ perfectionem (quantũ imbecillitati posse datur humanę)

aſſequi valeant. Vocatus autem non repente aſſenſum præbeat, ſed prius certificari de ipſa vocatione conetur, vtrum à Deo ſit infuſa an aliunde immiſſa. Ipſe namque Satanas frequenter ſe lucis transfigurat in angelum, quatenus imprudentes & minus cautos ſub virtutū ſpecie illudat atque proſternat. Non enim omni ſpiritui eſt credendum, neque cuncta deſideria quæ bona in ſe eſſe cenſentur, ſunt opere perficienda.
1.Ioan.4 Probate (inquit Apoſtolus) ſpiritus ſi ex Deo ſunt. Hanc quippe diſcernēdorum ſpirituum regulam nequaquam contemnant: qui ad mundi contemptum, & ad obedientiæ glorioſum vocantur conflictum. Verum neque ipſi eandem ſe habere confidant. Rara vtique virtus eſt, & paucisſimis collata, illis videlicet, vt arbitror, qui ſunt corde humiles, mente puri, atque tentationibus variis diutisſime probati. Donum quidem Dei eſt, & à ſancto prærogatum ſpiritu, non minus ad aliorum quàm ad recipientiū vtilitatem: Apo-
1.Cor.12 ſtolo hoc inſinuante qui ait: Vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem. Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ alij ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, & poſt pauca. Alij diſcretio ſpirituum. In rebus igitur arduis, & præſertim in renunciatione ſeculi, & in arripienda inſtitutione noua nullus ſibi in re propria credat: ſed eorum acquieſcat cōſilio, qui ex diuturna colluctatione vitiorū, & adepta virtutum corona (ſpiritus in ſe nihilominus operante ſapientia) diſcretione pollent, ac proximorum dilectione flammeſcunt, atque religioſorum morum grauitate clareſcunt. Porrò qui tales ſunt, errare vix poſſunt, quum videlicet non niſi oratione præuia, & conſiderata perſonarum qualitate, ſpiritúſque ſancti directione ſententiā ſuam proferant. Ipſi etenim tanquam veri humiles, & ſub paracleti diſciplina eruditi, nolūt ex proprio ſenſu loqui, ſed quod diuinæ iudicauerint eſſe placitum voluntati: quam vtique excluſa affectione priuata, interuenientibus quoque ignitis precibus, intelligere ac perſcrutari conantur. Hoc quippe Pro-
Ezech.1 pheta figuraliter expreſſit, quum diceret: Et quum fieret vox de firmamento, animalia ſubmittebant alas ſuas, vt videlicet perſpicacius, atque quietius internæ aſpirationis effectum intelligere valerent. Nam qui à ſemetipſo loquitur, frequenter ſententias proferendo præcipitat, ſibiq; cohærentes errare facit. Quamobrē oportet neophitum, & ad ſeculi contemptū vocatum ſeniorum ſe mancipare conſilio, eorum ſcilicet, qui ſint opere & eruditione probati, qui nequaquam propriæ religionis commoda ſeu augmentum, ſed animarum lucra perquirant. Ipſis namque cuncta ſui cordis arcana patefaciant ante deliberationem de ſe faciendam. Ipſis (inquam) referent corporis valetudinem, mentis conſtantiam, deſideriorum æſtus, propoſiti perſeuerātiam, & vniuerſa quæ ad vtriuſque hominis attinent qualitatem, quæ profecto conſultorem granem, & idoneum minime latere conueniunt. Hæc ideo dixerim, vt cum omni maturitate conſultatio fiat, quæ veluti ſpiritualis ædificij fundamentum ſolidisſimum eſſe decernitur. Nam ſtatus & nouæ inſtitutionis inconſiderata mutatio commendabilem raro ſortitur effectum, profectúſque ſingularis maxima in illo cum difficultate colligitur. Porrò ſi in illa ſtatus mutatione quæ accuratisſima, & cum probatisſimorum virorum conſilio atque exhortatione peragitur, tentationum impugnationes, & ſpirituum immundorum non deſunt inſultus, & pericula innumera, … quæ præcipitanter ac inconſulte perficitur, qu… rionabiliter ſequatur, prudens diiudicet lecto… igitur vocatus per ſpiritum & internam gratiam… ſeculi contemptum, mundialiúmque facultatum… nunciationem opus hoc grande nequaquam præ… mat arripere, ne retro aſpiciendo, vt olim inſip… mulier, talis vertatur in ſtatuam. Curet diligente… cinora commiſſa deflere, totíſque viribus deſinat… talia perpetrare delicta, atque diuinæ legis, & man… torum eccleſiæ ſit obſeruatione contentus, memi… rítque pollicitationis Domini dicētis: Si vis ad vita… ingredi, ſerua mandata. Et illud: Bonum eſt tibi de… lem vel claudum ad vitam intrare, quam duas manu… vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Vocatus autem aſpiratione cæleſti, abſque cunctatione renunciet vitiis, ac conſuetudinibus malis. Perſeuerante verò gratia, & incaleſcente deſiderio, necno… ad cordis oſtium pulſante Domino (patrum ſpiritualium nihilominus interueniente conſilio) ſanctum di… uini famulatus, & obedientiæ regularis aggrediatu… propoſitum. Ea vtique intentione, eóque decreto, … in eodem vſque ad vitæ terminum perdurare conte… dat. Pueriles quidem deponat mores, animíque lubr… citatem à ſe abdicet, quatenus tentatus & ſpiritua… exercitatus in bello, mediante perſeuerantia, valeat coronari. Eſt quippe perſeuerantia triumphus pugnantium, laborantium merces, caritatis indicium, virtutum palma, ſcala cælorum, paradiſi porta, meta currentium, tribulationum finis, ſpiritualium interemptrix ferarum, inimicorum ruina, miſerorum ſpes, miſeriarum terminus, initium vitæ, religionis decus, Chriſtianæ perfectionis teſtimonium, & æter… næ ſalutis imprædabile brauium. Huius ſiquidem … tutis dono quiſquis caruerit, gehennæ filium … inſinuat, dum opus ſanctum perficere negligit, & … ſe quam Deum diligere notificat. Nempe ſuper o… nia diligendus eſt Deus, & incolumitati corporis, … propinquorum amori, atque vniuerſis ſeculi … Psal.33
illecebris præferendus. Nihil prorſus Chriſto domino famulanti difficile, nihil arduum, nihilque æſti… mandum eſt aſperum. Non ab eodem tētationes ſun… formidandæ diaboli, non inopinati caſus, non princi… pum minæ, non carnis incommoda, non languores corporis, non victus aut indumentorum inopia, non poſtremo ipſa mors, quæ præſentis vitæ terminum ponit. Cuncta namque hæc menti bene compoſitæ, & militi ſpirituali legitime certanti optima ſunt inſtrumenta virtutum: in quibus probatur caritas, animi declaratur conſtantia, ſancta perficiuntur deſideria, cumulantur merita, debita ſoluuntur, & humani pe… Petr.1
ctoris arcana panduntur. Nam qualis apud ſe ſeruus Chriſti maneat perſeuerantia manifeſtat. Perſeuerantia (inquam) tribulationum, preſſurarum, iniuria… Sap.9
rum, infirmitatum, perpeſsioniſque malorum. Quæ enim ex cordis ignauia, ſeu temporalium neceſsita… tum ſeruatur metu, ab hominibus quidem qui exte… riora iudicant qualemcunque, ſed à Deo nullam mere… tur laudem. Spontanea vtique eſſe debet, fide irradia… Hos.13
ta, accincta fortitudine, confœderata caritate, … roborata, & cæleſtis gratiæ rore ſuffulta; quæ … licet nec pertimeſcat pati, nec aduerſa refugiat, … que præſentia bona immoderate diligat, ſed inter… ri oculo inuiſibilia ſolum, & æterna proſpe…

Hu…

Huiusmodi nãque exercitatione laudabili coalescit, & tribulationibus indesinenter erudita perficitur, quemadmodum ignis qui eo vehementius accenditur, quo apertius ventorum est expositus flatibus. Tali siquidem perseuerantis constantiæ affectu, talique ardore caritatis gloriosissimi martyres decorati fuisse noscuntur, qui attriti verberibus, compedibus constricti, mancipati carceribus, flammis exusti, dilaniati eculeis, ferarum morsibus traditi, diuersorúmque tormentorum generibus cruciati, sanctæ propositum fidei minime reliquerunt. Pari quoque magnanimitate spiritus, quamuis conflictu dissimili, venerandi patres, qui in cœnobiis degebant, certauere viriliter. Hic quippe obedientiæ iugum humili corde suscipientes, illud nullis aduersitatibus fracti constantissime baiularunt. Intelligebant enim virtuosum opus condigna prorsus carere mercede, quod nequaquam perseueranti fuerit studio consummatum.

Quòd nullus (nisi ex ordinato progressu) ad perfectionem cuiuscunque artis attingere valet.

Cap. XXVII.

Neminem ad cuiuscunque perfectionem artis vel operis, nisi præuio ordinatóque progressu posse peruenire, & humanus viuendi vsus, & quotidianus naturæ decursus, atque diuina pariter testantur eloquia. Quis (oro) in corporalibus operibus, ministeriisque visibilibus ad plenum arte sua eruditus efficitur, si non diuturno exercitio in eadem occupatus, ac etiam prouectione alterius magisterij fuerit ante præmonitus? Quis (inquam) nisi cum labore proximo, infatigabilíque assiduitate legendi, & iugiter meditando quæ legerit, necnon cum eiusdem facultatis professoribus conferendo, ad fastigium scientiæ, perfectionémque philosophiæ valet attingere? Equidem & tempore, & studio, & industria, & perseuerantia mediantibus humanus acuitur intellectus, & efficitur sapiens. Solus quippe Deus, cui subest omnia posse quum vult (de quo Psal.113 etiam Propheta ait: Omnia quæcunque voluit dominus fecit in cœlo & in terra in mari & in omnibus abyssis) absque temporis interuallo studio vel industria, docet pro sui beneplacito hominem scientiam, & eruditissimum facit. Hoc profecto quod dicimus, in apostolis claret, qui quum essent naturali rudes ingenio, humana priuati facundia & acquisita ignari scientia, repente in illis spiritus sancti operante virtute diuinarum scripturarum, linguarum omnium, cunctorúmque mysteriorum cælestem plenissimam habuere notitiam. Hoc idem patet in prophetis, quibus ad libitum suum insiliens spiritus Dei, faciebat illos futura prædicere, & secreta reuelare magnalia domi- Petr.1 ni. Quod Apostolus Petrus euidẽter perhibet dicens: Non enim humana voluntate aliquando est allata prophetia, sed spiritu sancto inspirante locuti sunt san- Sap.9 cti Dei homines. Et Sapiẽs inquit: Sensum tuum ô domine quis nouit? nisi tu dederis sapientiam, & miseris spiritum sanctum de altissimis? Diuinæ vtique potentiæ nulla imponitur lex, nullúsque operandi terminus, quemadmodum in libro Hester legitur: Domine Hest.13 domine rex omnipotens in ditione tua cuncta sunt posita, & non est qui tuæ possit resistere voluntati. Tu fecisti cælum & terram, & quicquid cæli ambitu continetur: dominus omnium es, & non est qui resistat maiestati tuę. Nam quod supra memorauimus, iuxta communem viuendi cursum actitari perhibemus, seruata semper gloria æternæ maiestatis, quæ per spiritũ suum quando vult, & quibus vult, absque mora aliqua, sapientiæ scientiæ sermonem, linguarum genera, interpretationes sacrorum eloquiorum, discretionémque spirituum impertitur. Viros siquidem quos ad perfectionis fastigium, atque singularem sanctitatis prærogatiuam eligere dignatur, abundanter spiritualibus replet donis, multiplici perfundit gratia, cælesti decorat sapientia, & laudabili conuersatione sanctificat. Cęteros verò sibi famulantes permittit per incrementa proficere, & paulatim virtutum actibus non sine labore insigniri, iuxta illud: In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Quamobrem solerti studio & sólicitudine indefessâ, ab iis qui diuinæ sunt dediti seruituti, & ardenter cupiunt ad virtutum perfectionem scandere, necnõ obedientiæ coronam adipisci, viriliter propulsandũ est ocium, mentis detergenda inertia, atque abiicienda pusillanimitas patiendi, quatenus læto animo, & ignito corde, perseuerantique constantia inchoatum Dei opus, ac certamen inuisibile assumptum gloriose valeant consummare. Porrò cogitationibus rectis humana est exhortãda fragilitas, & deuotis orationibus, operibus bonis, desideriísque cælestibus assidue confouenda: ne videlicet tepescat in via, ne deficiat in laboribus, ne in tentatione succumbat, ne carnis superetur illecebris, ne seculi huius voluptatibus irretiatur, ne fallacibus promissionibus euertatur, ne curis inutilibus implicetur, atque præ omnibus ne inceptum obsequium spiritualis militię deferatur infectum. Quid (oro) prodest velociter cucurrisse in stadio, & statutum metæ terminum ab inchoato itinere declinasse? Quid, inquam, vtilitatis confert domus profunda iecisse fundamenta, murorũ parietes erexisse, tecti culmina collocasse, & ipsi operi non expleto finem imponere? Iactantur in terræ glebas semina, germinant, florent, fructus edunt, sed vsui nequaquam prosunt humano, nisi ad completam generis sui maturitatem attingant. Reuolue, quæso, tecum, discute singula, & diligentissime perscrutare quę vel naturaliter producuntur ex humo, aut vegetantur in aquis, seu per aera volitant, & perspicue intelliges, vniuersa per quendam insitum à suo cõditore progressum ad proprium decurrere finem. Nempe virtutum finis quibus homo in hac exercetur peregrinatione, vt placeat Deo, & ad Dei reformetur imaginem, prorsus caret fine. Propterea quamdiu idem homo mortalis naturæ est indumẽto vestitus, necesse illi est, vt virtutum non deserat actus, ne quando ipsos intermittendo, retro prospiciendo pereffluat. Habent tamen virtutes ipsæ gradus suos, per quos spirituales viri earundem zelatores incessanter ascendunt, habent etiam incrementa propria, in quibus tanquã in speculo intueri valent vtrum proficiant, an ve deficiant. Proficiunt autem eo verius, cóque perfectius, quo ardentius currunt, prudentius conuersantur, solicitius viuunt, intelligunt clarius, habitant secum frequentius, Dei bonitatem degustant suauius, de seipsis quoque sentiunt vilius, atque in iis, quæ memorata sunt, spiritualibus studiis perseuerant efficacius. Quamobrẽ in huiusmodi agone, ac virtutum vsu (sicut dictum est) vsque ad mortem incumbẽdum est, atque in eodem magnanimiter persistendum, quoniam solum in illo perseuerantibus victoriæ

ctoriæ corona donatur, quemadmodum beatus Apo- 2.Tim.4 stolus de se scribens testatur: Bonum (inquit) certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi in illa die iustus iudex. Pro adipiscendis igitur virtutibus, & præcipue, de qua loquimur, obedientiæ virtute certãdum est, quæ profecto possessorem suum efficit gratum Deo, hominibus carum, animo lætum, regno cœlorum aptum, spirituali expeditum in pugna, & ab onere voluntatis propriæ omnino liberum. Hæc namque voluntas propria est, quæ euertit rationis iudicium, lites excitat, nutrit odia, pacem dirimit, naturæ vincula soluit, mutuæ dilectionis fœdera rumpit, contemnit leges, mandata transgreditur, & dissipat pariter quod Dei, quod gratiæ, quod honestatis, quod meriti, quod virtutis. Propria siquidem voluntate nil arbitrandum est esse deterius, nihilque illa homini perniciosius. Ipsa namque semper ad peragendum vetita procliuis est, necnon indeficienter vitiorum germina parit, fouet, & perficit, nisi obedientiæ falce resecentur, & per virtutum censuram à cordis habitaculo depellantur. Quod quidem magnarum est mentium, earum videlicet, quæ ex diuino munere, ex lumine infuso, ex dimicandi vsu, ex puritatis affectu, & ex longanimitatis constantia internos exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali. Horum siquidem spiritualium studiorum carent experientia, qui carnis sunt voluptatibus dediti, curæ familiaris extendunt actionibus, reipublicæ vacant regimini, atque mundi istius compediti sunt nexibus. Illorum tantummodo exercitium est, ista spiritualia tractare commercia, qui pro sui amore conditoris, & pro perfectione capessenda virtutum, mente renunciantes seculo, & ab eodem se etiam corpore elongantes, diuino mancipantur obsequio. Vnde in talium persona Psal.54 Propheta exclamat dicens: Elongaui fugiens, & mansi in solitudine, expectabam eum qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate. Audiant itaque hæc pauperes spiritu, euangelij æmulatores, religionis professores, & contemptores sui, & lętentur. Obedientiæ suaue iugum teneant, & amplexentur leuissimum Christi onus: solitudinis quoque asperitatem deuotionis degustatione lenificent. Assumptum denique pro domino rigorem seruent, & sanctorum præcedẽtium patrum imitentur vestigia. Exiguus erit eorum labor, breuis via, conatus facilis, sed quies pacatissima, opulentus fructus, & copiosa merces. Intueantur (quæso) tales, de quorum statu tractatur, nauigantium diurnos nocturnósque sudores, tumentis æquoris procellosarúmque tempestatum voragines, discurrentium hincinde sæuissimorum piratarum discrimina, quæ singulis pene horarum momentis more suo vicinam mortem esse denunciant, & nihilominus spe futuri incertíque lucri accensi, propositum nauigandi corde conceptum inchoare atque perficere minime verentur. Hoc idem bellatores strenui pro acquirendis inimicorum spoliis, & pro obtinenda certaminis victoria actitare noscuntur. Id ipsum etiam honoris temporalis, ac dignitatum ecclesiasticarum cupidi, vt votorum suorum sortiantur effectum infatigabiliter agũt. Nam serui non erubescunt fieri hominum, vt hominibus dominentur, necnon se in vilibus & abiectis humiliant rebus, vt in conspectu hominum exaltentur, atque obedientes extrinsecus videntur in opere, vt imperare cæteris ad tempus queant. Quod autem ipsi, de quibus locuti sumus, peragũt homines, hoc idem mercatores pro aggregandis diuitiis: hoc demum cuiuscunque generis cæmentarij pro addiscendis artibus exercere desudant. Sæpissime verò euenire consueuit, vt indesinenter laborent, & tamen operis sui fructum minime assequantur. In lubrico quidem prosperitatis transitoriæ mentis pedem figere molientes, semper anxij desideriorum suorum finem quærunt, nec inueniunt. Vmbram quoque positam coram se pro veritate tenere se sperant, quę profecto absque vlla cessatione dilabitur. Fit autem permittente Deo, ac suis id delictis exigentibus, vt sic vana affectione delusi, non nisi in eorum vitę termino vltimo constituti, proprium fateantur errorem, quæ vtique cognitio sicut impellente infirmitate anxia percipitur esse & trepida: ita etiam æternę salutis est dubia. Non autem sic qui Christo domino famulantur. Nam etsi laborant quamdiu viuunt, sciunt tamen non esse condignas huius temporis passiones ad futuram gloriam, quæ reuelanda est eis. Si carnis renunciant voluptatibus, spiritualibus quotidie reficiuntur alimentis. Si propinquorum amicorúmque delectabile contubernium spernunt, domini promissionibus consolantur dicentis: Omnis qui reliquerit patrem aut matrem, vxorem vel filios, fratres & sorores propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Si demum proprias cum difficultate pro Christo abnegant voluntates, interna proculdubio pace fruuntur, exuberante in eorum cordibus virtutis dulcedine, quæ possessorem suum absque fructu esse non patitur. Suauissimus plane est obedientiæ sanctæ fructus, non marcescens per tempora, non deficiens ex vsu, se diligentem non grauans ex actu, sed potius roborans in aduersis, confortans in arduis, in pœnis lætificans, & in tentationibus muniens. Nam & gustus eius ardorem extinguit libidinis, affectum comprimit humanæ laudis, tumorem elationis elidit, iræ inordinatos refrænat motus, auaritiæ desideria resecat, liuoris supprimit faces, & acidiæ letalem infirmitatẽ sanat. Nemo siquidem (quamuis venusto sit desertus eloquio, quanquam scientia acquisita sit præditus, tametsi naturali clarescat ingenio) huius virtutis obedientiæ valet narrare pręconia, vtilitatísque illius sufficit propalare affluentiam, atque dulcedinis eius potest reserare arcana. Est quippe mamna absconditum, signatus fons, conclusúsque hortus, in quo cæteræ coalescunt virtutes, Dei gratia inuenitur, spiritualia dona cumulantur, bonorum operum augentur merita, præsentis vitæ ærumnis pręsidia multa prærogantur, atque futuræ beatitudinis spes certa donatur.

Quòd diuina beneficia humano nequeant explicari eloquio. Cap. XXVIII.

DIuinæ bonitatis beneficia humano generi collata quisquis ad plenum pandere conatus fuerit, similis esse censendus est illi, qui latissima maris fluenta in vase minimo concludere moliretur. Vtrumque enim quamuis impossibile hominibus sit, facilius tamen (si dicere liceat) æquoris vndæ concluderentur in vasculo, quam innumerabilia Dei dona humano valerent promulgari eloquio. Cæterum quamuis ex sui multitudine, magnitudine, & incomprehensibilitate ineffabilia sint.

sint: nequaquam tamen sunt aut tegenda silentio, seu præ propalandi impossibilitate spernenda. Confitenda quippe sunt ore, corde veneranda, atque religione colenda, prout paruitati datur mortalium: qui etsi non sufficiunt explicare verbo, pio tamen eadem, & dilatato cordis fateantur affectu. Ipsa siquidem æterni nostri conditoris summa clementia non quid valeat homo, sed quid agere concupiscat, approbare cognoscitur. Non enim in actu tantummodo operis, verumetiam in desiderio apud altissimum iustorum merita subsistunt voluntatis. Prohibet namque imbecillitas corporis, & carnis corrupta substantia aggredi ardua, & peragere laboriosa negocia, tametsi spiritus promptus desiderio etiam difficillima attentare præsumat: (Mat) quod & dominus Iesus testatus est dicens: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Quamobrem propter carnis infirmitatem cum discretionis moderamine perficienda exteriora sunt opera, ne languescat corpus, ipsiúsque consumpta virtute imperfecta remaneant. At vero spiritus rationalis, qui nec senescit tempore, nec motu fatigatur, neque exercitatione corrumpitur, quemadmodum non debet in se torpere ocio, ita minime carere prudentia. Proinde semper incumbat studiose, aut vtilia & honesta cogitare, aut spiritualia & cælestia concupiscere, siue quæ agenda virtutum censura moderari. Nihil incompositum, inconsultum nihil, nihílque (si possibile est) intra se relinquat neglectum: ne videlicet naturæ bonum contemnat, ne gratiam merendi amittat, ne ad proficiendum tempus indultum perdat, ne sibimet detrimentum inferat, cogatúrque postmodum deplorare miseriam suam, & nuditatem erubescere propriam, quam sibi ipse ingessit. Quamobrem infatigabiliter ad Deum semper, dum ab exterioribus vacat, est erigendus, & quæ Dei sunt ad meditandum est iugiter compellendus, quatenus ex solicitudine ad cognitionem, ex cognitione ad amorem, ex amore ad gustum, ex gustu ad amplexum, ex amplexu transeat ad fruitionis affectum, atque ex effectu quandoque perducatur ad actum. Ij profecto spirituales sunt gradus, quos in hac lacrymarum valle spiritualis homo in corde suo statuere debeat, & per eosdem nunc ascendere, núncque descendere, iuxta exigentiam temporis, causarum, dispositionísque. Nam nec ascendere pro libito semper, neque descendere licet. Nempe grandæuus ille & sanctus patriarcha Iacob contemplatus scalam in spiritu, cuius summitas cælos tangebat, vidit angelos ascendentes & descendentes per illam. Ascendunt vtique ipsi beati spiritus, quum Dei præclara visione fruuntur. Descendunt verò, dum ea quæ nobis ad salutem sunt necessaria, & ad nostrum regimen proficua (Heb.1) peragunt, dicente apostolo: Nónne omnes administratores spiritus sunt in ministerium missi, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? Sic tamen ipsi angeli ministrando descendunt ad nos, vt nunquam à diuinæ maiestatis contemplatione discedant. Humanus autem spiritus quantacunque agilitate ascendat, quantalibétque delectatione pascatur, opus illi est vt descendat, corporis corruptibilitate grauatus, corporaliúmque necessitatum nexibus præpeditus. Quod sa- (Sap.9) piens sua autoritate denuncians inquit: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. In hoc itaque agone inuisibili, homo quamdiu est constitutus in carne, & peregrinatur à domino, illum luctari oportet, vt videlicet ascendendi semper teneatur affectu, quanquam id minime valeat perficere actu, atque descendendo nusquam à vero deflectatur iudicio, nunquam tepescat à bono, sed indeficienter diuinam concupiscat peragere voluntatem. Ascendat vtique ad Deum per orationis studium, necnon meditationis & deuotionis affectum: proximorum verò vtilitati atque necessitati insistendo descendat, quamuis talis descensus (si per caritatem fiat) ascensus censendus est magnus. Hanc profecto ascendendi ac descendendi regulam Paulus de se insinuans ait: Siue mente excedi- (2.Cor.5) mus Deo, siue sobrij simus vobis, caritas Christi vrget nos. Porrò impellente Christi dilectione valet spiritus, spiritualísque homo (seruato virtutis rigore, & obedientiæ sanctæ proposito) ascendere infatigabiliter, atque descendere. Vtrunque enim mandatur à domino. Nam cuidam interroganti præceptorem nostrum dominum Iesum quod esset maius legis mandatum, respondit: (Deut.6) Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omni mente tua. Hoc est primum & maximum mandatum: secundum verò est huic simile: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Et intulit dicens: In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ. Per dilectionem quippe Dei ascenditur, & per proximi caritatem descenditur. Horum siquidem præceptorum obedientia est ianua, per quam ingreditur: est etiam scala, per quam ascenditur atque descenditur. Porrò verus obediens diuinæ caritatis cupiens adimplere præceptum, non potest non ascendere. Ascendit autem eo scelerius, eóque altius, quo perspicacius credendo intelligit quàm potens, quàm sapiens, quàm bonus, quàm dulcis, quàm misericors, quàm gloriosus, quàm liberalis, & quàm verax in promissionibus suis sit ille qui præcipit. Horum profecto cognitio, horúmque gustus ascensus est, visio vero eius qui præcipit, vita æterna est. Hæc est (inquit filius ad patrem) vita æterna, vt cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Cognoscant (inquam) non per fidem, aut per speculum in ænigmate, sed facie ad faciem sicut est, quemadmodum Ioannes apostolus perhibet: (1.Ioan.3) Carissimi filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus quod quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Hinc est diligendi Deum finis, qui promittitur peregrinantibus, obtemperantibus, & diligentibus. Peregrinantibus (inquam) in carne mortali per fidémque ambulantibus, donec attingant ad speciem. Obtemperantibus autem diuinæ legi, statutis ecclesiæ, & superiorum suorum mandatis. Laborantibus verò in euellendo, dissipando, destruendo & extirpando de cordibus suis vitiorum germina, & delictorum spinas, atque virtutum fructuosa arbusta inserendo ac plantando. Diligentibus quoque Deum de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. Quamobrem donec ad ipsum finem promissum perueniatur, toto corde, omníque diligentia incumbendum est, vt Dei caritas per gratiam inchoata, in nobis quotidie crescat, magis magísque augeatur. Augetur autem per sacrarum assiduum studium scripturarum, per humilis orationis instantiam, per frequentem innumerabilium beneficiorum Dei meditationem, per spiritualem domini creatoris nostri in corde excogitatam præsentiam, & per futuræ gloriæ rememorationem,

nem, quæ electis omnibus promittitur, atque donatur in cælis. Ex huiusmodi siquidem meditationibus ignis diuini amoris exardescit, & vehementer accenditur, ita vt potens sit cunctam mundialis carnalísque affectus detergere rubiginem, atque diuinam in homine clarificare imaginem, quæ temporalium rerum inordinata dilectione fœdatur. Cæterum quum viri sancti spiritualibus exercitiis intenti nequeant pro libito se eleuare ad summa, quippe cum ex carnis passibilitate, ex sensuum sensibiliúmque vsu, ex immundorum impugnatione spirituum, necnon ex necessitate quotidiani victus, etiam inuiti & renitentes, deprimantur ad ima, hoc Dei bonitate illis est præstitum, vt quod actualiter non valet exercere in Deum, id propter eum sufficiant exhibere in proximo. Nam Deum diligere & proximum idem præceptum est, par meritum, eadem affectio, æqualis finis, quamuis ad hoc peragendum diuersa sint opera. Inuisibilis enim cũ sit Deus & spiritus simplicissimus, inuisibiliter, spiritualitérque, ac in cordis simplicitate est diligendus, quærendus, contemplandus, amplectendus, atque colendus. Proximus verò quum sit formæ visibilis eiusdémque speciei qua nos, puro nihilominus vt Deus diligendus est corde, atque illi tantummodo propter Deum similiter famulandum. Est vtique pro illo orandum, illi compatiendum, & cum eodem in collatis si-
Rom.12 bi beneficiis gaudendum, sicut monet Apostolus dicens: Gaudere nos oportere cum gaudentibus, & flere cum flentibus, idipsum inuicem sentientes. Est præterea exhortandus ad bonum, erudiendus de iis quæ ignorat, in aduersis sedulo consolandus, consulendus in dubiis, de suis facinoribus corrigendus, necnon de futuris periculis amicabiliter præmonendus, tempore tamen congruo & sermonibus opportunis, vt dilectionis fraternæ mandatum perficiatur, per quod vnicuique iubetur proximum diligere sicut se. Quod videlicet vt operibus comprobetur, de terrenis facultatibus idem proximus est pascendus, potandus, vestiendus, hospitio recipiendus, infirmitate, & carceribus detentus visitandus, atque corporali morte constrictus sepulturæ tradendus. Hoc profecto tam spiritualia quàm corporalia, quæ superius sub compendio memorata sunt misericordiæ opera verus obediens obedientiæque amator, quamuis non semper actu, rectæ tamen intentionis habitu, ac pio caritatis affectu pro posse adimplere conatur. Porrò in iis quæ Dei sunt, pro adipiscenda nutriendáque deuotione latissimam sibi intelligit esse paratam viam, pascua apposita vberrima, varia delectabilium alimentorum condita fercula, cælestium sacramentorum veneranda ac propalanda mysteria, atque supernæ Hierusalem Deo obtemperantibus repromissa ineffabilia gaudia. In istis namque spiritualibus studiis iuxta possibilitatem suam, & quantum sibi licere cognoscit, iniunctæ obedientiæ & peracto fraternæ dilectionis ministerio, & exuto propriæ voluntatis sordidissimo ac oneroso vestimento, sumptísque columbæ dealbatæ deargentatis pennis ingreditur post laborem in requiem, & locum tabernaculi admirabilis vsque in montem Dei: In quo millia millium ministrant illi, atque decies centena eidem perhibentur assistere, laudantes & benedicentes eum, qui in throno maiestatis suæ residens gloriosus, vniuersos sibi adhærentes sua beatos facit præsentia, sapientiæ ac veritatis æternæ replet splendoribus, suǽque bonitatis & caritatis suauitate lætificat. In hoc siquidem monte coagulato & pingui, in quo est angelorum innumerabilis frequentia, atque sanctarum animarum, & iustorum spirituum inexplicabilis candidatorum exercitus: in hac (inquam) superna patria ciuitatis nouæ Hierusalem plena gaudiis, & inextinguibili luce perfusa, se videndum sicut est manifestat Deus: quæ profecto manifestatio satietatem perfectam, & sine fastidio confert, quietem pacatissimam tribuit, iubilationem perpetuam ingerit, beatitudinem æternam parit, & diuinæ laudis desideria rediuiua, ac iucunda immittit. Sane ciuitas illa (sicut scriptum est) non eget sole, neque lunæ aut stellarum claritate, qua irradietur vt fulgeat, quoniam agnus ipse qui occisus est, suo illam splendore illuminat: nec immeritò. Candor namque est lucis æternæ, speculum sine macula, iustitiæ sol, & splendor diuinæ maiestatis. O ciuitas sancta Hierusalem, quàm gloriosa dicta sunt de te, quanta gaudia percipiuntur in te. Qui enim semel introducuntur in te, de te nunquam egressuri vident regem in decore suo, sine initio æternum, sine contradictione omnipotentem, filium illi consubstantialem, & per omnia in maiestate, in bonitate, in æternitate, in potestate, in gloria similem, sine principio, sine tempore, sine detrimento, & sine fine genitum, atque spiritum sanctum ab vtroque procedentem, & vtrosque complectentem, tanquam caritatis indissolubile vinculum, pacis suauissimum osculum, mutuíque amoris amplexus beatissimus. Vident (inquam) trinitatem sanctissimam, patrem, verbum, & spiritum sanctum, Deum vnum, in personis diuisum, coæternum in substantia, in potentia æqualem, indiscretum in operatione, & in voluntate concordẽ. Pro qua videlicet visione eorũ ratio repletur veritatis lumine, eorum voluntas flagrantissima exultat caritate, eorúmq; memoria actu vnico illi inseparabiliter inhærendo qui est, beata fruitione satiatur. [illegible] quoque sacratissimæ trinitatis visioni deificæ [illegible] illis contemplatio alia consimilis Dei & hominis Christi domini nostri humanæ speciei, quæ vniuersam ciuitatem cælestis ipsius Hierusalem, cohabitantiúmque in eadem innumerabilem multitudinem lætificat, pascit & inebriat. De illius siquidem plenitudine gratiarum, de diuinitate ipsius æterno fonte torrens profluit voluptatis, quo inebriantur omnes vsque ad satietatem exultatione quadam sobria sitis perpetuæ. Introducuntur quippe ad verbi contemplationem per ipsum, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei, & in eodem admirabili cum exultatione intelligunt rerum causas, existentium proprietates, assistentium gloriam, officia ministrantium, & quam verius, quámque perfectius vniuersa quæ sunt in ipso viuunt, quàm in se. Se denique in illo aspiciunt, sicut & singula, & singuli in illo mutuo diligunt se, dilectione sancta, communicatione beata, indissolubili caritate, pace perenni, non minus quàm se, quoniam omnia in omnibus est qui est, & in ipso omnes vnum sunt. Egrediuntur quoque ad contemplandam humanæ speciei ipsius mediatoris præclarissimam formam supra cunctos hominum filios decoram, de qua profecto emanant clementiæ, bonitatis, dilectionis, gra[illegible]tatis, venerationis, & pacis indeficientes riuuli: non quidam diuinitatis ineffabiles radij, atque in æterni luminis veritates innumerabiles, quibus omnibus

reficiun-

reficiuntur vniuersorum affectus intuentium se, quem vtique amoris igniti complectuntur desideriis, efferunt laudibus, spirituali modulatione glorificant, & gratiarum exhibitione honorant, confitentes se ab ipso esse, quòd sunt ipsius iustificati gratia, redempti sanguine, caritate saluati, atque glorificati meritis, qui est ecclesiæ sponsus, fidelium caput, certantium robur, viæ dux, vitæ ianua, legislator, obedientiæ forma, obedientium merces, perseuerantium corona, atque regnantium præmium Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto viuit in se, & dominatur in secula seculorum, Amen.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI VENETIARUM Protopatriarchæ in Opusculum De humilitate,

EXORDIVM.

CLAMAT in lege veteri Deus per Mosem populo Hebræorum, & in euangelio imperat Saluator noster dominus Iesus Christus, vt quisque proximum suum diligere debeat, sicut se. Hoc siquidem præcepto admoniti, cunctis impellimur prodesse, omnibúsque ex corde benefacere, atque eidem non minus spiritualia, quam corporalia impendere commoda. De corporalibus quippe obsequiis proximis nostris præstitis vel negatis in extremo iudicij magni die vniuersalis disceptatio fiet, dicente domino: Quum venerit filius hominis in sede maiestatis suæ, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos abinuicem, sicut pastor segregat oues ab hœdis: & statuet quidem oues à dextris suis, hœdos autem à sinistris: & tunc dicet iis, qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Esuriui enim & dedistis mihi manducare: sitiui & dedistis mihi bibere: hospes erã & collegistis me: nudus & operuistis me: infirmus & visitastis me: in carcere eram & venistis ad me. Tunc dicet & iis, qui à sinistris eius erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum: hospes eram & non collegistis me: nudus eram, & non cooperuistis me: infirmus & in carcere, & non visitastis me. Et conclusit: Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam. Cæterum si tam accurate de operibus misericordiæ exhibitis corporibus morituris interrogatio fiet, quid de spiritualibus pro salute animarum immortalium communicatis proximis seu neglectis agendum sit, à domino suo loco & tempore, qui legit, intelligat. His itaque præmissis instruitur quilibet rationis capax proximum suum diligere, illius necessitati pro posse curam impendere, facultates proprias cum eo impertiri, eundem exhortari, consolari, docere, corrigere, ipsiúsque saluti cum dilectione ac vigilanter, quantum accommodatur auditus, insistere, quatenus fraternæ caritatis pręceptũ perficere queat.

Huiusmodi sacris institutionibus impulsus atq; compunctus, quemadmodum propria accusante cõscientia, & præ confusionis infirmitatis ac spiritualis paupertatis meæ loqui pertimesco: ita tacere non valeo. Terret namque me propheticum illud memoriale, quo peccatori à Deo silentium indicitur, ne contra seipsum loquatur inquiens: Peccatori autem dixit *Psal.49* Deus: quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuũ? Vt verò verbum Dei confidenter pronunciem, idem propheta de se loquens & me & mei similes tacite hortatur dicens: Iustitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam & salutare tuum dixi, non abscondi misericordiã tuam & veritatem tuam à concilio multo, quamobrem tu ô domine ne lõge facias miserationes tuas à me. Hinc talium diuinorum eloquiorum imbutus oraculis, ac etiam propriæ sufficientiæ onere depressus, inde verò fraternæ salutis stimulis accensus, necnon pastoralis officij obstrictus debito, cui dicitur: Clama ne cesses, *Esa.58* quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum: elegi confisus in Dei & saluatoris nostri ineffabili clementia pro communi legentium & audientium vtilitate potius imperitiam detegendo meam calamo percurrente loqui, quam in silentio mecum habitãdo tacere. Loquar itaque non minus mihiipsi, quam cæteris. Scio enim & palàm testificor me salubri indigere admonitione, atque efficaci opus habere medicamine: eius (videlicet) de qua fari institui, humilitatis virtutis, quoniã superbiæ morbo laborare me fateor. Aperiam igitur os meum, vt illud impleat ipse, qui docet hominem scientiam, & præstat intellectum poscentibus se. Ipsum quippe volo habere præceptorem meum, sermonum meorum institutorẽ, correctorem ignorantiæ meæ, meǽque linguæ dissertorem, quatenus quæcunque in hoc opere ex illa processerint, sint prolata recte, sale cõdita, veritati innixa, & virtutum disciplina contexta. Sine ipsa qui alios conatur instruere, prorsus à semetipso decipitur, nec sibi nec aliis prodesse valet, quum sapientia careat, quæ desursum est, & à solo Deo donatur, dicente Apostolo Iacobo: Siquis indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Per quem itaque loqui dignatur ipsa Dei virtus & sapientia, dominus (videlicet) noster Iesus Christus, ille sagittas immittit ignitas cum carbonibus desolatoriis, mysteria quoque pandit cœlestia, per quæ rationalis potentia summæ veritatis irradiatur lumine, atque sapiẽtiæ pinguescit dulcedine. Nam eloquia illius *Psal.111* (perhibente propheta) sunt eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum. Propterea potens est, peccatorum consumere rubiginem, cordium secreta rimari, immutare se in percipientium mentes, rectas bene viuendi insinuare semitas, vitæ ianuam ostendere, & futuræ retributionis, quanta sint gaudia, lucidissime declarare. Nec immerito. Nam (teste Apostolo) ipse Dei sermo viuus & *Heb.4* efficax est, penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagúmque & medullarũ, & discretor cogitationum & intentionum cordis, & non est vlla creatura inuisibilis ei: omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. In sede namque sua sacratissima immutabiliter requiescens in cœlo angelorum choros, & spiritus bea-

torum replet sapientiæ suæ præclarissimis splendoribus, quibus lætitia inenarrabili, & admiratione profusi cõsona, atque medullari iubilatione eundem, quantum illis datur posse, laudare & glorificare nõ cessant: in terra verò nunc per seipsum, interdum per angelos, vt plurimum tamẽ per homines hominibus loquens ingerit in eorum corda, quæ sint diligenda, quæ credenda, quæ facienda, quæve vitanda. Paruulos siquidem spiritu, lactis nutrit dulcedine, adultos verò pane cibat vitæ & intellectus, & sapientiæ aqua reficit, inebriátque: perfectis autem diuina sacrarum scripturarum reserat sacramenta, & se cognoscibilem reddit, non sicuti est, quod seruatur in patria, sed per fidem inuisibiliter, per intelligibiles veritates: per quas vtique Dei venerantur præsentiam, complectantur sapientiam, bonitatem laudant, & adorant maiestatem se pro posse per amoris incendium transformantes in eum, qui est. In persona talium Paulum apostolum arbitror dixisse: Nos autem reuelata facie gloriam Dei speculantes transformamur de claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu (videlicet) eruditi 2.Cor.13 atq; directi. Hinc tanta cum fiducia idem Apostolus aiebat: An experimentum quæritis eius, qui in me lo- 1.Cor.2 quitur Christus? Alio quoque in loco: Sapientiam (inquit) loquimur inter perfectos, non sapientiam huius mundi, quæ destruitur, sed sapientiam in mysterio absconditam, quam nemo principum huius seculi nouit. Nouerat proculdubio ipse, qui donum perceperat sapientiæ & intellectus, audierátque in paradisum raptus arcana verba, quæ non licebat homini loqui. Proferebat namque, quę propalari agnoscebat licere, quę verò debere occultari silentio intelligebat, tacite reuoluebat secũ, & veluti animal mundum in oratione positus suauiter ac intẽtissime ruminabat, vnde & pascebatur, roborabatur, accẽdebatur, renouabatur, & transformabatur. Sic Paulus, sic apostolici viri Paulo similes in omni sapientia spirituali imbuti atque perfecti. At verò ego puer sensu ab his memoratis sanctis, scientia, moribus, & virtutibus longe dissimilis cælestia & diuina relinquens manifestare perfectis, paruulis, & infirmis de virtute humilitatis non à meipso, sed fretus auxilio illius, qui ait: Confiteor tibi pater domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, insinuare studebo. Quamobrem ô domine Iesu humilitatis magister, & amator humilium, exaudi me vilissimum & indignũ seruum tuum, & da mihi sapientiæ & sciẽtiæ lumen, quo mediante accrescat, non in te qui semper idem es, quod es, sed in nobis laus tua & gloria tua. Præbe mihi (quæso ô creator omnium, meridiana lux, & electorum merces) eruditam linguam, sermonem verum, intentionem rectam, sensum humilem, & cor docile, quatenus te loquente per me, téque per fidem & dilectionem habitante in me de virtute humilitatis, de qua tractaturus sum, instruar à te, atque in tuæ veritatis splendore agnoscam me, deformitatem meam inspiciam & intelligam gratiam tuam, nec non gradiar, quoad vixero, per semitas iustitiæ tuæ subiectus omnibus propter te, displicens mihi, & placens tibi, quærens vtique, non quæ mea sunt, sed quæ tua, & quæ prosint multis. Sic namque mi domine, sic mecum operante bonitatis tuæ clementia efficiar vas sanctificatum, instrumentum vtile, & operarius non dormitans, apponens gregi tuo, quem proprio redemisti cruore, de thesauris sapientiæ pascua vitæ, quæ sumentibus se perpetuam tribu[...] vitam.

QVOD PERNICIOSUM ET DE[O] odibile sit superbiæ vitium. Et qualiter, ac quibus gloriandum sit.

Cap. I.

QVum multa sint vitiorum genera, [...] naturale humanæ speciei decorem [...] nubilant, præ omnibus superbiæ [...] guorem id actitare asseuerare non a[m]bigo. Initium omnis peccati, inquit [di]uinus sermo, est superbia. Hæc est proculdubio, quæ aduersatur Deo, & hominem à suo facit apostatare [au]tore. Hæc autem ab angelis exordiũ habuit, ipsósq[ue] in cælo bene conditos possedit, erexit, & strauit. Na[m] illorum principis prophetica illa vox est: In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, ascendã super altitudinem nubium, similis ero al[tis]simo. Huius quoque pestifero elationis veneno n[on] solus ipse Lucifer infectus est, de quo alius Proph[eta] ait: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, p[er]fectus decore in delicijs paradisi Dei fuisti, in med[io] lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in vijs tu[is à] die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in t[e], verum etiam omnes spiritus illi, quàm nequissimo [...] damnabili superbiæ ipsius inhæsere consensu. Voluerunt enim sibiipsis perseipsos vendicare principatum regni, atque beatitudinis obtinere fastigium, ignorantes vt cæci, quia nemo nisi humilitate & subiectione præuia ad huiusmodi perpetuę felicitatis potest triumphum ascendere. Ipse namq; cuius sunt thesauri [...]tiarum cælestiũ, sapientiæ, bonitatis, satietatis [...]riæ solus est scala, per quam ad ipsum cælor[um ascen]ditur regnũ. Ipse ianua, per quam ingreditur [...] præordinatus ad vitam, in sancta sanctorum a[...] dum Deum facie ad faciem, & ad contempla[ndum] Psal.116 ipsius maiestatem, æternitatem, diuinitatem, [...] est omne bonũ, cunctorúmq; desiderabilium [...] fruitio. Aliunde præterquã per Christum, qui ai[t: E]go sum ostium ouiũ, per me si quis introierit, saluabitur, [&] ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet, [qui]cunque intrare conatur, necesse est, vt cadat, sicut illi, de qui[bus] apostolus Petrus perhibet dicẽs: Si enim Deus a[n]gelis peccantibus nõ pepercit, sed rudentibus inf[erni] detractos in tartarum tradidit in iudicium cru[cian]dos reseruari. Porrò isti nequam spiritus quamu[is in] cælo conditi, naturali acumine ornati, gratiáque pr[æ]uenti cordis erigentes ceruicem contra vniuersoru[m] dominum ab arce cælestium mansionum auulsi in [in]cendium sunt demersi æternum. Quid aduersus hom[i]nes superbientes acturus sit Deus, elati diiudicent. Sa[]cro vtique attestante eloquio semper Deus superbo[rum] contriuit iactantiam. In paradiso namque positus [pri]mo celsitudinem diuinitatis concupiuit: scientiam boni & mali appetijt, quamobrem de loco volupta[tis] expulsus innocentiæque candore nudatus, huius pe[]regrinationis factus est incola, ærumnis plenus, & [ge]hennæ filius. Porrò viri superbi & nequam, qui, [vt] sacra narrat historia, turrim ędificare moliti sun[t, quæ] cæli alta penetraret, confusione referti sunt, [...]

linguarum ita varietate diuisi, vt nequaquam inuicem se intelligere possent. Dathan & Abyron, qui contra dominum ipsiúsque prophetam murmurij ediderunt voces, aperto terrę hiatu cum suis in infernum descenderunt viuentes. Prætermitto retexere tumorem cordis eorum, quos hac peste redarguit sermo diuinus fuisse pollutos, quantas de sua elatione luerit pœnas. Horum casum Propheta considerans, dominum deprecabatur dicens: Non veniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me. Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerunt stare. His quippe præmisis solerter animaduertendum est, quanta apud Deum humilitatis virtus commendatione sit digna, quæ superbiæ vitio totaliter opposita esse cognoscitur. Proinde de ea loqui vtilissimum est, ipsam præconiis veris extollere honorificum, illiúsque qualitatem, celsitudinem, ac decorem insinuare mortalibus est opus piisimum, & Deo acceptum: eiusdem verò institutionem & perfectionem corde custodire, & moribus vsitatum viuendi supergreditur modum. Nam, experientia teste, pauci reperiuntur numero in comparatione cæterorum, qui saltem naturali exagitati impulsu præesse potius non ambiant, quàm subesse, laudari magis appetant, quàm despici, atque plus concupiscant ab hominibus boni existimari, quàm mali. Hæc proculdubio sunt superbiæ germina, hæc (inquam) elationis sunt filiæ, quæ nisi sedula coerceantur disciplina virtutum, ex quotidiano accrescũt vsu, & ex filiabus spirituales efficiuntur matres, necnon ex tenerrimis arbustis arbores ingentes fiunt, ita vt volucres cæli, aereæ (videlicet) potestates in eis nidificent, & proprios nutriant fœtus. Talis siquidem est vitiorum natura, vt indeficienter augeantur, & in deterius vergant, si non in ortus sui principio resecentur: antequam radicem in humano corde defigant. Quàm verò difficile sit, & quàm laboriosum: posteaquam adoleuerint, & in cõsuetudinem suos redegerint actus: eadem superare, & sub virtutum censura compescere optime sciunt spirituales viri, qui iudicant omnia, & in sui cordis custodiam incessanter incumbunt. Hos vtique Propheta laudans *Psal.136* ait: Beatus, qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram. Quamobrem aduersus superbiæ vitium eos viriliter dimicare oportet, qui humilitatis desiderant obtinere virtutem. Intelligant nanque quantum elatio sit odibilis Deo, quàm onerosa hominibus, quàm se possidenti perniciosa, quantum virtutibus aduersetur, quàm crebris subiaceat casibus quãtorum malorum in præsenti sit ipsa origo, & quantum post hanc vitam grauisimis æternísque sit plectenda supplicijs. Horum siquidem, quæ sub compẽdio perstrinximus, quisquis certam voluerit habere notitiã: prorsus non poterit venenum non obhorrere superbiæ, quæ gratia Dei hominem reddit indignum: proprio ac naturali priuat arbitrio, euacuat meritis, subijcit seruituti, & gehennæ efficit filium. Probat hoc diuina autoritas, hoc sanctorum oracula prophetarum: séque supra se erigentium ruina notisima. Cui (oro) superbienti aliquando pepercit Deus? quis cælestia præcepta contemnens, & in eadem pertinacia perseuerans, veniam promeruisse cognoscitur? Non elatis & de se præsumentibus sed delicta sua humiliter confitentibus impertit Deus gratiã. Saulus quippe, qui quamuis ignorans, Dei persequebatur ecclesiam, & de se supra modum præsumebat, diuina postratus voce, nequaquam antè erectus est, quàm reatum suum humiliter confiteretur, & obedientiam sponderet dicens: Domine quid me vis facere? *Act.9* Nam quemadmodum Deus superbis resistit: ita ecõtrario humilibus dare gratiam perhibetur. Non enim mirum est, si Deus superbis repugnat, cum per tumorem mentis sibiipsis, quod Dei est proprium, vendicare conentur. Multa quidem beneficia, innumerabiliáque dona, tam corporalia, quàm spiritualia diuinam bonitatẽ gratis hominibus contulisse perspicuum atque notisimum est. Nusquam verò in sacris legitur voluminibus honorem suum dominum præstitisse mortalibus. Videte (inquit idem *Deut.32* per Mosen) quòd ego sum solus, & non est alius præter me: ego occidam & viuere faciam: percutiam & ego sanabo, & non est qui de manu mea posit eruere. Per Prophetam quoque alium audi, quid dicat: Ego *Esa.45* dominus (ait) & non est alter, formãs lucem, & creans tenebras, faciens pacem & creans malum: ego dominus faciens omnia hæc. Quum igitur proprium elati cordis sit velle præesse: humanam ardentisime appetere gloriam: sibi quod aliorum est honoris, laudis, commendationis, & famæ arrogare, atque loquaci & mendaci interdum assertione propalare, quæ sibi ad decus & laudẽ prouenire diiudicat: euidentisime patet omnia hæc vniuersali domino eiúsque gloriæ esse contraria. Ipse namq; solus est extollendus laudibus, veneratione colendus, exorandus precibus, cotidianis virtutum exercitiis placandus, amplectendus votis, totísq; animæ viribus diligẽdus. Errat profectò, & ab humanitatis itinere supra modum deuiat, quicunque concupiscit a[?]spectibus hominum honorabilis apparere, cum Apostolus dicat: Regi seculorum immortali & inuisibili, soli Deo honor & gloria in secula seculorum. *1.Tim.1* Suo quippe non alieno debet quisque gloriari. Inanis est gloria quæ de alieno ære, indumento, seu alio quouis munere ad tempus collato posidentem attollit. Nam quum voluerit ille qui dedit, ad libitum valet auferre. Quamobrem proprio non alieno dixi esse gloriandum, si tamen tale sit illud, vt merito quis debeat gloriari. Absit autem, vt de sceleribus vel de perpetratis criminibus commẽdari debeat homo, qui ratione dirigitur, sicut ij, quos Propheta redarguens ait: Gloriantur cum malefecerint, & exultant in rebus pesimis. *Prou.2* Non enim peccata honorabilem, sed prorsus delinquentem reddunt inglorium. Hæc plane est vera sententia: quamuis aliter Propheta sentire videatur, quum dicat: Laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur. *Psal.9* Vtrunque recte prolatum est, licet inter se disidere appareant. Laudatur vtique peccator, quum prosperatur in via sua, quũ floret ad tempus, quũ honoribus sublimatur, quum humanis effertur laudibus, quum locupletatur diuitiis, quum voluptatibus carnis impinguatur, & transitoriis bonis repletur. Laudatur, inquam, sed ab iis, qui solum ea quę carnis sunt, sapiunt, & qui inuisibilia esse non credunt, atque alteram vitam esse negant: necnon & ab illis, qui futurorum æternorúmque bonorum spe carent, tantummodo terrenis & inuisibilibus inhærẽtes. Huiusmodi profecto non possunt non laudare quod diligunt, quod quærunt, quod ambiunt, & quod finem suum esse constituunt. Horum quippe laus quum nulli sit veritati innixa, nulla ratione roborata, nullóque sano directa iudi-

iudicio tanquam perniciosa, veluti falsa, & sicuti inanis & breuissima est omnino spernenda, atque calcanda. *Psal.36* Quid Propheta de peccatorum sentiat gloria, audi: Vidi, inquit, impium superexaltatum & eleuatum sicut Cedros Libani: transiui, & ecce non erat: *Ibidem.* quæsiui, & non est inuentus locus eius. Idémque ait: Et adhuc pusillum & non erat peccator, quæres locum eius, & non inuenies. Patet igitur ex his quòd peccatorum laus vel gloria momentanea est, temporalis, atque delenda. Laudato autem nullam confert gratiam beneficium nullum. Pari enim tempore laus *Psal.9* laudatúsque deficiunt, dicente Propheta: Periit memoria eorum cum sonitu. Imprudentissimum itaque esse dixerim, de alieno quempiam velle gloriari. Intelligat quòd suum est, & palam cognoscet nulla dignum esse laude. Nostrum nanque est proprium posse peccare, de nobis præsumere, temporalia & aliena concupiscere, à Deo mentis obtutum auertere, & in desperationis baratrum nosmetipsos præcipitare. De *2.Cor.10* quo autem & in quo sit gloriandum, Apostolus docet dicens: Qui gloriatur (inquit) in domino glorietur. Quare verò in domino? Quoniam ab ipso percipimus totum, quod dignum est gloria. Obserua, quæso, à quo habeas, vt sis, vt rationalis sis, vt sis cælestis vocationis particeps, ecclesiæ membrum, sacramentorum Dei capax, cohæres Christi & angelorum consors. Reuolue (inquam) quis innumera tibi contulerit bona naturæ, & gratiæ munera. Aduerte à quãta per regenerationis lauacrum sis seruitute liberatus: quo redemptus precio, quo cælesti quotidie alimento nutritus, quo meracissimo vino potatus, quo custode protectus, quo amore dilectus: quantis beneficiis spiritualibus & temporalibus astrictus, quantísque ineffabilibus promissionibus & æternis gaudiis animatus, atque allectus. Hæc si diligenter consideraueris, compunctus præ admiratione necnon præ dulcedine de-*Psal.115* briatus cum Propheta clamabis: Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Rursúmque ingeminabis quod memoratus Propheta alio in Psal-*Psal.113* mo decantans ait: Non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Nempe his duobus breuibus versiculis superborum atteritur frons, & alta sapientium ac de se præsumentium deprimitur insipientia: eorum (videlicet) qui de alieno sibi vendicant gloriam, & conditoris sui de ipsius donis non formidant vsurpare honorem. Tales si recte saperent, intelligerent vtique, quòd si quid possunt boni agere, ab illo *Ioan.14* habent, qui dicit: Sine me nihil potestis facere. Si sciunt quicquam commẽdatione dignum, ab eo percipiunt, qui ait: Spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis. Instruit paracletus, & docet hominem sciẽtiam, tribuit intellectum, sapientiam, atque consilium. Si volunt, & desiderant, quod Deo placeat, & non aliunde id se habere arbitrentur, quàm ab illo, qui iustificat impios, conuertit errantes, soluit compeditos, cæcos illuminat, elisos erigit, & resuscitat mortuos. Ipse profecto dominus est bonitatis fons, & omnium largitor bonorum: qui nemini ex debito, sed vniuersis præstat gratis benefi-*Iacob.1* cia sua, quemadmodum Apostolus Iacobus testatur inquiens: Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est descendens à patre luminum. Nam etsi nostra laudabilia remunerat opera, hoc non agit ex debito, nisi inquantum ex mera ipse se deb[...] rem voluit facere liberalitate: quatenus aliqua[...] in homine, vnde à iusto iuste remuneraretur [...] Confitentem audi Prophetam: Benedic anima [...] dominum, & noli obliuisci omnes retributiones [...] qui sanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de [in]teritu vitam tuam, qui coronat te in misericor[dia &] miserationibus. Coronat vtique te, non ex meri[tis] aut in operibus tuis, sed in misericordia & misera[tio]nibus suis, vt agnoscas, non per tua merita tan[tum,] sed per suas miserationes posse saluari. Hoc & Pa[ulus] suo affirmat testimonio dicens: Apparuit benig[nitas] & humanitas saluatoris nostri Dei, non ex oper[ibus] iustitiæ, quæ fecimus nos: sed secundum suam mise[ri]cordiam saluos nos fecit. Cæterum si in extremo iu[di]cij magni die videtur remunerare misericordiæ ope[ra] in proximorum necessitatibus exhibita: ipsa qu[i]pe minime absque ipsius gratia, quæ gratum facit, [&] charitate efficit dignum, fieri potuisset. Vt autem [...] quæ dicuntur veritati esse innixa, Apostoli obser[ua] sententiam: Charitas Dei diffusa est in cordibus no[s]tris per Spiritum sanctum: qui datus est nobis. Sub[in]tellige itaque ipsam charitatem nobis esse infusam, non ex operibus, sed per spiritum, vt gratia sit gra[tis.] Si enim ex operibus (ait Paulus) iustificatur hom[o,] ergo gratia iam non est gratia. Gratia ideo vocatur quia gratis datur, si gratis datur, non ex merito re[ci]pientis, sed ex liberalitate tribuitur largientis. V[...] ca autoritate Apostolum confirmare ea, quæ dicuntur, necnon inanis gloriæ damnare elationem diligenter aduerte. Quid enim habes (inquit) quod non accepisti? Et si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Et alibi: Non est (ait) volentis neque currentis, sed miserentis Dei, qui cui vult miseretur, & quem vult indurat. Et quemadmodum figulus pro[li]bito aliud vas de eadem massa facit in hono[rem,] aliud in contumeliam. Quum igitur ab ipso [...] nedum habeamus quod accepimus, verum [etiam] quod sumus, illum debemus ex toto corde dilige[nter, il]li gratias agere, ipsiúsque gratiam & misericordia[m] confiteri. Non autem inflari sicut Pharisæus, qui [...] gratias referebat, & corde supra Publicanum se ex[tollebat] ante Deum, qui solus cordium secreta [...]tur. Quamobrem de templo non iustificatus, sed potius reprobatus egressus est, quia sui munus non cognouit authoris: se procaciter laudauit, atque aduersus proximum suum se mendaciter iactitauit. Multos iste suo erudiuit exemplo. Docuit enim quàm solerter debeamus superbiam fugere: qua humilitate D[eo] gratias agere, qua intentione opera quæ in se sunt laudabilia, facere: nullúmque postremo (quamuis peccatorem) temerarie condemnare. Insinuauit (inquam) audientibus cæcitatem mentis propriæ, & magister effectus est salutis alienæ. Quamobrem discamus singuli, discamus omnes vitium obhorrere superbiæ, & euitare altum sapere, atque toto conamine sectari humilitatem, quæ omnium est radix, ac magistra virtutum.

*

Quis

Quòd sit superbia fugienda, & sectanda humilitas, quæ in sui vera cognitione fundata subsistit.

Cap. II.

In præcedenti capitulo, & in opusculi huius exordio (prout dominus donare dignatus est) tractauimus quantum superbiæ vitium sit graue, quantũ Deo odibile, quam perniciosum existat illud sectantibus & quam solicitè sit cauendum. Ex quibus profectò claret, quod istud elationis vitium quanto magis diuinæ aduersatur bonitati, & saluti hominum agnoscitur esse contrarium, tanto è regione humilitatis virtus est gratissima Deo, necnon cælorum regno se possidente efficit aptum, omniúmque gratiarum susceptibilem, & dispensatorem idoneum. Hæc quippe humilitas quum sit vniuersarum radix, ac magistra virtutum, à cunctis dominum metuentibus est amplectenda, ac pro totius laudabilis conuersationis est fundamento locanda, non verbo tenus, neque ex simulatione extrinseca, sed intrinsecus in corde, vbi sedes ipsius sita est: radix viget, magisterium exercetur, & diriguntur opera, ipso iudicante, atque conspiciente, qui scrutatur corda, & singulorum cogitationes, ac secreta rimatur, quem non fallit opinio, non decipit simulatio, elatio aut potestas non terret, neque mutat auersio. Nam per se sibiipsi sufficit, sibi placet, in se videt omnia, per se disponit vniuersa, & æquitatis lance cuncta diiudicat: nullius eget suffragio, nullius indiget, nulliúsq; commendatione clarescit: de se beatus est, in se plenus Deus, essentialiter bonus, sapiens, potens, iustus, & misericors. Non patiens ex alterius malo detrimentum aliquod, neque additamentum ex bono, sed semper idem permanens, sine motu mouens omnia, sine defectu regens singula, & sine labore sustinens vniuersa, se quoque communicans absque diminutione, se absque coërctione inclinans, sine perturbatione irascens, & prorsus absque personarum acceptione dona sua impertiens: non quærit ab hominibus pecudum hostias, non auri, non argenti munera, non incensi & thymiamatis sacrificia, non escarum corporalium abstinentiam, non rerum temporalium penuriam, non carnis macerationem, non vigiliarum longitudinem, non indumentorum asperitatem, nõ prolixitatem orationis, non postremo contemptum sui, sed vt humiliter & in veritate cognoscat se. Hæc quippe quæ superius memorata sunt, quamuis laudabilia sint, & quanquam de genere sunt bonorum, per se tamen non valent, per se non conferunt gratiam, & nequaquam per se sufficiunt ad salutem. Habilitant quidem ad gratiam suscipiendam, præparant ad optinendum veniam, valent ad mitigandam Dei iustitiam, suffragantúrque ad promerendum misericordiam. Hinc profectò non sunt contemnenda, non prætermittenda, neque velutiinutilia vilipendenda. Valent, prosunt, sapiunt, delectant, si humilitatis condimento socientur. Nam quantacunque quis videatur sanctitate pollere, fulgere scientia, ornari moribus, cæteros humana æstimatione præcellere, minime illa debet omittere, sed potius eadem constanti perseuerantia exercere, nisi forte maturo sit confectus senio, vel corporis languore deatus, seu nimia debilitate depressus. Tunc quidem actu intermittenda sunt, & desiderio amplectenda, atque ex parte pro posse sectanda (seruata nihilominus discretionis regula, necnon humilitatis censura, quæ nõ præsumit ambulare in magnis, neque se ostentare inaniter in mirabilibus super se.) Humilitatis enim virtus discretionis limites non egreditur, propræ infirmitatis optimo erudita magisterio. Nam humilitatis diffinitio est suimet hominis certa cognitio. Hæc profectò sui cognitio est fundamentum solidissimum & stabile, supra quod humilitatis structura locata est, augetur, atque perficitur. Hæc (inquam) est ad salutem hominis prorsus necessaria, sine qua delictorum contritio esse non valet, quæ est indulgentiæ mater, peccatorum consumptio, delinquentium spes, spiritualis resurrectionis ianua, medicina cælestis, animarum lauacrum, desperationis interitus, desperatorum portus, vitæ fons, Dei & hominum mediatrix. Nempe qui ignorat se, nescit compungi, se humiliare dedignatur: & quum sit delictorum vlceribus plenus, incolumem se esse arbitratur: medicum non quærit, sanitatis remedia spernit, charitatis monita nõ admittit, & tandiu letali morbo deprimitur, quandiu in sui cæcitate perdurat. Auget sic perseuerans peccatum peccato, & de tenebris transit ad tenebras. Obdurescit quotidie amplius, & lætatur, quum malefacit, atque exultat in rebus pessimis. Deridet simplices, pusillos supplantat, innocentes persequitur, contemnit humiles, prouocat iustos, & se pro Christo subiicientes ipse condemnat. Bonum dicit esse malum, & malum bonum, tenebras lucem, & lucem tenebras esse fatetur. Sicque fit, vt ipse sibiipsi efficiatur inimicus, crudelis hostis, & insidiator continuus. Impossibile prorsus est fari, quãta ex sui ignorãtia proueniãt mala, quot inopinati emergant casus, quot tentationes insurgant, & quàm grauia perpetrentur facinora. Profectò qui ignorat se, ignorat Deum, & ab eodem ipse ignorabitur. Hoc in virginibus fatuis patet, quæ cordium suorũ ex sui ignorãtia extinctis lampadibus pulsantes diuinæ misericordiæ ac nuptialis conuiuij
ianuam audire meruerunt: Amen (dico vobis) nescio *Matt. 25*
vos. Mira res. Qui scit omnia, illos non cognoscere se perhibet, qui ignorant se. Cognoscit quidem eos in culpa, sed ignorat ad veniam. Nam qualescunque peccator latebras quærat, quantalibet spiritualia seu corporalia abdita opaca perlustret, à diuino non valet se
occultare conspectu, dicẽte Propheta: Et dixi, inquit, *Psal. 138*
forsitan tenebræ conculcabunt me, & nox illuminatio mea in deliciis meis; quia tenebræ non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Latere post præcepti præuaricationem arbitratus est Adam, & tamen Deum ambulantem ad auram post meridiem audiuit dicen-
tem: Adam vbi es? Latentem reperit, & interrogan- *Gen. 3*
tem vbi esset, ipse intellexit. Non enim de loci tantum qualitate sciscitatus est dominus, sed nuditatis turpitudinem, & ignorantiæ suæ tenebras ex obliquo eidẽ delinquẽti obiecit. Detentus verò in culpa vtinã vel tunc agnouisset se, vtinã reatus sui trãsgresionem confessus esset humiliter: quoniam seipsum posteritatémq; suam liberasset ab exitio. Verũ ad hoc illum sui prouexit ignorantia, vt culpæ suæ occasionẽ impingeret domino, qui proprium simpliciter & absque excusatione aliqua debuerat accusare delictum. Quamobrem discant qui audiunt, & alieno erudiantur, non se, quum peccant, defendere: neque tergiuersatione vlla facinus proprium leuigare, sed illud coram Deo ipsiúsque vicario palàm confiteri, & sicut perpetratum

tum est, pandere, necnon sibimetipsis culpam inferre. Hæc profectò se agnoscentium in veritate est disciplina optima, se videlicet condemnare, se peccatores intelligere, se cæcos, se infirmos, séque ad omne malum procliuos existere absque vlla dubitatione sentire. Hinc timent casum, præuaricationem metuunt, exigua, quantum valent, delicta deuitant, indisciplinatorum hominum consortia fugiunt, superborum colloquia obaudiunt, atque amatorum seculi desideria vana esse non dubitant: vnde sic in cunctis se caute custodiunt, ac si essent quotidie morituri. Claret igitur ex his quàm operatoria, quámque ad salutem sit necessaria cognitio sui, quæ præstat lumen ad cognoscenda huius peregrinationis pericula, & spirituales mundi istius laqueos calcandos, quos proculdubio percipere ac ignorare conuincitur, qui ignorat se. Quamobrem beatum esse dixerim, qui de se non qualemcunque, sed veram cognitionem habere meruerit.

Quòd ex rationis recto vsu cæteris homo emineat animantibus. *Cap. III.*

Rectè intelligentibus conspicuum est, hominem propter rationis vsum cætera præcellere animantia: quoniam per ipsam discernere valet inter bonum & malum, inter maius bonum & minus bonum, inter malum & malum: quod minime possunt diiudicare, qui ratione carent. Hoc quippe donum ideo à Deo est insitum, & homini prærogatum: quatenus vero iudicio intelligat, quid sit honestum, quid illi sit vtile, quid perniciosum: quid aduersum, quídve necessarium. Quæ quum agnouerit, studeat tunc, quod honestũ, & quod est vtile, diligere: odisse vero quod est perniciosum: quod autem aduersum est fugere, & quod necessarium sibi esse censuerit, tota intentione, totáque animi virtute perficere. Ista quicunque scire aut operari neglexerit, non rationalis, sed potius animalis nuncupandus est, dum præcipuum sui conditoris conculcat beneficium, naturæ donum dissipat, & cognoscendi delectationem amittit. Eiusdem maxima vtilitate se priuat, atque rationis dignitate omnino alienum se facit,

Psal.48 dicente Propheta: Homo quum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis. Iumentis merito comparantur insipientibus qui voluptate seducti spreto rationis bono, sensibus deseruiunt carnis, visibilibus inhærent, & terrenis tantum inhiant commodis: nequaquam cogitantes, quid pariat talis affectus, quid carnis lenocinia, quid visibilium amor operetur in homine: qualem contemnant dominum, cui aduersario famulẽtur, & quo mucrone se feriant. Hinc per abrupta vitiorum se sponte præcipitant: hinc per densissimas ignorantiæ vagantur tenebras, & in sæuissimorum hostium incurrunt manus, qui eos deprædantur, captiuos ducunt, venales faciunt, vulnerant, mactant & perdunt. Talium (heu) quantus est numerus, qui se videre arbitrantur, & cæci sunt: putant quoque se per rectas iustitiæ incedere semitas, & prorsus à veritatis deuiant regula, sperántque hic & in futuro delectabiliter viuere seculo: minime memoriter retinentes do-

Luc.6 minum dixisse: Væ vobis qui nunc consolationem habetis: quoniam plorabitis, & flebitis. Abraham etiam (perhibente domino) diuiti epuloni bysso & purpura dum viueret vestito dixisse legitur: Recordare fili, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, nunc autem ille lætatur, tu verò cruciaris. Redemptor denique noster fideles accendere vo[lens] ad contemptum humanæ prosperitatis, & æquanimiter aduersa perferendum in hoc seculo, inquit: Beati qui lugent quoniam consolabuntur. Merito lugentes beati tore enunciantur, qui exilij huius agnoscentes ærumnas, & infirmitatis propriæ conscij nequaquam valent gaudere, intelligentes in quibus versentur [lo]queis, quibus subiaceant periculis, quantis obligati sint debitis, & quàm variis quotidie sint attritionibus. Hi profectò rationales esse censendi sunt, qui ambulant in luce, & in sui vera cognitione persistunt. Veram ideo appellauerim, quia se in splendore veritatis intuendo cognoscunt. Nam nõ omnis sui cognitio apud Deum meretur laudem: sed illa tantum, quæ cælitus per gratiam à Deo donatur, custodit legem, obtemperat domino, & humilitatem parit. Sunt namque qui carnis se tantum agnoscunt intuitu, & in corporis sui complacent decore. Hi proculdubio quum humanis se exponunt aspectibus quãtum valent, pretiosis se induunt vestibus, muliebri cultu se ornant, fimbriis vtuntur æqualibus, nil volunt in eis apparere deforme, nil sordidum, nílque agunt virile, sed puerorum more se palpant, inspiciunt, excolunt, magnificant, & quantum sibiipsis placent, tantum ab hominibus intueri, honorari, ac laudari cõgaudent. Quemadmodum enim carnem sapiunt, carnis oblectamenta sequuntur, ita in his quæ foris sunt, se absque rationis gubernatione fundentes fugitiuã tenere vmbram, & flãtem auram in sinu suo colligere moliuntur. Hos propheta admonens ait: Vox dicentis, clama, & dixi, quid clamabo? Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Exiccatum est fœnum, & flos eius decidit: quia spiritus domini insufflauit in eo: vere fœnum est populus. Exiccatum est fœnum, & cecidit flos: verbum autem domini stabit inæternum. [...] comparatione quid verius, quid manifestius [...] tuit? Floret vtique in iuuentute caro, carnaléque [...] in incolumitate, in agilitate, in choreis, iocis, & pla[u]sibus, in cõuiuiis, in cãtilenis, in tympanis & organis, in voluptatibus, in conuersationibus, in lætis & prosperis. Toto posse debriantur in illecebris corporalibus, & præsentibus gaudiis, quasi nunquam transituris, sed permansuris ad vota. Non diebus, non noctibus cessant indulgere lasciuiæ, quãtum eis licet, quantum valent, quantúmque illis offertur materia. Omne tempus quo in talibus ipsis vacare non datur, se arbitrantur amittere: sine intellectu, ac more irrationabilium iumentorum, & tanquam effrænata animalia, atque veluti serui emptitij trahuntur, vænundantur, quotidiéque moriuntur. Tandiu verò illuduntur, & a seipsis aberrant, quandiu sani sunt, temporalibus successibus pollent: si autem repẽtinus languor irrepserit, si febrium calor, si capitis, stomachi, oculorum, dentium, cæterorúmque membrorum acerrimus superuenenit dolor: tunc prosternuntur lecto, emittuntur suspiria, audiuntur gemitus, funduntur lachrymæ, aduocãtur medici, quærũtur remedia, ingeminantur clamores, pallet facies, vox rauca efficitur, debilitantur crura, iacẽt brachia, minuitur robur, & omnis valetudo pristina, ac ætas florida in vno oculi nictu [...] periisse videtur. Quicquid prius mulcebat audi[tum] et

delectabat olfactũ, oculos alliciebat, & gustui sapiebat, prorsus tunc in fastidio habetur. Cæterum si ad cor suum eos tunc redire conceditur, si supernæ quantulumcunque gratię irradientur splendore, si naturalis discretionis vtantur examine, clare & absque vlla ambiguitate percipiunt, quàm contemptibilis sit gloria mũdi, quàm deceptoriæ ipsius blanditiæ, & quàm illius existant mortiferæ voluptates. Agnoscunt (inquam) quàm fragilis sit carnis pulchritudo, iuuentus fallax, inanis lætitia, sospitas breuis, fugitiua ætas, incerta vita, & ineuitabilis mors. Dat vexatio sola intellectum, præbet infirmitas sensum, oculos aperit illata aduersitas, quos obtectos ignorantiæ caligine terrena prosperitas possidebat. Huiusmodi si contingat eos de infirmitate conualescere, diuina nihilominus suffragante clementia possunt ex animalibus rationales, & ex carnalibus spirituales fieri (vera interueniente pœnitentia, & antiquis à se criminibus abdicatis.) Sunt quoque qui se naturali discretione cognoscunt, nec vltra progrediuntur. Discunt quippe ex vsu rerum, ex humanorum agilitate negociorum, atque ex quotidiana hominum conuersatione de se habere notitiam, secum ratiocinari, in sui cordis arcano tractanda discutere, discussa iterum meditari, perscrutari contraria, perquirere vtilia: sicque nunc aliena, nunc propria recogitare negocia. Meditantur quonam modo suas debeant expendere facultates, proprium valeant augere patrimonium, agrum agro copulare, fabricare domos, prædia emere, negociationem exercere, necnon cæteros præcellere honore, vulgari fama, arte loquendi, disputandi versutia, calliditate ingenij, humana prudentia. Ex his vtique qui tales sunt, maiorem dietim assuescunt de seipsis percipere intelligentiam, & clariorem de naturali sui conditione, affectione, voluntate merentur habere notitiã. Hæc nanque de qua loquimur, carnis ab Apostolo prudentia nuncupatur, & seculi istius sapientia: quæ profecto inimica est Deo, spirituali vitæ contraria, verísque virtutibus prorsus opposita: quoniam caret formata fide, falsa innititur spe, & ab illa, quæ nunquam excidit, est à charitate aliena. *1.Cor.13* Nam testãte Apostolo charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quę sua sunt. Hæc autem de qua loquimur, carnis prudentia impatiens est ad perferenda aduersa, prona ad irrogandum mala, & maledictum pro maledicto reddendum, ęmulatione plena, iniquitate dolosa, elatione referta, cupida elationis, propriis & priuatis commodis semper intenta. Hæc (inquam) carnis prudentia tametsi exerceatur in corde, ratione dirigatur, & exteriora opera cum discretione perficere videatur: solum tamen ea quæ mundi sunt, sapit: præsentia diligit, carnem fouet, corporis sospitati inuigilat, cupiditati deseruit, inardescit voluptate, gulæ appetitum pro posse sectatur, fugit tristia, læta amplectitur, vaniloquiis, stultiloquiis, scurrilibúsque insistit sermonibus, & (vt paucis multa comprehẽdam) exaltari inaniter, hominibus placere, tẽporalibus bonis abundare, carnalibus delectationibus repleri: quoadusq; illi datur in hac peregrinatione degere, nititur: in immemor quid in alia futurum sit vita, quam vtrum esse credat, rationabiliter ambigendum est. Nequaquam enim arbitrandum est eos, qui huius carnis prudentię sectatores existũt, posse tam effrænate viuere, si alterã iudicarent esse vitam, in qua iustis pro actionibus piis merita & peccatoribus pro perpetratis facinoribus condigna reddentur supplicia. Cæterum si futuram huiusmodi opinantur fore vitã, vt licentius proprias peragant voluptates, & carnis desideria delectabilius compleant: eorum quidam inani semetipsos deludunt spe, nonnulli verò crudeli se desperatione interimunt. Confidunt primi ad libitum posse pœnitere, atque diuinam misericordiam quotiescunq; voluerint, promereri iuxta pollicitationem domini per Prophetam ex corde pœnitentibus factam. Sic enim legitur: Quotiescunque peccator ingemuerit, nõ recordabor amplius iniquitatum suarum. *Ezech.18* Et illud: Nunquid voluntatis meæ est mors impij (dicit dominus) & non magis vt conuertatur à viis suis, & viuat? *Ibidem.* Hac temeraria freti fiducia, & cæca seducti spe, indulgentiæ laxant habenas voluptati, & omne (quantum illis fas est) suadent sibi licere quodlibet, non cõsiderantes ignotum esse sibi mortis diem, & nullam de præsumpta se misericordia securitatem habere: necnon innumeros ob hanc optatam & minime obtentam spem absque pœnitentia migrasse de corpore. Secundi vero timoris domini à se iugo reiecto, ac consequendę gratię amissa fiducia, atque de propria omnino diffidentes salute in cunctorum se præcipitant voraginem vitiorum: irremissibilia sua arbitrantes fore delicta. Aduersus tales Apostolus scribẽs ait: An diuitias bonitatis, patientiæ, & longanimitatis Dei contemnis? *Rom.2* Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum duritiam autem tuam & cor impœnitẽs thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundum opera sua. In talium numero extitisse Caim, qui fratrem suum interemit, cognouimus, qui dixit: Maior est iniquitas mea, quàm vt misericordiam merear. *Gen.4* Vniuersi quippe siue ij qui absque mandatorum Dei obseruatione sperant temerarie in extremo vitę suæ termino indulgentiam consequi, seu illi qui omni carent spe veniæ, quantocunque naturali ingenio polleant, qualicunque humanarum rerum prudentia clareant, quantalibet terrenæ facultatis, vel dignitatis, ac popularis famæ gloria floreãt: iudicandi sunt prorsus ignorare se, & nullam de qua loquimur habere de se notitiam, quæ profecto à Deo largitur gratis, & in speculo cernitur conscientiæ, atque ab iis qui gratis iustificati sunt, diligentissime custoditur.

De duplici oculo carnis & rationis, atque de luce, solis videlicet & sapientiæ.

Cap. IIII.

DVplicem oculum in sui creatione hominem percepisse, carnis (videlicet) & spiritus, id est, rationis: eorum qui sane intelligunt, dubitat nemo: hoc etiam attestante experientia, & manifesta huius veritatis inspectione. Carnis nanque oculorum ideo accepit, vt corporales & sensibiles inspiceret creaturas: rationis vero, vt videret se: vterque autem oculus necesse est, vt perfundatur luce, quatenus valeat exercere se ad illũ finem, ad quem institutus existit. Cæterum quemadmodum rationis oculus carnis oculo nascitur esse præstatior: ita & lux, qua illustratur rationis intuitus, incomparabiliter & supra modum eminet super lucem, qua carnalis irradiatur aspectus. Lux siquidẽ, qua median-

te corporales discernuntur species, & humanum delectant aspectum, à solis hauritur splendore: veritates autē, quas spiritus rationalis intelligit, ab ipsius æternæ sapientiæ & verbi fonte emanant. Verum sicut solari deficiente luce, & ad occasum suum posita imminet noctis caligo, & tenebrescunt oculi, atque obiecta illis corpora quamuis in se sint pulchra, quanquā sunt in se corusca, amœna, & placida: minime tamē eorum qualitates, eorúmq; varietates percipiūtur & formæ: æque non se rationali creaturæ cōmunicante sapientia ipsa per abrupta vitiorum errat, ignorātiæ inuoluitur tenebris, in discernendo claudicat, fallitur in iudicando, & in deliberādo decipitur. Oculus carnis vt apposita sibi, qualia sint, videat, necesse est vt sit sanus, careat albugine, puluere nō fœdetur, nec pariete, aut aliquo occupetur obice, sed expeditus, liber, & absque vlla macula pari modo vt rationis oculus veritatis luce sit capax, à morbo letalis culpæ debet esse immunis, à carnalis opere voluptatis alienus, à terrenarum actionum turbinibus sequestratus, & ab omni prorsus malignitatis cogitatione semotus. Solis quippe lux quum à cæteris corporis sensibus sit omnino extranea, oculis tamē carnalibus est capabilis, sapientiæ vero lumē rationis oculo solum est perceptibile. Lætificat plurimum aspectum corporeum solaris claritas, tanquam illi prorsus necessaria: quoniam illum naturali priuat vsu, & innato hominem videndi facit

Tob. 5 carere solatio: dicēte Tobia cęco & sancto: Quale gaudium esse mihi potest, quum in tenebris sedeam, & lumen cæli non videam? Verùm si à rationali oculo sapientia longe sit, infatuatur vtique homo, & à suo degenerat principio, atque à proprio aberrat fine. Aspicere non valet oculus, nec etiam sibi præsentia discernere, si non aperiatur, & consensus interueniat voluntati. Pari modo rationalis oculus spiritualis lucis nequaquam est capax, nisi per liberi consensum arbitrij se offerat, séque subiiciat. Stat sol visibilis dum oritur, in propatulo, & lucem suam per orbem vniuersum diffundit, & in singulos (quantum in ipso est) suos immittit radios, complētq; omnes splendoribus, qui eosdem percipere volunt. De ipsa autem inuisibili sapiē-

Prou. 1 tia, quid Sapiens dicat, audiamus: Sapientia (inquit) foris prædicat, in plateis dat vocem suā, in capite turbarum clamitat, in foris portarum vrbis dat vocem suam dicens: Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti, quæ sunt sibi noxia, cupiunt? Conuertimini ad correctionem meam. En proferam vobis spiritum meum, & ostendam verba mea: quia vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis; ego quoque in interitu vestro ridebo & subsannabo quū vobis quod timebatis aduenerit, quum irruerit super vos repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit: quando venerit super vos tribulatio & angustia: tunc inuocabūt me, & non exaudiam: mane consurgent, & non inuenient me, eo quòd exosam habuerint disciplinam, & detraxerint vniuersæ correctioni meæ. In eodem quoque volumine ipsa sapientia omnes ad se audiendum & suscipiendum exhortationis eloquia melliflua alio in loco pro-

Prouer. 8 mens ait: Nunc ergo filij audite me: beati qui custodiunt vias meas: audite disciplinam & estote sapiētes, & nolite abiicere eam. Beatus vir qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei: qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à domino. Delectabilis est lux solis oculis ... nis pro sui splendore atque decore: sed longe delectabilior est ipsa sapientia, quæ candor describitur esse lucis æternæ, & speculum sine macula: splēdor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Hinc sole perhibetur esse speciosior, & super omnem pulchritudinem stellarum, atque luci comparata inuenitur prior. D... quoque vt vniuersos ad se diligendū alliciat, pronunciat dicens: Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini: spiritus enim meus super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & fauum: memoria mea in generatione seculorum. Qui edunt me, adhuc esuriēt, & qui bibunt me adhuc sitient: qui audiunt me non confundentur, & qui operantur in me non peccabunt: qui elucidant me vitam æternam habebunt. In sole denique oculis carnalibus visibili patent claritas, candor, & calor, & latent virtutes quamplurimæ. In ipsa de qua loquimur, sapientia, sole vtique inuisibili & æterno est spiritus intelligentiæ, sanctus, vnicus, multiplex, subtilis, disertus, mobilis, incoinquinatus, certus, suauis, amans bonum, acutus, qui nihil vetat benefacere, benignus, humanus, stabilis, securus: omnem habens virtutem, omnia prospiciēs, & qui capiat omnes spiritus intelligibiles.

Ioan. Maxima profecto sunt huius creati solis præconia, & effectus penè innumeri. Sapientiæ verò increatæ effectus & laudes quis humana valet explicare facundia, vel mente percipere? Doctrix est enim (sicut legitur) disciplinæ Dei, & electrix operum illius. Si diuitię appetuntur in vita, quid sapientia locupletius, quæ omnia operatur? Si autem sensus operatur, quis horū quæ sunt, magis quàm illa, est artifex? Si iustitiam quis diligit, labores huius magnas habēt virtutes. Sobrietatem enim & sapientiam docet, & iustitiam, & virtutem, quibus nihil vtilius est in vita hominibus. Et si multitudinem scientiæ desiderat quis, scit præterita, & de futuris æstimat, scit versutias sermonū, & dissolutiones argumentorum, signa & monstra scit antequam fiant, & euentus temporum & seculorum. Vterque quippe oculus, carnis (videlicet) & spiritus quamuis in se alter plurimum distet ab altero, cōditi tamen sunt, vt sibi inuicem famulentur, & Deum suo modo vterque glorificet. Nam sicut ipse Deus est principium per quod, ita & finis, ad quem facta sunt omnia. Quamobrem meritò plectendus est æterno supplicio, qui percepto abutitur beneficio, & inde suum offendit largitorem, vnde ipsum humiliter laudare debuerat. Sane carnalis oculus ideo prærogatus homini, vt rationali deseruiat, & eidem ad cognoscendum Deum, intelligendúmque inuisibilia se instrumētum exhibeat: hoc Paulo attestante, qui ait: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quę facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque virtus eius atque diuinitas. Quoties igitur homo reiecto rationis gubernaculo, & clauso spirituali obtutu reflectitur ad ea, quæ foris sunt per aspectum carnis, vt ex ipsis voluptatis captet illecebras, & delinquendi oblectamēta requirat, toties contra sui legem agit authoris. Non enim vt concupiscantur tantus fulgor, tantus odor, tantúsque in creaturis est insitus decor, sed vt per ipsas cognoscatur, & laudetur ille, qui fecit eas. Nam latitudo firmamenti, rutilatio stellarum, solis claritas, lunæ splendor, elementorū species, volatilium genera, & in aëre commorantium di...

Psal. 90. & 103

discursus, necnõ innumerabiles pisciũ qualitates, quæ per fluminum & æquoris natant aquas, quadrupedia, reptilia, & iumentorũ tam variæ formæ, quæ mouentur super terram, fructiferæ pomorum arbores, quæ in temporibus suis diuersos producunt fructus, suaues gustui, aspectui delectabiles, pulcherrimos in se, & odore fragrantes, herbarum virentes plantæ, florum redolentia prata, rosarum liliorúmque candentia germina, vinearum fœcundi palmites, aquarum fluenta, & fontium scaturientes riui, ex quibus terra irrigatur, vt madefacta fructificet, educátque singulorum generibus iumentorum, quæ mouentur, & viuunt super eam, pabula & nutrimenta, quibúsque eorum congrua, hominibus verò cibaria illis ad vsum præstita, quid aliud vniuersa, quæ memorata sunt, suo modo clamant, quàm sui laudem conditoris, qui eas propterea creauit, vt in illis cognoscibilis appareret rationali spiritui per ministerium carnalium oculorum, quorum aspectu manuducitur ratio, & eruditur ad intelligentiam diuinæ potentiæ, sapientiæ, bonitatísque tanquam in pulchro ac præclarissimo speculo, necnon in spirituali libro digito Dei conscripto? Insinuant namque se intuentibus habuisse principium, nonquidem à seipsis, sed ab illo qui est sine principio, imò omnium creaturarum principium, origo, & causa, de quo legitur: [Ioan. 1] In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Nam quicquid fulget in cælo, viuit in terra, mouetur in aquis, & habet esse in se, per verbum Dei & Dei sapiétiam facta sunt, quemadmodum ore prophetico dicitur: [Psal. 103.] Quàm magnificata sunt opera tua domine, omnia in sapientia fecisti, impleta est terra possessione tua. Meritò igitur vniuersa quæ sunt sui potestatem, sapientiam, & bonitatem attestantur authoris, eiúsque famulantur imperio, qui eadem fecit quando voluit, & qualia sibi complacuit, non ociose, non inaniter, nec sine causa. Exercet namque intellectum per visibiles creaturas, & de inuisibilibus instruit eum (mediante tamen fide) quæ est sperandarum substantia rerum, & argumentum non apparentum.

Quantis quibúsque mediis Dei sapientia reuocet hominem ad seipsum, vt cognoscat se. Cap. V.

Iacentem quempiam infirmum vel debilem, & in terra prostratum, qui se nullatenus per seipsum possit erigere, si quis humanitatis causa supposita manu eleuare satageret, pietatis ac religiositatis proculdubio esset dignus præconio, tanquam verus Dei cultor, & fraternæ salutis amator. Nihil enim tam pium támque religiosum est, quàm proximum suo pro Christo sicut seipsum diligere, illi in necessitatibus suis ministrare, solatium mutuæ conuersationis, cohabitationis & exhortationis eidem impendere, atque fratris incommoda, infirmitates, dolores, & damna vti propria existimare. Hoc antiqua lex pręcipit, hoc nouę legis lator verbo docuit, operéque perfecit. Ipse namque hominem semineсem (humanum videlicet genus) à latronibus vulneratum, iacentem, & omni suffragio destitutum reperit, medelam vini & olei vulneribus eius exhibuit, super proprios humeros tulit, stabulario vt curã illius gereret, mandauit, & si quid supererogaret pro ægroti sospitate eidem restituere spopondit. Ipse (inquam) Dei & hominum mediator homo Christus Iesus dum in carne esset passibili, languido homini ministrauit, corporis & sanguinis sui alimenta præbuit, dolores illius tulit, languores portauit, pro eo lacrymas fudit, orauit frequenter, pernoctauit iugiter, quàm sæpe ingemuit, debita soluit, & ne in perpetuum moreretur, ipse in crucis patibulo sponte occubuit. Hoc namque quamdiu est peregrinatus in mundo, præ pietatis & amoris magnitudine, pro nomine egit in corpore, nunc verò in spiritu quid pro eodem operetur aduerte. Stat quidem (sicut ipse testatur) ad cordis ostium, frequentissime pulsat, vt illi aperiatur, suam cupiens exhibere notitiam. Veritatis quoque lucem nequaquam cessat infundere, nunc palàm per creaturarum speculum, & oracula scripturarũ, nũc in spiritu per ministerium angelorum, & fidei claritatem, quatenus ex his mediis ipsum reuocet ad seipsum assuescátque habitare secum, & cognoscere se, atque per se, & in se trahat ad se, & copulet sibi. Nouit enim ipsa artifex & doctrix sapientia, quot diuersarum tentationum foris perstrepent bella, quot intellectualium bestiarum rugientium ac sæuientium discurrant agmina, quot concupiscentiarum carnis, & oculorum elationis in hac vasta desolata & sterili huius seculi solitudine ad decipiendas animas tensi sint laquei, necnon quàm cæcus, infirmus, & nudus idem homo sit, facillis ac pronus ad casum, atque quàm innumeri sine timore, sine prudentia, sine sui cognitione, & absque humilitatis virtute quotidie in immanium labantur foueam delictorum. Nouit (inquam) omnes hos aduersarios, quamuis sint acerrimi in dimicando, in tentando seduli, in alliciendo blandi, & in perimendo concordes, minime autem posse vim facere, delectationem inducere, & ad peccati consensum nolentem trahere. Valent vtique à Deo permissi concupiscibilia quæque imaginationi offerre, & decoras species coram illo formare, quatenus per easdem concupiscentiam accendant, euertant rationem, & superent voluntatem, in qua liberi collocata est sedes arbitrij, virtutum ac vitiorum finis, vitæ & mortis ianua, promerendi ac demerendi lex, Deóque placendi vel displicendi indicta facultas. Hinc patet perspicue, quòd nemo mortaliter peccat inuitus, nullúsque nisi volens inimicorum suorum spiritualium seruus efficitur. Aequus enim arbiter Deus viriliter certantibus proponit victoriæ palmam, & pro suo amore aduersus obiectas voluptates, & hostium insidias infatigabiliter dimicantibus promittit cælorum regnum, æternæque felicitatis gloriam pollicetur, vt voluntarium eidem exhibeant famulatum, è regione autem desidiosis, meticulosis, fornicariis, seculi amatoribus, & voluntarie delinquentibus stagnum ignis & sulphuris aduersariis potestatibus paratum se daturum comminatus est. Spondet profecto præmia maxima, vt ad opus bonum & virtutum studia suos euigilet: supplicia verò sempiterna commemorat, quatenus peccatores & in se credentes à malo coerceat. Vult enim totius bonitatis dominus infirmum hominem mortalis coporis pondere grauatum, iacentémque erigere, illuminare, allicere, terrere, vt redeat ad cor, inspiciat se, atque intelligat extra se nil esse tutum, nihílque liberum, sed cuncta esse laqueis plena, solicitudinibus

dinibus referta, vallata tribulationibus, permista scandalis, pacémque eundem non nisi in se posse percipere. Nam quamdiu vagatur extra se, tentatur, turbatur, decipitur, impellitur, deprædatur, vulneratur. Cæterum quum ad se tranquilla mente reuertitur, agnoscit se esse infirmum, cæcum, egenum, & nudum more adolescentis filij petulantis & prodigi, qui consumpto patrimonio, & fame confectus in se reuersus proprium humiliter agnouit errorem. Nemo plane nisi quum veraciter redit ad se, valet sufficienter intelligere qualia sint quæ foris sunt, sed neque se. Potest vtique homo per sensus carnis sonoras percipere organorum voces, formas rerum, odorum fragrantias, ciborum qualitates, corporúmque mollities, quod quidem cætera valent animantia, nequaquam autem intelligere, neque de eisdem recte iudicare, nisi per se in se. In se quippe viget ratio, præsidet intellectus, pollet consilium. In seipse homo veritatis illustratur radiis, & sapientiæ contubernio dignus efficitur. In se paracleti eruditur magisterio, diuinorum eloquiorum sacramenta rimatur, & cælestium gaudiorum arcana perlustrat. In se (inquam) & per se cognoscit se. Qua profecto cognitione nil melius, nil vtilius, nil securius, nil excellentius, nihílque in sui conditoris donis æstimandum est carius. Quid (oro) prodest scire cursus syderum, herbarum vires, vim ventorum, species iumentorum, naturæ secreta, & ignorare se? Horum quidem scientia inflat, sed suimet ædificat, primum se, deinde cæteros. Valet vtique quæ inflat scientia alios instruere, & multa quæ ab indoctis ignorantur, reserare. Sed (perhibente magistro cælesti) quid prodest homini, si per elationem cordis vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Non nobis præcipitur, vt propria salute neglecta, alios saluare docendo studeamus, sed proximum sicut nos iubemur diligere. Prius nos, deinde proximum amare debemus, pariter & instruere. Nam his qui alios erudiunt, & se bene viuendo non corrigunt, audi quid Propheta loquatur: Peccatori (inquit) dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum, existimasti inique quòd ero tui similis, arguam te, & statuam contra faciem tuam. Non damnat diuinus sermo scientiam, sed scientem & docentem corripit, qui se contempto & inscio cęteros erudire præsumit. Laudabilis est scientia, & omnino necessaria ad seruandam iustitiam, ad componendum mores, ad erudiendos ignaros, ad corroborandum & dirigendum conscientiam, de Dei dono proueniens, Deum insinuans, rationem informans, illuminans intellectum, & de seipso se nescienti notitiam præbens. Cæterum quanto in seipsa commendabilior est scientia, & nescientibus vtilior, tanto ea male vtentibus, illámque peruerse interpretantibus, & prauis moribus dehonestantibus, atque per eandem non recte agnoscentibus intelligitur esse perniciosior: quoniam ipsius testimonio conuincuntur, ipsiúsque iudicio rei efficiuntur. Iudæis sola scientia gloriantibus Apostolum Paulum audiamus, quid dicat: Si tu Iudæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo, & nosti voluntatem eius, & probas vtiliora, instructus per legem confidis teipsum ducem esse cæcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ & veritatis in lege. Qui ergo alium doces, teipsum non doces. Qui prædicas non furandum, furaris. Qui dicis non mœchandum, mœcharis. Qui abominaris idola, sacrilegium facis. Qui in lege gloriaris, per præuaricationem legis Deum inhonoras. Nomen enim D[ei] per vos blasphematur inter gentes: sicut scriptum [est]. Discat itaque quisque scire, sed prius se, quamuis n[on] ad plenum, ad necessitatem tamen. Necessitatis il[lam] dixerim sui cognitionem esse, quæ cohibet à pecca[to], peccantem compungit, Dei timorem ingerit, pec[cati] dispicentiam parit, facit abominari vitia, & vniue[rsa] pro posse fugere, quæ sunt in lege Dei prohibita. Hoc est donum Dei singulare, iustificans impium, gratum faciens Deo, formans conscientiam, de se homini notitiam tribuens, salutis immittens spem, & humilitatis virtutem ædificans. Hæc vtique de qua in medi[um] ductus est sermo, sui cognitio necessitatis quamuis e[x] diuina proueniat gratia, nec ad libitum, neque haberi potest ad plenum. Nisi enim infundatur sapientiæ lumen, & cooperetur gratia, quis valet cogitando cordis sui occulta rimari? quum Paulus dicat: Non possumus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sufficientia nostra ex Deo est. Si enim ex Deo nequaquam pro libito habetur, verùm neque ad plenum. Quis (oro) [est] tantæ subtilitatis, tantǽque exercitationis, vt absque interuallo, & sine vlla mentis euagatione in sui cordis valeat vigilare custodia, intelligátque cogitationum suarum immissiones, qualitates & causas, ex quibus propriæ cognitionis perfectio tota subsistit: Solus quippe Deus cogitationum, intentionum, & affectionum humani cordis scrutator est verus, indubius cognitor, & redditor iustus. Non enim pro arbitrio nostro aut æstimatione diiudicat nos, sed in æquitate occulta nostra veritatis suæ producit ad lucem, nósque nobis interdum insinuare dignatur. Quamobrem qualemcunque de nobis cupimus habere no[titiam], solerter studeamus redire ad nos, & habitare no[bi]scum, quatenus valeamus agnoscere, quid versetur [in] nobis, quales cogitationes, qualésque nostræ sint a[ffe]ctiones, quibus pulsemur tentationibus, quibus pa[s]sionibus perturbemur, quibúsve inspirationibus pro[mo]moueamur. Horum siquidem nisi irradiante rationem sapientia, ni cooperante gratia, nisi per spiritum prudentiæ dono infuso, necnon mens didicerit habitare secum, sufficienter non poterimus habere notitiam. Hæc quippe sunt, quibus humilitatis iacitur fundamentum, opus dirigitur, atque Deo dona[n]te perficitur.

Matt.16 · Psal.49 · Rom.2 · [Ioan.] · [I.Ioan.] · [I.Pe.4]

Quòd exemplo negociatorum rerum temporalium, virtutum ac humilitatis amatores in sui debent cordis exercitatione, cognitione atque custodia semper insistere.

Cap. VI.

PRudentium negociatorum temporalium rerum, hoc est proprium, infatigabili cura secum in cordis secreto prius, quàm ad exteriorem deueniant actum, sua tractare negocia. Impellente quidem cupiditate aggregandi diuitias sæpe cogitant quanta qualiáve sint bona quæ possident, quomodo aut quibus argumentis va[leant] quæ habent vendere, emere quæ non habent, & [illegible]

Pro.8 · Sap.1 · Cor.6

per lucri causa. Circa hoc multiplicant cogitationes, accenduntur desideriis, partem noctis in somnem ducunt, in die huc illuc discurrunt, supputant tempora, mente peragrant prouincias, obuiant periculis obiectis, atque sedula intetione inutilia secum gerunt certamina. Ordinant quæ agēda sunt, & quæ facta sunt, vt indelebiliter recōdant memoriæ, & reuisere valeant, calamo scribunt. Nemo prorsus explicare sufficit eorum cogitatus, inordinatos affectus, anxietates plurimas, occupationésque innumeras. Obliuiscuntur sui, & penè salutis propriæ efficiuntur immemores præ nimio amore terrenarum facultatum, quas velint nolint relicturi sunt posteris. Istorum itaque diligētiam ac studium, etsi nequeunt superare, saltem imitari conentur negociatores commerciorum spiritualium, zelatorésque virtutum, & potissimum humilitatis sanctæ amatores, quibus inesse debet solicitudo maxima inhabitare secum, & super cordis sui vigilare custodia, indéque depellere noxia & vtilia custodire, resecare superflua & ingerere necessaria, terrena respuere & aduocare cælestia. In corde nanque cum sæpe immissiones fiant per angelos malos, sicut de domini proditore legitur: cum diabolus misisset in cor, vt *Ioan.13* traderet eum Iudas Simonis Scariothis: ab ipso quoque cogitationum fallaciæ plurimæ, vt illud euertere valeant. Nonnunquam etiam in lucis se transferunt angelos malum occultado sub specie boni, vitiáque sub virtutum velamine insinuando. Opus est ad discernendum talia gratia Dei, atque discretione non modica. *1.Ioan.4* Nolite (inquit Apostolus) omni spiritui credere, *1.Pet.4* sed probate spiritus, si à Deo sunt. Et Petrus: Nolite (ait) peregrinari in feruore spiritus, qui vobis ad tentationem fit. Quamobrem recte colligitur, quòd ille qui facile credit, frequenter labitur, seducitur sæpe, & caret prudentia: quæ vtique debet in cordis residere cathedra, & cordi adhibere custodem, qui neminem (si possibile est) absque consensu prudentiæ introire patiatur. Cæterum cum difficillimum sit cogitationum insultus à cordis ostio pro libito abigere, earúmque importuna interdum non ferre certamina, opportunum est valde, vt apud se quisque Deo placere cupiens inuigilet, & intelligere conetur ipsarum qualitates, originem, autorémque. Nam cogitationes aliquando initium habent à Deo, quandoque à diabolo, nonnunquam à nobis per corporaliū sensuum instrumenta percepta, quæ interdum bonę, & sæpe sunt malæ. A Deo siquidem nunc per seipsum, nunc per angelorum ministerium suggestiones fiunt optimæ, & inspirationes sanctæ promouentes ad bonum, rationi semper vtilia, & proficua suadentes: atque rationem ipsam allicientes ad cognitionem boni, delectationem, atque consensum. His quippe dum ratio assensum voluntarium præbet, exhibet mentem templum Dei: paracleti domū, & æternæ habitaculum sapien- *Prou.8* tiæ, quemadmodum per Sapientem ipsa testatur: Ego (inquit sapientia) habito in consilio: & eruditis intersum cogitationibus. Si vero infatuetur cor, & se deserens, vrbíque relinquens magisterium, meditetur vana, perniciosa cogitet, secúmque terrena & voluptuosa pertractet, procul dubio amittit gratiam, repellit sapientiam, & contubernio paracleti se facit indignum. *Sap.1* Sic enim legitur: Spiritus sanctus disciplinæ effugit fictum, & aufert se à cogitationibus, quæ sunt sine intel- *2.Cor.6* lectu. Nec mirum. Quæ enim (vt ait Apostolus) participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? quis autem consensus templo Dei cum idolis? Vos enim estis templum Dei viui, sicut dixit dominus, quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erūt mihi populus. Quamobrem omnis est adhibenda diligentia, quoties Dei sapientia lucis suæ splendore, suáque spirituali præsentia rationale cordis nostri replet, cogitationes format, & affectum inflammat: vt ipsa nobiscum habitet, nos possideat, nos instruat, nósque custodiat. Nisi enim ipsa prius deseratur à nobis, si non vilis aut fastidiosa habeatur eius præsentia, seu intumescat cor, vel ad exteriora perefluat, minime ipsa recedit: quippe cum esse cum filiis hominum suas dicat esse delicias. Nam etsi interdum à corde ipsa prius se absentare videatur, nequaquam tamen id agit, vt deserat. Probat quidem, erudítque illud: vt se agnoscat verius, diligentiúsque custodiat, necnon vt dona, quæ ante se habere sentiebat, & amisit, eadem quærat solicitius, & cum inuenerit teneat fortius, diligat ardentius, ac suauius amplexetur. Siue ergo sapientia Dei dignetur per deuotionis gustum, veritatis notitiam, atque spiritualem allocutionem suam insinuare præsentiam, seu se subtrahendo ad horam dereliquisse videatur, semper facit, vt prosit. Nunc enim ad compunctionem promouet, nunc prorumpere facit in lachrymas, interdum replet exultatione & gaudio, atque in gratiarum excitat actiones. Nonnunquam etiam insueto cor cælestium promissionum perfundit lumine, eleuátque ab imis, & collocat in excelsis. Aliquando vero in tanto iubilationis tripudio affectum rapit, vt se cor continere non valeat, quin amatoria promat carmina, cantica eructet spiritualia, sponsi mellifluum ingeminet nomen, sponsum amplectatur in corde, necnon in his castissimi amoris præludiis, effusis lachrymis, emissísque gemitibus laudis quoque prorumpat in voces. Ineffabilia prorsus sunt & veneratione dignissima ea, quæ Dei sapientia humilium, & secum habitantium, séque custodientium operatur in cordibus, non pro arbitrio volentium, aut currentium, sed solius ipsius miserentis, quæ quando vult, quomodo illi placet, & quibus ipsa dignatur eligere, se communicat, se tractabilem & gratam facit, nullum obseruans tempus, nullo circunscripta modo, nullius coacta meritis, nulláque lege compulsa. Pro suo quippe beneplacito imperat vt Deus, terrétve vt dominus, docet vt magister, cohabitat vt frater, nutrit vt mater, protegit vt custos, hortatur vt pater, blanditur vt amicus, amplexatur vt sponsus, illustrat vt veritas, præuenit vt bonitas, se manifestat vt lux, loquitur vt verbum, dulcorat vt sapientia, salutémque præstat vt vita. Nemo (vt arbitror) nisi sit imbutus ab illa, illiúsque spirituali sit alligatus connubio, horum quæ dicta sunt, valet mysteria arcana perstringere, voces affectúsque ipsis agnoscere, accessus & recessus eius causas rimari. Ad hoc intelligendum quanta opus sit gratia, quàm necessaria sit prudentia, & quàm opportunum sit non vagari extrinsecus, sed habitare secum, qui legit intelligat. Nam (perhibentem Apostolo) animalis homo non percipit ea, *1.Cor.2* quæ Dei sunt, spiritualis tantum homo, qui diiudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur, in quo habitat Christus, per spiritum scrutatur etiam profunda Dei: nouítque discernere, nedum quæ à Deo donata sunt

ei,

ei, verumetiam Satanæ non ignorat astutias. Ipse nanque tortuosus coluber nouas meditatur fraudes, insuetásque parat insidias, nunc fugam simulando, nunc mulcendo leniter, nunc vera dicendo: interdum quoque minas infert, atque tetras & horridas ingerit species, verba interserendo blasphemiæ. Sæpissime etiam se in angelum transfigurat lucis, malúmque sub tegumento boni persuadens, vt neophitorum & pusillorum euertat animum. Deceptionis nonnunquam laqueos tendit, & tenebras (quantum illi fas est) cordi infundit, atque rationali oculo obicem conatur immittere, ne à spiritualibus viris ipsius detegantur argumenta, *Pro.1* præstigiáque soluantur, sed (iuxta sapientis sententiam) frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, eorum (videlicet) qui habitantes secum supra sui cordis vigilant custodiam, pro posse negocia exteriora deuitant, proximorum conuersationem fugiunt, interiora diiudicant, spiritualia cogitant, & contem- *Tren.3* plantur cælestia. Horum profecto personas & studia Propheta significauit dicens: Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuabit se supra se. Leuant vtique de quibus loquimur, solitarij sedentes & tacentes se supra se non per elationem & mentis tumorem sicut ille, qui dixit in corde suo: Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, super astra cæli exaltabo solium meum, similis ero altissimo, sed per cordis munditiam, orationis frequentiam, meditationis studium, deuotionis gustum, atque desiderium æternorum, eo sublimius, eóque securius, quo sedent quietius, orant ardentius, visitantur crebrius, rapiuntur dulcius, seque agnoscendo custodiunt arctius. Talibus siquidem exercitiis occupati vt turris efficiuntur Dauid, ædificata cum propugnaculis, ex qua mille pendent clypei, omnis armatura fortium. Merito tanquam turris Dauid perhibetur esse mens eorum, qui introrsus intra cordis secreta residentes, & se supra se frequenter erigentes, sempérque vero se aspicientes, atque mundantes etiam ad sensuum corporalium ianuas spirituales excubias ponunt pro ipsius tuitione atque defensione, neminem aduersariorum introire patientes, qui valeant eius puritatem corrumpere, obnubilare lumen, intentionem euertere, deprauare sensum, & voluptuosas perniciosasque suggestiones ingerere. Sepiunt siquidem aures suas, & firmissimis diuini timoris obstruunt seris, ne detractionum & obscœnarum voluptatum ac blasphemiarum horribilium, seculariúmque fabularum per easdem audiant verba, & commaculetur cordis eorum puritas, repleatúrque phantasmatibus impudicis & cogitationibus immundis. Oculis quoque apponunt custodiam, ne species intueantur, quæ ad concupiscendum eas emolliant animum, pudicitiæ virtute decoratum. Memores quippe sunt dominici *Matt.5* sermonis dicentis: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo. Sunt enim aures, oculi, & sensus cæteri ianuæ, perquas nisi diligentissime obseruentur, ad animam spiritualis ingreditur mors, quod pene innumerabilium exemplis qui diuina sunt transgressi præcepta, necnon multarum probari potest autoritatibus scripturarum, quas breuitatis causa prætereo, cum etiam eruditis & intelligentibus viris noscantur esse notissima. Has profecto ianuas, quicunque sub discretionis censura coercet, tentationes plurimas abigit, interioris hominis tenet mũditiam, affectu sepissime eleuatur in Deum, delectabiliter vacat sibi, & cordis sui cogitatus conscientiæ contuetur in speculo. In corde namque bonę in eodem originẽ cogitationes habent, & malę. Porro quemadmodum bonus homo de thesauro suo profert bona & malus mala: æque de cordis arcano censendum esse nõ ambigo. Cor quippe, in quo habitat Dei sapientia reclinat, infusa est caritas, fides viget, nutritur spes, cæteræque sunt radicatæ virtutes, cogitationes proculdubio ex se parit bonas, desideria ignita, consilia vera, affectus pios, gemitus humiles, atque deuotionis dulcia vota. Hoc Propheta præcipuus exprimere voluit dicens: Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi. Hoc idem indicauit sapiens, quando ait: Mens iusti tanquam iuge cõuiuium, in quo (videlicet) conuiuio diuinorum eloquiorum degustãtur alimenta, instituta formantur moralia, sacramenta contemplantur mystica, virtutum meditantur magisteria, redemptionis patefiunt mysteria, supernorum prælibantur gaudia, amoris promuntur cantica, pacis percipiuntur oscula, primitiæ hauriuntur spiritus, īdque interdum sentitur ex Dei munere, quod carnalis auris nõ valet percipere, aspicere oculus, nec lingua diserta fari, neq; humanum gustare palatum, quoniá spirituale est, præcelsum, ineffabile, atque diuinum. In hoc (inquam) humilis mentis conuiuio ô quàm sæpe discumbere dignatur sapientia, non vt ipsa alimenta in eo apposita sumat, sed vt absque sui diminutione erogет, propria deliciis plena, nectaréque referta, quarum vsu interni roborantur sensus, & ipsa mens renouatur de die in diem, crescit, & proficit in virum perfectum, adeo vt eandem non sicut prius secundum carnem cognoscat sapientiam, sed verbum in principio sine initio de patre genitum, ipsi consubstantiale, coæternum, carne passibili indutum propter nos, quatenus suo nos mundaret lauacro, cruore redimeret, morte saluaret. Huiusmodi profecto sunt quotidiana perfectorum virorum & humilium corde fercula, eorum scilicet, qui ambulant, in spiritu, qui spirituali verbi Dei effecti sunt digni connubio, qui immemores eorum, quæ retro sunt, se ad anteriora extendunt, & brauium prosequentes supernæ vocationis vt apprehendant in quo & apprehensi sunt, fiántque adhærentes ei vnum in vno per vnum. Impiorum autem & peccatorum conuiuia ab his sunt longe dissimilia. In eorum quippe mentibus obscœnæ versantur imagines, voluptuosa & carnalia pullulant desideria, temporalium rerum inordinatus viget affectus, cogitationes malæ generantur, blasphemiæ, odia, æmulationes, ex quibus profecto fiunt homicidia, fornicationes, detractiones, rixæ, contentiones & his similia, quæ in interitum præcipitant sempiternum. Vniuersa prorsus hæc aliena sunt ab iis, qui secum habitant, & cordis sui innocentiæ ac puritati insistunt. Vigilant enim, discutiunt, formidant, pugnant, abiiciunt perniciosas, noxias, & inutiles cogitationes procul, cum oriuntur in corde, ne Dei templum maculent, & faciant ipsum esse pollutum Prophetam imitantes, qui mystice de se loquitur dicens: In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. Sciunt nanque easdem etiam ex parua morula allicere animam ad delectationem carnis, consensúmque peccati, atque ex inde maxima cum difficultate posse diuelli, vt non prorumpat ad actum,

actum, ex quo animæ mors ipsa subsequitur. Hunc delinquendi progressum Apostolus Iacob. indicauit inquiens: Nemo enim cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est, ipse autem neminem tentat. Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde cum concupiscentia cõceperit, parit peccatum, peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem. Spirituales itaque, de quibus loquimur, viri tanquam munditiæ zelatores, amatores virtutum, & strenuissimi bellatores obseruant suarum primordia cogitationum, vt intelligant earum qualitates & causas, quatenus totum peccati corpus in suo ortu tenerrimum spiritualis disciplinæ mucrone transfodiant prius, quàm adolescat, & ad maturam delinquendi prouehatur ætatem. Hæc itaque est discernendarum cogitationum regula, hæc (inquam) est ad se cognoscendum compendiosa formula, vt vnusquisque ab exterioribus (quantum fas est) feriatus negociis maneat apud se, & veluti iudex in cathedra sedens, omni qua valet, prudentia agnoscere studeat, quales sint cordis sui cogitationes, quales suggestiones, qui insultus, & à quibus qualésve affectiones. Nã qui hæc diiudicare ignorat, prorsus vera sui caret notitia, nec potest ad plenum ac sufficienter purgare se, euellere vitia, destruere aduersariorum machinamenta, consuetudines malas dissipare, & noxia à corde desideria disperdere, virtutes verò ædificare atque plantare. Cum enim virtutes & vitia simul nequeant stare, quemadmodum lux & tenebræ, amarum & dulce, sanitas & infirmitas, mors & vita, necesse est, vt quicunque cupit possidere virtutes, prius vitia superet, & vsum eorum à se repellat: quod (videlicet) nequaquam fieri valet, si ambarum desit experientia pariter & scientia. In incertum profecto currit, & aerem verberat, qui desudat in adeptione virtutũ, & non assuescit habitare secum. Sicut enim omnis gloria filiæ regis ab intus per Prophetam esse perhibetur, ita econtrario omnis deformitas, & confusio filiæ Babylonis ab intus fore dubitet nemo. Quid (oro) pulchrius, quid gloriosius iusti mente, in qua habitat Deus, abundat gratia, Dei elucet imago, & sancti spiritus suauiter degustatur fructus, quos Apostolus commemorans ait: Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mãsuetudo, fides, modestia, continentia, castitas? E regione quid fœdius, quidve contemptibilius corde peccatoris, in quo vtique mansionem facit diabolus, dominantur vitia, concupiscentiæ germinant, impudica scaturiunt desideria, cogitationes peruersæ exuberant, & opera nefaria peragi meditantur? Totum quod in eo est, obliquum est, terrenum, deordinatum, indecorum. Et si interdum conscientia motus, siue gratia præuẽtus redit ad se, & aliquid concipiat boni, cito euanescit, quoniam suffocatur à spinis, seu à cœli volucribus deuoratur, siue supra petram arescit, quoniã radix caritatis in illo deest. Tanquam infructuosa arbor floret quidem extrinsecus temporalium rerum ornata floribus, aut verborum foliis referta, intrinsecus autem corã Deo arefacta, & inutilis est præcidenda & flammis perpetuis concremanda. Ad hoc ideo venit, quia neglexit considerare se, & compũctionis sarculo circa cor terram fodere, atque humilitatis pinguedinem in ipsius radice collocare. Hæc vtique humilitatis virtus est, quæ decorem præstat animæ, fructum profert vitæ, restituit hominem sibi, necnon veram de se facit habere notitiam.

Iac. 1

Gal. 5

Quòd sicut solis splendor & calor, ita sui cognitio & humilitas vno sunt vinculo copulatæ. Et qualia diuina, qualiave humana sunt opera.

Cap. VII.

Qvemadmodum solis splendor, & calor ipsius in vnum ita copulati sunt, vt ab inuicem nequeant separari: æque de sui cognitione & humilitatis virtute identidem esse definio, his exceptis, quòd in vno corpore solari calor & splendor adeo innati sunt & coniuncti, vt vnum sine altero esse ac operari non valeant, quanquam alius caloris, alius sit splendoris effectus. Simul sunt, vicissim conueniunt non diminutionem neque suscipientes incrementum, sed semper permanentes in virtute, in operatione, in motu, in numero. Non separantur loco, non variantur casibus, non deficiunt tempore, neque dissentiunt actu, eundem peragunt cursum, pari perseuerant conditione, vtráque sibi à proprio conditore lege indicta contenti, sine reclamatione & absque dissidio opificis sui eo modo, quo possunt, potentiam laudant, sapientiam prædicant, insinuant bonitatem, maiestatem & gloriam. Nec mirum. Nam alia diuina, alia humana sunt opera. Diuina quidem perfecta sunt, in seipsis valde bona, eísque bene vtentibus proficua, concupiscibilia, admiranda, diligenda, colenda tanquam factoris sui præclarissimum speculum, forma pulcherrima, altisona vox, vestigium singulare, exemplar sapientiæ, magisterium verbi, atque præcipuæ caritatis indicium. Humana verò opera quis enarrare sufficit, quàm imperfecta sint, defectibus plena, casibus subiecta, mutabilitatíque dedita? Vult homo aliquid, & repente non vult, opinatur in agendis quid sit melius, & ipsum mox deliberasse sic pœnitet: mutat consilia, cogitatus suos pro dubietate variat, agit interdum quod malum est, & optime fecisse se putat. Ignorantia siquidem plenus, corruptibili ac mortali carne grauatus, peccandi consuetudine astrictus, delictorum onere quotidie magis magísque depressus, diaboli tentationibus lacessitus, irretitus mundi illecebris, stimulis conscientiæ inquietatus, necnon ex originali culpa ad bene agendum omnino per se inualidus, quomodo potest laudabiliter operari? Immundus de immundo conceptus semine non valet nisi infecta peragere: cæcus de sibi appositis nequit recte iudicare, sed neque homo potest opera à se irreprehensibilia facere. Prophetæ secundum cor Dei sententiam audi: Dominus (inquit) prospexit super filios hominum, vt videat si est intelligens aut requirens Deum, omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Nullum excipit, neminem excludit, & vsque ad vnum omnes asserit declinasse à bono, & malum facere, hominũ (videlicet) filios. Hoc quippe dicens ab hac vniuersitate hominis exemit filium hominis dominum nostrum Iesum Christum de sola matre secundum carnem, sine patre genitum, qui solus inter mortuos effectus liber dicere potuit: Venit enim mundi huius princeps, & in me non habet quicquam. Ipse vtique sicut ab omni peccato fuit immunis, ita in omni opere sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & cælis excelsior, atque Ioan. 14

mundior factus, cæteri verò coinquinati, transgressores, infirmi, & gemebūdi, procreati ex illa propagine,
Psal.50 de qua lacrymabiliter cantat Dauid: Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Hinc origo peccati, peccandi necessitas, & bene agendi emanauit infirmitas, quæ ad malum etiam inuitos & nolentes trahit, facitq; laudabiliter gesta maculosa esse atque immunda, quod vnico Pro-
Esa.64 pheta sermone expressit, cum ait: Iustitiæ nostræ tanquam pannus menstruatæ. Hoc idem verbis aliis dominus per Prophetam alterum testatus est dicens:
Psal.74 Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Sane cum tempus iudicij erit, iustitias discutiet, & imperfectiones humanarum actionum æqua lance pensabit: reddétque vnicuique, quod gesserit in corpore, siue bonum siue malum: nunc verò, quia tempus est miserendi, dissimulat Deus peccata delinquentium, vt pœnitentiam agant, & conuertantur à viis suis prauis, faciántque quod bonum est in oculis domini, & agnoscant infirmitatem propriam, veniam semper humiliter flagitando, eo crebrius, eóque instantius, quo clarius intelligunt vilitatem suam, & opera sua esse immunda, imperfecta, maculosa, & si amota pietate discutiantur, prorsus esse reprobanda. Et hoc rationabiliter, secum enim gestant ignem quo vruntur, gladium quo feriuntur, hostem à quo debellantur, venenúmque quo aspersi perimuntur. Gementem Apostolum audi: Scio enim (inquit) quòd in me, hoc est in carne mea, non habitat bonum. Nam velle adiacet mihi, perficere autem bonum nō inuenio. Non enim, quod volo, bonum hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo illud facio non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Inuenio igitur legem volenti mihi facere bonum, quoniam adiacet mihi. Condelector igitur legi Dei secundum interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et infert: Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Hæc vtique erat Apostoli Pauli sui causa mœroris, quia bonum, quod agere volebat, minime perficere valebat: atque malum, quod omnino odio habebat, nullatenus euitare sufficiebat, ad hoc impellente originalis culpæ fomite & lege peccati, quam in membris suis vigere perhibebat. Ex istiusmodi lege peccati sibiipsi aduersatur homo, inficiuntur opera, quæ per se sunt bona, spiritualia in eo geruntur certamina, hebetatur intellectus, affectus frigescit, languet virtus, fides nutat, eiicitur animus, euigilant tentationes, & omne interioris hominis robur debilitatur, adeò vt à planta pedis vsque ad verticem capitis nulla in eo sit sanitas. Hoc Propheta considerans confitendo domino infir-
Psal.118 mitatem suam ipsum deprecabatur dicens: Humiliatus sum vsquequaque domine, viuifica me secundum verbum tuum. Alibi quoque per quendam scriptum
Mich.6 legitur: Humiliatio tua in medio tui. Non inquit humilitas tua, sed signanter humiliatio tua, quatenus scias inter humiliationem & humilitatem plurimum distare. Nempe humilis quisque humiliatus est, nequaquam autem è diuerso quilibet humiliatus est humilis. Humiliatio namque ex diuina interdum agitur dispensatione per se, aliquando verò per alios: nonnunquam ex perpetrati pœna peccati, nunc proprij, quandoque alieni. Non valet humani (vt arbitror) acumen ingenij, neque disertissimus orator lingua explicare ad plenum vel calamo, quot modis, siue quibus ex causis permittente Deo humana in genere humiliata sit species, & singuli particulariter quotidie humilientur. Quæuis aduersitas, quæcunque infirmitas, quælibet tentatio, siue à diabolo, siue à carne, siue irrogetur ab homine, omnis labor, omnis dolor, omnis mœror, omnísque illata persecutio humiliationis est causa. E multis exemplum vnum producam in medium, vt vera nostra esse credatur assertio, quanquam ex propria quisque possit erudiri experientia. Paulum apostolum quanta pertulerit incommoda, quibus humiliatus est, referentē audiamus: In laboribus, inquit, plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter: Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium pertuli pro Christi nomine; Nocte & die in profundo maris fui, in itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore & ęrumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate. De donis verò spiritualibus, & Dei reuelationibus, in quibus cæteris præeminebat obserua, quid dixerit; Ne magnitudo, ait, reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus Satanę, qui me colaphizet. Cæterum si, ne præ multitudine gratiarum extolleretur Paulus, qui aiebat: Nihil mihi conscius sum, & gloria nostra testimonium est conscientiæ nostræ, & in quo habitabat spiritus sanctus, & charismata exuberabant spiritualia, & per quem Dei sapientia loquebatur, humiliationem sustinuit carnis, & tentationum certamina, quid de se cæteri arbitrari debeant, qui corpore corruptibili vestiti patiuntur, velint nolint, in carne famem, sitim, frigus, calorem, lassitudines, ægritudines & vexationes maximas ex quotidianis occupationibus, & naturæ necessitatibus, in mente verò ignorantiæ, infirmitatis & concupiscentiæ aculeos perferunt. Qui legit, excogitet. Hæ siquidem innumeræ humiliationis materiæ, quæ partim ex primorum parentum pœna peccati, partim pro perpetratis sceleribus, seu vitandis, partim autem pro exercitatione virtutum vel meritorum additamento nobis eueniunt, Deo optime dispensante, nostrámque salutem misericorditer procurante efficiuntur proculdubio nobis valde proficua, si tamen æquanimiter & patienter eadem toleremus gratias agentes Deo & domino nostro Iesu Christo, qui mediantibus his aduersis nos erudire ac humiliare dignatur. Hunc profectum spiritualem in seipso persenserat Dauid, quando domino psallendo dicebat: Bonum mihi, quia humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Vere ex huiusmodi humiliationibus mens iusti nedum discit quàm bonus, quàm pius, quàm misericors, quàm sapiens, & quàm potens sit dominus, verumetiam quantum ipsa sit noxius, quàm debilis, quàm vilis, quàm pauper, quàm pronus atque propinquus ad casum. Nempe ex ipsis congruentissime cognoscit Deum, & cognoscit se. Hanc spiritualem disciplinam Apostolus didicerat, cum dicebat: Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Et in alio loco ait; Propter hoc complaceo mihi in

cessitatibus meis, in plagis, in carceribus, in seditionibus pro Christo. Hæc profecto est perfectorum consummata virtus, non solum aduersa multimode ac qualitercunque emergentia patienter ferre, sed etiam cum gaudio, & mentis exultatione, atque gratiarum actione imperturbabiliter sustinere, quod robustissimum militem, virúmque sanctissimum beatum (videlicet) Iob egisse non ignoramus. Is quippe opulentissima à diabolo nudatus substantia, orbatus filiis, & à planta pedis vsque ad verticem capitis vlcere percussus pessimo, scissa veste, ac capite tonsus, pronus in terram corruens dominum adorauit, & benedixit dicens: Nudus egressus sum de vtero matris meæ, nudus & reuertar illuc: dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Et intulit sermo diuinus: In omnibus his non peccauit Iob labiis suis, neque stultum aliquid contra Deum locutus est. Saluberrima prorsus medicina diuinitus erogata ad animarum profectum est humiliatio memorata, ob quam licet peccatores & iniqui ex ignorantię atque impatientiæ vitio deteriores fiant, perfecti tamẽ, & Deum diligentes, ac timentes dietim de virtute ascendunt in virtutem, meritorúmque suorum non mediocriter aggregant cumulum. Hoc apostolus Paulus suo perhibuit testimonio dicens: Omnis disciplina in præsenti quidem non videtur esse gaudij, sed mœroris, postea verò exercitatis per eam pacatissimum reddet fructum iustitię. Minus autem perfectis, & mandata diuina seruantibus, necnon pro adipiscendis virtutibus adhuc desudantibus, ipsa disciplinæ humiliatio est medicina quàm optima, dum interioris hominis detegit vulnera, & ad suimet facit eundem deuenire notitiam, quę sanitatis intelligitur esse origo, atque ad humilitatem acquirendam medium singulare.

Quibus modis quisque valeat ad perfectionis alta conscendere. Cap. VIII.

Teste experientia didicimus neminem posse ad summa conscendere, nisi per media congrua. Hoc in humanis negociis, hoc in philosophiæ studiis, hoc in virtutum certamine, hoc etiam in spiritualis patet disciplina militiæ. Discurre singula, & verum reperies esse, quod dico. Quis cuiuscunque operis artifex valet esse peritus sine quotidiana occupatione eiusdem? Quis, inquam, strenuus bellatorum dux, aut liberalium artium doctor, seu spiritualis disciplinæ commendabilis magister efficitur absque labore, solicitudine, ductore, atque prudentia? Hæc quippe singulis, quæ memorata sunt, rectè conueniunt. Laboribus vtique continuis exerceatur, & solicitudinis stimulis agitetur, præceptoris imbuatur peritia, necnon prudentiæ munere decorari studeat quisquis in omni cuiuslibet conditionis opere desiderat esse perfectus. Da delicatum virum, qui corpus nutriat, laborare perhorrescat, & pati formidet, & talem percipies sub pusillanimitatis iugo pressum semper persistere. Intuere quoque pigrum, & in Dei opere negligentem, & intelliges huiusmodi in suis actionibus deficere, atque vitam suam temporali ac spirituali egestate finire iuxta Sapientis sententiam, quæ ait: Per agrum pigri hominis transiui, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat: quod cum vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam. Quamobrem pigrum redarguendo intulit dicens: Vsquequo piger dormies? vsquequo de somno resurges? Parum (inquam) dormies, modicum dormitabis, pauxillum manus conseres, vt quiescas, & veniet tibi quasi cursor egestas tua, & mendicitas quasi vir armatus. Considera denique præceptoris rudimenta spernentem, & aduertes conspicue eum semper discentem, nunquam autem ad culmen scientiæ pertingentem. Postremo prudentiæ luce priuatum ambulanti cæco equo sine loris, & carinæ absque gubernaculo similem esse non dubites. Optima vtique media sunt ea, quæ diximus ad perfectionis fastigium dirigentia perseuerantem in actu, si tamen veluti fundamentum operis adsit virtutis affectus. Sane exiguus labor intolerabilis est, solicitudo marcescit, doctor despicitur, & infatuatur prudentia, si ab humano corde proficiendi amor absistat. Nam amanti ardenter nihil videtur esse difficile. Fortis (inquit sapientia) est vt mors dilectio, dura vt infernus æmulatio, lampades eius lampades ignis atque flammarum, aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem, neque flumina obruent illam. Hoc quippe in peregrinantibus, in nauigantibus æquora, in bella gerentibus, in mechanicis artificibus, in literas discentibus, in negociatoribus, in consultoribus legum, in professoribus iuris, in animarum rectoribus, in prælatis ecclesiarum, in famulantibus Christo, in spirituali agone certantibus inesse reperies. Est namque ignitus amor vis quædam laboranti subministrans vires, ociari non sinens, neque permittens quiescere, aggrediens ardua, dura perferens, donec concupitæ rei delectatione fruatur, quemadmodum contigisse patriarchæ Iacob scriptura diuina commemorat. Hic etenim quamuis die noctúque æstu vreretur & frigore, somnúsque ab oculis eius aufugeret, seruiuit tamen annis septem, vt Rachelis connubio potiretur, illíque præ amoris magnitudine dies pauci esse videbantur. Porrò in omni opere, & in omni negocio tam spirituali quàm humano principatum tenet amor, & perseuerantiæ impertitur constantiam ad perfectionis arcem pertingere satagenti. Diligat vtique ardenter, nec sibi parcat, virtutum & pręcipue, de qua loquimur, humilitatis amator. Currat velociter non gressu corporis, sed affectu mentis, atque ab expertis erudiri non erubescat: prudenti vniuersa, quæ agit, moderatione compensans. Sciat quoque nullatenus perfectionis coronam posse mereri, nisi legitime ipse certauerit. Regnum cœlorum, humilitatis (videlicet) virtus, à diebus Ioannis (inquit Dei & hominum mediator) vim patitur, & violenti rapiunt illud, non desidiosi, non pusillanimes, non suimet amatores, sed dimicantes intrepide, indefessi operarij, corde magnanimes, & contemptores sui eandem diligendo praeripiunt. Nec ab re humilitatis virtutem cœlorum regnum esse perstrinxi: tum quia ipsa est ianua, per quam ad cælorum introitur regnum, dicente domino: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum: tum quia humilium regnum perhibetur esse cælorum, quemadmodum ore veritatis prolatum est inquientis: Beati pauperes spiritu (id est humiles non habentes inflantem spiritum) quoniam ipsorum est regnum cælorum: non ait quoniam intrabunt in

Pro.6 Cant.8 Matt.12 Matt.19 Matt.5

regnum cælorum, ſed ſignanter dixit, quoniam ipſo-
rum eſt regnum cælorum, vt ſcias quàm grati ſint hu-
miles Deo, & quàm facile hæreditatem adipiſcantur
æternam, ad quam prius quàm migrent de corpore,
ipſam poſsidere dicantur. Quamobrem & Saluator
Luc.17 ait: Regnum cælorum intra vos eſt. In cordibus quip-
pe humilium regnum cælorum eſſe narratur, quia ſi-
cut in cælo Deum non localiter neque circunſcripte,
ſed eſſentialiter potentialitérque eſſe confitemur, ſa-
cro hoc per Prophetam pronunciante eloquio ac di-
Eſa.66 cente: Cælum mihi ſedes eſt, & terra ſcabellum pe-
dum meorum, ita & in cordibus humilium eundem
eſſe non ambigimus. Sic enim polliceri dignatus eſt
Ibidem. dicens: Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſu-
per humilem, & quietum, ac trementem ſermones
meos? Cernis ne quàm ſublimis, quàm præcelſa, quàm
commendabilis, & quàm diligenda ſit humilitatis
virtus, quæ poſſeſſorem ſuum efficit templum Dei &
ſanctitatis habitaculum, in quo tanquam in loco ſibi
placito vniuerſorum dominus delectabiliter requie-
ſcit, & ad quem iucundè ſe humiliando declinat. Sanè
cum vnigenitus Dei patris filius, verbum (videlicet)
quod erat in principio apud Deum, in beatiſsima di-
uinitatis ſuæ ſede cum patre & in patre requieſceret,
vellétque à patre miſſus, & ab eo nunquam diſcedens
in temporis plenitudine pro ſalute hominum natu-
ram noſtræ mortalitatis aſſumere, non regiam ſtir-
pem, non mentem ſanctificatam in vtero, non integri-
tatem carnis, non pudorem virgineum, ſed præcipue
virtutem humilitatis adamauit in virgine, quemad-
modum ipſa Deo iam plena, verbo fœcunda, in ſpiri-
Luc.1 tu exultans teſtata eſt dicens: Quia reſpexit humilita-
tem ancillæ ſuæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent
omnes generationes. Erant tunc mulieres multæ in-
nuptæ, decoratæ moribus, præclarę ſanctitate, oratio-
ni aſsiduæ incumbentes, Deo placentes, die noctúque
altiſsimo famulantes, ſed humillima eligitur, in cuius
vtero per operationem ſpiritus ſancti ſacratiſsima di-
uinæ humanæque naturæ ſunt celebrata myſteria,
prophetarum completa oracula, conſummatæ figurę,
& euacuata ænigmata. Porrò dum eſſet rex (ſicut le-
gitur) in accubitu ſuo, paternæ (videlicet) gloriæ gre-
mio, nardus ſemper virens, ſemper florens, candore
rutilans ſuauiſsimum ſanctæ humilitatis emiſit odo-
rem, & ad ſe attraxit principem maieſtatis regiæ, at-
que ſacerdotalis dignitatis diademate inſignitum, vt
non ad tempus, ſed perpetuam ſecum faceret manſio-
nem. O mira dignatio conditoris, qui cum eſſet om-
nipotens, ſumme bonus, plenus ſapientia, beatus de ſe
& in ſe, matrem tamen elegit humilē, quatenus in illa
omnes inſtrueret, quantum illi eſſet accepta humili-
tas. Matrem tantum vnam voluit habere, de qua car-
nem ſumeret, & in qua tanquam verus homo humili-
ter decubaret: multas cupit habere in ſpiritu, quæ il-
lum in ſe commorandum humilitate alliciant. Prǫſto
ſemper eſt accerſitus humiliter in humilium corde
recumbere, quanquam ipſe ſit ſummus. Excelſus, in-
Pſal.113 quit Propheta, dominus, & humilia reſpicit corda, vt
in ipſis requieſcat, illis conferat gratiam, largiatur
dona, ſuámque exhibeat præſentiam: alta verò & ela-
ta à longe cognoſcit. Non enim patitur ſuperbos ap-
propinquare ſibi, nec ſecum aliquod vult habere con-
ſortium. Cognoſcit quidem illos, ſed à longe, vt redar-
guat, vt corripiat, vt emendet, & ipſi agnoſcant ſe,

erubeſcant de ſe, compungantur in ſe, & diſplic...
ſibi. Hoc autem quare? Quoniam non eſt volunta...
eius mors impij, ſed vt magis conuertatur, & viu...
Hinc aliquando flagella ingeminat, elatis nonnu...
quam etiam perſecutiones accedere, & languores va...
rios eiſdem euenire permittit, quibus edometur e...
rum carnis voluptas, tollatur oculorum concupiſc...
tia, & vitæ ſuperbia conteratur, quæ vniuerſa hu...
tati aduerſantur, & de cordis habitaculo humilem...
demptorem repellunt, reddúntque animam ign...
lem, contemptibilem, & Dei copulatione indig...
Dei quippe iuſto cum homine iudicio agitur, vt q...
to amplius per tumorem mentis ſe altius erigat, ta...
magis in imo deſpicabilius iaceat. Econtrario au...
eo honorabilius humilis coram Deo prouehatur...
ſumma, quo per vilem ſui æſtimationē ſe vilipend...
do magis collocat in profundo, quod facile diuina...
ſcripturarum comprobatur oraculo. Erat vti...
Saul prius, quàm præficeretur in regem, electus & b...
nus, ita vt in filiis Iſrael non eſſet illo vir melior...
ſtea verò, quàm regni ſuſcepit moderamina, cœ...
paulatim inſoleſcere, & ceruicē cordis erigere, qua...
obrem diuini præcepti præuaricator effectus, a p...
pheta Samuele audire promeruit: Nónne cum e...
paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Iſrael f...
es, vnxítque te dominus regem ſuper Iſrael? Et pa...
interpoſitis adiecit dicens: Pro eo quod abiecisti...
monem domini, abiiciet te dominus, ne ſis rex. C...
terum cum non omnes humiles exterioribus ſu...
mentur honoribus, atque ediuerſo ſuperbi quic...
minime in conſpectu hominum videantur ingl...
(id Dei ſapientia ordinatiſsime diſponente) eluce...
tamen nedum coram Deo, verumetiam ante ocul...
eorum, qui ſpiritualiter diiudicant omnia, atque ęte...
næ veritatis ſunt illuſtrati ſplendore, & humili...
gratiam, necnon ſuperborum contemptum. In h...
libus quippe inhabitantis ſpiritus Dei fulge...
tia, & redolent quandam cordi innocent...
tatis odore ſociatam: atque cæleſtis con...
imaginem, in elatis autem totum oppoſitum...
gnoſcitur. Conſultius itaque eſt ac eligibili...
ſus per humilitatem Dei ac propriæ conſcien...
dere teſtimonio, quàm exterius ad tempus pe...
nem humana opinione atque temporali d...
florere.

Quòd ſicut ſuperbi dignitates temporales & popu...
ambiunt famam: ita humiles eaſdem fugiunt,
tam aliorum, quàm ſui redēptoris exem-
plis & admonitionibus eruditi.

Cap. IX.

HAbent ſuperbi & ſeculi amatores...
proprium ſecularium dignitatum...
(ſi diuino ſint mancipati obſequio...
ſtoralis miniſterij principatum amb...
præeſſe cæteris, omnes præcellere, vulgari fama g...
dere, opera quæ agunt (ſiqua ſunt commenda...
digna) proferre ad publicum, ore proprio ſe lau...
interdum mendaciter, & conſcientia reclama...
præſenti ſeculo abundare diuitiis, carnis ille...
concupiſcere, & ſi facultas adſit, etiam eaſdem...
conſummare: quid verò poſt corporis reſolut...
habituri ſint, nullatenus cogitare. Choreas ...
...

ducunt, celebrant nuptias, delicata amici & sibi similibus parant, in iocis, fabulis, scurrilibúsque verbis ac temporis amisſione ſumunt dies ſuos, & niſi miſericordiæ manus ſuper eos extendatur, & redeant ad ſe, reatúſque ſuos agnoſcant, atque ipſos contra domini præcepta deliquiſſe ex corde pœniteat, in puncto ad inferna deſcendunt. Horum ſiquidem proſperitas quemadmodum in terrenis & momentaneis rebus poſt poſita: ita repente labitur, & velut vmbra fugit, necnon tanquam non fuerit, obliuioni cito mandatur, quod Propheta ſua atteſtatione confirmans ait: Vidi impium ſuperexaltatum, & eleuatum ſicut cedros Libani, tranſiui & ecce non erat, quæſiui & non eſt inuentus locus eius. Non autem ſic humiles, & mundi iſtius contemptores. Omnem quippe quantum valent, & corde deſpiciunt, & corpore atque cõuerſatione declinant huius vitæ ſublimitatem & gloriam, non conſiderantes honoris præeminentiam, ſed in ipſo exteriori faſtigio aduertunt latens periculum, inceſſabilem curam, neceſſariam ſeruitutem, quotidianos labores, laqueos innumeros, breuitatem gloriæ, imminentem exitum, incertum finem. Sciunt præterea de ſibi impenſo miniſterio diuino ſubiiciendos eſſe examini, & de ſingulis negociis rationem reddituros coram Deo, qui non poteſt terreri, aut flecti minis, quia potentiſsimus eſt, nec valet ſeduci falſis perſuaſionibus vel mendacibus verbis, quia ſapientiſsimus eſt: nequit quoque ſubuerti muneribus, ſeu promiſsionibus vllis, quia ditiſsimus eſt. Cognoſcuntur inſuper ab eodem vniuerſa, quæ ab hominibus geruntur, ſine perſonarum acceptione, & abſque aliqua generis ſiue dignitatis diſcretione ęqua lance penſari, eóque ſingulos duriora ſupplicia eſſe paſſuros, quo erga ſubditos crudeliores, inhumaniores circa pauperes, atque in ſe per tumorem fuerint altiores. Recogitant poſtremo regum, principum, & tyrannorum præteritam gloriam decidiſſe vt arboris folium, decurriſſe vt fluminis torrentem, ac defeciſſe vt dormientes ſomnium, & breuiſsimam apud mortales poſt illorum exitum remãſiſſe memoriam, quæ profecto nil eis contulit, nil profuit nílque complacuit. Sui denique pertractant ſecum vitam redemptoris ab iis, quos ſupra memorauimus, longe diſsimilem. Ipſe namque quum verus eſſet imperator, pontifex ſummus, princeps regum, cunctorum dominus, cæli ac terræ gubernator ac conditor, parentes nihilominus ſecundum carnem voluit habere pauperes, apud vulgus ignobiles & infirmos, ſed coram Deo locupletes gratia, decoratos virtutibus, meritiſque ſublimes. In ortu ſuo quamuis multitudo militiæ cæleſtis mira cum iubilatione, gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis cecinerit: reclinari tamen voluit non in molli ſtratu aut coopertorio deaurato, ſed ſuper fœnum aſperrimum in præſepio iumentorum, in diuerſorio collocatus tanquam egenus & aduena, ignotus & vilis quatenus contemptum doceret mundi, & exemplum præberet humilitatis à ſuis profeſſoribus imitandum: in progreſſu verò ſuæ conuerſationis omnis temporalis dignitatis ſpontanea abrenunciatio, necnon virtutis huius præclara elucet imago. Nam quum populus Iudæorum cernens miracula, quæ in iis qui infirmabantur, faciebat, ſuper ſeipſum regem præferre meditaretur, latenter aufugit, inſinuans per hoc regnum ſeculi iſtius non eſſe appetendum, ſed regnum Dei eſſe quærendum, quod in futuro ſeculo humilibus pollicetur. Illos profecto honores, illáſque cathedras dignitatum veritas ambiri ſuadet, quæ carent metu, finem non habent, & abſque peccato, ac ſine vlla inuidentia poſſidentur: ad quas non erumpit hoſtis, non appropiat tentator, neque elatus ingreditur. Imitatur igitur humilis diſcipulus magiſtrum ſuum cæleſtem, in quo omnium fulget diſciplina virtutum, omnis religionis forma, omnis inſtitutio ſanctitatis, omnéque ſapientiæ documentum, ita vt qui deuiat ab eo quod inſtruxit verbo, & opere conſummauit, in tenebris ambulet, gradiatur in interitum, patiatur inſidias, ſæpéque tentationibus ſuperetur. Ipſe namque lux eſt indeficiens, cuſtos non dormitans, inuincibilis virtus, veritas non errans, imperturbabilis pax, & ſine termino vita: cui proculdubio obtemperare eſt debitum, famulari ſalus, ſequi merces, videre gaudium, laudare iubilus, atque frui beatitudo perfecta. Quamobrem maxima dixerim redargutione dignum, æternóque merito plectendum eſſe ſupplicio, quiſquis tanto præceptori tam vtilia imperanti, & tam ineffabilia præmia pollicenti obedire neglexerit, illum imitari contempſerit, atque audire diſsimularit, præcipue quum Deus ſit operatus in homine, Dei virtus ſit humiliata pro homine, Deíque ſapientia ſit locuta per hominem, vt (videlicet) eundem hominem de ignorantiæ eriperet tenebris, de ſpiritualis ſeruitutis excuteret vinculis, de peccatorum ſolueret debitis, de vitiorum erueret retibus, necnon de mortis æternæ liberaret faucibus. Sane nihil propter ſe ipſe dominus Ieſus egiſſe cognoſcitur, quippe quum nullius egeat, ſed propter hominem, qui inobediendo perierat, atque ab ingenita dignitate ſuperbiendo ceciderat. Hinc ſe humiliando Dei filius propter hominem ſerui ſuſcipiens formam, & patri vſque ad mortem obediens factus, humilitatis monita ſalubria exhibuit dicens: Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. *Matt. 11* Diſcite (inquit magiſter cæleſtis & veritas, quæ non mentitur) à me non perpetrare miracula, non futura prædicere, non ſupra mare ſicco ambulare veſtigio, ſed mundum ſpernere, carnis illecebras obhorrere, honores fugere, dignitates ac primatus contemnere, ne ſimiles Phariſæis ſitis, qui amãt primos accubitus in cœnis, in ſynagogis cathedras, ſalutationes in foro, & ab hominibus vocari rabbi, quæ vniuerſa habere concupiſcunt ſeculi iſtius dilectores, qui ignorant Deum, præuaricant legem, neſciunt ſe, & præferunt viſibilia inuiſibilibus, carnalia ſpiritualibus, temporalia æternis, atque terrena cæleſtibus. Diſcite præterea à me tolerare aduerſa, pati conuicia, opprobria ſuſtinere, contumelias patienter audire, non reddere malum pro malo, neque maledictum pro maledicto referre, ſed econtrario maledicentibus benedicere, orare pro perſecutoribus, atque pro inimicis veſtris veniam poſtulare. Ego enim à meis perſecutoribus eadem æquanimiter perpeſſus ſum pro vobis, contumelias, videlicet, irriſiones, obiectiones falſas, flagella, ſputa, alapas, coronam ſpineam, potum fellis, & ignominioſam mortem crucis, quia mitis ſum & humilis corde. Me imitamini, veſtigia mea ſequimini, non eorum, qui terrena ſapiunt, magna appetunt, ſublimia quærunt,

si mei vultis esse discipuli, moribus estote mites, & humiles corde. Hæc plane sunt instituta mea, quæ præbeo vobis: hæc exempla mea quæ relinquo vobis: hæc, inquam, præcepta, quæ mando vobis, vt ea memoriæ commendetis, & opere perficiatis, quoniam in ipsis est exuberans iustitiæ fructus, copiosa merces pax mea, via ad vitam, & ianua, quæ perpetuum introducit ad regnum. Per hanc quippe humilitatis & contemptus seculi, necnon crucis baiulandæ post dominum angustam ianuam intrare contendite, vt pertingere valeatis ad vitam. Nam quamuis arcta in ingressus sui principio esse videatur desidiosis, pusillanimis, & se immoderate diligentibus, patientibus tamen voluntarie, Deum ex toto corde amantibus, proficiendi desiderio accensis, Christi imitatoribus, atque humilibus quotidie efficitur latior, & via planior. Nec ab re. Nam experientia sectandæ humilitatis, virtutum vsus, & perferendæ crucis assuefactio reddit iugum Christi suaue & onus leue præ dulcedine gustatæ deuotionis, & perceptione internæ quietis, quæ communicatur humilibus, & pro domino viriliter decertantibus. Non enim impius & immisericors est Deus, vt obliuiscatur laboris & fatigationis seruorum suorum, qui singulis pene horis dimicant, vt carnem subiiciant spiritui, animum virtuti, & mentem Deo, oderuntq; sponte animam suam in hoc mundo, vt in seculo illam valeant possidere futuro.

Quòd Christi militibus sit indicta pugnandi necessitas, & perseuerantibus palma victoriæ reseruata, necnon quales sint, cum quibus oporteat eos habere aggressum.

Cap. X.

QVemadmodum cum hostibus visibilibus confligentibus duplex est apposita conditio, pugnandi scilicet necessitas, & victoriæ palma: ita & Christi militibus in ecclesiæ campo aduersus aereas & inuisibiles potestates bellantibus eadem est indicta lex. Vt igitur sciamus, cum quibus inuisibile nos oporteat habere certamen, Apostolum audiamus, quid dicat: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spirituales nequitias in cælestibus. Tales siquidem sunt aduersarij cum quibus inducitur nobis habere congressum, vt nullatenus velint nobis esse placabiles. Quanto enim magis conspiciunt nos desudare in bello, aut præ nimio labore, ac animi pusillanimitate in acie prælij non posse persistere, tanto amplius erga nos robusti fiunt, atque in nostro exitio promptiores. Non cedunt metu, non terrentur minis, non spiritualibus verberibus côquiescunt, quin potius lacessiti indignantur acrius, repulsi contendunt accedere propius, prostratíque nobis inimicantur vehementius, de nostris congratulantur malis, & nostris gloriantur casibus, quantum in ipsis est, omni pene hora certamina commouent, tendunt laqueos, insidias parant, tentationes inferunt, quatenus tædio affecti, seu fraude, aut virtute superati suos nos faciant esse captiuos. Illorum siquidem importunitas, eorúmque sæuitia certandi nobis necessitatem imponit, quos eo facilius vincimus, quo ardentius de Christi bonitate fidentes contra eosdem audaciores sumus. De Dei & domini nostri Iesu Christi suffragio, & non de propriis viribus fiduciam habere debemus, quum hostes nostri sunt fortiores nobis, callidiores & assuefactiores in prælio, sublato à nobis alieno præsidio. Nam ex nobis ipsis infirmi sumus, ignari, inexperti (comparatione eorum) & ad casum proni. Quamobrem ex medullis cordis gratias agere debemus redemptori nostro, si qua in nobis est resistendi virtus, si quod lumen eorum astutias discernendi, si quod tolerandi robur, & si quod desiderium proficiendi. Omne quippe datum optimum (sicut scriptum est) & omne donum perfectum de sursum est descendens à patre luminum, apud quem non est transmutatio, neque vicissitudinis obumbratio. Ab ipso quidem nedũ habemus quod sumus, verumetiam quod intelligimus, valemus, & laudabiliter volumus. Ipse namque vires ministrat, præbet auxilium, præstat desiderium, proponit precium, pollicetur & præmium. In præsentiarum etenim profert precium, quod tribuat: in futuro autem præmium, per quod beatos faciat. In præsenti (inquam) requiem largitur post labores: in futuro verò beatitudinem retribuit post triumphum. Non coronabitur (inquit vas electionis) nisi qui legitime certauerit. Proinde pugnare non desinat, qui coronari affectat, sed neque humiliare se renuat, qui quis victoriæ palmam expectat. Qui se humiliat (ait veritas, quæ non mentitur) exaltabitur. Humiliat vtique se in præsenti, exaltabitur in futuro, de imis ad summa, & de terris ad cœlos conscendet. Hæc profecto virtus humilitatis, de qua sermo nunc agitur, via est, quæ post peregrinationem ducit ad patriam. Hæc, inquam, est corona regia decorata gemmis, margaritis ornata, auróque contexta: quam dominus Iesus post agones duros commilitonibus suis largiri dignatur. Non quidem segnibus, non ingratis, neque dimicare formidantibus, sed vsque ad sanguinem decertantibus, patientibus, & perseuerantibus prærogatur. Bellatorum quippe corona est non mortalis manu artificis fabricata, sed sudoribus iustorum necnon summi opere, ac munere conditoris N... qui verbo suo vniuersa creauit ex nihilo, hanc p... eloquium verbi dignatus est componere, ornare, atque contexere. Quantis illam extulerit præconiis, quibúsve lapidibus associatam esse ostenderit preciosis, sedens in monte, & discipulos docens testificatus est dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Locuturus enim multa de legalibus institutis, de virtutibus moralibus, & ... beatitudinibus futuris ab ipsa humilitate tanquam radice cæterarúmque custode virtutum exorsus est fari: Beati (ait) pauperes spiritu, videlicet, humiles, timentes Deum, & non habentes inflantem spiritum, cuius profecto est proprium mentem in sublime attollere, distendere, decipere, & prosternere. Non aliunde Dei sapientia, quàm ab humilitate inchoare debuit, ipsam pro aliarum fundamento virtutum infimo constituens. Nouerat quippe ille qui loquebatur, quòd superuacuè ædificat virtutum actus, qui humilitatis caret fundamento, atque illam absque hac virtute minime posse perseuerare structuram, quę flantibus ventis, & quotidie impingentibus vndique impellitur ad ruinam. Fundamentum (inquit Apostolus) aliud nemo potest ponere, præter id quod positum

Margin notes: Eph.6 · Iac.1 · Matt.23 · Psal. · Matt.5 · Luc. · 1.Cor.3

Mat.11 positum est, quod est Chistus Iesus, qui ait: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Vidésne quàm congrue, quàm prudenter & optime de virtutibus sermonem habiturus ab humilitate sumpsit exordium, quatenus agnosceremus illam reliquarum, sicut dictum est, fundamentum esse virtutum, atque spiritualem coronam pugnantium, in qua disponendæ essent & cæteræ, prout ipsius verbi narrationis ordo declarat? Quum enim dixisset: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, repente intulit inquiens: *Matt.5* Beati mites, quoniam ipsi hæreditate posidebunt terram. Mites sunt, qui detractiones, contumelias, damna, & opprobria ab hominibus illata æquo perferunt animo, non remurmurantes, neque reddentes malum pro malo, vel maledictum pro maledicto, sed in bono vincentes malum, dominum & præceptorem suum imitantes, qui sicut ouis ad occisionem ductus est, & tanquam agnus coram tondente se, sic non aperuit os suum. Submissa mites loquuntur voce, humanitatis & caritatis verba edunt, ignorant contradicere, renuunt desibi obiectis excusari: in moribus quoque circunsepti sunt, in incessu maturi, in bonis proximorum creduli, & in obsequiis eorum semper parati, diligentes ex corde ac de humilitatis thesauro, quod gerunt in mente, amabilia atque vtilia promentes, non minus verba quàm opera. Istis quidem peracto certamine terræ posidenda pollicetur hæreditas, non huius quæ spinas & tribulos germinat, & quæ reptilibus aciumentis, iustis & peccatoribus est communis: sed illius, *Psal.16* quam Propheta videre cupiebat, quum diceret: Credo videre bona domini in terra viuentium, in qua (videlicet) nulla erit rixa, nulla aduersitas, nullúsque hostis, contra quem pugnare oporteat, sicut in hac, in qua degimus, confligimus, & ploramus: vnde post mites beati etiam dicuntur qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Lugentes beati recte humiles nuncupantur: qui enim pro amissione coronæ, aut pro illatis iniuriis, seu pro qualibet causa plorant humana, nequaquam censentur esse beati, sed infelices & miseri. Humiles verò quum redeunt ad se & discutiunt, quales sint, quantis sint onerati peccatis, quot astricti vinculis, quam multis beneficiis obligati, necnon in quali sint detenti custodia, compunguntúrque, suspirant, gemunt, vbertímque prorumpunt in lachrymas *Psal.6* Prophetæ exemplum tenentes, qui dicebat: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Lugent itaque frequenter humiles, & interioris cubiculi stratum rigant, vt delictorum suorum maculas tergant & compunctione flebili debita soluant, ac malæ consuetudinis nexus dirumpant, valeántque cum Propheta cantare: *Psal.115* Dirupisti domine vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Cæterum quum peregrinationis suæ miserias meditantur, & cœlestis Hierusalem considerant gaudia, necnon ab his se abesse conspiciunt, ex humillima deuotione commoti, ac tacite resoluti in *Psal.41* fletum ingeminant dicentes: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus; sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus? Conuersique ad dominum inquiunt: Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo. Merito igitur humiles taliter lugentes consolationem à Deo promissam cum exultatione indubitatæ spei expectare debent, de qua in Apocalypsi per Ioannem sic scribitur: Et abstergét Deus omnem lachrymam ab oculis *Apoc.21* eorum, & non erit amplius neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quæ prima abierunt. Et dixit qui sedebat in throno: Ecce noua facio omnia. Pro hac siquidem degustata parumper futura consolatione refecti robustiores quàm prius erant efficiuntur in bello, & ad percipiendum charismata meliora, atque ad consequendum brauium perfectionis virtutum humilibus destinatum, fiunt quotidie promptiores. Quamobrem congrue post lugentium studium subinfertur à domino: Beati qui esuriunt & sitiunt *Matt.5* iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Nempe illi esurire & sitire iustitiam dicendi sunt, qui virtutum afflati amore, & proficiendi desiderio animati errata corrigunt, amplectuntur ardua, & quę retro sunt obliuiscentes ad anteriora se exercendo extendunt, corpus suum fame, siti, frigore, & nuditate conterunt, vigiliis, ieiuniis, laboribus attenuant, nullam sibi quantum eorum naturæ valetudo admittit impertientes requiem præ sui dulcedine conditoris, & adeptione virtutum. Omni quippe tempore in omni negocio custodiæ suæ inuigilant, nihil indiscussum, nihil prætermittentes inordinatum, quod à virtutum disciplina discordet. Tanquam acerrimi bellatores aduersariis suis nunquam terga vertunt, nunc cum visibilibus decertantes. Esuriei namque & iustitiæ siti accensi nil se esse arbitrantur, atque nihil rectum agere, quod non sit redargutione dignissimum, tametsi quotidie proficere satagant, sitque eorum conuersatio cæteris norma iustitiæ, religionis forma, sanctitatis speculum, & perfectionis exemplar. In eisdem humilitatis suadente virtute, professores quo sunt ditiores meritis, gradu sublimiores, & feruentiores caritate, eo se existimant viliores, infirmiores, atque minores. Ex hac itaque humili consideratione sui vehementius inardescunt iustitia saturari. Quod quia in hac peregrinatione obtinere sufficientes iuxta eorum vota nequeunt, domino depromunt cum Propheta & dicunt: Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo, satiabor quum manifestabitur gloria tua. *Psal.16* Interim vero bonis operibus ac misericordiæ actibus insistunt, quatenus promissæ mercedis adipiscantur gloriam. Sic enim post esuriem, sitímque iustitiæ subintulit dominus: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam *Matt.5* consequentur. Optimum profecto opus est egenorum & inopum calamitatibus misereri, illis auxilium præstare, necnon in paupere Christum dominum cibare, potare, vestire, hospitari, ac visitare. Nam seculum in extremo tempore iudicaturus postquam à dextris positis ouibus dixerit, Venite benedicti patris mei, posidete regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi: esuriui enim, & dedistis mihi manducare: & reliqua, quæ in euangelio plenissime continentur, concludet sic: Amen dico vobis, quamdiu vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. *Matt.5* Magna dignitas pauperum Christi personam gerere, ipsiúsque imaginem exhibere in seculo. Merito igitur misericordiam consequetur à Christo, qui Christum veneratur in paupere, & illi humanitatis præbet officium, qui eius non obhorret sordes, personam non despicit, nec

vilipendit statum, sed honorat vt dominum, famulatur vt Christo, amplectitur vt fratrem, eúmque diligit tanquam regni consortem. Nempe æterni regis filij spirituales nuptiæ non de diuitibus, potentibus, regibus, principibus, doctoribus, aut nobilibus repleti fuisse referuntur, sed de personis secundum seculi opinionem infimis atque abiectis. Sic enim legitur do- *Luc.14* minum dixisse: Exi cito per vicos & exitus viarum, & cæcos, claudos, pauperes, ac debiles compelle intrare, *1.Cor.1* vt impleantur nuptiæ meæ. Et Paulus: Videte, inquit, vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quę stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mũdi elegit Deus, vt confundat fortes: & ignobilia huius mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quę sunt destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. Maximam siquidem fiduciam consequendæ misericordiæ in futuro seculo habere debent, qui cum humilitate cordis & pietatis affectu interioris sui hominis munditiam custodientes erga egenos & inopes iuxta posse, quoad viuunt, humanitatis obsequia exhibere non cessant domini perficientes mandatum, qui *Luc.16* ait: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt quum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula: quæ profecto sicut humilibus & misericordibus, ita & mundis corde promittuntur à domino, quum *Matt.5* dicit: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Opportune satis in hac spirituali humilitatis corona diuersarum gemmarum, id est, virtutum, varietate decorata inseritur etiam cordis munditia, quæ Deum cõsummato feliciter huius præsentis exilij termino videre merebitur. Nam quemadmodum incertamine ambæ copulatæ sunt, atque in eadem sede humani cordis resident, & perficiuntur: æquè & amatores suos in regno cælorum pariter faciunt esse beatos. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum: & beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, quod idem est. Nam esse in regno cælorum nihil aliud est, quàm videre Deum. Quæ proculdubio visio atque cognitio vita ęterna est, perhibente domi- *Ioan.17* no: Hæc est, inquit, vita æterna, vt cognoscát te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Munditia itaque cordis est ipsum cor liberum custodire ab omni cogitatione & affectione polluta, noxia, obliqua, atque elata. In quo enim ista quę memorata sunt, vigent ac versantur infectum est, deforme, maculosum, & cæcum: vnde minime valet Deum cernere, qui solum propter sui fulgorem atque candorem à mundis cordibus intuetur. Sicut autem in animam maleuolam non ingreditur sapientia: ita eadem non conspicitur à scelestis & superbis hominibus corda fœda & voluptuosa gerentibus: quoniam illis auersa est eiusdem sapiẽtiæ claritas, prout solis istius visibilis oculis ægris odiosa est lux. Quamobrem studeat mundare cor nedum à perniciosis & obscœnis cogitationibus, ac affectionibus: verumetiam ab inutilibus & vanis, quisquis fructus & muneris huius munditiæ particeps esse desiderat. Cæterum quum istius virtutis merces perfecta in futuro seruetur, sicut per Prophetam de electis di- *Esa.33* citur: Quia videbunt regem in decore suo: potest tamen in hac vita ex parte vtrunque gustari & videri per speculum in ænigmate fide mediante, qua purificantur corda fidelium, & oratione asidua, quę reddit animam præsentem Deo, atque sedula exercitatione virtutum, quæ faciunt ex frequenti vitiorum ac tentationum triumpho bellatorem egregium interna pace potiri: quod propriè humilium & filiorum Dei est gloria. Proinde post cordis munditiam prudẽtissime additum est: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Pacifici non incongrue censendi sunt illi, qui omnes cordis sui & corporis inordinatos affectus, seu motus rationis subiiciunt seruituti: semper gladium spiritus tenentes euaginatum aduersus aereas potestates: minime templum Dei maculare permittentes, corporísque membra sub temperantiæ loris cohibentes, ne veluti iumenta indomita per illicita vagentur, efficiatúrque mens, quæ debet esse pace referta, tumultuatione concussa. Porrò dominus noster, qui est vera pax, illámque ex hoc mundo discessurus & ascensurus ad patrem dedit discipulis suis tunc præsentibus, & futuris reliquit: pacem diligit, & in pacificorum libentissime reclinat habitaculo, atque cum eisdem moram trahens, non modicam bonorum suorum ipsos facit hæredes. Filiis quippe paterna debetur hæreditas, maxime humilibus diligentibus, patri obtemperantibus, & cum eo continue commorantibus. Nam filius iunior de quo euangelicus textus eloquitur, qui peregre profectus voluptuose degens consumpsit patrimonium, quamdiu absens stetit à genitore, filij dignitatem amisit: quum verò in se reuersus proprium agnouit errorem, quod perdiderat, recepit addito sibi annulo, præstitis calceamentis, & occiso pro ipsius reditus gaudio, vitulo saginato, quæ vniuersa sunt gemmæ filiorum, & ornamenta præcipua. Quamobrem beatos nuncupauerim esse pacificos, qui in hoc seculo post laborum spiritualium certamina, pacis gaudium degustant intrinsecus, tanquam hæreditatis æternæ primitias: quam vtique hæreditatem perfecte consequentur, quum peruenerint ad requiem sempiternam, & illis veluti carissimis filiis Dei manifestabitur gloria, dicente Ioanne Apostolo: Carissimi filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus quòd quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Ad hanc visionem Dei filiis atque milibus in cælo reuelatam triumphaliter etiam tromittuntur, qui communicant Christi passionibus, & pro veritate & iustitia persecuti lætanter occumbunt. Propterea post pacificos beatos dominus esse asseruit, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cęlorum. Commendat dominus his paucis verbis dilectionem quam erga ipsum gerimus, persecutiones pro iusti seruanda magnanimiter perferentes. Commendat super martyrum constantiam, qui vsque ad tolerantiam immanium tormentorum, ac sanguinis effusionem pro veritate certarunt. Beatos demum fideles quosque esse denunciat, qui se vt à delictis & facinoribus immunes custodiant, patienter Dei illata sibi flagella, diaboli tormenta, tentamenta diuersa, & proximorum tolerant irrogata conuitia: sine quibus probationibus quamdiu domino famulantur, esse non valent: hoc Apostolo perhibente, qui ait: Et omnes qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutiones patiuntur: interdũ visibiliter, inuisibiliter semper: de quibus viri patiẽtes & humiles (fauente Christi gratia) victoriam assequuntur. Beata plane humilitas

sancta, & omni commendatione dignissima, quæ in se cõtinet, & Deo gratos facit, atque de se decoros & honorabiles reddit pauperes spiritu, animo & moribus mites, lugentes laudabiliter, esurientes & sitientes iustitiam, misericordes erga proximos, mundos corde, mente pacificos, & persecutiones pro iustitia patientes. Hos quidem in hac vita ad perfectionem dirigit, & in futuro seculo cum Christo domino gloriosos facit.

Qualia esse debeant ornamenta mulierum secularium, & qualia fidelium animarum. Et de qualitate virtutum, ac earum spirituali ascensu atque descensu. Cap. XI.

Consueuerunt mulierculæ minus prudentes, & solum ea quæ carnis sunt sapientes, quum humanis exponere se volunt aspectibus, tota se ornare industria, preciosis induere pro possibilitate vestibus, fulgentibus margaritis ac gemmis componere, vnguentis & aromatibus delinire, fucatis etiam coloribus interdum facies deturpare, conantes ex hoc diuino operi superaddere peritiam, quasi qui vniuersa creauit, nescierit putrescenti humano corpusculo & vilissimo stercori congruentem tribuere formam, quod quidem est scelus nefandissimum, temeritas maxima, detestanda præsumptio, & delictũ penè inexpiabile. Non illis sat est Dei imaginem sua voluptuosa impudentia deformare, nisi peccato adiiciant peccatum, & Dei supra se æternam aduocẽt vltionem. Quid enim est aliud earum damnabile opus, quàm spiritualia intexere retia, & laqueos carnales tendere ad capiendas perdendásq; insipientium animas, atque ad euigilandam concupiscentiam dormitantem: necnon ad accendendum ardorem libidinis, qui in medullis corruptibilis corporis conquiescit? Tantorum siquidem criminum ipsæ sunt reæ, quantorum animos ex sua petulanti voluptate in consensum prouocant carnalis illecebræ. Non enim in exteriori tantum homine modestus & laudabilis esse debet mulierum ornatus, sed etiã in interiori, vt suo qui in cælis est, placeant conditori. Apostolum Petrum quid de vtroque ornatu mulieribus insinuet, audiamus: Similiter & mulieres (inquit) subditæ sint viris suis, vt & etsi qui non credunt verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifiant, considerantes in timore sanctam conuersationem vestram: quarum extrinsecus non sit capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditur cordis est homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Hoc idem sentiens Apostolus Paulus ait: Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se, nõ in tortis crinibus, aut auro & margaritis, vel veste preciosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. Patet igitur, quod mulieribus omnis superfluus & meretricius apparatus interdicitur, per quem ad cõcupiscentiam earum inflammari valeant intuentium corda. Ornare se, vt viris propriis placeant, cum verecundia & sobrietate licet illis. Nam vir & mulier in matrimonio copulati, mutuo se debent diligere, atque vt inuicem sibi complaceant, se possunt ornare (cum honestate tamen & sobrietate, sicut dictum est: quia vna caro sunt, prout Christus & ecclesia.) Debet quoque mulier viri subesse imperio, quemadmodum anima fidelis domino Iesu Christo. Indissolubiliter mulier per sacramentum matrimonij coniungitur viro perhibente domino: Quos Deus coniunxit homo non separet: sed longe efficacius, rationabilius, indissolubiliúsque anima per charitatis vinculum proprio conglutinata esse compellitur autori: verũ si mortali viro maculoso & peccatis onerato, vt placeat mulier, conceditur illi se decenter ornare, quanto magis animæ Christianæ congruit, vt suo accepta sit sponso immortali, omnipotenti, omníque dignitate ac virtute perfecto? Cæterum qualis est iste sponsus, talia esse oportet ornamenta sponsæ: quæ profecto nequeunt esse condigna, nisi largiantur à sponso. Per se enim sponsa infirma est, pauperrima, ignobilis, deformis, & supra modum à sponso cælesti longe dissimilis: quamobrem sola sponsi dignatio & spontanea illius bonitatis affectio ipsam prouehit, vt sponsæ vocabulum, gradum sortiatur & actum. Quæ vniuersa in momẽto amittit, si spreta humilitatis virtute, & propriæ vilitatis cognitione neglecta de sibi collatis beneficiis superbire præsumpserit. Tunc quidem de sponsa efficitur ancilla, de carissima aliena, & de propinqua omnino remota. Hinc aperte colligitur, quantæ efficaciæ, quantúmque sublimari à Deo, & spiritualibus ditari muneribus, atque charismatibus mercatur ornari humilitas sancta, quæ si animę fideli sit copulata, ipsam vnigenito Dei filio coniungit in sponsam: si verò ab eadem sit longe, repudiatam & adulterã facit. Quam enim animam quum Dei sapientia hac virtute insignitam esse perspexerit, non potest contemnere, neque præterire, quin ad illam declinet, suámque in eadem collocet mansionem, necnõ plurimis exornet virtutibus, quarum actu & vsu nũc delectabiliter eleuetur in Deum, nunc vtiliter conuersetur cum proximo: ac etiam sic per ipsas humana disponat negocia, & mores corrigat, quatenus Deo & hominibus amabilem se reddat. Sunt quippe quædam quæ gratis à Deo diuinitus infunduntur, & se possidentes in vniuersorum constituunt finem, & sunt nonnullæ quæ non sine labore humanáque industria acquiruntur, & cum ipsis atque pro ipsis certantes dirigunt ad Deum, qui est creaturarum omnium finis. Porrò quæ infunduntur, theologicæ: quæ verò acquiruntur à viris eruditissimis, cardinales nuncupantur. Cęterum quamuis earum virtutum diuersi sint actus, vna tamen est intentio, connexio vna, & idem finis: vt (videlicet) placeat Deo, ipséq; Deus agnoscatur, diligatur, quæratur, inueniatur, & discessuri ab ipso in ipso feliciter maneãt. Sunt namque virtutes, de quibus loquimur, latiúsque locuturi sumus, dona sponsalia, preciosa monilia, & gemmæ cælestes, quæ in fragilitatis remedium, peregrinationis solatium, pugnæ auxilium, medium promerendi, & patrocinium triumphandi à sponso sunt prærogata huiusmodi humilibus. Nam quemadmodum ipsi humiles se deprimẽdo descendunt: ita virtutum eis scala tribuitur, vt ascendãt. Ascendunt vtiq; postea, si tamẽ descendant prius. Descensus primum ad conualles fit, deinde ascensus ad mõtes. De conuallibus transit anima ad montes, & de cognitione sui proficit ad intelligentiã Dei: atq; de virtutibus moralibus mediantibus infusis ad notitiam trahitur diuinarum. Quod figuraliter dominus perhibens ait: Quum fueris inuitatus ad nuptias, recumbe in nouissimo loco, vt qui te inuitauit

1.Pet.3

1.Tim.2

Matt.19

Luc.14

uitauit dicat tibi, amice aſcende ſuperius: & tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus. Cur verò ipſam propoſuerit parabolam, ſubnectit inquiens: Quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. Propheta quoque idem expreſ-
Psal. 126 ſit, quando ait: Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere: ſurgite poſtquam ſederitis, qui manducatis panem doloris. Scala quippe hæc ſpiritualis, quæ impertitur humilibus, vt aſcendant, ſeptem virtutibus quaſi ſeptem gradibus eſt compacta, & per eandem quotidie ſe exercendo perfectiores fiunt, & ad ſublimiora conſcendunt. Sic enim de ipſis humilibus, & de ipſis virtu-
Psal. 83 tum gradibus Propheta commemorat dicens: Beatus cuius eſt auxilium abs te Domine, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lachrymarum in loco, quem poſuit. Etenim benedictionem dabit legiſlator: ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorũ in Sion. Meritò namque benedictionem legiſlatorem humilibus aſcenſum in corde ſuo per virtutũ gradus in conualle plorationis ordinantibus dare perhibetur, vt ſciamus ipſas virtutes, nõ ex eorum operibus, ſed per illius gratiam aſſecutos eſſe, qui ſine pœnitentia vocat, & iuſtificat impios, & abſque perſonarum acceptione cui vult ſua dona largitur. Vocat (inquam) gratis: quatenus vocati pro viribus laborantes gratificentur adhuc, & mereãtur ſemper potiora percipere, atque de virtute tranſcendendo in virtutem in ſpeculo contemplationis digni efficiãtur Deum agnoſcere. Non aliunde igitur quàm de virtute progrediũtur ad virtutes, vt perfecti fiant. Nunquam virtutis ſemitas deſerunt: nuſquam reflectũt cordis greſſum, quamuis non ſemper æquali curſu, & eodem ignito deſiderio. Nam & ſanctus patriarcha non aſcendentes tantum angelos per ſcalam quam in ſomnis vidit, aſſeruit, ſed aſcendentes & deſcendentes: quatenus indicaret virtutum viros (qui angeli non incongrue nuncupãtur) interdũ trahente gratia, & impellente deſiderio, atq; virtutum ſuadente vſu aſcendere: corruptibili verò aggrauante corpore, & animæ deprimente languore, ac tribulationum turbine quatiente, necnon humanorum negociorum cogente neceſsitate, ſæpiſsime etiam contra voluntatem propriam oportere deſcendere. Nempe in huiuſmodi alternationum aſcendẽdi & deſcendendi vicibus virtutes probantur, virtutum multiplicantur actus, perficiuntur earum habitus, propria eluceſcit cognitio, atque commendanda humilitas meritis amplioribus fœcundatur. Claret itaq; ex his quæ dicta ſunt, virtutum vſum nequaquam eſſe negligendum, aut ex arbitrio poſtponendum, earum (videlicet) quæ partim infundũtur, partim verò cum ſudore & temporis diuturnitate diuina cooperante gratia acquiruntur. Nam quemadmodum quamdiu in hoc mundo viuitur, & donec terra noſtra ſpinas & tribulos germinat iuxta maledictionem prioribus parentibus ob eorum præuaricationem inflictam: atque quouſque expoſiti ſumus certamini diuerſarum tentationum, quarum huius exilij incolatus eſt plenus, nunquam deeſt pugnandi materia: ita infatigabiliter & maxima cum diligentia ineſſe nobis debent ignita virtutum deſideria. Noſtro ſiquidem protoplaſto dictum eſt: In ſudore vultus tui veſceris pane tuo: nobis autem dicitur, vt in labore ſpiritus adipiſcamur virtutum panem, per quem confirmatur cor hominis, corroboratur rationalis mens, deperditæ reparantur vires, augetur gratia, veritatis infunditur lumen, atque proficiendi ſemper in melius prærogatur & virtus.

De duobus donorum ſpiritualium generibus, quæ communicantur fidelibus. Et quibus gradibus perficitur virtutum ſcala, quæ ad Dei cognitionem perducit.

Cap. XII.

DVo eſſe ſpiritualium donorũ genera, quæ fidelibus ſeruis & amicis cariſsimis dominus largiri cõſueuit, ſanctarum erudimur teſtimonio ſcripturarum, quorum alterum ad decorem, alterum verò pro recipientium vtilitate impenditur. Priora quippe dona quæ impertiuntur ad ornatum, perſuadent intuentibus & intelligentibus hominem eſſe ſanctum, ſpiritualibus muneribus plenum, Deo dilectum, & cum eodem intima charitate coniunctum: poſteriora verò ſanctum ſui efficiunt poſſeſſorem, proprio acceptiſsimum conditori, meritíſq; cæleſtibus valde locupletem: tametſi non ſit ſemper hominibus notum. Ad decorem namque eccleſiæ, multorúmque profectum, necnon ornatum percipientium tribuitur aliquibus ad tempus quorundam faciendorum miraculorum dona: nonnullis manifeſtatio futurorum, non omnium, ſed aliquorum: quibuſdam autem ſacrorum interpretatio eloquiorum, & his ſimilia. Hæc quidem (vt dictũ eſt) oſtendunt, ſed non faciunt ſanctum, & Deo carum. Nam aliquibus malis hominibus cognouimus eadem fuiſſe conceſſa, & nihilominus reprobos extitiſſe, dicente domino: Multi (inquit) dicent mihi in illa die: Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & ſigna multa fecimus? Et dicam illis: Amen dico vobis, neſcio vos, diſcedite à me operarij iniquitatis. Prædixit quoque multa futura poſteris Balaam, & tamen reprobatus eſt. Prophetauit Cayphas pontifex, & in infidelitate deceſsit. Miracula complura fecit Iudas, & demum laqueo ſe ſuſpendit. Huiuſmodi hominibus nihil ad ſalutem profuerunt talia beneficia præſtita, audientibus vero & legentibus plurimum. Admonentur quippe tacite, vt non quærant dona, quæ facile inflant, demulcent imprudentium corda, ſed potius vt concupiſcant, & à Deo poſtulent virtutes, quæ ædificant primum ſuſcipientes, deinde alios, & reformant interioris hominis ſtatum, latentérque fructificant, foris autem ædificant (ſeruata tamen opportunitate modi, temporis & actionis, quæ vniuerſa in ipſis conuenire debent, vt perfectæ ſint.) Diuina ſiquidem ſapientia humanam prænoſcens fragilitatem, quàm prona (videlicet) ſit ad caſum, & quàm procliuis ad admittendas popularis famæ leues auras, paucis impertitur curationum ac faciendorum miraculorum dona, atque prædicendi futura intelligentiam, tanquam minus ad ſalutem neceſſaria, imò periculoſa ſupra modum, vbi deeſt humilitatis virtus, quæ pro beneficiis ſibi prærogatis ſuperbire neſcit. Nam donorum aggregatio quemadmodum elatis eſt ruinæ occaſio: ita humilibus virtutum multiplicitas efficitur perfectionis materia. Porrò reuertentibus ad dominum diſcipulis, & cum gaudio referentibus, quòd dæmonia illis ſubiiciebantur, ab eodem eruditi audierunt: Nolite gaudere, quia ſpiritus ſubiiciuntur vobis: gaudete autem

autem, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis: insinuans his donis non esse lætandum, quæ possunt bonis & malis esse communia, sed illis, quæ tribuuntur electis: quibus mediantibus ad regnum cœlorum peruenitur. Non enim signa facere, neque futura ante prænunciare quàm fiant, gratificat nos Deo, sed virtutes sub humilitatis cęsura custodire. Verum nihil prodest nos hominibus apparere laudabiles, si proprio displiceamus autori. Quamobrem tota animi intentione studeamus humilitatem sectari, quæ cæterarum est custos virtutum: flagitemus quoque assiduis precibus cum omnium intercessione sanctorum nostri clementiam redemptoris, vt infundat nobis virtutum cælestium gratiam, & potissime lumen non qualecunque, sed formatæ fidei: per quod valeamus contemptis visibilibus inuisibilia intuendo diligere. Sane absque hoc lumine amoris glutino visibilibus inhæremus, terrena quærimus, temporalibus inhiamus, & tanquam cæci per affectum visibilium huc illúcque distrahimur. Sola fides est, quæ de inuisibilibus, cælestibus, & æternis notitiam præbet, & supra id, quod natura capit humana, apprehendit ratio, sensus percipit carnis, facit ascendere atque ea credendo intelligere, quæ non valet aspicere oculus, nec auris audire, neque cor hominis penetrare. Nam ipsa fides, quæ pandit arcana, & de inuisibilibus docet, humano nequit haberi studio, neque laboribus acquiri, sed cælitus infusa, cui vult, donatur à domino. Potest enim per sanctarum intelligentiam scripturarum (quæ profecto verba sunt verbi, & æternæ eloquia sapientiæ) confirmari fides, augeri, & roborari, non tamen sic, vt non valeat quotidie in credentis corde clarior apparere. Nam donec veniamus ad speciem, oportet nos ambulare per fidem, & ambulando in fide proficere. Cum
1.Cor.13 venerit (inquit Apostolus) quod perfectũ est, euacuabitur, quod ex parte est. Quod vtique est fides, quæ totaliter esse desinet, cum facie ad faciem contuebimur illum, quẽ in fidei lumine ex parte agnoscimus. Agnoscimus (inquam) per imagines rerum, per testimonia scripturarum, per miraculorũ prodigia, per rationes naturalium, per sanctorum reuelationes, & per infusas veritates inuisibilium (non tamen sine fide) quæ (sicut
Hebr.11 ait Apostolus) est sperandarum substantia rerum, & argumentum non apparentum. Nam vbi est manifesta visio, non dicitur fides, sed cognitio: fides autem est de rebus remotis à sensibus, & ad quas non attingit ra-
Esa.6 tio, nisi in lumine fidei, dicente Propheta: Nisi credideritis, non intelligetis. Est itaque fides pędagogus humani intellectus, index inuisibilium, & spei comes. Nam ab eodem fonte diuinæ largitatis ambæ procedunt, & pariter circa inuisibilia se exercent. Sic enim spes ipsa à sapientibus diffinitur: Spes (inquit) est certa expectatio futuræ beatitudinis proueniens ex gratia Dei, & meritis. Absque gratia quippe Dei humana opera grata esse non possunt, sed neque meritis digna. Cęterum vbi gratia deest, & merita, spes vera nullatenus subsistit. Hinc recte colligitur in cordibus infidelium & peccatorum spei virtutem esse non posse, quamuis videantur sperare futura. Spera in Deo (inquit Pro-
Psal.36 pheta) & fac bonitatem, vt sciamus vanam esse spem, quæ sine bonorum operum exercitatione concipitur. Quamobrem gaudeat humilitas sancta, lætentur & corda humilium, quæ veræ ac formatæ fidei irradiata splendore, atque laudabilium operum meritis decorata futura in cælis gaudia, nequaquam valent non sperare promissa, concurrente simul ac cooperante charitate, quæ in eorum diffunditur corda per spiritum sanctum, qui gratis à Deo donatur electis, quam (videlicet) Apostolus diffiniens ait: Finis autem præ- 1.Timo.1
cepti charitas de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. Per hanc vtique diligimus Deum tanquam summum bonum, ineffabile, incommutabile, sempiternum atque perfectum, & proximum nostrum sicut nos in ipso, ad quem eo ardentius suspiramus, & desideramus accedere, quo ipsum amamus purius, gustamus dulcius, clarius intelligimus, amplectimur strictius. Cum enim non sit longe ab vnoquoque nostrum, quoniam in ipso sumus, viuimus & mouemur: abest nihilominus tepidis, infidelibus, & elatis. Sic vero ab his remotus est, vt ablato obice paratus sit accedere propius interpellante charitate, qua prius quàm essemus, dilexit nos. Porrò si diligimus ardenter, nobiscum est, & ab eo diligimur. Ait namque: Si quis di- Ioan.14
ligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Diligimur (inquam) vt diligamus. Non enim diligeremus, si non ante diligeremur. Charitas ipsius nostræ dilectionis est efficiẽs causa, quemadmodum & cæterarum virtutum, quæ nequeunt nisi illo præstante possideri, sed neque esse perfectæ, aut commendatione dignæ. Nam charitas eius, qui (sicut dictum est) per spiritum sanctum infunditur in cordibus nostris, alias informat virtutes, & meritis locupletes reddit. Quamobrẽ constat quòd linguam habere disertissimam, futura prænunciare, secreta scire mysteria, cuncta temporalia bona pauperibus erogare, montes transferre per fidem, & corpus proprium flammarum incendiis tradere absque charitate prorsus nihil prodest. Reliquæ siquidem virtutes exercentur in via, quemadmodum & ista, acquirunt meritum, proficiunt vsu, & in via deficiunt: sola vero charitas perseuerat in patria. Ex visione namque desinit fides, ex adeptione concupitæ mercedis tollitur spes, ex comprehensione autem ac fruitione diuinæ gloriæ consummatur, atque perfecta efficitur charitas, nequaquam tamen augetur vel crescit, aut mereri valet, prout agit in via, in qua (perhibente Apostolo) 1.Cor.13
omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet: in patria verò nihil horum perficit, sed eorum fructu pascitur, & nutritur. Hic profecto funiculus harum trium virtutum, qui difficile rumpitur, compedita tenet humilium corda, nec patitur illa extolli, aut à virtutum tramite deuiare, quin potius eleuat ad summa, & coniungit Deo, facítque gustare gaudia sempiterna pro sustentatione laborum, atque ærumnarum præsentis exilij, eo amplius quo magis sunt, in humilitate fundata. Vicissim enim sibi famulantur memoratæ virtutes, & optime cum humilitate conueniunt. Nam fides vera, spes certa, & caritas syncera sine humilitate nequeunt custodiri, quemadmodum istæ absque illis exerceri non possunt. Da credentem pure, & reperies ipsum esse corde humilem, animaduerte sperantem non ficte, & cognosces illum non altum sapere, postremo quære recta animi intentione Deum, & proximum diligentem, & humilitatis virtutem in eo esse conspicies. Est quidem hæc virtus ornamentum, & custos nedum earum virtutum, quæ superius narratæ sunt, verumetiam illarum, quæ à catholicis, & eruditis

eruditis viris cardinales nominantur: per quas vtique humana conuersatio laudabiliter ducitur, corriguntur mores, resecantur vitia, carnis superantur illecebræ, fortiter tolerantur aduersa, & appetuntur honesta. Quis (oro) absque humilitate dicendus est prudens, valétque ad rationis normam, quæ cogitat, & quæcunque agit, vniuersa dirigere, ac nihil præter rectum velle vel facere, cum elatio, quæ humilitati opponitur, & aduersatur, neque Deo neque hominibus possit esse subiecta, cupiat ambulare in magnis, principari desideret, sibiipsi applaudat, concupiscátque talem se æstimari à cæteris, qualem se esse ipse diiudicat. Non valet quisquam veraciter arbitrari de aliis, qui superba cogitatione deceptus ignorat se. Virtutis prudentiæ hæc ordinata est regula, vt vir prudens prius discat subesse Deo, sibiipsi legem statuere, & se humiliter agnoscere, quatenus possit alios, & illa, quæ agenda sunt postea, prudenti examinatione disponere. Nam oculum, qui debet sibi obiecta conspicere, oportet macula carere, atque velamine, vt lucis ipse sit particeps, alioquin tenebris inuolutus, frequenter errare cogetur. Nempe in lumine prudentiæ diriguntur virtutes reliquæ, consilia cordium, motus animorum, efficitúrque mens rationalis rationis capax, nihil pœnitendum appetit, & in nullo legem moderationis excedit: sed sub iugo discretionis cupiditatem domat, quod vtique est temperantiæ opus. Ista quippe virtus instruit hominem, carnis fugere voluptatem, & omnem abominari incontinentiam, diligere castimoniam, pudicitiam seruare, cohibere sensus à cunctis illicitis actibus, qui valeant fœdare mentem, puritatem maculare, violare corpus, & animum ab intentione castitatis inchoatæ reflectere. Hinc gulæ appetitum refrænat, ciborum abundantiam resecat, delitias ventris odit, & in conuiuiis conuiuantium lasciuiam detestatur, tribuit naturæ, quod satisfaciat necessitati, communibúsque contentus alimoniis exquisita non quærit fercula, coquorum arte condita, quæ oris palatum liniunt, ventrem replent, inducunt crapulam, hebetant intellectum, euertunt sensum, sospitatem auferunt, & interimunt castitatem. Qui hac virtute est præditus, nescit inflari, neque quod Dei est, sibi inaniter arrogare valet. Honorem tribuit Deo, cuius dono effectus est continens, legem imponit voluptati aduersus se viriliter dimicando, nec minis territus inimicorum, nec carnis seductus illecebris, neque de propriis confisus viribus, arduum virtutum certamen aggreditur, sed quadam animi magnanimitate præuetus, & gratia, blanda & aspera aduersa simul, & prospera fortitudinis virtute tolerare contendit (seruata cordis humilitate, quæ cognoscit diuino semper se indigere suffragio) Humilis siquidem suæ infirmitatis non ignarus, quamuis sit virtutis fortitudinis accensus desiderio, moliatúrque toto conamine cælum diripere, seipsum vincere, subigere vitia, laboriosa cuncta emergentia constanter pati, atque pro sui conditoris amore, ac virtutum zelo paratus sit perferre ignem, ferrum, carceres, persecutiones, contumelias, opprobria, irrisiones, damna, flagella, & mortem, frequenter tamen coram Deo in oratione prostratus auxilium flagitat ab eo, & robur ad resistendum diabolo, ad pugnandum fortiter, & in agone ad magnanimiter perdurandum. Quemadmodum enim humilitas pauidum, & oratio securum, ita & fortitudo per orationem humilem adepta militem Christi facit esse audacem. Nam & dominus noster Iesus Christus corde humillimus cum vellet ad certamen passionis accedere prius humiliter diutissiméque vt calix, qui illi ad bibendum tradebatur, transferretur orauit; deinde tanquam bellator robustissimus persecutoribus suis se vltro obiiciens, verbera, conuicia, crucísque supplicium constanter excepit. Suo magister veritatis & redemptor noster nos erudiuit exemplo, quatenus in arduis, in onerosis, & in difficillimis negociis nostræ fragilitatis humiliter memores ad tutissimum orationis portum confugientes diuinum imploremus præsidium, cuius gratia cuiúsque adiutorio nedum ad perferenda aduersa & grauia fortiter, verumetiam ad iuste viuendum, & cuique, quod suum est, alacriter tribuendum salubriter promouemur, quod vtique agit iustitiæ virtus humilitatis vinculo copulata. Nulla etenim virtus rectius efficaciúsque exhibet honorem Deo, proximo dilectionem, & culpam sibi, quàm humilitatis virtus. Humilis namque vilitatis & paupertatis suæ optime conscius si quod agit bonum, si quod rectum cogitat, si quod concupiscit honestum aut commendatione dignum, totum gratiæ Dei ipsiúsque bonitati adscribit, cuius munere intelligit se esse, quod est, necnon per se valere nihil, dicente domino: Sine me nihil potestis facere. Hoc credere, hoc confiteri est Deum laudare, honorare, & colere: proximo verò reddere debitum est ipsum diligere sicut se, non tamen quantum se: pro ipso orare, ipsi humanitatis in necessitatibus suis obsequium pro posse impendere, relaxare ei debita, nequaquam illi scandali occasionem præbere, non de ipso vindictam expetere, non illi detrahere, nec quicquam mali eidem ex deliberato consensu irrogare, quæ profecto omnia sunt humilium & mansuetorum vota, qui nolunt quenquam vel in minimo lædere, nec irridere, neque supra aliquem se extollere, sed delectabiliter aliis subesse, atque famulari. In suimet pondere grauati cæterorum recusant sarcinas ferre. Hinc suadente humilitate propriam infirmitatem statuunt ante se, delicta fletu & compunctione diluunt, & aduersum se exoluunt pœnas, quatenus de perpetratis facinoribus satisfacere queant. Hoc quippe facientes iugiter iustitiæ disciplinam tenent, fortiter contra vitia decertant, temperanter degunt, prudentiæ regulam seruant, & in profundam humilitatis vallem se accusando descendunt. Descendunt (inquam) in se per hos virtutum gradus, quos sub compendio in cultu perstrinximus, atque per fidem, quæ spei innixa ex caritate operatur, humilitatis scalam percurrendo ascendunt ad Dei contemplandam visionem in fide, quæ pugnantibus viriliter promittitur in cælo futura in specie. Quamobrem humilitatis dulcedine atque vtilitate illecti, omni, qua valent, industria elaborant virtutem ipsam congruetibus mediis proficiendo possidere.

Quibus considerationibus humilitatis virtus nutritur, & crescit. Cap. XIII.

ADepturus quis thesaurum grandem in sublimi collocatum arce, ad quem obtinendum difficilis sit accessus, & aduersarij multi, vti opus est magna prudentia & labore nõ modico. Thesaurus quippe, de quo loquimur, umi...

humilitatis est virtus, quæ profecto licet sit parua apud seipsam, & humanis oculis contemptibilis esse videatur, oppugnatorésque habeat plurimos, atque crudeles, in excelso tamen virtutum est sita, & ad ipsam maxima cum difficultate pertingitur. Ad illam vtique capessendam non valet elatus ascendere, non curis temporalibus præpeditus, non letalium peccatorum vinculis astrictus, neque huius seculi immoderato amore detentus. Libera namque cum sit, expeditos quærit habere possessores, quę inferioribus nequaquam contenti superiora & æterna concupiscant, necnon per eandem studeant descēdendo ascendere. Ad ipsius quidem humilitatis cōtubernium quisquis peruenire desiderat, eiúsque familiarem præsentiam in secreto cordis sui thalamo indissolubiliter custodire, illa inhianter facere conetur, quæ sunt humilitati copulata atque connexa. Discat ante omnia humilitatis amator propriæ infirmitatis habere notitiam, & frequenter habitare secum. Hęc incipiētium, hæc proficientium, necnon & perfectorum communis est regula, quam qui sectari neglexerit, verus humilis prorsus esse non poterit. Nam quemadmodum ad sustentādum corpus humanum necessarius est cibus, ad transfretanda maria opportuna est nauis, necnon ad discernendum colores & corpora expediēs est lux: atque ad adipiscendam cordis humilitatem suimet debet cuique inesse cognitio, quæ non raptim aut per longa cōsiderationis interualla, sed per iugem secum commorandi habitum (Dei cooperante gratia) possideatur in mente. De hac quidem materia, quoniam longo sermone superius disertū est, impræsentiarum decreui nil scribere. Patet quippe veritas ista, & ab intelligentibus ac in spiritu ambulantibus negari nō valet. Est enim luce clarior, & sole splendidior, atque ita rationali creaturæ nota & propinqua tanquam si contrectaretur manu, digitóque perscrutaretur. Expertus profecto vim diiudicat verbi, propterea corde credit, ore confitetur, & palàm voce pronunciat, vnde de hoc satis. Assuescat igitur humilitatis discipulus, necdum propria infirmitate agnita, habitare secum, verumetiam peccatorum suorum frequenter cogitare, quàm innumerabilis sit numerus, quam graue pondus, quātísque sint tempore suo purganda suppliciis. Quis (oro) in hac consideratione suspensus non metuit? quis non compungitur? quis non emittit gemitus? lacrymísque repletur? quis (inquam) mentis suæ compos reuoluens secum quanto tempore, quibus modis, qua intentione praua, quam voluptuose, quámve ardenter deliquerit spreta Dei præsentia, quæ vbique adest, & singula intuetur: contēpta ipsius lege quæ prohibet perpetrari illicita atque nefaria, neglecta eius iustitia quæ nihil prætermittit inultum, oblita iudiciorum illius præteritorum seueritate tremenda non contremiscat, non se humiliet, humíque, saltem corde, prostratus non petat veniam, misericordiam non imploret, emendationem non spondeat, atque pro agenda pœnitentia viuendi inducias humillime non requirat? Insipientium prorsus desperatorum infideliúmque est nolle ista cogitare, quæ verissima sunt, diuina autoritate roborata, digito Dei conscripta, sanctorum testimoniis confirmata, prophetarum oraculis promulgata, & multis tam iustorum, quàm peccatorum exemplis propalata, atque digesta: humiles verò hæc scribunt in corde, de ipsis sæpissime meditantur, ac memoriter tenent percipientes ex ipsis fructum spiritualem non modicum, Dei & sui clariorem notitiam, humilitatísque singularem profectum. Non enim possunt se extollere, ac mentis ceruicem erigere, qui innumerabilium obscœnorúmq; criminum ex præterita conuersatione reos se esse cognoscunt. Quamuis misericordem sciant se habere patrem, intelligunt tamen eundem esse & iustum, misericordem vtique humilibus, elatis verò iustum. Vt ergo iudicis seueritatem effugiant, facinora anteacta fletibus, gemitibus, & humilibus acclamationibus aduersum se prolatis diluunt, quotidianísque pœnitentiæ operibus tergunt. Verum vt paternæ benedictionis assequantur gratiam, quæ prærogatur humilibus, præstita sibi beneficia recogitare frequentant. Pertractant quippe assidue secum diuinæ bonitatis ineffabilem caritatem erga se gratis ac nullis meritis præcedentibus exhibitam. Nam ipsis minime existentibus credunt, & confitentur se ad conditoris sui formatos esse imaginem, rationales, beatitudinísque capaces, aqua & spiritu regeneratos, necnon in filiorum Dei numero aggregatos, fideles de fidelibus & cum fidelibus nutritos, Christi carne cibatos, ac sacratissimo cruore potatos, sacramentorum ecclesiæ participes effectos: de fide & Dei regno imbutos, atque ad nuptiale conuiuium esse humanissime inuitatos. Rememorantur præterea in immane delictorum præcipitium sæpissime decidisse, indéque Dei munere repente fuisse erutos. O quoties experti sunt diuina gratia extitisse præuentos, eleuatos post casum, atque ne caderent eruditos, sui cordis domino pulsante ad ianuam. Dignatur enim, quemadmodum ipse testatur, stare ad ostium interioris domus, & vt sibi aperiatur pulsare assidue. O mira clementia redemptoris, ô inenarrabilis dilectio pietatis, inclinat se medicus ad ægrotum, ad seruum dominus, summus ad infimum, creator ad creaturam, diues ad pauperem, pater misericordiarum ad miseriarum filium tabe inediáque consumptum, vt iacentem erigat, reficiat famelicum, cæcum illuminet, reuocet errantem, reconciliet prodigum, & mortuū reuiuiscere faciat. Taceo proferre in medium ea, quæ verbum Dei per assumptam humanitatem egit in carne, quæ profecto sunt dilectione plena, caritate ignita, virtutibus fœcunda, humilitate conspicua, necnon admiratione dignissima. Prætermitto sigillatim dicere, quanta per angelicos spiritus cælorúmque virtutes humano generi sint prærogata obsequia. Ipsi nanque (Apostolo perhibente) sunt ad- Heb. 1 -ministratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hęreditatem capiunt salutis. Ascendunt quippe à nobis ad Deum, nostras orationes perferunt, offerunt vota, opera nostra denunciant, gratiam ampliorem impetrant, & quantum valent, nos Deo gratificant: descendunt verò alacres & festiui ad nos fructum deprecationum nostrarum deportantes secum, atque actionum laudabilium condignam mercedem. Nos hortantur, nos instruunt, nobis consulunt, cautósque nos reddunt, non loco, non tempore ab inchoato vacant ministerio, nostrum semper desiderantes profectum, ac Dei gloriam infatigabiliter quæritantes. Nedum autem beatorum spiritus caritate, sapientia, & salutis animarum zelo, prædit nostræ, sicut dictum est, vtilitati deseruiūt, verumetiam

creaturæ cæteræ his inferiores gratia, dilectione, & opere, suo etenim modo à Deo institutæ famulantur nobis diuino obsequentes imperio, nostram quoque reprehendunt elationem, qui negligimus considerare creatoris nostri bonitatem, donorum numerositatem, ac vilitatem nostram, videlicet, quis, quid, & quibus. In hac quippe triplici meditatione mens rationalis intenta prorsus stupet, atque in humilitatis virtute solidatur. Nempe si diligenter lagientis autoritatem inspicimus, præ admiratione deficimus. Ipse namque est, qui vniuersa suæ potentiæ iussu creauit ex nihilo, & sapientiæ suæ consilio gubernat, & ordinat, necnon bonitatis suæ dulcedine sustentat, & fouet. Ipse, inquam, est, à quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, quo nihil est dulcius, nil maius, nil speciosius, nihil cognoscitur fortius, gustatur iucundius, tenetur carius, ardentius concupiscitur, amatur purius, delectabilius possidetur, amplectitúrque suauius, cuius deliciæ nunquã fastidiunt, diuitiæ non decrescunt, thesauri nõ deficiunt, dona non minuũtur, nec gloria finitur: quem diligere gaudiũ est, laudare iubilus, intelligere salus: in quem credere vita est, in quẽ sperare æterna merces, quem sicuti est inspicere existit beata fruitio. Hunc de quo loquimur, nõ capit sensus quia spiritus est, nõ profert lingua quia ineffabilis est, nõ percipit intellectus quia lux inaccessibilis est, non angustat terminus quia immensus est, non includit locus quia incircunscriptibilis est, sed neque variant casus quia immutabilis est, semper idem est, quod est, sine initio æternus, sine fine omnipotens, absque comparatione summus, sine vicissitudine beatus, sine falsitate verax, sine crudelitate iustus, sine blanditiis misericors, & absque sui detrimento bonus. Præstat siquidem beneficia sua iustis & peccatoribus, bonis & malis, fidelibus & incredulis, amicis & inimicis, adultis & infantibus, electis & reprobis, adeo vt nullus donorum eius participatione valeat esse immunis, quorum vtique nonnulla sunt communia vniuersis, & intelligentibus sunt in propatulo atque notissima, quædam verò sunt specialia prærogata non omnibus, sed multis tam bonis quàm malis, de quibus particulariter retexere & enodare singula laboriosum prorsus esset atque difficile, aliqua sunt singularia data vnicuique plus & minus pro be-
1.Cor.12 neplacito tribuentis, dicente Apostolo: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu, alij operatio virtutũ, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus diuidens singulis, prout vult. Quid quantúmque quisque ab vniuersorum percipiat domino, solum notum ei est, qui præbet, cui nuda & aperta sunt omnia, & ex parte illius cui donum impenditur. Audeo namque dicere, neminem esse corruptibili carne vestitum, qui ad plenum intelligat, quid ipse admiserit, tum ratione incomprehensibilitatis excellentiæ, largientis, tum etiam respectu multitudinis beneficiorum atque recipientis paruitatem, quæ omnia humanum superexcedunt intellectum. Nam quo tribuentis persona est dignior, eo sumentis persona est obligatior, oportétque erga benefactorem suum esse humiliorem. Quamobrem redeat homo ad se, & oculo fidei intueatur, quantus sit Deus, à quo habet q... cumque amabilia, vtilia, & honesta possidet, ... cum repercussus indaginem à lumine pro suæ ... diuino splendore attingere negat ad id, quod ... se quantum valet humiliet, vilitatémque pro... confitendo ipsum laudet, veneretur, & colat, non ... lum pro seipso, qui omni dignus est laude, verú... in donis suis maximis & præclaris, quæ sibi indi... simo ac contemptibili sunt collata vermiculo, su... que excedunt mensuram. Quæ enim compara... creatoris ad creaturam? & Dei ad cinerem & fa... lam? Quid est autem Deus? Bonum vtique summ... incommutabile, ineffabile, & æternum. Quid ... homo? Prorsus putredo, puluis, & vermis. Si atten... mus in primo homine ad eius originem, nónne ... mo terræ plasmatus est? Sic enim legitur: Fecit igitur Deus hominem de limo terræ, & spirauit in eo spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. Verum si ad communem cæterorum hominum procreationem inspicimus, quid illo vilius? quid dele... cabilius? De vilissima quippe est conceptus materia, in carcere vteri materni conclusus cum dolore parientis & nascentis periculo, non sine vagitu & lacrymis in huius mundi productus exilium, atque eodem temporis momento, quo inchoat viuere, mo... incipit. In istius vtique vitæ decursu ad mortem quãtas quotidie patiatur calamitates, quot sustineat passiones, quibus corporis subiaceat periculis, quàm variis & inopinatis sit expositus casibus, humano non valet explicare eloquio. Taceo de ægritudinibus febrium, dolorum, vulnerum, cæterorúmque membrorum afflictionibus, ex quibus alternatis languoribus singulis pene horarum momentis cruciatur, atteritur, flagellatur: ita vt præ nimiis diuersísque pressuris vita hominis merito appellanda sit mors, eo ver... eóque flebilius, quo idem homo, qui viuendo oc... bit, & in miseriis versatur gaudens, necnon qu... tiatur, ignorat more eorum, qui transeuntes per... dinas, plateas, & ioca ad extremum lætanter sup... cium pergunt nihil cogitantes, neque formida... quàm durus eos post paululum maneat cruciatu... genda prorsus est mortalium ista conditio. Dissimulat enim homo intelligere, qualis sit, quò peregrinetur, quid patiatur incommodi, nõ minus in secu... extra se, quò tendat, quídve de illo futurum sit, vt va... leat in hac vita absque contradictione lætari. Nauigat per hoc mare magnum & spaciosum, expositus ... periculis intellectualium piratarum, tument proce... losi æquoris vndæ, naufragiúmque minantur, m... témque imminere denunciant, & infelix homo ... dultum sibi ad bene operandum tempus amittit ... sipienter, post tergum reiicit & obliuioni tradit ... mortalem esse, & citissime moriturum, atque an... æquissimi tribunal iudicis domini nostri Iesu Christi esse statuendum, excepturúmque sentẽtiam aut damnationis æternæ, aut salutis perpetuæ: quod quidem formidolosum est, & supra modum tremendũ solum... modo cogitare, præsertim cum (sacro perhibente e... quio) nemo sciat vtrum odio an amore sit dignus. Certus quippe est vniuscuiusque finis, incertus ... terminus, & sententia dubia, vtrum à dextris an ... nistris in futura vita & regeneratione facienda ... quisque locandus. Propterea beatus ille censen... est, qui semper est pauidus, & qui omni qua vale... dus...

dustria corde vigilat, & per interiorem consideratio-nem frequenter tractat secũ nedum illa, quæ superius memorata sunt, verũetiam per exteriorem conuersationem atque actuũ suorum disciplinam se exercere virtuose studet, necnõ veraciter humiliare conatur.

Quòd rationalis homo debet præmeditari finem, ad quem operum suorum intentionem dirigat, & quis verus sit finis.
Cap. XIIII.

PEregrinantes in hac præsentis vitę vastissima solitudine oportet nos non ignorare quò tendimus. Nam ambulare quotidie, non præmeditato nostri itineris fine, imprudentissimum est. Hoc quidem irrationabilium iumẽtorum est proprium, sensu (videlicet) carnis non ratione moueri, pergunt vtique & ignorant quò. Illis autem indulgendum est, nobis verò minime. Carent quippe discretione & iudicandi instrumento, non corporali, sed spirituali. Quod eis natura, imò institutor naturæ, & conditor non dedit, exercere non possunt, homo verò non sic. Rationalis est factus, cæteris prę latus creaturis, ęqualis angelis secundum interiorem hominem, Deo tamẽ incomparabiliter, & omnino inferior: quamuis ipsius sit insignitus imagine, atque similitudine decoratus, quam profectò tunc honorat & diligit, cum virtutum est imitator ac cultor, operáque sua ad ipsum, quem suadet ratio, virtus exigit, compellit debitum, præcipit Deus, deducit finem. Non autem illum dico finem, quo perficiuntur opera, & complentur, ita vt eis nil desit: sed neque ipsum assero finem, in quo vniuersæ consummantur virtutes, de quo Apostolus ait: *1.Tim.1* Finis autem præcepti est caritas de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta: de quo, videlicet, Propheta narrans inquit: *Psal.* Omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. Est verò alius finis verus, perfectus, & non habẽs finem, quemadmodum nec principium. Finis iste immensus est, & nulla consummatione coarctatur, quin potius in ipso consummantur omnia, continentur, & viuunt, quia est omnium vita, cuncta viuificant potentialiter & effectiue, vt sint, quod sunt. Finis hic Deus est, qui de se testatur dicens: *Apoc.1* Ego sum alpha & ω: principium & finis. Ad hunc vtique finem, qui Deus est, debet homo vniuersa opera sua dirigere, non quòd horum indigeat, sed vt ei placeant, approbentur ab illo, mercedéque munerentur æterna. In hoc, inquam, fine mentis est erigenda intentio, consideratio formanda, statuendus amor, collocanda spes, fides roboranda, metiendæ virtutes, retributio quærenda, & beatitudo obtanda. Nam aliunde hanc sperare vanũ est, & in incertum currere, atque ad concupitam rem nunquam pertingere. Ipse profectò est via, ipse finis, ipse merces, ipse retributor, ipse gloria. Omnia siquidem in ipso, omnia ab ipso & vniuersa ipse, quem siquis possidet habet omne bonum, & ad quem qui simpliciter tendit, ipso duce, directore, gubernatore, ac adiutore peruenit. *Ioan.14* Vox quippe illius est: Nemo venit ad patrem nisi per me. *Ioan.10* Alio quoque in loco: Per me siquis introierit, saluabitur, ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Vides finem, ad quem suspirare debeas, certum & ostium, per quod ingredi te oporteat, ne fur & latro esse deprehendaris. Optimus est finis, & ostium patens. Curre velociter, propera, festina, & omnem rumpe moram, ingredere donec dies est, & lucet tibi meridiana lux. Si piger fueris, si infidelitatis somno depressus ambulare neglexeris, caue ne contra te, quemadmodum aduersus fatuas virgines, claudatur ianua, & serò ingeminando clames, domine domine aperi mihi, audiásque cum mœrore: ignoro te. Finis itaque, ad quẽ pergere oportet, sicut dictum est, Deus est: ostium verò, per quod introitur Deus, Dei & hominum mediator est homo Christus Iesus: via verò per quam inceditur, ipse idem est, qui & ostiũ, vtrumque se esse asseuerat. *Ibidem.* Ego sum, inquit, ostium, ego sum via. Nunquam intrabis per ostium, si per viam incedere contempseris. Via enim ad ostium dirigit, & per ostium ad finem ingreditur, in fine verò pax, gaudium, beatitudo, & satietas percipitur. *Psal.16* Satiabor (inquit cælestium contemplator) cum apparuerit gloria tua. Via qua pergitur, humilis est, humilitatem insinuat, humilitatémque commendat. In ipsa humilitate, quæ reperitur in via, & quam imitari debemus, nihil est altum, nihil curuum, nihil illecebrosum, nihilque quod carnem sapiat, quod mundo placeat, quod terrenum aliquid concupiscat, sed totum quod in illa est, glorificat Deum, redolet sanctitatem, intuentes ædificat, & seculi contemptum docet. Porrò istius virtutis professores eruditi ab ipsa omnem fugiunt dignitatem, omnem obhorrent fastum præsentis vitæ, & quicquid potest allicere humanum affectum ad delectationem transeuntis glorię, eligentes cum propheta potius abiecti esse in domo Dei, quàm habitare in tabernaculis peccatorum. De se namque suspecti sunt, de se diffidunt, & de se formidant agnoscẽtes se esse infirmos, in tentationibus debiles, ad lapsum faciles, & ad elationem pronos. Hinc est quòd honorari renuunt, laudari metuunt, necnon & conuersationem potentium, ecclesiasticorum prælatorum, seculi huius sapientum, & eorum quos vulgaris fama, multitudo diuitiarum, officia magistratuum extollunt, & felices esse ostendunt, quantum eis licet declinant (seruata nihilominus erga ipsos subiectione & reuerentia congrua, scientes apostolum Petrum fidelibus sic scripsisse: *1.Pet.2* Subiecti estote omni humanę creaturæ propter Deum, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, hæc est enim gratia in Christo Iesu domino nostro.) Deferunt quidem dignitati, & præsidenti in illa obtemperant, verum vt saluti propriæ consulant, ipsorum potentum societatem, colloquia crebra, lauta conuiuia, & mores deuitant, arbitrantes ex talium frequentatione puritatem suam facillime posse corrumpi. Fugiunt quippe humanam gloriam, & temporalem sublimitatem, quam eis non licet neque ambire nec quærere. Futuri seculi sempiterna gaudia, ineffabiles voluptates, & honorabiles dignitates expectant, propterea præsentis exilij prosperitatibus sponte renunciant. Sciunt namque præsentis atque futuri seculi neminem frui posse deliciis: quamobrem se macerant, se affligunt, seque humiliant domini Iesu imitantes vestigia. Ipse etenim præceptor cælestis in omni conuersatione sua humilitatis exemplum præbuit. Vt igitur prætermittam cætera, nusquam legimus ipsum familiaritatem habuisse cum regibus, principibus, vel mundi magistratibus: neque eorum interfuisse conuiuiis,

quin potius abdicatis à se illorum consortiis, turbis, ac populis, mediocribus & infimis, & vtriúsque ætatis verbum Dei prædicasse, corporis alimoniam tribuisse, potentiæ suæ exhibuisse miracula, atque cum eisdem regnum ęternum denunciando peragrasse ciuitates, vicos, castella, deserta & maria: sed neque prohibuit ad se succedere debiles, claudos, pauperes, cæcos, surdos, leprosos, vexatos, & pueros. Omnes confugientes ad ipsum suscipiebat vt filios, vniuersísque impertiebatur vitæ verba, salutis monita, sanitatum beneficia, & præclara documenta virtutum. Humilis præceptor & dominus humiliter amplectebatur paruulos, abiectos, & mœstos. Non solum admittebat vt alienos & aduenas, verumetiam horum similes in discipulos elegit & socios. Porrò si apostolorum ante vocationem illorum considerentur gesta, genus, & mores, cognoscuntur fuisse pauperes, exmanuum industria victum quæsisse, natione secundum carnem extitisse ignobiles, sine genealogia, absque literis, rudes ingenio, incompositos moribus & tales quos mundus pene dedignabatur aspicere, aut nominare. Huiusmodi Dei sapientia elegit in discipulos, vt seculi sapientiam, & superborum elationem per eosdem prosterneret, atque conuinceret. Quod suo Paulus conuersis scribens confirmat testimonio:

1.Cor.1 Videte (inquit) vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia huius mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt, destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. Vocauit itaque mediator noster Deus humilis & redemptor, sicut euangelica narrat historia, apostolos viros per omnia ad mundi conuersionem, & seculi conuincendos errores, per seipsos inhabiles, vt ipse qui elegit, eorum operum autor esse crederetur. Succedentibus autem temporibus vsque impræsentiarum inglorios pro maiori parte, & ignobiles à communi hominum segregat conuersatione, & suo mancipat famulatui, necnon diuersis ornat virtutibus, quatenus ipsi intelligentes quid fuerint, in humilitate se sternant: intuentes verò eorum commendabilem vitam non vocatis, sed vocanti tribuent gloriam. In hoc siquidem sectatorum Christi comprobatur humilitas (videlicet) si ipsi quemadmodum eorum dominus, declinant potentium ac superborum conuersationem & gesta, & adhærentes humilibus in moribus, actibus, atque vestitu conformes fieri nituntur eisdem, humilitatis siquidem possessores, in moribus sunt modesti, circunspecti, tractabiles, mites, compositi in sermone, omníq; honestate redimiti: in vestitu verò superfluitates cunctas resecant, muliebrémque ornatum omnino deuitant, per ipsum agnoscentes carnis nutriri petulantiam, & Christi seruis nequaquam congruere, in quibus mundi debet elucere contemptus. Nam preciosus indumentorum apparatus ad hoc repertus est, vt ad concupiscentiam seu ad humanam alliciat gloriam tam deferentium quàm intuētium animas, quæ creaturarum decore atque sensuum carnalium voluptate pascuntur. Ad ignominiam quippe & tenacitatis vitium sibi adscribi arbitrantur nobiles secundum carnem diuites, & elati, si non præ cæteris sumptuosius vestiantur & eminentiores atque laude digniores æstimentur, non intelligentes quòd verus cultus hominis in virtutum splendore subsistit. Caro nam[...] preciosis ac deauratis indumentis cooperta, mon[...]bus ornata, sertísque præclaris composita quid[...] est, quàm caro fœtida, corruptibilis, necnon ex om[...] corporis meatu scaturiens in saniem, fœtorem h[...]dum, & corruptam materiam, quam non valet su[...]nere visus, olfactus percipere, neque ipsa hominis [...]tura perferre? Talis cum sit, necessariis est regenda [...]dumentis, pro qualitate & statu personarum, mo[...]ste nihilominus, vt arceatur illius necessitas, & sup[...]fluitas præcidatur, tolláturque ambitio & inanis [...]ctantiæ gloria. Porrò si indumentorum fastus ne[...] esset dānatus, de epulone diuite purpura & bysso ve[...]stito, ac in inferno sepulto Saluator noster nequaquam in prędicationibus suis intexuisset parabolam[...] econtrario quoque non commēdasset Ioannem, q[...] de pilis camelorum tegumento vtebatur. Claret p[...]culdubio, quòd quemadmodum indumenta precio[...] & vana superbiam, ita & vilia atque abiecta hum[...]tatem pariunt. Nemo cum sordidis vestibus, & con[...]cisis procedit ad publicum, vel cæteris conuersat[...]nibus commiscetur nobilium, vt ex ipsis gloriam c[...]ptet humanam. Nam (perhibente domino) qui mo[...]bus induuntur, in domibus regum sunt. Vilis habi[...] & incultus sponte delatus approbatum est humilitatis indicium, in iis (videlicet) qui carnalibus à se abdicatis illecebris, seculi contemptum in sua conuersatione portendunt, quorum vtique vitia ita debet irradiare virtutibus, vt nihil in eis dignum redargutione appareat. Quadam decet eos esse mediocritate contentos, atque discretionis libra vniuersos actus, habitus, mores, sermonésque discutere, quatenus singularitatis exterius effugiant notam, & humilita[...] censuram in corde custodiant. Congruit qui[...] verus humilis, quantum humanæ fragilitati fa[...] in omni virtute perfectus, interiora sua cora[...] sic ordinet, vt proximū etiam sua exteriora ędi[...] Nam præter illa, quæ superius memorata sunt, o[...]tet humilem labia habere circuncisa, veracem [...]guam, disciplinatáque eloquia. Nihil profecto [...]corem humilitatis euacuat, quemadmodum effr[...] lingua oblocutionibus procacibúsque assuet[...]nibus. Bonus homo (inquit magister veritatis de the[...]sauro suo profert bona. Et ego dico, quòd vir hum[...]lis verba profert sale cōdita, veritati innixa, p[...] composita, vtilia, mansueta & dulcia. Nempe in [...] non inuenitur duplicitas, non fraus, nō meditata [...]lumnia. Quod gerit in corde, & fari licet, simpli[...] profert ex ore sine verborum phalera, & absque [...] mendacio, nequaquā detractionibus vacat, non c[...]tentionibus insistit, non fabulis, nō nugis, neque [...]monibus scurrilibus inentus est. Nouit vtique [...] ex his vanis collocutionibus frequentissime offen[...]tur Deus, præuaricatur lex, scandalizatur proximu[...] dissoluitur animus, coinquinatur mens, frigescit c[...]ritas, tēpus amittitur, hebetatur intellectus, tep[...] oratio, emergunt iurgia, oriuntur lites, veritas im[...]gnatur: silentij contemnitur rigor, & custodia [...]rioris domus fræna laxantur. Porrò amator De[...] [...]tutum zelator, & humilitatis cultor omnem lu[...] ditoris, quantum valet, declinat offensam cog[...]nis, delectationis, locutionis, & operis. Quamo[...]

ori suo (iuxta Prophetę sententiam) peruigilem adhibet custodiam, vt non delinquat in lingua sua, & ex illa in quę non licent, verba prorumpat, & potissime iactantiæ, quæ profecto in loquentis ore sordescunt, commaculant consciẽtiam, & opera laude digna deturpant. Alienum (inquit Sapiẽs) non tuum os laudet te. Extraneum prorsus ab humilitatis extat virtute propriæ cõmendationi insistere, & alienæ laudis operum suorum expectare mercedem. Qui enim à Deo cognoscit percepisse bonum quod habet, largitoris muneris, & non sui met debet concupiscere gloriam, alioquin alienæ rei deprædator esse conuincitur: & inde per culpam supplicium meretur, vnde gratiam valebat adipisci & gloriã. Beata plane humilitas, quæ solius Dei contenta testimonio, quod honoris, quod commendationis, quod gratiæ, quod virtutis, quod gloriæ, habere se cõspicit totum suo tribuens redemptori, non minus voce quàm corde, cum Propheta depromit dicens: Non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.

Quòd perniciosa sit ingratitudo, & de diuersis speciebus fucatæ humilitatis Cap. XV.

Experientia teste, necnon innata ratione suadente didicimus, nihil sic aduersari cupientibus in virtutũ exercitatione, atque in omni laudabili bono proficere, quemadmodum ingratitudo: quę ignorat debitas Deo persoluere laudes, charismata percepta agnoscere, & se in propriæ vilitatis æstimatione humiliter custodire. Quod enim Dei est, quódque gratis accepit, arrogat sibi tanquam si esset proprium, & à seipso, quod est. Obliuiscitur, qui ingratitudinis letali morbo tabescit, dominici sermonis: quem ad inserendam humanis mentibus humilitatis virtutem veridico protulit ore, cum ait: Sicut palmes non potest fructum ferre à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo: hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. Priuate quidem quum vult ingratitudo de alieno laudari renuens considerare quid sit, & quid possit à se: merito quod sibi donatum est, amittit: necnon & iis quæ nõdum accepit, se reddit indignam. Disperdit vtique repentè aggregatas cum sudore maximo spirituales diuitias: obstruit cõtra se ostium diuinæ bonitatis, misericordiarum Dei exiccat fontem, & charismatum cælestium communicatione se priuat. Non autem sic humilitas vera. Nam quo amplius potiora admittit beneficia, & quo magis se ditari cognoscit ex munere, eo ardentiores gratiarum Deo exhibet actiones, eóque solertius se fatetur ingratam, & cordis sui diligentius secreta rimatur. Nouit quidẽ erudita per gratiam, multifarias sub tegumento humilitatis latere insidias, multósque hac occasione fuisse deceptos. Non omnis qui in ore aut in exterioribus gestis humilitatem ostendit, humilis est: sunt enim quidam viri elati & subdoli, qui humilitatem portendunt in facie, & adulantia verba promũt ex ore: quorum interiora plena sunt fraude, atque odij respersa veneno. Hi profecto quanto magis se humiliare videntur, tanto deteriores sunt, cautiúsque vitandi. Ad hoc quippe humilitatem fingunt, vt suspicionis ab audientium animis amoueant cogitatus, & possint validius simplicium corda mollibus penetrare eloquiis, quo sub humilitatis velamine eadem purius prolata esse credãtur. Loquuntur (inquit Propheta de talibus) pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum. Hac fucata humilitate, machinationibus prauis, dolísque referta, ô quoties aduersus Dei sapientiã humana est vsa malitia? O quàm sæpe scribæ & Iudæorum Pharisæi liuoris flamma succensi verbum, quod erat passibili carne vestitum, in quo vtique omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei latebant absconditi, meditati sunt fallacibus interrogationibus in sermone deprehendere, ac veraciter accusare: sed, sacro perhibente eloquio, non est sapientia, non est prudentia, neque consiliũ contra dominum. Parabant insidias, & detegebantur: componebant fraudes, & elidebantur: interrogabant dubia & erudiebantur: testimonia proferebant ex lege, & confutabantur. Repercussi quidẽ à lumine verbi non valebant ferre splendorem. Quando enim ambulantes in tenebris, & malitia occæcati sufficerẽt circuire sapientiam, quæ proter sui mũditiam pertingit vsque ad diuisionem animæ & spiritus: scrutatur cogitationes & consilia cordium, latebras penetrat mentium, & desideriorum arcana perlustrat. Arguebãtur, confundebantur, repellebantur, nec corrigebantur: quoniam veritatem ipsam falsis obiectionibus deliberato animo oppugnare nitebãtur: quod iuxta eiusdem sententiam sapientiæ est peccatum irremissibile, necnon inexpiabile scelus. Huiusmodi homines dolo ac simulatione repleti, qui vt cõmodius suum supplententproximum, humilitatis virtutem ostentare conantur, difficile emẽdantur: veruntamen apud Deum nihil impossibile esse probatur. Est & aliud hominum genus, qui sub imagine humilitatis sanctitatem fingunt, Deo autem latere non possunt. Omnem isti adhibent diligentiã, quatenus humiles esse appareãt, seculi contemptores, sectatores virtutum, orationi dediti, paupertatis amatores, ieiuniis macerati, attenuati pœnitẽtia, & corpore ob spiritus nimium feruorem confecti. Laudes hi tales dum quærunt humanas, æternæ remunerationis efficiuntur expertes. Pro breuissima & inani voluptate delicias commutant perpetuas. Insipientes prorsus huiusmodi sunt, qui absque fructu carnem affligunt, & sine spe veniæ gratiam se percepisse insinuãt. Mentiuntur hominibus, sed non Deo, qui nouit eorum cogitationes esse vanas. Istud de quo loquimur hypocritarum genus, plus quàm cæteros insecutus est dominus: eorum cauterizatam consciẽtiam patefecit populis, atque æternum supplicium illos manere testatus est, dum transitoria sunt mercede contenti. Sepulchris deauratis, dealbatis parietibus, nubibus sine aqua, infructuosis arboribus, cæcis errantibus, exclusis à regno, & à proprio cõditore ignoti assimilati sunt isti. Nam aliud ostentant in facie, aliudq́ue gerũt in corde. Fingunt quod non sunt, atque à semetipsis delusi cæteros fallere arbitrantur. Quamuis enim hi damnatione sint digni, minus tamen sunt perniciosi, quàm primi. Reperiuntur & alterius cõditionis viri, qui per interualla temporis, magna videntur esse humilitatis virtute suffulti, & nihilominus absque perseuerantiæ radice subsistunt. Diuina siquidem dispensante sapientia, isti de quibus sermo prorumpit in medium, si aliqua aduersitate probentur, repente mutati esse videntur in melius, frequẽtant plus solito ecclesias, monasteria visitant, à seruis Christi orationum suffragia postulant,

Psal. 27

Pro. 21

abiecto induuntur habitu, in loquela, in voce, in moribus humilitatem insinuant, non ficte, sed ex corde: non vtique ex vera humilitatis virtute prostrato, sed ex tribulationis nimietate attrito. Huiusmodi quum solido fundamento careant, tempore aduersitatis credunt, succedente verò prosperitate ab inchoata humilitate recedunt. Tanquam immundi canes ad vomitum redeunt, & veluti irrationabilia animalia lutuosæ carnis obscœna opera, nequaquam repetere erubescunt. Fiunt (vt plurimum) talium gesta nouissima peiora prioribus, atque difficilius, quàm cæteri ad humilitatis itinera diriguntur. Nequaquam tamen eorum est desperanda salus, Dei ad ipsorum corda interdum pulsante clementia: quæ omnes homines vult saluos fieri, & ad proprij agnitionem erroris humiliter peruenire. Neminem enim pœnitentem repellit, nullum confitentem respuit, nullíque cum humilitate cordis veniam postulāti misericordiæ viscera claudit. Ipsius quippe est vox illa Prophetæ dicentis: Nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat. (Ezech. 18) Toties namque Deus præteritorum obliuiscitur facinorum, quoties homo aduersus conditorem suum se deliquisse humili confessione fatetur. Est & alius hominum penè innumerabilium status, qui solo exteriori signo qualemcunque pertendunt humilitatem, ignorantes prorsus virtutis huius excellentiam. Hi secundum seculi conditionē sunt infimi, genere ignobiles, possessionibus & domibus nudi, pecuniis & rebus pauperrimi, industria & manuum suarum labore se ac familiam propriam sustentantes. Dignitates non ambiunt, honoribus sublimari non inuident, sibi æqualibus sine rubore sociantur, vilibus teguntur indumentis, suis facultatibus, quamuis exiguæ, contenti: nesciunt alienas concupiscere opes, arbitrantes tantū victui suo necessaria sibi posse sufficere. Quamuis autem isti apud seculi amatores nullius videantur esse momenti, nulliúsque valoris, regimini tamen vniuersi prorsus necessarij sunt, quod conficitur & gubernatur per diuersarum qualitatum vtriusque sexus viros: quemadmodum ex membrorum varietate humanum compactum est corpus. Nam si totum corpus oculus esset, qui est cæteris membris nobilior, vbi auris, manus, vel pes? Aequè si totum auris, vbi (quæso) esset os, oculus, aut reliqua membra, & sic de cæteris? Temperauit verò summus artifex humanum corpus, & per membra distinxit, impertitúsque est vnicuique eorum ministerium proprium, ad suam ac cęterorum vtilitatem: ita vt nullum ipsorum ex dignioribus valeat dicere inferiori se: tui non indigeo, neque ministerium tuum opportunum est mihi. Copulauit enim membra omnia, & in vno amoris glutino adeò coniunxit, vt quicquid molestiæ infertur vni, cæteris omnibus (teste experientia) illatum fuisse videatur. Nempe in hac republica vniuersi huius visibilis decet omnino, vt eadem sit varietas hominum in ipsa degentium. Si omnes intenderent regimini ciuitatum, si cuncti vacarent negociationi, quis artificia vsui necessaria humano perageret? Præterea si vniuersi insisterent doctrinæ, seu negociis militaribus se aptarent: quis (oro) nauigationi ac maris periculis se daret? siue in agriculturæ operibus, pro colligendis segetibus, spargendísque seminibus desudaret? Disposuit quippe per sapientiam suam Deus mortalium genus, & per gradus exercitia, studia, & conditiones multimodas ita ordinauit, vt sibi mutuo famulentur absque liuore, & se inuicem diligant, tanquam vnius corporis membra, & sub vno capite Christo existentia, atque nullatenus despiciēt superiores minimos, iuxta ipsius capitis domini Iesu sententiam dicentis: Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis, qui in me creduntur: dico enim vobis, quòd angeli eorum semper vident faciem patris vestri, qui in cælis est. Docet itaque cælestis magister, nequaquam spernendos esse pauperes & pusillos huius mundi in ipso credentes: tum quia sub angelorum sunt dediti custodia, tum quia alieni minime à Dei sunt regno. Nam tales facile oblatam sibi admittunt gratiam: caréntq; (vt plurimum) multis vitiis, quæ in diuitibus & in huius vitæ prosperitatibus se extollentibus abundare cōsueuerunt. (Roman.) Si enim in rebus transitoriis potentibus dispares esse censeantur: natura tamē, fide, promissionibus, & gloria consortes & comparticipes illis sunt. Non temporalis potestas, non terrenę facultates, non humana laus, neque quæ inflat scientia, sed charitas, quæ ædificat, & Deo gratum facit: humilitásque cordis, quæ profecto exaltat, & in cœlum dirigit, necnon virtutes reliquæ, quæ à domino probatæ sunt, suo hominem commendant autori. Est denique maxima multitudo virorum ac mulierum (memoratis tamen superioribus paucior numero) quæ veræ humilitatis in multis imaginem gerit: minime verò eandem cum affectu assecuta est. Ipsi quippe, de quibus sermo nunc agitur, quadam naturali insigniti sunt lenitate, & ad bonum proni, tranquilli existunt in se, pacem diligunt, dissensiones fugiunt, atque alicui malum inferre perhorrescunt. Huiusmodi pro maiori parte naturaliter sunt rudes ingenio, ad discernendum cogitationes, affectiones, ac negocia tam aliena quàm propria tardi, & minus idonei. Naturę quoque donis (nisi corrumpantur, & seducantur) vtuntur ad bonum, non tamen bene: quemadmodum faciunt veri humiles, qui scienter & in sensu cordis, tanquam spirituales diiudicant interiora sua: (Eccle.) ita vt penè nulla indiscussa præterire patiantur. Ducuntur superius memorati ad id quod honestum est potius impulsu naturæ, quàm virtutis gustu. (1.Corin.4) Propterea etsi apud homines mereantur laudem, dum non extollunt supra se, nequaquam tamē apud Deum accipiscuntur humilitatis palmam, quæ certantibus magnanimiter donatur à Christo, qui cordiū & animorum scrutator est verus, atque in misericordia & miserationibus suis opera nostra coronat. Coronat, inquam sudores & labores nostros, quos patimur abnegantes nosmetipsos, nostrúmq; veterem hominē cum actibus suis expoliantes, vt ipso qui secundum Deum creatus est, nouo induamur in iustitia, sanctitate & humilitate. Non enim valemus in nouum reformari hominem, nisi abiecto vetere, qui sola quæ carnis sunt sapit, cupit & quærit. Quæ cuncta humilitati aduersantur, quæ vtique humilitas, quod est Dei, quod spiritus, quod sanctitatis, quod virtutis, sentit, desiderat, sectatur cum vitiis & cōcupiscenciis carnem ipsam in crucis spiritualiter affigendo patibulo. Hanc quippe spiritualē luctam, & hunc dimicandi modum ignorant, qui non virtutis studio, sed naturæ instinctu ac munere humiles esse arbitrantur ab iis, qui tantummodo carnis obtutu acta exteriora metiuntur. Non autem in cultu extrinseco, aut in corporis motu, sed in arcano cordis, humilitatis virtus radicata subsistit.

Quid

Quòd per speculum creaturarum rationalis spiritus, de spiritualibus sufficientissime eruditur, dummodo prius discat cognoscere se.

Cap. XVI.

Multæ sunt res visibiles, atque corporeæ à Deo creatæ: ex quarum consideratione rationalis spiritus, de spiritualibus & inuisibilibus sufficienter imbuitur. Nec mirum, quū ipsa creatura visibilis speculum quoddam inuisibilium esse noscatur, in quo elucet quædā imago cælestium, & sui potentia, sapientia & bonitas autoris, dicente Apostolo: [Rom. 1] Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta cōspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus, atque diuinitas. Cæterum si fide mediante cælestia & diuina, quæ remotissima sunt, in hoc & per hoc intuentur creaturarum speculo: quanto magis spiritualia, quæ nobiscum & in nobis sunt, intelligi poterunt? (si tamen interioris oculi munda sit acies.) Per sensus enim corporis eruditur animus: & quotidie fit doctior dirigente experientia rationem, quæ absque alterius adminiculo prorsus iacet, nec valet se eleuare ad summa. Quamobrem oportet vt rationalis homo ex ardua exercitatione (non tamen sine labore) ad spiritualium perueniat intelligentiam sacramentorum, incipiat verò à se. Nam si ignorauerit se, cui nil propinquius, qualem de absentibus & remotis poterit habere notitiā? Discat igitur scire se: quatenus de cæteris habita postea vera scientia assuescat non inflari, neque se erigere supra se, & amittat lumen qualecunque quod percepit, sibíque ipsi contrarius fiat. Qui autem absque humilitate, quæ de propria gignitur cognitione, vniuersarum scientiarum est imbutus peritia: prope nihil dicendus est scire, quoniā veræ scientiæ caret fundamento, quod in humilitatis virtute locatur. Quid (oro) prodest scire multa, & de eadem inaniter eleuari scientia, ipsúmque ignorare, à quo eruditus es scire quod scis? [Eccle. 1] Omnis sapientia (inquit Sapiēs) à domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante æuum. Omnis, ait sapiētia, vt agnoscas totū ab eo accepisse, [1. Cor. 4] quod scis. Quid enim habes (inquit Paulus) quod nō accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Summæ prorsus est signum dementiæ, superbię vitium, atque iudicium graue, sibiipsi Dei gloriam vendicare, necnō de alieno intumescere. Quod quidem agit, qui ignorat se, & est humilitate nudatus. Omnis proinde industria, omnéque studium inesse debet scire volentibus: vt (videlicet) cognoscant primum se, & non altum sapiant, neque in sua sibi complaceant scientia, sed timeant, donum confiteantur, & largitori gratias agant, & dicant: Gratia Dei sum, id quod sum. Ista si ignorauerit scientiæ amator, aut ex cordis tumore confiteri paruipenderit, quāto plus fuerit instructus scientia, tanto acriori dignus erit iudicio: quoniam scriptum est: Scienti bonum & non facienti, peccatum est illi. Et merito. Si enim delinquit peritus, si legem transgreditur, si post concupiscentias suas defluit, reclamante consciētia hoc facit: quæ scientiæ illustratur lumine, & gratiæ pręuenitur splendore. Nam ignorans si peccat, maxima ex parte suæ excusatur nescientiæ, dummodo non sit supina & crassa: quoniam tunc prorsus inexcusabilis est, & ignorantem facit ignorari: sciens autem & doctus nulla tergiuersatione absoluitur, quoniam bene agere omnino non vult. Ab hoc profecto morbo, & ab hac sententia eripitur humilis, & secutus fit, tantóque humilior efficitur, quanto est doctior. Scientia siquidem humilitati associata, ornamentum est hominis, religionis decus, præclarum lumen, stabilimentum fidei, magistra virtutum, cælestis regni præco, lucerna in tenebris, dux in via, veritatis index, errorum detectrix, spei incentiua, charitatis comes, & ad omne opus bonum procliua & ductilis. Quemadmodum enim humilis totaliter non potest esse ignarus: ita & superbus non valet esse eruditus. Potest vtique scire multa, sufficit instruere plurimos: sed quia non agnoscit se, atque contemnit veritatis scientiam, quam intelligere odisse conuincitur. Hoc Propheta testatur, quum dicit: Peccatori autem dixit [Psal. 49] Deus, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum. Quonā (quæso) modo superbus peccator dicendus est eruditus, qui disciplinam ex prauis moribus, quos agit, deprehenditur odisse virtutum, necnon eloquia diuina à se abiicere ac repellere? Quid de talibus pronuntiet Sapiens, audiamus: Stulti vsquequo oderint sapien- [Prouer. 1] tiam? Hinc clare colligitur hominem elatum & nequam nullatenus esse posse sapientē, quod euidentius alio in loco exprimitur sic: [Sapien. 1] In maleuolam animā non introibit sapientia, neque habitabit in corpore subdito peccatis. Verum ne quis causetur, & dicat aliud esse sapientiam, & aliud de qua loquimur, esse scientiam. Sapientis sentētiam intelligat, dum ait: Si enim [Prouer. 2] sapientiam vocaueris, & inclinaueris cor tuum prudentiæ, & quæsieris eam quasi pecuniam, & sicut thesaurum effoderis illam, tunc intelliges timorem domini, & scientiam Dei inuenies: quia dominus dat sapientiam, & ex ore eius scientia & prudentia. Vna quippe res, quæ qualemcunque quamuis videatur significationem habere diuersam, ex vnius tamen diuinitatis ore emanare perhibetur. Nempe quicquid spirituale intelligendo sapimus, si quid rectum prudenter discernimus, omne quod verum ratiocinando scimus, ab illo haurimus fonte, de quo scriptū est: Fons [Eccle. 1] sapientiæ verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna. Vnus est altissimus, omnipotens, creator, rex potens, & metuendus nimis, sedens super thronum illius, & dominans Deus: ipse creauit eam spiritu sancto, & vidit, & dinumerauit, & mensus est, & effudit illam super omnia opera sua, & super omnem carnem. Secundum datum suum præbet illam diligentibus se. Patet conspicue, quòd omnis veritas, siue sit cogitando reperta, seu orādo infusa, aut scienter prolata, ab ipso procedit, qui per Sapientem testatur de se dicens: Meum est consilium & æquitas: mea [Prou. 8] est prudentia, mea est fortitudo: per me reges regnāt, & legum doctores iusta decernunt. De ipso quoque Apostolus Paulus ait: Non quòd sufficientes simus [2. Cor. 3] cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Quocunque enim nomine nuncupetur veritas, à Deo infunditur, siue sapientia, aut prudentia, seu scientia nominetur. In sacris tamen voluminibus tria hæc sapientiæ, prudentiæ, & scientiæ vocabula inueniuntur varios inter se & contrarios habere affectus. Nam de sapientia, inquit Apostolus: Sapientiam loquimur inter perfectos, non sa- [1. Cor. 2] pientiam verò huius seculi, neque principum huius

ſeculi, qui deſtruuntur: ſed ſapientiam loquimur in miniſterio, quæ abſcondita eſt, quam prædeſtinauit Deus ante ſecula in gloriam noſtram, quam nemo principum huius ſeculi cognouit. De prudentia verò
Roman.8 dicit: Nam prudentia carnis mors eſt, prudentia au-
Ibidem. tem ſpiritus, vita & pax. Alióque in loco: Prudentia carnis inimica eſt Deo: legi enim Dei nō eſt ſubiecta, nec enim poteſt. De ſcientia denique idem Apoſtolus
Ibidem. aſſerit dicens: Qui autem ſecundum carnem ſunt, quę carnis ſunt, ſapiunt: qui verò ſecūdum ſpiritum ſunt, quæ ſunt ſpiritus, ſentiunt. Alibi præterea expreſsius
Pſal.118 ipſius ſcientiæ differentia prænotatur: Bonitatem (orans Propheta dominum ait) & diſciplinam, &
Sap.13 ſcientiam doce me. Et Sapiens: Vani ſunt omnes homines, in quibus non ſubeſt ſcientia Dei. Eregione Apoſtolus dicit: Sciētia inflat, charitas verò ædificat.
1.Cor.8 Colligitur itaque ex his veram & commendabilem ſapientiam & ſcientiam nullatenus habitare poſſe in mentibus tumidis, ſed ſolum humilium. Sic namque
Prou.11 in Prouerbiis legimus ſcriptum: Vbi fuerit ſuperbia, ibi erit & contumelia: vbi autem humilitas, ibi & ſapientia. Non eſt gratiæ & ſcientiæ capax elatus: quoniam illis ad ſui abutitur perniciem: tametſi aliis reſerando veritatem prodeſſe videatur, quam in codicibus nouit eſſe deſcriptam. Doctrinam vtique ſalutarem, & cæleſtia monita etiam ab hominibus malis prolata mandauit dominus eſſe audienda, inquiens:
Matt.23 Super cathedram Moſis ſederunt Scribæ & Phariſęi, quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite. Nequaquam polluitur veritas, etiam ex impij ore manifeſtata. Ideo à quocunque prædicetur, cum reuerentia ſuſcipienda eſt, quanquam à viro iuſto promulgata, maioris eſſe videatur efficaciæ. Non enim à quo, ſed quid proponatur nobis, animaduertendum eſt. Qui quod rectum & catholicum eſt, audit: non hominem, ſed Deum ad ſe loqui arbitretur. Aliud quippe eſt Deum loqui per hominem, & aliud Deum habitare in homine. Poteſt fieri, & ſæpiſsime contingit, vt veritas & ſacratum ſcripturarum ſecreta pandantur myſteria, vt dubia & obſcura dilucidentur, vt confutentur errores, vt virtutum perfectiones declarentur, & vt futura patriæ cæleſtis gaudia, per elatos & iniquos viros veridica aſſertione narrentur. Quāuis enim quæ veriſsima ſunt, ſuperbi proferant, per eoſdem tamen loquitur Chriſtus, qui eſt veritas, & ſuperbi remanent. Quemadmodum ſapientia & veritas per peccatores & ſceleſtos promulgata non coinquinatur: ita neque ex eadem prolatione ſola ipſi, qui loquuntur, digni efficiuntur, & iuſti. Regnum Dei
1.Cor.4 (inquit Apoſtolus) non eſt in ſermone, ſed in virtute.
Matt.7 Et Dominus: Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum. Valet elatus fieri inſtrumentum Chriſti, ſapientiæ præco, magiſter humilitatis, virtutum denunciator, & morū commendator bonorum: & nihilominus Chriſti carere gratia, inſipiens & elatus exiſtere: non autem ſic, in quo habitat Deus, commoratur ſapientia, & paracletus requieſcit. Porrò qui per gratiam meretur templum Dei fieri, prorſus neceſſe eſt, vt ſit humilis & obediens, ac Deum diligat, dilectionémque ſuam non per verba, neque per exteriora ſigna, ſed per virtutum opera, & laudabilia geſta inſinuet: quemadmodum mediator noſter teſtatus eſt dicens: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. *Ioan.14* Conſtat igitur inobedientes & ſuperbos nō diligere Deum, nec ipſius mandata ſeruare, neque ipſum Deum apud illos facere manſionem. Quomodo (quæſo) digni illius fieri poſſunt præſentia qui contemnunt obtemperare dicenti: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde. Nam exhibitio operis veræ dilectionis, & ſanctæ humilitatis indicium eſt certū. Qui enim humilitatem reſpuit, ipſam præcipientem deſpicit: ex cuius contemptu conuincitur eſſe ſuperbus, & prorſus ab illius conſortio alienus. Porrò ſicut nequeunt ſimul conuenire lux & tenebræ, amarum & dulce: ita nec inobedientia & dilectio, ſuperbia & humilitas. Quamobrem neceſſe eſt, vt qui cupit adhærere Deo, Deúmque poſsidere in ſe, eidem ſe ſubiiciat, ipſum diligat, virtuteſque operando exerceat: patientiam, obedientiam, pietatem, dilectionem, longanimitatem: quam ſignanter ipſe nos docuit, ſectetur ex corde. Quem enim Deus perſpexerit humilitate decoratum, ſpiritum ſuum in eo quieſcere facit, prout per Prophetam ipſe fatetur: Super quem (inquit) requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper pauperculum (videlicet) humilem, & contritum corde, atque trementem ſermones meos? *Eſa.* Requieſcit, inquam, ſpiritus ſanctus libenter in cordibus humilium, illíſque communicat ſapientiæ & intellectus, conſilij & fortitudinis, ſcientiæ & pietatis, ac timoris ſui donum: ipſos quoque efficit templa ſua munda, impolluta, ſancta: in quibus delectabiliter recumbit, & ſapientiæ ac ſcientiæ reuelat arcana, atque per eoſdem audientibus inſinuat veritatem. Huiuſmodi probati ſapientes ſunt humiles, Dei habitacula, & ſapientiæ cæleſtis nuncij, nihil humanæ laudis ſibi arrogant, ſed Dei gloriam ex ſuo miniſterio humiliter quærunt: quod procul dubio agere ignorant terrena inflati ſapientia atque ſcientia. Annunciant quidem & iſti prudēter accōpoſite eloquia ſapientiæ, ſed oblique, & alia intentione quàm primi. Qui vtique diuino imbuuntur oraculo Chriſti, Dei virtutem & ſapientiam prædicant, ſalutem animarum proximorum ſuorum ſitiunt, necnon quod commodi, & honoris eſt proprij, ab ipſorum prorſus cogitatione & affectione depellunt. Secundi verò, & qui ſapientiæ ſeculi ac prudentiæ carnis, quæ deſtruuntur, inſeruiunt: licet cæleſtia veritati innixa, & audientibus profutura promunt eloquia, non vt glorificetur Deus, neque vt prolata propter ſe agnoſcatur veritas, neque vt proximus ædificetur, & corrigatur, verbum Dei inſinuant plebibus, ſed ſe affectantes captare ex hoc tranſitoriam laudem, fauores mortalium, temporalia lucra, & commoda propria. Talis eorum ſapientia ſtultitia eſt apud Deum: propterea (experientia teſte) parum fructuoſa eſt & vtilis: aures aſtantium replet, dum promulgatur, delectat: quoniam verò non eſt charitatis igne ſuccenſa, non ſufficit de auditorum mentibus teporem ſpiritualem excutere. Nequaquam tamen eſt contemnenda: ſed prorſus ſuſcipienda, venerанda, perficienda tanquam ſermones Dei, ſapientiæ verba, & ſpiritus ſancti ſagittæ acutæ, quæ quamuis ſint ab elato & carnem ſapienti emiſſæ atque prolatæ, valent nihilominus ſimplicium & humilium emollire ac ædificare animos ad bene...

dum. Nam hoc humilibus est insitum: verbum (videlicet) salutis libenter audire, retinere memoriter, & opere consummare.

Quòd aliter pueri & rationales viri, & aliter spirituales res æstiment, atque de multiplici vtilitate humilitatis.

Cap. XVII.

Consueuit humanus affectus, vnamquanque rem eò ardentius diligere, eóque solicitius, vt ipsam assequatur quærere, quo clarius quanti eadem sit precij, quantæ vtilitatis, & quantæ cognouerit virtutis. Insensati quippe & pueri, quoniam discretionis carent iudicio nec fulgorem auri, neque gemmarum caripendunt valorem. Similiter herbarũ proprietates, & morum grauitatem, ac scientiæ lumen pro nihilo ducunt, quia ignorant quid in eis lateat commendatione dignum. Rationales verò viri, & ætate adulti, quibus harum inest ex parte scientia rerum, atque diiudicandi rectitudo, magnipendunt singula, illísque tanto amplius afficiuntur, quanto magis intelligunt, ea esse proficua. Falluntur tamen isti quàm sæpe immoderato amore seducti, & preciosiora minoris, pluris autem viliora æstimantes, non diligenda plus diligunt, amanda contendunt, temporalia interdum spiritualibus, terrena cælestibus, & diuinis humana præponunt: [*Esa. 5*] dicúntque (iuxta Prophetæ oraculum) malum bonum, & bonum malum: amarum dulce, & dulce amarum. At verò spirituales viri, qui sapientiæ, quæ de sursum est, pudicæ, pacificæ, modestæ, suadibilis, bonis consentientis, & iudicantis sine simulatione sunt discretione ornati, & in quibus ipsa vera sapientia Dei per sapiẽtem perhibetur habitare in consilio, & eruditis interesse cogitationibus, difficile decipiuntur: quia pene omnia discutiunt, & probant interiori examine quæ admittẽda, & quę sunt depellenda. Nonnunquam autem (quamuis raro) dispensante ipsa commorante in illis sapientia ad eorum profectum, necnon maiorem propriæ cognitionis & humilitatis occasionem permittuntur in eligendo potiora errare, atque dubitare quid melius: nequaquam autem totaliter deseruntur. Nam repentè redeunt ad se, ac se in spiritu coram domino humiliter prosternentes suam fatentur ignorantiam, & se deliquisse accusant. Quamobrem apud se humiliores fiunt, in discernendo prudentiores, promptiores in orando, & in puritate seruanda cautiores. Despiciũt quoque ex animo cuncta exteriora, quæ sibi blandiri & arridere videntur, vt adipiscantur thesaurum in cordis agro latitantẽ. Vilipendunt semper fallacem mundi gloriam, fugitiuos honores, facultates terrenas, carnis illecebras, sociale gaudium, & omnes corporis voluptates: quatenus attentius vacent sibi, quietius habitent secum, & facilius humilitatis preciosissimam margaritam quærendo inueniant, repertámque possideant. Agnoscunt quippe ipsam incomparabilis esse precij, vtilitatis immensæ, donorum spiritualium locupletem, gratiarúmque cælestium refertam. Hæc namque virtus se possidentium orationes Deo facit esse gratissimas. Nequaquam enim valet repelli deprecatio, quæ est humilitatis sale condita: ascendit sursum fragrantissimo odore respersa, vsque ad conspectum maiestatis æternæ, per angelorum ministerium delata sanctorum: sicut per Ioannem in Apocalypsi legitur scriptũ: [*Apoc. 5*] Et habebat phialas aureas plenas odoramentorum, quę sunt orationes sanctorum. Nam & orationem atque sacrificium patriarchæ Abrahę, qui præditus humilitatis virtute se esse puluerem & cinerem fatebatur, odoratus est dominus in odorem suauitatis. Publicanus denique, qui præ suorum confusione delictorum, & humilitate cordis oculos ad cælum minime audebat attollere: sed oratione fundens, pectúsque percutiens aiebat: [*Luc. 18*] Deus propitius esto mihi peccatori, in domum suam lætus rediens de tẽplo discessit iustificatus à domino. Humilium supplicationem Propheta comprobare volens asserebat: Respexit in orationem humilium, & non spreuit preces eorum. Pro clariori verò commendatione promulgatæ veritatis ilico adiecit: Scribantur hæc in generatione altera, & populus qui creabitur, laudabit dominum. Iudith prætetea sancta in oratione prostrata dicebat: [*Iudic. 9*] Non est in multitudine virtus tua domine, neque in equorum viribus voluntas tua: nec superbi placuerunt tibi ab initio, sed humilium & mansuetorum tibi semper placuit deprecatio. Magna prorsus est efficacia orationis humilium, quę nullo peccatorum compedita vinculo, nullo aduersariarum potestatum retenta obstaculo penetrat cælum, & cælestis curiæ lætificat ciues, atque diuinæ bonitatis meretur adire præsentiam: quam (videlicet) rogat humiliter, fidẽter loquitur, ac importunè postulat spiritus sancti impulsa suffragio: qui pro sanctis gemitibus inenarrabilibus interpellare perhibetur. Nunquam enim humilium mens, quæ semper accusatrix est sui, præsumeret tam familiariter in oratione conferre cum domino, támq; dulcia fari eloquia charitate accensa suauitate melliflua, fiducia plena: si non promoueretur à spiritu, erudiretur à verbo, traheretur à patre. Quum autem trahitur, & in secretum casti amoris introducitur thalamum, non vt ancilla cum domino, neque vt amica cum amico, sed tanquam cum fratrueli carissima, & sponsa iucundatur cum spõso: qui vtiq; locutionis modus, atq; affectus non cõgruit creaturæ peccatrici, debitrici, languidæ, & peregrinanti erga Deum dominum creatorem & iudicem suum, qui omni veneratione, honore, laude & actione gratiarum est dignus. Nam ineffabilis & super humanum intellectum est inæqualitas ista: perditi, videlicet, ad redemptorem, iniquissimi ad summum bonum, ignorantis ad sapientiam: & nihilominus, vt humilibus ausum præbeat postulandi, vt confidentiam tribuat appropiandi, & vt occasionem præstet diligendi atque sperandi: non vult insinuare quod est. Se quippe occultat, speciem suã tegit, maiestatis suæ potentiam celat, seque sub seruili forma exinaniẽdo humiliat: quatenus pusillos foueat, nutriat in spiritu paruulos, & amplexetur humiles, ipsosq; in omni sua tribulatione exaudiẽdo custodiat. Exaudit, inquam, Deus humilium preces, eósque protegit, ne ab inimicorum iaculis vulnerentur, atque custodit, vt non in tentationibus constituti deficiant. Permittit tamen illos nonnunquam diuersimode tentari, & interdum in momento ruere: minime autem perseuerare post casum, sed repentè exurgere, sicut Propheta de viro iusto testatur dicens: [*Psal. 36*] Quum ceciderit, nõ collidetur, quia dominus supponit manũ suam. Huiusmodi tentatio non permittitur fieri ad mortem, sed potius ad

erudit

eruditionem & humilitatis augmentum: quoniā ipse dominus gratiæ suæ adhibet manum, quatenus cadēs se compungendo euigilet, & humiliando resurgat: quod beato Petro Apostolo contigisse Actuum Apostolorum narrat historia. Quum enim se iurando, & anathematizando, suum negasse præceptorem agnosceret, ab eodem misericorditer intuitus, & ad se ex mœrore reuersus, reatum proprium humiliter intel- *Matt.26* ligens foras egressus fleuit amare. Ex hac igitur tentatione, & ex hoc casu Apostolus didicit, de se non præsumere, didicit proximo afflicto compati: didicit & aduersum seipsum sapienter irasci. Qui enim antequam tentaretur, ignorabat se, optime post lapsum non solum Dei bonitatem erga se, verumetiam quàm infirmus & debilis esset, cognouit. Quamobrem dixerim, nequaquam perniciosum esse tentari, sed tentationi consensum præbere, atque in eodem animo obdurato persistere. Tentatus est Abraham longæuus & sanctus, & per multas tribulationes probatus amicus Dei effectus est. Sic Isaac, sic Iacob, sic Ioseph, sic Moses: necnon & vniuersi qui Deo placuerunt, per multas tribulationes transierunt fideles. Difficillimum prorsus est absque tentationis probatione humilitatem seruare: quū prosperitatis successus potenter ad elationem impellat. Si hoc non esset, minime Dei clementia, quos diligit, tam sedulo tribulatione *Heb.12* mediante argueret. Istud Paulus percipiens Hebræis scribens, aiebat: In disciplina perseuerate tanquam filiis offert se Deus. Quis enim filius, quem non corripit pater? quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri, & non filij estis. Intulit verò post modicum, quantæ sit vtilitatis erudiri per tribulationes à domino. Omnis, inquit, disciplina in præsenti quidem non videtur esse gaudij, sed mœroris: posteà verò fructum pacatissimum exercitatis per eam reddit iustitię. Fructus hic pacatissimus, de quo loquitur Apostolus, virtutum cōfirmatio est, atque adeptio. Efficitur namque per disciplinam exercitatus, corde humillimus, mente robustus, spe lætus, charitate feruidus, spiritus sancti secum cooperante præsentia, quæ non spernit humilem, neque derelinquit disciplinam domini æquanimiter perferentem. *Iacob.1* Hoc Apostolus Iacobus considerans dicit: Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam quum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Non valet quis humano explicare eloquio, quantæ sit vtilitatis, quanti meriti, & quàm sit Deo gratum non altum sapere, tribulationes irruentes perferre fortiter, illatas contumelias tranquilla mente pati, & humiliter emergentia quæque aduersa propriis peccatis adscribere. Nam humilis semper se arbitratur duriora mereri, quàm patiatur: quāobrem patienter aspera sustinet, gratias in tētationibus agit, soluit per pœnitentiam debita, errata per fletum diluit, contemnit ex deliberatione præsentia, & fidei oculo futura prospectat. Considerat vtique suorum immanitatem facinorum, spiritualium inimicorum sæuitiam, iudicis irati sententiam, & præparata reprobis æterna supplicia. Ista dum cogitat, suspirat, gemit, dolet, compungitur corde, consternatur mente, resoluitur in lachrymas, & domino supplicat humili- *Psal.50* ter dicens: Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam: & secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam. Equidem humilitati semper est copulata compunctio, quæ ex suorum gignitur memoria delictorum. Nequaquam enim valet, non compungi humilis, quoties reuoluit animo, quàm grauiter peccauit: quibus modis, quàm obliqua intentione sui transgressurus est mandata redemptoris, obscœna & turpia cogitando, infructuosa & vana meditando, concupiscendo terrena ac noxia diuina lege prohibita: amittēdo in his tēpus, mente dissipando, repellendo, atq; conscientiam reclamantem contra salutem propriam temerarie obdurando. Porrò dum ad se secū tacitus meditatur indulta tempora ad promerendam veniam, ad agendam pœnitentiam, ad subigenda vitia, ad resecanda scelera, ad augenda merita, & ad gloriam consummato huius peregrinationis cursu consequendam, gemitus compunctionis & humilitatis lamēta ex intimis medullis cordis emittit. Dum enim deuotissime in talibus occupatus lachrymatur vbertim, ac humiliter orat reconciliationē quam postulat, efficaciter obtinere confidit, rememorans illud propheticum dictum: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritū & humiliatum Deus non despicies. Saluberrimam quoq; Iudith mulieris pudicissimę exhortationem pertractat secū, quæ ait: Humiliemus illi animas nostras, & in spiritu contrito & humiliato seruientes illi dicamus flentes domino, vt secundum voluntatē suam sic faciat nobiscum misericordiam suam: & sicut cōturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur. Tamdiu verò in hoc exercitio spirituali humilis ac deuotæ compunctionis insistit, donec pacē in conscientia sentiat, mens repleatur lætitia, & exultent cum Propheta in domino ossa humiliata. Meritò quippe post perceptam indulgentiam criminum, post salutarem compūctionis mœrorem, post abolitam culpam transactę nequitiæ per confessionem humilem, & post detersam fœditatē interioris hominis per lachrymarum affluentiā humili redditur pax, donatur tranquillitas, fiducia præstatur, corq; illius exhilaratur, gaudet animus, gratias agit affectus, accrescit deuotio, lumen infunditur, & luctus in exultationem mutatur: quemadmodum Propheta decantat, dicens: Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent: euntes ibant, & flebant mittentes semina sua: venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Sanè iuxta mensurā compūctionis & charitatis tribuitur humilis remissionis peccatorum certitudo, additamentum gratiæ, lętitiæ abundantia: prout Propheta memoratus perhibet de se, inquiens: Secundū multitudinem dolorū meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Non sinit Deus humiles diu in mœrore tabescere, testante Paulo, qui ait: Qui consolatur humiles, consolatus est me in aduentu Titi. Ipsos profectò visitat ne deficiant, erudit ne deuient, custodit ne pereant, & liberat ne succumbant. Custodiēs (inquit Propheta) paruulos dominus humiliatus sum, & liberauit me. Beati plane veri dicendi sunt humiles, qui diuina protecti clemētia, innumeros intellectualium euadunt laqueos venatorum in huius peregrinationis itinere conturatos, suorum reponentes thesauros meritorum in abscondito cælestis patriæ cellario, quo fur non appropiat, vt effodiat, & furetur eos. Nouerunt siquidem inter latrones, auro & gemmis onustos peragrare minime posse securos.

Qualis

Quales esse debent comites itineris, & de authoritate Christi & ecclesiæ, quantúmque Christi seruis sit necessaria humilitatis virtus.

Cap. XVIII.

AMbulantibus in hac vmbræ mortis regione, in qua diuersarum specierum venenata discurrunt spiritualia animalia, vt opportunos sibi rapiãt cibos, nil tutius, nilque valet esse vtilius, quàm itineris sui comitem habere fidelem, atque peritum. Horum deficiente altero, societas queque cognoscitur esse suspecta & dubia. Quid (oro) commeantibus potest esse solatij, quum mutua inter illos deest dilectio, quæ prorsus ex simul pergentium alterutrius cõcepta infidelitate sopitur? Quam (quæso) spem valet habere pertingendi, quo cupit accedere, qui viarum ignarus inexpertum peregrinationis, qua gradiendum est, habens comitem per singulas penè horas, an recte incedat, dubitare compellitur? Maximum profecto impedimentum pertingendi ad finem in quocunque negocio est ipsa dubietas, quæ operandi adimit vires, robur debilitat mentis, cogitationibus fluctuationem ingerit, errandi parit metum gradiendi retardat affectum, & inopinati insultus suspicionem ambulãti immittit. Cæterumquod in via materiali contingit pergentibus, hoc in spirituali vita degentibus euenire diffinio: in qua propter inflexibilis veritatis æternũ fundamentum in ea locatum cuncta, quę tam ex causa infidelis, & imperiti ductoris, quàm etiam occasione dubietatis emergunt contraria, tolluntur è medio. Nulla plane in confessione catholicæ religionis, & insoliditate Christianæ fidei persistentibus debet inesse erroris hęsitatio, nullúsque infidelitatis metus: quippe quum ecclesia ipsa supra firmitatem petræ durissimæ sit in veritate fundata, atque diuinæ autoritatis, & innumerabilium penè sanctorum existat attestatione suffulta. Ipse namque Deus Dei & hominum mediator homo Christus Iesus quum eo interrogante, quem illum esse dicerent homines, respondissétque pro omnibus Petrus: Tu es Christus filius Dei viui, ilico adiecit: Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis: & ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Vide quanti sit roboris, & quantæ firmitatis ecclesię fundamentum. Pater reuelauit Petro confessionem diuinitatis Christi: idem verò Christus suã super hanc Apostoli cõfessionem, ecclesiam se fundaturũ esse asseruit: cuius testimonio nihil est firmius, quum sit æterna, quæ nullatenus errare valet. Liquet igitur Christianam religionem, quam credit, colit, ac confitetur ecclesia esse verissimam, & quicquid agit, vel prædicat, prorsus indubitabile esse, quoniam plurimorum est circunsepta assertionibus testium. Fides nanque catholica sanctorum, est prænunciata ac fulta oraculis: qui nisi sancto afflati fuissent spiritu, nequaquam potuissent futura tanquam pręterita, tam euidenter edicere. Ab apostolis quoque est prædicata, necnon innumeris roborata miraculis. Beatorum insuper milliũ martyrum vtriusque sexus, cuiuscunque ætatis, diuersarum nationum, atque statuum variorum est sanguinis effusione, & horribilium tormentorum perpessione confirmata. Virorum denique probatissimorum, qui paracleti magisterio erant imbuti, sapientia & scientia illuminati, & virtutum exercitatione perfecti, est attestationibus declarata. Quis, oro, sufficit enarrare, quot millia anachoritarũ, monachorũ religiosorũmque virorũ ac mulierũ, qui sponte seculũ spreuerunt, carnis calcarunt illecebras, & Christi crucẽ vsque ad mortẽ infatigabiliter baiularũt, huius fidei definitionibus consenserunt? Quamobrem temerarium ac redargutione dignissimum est vellet rationibus humanæ sapientiæ, aut dubiis infidelitatis cogitationibus improbare fidem: necnon ecclesię decreta contemnere, quæ tantorum sanctorum testium sunt autorizata sententiis. Christianis itaque viris nulla debet prorsus inesse errandi ambiguitas, cum ecclesiæ mandatis obtemperat, quæ (vt ait Apostolus) est columna & firmamentum veritatis, in qua via est habilis, lata, secura, & fulgida, quæ ducit ad vitam. In ipsa prætérea ministrantur, & percipiuntur sacramẽta salutis, animarum medicamenta, infirmitatum spiritualium remedia, peregrinationis huius subsidia, remissionis peccatorum dona, & æternę vitæ pabula instituta, & prærogata per dominum Iesum, Deum verum, sacerdotem magnum, põtificem summum, gratiarum largitorem, mediatorem pium, fidelissimum comitem, atque itineris huius peritissimum ducem: quem profecto quisquis sequitur, deuiare non valet, non ambulare in tenebris, nec carere indulgentia, nec in via deficere, neque vita priuari. Propterea gaudeat & omnes in domino, exultẽt fideles, & pręsertim serui Dei, ac diuino mancipati obsequio: quoniam datum est illis sub tali tantóque duce & principe militare. Iste proculdubio est ille inuictissimus propugnator, qui armatum fortem (videlicet) diabolum atrium possidentem in pace superauit, illius diripuit spolia, arma in quibus cõfidebat, abstulit: eundémque cum rubore nimio de sua sede eiecit. Iste, inquam, ille est dux strenuus, qui morte sua debellauit aereas potestates, & nos absoluit de vinculis tenebrarum & mortis, transtulítque in regnum claritatis suæ, de quo Apostolus dicit: Et vos cum essetis mortui in delictis, & in præputio carnis vestræ, conuiuificauit, condonans vobis omnia delicta, delens quod aduersus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & illud tulit de medio affigens illud cruci: & expolians principatus & potestates transduxit confidenter, palam triumphans, illos in semetipso. Equidem ad aspectum illius ducis mota est terra, fugati sunt aduersarij, curuati montes, colles inclinati, prostrati superbi, humiles sublimati, subditus mundus, & spoliatus est tartarus. Nullus hostis, nulla potestas, nullum regnum præualuere potest aduersus eum. Agit quicquid vult, indurat, quos disponit sine passione deserere: & vt sibi placet, illorũ miseretur, quia opus est, in promissis fidelis, & in iustitia rectus. Delinquẽtibus quoque compatiens est, pœnitentibus parcens, redeuntibus ad se latissimum charitatis & indulgentiæ aperiens sinum, nutantibus spem tribuens, stantibus spiritualia beneficia impertiens, atque in eo perseuerãtibus præmia æterna promittẽs. Quamobrem ô Christi milites, & Deo famulãtium vniuersa agmina pugnate viriliter, resistite fideliter, perseueranter state: nulla vos demulceat voluptas, nullus superet labor, tentatio nulla deterreat, iter vestrum non retardet aduersarius, propositum vestrum non immutent minæ, fidem vestram carnis non supplantet infirmi-

tas:

Matt.16.

1.Tim.3.

Ephe.2.

tas: cursum vestrum terrenarum actionum nō impediant vincula, magnanimitatémque vestram, nulla prorsus frāgat aduersitas: imitemini ducem vestrum, sequamini præceptorē: saluberrimis eius obtemperate monitis, votis annuite, exhortationibus assensum præbete: profectum vtique vestrum quærit, salutem concupiscit, renouationem expectat: vt quemadmodum exhibuistis olim membra vestra seruire iniquitati ad iniquitatem, ita nunc iuxta Apostolicam doctrinam exhibeatis eadem seruire iustitiæ in sanctificationem. Nam vobis nō licet de cætero curam carnis facere in desideriis, non affectum alligatum tenere in diuitiis, nec fructum mortalitatis anhelare in liberis & propinquis: neque sublimitatem terrenæ glorię appetere in honoribus, quæ omnia gentes, quæ ignorant Deum, & futuram esse vitam derident, possidere peroptant, quin potius oportet vos sectari iustitiam, misericordiam, pietatem, obedientiam, patientiam, paupertatem, mansuetudinem & humilitatem potissime, quæ virtutes vniuersæ elucent in capite & duce vestro: ab ipso etiam commendatæ sunt vobis, atque præceptæ. Non est æquum, vt per aliud iter princeps gradiatur exercitus, & per aliud milites (si tamen desiderant immortalitatis & gloriæ coronam percipere, quam iam assecutus est dux, & suis commilitonibus pollicetur.) Nempe propter pugnam datur victoriæ palma, quæ profecto eminet super laborem certami-
Rom.8 nis, dicente Apostolo: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Præcedit quippe conflictus, subsequitur ve-
2.Tim.2 rò triumphus. Non coronabitur (inquit Apostolus) quis, nisi legitime, certauerit. Quamobrem imprudens iudicandus est, qui absque pugna sperat obtine-
Luc.14 re victoriam. Audi dominum dicētem: Qui se humiliat, exaltabitur. Pugna siue stadium certaminis est humilitas, merces verò humilitatis est exaltatio, non impræsentiarum, quo tempore vsque ad mortem est pro humilitate, & cum humilitate pugnandum, sed in futuro. Equidē in hoc seculo nihil reperitur tam preciosum, quod pro congrua remuneratione Christi sit militibus erogandum. Et meritò. Si enim sponte renunciant seculo, ac blanditiis eius, & relinquunt vniuersa quæ possident, necnon abnegāt semetipsos, quid vltra expectare debent pro sui mercede laboris? Alibi proinde ipsorum est reseruata exaltationis corona: de qua vtique (concedente domino) suo loco dicetur. Ad vos igitur ô Christi milites, meus iterum sermo dirigitur. Dimicate (quæso) viriliter aduersum inuisibiles hostes, & contra vos humiliemini, nedum sub potenti manu Dei, verumetiam sub omni humana creatura, propter Deum: vt vos exaltet in tempore visitationis. Vobis profecto competit humilitatis virtus, vos vtique decet esse subiectos. Professio vestra, status vester, vestra promissio quid aliud, quàm humilitatem insinuat? Habitationes vestræ in communi à secularibus domibus segregatæ, cellularum carceres angusti, incompositi, & pauperrimi in stramentis, ac vtensilibus prorsus vos ad humilitatem inuitant. Vile indumētum ab iis, quibus vtuntur mundi amatores, omnino dissimile: pannus rudis, sordes in vestibus, inculta cæsaries, pallor in vultu, demissum supercilium, vox tenuis, communis refectio, & in omnibus obedientiæ disciplina, vos humiles esse debere proclamant. Denique opera exteriora, exercitia contemptibilia, ministeria fratrum, iniuncta officia, officinarum mundatio, detersio sordium, & cætera his similia, quæ seruis Christi facienda occurrunt, & prętermitti nullatenus licet: humilitatis procul dubio instrumēta existunt. Taceo quàm magnum sit humilitatis incentiuum in diuinis officiis, & in quotidiana refectione, atque in mutuis collationib. seniorum domini nostri Iesu Christi admonitiones audire: & perfectionis exempla, sanctorum gesta, ac anachoritarum certamina legere, martyrum passiones, omniúmque secundum euangelicam vitam patrum regulas, & fidelium laudabiliter cōuersantium institutiones recolere: atque eorundem actibus & dictis, cum animi deuotione fidem accommodare. Prętereo postremo narrare diram ac formidabilem sententiam, quam in sacris voluminibus legimus inflictam fuisse superbis. Non enim Lucifero, non apostaticis spiritibus, denique primis parentibus minime indultum est. Omnes pariter vno iustitiæ mucrone trāsfixi, de honorabilibus suis sedibus propulsi sunt. Porrò si superbientibus ac peccantibus angelis non pepercit Deus, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reseruari: euadere ne valebunt clari homines, qui luteas habent domos, terrenum inhabitant fundamentum, & velut à tinea quotidie consumuntur? Prorsus minime: quin potius eo maioribus quisque iuste suppliciis est plectendus, quo plura ac præstantiora percepit beneficia, & sublimiori est exaltatus fastigio, necnon efficaciori ad se humiliandum impulsus est auxilio. Facile (vt reor) indulgendum est secularibus viris, & potissimum illis, qui clara secundum carnem fulgent progenie, diuitiis & facultatibus locupletantur terrenis, ampla ac generosa sunt decorati familia, atque magistratus & dignitatū sunt honoribus sublimati, si ad se extollendum proni, & ad humiliandum se videantur esse difficiles. Materiis huiusmodi vrgentur maximis ad præsumendum de se, ac extollendum [illegible] cum quotidie procedant ad publicum, cum grauibus & honorabilibus conuersentur personis, atque negocia tractent ciuilia & secularia, quæ ex sui natura & vsu, intellectus obnubilant aciem, concupiscentiæ accendunt ardorem, & præire, & cæteros ambire faciunt animos infirmorum. Cæterum cum ab his omnibus Christo famulantes sint liberi, illísque non liceat discurrere per plateas, deambulare per forum, nobilium inuisere palatia, negotiationes agere, o[illegible]sorum interesse nugis: sed potius habitare in claustro, prout status & professio eos inuitat: residendum licet, in cella, in exercitiis se occupare vtili[illegible], silentij custodire rigorem, diuinis vacare laudibus, orationibus communibus & priuatis insistere, compunctioni & cōtemplationi operam dare, super cordis vigilare custodia, profectui proximorum, & potissime cohabitantium (moderate tamen, & absque sui detrimento) intēdere, reprehensibile & pernicio[sum] est illis spreto sui cōditoris exemplo, obliti[illegible] pręcedentium sanctorum moribus, exhortationi[illegible] atque virtutibus vanam appetere gloriam, digni[illegible]tes ambire, & relicta humilitatis regula se in se, non non etiam supra cæteros imprudentissime supe[illegible] re, & ex hoc laborum suorum fructum amittere, [illegible] Dei indignationem incurrere, ac seipsos æterna [illegible] cede priuare. Considerent serui Christi, & qui[illegible]

ritualium virorum sorte se esse arbitrantur, quale iudicium,& quàm graue pondus super se gerant: si non sint coram Deo in corde humiles,& in veritate agnoscant se. Merebuntur profectò audire, quod in Canticorum Canticis, sponsus per exprobrationem sponsæ se nescientis protulit, dicens: Si ignoras te ô pulchra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum. Merito qui diuino est mancipatus obsequio, & cui inesse debet sui cognitio, tanquam persona quæ quotidie in se diuina tractat eloquia, & spiritualia præ cæteris in sua vocatione percepit charismata, atque superno lumini propius mente accedit: à seipso est eiiciendus foras, necnon in secularium hominum est consortio deputandus: vt pascat hœdos suos, cogitationes (videlicet) & affectiones suas, iuxta tabernacula, non pastoris Christi, sed pastorum: qui lucris terrenis & secularibus negociis, ac propriis insistunt commodis, nihil de futura vita penitus cogitantes. Ne verò qui domini Iesu sunt seruitio dedicati, parui arbitrentur esse detrimenti: quòd se ignorãtes foras, ad pascendos hœdos suos exire cogantur, reminiscantur adolescentis filij, qui patris præsentiam negligens, atque in regionem longinquam peregre proficiscens (quod vtique est se elongare à se) consumpto distractóque patrimonio voluptuose degendo egere cœpit, ac periclitari fame: quam profectò expellere non valuit, nisi se humiliando rediret in se, proprium reatum agnosceret, patrísque prostratus vestigiis veniam humiliter flagitaret. Discant igitur singuli Christo famulantes, discant fideles omnes, qui Deum timent, ex hac parabola saluatoris nostri domini Iesu Christi eruditi de se non præsumere, nec foras extra se vagari inaniter, sed sedulo habitare secum: se absque deceptione agnoscere, cordis humilitatem diligere, ipsam opere & cogitatione sectari, eandémque nullo tempore, & nulla ratione deserere, (seruato semper veræ discretionis moderato libramine.) Nam virtus hæc, quemadmodum & cæteræ distinctos habet in se gradus, quorum aliqui congruunt incipientibus, quidam verò proficientibus, nonnulli autem noscuntur conuenire perfectis: de quibus, quantum dominus donare dignabitur, legentibus insinuare curabo.

Quare in mundo exorta sit diuersitas linguarum, & quòd per humilitatis virtutem ad Deum ascenditur.

Cap. XIX.

IN diuinis legitur voluminibus, quòd cum Deus ob immanium multitudinem delictorum, quæ excreuerant in terra, corrumperántque omnem carnem, ita vt abiret vnusquisque post concupiscentias suas, delesséťque aquis diluuij cunctum humanum genus, excepto Noe, & qui erant de familia eius reclusi in arca, quidam viri increduli, superbi, & pessimi de orientali regione venerunt, qui temerario ausu præsumpserunt turrim excelsam construere, quæ præ nimia sublimitate cælorum cacumen attingeret, quatenus ipsa mediante antequàm per vniuersas diuiderentur regiones, nomen suum celebre facerent. Horum quippe superbiam immissa in eos confusione linguarum, vt nequaquam se intelligerent mutuo, contriuit omnipotens, atque prostrauit, quatenus discerent posteri non se extollere contra dominum, sed potius se humiliare, & in omnibus diuino subesse imperio: conarentúrque non per visibilem turrim ex terrena substantia, & elata hominum voluntate compactam, atque fundatam, magis verò per inuisibilem turrim humilitatis sanctæ à Dei filio commendatam verbo operéque confectam cæli alta penetrare. Nam quemadmodum non in manufactis habitat Deus, quia spiritus simplicissimus est: ita neque per materiale ædificium, neque per gradus corporales ad ipsum ascenditur, sed in spiritu & per virtutes gradatim, ascensúsque, quos Dei clementia cooperante seruorum Christi in corde suo vnusquisque componit, sicut Propheta sanctus in psalmo testatur dicens: *Psal. 83* Beatus, inquit, vir cuius est auxilium abs te domine, ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarũ in loco, quem posuit: etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutẽ, videbitur Deus deorum in Sion. Vides quam conspicue & patenter Propheta memoratus asserat nequaquam per sensibiles gradus, sed per virtutes, quæ in corde disponuntur, ad Deum esse ascendendum, non localiter aut corporaliter, sed spiritualiter. Nempe transierunt vmbræ & futurorum imagines, quæ fuerant à sanctis prophetis prænunciatæ in lege, postquam veritas de terra orta est, & spiritus ante faciem nostram Christus dominus factus est homo inter nos verbum cum patre æternaliter permanens ante nos. Quamobrem non est opus ascendere Hierusalem, neque in excelsum montem, vt simus viciniores Deo, & ab eodem orationes nostræ & vota audiri efficacius mereantur. Excelsus namque est dominus (sicut scriptum est) & humilia respicit. *Psal. 13* Propterea quanto quisque coram Deo inuenitur esse humilior, tanto illi intelligitur esse propinquior: tametsi in imo iaceat, & in infimo resideat loco. Non enim vbi maneat corpus, sed vbi requiescat & se collocet cor, intuetur Deus. Valet vtique se homo in pauimento prosternere, potest se vestire cilicio, & cubare in cinere, ac compunctionis eiulatus emittere, pectus tundere, séque peccatorem fateri, & nihilominus corde intumescere, altum sapere, & ante oculos iudicis cuncta cernentis inaniter superbire. Vniuersa hæc quæ perstrinximus, in se bona sunt, & ad exteriorem pertinent hominem, possúntque fieri tam obliqua quàm intentione recta, atque bonis & malis esse communia. Bona quippe censentur, cum syncera immaculatáque aguntur intentione, vt, videlicet, placeant Deo, ad compunctionem emolliant, necnon vt torpentem euigilent mentem, ac etiam vt humilitatis virtutem conferant: mala verò tunc existimanda sunt esse, cum peruersa & obliqua perpetrantur intentione, vt, scilicet, humana ex ipsis captetur opinio, & transitoria laus, vt temporale obtineatur commodum, atque vt timore impellente gehennæ supplicium euitetur æternum. Quacumque enim parte ipsa interioris hominis dirigatur intẽtio, eadem opera aut vituperationem à Deo meretur, aut laudem. Hoc humilitatis præceptor insinuare voluit dicens: Lucerna corporis tui est oculus tuus, *Matth. 6* si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Hæc ideo dicta sunt non vt improbentur, & exteriora redarguantur gesta, sed vt operantis animus efficiatur prudens & doctus velítque componere affectum suum, ac mentis oculum

eleuare ad Deum pure & recte, dum agit bonum, ne perpetua remuneratione priuetur, domino perhibente de talibus, Amen quippe dico vobis, perceperunt mercedem suam. *Ibidem.* Quamobrem obseruent incipientes diligenter, quæ dicta sunt, & prudenti consideratione discutiant quomodo, quáve intentione iaciant fundamenta humilitatis: quæ licet sint in cordis collocanda secreto, debet tamen eiusdem structura virtutis apud illos in exteriori exercitatione clarere, cum sint adhuc rudes spiritu, careant experientia, lippósque habeant oculos, & ad discretionem boni, ac mali minus agnoscantur esse idonei. Non enim quæ proficientibus, congruunt & perfectis, sed illa quæ statui suo competunt, initiare debent & facere. Nam quemadmodum immaturus fructus arboris & ante tempus euulsus nec sapit, nec nutrit: ita neque opus sine modo & tempore peractum augmentum validum potest præstare virtuti. Omnia igitur cum discretione & mensura facienda sunt opera, vt laudabili fine claudantur. Quamobrem oportet, vt incipientes qui ad capessendam humilitatis virtutem sunt amore succensi, in suæ conuersionis exordio, & priusquam ad maturam proficientium spiritualem pertingant ætatem, obedientiæ colla subiiciant, ipsámque pure & absque vlla discutione perficiant. Nihil enim sic humilitati aduersari cognoscitur, sicut propriæ voluntatis ambitiosa libido, quæ profecto euertit hominis sensum, & intellectus claudit oculos: illósque nequaquam intueri permittit, quod est verum, sanctum, honestum, ac vtile. Facit vtique rationis præcipitare iudicium, dum ad id, quod libet, concupiscentiam trahit more irrationabilium iumentorum, quæ sine loris & moderatione ducuntur, quò naturalis impellit instinctus. Hanc quippe propriam voluntatem humilitatis amator compescere studeat, hanc resecare conetur obedientiæ cooperante censura, vt non insolescat, & ex vsu peruerso inueterata & ad extirpandam illam omnino imposibile esse videatur. Nam sicut in primordio spiritualis certaminis facillime vincitur: ita ex progressu consuetudinis maxima cum difficultate superatur. Beatus proinde dicendus est ille, qui ipsam, ne lasciuiat, tenet obedientiæ disciplinam alligatam, eámque humilitatis virtute affectus viriliter allidit ad petram, vt non paruuli ex eadem procreati aduersus conditorem suum præsumant eleuare ceruicem. Optime quippe simul conueniunt, & vicissim sibi inuicem famulantur obedientia & humilitas, adeo vt humilitas sine obedientia, & absque obedientia vera nequeat esse humilitas. Ambæ virtutes istæ, quàm opportune in nostro mediatore conuenerint, & quàm efficaciter easdem exercuerit, Paulus exhortando manifestat inquiens: *Philip.2* Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo: humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem crucis. Cæterum vt earundem virtutum fructum exprimeret, & quantum Deo placerent, notificaret, intulit: Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum. Tantæ siquidem autoritatis exemplo eruditi incipientes, vt humiles efficiantur, obedientes esse studeant, denique operam abrogare, quod sunt. Non enim superuacue laborabunt, si harum virtutum vsui etiam spontaneum sui met contemptum addiderint. Porrò humilitatis præcursor & obedientiæ consocius est rudis & abiectus exterior habitus, atque despecta & vilia lætantur exercere obsequia: quæ profecto ad sui hominem adducunt cognitionem, ac etiam humanæ laudis irrisorem efficiunt. Verum cum nullus nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, induere valeat, nisi prius cum suis actibus expoliauerit veterem, expedit Christi tyrunculis, quæcunque sibi honorabiliora & pulchra esse videbantur in seculo, pro Christi dilectione & assecutione humilitatis arbitretur vt stercora. Non enim simul conglutinantur, neque ita possunt antiqui mores & in Christo noua conuersatio, quoniam supra modum sibi inuicem aduersantur, & contrarij sunt. Hoc saluator noster figuraliter expressit, cum diceret: Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres, alioquin rumpuntur vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt: sed vinum nouum in vtres nouos mittunt, & ambo conseruantur. Vtres quippe veteres, in quibus vinum nouum imponi prohibetur, sunt antiqui mores ex carnis concupiscentia, & seculari conuersatione procreati, ex quibus, videlicet, protrahuntur, ac generantur malæ vitiorum sobo-, vt sunt ornatus, cultus, elatus incessus, secularium adhæsio, conuersatio indisciplinatorum, linguæ procacitas, detractio frequens, contentiones & iurgia crebra, comessationes & crapulæ, seditiones & rixæ, & his similia: quæ proculdubio non debent misceri, nec queunt copulari cum fructibus spiritus, quos Paulus enumerans ait: *1.Co* Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, & castitas. Nulla prorsus congruentia est inter opera carnis & fructus spiritus, quem dominus per Prophetam ante aduentum suum credituris fidelibus ... pollicitus est tanquam vinum nouum & feruens in vtres nouos atque idoneos. Sic enim legitur: ... hæc effundam spiritum meum (dicit dominus) super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri & filiæ vestræ, sed & super seruos meos & ancillas in diebus illis effundam spiritum meum. Quæ omnia aperte ... me & palàm in exordio nascentis ecclesiæ post ascensum Saluatoris nostri, sicut ipse promiserat, completa sunt, & quotidie succedentibus sibi fidelium generationibus peraguntur, tametsi non sint per signa visibilia manifestata, elucent tamen in conuersatione ... mulantium Christo, quemadmodum per Prophetam alium idem dominus testatur dicens: Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri. Patet sicut meridiana lux, quòd ea, quæ vatum oracula prænunciauerunt, per dominum prophetarum consummata fuerunt, & dietim perficiuntur, non in omnibus, sed in iis tantum, quos tanquam vtres nouos vino nouo replet, atque lætificat. Ij profecto abiecta vetustate secularis vitæ in nouitate vitæ ambulant in spiritu, ... per virtutum opera pristinos mores satagunt reformare in melius. Hinc est, quòd inchoantes viam Dei pro adipiscenda ac obtinenda humilitate laboribus se subiiciunt, se exponunt periculis, séque cum ... *1.Ioan.2*

dio ægrotantium corporaliter impendunt obsequiis, amant quoque lætanter perferre opprobria, sustinere contumelias, audire conuicia, & interdum etiam verbera pati, scientes pro certo, quòd quemadmodum frumenti granum non valet separari à paleis, nec olei pinguedo ab oliua diuelli, neque congelatus humor à stomacho languido absque sudore amoueri maximo: æque humilitatis virtus obtineri nequaquam potest sine labore ac spirituali certamine, quippe cum opus ipsum supra naturam esse intelligatur. Naturam, inquam, non quam author noster condidit valde bonam, sed quam deordinauit inobedientia, vicit concupiscentia, deiecit elatio. Nempe supra naturam est superare cupiditatem, & totum, quod possidetur, pauperibus erogare, concupiscentiam carnis cohibere, & pudicitiam mente & corpore custodire, ventris ac gulæ appetitum restringere, & corporis vires parcitate ciborum & ieiuniorum censura domare, iræ impetum compescere, & mansuetudinis tranquillitate animum ad pacem coaptare, superbiæ fastum repellere, & humilitatis virtutem in cordis sui penetralibus efficaciter retinere. Hoc vtique est incipientium crucem tollere, dominum Iesum sequi, & abnegare, quod sunt, quatenus quod necdum sunt, esse incipiāt. Hoc, 1. Cor. 5 inquam, est (iuxta apostolicam sanctionem) expurgare fermentum vetus, & nouam conspersionem immittere, quod, videlicet, fieri minime valet, nisi cum solicitudine, tolerantia mali, & perseuerantia boni: quæ proculdubio necessaria sunt incipientibus vt attingant, ad quem currunt, humilitatis finem. Iste est funiculus triplex, qui difficile rumpitur, quoniam in vnum optime conueniunt. Quis, oro, impiger præ solicitudine esse potest, si nesciat emergētia mala æquanimiter sustinere, atque in bono inchoato constanter insistere? Vel quis est tanto affectus desiderio patiendi, vt non in aduersis frangatur, si non sit perseuerans in bono, & in assumpto opere desit esse solicitus? Postremo quis audeat ad cuiuscunque virtutis culmen posse conscendere, si sit dormitans & piger, & aduersa fortiter patiendi amore frigescat? vniuersa ergo quæ superius narrata sunt, studeant incipientes exercere in opere, si cupiunt in humilitatis virtute ad proficientium percurrere gradum.

Quòd vita hominis super terram cognoscitur esse militia, necnon quibus signis incipientium, quibusve proficientiū agnoscatur humilitas.

Cap. XX.

IN longinquam & alienam peregrinantibus regionem, atque ad propriam redire cupientibus, vt sui sint desiderij compotes, opus est magna constantia. Porro vbi conflictus & inimicorum viget sæuitia, ibi inesse debet animi fortitudo, quæ proculdubio præbet robur corporis, & certantibus vires affluentissime subministrat. Nam vitam hominis esse militiam super terram sacra testantur eloquia, fides docet, & experientia manifestat. Quantę in huius exilij peregrinatione sint pugnæ, quot aduersariorum acies, quot insidiarum genera, & quot spirituales extensi sint laquei, nemo valet explicare sermone. Apostolū Ioannem, quid de 1. Ioan. 2 hac re dicat: audiamus: Nolite, inquit, fratres diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt, quoniam omne, quod in mundo est, aut concupiscentia carnis est, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. Quales verò sint hostes, cum quibus oporteat habere conflictum, Paulus apostolus notificans ait: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitię in celestibus. Ephes. 6 De qualitate pugnæ sic legitur: Caro repugnat aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem: hæc enim sibi inuicem aduersantur. Galat. 5 Propheta quoque laqueos intellectualium venatorum ad se capiendum extensos fuisse commemorat inquiens: Laqueos parauerunt pedibus meis, & incuruauerunt animam meam, foderunt ante faciem meam foueam, & inciderunt in eam. Psal. 56 Equidem ab huiusmodi laqueis idem Propheta se à domino erutum fuisse perhibet dicens: Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium, & à verbo aspero. Psal. 90 Et in alio loco: Anima inquit nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium, laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Psal. 123 Ad effugiendas quippe horum impugnationes hostium, ac spirituales laqueos, diuino indigemus auxilio, mentisque constantia, cum certe aduersarij nostri sint implacabiles, certamen continuum, & inuisi laquei. Quamobrem nullatenus intermittendus est dimicandi vsus, nec relaxanda animi constantia, neque propellanda vincendi fiducia. Hæc namque præstant pugnandi robur, perseuerandi desiderium, atque audaciam triumphandi. Formidolosus verò & pusillanimis, quisque in primo progressu certaminis meditatur fugam, pauet vmbram, perstrepentium foliorum timet motum, efficitúrque sibiipsi ex propria pusillanimitate contrarius. Istiusmodi difficillime & raro victoriæ pertingunt ad palmam, maximóque cum labore perdurant in stadio. Tales quemadmodum in sacris voluminibus continetur, aduersus Madianitas coercuit dominus proficisci ad bellum, atque notificauit eosdem corde esse degeneres, necnon tanquam tepidos ex ore domini esse vomendos. Hos vtique dum aereę potestates aspiciunt, secum velle inire certamen derident, & subsannant, penéque dedignantur cum illis habere congressum, ad libitum præsumentes cum illis futuros esse victores: non autem sic, dum contra constantem virum arripiunt conflictum. Intuentur quippe ipsi maligni spiritus dolo pleni, arte præliandi instructi, & experientia docti conditionem certantis, pugnandi audaciam, exercitationis prudentiam, & præcipue humilitatem cordis. Porrò si ex signis exterioribus, vel spiritualibus immissionibus, seu alio quouis modo, aut indicio in aliis iam experto perceperint Christi militem, sine orationis suffragio, prudentię gubernaculo, & absque mentis cousilio de se præsumere, & propriis viribus confidere, velléque repente ad alta conscendere, audaciores fiunt, & ad confligendum promptiores: intelligentes debilitatem hostis, certandi imperitiam, temeritatem animi & ignorantiam sui. His etenim considerationibus eruditi, tentationum crebra intorquent iacula, parant insidias, tendunt laqueos, & ad illos impellendum ad casum nouas fraudes ac deceptoria meditantur argumenta, nunc palàm, nunc sub boni & fucato colore virtutum. Non autem impugnando multum laborant, cum ipsi, contra quos decertant, sibiipsis aduersi sint, secúmque gestent insidia-

tores & hostes. Nam mentis elatio & confidentia sui *Prou.16* præuaricationis non mediocris est causa, sacro hoc attestante eloquio: Ante ruinā (inquit) exaltatur cor. Et Propheta de seipso: & in persona incipientium fa- *Psal.118* tetur dicens: Prius quā humiliarer (vtique per casum) ego (superbiendo) deliqui, propterea (eruditus abs te: & humiliatus in me) eloquium tuum custodiui. Equidem incipientes, & necdum per sui agnitionem instructi per transgresionem virtutum mentis aperiunt oculos, & de fragilitate ac propria infirmitate doctiores effecti humilitatem sibi esse necessariam arbitrantes ipsam amplectuntur desiderio, & exercent in opere, tametsi sustineant tentationes, labores, & lapsus se interdum eleuando inaniter supra se, atque plus debito præsumendo de se. Non igitur mirum est, si diabolus sagittis suis ignitis impetit eos, si pusillanimes facit, si euertit ad tempus, & si cum eisdem libenter congreditur. Nam quemadmodum gaudet certare cum paruulis, ac de propria virtute fidentibus: æque trepidat habere conflictum cum adultis in spiritu, & de se humiliter sentientibus: quorum vtique spes superandi inimicos suos & perseuerandi magnanimitas tota in Dei bonitate locata est. Huiusmodi etenim in proficientium adscribendi sunt numero, qui omnem animi sui intentionem dirigere studēt in Deum, atque veraciter intelligere se prorsus nihil posse ex se *Ioan.15* iuxta saluatoris nostri sententiam dicentis: Sicut palmes, inquit, non potest facere fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic & vos, nisi in me manseritis. Hinc qualecunque sanctæ humilitatis inchoant videre lumen, & sufficientiæ propriæ abiicere pondus, ex quotidiana eruditi exercitatione pugnandi experiuntur pro certo, quid ex se, quídve ex diuino valeant munere. Experientia quippe tentationum mentis associata constantiæ optima est magistra virtutum, speculum infirmitatis propriæ, & humilitatis mater, sine qua nemo potest ad perfectionis fastigium peruenire. Per hanc proficientes acquirunt decertandi habitum, assuescunt habitare secum, atque discretionis spirituum gratiam promerentur accipere, dum alternatim multimodis vexantur agitationibus, terrentur periculis, pasionibus impelluntur, deseruntur ad tempus, eriguntur per gratiam, corroborantur in fide, & deuotione pascuntur. Cæterum cum virtutis certamen laboriosum sit, & tentationi propinquus sit lapsus, magnanimiter tamen reluctandum est, quoniam mediante exercitatione huiusmodi spirituali miles Christi in pugnando fit cautior, in humilitate prouectior, in sui cordis custodia vigilantior, atque in propriæ debilitatis consideratione feruentior. Nequaquam enim sicut incipientes, sed longe perspicacius, verius, & humilius proficientes agnoscunt se. Incipientes quidem post casum de se initiantur habere notitiam. Nam dum labuntur in tentationes, dum à suis pasionibus superantur, & dum in antiquis ac perniciosis consuetudinibus reflectuntur (præter maiorum consilium, & perficiendi desiderium) tunc nemine illis insinuante atque docente palàm intelligunt quales sunt, non tamen ad plenum. Oculos quippe eorum, quos clauserat elatio & ignorantia sui, aperit culpa. Sic parentes primi post præuaricationem mandati & vetiti esum propriam agnouere nuditatem, ac de se erubescentes latebras petierunt, ex quibus, nisi reuocati fuissent à domino, egredi minime præsumpsissent. Per manifestam itaque transgresionem, & certamina notisima, necnon frequentes lapsus incipientes humilitatis fundamenta iaciunt, & quantum illis necessaria sit virtus hæc (experientia teste) perpendunt, quæ nec fallitur, neque fallere nouit. Hoc vnico, iuxta consilium meum, vtantur remedio, si cupiunt ascendere, & in vacuum non laborare, desperationem fugiant, & pusillanimitatem abiiciant (etiam si decies, vel centies in die caderent.) Toties repetant pugnam, & animositatem resumant, atque progrediendi concipiant audaciam, quoties delinquunt. Pius enim cum sit dominus & misericors, militum suorum compatitur laboribus, & in eorum bonis complacet desideriis, eosdémque (si perseuerauerint in bello) auxilium flagitantes diu desudare non finit. Ipsum per Prophetam iusto in angustia constituto audiamus dicentem: Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Iterúmque: Clamabit ad me, & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Crebro itaque diuinæ misericordiæ pulsent ad ianuam, frequenter in oratione coram Deo se statuant, effundant tam cordis quàm oculorum lachrymas, vulnera interiora detegant, proprios confiteantur reatus, quales sint, conditori suo se offerant, & in suis quotidianis concertationibus ac tentationibus opportunum de cœlo implorent præsidium. Hæc profecto est incipientium lex, vita tuta, doctrina cælestis, spiritualis medicina, & experientia certa, quæ non solum initiantibus congruit, verumetiam proficientibus est valde vtilis. Quis est enim qui non tentetur, quamuis perfectus esse videatur, atque sæpisime non labatur saltem in venialibus criminibus, quæ prorsus euitari non possunt, perhibente Ioanne, si dixerimus quòd peccatum non habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est? Quandiu in carne corruptibili sumus, carnis incentiua patimur, carnis aculeos perferimus. Possunt vtique cohiberi, ne procedant ad *Phil.* opus, valent etiam restringi, vt non in delectationis consensum trahantur, nequaquam verò totaliter propulsari queunt, vt quantulumcunque inficiant, quæ profecto macula seu infectio magna proficientibus atque perfectis est humilitatis occasio. Perfectum audi virum (Paulo dico confitentem, ac conquerentem.) Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Hoc autem vt propriis non arrogaret viribus, repente intulit: Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Se igitur ex actibus exterioribus & pasionum impulsibus atque manifestis lapsibus incipientes metiuntur, se considerant, quales sunt, séque humiliando atque accusando prosternunt. Proficientes verò ex moribus cordis, ex animi affectibus, ex innatis infirmitatibus, & ex reluctantibus naturæ necessitatibus hoc idem, quod de initiantibus dictum est, peragunt. Sentiunt vtique (velint nolint) legem in membris suis eos captiuantem in lege peccati contra voluntatem legis mentis suæ & rationis: quæ, videlicet, lex mentis per gratiam Dei & vsum virtutum delectatur in lege Dei, in cordis munditia, in pudicitia corporis, in moribus sanctis, in diuinis eloquiis, necnon in omni disciplina spirituali, & exercitatione laudabili. Aduersus eandem legem peccati ipsi proficientes semper erecti sunt, indefesi inuigilant, vt illius stimulos reprimant, germina resecent,

carnis

carnis illecebras superent, quod minime facere valent, nisi assueti sint habitare secum, & discernendorum spirituum disciplina prouecti. Hos exprimere voluit sermo diuinus, cum in Canticis canticorum voce ecclesiæ in laude sponsi dicitur: En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiũt ex fortissimis Israel omnes tenentes gladios & ad bella doctissimi, vniuscuiusque ensis super femur suum propter timores nocturnos: sane opus hoc memoratum magnarum est mentium, earum vtique quæ proficiendi quotidie flagrant desiderio, & sibi ipsis nequaquam onera laboriosa imponere formidant, vt placeant Deo: cui militant, & de ciuitate domini, corde, videlicet, suo disperdunt omnes oper ãtes iniquitatem. Ad hoc peragendum semper sunt in procinctu dimicandi, & se armis spiritualibus muniunt. Nam iuxta apostolicam admonitionem succingunt lumbos suos in veritate, iustitiæ loricam induunt, pedes suos muniunt in præparationem euangelij pacis, scutum fidei sumunt, in quo valeant ignea inimici tela extinguere, galeámque salutis percipiunt, & gladium spiritus, quod est verbum Dei: ita vt per omnem orationem & obsecrationem orantes in omni tempore in spiritu & in ipsa vigilantes semper in omni instantia, eo solicitius, quo verius agnoscunt per seipsos in hoc interiori agone perseuerare non posse, nisi eis gratia diuina subministret vires, infundat lumen, accendat affectum, deuotionem ingerat, augeat caritatem. In tali conflictu positi nequeũt infirmitatem propriam negare, quam profecto sensibiliter intelligunt sibi inesse tam in carne, quàm in mente: ex cuius experientia se coram Deo ex corde humiliant, & in sui æstimatione vilescunt ante se, habitum quoque quendam veræ humilitatis paulatim & per tempora acquirunt, per quem duce gratia Dei perfectorum statui appropinquant, in arrepto spirituali proposito perdurantes, considerantes assiduè, nedum quid sint, verumetiam quid desit illis, quod apostolum Paulum egisse cognoscimus, quando aiebat: Quæ quidem retro sunt obliuiscens, ad anteriora me extendo ad brauium prosequens supernæ vocationis. Porrò in hoc veritatis lumine, ad quod minime appropiant incipientes, patens pelagus & humilitatis panditur iter, quod nullo clauditur fine. Quis namque valet apprehendere, quid spiritualis exercitationis, quídve virtutis humilitatis desit illi, cum ambæ vsque ad vitæ terminum infatigabiliter custodiendæ sint, & quælibet earum semper sit ascendendi præparata materia, atque in eisdem non profecisse defecisse sit? Proficientes igitur ad perfectionis fastigium percurrentes nequaquam iis, quas habent contenti virtutibus ad illas quas necdum adepti sunt, incessanter anhelent. In operatione siquidem illarum virtutum, quas Christi athleta proficiens se diiudicando habere discernit, pro humilitatis studio prudenter preciosum à vili, ab obliquo rectum, & à laudabili, reprehensibile separans, preciosum vtique, rectum, & laudabile attribuat Deo, reliqua verò veraciter adscribat sibi. Verum in earum assecutione quibus se carere conspicit, omnem adhibeat diligentiam, ac cunctum cordis sui apponat conatum, quatenus efficiatur ipsarum participatione dignus. Nouerit tamen, quòd quanto certius agnoscit se, tanto amplius à virtutum perfectione intelligit se esse remotum, hoc in illo humilitatis operante effectu: quæ

Cant.3 | Ephes.6 | Phil.3

profecto virtus quo magis augetur in homine, eo facit de se iudicare abiectius. Hinc est, quòd semper accusator est sui, arbitratur sibi plurimum deesse peruenire, quò tendere nititur. Hinc etiam fertur votis, amoris stimulis perurgetur apprehendere satagens humilitatis decorem, margaritam absconditam, thesaurum inuisum, atque quoddam singulare bonum, quod, videlicet, intuetur mente, contrectatur manu, affectu complectitur, vnde fit vt bonũ, quod possidere concupiscit, illi appareat remotius, quo vt ipsum teneat, currit velocius, agnoscit clarius, diligit vehementius. Mira res & consideratione dignissima. Quotidie solicitius se exercet, & nihil agere putat se, proficit de bono in melius, & in deterius se declinare fatetur, donis spiritualibus dietim locupletior efficitur, & pauperrimum se esse videt, mentis libertate fruitur, & sui corporis ac vitiorum seruum se esse proclamat. Hoc autem de se confitetur non animi leuitate impulsus, nec ignorantiæ caligine obuolutus, neque tentationis vel desperationis nimietate superatus, sed veritatis splendore illustratus, atque humilitatis disciplina imbutus. Nam quamuis bona nonnulla se agere cernat, & mala quàm plurima vitare conspiciat, totum tamen hoc diuinæ tribuit maiestati, quæ ex mera propriæ bonitatis clementia sui operis efficit instrumentum, cohibétque ipsum per gratiam, ne in immanium scelerum præcipitium ruat, quoniam per Prophetam de se scriptum esse reminiscitur: Nisi quia dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea. Psal.93 Beata profecto humilitas sancta, quæ quoties compellit proficientem redire ad se, notificat illi ipsum procliuum esse ad omne facinus, nihil eum agere, quod redargutione careat, si amota pietate iudicetur, nihilque boni posse à se, sed semper Dei indigere auxilio. Docet postremo illum rogare Deum, & condemnare se, obliuioni tradere perpetrata bona præterita, & se solicitius ad futura agenda extendere, atque nullatenus in seipso confidere, si tamen desiderat à patre luminum charismata meliora percipere.

Qualis sit virtutum amator, & quàm sedule Christum imitari conetur, cuius vita omnium virtutum est speculum.

Cap. XXI.

Virtutum amore inflammatus quo magis in illis proficit, eo amplius proficere studet, labores quippe non metuit, fatigationes non sentit, non magnipendit damna, iniuriis lacessitus gaudet, contumeliis affectus exultat, necnon quassatus interdum exterius, quandoque interius pacem habet, impingitur quoque vt cadat, & robustius solidatur, maledicitur & benedicit: persecutiones patitur & se exhibet Deo hostiam mundam, rationabilem, atque viuentem. Imitatur siquidem, hæc agens præceptorem suum redemptorem, & dominum Iesum, de quo per apostolum Petrum scriptum sic legitur: Christus, inquit, passus est pro nobis, 1.Petr.2 vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius, qui quum malediceretur, non maledicebat, quum pateretur, non comminabatur. Tradebat autem iudicanti se iniuste, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus, cuius liuore sanati sumus. Ipsius domini

mini exemplo pro imbecillitatis suæ posse se conformare nititur, illius virtutum vestigia imitari omni, qua valet, intentione desudat. Non prophetarum ad id peragendum quærit oracula, non apostolorum rudimenta cunctatur, neque martyrum gesta meditatur. Tenet ante se redemptoris sui apertum codicem, in quo legendo assidue, & meditando frequenter virtutum vniuersarum repetit disciplinam. Est namque vita domini Iesu liber vitæ, exemplar verum, perfectionis speculum, forma recte viuendi, perlucida via, religionis magisterium, cunctarúmque norma virtutum. In ipso vtique fulget paupertatis virtus, quam adeo constanter in exemplum fidelibus præbuit, vt non agros, nec domum, neque pecunias possideret, quin potius tanquam peregrinus in seculo & nudus viator nasci voluit sub tugurio alieno, in præsepio reclinari, ac vilibus vagiendo inuolui panniculis. Mori insuper voluit non in domo propria, non in molli stratu inter manus discipulorum, sed in crucis asperrimo stipite, in medio duorum latronum, atque eo defuncto corpus in sindone aliena opertum, etiam in monumentum non suum delatum est. Porrò si percurras vitæ eius statum, hanc virtutem ipsum perfecte

Luc.9 seruasse perpendes, vnde dicebat: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidum: filius autẽ hominis non habet vbi reclinet caput suum. Nempe in illo si obedientia quæritur, ipsum patri æterno obedientem vsque crucis patibulum extitisse clarescet, non solum cælesti patri, verumetiam parentibus secundum carnem: Mariæ (videlicet) & Ioseph obtemperauit ple-

Luc.2 nissime. Sic enim legitur: Et descendit cum illis Nazareth, & erat subditus illis. Verum si mansuetudo inspicitur, illo nullus mansuetior fuisse cognoscitur, in cuius persona Propheta commemorat dicens: Et ego, inquit, quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam, & non cognoui consilia eorum aduersum me dicentium: Venite mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium, & non memoretur nomen eius amplius. Tantæ siquidem fuit mansuetudinis, vt se à diabolo tentari permitteret, & ab eodem portari super templi pinnaculum, & super excelsum montem ferri. Cæterum quum ascenderet Hierusalem, & à turbis illi obuiam cum ramis oliuarum & palmarum frondibus procedentibus clamaretur, Osanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine domini, non in equo phalerato, neque armigeris aut seculi potentibus stipatus incessit, sed asello paruulo insedit, quemadmodum longe ante de ipso fuerat vaticinatum. Sic enim scriptum esse nouimus:

Zach.9 Noli timere filia Hierusalem, ecce rex tuus venit tibi

Ioan.12 mansuetus sedens super pullum asinæ & filium subiugalis. De misericordiæ autem virtute quid memorem, quũ Propheta in psalmis præcinuerit de ipso, inquiẽs:

Psal.110 Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator dominus escam dedit timentibus se? Meritò quippe misericors & miserator esse perhibetur, qui vtramque hominis substantiam, corporalem, videlicet, & spiritualem, quotidiano reficit alimento. Ipse namque est, qui (sicut in euangelio legitur) turbas hominum corporali cibauit pabulo, ad insinuandam vtique suæ diuinitatis potentiam, suæque humanitatis ineffabilem misericordiam. Vniuersum vero mortalium genus cæterorúmque animantium species quis nutrit, nisi ipse, de quo Propheta sic testatur: Oculi omnium in te sperant domine, & tu das escam illorum in tempore opportuno: Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione? Quod autem in se credentes spiritualiter reficiat, in sacramento sui corporis & sanguinis, quotidiana traditione patet. Caro, ait, mea verè est cibus, & sangu[is] meus verè est potus, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Amplissimam quoque misericordiam suam notam facere curauit, quum parabolam hominis descendentis ab Hierusalem in Hierico & latronibus vulnerat[i] prædicauit, quem profecto motus misericordia suscepit, ipsius vulnera adhibito illi vini & olei medicamento alligauit, atque suo superposito iumento perduxit ad stabulum mandans stabulario, vt ipsius curam gereret opportunam. Prætermitto breuitatis causa, quantam præbuerit misericordiam super iis, quos testantibus euangelistis à diuersis languoribus eripuit corporaliter, quantósque quotidie iustificando spiritualiter gratos Deo efficiat. Patientiæ verò si quis vult erudiri virtute, ipsius mediatoris nostri meditando discurrat vitam, & potissimum illius acerbissimæ passionis agonem. Intelliget namque omnes martyres ipsum hac virtute præcellere. Caritas verò quãtum in illo eluceat, redemptionis nostræ indicat effectus. Ipse quidem languores nostros tulit, infirmitates portauit, & nos suo liuore sanauit. Cæterum vt ab æterno, quos ad vitam prædestinauit perpetuam, liberaret incendio, corporaliter mori dignatus est, non qualicunque morte, sed turpissima morte crucis, quæ solum scelestissimis hominibus debebatur. Hanc caritatis suæ vehementiam insinuare volens inquit: Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Alio quoque in loco ait: Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos, & animam meam pono pro ouibus meis. Humilitatem sanctæ affluentissime in illo resplendet per[...] ita vt humilitatis eius cæterorum mortalium nu[l]lius sit coæquanda humilitas. Humilis fuit Abra[ham] qui quum loqueretur cum angelis, se esse puluerem [&] cinerem nominauit. Humilis etiam extitit Moi[ses] quo legitur, quòd fuerit mitissimus omnium, qui [...] morabantur in terra. Dauid prætere[a] singulari humilitate emicuit, qui dicebat: Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. Et in alio psalmo: Vide (inquit) humilitatem meam & laborem meum, & dimitte vniuersa delicta mea. Iterúmque: Vide, ait, humilitatem meam, & eripe me: quia legem tuam non sum oblitus. Mariæ verò matris ipsius redemptoris & domini nostri quanta fuerit humilitas, humano nequit explicari eloquio. Nam quo præ cæteris fuit plena gratia, aucta meritis, & ornata virtutibus, eo extitit humilitate præcellior, ita vt plus cunctis diligeretur à domino, & ab omnibus beata prædicaretur, quemadmodum ipsa de se perhibuit dicens: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Digne prorsus beata prędicatur à cunctis, ab vniuersis honorifice commendatur, & maximis effertur lau[di]bus, quæ humilitate sua genitricem Dei meruit nuncupari, & esse. Nam lucem sempiternam edidit mundo, hominibus præstitit pacem, peccatoribus gen[...] vitam, pœnitentibus tribuit veniam, iustis auxit gratiam

tiam, vitiis finem posuit, virtutibus præbuit disciplinam, & antiquis patribus patefecit gloriam. Hæc profectò immaculata mater & virgo, quanquam incomparabilis fuerit sanctitatis, necnon plus cæteris humilitate præfulserit, humilitati tamē Christi æquiparata deformis esse videtur & squalida, sicut voce sponsæ in [Cant.1] Canticis canticorū ex persona ipsius exprimitur: Nolite, inquit, me considerare, q fusca sim, quia decolorauit me sol. Nempe ipsa virgo beatissima, & reliqui sancti ac iusti, qui hac humilitatis virtute claruerunt, spirituales, extiterūt lucernæ accensæ, illuminata vtique per gratiā quantulancunque lucē de se micantes. Dominus verò noster Iesus Christus sol est iustitiæ, & splendor æternę lucis, non illuminatus ad tempus, neque interpollatim propter verbi præsentiam rutilans, aut accidentaliter coruscans, sed ex patre genitus, lumen sempiternum de lumine, sine initio, semper fulgens, nunquam diminutionem sentiens, neque detrimentum vllum admittens. Cæteri denique sancti (quemadmodum dictum est) propter humilitatis virtutem lucernæ esse memorantur, intus quidem ardere caritatis flamma, foris autem ob maximam virtutum prærogatiuam lucere denunciantur. Ardent quippe, sed non à se. Nisi enim se humilient, & ad percipiendam gratiam per humilitatem se præparent, nequaquam ardere intrinsecus valent. Porrò quanto amplius vilescunt apud se, & magis contemptibiles ostendunt, se tanto ad suscipiendum oleum, per quod caritatis virtus exprimitur, capaciores fiunt, atque eo profusius lucent, quo abundantius caritatis fomento exuberant. Ardent siquidem: sed non semper; calescunt insuper, minime autem pro suæ libito voluntatis. Exponuntur interdum ad flatus tentationum, & ad turbinum ac tempestatum fragorem, per quos nōnunquam (secum Dei cooperante gratia) accenduntur vehementius. Sæpe verò (permittente domino) tædio, seu importunitate tentatoris, vel procellarum nimietate ad tempus extinguantur: ita vt ad domi- [Psal.68] num clamare cogantur, ac dicere: Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam, infixus sum in limo profundi, & non est sub- [Psal.] stantia. Illúdque: Vre renes meos & cor meum domine. Est namque caritas spiritualis ignis, quo mediante ad dilectionem Dei & proximi, & ad virtutum amorem humanum accenditur cor, necnon in aduersis ad tolerantiam roboratur. Nam in Canticis cantico- [Cant.8] rum de ipsa caritate sic legitur: Fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Lampades eius lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem. Nempe his lampadibus caritatis inflammati extiterunt sancti in cordis sui secreto eandem humiliter collocantes, ac etiam humilitatis cæterarúmque virtutum nutrimento fouentes. Quamobrem sicut amoris igne coram Deo arserunt in se: æque morum disciplina pro ædificatione proximorum vtiliter coruscarunt. Religionis quippe præclarum speculum ac diuini cultus quandam portendebant imaginem, per quam ad bene viuendum alliciebant considerantes illos, tanto vehementius, quanto ardentius proficere cupiebant. Equidem in hoc perlucido speculo, & vita sanctorum perfecti viri frequenter se inspiciunt, & pro consequenda humilitate se illis diligenter æquiparāt, opera sua metiuntur in ipsis, & quid deformitatis, quídve imperfectionis habeant, perscrutantur, & optime diiudicant sacrarum eruditi magisterio scripturarum, & sanctorum ipsorum exercitatione irreprehensibili, necnon experientia propria, quæ nequaquam profectò falli potest, si absque passione affectionis discernat, quod raro in viris spiritualibus ac perfectis contingere consueuit. Nam gratiæ Dei & donorum cælestium locupletes sunt, spiritu quoque Dei aguntur, diriguntúrque ab inhabitante in eis verbo, necnon discretionis lumine illustrati singula, quæ in illis versantur, vident, etiam minima atque leuissima, dicente Apostolo: Spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur. [1.Corin.2] Alio præterea in loco id expressius ipse manifestat inquiens: Perfectorum autem est solidus [Hebr.5] cibus, eorum qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali. Hoc ideo congrue ac prudenter facere valent, quia difficulter rarissiméque cogitationes suas extra se vagari patiuntur. Nam nec amoris magnitudo, nec conscientiæ rectitudo, nec virtutum vsus, neque concupiti præsentia dilecti, qua perfruuntur habitu, & actu frequenter degustant, dispersionem ipsam nullatenus fieri sinerent. Sciunt namque quantum ambulantibus in spiritu noceat, & quantum displiceat sponso, qui in latitudine, & cordis munditia cubare delectatur. Quòd, videlicet, perfecti intelligentes viri per caritatis dulcedinem sua dilatant corda, atque per mentis suæ custodiam internæ insistunt munditiæ agnoscentes pro certo, quòd quemadmodum omne malum & quodcunque vitium, ita econtrario omnis virtus & omne commendabile bonum originem sumit à corde, sacro hoc perhibente eloquio ac dicente: Omni custodia [Prou.4] serua cor tuum, quoniam ab ipso mors & vita procedunt. Quamobrem prima eorum intentio, necnon studium singulare est habitare secum, puritati mentis vacare, & ambulare in lumine non solis visibilis humanis aspectibus, sed illius, de quo legitur: Vobis timentibus nomen meum orietur sol iustitiæ, sine cuius lumine, nec Dei, nec sui, nec veri ac falsi, neque virtutis aut vitij certam possunt habere notitiam. Hinc est, quòd tam solerter lucernas spirituales superius memoratas proponunt sibi, se per cautelam illustrant, se agnoscunt, séque corrigendo humiliant, quatenus æterni solis fiducialius se præsentent aspectibus. Ipse quippe sol nequaquam patitur sibi astare elatos, sed suo ilico repercutit lumine, suósque illos splendore obnubilat, humiles verò bonitate sua trahit ad se, & sua claritate irradiat, adeò vt per hanc participationem lucis & ipsi efficiantur lux, non in se, sed in domino, quemadmodum quibusdam iustificatis fidelibus Apostolus insinuanter ait: Fuistis aliquando [Ephes.5] tenebræ, nunc autem lux in domino. Et dominus no- [Matt.5] ster: Vos estis (inquit apostolis) lux mundi. Hæc profectò lux humilitatis virtutem parit, & exhibet hominem propinquum Deo, & tanto amplius reddit illum humilem, quanto per sui communicationem clariorem facit. Reciproca siquidem familiaritate sibi deseruiunt humilitas & lux. Nam humilitas se cognoscit per lucem, & in luce manifesta ipsi fiunt vniuersa, quæ latent: ob quam profectò detectionem humilior quisque efficitur. Lux verò ipsa quo magis infunditur intellectui & rationi, eo efficacius euacuat altum sapere, propriam reserat infirmitatem, & Deum perspicacius cognoscibilem exhibet: quæ proculdubio

cognitio veram gignit humilitatem, nutrit & perficit. Porrò in hoc lumine consummatæ humilitatis percipitur lumen, & eo fit quisque in humilitate perfectior, quo per cordis puritatem est huic luci vicinior, atque per caritatis dulcedinem Deo familiarior. Sane cooperante humilitate Dei contemplando gloriam per lucem in fide transformatur de claritate in claritatem in via, donec in patria pertingat ad speciem, in qua vtique solis gloriam in suo essentiali splendore contuendo, & non quantus, sed sicut est, videndo cognoscet etiam humilitatis sublimitatem præclarissimam, & præcelsam, quæ non nisi in lumine gloriæ ad plenum intelligi potest.

De diuersitate & vnitate corporalium sensuum, necnon de vtilitate & effectibus corporalis & spiritualis lucis.

Cap. XXII.

IN humano corpore Dei potestate & voluntate de limo terræ plasmato diuersos patet inesse sensus, qui quamuis varios in se effectus habeant, in vno tamen naturalis amoris conueniunt vinculo, sibi inuicem obsequuntur, mutuáque vicissim sibi dilectione famulantur: quod quisque habet proprium facit commune, & quod priuate possidet, ad cæterorum impertitur vtilitatem sine perturbatione, absque liuore, & omni amoto odio, ita vt sibiipsi facere arbitretur id quod agat in altero. Nam quanquam vnus sit præstantior altero, efficiuntur nihilominus singula eorum dona communia omnibus, hoc disponente vniuersorum authore, qui nullo modo vult, vt fiat schisma in corpore, sed si patitur vnum, compatiantur & reliqua, atque cuncta gaudeant, si vnum lætatur. In solo quippe actu diuisa sunt, in pari verò fine copulata. Aliud namque est officium aurium, aliud autem oculorum esse cognoscitur, necnon narium, gustus, & tactus. Delectatur quidem tactus mollitie corporum, gustus verò dulcedine & suauitate saporum: odoratus autem ab odoramentorum fragrantia satietatem admittit, auditus in vocum sonoritate & concentu harmonico conquiescit, sed visus in creaturarum decore & specierum varietate infigitur, lucis id operante medio, sine qua prorsus iacet in tenebris, infructuosus permanens atque inutilis. Per se quippe ipse oculus nihil videt nihilq; discernit, tametsi presentes illi sint formæ pulcherrimę, & concupiscibiles species. Hoc igitur sensus iste præ cæteris sensibus indiget medio, hoc inquã, vt suo fungatur officio, opus habet suffragio. Tolle lucẽ ab oculo, & toto corpori offendiculũ pones, quã si in tenebris constituto exhibueris, reliqui mox reficientur & sensus. O bona lux in te decora, per te amabilis, ex te desiderabilis, quis tuas valet explicare laudes, tuáque enarrare præconia? quis tuas potest virtutes pandere, necnon tuos multiplices reserare effectus? Te namque absente discurrunt latrones, domos inuadunt fures, syluestres feræ lustra propria deserunt, catuli leonum per nemora & solitudines deambulant rugientes, vt quærant escam sibi, homines verò ratione vtentes in suis recluduntur habitaculis, & veluti inutiles conquiescunt, si tuo careant medio. Porrò sine te proditiones fiunt, perpetrantur adulteria, & scelera nefandissima peraguntur, te verò coruscante, te claritatem tuam per orbem diffundente, patent omnia, agnoscuntur singula, vniuersáque more suo exultare videntur, iter inchoatum viatores arripiunt, spem ægri assumunt & vires, egrediturque vnusquisque securè & intrepidè ad opus suum vsque ad vesperam, socialiter viuit, fiducialiter conuersatur, hilariter se manifestat, & procedit ad publicum, palàm loquitur, & tanquam rationale animal negocia sua pertractat. Equidem quod per sensum carnis visibilis ac materialis lucis perceptibilẽ agi perhibetur, hoc per rationalem spiritum lucis intellectualis capabilem perfici dubitet nemo, eo excellentius, delectabilius, & vtilius, quo spiritualis actus, & spiritualis lux præcellit corporalem atque visibilem. Sanè quum rationalis mens æternæ sapientiæ, & supernæ veritatis illustratur splendore, repente immundorum spirituum deteguntur fraudes, tentationum cognoscuntur laquei, ac conscientiæ arcana clarescunt: agnoscit homo se, inuisibilia credit, sperat promissa, diligit sempiterna, discernit dubia, eloquia diuina intelligit, sacramenta veneratur, mundum spernit, calcat voluptates, corpus domat, odit scelera, vitia perhorrescit, virtutes amat, & omne quod est simplex, quod rectum, quod vtile, & quod Deo gratum. Profecto mediante lumine spiritualia gustat, spernit carnalia, temporalia paruipendit, & concupiscit cælestia. Hac luce nil dulcius, nilque amabilius, quæ fugat vitia, hostes superat, depellit tenebras, rationem informat, restituit mentem sibi, & illam facit Deo esse propinquam. *Non enim valet quis nisi per lucem agnoscere se, qualis sit apud se, sed* neque appropiare domino, qui est *(sicut legitur)* lux, & in quo nullæ sunt tenebræ, quin potius ipse illuminat tenebras, dicente Apostolo: Qui enim facit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris. Lucet quidem in tenebris, quamuis immundum eandem minime intueri queant ipsam radiantes, & illius participatione se exhibentes indignos. Verum quotquot ipsam humiliter suscipiunt, coruscare facit lumine germina procreare virtutum, vitæ verba edere, visibilia transcendere, & inhærere cælestibus. Hæc profecto sunt perfectorum opera, hæc spiritualia verè humilium studia, qui nec per lapsus nec per affectus impellentes ad casum, neque per imperfectiones laudabilium actionum, sed in splendore æternæ lucis, & in mundissimæ speculo veritatis diiudicando se, & se prudenter inspiciendo humiles fiunt, eóque humiliores, quo efficiuntur vicíniores verbo. Nam istiusmodi per amoris copulam, per simplicitatem cordis, & per contemptum sui illuminantur à verbo, & in verbo percipiunt lumen, quod difficillimè valet extingui. Ahærendo quidem illi, in quo sunt omnes bonitatis sapientiæ & scientiæ thesauri, quonam modo possunt relicto lumine versari in tenebris, quum ab eodem lumine trahantur ad lumen? Trahuntur quippe ad lumen, sed non in lumine, quod vtique præ sui immensitate, claritate, & decore inaccessibile est mortalibus peregrinantibus, gementibus, & in corpore corruptibili habitantibus. Famulo namque suo Mosi, qui lucem ipsam, sicuti est, in propria claritate videre poscebat, insinuauit dicens: Non videbit me homo & viuet. Nempe visio ista, & huiusmodi ingressus in lumine ineffabili, æterno, ac beato reseruatur in patria,

&

& humilibus Deo fideliter obtemperantibus repromittitur, quemadmodum idem ait: *Matt. 25* Euge serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium domini tui. Nam lux ista, quæ communicatur viatoribus ad diligendum, & possidendum, & illa in qua comprehensores ingrediuntur ad fruendum, vna est, quamuis diuersimodè se manifestet. Eadem profectò est sapientia, quæ ait: *Prov. 8* Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus. Et illa, quæ dicit: *Eccli. 24* Ego in altissimis habito, & thronus meus in columna nubis. Quæ enim se testatur habitare in consilio, & eruditis interesse cogitationibus agnoscitur, & à viatoribus contuetur per fidem, & gustatur in corde, cæterum quæ se perhibet in altissimis habitare, videtur per speciem, & aperta visione conspicitur. Non est altera & altera, sed ipsa & eadem, aliter tamen se peregrinantibus exhibet, & aliter regnantibus propriam reuelat gloriam, iuxta vniuscuiusque statum & captũ se tribuens contemplandam. *1 Tim. 6* Quoniam verò ipsa (sicut ait Apostolus) habet immotalitatem, & lucem habitat inaccessibilem, ideò viatoribus, quibus inualida ad cernendum lumen gloriæ ipsius est acies mentis, quæ vtique in substantia sua candor est lucis æternę, & speculum sine macula, splendor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis ipsius patris, se præbet cognoscibilem per creaturarum species, & per sacramenta scripturarum, & per figurarum ænigmata, non sicuti est, sed quod est. Declarat autem Ioannes Apostolus quando & à quibus videbitur, sicuti est: *1 Ioan. 3* Filij (inquit) Dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus. Scimus quòd quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est. Apostolus verò Paulus tam peregrinantium quàm triumphantium lucis huius visionem notam facit, quum ait: *1 Cor. 13* Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum. Prima quidem visio pręsentis temporis est, secunda futuri: prima communicatur in via tanquam donum & medium, quo pertingatur ad secundam, quæ promittitur in patria. Sanè quę datur in via, non palàm exponitur, neque vniformiter pręrogatur, sicut solaris lux, quæ misericorditer communis est bonis & malis, ita ad visum sicut ad vsum, ita profectò lux, de qua sermo agitur, tantum impertitur electis, quatenus eadem præeunte & comitante pertingant ad patriã, reprobis verò aliquibus præstatur ad tempus, nequaquam autem perseuerat in finem, non ex defectu aut diminutione lucis, sed exigentibus demeritis eorum, quibus ipsa facit occasum. Stat namque ad cordis ostium parata ingredi, dummodo aperiatur ei. Nempe qui per deliberatum mẽtis consensum ipsius digni sunt contubernio, irradiantur splendore eius, & erudiuntur de multis & præcipue de se, plus tamen & minus iuxta beneplacitũ illius, & suscipientium dispositionem. Nam quamuis in se æterno & ineffabili corusca sit lumine, & nullum sui pati valeat detrimentum, aut vicissitudinis obumbrationem, diuersimode tamen, sicut prętactum est, lucis suæ radios manifestat. Quibusdam enim præbet notitiam de apertis, insinuans illis quam fallax sit mundi gloria, perniciosi honores, opes contemnendæ, paruipendenda prosperitas, vita quam sit breuis, certa mors, & mortis hora incerta. In hoc vtique lumine compellitur homo redire ad se, se errantem agnoscere, se corrigere delinquẽtem, se exitui carnis propinquum humiliare, & se conditori ac iudici suo cum cordis compunctione prosternere, atque abdicatis à se cunctis seculi huius illecebris diuino se perpetue mancipare obsequio. Aliquibus verò de iis, quæ latent, & in diuinis sub velamine literæ sunt occultata eloquiis, infundit lumen, quarum intelligẽtia humano nequit hauriri ingenio, nisi ille (qui habet clauem Dauid, aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit) reserauerit, quemadmodum discipulis post resurrectionem in vnum congregatis egisse legitur. Sic enim habes: *Luc. 24* Et aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas. Idem profectò est, qui docet hominem scientiam in momẽto, quum vult, & paruulis humilibus tribuit intellectum, reuelat mysteria, & sacrarum scripturarum pandit arcana, necnõ producit ad lucem, quæ mystici sermonis latent inuolucro. Per hos namque instruit plebem suam, dæmonum manifestat laqueos, atque iuxta prophetæ testimonium, ambulantibus in regione vmbræ mortis, vt gressus suos dirigant in viam pacis, ostẽdit lumen. Non potest congruo explicari sermone, quanta documẽta moralia, quot allegoriarum sensus, quàm multa sacramẽta cælestis patriæ, quæ in voluminibus sacris obtecta sunt, per sapiẽtiam verbi loquentis in humilium cordibus patefacta clarescant. De oraculis prophetarum quid memorem, quæ plena sunt oculis, sacramentis grauida, figuris inuoluta, ac referta ænigmatibus? Quæ profectò vniuersa ipsi Vates nisi diuino illustrati splendore dicere non valuissent. Futura enim reuelante spiritu veritatis tanquam præterita intuentes, interdum etiam præterita ac si præsentia recolentes ad eruditionem fidei, & ad corroborandos, in spe pusillorum animos insinuare curarunt. Quódque est admiratione dignissimũ, nonnulla eorum, quæ narrant, & in superficie plana sunt ad intelligendũ, & profundissimæ veritatis in se continent lumen. Ex qua re paruuli historię lacte nutriuntur, & intelligentes atque doctissimi nequeunt ad plenum spiritualem in eisdem latentem sensum elicere. Nec mirum. Non enim (vt ait apostolus Petrus) *2 Petr. 1* voluntate humana allata est aliquãdo prophetia, sed spiritu sancto illuminati locuti sunt sancti Dei homines. Quamobrem ex eorũ dictis augetur fides, accrescit reuerentia, irradiatur ratio, nutritur mens, affectus accenditur, sacrorum eloquiorum clarescit autoritas, & humilitatis virtus in sapiẽtiæ luce perficitur. Sunt & alij fideles corde humiles, & huius æterni luminis splẽdore perfusi, quamuis illiterati & rudes, quibus omnipotentis Dei clementia interdum secretorum cælestium præbet notitiam potius experientiæ gustu, quã rationis indagine. His etenim nunc sub velamine figurarũ, nunc per internã cognitionẽ reuelat plurima sapientiæ suæ occulta mysteria, partim ad aliorũ vtilitatem, partim ad recipientiũ consolationẽ atque profectum. Verbum hoc non latet omnino eos, qui orationis & contemplationis exercitio die noctúque intenti sunt. O quoties huiusmodi diuina se illis cõmunicante bonitate per excessum mẽtis & deuotionis abundãtiam eleuantur supra se, præter corporaliũ sensuum vsum, & in cælestiũ contemplationẽ rapiuntur, atq; in speculo fidei cum admiratione, exultatione, & gaudio considerant, vt possunt, cęlestis regis potentiam, æternitatem, bonitatem, & gloriam, regni magnitudinem

nem, claritatem, pacem, regnantium vnitatem, mutuam communicationem, fruitionem & lucem. Sane sicut spirituali splendore, ita iubilatione in hoc arcano mentis excessu replentur, qui tali gratuito digni effecti sunt dono, adeò vt minime se valeant continere. Quamobrem exultante spiritu secum promunt,
Psal.83 & dicunt: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te.

De diuina verbi generatione, & excellentia Dei & hominis Christi, quæ humano ad plenum non potest explicari eloquio.

Cap. XXIII.

Quisquis increatæ lucis ad plenum conatur decorem naturalem promere, seu præconia illius excelsa narrare, prorsus superuacue laborare conuincitur, ac si maris arenam dinumerare, vel æquoris vndas in paruulo vasculo concludere niteretur. Quum enim ambæ res apud homines impossibiles esse videantur (fas est dicere) facilius numeraretur arena, & maris vndæ coarctarentur in vase, quam increatæ lucis effectus, & laudes humana possent reserari facundia. Limitato siquidem numero arena, termino quoque & mensura Deo notissima institutæ sunt aquæ. Diuina verò lux & sapientia Dei sine initio, absque vlla mensura, ac fine de paterno splendore summi conditoris est genita: de lumine lumen, & de Deo Deus, gignenti per omnia coæqualis, in potestate, æternitate, bonitate, & diuinitate. Vnde quemadmodum ille, qui genuit, est ineffabile bonum, inaccessibile lumen, insuperabilis virtus, incomprehensibilis maiestas, diuinitas summa, miranda æternitas, ita & filius ab eodem geni-
Ioan.10 tus, qui ait: Ego & pater vnum sumus, & qui videt me, videt & patrem. Nam ipse in patre, & pater in illo tanquam splendor in igne, & lumen in sole: quanquam longe incomparabilius & excellentius. In sola differunt persona, quia alia patris, & alia filij persona, & tamen amborum est vna substantia, par gloria, æqualis potestas, eadémque essentia. Et licet pater à nullo, filius verò à patre sit genitus: non tamen anterior est pater filio tempore, nec autoritate maior, neque sapientia sublimior: quum in illa summa inenarrabili, & sempiterna generatione non sit motus temporis, sed incommutabilis æternitatis permanentia, non sit maioritas vel minoritas: sed diuinitatis æqualitas, substantiæ identitas, potestatísque parilitas. Non cognitionis aut scientiæ gradus, sed perfectissima notitia, vna amborum sapientia: vnum lumen, idem actus. Quod enim agit pater, operatur filius: & quod
Ioan.5 disponit filius, perficit pater, sicut filius inquit: Vsquemodo pater meus operatur: & ego operor. Nam te-
1.Cor.1 stante Apostolo: filius est Dei virtus, & Dei sapientia. Quamobrem quemadmodum Deus pater absque virtute & sapientia agere valet nihil, æquè & sine filio, qui est illi similis, & per omnia æqualis, prout Paulus
Hebr.1 perhibet dicens: Multifarie, multísque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissime locutus est nobis in filio: quem constituit hæredem vniuersorum, per quem fecit & secula: qui quum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portánsque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis eius in excelsis. Ex his declaratur filij præeminentia, in operando potentia, cum patre coæternitas, coæqualitas, coessentia, quam proculdubio carnis non capit sensus, di... tissima non exprimit lingua, non attingit humana ...tio, neque vlla creata valet ad plenum percipere in... telligentia, tametsi prout potest, totis viribus illam conetur agnoscere, de ipsa loqui, & in eadem in spiritu delectabiliter requiescere. Nam sibiipsi illa summa & æterna essentia est nota, capabilis, accessib... & reciproca: beata in se, de se, à nullo habens qu... est: permanens in se non localiter, sed essentialiter... communicans sine diminutione, se diffundens sine dispersione, séque infundens sine contagione. Equidem totum quod dicitur de illa, quod cogitatur, cu... agnoscitur, est hausisse de tota maris latitudine, & profunditate paruissimam guttulam in comparatione sublimitatis, latitudinis, longitudinis, & profun... illius, quod prorsus est inscrutabile, atque immensum. Dignatione igitur sua inenarrabili, & bonitate sua sempiternaliter veneranda, recolenda, atque miranda, quod est mortalibus inuisibile & incomprehensibile, fecit Deus pater ex parte esse visibile, atque intelligibile, quando verbum, quod in principio erat apud patrem, caro factum est, & habitauit in nobis, sicut Propheta insinuat dicens: Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius ad eum. Hic adinuenit omnem viam disciplinę, & dedit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Hoc idem Ioannes apostolus pronuncians ait: Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod oculis perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ, & vita manifestata est, & apparuit nobis. Erat siquidem in principio vita occulta in patre & lumine, postea verò ve... temporis plenitudine, per humanum reuelata c... pus, & in passibili est agnita carne, tanquam p... cernam lumen, & in speculo facies: factáque est v... lis, cognoscibis & palpabilis. Nec aliunde clari... que in re aliqua manifestius percipitur ipsa v... increata sapientia, quàm in ipso mysterio inca... verbi, & in persona eiusdem Dei ac hominis, a... Dei & hominum mediatoris hominis Christi Ie... In hanc quidem personam duæ conueniunt natu... ambæ distinctæ, ambæque perfectæ: vna (videl... diuina, altera humana. Diuina vtique ex patre... matre æternaliter genita: humana verò de matre... patre in tempore nata sine cōmixtione virili, & a... colluuione peccati. Vna quippe persona in duab... turis plena Deo, plena gratia, plena muneribus. A... Apostolum de his disserentē: Gratias (inquit) ag... Deo patri, qui eripuit nos de potestate tenebrarum & transtulit in regnum filij dilectionis suæ, in quo hab... mus redemptionem in remissionem peccatorum... est imago Dei inuisibilis primogenitus omnis cre... ræ: quia in ipso cōdita sunt omnia, in cælo & in ter... visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominati... siue principatus, siue potestates omnia per ips... in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & in ... constant omnia: & ipse est caput corporis ec... qui est principium, primogenitus ex mortuis, v... omnibus ipse primatum tenens, qui in ipso cōp... omnē plenitudinē diuinitatis habitare corpora... & per eum reconciliari omnia in ipsum pacific...

Ioan. Ibide Psal.4

sanguinem crucis eius, siue quæ in cælis, siue quæ in terris sunt. Quid(oro) excellentius de ipso Deo & homine Christo Iesu, aut quibus verbis plenius, vel à quo efficacius proferri potuerunt hæc, quæ superius memorata sunt, quam ab apostolo Paulo, qui per reuelationem habuerat, quæ prædicabat, & in quo ipsa Dei sapientia loquebatur: qui etiam vsque ad tertium cælum raptus diuinam, sicut est, contemplatus est essentiam, atque arcana meruit audire verba, quæ nemini loqui licent? Nullum profecto maius est testimonium ac credibilius, quàm illius, qui ex certa scientia fatur. Sanè domino nostro Iesu Christo testimonium perhibet pater, cum dicit: *Matth.3* Hic est filius meus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Ipse quoque filius de se tam verbo, quàm opere, quis sit, fatetur dicens Philippo: *Ioan.14* Philippe qui videt me, videt & patrē meum. Non credis, quia ego in patre, & pater in me est? De operibus verò Iudæis inquit: *Ioan.5* Opera quæ ego facio in nomine patris mei, ipsa testimoniū perhibent de me. Quòd si mihi non creditis, operibus credite saltem. Spiritus autem sanctus domino Iesu tunc testimonium reddidit, cum eo baptizato in columbæ specie super illum descendit, & mansit. In die verò pentecostes palam in sono, in igne, & linguis apparens personam mediatoris Dei & hominum, mundo vniuerso indicauit. Ioannes denique Baptista, testimonium Christo exoluens *Ioan.1* ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mūdi, ipse est, de quo dicebam vobis: Qui post me venit, ante me factus est, quia prior me erat: & qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris spiritum descendentem & manentem, ille est, qui baptizat in spiritu sancto. Et ego vidi, & testimonium perhibeo, quia hic est filius Dei. Ioannes postremò euangelista, *Ibidem.* quid de ipso promat, audiamus: Et verbū(inquit) caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis. Hæc profecto memorata testimonia commendant personam Dei & hominis Christi, in qua naturæ erant duæ, verbi(videlicet) & hominis, ita vnitæ atque indissolubiles, vt vna nullatenus separari posset ab altera: & nihilominus sic distinctæ, vt verbum operaretur, quod verbi est, & homo ageret, quod hominis erat, nec verbum sine homine, neque faceret quicquam homo sine verbo. Remaneretq; verbum in sui natura impassibile, immortale & inuisibile, homo verò passibilis, mortalis atq; visibilis. Communicabat quippe se verbum homini tāquam in supposito: ipsumque replebat gratia, sapientia, lumine & donis quantum possibile erat creaturę suscipere creatorem, quolibet eorum in propria persistente natura, proprietate & actu. Totum enim se exinaniuit verbum, totum se infudit, quum hominem assumpsit, vt fieret Deus, essetque Deus & homo vnus Christus, vna persona, vnus Emmanuel, vnúsque Dei & hominum mediator inconfusus & inseparabilis: in quo profecto copulata sunt verbum, anima & caro. De patre quidem sine initio verbum est genitum: quemadmodum *Psal.44* ipse pater per Prophetam ait: Eructauit cor meū verbum bonum. Anima verò est creata de nihilo passibilis, compatibilis, rationalis, immortalis, & ex verbi vnione beata. De virgine autem immaculata & sacratissima operante spiritu sancto, formata est caro in virum perfectum, passibilem, visibilem, palpabilem & mortalem. In ea igitur parte qua erat passibilis & mortalis, tanquam verus homo est reclinatus in præsepio, pannis inuolutus, lacte nutritus, materno fotus in gremio, circuncisus in carne, præsentatus in templo, Simeonis exceptus in vlnas, fugatus in Aegyptum, parētibus subiectus, baptizatus à Ioanne, à diabolo tentatus, quadragenario ieiunio confectus: esuriem, sitim, lassitudinem passus: à discipulo traditus, colaphizatus à Iudæis, consputus in facie, flagellis cæsus, spinis coronatus, illusus & afflictus, extensus in cruce, clauis confixus, aceto & felle potatus, damnatus cum impiis, lancea perforatus, atque effectus exanimis in sepulchro est conditus. Hæc Propheta contemplatus in spiritu, tanquam præterita prophetico more futura narrans ipsum esse passurū, inquit: Ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra *Esa.53* sitienti, & non erat ei species, neque decor: & vidimus eum, & non erat aspectus, & desiderauimus eum despectum nouissimum virorum, & virum dolorum, & scientem infirmitates: & quasi abscōditus vultus eius, & despectus, vnde nec reputauimus eum: verè languores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit: & nos reputauimus eum tanquam leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum: ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus: oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum, de angustia & de iudicio sublatus est: generationem eius quis enarrabit: quoniam ablatus est de terra viuentium? Propter scelus populi mei percussi eum, & dabit impios pro sepultura, & diuites pro morte sua, eo quòd iniquitatem non fecerit, nec dolus fuerit in ore eius. Et dominus voluit conterere eum in infirmitate pro eo, quòd tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est. Et ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus exorauit. In hoc(inquam) humano corpore, quod visibiliter apparebat, & per illud verbū sempiternum, quod latebat in carne, dedit virtutibus formam, viuendi modum, vitæ ordinem, moribus disciplinam. Docuit profecto quid ab hominibus amandum, quid timendum: quid imitandum, quid fugiendum, quid quærendum, quídve sit contemnendum. Nihil quippe humanæ saluti est necessarium, quod non in Christi humanitate resplendeat. Quamobrem quicunque vult instrui, qui perficere cōcupiscit, qui desiderat scire, quæ sit voluntas Dei bona, beneplacens, atque perfecta, intelligat doctrinam Christi, & in ipsius humanitatis intueatur speculo se, illi conformis fiat; & prorsus nec errare, neque perire valebit. Institutio namque est lex vitæ, & omnis vitutis ac religionis exemplar ab vniuersis mortalibus imitabile: quemadmodum dominus Mosi in persona omnium mandauit dicens: Omnia facito secundum exemplar, quod tibi osten- *Exod.25* di in monte. Non solum ab ipsa visibili corporis forma, de moralibus imbuimur disciplinis, verumetiam de iis, quæ pertinent ad fidei rudimenta, ad diuinitatis cultum, ad perfectionis celsitudinem, & ad vitæ æternæ meritum. Erat siquidē illa humana species, & forma tractabilis, instrumentum inuisibile & rationalis spiritus, qui ipsam viuificabat, informabat, dirigebat. Proinde non valebat agere, vel loqui, nisi imperante & mouente spiritu, qui principabatur in illa, ipse verò

verò spiritus obtemperabat verbo: qui cum vnigenitus erat à suæ creationis immediato initio, & à quo omni fuerat repletus gratia, vniuersaque sapiētia decoratus, & virtutibus ornatus. Ex suarū quippe abundantia gratiarum in corpus suum mysticum, quod est ecclesia, & in membris sibi per charitatis vinculis cohærentibus spiritualium charismatum stillicidia infundebat, sicut & nunc vnicuique eorum iuxta mensuram donationis ipsius tribuēs gratuita dona ad vtilitatem non tantum recipientium, sed etiam membrorum participantium pro gloria Dei, & ornamento, ac consummatione corporis sui, quod est prædestinatorum ecclesia. Nam idem spiritus, qui ex mera gratia nullisque in eo præcedentibus meritis, gratiam singularis personæ capitis, & vnionis perceperat à verbo, cui vnitus erat, vt Deum glorificaret in assumpto homine, de collatis beneficiis gratus existeret, corpúsque suum ad cælos prouehendo ascenderet. Hinc est, quòd tantam dilectionem, & tot præclarissima charitatis indicia insinuauit hominibus ipsorum anhelando salutem, & sibi prærogata dona, ac merita per seipsum acquisita, cum eisdem communicando, necnon diuinæ visionis gloriam, qua ipse iucundissime fruebatur in verbo, liberalissime promittebat. Fouebat siquidem corpus suum mysticum, infirmantibus compatiebatur mēbris, dispersa colligebat in gremium, iacentia erigebat ad gratiam, mortificatorum lugebat exitia, & mala perferentiū sustinebat incommoda tanquam pia mater, verus sponsus, redemptor præcipuus, diligentissimus mediator, gloriosusque comprehensor. In verbo nāque videbat omnia, agnoscebat singula, séque vnum effectum esse cum illo humillime gaudebat. Gaudebat, inquam, quum in corpore esset passibili in ea parte superiori, in qua viget intellectus, ratio dominatur: quemadmodum & nunc cum omni mortalitate consumpta in dextera Dei patris sedet vniuersa corruptione deuicta. Non enim post ascensionem est auctus in gloria, quippe quum reuelata illi deitatis essentia veluti comprehēsor perfectus esset, etiam in carne passibili ex ipsius visione beatus, hoc excepto: quòd corpus illud & idem spiritus in ea parte, qua poterat pati omnino, impassibilis est effectus. Per resurrectionis itaque gloriam cuncta rationalis spiritus passibilitate detersa assumpsit corpus incorruptibile, spirituale, gloriosum & impassibile. Prærogata denique est illi assumpto homini iudiciaria autoritas, atque creaturarum omnium plena
Matt.28 potestas, quemadmodū ipse testatur: Data est (inquit) mihi omnis potestas in cælo & in terra. Ex his ergo vniuersis euidētissime colligitur, quantas homo idem dominus noster Christus Iesus in vnitate personæ à verbo assumptus assumenti Deo laudes & benedictiones exoluat, quantum honorem & affectum exhibeat, vel quas gratiarum ineffabiles, ignitas, immensas, humillimásque referat actiones, quum se in diuinitatis videat throno residere, cunctis præesse angelis & archangelis, atque ab eisdem officiosissime adorari, venerari & coli: necnon ex ipsius donorum plenitudine spiritus singulorum participare beatorum. Pro huiusmodi beneficiis & aliis quàmplurimis, quæ humanus intellectus etiam lumine gloriæ perfusus non valet attingere verum neque archangelorum quisquam ad plenum: sed solum Deo & ipsi sunt nota, quanta sit idem homo humilitatis perfectione præditus, quàm humillime Deo sit reuerentiæ timore subiectus, implicite ac sub nube aliquid modicum ratione percipitur. Quemadmodum enim præ cæteris creaturis est donis locupletior, sapientia clarior, felicitate sublimior, & Deo propinquior, in cuius vtique lumine optime se cognoscit esse, quod est: ita est in humilitate excelsior. Quę profecto humilitas (vt sæpe dictum est) in vera sui cognitione subsistit.

Qualis sit elationis fructus. Et quāta humilitatis sanctæ, tam in præsenti, quàm in futuro sit merces.
Cap. XXIIII.

Hvmilitatis magister cęterarúmque virtutum perfectissimus insinuator & autor dominus noster Iesus Christus, fideles quosque ad detestationem elationis, quæ omnium vitiorum est nutrimentum & caput, atque humilitatis sanctæ ad sectandum vestigia instruere volens, vtrarumque elationis (videlicet) & humilitatis fructum manifestare curauit & meritum dicens: Qui se exaltat humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Vis scire se extollentium qualis sit fructus? Ante ruinam (ait Sapiens) exaltatur cor. Superbiæ quippe fructus est casus. Prophetam audi, quid de superbientis Luciferi commemoret lapsu: Quomodo cecidisti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris: corruisti in terram qui vulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo: In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium & similis ero altissimo. Non ob aliud idem angelus profugus cum iis qui adhæserunt illi, de propriis expulsi sunt sedibus, nisi quia se temerarie extulerunt, & aduersus cōditorem suum superbię leuauere calcaneum. Horum casum Propheta considerans tremefactus & humiliatus dominum deprecatur inquiens: Non veniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me. Ibi ceciderunt, qui operātur iniquitatem expulsi sunt, nec potuerunt stare. Hoc ipsum notificare voluit Dei humilis ancilla & mater, quum ait in cantico: Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. Veridica igitur est saluatoris nostri sententia, qua dicitur: Qui se exaltat, humiliabitur. Cæterum hoc non repugnat à vero, quamuis multi & penè innumeri videantur elati & superbi ad tempus florere in seculo, dignitatibus & honoribus sublimari. Non valet mentiri veritas, neque aliter fieri potest, quàm quod ipsa testatur. Non enim ait: qui se exaltat, humiliatur, quod est præsentis temporis: sed humiliabitur, quod est futuri, quanquam ipsa exaltatio momentanea sit: humiliatio maxima, quæ etsi ab omnibus carnalibus sic minime esse iudicetur, patet tamen Deo, à cuius conspectu omnis arrogans repellitur, & in proprio superbiæ fœtore iacet prostratus & sordidus. Hæc profecto humiliatio eo deterior, atque insanabilior esse cognoscitur, quo est occultior, & illum latet, qui humiliationis illius fasce deprimitur. Nam ignotus languor etiam insanabilis esse conuincitur. Quamobrem sicut qui se exaltat inaniter, & in præsenti (quemadmodum dictum est) & in futuro humiliabitur: ita econtrario iuxta domini pollicitationem, qui se humiliat, exaltabitur. Aequale nanque opus pari statera pensatur. Audeo autem dicere, quòd diuina clementia pronior est ad ignoscendum, quàm ad

Psal.29 ad puniendum, dicente Propheta: Quoniam ira in indignatione eius, & vita in voluntate eius. Nempe naturale & proprium Dei (sacro testante eloquio) est misereri semper & parcere: necnon misericordia eius iudicium superexaltat, atque excedit. Hinc est, quòd ipse affluentius humiliter poscentibus largitur dona, quam delinquẽtibus supplicia irroget. Testimonium
Ezech.18 scripturarum sacrarum audi; Quoties peccator ingemuerit (inquit dominus per Prophetam) non recordabor amplius iniquitatum suarum, & veritas ipsa in
Matt.7 Euãgelio: Petite (ait) & accipietis, quærite, & inuenietis, & pulsanti aperietur. Propheta quoque domini miserationes propalare volens, ait: Vulgo dicitur, si dimiserit vir vxorem suam, & recedens ab ea duxerit virum alterum, nunquid reuertetur ad eam vltra? nun-
Hier.3 quid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me (dicit dominus) & ego suscipiam te. Per Prophetam etiam alium hoc idem ipse dominus
Ezech.18 indicat dicens: Nunquid voluntatis meæ est mors impij, & non magis vt conuertatur & viuat? Ex his & aliis quam plurimis diuinorum eloquiorum testimoniis, & autoritatibus colligitur paratiorem esse Deum ad indulgendum, quam ad errata puniendum, atque liberaliorem ad beneficia conferendum, quàm ad illa tenaciter retinendum. Lætentur itaque mansueti moribus & corde humiles, necnon in domino absque dubietate confidant: quoniam non solum in futuro exaltabuntur ab vniuersorum conditore & principe, verumetiam in præsentiarum, non temporali exaltatione aut honore visibili sed spirituali & intrinseco, qui est securior, delectabilior, locupletior, quietior, ac diuturnior. Nam exaltatio apparens & momentaneus honor, qui bonis & malis valet esse communis, quis potest explicare sermone, quantis sit solicitudinibus circunseptus, superfluis agitatus curis, periculis inuolutus, oneratúsque peccatis? Internus verò ab omnibus contradictionibus, quæ memoratæ sunt, prorsus est liber. Nam humilium honor & eorundem exaltatio est gratiarum cumulus, additamentum donorum, conscientiæ pax, cognitionis lumen, exultatio spiritualis, orationis munditia, rectitudo mentis, fidei constantia, compassionis affectus, cõpunctionis studium, spei robur, charitatis incendium, internorum gustus, proficiendi desiderium, virtutum sitis, & futurorum præmiorum expectatio certa. Hi proculdubió sunt imprædabiles humilium thesauri, preciosissimæ gemmæ, indeficientes diuinæ, honores sublimes, preclarissimæ dignitates, arcanæ deliciæ, sponsi munera, ornamenta nuptialia, & spiritualia sponsæ cellaria: in quæ non intrant superbi, desides non admittuntur, non ingrediuntur immundi. Sanè per hæc tanquam per spirituales ianuas sponsus accedit intro ad sponsam, ipsam instruit, illique communicat presentiam suam, non per corporalem speciem, neque sicuti est, sed per lumen fidei, per irradiationem intellectus, per deuotionis gustum, per exultationis iubilium, per amoris tripudium, per pacis osculum, per dilectionis amplexum. Tunc quidem propter ipsius sponsi præsentiam illuc non appropiat aduersarius, nec miscetur extraneus: quoniam multorum vallata est mens excubiis angelorum. Tunc, inquam, humilis anima affecta est Dei templum, sedes sapientiæ, thronus verbi, paracleti domus, thalamus nuptialis, arca fœderis, propitiatorium deauratum, tabernaculum sanctitatis, locus requietionis, paradisus deliciarum, conclusus hortus, fons signatus, terrenum cælum, habitatióque cælestis. Mirantur equidem ipsi beatorum spiritus dignationem Dei sposíque dilectionem: qui ob sponsæ consolationem exuto diuinitatis candore, & exinanita (vt sic dicam) sempiterna verbi gloria se in fragili vasculo habitare inclinat, non vt rex potens: nec sicut vniuersorum dominus, neque tanquam viuorum & mortuorum iudex, sed veluti cum infirma infirmus, cum parua minimus, humillimus cum abiecta, & cum pauperrima egenus. En (aiunt mutuo) quæ disparilitas hęc Dei (videlicet) & hominis, creatoris & creaturæ, domini & ancillæ, diei & noctis, sapientiæ & ignorantiæ, verbi & animæ. Supereminet prorsus ista spiritualis copula humanum intelligere, proprium velle, sociale viuere. Nam munus est cæleste gratia redemtoris, beneuolẽtia sponsi, amoris prærogatiua, & præcipuæ charitatis priuilegium singulare: quod quidem præstatur humilibus corde, se in veritate agnoscentibus, se contemnentibus, & qui tanquam infructuosæ arbores, mancipia vilissima, vasa inutilia, cadauera fœtida se esse arbitrantur. Hæc proculdubio anima, ad quam tam officiose, tam humiliter, & tam delectabiliter noster ingressus est dominus, nisi esset humilitatis virtute decorata, puritatis nitore vestita, cælestium desideriorum flammis accensa, orationis assiduitate corusca, & erga suæ mentis custodiam indeficienter intenta, nequaquam spirituali & arcano verbi digna esset connubio: quod vtique donum nõ prærogatur omnibus ipsi verbo famulantibus, non multis, sed rarissimis: quemadmodum in Canticorum Cantic.6
Canticis sponsi voce perhibetur: Sexaginta (inquit) sunt reginæ, octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus: vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ, electa genetricis suæ: viderunt eam filiæ Sion, & beatissimam prædicauerunt, & reginæ laudauerunt eam. Vna dicitur esse columba, tum propter paucitatem animarum ad hunc pertingentium statum, tum quia talis anima sicut vnice diligit: ita à sponso vnice diligitur. Quamobrem illum audit Cantic.2
sese introrsus vocantem: Surge propera amica mea, formosa mea, columba mea in foraminibus petræ, & in cauerna maceriæ: sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Ipsa verò allocutione illius effecta languida præ amore dicit: Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est: fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter vbera mea commorabitur: botrus cyperi dilectus meus in vineis Engaddi. Sponsus autem sponsæ laudes ingeminans, Cantic.4
vt peramplius dilectionis flamma succẽdat, ait: Fauus distillans labia tua soror mea sponsa, mel & lac sub lingua tua, & odor vestimentorum tuorum super omnia aromata: hortus conclusus, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus, emissiones tuæ paradisus malorum punicorum, cum pomorum fructibus. Et illa dulcedine plena non capiens, inquit: Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex milibus: teneo illum, nec dimittam. Sanè in hoc contubernio castissimi amoris sponsi & sponsæ, non nisi mutuæ proferuntur colloquia charitatis, dilectionis carmina, præludia sanctitatis, quæ humana non consueuit auris audire, oculus videre sublimium, nec in cor carnaliter sapientis ascendere. Humilium sunt quippe

deliciæ, abſconditum manna, mel in fauo, & cum lacte vinum mixtum: quo hauſto lætificantur corda ſumentium, & interna deuotione recreantur: quatenus eiſdē tolerabiles huius peregrinationis labores fiant. Facile nāque in via deficerent, ſi non ſpirituali interdum reficerentur pabulo, lacte nutrirentur, roborarentur viſitatione, erudirētur alloquio, & delectabili reciproci amoris vinculo tenerentur. Cæterum pro augmēto fidei, pro ſpei amplioris capiēda fiducia, pro charitatis reliquarumq; ſuſtentatione virtutū, ô quàm ſæpe huiuſmodi rapiuntur ſupra ſe, & introducuntur per exceſſum mentis in locū tabernaculi admirabilis vſque ad domū Dei, vt & intellectu percipiant, & deguſtent affectu, quàm magna ſit multitudo dulcedinis domini, quæ abſcōdita eſt elatis, & ſeruiliter metuentibus, atque promiſſa ſperantibus in eum, humilibus perſeuerātibus, & Deum puro corde diligētibus. Hæc ſiquidem eſt hæreditas filiorū, quæ certantibus in hac lachrymarū valle in cœlo tribuitur poſt triumphum, vbi reuelata facie Dei gloria cōtemplatur: quod profecto eſt ſummū bonum, gaudiū ſempiternū, inenarrabilis lætitia, perfecta ſatietas, imperturbabilis pax, vera libertas, ſecura fruitio, refectio indeficiēs, actualis iubilus, & interminabilis laudatio, quam nō intermittit caſus, nō tollit inimicus, nec alternat tempus, neque adimit actus: quoniam firma, ſtabilis & æterna eſt. Nam quicūque gloriæ illius effectus eſt particeps, non habet quod metuat, vnde doleat, de quo dubitet, & vltra quod ſperet: quoniam ſemper fruitur præſentia illius, quem laudat, quem diligit, quem colit, quem amplectitur, quem cognoſcit. Nempe eius cognitio vita æterna eſt, amplexus illius beatitudo maxima: ipſius dilectio delectatio ſumma, eius laudatio ineffabile gaudium, atque præſentia ipſius cūctorum bonorum firma poſſeſſio. Ad hanc quiſque indroducitur, ingreditur in paſcua virentia, quæ non marceſcunt, in delicias ſuaues, quæ nunquam deficiunt, in ſapientiæ theſauros: qui non depereunt, in veritatis ſplendores, qui nequaquam obnubilantur, in regionem viuorum Deum inceſſabiliter laudantium, in ciuitatem Hieruſalem æterni ſolis illuſtratione præfulgidā, & in ſanctam Sion mille miliun angelorum agminibus decoratam: necnon ſanctorum omniū choris decenter ornatam: qui vniuerſi vna voce, pari modulatione, intentione conſimili Deū ignito affectu, quantū valent,

Apoc.7 laudant, dicentes: Benedictio, claritas, & ſapientia, & gratiarū actio, honor, virtus & fortitudo Deo noſtro in ſecula ſeculorū, amen. Coronas ſuas ſinguli ſubmittentes ante ipſius maieſtatis perpetuum thronum. Id etenim, quod honoris, quod veneratiōis, quod laudis offerunt conditori, plenum eſt charitate, humilitate ſubnixum, admiratione permixtū, ſatietate perfuſum, & fruitionis auiditate feruidum. Bibunt quippe & ſitiunt, ſaturantur, & eſuriunt, ſuperabundāt, & repleti concupiſcunt. De vbertate ſiquidem voluptatis æternæ inebriantur delectabiliter, ſapiēter & ſobrie haurientes de vitæ fonte diuinæ dulcedinis potum, & de lumine beatificę viſionis inextinguibile lumē: quemadmodum Propheta commemorans cōfitetur domi-

Pſal.35 no: Inebriabuntur (inquit) ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos: quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumem. O beata ebrietas ſobrietate referta, quæ pro ſui exuberatione & guſtu ſumentē eleuat in Deum: & coniungit Deo, vt fiant vnum in idipſum. O fons vitę, qui apud Deum eſſe denunciatur: de quo vtique vniuerſi, qui in cæleſti ſunt prædeſtinati conuiuio: abſque vlla ipſius fontis diminutione percipiunt ad ſatietatē beatam atque perfectam. Hunc enim fontem idem Propheta ardentiſsime cupiebat, quum diceret: Sitiuit anima mea ad Deum fontē viuum, quando veniam, & apparebo ante faciē Dei? Expreſsius autem qualis iſte ſit fons, ſapiens indicauit, quando ait: Fons ſapientiæ verbum Dei in excelſis. De hoc verò verbo Ioannes euangeliſta teſtatur: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Non ab re igitur tanto cum deſiderio de ipſo verbi fonte Propheta inebriari poſcebat. Sciebat nāque vltra ſitire non poſſe, quiſquis ex illo vitæ fonte potaret: ſed neque ambulare in tenebris, qui in verbi ſplēdore aſpiceret lumē. Quamobrem in Canticorum Canticis ſponſa eodē ſpiritu, quo Propheta repleta ait: Indica mihi, quē diligit anima mea: vbi paſcas, vbi cubes in meridie. Meridies iſte eſt manifeſta viſio, & diuinę eſſentiæ aperta cognitio: quæ (perhibente domino) eſt electorū perpetua merces. Hæc eſt (inquit dominus & redemptor noſter) vita æterna, vt cognoſcāt te ſolum Deum, & quem miſiſti, Ieſum Chriſtum. In hoc meridie cognoſcitur in verbo pater, in genitore filius, & ab vtroque emanatio, proceſsio, & amplexus, in tribus (videlicet) perſonis vna ſubſtantia, vna deitas, par gloria, æqualis poteſtas, & indiuiſibilis vnitas pater, verbum, & ſpiritus ſanctus: vnus Deus ſine initio, æternus, immenſus, beatus. Hanc quippe cognitionem ſummæ & indiuiduæ trinitatis & vnitatis pollicitus eſt dilectoribus ſuis: qui non ex neceſsitate, neque coacte: ſed ſcienter voluntarie, & cum charitate ſe agnoſcendo humiliant. Sic enim ait: Qui autem ſe humiliat, exaltabitur. Atque in regno cœlorum eo altius, eòq; glorioſius, quo ſe cognouerint verius, purius humiliauerint, abiecerint amplius. Audiant humiles, corde percipiant, & exultent in ſpiritu: quum intelligunt, quàm præcelſa, & quàm maxima præmia in futuro illis repromiſſa ſunt ſeculo: ſi tamen in inchoato perſtiterint opere. Studeant quotidie in hac humilitatis virtute proficere ipſum imitantes regē, qui abiecto onere carnalium, & regalium indumentorum, coram domini arca nudatus, exiliens & exultās vxori ſibi obiicienti reſpondit: Ludam & vilior fiam coram domino: qui elegit me potius, quàm domum patris tui. Prouocentur denique pro exemplis, pro beneficiis animentur, & pro muneribus trahantur. Sanè innumerabilia penè ſunt exempla ſanctorum, qui verbo virtutem hanc commendauerunt, & opere: horum namque primus & ſingularis eſt Chriſtus, qui depoſito diademate regio, atque maieſtate exinanita diuina, ſub ſeruili forma, ac natura mortali in omnibus, quæ egit & docuit, perfectæ humilitatis exhibuit regula, diſciplinam præbuit, & exempla monſtrauit: ita vt nullus repertus ſit illo humilior, manſuetior moribus, ad perferendum contumelias, & opprobria promptior: necnon ad cōtemptum mundi, & ſui ardentior. Quamobrem ſicut ſe humiliando, ac deſpiciendo ſuperauit incomparabiliter vniuerſos: æquè honoris, ſublimitatis & gloriæ ſuper omne nomen illi donatum eſt nomen, cui cœleſtium, terreſtrium & infernorum humiliter flectitur omne

omne genu. Porrò quod dignitatis, quod exaltationis, quod præmij præcessit in capite, iuxta cuiusque humilitatis & charitatis mẽsuram cæteris sequetur in membris. Perseuerantes namque in vnitate corporis pariter, cum corpore exaltabuntur in capite. Quum corpus ipsum in suis perfectè fuerit mẽbris: tunc cum capite & spõso suo glorificata ecclesia, atque sine macula & ruga effecta introibit in nuptialem thalamum: & in cęlestis regni mansionem clarissimam, ęterni solis illustratam splẽdoribus: necnon angelorum agminibus decentissime perornatam, quatenus agnoscat, quanta sit gloria, & quàm Dei & sponsi sui sit tremenda, honoranda, atque laudanda maiestas, quæ illam tam sacrosancto dignam fecit esse cõnubio: per quod cum sponso vnũ facta est corpus, & caro vna sicut primus homo testatus est. Nam quum de vna ex costis ipsius Deus mulierem plasmasset: illámque eidem, vt nomen imponeret, obtulisset, ait: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: quamobrẽ relinquet homo patrem & matrem, & adhęrebit vxori, & erunt duo in carne vna. Quod Paulus declarans quid significet, inquit: Sacramentum hoc magnum est, ego dico inter Christum & ecclesiam. Innuit enim Apostolus Christum & ecclesiam cooperante fide & mediãtibus sacramentis ab ipso mediatore institutis, vnum corpus mysticum factum, & carnem vnam: tum propter duarum naturarum, diuinæ (videlicet) & humanæ indiuisibilem copulam: tum propter redemptionem per sanguinis effusionem in cruce consummatam, ipso pendente ex animo: ex cuius latere tãquam dormiente Adam, sanguinis & aquę sacramẽta fluxerunt. Hanc siquidem sacramentalem vnionem atque glorificationem Christi & ecclesiæ post modicum futuram idem redemptor passioni proximus patrem alloquens insinuauit dicẽs: Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus: ego in me, vt sint cõsummati in vnum. Hæc vtique clarificatio, quam dominus Iesus suæ fatetur dedisse ecclesiæ, inchoatur in hac peregrinatione per fidem in iustificatis credentiũ cordibus, augetur verò in membris singulis post consummatum huius vitæ agonem: quum defęcata omni labe peccati beatorum cœtibus inferuntur: perficietur autem in toto, quum in resurrectione futura ecclesia mater & sponsa, absq; vlla macula, tota formosa: & iucunda, atque in suis filiis perfecta sponso suo Christo associabitur: vt sit caput & corpus vnum in idipsum plenum decore, immortalitate vestitum, claritate præfulgidum, fruitione beatum, confirmatum in gloria, in charitate, in veritate, in æternitate, in pace, in laude, in exultatione, in admiratione, in gratiarum actione, in lumine, in quo quisque Deum quo agnoscit verius, eo intelligit clarius, se nihil esse ex se, sed ab eo, & in eo esse, qui est omnia in omnibus, & in singulis totus, Deus & vniuersorum dominus, qui est vita perennis, indeficiens lux, incommutabile bonum, virtus insuperabilis, pręclarissima sapientia, communicabilis bonitas, veritas infallibilis, superamabilis charitas, qui gratuita dilectione humilium vota respicit: deprecationes exaudit, inhabitat corda, labores pẽsat, & coronat merita, pro eisdem interpellante ecclesiæ sponso, humilitatis præceptore, & humilium gloria Iesu Christo domino nostro, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI VENETIARUM Protopatriarchæ in opus cui titulus De perfectionis gradibus,

PROOEMIVM.

RATIONALIS creaturæ (videlicet) hominis, hoc à vere intelligentibus noscitur esse proprium, vt semper proficere appetat, & nunquam ab inquisitione torpescat. Ducitur enim ad huiusmodi proficiendi solicitudinem naturali impulsu, quo mediante pertingat ad sui cognitionem finis, atque in eodem delectabiliter conquiescat. Ad hoc namque ipse homo est conditus, vt potiora semper obtinere concupiscens, perueniat quandoque ad id, quo nihil est melius, quod est ipse Deus: in hac quidem peregrinatione per fidem, & in futura vita per speciem. Propterea quandiu hoc mortali & corruptibili est constitutus in corpore, nequaquam ocio debet torpere damnabili, aut tabescere mentis inertia: sed sine intermissione iuxta fragilitatis humanæ virtutem operi intendere: non qualicunque, sed necessario congruo, atque proficuo: interdum corpore, prout negocij opportunitas exigit, exposcit: qualitas, requirit tempus: semper verò mente, nunc intentione recta, nunc cogitatione sancta, nũc affectione interueniente ignita. His quippe mediis laudabile quodcunque ac gratissimum Deo perficitur opus. Nam actio, quæ per corpus fit, nisi memoratis, seu quibusdam eorum agatur mediis, quamuis mortalium approbetur iudicio, parum aut nihil prodest. Nam quemadmodum arbor si virescat foliis, flores redoleat siue immaturis fœcunda sit fructibus, & amœna in se esse videatur: radicem verò vegetantem minime habeat, infructosa esse censenda est: ita & opus quodlibet si interna virtutis ac charitatis directione informatum non est, æternæ vitæ prorsus merito caret. Nempe in corde veræ virtutis formatur habitus, præuia nihilominus intentione, cogitatione & affectione laudabili, cooperante pariter charitate; quæ est donum Dei, virtutum forma, norma iustitiæ, laborum merces, mẽtium decor, aduersa tolerantium robur, peregrinationis huius solatium, atque in bono perseuerãtium palma. Tolle hanc, & nulla est virtus. Non prodest martyrium, non fides, etiam si montes transferat, non omnium erogatio facultatum: non postremo absque ipsa promeretur apud Deum laudem prophetia atque cœlestium secretorum scientia. Cæterum si adsit charitas, efficit cor mundum, conscientiam bonam, rectam intẽtionem, cogitationem disciplinatam, & affectum pium. Hæc quippe omnia aguntur intus in mente, sectatore Deo, erudiente sapientia, conscientia iudicante, & dirigente prudentia. Equidem ex his quę memorata sunt, verum esse colligitur, quod per Prophetam de anima ecclesiastica proficiendi amore succensa perhibetur: Omnis (inquit) gloria eius filiæ regis ab intus. Foris namque virtutis imago cernitur humanis sensibus nota: intus verò habitus virtutum, charitatis incẽdium, & perfectionis disciplina seruatur. Quam- Psal. 44

obrem quisquis in spirituali exercitio cupit perfectionis culmen attingere, iuxta Prophetę admonitionem, ascensionis sibi in corde spirituales componat gradus, per quos de virtute proficiens in virtutem ipsum Deum ex parte comprehendere valeat, à quo plenisime comprehensus est. Id autem nequaquam viribus propriis agere se posse arbitretur. In illo fiduciæ suæ iactet cogitatum, qui docet hominem scientiam, dat intellectum paruulis, præstat inuocantibus se auxilium, certantibus tribuit fortitudinem, & perseuerantibus gloriæ brauium pollicetur. Hi siquidem spirituales ascensionis virtutum gradus, quoniam nequaquam noti sunt omnibus, illos distinguere atque ordinare curabo, non vt per eosdem ad perfectionis alta peruenerim: quippe quum sim delictorum grauatus oneribus, peccandi compedibus alligatus, ignorantię obuolutus tenebris, & plurimorum defectuum consuetudine depressus: sed vt iustitiæ semitas aliis insinuando, ex aliorum profectibus gratiam merear obtinere à domino: necnon redire & ego valeam ad me, ac in conscientiæ speculo deformitatem meam agnoscere: errata corrigere, & erubescere de me: qui non sum talis, qualis esse deberem, qualémque me esse arbitrantur, qui secundum faciem hominum merita metiuntur: quum solius Dei sit proprium cordium secreta rimari, atque arcana discutere, ex quibus mors & vita prodire noscuntur. Hoc vtique opus, quod inchoare proposui, omnes meas supergreditur vires, sufficientiámque paruitatis meæ prorsus excedit. Quamobrem ad te ô sapientiæ fontem, & Dei verbum, quod in paterno diuinæ maiestatis lumine habitare illocaliter crederis, mentis attollo aciem, preces offero, ac rectè loquẽdi, & de tua bonitate pie sentiendi flagito gratiam, quatenus nihil obliquum, nihílque quod sempiternæ tuæ veritati sit aduersum proferam inconsultum. Hoc profecto peragere valebo, si tuæ splendore sapientię irradiaueris me, & dignum me feceris consortio spirituali gratuito atque diuino. Nam absque te, nec initiatur, neque inceptum laudabiliter perficitur opus. Aggrediar igitur tuo fretus auxilio propalare mediante calamo, quod corde te aspirante concepi. Tu verò domine esto dux verbi, sermonis autor, & scientiæ largitor præsidendo in me, méque amabiliter collocando in te, quatenus te per gratiam tuam habitante in me, & loquente per me glorificeris à te: hoc inutili & vilisimo mediãte instrumento, quod prorsus nihil commendatione dignum agere potest ex se, nisi moueatur à te, qui quemadmodum bonorum omnium es origo & causa: ita omnis tibi honor debetur & gloria.

QVO LVMINE MENTIS oculi irradiandi sunt, ne obdormiant in morte peccati. Cap. I.

Psal. 12 PROPHETA sanctus Dauid gratia Dei afflatus, tam in persona sui, quàm etiam omnium à Deo in hac miseriarum valle peregrinantium, in oratione positus, clamat & dicit: Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte: ne quando dicat inimicus meus, præualui aduersus eum. Illumina (inquit) ô domine Deus meus, non lucernarum aut stellarum, vel solis lumine, sed veritatis ac sapientiæ tuę splendore oculos meos, non carnis, sed mentis & rationis, ne vnquam obdormiam in morte. Nouerat idem vates hoc visibile lumen, quod patet iumentis, cœli volatilibus vniuersisque mortalibus non esse plurimum appetendum ab iis, qui abhorrent obdormire in morte: quippe quum per ipsum minime somnus mortis corporalis valeat euitari. Nam nec mortem, neque vitam lux ista corporalis & visibilis afferre potest. Intelligebat idem Propheta aliam esse lucem incomprehensibiliter hac clariorem, ac vtiliorem: quæ quamuis, quantum in ipsa est, omnem hominem in hunc mundum venientem illuminet, paucis tamen esse prærogatam. Hanc siquidem diligebat, hanc totis visceribus sibi dari à domino orando poscebat, sciens quòd ad eandem consequẽdam suis ipse nequaquam viribus sufficiebat. Flagitabat autẽ eam a domino, à quo omnis est sapientia: etiam ante æuum, non vt sapiens videretur ab hominibus: sed ne peccati obdormiret in morte, & delictorum detineretur in laqueis, atque in eisdem vitæ suæ terminum consummaret. Quod quidem sapientiæ luce carentibus (vt plurimum) euenire contingit. Ipsi enim mente cæci captiui vitiorum, & insensibilitate pleni quemadmodum ignorant se: ita nesciunt, in quo profundo malorum iaceant, & in quo diræ ac lugendæ mortis sepulchro obdormiant. Hac de causa euigilare negligunt, se excitantem minime quærunt, atque ab huiusmodi letali sopore, vt resurgant, exhortantem audire contemnunt. Vtinam apostolicam insonantem tubam corde perciperent, quæ ait: *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Insinuauit idem Apostolus his paucis verbis dormiẽtem, & mortuum, & qualiter surgere valeat. Nempe somnus mortis peccatum est, non qualecunque, sed quod consummatum est, & generat mortem: per quod cordis obturantur aures, rationis amittitur lumen, deuotionis adimitur gustus, charitatis extinguitur ignis, mentis aufertur gratia, & æternæ vitę clauditur ianua. Ab hoc verò exitiali sopore, nemo euigilare potest, nisi Christus, qui est taliter dormientium resurrectio, mortuorum vita, ac sedentium in tenebris, & mortis vmbra, spiritualis lux. Nam (perhibẽte Propheta) ipse est, qui soluit compeditos, erigit elisos, & illuminat cæcos. Illuminat quippe gratię suæ splendore mentis oculos, vt cognoscant, quibus vinculis tenentur astricti, qualíve delictorum sint sarcina prægrauati. Huiusmodi namque notitia saluti prorsus necessaria est primus proficientium gradus, spiritualis vitæ initium, stabile virtutum fundamentum, & assequendæ gloriæ medium singulare. Nempe vbi est peccati cognitio, ibi est spes veniæ, & compunctionis origo. Tolle hanc ab homine, & in illo esse recognosces ignorantiam crassam, dominantem voluptatem, cupiditatem indomitam, mentis hebetudinem, Dei contemptum, sui odiũ, proximorũ offensam, timoris sancti absentiam, charitatísque carentiam. Hæc Propheta in spiritu longe prospectans dominum deprecabatur, vt interiorem animæ obtutum sapientiæ suę irradiaret lumine, ne in cognitione peccati obtenebratus, atque insensibilis effectus in vitiorum omnium immanitate efflueret, fierétque captiuus perditionis & mortis: quod totum ex peccati ignorantia emanare certissimum est. Quamobrem beatum dixerim, cui datum est nosse quid sit peccatum, quid operetur in homine, & ad quem in eo perseuerantem deducat finem. Peccatum

catum quidem nulla est substantia, vt res aliqua: sed est voluntas retinendi & sequendi, quo iustitia vetat. Est etiam præuaricatio legis diuinæ, & cælestium inobediẽtia præceptorum. Per hoc enim homo fit alienus à Deo, interemptor sui gehennæ filius, cofusionis domus, diaboli seruus, dissipator naturæ, gratiæ illusor, gloriæque contemptor. Nam & peccatum dona naturali vulnerat, spoliat gratuitis, animam maculat, amaricat conscientiam, cor indurat, insensibilem hominem reddit, ad alia peccata trahit, bona quæ fiunt, infructuosa esse facit: stultum hominem esse ostendit, & ipsam animam possidendo interimit. Nemo prorsus reserare valet, quàm perniciosum sit peccatum, & quanta homini per eundem inflicta sunt mala. Vnde (quæso) pestilentiæ, fames, bella, deprædationes, furta, rapinæ, rixæ, æmulationes, contentiones, flagitia pessima, horrenda crimina, stupra, incestus, adulteria, homicidia, veneficia, proditiones, plasphemiæ, sacrilegia, & idololatriæ proueniunt, nisi ex fomite & radice peccati? Vnde (inquam) aeris intemperies, inundationes aquarum, grandines, tempestates, fragores æquoris, euertiones vrbium, prouinciarum incommoda, strages hominum tam crebro emergunt, nisi occasione peccati? Nam ex ipsius pœna in humanis corporibus vigent febres, dolores capitis, obturationes aurium, oculorum & luminis amissio, fœtor anhelitus, cruciatus ventris, stomachi repletio, humorum ebullitio, libidinis ardor, lepra, scabies, podagrę, iliorum, cordis, pulmonis, & iecoris passiones, & pœnæ innumerabilia morborum horum similium genera, quæ profecto vniuersa minime accidissent, si peccatum esse desiisset. Postremò corporis resolutio dira, gehennale incendium, dentium stridor, inconsolabilis fletus palpabiles tenebræ, dæmonũ horridus aspectus, desperatio veniæ, cruciatus perpetuus, vniuersale iudicium: extremáque animaduersio iudicis, nequaquam esse facienda, & præcepti transgressio defuisset. Pro eodem denique deordinatum est cælum. ceciderunt angeli, de paradisi amœnitate expulsi fuere primi parentes, inundauerunt diluuij aquæ: in fauillam redactæ sunt Sodoma & finitimæ ciuitates submersus est in mari rubro Pharao: inseruitutem sæpe traditi sunt filij Israel: crucifixus est dominus, atque in diuersis temporibus iudicia facta sunt maxima. Nihil profectò in hac vita sic metuendum est, quemadmodum peccatum: quod nequaquam vitari valet, nisi de illo ipsiúsque speciebus habeatur notitia. Cæterum quum de illis ad profectum legentium & audientium aliqua perstingere velimus, sciendum est, quòd aliud est peccatum originale, aliud mortale, aliud verò veniale. Peccatum quidem originale illud esse dicitur, quod ab opere nec à natura, sed contrahitur ex vitio, & priorum transgressione parentum, transfunditúrque in carnem & animam: in carnem quidem materialiter & originaliter, in animam verò formaliter, tãquam in subiectum. Ab hoc quippe originali delicto nullus excipitur, præter illam, quæ genuit mundi saluatorem: vnde gemẽs Propheta aiebat: *Psal.50* Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Et alio in loco scripturarum legitur: *Iob.14* Nemo mundus est à peccato, etiã infans, cuius vita vnius diei est super terram. Per hoc efficitur quisque obnoxius æternæ damnationi, sicut *Ephes.2* Apostolus perhibet dicens: Eramus & nos filij iræ, quemadmodum & cæteri. Sed neque vllus valet ab hac ira liberari, nisi per gratiam mediatoris Christi interueniente fide, & regenerationis mediante lauacro. Porrò ex huius occasione delicti dupliciter homo fit reus, & sui debitor conditoris, culpæ (videlicet) & pœnæ. Culpa siquidem, quæ macula est, totaliter (sicut dictum est) per baptismi aboletur sacramentum: pœna verò, quæ fomes siue peccati pronitas, vel lex peccati appellatur, remanet post baptismum quantum ad actum & motum concupiscentiæ testante Apostolo, qui ait: *Roman.7* Non enim quod volo bonum, hoc facio, sed quod odi, hoc ago. Si enim quod nolo, illud facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me sub lege peccati, quæ est in mẽbris meis. Aduersus hanc peccati legem oportet nos infatigabiliter dimicare, ne in hoc quod gerimus, mortali regnet corpore, & trahat non ad cõsensum mortalis culpæ. Nam peccatum mortale est cõsensus in delectatione motuum carnis, qui ex deliberatione oritur rationis. Est etiam consensus in opus illicitum & in ea, quæ sunt diuina lege, necnõ ecclesiæ sanctione prohibita. Patet igitur ex his mortale peccatũ non posse consummari, si non interuenit voluntarius consensus rationis. Ipse namque consensus interioris hominis obtinet principatum, & eundem aut iustitię, aut peccati efficit seruum: hoc domino insinuãte, qui ait: *Luc.11* Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Ad quam itaque partem se flexerit huiusmodi consensus, post se trahit animæ libertatem. Si enim ad bonum se vertit, ipsam animam facit Dei templum esse, gratiæ receptaculum, & sanctorum cohæredem: si verò ad concupiscentiam carnis, ad amorem seculi, & ad illecebras vitiorum se prostituit, eãdem reddit captiuam diaboli, mortis filiam, & gehennę stipulam. Hoc paucis Sapiens indicauit, inquiens: *Prouer.4* Omni custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso mors & vita procedunt. Porrò si à tali consensu cor custoditur impollutum, nunquam sinet animam peccati obdormire in morte. Quamobrem quisquis letalem hunc soporem euadere concupiscit, stet supra sui cordis custodiã, & obnoxias suggestiones, quæ nunc à diabolo, interdum à fomite: qui viget in carne, initium habent, gladio spirituali interimat, ne ex ipsis delectatio voluptuosa ebulliat, quæ ex sui mora inficit mentem, & ad consensum obortis infidelitatis, & insensibilitatis tenebris rationem impellit. Hinc seruus efficitur homo peccati, alienus à Deo, diuisus à sorte sanctorum, semotus ab vnitate fidelium, expers thesaurorum Christi & ecclesiæ, sibimetipsi contrarius, atque promerendum omnino in habilis. Equidem in hoc genere mortalis delicti non facile labitur, neque in eodem repentè ruit, vt ab illo captiuus teneatur, quisquis ab eo liber existit: quoniam tentatum de illo gratia adiuuat, reclamat cõscientia, monet custos angelus, commendabilis vitæ consuetudo renititur, terret gehẽnæ metus, contradicit ratio, sceleris minatur obscenitas, & in futuro iudicio peccata manifestanda confundunt. Non autem sic veniale peccatum, quod non malitia, nec animi deliberato consensu, sed (vt plurimum) ex ignorantia, & sæpissime ex fragilitate, atque delin-

quendi consuetudine perpetratur. Nam veniale ideo dicitur, quia facile meretur veniam. Hominem quippe quamuis vsque ad reatum perpetuæ mortis non grauet, meretur tamen pœnam. Ideo namque puniri meretur, quia semper est à voluntate mouente, vel permittente, seu non prohibente. Cæterum etiam in hoc differt à mortali, quia peccatum veniale est libido, siue voluptas in creatura citra Deum: mortale verò est libido, aut voluptas supra Deum, seu æquè Deo. Porrò licet veniale delictum se perpetrãtem æternæ mortis, nequaquam faciat reum, maculat nihilominus animam, feruorem charitatis minuit, potentias animæ in bonis operibus debilitat, retardat à gloria, & sæpe fit peccati mortalis occasio (videlicet) ex conscientia: quia quicquid fit contra cõscientiam (etiam erroneam) ædificat ad gehẽnam. Ex dispositione quoque labitur facile quis in mortale. Dum enim homo perfrequentem lapsum absque vllo timore venialia peccata committit, disponitur ad mortalia. Quamobrem quisquis cupit placere Deo, & per virtutum studia anhelat ad perfectionis culmen ascendere, omni qua valet industria conetur nedum mortalia, verumetiam venialia vitare peccata: tametsi sine delicto veniali, nemo diu persistere queat. Cęterum cum spirituales viri Deum timentes, ipsiúsque mãdata seruantes cooperante in illis gratia possint absque peccato mortali degere: oportet tamen eos semper sub virtutum disciplina incedere; cum (sacro attestante eloquio) nullus sciat: vtrũ odio vel amore sit dignus. Quod vtique Propheta confirmans dominum deprecatur inquiẽs: Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me domine, & ab alienis parce seruo tuo. Restat itaque, fidelis quilibet frequenter ac precibus humilibus à Deo postulet lumen sapiẽtiæ & intellectus: quo mediante valeat delictorum sufficientem, ac necessariam habere notitiam, quatenus inoffenso animę pede spirituales effugiat intellectualium venatorum laqueos, quorum hic mundus est plenus: dicẽte Ioanne: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt, quoniam omne quod in mundo est, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. Isti etenim concupiscentiarum laquei quanto cognoscũtur clarius, tãto odio habẽtur efficacius, displisent amplius, atque ardẽtius impugnantur.

Eccle.9 Psal.50 1.Ioan.2

Quantum sit detestabilis voluntarie delinquentium cæcitas, & in qualem peccatorum miseriam dilabantur.

Cap. II.

Qvemadmodum ex cuiuscunque rei bonitate ac vtilitate agnita amor, & ipsam possidendi affectus accenditur: ita econtrario ex insita prauitate atque mortifera eius conditione inspecta odium ad eandem generatur & rancor. Hinc apertè colligitur, quanta sit voluntarie peccantium ignorantia, & quàm magna illorum ac perniciosa sit cæcitas, quandoquidem secundum Prophetæ oraculum, gloriantur cũ malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Et in psalmo legitur: Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur. Sanè si huiusmodi haberent cor docile, & in eis æternæ veritatis claresceret lumen, prorsus debuerant peccando & post consummatum scelus contristari, lugere & gemere: quoniam nihil sic humanæ aduersatur saluti, à Deo separat, & dirimit à societate sanctorum, quemadmodum delictorum immanitas, atque indisciplinata consuetudo peccandi: quam totis viribus, & cum omni prudentia debet fugere amator Dei, virtutis sectator, gratiæ cupidus, cælestium contemplator, & propriæ salutis zelator. Nam voluntaria consuetudo delinquendi inhabilem reddit hominem adbene agẽdum, procliuum ad malum facit exhibet culpæ obnoxium, & deordinat naturæ bonum, dona gratiæ, virtutum merita. Quid (oro) hac seruitute infelicius? quid grauius? quid prenicíosius? quídve deterius? Nam omnium ipsa est incentiua criminum, vniuersorum vitiorum nutrix, atque capitalium peccatorum rea. Superbiam quippe auget, inanem fouet gloriam, cupiditatem accendit, impudicitiam complectitur, plauditur gulæ, faces inuidiæ parat, iræ impetum promouet, nécnon laudabiliter operandi propositum calcat obhorret totum, quod est virtutis, quod commendationis, quod compunctionis, quod honoris & quod gratiæ. Pręceps delictorum ruit in foueam, effrænis ducitur post carnis concupiscentias, contemnit maiorum admonitiones sacras, patrum decreta subsannat, & iniquis æterna supplicia præparata non metuit. Insistit iocis, fabulis delectatur, & plausu manuum mentis leuitatem ostendit, & quantum ei licet, iucunda voluptate potitur. Caret quoque grauitate, non vtitur consilio, pericula non pręuidet, pręsentia bona diligit incredula futurorum. Hinc tota intẽtione & omni, qua valet, industria, qui ab hac voluntaria delinquendi consuetudine possidetur, imitari conatur detestabilẽ impiorum hominum conuersationem, de quibus in sapientiæ volumine sic legitur: Dixeruut impij apud se non recte cogitantes: Exiguunt & cum tædio est tempus vitę nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est, qui agnitus sit reuersus ab inferis, quia ex nihilo nati sumus, & post hæc erimus, tanquam non fuerimus, quia extinctus cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tanquam mollis aer, & transibit vita nostra tanquam vestigia nubis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est à radiis solis, & à calore illius aggrauata: & nomen nostrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum nostrorum. Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt, & vtamur creatura tanquam à iuuentute celeriter vino præcioso & vnguentis nos repleamur, & non pręrereat nos flos temporis, coronemus nos rosis, antequam marcescant, nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra, vbique relinquamus signa lætitiæ nostræ, quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors. Profectò ex his patet quòd quicunque hac voluntaria & deliberata peccandi consuetudine possidetur, nec Deum metuit, nec vllo pudore detinetur, nec indulta tempora ad peragendam pœnitentiam caripendit, neque extremum vitæ suæ considerat diem, sed arbitrans sibi totum licere, quod vult, mortiferas hac proprias nititur perficere voluptates, tanquam equus & mulus, quibus non est intellectus. Vtinam corde retineret apostolicam sententiam, quæ ait: An diuitias bonitatis Dei, & patientiæ, & longanimitatis eius contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddit vnicuique secũdum opera eius.

Prouer.2 Psal.9 Sap. Matt.

Ad

Ad hanc vtique delinquendi necessitatem impellitur huiusmodi contemptor diuinæ misericordię, quia intelligere dissimulauit, quantum Deo sit odibile peccatum, quantáque mala infligantur animæ propter illud in præsenti, & quàm magna in futuro sint reseruata supplicia. Sibiipsi denique blanditur compunctionis gratiam suadens sibi se posse obtinere ad libitum, immemor diuinorum eloquiorum dicentium: Vigilate, quia nescitis, qua hora dominus vester venturus sit, sero, an media nocte, an gallicantu, an mane, ne cum venerit repente, inueniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate. Et illud: Scitote, quoniam si sciret paterfamiliâs, qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. Ideò estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. Tantopere veritas Dei his verbis hortatur ad vigilandum, & singulis horis in bonis operibus persistẽdum: sciens quòd nihil sic reddit hominem tardum ad bene operandum, atque in sceleribus perdurantem, quemadmodum ad beneplacitum consequendæ veniæ subdola & vana fiducia. O quantos decepit hæc pestis, quantósque huiusmodi inconsulta spes deiecit in tartarum. Dei bonitatem semper arbitrãtur esse paratam ad impertiẽdam pœnitentibus misericordiam, sicut ipsa per prophetam pollicetur inquiens: Quotiescumque peccator ingemuerit, nõ recordabor amplius iniquitatum suarum. Vera prorsus est ista sentẽtia (videlicet) quando compunctionis commendabilis ad Deum synceri emittuntur gemitus, & amplius non peccandi inest homini deliberata voluntas, quæ proculdubio ex cognitione delicti, necnon ex peccati displicẽtia Dei cooperante gratia sumit originem. Hac deficiente displicentia non verus pœnitens, sed censendus est esse quisque derisor. Nam Deo gratus pœnitens, & ex corde compunctus lacrymis, gemitibus, orationibus, ieiuniis, & carnis multimoda maceratione præterita nititur abolere delicta: & omni, qua valet, virtute atque prudentia cordi suo peruigilem adhibet custodiam, ne turpibus, perniciosis, vanísque polluatur cogitationibus, noxiis ac terrenis occupetur affectibus, efficiatúrque templum coinquinatum & sordidum, quod esse debuerat mundum, atque sanctificatum, tanquam verbi Dei receptaculum, nuptialis thalamus, & sapientiæ thronus. Ori quoque & sermonibus suis modum ponit, & sub discretionis censura se refrænat, non vt semper taceat, sed vt quod expediat, ædificétque loquatur, grauitatem summopere studens tenere in verbis, in moribus, & in operibus singulis, ac si diuino astaret conspectui? sciens pro certo nedum de magnis & letalibus sceleribus, verumetiam de venialibus & minimis criminibus ab omnibus iudicandis rationem in vltimo examine esse reddendam: iuxta Saluatoris sententiam dicentis: De omni verbo ocioso, quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicij. Ex hac siquidem consideratione verè pœnitens compungitur sæpe, corde coteritur, & interdũ etiam prorumpit in fletum, ac renouatur in spiritu suæ iuuentutis delicta rememorans, intelligens quàm multa fuerint, quàm obscœna, quàm Deo odibilia, sibique contraria. Fit autem ex hoc diuina in eo aspirante clementia, vt aduersum se sanctæ humilitatis lamenta suscipiat, pœnas sibi inferat, & sibi displiceat eo vehementius, eóque laudabilius, quo clarius ac humilius agnoscit infirmitatem propriam, conuersationem præteritam, suam pronitatem ad lapsum, amissam gratiam, & materias præparatas ad culpam. Nempe in hoc veritatis speculo se intuendo facile præ confusione ac desperatione deficeret, nisi ex aduerso cogitaret quàm pius, quàm misericors, quàm suauis, & quàm præstabilis super hominum nequitia sit dominus, qui neminem pœnitentem, confitentem, se accusantem, humiliantem, seque corrigere cupientem despicit vel repellit. Ex hac profecto consideratione exhilaratus corde & deuotionis perfusus dulcedine rectioris vitæ semitas atque commendabilioris vitæ instituta aggredi de cætero meditatur, ne ingratitudini obnoxius, sibique à Deo derelictus transactarum culparum iterum labatur in foueam. Non enim ambigit à domino veniam mereri post casum, si puræ confessionis cum compunctione animi, & mentis deliberatione, ac cordis humilitate exceperit sacramentum, iuxta Prophetæ oraculum dicentis: Dixi confitebor aduesum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Nullum quippe est tam graue delictum, quod si displiceat, non oris confessione tergatur.

Matth. 24 — Ezech. 18 — Matth. 12 — Psal. 31

Quibus de causis Dei filius carnem assumpsit, & per sacramentorum institutionem quanta sit operatus pro salute hominum.

Cap. III.

Diuina clementia, quæ ex sua naturali bonitate, quantum in se est, neminem vult perire, compatiens humanæ naturæ, quæ, videlicet, per Adæ lapsum ab ingenitę dignitatis sublimitate exciderat, eandem sua dignata est subleuare præsentia. Veniens quippe verbum in temporis plenitudine de regalibus sedibus à patre missum, cooperante spiritu sancto & immaculata ac sacratissima consentiente virgine, carnem ex eadem assumpsit mortalem peccati quidem expertem, omnísque corruptionis immunem. Apparuit vtique inter homines verus homo, passibilis, palpabilis, visibilis, & mortalis, habens in se omnes sapientiæ & scientiæ Dei thesauros, atque totam diuinitatis plenitudinem corporaliter inhabitãtem, tanquam verus Deus à patre æternaliter genitus, quatenus mediante doctrina sua cælesti, miraculis innumeris, sacris moribus, spirituali disciplina, ac institutione nouæ legis, & insuetæ conuersationis perfectione mortalium illuminaret corda, agnoscerẽntque in speculo fidei (& experientia teste) peregrinationis suæ ærumnas, infirmitatem propriam, animæ vulnera, diram exactoris diaboli tyrannidem, & onus grauissimum damnabilium delictorum. Intelligerent præterea vbi iacerent, quid paterentur, quòd tenderet, quid amiserint, quid diligere, quidve quærere, ac desiderare deberent. Nam rari & cæterarum comparatione paucissimi reperiebantur (nec ij sine illustrante gratia) qui ea, quæ memorata sunt, in sensu cordis & in luce perciperent veritatis. Venit igitur dominus noster Iesus Christus Dei filius ac Dei & hominũ mediator tanquã doctor summus, veritatis magister, & flagrantissimus zelator animarum secum deferens gratiarum cælestium innundantes riuulos, atque donorum spiritualium fluenta plenissima, vt arentia hominum irrigaret corda, emolliret ad pœnitentiam, & dirigeret ad salutem.

ſalutem. Venit, inquam, ſicut peritiſsimus languentium animarum medicus, confecítque medicamenta ſpiritualia, eccleſiaſtica (videlicet) ſacramenta, quatenus fideliter ac digne illi vtentes ex gehennæ atque iræ filiis efficeret Dei filios, & ſibi perpetuos cohæredes. Languidi quippe erant cuncti mortales, & incurabili laborabant morbo, atque ad occaſum mortis æternæ ſine ceſſatione vergebent, tametſi exterius ſibíque ipſis & incolumes eſſe, & ſpiritualiter viuere arbitrarétur, quod quidem infirmitatis & mortis lugendum eſt genus. Hoc nempe dominus Phariſæis lo- *Ioan.9* quens inſinuare curauit inquiens: Si cæci eſſetis, vtique apud vos non haberetis peccatum, ſed quia dicitis, quoniam videmus, peccatum veſtrum manet. Propriæ ſiquidem infirmitatis conſcius medicum quærit, medicamenta opportuna ſanitati concupiſcit, contraria odit, vt veletudinis valeat conſequi bonum. Vis ſcire quantis calamitatibus, quantíſque languoribus ſpiritualibus vniuerſum humanum genus teneatur *Pſal.13* astrictum? Omnes (inquit propheta Dauid) declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum. Alius quoque propheta *Eſa.56* ait: Omnes nos errauimus, vnuſquiſque declnauit in viam ſuam. Hinc eſt, quòd nemo inueniebatur, qui auxilium de cælo flagitaret, & peteret, exceptis paucis cæterorum comparatione, qui introrſus per gratiam illuminati, & ſpiritu diuino afflati proprios agnoſcentes morbos ſuos medicum poſcebant tam pro ſe, quàm pro populis, vt deſcenderet, & eorum ſanaret languores, quorum teſtimonia ſunt in diuinis voluminibus præclara atque notiſsima. Quamobrem vt nullus ſibi ſuíſque meritis & medici aduentum atque medicamẽtorum ſpiritualium impertiendam cælitus arrogaret gratiam, in temporis plenitudine ſoli Deo nota propria impulſus bonitate, miſericordia & pietate ex inſperato verbũ Dei, quod erat apud patrem, deſcendere, humanámque naturam aſſumere digna- *Sap.18* tum eſt, ſacro hoc perhibente eloquio: Dum medium ſilentium tenerent omnia, & nox in ſuo curſu medium iter peragerct, omnipotens ſermo tuus à regalibus ſedibus venit. Silebant prorſus cuncta & idololatriæ mortalis peſtis atque ignorantiæ caligo totum pene occupauerat orbem, quando iuſtitiæ ſol ex alto oriens, bonitatis ac claritatis ſuæ radios ſuper vniuerſam effudit terram, diſſoluens teporem mentium, & infidelitatis fugans tenebras, atque animarum vulneribus neceſſaria ſecum ferens remedia, non incredulis, ſed profutura fidelibus. Porrò ad medendam originalem culpam baptiſmatis inſtituit ſacramentum, medicamentum optimum, & tanquam cæterorum fundamentum, fidei ſignaculum, lauacrum ſalutiferum, & æternæ vitæ ianuam, abſque quo nullus illuc *Ioan.3* ingreditur, ipſo domino atteſtante, qui ait: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum cælorum. Ad quotidiana verò crimina detegenda pœnitentiæ ſunt collocata remedia. Cæterum ad corroborãdam debilitatem interioris hominis per pœnitentiam iam ſanati, corporis & ſanguinis ſui alimonia idem dominus noſter Ieſus Chriſtus Dei & hominum mediator imperriri dignatus eſt: reliqua autem ſacramenta in eccleſia inſtituta ſunt ad confirmandum, ad præſeruandum, ad erudiendum, & ad futuram vitam præparandum. Tria ſiquidem ſacramenta, quæ prius memorata ſunt (videlicet) baptiſma, pœnitentia, & euchariſtia humanæ ſaluti prorſus neceſſaria eſſe probantur. Omnibus quippe ſaluandis baptiſma aut ſanguinis, ſeu flaminis, ſiue fluminis ſuſcipere expedit. Nam quamuis tria baptiſmata eſſe videantur, vnum tamen effectum ſortiuntur, & vnum ſunt, dicente Ioanne apoſtolo: Tres ſunt, qui *1.Ioan.[5]* teſtimonium dant in cælo, pater, verbum, & ſpiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt. Et tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, ſanguis, & aqua, & hi tres vnum ſunt. Adultis verò & ratione vtentibus pœnitentiæ & corporis Chriſti ſacramenta negligere non licet, ſi ſaluari deſiderant. Cæterum baptiſmatis ſacramentum ſemel aſſumptum nullatenus reiterari licet, quoniam originale delictum per id ipſum abolitum nequaquam vltra contrahitur. At verò mortalis ſeu venialis culpa, in quam ob fragilitatem & innatam concupiſcẽtiam facile quiſque impellitur, atque collabitur, quoties acciderit, toties per pœnitentiæ medicamentum ab anima amoueri poteſt. Per Prophetam dominum exhortantem audi: Quoties (inquit) *Eze[...]* peccator ingemuerit per veræ lamenta pœnitentiæ, non recordabor amplius iniquitatum ſuarum. Altaris autem ſacroſancta myſteria non frequenter ad libitum, ſed ſanctitatis interueniente munditia ſemel tantum in die valent aſſumi. Nam quotidianus cibus eſt, vnde & in oratione dominica dicimus: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Non enim hoc petimus, vt ipſum ſacramentaliter quotidie nos accipere oporteat, ſed ipſius effectum, & quod eſt ſpiritualiter ſignificatum in eo, plus verò & minus. Frequentius ac rarius iuxta cuiuſque fidei magnitudinem, conſcientiæ puritatem, actualem deuotionem, gratiæ affluentiam, atque ignitum caritatis affectum percipi congruit. O beata pœnitentia ad ſalutem interioris hominis diuinitus impenſa, quanta eſt virtus tua, & quàm efficax eſt medela tua? Nullum planè eſt tam graue, támque enorme facinus, quod non deleatur effectu. Te enim vnigenitus Dei filius in exordio ſ[...] prædicationis commendauit dicens: Pœnitentia[...] agite, appropinquauit enim regnum cęlorum. Te præcurſor illius quo inter natos mulierum (inſinuante veritate) nullus ſurrexit maior, verbis ſimilibus hominibus prædicauit. Tu es refugiũ humilium, contritorum leuamen, veniæ porta, ſpes indulgentiæ, propriæ agnoſcendæ infirmitatis magiſtra, terror dæmonum, virtutum nutrix, gratiarum cuſtos, orationis in[...]centiuum, lacrymarum origo, conſequendæ miſericordiæ præcurſor, amica angelorum, & ſpiritualis diſciplinæ norma præcipua, ſi tamen interioris & exterioris operis ſis exercitio decorata. Duplex namque es, & duplici ſtudio conſummaris, vt poſsis eſſe perfecta. Aliquando enim interius, aliquando exterius, aſſociata nihilominus interiori exercitio operaris. In- *1.Cor.1[...]* teriorem namque pœnitentiam illam eſſe dixerim, quæ eſt de iure naturali, & fit coram Deo in arcano conſcientię, Propheta perhibente: qui ait: Quæ dicitis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris, compungi- *Hier.1[...]* mini. Alio quoquæ in loco idem propheta inquit: Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino, & tu remiſiſti impieratem peccati mei. Hæc vero quo & ſi non actualiter, habitualiter tamen ineſſe debet homini iuſtificato, cui ſemper expedit diſplicentiam habere peccati. Exterior autem pœnitentia illa, quæ proprię ſacramentum eſt, oris confeſsione agitur cora[m]

coram sacerdote, & ad ipsius arbitrium imponitur, adhibita (videlicet) contritione cordis & satisfactione operis. Nam parum homini confitenti delicta sua esset vtile se peccatorem acclamare, si absque animi mœrore id faceret, si vlterius, non peccandi propositum non haberet, si iniunctam sibi satisfactionem negligeret adimplere. Funiculus enim hic triplex quemadmodum difficile rumpitur, si studiose seruetur: ita caret virtute & gratia, si ex incuria diuidatur. Verus quippe pœnitens ex cognitione atque peccati odio conteritur in se, erubescit pro scelere, se coram Deo humiliando accusat, sacerdotis genibus se prosternit, facinora perpetrata promit, modum exprimit, cordis intentionem detegit, tempus consummati delicti & numerum confitetur, atque peccatorum suorum turpitudinem non abscondit. Quum enim non homini sed Deo, cuius personam gerit sacerdos, astare se credit, nihil valet occultare, quod fecit sciens pro certo, quòd nullatenus dignus est venia, si non reiecto pudore palàm & prout deliquit, peccata sua euomuerit. Clamat profecto intus ratio, conscientia vrget, impellit compúctio, per custodem angelum hortatur, gratia, vt purè simpliciter, integrè, apertè, & distinctè confiteatur, vt non superuacue laboret, currat inaniter & absque delictorum remissione tristis abscedat. Nam quéadmodum ficta & scienter celato scelere imperfecta oris confessio parit in corde mœstitiam, aufert indulgentiæ spem, & confusionem immittit: ita econtrario humilis, integra, verecunda, & compunctione referta animum replet gaudio, agilitate quadam lætificat confitentem, de Dei bonitate fiduciam præbet, vlterius non peccandi desiderium gignit, orandi accendit affectum, gratiarum ad Deũ ingeminat actiones, satisfaciendi subministrat vires, & ad eucharistiæ sacræ sumptionem acuit gustum. Conuenienter quidem post confessionem delictorum integerrime factam, & post adeptam per eandem puritatem, lucem, & pacem sacramentalis refectionis subsequitur fames. Nam non nisi per internam mũditiam cœlestis panis percipitur sapor. Sumitur enim hic vitæ panis sacramentaliter etiam à peccatoribus atque criminibus oneratis, nequaquam tamen sentitur ab ipsis, quàm magna, quámve delectabilis, ac suauissima sit illius manducationis dulcedo. Panis angelorum est iustis, sed manna absconditum peccatoribus. Quotidie qui per gratiam sunt iustificati: reficiuntur, mundantúrque à sordibus delictorum, & crescunt in spiritu, qui verò in cœno carnis se voluntates cœlestia sacramenta edere ac frequentare præsumunt in sui perniciem quotidie deteriores fiunt, dicente Apostolo: Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. (1.Cor.11) Non autem voluntarie delinquentes mundantur ex huius sacratissimi receptione sacramenti, sed potius grauantur, Propheta hoc perhibente, qui ait: Quid est quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? Nunquid carnes sanctę auferent à te iniquitates tuas? (Hier.11) Prorsus minime. Quamobrem quicunque festinant ad perfectionis alta conscendere, interioris hominis sui per compunctionis gemitum, confessionis medicamentum, & amoris incendium, maculas tergant, adhibita nihilominus corporalibus sensibus indefessa custodia.

Quot generibus spiritualium inimicorum, & quot tentationum laqueis sit hæc vita referta.

Cap. IIII.

Peregrinationis vitæ huius quisquis voluerit indagare discrimina, inimicorum genera, tentationum species, numerositates laqueorum, & peccatorum lapsus, prorsus necesse est, vt in sua consideratione deficiat, præcipue cum vita hæc horum vniuersa sit plena. Horis quippe singulis in cunctis actibus, in omnibus negociis, & in quibusque locis (si diligenter inspicias) reperies quid cauere, quid metuere, quid respuere, & cum quibus hostibus pugnare te oporteat. Equidem intra nos vigent concupiscentiæ, bella geruntur, aduersarij sunt spirituales, hebetatur mens, obnubilatur intellectus, cogitationes perturbant, consilia desunt, alternatur intétio, frigescit affectio, deliberatio nutat, interdum quæ displicebant, placent: & post paululum, quæ grata erant, odio habentur, sicque interior homo tanquam nauis in medio pelagi constituta, diuersarum procellarum impulsionibus agitata, naufragióque propinqua obtunditur, deprimitur, attollitur, & periclitatur. O quàm sæpe malignorum spirituum deceptionibus circonuenitur, blanditiis fallitur, fictísque rationibus superatur. Nec mirum, quum (attestante Apostolo) ipse Satanas transfigurat se frequentissime in angelum lucis, (Cor.11) se contegendo quis sit, tentationum laqueos contutando, ac malum sub specie boni suadendo. Nemo prorsus, nisi sapientiæ irradiatus splendore, & spiritus sancti magisterio eruditus, gratiæque Dei virtute roboratus valet hostes huiusmodi debellare nequissimos. Aduersus hos exhortando ad pugnam fideles Paulus inquit: De cætero fratres (Ephes.6) confortamini in domino, & in potentia virtutis eius. Induite vos armatura Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli, quia non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti lorica iustitiæ, & calceati pedes in præparatione euangelij pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei. Hæc profecto arma nedum cõtra aereas potestates, verum etiam aduersus singula, quæ superius interiora sunt memorata certamina, optime congruunt, dummodo prudenti vtantur consilio, & humilitatis censura teneantur, intellectis nihilominus inimicorum insidiis passionum motibus, ac tentationum qualitatibus. Extra nos verò quot sint decipulæ impellentes ad casum, quot laquei extensi, quantáque delinquendi materia, quis narrare sufficiat? Porrò multitudo deuiantium ab itinere veritatis, propriásque sectantium voluptates insinuant, qualis iste mũdus, quãtis refertus periculis, & quibus aduersariorum generibus circonseptus, paucis verbis Ioannes apostolus insinuauit inquiens: Nolite diligere (1.Ioan.2) mundũ, neque ea, quę in mundo sunt, quoniam omne, quod in mundo est, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ, quæ non sunt ex Deo. Ista quippe visibilia, quorum hic plenus est mundus, humanis se obiiciunt sensibus, qui veluti quædam animarum sunt ianuæ, per quas vel mors

mors ingreditur vel vita. Quum enim mentem hominis ad concupiscentiam sui alliciant, & ad delectationem peccati trahant atque consensum, mors per has proculdubio ianuas intrat ad animam. Cæterum si earundem visibilium ac corporalium rerum intellecta atque gustata dulcedine in sui laudem mens eleuetur conditoris, tunc vita per ipsas ianuas introisse cognoscitur. Ad hoc namque visibilia ipsa sunt creata, vt deseruiant homini, illúmque excitent ad laudem, atque sui agnitionem opificis quod apostolus Paulus
Rom. 1 euidẽter manifestat, cum dicit: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus atque diuinitas. Magna proinde & infatigabilis corporalibus est adhibenda custodia, atque sub virtutum sunt censura regendi, præsertim cum in propatulo multa sint, quæ ipsos prouocent ad malum, facileque idem in exteriora pereffluant, & transitoriæ delectationi inhærere naturaliter appetant. Qui enim pro suo libito, & absque Dei timore, ac delinquendi metu eosdem patitur euagari, plurimorum criminũ prorsus efficitur reus. Quanta ex incontinentia oculorum proueniant mala, quis valet explicare? Concupiscentiæ vtique incentiuum ac libidinis fomes oculorum est petulantia. Aspexit Eua vetitam arborem, fructum illius concupiuit, comedit, & periit, nec transgressionis suæ malo contenta, quod inobediendo gustauerat, tradidit viro, sicque ambo æternæ mortis nedum effecti sunt filij, verumetiam vniuersos præuaricationis suæ pœnam transmiserunt ad posteros. Hinc fames, sitis, ægritudinum innumerabilium afflictio, carnis aduersus spiritum & spiritus contra carnem insuperabiles pugnæ, mortis corporis ineuitabilis necessitas, perpetuæque damnationis animarum supplicia habuere principium. Hinc quoque bellorum tumultus, ciuium dissidia, subuersiones præliorum, deuastationes vrbium, regnorum transactiones, regum insidiæ, & (vt paucis multa cõcludam) totius orbis calamitates emanasse noscuntur. Nempe si ipsa Eua cunctorum genitrix procaciter suadente serpente lignum scientiæ boni & mali contra vetitum non fuisset intuita, nequaquam obediẽtiæ decretum damnabiliter præteriisset. Propheta denique sanctus & homo secundum cor Dei, quoniam absque disciplinæ gubernaculo oculos suos effluere permisit, intuens mulierem cum proprio viro ludentem, vesano amore correptus, atque libidinis ardore superatus, adulterij & homicidij iaculo spirituali se morte peremit. Non autẽ sic Dei seruus beatus Iob, cui similis temporibus suis minime
Iob. 31 reperiebatur in terra, egisse cognoscitur: Pepigi (inquit ipse) fœdus cum oculis meis, vt non cogitarem de virgine. Intelligebat quippe homo sanctus sapientia & virtutibus plenus impudici aspectum oculi noxiis cogitationibus cor maculare, & delectatione inficere, atque sæpissime ad peccati consensum impellere. Quamobrem vt mala hæc omnia superaret resistendo virtutis censura, ac etiam diuini timoris studio corporalium luminum procacitatem coercebat, quæ semper viget frequenter etiam affectum continentium virorum euertit, & in impudicitiæ præcipitium trahit. Membrum est oculus lubricum, instabile, semper noua inspicere cupiens, & inspecta repetere, huc illúcque reflectitur curiositatem suam implere volens nec valens, vacantis animimi sibi connectit ignauiam, atque in propatulo rerum expositus, mentis intentionem rapit, dissipat prudentiam, cogitationes sine intellectu reddit, nisi subiiciatur sapientiæ iugo, & intentæ considerationis refrænetur arbitrio. Meritò igitur ille commendandus est vir, qui vigilanti cura ita se vtiliter exercet in mente, vt nedum insaturabilem oculorum appetitum grauitatis virtute substernat, verumetiam aurium auditum à noxiis verbis auertat. Sunt namque reuera hi duo sensus, videlicet, auditus & visus ad recte gubernandum difficiliores cæteris, quoniam, sacro perhibente eloquio, nec oculus saturatur visu, neque auris impletur auditu. Cæterum nemo dubitat, quin vbi importunior est hostis, ibi proculdubio resistentia esse debeat validior vigilantiórque apponenda custodia. Nam, experiẽtia teste, cum aures absque vllo obstaculo pateant, & homo sociale sit animal, necesse est ex quotidiana conuersatione vt audiat sermocinationes colloquentium virorum ac mulierum, quæ (vt plurimum) sunt vanæ ociosæ, scurriles, impudicæ, permistæ mendaciis, adulationibus, priuatis laudibus, detractionibus, blasphemiis, fraudibus, plausibus, & iocis. Porrò ex deprauata consuetudine & inordinata mente reperiuntur pauci in comparatione cæterorum, qui linguæ suæ legem ponant, eloquiis familiaribus prudentiæ mensuram adhibeant, & ædificationibus sermones proferant. Nam qualia sunt à loquẽtibus verba prolata, tales in audientium mentes formantur cogitationes. Nempe si sancta sunt, si casta, si vtilia, si prudentiæ & sapientiæ splendore clarescunt, nonnunquam compungunt auditores, & inducunt ex sui cognitione ad fletum, interdum ipsi replentur gaudio, veritatis luce irradiantur, & deuotionis suauitate pascuntur. O quàm sæpe fide illuminãtur, exhilarantur spe, & charitatis stimulis perurgentur. Nec mirum. Quum enim eloquium domini, iuxta Pro- Psal.
phetæ testimonium, sit vehementer ignitum, dignum profecto est, vt humilier intentéque audientium corda faciat esse ignita. Hoc experti sunt discipuli illi, cum quibus post resurrectionem gradiente domino Iesu atque sacrarum scripturarum, quæ de se loquebantur, mysteria pandente mutuo sermocinantes cum exultatione dixerunt: Nònne cor nostrum ar- Luc.
dens erat, cum loqueretur in via & aperiret nobis scripturas? Verum si incomposita, si impudica, seu detractoria, vel vana, quæ audiuntur, sunt verba, à Dei læge ac bonorum morum grauitate aliena, proculdubio inficiunt animum, virtutis rigorem emolliunt, diminuunt gratiam, mentis lumen obnubilant, & conscientiæ puritatem commaculant. Ob hoc itaque nobis Deus tribuit auditum, quatenus ipso mediante corde intelligeremus eloquia diuina & sancta, & per eadem instrueremur de iis, que ad salutem pertinent reiiciendo inepta virtutibúsque contraria. Quod autem de visu & auditu dictum est, hoc de cæteris arbitrandum est sensibus, tametsi non sint ita procliui ad lapsum, neque adeo ad coercendum regendúmque difficiles. Non enim onerosum nobis valde est carere odoramentis, quæ perfunctorie satis mulcent odoratum, & cito afferunt fastidium, dum ad libitum haberi & hauriri ne queunt. Non autem sit gustus, quo mediante humanitas nostra nutritur & viuit. Quotidie namque cogimur cibum sumere, & alimentis corporalibus (etiã inuiti) saturari, quæ profecto alimenta si

palato

palato sapiunt, auidius pecipiuntur. Hinc reperta sunt tam varia ciborum fercula, saporúmque genera miro studio & arte composita, que validis & sanis prorsus arbitror esse prohibita, infirmis verò atque valde debilibus, quibus ob corporis intemperiem omnis oblatus est gustus, talia temperanter sumpta licere non dubito. Quum enim tunc naturaliter appetat noxia, & sibi opportuna fastidiant congruum, est vt illis indulgeatur, & lautiora tribuantur cibaria, quoadusque restaurentur, & incolumes fiant. Non enim parum corporum & animarum aduersatur saluti effrænata exquisitorum ciborum voluptas, quotidianúsque eorundem vsus, quem comitantur frequenter languores crebri, contemptus abstinentiæ, immoderata delectatio gulæ, ventris repletio, iugis crapula, carnales motus, cogitationes impudicæ, morosæ delectationes, libidinosi consensus, pollutiones nocturnæ, colloquia inhonesta, & alia quam plurima vitia, quæ religiosis viris ac morum grauitate decoratis omnino debent esse aliena. De tactu verò quid memorem, cum idem sensus singulis pene horis propria libertate potiatur? Sensus quippe iste cæteris sensibus imò toto corpori famulatur, semper præsto est, ad obsequendum paratus, in motu continuo & ad bonum & malum quemadmodum & alij pronus. Proinde temperantiæ est virtute cohibendus, gubernandus prudentia, & Dei timore frænandus. Penes se voluptatis habet materiam, die noctúque certandi patitur stimulos (teste Deo, quem nihil latet, & conscientia sola) ignem secum gerit & gladium, confusionem & laudem, coronam & pœnam, mortem & vitam. Beatus plane est ille, qui huic sensui nouit legem imponere, ipsius petulantiam compescere, atque in his tantum quæ necessaria sunt, eius vsum conuertere. Opportunum namque auditorium ac salubre remedium est ad perficiendum ea quæ memorata sunt, custodis sui angeli spiritualem meditari præsentiam, necnon adipiscendarum virtutum sustinere esuriem.

Quòd necessaria sint dona spiritus sancti in adoptione & perseueranti exercitatione virtutum.

Cap. V.

Hominis vita quandiu huius mortalis naturæ tegitur indumento, eandem super terram esse militiam sacrarum scripturarum eruditus oraculis & comprobante experientia optime nouit quisquis rationis est compos, ac recte iudicandi decoratus est dono. Nam etsi ad cognoscendam veritatem humanus intellectus est capax, minime tamen illam absque paracliti munere
1.Cor.3 operando sufficit adimplere, dicente Apostolo: Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Alio quo-
Roman.9 que in loco ait: Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei. Quantos nouimus naturali pollere ingenio, terrenarum rerum prudenti consilio tractare negocia, vrbium præesse regimini, suæ reipublicę præuidere pericula, regibus ac prouinciarum principibus salubria præbere monita, & tamen per abruta vitiorum precipitia sine Dei timore vagari? Quantos, inquam, conspicimus quotidie scientiæ secularis singularem habere notitiam, antiquorum in arcano cordis memoriter gesta reuoluere, proferre lingua, & percurrēte calamo disertissime promulgare, & nihilominus quia superbiæ inflati sunt spiritu, à veritatis itineribus effecti sunt? Non in sermone, sed in virtute apostolus Paulus regnum Dei esse testatur. Scientiam 1.Cor.4
quoque per seipsam absque charitate inflare, charitatem verò per se solam ædificare idem Apostolus suo 1.Cor.8
commendat eloquio. Quæ profecto charitas nequaquam proprio labore acquiritur, nec humana calliditate percipitur, neque illam habere cupientibus pro libito datur, sed diuino gratuitóque munere prærogatur. Sic enim ait Apostolus. Scientes quòd tribula- Roman.5
tio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem, spes autem non cōfundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Non inquit, extorquetur violenter, nec solicitudine hominis reperitur, sed diffunditur ex alto in cordibus electorum, quoties & quando eidem spiritui placet, qui (domino perhiben- Ioan.3
te) vbi vult, spirat: auditúrque vox eius, ignoratur tamen, vnde veniat, aut quò vadat. Porrò spiritus iste sanctus quemadmodum est potens in opere, in sermone efficax, in dilectione feruidus: ita est in consolando promptus, in exhortando, intentus & in se communicando munificus. Apostolorum quid de 1.Cor.12
hoc spiritu ipsiúsque communicatione loquatur, aduerte: Alij (inquit) per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum: alij gratia sanitatum in vno spiritu, alteri fides secundum eundem spiritum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus diuidens singulis prout vult. Nedum verò pro sua ineffabili clementia tribuit dona fidelibus, verumetiam se possidentium cooperator efficitur in sermonibus, in laboribus, in operibus, in cogitationibus, & in amplectendis perficiendísque virtutibus. Vnde (quæso) in contemnendis mundi huius prosperitatibus, in abiiciendis ac erogandis cunctis opibus? in principum huius seculi calcandis terroribus, in perferēdis tormentis ignium, bestiarum, carcerum, exiliorum, contumeliarum, flagellorum, equuleorum, singulorúmque præcisione membrorum, sanctis martyribus veritatis testibus, tanta patientiæ virtus est præstita, nisi ab eodem, de quo loquimur, spiritu? A quo (quæso) fonte emanauit futurorum præscientia reuelata prophetis, seu diuinorum eloquiorum mysteria sapientiæ fluenta melliflua, supernæque ciuitatis Hierusalem iucundissima gaudia per doctores ecclesiæ sanctos propalata fidelibus? Nónne ab illo, de quo in volumine sapientiæ Sap.1
scriptum est: Spiritus domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis? Omnium est enim artifex, omnem habens virtutem, omnia prospiciens. Quamobrem quicunque cupit linguam habere disertam, quisquis scripturarum sanctarum quærit sacramenta in eisdem latentia intellectu percipere, huiusalmi spiritus imploret auxilium. Non autem aliunde quàm ab ipso præstoletur donum obtinere sapientiæ, quo mediante valeat gustare, quàm suauis est dominus, & quàm magna multitudo sit dulcedinis eius: quam vtique abscondit seruiliter timentibus se. Manifestat verò per spiritum in illo recte sperantibus. Ipse namque est qui robur tolerantiæ tribuit in aduersis, atque laudabilium

virtutum laboriosa studia perseuerantiæ perducit ad palmam. Hæ quippe virtutes sunt, quæ Christi militem probant in prælio, in stadio dirigunt, & consummant in opere. Nempe ex ipsarum quotidiano vsu efficitur quisque perfectus. Nequaquam autem illas apello virtutes, quæ in pugnatorem militum numerositate aut congregatarum diuitiarum, & aliorum qualiuncunque bonorum temporalium fœlicitate, siue in corporis vel membrorum omnium sospitate, fortitudine, & agilitate subsistunt, sed quæ in hominis rationalis mente formantur, & opera concepta interius atque exterius inchoata laudabili fine persistunt. Sic enim virtus, de qua hic tractatur, à sapientibus esse diffinitur. Virtus (inquiunt) est bona qualitas mentis, qua bene viuitur, qua nullus male vtitur, quam solus Deus in homine operatur. Ipsæ profecto virtutes hominem efficiunt rationalem, & à cunctarum dirimunt sorte bestiarum. Illę solo sensu ducuntur carnis, & naturali impelluntur instinctu. Homo autem virtutis amator & gratiæ cooperator ratione trahitur, charitate informatur, boni & honesti delectatione allicitur, bellum quoque sibiipsi indicit, diuturnúmque certamen aggreditur, in quo non licet inimicis terga vertere, neque in propria virtute confidere. Nam in primo congressu est abdicanda fiducia sui & propria cognoscenda infirmitas pusillanimitate reiecta, quæ certandi debilitat vires, spem tollit, & aduersariis audaciam præstat. Ad Deum itaque virtutum sectator mente confugiat, auxilium de cælo poscat, robur perseuerandi ab eo imploret, qui huius certaminis inspector est, adiutor, coronator, & merces. Propheram aduerte, quid dicat, quid confiteatur, & quem prædicet:
Psal. 17 Diligam (inquit) te domine fortitudo mea dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus, Deus meus, adiutor meus, & sperabo in eum, protector meus & cornu salutis meæ. Laudans inuocabo dominum, & ab inimicis meis saluus ero. Quàm eleganter, quàm aperte, & quàm vere Propheta iste homo vtique secundum cor Dei insinuat virtutum dilectoribus, quem suum debeant defensorem intueri, in quem sperare, & ad quem confugere, & de cuius bonitate præsumere. Superuacue prorsus pugnando desudat, qui pro acquirendis virtutibus ac superandis hostibus absque spe cælestis suffragij & humilitatis virtute ad spirituale certamen congreditur. Memoratum quoque Prophetam Dei bonitatem in patribus veteris testamenti confitendo & laudando
Psal. 43 quid dicat, audiamus: Deus auribus nostris audiuimus, patres nostri annunciauerunt nobis opus, quod operatus es in diebus eorum & in diæbus antiquis: manus tua gentes disperdidit, & plantasti eos, afflixisti populos, & expulisti eos. Nec enim in gladio suo possederunt terram, & gladius eorum non saluauit eos sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui, quoniam complacuisti in eis. Idem autem alio in
Psal. 114. psalmo quid de humilitate loquatur intellige. Custodiens (ait) paruulos dominus, humiliatus sum, & liberauit me. Oret igitur in spiritu frequenter, & de propria virtute se humiliando diffidat, quisquis de inimicis suis triumphare desiderat. Aduersarij siquidem, qui nos infestant, diabolus & caro sunt. Isti suis nunquam desinunt nos oppugnare insidiis, nusquam desunt iaculare sagittis. Quanta autem importunitate diabolus nos superare ac mactare conetur, apostolus Petrus fideles hortádo ad pugnam perhibet inquiens: Sobrij estote, & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit querens quem deuoret, cui resistite fortes in fide. 1. Pet. 5 De lucta vero carnis contra spiritum Paulus admonet dicens: Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, vt non quæcunque vultis, eadem faciatis. Galat. 5 Porrò ipse diabolus & angeli eius spiritus nequam, qui nos impugnant, & veluti rugientes leones nos deuorare, secúmque ad gehennæ incendia rapere moliuntur, acerrimi bellatores sunt: assueti sunt ad prælium, inuidiæ liuore succensi, nocendi nimia malignitate referti, non diebus nec noctibus (Deo nihilominus permittente) nos suggestionibus malis, allocutionibus blandis, cogitationibus noxiis, inuisibilibus laqueis, falsis promissionibus, terroribus insuetis, atque crudelibus minis Christi, sanctorúmque eius nituntur nos priuare consortio. His itaque viriliter resistere debemus, nósque spiritualibus armis munire virtutum, iuxta Apostoli Pauli hortamenta dicentis: Accipite fratres armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. Ephes. 6 State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti lorica iustitiæ, & calceati pedes in præparatione euangelij pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei, per omnem orationem & obsecrationem orantes in omni tempore in spiritu, & in ipso vigilantes. Valent vtique memorata arma virtutum (Dei pro nobis & in nobis cooperante gratia) nedum defendere ab incursibus ac tentationibus spirituum immundorum, verumetiam ab obscœnis & perniciosis operibus carnis, quæ (eodem præfato perhibente Apostolo) sunt fornicatio, Galat. 5 immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissentiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, comessationes, ebrietates, & his similia, quæ prædico vobis, sicut & prædixi. Hæc profecto omnium peccatorum sunt germina, vitiorum occasiones, & eadem peragentium damnationis æternæ testimonia certa. Hæc, inquam, alienant animam à Deo, priuant gratia, auferunt merita, diuinæ dulcedinis tollunt gustum, conscientiæ quietem turbant, fugant spem veniæ, desperationis foueam parant, sapientiæ obtenebrant lumen, opera de se bona commaculant, delinquentem dirimunt ab vnitate fidelium, gehennæ efficiunt filium, & cælestis regni faciunt esse exortem. Ista igitur qui Christi sunt, intelligentes carnem suam cum vitiis & concupiscentiis suis crucifigentes, ieiuniis attenuant, domant laboribus, vigiliis terunt fame, siti, frigore & nuditate debilitant, virtutum flagellis verberant, concupiscentiásque suas sibi dominari non sinunt. Plurimum denique quum laboriosus sit iste congressus, diuturna pugna, & pellatores rari qui huius spiritualis luctæ velint perseuerare in stadio, ab iis qui cupiunt esse victores, diuina, vt superius dictum est, sunt imploranda suffragia; necnon de viribus suis propria abdicanda fiducia, quæ radix est criminum, superbiæ filia, fomes vitiorum, inimica virtutum, gratiarum dissipatrix, & sanctæ humilitatis prorsus aduersaria. Cæterum cum difficillimum sit, iuxta domini exhortationem, quotidie crucem tollere, seipsum abnegare, carnis illecebras sternere, desideria

deria illicita vincere, motus inordinatos cohibere, cęlibem vitam ducere, sanctorum imitari vestigia, & Gal.5 secundum spititum ambulare in spiritu (pro consequendis tamen sempiternis, & inuisibilibus gaudiis, quæ præparauit Deus diligentibus se) ab iis qui Christo militant, & fide formata futura prospectant, onerosa nequaquam sunt arbitranda, sed leuia. Nam, at- Rom.8 testante Apostolo, non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Labor quippe magnus, merces vero laboris prorsus maxima. Virtutum itaque spiritualem patiatur esuriem, certare mente & corde non cesset, se debellanter & audacter impugnet, quisquis de virtute proficere in virtutem, & ad perfectionis nititur alta conscendere, atque Deum per cordis munditiam videre peroptat.

Quod spiritualis lux sit necessaria ad cordis munditiam consequendam, déque illius excellentia & effectu.

Cap. VI.

Qvemadmodum commeantibus in nocte per ignotas regiones, seu difficiles semitas, vel itinera à latronibus occupata, atque circunsepta periculis, prorsus necessarius est dux: ita peregrinantibus in regione vmbræ mortis (videlicet) in hac vita, quæ tentationibus, spiritualibus laqueis, ignorantiæ tenebris, & diuersorum inimicorum insidiis est referta, opportuna est lux, non illa quæ naturalibus fomentis nutritur, vt ardeat, sed neque illa quæ solis, lunæ, aut stellarũ splendoribus irradiat terram, corporeísque inspicitur oculis, atque communis est pecoribus, volucribus, & hominibus, sed quæ rationali communicatur creaturæ, fide percipitur, mentis puritate cernitur, gratis à Deo infunditur, & desuper verbo inspirante dona- Iacob.1 tur. Nam (dicente Iacobo apostolo) Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à patre luminum. Quamobrem quum ipse sit lumen, & æterni genitor luminis, merito ab ipso, & non ab alio spiritualis lucis percipit lumen, quisquis vere illuminatur, nec quantum in ipsa luce est, quenquam sui participatione facit expertem, Ioan.1 quemadmodum Ioannes apostolus insinuans ait: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Non enim imputabitur illuminanti, quum quis memorata caret luce, sed eandem minime recipienti, atque à se repellenti, qui illius contubernio sancto seipsum reddit indignum, dum cordis oculos auertit ab illa, & delictorum delitescit in tenebris, ipsas tenebras magis diligendo quàm lu- Ioan.3 cem. Lucem ipsam audi dicentem: Omnis qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius, quia mala sunt. Nempe sicut ęgris oculis corporalibus odiosa est visibilis lux: æque animæ peccatrici & peccatorũ in delectatione obrutæ sapientiæ diuinæ onerosum est lumen, quoniam radiorum illius fulgentium capax esse non valet. Sic Sap.1 enim legitur: In maleuolam animam non introibit sapientia, neque habitabit in corpore subdito peccatis. Hoc idem Ioannes apostolus insinuare volens in- Ioan.1 quit: Et lux in tenebris lucet; & tenebræ eam non comprehenderunt. Proinde necesse est, vt scelerum obhorreat tenebras, delinquendi occasiones deuitet, & iniquorum declinet consortia, mundet præterea cor nedum à perniciosis & noxiis cogitationibus, verumetiam à vanis & inutilibus, quicunque concupiscit æternæ sapientiæ irradiari splendoribus. Nam semper præsto est & parata se communicare poscentibus, omnes quoque præuenit donis, excitat clamoribus, & præoccupat pomissis. Sic enim habes de illa scriptum: Sapientia foris prædicat, in plateis dat vo- Prou.1 cem suam, in capite turbarum clamittat, in foribus portarum vrbis profert verba sua dicens: Vsquequo Ibidem. paruuli diligitis infantiam, & stulti quæ sibi sunt noxia cupiunt, & imprudentes oderint scientiam? Conuertimini ad correctionem meam, en proferam spiritum meum vobis, & ostendant verba mea. In euangelio quoque inquit ad Hierusalem: Quoties volui con- Matt.23 gregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? In Apocalypsi Apoc.3 etiam quid ipsa sapientia loquatur, obserua: Ego (ait) sto ad ostium, vtique cordis, & pulso. Si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, introibo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. O sapientia æterna, incommutabile verbum, & splendor paternæ gloriæ. O, inquam, meridiana lux, in qua nullæ sunt tenebræ, in qua contemplantur, quæcunque facta sunt, & essentialiter vniuersi existunt sapientiæ & scientię Dei thesauri, quam profecto inspicere fœlicitas est, quam cognoscere vita beata est, cui inhærere perpetua requies est, quam laudare ineffabile gaudium, quam ex toto corde diligere summum bonum, cui famulari est semper viuere, cuius pulchritudinem intueri est sempiterna fruitio, iucunditas plena, perseuerans iubilus, suauitas immensa, perfecta lætitia, immortalis vita, & consummata satietas. Quis apprehendere valet, & enarrare sufficit, quanta erga hominum salutẽ tua sit charitas, solicitudo indefessa, peruigil cura, ac materna compassio? Equidem parum tibi fuit pro illis mortalem naturam sumere, humanitatis perferre incommoda, esurire, sitire, flere, laborare, peregrinari, pati contumelias, sustinere opprobria, deturpari sputis, spinis coronari, flagellis cædi, iniuste damnari, configi clauis, aceto potari, cum sceleratis deputari, & postremo in crucis patibulo morte turpissima vita priuari. Cæterum vt indicibile tuæ dilectionis insinuares arcanum, & ad te per amoris vinculum & beneficiorum cumulum per abrupta vitiorum, & densissimas delictorum tenebras errantium mortalium attraheres corda, quotidie per aspirantem gratiam, & veritatis lumen, atque internam vocem quam nemo intelligit, nisi qui audit mente, & secum habitare conatur, necnon per spirituale experimentum cum Propheta veraciter potest dicere: Audiam quid loquatur in me dominus Deus, quo- Psal.84 niam loquetur pacem in plebem suam, & super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor. Interioris hominis pulsas ad ianuam non propter te, qui nullius eges, sed pro illius bono, qui sine te nihil agere potest boni, nec esse bonus, neque summi boni, quod tu es, habere consortium. Quamobrem tibi pulsanti per obedientiæ virtutem spiritualis habitaculi sui patefaciat aditum, quatenus pro libito tuo ingredi valeas. Pulset nihilominus & ipse ad ostium tuum per orationis instantiam, æternorúmque desiderium, necnon per tuam in spiritu iugiter meditatam præsentiam,

tiam, atque per cordis dulcem gustatam munditiam. Hæc plane est thesaurus intus absconditus, hæc, inquam, est preciosa margarita cum solicitudine & sudore reperta, pro qua custodienda debet sapientiæ amator & perfectionis cupidus distractis facultatibus vniuersis, ac etiam abdicatis à se illecebris carnis, ipsam in interioris hominis habitaculo collocare, & omni, qua valet, industria possidere. Est enim ipsa cordis munditia iuge conuiuium, deliciarum internarum ianua, hortus conclusus diuersarum virtutum arboribus consitus, præclarum speculum, in quo cognoscuntur animarum maculæ, deformitates vitiorum, tentationum laquei, inimicorum insidiæ, peccatorum pondera, lapsus criminum, & dispositiones singulorum. Per eandem donum cordis munditiam percipere valet homo, quantum in via Dei proficit, quantum deficit, quid potest per gratiam, & quòd nihil sufficit boni operari ex se. Diuina præterea intelligit sibi gratis collata fuisse beneficia, discitque pro eisdem Deo gratias agere, Deum laudare, orare frequenter, mentem ad cælestia sursum erigere conditori suo, ac sibiipsi intendere, sanctarum scripturarum mysteria prælibare, infusionum spiritualium arcana sentire, futuræ vitæ promissa sperare, supernorum ciuium concupiscere gaudia, atque cum eisdem per amoris incendium, cordis iubilum, pacis osculum, & charitatis indissolubile vinculum cõtemplando misceri. Nemo prorsus explicare valet quanta bona, quanta charismata spiritualia, & quot gaudia ex munditia ipsa proueniant. Dat quidem pacem, securitatem tribuit, fiduciam coram Deo præstat, pacatam reddit conscientiam, eleuat de terrenis, prouehit in cœlestia, & ad bene operandum, recte viuendum, & vtilia cogitandum se possidentem excitat. Nequaquam sinit ipsum vagari extra se, non meditari inania, nec superflua appetere, neque innoxiis immorari. Supra modum autem obscœna desideria & voluptuosæ carnis perhorrescit incendia, atque mulierum illecebrosa phantasmata, quæ siue per immissiones immundorum spirituum, seu ex corruptæ sensualitatis emergunt petulantia, abigit repente à se, & manu sancti desiderij mox, vt cordi se offerunt, valide allidit ad petram. Non enim permittit aliquid pollutum aut immundum in mentis suæ penetralia ingredi, ne inficiatur, & perdat pudicitiæ nitorem, corporis castitatem, & animæ angelicam puritatem. Hinc quoque sensibus peruigilem adhibet custodiam, auribus quidem obturat auditum, ne turpia & vana percipiant eloquia Apostolicæ eruditionis eruditus sententia, [*1.Cor.15*] quæ ait: Corrumpunt bonos mores eloquia mala. Oculis imponit legem, ne aspiciant, quod illi minime licet concupiscere. A lenociniis odoramentorum auertit olfactum, & à multitudine ac voluptate ciborum per sobrietatis regulam coercet gustum, sciens ex saturitate & crapula libidinis æstuare pruriginem. Tangere postremo deuitat omne quod mulcet tactum, vt non voluptatum carnalium labatur in foueam. Grauia denique delicta nedum ei perpetrare non libet, verumetiam leuia & minuta, sine quibus mortalis vita non ducitur, solerter declinare conatur, agnoscens, pro certo quòd nemo criminibus prægrauatus ad perfectionis valet euolare fastigia. Intelligit præterea quòd viri sancti venialia paruipendendo consummare peccata paulatim prolabuntur in grauiora, & à virtutum tepescunt vsu, quotidiéque procliuiores efficiuntur ad casum. Quamobrem illum arbitror esse beatum, qui quamdiu à domino peregrinãdo degit in corpore, per censuram disciplinę spiritualis omni custodia seruat cor suum, & in cunctis negociis suis interius disponendis, vel peragendis exterius in lumine fidei, & sapientiæ splendore Dei præsentiam meditatur in spiritu: Prophetámque imi- [*Psal.15*] tatur, qui ait: Prouidebam dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commouear, propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Nihil quippe reor esse sic efficax ad internam adipiscendam munditiam, & ad virtutum arcem conscendendam, necnon ad conterendas carnis delectationes, quæ aduersus animam militare noscuntur, quemadmodum cogitare se astare semper ante oculos iudicis cuncta cernentis. Tali profecto studio & huiusmodi frequentata meditatione acquiritur cordis munditia, tenetur, possidetúrque, cooperante nihilominus diuina misericordia, & mediatoris gratia, quæ perficit opera nostra, Illa gratificat in se, vt placeãt sibi. Nam absque ipsa languet virtus nostra, tepescit affectus, hebetatur intellectus, interiores caligant oculi, & omne mentis robur aufugit. Hoc veritas ipsa testatur, dum dicit: Sicut palmes non potest ferre fructum à seme- [*Ioan.15*] tipso, nisi manserit in vite: ita & vos, nisi in me manseritis. Hoc idem Paulus suo confirmat eloquio: Non [*2.Cor.3*] quòd sufficientes (inquit) simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Flagitet itaque à Deo cordis munditiam, si quis caret illa, eandem verò qui habet, vt oculi sui pupillam custodiat. Verum vt ipsam illæsam & incontaminatam seruet, omni cum diligẽtia secum habitare peruigilet.

Quòd propter aduersariorum calliditatem & cordis nostri infirmitatem, debet in Christi militibus peruigil inesse constantia.

Cap. VII.

Militantibus Christo, & ad virtutum perfectionem attingere cupientibus magnanimitatis oportet inesse constantiam. Vbi enim sunt hostes infesti, necnon & lucta penè continua, ibi esse congruit solicitudo non dormiens, prudentiæ lumen, pugnandi audacia, desiderium patiendi, mentis puritas, & cooperans gratia. Quantæ fortitudinis, quantæque calliditatis sint aduersarij, qui nos impugnant, declarat dominus ad [*Iob.41*] Iob loquens: Non est (inquit) potestas quæ comparetur ei super terram, qui factus est, vt nullum timeret. Omne sublime videt, ipse est rex super vniuersos filios superbiæ. Calliditatem quoque suam in primorum nostrorum debellatione parentum insinuauit, quum dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus, ne comederetis de omni ligno paradisi? & mulier respondisset, de fructu ligni, quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, neque tangeremus, ne forte moriamur. Ilicò subintulit: Nequaquam moriemini, scit enim Deus quòd in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij scientes bonum & malum. O calliditas maxima. Diuinitatis honorem, boni malique scientiam insipienti mulieri fallaci ac mẽdaci persuasione

pro

promittens ambos innocentiæ candore priuauit, interiori expolliauit gaudio, de paradisi amœnitate expulit temporalis & æternæ mortis aduersus eos illata sententia huius ærumnosæ peregrinationis fecit esse colonos. Non est passus ipse mendax, ac mendacij pater, elationis atque seductionis inuentor illuc eosdem ascendere, vnde superbiendo miser miserabiliter ipse ceciderat. Foras namque de paradiso voluptatis vtrique eiecti corpus proprium sibi hostem effectum esse senserunt. Hinc aduersus captiuam animam carnis concupiscentiæ pugnare cœperunt, hinc pro huius transgresione inobedientiæ sibiipsi rationalis spiritus hominis factus est insidiator & hostis. Amisso namque scientiæ lumine, & creaturarum cognitione perfecta, ignorantia Dei & sui repleta est tenebris, & quæ cæteros precellebat dignitate & gratia, vitiorum effecta est serua, inanis, profuga, omniúmque infirmitatum spiritualium contagione oppressa, ita vt propheticum illud dictum spiritualiter eidem congrue-
Esa.1 re videatur: Omne caput languidum, & omne cor mœrens à planta pedis vsque ad verticem capitis non est in eo sanitas, vulnus, & liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Verum vt de cæteris infirmitatibus illius quæ innumerabiles sunt, taceam, quid humano corde fugacius? quídve (nisi sit diuina bonitate adiutus, præuentus gratia, & virtute roboratus) illud valet ratione subigere, à sentibus vitiorum mundare, & noxiarum cogitationum tentationibus liberare, quum dominus dicat: De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, & blasphemiæ, quæ omnia coinquinant hominem? Hoc quippe humanum cor appetere atque euertere conatur diabolus illusionibus malis, immundis phantasmatibus, suggestionibus blandis, & voluptuosis delectationibus, vt ad concensum delictorum impellere queat. Sic vtique prostrauit cor Iudæ, & de apostolatus sublimitate deiecit, egítque arte sua, quatenus cupiditatis sagitta vulneratus cunctorum vilissimo præcio venderet dominum, atque desperationis veneno debriatus suspendens se laqueo miserabiliter interiret. Quamobrem cum omni diligentia custodiendū est cor, & timoris diuini obstruendum est seris, necnon casti amoris est alligādum vinculis, ne lasciuiendo pereffluat, & per sensus carnis se circunquaque diffundens nullatenus ad se redire sufficiat. Quum verò difficile sit idipsum impollutum seruare, norunt, qui ambulare volunt in spiritu. O quantis sudoribus, quàm crebris violentiis, quantáque solicitudine illos laborare oportet? Nempe quum tenetur elabitur, quum custoditur aufugit, quum quæritur vix reperitur, & quum ad se considerandum inducitur, repentè se vertit ad alia, more aspidis surdæ obturantis aures suas, ne audiat incantantium voces. Discurrit per creaturarum numerositatem, delectatur in earum decore, illecebrísque ipsarum inhærere concupiscit: & nisi consideratione repentinæ ac insperatę mortis, aut infernalis gehennæ terroribus agitetur, efficitur velut equus & mulus, cui ad cognoscendum dericulosi sui status errorem non est intellectus, neque suppetit virtus. Equidem hinc inde per loca arida, & inaquosa perambulans, vt optatam suæ voluptatis adinueniat requiem, illámque minime reperiens ad se, etiam cum rubore redire compellitur.

Imitatur vtique filij prodigi formam, qui accepta quæ illi contingebat patrimonij portione longe discedens à patre, longiúsque recedens à se omni prorsus incontinenter viuendo facultate consumpta, post validæ famis inediam, & post siliquarum porcorum concupitam escam, nec ad saturitatem habitam, ad genitoris sui gratiam corde compunctus, & lachrymarum imbre perfusus se prosternendo, propriúmque delictum humiliter confitendo clamauit: Pater peccaui Luc.15
in cælo & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut vnum de mercenariis tuis. Nulli quippe sit dubium, quin quoties peccatrix anima reatum suum agnoscens, & compuncta de cætero ex corde non peccare disponens, ad Deum per confessionem humilem veniam flagitando conuertitur: benigne susci piatur, amplectatur misericorditer, spei stola præcingatur, annulo fidei desponsetur. Intelligénsque pro salute sua vitulum saginatum fuisse occisum supra modum: se confundendo exultet, séque increpando lætetur, & omni qua valet, deuotione Dei erga se exhibitam dilectionem laudare, illíque ex intimo cordis affectu gratiarum actiones offerre non cesset. O quàm efficax est ad promerendam gratiam, ad assequendam indulgentiam, ad pacem obtinendam, ad moderandam Dei iustitiam, atque ad illius in se paternam charitatem gustandam, delictorum propriorum certa cognitio, detestatio criminum, ac etiam ad se renouandum in spiritu detestabilis, & deliberata intentio. Hoc proculdubio nequaquam fieri potest, nisi peccator Dei misericordia præueniatur: & per liberi arbitrij spontaneum consensum ad se redire non tardet. Porrò neque semel aut bis egisse hoc sufficit: sed toties id faciendum est, quoties homo aliquo enormi crimine senserit se esse grauatum Ad se itaque redeat, lapsum suum recogitando defleat, sibiipsi displiceat, vt Deo placeat, & corde compunctus cum Propheta clamet ac dicat: Miserere mei Psal.50
Deus secundum magnam misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam: Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me: quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meum contra me semper. Meretur quidem indulgentiam obtinuisse à domino, si humiliter orabit iuxta ipsius pollicitationem per Prophetam dicentis: Quotiescunque pec- Ezech.18
cator ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Ex gustu siquidem perceptæ veniæ, ex dulcedine pacatæ conscientiæ, necnon ex proposito de cætero non delinquendi nedum assuescet per mœrorem compunctionis redire ad se: verumetiam per internam exercitationem delectabiliter habitare secum, quod quidem necessarium est in via Dei proficere cupientibus. Nam quemadmodum qui extra domum corporalis habitationis nulla in eadem relicta custodia per nundinas & plateas vagatur, variásque cum amicis confabulationes peragit, facillime latronum patitur insultus, rerúmque suarum quæ in ea sunt absque vllo obstaculo sustinet prædam: æquè quicunque mentis suæ domicilium sine spirituali examinatione foras per inanes obscœnásque cogitationes vagando deserit, non mediocre damnum incurrit. Vanum est cor hominis & inscrutabile (inquit sermo diuinus) & quis cognoscet illud: Ego (ait dominus) sum, Hier.17
qui scrutor renes & corda, & qui reddo vnicuique se-

cundum opera sua. Porrò si inscrutabile est cor, etiam ab illis qui spiritualiter iudicant omnia, quomodo scrutari poterit ab eis qui omni virtutum neglecta censura, per exteriora quæque inutilia cogitando discurrunt? Qui legit, intelligat. Quamobrem quicunque desiderat ad perfectionis culmen per virtutum gradus ascendere, quantum hodierno tempore patitur humana fragilitas, atque delectabiliter & humiliter in spiritu habitare, secum exteriores actiones, & potissimum secularia negocia, seculariúmque conuersationem, quantum ei licet, absque scandalo proximi & obedientiæ, sanctæ detrimento deuitet. Sensibus præterea corporis & eorum concupiscentiis, quæ supra modum humanam alliciunt mentem, impellunt, & euertunt, peruigilem adhibeat continentiæ censuram, ne petulanter naturali abutatur impulsu, & insatiabili quodam trahatur affectu. Cogitationibus denique nedum voluptuosis ac noxiis, verumetiam inutilibus, leuibus, & irrationabilibus ita legem imponat, vt dicat malis, recedite, & recedant: bonis verò, venite, & veniant. Quod si hoc ad libitum posse difficillimum sit, & penè impossibile, sicut Apo-
Rom. 7 stolus de se fatetur inquiens: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Decertet tamẽ toto conatu easdem diutius non morari in se, quatenus ex prolixa mora delectationem non pariant, & ad peccati cõsensum impingant. Nam quemadmodum igniculus paruus, si non extinguatur, valet magnam lignorum comburere syluam: ita neglectæ cogitationes, quæ vel ex concupiscentiis, vel ex operibus pullulant carnis, seu ex immundorum spirituum immissionibus admittuntur, nisi de cordis habitaculo in earum primo congressu propellantur, inficiunt, & in peccatorum seruitutem imprudẽtem, & dormitantem animam pertrahunt, ipsamque spiritualibus per tempora aggregatis diuitiis priuant. Expedit itaque secum habitare volenti, vt omni studio, omnique prudentia intelligere assuescat, quales cogitationes ipsius versentur in corde, quæ intentiones voluantur in opere, & quæ affectiones in vsu, & quotidiana exercitatione possideant mentem. Hæc qui ignorat, aut considerare dissimulat, si compungatur ex charitate, vel ex consuetudine aliquid boni agat: saluari quidem potest, nequaquam verò ad perfectionem valet ascendere, neque diu secum laudabiliter commorari. Institutus est Propheta à Deo, vt prius euellat, destruat, disperdat, & dissipet: deinde vt ædificet, & plantet. Superuacue prorsus ædificare nititur, ac plantare virtutum pomiferas arbores, & virentium herbarum odorifera gesta, qui vitiorum & concupiscentiarum sentes & germina, de cordis sui agro non conatur extrahere. Domini nãque sententia est, ꝙ exortæ spinæ seminatũ in corde suffocant verbum, illúdque fructum debitum procreare nõ sinunt. Vigilet ergo super custodia sua, considerationi propriæ cognitionis intendat, deuotioni denique secũ habitando vacet quisquis per humilitatis virtutẽ, & vilitatis suę agnitionem vult in spiritu proficiendo ascendere.

Quòd perniciosa sit mentis elatio, & quòd ad obtinendam humilitatem incipientium, proficientium, & perfectorum quotidiana sint studia.

Cap. VIII.

QVum multa sint peccatorum genera, quæ illa operantes alienos à Deo, & perpetuæ gehennæ efficiunt filios: superbiæ tamen vitium principatum tenẽs primum obtinet locum, tanquam radix, & vniuersorum criminum potissima causa, sacro hoc attestante eloquio ac dicente: Initium omnis peccati est superbia. Hæc quip- Eccles.10
pe exordium habuit in cælo, non ex suggestione vel alicuius impulsu, sed ex suimet in mente Luciferi ambitionem germinans imperandi. Intelligens namque ipse nequissimus se à Deo conditum, atque præ cæteris spiritibus angelicis donis, ac pulchritudine esse insignitum, dominandi etiam concupiscens celsitudinem similis voluit esse altissimo. Nam Prophetæ præclarissimum ac singularem ipsius decorem narrantis, detegentísque illius superbiam, ac supplicium perhibentis ista sunt verba: Tu signaculum similitudi- Ezech.28
nis, plenus sapientia, & perfectus decore in deliciis paradisi Dei fuisti. Omnis lapis preciosus operimentum tuum. Sardius, topatius, iaspis, chrysolitus, & onyx, berillus, sapphirus, carbunculus, & smaragdus, aurum opus decoris tui. Tu Cherub extentus & protegens posui te in monte sancto Dei in medio lapidum ignitorum; ambulasti perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te: & ieci te de monte sancto Dei, & perdidi te ô Cherub protegens de medio lapidum ignitorum; & eleuatum est cor tuum in decore tuo: perdidisti sapientiam tuam in decore tuo: producam ego ignem de medio tui, qui comedat te: & dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te. Quemadmodum enim ipse præ cunctis creaturis pro sibi à Deo multiplicibus gratis collatis beneficiis, factori & largitori suo gratiarum innumerabiles actiones exoluendo se humiliare debuerat, ita è regione ab autore vniuersorum dorsum suum auertit, & amore principãdi ipsius ambiuit honorem, cæteròsque spiritus voluit habere subiectos, ac venerari vt Deus. Sic enim superbiæ tu- Esa.14
more inflatus (Propheta perhibente) locutus est: In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum: sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Mox autem idem Propheta condigne retributionis temeritatis huius maximæ subintulit supplicium inquiens: Verumtamen ad infernum detraheris in profundum laci: qui te viderint, ad te inclinabuntur, téque prospicient. Nunquid iste est qui conturbauit terram, qui concussit regna, qui posuit orbem desertum, & vrbes eius destruxit? Tu autem proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis, & sanie pollutus. Se quippe erigens superbiendo nedum aduersus Deum, verumetiam contra seipsum de propria sede cum dedecore & iactura quàm maxima effectus est diabolus æternæ damnationis filius, gehennæ stipula, incẽtor criminum, hominum insidiator, apostasiæ principium, & apostatantium spirituum caput & causa. Quod enim conceperat nequiter, persuasit cæteris. Verum quotquot illi adhæserunt, consentiendo in momento cum eodem pariter perierunt. Sic namque debuit mulctari spirituum immundorum elata præsumptio. Sic (inquam) diuinam decuit æquitatem à conspectu clementiæ, & gloriæ suæ propulsare ingratos, propriæque conditionis ignaros, quatenus ex inflicta sibi damnatione & irreparabili casu fierent

fierent omnibus non superbiendi exemplum, nec se supra se in magnis ac mirabilibus erigendi, neque se inebriare desiderio principandi, quæ profecto quum sint elationis germina, nequeunt inulte transire. Nam (perhibente apostolo Petro) Deus angelis peccantibus non pepercit: sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reseruari. Quamobrem discant, qui luteas habent domos, & corruptibile ac mortale corpus inhabitant eruditi ex ruina spirituum immundorum, non altum sapere, non dignitates ambire, honores non quærere, nec desiderare præesse: sed potius subesse, & ministrare aliis magis, quàm velle sibi ab inferioribus ministrari. Quum enim difficillimum sit in statu mediocri, & infimo superbiæ opera fugere; & per humilitatis virtutem contra ambitionis cogitationes, ac stimulos reluctari: imprudentissimum esse arbitror, vltro quempiam se velle periculis apostatandi à Deo exponere, aliorum oneribus se neglecto subigere, cathedras pastoralis officij optare, seculares magistratus præcibus mendicare, & popularem famam. Sententia namque incarnatæ veritatis appetentiam præeminentiæ detestantis, humilitatémque docẽtis hæc est: Quum inuitatus (inquit) fueris ad nuptias, recumbe in nouissimo loco, vt qui te inuitauit, dicat tibi: Amice ascende superius & tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Alio quoque in loco: Discite (ait) à me, quia mitis sum & humilis corde. Humilis siquidẽ magister humilitatẽ insinuauit in verbis, in operibus, in moribus, in miraculis, in respõsis, in cõtumeliis, in iniuriis, in opprobriis, in verberibus, in flagellis, in passione, in cruce, & in morte. Nempe in omnibus vbiq; & in omni tempore humilitatis exemplum præbuit, vt innotesceret cunctis, quantum virtus ipsa placeret Deo, quàm vtilis & necessaria esset hominibus saluari volentibus, cupientibúsque in spirituali exercitatione proficere. Incipientibus prorsus, proficiẽtibus atque perfectis congruit inesse humilitas, sine qua istorum quilibet in vanum currit, ac superuacue elaborat. Cognoscuntur tamen ad ipsam virtutem acquirendam, exercendam, & conseruandam, aliæ esse incipientium cogitationes & opera, alia proficientium certamina, atque alia spiritualia perfectorum studia. Hi namque gradus quamuis ascensionis in corde distinctas habeant actiones, sub eodem nihilominus humilitatis militant duce, vna cœlestis gratiæ indigent luce, vnaque æternæ fœlicitatis fruuntur mercede. Nempe ad adipiscendam de qua loquimur, humilitatis virtutem nouis, & rudibus Christi tyronibus inesse congruit per desiderium & vsum seculi contemptus, & sui, despectus habitus, vilitatis amor, incultus sermo, redargutionum sitis, spiritualis patris reuerentia, & præcipue obediendi ignita affectio. Nihil enim sic humilitati aduersatur, quemadmodum sibiipsi credere, superiori suo verbo, & cogitatione contradicere, propriæ voluptati applaudere, illámque actu velle perficere. Hæc quippe est, quæ nutrit superbiam, facit hominem altum sapere, caligat mentis aciem, ne veritatis lumen aspiciat, compunctionis initia peturbando deuastat, repellítque ascendere cupientem, ne se humiliando proficiat. Qui verò spiritu Dei aguntur, roborãtur gratia, & consequendæ virtutis desiderio flagrant, incedunt simpliciter, se exponunt laboribus, contumeliis, & verberibus nullam sibi dantes requiem, nullámq; exterius consolationem quærentes: lucrum arbitrantes magnum crucem tollere, carnem macerare, aduersum desideria illicita pugnare, concupiscentias emergentes conterere, & seipsos abnegare quod sunt, vt reformati in melius incipiant esse, quod necdum sunt. Tandiu verò eos oportet in hoc spirituali oneroso ac quotidiano perseuerare conflictu, donec diuinæ lucis irradiati splendore virtutis percipiant gustum, & proficiendi amore flammescant proficientium sectando vestigia: qui toto conamine intra se collecti per quotidiana virtutum exercitia spiritu, & & ratione ducuntur. Hæc siquidem sunt incipientium studia, atque laudabilia opera, quæ humilitatis virtutem pariunt mentémque parumper ad sui cognitionem excitant. Quæ profecto cognitio sanctæ humilitatis est optimum & stabile fundamentum, prout (domino concedente) inferius apparebit. Hanc verò de qua sermo tractatur, humilitatis virtutem vt apprehendere proficientes, tenere, & in ipsa proficere queant totis viribus contendunt habitare secum, quatenus ex assidua consideratione motus cordis, mentis latebras cogitationum qualitates, desideriorum affectus, immissionum impulsus, intentionem rectitudinis in operando, pondus verborum in loquendo, grauitatis circunspectionem in conuersando discernere & cognoscere valeant. Non enim infirmitatis propriæ possunt esse eruditi, neque in humilitatis perfectione multum proficiendo ascendere, si ea quæ supra memorata sunt, scire aut opere complere neglexerint. Nam quemadmodum medici corporum si ægrotantium infirmitatum ignorauerint qualitates & causas, nequaquam valent sanitatem conferre languentibus: ita non intelligentes initia, & passionum impetus, quæ vel ex innata infirmitate, seu ex continua delinquendi consuetudine de peccati lege dominante in carne versantur in mente, sufficiunt virtutum medicamenta in spiritu præbere certantibus. Sapientem Christi militem exhortantem ad suæ mentis cognitionem internarúmque passionum indefessam indaginem, quid loquatur aduerte: Omni (inquit) custodia serua cor tuum: quoniam ex ipso mors & vita procedunt. Nemo igitur animi torpore depressus, qui secum habitare paruipendit, ad virtutum sublimiora fastigia conscendere valet. Virilium animorum opus est istud, qui aduersariis dedignantur vertere terga, qui pugnare non metuunt, certandi peritiam norunt, sciúntque nullum (nisi legitime dimicantem) pro virtutum adeptione posse coronari. Quæ profecto virtutes formãtur in corde, coaluntur in corde & consummantur in corde (ipso vtique cernante & coadiuante, qui cordium & intentionum scrutator & coronator est solus.) Stat quippe Dominus tanquam eplorator callidus, & singulorum seruorum suorum inspicit corda, atque quo affectu quisque ducatur, qua deliberatione, vt illi placeat, moueatur: quóve studio exerceatur, vt crescat in spiritu, vt perseueret in stadio, vt efficiatur humilior, vt virtutibus cæteris sit locupletior, vt ad resistẽdum vitiis promptior & ad percipiendum charismata meliora paratior, paterno intuetur affectu. Nec mirum. Nam profusior est ipsa diuina clementia ad sua hominibus erogandum spiritualia dona, quàm ad eandem admittendum ipsi sint proni. Hinc est quòd eosdem allicit beneficiis, promissionibus trahit, dilectione tuetur,

Pet.2

Luc.14

Matth.11

Prov.4

tur, angelorum ministerio roborat, sacro erudit eloquio, suáque apud illos commorando lætos facit præsentia, Ioan.14 ipso perhibente, qui ait: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum: & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Hoc namque pro maximo viri sancti munere arbitrantes, perfectæ humilitatis currentes ad brauium ipsius in omnibus pro posse meditantur præsentiam, Prophetico etiam edocti oraculo qui quantum ex hoc Psal.15 ipse profecerit insinuans inquit: Prouidebam dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commouear. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea insuper & caro mea requiescet in spe. Equidem incipientes ex exterioribus actionibus, in quibus occupantur, humilitatem se posse apprehendere confidunt, proficientes verò infirmitatem suam ex perfectione virtutum, necnon ex quotidiana vitiorum impugnatione mentientes, vilitatem propriam sibiipsi celare non valentes, se coram Deo humiliando prosternunt, sua accusant facinora, atque se filios gehennæ esse fatentur si Dei ab illis remota pietate iudicentur. Ex hac proculdubio humili confesione se condemnando minime iudicantur, descendendo in hac miseriarum suarum consideratione ascendunt, fiúntque, quo se viliores agnoscunt, humiliores: dúmque se arbitrantur deficere, absque elationis contagione proficiunt. At verò perfecti, quorum impræsentiarum exiguus est numerus, iam mundo ex corde mortui, quibus etiam crucifixus est mundus, quamuis operentur magna, aggrediantur ardua: perferant aspera, innocenter viuant, virtutibus polleant, coruscent miraculis, terrena despiciant, inhiantique affectu concupiscant cœlestia: veritatis tamen lumine illustrati se nihil ex se esse proclamant, atque ex Dei gratuita bonitate, si quid sunt, syncera humilitate fatentur esse, quod sunt. Norunt siquidem se conditoris vniuersorum esse instrumenta electa per gratiam, quæ proculdubio nisi exercerẽtur à domino, tanquam cæteri iacerent interiori habitu Ioan.15 vacui, memoriter retinentes quod Dominus ait: Sine me nihil potestis facere. Illud quoque Apostoli Pauli dictum, omni commendatione dignisimum crebro 2.Cor.3 reuoluunt animo: Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia no-Gal.6 stra ex Deo est. Idémque: Qui putat se aliquid esse (inquit) quum nihil sit, ipse se seducit. Hinc est, quòd tanquam veri humiles nequeunt se extollere, tum quia in omnibus quæ laudabiliter agunt, Dei non priuatam quærunt gloriam, Deòque gratiarum exhibent actiones, qui in illis, & per illos operari dignatur, huic veritati eorum conscientia testimonium perhibente, tum etiam quia præteritorum sanctorum cum Christo regnantium acta & mores asiduæ meditantes, in eorum comparatione se vilisimos arbitrantes, seruósque se inutiles ex corde iudicãtes, præ humili confusione, ad cœlum oculos leuare non audent. Considerant namque ignitam illorum charitatem ad Deum, synceram dilectionem ad proximum, humilitatem in prosperis, in aduersis patientiam, in orationibus instantiam, magnanimitatem in laboribus, paupertatem in abundantia, in agendis prudentiam, in cõsiliis sapientiam, in illatis iniuriis pacem, in tentationibus constantiam, in bene operando perseuerantiam, sibique minime in omni commendabili exercitatione parcentes, vt Christo lucrifacerent vniuersos. In huiusmodi quippe meditationibus seipsos, quales sint, metientes non parum in humilitate proficiunt, peramplius tamen quum in vitæ Christi immaculato speculo interioris hominis aciem figunt. In tali vtique speculi Christi contemplatione omnium apparet reprehẽsibilis cõuersatio, sanctorum imperfecta perfectio, virtus infirma, exigua gratia, lux indigna, & vita culpabilis. Eo namque qui perfecti nũcupantur, se existimant nequiores, & ab humilitatis, ceterarúmque virtutum perfectione remotiores, quo frequentius actu & habitu reuoluunt mẽte, qualis fuerit ipsius mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu, cum hominibus forma viuendi: quæ profecto ex sui singulari excellẽtia, exemplaritate, perfectione, & gratia illam contemplantes replet admiratione, perfundit iubilo, exhilarat spe, in fide roborat, succendit dilectione, erudit de moribus, de agendis informat, decorat prudentia, atque per propriæ infirmitatis cognitionem certam, humilitatis sanctæ celsitudinem insinuando prouehit ad coronam. Fit verò ex huiusmodi consideratione, vt sibiipsis displiceant, & se aliquid fuisse existimasse erubescant, nihílque commendatione dignum omni tumoris elatione euacuata testẽtur. Hinc quoque ad capessendam humilitatis perfectionem efficiũtur lætiores, ad imperfectionis propriæ notitiam clariores, & ad vniuersa tolerandum aduersa paratiores, proculdubio intelligentes humilitatis virtutem, absque patientiæ exercitatione nullatenus esse posse perfectam.

Quantum detrimentum inferat ocium, & dissuetudo corporaliter ac spiritualiter dimicandi.

Cap. XI.

VIrilium pugnatorum nihil sic dignoscitur eneruare virtutum, torporísque inferre ignauiã: quẽadmodum diuturna quies, & hostium nullam expectare molestiam. Nempe ex hoc hebetatur animus, tepescit audacia, certandi euanescit peritia, magnanimitas patiendi admittitur, languet fortitudo corporis, cunctorúmque membrorum aptitudo marcescit. Sicut enim aqua, quæ caret decursu, & iacet in foueis, putrescit, & humano vsui aliena efficitur, repletúrque animalibus venenatis & noxiis: ita & corpus ocij tabe cõfectum, concupiscentiarum ac voluptatum carnalium parit, & nutrit insaniam. Hoc sic esse naturalis suadet ratio, experientia quotidiana testatur, atque antiquarum rerum gesta, & Romanorum pandunt historiæ. Idem namque quandiu aduersarios, cum quibus confligerent, pertulerunt, donec qui eos ad bella lacesserent, habuerunt, viriliter dimicantes cunctarum gentium meruerunt esse victores: vt vbi defuerunt, qui eos irritarent ad pugnam, paríque virtute arcerent in prælio, veluti feræ indomitæ, & venenata animalia sopo-rata ad tempus bella excitauere ciuilia: in quibus omni naturali pietate semota, omníque amicitiarum lege turbata, atque confusa proprij cruoris effusione, effecti sunt rei, Ex ocio quippe & dissuefactione certandi intestinum exortum est prælium: per quod vtique dominandi est debilitata potentia, priuata regnandi est introducta tyrannis, ipsorum circunquaque est dilaniatum imperium, euersio facta est vrbium, prouinciarum disidium maximum, ciuiúmque Romanorum

rum strages innumeræ. Porrò ad corroborandum ea quæ dicta sunt, Hebræorum gesta, quæ diuinorum eloquiorum autoritate suffulta sunt, proferantur in medium. Liberati siquidem Hebræi ab Ægyptiaca seruitute, transitóque mari rubro pedis sicco vestigio, vt promissionis terram patribus pollicitam, & à peccatricibus gentibus occupatam hæreditate perpetua possiderent, ne ignauia tabescerent, seque ipsos prauis moribus interimerent, gladiísque consumerent: alienigenarum gentes, per quas exercerentur ad pugnam, secum degendo funditus (Deo disponente) exterminatæ non sunt. Ad propellandam igitur corporis segnitiem, custodiendámq; certandi peritiam, & nutriendam audaciam redigendi aduersarios in seruitutem, necnon ad insinuandum per hos corporales congressus, visibilia bella & certamina, quæ inuisibiliter & spiritualiter populo Dei credituro ex gentibus, & in ecclesia congregando, tam contra aereas potestates seculíq; potentiam, quàm etiã aduersus vitia, carnísq; concupiscentias fuerant excitanda, reliquias Chananæorum, Amoreorum, cæterarúmque gentium à Dei cultu omnino alienarũ in medio Israelitici populi cohabitasse descriptũ est. Hoc Apostolus suo confirmat 1.Cor.10 eloquio: Nolo (inquit) vos ignorare fratres, quòd patres nostri omnes sub nube fuerunt: & omnes mare transierunt, & omnes in nube & mari baptizati sunt. Et post paulum: Omnia (ait) illis in figura contingebant. Scripta autem sunt ad correctionem nostram, in quos fines seculorum deuenerunt. Quamobrem sicut illi populo quæcunque acciderunt in veritate, & sub figura contigerũt: ita in nobis quotidie peraguntur, diuina hoc dispensante sapientia, quæ ea quæ futura sunt, & audientes possunt instruere, nunc palàm, nunc per figuras, & ænigmata reuelare dignatur. Ad erudiendam igitur & exercẽdam plebem suam, quam effuso proprio cruore redemit, Israelitæ genti populum alienum à fide (prout memoratum est) voluit esse infestum, quatenus discerent se humiliare, discerent in necessitate constituti auxilium de cælo poscere, discerent aduersarios reluctando debellare. Porrò quæcunque in diuinis voluminibus scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Carnalis ille populus visibiles & carnales patiebatur hostes, & pro rebus visibilibus pugnare cogebatur: nos verò quibus spiritus est ante faciẽ nostrã Christus dominus, spiritualiter cũ inimicis spiritualibus pro rebus inuisibilibus, & æternis certare oportet, quẽadmodũ Apo- Ephes.6 stolus nos admonet dicens: Non est nobis colluctatio aduersus carnẽ & sanguinẽ: sed aduersus principes & potestates aduersus mundi rectores tenebrarũ harum, cõtra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Alibi autem armis, quibus nos cõtra præfatos hostes muniri cõde- 2.Cor.10 cet, rememorãs ait: Arma militiæ nostræ nõ carnalia: sed spiritualia potentiæ à Deo. Quamobrem sicut impugnatores nostri inuisibiles visibilibus sunt robustiores, nequiores, callidiores, & ad nos subigendum promptiores: æquè ad resistendum eisdem congruit nos esse cæteris dimicantibus corporaliter vigilantiores, magnanimiores, & ad obtinendam victoriam fidentiores, non ex nobis, sed propter illum, de quo Psal.26 Propheta inquit: Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus defensor vitæ meæ, à quo trepidabo? Si consistat aduersum me castra, non timebit cor meum: si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. Et quemadmodum spiritualium & diuinorum, amissio præmiorum, eorúmque iactura est maior, quàm qualiumcúmque rerum temporalium ac visibilium: ita ad repellendum aduersarios decet nos esse spiritualibus armis (videlicet virtutibus) insignitos: fidei clypeo tectos, prudentiæ lorica munitos, humilitate decoratos, & patiendi amore accensos, atque proficiendi desiderio roboratos. Verum quum lucta hæc sit diuturna, & laboriosus congressus, ab hoc certamine amouendi sunt pusillanimes, meticulosi, elati, desides, seculi amatores, sectatores voluptatum, & terrenarum facultatum possessores. Inimicorum siquidem reliquiæ, quæ ad erudiendum, & ad lacessendum nos ad conflictum nobiscúmque habitare permissæ sunt, atque alterna vicissitudine nunquam sinunt nos esse securos: aliquæ sunt ante nos, aliquæ iuxta nos, nonnullæ nobiscum inseparabiliter copulatæ: quædam verò intra nos sunt infatigabiliter infestæ. Porrò ante nos est hic mundus laqueis visibilibus & inuisibilibus plenus, perhibente hoc Ioanne apostolo, atque dicente: Omne quod in 1.Ioan.3 mundo est, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ, quæ non sunt ex Deo. Iuxta nos est quotidiana proximorum conuersatio, quæ sicut in multis est delectabilis & proficua: ita ediuerso est onerosa & damnabilis, interuenientibus sæpissime detractionibus absentium præsentium scandalis, altercationibus plurimísque aliis peccandi speciebus, quæ Deum timentibus notissimę sunt. Nobiscum autem & inseparabiliter, quoad viuimus, colligata est corruptibilis & laboriosa sarcina mortalis corporis, quod aggrauat animam & deprimit sensum multa cogitantem. Hoc quidem corpus quantis ægritudinibus, doloribus, necessitatibus, & ærumnis atteratur, & per ipsum anima fatigetur, quotidiana & communis docet experientia: de qua particulariter loqui, quoniam in propatulo & nota est omnibus, videtur esse superfluum. Intra nos verò est fomes originalis culpæ, & lex peccati, quæ viget in carne, & per carnem pugnat aduersus spiritum. De qua quidẽ lege peccati Apostolus inquit: Video aliam Rom.7 legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me sub lege peccati, quæ est in membris meis. Hæc profectò quantis indesinenter pungat spiritum concupiscentiarum aculeis, quantis voluptatum carnalium teneat illecebris, quantis desideriorum inordinatorũ alliciat motibus, optime norunt qui secum habitant, & sui cordis vacant custodiæ: qui ambulant in spiritu, & virtutum perfectionem apprehendere moliuntur: & qui cum vitiis & cõcupiscentiis carnem crucifixere propriam. Huiusmodi sciunt, quam necessaria sit in hoc conflictu patientiæ virtus, & perseuerantia dimicandi. Sed nequaquam miles Christi suique redemptoris imitator formidare debet, neque è bello cum rubore secedere. Ad tolerantiam quippe inflammatur domini nostri Iesu Christi eruditus exẽplo: qui à suæ conceptionis exordio quoadusque in cruce confixus patri reddidit spiritum, nunquam pati desiit, non sicut cæteri, sed incomparabiliter supra vniuersos: longe tamen efficacius in anima, quàm in corpore perpessus est dolores maximos, actuales cruciatus, spirituales gladios: persecutiones ab hominibus, à suis ciuibus, ab alienigenis

nis, & à sui generis secundum carnem domesticis, & contribulibus: contra quos nullũ inconstantię ostendit signum, nec acclamauit, neque contradictionis protulit verbum, sed tanquam agnus coram tondente se obmutuit, & non apperuit os suum. Verum nequis intolerantiæ suæ excusationem obiiciat, dicátque dominum Iesum ideo sustinuisse patiẽtissime pœnarum immanissima supplicia plus cæteris hominibus: quia Deus & homo erat, viator atque comprehensor: poterátque ex potestate diuina animam ponere, & illam iterum pro libito sumere, augere cruciatus & mitigare, patique quantum & quandiu illi placebat: ad sui verecundiam & impatientiæ confusionem pręteritorum sanctorum, & præsertim gloriosorum martyrum secum gesta recenseat, qui tanquam inuictissimi regis Christi Iesu probatissimi milites, ac verissimi testes Christianę religionis non coactæ, nec victi precibus, aut seducti muneribus, quin potius e diuerso ista respuentes, ex libera voluntate, sua sponte, ex mera dilectione, & fidei ardore ac alacri magnanimitate, mentisque tripudio in corporibus suis, omnium perpessi sunt genera tormẽtorum: adeò vt constantissime insultarent regibus, iudicibus, & tyrannis, ipsosque tortores hortarentur ad se cruciandum, quod apud infideles incredibile videbatur: penes verò Christi colas, Deique mandata sectantes admirabile, omníque veneratione dignissimum, potissimum quum in hoc congressu victores extiterint cuiuscunque conditionis, diuitum (videlicet) & inopum, potentium & infirmorum, sapientium & simplicium, senum & puerorum, seruorum & liberorum, marium & fœminarum, coniugatorum & virginum. Hi namque aduersus seipsos supra naturam, præter consuetudinem, contra suasiones, lachrymas, blanditias affinium, & principum minas robustissime dimicantes (iuxta Apostoli sententiam) per tolerantiam & fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones: obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, fugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum: alij distenti sunt non suscipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent resurrectionem, alij ludibria & verbera experti, insuper & vincula, & carceres. Lapidati sunt, secti sunt, in occisione gladij mortui sunt: circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis: angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, in speluncis & in cauernis terræ. Istis quippe exẽplis quasi innumerabilibus atque notissimis ad perferenda quæcunque aspera & grauia, cum alacritate & gaudio congruenter promouere valerent fidelium animos, nisi tepiditatis ac incredulitatis vincti compedibus tenerentur, necnon huius præsentis vitæ fallacibus illecebris inebriati, seruilis captiuitatis iugo grauissimo premerentur. Hinc futurorum bonorum ignari, & à promissionum cœlestium gustu prorsus alieni, se per exteriora nunc cogitatione, nũc affectu, interdũ breuissima ac permixta delectatione diffundunt, quærentes saturitatem, pacem, securitatem, iucunditatem, & temporalium affluentiam, quam procul dubio reperire non valent. Non enim in hac peregrinatione, ex qua emanauit peccatum, & terra ex pœna delicti primorum parentum spinas & tribulos germinare inchoauit, cœpítque homo in sudore vultus sui corporalem alimoniam quæritare, ista suppetunt commoda: sed alibi superabundant, & tribuuntur. Hic planè æterna præmia, quæ electis pollicẽtur, intuẽtur per fidem, spe amplectuntur, & in charitatis osculo cursim ac tenuiter prælibantur. Hic, inquam, quandiu corruptibili indumẽto regitur homo, oportet pati famem, sitim, ægritudines, persecutiones, tentationes, & calamitates varias, quæ vniuersa quanquam non simul, tamen alternatis vicissitudinibus & casibus dispensatione irrogantur diuina ad exercitationem virtutum, vitiorúmque rubiginem detergendam. Nam simul illata imbecillitatẽ humanam prorsus opprimerent, per interualla verò temporum Dei bonitate misericorditer agẽte euenire permissa æquo possunt animo sustineri. Hoc Apostolus insinuare volens aiebat: Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. (1. Cor.) Tanquam pius pater erudit nos verberibus & flagellis, vt emendet, excitet, exerceat, custodiat, compescat à malo, ac in bono enutriat. Nouit cordis nostri vulnera, carnis petulantiam, pronitatem ad peccandum, in bene operando inconstantiam & ad seculi oblectamenta sectanda nos semper esse paratos. Quamobrem veluti indomitis animalibus, nos tribulationum loris infrænat, terit oneribus, minis terret, promissionibúsque sustentat, quatenus apertis interioribus oculis, infusoque fidei lumine intelligamus discrimina nostra, infirmitatem propriam, & præsentis exilij ærumnas, vertamur ad patrem, atque aduersa cuncta perferamus patienter, humiliter, alacriter, & perseueranter: scientes, & ex corde confitentes, quòd in comparatione demeritorum, scelerum nostrorum (interueniente Dei iustitia) vniuersa quæ patimur, quamuis intolerabilia esse censeamus, parua sunt, tum ratione diuinæ æquitatis, quæ iuxta criminum grauitatem infert condigna supplicia, tum etiam ex consideratione retributionis æternę, quam patienter aduersa tolerantibus Deus sua bonitate promittere dignatus est. Sic enim ait, Vos qui (Matt. 19) reliquistis omnia, & secuti estis me, vtique in tribulationibus pro iustitia persecutiones sustinendo, centuplum accipietis, & vitam ęternam possidebitis. Idem: Beati eritis, quum maledixerint vobis homines (inquit) (Matt. 5) & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me: gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Paulus quoque Apostolus veritatis præco, & tuba altisona Christianæ religionis fideles adhortans ad perferenda æquanimiter præsentis vitæ mala clamat (Rom. 8) dicens: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Alibique in loco ait: (Heb. 12) Omnis disciplina in præsenti quidem non videtur esse gaudij, sed mœroris: posteà verò fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ. Quod enim patimur, temporale est: quod autem expectamus, æternum. Quod toleramus, sine interuallo labitur & deficit: sed quod nobis spondetur, absque timoris vicissitudine, æternaliter perfruemur. Promissor noster Deus non potest fallere, quia veritas est: nec valet retractare aut negare quod ex sua mera liberalitate pollicitus est, quia charitas & iustitia immutabilis. (Luc. 21) Cœlum (inquit) & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Gaudeat igitur Christianus, iucundetur in domino, quisque catholicæ religionis

Heb. 11 (margin, beside "Apostoli sententiam")

gionis professor, quum tribulationis igne probatur: memineritq; scriptum esse per Iacobum apostolum spiritu sancto dictáte: Omne gaudium existimantes fratres mei, quum in tentationes varias incideritis, scientes quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur: patientia autem opus perfectum habet, vt sitis perfecti & integri, in nullo deficientes. Et post paulu- Iacob.1 lum infert: Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam quum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Quum itaque corona vitæ promittatur in tentatione & tribulatione laborantibus, & Deum diligentibus: superest, vt quilibet fidelis & Christo militans, læto animo perferat, quæcunque illi emerserint aduersa, siue sint à Deo permissa, siue à proximo illata, seu à nequam spiritibus promota, aut à carnis vel spiritus sint infirmitate generata, sperans se in regeneratione futura, cum angelis & sanctis omnibus copiosissimam habiturum remunerationem post triumphum. Non autem viribus suis præsumat id posse percipere, instet precibus asiduis, gemitibus synceris, quotidianis lachrymis, & operibus bonis. Nequaquam enim repelli poterit, si fide integra in oratione perseuerando, spretísque vniuersis negociis secularibus, diuino se totum mente & corpore manciparit obsequio.

Quòd consulte renunciandum sit seculo, & cõsiliorum iter initiandum: & qualis forma veræ peregrinationis sit Christum fidelibus insinuata.

Cap. X.

AGressurus quis quoddam arduum opus, vtrum ad id perficiendum esse censeatur idoneus: etsi nó valet proprio metiri, consilio debet alieno. Nam magni periculi res est, grauis iacturæ, & confusionis non modicæ initiatum opus ante consummationem imperfectum deserere. Huiusmodi documentum ab ipsa Dei sapientia pronunciatum fuisse euangelicus textus proloquitur: Luc.14 Quis (inquit eadem) volens turrim ædificare, nónne prius sedens computat sumptus, qui necessarij sunt, si habet ad perficiendum ea, ne postea quam posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes incipiant ei illudere dicentes: hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare? Turris quippe hæc spiritualiter ædificanda contemptus est seculi mente, & corpore pro Christo assumptus, necnon virtutum perfecta adeptio. Porrò terrena cuncta despicere, esurire, & penuriam pati, post diuitiarum & deliciarum affluentiã toto vitæ suæ tẽpore crucem tollere, & pro consequenda virtutum perfectione, quotidianum sibiipsi bellum indicere, velléque nedum præceptorum, verumetiam consiliorum Christi hortamenta sectari, prorsus opus est arduum, maturáque deliberatione inchoandum, atque inceptum, nulla ratione, nulliúsque persuasione (excepta duntaxat necessitate manifestissima) deferendum, stante incarnati Verbi Luc.9 sententia, quæ ait: Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. Hanc formidolosam magnipendendámque sententiam multi tædio victi, aut inconstantia superati, seu fallaci confidentia decepti pro minimo ducentes, initiatã Christi militiam ex toto reiecto suaui iugo sapientiæ retrorsum aspicientes, tanquam immundi canes ad vomitum redeunt. Sunt etiam plurimi primis numero non pauciores, qui retento pristino religionis habitu, suique inordinato amore prostrati, spreto rigore virtutum, necnon amisso spiritus feruore, ipsis diuinitus elargito remissioris conuersationis itinera gradiuntur: sibi sufficere arbitrantes, si ex sola præceptorum obseruatione, vitam valeant obtinere perpetuam, iuxta domini pollicitationem dicentis: Si vis ad vi- Matt. tam ingredi, serua mandata. Hi profectò mente frigidi, corde cæci, deuotione vacui, nequaquam considerare volunt, quantum amiserint gratiæ bonum, & quàm inconsulte primitias spiritus pro nihilo duxerint pro exiguo torporis ocio, & breuissimo certamine patiendi, nequaquam intelligentes, quòd grauiores ac periculosiores perferunt tentationes, qui in via Dei negligenter viuunt, quàm qui cum feruore spiritus aduersariis resistendo luctantur. Nam (experientia teste) nemo libenter cum milite audace congreditur: potissimum spiritus nequã, qui optime norunt, quàm sit viriliter bellantium crebra victoria, & quantis preciosis monilibus illorum sit ornata corona. Suffodiuntur quoque rubore non modico, dum ipsi maligni superantur à carne gubernata per spiritum, & inuidiæ liuore succensi minime patiuntur, quantum in ipsis est, per virtutum gradus quotidie proficientem esse perfectum. Hac quippe de causa sæpe intermittunt pugnam, vt cesset victoria, & bellatorum tepescat magnanimitas. At verò generosi milites quamuis non decertent actu: habitu tamen & desiderio semper sunt ad pugnam parati. Deficientibus quidem spiritibus immundis in stadio, minime tamen desunt concupiscentiarum aculei, aduersus quos gladium spiritus euaginatum tenent: necnon mentis intẽtionem erectam atque peruigilem, quatenus nascentes paruulos in sui ortus primordio potenter allidant ad petram. Denique in hoc congressu, vt ad perseuerandum reperiantur idonei, secundum Saluatoris nostri consilium relicto proprio & naturali solo, spretis parentibus & amicis, erogatísque pauperibus vniuersis facultatibus suis, tanquam athletæ robustissimi exonerati ab omnibus, nudi ac spiritu ebrij Christum amplectuntur in cruce confixum. Nec mirum. Si enim Propheta Dauid diuino repente afflatus spiritu coram omni populi multidudine in conspectu ancillarum suarum reiectis regalibus indumentis, & toto nudatus corpore non erubuit ante arcam fœderis saltare, fabricatam ex ligno & purissimo obtectam auro in futurorum figuram: quãto magis seruus Christi sanctæ religionis cultor, charitatis facibus inflammatus, & spiritus sancti virtute impulsus abrenunciatis cunctis carnis illecebris, humanarúmque rerum affectione nudatus, fidei oculo & puro mentis intuitu contemplando dominum nostrum Iesum Christum coronatum spinis, verberibus flagellatum, deturpatum sputis, potatum felle, sanguine aspersum, absque specie & sine decore in crucis stipite confixum, totóque corpore denudatum: non sicut patriarcha Noe, qui ex vini immoderato haustu temulentus effectus, detectus aspectibus filiorum pudenda exhibuit, sed tanquam Dei & hominum mediator pius, pontifex summus, sacerdos verus, & innocentissimus agnus obtulit corpus suum Deo patri hostiam viuentem, sanctam & inmaculatam in ara crucis pro recõciliatione humani generis: quod delinquendo & inobediendo perierat, veluti ebrius amore se

totum

totum pro sui redemptoris dilectione humiliet, & cuncta præsentis vitæ oblectamenta sponte respuat, & aduersa sustineat suum imitando præceptorem, qui mortem crucis pertulit confusione contempta. Talis quippe decebat ad insinuandam perfectionis, & seculi contemptus disciplinam vniuersis credentibus, vt esset præceptor, talísque ad detergenda generis humani facinora: & ad exhortandum æquanimiter, & cum gaudio pati contumelias, persecutiones, supplicia, & mortem propter iustitiam congruebat: vt esset nobis pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & cęlis excelsior factus: qui non haberet necesitatem quotidie offerre, quemadmodum sacerdotes: prius pro se, deinde pro populo. Hoc enim ipse dominus Iesus Christus fecit semel se offerendo. Quamobrem quum idem dominus noster Iesus Christus sacerdos & pontifex, tantæ sit autoritatis, tantíque meriti, vt penetrarit cælos, & sedeat à dextris Dei semper viuens, ad interpellandum pro nobis: teneamus spei nostræ confessionem, adeamúsque iuxta Pauli Apostoli exhortationẽ, cum fiducia ad thronum gratiæ eius, & misericordiam consequamur, & inueniamus gratiam in auxilio opportuno. Non enim talis est, vt non posit compati infirmitatibus nostris: quoniam quum in carne esset pasibili, & cum hominibus conuersaretur, fuit tentatus per omnia pro similitudine absque peccato. Hæc quippe est consequendæ veniæ nostra fiducia: tum quia optime cognoscit figmentum nostrum, quoniam puluis sumus, spiritus vadens & non rediens: tum etiam quia experimento didicit, quàm laboriosa est hæc vita, quàm onerosa caro, quàm periculosi laquei, quàm infesti hostes, quàm facilis descensus, atque ad virtutes quàm sit difficilis ascensus. Ipse, inquam, est omnis spes no- *1.Ioan.2* stra: quoniam (sicut Ioannes ait) siquis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum, qui interpellat pro peccatis nostris: & non tantum pro nostris, sed etiam pro totius mundi. Habentes igitur in cœlo dominum Iesum Deum nostrum redemptorem aduocatum & iudicem, erigamus nos toto affectu ad ipsum precibus & gemitibus, ipsius suffragium postulantes. Habemus etiam eundem in hac peregrinatione itineris nostri consortem, quemadmodum ipse *Matt.28* testatur: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi, quamquam aliter & aliter. Regnantibus namque cum illo est præmium, quo fruuntur, & per quod beati sunt: peregrinantibus verò speculum est, & omnium bonorum exemplar: & præcipue ad perfectionis alta attingere anhelantibus, sicut Mosi perfectorum personam tunc gerenti *Exod.25* dictum est: Omnia (ait dominus) facito secundum exemplar quod tibi ostendi in monte: non vtique lapideo vel ligneo, sed quod fuit excisum sine manibus: impleuitque vniuersam latitudinem terræ: de quo *Psal.67* Propheta inquit in psalmo: Mons Dei, mons pinguis: mõs coagulatus & pinguis: vt quid suspicamini montes coagulatos? Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo. Et ne quicquam materiale suspicaretur de hoc monte tam eximie commendato, adiecit: Currus Dei decem millibus multiplex millia lætantium, dominus in eis in Sina in sancto. Porrò ad ascensum huius montis, Propheta alius omnes hortatur, dicens: Venite, ascendamus ad montem domini, & ad domum Dei Iacob: & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius. Nequaquam super montem alium ascendendum est, quam super hunc: in quo est *Esa.2* cunctarum forma virtutum, morum decus, & disciplina perfecta viuendi. Nam quicunque perfecte renunciare vult seculo, & tamquam peregrinus in hoc mundo conuersari & esse desiderat, imitetur exemplar exaratum in mõte hoc, in humanitate (videlicet) Christi. Ipse namque mediator, non agros, neque domos voluit posidere in terra: sed tamquam aduena pauperrimus sustentari dignatus est ære, & eleemosynis alienis. Hospitium nullum habuit, ita vt diceret: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius au- *Luc.9* tem hominis non habet, vbi caput suum reclinet. Quamobrem nunc in istam, nunc in illam ingrediebatur domum, vt panem sumeret: non tamen gratis. Accipiebat corporalem cibum, & spiritualem impertiebatur animæ alimoniam. Percurrebat per ciuitates villas & castella, Dei verbum circunquaque disseminans: nullum per hoc tribuens humanitati suæ refrigerium, nullum in labore solatium, nullúmque ad peragendum opus Dei & patris exequendam voluntatem temporis interponeret spacium. Vnde quum ex itinere fessus quadam die sederet super fontem, expectarétque discipulos, qui in ciuitatem perrexerant, vt non aliquid refocillationis, sed tantum vt panes emerent, dixissentque ad eum: Rabbi manduca, respondit: *Ioan.4* Ego alium cibum habeo manducare, quem vos nescitis. Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me. Cibus verò quem esuriebat, & manducare cupiebat, erat salus animarum crediturarum Samaritanorum, quos sciebat ex relatu mulieris de ipso testimonium perhibentis ventúros esse ad se. Nempe quemadmodum ceruus sitiens desiderat fontes aquarum: ita & incomparabiliter efficacius, idem mediator singulis horis salutem sitiebat animarum. Hinc est quòd tali vacans operi non dedignabatur cum publicanis & peccatoribus conuersari, & cibum sumere: quamquam Pharisæi & Legis periti, cæci & inuidi talia detestarentur conuiuia. Malebat enim diuinorum eloquiorum medicinam præbere languentibus, quàm carnalium & incredulorum, & se persequẽtium scandala & oblocutiones euadere. Omne siquidem illius studium erat reddere ægrotantibus sanitatem, cæcis mente & corpore lumen, & ignorantibus præclara salutis monita: quibus mediantibus peccare desinerent, & ad Dei ac sui cognitionem venirent, præsentis vitæ blandimenta respuerent, & æternæ fœlicitatis gaudia peroptarent. Ad hæc vti exequenda nunc de regno Dei, nunc de futuro iudicio, & æternis suppliciis, interdum palàm, aliquando & plurimum in parabolis, de virtutibus, de moribus, & de vitiis loquebatur: non solum erudiens tunc audientes, sed futuros in illum credituros tamquam sui mystici corporis membra: & hoc in diæ quando cum hominibus conuersari licebat. De cursu verò die in oratione pernoctabat patrem pro peccatoribus exorando, vigiliis prolixis corpus atterẽdo: ita vt sibiipsi pro perficienda humani generis redẽptione nullatenus indulgeret. Postremò autem vt se in hoc mundo aduenam esse ostenderet, atque peregrinantibus de se exemplar imprimeret, non in ciuitate, aut propria domo, vel inter cognatos nasci voluit, sed in aliena patria, in stabulo iumentorum habitaculo, & super fœnum cubare præsentibus boue & asino, prout fuerat per Prophetam

præ

præcognitum, qui ait: Bos cognouit possessorem Esa.1 suum, & asinus præsepe domini sui. Post paululum verò Herodis declinans immanitatem, qui ipsum necare moliebatur, vt homo purus à parentibus est in exilium deportatus: ibique tanquam ignotus peregrinatus est tempus non modicum, non sine rerum penuria: quemadmodum alienigenis pauperibus euenire consueuit. Quale verò exemplum in morte reliquerit, mortalium non valet apprehendere sensus: quum in cruce veluti reus, blasphemus, & latro lacessitus iniuriis, opprobriis saturatus patri spiritum reddere voluerit. Totus itaque vitæ illius decursus nihil aliud est, quàm irreprehensibilis, & perfectissima quædam omnium perfectionum forma, necnon magisterium Christianæ religionis optimum, atque tutissimum exhibitũ peregrinantibus vniuersis agnoscentibus, se hic ciuitatem non habere manentem, sed per fidem & dilectionem futuram quærentibus. In hoc igitur præclarissimo speculo veræ peregrinationis, perfectionísque virtutum se cognoscendo proficientes & ascendentes inspiciant: componant & corrigant, imitentúrque non de pari, sed pedetentim, & quantulumcunque nostri vestigia redemptoris: quærant quæ sursum sunt, vbi ipse est in dextera Dei sedens: sapiant quæ Dei sunt, non quæ super terram, si sectatores illius esse affectant, & peregrinatores non fictos parati semper inueniantur ad euadendum huius procellosi æquoris formidolosa naufragia: obliuiscantur præteritorum, & se ad anteriora protendant prosequentes cursum peregrinationis suę perseueranter, vt ad brauium supernæ vocationis attingere queant, reiiciant à se cuncta terrena quæ possident, veluti ad regionem longinquam peragrantibus periculis, & laboribus valde refertam, diuinæ se totaliter subiiciant voluntati, siue aduersa emergant, siue prospera. Nam maximum impedimentum est ad perfectionem ascendere cupientibus, proprio incumbere sensui, propriámque velle perficere voluntatem, quæ persæpe priuata affectione seducitur, inconsulta deliberatione fallitur, & ab regio itinere obliquatur. Suo velle, & suo renuncient nolle, quatenus Propheticum Psal.71 illud valeant ex corde cantare: Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Hæc autem quæ memorata sunt, vt possint cum effectu proficiendo peragere, obedientiæ se iugo prosternant, quæ vere peregrinantium cognoscitur esse indiuidua comes.

Quòd sit necessaria prudentia ad cæteras virtutes adipiscendas, & de obedientia ac ipsius quibusdam gradibus.

Cap. XI.

Qvicunque ascensum difficilem inoffenso pede peragrare disponit, non inconsulte, neque præcipitanter, sed paulatim & per gradus interiecto temporis spacio conatur ascendere: alioquin debilitantur corporis vires, tremunt genua, anhelitus deficit, importabilis existimatur gradiendi labor, & ad peragẽdum inchoatum iter, etiam animi fortitudo languescit. Nam sicut moderatus labor cum discretione susceptus potius roborat corporis vires, quàm eneruat: ita & animus inordinati feruoris stimulis agitatus, vnde propere ad sui finem desiderij se posse peruenire lætatur, inde retrogrediendo labitur, & affectus tædio inceptum opus intermittere cum rubore compellitur. Hac vtique ratione manifeste colligitur, quàm necessaria in via Dei proficere cupientibus sit prudentia: non carnis & terrena, quæ inimica est Deo: sed quæ desursum est, quæ profectò est pudica, modesta, pacifica, suadibilis, bonis cõsentiens, plena misericordia & operibus bonis: iudicans sine simulatione, & ad rationis normam, quę cogitat & quæcunque agit, vniuersa dirigens, & præter rectum nihil faciens aut volens: quoniam diuinæ sapientiæ illustratur candore. Hæc quippe agẽda moderatur, & ex præteritis metitur præsentia: & futura præuidendo disponit, atque spirituales per quos ascendere ad virtutes proficiendo valeat, sibi in corde componit gradus. Nam quemadmodum qui corporalem qualemcunque altitudinem nituntur attingere, materialem sibi contexunt scalam gradibus plurimis distinctam, atque compactam: per quam securius atque commodius proficisci valeant: ita & hæc prudẽtia quæ optime intelligit neminem repente ab imis ad summa in spirituali militia absque congruo medio posse conscendere. Scala namque hæc disciplina catholicæ religionis est spiritualibus decorata virtutibus, quæ amatores suos prouehunt ad regna cœlorum. Huius verò scalæ gradus singularum virtutum, diuersi sunt actus. Non enim pariformiter exercentur virtutes, sed vnaquæque propria habet media, & sibi conuenientes actus, qui nequaquam ab earum professoribus ignorari debent. Quum autem virtutes ipsæ consistant in medio, prorsus deluduntur: qui cordis pusillanimitate depressi, vel inordinato feruore impulsi, virtutum neglecto hoc medio ad earundem perfectionem peruenire posse se putant. Bonum est sal (ait incarnata Sapientia) si tamen infatuatum Matth.9 non fuerit, & ad omnem penè rem condiendam perutile. Bona est similiter prudentiæ virtus, & in quocunque opere opportuna. Moderatur namque virtutes reliquas, & earum est adiutrix congrua. Humanum insuper informat intellectum, vt nolit plus sapere, quàm sapere oporteat, sed sapere ad sobrietatem. Irreprehensibile denique esse insinuat ita intelligere nil velle, quemadmodum curiose scrutari, quod scire minime prodest. Vox illius est: Altiora te Prou.25 ne quæsieris, & sublimiora te ne scrutatus fueris, quia scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Hæc postremo virtus intellectum dirigit & illuminat ad disponendos cæterarum virtutum gradus. Obedientia verò voluntatem ordinat & coercet, excitátque mentem in doctrina spiritus & possessione virtutum (hoc nimirum suadente prudentia.) Vtrumque enim obest militantibus Christo, & indiscretus ac indisciplinatus proficiendi amor, necnon hebetata & ascendendi tepefacta voluntas. Vtrique huic spirituali morbo medetur obedientia sancta voluntarie pro Christi charitate suscepta. Nam obedientia est voluntatis propriæ abnegatio, proprij sensus impugnatio, atque alieni arbitrij deliberata subiectio. Hæc namque quæ memorata sunt, quamuis negligentibus & tepidis grauia, & quasi impossibilia esse censeantur, Deo tamen placere satagentibus, atque ad consequendam virtutum palmam dilectione flagrantibus delectabilia esse creduntur. Hæc quippe notificare voluit Dominus Iesus omnium virtutum præceptor & actor, quum fideles suos exhortando dicebat:

Venite

Venite ad me omnes qui sub fasce propriȩ voluntatis [Matt. 11] laboratis & onerati estis, & ego exemplo meo, dulcedine mea, auxilio meo, & promissionibus meis reficiā vos: tollite iugum meum (videlicet) obedientiæ, quod pro vobis pertuli super vos, discite quoque à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris: iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Mirares, quomodo dicatur iugum esse suaue, quod premit, & cū labore fertur, & onus quod ex se graue est, pronuncietur esse leue. Nisi veritas, quȩ mentiri non valet, hoc promeret, prorsus incredibile censeretur, sed sententia hæc Saluatoris nostri si prudenter consideretur, verissima est, & absque vlla ambiguitate laudanda. Interroga (quæso) pigrū seruum, qui opus Dei facit negligenter, quid de hoc sentiat, & mox respondebit obedientiæ iugum esse importabile, & onus grauissimum, quum nullam det homini requiem, nullam tribuat discurrendi libertatem, nullámque explēdarum voluptatum naturalium seu carnalium præbeat facultatem. Dat verò amantem & in via Dei proficere anhelantem, & clamabit ex corde: Nihil hac locutione verius, nilque potuit proferri suauius, quoniam iugum hoc propriæ deterit petulantiam voluntatis, & onus istud portat se amabiliter baiulantem. Nempe qui præsentis exilij oblectamenta sectatur, & carnis curam in desideriis explere conatur, iugum ipsum tanquam grauissimum, & ab omni tranquillitate alienum reiicit à se, illíque nullatenus vult esse subiectus. Qui verò renunciat cunctis quæ possidet, & fidei intuitu futura præmia, quæ promissa sunt imitantibus Christum, prospicit cum spiritus alacritate, illud complectitur ex quotidiana fructus ipsius suauitate refectus. Laborem quippe omnem exiguum & breuem arbitratur præ consideratione ineffabilis magnitudinis cælestium gaudiorum, quȩ in futuro obedientibus pollicentur, & consolationibus spiritualibus, quæ illis in hac peregrinatione donantur. Eruditur denique & accenditur apostolicis eloquiis, quæ Christi obedientiam commendando sic aiunt: Christus factus est pro nobis obediens vsque ad mortem: mortem autem crucis. Quantam autem remunerationem contulerit Deus humanitati illi à verbo susceptæ pro obedientia ipsa, ilicò indicauit di- [Phil. 2] cens: Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cȩlestium, terrestium, & inferorum, & omnis lingua confiteatur, quis dominus Iesus in gloria est Dei patris. Magni prorsus obedientiæ virtus apud Deum est meriti, dummodo sub ipsa sponte ac viriliter militetur. Nemo ab illa secluditur, nullúsque eorum qui animæ suȩ salutem desiderat, ab eius seruitute efficitur alienus, omnes recipit, omnes fouet, omnibus se diligentibus materno congratulatur affectu, personam nō respicit, ætatem non spernit, conditionem non secernit, cuiuscunque sit generis statum sibi famulantium non improbat, sed singulos puta affectione commendat. Alia siquidem viris secularibus rei familiaris curam gerentibus mandata proponit, alia religiosis, qui ex voluntaria professione diuino, quo ad vixerint, se manciparunt obsequio, atque aliam viris probatis atque perfectis, qui ex diuturna & commendabili conuersatione exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali, obtemperandi Deo & hominibus statuit obedientiæ regulam, singulis autem iuxta cuiusque charitatis gradus perpetuæ fœlicitatis præmia pollicetur: Accessit quidam ad dominum Iesum Christum diuitiis & possessionibus locuples, typum secularium gerens (sicut euangelica narrat historia) & requisiuit, dicens: Domine quid faciendo vitam æternam possidebo? Et dominus: Si vis (inquit) ad vitam ingredi, serua manda- [Matt. 19] ta, nedum diuina & in tabulis lapideis digito Dei scripta, verumetiam ab ecclesia Spiritu sancto dictante sancita subintelligitur. Pari nāque modo delinquunt, qui legis & ecclesiæ transgrediuntur præcepta. Talibus conceditur licite pecunias, agros, & familiam possidere, atque cum Dei timore & absque rectæ conscientiæ læsione tam priuata, quàm publica tractare negocia. Obtemperent præceptis diuinis, & ecclesiasticis obediant institutionibus, & ab eis vltra nil petitur: excepto quòd secundum suarum abundantiam facultatum portionem congruā impertiantur egenis. Istos similiter dominus hortatur ex persona omnium, vni sic dicens: Esto consentiens aduersario tuo, dum [Matt. 5] es in via, ne tradat te iudici, & iudex tortoribus cruciandum. Aduersarius iste sermo *diuinus & lex* est. Huic cōsentimus, quum ea quæ iubet, opere obediendo perficimus, ita vt non habeat, de quo nobis coram vniuersorum iudice querelam transgressionis obiiciat. Hæc vtique mandatorum obseruantia sub compendio dicta est lex obedientiæ fidelibus secularibus tradita, & saluti eorum prorsus necessaria, sine cuius adimpletione nemo faciem Dei sibi placatam videre merebitur. Religiosis autem & iis, qui nequaquam mandatorum Dei seruata lege contenti sublimiora & perfectiora charismata apprehendere moliuntur, tanquam viris magnanimis, & charitatis iaculis transfixis asperiora & fortiora præcepta non pręcipiendo, sed potius consulendo proponuntur. Ipsis namque sub persona vnius à domino perhibetur: Si vis perfectus esse, vade, & vende vniuersa quæ habes, & da pau- [Matt. 19] peribus, & veni, & sequere me: & habebis thesaurum in cœlo. Excelsa (quamuis rara) virtus est, quæ spretis mundi diuitiis, calcatis honoribus, & voluptatibus abdicatis lætum facit sectatorem suum, subditum Deo, fide insignem, in tribulatione patientem, in aduersis gaudentem, humilem in prosperis, contemptorem visibilium, & ad inuisibilia capessenda currētem. Porrò virtutem hanc nemo assequitur, nisi qui quanta sit multitudo diuinæ dulcedinis in seculo venturo Christi imitatoribus fideliter repromissæ syncero deuotionis gustat affectu. Nullus (inquam) id quod supra naturam esse cognoscitur, & præter communem viuendi vsum perseueranter adimplere valet, nisi Dei gratia præueniatur, & à patre trahatur ad filium, & à filio trahatur ad patrem, quemadmodum filius ipse testatur: Nemo venit ad me: nisi pater, qui misit me, [Ioan. 6] traxerit eum. Idémque filius alio in loco ait: Nemo venit ad patrem, nisi per me, ostendens patrem & filium vnius esse naturæ, vnius substantiæ, vniusque potestatis: patrem quoque nihil operari sine filio, & filium absque patre nihil agere, sicut multarum probari potest testimoniis scripturarum. Trahuntur vtique à patre ad filium consiliorum sectatores, quum ipsi mediatori homini Christo Iesu, quanta sit prærogata autoritas, potestas, claritas, gloria, & ineffabilis gratia, fidei manifestatur in speculo, ex qua profecto insinuatione accenduntur facibus charitatis, &

desider

desideriorum stimulis impelluntur ad imitandum illum,& ipsi obtemperandum in omnibus, vt fœlicissimo digni habeantur aggregari consortio, mereanturque consummato huius exilij laborioso certamine, promissionum ipsius cœlestium esse particeps. Quam obrem præceptoris & spiritualis patris se subdunt imperio,& professionis sanctę (obedientia mediante) iugo se sponte obiiciunt. Hinc propriæ voluntatis abnegationem pati, famem, nuditatem, irrisiones, cellularum carceres, tentationes,& si qua sunt humanitati eorum contraria, dura, & noxia, pro nihilo ducunt, scientes laborem ipsorum momentaneum inanem nequaquam esse in domino. In hoc igitur agone pugnantes spiritualibus locupletantur donis, ita vt gratia Dei & experientia duce nedum sibiipsis sufficiant legem imponere aduersus animi passiones, insultus dæmonum,& hominum prauorum insidias, verumetiam aliis saluberrima præbere monita, sana præstare consilia, atque infirmis, tentatis, & rudibus spiritualia alimenta tribuere. Huiusmodi ii ad regimen promouentur animarum, obedientiæ regulam non minus solito tenent, patrum & seniorum decreta custodiunt, religionis cæremonias seruant, orationi, lectioni, operi manuum, silentio,& cæteris laudabilibus ordinationibus, necnon fraternæ conuersationi temporibus congruis ita vacant, vt habitus virtutum in se possideant. Foris earundem exerceant actus ad ædificationem intuentium, fiantque exemplum religionis, sanctimoniæ, & imitationis simul viuentibus & remotis, non vt per hoc honorificentur ab hominibus, sed vt glorificetur in illis & per illos Deus, qui eis gratis donauit esse, quod sunt. Ista quæ memorata sunt, obedientiæ instituta religiosis prærogata si diligenter perficiantur ab eis, non solum inobedientia, sed etiam in reliquis virtutibus facient illos proficere,& quotidie fieri meliores, clariores fama, viciniores Christo, & viliores sibi. Perfectorum verò obedientia & eorum, qui prælationis funguntur officio, est mandatorum Dei & Ecclesia indefessa custodia, virtutum omnium vsus (pro qualitate tamen personarum, negociorum, & temporum) præesse ex ministerio aliis, & vniuersis ex cordis humilitate subesse, sic facere omnia omnibus ob compassionis & pietatis zelum, vt omnes lucrifaciant Christo, sua facere communia egenis, captiuis,& orphanis: super omnia autem & in cunctis velle intelligere quæ sit voluntas Dei, quid sibi intus influat sapientia, quid recta suadeat conscientia, & quid boni dictet ratio, atque illa exercere in opere, quæ suo cognouerint placere autori,& virtutibus minime esse contraria: corpus denique subigere spiritui & mentē Deo, ita vt iuxta conatum humanæ fragilitatis valeant syncero charitatis
Eccles. 24 affectu dicere: Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Hæc vt complere possint, orationi vacent iugiter, insistant precibus, deuotionis effundant lachrymas, gemitibus mundis diuinæ bonitatis & clementiæ pulsent ad ianuam perseueranter atque humiliter, meminerintque pollicitationis domini dicen-
Math. 7 tis: Petite & accipietis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit,& qui quærit inuenit,& pulsanti aperitur.

***

Quòd quilibet homo quamdiu in humanis degit, alieno suffragio indiget, & de vtilitate, déque orandi modo, atque orationis sublimitate.

Cap. XII.

HVmanam quisquis diligenti consideratione voluerit indagare miseriam, eandem proculdubio alieno semper intelliget indigere suffragio. Quis, oro, tanto naturali pollet ingenio, vt interdum dubietate perplexus, fraterno non clarificetur consilio? Quis, inquam, tam robustus corpore,& membris incolumis, vt opus non habeat alieno obsequio? Intuere, quæso dignitate fulgentes, potestate inflatos, præclaros dominio, & regia seu imperatoria maiestate insignes,& reperies huiusmodi eo præ cæteris amplius sibi ministrantium indigere famulatu, quo maiori sunt sublimati honore, ampliorique sunt regimine occupati: fitque diuina disponente ac permittente sapientia ad ipsorum eruditionem, & superbiam deterrendam, vt subiectorum suorum in aliquo sint subditi, & sibi obsequentium ipsi sint serui. Ordinatione itaque Dei, qui sapienti consilio & irreprehensibili lege cuncta gubernat, sic cum hominibus actum est, vt nullus quamuis potens, diues aut naturalibus donis ornatus existat, sibiipsi ita sufficiat, vt valeat veraciter dicere: Ego nullius egeo auxilio, neque alicuius cogor sustentari adminiculo. Oportet enim & sic impellit necessitas,& charitatis lex imperat, vt aliena onera compatiendo ex corde & (si valemus) impertiendo præsidium nostra esse arbitremur, vt mutuæ dilectionis iura seruemus. Paulo hoc perhibente, qui ait: Alter alte- Galat. 6
rius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Ad hanc legem perficiendam quotidianis instruimur documentis: scripturarum testimoniis conuincimur, & membrorum corporis nostri hortamur exemplo. Patet quippe quod vnum quodque membrum sicut est distinctum à cæteris: ita habet proprium à reliquis discretum officium. Videt oculus, aures audiunt, olfaciunt nares, os gustat, palpant manus, & pedes ambulant. Quamuis dignior sit oculus pede, in superiori & præstantiori corporis loco positus, & à multis periculis tutus: pes verò in inferiori & viliori, calcet lutum, impingat in lapides, & omnes corporis pondus sustentet & regat, nunquid inter illos est emulatio aliqua, aut contemptus, vel priuata elatio? Præuidet oculus, ne pes in quoquam offendatur obstaculo, ne labatur in foueā, seu aliquid patiatur incommodi: pes autem oculo pari famulatur affectu. Porrò quod de oculo & pede dictum est, hoc de cæteris sentiendum est membris. Omnia se diligunt, omnia sibi inuicem obsequuntur, nobilius ignobilius non despicit, neque abiectius honorabiliori inuidet, quin potius si contingat aliquod ipsorum incommodum pati, reliqua exponunt se iuxta cuiusque officium, quatenus pro posse languenti subueniant. Nemo se eximit, vel excusat. Pes quippe currit ad ministrandum, manus ad opus opportunum peragendum & contrectandum, oculus ad inspiciendum, quid sit vtile, aurésque ad remedia proficua, & percipiendum quæque noxia intenta noscuntur. Non diebus non noctibus mutuum sibi intermittunt præbere auxilium, tanto sunt naturalis amoris vinculo colligata. Ex hoc miro & laudabili corporis nostri spectaculo erudimur ad seruan-

dam vnitatem ſpiritus in vinculo pacis, atque ad nos inuicem diligendum, ac in omnibus adiutorium tribuendum ſingulari hortamur exemplo. Nam quemadmodum in humano corpore membra ſunt multa, quæ diuerſos habent actus, ita quique fideles in Eccleſia congregati vnum myſticum corpus efficiunt in Chriſto Ieſu, & ſinguli alter ſunt alterius membra. Quamobrem congruum & valde oportunum eſt, vt viciſsim ſeruiamus nobis, & communicemus dona, quæ ad vtilitatem proximorum nobis à Deo per ſpiritum prærogata ſunt, perhibente Apoſtolo: *1.Cor.12* Vnicuique (inquit) datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem: alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ, ſecundum eundem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiritu, alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum. Hæc autem operatur vnus atque idem ſpiritus diuidens ſingulis, prout vult. Si igitur chariſmata ſpiritualia impertiũtur nobis à Deo, vt illa participemus cum proximis, magno prorſus eſt plectendus ſupplicio, quiſquis eandem non habentibus communicare neglexerit, præſertim cum corporis huius, cuius membra ſumus, caput ſit Chriſtus tam honorabile & tam ſanctum, qui (videlicet) corpus ſuum viuificat, regit, & nutrit, atque ſingulis iubet membris, vt proximos ſuos tanquam ſui corporis membra diligant ſicut ſe, & in neceſsitatibus ſuis compatiendo miniſtrent. Cæterum cum fideles quilibet, qui ſunt membra corporis Chriſti, quod eſt Eccleſia, ſuffragio (quemadmodum memoratum eſt) indigeant alieno, & nullum membrorum valeant proximo ſuo impendere, niſi quod perceperunt à capite Chriſto, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei, & omnium gratiarum abundat plenitudo, ſupereſt, vt quiſque in neceſsitatibus incumbentibus recurrat ad illum, & oratione mediante opportunum poſcat auxilium. Orauit Moſes in montis cacumine conſtitutus, & orationis armis dimicando, Amalechitarum populum ſuperauit. Oratione ſua Ioſue ſolem firmauit, ne ad occaſum vergeret, donec Gabaonitarũ victoriam conſummaret. Precibus ſuis Anna ſterilis Samuelem prophetam & ſanctum impetrauit in filium. Iudith pudiciſsima mulier poſt precum inſtantiam capta fiducia crudeliſsimi Holofernis caput abſcidit. Heſter humilis & deuota oratione præmiſſa Hebræorum populum ab incombenti tunc liberauit exitio. Dauid ſanctiſsimus dum peſtilẽtiæ clades Angelo percutiente acriter deſæuiret in plebe, humiles ad dominum ſupplicationes effundẽs, perpetrati ſceleris vltionem mitigare promeruit. Ezechias rex Deo accepturus, cum ipſum corporaliter mori oportere audiſſet, maximo lachrymarum imbre effuſo interpellantibus precibus, vitæ ſuæ prorogationem obtinuit. Helias quoque Dei zelo ſuccenſus, extinctum puerum ipſiuſque orationibus ſuſcitatum, merenti genitrici tradidit incolumem. Daniel ætate iuuenis, ſed grandæuus moribus, & ſpiritu plenus ſupplicatione emiſſa attrociſsimos leones manſueſcere fecit. Tres pueri manibus ac pedibus compediti, ardentis fornacis coniecti in medium, Deum laudantes pariter & deprecantes: per eandem deambulauerunt illæſi. Ne autem in multis immorer probatiſsimorum virorum retexendo exempla, omnes ſancti in propriis & aliorum anguſtiis, tentationibus, periculis, & negociis publicis ac priuatis, & in quocunque euentu ſemper ad orationis tranquillum portum accurrunt de cælo poſcentes auxilium, indéque aſſequuntur, quod indubia poſtulant fide. Sic enim pollicitus eſt dominus dicens: Amen dico vobis quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis. *Marc.11* Magna proſus eſt orationis virtus diuino cõſpectui oblata per Angelos (ſi tamẽ ſit charitate ignita, fide plena, intentioni rectæ ſubnixa, humilitate ſociata, à delictorum ſordibus impolluta, boníſque operibus decorata. Hæc placat Deum, lætificat Angelos, redolet ſanctos, penetrat cœlos, poſtulata reportat, terret dæmones, aduerſarios ſuperat, immutat homines, vires reparat, roborat mentem, cor illuminat, propinquam reddit animã Deo, deuotionem parit, deprecantem cõplet dulcedine, diſperſas cogitationes & ſe frequentantem ſecum delectabiliter habitare facit. Nullus perfecte enarrare ſufficit, quàm potens ſit aſsidua iuſti oratio, quàm neceſſaria cunctis, & quantum ad perfectionem venire anhelantibus omnino ſit congrua. Audeo etiam dicere, neminem abſque illa poſſe ad ſalutem pertingere, cum ſalus ipſa ex Dei miſericordia & oratione mediante donetur: Pſalmiſta hoc inſinuante, qui ait: *Pſal.65* Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam, & miſericordiam ſuam à me. Præuenit enim gratia eius & miſericordia, quæ gratis iuſtificat impium, quem vtique prædeſtinauit Deus ante mundi conſtitutionem. Ex ſua igitur mera bonitate antequam eſſemus, prædeſtinauit & gratificauit nos in dilecto filio ſuo, vocauit per gratiam, & iuſtificauit in miſericordia, ex qua profecto iuſtificatione acceptabilis efficitur oratio noſtra. Totum itaque bonum noſtrum operandi bene & orãdi, ſicut decet, miſericordiæ Dei ad adſcribendum eſt, & non meritis noſtris, quæ abſque gratia eius nihil ſunt, Apoſtolo hoc de ſe atteſtante, qui ait: *1.Cor.15* Gratia Dei ſum id quod ſum. Et ad Timotheum ſcribens: *2.Tim.3* Non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit. Oratio igitur ſine gratia languet, & iacet, coadiuta autem à gratia prodeſt multum, auget gratiam, corroborat iuſtificationem, & impetrat miſericordiam, qua obtenta oratio fit purior, & frequentius exercetur. Iſta nouerunt, qui orationis guſtum & deuotionis affectum percipere meruerunt. Hoc ideo dico, quia non omnis, qui orat, ad orationis altitudinem peruenit. Habet enim gradus, per quos ſpirituales viri aſcendũt, & Deo chari & propinqui fiunt, non corpore, ſed mente. Corpore namque Phariſæus Deo propinquus erat in templo orans & ſe iactans: corde verò longinquus quia ſuperbus. Publicanus autem, qui præ humili confuſione oculos ad cœlum erigere non audebat, ſeque pectus tundendo peccatorem eſſe fatebatur, Deo propinquus ac præſens erat. Nam Deus ſe deprecantium ſiue voce ſiue mente cordis humilitatem intuetur & approbat. Itaque non locus, ſed affectus ad orandum eſt eligendus. Verborum quoque ornatus in oratione vocali, quæ Deum obſecrandi primum ſortitur gradum, non eſt appetendus, ſed cordis munditia, ſyncera fides, prolatio poſtulationum ſimplex, deuotio pia, diuinæ præſentiæ cõſideratio certa, & obtinendi, quod petitur indubia ſpes. Hæc profecto ſunt ſpiritualia ornamenta orationis non minus mentalis quàm verbalis, quæ aſtantium coram Deo & ſua offerentium

rentium vota debent inesse pectoribus, vt acceptabiles efficiantur & grati. Sunt namque qui prolixas obsecrationes vocales faciunt, & quid proferant, nequaquam intelligũt, cum diuersarum cogitationum distrahantur inuolucro. Hos per Prophetam sub figu-
Esa.29 ra populi Hebręorum dominus redarguit dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me. Insinuat quippe dominus, vt quemadmodum in oratione mouentur labia, verba formantur, & Sancti spiritus promuntur eloquia: ita intendat mens, affectus euigilet, & alienæ excludantur cogitationes, quatenus tam interior, homo quàm exterior laudabiliter diuinis occupetur in laudibus, valeátque cum
1.Cor.14 Apostolo dicere: Psallam spiritu, psallam & mente, orabo spiritu, orabo & mẽte. Quasi dicat: Lingua promulgabo cœlestia verba: sensus verò latẽtes in litera, & sacra mysteria mentis intelligentia gustabo. Equidem vtroque modo ecclesia orationis & laudis sua Deo vota persoluit, suósque filios ad id peragendum proprio hortatur exemplo, ac blanda eruditione inuitat, dum mellifluis hymnis, choreizantium psalmodiis, deuotissimis cæremoniis, solennitatibus sacris, sacramentorũmque frequentationibus piis, & die noctúque diuinis occupatur in laudibus. Ex quibus omnibus per exteriorem actum & organorum sonum auditorũ demulcet aures, ac per hoc infuso deuotionis nectare mentes eleuat ad cœlestium concupiscentiam gaudiorum, necnon ad consequendam societatem ciuium supernorum. Commendabilis prorsus & supra modum cognoscitur experimẽto certo esse perutilis vocalis oratio, quæ ianua est, & manuductrix ad degustandam mentalem, & in spiritu exhibitam ora-
Ioan.4 tionem, de qua dominus mulieri Samaritanæ ait: Mulier crede mihi, quia venit hora & iam nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. Hic plane orandi modus totus spiritualis est, & coram Deo ex cordis affectione formatus, non ex industria, quem proculdubio Spiritus sanctus in obsecrantis mente infundit, & ad postulandum instruit, quemadmodum Apostolus manife-
Rom.8 stat dicens: Spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Nam quid oremus, sicut oportet, nescimus. Spiritus autem postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem scrutatur corda scit quid desideret spiritus, quia secundum Deum postulat pro sanctis. Quicquid in hoc orandi modo petitur, faciliter obtinetur Spiritu sancto cooperãte in corde supplicãtis, & eundem erudiẽte, & absque vlla dubitatione ad obsecrandum impellente. Cęterum cum interdum (non tamen sine dispensatione diuina) orantis mens effecta deuotione sterilis relinquitur sibi, expedit, vt ipsa se erigat, & ad Deum deprecandũ excitet, non semper vniformiter, sed diuersimode, prout trahi se sentit. Interdum namque ex suorum rememoratione delictorum in oratione compungitur, & præ cordis compunctione prorumpens in lachrymas nunc interiores, nunc verò exteriores, cõteritur in se Deo humiliter veniam flagitando. Nam iste orandi modus etsi non habet deuotionis dulcedinem, habet tamen humilis confessionis fructum, & emendationis desiderium, de quo persępe oboritur gratiarum exhibitio sancta, quæ nequaquam absque delectatione perficitur. Nonnunquam autem orantis intentio allicitur ad considerandum, quæ & quanta percepit à suo cõditore, naturalia, corporalia, & & spiritualia beneficia, quæ profecto ex sua multitudine innumerabilia, & ex sua magnitudine incõpræhensibilia esse noscuntur. In hac quippe exercitatione meditãtis affectus charitatis ardore succenditur, compellitúrque corde semper, interdum verò voce in laudem Dei & gratiarum actiones sui prorumpere largitoris. Nec mirum est. Nam si ad dantis respicit diuinitatem, bonitatẽ, charitatem, & gloriam non valet non mirari, laudare, & dicere: Vnde hoc mihi vilissimo & omnium creaturarum minimo? & quare tanta tam præclara, támque singularis actualiter per se & per creaturas suas rationales & irrationales ipso iubente & ordinnante gratuita largitur dona? Longe quoque plura & multo bis præstantiora, excellentiora & beatiora in futuro firmissima asseueratione pollicetur (si tamen vsque ad vitæ meæ consummationem in ipsius timore & dilectione perseuerare curabo.) Verum si ad propriæ vilitatis, ignorantię, & ingratitudinis profunditatem horrẽdam considerationis suæ reflectit intuitum, se gehennæ filium & omnibus suppliciis proclamat esse dignissimum. In desperationis verò baratrum prorsus irrueret, nisi diuinæ pietatis & immensæ misericordię illius, qui neminem vult perire, nutriretur præsidio, per quod spe roborata & repleta gaudio gratias referendo sui conditoris debriatur amore. Nullus prorsus explicare valet in hoc castissimi amoris præludio, & in hoc speculo beneficiorum Dei, quanta puritate mens in oratione posita, & in eorum consideratione intenta se coram Deo humiliando prosternat, quantum sibi vilescat, & se accuset, quámve frequenter de perpetratis criminibus, omissis bonis, neglectis inspirationibus, dissipatis muneribus, & consumpto tempore ad promerendam veniam, augendam gratiam, & consequendam gloriam gratis sibi impenso indulgentiam & misericordiam desiderando ex intimo contriti cordis deposcat affectu. Inscrutabile quippe est ad cogitãdum, & omnino ad loquendum inenarrabile, quantis modis, quibus eloquiis spiritualibus, quãtis splendoribus veritatis, quantáque deuotione, dulcedine, ac delectabili familiaritate animæ Deo assistenti & oranti in spiritu æterna se communicet sapientia ad ipsius animæ profectum & gaudium. Nec ab re. Nam eiusdem sa-
pientiæ illa sunt verba: Et delectabar (inquit) per singulos dies ludens coram illo omni tempore, ludens in Prouer.8
orbe terrarũ, & deliciæ meę esse cum filiis hominum.
In Canticis quoque canticorum animam sibi chari- Cant.2
tatis vinculis alligatam quàm dulciter inuitet accedere ad se, & secum cohabitare, sic legitur: Surge, propera amica mea, formosa mea, immaculata mea, & veni columba mea in foraminibus petræ, & in cauerna maceriæ, ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua decora. In his denique allocutionibus sacris animæ præ nimio amore languenti à verbo prolatis in corde interdum fit, vt humillimæ deuotionis ipsa suauitate referta, ac sponsi sui delectabili inebriata præsentia, quem in secretissimis præcordiis desideriorum tenet astrictum, ô quàm sæpe prorumpit in fletum, ô quantas ad sponsum promit laudes, & gratiarum actiones emittit, quàm melliflua profert amoris cantica, non ex industria meditata, sed ex flagrantissima charitate

prolata,ſpiritu ſuggerente,non carne,in quibus reciproci amoris amplexibus copulata nonnũquam ineffabili quodam ita repletur iubilo, vt ſopitis corporalibus ſenſibus, & cum ſponſo vnum effecta in ſpiritu, abundantiſsimáque pacis & gaudij iucunditate profuſa ſe cum tacitè cantet,& dicat: Vulnerata charitate ego ſum,quoniam quem diu quæſiui, iam video: & quem cõcupiui,teneo, nec dimittam. Ad ſponſum verò conuerſa,& ante ipſum corde proſtrata non minus
Cant.4 humiliter & verecundè,quàm confidenter ait: Vulnerasti cor meum dilecte mi, vulnerasti cor meum,non in vno oculorum tuorum, ſed in præſentia maieſtatis tuæ,& in decore vultus humanitatis tuæ, quæ eſt plena gratiarum,gaudiorum,ſplendorum, & delectationum; in qua deſiderant Angeli proſpicere, & quam laudare,honorare, ac illos glorificare delectat. Vnde (quæſo) mihi, & quare mihi, qui ſum puluis & cinis, caro fœtida, & vermium eſca, peccatis onerata, priuata lumine, ingratitudine referta, ſuppliciis digna, & à te meritò repudiãda? Tandiu igitur in his & huiuſmodi ſacris collocutionibus, amatoriis canticis, venerandis amplexibus, mutuíſque aſpectibus cum ſponſo ſponſa tripudiat, iucũdatur, iubilat, exultat, & laudat, quandiu repẽte ſponſus illabitur, & ipſa mœrore ſauciata relinquitur ſibi deſtituta ſolatio, priuata gaudio,& lachrymis madefacta vberrimis, gemitibúſque aſſociata creberrimis, cui profectò nihil aliud tunc libet, quàm flere,& ſecum voluere, ac meditari, quę audiuit, quæ vidit, quæ guſtauit, & quæ dixit: ſicque ex reliquis cogitationum diem feſtum ducit, præcipue conſiderans, ſi quo modo poſſet redire in idipſum, quod paulo ante fuerat, quod quidem breuiſsimum extitiſſe & citiſsime trãſiiſſe videtur. Intelligit autem nequaquam hoc per ſe aſſequi valere, perhibẽte Apo-
Rom.9 ſtolos: Non eſt volentis neque currentis, ſed miſerentis Dei. Qui profectò iuxta beneplacitum ſapientiæ ac bonitatis ſuæ nunc humiliat, nunc exaltat, prout cuique expedire cognoſcit. Quãtum verò in ipſo eſt, diſponit ſic viuere, ſic ſe gubernare, ſic orationi inſtare,& precibus ſponſi pulſare ad ianuam, quatenus importunitate quadam laudabili iterum in nuptialem thalamum introduci mereatur. Cæterum cum ſciat vota ſua ex nulla congruentius alia virtute, quàm ex Dei & proximi charitate poſſe perfici, Apoſtoli fultus teſtimonio, qui de ipſa charitate eximia præconia narrãs ait: Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens: & ſi habuero prophetiam, & nouerim myſteria omnia: & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam: & ſi diſtribuero omnes facultates meas in cibos pauperum: & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt: Deum toto corde,
1.Cor.13 tota mente, totíſque viribus,& proximum ſuum ſicut ſeipſum diligere orãdo & operando inſtituit, ſperans indubia oratione mediante, quæ charitatis ſpiritualis eſt nutrix, poſſe proficiendo attingere,& ad quod concupiſcit aſcendere.

De prærogatiuis animæ per virtutum exercitationem ad perfectionem tendentis: necnon de excellentia charitatis Dei & proximi. Cap. XIII.

Psaltes egregius & propheta clariſsimus (videlicet) Dauid rex Iſrael & Dei ſpiritu plenus cum contemplatus fuiſſet multa, & futura more prophetarum tanquam præterita narraſſet, inter cætera ſtatum & prærogatiuam deuotæ animæ proficiẽtis,& ad perfectionem per virtutum exercitium aſcendere ſatagentis, & appropinquantis paucis manifeſtauit inquiens: Omnis gloria eius filiæ re- Psal.44
gis ab intus in fimbriis aureis circumamicta varietatibus. Magna prorſus huiuſmodi animæ ſunt iſta præconia, gradus ſublimis, honorabilis decor, & prolatio vera, non per corporalem exhibita ſpeciem, ſed per ſpiritualem ornatum expreſſa, neque hominibus, qui ſecundum carnem iudicant, nota: ſed manifeſta, qui cordium ſecreta veritatis & ſapientiæ ſuæ luce rimatur, hoc Paulo atteſtante, qui ait: Viuus eſt Dei ſermo, Hebr.4
& efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus: cõpagumque,& medullarũ,& diſcretor cogitationũ & intentionum cordis,& nõ eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius: omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius. Iſtius animę de qua habendus eſt ſermo, admiranda eſt laus, tum quia regis filia nũcupatur, nõ qualiſcũque tẽporalis & mortalis regis, ſed illius, qui pro ſui ſingulari excellẽtia & diuinitate in ſacris voluminibus vocatur (& eſt) Rex regum & *Dominus* dominãtiũ: diciturq́; ſolus habere immortalitatẽ,& inacceſsibilẽ inhabitare lucem, de quo etiam ſic legitur: Vnus eſt altiſsimus creator omnipotens, rex potens & metuendus nimis, ſedens ſuper thronum illius, dominans Deus: tum etiam quia inſinuatur gloria ipſius intus latere in corde, quo non valent latrones viſibiles irrumpere,& theſauros abſconditos deprædari, neque inuiſibiles (niſi permittente Deo) inuadere: tum demum quia varietate circundata eſſe perhibetur. Cæterum ſi anima vna tantum dote & pręrogatiua decorata commendabilis eſſe cenſenda eſt, quanto magis hæc omnium prædictarum ornata fulgoribus? Quid, oro, dignius? quídve honorabilius eidem conferri poteſt, quàm eſſe æterni regis filiam, cui ex Patris liberalitate necnon ex vinculo atque affinitate ſpiritualis generationis, de qua Apoſtolus Iacobus: Voluntarie Iacob.1
genuit nos verbo veritatis, vt ſimus initium aliquod creaturæ eius: paterna debetur hæreditas, quæ eſt ineffabilis, opulentiſsima, impredabilis, incorruptibilis, in cœlis conſeruata, atque repoſita? (ſi tamen per reciprocam dilectionem filialem ipſa præbuerit reuerentiam, paterníſque in omnibus pro poſſe obtẽperauerit iuſsionibus. Porrò ſi filia eſt, debet cordis aures paratas tenere, & audire, iuxta propheticam admonitionem, quid ei loquatur pater, quid iubeat dominus,& quid prohibeat iudex. Nam obſeruantibus illum frequenter per miniſtros, interdum ad ſe loquitur ad cor tanquam bonus pater, dominus & magiſter, quatenus horum exhortationibus ad profectum ſpiritualem eos incitet & aſcenſum. Non enim congruit paternæ dignitati filios habere degeneres, ingratos,& deſides, qui ſicut ille adoleſcens luxurioſus & prodigus neglecto patris conſilio, honorabilíque conſortio peregre proficiſcens, conſumpto patrimonio voluptuosè degens, fame ac labore attritus ad genitoris beneuolentiam cum rubore redire cogatur. Oportet namque, vt hæc anima, de qua loquimur, quæ ſummi regis eſt filia, dona naturalia & ſpiritualia ſibi prærogata ad ſui patris gloriam propriúmque profectum exerceat,& decorem internum, conſcientię candorem, atque puritatem mẽtis, cordíſque munditiam vigilanti obſerua-

obseruatione custodiat, in quibus proculdubio omnis ipsius regiæ dignitatis gloria subsistit & laus. Nam quemadmodum in exterioribus grauitate morum, & irreprehensibili decet illam conuersatione esse redimitam: ita in arcano cordis sui thalamo ornatiorem illam congruit esse cæteris, quoniam non exteriora opera tantum, quæ bonis malísque communia sunt, sed habitum mentis dominus intuetur & cor, cupitque illud auro mundissimo, charitate, videlicet, præclara, ac preciosissimis virtutum margaritis, cogitationum sanctarum floribus, atque desideriorum cœlestium odoramentis esse perornatum, non vt huiusmodi pulchritudo illi quicquam cõferat, qui est omnium bonorum vniuersarúmque gratiarũ possessor, largitor & dator: sed vt ex hoc occasionem habeat præstantiora eidem prærogare charismata, atque receptaculum reperiat mundatum & comptum, ad quod precibus & charitate inuitatus accedat. Delectatur namque animas dilectione sautiatas, & suum callide obseruantes aduentum, necnon æternorum gaudiorum contemplatione iugiter intendentes, sibique vacantes visere in spiritu, ac placido ac repentino lætificare illapsu, atque diuinorum verbi sui thesaurorum eisdem pro beneplacito suo ac singularum captu, dispositiõe & gradu, mysteria reserare secreta. Non enim pro libito amantium & poscentium fit irradiatio talis, & tunc communicata dulcedo, ne ex assuefactione vilescant, seu ex nimia familiaritate se
1.Cor.12 extollant, sicut Apostolus de se testatur dicẽs: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, qui me colaphizet. Quanto siquidem reuelationes infusæ & deuotiones collatæ crebriores & maiores sunt, si in anima, cui illa communicatur, desit humilitas, quæ omniũ gratiarum atque virtutum est custos, ex sui natura eleuant, & minus stabilem ac incautam mentem ad casum elationis impellunt. Quamobrem regis filia, de qua agitur, erudita per spiritum omnem gloriam suam, cunctas diuitias, vniuersa cantica amatoria laudis, & quicquid est delectabilis familiaritatis cum spõso, quod deuotionis, quod gaudij, quod gratiarum actionis, quod exultationis & pacis degustat, totum intus nedum recondit in corde, vt sint ignota hominibus atque aereis potestatibus, quæ thesauros publice ostensos, seu imprudenter custoditos deprædari, vel saltem inficere consueuerunt: verumetiam in abditis præcordiis sui igniti pectoris & in fimbriis aureis, quibusdam, videlicet, cogitationibus flagrantissimæ charitatis solum Deo & sibi notis, ex quibus secum tanquam rationale animal ruminando, in ipsius dulcedine suauissima conquiescit. Talibus siquidem spiritualibus depasta alimoniis, huiusmodíque quotidie orando & meditando interioribus exercitiis occupata, atque verbo se illi castis communicante amplexibus, cœlestia etiam interserendo colloquia, nuptialem sibi cõtexit vestem diuersarum virtutum: necnõ multiplicum gratiarum mira uarietate decoratam, qua mediante induta, ac sponsi oculis grata effecta, omni seruili pauore deposito, in nuptialem thalamum cunctorum cum admiratione supernorum ciuium læta introeat, atque cum recumbentibus in illo opulentissimo & sacro conuiuio, Deúmque iucundissime & sine fine laudantibus, altissimum magnificando, sponsúmque suum venerabiliter complectendo & ipsa recumbat nullatenus ex illo egressura per æuum. Interim autem dum peregrinatur à domino, dum corruptibilis naturæ indumento contegitur, dúmque tentationibus, infirmitatibus, ac variis aduersitatibus, & procellis laborare compellitur, circa exercitia sancta virtutum se absque intermissione occupare non cessat. Charitatem verò, quæ reliquarum virtutum cognoscitur esse regina, mater, ac nutrix, totis astringit visceribus, omníque studio possidere desiderat, sine qua carnem macerare ieiuniis, corpus tradere flammis, ministrare languentibus, cibare famelicos, sitiẽtes potare, vestire nudos, hospites colligere, carceribus intrusos visitare, & defunctos efferre sepulchris, prorsus nihil proficit ad salutẽ. Hæc profecto charitatis virtus est, quæ fidelem animam facit proximã Deo, copulat angelis, coæquat sanctis, diuinis illustrat splendoribus, spiritualibúsque replet muneribus. Ista (inquam) virtutes gratificat, cœlum aperit, orationes exaudibiles reddit, & diuino exhibet acceptas conspectui: fidem parit, roborat spem, cor lætificat, præcepta custodit, onerosa ex se leuia facit, tribulationes cum gaudio perfert. Nempe morte est fortior, adamante durior, melle dulcior, nectare suauior, sole splendidior, pulchrior astris, cœlo sublimior, abysso profundior, terra latior, & omni temporis volubilitate anterior. Sublimitatem, dignitatem, & gloriam illius nullus valet sermo explicare: nullus intellectus capere, nulliúque mẽs ipsius arcana penetrare. Nec mirum, cum Ioannes apostolus de ipsa sic
dicat: Deus charitas est, & qui manet in charitate, in 1.Ioan.4
Deo manet, & Deus in eo. Hoc quippe, quod dicitur: Deus charitas est, de ipsius substantia dictum est, quia charitas Dei & Deus vnum est, quoniam totum, quod in Deo est, Deus est, sed aliud est Deus secũdum essentiam, aliud dona ipsius, quæ rationali communicat creaturæ. Secundum essentiam ipse seipsum sibiipsi cõmunicat in generatione & processione. Pater namque cũ generat filium, se cõmunicat filio in ipsa generatione ineffabili, diuina, coæterna, & sibi consustantiali: Pater verò & Filius in processione Spiritus sancti, qui amor Patris, & Filij: osculum & amplexus amborum, suo se communicat spiritui, qui est idem, quod Pater & Filius in substãtia, essentia, bonitate, potẽtia, sapientia, æternitate & maiestate: non tamen in persona. Nam quãuis Pater, Filius, & Spiritus sanctus vnus sit Deus inseparabilis, inconfusus, & immensus, non autem vna persona, quoniam alia est Patris persona, alia Filij, alia Spiritus sancti, non tamen vna anterior tempore, altera, aut posterior, nec maior vel minor, neque fortior seu debilior est, sed per omnia sibi æquales sunt, ita vt totæ tres personæ vnus sit Deus verus, omnipotẽs, summus, perfectus, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, concordes in voluntate, pares in omnipotentia, clementia, virtute, & charitate. Quod enim operatur Pater, operatur Filius, & Spiritus sanctus: & quod scit Filius, scit Pater, & Spiritus sanctus: quod autem vult Spiritus sanctus, similiter vult Pater & Filius. Nẽpe in hoc distat Pater à Filio & Spiritu sancto, quia Pater à nullo est, Filius verò tãtum à Patre est genitus: Spiritus autem sanctus ab ambobus procedit. Hæc est beata trinitas, Pater, & Filius & Spiritus sanctus, nõ tres Dij, sed vnus Deus: quem in cœlo adorant omnes angeli, throni, principatus, dominationes, atque virtutes, vniuersi quoque prædestinati in libro vitæ, scripti, redempti, ac glorificati laudãt, benedicunt,

& gratias agunt ſanctus, ſanctus, ſanctus pari & conſona voce clamantes: à quo, per quem, & in quo facta ſunt omnia viſibilia & inuiſibilia, ſpiritualia, & corporalia, temporalia & æterna, & ſine quo factum eſt nihil. Quãobrem ſicut creaturæ omnes ab ipſo factæ ſunt: ita & nos non ſolum ab ipſo facti ſumus, quod ſumus, verumetiam quia diligimus. Nequaquã enim diligeremus, niſi diligeremur. Diligimus (inquã) quoniam ipſe prior dilexit nos. Nam charitas, qua Deum diligimus, ab ipſo eſt, & ipſe illam nobis tribuit per ſpiritum ſuum, quemadmodum Apoſtolus fatetur inquiens: *Rom.5* Charitas autem Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Infunditur igitur ab ipſo, vt illum diligamus, nó qualicumque dilectione, ſed de corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta: neque ex parte, vt aliquid cum illo diligamus, vel quantum illum, ſed illum propter illum, & cætera per illũ, & in illo, & minus illo, quod fieri nullatenus valet, niſi illum (iuxta præceptum nobis in lege prærogatum, & ab ipſo domino in euangelio confirmatum) *Deut.6* diligamus ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus noſtris. Hęc profecto eſt *Matt.22* forma, qua Deum diligere debemus, videlicet, vt cogitatio noſtra ſemper intenta ſit cogitare de illo, nec vſquam ſe diuertere ab illo contra illum impudica, noxia, facinoroſa, inutilia, & à lege prohibita cogitando, & in eiſdem immorando voluntariè & ex corde. Nam ex fragilitate, vel infirmitate, ſeu ex neglecta mẽtis cuſtodia in talibus inclinari non amittitur charitas, ſed tepeſcit, & ad caſum efficitur prona, erigitur autem, & ad priorem redigitur ſtatum, cum interior homo gratia Dei præuentus recogitans reatum ſuum compũctione vulneratus vbertim lachrymas fundit, & veniam à Deo ex humilitate depoſcit. Ex hoc itaque contritæ mentis ſacrificio totus reuiuiſcit ſpiritus, qui ex mœrore languebat: atque ex ſuperuenienti paracliti dono, gaudio, & charitate perfuſus (experiẽtia teſte) verum eſſe cognoſcit, quod de ſeipſo Propheta cecinerat dicẽs: *Pſal.38* Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis. Ad ſe denique rediens & Dei bonitatem in ſe operantem rememorans totus eleuatur in Deum, ac omni qua valet, affectione coniungitur Deo, ita vt deſiderio pij amoris ignitus, & vnus cum illo ex huiuſmodi adhæſione ſpiſpiritus eius effectus, diuinæ inſiſtat cognitioni, diuiníſque occupetur in laudibus. De Deo namque plenus, necnon ex Dei in ſe lætificatus præſentia non niſi ea quæ Dei ſunt, poteſt tunc cogitare, diligere, guſtare, atque percipere. In his profecto charitatis aſſuetus affectibus, & ab huiuſmodi delectabilibus vinculis frequenter aſtrictus, quendam habitum amoris Dei acquirit, per quem impellitur amabiliter cogitare de Deo, puris & inenarrabilibus Deum exorare gemitibus, ipſum totis viribus in ſuis retinere præcordiis, nulliſque ab eiuſdem caſtis amplexibus ſeparari aduerſis. Verum quum in ſuo nequaquam reſideat arbitrio Dei ſui iucundiſsima ac concupita ſpirituali frui præſentia, ad proximi dilectionem cordis ſui intentionem reflectit: præſertim cum interrogatus dominus, quod eſſet maximum mandatum in lege, & reſpondiſſet: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis: intuliſſetque, Secundum huic ſimile eſt: Diliges proximum tuum ſicut teipſum, concluſit ſic: In his duobus mandatis tota lex pẽdet & prophetæ. Et Apoſtolus: *Rom.13* Qui diligit proximum, legem impleuit. Nam non occides, non mœchaberis, non furtum facies, non falſum teſtimonium dixeris, & ſi eſt aliud mandatum in lege, in hoc verbo inſtauratur: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Plenitudo autem legis eſt dilectio. Mandatum quippe diligendi Deum, & præceptum diligẽdi proximum dominus ſimul eſſe perhibuit, quoniam amborum tranſgreſsio eſt omnino dãnabilis. Nemo verè poteſt Deum diligere, qui proximum non diligit ſicut ſe, ſed neque abſque Dei dilectione valet quis rectè proximum amare. Cohærent vtique ſibi dilectiones iſtæ, nec queunt ab inuicem ſeparari. Nam quamuis Dei charitas proximi dilectione videatur eſſe dignior, non tamen eſt vtilior, quoniam pari curſu tendunt in Deum, paríque remuneratione clareſcunt. Veritate hoc atteſtante, quæ in extremo examine electis dictura eſt: *Matt.25* Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi: Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere, & reliqua miſericordiæ opera, quæ in euangelio continentur. Adiecítque: Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Inſinuans eundem charitatis *Dei & proximi* eſſe fructum, eandémque mercedem. Cæterum cum dicatur præceptum dilectionis Dei & proximi eſſe ſimile, non tamen eadem intentione, neque æquali menſura diligendus eſt proximus, qua diligẽdus eſt Deus. Proximus namque à nobis amandus eſt, quia eſt eiuſdem naturæ ac ſpeciei, qua nos, creatus ab eodem patre, conſecutus eandem fidem, conſors futurus eiuſdem gloriæ: particepsque factus eiuſdẽ gratiæ, & ad ipſius dilectionem nos coercente mandato. Deus verò propter ſeipſum amãdus eſt, quo nihil melius, nihilq; eſt excellentius, cum nedum ipſe ſit bonus, verumetiam ſit ipſa bonitas, potentia, ſapientia, iuſtitia, charitas, pax, dulcedo, pulchritudo, æternitas, beatitudo, & gloria. Ipſe (inquam) omnium eſt origo bonorum, cũctorum largitor munerum: gratiarum diſtributor, fons luminum, cordium ſcrutator, formator corporum, creator animarum, eorum vita, ſalus, ſanctificator, redẽptor, protector, cuſtos, amator, principium, finis & merces: quam non intuetur oculus, auris non percipit, nec cuiuſcunque mortalis attingit intellectus. Quas ob res & innumeras alias, quas humani imbecillitas nullatenus capit ingenij, non ſicut noſmetipſos, prout proximum diligere iubemur, ſed plus quàm nos: imò nos propter ipſum ſine modo, abſque menſura, ſine interuallo, & pure ac ſimpliciter abſque propriæ cõſideratione mercedis. Nam maxima prorſus & omnium laborum noſtrorum opulentiſsima remuneratio eſt charitas ſola, qua diligimus Deum noſtrum, noſtráque illi eſt grata dilectio, quoniã & quod ſumus, & totum quod valemus intelligere, & laudabiliter operari, pati, & cõcupiſcere, ab illo habemus: illíque etiam ſimilia annorum viueremus, ex debito ordinatæ iuſtitiæ, continuum & ſolicitũ, etiam vſque ad ſanguinis effuſionem, & omnis perpeſsionem generis tormentorum eidem obligamur impendere famulatum, & vltra ab ipſo nihil petere. Hoc quippe dominus & redemptor noſter ad humilitatem exhortari nos volens, expreſsit dicens: Quum omnia feceritis, dicite, quia ſerui inutiles ſumus: fecimus enim, quod facere debebamus. Igitur ſiquid boni agimus, ſiqua beneficia

beneficia, si aliquam remunerationem, temporalem vel spiritualem, seu æternam pro operibus nostris recipimus, totum bonitati, liberalitati, & charitati eius adscribendum est: qui sponte & ex mera dilectione, vt ad bene agẽdum nos inuitaret, se pro gratiis & donis, gratis nobis ab ipso collatis, nostrum facere voluit debitorem. Clamemus itaque omnes, clament & singuli ex medullis cordis, & ex desideriis flagrantissimæ Psal.115 charitatis, & cum Propheta dicant: Quid retribuam domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem vtique salutaris accipiam, perferámque pro amore illius, qui tantum dilexit me, labores, tentationes, languores, illusiones, verbera, vincula, carceres, & quæque mihi poterunt infligi aduersa. Scio enim quòd nihil horum (Dei mei in me perseuerante charitate) valebit me separare à dilectione Christi. Certus denique sum, quia ipso me protegente, dirigente, atque fouente, Rom.8 neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque latitudo, neque profundum, neque creatura aliqua poterit me segregare ab amore ipsius: quoniam (sacro perhibente eloquio) Fortis est, Cant.8 vt mors dilectio, dura vt infernus æmulatio. Lampades eius, vt lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. His & huiusmodi ignitis affectibus charitatis anima, quæ præ nimio sui conditoris amore Christi spiritualis effecta est sponsa, atque ad perfectionis celsitudinem inhiando de virtute proficit in virtutẽ, valétque quæ superius memorata sunt, secura mente depromere, necnon cum Propheta can- Psal.17 tare: Diligam te domine fortitudo mea, dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. Deus meus, adiutor meus, & sperabo in eum: protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus. Nam diuinis intus occupata in laudibus, hymnis & spiritualibus cãticis: foris verò in proximorum exercitata necessitatibus, igni charitatis Dei & proximi indeficienter fomenta congrua non cessat infundere. Nam Deum contemplatur in Deo, sponsum autem suum contuetur in proximo, cuius amore mellifluo ipsa vulnerata charitate languescit.

Quòd ex consideratione creaturarum, & in scripturarum speculo summi artificis claret peritia, & qualiter Deus operatur.

Cap. XIIII.

QVum ex vniuscuiusque artificis opere eiusdem peritia agnoscatur, quæ quamuis ex exteriori ministerio intuentium clarescat aspectibus: longe tamen excellentius in operantis mente enitet, quid de Deo nostro summo, & vniuersorum opifice perfectissimo sentiendum sit, facillime comprehẽdit, quisquis fabricam visibilium creaturarum carnis oculis, necnon inuisibilium formas & species intuetur, quæ in lumine fidei, & sacrarum speculo scripturarum parumper elucent obtutibus rationalis animæ, quæ secum ratiocinando spiritualiter sibi obiecta diiudicat. Nam quod mortalis artifex agit extrinsecus, quanquam peritissimus in arte sua esse censeatur, imperfectè tamen operatur: quemadmodum & ipse imperfectionibus plenus existit. Quod verò operatus est Deus, & indesinenter perficit, tam visibiliter, quàm inuisibiliter omni perfectione, omníque bonitate ornatum est, sicut scriptum est: Et vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Genes.1 Non solum in mundi exordio, quando ex nihilo creauit omnia, eáque tunc fecit: verumetiam illa quæ agit, valde bona esse noscuntur, quoniam per verbum & sapientiam suam vniuersa operatur non indigens materia, neque forma aliqua: quia voluntas sua sufficiens illi est materia, & ipse pulcherrima sibi ipsi est forma. Voluntate namque agit omnia, Propheta insinuante, qui ait: Psal.32 Quoniam ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Alio quoque in loco sic legitur: Hest.13 In voluntate tua domine, vniuersa sunt posita: & non est qui tuæ possit resistere voluntati: tu enim fecisti omnia, cœlum & terram, & vniuersa quæ cœli ambitu continẽtur, dominus vniuersorum tu es. Quomodo autem dixerit, & per quem fecerit omnia, Propheta declarat, inquiens: Psal.32 Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Per verbum igitur suum, filium vtique suum, quem genuit æqualem sibi ante secula, per quem fecit & secula, & creauit vniuersa, de quo Apostolus scribens ait: Hebr.1 Multifarie multisque modis, olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissime diebus istis locutus est nobis in filio: quem cõstituit hæredem vniuersorum, per quem fecit & secula: qui quum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius: portánsque omnia verbo virtutis suæ: purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Patet itaque Deum cuncta operari per verbum suum, sapientiam suam, potentiam suam, volũtatem & bonitatem suam (videlicet) per seipsum: non ex materia aliqua corporali & corruptibili per alium, quàm per se facta. Nam etsi in materia aliquid operatus est, vel operatur: etiam ipsa ab illo ex nihilo creata est, quoniam (perhibẽte Ioanne Apostolo) Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et in principio Genesis sic scriptum est: In principio, id est in verbo, fecit Deus cœlum & terram, vtique ex nihilo. In illo plane principio, qui in euangelio ait: Ego principium, qui & loquor vobis. Cæterum quemadmodum ad creandum vniuersa quæ facta sunt, ipse (sicut dictum est) sufficiens est sibi materia: ita est etiam irreprehensibilis, & speciosissima forma non formata ab aliquo, nec de aliquo, nec in tempore, neque per interualla, sed sempiterna, incommutabilis, indefectibilis, perfectissima, beata permanens in se, & viuens in se omnium vita, sicut Apostolus supra memoratus fatetur dicens: Ioan.1 Quod factum est, in ipso vita erat tanquam in artifice arca, & in mente cogitatio: longe excellentius, valdeque perfectius, coruscans & viuens in ipso, quàm ipsa creatura in se: quæ profectò creatura est imago quedam & forma visibilis & intellectualis, illius inuisibilis, ineffabilis, sempiternalis, & inuariabilis formæ, in qua cognoscuntur omnia, & vniuersa clarescunt, siue sint angeli, siue virtutes, dominationes, principatus & potestates. Nam & ipsa natura angelica, & quicquid in cœlo fulget, & mouetur in aere: quicquid vegetatur in terra, seu natat in aquis, vel humanis subiacet sensibus, illius formę cœlestis, quæ Deus est, intelligitur esse vestigium, opus, & speculum. Nam qui sine initio est, & à nullo habet quod est, cuncta quæ facta sunt creauit in tempore: vnde ipse principium est, autor, conseruator & gubernator omniũ & singulo-

rum quæ sunt. Verum cum ipse Deus sit talis naturæ, vt mortalibus in propria substantia videri nō possit: sed hoc solummodo in cœlesti reseruatum sit patria, vt interim humanus sustentetur intellectus, & de Deo aliqualem per fidem valeat habere notitiam: obiectum est illi decor creaturarum & speculum, quatenus, ex consideratione ipsarum manuducatur ad intelligentiam conditoris earum, sacro hoc referente
Sap.13 eloquio: A magnitudine (inquit) speciei creaturarum
Roman.1 facile earum creator agnoscitur. Et Apostolus: Inuisibilia (ait) Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur sempiterna quoque eius virtus, atque diuinitas. Clamant enim vocibus suis homines, ad cognitionem Dei excitantes, & dicunt: Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Verum quum ex peccato, & pœna peccati rationalis animæ calligauerit visus, auditus obduruerit, elanguerit gustus, spiritualisque hebetauerit sensus ad capessendam inuisibilium scientiam: valuerint quoque ipsæ creaturæ ex continuo & inordinato earundem abusu hominibus, vt illos Deus à torpore mentis excitaret, & de inuisibilibus, & cœlestibus, per visibilia & sensibilia erudiret ob ineffabilem bonitatem suam, & charitatem nimiam, qua humanum dilexit genus: verbum suum, per quod facta sunt vniuersa, in temporis plenitudine misit in terras, vt fieret caro (videlicet) vt caro, id est homo, assumeretur à verbo, non vt verbum mutaretur in carnem, sed esset Deus & homo, vnus Christus, vnáque persona, in qua habitaret omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: essentque cuncti thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi, necnon vniuersorum exuberaret abundantia meritorum & gratiarum, quantum natura creata & facta, simplicissimæ & increatæ naturæ vnita capabilis existeret. Cæteris namque creaturis datus est spiritus ad mensuram, & collecta sunt gratiarum dona, atque propria in Christi corpore (quod est ecclesia) sunt distincta ministeria, prout largienti beneplacitum est Deo, quemadmodum Apostolus declarat sic: Vnicuique (inquit) nostrum data est gratia, secundum mensuram donationis Christi. Propter
Eph.4 quod dicit: Ascendens Christus in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quòd autem ascendit quid est, nisi quia & descendit primum
Ibidem. ad inferiores partes terræ? Qui descendit ipse est, & qui ascendit super omnes cœlos, vt adimpleret omnia: & ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas: alios verò euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in edificationem corporis Chsti: donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum, & in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Ipsi verò homini
Psal.67 Christo nequaquam ad mensurā datus est spiritus, sed prorsus omnis plenitudo, ita vt natura humana, quæ propter priorum parentum, præuaricationem facta fuerat deformis, inualida, ignorans, & totaliter expulsa à gloria, per Christum digna efficeretur vniri verbo, & esse vna persona, in confusis tamen permanentibus ambabus naturis, agente verbo, quæ verbi sunt, non sine homine: & faciente homine, quæ hominis sunt, non absque verbo se communicante ipsi assumpto homini in omni plenitudine gratiæ: de cuius profectò plenitudine, & exuberantia decoratum est corpus ecclesiæ cunctarum perfectione virtutum: ita tamen vt quod deest membro vni, reperiatur in altero: & si quid deficere videatur in corpore, plenissime & affluentissime esse agnoscatur in capite. Non solum autem omnem gratiarum & donorum ipse Christus Deus & homo habuit plenitudinem, verumetiam meritorum indicibilem abundantiam multiplicibus rationibus. Merebatur siquidem, non tantum quia homo, sed etiam quia Deus. A tempore quoque suæ conceptionis mereri inchoauit per habitum perfectissimæ charitatis, & per exercitium omnium virtutum: quod quidem meritum, non tantum sibi, sed etiam impertitus est nobis. Pro omnibus quippe operibus suis. quæ ex libero procedebant arbitrio, meruit sibi vitam ęternam iam habitam, nobis autem habendam. Acquisiuit denique nobis veniam delictorum, gratiam merendi, stolam carnis & immortalitatis, & cœlestis gloriæ nobis introitum patefecit. Quamobrem totum, quod habemus, meriti, quod virtutis, quod intelligentiæ, quod fidei, quod spei, quod charitatis, quod gratiæ, & quod gloriæ, adscribere debemus ipsi redemptori nostro, & mediatori Dei & hominum homini Christo Iesu, qui ob nostræ conformitatem & assumptionem naturæ, *factus est nobis* frater: quum ex natura verbi noster *sit Deus & dominus*, quem toto corde, cunctísque animæ nostræ potentiis debemus diligere, colere, venerari, laudare: cuíquæ gratiarum ineffabiles persoluere actiones: necnon omnibus sermonibus, exhortationibus, & attestationibus suis indubitatam fidem adhibere, & plenissimam: quum sit verus & fidelissimus testis, mentiri nescius: narrétque vniuersa quæ loquitur in euangeliis tanquam Deus, & Dei filius missus à Patre veritati perhibere testimonium, & palàm facere, quæ in prophetarum & sacrarum scripturarum voluminibus latebant in volucro. Ante enim quàm Dei sapientia fieret homo, & cum hominibus conuersaretur in homine, intelligebantur à paucis explicite indiuiduæ trinitatis parilitas, trium personarum distinctio, essentiæ vnitas, æqualis potestas, vna maiestas, vnaq; diuinitas Patris & Filij & Spiritus sancti: incarnandi verbi mysterium, incarnationis fructus, redemptionis modus, indissolubilis charitatis vinculum: Christi & ecclesiæ sacramentum atque spirituale connubium. At verò Dei filio apparente in carne, & per assumptum hominem loquente, ac pro hominibus passionis ludibria, flagellantium se verbera, acerbissimæ mortis dira, & intolerabilia supplicia patiente: ista quæ sub obrectis ænigmatibus, à Prophetis fuerant propalata, ita sunt facta notissima, vt per ecclesias populis publice prędicentur, confiteantur ab omnibus, & ab vniuersis fidelibus venerentur. Nomen insuper domini Iesu, quod penè erat ignotum, adeò effectum est celebre, & tam honorabiliter sublimatum, vt in hoc nomine omne genu flectatur cœlestium, terrestrium & infernorum: nullúmque aliud datum sit nomen sub cœlo, per quod oporteat saluos fieri credentes, quàm hoc. Vexillum denique crucis, quod iniquis & sceleratis hominibus deputatum erat ad supplicium, ex quo idem Saluator pependit in illo, in tanta creuit veneratione, vt ab vniuersis colatur Christicolis, & singulorum imprimatur frontibus: muniatúrque ex illo pectus, factum etiam sit tutamen in cunctis periculis, terror dæmonum, credentium salus, robur debilium, principum gloria, arma populorum

lorum, nutantium spes, fiducia pugnantium, clauis cœli, peccatorum venia, occasio meritorum, ostensor miserationis diuinæ, precium redemptionis humanæ, Christianæ militiæ decus, patientiæ speculum, humilitatis exemplar, obedientiæ norma, forma iustitiæ, charitatis experimentum, victoriæ brauium, lignum vitæ Christi sanguine rubricatum: cunctarúmque virtutum margaritis ornatum. In ipso quoque Dei Filio & domino Iesu Christo est fundata Ecclesia mira graduum, & officiorum varietate decorata, atque donorum spiritualium multiplicitate insignita (prout Apostoli Pauli claret testimonio superius memorato) fides catholica propagata: aggregata populorum turba, Deum die noctúque consona voce, pari voto ac ignito affectu laudantium, laudabilibúsque operibus eidem famulantium, necnon bonitati suæ gratias agentium, qui in vnigenito Filio suo diuinę consortes esse naturæ, cohæredes regni, & comparticipes gloriæ concupiscunt. Sacramenta postremò Ecclesiæ, in quibus salutis humanæ est substitutus effectus, ab eodem incarnato verbo quædam sumpsere principium, quædam authoritate ipsius roborata existunt. Quæ enim ipse instituit, vitam beatam conferunt digne sumentibus: infidelibus autem & indignis interitum sempiternum. Sapientiam Dei in homine loquentem de baptismo, quid dicat, audiamus: Nisi quis regnatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum. Cæterorum quippe sacramentorum baptismus, est fundamentum & ianua: per qam introitur in Ecclesiam, & ab Ecclesia transitur ad regnum. Aboletur namque per hoc sacrum lauacrum originale delictum: & vniuersa (si qua sunt) perpetrata facinora, facit præterea eo ablutum gratum Deo: Ecclesiæ filium, sanctorum contubernio dignum, thesaurorum Christi participem: innocentiæ candore vestitum, æqualem Angelis, mysticíque corporis Christi membrum viuum. Porrò qui eo caret, palmes est præcisus à vite nullum gratum Deo ferens fructum: sed igni perpetuo, æternaliter concremandus. Verum quod de baptismatis sacramento dictum est, hoc de eucharistiæ sacrosancto mysterio sentiendum est: de iis duntaxat dico, qui sunt rationis capaces, & ad discretionis attigerunt ætatem: qui vel per infidelitatem, seu per insensibilitatem, & mentis hebetatum torporem panem vitę contemnunt sumere: de quibus

Ioan.6

Saluator ait: Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, non habebitis vitam in vobis. Pueris siquidem & discretione carentibus huiusmodi non est indicta necessitas. Abluti enim lauacro sancto sanctificato, per verbum etiam absque huius perceptione sacramenti in fide saluantur Ecclesiæ. Nam quemadmodum sine materiali alimento, corpus viuum diu permanere non valet: ita proculdubio absque hoc cœlesti pabulo rationalis anima charitate priuata spirituali vita, & viuificante gratia vegetari nequaquam potest, neque opus dignum æterna remuneratione peragere: tametsi corpus ipsum sacramentaliter videatur assumere, non sine animæ suæ detrimento maximo, dicente

1.Cor.11

Apostolo: Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Studeat igitur quisque fidelis esse in corpore Christi membrum viuum per charitatem compactum atque connexum, quatenus de eodem spirituali cibo, quo corpus ipsum vegetetur, pascatur, nutriatur & crescat: id capite suo cooperante in corpore, quod est Ecclesia, quam ita dilexit, vt traderet semetipsum pro ea mundans illam lauacro sanguinis & aquæ in verbo, vt exhiberet sibi speciosam Ecclesiam non habentem maculam, neque rugam, neque aliquid eiusmodi. Illam denique non solum mundauit lauacro aquæ in verbo, verumetiam ab æterno exitio proprio cruore redemit per verbum. Parum quippe profuisset ei lauari lauacro aquæ in verbo, nisi per illud verbum, per quod mundata fuerat, esset quoque redempta. Per lauacrum siquidem mundationis, & per redemptionis mysterium effecta est Ecclesia sponsa formosa absque macula & ruga. Optimè namque in hoc opere sanctificationis Ecclesiæ consummato per verbum conueniunt aqua & sanguis se in illis Sancto infundente spiritu verbi cooperatore. Nam perhibente Ioanne quum penderet in cruce corpus exanime domini Iesu redemptoris nostri, fuissetque lancea transfixum, vt ostenderetur quanti esset precij opus passionis, & qualem quantúmque in se haberet effectum, continuò exiuit sanguis & aqua, insinuans ex hoc dominus salutis humanæ mysterium esse completum. Mundamur quidem in aqua ab omni sorde peccati, sicut per Prophetam dominus pollicetur inquiens: Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omni inquinamento carnis, & spiritus, & dabo vobis spiritum nouum.

Ezech.36

Redimimur verò per sanguinis effusionem ab omni seruitute diaboli, delictorum & mortis, Apostolo Petro attestante, qui ait: Scientes quòd non corruptibili auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine, quasi agni incontaminati & immaculati Christi.

1.Petr.1

Et Ioannes in Apocalypsi inquit: Gratia vobis & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est, & à Iesu Christo qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lauit à peccatis nostris in sanguine suo.

Apoc.1

Luce igitur clarius patet, quòd reconciliamur Deo, mundamur ab iniquitatibus, & à seruitute redimimur per Iesum Christum Dei Filium & dominum nostrum: & per sacramenta ab ipso initiata atque statuta copulamur, & conglutinamur corpori eius mystico & de spiritu eius viuimus, efficimúrque ex inimicis amici, ex seruis liberi, ex exulibus ciues Angelorum, & ex alienis filij & hæredes. Per eundem postremò fiduciam habemus accedendi ad Deum, porrigendi supplicationes, impetrãdi postulata, consequendi veniam, gratiam promerendi, & perueniendi ad gloriam. Quamobrem ipsum totis visceribus diligamus: ita vt corde iubilemus ei, spirituales promamus laudes & gratias, & mentis nostræ hospitium mundum ab omni peccati labe seruemus. Lingua insuper nostra ipsius magnificet nomen, maiestatis illius enarret præconia, beneficia sibi collata non taceat, & exhortationis verba proximis secum conuersantibus minime sileat. Opera denique nostra ita sint ornata virtutibus, vt coram hominibus luceant, & per ipsa glorificetur Deus, qui operatur in nobis: & ad imitandum etiam qui viderint, prouocentur, nullam ex his temporalem expectantes mercedem, seu transitoriam laudem: quemadmodum hypocritæ & seculi desiderant amatores. Sufficiat nobis pro præsenti remuneratione laboris, quem in bene agendo vtcunque patimur laus diuina: profectus proximi,

conscientiæ nitor, virtutis exercitatio, vitiorum fuga, & futuri iudicij infusa securitas. Securus prorsus & intrepidus in extremo examine coram iudice iudicaturo astabit, qui nullam diuinæ gloriæ rapinam exercuit, nullúmque in laudabiliter operando priuatum concupiuit honorem, cum Prpheta psallens & Psal.113 dicens: Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Illi profectò honor, laus omnis debetur & gloria, qui cum in forma Dei esset, vt Patri proprium exhiberet honorem, semetipsum vsque ad susceptionem passibilis ac seruilis naturæ exinaniuit, factus eidem obediens vsque ad turpissimam crucis mortem. Ob quam causam Deus illum exaltauit super omnes Angelos, thronos, dominationes, principatus, atque virtutes: dedítque illi omnem plenitudinem potestatis in cœlo & in terra, necnon vniuersale iudicium facere, quia Dei Filius, & Filius hominis est: donauit quoque illi nomen, quod est super omne nomen, cui cœlestium, terrestriũ, & infernorum omne flectatur genu. Meritò namque eidem omne flectitur genu, vniuersaque curuantur imperia tanquam Filio Dei, regi regum, ecclesiæ capiti, redemptori prædestinatorum, cunctarum largitori gratiarum, & omnium beatitudini sanctorum: quem vniuersi (& præcipue fideles) pio debent venerari affectu, ipsiúsque desiderare frui præsentia: non per speculum in ænigmate, neque per fidem, sed facie ad faciem, vbi cum Patre regnat in gloria.

Quòd naturaliter homo appetat ad altiora conscendere, & quòd Dei iudicia non sint scrutanda: qualisque & ad quid homo sit conditus.

Cap. XV.

MOrtalibus hęc est naturaliter innata cupido, vt semper ambiant ad alta conscendere, & hoc vnicuique iuxta gradum proprium. Quidam enim ex aggregatione temporalium facultatum arbitrãtur ex earum abundantia cæteros æstimatione præcellere: nonnulli autem ex adeptione dignitatum & magistratuum, seu ex administratione officiorum putant se hominibus laudabiles esse: aliqui verò ex acquisitione scientiæ & eloquentiæ fastu dantes operam, plus scire quàm reliqui, quatenus inflati & tumidi admiratione in turbis digni appareant: alij similiter sic, & alij sic, prout prius cuiusque obliquus & inordinatus trahit affectus. Talis profectò appetitus ascendendi rationabiliter in hominum mentibus ab autore suo insitus est: qui optimo, irreprehensibili, inscrutabilíque consilio vniuersa creauit in pondere, numero & mensura: tametsi multa quæ facta sunt, & quotidie fiunt, videantur esse confusa, & ratione carere: quod quidem ex cęcitate iudicantis, nec intelligentis prouenire noscitur. Quis (oro) cognouit sensum domini? aut quis consiliarius eius fuit? Quis (inquam) altitudinem sapientiæ eius, & arcanas iudiciorum Dei causas perscrutari præsumpsit, & impune pertransiit? Sapien- Prouer. 25 tem audi quid dicat: Altiora ne te quæsieris, & profundiora te ne scrutatus fueris, quia scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Meritò opprimetur à gloria, & tenebrescet à lumine: qui secretorum Dei profunda iudicia, quæ illi soli sunt nota, & quibus ex parte reuelare voluerit, indagare atque conatur agnoscere. Nititur namque ad hoc attingere, ad quod Apostolus Paulus peruenire non valuit, quum ait: O alti- Rom.11 tudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Aciem mentis in claritate luminis sempiterni figere cupiens, & minime valens ilico reuerberatus, confessus est iudicia Dei prorsus esse inscrutabilia. Propheta quoque in hũc sensum deductus, inquit: Iudicia Dei abyssus multa. Admonemur igitur ex his Psal.35 quæ dicta sunt, ipsa diuina iudicia potius debere venerari, quam curiose aut præsumptuose rimari: & toto corde confiteri eadem esse verissima iustificata vtique in semetipsa, Sapiente hoc attestante, qui ait: Omnia quæ fecisti nobis domine, in vero iudicio fe- Sapien. cisti, quia peccauimus tibi: & mandatis tuis non obediuimus. In Daniele quoque Propheta sic legitur: Be- Daniel.3 nedictus es domine Deus patrum nostrorum, & laudabile & gloriosum nomen tuum in secula, quia iustus es in omnibus quæ fecisti nobis, & vniuersa opera tua vera: & vitæ tuæ rectæ, & omnia iudicia tua vera. Iudicia enim vera fecisti iuxta omnia, quæ induxisti super nos, & super ciuitatem sanctam patrum nostrorum Hierusalem, quia in veritate & *iudicio* induxisti omnia hæc propter peccata *nostra. Sunt itaque* (sicut dictum est) iudicia Dei non scrutanda, sed veneranda: opera verò eius prorsus intelligenda, quatenus ex opere sapientiam artificis cognoscamus, cognoscendo diligamus, diligendo ad ipsum quandoque peruenire valeamus. Non enim frustra idem vniuersorum artifex fecit nos ratione capaces & gloria cupidos. Per rationem quippe (mediantibus creaturis, sanctarúmque scripturarum eloquiis) ad qualencunque pertingimus Dei notitiam, perhibente Apostolo ac dicente: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea Roma.1 quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus atque diuinitas. Et Propheta: De- Psal.118 claratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. Per appetitum autem sublimitatis & honoris impellimur ad desiderandam & cõsequendam celsitudinem cœlestis gloriæ: quæ in futuro promissa est peseuerantibus in bono, laudabilitérque viuentibus, Cæterum quum ex carentia gustus diuinæ bonitatis, atque ex priuatione spei æternorum præmiorum hæbetata sit ratio: necnon grauata mole corporeæ fragilitatis ad inuisibilia, per visibilia perquirendum elanguerit, denique appetitus adipiscendæ gloriæ in cœlis repromissæ fidelibus, exul homo supernæ patriæ: & ciuis mundi huius effectus tanquam rationis lumine priuatus, atque infidelitatis insensibilitate obrutus ac sepultus se ad quærendum delectabiliterque possidendum visibilia bona, & temporalia oblectamenta conuertit abutendo donis naturalibus & gratuitis, atque sui conditoris deturpando imaginem quam gerit in anima: quæ ideo talis est facta, vt in ipsa eluceat diuinæ bonitatis affluentia: & per ipsam glorificetur imago Dei inuisibilis: verbum (videlicet) sempiternum ante omnia secula genitum ex Patre, ad cuius imaginem idem homo rationalis est conditus, quemadmodum diuina fatentur oracula. Sic enim in illius creatione Deum dixisse legitur: Faciamus ho- Genes.1 minem ad imaginem & similitudinem nostram. Declaratur ex hoc humanæ naturæ sublimitas, quum quodam in creatione sua, Deus sit vsus consilio. Nam dum faceret cæteras creaturas, siue cœlestes, seu terrestres,

ſtres, dixit: Fiat lux, & facta eſt lux: fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, & factum eſt ita: fiant luminaria in firmamento cœli, & factum eſt ita: & ſic de reliquis, prout in mundi per Moſem exordio deſcribitur. Quum verò ad formandum hominem veniſſet, inquit: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, inſinuans ex hoc totius trinitatis in ipſius hominis plaſmatione concurriſſe conſilium: dicendo ſiquidem faciamus, diſtinctionem indicat perſonarum, ſingulariter autem imaginem memorans ſubſtantiæ denunciat vnitatem. Tres namque ſunt perſonæ, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus: vna verò eſſentia indiuiſibilis, & inſeparabilis & non vna perſona, & vna imago, non tres imagines. Nam Filius Patris dicitur eſſe imago: & eſt tam propria, tam æqualis, tam ſimilis, vt veraciter & catholice dicatur: Qui videt Patrem, videt Filium. Ipſum Filium, quid Philippo poſtulanti, vt eis Patrem *Ioan.14* oſtenderet, dixerit, audiamus: Tanto (inquit) tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſti me? Philippe qui videt me, videt & Patrem meum: non credis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt? Et ad Iudæos loquens ait: *Ioan.10* Ego & Pater vnum ſumus, quod vtique homo dicere nequaquam valet: quamuis ad eius ſit formatus imaginem, quum aliud ſit eſſe imaginem, aliud ad imaginem eſſe. Eſſe namque imaginem, indicat parilitatem eandem, eandémque ſubſtantiam ita expreſſam & propriam: vt non poſſit ſeparari, neque perſona vna eſſe valeat ſine alia, aut altera agnoſci abſque altera. Hoc inſinuare voluit ipſe vnigenitus, quando dixit: *Ioan.14* Si cognouiſſetis me, & Patrem meum vtique cognouiſſetis. Ad imaginem verò eſſe conditum, qualemcunque indicat exemplaritatem prorſus ab eſſentia imaginis alienam, quamuis ſimilem: ſicut res illuminata ab illuminante lumine, & creatura à creatore. Erat quippe Ioannes Baptiſta præcurſor ſaluatoris (prout idem teſtatur Dominus) Lucerna ardens & lu- *Ioan.5* cens, non tamen lux. Apoſtolum Ioannem audi, quid *Ioan.1* de hac dicat lucerna: Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes: hic venit in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine, non erat ille lux, ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine. De luce autem intulit loquens de Chriſto: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Si omnem hominem, ergo & Ioannem. Quum enim dicat omnem hominem, nullus excipitur: vt nemo glorietur ſe lucem eſſe niſi in domino: quemadmo- *Ephe.5* dum quibuſdam conuerſis Apoſtolus ſcribens ait: Fuiſtis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Solus igitur dominus Ieſus Dei filius lux eſt, qui *Ioan.8* de ſeipſo veraciter ait: Ego ſum lux mundi. Cæteri autem qui vtcunque lucent, ab hac luce recipiunt lumen. Idem itaque mediator dominus Ieſus, quemadmodum ſolus eſt lux, quæ neſcit occaſum, & nullam recipit viciſſitudinem tenebrarum: ęquè ſolus eſt per- *Sapien.7* fectiſſima & æterna Patris imago, de qua ſic legitur: Candor eſt enim lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula, ſplendor diuinæ maieſtatis, & imago bonitatis illius. Alij quippe homines qui ad imaginem Dei formati dicuntur, ſimilitudinem quandam ab ipſa imagine perceperunt. Hinc ratio innata homini naturaliter concupiſcit illuminari ab ipſius æternæ ſapientiæ luce, quod in hac peregrinatione ex parte igitur, *1.Cor.13* & in futuro perficitur, perhibente Apoſtolo: Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus. Quum autem venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, quod eſt ex parte: tunc autem facie ad faciem. Hac vtique ratione appetitus aſcendendi inſitus naturaliter huic creatæ imagini, trahit illam ad concupiſcentiam vniendi ſe increatę imagini tanquam principio, à quo, & fini, ad quem condita eſt. Ex his namque colligitur, quòd rationalis creatura naturaliter tendit in Deum, neque in aliqua re (præterquam in Deo) oblectari perfectè & ad ſatietatem valet (ſi tamen naturæ dignitatem ſeruauerit: quam profectò quum deprauaueris, neceſſe eſt vt per inania & tranſitoria ſe diffundat gaudia, quoniam abſque alicuius rei dilectione nequaquam viuere poteſt.) Quamobrem immenſas gratias ſuo referat conditori, quiſquis verbi Dei & æternę ſapientię irradiatus, ſplendore ſe peregrinari in veritate cognoſcit à domino, totíſque ignitæ charitatis deſideriis flagrantiſsime beatiſsima illius concupiſcit frui præſentia. Nempe qui talis eſt, & ad gradum hunc (diuina ſibi opitulante clementia) peruenire promeruit, tanquam huius ſeculi aduena patienter degens ſui corporis reſolutionem inhianter expectat, cuncta ardua & aſpera ęquanimiter patitur, non eleuatur proſperis, nec frangitur aduerſis: quæcunque temporalia habet, ſolum ad vſum & neceſsitatem poſſidet, & hoc vtitur mundo, tanquam non vtatur: ſi infirmatur, gaudet ſi perſecutionem ſuſtinet, gratias agit: ſi ipſi maledicitur, ipſe benedicit: ſi attollitur laudibus, humiliando ſe deiicit: ſi damnis afficitur, illud beati Iob memorabile dictum animo reuoluit dicens: Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, nudus & reuertar illuc: Dominus dedit, dominus abſtulit: ſicut domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen domini benedictum: ſi facultatibus abundat, cum pauperibus impertitur: ſi neceſſariis eget, non contriſtatur, quoniam cum apoſtolo Paulo nouit abundare, eſurire, ſitire, & penuriam pati: ſi periculis inuoluitur, ad orationis confugit ſuffragium, auxilium de cœlo à Deo expoſcens: ſi tentationibus agitatur, reluctando viriliter exultatione repletur Iacobi Apoſtoli exhortatione admonitus, qui ait: Beatus vir qui ſuffert tentationem, quoniam quum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe: ſi ſubtractis ſpiritualibus delectationibus menteefficitur ſterilis, ſpei ſe magnanimitate confirmat cantans & dicens: Expecta dominum, viriliter age, confortetur cor tuum, & ſuſtine dominum: ſi ex ſuperueniente gratia exhilaratur, animo humilitatis ſe grauitate corroborat: ſi orationi vacat, Deo in ſpiritu aſtare ſe putat amouendo à corde noxias & ſuperfluas cogitationes: ſi diuinarum ſcripturarum lectioni intendit, ſpiritualem ſenſum ſub velamine literæ conatur elicere: denique ſi ex inhabitante cordis penetralia verbi præſentia ſponſi caſtis potitur amplexibus conditoris ſui amore flammeſcens: ſi ſupra ſe cœleſtia meditando attollitur, charitatis liquefactus dulcedine, ſupernorum ciuium concupiſcit aggregari conſortio, fitque ille tunc oneroſus ſui corporis incolatus, diſſolui cupientis & eſſe cum Chriſto. Nam etſi ipſum manere in carne vtile quantulumcunque eſſe videatur, cum Chriſto regnare multo melius eſſe arbitratur. Conſolatur autem ſeipſum, & huius peregrinationis ærūnas forti tolerat animo memor Apoſtolici

ſtolici

Roman.8 stolici sermonis dicentis: Existimo enim quòd non
sint condignæ passiones huius temporis ad futuram
gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Nam expectatio
creaturæ reuelationem filiorum Dei expectat. Vani-
tati enim creatura subiecta est non volens, sed pro-
pter illum qui subiecit eam in spe, quia ipsa creatura
liberabitur à seruitute corruptionis in libertate glo-
riæ filiorum Dei. Scimus enim, quòd omnis creatura
ingemiscit & parturit vsque adhuc: non solum illa, sed
& nosipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos
gemimus adoptionem filiorum Dei expectantes re-
demptionē corporis nostri. Esse namque cum Chri-
sto in patria desideranter cōcupiscit tanquam multo
melius, sed peregrinari in carne ex deliberatione
complectitur. Præponit enim diuinam voluntatem
suæ, potiúsque illi cupit placere, quàm sibi: cui in om-
nibus desiderat obtemperare mādatis, atque ab ipsius
nullatenus discrepare consiliis. Nouit quidem ex di-
latione sui incolatus nequaquam sui posse præsen-
tiam conditoris amittere indubitata spe propriæ sa-
lutis roboratus de Dei bonitate & fiducia, cum Pau-
2.Cor.5 lo dicens: Scimus enim quoniam si terrestris domus
nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædifica-
tionem habemus ex Deo, domum non manufactam
æternam in cœlis. Nam & in hoc ingemiscimus habi-
tationem nostram, quæ de cœlo est, super indui cu-
pientes (si tamen vestiti, & non nudi inueniamur.)
Nam & qui sumus in tabernaculo isto, ingemiscimus
grauati: eo quòd nolumus expoliari, sed superuestiri,
vt absorbeatur quod mortale est à vita. Hinc est, quòd
futuræ resurrectionis spe fretus in vniuersis sibi oc-
currētibus, siue prosperis, seu aduersis virtuti coaptat
mentem, sicque cōuersatur in carne sui cordis inten-
dens custodiæ, quasi quotidie, moriturus (frequenter
nihilominus propheticum illud decantans in spiritu:
Psal.41 Quemadmodū desiderat ceruus ad fontes aquarum,
ita desiderat anima mea ad te Deus: Sitiuit anima mea
ad Deum fontem viuum, quando veniam, & appare-
bo ante faciem Dei.) Viuit planè in corpore seruiens
Deo, & ministerio sibi credito vacat exterius: interius
autem non solum à noxiis, & inutilibus cogitationi-
bus inordinatisque affectibus propriam mentem ex-
cutit, verumetiam quantum illi fas est, ab occurrenti-
bus necessitatibus suis, & aliorum se liberare conten-
dit, vt expeditus inueniatur ad meditanda quæ Dei
sunt. Hominum denique cōsortia, quæ ex mutua con-
fabulatione mentis maculant puritatem, & variis re-
plent phantasiis, pro viribus declinat quærendo soli-
taria loca mœroris & orationis amica diuino horta-
tus oraculo. Ducam (inquit dominus) eam animam
(videlicet) deuotioni instare cupientem in solitudi-
nem, & loquar ad cor eius: non in tumultibus homi-
num, neque in fragoribus actionum, sed in solitudine
tranquillitatis & pacis. Dominus ad cor loquitur, &
diuinorum eloquiorum cœlestiúmque bonorum ar-
cana mysteria reuelat. Horum siquidem eruditus ex-
perientia, horum affectus dulcedine, iuxta gratiam si-
bi traditam, & spiritu impellente, qualia sint superno-
rum ciuium gaudia, quanta sint præmia, meditatur &
1.Cor.2 mente complectitur. Nam etsi (perhibente Apostolo)
oculus non vidit, auris non audiuit, nec in cor homi-
nis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se: ta-
men (reuelante spiritu) aliquo modo nostra degustan-
tur, non qualia aut quanta sunt, sed quantum huma-

na infirmitas intelligere potest, & quantum Deo libet
communicare. Paulus quippe, qui vsque ad tertium
cœlum raptus est, & de Dei essentia, & illius gloriæ
magnitudine, arcana vidit & audiuit, quæ non licet
homini loqui, sic ait: Siue in corpore, siue extra cor- 2.Cor.12
pus fuerit, nescio, Deus scit. Quid de huiusmodi glo-
ria dicere potest, quin mortali constitutus est corpo-
re, & in terra conuersatur, veluti ciuis & incola? Ipse
quoque Ioannes in cœna recubuit supra pectus do-
mini Iesu, & inde verbi hausit generationem, quam
postea eructauit dicens: In principio erat verbum, & Ioan.1
verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Nihil
particulariter de ipsa dixit, sed tantum quæ in futuro
manifestanda sunt, nobis enarrauit inquiens: Charis- 1.Ioan.3
simi nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid
erimus: scimus quoniam cum apparuerit, similes ei
erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Quid nos
carne inuoluti, & sanguine de tāta re præsumere debe-
mus? Si enim de iis quę quotidie cernimus, audiuimus,
& manu contingimus, vix pauca agnoscimus, quid de
inuisibilibus & cœlestibus iudicare debemus? Qui le-
git intelligat. Nā quod de ipsis credendo confitemur,
per scripturas sacras (docente spiritu sancto) didici-
mus, necnō per vnigenitum filium Dei in sinu Patris
existente, qui in carne apparens enarrauit nobis, nunc
per parabolas, nunc sub verborū cōpendio imbecilli-
tate nostra aliter non apprehendente, eodē vnigenito
attestante, qui ait: Si dixi vobis terrena, non creditis: Ioan.3
quomodo, si dixero vobis cœlestia, credetis? Ipsa ideo
gloria à Deo fidelibus promissa, quamuis propter im-
mensitatem eiúsque suauitatem, sicuti est, explicari
non valeat, tamen quid sit, taceri non debet ad exhor-
tationem illorum, qui spernentes visibilia & tempo-
ralia bona inuisibilia & cœlestia, quę omnem sensum
superant, consummato huius peregrinationis agone
obtinere non dubitāt, verbo Dei hoc pollicēte, quod Matt.24
ait: Cœlū & terra transibūt, verba autē mea non præ-
teribunt. Nempe gloria illa, quæ pro remuneratione
laborum pro Christo in terra certantium donatur in
patria, Deus est, quo nihil melius est. Postulante nam-
que Mose dominum, vt manifestaret se illi, audiuit:
Ostēdam tibi omne bonū, id est meipsum. Non enim
potuit aut rectius, aut verius, aut efficacius diuinæ
maiestatis gloria explicari, quā dicere: Ostendam tibi
omne bonū. Totum quod est fœlicitatis, quod satieta-
tis, & quod delectationis hoc vnico verbo cōpræhen-
ditur. Bonum hoc à nullo habet, quod est, quia natu-
raliter est, quod est. Ab ipso autem, siqua sunt bona,
condita sunt siue in cœlo, siue in terra, non ex se bo-
na, sed à bono bona, quia bonus non potest nisi bona
facere. Contemplatio igitur huius summi boni, quod
Deus est, vita æterna est, beatitudo indeficiens, &
sempiterna satietas. Hoc bonum quisquis sicuti est,
intueri meruerit, ab eius amplexibus diuelli non
poterit: quoniam replebitur admiratione, dile-
ctione, sapientia, gaudio, securitate, pace & laude,
dicente Propheta: Beati qui habitant in domo tua Psal.83
domine, in secula seculorum laudabunt te. Lauda-
bunt (inquit) & nunquam à laude tepescent, aspicien-
tes in eum omni laude dignissimum, in quo sunt om-
nia laudabilia, desiderabilia, & amabilia, quoniam
quod in eo est, Deus est: lex iustitiæ, infallibilis ve-
ritatis, bonitatis indeficiens latitudo, cuncta com-
plectens, sapientia vniuersa perlustrans, & sublimitas
omnis

omnia creata tranſcendens: quem agnoſcere vita æterna eſt, quem diligere gaudiũ ineffabile eſt, quem laudare iucundiſsimum eſt, & quo frui beatificum carens mœrore, timore, dolore, dubitatione, varietatéque. Nam ad hoc bonum contemplandũ electus quiſque ideo ſumitur, vt intrans in gaudium domini ſui vltra non egrediatur foras, ſed tranquillitate perpetua potiatur, dicente verbo Dei. (Ioan. 17) Volo pater, vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum, & vt eos, quos dediſti mihi, non perdam ex illis quenquam, tu pater in me, & ego in illis, vt ſimus conſummati in vnum. Quid maius promitti potuit? quid beatius tribui, quàm ſicut pater in verbo, ita verbum eſſe velit in nobis per annexum amoris, & vinculum charitatis, non per naturam, ſed per adoptionem: qua Deus pater in filio ſuo nos gratificare dignatus eſt, regni ſui comparticipes faciendo? Hæc eſt hæreditas filiorum Dei patris mandata cuſtodientium, eſſe (videlicet) cum Chriſto, & patris præſentia potiri, ipſúmque facie ad faciem contemplari: videre etiam Chriſtum in patris dextera in humanitate noſtra reſidentem, eleuatum ſupra omnes angelorum, archangelorum, thronorum, dominationum, virtutum, cherubim & ſeraphim choros: cunctorúmque ſanctorum, patriarcharum, prophetarum, & electorum omnium decore veſtitum: ipſam quoque ciuitatem ſanctã Hieruſalem ſuo præclariſsimo fulgore illuſtrantem: ita vt nullo alio indigeat lumine, quum ipſe agnus Dei ſit lux indeficiẽs, inextinguibilis, atque perpetua: in cuius verbi lumine ſinguli percipiunt lumen, Deúmque glorificant & venerantur. Non enim poſſunt nõ laudare illum: per quem ſunt creati, confirmati ac redempti. Nam ab illo confirmati ſunt angeli, & electi quique ad tantam prouecti ſunt gloriam, interueniente per effuſionem ſanguinis redemptione, & ipſo Dei filio pro hominibus interpellante, patríque oſtendẽte vulnerum cicatrices, præcipuum ſuæ dilectionis indicium. Eadem namq; ratione, & eodem affectu Dei filius indutus, humana natura coli debet & honorari, quo pater ipſe, quoniam per ipſum & in ipſo ſunt omnia, fiúntque ſingulorum electorum gaudia, communia omnibus, & omnia ſingulis: & ſe quilibet bonum illud habere in ſeipſo putat, quod agnoſcit in alio eſſe propter coniunctionem amoris, quem ſibi mutuo gerũt in Chriſto: quorum ipſe eſt caput. Inuicem quippe ſe diligunt in charitate perfecta: omni qua poſſunt virtute eum collaudant, & plus quàm poſſunt, laudare cupiũt: quoniam incomparabiliter longe plus quàm intelligunt, ipſum fatentur eſſe laudandum. Omne illorum igitur deſiderium eſt, omníſque actio contemplari, laudare illum, & transformari in illum, magis illum quàm ſe diligentes. Hinc ſitiunt, & ab vbertate domus Dei inebriantur potantes ad ſatietatem de torrente voluptatis æternæ: quæ affluentiſsime emanat de fonte vitæ, de quo ſcriptum eſt: Fons ſapientiæ verbum Dei in excelſis. De hoc quippe vitæ fonte ſcaturiunt indeficienter riuuli ſapientiæ ſuauiores omni nectare, & omni ſplendore clariores, ex quibus ipſi beati ſpiritus recreati quadam ſobria ebrietate replentur omni lumine, & ſuperabundant gaudio, Deo ſibi omnia exiſtente in omnibus, qui eſt benedictus in ſecula. In hac profectò contemplatione cæleſtium præmiorum perfecti quique nonnunquam rapiũtur: quoniam quæ retro ſunt obliuiſcentes, ſéque ad anteriora extendentes brauium proſequuntur ſupernæ vocationis, vt apprehendant, in quo comprehenſi ſunt, & guſtando intelligant, quæ deſiderando ex Dei promiſsione poſsidere ſemper expectant. Qua ſiquidem expectatione per patientiam & tolerantiam aduerſitatum emergentium efficiũtur quotidie fortiores: nunc Dei gloriam, prout poſſunt & illis præſtatur, ſpeculantes nunc reluctando viriliter de virtute proficiunt in virtutem, gradatímque ſtudent ad altiora & perfectiora conſcendere (expectantes nihilominus corporis reſurrectionem, quatenus iuxta ſua vota poſsint videre in Sion Deum deorum.) Hic plànè peregrinãtium, & ad perfectionem per virtutum ſcalam aſcendentium eſt vltimus gradus, patienter (videlicet) viuere, & ad cæleſtis patriæ brauium ardẽtiſsime pergere: vt ad Deum poſsint fœliciter peruenire, eúmque ſicuti eſt videre, qui eſt omnium origo bonorum, bonum ineffabile, vitæ fons, lux indeficiens, pugnantium fortitudo, corona vincentium: & cum ipſo regnantium gloria, qui trinus eſt Deus permanens in ſecula ſeculorum, Amen.

EPISTOLARVM LIBER.

EVGENIVS PAPA QVARTVS LAVRENTIO IVSTINIANO.

*

DILECTE fili ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Quum primum audiuimus vacationem eccleſiæ Vicentinæ, ex obitu bonæ memoriæ P. epiſcopi Vicentini, perſpeximus adueniſſe tempus, quo deſiderio cordis noſtri ſatisfieri poterit. Hodie ſiquidem venerabilem fratrem noſtrum. F. epiſcopum Caſtellanenſem à vinculo, quo eccleſiæ Caſtellanenſi tenebatur, abſoluimus, & ad præfatam eccleſiam Vicentinam tranſtulimus. Te verò in epiſcopum & paſtorem præfatæ eccleſiæ Caſtellanenſis de conſilio fratrum noſtrorum præfecimus. Hortamur itaq; veluti à Deo vocatus tanquam Aaron huic ordinationi, conſentire velis, ac pro honore Dei, ac animarum ſalute, & animæ tuæ merito hoc onus aſſumere. Non enim ignoramus, quantum verbo, autoritate, & exemplo illi ciuitati valiturus ſis: & præſertim ſanctæ congregationi tuæ, prout de hac re aliàs tibi particularius ſcribemus. Nos verò, qui onera noſtra tecum libenter partiti ſumus, omni opera & induſtria curabimus tibi fauori & auxilio eſſe. Propterea veluti obedientiæ filius, quod tibi Dei voluntate iniunctum eſt, parato animo ſuſcipe. Nam (vt inquit beatus Gregorius) ſicut non licet talia appetere: ita nec vocatum ad ipſa pertinaciter recuſare. Ex his enim conſequeris benedictionem à domino, & gratiam à Deo ſalutari tuo. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo capitum principum Apoſtolorum, die xj. Maij, pontificatus noſtri anno tertio.

Luarentius Iuſtinianus ad Eugenium Papam quartum.

SActiſsime ac beatiſsime pater, ouium Chrſti Ieſu domini noſtri vniuerſalis paſtor. Quanto mœrore ſit oppreſſum cor meum, quod ſingultus, quódve obortæ ſint lachrymæ, ex hoc quòd vtilitatem meam eccleſiæ Caſtellanenſi præficere intendunt ſanctitas veſtra, nouit ille teſtis & iudex, cui notiſsima abſque ambiguitate ſunt omnia. Ad quòd quidem onus portandum, quum prorſus me ſciam impotentem & indignum, coram ſanctitatis veſtræ proſtratus pedibus tanquam filius (licet immeritus) à clementiſsimo patre poſtulo: quatenus parumper cæteris à corde ſepoſitis curis dignetur ſanctitas veſtra patienter audire, reuoluere animo, ſyncerâque examinatione rationibus meis, quas ſub compendio dicturus ſum, accommodare conſenſum: ſiqua erga viliſsimum filium ineſt paternalis affectio, ſiqua ad vlcerosum cōpaſsio, ſiqua erga oneribus conſcientiæ grauatum pia miſerandi intentio. Horrent namque omnia interiora animæ meæ, cum materiam hanc diſcutio, nec vllo modo patitur tanto ſe ingerere periculo, quum notiſsimum ſit me ſecundum interiorem hominem priuatum eſſe ſcientia, à virtutibus prælatis congruentibus alienum, atque à tali experientia extraneum. Secundum verò exteriorem continuis pene languoribus laborantem, in ſeniúmque vergentem. Quæ vniuerſa paſtoribus eccleſiæ nullatenus congruunt: imò ſupra modum aduerſantur. Quanti autem ponderis ſit regimen huius diœceſis, in qua plurimum deordinatus eſt clerus, vitia innumerabilia adulta, creberrima lucta, & quotidiana contradictio nobilium ac potentum, optime conſiderare valet ſanctitas veſtra. Hinc animus diffidit, aliquam vtilitatem poſſe perficere. Conſideratis etiam perſecutionibus, laboribus continuis, & modicis profectibus ſanctorum præſulum, qui in domino quieuerunt; quorum vtinam dignus eſſem deoſculari veſtigia. Prȩterea quis non merito ſcandalizetur, cum viderit, ſeu audierit Laurentium poſt annos triginta in monaſterio ſub obedientia conuerſatum cum parcitate victus ac veſtitus ſedula ſemper intentione, hominum conſortia declinaſſe, nunc expoſitum eſſe turbis, audire cauſas ſecularium, conuerſationem habere cum ipſis, quibus mea conuerſatio omnino non conuenit, & colloquia facere, quæ ſeruis Chriſti non competunt: His aliíſque rationibus vereor maius detrimentum debere inſurgere in ſubditos per promotionē hanc, quàm commodum. Poſtremo cum attendo diligenter fratrum noſtrorum in me amorem, coniunctionem, & ſynceram charitatem, ipſosque cordis tentationes ſuperaſſe, me præſtantiores eos eſſe conſpicio. Ideoque ſanctitas veſtra dignetur hoc opus iniungere alteri, qui magis quàm vilitas mea dominico gregi prodeſſe valeat. Sunt enim in conſortio noſtro quàm plurimi, quibus cùm propter vitæ meritum, ac ſcientiæ ornamentum, tum propter abundantiam cæleſtis gratiæ iſtam conferre poterit dignitatem ſanctitas veſtra, quàm dominus ad ſui gloriam incolumem in vtroque homine cuſtodire dignetur, Amen. Datum Venetiis ex cœnobio ſancti Gregorij in Alga.

Eugenius Papa quartus ad conſortium Canonicorum ſancti Georgij in Alga.

DIlecti filij ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Tum ex literis veſtris receptis, tum ex iis, quæ dilectus filius Georgius eremita nobis retulit, intelleximus vos ſatis contriſtari, quòd dilectum filium Laurentium Iuſtinianum in paſtorem & patrem dederimus eccleſiæ Caſtellanenſi, quum tamen expectaremus, vt quemadmodum exhortati fuimus, congauderetis nobiſcum. Si conſideremus conſortij neceſsitudinem, communem perſeuerantiam in opus Dei, mœrori veſtro ſatis ignoſcimus. Si amorem proximi, rempublicam, & commune bonum, ab his omnibus mœror excluditur. Neque magni facimus eius corporis conditionem ad paratos labores, quoniam non robuſto corpore, ſed forti & feruenti animo opus eſt. Aderunt multi præterea, qui communicatos labores libenter excipient, ipſique in omne officium & in omne tempus auxilio erunt, ita vt nonnunquam in contemplationis bonum ſe recipiat. Sæpe verò ad Moſi exemplum deſcendat ad caſtra, *vt proximorum* neceſsitati conſulat. Sic apoſtolos, ſic paſtores eccleſiæ, ſic dominum noſtrum Ieſum Chriſtum feciſſe legimus. Quis ex hac aſſumpta dignitate calumniam faciet, præſertim quum viderit pontificem ſine auro, ſine diuitiis, ſine pōpis, nihílque quod ſuum ſit quærere, ſed quod Ieſu Chriſti? Hoc iure non euacuabitur gloria in Chriſto ſed amplior reddetur. Huius rei plura ante oculos habetis exempla. Ex his non ambigimus, quin vberrimus fructus ſecuturus ſit. Multa ſiquidem commoda in conditione perſonæ ipſius, inter quæ fauor ſedis apoſtolicæ, impræſentiarum ſe offerunt, que non habuerunt ante prȩdeceſſores eius. Itaque ſiccate iam lacrymas, conſiderate quantum bonum ſit apud epiſcopum pro multis offerre ſe Deo, & date illi gloriam & honorem. Datum, &c.

Eugenius Papa quartus ad Laurentium Iuſtinianum.

DIlecte fili ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Receptis literis charitatis tuæ & intellectis iis; quæ per dilectum filium Georgium eremitam nobis dici mandaſti, nihil noui de propoſito tuo ſuſcepimus. Arbitramur enim id præcipuum eſſe menti tuæ, vt ſoli ocio vacares. Sed quoniam te in meliorem ſortem dari poſſe conſpeximus, ex multorum conſilio eccleſiæ Caſtellanenſi te in patrem dedimus. Conſuluimus ſaluti patriæ, ex qua originem duximus: conſuluimus & tibi in maius meritum animæ tuæ. Quum igitur ad hoc amplius bonum à Deo vocatus ſis, non ſatis conſpicimus, quomodo cum Deo diſſentire geſtias. Neque ad hoc ſatis faciunt, quæ pro te inducis. Primum te nouimus, quantum ſecundum vtrunque hominem per annos triginta profeceris, & idcirco in hanc rempublicam paſtorem te induximus. Neque æſtimauimus, quòd in ſenium tendas, quoniam non corpore, ſed animo laborandum eſt. Sed & multos habebis, præſertim conſeruos tuos, qui in omni officio, fauori, & auxilio tibi erunt. Habebis & nos ipſos, & apoſtolicam

cam sedem, quorum nihil aut parum habuerunt prædecessores tui. Simúlque cōsidera quòd non regnum suscipis, sed ministerium Christi, non honorem, sed onus: non diuitias, sed dispensationem multiformis gratiæ Dei. Neque id existimes, quòd nonnulli (vt scribis) hoc fortasse refugerint, quoniam varia sunt dona discipulorum Christi. Multos enim virgines dedit, multos in solitudinem contulit, te verò quum vtriusque vitæ participem fecerit, iure ad hoc subeundum onus te astrictum esse intelligis. Ita enim pene omnium Castellanensis ecclesiæ summa expectatio est, vt te in patrem ac pastorem habeant. Qua de re vocationem tuam amodo cognosce, nec velis ex humilitate bonum humilitatis, & obedientiæ perdere: quoniam sicut non licet te hanc rem appetere, ita non licet pertinaciter recusare. Et sic te hortamur iterum, atque iniungimus. Leua in circuitu oculos tuos, & vide. Omnes isti congregati sunt, venerunt tibi. Super te enim orietur dominus, & gloria eius in te videbitur, quoniam (vti indubie speramus) propitio Deo in hos veluti in terram bonam semina sparges, & afferes fructum centuplum in patientia. Datum, &c.

Laurentius Iustinianus egregio legum doctori Madio de Madiis Veronensi.

S. P. D.

EGregie & in Christo honorande maior meminisse debet dilectio vestra fere elapso biennio instanter vos flagitasse, vt paruitas mea, quicquam super psalmos, qui pœnitentiales dicuntur, vellet scribere ad animę vestræ profectum. Cui tūc postulationi quid responderim, enarrare superfluum arbitror. Fateor autem, quòd abinde citra semper reuerentiæ vestræ debitorem me tenui, mecum sæpe conferens, quid agere debeam, vt caritati vestræ satisfacerem. Nam ad ea, quæ poposceratis, manum apponere minime audebam pluribus retractus rationibus. Tandem conclusi, vt opusculum, quod diuina opitulante gratia nuper edidi De contemptu mundi, vestræ deberem dirigere humanitati. Hoc per præsentem latorem mitto, supplicóque reuerentiæ vestræ, quatenus opportunum dignetur captare tempus, & illud corrigere atque emendare, quicquid repererit emendatio dignum. Non enim magnum est, si corrigenda in illud exarata sint, considerata vilitatis meæ imperitia. Nam correctioni vestræ humiliter subiacebo. Non renuat ergo prudētia vestra ob charitatis vinculum hoc onus assumere, sepositis interdum aliquantisper temporalium curis. Verum siquid competenter in ipso inuenietis dictum, humanitas vestra munus nostri agnoscat esse autoris, qui æque per imperitos sicut per doctos vera fatur.

Reuerentiæ vestræ seruus per Christum
Laurentius se totum, qualis est.

Madius de Madiis claro viro, & inprimis reuerendo in Christo patri domino Laurentio Iustiniano.

S. P. D.

TIbi magnas & ingentes habeo gratias pro incredibili dono, quo proximis diebus me donare dignatus es Ille verò cumulatissimas reddere dignetur: absque cuius nutu nec folium arboris defluit, nec vnus passer ad terram cadit, & qui retribuit secundum opera. Mihi crede, Laurenti vir reuerende: Non ego modo, qui & mea & meipsum tibi debeo pro tuis immortalibus in me beneficiis, verum totus terrarum orbis, & imprimis orthodoxa fides tuæ humanitati, charitati, industriæ, liberalitati indissolubili deuinctus est vinculo. Eius excellentiam muneris si explicare voluero, potius me tempus quàm copia deseret. Illud attingam, quod prætermittere nefas censeo. Si enim tota philosophorum vita meditatio mortis est, vt doctissimi viri censuerunt, veram sapientiæ summam in his tuis codicillis meritò dixerim contineri. Qui illud Socraticum mortales docent, nosce teipsum, qui à corpore, id est pestiferis carnis titillationibus, & nefandis voluptatis illecebris nos animum secernere monent, qui deniquæ humanas animulas ad veram infallibilémque ex his vinculis & hoc carcere liberationem instruūt. Et ita instruunt, vt dum in mundo diuersamur, non in mundo, sed mundi illi cælesti vitæ similem viuamus vitam. Et cum ad illam beatam æternámque feremur, minus nostrorum animorum cursus tardetur. Quid huic dignitati per Deum immortalem comparādum dixerim? Alij sibi non dico habeant, sed habeantur à statuis, tabulis pictis, pateris, cælato auro & argento, quo donati sunt, quo premantur, cuius cupiditate ardeant, & perdendi metu crucientur: quo denique non sibi, id est rationi consulant, non proximo succurrant, sed vel locum expleant, vel ventri forte inseruiant, vt sic illud vulgatissimum audire mereantur: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Nos verò ad salutem vera pergamus semita. Semita illa, inquam, quam tum sacræ docent literæ, tum tui confirmant codicilli, Proinde magna te manet merces, & illa inestimabilis quidem. Eos propterea à nobis abdicemus, repudiemus, redargutionibus, insectemur, abominemur, qui gloriam inanem nominis sui quæsierunt, qui Hectorem pugnantem, aut Socratem philosophantem scribendo omnem consumpserunt ætatem. Amen amen dico illis, mercedem suam receperunt. Quippe humanam vitam ex præsenti tantum iudicantes spes suas fabulis, animas sepulcris dederunt. Tu autem in Christo Iesu nobis amandus, colendus, & toto (vt aiunt) pectore amplectendus es, qui hisce commentariis, hisce laboribus summis Christiana quadam charitate nos pie, sancte, religioséque viuere docuisti. Perge igitur, vt cœpisti, vir doctissime, & tuam, id est, cælestem in terris vitam viue. Pro his enim omnibus (vt superiore loco dixi) parata est merces amplissima, quam totis semper quæsisti viribus, id est, Christus Iesus.

Hieronymus Caballus Brixianus D. Philippo Stanchario. S. P. D.

BEatus Laurētius patriarcha noſter, qui in omni morum ſanctitate, quandiu vixit, verſatus eſt, multa (vt ſcis) volumina non minus eleganter, quàm ſapienter conſcripta moriens nobis reliquit: quæ cum omni ex parte res ſanctiſsimas, memoratúque dignas contineant, exiſtimauimus cum pro noſtra in eum deuotione, tum mirabili eius ſanctitate ac ſingulari doctrina nos operæprecium eſſe facturos, ſi curaremus, vt ea, quæ hactenus in bibliothecis noſtris recondita pene latuerant, nunc tandem in lucem prodirent ac publicarentur, vt quæ perpauci antea noſſent, plerique nunc ſe tenere gauderent. Impreſſoribus igitur tradita ſunt, & propemodum omnia abſoluta. Sed cum in his nonnullæ exiſtant autoritates primo aſpectu quandam inter ſe repugnantiam prætendentes circa materiam conceptionis beatæ virginis, te rogo obteſtórque, atque etiam ſi tua, mi Philippe lepidiſſime, patitur charitas iubeo, & aſtringo, vt cōmemorata volumina eo, quo ſoles, omnia ſtudio inſpicias atque conſideres: & quid ſuper iis, quæ ab eo de conceptione tractata ſunt, ſentias, nos per literas tuas edoceas, ne tanti autoritates viri alíorſum fortaſſe ab iis, qui ſuis libenter obſequuntur affectibus, accipiantur, quàm ab eo dictæ ſunt. Verum quod onus tibi imponimus, id nobis profecto, gratóque animo vendicaſſemus, niſi variæ multiuagæque occupationes, quibus noſtræ congregationis (vt noſti) vniuerſalis ſeruitutis iugum ferentes impedimur, quod conſcientiæ ſeruata rectitudine poſtponere nequimus, ita nos circumuallaſſent, vt ad huiuſmodi ſpeculationis contemplationem nullus ſit nobis omnino locus relictus. Quare, Philippe mi ſuauiſsime, cum amore Domini noſtri Ieſu Chriſti, tum cauſa noſtra, qui te ſemper magni fecimus, non grauaberis, quod à te petimus, ſumma diligentia, ſummóque ſtudio efficere. Neque enim quicquam nobis gratius facere poteris. Vale & me (vt facis) ama plurimum, téque à me vehementer amari tibi perſuade. Vale iterum. Datum Brixiæ ex diui Petri Olíueti clauſtro pridie nonas Octobres anno à natali Chriſtiano, M. D. V.

Philippi Stanchaꝛij de monticellis Brixiani ad reuerendum in Christo patrem D. Hieronymum Caballum congregationis ſancti Gregorij in Alga, Rectorem generalem reſponſiua epiſtola.

QVoniam, reuerende pater, illa tua ſolerti cura, qua in cunctis negociis tuis vti ſoles, beati Laurentij Iuſtiniani patriarchę noſtri codices ad Chriſti Ieſu gloriam & ſpiritualem eccleſiæ ſuæ ſanctæ conſolationem imprimi iuſsiſti, tuis me literis oras, hortaris, iubes, cogis, vt quid ipſe prænominatus patriarcha de conceptione illa benedicta matris Dei ſenſerit, arundineo tibi ſignificare ſtylo non differam, Licet enim, optime pater, eam in me ſcientiam non eſſe clariſsime noueris, qua ſententiarum vel apparentem diſſonantiam ad concordiam ſine omni calumnia reducere valeam, tamen quia tu mihi & congregationis noſtræ vniuerſitati præſides, tuis conſiliis, hortationibus, ſimul & præceptis non obtemperare quaſi peccatum hariolandi putaretur. Ad id quod à me tantopere flagitas, reſponſurus accedo. Veruntamen ſi quid emendandum forſitan recitabo, tu ſtudioſa caſtigatione ad rectitudinis normam pro ingenij tui dexteritate dirigere poteris. Qui enim beatam virginem Dei genitricem cum originalis peccati macula putant fuiſſe conceptam, quaſdam ipſius beati patriarchæ ſententias ad ipſorum corroborandam opinionem forſitan aſſumere geſtient. Primo namque in libro, qui Faſciculus amoris inſcribitur capite duodecimo, ita exaratum eſt. Nullus plane ab ipſo mundi initio fuit, quamuis ſanctus, quamuis ſanctificatus in vtero, qui ſine colluuione peccati, & abſque virili ſemine conciperetur, & de intemerata virgine naſceretur. Item in libro De obedientia circa medium vigeſimi quarti capitis. Ab iſtiuſmodi neceſsitatis imperio, & ab hac pœna peccati ſolus mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus cognoſcitur fu ſſelibertimus. Item in libro De humilitate haud longe à ſeptimi capitis initio. Ipſe vtique ſicut ab omni peccato fuit immunis, ita in omni opere ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & cælis excelſior, atque mundior factus: cæteri verò coinquinati, tranſgreſſores, infirmi, & gemebundi. Sed his non obſtantibus adhuc teneo, & dico beatum Laurentium abſque dubitatione ſenſiſſe, ac eius mentem fuiſſe, quòd beata virgo Maria mater Dei & redemptoris noſtri Ieſu Chriſti fuerit concepta ſine originali peccato, quod quidem clariſsimis ipſius beati patriarchæ autoritatibus oſtenditur. Et primo in ſermone De annunciatione ipſius immaculatæ virginis ita dicit: Ab ipſa namque ſui conceptione in benedictionibus eſt præuenta dulcedinis, atque à damnationis aliena chirographo. Et poſt pauca ſubiungit: Erat plane ſicut à carnis colluuione immunis: ita & ab omni peccati labe extranea. Præterea in libro De caſto connubio verbi & animæ circa medium ſeptimi capitis beatus patriarcha ſcribit: Hæc eſt originalis pœna delicti, à qua nemo, quamuis eximia polleat ſanctitate, liber exiſtit. Quotquot enim ex ipſa nati ſunt propagine (exceptis duntaxat mediatore Dei & hominum homine Chriſto Ieſu & ipſius matre) ſub hac peccati lege ſunt conditi, vnde Propheta voce omnium gemens ait: Ecce in iniquitatibus conceptus ſum. Item in libro, qui Faſciculus amoris dicitur, non longe à fine ſeptimi capitis: Nemo ab ipſo mundi initio vſque ad temporis plenitudinem (duntaxat mediator eiúſque genitrice exceptis) iugum dominationis eius euaſit. Vlterius in libro De gradibus perfectionis capite primo inquit: Ab hoc quippe originali peccato nullus excipitur, præter illam, quæ genuit mundi ſaluatorem. Ecce quomodo beatus patriarcha aperto ſermone loquitur, & ita clare mentem ſuam exprimit, vt ipſius verba neque gloſſari, neque in oppoſitum ſenſum retorqueri valeant. Tres verò autoritates primæ huic ſenſui minime contradicunt, quoniam loquuntur de lege communi, & de eo, quod ſecundum naturalem conceptionem hominis naturaliter ſolet euenire. Et per conſequens non præiudicant virginis glorioſæ ſpeciali priuilegio,

quo

quo filius Dei in matre sua prælecta hanc maculam dispensatiue præuenit: quam tota natura humana in cæteris puris hominibus incurrit. Dicunt etiam quidam sub signis distributiuis positis in primis autoritatibus sufficere, quòd fiat distributio pro omnibus viris naturaliter conceptis, & non oportere distributionem fieri pro mulieribus. Posset etiam dici ad primam accipiendo eam, sicut iacet, quòd non sit contra vltimo deductas autoritates, quoniam est vna hypothetica copulatiua, à qua non excipimus beatam virginem, quum ipsa non sit de intemerata virgine nata, sed de parentum semine concepta. Siquis autem de opposita opinione prædictis responsionibus non acquiesceret, posset alia responsio dari, quæ est hæc. Dato quòd beatus Laurentius in tribus primis autoritatibus aliquando tenuerit partem affirmatiuam, id est quod fuerit in originali peccato concepta, licet in nulla ipsarum nominatim exprimatur beata virgo, tamen in cæteris suis operibus oppositum tenuit, & scripsit, maximè in illo De gradibus perfectionis, qui fuit vltimus liber ab ipso beato patriarcha compositus circa finem tẽporis, quo in hoc mundo vixit. In quo quidem libro nominatim excipit beatam virginem ab ipso originali peccato. Nec mirum quidẽ. Nam & beatus Augustinus doctor egregius post multorum librorum editionem, librum retractationum composuit, & ideo magis vltimis determinationibus standum est, quam primis, si aliquam inter se disconuenientiam habere videantur. Sed neq; propter hoc beata virgo quantum ad immunitatem peccati fuit æqualis gradus humanitati Christi: quia Christus per suam propriam potestatem, quum fuerit Deus & homo, peccatum originale non contraxit neque contrahere potuit, sicut nec damnari. Virgo autem gloriosa quamuis Dei misericordia præuenta originale peccatum non contraxerit, quantum tamen de se fuit, ex propagatione suę originis contrahere potuit. Cæteri verò huiusmodi peccatum contrahere potuerunt, & de facto contraxerunt. Et sic beata virgo infra dignitatem solius filij constituta, omnes alios homines magnifice præcellebat. Quæ si de spiritu sancto concepta fuisset, nulla fortasse insurgeret quæstio. Nunc autem quia per concupitum viri, & mulieris concepta est: sicut cæteri homines quòd ab originalis peccati macula dicatur immunis, apud quosdam inconueniens reputatur. Sed hoc non videtur obstare, si consideretur, quòd talis præseruatio fuit à supernaturali causa, habente potentiam infinitam. Posita namq; causa naturali, etiam sufficienti poterit Deus virtute omnipotentiæ suæ suspendere effectum, ne eueniat, sicut pueri non sunt combusti in fornace Babylonis, nec occisus Daniel à leonibus. Et tota ratio huius est, quia prima causa, cuius virtute & influxu agunt secundæ causæ, suspenderat hanc virtutem & influxum. Ita in proposito dicimus, quòd licet ex viri & mulieris semine concipi videatur esse sufficiens causa, quòd quis cum originali peccato concipiatur: poterit tamen Deus sua infinita potẽtia illam præuenire maculam, ne eueniat ita, quòd fœtus sit purus & immaculatus. Neque hoc negarent, qui oppositam partem sequuntur, tamen dicerent, quòd non fuisset conueniens. Sed hoc etiam non obstat, quoniam concessa possibilitate, concedi videtur & conuenientia, quia minimum inconueniens (vt Anselmus dicit) in Deo est impossibile. Et hæc dicta sint absque temeraria assertione, & cum omnimoda reuerentia doctorum, qui oppositum tenere videntur. Optime in longum valeat reuerenda paternitas tua, quam Deus omnipotens per suam infinitam caritatem in vtroque homine: id est anima & corpore incolumen custodire dignetur. Bononiæ anno, M. D. V. quarto nonas Decembris.

D. LAVRENTII IVSTINIANI

OPERVM FINIS.

OPERVM D. LAVRENTII IVSTINIANI, PROTOPATRIARCHAE VENETI, CATALOGVS, CVM SVPPVTATIONE ANNOrum ac locorum quibus edita & emissa sunt, & qua serie impressa.

RERVM AC VOCVM IN HIS D. LAVRENTII IVSTINIANI OPERIBVS TRACTATARVM INDEX, IVXTA ALPHABETI ORDINEM CONSCRIPTVS.

A

Amori

instit

Ascen

Creaturæ

D

Fides

G

H

Hominis

Infirmi

Iusto

M

Nequitia

Pacem

b. Petri

Reme

S

an

Sanctos,

Scientia

Seruo

Sponſæ

V

Veritatis

FINIS.

IN

INDEX IN D. LAVRENTII IVSTINIANI OPERA,

SACRAE SCRIPTVRAE LOCORVM,

vtut passim elucidati sunt, interpretationes ordine Biblico tradens.

Sitiuit

EX NOVO TESTAMENTO,

Matthæi cap. V.

Marci cap. VI.

Lucæ cap. I.

FINIS.

LVGDVNI,

Excudebat Petrus Rufinus.

[illegible]

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm